

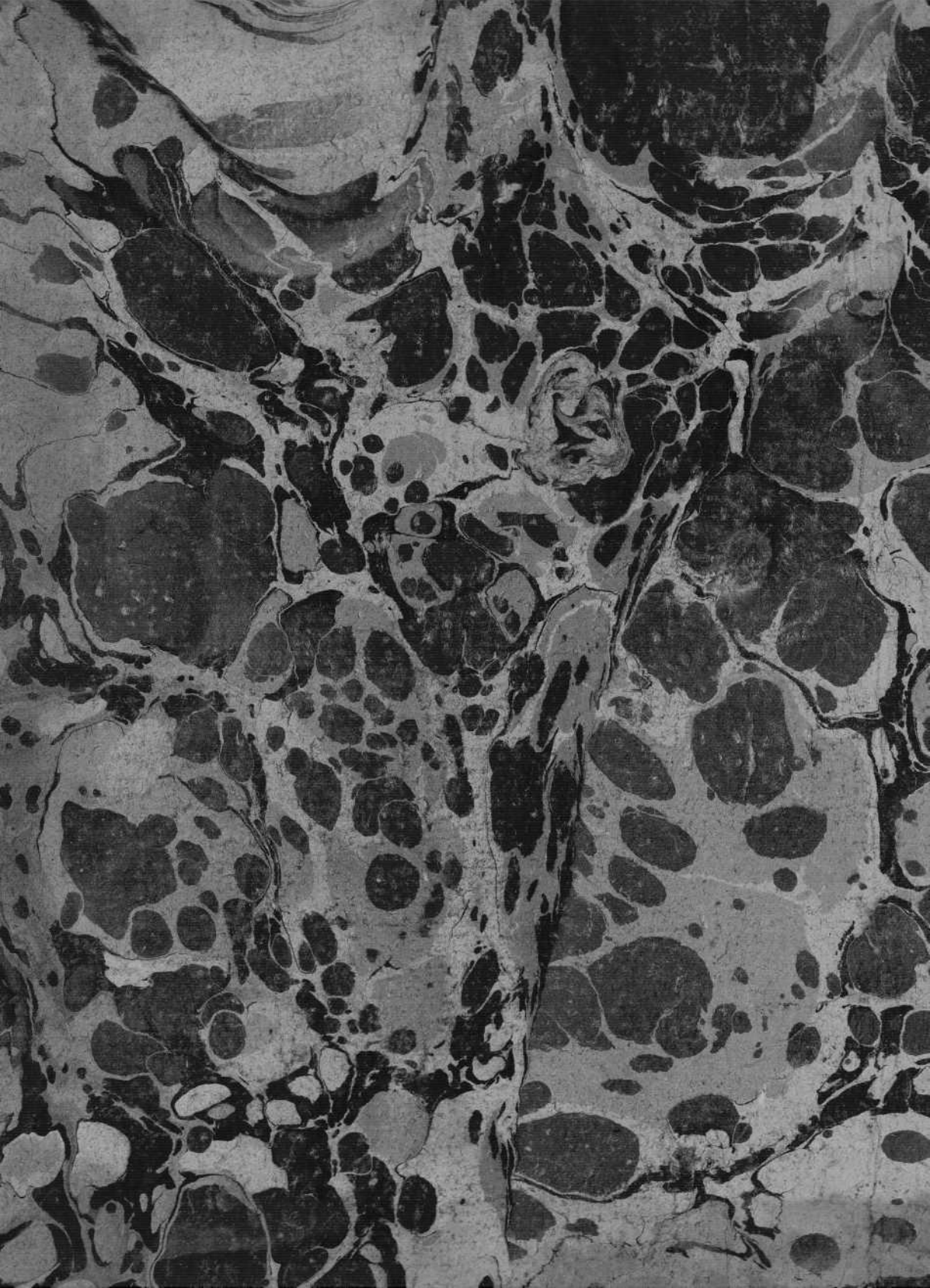

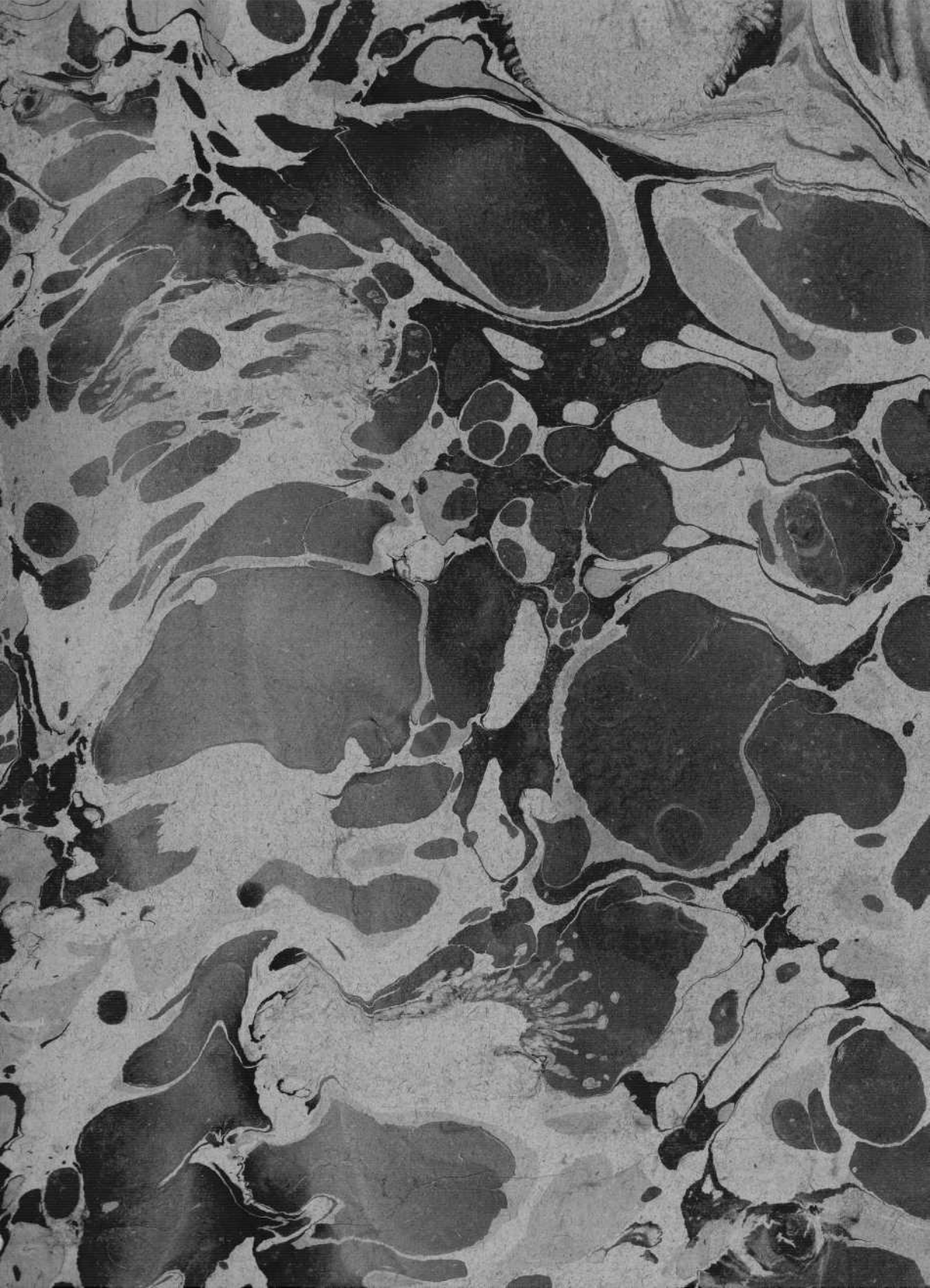

226.1.06
D/3/102
R-6882

EXPOSITIO

LITTERALIS ET MORALIS

S. EVANGELII JESU CHRISTI

SECUNDUM

MARCUM, LUCAM, ET JOANNEM.

Auctore R. P. F. NATALI ALEXANDRO

Ordinis FF. Prædicatorum, in sacra Facultate Parisiensi Doctore, & emerito Theologiæ Professore.

Opus Sacrarum Litterarum Cultoribus, nec non Verbi Dei Præconibus utilissimum.

EDITIO NOVISSIMA

Novo Indice Concionatorio, & ab innumeris mendis, ac malis Citationibus, quæ in aliis Editionibus irrepserant, summo labore expurgata.

TOMUS SECUNDUS.

BIBLIOTECA REGIONAL · BIBLIOTECA · LEON ·
NH 380
R. 500

VENETIIS, MDCCLXXXII.

APUD THOMAM BETTINELLI.

In via Mercatoria sub Signo S. Ignatii.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

PRÆFATIO

In Sanctum JESU-CHRITI Evangelium ſecundum Marcum.

SANCTUS *Marcus Evang. cum Jo. Marco S. Barnabæ conſobrino, & S. Pauli diſcipulo minime confundendus, Chriſti Jeſu diſcipulus non fuit,* (1) *ut Papias apud apud Euſeb., Tertull., SS. Chryſoſt., Auguſt., Theodor., & Ven. Beda agnoſcunt: ſed S. Petri diſcipulus, quem Apoſtolor. Princeps Ep. 1. c. 5. 13. filium ſuum vocat* (2). *Judæos fuiſſe videtur, Cyrenenſis, ex Lybiæ Provincia, cui nomen Pentapoli. Ex genere Sacerdotali fuiſſe* (3) *Beda ſcripſit, ex iis de quibus ſcriptum eſt Act. 6. 7.* Multa etiam turba Sacerdotum obediebat fidei. *Tot teſtibus poſtponendi ſunt S. Epiph.* (4); *Procop. Diac., & Dialog. Adamantii cont. Marcion., qui S. Marc. Chriſti diſcipulum fuiſſe dicunt. Ex iis fuiſſe ſcribit Epiph., qui ob Serm. illum diſperſi ſunt, quum Dom. elocutus fuerat* (*Jo. 6.*) Niſi quis manducaverit carnem meam, & biberit ſanguinem non eſt me dignus: *Verum Petri opera reverſum. At nemo Veterum præter Epiph. id ſcripſit. Evangel. ſcripſit Romæ, rogantibus Chriſtianis, prout a S. Pet. prædicante & narrante audiverat, ut tradunt S. Iren.* (5), *Euſeb., S. Hier. Evang. a Marco ſcriptum S. Petr. approbavit, & Eccleſ. legendum ſua auctoritate tradidit. Ideo S. Petro a nonnullis tributum eſt* (6). Licet & Marc. quod edidit, Petri adfirmetur, cujus interpres Marcus (*inquit Tertull.*) nam & Luc. Digeſtum Paulo adſcribere ſolent. Capit Magiſtrorum videri, quæ diſcipuli promulgarint. *Et rurſus:* Conſtituimus *in primis, Evangelic. Inſtrumentum Apoſtolos auctores habere, quibus hoc munus Evang. promulgandi ab ipſo Domino ſit impoſitum: ſi & Apoſtolicos, non tamen ſolos ſed cum Apoſtolis, & poſt Apoſt. Quoniam prædicatio diſcipulorum ſuſpecta fieri poteſt de gloriæ ſtudio, ſi non adſiſtat illi auctoritas Magiſtrorum, immo Chriſti, qui Magiſtros Apoſt. fecit. Denique nobis fidem ex Apoſt. Joan. & Matth. inſinuant: ex Apoſtolic., Luc. & Marc. inſtaurant, iiſdem regulis exorti, quantum ad unicum Deum attinet Creator., & Chriſtum ejus, natum ex Virg., ſupplementum Legis,* & Prophetar. *Hinc S. Athan. ſeu alius Auctor in Synopſi Script. S., Evang. ſecundum Marc. a S. Pet. dictatum tradit. Scripſit poſt S. Matth., cujus ut plurimum abbreviator eſt, an poſt Chriſti Paſſ. circiter 45. cum S. Pet. Romam ſecundo profectus eſſet, poſtquam de manu Herodis, & de omni exſpectatione plebis Judæorum liberatus eſt. Unus e Veteribus* S. Iren. (7) *ſcripſit, Marc. diſcipulum & Interpret. Petri poſt exitum Apoſtol. Petr. & Paul. Evang. ſcripſiſſe. Verumtamen Euſeb.* (8) *ex Clem. Alex. refert in 6. Inſtitut. lib. quod extincto atque delato Simone Mago,* Tantis veritatis fulgor emicuit in mentibus eorum qui Petr. audierunt, ut parum haberent ſemel audiſſe, nec contenti eſſent cœleſtis verbi doctrinam viva voce, multis traditam ſcriptis accepiſſe: ſed Marc. Petri ſectatorem cujus hodieque

extat Evang., enixe orarent ut doctrinæ illius quam auditu acceperánt, ſcriptum aliquod monumentum apud ſe relinquerent. Nec prius deſiterunt quam hominem expugnaſſent, auctoreſque ſcribendi illius, quod ſecundum Marc. dicitur, Evangelii extitiſſent. Quod cum Petr. per revelationem S. Spir. cognoviſſet, delectatus ardenter hominum ſtudio, librum illum auctoritate ſua comprobaſſe dicitur, ut deinceps in Eccl. legeretur. *Non Clem. Alex. dumtaxat, ſed ex Papiæ Hierapol. Epiſc. teſtimonio id probat Euſeb., quod & S. Hier. in Catalogo Scriptor. Eccleſiaſtic. confirmat.*

Ex Papia refert Euſeb. l. 1. Hiſt. c. 39., Marc. Petri Interpretem, quæcumque memoriæ mandaverat, diligenter perſcripſiſſe: non tamen ordine pertexuiſſe quæ a Domino aut dicta, aut geſta fuerant. Neque enim ipſe Dominum audiverat aut ſectatus fuerat umquam: ſed cum Petro poſtea verſatus eſt, qui pro audientium utilitate, non vero ut ſermonem Domini hiſt. contexeret, Evang. prædicabat. Quocirca nihil peccavit Marc., qui nonnulla ita ſcripſit, prout ipſe memoria repetebat. Id quippe unum ſtudebat, ut ne quid eorum quæ audierat prætermitteret, aut ne quid falſi eis affingeret. *Græce ſcripſit S. Marc., quemadmodum & alii Evang., S. Matth. excepto, ut SS. Hier.* (9), *Auguſt.* (10) *aſſerunt. Neque contrarius ut huic ſententiæ S. Greg. Nazianz.* (11) *qui S. Marc. Italis ſcripſiſſe Evang. teſtatur: nam & S. Joa. gentibus univerſis ſcripſiſſe ait, quem tamen linguis omnibus ſcripſiſſe minime conſequens eſt. Sane Græca lingua Romæ adeo vulgaris, & uſitata erat ea ætate, ut vel infimæ ſortis fœminæ Græce loquerentur, teſte Juvenali.*

---

(1) Papias apud Euſeb. l. 3. c. 39. Tertull. l. 4. cont. Marcion. c. 2. S. Chryſoſt. hom. 19. in Act. S. Aug. l. 1. de conſ. Evang. c. 1. & l. 17. cont. Fauſtum 3. Theodor. Præf. in Hiſt. Relig. (2) S. Hier. in Catal. Script. Eccleſiaſt. (3) Beda in Marc. (4) Epiph. Hær. 51. n. 6. (5) S. Iren. l. 3. c. 1. Origen. apud Euſeb. l. 5. c. 25. Euſeb. l. 2. c. 15. S. Hier. in Catal. Script. Eccleſiaſt. (6) Tertull. l. 4. cont. Marc. c. 5. ibid. c. 2. (7) S. Iren. l. 3. c. 1. & apud Euſeb. l. 5. c. 8. (8) Euſeb. l. 2. c. 15. l. 3. Hiſt. c. 39. (9) S. Hier. Præf. in Evang. (10) S. Aug. l. 1. de conſ. Evang. c. 1. (11) S. Greg. Nazianz. Carm. de 4. Evang. Juven. Sat. 6.

EXPO-

EXPOSITIO

LITTERALIS ET MORALIS

S. EVANGELII

SECUNDUM

MARCUM.

CAPUT PRIMUM.

Senſus Litteralis.

1. NITIUM *Evang. J. C. Filii Dei, ſicut ſcriptum eſt in Iſ. Proph.: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas ejus.* Exordium prædicationis C. J. Filii Dei non adoptivi, ſed proprii & naturalis, tale fuit, quale futurum principium prædicationis Meſſiæ venturi prædixit Iſ.: *Ecce ego mitto Angelum meum.* In pluribus Exemplaribus Græcis lectum, ἐν τοῖς Προφήταις, *In Prophetis*, teſtes ſunt S. Iren. (*l.* 3. *c.* 11.), Euthym., Theophyl. Sed longe plures & melioris notæ Codices Græcos, omneſque Latinos habere, *Sicut ſcriptum eſt in Iſ. Proph.*, certum eſt ex objectione Porph., & ex S. Hier. (*l. de optim. genere interpr.*) Verba illa, *Ecce ego mitto Angelum meum &c.* non ſunt Iſ., ſed Malach. 3. Cur ergo Iſ. nomine illa citat S. Marc.? Optima Reſponſio eſt, Prophet. omnes in uno Codice deſcriptos fuiſſe, cumque in eorum ordine primus occurreret Iſa., ejus nomine interdum citata aliorum Prophetar. oracula, quorum libri eodem volumine, ſuo quiſque ordine continebantur. Addi poteſt, hæc verba S. Marc., *Sicut ſcriptum eſt in Iſ. Proph.*, ad priorem illam ſententiam non referri, *Ecce ego mitto Angelum meum*; ſed ad ſequentem: *Vox clamantis in deſerto.* A voce enim Joa., ad quem uſque Lex & Proph., Evang. ſeu prædicationis Chriſti, cui viam Joan. præſtruxit, repetendum initium eſt. Quod ut probaret S. Marc., citavit illud oraculum Iſ.: *Vox clamantis in deſerto &c.* ſed quia verba Malach. congruam vaticinii Iſa. expoſitionem ſubminiſtrabant, illa ſubjunxit, ut Iſa. teſtimonium Malach. verbis illuſtraret; atque ita ex utroque teſtimonio unum contexuit: & quia tota vis probationis erat in Iſ. oraculo, ideo unum Iſ. appellavit. „ In utraque ſententia (*inquit* „ *Vener. Beda Comment. in Marc.*) ſimiliter „ paranda via Domini prædicatur. Ideoque „ non fallitur Evangel., qui hoc dictum ab „ Iſ. ſcribit, quod etſi non eiſdem verbis, „ eodem tamen ſenſu ab ipſo ſcriptum inve„ nit". Mitto quod a S. Aug. (*l.* 3. *de Conſ. Ev. c.* 7.) occaſione ſimili dictum, & a Beda hic uſurpatum, Dei voluntate unius pro alio Proph. nomen ab Evangel. poſitum, ut innoteſceret omnes Proph. *uno Spiritu locutos*, mirabili inter ſe conſenſione conſtare; & ideo indubitanter accipi debere quæcumque per eos Sp. S. dixit, *& ſingula eſſe omnium, & omnia ſingulorum.*

Ecce ego mitto Angelum meum (*Malach.* 2. 7.). Angelus Joan. vocatur, non naturæ ſocietate, juxta Origen. errorem, ſed officii dignitate: quia *Miſſus fuit a Deo ut teſtimonium perhiberet de lumine*, & venientem in carne Dominum mundo nuntiaret. Nec mirum ſi Angelus nominetur ille, quo nemo ſurrexit major inter natos mulierum, cum Sacerdotes qui evangelizandi officio rite funguntur, Angeli a Proph appellentur: *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt.*

Vox clamantis in deſerto audita eſt. Chriſtus Verbum Patris, Joa. adventum Domini præcurrens vox dicitur, quia per ejus miniſterium Verbum Patris ab hominibus auditur. Quid vero clamat? *Parate viam Domini &c.*

Meſſiæ, Redempt., Domini Deique veſtri, mox ad vos venturi. „ Joan. (*inquit Tertull. l. 4. cont. Marcion. c.* 33.) limes conſtitutus „ inter vetera & nova, ad quem deſineret „ Judaiſmus, & a quo inciperet Chriſtianiſ„ mus. Si Jo. antecurſor & præparator via„ rum Domini, Evang. ſuperducturi & Re„ gnum Dei promulgaturi; ex hoc jam quod „ Jo. venit, ipſe erit Chriſtus, qui Joan. erat „ ſubſecuturus, ut antecurſorem; & ſi deſie„ runt vetera, & cœperunt nova interſtite „ Joa., non erit mirum quod ex diſpoſitione „ eſt Creatoris, ut aliunde magis probetur, „ quam ex Legis & Prophet. in Joan. occur„ ſu, & exinde ortu, Regnum Dei". Hoc Marc. propoſitum in ipſo Evang. ſui exordio.

2. *Fuit Joan. in deſerto baptizans, & prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Baptiſmum pœnitentiæ, cujus ſcilicet ſuſceptio, publica erat pœnitentiæ profeſſio, cum peccata ſua confiterentur, ac deteſtarentur, qui ad illum accedebant, & vitæ novæ inchoationem pollicerentur. *In remiſſionem peccatorum*, non a Joa., & per ejus baptiſmum, ſed per Chriſtum, & Chriſti baptiſma, cujus figura erat illud Joa., tribuendam. „ Agebatur itaque baptiſmus pœniten„ tiæ quaſi candidatus remiſſionis & ſanctifi„ cat. in Chriſto ſubſecuturæ: (*inquit Ter„ tull. l. de Baptiſm. c.* 10.) Nam quod præ„ dicabat baptiſmum pœnitentiæ in remiſſio„ nem delictorum, in futuram remiſſionem e„ nuntiatum eſt. Siquidem pœnitentia ante„ cedit, remiſſio ſubſequitur, & hoc eſt viam „ præparare: qui autem præparat, non idem „ ipſe perficit, ſed alii perficiendum procurat".

3. *Venit fortior me, poſt me.* Qui poſt me veniet, me potentior eſt, utpote Dei virtus & Dei ſapientia, Dominus omnium, novæ Legis lator, Meſſias promiſſus, Agnus Dei qui mundi peccata ſublaturus ac deleturus eſt, *cujus non ſum dignus procumbens*, pro more famulorum, *ſolvere corrigiam calceamentorum ejus*. Divinam autem virtutem, qua mihi infinite antecellit, inde cognoſcite, quod cum ego baptizem vos aqua, externas dumtaxat ſordes abluens, quo peccatorum abſterſionem, & emundationem animæ ſignificem, ac prænuntiem; *Ille baptizabit vos Spir. S.*, quem effundet in vos abunde, fide in nomen ſuum per dilectionem operante, & baptiſmo ſuo purificans corda veſtra. Scilicet *Baptiſmi caſualis actus quod in aqua mergimur: ſpiritalis effectus, quod delictis liberamur*. Sicut ergo Joa. ante Præcurſor Domini fuit, præparans vias ejus: Ita & *Angelus baptiſmi arbiter ſuperventuro Spir. S. vias dirigit ablutione delictorum, quam fides impetrat obſignata in Patre, & Filio, & Spir. S.* (*Tert. l. de Baptiſm. c.* 7.).

Ille vero baptizabit vos Sp. S. J. C. Deum aut Dei Filium auditoribus ſuis nondum manifeſte prædicat Jo.; nondum enim capere poterant rudes homines Incarnat. ſacramentum, ſed paulatim per agnitionem glorificatæ humanitatis introducendi erant ad fidem divinæ æternitatis: tamen quaſi velato ſermone hunc verum eſſe Deum declarat, dum eum Spir. S. baptizaturum eſſe confirmat. Cui enim dubium eſt, neminem alium gratiam S. Sp. dare poſſe, niſi Deum? Poſtea vero cum auditores ſuos capaciores jam per Dei gratiam factos videret ad intelligendum myſteria, etiam Filium Dei J. C. illis aperte prædicavit, dicens: „ Sed qui miſit me baptizare in aqua, „ illi mihi dixit: Super quem videris Spir. „ deſcendentem & manentem ſuper eum, hic „ eſt qui baptizat in Spir. S. Et ego vidi, „ & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Fi„ lius Dei".

4. „ Et ſtatim aſcendens de aqua, vidit cœ„ los apertos: & Spir. tamquam columbam „ deſcendentem, & manentem in ipſo". Ut illum eſſe demonſtraret, de quo ab Iſ. 2. 2. prædictum eſt: *Et requieſcet ſuper eum Spir. Domini*: & de quo Deus Jo. 1. 33. dixerat: „ Super quem videris Spir. deſcendentem & „ manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat „ in Spir. S." Stetit columba ſuper illum, ne vox Patris ad Joan. facta, non ad ipſum Jeſum putaretur. *Et vox facta eſt de cœlis*, unde Chriſt. deſcenderat, Secundus homo de cœlo cœleſtis: *Tu es Filius meus dilectus, in te complacui*. Apud Matth. habetur: *Hic eſt Filius meus dilectus*. Apud Luc. & apud Marc. *Tu es Filius meus dilectus*. Alii Evang. verba, alii ſenſum retulere. Utri verba, incertum.

5. *Et ſtatim Spir. expulit eum in deſertum*. Brevi poſt baptiſmum temporis intervallo, Spir. S. qui in Eum deſcenderat, in eoque manebat, ipſum impulit ut in deſertum ſecederet. Idem Luc. ſenſus eſt: *Et agebatur a Spir. in deſertum*, ab eo utique quo plenus regreſſus eſt *a Jordane*. *Eratque cum beſtiis*. Quibus verbis deſertiſſimam fuiſſe ſolitudinem, S. Evang. (*Luc.* 4. 1.) ſignificat. *Et Angeli miniſtrabant illi*. Inter beſtias commoratur ut homo, Angelico miniſterio utitur ut Deus. Acceſſerunt autem Angeli Chriſto miniſtraturi, poſtquam diabolum debellavit, ut non Angelorum ope, ſed propria virtute, victoriam de Satana retuliſſe demonſtraretur.

6. „ Poſtquam autem traditus eſt Joa., ve„ nit Jeſus in Galilæam, prædicans Evang. „ Regni". Temporum ordinem S. Marc. non ſer-

ſervat. Non enim traditio Joan. in carcerem ſtatim poſt jejunium 40. dierum & tentationem Domini contigit. Sed antequam Joan. in carcerem mitteretur & multa docuit, & miracula fecit Jeſus, ut conſtat ex Jo. 3. 24. „ Quoniam impletum eſt tempus, & appro„ pinquavit Regnum Dei, pœnitemini, & „ credite Evang.“ Appropinquavit tempus illud a Deo præordinatum, de quo Apoſt.: „ Poſtquam autem venit plenitudo temporis, „ miſit Deus Filium ſuum factum ex mulie„ re, factum ſub Lege, ut eos qui ſub Lege „ erant redimeret“. Pœnitentiam prædicat Jeſus, quemadmodum Joan. ejus præcurſor, ut oſtendat ſe ejuſdem Dei eſſe Filium, cujus ille Proph. eſt (*V. Beda*).

7. „ Et erat in Synagoga eorum homo in „ ſpiritu immundo“. Homo a dœmone vexatus, qui ſpiritus immundus appellatur, tum propter obſtinatam in malitia mentem, tum quod peccatis & obſcœnis operibus hominum vehementer delectetur (*Victor. Antioch. in Marc.*). „ Et exclamavit dicens: Quid nobis, „ & tibi, Jeſu Nazarene? Venifti perdere „ nos“. Quid tibi nobiſcum rei & cauſæ? Veniſti perdere nos, prohibendo ne hominibus noceamus, noſtram in homines poteſtatem auferendo, & imperium deſtruendo, noſque in abyſſum detrudendo. *Scio qui ſis, Sanct. Dei* (*Dan.* 9. 34.). Jam experimento novi, & plane perſuaſus ſum te eſſe *Sanct. SS.* (*Marc.* 3. 12.) Sanc. illum a Prophetis prænuntiatum, hominibus a Deo promiſſum & exſpectatum, *Filium Dei* (*Luc.* 4. 41.). „ Clarum eſt in his verbis (*inquit S. Aug. l.* 9. „ *de Civ. Dei c.* 21.) quod in eis & tanta „ ſcientia erat, & charitas non erat. Pœnam quippe ſuam formidabant ab illo, non „ in illo juſtitiam diligebant. Tantum vero eis „ innotuit, quantum voluit: tantum autem „ voluit, quantum oportuit. Sed innotuit, „ non ſicut Angelis SS. qui ejus ſecundum id „ quod Dei Verbum eſt participata æternita„ te perfruuntur; ſed ſicut eis terrendis in„ noteſcendum fuit, ex quorum tyrannica quo„ dam modo poteſtate fuerat liberaturus præ„ deſtinatos in ſuum regnum & gloriam ſem„ per veracem & veraciter ſempiternam. In„ notuit ergo dœmonibus, non per id quod eſt „ vita æterna, & lumen incommutabile quod „ illuminat pios, cui videndo per fidem, quæ „ in illo eſt, corda mundantur; ſed per quæ„ dam temporalia ſuæ virtutis effecta & oc„ cultiſſimæ ſigna præſentiæ, quæ angelicis „ ſenſibus etiam malignorum ſpirituum po„ tius quam infirmitati hominum poſſent eſ„ ſe conſpicua“.

„ Et comminatus eſt ei Jeſus, dicens: Ob„ mutesce, & exi de homine“. Comminando præcepit ut taceret, nec manifeſtaret illum. Silentium autem indixit dœmonibus (*Marc.* 3. 12.), nec permiſit ut ejus divinitatem, quam ex metu, ex adulatione, ex odio, & invidia confitebantur, prædicarent; tum ne cum illis commercium habere & colludere putaretur, quod poſtea per calumniam & blaſphemiam dicere non dubitarunt Phariſæi: tum quia veritatem a patre mendacii teſtimonium accipere non decebat. „ Increpuit illum Jeſus pla„ ne ut invidioſum & in ipſa confeſſione pe„ tulantem & male adulantem (*inquit Tert. „ l.* 4. *cont. Marcion. c.* 5. & 6.) quaſi hæc eſſet „ ſumma gloria Chriſti, ſi ad perditionem dœ„ monum veniſſet, & non potius ad hominum „ ſalutem; qui nec diſcipulos de ſubactione „ ſpirituum, ſed de ſpirituali ſalute gloriari „ volebat..... Chriſtus ab hominibus, non a „ ſpiritibus immundis, volebat ſe Filium Dei „ agnoſci. Ille Chriſt. dumtaxat cui hoc con„ gruebat: quia præmiſerat per quos poſſet „ agnoſci, & utique digniores prædicatores. „ Illius erat præconium immundi ſpiritus reſ„ puere, cui SS. abundabant“. Denique oſtendit aures dœmoni præbendas non eſſe, licet veri aliquid ſuis verbis admiſceat: „ Ne quis „ dum prædicantem audit, ſequatur erran„ tem. Improbus enim magiſter eſt diabolus, „ qui falſa veris ſæpe permiſcet, ut ſpecie ve„ ritatis teſtimonium fraudis obtexat (*inquit „ S. Amb. l.* 6. *in Luc. n.* 102.)“.

„ Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, „ & exclamans voce magna, exiit ab eo“. Diabolus miſerum hominem violentis convulſionibus agitans, & in terram jactans, ac incondito ejulatu rabiem ſuam ac dolorem indicans, quod ex ejus corpore diſcedere cogeretur, exiit ab eo. Confer cum Luc. c. 4. 34. „ Et cum projeciſſet illum dœmonium in me„ dium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit. „ CHRIST. juſſu & increpitu dœmonia ex„ pellens, non ſuaſu qua bonus, timendum „ ſe exhibebat“ (*inquit Tertull. l.* 4. *cont. Marcion.*).

8. „ Quænam doctrina hæc nova? Quia in „ poteſtate etiam ſpiritibus immundis impe„ rat, & obediunt ei“. Quænam doctrina tam efficax, & cum tanta poteſtate conjuncta, ut qui eam tradit non divini nominis invocatione dœmones ejiciat, ut Exorciſtæ noſtri, ſed pro imperio illos fuget?

9. „ Et protinus egredientes de Synagoga, „ venerunt in domum Simonis. ... Decum„ bebat autem ſocrus Simonis febricitans, & „ ſtatim dicunt ei de illa. Et accedens ele„ vavit eam apprehenſa manu ejus: & con„ tinuo dimiſit eam febris, & miniſtrabat

„ eis “. Tria miracula inſignia hoc in cap. narrat S. Marc., dæmonis expulſionem, curationem mulieris, ſanationem leproſi. Quoniam enim *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum*, ideo contra ipſum mortis auctorem primo debuit medicina ſalutis operari; 1. lingua ſerpentina ne ultra virus ſpargeret, occludi: deinde fœmina, quæ prima ſeducta eſt, a carnalis concupiſcentiæ febre curari: 3. vir qui male ſuadentis dicta conjugis audivit, ab erroris ſui lepra mundari, ut idem ordo reſtaurationis a Domino ſervaretur, qui fuerat caſus in primis parentibus.

10. „Veſpere autem facto, cum occidiſſet „ ſol, afferebant ad eum omnes male habentes, & dœmonia habentes; & curavit multos &c.“ Nemini ex iis qui offerebantur, optatæ negavit beneficium ſanitatis, qui *pertranſiit benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos a diabolo, quoniam Deus erat cum illo....* (*Act.* 18. 45.) Sed multos curaſſe dicitur, quia omnes qui illi offerebantur ægroti & dæmoniaci, multi erant. Ita Chriſti ſanguis *pro multis* effuſus dicitur, qui pro omnibus effuſus eſt.

11. „Et venit ad eum Leproſus deprecans „ eum, & genuflexo dixit; Si vis, potes me „ mundare “. Idem ille leproſus eſt, quem S. Matth. (8. 1.) a Chriſto mundatum eſſe commemorat ſtatim atque celebri illo Serm. in monte habito deſcendit.

Et comminatus eſt ei, ſtatimque ejecit illum. Severe præcepit, additis minis, ne vulgaret miraculum in ſe factum, & dimiſit eum.... (*V. Beda*) „ Vade, oſtende te Prin„ cipi Sacerdotum, & offer pro emundatio„ ne tua quæ præcepit Moyſes &c.“ Oſtendere ſe Sacerdoti jubetur, ut intelligeret Sacerdos eum non legis ordine, ſed gratia Dei ſupra legem eſſe curatum: offerre autem ſacrificium, ut oſtenderet Dominus ſe legem non ſolvere, ſed adimplere; qui ſecundum legem gradiens, ſupra legem ſanaret eos quos remedia legis non ſanaverant. „ Quantum ad „ gloriæ humanæ averſionem pertinebat, ve„ tuit eum divulgare (*inquit Tert. l. 4. cont. „ Marcion.*) quantum autem ad tutelam le„ gis, juſſit ordinem impleri. *Vade, oſtende „ te Sacerdoti &c.* Argumenta enim figura„ ta utpote Prophetæ Legis adhuc in ſuis ima„ ginibus tuebatur, quæ ſignificabant homi„ nem quondam peccatorem, verbo mox Dei „ emaculatum, offerre debere munus Deo „ apud templum, orationem ſcilicet & gra„ tiarum actiones apud Eccl., per C. J. Ca„ tholicum Patris Sacerdotem. Itaque adje„ cit, *Ut ſit vobis in teſtimonium.* Sine du„ bio, quo teſtabatur ſe Legem non diſſolve„ re, ſed adimplere; quo teſtabatur ſe ipſum „ eſſe, qui morbos & valetudines eorum ſu„ ſcepturus annuntiabatur “.

SENSUS MORALIS.

1. ECCE *ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam. Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas ejus.* Prædicatorum Evangelic. exemplar normaque Joan. Bapt. Prædicator Evangel. Angelus eſſe debet morum puritate, cœleſti converſatione, qui dicere poſſit: *Noſtra autem converſatio in cœlis eſt* (*Philipp.* 9. 20.): Miſſione, miniſterio: ingerere ſe ipſum non debet in munus Evangelic., nec illud ambitioſe aucupari, ſed legitimam exſpectare miſſionem a Deo per Eccl. Paſtores. *Quomodo enim prædicabunt, niſi mittantur?* (*Rom.* 10. 15.) Angeli eſſe debent in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis: Angeli qui ſemper vident faciem Patris cœleſtis, tametſi in hominum ſalute procuranda verſentur. Sit rector & prædicator divini verbi „ ſingu„ lis compaſſione proximus, præ cunctis con„ templatione ſuſpenſus “ (*S. Greg. M. paſtor. cur. c.* 5.). In id ſtudiis omnibus incumbere debet ac eniti, ut in hominum animis paret viam Domino, rectas faciat ſemitas ejus, illos ad pœnitentiam verbis & exemplis adducendo. Totus ſit vox neceſſe eſt, qui audiatur magis quam videatur: cujus „ etſi elo„ quium quieſcat, habitus ſonet: *qui* ab oc„ curſu ſuo vitia ſuffundat “ (*Tertull. l. de Pallio*). Vox clamantis, non palpantis & adulantis; vox fortis & ſevera contra errores & vitia, pravaſque conſuetudines; non mollis, timida, languens, effœminata. „ Clama, ne „ ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & „ annuntia populo meo ſcelera eorum “ (*Iſ.* 58. 1.). Vox clamantis in deſerto, a ſæculi ſcilicet affectionibus, tumultibus, negotiis alieni. „ Nemo enim militans Deo implicat ſe „ negotiis ſæcularibus, ut ei placeat cui ſe „ probavit “ (2. *Tim.* 2. 4.). Solitudinis & ſacri ſeceſſus amator ſit oportet, humilitatem & mortificationem Chriſti ſectetur, & in corpore ſuo portet; non ſe ipſum prædicet, ſed J. C. Sic Joan. fuit „ 1. in deſerto baptizans „ & prædicans baptiſma pœnitentiæ 2. Erat „ veſtitus pilis cameli, & zona pellicea circa „ lumbos ejus, & locuſtas, & mel ſilveſtre „ edebat “. 3. Se humiliabat ac deprimebat, Chriſti potentiam atque virtutem prædicabat, dicens: „ Venit fortior me poſt me &c. „ Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptiza„ bit vos Spir. S. “

2. „ Et

2. „ Et egrediebatur ad eum omnis Judææ „ regio, &c. & baptizabantur ab illo in Jor„ danis flumine, confitentes peccata ſua “. 1. Conſcientiæ ſapiens piuſque moderator & Director eligendus & adeundus eſt iis qui ſincere ad Deum convertuntur; ejuſque conſilia audienda & ſequenda ſunt. Deus Iſraelitis juſſit ut Moyſi paterent ad terram promiſſam poſt maris rubri tranſitum illos per deſertum ducenti, quamvis Deus ipſe in columna nubis & lucis illos præcederet; ut agnoſcamus quod „ plebs quæ Præpoſitos ſuos ſtudet audire, „ Deum ſequitur, & per Deum hominem per„ venit ad ſalutem “ (*S. Cæſar. Arel. hom. 4. de paſſ.*). Dux ad ſalutem initio converſionis eligendus, qui pœnitentiæ ordinem præſcribat. 2. Apud ipſum deponenda ſunt peccata, ejuſque conſilio in lachrymarum & laborioſorum operum flumine abſtergenda & expianda. „ Confeſſio ſatisfactionis conſilium eſt: „ diſſimulatio, contumaciæ.... Exomologeſis „ eſt qua delictum Domino noſtrum confite„ mur, non quidem ut ignaro, ſed quatenus „ ſatisfactio confeſſione diſponitur, confeſſio„ ne pœnitentia naſcitur, pœnitentia Deus „ mitigatur “ (*Tertull. l. de pœnit.*). Lachrymæ & ſatisfactionis opera, quæ *laborioſum baptiſmum* pœnitentiæ efficiunt, quæ ardorem cupiditatis extinguunt, quæ cor noſtrum ab operibus mortuis emundant, quæ inſtar fluminis animarum noſtrarum ſordes abluunt, longeque a nobis auferunt, Spir. S. & Dei amore animatæ eſſe debent, ut remiſſionem peccatorum conſequamur. *Ille vos baptizabit Sp. S.* Sine Spir. S. & igne divini amoris viduæ ſunt aquæ, ſteriles lachrymæ, pœnitentia menda x. *Viduis aquis ſibi mentiuntur* (inquit Tert. *l. de baptiſm. c. 5.*).

3. „ Venit Jeſus a Nazareth Galilææ, & „ baptizatus eſt a Joa. in Jordane “. Joan. ad ſe non vocat Jeſus ut ab eo baptizetur, ſed Joan. adit in Jordane baptizantem: cum vulgo peccatorum ſe miſcet. Pontifex innocens, ſanct., impollutus ſegregatus a peccatoribus, excelſior cœlis, ut nos humilitatem doceat, ne nos de pietatis & pœnitentiæ operibus erubeſcamus, aut laborem fugiamus adeundi ſpirituales viros, Eccl. miniſtros, templa & Sacramenta frequentandi, ut Spir. quo baptizati ſumus, in nobis excitari, & manere a Deo impetremus, ut cœlum nobis aperiri obtineamus, ſpeque jam paradiſi cives ſimus, Chriſto habitante per fidem in cordibus noſtris, & charitate in iis diffuſa per Spir. S.

„ Et ſtatim aſcendens de aqua vidit cœlos „ apertos, & Spir. tamquam columbam de„ ſcendentem, & manentem in ipſo, & vox „ facta eſt de cœlis: Tu es Filius meus “, Id factum eſt inviſibiliter in baptiſmo noſtro, in quo adoptionem filiorum Dei recipimus, deſcendente in nos Spir. S. & Regni cœleſtis nobis reſeratus eſt aditus. „ Tunc ille SS. Spir. „ ſuper emundata & benedicta corpora lubens „ a Patre deſcendit, ſuper baptiſmi aquas, „ tamquam priſtinam ſedem recognoſcens con„ quieſcit, columbæ figura delapſus in Do„ minum, ut natura Spir. S. declararetur per „ animal ſimplicitatis & innocentiæ: quod et„ iam corporaliter ipſo felle careat colum„ ba. Ideoque ESTOTE, inquit, *ſimplices „ ſicut columbæ*. Ne hoc quidem ſine argu„ mento præcedentis figuræ. Quemadmodum „ enim poſt aquas diluvii, quibus iniquitas „ antiqua purgata eſt, poſt baptiſmum (ut „ ita dixerim) mundi, pacem cœleſtis iræ „ præco columba terris adnuntiavit, demiſſa „ ex arca, & cum olea reverſa: eadem diſ„ poſitione ſpiritalis effectus, terræ, id eſt, „ carni noſtræ emergenti de lavacro poſt ve„ tera delicta, columba S. Spir. advolat, pa„ cem Dei afferens, emiſſa de cœlis, ubi Eccl. „ eſt Arca Dei figurata “ (*Tert. l. de bapt*).

4. *Et ſtatim Spir. expulit eum in deſertum &c.* Sæpe efficaciſſimo Spir. S. & divinæ gratiæ impulſu Chriſti membra, homines ſuæ ſalutis ſtudioſi a mundo abſtracti in ſolitudinem expelluntur, ut diabolo fortius reſiſtant. Nec tamen ibi a tentationibus immunes ſunt; quinimo gravius interdum tentantur. Ibi ſunt *cum beſtiis* variis ſcilicet cupiditatibus, quas intus gerunt, quibus domandis continuo invigilare debent ne ipſis noceant. Id autem conſequuntur gratia Chriſti, qui nobis pugnavit & vicit, Dei Spir. quo aguntur filii Dei, verbo Dei quo nutriuntur, cœleſtibus inſpirationibus Dei ad cor ipſorum loquentis, ſecundum illud Proph. (*Oſee 2. 24.*): *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor ejus*: Angelorum denique in miniſterium miſſorum propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis, protectione quibus mandavit ut cuſtodiant eos in omnibus viis ſuis, ne umquam offendant ad lapidem pedem ſuum. „ Baptizatus Domi„ nus expellitur in deſertum a Spir., & ten„ tatur a ſatana; ut exemplum vitæ ſuis Fi„ delibus præbeat; qui poſt acceptam in ba„ ptiſmo remiſſionem peccatorum, non ſolum „ ad exercenda opera virtutum, verum etiam „ ad tolerandam propter juſtitiam perſecutio„ nem ſunt accingendi. Secedit enim in de„ ſertum, ut nos doceat relictis mundi ille„ cebris, & ſocietate pravorum, divinis per „ omnia ſervire mandatis. Tentatur ſolitarius „ a diabolo, ut nobis inſinuet quod *Omnes „ qui volunt pie vivere in C. J. perſecutio„ nem patiuntur*: & quod *per multas tribu„ la-*

„ *lationes oportet nos intrare in Regnum Dei.* „ Tentatur 40. diebus, & 40. noctibus, ut „ indicet quod quamdiu viventes hic Domino „ ſervimus, ſive proſpera blandiantur (quod „ ad dies pertinet) ſeu nos adverſa feriant „ (quod noctis figuræ congruit) ſemper am„ bulantibus in lege Domini adſit toto orbe „ adverſarius, qui iter noſtrum tentando im„ pedire non ceſſat " (*Beda in Comment.*).

5 *Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquavit Regnum Dei, pœnitemini, & credite Evang.* Tempore prædefinito a Patre, adumbrato in Lege per multiplices variaſque figuras, a Proph. prædictum, ab ipſo Deo promiſſum hominibus Regnum appropinquavit. Regnaverat antea peccatum ſub Lege: regnavit deinceps Deus ſub gratia & per gratiam. Regnum iſtud pœnitentia præparatur, fide inchoatur, charitate perficitur: *pœnitemini, & credite Evang.* Credite, fide quæ per charitatem operatur. Credite Evang., quod Chriſti doctrinam, exempla, promiſſa complectitur: doctrinam cœleſtem tot miraculis confirmatam: exempla virtutum omnium a Filio Dei homine propter nos facto nobis data: promiſſa pretioſa & magnifica bonorum æternorum. Credite Evang., quod non ſolum aufert ignorantiam docendo, ſed adjuvat ad faciendam juſtitiam per gratiam Spir. S. Homo enim ſub gratia conſtitutus, præter doctrinam qua ei præcipitur quemadmodum vivere debeat, accipit Spir. S. quo fiat in animo ejus delectatio dilectioque ſummi illius atque incommutabilis boni, quod Deus eſt, etiam nunc cum per fidem ambulatur, nondum per ſpeciem: ut hac ſibi velut arra data gratuiti muneris inardeſcat inhærere Creatori, atque inflammetur accedere ad participationem illius veri luminis; ut ex illo ei bene ſit, a quo habet ut ſit. „ Nam neque „ liberum arbitrium quidquam niſi ad peccan„ dum valet, ſi lateat veritatis via; & cum „ id quod agendum, & quo nitidum eſt, cœ„ perit non latere, niſi etiam delectet & ame„ tur, non agitur, non ſuſcipitur, non bene „ vivitur. Ut autem diligatur, charitas Dei „ diffunditur in cordibus noſtris, non per ar„ bitrium liberum quod ſurgit ex nobis, ſed „ per Spir. S. qui datus eſt nobis " (*S. Aug. l. de ſpir. & Litt. c.* 3.).

6. *Et erat in Synagoga eorum homo in ſpiritu immundo: & exclamavit dicens: Quid nobis & tibi, Jeſu Naz.: veniſti perdere nos? Scio qui ſis, Sanct. Dei. Et comminatus eſt ei Jeſus, dicens: Obmutesce, & exi de homine. Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo.* Dœmonis ſilentio luculentius probatur omnipotentia & divinitas Chriſti, quam præconio. Ipſum imperio ſuo exire cogit ab infelici homine quem vexabat. Hinc innotescit, veniſſe Filium Dei ut everteret imperium diaboli, & hominum animas communi illi humani generis hoſti per infidelitatem & peccatum mancipatas ab illius ſervitute liberaret. Per os Apoſtol. & Virorum Apoſtolic. juſſit immundo ſpiritui ut ex illis exiret, Deoque legitimo Domino illos ſervire fineret. Quantis interim vexationibus corpus Eccleſiæ agitavit, concuſſit, diſperſit! Sed nocere non potuit Chriſti membris, e quibus ejectus eſt foras; quia *Sanguis Martyrum, ſemen Chriſtianorum* (*Tert.*).

7. *Erat homo in ſpiritu immundo.* Homines per impudicitiam ſibi magis ſubjicit diabolus, ſibi arctius obſtringit. Difficilior illorum converſio. *Non dabunt cogitationes ſuas ut revertantur ad Deum ſuum, quia ſpiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt* (*Oſee* 5. 4.). Potentiore Salvat. gratia opus eſt ad eorum liberationem.

8. *Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo.* Quid eſt (*inquit S. Greg. M. hom.* 12. *in Ezech.*) quod obſeſſum hominem antiquus hoſtis quem poſſeſſum non diſcerpſerat, deſerens diſcerpſit, niſi quod *plerumque dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat, quam prius excitaverat, quando hoc quietus poſſidebat?* Unde & Iſraelitæ ad Moyſen & Aaron dicunt (*Exod.* 15.): *Videat Dominus & judicet, quoniam fœtere feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone, & ſervis ejus, & præbuiſtis ei gladium ut occideret nos.* In Moyſes enim & Aaron Lex & Proph. figurati ſunt. *Et ſæpe apud ſe infirmus animus quaſi contra ſacra eloquia murmurat: quia poſtquam verba cœleſtia audire & ſequi cœperit Regis Ægyptiis adverſitas, id eſt maligni ſpiritus tentatio excreſcit.*

9. *Decumbebat autem ſocrus Simonis febricitans: & ſtatim dicunt ei de illa. Et accedens elevavit eam apprehenſa manu ejus: & continuo dimiſit eam febris, & miniſtrabat eis.* In Eccl., quæ Chriſti corpus eſt, ſi patitur unum membrum compatiuntur cetera membra. Infirmis corpore, aut anima vera charitas pro viribus ſuccurrit. Pro illis ſaltem Deum orat, ſi aliud non poſſit. Domus Petri eſt Eccl Cath. Nemo in ea eſt qui peccatorum aut concupiſcentiæ febri non laboret. Cupiditas animæ febris eſt: charitas, animæ ſanitas eſt. In ſola Eccl. Cath. pro remiſſione peccatorum, & extinctione cupiditatum noxiarum utiliter oratur. Extra domum

ve-

veritatis, charitatis, & unitatis nulla eſt animarum infirmarum & languentium medicina. Ad infirmos accedat neceſſe eſt per gratiam ſuam cœleſtis Medicus, illos tangat, dataque manu auxiliatrice illos erigat atque roboret; pravis habitibus, ſocordia, languore penitus depulſis ac diſſipatis, & inſpirata charitate, quæ numquam otioſa eſt, ſed Domino ſervit in lætitia. Bona igitur opera, ſeu pietatis & grati animi in Deum, ſeu charitatis in pauperes ſigna ſunt febris ab anima depulſæ, & ſanitatis per gratiam Chriſti medicinalem animæ languenti reſtitutæ. *Et continuo dimiſit eam febris, & miniſtrabat eis* (*Rom.* 6.19.). Sic membra quæ ſervierant immunditiæ ad iniquitatem ut fructificarent morti, ſerviunt juſtitiæ in vitam æternam.

10. *Et venit ad eum Leproſus deprecans eum: & genuflexo dixit ei: Si vis, potes me mundare. Jeſus autem miſertus ejus, extendit manum ſuam: & tangens eum, ait illi: Volo, mundare.* Lepra peccatorum fœdi ad Chriſtum accedamus, & coram eo ſupplices procidamus, de illius poteſtate minime dubitantes, de illius miſericordia & bonitate non diffidentes. Fide, humilitate, oratione miſericordiam ejus imploremus. Dicamus cum fiducia: „ Domine, ſi vis, potes me munda„ re.... Miſerere mei, Domine, quia infir„ mus ſum: ſana animam meam quia pecca„ vi tibi.... Salvum me fac propter miſeri„ cordiam tuam (Pſ. 6.). Omnes iniquitates „ meas dele. Aſperges me hyſſopo, & mun„ dabor: lavabis me, & ſuper nivem dealba„ bor (Pſ. 50.)". Piæ orationis exemplum nobis præbet iſte Leproſus. Nos impetraturos emundationem & ſanctificat. animarum noſtrarum ne dubitemus, ſi oremus ſicut oportet. „ Poſtulet in fide nihil hæſitans: qui „ enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui „ a vento movetur & circumfertur" (*Jac.* 1. 56.). Credendum autem eſt curationem & juſtificat. noſtram opus eſſe gratuitæ miſericordiæ ac voluntatis Dei: hanc operari Chriſtum auctoritate ſuprema, ſacroſanct. ejus humanitatem inſtrumentum eſſe operationis Dei in cordibus noſtris: Ejus voluntate vim ſanguinis ejus ac merita nobis applicari. „ Juſti„ ficati gratis per gratiam ipſius, per redem„ ption. quæ eſt C. J. quem propoſuit Deus „ propitiationem per fidem in ſanguine ipſius ad „ oſtenſionem juſtitiæ ſuæ, propter remiſſio„ nem præcedentium delictorum" (*Rom.* 3. 24.). Incarnato Dei Verbo, humanamque contingente naturam, (*Ven. Beda in Marc.*) & per gratiæ ſuæ vim medicinalem intus operante, ſanantur homines ſecundum animam leproſi, & cum Apoſtolis audiunt (*Jo.* 15.3.), *Jam vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis*: Deique Templum ingredi non ſolum illis conceditur, ſed fiunt ipſi templum Dei, ut Apoſt. (1. *Cor.* 3. 17.) ait: *Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.* Sed quamvis forte Chriſto per gratiæ ſuæ efficaciam nos tangente, & amorem pœnitentem nobis inſpirante mundati fuerimus a lepra peccatorum noſtrorum antequam ad Sacerdotem adeamus, conveniendus tamen eſt Sacerdos eique aperienda conſcientia, confitenda peccata, ſecundum Chriſti præceptum: *Vade, oſtende te ſacerdoti.* Offerenda pro emundatione ſatisfactio, ſacrificium bonorum operum, in teſtimonium animi pœnitentis & mundati. *Exhibete corpora veſtra hoſtiam viventem, ſanctam, Deo placentem* (*Rom.* 12. 1.). *Et nolite conformari huic ſæculo*, ne lepram pejorem iterum contrahatis: *ſed reformamini in novitate ſenſus veſtri: ut probetis quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.* Mundati autem & liberati a peccato, enarrate & prædicate laudes & gloriam Salvat. & Medici animarum veſtrarum J. C. in omnibus *gratias agentes Deo & Patri per ipſum* (*Coloſſ.* 3. 17.).

CAPUT II.

Senſus Litteralis.

1. ET *iterum intravit Capharnaum poſt dies* aliquot. Inde enim (*ſuper. cap.*) diſceſſerat in proximos vicos & civitates, ut miſſione ſua fungeretur, prædicans in ſynagogis Galilææ, & dœmonia ejiciens. *Et auditum eſt quod in domo eſſet.* Id vulgatum ab aliquo e domeſticis, aut vicinis. Clam enim ingreſſus erat, cum non poſſet manifeſte ingredi civitatem ob populi ad ipſum turmatim concurrentis frequentiam. *Et* convenerunt multi, *ita ut non caperet neque ad januam.* Ita ut nec domus, neque veſtibulum ipſum capiendæ plebis ad Jeſum convenientis multitudini ſufficeret. *Et loquebatur eis verbum* Dei. (*Luc.* 5.) Non ſolum Capharnaumi cives, ſed ex omni caſtello Galilææ, & Judææ, & Jeruſal. convenerat ingens hominum multitudo, Chriſtum audiendi & admirabilia ejus opera ſpectandi avida.

2. *Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui a quatuor portabatur.* Plures ægrotum adduxerunt, quatuor autem bajulabant; quod obſervatum eſt ab Evangel. ad morbi gravitatem ſignificandam. Hominem ſcilicet ita fuiſſe membris omnibus diſſolutum, ita totius corporis impotentem, ut eum a quatuor bajulis portari neceſſe fuerit. *Et cum*

non poſſent offerre eum illi præ turba, cum appropinquare non poſſent ad Jeſum præ turba domum implente & circumſtante, *nudaverunt tectum ubi erat*, detexerunt tectum domus; *& patefacientes, ſubmiſerunt grabatum in quo paralyticus jacebat*. Demiſerunt lectum ante pedes Jeſu. *Cum autem vidiſſet Jeſus fidem illorum*, qui ægrotum illi curandum offerebant, *ait paralytico*: *Fili, dimittuntur tibi peccata tua*. Morbi radicem excidit divinus Medicus, ſe miſſum docet ut animarum ægritudinibus imprimis medeatur, ut interiorem ſanet paralyſim, cujus exterior illa paralyſis figura erat. „ Miſſum eſt Verbum quod eſt Deus, qui Medicus eſt peccatoribus, qui Magiſter rerum arcanarum jam purgatis “ (*inquit Origen. cont. Celſ.*).

3 *Erant autem illic quidam de Scribis ſedentes, & cogitantes in cordibus ſuis*: *Quid hic ſic loquitur? Blaſphemat*: *Quis poteſt dimittere peccata niſi ſolus Deus?* Quod S. Matt. dictum a Legiſper. dixerat, *Hic blaſphemat*, a S. Marc. uberius explicatur. Remiſſionem peccatorum eſſe Dei propriam, Lex & Proph. paſſim teſtantur. (*Exod.* 24. 6. 7.) „ Dominator Dominus Deus, miſericors & clemens, „ patiens & multæ miſerationis, ac verax .... „ Qui aufers iniquitatem & ſcelera atque peccata. (*Job* 14. 4.) Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? nonne tu qui ſolus es? (*Iſ.* 43.) Ego ſum, ego ſum ipſe qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor “. Hanc poteſtatem homini cuiquam communicatam nuſquam legebatur. Hinc Legiſper. Chriſti hoſtes, ex ejus verbis occaſionem calumniæ nacti, ipſum blaſphemiæ tacite damnant. Horum malitia uſus Jeſus, qui teſtimonium poteſtatis dimittendi peccata, ſibi ut Deo convenientis, atque etiam ut homini ſibi a Patre conceſſæ, inſigne miraculum edit; immo duplex: nam & adſtantium cogitationes ſibi apertiſſime cognitas oſtendit, quod non minus Dei proprium eſſe quam peccata condonare, S. Litteræ docent: (1. *Reg.* 16. 7. 1. *Paral.* 28. 9. Pſ. 7. 10. *Jer.* 17. 10. *S. Juſtin. Apol.* 2. *S. Iren. l.* 4. *c.* 36. *Tertull. in Apol. lib. adv. Marcion. & de carn. Chriſt. Lactant. l.* 4. *de Sap. c.* 6. & 8. & *alii*): & Paralyticum ſanat. „ Quo ſtatim cognito „ Jeſus ſpiritu ſuo, quia ſic cogitarent intra „ ſe, dicit illis: Quid iſta cogitatis in cordibus veſtris “? Cognovit non ut Proph., per afflatum, ſed *ſuo Spiritu*, id eſt plenitudine Divinitatis in ſe corporaliter habitantis: *ſuo Spir.* per ſeipſum, qui Dei ſapientia, virtus, ſpiritus paſſim a veteribus appellatur. „ Quid eſt facilius, dicere Paralytico: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge, tolle „ grabatum tuum, & ambula “? Lege quæ diximus in c. 9. Matth.

4. *Et cum præteriret, vidit Levi Alphæi ſedentem ad telonium, & ait illi*: *Sequere me. Et ſurgens ſecutus eſt eum. Et factum eſt, cum accumberet in domo illius, multi publicani & peccatores ſimul diſcumbebant cum Jeſu, & diſcipulis ejus &c.* Cum Jeſus ad partes maritimas iturus ut populum doceret, per portam maritimam Capharnaum tranſiret, ubi telonium erat, vidit ibi ſedentem Matth. Levi appellatum, ipſumque vocavit (*Luc.* 5.). Ille vero ſine mora obtemperans vocanti relictis omnibus, ſecutus eſt Jeſum. Atque in grati animi ſignificationem, utque amicorum ſuorum & familiarium qui vectigalibus exigendis, colligendis, rationibus deſcribendis, ſub ipſo aut cum ipſo navabant operam, converſionem procuraret, convivium Chriſto paravit in domo ſua, quæ in urbe erat, plurimoſque publicanos ſimul cum Jeſu & diſcipulis ejus manducaturos invitavit. *Et Scribæ, & Phariſæi videntes quia manducaret cum publicanis, & peccatoribus, dicebant diſcipulis ejus*. *Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magiſter veſter?* „ Inde „ offenduntur Phariſæi, unde ædificari debe„ rent. Quamvis enim convivere peccatori„ bus, vitandum ſit infirmis, propter peri„ culum quod eis imminet, ne ab eis ſubver„ tantur: perfectis tamen, de quorum cor„ ruptione non timetur, laudabile eſt quod „ cum peccatoribus converſentur, ut eos con„ vertant. Sic Dominus cum peccatoribus „ manducabat & bibebat. Convictus autem „ peccatorum quantum ad confortium pecca„ ti, vitandus eſt omnibus. Et ſic dicitur 2. „ ad Cor. 6. *Exite de medio eorum, & im„ mundum ne tetigeritis*, ſcilicet ſecundum „ peccati conſenſum “ (*S. Th.* 2. 2. *Q.* 25. *A.* 6. *ad* 5.).

5. *Et erant diſcipuli Joa. & Phariſæi jejunantes*, jejunabant frequenter (*Luc.* 5. 33.). Et veniunt, *& dicunt illi*: *Quare diſcipuli Jo. & Phariſæorum jejunant, tui autem diſcipuli non jejunant?* Diverſo forſan tempore venerunt; idque diverſa ratione & intentione Chriſto dixerunt: Phariſæi, ut calumniarentur, diſcipuli Jo. ut docerentur: *Et ait illis Jeſus*: *Numquid poſſunt filii nuptiarum quamdiu ſponſus cum illis eſt, jejunare?* Hæc interrogatio vim negandi habet. Non decet eos jejunare quamdiu cum illis eſt ſponſus. Lege quæ diximus in c. 9. S. Matth.

6. „ Et factum eſt iterum cum Dominus ſab„ batis ambularet per ſata, & diſcipuli ejus „ cœperunt progredi & vellere ſpicas “. Tò

ite-

iterum, actionem Jeſu iteratam non ſignificat, quaſi bis contigerit quod hic refertur ab Evangel.; ſed novam calumniæ occaſionem a Phariſæis arreptam.

7. „ Et ait illis: Numquid legiſtis quid fe„ cerit David, quando neceſſitatem habuit, „ & eſuriit ipſe, & qui cum eo erant? Quo„ modo introivit in domum Dei ſub Abiathar „ Principe Sacerdotum, & panes propoſitio„ nis manducavit &c. " Confer cum Matth. 12. & noſtrum in eo locum commentarium lege. Narratur hiſt. 1. *Reg. c.* 21. ubi tamen panes propoſitionis dati dicuntur Davidi eſurienti & comitibus ejus ab *Achimelech Sacerdote*, non ab *Abiathar Principe Sacerdotum*. Hinc recentiores quidam interpr., (*Beda in Matth.*), ut Marc. Evangel. cum Auctore ſacro lib. 1. Reg. concilient, Achimelecho nomen fuiſſe *Abiathari*, & Abiathari ejus filio viciſſim nomen fuiſſe *Achimelecho* dicunt, & colligunt ex 1. Paralip. 18. v. 16. & c. 24. 6. Planior & probabilior utrumque conciliandi ratio eſt Marc. ſub Abiathare Pontifice factum dixiſſe, quod ſub Achimelecho Pontifice Max. ejus patre contigit: tum quia tamen Abiatharis notius erat ob Ephod allatum ad Davidem (1. *Reg.* 23. 6.) & ob diu geſtum ſub Davide Pontificat.: tum quia & ipſe Pontifex erat cum hæc geſta ſunt, Patris ſcilicet Vicarius, ut cui in Pontificat. Max. ſucceſſit, & rei geſtæ adfuerat, ipſeque cum patris, tum Davidis factum probaverat.

Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum eſt, & non homo propter Sabbatum. Sabbatum inſtitutum non fuit ut homo periret, ſed ut animo & corpore ſalvus eſſet. Animo quidem, quia lex illa otii die ſeptimo ſtatuta eſt ad colendam religionem, & ad profitendam fidem creati a Deo mundi, & ne ullius operis obtentu conventus & actus pietatis negligerentur, quod ſalutem ſpectat animæ. Corpore vero, quia etiam inſtitutum eſt diei ſeptimæ otium, ut hominibus aſſiduo ſex dierum labore fatigatis, aliquantulum reſpirare & requieſcere liceret: (*Exod.* 23 12.) quod dominorum durities vix erat famulis conceſſura. „ Itaque Dominus „ eſt Filius hominis etiam Sabbati ". Omnium enim hominum caput poteſtatem habet rerum omnium quæ ad hominum ſalutem pertinent, cum itaque ſabbatum propter hominem factum ſit, etiam ſabbati jure ſuo dominus eſt: adeoque violati ſabbati noxa non tenetur propterea quod eius diſcipuli ſpicas aliquot ſabbato vulſerint urgente fame. Atque ſabbati ſe dominum eſſe apertius olim demonſtrabit, cum illud, & quicquid legalium cæremoniarum eſt, abrogabit. (*Tertull. l. 4. cont. Marcion. c. 16. Dominus eſt Sabbati & legis & omnium paternarum diſpoſitionum Chriſtus.*)

SENSUS MORALIS.

1. *ET iterum intravit Capharnaum poſt dies. Et auditum eſt quod in domo eſſet: & convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam, & loquebatur eis verbum.* Curato Caphurnaumi Leproſo, Jeſu in deſerta loca ſeceſſerat, ibique convenientibus ad ſe turbis prædicabat verbum Dei: quo ſignificatur, Veritatem tumultuoſis carnalium mentibus apertam ſui manifeſtationem non exhibere, ſed iis ſuorum lucem donorum largius infundere, quos ab illecebris rerum temporalium viderit eſſe diſcretos, & a rerum ſæcularium tumultu longe. (*Beda Comment.*) Verum quia nec carnales & ſæculi cupiditatibus implicitos Dei miſericordia omnino deſerit; quin etiam iis gratiam ſuæ viſitationis, per quam & ipſi ſpirituales effici valeant, indulget, poſt aliquot dies in civitatem redit Dominus, multiſque eodem convenientibus verbum Dei prædicat, ac ſanato Paralytico, pluribus occaſionem internæ ſanationis tribuit, quam ipſe in illis per fidem operatur. Quam admiranda C. J. benignitas, tam ſtupenda Capharnaitarum cæcitas & obduratio, qui Chriſto ad illos tam frequenter prædicanti, & tot ac tanta patranti miracula non credunt! Chriſt. docentem lubenter audiunt, & mirantur, ſed non convertuntur. Curioſitate & utilitate temporali ducti ad illum turmatim concurrunt, non veritatis & juſtitiæ amore, non pœnitentiæ ac melioris vitæ ſtudio. Sic plerique Chriſtiani verbum Dei audiunt, quaſi *Verbum hominum*, non *ſicut eſt vere verbum Dei*; non ut *Verbum veritatis*, *verbum vitæ*, *verbum reconciliationis*, *verbum ſalutis*. (1. *Theſſ.* 2. 23. *Ita paſſim in novo Teſt. vocatur.*) Quid mirum? cum a miniſtris verbi non ea ratione plerumque prædicetur, qui loquuntur placentia, compto ſermone pruriunt auribus, Chriſti crucem evacuantes, ſemetipſos prædicantes, non Chriſtum crucifixum. Timeant Chriſtiani qui verbi divini prædicatione, ceteriſque Dei beneficiis abutuntur, nec jugi Dei miſericordia ipſos ad pœnitentiam invitante meliores fiunt, ne illis contingat quod Capharnaumi civibus Chriſt. comminatur: (*Luc.* 10. 15.) *Et tu Capharnaum uſque ad cœlum exaltata, uſque ad infernum demergeris.*

Et convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam. Non ad eos ſolum qui in domo erant, id eſt in Synagoga; non ad Judæos tantum, ſed ad Gentes verbum ſalutis

miſit

miſit Dominus, eoſque Evang. ſui participes fecit, in unam domum, ſcilicet Eccl. colligens utrumque populum. *Nos* enim qui *eramus longe*, extra januam, alienati a Chriſto, qui vitæ æternæ oſtium eſt, *facti ſumus prope in ſanguine Chriſti*. (*Epheſ.* 2. 23.) *Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſecuti*. (2. *Pet.* 2. 10.) Virtutes igitur annuntiemus ejus qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen ſuum, & pro tantis beneficiis gratias immortales agamus.

2. *Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui a 4. portabatur. Et cum non poſſent offerre eum illi præ turba, nudaverunt tectum ubi erat: & patefacientes ſubmiſerunt grabatum, in quo paralyticus jacebat.* Hujus Paralytici curatione ſalvatio deſignatur animæ poſt diuturnam illecebræ carnalis inertiam ad Chriſtum ſuſpirantis: quæ imprimis indiget miniſtris qui eam ſublevent, & Chriſto offerant; id eſt, bonis Doctoribus, Prædicatoribus, conſcientiæ Moderatoribus, qui ſpem ſalutis ſuggerant, opem interceſſionis ferant, omnemque adhibeant induſtriam ut cœleſti Medico ſiſtatur. IV. bajulorum numerus non eſt abſque myſterio: 4. enim S. Evang. libros ſignificat, quibus omnis Prædicantium virtus, omnis ſermo firmatur. Deſignat & 4. Virtutes cardinales, quibus anima ad promerendam ſalutem erigitur, quæ nihil aliud ſunt quam Amor Dei quadripartitus, ſeu 4. divini amoris affectus, ſecundum S. Aug. (*l. de Morib. Eccl. Cathol. c.* 15.) quibus omnia perrumpuntur obſtacula, quæ impediunt ne ad Chriſtum accedamus. Temperantia enim eſt amor Deo ſeſe integrum incorruptumque ſervans: Fortitudo, amor omnia propter Deum facile perferens: Juſtitia, amor Deo tantum ſerviens, & ob hoc bene imperans ceteris quæ homini ſubjecta ſunt: Prudentia, amor bene diſcernens ea quibus adjuvetur in Deum, ab iis quibus impediri poteſt. Has virtutes Dei Sapientia, id eſt Dei Filius homines docuit, quibus languentes animæ ad Deum ferrentur. *Sobrietatem enim & prudentiam docet, & juſtitiam, & virtutem, quibus utilius nihil eſt in vita hominibus.* (*Sap.* 8. 7.) Sæpe anima poſt deſidiam reſipiſcens, gratiæque cœleſtis remedio cupiens innovari, priſcæ conſuetudinis, & pravorum habituum nondum deſtructorum reliquiis retardatur. Sed hæc impedimenta vincit Evang. gratia, vincit amor Dei quadripartitus, vincunt 4. Virtutes Animam ad Chriſtum ferentes.

Et cum non poſſent offerre eum illi præ turba, nudaverunt tectum ubi erat. Sæpe in ipſa orationis dulcedine, cum anima in lectulo Dilectum ſuum quærit, turba cogitationum interveniens, aciem mentis, ne videatur, impedit. Quid facto tunc corpus? In infimis, aut ad januam non eſt remanendum, ubi turbæ tumultuantur, ubi creaturæ, ubi ſenſus, ubi cupiditates aditum ad Chriſtum impediunt: ſed tectum domus in qua Chriſtus docet, aſcendendum eſt: S. Script. ſublimitas appetenda, lex Domini diu noctuque meditanda. *In quo corrigit adoleſcentior viam ſuam? In cuſtodiendo ſermones tuos.* (Pſ. 118.) Et, *Lex Domini immaculata, convertens animas.* (Pſ. 18. 8.) Et, *Niſi quod Lex tua meditatio mea eſt, tunc forte periiſſem in humilitate mea.* (Pſ. 128.) Tecto denique patefacto, æger ante Jeſum dimittitur, quia reſeratis Scriptur. myſteriis ad notitiam Chriſti pervenitur, de quo ſcriptum eſt in Lege & Proph. & ad ejus humilitatem fidei pietate deſcenditur. Cum grabato demittitur infirmus ante Jeſum: quia ſalvi eſſe non poſſumus, niſi in corpore iſto mortali poſiti fidem explicitam in J. C. habeamus, in quo Deus eſt mundum reconcilians ſibi, in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, qui *Unus eſt Dei & hominum Mediator, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* (1. *Tim.* 2. 5.) Aſpiciens ergo infirmus homo in auctorem fidei & conſumatorem Jeſum cum Apoſt. (*Galat.* 2. 20.) dicat: *Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo Filii Dei qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.* Hæc fides impetrat remiſſionem peccatorum, & reſtitutionem in libertatem gloriæ filiorum Dei. *Fili, dimittuntur tibi peccata tua.*

3. *Quid eſt facilius, dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge & ambula?* Omnia Deo æque facilia ſunt, qui ſolo verbo, ſola voluntate univerſa quæ ipſi placent, operatur: ſed viſibilibus miraculis, inviſibilibus fidem conciliat. Prius autem peccata dimittit, deinde corporis infirmitati medetur, ut pleraſque corporum infirmitates propter peccata evenire ſignificet. Hinc Apoſt. Corint. ſcribens, ubi crimen indigne manducantium & bibentium Corpus & Sanguinem Domini expoſuit, continenter ſubdit: *Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi*; id eſt, moriuntur. V. de cauſis corporis morbos & infirmitates Deus infligit. 2. Ad meritorum incrementum per patientiam, ut Job, Tobiæ, aliiſque SS. in utroque Teſt. 2. Ad virtutum cuſtodiam, ne ſuperbiæ tentatione diſpereant. Sic Apoſt. datus eſt ſtimulus carnis illum colaphizans, ne

magna-

magnitudo revelationum ipſum extolleret. (1. *Cor.* 12. 30.) 3. Ad cognitionem & emendationem peccatorum noſtrorum. Sic Maria ſoror Moyſis Aaron in deſerto lepra percuſſa eſt ob verba temeritatis & ſuperbiæ: & paralyticus noſter nonniſi dimiſſis peccatis fuit a Chriſto ſanatus. 4. Ad gloriam Dei manifeſtandam, ut cæcus natus, de quo Chriſt. ait: *Neque hic peccavit, neque parentes ejus, quia cæcus natus eſt, ſed ut manifeſtentur opera Dei in illo.* 5 Ad inchoationem damnationis æternæ, quæ reproborum pœna eſt, ut Antiochi & Herodis. Quibus congruit illud Proph. (*Jer.* 27.) *Et duplici contritione contere eos.* Cum igitur corporis infirmitates, aut alias calamitates temporales patimur, ad Deum ante omnia convertamur; pœnitentiam agamus, ipſaſque pro noſtrorum expiatione peccatorum illi offeramus.

Dum toto furore Balaam raperetur jumento inſidens, ut Dei populo malediceret, occurrit illi Angelus, ſtrictoque gladio jumenti oculis objecto detinet procedentem, qui nec gladium advertit evaginatum. Aſina verita mucronem, ſiſtit in via, nec ultra progreditur. In illam ſtomachatur Vates, ejuſque latera fuſte percutit: non magis illa procedit. Aſinæ inter anguſta parietis compulſæ mortem minitatur. Tum illa ſeſſorem compellans, ait: *Quid feci tibi? Cur percutis me jam tertio?* Statim Deus oculos aperuit Balaamo, viditque Angelum ſtringentem gladium, quo territam detinebat aſinam, ne ipſe maledicturus populo Dei proficiſceretur. (*Num.* 22.) Hominem videmus languidum, ejuſque carnem quâ velut jumento ſpiritus vehitur, gravi infirmitate collabentem: unde nec cœptum ambitionis, avaritiæ, vindictæ, voluptatis iter proſequi poteſt: carnem venarum apertione, purgationibus, medicaminibus, velut fuſtium ictibus repetitis convellit, eo quod ſuis favere nolit conſiliis. Verum oculos aperiat infelix, conſpiciet non carnem eſſe quæ ipſum remoratur, ſed Angelum, divinam ſcilicet miſericordiam, quæ corpus affligit infirmitate, ut gradum figat, nec malitiæ conceptum facinus ad exitum perducat. *Prohibitione immorata aſina Angelum videt, quem humana mens non videt,* (inquit S. Greg. (*M. p.* 3. *Paſtor. Admon.* 13.) *quia plerumque caro per moleſtias tarda flagello ſuo menti Deum indicat, quem mens ipſa carni præſidens non videbat: ita tu anxietatem ſpiritus proficere in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec ei inviſibilis, qui ſibi obviat, innoteſcat.*

4. *Ut autem ſciatis quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, ſurge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Sic gratia Medicinalis Chriſti animam peccatoris terrenis rebus adhærentem, in creatura quieſcentem, pravis habitibus & mala conſuetudine detentam, facultatibus omnibus velut membris interioris hominis diſſolutam, momento ſanat.

---- *Omnipotens hominem cum gratia ſalvat,*
Ipſa ſuum conſummat opus, cui tempus agendi
Semper adeſt, quæ geſta velit, nec moribus illi
Fit mora, nec cauſis anceps ſuſpenditur ullis.
Hunc itaque affectum, quo ſumunt mortua vitam,
Quo tenebræ fiunt lumen: quo immunda niteſcunt,
Quo ſtulti ſapere incipiunt, ægrique valeſcunt,
Nemo alii dat, nemo ſibi, non litera Legis,
Nec naturalis ſapientia; quæ ſemel acta
In præceps labi novit, conſurgere neſcit.
(*S. Proſper Carm. de Ingrat.*)

5. *Et cum præteriret, vidit Levi Alphæi ſedentem ad telonium, & ait illi, Sequere me.* Magna gratiæ vis, quæ ex Publicano Apoſt. facit. Difficilis hominum pecuniæ & lucris temporalibus addictorum converſio. S. Greg. Naz. (*Orat. in Nat. Dom.*) divites vocat *compeditos terræ.* Multos in perſecutione patrimonii cæcus amor & dilectæ facultates a cura ſalutis ſuæ, legumque divinarum obſervantia avocarunt, ut S. Cypr. (*Tr. de Lapſis.*) lugens ſcribit: *Illa fuerunt remanentibus vincula quibus & virtus retardata eſt, & fides preſſa, & mens victa, & anima præcluſa.* Ad hujuſmodi vincula dirumpenda gratia fortiſſima eſt opus. Illa dirupit Chriſti miſericordia Levin ſeu Matth. reſpiciens & vocans, ut dicere poſſet in familiam ejus ac ſcholam cooptatus: *Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen Domini invocabo.* (Pſ. 115.) Difficilior Publicanorum converſio, qui *Exactionis publicæ nomen in quæſtus proprii emolumenta verterunt, & indictiones tributarias prædas ſuas eſſe fecerunt: qui in ſimilitudinem immanium beſtiarum non rexerunt traditos ſibi, ſed devorarunt: nec ſpoliis tantum hominum, ut plerique latrones ſolent, ſed laceratione etiam, & (ut ita dicam) ſanguine paſcebantur* (ait Salv. *l.* 5. *de Guber. Dei.*) Magna Dei miſericordia, qui Matth. ex conditione adeo ſalutis æternæ periculoſa vocavit.

6. *Et factum eſt cum accumberet in domo illius,*

illius, multi publicani & peccatores ſimul diſcumbebant cum Jeſu & diſcipulis ejus. Multi ad Deum recens converſi de pietatis profeſſione in ſocietatibus hominum ſæcularium erubeſcunt. Non erubuerunt de peccato, erubeſcunt de pœnitentia & emendatione. Hos damnat Matth. exemplum, qui ſe diſcipulum Chriſti coram publicanis & peccatoribus palam profitetur; illos ad Jeſum adducit, eaque etiam de cauſa illos ad convivium cum Domino & Magiſtro invitat. Hunc imitentur qui Dei gratia ex peccato & peccati occaſionibus emerſerunt, amicos ſuos ad Chriſti & Apoſtol. menſam vocent, ad doctrinæ a Chriſto traditæ & ab Apoſt. mundo prædicatæ guſtum & obſervantiam; qua de menſa S. Proſper: (*Epigr* 8.)

Exueret Deus ut tetra caligine mundum,
Doctrinæ accendit lumen Apoſtolicæ:
Quæ nullis animis, nullis non congruit annis,
Lacte rigans pueros, pane cibans validos.
Non tempus, non ſexus huic, non cauſa reſiſtit,
Sumite quæ magnæ appoſuit Sapientia menſæ,
Et variis paſci diſcite deliciis.
Quarum pars totum eſt epulum quo quiſque juvatur,
Inde capit vitam, quam parit una fides.

Hanc menſam faſtidire, quam periculoſum! quam mortiferum!

Nam quid erit quod dira procul faſtigia pellat,
Cum ſe ipſo refugit mens ſaturare Deo?

7. *Et erant diſcipuli Jo. & Phariſæi jejunantes, & veniunt, & dicunt illi: Quare diſcipuli Joan. & Phariſæorum jejunant?* Invidi alienæ vitæ moribuſque obſervandis ac reprehendendis magis ſtudent, quam propriæ vitæ moribuſque emendandis. Vitium illud Phariſaicum eſt. Ex Phariſaica etiam ſuperbia deſcendit temerarium judicium quo alios vere religioſos, pios & devotos non judicamus, niſi noſtris vivendi formulis ac rationi ſeſe accommodent; niſi exteriora, quæ proprio ſæpe tudicio eligimus, & quibus amore proprio adhæremus, opera & exercitia ſectentur. Varia ſunt divinæ gratiæ dona; variis viis ad ſpiritualis vitæ perfectionem pervenitur. Verendum ne ad oſtentationem pertineat externus ille operum, quibus devoti indigitantur, apparatus. Vera pietas in Dei amore, & ſincera humilitate conſiſtit. Hæc *ad omnia utilis: corporalis autem exercitatio*, niſi anima ſit in charitate & humilitate *radicata*, (ut Apoſt. 1. *ad Tim.* 4. 8. verbis utar) *ad modicum utilis eſt*. Phariſaicum etiam vitium eſt, nos ipſos, noſtramque vivendi rationem commendare; de aliis loqui, ut de nobis loquendi, noſque ab illis diſcernendi occaſionem habeamus. *Quare diſcipuli Joan. & Phariſæorum jejunant, tui autem non jejunant?* Sæpe accidit ut qui extraordinaria jejunia & ſupererogationis obſervat, imperfectior ſit eo qui minus jejunat, quia ſpiritalibus abſtinens bonis, jejuno corde tabeſcit.

8. „ Et dicebat eis: Sabbatum propter ho„ minem factum eſt, & non homo propter „ Sabbatum. Itaque Dominus eſt Filius ho„ minis, etiam Sabbati “. Omnes Religionis obſervantiæ, univerſaque inſtituta ad illius finem qui Dei honor eſt, & utilitas hominum, referenda ſunt. Veræ Religionis proprium eſt nihil in ſe habere quod homini non ſit utile ad ſalutem. Hac ratione Deus oſtendit ſe non ex indigentia coli velle, ſed ex bonitate, ut homines beatos faciat. *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges*. (Pſ. 15.) Spiritale Sabbatum in eo poſitum eſt, ut homo in Deo requieſcat, ut a ſuis ceſſet operibus, ſcilicet a peccatis, quæ ſolius hominis opera ſunt; Deique operibus vacet. Qua de re S. Proſper ſcribit.

Non recto ſervat legalia Sabbata cultu,
Qui pietatis opus credit in his vetitum,
Nulla dies actus hominum non damnat iniquos;
Omnia conveniunt tempora juſtitiæ.
Nec corrumpuntur virtutibus otia ſancta,
Tantum a peccatis libera corda vacent.

Lege quæ diximus ad Cap 9. S. Matth.

CAPUT III.

Senſus Litteralis.

1. *ET introivit iterum*, altero die Sabbati, *in Synagogam*, Capharnaum, *& erat ibi homo habens manum aridam*. Confer cum Matth. 12. & Luc. 6 *Et obſervabant eum*, (Phariſæi) *ſi Sabbatis curaret, ut accuſarent illum*. Refert S. Matth. illos *interrogaſſe Chriſtum: Si licet Sabbatis curare?* quæ nequaquam pugnant. Phariſæi enim primo obſervaverunt Jeſum animo illum accuſandi ut violatæ religionis reum, ſi ægrum hominem Sabbato curaret: deinde illum interrogarunt, *Si licet Sabbatis curare?* Quibus reſpondit hac illis propoſita quæſtione, qua illorum ora occluſit: *Licet Sabbatis bene facere, an male? Animam ſalvam facere, an perdere?* Anima ſumitur ibi pro vita. Hac interrogatione oſtendit Jeſus, hominis curationem Sabbati ſanctificationi contrariam non eſſe, cum ſit opus bonitatis & omnipoten-

potentiæ Dei, cujus cultui dicatum eſt otium Sabbati: ſed nihil magis illius diei ſanctificationi repugnare quam Phariſæorum malignitatem & immanem invidiam, qui cum Herodianis conſpirabant ut Jeſum perderent.

Et circumſpiciens eos cum ira ad rationis imperium excitata, & ſecundum moderationem divinæ virtutis temperata, *contriſtatus ſuper cœcitate cordis eorum*, ſive (quæ vis eſt Græci Textus) *πωρώσει καρδίας callum cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & reſtituta eſt manus illi.* Quod Græcus Text. habet, ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη *ſana ſicut altera*, interpretationis loco adjectum ex S. Matt. videtur.

2. *Jeſus autem cum diſcipulis ſuis receſſit ad mare*, ut Phariſæorum & Herodianorum in illum conſpirantium inſidias vitaret, quia nondum venerat hora ejus. *Et multa turba a Galilæa & Judæa ſecuta eſt eum, & ab Jeroſolymis*, tametſi plures in urbe illa Principe inimicos haberet, Phariſæos nimirum, Scribas & Senatores; & ab *Idumæa*, quamvis Idumæi homines Gentiles eſſent, & perpetui Judæorum hoſtes & *trans Jordanem*; & a regione quæ trans Jordanem dicebatur, quia venientibus ab Ægypto Judæis ultra Jordanem erat: *Et qui circa Tyrum & Sidonem*, nobiliſſimas civitates, ſive Decapolitæ Tyriorum & Sidoniorum vicini, *multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum.* Miraculorum ejus fama commoti, frequentes ad eum concurrerant. „Et dixit „ diſcipulis ſuis ut navicula ſibi deſerviret propter turbas, ne comprimerent eum. Multos enim ſanabat". Naviculam ſibi parari juſſit, qua uteretur quoties ſtagnum cum ſelectis diſcipulis trajicere vellet, ne turbis ad ipſum concurrentibus opprimeretur. Ideo autem tantus hominum undique concurſus ad Jeſum fiebat, *quia multos ſanabat, ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent quotquot habebant plagas.* Deſiderio recuperandæ ſanitatis in eum irruebant, ut eum tangerent, quovis morbi genere afflicti. *Et ſpiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei.* Energumenos impellebant ut coram eo procideret: & *clamabant dicentes: Tu es Filius Dei.* Divinitatis ejus confeſſione, & ſubjectionis ſigno ſupplicium ſuum deprecabantur. *Dæmones credunt, & contremiſcunt* (*Jac.* 2. 19.). Jeſus autem adjunctis minis vehementibus eis præcipiebat ne declararent quis eſſet.

3. *Et aſcendens in montem*, orationis cauſa, *vocavit ad ſe* ex diſcipulis ſuis *quos voluit ipſe:* non quia meruerunt. Unde apud Jo. (15. 16.) ait: *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos.* Hinc S. Paul. (*Epheſ.* 1. 1.) *Apoſtolum per voluntatem* Dei ſe inſcribit. *Et venerunt ad eum*, ſtatim atque vocati fuere. *Et fecit ut eſſent* 12. *cum illo*: & *ut mitteret eos prædicare*: elegit 12. Apoſtolos ex diſcipul. numero, quos mitteret ad prædicandum Evang., cum ipſi opportunum videretur. *Et impoſuit Simoni nomen Petrus.* Vide quæ diximus ad c. 10. S. Matth. *Et Jacob. Zebedæi, & Jo. fratrem Jacobi, & impoſuit eis nomina Boanerges, quod eſt, Filii tonitrui.* Ex *Benereen*, ſeu, (ut viri Hebraice periti emendari volunt) *Bene rahham*, factum Boanerges a Notariis linguam Hebraicam ignorantibus, S. Hier. non ſemel obſervat. Reſpexiſſe videtur Chriſt. hoc illis nomen imponens, ad illud Aggæi (2. 7.) vaticinium: „Adhuc unum modicum eſt, & „ ego commovebo cœlum, & terram, & „ mare, & aridam. Et movebo omnes Gen„ tes". Quod de Evang. prædicatione Apoſtolus (*Hebr.* 12. 26.) exponit. Ad hanc ergo maximam rerum mutationem Zebedæi filios eximios ſibi miniſtros fore ſignificat, cum illos *Filios tonitrui* vocat. „Apte (inquit „ Ven. Beda) Filii tonitrui ſunt cognomi„nati, quorum unus e cœleſtibus intonans „ vocem illam theologicam, quam nemo prius „ edere noverat, emiſit: *In principio erat* „ *Verbum*; & cetera. Quæ tantæ virtutis „ pondere gravida reliquit, ut ſi aliquando „ plus intonare voluiſſet, nec ipſe capere „ mundus poſſet. Sed & ambo læpe ſeorſum „ & in montem a Domino duci, & aliquan„ do ſonum e nube terrificum percipere me„ ruerunt: *Hic eſt Filius meus dilectus, ipſum audite*".

4. „Et convenit iterum turba, ita ut non „ poſſent neque panem manducare". Cum Chriſt. domum rediiſſet cum Apoſt., tantus ad ipſum factus eſt hominum concurſus, ut nec ipſe Chriſt., nec Apoſt. cibum capere poſſent, obſtante turba, quam docere, & ægros curare pergebat Chriſt. qui alias ait (*Jo.* 4. 34.): „Meus cibus eſt ut faciam „ voluntatem Patris ... Et cum audiſſent „ ſui, exierunt tenere eum; dicebant enim: „ Quoniam in furorem verſus eſt". Cum audiſſent cognati Jeſu illum diſcipulos adlegere, turbas ad illum confluere, ipſum inſolita docere, mira operari, Phariſæos & Legis Doctores ipſi invidere & perniciem ejus meditari; exierunt ut eum domi tenerent, id ſibi juris legibus aut conſuetudine convenire arbitrati. Dicebant enim illum eſſe mentis impotem, ſive id vere crederent, ſive id ſimularent, metuentes ne quid illi aut ſibi periculi a Phariſæis, Scribis, & Herodianis,

aut ab iis qui Rempub. gerebant, crearetur. Quod autem dicebant: *Quoniam in furorem verſus eſt*, non eſt neceſſe ut ad Chriſti Matrem SS., aut ad omnes ejus cognatos referatur, de quibus v. 31. ſcribit Evangel. (*Matt.* 27. 8. & 54. *Joan.* 4. 5. *Lucæ* 23. 39.): *Et veniunt mater ejus & fratres, & foris ſtantes miſerunt ad eum, vocantes eum.* Satis enim fuerit aliquem ex cognatis Jeſu dixiſſe ipſum in furorem verſum eſſe, ut id omnibus tribuatur per ſyllepſim, figuram in S. Litteris frequentem. Sin diſcipulos ob effuſum in Chriſti caput unguentum indignatos murmuraſſe S. Matth. ſcribit, cum ſolum Judam indignatum fuiſſe & murmuraſſe compertum ſit ex S. Jo. Sic Matth. ſcribit Latrones, qui una cum Chriſto crucifixi erant, blaſphemaſſe, cum ex S. Luc. certum ſit non blaſphemaſſe niſi unum. Diſſimulare non poſſum, Viros quoſdam Eruditos (*Victor Antioch. in Marc. Grotius Annot. ad Marc.*) ita vertendum exiſtimare: *dicebant enim: Eum a ſe exiſſe* ὑπ ἐξέϛη quod animi defectum ſeu deliquium cordis ſignificat, tum ex inedia, tum ex circumſtantis aeris tempore, quem facit nimius turbæ concurſus, ſequi ſolitum. Atque hanc interpretat. juvat Arabica Verſio: *Et exierunt ſui, egreſſique ſunt ut tenerent ipſum*, (ſive ut eum contingerent & curam ejus gererent) *dicentes: Eum in deliquium cordis incidiſſe.* Verumtamen aliæ Verſiones Orient. cum Vulgata noſtra conveniunt. „ *Syriaca*; Dicebant enim eum extra mentem ſuam exiiſſe. *Perſica*: Et amici ejus „ audientes egreſſi ſunt ut eum prehenderent: eo quod dixerunt: Hic quidem ex „ intellectu ſuo exceſſit. *Æthiopica*: Et audientes cognati ejus venerunt prehendere „ eum, quia dementem dicebant eum fuiſſe".

5. *Et Scribæ qui ab Jeroſolymis deſcenderant, dicebant, quoniam Beelzebub habet.* Dœmonum Princeps in eo eſt, per eum operatur. Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: *Quomodo poteſt ſatanas ſatanam ejicere?* Id nequaquam veriſimile, imo contradictorium eſt. *Et ſi regnum in ſe dividatur, non poteſt regnum illud ſtare.* Concordia enim familiæ & imperia firmantur, diſcordia pereunt. *Et ſi ſatanas conſurrexerit in ſemetipſum, diſpertitus eſt, & non poterit ſtare, ſed finem habet.* Satanas hoc loco ſumi videtur pro tota univerſitate malorum ſpirituum, quomodo homo pro genere humano aut natura humana. Si dœmon inſurrexerit in dœmonem, concidet regnum ejus, & penitus diſſolvetur. *Nemo poteſt vaſa fortis*, variam ſupellectilem, poſſeſſiones, *ingreſſus in domum diripere, niſi prius fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet.* Tunc demum domum ejus prædabitur, cum ipſum alligaverit.

6. *Amen dico vobis: Quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blaſphemiæ quibus blaſphemaverint.* Hominibus ex ignorantia, vel ex infirmitate peccantibus remitti poterunt peccata quæ commiſerint & blaſphemiæ quas protulerint. *Qui autem blaſphemaverit in Spir. S.*; in Deum, diabolo tribuens opera Dei, *non habebit remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti.* Numquam remiſſionem conſequetur, aut certe vix & difficillime: ſed delicti ſui pœnas æternas dabit. *Quoniam dicebant, Spir. immundum habet.* Hac comminatione uſus eſt Chriſt., quia dicebant ipſum a ſpiritu immundo agi, & diabolo ejus opera ex invidia & odio tribuebant. Ceterum ob id peccatum hoc venia indignum dicitur, quia ex ſe veniæ cauſam non affert. „ At vero blaſphemiam „ in Filium, cum altera illa collatam, ve„ nia dignam affirmat. Nam etſi reipſa Deus „ eſſet, vulgo tamen tenuis ſortis, obſcuri„ que generis homo habebatur. At gravius „ cenſetur peccatum quod committitur in „ Deum. Itaque miracula, quæ ſolius Spir. „ S., id eſt, ſolius Dei opera ſunt, ſatanæ „ attribuere, nefarium manifeſtumque blaſ„ phemiæ crimen eſt, & quidem ejuſmodi, „ ut nullum ex ſe veniæ locum faciat. Hæc „ autem cum de blaſphemiæ peccato Serva„ tor noſter differit: neque convitium in Fi„ lium abſolute remiſſibile, neque blaſphe„ miam rurſus in Spir. S. ſimpliciter irremiſ„ ſibilem definire: quaſi nullus prorſus ejuſ„ modi blaſphemis hominibus (dummodo ad „ ſanam mentem redire in animum induxe„ rint) pœnitentiæ locus relictus ſit: verum „ comparatione quadam inter hanc & illam „ contumeliam facta, indicat eam quæ cadit „ in Filium, tamquam quæ in hominem pro„ xime ferri videatur, multo minorem cen„ ſeri illa quæ temerario nefarioque auſu ef„ funditur in Spir. S. (*Victor Antioc. in* „ *Marc.*) ".

7. *Et veniunt mater ejus & fratres*, id eſt cognati; *& foris ſtantes*, (quia non poterant eum adire præ turba, ut obſervat S. Luc. 8. 19.) *miſerunt ad eum, vocantes eum.* Continuatio eſt hiſtoriæ cœptæ v. 2. iſtius capitis. Vide quæ diximus ad c. 12. S. Matth.

SENSUS MORALIS.

1. *ET erat ibi homo habens manum aridam.* „ Qui fidem habent, & bona „ opera non faciunt, qui puras manus non „ levant in oratione, qui manus ſuas non

„ ex-

„ extendunt ad pauperem, illis manus arida „ eſt. Quid proderit, fratres mei, ſi fidem „ quis dicat ſe habere, opera autem non ha„ beat? Numquid poterit fides ſalvare eum? „ Si autem frater & ſoror nudi ſunt & indi„ geant victu quotidiano, dicat autem aliquis „ ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & „ ſaturamini: non dederitis autem eis quæ „ ſunt neceſſaria corpori, quid proderit? Sic „ & fides, ſi non habeat opera, mortua eſt „ in ſemetipſa (*Jac.* 2. 14. 15.)". Manum habent aridam magiſtratus, qui pauperes, pupillos, viduas quibus ſuccurrere tenentur ex officio, a magnatibus & potentibus opprimi patiuntur. Sola medicinali gratia Salvat. manus arida ſanari poteſt, cum hujuſmodi morbus ex animo oriatur. *Licet Sabbatis bene facere, an male? animam ſalvam facere, an perdere?* Dominicis præſertim & Feſtis diebus exercenda miſericordiæ opera. Hæc ſacros & ſolemnes dies ſanctificandi ratio. *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc eſt: Viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo* (*Jac.* 1. 27.). Sic Eccl. naſcentis Chriſtiani Dominic. diem ſanctificabant. 1. ad Cor. 16. 1. „ De collectis „ autem, quæ fiunt in SS., ſicut ordinavi „ Eccleſiis Galatiæ, ita & vos facite. Per „ unam Sabbati unuſquiſque veſtrum apud ſe „ ſeponat, recondens quod ei bene placuerit: „ ut non cum venero, tunc collectæ fiant". Hoc alterum ſacrificii genus. Unde idem A„ poſt.: „ Hebr. 13. 16. Beneficentiæ autem „ & communionis nolite obliviſci: talibus e„ nim hoſtiis promeretur Deus. *Nam* Miſe„ ricordia verum ſacrificium eſt. *Et* ſacrifi„ cium eſt omne opus quod fit ut ſanct ſocie„ tate inhæreamus Deo, relatum ad illum fi„ nem unde beati eſſe poſſimus," ſcilicet ad ipſummet Deum per ejus amorem (*S. Aug. l.* 10. *de Civ. Dei c.* 5 6.).

2. „ Et circumſpiciens eos cum ira, con„ triſtatus ſuper cœcitate cordis eorum, di„ cit homini: Extende manum tuam. Et ex„ tendit, & reſtituta eſt manus illi". Ita ſe gerere debent Rectores animarum. 1. Vitiis indignari debent, non hominibus, ſicut Chriſtus ſuperbiæ & invidiæ Phariſæorum indignatus eſt. Hæc *Ira per zelum, non per vitium* (*S. Greg.* 5. *Mor. c.* 33.). 2. Illorum cœcitati condolere debent, qui Dei verbo & gratiæ reſiſtunt, aut quod longe gravius, aliorum converſionem impediunt. 3. Animarum ſibi creditarum ſaluti procurandæ ſedulo incumbere debent, eoſque hortari, & Chriſti auctoritate illis præcipere ut manus extendant ad Deum, miſericordiam ejus & quotidianum gratiæ adjutorium ſibi in omni opere neceſſarium poſtulaturi. *Expandi manus meas ad te: Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi* (Pſ. 142. 6.). Ad inimicos, ipſos ut fratres in Chriſto amplexuri, & carbones ignis ſuper eorum capita ferventi charitate congeſturi, ut reconciliati eadem charitate ardeant. Ad pauperes denique, ut eorum miſeriam ſublevent. „ Sananda manus arida jubetur „ (*inquit Ven. Beda in Commentar.*) quia „ infructuoſæ debilitas animæ nullo melius „ ordine quam eleemoſynarum largitate cu„ ratur". Unde S. Jo. Bap. turbis ſciſcitantibus quid facerent, ut non velut arbores aridæ mitterentur in ignem, hoc ſolum præcipit: *Qui habet duas tunicas, det non habenti. Et qui habet eſcas, ſimiliter faciat.* Hinc Spir. S. per os Sap. ait (*Eccli* 4. 36.): *Non ſit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.* FRUSTRA *enim manus ad Deum pro peccatis rogaturus expandit, qui non has ad viduam rogantem, beneficium collaturus expanderit.* 4. Miniſterium ſuum exercere, ac ſalutem animarum, Deique gloriam viis omnibus procurare debet Rector animarum & Prædicator, inſuperhabitis falſorum fratrum, aut ſæcularium hominum & impiorum motibus, invidia, calumniis. *Exeuntes autem Phariſæi ſtatim cum Herodianis conſilium faciebant adverſus eum, quomodo eum perderent.* Murus ferreus ſit Paſtor, Doctor, Prædicator, nihil curans niſi ut miniſterium ſuum impleat, & Deo probetur. Quicquid in ipſum carnales homines moliantur, arguat, obſecret, increpet in omni patientia & doctrina, dicens (Pſ. 62. 3.): *Si conſiſtant adverſum me caſtra, non timebit cor meum: ſi exurgat adverſum me prœlium, in hoc ego ſperabo.* 5. C. J. patientiam & bonitatem Rector animarum imitetur; omnibus affabilem ſe præbeat, nuſquam moroſum, omnes recipiat qui ejus doctrina, conſilio, ope indigent, etſi importuni ſint ac moleſti; etſi ſpe temporalis ſubſidii, potius quam pœnitentiæ & pietatis animo, ac deſiderio Regni Dei & juſtitiæ ejus ipſum adire videantur. *Multos enim ſanabat, ita ut irruerent in eum ut illum tangerent quotquot habebant plagas.* 6. Laudes & adulationes carnalium hominum rejicere debet ac ſpernere. *Et Spir. immundi, cum illum videbant, procidebant ei: & clamabant dicentes: Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifeſtarent illum.* 7. Ne credat omni ſpiritui, ſed diſcernat & probet Spir. ſi ex Deo ſint. Hypocritæ enim humiliant ſe exterius, cum intus ſuperbi ſint ſicut dæmones: orant, ac gemunt, *timore pœ-*

ne, non amore juſtitiæ; confitentur, non convertuntur. „ Et Spir. immundi, cum illum videbant, procidebant ei: & clamabant dicentes: Tu es Filius Dei.

3. *Et aſcendens in montem, vocavit ad ſe quos voluit ipſe, & venerunt ad eum, & fecit ut eſſent* 12. *cum illo*. „ Mons in quo Apoſt. elegit Dominus altitudinem deſignat juſtitiæ qua inſtituendi erant, & quam prædicaturi hominibus. Nam quia miſſurus erat eos ad prædicandum Evang. Regni cœleſtis, merito per ſublimitatem loci in quo electi ſunt, admonere voluit eos non in infimis deſideriis animum diſſolvere, ſed ad ſuperna deſideranda & quærenda ſemper erigere debere. Sic etiam Legem daturus priori populo ſuo in monte apparuit, de monte quæ agenda eſſent intonuit. Verum quia necdum erat tempus ut diceretur: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum*: ſed tantum dicebatur: *Honora patrem & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi*: nequaquam populus loquenti in monte Domino approprinquare voluit, ſed ex inferiori loco quæ dicerentur audivit, quia necdum mente capaci ad intelligenda myſteria aſcendere noverat; ſoluſque Moyſes, quia Legem ſpiritaliter intelligebat, montis in quo loquebatur Deus verticem conſcendit (*Beda in Marc.*)".

Et aſcendens in montem, vocavit ad ſe quos voluit ipſe, &c. C. J. Apoſtolos vocantis exemplum imitentur, qui Epiſcop. Eccl. præficiunt, aut præficiendos eligunt vel nominant: & qui beneficia quælibet animarum curam annexam habentia conferunt. Aſcendant in montem, nullam perſonarum rationem habeant, non opes, non nobilitatem, non potentiam, non temporales neceſſitudines, amicitias, commendationes ſpectent, ſed dotes dumtaxat regendæ Eccl. neceſſarias: non carnem & ſanguinem, ſed Deum unum conſulant. Deum orent ut oſtendat quos elegit ipſe, digniores Apoſtolici muneris ſucceſſores, utiliores Eccl. miniſtros. Non iis Dignitates Eccleſiaſt., & Animarum curam commendent, qui ſe ingerunt, qui poſtulant, qui ambiunt. „ Nec *enim* quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo tamquam Aaron. Sic & Chriſt. non ſemetipſum clarificavit ut Pontifex fieret: ſed qui locutus eſt ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech (*Heb.* 5. 1, 4.)", Quam aliena a carne & ſanguine eſſe debeat Epiſcop. & inferiorum etiam Eccl. Paſtorum electio inde oſtenditur, quod non ſecundum ordinem Aaron, ſed ſecundum ordinem Melchiſedech „ Novi Teſt. Sacerdotium a Chriſto inſtitutum eſt. Cum hujus „ divini Sacerdotii Sacram. etiam ad humanas pervenit functiones, non per generationum tramitem curritur, nec quod caro „ & ſanguis creavit, eligitur: ſed ceſſante „ privilegio patrum, & familiarum ordine „ prætermiſſo, eos Rectores Eccl. accipit, „ quos Spir. S. præparavit: ut in populo adoptionis Dei, cujus univerſitas Sacerdotalis atque regalis eſt, non prærogativa „ terrenæ originis obtineat unctionem, ſed „ dignatio cœleſtis gratiæ gignat Antiſtitem „ (*S. Leo M. ſerm.* 2.)".

Epiſcopi & Presbyteri ad Sacerdotium Chriſti vocantur, & unus fiunt cum ipſo Sacerdos, 1. ut Sacerdotio ejus in terra velut miniſtri fungantur. *Ad Trinitatis inſtar*, inquit Symmachus Pp. (*Ep. ad Æonium Arelat. Epiſ.*), *cujus una eſt atque individua poteſtas, unum eſt per diverſos Antiſtites Sacerdotium*. Unum (inquam) Sacerdotium Chriſti veri & æterni Antiſtitis, cujus adminiſtratio nec commutationem poteſt habere, nec finem. *Et fecit ut eſſent cum illo*. 2. Vocantur ad verbi divini prædicationem, præcipuum Epiſcop. munus, vel ut populos doceant Dei myſteria ac Legem, ſub Epiſcop. moderamine gregem paſcentes verbo veritatis, & erogatione Sacrament. *Et ut mitteret eos prædicare*. 3. Vocati ſunt ut ſint animarum Medici, earumque plagis & infirmitatibus medeantur. *Et dedit illis poteſtatem curandi infirmitates*. Hinc S. Greg. Naz. *Divinæ*, inquit, *animarum medicinæ nos miniſtri & adjutores ſumus quicumque aliis præſidemus*. 4. Vocati ſunt ut continuum adverſus dæmonem bellum gerant, & ad ejus imperium deſtruendum viribus omnibus enitantur. Quamvis enim in hoc bello cuncti Chriſtiani mites ſint, vocati ad militiam Dei vivi cum in Sacramenti verba reſponderunt; Sacerdotes tamen ſunt hujus belli duces, ſub Chriſto ſummo Imp., qui in hoc apparuit ut diſſolvat opera diaboli, & qui in membris ſuis quotidie pugnat & vincit. *Et ejiciendi dæmonia*.

4. *Et impoſuit Simoni nomen Petrus*. De toto mundo unus Petrus eligitur, qui & univerſarum gentium vocationi, & omnibus Apoſtolis cunctiſque Eccl. PP. præponatur: „ Ut quamvis in populo Dei multi Sacerdotes ſint omnes tamen proprie regat Petrus, „ quos principaliter regit & Chriſtus. *Tu „ es Petrus*: Id eſt, cum ego ſim inviola-

„ bilis

„ bilis petra, ego lapis angularis, qui facio „ utraque unum, ego fundamentum præter „ quod nemo poteſt aliud ponere: tamen tu „ quoque petra es, quia mea virtute ſolida„ ris, ut quæ mihi poteſtate ſunt propria, „ ſint tibi mecum participatione communia „ (*S. Leo ſerm.* 3.)". S. Petri primatus jure divino inſtitutus, & in Rom. Pontif. Petri Succeſſores transfuſus, vinculum ac centrum Sacerdotalis unitatis typus unitatis fidei, unitatis capitis & corporis Eccleſiæ Synagoga Eccl. figura eſt; populus Judaicus, figura populi Chriſtiani; 12. Tribuum capita, 12. Apoſtolorum; promiſſa temporalia, promiſſorum ſpiritualium. Quæ promiſſa ut impleantur, inſtitutum novæ Legis Sacerdotium eſt, & 12. Apoſtolis primo communicatum, ut 12. Tribus intelligerent in Chriſto & ejus membris, Regnum quod expectabant implendum eſſe, & Eccl. filios eſſe filios promiſſionis. „ Non enim omnes qui ex Iſrael ſunt, ii „ ſunt Iſraelitæ (*Rom.* 9. 7. 8.): neque qui „ ſemen ſunt Abrahæ omnes filii: ſed in Iſaac „ vocabitur tibi ſemen: id eſt, non qui fi„ lii carnis, hi filii Dei, ſed qui filii ſunt „ promiſſionis æſtimantur in ſemine ..... „ (*Gal.* 2. 28. 29 30. 31.). Nos autem, fra„ tres, ſecundum Iſaac promiſſionis filii ſu„ mus. Sed quomodo tunc is qui ſecundum „ carnem natus fuerat, perſequebatur eum „ qui ſecundum ſpiritum: ita & nunc. Sed „ quid dicit Scriptura? Ejice ancillam & fi„ lium ejus: non enim hæres erit filius an„ cillæ cum filio liberæ. Itaque, fratres, „ non ſumus ancillæ filii, ſed liberæ; qua „ libertate Chriſtus nos liberavit (*Beda in* „ *Comment.*".

5. *Et veniunt ad domum.* „ Electos in „ monte Apoſt. Chriſt. ad domum reducit, „ quaſi tacite eos admonens ut poſt acce„ ptum Apoſtolatus gradum ad conſcientiam „ ſuam redeant, & quo ampliorem docendo„ rum curam ſuſceperunt populorum, eo ſo„ lertius ipſi habitacula mentium ſuarum con„ ſiderando penetrent: & ne quid ibi forte „ quod occulti inſpectoris oculos offendat in„ veniatur, ſedula examinatione perquirant; „ Sic etenim quiſque proximum rite regit, „ ſi a ſuo prius corde ſtudioſa exploratione „ quicquid inerat pravitatis expurget. Sit Re„ ctor internorum curam in exteriorum oc„ cupationem non minuens, exteriorum pro„ videntiam in internorum occupatione non „ relinquens: ne aut exterioribus deditus ab „ intimis corruat, aut ſolis interioribus oc„ cupatus, quæ foris debet proximis non „ impendat (*S. Greg. M. Paſt. Cur. p.* 2. *c.* 7.). „ *Non totum actioni dandum, ſed aliquid* *Natal. Alex. In Evang. Tom. II.*

„ *conſiderationi ſui ipſius.* A te incipiat tua „ conſideratio, *ſcribit S. Bern. ad Eugen.* „ Pp. (*l.* 2 *de Conſid.*); non ſolum autem, „ ſed & in te finiatur. Quocumque evage„ tur, ad te eam revocaveris cum ſalutis fru„ ctu. Tu primus tibi, tu ultimus. Sume „ exemplum de ſummo omnium Patre, Ver„ bum ſuum & emittente & retinente. Ver„ bum ſuum conſideratio tua. Quæ ſi pro„ cedit, non recedat; ſic progrediatur ut „ non regrediatur; ſic exeat, ut non deſe„ rat ... Et hæc tui conſideratio in tria „ quædam dividitur, ſi conſideres quid, quis, „ & qualis ſis. Quid in natura, quis in per„ ſona, qualis in moribus ... Monſtroſa res „ gradus ſummus, & animus infimus; ſedes „ prima, & vita ima; lingua magniloqua, „ & manus otioſa; ſermo multus, & fru„ ctus nullus; vultus gravis, & actus levis; „ ingens auctoritas; & nutan. ſtabilitas ... „ Volo glorieris teſtimonio conſcientiæ tuæ, „ ſed non minus ut eodem ipſo humilieris. „ Rara vox eſt: *Nihil mihi conſcius ſum* „ (1. *Cor.* 4.). Cautior in bonis ambulas, ſi „ & mala non lateant. Noveris te, ut ſcias „ quid deſit tibi. Nam cui non deſit? O„ mnia illi deſunt, qui nil ſibi deeſſe putat... „ Vigilanter diſcerne, qualis ex te & qua„ lis ſis dono Dei, & non ſit in ſpiritu tuo „ dolus. Erit autem niſi fideliter partiens, tua „ tibi, & quæ ſunt Dei Deo ſine fraude „ reſignes. Ex te mala, bona a domino eſ„ ſe, perſuaſum tibi non ambigo. Sane in„ ter conſiderandum qualis ſis, etiam qualis „ fueris, ad memoriam revocandum. Confe„ renda poſteriora prioribus, &c.".

Et convenit iterum turba; ita ut non poſſent neque panem manducare. Non ſolum nobilibus, potentibus, & divitibus ſæculi, ſed hominibus vulgi & pauperibus impendere ſe debet Rector animarum, ac ſuperimpendere pro animabus illorum. „ Quia non mul„ ti ſapientes ſecundum carnem, nonmulti „ potentes, non multi nobiles: ſed quæ ſtul„ ta ſunt mundi elegit Deus, ut confundat „ ſapientes; & infirma mundi elegit Deus, „ ut confundat fortia; & ignobilia mundi „ & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ „ non ſunt, ut ea quæ ſunt deſtrueret: ut „ non glorietur omnis caro in conſpectu e„ jus (1. *Cor.* 1. 26. 27.). *Hinc Jac. Ad.* 2. „ Nolite, *inquit*, in perſonarum acceptione „ habere fidem Domini noſtri J. C gloriæ. „ Etenim ſi introierit in conventum veſtrum „ vir aureum annulum habens in veſte can„ dida, introierit autem & pauper in ſor„ dido habitu, & intendatis in eum qui in„ dutus eſt veſte præclara, & dixeritis ei:

„ Tu ſede hic, bene: pauperi autem dicatis: „ Tu ſta illic, aut ſede ſub ſcabello pedum „ meorum: nonne judicatis apud voſmetipſos, „ & facti eſtis judices cogitationum iniqua „ rum? Nonne Deus elegit pauperes in hoc „ mundo, divites in fide, & hæredes Regni, „ quod repromiſit Deus diligentibus ſe? Vos „ autem exhonoraſtis pauperem “. Omnibus accommodare ſe debet Paſtor & Rector animarum, omnibus facilem ſe præbere ac benignum, proprii etiam corporis curam negligere, ſi neceſſe ſit, ut proximorum ſaluti ſerviat. *Omnium me ſervum feci* (inquit Ap. 1. *Cor.* 8. 19) *ut plures lucrifacerem.*

6. *Et cum audiſſent ſui, exierunt tenere eum: dicebant enim quoniam in furorem verſus eſt.* Sic a ſuis tractatur *Chriſt. Dei virtus & Dei ſapientia.* Confundantur ſuperbi, qui ſapientes videri volunt, quia prudentia carnis, prudentia hujus ſæculi forte ſunt inſignes, cum ſecundum Deum inſipientiſſimi ſint. Gaudeant pii, quos pœnitentia, pietas, alienatio a pravis ſæculi moribus, auſteræ ac Deo penitus devotæ vitæ profeſſio, velut ſtultos & imprudentes a propinquis ſuis & amicis contemptui & ludribrio haberi facit. „ Si quis videtur inter vos ſa„ piens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat ut ſit „ ſapiens. Sapientia enim hujus mundi, ſtul„ titia eſt apud Deum (1. *Cor.* 3. 18. 19)“. Sic Paul. a Feſto Proconſ. inſanus vocatus eſt, cum Chriſtum crucifixum & a mortuis redivivum prædicaret. *Inſanis Paule, multæ te litteræ ad inſaniam convertunt* (*Act.* 26. 24.). Qui patientiſſime tulit, quod ſtultus propter Chriſtum haberetur, & miniſterium ſuum obire pergens, pari modeſtia ac magnanimitate reſpondit: *Non inſanio, optime Feſte, ſed veritatis & ſobrietatis verba loquor.*

7. „ Et Scribæ, qui ab Hieroſolymis de„ ſcenderant, dicebant: Quoniam Beelzebub „ habet, & quia in principe dæmoniorum „ ejicit dæmonia“. Paſtores, Chriſti miniſtri, Doctores veritatis, calumnias non timeant. Famam non minus ſacrificent quam vitam, ſi pro ejus gloria & animarum ſalute neceſſe ſit. *Si patrem-familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domeſticos ejus?* (*Matt.* 10. 25.) Ipſos non turbent calumniæ, contumeliæ, convitia; ſed Deo ſerviant *per infamiam & bonam famam* (2. *Cor.* 6.). Atque ita animo ſint affecti, ut cum Apoſt. (1. *Cor.* 4. 12.) dicere poſſit. „ Maledicimur, „ & benedicimus: perſecutionem patimur, „ & ſuſtinemus: blaſphemamur, & obſecra„ mus; tamquam purgamenta hujus mundi „ facti ſumus, omnium peripſema uſque adhuc. Exultent, exemplo Chriſti, & pro ejus nomine calumniam & injurias paſſi: „ Qui cum „ maledicerentur, non maledicebat. Si expro„ bramini in nomine Chriſti, beati eritis: „ quoniam quod eſt honoris, gloriæ, & vir„ tutis Dei, & qui eſt ejus Spiritus, ſuper „ vos requieſcit (1. *Petri* 2. 23. & 4. 14.)“.

8. „ Nemo poteſt vaſa fortis ingreſſus in „ domum diripere, niſi prius fortem alliget, „ & tunc domum ejus diripiet“. Filius Dei in mundum ingreſſus, diabolum alligavit, id eſt, ab electorum ſuorum ſeductione compeſcuit; domum ejus & vaſa diripuit, homines ſcilicet, quos ex ejus ſervitute & tyrannide liberatos ſibi ſubjecit, Eccleſiæque ſuæ adunavit. „ Diabolum vult intelligi for„ tem (*S. Aug. l.* 20. *de Civ. Dei c.* 7.), qui „ genus humanum potuit tenere captivum, „ vaſa vero ejus quæ fuerat erepturus, fide„ les ſuos futuros, quos ille in diverſis pec„ catis atque impietatibus poſſidebat. *Ut er„ go alligaretur hic fortis, propterea vidit* „ *S. Jo. in Apo.* (20. 1.). Angelum deſcen„ dentem de cœlo, habentem clavem abyſ„ ſi, & catenam in manu ſua. Et apprehen„ dit (inquit) draconem illum, ſerpentem „ antiquum qui eſt diabolus & ſatanas, & „ ligavit eum per annos mille: & miſit eum „ in abyſſum, & clauſit, & ſignavit ſuper „ illum, ut non ſeducat amplius Gentes, do„ nec conſummentur mille anni: Hoc eſt, „ ejus poteſtatem ab eis ſeducendis ac poſſi„ dendis, qui fuerant liberandi, cohibuit „ atque frænavit. Mille anni pro annis o„ mnibus hujus ſæculi ponuntur. Et miſit „ illum in abyſſum, quo nomine ſignificata „ eſt multitudo innumerabilis impiorum, quo„ rum in malignitate adverſus Eccl. Dei mul„ tum profunda ſunt corda, non quia ibi „ diabolus ante non erat; ſed ideo dicitur „ illuc miſſus, quia excluſus a credentibus „ plus cœpit impios poſſidere. *Plus namque* „ *poſſidetur a diabolo, qui non ſolum alie„ natus eſt a Deo, verum etiam gratis odit* „ *ſervientes Deo.* Et clauſit ſuper eum, id „ eſt, exire ac tranſgredi vetuit. Et ſigna„ vit: quia occultum eſſe voluit qui perti„ neant ad partem diaboli, & qui non per„ tineant. Hoc quippe in ſæculo iſto pror„ ſus latet: quia & qui videtur ſtare, utrum „ ſit caſurus, & qui videtur jacere, utrum ſit „ ſurrecturus, incertum eſt. Ab eis autem „ Gentibus ſeducendis hujus interdicti vinculo „ & clauſtro diabolus prohibetur, atque cohi„ betur, quas pertinentes ad Chriſtum ſeducebat „ antea vel tenebat. Has enim Deus elegit „ ante mundi conſtitutionem eruere de po„ teſtate tenebrarum & transferre in Re„ gnum

„ gnum Filii charitatis ſuæ (*Epo.* 1. 4.).
„ Nam ſeducere illum Gentes etiam nunc,
„ & ſecum trahere in æternam pœnam, ſed
„ non prædeſtinatos in æternam vitam, quis
„ fidelis ignorat? (*Coloſſ* 1. 13) Nec moveat,
„ quod ſæpe diabolus ſeducit etiam illos,
„ qui jam regenerati in Chriſto vias ingre-
„ diuntur Dei: *Novit enim Dominus qui*
„ *ſunt ejus* (2. *Tim.* 2. 19.); ex his in æ-
„ ternam damnationem neminem ille ſedu-
„ cit. Igitur Alligatio diaboli, eſt non per-
„ mitti exercere totam tentationem, quam
„ poteſt vel vi, vel dolo ad ſeducendos ho-
„ mines, in partem ſuam cogendo violen-
„ ter, fraudulenterve fallendo (*S. Aug. c.*
„ 2. *libri laudati.*)

9. „ Amen dico vobis: Quoniam omnia di-
„ mittentur filiis hominum peccata & blaſphe-
„ miæ quibus blaſphemaverint: qui autem blaſ-
„ phemaverit in Spir S., non habebit remiſſio-
„ nem in æternum, ſed reus erit æterni de-
„ licti". Magna Dei miſericordia in homines qui ex ignorantia vel ex infirmitate peccant. Nullum eſt adeo grave peccatum, quod vere pœnitentibus non remittatur. Remiſſionis pignora habemus promiſſionem Dei, & Sanguinem Chriſti. „ Si impius (*Ezec.* 18.) ege-
„ rit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis
„ quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præ-
„ cepta mea, & fecerit judicium & juſtitiam;
„ vita vivet, & non morietur. Omnium ini-
„ quitatum ejus, quas operatus eſt, non re-
„ cordabor ... Numquid voluntatis meæ eſt
„ mors impii, dicit Dominus Deus, & non
„ ut convertatur a viis ſuis, & vivat? Con-
„ vertimini, & agite pœnitentiam ab omni-
„ bus iniquitatibus veſtris, & non erit vo-
„ bis in ruinam iniquitas. Projicite a vobis
„ omnes iniquitates veſtras, in quibus præ-
„ varicati eſtis: & facite vobis cor novum
„ & ſpiritum novum. Et quare moriemini,
„ domus Iſrael? *At juſtitiæ divinæ ſeveri-*
„ *tas in eos qui ex mera malitia peccant,*
„ *metuenda eſt* (*Hebr.* 10. 26.). Voluntarie
„ enim peccantibus nobis poſt acceptam no-
„ titiam veritatis, jam non relinquitur pro
„ peccatis hoſtia, terribilis autem quædam
„ exſpectatio judicii, & ignis æmulatio quæ
„ conſumptura eſt adverſarios. Irritam quis
„ faciens legem Moyſis, ſine ulla miſeratione
„ 2. vel 3. teſtibus moritur; quanto magis
„ putatis deteriora mereri ſupplicia, qui Fi-
„ lium Dei conculcaverit, & ſanguinem te-
„ ſtam. pollutum duxerit, in quo ſanctifica-
„ tus eſt, & Spir. gratiæ contumeliam fece-
„ rit? Scimus enim quia dixit: Mihi vindi-
„ cta & ego retribuam. Horrendum eſt in-
„ cidere in manus Dei viventis", Verumtamen nec peccatum & blaſphemia in Spir. S. abſolute irremiſſibilis eſt. Nam & Phariſæos ipſos qui Chriſti opera dœmoni tribuerant, & Simonem Magum blaſphemiæ in Spir. S. reum, Petr. Ap. ad pœnitentiam invitavit. Sola igitur impœnitentia finalis remitti non poteſt. Vide quæ diximus ad c. 12. S. Matth.

10. *Et reſpondens ait: Quæ eſt mater mea, & fratres mei?* Rectores animarum (*Conc. Trident Seſſ.* 25. *cap.* 1. *de Reform. c.* 1.) & Eccleſiaſt. viri conſanguineos ignorare debent, cum ipſos ab officio ſuo, & ſacro miniſterio avocant. Illorum amore ſæcularibus negotiis immergere ſe non debent, avaritia ac turpi lucro ſtudere, opes congerere, pauperum curam negligere, ex Eccl. redditibus conſanguineos ditare; indignis aut minus dignis beneficia cum Paſtorali cura conferre, prætermiſſis & poſthabitis dignioribus; non audire dicentes: *Hæreditate poſſideamus ſanctuarium Dei* (Pſ. 82. 13.).

CAPUT IV.

Senſus Litteralis.

1. *ET iterum cœpit docere ad mare*, poſtquam Capharnaumo exiiſſet, ubi tota die in domo Petri docuerat, ut ex c. 13. S. Matth. v. 1. colligitur. *Et congregata eſt ad eum turba multa*, quæ ſecuta erat eum, & quæ ad littora maris mercaturæ gratia confluere ſolebat. *Ita ut navim aſcendens ſederet in mari*, ſeu (quod idem eſt) mare aſcendens, in navi ſederet, ne a turba comprimeretur, utque ab omnibus audiretur. *Et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina ſua*, juxta ſuum docendi genus: *Audite*: *Ecce exiit ſeminans ad ſeminandum. Et quando exortus eſt ſol, exæſtuavit*, nimio ejus fervore exuſtum, & exaruit, quia non habebat radicem. *Et aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum aſcendentem*, e terra, firma radice nixum, *& creſcentem*, ad plenam uſque maturitatem, & *afferebat unum* 30., *unum* 60., *& aliud* 100. Et afferebat fructum, unum 30., unum 60., & aliud 100. Numerandi ordinem commutat Matth., dicens. *Aliud* 100., *aliud* 60., *aliud* 30. Evangel. ſcilicet hiſt. veritatem, non ordinis ſeriem ſervare ſæpe ſtuduerunt.

2. *Et cum eſſet ſingularis*, ſolus, ſeorſim a turba, *interrogaverunt eum hi qui cum eo erant* 12., Apoſt., *Parabolam*; quis eſſet parabolæ ſenſus. *Et dicebat eis*: *Vobis datum eſt noſſe myſterium Regni Dei*, Vobis da-

tum eſt a Deo. *Dei enim donum eſt, non ex operibus, ut ne quis glorietur* (*Epheſ.* 2. 8.). Humana merita hic conticeſcant. *Illis autem qui foris ſunt, in parabolis omnia fiunt.* Alienis a me diſciplina, extraneis, Regni Dei myſteria parabolis velata proponuntur: *Ut videntes videant, & non videant; & audientes audiant, & non intelligant: nequando convertantur, & dimittantur eis peccata.* Non verba ipſa Prophetar., ſed ſenſum comminationis S. Marc. expreſſit: futurum ſcilicet, ut qui oculis videntes, & auribus audientes, animo attendere & intelligere noluerunt, poſtea nec intelligere poſſint ea quæ ad ipſorum converſione pertinebant. S. Mar. non eventum tantum, ſed & cauſam refert cur Chriſt. infidelibus & reprobis auditoribus in parabolis loquatur, ut qui alieno ſunt a veritate animo, ipſamque ſtudioſe repellunt & impugnant, juſto Dei judicio deſtituantur lumine & gratia ad illam intelligendam, cum præſertim obſcure proponitur, neceſſaria, atque ita fiat ut non convertantur, nec dimittantur eis peccata. Confer cum Matth. 13. 15.

3. „ Et dicebat illis: Numquid venit lu„ cerna ut ſub modio ponatur, aut ſub le„ cto? Nonne ut ſuper candelabrum pona„ tur? " Numquid accenditur lucerna & infertur in domum, ut ſub modio aut lecto, ſeu alio vaſe concavo ponatur, quo abſcondatur lumen? Nonne potius ut ſuper candelabrum collocata, luceat omnibus qui in domo ſunt, ſive conclavi? Ne igitur exiſtimetis meæ mentis eſſe ut parabolæ & myſteria iis obvelata ſic occulta maneant & obſcura hominibus, ut lucerna ſub modio poſita: illa certe Judæis non ſolum proponerem, ſed exponerem quemadmodum & vobis, niſi aliud ordo juſtitiæ divinæ exigeret, nempe ut qui ſalutaris doctrinæ luci claudunt oculos, ea priventur. *Non eſt enim aliquid abſconditum, quod non manifeſtatur: nec factum eſt occultum, ſed ut palam fiat.* Ideo hæc vobis explicui, quæ & vos tempore opportuno populis prædicetis & exponatis, via per mortem & reſurrect. meam propalata, quia nihil eſt occultum quod aliquando revelari non debeat: nec factum eſt adeo abſconditum, quod non aliquando manifeſtum fiat.

4. *Et dicebat illis: Videte quid audiatis.* Etiam atque etiam conſiderate quid & quale ſit quod auditis, ut pro rei magnitudine intendatis animum: *In qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis.* Popularis ſententia, & a Chriſto non ſemel uſurpata. Quantum attentionis, in audiendo verbo Dei, quantum diligentiæ, fidelitatis & zeli in ſervando & prædicando adhibueritis, tantum inde utilitatis & præmii referetis. Negligentes autem & infideles verbi auditores aut miniſtros pœna manet a juſto judice infligenda. *Qui enim habet, dabitur illi; & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo.* Vide quæ diximus ad c. 25. S. Matth.

5. „ Et dicebat: Sic eſt Regnum Dei, „ quemadmodum ſi homo jaciat ſementem in „ terram, & dormiat, & exurgat nocte & „ die, & ſemen germinet, & increſcat, dum „ neſcit ille ". Sic agitur in Eccl. mea colligenda & regenda, quemadmodum ſi homo in terram jacta ſemente tranſigat ſecurus noctes & dies, nunc negotiis ſuis vacans, nunc quieſcens, & interea neſciente patre-familias ſive agricola ſemen germinet per ſe, natura ſua, ac vi propria. *Ultro enim terra fructificat*, ſeu frugem affert, ſenſim tamen & per gradus, *primum herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum*, id eſt, perfectum in ſpica. *Et cum produxerit fructus, ſtatim mittit falcem, quoniam adeſt meſſis.* Cum maturum fuerit granum, ſtatim agricola mittit meſſores cum falce, qui ſegetem ſuccidant & colligant. Hæc parabola non extat apud S. Matth. Regnum Dei, eſt Eccl.: Sementis, prædicatio Evang.: Ager, auditorum animi: Homo qui ſementem fecit, verbi Dei Prædicator: Meſſis, mors, aut finis mundi: Meſſor, Deus: Falx, Dei decretum, quo hunc vel illum hominem demeti, id eſt mori ſtatuit ac jubet. Parabolæ ſcopus eſt, ut doceat Chriſt., tantam eſſe vim & efficaciam verbi Dei, ut ſi in bonam terram, id eſt, in cor optimum inciderit, per ſe ipſum germinet, creſcat, & fructum afferat: ſed quemadmodum terra non ita ſponte fructum profert, jacto in eam ſemine, ut neceſſaria non ſit pluvia ſementem irrigans, ſolis influxus fovens, Dei concurſus & providentia cauſas ſecundas regens & adjuvans: ita verbum Dei in corde optimo, & ab ipſo Deo parato ſeminatum, non ita per ſe fructum affert, quin neceſſarium ſit continuum gratiæ divinæ auxilium, voluntatem a Deo paratam adjuvantis. *Non enim qui plantat* aut ſeminat, *eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus* (1. *Cor.* 3. 7.). Nihil autem urget ut ad Chriſtum referamus hæc verba: *Et dormiat, & exurgat nocte, & die.* Non enim hæc neceſſaria pars eſt parabolæ, ut agricola dormiat & exurgat nocte & die, & ſemen germinet eo neſciente, & nihil amplius in agro operante, ſed acceſſio eſt & ornatus, ad parabolæ finem ſignificatione

tione ſua nihil conferens. Quamquam & Chriſti abſentia ab agro eatenus ſignificari poſſit uſque ad tempus meſſis, quia modo adſpectabili non adeſt, quamvis inviſibiliter per protectionem ſuam, per gratiam, & continuam Spir. ſubminiſtrationem ſit nobiſcum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.

6. *Et dicebat: Cui aſſimilabimus regnum Dei? aut cui parabolæ comparabimus illud?* Qua ſimilitudine ipſius incrementum declarabimus? *Sicut granum ſinapis*, &c. Lege quæ diximus ad c. 13. S. Matth.

7. *Et ait illis in illa die, cum ſero eſſet factum: Tranſeamus contra.* Non eadem die qua Chriſt. præcedentia docuerat, ſed quadam die. Confer cum Luc. 8. 22. „ Factum „ eſt autem in una dierum, & ipſe aſcendit „ in naviculam, & diſcipuli ejus, & ait ad „ illos: Tranſeamus trans ſtagnum.

„ Et facta eſt procella magna venti, & „ fluxus mittebat in navim, ita ut implere„ tur navis. Et ipſe *Jeſus* erat in puppi ſu„ per cervical dormiens: & excitant eum, „ & dicunt illi: Magiſter non ad te pertinet „ quia perimus? “ Non tibi cura eſt de extremo in quo verſamur periculo? *Et exurgens comminatus eſt vento*, ut Dominus qui producit ventos de theſauris ſuis (Pſ. 134. 7.), & qui fecit ventis pondus (*Job* 28. 25.); *Et dixit mari: Tace, obmutеſce.* Sedare, tranquillum eſto. *Et ceſſavit ventus, & facta eſt tranquillitas magna*, ſubito, cum alioqui diu ſoleat mare agitari poſtquam ventus ceſſavit. „ Dixit, & ſtetit ſpiritus pro„ cellæ, & exaltati ſunt fluctus ejus (Pſ. „ 106). Aſcendunt uſque ad cœlos, & de„ ſcendunt uſque ad abyſſos: anima eorum „ in malis tabeſcebat ... Et clamaverunt ad „ Dominum cum tribularentur: & de neceſ„ ſitatibus eorum eduxit eos. Et ſtatuit pro„ cellam ejus in auram, & ſiluerunt fluctus „ ejus. Et lætati ſunt quia ſiluerunt, & de„ duxit eos in portum voluntatis eorum “.

SENSUS MORALIS.

1. *ECce exiit ſeminans ad ſeminandum*, &c. Epiſcopi, inferiores Paſtores ac Prædicat. Evang. miſſi ſunt a Deo ut ſemen verbi ejus in agro ipſis commiſſo ac deſtinato ſeminent. In eo igitur agro Paſtores 1. reſidere debent. 2. In eo ſeminare. „ Si evangelizavero (*inquit Ap. 1. Cor. 9.* „ 16.) non eſt mihi gloria; neceſſitas enim „ mihi incumbit: Væ enim mihi eſt ſi non „ evangelizavero. *Et* (*Act. 20. 20.*): Vos „ ſcitis, a prima die qua ingreſſus ſum in „ Aſiam, qualiter vobiſcum per omne tem„ pus fuerim .... Quomodo nihil ſubtraxerim „ utilium, quo minus annuntiarem vobis, „ & docerem vos publice & per domos, te„ ſtificans Judæis atque Gentilibus in Deum „ pœnitentiam, & fidem in Dominum no„ ſtrum J. C.“. 3. Bonum ſemen, quale ipſis a cœleſti Patre-familias traditum eſt, ſeminare debent, non adulteratum, non corruptum; ſanam doctrinam tam fidei, quam morum. *Tu autem loquere quæ decent ſanam doctrinam. Verbum ſanum, irreprehenſibile*: ait Apoſt. Tit. informans (*Tit. 2.*). Et Tim. ſuum inſtituens (*1. Tim. 1. 8. 13.*): *Collabora* (inquit) *Evang. ſecundum virtutem Dei ... Formam habe ſanorum verborum quæ a me audiſti in fide & in dilectione, & in C. J.* (*2. Tim. 3. 16. 17.*). „ Non humanas „ opiniones (*S. Aug. de Doctr. Chr.*), co„ gitationes & conceptus prædicet, ſed Script. „ divinitus inſpiratam, quæ utilis eſt ad do„ cendum, ad arguendum, ad corripiendum, „ ad erudiendum in juſtitia; ut perfectus ſit „ homo Dei, ad omne opus bonum inſtru„ ctus. *Quæ* non damnat niſi cupiditatem, „ non præcipit niſi charitatem, & ita in„ format mores hominum .... Si quis aliter „ docet (*1. Tim. 6. 3.*), & non acquieſcit „ ſanis ſermonibus Domini noſtri J. C., & „ ei quæ ſecundum pietatem eſt doctrinæ, „ ſuperbus eſt, nihil ſciens, ſed languens cir„ ca quæſtiones & pugnas verborum “. 4. Affectare non debent Concionat. diſperſionem ſeminis *ſecus viam*: id eſt, conciones habere nolle niſi in magnis urbibus, in nobilioribus exedris, coram auditoribus, & auditricibus nobilitatis primariæ, plauſum, non fructum quærentes, & *quæ ſua ſunt, non quæ J. C.* 5. Lapides auferre, ſpinas evellere debent ex agro, ut ſemen verbi Dei in eo radices agat, & fructum ferat, ne ſuæ in agro colendo negligentiæ dent pœnas in judicio Dei. 6. Operam dare Paſtor & Rector animarum, ut terra bona, ut Anima Chriſt. in qua verbum Dei ſeminatum eſt, fructum afferat ſpiritualem ſecundum menſuram gratiæ ſibi datæ, vel 30., vel 60., vel 100.; illam excitans & adjuvans ut proficiat in via Dei, & creſcat in charitate. *Ars artium regimen animarum* (*S. Greg. M. p. 3. Paſtor. c. 1.*).

2. *Interrogaverunt eum, qui cum eo erant duodecim, parabolam.* Cum Script. S. legimus, aut verbum Dei audimus, loquitur Deus ad cor noſtrum. Ipſe dat aures audiendi, cor ſcilicet docile & obediens. Id ab ipſo petendum. Rogandus eſt ut *adaperiat cor noſtrum in lege ſua & in præceptis ſuis*, ſicut *Aperuit eos Lydiæ intendere his quæ a Paulo dicebantur* (*Act. 16. 14.*): ſicut diſcipulis

duo-

duobus euntibus Emmauntem *Aperuit ſenſum ut intelligerent Script.* (*Luc.* 24. 45.). Ut det intellectum ut ſcrutemur legem ejus, & cuſtodiamus illam toto corde. Noſtro non fidamus ſenſui & ingenio, ſed Spir. Dei humiliter interrogemus. Obſcura enim Script. eſt, quod proviſum eſt divinitus *Ad edomandam labore ſuperbiam, & intellectum a faſtidio revocandum, cui facile inveſtigata plerumque vileſcunt.* „ Ut autem ad ſacr. Scri„ pturar. intelligentiam perveniamus, opus „ eſt 1. Dei timore converti ad cognoſcen„ dam ejus voluntatem, quid nobis appeten„ dum fugiendumque præcipiat. 2. Miteſcere „ pietate, neque contradicere divinæ Script. „ ſive intellectæ, ſi aliqua vitia noſtra per„ cutit, ſive non intellectæ, quaſi nos melius „ ſapere, meliuſque præcipere poſſimus; ſed „ cogitare potius & credere id eſt melius & „ verius quod ibi ſcriptum eſt, etiamſi la„ teat, quam id quod per noſmetipſos ſape„ re poſſumus. *Sic pervenitur ad ſcientiam, „ in qua ſe exercet omnis Scriptur. divina„ rum ſtudioſus*: Nihil aliud in eis inventu„ rus quam diligendum eſſe Deum propter „ Deum, & proximum propter Deum. Ne„ ceſſe eſt ergo ut primo ſe quiſque in Script. „ inveniat amore hujus ſæculi, hoc eſt, tem„ poralium rerum implicatum, longe ſejun„ ctum eſſe a tanto amore Dei, & tanto a„ more proximi, quantum Script. ipſa præ„ ſcribit. Tum vero ille timor quo cogitat „ de judicio Dei, & illa pietas qua non po„ teſt niſi credere & cedere auctoritati ſan„ ctorum librorum, cogit eum ſe ipſum lu„ gere. 3. *Fortitudine opus eſt, ne animus „ vitiorum ſuorum & infirmitatis ſuæ con„ ſcius deſperatione frangatur, ſed eſuriat „ & ſitiat juſtitiam*. Hoc enim affectu ab „ omni mortifera jucunditate rerum tranſe„ untium ſeſe extrahit, & inde ſe avertens „ convertit ad dilectionem æternorum. 4. „ *Opus eſt conſilio quo* purgat animam tu„ multuantem quodammodo atque obſtrepen„ tem ſibi de appetitu inferiorum conceptis „ ſordibus. 5. *Opus eſt purgatione interioris „ oculi cordis*, quo videri Deus poteſt quan„ tum poteſt ab iis qui huic ſæculo moriun„ tur quantum poſſunt. Nam in tantum vi„ dent, in quantum moriuntur huic ſæculo; „ in quantum autem huic vivunt, non vi„ dent. In hoc autem gradu ita purgat ocu„ lum cordis, ut veritati ne ipſum quidem „ præferat aut conferat proximum, ergo nec „ ſe ipſum, quia nec illum, quem diligit ſic„ ut ſe ipſum. Erit ergo iſte ſanct. tam ſim„ plici corde atque mundato, ut neque ho„ minibus placendi ſtudio detorqueatur a ve„ ro, nec reſpectu devitandorum quorumli„ bet incommodorum ſuorum, quæ adverſan„ tur huic vitæ. Sic aſcendit ad *ſapientiam*, „ qua pacatus tranquilluſque perfruitur, quæ „ myſteria revelat parvulis " (*S. Aug. l. 2. de Doctr. Chr. c. 6. & 7.*).

3. „ Et dicebat illis. Numquid venit lu„ cerna ut ſub modio ponatur, aut ſub le„ cto? Nonne ut ſuper candelabrum pona„ tur? Non eſt enim aliquid abſconditum quod „ non manifeſtetur: nec factum eſt occultum, „ ſed ut in palam veniat. *Mendacium & „ peccatum, opera diaboli, tenebras amant*; „ *veritas & virtus, opera Chriſti, lucem*. Ab„ ſcondat ſe ſerpens quantum poteſt, totam„ que prudentiam in latebrarum ambagibus „ torqueat, alte habitet, in cæca detruda„ tur, per anfractus ſeriem ſuam evolvat, „ tortuoſe procedat, nec ſemel totus, luci„ fuga beſtia. Noſtræ columbæ etiam domus „ ſimplex, in editis ſemper & apertis ad lu„ cem. Amat figura Spir. S. Orientem, Chri„ ſti figuram. Nihil veritas erubeſcit, niſi „ tolummodo abſcondi " (*Tert. adverſ. Valentin. c. 3.*). Teſtimonium igitur veritati data opportunitate perhibendum, nec illa umquam in injuſtitia detinenda eſt. Sed & fides noſtra per bona opera probanda & manifeſtanda eſt, per opera lucis, de quibus Chriſt. Dom. alias ait (*Jo. 3. 20. 21.*). *Omnis qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus: qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifeſtentur opera ejus, quia in Deo ſunt facta*.

4. *Et dicebat illis: Videte quid audiatis. In qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis. Qui enim habet, dabitur illi, & qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo*. Attendite ad excellentiam verbi quod auditis, quia non eſt verbum hominum, ſed Dei. Videte quid a vobis poſtulet Deus exterius loquens per os Concionat., interius loquens ad cor per vocem inſpirationum & gratiarum ſuarum: *Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra* (Pſ. 94.). Prœmium reſpondebit fidelitati. Diligamus eum ſine modo, ſerviamus ei ſine menſura, qui ſe totum in prœmium ſine menſura nobis dabit (*Heb. 4. 7.*). Serviamus ei ſine exceptione & reſtrictione temporis, qui merces noſtra futurus eſt non ſolum magna nimis, ſed æterna. Prout homines verbum Dei, & ſaluti maxime neceſſaria documenta ac monita grato ac fideli animo accipiunt; prout divinis inſpirationibus fideliter reſpondent, ita in eos magis magiſque divina bonitas divitias gratiæ ſuæ effundit. „ Au„ dientibus, inquam, quomodo audire opor-

„ tet, beneficia ulteriora & dona potiora largitur. Non enim qui beneficiorum terreſtrium mos eſt, in capeſſendo munere cœleſti menſura ulla vel modus eſt, profluens largiter Spir. nullis finibus premitur, nec coercentibus clauſtris intra certa metarum ſpatia frænatur: manat jugiter, exuberat affluenter. Noſtrum tantum ſitiat pectus & pateat; quantum illuc fidei capacis aferimus, totum gratiæ inundantis hauriemus" (*S. Cypr. Ep. 1. ad Donat.*).

5. *Sic eſt regnum Dei, quemadmodum ſi jaciat homo ſementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & ſemen germinet, & increſcat dum neſcit ille &c.* C. J. verbi ſui ſementem ipſe fecit, ex qua orta eſt ejus Eccl., quam & ipſe formavit prædicatione Apoſtol, & ſanguine MM. *Voluntarie genuit nos verbo veritatis* (*Jac.* 1. 18.). Dormire interim videtur Chriſt., dum formari pergit Eccl. ſenſim ſine ſenſu, die ac nocte, tempore proſperitatis & adverſitatis; quo ad ipſum fides clamat: *Exurge, quare obdormis Domine? exurge & ne repellas in finem. Quare faciem tuam avertis, obliviſceris inopiæ noſtræ & tribulationis noſtræ? Exurge, Domine, adjuva nos, & redime nos propter nomen tuum* (Pſ. 43.). Vigilate tamen, *Ecce* enim *non dormitabit, neque dormiet, qui cuſtodit Iſrael* (Pſ. 120. 4.): & per occultas gratiæ ſuæ ſubminiſtrationes & operationes Eccl. ſuam & fideles animas ad perfectionem perducit. *Pluviam voluntariam ſegregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata eſt, tu vero perfeciſti eam* (Pſ. 66.). Ipſa gratia, pluvia voluntaria, quia nullis præcedentibus operum meritis gratis datur. Hanc pluviam ſegregavit Deus hæreditati ſuæ. *Et infirmata eſt.* Agnovit enim (*S. Aug. En. in* Pſ. 67.) non eſſe ſe aliquid per ſe ipſam; non viribus ſuis, ſed gratiæ Dei tribuendum eſſe quod eſt. Agnovit quod dictum eſt, (2. *Cor.* 12. 9.) *In infirmitatibus meis gloriabor.* Agnovit quod dictum eſt, (*Rom.* 11. 20.) *Noli altum ſapere, ſed time.* Agnovit quod dictum eſt, (*Jac.* 4. 6.) *Humilibus autem dat gratiam.* Tu vero perfeciſti eam, quia *Virtus in infirmitate perficitur* (2. *Cor.* 12. 9.). Etenim *benedictionem dabit Legislator; ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion* (Pſ. 83.). Benedictionem dabit, qui Legem dedit: (*S. Aug. En. in* Pſ. 83.) Legem qua terreat de humanis viribus præſumentem; benedictionem qua liberet in Deum ſperantem. Tu ergo perfeciſti Deus hæreditatem tuam; quia infirmata eſt in ſe, ut perficeretur abs te (Pſ 83.) Ibunt de virtute in virtutem, de virtutibus actionis, ad virtutem æternæ contemplationis. Virtutes actionis, prudentia, temperantia, juſtitia, fortitudo. Iſtæ virtutes nunc per Dei gratiam dantur nobis, & augentur in nobis: ſed in æterna illa felicitate neceſſaria non erit iſta prudentia, ubi nulla mala occurſura ſunt quæ vitemus. Non iſta juſtitia, ubi nulla erit cujuſquam indigentia cui ſubvenire debeamus. Non iſta fortitudo, ubi nulla erunt mala toleranda. Ergo ab his virtutibus hujus actionis, ibimus in virtutem illius contemplationis qua Deum videamus ſicuti eſt. Augentur illæ, creſcitque charitas illarum forma, donec occurramus in virum perfectum, in ætatem plenitudinis Chriſti (*Coloſſ* 2. 19.). Sic *totum Chriſti corpus, per nexus & conjunctiones ſubminiſtratum & conſtructum, creſcit in augmentum Dei.* Sic Domino dante benignitatem, terra cordis noſtri dat fructum ſuum, primum herbam proferens, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica. Cum autem dignus Deo fructus ad perfectam maturitatem pervenerit, Chriſt. ipſe qui ſementem fecit, meſſem faciet in judicio univerſali, & triticum in horreum ſuum, electos in Regnum congregabit. Caveamus ne meſſis veniat ante ſegetis maturitatem, mors ante cordis converſionem, judicium ante bona opera. Iis qui ſimplicem herbam, aut ſpicam imperfectam protulerint, quam terribilis erit illa vox? *Adeſt meſſis* (*S Greg. M. hom. 15. in Ezech.*).

Sic eſt regnum Dei, quemadmodum ſi jaciat homo ſemen in terram, & dormiat &c.

„ Semen homo jactat in terra, cum cordi „ ſuo bonam intentionem inſerit. Et poſt„ quam ſemen jactaverit, dormit: quia in ſpe „ boni operis quieſcit. Nocte vero exurgit „ ac die; quia inter adverſa & proſpera proficit. Et ſemen germinat & creſcit, dum „ neſcit ille: quia dum adhuc metiri incrementa ſua non valet, ſemel concepta virtus ad perfectum ducitur. Et ultro terra „ fructificat: quia præveniente ſe gratia, „ mens hominis ſpontanee ad profectum boni „ operis aſſurgit. Sed hæc eadem terra primum herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum producit in ſpica. Herbam quippe producere, eſt inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad ſpicam „ vero herba pervenit, cum ſe virtus animo „ concepta ad profectum boni operis protrahit. Plenum autem frumentum in ſpica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut eſſe robuſti & perfecti operis poſſit. At cum ex ſe produxerit fructus, ſtatim mittit falcem, quoniam adeſt tempus „ meſſis. Omnipotens enim Deus producto

„ fru-

„ fructu falcem mittit, & meſſem ſuam de-
„ ſecat: quia cum unumquemque ad opera
„ perfecta perduxerit, ejus temporalem vi-
„ tam per ſe emiſſam ſententiam incidit, ut
„ granum ſuum ad cœleſtia horrea perducat.
„ Cum igitur deſideria bona concipimus, ſê-
„ men in terram mittimus. Cum vero ope-
„ rari recta incipimus, herba ſumus. Cum
„ autem ad profectum boni operis creſcimus,
„ ad ſpicam pervenimus. Cumque in ejuſdem
„ boni operis perfectionem ſolidamur, jam
„ plenum frumentum in ſpica proferimus.
„ Herba etenim Petr. fuerat, qui paſſionis
„ tempore per amorem Dominum ſequens,
„ hunc confiteri ante ancillæ vocem timebat.
„ Erat enim jam viriditas in mente, quia
„ credebat omnium Redempt., ſed valde ad-
„ huc flebilis, pede conculcabatur timoris.
„ Jam in ſpicam ſurrexerat, quando eum quem
„ moriturum confiteri timuerat, nunciante
„ Angelo, in Galilæa viventem videbat. Sed
„ tunc plenum granum in ſpicam pervene-
„ rat, quando veniente deſuper Spir., &
„ ſuam mentem in illius amore roborante,
„ ita ſolidatus eſt, ut vires perſequentium
„ cæſus deſpiceret, & Redempt. ſuum libe-
„ re inter flagella prædicaret. Nullus itaque
„ qui ad bonum propoſitum adhuc in men-
„ tis teneritudine eſſe conſpicitur, deſpicia-
„ tur: quia frumentum Dei ab herba inci-
„ pit, ut granum fiat " (*Beda in Comm. S. Marci*).

6. *Et facta eſt procella magna venti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.* Eccl. procellis hæreſum exterius agitatur, corruptela morum velut fluctibus ſubeuntibus, & navim ipſam implentibus periclitatur. Chriſtus in puppi, ut navis rector, obdormire videtur cum nos tentari ſinit; cum fidei ſplendorem obtenebreſcere; ſpei celſitudinem contabeſcere; charitatis flammam refrigeſcere. Dormit enim timidis, vigilat perfectis. Dormit, ſed cor ejus vigilat. Ad ferendam opem diſcipulis ſuis paratus eſt. Tantum vult excitari clamore cordis, fervore charitatis & orationis. Facta vero tranquillitate per Dei gratiam, nobis ipſis infirmitatem fidei noſtræ exprobremus. *Quid timidi eſtis? Necdum habetis fidem?* Intueamur cum timore periculum ex quo ſumus a Chriſto liberati. *Et timuerunt timore magno.* Illius erga nos miſericordiam laudemus, potentiam & bonitatem adoremus, gratias agamus Liberatori noſtro, enarremus mirabilia ejus. *Et dicebant ad alterutrum: Quis eſt iſte, quia ventus & mare obediunt ei?*

CAPUT V.

Senſus Litteralis.

1. ET *venerunt trans fretum maris*, in ulteriorem ripam, ſecundum Text. Græcum, *in regionem Geraſenorum. Et exeunti ei*, JESU, *de navi, occurrit de monumentis homo in ſpiritu immundo*; a ſpiritu immundo vexatus. Duos dœmoniacos fuiſſe S. Matt. narrat: unius tantum, qui ferocior erat, & forte notior in ea regione, meminit S. Marc. Addit, illum cujus liberationem commemorat, ita furioſum fuiſſe, ut *neque catenis jam quiſquam poſſet eum ligare: quoniam ſæpe compedibus & catenis vinctus dirupiſſet catenas, & compedes comminuiſſet, & nemo poterat eum domare. Et ſemper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans, & concidens ſe lapidibus. Videns autem Jeſum a longe, cucurrit & adoravit eum.*

Et clamans voce magna dixit: Quid mihi & tibi, Jeſu, Fili Dei altiſſimi? Adjuro te per Deum, obteſtor *ne me torqueas*, ex iſta regione quæ jure mea eſt, utpote ethnica, me expellendo, aut in tartarum detrudendo.

Et interrogabat eum, Quod tibi nomen eſt? Et dicit ei; Legio mihi nomen eſt, quia multi ſumus. Legio apud Rom. 600. milites continebat. Hic numerus certus pro incerto uſurpatur: numeroſum cœtum indicat immundorum ſpirituum.

2. „ Cumque aſcenderet navim JESUS, cœ-
„ pit illum deprecari qui a dœmonio vexa-
„ tus fuerat, ut eſſet cum illo "; ut ſibi liceret illum ſequi, illique perpetuo adhærere ut diſcipulus. Cum Chriſto eſſe voluit, ſive grati animi ſenſu, ut liberatori ſuo ſerviret, ſive timens ne abſente Chriſto in dœmonum tyrannidem recideret. „ Et non admiſit eum
„ JESUS, ſed ait illi: Vade in domum tuam
„ ad tuos, & annuntia illis quanta tibi Do-
„ minus fecerit, & miſertus ſit tui ". Noluit ipſum Dominus in numerum diſcipulorum ſuorum cooptare & in ſuum comitatum admittere, tum ut oſtenderet ſe etiam corpore abſentem præſidio eſſe in ſe confidentibus, & præſentem virtute: tum ne teſtem miraculi jactabundus circumduxiſſe videretur: tum denique quia majore cum Dei gloria apud ſuos maneret, prædicatione miraculi Decapolitas ad fidem præparaturus. „ Et abiit, & cœpit
„ prædicare in Decapoli, quanta ſibi feciſſet
„ Jeſus, & omnes mirabantur ". Vide quæ diximus ad c. 8. S. Matt.

3. „ Et cum tranſcendiſſet Jeſus in navi
„ rur-

„ rurſum trans fretum "; cum rediiſſet unde venerat, in Galilæam ſcilicet, urbemque Capharnaum: „ Convenit turba multa ad eum, „ & erat circa mare ". Cum ad littus maris eſſet, turba multa ad eum confluxit. „ Et „ venit quidam de Archiſynagogis, *Synagogæ* „ *Principibus*, nomine Jayrus, & videns eum „ procidit ad pedes ejus, & deprecabatur eum „ multum dicens: Quoniam filia mea in extremis eſt, veni, impone manum tuam ſuper eam, ut ſalva ſit, & vivat ". Lege quæ diximus ad cap. 9. S. Matth.

4. *Et mulier quæ erat in profluvio ſanguinis annis duodecim, & fuerat multa perpeſſa a compluribus Medicis, & erogaverat omnia ſua, nec quidquam profecerat, ſed magis deterius habebat, cum audiſſet de Jeſu, venit in turba retro, & tetigit veſtimentum ejus. Dicebat enim: Quia ſi vel veſtimentum ejus tetigero, ſalva ero.* Mulier quæ ab annis 12. obnoxia erat profluvio ſanguinis. Morbi qualitas, diuturnitas, & curationis per naturæ vires & Medicorum artem impoſſibilitas deſcribitur. Exhauſtæ vires corporis gravitate & diuturnitate morbi: facultates exhauſtæ impenſis. Tantum abeſt ut relevata eſſet medicamentis, ut contra deterius ſe haberet. Omni igitur humana ſpe deſtituta, ad cæleſtem Medicum acceſſit, ſanari ſe poſſe credens & confidens ſi vel fimbriam veſtimenti ejus tetigiſſet, quamvis nec ipſi manum imponeret Jeſus; ut ceteris fere infirmis, nec eam videret: *Et confeſtim ſiccatus eſt fons ſanguinis ejus: & ſenſit corpore quia ſanata eſſet a plaga.* Siſtento ſanguinis fluxu, & reſtitutis ſubito viribus, ſanatam ſe eſſe ſenſit.

5. *Et ſtatim Jeſus in ſemetipſo cognoſcens virtutem, quæ exierat de illo, converſus ad turbam, ajebat: Quis tetigit veſtimenta mea?* Virtutem quæ exierat de illo, populari loquendi genere vocat effectum virtutis, id eſt, mulieris ſanationem, quam omnipotentia ſua & miſericordi voluntate liberrime fuerat operatus. *Non alium putemus* (2. *Cor.* 2. 16.) *illum de Chriſto virtutis exitum, niſi divinæ curationis effectum. Tunc enim ad mulierem virtus Salvat. exivit, quando in ſe virtutem divinæ curationis agnovit* (*S. Fulg. l.* 2. *ad Traſam.*). Denique *Gratia proceſſit ut illa ſanaretur, non ut ille minueretur* (inquit S. Aug. *ſer.* 245 *al. de Temp.* 155.).

6. *Et circumſpiciebat videre eam quæ hoc fecerat*, non quaſi ignorans eam cui tantam fidem donaverat, quam ad ſe traxerat, quam ſanitate donaverat; ſed humano ſe habebat more, ut mulier interrogatione & circumſpectione percuſſa ſe ipſam proderet, ac miraculum palam fateretur, quo fieret celebrius, & omnibus innoteſceret. *Mulier vero timens & tremens*, quod præter opinionem detecta eſſet, quod beneficium quaſi ſuffurari voluiſſet, quod immunda mundum tetigiſſet: *Sciens quod factum eſſet in ſe, venit & procedit ante eum, & dixit ei omnem veritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te ſalvam fecit*, tibi ſalutem impetravit, tam corporis, quam animæ. *Vade in pace, & ſana eſto a plaga tua.* Fruere ſanitate quam tibi reddidi.

7. *Adhuc eo loquente, veniunt ab Archiſynagogo*, domeſtici Jayri Principis Synagogæ, qui jam ad Jeſum acceſſerat, ex ejus ædibus veniunt, dicentes: *Quia filia tua mortua eſt: quid ultra vexas Magiſtrum?* Noli Magiſtro moleſtus eſſe: nullum jam remedium ſperandum eſt. *Jeſus autem audito verbo quod dicebatur, ait Archiſynagogo: Noli timere, tantummodo crede*, me tibi ſubvenire poſſe, quod mox experieris. *Et non admiſit quemquam ſe ſequi, niſi Petr., & Jacob., & Joan. fratrem Jacobi.* Tres ſelectos teſtes mox edendi miraculi aſſumpſit, quot ejus veritati probandæ ſufficiebant: plures noluit, ideoque ejecit omnes ex loco ubi puella defuncta jacebat, præter patrem & matrem illius, ut oſtentationis fugiendæ præberet exemplum. Vide quæ diximus ad c. 9. S. Matt.

SENSUS MORALIS.

1. *Occurrit ei de monumentis homo in ſpiritu immundo &c.* Luxuria & impudicitia dœmonium eſt, a quo totum cor hominis poſſidetur. Impudicus habitat in monumentis, vivum ipſe ſepulchrum eſt, putredine vermibuſque ſcatens, fœtorem intolerandum circumquaque exhalans, ſcandalum creans omnibus qui crimen ejus norunt, factus multis *odor mortis in mortem*: (2. *Cor.* 2. 16.) Cor ejus conglutinatum eſt cordi meretricis, quæ ſepulchrum eſt dealbatum. „ Fovea profunda eſt meretrix . . . (*Prov.* 23. 27.) „ An neſcitis quoniam qui adhæret meretri„ ci, unum corpus efficitur "? (1. *Cor* 6. 16.) Cum mortuis amat commorari, cum peccatoribus ſui ſimilibus. „ Sicut vulnerati dor„ mientes in ſepulchris, quorum non es me„ mor amplius, & ipſi de manu tua repulſi „ ſunt. Poſuerunt me in lacu inferiori, in „ tenebroſis, & in umbra mortis ". (Pſ. 87. 6.) Impudicus catenas dirumpit, compedes comminuit, & nemo eum domare poteſt. Salutares ſapientiæ compedes & vincula diſſolvit, de quibus ſcriptum eſt: (*Eccl.* 6. 25. & 30.) „ Injice pedem tuum in compedes

„ il-

„ illius, & in torques illius collum tuum: „ ſubjice humerum tuum & porta illam, & „ ne acedieris vinculis ejus. Et erunt tibi „ compedes ejus in protectionem fortitudi„ nis, & baſes virtutis, & torques illius in „ ſtolam gloriæ: decor enim vitæ eſt in il„ la, & vincula illius alligatura ſalutaris". Removeri ab illo poſſunt occaſiones peccati, manibus pedibuſque ligari poteſt exterius, ſed a nemine homine domari poteſt. *Et nemo poterat eum domare*. Quamquam duriſſimis vinculis intus conſtrictus ſit, cupiditatis nimirum ac libidinis ſuæ, noctu diuque inquies ac furioſus, operum fœditate quaſi in monumentis jacet, ſuperbiæ faſtu errat in montibus, verba præcipitationis, ſcurrilitatis, impietatis effundens, clamat, gravitate criminis ultionem divinam provocante. Clamat eo clamore de quo ſcriptum eſt: (*Gen.* 18. 20.) „ Clamor Sodomorum & Gomorrhæ „ multiplicatus eſt, & peccatum eorum ag„ gravatum eſt nimis". In ſe ipſum ſævit, ſeque ipſum concidit lapidei cordis duritia. Non unus dœmon, ſed multi poſſident impudicum. Multa vitia luxuriam comitantur. Magdalena 7. dœmonia habuit, quia vitiis univerſis plena fuit; numero enim ſeptenario univerſitas deſignatur. Idolatria, blaſphemiæ, homicidia, fraudes, proditiones, furta, commeſſationes & ebrietates, ſuperbia, invidia, contentiones, inimicitiæ, omnium Dei & Eccl. mandatorum, totius juris divini humanique violatio & contemptus: Vitiorum genus omne perpetrare paratus eſt impudicus, ſuam ut expleat libidinem. „ Et interrogabat eum: „ Quod tibi nomen eſt? Et dicit ei: Legio mihi „ nomen eſt, quia multi ſumus". Nemo liberare poteſt impudicum, præter Dominum Jeſum. Neceſſe eſt ut illum ſalutari gratiæ lumine præveniat, illique longe a ſe remoto videndum ſe præbeat, illum ad ſe trahat, illiuſque greſſus dirigat ac miſericordia ſua currere faciat ad Medicum, & Salvat. ſuum adorandum. „ Videns autem Jeſum a longe, „ cucurrit, & adoravit eum". Ab impudicitiæ dœmonio liberatus, ſedet ad pedes Jeſu: fixa mentis intentione Salvat. ſui veſtigia, quæ ſequatur, intueri amat. Seſſio deſignat ſancti propoſiti conſtantiam. Veſtes reſumit, id eſt, virtutum ſtudia, quæ veſanus perdiderat, jam ſana mente recipit. Unde filius luxurioſus & prodigus redieus ad patrem ſtola prima induitur, annulo ornatur, mentis ſanitatem & tranquillitatem ſibi reſtitutam ipſo habitu oſtendit. „ Et veniunt ad „ Jeſum, & vident illum qui a dœmonio ve„ xabatur, ſedentem, veſtitum, & ſanæ „ mentis, & timuerunt". Veruntamen ſibi ipſi diligenter attendere debet homo a ſpiritu immundo liberatus. Vitet occaſiones omnes, cum cupiditate ne paciſcatur, amorem impudicum in familiaritatem honeſtam, in amicitiam inſontem mutatum iri ne confidat. Diabolus ex anima expulſus priſtinam poſſeſſionem recuperare ſperat, ſi vel in regione ſenſuum toleretur. „ Et deprecabatur „ eum multum ne ſe expelleret extra regio„ nem". Refert Tertull. (*l. de Spectac. c.* 26.) exemplum mulieris quæ Theatrum adiit, & inde cum dœmonio rediit. Itaque in Exorciſmo cum oneraretur immundus ſpiritus, quod auſus eſſet fidelem aggredi; „ *Et* „ juſtiſſime, *inquit*, feci; in meo eam inve„ ni. Quot utique & alia documenta ceſſe„ runt de his qui cum diabolo apud ſpecta„ ctacula communicando, a Domino excide„ runt? Nemo enim poteſt duobus Dominis „ ſervire. Quid luci cum tenebris? Quid vi„ tæ & morti"? Tandem qui vere conver„ ſus eſt, qui vere pœnitens, Chriſtum ſequi debet, ei ſe penitus addicere, cantare miſericordias Domini, enarrare mirabilia ejus apud ſuos, ut ſicut *odor mortis fuit in mortem* per ſcandala vitæ veteris; ita ſit *odor vitæ in vitam*, per ſancta exempla & bona opera vitæ novæ. „ Cœpit illum deprecari „ qui a dœmonio vexatus fuerat, ut eſſet „ cum illo. Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta ſibi feciſſet Jeſus.

2. „ Et mulier quæ erat in profluvio ſan„ guinis annis 12. *&c.* cum audiſſet de Jeſu, „ venit in turba retro, & tetigit veſtimen„ tum ejus. Dicebat enim: Quia ſi vel veſti„ mentum ejus tetigero, ſalva ero". Circumſtantiæ morbi & curationis Hemorroiſſæ a Chriſto Domino, typi ſunt morborum animæ, & curationis eorum per gratiam Chriſti medicinalem. Quo morbus diuturnior eſt, & majores radices egit, eo periculoſior eſt, eo difficilior curatio. Quam miſerandus ſtatus hominis ex habitu inveterato, ex diuturna conſuetudine peccantis! Inutilia illi fuere omnia ſpiritualis medicinæ remedia. Ad Pœnitentiæ Sacramen. ad ſacram Commun. a tot annis acceſſit, toties Dei verbum audivit, nec tamen ſanatus eſt a morbis vitiorum. Complures medicos habuit, multos conſcientiæ Moderatores, qui forte ignorantia ſua vel imprudentia, pravis conſiliis, adulatione, nimia facilitate & indulgentia, præcipitatis Abſolutionibus, morbos ſpirituales auxerunt, gravioreſque fecerunt. „ Et fuerat multa per„ peſſa a compluribus medicis. *De his S.* „ *Cypr.* (*Tr. de Lapſ.*) Imperitus eſt Me„ dicus, qui tumentes vulnerum ſinus manu „ parcente contrectat, & in altis receſſibus

„ viſce-

„ viſcerum virus incluſum dum ſervat, exag-
„ gerat. Contra Evang. vigorem, contra Do-
„ mini ac Dei legem temeritate quorumdam
„ laxatur incautis communicatio: irrita &
„ falſa pax, periculoſa dantibus, & nihil ac-
„ cipientibus profutura. Non quærunt ſani-
„ tatis patientiam, nec veram de ſatisfact.
„ medicinam. Operiuntur morientium vulne-
„ ra: & plaga lethalis altis & profundis vi-
„ ſceribus infixa diſſimulato dolore contegi-
„ tur “. Ita dum indulgetur facilius pecca-
toribus inveteratis, qui *pro ſalutiferis dila-*
tionem remediis exitioſa depoſcunt properа-
tæ communionis venena, (*S. Cypr.*) eorum
morbi ingraveſcunt, quia *Facilitas veniæ in-*
centivum tribuit delinquendi. (*S. Ambr.*)
Conſcientiarum Moderatores eleemoſynas in-
terdum imperant, nihil peccatoribus profu-
turas, quorum non eſt ſincera converſio qui
peccati occaſiones proximas non relinquunt,
qui male parta non reſtituunt. Hi eleemoſy-
nas erogare videntur, ut obtineant deliquen-
di commeatum, utque Judicem ſupremum, ſi
poſſibile eſſet, corrumpant. „ Eleemoſynæ
„ illis proſunt (*inquit S. Aug. ſer.* 39. *al.*
„ 13. *ex hom.* 50. *c.* 4.) qui vitam muta-
„ verunt. Das enim Chriſto egenti, ut pec-
„ cata tua redimas præterita. Nam ſi ideo
„ das ut liceat tibi ſemper impune peccare,
„ non Chriſtum paſcis, ſed Judicem corrum-
„ pere conaris “. Omnes facultates ſuas pau-
peribus erogarent, qui peccatis animo ſince-
ro non renunciant, & ad Deum amore pœni-
tente non convertuntur, & tamen nihil ipſis
ad ſalutem proficeret. „ Et erogaverat om-
„ nia ſua, nec quidquam profecerat, ſed ma-
„ gis deterius habebat “. Anima tamen ſuis
exhauſta viribus & opibus ſpiritualibus omni-
no deſtituta, ſanabitur gratia medicinali Chri-
ſti Salvat. ſui, ſi in nemine homine ſpem ha-
bens, neque adeo confidens in ſe ipſa, extre-
mæ ſuæ conſcia miſeriæ, ad eum viva cum
fide & profunda humilitate accedat, ſuamque
juſtificationem & ſalutem a Deo ſolo per J.
C. ſperet, qui factus eſt nobis juſtitia & ſan-
ctificatio & redemptio: Eique ſupplex dicat:
„ Velociter exaudi me, Domine, defecit ſpir.
„ meus. (Pſ. 143. 12.) IMPLEAT me Spir.
„ meus, (*Sanct. Auguſt. Enarr. in hunc*)
„ quia defecit ſpir. meus . . . Ipſa eſt cauſa
„ ut cito exaudias, quia defecit ſpir. meus.
„ In quo enim vidit ſpir. ejus, ſuperbus eſt,
„ ſpir. ſuo extollitur contra Deum. Fiat in
„ illo quia bene alibi ſcriptum eſt “; (Pſ.
103. 29.) Auferes ſpir. eorum, & deficient,
& in pulverem ſuum convertentur: *ut confi-*
tentes dicant: Memento quia pulvis ſumus.
(Pſ. 102. 14.) Neceſſe eſt ut charitas ſiſtat
fluxum cupiditatis, continuam cordis in crea-
turas effuſionem, ut animus intra ſe ipſum
collectus vires priſtinas recuperet, ac ſibi te-
ſtimonium perhibente conſcientia, ſentiat ſe
vere mutatum & ad Deum converſum. *Et*
ſenſit quia ſanata eſſet a plaga.

„ 3. Et ſtatim Jeſus in ſemetipſo cogno-
„ ſcens virtutem quæ exierat de illo, con-
„ verſus ad turbam aiebat: Quis tetigit ve-
„ ſtimenta mea? Et dicebant ei diſcipuli ſui;
„ Vides turbam comprimentem te, & dicis:
„ Quis me tetigit? *Quaſi diceret Dominus*:
„ Tangentem quæro, non prementem. Sic
„ etiam nunc eſt corpus ejus, id eſt, Eccl.
„ ejus. Tangit eam fides paucorum, premit
„ turba multorum. Carò eam premit, fides
„ tangit . . . . Eſtote ergo Corpus Chriſti,
„ non preſſura Corporis Chriſti. Habetis ve-
„ ſtimenti fimbriam quam tangatis, ut a pro-
„ fluvio ſanguinis, id eſt, carnalium volupta-
„ tum fluxu ſanemini. Veſtem putate Apoſt.
„ ſub textura unitatis adhærentes lateribus
„ Chriſti. In his Apoſt. erat tamquam fim-
„ bria, minimus, & noviſſimus Paul. Tange,
„ ſi fluxum ſanguinis pateris: exiet virtus de
„ illo cujus veſtis eſt, & ſanabit te . . . .
„ Non premant Chriſtiani, ſi premunt Paga-
„ ni. Corpus Chriſti premebatur & non tan-
„ gebatur. Tolerabat ille prementes, quære-
„ bat tangentes “. (*S. Aug. ſer.* 62. *al.* 6. *de*
Verb. Dom.)

„ 5. Et tenens manum puellæ, ait illi:
„ Talitha cumi, quod eſt interpretatum:
„ Puella, tibi dico, Surge. Et confeſtim ſur-
„ rexit puella, & ambulabat . . . . Et dixit
„ dari illi manducare “. Puellæ iſtius ſuſci-
tatio typus eſt quotidiani miraculi quod Deus
in peccatorum animabus operatur. Manum
illis porrigit, auxilio & virtute omnipotenti
gratiæ ſuæ illas prævenies. Vitam illis re-
ſtituit verbo ſuo & imperio. „ Amen amen
„ dico vobis (*inquiebat alias*) quia venit
„ hora; & nunc eſt, quando mortui qui in
„ monumentis ſunt audient vocem Filii Dei,
„ & qui audierint vivent “. Ut autem ſpi-
ritualis hujus reſurrect. veritas omnibus ap-
pareat, neceſſe eſt 1. ut ſurgant, ut cor in
terra prius jacens ad cœlum ſanct. deſideriis
& affectibus erigant. „ Si conſurrexiſtis cum
„ Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, ubi
„ Chriſt. eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſur-
„ ſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram “.
(*Coloſſ.* 3. 1.) 2. neceſſe eſt ut per charita-
tem ad Deum tendant, & ambulent in via
mandatorum ejus. „ Eſtote imitatores Dei,
„ & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſt.
„ dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro no-
„ bis “. (*Epheſ.* 5, 1,) 3. neceſſe eſt ut pa-

nem

ſ em cœleſtem manducent, ut ſacram Euchar. c equentent ad vitam animæ ſuſtentandam & F nſervandam. *Niſi manducaveritis carnem (.ii hominis, non habebitis vitam in vobis.* Ji *Jo.6.* 54.) In hujus rei typum Angelus E- & m ſub umbra juniperi dormientem tangens excitans, (3. *Reg.* 19.) „ dixit illi: Sur-„ ge, comede: grandis enim tibi reſtat via. „ Qui cum ſurrexiſſet, comedit, & ambula-„ vit in fortitudine cibi illius 40. diebus & „ 40. noctibus uſque ad montem Dei Horeb". Vitæ cibus mortuis dari non debet, peccatoribus non eſt porrigendus, niſi per Dei gratiam ſuſcitatis, & qui converſionem ac reſurrect. ambulando in via mandatorum Dei comprobaverint.

CAPUT VI.

Senſus Litteralis.

1. *ET egreſſus inde, abiit in patriam ſuam; & ſequebantur eum diſcipuli ſui.* Egreſſus e domo Jairi Synagogæ Principis, quæ erat Capharnaum, abiit Nazareth, ubi fuerat educatus. „ Et facto Sabbato, cœpit in „ Synagoga docere, & multi audientes admi-„ rabantur in doctrina ejus". Doctrinam ejus admirabantur, quod nullo humano magiſterio inſtitutus Prophet. verba ſumma perſpicuitate exponeret, ipſiſque Legis Doctoribus ſacra eruditione longe antecelleret. Sapientiam illi divinitus datam non dubitabant, uti & vim patrandi miracula, quibus doctrinam ſuam confirmabat. „ Unde huic hæc o-„ mnia? Et quæ eſt ſapientia quæ data eſt „ illi, & virtutes tales quæ per manus ejus „ efficiuntur"? Vide quæ diximus ad 13. S. Matth. & confer cum Luc. 4.

2. *Et vocavit* 12 Apoſt. & cœpit eos mittere binos, tum ad plenam teſtimonii fidem, tum ut collata opera ſe mutuo juvarent. *Et dabat illis poteſtatem ſpirituum immundorum*, id eſt, expellendi ſpir. immundos. *Et præcepit eis ne quid tollerent in via*, &c. Ne quid ad iter ſecum ferrent, præter ea quæ uſus erant quotidiani, ne temporalium ſollicitudo illos a ſuſceptæ legationis functionibus & verbi miniſterio avocaret. Lege quæ diximus ad c. 10. S. Matth.

Poſt hæc verba Verſ. 11. „ Et quicumque „ non receperint vos, nec audierint vos, „ exeuntes inde, excutite pulverem de pedi-„ bus veſtris in teſtimonium illis": Græcus Text. habet, in nonnullis Codicibus, *Amen dico vobis*, &c. ut Matth. 10. 15. eamque ſententiam ibi legerunt & interpretati ſunt Euthym. & Theophyl. ſed hic intruſa videtur ex Matth. cum in Vulgata deſit, tametſi habeatur in Syriaca, Perſica, Æthiopica, & Arabica Verſion. *Et exeuntes prædicabant ut pœnitentiam agerent.* Hæc ſumma prædicationis Jo. Bapt. Chriſti, & Apoſtol. *Et dæmonia multa ejiciebant*, C. J. virtute & auctoritate, *Et ungebant oleo multos ægros, & ſanabant*, non virtute oleo inſita, ſed miraculorum dono ſibi a Chriſto dato, cujus ſe miniſtros eſſe hoc ſymbolo dicebant, ejuſque nomine agere, qui *Unctus eſſet oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis.* (*Pſ.* 44. 8. *Iſ.* 61. 1. *Luc.* 4. 18. *Heb.* 1. 9.) Quamquam hoc loco & Apoſtolico illo ungendi ritu, Unctionis Extremæ Sacram. *inſinuatum* & ſignificatum fuerit, (*Conc. Trid. Seſſ.* 14.) quod a Chriſto Domino inſtitutum, & a Jac. (5. 14.) Apoſt. promulgatum eſt.

3. *Et audivit Rex Herodes.* Fama Jeſus ad illum pervenit, & de operum ejus admirabilitate aliquos in Aula ſua loquentes audivit. „ Et dicebat, Quia Jo. Bapt. ſurrexit a „ mortuis; & propterea virtutes operantur „ in illo. Alii vero dicebant. Quia Proph. „ eſt, aut quaſi unus ex Proph." Euthym. (*in Panopl.*) in quodam Exemplari ſe legiſſe notat cum articulo, ὁ Προφήτης, *Ille Proph.* de quo ſcilicet Moyſes Deut. 28. vaticinatus fuerat, ſcilicet Chriſt. aut tamquam unus Prophetar. „ Ipſe enim Herodes miſit „ ac tenuit Jo. & vinxit eum in carcere, „ propter Herodiadem uxorem Philippi fra-„ tris ſui, quia duxerat eam, &c." Vide quæ diximus ad c. 14. S. Matth. *A primordio juſtitia vim patitur*, (inquit Tertull. *Scorpiaci c.* 8.) *ſtatim ut coli Deus cœpit, invidiam Religio ſortita eſt. . . Ipſe clauſula Legis & Proph. nec Prophetes ſed Angelus dictus, contumelioſa cæde truncatur in puellæ pſalticæ lucra*, id eſt, in præmium ſaltatricis.

4. „ Et exiens vidit turbam multam Je-„ ſus . . . Et reſpondens, ait illis: Date il-„ lis vos manducare. Et dixerunt ei: Eun-„ tes emamus 200. denariis panes, & dabi-„ mus illis manducare". Serio loquitur Jeſus. Nec ullus ex Apoſt. qui tot miracula facientem viderant, & ejus auctoritate tanta recens ediderant, dubitavit, quin miraculum eſſet editurus ad tot hominum millia ſatiandum; at cum eſſet *obcœcatum cor eorum*, Domini verba non intellexerunt, ſed humano more accipientes, quaſi rem impoſſibilem juberet, dixerunt ei, quaſi per ironiam: „ Euntes emamus 200. denariis panes, & „ dabimus illis manducare" (*v.* 52.). (200. *Denarii monetæ Gallic, circiter*, 77. *Libellæ*.)

Id

Id eſt non tanta nobis ſuppetit ſumma pecuniæ, ut panes tantæ multitudini reficiendæ neceſſarios comparare poſſimus. Impendemus tamen, ſi jubes, quantum apud nos eſt pecuniæ: ſed quid ſumma tam modica ad annonam tam ingenti hominum numero coemendam? „ Et dicit eis: Quot panes habetis? „ Ite & videte. Et cum cognoviſſent, dicunt: Quinque, & duos piſces “. Humano more interrogat, quem nihil latebat, ut miraculi mox patrandi magnitudinem conſideratius attenderent. *Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes ſecundum contubernia*, id eſt, per turmas, quaſi per diſtinctos convivarum ordines, *ſuper viride fœnum. Et diſcubuerunt in partes, per* 100. & 50. Et diſcubuerunt in ſodalitia ſingula numero 100. aut 50. tum ut omnia ordinate & ſine tumultu fierent: tum ut ex hujuſmodi diſtributione manducantium numerus cito percipi poſſet ab Apoſtolis: & ut ipſi etiam manducantes melius adverterent miraculi magnitudinem & veritatem. Lege quæ diximus ad c. 14. S. Matth. & confer cum Luc. 9. & Jo. 6.

5. „ Et cum ſero eſſet, erat navis in me„ dio mari, & ipſe ſolus in terra: & videns „ eos (*diſcipulos*) laborantes in remigan„ do (Erat enim ventus contrarius eis) & „ circa 4. vigiliam noctis venit ad eos am„ bulans ſupra mare, & volebat præterire „ eos “. Ita ſe gerebat ac ſi præterire voluiſſet, quæ ſigni, non beneplaciti voluntas erat (ut cum Theol. loquar.) Hinc S. Bern. (*ſer.* 74. *in Cant.*) „ Quaſi volens præteri„ re eos, nec tunc quidem iſtud volebat, ſed „ magis probare fidem, & elicere pacem “. Lege quæ diximus ad c. 14. Matth.

SENSUS MORALIS.

1. NON *eſt Proph. ſine honore niſi in patria ſua, & in domo ſua, & in cognatione ſua. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, niſi paucos infirmos impoſitis manibus curavit.* Patriæ ſuæ, familiæ, cognationi, Sacerdotes & Prædicatores verbi Dei, carnalis affectus vinculis nimis adſtringi periculoſum eſt; id ſacri miniſterii fructum evacuat. Nam ſi nobiles habent cognatos, invident illi eis, & propterea contemnunt: Sin autem ignobiles, iterum propter ignobilitatem contemptui habentur. Quantum malum invidia, quæ bona ſemper obſcurat, nec illa ab invidis videri ſinit? Ita interioris hominis oculos excæcat. Quam peſtilens malum, judicare ſecundum carnem, ſecundum externa! Hoc judicio factum eſt, ut Nazareni divinitatem Jeſu agnoſcere non poſſent: quam tamen ejus miracula & doctrina apertiſſime declarabant. Humilitate generis illius offenduntur, qui cum ex Deo Patre natus ſit ante ſæcula, & cum ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ ejus, homo factus eſt ut homines Deo faceret; pauper & egenus, ut divitiis gratiæ ſuæ illos cumularet. Nazarenos infideles imitantur, qui conciones, & concionat. audiunt, ſed verbum Dei non recipiunt, non amant, non conſervant, ad praxim non redigunt; quia concionat. cenſores eſſe malunt quam diſcipuli; & eorum vitia & defectus obſervant & ſcrutantur, ex iiſque offenſionis & excuſationis occaſiones ſumunt, ne convertantur. Hinc evenit ut juſto Dei judicio Dei gratiis priventur, nec interius curentur, propter illorum incredulitatem. *Et non poterat ibi virtutem ullam facere.* Sic agit Deus cum his qui rebelles ſunt lumini. Aufertur illis regnum Dei, & datur genti facienti fructum ejus. Non potuit Chriſt. apud Nazar. ſuos facere ſigna, non quod ille infirmus eſſet, ſed quod illi increduli. „ In virtutum „ *enim* operatoribus opus eſt ejus qui facit „ virtute, & eorum qui ſuſcipiunt fide. Quia „ autem illic defuit alterum, nempe ſanan„ dorum fides, non potuit illic ſignum face„ re Jeſus. Ita enim intelligere debemus: „ Non potuit, id eſt, non capaces erant “. (*Theophyl. in Comm.*) Majora ſunt miracula quæ Chriſt. per gratiam ſuam operatur in converſione & ſanctificatione animarum, quam exteriora illa quæ operabatur in curatione corporum. Sed quia *Qui creavit te ſine te, non te juſtificat ſine te*, (*Aug.*) & pauci fidem habent per dilectionem operantem, qua *Credant ut oportet, & Deum tamquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiant*; (*Conc. Trid. Seſſ.* 6.) ideo pauci admodum convertuntur, ob defectum diſpoſitionis, & quia Spir. S. reſiſtunt. *Et non poterat ibi virtutem ullam facere.* Incredulitas enim & ingrati animi vitium vim faciunt divinæ miſericordiæ; Deo velut manus ligant ne divitias bonitatis ſuæ in homines effundat; redundantiam divinæ benignitatis impediunt.

2. *Et vocavit* 12. *& cœpit eos mittere binos, & dabat illis poteſtatem ſpirituum immundorum*, &c. Binos mittit Apoſtolos Chriſt. ut miniſtrorum Eccl. & Prædicator. Evang. concordiam ad Evang. propagationem, & ſpiritalem fructum ſalutis animarum ferendum eſſe neceſſariam ſignificet. In fide & Chriſtiana morum Diſciplina conſentiant: opiniones ſuas, & viſiones cordis ſui populis non prædicent, ſed in ponendo fidei fundamento, & Moral. Chriſt. ſuperſtruendo ædificio, ut ſapientes architecti conſentiant. Ipſis mens

una, lingua ſit una. „ Idipſum dicatis om-
„ nes, & non ſint in vobis ſchiſmata : ſitis
„ autem perfecti in eodem ſenſu & in eadem
„ ſententia “. (1. *Cor.* 1. 10.) Binos Apoſt. Dominus miſit, quia duo ſunt præcepta charitatis. Miſit illos in vicos, & caſtella, ut Sacerdotes & Concionat. diſcant „ Parvas non
„ deſpicere, neque ſemper magnas quærere
„ civitates, ſed & in contemptis oppidu-
„ lis prædicent, ſeminando ſermonem “. (*Theoph. in Marc.*) Dedit eis poteſtatem ſuper ſpir. immundos. Finis quippe miniſterii Evangelici & functionum Paſtoral. & Sacerdotal. eſt deſtruere imperium diaboli. Deſtruitur autem, exſcindendo cupiditatem, & inſerendo charitatem. „ Quanto enim regnum
„ cupiditatis minuitur, tanto regnum chari-
„ tatis augetur “. (*S. Aug.*) Et præcepit eis ne quid tollerent in via, ne datum requirere viderentur, non fructum : utque exemplo ſuo rerum terrenarum contemptum docerent. Quis enim viſo Apoſt. qui neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas tollat, neque aliquid eorum quæ ad commeatum neceſſaria ſunt, non bene afficeretur, & ſe ad contemptum divitiarum pararet? Longum iter per verba, breve per exempla. Ad omnium rerum temporalium detrimentum damnumque ſubeundum paratus eſſe debet Paſtor & Prædic. Evangelic. omnia arbitrari ut ſtercora, ut Chriſtum & animas lucrifaciat, ut miniſterium ſuum impleat, ut veritatem annuntiet. Debet autem prædicare quæ maxime neceſſaria ſunt ad ſalutem, & ad vitam æternam conſequendam, & in primis pœnitentiam, „ Quæ mundam pecto-
„ ris domum Spir. S. paret, quo ſe ille cum
„ cœleſtibus bonis libens inferat. Horum bo-
„ norum unus eſt titulus, ſalus hominis, cri-
„ minum priſtinorum abolitione præmiſſa.
„ Hæc pœnitentiæ cauſa, hæc opera, negotium divinæ miſericordiæ curans, quod ho-
„ mini profecit. Deo ſervit “. (*Tertull. l. de Pœnit. c.* 2.)

3. *Ipſe enim Herodes miſit, ac tenuit Jo. & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem.* Injuſta crudeliſque libido cenſores pati non poteſt, veritatem odit redarguentem, impatienter audit, *Non licet tibi* : Vult enim ſibi licere quicquid libet. Deſideriis cordis ſui traditus impudicus, in peccati occaſione cum ſcandalo perſeverat, meretrici, concubinæ, adulteræ ad omne criminis genus obſequitur. Innocentes & SS. perſequitur & vexat, ſi mulier male amata poſtulet : honorem illi ſuum, conſcientiam, ſalutem devovet, ſacrificat. Sanct. Paſtor & Prædicator publicis peccatoribus metuendus ac reverendus eſt. Sanctitas etiam a peccati mancipiis honoratur. Sed ut primum Dei miniſtri pravis ſæcularium hominum, & Principum præſertim ac Potentum moribus contradicunt ; ſtatim atque gladio Spir. quod eſt verbum Dei, armati, bellum indicunt illorum cupiditatibus : ſtatim atque Diſciplinæ Eccleſiaſt. ſeveritatem, cum eſt, in illos exercere parant, contemnuntur, calumniis appetuntur, vexantur.
„ Herodias inſidiabatur illi, & volebat oc-
„ cidere eum ; nec poterat. Herodes enim
„ metuebat Joan. ſciens eum virum juſtum
„ & ſanctum “.

4. *Et cum dies opportunus accidiſſet, Herodes natalis ſui cœnam fecit Principibus & Tribunis*, &c. Convivia, choreæ, ſpectacula, conceptis opportuna criminibus. *Appendices gulæ laſcivia atque luxuria . . . . .* (*Tert. l. de jejun.*) Extructum Amphiteatrum Baccho & Veneri Pompeius dedicavit. *Duo namque iſta dæmonia conſpirata & conjurata inter ſe ſunt ebrietatis & libidinis.* (*Idem l. de Spectac.*) In feſtivis ſæculi conventibus tuta non eſt innocentia, ubi ſenſibus a voluptate obſeſſis, occupata ratione, abſtracta voluntate, concupiſcentia fervente, Dei memoria, Chriſtiana vigilantia & modeſtia procul amandantur. Infelices, qui cœtus illos frequentare amant ; qui ab illis non abſtinent, cum poſſint, Animam oderunt ſuam. Qui adeſſe aliquando compulſi, cor ſuum non præmuniunt contra ſæcularis lætitiæ, & noxiarum voluptatum contagionem, omnium hominum imprudentiſſimi. Convivia per domos faciebant filii Job, & 3. ſorores ſuas vocabant ut comederent & biberent cum eis.
„ Cumque in orbem tranſiſſent dies convi-
„ vii, mittebat ad eos Job, & ſanctificabat
„ illos, conſurgenſque diluculo offerebat ho-
„ locauſta pro ſingulis. (*Job.* 1. 4. 5.) *Vir*
„ *quippe ſanct.*) noverat (*S. Greg. M. l.* 1.
„ *Mor. c.* 4.) quia celebrari convivia ſine
„ culpa vix poſſint : noverat quia magna pur-
„ gatione ſacrificiorum diluendæ ſunt epulæ
„ conviviorum : & quicquid in ſemetipſis fi-
„ lii convivantes inquinaverant, pater ſacri-
„ ficium immolando tergebat. Nonnulla quip-
„ pe ſunt vitia, quæ a conviviis aut ſepara-
„ ri vix poſſunt, aut certe nequaquam poſ-
„ ſunt. Pene enim ſemper epulas comitatur
„ voluptas. Nam cum corpus in refectionis
„ delectatione reſolvitur, cor ad inane gau-
„ dium relaxatur. *Unde ſcriptum eſt* : (*Exod.*
„ 32.) Sedit populus manducare & bibere,
„ & ſurrexerunt ludere. *Imitanda primo-*
„ *rum Chriſtian. in conviviis modeſtia, de*
„ *qua Tertull.* (*Apoc. c.* 39.) Si honeſta
„ cauſa eſt convivii, reliquum ordinem diſci-

„ plinæ

„ plinæ æſtimate qui ſit, de religionis offi-
„ cio. Nihil vilitatis, nihil immodeſtiæ ad-
„ mittit. Non prius diſcumbitur, quam ora-
„ tio ad Deum præguſtetur. Editur quantum
„ eſurientes cupiunt: bibitur quantum pudi-
„ cis eſt utile. Ita ſaturantur, ut qui memi-
„ nerint etiam per noctem adorandum Deum
„ ſibi eſſe. Ita fabulantur, ut qui ſciant Do-
„ minum audire. Æque oratio convivium di-
„ rimit. Inde diſceditur non in eruptione la-
„ ſciviarum, ſed ad eamdem curam modeſtiæ
„ & pudicitiæ; ut qui non tam cœnam cœ-
„ naverint, quam diſciplinam “.

5. „ Et convenientes Apoſt. ad Jeſum, re-
„ nuntiaverunt ei omnia quæ egerant & do-
„ cuerant. Et ait illis: Venite ſeorſum in
„ deſertum locum, & requieſcite puſillum “. Apoſtol. exemplum imitari debent Concionat. Evangel. & Miſſionis ſuæ rationem reddere Epiſc. a quibus miſſi ſunt. Sed & miniſterium ſuum ita implere debent, quaſi rationem ſermonum ſuorum, & rerum geſtarum Domino Jeſu reddituri. Poſt prædicat. & actionem, ad Deum redire debent per contemplat. a turbis ſecedere ut cum Jeſu in ſacro ſeceſſu quieſcant, & illius in ſchola inſtituantur; cum illo in ſacror. lectione libr. & oratione colloqui, ut poſtea de illo & ejus myſteriis ac præceptis ad populum loquantur. „ Apoſtol. poſtquam prædicaverunt, congre
„ gantur apud Jeſum, ut & nos diſcamus,
„ ſi quando in miniſterium mittamur, ne nos
„ totos ab eo qui mittit abripiamus, & ad-
„ verſus ipſum inſurgamus, ſed illum ſcia-
„ mus caput, & ad illum redeamus, annun-
„ tiemuſque ei omnia quæ vel docuimus vel
„ fecimus. Neque enim ſatis eſt ſi doceamus
„ niſi & fecerimus. Quieſcere autem facit
„ Chriſtus diſcipulos, ut ſciant Prælati, la-
„ borantes in verbo & doctrina dignos qui-
„ bus detur ſua quies. Porro in locum de-
„ ſertum ſecedit, ut inanis gloria vitetur “. (*Theophyl. in hunc loc.*)

6. „ Et acceptis 5. panibus, & 2. piſci-
„ bus, intuens in cœlum, benedixit & fre-
„ git panes, & dedit diſcipulis ſuis ut po-
„ nerent ante eos: & 2. piſces diviſit omni-
„ bus. Et manducaverunt omnes & ſaturati
„ ſunt “. In cœlum reſpiciens, docet petendum a Deo cibum, qui dat eſcam in tempore; non a diabolo, quod faciunt qui prædis & rebus male partis, injuſtiſque lucris vivunt. *Benedixit & fregit panes.* Quinque panibus alitur Chriſtianus. 1. C J. & ejus myſteriis per fidem apprehenſis Jo. 6. 27. „ Operami-
„ ni non cibum qui perit, ſed qui permanet
„ in vitam æternam, quem Filius hominis
„ dabit vobis, Hunc enim Pater ſignavit Deus “,
2. Dei verbo cum reverentia audito *Matt.* 4 4 *Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* 3. Chriſti corpore digne manducato. Jo 5. 58. „ Hic eſt pa-
„ nis de cœlo deſcendens: ut ſi quis ex ipſo
„ manducaverit, non moriatur. Ego ſum pa-
„ nis vivus, qui de cœlo deſcendi. Si quis
„ manducaverit ex hoc pane, vivet in æter-
„ num: & panis quem ego dabo, caro mea
„ eſt pro mundi vita “. 4. Chriſti gratia. Hebr. 9. „ Optimum eſt gratia ſtabilire cor,
„ non eſcis, quæ non profuerunt ambulanti-
„ bus in eis “. Jo. 4. 10. *Si ſcires donum Dei, & quis eſt qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forſitan petiiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam vivam.* Jo. 7. 37. *Stabat Jeſus, & clamabat dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.* 5. Dei voluntate & juſtitia, illam faciendo & implendo. Matth. 5 6. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam.* Et Jo. 4. 34. *Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem ejus qui miſit me, ut perficiam opus ejus.* Duo piſces, ſunt exempla Chriſti & SS. qui piſces ſunt myſtici, in baptiſmi aquis geniti, tribulationum & mortificationum amaritudine nutriti, in ſilentio viventes, in mari ſæculi hujus abſconditi. Ezech. 47. 9. „ Et e-
„ runt piſces multi ſatis poſtquam venerint
„ illuc aquæ iſtæ, & ſanabuntur, & vivent
„ omnia ad quæ venerit torrens. Et ſtabunt
„ ſuper illas piſcatores “. Præcipit Jeſus Apoſtolis, (*Beda in hunc loc.*) ut accumbere faciant omnes ſecundum contubernia ſuper viride fœnum. Diverſa convivantium contubernia, diſtinctos per orbem Eccleſiar. deſignant conventus, qui unam Cath. faciunt. Viride fœnum, carnis ſymbolum. Scriptum quippe eſt: *Omnis caro fœnum.* Et illi ſuper viride fœnum diſcumbentes Dominicis paſcuntur alimentis, qui per ſtudium continentiæ calcatis carnalium concupiſcentiarum illecebris, audiendis implendiſque Dei verbis operam impendunt. *Et manducaverunt omnes, & ſaturati ſunt.* Plures panem Chriſti ſive panem Chriſtum manducant, qui tamen non ſaturantur. In cognitione enim Dei, non in ejus amore proficiunt: Dei verbum audiunt, vel legunt, nec meliores evadunt: Chriſti Corpus in Euchar. Sacram. frequenter ſumunt, ſed non *uſque ad Spir. participationem* manducant, ut in Domini corpore tamquam membra maneant. (*S. Aug. Tr. 27. in Jo.*)

CAPUT VII.

Senſus Litteralis.

1. *ET conveniunt ad eum Phariſæi, & quidam de Scribis, venientes ab Jeroſolymis.* Non proficiendi ſtudio, nec mera curioſitate ducti, ſed ut Chriſtum diligenter obſervantes, occaſionem aliquam arriperent doctrinam ejus & converſationem ſeu vivendi modum calumniandi, Jeroſolymis in Galilæam venerunt quidam Legis Doctores & Phariſæi, Legis atque Tradit. ſcientiam præ ceteris ſibi arrogantes. „ Et cum vidiſſent „ quoſdam ex diſcipulis ejus, communibus „ manibus, id eſt, non lotis, manducare pa„ nes, vituperaverunt “. Communia dicuntur, Hebraico loquendi more, quæ ſancta non ſunt, quod liceat ea communiter ab omnibus & Judæis & Gentilibus, & mundis & immundis contrectari. Ideo S. Evangel. metuens ne Phraſis Hebraica non ſatis a Græcis intelligeretur, expoſitionem ſubjunxit. Diſcipulis itaque (*Theophyl.*) Jeſu vitio verterunt Phariſæi & Scribæ, quod manibus ab omni rerum profanarum contactu non lotis uſque ad cubitum, ſecundum inſtituta & traditiones majorum, cibum ſumerent.

Phariſæi enim & omnes Judæi, qui illos ut Magiſtros, & Legis ac Tradit. Judaicarum ferventiores obſervatores venerantur, *niſi crebro laverint manus*, ſummo ſtudio, nec ſemel, ſed pluribus vicibus inter prandendum, *non manducant: tenentes traditionem Seniorum. Et a foro*, venientes, ubi genus omne hominum, Gentiles pariter & Judæi, mundi & immundi verſantur, quos attingere & alloqui contingit, & ex quorum contactu immunditia legalis rebus venalibus adhæret, *niſi baptizentur, non comedunt*. Niſi totum corpus mergendo purgaverint, cibum non ſumunt. *Et alia multa ſunt quæ tradita ſunt illis ſervare*. Aliæ ſunt apud ipſos obſervantiæ; ſcilicet *baptiſmata calicum*, poculorum lotiones, & *urceorum*, & *æramentorum*, vaſorum æneorum, & *lectorum*, in quibus ad menſam accumbitur.

Et interrogabant eum Phariſæi & Scribæ: Quare diſcipuli tui non ambulant juxta traditionem Seniorum? Vitam non inſtituunt ſecundum traditiones majorum, ſed eas negligere, immo & contemnere frequenti tranſgreſſione videntur. *Sed communibus*, id eſt, impuris & illotis manibus *manducant panem?* cibum ſumunt.

2. *Nihil eſt extra hominem introiens in eum*, & conſcientiam ejus animamque non attingens, *quod poſſit eum coinquinare: ſed quæ de homine procedunt: illa ſunt quæ communicant hominem*, id eſt, immundum faciunt, inviſumque Deo.

3. *Non intelligitis quia omne extrinſecus introiens in hominem, non poteſt eum communicare*, inquinare; *quia non intrat in cor ejus*; in animum, ex quo omne peccatum: *ſed in ventrem vadit, & in ſeceſſum exit, purgans omnes eſcas*. Puriorem & deſœcatiorem ciborum ſuccum ad alimentum relinquens, cum ſolæ fœces alvo ejiciantur. *Dicebat autem, quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem*. Nihil hominis animum inquinare poteſt, niſi quod ex ipſo ortum habet. *Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiæ, nequitiæ*, ſeu malitiæ ac fraudes, *dolus, impudicitiæ, oculus malus*, ſeu invidia, *blaſphemia, ſuperbia, ſtultitia*, ſeu inconſideratio cum pravo affectu conjuncta, ex quo rerum ad ſalutem animæ pertinentium incuria oritur. Stultitiam convitium in homines Theophyl. interpretatur. *Omnia hæc mala ab intus procedunt, & communicant hominem*. Omnes illæ affectiones pravæ, quæ factis ſe produnt, ab anima oriuntur, & hominem vere inquinant; Deoque inviſum reddunt. Vide quæ diximus ad c. 15. S. Matth.

5. „ Et inde ſurgens abiit in fines Tyri & „ Sydonis; & ingreſſus domum, neminem vo„ luit ſcire, & non potuit latere “. Abiit in extremos Paleſtinæ fines, quibus a Tyro & Sidone dirimitur. Et ingreſſus domum ut paululum quieſceret, diſcipulis ſuis prohibuit ne adventum ejus & præſentiam Syrophœnicibus manifeſtarent: ne de induſtria Gentiles ad ſe allicere videretur poſthabitis Judæis, atque ita ſibi ipſi contradicere, qui diſcipulis juſſerat ne *in viam Gentium* abirent. (*Matth.* 10. 5.) Attamen latere non potuit, quia præſentiæ ejus fama vulgata eſt, ejus prohibitione non obſtante. Quod igitur neminem ſcire voluit, ſigni voluntas fuit, non beneplaciti. Latere enim potuiſſet, ſi abſolute voluiſſet.

Mulier enim ſtatim ut audivit de eo, cujus filia habebat ſpir. immundum, intravit in domum, *& procidit ad pedes ejus*. Cui cum Jeſus ne verbum quidem reſpondiſſet, ſilenſque ſtatim e domo egreſſus eſſet, mulier illum ſecuta eſt, & fruſtra pro ipſa intercedentibus diſcipulis, & Chriſto reſpondente: *Non ſum miſſus niſi ad oves quæ perierunt domus Iſrael*: Illa nihilominus Chriſtum humili & perſeveranti prece ſollicitavit, iterum ad pedes ejus provoluta, & clamans: *Domine adjuva me*. Confer cum Matth. c. 15.

5. „ Et

5. „ Et iterum exiens de finibus Tyri, ve„ nit per Sidonem ad mare Galilææ inter „ medios fines Decapoleos". Quo modo Chriſtus venit per Sidonem, qui vetuerat Apoſt. ne civitates Gentium ingrederentur? Deinde e finibus Tyri ad mare Galilææ non eſt iter faciendum per Sidonem, ſed contra potius e Sidone per fines Tyri iter fieret ad mare Galilææ. Nulla eſt difficultas ſecundum Text. Græcum S. Marc. in quo nihil reſpondet his Latinorum Codicum verbis, *Venit per Sidonem*, ſed ſimpliciter vertitur: *Et iterum exiens de finibus Tyri & Sidonis, venit ad mare Galilææ*, conſentiuntque Syriaca & Perſica Verſion. Quod autem dicitur Jeſus veniſſe ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos, non ſignificat mare eſſe inter medios fines Decapolis; ſed Chriſtum per medium finium Decapolis tranſiſſe, ut ad mare Galilææ ſe conferret, quemadmodum ex Græco Textu perſpicuum eſt. Decapolis regio partim cis, partim ultra Jordanem, a Libano Monte ad mare Galilææ, a 10. ſuis præcipuis civitatibus ita nominata. Illæ autem erant, Cæſarea Philippi, Aſor, Cedes-Nephtali, Sephet, Corozain, Capharnaum, Bethſaida, Jotapata, Tiberias, & Bethſan, quæ Græcis Scythopolis eſt appellata.

6. *Et adducunt ei ſurdum & mutum*. Diverſa eſt hæc hiſt. ab ea quam S. Matth. c. 9. & S. Luc. c. 2. commemorant. Nam ille mutus a dæmonio vexabatur, qui ipſum mutum fecerat; iſte vero energumenus non erat, ſed naturæ infirmitate in ſurditatem & linguæ impedimentum inciderat. Plane enim fuiſſe mutum eruditi interpr. non cenſent, ac proinde non a natura ſurdum, ſed ex accidente. Sane Græcus Text. habet, *μογγιλαλον ægre loquentem*. Et latina verſio curationis ejus miraculum commemorans, ait: *Et ſolutum eſt vinculum linguæ ejus, & loquebatur recte*. Quo ſignificari videtur, prius quidem loqui potuiſſe, ſed non recte, nec expedite. Accedit, quod ſi natura ſurdus fuiſſet ac mutus, nec ſublato quidem linguæ vinculo adhuc loqui potuiſſet, niſi prius didiciſſet: aut hanc miraculi circumſtantiam diſtinctius & clarius explicuiſſet Evangel.

„ Et apprehendens eum de turba ſeorſum, „ miſit digitos ſuos in auriculas ejus: & ex„ puens, tetigit linguam ejus; & ſuſpiciens „ in cœlum, ingemuit, & ait illi: Eph„ pheta, quod eſt, Adaperire". Apprehendit eum ſeorſum a turba, ne popularem laudem captare videretur, noſque inanem gloriam fugere doceret. Immiſit digitos ſuos in auriculas ejus, ut clauſos meatus quaſi perterebraret. Et in digitum ſuum expuens, linguam ejus palato adhæreſcentem ſaliva ſua velut irrigavit, ut volubilitatem ac motum recuperaret. Qui ſolo verbo ac imperio hoc miraculum operari poterat, contactum carnis ſalivæque ſuæ adhibuit, ut carnem ſuam vivificum eſſe divinitatis in ea inhabitantis & perſonaliter unitæ inſtrumentum teſtaretur. Suſpexit in cœlum, ut a Patre ſuo omnia ſe habere, ad eum omnia referre doceret. Ingemuit, humanæ miſeriæ condolens, quod merito peccati in has ærumnas homo incidiſſet. Et ait illi, Ephpheta, id eſt, Adaperire. Iſtud quaſi Sacrament. fuit omnipotentiæ divinæ. Signis enim ſenſibilibus imperiale verbum adjunxit Jeſus, ut Sacram. noſtra adumbraret. *Accedente enim verbo ad elementum, fit Sacramentum* (*S. Aug.*). Ex hoc autem Chriſti facto originem habet antiquiſſima baptiſmi cæremonia, ut baptizandorum aures & nares digitis ſaliva Sacerdotis perfuſis contingantur, eademque illa verba uſurpentur, quæ Chriſt. protulit: *Ephpheta, quod eſt, Adaperire*.

7. *Et præcepit eis ne cui dicerent*: ne miraculum vulgarent. *Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant*. Quanto magis eis præcipiebat ut rem celarent, tanto magis prædicabant ejus beneficentiam & potentiam, divinæ magnanimitatis & humilitatis incomparabilis eſſe cognoſcentes, quod laudem & gratiam pro collato beneficio nullam exigeret: ceterum ſui eſſe officii gratiam eo ampliorem etiam invito, (ut humano more loquamur) rependere. *Et eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit: & ſurdos fecit audire, & mutos loqui*. Græcus Text. habet, ποιεῖ, *facit*, quod ſignificatur ejus potentia ad ſimilia miracula facienda quoties voluerit. Bene omnia fecit, quod Dei, non meri hominis proprium eſt. Nam *Opera Domini univerſa bona valde* (*Eccl.* 39. 21.).

SENSUS MORALIS.

„ 1. ET cum vidiſſent quoſdam ex diſci„ pulis ejus communibus manibus, id „ eſt, non lotis, manducare panes, vitupe„ raverunt. Phariſæi enim & omnes Judæi, „ niſi crebro laverint manus non manducant. Et a foro, niſi baptizentur, non „ comedunt". Non in exterioribus ſolum obſervantiis, ſed in pietate & Dei cultu per fidem, ſpem, & charitatem, Religio præcipue conſiſtit: non in lotione corporis, ſed in ablutione cordis per aquam illam mundam, quam ſe Deus ſuper nos effuſurum promittit, id eſt, per Spir. S. „ Et effundam ſu-

„ per ves aquam mundam, & mundabimini „ ab omnibus inquinamentis vestris. Et da„ bo vobis cor novum, & Spir. novum po„ nam in medio vestri (*Ezec.* 36. 25.)". Cœlesti hac aqua abluendum est cor nostrum, quando cibos sumimus, ab oblivione beneficiorum Dei, qui dat escam omni carni, qui nos pascit a juventute nostra; abluendum est ab intemperantia, a desiderio lautiorum epularum, equisitiorum ciborum, a verbis scurrilibus & otiosis, ab inani lætitia, a vitiis quæ in hac hominis animalis actione frequenter surrepunt, nisi nobismetipsis attendentes, in Dei nomine & Spir. comedamus & bibamus, amorem seu libidinem edendi & bibendi coercentes, quæ nos ad cibum & potum sumendum, non *necessitate refectionis*, *sed appetitu carnalis voluptatis* impellit. Hæc libido *contraria est dilectioni sapientiæ*, *hæc virtutibus inimica* (*S. Aug. l.* 4 *cont. Julian. c.* 14.). Iste amor edendi, non edendo, sed continendo est comprimendus. Sed & a foro revertentes, id est, a negotiis terrenis, a sæcularibus conversationibus; conscientiam examinare coram Deo, & mundare debemus, ne quid terrenarum sordium, quod frequentissimum est, nobis adhæserit. „ Superstitio„ sa est hominum traditio, semel lotos ad „ manducandum panem crebrius lavare & a „ foro, nisi baptizentur, non comedere. „ Sed necessaria est doctrina veritatis, quæ „ jubet eos, qui cum pane vitæ descenden„ te de cœlo participare desiderant, crebro „ eleemosynarum, lachrymarum, aliorumque „ justitiæ fructuum lavamento sua opera pur„ gare, ut casto corde & corpore cœlesti„ bus valeant communicare mysteriis. Ne„ cessarium est inquinamenta quæ ex tem„ poralium negotiorum curis quisque contra„ xerit, subsequenti bonarum cogitationum „ & actuum permundet instantia, si internæ „ refectionis cupit epulis perfrui. Non ca„ lices, urceos, æramenta, & lecta super„ stitiose abluenda sunt, sed animæ sordes „ absergendæ fonte lachrymarum (*Beda in* „ *hunc loc.*)". *Fons numquam deficit, aqua intus est, ablutio in arbitrio est; sanctificatio in sortia est, remissio in rore lachrymarum. Fons est in homine consecratus perpetua pœnitudo. Noli jam quærere neque* Jo., *neque Jordanem: ipse tibi esto baptisma.* Manus, id est, operum sordes, abluendæ sunt eleemosynis, non semel, sed frequenter. Hæ sunt velut quotidianum baptisma. Nam baptisma semel mundat, & semel a peccato liberat: *Eleemosynam autem quotiescumque feceris, toties veniam promereris*; (inquit antiquus P. *S. Laur. Novar. h.* 1.). Hæc ablutio frequentanda est cum ad mensam sedemus. *Mittite partes his qui non præparaverunt sibi* (2. *Esdræ* 8. 10.).

2 „ Mulier statim ut audivit de eo, cu„ jus *filia* habebat spir. immundum, intra„ vit, & procidit ad pedes ejus". Ad pedes Jesu curramus & procidamus, ut animam nostram a peccato, & a dæmonio, qui per peccatum eam sibi subjicit; misericordia sua & gratia medicinali liberet. Orationem nostram formet fides, comitetur humilitas, perseverantia sustentet. Indignos nos judicemus pane filiorum, cum in mortale peccatum incidimus, præcipue vero cum in eadem peccata frequenter sumus relapsi, velut canes ad vomitum redeuntes. Misericorditer actum nobiscum existimemus, si de micis puerorum sub mensa cadentium comedamus, piis lectionibus, auditione verbi Dei pascamus animam, humiliemus nosmetipsos, orationibus, lachrymis, jejuniis, eleemosynis Dei misericordiam exorantes, divinæ justitiæ satisfacientes, cupiditates nostras & pravos habitus, radices peccatorum nostrorum exscindere satagentes; dantes operam ut vere filii Dei simus conformes imagini unigeniti Filii ejus, Spiritum ejus habentes in nobis clamantem: Abba, Pater, mandata ejus implentes, non timore pœnæ, ut servi, sed amore justitiæ, ut filii, antequam sumamus panem filiorum. „ Ascen„ dat homo adversum se tribunal mentis suæ. „ Constituto in corde judicio, adsit accusa„ trix cogitatio, testis conscientia, carnifex „ timor. Inde quidam sanguis animi confi„ tentis per lachrymas profluat. Postremo „ ab ipsa mente talis sententia proferatur, „ ut se indignum homo judicet participatio„ ne Corporis & Sanguinis Domini: ut qui „ separari a regno Cœlorum timet per ul„ timam sententiam summi Judicis, per Ec„ clesiast. Discipl. a Sacramento cœlestis pa„ nis interim separetur .... Judicet ergo se „ ipsum homo in illis voluntate, dum po„ test, & mores convertat in melius: ne „ cum jam non poterit, etiam præter vo„ luntatem a Domino judicetur. Et cum ipse „ in se protulerit severissimæ medicinæ, sed „ tamen medicinæ, sententiam, veniat ad „ Antistites, per quos illi in Eccl. claves „ ministrantur: & tamquam bonus jam in„ cipiens esse filius, maternorum membro„ rum ordine custodito, a Præpositis Sacra„ mentor. accipiat satisfactionis suæ modum: „ ut in offerendo sacrificio cordis contribulati „ devotus & supplex, id tamen agat quod „ non solum ipsi prosit ad recipiendam salu„ tem, sed etiam ceteris ad exemplum. (*S.* „ *Aug. serm.* 351. *al.* 50. *inter* 50. *hom.*). Mu„ lier

„ lier ſtatim ut audivit de eo, intravit, & „ procidit ad pedes ejus ". Chriſtiani qui Evang. audiunt, qui Chriſti verbis & miraculis credere profitentur; qui interiori gratiæ ejus voce admonentur ut reſipiſcant a diaboli laqueis, in quibus tenentur captivi ad ejus voluntatem, corda ſua obdurant, pœnitentiam differunt, dicunt, Modo & modo, & illud modo non habet modum. Mulier illa Gentilis rogabat Jeſum ut dæmonium ejiceret de filia ejus. Mulieres pleræque Chriſt. dæmonem in animas filiarum ſuarum introducunt: dæmoni vanitatis & impudicitiæ, principi hujus mundi per ſæculi amorem atque mores, per luxum, choræas, ſpectacula, aditum pandunt in cor filiarum ſuarum. „ Thea „ trum omnium dæmonum templum eſt, pri„ vatum conſiſtorium impudicitiæ ... Quod ſi „ nobis omnis impudicitia execranda eſt, cur „ liceat audire quæ loqui non licet; cum e„ tiam ſcurrilitatem, & omne vanum ver„ bum judicatum a Deo ſciamus? Cur æque „ liceat videre, quæ facere flagitium eſt? „ Cur quæ ore prolata communicant homi„ nem, ea per oculos & aures admiſſa non „ videantur hominem communicare: cum ſpi„ ritui appareant aures & oculi, nec poſſit „ mundus præſtari, cujus apparitores inqui„ nantur? Habes igitur & theatri interdi„ ctione impudicitiæ ... Pudicitiam ediſcet at„ tonitus in mimos? Immo in omni ſpecta„ culo nullum magis ſcandalum occurret, „ quam ille ipſe mulierum, & virorum ac„ curatior cultus, ipſa conſenſio; ipſa in fa„ voribus aut conſpiratio aut diſſenſio inter „ ſe de commercio ſcintillas libidinum con„ flabellant. Nemo denique in ſpectaculo „ ineundo prius cogitat niſi videri & videre „ (*Tertull. l. Spectac.*) ". *Sic mors per feneſtras, ſic inimicus per portas intrat.*

3. „ Et adducunt ei ſurdum & mutum, „ & deprecabantur eum, ut imponat illi ma„ num. Et apprehendens eum de turba ſeor„ ſum, miſit digitos ſuos in auriculas ejus, „ & expuens tetigit linguam ejus. Et ſuſpi„ ciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: „ Ephpheta, quod eſt, Adaperire ". Surdus iſte & mutus hominis peccatoris typus eſt, qui Dei ad cor loquentis vocem non audit, quia interioris hominis aures obturatas habet in modum aſpidis adverſus ſapientis incantatoris vocem; & linguam habet inviſibili vinculo ligatam, ne proprias infirmitates cœlesti Medico aperiat, & divinam miſericordiam ac bonitatem imploret. Hic igitur ad Jeſum adducendus eſt, & ad Eccl. Præpoſitos, qui C. J. vice in terris funguntur. Hi in primis illum apprehenſum a turba adducere debent, id eſt, a pravorum hominum conſortio, ſocietate, a ſæculari converſatione, a proximis peccandi occaſionibus, a turbulentis cogitationibus, & ſermonibus, operibuſque inordinatis, atque a lata via, per quam multi ambulant, avocare. Digitos deinde ſuos in aures ejus inſerere debent Chriſti miniſtri, illum a fiducia rerum terrenarum & fluxarum abducere, ad fidem vivam in Chriſtum & ſtudium doctrinæ cœleſtis, quæ eſt ex auditu, adhortari: ſaliva ſapientiæ Evangel. ita afficere palatum ejus ac linguam, ut ei ſapiant quæ Dei ſunt, & de rebus melius quam antea judicet. Suſpiciat præterea in cœlum Paſtor & Rector animarum, ad quem ſurdus ille & mutus adducitur, agnoſcat nihil ſe poſſe in ejus curatione, niſi Deus dederit, oret, ingemiſcat, ut Chriſt. jubeat ipſi adaperiri aures mentis, & ſolvi linguæ vincula, ut peccata ſua confiteatur, & quæ Dei ſunt palam prædicet.

Miſit digitos ſuos in auriculas ejus, & expuens tetigit linguam ejus. Quid per digitos Redempt., niſi dona S. Spir. deſignantur? Unde cum in alio loco ejeciſſet dæmonium, dixit (*Luc* 11.): *Si in digito Dei ejicio dæmonia, profecto pervenit in vos Regnum Dei.* Qua de re per alium Evang. (*Matth.* 12.) dixiſſe narratur: *Si in Spir. Dei ejicio dæmonia, profecto pervenit in vos Regnum Dei.* Ex quo utroque loco colligitur, quia digitus Dei Spir. vocatur. *Digitos ergo in auriculas mittere, eſt per dona Spir. S. mentem ſurdi ab obediendum aperire.* Quid eſt vero quod expuens linguam ejus tetigit? *Saliva* (*S. Greg. M. hom.* 10. *in Ezech.*) *nobis eſt ex ore Redempt., accepta ſapientia in eloquio divino. Saliva quippe ex capite defluit in ore. Ea ergo Sapientia, quæ ipſe eſt, dum lingua noſtra tangitur, mox ad prædicationis verba formatur.* Suſpiciens in cœlum ingemuit: *Non quod ipſe neceſſarium gemitum haberet, qui dabat quod poſtulabat; ſed nos ad eum gemere, qui cœlo præſidet, docuit: ut & aures noſtræ per dona Spir. S. aperiri, & lingua per ſalivam oris, id eſt, per ſcientiam divinæ locutionis, ſolvi debeat ad verba prædicationis.* Cui mox *Ephpheta*, id eſt: *Adaperire*, dicitur: *Et ſtatim apertæ ſunt aures ejus, & ſolutum eſt vinculum linguæ ejus.* Propter clauſas aures dictum eſt, Adaperire. *Sed cui aures cordis ad obediendum apertæ fuerint, etiam linguæ ejus vinculum ſolvitur: ut bona quæ ipſe fecerit, etiam facienda aliis loquatur.* Unde ſubditur: *Et loquebatur recte.* Ille enim recte loquitur, qui prius obediendo fecerit, quæ loquendo admonet eſſe facienda.

4. „ Et præcepit eis ne cui dicerent: quanto „ autem eis præcipiebat, tanto magis plus „ prædicabant “. Docet Chriſt. exemplo ſuo fugere plauſus populares: docet turba miraculi teſtis, Dei beneficia prædicare, & juſtorum laudes, illis etiam invitis, celebrare, de ſalute proximorum gaudere, & Deum in omnibus laudare, qui bene omnia fecit (*Theophyl. in hunc loc.*).

CAPUT VIII.

Senſus Litteralis.

1. IN *diebus illis*, ſub id tempus, *iterum cum turba multa eſſet*, triduo ſolido cum Jeſu verſata in deſerto, illique tam ardenti ſtudio adhærens, ut cibi & potus oblivisceretur: convocatis diſcipulis, ait illis: *Miſereor ſuper turbam, quia ecce jam triduo ſuſtinent me*: mecum perſeverant ut audiant verbum Dei. *Et ſi dimiſero eos jejunos, deficient in via*: vires eos deficient, deliquium patientur: *quidam enim ex eis de longe venerunt*. Quod narraturus hic eſt miraculum multiplicationis panum ſecunda vice a Chriſto factum Evang. ſignificat hoc adverbio, *iterum*.

„ Et reſponderunt ei diſcipuli ſui: Unde „ illos quis poterit hic ſaturare panibus in „ ſolitudine? “ Ubi poterunt hic inveniri panes, unde comparari, cum deſertus ſit & inhabitatus locus? Stupenda diſcipulorum tarditas & diffidentia, qui cum prioris miraculi ſpectatores fuiſſent ac miniſtri, illius quaſi jam obliti, vel nondum intelligentes Dominum, quandocumque vellet, ſemper poſſe quod ſemel potuit, quærunt *Unde quis poterit ſaturare* turbas panibus *in ſolitudine*? Nondum ſcilicet advenerat tempus quo induerentur virtute ex alto. *Nondum Spir. erat datus, quia nondum Jeſus erat glorificatus.*

Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Non quaſi ignorans, ſed ut eorum animos ad ſuæ virtutis ac potentiæ conſiderationem excitaret. *Qui dixerunt: Septem.* Vide quæ diximus ad c. 15. S. Matth.

2. *Et exierunt Phariſæi, & cœperunt conquirere cum eo*, altercari, quærentes ab illo ſignum de cœlo, ad exemplum Moyſis, Joſue, Eliæ, Iſaiæ, ut periculum facerent num Doctor eſſet a Deo miſſus, & in cælo haberet poteſtatem: *tentantes eum: Et ingemiſcens ſpiritu*, intra ſe, ex intimis præcordiis, *ait: Quid generatio iſta ſignum quærit*? quaſi non ſufficiant tot ac tanta quæ jam edidi miracula ad miſſionem meam ac veritatem doctrinæ comprobandum. *Amen dico vobis, Si dabitur generationi iſti ſignum.* Non dabitur ipſi ſignum e cœlo. Sic Pſ. 88. dicitur: *Semel juravi in Sancto meo. Si David mentiar*; Id eſt, Davidi non mentiar (*Victor Antioch. in hunc loc.*). Aliud primi adventus tempus depoſcit, aliud ſecundi. Primo adventui convenient ſigna terrena, poſteri cœleſtia ſervantur. Nunc tamquam Medicus occulte venit: tunc tamquam judex venturus cum gloria & claritate, pœnaſque ab improbis exacturus eſt. Quapropter in priori adventu miracula non edidit niſi ad hominum utilitatem: qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem de cœlis deſcendit: in ſecundo autem adventu ſigna edet de cœlo ad improborum terrorem, ad ultionem inimicorum, & creaturam ſuam armabit contra inſenſatos.

3. *Et præcipiebat eis dicens: Videte & cavete a fermento Phariſæorum, & fermento Herodis.* A doctrina Phariſæorum, & Herodianorum, quæ dicitur Herodis, quia Herodi honorem deferebant, qui Meſſiæ debebatur: vel aulicorum Herodis, qui Sadducæi erant, ut eorum Princeps. *Et cogitabant ad alterutrum dicentes: Quia panes non habemus*, &c. Vide quæ diximus ad c. 16. S. Matth.

4. *Et veniunt Bethſaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum ut illum tangeret.* Qui cæcum adduxerunt, credebant Jeſum illi reſtituere poſſe viſum; ſed eorum fides infirma fuiſſe videtur, qui non alio modo Jeſum ſanare poſſe infirmos putabant, niſi contactu. Quamquam forte ſimplici animo rogabant ut illum tangeret, quod ſcirent conſueviſſe Chriſt. iis quos curabat manum imponere. „ Et apprehenſa manu cæci, eduxit eum „ extra vicum: & expuens in oculos ejus, „ impoſitis manibus ſuis, interrogavit eum „ ſi quid videret (*Jo.* 1. 44.) “. Eduxit eum extra vicum, extra Bethſaidam, quæ vicus vocatur ex uſu veteri, tametſi nuper jus civitatis accepiſſet, Joſeph. teſte: Unde & a S. Jo. *civitas* vocatur. Eduxit eum extra civitatem (*Theophyl. in hunc loc.*), ut coram paucis miraculum faciens, popularem plauſum & jactantiam fugere nos doceret. Interrogavit eum ſi quid videret. Statim cæcum perfecte illuminare poterat, ſed potentiam ſuam ac fidem ipſius adhuc imperfectam moderari voluit. Juxta fidei enim magnitudinem & ſanitas datur. Itaque fidem ejus, quam dederat, ſenſim perfecit Jeſus, ſenſim illum intus illuminavit, ſicut viſum corporis, illi ſenſim reſtituit. *Et aſpiciens ait* cæcus ille jam videre incipiens: *Video homines velut arbores ambulantes.* Video homines ambulantes, ſed arborum inſtar mihi apparent: ideſt (*Beda in hunc loc.*): Eorum quidem corporum

porum inter umbras aſpicio, ſed nulla membrorum lineamenta, viſu adhuc caligante, diſcernere valeo, quales condenſæ arbores a longe ſpectantibus, vel certe in luce nocturna ſolent apparere, ita ut non facile arbor an homo ſit, poſſit cognoſci. *Deinde iterum impoſuit Jeſus manus ſuper oculos ejus, & cœpit videre*, oculis juxta fidei incrementum illuminatis: *& reſtitutus eſt itaut clare* eminus dilucide *videret omnia*: nihilque deeſſet viſus illius perfectioni. *Et miſit illum in domum ſuam*, quæ ab oppido diſſita erat, *dicens*: *Vade in domum tuam*; *& ſi in vicum* (Bethſaidam) *introieris*, illac tranſeundo, *nemini dixeris*. Miraculum in tui gratiam factum nemini oppidanorum dixeris, Bethſaitæ ſcilicet indigni erant, qui Chriſti miracula deinceps viderent, vel audirent, qui ejus verba & miracula hucuſque contempſerant. Ideoque væ illis dixit ob incredulitatem. „Væ „ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida: quia ſi „ in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes, „ quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio „ & cinere pœnitentiam egiſſent. Verumtamen dico vobis: Tyro & Sidoni remiſſius „ erit in die judicii, quam vobis (*Matth.* „ 2. 21.)".

5. „ Et egreſſus eſt Jeſus, & diſcipuli e„ jus in caſtella Cæſareæ Philippi: & in via „ interrogabat diſcipulos ſuos, dicens eis: „ Quem me dicunt eſſe homines? " Vide quæ diximus ad c. 16. S. Matth.

6. *Et cœpit docere eos*: *Quoniam oportet Filium hominis pati multa, & reprobari*, nihili pendi, abjici tamquam Judæi nomine indignum, *a Senioribus & a Summis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi*: *& poſt* 3. *dies reſurgere*, ideſt, 3. poſt die, ut illud Vatic. impleatur (Pſ. 118. 22.): *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.*

7. *Et apprehendens eum Petrus*, ſeorſum abducens, *cœpit increpare eum*, amantis affectu. „ Qui converſus, & videns diſcipulos „ ſuos, comminatus eſt Petro, dicens: Va„ de retro me, Satana, quoniam non ſapis „ quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum ". Crucis Sacrament. & reſurrect. meæ myſterium non capis: Ideo me arguere audes quaſi temere morti me offeram, cum poſſim paſſionem & mortem vitare ſi velim. Recede a me, qui inſtar Satanæ mihi adverſaris, & conſilio meo de paſſione & morte propter ſalutem hominum ſubeunda obluctaris. Petri confeſſionem & promiſſionem ſupremæ in Eccl. poteſtatis ligandi atque ſolvendi animas illi factam a Chriſto S. Marc. prætermittit, quam S. Matth. commemoravit: „ Quia cum unus *Magiſtrum* „ *& diſcipulum* Spir. impleat, alter ab al„ tero, ille in docendi, iſte in ſcribendi ſtu„ dio non diſcordat. Sicut enim Petrus a „ propria ſua laude cohibuit: ita veridicus „ illius interpres ab ea, quam in Magiſtro „ non didicit, ſuæ deſcriptionis articulum „ refrœnavit. Ad magnum quippe eſt noſtræ „ ædificat. exemplum, ut & ille de ſe non „ offerenda, ſed reprehendenda proferret; „ & iſte ſic per veritatis lineam rectus in„ cederet, ut ne ad Magiſtri quidem favo„ rem aliquatenus declinaret ..... Hi plane „ libenter alios laudibus efferunt, qui laudem „ ab adulatoribus quærunt. Ceterum qui re„ cuſat accipere, dedignatur offerre. Enim „ vero ex Matth. lib., qui jam utique fue„ rat editus, B. Pet. laudes Marc. addiſcere „ potuit, quas in ejus relationibus non au„ divit: ſed morigeratus eſt Magiſtro; & „ qui non delectabatur ſuis, laudibus abſti„ nuit alienis (*S. Petr. Damiani ſerm.* 14.).

8. „ Et convocata turba cum diſcipulis ſuis, „ dixit eis: Si quis vult me ſequi, deneget „ ſemetipſum, & tollat crucem ſuam ". Quaſi dicat: Tu me reprehendis, Petre, quod Paſſioni Crucis & morti me exponam: Ego autem tibi ſignifico, quod niſi quis ſemetipſum abneget, crucemque tollat ſuam, indignus eſt qui meus ſit diſcipulus. Vide quæ diximus ad 16. c. S. Matth.

„ Qui enim me confuſus fuerit & verba „ mea, in generatione iſta adultera & pec„ catrice: & Filius hominis confundetur eum „ cum venerit in gloria Patris ſui cum An„ gelis SS. ". Qui me erubuerit, & confiteri nomen meum noluerit coram hominibus iſtis ſpuriis & peccatoribus, neque hunc ego pro meo agnoſcam in ultimo meo adventu, cum veniam in ſtatu glorioſo mundum judicaturus.

9. Et dicebat illis: Amen dico vobis, quia „ ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non gu„ ſtabunt mortem, donec videant Regnum „ Dei veniens in virtute ". Ut autem cognoſcatis vana non eſſe quæ de gloria mea vobis prænuncio, ſunt aliqui ex hic ſtantibus (ſcilicet Petr., Jacob. & Jo.) qui non morientur, donec eis oſtendero in Transfigurat. mea, quanta cum gloria venturus ſim olim. Nihil enim aliud erat Transfiguratio, quam ſecundi Advent. ſignificatio. Sic enim tunc & ipſe fulgebit, & SS. ejus (*Theophyl. in hunc locum.*

SEN-

SENSUS MORALIS.

1. *Miſereor ſuper turba : quia ecce jam triduo ſuſtinent me : nec habent quod manducent.* Electorum turba ante Legem, tempore Legis, & tempore Gratiæ Evangel., quaſi tridui ſpatio, Chriſto ſemper adhæſit per fidem, ſpem, & charitatem. Veteres juſti ferventiſſimis deſideriis ad Chriſtum panem cœleſtem; panem vivum, panem Angelorum, qui ſe panem noſtrum quotidianum fecit, ſuſpirarunt. Judæi carnales non habebant quod manducarent, cum figuras dumtaxat & umbras Panis vivi, qui de cœlo deſcendit, haberent, & victimas animalium, quæ animam alere non poterant. „Umbram enim lex habens futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum; per ſingulos annos eiſdem „ ipſis hoſtiis, quas offerunt indeſinenter, „ numquam poteſt accedentes perfectos facere (*Heb.* 10. 9.)". Gentiles vero in cultu ſuo & falſa Relig. nihil habebant quod guſtatum mortem non afferret. „Eſurientes „ & ſitientes, anima eorum in malis tabeſcebat .... Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, & appropinquaverunt uſque „ ad portas mortis (Pſ. 106. 5. 18.)". *Et ſi dimiſero eos jejunos, deficient in via; quidam enim ex eis de longe venerunt.* Quamdiu in vitæ hujus itinere ambulamus, ex hujuſmodi deſerto ad cœleſtem patriam dimittendi, fides debilitatur, ſpes langueſcit, charitas refrigeſcit, in iis præſertim hominibus qui de longe venerunt, qui e regione umbræ mortis, ex infidelitatis aut mortalis peccati ſtatu & diuturna conſuetudine acceſſerunt ad Jeſum verba ejus audituri, & mandatis ejus obtemperaturi, niſi quotidiano gratiæ ſuæ auxilio vires ipſis addat. Miſericordia erga eos afficitur qui verbum ejus audiunt, & eſuriunt juſtitiam. *Eſurientes implevit bonis ...* (*Luc.* 1. 53.). *Miſericors & miſerator dedit Dominus eſcam timentibus ſe* (Pſ. 110. 5.), qua vivere poſſint corda eorum in ſæculum ſæculi. *Chriſt. nullum vult dimittere jejunum, omnes enim vult deliciis ſuorum donorum alere, & maxime eos qui triduo apud ſe manent, hoc eſt baptizatos* (*Theophyl. in hunc loc.*). Quin enim baptiſmus tribus merſionibus, & trium SS. Trinitatis perſon. invocatione perficitur, cum Jeſu quaſi triduo manent qui per baptiſmum illuminantur. Accepti 7. panes, ſpirituales ſcilicet ſermones. Numerus enim ſeptenarius Spir. S. ſymbolum eſt, qui perficit omnia. Comedunt autem per baptiſmum illuminati, & ſaturantur, & reliquiæ ſuperſunt. Neque enim omnes verborum divin. & ſacr. lib. ſenſus edere valent. Comedunt quantum ipſis ſufficit, quantum capere valent; & plures ſportæ reliquiarum ſuperſunt, ſenſus ſcilicet magis ſpirituales & profundiores. Comedunt viri, mulieres, parvuli, Paſtoribus cœleſtem panem frangentibus, & apponentibus, Chriſto benedicente, modo humilitatem & docilitatem afferant. Nam *Script. ſic loquitur, ut altitudine ſuperbos irrideat, profunditate attentos terreat, veritate magnos paſcat, affabilitate parvulos nutriat* (*S. Aug. lib.* 5. *de Gen. ad Litt. cap.* 3.).

2. *Quidam enim ex eis de longe venerunt.* Peccatoribus qui diu a Deo procul fuerunt, in cœno vitiorum, in occaſionibus peccati, in pravis conſuetudinibus multo tempore permanentes, Euchariſtia porrigenda non eſt, niſi ante probatis, Dei verbo paſtis, & ad Chriſti corpus manducandum ante præparatis, in ejus comitatu perſeverantibus, rerum temporalium præ ardore Jeſum ſequendi & audiendi oblitis, & eſurientibus, ideſt, ferventi charitatis deſiderio ad cœleſtem menſam aſpirantibus. *Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus* (Pſ. 41. 1.). Ad te, *panem deſiderabilem.* Ad te qui nos ſolus reficere & ſatiare potes: *Qui optat, honorat* (inquit Tertull. *l. de Pœnit.*). *Deſiderium honor rei deſideratæ. Deſiderium* (inquit S. Th. 1. *p. q.* 12. *A.* 6. 3. *p. q.* 80. *A.* 10. *ad* 3.) *quodammodo facit deſiderantem aptum & paratum ad ſuſceptionem deſiderati.* Amor caſtus Dei, neceſſaria diſpoſitio eſt ad ſacr. corporis Chriſti commun. *Ex amore* autem *provocatur deſiderium ſumendi.* Hinc Euchar. Eccleſiaſt. loquendi more olim *Deſiderata* vocabatur.

3. *Et reſponderunt ei diſcipuli ſui: Unde illos quis poterit hic ſaturare panibus in ſolitudine?* Res terrenæ, temporales & caducæ cor hominis ſuſtentare, ſanare, ſatiare non poſſunt. Illud ſuſtentat Spir. S. virtute ſua, ſeptemque donis, quaſi 7. panibus, ſanat illud. Chriſt. gratia ſua: ſatiabit Deus gloria ſua. Animam Dei capacem quicquid Deo minus eſt, non implebit. Feciſti nos, Domine, ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te. *Satiabor cum apparuerit gloria tua* (Pſ. 16. 1.) Solus Chriſti cibus animam ſatiare poteſt. *Et manducaverunt, & ſaturati ſunt, & ſuſtulerunt quod ſuperaverat de fragmentis, 7. ſportas* (*Theophyl. in hunc loc.*). Hinc etiam diſcimus, nos iis quibus indigemus contentos eſſe debere, nec de craſtino ſollicitos. Turbæ enim non abſtulerunt ſecum reliquias panum, ſed diſcipuli has collegerunt, pauperibus uti-

que

que erogandas: ſiquidem v. 14. dicitur: *Et obliti ſunt panes ſumere: & niſi unum panem non habebant ſecum in navi.* Unus panis quem ſecum habebant in navi, myſtice ipſum *Panem vitæ*, Dominum Salvat. deſignat: *Cujus amore quia ſemper intus reficiebantur in corde, minus de terreno pane quo corpus paſci ſolet, curabant* (*Beda in hunc loc.*)

4. *Videte & cavete a fermento Phariſæorum, & fermento Herodis.* Fermentum Phariſæorum, eſt hypocriſis. Hoc fermento infecti ſunt, qui ſpeciem habent pietatis, virtutem autem ejus abnegant. Fermentum Phariſæorum eſt, decreta Legis divinæ traditionibus hominum poſtponere, Legem verbis prædicare, factis impugnare. Fermentum phariſæorum, eſt doctrina falſa Hæretic., illorum præſertim qui ab Eccl. Cath. palam & exterius ſeceſſionem non faciunt, ut Quietiſtæ, quorum fermentum eo periculoſius, quo videtur ſpiritualius: *Modicum fermentum totam maſſam corrumpit* (inquit Apoſt.) Fermentum Herodis, eſt Aulicorum ambitio, ſunt malæ Politicorum artes, qui, fruuntur mundo, ut utantur Deo, qui Relig. privatis commodis aut Reipub. temporalis utilitatibus ſubjiciunt, & ſervire faciunt: qui cum effrænem circa Relig. delectum libertatem ament, nihilominus Relig. Principis exterius profitentur. Sic Jeroboam Princeps politicus Relig. ad ſuas utilitates accomodavit, & vitulos aureos 10. Tribubus Iſraelit. adorandos propoſuit in montibus Dan & Bethel, Altari, Sacerdotibus, & ſolemnitate conſtitutis, ne ſi Hieroſolyma Relig. & ſacrificiorum ergo adcenderent, ad Roboamis Reg. Juda obedientiam reverterentur (3. *Reg.* 12.). „ Dixitque „ Jeroboam in corde ſuo: Nunc revertetur „ Regnum ad domum David, ſi aſcenderit „ populus iſte ut faciat ſacrificia in domo „ Domini in Jeruſalem: & convertetur cor „ populi hujus ad Dominum ſuum Roboam „ Reg. Juda, interficientque me, & revertentur ad eum. Et excogitato conſilio fecit „ duos vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra aſcendere in Jeruſalem. Ecce Dii tui, „ Iſrael, qui te eduxerunt de Terra Ægypti". Sic Achaz Rex Juda Rempub. peſſum ire videns, Deo ob ejus ſcelera irato, & ab Aſſyriis primum, deinde ab Iſraelitis vaſtatam Judæam, immolavit Diis Damaſci victimas percuſſoribus ſuis, & dixit: *Dii Regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hoſtiis, & aderunt mihi* (2. *Paralip.* 18. 23.). Sic Judæi, qui in Ægyptum fugerant, a Jeremia de Idolol. reprehenſi, obſtinate reſponderunt SS. Proph., ſe in cultu Reginæ cœli perſeveraturos, quem rebus ſuis commodum & opportunum experiebantur. „ Sermonem quem locutus es ad nos in no„ mine Domini, non audiemus ex te: ſed fa„ cientes faciemus omne verbum quod egre„ dietur de ore, ut ſacrificemus Reginæ cœ„ li, & libemus ei libamina, ſicut fecimus „ nos & patres noſtri, Reges noſtri, & Prin„ cipes noſtri in urbibus Juda & in plateis „ Jeruſalem: & ſaturati ſumus panibus, & „ bene nobis erat, malumque non vidimus „ (*Jer.* 44. 16. *& ſeq.*)". Sic in Relig externa profeſſione moribus hominum, inter quos vivit, accommodare ſe debere, & Principum legibus obſequi mundi ſapientem & politicum ſentiebat Sereca falſo ſapiens & infeliciter politicus, teſte S. Aug. l. 6. De Civ. Dei, c. 10. „ In his, *inquit*, Sacr. Ci„ vil. Theol. has partes potius elegit Sereca „ Sap., ut eas in animi Relig. non habeat, „ ſed in actibus fingat. Ait enim: Quæ o„ mnia Sap. ſervabit tamquam legibus juſſa, „ non tamquam Diis grata... Cinrem illam „ ignobilem Deorum turbam, quam longo „ ævo longa ſuperſtitio congeſſit, ſic adora„ bimus, ut meminerimus cultum ejus ma„ gis ad morem quam ad rem pertinere". Sic iſte quem Philoſophia quaſi liberum fecerat, tamen quis illuſtris Populi Rom. Senator erat, colebat quod reprehendebat, agebat quod arguebat, quod culpabat adorabat (*Beda in hunc loc.*).

5. „ Et veniunt Bethſaidam, & adducunt „ ei cæcum, & rogabant eum ut illum tan„ geret: Et apprehenſa manu cæci, eduxit „ eum extra vicum, & exſpuens in oculos e„ jus, impoſitis manibus ſuis, interrogavit „ eum ſi quid videret". In hoc cæco paulatim a Domino curato deſignatur illuminatio cordium ſtultorum, lorgeque a via veritatis aberrantium. Rogandus eſt Chriſt. ut ea gratiæ ſuæ potentiſſima & efficaciſſima virtute tangat. Apprehendit manum cæci, ut eum ad executionem bonæ operationis confortet. Educit extra vicum, ut a vita vulgari ſegregatus, voluntatem ſui Conditoris, qua illuminari meretur, liberius ſeculo corde ſcrutetur. Quiſquis enim lumen æternitatis videre deſiderat, non exempla turbarum, ſed ducatum Redempt. ſui ſequatur, receſſe eſt. Cæcum hunc paulatim Chriſt. curat, quem ſubito poterat curare, ut humanæ cæcitatis gravitatem oſtendat, quæ ſenſim & per quoſdam profectuum gradus ad agnitionem Dei pervenire ſolet: ſed ut ſuæ nobis gratiæ crebra daret indicia, per quam ſingula noſtræ perfectionis incrementa, ut proficere aliquid poſſint, nec deficiant, adjuvat. Sputum oris

Domi-

Domini, gratiam Spir. ejus deſignat. Tactus manuum ejus, virtutem adjutori ipſius. Expuens ergo in oculos cæci Dom., imponit manus ſuas ut videat, quia *Cæcitatem generis humani & per inviſibilia divinæ pietatis dona, & per exhibita foris Sacramenta aſſumptæ humanitatis abſterſit.* Primum autem is qui curabatur, videbat homines quaſi arbores ambulantes. Primus nempe cuique virtutis introitus eſt, hominum vitam, moreſque ceterorum inſpicere, ut quicquid uſpiam boni viderit, imitetur, quicquid mali, caveat ac deteſtetur. Sed quiſquis ita deſipit, ac longi temporis obſcuritate depreſſus eſt, ut inter bonum & malum, fidem & perfidiam, ſincera pietatis opera, & ſimulationem juſtitiæ adhuc diſcernere neſciat, quaſi ambulantes homines inſtar arborum cernit; quia facta multitudinis abſque luce diſcretionis videt. Perfecte demum illuminatur, cum gratia Chriſti vim illi confert diſcernendi quæ maxime hominum vita ſequenda, quorum ſit audienda doctrina. *Deinde iterum impoſuit manus ſuper oculos ejus, & cœpit videre, & reſtitutus eſt, ita ut clare videret omnia.* Clare videt omnia qui cæcus fuit, cum is qui illuminari intus meruit, manifeſte didicit quomodo credendum; qualiter vivendum; quæ pro fide veritatis atque operatione juſtitiæ præmia in futuro ſperanda ſint. *Et miſit illum in domum ſuam.* Hinc admonentur omnes qui agnitione veritatis illuſtrantur, ut ad cor ſuum redeant, & quantum ſibi donatum ſit conſiderent, collatiſque ſibi a Deo beneficiis digna bonorum operum executione reſpondeant.

„ Et apprehenſa manu cæci, eduxit eum „ extra vicum & exſpuens in oculos ejus, „ impoſitis manibus ſuis, interrogavit eum", &c. Apprehenſa manu ejus, cum de domo infidelitatis educit, " ut (*S. Pet. Chryſ. ſer.* „ 176.) ante fidem quam oculos daret... Di„ vino ore luciferam dat ſalivam, ut ſancti „ roris gutta baptizaret oculos peccatoris. „ *Et impoſuit manus.* In faciendo, in repa„ rando, in componendo hominem, Dominicæ „ manus curatrices hominibus ſemper adſunt. „ Manus tuæ fecerunt me, & plaſmaverunt „ me (Pſ. 118.)". Et interrogavit eum ſi aliquid videret. Interrogat ut homo, operatur ut Deus. Interrogat ut præſentes ſcirent, futuri cognoſcerent, cæcitatis hujus non eſſe ſimplicem, ſed myſticam curam. Reſpondit qui curabatur: Video homines ſicut arbores ambulantes. Qui a Chriſto curari incipit, videt res omnes terrenas tranſire, areſcere, ad tempus plantatas eſſe, non poſt multum temporis eradicandas, Iteranda eſt cura Chriſti, ut perfecte illuminati cordis oculi futura, certa, manentia videant & æterna. „ Deus qui dixit de tenebris lucem „ ſplendeſcere, ipſe illuxit in cordibus no„ ſtris, ad illuminationem ſcientiæ claritatis Dei in facie C. J.... (2. *Cor.* 4.). Non „ contemplantibus nobis quæ videntur, ſed „ quæ non videntur. Quæ enim videntur, „ temporalia ſunt: quæ autem non videntur, „ æterna (*S. Pet. Chryſ.*)".

Et veniunt Bethſaidam, & adducunt ei cæcum, &c. Cæcus iſte eſt Judæus, qui in Synagoga, hoc eſt, in perfidiæ domo, & in vico, hoc eſt in conventu malignantium, ignorantiæ cæcitate tenebratur, & ſedebat opreſſus. Hinc eſt quod non veniebat ad Chriſtum, ſed venit ad eum Chriſt., & apprehendit manum ejus, ut *Dono vocantis, non beneficio Legis*, non proprio curatum ſe gloriaretur arbitrio. Educit eum foras: *Ut in Eccl. lucem fidei videat per libertatem gratiæ, qui ſub Legis velamine nil videbat.* Imponit ei primum manum: *Ut videat tranſire umbram Legis*: ut Sacerdotes, Scribas, Phariſæos, & figuram totam Judaicæ obſervantiæ videat velut arbores præterire, quæ ut naſcuntur, vireſcunt, floreſcunt, fructificant in tempore, ſic ſeneſcunt, pereunt, evaneſcunt. Iterum imponit ei manum: *Ut reſurgens non jam caduca videat, ſed æterna*; & videat quicquid eſt luminis, honoris, & gloriæ; ſicut ille magis ex ipſis Paul., qui extra vicum, & in via Judæus cecidit, ut reſurgeret Chriſt., & cæcatus eſt in Lege, ut videret in Gratia. „ Surrexit autem Saul. „ de terra, apertiſque oculis nihil videbat... „ Et abiit Ananias, & introivit in domum, „ & imponens ei manus, dixit: Saule fra„ ter, Dominus miſit me Jeſus, qui ap„ paruit tibi in via qua veniebas, ut vi„ deas, & implearis Spiritu Sancto Et „ confeſtim ceciderunt ab oculis ejus tam„ quam ſquamæ, & viſum recepit (*Act.* 9. „ 8. 17.)".

Et miſit illum in domum ſuam dicens: Vade in domum tuam. „ Quamdiu in hoc pa„ go, id eſt, mundo agimus, anima ſumus „ cæci: educti autem e mundo & ſæculari„ bus negotiis, Chriſto ſanamur. Poſtquam „ autem ſanati fuerimus, dicit nobis ne ul„ tra revertamur in pagum, ſed in domum". *Domus autem uniuſcujuſque noſtrum cœlum, & manſiones quæ illic ſunt* (*Theophyl. in hunc loc.*).

„ 6. Vos autem quem me eſſe dicitis? Re„ ſpondens Petrus dixit: Tu es Chriſtus". A ſolis Veritatis diſcipulis, in Schola Chriſti, id eſt, in Eccl. Cath., Dei revelat., ejuſdem

Chri-

Chriſti Domini ac Salvat. noſtri myſteria cognoſcuntur; divinitas & humanitas, paſſio & reſurr., crux & gloria. Divinitatis ſuæ fidem in diſcipul. ſuorum animis firmari voluit Jeſus antequam illis paſſionis & crucis ſuæ myſteria revelaret: contra vero pati prius voluit & crucifigi quam Divinitas ſua Judæis ac Gentibus prædicaretur: ut crucem iter eſſe ad gloriam oſtenderet. „ Et comminatus „ eſt eis ne cui dicerent de illo. Et cœpit „ docere eos: Quoniam oportet Filium ho„ minis pati multa, & reprobari a Seniori„ bus, & a ſummis Sacerdotibus, & Scri„ bis, occidi, & poſt 3 dies reſurgere". Felices nos, ſi Chriſto compatiamur ut corregnemus, ſi configuremur morti ejus, ſi cum ipſo configamur cruci. „ Si enim com„ plantati facti ſumus ſimilitudini mortis e„ jus: ſimul & reſurr. erimus. Si mortui „ ſumus cum Chriſto, credimus quia ſimul etiam vivemus cum Chriſto .... (*Rom.* 6. 5. „ 8.). Quoniam per multas tribulationes o„ portet nos intrare in Regnum Dei (*Act.* „ 14. 21.)". Qui a Chriſti cruce, qui a mortificat. Chriſtiana nos abducit, ille a nobis habeatur ut Satanas, quamvis propinquus, quamvis amicus: *Vade retro me Satana, quoniam non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum.* Animalis ille homo eſt, Spir. Chriſti non habens. *Si quis autem Spiritum Chriſti non habet, hic eſt ejus* (*Rom.* 8. 9.). Spir. Chriſti non habet, qui crucem Chriſti non amat, non fert, non ad eam amandam & ferendam alios adhortatur.

6. „ Et convocata turba cum diſcipulis ſuis, „ dixit eis: Si quis vult me ſequi, deneget „ ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſe„ quatur me". Non Apoſt. ſolum, ſed tur„ bas, id eſt, Chriſt. omnes ſpectat hoc præceptum, quod totius Moral. Evang. compendium quoddam jure dixerimus. Abnegandus omnino vetus homo cum actibus ſuis. Abnegandum, rejiciendum, extirpandum eſt, quicquid in intellectu noſtro, in voluntate, in memoria, in affectibus noſtris contrarium eſt Evang. & Cruci Chriſti. *Tunc noſmetipſos abnegamus, cum vitamus quod per vetuſtatem fuimus, & ad hoc nitimur, quo per novitatem vocamur* (*Beda in hunc loc.*). Sic ſeipſum S. Paul. abnegaverat: *Vivo* (inquit) *jam non ego, vivit vero in me Chriſtus.* Extinctus nempe fuerat ſævus ille perſecutor, & vivere cœperat pius Prædicator. Igitur *Niſi quis a ſemetipſo deficiat, ad eum qui ſuper ipſum eſt non appropinquat: Nec valet apprehendere quod ultra ipſum eſt, ſine ſcierit mactare quod eſt.* Duobus autem modis crux tollitur, cum aut per abſtinentiam affligitur corpus, aut per compaſſionem proximi affligitur animus. Utroque modo S. Paul. crucem ſuam ferebat: *Caſtigo*, inquit (1. *Cor.* 9. 27.), *corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne forte cum aliis prædicavero, ipſe reprobus efficiar.* Ecce crucem carnis. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror?* (2. *Cor.* 2. 19.) „ Ecce „ crucem mentis. Perfectus ſcilicet Prædica„ tor, ut exemplum daret abſtinentiæ, cru„ cem portabat in corpore. Et quia in ſe „ trahebat damna infirmitatis alienæ, cru„ cem portabat in corde".

7. *Qui enim me confuſus fuerit, & verba mea, & Filius hominis confundet eum, cum venerit in gloria Patris.* „ Non ſuf„ ficit mentalis fides, ſed oris etiam confeſſio „ exigitur. Nam quia duplex eſt homo, du„ plex fiat & ſanctificatio. Sanctificatur qui„ dem anima per fidem, corpus autem per „ confeſſionem (*Theophyl.*)". Quem igitur puduerit crucifixum confiteri Deum ſuum, illius & ipſum pudebit. Perſecutionis tempore erubeſcere poterant Chriſtiani facultatibus ſpoliari, dignitatibus dejici, verberibus affligi. Pacis autem tempore, quia hæ nobis occaſiones deſunt, eſt aliud quo nobis oſtendamur. Veremur ſæpe a proximis deſpici, dedignamur injurias tolerare. Si contingat jurgium cum proximo, erubeſcimus priores ſatisfacere. Cor quippe carnale, dum hujus vitæ gloriam quærit, humilitatem reſpuit. Nonne hoc eſt de Chriſto & ejus Evang. erubeſcere?

CAPUT IX.

Senſus Litteralis.

1. *ET poſt dies 6. aſſumit Jeſus Petr., & Jacob., & Joa.: & ducit illos in montem excelſum ſeorſum ſolos, & tranſiguratus eſt coram ipſis.* Luc. poſt dies 8. accidiſſe commemorat quæ ſequuntur (*Victor Antioch.*). Verum hæc non pugnant. Ille enim diem quo Dominus dixit: *Sunt quidam de hic ſtantibus qui non guſtabunt mortem*, &c. & illum rurſum quo Petr., Jacob., & Jo. ſecum aſſumpſit, ceteris connumerat: Marcus autem ſex illos dumtaxat qui inter duos extremos interceſſerunt. Ducit illos in montem excelſum, quod montis celſitudo quamdam cum majeſtatis illius celſitu ne cognationem haberet. Transfiguratus eſt, non mutatione formæ naturalis, ſed redundantia cœleſtis claritatis ab animæ gloria in corpus. *Et apparuit illis Elias cum Moyſe: & erant loquentes cum Jeſu.* Lex & Proph. cum Evang.

vang. conſentiunt, & ad C. J. divinitatem & myſteria hominibus patefacienda conſpirant. Vide quæ diximus ad c. 17. S. Matth.

2. *Et verbum continuerunt apud ſe*: ſilentium a Chriſto inditum de Transfigurat. hiſt. ſervaverunt: *conquirentes quid eſſet, cum a mortuis reſurrexerit*. Ab invicem quærentes qui eſſet ſenſus verborum Jeſu, & quomodo Regnum ſuum per Reſurrect. eſſet aditurus, cum nondum Elias veniſſet. *Et interrogabant eum* (Jeſum) dicentes: *Quid ergo dicunt Phariſæi & Scribæ, qui Eliam oportet venire primum?* Prius quam Meſſiæ Regnum adveniat. *Qui reſpondens, ait illis, Elias, cum venerit primo, reſtituet omnia*. Cum Elias in terras redierit ex loco in quem translatus eſt. Judæorum reliquias ad Chriſti agnitionem & adorationem convertet: prædicatione ſua efficiet ut in me credant, ceu verum Meſſiam quem a tot ſæculis exſpectabant, ſicque omnia in rectum ſtatum & ordinem reſtituet, *& quomodo ſcriptum eſt in Filium hominis, ut multa patiatur & contemnatur*. Prophet. vaticinia de me edita Judæis explicabit, quæ Meſſiam multa paſſurum, & contemptum iri a patribus eorum prænunciarunt, & per paſſionem ac mortem ad gloriam Regni ſui perventurum. Vel, cum Elia agent homines reprobi ſicut mecum agunt & acturi ſunt: Illum ſecundi mei adventus S. Præcurſ. contemnent & vexabunt. Confer cum Apoc. c. 11. 8. 9. 10. ubi de Enoch, & Elia ſcriptum eſt: „ Et cum finierint te„ ſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de „ abyſſo, faciet adverſum eos bellum, & „ vincet illos, & occidet eos. Et corpora „ eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, „ quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma, & Æ„ gyptus, ubi & Dom. eorum crucifixus eſt. „ Et videbunt de tribubus & populis, & „ linguis, & gentibus corpora eorum per „ 3. dies & dimidium: & corpora eorum non „ ſinent poni in monumentis. Et inhabitan„ tes terram gaudebunt ſuper illos, & ju„ cundabuntur: & munera mittent invicem, „ quoniam hi duo Prophetæ cruciaverunt eos „ qui habitabant ſuper terram “.

Sed dico vobis: *Quia & Elias venit*, Jo. Bapt. in ſpiritu & virtute Eliæ (*Luc.* 1. 17.). Vide quæ diximus ad c. 17. S. Matth.

3. *Et veniens ad diſcipulos ſuos*, cum e monte deſcendiſſet, *vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirentes*, ſeu diſceptantes *cum illis*, occaſione pueri lunatici & a dæmone vexati, quem curare non potuerant. *Et confeſtim omnis populus*, præter ſpem ſuam *videns Jeſum, ſtupefactus eſt, & expaverunt* præ reverentia & auctoritate ejus; vel forte quod vultus ejus ex Transfigur. proxime facta ſolito auguſtior & clarior eſſet, ut Moyſi ex monte deſcendenti contigit (*Exod.* 34. 29. 30.). *Et interrogavit eos*, Scribas ſcilicet: *Quid inter vos conquiritis?* Quid altercamini cum diſcipulis meis? Cur ipſos tam petulanter laceſſitis?

4. *Et reſpondens unus de turba, dixit: Magiſter, attuli filium meum ad te, habentem ſpir. mutum*: vexatum a Dæmone, qui ipſum mutum efficit: *Qui ubicumque eum apprehenderit*, juxta ignem, aquam, &c. *allidit illum*, dejicit & vexat: & ſpumat infelix puer, ut epilepticis accidit, *& ſtridet dentibus; & areſcit*, deficit, contabeſcit. *Et dixi diſcipulis tuis ut ejicerent illum, & non potuerunt. Qui reſpondens eis*, cum patri pueri, tum Scribis qui diſcipulis ipſius Jeſu inſultabant, dixit: „ O generatio incre„ dula, quamdiu apud vos ero? Quamdiu vos „ patiar “? Quamdiu cum veſtra pertinacia luctabor? Quamdiu vos tolerabo tam incredulos, tam ingratos? *Afferte*, adducite illum ad me. *Et attulerunt: & cum vidiſſet eum*, cum puer Jeſum vidiſſet, *ſtatim ſpiritus conturbavit illum*, horribilem in modum concuſſit, vexavit, præſentiam Debellatoris ſui ac Judicis abhorrens: „ Et eliſus in terram „ volutabatur ſpumans. Et interrogavit pa„ trem ejus: Quantum temporis eſt ex quo ei „ hoc accidit? At ille ait: Ab infantia “. Ille quem nihil latet, interrogat patrem pueri, ut mali adeo inveterati gravitatem, & curationis difficultatem adſtantes intelligant, ac de omnipotentia Dei convincantur. Interrogat, ut pater energumeni cordis ſui vulnus, ſcilicet incredulitatem patefaciat: quæ cauſa fuerat ſimul cum infirma diſcipulorum fide, ne puer a dœmonis vexatione liberaretur. „ Sed ſi quis potes (*inquit*) adjuva nos „ miſertus noſtri. Jeſus autem ait illi: Si po„ tes credere “, ſi me dœmonem ejicere, & filium tuum curare poſſe credis, ne dubites te impetraturum quod poſtulas. Siquidem *omnia poſſibilia ſunt credenti*. Merito fidei nihil negat Deus. „ Et continuo exclamans pater „ pueri, cum lachrymis ajebat: Credo, Do„ mine, adjuva incredulitatem meam “. Supple quod fidei meæ deeſt: Fidem perfice quam dediſti. *Et cum videret Jeſus concurrentem turbam*, miraculum maturavit, ut populares vitaret applauſus. „ Comminatus eſt ſpiritui „ immundo, dicens illi: Surde & mute ſpi„ ritus: ego præcipio tibi: exi ab eo; & „ amplius ne introeas in eum “. Surdum & mutum ſpiritum ab effectu vocat: quia autem ſecundum Lunæ incrementa & decrementa puerum vexare magis ſolebat, aut vexationem remit-

remittere, (unde *Lunaticus* a Matth. dicitur) atque ita exire & redire per intervalla videbatur, præcipit Jeſus ut recedat a puero, nec umquam in eum redeat. *Et exclamans, & multum diſcerpens eum*, convulſionibus vehementiſſimis agitans & contundens, *exiit ab eo, & factus* eſt puer *ſicut mortuus, ita ut multi dicerent Quia mortuus eſt.* Sic autem a dæmone mox receſſuro vexari, elidi, & pene exanimem relinqui permiſit Chriſt., qui ſpiritum immundum imperiali verbo ſtatim expellere poterat, ut dæmonis odium & rabidum furorem in homines, ſimul & ſupremum ſuum in dæmones imperium oſtenderet. Jeſus autem tenens manum ejus, elevavit & ſurrexit, perfecta ſanitate ac viribus illi contactu ſuo reſtitutis. Vide quæ diximus ad c. 17. S. Matth.

5. *Et inde profecti*, ſcilicet ex loco ubi dæmonem ejecerat, ad radicem montis poſito, in quo fuerat transfiguratus, *prætergrediebantur Galilæam: nec volebat quemquam ſcire* quo in loco diverſabatur, cum occulte iter faciens Hieroſolyma verſus, quotidie locum mutaret. *Docebat autem diſcipulos ſuos, & dicebat illis: Quoniam Filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum, & occiſus tertia die reſurget.* Diſcipulos ſuos myſterium mortis ſuæ jam imminentis docebat, ſeque Jeruſalem velut obviam morti procedere, ut eum non invitum, ſed ſponte ac libere mori intelligerent: nec morte ejus offenderentur, quem tertia die reſurrecturum certiſſime noſſent. *At illi ignorabant verbum*: Non intelligebant quomodo moriturus eſſet antequam Regni ſui poſſeſſionem adiret, quod proxime futurum ipſis toties dixerat; maxime cum paulo ante ſignificaſſet, quoſdam ex ipſis non ante morituros, quam ipſum in Regno ſuo vidiſſent. *Et timebant interrogare eum.*

6. *Et venerunt Capharnaum. Qui cum domi eſſent*, Petri, apud quem diverſabatur Chriſt., cum illa in Urbe erat: *interrogabat eos: Quid in via tractabatis?* Qua de re diſceptabatis inter vos? *At illi tacebant*, præ pudore; *ſiquidem in via diſputaverant quis eorum major eſſet* futurus in Regno cœlorum. *Et reſidens*, ſedens, *vocavit* 12. Apoſt., ut eos rem maxime neceſſariam doceret, eorumque ambitioni cauterium adhiberet. *Et ait illis: Si quis vult primus eſſe, erit omnium noviſſimus, & omnium miniſter.* Si quis in Regno meo maximus eſſe cupit merito, honore, auctoritate, gloria, minimus ille ſit ac omnium noviſſimus ſenſu ſuo & affectu. Hæc enim Regni mei conditio eſt, ut ſummus in illo principatus miniſterium ſit, & humilitas certiſſima ſit rectiſſimaque ad gloriam via. *Et accipiens puerum, ſtatuit eum in medio eorum*, ut ſimplicitatis & humilitatis exemplum ipſis ob oculos poneret: *quem, cum complexus eſſet* in ſignum amoris, ut oſtenderet quam ſibi grata ſit morum ſimplicitas & innocentia ab omni ambitione aliena: *ait illis: Quiſquis unum ex hujuſmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit*: Quiſquis unum receperit ex his qui hujuſmodi pueris morum innocentia & ſimplicitate ſimiles ſunt, propter me, in iis me recipit: *& quicumque* me ſuſceperit, *non me ſuſcipit* ſolum, *ſed & eum, qui me miſit*, (*Jo.* 8. 16.) Patrem Æternum: *Quia ſolus non ſum: ſed ego, & qui miſit me Pater.... Ego in Patre, & Pater in me eſt* (*Jo.* 14. 10.).

7. *Reſpondit Jo. dicens: Magiſter, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, qui non ſequitur nos, & prohibuimus eum.* Joa. ad loquendum aggreſſus, facti ſpeciem Chriſto proponit, dubius an recte feciſſent ipſe & ejus diſcipuli. Vidimus quemdam dæmonibus in nomine tuo imperantem ut ab obſeſſis hominum corporibus exirent, & eos revera ejicientem; qui non eſt ex noſtro Collegio, cui non dediſti poteſtatem ejiciendi dæmonia, quemadmodum dediſti nobis. Et prohibuimus eum, ne id facere pergeret, facultate a te non accepta. Forte Chriſtum fide ſequebatur, non corpore: forte nec fide, nec corpore; nullam enim legem ſibi Chriſt. præſcripſerat quin ſecreto aut publice, præſentibus aut abſentibus, diſcipulis ſuis, aut a Schola ſua alienis dona ſua & gratias gratis datas conferre poſſet, quo magis nominis ſui vis & auctoritas cognoſceretur, & prædicatio dilataretur etiam per indignos: Jeſus autem ait: *Nolite prohibere eum* deinceps. *Non eſt enim qui faciat virtutem*, miraculum, *in nomine meo, & poſſit cito male loqui de me*, tanto a me devinctus beneficio: immo cum re ipſa experiatur quanta ſit nominis mei virtus & poteſtas, ſpes eſt eum cito in me crediturum, ſi forte nondum credit. *Qui enim non eſt adverſum vos, pro vobis eſt.* Accedit, quod in eumdem vobiſcum ſcopum collineet, nominis mei gloriam propagando; unde a vobis ut adverſarius haberi non debet. Repugnare prima fronte videtur hæc Domini ſentent. alteri illi apud S. Matt. 12. 30. *Qui non eſt mecum, contra me eſt, & qui non colligit mecum, ſpargit.* Sed re vera non pugnant. Hæc enim de dæmonibus intelligitur, & de illis qui dæmonum inſtar ſtudent a divinis homines abſtrahere, & quæ Dei ſunt diſpergere. Hæc vero de hominibus qui ad Deum alios adducunt per miraculorum

ope-

operationum. *Quid enim*) inquit Paul. *Philipp.* 1. 18.) *dum omni modo, ſive per occaſionem, ſive per veritatem Chriſtus annuntietur? & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.* „ Chriſt. igitur duplici illa ſentent. ſignificat, „ in tantum non eſſe cum illo aliquem, in „ quantum eſt adverſus illum; & in tantum „ adverſus illum non eſſe, in quantum cum „ illo eſt. Sic iſte qui in nomine Chriſti virtutes faciebat & in ſocietate diſcipulorum „ Chriſti non erat, in quantum operabatur „ virtutes in illius nomine, in tantum cum „ ipſis erat, & adverſus eos non erat; in „ quantum vero eorum ſocietati non adhærebat, in tantum cum ipſis non erat, & „ adverſus eos erat. Sed quia Apoſt. hoc eum „ facere prohibuerant, in quo cum ipſis erat, „ dixit eis Dominus: *Nolite prohibere.* Illud enim prohibuere debuerunt quod extra „ eorum erat ſocietatem, ut illi unitatem „ Eccl. ſuaderent, non illud in quo cum illis erat, nomen ſcilicet Magiſtri & Domini eorum in dæmoniorum expulſione commendans. Sicut Cath. Eccl. facit, non improbans in Hæreticis Sacram. communia; „ in hoc enim nobiſcum ſunt, & adverſus nos „ non ſunt: ſed improbat & prohibet diviſionem ac ſeparationem, vel aliquam adverſam „ paci veritatique ſententiam; in hoc enim „ adverſus nos ſunt, quia in hoc nobiſcum „ non ſunt, & nobiſcum non colligunt, & „ ideo ſpargunt " (*S. Aug. l. 4. de conſ. Ev. c. 5.*).

8. *Quiſquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Chriſti eſtis; Amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.* Alio loco hoc a Chriſto dictum S. Matt. (10. 14. 42.) refert: ſed ea repetitum occaſione quam S. Marc. hoc in capite commemorat, credibile eſt. Docuerat Evang. negotium (*S. Aug. l. 4. de conſ. Ev. c. 6.*) modis omnibus promovendum; addit, ut id confirmet, etiam minima beneficia a quovis homine, etiam non rectæ fidei, ei negotio impenſa, mercedem ſuam a Deo habitura: & contra, non impune laturum qui vel minimum impedimentum ei negotio præſtiterit; & alicui credentium obſtaculo fuerit ne ſalutem conſequatur, & a via ſalutis prava doctrina vel exemplo illum abſtraxerit. *Et quiſquis ſcandalizaverit unum ex his puſillis, credentibus in me, bonum eſt ei magis ſi circumdaretur mola aſinaria collo ejus*, lapis molaris, qui ab aſino verſatur, *& in mare mitteretur.*

9. *Et ſi ſcandalizaverit te manus tua; abſcinde illam &c.* Vide quæ diximus ad v. 5. & 18. S. Matth.

Bonum eſt tibi luſcum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis; in infernum, *ubi vermis eorum*, ſcilicet damnatorum, *non moritur*, ut vermes corporei, qui occiſorum in bello cadavera depaſcunt. Spiritalis enim ille eſt, ſcilicet conſcientia peccati miſeram animam perpetuo arrodens, *& ignis*, miris, ſed veris modis torquens, *non extinguitur*, furore Domini ſuccenſus. Confer cum Iſ. 66. 24. *Et egredientur, & videbunt cadavera virorum qui prævaricati ſunt in me: vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Ubi metaphora ſumpta ex cladibus quæ in bello fieri ſolent, perpetuæ damnatorum pœnæ deſcribuntur. Confer & cum Eccl. 7. 19. *Vindicta carnis impii, ignis & vermis.*

10. *Omnis enim igne ſalietur, & omnis victima ſale ſalietur.* Alludit Chriſt. ad Lev. (2. 13.) locum ubi ſcriptum eſt: *Quicquid obtuleris ſacrificii, ſale condies.* Ignem igitur inferni damnatorum corporibus inſtar ſalis futurum ſignificat, ut illos tamquam devotas juſtitiæ ſuæ victimas conſervet, æternumque cruciet. „ Nec tormentis modus ul„ lus aut terminus. Illic ſapiens ignis mem„ bra urit, & reficit: carpit, & nutrit: ſic„ ut ignis fulminum corpora tangunt, nec ab„ ſumunt: ſicut ignes Æthnæ & Veſuvii, & „ ardentium ubique terrarum flagrant, nec „ erogantur: ita pœnale illud incendium non „ damnis ardentium paſcitur, ſed inexeſa cor„ porum laceratione nutritur " (*Minuc. Felix in Octav.*).

11. *Bonum eſt ſal: quod ſi ſal inſulſum fuerit, in quo illud condietis?* Salis mentione facta, aliam Chriſti ſentent. obiter Marc. adjecit. Sale nihil utilius: ſed ſi virtute ſua deſtituatur, quodnam aliud ad ipſius conſervationem adhiberi poterit condimentum? Ita ſi Doctores, Prædicatores, & Paſtores, qui hominibus a doctrinæ morumque corruptione vindicandis verbo & exemplo deſtinati ſunt, inſulſi fuerint, ideſt, cœleſti ſapientia deſtituti, & doctrina, affectibus operibuſque corrupti: quod ſupererit remedium ad corruptionem avertendam? *Habete in vobis ſal*, ſapientiam cœleſtem, prudentiam ſpiritus, qua juxta præſcriptum meum & doceatis, & vivatis: *pacem habete inter vos*, cujus ſal etiam ſymbolum eſt; nec veſtra concordia ambitione, æmulatione, contentionibus de primatu, ullo umquam tempore turbetur.

SENSUS MORALIS.

1. ET *poſt dies 6. aſſumit Jeſus Petr., & Jacob.*, & *Joa.*, & *ducit illos in montem excelſum ſeorſum ſolos, & transfiguratus eſt coram ipſis.* Poſt ſex hujus mundi

di ætates, juge ac æternum Sabbatum celebrabitur in monte Domini, in loco ſancto ejus, ubi Chriſt. & omnes ejus SS., quos Deus elegit conformes fieri imagini Filii ſui, transfigurabuntur in gloria. Hæc totius Chriſti perfecta transfiguratio eſt. *Unus* enim *homo caput & corpus, unus homo Chriſt. & Eccl., vir perfectus, ille ſponſus, illa ſponſa* (*S. Aug. in* Pſ. 18. *& alibi paſſim*). Nobiſcum eſt in terra divinitate, bonitate, unitate: nos cum illo ſumus in cœlo fide, ſpe, charitate. In Chriſto paſſi ſumus, & patitur ipſe in nobis; in illo reſurreximus, & ipſe reſurget in nobis. Ob myſticam illam Chriſti & membrorum ejus unitatem, nunc in perſona propria, nunc in perſona membrorum ſuorum loquitur apud Proph. Qui enim non dedignatus eſt aſſumere nos in ſe, nec dedignatus eſt transfigurare nos in ſe, & loqui verbis noſtris. Perfecta Chriſti transfigur. fiet, cum *Occurremus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*, (*Epheſ.* 4. 13.) cum *immutabimur, corruptibili* hoc corpore *induente incorruptionem, & mortali induente immortalitatem* (1. *Cor.* 15. 52. 54.). *cum rapiemur in nubibus obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus* (2. *Theſſ.* 4. 16.). Ibi SS. *fulgebunt ſicut Sol in Regno Patris eorum*. Id ſplendor veſtimentorum Chriſti in ejus Transfigur. deſignat. *Et veſtimenta ejus facta ſunt ſplendentia & candida nimis velut nix* (*Matt.* 13. 43.). Veſtimenta namque Domini recte SS. ejus intelliguntur; teſte Apoſt. qui ait (*Gal.* 3.27.). *Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſt. induiſtis*. Quæ veſtimenta, Chriſto ſecundum corpus ſuum myſticum adhuc in terris conſiſtente deſpecta, aliorumque ſimilia videbantur; ſed ipſo montem petente novo candore refulgent, quia „ nunc *quidem* filii Dei ſumus, „ ſed nondum apparuit quid erimus. Scimus „ autem quia cum apparuerit, ſimiles ei eri„ mus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt". (1. *Jo.* 31. 2.) Hæc veſtimenta nunc abluuntur pœnitentiæ lachrymis, & ſatisfactoriis operibus, in Chriſti cruce extenduntur, chriſtiana mortificatione premuntur, a ſordibus & maculis quas in terra contrahunt abſterguntur, mundantur a Chriſto cœleſti fullone, qui igne amoris ſui & ſanguine ſuo animas purificat. „ Ipſe enim quaſi igne conflans, „ & quaſi herba fullonum, & purgabit filios „ Levi" (*Malach.* 3. 2.). Ille eſt cui dicimus orantes cum Proph. pœnitente (Pſ. 50.): „ Amplius lava me ab injuſtitia mea: & a „ delicto meo munda me. Aſperges me hyſ„ ſopo, & mundabor, lavabis me, & ſuper „ nivem dealbabor". Cum juſtos in Regnum ſuum recipiet, quo nihil intrat coinquinatum, tunc perfectus erit illorum candor, cum ad Eccl. primitivorum *gloriosam* in cœlis aggregabuntur, „ non habentem maculam, aut ru„ gam, aut aliquid hujuſmodi, ut ſit ſancta „ & immaculata" (*Epheſ.* 5. 27.). In cœleſti beatitudine non per ſpeculum in enigmate, ſed totus ſine involucris, ſine umbris revelabitur, & videbitur Deus ſicuti eſt. „ Nunc „ *enim* ex parte cognoſcimus, & ex parte „ prophetamus: cum autem venerit quod per„ fectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt. „ Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: „ tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſ„ co ex parte: tunc autem cognoſcam, ſicut „ & cognitus ſum" (1. *Cor.* 13. 9. *& ſeq.*). Ibi regnabit perfecta & numquam defectura charitas, quam Lex docuit & ordinavit. „ Plenitudo Legis dilectio.... (*Rom.* 13. 10.) „ Charitas numquam excidit" (1. *Cor.* 13 10.): ibi æternum erit *Gaudium de veritate*, quod eſt beata vita. *Inebriabuntur* ſancti *ab ubertate domus* Dei, nec jam ſtillicidiis, ſed *torrente voluptatis* ſuæ *potabit eos; quoniam apud* illum *eſt fons vitæ, & in lumine* ejus *videbunt lumen* (*S. Aug.* Pſ. 35. 9.). Ibi SS. in æternis manſionibus & tabernaculis pro meritorum diverſitate diſpoſiti Deum laudabunt, & in mentis exceſſu ſempiterno dicent: „ Domine, bonum eſt nos hic eſſe.... Beati „ qui habitant in domo tua, Domine, in ſæ„ cula ſæculorum laudabunt te" (Pſ. 83. 5.). Abſconditi erunt in abſcondito faciei Dei, luce illa amicti, quam Deus inhabitat. *Et facta eſt nubes obumbrans eos*. In Dei ſinum ſubeuntes, Filium ejus videbunt cum Spir. S., illum a Patre genitum, hunc ex Patre Filioque procedentem: vocemque illam Patris æternum audient: *Hic eſt Filius meus charisſimus, audite illum*. Hæc Veritas ſubſiſtens, immutabilis, æterna, quam deſideraſti, & feliciter inveniſti: Hanc audi, hac fruere, hac beatus eſto. *Et erunt omnes docibiles Dei* (*Jo.* 6.). Tunc Proph. evacuabuntur, linguæ ceſſabunt, ſcientia deſtruetur, Script conſummabuntur, nullis Codicibus opus erit, ſiquidem Eccl., id eſt, tota prædeſtinatorum ſocietas neminem videbit amplius niſi J. C. in Deo, & Deum in J. C. *In quem deſiderant Angeli proſpicere, & in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, qui eſt caput omnis principatus & poteſtatis*, (1. *Pet.* 1. 12.) in quo *Repleti* ſunt SS. *omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus*, (*Col.* 2. 9. 10. *Epheſ.* 1. 3.) & per cujus Sanguinem *introjerunt in ſancta æterna redemptione inventa* (*Hebr.* 9. 12.). qui nova cœleſtique Jeruſ. templum & lumen eſt. „ Et templum non vidi in ea, Dominus „ enim

„ enim Deus omnipotens templum illius eſt, „ & Agnus. Et civitas non eget Sole, ne„ que Luna, ut luceant in ea. Nam clari„ tas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus „ eſt Agnus " (*Apoc.*21.22.23.). Quod ſi æterna beatitudo abſque viſione & amore J. C. perfecta non eſt, dici abſque hæreſi non poteſt perfectam hujus viæ contemplat. & orationem a J. C. conſideratione & intuitu abſtrahere debere, omnemque de illo cogitationem repellere; ac imperfectorum eſſe *Aſpicere in auctorem Fidei noſtræ, & conſummatorem Jeſum*, (*Hebr.* 12. 2.) & illius myſteria meditari, qui vita noſtra, ſalus noſtra, & redemptio noſtra eſt. Damnatus Quietiſt. error eſt. *Et ſtatim circumſpicientes, neminem amplius viderunt, niſi Jeſum tantum ſecum* (*Jo.* 14. 16.). Jeſum tantum hic intueamur, deſideremus, diligamus; ut in monte ſancto, illius, Patriſque & Sp. S. viſione, amore, & fruitione æterna beati ſimus: Ipſe enim ait: „ Ego ſum via, veritas & vi„ ta; *hoc eſt*, Per me venitur, ad me per„ venitur, in me permanetur. Cum enim ad „ ipſum pervenitur, etiam ad Patrem perve„ nitur; quia per æqualem ille cui eſt æqua„ lis agnoſcitur, vinciente & tamquam ad„ glutinante nos Spir. S., quo in ſummo at„ que incommutabili bono permanere poſſu„ mus. Ex quo intelligitur quam nulla res in „ via tenere nos debeat, quando nec ipſe Do„ minus, in quantum via noſtra eſſe dignatus „ eſt, tenere nos voluerit, ſed tranſire; ne „ rebus temporalibus, quamvis pro ſalute no„ ſtra ſuſceptis & geſtis, hæreamus infirmi„ ter, ſed per eas potius curramus alacriter, „ ut ad eum ipſum, qui noſtram naturam a „ temporalibus liberavit, & collocavit ad dex„ teram Patris, provehi atque pervehi merea„ mur " (*S. Aug. l.* 1. *de Doctr. Chr. c.* 34.).

2. *Magiſter, attuli filium meum ad te, habentem ſpiritum mutum.* In hoc dœmoniaco a Domino curato ſalus omnium fidelium deſignata eſt, qui originalis peccati reatu adſtricti veniunt in mundum, nec niſi unius Redempt. J. C. fide & gratia ſalvandi ſunt. Per baptiſmum ejicitur a Chriſto ſpiritus immundus: ſed heu! ſæpius in hominem baptizatum redit, ubi janua cordis ejus per mortale peccatum ipſi patet. Plerumque ab infantia pene id contingit, malitia ætatem præveniente, bonæ etiam inſtitutionis defectu, parentum negligentia, infidelitate, pravis exemplis. Sic filios ſuos diabolo offerunt & mancipant parentes parricidæ. *Et obtulerunt filios ſuos & filias dœmoniis.* Dœmon eorum (*S. Pet. Chryſ. ſerm.* 51.) quos poſſidet, obſtruit aures, ne Dei verbum audire poſſint; ne divinis inſpirationibus interiorem admoveant auditum: linguam ligat, ne peccata ſua confiteri valeant. Illos conturbat variarum cupiditatum æſtu. Ad terram allidit, in terrena impellit objecta novarum tentationum, & ipſarum cupiditatum, quas vehementius accendit, impetu. Spumat ira, ſtridet odio, tabeſcit invidia, in ignem libidinis & impudicitiæ; in aquas mendaces voluptatum peccator mittitur, quibus animæ robur diſſolvitur; in aquas turbidas, quibus inquinatur, quibus immerſa languet, areſcit, deficit, aquis deſtituta quas dat Chriſt., quæ ſaliunt in vitam æternam. Unde in hoc ſtatu dicere poſſet infelix homo, ſi miſeriam ſuam cognoſceret: *Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Velociter exaudi me, Domine, defecit ſpiritus meus* (Pſ. 142. 6. 7.). Verum id dicere non poterit homo a ſpiritu immundo poſſeſſus, niſi ad Jeſum adducatur, ac dœmon ejus verbo & gratia expellatur ab anima quam tenet captivam. Ad hanc porro gratiam præparandus eſt peccator fide, oratione, jejunio. Difficilis eſt expulſio ſpir. immundi ab iis quos poſſidet ab adoleſcentia, a juventute: ſi tamen ad Deum convertantur per fidem, ſpe, & charitate animatam, *omnia poſſibilia ſunt credenti*. Sed & oratio fervens, & jejunium adjungenda ſunt ut pravi habitus eradicentur, ut effrænes cupiditates domentur. *Hoc genus in nullo poteſt exire, niſi in oratione, & jejunio.* Jejunium autem generale eſt, non ſolum ab eſcis, ſed a cunctis illecebris carnalibus abſtinere, & ab omnibus vitiorum ſe continere paſſionibus. Oratio generalis non in verbis ſolum poſita eſt, quibus divinam clementiam invocamus, ſed in omnibus etiam operibus, quæ in Dei honorem & obſequium, fidei per charitatem operantis devotione agimus. Quo ſpectat illud Apoſt. (1.*Theſſ.*5.17): *Semper gaudentes, ſine intermiſſione orate.*

Ne vero miremur quod Chriſto præſente diabolus magis conturbet puerum, magiſque in ipſum ſæviat: his enim furentis dœmonis motibus ſignificatur, ſæpe nos dum converti ad Dominum poſt peccata conamur, majoribus noviſque antiqui hoſtis pulſari inſidiis. Quæ illius aſtutia eſt, ut vel odium virtutis incutiat, vel expulſionis ſuæ vindicet injuriam. Hinc in S. Eccl. primordiis tot perſecutionum inferebat certamina, quod imperio ſuo tot animas eripi doleret. Juſſu tamen Domini ac judicis ſui exire cogitur ſpir. immundus. *Surde*, inquit, *& mute ſpiritus, ego tibi præcipio ut exeas ab eo, & amplius ne introeas in eum.* Quo Domini præcepto edocemur, illum veraciter a dominatione dœmonis liberari, qui ad peccata a quibus ſemel

pœ-

pœnitendo mundatus eſt, vitat male vivendo reverti. Plerumque vero cum diabolus de corde hominis expellitur, acrioribus illum tentationibus impugnat quam prius cum ejus animam quietus poſſidebat. *Et exclamans, & multum diſcerpens eum, exiit ab eo.* Exeunte hoſte, mortuus videtur homo, & revera mundo mortuus eſt, mortuus peccato, & vita ejus abſcondita eſt cum Chriſto in Deo: mortuus eſt homo vetus, vivit novus. *Et factus eſt ſicut mortuus, ita ut multi dicerent, quia mortuus eſt.* In novitate autem vitæ ambulat, quia Jeſus manum ejus tenet, ipſumque erigit, & in viam mandat. ſuorum deducit, in viam ſalutis dirigit. *Jeſus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & ſurrexit.* Fugato denique diabolo, pateſcunt clauſa, vincula ſolvuntur, ſermo redditur, auditus redit, homo reparatur, & ſolus diabolus deflet diuturna ſe poſſeſſione detruſum (*S. Pet. Chryſ. ſer.* 52.).

3. *Et reſidens vocavit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus eſſe, erit omnium noviſſimus, & omnium miniſter.* Nulla major celſitudo, quam vanæ celſitudinis contemptus. Eccleſ. honoribus ille ſolum dignus eſt, qui nec ipſos poſtulat, nec deſiderat. Ille dignior, qui humilior. Ad unum humilitatis primatum Eccleſ. Viris aſpirare licet. „ Chriſt. amputavit omnem æmulationem reſ„ ponſo ſuo. Omnem cauſam & materiam „ mordacis invidiæ eruit & abſcidit. Exal„ tat. apud nos non poteſt eſſe contentio, de „ humilitate ad ſumma creſcimus, didicimus „ unde placeamus " (*S. Cypr. Tr. de zelo & liv.*). Sacerdoti non ſufficit humilitas otioſa, utilem ſe præſtare debet in domo Dei. Non ſatis eſt ut ſe omnium noviſſimum exiſtimet, neceſſe eſt ut omnibus ſerviat, quantum in ipſo eſt, ad eorum ſalutem promovendam. *Erit omnium noviſſimus, & omnium miniſter.* Cum Samuel Regn. Sauli prænuntiaret, reſpondens Saul, ait (1. *Reg.* 9. 21.): „ Num„ quid non filius Jemini ego ſum, de mini„ ma Tribu Iſrael, & cognatio mea noviſſi„ ma inter omnes familias de Tribu Benia„ min? Quare ergo locutus es mihi ſermo„ nem iſtum "? Non acquievit Samuel dictis Saulis Regnum deprecantis; quo enim aliquis ab honore & dignitate capeſſenda ſe magis excuſat, eo dignior judicatur. At vero poſtquam regnare cœpit, quantum mutatus ab illo Saule eſt? „ Saul in tumorem ſuperbiæ cul„ mine poteſtatis excrevit; per humilitatem „ Prælatus, per ſuperbiam reprobatus " (*S. Greg. M. 1. p. paſtor c.* 3.). Cœleſtis ſponſus ter ſponſam vocat ad coronam. „ Veni de Liba„ no, ſponſa, veni de Libano, veni, coro„ naberis "(*Cant.* 4. 8.). Cur ad primam ſponſi vocem non accurrit? „ Mora hæc non eſt „ contumaciæ, ſed cautelæ..... Et forſitan „ ſponſæ mora feſtinationem noſtram ſugillat „ & arguit, qui nimis prompti & parum pro„ vidi, vires noſtras minus penſantes, feſti„ namus ingredi in labores prælationis, in „ ſollicitudinum moleſtias & materiam lapſus: „ nec expectantes vel ſemel vocari, ultro no„ bis ipſi honorem ſumimus, vocationem vel „ prævenientes, vel arte procurantes " (*Gilbert. Ab. ſer.* 29 *in Cant.*). Sane honorem & dignitatem Epiſcop. non eſſe appetendam, ab iis autem qui ad hanc promoti ſunt dignitatem ſedulum miniſterium omnibus ſibi ſubditis ovibus exhibendum, diſerte oſtendit S. Iſid. Peluſ. (*l.* 3. *Ep.* 216. *ad Pallad.*) hanc Apoſt. ſentent. explicans: *Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* „ Non dixit Ap. Unuſ„ quiſque Epiſcop. deſideret: non præcepit, „ non imperavit, non lege ſanxit. Verum „ quoniam multos eſſe norat, qui dominandi „ cupiditate, velut ebrietate quadam correpti „ tenerentur; ac virtutem quidem minime „ expeterent, imperium autem affectarent, „ atque Epiſcop. labores & ſudores ac peri„ cula, curaſque & vigilias minime perſpi„ cerent.... Ut periculoſum eorum impetum „ reprimeret, eoſque ne munus, quod ple„ rorumque captum ac facultatem excederet, „ temere aggrederentur, moneret, his verbis „ uſus eſt: Si quis Epiſcop. deſiderat, bonum „ opus deſiderat. Opus eſt hæc res, non lu„ dus atque animi oblectatio: cura, non lu„ xus: munus referendis rationibus obno„ xium, non imperium ab omni cenſura li„ berum atque immune: paterna procuratio, „ non tyrannica licentia; diſpenſatoria præ„ fectura, non ejuſmodi poteſtas quæ ſub red„ dendarum rationum neceſſitatem minime ca„ dat. Ego Epiſcopatus opus mirifice laudo, „ divinum enim eſt: ipſius autem amorem mi„ nime laudo, periculoſus enim eſt. Non di„ co, Bene facit: neque enim ne probatiſſi„ mos quidem viros hunc amorem in animo „ alere, verum pro viribus expellere opor„ tet. Vide quemadmodum Apoſt. eos, qui „ imperia ambiunt, ut harum palæſtrarum „ expertes & imperitos, atque honorem ſo„ lum ob oculos ſibi proponentes, metu ter„ roreque afficiat. Si quis, *inquit*, Epiſcop. „ deſiderat, labores intueatur, atque illud „ ſpectet ne ferendis illis par eſſe queat. Pe„ ricula conſpiciat, non honorem ſolum ani„ mo perpendat. Mortes contempletur, non „ delicias. Inſidias, & curas conſpiciat, non „ in voluptatem animique remiſſionem oculos „ conjiciat &c."

4. *Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur*. Chriſtum non piguit uno loco eadem verba ter dicere: *Quem non terreat iſta repetitio, & illius pœnæ commination tam vehemens ore divino?* Peccatum brevi tempore perpetratum pœna punitur æterna; nec tamen injuſtus eſt Deus. „ Nullius enim umquam juſtitia legis attendit, „ ut tanta mora quiſque puniatur, quanta „ mora temporis, unde puniretur, admiſit. „ Damnum enim, ignominia, exilium, ſervitus, cum plerumque ſic infliguntur, ut „ nulla venia relaxentur, nonne pro hujus „ vitæ modo ſimilia pœnis videntur æternis? „ Ideo quippe æterna eſſe non poſſunt, quia „ nec ipſa vita, quæ his plectitur, porrigitur in æternum: & tamen peccata, quæ „ vindicantur longiſſimi temporis pœnis, breviſſimo tempore perpetrantur; nec quiſquam exſtitit, qui cenſeret, tam cito nocentium finienda eſſe tormenta, quam cito „ factum eſt, vel homicidium, vel adulterium, „ vel ſacrilegium, vel quodlibet aliud ſcelus, „ non temporis longitudine, ſed iniquitatis „ & impietatis magnitudine metiendum. Qui „ vero pro alieno grandi crimine morte mulctatur, numquid mora qua occiditur, quæ „ perbrevis eſt, ſupplicium ejus Leges æſtimant, & non quod eum in ſempiternum „ auferunt de ſocietate viventium? *Quod eſt autem* de iſta Civit. mortali homines ſupplicio primæ mortis, hoc eſt de civitate illa immortali homines ſupplicio ſecundæ mortis auferre: Sicut enim non efficiunt leges „ hujus civitatis, ut in eam quiſque revocetur occiſus; ſic nec illius, ut in vitam revocetur æternam ſecunda morte damnatus.... Sed pœna æterna ideo dura & injuſta ſenſibus videtur humanis, quia in hac „ infirmitate moribundorum ſenſuum deeſt illi ſenſus altiſſimæ puriſſimæque ſapientiæ, „ quo ſentiri poſſit, quantum nefas in illa „ prima prævaricatione commiſſum ſit. Quanto enim magis homo fruebatur Deo, tanto majore impietate dereliquit Deum, & „ factus eſt malo dignus æterno, qui hoc in „ ſe peremit bonum, quod eſſe poſſet æternum. Hinc eſt univerſa generis humani „ maſſa damnata: quoniam qui hoc primitus „ admiſit, cum ea quæ in illo fuerat radicata, ſua ſtirpe punitus eſt, ut nullus ab hoc „ juſto debitoque ſupplicio, niſi miſericordia „ & indebita gratia liberetur; atque ita diſpertiatur genus humanum, ut in quibuſdam „ demonſtretur, quid valeat miſericors gratia; in ceteris, quid juſta vindicta. Neque „ enim utrumque demonſtraretur in omnibus: quia ſi omnes remanerent in pœnis „ juſtæ damnationis, in nullo appareret miſericors gratia redimentis: rurſum ſi omnes „ a tenebris transferrentur in lucem, in nullo appareret ſeveritas ultionis. In qua propterea multo plures, quam in illa, ſunt; „ ut ſic oſtendatur, quid omnibus deberetur. „ Quod ſi omnibus redderetur, juſtitiam vindicantis nemo juſte reprehenderet: quia vero tam multi exinde liberantur, eſt unde „ agantur maximæ gratiæ gratuito muneri „ liberanti" (*S. Aug. l. 21. de Civ. Dei c. 9. 11. & 12.*). Quiſquis proximum ſcandalizat, quiſquis manum, pedem, oculum, quæ ipſi impedimento ſunt ad æternam ſalutem, non abſcindit, non eruit, non projicit a ſe, id eſt, occaſiones peccati non deſerit, officiis, actibus, negotiationibus, quæ ſine peccato exerceri nequeunt, non renuntiat, in gehennam ignis mittetur, *ubi vermis* damnatorum *non moritur, & ignis non extinguitur*. Hæc verba ter a Salvat. noſtro & Judice repetita, tres velut monitiones ſunt, ut extremam, maximam, generalem, æternam excommunic. vitemus, quæ reprobos a ſummo bono, quod Deus eſt, a SS. ſocietate, ab omnibus bonis, ab omni ſolatio & ſubſidio corporis & animæ in ſempiternum ſeparabit: & malis omnibus internis, externiſque, graviſſimis, per vermem & ignem deſignatis, æternumque duraturis addicet. Tam ſalutares monitiones audiamus: vermem illum contritione cordis, amore Dei pœnitente nunc conterere, ignem illum lachrymis extinguere licet. Poſt mortem *Tempus non erit amplius*.

5. *Omnis enim igne ſalietur, & omnis victima ſale ſalietur*. Multiplicitatem, gravitatem, æternitatem pœnarum inferni conſideremus. Deſcendamus in infernum viventes, ne deſcendamus morientes. Cruciari ſemper, & non poſſe mori: comburi ſemper, & non poſſe conſumi: immolari ſemper, & numquam poſſe ſanctificari, hæc ſors æternarum juſtitiæ divinæ victimarum. *Omnis enim igne ſalietur*. Dei victimæ eſſe debemus, illique æternum immolari, aut igne inextinguibili juſtitiæ vindicis, aut igne æternæ charitatis. In hoc mundo victimæ Dei per charitatem & pœnitentiam ſimus, ne in altera vita ex numero infelicium illarum victimarum ſimus, quæ igne æterno ſalientur. *Ille veraciter victima Domini exiſtit, qui ſuum corpus & animam a vitiis emundando, per amorem S. Spir. Deo conſecrat. Nec ſolum victima talis ſale aſpergitur, ſed & igne conſumitur, quando non peccati tantum contagio pellitur, ſed ab electorum mente ipſa etiam vitæ præſentis, quæ in carne eſt, delectatio tollitur, & futuræ vitæ magis converſatio intenta*

mente ſuſpiratur (*Beda*). An non hoſtia ſacro igne ſalita erat, qui dicebat: *Noſtra autem converſatio in cœlis eſt? Unde etiam expectamus Dom. noſtrum J. C. qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ* (*Philipp.* 3. 20.). Qui enim ſpe certiſſima futuræ immortalitatis, quaſi jam reformatum in ſimilitudinem Dominicæ Reſurr. corpus ſuæ fragilitatis intuebantur, quaſi ſacratæ igne ſpirituali victimæ vivebant, ſecundum illud Apoſt. (*Rom.* 12. 1.). *Obſecro vos per miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viventem, ſanctam, Deo placentem.*

6. *Habete in vobis ſal, & pacem habete inter vos.* Habete in vobis cœleſtem ſapientiam, qua bona veſtra opera ab omni corruptione vanæ laudis, ceteriſque pravis affectibus ſerventur. Sal myſticum habete, quo mundi corruptionem vitetis. „Quis ſapiens & „ diſciplinatus inter vos? oſtendat ex bona „ converſatione operationem ſuam in manſue„ tudine ſapientiæ. Quod ſi zelum amarum „ habetis, & contentiones ſint in cordibus „ veſtris: nolite gloriari, & mendaces eſſe „ adverſus veritatem. Non eſt enim iſta ſa„ pientia deſurſum deſcendens, ſed terrena, „ animalis, diabolica. Ubi enim zelus & con„ tentio; ibi inconſtantia & omne opus pra„ vum. Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, „ primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, „ modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, ple„ na miſericordia, & fructibus bonis, non „ judicans, ſine ſimulatione. Fructus autem „ juſtitiæ in pace ſeminatur, facientibus pa„ cem" (*Jac.* 3.).

CAPUT X.

Senſus Litteralis.

1. ET *inde exurgens* Jeſus, ſcilicet ex domo Petri, quæ Capharnaumi erat, *venit in fines Judææ ultra Jordanem*, id eſt, per loca ultra Jordanem ſita, ſive, ſecundum littora Jordanis: & *conveniunt iterum turbæ ad eum, & ſicut conſueverat, iterum docebat illos. Et accedentes Phariſæi interrogabant eum. Si licet viro uxorem dimittere*, quavis ex cauſa, *tentantes eum. At ille reſpondens, dicit eis: Quid vobis præcepit Moyſes?* Moyſis auctoritatem pro divortiorum promiſcuo jure afferebant. Chriſtus urget ut ipſa Moyſis verba recitent, quibus ipſos S. Legislat. menti, Legique repugnare doceat. „Qui „ dixerunt: Moyſes permiſit libellum repu„ dii ſcribere, & dimittere. Quibus reſpon„ dens Jeſus, ait: Ad duritiam cordis veſtri „ ſcripſit vobis præceptum iſtud". Ad duritiam cordis, utque gravius malum impediretur, permiſit vobis Moyſes dimittere uxores veſtras; ſimulque præcepit, ut qui uxores ſuas repudiare vellent, id aliter non facerent quam ſcripto libello.

2. *Et in domo iterum diſcipuli ejus de eodem*, id eſt, de eadem re ſive quæſtione *interrogaverunt eum.* Et ait illis: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam*, niſi ob fornicationem, *& aliam duxerit*; ipſa ſuperſtite, *adulterium committit ſuper eam*; iſto facto quod in injuriam ejus committit, adulter eſt. *Et ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alii nupſerit, mœchatur.* Si relicto viro, alteri adhærere & corporis ſui poteſtatem ſpecie matrimonii tradere auſa fuerit, & ipſa adultera eſt. Nam ſecundum Evang. legem, vir & uxor pares ſunt quoad pudicitiam conjugalem, fidem thori, ceteraque conjugii jura. „*Domini* dictum ſecundum ſententiæ conſe„ quentiam ex æquo & viris & mulieribus „ convenit, quod non liceat a matrimonio „ diſcedere, præterquam propter fornicat. „ Conſuetudo autem (*inquit S. Baſil. Ep.* 1. „ *ad Amphil. can.* 9.) non ita habet, ſed „ in mulieribus quidem multum accurate & „ diligenter obſervari invenimus, cum Apoſt. „ quidem dicat, QUI adhæret meretrici, „ fit unum corpus. Conſuetudo vero etiam „ adulterantes viros, & in fornicationibus „ verſantes, jubet a mulieribus retineri. Cri„ men hic attigit mulieris quæ dimiſit, quam„ nam ob cauſam a conjugio diſceſſit. Si enim „ pulſata, & verbera non ferens, pati ſatius „ erat, quam a conjuge ſeparari: ſive jactu„ ram in pecuniis non ferens, nec ipſa eſt „ juſta excuſatio. Sin autem quod ipſe vivat „ in fornicatione, non habemus hanc obſer„ vationem in Eccleſiaſt. conſtitutione, ſed „ etiam infidelis viri juſſa eſt mulier non ſe„ parari, ſed remanere propter incertitudi„ nem eventus. Quid enim ſcis, mulier, an „ virum ſis ſervatura? Quare quæ relinquit, „ eſt adultera, ſi ad alium virum acceſſit". Vide quæ diximus ad c. 19. S Matth.

3. *Et offerebant illi parvulos ut tangeret illos*, ut illis benediceret imponendo manus. *Diſcipuli autem comminabantur offerentibus.* Offerentes durioribus verbis repellebant. *Quos cum videret Jeſus, indigne tulit.* Id cum videret facientes diſcipulos, diſplicere ſibi ſignificavit hanc illorum agendi rationem & moroſitatem. *Et ait illis: Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium eſt enim Regnum Dei*, illorum ſcilicet qui-

qui parvulis morum innocentia & ſimplicitate ſimiles ſunt. „ Amen dico vobis: Quiſ„ quis non receperit Regnum Dei velut par„ vulus, non intrabit in illud “. Quiſquis non receperit Evang. ea docilitate qua parvulus, qui eſt velut tabula raſa, cum ſimplicitate & modeſtia, non intrabit in Regnum Dei quod per Evang. annuntiatur: *Et complexans eos*, in ſignum benevolentiæ, *imponens manus ſuper illos*, *benedicebat eos*. Vide quæ diximus ad c. 19. Matth. ubi & quæ ſequuntur explicuimus, de divite ſcilicet qui mandata Legis a juventute obſervaverat, & qui Chriſti conſilium de rebus omnibus divendendis & pauperibus erogandis non eſt ſecutus: qua occaſione divitum periculum Dom. expoſuit.

4. „ Et cœpit Petrus dicere: Ecce nos dimiſi„ mus omnia, & ſecuti ſumuste. Reſpondens „ Jeſus ait: Amen dico vobis: Nemo eſt qui „ reliquerit domum aut fratres, aut ſorores, „ aut patrem, aut matrem, aut filios, aut „ agros propter me & propter Evang. qui „ non accipiat centies tantum, nunc in tem„ pore hoc, domos, & fratres, & ſorores „ & matres, & filios, & agros, cum per„ ſecutionibus, & in ſæculo futuro vitam „ æternam “. Centuplicem compenſationem etiam in hoc ſæculo promittit Chriſtus his qui propter ipſum res omnes temporales dimiſerint, & in ipſis etiam perſecutionibus promittit, & in futuro vitam æternam. Numquid & in hoc ſæculo uxores centum accipiet, qui unam propter Chriſtum & Evang. reliquerit? Id quidem ſano ſenſu intelligi poteſt, quamvis irriſerit Julian. Apoſtata. Uxoris enim jactura ſupplebitur reſtitutione omnium officiorum quæ ab uxore præſtantur, excepto eo quod niſi ab uxore præſtari non poteſt. „ Quid enim confert uxor domui vi„ ri? Omnino curat ut vir habeat quod edat, „ quibus induatur, & horum omnium curam „ adimit viro. Hæc itaque officia etiam A„ poſt. in hoc ſæculo reſtituta videre licet. „ Quot mulieres fuere quibus cura erat de „ amictu & eſu illorum, & quæ miniſtra„ runt eis qui nihil horum curabant, ſed ſo„ lum ſermonem & doctrinam? Similiter ma„ tres & patres multos habuerunt Apoſt. qui „ illos diligerent: & Petrus qui unam do„ mum reliquerat, poſtea omnium diſcipul. „ ſuorum domos habebat. Et quod majus eſt, „ hæc omnia in perſecutionibus poſſident ſan„ cti, id eſt, perſecutionem paſſi & male „ affecti atque afflicti. Unde & qui ultimi „ in hoc ſæculo videntur propter afflictiones „ & perſecutiones, erunt primi propter ſpem „ in Deum. Sed & Phariſæi qui videntur „ primi, facti ſunt poſtremi. Qui autem re„ lictis omnibus ſecuti ſunt Chriſtum, facti „ ſunt primi “. (*Theophil. in hunc loc.*) *Multi autem erunt primi noviſſimi, & noviſſimi primi.*

5. „ Erant autem in via aſcendentes Jero„ ſolymam, & præcedebat illos Jeſus “, alacriter ducis inſtar intrepidi ſe mortem non timere oſtendens, ſed expetere: *& ſtupebant* diſcipuli: magnam illam animi fortitudinem certæ morti ſe offerentis admirabantur: *& ſequentes timebant*, proprio videlicet periculo. „ Et aſſumens iterum duodecim, cœpit illis „ dicere quæ eſſent ei eventura: Quia ecce „ aſcendimus Jeroſolymam “. Poſtremum hoc iter agimus, de quo ſæpe locutus ſum vobis: *& Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum*, &c. Vide quæ diximus ad c. 20. S. Matt.

6. „ Et accedunt ad eum Jacob. & Jo. fi„ lii Zebedæi, dicentes, *ore materno*: Ma„ giſter, volumus, *optamus*, *obſecramus*, ut „ quodcumque petierimus, facias nobis, *con„ cedas*. At ille dixit eis: Quid vultis ut „ faciam vobis? *In veſtri gratiam*. Et dixe„ runt: Da nobis ut unus ad dextram tuam, „ & alius ad ſiniſtram tuam, ſedeamus in glo„ ria tua “, &c. Hæc explicuimus ad c. 20. S. Matth.

7. „ Et veniunt Jericho, & proficiſcente eo „ de Jericho, & diſcipulis ejus, & plurima „ multitudine “, quæ illum ſequebatur, Dei verbum ex ore ejus auditura, “ filius Timæi „ Bartimæus cæcus ſedebat juxta viam men„ dicans “. Duos cæcos a Chriſto juxta Jericho illuminatos S. Matth. commemorat: unum utpote notiorem S. Marc. nominat. Vide quæ diximus ad c. 20. S. Matth.

SENSUS MORALIS.

1. „ ET accedentes Phariſæi interrogabant „ eum: Si licet viro uxorem dimitte„ re? tentantes eum. At ille reſpondens, „ dicit eis: Quid vobis præcepit Moyſes “? Phariſæos imitantur Moralis corruptæ doctores, qui erroneas & ſcandaloſas quæſtiones in Eccl. excitant & propugnant, ut Paſtores plebemque tentent. Sed ad Script. & Tradit. ſunt remittendi; quæ regulæ ac principia ſunt ad quæ omnia dogmata ſive fidem, ſive mores ſpectantia examinari & ſecundum illa judicari debent. Non mores hominum, non conſuetudo, etiam tolerata, ſed Lex Dei, Evang. Apoſt. SS. PP. ſac. Can. in doctrina morum conſulendi ſunt; omniaque ad originem revocanda. Hanc homines docendi & inſtituendi in eis quæ ad ſalutem pertinent, rationem Chriſt. habuit, Apoſt. ſecuti ſunt: „ Qui enim ad in-

„ ven-

„ ventionem miſſi erant errantium Apoſt. & „ ad viſionem eorum qui non videbant, & „ ad medicinam languentium, utique non ſe„ cundum præſentem opinionem, ſed collo„ quebantur eis ſecundum veritatis manife„ ſtationem. Nec enim quilibet homines re„ cte facient, ſi cæcos jamjamque per præ„ cipitia ferri incipientes, adhortentur inſi„ ſtere illi periculoſiſſimæ viæ, quaſi vere „ rectæ, & quaſi bene perventuri ſint. Quis „ autem Medicus volens curare ægrotum, „ faciet ſecundum concupiſcentias ægrotan„ tis, & non ſecundum quod aptum eſt me „ dicinæ? Quoniam autem Dominus Medicus „ venit eorum qui male habent ipſe teſtifi„ catur dicens: *Non eſt opus ſanis medi„ cus, ſed male habentibus* . . . . Quomodo „ ergo qui male habent confirmabuntur? & „ quomodo peccatores pœnitentiam agent? „ Utrum perſeverantes in iiſdem ipſis? An e „ contrario magnam commutationem & tranſ„ greſſionem prioris converſationis accipien„ tes, per quam ægrotationem non modi„ cam, multa peccata ſibimetipſis importa„ verunt? Ignorantia autem mater horum „ omnium per agnitionem vacuatur. Agnitio„ nem vero faciebat Dominus diſcipulis ſuis, „ per quam & curabat laborantes, & pec„ catores a peccato coercebat. Non igitur „ jam ſecundum priſtinam opinionem loque„ batur eis, neque ſecundum ſuſpicionem in„ terrogantium reſpondebat eis: ſed ſecun„ dum doctrinam ſalutarem, & ſine hypocri„ ſi; & ſine perſonæ acceptione". (*S. Iren. l. 2. c. 51.*)

2. *Quod Deus conjunxit, homo non ſepa„ ret.* Indiſſolubilis conjunctio viri & uxoris; indiſſolubilis unio Verbi & naturæ humanæ; Chriſti & Eccl. Dei & electorum in cœlis. Indiſſolubilis & unio Dei cum anima juſti, quantum ex parte Dei eſt, (*Concil. Trid.*) qui *hominem ſemel juſtificatum non deſerit, niſi prius deſeratur ab eo.* Et, *Niſi tu ab illo feceris caſum, ille a te non facit occa„ ſum.* (*S. Aug.*) Fœdus æternum cum ani„ ma Deus vult inire. „ Et ſponſabo te mihi „ in juſtitia, & judicio, & miſericordia, & „ in miſerationibus. Et ſponſabo te mihi in „ fide". (*Oſee* 2. 19, 20.) Sed peccata noſtra nos a Deo dividunt. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.*

3. „ Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, „ & aliam duxerit, adulterium committit ſu„ per eam". Graviſſimum crimen eſt violare fidem matrimonii, cujus Deus auctor eſt, Chriſtus exemplar, Spir. S. vinculum: quam fidem Matrim. finis, liberorum educatio, pax familiæ, bonum Reipub. neceſſario, religioſe, inviolabiliter ſervari jubent. Adulteri infidelitate ſua, impudicitia, & injuſtitia Chriſtum & Eccl. ſingulariter inhonorant, Matrim. violantes, quod unionis Chriſti & Eccl. Sacrament. eſt & imago. *Sacrament. hoc magnum eſt, ego autem dico, in Chriſto & in Eccl.* (*Epheſ.* 5. 32.) „ Nolite ergo viri „ mœchari poſt uxores veſtras, quia non vul„ tis ut mœchentur poſt vos uxores veſtræ. „ Nolite ire vos, quo eas ſequi non vultis. „ Sine cauſa vos excuſare conamini, quando „ dicitis: Non eſt uxor aliena ad quam va„ do. Numquid vis dicatur tibi, Non eſt vir „ alienus ad quem vado? Abſit ut dicat hoc „ illa. Melius enim dolet te, quam imita„ tur te". *Ita enim caſta & ſancta fœmi„ na, & vere Chriſtiana, quæ dolet fornicantem virum, & non dolet propter carnem, ſed dolet propter charitatem; non ideo non vult ut facias, quia & ipſa non facit, ſed quia tibi non expedit.* (*S. Aug. ſer. 9. de 10. chord. c. 9.*) „ Nam ſi propterea non „ facit, ut tu non facias; ſi feceris, faciet. „ Si autem Deo illud debeat, ſi Chriſto illud „ debeat quod tu exigis, & ideo reddat, „ quia jubet ille; etſi fornicatur vir, caſti„ tatem fœmina illa Deo exhibet. Chriſtus „ enim loquitur in cordibus bonarum fœmi„ narum, loquitur intus ubi non audit vir, „ quia nec dignus eſt, ſi talis eſt: loquitur „ ergo ille interius, & filiam ſuam conſola„ tur hujuſmodi verbis: De injuriis viri tui „ torqueris, quid tibi enim fecit? Dole, ſed „ noli ipſum imitari, ut male facias, ſed „ ipſe te imitetur in bono. Nam in eo quod „ male facit, noli eum putare caput tuum, „ ſed me Deum tuum. Nam ſi & in eo quod „ male facit, caput eſt, & ſecuturum eſt cor„ pus caput ſuum, eunt ambo per præceps. „ Ut autem non ſequatur malum caput ſuum, „ teneat ſe ad caput Eccl. Chriſtum: huic „ debens caſtitatem ſuam, huic deferens ho„ norem ſuum abſens ſit vir, præſens ſit vir, „ non peccat illa: quia numquam eſt abſens, „ cui debet ut non peccet . . . Porro quam „ fœdum, quam turpe eſt, ut vir dicat, Non „ poſſe fieri, quod facit fœmina! Scelus eſt, „ ut vir dicat, non poſſum. Quod poteſt fœ„ mina, vir non poteſt? Quid enim, illa „ carnem non portat? Prior a ſerpente de„ cepta eſt. Caſtæ uxores veſtræ oſtendunt „ vobis, fieri poſſe quod non vultis facere. „ Sed forte dices, Ideo illam facilius facere „ poſſe, quia multa illi cuſtodia eſt, Legis „ præceptum, diligentia maritalis, terror et„ iam legum publicarum; eſt etiam verecun„ diæ & pudoris illius magnum munimen„ tum. Multæ cuſtodiæ faciunt fœminam ca-

„ ſtiorem, virum caſtum faciat ipſa virilitas. „ Nam ideo mulieri major cuſtodia, quia ma„ jor infirmitas “. *Illa erubeſcit viro, tu non erubeſcis Chriſto? Tu liberior, quia fortior: Quia facile vincis, ideo tibi commiſſus es. Super illam & diligentia viri, & terror legum, & manſuetudo morum, & verecundia major: & Deus ſuper te, tantum Deus.* „ Invenis enim facile pares viros, quibus non „ timeas erubeſcere, quia faciunt illud mul„ ti. Et tanta eſt perverſitas generis huma„ ni, ut aliquando metuendum ſit ne caſtus „ erubeſcat inter impudicos. Si quis inter „ vos faciat homicidium, quod avertat Deus, „ pellere illum vultis de patria, & conti„ nuo, ſi fieri poteſt, excludere. Si quis fa„ ciat furtum, odiſtis illum, nec videre vul„ tis. Si quis dicat falſum teſtimonium, abo„ minamini, nec vobis homo videtur. Si quis „ concupiſcat alienas res, raptor & injuſtus „ deputatur. Si quis volutatur cum ancillis „ ſuis, amatur, blande accipitur? convertun„ tur vulnera in joca. Si quis autem exſiſtat „ qui dicat ſe caſtum, non facere adulte„ rium, notum autem ſit quod non faciat, „ erubeſcit accedere ad illos non ſui ſimiles, „ ne inſultent, ne irrideant, ne dicant non „ eſſe virum. *Ad hoc delapſa eſt humana perverſitas, ut vir habeatur victus a libidine, & vir non habeatur victor libidinis.* Triumphantes exſultant, & non ſunt „ viri: jacent proſtrati, & viri ſunt? Si ſpe„ ctares, ille tibi videretur fortior, qui jaceret „ ſub beſtia, quam qui perimeret beſtiam “.

4. „ Sinite parvulos venire ad me, & ne „ prohibueritis eis; talium enim eſt regnum „ Dei. Amen dico vobis: Quiſquis non rece„ perit regnum Dei velut parvulus, non in„ trabit in illud “. Non merum conſilium, ſed præceptum eſt. Regnum cœlor. non intrabit, quiſquis Evangel. veritates, ſive fidem, ſive morum inſtitutionem ſpectantes, non receperit ut parvulus, qui Chriſti verba non audierit & fecerit cum docilitate, ſimplicitate, & obedientia pueri. Ad Chriſt. infantiam redeundum eſt, ſi Chriſti amore, complexu, benedictione, Regno digni eſſe velimus. Quid vero eſt infantia Chriſtiana? Status ab omni ſuperbia, ambitione, impudicitia, ultionis libidine, cupiditate, omni denique malitia alienus (*Beda*). *Nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia parvuli eſtote; ſenſibus autem perfecti eſtote.* (1. *Cor.* 14. 20.)

5. „ Et cum egreſſus eſſet in viam, pro„ currens quidam genu flexo ante eum, ro„ gabat eum: Magiſter bone, quid faciam ut „ vitam æternam percipiam “? Flexis geni„ bus cordis noſtri C. J. rogemus ut doceat nos facere ſuam Patriſque voluntatem, ut det nobis ſcientiam ſalutis, ut deducat nos in ſemitam mandat. ſuorum: Id quippe ſolus præſtare poteſt, qui *Via* eſt, *Veritas*, & *Vita*, ſolus bonitas infinita. Præcepta noſſe, Dei donum eſt; ſed magis reos facit & graviori damnationi obnoxios cognitio legis & mandat. Dei, niſi infirmitatis noſtræ conſcii. ad Chriſtum procurramus, & oratione ſupplici atque humili gratiam ejus imploremus, ad mandata legis implenda, ut oportet, neceſſariam. „ Deus per legem (*S. Aug. l. de ſpir. & Litt.*) oſtendit homini infirmitatem ſuam, „ ut ad ejus miſericordiam per fidem confu„ giens, ſanaretur. De ſapientia quippe ejus „ dictum eſt, (*Prov.* 3. 16. *ſec.* 70.) quod „ *Legem & miſericordiam in lingua portet*: „ Legem ſcilicet, qua reos faciat ſuperbos; „ miſericordiam vero qua juſtificet humilia„ tos . . . Lex ergo data eſt ut gratia quæ„ reretur: Gratia data eſt, ut lex imple„ retur “. *Mandatum bonum lex habet in littera demonſtrante, non in adjuvante Spiritu*: Quod mandatum ſi fit timore pœnæ, „ non amore juſtitiæ, ſerviliter fit, non li„ beraliter; & ideo non fit. Non enim fru„ ctus eſt bonus, qui de charitatis radice non „ ſurgit. Porro autem ſi adſit fides quæ per „ dilectionem operatur, incipit condelectari „ legi Dei ſecundum interiorem hominem; „ quæ delectatio non litteræ, ſed Spir. do„ num eſt. Hæc gratia in Teſt. Vet. velata „ latitabat, quæ in Chriſti Evang. revelata „ eſt . . . Ibi in tabulis lapideis digitus Dei „ operatus eſt, hic in cordibus hominum. „ Ibi ergo lex extrinſecus poſita eſt, qua in„ juſti terrerentur: hic intrinſecus data eſt „ qua juſtificarentur. *Nam* Plenitudo legis „ charitas, quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris „ per Spir. S. qui datus eſt nobis “. Felix qui ſuave divinæ legis jugum portavit ab adoleſcentia ſua. Magnas gratias Deo agere debet, cui juventutem, ad malum per ſe proclivem, in obſervantia mandat. Dei tranſigere datum eſt. *Magiſter, hæc omnia obſervavi a juventute mea.* Dona ſua Deus diligit in nobis, qui & ipſa augere miſericorditer paratus eſt cooperantibus nobis. „ Jeſus au„ tem intuitus eum, dilexit eum, & dixit „ ei: Unum tibi deeſt: vade, quæcumque ha„ bes vende, & da pauperibus: & habebis „ theſaurum in cœlo: & veni, & ſequere „ me “. Immolanda Deo cupiditas, malorum omnium radix. Divitiis bene utendum, ex his erogandæ pauperibus uberes eleemoſynæ ad redimenda peccata: deſpiciendæ ſunt opes, earum jactura æquanimiter ferenda, ſponte etiam deſerendæ ſunt & abdicandæ „

ſi impe-

si impedimenta sint salutis æternæ. Periculum suum divites agnoscant, statum suum timeant. De negotio salutis nulli magis credendum quam salutis Auctori. „ Quam difficile, qui pecunias habent, in regnum Dei „ intrabunt! Filioli, quam difficile est confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire“! Qui enim multiplicandis divitiis incumbunt, alterius vitæ gaudia quærere contemnunt. Sed inter pecunias habere, & pecunias amare, magnum discrimen est; multi enim habentes non amant, multi non habentes amant. Alii & habent & amant. Alii nec habere, nec amare se divitias sæculi gaudent, quorum tutior status est, quia dicere cum Apost. valent: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Hinc Salom. ait: (*Prov.* 5. 9.) *Qui amat divitias, fructum non capiet in eis.* Laxatis ergo curis mutabilium rerum, bona stabilia & certa quæramus. „ Supervolemus terrenis opibus nostris. Nam „ in mellis copia non frustra pennas habet „ apicula; necat enim hærentem“. (*S. Aug. Ep.* 15. *al.* 113.)

6. „ Qui magis admirabantur, dicentes ad „ semetipsos: Et quis potest salvus fieri“? Quo pertinet ista responsio, cum incomparabiliter major sit turba pauperum, quæ, divitibus perditis, potuerit salvari? Nisi quia intellexerunt Apost. cunctos, qui divitias amant etiamsi adipisci nequeant, in divitum numero deputari. Sunt enim pauperes censu, cupiditate vero & affectu divites. *Et intuens illos Jesus, ait: Apud homines impossibile est, sed non apud Deum: Omnia enim possibilia sunt apud Deum.* Non quod divites cum suis cupiditatibus & superbia admitti possint in Regnum cœl. sed quod possibile sit Deo ut per verbum ejus, sicut etiam factum esse, & interdum fieri videmus, a cupiditate temporalium ad charitatem æternorum, & a pernicioſa superbia ad saluberrimam humilitatem convertantur.

7. *Et cœpit Petrus dicere ei: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.* Piscatores, vocante Domino, quod naviculas & retia dimiserunt, omnia se dimisisse, & Dominum secutos esse, etiam commemorando lætati sunt. *Et revera omnia contemnit, qui non solum quantum potuit, sed etiam quantum voluit, habere contemnit.* „ Sed in eo „ quod cupiebatur, oculi Dei testes sunt, in „ eo quod habebatur, & hominum. Nescio „ autem quo modo, cum superflua & terrena diliguntur, arctius adepta quam concupita constringunt. Aliud est enim nolle incorporare, quæ desunt, aliud jam incorporata divellere. *Illi velut cibi repudian-* „ *tur, illa velut membra præciduntur*“. (*S. Aug. Ep.* 31. *al.* 34.) Porro non sufficit divitias contemnere aut relinquere, quod & quidam mundi sapientes fecerunt ut liberius philosopharentur: immo servare divitias, & iis Christiane uti, non superbe sapere, libenter communicare seu erogare pauperibus, divites fieri operibus bonis, melius est & utilius ad salutem, quam opes ex superbia relinquere, & mundi fastum calcare alio fastu. *Utilius terrena opulentia tenetur humiliter quam superbe relinquitur.* (*S. Aug. ibid.*) Sed Christum præterea sequi necesse est. Facilius enim sacculus contemnitur quam voluntas. Multi divitias relinquentes, Dominum non sequuntur. Sequitur autem Dominum, qui imitator ejus est. Qui enim se in Christum credere profitetur, debet quomodo ille ambulavit & ipse ambulare.

8. *Respondens Jesus ait: Amen dico vobis: Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me, & propter Evang. qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios & agros, & cum persecutionibus & in sæculo futuro vitam æternam.* Filius Dei loquitur, dogma fidei est, illum qui propter fidem, veritatem, justitiam, virtutem, ac perfectionem quam ab illo Deus exigit, parentes & bona temporalia relinquit, vel eorum jacturam patitur, centuplum in hac etiam vita accipere. Spiritalia enim bona, scilicet gratia, charitas, Deus ipse, qui dives est, qui omnia propter ipsum & propter Evang. reliquit, bonis omnibus & necessitudinibus temporalibus longe præstant. *Bonum mihi lex oris tui super millia auri & argenti.* (*Ps.* 118.) Nonne gratis amatur, cui cetera postponuntur? Nonne habetur jam ab eo qui sic ipsum amat? Nonne jam in hac vita merces illius est? Hæc est altitudo, de qua S. Aug. (*ser.* 165. *al.* 7. *de Verb. Ap.*) „ Si vis, *inquit*, „ habere crucis altitudinem: nosce quid au„ dias, & ubi audias. Sursum cor. Quid est, „ Sursum cor? Ibi spera, ibi ama, inde pe„ te virtutem, ibi expecta mercedem. Nam „ si bene operaris, & hilariter tribuis, vi„ deris habere latitudinem... Latitudo enim „ charitas est, quæ sola bene operatur. Si in „ iisdem bonis operibus usque in finem per„ severaveris, videris habere longitudinem. „ Sed si omnia hæc non propter supernam „ mercedem facis, altitudinem non habebis; „ & illa jam nec latitudo erit, nec longi„ tudo. Quid est enim habere altitudinem „ nisi cogitare Deum, amare Deum, & gra-

„ tis

„ tis amare ipſum Deum adjutorem, ipſum „ ſpectatorem, ipſum coronatorem, ipſum „ præmii largitorem, poſtremo ipſum præ„ mium deputare, non aliud ab ipſo quam „ ipſum expectare? Si amas, gratis ama: Si „ vere amas, ipſe ſit merces quem amas". Hoc eſt centuplum nunc in tempore hoc, & in ſæculo futuro vita æterna. In hujus centupli partem veniunt perſecutiones. *Cum perſecutionibus*. Hæc beata ſors Chriſtianorum in hoc ſæculo, & futuræ beatitudinis pignus. Nam *Chriſtianus*, (*S. Aug. ſer.* 46. *c.* 5. & *Ser.* 296. *al. de Div.* 106. *c.* 7.) *quia Chriſtianus, aliquid plus paſſurus eſt in hoc ſæculo . . . Chriſtianorum eſt pati mala temporalia, & bona ſperare ſempiterna*. Præcedit Jeſus Jeroſolymam, *propoſito ſibi gaudio* pergit ad *crucem, confuſione contempta*. Aſpiciamus igitur in auctorem fidei & conſummatorem Jeſum: (*Heb.* 12. 2.) Illius veſtigia ſequamur: quid Deo ac Domino noſtro duce timeamus? *Et præcedebat illos Jeſus, & ſtupebant, & ſequentes timebant*.

9 *Jeſus autem ait: Neſcitis quid petatis: poteſtis bibere calicem, quem ego bibo, aut baptiſmo quo ego baptizor, baptizari?* Cæca eſt ambitio, neſcit quid cupiat, quid petat, quid agat, cum nec rationem conſulat, nec fidem. Ad veram celſitudinem per crucem, humilitatem & mortificationem pervenitur. Cruces aliæ ſunt interiores per potionem amaram calicis ſignificatæ (*Beda*); aliæ exteriores per baptiſmum deſignatæ. Per utraſque iter eſt ad gloriam. Illis quos delectat culmen honoris, prius via exercenda eſt laboris. Qui deſiderant regnare ſublimiter cum Chriſto, pati prius debent humiliter pro Chriſto: *Sedere ad dexteram meam, vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt*. Non perſonæ paratum eſt, ſed vitæ. *Non eſt enim perſonarum acceptio apud Deum* (*Rom.* 2. 11.). Si itaque tales eſtis qui conſequamini Regnum cœlorum, quod Pater meus triumphator & victoribus præparavit, vos quoque illud accipietis. *Non eſt meum dare vobis*. Non eſt meum dare ſuperbis, & ambitioſis. Si ergo vultis ad illud pervenire, nolite eſſe quod eſtis. Aliis paratum eſt; & vos alii eſtote, & vobis paratum eſt. Quid eſt, Alii eſtote? Prius humiliamini, qui jam vultis exaltari.

10. *Jeſus autem vocans eos, ait illis: Scitis, quia hi qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & Principes eorum poteſtatem habent ipſorum. Non ita eſt autem in vobis, ſed quicumque voluerit fieri major, erit veſter miniſter*. Aliter dominari debent ſubditis ſuis Chriſtiani, quam Ethnici Principes. Neque enim nos Chriſt. quoſdam Impp. ideo felices dicimus, quia vel diutius imperarunt, vel imperantes filios morte placida reliquerunt, vel hoſtes Reipub. domuerunt, vel inimicos cives adverſus ſe inſurgentes & cavere, & reprimere potuerunt: „ Sed felices eos dicimus, ſi juſte imperant, „ ſi inter linguas ſublimiter honorantium, „ & obſequia nimis humiliter inſultantium, „ non extolluntur, ſed ſe homines eſſe me„ minerunt ſi ſuam poteſtatem ad Dei cul„ tum maxime dilatandum, Majeſtati ejus fa„ mulam faciunt; ſi Deum timent, diligunt, „ colunt; ſi plus amant illud Regnum, ubi „ non timent habere conſortes; ſi tardius vin„ dicant, facile ignoſcunt .... Si luxuria tan„ to eis eſt caſtigatior, quanto poſſet eſſe „ liberior; ſi malunt cupiditatibus pravis, „ quam quibuslibet gentibus imperare: & ſi „ hæc omnia faciunt non propter ardorem „ inanis gloriæ, ſed propter charitatem fe„ licitatis æternæ: ſi pro ſuis peccatis, hu„ militatis, miſerationis, & orationis ſacri„ ficium Deo ſuo vero immolare non negli„ gunt. Tales Chriſt. Impp. dicimus eſſe fe„ lices interim ſpe, poſtea re ipſa futuros, „ cum id quod exſpectamus advenerit" (*S. Aug. l.* 5. *de Civ. Dei c.* 24.). Quod ſi ita ſe gerere debent Chriſtian. Gentium Principes temporales, ſi ea moderatione regere debent ſubditos: quanta charitate & humilitate Chriſtian. populum regere debent Eccl. Principes Epiſc., & Sacerdotes? Servire debent iis quibus præſunt, ſeque totos ſpiritualibus eorum utilitatibus devovere, non honorem quærere, aut commoda temporalia, ſed labores, unamque animarum ſalutem propter Dei gloriam. *Sit Rector* Eccl. *bene agentibus per humilitatem ſocius, contra delinquentium vitia per zelum juſtitiæ erectus; ut & bonis in nullo ſe præferat, & cum pravorum culpa exigit poteſtatem protinus ſui prioratus agnoſcat* (*S. Greg. M.* 2. *p. Paſtor. Cur. c.* 6.). Prælatos quidem timeri neceſſe eſt a ſubditis, ut humana ſaltem formidine peccare metuant, qui divina judicia non formidant. Nequaquam tamen ex hoc quæſito timore ſuperbiunt, in quo non ſuam gloriam, ſed ſubditorum juſtitiam quærunt. „ Sed plerumque „ Rector eo ipſo quo ceteris præeminet, e„ latione cogitationis intumeſcit: & dum ad „ uſum cuncta ſubjacent, dum ad votum ve„ lociter juſſa complentur; dum omnes ſubdi„ ti, ſi qua bene geſta ſunt, laudibus effe„ runt, male geſtis autem nulla auctoritate „ contradicunt; dum plerumque laudant et„ iam quod reprobare debuerant, ſeductus ab „ his quæ infra ſuppetunt, ſuper ſe animus

„ extol-

„ extollitur; & dum foris immenſo favore
„ circumdatur, intus veritate vacuatur: at-
„ que oblitus ſui in voces ſe ſpargit alienas,
„ talemque ſe credit, qualem ſe foris audit,
„ non qualem intus diſcernere debuit. Subje
„ ctos deſpicit, eoſque æquales ſibi naturæ
„ origine non agnoſcit; & quos ſorte pote-
„ ſtatis exceſſerit, tranſcendiſſe ſe etiam vi-
„ tæ meritis credit. Cunctis ſe æſtimat am-
„ plius ſapere, quibus ſe videt amplius poſ-
„ ſe. In quoddam quippe ſe conſtituit cul-
„ mine apud ſemetipſum, & qui æqua cete-
„ ris naturæ conditione conſtringitur, ex æ-
„ quo reſpicere ceteros dedignatur: Sicque
„ uſque ad ejus ſimilitudinem ducitur, de quo
„ ſcriptum eſt (*Job* 41.): Omne ſublime vi-
„ det, & ipſe eſt rex ſuper univerſos filios
„ ſuperbiæ “. Qui ſingulare culmen appe-
tens, & ſocialem Angelorum vitam deſpi-
ciens, ait (*Iſ.* 14.): *Ponam ſedem meam ad Aquilonem, & ero ſimilis Altiſſimo.* Miro ergo judicio intus foveam dejectionis invenit, dum foris ſe in culmine poteſtatis extollit. *Apoſtatæ quippe Angelo ſimilis efficitur, dum homo hominibus ſimilis eſſe dedignatur..... Petrus auctore Deo S. Eccl. principatum tenens a bene agente Cornelio, & ſeſe ei humiliter proſternente, immoderatius venerari recuſavit, ſeque illi ſimilem recognovit*, dicens: *Surge, ne feceris, & ego ipſe homo ſum* (*Act.* 10.). Sed cum Ananiæ & Saphiræ culpam reperit, mox quanta potentia ſuper ceteros excreviſſet, oſtendit (*Act.* 5.). Verbo namque eorum vitam perculit, quam Spir. perſcrutante deprehendit: & ſummum ſe intra Eccl. contra peccata recoluit, quod honore ſibi vehementer impenſo coram bene agentibus fratribus non agnovit. *Illic communionem æqualitatis meruit ſanctitas actionis, hic zelus ultionis, jus aperuit poteſtatis.* Paul. bene agentibus fratribus Prælatum ſe eſſe neſciebat, cum diceret (1. *Cor.* 2.): *Non quia dominamur fidei veſtræ, ſed adjutores ſumus gaudii veſtri.* Atque illico adjunxit: *Fide enim ſtatis.* Ac ſi id quod protulerat, aperiret, dicens: Ideo non dominamur fidei veſtræ, quia fide ſtatis: æquales enim vobis ſumus, in qua vos ſtare cognoſcimus. Quaſi Prælatum ſe fratribus eſſe neſciebat, cum diceret (1. *Theſſ.* 2.): *Facti ſumus parvuli in medio veſtrum.* Et rurſum (2. *Cor.* 4.): *Nos autem ſervos per Jeſum.* Sed cum culpam quæ corrigi debuiſſet, invenit, illico, Magiſtrum ſe eſſe recoluit, dicens: „ Quid vultis? In
„ virga veniam ad vos. Summus itaque locus
„ bene regitur, cum is qui præeſt vitiis po-
„ tius quam fratribus dominatur..... Te-
„ neant Rectores exterius quod pro aliorum
„ utilitate ſuſcipiunt: ſervent interius quod
„ de ſua æſtimatione pertimeſcunt. Sed ta-
„ men quibuſdam ſignis decenter erumpenti-
„ bus, eos apud ſe eſſe humiles etiam ſubje-
„ cti deprehendant: quatenus & in auctori-
„ tate eorum quod formident videant, & de
„ humilitate quod imitentur agnoſcant. Stu-
„ deant igitur ſine intermiſſione qui præſunt,
„ ut eorum potentia quanto magna exterius
„ cernitur, tanto apud eos interius deprima-
„ tur: ne cogitationem vincat, ne in dele-
„ ctationem ſui animum rapiat, ne jam ſub
„ ſe mens eam regere non poſſit, cui ſe li-
„ bidini dominandi ſupponit “. Hinc a Sap. dicitur (*Eccli.* 32.): *Ducem te conſtituerunt, noli extolli, ſed eſto in illis quaſi unus ex illis*: Hinc etiam S. Pet. ait: *Non dominantes in Clero, ſed forma facti gregis*: Hinc per ſemetipſam Veritas ad altiora nos virtutum merita provocans, dicit: *Scitis quia Principes Gentium dominantur eorum..... Non ita erit inter vos: ſed quicumque voluerit inter vos major fieri, ſit veſter miniſter, &c.*

Et quicumque voluerit in vobis primus eſſe, erit omnium ſervus. Nam & Filius hominis non venit ut miniſtraretur ei, ſed ut miniſtraret & daret animam ſuam redemptionem pro multis: Ambitio ſimia charitatis. Omnibus ſervit ambitioſus: omnibus ſervit Eccl. fidelis & S. Prælatus. Ille ſervit omnibus, ut præſit ac dominetur: iſte miniſtrat omnibus ut magis ac magis proſit. Illa cupiditatis, iſta charitatis ſervitus eſt. Illa diaboli, iſta Chriſti imitatio, qui ad hoc in mundum venit, ut ſervis ſuis Dominus omnium miniſtraret, ac pro illis moreretur. Felices Paſtores, ſi Paſtorem ſummum animarum noſtrarum C. J. imitentur, ovibus ſuis in rebus æternæ ſalutis ſerviendo, & pro illis, ſi opus fuerit, moriendo.

11. *Cæcus ſedebat juxta viam mendicans. Qui cum audiſſet quia Jeſus Naz. eſt, cœpit clamare & dicere: Jeſu Fili David, miſerere mei.* Cæci & egeni ſumus. Miſeri, ſi nec cæcitatem noſtram, nec inopiam cognoſcamus: nobiſque dicat teſtis fidelis & verus, qui eſt principium creaturæ Dei (*Apoc.* 3. 17. 18.): *Quia dicis: Quod dives ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Divinam vocem & conſilium audiamus dicentis: *Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & veſtimentis albis induaris, & non appareat confuſio nuditatis tuæ: & collyrio inunge oculos tuos ut videas.* Ad Jeſum Dom. noſtrum, qui cæcos illuminat, & inopes ditat,

cla-

clamemus ; in una ejus miſericordia confidamus : ad illum clamemus toto corde, voce magna charitatis : *Eſt* enim *clamor cordis, magna cogitationis intentio: quæ cum eſt in oratione, magnum exprimit deſiderantis & petentis affectum, ut non deſperet effectum. Tunc porro in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur.... Fragrantia, charitatis, clamor cordis* (*S. Aug. En. in Pſ.* 118. *ſer.* 29. *& alibi*). Perſeveranter oremus, nec eos audiamus, qui nos a Dei miſericordia imploranda, ab invocando auxilio Jeſu, ab oratione, ceteriſque pietatis & pœnitentiæ operibus avocare conantur. *Comminabantur ei multi ut taceret. At ille multo magis clamabat: Fili David miſerere mei.* Audiamus viros Dei, Paſtores, verbi Dei Prædicat., pios amicos, qui nos hortantur ad Jeſum vocantem ut accedamus cum ſpe & fiducia. *Et vocant cæcum, dicentes ei: Animæquior eſto; ſurge, vocat te.* Occaſiones peccati, & quæcumque noſtræ converſionis impedimenta, veteris hominis exuvia procul a nobis projiciamus, cum fervore & gaudio accedamus ad Jeſum. *Qui projecto veſtimento ſuo exiliens venit ad eum.* Unum a Salvat. miſericordiſſimo poſtulemus, ut oculos interioris noſtri hominis illuminet. *Cæcus autem dixit ei: Rabboni, ut videam.* Tantum beneficium fides impetrabit. *Jeſus autem illi, Vade, fides tua te ſalvum fecit.* A Chriſto denique illuminati, Chriſtum ſequamur, in via mandatorum Dei ambulemus, illi uni placere ſtudeamus, ut abundemus magis. *Et confeſtim vidit, & ſequebatur eum in via.*

CAPUT XI.

Senſus Litteralis.

1. ET *cum appropinquarent Jeroſolymæ & Bethaniæ ad montem Olivarum, mittit* 2. *ex diſcipulis ſuis.* Cum ad eum tractum montis Olivarum perveniſſent (*Matth.* 2. 1. 2. *Luc.* 19. 29. *Jo.* 11. 18. *Jo.* 12. 11. *Matth.* 21.), ubi ſe mutuo contingunt Bethania & Bethphage, 15. ſtadiis ſeu 2. milliaribus diſtantem ab Hieroſolymis, 5. die ante ultimum Paſcha quod Jeſus celebravit, miſit 2. ex diſcipulis ſuis. *Et ait illis: Ite in caſtellum quod contra vos eſt:* In vicum qui vobis ante oculos verſatur: *& ſtatim introeuntes illuc, invenietis pullum ligatum*, cum aſina matre; *ſuper quem nemo adhuc hominum ſedit: ſolvite illum & adducite.* Animantia nondum humanis uſibus mancipata, nullum paſſa jugum, ad ſacros uſus adhiberi ſolita, viri eruditi obſervant. 1. *Reg.* 6. 7. „ Nunc ergo „ arripite & facite plauſtrum novum unum; „ & duas vaccas fœtas, quibus non eſt impoſitum jugum, jungite in plauſtro, & recludite vitulos earum domi. Tolletiſque Arcam Domini, & ponetis in plauſtro ".

„ Et ſi quis vobis dixerit: Quid facitis? „ dicite: Quia Domino neceſſarius eſt: & „ continuo illum dimittet huc. *A vobis huc „ adduci ſinet.* Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio, „ *duas inter vias*: & ſolvunt eum, & quidam de illic ſtantibus dicebant illis: Quid „ facitis ſolventes pullum? *Quorſum pullum „ ſolviſtis?* Qui dixerunt eis ſicut præceperat illis Jeſus, & dimiſerunt eis. Et duxerunt pullum ad Jeſum: & imponunt illi „ veſtimenta ſua, & ſedit ſuper eum. Multi autem veſtimenta ſua ſtraverunt in via, „ alii autem frondes cædebant de arboribus; „ *ramos frondentes*, & ſternebant in via, „ *quaſi Regem & Thriumphat. ſolemni ritu „ excepturi.* Et qui præibant, & qui ſequebantur, clamabant dicentes: Hoſanna: *Salus & gloria.* Benedictus qui venit in nomine Domini: benedictum quod venit Regn. „ Patris noſtri David *jam diu expectatum*: „ Hoſanna in excelſis ". In ſummo cœlorum, unde Meſſias venit. Vide quæ diximus ad c. 21. S. Matth.

2. *Et introivit Jeroſolymam in Templum*, gloriam omnem triumphi ſui relaturus ad Patrem; *& circumſpectis omnibus*, ut abuſus emendaret divini cultus puritati contrarios, *cum jam veſpera eſſet hora*, ſerotinum tempus, *exiit in Bethaniam cum* 12. Apoſt., ut ibi pernoctaret.

3. „ Et alia die, *poſtero die*, cum exirent „ a Bethania eſuriit; cumque vidiſſet a longe ficum habentem folia, venit, ſi quid „ forte inveniret in ea ", aliquem fructum. Vernum enim tempus erat quo ficus profert groſſos ſuos (*Cant.* 2. 3.). Acceſſit, non ignorans nullum eſſe fructum in arbore, ſed humano more ſe gerens; ut aliud ſignificaret ad diſcipulorum inſtitutionem opportunum. *Et cum veniſſent ad eam, nihil invenit præter folia: non enim erat tempus ficorum*; non erat tempus anni quo ficus fructus ferret. *Et reſpondens dixit ei*: imprecatus eſt arbori, dicens: *Jam non amplius in æternum ex te fructum quiſquam manducet* (*Beda*). Maledictionis ſententia non arboris cauſa lata eſt, ſed ſignificationis. Non minus enim culpa caret arbor ſi infrugifera ſit verna aut æſtiva, quam hyberna tempeſtate. Emblema ergo eſt pœnæ Judæis infligendæ ob ſpiritualem eorum ſterilitatem & hypocriſim. Sicut enim parabolas loquitur Chriſt., ita operatur.

4. „ Et

4. „ Et veniunt Jeroſolymam. Et cum introiſſet in Templum, cœpit ejicere vendentes & ementes in Templo: & menſas „ numulariorum, & cathedras vendentium „ columbas evertit “. In atrio gentium campſores & mercatores ſedebant, quaſi in loco profano negotiationem exercentes. Templum autem ſecundum partes ſuas omnes ſanctum eſſe Chriſt. docuit; utpote veri Dei adorationi, & orationi, dicatum. *Et non ſinebat ut quiſquam transferret vas per Templum*. Prohibuit ne quiſquam ſuppellectilem ullam profanam, aut inſtrumentum profanis uſibus ſerviens, ſeu ad quæſtum faciendum pertinens per Templum tranferret, quaſi per viam compendioſiorem & commodiorem. *Et docebat dicens eis: Nonne ſcriptum eſt: Quia domus mea domus orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum*. Vide quæ diximus ad cap. 21. S. Matthæi.

5. „ Et reſpondens Jeſus ait illis: Habete „ fidem Dei, *fidem magnam in Deum*. Amen „ dico vobis, quia quicumque dixerit huic „ monti, tollere, *recede hinc* & mittere in „ mare; & non hæſitaverit in corde ſuo, „ ſed crediderit, quia quodcumque dixerit „ fiat “: Dei virtute omnipotenti, ſi ad ejus gloriam & Eccl. ædificat. opus fuerit, *fiet ei*. Quod poſtulaverit in fide nihil hæſitans, ſecundum voluntatem ejus operabitur Deus, qui voluntatem timentium ſe faciet, quantumvis hominibus impoſſibile videatur. Confer cum 21. c. S. Matth., & lege quæ in eum locum annotavimus.

6. *Et cum ſtabitis ad orandum*; cum vos ante Deum ſiſtetis oraturi; *dimittite ſi quid habetis adverſus aliquem*: Si jus habetis conquerendi de aliquo propter injuriam vobis illatam, dimittite offenſam: „ ut & Pater „ veſter qui in cœlis eſt, dimittat vobis pec„ cata veſtra. Quod ſi vos non dimiſeritis „ ex animo, nec Pater veſter, qui in cœlis „ eſt, dimittet vobis peccata veſtra. *Nam „ ſine charitate dimitti non poſſunt*. Qui non „ diligit, manet in morte: omnis qui odit „ fratrem ſuum, homicida eſt .... (1. *Jo.* „ 3. 35.). Si quis dixerit: Quoniam diligo „ Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax „ eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum „ quem videt, Deum, quem non videt, quo„ modo poteſt diligere? (1. *Jo.* 4.) “ Vide quæ diximus ad c. 6. S. Matth.

7. *Et veniunt rurſus Jeroſolymam*, ex Bethania quo pridie ſeceſſerant; *Et cum ambularet in Templo*, non otioſus utique, ſed docens; *accedunt ad eum ſummi Sacerdotes, & Scribæ, & Seniores*, Doctores Legis, & Senatores: *& dicunt ei: In qua poteſtate hæc facis?* Qua auctoritate publice doces, & ea reformas ac prohibes quæ in Templi atrio fieri conſueverant? Qua poteſtate ægrotos omnis generis curas, nullo dierum ac locorum habito diſcrimine? „ Jeſus „ autem reſpondens, ait illis: Interrogabo „ vos & ego unum verbum, & reſpondete „ mihi: & dicam vobis in qua poteſtate hæc „ faciam. Baptiſmus Jo. de cœlo erat, an „ ex hominibus? Reſpondete mihi “. Aperta reſponſione inimicorum calumniam Dom. refutare poterat, ſed prudenter interrogat, ut ſuo vel ſilentio vel ſententia condemnentur. Hunc locum explicuimus ad c. 21. Matth. Se neſcire mentiti ſunt quod optime noverant, Baptiſmum Jo. de cœlo fuiſſe, quia Jo. miſſus fuit a Deo ut prædicaret pœnitentiam, & populum baptizaret in nomine Meſſiæ, cujus erat Præcurſor; quamobrem merito repulſi a Chriſto, confuſione abſceſſerunt. Tunc impletum eſt quod Deus per Proph. in Pſal. ait: *Paravi lucernam Chriſto meo* (Pſ. 131. 17.). Id eſt, Jo., qui fuit *Lucerna ardens & lucens* (*Jo.* 5. 35.), & venit ut teſtimonium perhiberet quia Jeſus eſt Filius Dei. *Inimicos ejus induam confuſione: ſuper ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea*.

SENSUS MORALIS.

1. INvenietis *pullum ligatum, ſuper quem nemo adhuc hominum ſedit: ſolvite illum, & adducite*: Pullus injugis & indomitus populi Gentilis typus fuit, qui ſine jugo, ſine lege, ſine Deo erat in hoc mundo, idololatriæ, aliorumque peccatorum vinculis alligatus. Miſſi ſunt Apoſt. ut illum auctoritate Chr. Dom. ſolverent, & ad illum adducerent. „ Et abeuntes pullum ligatum ante „ januam foris in bivio, & ſolvunt eum. „ *Januam Chriſtus eſt, qui de ſe ipſo ait* „ (*Jo.* 10. 9.): Ego ſum oſtium. Per me ſi „ quis introierit, ſalvabitur: & ingredietur, „ & egredietur, & paſcua inveniet “. Paſcuis illis ſaluberrimis pullus iſte (*Beda*), id eſt, populus Gentilis carebat, cum adhuc extra hanc januam in bivio ligatus ſtabat non certam vitæ fideique viam tenens, ſed plures dubioſque ſectarum calles ſequens, in varios diſtractus errores, & ad ſimulacra muta vadens, pro ut ducebatur. Prædicatoribus SS. primum obſtiterunt errorum Magiſtri, ſed nomine Domini Jeſu audito, quis magis habet in poteſtate ſua hominum voluntates, quam ipſimet ſuas, credentium cœtum ad Deum adduci permiſerunt, quem in corde

por-

portarent. Ut vero ad Chriſtum Regem ad victorem ſuum, victimamque Cathol. Patris, cujus ſanguine ſunt redempti, geſtandum illos diſponerent, virtutum indumentis ipſos ornarunt. *Et imponunt illi veſtimenta ſua, & ſedit ſuper eum.* Pullo Dominum portante: *Multi veſtimenta ſua ſtraverunt in via*, quia SS. MM. propriæ ſe carnis amictu exeuntes, ſimplicioribus Dei famulis viam ſuo ſanguine paraverunt, ut inoffenſo greſſu mentis ad ſupernam Jeruſalem, quo Chriſt. præivit ac ducit, incederent. Veſtimenta ſua ſternit in via Chriſto triumphanti, qui bona omnia temporalia arbitratur ut ſtercora ut Chriſtum lucrifaciat; qui rerum omnium detrimentum pati paratus eſt, ne Deum offendat. Frondes cædit de arboribus, & ſternit in via Chriſto cordis ſui victuri, qui ſpes omnes ſæculi inanes ducit, & Dei fruitioni poſtponit, cujus Regnum præ rebus omnibus deſiderat, in ſe per charitatem inchoatum, in gloria conſummandum. *Benedictus qui venit in nomine Domini: Benedictum quod venit Regnum Patris noſtri David: Hoſanna in excelſis.*

2. „ Cumque vidiſſet a longe ficum habentem folia, venit ſi quid forte inveniret in „ ea: & cum veniſſet ad eam, nihil invenit „ præter folia: non enim erat tempus ficorum. Et reſpondens dixit ei: Jam non amplius in æternum ex te fructum quiſquam manducet ". Ficulneam Dominus non ſine cauſa maledictione devinxit, verum ut ingratis Judæis oſtenderet ſe eam vim habere, quæ inferendo quoque ſupplicio par eſſet. Quoniam enim eum in omnibus miraculis nullam cuiquam moleſtiam intuliſſe perſpexerant, idcirco eum prodeſſe tantum poſſe exiſtimabant, non vero improbos malo afficere. Quamobrem a ſubſtantia animæ experte, populum ingratum admonet. *Se ulciſci quidem ipſius ſcelera poſſe, ſed pro ſua bonitate nolle. Exaruit igitur arbor, ut hominibus terrorem incutiat* (*S. Iſid. Peluſ. Ep.* 51. *lib.* 1. *ad Theopomp. Trib.*). Chriſt. eſurit ſalutem noſtram, juſtitiæ fructus in nobis quærit: ſi nullos inveniat in hora mortis noſtræ, arborem infructuoſam æterna maledictione feriet. Tunc tempus fructuum non erit; tunc impii erunt *ſicut fœnum tectorum, quod priuſquam evellatur exaruit, de quo non implevit manum ſuam qui metit, & ſinum ſuum qui manipulos colligit....* (Pſ. 128. 6.). *Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit* (*Eccl.* 11, 3.).

3. *Et cum introiſſet in Templum, cœpit ejicere vendentes & ementes in Templo.* Corda noſtra templa ſunt Dei, ad illius adorationem per baptiſmum conſecrata. Cavere igitur debemus ne aliquid profanum in ea inferatur; hinc eliminandæ avaritia, cupiditas, ambitio. Gratis colendus eſt Deus: Nihil aliud quærendum eſt in ejus cultu præter ipſum. Qui enim propter humanam gloriam, aut temporalia commoda Deum colit, mercator eſt, ut turpis lucri cupidus, non Chriſtianus Deum in ſpiritu & veritate adorans. *Charitas non quærit quæ ſua ſunt.* Dicendum cum Proph. (Pſ. 53.): *Voluntarie ſacrificabo tibi.* Quod ſacrificium? De quo Deus ait per eumdem Proph. (Pſ. 49.): *Sacrificium laudis honorificabit me.* Quare voluntarie? *Quia gratis amo quod laudo.* „ Laudo Deum (*S. Aug. En. in Pſ.* 43.) & „ in ipſa laude gaudeo, quo laudato non e„ rubeſco. Non enim quemadmodum laudatur a ſtudioſis theatricarum nugarum vel „ auriga, vel venator, vel quilibet hiſtrio, „ & a laudatoribus ſuis invitantur alii laudatores, exhortantur pariter ut clament, „ & cum omnes clamaverint, plerumque illo victo omnes erubeſcunt. Non ita eſt „ Deus noſter: Laudetur voluntate, ametur „ charitate: gratuitum ſit quod amatur, & „ quod laudatur. Quid eſt gratuitum? Ipſe „ propter ſe, non propter aliud: ſi enim „ laudas Deum ut det tibi aliquid aliud, jam „ non gratis amas Deum. Erubeſceres ſi te „ uxor tua propter divitias amaret; & forte ſi tibi paupertas accideret, de adulterio cogitaret. Cum ergo te a conjuge gratis amari velis, tu Deum propter aliud „ amabis? Quod præmium accepturus es a „ Deo, o avare? Non tibi terram, ſed „ ſe ipſum ſervat qui fecit cœlum & terram. „ *Voluntarie ſacrificabo tibi.* Si propter aliud „ laudes Deum, ex neceſſitate laudas. Si adeſſet tibi quod amas, non laudares Deum. „ Laudas Deum v. gr., ut tibi det amplam „ pecuniam: ſi haberes aliunde, non a Deo, „ numquid laudares Deum? Si ergo propter „ pecuniam laudas Deum, non voluntarie „ ſacrificas Deo, ſed ex neceſſitate ſacrificas: „ quia præter illum neſcio quid aliud amas .... Ipſum gratis dilige: quid melius „ ab eo non invenis quod det, quam ſeipſum; aut ſi invenis melius, hoc pete. *Voluntarie ſacrificabo tibi.* Quare voluntarie? Quid eſt gratis? *Et confitebor nomini „ tuo, Domine, quoniam bonum eſt:* Ob „ nihil aliud, niſi quia bonum eſt. Numquid „ ait, Confitebor nomini tuo, Domine, quia „ das mihi fructuoſa prædia, quia das mihi „ aurum & argentum, quia das mihi latas „ divitias, amplam pecuniam, excellentiſſi-

„ mam

„ mam dignitatem ? Non . Sed quid ? *Quo-*
„ *niam bonum eſt* . Melius nihil invenio quam
„ nomen tuum : *Ideo* Confitebor nomini tuo,
„ Domine, quoniam bonum eſt “ .

4. *Et non ſinebat ut quiſquam tranſferret vas per Templum.* Hic referendus eſt præclarus S. Baſil. (*in Reg. fuſus Diſput. interr.* 40.) locus . „ Verum neque nundinationes il-
„ læ, quæ in Martyriis celebrari ſolitæ ſunt,
„ convenire nobis putandæ ſunt : Neque e-
„ nim ullam aliam ob cauſam adeſſe decet
„ Chriſtianos in Martyriis, aut iſtis contigua
„ loca inviſere , quam orandi cauſa , & ut
„ SS. conſtantiæ admoniti , in qua illi ne
„ pietatem amitterent, ad necem uſque for-
„ titer perſeveraverunt, niſi quoque ad ſimi-
„ lis fortitudinis æmulationem incitentur .
„ Nimirum memoria tenendum illud , quam
„ terrifica & formidabili ira olim exarſerit
„ Dominus, qui cum ſemper & ubique man-
„ ſuetus & humilis corde fuerit , in eos ta-
„ men ſolos flagellum intendit , cui circum
„ Templum vendendis emendiſque mercibus o-
„ peram dabant; quippe quaſi nundinatio il-
„ la orationis domum in latronum ſpeluncam
„ converterit . *Et docebat, dicens eis* : Non-
„ ne ſcriptum eſt : *Quia domus mea domus*
„ *orationis vocabitur omnibus* ? “ (non e-
nim eſt diſtinctio Judæi & Græci apud Deum : nam idem eſt Dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum (*Rom.* 10. 12.) . *Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.* Domum Dei ſpeluncam latronum faciunt, qui non intrant per oſtium quod eſt Chriſt., ſed abſque illius vocatione in Statum Eccleſiaſt. & Beneficia irrepunt ; qui Canon. Officium attente & devote non perſolvunt, qui ſacratiſſimam Reſidentiæ legem violare non verentur , qui plura Beneficia aut Penſiones coacervant contra ſacr. Can., cum unum ad honeſtam ſuſtentationem ſufficit ; qui in Templo deambulant & confabulantur : *Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.*

5. *Dico vobis : Omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis , & fiet vobis* . Oratio , omnipotentia ſupplex . Deus omnia promittit orationi , nihil excipit , quia *Spir. S. poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus . Qui autem ſcrutatur corda , ſcit quid deſideret Spir.* ; *quia ſecundum Deum poſtulat pro ſanctis* (*Rom.* 8. 26. 27.). Dei voluntatem in omnibus & præ omnibus impleri Chriſtiana poſtulat oratio : cum igitur Dei voluntas ſemper impleatur , oratio vere Chriſt. ſemper exauditur . Etſi non exaudiamur ſemper ad voluntatem , numquam non exaudimur ad utilitatem : ſemper exaudimur ad vitam æternam , ſi fideliter , humiliter , perſeveranter oremus ; ſi poſtulemus *In fide nihil hæſitantes* (*Rom* 10.) , pleniſſime perſuaſi *Quia quæcumque promiſit Deus , potens eſt & facere* (*Rom.* 4.) . Si ergo non exaudimur orantes , id fidei noſtræ defectui imputemus : *Nam ſi fides deficit* (*S. Aug. ſer.* 115. *al.* 36. *de Verb. Dom.*) , *oratio perit . Quis enim orat quod non credit ? Unde & Apoſt., cum ad orandum exhortaretur , ait* : Omnis quicumque invocaverit nomen Domini , ſalvus erit . *Et ut oſtenderet fidem fontem eſſe orationis , nec poſſe ire rivum , ubi caput aquæ ſiccatur , adjunxit , atque ait* : Quomodo autem invocabunt in quem non crediderunt ? *Ergo ut oremus , credamus , & ut ipſa non deficiat fides qua oramus , oremus . Fides fundit orationem , fuſa oratio impetrat fidei firmitatem . Etenim ne in tentationibus deficeret fides propterea Dom. ait* (*Luc.* 22.) : Vigilate , & orate , ne intretis in tentationem . *Quid eſt in tentationem intrare , niſi a fide exire ? In tantum enim tentatio proficit , in quantum fides deficit ; & in tantum tentatio deficit , in quantum fides proficit .*

6. „ Et cum ſtabitis ad orandum , dimit-
„ tite ſi quid habetis adverſus aliquem , ut
„ & Pater veſter qui in cœlis eſt dimittat
„ vobis peccata veſtra . Quod ſi vos non di-
„ miſeritis ; nec Pater veſter qui in cœlis
„ eſt , dimittet vobis peccata veſtra “ . Remiſſio peccatorum ſoli conceditur charitati . Orare nos pro debitis & peccatis Chriſt. docuit , paternam miſericordiam promiſit , & veniam ſecuturam , ſed legem adjunxit , certa nos conditione & ſponſione conſtringens ut ſic nobis dimitti debita poſtulemus , ſecundum quod & ipſi debitoribus noſtris dimittimus .
„ Excuſatio tibi nulla in die judicii ſupereſt ,
„ cum ſecundum tuam ſent. judiceris : & quod
„ feceris , hoc & ipſe patiaris . Pacificos enim
„ & concordes atque unanimes eſſe in domo
„ ſua Deus præcipit : & quales nos fecit ſe-
„ cunda nativitate , tales vult renatos perſe-
„ verare ; ut qui filii Dei eſſe cœpimus , in
„ Dei pace maneamus , & quibus Spir. unus
„ eſt , unus ſit & animus & ſenſus . Sic nec
„ ſacrificium Deus recipit diſſidentis , & ab
„ Altari revertentem prius fratri reconciliari
„ jubet , ut pacificis precibus & Deus poſſit
„ eſſe placatus . Sacrificium Deo majus eſt
„ pax noſtra , & fraterna concordia , & de
„ unitate Patris , & Filii , & Spir. S. plebs
„ adunata . Neque enim in ſacrificiis quæ
„ Abel & Cain primi obtulerunt , munera
„ eorum Deus , ſed corda intuebatur : ut il-
„ le placeret in munere , qui placebat in cor-
„ de . Abel pacificus & juſtus dum Deo ſa-
„ crificat innocenter ; docuit & ceteros quando

„ do ad Altare munus offerunt, ſic venire „ cum Dei timore, cum ſimplici corde, cum „ lege juſtitiæ, cum concordiæ pace: Meri„ to ille dum in ſacrificio talis eſt ipſe, poſt„ modum ſacrificium Deo factus eſt; ut mar„ tyrium primus oſtendens, initiaret ſangui„ nis ſui gloria Domin. Paſſionem, qui & ju„ ſtitiam Domini habuerat & pacem. Tales „ denique a Domino coronantur; tales in die „ judicii cum Domino vindicabuntur. Cete„ rum diſcordans & diſſidens, & pacem cum „ fratribus non habens, ſecundum quod B. A„ poſt. & Script. S. teſtatur, nec ſi pro no„ mine Chriſti occiſus fuerit, crimen diſſen„ ſionis fraternæ poterit evadere, quia ſicut „ ſcriptum eſt, *Qui fratrem ſuum odit, ho„ micida eſt*. Non poteſt eſſe cum Chriſto, „ qui imitator Judæ maluit eſſe, quam Chri„ ſti. Quale delictum eſt, quod nec baptiſmo „ ſanguinis poteſt ablui? Quale crimen eſt, „ quod Martyrio non poteſt expiari? (*S. Cypr. „ Tr. de Or. Dom.*)“ Qui non vult dimittere fratri, Deum non habebit propitium; Deum non habebit patrem nec hæreditatem conſequetur, quæ Deus ipſe eſt: qui patrem non habebit, inimicum & judicem experietur. Qui ultionem de proximo ſuo vult repetere, iræ & ultionis divinæ pondus æternum ſuſtinebit.

CAPUT XII.

Senſus Litteralis.

1. ET *cœpit illis in parabolis loqui*. Multas propoſuit parabol., quarum unam dumtaxat S. Marc. recenſet. *Vineam paſtinavit homo*, plantavit, & *circumdedit ſepem*, & *fodit lacum*, torcular, & *ædificavit turrim*, ad ejus cuſtodiam ac defenſionem, & *locavit eam agricolis*, & *peregre profectus eſt*, in regionem longinquam abiit. *Et miſit ad agricolas in tempore*, qua tempeſtate colligi fructus ſolent, *ſervum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ*, ut reditus reciperet. *Qui apprehenſum eum cæciderunt*, verberaverunt, & *dimiſerunt vacuum &c.* Hanc parab. & quæ ſequuntur de lapide reprobato ab ædificantibus, & facto in caput anguli, explicuimus ad c. 21. S. Matth.

2. „ Et mittunt ad eum quoſdam ex Pha„ riſæis, & Herodianis, ut eum caperent „ in verbo“, ut propoſita quæſt. ipſi inſidiarentur, calumniandi occaſione ex illius reſponſione arrepta. *Qui venientes* dicunt ei: *Magiſter ſcimus quia verax es*, & *non curas quemquam*, nullam habes rationem perſonarum: *nec enim vides in faciem hominum*: externas qualitates extra cauſam & rem in docendo & judicando non ſpectas; *Sed in veritate viam Dei doces*, viam quæ ducit ad Deum. *Licet dari tributum Cæſari, an non dabimus?* Debemuſne ſolvere, vel non debemus? *Qui ſciens verſutiam illorum*, ſimulationem & hypocriſim, *ait illis: Quid me tentatis? Afferte mihi denarium* argenteum, *ut videam. At illi attulerunt ei. Et ait illis: Cujus eſt imago hæc*, & *inſcriptio? Dicunt ei, Cæſaris. Reſpondens autem Jeſus dixit illis: Reddite igitur quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei Deo*. Cæſari ſolvite quæ debetis tributa: Deo quæ debetis officia. Imperatori pecuniam ejus imagine ſignatam, Deo animam ejus imagine inſignitam. Lege quæ diximus ad c. 22. S. Matth.; ubi & quæ ſequuntur de quæſtione a Sadducæis Chriſto propoſita explicuimus, & de ſtatu Reſurr., in quo homines erunt ſimiles Angelis, & uxores non habebunt, nec mulieres viros, quia nulla in *angelificata carne* (ſic loquitur Tertull.) erit neceſſitas propagationis, ubi nullus erit defectus corruptionis.

3. „ De mortuis autem quod reſurgant, „ non legiſtis in libro Moyſis, ſuper rubum „ quomodo dixerit illi Deus, inquiens (*Exod.* „ 3. 6.): Ego ſum Deus Abraham, & Deus „ Iſaac, & Deus Jacob; Non eſt Deus mor„ tuorum, ſed viventium“. Promiſit Deus SS. illis Patriarchis ſe mercedem eorum futurum & hæreditatem, & hac ratione ſe Deum illorum ſingulari ratione dixit, etiam poſtquam ex hoc mundo migraſſent: non poteſt autem Deus ab iis qui non ſunt amplius, poſſideri; nec mortuorum, ſed viventium præmium, hæreditas & beatitudo eſt. *Fide demoratus eſt* Abraham *in terra repromiſſionis, tamquam in aliena, in caſulis habitando, cum Iſaac & Jacob cohæredibus repromiſſionis ejuſdem. Expectabat enim fundamenta habentem civitatem: cujus artifex & conditor Deus*. SS. illi Patriarchæ *juxta fidem defuncti ſunt, non acceptis repromiſſionibus, ſed a longe eas aſpicientes & ſalutantes, & confitentes quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram. Qui enim hæc dicunt, ſignificant ſe patriam inquirere. Et ſi quidem ipſius meminiſſent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: tunc autem meliorem appetunt, id eſt, cœleſtem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem* (*Hebr.* 11.). Cum igitur fidelis ſit Deus in promiſſionibus ſuis, & *impoſſibile* ſit illum *mentiri*, ipſaſque promiſſiones juramento confirmaverit, *volens oſtendere pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilii ſui*, alteram vitam ab iſta mortali eſſe neceſſe eſt, in qua hæredes promiſſionum

Dei

Dei ipsas revera consequantur, & secundum animam, qua homines sunt; & secundum corpus, sine quo homines non sunt, quoque velut organo ad omnia opera bona S. usus est Spir. Hinc animam esse immortalem consequens est, corpusque resurrecturum, ut totus homo æterna hæreditate, hoc est ipso Deo fruatur.

4. *Et accessit unus de Scribis*, Doctoribus Legis, *qui audierat illos conquirentes*, conferentes, seu disputantes: *& videns quoniam bene illis respondit*: Jesus Sadducæis: *interrogavit eum quod esset primum omnium mandatum*, maximum ac præcipuum. *Jesus autem respondit ei*: *Quia primum omnium mandatum est*: *Audi Israel: Dominus Deus tuus, Deus unus est*. Unius Dei cognitio & confessio, veræ Religionis fundamentum est. *Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua*. Unum porro Deum nosse non sufficit, nisi colatur & glorificetur ut Deus. *Non colitur* autem *nisi amando* (*S. Aug. Ep.* 29.). Hoc est primum mandatum. *Secundum autem simile est illi*, ad dilectionem & charitatem pariter pertinet, primo illi congruit, & ex eo consequitur. *Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Majus horum aliud mandatum non est*. Non est aliud mandatum his duobus majus atque præstantius. Lege quæ diximus ad c. 22. S. Matth.

„ 5. Et ait illi Scriba: Bene Magister, in „ veritate dixisti, quia unus est Deus, & „ non est alius præter eum. Et ut diligatur „ ex toto corde, & ex toto intellectu, & „ ex tota anima, & ex tota fortitudine: „ & diligere proximum tamquam se ipsum, „ majus est omnibus holocaustomatibus & sa„ crificiis ". Præstantius est, Deoque gratus omni genere sacrificiorum legalium, sive sint holocausta, sive pacifica, aut pro peccato; toto denique cultu cæremoniali excellentiora sunt hæc duo præcepta charitatis. *Jesus autem videns quod sapienter respondisset*; ac misericordiam atque charitatem Deo magis placere intelligeret quam sacrificia, dixit illi: *Non es longe a Regno Dei*. Non longe abes a fide, gratia & veritate Evang. „ Tendebat felici cursu, etsi ignoranti, & præ „ lata omnibus dilectione Dei, & charitate „ proximi suæ ipsius dilectioni exæquata. „ Cum tamen ei ipsi proximi charitati amorem Dei prætulisset, jam non holocaustomatum & sacrificiorum præscriptis contenebatur. Non erat longe istud ab Evange„ lico sacramento... Sed admonetur sua ipsis „ professione, cur sacramentum Legis ignoret, & Christ. Dom. Filium Dei nesciat „ per nativitatis naturam in fide unius Dei „ confitendum. Et quia per unius Domini „ secundum legem professionem, Dei Filio ut „ in unius Domini Sacramento maneret, non „ relinqui videbatur, Scribam admonet, quo„ modo Christum David filium esse diceret, „ cum David eum Dominum suum esset pro„ fessus; nec natura sineret ut qui tanto Pa„ triarchæ esset filius, esset & Dominus. Hoc „ ideo, ut se Scriba, secundum carnem & „ partum Mariæ quæ ex David esset solum „ eum intelligens, Dominum potius, secun„ dum spiritum, David meminisset esse, quam „ filium; & id quod dictum est: *Audi Israel*, „ *Dominus Deus noster Deus unus est*, a „ Domini unius sacramento Christ. non se„ pararet, cum tantus Patriarcha & Proph. „ eum, qui ante luciferum ex utero Domi„ ni genitus fuisset, Dominum sibi profitere„ tur, non utique immemor legis, neque „ ignorans Dominum alium non confitendum, „ sed eum qui naturalis sacramento nativita„ tis ex incorporalis Dei utero substitisset, „ absque violatæ legis fide Dominum esse in„ telligendum; cum unus ex uno, per unius „ Domini naturam, haberet in se naturale „ quod Dominus est ". Sic explicat S. Hilar. (*l. 9. de Trin. n.* 25. 26.) quæstionis sequentis connexionem cum præcedentibus.

6. „ Et respondens Jesus dicebat, docens „ in Templo: Quomodo dicunt Scribæ Chri„ stum esse filium David? Ipse enim David „ dicit in Spir. S., *Spir. S. afflatus*: Dixit „ Dominus Domino meo, Sede a dextris meis „ donec ponam inimicos tuos scabellum pe„ dum tuorum. Ipse ergo David dicit eum „ Dominum, & unde est filius ejus ". Qua igitur ratione fieri potest ut ejusdem sit Dominus & filius? *Et multa turba*, magna pars plebis, *eum libenter audivit*, Pharisæis, Legisper., & Senatoribus ejus doctrinam contemptui habentibus.

7. *Et dicebat eis in doctrina sua*, inter docendum: *Cavete a Scribis*, a Legisperit. superbia, fastu, hypocrisi, avaritia, *qui volunt in stolis ambulare*, affectant incedere cum veste talari, eleganti, magnifica, ad pompam & ostentationem; *& salutari in foro, & in primis cathedris sedere in Synagogis, & primos discubitus in cœnis: qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis*: quæstum facientes pietatis specie: *Hi accipient prolixius judicium*, graviorem damnationem. Vide quæ diximus ad c. 23. S. Matth.

8. *Et sedens Jesus contra gazophylacium*, juxta arcam in quam mittebantur nummi Templo oblati, *aspiciebat quomodo turba*, populus, *jactaret æs in gazophylacium*: *& multi*

ti divites jactabant multa, magnam pecuniam jactabant ad oſtentationem. *Cum veniſſet autem vidua una pauper, miſit duo minuta*, duos minutulos numeros æreos *quod eſt quadrans*, 4. pars ſolidi. *Et convocans diſcipulos ſuos, ait illis: Amen dico vobis, Quoniam vidua hæc pauper plus omnibus miſit, qui miſerunt in gazophylacium* (*Conf. cum Luc.* 21. *v.* 1. 2. 3. 4). ſi ejus animus, pietas & charitas ſpectentur, ex quibus oblationes & eleemoſyna apud Deum æſtimantur. *Omnes enim ex eo quod abundabat illis miſerunt*: ex eo quod illis redundabat, ex ſuperfluo: *Hæc vero de penuria ſua omnia quæ habuit miſit, totum victum ſuum.* Nihil prorſus ſibi reſervavit: ſed quod ſibi ad diurnum victum neceſſarium erat, totum obtulit religioſa liberalitate.

SENSUS MORALIS.

1. *Vineam paſtinavit homo, & circumdedit ſepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregre profectus eſt*, &c. Vinea Domini, tropologico ſenſu, Anima eſt. Hanc plantavit creando, & in corpus infundendo, ac ſanctificando per baptiſmum quo nova in Chriſto creatura facta eſt. Sepe circumdedit eam mandat. ſuorum: Fodit in ea lacum ſeu torcular, Sacramenta nempe & Sacrificium, ex quibus in eam fluit Chriſti ſanguis. Turris eſt Eccl., ubi Anima a terra per orationem evecta, & ab hoſtibus ſuis tuta, invenit clypeos & omnem armaturam fortium ad victoriam de illis reportandam. Animæ noſtræ Domini non ſumus, ſed coloni. Dominus ejus Deus eſt, cui fructus juſtitiæ & bonorum operum per ejus gratiam provenientes reddere debemus. Miſit ſervum ſuum, ſanct. ſcilicet inſpirationes & pios motus, ut fructum ſeu proventum vineæ ſuæ exigeret: ſed miſſus ſervus cæditur & vacuus dimittitur, cum ſanct. inſpirationes rejiciuntur, cum bonæ cogitationes & pia deſideria vitio noſtro inutilia & vacua fiunt. Servum alterum mittit, videlicet Script. S., quarum lectionem negligimus, vel ore Paſtorum & Concionat. eas audire minime curamus, aut ſecundum illas vitam noſtram inſtituere nolumus. Plures alios ſervos mittit (*Beda*), SS., quorum exempla non imitamur. Mittit demum Filium chariſſimum in incarnat., in Euchariſtia, quæ extenſio Incarn. eſt, ut cor noſtrum ſibi vendicet, ut gratiarum ſuarum fructus exigat; ſed nec illum veneramur, immo conculcamus; occidimus, quantum in nobis eſt, *rurſus crucifigentes* & extra vineam ejicientes. Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet in hora mortis & judicii, & perdet malos colonos: interimque donum gratiæ quod ſpernunt ſuperbi, humilibus datur. Caveamus, fratres, ne quis noſtrum deſit gratiæ Dei, ne Spir. S. nos ad bonum moventi & excitanti contumeliam faciamus, ne Filium Dei mortaliter peccando conculcemus & occidamus, moralem vitam qua in cordibus noſtris per charitatem vivit, illi eripientes.

2. *Reddite igitur quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.* Parendum Regi propter Deum, ſolvenda ipſi tributa, ad ejus Imperium contra publicos hoſtes pugnandum: ſed ſi quid contra Dei Legem vel Rex ipſe juberet, Deo magis quam hominibus obedire oportet. Pro Regibus orandus eſt Deus, ut det illi *Vitam prolixam, imperium ſecurum, domum tutam, exercitus fortes, Senatum fidelem, populum probum, orbem quietum* (*Tert. in Apolog.*). Sed Deo in primis obedire debemus, illum timere, colere, amare. „Imperat. neceſſe eſt ſuſpiciamus, ut eum „ quem Dom. noſter elegit. Et merito dixe„ rim, Noſter eſt magis Cæſar, a noſtro Deo „ conſtitutus. Itaque & in eo plus ego illi „ operor in ſalutem, quod non ſolum ab eo „ poſtulo eam qui poteſt præſtare; aut quod „ talis poſtulo qui merear impetrare: ſed et„ iam quod temperans Majeſtatem Cæſaris in„ fra Deum, magis illum commendo Deo, „ cui ſoli ſubjicio. Subjicio autem cui non „ adæquo. Non enim Deum Imper. dicam, „ vel quia mentiri neſcio, vel quia illum de„ ridere non audeo, vel quia nec ipſe ſe Deum „ volet dici. Si homo ſit, intereſt homini „ Deo cedere. Satis habet appellari Impe„ rator. Grande & hoc nomen eſt quod Deo „ traditur.... Eſto religioſus in Deum, qui „ vis illum propitium Imperatori. *Reddite „ ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ „ ſunt Dei, Deo.* Quemadmodum (*Beda*) „ Cæſar exigit a nobis impreſſionem imaginis „ ſuæ, ſic & Deus; ut quemadmodum illi „ redditur nummus, ſic Deo reddatur ani„ ma lumine vultus ejus illuſtrata, atque ſi„ gnata. *Unde Pſalm.* Signatum eſt (*inquit*) „ ſuper nos lumen vultus tui, Domine. Hoc „ lumen eſt totum hominis, & verum bonum, „ quod non oculis, ſed mente conſpicitur. „ Signatum autem dixit in nobis, tamquam „ denarius ſignatur Regis imagine". Homo enim factus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei, quam peccando corrupit. *Bonum ergo ejus eſt verum atque æternum, ſi renaſcendo ſignetur.* Adeo in nobis imago divina per peccata gravia quæ committimus, detrita, obſcurata & deformata eſt, ut dicere liceat:

Cu-

Cujus eſt imago, & ſuperſcriptio? Quemadmodum igitur: *portavimus imaginem terreni* hominis, *ſic portemus imaginem cœleſtis* (1. *Cor.* 15. 40.).

3. *De mortuis autem quod reſurgant, non legiſtis in libro Moyſis, ſuper rubum quomodo dixerit illi Deus: Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. Non eſt mortuorum Deus, ſed viventium.* Lugendum quod plerique Chriſtiani vivant, quaſi alia vita futura non eſſet, operibus, ſin minus verbis dicentes: „ Venite, & fruamur bonis quæ „ ſunt & utamur creatura tamquam in ju„ ventute celeriter. Coronemus nos roſis an„ tequam marceſcant, nullum pratum ſit, „ quod non pertranſeat luxuria noſtra..... „ Manducemus, & bibamus, cras enim mo„ riemur " (*Sap.* 2.). Deo vivamus, ut ſit Deus noſter & merces æterna (1. *Cor.* 15. 32.): rebus omnibus creatis bene utamur, ut Deo noſtro fruamur. Laboremus æternitati. Quid temporalibus & tranſitoriis rebus inhæremus, felicis æternitatis candidati.

4. *Primum omnium mandatum eſt: Diliges Dom. Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* Manifeſte nos docuit Dom. neminem poſſe duobus dominis ſervire. Et hoc igitur loco docemur. „ Dilectionem non partiri in Deum „ & aurum, in Deum & uxorem, in Deum „ & liberos, in Deum & amicos, ſed totam „ dilectionis vim Creatori Deo conſecrare. „ Deinde ſecundum Creat. quæ unicuique con„ veniant impartiri, & parentibus, & uxo„ ri, & liberis, & fratribus, & amicis. Si„ quidem pertinet ad dilectionem Dei hæc „ etiam præſtare. Qui enim diligit me (*in„ quit*) mandata mea ſervabit" (*Theodoret. Interrog.* 3. *in Deut.*). Mandata vero Dei iſta præcipiunt. Deum ex toto corde non diligit, immo vere non diligit, qui ejus beneficia magis quam ipſum diligit. „ Quemadmodum ſi „ ſponſus faceret ſponſæ ſuæ annulum, & il„ la acceptum annulum plus diligeret quam „ ſponſum, qui illi fecit annulum, nonne in „ ipſo dono ſponſi adultera anima deprehen„ deretur, quamvis hoc amaret quod dedit „ ſponſus? Si diceret: Sufficit mihi annulus „ iſte, jam illius faciem nolo videre: qualis „ eſſet? Quis non deteſtaretur hanc amentiam? „ Quis non adulterinum animum convinceret? „ Amas aurum pro viro, amas annulum pro „ ſponſo. Si hoc eſt in te ut ames annulum „ pro ſponſo tuo, & nolis videre ſponſum „ tuum, ad hoc tibi arrham dedit, ut non te „ oppigneraret, *ſed averteret* (*S. Aug. Tr.* 2. „ *in Ep. Jo.*). Ad hoc utique arrham dat ſponſus, ut in arrha ſua ipſe ametur. Dedit ti„ bi Deus omnia iſta, ama illum qui fecit. „ Plus eſt quod tibi vult dare, id eſt, ſe „ ipſum qui iſta fecit. Si autem amaveris hæc, „ quamvis Deus illa fecerit, & neglexeris „ Creatorem, & amaveris mundum, nonne „ amor tuus adulterinus deputabitur? (*S. „ Aug. Ep.* 52. *ad Maced.*) *In dilectione Dei „ reperitur quicquid vere hominem ornare „ & nobilitare poteſt. Si ornet ac nobilitet „ virtus in hac vita*; Virtus non eſt, niſi „ diligere quod diligendum eſt. *Si ornet ac „ nobilitet ſanitas*: Charitas eſt ſanitas; tunc „ plena ſanitas, quando plena Charitas. *Si „ ornet poteſtas*; quem regnare delectat, uni „ omnium regnatori Deo ſubditus hæreat, „ plus eum diligendo quam ſe ipſum. *Si or„ net ſapientia*; Summa & vera ſapientia eſt „ in præcepto illo primo, Diliges Dominum „ Deum tuum ex toto corde, & ex tota a„ nima tua: Ac per hoc ſapientia eſt chari„ tas Dei. *Si ornet ac nobilitet pulchritu„ do:* Anima noſtra fœda eſt per iniquita„ tem, *amando Deum pulchra efficitur* (*S. „ Aug. Tr.* 9. *in Ep. Jo. l. de Perfect. In„ ſtit. c.* 3. *l. de vera Relig. c.* 18. *Ep.* 12. „ *c.* 18.). Qualis amor eſt, qui reddit pul„ chram amantem? Quantum in te creſcit „ amor, tantum creſcit pulchritudo, quia „ ipſa charitas eſt animæ pulchritudo " (*S. Aug. in Tr.* 9. *in Ep. Jo.*). Primum omnium mandatum eſt: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Deo igitur obedientes, illud diligentiſſime præcaveamus, quod Deus nos ſuper omnia præcavere voluit, ut ipſum ex toto corde diligamus (*Joſ.* 23. 21.). *Hoc tantum diligentiſſime præcavete, ut diligatis Dominum Deum veſtrum* (*S. Aug. ſer.* 5. *de Verb. Dom.*). Adde charitatem, proſunt omnia: detrahe charitatem, nihil proſunt cetera. Sed quia te amare non poſſum, Domine Deus meus, niſi amorem tuum dederis mihi: *Totum cor meum flamma tui amoris accendat: nihil in me relinquatur mihi, nec quo reſpiciam ad me ipſum; ſed totus in te æſtuem, totus in te ardeam, totus diligam te, tamquam inflammatus abs te* (*S. Aug. in Pſ.* 137. *n.* 2.).

5. *Secundum autem ſimile eſt illi: Diliges proximum tuum tamquam teipſum. Majus horum aliud mandatum non eſt.* Vere proximum ſicut nos ipſos diligimus, ſi immunitatem ab iiſdem malis, a quibus immunes eſſe volumus, & bonorum eorumdem poſſeſſionem, præſertim vero fruitionem ſummi, immutabilis æternique boni ipſi pariter optemus. *Mandatum novum do vobis* (inquit Chriſt.) *ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos.* Hoc ergo præceptum Domini teneamus, ut nos

invicem diligamus : & quicquid aliud præcepit, faciemus; quoniam quicquid est aliud hic habemus. *Discernitur quippe ista dilectio ab illa dilectione qua se invicem diligunt homines* sicuti homines : nam ut discerneretur, adjunctum est, *Sicut dilexi vos*. „ Ut quid „ enim diligit nos Christ. nisi ut regnare pos„ simus cum Christo? Ad hoc ergo & nos in„ vicem diligamus, ut dilectionem nostram „ discernamus a ceteris, qui non ad hoc se „ invicem diligunt, quia nec diligunt. Qui „ autem se propter habendum Deum dili„ gunt, ipsi se diligunt: ideo ut se diligant, „ Deum diligunt. Non est hæc dilectio in „ omnibus hominibus: pauci se propterea di„ ligunt, ut sit Deus omnia in omnibus. Qui „ sancte & spiritualiter diligit proximos, eos „ amat aut quia justi sunt, aut ut justi fiant". (*S. Aug. Tr. 83. in Jo.*) Sic enim & se ipsum amare debet, aut quia justus est, aut justus ut sit. Sic enim diligit proximum tamquam se ipsum sine ullo periculo. Qui enim aliter se diligit, injuste se diligit, quoniam ad hoc se diligit, ut sit injustus, ad hoc ergo ut sit malus, ac per hoc jam non se diligit: *Qui* enim *diligit iniquitatem, odit animam suam. Qui* proximum hoc modo *non diligit, manet in morte*. (*Beda in c. 13. Ep. ad Rom.*) Diligamus ergo, *non verbo, neque lingua, sed opere & veritate*, nempe eleemosynarum largitione, hospitalitate, consilio, aliisque beneficentiæ & dilectionis officiis. Sine Dei proximique amore sincero & actuoso ne ipsa quidem sacramenta prosunt. *In hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli*. (*1. Jo. 3.*) *Omnis qui non est justus*, nocendo nemini, & cui potest benefaciendo, *non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum*. Igitur *Dilectio sola discernit inter filios Dei, & filios diaboli*. (*Beda.*)

6 *Cavete a Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & salutari in foro, & in primis cathedris sedere in Synagogis, & primos discubitus in cœnis : Qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis : Hi accipient prolixius judicium*. Doctores & directores hypocritæ velut pestes fugiendi. His autem characteribus agnoscuntur. 1. Externorum quorumdam operum vel signorum singularitate spectabiles videri volunt. 2. Hominum existimationem, laudem, & quicquid ad pietatis opinionem illis conciliandam conducere potest, ambiunt & affectant. 3. In omnibus quæ Relig. spectant, ceteris amant anteponi. 4. In publicis conventibus reliquis omnibus eminere. Humilitatem verbis tenus profiteri, ut altius ascendere compellantur. Contemplat. & prolixiores orationes simulare. Hac arte pecunias piarum mulierum emungere. „ Tales sunt nostris temporibus „ Quietistæ, Homines (*2. Tim. 3.*) se ipsos „ amantes, incontinentes, protervi, tumidi, „ & voluptatum amatores magis quam Dei; „ habentes speciem quidem pietatis, virtu„ tem autem ejus abnegantes. Et hoc devi„ ta : ex his enim sunt qui penetrant do„ mos, & captivas ducunt mulierculas one„ ratas peccatis, quæ ducuntur variis desi„ deriis. Hi resistunt veritati, homines cor„ rupti mente, reprobi circa fidem, sed ul„ tra non proficient: insipientia enim eorum „ manifesta erit omnibus. *Isti homines* exi„ stimant quæstum esse pietatem " .(*2 Tim. 6. 5.*) Hos egregie describit piissimus Vitæ Spir. Mag. *Jo. Taulerus*. Ser. 2. in Dom. 1. Quadr. „ Se, *inquit*, contemplatores vocant „ eosque cognoscere licebit ex naturali illa „ quiete, quam intra se otio dedi sentiant. „ Hi se a peccatis immunes, Deo sine me„ dio unitos, omnibus & divinis & humanis „ solutos legibus, & ad nulla demum opera „ bona obligatos arbitrantur; hoc errore se„ ducti, quod putent otium illud cui vacant, „ pro sui nobilitate ac excellentia nullo pa„ cto esse interturbandum impediendumque. „ Hinc enim repudiant subjectionem, nec „ quicquam omnino sursum vel deorsum ope„ rantur; ac velut instrumentum artificem „ præstolatur, nihil sine illo efficiens, ita „ & ipsi divinam exspectant operationem, „ nihil ipsi penitus agentes. Putant enim sua „ actione divinum opus fore præpediendum. „ Nihil itaque penitus in virtutibus sese exer„ cent, sed otio vanissimo tradunt. Non gra„ tias agere, non Deum laudare, nihil ha„ bere, nihil cognoscere, nihil amare, nihil „ orare, nihil desiderare volunt. Hæc omnia „ tamquam noxia postponunt. Quicquid enim „ orare possent, jam habere se putant : & „ ita paupertatem spiritus sibi arrogant, cum „ ab omni propia voluntate alieni sint, ut „ videtur, omnemque proprietatem & ele„ ctionem abdicarint, jam quod ad Eccl. le„ ges attinet, ea omnia non modo confecu„ tos, sed & transcendisse se credunt, ob „ quæ cuncta S. Eccl. præcepta, ritus, con„ suetudines, cæremoniæ rationabiliter insti„ tutæ sunt. Ad hæc, persuasum habent, „ neminem, nec ipsum quicquam sibi vel da„ re posse, vel auferre, eo quod exercitia „ omnia, cunctaque virtutes ad extremum „ usque patiendo superarint, transcenderint„ que, ut ipsis videtur, atque ad meram si„ ve puram quamdam facultatem seu otium „ pertigerint, sintque ab omni virtute abso„ luti seu expediti. Huc autem, ut ita a

„ vic-

„virtutibus aliquis expediatur ſeu efficiatur li-
„ber, atque ad illud vacuum pertingat otium,
„plus requiri laboris inquiunt, quam ad ipſas
„virtutes conſequendas. Hac de cauſa tan-
„tam ſibi libertatem uſurpant, ut nulli pror-
„ſus obedire velint, neque Pp. nec Epiſco-
„pis, nec Paſtoribus ſuis. Et quamvis in-
„terdum extrinſecus obedire ſe ſimulent,
„intus tamen nulli omnino ſubjiciuntur, nec
„voluntate, nec actione. Ab omnibus S. Eccl.
„conſuetudinibus ac legibus immunes & ex-
„empti eſſe volunt, palam aſſerentes, quod
„quamdiu aliquis virtutibus aſſequendis na-
„vat operam, tamdiu adhuc imperfectus ſit:
„quidque ſit vera ſpiritus paupertas, & o-
„tium ſive vacuitas iſta, prorſus ignoret.
„Inſuper credunt omnia tam Angelorum
„quam hominum merita ſe viciſſe, nec de-
„inceps ullum poſſe vel virtutis augmentum
„capere, vel admittere peccatum, ea de
„cauſa quod abſque voluntate vivant, ut
„ipſis videtur, ſpiritumque ſuum quieti ac
„otio tradiderint, & in ſeipſis annichilati,
„unum cum Deo effecti ſint. Proinde cun-
„ctis naturæ deſideriis abſque peccato libe-
„re ſe ſatisfacere poſſe ſtultiſſime credunt,
„utpote qui ſummam adepti ſint innocen-
„tiam, quibuſque lex nulla poſita ſit. Bre-
„viter ergo ne ſpiritus otium, quies & li-
„bertas ullum patiatur impedimentum, cun-
„ctis naturæ affectibus & concupiſcentiis in-
„dulgent & obſequuntur. Nulla eis vel de
„jejuniis, vel de Feſtorum obſerv. vel de
„aliquo præcepto cura eſt, niſi quatenus hac
„in parte hominum facies verentur, aut ho-
„minibus placere appetunt. Nullam enim
„de re quacumque conſcientiam habent. Af-
„ſeverare non dubitem, latrones quoſque &
„omnes in manifeſtis ſceleribus vitam agen-
„tes, ejuſmodi hominibus meliores eſſe“.

Aliud Pſeudocontemplantium genus Tauleru ſ deſcribit, „ qui pariter perſuaſum ha-
„bent, ſe nulli virtutum actioni adſtrictos,
„ſed ab omni operatione expeditos & otio-
„ſos, Deique inſtrumentum eſſe, in quo il-
„le quicquid velit operetur, ſolumque paſ-
„ſivos eſſe, ſive patientes abſque omni actio-
„ne. Dicunt autem, ea opera quæ Deus
„cum ipſis perficit & operatur, multo ex-
„cellentiora, magiſque meritoria eſſe, quam
„cujuslibet alterius hominis opera, qui hæc
„per ſe ipſum agit, licet in gratia Dei: Se-
„que Dei patientes nuncupant, eo quod Dei
„ſuſtineant ſeu patiantur opera, quæ ipſe
„(ut putant miſeri) in eis operatur. Ve-
„rum quamvis nihil ipſi intus agant, quam-
„vis otium ſectentur & quietem, mercede
„tamen fruſtrari nolunt. Attamen quicquid
„agant, nihil ſe peccare arbitrantur, cum
„Deus id per eos efficiat, ut ipſi dicunt, &
„quicquid ipſe velit, id, per eos fiat, nec
„prorſus aliud aliquid. Humilitatem quam-
„dam præ ſe ferunt in converſatione & a-
„ctibus ſuis, facileque adverſa omnia tole-
„rant ea de cauſa quod ſe Dei inſtrumen-
„tum eſſe arbitrentur, per quod ille pro gra-
„tiſſima ſua voluntate operetur. Sunt igitur
„iſti veris Dei amicis admodum ſimiles in
„multis: ſed in hoc nimium oberrant, quod
„omnia ea quæ intus moventur ſive bona
„ſint, ſive mala, a Spir. S. procedere & fieri
„putant: Ceterum difficulter agnoſci queunt,
„quod vitam ſuam & vitæ modum optime
„tueri, & gloſſis quibuſdam ordinare ſciant.
„Eſt tamen in quo agnoſci poterunt, ipſo-
„rum videlicet propria voluntas, puta quod
„mortem potius obirent, quam aliquid vel
„minimum eorum abnegarent, deſerentve,
„quæ cum proprietate poſſident“.

7. *Amen dico vobis, Quoniam vidua hæc pauper plus omnibus miſit, qui miſerunt in gazophylacium*, &c. Moraliter Dom. inſtituit univerſos, ne quis a collatione miniſterii paupertatis amore revocetur: nec ſibi divites blandiantur, quod plus videantur conferre quam pauperes. „ Uberior eſt enim nummus
„e parvo; quia non quantum detur, ſed
„quantum reſideat, expenditur. Nemo plus
„tribuit, quam quæ nihil ſibi reliquit . . . .
„Spectat vos Dominus ſemper, cum ad ga-
„zophylacium accedit, & de bonorum ope-
„rum mercedibus ſtipem putatis egentibus
„conferendam. Quantum eſt igitur ut æra
„tua conferas, & Chriſti corpus acquiras?
„Noli ergo vacua prodire in conſpectum Do-
„mini Dei tui, vacua miſericordiæ, vacua
„fidei, vacua caſtitatis; non enim inanes Do-
„minus, ſed virtutibus opimas ſpectare Jeſus &
„laudare conſuevit“. (*S. Amb. l. de Vid. c.* 5.)

Vidua iſta plus omnibus miſit. „ Multum
„beata mulier (*S. Cypr. Tract. de Op. & eleem.*) & glorioſa, quæ etiam ante diem
„judicii meruit Judicis voce laudari. Pudeat
„divites ſterilitatis atque infidelitatis ſuæ:
„Vidua, & inops vidua in opere larga in-
„venitur. (*Luc.* 21. 4.) Cumque univerſa
„quæ dantur, pupillis & viduis conferan-
„tur, dat illa quam oportebat accipere, ut
„ſciamus quæ pœna ſterilem divitem ma-
„neat, quando hoc documento operari et-
„iam pauperes debeant. Atque ut intelliga-
„mus hæc opera Deo dari, & eum quiſquis
„hæc faciat, Dominum promereri; Chriſt.
„illud Dei dona appellat, & in dona Dei
„viduam 2. quadrantes miſiſſe ſignificat, ut
„magis ac magis poſſit eſſe manifeſtum, quia

„ qui miſeretur pauperis, Deum fœnerat... „ (*Omnes hi ex abundanti ſibi miſerunt in* „ *munera Dei.*) Porro ſi Deus eleemoſynis „ pauperum fœneratur, & cum datur mini- „ mis, Chriſto datur, non eſt quod quis ter- „ rena cœleſtibus præferat, nec divinis, hu- „ mana præponat. Sic Vidua illa 3 Regn. „ lib. (17) cum in ſiccitate & fame con- „ ſumptis omnibus de modico farre & oleo „ quod ſuperfuerat, feciſſet ſubcinericium pa- „ nem, quo aſſumpto moritura cum liberis „ eſſet; ſupervenit Elias, & petiit ſibi prius „ ad edendum dari; tunc quod ſuperfuiſſet, „ inde illam cum filiis ſuis veſci; nec ob- „ temperare illa dubitavit, aut Eliæ filios ma- „ ter in fame & egeſtate præpoſuit. Fit immo „ in conſpectu Dei quod Deo placeat; prompte „ ac libenter quod petebatur: *nec de abun-* „ *dantia portio, ſed de modico totum da-* „ *tur*, & eſurientibus liberis alter prius paſ- „ ſcitur, neque in penuria & fame cibus an- „ tequam miſericordia cogitatur, ut dum in „ opere ſalutari carnaliter vita contemnitur, „ ſpiritualiter anima ſervetur. Elias itaque „ typum Chriſti gerens, & quod ille pro „ miſericordia vicem ſingulis reddat, oſten- „ dens, reſpondit, & dixit: *Hæc dicit Do-* „ *minus, Fidelia farris non deficiet, & ca-* „ *pſaces olei non minuetur uſque in diem* „ *quo dabit Dominus imbrem ſuper terram.* „ Secundum divinæ pollicitationis fidem mul- „ tiplicata ſunt viduæ & cumulata quæ præ- „ ſtitit, & operibus juſtis ac miſericordiæ „ meritis augmenta & incrementa ſumenti- „ bus, farris & olei vaſa completa ſunt. Nec „ filiis abſtulit mater quod Eliæ dedit, ſed „ magis contulit filiis quod benigne & pie „ fecit. Et illa nondum Chriſtum ſciebat, „ nondum præcepta ejus audierat, non cru- „ ce & paſſione ejus redempta, cibum & „ potum pro ſanguine rependebat; ut ex hoc „ appareat, quantum in Eccleſ. peccet, qui „ ſe & filios Chriſto anteponens, divitias ſuas „ ſervat, nec patrimonium copioſum cum in- „ digentium paupertate communicat " .... Sedens Jeſus contra gazophylacium, aſpicie- bat quomodo turba jactaret æs in gazophy- lacium. „ Quale munus eſt, cujus editio Deo „ ſpectante celebratur? Si in Gentilium mu- „ nere grande & glorioſum videtur, Proconſ. „ vel Imp. habere præſentes, & apparatus ac „ ſumptus apud munerarios major eſt, ut „ poſſint placere majoribus: quanto illuſtrior „ muneris & major eſt gloria Deum & Chri- „ ſtum ſpectatores habere? Quanto iſthic & „ apparatus uberior, & ſumptus largior ex- „ hibendus eſt, ubi ad ſpectaculum conve- „ niunt cœlorum virtutes, conveniunt An- „ geli omnes; ubi muneratio non quadriga „ vel Conſulatus petitur, ſed vita æterna „ præſtatur; nec captatur inanis & tempora- „ rius favor vulgi, ſed perpetuum præmium „ Regni cœleſtis accipitur " ? (*S. Cypr. ib.*) Vidua iſta plus omnibus miſit., Dicat pauper, „ Deus meus; dicat dives, Deus meus: mi- „ nus ille habet, plus hic habet; ſed argen- „ tum, non Deum. Ut perveniret ad Deum „ Zacchæus dives, dedit dimidium patrimo- „ nii ſui: ut perveniret Petrus, retia & na- „ vem dimiſit; ut perveniret vidua, duo mi- „ nuta dedit; ut perveniret pauperior, cali- „ cem aquæ frigidæ porrexit; ut perveniret „ penitus pauper & egenus; ſolam bonam „ voluntatem tribuit. Diverſa dederunt, ſed „ ad unum pervenerunt, quia non diverſa „ amaverunt ". (*S. Aug. ſer 47. de Ovib. c. 16.*)

CAPUT XIII.

Senſus Litteralis.

1. ET *cum egrederetur de Templo, ait illi unus ex diſcipulis ſuis: Magiſter, aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ.* Cum inter ſe colloquerentur diſcipuli de magnificentia ſtructuræ donorumque Templi, unus ceterorum nomine Chriſtum rogavit, ut lapides ac ſtructuram conſideraret. Confer cum Matth. 24. 1. Luc. 21. 5. *Et cum ſederet in monte Olivarum contra Templum*, e regione Templi, *interrogaverunt eum ſeparatim Petr. & Jacob., & Joa. & Andreas: Dic nobis quando iſta fient; & quod ſignum erit, quando hæc omnia incipient conſummari.* Quando erunt proxime conſummanda. *Et reſpondens Jeſus cœpit dicere illis: Videte ne quis vos ſeducat.* Cavete a ſeductoribus: *Multi enim venient in nomine meo*, nomen meum uſurpantes, dicentes, *Quia ego ſum*, Chriſtus Judæis promiſſus & exſpectatus.

2. *Videte autem voſmetipſos.* Vobis ipſis proſpicite & cavete. *Tradent enim vos* ante Urbis Templique excidium, *in Conciliis, & in Synagogis vapulabitis, & ante Præſides & Reges ſtabitis propter me, in teſtimonium illis*, ut teſtimonium de Divinit. mea, & Evang. veritate coram illis perhibeatis. Vide Comment. noſtrum in c. 24. S. Matt.

3. *Sed in illis diebus, poſt tribulationem illam*, poſt illos dies tribulationis, poſt calamitoſa Eccl. meæ tempora, & Antichr. perſecutionem, *Sol contenebrabitur, & Luna non dabit ſplendorem ſuum.* Vide quæ diximus ad c. 24. S. Matt.

4. *De die autem illo vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, niſi*

Pa-

Pater. Neſcit Filius, (*S. Cyril. Alex. l. 9. de Trinit.*) ut homo, quamvis enim diem illum nuſquam ignoraverit C. J., illius tamen ſcientiam non habuit ratione humanitatis, ſed divinitatis. Vel, neſcivit ut Patris legatus & interpres, ut nobis revelaret. *Hoc neſcit (S. Aug. l. 1. de Trin. c. 12.) quod neſcientes facit, id eſt, quod non ita ſciebat ut tunc Diſcipulis indicaret: ſicut dictum eſt Abrahæ* (*Gen. 22. 22.*): Nunc cognovi quod timeas Deum, *id eſt, Nunc feci ut cognoſceres; quia & ipſe ſibi in illa tentatione probatus innotuit. Nam & illud utique dicturus erat diſcipulis tempore opportuno, de quo futuro tamquam præterito loquens ait*: (*Joan. 15. 15.*) „ Jam non dicam vos ſervos, ſed amicos. Servus enim neſcit voluntatem Domini ſui: Vos autem dixi amicos, quia omnia „ quæcumque audivi a Patre, nota vobis feci: *Quod nondum fecerat, ſed quia certo „ facturus erat, quaſi jam feciſſet locutus „ eſt. Ipſi enim ait* (*Jo. 16. 12.*): Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis illa portare modo, *inter quæ intelligitur &* De „ die & hora. *Nam & Apoſt.* (*1. Cor. 2.*): „ Neque enim judicavi me (*inquit*) ſcire „ aliquid in vobis niſi C. J. & hunc crucifixum “. *Eis enim loquebatur, qui capere altiora de Chriſti Deitate non poterant. Quibus etiam paulo poſt dicit* (*1. Cor. 3.*), Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus. *Hoc ergo inter illos neſciebat, quod per illum ſcire non poterant. Et hoc ſolum ſe ſcire dicebat, quod eos per illum ſcire oportebat. Denique ſciebat inter perfectos, quod inter parvulos neſciebat. Ibi quippe ait* (*1. Cor. 2.*), Sapientiam loquimur inter perfectos. *Eo namque genere locutionis neſcire quiſque dicitur quod occultat, quo dicitur foſſa cæca quæ occulta eſt. Neque enim aliquo genere loquuntur Scripturæ, quod in conſuetudine humana non inveniatur; quia utique hominibus loquuntur*. Vide S. Chryſ. hom. 78. in Matt.

5. *Videte*, attendite vobiſmetipſis, *vigilate, & orate: neſcitis enim quando tempus ſit* judicii, ſeu generalis, ſeu privati uniuſcujuſque. *Sicut homo qui peregre profectus reliquit domum ſuam, & dedit ſervis ſuis poteſtatem cujuſque operis, & janitori præcepit ut vigilet*. Perinde ſe habet Filius hominis ac paterfamilias, qui peregre profectus, domum ſuam adminiſtrandam ſervis ſuis reliquit, certam functionem ſive miniſterium ſingulis demandans. *Et janitori* præſertim *præcepit* ut cuſtodiæ domus invigilet, ne hoſtes intrent, ne fures omnia diripiant, ne domeſtici officio ſuo deſint. *Vigilate ergo (neſcitis enim quando Dominus domus veniat: ſero, an media nocte an galli cantu, an mane)*. Neſcitis quo tempore, vel qua vitæ præſentis ætate quæ nocti ſimilis eſt (quæ per fidei obſcuritatem hoc in mundo ambulamus) ego qui dominus veſter ſum ac mundi, venturus ſim ad judicium. *Ne cum venerit repente, inveniat dormientes*. Vigilate (inquam) ne ſubito adveniens, qua non recogitatis hora, vos imparatos inveniam. *Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate*. Non veſtra tantum, ſed omnium intereſt, vigilare, ſi ſalutem æternam conſequi velint.

SENSUS MORALIS.

1. *Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis ſuper lapidem qui non deſtruetur*. Templum Jeroſolymit., Eccl. figura, Eccl. per Chriſtum fundata, & per Apoſt. prædicationem in Gentibus propagata, everſum eſt, Eccl. æternum duratura, quæ ex lapidibus vivis in Chriſto, ceu fundamento & lapide angulari ſuperædificatis conſtructa eſt, non terrena, ſed ſpiritalis domus. Lapides a ſummo & ſapientiſſimo Architecto electos, & a Spir. S. per charitatem compaginatos nihil diſſolvet, nihil deſtruet. Nihil enim illos ſeparabit a charitate Chriſti, in qua fundati ſunt. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum & honorificatum: & ipſi tamquam lapides vivi ſuperædificamini, domus ſpiritualis* (*1. Pet. 1.*). Hoc in Templo non carnales victimæ animantium, ſed ſpiritales hoſtiæ adorationis, laudis, humilitatis, in ara cordis, igne ferviđæ charitatis offeruntur Deo, qui in ſpiritu & veritate adoratur. *Offerre ſpirituales hoſtias, acceptabiles Deo per J. C.* Juſti temporales, qui ſecundum prædeſtinationem lapides non ſunt Templi illius æterni, in quo videbitur Deus Deorum in Sion, deſtruentur & diſſolventur, quia deficient a charitate, & in finem uſque non perſeverabunt. Hi a Chriſto Templi Domino deſeruntur, quem prius deſeruerunt. Seducuntur a ſpiritu mendacii, a magiſtris erroris, ſanam doctrinam non ſuſtinent, ſed a veritate auditum avertunt, atque ad fabulas convertuntur. Mundi vanitas, fallaces divitiæ, carnis ac voluptatum illecebræ, media ſunt quibus diabolus ad illorum ſeductionem abutitur, qui Chriſtum non ſequuntur ut Viam, non audiunt ut Veritatem, non amant & ſervant intra ſe ut Vitam. *Multi venient in nomine meo, dicentes, Quia ego ſum: & multos ſeducent*. Diſſidiis, bellis, diverſarum præliis cupiditatum,

studiorumque conflictibus perturbantur, scinduntur. Cor illorum, velut terra instabilis movetur, concutitur timore inordinato malorum hujus vitæ. Famem patiuntur bonorum temporalium in quibus spes inanes collocant. *Exurget gens contra gentem, & regnum adversus regnum, & terræmotus erunt per loca.* Tradit illos Deus in desideria cordis illorum: & hoc damnationis æternæ initium est. *Initium dolorum hæc.*

2. Interim electi persecut. patiuntur propter Christum, cui verbis atque operibus testimonium perhibent: carnalibus hominibus plerumque sunt odio propter nomen Christi, propter professionem pietatis, ob doctrinæ veritatem ac vitæ sanctimoniam. De mundo enim non sunt: nam si essent de mundo, mundus quod suum esset, diligeret; sed quia vocati sunt de mundo, ejusque mores damnant conversat. sua; propterea illos odit mundus. *Et eritis odio omnibus propter nomen meum.* A cognatis & domesticis sæpe tentantur, vexantur, affliguntur. Sæpe frater fratri, filio pater, filii parentibus in scandalum fiunt, & morte illos afficiunt, quantum in ipsis est; interficiunt animas quæ non moriuntur, cum illos a Deo avertere conantur. *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & consurgent filii in parentes, & morte afficient eos.* Veruntamen mundum cum suis erroribus, amoribus, & terroribus per Christi gratiam vincentes, & in justitia perseverantes, salutem æternam consequuntur. *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*

3. *Cum autem videritis abominationem desolationis, stantem ubi non debet..... Tunc qui in Judæa sunt, fugiant in montes.* Peccatum mortale abominatio desolationis est. Stat ubi non debet, in loco sanct. cum a Clericis & Monachis, aut etiam a Christianis quibuscumque, quorum nomen sanct. est, professio sancta, *Vocatis sanctis*, committitur. *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum?* (*Thren. Jer.* 4.) Impietas, sacrilegia, sacrament. abusus, *abominatio desolationis.....* QUID *est quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa?* (inquit Dom. per Proph. *Jer.* 11. 15.) Nos vero cum abominationem desolationis stare viderimus ubi non debet, hoc est, hæreses & flagitia regnare inter eos qui cœlestibus mysteriis videbantur esse consecrati, cum operantes iniquitatem, loquentes mendacium, viros sanguinum & dolosos, quos abominabitur Dominus, pacem fidelium turbare perpenderimus, tunc quicumque in Judæa, hoc est, in confessione veræ fidei persistimus, non terrenis infirmisque actibus mancipari, sed tanto altius virtutum culmen debemus ascendere, quanto plures ampla & errabunda vitiorum itinera sequi videmus (*Beda*). *Tunc qui super tectum est*, hoc est, *qui excedens animo carnalia, tamquam in aura libera spiritaliter vivit, ne descendat ad infimos actus pristinæ conversationis, neque ea quæ reliquerat mundi carnisve desideria repetat.* Domus namque nostra vel mundus hic, vel ipsa in qua degimus nostra intelligenda est caro, de qua dicit Apost. (*2. Cor.* 8.): *Scimus quod si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus.* Et qui operatur in Eccl., ac sicut Paul. & Apollo plantat & rigat, non respiciat spem sæcularem, cui renunciavit, nec retinacula vitæ labentis, quibus se ut nudus Christus sequeretur, exuerat, resumere incautus præsumat.

4. *Orate vero ut hyeme non fiant.* Ne fides nostra & charitas in Christum, abundante iniquitate refrigescat, neque otiosi in opere Dei torpeamus virtutum sabbato, sive cessatione ab actibus virtutum, quibus ad Dei fruitionem pervenitur, siquidem *Omnia agenda complectitur virtus, omnia optanda felicitas* (*S. Aug. l. 4. de Civ. Dei c. 21.*).

5. *Sed in illis diebus, post tribulationem illam, Sol contenebrabitur, & Luna non dabit splendorem suum: & stellæ cœli erunt descendentes, & virtutes quæ in cœlis sunt, movebuntur.* Impius, qui dum viveret, Christo non adhæsit, de Christo in hora mortis non cogitabit: *Sol contenebrabitur.* Qui ex fide non vixit, fidei lumine in extremis non irradiabitur ut ad Deum redeat: *Et luna non dabit splendorem suum.* Cœlestes illustrat. & inspirat. divinæ illi justo Dei judicio subtrahentur, qui ipsis tam frequenter abusus est. Deerit gratia ei, qui tam sæpe gratiæ defuit. Lumen ipsum naturale obscurabitur, cadet, deficiet. Moriens obliviscetur sui, qui dum viveret, oblitus est Dei. *Et stellæ cœli erunt decidentes.* Quantus erit tremor in judicii die, cum *Virtutes* ipsæ *quæ sunt in cœlis movebuntur*? De quibus S. Job (26. 11.) ait: *Columnæ cœli contremiscunt & pavent ad nutum ejus.* Quid facient tabulæ, quando trement columnæ? Quid virgula deserti patietur, cum cedrus paradisi concutietur? *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa & gloria.* Quomodo impius, qui secundum duritiam & impœnitens cor thesaurizavit sibi iram in die iræ; Christi judicis sustinebit adventum? Qui venientem ad se, & intra se Filium Dei susci-

ſcipere noluit, qui Incarn. ejus beneficio abuſus eſt, qui juſtificationis beneficio fuit ingratus, qui gratiam ſanctificantem per lethalia peccata amiſit, nec recuperare per pœnitentiam curavit, contra ſe venientem, videbit, non jam ſalvat., ſed judicem. Triplex Chriſti adventus, *Ad homines*, *in homines*, *contra homines* (*S. Bern. ſer. 3. de Adv.*). 1. olim ad omnes in Incarnat. 2. non in omnes, in juſtificatione. Quot enim filii iræ manſerunt, in infidelitate mortui, baptiſmo non regenerati? *Non fecit taliter omni nationi.* 3. nec contra omnes, ſed ſolum contra impios & reprobos. 1. in infirmitate, 2. in charitate & ſuavitate. *Dominus* enim *dat benignitatem & terra noſtra dat fructum ſuum.* 3. in gloria & multa virtute. *Quis mihi tribuat* (inquit S. Job 14. 12.) *ut in inferno protegas me, & abſcondas me, donec pertranſeat furor tuus, & conſtituas mihi tempus, in quo recorderis mei?* Abſcondere ſe non poterit impius a furore æterni judicis; furoris illius pondus æternum in inferis ſuſtinebit; non pertranſibit umquam indignatio Dei in reprobos, quia numquam deſinent eorum peccata: *Numquam carebunt ſupplicio, quia numquam voluerunt carere peccato* (*S. Greg. M.*). Nuſquam illorum recordabitur, ſed continebit in ira ſua ſempiterna miſericordias ſuas. *Tempus non erit amplius.* Non erit amplius tempus miſerendi. Æternum dicent ad Deum deſperantes: *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ adverſaris mihi* (*Job* 30. 21.).

6. *De die autem illo vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, niſi Pater.* Poſt Reſurr. interrogatus ab Apoſt. de die judicii, ſeu reſtitutionis regni Iſrael, reſpondit: *Non eſt veſtrum ſcire tempora vel momenta quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Quando dicit, *Non eſt veſtrum ſcire*, oſtendit quod ipſe ſciat, ſed non expediat noſſe Apoſt.: *Ut ſemper incerti de adventu Judicis, ſic quotidie vivant, quaſi die alia judicandi ſint* (*S. Hier. in c. 24. Matt.*).

7. *Videte, vigilate, & orate: neſcitis enim quando tempus ſit.* Cor veſtrum examinare antequam veniat qui ſcrutabitur Jeruſalem in lucernis, cogitationes, deſideria, verba, opera, intentiones veſtras conſiderate; quicquid mali feciſtis, quicquid boni omiſiſtis: Recogitate omnes annos veſtros in amaritudine animæ veſtræ. *Videte*, cavete diligenter ne mors intret per feneſtras, ne peccatum per ſenſus irrepat, ne inimicus intret per portas Jeruſalem. Omni ſollicitudine cor veſtrum expurgate, & immaculatum ſervate. *Vigilate.* Sed quia niſi Dominus cuſtodierit civitatem fruſtra vigilat qui cuſtodit eam, protectionem Dei cœli, & miſericordiam invocate. *Orate.* Sic ad judicium ſeu generale, ſeu particulare ſe comparare Chriſtianus quiſque debet. *Statutum eſt* enim *omnibus hominibus ſemel mori, poſt hæc autem judicium* (*Heb.* 9. 17.). Mors certiſſima, incertum qua ætate, quo mortis genere, qua die, qua hora morituri ſumus. Semel mori, magnum oraculum; quando mori, magnum arcanum: male mori, magnum & irreparabile malum. *Mors peccatorum peſſima* (Pſ. 33. 22.). *Vigilate, neſcitis enim quando tempus ſit..... Tunc autem unicuique veniet dies ille, cum venerit ei dies, ut talis hinc exeat, qualis judicandus eſt illo die* (*S. Aug. Ep.* 199. *al.* 80.). Ideo latet nos ille dies, ut a nobis obſerventur omnes dies. Videamus itaque, ut ſciamus quid nobis deſit, vigilemus, ne intremus in tentationem; oremus ſemper, & non deficiamus, *Expectantes beatam ſpem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvat. noſtri J. C. qui dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum* (*Tit.* 2. 13.).

CAPUT XIV.

Senſus Litteralis.

1. ERat autem Paſcha, & *Azyma poſt biduum.* Poſt biduum a Serm. cap. præc. inchoatum, celebrandus erat dies feſtus Paſchæ & Azymorum. Ipſa enim die qua Paſchalis agnus immolabatur & comedebatur ad veſperam incipiebat Azymorum uſus in cœna Paſchali. *Et quærebant ſummi Sacerdotes, & Scribæ, quomodo eum*, ſcilicet Jeſum, *dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem*: *Non in die feſto* id fieri oportet, *ne forte tumultus fieret in populo.* Ne populus in Jeſum propenſior, in ejus liberationem conſpiraret.

2. *Et cum eſſet Bethaniæ in domo Simonis Leproſi*, quem olim Jeſus a lepra mundaverat ac ſanaverat: *& recumberet*, ad menſam; *venit mulier*, Maria Lazari ſoror, quæ & Magdalene, *habens alabaſtrum unguenti*, vas aromaticum ex alabaſtrite lapide, *nardi ſpicati pretioſi*, continens unguentum ſeu liquorem odoriferum ex ſpicis nardi ſinceriſſimæ ac præſtantiſſimæ confectum: *Et fracto alabaſtro*, fracto vaſis orificio, ut unguentum non guttatim ſtillaret, ſed ubertim flueret, *effudit ſuper caput ejus*, ſcilicet Jeſu.

3. *Erant autem quidam indigne ferentes intra ſemetipſos, & dicentes*: *Ut quid perdi-*

tio

ubi iſta unguenti facta eſt? Pluralis numerus pro ſingulari uſurpatur, ut alias in Scriptura. Unus enim Judas id indigne tulit. Vide quæ diximus ad c. 26. S. Matth.

4. *Et primo die Azymorum, quando Paſcha immolabant*, die 14. Lunæ ad veſperam, *dicunt ei diſcipuli: Quo vis, eamus, & paremus tibi ut manduces Paſcha?* Propriam enim domum non habebat Jeroſolymis. *Et mittit 2. ex diſcipulis ſuis*. Pet. & Jo.; *& dicit eis: Ite in civitatem*, Jeruſalem; *& occurret vobis homo*, quidam ſervus patrisfamilias, *lagenam aquæ bajulans*, hydriam fictilem aquæ plenam: *ſequimini eum. Et quocumque introierit, dicite domino domus, quia Magiſter dicit: Ubi eſt refectio mea*, locus refectionis, *ubi Paſcha cum diſcipulis meis manducem? Et ipſe demonſtrabit cœnaculum grande* (*Luc.* 22. 18.) cameram in altiori ædium parte, ſitu & magnitudine commodam, & inſtructam omni ſupellectile ad epulas neceſſaria: *& illic parate nobis* Paſchale convivium.

5. *Veſpere autem facto, venit cum 12. Et diſcumbentibus eis, & manducantibus, ait Jeſus: Amen dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum*. Unus ex veſtro Collegio, Coapoſt. veſter, ejuſdem menſæ mecum particeps, tradet me hoſtibus meis occidendum. Vide quæ diximus ad c. 26. S. Matth.

6. *Et manducantibus illis, accepit Jeſus panem, & benedicens, fregit, & dedit eis*, ſcilicet 12. Apoſt. ſecum diſcumbentibus, ne Juda quidem excepto, *& ait: Sumite: Hoc eſt Corpus meum*. Quod vobis porrigo manducandum, eſt corpus meum. *Et accepto Calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes*, ut eis Dominus juſſerat, idque ordine, ut credere par eſt, initio facto ab eo cui Dominus proxime accumbenti calicem præbuerat. *Et ait illis: Hic eſt ſanguis meus novi teſt., qui pro multis effundetur*. Ait illis, cum Calicem ipſis propinaret, non poſtquam biberunt (ut oſtendit collatio Marc. cum Matth.). Anticipatione igitur uſus eſt Marc., hæc verba præmittens: *Et biberunt ex illo omnes*. Iſterologia vero eſt, ſeu narratio poſterior ejus quod prius factum eſt, in his verbis: *Hic eſt ſanguis meus novi Teſt., qui pro multis effundetur*. Aptiſſime nominavit Chriſt. Teſt. propter appropinquantem mortem. Condunt enim Teſt. qui moriuntur. „ Itaque ſicut Vet. „ Teſt. hoſtias & ſanguinem habebat: ita ſa„ ne & Novum, corpus videlicet & ſangui„ nem Domini. Non dixit autem: Hæc ſunt „ ſigna Corporis & Sanguinis mei: ſed, Hæc „ ſunt Corpus meum, & Sanguis meus. Oportet ergo non ad naturam eorum quæ „ proponuntur aſpicere, ſed ad virtutem eo„ rum. Quemadmodum enim ſupernaturaliter „ aſſumptam carnem deificavit (ſi ita loqui „ liceat) ita & hæc ineffabiliter tranſmutat „ in ipſum vivificum corpus ſuum, & in „ ipſum pretioſum ſanguinem ſuum, & in „ gratiam ipſorum (*Euthym. in Matth.*)". Quod autem ait, Sanguinem ſuum pro multis effuſum iri, ſpectat eos qui per ſanguinis ejus efficaciſſimam virtutem perventuri erant ad vitam æternam aut certe remiſſionem peccatorum accepturi: quamvis ſufficiens eſſet pretium pro omnium redemptione ſufficienter etiam Patri oblatum. Fides enim catholica docet: *Quoniam ſi unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt; & pro omnibus mortuus eſt Chriſt.; ut & qui vivunt, jam non ſibi vivant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit*.

7. *Dederat autem Traditor ejus*, Judas Iſcariotes, *ſignum eis*, Sacerdotibus ſcilicet, Scribis & Senatoribus dicens: *Quemcumque oſculatus fuero, ipſe eſt tenete eum, & ducite caute*. Miſerum Judam a fide defeciſſe S. Hier. exiſtimat, nec Jeſum Dei Filium jam credidiſſe, quem crediderat olim in ejus nomine miracula faciens, & ex ore ipſo dæmonum audiens, illum eſſe Chriſtum, Sanct. Dei, Filium Dei. *Eadem infidelitate qua Magiſtrum & Dominum tradidit, putabat ſigna quæ Salvatorem viderat facientem, non Majeſtate divina, ſed magicis artibus facta*. Significat igitur ſimilibus præſtigiis ex eorum manibus elabi poſſe, ideo ait: *Et ducite caute*. Primum bonam conſcientiam repulit cupiditate & avaritia ſua, deinde circa fidem naufragium facit, ut de quibuſdam aliis ait S. Paul. (2. *Tim.* 1. 19.); *Bonam conſcientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt*.

8. *Unus autem quidam de circumſtantibus*; Quidam qui unus erat ex comitatu Jeſu, ſcilicet Simon Petrus: *Qui animoſiore conſtantia Domino cohærebat, & contra violentorum impetus fervore ſanctæ charitatis exarſerat*, (inquit S. Leo *Ser.* 1. *de Paſſ. Dom.*) *educens gladium, percuſſit ſervum ſummi Sacerdotis*, ferocius inſtantem, *& amputavit illi auriculam*.

9. *Adoleſcens autem quidam ſequebatur eum, amictus ſindone ſuper nudo; & tenuerunt eum. At ille rejecta ſindone, nudus profugit ab eis*. Hunc adoleſcentem fuiſſe Jacob. fratrem Domini, ut S. Epiph. (*Hær.* 78.) venit in mentem, aut Jo. Evang., quod ſenſit S. Greg. M. (*l.* 14. *Mor. c.* 23.) prorſus impro-

improbabile est, cum neuter adolescens esset, ac S. Marc. versu præcedente scripserit: *Tunc discipuli ejus relinquentes eum, omnes fugerunt*. Nec etiam fuisse videtur e domo ubi Jesus cum discipulis Pascha comederat; sola enim sindone amictus ex urbe non exiisset: sed verisimilius est fuisse ex villa proxima Gethsemani, tumultuque excitatum e lecto prosiliisse curiositate impulsum. Sindonem autem qua tectus erat, non fuisse vestem adversus frigus comparatam, aut pallium e lino vel byisso; sed linteum quo erat in lecto involutus, ex eo patet, quod rejecta sindone, qua tegebatur, nudus profugit a militibus & servis, qui ipsum lacessebant, discipulum esse Jesu suspicati.

10. *Summi vero Sacerdotes, & omne Concil., quærebant adversus Jesum, testimonium, ut eum morti traderent, nec inveniebant. Multi enim testimonium falsum dicebant adversus eum, & convenientia testimonia non erant*. Non erant congruentia, nec tam gravia ut votum Sacerdotum æquarent, quærentium testimonia ad pœnam capitis decernendam sufficientia.

11. *Rursum autem summus Sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Christus Filius Dei benedicti?* Tu ne Christus es a Deo promissus, ipsiusque Dei Filius? *Jesus autem dixit illi: Ego sum*. Ego revera Filius sum Dei, cui Angeli & homines benedicunt, cujus nomen benedictum in æternum: *& videbitis Filium hominis*, me quem nunc ut reum interrogatis & judicatis, *sedentem a dextris virtutis Dei*, in majestate & potentia qua Deo Patri sum coæqualis, *& venientem cum nubibus cœli*. Nubibus lucidissimis velut throno insidentem. Ex hoc loco Christi divinitas contra Socin. invicte probatur. Non enim adoptivum se Filium Dei Christ. esse respondit, sed naturalem & æqualem Deo Patri: & ita intellexit summus Sacerdos, qui eum damnavit blasphemiæ. „Summus autem Sacerdos scindens vestimenta sua „ ait: Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam: quid vobis videtur?“

12. *Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cædere*: Illum velut morte prædamnatum excipientes. Cum enim aliquis mortis reus judicatus erat, Judex ipsum dimittebat lictori qui faciem ejus velaret. Rom. more. *I, lictor, colliga manus, caput obnubito*: Quin & Persico, unde Hester. c. 7. v. 8 de Aman dicitur: „Nondum verbum de ore Regis exierat, & statim operuerunt faciem ejus“.

Cetera quæ hic non attingimus, exposita sunt ad c. 26. S. Matth.

SENSUS MORALIS.

1. „ERat autem Pascha & Azyma post biduum: & quærebant summi Sacerdotes, & Scribæ, quomodo eum dolo tenerent, & occiderent“. Sacrilegi Sacerdotes, in quorum animis Relig. sensus; improbi Doctores, in quorum cordibus Veritatis amor extinctus est, utramque suis cupiditatibus, occasione data, immolare non dubitant. Non sacror. dierum solemnitas, non sacrament. sanctitas a criminibus avertit, quia epulantur *in fermento malitiæ & nequitiæ*, non *in azymis sinceritatis & veritatis* (1. *Cor.* 5. 8.). Et si palam cupiditates suas non explent, solo timore servili, non amore justitiæ a malis operibus cohibentur. „Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo“. Tales erant Judæorum Sacerdotes & Doctores, quærentes opportunitatem capiendi Jesum & occidendi, timentesque seditiones turbarum in præcipua Solemnit. fieri, non ut populus non peccaret, sed ne Christ. evaderet (*S. Leo ser. 7. de Pass. Dom*).

2. „Et cum esset Bethaniæ in domo Simonis Leprosi, & recumberet, venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, & fracto alabastro effudit super caput ejus“. Pietas & charitas generosæ sunt & magnificæ, ubi de Dei honore & cultu agitur. Sumtibus non parcunt, profundunt opes, ut omnium bonorum suorum Auctorem glorificent, ut grati animi vicem Christo rependant, qui sanguinem suum pro nobis effudit. Beati, quos amor Dei liberales & magnificos; miseri, quos amor sæculi, quos vanitas & voluptas prodigos faciunt. Hæc devotio Mariæ unguentum pretiosum super Christi corpus effundentis, fidem ac pietatem S. Eccl. designat, quæ in Amoris Cant. (1. 11.) ait: *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum*. Id juxta litteram Mariæ manibus perfecit, & quotidie in omnibus membris suis spiritaliter implere non desinit, quæ to o orbe diffusa in Domino gloriantur, & dicunt: *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in C. J., & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco: qui Christi bonus odor sumus Deo* (2. *Cor.* 2. 14.). Quæ cum potentiam divinæ virtutis ejus, quæ illi una cum Patre est, digna reverentia confitetur, laudat, & prædicat, caput illius unguento pretioso perfundit. Cum vero assumptæ mysteria humanitatis æque digna reverentia suspicit,

cit, pedes Domini unguento nardi piſtici perfundit, quia illam ejus naturam, qua terram contingere, hoc eſt, inter homines converſari dignatus eſt, pia prædicatione commendat, ac devotis veneratur obſequiis. Unguentum contritionis ſuper pedes Jeſu mulier peccatrix effudit: unguentum devotionis ſuper ejus caput Maria jam ſanct. & contemplatrix. Primum unguentum ex multis & variis peccatorum ſuorum ſpeciebus intra pectus ſuum decoxit igne pœnitentis amoris, dicens cum Proph. (Pſ. 38.) *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis*. Nec tamen Deo vile eſt, (*S. Bern. ſer. 10. in Cant.*) quamvis ex vilibus ſpeciebus confectum ſit hoc unguentum, quia cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit. Peccatricis manibus diſtillabatur, & extremis membris corporis, id eſt, pedibus fundebatur: & tamen non uſque adeo contemptibile aut vile fuit; quin totam domum vis aromatum & ſuavitas repleret odoris. Quod ſi attendamus quanta in unius peccatoris converſione fragrantia reſpergatur Eccl., & quantis fiat odor vitæ ad vitam quivis pœnitens, ſi publice perfecteque pœniteat, profecto & de hoc pronuntiabimus; *Domus impleta eſt ex odore unguenti*. Denique & ſupernas beatorum manſiones attingit pœnitentiæ odor, ita ut (teſte ipſa Veritate *Luc. 15.*) *Gaudium ſit inter Angelos Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*. Sed pretioſius devotionis unguentum eſt, quod fit de divinis beneficiis humano generi collatis, quæ cum fuerunt in vaſculo pectoris, piſtillo crebræ meditat. contuſa atque contrita, deinde igne ſanct. deſiderii decocta ſimul omnia, & demum impinguata oleo lætitiæ, erit unctio longe pretioſior excellentiorque priore. *Sacrificium laudis honorificabit me* (inquit Deus Pſ. 49.). Non dubium autem quin excitet ad laudandum beneficiorum recordatio. Hoc unguentum Maria effudit ſuper caput Jeſu. Si enim in Chriſto caput ad Divinitatem referendum eſt, dicente Paul. (*1. Cor. 2.*): *Caput Chriſti Deus*, procul dubio caput ungit qui gratias agit; quoniam Deum tangit, non hominem. Non quia non ſit homo, qui Deus eſt, ſiquidem Deus & homo unus eſt Chriſtus: ſed quia omne bonum a Deo, non ab homine eſt, etiam ipſum quod per hominem miniſtratur. Profecto enim *Spir. eſt qui vivificat, caro non prodeſt quidquam* (*Jo. 6.*). Propterea & *Maledictus, qui ſpem ſuam ponit in homine* (*Jer. 17.*): quoniam etſi ſpes noſtra tota merito pendet ex homine Deo, non tamen quia homo, ſed quia Deus eſt. Itaque illud pedibus, hoc capiti exhibetur; quoniam & humiliatio contriti cordis humilitati congruit carnis; & Majeſtatem decet glorificatio.

3. „ Et mittit 2. ex diſcipulis ſuis, & di-
„ cit: eis: Ite in civitatem, & occurret vo-
„ bis homo lagenam aquæ bajulans ſequimi-
„ ni eum. Et quocumque introierit, dici-
„ te domino domus, quia Magiſter dicit: Ubi
„ eſt refectio mea, ubi Paſcha cum diſci-
„ pulis meis manducem? Et ipſe demon-
„ ſtrabit cœnaculum grande, ſtratum, & il-
„ lic parate nobis “. Veri Paſchatis, ſeu Sacrificii & commun. Paſchalis præparatio ad Apoſtol. ſucceſſores, & ad proprios Chriſtian. Paſtores pertinet. Aquæ lagena in ſignum a Chriſto data, baptiſmi & pœnitentiæ ſymbolum eſt. Hac aqua purificatos eſſe oportet, qui Chriſtian. Paſcha celebrant. Manducari Paſcha legitimum non poteſt extra Jeruſalem civitatem ſancti, extra Eccl. Cath. Paranda eſt anima ad Chriſtum excipiendum in S. Commun.. Cœnaculum ſeu camera ſuperior eſſe debet, pars domus a terra remotior. *Quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſt. eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram* (*Coloſſ. 3. 1.*)

Cœnaculum grande, cor per charitatem dilatatum. Conſtringitur enim cupiditate, dilatur charitate. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum* Pſ. 118. 32. CORDIS *dilatatio, juſtitiæ eſt delectatio. Hæc munus eſt Dei, ut in præceptis ejus non timore pœnæ anguſtiemur, ſed dilectione & delectatione juſtitiæ dilatemur* (*S. Aug. ſerm. 10. in hunc* Pſ.). Denique Cœnaculum ſtratum, cor variis ornatum virtutibus eſſe debet, ut Paſcha digne manducetur. Humilitate ornata ſit anima, ut Deum ſuſcipiat qui in Incarnatione ſua, in morte, in ipſo Euchar. Sacram. ſemetipſum pro nobis humiliavit. Chriſtiana mortificatione, qua terrenas faſtidiat voluptates, inſtructa ſit, ut Chriſtum pro ſua, omniumque hominum ſalute crucifixum ſuſcipiat. Paupertate ſpiritus conſpicua ſit, qua radix omnium malorum cupiditas exſcinditur, ut Deum ſuſcipiat, qui pro nobis egenus factus eſt, cum dives eſſet, ut illius inopia divites eſſemus.

4. „ Et manducantibus illis, accepit Je-
„ ſus panem, & benedicens fregit, & de-
„ dit eis: Sumite, Hoc eſt Corpus meum.
„ Et accepto calice, gratias agens dedit eis:
„ & biberunt ex illo omnes. Et ait illis:
„ Hic eſt Sanguis meus N.T., qui pro mul-
„ tis effundetur “. In umbra illius legalis Paſchæ non unus agnus occidebatur, ſed plures, Singuli occidebantur per domos: nam

unus

unus ſufficere non poterat univerſis, quoniam figura erat, non proprietas Dom. Paſſionis. Ergo in hac veritate qua ſumus, unus pro omnibus mortuus eſt: & „ Idem per ſingulas Eccl. domos in myſterio panis ac vini „ reficit immolatus, vivificat creditus, conſecrantes ſanctificat conſecratus. Hæc Agni caro, hic ſanguis eſt .... Credas quia „ quod accipis, corpus eſt illius Panis cœleſtis, & ſanguis eſt illius ſacræ Vitis ... „ Neſcit mendacium Veritas .... Pariter univerſa quemadmodum tradita ſunt credamus, non infringentes os ipſius illud ſolidiſſimum: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt Sanguis meus*. Si quid autem ſuperfuerit etiam nunc in uniuſcujuſque ſenſu, quod expoſitione iſta non ceperit, ardore fidei concremetur: quoniam Deus noſter ignis conſumens eſt (*S. Gaud. Tr. 2. in Exod.*)". Panem in ſuum Corpus Chriſtus tranſmutat, ut nos in ſe ipſum tranſmutet, noſque ſecum unum efficiat corpus & unam carnem. Quis loquetur potentiam, magnificentiam, & bonitatem Domini? Chriſti ſanguis ejus bonitate & amore ſit in Euchar. Sacram. lac filiorum, nexus & vinculum membrorum ipſius, fœderis æterni ſigillum, redemptio pretiumque ſervorum & captivorum. At illis qui ſacrilegum & perfidum Judam imitantur, ſit venenum mortiferum, gladius ſeparationis a Chriſti corpore, ſigillum reprobationis, cauſa æternæ captivitatis. Lac filiorum eſt. Videtis quanta promptitudine parvuli papillas capiunt, & quanto impetu labia uberibus infigunt? *Accedamus cum tanta nos quoque alacritate ad hanc menſam: quin immo cum longe majori trahamus, tamquam infantes lactanei, Spir. gratiam, & unus ſit nobis dolor hac eſca privari* (*S. Chryſ.*). Nexus ac vinculum membrorum Chriſti eſt S. Euchar. Qui ad illam accedit, non abhorreat a compage membrorum; *Non ſit putre membrum, quod reſecari mereatur: non ſit diſtortum, de quo erubeſcatur; ſit pulchrum, ſit aptum, ſit ſanum: hæreat corpori, vivat Deo de Deo* (*S. Aug. Tr. 26. in Jo.*). Euchariſtia fœderis æterni ſigillum eſt, hoc fœdus nuſquam violemus. *Teſtes vos eſtis*, (ait Joſue ad populum Iſrael (24.) *quia ipſi elegeritis vobis Dominum ut ſerviatis ei*. Reſponderuntque: *Teſtes*. *Nunc ergo*, ait, *auferte Deos alienos de medio veſtri, & inclinate corda veſtra ad Dominum Deum Iſrael. Dixitque populus ad Joſue: Domino Deo noſtro ſerviemus, & obedientes erimus præceptis ejus*. Ita ſimus & nos affecti, cum ad ſacr. Commun. accedimus. Euchariſtia redemptio eſt pretiumque captivorum: ea refectus noli te diaboli iterum ſervituti ſubjicere.

5. „ Petrus autem ait illi; Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ſed non ego". Quid ais, Petre? Proph. dixit: *Quia oves diſpergentur*, & Chriſtus dictum confirmavit, & tu negas? ideo Chriſt. illum cadere permiſit, ut & illius præſumptio & noſtra ſuperbia ſanaretur. *Si quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit* (*Gal. 6.*). Dicere debebat: Opem nobis feras ne ſcandalizemur: e contrario nimium ſibi arrogans, ait: *Etſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ſed non ego*. Cum igitur Pet. (*S. Chryſ. hom. 83. in Matth.*) Chriſti verbis non crederet, a rebus ipſis eſt eruditus. Duplex nempe ipſius crimen erat: primum, quod Chriſto prædicenti, nimia de ſuis viribus fiducia; ſecundum quod ceteris ſeipſum propoſuit: immo & tertium, quod ſibi totum tribuit. Magnum profecto dogma hinc diſcimus, quia „ Nullo modo voluntas hominis ſufficit, niſi „ auxilio ſuperiore roboretur. Et quia nihil „ lucrari poterimus, ſi voluntas noſtra re„ pugnat: quorum alterum Petrus, alterum „ Judas confirmat: Hic enim etſi præſidium „ Chriſti largum habuerit, tamen quia no„ luit attendere, nec quæ ab ipſo erant con„ ferre, nullam inde utilitatem conſecutus „ eſt. Petrus vero, etſi bene animatus fue„ rat, divino tamen ſubtracto auxilio, ſtare „ non potuit (*id eſt* noluit). Ne igitur „ totum Deo ita tribuatis, ut oſcitandum „ dormiendumque vobis putetis nec rurſus „ ſi vigilatis, laboribus veſtris rem totam „ effici arbitremini. Neque enim deſides ac „ reſupinos jacere nos vult Deus, ac ideo „ nonnihil a nobis petit: nec arrogantia vult „ nos corrumpi: & ideo totum nobis non „ commiſit. Ita ex utraque parte incommo„ do remoto, quod utile eſt ad ſalutem, no„ bis reliquit. His rationibus Verticem quo„ que Apoſtol. labi permiſit, humiliorem ipſum „ faciendo & ad majorem charitatem eri„ gendo".

6. „ Et aſſumit Pet. & Jacob., & Joan. „ ſecum: & cœpit pavere, & tædere. Et „ ait illis: Triſtis eſt anima mea uſque ad „ mortem: ſuſtinete hic & vigilate". Triſtitiæ pelago immerſus eſt, uno intuitu conſiderans proditionem Judæ, negationem Petri, ſcandalum & diſperſionem Apoſtolorum, populi Judaici reprobrationem, excidium Jeruſalem; omnium hominum crimina, Chriſtian. præſertim ſacrilegia, ſanguinem ejus prætioſum conculcantium; juſtitiæ divinæ peccatis totius humani generis, quæ in ſe ipſo portabat, imminentis ſeveritatem; ipſorum peccatorum deformitatem ac gravitatem. *Quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum, &*

pon-

pondus ejus ferre non potui (*Job.* 31. 23.). Triſtis ſit anima noſtra cum anima Jeſu, ſed triſtis ſit uſque ad mortem peccati in nobis; ne Chriſtus etiam nunc nobis dicat (Pſ. 68. 21.): *Et ſuſtinui qui ſimul mecum contriſtaretur, & non fuit: conſolantem me quæſivi, & non inveni.* Triſtes quidem erant Apoſt. de Chriſti morte, ſed cum Chriſto triſtes non erant. Contriſtabantur enim illi carnaliter de via mortali, quæ mutanda fuerat morte, & reparanda reſurr.: hinc erat illa triſtitia. *De illis enim eſſe debuit, qui cæci Medicum occiderunt, qui tamquam pernicioſe febrientes phrenetici, ei faciebant injuriam a quo illis fuerat ſalus allata. Ille volebat curare, illi ſævire: hinc triſtitia Medico* (*S. Aug. En. in* Pſ. 68. *ſer.* 2.): Quære utrum invenerit hujus triſtitiæ comitem. Non enim ait: Suſtinui qui contriſtaretur, & non fuit; ſed *qui ſimul contriſtaretur*, id eſt, ex ea re, qua ego, contriſtaretur, *& non inveni*. Ergo in triſtitia quam habebat Dominus de illis, pro quibus oravit (*Luc.* 23. 34.), *Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt*: nullum comitem invenit. *Conſolantem me quæſivi, & non inveni*. Qui ſunt conſolantes? *Proficientes*. Ipſi enim nos conſolantur, ipſi ſunt ſolatio omnibus prædicatoribus veritatis. *Et dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potaverunt me aceto*. Hoc ipſum quod non inveni conſolantes, hoc ipſum quod non inveni qui ſimul mecum contriſtaretur, hoc fuit fel meum, hoc mihi amarum, hoc acetum fuit: *amarum propter mœrorem, acetum propter eorum vetuſtatem*.

7. „ Et dixit: Abba, Pater, omnia tibi „ poſſibilia ſunt, transfer calicem hunc a me: „ ſed non quod ego volo, ſed quod tu ". Afflictiones & cruces a Deo impoſitas, ſive exteriores, ſive interiores, carne licet repugnante ſuſcipere debemus: & noſtram divinæ conformare ac plane ſubjicere voluntatem, dicentes: *Non quod ego volo, ſed quod tu*. Liberationem quidem a malis temporalibus, a morbis corporis, a calamitatibus tam publicis, quam privatis, ab angustiis & deſolationibus animi poſtulare a Deo poſſumus, ſed conditionatæ eſſe debent his de rebus preces noſtræ, ſi ita Deo placitum ſit, cujus voluntas nobis carior eſſe debet quam noſtra, ſi vere eum diligimus. Sed æternam beatitudinem, & omnia bona ſpiritualia ad eam perducentia & promoventia a Deo petere abſolute debemus, ſcilicet gratiam, charitatem, ceteraſque virtutes, perſeverantiam, &c. quia *Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio noſtra*. In noſtræ voluntatis cum divina conformitate poſita eſt rectitudo cordis. Rectus eſt Deus, & ideo diſtortum cor illi non adquieſcit. Divina voluntas regula eſt immutabilis, indeficiens, ſuprema: ad illam igitur conformanda eſt voluntas noſtra ut recta ſit, utque ex eorum numero ſimus, de quibus ait Proph. (Pſ. 72.): *Quam bonus Iſrael Deus his qui recto ſunt corde*. „ Filius Deus uni„ cus (*S. Aug. En.* 2. *in Pſ.* 31.) portans „ infirmitatem tuam, & præfigurans in ſe „ paſſionem tuam, tamquam caput geſtans „ perſonam etiam corporis ſui, cum appro„ pinquaret paſſioni, ex homine quem gere„ bat contriſtatus eſt, ut te lætificaret; con„ triſtatus eſt ut te conſolaretur. Potuit e„ nim ſine triſtitia eſſe Dominus iturus ad „ Paſſionem. Si potuit miles, non potuit Im„ perator? Quomodo potuit Miles? Atten„ de Paul. exultantem appropinquantem paſ„ ſioni: *Ego autem*, inquit, *jam delibor, & tempus reſolutionis meæ inſtat. Bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi: in reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus Judex*. Videte quem„ admodum exultat venturus ad Paſſionem. „ Ergo gaudet coronandus, contriſtatur co„ ronaturus. Quid igitur portabat? Infirmi„ tatem quorumdam, qui veniente tribula„ tione vel morte contriſtantur. Sed vide „ quomodo eos ducit in directionem cordis. „ Ecce tu volebas vivere, non volebas tibi „ aliquid accidere; ſed Deus aliud voluit: „ *Duæ voluntates ſunt: ſed voluntas tua „ corrigatur ad voluntatem Dei, non voluntas Dei detorqueatur ad tuam. Prava eſt „ enim tua, regula eſt illa: ſtet regula, „ ut quod pravum eſt, ad regulam corrigatur*. Vide quomodo hoc docet Dom. J. C. „ *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*: „ &, *Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat a me „ calix iſte*: Ecce oſtendit humanam voluntatem, ſed vide rectum cor: *Verum non „ quod ego volo, ſed quod tu*. Hoc ergo fac, „ gaudens in his quæ tibi accidunt: & ſi „ venerit dies ille ultimus, gaude. Aut ſi „ ſubrepit humanæ cujuſdam voluntatis fra„ gilitas, cito dirigatur ad Deum: ut ſis ex „ eis quibus dicitur: *Gloriamini omnes recti „ corde*. Quam pauci illi ſunt? Hæc eſt e„ nim (*S. Aug. En. in Pſ.* 48.) in hominibus „ magna & uſitata perverſitas, quia cum de„ beant vivere ipſi ſecundum voluntatem Dei, „ Deum volunt vivere ſecundum voluntatem „ ſuam: & cum ipſi nolunt corrigi, illum „ volunt depravari; rectum non arbitrantes „ quod ille vult, ſed quod ipſi volunt ".

8. „ Vigilate, & orate, ut non intretis „ in tentationem: Spiritus quidem promptus

„ eſt

„ eſt caro vero infirma “. Multi ſuccumbunt tentationi, quia nec vigilant nec orant. Orandum ut vigilemus, vigilandum ut oremus: vigilandum ſimul & orandum ne in tentationem intremus. Si Petrus vigilaſſet & oraſſet, metu mortis & amore temporalis vitæ Dominum non negaſſet: *Spiritu quidem promptus eſt, caro autem infirma.* Itaque quantum de ardore mentis confidimus tantum de carnis fragilitate timeamus: ſed tamen, ſecundum Apoſt. doctrinam, *Spiritu facta carnis mortificemus.*

9. „ Dederat autem traditor ejus ſignum „ eis, dicens: Quemcumque oſculatus fuero, „ ipſe eſt tenete eum . . . Et cum veniſſet, „ ſtatim accedens ad eum ait: Ave Rabbi: „ & oſculatus eſt eum“. Quiſquis proximum prodit, Chriſtum prodit. Quot traditores in mundo, quos avaritia vel alia cupiditas ad arcana proximi in ejus perniciem revelanda, ad fortunam ejus evertendam impellit? Quot fraudes, quot ſimulationes, quot infidelitates, amicitiæ velo obtectæ? Ab ingratis domeſticis, amicis, qui nos produnt, vel fiducia noſtra quoquo modo abutuntur, hæ patiendæ ſunt injuriæ ſine amaritudine, ſine murmuratione, adorando C. J. bonitatem, & charitatem imitando, qui Traditori oſculum non negavit.

10. „ Et exurgens ſummus Sacerdos in me„ dium, interrogavit Jeſum, dicens: Non reſ„ pondes quidquam ad ea quæ tibi objiciun„ tur ab his? ille autem tacebat, & nihil „ reſpondit “. Verbum æternum ſilet, innocens & ſanct. pro defenſione ſua os coram judice non aperit, opprimi ſe patitur ac damnari ut nos juſtificet. Noſtram reparat innocentiam, non tuendo ſuam. Cauſam noſtram agit ut advocatus & mediator apud Patrem negligendo ſuam apud injuſtum judicem. Ducitur ut Agnus manſuetus ad occiſionem, & non aperit os ſuum, ut Proph. (*Iſ.* 53. 6.) impleatur: „ Oblatus eſt quia ipſe „ voluit, & non aperuit os ſuum: ſicut ovis „ ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus co„ ram tondente ſe obmutescet, & non aperiet „ os ſuum “. Domini Jeſu ſilentium honoremus, cum ab hominibus maledicimur, & conviciis afficimur. Ipſos ut flagella iræ Dei intueamur, quomodo David intuebatur Semei ſibi maledicentem Deo permittente, & ejus maledicta ac inſultus ad ipſius Regis expiationem & exercitationem ordinante. „ Di„ mittite eum ut maledicat juxta præceptum „ Domini: ſi forte reſpiciat Dominus affli„ ctionem meam, & reddat mihi Dominus „ bonum pro maledictione hac hodierna (2. „ *Reg.* 16.) “. Sed magis Chriſtum intueamur, qui paſſus eſt pro nobis, & nobis reliquit exemplum, ut ſequamur veſtigia ejus: „ Qui cum malediceretur non maledicebat: „ cum pateretur, non comminabatur: tra„ debat autem judicanti ſe injuſte (1. *Pet.* „ 2. 23.“.

11. „ Et cœperunt quidam conſpuere eum, „ & velare faciem ejus, & colaphis eum cæ„ dere, & dicere ei: Prophetiza: & mini„ ſtri alapis eum cædebant“. Imago Dei inviſibilis, ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus Chriſt. Dei Filius, cæli terræque Dominus, atrociſſimis injuriis inhonoratur & immaniſſime leditur. In 5. ſenſibus ſuis patitur, ut ſenſuum noſtrorum expiet peccata & voluptates. Viſus patitur, velata facie; auditus, horrendis blaſphemiis; odoratus, fœtidis ſputis; tactus alapis & colaphis; guſtus, ſanguine in os ſacratiſſimum ex contuſione & vulneribus faciei manante. Cum tam indigna propter nos paſſus ſit Chriſtus; pudeat nos ſenſuum voluptates ſectari; pudeat Chriſtianas mulieres oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio roboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crinem, & opus Dei & facturam ejus adulterare. „ Manus Deo inferunt, quando id quod „ ille formavit, reformare & transfigurare „ contendunt; neſcientes quia opus Dei eſt „ omne quod naſcitur; diaboli quodcumque „ mutatur. Si quis pingendi artifex vultum „ alicujus & ſpeciem & corporis qualitatem „ æmulo colore ſignaſſet, & ſignato jam „ conſummatoque ſimulacro manus alius in„ ferret, ut jam formata, jam picta quaſi „ peritior reformaret; gravis prioris artifi„ cis injuria & juſta indignatio videretur. „ Tu te exiſtimas impune laturam tam im„ probæ temeritatis audaciam, Dei artificis „ offenſam? Ut enim impudica circa homi„ nes & inceſta fucis lenocinantibus non ſis; „ corruptis violatiſque quæ Dei ſunt, pejor „ adultera detineris . . . . Quod ornari te „ putas, quod putas comi, impugnatio eſt „ iſta divini operis, prævaricatio eſt veritatis (*S. Cypr. Tr. de Diſcipl. & habitu Vir.*).

12. „ Et cum eſſet Petrus in atrio deor„ ſum, venit una ex ancillis ſummi Sacerdo„ tis: & cum vidiſſet Petrum calefacientem „ ſe, aſpiciens illum, ait: Et tu cum Jeſu „ Naz. eras. At ille negavit dicens: Neque „ ſcio, neque novi quid dicas. Et exiit fo„ ras ante atrium, & gallus cantavit“. Chriſtus in Domo Caiphæ alapis & colaphis viſibiliter cæſus eſt a miniſtris Satanæ; Petrus in atrio Caiphæ inviſibiliter cæſus eſt colaphis ab ipſo Satana. Quod in ſuo corpore paſſus eſt Chriſt., hoc in anima ſua patitur a diabolo peccator. „ Feciſti mihi, *Domine* „ *Jeſu*

„ *Jeſu*, de corpore tuo ſpeculum animæ ne-
„ ſciebam contumelias & terrores, & cola-
„ phizantem me inceſſanter Satanam niſi vi-
„ derem artem medicinæ tuæ ſimilia ſimili-
„ bus curantem, & appenderem ſtatera (*Job.*
„ 6.) hinc calamitatem tuam, illinc iniqui-
„ tatem meam. Dediſti corpus tuum percu-
„ tientibus (*Iſ.* 50.), & genas tuas vellen-
„ tibus; faciem tuam non avertiſti a conſpuen-
„ tibus in te, ut alapæ tuæ alapas meas re-
„ moveant, & flagella flagellis expientur,
„ & opprobria exprobrantium quæ cecide-
„ runt ſuper te, auferant a me opprobrium
„ ſempiternum. Hæc ſunt linteamenta mun-
„ diſſima carnis tuæ, quibus vulnera mea
„ alligaſti, o ſamaritane miſericors, ut im-
„ poneres me ſuper jumentum tuum, & per-
„ duceres in ſtabulum, quoniam vere languo-
„ res noſtros ipſe tuliſti, & dolores noſtros
„ ipſe portaſti, cujus livore ſanati ſumus. In
„ domo ergo Principis Sacerdotum velata fa-
„ cie colaphizatur Chriſt., quia in domo con-
„ ſcientiæ cæcata mente colaphizatur Chri-
„ ſtianus. Quod enim Chriſt. in publico, ego
„ patior in occulto; quod ille foris a mi-
„ niſtris Caiphæ, ego intus a negotiis Sata-
„ næ: quia ſuper dorſum meum fabricave-
„ runt peccatores, faciem mihi velaverunt,
„ faciem meam in terra defixerunt, & dor-
„ ſum incudem ſuam fecerunt: ſed adhuc in-
„ tra domum contineor, ubi puellã moritur
„ & ſuſcitatur. Nam & ibidem Petr. nega-
„ vit, dicens: *Neque ſcio, neque novi quid*
„ *dicas*. *Neſcio hominem iſtum*. Nonne ti-
„ bi Petrus in his verbis velatam habuiſſe
„ faciem videtur? Unde tertio colaphizatus
„ eſt, quia tertio negavit. Et Paul. tertio ro-
„ gavit Dominum ut auferret a ſe Angelum
„ Satanæ qui eum colaphizabat. Uterque er-
„ go Apoſt. colaphizatus eſt, uterque nau-
„ fragium paſſus; ille intus, iſte foris. Vo-
„ luiſſet quidem Satanas (ſi tamen licuiſſet)
„ tamdiu Petrum colaphizando cribrare ſicut
„ triticum, donec omnem ab eo fidei me-
„ dulam excuſiſſet, ſed Ego (*inquit Chriſt.*)
„ rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.
„ Unde reſpexit Chriſt., & egreſſus foras
„ flevit amare. Tamdiu faciem habuit vela-
„ tam Petrus, donec reſpexit eum Chriſtus.
„ Sed numquid non etiam prius reſpiciebat?
„ Etiam: ſed Petrus reſpicientem ſe Chriſtum
„ non reſpiciebat, quia velatam faciem ha-
„ bebat. *Et recordatus eſt Petrus verbi quod*
„ *dixerat ei Jeſus*: Recordatio Petri, reſ-
„ pectus fuit Chriſti. Ergo cum peccatorum
„ flendo recordaris, a Chriſto videris; immo
„ ſublato velamine Chriſtum vides. *Et egreſ-*
„ *ſus foras*. Propterea negabat, quia intus
„ eſſe nolebat; & tamen quando negavit,
„ foras egreſſus eſt. Unde foras? de domo
„ Chriſti, de domo fidelium. At ubi de do-
„ mo Caiphæ foras egreſſus eſt; in domum
„ Chriſti intromiſſus eſt. Quot ſunt hodie qui
„ dicunt: Nos ſumus de domo Eccl., & ſunt
„ de domo Caiphæ, hoc eſt hypocriſis? Quod
„ Petrus negando, hoc iſti faciunt affirman-
„ do: ſed niſi confitendo exeant foras & a-
„ mare fleant, non intrant in Eccl. Chri-
„ ſti. Amaritudo fletuum, velamen diluit
„ oculorum (*Drogo Oſtienſis ſerm. de Paſſ.*
„ *Dom.*) *Petri negatio magnæ pietatis diſ-*
„ *penſatione a Deo permiſſa eſt*: Ut is qui
„ futurus erat Paſtor Eccl. in ſua culpa di-
„ ſceret qualiter aliis miſereri debuiſſet. Prius
„ itaque eum oſtendit ſibi, & tunc præpo-
„ ſuit ceteris, ut ex ſua infirmitate cognoſce-
„ ret, quam miſericorditer aliena infirma
„ tolleraret (*S. Greg. M. hom.* 21.) “.

CAPUT XV.

Senſus Litteralis.

1. *ET confeſtim mane conſilium facientes ſummi ſacerdotes cum Senioribus & Scribis, & univerſo Concilio*: Pleno Senatu concilium ineuntes, *vincientes Jeſum*, jam reum mortis ab ipſis proclamatum, *duxerunt* ad Tribunal ſeculare, & *tradiderunt Pilato* Judææ Præſidi a Ceſare conſtituto judicandum. „ Et interrogavit eum Pilatus: Tu
„ es Rex judæorum? At ille reſpondens,
„ ait illi: Tu dicis. *Ego ſum*. Et accuſabant
„ eum ſummi Sacerdotes in multis. Pilatus
„ autem rurſum interrogavit eum, dicens:
„ Non reſpondes quidquam? Vide in quan-
„ tis te accuſant. Jeſus autem amplius nihil
„ reſpondit, ita ut miraretur Pilatus “. Alia quidem Pilato dixit, ſcilicet, Regnum ſuum non eſſe de hoc mundo, ſe ad hoc natum eſſe ut teſtimonium perhiberet veritati (*Jo.* 18. & 19.); nullam illum poteſtatem habiturum in ipſum Jeſum, niſi data illi eſſet deſuper, &c. Sed nihil reſpondit Jeſus ad accuſationum capita: tum quia id minime neceſſe erat ad innocentiam ſuam præſidi comprobandam. *Sciebat enim quod per invidiam tradidiſſent eum ſummi Sacerdotes* (*Infra Verſ.* 10.): tum quia evidentes erant calumniæ, nec ſufficiebant teſtimonia ad eum morte damnandum. Unde Præſes palam declaravit ſe nihil dignum morte in eo invenire: tum quia mortem, quam pro omnium hominum ſalute pati decreverat, vitare noluit, ſuaque defenſione a ſeipſo avertere. Hæc Præſidi cauſa fuit admirationis. „ Accuſatur Dominus, &
„ tacet,

„ tacet, & bene tacet, qui defenſione non „ indiget. Ambiant defendi qui timent vin„ ci. Quid timeret, qui non ambiret ſalu„ tem? Salus omnium ſuam prodidit, ut ac„ quirat omnium (*S. Ambr. l.* 10. *in Luc. num.* 97. “.

2. *Per diem autem Feſtum*, in Feſto Paſch., quod monumentum erat liberationis Populi Iſrael ex Ægyptiaca ſervitute, *ſolebat dimittere illis unum ex vinctis, quemcumque petiiſſent. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum ſeditioſis erat vinctus, qui in ſeditione fecerat homicidium. Et cum aſcendiſſet turba* in locum Prætorio vicinum (*Jo.* 18. 28.), *cœpit rogare* ut gratia alicui vinctorum faceret, *ſicut ſemper faciebat illis. Pilatus autem reſpondit eis, & dixit: Vultis dimittam vobis Regem Judæorum?* Regem veſtrum? .. *Pontifices autem concitaverant turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis.* Populum commoverunt, ut peteret dimitti Barabbam, non Jeſum. Sic in Script. comparativa interdum uſurpantur in ſenſu negante, ut Pſ. 117. 8. „ Bonum eſt confide„ re in Domino, quam confidere in homine. „ Luc. 18. 14. Deſcendit hic juſtificatus in „ domum ſuam ab illo. Jo. 3. 19. Et dilexe„ runt homines magis tenebras, quam lucem.

3. *Pilatus autem volens populo ſatisfacere*, ad populi deſiderium ſe accommodans, *dimiſit illis Barabbam, & tradidit Jeſum flagellis cæſum ut crucifigeretur*. Ante flagellis cædi juſſit, quam morte damnaret, ut odia eorum in Chriſtum expleret. „ Milites „ autem duxerunt eum in atrium Prætorii, „ & convocant totam cohortem, & induunt „ eum purpura, & imponunt ei plectentes „ ſpineam coronam “. Et coronam de ſpinis plexam capiti ejus impoſuerunt, Regiæ ejus dignitati impudenter illudentes & inſultantes. Lege quæ diximus ad c. 27. S. Matth.

4. *Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum, venientem de villa, patrem Alexandri & Ruſi, ut tolleret crucem ejus*. Coegerant Simonem, quem nonnulli cum Simone qui cognominatus eſt Niger (*Act.* 13. 1.) perperam confundunt, rure venientem, Patri Alexandri & Ruſi, qui tunc in Eccleſ. Chriſt. celebres fuiſſe videntur, cum Evang. ſcriberet S. Marcus: hunc (inquam) coegerunt ut tolleret crucem Jeſu ſub graviſſimo penalis ligni pondere fatiſcentis. Alexandri meminit S. Luc. *Act.* 19. 33. Ruſi meminit S. Paul. *Rom.* 16. 13. Sed incertum eſt an illi ipſi ſint Simonis Cyrenæi filii.

5. *Erat autem ora tertia*, more Judæorum, mox tamen finienda, hora ſexta imminente (ut ex *Jo.* 19. 14. colligitur) & *crucifixerunt* eum.

6. *Et hora* 9. *exclamavit Jeſus voce magna dicens: Eloi, Eloi, Lammaſabactani*. Vetera Exempl. non omnia ita habuiſſe obſervat Vir Eruditus. Idem tamen ſignificat ac *Eli*, quod apud S. Matth. habetur, ſolum pronuntiationis diſcrimen. *Eloi* Græca inflexione ſcriptum pro Hebraico *Elohin*, *Deus*.

7. *Jeſus autem emiſſa voce magna expiravit*: Quænam vox illa fuerit, expreſſius commemorat S. Luc. (23. 46.): „ Et clamans „ voce magna Jeſu ait: Pater, in manus tuas „ commendo ſpiritum meum. Et hæc dicens, expiravit “.

Et cum jam ſero eſſet factum, primæ diei Azymorum, qua paſſus eſt Chriſt. (*quia Paraſceve erat quod eſt ante Sabbatum*) (dies præparationis ſeu pervigilium Sabbati, quo præparabantur, & fiebant omnia opera quæ Lex vel conſuetudo Sabbato fieri non patiebantur). *Venit Joſeph ab Arimathæa nobilis Decurio, qui & ipſe erat expectans Regnum Dei, Vir bonus, & juſtus*, Senator Hieroſolym., qui non conſenſerat *conſilio & actibus* ceterorum in Jeſum, cujus *diſcipulus* erat, licet *occultus*, *propter metum Judæorum* (*Luc.* 23. 50. 51.). Mortuo tamen Jeſu timorem depoſuit, *& audacter introivit ad Pilatum, & petiit corpus ejus* (*Jo* 19. 38.). Vide quæ diximus ad c. 27. S. Matth.).

SENSUS MORALIS.

1. *Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis. Pilatus autem iterum reſpondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam Regi Judæorum? At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum.* Infideles & ingrati Judæi, qui tot Chriſti beneficiis crucem rependunt, ſed longe magis ingrati Chriſtiani, qui majoribus ab optimo Salvat. beneficiis affecti, illum rurſus criminibus ſuis crucifigunt. Nonne Barabbam præponunt Filio Dei, qui mundi errores ejus veritati; mundi amores ejus promiſſis; voluntatem ſuam ejus mandatis; commoda ſua Relig. officiis anteponunt?

2. *Pilatus autem volens Populo ſatisfacere, dimiſit illis Barabbam, & tradidit Jeſum flagellis cæſum, ut crucifigeretur*. Quot crimina ſimul committit iniquus Judex! Populo diſplicere & a gratia Cæſaris excidere magis timet quam jus omne naturale, humanumque violare. Seditioſum & homicidam abſolvit. Auctorem vitæ illi poſtponit, innocentem voluntati inimicorum ejus tradit, crudeliter flagellari jubet. Flagellatum deni-

que cruci addicit. „ Traditus eſt itaque (*S.* „ *Hier. in Matth.*) Jeſus militibus verberan- „ dus, & illud ſacratiſſimum corpus, pe- „ ctuſque Dei capax flagella ſecuerunt. Hoc „ autem factum eſt ut quia ſcriptum erat „ (Pſ. 31.): *Multa flagella peccatorum*, illo „ flagellato nos a verberibus liberaremur, „ dicente Script. ad virum juſtum (Pſ. 90.): „ Flagellum non appropinquabit tabernacu- „ lo tuo ". Flagella Dei ne refugiamus, ad- verſus flagellantem ne murmuremus. Dulcia nobis ſint flagella Patris, ne ſit amara ſen- tentia Judicis. „ Non tantum miſericordia „ vocantis eſt, ſed & verberantis & flagel- „ lantis. Quis eſt enim filius cui non dat „ diſciplinam pater ejus? Dei diſciplinam, „ dum non auferat miſericordiam (*S. Aug.* „ *En. in* Pſ. 88. *ſerm.* 2.) ". Viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum: miſericordiam autem meam non au- feram ab eo. *Cædat contumacem, dum ta- men reddat hæreditatem. Tu ſi promiſſa Pa- tris bene agnoviſti, non timeas flagellari, ſed exhæredari.* Quem enim diligit Dominus corripit: flagellat autem omnem filium quem recipit (*Hebr.* 12. 16.): *Peccator filius dedi- gnatur flagellari, cum ſine peccato videat unicum flagellatum?*

3. *Et induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes ſpineam coronam.* Chlamydem coccineam induitur a militibus, & purpuream tunicam: „ In altera deſignans martyrum „ palmas, in altera Regiæ poteſtatis inſi- „ gnia; quod caro ejus fuſum toto terrarum „ orbe ſanguinem ſuſceptura eſſet pro no- „ bis, & paſſio regnum paritura de nobis. „ Corona quoque de ſpinis capiti ejus adne- „ xa, quid aliud quam divini operis munus „ oſtendit, quod de peccatoribus mundi, „ tamquam ſæculi ſpinis triumphalis gloria „ Deo quæreretur? Nec flagella vacant, „ quia flagellatus eſt ipſe, ne nos flagella- „ remur. *Homo* enim *in plaga, & ſciens „ ferre infirmitates* (*Iſ.* 53. 3. & 4.), a „ nobis qui Deum antea fugiebamus, flagel- „ la detorquens; tam patiens Dominus ut „ fugitivorum vinculis proprias manus, fu- „ gitivorum flagellis ſuum corpus offerret. „ Deteſtabili itaque mentis affectu, honora- „ tum tamen Judæi exitum produnt; nam „ etſi compungentes coronant, illudentes a- „ dorant: etſi corde non credunt, quem pe- „ rimunt, confitentur. Illis defuerunt boni „ operis affectus, Deo tamen ſuus non de- „ fuit honor: qui ſalutatur ut Rex, coro- „ natur ut victor, quaſi Deus & Dominus „ adoratur. Chriſtum Regem noſtrum, ſu- „ perbiam, luxum, ambitionem hominum „ expiantem adoremus (*S. Ambr. l.* 10. *in* „ *Luc. n.* 104. & 105.) ". Utinam Chriſtian. nemo ipſi & myſteriis ejus illuderet, idque in ipſa ejus Regia, in templo ejus cultui conſecrato!

4. *Et angariaverunt prætereuntem quem- piam, Simonem Cyrenæum, ut tolleret cru- cem ejus.* Cruces nobis Deo volente impoſi- tas, ſive ab ipſo, ſive ab hominibus, ſpon- te, patienter, tranquille feramus: Chriſtum ſequamur, qui traditus ſævientium voluntati, ad irriſionem Regiæ Dignitatis, ſupplicii ſui juſſus eſt eſſe geſtator; ut impleretur quod Iſ. Proph. prævideràt, dicens (9.): *Ecce na- tus eſt puer, & datus eſt nobis filius, cu- jus imperium ſuper humerum ejus.* Cum er- go Dominus lignum portaret crucis, quod in ſceptrum ſibi converteret poteſtatis. „ erat „ quidem hoc apud impiorum oculos grande „ ludibrium, ſed manifeſtabatur fidelibus gran- „ de myſterium; quia glorioſiſſimus diaboli „ victor, & inimicarum virtutum potentiſ- „ ſimus debellator, pulchra ſpecie triumphi „ ſui portabat trophæum, & invictæ patien- „ tiæ humeris, ſignum ſalutis adorandum „ Gentibus omnibus inferebat: tamquam & „ tunc ipſa operis ſui imagine omnes imita- „ tores ſuos confirmaret & diceret: *Qui non* „ accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non „ eſt me dignus (*S. Leo ſerm.* 8. *de Paſſ.* „ *Dom. c.* 4.

5. *Et crucifigentes eum, diviſerunt veſtimen- ta ejus, mittentes ſortem ſuper eis, quis quid tolleret.* Bona Eccleſiaſt. veſtimenta ſunt Chriſti, cum ſint patrimonia pauperum. A militibus dividuntur, cum inaniter effundun- tur, vel avare ſervantur a Clericis, qui non ſunt eorum domini, ſed diſpenſatores dum- taxat. Hic autem *quæritur inter diſpenſa- tores ut fidelis quis inveniatur.* Clamant *pauperes*: *Noſtrum eſt quod effunditis: no- bis crudeliter ſubtrahitur, quod a vobis ina- niter effunditur* (*S. Bern.*).

6. *Erat autem hora* 3.; & *crucifixerunt eum.* Crux victoriæ Chriſti inſtrumentum & trophæum: " Exaltatus *enim C. J.* in ligno, „ retorſit mortem in mortis auctorem, & „ omnes principatus, adverſaſque virtutes, „ per objectionem paſſibilis carnis eliſit, ad- „ mittens in ſe antiqui hoſtis audaciam, qui „ in obnoxiam ſibi ſæviendo naturam, etiam „ ibi exactor auſus eſt eſſe debiti, ubi nul- „ lum potuit veſtigium invenire peccati. E- „ vacuatum eſt igitur generale illud venditio- „ nis noſtræ, & lethale chirographum, & „ pactum captivitatis in jus tranſit Redempt. „ Clavi illi, qui manus Domini pedeſque „ transfoderant, perpetuis diabolum fixere

vulne-

„ vulneribus, & SS. pœna membrorum inimicarum fuit interfectio potestatum: sic „ suam Christo consummante victoriam, ut „ in ipso & cum ipso omnes, qui in eum „ crederent, triumpharent (*S. Leo serm. 10. in Pass. Dom.*). Quis adhuc crucem timeat? „ *In* cruce enim pendet omnis fructus vitæ, „ quia ipsa est arbor vitæ, quæ est in medio Paradisi. Ipsa est altitudo, latitudo, „ sublimitas & profundum: ipsa bonos colligit & remunerat, malos disperdit & condemnat; ipsa est mœstorum consolatio, e„ surientium refectio, perfectorum gloriatio. „ Circuire possum, Domine, cœlum & ter„ ram, & mare & aridam, & nusquam te „ inveniam nisi tantum in cruce: ibi dor„ mis, ibi pascis, ibi *cubas in meridie*. Crux „ enim tua fides est, cujus latitudo charit., „ longitudo longanimitas, altitudo spes, pro„ fundum timor. In hac cruce te invenit „ quicumque te invenit, In hac cruce ani„ ma suspenditur a terra, & dulcia poma „ de ligno vitæ decerpit; in hac cruce Do„ mino suo adhærens dulciter decantat (Ps. „ 3. 4.): *Susceptor meus es tu, gloria mea, & exaltans caput meum*. Nullus ergo te „ quærit, nullus invenit nisi crucifixus. *O „ gloriosa crux, radicare in me, ut ascen„ dam in te* (*Drogo Ostiensis serm. de Pass. „ Dom.*)".

7. *Et erat titulus causæ ejus inscriptus, Rex Judæorum*. Christi enim morte Regn. ejus firmatum est. *Dominus regnavit a ligno* super Israel Dei: & morte sua Gentes accepit in hæreditatem. Amore suo regnet in nobis Jesus crucifixus, nihil ipsi in nobis. Ex eorum numero ne simus qui dicunt (*Luc.* 19. 14.): *Nolumus hunc regnare super nos*.

8. *Et cum eo crucifigunt duos latrones, unum a dextris, & alium a sinistris ejus. Et impleta est Scriptura quæ dicit: Et cum iniquis reputatus est*. Quod duo cum Jesu (*S. Aug. serm. 28. al. de Div. 76.*) ab utroque latere crucifixi sunt; ostendit alios sibi dextros, alios sinistros esse passuros; dextros, de quibus dicitur (*Matth. 5. 10.*): *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam*. Sinistros autem de quibus dicitur (1. *Cor.* 13. 3.): *Et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*. Per crucem Christi pervenitur ad ejus Regnum: per crucem mundi & diaboli descenditur in infernum. „ Nemo „ autem vestrum patiatur ut homicida, aut „ fur, aut maledicus, aut alienorum appeti„ tor. Si autem ut Christianus, non erube„ scat; glorificet autem Deum in isto nomi„ ne (1. *Pet.* 4. 15.).

9. *Similiter & summi Sacerdotes illudentes ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere. Christus Rex Israel descendat nunc de Cruce, ut videamus, & credamus*. Crux Christi, confusio sapientium mundi (1. *Cor.* 1. 21.). Omnem namque sensum humanæ mentis excessit divini altitudo consilii: „ Compla„ cuit Deo per stultitiam prædicationis sal„ vos facere credentes; *Ut* mirabilior fieret „ constantia fidei ex difficultate credendi (*S.* „ *Leo serm. de Pass. Dom.*)". Inconsequens enim & irrationabile videbatur recipere animo, quod Creat. omnium naturarum in substantia veri hominis Virgo intemerata perpe„ riisset, quod æqualis Patri Filius Dei, qui impleret omnia, contineret universa, furentium manibus comprehendi, iniquorum judicio condemnari, & post dedecora illusionum, cruci se permisisset affigi. *Sed in iis omnibus simul sunt & humilitas hominis, & celsitudo Deitatis; nec misericordiæ ratio majestatem miserentis obscurat: quia de ineffabili potentia factum est, ut cum homo verus in Deo inviolabili, & Deus verus est in carne passibili conferretur homini gloria per contumeliam, incorruptio per supplicium, vita per mortem*. „ Cum Dominus (*S. Leo serm.* „ 10. *de Pass. Dom.*) crucifixi corporis ele„ vatione sublimis, reconciliationem mundi „ exequeretur in quadam arce supplicii. La„ tronemque conversum ad paradisi vocaret „ habitaculum, vos, Principes Judæorum, „ Legisque Doctores, nec conscientiæ impie„ tate compuncti, nec affectu sceleris mitiga„ ti, fixuris clavorum addebatis tela lingua„ rum, dicentes: *Alios salvos fecit, sei„ psum non potest salvum facere. Si Rex Israel „ est, descendat nunc de cruce, & credi„ mus ei*. Sed his vocibus vestris stultis at„ que blasphemis reddunt omnia elementa re„ sponsum, & unam in vos sententiam fe„ runt cœlum, terra, sol, syderaque, indi„ gnos vos suo ministerio protestantes terri„ bili motu, insolitoque defectu, tenebras „ mundo vestræ cæcitatis ostentant. Quod si „ ad arguendum vos, nec cœlestia nec infer„ na sufficiunt, & crucem Christi magis po„ tuerunt petræ atque monumenta, quam „ corda vestra sentire, saltem quod in Tem„ plo actum est advertite. Velum cujus ob„ jectu intercludebantur Sancta SS., a sum„ mo usque ad imum diruptum est, & sa„ crum illud mysticumque secretum, quod „ solus summus Pontifex jussus fuerat intra„ re, reseratum est, ut nihil jam esset di„ scretionis, ubi nihil resederat sanctitatis. „ Repudiatos itaque vos debuistis agnoscere,

„ & omne jus Sacerdotii perdidiſſe, quia verum erat quod Veritas vobis dixerat (*Jo.* „ 5.45.): *Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi*. Merito ergo vos Teſtutrumque condemnat, & gratia vacuatos, & lege priſvatos, qui ideo reſiſtitis novis, quia non „ credidiſtis antiquis “.

10. *Et hora* 9. *exclamavit Jeſus voce magna dicens: Eloi, Eloi, Lamnaſabactani: quod eſt interpretatum, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me*? Illius quærimoniæ anxietate, optime Jeſu, indicas verba eſſe dilectorum tuorum, quorum perſonam & cauſam aſſumpſeras: in tantum ut per Moyſen & per Apoſt. ſuſtinueris vocari peccatum & maledictum, pro ſimilitudine pœnæ, non culpæ: quod pro eis voluiſti intelligi, qui deſeri a Deo propter peccata meruerant, quorum reconciliationis agebas cauſum. In qua allegator ſubtilis pro ſervis ſervilem non dedignaris accipere perſonam: & in tantum infirmis compateris, ut nec crucifigi, nec mori, dum illi vivant, & te patrocinante non pereant, nec erubeſcas, nec formides; altitudinem tuam derelinquens, ad tempus gloriæ tuæ majeſtatem evacuans, ut redeant diſperſi, & reſpirent derelicti. „ Hæc eſt cauſa quare derelictus iis, ut colligeret & re„ vocaret inanitio tua eos qui fuerant derelicti, & qui ſine Deo fuerant dum dominaretur eis peccatum, reducti ad juſtitiam, „ conformes Chriſti, & Chriſti efficerentur „ & Dii “. Unde ſcriptum eſt: *Ego dixi, Dii eſtis*. In nobis quærenda cauſa derelictionis, ſuperbia, negligentia orandi, vigilantiæ defectus, (*Auctor l. de Card. operib. Chr. ſerm. de Paſſ. Chriſt. apud S. Cypr.*). &c.

11. *Jeſus autem emiſſa voce magna expiravit*. Clamor peccatorum noſtrorum C. J. mortem infert; Clamor Chriſti morientis, mortemque ſuam Patri offerentis nos ab æterna morte liberat. Ad Deum cum Jeſu & per Jeſum Filium ejus Dom. noſtrum clamemus, *Fideli Creatori commendantes animas noſtras in benefactis* (1. *Pet.* 4. 19.). Toto corde clamemus, ut exaudiri mereamur. *Flagrantia charitatis clamor cordis eſt. Frigus charitatis, ſilentium cordis eſt* (*S. Aug. En. in Pſ.* 37.).

12. *Videns autem Centurio, qui ex adverſo ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait: Vere hic homo Filius Dei erat*. Auditus invenit, (*S. Bern. ſer.* 28. *in Cant.*) quod non viſus; oculum ſpecies fefellit, auri veritas ſe infudit, oculus pronuntiabat infimum, oculus fœdum, oculus miſerum, oculus morte turpiſſima condemnatum; auri Dei Filius, auri formoſus innotuit. Erat ille Centurio incircumciſus, ſed non aure, qui ad unam expirantis vocem ſub tot infirmitatis judiciis Dominum majeſtatis agnovit: ideoque non deſpexit quod vidit, quia credidit quod non vidit. Non autem credidit ex eo quod vidit, ſed ex eo quod audivit, quia *Fides ex auditu* (*Rom.* 10.).

13. *Joſeph autem mercatus ſindonem, & deponens eum, involvit ſindone, & poſuit eum in monumento, quod erat exciſum de petra, & advolvit lapidem ad oſtium monumenti*. Vere dives Joſeph, qui totam Domini perſonam compoſitam reportarit. Vere dives, qui duplicem Chriſti ſubſtantiam a Pilato accepit. Plane dives, qui inæſtimabilem margaritam referre meruit. Quomodo enim non dives, qui mundi vitam & ſalutem nactus ſit? Quomodo non dives, qui dono acceperit eum qui alit omnia, & omnibus dominatur? Vere dives es, o Joſeph, (*S. Epiph. hom. in C. J. ſepult.*) ſi perfecte noſti quem tenes. An Orientem ſepelis velut mortuum, qui orientis omnis Oriens exiſtit, Jeſum? Num tuis digitis, ut mortuo convenit, Jeſu claudis oculos qui immaculato digito cæci aperuit oculum? Os ei concludis, qui muto os aperuit? Manus obvolvit ejus, qui extendit arefactas manus? Pedes colligas ejus, qui pedibus motu deſtitutis inceſſum reddidit? Unguenta cœleſti Unguento affundis, quod ſe ipſum effudit, & ſanctimonia replevit? Divini Jeſu corporis adhuc ſanguine fluens latus audes abſtergere, qui profluvio ſanguinis laborantem ſanavit? Num aquis abluis corpus hominis Dei qui omnes abluit? Quas vero faces accendens veræ luci, illuminanti omnem hominem? Quales illi cantabis funebres nænias, qui ſine ullo ſilentio laudatur ab omni cœleſti exercitu? Num lachrymas pro eo fundis ut mortuo, qui lachrymatus mortuum quatriduanum reſuſcitavit? Beatas tuas manus, quibus portaſti portantem omnia! Joſeph & Nicodemus Cherubim anteceſſerunt, Deum Cherubim in ſe ipſis extollentes & geſtantes. Anteceſſerunt ſenis alis præditos miniſtri Dei effecti, qui non alis, ſed ſindonibus Dominum contexerunt & honorarunt. Joſephi ab Arimathæa pietatem imitemur, Chriſti corpus non jam mortuum, ſed vivens & glorioſum in *S.* Euchar. Commun. ſuſcepturi. Cum Chriſto moriamur peccato, mundo corde Chriſtum ſuſcipiamus. Cor noſtrum ſit velut ſepulchrum novum, recordat. & imitat. Paſſionis & mortis Chriſti. Sit exciſum in petra, id eſt, in Chriſto fundatum & radicatum firma fide & charitate. Ejus oſtium occluſum ſit mundo & ejus amoribus, terrenis deſideriis, cunctiſque occaſionibus peccati, per ſacrum ſeceſ-

ſum

ſum & ſilentium. Sit Chriſt. ipſe verbo ſuo & gratia lapis vivus, qui viventis illius monumenti oſtium claudat tentationibus diaboli & mundi. *Et advolvit lapidem ad oſtium monumenti.*

CAPUT XVI.

Senſus Litteralis.

MIrum eſt quod de hujus capitis authentia quidam dubitaverint, quod in pluribus Codicibus non inveniretur, ut refert S. Hier. in Ep. ad Hedib. Qu. 3. cum S. Iræn. Apoſt. proximus ætati illud ceu Canon. agnoverit l. 3. adv. Hær. c. 2. agnoverint & PP. ceteri; nec omiſſam a S. Marc. Reſurr. Chr. hiſt. ſit veriſimile. In omnibus, qui nunc extant, Codicibus Græcis habetur, illudque habent Syrus, Arabs, Ætiops, Perſa, & Latinus Interpretes.

2. *Et cum tranſiſſet Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jeſum.* Hic, *Emerunt*, uſurpat S. Marc. pro *emerant*, inclinante enim die Paraſceves comparaverant aromata ad ungendum corpus Jeſus, ut ſtatim atque Sabbatum tranſiiſſet, hoc pietatis officio perfungerentur, ut colligitur ex S. Luc. „ Et dies erat Paraſceves (*inquit*) „ & Sabbatum illuceſcebat. Subſecutæ autem „ mulieres, quæ cum eo venerant de Gali„ læa, viderunt monumentum, & quemad„ modum poſitum erat corpus ejus. Et rever„ tentes paraverunt aromata & unguenta: & „ Sabbato quidem ſiluerunt ſecundum manda„ tum. Una autem Sabbati, valde diluculo, ve„ nerunt ad monumentum, portantes, quæ „ paraverant, aromata“.

2. *Et valde mane una Sabbatorum*, prima die hebdomadæ, quæ deinceps Dominica apud Chriſtianos appellata eſt, *veniunt ad monumentum orto jam ſole*. Aoriſtus primus pro tempore præſenti hic, ut alibi ſæpe uſurpatur. ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου *oriente jam ſole*; cum primum ſolis lumen affulgere inciperet multis adhuc mixtum tenebris. *Et dicebant ad invicem*, in itinere, ignorantes appoſitam eſſe monumento cuſtodiam: *Quis revolvet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et reſpicientes* verſus ſepulchrum, viderunt *revolutum lapidem* ab Angelo; quod ipſis commode accidit; *Erat enim magnus valde*. Lapidiſque moles & grave pondus ipſas tenebat ſollicitas. Et introeuntes *in monumentum*, in ſpeluncam in qua exciſum erat ſepulchrum, *viderunt juvenem*, Angelum juvenis ſpecie, *ſedentem in dextris, coopertum ſtola candida, & obſtupuerunt. Qui dicit illis: Nolite expaveſcere: Jeſum quæritis Naz. crucifixum; ſurrexit, non eſt hic, ecce locus ubi poſuerunt eum.* Vacuum videte ſepulchrum & ſudaria quibus corpus ejus involutum fuerat antequam tumulo conderetur. Ne igitur hic ultra moram faciatis: ſed ite, *dicite diſcipulis ejus, & Petro* imprimis Apoſtolici Collegii duci, *quia præcedet vos in Galilæam*, ibi eum videbitis redivivum, *ſicut dixit vobis. At illæ exeuntes* e monumento (*invaſerat eas tremor & pavor*) ex terræ motu, ex Angelica viſione, ex eventus novitate & admirabilitate: *& nemini* eorum quod obvios forte habuerunt, *quidquam dixerunt: timebant enim* Judæos: ſed cito Apoſtolis renuntiarunt quod viderant & audiverant.

3. *Surgens autem mane, prima Sabbati*, id eſt, hebdomadæ, *apparuit primo Mariæ Magdalenæ, de qua ejecerat 7. dæmonia*. Apparuit illi ſoli, ſub hortulani ſpecie, cum paululum receſſiſſet a monumento, & a ceteris mulieribus, quæ ad ſepulchrum remanſerant. *Illa vadens* cito *nuntiavit his qui cum eo*, ſcilicet Jeſu, *fuerant, lugentibus & flentibus* amiſſum Dominum & Magiſtrum, *Et illi audientes quia viveret* Jeſus, & viſus *eſſet ab ea, non crediderunt* ejus relationi.

4. *Poſt hæc autem duobus ex his*, qui fuerant cum Jeſu, quorum unus erat Cleophas, *ambulantibus oſtenſus eſt in alia effigie*, ut ipſis quidem videbatur. *Oculi enim eorum tenebantur, ne eum agnoſcerent* (inquit S. Luc. 24.) *euntibus in villam*, cui nomen Emmaus. *Et illi euntes nuntiaverunt ceteris* diſcipulis: *qui nec illis crediderunt.*

5. *Noviſſime* poſt apparitiones memoratas, *recumbentibus illi* 11., menſæ accumbentibus, ipſa Reſurr. die *apparuit* (*Luc. 24. v. 36.*). Quamvis abeſſet Thomas, dicuntur 11. Hoc ſcilicet numero Apoſtolica ſocietas tum nuncupabatur. *Et exprobravit incredulitatem eorum & duritiam cordis, quia iis qui viderant eum reſurrexiſſe non crediderunt* (*Jo. 20. 19.*); ſcilicet Mariæ Magdalenæ, ceteriſque mulieribus, Petro & Jo. & 2. illis diſcipulis, quibus Emmauntem euntibus apparuit (*S. Aug. l. 3. de conſ. Ev. c. 25.*).

6. *Et dixit eis*, non tunc, ſed poſtea in monte Galilææ, *Euntes in mundum univerſum*, non in ſolam Judæam, ut hactenus, ſed quocumque volueritis & poteritis, qua late patet orbis terrarum, vos & ſucceſſores veſtri: *Prædicate Evang. omni creaturæ* (*Matt. 28. 16. 17. 18. 19.*). Omnibus hominibus, nullo diſcrimine ſexus, nationis, conditionis, omnibus Gentibus; deinceps enim Edictum illud vos non obligabit, quo olim prohibue-

ram, ne *in viam Gentium* abiretis. Reſtringitur ab Evangel. creaturæ nomen ad homines, quo modo viventis vocabulum reſtringitur, cum Eva dicitur *Mater viventium*; & vox carnis, cum profitemur in Symbolo *carnis reſurrectionem*. Confer cum Ep. ad Coloſſ. c. 1. 23. *Si tamen permanetis in fide fundati, & ſtabiles & immobiles a ſpe Evang. quod audiſtis, quod prædicatum eſt in univerſa creatura quæ ſub cœlo eſt.*

7. *Qui crediderit* Evang. fide per dilectionem operante, fide quæ ſic appellatur, ex eo quod fiat id quod dicitur, fide quam innocentia morum, aut pœnitentia, & obedientia divinis mandatis comitantur; *& baptizatus fuerit, ſalvus erit*, vitam æternam conſequetur, ſi in fide & obſervantia divinæ legis perſeveret. *Qui vero non crediderit*, ut oportet fidem ſuam Evangel. Legis obſervantia & ſanct. operibus oſtendens, condemnabitur Dei judicio, æternis ſuppliciis addicetur, gravioribus quam quibus Evang. non eſt prædicatum. Non repetit alterum membrum, *& baptizatus non fuerit*, ſed tantum, *qui non crediderit, condemnabitur*, (*Matt.* 10.) innuens interdum fidem ſufficere ad ſalutem, & ſine ipſa ſufficere nihil. *Quantum* namque *valeat etiam ſine viſibili Sacramento baptiſmi, quod ait Apoſt.* (*Rom.* 10. 10.) *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*; *in S. Latrone declaratum eſt. Sed tunc impletur inviſibiliter, cum miniſterium baptiſmi non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit* (*S. Aug. l. 4. de Baptiſm. c. 22.*).

8. *Signa autem*, id eſt, miracula, chariſmata a Deo tamquam ſigilla & teſtimonia veritatis, ejus miſſione, afflatu, auctoritate annunciatæ data, *eos, qui crediderint, hæc ſequentur. In nomine meo*, id eſt invocato nomine meo; aut, virtute mea ac potentia *dæmonia ejicient, linguis loquentur novis*, alienis, peregrinis, quas ante non noverant, nec didicerant, *Serpentes tollent*. Venenata animalia auferent ex locis quibus infeſta erant, quin etiam prehendent impune: ſic Paul. viperam quæ manum ejus invaſerat, illæſus in ignem excuſſit (Act. 28. 4.) *Et, ſi mortiferum quid biberint*, ſive fortuito, ſive coacti a perſecutionibus, *non eis nocebit: Super ægros manus imponent, & bene habebunt*. Hæc autem promiſſio ſignorum & gratiarum (ut Theol. vocant) gratis datarum, non pertinet ad omnes, & ſingulos fideles, ſed ad aliquos tantum, nunc plures, nunc pauciores, prout Chriſto viſum fuerit ad fidem ſtabiliendam & propagandam (1. *Cor.* 12. 4. 5. 6 & 7). Credentibus autem indefinite hæc promittit, quia quæ aliquibus data ſunt, ad omnium utilitatem data ſunt. Neque etiam ad omnia tempora & loca hæc promiſſio pertinet, quaſi ſemper & ubique fiant ab iis qui crediderint, ſed quod non defutura ſint Eccl. hæc dona & ſigna, cum opus fuerit. Per Apoſt. autem & Apoſtol. Viros factum eſt ut non eſſent neceſſaria poſteris. „ Cum enim Eccl. Cath. per „ totum orbem diffuſa atque fundata ſit, nec „ miracula illa, *eadem & frequentia*, in noſtra tempora durare *permiſſa ſunt*, ne animus ſemper viſibilia quæreret, & eorum „ conſuetudine frigeſceret genus humanum, „ quorum novitate flagravit: nec jam nobis „ dubium eſſe oportet iis eſſe credendum, qui „ cum ea prædicarent, quæ pauci aſſequuntur, ſe tamen ſequendos populis perſuadere potuerunt (*S. Aug. l. de vera Relig. c. 25.*). „ *Signa iſta neceſſaria in exordio Eccl. fuerunt*. Ut enim (*S. Greg M. hom. 29. in Ev.*) „ ad fidem creſceret, miraculis fuerat nutrienda: quia & nos cum arbuſta plantamus, „ tamdiu eis aquam infundimus, quouſque ea „ in terra jam coaluiſſe videamus: & ſi ſemel radicem fixerint, irrigatio ceſſabit. Hinc „ Paul. ait (1. *Cor.* 14.): Linguæ in ſignum „ ſunt, non fidelibus, ſed infidelibus".

9. *Et Dominus quidem Jeſus poſtquam locutus eſt eis*, de Regno Dei, quæcumque dicta voluit & oportuit, per quadraginta dies a Reſurr. glorioſa eis frequenter apparens, *aſſumptus eſt in cœlum*, ut homo, virtute propria Divinitatis ſuæ & Animæ beatæ, corpus glorificatum, prout vult moventis: *& ſedet a dextris Dei*, ad paternæ gloriæ, majeſtatis, imperii conſortium exaltatus, ut ipſi in omnibus æqualis. Quæ æqualitas per glorioſam ejus Reſurrect. & Aſcenſ. ſupra omnes cœlos nobis innoteſcit. Unde S. Paul. (*Epheſ.* 1.): „ Deus (*inquit*) Dom. noſtri J. C. Pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ & revelationis, in agnitione ejus; illuminatos oculos cordis veſtri, ut ſciatis quæ ſit ſpes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in SS. & quæ ſit ſupereminens „ magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus ſecundum operationem potentiæ virtutis ejus, quam operatus eſt in Chriſto, „ ſuſcitans illum a mortuis, & conſtituens ad „ dexteram ſuam in cœleſtibus, ſupra omnem „ Principatum, & Poteſtatem, & Virtutem, „ & Dominat., & omne nomen quod nominatur non ſolum in hoc ſæculo, ſed etiam „ in futuro. Et omnia ſubjecit ſub pedibus „ ejus: & ipſum dedit caput ſupra omnem „ Eccl., quæ eſt corpus ipſius, & plenitudo „ ejus qui omnia in omnibus adimpletur". Sedet a dextris Dei, ut æqualis Patri in gloria divinitatis, in poſſeſſione beatitudinis, in

Re-

Regia & judiciaria poteſtate. Seſſio autem quietem, æternamque glorioſi ſtatus immobilitatem ſignificat (*S. Th. 3. p. Qu. 58. A. 2.*).

10. *Illi autem profecti* in mundum univerſum, ſicut eis Jeſus præceperat; non tamen ſtatim poſt Aſcenſ. ejus, ſed poſt Miſſionem Spir. S. die Pentec. *prædicaverunt Evang. ubique*, non in Judæa tantum, ſed in variis orbis terrarum plagis, quo eos ducebat Sp. S. *Domino cooperante*, intrinſecus per gratiam ſuam ſimul operante J. C. cum Prædicatoribus & cum adjutoribus qui Evang. credebant: illis dans verbum virtute multa, & ſapientiam cui non poſſent reſiſtere adverſarii eorum: his cor aperiendo, & fidem inſpirando, quæ Dei donum eſt. *Et ſermonem*, Evang. prædicationem, legitimam Prædicator. miſſionem, doctrinæ veritatem, extrinſecus *confirmante* & obſignante *ſequentibus ſignis*. Miraculis, quæ ſola Dei virtute fieri poſſunt, qui falſitatem, errorem, mendacium approbare non poteſt, cum ſit prima & ſumma Veritas, quæ nec fallere poteſt, nec falli. Chriſtus igitur afferens medicinam, quæ corruptiſſimos mores ſanatura eſſet, *Miraculis conciliavit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetuſtatem vetuſtate roboravit Religionem* (*S. Aug. l. de utilit. cred. c. 14.*). Poſt Chriſti Paſſion. Reſurr., & Aſcenſ. in cœlos, deſcenſumque Sp. S. nomen C. J. per Apoſtolor. prædicat. ubique propagatum eſt, & Gentes ad veri Dei notitiam per gratiam ejus adductæ, quæ antea verum Deum ignorabant univerſæ. „ Ante Reſurr. „ Chriſti notus tantum in Judæa Deus, in „ Iſrael magnum nomen ejus: & ipſi qui no„ verant eum, tamen ad inferos trahebantur. „ Ubi tunc totius orbis homines, ab India, „ uſque ad Britanniam, a rigida Septentrio„ nis plaga uſque ad fervores Atlantici Ocea„ ni tam innumerabiles populi, & tantarum „ Gentium multitudines..... Velut muſcæ & „ culices conterebantur: abſque notitia enim „ ſui Creat. omnis homo pecus eſt. Nunc ve„ ro Paſſion. Chriſti & Reſurr. ejus, cuncta„ rum gentium & voces & litteræ ſonant " (*S. Hier. Ep. 3. de morte Nepot.*).

SENSUS MORALIS.

1. *ET cum tranſiſſet Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi & Salome emerunt aromata ut venientes ungerent Jeſum.* SS. Mulierum pietatem imitari debemus (*S. Greg. M. hom. 21. in Ev.*), ad monumentum Domini cum aromatibus proficiſci, id eſt cum fragrantia charitatis, cum odore virtutum & bonorum operum, cum ſanctis deſideriis. Oratio & eleemoſyna pretioſa ſunt aromata, quorum odor Deo gratiſſimus eſt. *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo* (inquit Proph. Pſ. 106. 2.). *Repletus ſum acceptis ab Epaphrodito quæ miſiſtis, odorem ſuavitatis, hoſtiam acceptam, placentem Deo* (ait Apoſt. *Philipp.* 4. 18.). *Oblatio juſti* (inquit Sap. *Eccli.* 35. 8.) *impinguat altare, & odor ſuavitatis eſt in conſpectu Altiſſimi*. Qui carnem ſuam per caſtitatem, per mortificat. Chriſtianam Deo conſecrat, pretioſum unguentum ad Chriſti monumentum affert. *Sacrificia Deo grata, conflictationes dico animæ, jejunia, & ſeras & aridas eſcas, & appendices hujus officii ſordes, caro de proprio ſuo incommodo inſtaurat. Virginitas quoque & viduitas, & modeſta in occulto matrimonii diſſimulatio, & una notitia ejus, de bonis carnis adolentur* (*Tertull. l. de Reſurr. carn. c. 7.*). Cum aromatibus ad C. J. monumentum veniunt mulieres Chriſt. ſi orent. „ In habitu ornato, „ cum verecundia & ſobrietate ornantes ſe, „ & non in tortis crinibus, aut auro, aut „ margaritis, vel veſte pretioſa: ſed quod „ decet mulieres, promittentes pietatem per „ opera bona (*1. Tim. 2. 9. 10.*). *Si maxime „ ſollicitæ ſint de cultu & ornatu ejus*. Qui „ abſconditus eſt cordis homo, in incorrupti„ bilitate quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt „ in conſpectu Dei locuples. Sic enim ali„ quando & ſanctæ mulieres, ſperantes in „ Deo, ornabant ſe, ſubjectæ propriis viris " (*1. Pet. 3. 4. 5.*).

Emerunt aromata, ut venientes ungerent Jeſum. Chriſtus in ſepulchro, fides mortua eſt in animo. Quid faciemus ei? Quod fecerunt SS. mulieres. *Emerunt aromata, ut venientes ungerent Jeſum*. Numquid ut ſuſcitarent? Et nos ſcimus quia ſuſcitare noſtrum non eſt, ſed ungere nobis incumbit, ne fœteat qui hujuſmodi eſt, ne ſit ceteris odor mortis, ne pereffluat & penitus diſſolvatur. *Emant proinde* (*S. Bern. ſer. 1. pro Temp. Paſch.*) *aromata ſua* 3. *mulieres mens, lingua, manus. Quærat igitur mens aromata ſua, ante omnia compaſſionis affectum, dehinc rectitudinis zelum, & intret hæc diſcretionis ſpir. non omittat. Linguæ* quoque *aromata* 3. *ſunt, Modeſtia in increpando, copia in exhortando, efficacia in perſuadendo*. Quia vero conſequens eſt ut cujus vita deſpicitur, ejus etiam prædicatio contemnatur, oportet ut & *Manus habeat aromata ſua, continentiam in carne, miſericordiam in fratre, patientiam in pietate*. Unde Apoſt. ait: *Sobrie, & juſte, & pie vivamus*. Hæc enim tria ſunt converſationi noſtræ maxime neceſſaria,

ria, quoniam 1. debemus nobis, 2. proximo, 3. Deo. Plura dabit S. Bern.

2 *Et valde mane una Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto jam Sole.* Neſcit tarda molimina Sp. S. gratia. Amor neſcit moras, cum officia exhibenda ſunt dilecto. Sponſa cito de lecto ſurgit, ut quærat dilectum. Qui Chriſtum vocantem continuo non ſequuntur ſed retro reſpiciunt, & terrenis affectibus nimis tribuunt, non ſunt apti regno Dei. Igitur *valde mane* ad Chriſti monumentum conferre nos debemus, ejus nos obſequiis devovere, ipſi commori & cum ipſo reſurgere quantocyus, ſtatim atque Sol juſtitiæ per gratiam ſuam nobis affulget. *Orto jam Sole.* Non differenda converſio, non adoleſcentia & juventus mundo, vanitati, voluptatibus devovenda, provectior & ſerior ætas Deo reſervanda. Non imitandi Judæi, qui neglecta domo Dei, propria ædificia curabant, & ad Templum Dei excitandum nullo zelo movebantur, quam ob cauſam Deus illis ſterilitatem immiſit. *Populus iſte dicit: Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ* (*Aggæi* 1. 2.).

3. *Et dicebant ad invicem: Quis revolvet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et reſpicientes viderunt revolutum lapidem. Erat quippe magnus valde.* Nullis difficultatibus exterretur amor, omnia impedimenta perrumpit charitas. Peccatori ante converſionem, aut initio converſionis difficile videtur revolvere lapidem pravæ conſuetudinis, removere ſæcularis converſationis impedimenta: *Quis* (inquit) *revolvet nobis lapidem?* Sed ſi in amore Dei creſcat & confirmetur, ſi in ejus gratia confidat, videbit revolutum lapidem. Teſtis S. Cypr. (*Ep.* 1. *ad Donat.*), id in ſe ipſo expertus. „ Cum (*inquit*) in „ tenebris atque in nocte cæca jacerem, cumque in ſolo jactantis ſæculi nutabundus ac „ dubius veſtigiis oberrantibus fluctuarem, „ vitæ meæ neſcius, veritatis ac lucis alienus, difficile prorſus ac durum pro illis „ tunc moribus opinabar, quod in ſalutem „ mihi divina indulgentia pollicebatur, ut „ quis renaſci denuo poſſet; utque in novam „ vitam lavacro aquæ ſalutaris animatus, „ quod prius fuerat, exponeret; & corporea „ licet manente compage, hominem animo „ ac mente mutaret. Qui poſſibilis, ajebam, „ tanta converſio; ut repente ac perniciter „ exuatur, quod vel genuinum ſitu materiæ „ naturalis obduruit, vel uſurpatum diu ſenio vetuſtatis inolevit? Alta hæc & profunda penitus radice ſederunt. Quando parſimoniam diſcit, qui epulariibus cenis & „ largis dapibus, aſſuevit? Et qui pretioſa „ veſte conſpicuus in auro atque in purpura „ fulſit, ad plebejum ſe ad ſimplicem cultum „ quando deponit? Faſcibus ille oblectatus „ & honoribus, privatus & inglorius eſſe „ non poteſt. Hic ſtipatus clientium cuneis, „ frequentiore comitatu officioſi agminis honeſtatus, pœnam putat eſſe cum ſolus eſt. „ Tenacius ſemper illecebris aſſuetum, neceſſe eſt, ut ſolebat, vinolentia invitet, „ inflet ſuperbia, iracundia inflammet, rapacitas inquietet, crudelitas ſtimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. Hæc ego„ met ſæpe mecum: nam ut ipſe quamplurimis vitæ prioris erroribus implicitus te„ nebar, quibus exui me poſſe non crede„ rem, ſic vitiis adhærentibus obſecundans „ eram, & deſperatione meliorum malis meis „ veluti jam propriis ac vernaculis fervebam. „ Sed poſtquam undæ genitalis auxilio ſupe„ rioris ævi labe deterſa, in expiatum pe„ ctus ac purum deſuper lumen infudit; poſt„ quam cælitus Spir. hauſto in novum me „ hominem nativitas ſecunda reparavit; mi„ rum in modum protinus confirmare ſe du„ bia, patere clauſa, lucere tenebroſa: fa„ cultatem dare quod prius difficile videba„ tur; geri poſſe, quod impoſſibile puta„ batur, ut eſſet agnoſcere terrenum fuiſſe „ quod prius carnaliter delictis obnoxium vi„ veret; Dei eſſe cœpiſſe quod jam Spir. S. „ animaret".

4. *Jeſum quæritis Naz. crucifixum: ſurrexit, non eſt hic, ecce locus ubi poſuerunt eum.* Crucifixus eſt, & ſurrexit. Paſſione & morte in cruce promeritus eſt gloriam reſurrect. vitam immortalem, (*Luc.* 24.) „ Sic „ *enim* oportuit pati Chriſtum, & ita intra„ re in gloriam ſuam, *CHRIST.* factus eſt „ pro nobis obediens uſque ad mortem, mor„ tem autem crucis: propter quod & Deus „ exaltavit illum, & dedit illi nomen quod „ eſt ſuper omne nomen; ut in nomine Jeſu „ omne genuflectatur, cœleſtium, terreſtrium, „ & infernorum, & omnis lingua confitea„ tur, quia Dom. J. C. in gloria eſt Dei „ Patris". (*Philipp.* 2. 8.) Chriſto compati & commori debemus, ſi cum ipſo vivere, æternumqe regnare velimus. *Cohæredes* ſumus Chriſti, per ejus gratiam qua filii Dei, & conſequenter hæredes facti ſumus: ſed audi conditionem: *Si tamen compatimur, ut & conglorificemur . . . . . Fidelis ſermo, nam ſi commortui ſumus, & convivemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus.* (*Rom.* 8. 17.)

Surrexit, non eſt hic. Quid viventem inter mortuos quæritis? Aliorum ſepulchra mortuorum domus illorum ſunt uſque in diem reſur-

reſurrect. generalis. *Sepulchra eorum domus illorum in æternum.* (*Pſ.* 48. 12.) Chriſti ſepulchrum velut hoſpitium eſt, ubi triduo quieſcit, tertia die ad vitam immortalem tranſiturus. *Singulariter ſum ego donec tranſeam.* (*Pſ.* 140. 10.) Quidam a Proph. ab ipſo Chriſto, ab Apoſt. ab aliis SS. ſuſcitati ſunt iterum morituri, & ſepulchrum rurſus inferendi: *Chriſt. reſurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur . . .* (*Rom.* 6.) *Semper vivit ad interpellandum pro nobis . . .* (*Hebr.* 7 25.) *Et Regni ejus non erit finis .* (*Luc.* 1. 31.) Hujus gloriæ conſortium, huius Regni una cum ipſo poſſeſſionem nobis promittit, ſi ſpiritaliter reſurgamus, ſi vere moriamur peccato, & vivamus Deo, ſi deinceps non moriamur, Deum deſerentes qui eſt vita noſtrarum animarum, ſi ad æterna bona ferventiſſimis deſideriis ſuſpiremus, & per bona opera noſtram ad illa vocationem certam facere ſatagamus. Ut futuram vitam nobis oſtenderet, ad eamque aſpiraremus & tenderemus, Chriſtus reſurrexit. „ Duæ etenim „ vitæ erant (*inquit S. Greg. M. hom.* 21. „ *in Ev.*) quarum unam novimus, alteram „ neſciebamus. Una quippe mortalis eſt, al„ tera immortalis: una corruptionis, altera „ incorruptionis: una mortis, altera reſur„ rect. Sed venit Mediator Dei & hominum „ homo J.C. ſuſcepit, unam, & oſtendit al„ teram. Unam pertulit moriendo, & o„ ſtendit alteram reſurgendo. Si ergo nobis „ mortalem vitam ſcientibus, reſurrect. pro„ mitteret carnis, & tamen hanc viſibiliter „ non exhiberet, quis ejus promiſſionibus „ crederet? Factus itaque homo apparuit in „ carne, mori dignatus eſt ex voluntate, „ reſurrexit ex poteſtate, & oſtendit exem„ plo quod nobis promiſit in præmio “.

5. *Sed ite, dicite diſcipuli ejus & Petro, quia præcedet vos in Galilæam.* Præit ſemper Jeſus illis qui ipſum crucifixum quæruntur, præit gratia ſua illos confirmans & recreans, ac ſpe beatitudinis æternæ conſolatur, in qua ipſum videbunt glorioſum. Chriſti gloria aliis enarranda, ut ad ejus amorem accendantur. *Ite, dicite diſcipulis ejus & Petro.* Petrus vocatur ex nomine, ne deſperaret ex negatione.

6. *At illæ exeuntes fugerunt de monumento: invaſerat enim eas tremor & pavor.* Pœnis & crucibus interioribus conſolationes cœleſtes pii promerentur. Mariæ Magdalenæ quæ juxta crucem Jeſu perſeveraverat magna conſtantia & fidelitate, quæ a ſepulchro Domini amore ejus ſuccenſa non recedebat, primo apparuit. Hæc eſt de qua ſeptem dæmonia ejecerat. Ubi abundaverat delictum, ſuperabundavit & gratia. Apoſt. *lugentibus & flentibus* Chriſti Reſurrect. nunciatur. In illis impletur illud Domini Jeſu promiſſum: *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Statim non credunt, ut eorum incredulitas ſtabiliendæ fidei Reſurrect. Jeſu ſerviat, eiſque poſtmodum ipſam prædicantibus facilius credatur.

7. *Et dixit eis: Euntes in mundum univerſum, prædicate Evang. omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Fortaſſe aliquis dixerit: Ego jam credidi, ſalvus ero. Verum dicit, ſi fidem bonis operibus probat & ornat. Vere enim fidelis eſt, qui his quæ verbis dicit, moribus non contradicit. „ In C. J. neque circumci„ ſio aliquid valet, neque præputium: ſed „ fides quæ charitatem operatur, *inquit S.* „ *Paul. Galat.* 5. 6.) Quid proderit, (*in„ quit S Jac.* 2.) ſi fidem quis dicat ſe ha„ bere, opera autem non habeat? Numquid „ poterit fides ſalvare eum? Si autem frater „ & ſoror nudi ſunt, & indigeant victu quo„ tidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: „ Ite in pace, calefacimini & ſaturamini: „ non dederitis autem eis quæ neceſſaria ſunt „ corpori, quid proderit? Sic & fides, ſi non „ habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa . . . „ Tu credis quoniam unus eſt Deus: Bene „ facis; & dæmones credunt, & contremi„ ſcunt. Vis autem ſcire, o homo inanis, „ quoniam fides ſine operibus mortua eſt? „ Abraham pater noſter nonne ex operibus „ juſtificatus eſt, offerens Iſaac filium ſuper „ altare? Vides quoniam fides cooperabatur „ operibus illius: & ex operibus fides con„ ſummata eſt? . . . Sicut corpus ſine ſpiri„ tu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus „ mortua eſt “. Hinc de quibuſdam falſis fidelibus Paul. dicit: (*Tit.* 1. 16.) *Qui confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant* Hinc Jo. ait: (1. *Ep.* 2. 4.) *Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata ejus non cuſtodit, mendax eſt.* Quod cum ita ſit, fidei noſtræ veritatem in vitæ noſtræ conſideratione debemus agnoſcere. „ Tunc enim veraciter fi„ deles ſumus, ſi quod verbis promittimus, „ operibus implemus. In die quippe baptiſ„ matis omnibus nos antiqui hoſtis operibus „ atque omnibus pompis abrenunciare pro„ miſimus. Itaque unuſquiſque veſtrum ad „ conſiderationem ſuam mentis oculos redu„ cat: & ſi ſervat poſt baptiſmum quod an„ te baptiſmum ſpopondit, certus jam quia „ fidelis eſt, gaudeat “. (*S. Greg. M. hom.* 29. *in Ev.*) Sed ecce quod promiſit, minime ſervavit: ſi ad exercenda prava opera, ad con-

concupiſcendas mundi pompas dilapſus eſt, videamus ſi jam ſcit plangere quod erravit.

8. *Signa autem eos qui crediderint hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, ſerpentes tollent*, &c. „ S. Eccl. (*Idem ibid.*) quotidie ſpiri„ taliter facit, quod tunc per Apoſt. corpo„ raliter faciebat. Nam Sacerdotes ejus cum „ per exorciſmi gratiam manum credentibus „ imponunt, & habitare malignos ſpiritus in „ eorum mente contradicunt, quid aliud fa„ ciunt, niſi dæmonia ejiciunt? Et fideles „ quique qui jam vitæ veteris fæcularia ver„ ba derelinquunt, Sanct. autem myſteria inſo„ nant, conditoris ſui laudes & potentiam, „ quantum prævalent, narrant, quid aliud „ faciunt niſi novis linguis loquuntur? Qui „ dum bonis ſuis exhortationibus malitiam „ de alienis cordibus auferunt, ſerpentes tol„ lunt. Et dum peſtiferas ſuaſiones audiunt, „ ſed tamen ad operationem pravam minime „ pertrahuntur, mortiferum quidem eſt quod „ bibunt, ſed non eis nocebit. Qui quoties „ proximos ſuos in bono opere infirmari con„ ſpiciunt, dum eis tota virtute concurrunt, „ & exemplo ſuæ operationis illorum vitam „ roborant qui in propria actione titubant; „ quid aliud faciunt, niſi ſuper ægros manus „ imponunt, ut bene habeant? Quæ miracu„ la tanto majora ſunt, quanto ſpiritalia: „ tanto majora ſunt, quanto per hæc non „ corpora, ſed animæ ſuſcitantur. Hæc ſi„ gna, fratres chariſſimi, auctore Deo, ſi „ vultis facitis. Corporalia illa miracula o„ ſtendunt aliquando ſanctitatem, non fa„ ciunt: hæc vero ſpiritalia, quæ aguntur „ in mente, virtutem vitæ non oſtendunt, „ ſed faciunt. Illa habere & mali poſſunt: „ iſtis autem perfrui niſi boni non poſſunt. „ Unde de quibuſdam Chriſt. ait: (*Matt.* 7.) „ Multi mihi dicent in die illa: Domine, „ Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejeci„ mus, & in nomine tuo virtutes multas fe„ cimus? Et tunc confitebor illis; Quia non „ novi vos, diſcedite a me omnes qui ope„ ramini iniquitatem “. Nolite ergo amare ſigna, quæ poſſunt cum reprobis haberi communia: ſed hæc, quæ modo diximus, *Charitatis atque pietatis miracula amate, quæ tanto ſecuriora ſunt, quanto & occulta & de quibus apud Dominum eo major fit retributio, quo apud homines minor eſt gloria.* Non multum abſimilis eſt S. Bern. tropologia. (*Ser.* 1. *de Aſcenſ. Dom.*) Non difficile arbitror, inquit, noſſe quemadmodum intelligi ſigna poſſint præſentia, ut ſint indubitata ſigna credulitatis, ac per hoc & ſalutis. „ Primum *enim* opus fidei per diſe„ ctionem operantis, cordis compunctio eſt, „ in qua ſine dubio ejiciuntur dæmonia, „ cum eradicantur e corde peccata. Exinde „ qui in Chriſtum credunt, linguis loquun„ tur novis cum jam recedunt vetera de ore „ eorum, nec de cetero vetuſta protoparen„ tum lingua loquuntur, declinantium in „ verba malitiæ ad excuſandas excuſationes „ in peccatis. Ubi vero compunctione cor„ dis, & oris confeſſione priora ſunt dele„ ta peccata, ne recidivam patiantur, & „ jam ſint poſteriora prioribus, ſerpentes „ tollant neceſſe eſt, id eſt, ut venenatas „ ſuggeſtiones extinguant. Quid tamen agen„ dum, ſi qua forte radix pullulat, quæ tam „ velociter nequeat extirpari, ſed ſtimulat „ animum concupiſcentia carnis? Profecto *ſi „ mortiferum quid biberint non eis nocebit*: „ Quoniam juxta Salvat. exemplum, cum gu„ ſtaverint, nolent bibere; id eſt, cum ſen„ ſerint, nolent conſentire. Sic enim non „ eis nocebit, (*quia nulla damnatio eſt his „ qui ſunt in C. J.*) concupiſcentiæ ſenſus „ abſque conſenſu. Quid tamen? Moleſta „ certe & periculoſa eſt ſic corruptæ & in„ firmæ affectionis lucta: Sed *Qui crediderint, ſuper ægros manus imponent, & „ bene habebunt*: Id eſt, ægras affectiones „ bonis operibus varient, & hoc remedio „ curabuntur “.

9. *Et Dominus quidem Jeſus, poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet a dextris Dei.* Dominus noſter J. C. aſcendit in cœlum, aſcendat cum illo & cor noſtrum: „ Qui de cœlo deſcendit, non no„ bis invidet cœlum, ſed quodammodo cla„ mat, Membra mea eſtote, ſi aſcendere „ vultis in cœlum. In hoc ipſi interim ro„ boremur, in hoc votis omnibus æſtuemus. „ Hoc meditemur in terris, quod computa„ mur in cœlis. Tunc exuturi carnem mor„ talitatis, nunc exuamus animi vetuſtatem. „ Facile corpus levabitur in alta cœlorum, „ ſi non premat ſpiritum ſarcina peccato„ rum “ . . . (*S. Aug. ſer.* 263. *al. de Temp.* 174. *& de Div.* 90.) *Manipulus primitiarum noſtrarum Chriſt. oblatus eſt, ad dexteram Patris aſſumptus, & aſſiſtit nunc vultui Dei pro nobis*. „ Sedet autem habens in dexte„ ra miſericordiam, in ſiniſtra judicium: & „ miſericordiam multam nimis, & judicium „ multum nimis: in dextera aquam, in ſini„ ſtra ignem immobiliter tenens. Et quidem „ corroboravit miſericordiam ſuam ſuper ti„ mentes ſe ſecundum altitudinem cœli a „ terra: & miſericordia hæc ab æterno & „ uſque in æternum ſuper timentes eum; ab

„ æter-

„ æterno per prædestinationem, in æternum „ per glorificationem. Similiter & in repro- „ bis terribilis est super filios hominum, & „ utrimque stat fixa sententia æternitatis, „ & in his qui salvi fiunt, & in his qui pe- „ reunt". (*S. Bern. ser. 11. de Ascens. Dom.*) Ascensiones in corde nostro disponamus in valle lachrymarum, in loco quem Deus posuit ut vitam æternam promereamur. Nihil ex nobis possumus, sed *Benedictionem dabit Legislator*, ut eamus *de virtute in virtutem*, & videamus Deum Deor. in Sion. (*Ps.* 83. 7.) Deo serviamus in sanctitate & justitia, in charitate & humilitate omnibus diebus nostris: ut per humilitatem ad sublimitatem gloriæ æternæ ascendamus, quia hæc est via, & non est alia, præter ipsam. Qui aliter vadit, cadit potius quam ascendit; quia sola est humilitas quæ exaltat, sola quæ ducit ad vitam. „ Christ. enim cum „ per naturam divinitatis non haberet quo „ crescceret vel ascenderet, quia ultra Deum „ nihil est, per descensum quomodo crescc- „ ret invenit, veniens incarnari, pati, mo- „ ri, ne moreremur in æternum. Propter „ quod Deus exaltavit illum, quia resurre- „ xit, sedet a dexteris Dei". Vade & tu fac similiter. Neque enim ascendere potes, nisi descenderis, quia ut æterna lege fixum est: *Omnis qui se humiliat exaltabitur* „. (*Luc.* „ 14.) O perversitas, o abusio filiorum Adam! „ quia cum ascendere difficillimum sit, descen- „ dere autem facillimum, ipsi & leviter ascen- „ dunt, & difficilius descendunt, parati ad „ honores & celsitudines graduum Ecclesiastic. „ ipsis etiam Angelis formidandos. Ad se „ quendum autem te, Domine Jesu, vix in- „ veniuntur qui vel trahi patiantur, qui ve- „ lint duci per viam mandatorum tuorum".

Assumptus est in cœlum. Christi in cœlum assumptio, gloriæ ejus, nostræque salutis consummatio est. *Ascendit super omnes cœlos, ut impleret omnia.* (*Ephes.* 4. 10.) Ascendit, ut viam nobis pararet. *Vado*, inquit, (*Jo.* 14. 2.) *parare vobis locum.* Proph. (*Mich.* 2. 13.) vaticinium impletum est: *Ascendit pandens iter ante eos.* Quia enim ipse est caput nostrum, oportet illuc sequi membra, quo caput præcessit. *Ut ubi ego sum* (inquit) *& vos sitis.* Quamobrem *Ascendens in cœlum, captivam duxit captivitatem* (*Ps.* 67. 19. *Ephes.* 4.). Justorum animas in limbo detentas antequam cœlum passione ac morte sua referasset, captivitate solvit, in cœlumque triumphans reduxit, utpote per victoriam suam acquisitas. 2. sicut Pontifex in Vet. Test. intrabat in Sanctuarium, ut coram Deo staret pro populo: ita & Christ. intravit in cœlum ad interpellandum pro nobis. Ipsa enim repræsentatio sui ex natura humana, quam in cœlum intulit, est quæd- m interpellatio pro nobis: ut ex quo Deus humanam naturam sic exaltavit in Christo, etiam eorum misereatur pro quibus Filius Dei humanam naturam assumpsit. „ Chri- „ stus autem assistens Pontifex futurorum bo- „ norum, per amplius & perfectius Ta er- „ naculum non manu factum, id est, non hu- „ jus creationis; neque per sanguinem hi co- „ rum aut vitulorum, sed per proprium an- „ guinem introivit semel in sancta, æterna „ redemptione inventa . . . (*Hebr* 9 11. 12. „ 24.) Non enim in manu facta sancta je- „ sus introivit; exemplaria verorum, sed in „ ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei „ pro nobis". 3. assumptus est, ut in cœlorum sede quasi Deus & Dominus constitutus, exinde divina dona hominibus mitteret. *Ascendens in altum, dedit dona hominibus.* (*Ps.* 67. 19. *Ephes.* 4. 8.) 4. assumptus est in cœlum, ad fidem nostram augendam atque confirmandam, cujus objectum ea sunt quæ non videntur. Unde ipse Dominus discipulis suis ait, quod Spir. S. adveniens *arguet mundum de justitia*, (*Jo.* 16. 10.) eorum scilicet qui credunt. Ipsa quippe fidelium comparatio, infidelium est vituperatio. Unde subdit: *Quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me.* Beati enim qui non vident & credunt. „ Erit „ itaque vestra justitia qua mundus arguetur, „ quia vado ad Patrem, & jam non videbi- „ tis me; quoniam in eum quem non vide- „ bitis credetis in me: & quando me vide- „ bitis, quod tunc ero, non videbitis me „ quod sum vobiscum modo; non videbitis „ humilem, sed excelsum; non videbitis mor- „ talem, sed sempiternum; non videbitis ju- „ dicandum, sed judicaturum: & de hac fi- „ de vestra, id est, justitia vestra, arguet „ Spir. S. incredulum mundum". (*S. Aug. Tr.* 95. *in Ev. Jo.*) 5. Dominus Jesus assumptus est in Cœlum, ad spei nostræ provectionem. Per hoc enim quod humanam naturam assumptam in cœlo collocavit, dedit nobis spem illuc perveniendi: quia *Ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur & Aquilæ.* (*Matth.* 24.) Unde ipse Christ. ait: (*Jo.* 14.) *Si abiero, & præparavero vobis locum, iterum veniam & accipiam vos ad me ipsum: ut ubi ego sum, & vos sitis.* 6. Dominus Jesus assumptus est in cœlum ad erigendum charitatis affectum in cœlestia: *Quæ sursum sunt quærite* (inquit Apost.) *ubi Christus est in dextera Dei sedens: Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.* Nam *Ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.*

tuum (*Jo.* 16.) Theſaurus autem noſter in cœlis eſt C. J. Et quia Spir. S. amor eſt nos in Cœleſtia rapiens, ideo diſcipulis ſuis ait: „ Expedit vobis ut ego vadam: Si enim non „ abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi „ autem abiero, mittam eum ad vos. *Quaſi* „ *diceret:* Expedit vobis ut hæc forma ſer„ vi auferatur a vobis. Caro quidem factum „ Verbum: Habito in vobis; ſed nolo me „ carnaliter adhuc diligatis, & iſto lacte con„ tenti ſemper infantes eſſe cupiatis. Si ali„ menta tenera, quibus vos alui, non ſub„ traxero, ſolidum cibum non eſurietis; ſi „ carni carnaliter hæſeritis, capaces Spir. „ non eritis". (*Tr.* 94. *in Jo.*) Intellectu & affectu plane purgatis, ut ſicut bonum novimus, ſic & velimus, quod ſolum perfecta Religio eſt, utroque Chriſtum in cœlos aſcendentem proſequamur. Meminerimus Eliſæi, cui cum Elias dixiſſet, ut in diſceſſu vel aſcenſu ſuo poſtularet quod vellet, reſpondit: *Oro ut fiat ſpiritus tuus duplex in me.* At ille: *Rem difficilem poſtulaſti: attamen ſi videris quando tollar a te, erit quod petiſti.* (4. *Reg.* 2.) Quis ſpiritus iſte duplex qui quæritur, niſi illuminatio intellectus, & affectus purgatio? Res difficilis, quia rarus in terris eſt qui illum habere mereatur, ut ſoli Deo vivens non moveri nisi Deum: nec cupiat niſi Deum. *Attamen*, inquit, *ſi videris quando tollar a te, erit quod petiſti.*

10. *Illi vero profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Præceptum obedientia; obedientiam vero ſigna ſecuta ſunt. Profecti Apoſt. prædicaverunt ubique ut Domini mandatum implerent, & Proph. impleretur: (*Pſ.* 18. 5.) *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Ipſis cooperatus eſt Dominus, ut promiſſa ſua impleret, utque compertum haberent, quia *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus.* (1. *Cor.* 3. 7.) Deus qui velle operatur in nobis ut incipiens, volentibus cooperatur ut perficiens; ut compertum habeamur, *In nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit, & Totum Deo detur, qui voluntatem hominis & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam.* (*S. Cypr.*) Sed & nos ipſi Deo cooperemur neceſſe eſt, ne gratia Dei vacua ſit in nobis. (*S. Aug.*) Prædicemus ubique C. J. & hunc crucifixum, ipſum glorificemus; non verbis modo, ſed operibus & ſancta converſatione, & ad ejus amorem atque obedientiam, quantum in nobis eſt, alios accendamus & adducamus.

Finis Expoſitionis Sancti Evangelii ſecundum Marcum.

PRÆ-

PRÆFATIO

In Sanctum JESU-CHRITI Evangelium ſecundum Lucam.

LUCAS *patria Antioch. profeſſione Medicus*, Proſelitus *fuiſſe* (*S. Hier. in Catal. ſcript. Eccl. & in Ep. ad Gal.*) *traditur; ſive ex Paganiſmo ad Judæor. Relig. tranſierit, quæ communior eſt vocis iſtius ſignificatio; ſive ex Gentilibus converſus fuerit ad Chriſtum, quod veriſimilius colligitur ex Ep. ad* (*Coloſſ. 4.*) *ubi eum nominat S. Paul. ſeorſim ab iis* qui ſunt ex Circumciſione. *Ad Chriſti fidem adductus fuiſſe creditur a S. Paul., cujus filium ſpiritualem illum nominat S. Hier.* (*in c. 65. Iſ.*) *Eiuſdem Apoſt. cognatum fuiſſe, quem ad Rom.* (16. 21.) *ſcribens*, Lucium *appellat, inflexa paululum nominis pronuntiatione, exiſtimavit Origen. Ex numero 70. Diſcipul. Chriſti non fuit, ut S. Epiph.* (*Hær. 51.*) *viſum eſt; nec proinde unus ex duobus ipſa die Reſurrect. ſuæ euntibus Emmaus Dominus apparuit, quod S. Greg.* (*lib 1. Mor. c. 1.*) *conjecit: ſed Apoſtol. diſcipulus, præſertim S. Paul., cujus peregrinationum comes & laborum Apoſtolic. ſocius fuit, ut S. Iren.* (*lib. 1. c. 20.*) *Tertullianus* (*lib. 4. contra Marc. c. 2.*), *Euſeb.* (*lib. 3. c. 4.*), *SS. Hier.* (*in Catal. & prolog. in Matth.*) *& Aug.* (*lib. 1. de conſenſu Evang. c. 1.*) *teſtantur, Scripſit Evang. poſt SS. Matth. & Marc., in Achaiæ Bæotiæque partibus, an. Chriſti circiter 53. quædam altius repetens quam priores Evang. & audita magis quam viſa deſcribens, ut ipſe in Proœmio confitetur. De illo hunc locum Apoſtoli* (2. Cor. 8. 18.) *plurimi Veterum* (1) *intelligunt:* Miſimus cum illo (*Tito ſcilicet*) Fratrem cujus laus eſt in Evang. per omnes Eccl.: non ſolum autem, ſed & ordinatus eſt ab Eccl. comes peregrinationis noſtræ, in hanc gratiam quæ miniſtratur a nobis ad Domini gloriam, & deſtinatam voluntatem noſtram. *S. Paul. cum de ſuo loquitur Evang.*, (Rom. 2. 16. & cap. 16. 25. & 1. Theſſal. 1. 5.) *intelligere Evangelium S. Lucæ quidam exiſtimarunt; quod a S. Paul. dictatum, & a Luca ſcriptum Auctor Synopſis Script. S. Athanaſio attributæ ait. Quod quidem eo ſenſu explican-*

dum

(1) Orig. hom. 1. in Luc. S. Chryſ. hom 10. in 2. Tim. & hom. 1. in Act. S. Hieron. in Catal. ſcript. Eccl. Euſeb. lib. 3. Hiſt. cap. 4.

dum eſt quo S. Iren. Lib. 3. cap. 1. ſcripſit: Lucas ſectator Paul. Evang. a Paul. prædicatum litteris mandavit. *Et Tertull.* (*lib. 4. contra Marcion. ca. p 2. & 5.*) : Lucas non Apoſtolus, ſed Apoſtolicus; non magiſter, ſed diſcipulus, utique magiſtro minor, certe tanto poſterior quanto poſterioris Apoſtoli ſectator, Pauli ſine dubio : ut & ſi ſub ipſius Pauli nomine Evangelium Marcion intuliſſet, non ſufficeret ad fidem ſingularitas, deſtituta patrocinio anteceſſorum : exigeretur enim id quoque Evangel. quod Paul. invenit, cui fidem dedit, cui mox ſuum congruere geſtiit .... Paul. illuminator Luc. ... Eadem auctoritas Eccleſ. Apoſtolic., ceteris quoque patrocinabitur Evangeliis, quæ proinde per illas & ſecundum illas habemus, Jo. dico & Matthæi; licet & Marcus quod edidit, Petri affirmetur, cujus interpres Marcus. Nam & Lucæ Digeſtum Paulo adſcribere ſolent. Caput Magiſtrorum videri, quæ Diſcipuli promulgarunt. *Græce ſcripſit Evangelium S. Lucas, & ſtylo quidem elegantiori, quam Evangeliſtæ ceteri.*

EXPOSITIO
LITTERALIS ET MORALIS
S. EVANGELII
SECUNDUM
LUCAM.

CAPUT PRIMUM.

Sensus Litteralis.

1. *Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt rerum.* Quatruor 1. cap. istius v. rationem habent præfationis ab ipsomet S. Evangel conscriptæ, ut consilium suum exponeret, fidemque Hist. a se conscribendæ conciliaret. Multi (inquit) huc usque conati sunt, non malo animo, quamquam privato consilio & humana industria, scribere histor. rerum quæ a C. J. gestæ sunt, ad implendum Vaticinia Prophet., eo quo gestæ sunt ordine. His certe verbis: *Multi conati sunt*, nec Matth. & Marc. perstringit, qui non solum conati sunt scribere Evangel., sed feliciter id sunt executi; neque pseudoapost., quos eo tempore falsa, fabulosa, hæretica Evang. jam scripsisse certum non est, & quos reprehendisset ac damnasset divinus Evangel. Quosdam igitur Apostol. discipulos indigitare videtur, qui a Magistris prædicantibus & docentibus audita in pugillares retulerant, ac deinde continuam rerum, quarum certa & explorata erat cognitio, narrationem ex collectaneis suis contexere & adornare aggressi erant, irrito nihilominus conatu, ut S. Ambr. (*l.* 1. *in Luc. n.* 3.) interpretatur. „ Qui ordinare conatus est, *in-*
„ *quit*, suo labore conatus est; nec imple-
„ vit. Sine conatu enim sunt conditiones &
„ gratia Dei, quæ ubi se infuderit, rigare
„ consuevit ut non egeat, sed redundet scri-
„ ptoris ingenium. *Non conati sunt SS. E-*
„ *vangelistæ*; sed divino Spiritu ubertatem
„ dictorum, rerumque omnium ministrante,
„ sine ullo molimine cœpta compleverunt ". Quod autem vertit Vulgatus Interpres, *narrationem quæ in nobis completæ sunt rerum*, Græce πεπληροφορημένων verti etiam posse notat S. Ambr., *quæ in nobis redundant:* quod enim redundat, nulli deficit, & de completo nemo dubitat, cum fidem effectus adstruat, exitus probat. Nonnulli verterunt: *Rerum quæ nobis abunde probatæ sunt*, quarum ita certa & explorata nobis veritas est, ut de illis ambigi non possit.

2. *Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis.* Multi conati sunt gestorum Christi historiam texere, mysteriorum, sermonum, ac miraculorum ejus scribere narrationem, sicut nobis tradiderunt qui testes illorum fuerunt: Virgo præcipue Deipara, & Apost.; hæc enim ab initio nativitatis & conceptionis Christi, & Præcur. ejus Jo. plenam omnium fidem fecerat, Apost. vero ab initio prædicationis ipsius, seu Serm. Evangel. rerum omnium a Christo gestarum, & traditæ ab eo doctrinæ non modo testes fuerant, verum etiam ministri sermonis, id est, Prædicat. Evangelii a Domino Jesu electi & constituti. „ Quod Lex & Proph. futurum prænuntia-
„ verunt, hoc redditum atque completum in
„ Evang. demonstratur. Cujus primi Prædi-
„ catores Apost. fuerunt, qui Dominum ipsum
„ & Salvat. nostrum J. C. etiam præsentem
„ in carne viderunt. Qui non solum ea quæ
„ ex ore ejus audita, vel ab illo sub oculis
„ suis operata, dicta & facta meminerant,
„ verum etiam quæ prius quam illi per disci-
„ pulatum adhæserant, in ejus nativitate vel
„ infantia, vel pueritia, divinitus gesta,
„ & digna memoria, sive ab ipso, sive a pa-
„ rentibus ejus, sive a quibuslibet aliis,
„ cer-

„ certiſſimis indiciis & fideliſſimis teſtimon. „ requirere & cognoſcere potuerunt, impo„ ſito ſibi evangelizandi munere, generi hu„ mano annuntiare curaverunt (*S. Aug. l. 1. „ de Conſ. Ev. c. 1.*

Qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis, id eſt, Verbi incarnati. (*S. Ambr.*). Unde S. Jo. Epiſt. 1. ſcribit: „ Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod „ vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, „ & manus noſtræ contrectaverunt de Ver„ bo vitæ: & vita manifeſtata eſt, & vidi„ mus, & teſtamur, & annuntiamus vobis „ vitam æternam, quæ erat apud Patrem, „ & apparuit nobis".

3. *Viſum eſt & mihi, aſſecuto omnia a principio diligenter, ex ordine tibi ſcribere, optime Theophile*. Viſum eſt & mihi, Spir. tamen ſancto inſpirante (*S. Ambr. ib. n. 10.*), quemadmodum Apoſt. in Act. ajunt: *Viſum eſt Spir. S. & nobis*. Non igitur conſilio tantum humano, & propria voluntate atque electione S. Luc. viſum eſt Evang. ſcribere, ſed ſicut placuit ei qui in ipſo loquebatur Chriſtus; qui ut id quod bonum eſt, nobis quoque bonum videri poſſit, operatur. Sicut ergo cum aliquis interrogatus cur voluerit eſſe Chriſtianus, reſpondet: *Viſum eſt mihi*, non negat Deo viſum, a quo præparatur voluntas hominum: ita S. Evangel. cum ait: *Viſum eſt & mihi*, non negat Spir. S. afflantis inſpirationem, revelationem, & impulſum. Sed nec piam diligentiam excludit in perveſtigandis rebus, & judicium in ſeligendis quæ ſcriptis commendaret. *Viſum eſt & mihi aſſecuto omnia a principio diligenter*, id eſt, rebus omnibus quæ ad hiſtoriam & Vitam C. J. pertineant ab origine repetitis, & accurate perveſtigatis, ea ſcribere, quæ Spir. S. afflante & dirigente ſcribenda judicavi. Aſſecuto enim omnia, viſum eſt omnia ſcribere; quia quæ fecit Jeſus ſi ſcribantur omnia, nec ipſum capere mundum poſſe arbitror (ait S. Jo. 21. 25.). Elegit igitur ex omnibus quæ judicavit apta, & ſufficere officio diſpenſationis ſuæ (*S. Aug. l. 4 de Conſ. Ev. c. 8.*): unde etiam plurima ab aliis ſcripta prætermiſit: „ Ut diverſa in E„ vang. gratia refulgeret, & propriis qui„ buſdam ſinguli libri myſteriorum geſtorum„ que miraculis eminerent; ait S. Ambroſ. (*l. 1. in Luc. n. 11.*). Scribere autem ſe teſtatur *ex ordine*, id eſt, ſigillatim ac diſtincte, ſervatoque etiam quod præcipua Hiſt. capita ordine temporis quo res geſtæ ſunt; non quod in omnibus plane rebus ac verbis temporis ordinem accurate magis ſervaverit, quam ceteri: ut in Harmonia Evangelica reliqui ad Luc. accommodandi omnino cenſeantur: quod Neotericis quibuſdam commentat. viſum eſt. *Theophilo* porro ſuum Evang. Luc. inſcribit, quo nomine etſi quemlibet hominem Deum diligentem, aut Deo dilectum ab illo deſignari Origen. (*Hom. 1. in Luc.*), S. Epiph. (*Hær. 52.*) & S. Ambr. (*lib. 1. in Luc.*) exiſtimaverint, certum tamen ac definitum hominem eo nomine ſignificari communior eſt opinio, hoc imprimis argumento nixa, quod *optimus* ſalutetur, *optime Theophile*, qui titulus nonniſi illuſtribus & primariæ dignitatis atque auctoritatis viri tribui conſueverat, ut Feſto & Felici in Act. Apoſtol. Confer cum Act. v. 1.

4. *Ut cognoſcas eorum verborum de quibus eruditus es veritatem*. Ut rerum de quibus viva voce, ſive ante ſive poſt baptiſmum inſtitutus es, veritatem, firmamque certitudinem recognoſcas, hanc legendo Hiſtor. Quod tamen non in unius Theophili, ſed in totius Eccl. omniumque Chriſtian. utilitatem & ſalutem a S. Evangel. ſuſceptum & executionis mandatum eſt... Sic Evangel. Hiſt. ſuæ præfatus Luc. illius exordium ducit a Jo. Præcurſ. Chriſti nativitate admirabili, in quo adimpletum Malach. (3. 1.) vaticinium: „ Ecce ego mitto Angelum meum, „ & præparabit viam ante faciem meam. „ Et ſtatim veniet ad Templum Sanct. ſuum „ Dominator quem vos quæritis, & Angelus „ Teſt. quem vos vultis".

5. *Fuit in diebus Herodis, Regis Judææ, Sacerdos quidam nomine Zach., de vice Abia, & uxor illius de filiabus Aaron: & nomen ejus Eliſabeth*. Quia Relig. inſtar eſt fidem de temporibus aſſerere, ut ſcite dixit Tertull., S. Evang. tempus Nativit. Jo. & Chriſti Dom. accurate deſcribit, ut fidem Hiſt. conciliet, ac vaticinium celebret Jacob morientis, & Judæ filio ſuo benedicentis (*Gen. 49. 10.*). „ Non auferetur Sceptum de Ju„ da, & Dux de femore ejus, donec veniat „ qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio „ gentium", tunc temporis impletum eſſe ſignificet. *Fuit in diebus Herodis* Magni, alienigenæ, utpote Idumæi, *Regis Judææ*, Terræ Iſraeliticæ a Judæis habitatæ. Hoc ſcilicet titulo ab Herode Tetrarcha Galilææ diſtinguitur Herodes Magnus, quem Romani ſubactis Judæis Regem præfecerunt, & per quem adulterata Regum ſive Ducum e Judaico genere ſucceſſio prærogativam ſupremæ dignitatis & poteſtatis amiſit.

Zach. S. Præcurſ. Pater ſummus Sacerdos non erat, quod S. Aug. viſum, aliiſque nonnullis; ſummus enim Sacerdos vices ſtationeſque minime obſervabat, ſed ipſi omni tempore

pore ſacris operari jus fuit. 2. Luc. (3. 2.. *Act.* 4. 6.) ſummum Sacerdotem *Pontificem* vocare ſolet. 3. Summus Sacerdos adolebat incenſum in Sancto SS., die ſolemni Expiationis (*Lev.* 16. 29. & 30.) Zach. vero in altari thymiamatis, quod erat extra velum, qualibet hebdomadæ die. Erat igitur ſimplex Sacerdos *de vice Abia*, quæ inter familias & claſſes Sacerdotales octava erat (1. *Paralip.* 23. 6. & *c.* 24. 5. 6. 7. 8. 2. *Paralip.* 23. 8. *Joſeph Antiq. l.* 7. *c.* 11.) Cum ſcilicet Aaronidæ Sacerdotes in magnum olim numerum excreviſſent, & ſimul omnes ſacro fungi non poſſent officio, ad vitandum confuſionem ac diſſenſionem in miniſterio Templi, diſtribuit eos David in 24. claſſes, quæ per vices ſuas & hebdomades in templo miniſtrarent, jacta ſorte. VIII. porro ephemeria Abiæ & ejus familiæ contigit. De Sacerdotalibus iſtis claſſibus plura Scaliger in Can. Iſagog., ad Chronicon Euſ., & in Append. ad Lib. de Emend. Tempor., & Ligfoot in Horis Hebr.

Et uxor illius de filiabus Aaron Uxores quidem nonniſi Hebræis parentibus natas ducere Sacerdotibus licebat (*Lev.* 21. 13.), *ut genus Sacerdotale purum ſemper impermixtumque maneret* (inquit Joſeph. *cont. Appion. l.* 1.). Verum extra genus Aaronis & Leviticam Tribum uxorem ducere licebat non minoribus dumtaxat Sacerdotibus, ſed ipſi Pontifici, (tametſi Philoni *l.* 2. *de Monarch.* aliter viſum.) Nam Joiada conjugem habuit Reg. Jorami filiam, Achaziæ ſororem, ex Tribu Juda (4. *Reg.* 11.) & Barzillaius ſecundi ordinis Sacerdos uxorem duxit ex Tribu Galaad (*Eſdræ* 2. 61.). Quod Scrip. S. non reprehendit. Quod igitur Zach. de filiabus Aaron uxorem duxiſſe narrat S. Luc., non ſignificat obſequium Legi hac in re præſtitum, ſed Jo. nobilitatem ex utroque parente commendat, ut obſervat S. Ambroſ. (*l.* 1. *in Luc. n.* 16.). „ Non ſolum a parentibus, ſed etiam a majoribus S. Jo. nobilitas propagatur, non ſæculari poteſtate ſublimis, ſed religionis ſucceſſione venerabilis: ut non repente conceptam, ſed a majoribus acceptam, & ipſo infuſam jure naturæ fidem prædicare Dominici videretur adventus".

6. *Erant autem juſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & juſtificationibus Domini ſine querela.* Vera juſtitia ſinceraque pietate & ſanctimonia Deo qui corda novit & probat, grati & accepti erant; non pietatis ſimulatione & extera ſpecie hominibus imponentes, ſed recti corde coram Deo, omnia ejus mandata, & imprimis maximum & primum charitatis mandatum obſervantes, omneſque Legis cæremonias & ſtatuta, famæque integerrimæ, ut a nemine jure reprehendi poſſent. *Juſtificationes* porro paſſim in Scrip. vocantur mandata Dei, quod eorum accurata obſervatio cum fide conjuncta juſtum hominem faciat, ejuſque juſtitiam magis ac magis augeat & demonſtret. *Non enim auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur ...* (*Rom* 2. 13.) Et: *Ex operibus juſtificatur homo non ex fide tantum* (*Jac.* 2. 24.). Ceterum inde colligi non poteſt Jo. parentes omnis prorſus expertes peccati etiam levioris vixiſſe, quod privilegium uni Virg. Deip. vindicat Eccl. doctrina. Zach. enim Sacerdos fuit: omnes autem tunc Sacerdotes neceſſe habebant ex Lege Dei primitus (*Lev.* 9. 7.) *pro peccatis ſuis offerre ſacrificium, deinde pro populi* (*Hebr.* 7. 27.). SICUT *ergo nunc per orationis ſacrificium convincimur non eſſe ſine peccato, quoniam juſſi ſumus dicere*: Dimitte nobis debita noſtra, *ita & tunc per ſacrificia victimarum animalium convincebantur Sacerdotes ſine peccato non eſſe, qui pro ſuis peccatis jubebantur offerre* (*S. Aug. Ep.* 172. *al.* 95. *Legatur & l.* 2. *de peccat. merit. c.* 13. & *l. de Perfect. juſtit. hom. c.* 17.). Sed quoquo modo ſe habeat iſta quæſtio utrum homo in hac vita ſine peccato eſſe poſſit per adjutorium gratiæ & Spir. Dei, citra ſingulare privilegium, quod poſſe fieri S. Ambr. ſenſit, in hunc ſenſum explicans quod de S. Jo. parentibus hic ſcriptum eſt: „ Nobis ſufficit quod nullus in Eccl. Dei fidelium reperitur in quolibet provectu excellentiaque juſtitiæ, qui ſibi audeat dicere non neceſſariam precationem orationis dominicæ: *Dimitte nobis debita noſtra*; & dicat ſe non habere peccatum, ne ſe ipſum decipiat, & veritas in eo non ſit, quamvis jam ſine querela vivat. Non enim qualecumque etiam tentationis humanæ, ſed grave peccatum eſt quod in querelam venit." Dicti ſunt igitur Zach. & Eliſabeth *ſine querela*, id eſt, ſine crimine: nulla enim querela juſta eſt de his in rebus humanis, qui non habent crimen, quod eſt *peccatum grave, accuſatione & damnatione digniſſimum*, ut definit S. Auguſt. (*Tr.* 41. *in Jo. n.* 9.).

7. *Et non erat illis filius, eo quod eſſet Eliſabeth ſterilis, & ambo proceſſiſſent in diebus ſuis.* Duplicem orbitatis cauſam S. Evangeliſta commemorat, naturalem infœcunditatem Eliſabethæ, illiuſque & Zach. ſenectutem, ut magnitudo miraculi commendetur.

8. *Factum eſt autem cum Sacerdotio fungeretur in ordine vicis Juæ ante Deum, ſe-*

cundum conſuetudinem Sacerdotii, ſorte exiit ut incenſum poneret, ingreſſus in Templum Domini. Cum in Templo ante Arcam ſacris operaretur Zach. ſecundum ordinem Claſſis ſuæ: id eſt familiæ Abia, & inter ſe ſortiti eſſent hujus familiæ Sacerdotes quæ pars ſacri miniſterii cuique obtingeret; ſorte conſecutus eſt munus adolendi thymiamatis, quod Sacerdotum unus quotidie mane & veſpere Deo offerebat. Itaque ut hoc munus obiret, ingreſſus eſt in interiorem Templi partem, quæ *Sanctum* (*Exod.* 30. 7. 8.), ſive Sanctuarium vocabatur, in quo erat Altare ſuffitus, velo diremptum a Sancto SS.; ubi quondam fuerat Arca.

10. *Et omnis multitudo populi erat orans foris hora incenſi*. Plebs omnis, quam ſpontanea devotio adduxit, vel debitum pietatis & publici cultus officium (dies enim forte erat Sabbati) in atrio exteriore Templi orabat dum Sacerdos thymiama offerret, preces ſuas illius precibus adjungens. Quo forte alluditur Apoc. 8. 3. 4. „ Et alius Angelus „ venit & ſtetit ante Altare, habens thu„ ribulum aureum, & data ſunt illi incenſa „ multa, ut daret de orationibus SS. om„ nium ſuper altare aureum quod eſt ante „ thronum Dei. Et aſcendit fumus incen„ ſorum de orationibus SS. de manu Angeli „ coram Deo “.

11. 12. *Apparuit autem illi Angelus Domini ſtans a dextris Altaris incenſi. Et Zach. turbatus eſt videns, & timor irruit ſuper eum*. Angelus Gabriel a Deo miſſus: Zach. thus adolenti ſubito & improviſo apparuit, ſtans a dextris Altaris thimiamatis, fauſto prorſus omine. *Veri* ſcilicet *Sacerdotis advent., ſacrificii univerſalis myſterium, cœleſtis doni gaudium* nuntiaturus a Deo veniebat, ut ait Ven. Beda . . . Deus homo, & Virgo Mater. Magna myſteria paulo poſt perficienda, quæ *paraturam deſiderabant ut credi poſſent* (ait Tertull.): Incarnat. Filii Dei fidem conciliabant Angelorum in humana ſpecie apparitiones tempore veteris Legis factæ: Virg. fœcunditati, mulierum ſterilium & vetularum conceptiones. Gabrielis igitur apparitio Zach. facta ut Eliſabetham ejus conjugem, ſterilem licet ac vetulam, ipſi pariturum filium nuntiaret, mentes hominum ad credendum Dei Incarnati & Virginis matris complenda paulo poſt myſteria præparabat. Viſu autem repentino turbatus Zach., & timore vehementi correptus eſt. Perturbari enim ſolemus, & noſtro alienari affectu, quando præſtringimur alicujus ſuperioris poteſtatis occurſu, ut ſcite S. Ambr. obſervat: & ejuſmodi apparitiones improviſas Angelorum ſimiles affectus alias habuiſſe legimus. (*Judic.* 6. 22. *Dan.* 10. 8.)

13. *Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas, Zach., quoniam exaudita eſt oratio tua; & uxor tua Eliſabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen ejus Joannem*. Se proſpera nuntiare Angelus indicat verbis ſuaviſſimis Zach. compellans: *Ne timeas, quoniam exaudita eſt oratio tua*. De precibus ob impetrandam prolem hic agi fruſtra quidam interpr. comminiſcuntur (*S. Aug. l. 2. Qu. Ev. Qu. 1.*). Non enim veriſſimile eſt ut cum pro populi peccatis, ſalute, redemptione ille offerret, ſiquidem populus eum expectabat offerentem, quod potuerit relictis publicis votis homo ſenex, uxorem habens anum, pro accipiendis filiis orare: præſertim quia nemo orat ut accipiat, quod ſe accepturum eſſe deſperat: uſque adeo autem ille jam ſe habiturum filios deſperabat, ut hoc Angelo promittenti non crederet. Ergo quod ei dicitur: *Exaudita eſt oratio tua* pro populo intelligendum eſt: cujus populi quoniam ſalus & redemptio & peccatorum abolitio per Chriſtum futura erat, ad hoc nuntiatur Zach. filius naſciturus, quia præcurſor Chriſti deſtinabatur. *Et uxor tua pariet tibi filium*. Orationis tuæ exauditæ ſignum eſt quod uxor tua pariet tibi filium, qui Meſſiam indigitabit Agnum Dei qui tollit peccatum mundi. *Et vocabis nomen ejus Joannem*, Hebraice *Jochanan*, hoc eſt, *gratioſum*; tum quia Dei gratia, non vi naturæ in utroque parente effœtæ naſciturus erat: tum quia dandæ mox per Meſſiam gratiæ nuntius & præco erat futurus. *Habent hoc merita SS. ut a Deo nomen accipiant* (*S. Ambroſ.*). Sic Abraham Jacob, Petrus, a Deo nomen accepere.

14. 15. *Et erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in nativitate ejus gaudebunt*. Gaudium non ſolum privatum & domeſticum, ſed publicum erit ex ejus nativitate, utpote publico bono nati. *Erit enim magnus coram Domino*. Hæc gaudendi cauſa præcipua, filii naſcituri eximia ſecundum Deum dignitas, & magnitudo ſingularis. Erit magnus virtute, donis, miniſterio, ut Proph., ut Præcurſor & Baptiſta Domini. *Et vinum & ſiceram non bibet* (*Num.* 6. 3. *& Lev.* 13. 9.); Omne quod inebriare poteſt, toto vitæ ſuæ tempore non bibet, ut verus Nazar. Deo in perpetuum tempus conſecratus (*Tertull. l. de Jejun. c. 9.*). *Et Spir. S. replebitur adhuc ex utero matris ſuæ*. In ipſo matris utero adhuc exiſtens ſanctificabitur, doniſque Spir. S. replebitur tanta copia, ut in alios foras redundet gratiæ illius plenitudo, ſcilicet in

cet in matrem, cui Domini evangelizavit adventum. Cum enim ad illam acceſſiſſet S. Dei mater Maria, ait illa: *Ecce ut facta eſt vox ſalutat tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Nondum erat illi ſpiritus vitæ, ſed ſpiritus gratiæ, ait S. Ambr. (*l. 1. in Luc. n.* 33.). Alius eſt ſpiritus, vitæ hujus, alius gratiæ: ille naſcendo ſumit exordium, moriendo defectum: iſte non temporibus, non ætatibus coercetur, non obitu extinguitur, non alvo matris excluditur. Jer. (1. 5.) Dominus ait: *Priuſquam exires de vulva ſanctificavi te.* De Jo. idem probat hic locus. *Et Spir. S.*, gratia ſanctificante, doniſque eximiis, & ſpeciatim Prophetiæ dono, *replebitur adhuc ex utero matris ſuæ.* Hunc locum ita intellexere S. Cypr. (*Ep.* 76.), Origen. (*Hom.* 4. & 7. *in Luc.*), S. Ambr., aliique PP.

16. *Et multos filiorum Iſrael convertet ad Dominum Deum ipſorum.* Multos ad C. J. convertet, pœnitentiæ prædicatione & exemplis efficaciter ſuadens ut illi credant ac pareant. Non enim ſe ipſum, ſed Chriſtum prædicabat (*Matth.* 3. 6.): *Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas ejus:* Et diſcipulos ſuos ad Chriſtum mittebat ut illi tamquam Magiſtro adhærerent, die quo dicebat: *Illum oportet creſcere, me autem minui.* Multos filiorum Iſrael convertet, non omnes. Omnes enim non crediderunt Jo. (3. 30) prædicationi, nec pœnitentiam egerunt, nec Chriſtum quem prædicabat receperunt. „ Omnis populus au„ diens, & publicani, juſtificaverunt Deum, „ baptizati baptiſmo Jo. Phariſæi autem & „ Legiſper. conſilium Dei ſpreverunt in ſe„ metipſos, non baptizati ab eo “.

17. *Et ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ: ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam juſtorum, parare Domino plebem perfectam.* Et ipſe Jo. præcedet ante Chriſtum Dominum ut præco ante Regem mox venturum; præcedet (inquam) in fervore, zelo, & potentia Eliæ Prophetæ, quem *potentia nemo vicit* (*Eccli.* 4. 13.). Sicut Elias Chriſti Judicis Præcurſor & præco in ſecundo eius adventu futurus eſt, ſic Jo. Præcurſor erit Chriſti Redempt. in primo adventu jam imminente. Eo autem ſpectatura eſt ejus legatio, ut Judæos in varias ſectas diviſos, Phariſæorum, Sadducæorum Eſſenorum, dogmatibus moribuſque plurimum diffidentes, quin & Samaritanos pariter expectantes Meſſiam, in cognitione & adoratione C. J. adunet, velut oves diſperſas ſub uno Paſtore, ſicque pacem inter patres & filios, opinionum, rituum ac morum diſſimilitudine turbatam componat: *Et incredulos* atque immorigeros filios *ad prudentiam juſtorum*, id eſt, ad veram ſapientiam, qua prædíti ſunt viri juſti & pii, ſeu quæ ad veram juſtitiam adducit, convertet. Hic miſſionis ejus finis: *Parate Domino plebem perfectam*, ex fide ſcilicet viventem, ſpe bonorum æternorum Deo ſervientem, Regno cœlorum aptam.

Ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam ſive intelligentiam *juſtorum*, (*S. Aug. l.* 20. *de Civ Dei c.* 9.) exponendo Legem ſpiritaliter, quam tunc Judæi carnaliter intelligebant. Efficiet igitur Jo. prædicatione ſua, quod ante judicium ultimum facturus eſt Elias ut etiam filii ſic intelligant Legem, id eſt Judæi, quemadmodum patres eam intellexerunt, id eſt Proph., in quibus erat & ipſe Moyſes. Sic enim cor patrum convertetur ad filios, cum intelligentia patrum perducetur ad intelligentiam filiorum; & cor filiorum ad patres eorum, dum in id quod ſenſerunt illi, conſentient & iſti, credendo in Chriſtum Deum, ipſumque adorando ut R. dempt. Iſrael totiuſque mundi.

Et dixit Zacharias ad Angelum: Unde hoc ſciam? ego enim ſum ſenex, & uxor mea proceſſit in diebus ſuis. Quo argumento, quo ſigno id noſcam, cum & ego, & uxor mea annos exceſſerimus procreandæ ſobolis? De promiſſi divini veritate paululum dubitavit Zach. rei magnitudine perculſus, nec attendens ad Abrahami exemplum, & ad viſi cœleſtis circumſtantias. Cogitatio non abſimilis mentem Abrahami ſubierat, cum Deus illi filium promiſit (*Gen.* 17. 17. *Putas-ne* (inquit) *centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* Sed repentinam illam cogitationem firmitate fidei ſuperaverat, nec Dei promiſſioni ullatenus diffidens, “ qui vi„ vificat mortuos, & vocat ea quæ non ſunt „ tamquam ea quæ ſunt: *immo* contra ſpem „ in ſpem credidit, ut fieret pater multarum „ gentium, ſecundum quod dictum eſt ei: Sic „ erit ſemen tuum. Et non infirmatus eſt fi„ de, nec conſideravit corpus ſuum emor„ tuum, & emortuam vulvam Saræ: in re„ promiſſione etiam Dei non hæſitavit diffi„ dentia, ſed confortatus eſt fide, dans glo„ riam Deo: pleniſſime ſciens, quia quæcum„ que promiſit, potens eſt & facere (*Rom.* 4. 19. 20 21 22.). Ideo & reputatum eſt illi „ ad juſtitiam. “ Non ita ſe geſſit Zach.; naſcentem incredulitatis & diffidentiæ motum non ſtatim repreſſit, ſignum petiit, & ad ſuam uxoriſque provectam ætatem oculos mentis intendens, ad potentiam Dei promittentis non attendit.

19. 20. *Et reſpondens Angelus dixit ei: Ego ſum Gabriel, qui adſto ante Deum, & miſſus ſum loqui ad te, & hæc tibi evangelizare. Et ecce eris tacens, & non poteris loqui, uſque in diem quo hæc fiant pro eo quod non credidiſti verbis meis, quæ implebuntur in tempore ſuo.* Ego ſum Gabriel, cujus nomen *virtutem Dei* ſignificat, qui adſto in conſpectu Dei cum aliis Spiritibus primariis ejus miniſtris, ad ejus mandata capeſſenda & legationes obeundas: & qui a Rege ſæculor. mitti ſoleo quoties miræ virtutis aliquid nuntiandum eſt; qui olim Danieli (9. 1.) Chriſti adventu & mortem poſt 70. hebdomades futuram ad delenda hominum peccata patefieri, miſſus ſum ad te ut Dei nomine hæc tibi fauſta nuntiarem, de quibus immerito dubitas. Quamobrem in pœnam incredulitatis tuæ, ſimul & in ſignum divinæ promiſſionis implendæ, ſurdus eris & mutus uſque in diem nativitatis pueri. Græcam vocem σιωπῶν, quam Vulgatus Interp. reddidit, *tacens*, Græci Commentat. & Viri plerique inter recentiores eruditi (*Euthym. Tit. Boſtrenſ. Theophyl.*), exponunt, *eris ſurdus*; ne idem ab Angelo bis repetitum abſque neceſſitate videatur. Idem eſt enim eſſe mutum & non poſſe loqui. Ceterum Zach. audiendi ſimul & loquendi facultatem ad tempus ademptam fuiſſe ſatis ex eo apparet quod infra v. 22. amici & cognati ejus ipſum nutibus dicuntur allocuti. *Innuebant patri ejus quem vellet vocari eum.* Ad quæ verba S. Ambr. (*l. 1. in Luc. n. 32.*): *Zach.* (inquit) *nutu interrogatur, quia incredulitas ei affatum eripuerat & auditum.*

21. *Et erat plebs exſpectans Zach.: & mirabantur quod tardaret ipſe in Templo.* Plebs quæ precandi cauſa convenerat, exſpectabat donec peracto thymiamatis ſacrificio ægrederetur Sacerdos, ipſique ſolemni more benediceret (*Num. 6. 24.*). Unde ipſo longiorem quam ſolebat moram faciente, cum ob Angeli ſermonem, tum ob ſtuporem quo correptus ac detentus eſt, plebs tacita cogitabat quænam cauſa eſſe poſſet moræ diuturnioris.

22. *Egreſſus autem, non poterat loqui ad illos*, pœnam ſentiens incredulitatis. Et videntes ipſum attonitum & nutibus loquentem, *cognoverunt quod viſionem vidiſſet in Templo*, conjecerunt ipſi apparuiſſe Angelum. Vultus enim immutatio, intercluſio ſpiritus, impedimentum vocis, viſorum inſolitorum ſigna ſunt. *Et ipſe erat innuens illi* quod ſibi contigerat: *& permanſit mutus*, ſecundum prædictionem Angeli.

23. *Et factum eſt, ut impleti ſunt dies officii ejus, abiit in domum ſuam.* Mutus licet, permanſit in Templo, functiones ſuas exercens, donec impleta miniſterii ſui hebdomada in domum ſuam rediit. Sacerdotes enim miniſterii ſui tempore in exedris Templi habitabant ab uxoribus ſeparati, & a rei familiaris curis liberi, ut Deo expeditius vacarent (*S. Hier. l. 1. in Jovin.*),

24. *Poſt hos autem dies concepit Eliſabeth uxor ejus, & occultabat ſe menſibus 5.,* dicens: *Quia ſic fecit mihi Dominus in diebus quibus reſpexit auferre opprobrium meum inter homines.* Cauſa occultationis (*S. Amb. l. 1. in Luc. n. 43.*), pudor, quod vetula concepiſſet. Hunc autem affectum illi Deus indidit, ne quid de Jo. palam innoteſceret, antequam certis teſtimoniis conſtaret de Chriſti conceptione, propter quem Jo. naſcebatur. Interim Eliſabeth Deum laudabat ob acceptum beneficium & benedictionem ſingularem, ablatumque ſterilitatis opprobrium (*Gen. 20. 18.*). Partus igitur ſui erubeſcebat ætatem, & gaudebat tamen quod ſterilitatis probro liberata eſſet benigno Dei miſerentis intuitu (*1. Reg. 2. 6. Oſee 9. 14. 15.*). Probroſa apud Judæos ſterilitas, tum quod alicujus & quidem gravis peccati pœna videretur (*Exod. 23. 26.*): tum quod fœcunditas uteri ſingularis erat Dei benedictio Iſraelitis promiſſa (*Deut. 7. 14.*): tum quia Deus Abrahæ numeroſam prolem, & Chriſtum ex ipſius genere naſciturum promiſerat (*Gen. 22. 17. 18.*): ideo alienas a benedictione populi Dei mulieres ſteriles cenſebant, quæ ad ejus propagationem, futurique Meſſiæ generationem nihil conferrent. At quamvis carnalium Judæorum opinione ſterilitas probroſa ſemper eſſet, non tamen apud Deum qui SS. mulieres diu ſteriles olim eſſe voluit, Saram, Rebecc., Rachel. Annam Samuelis matrem, & matrem Sampſonis. Res enim adverſæ non minus quam proſperæ juſtorum reſpectu beneficia ſunt, illæ erudientis, probantis, & purgantis; hæ vero conſolantis Dei.

25. 26. *In menſe autem 6.*, ab eo tempore quo conceperat Eliſabeth, *miſſus eſt Angelus a Deo*; immediate, non per intermedios ſpiritus, ſive ſuperiorum ordinum Angelos, *in civitatem Galilææ*, inferioris, cui nomen *Nazareth*, in tribu Zabulon ſitam, duabus leucis a monte Thabor, 3. dierum itinere ab Hieroſolymis diſtantem; *ad Virg. diſponſatam*, ſed incognitam *viro*: de qua ſcilicet vaticinatus erat Iſ. Proph. (7. 14.): *Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Viro *nomen erat Joſeph.* Hic autem *de domo* ſeu familia *David* oriundus erat (*Num. 36. 89.*), ex

qua

qua & Virgo quæ illi nupſerat ſecundum legem. Confer quæ ad c. 1. S. Matth. dixi de Mariæ matris Chriſti deſponſat. Quod autem deſponſata dicatur Joſeph, non quaſi promiſſa tantum eſſet, ſed nondum nupta, confirmat Evang. c. 2. v. 5. ubi eodem modo *deſponſatam* vocat, cum jam eſſet prægnans & in mariti poteſtate. Deſponſatam vero, de qua natus eſt, Virg. eſſe voluit Chriſt., ut ejus famæ conſuleretur. *Maluit enim aliquos de ſuo ortu, quam de Matris pudore dubitare: nec putavit ortus ſui fidem matris injuriis adſtruendam* (*S. Amb. l. 2. in Luc. n. 1.*). *Et nomen Virginis M.* quod SS. PP. *Dominam, illuſtratam, Myrrham maris, & ſtellam Maris* interpretantur. Hæc antonomaſtice *Virgo* ſemper a fidelibus appellata eſt; ut S. Epiph. Hær. 78. obſervat. „ Quis umquam (*inquit* „ *Idem Or. de laudib. Deip. Virg.*) aut in „ qua generatione S. Mariæ nomen auſus eſt „ appellare, qui non ſciſcitanti ſtatim voca„ bulum Virginis adjunxit? „

27. 28. *Et ingreſſus Angelus ad eam dixit: Ave, gratia plena: Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus.* Ad eam acceſſit Angelus, cum ſola in conclavi (ut credere par eſt) contemplationi vacaret. „ Sola in „ penetralibus, quam nemo virorum vide„ ret, ſolus Angelus reperiret; ſola ſine co„ mite, ſola ſine teſte, ne quo degenere de„ pravaretur affatu, ab Angelo ſalutatur „ (*Bern. hom. 2. in Ev.* Miſſus eſt)".

Ave, gratia plena. Vox eſt ſalutantis & gratulantis. Ave, gratia plena, Deo acceptiſſima, eximie ſanct. per gratiam quæ major cogitari ſecundum hominis Dei gratiam non poteſt, ut Dei mater electa ſis. *Dominus tecum.* Tibi Dominus ſingulari prorſus ratione favet, ad incomparabilem te provehens dignitatem. *Benedicta tu in mulieribus*, ſive inter mulieres, ob Filii qui ſuper omnia Deus eſt benedictus in ſæcula futurum mox conceptum; ob fœcunditatem cum virginitate perpetua conjunctam, ob partum doloris expertem.

29. *Quæ cum audiſſet, turbata eſt in ſermone ejus, & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio.* Ob conſpectum Angeli in peregrina ſpecie virilis ſexus apparentis, & inſolitam, neminique mortalium antea auditam ſalutationem, verecundia & ſubito pavore turbata eſt, & cogitabat quid ſibi vellet iſta ſalutatio. „ Et ideo cum verecundia; quia pa„ vebat: cum prudentia; quia benedictionis „ novam formulam mirabatur, quæ nuſquam „ lecta eſt, nuſquam ante comperta. Soli „ Mariæ hæc ſalutatio ſervabatur. Bene e„ nim ſola gratia plena dicitur, quæ ſola „ gratiam quam nulla alia meruerat, conſe„ cuta eſt, ut gratiæ repleretur Auctore (*S.* „ *Ambr. l. 2. in Luc. n. 8.*

30. *Et ait Angelus ei: Ne timeas, Maria, inveniſti enim gratiam apud Deum.* Proprio nomine eam compellat Angelus; ut ſibi notam indicet, ac de ſua legatione certiorem faciat. *Inveniſti gratiam apud Deum:* nulla tibi timendi ratio eſt, ſiquidem ad te miſſus ſum a Deo, cui ſummopere places, & cujus gratia conſecuta eſt quicquid eſt in te meritorum. Huic uni gratiæ debes ſupremam, ad quam electa es, Matris Dei dignitatem.

31. *Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum.* Mox concipies ex propria tua ſubſtantia, ex puriſſimo ſanguine, & paries filium, ut de te impleatur quod olim ab Iſ. Proph. (7. 14.) prædictum eſt: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium.* His verbis, *concipies in utero*, refelluntur Hæretici, qui Chriſto corpus ex cœleſti vel ſiderea ſubſtantia, non ex materna carne formatum tribuerunt, & per uterum Virg. tamquam per canalem in mundum tranſiiſſe dixerunt. Quem errorem & Proph. & Angeli verba refellunt. Quomodo enim Virgo Dei mater, niſi quia Chriſtus Deus in utero ejus fuit? Quomodo mater, ſi Chriſtus nihil ex utero accepit quod matrem eam faceret? „ Matris uterum non appellat niſi filia ute„ ri caro. Filia uteri porro non eſt, ſi ſibi „ nata eſt (*Tertull. l. de Carn. Chr. c. 21.*) „ *In utero conceptus eſt Filius, qui ex ea* „ *carnem accepit.* Sine cauſa eo ſe intulit, „ unde nihil extulit. Sed non ſine cauſa de„ ſcendit in vulvam: ergo ex illa accepit. „ Quia ſi non ex illa accepit, ſine cauſa in „ illam deſcendit, maxime ejus qualitatis ca„ ro futurus, quæ non erat vulvæ, id eſt, ſpi„ ritualis (*Ibid. c. 19.*)".

Et vocabis nomen ejus Jeſum. Præcipientis verba ſunt: Ipſi nomen impone, *Jeſus* (*Matth. 1.*); utpote qui ſalvum facturus eſt populum ſuum a peccatis eorum. Iſ. dixerat, *Emmanuel*, Angelus quaſi interpretis vice fungens, *Jeſum*, dixit. Eadem enim eſt utriuſque nominis ſignificatio: *Emmanuel*, id eſt, *nobiſcum Deus*; mundum autem redimere liberando genus humanum a peccatis ſuis nemo tantum homo poterat, ſed Deus homo.

32. 33. *Hic erit magnus, & Filius Altiſſimi vocabitur: & dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus: & regnabit in domo Jacob in æternum; & regni ejus non erit finis.* Hic erit abſolute & omni modo magnus, quia Filius Dei unigenitus & conſubſtantialis non tantum erit, qualis eſt ab æterno (1. *Tim. 3. 16. Rom. 1. 4. Luc. 24. 19.*), ſed credetur, celebrabitur, coletur,

manifeſtatus in carne, declaratus in virtute, potens opere & ſermone (*S. Ambroſ. l. 2. in Luc. n.* 10.). Dictum eſt quidem de Jo. ab Angelo: *Erit magnus*: ſed ille quaſi homo magnus, hic autem quaſi Deus magnus: „ Magnus enim Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non eſt finis (Pſ. „ 144.). *Hic eſt* quem *Deus pater* conſtituit „ hæredem univerſorum, per quem fecit & „ ſæcula: qui cum ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ ejus, portanſque omnia „ verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram majeſtatis „ in excelſis: tanto melior Angelis effectus, „ quanto differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui „ te? (*Hebr.* 1. 2. 3. 4. 5.)".

Et dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus? Hunc eumdem qui ſit Filius Altiſſimi & Davidis filium confitetur (*S. Iren. L.* 3. *c.* 8.). Una igitur in Chriſto perſona, unus filius; non alter Dei & hominis filius, ut impius Neſtor. commentus eſt. Dabit illi Dominus ut vero Meſſiæ Davidi promiſſo, ejuſque nepoti, ſolium ſeu Regnum, cujus temporale regnum Davidis typus fuit; Regnum non unius Judææ finibus coercendum, ſed in univerſum terrarum orbem diffundendum, ſecundum Prophet. oracula. Pſ. 131. „ Propter David Servum tuum, non avertas „ faciem Chriſti tui. Juravit Dominus David „ veritatem & non fruſtrabitur eam, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. „ *Iſ.* 9. 6. 7. Parvulus natus eſt nobis, & fi„ lius datus eſt nobis, & factus eſt princi„ patus ſuper humerum ejus, & vocabitur „ nomen ejus Admirabilis, conſiliarius, Deus „ fortis, pater futuri ſæculi, Princeps pacis. „ Multiplicabitur ejus imperium, & pacis „ non erit finis. Super ſolium David, & ſu„ per Regnum ejus ſedebit, ut confirmet „ illud, & corroboret in judicio & juſti„ tia, amodo & uſque in ſempiternum. *Hinc Chriſtus* Rex David *vocatur Jer.* 30. 8. 9. „ Non dominabuntur ei amplius alieni: ſed „ ſervient Domino Deo ſuo, & David Re„ gi ſuo, quem ſuſcitabo eis. *Ezech.* 34. 22. „ 23. 24. Salvabo gregem meum, & non e„ rit ultra in rapinam, & judicabo inter pe„ cus & pecus. Et ſuſcitabo ſuper eas Pa„ ſtorem unum, qui paſcat eas, ſervum meum „ David; ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in „ paſtorem. Ego autem Dominus ero eis in „ Deum: & ſervus meus David Princeps in „ medio eorum".

Dabit illi Dominus Deum ſedem David Patris ejus. Eum qui natura Rex eſt, utpote verus Deus, Regem declarabit, ſecundum ipſius Davidis vaticinium (Pſ. 2.): „ Ego au„ tem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion „ montem ſanctum ejus, prædicans præce„ ptum ejus. Dominus dixit ad me: Filius „ meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula „ a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, „ & poſſeſſionem tuam terminos terræ".

Et regnabit in domo Jacob in æternum. Non uni dumtaxat aut alteri Tribui, ſed 12. Tribuum univerſitati, (*Rom* 24.) & Gentibus merito fidei in familiam Jacob adſcitis, & velut oleaſtro in olivam inſertis, (*Epheſ.* 4. 11 12. 13. 14. 15 16) toti denique Eccl. veri Iſraelis domui Chriſt. Rex dominabitur, non per annos tantum 40., non relicto ſucceſſoribus regno, non cladibus & longa duraque captivitate interrupto, ſed *in æternum* (*Apoc.* 7. 4. *& ſeq.*). Confer cum Iſ. 14. 1. „ Prope eſt ut veniat tempus ejus, & dies „ ejus non elongabuntur. Miſerebitur enim „ Dominus Jacob, & eliget adhuc de Iſrael, „ & requieſcere eos faciet ſuper humum ſuam: „ adjungetur advena ad eos, & adhærebit do„ mui Jacob: & poſſidebit eos domus Iſrael „ ſuper terram Domini in ſervos & ancillas. „ *Iſ.* 44. Et nunc audi Jacob ſerve meus, & „ Iſrael quem elegi... Effundam Spir. meum „ ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam „ ſuper ſtirpem tuam. Et germinabunt inter „ herbas, quaſi ſalices juxta præterfluentes „ aquas. Iſte dicet: Domini ego ſum: ille „ vocabit in nomine Jacob, & hic ſcribet „ manu ſua: & in nomine Iſrael aſſimilabi„ tur. *Iſ.* 49. 6. *Et dixit*: Parum eſt ut ſis „ mihi ſervus ad ſuſcitandas tribus Jacob & „ fæces Iſrael convertendas. Ecce dedi te „ in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque „ ad extremum terræ... Reges videbunt: & „ conſurgent Principes, & adorabunt propter „ Dominum, quia fidelis eſt, & ſanctum Iſrael „ qui elegit te".

Et regni ejus non erit finis. Ne quiſquam *æternum* acciperet pro longo temporis intervallo (*S. Aug. l. cont. Priſcill. ad Oroſ. c* 7. *& l.* 22. *de Civ. Dei c.* 1.), quo ſenſu interdum in Script. uſurpatur, addit Angelus; *Et regni ejus non erit finis*. Quo charactere Chriſti regnum ab humanis imperiis diſtinguitur, quæ omnia caduca eſſe & temporalia tum Hiſt. docent, tum nobiliſſimorum Regn. exempla (Dan. 7.) ubi de Chriſti Regno ſubdit idem Propheta v. 27. „ Regnum autem & „ poteſtas & magnitudo regni, quæ eſt ſub„ ter omne cœlum, detur populo ſanctorum „ Altiſſimi, cujus regnum, regnum ſempiter„ num eſt, & omnes reges ſervient ei, & „ obedient. *Et v.* 13. 14. Et ecce cum nu-

„ bi-

„ bibus cœli quaſi Filius hominis veniebat, „ & uſque ad Antiquum dierum pervenit: & „ in conſpectu ejus obtulerunt eum. Et de„ dit ei poteſtatem, & honorem, & regnum, „ & omnes populi, tribus & linguæ ipſi ſer„ vient: poteſtas ejus poteſtas æterna, quæ „ non auferetur, & regnum ejus quod non „ corrumpetur “.

Verbis Angeli contraria ne quis exiſtimet Apoſt. verba (1. *Cor.* 15. 24.): *Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & Patri*. Ibi enim *finem non conſumentem, ſed perficientem* ſignificat; ſicut cum dictum eſt; *Finis legis Chriſt. ad juſtitiam omni credenti*, quo lex perficiatur, non quo aboleatur. Senſus ergo (*S. Aug. l. contr. Origen. & Priſcil. c.* 7.) iſtorum verborum eſt; Cum perduxerit SS. ſuos, qui ſunt regnum ejus, ad contemplationem Patris, utique & ad ſuam, ſecundum id quod Deus eſt æqualis Patri. Non enim ſic tradit ut ipſe amittat: quia *& Pater dedit Filio habere vitam in ſemetipſo*; nec utique amiſit ipſe.

34. *Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Vox iſta, *quomodo*? non dubitantis eſt ac diffidentis, ſed inquirentis & admirantis. „ Non de effectu dubitavit, ſed quali„ tatem ipſius quæſivit effectus .... Incredi„ bilis & inaudita generatio ante audiri de„ buit, ut crederetur. Virginem parere, di„ vini eſt ſignum myſterii, non humani (*S. „ Ambr. l. 2. in Luc. n.* 14. 15.) PROPTER „ hoc, *inquit Iſ.* 7. 14., ipſe Dominus dabit „ vobis ſignum: Ecce virgo concipiet & pa„ riet filium .... *Legerat hoc Maria, ideo „ credidit futurum: ſed quomodo fieret, ante „ non legerat* (*S. Aug. l.* 16. *de civ. Dei c.* 24.); „ Non enim quemadmodum fieret vel tanto „ Prophetæ fuerat revelatum. Tanti namque „ mandati myſterium non hominis fuit, ſed „ Angeli ore promendum (*S. Greg. Nyſſ. Or. „ in Nat. Chriſt.*) “. De re certa erat, modum inquirebat, non curioſitatis, ſed piæ admirationis affectu. *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco*? Et hactenus viro intacta ſum, & virum cognoſcere mihi non licet, cum perpetuæ virginit. voto ſim adſtricta. Quomodo ergo concipere poſſum & parere? „ B. Mariæ Virg. (inquit S. Aug. *l. de „ S. Virgin. c.* 4.) ideo gratior & acceptior, „ quia non eam conceptus Chriſtus viro vio„ laturo quam conſervaret ipſe præripuit, „ ſed prius quam conciperetur jam Deo di„ catam de qua naſceretur elegit. Hoc in„ dicant verba, quæ ſibi fœtum annuntianti „ Angelo Maria reddidit. *Quomodo*, inquit, „ *fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco*? Quod „ profecto non diceret, niſi Deo virginem ſe „ ante voviſſet. Sed quia hoc Iſraelitarum „ mores ante recuſabant, deſponſata eſt viro „ juſto, non violenter ablaturo, ſed potius „ contra violentos cuſtodituro, quod illa jam „ voverat. Quamquam etiamſi hoc ſolum di„ xiſſet. *Quomodo fiet iſtud*, nec addidiſſet, „ *quoniam virum non cognoſco*, non quæſiſ„ ſet utique promiſſum ſibi filium quomodo „ fœmina paritura eſſet, ſi concubitura nu„ pſiſſet. Poterat & juberi virgo permanere, „ in qua Dei Filius formam ſervi congruen„ ti miraculo acciperet: ſed exemplo SS. fu„ tura virginibus, ne putaretur ſola virgo eſ„ ſe, quæ prolem etiam ſine concubitu con„ cipere meruiſſet, virginitatem Deo dica„ vit, cum adhuc quid eſſet conceptura ne„ ſciret, ut in terreno mortalique corpore „ cœleſtis vitæ imitatio voto fieret, non præ„ cepto; amore eligendi, non neceſſitate ſer„ viendi. Ita Chriſtus naſcendo de Virg., „ quæ antequam ſciret quis de illa fuerat „ naſciturus, virgo ſtatuerat permanere, vir„ ginitatem ſanctam approbare maluit quam „ imperare (*Beda in hunc loc. S. Bern. hom.* „ 4. *in Ev.* Miſſus eſt) “.

35. *Et reſpondens Angelus dixit ei, Spir. S. ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi: ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei*. Quæris quomodo fieri poſſit ut ſalva virginit. concipias & parias? Scito id Spir. S. deſuper in te novo & incomprehenſo modo venientis virtute & efficacia, viri generationem ſupplente, admirabiliter perficiendum. *Et virtus Altiſſimi*, Chriſtus *Dei virtus & ſapientia* (*S. Chryſ. hom.* 49. *in Gen. S. Greg. l.* 16. *Mor. c.* 12. *hom.* 33. *in Ev.*) objecto corpore quaſi umbra quadam te obteget, ut ſplendorem illum inacceſſibilem ſeſe caſtiſſimis tuis viſceribus infundentem ferre poſſis (*Beda & Theophyl. in hunc loc.*). Quis (inquit S. Bern. *Hom.* 4. *ſuper* Miſſus eſt.) excepta fortaſſis illa quæ hoc ſola in ſe fœliciſſime meruit experiri, intellectu capere, ratione diſcernere poſſit, qualiter ſplendor ille inacceſſibilis virgineis ſeſe viſceribus infuderit, & ut illa inacceſſibilem ad ſe ferre potuiſſet, de portiuncula ejuſdem corporis, cui ſe animatæ contemperaverit, reliquæ maſſæ umbraculum fecerit.

Vel potius, *Virtus Altiſſimi*, ipſe Spir. S. (*S. Hilar. l.* 2. *de Trin. n.* 26.) de cujus, non ſubſtantia, ſed potentia concipietur quem paritura es, Filius, te fœcundabit, te proteget ac juvabit ut ſine ulla contaminatione, ſine ullo æſtu libidinis, concipias & parias. Confer cum verbis Chriſti Luc. 24. 29. *Vos*

autem ſedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Et Act. 1. 8. *Sed accipietis virtutem ſupervenientis Spir. S. in vos*, & cum verbis ejuſdem Luc. Act. 13. 38. *Jeſum a Nazareth: Quomodo unxit eum Deus Spir. S. & virtute.* Spir. S. te virtute ſua teget ac fovebit, (*S. Aug. Ep. 187. al. 57. Qu. 2. c. 9.*) quemadmodum avis ova ſua fovet ut pulli gignantur & vitali calore excludantur.

Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei. Et propter admirabilem illam Sp. S. operationem, ſanct. illa proles ex ſubſtantia tua ſancto & ineffabili modo concepta, vocabitur; ſicut & vere erit, Filius Dei. „Quamvis enim ipſe aliud ex Patre, aliud ex Virg (*inquit S. Greg. l. 33. Moral. c. 3.*) non tamen alius ex Patre, „ alius ex Virg. ſed ipſe eſt æternus ex Patre, ipſe temporalis ex matre, ipſe qui fecit, ipſe factus eſt. Ipſe ante ſæcula de Patre ſine matre; ipſe in fine ſæculorum de matre ſine Patre, ipſe conditoris templum, „ ipſe conditor templi; ipſe auctor operis, „ ipſe opus auctoris: manens unus ex utraque & in utraque natura, nec naturarum „ copulatione confuſus, nec naturarum diſtinctione geminatus".

Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum. Si diceret, ſanct. caro, vel ſanct. homo, vel ſanct. infans, quicquid tale poneret, parum ſibi dixiſſe videretur. Poſuit ergo indefinite *ſanctum*, quia quicquid illud ſit quod Virgo genuit, ſanctum proculdubio ac ſingulariter ſanctum fuit, & per Spir. ſanctificat., & per Verbi aſſumptionem (*Theophyl. in hunc loc. S. Athan. Ep. ad Epict. S. Greg. l. 18. Mor. c. 27.*).

Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum vocabitur Filius Dei. „Quoniam non de homine, ſed de Sp. S. concipies; non ſolum „ qui de ſinu Patris in uterum tuum veniens „ obumbrabit tibi, ſed etiam id quod de tua „ ſubſtantia ſociabit ſibi, ex hoc jam vocabitur Filius Dei, quemadmodum & is qui a „ Patre eſt ante ſæcula genitus, tuus quoque „ amodo reputabitur Filius. Sic autem & quod „ natum eſt ex ipſo Patre erit tuus, & quod „ naſcetur ex te erit ejus; ut tamen non „ ſint 2. filii, ſed unus. Et licet aliud qui „ dem ex te, aliud ex illo ſit, jam non tamen „ cujuſque ſuus, ſed unus utriuſque erit Filius" (*S. Bern. hom. 4. ſuper* Miſſus eſt).

Ideoque quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur abſolute, proprie, Filius Dei; non adoptione, ſed natura; tam vere, tam proprie Dei Filius, quam vere & proprie filius David, quam vere & proprie filius Mariæ Virg. vocatur & eſt, quia ejuſdem naturæ cum Deo, quia æterno Patri conſubſtantialis (*S. Athan. l. de Incarn. S. Cyrill. Alex. Ep. 1. ad Reginas ante Concil. Epheſ. S. Aug. ſer. 214. Edit. PP. Benedict. in trad. Symb. 3 n. 7.*). *Filius Dei vocabitur*, non ratione tantum conceptionis admirabilis ex Spir. S., ut Sociniani commentantur, ſed ratione æternæ generationis ex Deo, & unionis hypoſtaticæ naturæ aſſumptæ cum perſona Verbi, ut Eccl. credit & confitetur (*Concil. Francf. can. 1. & Libell. Epiſcopor. Italiæ cont. hær. Felicis & Elipandi Act. 13. 33.*). Hoc igitur, *Ideoque*, cauſam hic non exprimit cur Chriſt. ſit Filius Dei, ſed ſignum & argumentum; id eſt, conceptio de Spir. S., ex Maria Virg., cauſa non eſt cur J. C. ſit Filius Dei, ut impie contendunt Fauſt. Socin., Volzog., Epiſcopius, aliique Sociniani: ſed ineffabilis illa conceptio ſignum eſt, & argumentum convenientiæ probans quod Deus ſit verus: quia talis conceptio taliſque partus Deum decebat. Sicut reſurrectio J. C. ſignum eſt quod Filius Dei ſit, non cauſa: & invictum tamen argumentum ex divina convenientia myſterii reſurrect. ejus ad probandum quod verus, proprius ac naturalis Dei Filius ſit, Apoſt. petit. *Reſuſcitans Jeſum, ſicut ſcriptum eſt, (Pſ. 2.) Filius meus es tu; ego hodie genui te.* Divinam illam convenientiam conceptionis Filii Dei unigeniti ex Virg. S. Cyrill. Hieroſol. exponit Catech. 17. *Cum enim* (inquit) *Chriſtus Filius Dei unigenitus naſci deberet, virtus Altiſſimi obumbravit ipſi, & Spir. S. in illam veniens ſanctificavit eam: quo poſſet eum per quem ſunt omnia ſuſcipere.* Maldonat. vir ceteroquin eruditus hoc loco impegit, anſamque dedit Socinianis abutendi ſua interpretatione, quæ vel eo nomine rejicienda eſt quod nova ſit, & contra Regul. a S. Synod. Trid. præſcriptam de Script. S. interpret. non admittenda contra unanimem conſenſum PP., & contra eum ſenſum quem tenuit & tenet S. Mater Eccl. Ex verbis ſuis judicetur Maldonat. (*Comment. in Luc. c. 1.*): „Alii o„mnes (*inquit*) quos viderim, ita interpre„tantur, quaſi de Chriſto ut Deo, aut cer„te ut homine in unam cum Deo perſonam „aſſumpto, loquatur Angelus.... Quamob„rem antiqui illi Auct. Neſtorii hæreſim duos „in Chriſto filios, ſicut 2. perſonas fingen„tis, ex hoc loco refutarunt, ut Greg. & „Beda. Quamquam ego quidem alium arbi„tror eſſe ſenſum, ut non de Chriſto qua „Deus, neque qua homo perſonæ conjunctus „divinæ, ſed de ſola conceptione humanaque „generatione hoc intelligatur &c."

36. 37. *Et ecce Eliſabeth cognata tua, & ipſa*

ipſa concepit filium in ſenectute ſua; & hic menſis eſt 6. illi, quæ vocatur ſterilis; quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. En præſens ac domeſticum exemplum quo docearis Deum nova & ſupra omnem naturæ ordinem agendi ratione effecturum ut Filium ejus concipias. Eliſabeth cognata tua filium concepit jam anus; & tam compertum eſt ipſam eſſe prægnantem, cum menſis a conceptu ejus 6. numeretur, quam vulgo notum erat eam eſſe ſterilem. Deus ergo qui duplici impedimento non obſtante, ſenectutis ſcilicet ac ſterilitatis, ipſam matrem fecit, te ſalva virginitate Matrem Filii ſui efficiet. Nulla enim res Deo impoſſibilis eſt. Dixit & facta ſunt: quæ promiſit, potens eſt & facere. Non ait Angelus, Non erit impoſſibile apud Deum omne factum, ſed omne verbum; quia quam facile poſſunt homines loqui quod volunt, etiam quod nullatenus facere poſſunt, tam facile, immo incomparabiliter facilius valet Deus opere implere quicquid illi verbo valent exprimere. Multum intereſt inter loqui & facere, ſed apud homines, non apud Deum: ſoli Deo quia idem eſt facere quod loqui, idem loqui quod velle, merito non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. Potuerunt prævidere & prædicere Proph. Virginem vel ſterilem concepturam ac parituram, ſed numquid facere ut conciperet & pareret? Deus autem qui dedit eis poſſe prævidere, quam facile potuit tunc quod voluit per illos prædicere, tam facile potuit nunc quando voluit, per ſe ipſum quod promiſit implere. Siquidem *Apud Deum nec verbum diſſidet ab intentione, quia veritas eſt; nec factum a verbo, quia virtus eſt; nec modus a facto, quia ſapientia eſt* (*S. Bern. hom. 4. ſuper* Miſſus *c. 7.*).

Vocat autem Angelus Eliſabeth cognatam Mariæ, tum ſenſu generali, quia Judæa erat, ſicut Apoſt. (*Rom. 9. 1.*) Iſraelitas omnes cognatos ſuos ſecundum carnem appellat: tum maxime quia genere materno erat ex tribu Juda & familia David, quamvis paterno genere eſſet ex tribu Levi & filiabus Aaron (*S. Ambr. l. 3. in Luc. n. 5.*).

38. *Dixit autem Maria: Ecce Ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Et diſceſſit ab illa Angelus.* Maria verbis Angeli credens ait: *Ecce ancilla Domini.* Conſentio ut in me humillima ancilla ſua operetur quod decrevit ac promiſit, qui jure ſuo facere de creatura ſua, & in illa poteſt quicquid voluerit; quin etiam id vehementer opto, tanta licet gratia me indignam agnoſcens. *Fiat mihi ſecundum verbum tuum.* Vide humilitatem, vide devotionem. „ Ancillam ſe „ dicit Domini, quæ mater eligitur, nec re„ pentino exaltata promiſſo eſt. Simul ancil„ lam dicendo, nullam ſibi prærogativam tantæ „ gratiæ vindicavit, quæ faceret quod jubere„ tur. Mitem enim humilemque paritura, „ humilitatem debuit etiam ipſa præferre " (*S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 16.*). Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. *Habes obſequium, vides votum.* Ecce ancilla Domini, *apparatus officii eſt*: Fiat mihi ſecundum verbum tuum, *Conceptus eſt voti.* Tunc obumbrante Virginem Altiſſimi virtute, Filii Dei conceptio in caſtiſſimo ejus utero peracta eſt, ipſo momento quo diſceſſit Angelus ab ea, peracta legatione.

39. 40. *Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum feſtinatione, in civitatem Juda: & intravit in domum Zach. & ſalutavit Eliſabeth.* Paucis poſt diebus, quod in tanti contemplat. myſterii, & gratiarum actione inſumpſit (ut credere par eſt) exurgens Maria, Spir. S. impulſu feſtinanter profecta eſt in montanam Judææ regionem, quæ ab Emmaus, ſeu Nicopoli paulatim ad montem uſque oliveti conſurgit, & ad Auſtrum Hieroſolym. verſus Hebron extenditur: in civitatem Tribus Juda, quæ forte erat ipſa Hebron, urbs Sacerdotalis. Ipſam porro non curioſitas, ſed charitas impulit ad iter, ut Eliſabethæ congratularetur, eique prægnanti officium exhiberet. Statim atque ab Angelo didicit Eliſabetham concepiſſe, (*S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 18.*), non quaſi incredula de oraculo, nec quaſi incerta de nuntio, nec quaſi dubitans de exemplo, ſed quaſi læta pro voto, religioſa pro officio, feſtina pro gaudio, in montana perrexit. Mariam quæ ante ſola in intimis penetralibus verſabatur, non a publico virginitatis pudor, non a ſtudio aſperitas montium, non ab officio prolixitas itineris retardavit. In montana virgo cum feſtinatione, virgo officii memor, injuriæ immemor, affectu urgente, non ſexu, relicta perrexit domo.

41. *Et factum eſt, ut audivit ſalutationem Mariæ Eliſabeth, exultavit infans in utero ejus, & repleta eſt Spir. S. Eliſabeth.* Statim atque ſalutantis Mariæ verba audivit Eliſabeth, præ gaudio ſubſiliit infans in utero ejus, ita ut Mariæ ſalutatio cauſa fuerit exultationis Jo. Exultavit autem ille non motu modoque naturali, ſed Spir. S. illuſtratione & motione, quo eum ab utero matris ſuæ repletum iri Gabriel Archangelus prædixerat, Chriſtum, cujus Præcurſor futurus erat, in utero Mariæ Virg. præſentem agnoſcens, credens, adorans, & quaſi demonſtrare jam tunc incipiens. Non ſolum ergo ſanctificatus

eſt

eſt in utero Jo. ſed a Chriſto ex matris Virg. utero operante Proph. inauguratus, Mariæ autem ſalutatione quaſi ſigno ſenſibili uſus eſt Chriſt. ad Spir. S. Jo. communicandum: Jo. vero exultatione ad eumdem Spir. in Mariam refundendum. *Et repleta eſt Spir. S. Eliſabeth.* Hanc quidem exultationem non de fide, vel religione, vel qualicumque rationali cognitione veniſſe, S. Aug. opinatus eſt; frequentioribus tamen PP. ſuffragiis contraria vincit ſententia, quæ Joa. in utero Chriſtum agnoviſſe, rationis uſu & Spir. S. illuſtratione raptim & tranſeuntis in modum donatum aſſerit. " Ipſe erat Chriſt., quem Joa., cum „ adhuc in ventre matris ſuæ eſſet, & ille „ in vulva Mariæ, Dominum cognoſcens, „ exultans ſalutabat: (*inquit S. Iren. l. 3. „ c. 18.*) Eliſabeth Proph. portans, jam Do„ mini ſui conſcium infantem, & inſuper „ Spir. S. adimpleta (*inquit Tert. l. de Carn. „ Chriſt. c. 21.*) Ut Maria locuta eſt verbum „ quod Filius Dei in ventre matris ſuggeſſe„ rat, exultavit infans in gaudio, & tunc „ primum Præcurſ. ſuum Proph. fecit Jeſus.... „ S. erat Anima B. Jo., & adhuc in matris „ utero clauſa, venturaque in mundum, quaſi „ per experientiæ ſenſum ſciebat quæ Iſrael „ ignorabat. Unde exilivit in gaudio. Senſe„ rat enim veniſſe Dominum ſuum, ut ſan„ ctificaret ſervum ſuum antequam de matris „ utero procederet. Utinam mihi eveniat ut „ ab infidelibus ſtultus dicar qui talibus cre„ didi "! (*inquit Orig. hom. 7. in Luc.*).

„ Vocem prior Eliſabeth audivit, ſed Joa. „ prior gratiam ſenſit: illa naturæ ordine „ audiit, ille exultavit ratione myſterii: illa „ Mariæ, iſte Domini ſenſit adventum..... „ Iſtæ gratiam loquuntur, illi intus operan„ tur, pietatiſque myſterium maternis ado„ riuntur profectibus; duplicique miraculo „ prophetant matres Spir. parvulorum. Exul„ tavit infans, repleta eſt mater. Non prius „ mater repleta, quam filius: ſed cum filius „ eſſet repletus Spir. S. replevit & matrem" (ait S. Amb. *l. 2. in Luc. n. 23.*). In eadem ſententia fuere SS. Cyrill. Hieroſol. (*Catech. 3.*), Chryſ. (*hom. de S. Jo. bapt.*), Hier. (*adv. Lucifer.*), Petr. Chryſ. (*ſer. 84.*), & Bern. (*ſer. in Nativ. S. Jo. n. 10.*).

Quod S. Aug. ſpectat, exultationem Joa. plane inuſitatam & novam fuiſſe faretur, quia in utero, & ad ejus adventum quæ hominum ſalvat. fuerat paritura: ideoque hanc exultationem, & tamquam matri Domini redditam ſalutationem, ſicut ſolent miracula fieri, factam eſſe *divinitus in infante, non humanitus ab infante*; communi tamen ſententiæ non præjudicat. „ Quamquam (*inquit S. Aug. „ Ep. 117. al. 57. ad Dardan. Q. 2. c. 7.*) „ etiamſi uſque adeo eſt in illo puero acce„ leratus uſus rationis & voluntatis, ut in„ tra viſcera materna jam poſſet agnoſcere, „ credere, conſentire, quod in aliis parvulis „ ætas expectatur ut poſſint, etiam hoc in „ miraculis habendum divinæ potentiæ, non „ ad humanæ trahendum eſt exemplar natu„ ræ..... Quocirca nec quod factum eſt in „ Joa. contemno, nec inde regulam quid ſen„ tiendum ſit de parvulis figo: immo id in „ illo propterea mirabiliter prædico, quia in „ aliis non invenio".

42. *Et exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Prophetiæ Spir. repleta Eliſabeth, ipſa verba Angeli Mariam ſalutantis uſurpat, ut ab eodem Deo motam appareat. *Novit ſermonem ſuum Spir. S., nec umquam obliviſcitur. Et Prophetia non ſolum rerum completur miraculis, ſed etiam proprietate verborum* (*S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 24.*). Ideo autem Maria præ omnibus mulieribus benedicta eſt, quia fructus ventris J. C. Deus eſt benedictus in ſæcula: in quo Mariam ſingulari & excellenti modo, & nos omnes Pater æternus *Benedixit omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus in charitate* (*Epheſ. 1. 3.*).

34. *Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Dei ejuſque Matris dignationem admiratur Eliſabeth, Dei filium in utero Mariæ Virg. incarnatum agnoſcit & confitetur. *Unde hoc mihi?* „ Unde mihi con„ tigit tanta gratia, tantus honor, tanta fe„ licitas? Non quaſi ignorans dicit; ſcit enim „ eſſe Sp. S. gratiam & operationem ut Ma„ ter Proph. a Matre Domini ad profectum „ ſui pignoris ſalutetur: ſed quaſi non huma„ ni hoc meriti, ſed divinæ gratiæ munus „ eſſe cognoſcat, dicit, *Unde hoc mihi?* „ Hoc eſt, Quantum bonum mihi accidit, ut „ Mater Domini mei veniat ad me? Non co„ gnoſco meum. *Unde hoc mihi?* Qua juſti„ tia, quibus factis, pro quibus meritis? Mi„ raculum ſentio, cognoſco myſterium" (*S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 23.*).

44. *Ecce enim ut facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Ut primum ad aures meas pervenit vox ſalutationis tuæ, infans quem in utero geſto præ gaudio vehementi ſubſiliit (*S. Aug. Ep. 187. al. 57. ad Dardan. c. 7.*). Hoc ſigno cognovit Eliſabeth, Sp. S. revelante, Mariam eſſe Matrem Domini, & in caſtiſſimis viſceribus ſuis Filium Dei concepiſſe, cujus ſuus infans Præcurſor erat futurus.

45. *Et beata quæ credidiſti, quoniam perficientur quæ dicta ſunt tibi a Domino.* O te felicem, quæ credidiſti rebus humanæ rationis comprehenſionem excedentibus! o te beatam, ſiquidem perficientur quæ tibi ab Angelo, Dei nomine nuntiata & promiſſa ſunt! Hæc Eliſabethæ verba (*S. Greg. hom. 1. in Ezech.*) eam de præterito, præſenti, atque futuro per Prophetiæ ſpiritum vaticinatam fuiſſe demonſtrant, quæ Mariam Virg. & promiſſionibus Angeli credidiſſe cognovit: & Matrem Domini nominans, quod Redemptorem humani generis in utero portaret, intellexit; & cum omnia perficienda prædiceret, quid etiam de futuro ſequererur, aſpexit.

46. *Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum.* Maria Virgo Spir. S. afflata, carmen illud propheticum edidit, quod primum Novi Teſt. Cantic. eſt. Ex intimi (inquit) pectoris affectu, totis animi viribus Dei magnitudinem laudo, illi pro immenſo, quod mihi contulit, beneficio immortales gratias ago.

47. *Et exultavit ſpiritus meus, in Deo ſalutari meo.* Non in me ipſa, ſed in Domino gloriabor, meumque Salvator. ſumma cum exultatione laudabit anima mea. Uni enim illius miſericordiæ & gratiæ, non meis meritis acceptum fero, quam conſecuta ſum dignitatem & felicitatem.

48. *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Quia parvitatem, ſive humilem indignamque perſonam & vilem abjectamque conditionem ancillæ ſuæ propitius reſpexit, meque favore incomparabili proſecutus eſt: deinceps me beatam prædicabunt omnium ætatum & ſæculorum fideles (*Euthym. & Theophyl. in hunc loc.*).

49. 50 *Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen ejus. Et miſericordia ejus a progenie in progenies timentibus eum.* Mirabilia in me operatus eſt Omnipotens, cujus nomen ſanctum eſt & adorandum, præſtando ut Filium ejus unigenitum S. Spir. operatione conciperem, ut mater fierem ac virgo permanerem. Id non ſolum omnipotentiæ ejus miraculum, ſed & miſericordiæ infinitæ ſummum beneficium, quam in omnes ætates fideleſque divinæ ſuæ Majeſtatis ſervos per omnes ætates exercet, ut in Pſal. ſcriptum eſt (Pſ. 102. 17.): *Miſericordia Domini ab æterno, & uſque in æternum ſuper timentes eum.*

51. *Fecit potentiam in brachio ſuo, diſperſit ſuperbos mente cordis ſui.* Exſerto brachio potentiam ſuam oſtendit. Humano modo loquitur. Magna Dei efficacia per digitum, major per manum, maxima per brachium in Script. indicatur (*Exod. 15. 16. Job 4. 9. Pſ. 77. 15. & 89. 13. & 98. 1. Iſ. 40. 10. & 62. 8.*). Cogitationes & conſilia hominum ſuperborum Deus omnipotens diſſipavit, oſtenditque quam inania eſſent ac vana, Sennacherib, Holofernis, Antiochi, aliorum dejectione, ac punitione, qui veram religionem, populumque Dei deſtruere & excidere moliti ſunt. Confer hunc locum cum verbis Pſ. 89. 11. *Tu humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbum: in brachio virtutis tuæ diſperſiſti inimicos tuos.* Et Pſ. 33. 10. *Dominus diſſipat conſilia gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat conſilia principum.*

52. *Depoſuit potentes de ſede, & exaltavit humiles.* Reges ac principes quorum potentiam populi verentur, ſuperbiæ merito e ſolio deturbat, & in eorum locum humilis ſortis, & modeſti mitiſque animi homines evehit, quod Saul & David. exemplo comprobatum (*1. Reg. 16. 2. Reg. 6. 21.*). Confer cum verbis Pſ. 112. 6. 7. 8. „ Quis ſicut Dominus Deus „ noſter qui in altis habitat; & humilia reſpi„ cit in cœlo & in terra? Suſcitans a terra „ inopem, & de ſtercore erigens pauperem. „ Ut collocet eum cum principibus cum prin„ cipibus populi ſui. *Et Eccl. 10.* Sedes Du„ cum ſuperborum deſtruxit Deus, & ſedere „ fecit mites pro eis “.

53. *Eſurientes implevit bonis, & divites dimiſit inanes.* Pauperes locupletare, eſurientes bonis implere poteſt ac ſolet Deus, & eos qui divites erant a ſe dimittere vacuos & ad inopiam redigere. Confer cum Pſ. 33. 11. *Divites eguerunt & eſurierunt, inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono*: & cum verbis Annæ matris Samuel. 1. Reg. 2. 5. *Repleti prius pro panibus ſe locaverunt, & famelici ſaturati ſunt.*

54. *Suſcepit Iſrael puerum ſuum, recordatus miſericordiæ ſuæ.* „ Iſraelitis ſervis ſuis „ ſubvenit, & ſicut eos olim eduxit in Æ„ gypto (*Geneſ. c. 12. 13. c 15. 3. c. 17 19. „ c. 18. 18. 22. 18. c. 26. 4 c. 28 14.*), ita nunc „ Filio ſuo ad eorum, & totius generis hu„ mani redemption. miſſo in mundum, porre„ cta miſerorditer manu eduxit e tenebris „ ignorantiæ, ex umbra mortis, ex peccati „ ſervitute, in quibus tot ſæculis jacebat. „ Miſericordiæ ſuæ recordari dicitur Deus „ figurata loc tione, cum homines longis gra„ vibuſque malis oppreſſos inſigni beneficio „ ſublevat “. Confer cum verbis Pſ. 93. 3. *Recordatus eſt miſericordiæ ſuæ & veritatis ſuæ domui Iſrael:* & 2. Paral 6. 42. *Domine Deus, ne averteris faciem Chriſti tui: memento miſericordiarum David ſervi tui.* (*Dux fuiſti in miſericordia tua populo, quem re-*

de-

demiſti & portaſti eum in fortitudine tua ad habitaculum ſanctum ſuum. Ex. 15. 13.).

55. *Sicut locutus eſt ad PP. noſtros, Abraham & ſemini ejus in ſæcula.* Fœdus ſempiternum cum Abraham, Iſaac, & Jacob pepigit Deus, perpetuam illis & eorum poſteris miſericordiam promiſit, in eo poſitam quod Chriſtus ex eorum ſemine naſciturus eſſet. Fœdus illud ſacratiſſimum cum Davide renovavit (*Pſ.* 144. 13.). Anni 2000. pene effluxerant a tempore promiſſionis Abrahamo patri credentium factæ, cum Chriſt. venit in mundum. Tunc oſtendit ſe decreviſſe revera Iſraelitas ſemper eximia quadam miſericordia proſequi, & promiſſiones ſuas immutabiles, ac irretractabiles eſſe; cum Meſſiam ex ipſis naſci, & cum ipſis converſari voluit, & illis ante ceteras nationes verbum ſalutis, multis magniſque miraculis confirmatum, nuntiari. *Fidelis Deus in omnibus verbis ſuis, & verax* (*Rom.* 3. 3. 4. *&c.* 11. 29.): nec *incredulitas* populorum *fidem Dei* umquam *evacuabit..... Sine pœnitentia enim ſunt dona & vocatio Dei.* Confer hunc locum cum Micheæ 7. 19. 20. „ Revertetur, & miſerebi„ tur noſtri: deponet iniquitates noſtras, & „ projiciet in profundum maris omnia pec„ cata noſtra. Dabis veritatem Jacob, miſe„ ricordiam Abraham: quæ juraſti PP. no„ ſtris a diebus antiquis " (*S. Ambr. l. 2. in Luc.*).

56. *Manſit autem Maria cum illa quaſi menſibus tribus, & reverſa eſt in domum ſuam.* Non ſolum officii cauſa tamdiu apud Eliſabetham manſit, ſed ut Joa. præſente Domino, quem olim demonſtraturus erat, novis gratiæ proficeret incrementis. Manſit autem cum illa quaſi menſibus 3. ante partum ejus diſcedens, 9. ſcilicet nondum expleto menſe, quod Euthym. & Theophyl. ex Evang. colligunt, Nativit. & Circumc. Joa. poſt Mariæ diſceſſum referente. Quamquam recentiores quidam reſpondeant Luc. hæc verba interjeciſſe *& reverſa eſt in domum ſuam*, ut hiſtor. Viſitat. Mariæ abſolveret: neque B. Virg. charitatem permiſiſſe putent ut cognatam periculo proximam deſereret. In re obſcura ſilere malim, quam ſententiam dicere. Quod nos ignorare Deus voluit, haud curioſius inquirendum eſt.

57. 58. *Eliſabeth autem impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium*, a Deo promiſſum. *Et audierunt vicini & cognati ejus, quia magnificavit Dominus miſericordiam ſuam cum illa*, magnam erga illam miſericordiam exercuit, ingens ei beneficium præſtitit ablato ſterilitatis opprobrio (*Gen.* 17. 12.), datoque filio effœta jam ætate: *& congratulabantur ei.*

59. 60. *Et factum eſt in die 8., venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris ſui Zachariam. Et reſpondens mater ejus dixit: Nequaquam, ſed vocabitur Jo.* Die 8., qui Circumciſioni infantium maſculorum Lege præſtitutus erat, cognati & amici Zach. in domum ejus venerunt, ut huic cæremoniæ intereſſent, quam in ipſa domo celebratam oſtendit puerperæ præſentia. Qui autem aderant, puero Zach. nomen paternum imponendum, honoris ſolatiique cauſa, ſuggerebant. Mater vero, docente Sp. S. Jo. vocandum declaravit.

61. 62. *Et dixerunt ad illam: Quia nemo eſt in cognatione tua qui vocetur hoc nomine.* Quamvis olim ab aliquo eventu nomina imponerentur infantibus; ea tamen ætate conſuetum erat parentum vel cognatorum nominibus illos vocare. *Innuebant autem patri ejus, Quem vellet vocari eum.* Zach. patrem ejus utpote ſurdum ac mutum nutibus & ſignis rogabant, ut ortam de filii nomine controverſiam dirimeret, declarando quomodo illum vocari vellet.

63. *Et poſtulans pugillarem ſcripſit, dicens: Joannes eſt nomen ejus.* Cum loqui non poſſet, codicillum ſeu tabellam poſtulans, ſcripſit in hæc verba: *Joa. eſt nomen ejus. Et mirati ſunt univerſi.* Qua de re Tertull. (*l. de Idololat. c.* 13.): *Manibus ſuis* (inquit) *a corde dictat, & nomen filii ſine ore pronuntiat: loquitur in ſtylo, auditur in cera manus omni ſono clarior.* „ Hinc inno„ tuit, Matri non nomen alicujus diſplicuiſ„ ſe degeneris, ſed id S. infuſum Spir. quod „ ante Zach. fuerat prænuntiatum. Et qui„ dem ille mutus intimare vocabulum filii ne„ quivit uxori; ſed prophetiam didicit Eli„ ſabeth, quod non didicerat a Marito. *Joa. „ eſt nomen ejus.* Hoc nos ei nomen impo„ nimus, qui jam Deo nomen accepit. Ha„ bet vocabulum ſuum quod agnovimus, non „ quod elegimus " (*S. Amb. l. 2. in Luc. n.* 31.).

64. *Apertum eſt autem illico os ejus, & lingua ejus*: Reſtitutus ei miraculo vocis uſus, & lingua ejus *quam vinxerat incredulitas, fides ſolvit* (*S. Amb. l. 2. in Luc. n.* 32.): *Et loquebatur benedicens Deum*, id eſt, gratias agens, non ob privata tantum beneficia, ſcilicet ob divinas revelationes, redditam vocem, acceptum filium; ſed ob publica longeque ſublimiora, ob impleta ſcilicet promiſſa PP. facta, ob Filii Dei incarnat. & redempt. Iſrael, totiuſque mundi per Chriſtum proxime futuram.

65. *Et factus eſt timor ſuper omnes vicinos eorum.* Magnam religionem, ac reverentiam omnium vicinorum animis tam admirabiles

biles eventus ingenerabant: *& ſuper omnia montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc*: id eſt, res omnes quæ in Joa. conceptu ortuque contigerant.

66. *Et poſuerunt omnes qui audierant in corde ſuo, dicentes*: *Qui putas puer iſte erit? Etenim manus Dei erat cum illo.* Et omnes qui audiverant vulgante fama, conſervabant corde, cogitantes quid hæc ſigna portenderent. Quis, inquiebant, & quantus vir futurus eſt iſte puer, cujus conceptus & ortus tantis miraculis factus eſt celeber? Hæc autem non fortuna vel caſu, ſed Dei ſingulari providentia & virtute gerebantur. *Etenim* (ait Evang.) *Manus Dei erat cum illo.* Manus Dei, potentia Dei. Suam in Joa. potentiam tam inſignibus miraculis Dominus declarabat.

67. *Et Zachar. pater ejus repletus eſt Sp. S., & prophetavit dicens*, Prophetiæ lumine, quod Spir. S. donum eſt, illuſtratus ac impletus, in has voces erupit.

68. *Benedictus Dominus Deus Iſrael; quia viſitavit & fecit redemptionem plebis ſuæ.* Laudetur & prædicetur tamquam omni gloria dignus, Dominus Deus Iſrael, omnium quidem Dominus, ſed Iſraelis præcipue ac piorum omnium a quibus colitur. Tunc temporis autem ſoli Iſraelitæ verum Deum colebant, ceteris Gentibus in tenebris Idololatriæ verſantibus. Unde verus Deus vocabatur *Deus Iſrael*, qua notione diſtinguebatur ab Idolis, a Diis gentium, de quibus ſcriptum eſt: *Omnes Dii gentium dæmonia.* Deus etiam Iſrael ſingulari ratione dicitur ob fœdus cum Abraham & ſemine ejus initum, & Moyſis tempore renovatum. Unde Iſrael *Populus Dei* ſemper eſt appellatus.

Quia viſitavit, non ut judex, ſed ut Salvator, non ut puniat, ſed ut beneficiis & gratiis cumulet; non per Prophetas, aut Angelos tantum, ſed per ſeipſum, carne indutus, homo factus, *Plebem ſuam*, longa infirmitate tabeſcentem, venditam ſub peccato, ſub jugo diaboli captivam, ut eam redimat, non vi, ut olim ex Ægypto; non cum bona hoſtium gratia, ut olim ex Babylone, ſed juſto & ſuperabundante pretio, ſanguine ſcilicet ſuo, pretio infinito, perſoluto Deo Patri. Redempt. autem factam prædicat, non quod perfecta jam eſſet redemptio, quæ nonniſi morte ac reſurrect. Chriſti conſummanda erat, ſed quod inchoata eſſet adventu Redempt.: & quod more Prophetar. res proxime futura quaſi præterita enuntietur propter certitudinem Prophetiæ. Dicitur autem veniſſe Chriſtus ad redempt. plebis ſuæ Iſrael, quia licet redempt. ſemetipſum dederit pro omnibus gentibus, primum tamen venit ut redimeret plebem ſuam Iſrael, ex qua naſci, & apud quam converſari, prædicare Evang. ſuum, illudque innumeris miraculis confirmare dignatus eſt. Quamobrem *Non ſe miſſum*, ait, (*Matt.* 15. 14.) *niſi adoves quæ perierant domus Iſrael.* Et Samaritanæ mulieri ait (*Jo.* 4. 22.): *vos adoratis quod neſcitis: nos adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Judæis eſt.*

Hinc S. Paul. (*Act.* 13. 26. 32.): „Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum ſalutis hujus miſſum eſt.... Et nos vobis annuntiamus eam quæ ad Patres noſtros repromiſſio facta eſt: quoniam hanc Deus adimplevit filiis noſtris, reſuſcitans Jeſum. *Et alibi* (*Rom.* 9. 4.): Iſraelitæ, quorum adoptio eſt filiorum, & gloria, & teſtam., & legislatio, & obſequium, & promiſſa: quorum patres, & ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus Benedictus in ſæcula. *Et rurſus* (*Act.* 13. 46.): Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus".

69. *Et erexit cornu ſalutis nobis in domo David pueri ſui.* Cornu Hebraico loquendi more potentiam, alias etiam regnum ſignificat, (*Dan.* 7. 20. *& ſeq. & c.* 8. 21. *& Zachar.* 1. 18. 19.) Senſus igitur horum verborum eſt: Deus erexit nobis potentem Salvat. in familia David ſervi ſui, cujus regnum ſpirituali modo in Jeruſalem renovabit. Confer cum verbis Annæ Matris Samuelis (1. *Reg.* 2. 10.): *Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium Regi ſuo, & ſublimabit cornu Chriſti ſui*: & Pſ. 131. 17. *Illuc producam cornu David, paravi lucernam Chriſto meo.*

70. *Sicut locutus eſt per os SS., qui a ſæculo ſunt, Prophetarum ejus.* Sicut prædixit & promiſit per os SS. ſuorum Prophet., qui ab antiquis temporibus fuerunt. Confer cum Luc. 24. 27. ubi de apparitione Jeſu redivivi & glorioſi 2. diſcipulis Emmauntem euntibus ſermonem faciens Evangel. noſter ait: *Et incipiens a Moyſe & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Script., quæ de ipſo erant.*

71. *Salutem ex inimicis noſtris, & de manu omnium qui oderunt nos.* Potentem Salvat. nobis dedit Deus, ut nos, quemadmodum promiſerat, ex inimicis noſtris liberaret, non carnalibus, ſed ſpiritualibus, quorum illi a quibus temporaliter oppreſſi olim ſumus & nunc opprimimur, typi ſunt.

72, 73, 74, 75. *Ad faciendam miſericordiam*

cum

cum PP. noſtris, & memorari teſtam ſui ſancti: juſjurandum quod juravit ad Abraham Patrem noſtrum daturum ſe nobis, ut ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſerviamus illi, in ſanctitate & juſtitia coram ipſo omnibus diebus noſtris. Potentem Salvat. (*Act.* 15 11.) nobis ſuſcitans Deus miſericordiam ſuam PP noſtris per gratiam & fidem Chriſti ſalvatis, & eorum filiis per eamdem gratiam & fidem ſalvandis exhibuit: & ſe memorem eſſe demonſtravit fœderis ſancti cum Abraham initi, & jurejurando firmati, ut ex poteſtate inimicorum noſtrorum, peccati ſcilicet, mundi, carnis, diaboli per Chriſti gratiam & paſſionis ejus ac mortis virtutem liberati, Deo ſerviamus ſine timore hoſtium ſalutis noſtræ debilitatis fractiſque viribus per cornu ſalutare, ſeu potentem illum, quem celebro, & fide in utero Virg. Matris intueor, Salvat. Per hunc (inquam) fiet ut Deo in ſanctitate & juſtitia, non Judaica, legali, & externa tantum, ſed ſpirituali, vera, ſincera, interiore ſerviamus; ipſum unum præ oculis habentes, idque perſeveranter, ad finem uſque vitæ noſtræ. Confer cum verbis S. Pet. Act. 3. 22. & ſeq. „Moyſes quidem dixit (*Deut.* 28. 16.): Quoniam „ Proph. ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de fratribus veſtris, tamquam me, ipſum „ audietis juxta omnia quæcumque locutus „ fuerit vobis. Erit autem: Omnis anima „ quæ non audierit Proph. illum, exterminabitur de plebe. Et omnes Proph. a Samuel „ & deinceps qui locuti ſunt, annuntiaverunt „ dies iſtos. Vos eſtis filii Prophetar., & teſtam. quod diſpoſuit Deus ad PP. noſtros, „ dicens ad Abraham (*Gen.* 17.): Et in ſemine tuo benedicentur omnes familiæ terræ. „ Vobis primum Deus ſuſcitans Filium ſuum, „ miſit eum benedicentem vobis: ut convertat „ ſe unuſquiſque a nequitia ſua “.

76. 77. *Et tu puer Proph. Altiſſimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus: Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus in remiſſionem peccatorum eorum.* Hucuſque de Chriſto, nunc de Joa. filio ſuo recens nato vaticinatur Zachar. per elegantem apoſtrophem (qua figura & res non intelligentes, immo & inanimes interdum compellantur) converſa oratione. *Et tu puer* eris aliquando *Proph. Altiſſimi*, præibis enim ante Chriſt. *Dom.* jam in carne præſentem, quam propter nos aſſumere dignatus eſt, ut pares vias ejus prædicando populo pœnitentiam, & ſcientiam ſalutis illi dando, cum illos docebis J. C. ſeu Meſſiam a Deo promiſſum, ab illis exſpectatum eſſe, verumque Salvat. & *Agnum Dei qui tollit peccata mundi*: (*Jo.* 1. 29.) ſic proderit illis ſcientia ſalutis ad *remiſſionem peccatorum eorum* virtute Sanguinis Chriſti conſequendam. In hunc ſenſum Apoſt. ait; (*Coloſſ.* 1. 12. 13.) „ Gratias agentes Deo Pa„ tri, qui dignos nos fecit in partem ſortis „ SS. in lumine: Qui eripuit nos de poteſta„ te tenebrarum, & tranſtulit in Regnum „ Filii dilectionis ſuæ: in quo habemus re„ demptionem per Sanguinem ejus, remiſſionem peccatorum “.

78. 79. *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitavit nos Oriens ex alto.* Remiſſionem peccatorum ad intimam Dei miſericordiam refert, qua Chriſtus Sol juſtitiæ oriens ex alto, nempe ex ſinu Patris æterni, ad nos viſitandos venit: *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis ſedent*: Ut illuminaret homines in ſummis ignorantiæ tenebris, & horrendo peccati ſtatu, quod mors eſt animæ, & mortis æternæ quaſi veſtibulum, jacentes. *Ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.* Ut affectus actuſque noſtros dirigat in viam veritatis & juſtitiæ, qua tenditur & pervenitur ad pacem æternæ beatitudinis. Confer cum Zach. 6. 12. „ Ecce vir Oriens nomen ejus. *Malach.* 4. „ 21. Orietur vobis timentibus nomen meum „ Sol juſtitiæ, & ſanitas in pennis ejus. *Iſ.* „ 9. 2. Populus qui ambulabat in tenebris, „ vidit lucem magnam: habitantibus in regio„ ne umbræ mortis, Lux orta eſt eis “.

80. *Puer autem creſcebat* corpore & ætate; *& confortabatur Spir.* ſapientia & virtute proficiebat, Spir. S. animum ejus roborante, & poſtquam a parentibus eſt educatus, ſeceſſit in deſerta, ibique auſteram vitam duxit, ut dignus pœnitentiæ prædicator, Chriſtique præco fieret, ſeque ad tantum miniſterium, ſub unius Dei oculis, procul ab hominum conſortio diſponeret, *uſque in diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael*: (*S. Paulin. Carm.* 5.) id eſt, donec veniret tempus quo Spir. S. impellente prodiret in publicum, ſuumque miniſterium palam obiret, pœnitentiam Iſraeli prædicans, & Chriſtum annuntians.

In deſertis nutritum & educatum a Matre, quæ vitandæ perſecutionis Herodianæ in infantes cauſa eo fugerat, PP nonnulli, (*S. Petr. Alex. c.* 13. *S. Hier. Dial. adv. Lucif. c.* 3. *S. Chryſ. hom.* 31. *in Matth.*) quorum auctoritas reverenda, ſcripſere.

SENSUS MORALIS.

1. *Quoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem, quæ in nobis completa ſunt rerum, ſicut tradiderunt nobis*

Bis qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis. Nihil iis quæ in Evang. narrantur, credibilius; cum a diverſis ſcriptoribus, nullo patrocinio humano, nullo principum aut magnatum favore fultis, nulla ingenii aut ſcientiæ ſæcularis claritate celebribus, nulla ſpe mercedis aut præmii temporalis, nulla cupiditate, nulla ambitione ductis, diverſis temporibus ac locis ſcripta ſint, cum Judæi Evang. maxime reniterentur, e quibus tamen contrarium ſcribere nemo auſus eſt, atrociſſima perſecutione in Chriſt. nomen graſſante. Quæ autem SS. Evang. ſcripſerunt, aut viderunt ipſi, aut ab oculatis teſtibus acceperunt: eorumque veritas innumeris confirmata miraculis, toto terrarum orbe prædicantibus Apoſtolis, & Apoſtolicis Viris agnita & recepta eſt. *Teſtimonia tua*, Domine, *credibilia facta ſunt nimis.* (*Pſ.* 92. 5.) Eoque majori digna ſunt fide, quo id *quod Lex & Prophetæ futurum prænuntiaverunt, redditum atque completum in Evang. demonſtratur.* (*S. Aug. l. de Conſ. Ev. c.* 1.)

Sicut tradiderunt nobis qui ab initio viderunt & miniſtri fuerunt ſermonis. Et nos Jeſum, ſpiritalibus oculis videmus, auribus cordis audimus, cum Evang. credimus. Sed videre & audire non ſufficit, niſi Apoſtol. exemplo miniſtri ſimus Verbi, id eſt, Chriſto ſerviamus, quia *Non auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur* . . . (*Rom.* 2. 13.) *Eſtote ergo factores verbi, & non auditores tantum, fallentes voſmetipſos.* (*Jac.* 1. 22.) Gemina virtus eſt in homine perfecto, intentio & actio. Utramque virtutem Apoſt. S. Luc. tribuit, *Qui ab initio viderunt & miniſtri fuerunt ſermonis.* (*S. Amb. l.* 1. *in Luc.*) Intentio ad viſionem, miniſterium ad actionem pertinet. Finis intentionis, eſt actio: principium actionis intentio. Utriuſque virtutis plenitudo quærenda eſt, ne aut inanis ſit actio ſine recta intentione, aut inanis intentio ſine bono opere.

2. *Viſum eſt & mihi aſſecuto omnia a principio diligenter, ex ordine tibi ſcribere, optime Theophile.* Theophilus, (*S. Ambr. n.* 12.) quem Deus diligit, & qui diligit Deum. Si Deum diligis, ad te ſcriptum eſt Evang. ſi ad te ſcriptum eſt, ſuſcipe munus Evangel. pignus amici in penetralibus animi diligenter aſſerva. *Bonum depoſitum cuſtodi per Spir. S. qui habitat in nobis*: (1. *Tim.* 1. 14.) frequenter inſpice, lege, meditare, *Fides pignori prima debetur: fidem ſequitur diligentia; ne commiſſa tibi pignora aut ærugo aut tinea conſumat* . . . Evang. in animo tuo conſumit tinea, ſi quod bene egeris, male credas. Tinea hæreticus eſt. Scindit veſtimentum, qui ſeparat a Deo Verbum, ut Socinus. Scindit veſtimentum, qui res a Deo revelatas in Script. S. vel Tradit. quæ prior Scriptura eſt, & ad diſcretionem canonic. & verarum Script. a falſis neceſſaria, & ab Eccl. Cath. propoſitas dividit, quod vult credens, quod non vult rejiciens, ut Luther. & Calvin. *Qui enim in Evang. quod vultis creditis, quod non vultis non creditis, vobis potius quam Evang. creditis* (inquit S. Aug.) Evang. in animo tuo conſumit ærugo, cum ſæcularium ſordibus cupiditatum animæ puritas infuſcatur, fides decoloratur. Ærugo mentis eſt rei cupiditas familiaris: ærugo mentis incuria eſt, ærugo mentis eſt ambitio dignitatum.

5. *Fuit in diebus Herodis, Regis Judææ, Sacerdos quidam nomine Zachar.* . . . . & *uxor illius de filiabus Aaron.* S. Joa. nobilitatem non parentum divitiæ, non ſæcularis poteſtas, ſed illorum pietas commendat, avorumque Deo conſecratorum longa ſeries. Nobilitas inanis ſine pietate. Primi nobiles, *filii Dei* appellari. Noſtræ electionis non eſt ut nobiles naſcamur. At ex Deo renati per baptiſmum, nobiles ſumus, ſi volumus, ſiquidem *magna nobis & pretioſa promiſſa donavit, ut per hæc efficiamur divinæ conſortes naturæ* . . . . (2. *Pet.* 1. 4.) *Ut filii Dei nominemur & ſimus.* (1. *Jo.* 3. 1.) Joa. Sacerdotali genere paterno & mater. progenitus. Et Chriſtiani omnes, licet conjugati, commune quoddam Sacerdotium habent. *Regale Sacerdotium, gens ſancta.* (1. *Pet.* 2. 5.) Hinc Apoc. 1. de J. C. dicitur: *Lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo; & fecit nos Regnum & Sacerdotes Deo & Patri ſuo.* Cor igitur noſtrum Deo ſit conſecratum, animum a rebus temporalibus abſtrahamus, caſtitatem colamus, legem Dei fideliter obſervemus, in oratione ſimus aſſidui, omnibus religionis officiis dediti, in ſancto ſacrificio ferventes. Offeramus *ſpirituales hoſtias Deo, acceptabiles per J. C.* (1. *Pet.* 2.)

6. *Erant autem juſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & juſtificationibus Domini ſine querela.* Non omnis qui juſtus eſt ante homines, pariter juſtus eſt apud Deum. Aliter enim vident homines, aliter Deus: (*S. Ambr. l.* 1. *in Luc. n.* 17.) homines faciem, Deus cor intuetur: & ideo fieri poteſt ut aliquis affectata bonitate, juſtus nobis videatur, tametſi juſtus coram Deo non ſit, ſi juſtitia non ex mentis ſimplicitate formetur, ſed adulatione ſimuletur. Soli Deo notus eſt, *qui abſconditus eſt cordis homo*,

mo. (1. *Pet.* 3. 4.) Perfecta igitur laus eſt in conſpectu Dei *juſtum eſſe*. Solus ille juſtus qui ab eo probatur, qui falli non poteſt, & qui idem eſt arbiter mentis & facti. Vera autem juſtitia in obſervantia omnium mandatorum Dei per charitatem poſita eſt: *Incedentes in omnibus mandatis*. In via mandatorum Dei ſemper incedere & proficere, numquam ſtare & quieſcere debemus, quamdiu in hac via ſumus. Juſti vero non ſumus, ſi in aliquibus tantum, non in omnibus Domini mandatis incedamus. „ Quicumque enim „ totam legem ſervaverit, offendat autem in „ uno, factus eſt omnium reus. Qui enim „ dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non „ occides. Quod ſi non mœchaberis, occides „ autem, factus es tranſgreſſor legis". (*Jac.* 2. 10. 11.) Sed & providendum eſt ad plenitudinem juſtitiæ, ne ulli demus juſte de nobis conquerendi occaſionem: *Providens bona, non tantum coram Deo, ſed etiam coram hominibus*. (*Rom.* 12. 17.) Hoc eſt, *incedere ſine querela*. Nulla enim querela, ubi & mentis bonitas concordat, & facti. Et plerumque juſtitia durior hominum querelam excitat (inquit S. Ambr.)

8. 9. 10. *Factum eſt autem cum Sacerdotio fungeretur in ordine vicis ſuæ ante Deum, ſecundum conſuetudinem Sacerdotii, ſorte exiit ut incenſum poneret, ingreſſus in Templ. Domini: & omnis multitudo populi erat orans foris hora incenſi*. Sacerdotes Chriſti omnes functiones Eccleſiaſt. obeant tamquam Deo præſente, cum reverentia & fervore charitatis, a ſæcularibus negotiis, mundi vanitatibus, inſaniis falſis, & voluptatibus alieni, in Templo aſſidui, non per vices, ſed omnibus vitæ ſuæ diebus Deo miniſtrent, orationi vacent, Chriſti bonum odorem virtutum ſuarum fragrantia ubique diffundant, ordinem & conſuetudinem, rituſque Eccl. religioſe ſervent, ne perturbato ordine pax Eccl. turbetur. Puriores vero, devotiores, ferventiores ſe ſiſtant coram Domino, cum ad ejus Altare accedunt, non incenſum dumtaxat aut victimas legales oblaturi, ſed corpus & Sanguinem C. J. cujus Sacrificii vetera typi erant. Sed & Laici fideles adſint hora incenſi, divino interſint Sacrificio & officiis Eccl. preces ſuas Sacerdotum orationibus, intentionem ſuam eorum intentioni adjungant, Chriſtum ſimul offerant Deo Patri victimam propitiationis pro ſuis peccatis; ſtent in ordine ſuo qua par eſt reverentia & humilitate, non intra cancellos Altaris, immo nec in Choro, ſed extra, ſecundum ſacr. Can. & Eccl. diſciplinam. *Et omnis multitudo populi erat foris hora incenſi*. Angelos ibi adeſſe, tempore incruenti Sacrificii venerabundos, certiſſimum eſt, illoſque illuminati fideles cordis oculi intuentur. „ Angelus a *Zach.* „ videtur in Templo, quia veri Sacerdotis „ jam nuntiabatur adventus, & cœleſte Sa„ crificium parabatur, in quo Angeli mini„ ſtrarent . . . Apparuit Angelus, & nunc „ præſto eſt, ſed non videtur, neque etiam „ in poteſtate noſtra eſt videre, ſed in po„ teſtate illius apparere. Tamen, etſi pote„ ſtas non eſt videndi, eſt gratia promeren„ di ut videre poſſimus . . . Non dubites ad„ ſiſtere Angelum, quando Chriſtus immola„ tur". (*S. Ambr. l.* 1. *in Luc.*)

13. *Ait autem ad illum Angelus*: *Ne timeas, Zach. quoniam exaudita eſt deprecatio tua: & uxor tua Eliſabeth pariet tibi filium*. Oraverant olim Zach. & Eliſabeth ut filium a Deo obtinerent, nec tamen exauditi videbantur. Verum Angelus certiorem facit Zachar. quod non ſolum præſens ejus oratio pro ſalute Iſraelis, ſed & ea quam olim fuderat ad filium impetrandum exaudita ſit. Non diffidat itaque Chriſtianus, non turbetur, cum aliquid petit a Deo in oratione quod ſtatim non impetrat. Multa enim negari videntur, quæ ut congruo dentur tempore differuntur. Sed & ſæpe non exaudimur, quia petimus quod nobis non expedit. „ Deus meus, clamabo per diem, & „ non exaudies, & nocte & non ad inſipien„ tiam mihi. (*Pſ.* 43.) *Ideſt*, Non exau„ dies ad temporalia, ut intelligam a te de„ ſideranda ſempiterna. Non ergo relinquit „ Deus, & cum videtur relinquere, tollit „ quod male deſideraſti, & docet quid de„ beas bene deſiderare". (*S. Aug. En. in hunc Pſ.*) Deus non exaudit ad voluntatem, ſed ad ſanitatem. Chriſtianus fideliter Deo ſerviens multa deprecatur ſecundum ſæculum, & non exauditur. Quis enim ſanitatem non petat, cum ægrotat? Et tamen forte adhuc ei ægrotare utile eſt. Petit alter filios, cui forte orbitas utilior eſt ad ſalutem. „ At vero cum petis ut det tibi vi„ tam æternam Deus, ſecurus eſto, accipies, „ ſi modo non accipis. Exaudiris, & neſcis: „ quod petis agitur, etſi neſcis in quo agi„ tur. In radice res eſt, nondum in fructu". (*S. Aug. En. in Pſ.* 59.)

Uxor tua Eliſabeth pariet tibi filium. Deo gratias agant parentes non minus pro ortu, quam pro meritis filiorum: (*S. Ambr. l.* 1. *in Luc. n.* 30.) non enim mediocre munus eſt Dei, dare liberos propagatores generis, ſucceſſionis hæredes. Divinum munus fœcunditas eſt parentis. Agant itaque patres gratias quia generaverunt: filii quia generati ſunt:

ſunt: matres quia conjugii præmiis honorantur. Filios educent in diſciplina & timore Domini.

14. 15. *Et multi in nativitate ejus gaudebunt; & erit magnus coram Domino.* In SS. natali gaudendum, *Sanct. enim non ſolum parentum gratia, ſed etiam ſalus eſt plurimorum*: (*S. Ambr.*) ſed gaudendum, non lætitia ſæculari, ſed gaudio ſpirituali, qui Spir. S. fructus eſt cum charitate conjunctus. Gaudendum in Domino, non cum mundo, non in comeſſationibus & compotationibus, non in ludis, non in ſpectaculis, ſed in hymnis & canticis ſpiritualibus, quibus gratias agamus Deo qui SS. donis cœleſtibus cumulavit; & miſericordiæ ejus auxilium ad illorum imitationem per eorum merita & interceſſionem rogemus. Parvi faciamus ſæcularem magnitudinem, ut Chriſtiani deſideriis indignam. Magnitudinem animi, virtutis, pietatis, charitatis, humilitatis, caſtitatis, pœnitentiæ, aſſequi cum Dei gratia contendamus, ut magni ſimus coram Domino. Sic enim magnus S. Joa. non quod fines alicujus propagaverit Imperii; (*S. Amb. l. 1. in Luc. n.* 32.) non quod triumphos aliquos bellici certaminis præoptaverit; ſed quod in deſerto prædicans, delicias hominum, corporiſque laſciviam magna animi virtute depreſſerit. Parvulus ergo in ſæculo, magnus in ſpiritu. Hanc ſolam, quæ coram Domino vera eſt, magnitudinem Angeli annuntiant & commendant. Joa. magnus coram Domino pœnitentia, Spir. S. plenitudine, zelo pro gloria Dei & Filii ejus J. C. fidelitate & magnanimitate qua vitia reprehendit Herodis, Phariſæorum, Judæorum omnium, ac indefeſſam dat operam ut Patriarch. Spir. in filiis reviviſcat, ut via Domini in omnium cordibus præparetur.

18. *Et dixit Zach. ad Angelum: Unde hoc ſciam? Ego enim ſum ſenex, & uxor mea proceſſit in diebus ſuis.* Zach. Sacerdotii Judæorum, (*Ven. Beda in c. 1. S. Luc.*) Eliſabeth Legis typus eſt, quæ Sacerdotum doctrinis exercita, quaſi auxilio virili fulta, Spiritales Deo filios gignere debebat, ſed quaſi ob ſterilitatis injuriam minime valebat. Quamvis enim multi & ante Legem, & in Lege perfectiſſimæ vitæ fuerint: tamen neminem ad perfectum adduxit Lex, quæ regnum cœlorum reſerare niſi Chriſto præcedente non potuit. *Zachar & Eliſabeth erant juſti ambo ante Deum*: Ita bona eſt Lex, & mandatum ſanctum, & juſtum, & bonum; ita etiam Sacerdotium legale pro diſpenſatione temporis illius ſanctum, bonum, & juſtum eſt. Ambo proceſſerant in diebus ſuis: Nam Legis quam adoleſcentia vel juventus Moſaicis temporibus & deinceps efloruit: eam vero imminente Salvat. adventu ſenectus incurvavit, quando & Sacerdotii ordo per ambitionem & contentiones Pontificum confuſus, & ipſa Lex per Phariſæorum traditiones diſciſſa, minus apta ad gignendum Deo filios effecta eſt. Seneſcente Lege, natus eſt Joa. orta eſt gratia, ſine qua homines in Chriſtum credere, illumque ſuſcipere non poterant, neque juſtitiam Legis implere. „ Lex „ data eſt (*S. Aug. l. de ſpir. & Litt. c.* „ 19.) ut gratia quæreretur: gratia data eſt „ ut Lex impleretur. Neque enim ſuo vitio „ non implebatur Lex, ſed vitio prudentiæ „ carnis: quod vitium per legem demonſtran„ dum, per gratiam ſanandum fuit. *Nam* „ Quod impoſſibile erat Legi, in quo infir„ mabatur per carnem: Deus Filium ſuum „ mittens in ſimilitudinem carnis peccati, „ (*Rom. 8. 3.*) & de peccato damnavit pec„ catum in carne, ut juſtificatio Legis im„ pleretur in nobis, qui non ſecundum car„ nem ambulamus, ſed ſecundum Spiritum".

20. *Et ecce eris tacens, & non poteris loqui uſque in diem quo hæc fiant, pro eo quod non credidiſti verbis meis.* Si ob veniale diffidentiæ peccatum Zachar. hominem juſtum, amicumque ſuum tam graviter caſtigat Deus, quam gravibus pœnis plectet eos qui gravia lethaliaque peccata committunt? *Si in viridi ligno* hæc fiunt, *in arido quid fiet?* (*Luc. 23. 31.*) Hinc cogites peccatum impunitum permanere non poſſe. Puniendum eſt aut a Deo vindicante, aut ab homine pœnitente. *Præveni illum: non vis ut ipſe puniat, tu puni. Tu agnoſce, ut ille ignoſcat. Differt manum a peccatis tuis, tu noli differre.* (*S. Aug. En. in Pſ. 44.*) Cum vero temporalibus flagellis peccata tua caſtigat, ne obmurmures: cum reverentia, humilitate & patientia ſuſcipe flagellum Patris ideo corripientis & emendantis, quia diligentis; Divinam ejus manum adorando oſculare, ora ut hic urat, hic ſecet, hic non parcat, ut in æternum parcat. Pater filios ſuos ob minimas culpas corripit & emendat, in illos exercet ſeveritatem, quibus parat hæreditatem: extraneos vero & a familia ſua penitus alienos negligit ac relinquit. Ne dicas, ergo, *Peccavi, & quid mihi accidit triſte? Altiſſimus enim eſt patiens redditor.* (*Eccli. 5. 4.*) Time ne ab ejus familia, ne ab electorum ejus grege alienus ſis, qui te dimittit deſideriis cordis tui, & in præſenti non punit, ut ſine fine in futuro ſæculo puniat. *Dominus vindicans vindicabit*, reprobos qui dies ſuos in bonis duxerunt, *congregans quaſi gregem ad victi-*

mam, & ſanctificans eos in die occiſionis. (*Jer.* 12.) Hinc Script. ſacer lib. 2. Machab. c. 6. „ Multo tempore non ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim „ ultionem adhibere, magni beneficii eſt indicium. Non enim ſicut in aliis nationibus, Dominus patienter expectat, ut eas, „ cum judicii dies advenerit, in plenitudine „ peccatorum puniat: ita & in nobis ſtatuit, ut peccatis noſtris in finem devolutis, ita demum in nos vindicet. Propter „ quod numquam quidem a nobis miſericordiam ſuam amovet: corripiens vero in adverſis populum ſuum non derelinquit". Immo conſolatur & fovet, flagellorum tempus contrahens, ipſiſque beneficia & gratias permiſcens, cum pio & filiali animo tolerantur, ut hic in Zach. factum videmus, qui poſt 9. menſium ſurditatem & ſilentium erepto linguæ uſu, ſeu loquendi facultate, ab Angelo Dei legato impoſitum, ſimul filium cœleſtibus donis inſignem, auditum, linguæ uſum, prophetiam a Deo accepit, & domeſtici publicique gaudii ob talis ac tanti filii ortum, deguſtavit ſuavitatem.

22. *Egreſſus autem non poterat loqui ad illos, & cognoverunt quod viſionem vidiſſet in templo. Et ipſe erat innuens illis, & permanſit mutus.* Zach. Populi Judaici typus, ex quo jam ſene Chriſtus natus eſt ſecundum carnem. Mutus erat tunc temporis, cum Proph. amplius non haberet. *Lex* enim & *Proph. uſque ad Joa.* ſignis dumtaxat ſacrificiorum, aliarumque figurarum de Chriſto loquebatur. „ Ceſſatio ſacrorum, (*S. Ambr.* „ *l.* 1. *in Luc. n.* 42.) & ſilentium Prophet. „ taciturnitas Proph. & taciturnitas Sacerdotis eſt. *ECCE, inquit* (*Iſ.* 3. 1.) dominator Dominus exercituum auferet a Jeruſalem & a Juda Judicem & Proph. con„ ſiliarium & ſapientem . . . . *VERBUM* in „ utero, Lex in ſilentio . . . Ab Angelo ju„ betur tacite Zach. ab Angelo vox premi„ tur Judæorum. Non enim humanæ, ſed „ divinæ hoc poteſtatis imperium eſt; ut non „ loquatur Deo, qui non credidit Chriſto" .. Credamus ergo ut loquamur. Credat Judæus ut loqui poſſit. Loquamur in ſpiritu myſteria, intelligamus rationem ſacrificiorum veterum, ænigmata Prophetar. *Mutus eſt qui non intelligit Legem, mutus eſt qui non intelligit divinarum ſeriem Scriptur.*

23. *Et factum eſt ut impleti ſunt dies officii ejus, abiit in domum ſuam.* Viſione licet Angelica, & filii promiſſione recreatus, ſurditate licet vociſque privatione a Deo afflictus, e templo non receſſit, nec in domum ſuam rediit, ut doceamur nihil nos ab officio & Dei obſequio ſeparare debere, non proſperitatem, non adverſitatem, non rei familiaris reſpectum, &c. „ Quis nos ſepara„ bit a charitate Chriſti? Tribulatio? an „ anguſtia? ... Certus ſum quia neque mors, „ neque vita, neque Angeli, neque Princi„ patus, neque Virtutes, neque inſtantia, „ neque futura, neque fortitudo, neque al„ titudo, neque profundum, neque creatura „ alia poterit nos ſeparare a charitate Dei". (*Rom.* 8. 35. 38. 39.)

26. *In menſe autem 6. miſſus eſt Angelus Gabriel a Deo in Civit. Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virg. deſponſatam viro, cui nomen erat Joſeph de domo David, & nomen Virg. Maria.* Malus Angelus noſtræ perditionis auctor fuit colloquendo cum Eva; S. Angelus noſtræ reparationis fuit, colloquendo cum Virg. Maria. Diabolus ſua dumtaxat invidia impulſus, non mittente, ſed tantum permittente Deo, Evam ſeduxit: S. Angelus a Deo miſſus, qui ſolus reparationis noſtræ auctor eſſe potuit, hanc reparationem nunciavit. Angelum mitti decuit ad nuntiandam generis humani redempt. ſiquidem Angeli ſunt *adminiſtratorii Spir. in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis.* (*Hebr.* 1.) Angelum mitti decuit ad nuntiandum incarnat. Filii Dei, per quem Angelorum ruinæ reſtaurandæ eſſent. *Propoſuit* Deus *in diſpenſatione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis & quæ in terra ſunt in ipſo.* (*Epheſ.* 1. 10.) Mitti decuit præ ceteris Gabrielem, (*Ven. Beda.*) cujus nomen ſignificat fortitudinem Dei, ad illius Incarnat. nuntiandam qui principatus & poteſtates, rectores tenebrarum debellaturus erat, de quo ſcriptum eſt: (*Pſ.* 23.) *Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio: Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ.*

Miſſus eſt in civit. Galilææ. Ex ea ſcilicet Provincia naſci voluit Chriſtus, in qua Judæi ſimul & Gentiles habitabant, quia populi utriuſque Salvator futurus erat, & propter utriuſque redempt. veniebat. Civitati nomen Nazareth. Parvulam hanc (*Iſa* 9. 1.) & contemptam civitatem Chriſtus conceptu ſuo nobilem fecit, & ab ea Nazar appellari voluit, de qua Nathanael dixit: (*Jo* 1.) *A Nazareth, poteſt aliquid boni eſſe?* In Judææ Metropoli crucifigi, in exiguis & obſcuris oppidulis concipi & naſci voluit, ut ſuperbiam hominum confunderet humilitatis Magiſter. Humilitatem ama, ut Chriſtum in anima tua concipias. In *Nazareth*, quod nomen *florem* ſignificat, eum concipi conveniens fuit, qui ſponſam alloquens ait: (*Cant.* 2. 1.)

2. 1.) *Ego flos campi, & lilium convallium.* Flos campi, non hortorum: quia flores hortorum humana induſtria & diligentia coluntur & naſcuntur: flores aut camporum e terra oriuntur ſolo cœlo operante: ſic Chriſt. in Virg. utero ſolius Spir. S. virtute conceptus eſt. *Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum.* (*Pſ.* 84.) Flos ille divinus eſt, de quo Propheta: (*Iſ.* 11. 1.) *Egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet.*

Miſſus eſt ad Virg. deſponſatam viro, cui nomen erat Joſeph. Virgo hæc tam venerabilis ut ſalutetur ab Angelo; tam humilis, ut deſponſata ſit fabro. (*S. Bern. hom.* 1. *ſuper Miſſus*) Si non poteſt virginit. humilis, imitare humilitatem Virg. Laudabilis virtus virginitas, ſed magis neceſſaria humilitas. Illa conſulitur, iſta præcipitur. De illa dicitur: (*Matth.* 19.) *Qui poteſt capere, capiat*: De iſta dicitur: (*Matth.* 18.) *Niſi efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* Illa remuneratur, iſta exigitur. Poteſt denique ſine virginitate ſalvari, ſine humilitate non potes. Poteſt, inquam, placere humilitas quæ virginit. deplorat amiſſam: ſine humilitate autem nec virginitas Mariæ placuiſſet. *Et ſi placuit ex virginit. tamen ex humilitate concepit: & ut placeret virginitas, humilitas procul dubio fecit.* Si virginit. in Maria non potes niſi mirari, ſtude humilitatem imitari, & ſufficit tibi. *Quod ſi & virgo, & humilis es; quiſquis es, magnus es.* Miſſus eſt Angelus ad Virg. „ Quia eſt ſemper Angelis cognata virgini„ tas. In carne præter carnem vivere non „ terrena vita eſt, ſed cœleſtis. Eſſe angelum „ felicitatis eſt; virginem eſſe, virtutis". (*S. Petr. Chryſ. ſer.* 143.)

Ad virginem deſponſatam Joſeph. Virgo deſponſata eſt Eccl. typus, quæ eſt immaculata & innupta. *Concepit nos virgo de Spir. parit nos virgo ſine gemitu.* (*S. Ambr. l.* 1. *Luc. n.* 7.) Maria alii nupta ab alio repleta, ſcilicet a Spir. S. quia *ſingulæ Eccl. Spir. quidem replentur & gratia; junguntur tamen ad ſpiritalis ſpeciem Sacerdotis.*

28. *Et ingreſſus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena; Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.* In Act. Apoſt. legimus (*S. Bern. hom.* 3. *ſuper Miſſus.*) & Stephanum plenum gratia, & Apoſt. fuiſſe repletos Spir. S. ſed longe diſſimiliter a Maria. Alioquin nec in illo habitavit plenitudo divinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria: nec illi conceperunt de Spir. S. quomodo Maria. In Apoſt. in Stephano, ceteriſque SS. fuit plenitudo ſufficientiæ, ut vocationis ſuæ officia digne implerent. *Idoneos nos fecit miniſtros novi Teſt.* (inquit Apoſt 1. *Cor.* 3. 6.). In Maria Virg. fuit plenitudo excellentiæ, quam ipſi Angelus gratulatur, quia Chriſto gratiæ auctori, de quo ſcriptum eſt, (*Jo.* 1.) *Gratia & veritas per J. C. facta eſt*, propinquiſſima fuit. In Chriſto eſt plenitudo redundantiæ: (*S. Th.* 3. *p. q.* 27. *art.* 5.) quia caput eſt gratiam in omnia membra corporis myſtici influens: *De cujus plenitudine omnes nos accepimus.* (1. *Jo.* 16.)

Ave gratia plena. In hac voce oblatio eſt muneris, non ſimplex ſalutationis officium. *Ave plena gratia*, hoc eſt, Accipe gratiam. „ Hæc eſt gratia quæ dedit cœlis gloriam, „ terris Deum, fidem gentibus, finem vi„ tiis, vitæ ordinem, moribus diſciplinam. „ Hanc gratiam detulit Angelus, accepit Vir„ go ſalutem ſæculis redditura. Ave *gratia „ plena*; Quia ſingulis gratia ſe eſt largita „ per partes; Mariæ vero ſimul ſe totam de„ dit gratiæ plenitudo". (*S. Petr. Chryſ. ſerm.* 143.)

Dominus tecum. Deus qui ubique æqualiter totus (*S. Bern. hom.* 3. *ſuper Miſſus.*) eſt per ſuam ſimplicem ſubſtantiam, aliter tamen eſt in rationalibus creaturis, quam in ceteris: & aliter in bonis quam in malis eſt per efficaciam. Ita ſane eſt in irrationalibus creaturis, ut tamen non capiatur ab ipſis. A rationalibus autem omnibus quidem capi poteſt per cognitionem, ſed a bonis tantum capitur etiam per amorem. In ſolis ergo bonis ita eſt, ut etiam ſit cum ipſis propter concordiam voluntatis. Singulariter tamen eſt cum Maria, cum qua tanta ei conſenſio fuit, ut illius non ſolum voluntatem, ſed etiam carnem ſibi conjungeret, ac de ſua Virgineſque ſubſtantia unus Chriſtus fieret; *Qui etſi nec totus de Deo, nec totus de Virgine, totus tamen Dei, & totus Virginis eſſet, nec duo filii, ſed unus utriuſque filius.*

Dominus tecum. „ Pater tecum, qui Fi„ lium ſuum facit & tuum. Filius tecum, „ qui ad condendum in te mirabile ſacra„ mentum, miro modo & ſibi referat geni„ tale ſecretum & tibi ſervat virginale ſi„ gnaculum. Spir. S. tecum, qui cum Patre „ & Filio tuum ſanctificat uterum". *Ibid.*)

Dominus tecum. *Præceſſit nuntium ſuum Deus*; (*S. Petr. Chryſ.*) jam erat in Virg. qui ad eam Angelum miſit.

Ave gratia plena Dominus tecum. Cum homine juſto neceſſe eſt ut novo modo ſit Dominus per gratiam prævenientem, adjuvantem, operantem, cooperantem, efficaciter & inſuperabiliter moventem, ad ſingulos actus bonos, ut divina impleat mandata, &

ut in accepta gratia perſeveret. Neceſſe eſt ut cuſtodiat dona ſua nobis; quia *Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam.* (*Pſ.* 126. 2.)

Benedicta tu in mulieribus. Dei benedictio beneficentiam ejus & donorum collationem ſignificat. Mundi Reges & Principes, etſi maximas dignitates ampliſſimaque munera ſubditis ſuis vel amicis conferre poſſint; illos tamen dignos iſtis muneribus ſive honoribus efficere non poſſunt. Deus B. Virg. dignitatem quodam modo infinitam conferre volens Matris Dei, illam tantæ dignitati fecit idoneam gratiarum copia, virtutum, & donorum plenitudine. Unde potiori jure benedicta quam Judith, quam Ozias Princeps populi his verbis laudavit: (*Judith.* 13. 23.) *Benedicta es tu filia a Domino Deo excelſo præ omnibus mulieribus ſuper terram.*

Benedicta tu in mulieribus, quia concipies & paries Filium Dei, Meſſiam Iſraeli promiſſum, *Qui eſt ſuper omnia Deus Benedictus in ſæcula.* Benedicta tu in mulieribus, quæ generalem illam maledictionem evaſiſti, qua dictum eſt, *In triſtitia paries filios*, (*Geneſ.* 3.) & nihilominus illam qua dictum eſt, (*Exod.* 23. *Deuter.* 7.) *Maledicta ſterilis in Iſrael*: ac ſingularem conſecuta es benedictionem, ut nec ſterilis maneas, nec cum dolore parturias. Ne ſuſpectam habeas fœcunditatem, quia non aufert integritatem. Concipies, ſed ſine peccato. Gravida eris, ſed non gravata: paries, ſed non cum triſtitia: neſcies virum, & gignes filium. Illius eris mater, cujus Deus eſt pater. Filius paternæ claritatis, erit corona tuæ caſtitatis; ſapientia paterni cordis erit fructus uteri virginalis. Deum paries, & de Deo concipies.

Benedicta tu in mulieribus. Deus prævenit nos in benedictionibus dulcedinis. Si benedictionibus ejus & gratiis non cumulamur, culpa noſtra eſt. Deus reparatus eſt dare, os cordis aperiamus, & Spir. attrahamus. *Dilata os tuum, & implebo illud* (inquit *Pſ.* 80. 11.) *Et non audivit populus meus vocem meam.* Offert Deo cor mundum, cor terrenis affectibus, mundique amore vacuum, & illud benedictionibus ſuis Dominus implebit. Id typice oſtendit Eliſæus Proph. Viduæ imperans ut omnia vaſa vacua oleo impleret; cumque clauſo oſtio impleviſſet omnia, etiam ab omnibus vicinis commodata, dixit filio, *Affer mihi adhuc vas. Et ille reſpondit: Non habeo, ſtetitque oleum.* (4. *Reg.* 4.) Deus gratiæ ſuæ oleum in cor noſtrum infundere non deſinit, ſi terrenis affectibus vacuum fuerit; ſi clauſo oſtio bonam voluntatem, rectam intentionem, puras preces, cor immaculatum, corpus caſtum, ſancta opera illi offeramus: quæ quidem omnia ipſius munera ſunt. *Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum.* (*Pſ.* 84. 13.) Auferetur a nobis ſterilitatis maledictio & opprobrium; Spir. S. virtute Chriſtus formabitur in nobis: ſine dolore pariemus fructus bonorum operum, cum delectatione & ſuavitate, quia ex charitate; cum e contra peccatorum animæ ſteriles ſint in bono, & malum dolore pariant. *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem.* (Pſ. 7. 15.)

29. *Quæ cum audiſſet, turbata eſt in ſermone ejus, & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio.* Angeli apparitione & nova ſalutationis formula, nuſquam lecta nuſquam antea comperta, Virgo caſtiſſima & prudentiſſima turbatur. *Trepidare virginum eſt, ad omnes viri ingreſſus pavere, omnes viri affatus vereri . . .* (*S. Ambr. l. 2. in Luc. n.* 8.) Diſcant mulieres propoſitum pudoris imitari, verborum vitare laſciviam, Maria etiam ſalutat. Angeli verebatur.

Turbata eſt in ſermone ejus. Quod turbata eſt, (*S. Bern. hom.* 3. *ſuper Miſſus n.* 9.) verecundiæ fuit virginalis: quod non perturbata, fortitudinis: quod tacuit & cogitavit, prudentiæ. *Cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio.* Sciebat prudens Virgo ſæpe Angelum ſatanæ transfigurare ſe in Angelum lucis: & quia humilis & ſimplex erat, nihil tale penitus a S. Angelo ſperabat: ideo turbata eſt in ſermone ejus & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. B. Virg. modeſtiam imitemur, laudibus ne extollamur humanis, immo potius illis turbemur, vanæ gloriæ inſidias metuentes. Imitemur & B. Virg. prudentiam, ne credamus omni ſpiritui, ſed probemus ſpiritus, ſi ex Deo ſint: (1. *Joan.*) cum nos laudant homines & honore proſequuntur, indignitatem noſtram, defectus noſtros, vitia noſtra taciti cogitemus & conſideremus. *Et cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio.* Virg. denique fortitudinem imitemur, ne cor noſtrum quibuslibet eventis perturbetur; quod conſequemur, ſi in Deo fixum firmumque ſit.

31. 31. *Et ait Angelus ei: Ne timeas, Maria, inveniſti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum.* Inſolita ſalutat. & benedictione quam tibi a Deo annuntio, ne turberis. In ejus enim gratia fundata eſt laus qua te exorno. *Inveniſti gratiam apud Deum*: non qualemcumque gratiam, ſed plenam, quæ ſcilicet *largo imbre totam funderet & infunderet creaturam.* „ Hæc cum di-
„ cit, & ipſe Angelus miratur, aut fœmi-
„ nam tantum, aut omnes homines vitam

„ meruiſ-

„ meruiſſe per fœminam; ſtupet Angelus to-
„ tum Deum venire intra virginalis uteri
„ anguſtias, cui tota ſimul anguſta eſt crea-
„ tura. Hinc eſt, quod remoratur Angelus,
„ hinc eſt quod virginem vocat de merito,
„ de gratia compellat, vix cauſam prodit
„ audienti, & an ſenſum promoveat, vix lon-
„ ga trepidatione componit “. (*S. Petr. Chryſ. ſer.* 142.)

Ne timeas, inveniſti enim gratiam apud Deum. „ Ut quid indebitam tibi dixeris gra-
„ tiam Angelorum, quæ inveniſti gratiam a-
„ pud Deum? Quam gratiam? Dei & homi-
„ num pacem, mortis deſtructionem, vitæ
„ reparationem “.

Ecce concipies, & paries filium. In hoc poſita eſt gratia illa ſingularis quam apud Deum inveniſti; 1. Quod ab æterno electa fueris ut ſis Dei Mater. 2. Quod in utero tuo Filius Dei mox concipiendus ſit, ac de ſubſtantia tua carnem ſumpturus. 3. Quod illum ipſum paritura ſis, quem Deus pater ex ſinu ſuo in ſplendoribus SS. ab æterno genuit. 4. Quod illi nomen Jeſus ſis impoſitura, quem hominibus Salvat. per te dabit. *Et vocabis nomen ejus Jeſum*, nomen ſalutis, & gratiæ. *Ipſe enim*, ut ait alius Evang. *ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum.*

Ne timeas, inveniſti enim gratiam apud Deum. Timeat peccator judicem vindicemque Deum. Non timeat juſtus, qui gratiam invenit apud Deum. Quid filio timendum, niſi ne patri diſpliceat, ne ab ejus gratia excidat? Ceteroqui bonæ conſcientiæ fiducia lætus eſt. *Fugit impius nemine perſequente: juſtus autem quaſi leo confidens, abſque terrore erit . . .* (*Prov.* 28. 1.) *Dominus ſalus mea* (inquit Juſtus *Pſ.* 26. 1. 2.) *quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo?*

Et vocabis nomen ejus Jeſum. Vis ut Chriſtus tibi ſit Jeſus, id eſt Salvator? Satage ut ſis de populo ejus. *Ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum.* Multi ſe profitentur de populo ejus, (*S. Bern. hom.* 3. *ſuper Miſſus.*) quos tamen pro populo non agnoſcit. Plerique ſunt qui paulo religioſiores videntur, quibus aliquando dicet; *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me.* Novit Dominus qui ſunt ejus, novit & quos elegerit a principio. *Quid me vocatis*, ait, (*Matth.* 15. 8.) *Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Fac quæ dicit Jeſus, & computabit te in populo ſuo. Fac quæ jubet in Evang. in Lege & Proph. quæ jubet per miniſtros ſuos qui in Eccl. præſunt; diſce ab ipſo Jeſu quia mitis eſt & humilis corde; & eris de beato popu-

lo ejus, quem elegit in hæreditatem ſibi.

32. *Hic erit magnus, & Filius Altiſſimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis.* Magnus ab æterno Deus, magnus homo, magnus Doctor, magnus Proph. erit in tempore. *Quia Propb magnus ſurrexit in nobis:* (*Luc.* 7. 6.) de quo a minori Proph. prædictum eſt: *Ecce veniet Proph. magnus, & ipſe renovabit Jeruſalem.* Hic erit magnus, quia magnificabit eum Deus in conſpectu Regum, adeo ut adorent eum omnes Reges terræ, omnes gentes ſerviant ei. Tam magnus erit, ut Filius Altiſſimi vocandus ſit, ut revera erit, non rapinam arbitratus ſe eſſe æqualem Deo. Filius Altiſſimi, non adoptione, ſed natura, ut nos adoptivos Dei filios per gratiam ſuam efficiat. *Filius Altiſſimi vocabitur*, etiam qua homo. Nam „ J.
„ C. non ſic eſt Dei Patris Filius, ſicut nos
„ ſumus. Ille eſt enim proprius, nos redem-
„ pti; ille natus, nos facti; ille verus, nos
„ adoptivi. Ille autem qui verus eſt filius,
„ ipſe etiam verus eſt Deus; non adoptione
„ generatus, ſed de Patre naturaliter natus.
„ (*S. Fulg. ad Donat.*) *Hinc Caſſian.* (*L.*
„ 2. *de Incarn. c.* 6.): Domini Salvatoriſque no-
„ ſtri inde eſt origo, unde conceptu; & cum
„ deſcendente in Virg. totius divinitatis ple-
„ nitudine natus ſit, filius eſſe hominis non
„ poterat, niſi prius Filius Dei fuiſſet. Et
„ ideo miſſus ad annuntiandam ſacri ortus
„ nativit. Angelus Dei, cum ſacramentum
„ conceptionis ante dixiſſet, partui ipſi no-
„ men impoſuit, dicens, Ideo & quod na-
„ ſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei;
„ hoc eſt, illius Filius nuncupabitur, quo
„ generante eſt generatus. Dei ergo Filius
„ J. C. quia & a divinitate genitus, & a
„ divinitate conceptus “.

Hic erit magnus. Magnificetur & a nobis parvulis magnus Dominus, quos ut faceret magnos, factus eſt parvulus. *Parvulus enim natus eſt nobis: & filius datus eſt nobis* (*Iſ.* 9. 6.). Nobis natus eſt, non ſibi, qui ante tempora multo nobilius natus ex Patre, naſci temporaliter non indigebat ex matre. Non Angelis, qui cum magnum haberent, parvulum non requirebant. Nobis ergo datus, nobis natus, quia nobis neceſſarius. Utamur noſtro in noſtram utilitatem: de Salvat. ſalutem operemur. Studeamus efficiſicut parvulus iſte: diſcamus ab ipſo humilitatem & cordis manſuetudinem: *Ne Magnus Deus ſine cauſa factus ſit homo parvus, ne gratis mortuus, ne in vacuum crucifixus* (*S. Bern. Hom.* 2. *ſuper* Miſſus *n.* 14.).

Et dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus; non typicam, ſed veram; non temporalem, ſed æternam; non terrenam, ſed cœleſtem; in qua non unius regionis populo, ut David, ſed omnibus gentibus imperabit Spir. S. unctione, & gratiæ ſuæ virtute omnipotentiſſima ſibi eorum corda ſubjiciens. *Et regnabit in domo Jacob in æternum*: non in illa domo Jacob exaſperante, quæ impie illum abnegavit, & inſipienter reſpuit ante faciem Pilati clamans: *Non habemus regem niſi Cæſarem*: non apud carnales, ſed ſpirituales Iſraelitas. „Non enim „ omnes qui ex Iſrael ſunt, ii ſunt Iſraeli„tæ: neque qui ſemen ſunt Abrahæ, om„nes filii: ſed in Iſaac vocabitur tibi ſe„men: id eſt non qui filii carnis, hi filii „ Dei, ſed qui filii ſunt promiſſionis æſti„mantur in ſemine (*Rom* 9.)". Solos igitur qui in fide Jacob perfecti inveniendi ſunt (*S. Bern. Hom. 4. Super* Miſſus), reputata in domo Jacob, vel potius ipſos noveris fore ſpiritualem & æternam domum Jacob, in qua regnabit Dom. Jeſus in æternum. Quis ex nobis eſt, qui juxta interpret. nominis Jacob, ſupplantet diabolum de corde ſuo, luctetur cum vitiis & concupiſcentiis ſuis, ut non regnet peccatum in ſuo mortali corpore, ſed regnet in eo Jeſus, & nunc quidem per gratiam & in æternum per gloriam? Chriſt. in hac vita ſit naturæ divinæ particeps in C. J., & filiationis ejus conſors per adoptionem Patris: in altera vita regni ejus æterni conſors erit. "Viſita nos, *Domine*, in „ ſalutari tuo; ad videndum in bonitate ele„ctorum tuorum, ad lætandum in læti„tia gentis tuæ, ut lauderis cum hæredi„tate tua (Pſ. 105. 4.)". Veni interim, Domine Jeſu, & aufer ſcandala de regno tuo, quod eſt anima mea, ut tu ſolus regnes in ea. Venit enim avaritia, & vendicat in me ſibi ſedem; jactantia cupit dominari mihi; ſuperbia vult mihi eſſe rex; luxuria dicit, Ego regnabo; ambitio, detractio, invidia & iracundia certant in me ipſo de me ipſo, cujus potiſſimum eſſe videar. Ego autem, quantum valeo, reſiſto; renitor, quantum juvor; Dominum meum Jeſum invoco; ipſum mihi Deum, ipſum mihi Dominum teneo dicens: Non habeo Regem niſi Dominum Jeſum. Veni ergo, Domine, diſperge hoſtes tuos, meoſque, in virtute tua, ut in me regnes in perpetuum, quia *Tu es ipſe rex meus & Deus meus, qui mandas ſalutes Jacob* (Pſ. 43. 5.)

33. *Et regni ejus non erit finis*. Qui hoc in Symbolo canimus & profitemur, æternumque cum Chriſto Jeſu nos regnaturos ſperamus, quid caducis, terrenis, perituriſque rebus inhæremus? Quid æternis temporalia præponimus?

34. *Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Maria virginit. vexillifera & Magiſtra. Virgo fidelis, quam Deo voverat virginit. tam conſtanti fide ſervare decreverat, ut Matris Dei incomparabilem dignitatem potius recuſare parata eſſet, quam virginit. detrimentum pati, & fidem Deo voti religione obſtrictam violare, ſi Dei mater fieri & Virgo permanere non potuiſſet. Et nos in votis Deo reddendis ejus exemplo fideles ſimus. *Reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea* (Pſ. 65.). Commune votum quo Deo per ora patrinorum & fidejuſſorum noſtrorum in baptiſmo promiſimus nos mandata ejus ſervaturos; quo mundo, ſatanæ & pompis ejus abrenunciavimus, fideliter & accurate impleamus. Si quid nobis ſuggeratur officio noſtro & voto contrarium, illud rejiciamus; cogitationes noſtras, corda noſtra convertamus ad Deum, & in illo figamus. Carnem ſuam puram cuſtodiant Chriſtiani, caſtitatem ſervent ſive virginalem, ſive conjugalem, ſive vidualem, qui per baptiſma facti ſunt membra Chriſti, & templa Spir. S. Spiritu Chriſti matres eſſe debent, & ſpiritu virgines, quotquot ad Dei poſſeſſionem aſpirant. „Solam *quidem* Maria ſpiritu & corpore ma„ter & virgo, & mater Chriſti, & virgo „ Chriſti: Eccl. vero in SS. regnum Dei poſ„ſeſſuris, & ſpiritu quidem tota mater Chri„ſti, eſt tota Virgo Chriſti; corpore autem „ non tota, ſed in quibuſdam virgo Chriſti, „ in quibuſdam mater, ſed non Chriſti. Et „ conjugatæ quippe fideles fœminæ & Vir„gines Deo dicatæ, SS. moribus & chari„tate de corde puro & conſcientia bona, „ & fide non ficta, quia voluntatem Patris „ faciunt, Chriſti ſpiritualiter matres ſunt „ (*S. Aug. l. de S. Virgin.*)

35. *Et reſpondens Angelus dixit ei: Spir. S. ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi: ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei*. Spir. S. ſuperveniet in te, (*S. Bern. hom. 4. Super* Miſſus.) qui potentia ſua fœcundabit te: & illum modum quo de Spir. S. concipies, Dei virtus & Dei ſapientia Chriſtus ſic in ſuo ſecretiſſimo conſilio obumbrando conteget & occultabit, quatenus ſibi tantum notus habeatur & tibi. Quid a me requiris, quod in te mox experieris? Scies, & feliciter ſcies, ſed illo doctore, quo & auctore.

Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei, ipſa divinitate naturam humanam immediate ſanctificante, & perun-

rungente oleo exultationis præ conſortibus ſuis. „ Poſteaquam Dei Filius ſicut pluvia in „ vellus, toto divinitatis unguento noſtram „ ſe fudit in carnem, ab unguento nuncupatus eſt Chriſtus: & hujus nominis extitit ſolus auctor, qui ſic Deo perfuſus eſt „ & infuſus, ut homo Deuſque, eſſet unus „ Deus. Hoc ergo unguenti nomen effudit „ in nos, qui a Chriſto dicimur Chriſtiani, „ & impletum eſt illud quod cantatur in „ Cant. Canticorum, Unguentum effuſum nomen tuum (*S. Petrus Chryſ. ſerm.* 60.)".

Spir. S. ſuperveniet in te, &c. *Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei*. „ Modus iſte quo natus eſt Chriſtus de Spir. S., inſinuat nobis gratiam Dei „ qua homo nullis præcedentibus meritis, „ in ipſo exordio naturæ ſuæ quo eſſe cœpit, verbo Dei copularetur in tantam perſonæ unitatem, ut idem ipſe eſſet Filius „ Dei qui Filius hominis, & Filius hominis „ qui Filius Dei; ac ſic in naturæ humanæ „ ſuſceptione fieret quodammodo iſta gratia „ illi homini naturalis, quæ nullum peccatum „ poſſit admittere" (*S. Aug. Enchir. c.* 80.).

Nobis hæc incumbit obligatio ut SS. ſimus, quia Chriſt., & de Spir. S. renati. Nam *Omni homini renaſcenti aqua baptiſmatis inſtar eſt uteri virginalis: eodem Spir. S. replente fontem qui replevit & Virginem* (*S. Leo ſer.* 4. *in Nativ. Dom.*). Gratia regenerationis non ſolum Chriſtianis cum Chriſto capite unum corpus efficiuntur, ſed unus Chriſtus, & unus Dei Filius. *Sicut enim corpus unum eſt*, (inquit Apoſt.) *& membra multa habet, omnia autem membra corporis cum ſint multa, unum eſt corpus, ita & Chriſtus*. Non ait; ita & Chriſt. & corpus; ſed corpus unum membra multa, ita & Chriſt. „: Totum ergo Chriſtus. Tenete „ hoc fixum, & omnino commendate me„ moriæ, tamquam filii Eccleſiaſt. eruditio„ nis & fidei catholicæ, ut cognoſcatis Chri„ ſtum caput & corpus, eumdemque Chri„ ſtum Verbum Dei unigenitum, æqualem „ Patri: & inde videatis quanta gratia per„ tingatis ad Deum, ut ipſe voluerit eſſe no„ biſcum unus, qui eſt cum Patre unus (*S. „ Aug. En. in* Pſ. 142)".

36. 37. *Et ecce Eliſabeth cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua*, &c. Ad bona licet opera, ad opera meritoria vitæ æternæ ſterilis per ſe natura ſit; Dei tamen promiſſis credendum eſt, & in ejus gratia confidendum, quæ veterem hominem renovare, & naturæ liberique arbitrii vires ęſœtas, infirmas, ſteriles, victrici virtute roborare & fœcundare poteſt; quod exemplis quotidianis demonſtravit, ex quo propter noſtram ſalutem incarnatus eſt VI. mundi ætate. Hoc primum religionis fideique Catholicæ fundamentum, quia voluntas Dei omnipotentiſſima principium eſt omnium gratiæ ac miſericordiæ ipſius operationum. Gratiæ namque œconomia & efficacitas, confeſſione omnipotentia Dei in Symbolo exprimitur. Quamvis enim velle & nolle ſit in hominis poteſtate, Deo tamen volenti ſalvum facere nullum humanum reſiſtit arbitrium, cum certa ſit, immutabilis, & efficaciſſima Dei voluntas, qui „ Omnia quæcumque voluit fecit; „ in cælo & in terra .... Quod utique non „ eſt verum, ſi aliqua voluit & non fecit; „ & quod eſt indignius, ideo non fecit, quo„ niam ne fieret quod volebat omnipotens, „ voluntas hominis impedivit. Hoc niſi cre„ damus, periclitatur ipſum noſtræ confeſ„ ſionis initium, qua nos in Deum Patrem „ omnipotentem credere confitemur. Neque „ enim ob aliud veraciter vocatur omnipo„ tens, niſi quoniam quicquid vult poteſt, „ nec voluntate cujuſpiam creaturæ volun„ tatis impeditur effectus (*S. Aug. Enchir. „ c.* 69.)". Hoc Angeli verba complectuntur: *Quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum*.

38. *Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum*. O inſignis gratia! o felix obedientia, quæ dum fidem humiliter dedit, cœli in ſe Opificem corporavit! „ Sic Evæ inobedientiæ nodus „ ſolutionem accepit per obedientia Mariæ, „ quod enim alligavit virgo Eva per incre„ dulitatem, hoc Virgo Maria ſolvit per fi„ dem... (*S. Iren. l.* 3. *c.* 33.) quemadmo„ dum enim illa per Angelicum ſermonem „ ſeducta eſt ut effugeret Deum, prævari„ cata verbum ejus: ita & hæc per Ange„ licum ſerm. evangelizata eſt, ut portaret „ Deum, obediens ejus verbo. Et ſicut illa „ ſeducta eſt ut effugeret Deum, ſic iſta ſua„ ſa eſt obedire Deo, uti virg. Evæ virgo „ Maria fieret advocata. Et quemadmodum „ adſtrictum eſt morti genus humanum per „ Virginem, ſolvatur per Virginem: æqua „ lance diſpoſita virginalis inobedientia per „ virginalem obedientiam (*Id. l.* 5. *c.* 19.).

Ecce ancilla Domini fiat mihi ſecundum verbum tuum. Semper ſolet eſſe gratiæ divinæ familiaris humilitas. *Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam*. Humiliter ergo (*S. Bern. hom.* 4. *ſuper* Miſſus) reſpondit Virgo SS., ut ſedes gratiæ præparetur. Quæ eſt hæc tam ſublimis humilitas, quæ cedere non novit honoribus, inſoleſcere gloria neſcit? Mater Dei eligitur, &

ancillam se nominat. Non magnum est esse humilem in abjectione; *Magna prorsus & rara virtus humilitas honorata.*

Fiat mihi secundum verbum tuum. His verbis affectus exprimitur desiderantis. Quidni & orantis? *Nemo quippe orat, nisi quod credit & sperat.* Vult autem a se requiri Deus quod pollicetur. Et ideo forte „ Multa quæ dare dispositi, prius pollicetur, „ ut ex promissione devotio excitetur, sicque „ quod gratis daturus erat, devota oratio „ promereatur. Sic prius Dominus, qui omnes vult salvos fieri, merito nobis extorquet a nobis; & dum nos prævenit tribuendo quod retribuat, gratis agit ne gratis tribuat. Hoc utique prudens Virgo intellexit, quando prævenienti se muneri gratuitæ promissionis, junxit meritum suæ orationis ".

Dei super nos consiliis, providentiæ, voluntati, cum fide, humilitate, obedientia, propriique nostri sensus abdicatione subditi simus, sub visibilis Angeli, prudentis scilicet ac pii Directoris moderamine Domino dicentes: *Fiat mihi secundum verbum tuum.* Divinæ gratiæ fideliter consentiamus, & cum consenserimus, nihil nobis, ne ipsum quidem consensum, sed totum Deo tribuamus, qui voluntatem & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam, & quem exigit consensum efficit; quem postulat, ut jura servet humanæ libertatis, donat; ut supremum dominium & vim omnipotentissimam divinæ suæ voluntatis & gratiæ ostendat, suamque misericordiam commendet, consensum nostrum non expectantem, nec ab eo dependentem: Quia *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei* (*Rom.* 9. 16.).

39. 40. *Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione, & intravit in domum Zach. & salutavit Elisabeth.* Maria Verbo incarnato fœta, Deo plena, pergit in montana Judææ cum festinatione, ut Spir. sanctificationis per suum æternique Patris Filium abunde effundat in Joa. Dei Matrem imitentur fideles omnes, qui Christum per fidem suis in cordibus conceperunt; imitentur Sacerdotes, qui Christum in animabus pariunt. Deo pleni, qui charitas est, charitatem ipsam, Spir. Dei transfundere curent in proximos, peccatores quærant ut illis Spir. afflent sanctitatis, ut eos ad Deum ducant, ut Dei amorem in illis accendant. Nullis difficultatibus a salute proximorum procuranda deterreantur; non tepide, non lente, sed ardente zelo & cum festinatione in Dei opere procedant. *Nescit tarda molimina Spir. S. gratia,* (*S. Ambr. l. 2. in Luc.*)

Exurgens Maria, &c. Discant Christianæ mulieres (*Idem n.* 21.) sedulitatem quam prægnantibus & infirmis debeant exhibere cognatis. Discant virgines non circumcursare per alienas ædes, non demorari in plateis, non aliquos in publico miscere sermones: Maria in domo seria, festina in publico, mansit apud cognatam suam tribus mensibus, non quod domus eam delectaret aliena, sed quia frequentius videri in publico displicebat. Nec solum pudorem Mariæ, sed humilitatem discant Virgines. Venit propinqua ad proximam, junior ad seniorem; nec solum venit, sed etiam prior salutavit; „ Decet enim ut „ quanto castior virgo, tanto humilior sit. „ Noverit honorem deferre senioribus; sit „ magistra humilitatis, in qua est profectio castitatis ". Est & causa pietatis, est etiam norma doctrinæ. Contuendum est enim quia superior venit ad inferiorem, ut inferior adjuvetur: Maria ad Elisabeth, Christ. ad Joa. Hæc eorum qui Christum annuntiant & portant norma sit.

41. *Et factum est ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exaltavit infans in utero ejus, & repleta est Spir. S. Elisabeth.* Gratiæ suæ primam communicationem per Mariam Virg. Matrem suam Christus operatus est. Tunc primum Mediatrix hominum a Deo per Christum & secundum Christum instituta, Mediatrix (inquam) apud Mediatorem, Mediatrix intercessionis apud Mediatorem redemptionis & propitiationis. Ad ipsam ergo confugiamus, ut ejus patrocinio repleamur Spir. S. & gaudio spirituali: *Quia sic est voluntas ejus qui totum nos habere voluit per Mariam.*

Et factum est ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, &c. sic Christ. (*S. Bern. ser. in Nativ. B. V. M.*) in Eccl. & Ministris ejus invisibili modo residens, in animabus sanctificat. earum operatur ministerio verbi cum fide auditi. „ Os Mariæ ministravit Filio Dei, „ qui in utero ejus erat. Vox Virg. vox e„ rat incarnati in illa Dei, & idcirco etiam „ Præcursor. in utero gratia prosecutus est, „ & Proph. fecit (*Theoph. in Luc.*) ".

42. *Et exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Ex abundantia cordis os loquitur: Anima Spir. S. repleta linguam movit ad Dei laudem. Deum in Maria incarnatum laudat Elisabeth. *Benedicta tu inter mulieres,* benedictione singulari & eximia. Nulla enim mulier sive in veteri, sive in Novo Test. gratiam habuit uberiorem, virtutes copiosiores, & perfectiores, majora dona, ampliora privilegia quam Virgo Maria. Fons autem

tem

tem gratiarum & benedictionum ejus, fructus ventris. „ Dominus *enim* redempturus mun„ dum, operationem ſuam inchoavit a Ma„ ria; ut per quam ſalus omnibus paraba„ tur, eadem prima fructum ſalutis hauriret „ ex pignore (*S. Amb. l. 2. in Luc. n. 17.*)".

43. *Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Et unde hoc nobis ut Dominus noſter veniat ad nos per Incarnat. ſuæ myſterium, veniat in nos per Euchar. Sacrament., per gratiæ ſuæ beneficium? Noſtram indignitatem agnoſcamus: humilitate non ſolum ſpeculativa, ſed affectiva nos diſponamus ad fructum Incarnat. ejus, & Euchar., quæ Incarnat. extenſio eſt, capeſſendum. Sed & B. Mariæ Virg. Matris miſericordiæ, nos in noſtris neceſſitatibus ſpirituaLiter viſitantis beneficentiam admirati, in laudes ipſius erumpamus, & gratias agamus benedicto fructui ventris ejus C. J., qui per illam ceu aquæductum de paradiſo exeuntem, aquam vivam gratiæ ſuæ in nos derivat. Dicamus piæ humilitatis affectu: „ Domine, „ quid eſt homo, quia innotuiſti ei, aut fi„ lius hominis quoniam viſitas eum? (Pſ. „ 8. 5.) ..... Et unde hoc mihi, ut veniat „ Mater Domini mei ad me?"

44. *Ecce enim ut facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Joannes adhuc in utero Matris poſitus, Verbi Incarnati per Mariam loquentis auditor eſt. Nos vero ab eo tempore quo rationis uſum attigimus, quoties Chriſtum per gratiæ ſuæ, per Concionat. ac miniſtr. ſuorum voces ad cor noſtrum loquentem non audivimus? *Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra* (Pſ. 94. 8.).

45. *Et beata quæ credidiſti, quoniam perficientur ea quæ dicta ſunt tibi a Domino.* Beatior quia fide Chriſtum concepit, quam carne: quem & carne propterea concepit, quia Dei Verbo per Angelum nuntiato humiliter credidit. Et nos beati, ſi crediderimus. „ Quæcumque enim crediderit anima, „ & concipit & generat Dei Verbum, & o„ pera ejus agnoſcit . . . Si ſecundum carnem „ una mater Chriſti; ſecundum fidem tamen o„ mnium fructus eſt Chriſtus. Omnis enim a„ nima accipit Dei Verbum, ſi tamen im„ maculata & immunis a vitiis, intemera „ to caſtimoniam pudore cuſtodiat (*S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 26.*)".

46 47. *Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum: exultavit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo.* Propriis laudibus non extollitur humilis anima; nullum in ſe meritum agnoſcit: Dei dona in ſuum refundit Auctorem, totum Deo tribuit, nihil ſibi, penitus infixam habens animo illam S. M. & Epiſc. Cypr. ſententiam: *In nullo gloriandum, quando noſtrum nihil eſt.* Ita ſuos avertit oculos ne videant vanitatem, Dominum in donis ſuis benedicens. *Magnificat anima mea Dominum.* „ Sit in ſingulis Mariæ anima ut „ magnificet Deum: ſit in ſingulis ſpiritus Ma„ riæ ut exultet in Deo. Magnificatur autem „ Dominus, non quod humana voce aliquid „ Deo poſſit adjungi, ſed quia magnificatur „ in nobis. Imago enim Dei Chriſt. eſt; & „ ideo quid juſtum fecerit anima aut religio„ ſum, illam imaginem Dei, ad cujus eſt ſi„ militudinem creata, magnificat. Et ideo „ dum magnificat eum, magnitudinis ejus qua„ dam participatione ſublimior fit; ut illam „ imaginem ſplendido bonorum colore facto„ rum, & quadam æmulatione virtutis in „ ſe videatur exprimere. Magnificat autem „ anima Mariæ Dominum, & exultat ſpiri„ tus ejus in Deo, eo quod & anima & ſpi„ ritu Patri Filioque devota, unum Deum ex „ quo omnia, & unum Dominum per quem „ omnia, pio veneretur affectu (*S. Amb. l. 2. in Luc. n. 27.*)".

Magnificemus Dominus (*S. Bern. ſer. in Cant.* Magnificat.) affectu, voce, opere, amando, laudando, propter ejus gloriam omnia bona opera quæ ipſe in nobis operatur dans velle & perficere, agendo. Magnificet anima noſtra Dominum qui ad imaginem ſuam illam creavit; qui in Adam miſerabiliter deformatam mirabilius renovavit. *Magnificavit Dominus facere nobiſcum, facti ſumus lætantes* (Pſ. 125. 3.). Nemo ſeipſum magnificet, ſed Dominum, a quo omnia bona accepit. „ Quid enim habes quod non accepi„ ſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, „ quaſi non acceperis? . . . (2. *Cor.* 4. 7.). „ Qui gloriatur, in Domino glorietur" (& *c.* 1. 31.). Qui ſe ipſum magnificavit Lucifer; quantum in ipſum fuit, Deum exhonoravit, ideo non ſe exaltavit, ſed præcipitavit.

Magnificat anima mea Dominum, ejus reverita Majeſtatem: *& exultavit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo*, ejus guſtans bonitatem & miſericordiam. Ex toto corde, & ex tota voluntate Deum laudo, & de ſalute quam generi humano præparari nunc video, totis præcordiis exulto. Nunc enim video de me aſſumi, quod credo pro me debere offerri. Vel certe (*Hugo a S. Vict. Tr. in* Magnificat) ſecundum verborum diſtinctionem, convenienter animam ſuam magnificare Dominum, & ſpiritum ſuum in Deo ſalutari ſuo exultare ait Virgo SS. Sæpe namque in Script. per animam affectus quidam & teneritudo mentis

deſi-

deſignatur: & ideo dum ſe ex anima magnificare aſſerit, nequaquam timore ſervili, ſed dilectionis affectu Deum ſe venerari oſtendit: & cum ſpir. ſuum in Deo ſalutari ſuo exultare declarat, non eſſe ſalvationem hanc ſignificat, de qua caro gaudeat, ſed æternam potius & in bonis inviſibilibus præparatam, de qua ſpir. exultat.

Et exultavit ſpir. meus in Deus ſalutari meo. Non enim in me (*S. Bern.*), ſed in Deo meo exultavit ſpiritus meus, cognitione & amore ipſius fervendo, idque non per me, ſed mediante & operante Jeſu filio meo, & Salvat. ſingulariter meo. Omnium quidem & mei conditor eſt, ſed mei ſolius in temporali generatione ſua filius eſt, & me mediante omnium ſalus eſt, quia carnem & ſanguinem ex me dignatur aſſumere, quæ pro ſalute omnium offerat Patri. Merito in ipſo exulto, quia ab ipſo eſt quod exulto: & quia ejus dona propter ipſum diligo, ideo in ipſo exulto.

A Matre ſua diſcant Chriſtiani in ſolo Deo & propter ſolum Deum de donis ejus exultare. Ut enim eos miſſos faciam qui in carnis voluptate exultant, qui *Lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis* (*Prov.* 2.); ſunt qui acceptis gratiæ donis abutuntur, & ea quæ propter ſalutem animæ data ſunt, ad cupiditatis uſum & gloriam ſæculi convertunt: etſi iſti a Deo habere videantur unde gaudent, nequaquam tamen in Deo gaudent: quia nec in Deo, nec propter Deum diligunt quod a Deo perceperunt. Qui autem gratia percepta ad amorem Dei convertunt quod ab ipſo accipiunt; illi a Deo & in Deo exultant, datorem magis diligentes quam donum. In donis igitur Dei velut in fine quieſcere non debemus, nec de ipſis propter ipſa, ſed propter Deum & in Deo gaudere; illis non frui, ſed ut ad Deum perveniamus (*Hugo a S. Vict.*): illa diligere ut arrhas ſponſi, ut munera amici, ut beneficia Domini:

48. *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*. Beatam prædicaverat Eliſabeth, meritum fidei ejus commendaverat. *Beata* (inquit) *quæ credidiſti!* Maria vero in Dei miſericordis intuitum ſuum omne meritum refundit ſuamque profitetur indignitatem. Non auderet vilis ancilla Domini oculos ad eum levare; niſi ipſe prior ad ancillam ſuam miſericordes oculos convertere dignatus eſſet. Plenitudine gratiarum donata, benedictionis cumulata, ad incomparabilem Matris Dei evecta dignitatem, firmiſſima poſuit humilitatis fundamenta, ubi tantæ magnitudinis ornamenta firmiter exciperet ac tuto ſervaret. Omnium enim Dei donorum, gratiarum, ac virtutum cuſtos humilitas. Et tu, Chriſtiane, *Quanto major es, humilia te in omnibus*, (*Eccl.* 3. 20. 37. 6.) exemplo beatiſſimæ Virg.; quia Dominus *humilia reſpicit, & alta a longe cognoſcit*.

Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Omnes electi, non homines ſolum, ſed Angeli, per divinum uteri mei fructum benedicendi omni benedictione ſpirituali in Cœleſtibus, ideo beatam me prædicabunt, quia reſpexit Dominus humilitatem ancillæ ſuæ.

49. 50. *Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen ejus. Et miſericordia ejus a progenie in progenies timentibus eum*. Quod futurum agnoſco ut omnes generationes beatam me prædicent abſit ut meis tribuam meritis: totum id Deo acceptum refero, qui magna & mirabilia in me operatus eſt: nec mirum, cum ſit omnipotens; & ſanctum ſit nomen ejus. Propter nomen ſuum, non propter meum meritum tam magna mihi dona contulit. Nomen ejus bonitas ejus; nomen ejus ſanctitas ejus; nomen ejus miſericordia ejus, in me ſingulari, & eximia ratione effuſæ & declaratæ. Adoremus in incarnati verbi myſterio cum Maria Virg. Dei omnipotentiam, ſanctitatem, miſericordiam. Omnipotentiam, qua ima ſummis, hominem Deo in unitate perſonæ copulavit; ut Deus homo factus ſit, ut homo fieret Deus: qua Virg. Filii ſui Matrem ſine detrimento virginit. fecit: qua puellam infirmam per ſe & abjectam elegit, ut ſerpentis antiqui caput contereret, & fortem armatum debellaret. In eo manifeſtavit omnipotentiam ſuam, in quo pro nobis infirmus factus eſt: quia *quod infirmum eſt Dei fortius eſt hominibus*. Laudemus in hoc myſterio Dei ſanctitatem, qui ex Virg. & Spir. S. corpus Filio ſuo aptavit, ut in aſſumpta carne *materiam* haberet *medicaminis*, non *vulnus prævaricationis* (*S. Aug. l.* 10. *de Gen. ad lit. c.* 20.). In hoc myſterio nominis Dei ſanctitas ſingulariter eluxit, quia „ cum in omnibus matribus non „ fiat ſine peccati ſorde conceptio, *Maria* „ *Virgo* inde purgationem traxit, unde con„ cepit. Quo enim paterni ſeminis transfuſio „ non pervenit, peccati ſe illic origo non „ miſcuit. Inviolata virginitas concupiſcen„ tiam neſcivit, ſubſtantiam miniſtravit. Aſ„ ſumpta eſt de Matre Domini natura, non „ culpa. Creata eſt forma ſervi ſine condi„ tione ſervili: quia novus homo ſic contem„ peratus eſt veteri, ut & veritatem ſuſci„ peret generis, & vitium excluderet vetu„ ſtatis " (*S. Leo ſer. 21. in Nat. Dom.* 2.). Laudemus

demus ſanct. Dei nomen in hoc myſterio, in quo ſanctificata eſt humanitas a Verbo aſſumpta ſubſtantiva Dei ſanctitate illam undique immeante, ut *Pontificem* haberemus *ſanctum, innocentem, impollutum, ſegregatum a peccatoribus* (*Hebr.* 7. 26.), qui *nobis factus eſt ſapientia a Deo, & juſtitia, & ſanctificatio, & redemptio* (1. *Cor.* 1.). Sanct. eſt in ſe Dei nomen, & in nobis ſanctificatur, dum ipſi in nomine ejus ſanctificamur. Fides ejus, cognitio ejus, nomen ejus. Hoc nomen ſanct. eſt, quia glorificatur a SS. & benedicitur, a perverſis blaſphematur. *Et nomen Dei per vos blaſphematur in gentibus* (*Rom.* 2.). Dei ergo, qui magna fecit, nomen ſanctificatum eſt, quia dum Verbum in carne mirabiliter naſcitur, gloria Dei per Verbum in hominibus declaratur. *Pater* (inquit) *manifeſtavi nomen tuum hominibus, & ideo te clarificavi ſuper terram* (*Jo.* 17.). Dicamus ergo cum Maria Virg. Deum laudantes: *Fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanct. nomen ejus.*

Laudemus denique & adoremus Dei miſericordiam in Incarnati Verbi myſterio, quam in Mariam primum effudit eximia quadam ſingularique ratione, cum Salvat. Matrem effecit, & conſequenter in homines univerſos, quibus Filium ſuum propitiatorem & victimam dedit pro ipſorum ſalute ſibi offerendam. *Ipſe eſt* enim *propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris tantum, ſed etiam pro totius mundi* (1. *Jo.* 2. 2.). Incarnatio proprium bonitatis & miſericordiæ opus, quo Pater Filium tradit ut ſervum redimat, quo Filius ſe naturæ humanæ intime communicat, & perſonali ſubſtantivaque unione conjungit, quô ſe ipſum ad miſerias & infirmitates noſtras inclinat, eaſque in ſe ſuſcipit, ut nos ſanet; quo carnem & ſanguinem pro nobis aſſumit, ut in pretium noſtræ redemptionis impendat: *Quia apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio: & ipſe redimet Iſrael ex omnibus iniquitatibus ejus* (Pſ. 119. 7.). Miſericordiæ porro Domini fructum illi ſoli percipiunt qui eum timent, non ſervili timore, ſed timore caſto & filiali. „ Non eſt perſonarum (*Coloſſ.* 1. 2.) acceptio „ apud Deum: Judæus & Græcus, Barbarus „ & Scytha, ſervus & liber, maſculus & fœ„ mina, in omni gente & progenie, *ſi timet „ Deum, & operatur juſtitiam, acceptus eſt „ illi.* A timore incipitur, ut ad amorem per„ veniatur. Non deſperent adhuc timentes „ pro peccatis ſuis, quia miſericordia illius „ ſuper timentes eum. Miſericordia ejus re„ mittit peccata timentibus eum; remiſſio „ peccatorum nutrit amorem ſitientibus eum: „ qui autem diligunt eum, nomen ejus agnoſ„ cunt. Amor ipſe notitia eſt; ſed quanto „ adhuc a notitia ejus diſtamus, tanto etiam „ minus amamus. Si autem nondum illum „ perfecte amare poſſumus, quia nec perfe„ cte novimus, vel cum amore timeamus. „ *Qui autem ſine amore timet, non filius, ſed „ ſervus eſt: & hic timor pœnam habet, non „ notitiam*" (*S. Bern. in Cant. B. V.*).

51. *Fecit potentiam in brachio ſuo, diſperſit ſuperbos mente cordis ſui.* In Verbi Incarnati myſterio divina potentia maxime eluxit penes quam ſolam erat jus & ars & virtus opificii ſui redintegrandi. „ Nemo niſi ar„ tifex operis ſui potens eſt: & figulo tan„ tum in argillam ſuam jus eſt. Ita Dominus „ omnium, qui omnes fecerat, dignatus eſt „ ad noſtra deſcendere, noſque ſuſcipere in „ corpore ſuo, ut reficere eadem arte, vel „ poteſtate qua fecerat" (*S. Paulin. Ep.* 1. *ad Amand.*). Rerum creatio tyrocinium dumtaxat (ſi ita loqui fas eſt) fuit omnipotentiæ Dei; at in Verbi Incarnat. abſolutiſſimum ſui documentum exhibuit, tota erupit; omnia ſupra naturam molita eſt: ibi in creatæ naturæ anguſtias; hic in ſe ipſam Deitas viam ſuam quodammodo eſt experta. „ Quod omni„ potens natura potuerit deſcendere ad hu„ militatem humanitatis, id poteſtatem ma„ gis oſtendit quam magna & quæ naturam „ ſuperant miracula. Nam quod magnum quip„ piam & excelſum effectum ſit a divina vir„ tute, eſt quodammodo ſecundum naturam „ & conſentaneum. Ad id autem quod eſt „ abjectum & humile deſcenſus, eſt quædam „ inſignis & redundans copia poteſtatis, quæ „ minime impeditur in iis quæ ſunt prætet „ naturam" (*S. Greg. Nyſſ. or. cathec.*). Cœlos terraſque condere, ornare, regere, hominem creare, opus eſt manuum Dei. *Opera manuum tuarum ſunt cœli.... Manus tuæ fecerunt me, & plaſmaverunt me.* Myſterium vero Incarnationis, & per illud generis humani reparatio, opus eſt exerti brachii Dei. *Fecit potentiam in brachio ſuo.*

Per primi parentis defectionem ſuo fruſtratus conſilio videbatur Deus, omnique in homines, quos tot beneficiis ſibi adſtringere curaverat, & poteſtate, & exſpectatione excidiſſe; Diabolus ex adverſo ſuam propagaſſe potentiam, divinam irritaſſe ſententiam, nec hominis tantum, ſed Dei ſe victorem extitiſſe geſtiebat. Omnipotentiori ergo conſilio auxilioque opus fuit ad victricem poteſtatem diaboli comprimendam, & ad ſalutem hominis inexpugnabili præſidio firmandam. „ Omnis „ diſpoſitio ſalutis (*inquit S. Iren. l.* 3. *c.* 33.) „ quæ circa hominem fuit, ſecundum placi„ tum fiebat Patris, ut non vinceretur Deus, „ ne-

„ neque infirmaretur ars ejus. Si enim qui „ factus a Deo fuerat homo ut viveret, hic „ amittens vitam læſus a ſerpente qui de„ pravaverat eum, jam non reverteretur ad „ vitam, ſed in totum projectus eſſet mor„ ti: victus eſſet Deus, & ſuperaſſet ſerpen„ tis nequitia voluntatem Dei. Sed quoniam „ Deus invictus & magnanimus eſt, magna„ nimum quidem ſe exhibuit ad correctionem „ hominis.... Per ſecundum autem hominem „ alligavit fortem, & diripuit ejus vaſa, & „ evacuavit mortem, vivificans eum hominem „ qui fuerat mortificatus “.

Fecit potentiam in brachio ſuo. Brachium ejus, Filius ejus eſt (*Hugo a S. Vict. in Cant. B. M. V.*). Potentiam in brachio ſuo fecit: quia per id quod factum eſt in ipſo, redemptum eſt quod factum eſt ab ipſo. *Fecit potentiam*, fecit infirmitatem, & ipſa infirmitas potentia fuit; quia per illam victus eſt diabolus & homo de ejus poteſtate ereptus. *Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui.* Profundo conſilio ſuo diſperſit eos. Profundum erat conſilium, ut pro homine Deus homo fieret, & pateretur innocens, ut redimeretur nocens. Tam altum enim conſilium diabolus prævidere non poterat. Sed captus eſt hamo Leviathan, & potentia ſapientiaque Dei diſperſit ſuperbum. Hoc *myſterium* eſt *æternis temporibus tacitum*, (*Rom.* 16. 25.) hæc *Sapientia Dei in myſterio, quæ abſcondita eſt, quam prædeſtinavit Deus ante ſæcula in gloriam noſtram, quam nemo principum hujus ſæculi cognovit: Si enim cognoviſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent* (1. *Cor.* 2. 7. 8.). Deus itaque *fecit potentiam in brachio ſuo*, & *diſperſit ſuperbos mente cordis ſui*: quia per Incarnat. Filii ſui & potenter dæmones devicit, & prudenter ſupplantavit.

Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui. Ab initio mundi tam Angeli, quam homines ſuperbi diſperſi ſunt (*S. Bern. in Cant. B. V. M.*). Projectus eſt de cœlo draco magnus qui vocatur ſatanas, Lucifer, & Angeli ejus. Qui in unitate veritatis ſtare noluerunt, in ſua vanitate diſperſi ſunt. Sed & homines ſuperbi qui turrim Babel ædificabant, diſperſi ſunt, unitate linguæ eorum diviſa. Omnis ſuperbus eo ipſo quod ſuperbit, diſperſus eſt: Quid enim ſuperbia niſi pulvis in altum ſublatus, & in ventum diſperſus? *Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui*: Quia ex omni genere ſuperborum quoſdam conterit ut in æternum pereant; & quoſdam humiliat ut ad vitam redeant.

Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui. Judæos (*Hugo a S. Vict.*) qui gloriabantur ſe eſſe de genere Abraham, & de ſua juſtitia præſumebant, & propterea juſtitiæ Dei non erant ſubjecti, abjecit, & per orbem in ſignum maledictionis diſperſit. Per Filium ſuum ſcilicet in carne venientem ex operibus Legis neminem juſtificari poſſe docuit, ſed per fidem quæ ex Deo eſt. Judæos (inquam) qui opera Legis contra Dei juſtitiam defendere conati ſunt, & humilem Chriſti adventum ſuperbe contempſerunt, a gratia ſua, in qua ſtare videbantur, abjecit; & Gentes peccata ſua humiliter confitentes, Deique juſtitiam præferentes aſſumpſit.

52. *Depoſuit potentes de ſede, & exaltavit humiles.* Pravos Angelos e cœlo dejecit: humiles homines ad eorum ſedes implendas elegit. Depoſuit potentes de ſede, quando pervenit ſermo ad Regem Ninive (*Jonæ* 3.), hoc eſt, uſque ad Imper. hujus ſæculi, & deſcendit de ſolio ſuo indutus ſacco & cinere, & humiliavit ſe ut iram Dei placaret. Depoſuit Saul & exaltavit David (2. *Reg.* 6.). Depoſuit ſuperbum Achab de ſede (3. *Reg.* 12.): *Nonne* (inquit) *vidiſti humiliatum Achab coram me?* Sed quia (*S. Bern*) in humilitate non permanſit, ideo non exaltavit humilem, ſed ſuperbum damnavit. Deponit etiam quotidie potentes hujus ſæculi; alios quidem ad ſupplicium æternum, alios ad humilitatis regnum. Habet in manu ſua ſtateram ſuam, *cujus vult miſeretur, & quem vult indurat* (*Rom.* 9). Cur autem hunc depoſitum damnat, & hunc repoſitum ſalvat, *altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ* ipſius eſt: quia *incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus* (*Rom.* 11.). Unum ſcire licet: *Si non humiliamur, non ſalvamur.*

52. *Eſurientes implevit bonis: & divites dimiſit inanes.* Eos qui in hac vita eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, verbis bonis, id eſt, Sp. S. donis implet, eos in Regno ſuo ad menſam ſuam Angelorum pane, id eſt, ſui ipſius æterna contemplatione & poſſeſſione ſatiaturus. Eſurientes implentur, non faſtidientes; pauperes ſaturantur, id eſt, qui ſe vero bono, Dei gratia indigere cognoſcunt; divites, id eſt, qui ſuperbi ſunt & elati, & ſe præ aliis gratiarum donis abundare exiſtimant, dimittuntur inanes. Sicut ergo humiles modeſte de ſe ſentiendo majorem gratiam merentur accipere: ita ſuperbi de ſe præſumendo; ea quæ acceperant, juſto Dei judicio amittunt. *Numquam ergo tibi plenus & dives videaris, ne inanis & vacuus dimittaris.* Dic ſemper Domino Deo tuo: *Egenus & pauper ſum ego* (Pſ 69.). Alioqui dicet tibi Dominus: *Quia dicis: Quod dives ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus* (*Apoc.* 3, 17.).

54. 55. *Suſcepit Iſrael puerum ſuum, recordatus miſericordiæ ſuæ. Sicut locutus eſt ad PP. noſtros, Abraham & ſemini ejus in ſæcula.* Suſcepit Iſrael ſervum ſuum, de terra longinqua venientem, laboribus & ærumnis fatigatum, jam ad videndum faciem Patris ſuſpirantem. Suſcepit nutriendum, perficiendum, & uſque ad faciem ſuam perducendum. Suſcepit naturam, ſuſcepit negotium ejus, ſuſcepit Pater Filium ſuum, ſuſcepit in Filio puerum ſuum, id eſt, totum corpus ejus, a primo juſto uſque ad noviſſimum. Suſcepit hominem, ſicut medicus ægrum, ut ſanaret infirmum, ut redimeret captivum, ut juſtificaret impium, ut ſalvaret juſtum: *Recordatus miſericordiæ ſuæ*, quam olim promiſerat, diu diſtulerat, tandemque promiſſionum ſuarum memor exhibebat in plenitudine temporis mittens Filium ſuum *natum de muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret* (*Gal.* 4. 4.). Cauſa vero quare ſuſcepit, ſola miſericordia ejus eſt, quia tempus miſerendi ejus, quia venit tempus. Humana hic merita conticeſcant.

57. *Eliſabeth impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium, &c.* Eliſabeth Eccl. typus, quæ cum ſterilis eſſet, pariendi virtutem aperto Chriſti latere in cruce accepit. Apertum eſt latus Chriſti morientis, & fluxerunt Sacramenta Eccl. militantis. Multos deinceps filios per baptiſmum peperit. Hinc Angelorum gratulatio. Iſ. 54. „ Lauda ſteri„ lis, quæ non paris: decanta laudem & hin„ ni quæ non pariebas: quoniam multi filii „ deſertæ magis quam ejus quæ habet virum, „ dicit Dominus. Et c. 60. 4. Leva in cir„ cuitu oculos tuos & vide: omnes iſti con„ gregati ſunt, venerunt tibi: Filii tui de „ longe venient, & filiæ tuæ de latere ſur„ gent. Tunc videbis, & afflues, & mirabi„ tur, & dilatabitur cor tuum &c.“

Cum anima prius ſterilis, per gratiam Dei fœcundata, bona opera parit, ipſi juſti omnes gratulari debent. Bonum namque unius membri alia membra ſuum per charitatem cenſere debent, ac de eo in commune lætari, quia uno corpore continentur, cujus caput Chriſt. eſt; uno Spir. vegetantur. *Si amas unitatem, etiam tibi habet quiſquis in illa habet aliquid. Tolle invidiam, & tuum eſt quod habeo. Tollam invidiam, & meum eſt quod habes. Livor ſeparat, charitas jungit* (*S. Aug. Tr.* 32. *in Jo.*). Bonorum operum editio, ſalutis fructus, animæ ſterili datur ex mera Dei miſericordia. *Audierunt vicini & cognati ejus, quia magnificavit Dominus miſericordiam ſuam cum illa, & congratulabantur ei.*

Octavo die venerunt circumcidere puerum. Chriſtiani quamvis juſti ſint, Pœnitentiæ tamen Sacrament. negligere non debent; ſpiritalem circumciſionem in ſe ipſis per quotidian. pœnitentiam, & mortificationem cupiditatum debent exercere. Quæ circumciſio perfecte non adimplebitur, niſi die octavo, id eſt, in reſurrectione, cum Deus glorioſam ſibi Eccl. exhibebit, ſine macula & ruga: (*Epheſ.* 5) nullumque amplius peccatum committetur, nulla cupiditas, nullus ſuperfluus aut vitioſus affectus reſecandus remanebit; & *Nomen Dei & Agni erit in frontibus eorum*, (*Apoc.* 22.) qui ſcripti ſunt in libro vitæ.

63. *Joannes eſt nomen ejus. Et mirati ſunt univerſi.* Qui gratiæ Auctorem, miſericordiæ victimam, Agnum Dei qui tollit peccatum mundi debebat indigitare, qui tempus Legis claudere & gratiæ tempus incipere; qui *Regnum Dei, & pœnitentiam prædicare* debebat, convenienter vocatus eſt Joa. quod nomen gratiam & miſericordiam ſignificat. In Evangel. Prædicat. omnia gratiam ſpirare, omnia virtutem indicare debent. Non veteris hominis Adam illius terreni nomen & affectus præ ſe ferre debet; ſed novi hominis, ſecundi Adam, de cœlo Cœleſtis.

Mirati ſunt univerſi nominis novitatem & myſterium, utriuſque parentis in illius impoſitione conſenſum propheticum. Ante adventum Chriſti novum videbatur gratiæ nomen, *Nemo eſt in cognatione tua qui vocetur hoc nomine.* Nam *Lex per Moyſen data eſt: Gratia & veritas per J. C. facta eſt*, (*Jo.* 1. 17.) cujus præco miſſus eſt & teſtis.

Mater contradicit & repugnat cognatis & vicinis ſuggerentibus ut filius patris ſui nomine vocetur Zach., & ait: *Nequaquam, ſed vocabitur Jo.* Sæculi prudentiam conſulere, vocem carnalium hominum audire parentes non debent, cum de ſtatu, conditione, ſeu profeſſione filiis eligenda agitur; ſed Dei vocatio conſulenda, voluntas Dei exquirenda eſt. Non quod ſecundum naturam, aut familiæ utilitatem, ſed quod ſecundum gratiam convenientius eſt, & ad ſalutem æternam conducibilius, præeligendum eſt, ac præponendum. Hac in re, ſicut & in educatione ſancta filiorum, pater & mater conſentiant, ut Deum promereantur, & hominibus admirationem moveant. Eccli. 25. 1. 2. *In tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo & hominibus: concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene ſibi conſentientes.*

64. *Apertum eſt autem illico os ejus, & lingua ejus, & loquebatur benedicens Deum.*

Dona

Dona Dei in ejus laudem convertenda ſunt. Accepta gratia, bono opere edito, ſtatim os aperiendum, lingua ad gratiarum actionem ſolvenda eſt. Zach. typus peccatoris pœnitentis, cui gratia & miſericordia Dei ſuccurrit, auditumque interiorem reſtituit, & os aperit ad confeſſionem peccati. Ut primum autem gratia in ejus anima orta eſt, gratias Deo liberatori ſuo agat. *Et loquebatur benedicens Deum.* Zach. linguam fides ſolvit. *Credamus & nos, ut loquamur: ut lingua noſtra quæ incredulitatis vinculis eſt ligata, rationis voce ſolvatur: ſcribamus ſpiritu myſteria, ſi volumus loqui: ſcribamus prænuntium Chriſti non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus* (*S. Ambr. l. 2. in Luc. n.* 32.). Gratiam loquamur, loquamur Chriſtum. *Credidi propter quod locutus ſum* (Pſ. 111. 1.).

66. *Et poſuerunt omnes qui audierant in corde ſuo, dicentes, Quis putas puer iſte erit?* Quis Joa.? Quæſtioni reſpondet Angelus. *Erit magnus coram Domino:* Reſpondet pater: Propheta: *Et tu puer Proph. Altiſſimi vocaberis.* Reſpondet Joa.: *Ego vox clamantis in deſerto.* Reſpondet Chriſtus: *Plus quam Proph.* Angelus, Præcurſor Domini ſui. *Quid exiſtis in deſertum videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & pluſquam Proph. Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam; qui præparabit viam tuam ante te* (*Matt.* 11.). Angeli reſponſio vitæ ſanctimoniam, ex qua vero magnitudo apud Deum æſtimatur, ſignificat. Reſponſio Zach., ſapientiæ, divinique luminis in Joa. perfectionem. Reſponſio Joa., ejus humilitatem probat. Reſponſio Chriſti, demonſtrat celſitudinem miniſterii quod Jo. commiſſum eſt.

67. 68. *Et Zach. pater ejus impletus eſt Spir. S., & prophetavit dicens: Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitavit & fecit redemptionem plebis ſuæ.* „ Vide (inquit S. „ Ambr. *l.* 2. *in Luc. n.* 33.) quam bonus „ Deus; & facilis indulgere peccatis: non „ ſolum ablata reſtituit, ſed etiam inſperata „ concedit. Ille dudum mutus prophetat; hæc „ enim Dei gratia maxima quod ei qui negaverant, confitentur. Nemo ergo diffidat, „ nemo veterum conſcius delictorum præmia „ divina deſperet". *Novit Dominus mutare ſententiam, ſi tu noveris emendare delictum.*

69. *Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitavit & fecit redemptionem plebis ſuæ, &c.* Gratias agit Deo Zach. ob publicum incarnat. Chriſti, & redemptionis omnium hominum per ipſum beneficium. Benedictus *Dominus* omnium, jure poſſeſſionis; *Deus* omnium, jure creationis; *Deus Iſrael*, jure ſingularis protectionis & beneficentiæ. *Numquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, & creavit te* (*Deut.* 32. 2.). Dominum timeamus, Deum honoremus, colamus, adoremus, Domini Deique noſtri mandatis obediamus. *Filius honorat patrem, & ſervus Dominum ſuum: ſi ergo pater ego ſum, ubi eſt honor meus? & ſi Dominus ego ſum, ubi eſt timor meus?* (*Malach.* 1. 6.) Benedictus quia viſitavit plebem ſuam infirmam, redemit captivam, exaltavit abjectam, liberavit oppreſſam. „ Fidelis ſermo & omni acceptione di„ gnus, quia C. J. venit in mundum pecca„ tores ſalvos facere, quorum primus ego „ ſum. Nulla cauſa fuit veniendi Chriſto Do„ mino, niſi peccatores ſalvos facere. Tolle „ morbos, tolle vulnera, & nulla eſt cauſa „ medicinæ. Si venit de cœlo magnus Medi„ cus, magnus per totum orbem terræ jace„ bat ægrotus. Ipſe ægrotus genus humanum „ eſt. DOMINE, quid eſt homo, quod me„ mor es ejus, aut filius hominis quoniam „ viſitas eum"? (*S. Aug. ſerm.* 175. *al.* 9. *de verb. Apoſt.*).

Non ſolum infirmos viſitavit & curavit Chriſtus Dominus cœleſtis Medicus, ſed captivos redemit, *non corruptibilibus auro & argento, ſed pretioſo ſanguine ſuo* (1. *Petr.* 1.). Fecit redempt. copioſam plebi ſuæ, non Judæis tantum, ſed omnibus gentibus, quas plebem ſuam fecit, cum antea non eſſent. *Vocabo non plebem meam, plebem meam; & non dilectam, dilectam; & non miſericordiam conſecutam, miſericordiam conſecutam. Et erit: In loco ubi dictum eſt eis: Non plebs mea non vos, ibi vocabantur filii Dei* (*Oſeæ* 2. 24. *Rom.* 9. 25. 26.). Sic redempti, noſtri non ſumus, ſed Chriſti qui nos redemit. Nos illi totos debemus. *Non eſtis veſtri. Empti enim eſtis pretio magno* (1. *Cor.* 6. 20.).

Benedictus Dominus, qui C. J. potentem Salvat. nobis dedit, *Mediatorem Dei & hominum*, qui *traditus eſt propter delicta noſtra, reſurrexit propter juſtificationem noſtram* (*Rom.* 4. 25.): & utroque paſſionis & reſurrect. ſuæ myſterio firmam nobis ſalutem peperit. *Et erexit cornu ſalutis nobis.* Exaltatione porro ſua in gloria, nos prius ob peccata abjectos exaltavit, in poſſeſſionem ſuam ac hæreditatem nos accipiens, regnum ſuum in præſenti nos faciens, ut cum illo in æternum regnemus. „ Ego autem conſtitutus „ ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum „ ejus, prædicans præceptum ejus. Domi„ nus dixit ad me, Filius meus es tu, ego „ hodie genui te. Poſtula a me, & dabo ti„ bi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſio-

„ nem

„ nem tuam terminos terræ “ (Pſ. 2. 6. 7. 8.). At ſalutem extra domum David, id eſt, extra Eccl. Chriſti conſequi non poſſumus. In hac enim *erexit cornu ſalutis nobis*, QUI *factus eſt ex ſemine David ſecundum carnem* (*Act.* 13. 33.).

70. *Sicut locutus eſt per os ſanctorum, qui a ſæculo ſunt Prophetarum ejus.* Quod veteribus typis, ſeu figuris, & vaticiniis delineavit ac prænunciavit Deus de Meſſia, Salvat. ac Redempt. populi ſui & omnium gentium, jam tandem exhibuit, *Fidelis omnibus verbis ſuis* (*Rom.* 1.). Adimplevit quod ab initio ſæculi promiſit per os SS., qui factis aut verbis de Chriſto prophetaverunt uno Spir., ſummaque conſenſione, & quaſi uno ore (Pſ. 144.): *Per os SS. qui a ſæculo ſunt, Prophetarum ejus.* Falſorum ſcilicet Prophetar. ora varia & diverſa, quia mendacia; Prophetar. vero ſanctorum unum os, quia per os loquitur Dominus. Unde Iſ. 30. 2. Judæos increpans quod a Prophetis SS. conſilium non exquiſiviſſent: *Os meum* (inquit) *non interrogaſtis.* Vetus omne Teſt., Prophetia novi.

71. *Salutem ex inimicis noſtris, & de manu omnium qui oderunt nos.* Chriſtus Salvator nos ab inimicis noſtris liberavit, a diabolo, morte, peccato; quos inter magis timendum peccatum eſt, cum diabolus ſit extra nos, mors in carne, peccatum in anima & voluntate. „ Et vos cum mortuis eſſetis „ in delictis & præputio carnis veſtræ, con„ vivificavit cum illo, donans vobis omnia „ delicta: delens quod adverſus nos erat chi„ rographum decreti, quod erat contrarium „ nobis, & ipſum tulit de medio, affigens il„ lud cruci: & exſpolians principatus & po„ teſtates, traduxit confidenter, palam tri„ umphans illos in ſemetipſo“ (2. *Coloſſ.* 2. 13. 14.). Gratias igitur agamus Deo Patri, *Qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum; & tranſtulit in regnum Filii dilectionis ſuæ; in quo habemus redemptionem per Sanguinem ejus, remiſſionem peccatorum* (*Coloſſ.* 1. 13. 14.). Gratias agamus Filio, qui ad hoc venit in mundum, *ut diſſolvat opera diaboli*, (1. *Jo.* 3. 5.) ut inimicam mortem noviſſime deſtruat, quam abſorpſit in victoria per glorioſam reſurrect ſuam; ut denique nos abluat a peccatis noſtris in ſanguine ſuo.

72. *Ad faciendam miſericordiam cum patribus noſtris, & memorari teſtamenti ſui ſancti.* Ex mera miſericordia promiſſus eſt patribus Chriſtus Redemptor, liberator, & mediator; & mera miſericordia datus eſt: ex mera denique miſericordia incarnationis ejus & Redemptionis per ipſum factæ virtus nobis applicatur. „ Cum autem benignitas & „ humanitas apparuit Salvat. noſtri Dei, non „ ex operibus juſtitiæ quæ fecimus nos, ſed „ ſecundum ſuam miſericordiam ſalvos nos „ fecit, per lavacrum regenerationis & re„ novationis Spir. S. quem effudit in nos a„ bunde per J. C. Salvat. noſtrum: ut juſti„ ficati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecun„ dum ſpem vitæ æternæ. (*Tit.* 3. 4. 5.) „ MISERENDI noſtri cauſam Deus niſi in „ ſua bonitate non habuit: & mirabilior eſt „ ſecunda hominum generatio, quam prima „ conditio; quia plus eſt in noviſſimis ſecu„ lis reparaſſe Deum quod perierat, quam a „ principio feciſſe quod non erat. Liberta„ tem itaque innocentiæ naturalis, quam „ primorum parentum prævaricatione perdi„ dimus, nulla per ſe SS. præcedentium me„ rita receperunt: quia lata in tranſgreſſo„ res ſententia, omnem progeniem captivæ „ poſteritatis obſtrinxit, & nemo extitit exors „ a damnatione, quia nullus fuit liber a cri„ mine. Sed redemptio Salvat. deſtruens o„ pus diaboli, & rumpens vincula peccati, „ ita magnæ pietatis ſuæ diſpoſuit ſacramen„ tum, uſque ad conſummationem quidem „ mundi præfinita generationum plenitudo „ decurreret, ſed renovatio originis per ju„ ſtificationem indiſcretæ fidei ad omnia re„ tro ſæcula pertineret. Incarnatio quippe „ Verbi, & occiſio ac reſurrectio Chriſti, „ univerſorum fidelium ſalus facta eſt, & ſan„ guis unius Juſti, quem nobis Pater dona„ vit, qui eum pro reconciliatione mundi „ credimus fuſum, hoc contulit patribus, „ qui ſimiliter credidere fundendum “. (*S. Leo ſer.* 62. *de Paſſ. Dom.* 13.)

73. *Juſjurandum quod juravit ad Abraham patrem noſtrum daturum ſe nobis.* Promiſſiones ſuas juramento firmare dignatus eſt Deus, per ſemetipſum jurans. Felices nos, quorum cauſa Deus jurat! Væ nobis, ſi nec Deo juranti credamus! Credidit Abraham Dei promiſſionibus quamvis poſt 20. centurias annorum adimplendis: & ſunt adhuc qui non credant adimpletis, ac miraculorum auctoritate, tot ſæculorum fide confirmatis, dicente Domino, *Cum exaltatus fuero, omnia traham ad me.* Nihil legalium inſtitutionum, nihil Prophetic. reſedit figurarum, quod non totum in Chriſti ſacramenta tranſierit. „ Noviſcum eſt ſignaculum circumciſionis, ſan„ ctificatio chriſmatum, conſecratio ſacerdo„ tum. Novis cum puritas ſacrificii, Baptiſmi „ veritas, honor templi, ut merito ceſſarint „ nuncii, poſtquam nunciata venerunt. Nec „ vacuatur reverentia promiſſionum, quia „ plenitudo manifeſtata eſt gratiarum “. (*S. Leo.*). Verum quia ſicut ait Apoſt. (*Rom.* 11. 25.)

11. 25.) *Cæcitas ex parte Israel facta est : nec qui filii carnis, ii filii sunt promissionis* : ineffabilis misericordia Dei Israeliticum sibi populum in omnibus nationibus fecit, & saxeo illo Gentilium cordium rigore mollito, veros Abrahæ filios de lapidibus excitavit : (*Rom.* 9. 36.) ut concluſis omnibus ſub peccato, qui carne nati ſunt, ſpiritu renaſcantur : nec interſit quo patre ſit quiſque genitus cum per indiſcretam unius fidei confeſſionem, & fons baptiſmatis faciat innocentes, & electio adoptionis confirmet hæredes. Sic *jusjurandum* adimpletur, *quod* Deus *juravit ad Abraham patrem noſtrum*, omniumque credentium, *daturum ſe nobis*.

74. 75. *Ut ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſerviamus illi : In ſanctitate & juſtitia coram ipſo, omnibus diebus noſtris*. Hic incarnationis Filii Dei finis ac fructus eſt, ut ab inimicorum ſalutis noſtræ jugo & tyrannide liberati, a ſervitute ſcilicet peccati & dæmonis, per gratiam J. C. Deo ſerviamus *ſine timore*, qui *ſpiritus* eſt *ſervitutis* : ſed in dilectione & charitate, qui *ſpiritus* eſt *adoptionis filiorum*. (*Rom.* 8. 15.) Hæc enim *breviſſima & apertiſſima differentia duorum teſtam. timor & amor illud ad hominem veterem, hoc ad novum hominem pertinet*. (*S. Aug. l. contr. Adimant. c.* 17.) Amore caſto, non timore ſervili ſit ut Deo ſerviamus ſanctitate vera, interiore, ſpirituali, mundo corde, puro corpore : *in ſanctitate* : neminem in negotio circumvenientes, nemini facientes injuriam, non malum pro malo reddentes, ſed diligentes ſicut Chriſt. dilexit nos, & unicuique quod ſuum eſt reddentes : *& juſtitia* ; non quæſtum ſpecie pietatis quærentes, non gloriam ab hominibus deſiderantes & captantes, ſed recta ſinceraque intentione, oculo ſimplici unius Dei intuitu, utque ipſi placeamus : *coram ipſo* : non per vices, ad tempus, certiſque diebus, vitam noſtram Deum inter & mundum dividentes ; ſed perpetuo, ſine intermiſſione, perſeveranter : *Omnibus diebus noſtris*. Hac vitæ Chriſtianæ officia paucis etiam verbis complectitur Apoſt. (*Tit.* 2. 11. 12. 13) ; „ Apparuit gratia Dei Salvat. noſtri omnibus „ hominibus, erudiens nos, ut abnegantes „ impietatem, & ſæcularia deſideria, ſobrie, „ & juſte, & pie vivamus in hoc ſæculo " ; ſobrie ſcilicet reſpectu noſtri ; juſte, reſpectu Dei : in bono uſque ad finem vitæ noſtræ perſeverando : „ Exſpectantes beatam ſpem „ & adventum gloriæ magni Dei, & Salvat. „ noſtri J. C. qui dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum "

76. 77. *Et tu puer, Proph. Altiſſimi vocaberis : præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus. Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus, in remiſſionem peccatorum eorum*. Gratiæ Deo agendæ & ob publica, & ob privata beneficia, exemplo Zach. *Et tu puer*, cujus ortum mihi dum ſacris operarer in Templo nunciavit Angelus, qui miraculo conceptus, in matris utero ſanctificatus, cum publico gaudio natus divino omine a gratia Joa. appellatus, *Proph. Altiſſimi vocaberis*, præſentem indigitans Salvat. quem priores Proph. de quibus ſcriptum eſt, *Lex & Proph. uſque ad Jo.* venturum prædixerunt. *Præibis enim ante faciem Domini*, Præcurſor eris Chriſti, qui & *Dominus & Altiſſimus* eſt, ad parandum *vias ejus*. Viam ſcilicet miſericordiæ, qua Deus venit ad nos ; & viam pœnitentiæ qua imus ad Deum, Joa. paravit Baptiſmo ſuo, prædicatione Pœnitentiæ, Regni cœlorum annuntiatione, converſationis ſeu vitæ ſeverioris auſteritate. Ad hoc exemplar ſe conformet Concionat. Evangelici, & Directores ſeu Moderatores conſcientiarum, quorum officium ac miniſterium eſt vias Domini in animabus parare.

Miniſterii vero ipſorum, ſicut & S. Joan. fructus eſt, 1. hominibus Chriſtum prædicare, non ſe ipſos. *Non noſmetipſos prædicamus, ſed J. C. Dom. noſtrum*. (2. *Cor.* 4. 5.) 2. Illos præparare ut ſcientiam ſalutis a Chriſto accipiant, qui interioris hominis oculos ſolos illuminat. Scientia enim ſalutis non ex hominibus eſt, ſed ex Deo, per J. C. Salvat. noſtrum. „ Per hominem commemoratio ali„ qua ſignis verborum fieri poteſt ; docet au„ tem unus verus Magiſter, ipſa incorrupti„ bilis Veritas, ſolus Magiſter interior. Qui „ etiam exterior factus eſt, ut nos ab ex„ terioribus ad interiora revocaret ; & for„ mam ſervi accipiens, ut ejus ſublimitas „ ſurgentibus innoteſceret, jacentibus humi„ lis apparere dignatus eſt (*ait S. Aug. contr.* „ *Ep. Fundam. c.* 36.) *Si* enim (*ut alibi* „ *ſcribit*) natura noſtra eſſet a nobis, pro„ fecto & noſtram nos genuiſſemus ſapien„ tiam, nec eam doctrina, id eſt, aliunde „ diſcendo percipere curaremus ; & noſter „ amor a nobis profectus ; & ad nos rela„ tus, ad beate vivendum ſufficeret, nec bo„ no alio quo frueretur ullo, indigeret. Nunc „ vero quia natura noſtra ut eſſet Deum ha„ bet Auctorem, proculdubio ut vera ſapia„ mus, ipſum debemus habere doctorem ; „ ipſum etiam, ut beati ſimus, ſuavitatis „ intimæ largitorem ". Scientia ſalutis haberi ſine fide non poteſt, quam fundaturus

Filius

Filius Dei carnem aſſumpſit, & homines docuit, eamdemque per gratiam ſuam eorum mentibus inſtillat. „ Quia ipſe mens, cui ratio & intelligentia naturaliter ineſt, vitiis „ quibuſdam tenebroſis & veteribus invalida „ eſt non ſolum ad inhærendum fruendo, verum etiam ad perferendum incommutabile „ lumen, donec de die in diem renovata atque ſanata fiat tantæ felicitatis capax: fi „ de primum fuerat imbuenda atque purganda. In qua ut fidentius ambularet ad veritatem, ipſa veritas Deus Dei Filius ho „ mine aſſumpto, non tamen Deo conſum „ pto, eamdem conſtituit atque fundavit fi „ dem; ut ad Deum iter eſſet homini per „ hominem Deum “. (*S. Aug. c. 2. ejuſd. lib.*) Ad ſcientiam igitur ſalutis a Chriſto recipiendam præparare Præcurſor, Concionator, Director poteſt; ſcientiam ſalutis dare non poteſt. *Non doctor, neque diſcipulus, ſed gratia ſola.* Id Chriſti beneficium, „ Qui factus „ eſt nobis ſapientia a Deo & juſtitia & ſanctificatio, & redemptio: ut qui gloriatur, „ in Domino glorietur “. (2. *Cor.* 1. 24.) Scientiam illam ſalutis, heu quam pauci habent! Quam ad eam a Chriſto obtinendam ſe præparant, Concionatores Evangel. & doctos pioſque Directores frequenter & obedienter audiendo! Scientiam prudentiamque ſæculi, carnalem, diabolicam multi habent; pauci ſapientiam deſurſum deſcendentem a Patre luminum. Eccur? Quia ſcientiam ſalutis non habent niſi qui Chriſti ſunt. „ Ad dandam „ ſcientiam ſalutis plebi ejus, in remiſſio„ nem peccatorum eorum “. Eiuſdem eſt ſcientiam ſalutis, & remiſſionem peccatorum dare, Dei & Domini noſtri J. C. Concionatores & Directores miniſtri ſunt dumtaxat Evang. & reconciliationis. Remiſſionem peccatorum Joa. non dabat, ſed ad eam per Chriſtum recipiendam homines præparabat. „ A„ gebatur baptiſmus pœnitentiæ, quaſi can„ didatus remiſſionis & ſanctificationis in „ Chriſto ſubſecuturæ. Nam quod prædica„ bat baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem „ delictorum, in futuram remiſſionem enun„ ciatum eſt. Siquidem pœnitentia antece„ dit, remiſſio ſubſequitur, & hoc eſt viam „ præparare: Qui autem præparat, non idem „ ipſe perficit, ſed alii perficiendum procu„ rat. Ipſe profitetur ſua non eſſe cœleſtia, „ ſed Chriſti, dicendo: *QUI* de terra eſt, „ de terra loquitur: Qui de ſupernis venit, „ ſuper omnes eſt. Item in ſola ſe pœniten„ tia tingere, venturum mox qui tingeret in „ Spiritu & igne “. (*Tertull. l. de Bapt. c.* 10.)

78. 79. *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitavit nos Oriens ex alto: illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis ſedent, ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.* Incarnatio, ceteraque Chriſti myſteria: prima quæ mentibus noſtris affulget fidei lux, & omnium gratiarum, quæ ſalutem noſtram operantur, concatenatio, effectus ſunt miſericordiæ Dei, „ qui cum ſit „ dives in miſericordia, propter nimiam cha„ ritatem ſuam qua dilexit nos, & cum eſ„ ſemus mortui peccatis, convivificavit nos „ in Chriſto (cujus gratia eſtis ſalvati) & „ conreſuſcitavit, & conſedere fecit in cœ„ leſtibus: ut oſtenderet in ſæculis ſuperve„ nientibus abundantes divitias gratiæ ſuæ „ in bonitate ſuper nos in C. J. Gratia enim „ eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex no„ bis: Dei enim donum eſt; non ex operi„ bus, ut ne quis glorietur “. (*Epheſ.* 2.)

Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis ſedent, &c. Sol juſtitiæ, oriens ex alto, Filius Dei nos viſitavit aſſumpta carne, 1. Ut ignorantiæ, peccati, mortiſque tenebras diſpelleret. Ipſe enim lux mundi eſt, „ Lux vera, quæ illuminat omnem hominem „ venientem in hunc mundum “. (*Jo.* 1.) 2. Ut corda noſtra & affectus ad Deum dirigeret, via noſtra factus: *Ego ſum via, veritas & vita.* (*Jo.* 14. 6.) Viam veritatis, viam juſtitiæ, viam rectam, viam novam, viam ſanctorum, non nobis oſtendens, ſed in ea nos dirigens & ducens, ne aberremus; nos adjuvans & roborans, ne deficiamus. *Ad dirigendos pedes noſtros.* Dicamus ergo cum Davide: „ Exſpectans exſpectavi Dominum, „ & intendit mihi: Et ſtatuit ſupra petram „ pedes meos, & direxit greſſus meos “. (Pſ. 39. 1. 2.) 3. Viſitavit nos Dei Filius Incarnat. ſua, ut pacem evangelicam nobis daret per Spir. S. & ad pacem æternæ beatitudinis nos perduceret; ad quam tendimus & quam præguſtamus per gratiam ejus cor noſtrum Deo ſubjicientem ad obſervantiam mandatorum ejus: & corpus animæ per mortificationem ſanctam membrorum noſtrorum. „ Quatuor ſtatus hominis, (*S. Aug. Enchir. c.* 118.) ante legem, ſub lege, in gratia, „ & in pace. 1. eſt, cum in altiſſimis igno„ rantiæ tenebris nulla reſiſtente ratione ſe„ cundum carnem vivitur. 2. cum per le„ gem facta cognitione peccati, & divino „ Spir. nondum adjuvante, ſecundum legem „ volens vivere vincitur, & ſciens peccat, „ peccatoque ſubditus ſervit: id agente ſcien„ tia mandati, ut peccatum operetur in ho„ mine omnem concupiſcentiam cumulo præ„ varicationis adjecto, atque ita quod ſcri„ ptum eſt impleatur; *Lex ſubintravit ut* „ *abundaret delictum.* (*Rom.* 5. 20.) 3. cum „ reſpi-

„ respiciente Deo, & ad implenda quæ man-
„ dat adjuvante, spiritus hominis, qui Dei
„ Spiritu agitur, concupiscit adversus car
„ nem fortiori robore charitatis; ut quam-
„ vis adhuc sit quod homini repugnet ex ho-
„ mine, nondum tota infirmitate sanata, ex
„ fide tamen justus vivat, justeque vivat, in
„ quantum non cedit malæ concupiscentiæ,
„ vincente delectatione justitiæ. In hoc statu
„ si pia perseverantia quisque proficiat, po-
„ strema pax restat, quæ post hanc vitam in
„ requie spiritus, deinde in resurrectione et-
„ iam carnis implebitur. A 1. & 2. statu
„ Christus nos eduxit magisterio suo & adju-
„ torio, doctrina Evangel. & gratia. Illu-
„ minare his qui in tenebris & in umbra
„ mortis sedent. *In 3. statu nos constituit.*
„ Lex *enim* per Moysen data est, Gratia &
„ veritas per J. C. facta est. (*Jo.* 1.) *Unde*
„ *Apost.* (*Rom.* 6. 14. 22.) Non sumus sub
„ lege, sed sub gratia . . . Nunc vero libe-
„ rati a peccato, servi autem facti Deo,
„ habetis fructum vestrum in sanctificationem,
„ finem vero vitam æternam " . In vita au-
tem æterna summa pax est & perpetua, quæ
quartus est status, ad quem Christus nos di-
rigit & perducit. *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis*. Heu! quam ingrati sunt
homines Verbi incarnati visitationi & mise-
ricordiæ! quam rebelles lumini! *Dilexerunt magis tenebras quam lucem*, (*Jo.* 3. 19.)
exurgere a mortuis nolunt ut eos Christus
illuminet: dirigentem in viam rectam sequi
contemnunt: & *viam pacis non cognoverunt; non est timor Dei ante oculos eorum*. (Ps. 13.)

80. *Puer autem crescebat, & confortabatur Spiritu: & erat in desertis usque ad diem ostensionis suæ ad Israel*: Joa. imitetur
Prædicator pœnitentiæ: hoc modo se dispo-
nat ad sacrum verbi ministerium obeundum.
In pietate & charitate crescat, oratione &
virtutum exercitationibus proficere satagat,
donec vir factus in vita spirituali, evacuave-
rit quæ erant parvuli. *Puer autem crescebat*. Script. sacræ, & SS. PP. assidua lectio-
ne ac studio scientia ejus zelusque roborentur, ne conceptus inanes & steriles, & ver-
borum exquisitorum fumos effundat, non pa-
nem frangat esurientibus animabus. Spir. Dei,
scientiam & veras regulas Christianæ vitæ
ac salutis ex sacris Codic. & SS. DD. ope-
ribus hauriat. *Et confortabatur Spiritu*. In
sacro secessu, ac silentio maneat, ab homi-
num secundum sæculum viventium societate
(Quantum fieri potest) & moribus alienus
ac remotus, ante pœnitentiam agens quam
prædicans. *Et erat in desertis*. Non se in-
gerat, non propria electione, aut præcipiti
zelo profiliat ad sacrum verbi ministerium,
sed Dei vocationem, & Episc. sui manda-
tum exspectet. „ Usque ad diem ostensionis
„ suæ ad Israel. *CARO infirma*. Confortan-
„ da est itaque spiritu. *Spiritus enim prom-*
„ *ptus est*. Multi confortantur carne: Athle-
„ ta spiritu roborandus est, ut sapientiam
„ carnis elidat. Unde recessit fugiens tumul-
„ tum urbium, populi frequentiam. Erat in
„ desertis, ubi familiarior Deus " . (*Ori-*
gen. hom. 11.)

CAPUT II.

Sensus Litteralis.

1. *Factum est autem in diebus illis, exiit Edictum a Cæs. Aug. ut describeretur universus orbis*. Paulo post Joa. nativi-
tatem, Cæs. August. Edicto promulgato jussit
ut census per totum orbem Rom. ageretur,
tam capitum, quam facultatum uniuscujus-
que. Eo autem pertinebat universalis ille cen-
sus, ut nosset Imperii vires, subditorum o-
mnium, etiam fœminarum ac puerorum no-
minibus & facultatibus in publicas tabulas
relatis, quæ in Archiviis Imperii asservaban-
tur. Censum ter egit Octav. August. 1. ac 3.
cum Collega, medium solus. 1. cum M. A-
grippa; 3. cum Tiberio; medium qui hic com-
memoratur, solus. Hunc autem imperando
censum divinæ providentiæ consilio ac decre-
to nesciens serviebat August. (*Sueton. in Octavian. c.* 27. *Justin. Mart. Apol. ad Anton. Pium Tertull. l.* 4. *cont. Marcion. c.* 7. & 19.) Sic enim ab æterno Deus constitue-
rat, ut Prophetiarum exitus & adimpletio de
C. J. nativitate in Bethleem Juda tabulis ipsis
censualibus probari posset.

2. *Hæc descriptio prima facta est a Præside Syriæ Cyrino*. Secundum Græc. Text.
præpositio *a* redundat, quam Versiones Sy-
riaca, Persica, Æthiopica, Arabica pariter
omittunt. *Prima* hæc fuit totius Imperii Rom.
descriptio universalis; numquam enim ante-
hac ita pacatum fuit ut census universalis pe-
ragi posset: vel *prima* quam Rom. in Judæa
egerint, ut S. Justin. Mart. in *Dial. adv. Tryph.*
interpretatur. Præfuit autem census negotio
Cyrinus, seu Quirinus vir Consul. cum ex-
traordinaria potestate ab Augusto missus, cui
adjunctum Sentium Saturn. tunc Syriæ Præ-
sidem publicæ census tabulæ a Tertull. cita-
tæ probant. Duplicem a Quirino censum pe-
ractum Viri quidam Eruditi observant; pri-
mum sub Herode Magno, alterum Archelao
relegato: illum pacifice peractum; istum sedi-
tionis occasionem fuisse Juda Gaulonita fa-

ctæ,

ctæ, negantibus ſeditioſis tributum alienigenis, quales erant Romani, ſalva religione perſolvi poſſe. Primum a Quirino extra ordinem delegato; alterum ab eodem Præſide Syriæ peractum. Primi ſanctum Lucam; alterius Joſephum meminiſſe. *Hæc* itaque *deſcriptio prima facta eſt* a Quirino, qui poſtea Syriæ Præſes fuit. Hoc autem cenſu commonebantur Judæi, ſceptrum a Juda defeciſſe, cum & Herodi alienigenæ, & Cæſ. & Quirino ad cenſum peragendum extra ordinem Syriæ Præfecto vel inviti ſubeſſent. (*Joſeph. l.* 18. *Antiq. c.* 1.)

3. *Et ibant omnes ut profiterentur : ſinguli in ſuam civitatem.* Et omnes ſe conferebant in civitatem quæ familiæ illorum caput erat, & ad quam ratione originis pertinebant, ut nomina ſua ac familias darent, & publice apud Acta denunciarent, ſimul ac facultates; atque ita ſuam Rom. Imperio ſubjectionem profiterentur. Romani ſcilicet in ſingulis Provinciis morem cenſendi antiquitus ibi uſurpatum ſervarunt: Judæorum autem mos erat ut cenſus fieret per Tribus & familias.

4. 5. *Aſcendit autem & Joſeph a Galilæa de civitate Nazareth, in Judæam, in civitatem David, quæ vocatur Bethleem, eo quod eſſet de domo & familia David, ut profiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxore prægnante.* Joſeph ex Nazareth Galilææ civitate, in qua habitabat, profectus eſt in Judæam, in Bethleem Davidis gentilem civitatem, eo quod ex domo & familia David eſſet oriundus: ut cum Maria uxore ſua gravida, tametſi intacta, nomen daret. Joſeph enim & Sponſa caſtiſſima ex eadem tribu, ex eademque Davidis Regis ſtirpe erant.

6. *Factum eſt autem cum eſſent ibi impleti ſunt dies* naturales & legitimi, *ut pareret:* 9. (inquam) menſes & 6. dies, ab 8. Kal. April. quo conceptus creditur C. J. ad 8. Kal. Janu. quo natus, computati, *ſicut a majoribus traditum ſuſcipiens Eccl. cuſtodit auctoritas.* (*S. Aug. l.* 4. *de Trinit. c.* 5.)

7. *Et peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præſepio: quia non erat eis locus in diverſorio.* Peperit Virgo, inviolato virginit. ſignaculo, ſine dolore, libera a maledictione Evæ; enixa eſt ſine ope obſtetricis *filium ſuum primogenitum*, & unigenitum, quem Evangel. primogenitum appellat, id eſt, naſcendi ordine primum, ante quem nullum alium genuerat, quamvis nec alium poſtea genuerit Virgo perpetua. Et pannis ſive faſciis eum involvit, ut recens natis infantibus fieri ſolet. (*S. Hier. cont. Helvid. S. Juſtin. dial. cont. Thryph. Orig. l.* 1. *cont. Celſ.*) *Et reclinavit eum in præſepio.* In ſpelunca Bethleemo vicina, ſive in ſuburbio Bethleemi ſita, (*S. Hier. in Epitaph. Paul. Euſeb. l.* 7. *Demon. Ev. c.* 5.) ad quam Paſtores agere pecora ſua ſoliti eſſent, SS. Virgo filium ſuum peperit, & pannis involutum reclinavit in præſepio: quia nullam invenire poterat domum in qua hoſpitarentur, tum ob turbam hoſpitum, cum ob paupertatem odioſam, & partum imminentem.

8. 9. *Et Paſtores erant in regione eadem,* ubi Turris Ader (id eſt, Gregis) *Vigilantes & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum,* ſub dio excubantes ad curam gregis: (*S. Epiph. Hær.* 20. *Paſtores in regionibus calidis hyeme pernoctare & ſtabulare in agris mos eſt: unde contra Natale Domini menſe Decemb. fruſtra hinc argumentum ducunt Scaliger & Grotius:*) *& ecce Angelus Domini ſtetit juxta illos,* illis vigilantibus cælitus apparuit: *& claritas Dei circumfulſit illos*: Splendor eximius circum illos cœlo fulſit, quo & noctis tenebræ diſpellerentur, & divinitus miſſum nuntium intelligerent: *& timuerunt timore magno*: quæ hominum infirmitas eſt, ad ſubitas Angelorum apparitiones attonitorum.

10. *Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum,* ſeu gaudii magni objectum vobis annuncio, quod non ad vos tantum privatum, ſed ad omnem populum Iſrael ſpectat: *Quod erit omni populo.* (*Iſ.* 62. 11. *Zach.* 9. 9.)

11. *Quia natus eſt vobis hodie Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus, in civitate David.* Vobis Iſraelitis natus eſt Salvator Deo per Proph. promiſſus, tamdiu deſideratus & exſpectatus, verus Meſſias, Dominus & Deus veſter, *in civitate David*, Bethleem, ut prædixit Mich. (5. 2.) & ut palam innoteſcat hunc eſſe ex genere Davidis, cui facta promiſſio eſt. (Pſ. 134. 11.)

12. *Et hoc vobis ſignum: Invenietis infantem pannis involutum, & poſitum in præſepio.* Hoc ſignum habete, quo Salvat. Iſraeli promiſſum, & hac hora Bethleemi natum internoſcetis; invenietis illum faſciis puerilibus involutum, & in præſepi jacentem. Angelum Paſtoribus locum deſignaſſe credibile, eſt S. Luc. vero omnia Angeli verba non retuliſſe, ſed ea tantum in quibus aliquid eſſet myſterii; vel Paſtores interno Spir. S. afflatu ductuque cognoviſſe locum in quo natus erat & poſitus Deus infans.

13. 14. *Et ſubito facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in Altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Et

Subito magna SS. Angelorum multitudo ſe adjunxit Gabrieli tam fauſtum nuncium Paſtoribus revelanti. (*Numquid non eſt num. militum ejus? Job* 25. 5. *An putas quia non poſſum rogare Patrem & exhibebit mihi modo plus quam* 12. *Legiones Angelorum? Matth.* 26. 53.) Huic autem cœleſtium ſpirituum multitudini militiæ nomen datur, ob ingentem numerum; ob præclaram Hierarchiarum & Ordinum diſpoſitionem; ob potentiam & virtutem, qua ad nutum Dei ſummi Imper. *Domini virtutum*, *Domini exercituum*, hoſtes viſibiles vel inviſibiles, dœmones ſcilicet debellant. Deum autem hunc in modum laudabant ob collatum humano generi Incarnat. & Nativitatis Chriſti Dom. Salvat. noſtri beneficium: *Gloria in Altiſſimis Deo*: Laus, honor, gratiarum actio Deo debetur: ejus itaque potentiam, ſapientiam, bonitatem, cœleſtes omnes Ordines concelebrent, quæ in hoc nati Salvat. hominum myſterio maxime promicant: *& in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, hominibus quos Deus dilexit, & in quibus ſibi ab æterno complacuit. *Pax* enim illa cœleſtis, reconciliatio cum Deo, & ſalus per Incarnat. Filii Dei & ſecuta myſteria, quam Angeli hominibus exoptant, non ex meritis hominum, ſed ex gratuita Dei benignitate & miſericordia provenit. *Pax hominibus bonæ voluntatis*, a Deo ſecundum propoſitum bonæ voluntatis ſuæ vocatis & electis. Ad electos enim Incarnat. & ſequentium myſteriorum fructus imprimis & præcipue derivatur. *Pax hominibus bonæ voluntatis*, qui bonam voluntatem habent, ſinceris fidelibus, Deo gratis & probatis, quod totum eſt divinæ miſericordiæ, divini erga homines amoris, gratiæque munus. Confert cum Ap. verbis ad Eph. c. 1. 3. 4. & ſeq. „ Deus & pater Domini noſtri J. C. qui benedixit nos omni benedictione ſpirituali in „ cœleſtibus in Chriſto: ſicut elegit nos in „ ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus „ ſancti & immaculati in conſpectu ejus „ in charitate. Qui prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum per Jeſum Chriſtum in „ ipſum ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ; „ in laudem gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gratificavit nos in dilecto Filio ſuo. In quo habemus redemptionem per ſanguinem ejus, remiſſionem peccatorum, ſecundum divitias „ gratiæ ejus, quæ ſuperabundavit in nobis, „ in omni ſapientia & prudentia: ut notum „ faceret nobis ſacramentum voluntatis ſuæ, „ ſecundum beneplacitum ejus, quod propoſuit in eo, in diſpenſatione plenitudinis „ temporum, inſtaurare omnia in Chriſto, „ quæ in cœlis, & quæ in terra ſunt in „ ipſo: in quo etiam & nos ſorte vocati ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum „ ejus, qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ".

15. *Et factum eſt, ut diſceſſerunt ab eis Angeli in cœlum*, ſtatim atque peracta functione ſe receperunt in cœlum, unde miſſi a Deo fuerant, & ubi coram ejus adoranda Majeſtate perenniter adſiſtunt illum videntes, & amantes & laudantes: *Paſtores loquebantur ad invicem*, his verbis ſe mutuo invitabant: *Tranſeamus uſque Bethleem & videamus*, experimento probemus *hoc verbum quod factum eſt*, rem ſeu myſterium, *quod Dominus oſtendit nobis*, per Angelos revelavit ac patefecit.

16. *Et venerunt feſtinantes*, ne incredulî vel ingrati divino beneficio viderentur: *& invenerunt Mariam & Joſeph, & Infantem poſitum in præſepio*, quemadmodum illis nuntiaverat Angelus.

17. *Videntes autem cognoverunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc*. Experimento comprobarunt quod illis Angelus dixerat: ut quod S. Joa. (1. *c.* 1.) poſtea ſcripſit, dicere & illi poſſent Fidei lumine illuſtrati: „ Quod fuit ab initio, quod audivi„ mus, quod vidimus oculis noſtris, quod per„ ſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt „ de verbo vitæ: & Vita manifeſtata eſt, „ & vidimus & teſtamur".

18. *Et omnes qui audierunt, mirati ſunt: & de his quæ dicta erant a Paſtoribus ad ipſos*. Et omnes qui audierunt Paſtores, narrantes quomodo ſibi apparuiſſent Angeli, & quid de Puero nuntiaſſent, vehementer admirati ſunt: *& de his*, id eſt, *de his &c.* Præpoſ. *&* deeſt in Textu Græco & in Syriaca Verſione.

19. *Maria autem conſervabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo*. Maria obſervabat & memoriæ mandabat res omnes in Chriſti nativit. geſtas, & quæ a Paſtoribus narrabantur de Angelis a ſe viſis auditiſque, diligenter ſecum expendens, conferenſque præſentia cum præcedentibus, cum dictis Gabrielis, Eliſabethæ, Zach. rebuſque circa ſe, circa Joa. & ejus parentes geſtis, omnia tandem quæ ſecum ſunt acta a Domino, comparans cum his quæ noverat a Proph. ſcripta de Domino, ſummamque omnium conſenſionem animadvertens. (*Beda in hunc loc.*) Conferebat in corde, nihil in vulgus indicans & jactans Virgo prudentiſſima & modeſtiſſima. (*S. Ambr. l.* 2. *in Luc. n.* 54.)

20. *Et reverſi ſunt Paſtores glorificantes & laudantes Deum in omnibus quæ audierant & viderant, ſicut dictum eſt ad illos*. Re-

verſi

verſi ſunt ad cuſtodiam gregis, glorificantes & laudantes Deum de omnibus quæ audierant, non ſolum ab Angelis, ſed a Maria & Joſeph; & quæ oculis ipſi ſuis viderant, certiores facti experientia ſua omnia congruere dictis Angeli.

21. *Et poſtquam conſummati ſunt dies 8. ut circumcideretur puer: vocatum eſt nomen ejus Jeſus, quod vocatum eſt ab Angelo priuſquam in utero conciperetur.* Impleto tempore quod ex Lege Circumciſioni erat præſtitutum, cujus temporis dies ultimus erat a natali octavus, circumciſus eſt Puer, ut obſervandæ Legis daret exemplum, qui Legem ſolvere non venit, ſed adimplere; & qui ut de muliere naſci, ſic fieri ſub Lege dignatus eſt, Legis Auctor licet ac Dominus.

Circumciſ. Chriſti cauſas & rationes S. Epiph. (*Hæreſ.* 30. *n.* 28.) fuſius exponit. „ Primum ut ſe carnem revera induiſſe monſtraret, propter Manich. ceteroſque qui ſimilitudine quadam ac ſpecie dumtaxat apparuiſſe docuerunt. Deinde ut corpus divinitati conſubſtantiale non eſſe demonſtraret, ut Appollin. exiſtimat: nec e cœlo delatum in terra, qui Valentini error fuit. Tum ut cujus olim Circumciſ. auctor fuerat, eam ad adventum uſque ſuum obſervatam fuiſſe merito comprobaret, atque ut omnem Judæis excuſationem eriperet. Niſi enim circumciſus foret, hoc ad ſui purgationem, ſive excuſationem afferre potuiſſent: Nos Chriſtum præputio præditum probare nequivimus. Præterea vero eum oportebat, qui Abrahamo circumcidendi ſui mandatum dederat; ut ad veri & aſpectum fugientis adumbrandam imaginem apparens illud ſignum & aſpectabile præ ſe ferret, ratum illud ſua Circumciſ. facere. Circumciſ. denique ſponte ſubiit, ut ea perfunctus nihil jam eſſe neceſſariam oſtenderet, ſed aliam longe illa præſtantiorem, ſcilicet Circumciſ. cordis".

Cum autem in ſolemni Circumciſ. ritu nomina pueris imponerentur, *Vocatum eſt nomen ejus Jeſus*, a Joſeph & Maria, non caſu aut humano conſilio, ſed divina juſſione, illis, antequam conciperetur, ab Angelo ſignificata. „ Quod vocatum eſt ab Angelo prius „ quam in utero conciperetur".

22. 23. *Et poſtquam impleti ſunt dies purgationis eius ſecundum Legem Moyſis, tulerunt illum in Jeruſalem, ut ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in Lege Domini* (*Levitici* 12.): *Quia omne maſculinum adaperiens vulvam, ſanctum vocabitur.* Poſtquam (*S. Aug. l. 3. in Lev. q. 4.*) impleti ſunt dies quibus Maria purganda videbatur, ſecundum Legem Moyſis, cui tamen hac in parte ſubdita non erat, cum immunda non eſſet, tum quia non ſuſcepto ſemine, ſed ex Spir. S. Virgo conceperat, non hominem purum, originali peccato obnoxium quod ex concupiſcentia traducitur; ſed hominem Deum, Sanct. Sanctor., Filium Altiſſimi: tum quia ſine corruptione, ſine dolore, ſine immunditiis partum mulierum vulgo conſequentibus; Purificat. autem Legem ſubiit Virgo puriſſima ad obedientiæ & humilitatis exemplum; & ne ſcandalum paterentur qui conceptionis & partus ejus divinum myſterium ignorabant. Simul autem duabus Legibus paruit, uni quæ erat de Purificat. puerperæ; alteri quæ erat de præſentat. primogeniti in templo, ejuſque redemptione. *Tulerunt illum* (puerum ſcilicet Jeſum Parentes ejus, Maria & Joſeph) *ut ſiſterent*, id eſt, offerrent *eum Domino*, tamquam debitum & ſacrum: *ſicut ſcriptum eſt in Lege Domini* (*Exod* 13. 2.): QUIA *omne maſculinum adaperiens vulvam*, id eſt, quod primum naſcitur, *ſanctum Domino vocabitur*, id eſt, dicatum atque conſecratum: Nam primogenita mundorum animalium Deo immolabantur: primogenitum vero hominis redimebatur 5. ſiclis, eo quod Levitæ loco primogenitor. ſacris Templi miniſteriis mancipati eſſent. Legi primogenitor. Chriſtus ſubditus non erat, tum quia Legis conditor & Dominus; tum quia vulvam Matris non aperuit, ſed clauſo virginis utero egreſſus eſt. Virgo enim non ſolum ante partum & poſt partum, ſed & in partu S. Maria permanſit, quæ Eccl. fides eſt, traditione Patrumque ſummo conſenſu firmata, ſcilicet S. Ambr. in Ep. ad Siric. Pp. contra Jovin. hæreſim, & Lib. de Inſtit. Virg. c. 7. S. Hier. in c. 44. Ezech., S. Aug. Epiſt. 137. alias 3. ad Voluſianum, Libro de Hæreſibus ad Quodvultdeum c. 82. Lib. 1. contra Julian. c. 2. in Ench. c. 24. & alibi, S. Paul Ep. 4. S. Gaudent. Brixiani Epiſc. c. 9. S. Leon. Ser. 1. & 2. de Nativit. Dom., S. Pet. Chryſol. Ser. 142. de Annuntiat. B. M. Virg.; S. Ephrem in Oratione de margarita pretioſa; S. Procli Conſtantinop. Epiſc. Orat. 1. in Deiparam; Theodoti Ancyran. Homil. in Natalem Domini; Theodor. Dial. 11. S. Fulg. Lib. 1. de veritate Prædeſt., c. 2. Auctoris Sermonum ſub Euſeb. Emiſſeni nomine editorum Ser. 2. de Nativitate Domini, Genadii Lib. de Dogmat. Eccleſ. c. 69. Hormiſdæ Rom. Pont. Ep. 79. ad Juſtinum Imper., Pelagii 1. in Confeſſ. Fidei Epiſt. 16. ad Childebertum Regem ſubiecta, S. Hildeph. Toletani Epiſc. Lib. de Virgin. S. M.; Vener. Bedæ in hunc locum; S. Jo. Damaſc. Lib. 4.

de Fide c. 15. S. Anſel. Lib. de Sacram. Altaris c. 3. Pet. Dam. Opuſ. 36. de Dei omnip. c. 10. S. Bern. Ser. 33. in Cant. Quod ſi qui Veterum Chriſtum vulvam Matris aperuiſſe ajunt, & quidem ſolum, minus proprie locuti ſunt, & ita ſunt explicandi, ut de apertionis affectum, non de re ipſa, ſeu de apertione vera uteri & ſignaculi virginalis reſeratione locuti intelligantur. Significare, inquam, voluerunt Chriſtum ex clauſo exiſſe utero quemadmodum ſi aperuiſſet; atque matris fœcunditatem probaſſe: ſolum autem aperuiſſe matris uterum, quia ſolus clauſum invenit, quod enim clauſum non eſt, proprie non aperitur: nec alii infantes proprie aperiunt, cum corrupta jam matris virginitate apertum inveniant. Hic S. Iſid. Peluſ. Ep. 23. l. 1. ſenſus eſt. „ Quod in ſacra, *inquit*, „ ſcript. dictum eſt, quod omne primogeni„ tum aperiens vulvam, ſanctum eſt Domi„ no; non de omni primogenito dicitur: non „ hoc arbitrentur imperiti: ſed de uno illo „ qui cum partu ederetur, vulvam aperuit. „ Siquidem vulvam omnem viri conſortium „ & concubitus aperit. Quæ vero Dominum „ noſtrum J. C. peperit, ipſe ſine ſemine con„ ceptus eam prodiens aperuit, & rurſus ob„ ſignatam reliquit". Idem eſt ſenſus S. Amphilochii in Orat. de Occurſu Chr., ubi ſubdit: „ Quantum attinet ad virginalem natu„ ram, nullo modo patefactæ ſunt virgina„ les portæ. Si in Domini qui natus eſt po„ tentiam reſpicias, nihil ei clauſum eſt, ſed „ aperta ſunt omnia: nihil eſt quod obſtet, „ nihil quod negotium faciat: ſiquidem omnia „ Domino reſerata ſunt". Sic denique intelligendus S. Hieron. Dial. 2. adv. Pelag. poſtquam enim dixit, illud: *Omnis qui aperit vulvam, ſanctus Domino vocabitur*, ad Chriſtum pertinere, ſubdit: „ Omnes hæretici er„ raverunt, non intelligentes myſterium Na„ tivit. ejus; magiſque ad ſpecialem Nativit. „ Salvat., quam ad omnium hominum refer„ ri poteſt hoc quod dicitur (*Ezech.* 44.): „ *Qui aperuit vulvam, ſanctus vocabitur* „ *Domino*. Solus enim Chriſtus clauſas por„ tas vulvæ virginalis aperuit, quæ tamen „ clauſæ jugiter permanſerunt. Hæc eſt por„ ta orientalis, per quam ſolus Pontifex in„ greditur & egreditur, & nihilominus ſem„ per clauſa eſt".

24. *Et ut darent hoſtiam, ſecundum quod dictum eſt in Lege Domini; par turturum, aut duos pullos columbarum.* Profecti ſunt etiam in Jeruſalem ut in Templo Domini hoſtiam offerrent pro peccato, id eſt immunditia legali, non filii (ut S. Aug. *Q.* 40. *in Lev.* & S. Leo *Epiſt.* 16. *alias* 4. *c.* 2. *Lev.* 12. 6. putaverunt) ſed matris, in lege præſcriptam, ſcilicet *par turturum, aut duos pullos columbarum*, quæ pauperum erat oblatio, agnum offerre non valentium. Geminarum autem columbarum, aut turturum una offerenda erat in holocauſtum, ad gratiarum actionem pro felici partu; altera in ſacrificium pro peccato, id eſt, ad expiationem immunditiæ legalis; quæ tamen in Deip. Virg. nulla fuit, ut ſuperius diximus: Unde hac defuncta oblatione eſt *propter conſuetudinem legis, non propter neceſſitatem*, (ut S. Auguſtini verbis utar).

25. 26. *Et ecce homo erat in Jeruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte juſtus & timoratus, expectans conſolationem Iſrael, & Spir. S. erat in eo: & reſponſum acceperat a Spir. S., non viſurum ſe mortem, niſi videret Chriſtum Domini*. Tunc temporis homo juſtus & Deum timens, cui nomen Simeon (quem Laicum fuiſſe probabilius cenſent Euthym. & Theophyl., quam Sacerdotem Auctor Lib. de communi eſſentia Patris & Filii apud S. Athan., & Auctor lib. de Vitis Prophet. apud S. Epiph., cum Græculis recentioribus, atque Pictoribus, repugnante S. Luc. ſilentio) Hieroſolymis erat (*Vide Allatium Diatr. de Simeonib.*). Hic adventum Meſſiæ expectabat, & ferventibus votis deſiderabat, ut finem acciperet peccatum, & adduceretur juſtitia ſempiterna: Is enim adventus Chriſti Domini finis, hæc vera Iſrael conſolatio: de qua Iſ. 49. 13. „ Laudate cœ„ li, exulta terra, jubilate montes laudem, „ quia conſolatus eſt Dominus Populum ſuum, „ & pauperum ſuorum miſerebitur. Et c. „ 52. 9. Gaudete & laudate ſimul deſerta „ Jeruſalem: quia conſolatus eſt Dominus „ populum ſuum, redemit Jeruſalem. Et cap. „ 62. 13 Quomodo ſi cui mater blanditur, „ ita ego conſolabor vos & in Jeruſalem con„ ſolabimini. Et Jer. 31. 11. 13. Redemit „ enim Dominus Jacob, & liberavit eum de „ manu potentioris... convertam luctum eo„ rum in gaudium, & conſolabor eos". Hæc conſolatio Iſrael, quam Simeon vir pius ac religioſus exſpectabat, ſpiritualia Meſſiæ beneficia, plebiſque Iſrael, & totius humani generis a ſervitute peccati, dæmoniſque jugo per Chriſtum Dominum redemptio. *Et Spir. S. erat in eo*, non ſolum per gratiam ſanctificantem & charitatem quam in ejus corde diffuderat, ſed etiam per donum Prophetiæ. Et Spir. S. revelante cognoverat, ſe non moriturum, *niſi videret*, non ſolum oculis fidei, ut juſti ac Proph. ceteri, ſed oculis corporis: *Chriſtum Domini*: Meſſiam promiſſum, a Domino ungendum oleo lætitiæ præ con-

ſor-

ſortibus ſuis, id eſt, tota plenitudine Spir. S., ipſaque ſubſtantia Deitatis.

27. 28. *Et venit in Spiritu in templum*: afflatu & impulſu Spir. S. *Et cum inducerent puerum Jeſum parentes ejus*. Cum Maria Mater Jeſu, & Joſeph qui putabatur & jure conjugii erat ejus pater, illum inferrent in Templum, ut quod ex præſcripto Legis fieri ſolebat pro primogenitis, pro eo implerent, offerendo illum Domino ſolemni ritu: *accepit eum Simeon* ex manibus Virginis *in ulnas ſuas*, eumque ſumma devotione & charitate complexus, *benedixit Deum*, gratias agens quod promiſſa ſua impleviſſet: *& dixit*.

29. *Nunc dimittis ſervum tuum, Domine, ſecundum verbum tuum in pace*. Domine, qui vitæ ac mortis ſupremum jus habes, qui me ſenem & maturum ævi hactenus in vita detinuiſti ut promiſſum erga me tuum impleres, nunc ſervum tuum dimittis, & hujus corporis vinculis ſolvis lætum ac voti compotem ad meliorem vitam, ad pacem æternam. Jam lætus morior, pace inter divinam Majeſtatem tuam & homines per Chriſtum tuum conciliata (*S. Cypr. l. de mortal. Origen. hom. 15. in Luc. S. Greg. Nyſſ. & Chryſ. orat. de Occurſu Domini*).

30. *Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum*: Chriſtum ſalutis Auctorem olim a te promiſſum, jam vero miſſum atque exhibitum.

31. 32. *Quod paraſti ante faciem omnium populorum*. Quem ab æterno paratum, expoſuiſti ſub oculis non Judæorum tantum, ſed omnium populorum, ut in eum credentes ſalutem æternam conſequantur. *Lumen ad revelationem gentium*. Hunc (inquam) in mundo oriri feciſti, ut lumen revelandum gentibus in ſumma Dei ignorantia verſantibus: *& gloriam plebis tuæ Iſrael*: & ut ſingulare decus ac ornamentum Iſrael Populi tui, ex quo ſecundum carnem progenitus, cui promiſſus, a quo expectatus, apud quem victurus, prædicaturus, & Miracula editurus eſt. Confer cum *Pſ.* 97. 2. 3. „ Notum fecit Dominus ſalutare ſuum, in conſpectu gentium „ revelavit juſtitiam ſuam. Recordatus eſt „ miſericordiæ ſuæ, & veritatis ſuæ domui „ Iſrael. *Et Iſ.* 49. 6. Parum eſt ut ſis mihi „ ſervus ad ſuſcitandas tribus Jacob, & fœces Iſrael convertendas. Ecce dedi te in „ lucem gentium ut ſis ſalus mea uſque ad „ extremum terræ. *Ad Rom.* 9. 4. *Iſraelitæ*, „ quorum adoptio eſt filiorum, & gloria, & teſt. „ & legislatio, & obſequium, & promiſſa: „ quorum PP. „ & ex quibus eſt Chriſtus, „ qui eſt ſuper omnia Deus Benedictus in ſæcula. *Et ad Eph.* 2. Memores eſtote vos „ gentes „ quia eratis in illo tempore ſi„ ne Chriſto, alienati a converſatione Iſrael, „ & hoſpites teſtamentor., promiſſionis ſpem „ non habentes, & ſine Deo in hoc mundo. „ Nunc autem in C. J. vos qui aliquando e„ ratis longe, facti eſtis prope in ſanguine „ Chriſti .... Et veniens evangelizavit pa„ cem vobis qui longe fuiſtis; & pacem iis „ qui prope ". Prius autem commemoratur revelatio Gentium quam Iſraelis gloria: quia cum plenitudo Gentium introierit, tunc omnis Iſrael ſalvus fiet (*V. Beda Rom.* 11. 25. 26.).

33. *Et erant pater ejus & mater*, Joſeph & Maria, *mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo*; a prima ejus conceptione; (*Origen. hom.* 10.) id eſt, quæ de illo dicta erant ab Angelo, ab Eliſabeth, Zach., Simeone. Omnia enim ſimul collata admirationem augebant. Joſeph Chriſti Patrem recte appellat Evang., quamvis ab eo non geniti, ſed ex Maria Virg. de Spir. S. concepti: *Quia & virum Mariæ recte intelligimus ſine commixtione carnis ipſa copulatione conjugii; & ob hoc etiam Chriſti Patrem multo conjunctius, qui ex ejus conjuge natus ſit, quam ſi eſſet aliunde adoptatus* (*S. Aug. l. 2. de conſ. Ev. c. 1.*).

34. *Et benedixit illis Simeon*: Joſeph & Mariæ ſimul gratulatus eſt, ac beatos prædicavit qui talem filium haberent. Tum ad Mariam, quam a Spir. S. edoctus matrem eſſe Chriſti ſine patre credebat, converſo ſermone: *Ecce*, inquit, *poſitus eſt hic in ruinam & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum cui contradicetur*: Scito hunc infantem expoſitum eſſe a Deo, cui ſi placet gloriæ ſuæ conſulere, ut ſit multis ex populo Iſrael occaſio ruinæ, ſcilicet reprobis culpa ſua pereuntibus; multis vero cauſa & auctor reſurrectionis ſive ſalutis, ſcilicet electis: & veluti ſignum in quod omnes jaciant ſagittas contradictionis ſuæ, ejus doctrinam ſpernentes & impugnantes, miracula dæmoni tribuentes, calumniis, blaſphemiis, tormentis atrociſſimis opprimentes, morte turpiſſima condemnantes. Confer cum 1. Pet. c. 2. v. 4. & ſeq. „ Ad quem accedentes lapidem vi„ vum, ab hominibus quidem reprobatum, „ a Deo autem electum, & honorificatum: „ & ipſi tamquam lapides vivi ſuperædificamini... Propter quod continet Script. Ecce „ pono in Sion lapidem ſummum angularem „ electum, pretioſum: & qui crediderit in „ eum non confundetur. Vobis igitur honor „ credentibus: non credentibus autem lapis „ quem reprobaverunt ædificantes, hic factus „ eſt in caput anguli, & lapis offenſionis, & „ petra ſcandali, his qui offendunt verbo „ nec credunt in quo & poſiti ſunt. *Et v.*

„ *ad Cor.* 2. 14. 15. Deo autem gratias ... qui „ odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos in „ omni loco: quia Chriſti bonus odor ſumus „ Deo, in iis qui ſalvi fiunt & in iis qui „ pereunt: aliis quidem odor mortis in mor„ tem; aliis autem odor vitæ in vitam". Obſervandum porro quod Simeon Chriſtum paratum *ante faciem omnium populorum ſalutare*, & *lumen* abſolute dixit quia *divinum propoſitum eſt ſalus & deificatio ſingulorum*: (*Nomine autem* propoſiti, *generalem conditionatam, inefficacem ſalutis omnium voluntatem intelligit: non ſpecialem, abſolutam, & efficacem quam S. Paulus* electionem ſecundum propoſitum *vocat S.* Greg. Nyſſ. a *S.* Th. in Cat. cit) in ruinam autem & reſurrectionem multorum, quia nec omnes ſalvantur, nec omnes pereunt: Quod autem multi ſervantur, ſalvantis eſt donum, quod plures pereunt, pereuntium eſt meritum.

35. *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius: ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*. Et tuam, o benedicta Mater (*S. Aug. Ep.* 149. *al.* 59. *q. ult. n.* 33.), animam vis acerbiſſimi doloris, quaſi gladius acutiſſimus penetrabit, cum Filium tuum in cruce confixum & perfoſſum videbis, tum ferro clavorum & crudelis lanceæ; tum gladiis linguarum blaſphemantium. Gladius igitur non alius hic intelligendus eſt, quam tribulationis, quo materna anima vulnerata eſt doloris affectu. Ipſe fuit gladius in ore perſecutorum, de quibus in Pſ. (58. 8.) dicitur: *Et gladius in ore eorum*. Ipſi enim erant *filii hominum, quorum dentes arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus* (Pſ. 56. 5.). Nam & ferrum quod pertranſiit animam Joſeph, pro dura tribulatione poſitum mihi videtur. Aperte quippe dicitur: *Ferrum pertranſiit animam ejus, donec veniret verbum ejus*, ideſt, tamdiu fuit in dura tribulatione, donec fieret quod prædixit. (*Cave ne cum Origen. homil.* 17. *& S. Chryſ. hom. de occurſu Dom. Auct. Quæſt. Vet. & Nov. Teſt. inter S. Aug. opera editar.*, &c. *gladium* dubitationem *in Chr. Paſſ. interpretexis. S. Aug. Ep.* 146. *q. ult.*). Hinc enim magnus eſt habitus, & ab illa tribulatione liberatus.

Ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Hæc verba ad præced. Verſ. referuntur, non ad iſtam Prophetiæ partem: *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius*; ſenſus igitur iſte eſt: *Poſitus eſt Chriſtus in ruinam & in reſurrectionem multorum, & in ſignum cui contradicetur; ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*. Id eſt, ita fiet ut quod in multorum cordibus latuerit, manifeſtum fiat: ut cognoſcatur quo quiſque in Chriſtum fuerit animo, dum alii ipſi adhærebunt & in eum credent; alii illum deſerent vel oppugnabunt: aliorum malignitas & *inſidiæ*, ſcilicet *Judæorum*; aliorum *infirmitas*, ſcilicet *diſcipulorum* per ejus paſſionem patebit.

36. 37. *Et erat Anna Prophetiſſa, filia Phanuel de tribu Aſer: hæc proceſſerat in diebus multis; & vixerat cum viro ſuo annis* 7. *a virginit. ſua*. Erat etiam temporis Hieroſolymis mulier Prophetiæ dono inſignis, filia Phanuel de tribu Aſer (1. *Paralip.* 11.); quæ quidem tribus cum 9. aliis abducta erat in captivitatem, ſed tamen multi ex iis tribubus cum tribubus Juda & Benjamin permixti remanſerant religionis cauſa, cum primum regnum ſub Roboamo diviſum eſt, & tribuum illarum fortunam deinceps ſecuti fuerant. Erat autem tribus Aſer in Galilæa. Inde ortum ducebat Anna, quæ de magno Proph. C. J. prophetavit, ut omnis ſexus, omnis ætas, omniſque profeſſio ipſum mundi redemptor. eſſe a Deo promiſſum teſtaretur. Hæc vero mulier provectæ admodum erat ætatis, & a prima ſua pubertate, id eſt, ab anno circiter 12. quo nuptui data fuerat, 7. annos vixerat cum viro, ac deinceps ab annum uſque 84. ætatis vidua manſerat, inſigni continentiæ laude, ut ſequ. Ver. Evang. commemorat, additque eam eximiæ fuiſſe ſanctitatis, ut ejus teſtimonium omni eſſe exceptione majus oſtendat. *Et hæc vidua uſque ad annos* 84. *quæ non diſcedebat de templo, jejuniis & obſecrationibus ſerviens nocte ac die*. Templum aſſidue frequentabat, jejuniis & orationibus ſine intermiſſione Deum colens. *Anna* igitur *& ſtipendiis viduitatis, & moribus talis inducitur, ut digna plane fuiſſe credatur, quæ Redempt. omnium veniſſe nuntiaret* (*S. Ambr. l.* 2. *in Luc. n.* 62.).

38. *Et hæc ipſa hora ſupervenieus, confitebatur Domino*. Eodem temporis momento quo Chriſtus in Templo offerebatur, opportune veniens, eodem ſcilicet afflata Spir. quo S. Simeon, Chriſtum Dominum viciſſim laudabat, & gratias agebat pro communi beneficio: *& loquebatur de illo omnibus qui exſpectabant redemptionem Iſrael*; omnibus præſentibus & occurrentibus, vel omnibus Hieroſolymitis, fidelibus, qui redemptionem Iſrael ſecundum Prophetarum vaticinia jam imminentem majori devotione ac fervore exſpectabant, declarabat Puerum Jeſum eſſe Meſſiam ac Redempt. a Deo promiſſum, ac omnium Dominum.

39. *Et ut perfecerunt omnia ſecundum Legem Domini, reverſi ſunt in Galilæam, in civitatem ſuam Nazareth*. Ut perfecerunt

omnia

omnia quæ de matris Purific., & pueri primogeniti oblatione ac redempt. Lex præſcribit, *reverſi ſunt in Galilæam*, non immediate, ſed interpoſita fuga in Ægyptum, quæ non ex Nazareth inita fuit, ſed vel ex Jeruſalem, vel ex Bethleem, vel ex itinere Bethleem verſus. Unde S. Matth. (2. 22.) narrat Joſeph ex Ægypto in Judæam, non vero in Galilæam redire cogitaſſe, quod argumento eſt ex Juda, non ex Galilæa fugiſſe in Ægyptum. Galilæam autem nominat ibi S. Luc. ut ad ſequentem tranſeat hiſt., prætermiſſa fuga Chriſti in Ægyptum, de qua S. Matth.

40. *Puer autem creſcebat*, ſtatura & robore corporis, & *confortabatur*, ſpiritu: animi dotes, vis ingenii, judicii, memoriæ; quin & Spir. S. dona paulatim in eo emicabant: verumtamen *plenus* erat *ſapientia*, ab initio, & *gratia Dei erat in illo*. Cum itaque gratia & ſapientia ſtabili & nullius incrementi capace plenus eſſet, ſola hominum opinione creſcebat ſapientia & corroborabatur ſpiritu, quatenus divina dona ſe in eo magis magiſque temporis progreſſu exerebant ac manifeſtabant, qui *Dei virtus & ſapientia eſt*, & *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*.

41. *Et ibant parentes ejus*, Maria & Joſeph, *per omnes annos in Jeruſalem*, ad Templum Domini, *in die ſolemni Paſchæ*. Joſeph ter per annos ſingulos in Templum proculdubio veniebat, ſecundum præſcriptum Legis (*Deut.* 16. 16.) jubentis ut omnes maſculi ter in anno ſe coram Domino iſterent, ſcilicet in Paſch., in Pentec., & in ſolemnitate Tabernacul. Cum autem veniſſet in die ſolemni Paſchæ, eumque Maria Virgo SS. conjux religionis cauſa pro more comitata eſſet, ea contigerunt quæ de Jeſu puero duodecenni mox narrantur.

42. 43. *Et cum factus eſſet annorum* 12., *aſcendentibus illis Jeroſolymam ſecundum conſuetudinem diei feſti: conſummatiſque diebus*, rite celebratis diebus Azymorum: *cum redirent in* Galilæam, *remanſit puer Jeſus in Jeruſalem*, non errore, non caſu, ſed divino conſilio: *& non cognoverunt parentes ejus*. Inſciis parentibus remanſit. „ Non otio- „ ſe ſuorum perhibetur immemor extitiſſe pa- „ rentum, ſed ut nos inſtruat, quia non „ ſolum antequam parentes ipſi, verum etiam „ antequam Abraham fieret, ipſe eſt, in ci- „ vitate potius ac templo Dei; quaſi paterno „ jure reſidere delectatur (*Ven. Beda*) ".

44. 45. *Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu*, cum familiaribus & amicis, quibuſcum iter quaſi turmatim faciebant; *venerunt iter diei*; ſecuri quod in communi hoſpitio ſub veſperam eum invenirent, iter diei confecerunt. Exſpectatione vero ſua fruſtrati, *requirebant eum inter cognatos, & notos. Et non invenientes, regreſſi ſunt* die ſequenti *in Jeruſalem*, maxima ſollicitudine *requirentes eum*.

46. *Et factum eſt poſt triduum invenerunt illum*: 3. die invenerunt, *in templo, ſedentem in medio Doctorum audientem illos, & interrogantem eos*, inſtar diſcipuli quæſtiones proponentem de iis quæ ab illis docentibus audiebat, ſive de Lege ac Proph., quaſi diſcere velle videretur quæ ad Relig. pertinebant. Sedebat autem non in eodem quo Doctores ordine ac ſubſellio, ſed inferius inter auditores, modeſtiæ in omnibus præbens exemplum, & decorum ſervans pro ratione ætatis.

47. *Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, ſuper prudentia & reſponſis ejus*. In admirationem rapiebantur quicumque illum audiebant tanta prudentia, tam intelligentis judicii vi dubia proponentem, & ad quæſtiones ipſi a Doctoribus propoſitas viciſſim reſpondentem.

48. *Et videntes*, parentes ejus, tam inſolitum eventum, *admirati ſunt*, non prudentiam & ſapientiam ejus quem æternam Sapientiam, & Dei Filium eſſe certiſſime noverant. *Et dixit mater ejus ad illum*: non publice, ut credere par eſt, ſed privatim, ne tali filio gloriari videretur: *Fili, quid feciſti nobis ſic?* Cur nobis inſciis remanſiſti, quos tui deſiderio non poſſe non angi probe noveras? *Ecce Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te*. Maria Chriſtum interrogat tamquam filii ſummo dolore amiſſi, & incredibili gaudio inventi, potiori jure mater, verumtamen Joſeph. virum ſuum ſibi præponit ex reverentia & humilitate. *Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te*, quia tenerrimo affectu amantes.

49. *Et ait ad illos*: *Quid eſt quod me quærebatis? neſciebatis quia in his, quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe?* Non erat cur me tam anxie quæreretis, ſiquidem cogitare poteratis me in domo Patris mei, ſcilicet in Templo, quærendum; & in ejus negotiis, in ejus gloria procuranda verſari oportere; pro ratione miniſterii officiique mei, quo ad hoc veni in mundum ut teſtimonium perhibeam veritati, ut doctrinam ſalutis hominibus tradam, ut glorificem Patrem meum cœleſtem, qui me miſit. Parentes igitur his verbis non reprehendit Jeſus, ſed docet nullum ipſis jus eſſe in ea quæ miniſterii ſui ſunt (*Orig. hom.* 20. *S. Epiph. Hær.* 30. *Theophyl.*).

50. *Et ipſi non intellexerunt verbum, quod locu-*

locutus eſt ad eos. Quamvis Jeſum Deum & Chriſtum eſſe certo ſcirent ac firmiter crederent: tunc temporis tamen plene non intellexerunt verbi illius ſenſum ac myſterium; id eſt, quænam eſſent illa quæ dicebat Patris ſui negotia, in quibus eum verſari oportebat, docendo primum homines, ac deinde pro illis moriendo. Tres partes miniſterii Chriſti, *Facere, docere, pati & mori*.

51. *Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth, & erat ſubditus illis*. Deſcendit cum eis, & ipſos in domum ſecutus eſt, illiſque adhæſit & paruit, ne ſe emancipaſſe videretur, & poſtea, ut Patris cœleſtis negotiis vacaret, parentum obedientiam neglexiſſe. Non neceſſitate porro, ſed dignatione terrenis parentibus ſubditus fuit. *Non infirmitatis, ſed pietatis erat iſta ſubjectio* (*S. Ambr. l. 2. in Luc.*).

Et mater ejus conſervabat omnia verba hæc in corde ſuo: omnia dicta & facta Chriſti Virgo Mater ſingulari diligentia obſervabat, & memoria retinebat, etiamſi nondum omnium rationem intelligeret, eorumque meditatione paſcebat animum, fidemque ſuam alebat; Filii facta & dicta non muliebri loquacitate & jactantia divulgans, ſed ea ſcribens in tabulis cordis, ut ea cum Deus vellet, ad ejus gloriam, & Eccl. utilitatem diſcipulis ejus vulganda & prædicanda, ſive etiam ſcriptis mandanda narraret, ut S. Luc. narravit.

52. *Et Jeſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines*. Proficiebat ſapientiæ & gratiæ operibus, effectis, ſignis, quæ Script. S. uſu *Sapientia & Gratia* vocantur. (*Luc. 11. 31. Jac. 3. 13. Pſ. 44. 3.*).

Non profecit ſapientiæ & ſcientiæ habitu ac donis cum ab initio conceptionis fuerit *Plenus gratiæ & veritatis* (*Coloſſ. 2. 5.*), & in ipſo *omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ* ſint *abſconditi* (*Jo. 1.*). Proficiebat dumtaxat ſapientia ſeu ſcientia uſu acquiſita & experimentali, non infuſa; proficiebat exteriori ſapientiæ oſtenſione & gratiæ manifeſtatione ſecundum proportionem ætatis. Quemadmodum ſol ab ortu in meridiem progrediens claritate proficere dicitur, non quod illa in ſe creſcat, ſed in effectu tantum, quia majorem lucem apud nos ſenſim diffundit. Sic explicat S. Greg. Naz. (*orat. 1. ad Cledon. orat. 20. de Laud. Baſilii*), anathema dicens iis, qui Chriſtum aſſerunt ex operibus perfectum: „ Quod enim, *inquit*, initium habuit, „ aut proficitur, non eſt Deus: tametſi hæc „ idcirco de eo dicantur, quod paulatim ſe „ ſe patefecerit. *Et alibi*: Ille, *inquit*, proficiebat ut ætate, ita ſapientia & gratia, „ non quod incrementum iſta caperent. Quid „ enim eo quod ab initio perfectum extitit, „ poſſet eſſe perfectius? Sed quod hæc paulatim aperirentur, ac ſeſe proderent. *Ita S. Cyrill. Alex.* (*l. 3. cont. Neſtor*) Credimus ex ipſo ventre uteroque Virg., Emanuelem ipſum, qui Deus erat, hominem prodiiſſe, plenum omnino ſapientia & gratia, quæ illi naturaliter inerat. Quodnam igitur incrementum caperet ille in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, qui cœleſtis gratiæ una cum Deo Patre largitor eſt? Quomodo igitur profeciſſe dictus eſt? Nimirum quod Deus Verbum cum incremento & ætate corporis ſui, divinorum bonorum ſignificationem commenſus fuerit. *Ita Theod.* (*l. 5. Hær. Fabul. c. 13.*): Merito, (*inquit*) cum ætatis incremento conjunxit profectum ſapientiæ. Nam pro menſura ætatis corporeæ, divina natura propriam revelabat ſapientiam &c. Ita S. Hier. in comment. (*in c. 31. Jer.*), hæc verba explicans: *Fœmina circumdabit virum*, quæ de Chriſto interpretatur: *Quia juxta incrementa quidem ætatis, per vagitus & infantiam proficere videtur ſapientia & ætate, ſed perfectus vir, in ventre fœmineo ſolitis menſibus continebitur*. Ubi perfectum virum nonniſi ſapientia fuiſſe ſignificat in qua nullum progreſſum habuit. Ita Tit. Boſtren. (*in c. 2. S. Luc.*): „ Implebatur (*inquit*) ſapientia & gratia, „ non quod ejus acceſſionem ullam caperet: „ ſemper enim ex divinit. quod plenum & „ perfectum eſt, habebat: verum ideo quod „ Deus Verbum una cum corporis ætate, „ paulatim ſapientiæ atque gratiæ oſtenſionem explicaret. *Ita Theophyl.* (*in hunc loc.*): „ Proficiebat ſapientia, &c. Non quod ſapiens „ proficiendo factus fuerit, ſed quod paulatim ſapientiam ſuam detexerit... Emicatio „ ſapientiæ ejus, profectus ipſius eſt. *Ita S. Bern.* (*hom. 2. in Ev.* Miſſus eſt): Neque „ enim minus habuit ſapientiæ, vel potius „ non minor fuit ſapientia Jeſus conceptus „ quam natus: parvus quam magnus. Sive „ ergo latens in utero, ſive vagiens in præſepio, ſive grandiuſculus interrogans Doctores in templo, ſive jam perfectæ ætatis „ docens in templo, æque profecto plenus „ fuit Spir. S. Nec fuit hora in quacumque „ ætate ſua, qua de plenitudine illa quam in „ ſui conceptione accepit in utero vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adjiceretur, ſed a principio perfectus, a principio, inquam, plenus fuit ſpiritu ſapientiæ „ & intellectus, ſpiritu conſilii & fortitudinis, ſpiritu ſcientiæ & pietatis; & ſpiritu timoris

„ moris Domini. *Mox illud S. Luc. de profectu Chriſti declarans, ſubdit:* Nam quod „ de ſapientia & gratia hic dictum eſt, non „ ſecundum quod erat, ſed ſecundum quod „ apparebat, intelligendum eſt; non quia vi„ delicet aliquid ei novum accideret, quod „ ante non haberet, ſed quod accidere vide„ batur, quando volebat ipſe ut videretur. „ Tu homo cum proficis, non quando, nec „ quantum vis, proficis: ſed te neſciente, „ tuus moderatur profectus, tua vita diſponi„ tur. At vero puer Jeſus, qui diſponit tuam, „ ipſe diſponebat & ſuam, & quando vole„ bat, & quibus volebat, ſapiens apparebat; „ quando & quibus volebat, ſapientior; quan„ do & quibus volebat, ſapientiſſimus; quam„ quam in ſe numquam eſſet niſi ſapientiſ„ ſimus. Similiter & cum ſemper omni gra„ tia plenus fuiſſet, ſive quam apud Deum, „ ſive quam apud homines habere deberet, „ pro ſuo tamen arbitrio eam nunc plus, „ nunc minus oſtentabat, prout cernentium „ vel meritis congruere, vel ſaluti expedire „ ſciebat ".

De ſapientiæ ſeu ſcientiæ experimentalis, non infuſæ, multo minus beatificæ aut divinæ profectu intelligendus S. Ambr. (*l. de incarn.*). „ Profectus eſt (*inquit*) ætatis, & „ profectus ſapientiæ, ſed humanæ eſt. Ideo „ ætatem ante præmiſit, ut ſecundum homi„ nem crederes dictum. Ætas enim non di„ vinitatis, ſed corporis eſt. Ergo ſi proficie„ bat ſapientia hominis. Sapientia autem ſen„ ſu proficit, quia a ſenſu ſapientia. Jeſus „ autem proficiebat ætate & ſapientia. Quis „ ſenſus proficiebat? Si humanus, ergo & ipſe „ ſuſceptus eſt. Si divinus, ergo mutabilis „ per profectum. Quod enim proficit, uti„ que mutatur in melius. Sed quod divinum „ eſt, non mutatur ". Quod autem hunc II. locum ibid. explicans. „ Priuſquam ſciat puer „ patrem, aut matrem, accipiet virtutem „ Damaſci, & ſpolia Samariæ; *ſubdit*: Sa„ pientiam enim Dei futura & occulta non „ fallunt. Expers autem agnitionis infantia, „ per humanam utique imprudentiam quod „ adhuc non didicit ignorat: " Id unum ſignificat, Chriſtum ita ſe geſſiſſe ac ſi agnitionis expers eſſet; ac ſapientia profeciſſe ſecundum oſtenſionem & aliorum hominum opinionem; ne ſi in puerili ætate perfectam ſapientiam oſtenderet, non ejuſdem nobiſcum naturæ, ſed monſtri ſimilis videretur.

Proficiebat apud Deum & homines, id eſt, non ſimulate, non ficte, ſed vere ac ſincere, Deo hominibuſque teſtibus, judicibus, approbatoribus.

SENSUS MORALIS.

1. *Exiit edictum a Cæſ. Auguſto, ut deſcriberetur univerſus orbis*, &c. Divinum ibi myſterium declaratur, & divinæ diſpenſationi ac decretis neſciens ſervit Cæſ. Auguſtus. Dum enim profeſſio ſæcularis obtenditur, ſpiritalis impletur, non terrarum Regi dicenda, ſed cæli. „ Profeſſio iſta fidei, (*S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 36. 37. & 38.*), cen„ ſus eſt animorum; abolito enim Synagogæ „ cenſu vetuſto, novus cenſus Eccl. parabatur, „ qui tormenta non exigeret, ſed auferret: „ & ſpiritaliter in typo plebs ſua jam Chri„ ſto nomina conferebat. Non hic ſpatia ter„ rarum, ſed mentium animorumque cenſen„ tur: nec deſcribuntur limites, ſed profe„ runtur: nec ætas ulla diſtinguitur, ſed omnis „ adſcribitur: nullus enim ab hoc immunis eſt „ cenſu, quia omnis ætas munifica Chriſto „ eſt, quem vagientes pueri martyrio confi„ tentur, quem intra uterum poſiti exulta„ tione teſtantur. Nihil in hoc cenſu vereare „ terribile, nihil immite, nihil triſte; ſola „ unumquemque fides ſignat. Vis Chriſti au„ dire cenſores? Jubentur cenſere ſine virgis: „ nec terrore, ſed gratia plebem quærere: „ recondere gladium, non poſſidere. Talibus „ cenſoribus adquiſitus eſt orbis. Denique ut „ ſcias cenſum non Auguſti eſſe, ſed Chriſti, „ totus orbis profiteri jubetur. Quis poterat „ totius orbis profeſſionem exigere, niſi qui „ totius orbis habebat imperium? Non enim „ Auguſti, ſed Domini eſt terra & plenitudo „ ejus, orbis terrarum, & univerſi qui ha„ bitant in eo... (Pſ. 23 2.). Hæc eſt pro„ feſſio prima, ſed mentium: cui omnes pro„ fitentur, quia nullus excipitur; non præ„ conis evocatione, ſed Vatis, qui multo ante „ prædixit: (Pſ. 46. 2. 3.) Omnes gentes plau„ dite manibus, jubilate Deo in voce exul„ tationis; quoniam Deus magnus, terribilis, „ rex magnus ſuper omnem terram. Denique „ ut ſcias cenſum eſſe juſtitiæ, veniunt ad „ eum Joſeph & Maria, hoc eſt, juſtus & Vir„ go: ille qui Verbum ſervaret, iſta quæ pa„ reret. Ubi confitentur juſtus, & Virgo, „ niſi ubi naſcitur Chriſtus? *omnis* enim *ſpi„ ritus qui confitetur J. C. in carne veniſſe, „ de Deo eſt* (*Jo. 4. 2.*). Ubi autem ſecun„ dum altiorem rationem naſcitur Chriſtus, „ niſi in corde tuo, & in pectore tuo? *PROPE „ eſt enim* Verbum in ore tuo, & in cor„ de tuo *Rom. 10. 8.* ".

Exiit edictum a Cæſ. Auguſto, &c. Orbe pacato naſcitur Rex pacificus (*S. Greg. M. hom. 8. in Ev.*). Sub id tempus orbis deſcribitur;

bitur, quia ille apparebat in carne, qui electos ſuos adſcriberet in æternitate. Ad hunc cenſum ut pertineamus, opera juſtitiæ faciamus; aſcendamus de Galilæa, quæ *tranſmigrationem* ſignificat; a mundi vanitate & corruptione tranſeamus *in civitatem Juda*, id eſt, *confeſſionis & laudis*; devotionis noſtræ tributum æterno Regi ſolvamus. A juſtitiæ ſemitis ne declinemus umquam, a charitate Dei, quæ eſt in C. J. ne excidamus; ne forte ſimus de numero reproborum, qui ad cenſum illum divinum non pertinent, ut ait Proph. (Pſ. 68. 29.): „ Deleantur de libro viven„ tium, & cum juſtis non ſcribantur ".

„ 4. 5. Aſcendit autem & Joſeph ... ut pro„ fiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxore „ prægnante ". Exemplo Salvat. noſtri, qui deſcribi voluit, antequam naſceretur, cum Joſeph & Maria, diſcamus *Jubjecti* eſſe *omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive Regi tamquam præcellenti, ſive Ducibus tamquam ab eo miſſis: quia ſic eſt voluntas Dei, ut benefacientes obmuteſcere faciamus imprudentium hominum ignorantiam* (1. Pet. 2. 15.). Deus homini Imperatori ſe ſubditum profitetur: & homo ſe a Chriſto & Deo Rege Regum independentem eſſe vellet, ac ejus Lege ſolutum. O ſuperbiam & contumaciam puniendam!

„ 6. 7. Factum eſt autem, cum eſſent ibi, „ impleti ſunt dies ut pareret: & peperit Fi„ lium ſuum primogenitum; & pannis eum „ involvit, & reclinavit eum in præſepio: „ quia non erat eis locus in diverſorio ". Peperit Virgo Maria ſuum denique Filium in *Bethleem*, quod nomen Domum *panis* ſignificat. *Hic eſt* enim *panis vivus, qui de cœlo deſcendit* (*Jo.* 6.). Civitas in qua naſciturus erat (*S. Greg. hom.* 8.), divino conſilio *Bethleem*, quaſi domus panis appellata eſt. Nomen id habebat omen; quia futurum erat ut ille ibi in carne appareret, qui electorum mentes interna ſatietate reficeret. Non in parentum domo, ſed in via naſcitur, ut oſtendat ſe per humanitatem aſſumptum quaſi in alieno naſci. Alienum dico, non ſecundum poteſtatem, ſed ſecundum naturam. Nam de poteſtate ejus ſcriptum eſt (*Jo.* 1.): *In propria venit*. In natura enim ſua ante tempora genitus: in noſtra ex tempore natus. Qui ergo æternus permanens, temporalis apparuit, alienum eſt quod deſcendit. In via natus eſt, quia venit ut nos errantes in patriam, quæ cœlum eſt, & in viam qua illuc pervenitur, reduceret. Natus in præſepio reclinatur, qui cœlos inclinavit, & ad nos deſcendit, ut fideles om„ nes, quaſi ſancta animalia, carnis ſuæ frumento reficeret, ne ab æternæ intelligentiæ pabulo jejuna remanerent.

Pannis eum involvit, & reclinavit eum in præſepio. Hic lectulus, ille amictus Novi Salom. „ Ille parvulus (*S. Ambr. l. 2. in Luc.* „ *n.* 41.), ille infantulus fuit; ut tu vir poſ„ ſis eſſe perfectus: ille involutus in pannis, „ ut tu mortis laqueis ſis abſolutus: ille in „ præſepibus, ut tu in altaribus: ille in ter„ ris, ut tu in cœlis: ille alium locum in „ eo diverſorio non habebat; ut tu plures ha„ beres in cœleſtibus ſedibus manſiones. *Qui* „ *cum dives eſſet, propter vos egenus factus* „ *eſt, ut illius inopia divites eſſetis* (1. *Cor.* „ 8. 9.) Meum ergo paupertas illa patrimo„ nium eſt; & infirmitas Domini mea eſt vir„ tus. Maluit ſibi egere, ut omnibus abun„ daret. Me illius infantiæ vagientis abluunt „ fletus, mea lacrymæ illæ delicta laverunt. „ Plus igitur, Domine Jeſu, injuriis tuis de„ beo quod redemptus ſum, quam operibus „ quod creatus ſum. Non prodeſſet naſci, „ niſi redimi profuiſſet ". *Erubeſcat homo eſſe ſuperbum, pro quo humilis factus eſt Deus.*

„ 8. Et Paſtores erant in regione eadem „ vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſu„ per gregem ſuum. Et ecce Angelus Domini „ ſtetit juxta illos ", &c. Non Sacerdotibus Jeruſalem, non Phariſæis & Doctoribus, non nobilioribus, & ditioribus Judææ, ſed ſimplicibus, & pauperibus, nativitatis Filii ſui myſterium Deus primum revelat. Hoc *abſcondit a ſapientibus & prudentibus, & revelavit parvulis*. (*Luc.* 10. 21. 1. *Cor.* 1. 27. 28. 29.). Hujus rei ſi quæras rationem, nullam invenies niſi ejus beneplacitum, qui infirma mundi elegit ut confundat fortia; & ſtulta mundi, ut confundat ſapientes; & ignobilia & contemptibilia, & ea quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt deſtrueret; ut non glorietur omnis caro in conſpectu ejus. *Ita Pater* (inquit Chriſtus) *quoniam ſic fuit placitum ante te*. Qui piſcatores Apoſt. fecit (*Ven. Beda in hunc loc.*): Paſtores ortus ſui Primos Evangel. eſſe voluit. Vigilantibus, & ſuper greges ſuos excubantibus Angelus apparuit, & claritas Dei circum illos fulſit: Epiſcopis (*Apoc.* 3. 2.) enim, & omnibus animarum Rectoribus cœleſtis luminis claritatem Deus infundit, ſi vitæ innocentia, aſſidua manſione, & vigilantia paſtorali ſuper greges ſuos, ac ferventibus orationibus illam impetrare ſatagant. *Grex populus, nox ſæculum, Paſtores ſunt Sacerdotes*; quibus dicitur: *Eſto vigilans & confirma cetera quæ moritura erant*. Paſtoribus primum nativitatem ſuam nuntiari voluit bonus Paſtor, de quo ſcriptum eſt: „ Hæc „ dicit Dominus Deus (*Ezech.* 34. 11. & „ *ſeq.*); Ecce ego ipſe requiram oves meas, „ & viſitabo eas, ſicut viſitat Paſtor gregem

„ ſuum

„ ſuum, in die quando fuerit in medio ovium „ ſuarum diſſipatarum, ſic viſitabo oves meas, „ & liberabo eas de omnibus locis, in qui„ bus diſperſæ fuerint in die nubis & cali„ ginis, & educam eas de populis, & con„ gregabo eas de terris, & inducam eas in „ terram ſuam, & paſcam eas in montibus „ Iſrael, in rivis, & in cunctis ſedibus ter„ ræ. In paſcuis uberrimis paſcam eas .... „ Salvabo gregem meum, & non erit ultra „ in rapinam, & judicabo inter pecus & „ pecus. Et ſuſcitabo ſuper eas Paſtorem „ unum, qui paſcat eas ſervum meum David: „ ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in Paſtorem ". „ 10. Et dixit illis Angelus: Nolite time„ re: ecce enim evangelizo vobis gaudium „ magnum, quod erit omni populo ". Exortum eſt in tenebris lumen rectis corde: nulla igitur vobis eſt timendi ratio. Abſcedat timor, ſuccedat amor, quia „ Sic Deus dilexit „ mundum, ut Filium ſuum unigenitum da„ ret; ut omnis qui credit in ipſum non pe„ reat, ſed habeat vitam æternam (*Jo.* 5.) ". Gaudium ſuum habet mundus, ſed vanum, breve, vitioſum; quod illum indignum facit gaudio magno, ſancto, perpetuo quod affert Chriſti nativitas. Qui enim de illius nativitate mundus gaudeat, quem non cognovit? Gaudium erit omni populo fideli, populo Dei, populo acquiſitionis, veris Iſraelitis, hæredibus & imitatoribus fidei Abraham. Gaudium eſt omnibus qui gaudii illius magni voluerint eſſe participes. His communis eſt lætitiæ ratio; quia Dominus noſter peccati mortiſque deſtructor, ſicut nullum a reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit. Exultet ſanctus (*S. Leo ſerm.* 1. *in Nat. Dom. & ſerm.* 2. *in ead. ſolemn.*), quia appropinquat ad palmam. Gaudeat peccator, quia invitatur ad veniam. Animetur Gentilis, quia vocatur ad vitam. Gaude quiſquis Chriſtiano nomine pie & fideliter gloriaris. Tibi enim quondam abjecto, tibi extruſo a Paradiſi ſedibus; tibi per longa exilia morienti, tibi in pulverem & cinerem diſſoluto, cui jam non erat ſpes ulla vivendi, per Incarnationem Verbi poteſtas data eſt ut de longinquo ad tuum revertaris Auctorem, recognoſcas parentem, liber efficiaris ex ſervo, de extraneo proveharis in filium: ut qui ex corruptibili carne natus es, ex Dei Spir. renaſcaris, & obtineas per gratiam quod non habebas per naturam: ut ſi Dei Filium per Spir. adoptionis agnoveris, Deum patrem audeas nuncupare. Gaudete in Domino, iterum dico, gaudete, quia „ Generatio Chriſti origo eſt po„ puli Chriſtiani, & natalis capitis, natalis „ eſt corporis .... Univerſa ſumma fidelium „ fonte orta baptiſmatis, ſicut cum Chriſto „ in Paſſione crucifixi, in Reſurrect. reſuſci„ tati, in Aſcenſione ad dexteram Patris col„ locati, ita cum ipſo ſumus in hac Nativit. „ congeniti. Quiſquis enim hominum in qua„ cumque mundi parte credentium regenera„ tur in Chriſto interciſo tramite originalis „ vetuſtatis, tranſit in novum hominem re„ naſcendo, nec jam in propagine habetur car„ nalis patris, ſed in germine Salvat. qui ideo „ filius hominis eſt factus ut nos filii Dei eſ„ ſe poſſimus. Niſi enim ille ad nos humili„ tate deſcenderet, nemo ad illum ullis ſuis „ meritis perveniret (*Idem ſerm.* 6.) ".

11. „ Quia natus eſt vobis hodie Salvator, „ qui eſt Chriſtus Dominus, in civitate Da„ vid ". Natus eſt in tempore per quem condita ſunt tempora. *Natus* eſt *hodie* ex Virg. matre, qui ab æterno genitus eſt a Patre in ſplendoribus ſanctorum. Natus eſt hodie in forma ſervi nobis conſubſtantialis, qui ab æterno genitus eſt in forma Dei Patri coæqualis. *Natus eſt vobis* hominibus; propter vos & propter veſtram ſalutem de cœlis deſcendit, incarnatus eſt & homo factus, hodieque ex Virg. natus. „ Nuſquam enim An„ gelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ ap„ prehendit. Unde debuit per omnia fratri„ bus ſimilari, ut miſericors fieret, & fide„ lis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret de„ licta populi (*Heb.* 2. 16. 17.). *Natus eſt* „ *Rex magnus*, Filius David, *promiſſionum* „ *verus hæres*, in Civit. David. *Hodie im„ pletum eſt Michææ* (4. 8. & 9.) *vaticinium*: „ Et tu turris gregis, nebuloſa filia Sion, „ uſque ad te veniet; & veniet poteſtas pri„ ma, regnum filiæ Jeruſalem. Nunc quare „ mœrore contraheris? Numquid Rex non „ eſt tibi, aut conſiliarius tuus periit, quia „ comprehendit te dolor ſicut parturien„ tem? ... Et tu, Bethleem Ephrata, parvulus „ es in millibus Juda: ex te mihi egredietur „ qui ſit Dominator in Iſrael, & egreſſus „ ejus ab initio a diebus æternitatis (*Mich.* „ 5. 2.) ". Natus eſt vobis *Salvator*, cujus miſericordia & bonitas infinita, apud quem copioſa & ſuperabundans redemptio; qui non corruptibilibus auro & argento, ſed pretioſo ſanguine ſuo, vos & univerſum hominum genus redimat. Natus eſt vobis *Chriſtus*, in quo Spir. S. plenitudo requieſcit: non enim ipſi dedit Pater Spir. ad menſuram. Natus eſt vobis *Dominus*, fortis & potens, cujus jugum ſuave eſt, & onus leve; cui ſervire regnare eſt. A Salvat. cujus ſumma bonitas, cujus infinita potentia eſt, & qui potentiam ſuam ſub noſtrarum infirmitatum involucro abſcondit, ut ſuam erga nos bonitatem exerceat, quid

non

non ſperare debemus? „ Si Deus pro nobis, „ quis contra nos? Qui etiam proprio Filio „ ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus „ tradidit illum, quomodo non etiam cum illo „ omnia nobis donavit (*Rom.* 8. 31. 32.)? ".

12. „ Et hoc vobis ſignum: Invenietis infantem pannis involutum, & poſitum in „ præſepio ". In præſepi jacet (*S. Aug. ſerm.* 190. *al. de Div.* 61.), ſed mundum continet: ubera ſugit, ſed Angelos paſcit: pannis involvitur, ſed immortalitate nos veſtit: lactatur, ſed adoratur: locum in diverſorio non invenit, ſed templum ſibi in credentium cordibus facit. Ut enim fieret fortis infirmitas, infirma facta eſt fortitudo. *Et hoc vobis ſignum*, &c. Ibi agnoſcamus tantæ propter nos celſitudinis humilitatem. Inde accendamus charitatem, ut perveniamus ad ejus æternitatem.

Et hoc vobis ſignum, &c. In ſignum poſiti ſunt panni tui, Domine Jeſu, (*S. Bern. ſerm.* 3. & 4. *in Nativ. Dom.*) ſed in ſignum cui a multis uſque hodie contradicitur. Nonne luxus veſtium, quo aut luxuria negotiatur, aut gloria inſoleſcit, pannis Salvatoris contradicit? Nonne exquiſita a divitibus hujus ſæculi ædium & variæ pretioſæque ſupellectilis magnificentia contradicit judicio Salvat. in ſtabulo & præſepi naſcentis? Cur, putas, ſtabulum elegit, cujus eſt orbis terræ & plenitudo ejus? Plane ut reprobet gloriam, damnet ſæculi vanitatem. Necdum loquitur lingua, & quæcumque de eo ſunt, clamant, prædicant, evangelizant: ipſa quoque infantilia membra non ſilent. In omnibus mundi judicium arguitur, ſubvertitur, confutatur. Ipſe eſt promiſſus per Iſ. (7.) parvulus, *ſciens reprobare malum, & eligere bonum*. Bonum ergo humiliatio, abjectio, exinanitio; malum gloriæ, celſitudinis, & potentiæ ſæcularis appetitus: bonum paupertas; malum divitiarum cupiditas: bonum afflictio & mortificatio corporis; malum voluptas: ſiquidem illa reprobat, hæc elegit Puer ſapiens, Verbum infans. O homo, ſi nihil præter carnem vis audire, ecce Verbum caro factum eſt, illud audi vel in carne. Fuge voluptatem, ambitionem, avaritiam. Hoc tibi prædicat ſtabulum iſtud, hoc præſepe clamat, hoc membra illa infantilia manifeſte loquuntur, hoc lachrymæ & vagitus evangelizant.

13. 14. „ Et ſubito facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis, laudantium „ Deum, & dicentium: Gloria in altiſſimis „ Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis ". Angelos Deum infantem adorantes ac laudantes imitemur. Venite, adoremus & procidamus ante Deum, ploremus coram Domino qui mirabiliter fecit nos, & mirabilius pro nobis naſcendo & moriendo reparavit nos. Præſepe ejus, panni ejus, ſicut & crux, *Judæis* quidem *ſcandalum*, *Gentibus autem ſtultitia*; fidelibus autem Chriſtianis *virtus Dei* ſunt *ad ſalutem*: Angelis objectum adorationis & laudis. *Facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis, laudantium Deum*, &c. Et nos Angelorum, ſi meruerimus, candidati, cum ipſis voces noſtras jungamus, & ad laudem Deo in perpetuum dicendam nos admitti ſupplices oremus. Illorum interea ſequamur exemplum, ut quoties verbum ſalutis, doctrina & ſermo pietatis nobis traditur, prædicatur, legitur; vel ipſi quæ pietatis ſunt, in memoriam Deo præveniente & operante revocamus: *Deo ſtatim laudes corde, ore, & opere reddamus* (*Ven. Beda in hunc loc.*). Simul laudant Angeli, quia redemptioni noſtræ voces ſuæ exultationis accommodant. Simul laudant, quia *dum nos concupiſcunt recipi, ſuum numerum gaudent impleri* (*S. Greg. M. l.* 28. *mor. c.* 7.).

„ Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax „ hominibus bonæ voluntatis ". Gloria Dei, & hominis cum Deo reconciliatio, præcipuæ ſunt Incarnat. & Nativit. Chriſti rationes. Videbant Angeli (*Origen. hom.* 12. *in Luc.*) opus curationis hominum, quod eis creditum fuerat, implere ſe non poſſe abſque Deo Salvat.: & medicinam ſuam parem non eſſe curandis hominum vulneribus. Unde ſicut ſi veniat peritiſſimus Medicus, & qui prius ſanare nequiverant videntes ſub Magiſtri manibus putredines ceſſare vulnerum, cicatrices obduci, redire ſanitatem, non invideant, ſed in laudem ſapientis Medici erumpant, & Dei præſertim qui ſibi ac ægrotis tantæ ſcientiæ hominem miſerit; ſic multitudo Angelorum de Chriſti adventu, de magni Medici ad ægrotos in terris jacentes, & nulla niſi ipſius arte & virtute ſanari valentes, deſcenſu Deum laudant, ejuſque gloriam feſtivo jubilo prædicant: Laudant Angeli competenter, laudemus & nos obedienter. Sunt illi nuntii ejus, ſumus & nos pecora ejus (*S. Aug. ſerm.* 94. *al. de Tem.* 25.). Implevit in cœlo menſam ipſorum, implevit in terra præſepe noſtrum. Plenitudo menſæ ipſorum eſt: *Quia in principio erat Verbum, & Deus erat Verbum*. Plenitudo præſepii noſtri eſt, quia *Verbum caro factum eſt & habitavit in nobis*. Ut enim panem Angelorum manducaret homo, Creator Angelorum factus eſt homo. Illi laudant videndo, nos credendo: illi fruendo, nos petendo: illi capiendo, nos quærendo: illi intrando, nos pulſando.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

tis. Prius quam Redemptor noſter carne naſceretur, diſcordiam cum Angelis habuimus, a quorum claritate atque munditia per primæ culpæ meritum, per quotidiana delicta longe diſtabamus: „ Quia enim peccando extra„ nei eramus a Deo, extraneos nos a ſuo „ conſortio deputabant Angeli cives Dei: ſed „ quia nos cognovimus Regem noſtrum, re„ cognoverunt nos Angeli cives ſuos. Quia „ enim cœli Rex terram noſtræ carnis aſ„ ſumpſit, infirmitatem illa jam Angelica cel„ ſitudo non deſpicit " (*S. Greg. M. hom. 8. in Ev.*). Hinc homines coram ſe procidere ante Chriſti adventum patiuntur, coram ſe proſterni poſtea refugiunt, & ſe hominum conſervos profitentur: *Nec habere dedignantur hominem ſocium, qui ſuper ſe adorant hominem Deum*. Curemus ergo ne qua immunditia polluat, qui in æterna præſcientia & Dei cives & Angelis ejus æquales ſumus.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quam adprecantur pacem Angeli, ea eſt Deo in gratiarum actionem pro dato nobis Filio ſuo Principe pacis offerenda: Quia *Non aliter pie colitur, niſi id ei, quod ipſe tribuit, offeratur* (*S. Leo ſer. 25. in Nat. Dom. 6.*). Quid enim in theſauro dominicæ largitatis ad honorem dominici Natalis tam congruum poſſumus invenire quam pacem, quæ in Nativit. Domini primo eſt angelico prædicata concentu? „ Ipſa eſt enim quæ parit filios Dei, nu„ trix dilectionis, & genitrix unitatis, re„ quies beatorum, & æternitatis habitaculum; „ cujus hoc opus proprium & ſpeciale bene„ ficium eſt, ut jungat Deo, quos ſecernit „ de mundo. Unde Apoſt. (*Rom. 5. 1.*) ad „ hoc bonum nos incitat, dicens: *Juſtificati „ ergo ex fide, pacem habemus ad Deum*. „ Cujus ſententiæ brevitate omnium fere man„ datorum continetur effectus: quia ubi fue„ rit veritas pacis, nihil ibi poteſt deeſſe vir„ tutis. Quid eſt autem pacem habere ad „ Deum, niſi velle quod jubet, & nolle quod „ prohibet? Si enim humanæ amicitiæ pares „ animos, & ſimiles expetunt voluntates, nec „ umquam diverſitas morum ad firmam po„ teſt pervenire concordiam: quomodo divi„ næ particeps erit pacis, cui ea placent, „ quæ Deo diſplicent & iis appetit delecta„ ri, quibus illum novit offendi? Non eſt „ ille animus filiorum Dei, nec talem ſapien„ tiam recipit adoptiva nobilitas. Genus ele„ ctum & regium regenerationis ſuæ reſpon„ deat dignitati. Diligat quod diligit Pater, „ & in nullo ab Authore ſuo diſſentiat, ne „ iterum dicat Dominus (*Iſ. 1. 4.*): FILIOS „ genui & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt „ me. Agnovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſi„ nus præſepe domini ſui: Iſrael autem me „ non cognovit, & populus meus non intel„ lexit ".

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hominibus bonæ voluntatis, quietem omnimodam Angeli non annuntiant, ſed pacem. Totus enim mundus in maligno poſitus eſt, & inſidiante diabolo & angelis ejus, hoc innumeris tentationibus laboratur, ut hominem ad ſuperna nitentem aut adverſa terreant, aut ſecunda corrumpant: ſed major eſt qui in nobis eſt, quam qui adverſus nos eſt: & pacem cum Deo habentibus, ac ſemper Patri toto corde dicentibus: *Fiat voluntas tua*, nulla prævalere certamina, nulli poſſunt nocere conflictus. „ Accuſantes enim (*S. Leo „ ib. c. 4*) noſmetipſos confeſſionibus noſtris, „ & conſenſum animi carnis concupiſcentiis „ denegantes, inimicitias quidem adverſum „ nos ejus, qui peccati auctor eſt, commo„ vemus: ſed inexpugnabilem cum Deo pa„ cem, gratiæ ejus ſerviendo firmamus: ut „ Regi noſtro non ſolum obedientia ſubjicia„ mur, ſed etiam judicio copulemur. Quo„ niam ſi in eadem ſententia ſumus, ſi quod „ vult volumus, & quod improbat improba„ mus; ipſe jam pro nobis omnia bella con„ ficiet, ipſe qui dedit velle, donabit & poſ„ ſe: ut ſimus cooperatores operum ejus, „ & propheticum illud cum fidei exultatio„ ne dicamus: Dominus illuminatio mea & „ ſalus mea, quem timebo? Dominus de„ fenſor vitæ meæ, a quo trepidabo "? (*Pſ. 26. 1.*)

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. NATALIS *Domini natalis eſt pacis* (*S. Leo ib. c. 3.*). Ait enim Apoſt. (*Epheſ. 2. 14. 18.*): *Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum*: Quoniam ſive Judæus ſive Gentilis, *per ſeipſum habemus acceſſum in uno Spir. ad Patrem*; Qui ante paſſionis diem voluntaria diſpoſitione præelectum, diſcipulos ſuos hac præcipue doctrina ſua informavit: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis* (*Jo. 14. 17.*). Et ne ſub nomine generali pacis ſuæ qualitas lateret, adjecit: *Non quemadmodum mundus dat, ego do vobis*. Habet enim mundus amicitias ſuas, & multos facit perverſo amore concordes. Sunt etiam in vitiis pares animi, & ſimilitudo deſideriorum, æqualitatem gignit affectuum..... „ Pax au„ tem ſpiritualium a ſupernis veniens & ad „ ſuperna perducens, cum amatoribus mundi „ nulla nos vult communione miſceri, ſed „ omnibus obſtaculis reſiſtere, & ad vera gau„ dia a perniciosis delectationibus evolare ".

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis, ſine charitate, ſine juſtitia, non eſt ve-

ra

ra pax, *Non eſt pax impiis* (*Iſ.* 57.) : ſed *pax multa diligentibus legem tuam* (Pſ. 118.) (Domine).

Paſtores loquebantur ad invicem: Tranſeamus uſque Bethleem, & videamus hoc verbum quod factum eſt: quod Dominus oſtendit nobis. Et venerunt feſtinantes: Et invenerunt Mariam & Joſeph, & infantem poſitum in præſepio. Cum ſancta ſuſpiratione gratiæ ſuæ Deus ad aliquod bonum opus nos excitat, a pio affectu tranſeundum eſt ad opus. *Tranſeamus uſque Bethleem &c.* Sine mora gratiæ excitanti reſpondendum & affectus devotioni fervor in executione ſancti operis jungendus eſt, nihil negligendum, ubi de promerendo Deo, de inveniendo Jeſu agitur. *Et venerunt feſtinantes.* Nobis ſatis eſſe non debet bonum operari, ſed alios ad bonum hortari & accendere pro viribus debemus: *Paſtores loquebantur ad invicem.* Vides feſtinare Paſtores; nemo enim cum deſidia Chriſtum requirens invenit. Vides Paſtores Angelo credidiſſe: & tu Patri, Filio, Sp. S., Angelis, Proph., & Apoſt. crede. Non mediocre fidei tibi hoc videatur exemplum, non vilis perſona paſtorum. Certe quo vilior ad prudentiam, eo pretioſior ad fidem. *Simplicitas quæritur, non ambitio deſideratur* (*S. Amb. l. 2. in Luc. n. 53.*). Cum feſtinatione & fervore Bethleem veniamus, in domum Panis vivi, quæ eſt Eccl.: ibi Chriſtum ipſum, quem in præſepi invenerunt & adoraverunt Paſtores, in Altari fidei oculis videbimus reipſa præſentem in Euchar. ſacramento, ſpeciebus panis velatum & quaſi involutum, vere Deum abſconditum. *Si cum fide acceſſerimus, proculdubio videbimus illum in præſepi jacentem. Siquidem hæc menſa vicem explet præſepis* (*S. Chryſ. hom. 31. de S. Philog.*). Chriſto Domino ibi adſiſtamus ut Maria & Joſeph; pura mente, caſto corpore, bonis operibus fœcundi; juſtitia quæ communis eſt virtus, conſpicui, ſimplicitate morum ornati, abſque fuco, abſque dolo, ut Paſtores: fide viva, charitate fervida intueamur, adoremus, ſumamus panem Domini, immo *Panem Dominum*: admiremur divitias bonitatis C. J. qui ſe naſcens dedit nobis ſocium, conveſcens in edulium, ſe moriens in pretium, ſe regnans dat in præmium. Quæ a Paſtoribus, a Concionatoribus verbi Dei audimus, quæ in piis libris legimus de myſteriis C. J., conſervemus & conferamus in corde, ut Maria Virgo SS. *Maria autem conſervabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo.* Eorum meditatione paſcamus animam, ut munda animalia ruminantes; eorum virtutem & gratiam piis meditationibus percenſeamus, colligamus. Deum denique poſt Commun. poſt ſacram Concion., poſt ſanct. meditationem glorificemus, laudemus, ipſique gratias agamus ob collata nobis beneficia. *Et reverſi ſunt paſtores glorificantes & laudantes Deum, in omnibus quæ audierant & viderant, ſicut dictum eſt ad illos.*

21. „ Et poſtquam conſummati ſunt dies „ 8. ut circumcideretur puer, vocatum eſt „ nomen ejus Jeſus ". C. J. obedientiam & humilitatem imitemur, qui *Factus* eſt *ſub lege, ut eos qui ſub lege erat redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus* (*Gal. 4. 4.*). Notam ac remedium peccati ſuſcipere non eſt dedignatus, *qui ſimilitudinem carnis peccati* aſſumpſit, ut peccatores ſalvos faceret, Sanctus SS., Agnus ſine macula, Pontifex impollutus & a peccatoribus ſegregatus, Dei Filius unigenitus. Nec veſtigium quidem ullum vulneris habens, alligaturam non refugit vulneris. Non ſic impii, non ſic: non ſic agit perverſitas elationis humanæ. Erubeſcimus vulnerum ligaturam, qui de vulneribus interdum etiam gloriamur. Quem nemo poteſt arguere de peccato, ipſe peccati remedium auſterum pariter & verecundum ſine ulla neceſſitate ſuſcepit. Nos e contra inverecundi ad obſcœnitatem culpæ, erubeſcimus agere pœnitentiam, quod extremæ dementiæ eſt, male proni in vulnera, pejus in remedia verecundi.

Vocatum eſt nomen ejus Jeſus, ideſt, Salvator. Statim atque Jeſus vocatur, (*S. Bern. ſer. in Circumc. Dom.*) Salvat. officium exercet, ſanguinis ſui pro nobis offerendo primitias. Illi ſoli ſalutis nomen accipiunt, illi ſoli vocantur ſalvandi & electi, qui ſunt ſpiritualiter circumciſi, circumciſione non manufacta: quod quidem nomen, non ſolum ante conceptionem ſuam in utero, ſed ab æterno in Dei præſcientia & prædeſtinatione, ſecundum miſericordiam ejus acceperunt.

22. „ Et poſtquam impleti ſunt dies pur„ gationis ejus, ſecundum legem Moyſis, tu„ lerunt illum in Jeruſalem, ut ſiſterent eum „ Domino &c. " Deip. Virgo primum templum eſt & altare, in quo ſe æterno Patri Chriſtus obtulit, ipſe Sacerdos & victima. „ Ingrediens mundum, dicit; Hoſtiam & ob„ lationem noluiſti: corpus autem aptaſti mi„ hi: holocautomata & pro peccato non ti„ bi placuerunt: Tunc dixi, Ecce venio. In „ capite libri ſcriptum eſt de me: Ut faciam „ Deus voluntatem tuam " (*Heb. 10. 5. & ſeq.*). Sed & ſe offert ſummus Sacerdos, & offertur a parentibus, tempore a Lege præſcripto. Redimitur Redemptor omnium: Siſtitur in Templo Dominus Templi: ſubit legem ſupremus Legislator, ut Legi parere ab

ipſo

ipſo diſcamus & per ipſum nos ſpirituales hoſtias offerre Deo in odorem ſuavitatis, in Spir. S. quo uncti & conſecrati ſumus in baptiſmate: Offeramus igitur Chriſtum cum Maria Virg.: & ut digne offeramus, purificemus nos ipſos humili pœnitentia, offeramus caſtitatem mentis & corporis, & manſuetudinem cum amoris pœnitentis gemitibus: cujus oblationis typi fuere par turturum, aut duo pulli columbarum pro Chriſto ſecundum Legem oblati. Sive fortia quis opera, (*Ven. Beda in hunc loc.*) ſeu infirma ediderit, quæ maſculi, ac fœminæ vocabulis in Lege deſignantur, ut hæc legitime Domino valeant conſecrari, ovem neceſſe eſt innocentiæ, & turturem pariter ſive columbam compunctionis. „ Quia enim volucres næ pro cantu ge„ mitus habent, non immerito lachrymas hu„ milium deſignant, quibus plurimum in ipſis „ etiam in bonis operibus indigemus: Quia „ etſi bona eſſe quæ agimus noverimus, qua „ tamen diſtrictione a Domino examinanda, „ qua a nobis perſeverantia ſint conſummanda neſcimus. Qui vero divitias virtutum „ non habendo, de quibus ad Cor. Apoſt. ſcri„ bit, *Quia in omnibus divites facti eſtis in* „ *illo, in omni verbo, & in omni ſcientia*; „ (1. *Cor.* 1. 5.) agnum vitæ innocuæ in „ actuum ſuorum grege non invenerit, 2. ſal„ tem turtures, aut 2. columbæ pullos offe„ rat, hoc eſt, ad lachrymarum flagitanda „ ſuffragia confugiat. Et bene *unum pro pec„ cato, & alterum in holocauſtum* (*Lev.*12.): „ Quia duo ſunt genera compunctionis. Deum „ namque ſitiens prius timore compungitur, „ poſt amore. Prius enim ſeſe in lachrymis „ afficit, quia dum mala ſua recolit, pro his „ perpeti æterna ſupplicia pertimeſcit. At „ vero cum longa mœroris anxietate fuerit „ formido conſumpta, quædam jam de præ„ ſumptione veniæ ſecuritas naſcitur, & in „ amore cœleſtium gaudiorum animus inflam„ matur. Qui ergo prius flendo, ne ducere„ tur ad ſupplicium, turturem pro peccato „ offerebat, de altero facit holocauſtum, cum „ poſtmodum flere amariſſime incipit, quia „ differtur a Regno. Columbam pro peccato „ offert, qui laborat in gemitu ſuo, lavat „ per ſingulas noctes lectum ſuum, hoc eſt, „ per ſingulas pulſantis culpæ tenebras ope„ ra ſua bona, in quibus requieſcere debeat, „ lachrymis abluere non ceſſat. Columbarum „ pullos in holocauſtum ferunt, qui patriæ „ cœleſtis abſentiam deflentes ajunt: Super „ flumina Babylonis illic ſedimus & flevimus, „ dum recordaremur tui, Sion" (Pſ.136.1.).

25. „ Et ecce homo erat in Jeruſalem, „ cui nomen Simeon, & homo ille juſtus & „ timoratus, expectans conſolationem Iſrael, „ & Spir. S. erat in eo: & reſponſum acce„ perat a Spir. S., non viſurum ſe mortem, „ niſi prius videret Chriſtum Domini, & ve„ nit in Spir. in templum. Et cum induce„ rent puerum Jeſum parentes ejus, ut fa„ cerent ſecundum conſuetudinem legis pro „ eo, & ipſe accepit eum in ulnas ſuas, „ & benedixit Deum". Vir juſtus & religioſus fide, ſpe, & charitate Chriſto occurrit, eumque complectitur; Spir. S. inſpirationem & impulſum in omnibus operibus ſuis ſequitur: *Qui enim Spir. Dei aguntur, hi ſunt filii Dei* (*Rom.* 8. 14.). In illo Spir. Dei habitat ſpiritu vivit, ſpiritu ambulat, ſpiritu loquitur; deſideria carnis non perficit, ſed mortificat: mundi hujus ſpiritum non habet, pravos mores non ſequitur: non terrena bona concupiſcit; ſed diem Domini, adventum Chriſti in gloria & majeſtate. Hæc enim veri Iſrael conſolatio: Hæc *Dies Chriſtianæ exultationis*, ut loquitur Tertull. (*l.* 2. *de cultu Fœm. c.* 7.). *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum* (inquit juſtus Pſ. 41.) *quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Deum timet juſtus, timore caſto, non ſervili: timet ut filius, ne patrem offendat: timet ut ſponſa, ne ſponſo diſpliceat. Felix Simeon, quia Chriſtum videre meruit: felicior quia credidit. Felices & nos ſi credamus fide per dilectionem operante (*Orig. hom.* 15. *in Luc.*). *Beati qui non viderunt & crediderunt.* Cogita qualem fructum S. Senex perceperit ex viſione & complexu Chriſti Salvat. Fimbriam veſtimenti Jeſu mulier tetigit, & ſanata eſt. Si illa ad extremam partem veſtimenti tantum emolumentum habuit, quid putandum eſt de Simeone, qui in ſuas ulnas accepit infantem & brachiis tenens lætabatur atque gaudebat, videns parvulum a ſe geſtari, qui ad vinctos venerat reſolvendos? Non minorem fructum te percepturum ſperes, ſi cum pari fide, ſpe, charitate, humilitate ad Altare ſanct. communicaturus accedas. *Ecce Chriſtum vides, ipſum tangis, ipſum manducas*: ipſe tibi concedit *non tantum videre, verum & tangere, & manducare, & intra te ſumere. Igitur accedat nemo cum nauſea, nemo reſolutus, omnes accenſi, omnes ferventes* (*S. Chryſ.*). Ad templum adeas, ſacroſanct. Miſſæ ſacrificio & divinis officiis adſis in Spir., juſti Simeonis exemplo; non curioſitate, non cupiditate ductus, non ut hominibus placeas, non ut mori ſatisfacias; ſed ut Jeſum fide & charitate complectaris, adores, æterno Patri offeras cum Sacerdote, propitiationis & ſalutis victimam; ut Deum benedicas & laudes. *Et venit in Spir. in Tem-*

plum. ... Et ipſe accepit eum in ulnas ſuas, & benedixit Deum. Chriſtum in ulnas ſuas accipere nihil Simeoni profuiſſet, niſi ipſum corde geſtaſſet.

29. „ Nunc dimittis, ſervum tuum, Do-„ mine, ſecundum verbum tuum in pace: „ quia viderunt oculi mei ſalutare tuum". Si quis jacturam fieri arbitratur (*S. Chryſ. hom. de Occurſu Dom.*) cum ex hac vita diſceditur, hic nondum in fide perfectus eſt, juſtus cupit corporeæ carcere molis ac fragilitatis exſolvi, cupit diſſolvi & eſſe cum Chriſto: quod multo melius eſſe fide intelligit. Ejus eſt mortem timere, qui ad Chriſtum nolit ire: ejus eſt ad Chriſtum nolle ire, qui ſe non credat cum Chriſto incipere regnare. Non ſic Simeon qui vere juſtus fuit, qui fide plena Dei præcepta ſervavit; cui cum divinitus reſponſum fuiſſet, quod non ante moreretur quam Chriſtum vidiſſet, & Chriſtus infans in templum cum matre veniſſet; agnovit in Spir. natum eſſe jam Chriſtum, de quo ſibi fuerat ante prædictum, quo viſo ſcivit ſe cito moriturum (*S. Cypr. l. de mortal.*). Lætus itaque de morte jam proxima, & de vicina accerſitione ſecurus, accepit in manus Puerum, & benedicens Deum, exclamavit & dixit: *Nunc dimittis Servum tuum, Domine, ſecundum verbum tuum in pace &c.* Probans ſcilicet atque conteſtans, „ Tunc eſſe ſervis „ Dei pacem, tunc liberam, tunc tranquil-„ lam quietem, quando de iſtis mundi tur-„ binibus extracti, ſedis & ſecuritatis æter-„ næ portum petimus, quando expuncta hac „ morte ad immortalitatem venimus; illa „ eſt enim noſtra pax, illa fida tranquilli-„ tas, illa ſtabilis & firma, & perpetua ſecu-„ ritas".

Nunc dimittis ſervum tuum, Domine, ſecundum verbum tuum in pace &c. Chriſtum videre vehementer optabat S. Senex & tamen ab illo tam cito ſeparari conſentiebat, illi ſecundum divinit., quam ſecundum carnem magis adhærens, per iſtam tranſiens ad illam; & Spir. S. magiſterio edoctus, Chriſtum jam ſecundum carnem non noſſe, aut ei ſenſibiliter adhærere, quod Apoſt. (2. *Cor.* 5. 16.) poſtea profeſſus eſt: *Etſi cognovimus ſecundum carnem Chriſtum, nunc jam non novimus*. Hæc perfectionis regula, quam Verbo caro factum nos docuit, ſe *Viam* dicens, *veritatem & vitam* (*Jo.* 14. 6.). Docuit ante Simeonem ad cor ejus loquens. „ Intelliga-„ mus *& nos* quam nulla res in via tenere „ nos debeat, quando nec ipſe Dominus in „ quantum via noſtra eſſe dignatus eſt, tene-„ re nos voluerit, ſed tranſire: ne rebus tem-„ poralibus, quamvis ab illo pro ſalute no-„ ſtra ſuſceptis & geſtis, hæreamus infirmi-„ ter, ſed per eas potius curramus alacriter, „ ut ad eum ipſum qui noſtram naturam a „ temporalibus liberavit, & collocavit, ad „ dexteram Patris, provehi atque pervehi me-„ reamur" (*S. Aug. de Doct. Chriſt. c.* 34.).

31. „ Quod paraſti ante faciem omnium „ populorum. Lumen ad revelationem Gen-„ tium, & gloriam plebis tuæ Iſrael". C. J. ad ſalutem omnium a Deo paratus & datus. Neque eos quos in cilicio & cinere pœnitentiam acturos ait, ſi apud illos miracula feciſſet, injuſte noluit ſalvos fieri, cum *poſſent ſalvi eſſe ſi vellent*; „ non ex ſe ipſis, ſed „ Deo voluntate eorum in bonum miſericor-„ diter convertente, cui volenti ſalvum fa-„ cere nullum humanum reſiſtit arbitrium: „ quia velle & nolle ſic in volentis vel no-„ lentis eſt poteſtate, ut divinam voluntatem „ non impediat nec ſuperet poteſtatem. *Et* „ Quantælibet ſit voluntates Angelorum vel „ hominum, vel bonorum vel malorum, vel „ illud quod Deus, vel aliud volentes quam „ Deus, Omnipotentis voluntas ſemper invi-„ cta eſt, quæ mala eſſe numquam poteſt; „ quia etiam cum mala irrogat, juſta eſt. „ Deus igitur omnipotens ſive per miſericor-„ diam cujus vult miſereatur, ſive per judi-„ cium quem vult obduret, nec inique ali-„ quid facit, nec niſi volens quidquam facit, „ & omnia quæcumque vult facit" (*S. Aug. in Ench. & alibi*). Salus igitur per Chriſtum parata eſt ante faciem omnium populorum, quia ex omni gente, & ex omni hominum genere, ſexu, profeſſione, Deus per Chriſtum ſalvat quos elegit in ipſo ante mundi conſtitutionem ut eſſent SS. & quia nemo fit ſalvus, niſi quem per Chriſtum ſalvum fieri velit; & ideo ſit rogandus ut velit; quia neceſſe eſt fieri ſi voluerit: quia denique Chriſtus ſanguinem ſuum pro omnibus fudit. „ Ha-„ buit ille ſanguinem unde nos redimeret, „ & ad hoc accepit ſanguinem, ut eſſet quem „ pro nobis redimendi effunderet. Sanguis „ Domini Dei tui, ſi vis, datus eſt pro te: „ ſi nolueris eſſe, non eſt datus pro te..... „ Sanguis Chriſti volenti eſt ſalus, nolenti „ ſupplicium" (*S. Aug. ſer.* 344. *Edit.* PP. *Bened.*). Gentibus ac Judæis ortus eſt Chriſtus, lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. *Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta eſt eis*; ſed Judæi pro maxima parte *dilexerunt tenebras magis quam lucem*; *ipſi fuerunt rebelles lumini*; unde Gentes ad lucem Evang. vocatæ ſunt, & crediderunt in lucem, ut filii lucis eſſent. Chriſtus igitur Iſraelitici populi gloria, ex quo natus eſt, apud quem vi-

xit, prædicavit, miracula fecit: ſed ejuſdem populi dedecus eſt, & condemnatio, quia ab eo repulſus & crucifixus. Timeant Chriſtiani, qui luce Evang. abutuntur, & ſecundum eam non vivunt, mundi & peccati tenebras magis diligentes, ne idem ipſis contingat quod Judæis: ne ab ipſis auferatur regnum Dei, & detur genti facienti fructus ejus (*Matth.* 21. 43.).

33. „ Et erant pater ejus & mater mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo ". Si Maria & Joſeph diſcunt a Paſtoribus & a Simeone, cur tu diſcere dedignaris a Sacerdotibus? Si ſuperioris ordinis & ſanctitatis animas, amplioribuſque Spir. S. donis cumulatas Deus non immediate docet omnia, ſed interdum per alias inferioris longe ſanctitatis & virtutis illuminat, ut Mariam & Joſeph per Paſtores, Zach., Simeonem: cur tu qui nullius es coram Dei meriti, a Paſtoribus Eccl., & viris ſapientia, ſcientia SS. & pietate conſpicuis, refugis audire & diſcere quæ Dei ſunt? Auditum interiorem admove ad ea quæ de Deo dicuntur. Fide attende ad Dei opera, ad C. J. myſteria, & in eis novum ſemper aliquid miraberis, ut ejus magnitudinem, ſanctitatem & miſericordiam, bonitatis divitias, & adinventiones exquiſitas amoris immenſi quo nos dilexit, confitearis & laudes.

34. „ Et benedixit illis Simeon: & dixit „ ad Mariam matrem ejus: Ecce poſitus eſt „ hic in ruinam & in reſurrectionem multorum in Iſrael: & in ſignum cui contradicetur ". In reſurrect. multorum poſitus eſt, in hoc enim a Deo miſſus ut multi in ipſum credant, & qui crediderint, ſalvi fiant, *Ego* (inquit *Jo.* 11. 25. 26.) *ſum reſurrectio & vita: Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet: & omnis qui vivit & credit in me, non morietur in æternum.* Et alibi (*Jo.* 10. 10.). *Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant.* In ruinam vero multorum poſitus, qui in illum non credentes, aut adventus ejus beneficio, ejuſque myſteriis & gratiis abuſi, & ſanguinem teſtam. pollutum ducentes in quo ſanctificati ſunt, inde ſibi ruinam & damnationem arceſſent, unde vitam & ſalutem haurire debuerant. *Si non veniſſem* (inquit *Jo.* 15. 22.) *& locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* Hoc ſenſu a Proph. (*Iſ.* 8. 13. 14. 15.) dictum eſt: „ Dominum exercituum ipſum ſanctificate, ipſe pavor veſter, & ipſe terror „ veſter. Et erit vobis in ſanctificationem, „ in lapidem autem offenſionis & in petram „ ſcandali duabus domibus Iſrael, in laqueum „ & in ruinam habitantibus Jeruſalem. Et „ offendent ex eis plurimi, & cadent, & „ conterentur, & irretientur & capientur ". Quo teſtimonio uſus eſt Apoſt. (*Rom.* 9. 30. 31. *& ſeq.*) cauſam docens incredulitatis Judæorum. „ Gentes (*inquit*) quæ non ſectabantur juſtitiam, apprehenderunt juſtitiam: „ juſtitiam autem quæ ex fide eſt. Iſrael vero ſectando legem juſtitiæ in legem juſtitiæ „ non pervenit. Quare? Quia non ex fide, „ ſed quaſi ex operibus: offenderunt enim in „ lapidem offenſionis, ſicut ſcriptum eſt: Ecce pono in Sion lapidem offenſionis, & petram ſcandali: & omnis, qui credit in „ eum, non confundetur ". Domus autem Iſrael appellavit Proph. (*Iſ.* 8.) propter diviſionem regni, & una deſignavit tum domum Ephraim, tum domum Judæ. „ Et hi enim „ & illi progenitorem habuerunt Jacob. Docet autem eos qui Domino crediderint, „ ipſum habere ducem, qui omnes viæ difficultates faciles reddet: incredulos vero tamquam in laqueo quoddam, vel fovea, vel obice, ſecundum Aquilam; vel ſcandalo, „ ſecundum alios, manere in Jeruſalem, ubi „ cos Roman. bellum prorſus atteret, & vel „ ut in laqueo comprehendet. Pro *impotentes* „ *erunt*, Symmachus dixit *offendent*, Aquila *ſcandalizabuntur*. Offendentes enim ad „ Crucem Domini & ceciderunt, & contriti „ ſunt, captique ab hoſtibus, tamquam intra „ rete quoddam comprehenſi in civitate. Quanto graviores pœnas luent Chriſtiani, qui „ vitam non ducunt fidei Chriſti congruentem, quam in baptiſmo ſunt profeſſi; & „ Chriſti Evang. pravis moribus contradicunt "? (*Theodor. in c.* 8. *Iſ.*) *Et in ſignum cui contradicetur..... Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Si Chriſtus in ſignum contradictionis poſitus eſt, ne conturbentur qui Chriſto ſincere ſerviunt, ſi eis a mundo, id eſt, ab hominibus qui diligunt mundum, vel a fictis & falſis fratribus, quos in omni ſocietate pati neceſſe eſt, quotidie contradicitur. *Non eſt diſcipulus major domino ſuo. Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur* (*Jo.* 15. 20.). Non conturbentur Paſtores animarum, & evangelici Prædicat., ſi eis contradicitur ab impiis, a peccatoribus cupiditates ſuas præ Dei lege audientibus. *Si ſermonem meum ſervaverunt, & veſtrum ſervabunt.*

35. „ Et tuam ipſius animam pertranſibit „ gladius &c. " B. Virg. animam (*S. Bern. ſer. in hæc verba Apoc.* Signum magnum) vis doloris in Chriſti Paſſione pertranſivit, ut plus quam Martyrem non immerito prædicemus, in qua nimirum corporeæ paſſionis ſen-

ſum exceſſerit compaſſionis affectus. Ut Chriſt. corpore moreretur, fecit charitas, qua majorem nemo habuit: Ut Maria corde commoreretur, fecit & charitas, cui poſt illam ſimilis non fuit. Cogita dolorem Agar cum Iſmaele puero in deſerto errantis, quæ pane & aqua deficientibus, abjectoque filio ſubter arborem dixit (*Gen.* 21.): *Non videbo morientem puerum*, contentaque voce clamavit & flevit. Cogita Sephoram Moyſis uxorem ob filii ſui circumciſionem, vulnuſque acutiſſima petra infanti inflictum gementem, & Moyſi dicentem (*Exod.* 4.): *Sponſus ſanguinum tu mihi es*. Cogita Noemi mortuo marito filiiſque ad ſummam paupertatem redactam, dicentemque amicis mulieribus, *Ne vocetis me Noemi* (*id eſt, pulchram*) *ſed vocate me Mara* (*ideſt amaram*) *quia amaritudine valde replevit me omnipotens* (*Ruth* 1.). Cogita Reſpha, (2. *Reg.* 21.) quæ filiis ſuis a Gabaonitis in monte crucifixis, cilicium ſubſtravit ſibi ſupra petram, ab initio meſſis, donec ſtillaret aqua ſuper eos de cœlo, non dimiſit aves lacerare eos per diem neque per noctem. Cogita vocem in excelſo auditam lamentationis luctus & fletus, Rachel plorantis filios ſuos, & nolentis conſolari ſuper eis, quia non ſunt (*Jer.* 31. 15.): & Mariæ dolorem in Paſſione & morte filii tanto acerbiorem fuiſſe conſidera, quanto major erat vis charitatis qua ſuum Deique Filium diligebat mater SS. Amiſſum uno funere ſponſum parentem, Dominum & Filium a Matre quæ ſine viri conſortio concepit, quæ totam corporis ſubſtantiam ſola Filio miniſtravit; quæ infinitam ejus excellentiam, bonitatem, ſanctitatem, beneficentiam erga Judæos mortis ejus auctores optime novit, expende, & vide ſi eſt dolor ſimilis B. Virg. Mariæ dolori. Sic ſumma gaudia quæ partus tempore perſenſit, & quibus cumulata eſt videns honores Filio ſuo ab Angelis, a Paſtoribus, a Magis, a S. Sene volente Deo delatos, excepit prædictio & denunciatio doloris acerbiſſimi, quem in ejus Paſſione ac morte paſſura erat. Ita cum electis ſuis & amicis agit Deus, eorumque gaudia tribulationibus, amaritudinibus, lachrymiſque miſcet.

Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Gladius verbi Dei, quem C. J. venit mittere in terram, pertranſit animas electorum, eaſque a rerum terrenarum amore ſeparat, amoremque proprium & cupiditates in illis interficit. „ Vivus eſt enim ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens uſque ad diviſionem animæ & ſpiritus, compagum quoque & medullarum & diſcretor cogitationum & intentionum cordis “ (*Heb.* 4. 12.). Sic probantur qui ex Deo ſunt, ſic revelantur ex multis cordibus cogitationes.

37. 38. *Et erat Anna Prophetiſſa .... Quæ non diſcedebat de templo, jejuniis et obſecrationibus ſerviens nocte ac die. Et hæc, ipſa ſuperveniens, confitebatur Domino: et loquebatur de illo omnibus qui exſpectabant redemptionem Iſrael.* „ Docet Anna quales deceat eſſe viduas, quæ immaturo mariti obitu deſtituta, maturæ tamen adoream laudis invenit: non minus religionis officio, quam ſtudio caſtitatis inventa. Vidua (*inquit*) 80. & 4. annorum, vidua quæ non diſcederet de templo, vidua quæ jejuniis & obſecrationibus nocte ac die ſerviret. Vides qualis vidua prædicetur, unius viri uxor, ætatis quoque jam probata proceſſu, vivida religioni & effœta jam corpore: *Cui diverſorium in templo, colloquium in prece, vita in jejunio: Quæ dierum noctium. que temporibus indefeſſæ devotioni obſequio, cum corporis agnoſceret ſenectutem, pietatis tamen neſciret ætatem*. Sic inſtituitur a juventute vidua, ſic prædicatur in ſenectute veterana: quæ viduitatem non occaſione temporis, non imbecillitate corporis; ſed virtutis magnanimitate ſervavit “ (*S. Amb. l. de Viduis c.* 4.).

Et vixerat cum viro ſuo annis 7. *a virginit. ſua. Et hæc vidua uſque ad annos* 84. &c. „ Anna univira vidua Ruth bis conjugata beatior fuit, quia & Prophetiſſa Chriſti eſſe meruit: quam credendum eſt, etiamſi filios nullos habuit, quos quidem Script. reticendo reliquit incertum, eo Spir. prævidiſſe Chriſtum ex Virg. proxime venturum, quo potuit agnoſcere & parvulum: unde merito etiam ſine filiis, ſi tamen eos non habuit, ſecundas nuptias recuſavit; quia noverat jam tempus eſſe, quo Chriſto non officio pariendi, ſed ſtudio continendi, nec conjugalibus fetandis viſceribus, ſed caſtificandis vidualibus moribus melius ſerviretur “ (*S. Aug. l. de bono Viduit. c.* 7.).

Non diſcedebat de templo, jejuniis et obſecrationibus ſerviens die ac nocte. Sic in oratione & jejunio perſeverans, Deum promerebatur. Hoc viduarum Chriſtian. exemplar, de quibus Apoſt. (1. *Tim.* 5. & 6.): *Quæ autem vere vidua eſt et deſolata, ſperet in Deum, et inſtet obſecrationibus et orationibus nocte ac die. Nam quæ in deliciis eſt, vivens mortua eſt*. „ Deliciæ igitur ſpirituales deliciis carnalibus in ſancta caſtitate ſuccedant, lectio, oratio, pſalmus, bona cogitatio, bonorum operum frequentatio, ſpes fu-

„ futuri ſæculi, & corſurſum, atque de his „ omnibus gratiarum actio Patri luminum, a „ quo omne datum optimum & omne donum „ perfecte deſcendit. Nam quando pro deli„ ciis nuptarum, quas in carne virorum ha„ bent, aliarum carnalium deliciarum tam„ quam in ſolatium uſus aſſumitur, quid ego „ dicam quæ ſequantur mala, cum breviter „ Apoſt. dixerit, viventem mortuam eſſe vi„ duam, quæ in deliciis vivit "?

40. „ Puer autem creſcebat, & confortabatur plenus ſapientia, & gratia Dei erat „ in illo ". Creſcere vult Chriſt. in membris corporis ſui myſtici, incremento gratiæ & ſanctit., donec occurramus omnes in virum perfectum. „ Veritatem *igitur* facientes in „ charitate, creſcamus in illo per omnia, qui „ eſt caput Chriſtus: ex quo totum corpus „ compactum & connexum per omnem jun„ cturam ſubminiſtrationis, ſecundum opera„ tionem in menſura uniuſcujuſque membri, „ augmentum corporis facit in ædificationem „ ſui in charitate " (*Epheſ.* 4. 15. 16.).

42. „ Et cum factus eſſet annorum duode„ cim, aſcendentibus illis Jeroſolymam ſecun„ dum conſuetudinem diei feſti, conſumatiſ„ que diebus cum redirent, remanſit puer „ Jeſus in Jeruſalem, & non cognoverunt pa„ rentes ejus". SS. animabus ad perfectionem tendentibus, interdum ſe Jeſus abſcondit, eiſque ſenſibiles conſolationes ſubtrahit, illarum ut fidem exerceat, piaque augeat deſideria. *Revertere*, ait ſponſa cœleſtis dilecto ſuo. (*Cant.* 2.) *Ideo* nempe *ſubtraxit ſe, quo avidius revocaretur; teneretur fortius* (*S. Bern. ſer.* 74. *in Cant. et ſer.* 75.). Nec ſtatim atque revocatur, ad ipſam revertitur. *In lectulo meo* (inquit) *quæſivi per noctes quem diligit anima mea, quæſivi illum, et non inveni.* Cur vero non revertitur ad vocem & votum revocantis? *Ut deſiderium creſcat, ut probetur affectus, ut exerceatur amoris negotium.*

44. 45. „ Exiſtimantes autem illum eſſe in „ comitatu, venerunt, iter diei, & require„ bant eum inter cognatos & notos. Et non „ invenientes, regreſſi ſunt in Jeruſalem, re„ quirentes eum. Et factum eſt poſt triduum „ invenerunt illum in Templo ". Quæramus Jeſum ſine mora, fideliter, perſeveranter, in Jeruſalem, in Eccleſia. Tres ſunt cauſæ cur quærentes fruſtrari ſolent, 1. *Cum non in tempore quærunt*: 2. *Aut non ſicut oportet*: 3. *Aut non ubi oportet* (*S. Bern. ib.*). Nullibi melius quæritur quam in Templo, in domo orationis.

46. „ Et factum eſt poſt triduum invene„ runt illum in templo ſedentem in medio „ Doctorum, audientem illos, & interro„ gantem eos ". In medio Doctorum ſedet Jeſus (*S. Greg.* 3. *P. Paſtor.* 26. *et Beda in hunc loc.*) quaſi fons ſapientiæ, ſed quaſi exemplar humilitatis, audire prius, & interrogare Doctores, quam inſtruere quærit indoctos. Ne etenim parvuli a ſenioribus erubeſcant diſcere, & ipſe ob ætatis humanæ congruentiam, hominibus auſcultare non erubeſcit Deus. Ne infirmus docere quis audeat, & ille puer doceri interrogando voluit, qui per Divinit. potentiam verbum ſcientiæ ipſis ſuis doctoribus miniſtravit. C. J. in Evang. ſuo docentem humiliter audiamus, ſimus docibiles Dei. Sacr. Script. cum pietate legamus, & quæ non intelligimus, oremus Deum ut intelligamus: Doctores interrogemus, audiamus Eccl. cui Spir. S. verum Scripturar. ſenſum revelavit. „ In multitudine Presbyterorum prudentium „ ſta, & ſapientiæ illorum ex corde conjun„ gere, ut omnem narrationem Dei poſſis „ audire, & proverbia laudis non effugiant „ a te " (*Eccli.* 6. 35.). Noli contendere verbis, ſed audi primum cum docilitate & pietate; deinde interroga cum modeſtia, non ex curioſitate, ſed ex pio affectu diſcendi cor Dei in verbis Dei. *Audi tacens ſimul et quærens* (*Eccli.* 32. 9.). Et cum didiceris quod ignorabas, Chriſto gratias age, qui te intus docet. „ De univerſis *enim* quæ intel„ ligimus non loquentem qui perſonat foris, „ ſed intus ipſi menti præſidentem conſuli„ mus veritatem, verbis fortaſſe ut conſula„ mus admoniti. Ille autem qui conſulitur, „ docet, qui in interiore homine habitare „ dictus eſt Chriſtus, id eſt, incommutabilis „ Dei virtus atque æterna ſapientia: quam „ quidem omnis rationalis anima conſulit, „ ſed tantum cuique panditur, quantum ca„ pere propter propriam ſive malam, ſive „ bonam voluntatem poteſt " (*S. Aug. l. de Magiſt. c.* 11.).

47. „ Stupebant autem omnes qui eum au„ diebant, ſuper prudentia & reſponſis ejus". Prudentiam & reſponſa pueri Jeſu mirabantur, qui illum Deum eſſe & Dei ſapientiam ac virtutem ignorabant: ſed nobis major eſt admirandi ratio, quod annos 30. latere voluerit, ſapientiamque ſuam propter nos abſcondere. Vitam abſconditam C. J. adoremus, & humilitatis ejus imitatores facti, neſciri & latere magis amemus, quam in publicam lucem prodire; & hominum ſermonibus celebrari.

48. „ Et dixit mater ejus ad illum: Fili, „ quid feciſti nobis ſic? Ecce Pater tuus & „ ego dolentes quærebamus te". Chriſtus amiſſus non invenitur ſine dolore & lachrymis. Amor doloris menſura eſt. Quo magis Deum

amamus, cum dolore majori quærimus. „ Amor (*S. Aug. in* Pſ. 37.) non poteſt eſſe „ ſine dolore. Nam & ille amat & non dolet, qui habet quod amat; qui autem amat, „ & nondum habet quod amat, neceſſe eſt „ ut in dolore gemat. Inde illud in perſona „ Eccl. ſponſa Chriſti in Cant. Cantic. (2. 5. „ & 5. 8.) Quoniam vulnerata charitate ego „ ſum. Vulneratam ſe dixit charitate: amabat enim quiddam, & nondum tenebat; „ dolebat quia nondum habebat. Ergo ſi dolebat, vulnerata erat: ſed hoc vulnus ad „ veram ſanitatem rapiebat. Qui hoc vulnere non fuerit vulneratus, ad veram ſanitatem non poteſt pervenire ".

49. „ Et ait ad illos: Quid eſt quod me „ quærebatis? Neſciebatis quia in his quæ „ Patris mei ſunt oportet me eſſe "? Verbo & exemplo docet nos Chriſtus, Dei cultui, amori, obſequio nihil eſſe præponendum; non humana negotia, non rei familiaris curam, non parentum ſocietatem, utilitatem, conſolationem. Unde alibi ait (*Jo.* 4. 34.): *Meus cibus eſt ut faciam voluntatem ejus qui miſit me*. Ipſe prius obſervare voluit, quod nobis obſervandum poſtea tradidit (*Matt.* 10. 37.): *Qui amat patrem ſuum, aut matrem plus quam me, non eſt me dignus*. Hoc ſcilicet *Unum eſt neceſſarium*; hoc eſt, *omnis homo*, Deum diligere, & mandata ejus ſervare. Diſcant Eccleſ. Viri ſæcularibus negotiis totos & ſemper verſari oportet. *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus*.

51. „ Et deſcendit cum eis, & venit Na„ zareth, & erat ſubditus illis ". Exempla pietatis agnoſce (*S. Amb. in hunc loc. Origen. hom.* 20. *in Luc.*). Diſce quid parentibus debeas C. J. exemplo, reverentiam, nec ſolum parentibus ſecundum carnem, ſed Superioribus qui nobis ſunt inſtar patrum. Si Jeſus Filius Dei ſubjicitur Joſeph & Mariæ, ego non ſubjiciar Epiſc., qui mihi a Deo ordinatus eſt pater? Non ſubjiciar Presbytero, qui mihi dignatione Domini præpoſitus eſt? Intelligat Joſeph quia major ſe erat Jeſus qui ſubjiciebatur ſibi, & ſciens Majorem eſſe ſubjectum, trepidus moderabatur imperium. Videat ergo unuſquiſque, quod ſæpe melioribus præpoſitus fit inferior, & nonnumquam accidat ut ille qui ſubjectus eſt, melior ſit eo qui ſibi videtur eſſe præpoſitus. Quod cum intellexerit dignitate ſublimior, non elevabitur ſuperbia ex eo quod major eſt; ſed ſciet ita ſibi meliorem eſſe ſubjectum, quomodo & Jeſus ſubjectus fuit Joſeph.

Et erat ſubditus illis. Quis? quibus? Deus hominibus; „ Deus (inquam) cui Angeli ſub„ diti ſunt, cui principatus & poteſtates obe„ diunt, ſubditus erat Mariæ: nec tantum „ Mariæ, ſed etiam Joſeph propter Mariam. „ Mirare ergo utrumlibet, & elige quid am„ plius mireris, ſive Filii benigniſſimam di„ gnationem, ſive Matris excellentiſſimam di„ gnitatem. Utrimque ſtupor, utrimque mira„ culum. Et quod Deus fœminæ obtempe„ ret, humilitas abſque exemplo; & quod „ Deo fœmina principetur, ſublimitas ſine „ ſocio. Diſce homo obedire, diſce terra ſub„ di, diſce pulvis obtemperare. Deus ſe hu„ miliat, & tu te exaltas? Deus ſe homini„ bus ſubdit, & tu dominari geſtiens homi„ nibus, tuo te præponis Auctori? .. Quo„ ties hominibus præeſſe deſidero, toties Deum „ meum præire contendo, & non ſapio ea „ quæ Dei ſunt. De ipſo namque dictum eſt: „ *Et erat ſubditus illis*. Si hominis imitari „ dedignaris exemplum, certe non erit tibi „ indignum ſequi Auctorem tuum. Si non „ potes forſitan ſequi eum quocumque ierit, „ dignare vel ſequi quo tibi condeſcendit. „ Si non potes ſublimem incedere ſemitam „ virginitatis, ſequere vel Deum per tutiſſi„ mam viam humilitatis ". (*S. Bern. hom.* 1. *in Ev. Miſſus eſt.*)

CAPUT III.

Senſus Litteralis.

1. 2. „ ANno autem 15. Imperii Tib. Cæſ. „ procurante Pontio Pil. Judæam, „ Tetrarcha autem Galilææ Herode, Philip„ po autem fratre ejus Tetrarcha Iturææ & „ Trachonitidis regionis, & Lyſania Abili„ næ Tetrarcha, ſub Princip. Sacerdotum „ Anna & Caipha: factum eſt verbum Do„ mini ſuper Joa. Zach. filium, in deſerto ". Quia religionis inſtar eſt fidem de temporibus aſſerere, (ut ait alicubi Tertull.) S. Luc. ut fidem Hiſt. Evangel. conciliet, epochas omnes accurate notat, & non modo Imper. ſed Principum ſubalternorum & Magiſtratuum, nec non Sacerdotum qui Judæis præerant, cum Joa. Chriſti Præcurſor miniſterium ſuum obire cœpit. Is erat annus Imperii Tib. Cæſ. qui Auguſto ſucceſſit, 15 Regem præter Cæſarem Judæi non habebant, Judæa jam redacta in Provinciam, & Syriæ attributa. Judæam ſtricte ſumptam, prout a Galilæa diſtinguitur, poſt mortem Herodis, ex ejus teſtamen. & Cæſ. Auguſti beneficio, ethnarchiæ nomine obtinuerat Archelaus filius: quo relega-

legato Viennam Galliæ urbem, Pontius Pil. Tib. Imp. vice ac nomine hanc Provinciam procurabat ac moderabatur ut Præſes ſub Præf. Syriæ, cum gladii poteſtate. Reliquæ terræ promiſſæ partes ſubalternis parebant Dominis ſeu Tetrarchis, ſub ſupremo Imp. dominio principalem quidem, ſed tamen precariam exercentibus in ſua ditione poteſtatem. *Galilææ Tetrarcha* erat *Herodes* Antipas, Herodis magni filius, ad cujus Tetrarchiam Peræa etiam pertinebat. *Philippus* Herodis Magni filius alter, Antipæ frater, *Tetrarcha Iturææ*, quæ Batanæam & Auranitidem complectebatur, & *Trachonitidis*. Patrem Tetrarchiæ Zenodori Joſeph. addit. Abilinæ, dictæ ab urbe Abila in monte Libano ſita, quæ pars principalior fuiſſe videtur poſſeſſionis Zenodori, *Tetrarcha* erat, ſed Dynaſta *Lyſaniæ*, alterius forte Lyſaniæ nepos, cujus meminit Joſeph. (*l.* 15. *Antip. c.* 13. & *l.* 19. *c.* 4.)

Sub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha. Pontific. Max. tunc fungebatur Caiphas, teſte Joſeph. ſed Annam Caiphæ ſocerum, ſummæ auctoritatis virum, patre Pontifice genitum, & ante Caipham Pontific. Max. functum S. Luc. adjunxit, & Sacerdotum Principem pariter nominavit; ſicut & Joſeph. ſemel functos Pontificatu ſolet *Summos Pontifices* appellare. Nec improbabilis eſt eruditorum quorumdam Interpretum conjectura, eo tempore quo omnia vænalia erant apud Rom. Judæoſque, Pontifices contra Dei inſtitutionem crebro fuiſſe mutatos, & duos interdum fuiſſe, qui alternis annis ſummo Pontific. fungerentur. Idque indicare S. Joa. ubi ait: (*Jo.* 11. 49. & 18. 13.) *Unus autem ex ipſis Caiphas nomine, cum eſſet Pontifex anni illius*, &c. & alio in loco: *Et adduxerunt eum ad Annam primum; erat enim ſocer Caiphæ qui erat Pontifex anni illius*.

Factum eſt verbum Domini ſuper Joa. Zach. filium in deſerto. Joa. Zach. filius, qui in deſerto verſabatur, Præcurſoris muneri ſe præparans, miſſus eſt, & mandatum accepit a Deo prædicandi ac baptizandi.

3. *Et venit in omnem regionem Jordanis*, id eſt in regionem circa Jordanem ſitam, *prædicans Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum*. Confer cum Matth. 3. & Marc. 1.

4. *Sicut ſcriptum eſt in Lib. Serm.* (*Iſ.* 40. 5.) *Proph. Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini rectas facite ſemitas ejus*: complanate vias per quas venturus eſt.

5. *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aſpera in vias planas*. De Judæorum reductione ex captivit. Babylonica auctore Cyro Perſ. Rege, ſecundum litteram intelligitur hæc Iſa. Prophetia typice vero de Chriſto univerſum hominum genus a diaboli & peccati ſervitute liberaturo. Metaphorica autem locutio eſt a Regum conſuetudine derivata, qui quoties, cum exercitu præſertim iter faciunt, præmittuntur qui vias complanent, ſolident, æquent, & per devia compendium faciant, ne quid itineri obſtet, aut moram faciat. Sic venturo Chriſto viam per pœnitentiam, ceteraſque virtutes ac bona opera parandam Joa. monebat; ut nulla pravitate affectuum, nulla aſperitate morum, nulla fœditate vitiorum, nullo ſuperbiæ tumore, nulla puſilli animi abjectione ac deſperatione, nulla virtutum vacuitate offenderetur.

6. *Et videbit omnis caro ſalutare Dei*. Omnis homo corporeis oculis ſalutis Auctorem a Deo miſſum conſpiciet.

7. 8. 9. „ Dicebat ergo ad turbas, quæ „ exibant ut baptizarentur ab ipſo: Genimi„ na viperarum, quis oſtendit vobis fugere „ a ventura ira? Facite ergo fructus dignos „ pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Pa„ trem habemus Abraham. Dico enim vo„ bis, Quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis „ ſuſcitare filios Abrahæ. Jam enim ſecuris „ ad radicem arborum poſita eſt. Omnis er„ go arbor non faciens fructum bonum, ex„ cidetur & in ignem mittetur “. Confer cum Matth. c. 3. ubi hæc interpretati ſumus.

10. *Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus?* Interrogabant eum quid facto eſſet opus, ut dignos pœnitentiæ fructus facerent, & vitarent excidium iramque venturam.

11. *Reſpondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet eſcas, ſimiliter faciat*. Commune omnibus dat præceptum, ut ex ſuperfluis ſuis, ſeu veſtimentis, ſeu cibis, pauperum inopiæ ſuccurrant; ne putent ablutionum & victimarum cæremoniis, aliiſque id genus ritibus ſe poſſe evadere iram divinam, ſed verisanimi virtutibus, & præcipue *charitate*, quæ *operit multitudinem peccatorum*. (1. *Petri* 4. 9.) Simile conſilium Nabuchodonoſor Regi dedit Dan. (4. 24.) *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tua miſericordiis pauperum: forſitan ignoſcet delictis tuis*: Quicquid corpori noſtro tegendo ſufficere poteſt, (*S. Hier. Ep. ad Hedib. Q.* 1.) & humanæ ſuccurrere imbecillitati, hoc una tunica; & quicquid in præſentibus alimentis neceſſarium eſt, hoc unius diei victus appellatur.

12. 13. *Venerunt autem & Publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Ma-*

gister, quid faciemus? At ille dixit adeos: Nihil amplius quam quod constitutum est vobis faciatis. Judæi Roman. socii in exactione tributorum Cæs. vel publici redempt. ad Joa. accedentes ut baptismo pœnitentiæ initiarentur, interrogarunt quid facto esset opus ad iram Dei fugiendam. Respondit divinus Præcursor: Nihil amplius exigatis, quam quod vobis a Principe constitutum est. Publicorum redemptionem non prohibet sed exactiones illicitas, rapinam, injurias.

14. *Interrogabant autem eum & milites, dicentes, Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris.* Judæi, qui vel Herodi Antipæ, vel Philip. Tetrarchis, vel Rom. militabant, in præsidiis præsertim, ubi salva religione tutius militiam profitebantur, Joa. pariter interrogabant quid agere deberent ad iram Dei fugiendam. Respondit S. Præcursor: *Neminem concutiatis*, id est, vi ac terrore pecuniam aut quid simile ne alicui extorqueatis: *Neque calumniam faciatis*, falsa crimina impingendo tamquam insidiatoribus, aut fautoribus hostium, aut constitutorum subsidiorum fraudatoribus, &c. Solent milites interdum injuriis causas aliquas, quantumvis falsas atque absurdas prætexere, ut Provinciales impune opprimant. *Et contenti estote stipendiis vestris*, obsoniis, seu annonæ præbitione, secundum Text. Græcum, quo nomine omnia præmia militibus publicitus constituta significantur.

15. *Existimante autem populo*, sive *exspectante* (secundum vim Græci Textus id est, exspectatione dubitationeque suspenso, *& cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joa. ne forte ipse esset Christus.* (Id enim ut suspicarentur, ejus sanctitas, admirabilis vitæ ratio, & officium baptizandi permovebat). Unde & Senat. Judæorum, Populi sermonibus excitati, Legatos ad illum miserant interrogaturos quis esset, ut narrat S. Evang. Jo. (1.19.)

16. 17. „ Respondit Jo., dicens omnibus: „ Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus: Ipse „ vos baptizabit in Spir. S. & igni: cujus „ ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni „ inextinguibili". Confer cum Matth. 3. nostrumque ad illud caput comment. vide. *Veniet fortior me*, incomparabiliter major dignitate, efficacia doctrinæ, sanctitate, miraculis, baptismi virtute, divina omnipotentia, novæ Legis quam latarus est, regnique spiritualis duratione. Ille vos baptizabit & purgabit in Spirit. S., qui *ignis* est, seu charitas, & quem sub ignis specie mittet. Non in aqua sola, ut ego, sed *in aqua & spiritu* vos baptizabit. Quid autem ventilabri, areæ, tritici, paleæ, horrei metaphora significet, ad Matthæi c. 3. exposuimus. Eruditis quibusdam Interpr. videtur areæ nomine Judaicam Synagogam intelligi, de qua apud Is. (21.10.) dicitur: *Tritura mea, & filii areæ meæ, quæ audivi a Domino exercituum Deo Israël, annunciavi vobis.* Nomine ventilationis, excidium Urbis Jerusalem ac Templi, gentisque ruinam, ac dispersionem, secundum illud Jer. (15. 17.): *Et dispergam eos ventilabro in portis terræ: interfeci & disperdidi populum meum, & tamen a viis suis non sunt reversi.* Ita v. 17. S. Lucæ cohærere notant cum 7. & 9. de ira Genti illi superventura, & de securi ad radicem arborum posita. Nomine tritici intelligunt electos, quos in Eccl. suam, deinde in cœlum, velut in horreum Christus congregabit: nomine palearum reprobos, quos in ignem æternum mittet.

18. *Multa quidem & alia exhortans evangelizabat populo.* His verbis argumentum Prædicat. S. Jo. compendio se narrasse Evangelista significat.

19. *Herodes autem*, Antipas, Herodis magni filius, frater Philippi, *Tetrarcha, cum corriperetur ab illo*, scilicet a Joa. *de Herodiade uxore fratris sui* Philippi, quam eo vivente duxerat, repudiata uxore legitima Aretæ filia: cum (inquam) de adulterio & incestu publice, *& de omnibus malis quæ fecit*, a S. Præcurs. corriperetur *Herodes: adjecit & hoc super omnia, & inclusit Joa. in carcere.* Priora scelera novo hoc scelere cumulavit. Confer cum *Matth.* 14. *v.* 8. *& seq. & Marc.* 6. 17. *& seq.* Hæc eo quo gesta sunt ordine temporis a S. Luc. non commemorari, manifestum est.

Carcerem Herodianum, quo Joa. inclusus est, Evang. noster commemorat, sicut Matt. & Marc. alia enim Joa. vincula non noverat, quæ modernus novæ Concord. Evangelist. Auctor confinxit. Ea vero servato temporis ordine commemorat, ut jam monui: & interdum ab Evangel. res gestas narrari non servato tempor. ordine (quod & a profanæ Hist. Script. fieri solitum est S. Aug. observat L. 2. de Cons. Evangel. c. 5. „ Cognoscendum est (*inquit*) quod deinceps ad „ cetera talia valeat, ne similiter moveant „ animumque conturbent, sic unumquemque „ Evangel. contexere narrationem suam, ut „ tamquam nihil prætermittentis series di„ gesta videatur; tacitis enim quæ non vult

„ dice-

„ dicere, ſic illa quæ vult dicere, illis quæ „ dicebat adjungit, ut ipſa continuo ſequi vi„ deantur: ſed cum alter ea dicit quæ alter „ tacuit diligenter ordo conſideratus indicat „ locum ubi ea potuerit, a quo prætermiſſa „ ſunt, tranſilire, ut ea quæ dicere intende„ rat ita ſuperioribus copularet, tamquam „ ipſa nullis interpoſitis ſequerentur “.

21. *Factum eſt autem cum baptizaretur omnis populus*, id eſt, Judæi omnium ordinum viri: *& Jeſu baptizato, et orante*, non non ex neceſſitate, ſed exempli cauſa, ut omnium juſtitiam impleret *apertum eſt cœlum*, aereum ſcilicet, id eſt, nubes ſciſſæ ſunt ac diviſæ.

22. *Et deſcendit Spir. S. corporali ſpecie ſicut columbam in ipſum; et vox de cœlo facta eſt; Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi*. Vide Matt. 3. 16. 17. Deſcendit autem Spir. S. in Jeſum, ſub ſigno ſenſibili, 1. propter ipſum ut eo inauguratus & unctus, Sanctus, Sacerdos, Rex, & Proph. ſignificaretur, & in eo impletas eſſe Prophetias palam declararetur. Confer cum Iſ. 11. 1. & 2. „ Et egredietur virga de radice Jeſ„ ſe, & flos de radice ejus aſcendet. Et re„ quieſcet ſuper eum Spir. Domini, Spir. ſa„ pientiæ & intellectus, Spir. conſilii & for„ titudinis, Spir. ſcientiæ & pietatis, & re„ quieſcet ſuper eum Spir. timoris Domini. „ *Et c.* 61. 1. Spir. Domini ſuper me, eo „ quod unxerit Dominus me: ad annuntian„ dum manſuetis miſit me, ut mederer con„ tritis corde, & prædicarem captivis indul„ gentiam, & clauſis apertionem “. 2. Propter Joa. deſcendit, ut eo indicio Chriſtum cognoſceret, quem antea ex vultu non noverat, & de illo teſtimonium perhibere poſſet, dicens: „ Quia vidi Spir. deſcendentem, „ quaſi columbam de cœlo, & manſit ſuper „ eum. Et ego neſciebam eum, ſed qui mi„ ſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: „ Super quem videris Spir. deſcendentem & „ manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat „ in Spir. S. Et ego vidi, & teſtimonium „ perhibui, quia hic eſt Filius Dei “. 3. Ut myſterium Trinitatis quod in mundi creatione obſcurius fuerat revelatum, initio novi mundi & novæ Legis manifeſtius patefieret.

23. *Et ipſe Jeſus erat incipiens quaſi annorum* 30. *ut putabatur filius Joſeph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat*. Verbum illud, *incipiens*, ad annos ætatis minime refertur, quaſi Chriſtus 30. ætatis annum tunc ingrederetur, cum a Joa. baptizatus eſt, ſed ad miniſterium Chriſti qui tunc incipiebat palam prodire, & Meſſiam agere, ut notarunt S. Juſtin. in Dial. cum Tryph. Origen. Beda, Euthyhm. & alii; ac fere plerique omnes viri eruditi conſentiunt. Quin & ipſe Luc. *Act.* 1. 22. ſatis mentem ſuam aperit, ubi de vita publica & miniſterio Jeſu loquens, eodem verbo utitur: *Incipiens* (inquit) *a baptiſmate Joa.* Quod vero ſpectat annum quaſi 30. hic notatum, non determinatur præciſe his verbis, *quaſi annorum* 30. quotum ageret annum ætatis Jeſus, cum baptizatus eſt. Illa enim particula, *quaſi*, aliquam ſemper permittit libertatem cum additur numeris, præſertim rotundis, alioqui fruſtra apponeretur. Sic cum apud Matth. c. 17. & apud Marc. c. 9. legas, Chriſtum *poſt dies* 6. ab inſtituto ſcilicet ſermone, eſſe transfiguratum, Luc. tamen hac iterum uſus particula, refert id factum eſſe poſt hæc verba, *quaſi dies* 8. Unde non tam certum ætatis C. J. annum hic præciſe definire voluiſſe videtur S. Luc. quam illam decadem a qua tum propius aberat Chriſt., indicare. Sane quam ſit uſitatum rotundo numero utentibus, aliquos annos omittere, nemo ambigit. Id autem præcipue ab Auctoribus ſacris uſurpatum S. Aug. obſervat Q. 47. in Exod. „ Script. (*inquit*) ſolet tempora ita nuncupare, ut „ quod de ſumma paulatim aut excedit, aut „ infra eſt, non computetur “. Hic itaque locus non cogit ut Jeſum annos præciſe 30. & non paulo plures natum fuiſſe credamus, cum ſuum obire miniſterium incœpit.

Qui fuit Heli, qui fuit Mathat, Joſeph filium Jacob Matth., filium Heli appellat Luc. quos ita conciliant Interpr. Julium Afric. (*Ep. ad Ariſtidem*,) Euſeb. (*l.* 1. *Hiſt. Eccleſ. c.* 7.) SS. Aug. (*l.* 2. *de conſ. Ev. c.* 3. *Et* 2. *Retract. c.* 7.) & Hier. (*in c.* 1 *S. Matt.*) ſecuti, ut alter ſecundum naturam, alter ſecundum Legem ei pater fuerit. Jacob ſcilicet & Heli fratres uterinos fuiſſe, illum filium naturalem Mathan ex Eſtha conjuge, iſtum filium naturalem Heli ex eadem. Cum autem Heli mortuus eſſet ſine liberis viduam ejus uxorem duxiſſe Jacob ad ſuſcitandum ſemen fratri ſuo; ex quo conjugio natus eſt Joſeph filius naturalis Jacob & filius legalis Heli. Syſtemati ſuo fidem conciliat African. ex veteri Tradit. quam ſe accepiſſe ſcribit ab iis qui orti erant ex J. C. Domini noſtri cognatione. Adverſus tam graves AA. & tam antiquam Tradit. audiendi non videntur recentiores quidam Interp. (*S. Ambr. l.* 3. *in Luc.* &c.) qui naturalem ſucceſſionem a Luc. legalem a Matth. exhiberi putant, quia Luc. ſcribebat Gentibus, quibus minus nota erat legalis ſucceſſio, Matth. vero Hebræis, quibus magis accommodata erat genealogia legalis. Humanas enim rationes in ſcribenda

Chri-

Chriſti geneal. non attendiſſe SS. Evangel. ſed unum S. Spir. afflatum ſecutos, perſuaſum habere debent Chriſtiani, & humiliter fateri ſe ignorare cur hunc vel illum ſcribendi ordinem SS. Evangel. ſecuti ſint, cur hic legalium, ille naturalium parentum ſeriem exhibuerit. Sane hæc verba, *Jacob genuit Joſeph*, naturalem; hæc vero, *Jeſus ut putabatur filius Joſeph, qui fuit Heli, qui fuit Melchi*, legalem ſucceſſionem exprimunt, ut Julius Afric. obſervavit. „ Neque enim (*inquit*) „ poterat diſertius exprimi illa generandi ratio quæ eſt ſecundum Legem “. Ceterum omnes quos recenſet S. Luc. patres legales non ſunt, ſed ſecundum naturam plerique, ut David pater Nathan, quem ex Betſabee genuit, ſicut & Salomonem; Jeſſe pater David, Booz pater Obed quem ex Ruth Moabitide genuit, idemque patet in ſequentibus generationibus uſque ad Adamum.

24. 25. *Qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Janne, qui fuit Joſeph; qui fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Heli, qui fuit Nagge*. Cum S. Iren. (*l.* 3. *c.* 33.) in Geneal. Domini ſecundum Luc. generationes dumtaxat 72. agnoſcat, & nunc 76. numerentur; cum aliunde Julius Afric. nullum inter Joſeph, Heli & Melchi, gradum intermedium recenſeat, ſed Joſeph Heli, hunc Melchi fuiſſe filium ſcribat, ſine ulla vel Mathat, vel Levi mentione; recentiores quidam audaciori conjectura putant duos illos Levi & Mathat in Text. S. Luc. inſertos eſſe a Librariis. Sed S. Hier. qui Novum Teſt. juſſu Damaſi Græcæ fidei reddidit Mathat & Levi in S. Lucæ textu agnovit & ſervavit: & S. Aug. (*l.* 2. *de conſ. Ev. c.* 5. & 6.) 77. *perſonas, ſecundum generationes quas Luc. ſecutus eſt, inveniri* docet; & *Lucam a Domino uſque ad David* 43. *generationes enumerare*: Quod conſtare non poſſet, ſi Mathat & Levi expungerentur. Quamquam & S. Iren. numerus conſtare poteſt, ſi verba ejus excluſive accipiantur, non connumeratis terminis duobus, Chriſto & Adamo, Joſeph etiam prætermiſſo & parentheſi incluſo, ut ſic intelligenda ſit genealogica S. Luc. deſcriptio: *Jeſus* (qui *putabatur filius Joſeph*) erat filius Heli, *qui fuit Mathat, qui fuit Levi*, & expuncto *Kainan*, quem expungendum in Luc., ceu intruſum, doctiores ex Script. Vet. Teſt. probant. Videri poteſt Spanhem. Dubio Evangel. 24. cujus licet Heterodoxi non poſſum quin modeſtiam hoc loco commendem. „ Solis (*inquit*) homi„ num ſuffragiis nihil in S. Script. loco mo„ vendum. Et ſane ſine Moyſis & Scripto„ ris Paralip. auctoritate nec Kainan excen„ turiandus fuiſſet. Religioſe enim in reli„ gioſis verſandum & ſumma reverentia ad„ hibenda circa ea quæ Dei majeſtatem no„ bis repræſentant “.

26. 27. *Qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiæ: qui fuit Semæi, qui fuit Joſeph, qui fuit Juda, qui fuit Joanna, qui fuit Reſa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri*. An Salathiel & Zorobabel de quibus S. Luc. diverſi ſint a Salathiele & Zorobabele, de quibus S. Matth. an iidem ſint apud utrumque Evangel. & linea utraque Salomonis & Nathanis coaluerit ſive per nuptias, ſive aliqua alia ratione legali, in Salathiele vel Zorobabele: poſt Zorobabelem vero rurſus decuſſetur, & S. Matth. texat geneal. Joſeph ex Abiud filio Zorobabelis, S. Luc. ex Reſa filio Zorobabelis altero, anceps quæſtio, circa quam variæ ſunt Interpr. ſententiæ. Diverſos Salathieles & Zorobabeles fuiſſe, nullum argumentum ſolide probat. In rebus autem tanti momenti ſuis nimium indulgendum non eſt conjecturis.

28. 29. 30. 31. „ Qui fuit Melchi, qui fuit „ Addi; qui fuit Coſan, qui fuit Elmadan, qui „ fuit Her, qui fuit Jeſu, qui fuit Eliezer, qui „ fuit Jorim, qui fuit Mathat qui fuit Levi, qui „ fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit Joſeph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim, qui „ fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Matha, qui fuit Nathan, qui fuit David“. Stemma genealogicum J. C. ex Davide pariter ducunt SS. Matth. & Luc. ſed per diverſam lineam; Matth. per Salomonem; Luc. per Nathan Salomonis ex eodem patre eademque matre fratrem.

32. 33. 34. 35. 36. „ Qui fuit Jeſſe, qui „ fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Sal„ mon, qui fuit Naſſon, qui fuit Aminadab, „ qui fuit Aram, qui fuit Eſron, qui fuit „ Phares, qui fuit Judæ, qui fuit Jacob, „ qui fuit Iſaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit „ Thare, qui fuit Nachor, qui fuit Sarug, „ qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit „ Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainan, „ qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit „ Noe, qui fuit Lamech “. Sale ab Arphaxad immediate genitum, conſtat ex Hebræo fonte *Gen.* 10. *v.* 24. & 1. *Paral. c.* 1. *v.* 18. inſitus itaque eſt *Kainan* aliena manu ex corrupta Verſione LXX. Interpr. Abeſt non ſolum ab Hebraico Textu, ſed a Samaritano, & a Chaldaicis Paraphr. a Vulg. Verſione Gen. & Paralip. nec apud Joſeph. occurrit. Vide Differt. noſtram 4. in Hiſt. Vet. Teſt. 2. Mundi Ætatis.

37. 38. *Qui fuit Mathuſale, qui fuit Henoc, qui fuit Jared, qui fuit Cainan, qui fuit*

fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei. S. Matth. ab Abrahamo deſcendit ad J. C. S. Luc. a C. J. aſcendit ad Adamum: quia Matth. propoſitum erat oſtendere Chriſtus eſſe filium Abrahami & Davidis antonomaſtice, adeoque verum Meſſiam, cum promiſſio Adamo in genere data, poſt ad ſemen Abrahæ & familiam Davidis fuerit reſtricta a Deo. Luc. vero Chriſti geneal. aſcendendo perduxit ad Adamum, ut doceret beneficia Meſſiæ non ſolum pertinere ad Abrahamum, & ejus poſteros, ſed ad ipſum etiam Adamum, cui prima promiſſio facta fuit. 2. id a Luc. factum, ut ſuppleret quod prætermiſſum fuerat a Matth. & perfectam omnibus modis geneal. Chriſti texeret, primique ac ſecundi Adami originem referret ad Deum, a quo ille creationem temporariam, iſte per generationem æternam, & miſſionem œconomicam in plenitudine temporis. „ De ipſo Adam, qui juxta Apoſt. fi„ guram accepit Chriſti, quid pulchrius po„ tuit convenire, quam ſacroſan. generatio „ a Dei Filio inciperet, & uſque ad Dei fi„ lium deduceretur: creatuſque præcederet „ in figura, ut natus in veritate ſequeretur: „ ad imaginem factus præiret, propter quem „ Dei imago deſcenderet " ?

Non mirum autem quod ab Abraham plures ſecundum Luc. generationes ſint uſque ad Chriſtum, pauciores ſecundum Matth. cum aliæ ſint in utroque ſtemmate genealogico perſonæ. Poteſt enim fieri ut alii longævam tranſegerint vitam, alterius vero generat. viri immatura ætate deceſſerint; cum videamus complures ſenes cum ſuis nepotibus vivere, alios vero viros ſtatim filiis obire ſuſceptis.

Quamquam vero eruditis quibuſdam viris viſum ſit Luc. Mariæ geneal., Matth. Joſephi texere; & *Heli* quidem ſit ac *Eliakin* ſeu *Joachim*, patrem fuiſſe naturalem B. Virg., civilem Joſephi, utpote generi, ratione veri Matrim. cum Maria contracti, & hac facta hypotheſi facilior appareat utriuſque Evangel. conciliatio, novæ tamen ex adverſo difficultates occurrunt: nec videtur Luc. contra conſuetudinem egiſſe Scriptur. geneal. fœminarum numquam texentium ut viri alicujus gens oſtendatur. Et hac in re, ut in ceteris, veteres ſequi malim quam recentiores AA. „ Cur Joſeph magis quam Mariæ gene„ ratio deſcribatur (*inquit S. Ambr. l. 3. in* „ *Luc.*) cum Maria generaverit Chriſtum, „ & Joſeph a generat. Domini videatur alie„ nus, dubitare poſſemus, niſi conſuetudo „ nos inſtrueret Scriptur., quæ ſemper viri „ originem quærit ..... Viri enim perſo„ na quæritur, qui etiam in Senatu & re„ liquis Curiis civitatum generis aſſerit di„ gnitatem ..... Noli mirari quod Joſeph „ origo deſcripta eſt. Etenim ſecundum car„ nem natus, uſum debuit ſequi carnis: „ & qui in ſæculum venit, ſæculi debuit mo„ re deſcribi; maxime cum in Joſeph origi„ ne etiam origo ſit Mariæ. Nam cum vir „ juſtus fuerit Joſeph, utique ex Tribu ſua „ & ex patria ſua (*ſeu familia*) accepit u„ xorem: nec potuit juſtus facere contra id „ quod Lege præſcriptum eſt ". Uterque igitur Evangel. ſtemma genealogicum Joſeph exhibet, non Mariæ Virg. Nec aliena a Chriſto cenſenda eſt origo Joſephi, cum natus ſit Chriſtus ex ea quam Joſeph. duxerat uxorem ex eadem Tribu & familia David.

SENSUS MORALIS.

1. ANNO 15. *Imperii Tib. Cæſ.*, &c. *Factum eſt Verbum Domini ſuper Jo. Zach. filium in deſerto.* Quo tempore Chriſti Præcurſor miniſterii ſui obeundi mandatum a Deo acceperit, memorato Rom. Reipub. Principe, & Judææ Regibus indicat Evang. Quia enim (*S. Greg. M. hom. 20.*) illum præcurrebat & prædicare veniebat Jo., qui & ex Judæa quoſdam, & multo plures ex Gentibus redempturus erat, per Regem Gentium & Principes Judæorum Prædicat. ejus tempora deſignantur. Et in Prophetico quidem ſerm. ſolis Judæis prædicatio ſolum Judæorum Regnum deſcribitur his verbis: *Viſio Iſaiæ, in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, & Ezechiæ Reg. Juda.* At in Evang. quod univerſo mundo prædicandum erat (*Origen. hom. 21. Iſaiæ 1*), Tib. Cæſ. Imper., qui totius orbis Rom. dominus erat, deſcribitur. „ Quia autem Gen„ tilitas colligenda erat, & Judæa pro cul„ pa perfidiæ diſpergenda, ipſa quoque de„ ſcriptio terreni Principatus oſtendit, quo„ niam & in Rom. Repub. unus præfuiſſe „ deſcribitur, & in Judææ Regno per quar„ tam partem plurimi principabantur (*S. Greg. M. ibid.*) ". Voce etenim Redempt. noſtri dicitur (*Luc. 11.*): *Omne regnum in ſeipſum diviſum deſolabitur.* Ad finem ergo regni Judæa pervenerat, quæ tot Regibus diviſa ſubjacebat. Nec ſolum ſub quibus Regibus, ſed & ſub quibus Sacerdotibus prædicare cœperit Jo., notatur, quia illum prænunciabat, qui Rex ſimul erat & Sacerdos.

2. *Factum eſt verbum Domini ſuper Jo. Zach. filium in deſerto.* Factum eſt verbum ut S. Bapt. Jo. pœnitentiam prædicaret. Jo. typus Legis, eo quod *Lex peccatum denuntiare potuit, donare non potuit* (*S. Amb. l. 2. in Luc. n. 68.*), Lex enim unumquemque

qui

qui viam gentium ſequebatur, revocat ab errore, reſtrinxit a crimine; pœnitentiam ſuadet ut gratiam conſequatur. *Lex autem & Proph. uſque ad Jo.* (*Luc.* 16.), Jo. vero prænuntius Chriſti. Ita *Lex Eccl. prænuntia, & gratiæ pœnitentia eſt.* Bene itaque S. Luc. compendio uſus eſt ut Jo. declararet Proph. dicens: *Factum eſt verbum Domini ſuper Jo. in deſerto.* Unum dixit, & omnia declaravit.

Jo. imitentur Sacerdotes & Doctores, e deſerto non exeant ad miniſterium evangelicæ prædicat., ad regimen animarum, niſi a Deo vocati, jejuniis & oratione ad divinum opus præparati. Mundum non cognoſcant niſi in ordine ad Deum; ſolum Deum intueantur, cum ejus Evang. ac doctrinam mundo annuntiant. Quid Concionatoribus Evangelicis, animarum Rectoribus, & Chriſti Sacerdotibus cum mundo, id eſt, cum hominibus qui diligunt mundum, cum ſæcularibus ſocietatibus, & converſationibus, cum ludis, conviviis, deliciis? Verbum Dei audiant in Script. docens, ad cor interius loquens, ut eo pleni eructare poſſint exterius verbum bonum. *Factum eſt verbum Domini ſuper Jo. in deſerto.*

3. *Et venit in omnem regionem Jordanis prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Pœnitentia baptiſmus lachrymarum: *Laborioſus baptiſmus* a Patribus, & a S. Synodo Trid. appellatur. Hunc baptiſmum in regione Jordanem circumjacente Jo. prædicavit, & plurimis ad eum venientibus dedit, ſed tamen baptiſmum ſuum in remiſſionem peccatorum dare non potuit. Remiſſio etenim peccatorum in ſolo nobis baptiſmo Chriſti tribuitur. „ Quia *ergo Jo.* Baptiſmum „ quod peccata ſolveret, dare non poterat, „ prædicabat: ut ſicut incarnatum Verbum „ Patris præcurrebat verbo prædicationis, „ ita baptiſmum pœnitentiæ quo peccata ſol„ vuntur, præcurreret ſuo baptiſmate quo „ peccata ſolvi non poſſunt: ut quia ejus ſer„ mo præcurrebat præſentiam Redempt., „ ipſum quoque ejus baptiſma præcedendo „ fieret umbra veritatis (*S. Greg. M. hom.* 20.)“.

Prædicans baptiſmum pœnitentiæ. Inter omnia Chriſtianæ vitæ officia prædicanda maxime pœnitentia eſt. Hoc ſcilicet Chriſtianæ pietatis fundamentum. Hanc non diligit mundus, ſed Deus imperat ut ejus ſaluti neceſſariam. „ Deus *ſcilicet* poſt tot & tanta deli„ cta humanæ temeritatis a Principe generis „ Adam auſpicata, poſt condemnatum homi„ nem cum ſæculi dote, poſt ejectum para„ diſo, mortique ſubjectum: cum rurſus ad „ ſuam miſericordiam maturaviſſet: jam inde „ in ſemetipſo pœnitentiam dedicavit, reſciſ„ ſa ſententia irarum priſtinarum, ignoſcere „ pactus operi & imagini ſuæ. Itaque & po„ pulum ſibi congregavit, & multis boni„ tatis ſuæ largitionibus fovit; & ingratiſ„ ſimum toties expertus, ad pœnitentiam „ ſemper hortatus eſt, & prophetando uni„ verſorum Prophet. emiſit ora: mox gratiam „ pollicitus, qua in extremitatibus tempo„ rum per Spir. ſuum univerſo orbi illumi„ naturus eſſet, præire intentionem pœniten„ tiæ juſſit, ut quos per gratiam vocaret ad „ promiſſionem ſemini Abraham deſtinatam, „ per pœnitentiæ ſubſignationem ante com„ poneret. Non tacet Jo.: Pœnitentiam ini„ tote, dicens; jam enim ſalus nationibus „ appropinquabit, Dominus ſcilicet aſſerens, „ ſecundum Dei promiſſum. Cui præmini„ ſtrans, pœnitentiam deſtinabat purgandis „ mentibus propoſitam: uti quicquid error „ vetus inquinaſſet, quicquid in corde homi„ nis ignorantia contaminaſſet, id pœniten„ tia verrens & radens & foras abjiciens, „ mundam pectoris domum ſuperventuro Spir. „ S. paret, quo ſe ille cum cœleſtibus bonis „ libens inferat. Horum bonum unus eſt titu„ lus, ſolus hominis, criminum priſtinorum abo„ litione præmiſſa. Hæc pœnitentiæ cauſa, „ hæc opera, negotium divinæ miſericordiæ „ curans, quod homini profecit, Deo ſervit „ (*Tertull. l. de Pœnit. c.* 2.)“.

4. *Vox clamantis in deſerto, Parate viam Domini.* Animo ſecedat in deſertum, affectu recedat de mundo neceſſe eſt, qui ſinceram vult agere pœnitentiam, fugiat de medio Babylonis. Spiritus enim ſæculi, & ſpiritus mundi, cupiditas & vanitas: ſpiritus pœnitentiæ charitas & humilitas. Quis in mundo pœnitentiæ locus, ubi quicquid eſt, *concupiſcentia carnis* eſt, *concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ*; ubi *eſſe inter nocentes innoxium, criminis eſt*; ubi *malos quiſquis non imitatur, offendit*; ubi *conſenſere jura peccatis, & cœpit licitum eſſe quod publicum eſt?* (*S. Cypr. Ep.* 1.).

5. *Omnes vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aſpera in vias planas.* Puſillanimitas omnis ac deſperatio in ſpem divinæ gratiæ erigatur: omnis præſumptio propriæ ſapientiæ ac juſtitiæ, omniſque ſuperbia deprimatur: omnis pravitas vitæ in mores rectos, ſeu æternæ legis conſentaneos, tractabiles, manſuetos, per Incarnat. Chriſti, per Incarnati Verbi virtutem mutetur. Hæc mutatio dexteræ excelſi. Hoc opus Salvat., ad quem corda per fidem, ſpem, & charitatem erigere debemus. *Et videbit omnis caro ſalutare Dei.*

Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis

& collis humiliabitur. Quid vallium nomine (inquit S. Greg. *M. hom.* 20.) niſi humiles? Quid montium & collium, niſi ſuperbi homines deſignantur? In adventu ergo Redempt. valles impletæ, montes vero & colles humiliati ſunt; quia juxta ejus vocem: *Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & omnis qui ſe humiliat, exaltabitur*. Vallis etenim impleta creſcit, mons autem & collis humiliatus decreſcit: quia nimirum „ In fide Mediat. „ Dei & hominum hominis C. J. & Gentilitas plenitudinem gratiæ accepit, & Judæa „ per errorem perfidiæ hoc unde tumebat, „ perdidit. Omnis enim vallis implebitur, „ quia corda humilium ſacræ doctrinæ eloquio virtutum gratia replebuntur. *Unde „ ſcriptum eſt*: Qui emittis fontes in convallibus... Et valles abundant frumento. *A „ montibus aqua dilabitur, quia* ſuperbas „ mentes veritatis doctrina deſerit. *Fontes in „ convallibus ſurgunt, quia* mentes humilium verbum prædicat. accipiunt. *Et erunt „ prava in directa, & aſpera in vias planas*. Prava directa fiunt, cum malorum corda per injuſtitiam detorta, ad juſtitiæ regulam diriguntur. Et aſpera in vias planas immutantur, cum immites atque iracundæ „ mentes per infuſionem ſupernæ gratiæ ad „ lenitatem manſuetudinis redeunt. Quando enim verbum veritatis ab iracunda „ mente non recipitur, quaſi aſperitas itineris greſſum pergentis repellit. Sed cum „ mens iracunda per acceptam manſuetudinis „ gratiam, correptionis vel exhortationis verbum recipit, ibi planam viam Prædicator „ invenit, ubi prius præ aſperitate itineris „ pergere, id eſt, prædicat. greſſum ponere „ non valebat ".

8. „ Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, „ & ne cœperitis dicere: Patrem habemus „ Abraham. Dico enim vobis: Quia potens „ eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios „ Abrahæ ". Qui ſint digni pœnitentiæ fructus S. Greg. M. (*hom.* 20.) explicat. „ Quiſquis, *inquit*, illicita nulla commiſit, huic „ jure conceditur ut licitis utatur, ſicque „ pietatis opera faciat, ut tamen ſi noluerit, ea quæ mundi ſunt non relinquat. At „ ſi quis in fornicationis culpam, vel fortaſſe, quod eſt gravius, in adulterium lapſus „ eſt, tanto a ſe licita debet abſcindere, „ quanto ſe meminit & illicita perpetraſſe. „ Neque enim par fructus boni operis eſſe „ debet ejus qui minus, & ejus qui amplius „ deliquit: aut ejus qui in nullis, & ejus qui „ in quibuſdam facinoribus cecidit, & ejus „ qui in multis eſt lapſus. *Cum ergo dicitur*, „ Facite fructus dignos pœnitentiæ: *uniuſ„ cujuſque conſcientia convenitur*: Ut tanto „ majora quærat bonorum operum lucra per „ pœnitentiam, quanto graviora ſibi intulit „ damna per culpam ".

Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Ædificationem ſurgentis Eccl. (*S. Ambr. l. 2. in Luc. n.* 5.) prænunciat Jo. quæ non rupeis ſaxis, ſed vivis lapidibus exſtructa, in habitaculum Dei & faſtigium templi converſatione noſtrorum ſurrexit animorum. Etenim parabat Deus lapideas gentium idolis ſervientium corda emollire, & de lapidibus offenſionis excitare cultores Relig. qui per fidem Chriſti, veri eſſent Abrahæ filii: de quibus Apoſt. (*Galat.* 3.): „ Omnes vos „ unum eſtis in C. J. Si autem vos Chriſti; „ ergo ſemen Abrahæ eſtis, ſecundum promiſſionem hæredes ": nec ſolum Abrahæ, ſed Dei filii: *Omnes enim filii Dei eſtis per fidem quæ eſt in C. J.* De his qui olim lapides inſenſibiles erant per duritiam cordis, nunc per Chriſti gratiam admirabiliter mutatis ait S. Pet. „ *Et ipſi tamquam lapides vivi ſuperædificamini domus ſpiritualis* (1. *Petri* 2.).

9. *Jam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt*. Utinam fœcundarum uſum arborum poſſimus imitari, meritiſque creſcentibus longævæ humilitatis radice fundati, ſublimes ab humo, decori ad ſpeciem, adultos fructuoſorum operum vertices erigamus, ne Evangelica ſecuris agricolæ trunci radicem ſylveſtris excidat. „ Ad radicem ſecuris eſt poſita, faciat fructum qui poteſt gratiæ, qui „ debet pœnitentiæ. Adeſt Dominus qui fructum requirat, fœcundos vivificet, ſteriles „ reprehendat. Anni 3. ſunt ex quo venit, „ & fructum in Judæis invenire non potuit: „ utinam inveniat in nobis! Juſſurus eſt ſuccidi infructuoſos, ne terram occupent. Sed „ qui adhuc non habet fructum, conetur ut „ afferat in futurum (*S. Ambr. l. 2. in Luc. n.* 76.) ". Bonus ille cultor agri intervenit pro nobis infœcundis, pro nobis infructuoſis; ut detur ſpatium, patientia deferatur; ne forte & nos aliquem fructum ferre Deo poſſimus.

10. *Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus? Reſpondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet eſcas, ſimiliter faciat*. Miſericordia commune omnibus officium ac præceptum eſt. *Miſericordia* enim *plenitudo virtutum eſt* (*S. Ambr. ibid.*). Miſericordiæ tamen ipſius pro poſſibilitate conditionis humanæ menſura ſervatur, ut non ſibi unuſquiſque totum eripiat: ſed quod habet, cum paupere partiatur.

Qui

Qui habet duas tunicas, det non habenti. Exemplum in tunica ponit, quæ uſui noſtro magis neceſſaria eſt quam pallium. „ Ad fru„ ctum *enim* dignum pœnitentiæ pertinet, „ ut non ſolum exteriora quæque & minus „ neceſſaria, ſed ipſa valde neceſſaria divi„ dere cum proximis debeamus, ſcilicet vel „ eſcam qua carnaliter vivimus, vel tunicam „ qua veſtimur. Quia enim in lege ſcriptum „ eſt: *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*: „ minus proximum amare convincitur, qui „ non cum eo in neceſſitate illius etiam quæ „ ſibi ſunt neceſſaria partitur (*S. Greg. M. „ hom. 20. in Ev.*)“. Superflua quippe divitum, neceſſaria pauperum.

12. 13. *Venerunt autem & Publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magiſter, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius quam quod conſtitutum eſt vobis faciatis.* Prædicator Evangel. cavere debet ne publicam turbet tranquillitatem, & laqueum injiciat animabus, invehendo in conditiones quaſdam & functiones reipubl. neceſſarias. Prudentiam Jo. imitetur, vitæ crimina ab ipſo vitæ genere diſcernentis. Sine tributis & vectigalibus Reſpubl. defendi non poteſt. Ideo tributa Regibus perſolvi, jubet Chriſtus. *Reddite*, inquit (*Luc. 20. 26.*), *quæ ſunt Cæſaris Cæſari*. Et Apoſt. (*Rom. 13. 7.*): *Neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam. Ideo enim & tributa præſtatis: miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.* Sed injuſtæ exactiones divina lege prohibentur. Sicut enim publica poteſtas, ita & tributa, non ad uſum hujus aut illius, ſed ad bonum commune ſunt conſtituta. Publica igitur onera cum publicis neceſſitatibus æquanda ſunt: ita quidem ut liceat his, qui Reipubl. præſunt ex publicis obventionibus ſe ſuoſque pro dignitatis ratione ſuſtentare, non item modum exigendi petere a ſuo & aulicorum luxu ac libidine; aut ex publicanorum malis artibus & adinventionibus. Regibus igitur plus exigere nefas quam lex Dei permittit, cujus eſt in omnes Principes ſummum Imp.: Publicanis plus exigere nefas, quam a publica Poteſtate conſtitutum eſt: *Nihil amplius quam quod vobis conſtitutum eſt, faciatis* (*Antiquus Auct. ſerm. inter Auguſtin. olim de Verb. Dom. 19. nunc in Append. 82. forte S. Maxim. Taurin.*). Moderata & juſta S. Præcurſ. reſponſio, ut & iniquitas locum non habeat, & conſtitutum habeat vectigal effectum. Non enim dixit, Nihil exigatis: ſed, Nihil amplius exigatis. Unde intelligimus quod apud Deum non tam exactio, quam exactio iniqua damnetur. Igitur: „ Quod Cæſar præcipit, ferendum „ eſt; quod Imper. indicit, tolerandum eſt: „ ſed fit intollerabile, dum illud præda exa„ ctionis accumulat“.

Qui tributa, vectigalia, publica onera redimunt, aut Regis vel Reipubl. nomine exigunt, aut imponunt, quæ Cæſaris ſunt, reddant Cæſari, quæ Dei, Deo. Cæſari tributa, Deo timorem: timorem cum dico, avaritiam prohibeo. Miſereantur conſervorum, ut & ipſi miſericordiam a Deo conſequantur. Sciant Dominum eadem menſura qua menſi fuerint, remenſurum. „ Satis ſuperque gra„ ve eſt liberis hominibus ſervitute premi, „ tantumque inter eos qui ex eadem terræ „ maſſa coagmentati ſunt, intereſſe, ut alii „ imperent, alii Imperio teneantur: alii tri„ buta conſtituant, alii tributi cauſa deſcri„ bantur: alii injuriam inferre, maloque af„ ficere impune poſſint: alii ne quid patian„ tur, laborent ac precibus contendant: ea„ que circa unam & eamdem imaginem, cir„ ca unam & eamdem dignitatis præſtantiam „ contingere, circa ejuſdem vitæ hæredes, „ & pro quibus Chriſtus æque mortuus eſt. „ Satis, inquam, hæc liberis hominibus mo„ leſta ſunt: ne quid huic jugo ponderis ad„ datur, ne quid pœnæ illi, qua primum „ noſtrum peccatum mulctatum eſt, acerbi„ tatis accedat (*S. Greg. Naz. or. 9. ad Ju„ lian. tributor. exæquat.*)“.

14. *Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti eſtote ſtipendiis veſtris.* Si Chriſt. diſciplina omnia bella culparet, hoc potius militibus conſilium ſalutis petentibus in Evang. diceretur, ut abjicerent arma, ſeque omnino militiæ ſubtraherent. Dictum eſt autem eis: *Neminem concutiatis*, &c. Quibus proprium ſtipendium ſufficere debere præcepit, militare utique non prohibuit. „ Proin„ de qui doctrinam Chriſti adverſam dicunt „ eſſe Reipubl., dent exercitum talem qua„ les doctrina Chriſti eſſe milites juſſit, dent „ tales provinciales, tales maritos, tales con„ juges, tales parentes, tales filios, tales „ dominos, tales ſervos, tales Reges, tales „ judices, tales denique debitorum ipſius fiſci „ redditores & exactores, quales eſſe præce„ pit doctrina Chriſt., & audeant eam dicere „ adverſam eſſe reipubl.; immo vero non du„ bitent eam confiteri magnam, ſi obtempe„ retur, ſalutem eſſe reipublicæ (*S. Aug. Ep. „ 138. al. 5. ad Marcellin. n. 2.*)“. Quid „ enim culpatur in bello? an quia moriuntur „ quandoque morituri, ut domentur in pace

„ vi-

„ victuri? hoc reprehendere timidorum eſt, „ non religioſorum. Nocendi cupiditas, ulciſcendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & ſi qua ſimilia hæc ſunt quæ „ in bellis jure culpantur; quæ plerumque „ ut etiam jure puniantur, adverſus violentiam reſiſtentium, ſive Deo, ſive aliquo legitimo imperio jubente, gerenda ipſa bella „ ſuſcipiuntur a bonis, cum in eo rerum humanarum ordine inveniuntur, ubi eos vel „ jubere tale aliquid, vel in talibus obedire „ juſte ordo ipſe conſtringit. Alioquin Joa., „ cum ad eum baptizandi milites venirent, „ dicentes, *Et nos quid faciemus?* reſponderet eis, Arma abjicite, militiam iſtam deſerite, neminem percutite, vulnerate, proſternite. Sed quia ſciebat eos, cum hæc „ militando facerent, non eſſe homicidas, ſed miniſtros legis, & non ultores injuriarum „ ſuarum, ſed ſalutis publicæ defenſores; reſpondit eis: *Neminem concuſſeritis, nulli „ calumniam feceritis, ſufficiat vobis ſtipendium veſtrum.* Sed quia Manich. Joa. aperte „ blaſphemare conſueverunt, ipſum Dominum „ J. C. audiant hoc ſtipendium jubentem reddi Cæſari, quod Joa. dicit debere ſufficere „ militi. *Reddite* (inquit *Matth.* 22. 21.) „ *Cæſari quæ Cæſaris ſunt, & Deo quæ „ Dei ſunt.* Et, *Ad hoc enim tributa præſtantur, ut propter bella neceſſario militi „ ſtipendia præbeantur* (*S. Aug. l. 22. contr. „ Fauſt. c. 74.*)". Qui leguntur milites ut adverſus publicos hoſtes Rempubl. defendant, animarum ſuarum hoſtibus ne ſuccumbant. Qui cives, provinciales, & paganos ab hoſtili violentia tueri debent; illis ne violentiam inferant aut calumniam. Qui publicas injurias ulciſcuntur, ne injuria afficiant Creatorem ſuum ac Redempt. Qui excubias agunt in præſidiis, & caſtris, ſollicite vigilent & orent ne a diabolo intercipiantur & captivi ducantur, caveant ne graventur corda ſua a crapula & ebrietate, animam ſuam a peccato diligenter cuſtodiant, divinam gratiam aſſiduis precibus jugiter implorent, quia: „ Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat „ qui cuſtodit eam".

16. *Ego quidem aqua baptizo vos.... Ipſe vos baptizabit in Spir. S. & igne.* Cum ex duabus naturis conſtet homo, anima & corpore, viſibile per viſibile elementum; inviſibile per inviſibile myſterium conſecratur. „ Aqua enim corpus abluitur, Spir. animæ delicta mundantur. Aliud agimus, aliud invocamus: licet etiam in ipſo fonte ſanctificatio divinitatis aſpiret.... & ideo aliud „ uit baptiſma pœnitentiæ, aliud gratiæ eſt „ (*Luc. n. 79.*)". Illud Joa. adminiſtrabat: iſtud confert Chriſtus illius nomine, auctoritate, virtute, inviſibili manu, operatione. Spir. peccatores baptizantur, animæ abluuntur & mundantur, peccata omnia remittuntur, Chriſtiani ex omni gente Deo conſecrantur. *Ipſe vos baptizabit in Spir. S. & igne.* Baptiſmum noſtrum jugiter in memoriam revocemus, ob collatum nobis a Chriſto tantum beneficium gratias agamus omnibus diebus vitæ noſtræ. Chriſti membra effecti, filii Dei, Chriſti cohæredes, vitam ducamus Chriſtiano dignam nomine. Frumentum eſſe ſtudeamus, mundo & pravis cupiditatibus moriamur ut fructum afferamus, Quia: „ Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, „ ipſum ſolum manet; ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert (*Jo. 12. 24.*)". Si triticum ſimus, in horreum cœleſte nos inferet Chriſtus; ſi palea ſimus, id eſt, ſi bonis operibus vacui, in ignem projiciemur qui non extinguetur; in ignem qui paleas ſemper comburet, numquam conſumet. Hic per verbum & gratiam Chriſti frumenta inviſibiliter diſcernantur a paleis. Non enim ſeipſos diſcernunt fideles ab infidelibus, peccatores a juſtis, electi a reprobis, ſiquidem totum a Deo acceperunt per J. C. Dominum noſtrum. Ille in nobis incipit bonum opus & perficit: ille dat velle & perficere, ſine quo nihil poſſumus. *Quis te diſcernit* (inquit Apoſt.) 1. *Cor.* 4. 7. *Quid autem habes quod non acceperiſti? Si autem acceperiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* Sed in extremo judicio ultima diſcretio & ſeparatio frumentorum a paleis fiet. *Cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* „ Ventilabri indicio (inquit S. Ambr. *ibid. n.* 82.) diſcriminando„ rum Dominus declaratur jus habere meritorum; eo quod dum frumenta in area ven„ tilantur, plena a vacuis, ab inanibus fru„ ctuoſa veluti quodam auræ ſpirantis exa„ mine ſeparantur. Per hanc igitur compa„ rationem oſtenditur quod Dominus judicii „ die ſolidæ merita fructuſque virtutis ab ina„ nis jactantiæ, exiliumque factorum infru„ ctuoſa levitate diſcernat: perfectioris me„ riti viros locaturus in manſione cœleſti. „ Ipſe enim perfectior fructus eſt, qui me„ ruerit ejus eſſe conformis, qui ſicut gra„ num tritici cecidit, ut plurimos fructus af„ ferret in nobis, inviſus paleis, inanibus „ meritis non amicus".

21. *Factum eſt autem cum baptizaretur omnis populus, & Jeſu baptizato & orante, apertum eſt cœlum.* Baptizatus eſt Dominus,

non mundari volens, ſed mundare aquas; ut ablutæ per carnem Chriſti immaculatam, baptiſmatis jus haberent. Et ideo qui ad Chriſti lavacrum venerit, peccata deponit. O divinum humilitatis exemplum! Sub Joa. manu caput inclinat verus Dei Filius; Sanct. SS. Auctor gratiæ, cum peccatoribus in Jordanem deſcendit, baptiſma pœnitentiæ non refugit. „ Si pro nobis Chriſtus lavit, immo nos in „ corpore ſuo lavit; quanto magis nos noſtra „ delicta lavare debemus! Quo magis opere, „ quo magis myſterio Deus quam hoc probatur, quando per totum mundum, qua generis humani conditio diffunditur, uno momento in uno corpore Deus fraudem vetuſti erroris abolevit, gratiam regni cæleſtis effudit? Unus enim merſit, ſed elevavit omnes: unus deſcendit, ut abſconderemus omnes: unus omnium peccata ſuſcepit, ut in illo omnium peccata morerentur. Purificate igitur vos, quia purificavit ſe ille pro nobis, qui purificatione non eguit (*S. Amb. ibid. n.* 83. & 91.)". Chriſti humilitatem imitemur, cum illo deſcendamus, ut cum illo pariter aſcendamus. Ejus exemplo vacemus orat., quia etſi peccata dimiſſa ſunt in baptiſmo, nondum tamen concupiſcentia & infirmitas carnis ſublata eſt, novorum radix & fomes peccatorum. Mare Rubrum tranſivimus (*Ven. Beda in hunc loc.*), necatos gratulamur Ægyptios; ſed in deſerto mundanæ converſationis hoſtes alii occurrunt, Chriſti gratia, noſtroque labore vincendi. Ideo *Oportet ſemper orare* (*Luc.* 18. 1.), donec ad promiſſam vitæ æternæ patriam, ad terram viventium perveniamus, & *numquam deficere*.

23. *Et ipſe Jeſus erat incipiens quaſi annorum* 30., &c. XXX. annorum tempus exſpectat temporis conditor, ut ſuum palam obeat miniſterium. Annos 30. delitescit. Vitam ejus abſconditam & ſilentium honoremus, humilitatem imitemur. Ad publicas Eccleſiaſt. miniſterii functiones, ad prædicationem & regimen animarum nemo proſiliat, ſed in latebris, in ſacro ſeceſſu Deo probatus, non ſolum tempus legitimum & maturam ætatem exſpectet, ſed Dei voluntatem exquirat, ſibi per Eccl. Præſides, & ſapientes ac conſcientiarum Moderatores ſignificandum.

CAPUT IV.

Senſus Litteralis.

1. 2. JESUS *autem plenus Spir. S.*, qui ſuper eum requieverat, & ſe in omnibus ejus actionibus magis quam antea demonſtrabat, ita ut non ſolum ejus deſcenſu ſub viſibili ſpecie Filius Dei declaratus, non ſolus ejus donis cumulatus, ſed tota divinitatis ejus plenitudine inunctus probaretur, *regreſſus eſt a Jordane* ubi fuerat baptizatus, & *agebatur a Spir. in deſertum*. Non ſuaſione tantum, & ſuggeſtione, ſed efficaci ejuſdem S. Spir. impulſu ducebatur in deſertum Judææ: *diebus quadraginta*, ibi manſit, & *tentabatur a diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis*: toto illo temporis intervallo nihil penitus manducavit: & *conſummatis illis diebus eſuriit*.

3. „ Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei „ es, dic lapidi huic, ut panis fiat ". Solo verbo ac imperio quemvis circum jacentium lapidum in panem converte.

4. „ Et reſpondit ad illum Jeſus: Scriptum „ eſt (*Deut.* 8. 3.): Quia non in ſolo pane „ vivit homo, ſed in omni verbo Dei ": id eſt, eo omni cui Deus alendi virtutem indiderit, ſive Dei virtute, ſine qua nec alimenta corporea prodeſſent, ſuſtentatur.

5. 6. *Et ducit*, ſive ſuſtulit *illum diabolus in monte excelſum*, id permittente Chriſto; & *oſtendit illi omnia regna orbis terræ* in momento temporis. *Et ait illi* ſpiritus mendax: *Tibi dabo poteſtatem hanc univerſam*, totum illud qua late patet imperium; & *gloriam illorum* regnorum; *quia mihi tradita ſunt*, & *cui volo do illa*. Sic loquitur diabolus, quaſi Deus curam ſuam a rebus humanis avertiſſet, cœloque contentus, ſummum illi in res terrenas imperium reliquiſſet: quæ opinio hinc atheiſmi, hinc idololatriæ fons eſt. Diſſimulat malignus, quod intelligit ac experimento novit: " Quod domi„ netur Excelſus ſuper regnum hominum, „ & cuicumque voluerit, det illud (*Daniel.* „ 4.): & per eum Reges regnant, & Domini eſt terra & plenitudo ejus: " & Pote„ ſtas æterna & regnum ejus in generatio„ nem. Et omnes habitatores terræ apud „ eum in nihilum reputati ſunt: juxta vo„ luntatem enim ſuam fecit tam in virtuti„ bus cœli quam in habitatoribus terræ: & „ non eſt qui reſiſtat manui ejus, & dicat „ ei, quare feciſti " ?

7. 8. 9. 10. 11. 12. „ Tu ergo ſi adoraveris „ coram me *proſtratus*, erunt tua omnia, *me „ donante*. Et reſpondens Jeſus dixit illi: „ Scriptum eſt (*Deut.* 6.): Dominum Deum „ tuum adorabis, & illi ſoli ſervies ". In Deuter. ſcriptum eſt, *timebis*: ſed timor Dei, quo nomine ſumma reverentia ſignificatur, omnia hominis erga Deum officia complectitur.

„ Et duxit illum in Jeruſalem, *per aera „ ſuſtulit*, & ſtatuit eum ſuper pinnam Tem„ pli, *in ſummo Templi faſtigio*; & dixit

„ illi,

„ illi: Si Filius Dei es, mitte te deorſum:
„ ſcriptum eſt enim: quod Angelis ſuis man-
„ davit de te, ut conſervent te; & quia in
„ manibus tollent te, *ſuper brachia te ge-*
„ *ſtabunt ſeu ſuſtentabunt ambulantem*, ne
„ forte offendas ad lapidem pedem tuum. Et
„ reſpondens Jeſus ait illi: Scriptum eſt (*Deut.*
„ 16.): Non tentabis Dominum Deum tuum.
Confer cum Matth. 4. & Marci 1.

13. *Et conſummata omni tentatione*, omni tentatione viſibili & inviſibili, omnis tentationis genere, quo pro tunc aggredi permiſſum eſt Jeſum, *tentatum per omnia pro ſimilitudine abſque peccato*, diabolus *receſſit ab illo uſque ad tempus* (*Heb.* 4. 15.), a Deo conſtitutum, ſcilicet uſque ad tempus Paſſionis, quo ipſum per ſe & per miniſtros aperte oppugnaturus erat. Luc. 22. 53. „ Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum, *& Jo.* „ 14. 30. Venit enim Princeps mundi hujus, „ & in me non habet quidquam.

14. „ Et regreſſus eſt Jeſus in virtute Spir.", afflatu & impulſu Spir. S., non humano ductus affectu, *in Galilæam*, unde venerat prius in Judæam ut baptizaretur a Jo.: *& fama exiit per univerſam regionem de illo.*

15. „ Et ipſe docebat in Synagogis eorum, „ *ut Proph. jam miraculis celeber*, & ma„ gnificabatur ab omnibus": apud omnes in magna æſtimatione & honore erat.

16. „ Et venit Nazareth, ubi erat nutri„ tus, *ſeu educatus*, & intravit ſecundum „ conſuetudinem ſuam", prout ejus erat a ſui manifeſtatione & ab initio miniſterii ſui; *& ſurrexit legere*, ut legeret aliquem Script. locum, quem poſtea populo exponeret.

17. 18. 19. „ Et traditus eſt illi liber Iſa. „ Proph., *juſſu Archiſynagogi*. Et ut reve„ lavit librum invenit *divino conſilio*, *pro„ prioque delectu*, locum ubi ſcriptum e„ rat (*Iſ.* 61. 1.): Spir. Domini ſuper me „ *requievit*, propter quod unxit me": quia ſuper me requievit inviſibiliter a primo conceptionis meæ inſtanti, non ad menſuram mihi datus, ſed plene in me effuſus (*Dimitte eos qui confracti ſunt liberos*. Iſ. 58. 6.) cum gratiæ, virtutum, donorumque infinita copia, ideo me inauguravit & conſecravit ad munus prædicationis. *Evangelizare pauperibus miſit me*. Miſit me ut evang. annuntiarem pauperibus ſpiritu; iis qui ſe viles & miſeros agnoſcunt, ac veris opibus deſtitutos, propria juſtitia vacuos, miſericordia & gratia Dei in omnibus egentes (*Qui ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum.*) *Sanare contritos corde*: ut ſanem fractos animo (Pſ. 146. 3.) deſperabundos ob gravia peccatorum ſuorum vulnera, vulneribus peccatorum ſuorum contuſos & contritos. *Prædicare captivis remiſſionem*. Ut annuntiem & afferam captivis liberationem a ſervitute peccati & diaboli, longe eccellentiorem ac magis optandam ea libertate quam Judæi carnales expectant, ſperantes ſub Meſſia Rege ſe jugum Roman., & cujuſcumque alienigenarum Principatus excuſſuros. *Et cæcis viſum*: ut ſedentes in ignorantiæ & peccatorum tenebris Evangel. doctrina illuminem. Dei cognitione, fidei luce illuſtrem. *Dimittere confractos in remiſſionem*: Ut eos qui in ſummis horrendæ ac duriſſimæ captivitatis anguſtiis verſantur, libertate donatos dimittam. Quod ad majorem explicationem a Chriſto vel ab Evangel. additum eſt, ad alium Iſ. locum alludentibus, & ad Pſ. 146. verſ. 3. *Prædicare annum Domini acceptum*. Veri Jubilæi annum (*Levit.* 25. 10.), tempus quo divina bonitas gratiam ſuam in homines uberrime profundet, antiqui Jubilæi anno typice ſignificatum, qui buccinæ ſonitu per præconem publicum ſolebat indici; & quo libertate donabantur qui ſervi facti erant, condonabantur debita, in priſtinas poſſeſſiones reſtituebantur qui ex iis fuerant ejecti. Non ad annum primum dumtaxat prædicationis Chriſti hæc verba referenda ſunt cum S. Epiph. (*Hær.* 51.), ſed ad totum tempus Legis gratiæ, a Chriſti adventu uſque ad ſæculi finem intercedens (*Annus autem Domini acceptabilis tempus hoc in quo vocantur ab eo qui credunt ei, & acceptabiles fiunt Deo: hoc eſt omne ab adventu ejus tempus, uſque ad conſummationem, in quo ut fructus eos qui ſalvantur, acquirit.*), ut S. Irenæus explicat (*l.* 2. *c.* 38.). *Et diem retributionis*, ſive ultionis de inimicis generis humani, diabolo ſcilicet & angelis ejus ejiciendis foras, & palam debellandis, & exſpoliandis. Hæc poſtrema verba in codicibus Græc. & Syriaca Verſione deſunt, ſed in Hebræo fonte Iſ. leguntur. S. Iren. *diem retributionis* intelligit diem ultimi judicii, in qua retribuet Dominus unicuique ſecundum opera ejus. Refellit autem Valentin., qui Chriſtum uno tantum anno prædicaſſe & menſe 12. paſſum aſſerebant, illo Iſ. loco abuſi.

Hunc Iſ. locum in quo clariſſima de Chriſto Prophetia continebatur, Chriſtus, evoluto libro, qui tunc in ſynag. legebatur, & quem ipſi tradiderat miniſter, ſelegit ut miſſionem ſuam ac legationem probaret. Et hæc quidem de Chriſto prophetice, & ad litteram etiam longe excellentius quam de Iſ. dicta erant. Sicut enim liberatio ex captivit. Babylonica & imago & pignus fuit liberationis animarum per Meſſiam; ita annuntiatio ejus

ab Il. facta typus fuit annuntiat. per Chriſtum faciendæ, qui tanti beneficii non modo prædicator, ſed auctor fuit. „ Non ſolum e- „ nim remiſſionem peccatorum nobis largitus „ eſt, & diaboli tyrannide nos exemit, di- „ vinumque lumen demonſtravit: ſed futuram „ quoque vitam promiſit, & juſtum judicium „ interminatus eſt. Annum enim Domini ac- „ ceptabilem, priorem ejus adventum appel- „ lari arbitror: diem vero retributionis, „ diem judicii (inquit Theod. *in c.* 61. *Iſ.*).

20. „ Et cum plicuiſſet librum, reddidit „ miniſtro *Synagogæ*, *a quo acceperat*, & „ ſedit, *munus Doctoris ſuo ſibi jure vindi-* „ *cans*. Et omnium in Synagoga oculi erant „ intendentes, *ſeu defixi*, in eum".

21. „ Cœpit autem dicere ad illos: Quia ho- „ die impleta eſt hæc Script. in auribus ve- „ ſtris". Hæc Script., hoc Proph. oraculum, quod modo me legente audiviſti, hodie coram vobis impleretur. Quibus verbis ſe Meſſiam eſſe palam profitetur ac declarat.

22. „ Et omnes teſtimonium illi dabant *ſa-* „ *pientiæ & doctrinæ*, & mirabantur in „ verbis gratiæ". Alludit a v. 2. Pſ. 44. *Diffuſa eſt gratia in labiis tuis*, &c. *Quæ procedebant de ore ipſius*: ſtupefacti ob gratiam, vim & efficaciam ſermonum ejus, *dicebant: Nonne hic eſt filius Joſeph*, pauperis fabri concivis noſtri?

23. „ Et ait illis: Utique dicetis mihi hanc „ ſimilitudinem: Medice cura te ipſum". Tritum proverbium: Tuos prius cura quam alienos; in tuam primum patriam, quæ multis tibi cara debet eſſe nominibus, beneficentiam exerce. *Quanta audivimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua*. Admiranda illa opera quæ te patraſſe audivimus apud Capharnaitas, fac in gratiam concivium tuorum. Miracula poſtulabant Nazareni non ut crederent, ſed partim ex ambitione, ſe digniores exiſtimantes beneficiis Chriſti, eaque jure ſibi deberi putantes: partim ex incredulitate, quia ſe in dubium revocare ſignificabant miracula quæ alibi a Chriſto patrata celebrabantur, niſi ſimilia in patria ſua faceret. Unde S. Matth. (13. 58.): „ Et „ non fecit ibi virtutes multas, propter in- „ credulitatem illorum".

24. „ Ait autem: Amen dico vobis, Quia „ nemo Proph. acceptus eſt in patria ſua". Nemo Proph. popularibus & concivibus ſuis gratus eſt. Quaſi dicat, vobis imputate, quod hic non edam miracula, quia me contemnitis; tantum abeſt ut mihi credatis. Vide ad Matth. 13. 57. Quod autem ſuperbia ſua & incredulitate ſe indignos miraculis & beneficiis divinis Nazareni præſtarent, cum alioqui Dei bonitas ad benefaciendum non ſolum Judæis, verum etiam Gentibus, prodivis ſit, probat duobus exemplis ex Script. S. petitis: primum eſt Viduæ Sareptanæ: alterum Naamani Syri. Illius fidei, venerationis erga Eliam Proph., & charitatis: Iſtius pariter fidei in Deum Iſraelis, reverentiæ & obedientiæ qua Eliſæum Proph. proſecutus eſt, miracula conceſſa ſunt, quæ ceteris apud quos SS. illi Proph. verſabantur & prædicabant, ob incredulitatem negata ſunt.

25. 26. „ In veritate dico vobis: Multæ „ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſrael", egeſtate & fame extrema laborantes, quando clauſum eſt cœlum, pluviam non dans, *annis tribus & menſibus ſex; cum facta eſſet fames magna in omni terra* (3. *Reg.* 17. 18. *v.* 1. *Jac.* 5. 17. 25. 26.): adeo ut fames per univerſam terram graſſaretur: & tamen *ad nullam illarum miſſus eſt Elias niſi in Sarepta Sidoniæ*, urbem regionis ac ditionis Sidoniorum, cujus incolæ gentiles erant, *ad mulierem viduam*. Summam porro temporibus in Vet. T. non expreſſam, ex traditione vel ex propria ſcientia Chriſtus addidit.

27. „ Et multi leproſi erant in Iſrael ſub „ Eliſæo Proph. *id eſt*, *tempore Eliſæi*: & „ nemo ex illis mundatus eſt, *a pollutione* „ *lepræ*, niſi Naaman Syrus (4. *Reg.* 5.).

28. „ Et repleti ſunt omnes in Synagoga „ ira hæc audientes". Quod ſcilicet illos miraculis indignos tacita ipſiſque odioſa comparatione argueret, qua alienigenis, quin etiam crediturîs poſtponebantur.

29. „ Et ſurrexerunt, & ejecerunt illum „ extra civitatem: & duxerunt illum uſque ad „ ſupercilium montis, ſuper quem civitas illo- „ rum erat ædificata, ut præcipitarent eum". „ Populari ſeditione & impetu Jeſum non ſolum extra Synagogam, ſed extra civitatem ejecerunt ut hoſtem, & quaſi reum mortis traxerunt.

30. *Ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat*. Seu divina virtute factus turbæ furenti inconſpicuus, ſive mutatis ſubito eorum voluntatibus, ſive mentibus obſtupefactis, ſine vi, ſine fuga per medium illorum ambulans, elapſus eſt.

31. *Et deſcendit in Capharnaum, civitatem Galilææ, ibique docebat illos Sabbatis*. Marcion (*Tertull. l. cont. Marcion c.* 7. *S. Epiph. Hær.* 42.) mus ille Ponticus, Evang. & Apoſt. corroſor, omiſſis omnibus quæ apud S. Luc. ad hunc uſque locum legimus, ſic Evang. iſtud auſpicabatur: „ Anno 15. Principatus „ Tiberiani, Deus deſcendit in civitatem Ga- „ lilææ Capharnaum": ſubtexens deinde illud quod Nazareth factum mox recenſuimus, ceteris quæ præceſſerunt deletis.

32. „ Et ſtupebant in doctrina eius, quia „ in poteſtate erat ſermo ipſius". Rationem modumque docendi ipſius qui poteſtatem & auctoritatem divinam præ ſe ferret, vehementer admirabantur.

33. 34. 35. 36. „ Et in Synagoga erat homo „ habens dæmonium immundum, & exclama„ vit voce magna, dicens: Sine, quid nobis „ & tibi, Jeſu Nazarene? Veniſti perdere „ nos? Scio te quis ſis? Sanctus Dei. Et in„ crepavit illum Jeſus, dicens": Obmutesce, & exi ab eo. Et cum *projeciſſet illum*, quem vexabat hominem, *dæmonium in medium*, ſeu in terram coram omni populo proſtraviſſet, *exiit ab illo, nihilque illum nocuit*. Illæſum reliquit. *Et factus eſt pavor in omnibus*, adſtantibus, *& colloquebantur ad invicem, dicentes*: *Quid eſt hoc verbum*, quid hoc rei eſt, *quia in poteſtate & virtute imperat ſpiritibus immundis, & exeunt*, ad ejus imperium, ſine mora? *Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis*. Nomen ejus celebre factum eſt in omni circumquaque regione. Lege Comment noſtrum in *c. 1. S. Marc.*, ubi hæc expoſuimus.

38. 39. „ Surgens autem Jeſus de Synagoga „ introivit in domum Simonis, *Petri*: Socrus „ autem Simonis tenebatur magnis febribus, „ & rogaverunt illum pro ea. Et ſtans ſuper „ illam, *propius ad illam accedens*, impe„ ravit febri, & dimiſit illam *febris*". *Et continuo ſurgens, miniſtrabat illis*, Jeſu ſcilicet ac diſcipulis ejus. Confer cum *Matth. 8. 14.* & *Marc.*, 1. 30. noſtroſque in hæc loca vide comment.

40. 41. „ Cum autem ſol occidiſſet, omnes „ qui habebant infirmos variis languoribus *af„ flictos*, ducebant illos ad eum: at ille ſin„ gulis manus imponens, curabat eos. Exi„ bant autem dæmonia a multis clamantia & „ dicentia: Quia tu es Filius Dei, & increpans non ſinebat ea loqui, quia ſciebant „ ipſum eſſe Chriſtum". Vide Comment. noſtrum in c. 8. S. Matth. & in c. 1. S. Marc.

42. „ Facta autem die egreſſus, ibat in de„ ſertum locum: & turbæ requirebant eum, „ & venerunt uſque ad ipſum: & detinebant „ illum, ne diſcederet ab eis": apud ſe retinere conabantur, commodorum temporalium cauſa quæ ex eius miraculis percipiebant.

43. 44. „ Quibus ille ait: Quia & aliis ci„ vitatibus oportet me evangelizare regnum „ Dei; quia in hoc miſſus ſum, *a Deo Patre „ meo*". Hic præcipuus miſſionis meæ ſcopus, non ut miracula faciam, quæ ad miſſionis tantum meæ, doctrinæque confirmationem, velut ſigilla adhibeo. *Et erat prædicans in Synagogis Galilææ.*

SENSUS MORALIS.

1. 2. *Jeſus autem plenus Spir. S. regreſſus eſt a Jordane; & agebatur a ſpiritu in deſertum diebus* 40. *& tentabatur a diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis*. Merito Dominus noſter J. C. jejunio ſuo nos atque deſerto adverſus voluptatum informat illecebras, & tentari ſe a Diabolo Dominus omnium patitur; ut in illo omnes vincere diſceremus. Tria autem a Domino ad ſalutem noſtram principaliter ordinata S. Evang. deſcripſit: „ Tria ſunt enim (*S. Ambr. „ l. 4. in Luc. n. 4.*) quæ ad uſum proficiunt „ ſalutis humanæ, ſacramentum, deſertum, „ jejunium. *Nemo coronatur, niſi qui legi„ time certaverit* (*2. Tim. 2. 5.*): Nemo au„ tem ad certamen virtutis admittitur, niſi „ prius ab omnibus ablutus maculis delicto„ rum, gratiæ cœleſtis munere conſecretur". Quiſquis igitur per ſacramenta mundatus eſt, & Spir. Dei ſanctificatus, mundum affectu ſaltem relinquat, ne theſaurus, quem portat in vaſe fictili, corrumpatur & amittatur. Spir. Dei amorem ſacri ſeceſſus inſpirat, in quo Deus ad cor loquitur; & ſacer seceſſus Dei Spir. in homine conſervat. *Scimus quoniam ex Deo ſumus; & mundus totus in maligno poſitus eſt* (*1. Jo. 5. 19.*) „. Sæpe „ nautæ, maxime in tempeſtate, fugiunt terram; & tamen cum eam fugiunt navigantes, ipſa potius fugere videtur a navigantibus. Et tu ſi fugias mundum hunc, & „ ipſe te effugiet: ſi prætereas terram hanc, „ & ipſa te præteribit. Et tu in mari hoc „ navigas, & in hoc ſæculo fluctuas: fuge „ terram; ſaxa habet, lapides habet ... Fuge ſæculi mare, & naufragium non time„ bis. Et ſi frequenter arborum vertices ſpirantium verberent flabra ventorum, ſoli„ datis tamen radicibus nullus occaſus eſt: at „ in mari furentibus ventis, etſi non omnium „ naufragium, omnium tamen periculum eſt. „ Ita enim adverſis flatibus nequitiæ ſpiritalis, nullus in arena, vel in ſolo tutus eſt, „ & naves Tharſis vehementi ſæpe ſpiritu „ conteruntur (*S. Ambr. in Pſ. 36. & l. „ 4. in Luc n. 32.*)".

Et conſummatis illis diebus eſuriit. Omnibus omnia factus eſt Jeſus, pauper pauperibus, dives divitibus, flens flentibus, eſuriens eſurientibus, ſitiens ſitientibus, profluus abundantibus. „ In carcere cum paupere eſt, „ cum Maria flet, cum Apoſt. epulatur, cum „ Samaritana ſitit: in deſerto eſurit: ut ci„ bus primi hominis, quem prævaricatione „ guſtaverat, jejunio Domini ſolveretur. No-

„ ſtro periculo Adam ſcientiæ boni & mali „ famem ſolvit, noſtro emolumento famem „ ille ſuſcepit (*S. Amb. l. 4. in Luc. n. 6.*)". Primus Adam gula victus eſt in paradiſo voluptatis, ſecundus Adam abſtinentia & jejunio quadragen. vicit in deſerto, in loco orroris & vaſtæ ſolitudinis. Arma noſtra ſunt jejunia. Jejunio præterita peccata expiantur, tentationes præſentes divino hoc ſcuto repelluntur, futuræ caventur, omnes eliduntur. Chriſtus innocens carnem ſuam ſanctam quadragen. jejunio mortificat, homo peccator carnem ſuam ſpiritui Deoque rebellem caſtigare & domare refugit: imo ſaginat eam ad peccatum, quaſi ad hoc conditus ſit ut ſecundum carnem vivat.

3. 4. *Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant: & reſpondit ad illum Jeſus: Scriptum eſt, Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo Dei &c.* Tria docemur eſſe præcipua tela diaboli, quibus ad convulnerandam mentem hominis conſuevit armari: gulæ unum, aliud jactantiæ, ambitionis tertium. *Inde* autem *cupit, unde jam vicit. Et ideo inde incipio in Chriſto vincere, unde in Adam victus ſum* (*S. Ambr. l. 4. in Luc. n. 17. 18.*). Diſcamus igitur cavere gulam, cavere luxuriam, quia telum eſt diaboli. Laqueus tenditur, cum opiparum convivium præparatur, lautæ epulæ, quæ conſtantiam ſæpe mentis inclinant. Sumamus igitur ſcutum fidei, loricam abſtinentiæ: ſed vide arma Chriſti, quibus tibi, non ſibi vicit. Nam qui majeſtate ſua lapides in panem poſſe converti naturæ alterius transfuſione monſtravit, docet nihil tibi pro diaboli arbitrio, nec declarandæ virtutis contemplatione faciendum. Caveamus igitur vaferrimi hoſtis inſidias, qui ſæpe falſa boni imagine, falſa pietatis ſpecie nos decipit, ea ſuggerens quæ ad Dei gloriam tendere videantur, & in Angelum lucis ſe transfigurans noſtram ut ſibi conciliet fiduciam. Quibus armis tentationes vincantur, Chriſtus docet. 1. Verbo Dei. 2. Ejus humili adoratione & religioſæ ſervitutis illi ſoli debitæ officio. 3. Viarum extraordinariarum, quæ in vita Chriſtiana & ſpirituali frequentibus illuſionibus obnoxiæ ſunt, declinatione. C. enim J. non utitur poteſtate quaſi Deus, ſed quaſi homo commune ſibi arceſſit auxilium; ut divinæ pabulo lectionis intentus, famem corporis negligat, alimentum verbi cœleſtis acquirit. Huic intentus Moyſes panem non deſideravit: huic intentus Elias famem prolixioris non ſenſit jejunii. *Non enim poteſt qui Verbum ſequitur, panem deſiderare terrenum, cum ſubſtantiam panis cœleſtis accipiat* (*S. Ambr. l. 4. in Luc. n. 19.*).

7. *Tu ergo ſi adoraveris coram me, erunt omnia tua.* Dœmonem ſuperbi utriuſque ſexus imitantur, qui potentiam ſuam, generis claritatem, pulchritudinem, auctoritatem, aliaſve dotes jactant, ut ſe ab aliis quaſi adorari impetrent. (*Daniel.* 3.) Nabuchodonoſoros, (*Judith* 3. 13.) Amanem, (*Eſther* 3.) alioſque cogita diabolicæ ſuperbiæ imitatores: fortior hæc quam libidinis tentatio. Herodes enim dimidiam dumtaxat regni ſui partem ſtulta promiſſione obtulit impudicæ ſaltatrici: ſuperbi vero & ambitioſi plerique ita comparati ſunt ut adoratoribus ſuis omnia promitterent, ut diabolus. Quid de ſuperbis illis mulieribus dicam, quæ formæ illecebris abuſæ, varia cultus & luxus lenocinia, varias artes adhibent, ut plurimos ſibi adoratores devinciant? Monſtra ſunt ipſo diabolo magis timenda, qui ſtudium placendi per decorem invitatorem libidinis illis inſpirat, qui omnem cultus muliebris habituſque luxum ſubminiſtrat, quo luxuria negotiatur aut gloria inſoleſcit. Favores omnes, ac voluptates adoratoribus ſuis & impudicis amatoribus pollicentur. *Tu ergo ſi adoraveris coram me, erunt omnia tua.* Periculoſiſſimæ tentationis tela Chriſti clypeo repellat vir Chriſtianus: *Scriptum eſt, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Verbi Dei lectio & meditatio armamentarium eſt contra tentationes omnes. „ Quiſquis intus verbo Dei pa„ ſcitur, non quærit in iſta eremo voluptа„ tem. Qui uni Deo tantum ſubjectus eſt, „ non quærit in monte, id eſt, in terrena „ elatione jactantia. Quiſquis æterno ſpecta„ culo incommutabili veritati adhæreſcit, non „ per faſtigium hujus corporis, id eſt, per „ hos oculos præcipitatur, ut temporalia & „ inferiora cognoſcat" (*inquit S. Aug. l. de vera Relig.*).

8. *Et duxit illum in Jeruſalem, & ſtatuit eum ſuper pinnam Templi, &c.* Heu quam multi in ſummum Templi faſtigium, ad Eccleſiaſt. dignitates a diabolo ducuntur, ut lapſu graviore ruant! Non Dei vocatione, ſed diabolica ambitione provehuntur. Quos Deus vocat, & in ſacris Ordinibus ac dignitatibus ſive miniſteriis Eccleſiaſt. conſtituit, hos gratia ſua conſervat, ſuſtentat & protegit, ne cadant. Quos vero diabolus ducit & evehit, qui ambitione, ſuperbia, cupiditate, otioſæ vitæ amore feruntur, hos certa manet ruina. Qui enim præcipites non ruerent, quibus nullæ ſunt vires niſi ex præſumptione, nulla vigilantia niſi ex cæcitate, nullum auxilium niſi ex propria infirmitate?

13. *Et conſummata omni tentatione, dia-*

bolus receſſit ab illo uſque ad tempus. Prope omnium criminum fontes hæc tria genera demonſtrantur eſſe vitiorum (*inquit S. Amb.*) carnis delectatio, vana gloria, ambitio. Neque enim conſummatam omnem tentationem Script. dixiſſet; niſi in his tribus eſſet omnium materia delictorum, quorum ſemina in ipſa origine ſunt cavenda, *Finis ergo tentationum, finis eſt cupiditatum; quia cauſæ tentationum cauſæ cupiditatum ſunt. Cauſæ autem cupiditatum ſunt carnis oblectatio, ſpecies gloriæ, aviditas potentiæ*. His exhauſtis tentationibus, diabolus, cui mille nocendi artes, etſi invidere non deſinat, tamen inſtare formidat, quia frequentius refugit triumphari. Sed recedit uſque ad tempus, gravius poſtmodum impugnaturus. Semper ergo vigilandum eſt. Semper ad nova certamina ſuſtinenda munire nos Chriſtian. virtutum præſidio debemus. Non unum telum diabolus habet, ut tentatio S. viri Job demonſtravit; frequentat ſpicula, ut aut præmio vincat, aut tædio. „ 1. Cupiditate vulnerat, (*S. Amb. l. 4. in Luc. n. 39.*) 2. pietate, 3. „ ſanitate; mentis enim pariter & corporis „ pugnat ulceribus. Diverſitas quoque ipſa „ tentationum pro diverſitate certantium eſt. „ Avaritiæ damno dives urgetur, pater diſ„ pendio filiorum, homo doloribus, corpus „ ulceribus. Quanta hæc tela! unde Domi„ nus noluit habere quod perderet, & ideo „ pauper huc venit, ne diabolus haberet quod „ auferret. *Venit* (inquit *Jo. 14. 30.*) *Princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam*. Noluit etiam paucorum eſſe pa„ ter, ut eſſet omnium. Fruſtra autem cor„ poris tentaretur ulceribus, qui contemne„ ret omnes corporis Paſſiones. Fortitudine „ fidei opus eſt in his Chriſt. militiæ præliis. „ Non enim contra carnem & ſanguinem, „ ſed contra inſidias ſpiritales nobis eſt cer„ tamen. Vides magnificentiam Chriſt. viri, „ (*S. Amb. ib. n. 37.*) qui certat cum re„ ctoribus mundi; & licet conſtitutus in ter„ ris, adverſus ſpiritalia nequitiæ, quæ ſunt „ in cœleſtibus, animi virtute decernit. Non „ enim de terrenis contendimus, ut dimice„ mus in terra: ſed ſpiritalibus propoſitis „ præmiis, de regno Dei & Chriſti hæredi„ tate, neceſſe eſt ſpiritalia prius impedi„ menta ſuperentur. Corona propoſita eſt, „ ſubeunda certamina ſunt. Nemo poteſt, „ niſi vicerit, coronari: nemo poteſt vince„ re, niſi ante certaverit. Ipſius quoque co„ ronæ major eſt fructus, ubi major eſt la„ bor. *Arcta* enim *& anguſta eſt via, quæ* „ *ducit ad vitam..... Lata vero & ſpatioſa, quæ ducit ad mortem*. Et ideo tenta„ tionem timere non debemus; eſt enim cau„ ſa victoriæ, materia triumphorum".

17. 18. *Et traditus eſt illi liber Iſ. Proph. Et ut revolvit librum, invenit locum ubi ſcriptum erat: Spir. Domini ſuper me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde, prædicare captivis remiſſionem, & cæcis viſum &c.* Chriſtus plenitudine Spir. S. ad ſacerdotium æternum conſecratus, & velut unguento perfuſus de quo ſcriptum eſt (Pſ. 44.): *Unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ conſortibus tuis*. Oleo lætitiæ dixit Spir. S., ne creaturam putares. „ Olei enim hujuſmo„ di natura eſt, ut nequaquam naturæ alte„ rius humido miſceatur. Lætitia quoque non „ corpus ungit, ſed intima cordis illuminat. „ Et bene oleum lætitiæ dicitur quo unctus „ eſt Chriſtus. Neque enim uſitatum fuit ei „ oleum & commune quærendum, quo aut „ vulnera curantur, aut æſtus levatur: cum „ fomentum vulnerum ſuorum ſalus mundana „ non quæreret, nec refectionem corporis „ fatigati virtus ſempiterna depoſceret. Nec „ mirum ſi habet oleum lætitiæ, qui fecit „ exultare morituros, triſtitia mundum exuit, „ mœſtæ fœtorem mortis abolevit. Ergo un„ guentum Chriſti eſt Spiritus" (*S. Ambr. l. 1. de Spir. S. c. 9.*). Ab hoc unguento Jeſus nuncupatus eſt Chriſtus, qui ſic Deo perfuſus eſt & infuſus, ut homo Deuſque eſſet unus Deus. Ad hoc autem unctus eſt Sp. S., ut illum in nos effunderet, ac par ejus gratiæ medicinalis, illuminatricis, liberatricis ineffabilem efficaciam animarum noſtrarum vulnera ſanaret, nos a morte ad vitam, a ſervitute in perfectam libertatem, e tenebris ad lucem, a ſumma miſeria ad ſupremam æternamque felicitatem revocaret, noſque interim divitiis ſpiritualibus repleret. *Evangelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde, prædicare captivis remiſſionem & cæcis viſum, dimittere confractos in remiſſionem*. Hoc quo unctus eſt Spir. S. unguento & ſubſtantiva atque increata ſanctitate membra ſua perfundens Chriſtus, non ſolum nos Chriſtianos effecit, gentem ſanctam, regale Sacerdotium, ſed Chriſtos. *Non ſolum caput noſtrum unctum eſt, ſed & corpus ejus nos ipſi* (inquit S. Aug. in Pſ. 26.) *concorporans nos ſibi, faciens nos membra ſua; ut in illo & nos Chriſti eſſemus.... Inde autem apparet Chriſti corpus nos eſſe, quia omnes ungimur, & omnes in illo & Chriſti et Chriſtus, quia quodam modo totus Chriſtus caput et corpus*: Tantis Chriſti Domini beneficiis ne ſimus ingrati: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis*, quos annuntiavit Chriſtus;

dies iræ & furoris Domini ſequetur, dies ultionis & judicii, in quo adſtabimus omnes ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque retributionem, vel beatitudinis, vel pœnæ æternæ ſecundum operum ſuorum merita. Ad terribilem illum diem nos præparemus, audientes Chriſti vocem nobis prædicantis *Annum Domini acceptum, & diem retributionis*. Mentes & corda in ipſum defigamus. *Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum*. Deo gratias agamus perennes, qui nos ad Chriſtianam Relig. vocavit, quam ſolam eſſe veram cognoſcimus ex prophetiarum adimpletione in Chriſto & in Eccl., & ex miraculis quibus Evang. prædicatio obſignata & confirmata eſt. *Quia hodie impleta eſt hæc Script. in auribus veſtris*.

25. 26. *In veritate dico vobis, Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſrael &c. & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam* (3. *Reg.* 17.). Vidua cenſu pauper, fide dives; corporalis panis egens, ſed inviſibili cibi verbi Dei, quo anima vivit, magis avida; alienigena, omni ſolatio temporali deſtituta, ceteris præfertur, & Proph. hoſpitio, ſolatioque recreatur, ut farina & oleo multiplicatis ſuſtentetur ipſa & filii ejus 3. annorum & 6. menſium ſpatio, quibus fames magna fuit in omni terra. Vidua hæc Eccl. typus de qua ſcriptum eſt (*Iſ.* 54. 1.); *Lætare ſterilis quæ non paris, erumpe & exclama, quæ non parturis; quoniam multi filii deſertæ magis quam ejus quæ habet virum*. Ad hanc, cum fames erat verbi divini in omni terra, miſſus eſt Chriſtus, qui aridam terram rore cœleſti Evang. Gratiæque ſuæ rigavit, & clauſum cœlum reſeravit. Hydriam farinæ & vas olei non defutura ſpopondit: *perpetuitatem* nempe *ſacramentorum* promiſit *cœleſtium, & non defuturam ſpiritualis exultationis gratiam; munimenta vitæ fidei ſignacula, dona virtutum*, largitus eſt (*S. Amb. l. de Viduis c.* 3.). *Deſcendit* Verbum divinum, *ſicut pluvia in vellus* (*Judic.* 6.), ut paulo poſt exſiccato vellere, terram irroraret univerſam: *Et ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram* (Pſ. 71. 6.). Nam primo intra Judæam divini cœpit ros ſermonis humeſcere (*Notus* enim *in Judæa Deus*) cum arida fidei totius orbis univerſa terra maneret. Sed ubi Joſeph greges Deum negare cœperunt, & auſu vario immanium delictorum contrahere divinitatis offenſam, tunc per omnes terras fuſo imbris rore cœleſtis, populus Judæorum æſtu perfidiæ ſuæ cœpit areſcere, cum Eccleſ. ſanct. ex omnibus terrarum partibus congregatam propheticæ nubes, & ſalutaris imber Apoſtolicus irrigarent. Viduæ igitur Sareptanæ, ad quam, Viduis Iſraelitibus prætermiſſis, Elias a Deo miſſus eſt, exemplo oſtenditur ac typo. „ Quod ad inſtaurandam Eccl. Dei Filius humani corporis ſacramenta ſuſceperit, „ abdicato populo Judæorum, quibus conſiliarius & Proph., beneficiorumque adempta „ ſunt miracula dominicorum: eo quod civi„ co quodam invidiæ nævo in Dei Filium cre„ dere noluerunt".

Multæ viduæ erant in diebus Eliæ &c. & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam. Heroicum in Sareptana illa muliere charitatis exemplum non ſolum mirentur, ſed imitentur Chriſtiani. Mulier erat alienigena, (*S. Chryſ. hom. in Eliam & Vid.*) vidua, omni deſtituta ſubſidio, cui alendorum cura incumbebat liberorum; pugillus tantum farinæ reliquus erat, quo deficiente mors expectatur; nihil tamen horum illam ab eroganda Prophetæ eleemoſyna prohibuit, retardavit, quamvis ille peregrinus eſſet, ipſi ignotus, & religione ab ipſa ſeparatus. Cum igitur neque paupertate, neque alendorum ſollicitudine filiorum, neque gravi fame, neque tanta egeſtate, neque mortis imminentis metu fuerit ab hoſpitalitatis & beneficentiæ officio impedita, quæ Chriſtianis divitibus erit excuſatio? Sed dicet ſortaſſe quiſpiam: Adducito mihi Proph., & eadem benevolentia illum ſuſcipiam. Non ſolum Proph., ſed ipſum Prophetar. Dominum tibi adducam, communem Deum ac Dominum noſtrum J. C ipſe enim ait: *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare*. Si viduæ illius charitatem imiteris, ſi eleemoſynam pauperibus, non dico ex neceſſario tuo, ſed ſaltem ex ſuperfluo erogaveris, parem, immo longe majorem benedictionem conſequeris. Non hydria farinæ, neque lecythus olei, indeficientes ad breve tempus, ſed vita æterna mercedis loco tibi reddetur, Dei miſericordia, eſca ſpiritualis. „ Si enim Elias exiguæ farinæ annonam con„ ſecutus, quod mulierem majorem ſui quam „ filiorum rationem habuiſſe perſpexit, aream „ in viduæ domo, torcularque inſtruxit, ac „ ex inexhauſtis vaſis vicem reddidit, alens „ quæ ſe aluiſſet vicaria hoſpitalitatis mercede, „ cogita quantam Eliæ Dominus gratiam ſit „ initurus, ſi una cum filiis hæredem ac cu„ ratorem ipſum reliqueris" (*idem in Catena Græcor. PP.*).

27. *Et multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſeo Proph.; & nemo eorum mundatus eſt niſi Naaman Syrus*. Cur non curabat fratres, non curabat cives, non ſanabat Proph. conſortes; cum ſanaret alienos, ſanaret eos

qui

qui observantiam Legis, & Relig. consortium non habebant: „ *nisi quia* Voluntatis „ est medicina, non gentis: & divinum mu„ nus votis eligitur, non naturæ juri defer„ tur? Disce, Christiane, rogare quod cu„ pias impetrare: fastidiosos viros cœlestium „ profectus munerum non sequuntur.... Ne„ mo sanatus ostenditur, nisi qui religioso of„ ficio studuit sanitati. Non enim dormienti„ bus divina beneficia, sed observantibus de„ feruntur" (*S. Amb. l. 4. in Luc. n.* 49.).

Naaman Gentilis Populi typus alter (*Tert. l. 4. cont. Marcion. c.* 9.); ejus ad Elisæum Proph. accessus, figura vocationis Gentium; lepræ mundatio cum Jordane corpus abluit, figura remissionis peccatorum per baptismatis gratiam salutaris. Per mundationem Naaman Syri a lepra, significata est emundatio nationum in Christo lumine earum, quæ septem maculis capitalium delictorum inhorrebat, idololatria, blasphemia, homicidio, adulterio, stupro, falso testimonio, fraude. Quapropter septies quasi per singulos titulos in Jordane lavit.... Quia *unius lavacri vis & plenitudo Christo soli dicabatur, facturo in terris sicut sermonem compendiatum, ita & lavacrum.* A puella juniore ex captivis monitus Naaman esse in terra Israel, qui posset eum a lepræ contagione mundare, ad Regem Israel venerat, a quo missus ad Elisæum mandatum acceperat, ut septies in Jordane mergeretur. Tunc ille (*S. Amb. l. de Myster. sive de Initiand. c.* 3. & 4.) secum tractare cœpit meliores aquas habere se in patria, in quibus sæpe se mersisset, nec tamen a lepra esset mundatus; eaque revocatus cogitatione, ac diffidentia, non obediebat mandatis Prophetæ: sed admonitione & persuasionibus servorum adquievit, ac mersit. Mundatusque statim intellexit, *Non aquarum esse quod unusquisque mundatur, sed gratiæ.* Illa porro ex captivis junior puella, typus est Eccl. Domini ex gentibus congregatæ, & antea depressæ captivitate peccati, quando libertatem adhuc gratiæ non habebat; cujus consilio vanus ille populus Nationum verbum audivit Propheticum, de quo ante diu dubitavit; postea tamen ubi credidit exequendum, ablutus est ab omni contagione vitiorum. *Et ille quidem dubitavit antequam sanaretur; tu jam sanatus es, & ideo dubitare non debes.* Ille Syrus septies mersit in Lege: tu autem baptizatus es in nomine Trinitatis, confessus es Patrem, recordare quid feceris: confessus es Filium, confessus es Sp. S., mundo mortuus es, & Deo resurrexisti; & quasi in illo mundi consepultus elemento, peccato mortuus, ad vitam es resuscitatus æternam, Gratias age Domino Prophetarum C. J. Salvat. nostro, ad quem missus es, & a quo mundatus es a lepra peccati per aquam Baptismatis. Beneficii magnitudinem cogita: non enim omnes leprosi ab ipso mundati sunt, non omnes baptismate purgati, longe plures in infidelitate & peccato relicti, occulto, sed tamen justo Dei judicio pereunt. Gratuitam in te Dei misericordiam agnosce: *Non fecit taliter omni Nationi.* Cum Naaman Syro dicas (4. *Reg.* 5): *Non faciet ultra servus tuus holocaustum aut victimam Diis alienis, nisi Domino soli.*

29. *Et surrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem &c.* In Evang. completum est quod per Proph. de se prænuntiavit Dominus; *Retribuebant mihi mala pro bonis* (Pf. 34. 12.). Nam cum Christus (*S. Amb. l. 4. in Luc.*) beneficia in Judæos diffunderet, illi injurias irrogabant. Nec mirum si perdiderunt salutem, qui ejecerunt de suis finibus Salvat. Dominus enim nec volentes repudiat, nec invitos alligat, nec efficientibus reluctatur, nec rogantibus deest. Inhumanum, ingratum, sacrilegum Nazaren. facinus execramini, qui Christum e civitate sua ejecerunt, & duxerunt in supercilium montis ut præcipitarent eum: sed longe magis detestanda Christian. ingratitudo, qui per fidem cognoscentes illum esse Filium Dei, longeque maioribus ab illo affecti beneficiis, e cordibus suis illum per mortale peccatum ejiciunt.

30. *Ipse autem transiens per medium illorum ibat.* Hinc intellige, (*S. Ambr. l. 4 in Luc. n.* 36.) non ex necessitate, sed libere passum Dominum Jesum, nec captum a Judæis, sed a se ipso oblatum. Etenim quando vult capitur, quando vult elabitur, quando vult suspenditur, quando vult non tenetur. Hic seditiosæ & ingratæ turbæ se subduxit, quia *Malebat adhuc Judæos sanare quam perdere; ut inefficaci furoris exitu desinerent velle, quod implere non possent.* Vides igitur (ait S. Ambr.) & hic divinitatis esse quod operatus est; & illic voluntatis esse quod captus est. Nam quemadmodum a paucis teneri potuit, qui a populo non tenetur? *Sed noluit sacrilegium esse multorum; ut in auctores culpæ crucis invidiam retorqueret, atque a paucis quidem affigeretur, sed pro toto orbe moreretur.* O incomparabilem Salvat. amantissimi bonitatem.

33. *Et in Synagoga erat homo habens dæmonium immundum &c.* Impudici, adulteri, fornicatores, molles, Dæmonium immundum habent, a quo illorum animæ miserum in modum possidentur. Christi verbis & mandatis torqueri se putant, Concionatorum & Pasto-

rum, piorumque hominum admonitiones & increpationes impatientiſſime ferunt; ſanctas inſpirationes, quibus a voluptatibus carnis revocantur, rejiciunt: cum putant, quod falſa illorum pax turbetur, quod ad pœnitentiam ante tempus ſenectutis invitentur, quod ſeparatio ab occaſionibus proximis peccati illis imperetur. Etſi Chriſtum ore confitentur, ut dœmones, factis tamen negant ejus puritatem & ſanctimoniam renuentes imitari, & membra ejus facientes membra meretricis, quæ ſumma eſt Dei injuria. *Sine, quid nobis & tibi Jeſu Nazarene? Veniſti perdere nos? Scio te quis ſis: Sanctus Dei.* Cum impudici homines Chriſtianis mulieribus adulantur, blandiſque ſermonibus, laudibus, verbis amatoriis illarum inſidiantur caſtitati, ſilentium illis protinus imponant, Chriſti poteſtatem & virtutem invocent, ut immundum ab illis dœmonium expellat, ſupplices orent ne ſibi noceat. *Obmutesce et exi*, Qui de impudicitia tentantur, C. J. adhæreant, ejus gratiam invocent, cujus virtute pravi concupiſcentiæ motus refrænantur. *In poteſtate & virtute imperat immundis ſpiritibus, & exeunt.*

38. *Surgens autem de Synagoga, introivit in domum Simonis: Socrus autem Simonis tenebatur magis febribus, & rogaverunt illum pro ea.* Cum aliquis in Chriſtiana familia febribus corporis vexatur, vota Deo nuncupantur, novemdiales devotiones in Memoriis SS. pro ejus valetudine fiunt: cum animi febribus, quæ pravæ cupiditates & vitia ſunt, tenetur, cum mors irrepit ſceleris effectu, tentante diabolo, carne ſuadente, ſalus ejus negligitur, ſupernus Medicus non quæritur, non invocatur, SS. preces apud divinam Majeſtatem non adhibentur. Et tamen longe vehementior, longe periculoſior eſt animæ quam corporis febris. Huic nemo homo mederi poteſt, ſed nec Angelus. Filium Dei deſcendere oportuit ut febribus humani cordis mederetur. *Et ſtans ſuper illam, imperavit febri.* Corda in rerum terrenarum amore defixa ad ſe ſurſum evexit; infirmi animi motus per gratiam ſuam medicinalem ordinatos, ſuæque Legi ſubjectos, in obſequium ſuum convertit, eorum immutatis objectis, ut membra quæ olim ſerviebant iniquitati, juſtitiæ cum alacritate ſervirent. (*Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem. Rom. 6.*) *Et continuo ſurgens miniſtrabat illis.* Nemo putet obſequium ſe præſtare Deo, cum aliqua opera ex ſe bona facit in ſtatu & in affectu peccati; a febre peccati curari neceſſe eſt, ut opera noſtra grata ſint Deo. *Imperavit febri, & dimiſit illam: & continuo ſurgens miniſtrabat illis.*

40. *Cum autem ſol occidiſſet, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum: at ille ſingulis manus imponens, curabat eos.* Omnes quibus erant infirmi corporaliter, ducebant illos ad Jeſum: modo pauci ſunt qui ſuos ſpiritualiter infirmos ad eum ducant: immo pravis plerumque conſiliis & exemplis ab eo abducunt, prohibentes ne pœnitentiam agant, ne mundo renuncient, ne Deo ſe devoveant. „ Noli pro„ hibere benefacere eum qui poteſt (*inquit „ Sap. Prov* 3. 27.) Velle debemus ut omnes „ nobiſcum diligant Deum, & totum quod vel „ eos adjuvamus, vel adjuvamur ab eis, ad „ unum illum finem referendum eſt. Si enim „ in theatris nequitiæ qui aliquem diligit hiſtrionem, & tamquam magno veletiam ſumma bono ejus arte perfruitur, omnes diligit „ qui eum diligunt ſecum, non propter illos, „ ſed propter eum quem pariter diligunt; & „ quanto eſt in ejus amore ferventior, tanto „ agit quibus poteſt modis ut a pluribus diligatur, & tanto pluribus cupit eum oſtendere; & quem frigidiorem videt, excitat „ eum quantum poteſt laudibus illius: ſi autem contravenientem invenerit, odit in „ illo vehementer odium dilecti ſui; & quibus modis valet, inſtat ut auferat: Quid „ nos in ſocietate dilectionis Dei agere convenit, quo perfrui beate vivere eſt; & a „ quo habent omnes qui eum diligunt & quod „ ſunt, & quod eum diligunt, de quo nihil „ metuimus ne cuiquam poſſit cognitus diſpliceret; & qui ſe vult diligi, non ut ſibi „ aliquid, ſed ut eis qui diligunt æternum „ præmium conferatur, hoc eſt, ipſe quem „ diligunt? Infirmi ſunt quicumque illum non „ amant". (*S. Aug. l.* 1. *de Doctr. Chriſt. c.* 29.). Animæ enim ſanitas, charitas eſt. Ab ea qui deficit, langueſcit. Infirmos itaque noſtros ſecundum animam, domeſticos, familiares, cognatos, amicos, omnes duca„ mus ad Jeſum, ut ſanentur. Medicus eſt potentia in ſanandis omnis generis languoribus; ſapientia in cognoſcendis, clementia ac bonitate in ſuſcipiendis infirmis nulli comparandus. *Omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum: at ille ſingulis manus imponens, curabat eos.*

42. *Facta autem die egreſſus, ibat in deſertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt uſque ad ipſum, & detinebant illum, ne diſcederet ab eis.* Piam turbarum illarum ſollicitudinem imitemur: C. J. fide quæramus: *Sentite de Domino in bonitate*

& in ſimplicitate cordis quærite illum. (*Sap.* 1.) Ad eum ſpe tendamus & veniamus: *Dirige viam tuam, & ſpera in illum.... Qui timetis Dominum, ſperate in illum, & in oblectationem veniet vobis miſericordia.* (*Eccl.* 2. 6. & 9.) Ipſum teneamus charitate, ne umquam a nobis diſcedat. *Inveni quem diligit anima mea; tenui eum, nec dimittam.* (*Cant.* 3.)

CAPUT V.

Senſus Litteralis.

1. & 2. *Factum eſt autem, cum turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Geneſareth, & vidit duas naves ſtantes ſecus ſtagnum; piſcatores autem deſcenderant, & lavabant retia.* Quadam die, cum Jeſus ſtaret ad littus Lacus Geneſaretici, ſive Maris Tiberiadis, aut Galilææ, ut alias in hiſt. Evang. appellatur, & a turbis magno concurſu ad audiendum verbum Dei confluentibus premeretur, vidit naves duas ad ſtagni littus quieſcentes; Piſcatores autem quidam deſcenderant, & lavabant retia; alii reſarciebant, alii qui remanſerant in navibus, experiebantur num aliquid capere poſſent, mittentes retia in mare, ut conſtat ex hujus loci collatione cum *Matth. c. 4. v. 18. & 21. & Marc. 4. v. 16. & 19.* eamdem hiſt. narrantibus, cujus plures circumſtantias hic S. Luc. commemorat. Vide quæ ad Matth. c. 4. diximus.

3. *Aſcendens autem in unam navim, quæ erat Simonis* Petri, ne a turba opprimeretur; *rogavit eum a terra reducere puſillum*, navim paululum e littore ſubducere; *& ſedens docebat de navicula turbas.*

4. *Ut ceſſavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum*, navigium tuum provehe in altum mare, ſive in profundiorem ſtagni locum: *& laxate retia veſtra in capturam.* Retia jacite ad piſcandum.

5. 6. *Et reſpondens Simon, dixit illi: Præceptor: per totam noctem laborantes nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.* Solo tuo verbo ac imperio fretus, cum cetera omnia ſpei noſtræ adverſentur, rete cum fiducia jaciam. *Et cum hoc feciſſent, concluſerunt* uno jactu retis *piſcium multitudinem copioſam: rumpebatur autem rete eorum.*

7. *Et annuerunt ſociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos.* Signo eos vocarunt, quia longius aberant, quam ut vox eo pervenire poſſet. *Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas* piſcibus captis, *ita ut pene mergerentur* præ onere.

8. 9. *Quod cum vidiſſet Simon Petrus*, divina id fieri intelligens, ſuamque tenuitatem agnoſcens, *procidit ad genua Jeſu, dicens: Exi a me, quia homo peccator ſum, Domine.* Indignus ſum conſortii tui honore & gratia, & ut in navicula mea maneas. *Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piſcium, quam ceperant*; id eſt ob prodigialem piſcationem.

10. *Similiter autem Jacob. & Joa. filios Zebedæi*, qui erant ſocii *Simonis* in piſcatione, ſtupor occupaverat. *Et ait ad Simonem Jeſus: Noli timere*, bono animo eſto: hujus piſcationis miraculum omen eſt piſcationis alterius, quam brevi exercebis: *ex hoc jam eris homines capiens*, ad vitam (Hæc enim vis eſt verbi Græci ζωγρῶν qui hucuſque cepiſti piſces ad mortem. Non tibi autem capies, ſed Deo.)

11. *Et ſubductis ad terram navibus, relictis omnibus, ſecuti ſunt eum.* Relictis omnibus, navi, retibus, piſcibus, ſociis, familia, ſe illi ut diſcipulos & comites perpetuos adjunxerunt.

12. 13. 14. *Et factum eſt, cum eſſet in una civitatum, & ecce vir plenus lepra, & videns Jeſum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, ſi vis, potes me mundare. Et extendens manum, tetigit eum, dicens: volo, Mundare. Et confeſtim lepra diſceſſit, ab illo. Et ipſe præcepit illi ut nemini diceret; ſed, Vade, oſtende te Sacerdoti, & offer pro emundatione tua, ſicut præcepit Moyſes, in teſtimonium illis.* (*Marc.* 2.) In agro Capharnaum miraculum iſtud a Chriſto editum eſt, Chriſt. tunc temporis in civitate degebat, ex eaque egreſſus, obvium habuit hominem lepra obſitum, & ab hominum ſocietate propterea ſeparatum, urbeque pulſum; qui proſtratus adorationis cauſa, oravit eum magna fide dicens: *Domine, ſi vis potes me mundare*: Non tantum mundum pronuntiare, ut Levit. Sacerdotes. Idque ſola voluntate potes. Confer cum *Matth.* 8. & noſtrum Comment. lege.

15. 16. *Perambulabat autem magis ſermo de illo:* fama illius magis ac magis diffundebatur, celebrius evadebat nomen ejus: *& conveniebant turbæ multæ ut audirent* docentem, *& curarentur* ejus virtute *ab infirmitatibus ſuis. Ipſe autem ſecedebat in deſertum, & orabat*, non quod infirmus eſſet, oratione & receſſu indigeret, ſed ut exemplum præberet.

17. *Et factum eſt in una dierum*, quadam die, *& ipſe ſedebat docens. Et erant Phariſæi ſedentes, & Legis Doctores, qui venerant ex omni caſtello Galileæ & Judææ, & Je-*

& *Jerusalem: & virtus Domini erat ad sanandum illos*. Cum ipse Jesus sedens doceret, & Pharisæi Legisque Doctores qui ex omnibus oppidis & pagis Galilææ & Judææ, & Jerosolymis venerant, illum audituri & observaturi, juxta illum sederent, virtus Domini ad sanandum infirmos, non illi data ad tempus, ut Prophetis, sed congenita, eo tempore se exerebat.

18. 19. 20. *Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat Paralyticus, & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Et non invenientes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supratectum, & per tegulas summiserunt eum cum lecto in medium ante Jesum. Quorum fidem, ut vidit, dixit, Homo, remittuntur tibi peccata tua*, quæ morbi causæ. Confer cum *Matth.* 9. & *Marc.* nostrumque videsis Comment.

26. *Et stupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum. Et impleti sunt timore*, seu Dei reverentia, *dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie*. Rem admirandam. Populus merito judicabat, non tam quod ægro sanitas esset a Christo reddita (quod contigerat sæpius (quam quod eo miraculo probasset Jesus sibi jus esse ac potestatem condonandi peccata, in cujus rei fidem Paralyticum curaverat.

27. 28. *Et post hæc exiit, & vidit Publicanum nomine Levi*, qui & Matth. *sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et relictis omnibus*, opibus, quæstuosa vivendi genere, & quod ex rationibus ipsi debebatur, familiaribus, sociis, amicis, *surgens secutus est eum*, confestim & absque mora. Confer cum *S. Matth.* c. 9. nostrumque Comment. in eum locum lege. Confer & cum 2. c. *S.* Marc.

33. 34. *At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Joa. jejunant frequenter & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum: tui autem edunt & bibunt? Quibus ipse ait: Numquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere jejunare?* ad jejunandum compellere. *Venient autem dies, cum ablatus fuerit ab illis Sponsus, tunc jejunabunt in illis diebus*. Confer c. 9. *S.* Matth. & c. 2. *S.* Marc. nostrosque lege in utrumque Comment.

SENSUS MORALIS.

1. FActum *est autem, cum turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, &c.* Magnus ad audiendum Christum Judaici populi concursus, fructus exiguus. Christian. plurimi Dei verbum audiunt, Sacram. frequentant, pauci convertuntur. Pia desideria, & transitoriæ devotionis affectus ad salutem non sufficiunt sine bonis operibus ac perseverantia in eis.

3. *Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum. Et sedens docebat de navicula turbas*. Navis Petri, Eccl. Cath. Rom. cui nisi Eccl. ceteræ communione jungatur, schismaticæ sunt. Hanc fidei puritas, doctrinæque, morum integritas a terra dimovet, cœlo conjungit. In ea sola Christ. residet: *hæc Schola unitatis*, in qua posuit *Cathedram veritatis*. (*S. Aug.*) In ea docet, hanc sanctificat, regit, tuetur, ministris suis in ea cooperatur ad consummationem usque sæculi. Vult autem superiores ministros non typho superbiæ inferioribus imperare, sed humili charitate servire: *Non dominantes in cleris, sed formam fieri gregis ex ex animo*: (1. *Petr.* 5. 3.) Nimia cum sæcularibus hominibus familiaritate sese contemptui, & oblocutionibus turbarum non exponere, sed vita sanctiore, & a Laicorum moribus sejuncta conciliare sibi auctoritatem & reverentiam populorum. *Rogavit eum a terra reducere pusillum*. Denique (*S. Aug. l.* 2. *Q. Ev. Q.* 21.) significat temperate utendum verbo ad turbas, ut nec terrena eis præcipiantur, nec sic a terrenis in profundiora Sacrament. recedatur, ut ea penitus non intelligant.

4. *Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam*. Prædicationis Evangelicæ retia sine Christi auctoritate, vocatione, ejusque ac Vicariorum ipsius missione minime laxanda sunt. *Quomodo enim prædicabunt nisi mittantur?* (*Rom.* 10. 14.) Ut vero cum hominibus conversari, & illis loqui ac prædicare cessavit Christus, id est, post ejus Passionem, Resurrect. & glorioſam Ascensionem, Eccl. apud omnes Nationes diffusa est, & in altum mare quasi provecta per Apost. & eorum Successores, quibus in persona Petri dictum est: *Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam*. Petrus enim (*S. Aug.*) ob suum in ministerio Ecclesiast. Primatum, personam Eccl. gerebat. Una hæc navis est, quæ C. J. vehit ad remotissimas orbis novigentes. Huic uni, non Schismaticis Sectis, credita est gratia convertendi populos ad Christum.

5. *Et respondens Simon, dixit: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete*. Animarum conversioni frustra Prædicator Evangel. adlaborat, nisi Dominus gratiæ suæ benedictione labores ejus præveniat & prosequatur. Non enim eloquentiæ suæ aut doctrinæ viribus, sed uni divinæ gratiæ auxilio, quæ Doctorem

ſtorem & diſcipulum in benedictionibus dulcedinis prævenit, confidere debet. *Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus.* Piſcatio duplex, noctis, & diei. Prima infructuoſa & inanis, ſine lumine, ſine miſſione, ſine Chriſti verbo, abſque benedictione, in navi a qua abeſt. Hæc Hæretic. & Schiſmatic. prædicatio eſt, qui verbum Dei adulterant, qui Chriſti mandatum ex ore legitimorum Paſtorum, qui Apoſtoli per continuam Ordinationum ſeriem in Eccl. regimine ſucceſſerunt, non expectant. Altera fructuoſa & felix eſt, quæ fit in lumine fidei, affulgente Sole juſtitiæ, in Chriſti verbo, ab Eccl. Cathol. miniſtris, qui ſunt filii diei, non noctis, neque tenebrarum; in veritatis manifeſtatione, cum divinæ protectionis certiſſima fiducia, quam Chriſtus in verbis ſuis fidelis, Eccl. ſuæ non defuturam promiſit, uſque ad conſummationem ſæculi. „ Et ecce „ ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad „ conſummationem ſæculi ". (*Matt.* 28. 20.)

6. *Et cum hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam, rumpebatur autem rete eorum.* Ne ſcandalizentur infirmi, cum Eccl. rete rumpi vident. Hæc enim calamitas multitudinem ſequitur. Rete Eccl. rumpunt Hæretici, cum verbum Dei, fideique puritatem corrumpunt: Schiſmatici, cum Eccl. ſcindunt unitatem: mali miniſtri, cum ejus auctoritatem contemnunt, nec prælatis ſubeſſe & parere, & ordinem Hierarchicum ſancitamque Sacr. Canon. Sedis Apoſt. Decretis, & Epiſc. Statutis ac Mandatis diſciplinam ſervare nolunt: pravi Chriſtiani, cum clavium Apoſtolic. ſpernunt poteſtatem, vel ſanctitatem Eccl. indignis moribus contaminant & inhonorant. „ Quod retia rumpebantur pi„ ſcium copia (*inquit S. Aug. l. 2. Q. Ev. Q. 2.*) & naviculæ impletæ ſunt, ita ut „ mergerentur, ſignificat hominum carnalium „ multitudinem tantam futuram in Eccl. ut „ cum diſruptione pacis, exeuntibus inde hæ„ reſibus & ſchiſmatibus tanta remaneret & „ tanta eſſet futura illi amiſſio fidei & bo„ norum morum, ut Chriſto dicere videatur „ talis Eccl. *Exi a me, quia homo peccator* „ *ſum*: tamquam turbis carnalium repleta, „ & eorum moribus pene ſubmerſa, regimen „ ſpiritualium, in quibus maxime Chriſti per„ ſona eminet, a ſe repellat quodammodo. „ Non enim hoc voce linguæ dicunt homines „ bonis miniſtris Dei, ut eos a ſe repellant: „ ſed voce morum & actuum ſuorum ſuadent „ a ſe recedi, ne per bonos regantur: & eo „ vehementius quo deferunt eis honorem, & „ tamen factis ſuis a ſe recedere admonent: „ ut honorificentiam eorum ſignificaverit Pe„ trus, cadens ad pedes Domini; mores au„ tem in eo quod dixit, *Exi a me, Domi„ ne, quia homo peccator ſum.* Quod tamen „ quia non fecit Dominus; non enim receſ„ ſit ab eis, ſed eos ſubductis navibus ad lit„ tus perduxit: ſignificat in bonis & ſpiri„ tualibus viris non eſſe oportere hanc vo„ luntatem, ut peccatis turbarum commoti, „ quo quaſi ſecurius tranquilliuſque vivant, „ Munus Eccl. deſerant.

8. *Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Jeſu, dicens: Exi a me, quia homo peccator ſum, Domine.* Paſtor & Prædicator humilis vix concipere poteſt quomodo illius miniſterio Deus uti velit in Eccl. regimine, in diſpenſatione Sacrament. in prædicat. verbi Dei, in converſione animarum? Quamvis probe noverit gloriam gratiæ ejus eo magis eluceſcere, quo infirmiora & viliora ſunt inſtrumenta, quibus uti dignatur. *Exi a me, quia homo peccator ſum, Domine.* Chriſtum honorant, qui ad illum per frequentem communionem accedunt cum fiducia: honorant pariter, qui rarius accedunt ex humilitate, indignitatem ſuam cum ſumma Dei Majeſtate & infinita ſanctitate comparantes. Sed magis honorant, qui corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta ad ſacram Menſam frequenter accedentes, piam fiduciam, ſanctumque fervorem cum humilitate conjungunt, procidentes ad genua Jeſu, & dicentes: *Exi a me, quia homo peccator ſum Domine.*

9. *Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piſcium, quam ceperat... Erat ait ad Simonem Jeſus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens.* Obſtupeſcit ac timet fidelis Dei miniſter, cum per eum Chriſtus magni quidpiam ſacro miniſterio & animarum converſione ac regimine operatur. Hinc Dei potentiam, bonitatem ac miſericordiam admiratur & celebrat: hinc hominum laudes applauſuſque timet, ſuperbiamque ſuis laboribus & operibus inſidiantem. *Ne cum aliis prædicaverim* (inquit Apoſt. 1. *Cor.* 9. 27.) *ipſe reprobus efficiar.* Sed timorem ejus ſedat Chriſtus; & illius animum pia fiducia confirmat, cum unam ejus gloriam quærit, cum ſtudiis omnibus & toto fervore charitatis enititur ut homines illi capiat, & ad ejus cognitionem, amorem, obedientiam adducat: cum tandem relictis omnibus, illum ſequitur & illi adhæret.

12. *Et ecce vir plenus lepra, & videns Jeſum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, ſi vis potes me mundare. Et extendens manum, tetigit eum dicens: Volo, mundare. Et confeſtim lepra di-*

ſceſſit

ſceſſit ab illo. Lepra, peccati præcipue carnalis figura eſt. Impudicus, vir plenus lepra, quæ corpus pariter animamque fœdat, membra interioris hominis conſumit, illos qui cum ipſo familiariter converſantur, periculoſa contagione inficit, a civitate SS. infirmum excludit. Morbi tamen tam fœdi, tam horrendi, tam periculoſi non deſperanda curatio eſt, ſi infirmus Jeſum reſpiciens oculis fidei, ſuam indignitatem agnoſcat, in faciem coram cœleſti Medico procidat, humiliter ipſum deprecetur, de illius ſumma poteſtate minime dubitans, in infinita bonitate confidens, ab ejus miſericordiſſima voluntate ſanitatis beneficium exſpectet, de profundis clamans ad Dominum, & in eum ſperans; quia apud ipſum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio, qui vult omnes ſalvos fieri, neminem perire. *Domine ſi vis, potes me mundare*. Peccatorem contritum & humiliatum Chriſtus non deſpicit, gratiæ ſuæ manum ſuper illum extendit, illum ad Sacerdotes mittit ut peccata confiteatur. Illorum miniſterio, Chriſti vero voluntate, & poteſtate in Sacramento pœnitentiæ mundatur. *Vade oſtende te Sacerdoti*. Satisfactio ſalutaris ſubjungenda, munus offerendum quo divina juſtitia placetur, peccatum expietur, ac in futurum caveatur. *Et offer pro emundatione tua*. Sic lepra peccati in oculis Domini confeſtim diſparebit. *Et confeſtim lepra diſceſſit ab eo*.

16. *Ipſe autem ſecedebat in deſertum, & orabat*. Sacerdotibus ſuis & Evang. miniſtris exemplum præbuit Chriſtus, ut interdum in ſacram ſolitudinem ſecedant, undique orationi & Chriſtian. veritatem meditationi vacent: ſe purgare ſtudeant a ſordibus & imperfectionibus, quas in hominum ſocietate contraxerunt, ut ſuum miniſterium ſanctius exerceant; impleri Deo & ejus veritatibus, non ſterili dumtaxat ſpeculatione; ſed pro affectu, intimoque guſtu, ut illas in populorum ſalutem abundantius profundant. Prius conchæ fiant, quam canales: cum Deo colloquantur, ipſumque audiant in ſeceſſu, ut de illo & pro illo fructuoſius ad populum loquantur in promptu. Contra vanam gloriam, quæ ex hominum applauſu, & talentorum excellentia ſæpe naſcitur, & bonis operibus inſidiatur, oratione ſe muniant ac humilitate.

18. *Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat Paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Et non invenientes qua parte illum inferrent præ turba, aſcenderunt ſupra tectum, & per tegulas ſummiſerunt eum cum lecto in medium ante Jeſum*. Falſis amicis plenus eſt mundus, qui nos in pravis cupiditatibus & animi morbis adulatione ſua, iniquis conſiliis, officiis & exemplis fovent: pauci ſunt qui ſalutem animæ nobis procurare ſatagant. Id tamen eſt veræ amicitiæ officium. Chriſtiana amicitia charitas eſt, qua propter Deum amicus diligitur, eique verum ac ſummum bonum expetitur & pro viribus procuratur, ſcilicet bonum ſalutis & beatitudinis æternæ, quod eſt omnis appetitionis finis. Ad hoc bonum debemus & a quibus diligimur duci, & quos diligimus ducere (inquit S. Aug.) Verus amicus amicum ab occaſionibus proximis peccati, a via perditionis revocat, ad Chriſtum trahit, in domum ejus infert, quæ ad Eccl., admonitionibus ſuis, rectis conſiliis, orationibus, bonis exemplis ponit ante Jeſum. Multa licet ac pene inſuperabilia impedimenta ejus converſioni obeſſe videantur, omnia tentat charitas ut eum cum lecto pravæ conſuetudinis in quo tranquille, ſed lethaliter quieſcit, omnipotenti Medico ſiſtat, ejuſque miſericordiam pro infirmo eo infeliciore, quo ſuam infirmitatem non ſentit, obtineat. Piorum amicorum precibus ſæpe annuit Jeſus. *Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua*.

Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat Paralyticus, & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Anima per diuturnam illecebræ carnalis inertiam velut paralytica, Eccl. Miniſtris, bonis Paſtoribus ac Doctoribus, qui eam ſublevent, & Chriſto offerant, eique ſpem ſanationis ſuggerant, opem interceſſionis tribuant, committenda eſt. Quatuor viros Paralyticum portantes S. Marc. commemorat. Quatuor ſcilicet (*Ven. Beda in hunc loc.*) virtutum cardinalium ſubſidio ad Deum fertur anima, de quibus in æternæ Sapient. laude dicitur (*Sap. 8. 7.*): *Sobrietatem enim & prudentiam docet, & juſtitiam & virtutem, quibus utilius nihil eſt in vita hominibus*. Ad Deum fertur peccator timore, fide, ſpe, charitate. His ponitur anima in medio ante Jeſum.

Et non invenientes qua parte illum inferrent præ turba, aſcenderunt ſupra tectum per tegulas. Et ſummiſerunt illum cum lecto in medium ante Jeſum. Sæpe anima ad Deum reſipiſcens, ſupernæque gratiæ remedio cupiens innovari, conſuetudinis impedimento retardatur. Sæpe inter ipſas orationis ſecretæ delicias, & ſuave cum Domino colloquium, turba cogitationum interveniens, mentis aciem intercludit, ne Chriſtus videatur. Inter hæc quid agendum? Cor ſurſum levandum eſt, in tectum domus in qua Chriſtus docet, aſcendendum: *Script. S.*, Lex Domini diu noctuque meditanda eſt. *In quo corrigit*

rigit adoleſcentior viam ſuam? in cuſtodiendo ſermones tuos (Pſ. 18.).

26. *Et confeſtim conſurgens coram illis, tulit lectum in quo jacebat: & abiit in domum ſuam magnificans Deum.* Veræ converſionis hæc ſigna ſunt. 1. Dei mandatis fideliter & prompte obedire. 2. Pravas cupiditates & peccati reliquias pro viribus deſtruere; quicquid nos ad peccatum pellexit, removere & abolere. 3. In interiori ſeceſſu, immo & exteriori, quantum fas eſt vivere, & vitare ſocietates quæ ad peccatum inducere poſſunt. „ Sanus qui languebat, lectum „ reportat domum, cum anima peccatorum „ remiſſione accepta, ad internam ſui cuſtodiam cum ipſo ſe corpore refert, ne poſt „ veniam quid unde iterum juſte feriatur, „ admittat (*Beda*)". 4. Deo gratias agere, omniaque opera noſtra ad ejus gloriam referre.

27. *Et poſt hæc exiit, & vidit Publicanum nomine Levi, ſedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et relictis omnibus, ſurgens ſecutus eſt eum. Et fecit ei convivium magnum Levi in domo ſua.* Reſpexit Deus ab æterno Levi publicanum oculis miſericordiæ ſuæ, eumque gratis elegit ut eſſet Sanc., Apoſt., & Evang. J. C. Filii ſui. *Vidit*, non caſu, ſed ſecundum conſilium & propoſitum voluntatis ſuæ. Vocavit illum ſedentem ad telonium, negotiis animæ ſaluti periculoſis implicatum, avaritiæ laqueis irretitum: *& ait illi: Sequere me.* Juſtificavit, obedientiæ gratiam ipſi tribuens. *Et relictis omnibus, ſurgens ſecutus eſt eum.* Cœleſtis convivii, id eſt, æternæ gloriæ pignus illi illi tribuit, cum ejus convivio aſſidere dignatus eſt. *Et fecit ei convivium magnum Levi in domo ſua.*

Et relictis omnibus ſurgens, &c. Qui vere converſus ad Deum eſt, 1. E peccato ſurgit ſine mora, omnibus peccandi occaſionibus relictis. 2. Chriſtum ſequitur, bona opera faciendo, *ſecutus eſt eum*: ſequi enim, imitari eſt (*Vide Bedam*): ideoque ut pauperem Chriſtum non tam greſſu quam affectu conſectari poſſet Levi, reliquit priora, qui rapere ſolebat aliena, perfectamque nobis abrenunciationis ſæculi formam tribuens, non ſolùm lucra reliquit vectigalium, ſed & periculum contempſit a ſæculi Principibus imminens; quia vectigalium rationes imperfectas atque incompoſitas relinquebat. Tanta enim cupiditate ſequendi Dominum ductus eſt, ut in nullo prorſus hujus vitæ reſpectum vel cogitationem ſibimet reſervaverit. 3. Peccator vere converſus grati animi ſignificatione miſericordiam beneficentiſſimi Salvat. perſequitur, *Et fecit ei convivium magnum Levi in domo ſua.* 4. Se Chriſti diſcipulum palam profitetur, & alios ad ipſius comitatum invitat & adducit. *Et erat turba multa Publicanorum, & aliorum, qui cum illis erant diſcumbentes.*

31. 32. *Non egent, qui ſani ſunt, Medico, ſed qui male habent. Non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.* Morbus animæ, peccatum eſt; ſanitas, juſtitia; Medicus, C. J.; remedium, Pœnitentia. Sanitas animæ per gratiam Chriſti cognoſcitur, deſideratur, quæritur: per eam Pœnitentiæ ſalubris medicina diligitur, recipitur, operatur. Qui Pœnitentiæ remedium reſpuunt, aut phrenetici ſunt, qui ſe infirmos non putant; aut deſperati, qui ſanari poſſe non exiſtimant: aut ſtulti, qui ſanitatem non curant; aut temerarii, qui remedio ſibi opus eſſe non cenſent: aut delicati ſupra modum & effœminati, qui remedii amaritudinem fere nolunt; aut imprudentes, qui peritioribus Medicis curam ſalutis ſuæ committere renuunt.

33. *At illi dixerunt ad eum: Quare diſcipuli Jo. jejunant frequenter, & obſecrationes faciunt, ſimiliter & Phariſæorum: tui autem edunt & bibunt?* Hi ſunt hypocritarum characteres, 1. Alios contemnere. 2. Propria opera oſtentare & commendare. 3. Externa Legis opera pluris facere quam interiorem ſanctitatem. 4. Se iis aſſimilare quorum nomen eſt ob famam virtutis celebrius. 5. Aliis obloqui & inſultare, eorumque virtutibus ac meritis detrahere. Contra qui vere ſunt humiles, 1. bene & honorifice de aliis ſentiunt. 2. Propria opera abſcondunt. 3. Interiorem ſanctimoniam pluris faciunt quam externa Legis opera, tametſi hæc minime negligant. 4. Seſe infra omnes deprimunt: in aliis commendant quicquid vel ſpeciem habet virtutis: culpas & defectus aliorum excuſant, vel pia compaſſione tolerant, vel denique fraterna charitate corripiunt.

34. 35. *Numquid potestis filios Sponſi, dum cum illis eſt Sponſus, facere jejunare? Venient autem dies, cum ablatus fuerit ab illis Sponſus, tunc jejunabunt.* C. J. amicos ſuos a Pœnitentiæ laboribus non diſpenſat, ſed per Spir. S. gratiam præparat. Corda primum renovat, diffuſa in illis charitate, unde jejuniis & obſecrationibus aſſidue vacent, & mortificationem eius in corporibus ſuis portent. Nunc tempus eſt adimplendi ea quæ deſunt Paſſionum Chriſti in carne noſtra mortali, ſiquidem cœleſtis Sponſi viſibili præſentia deſtituti ſumus, & ad eam in cœlis conſequendam ſuſpiramus & contendimus, ubi ſedet ad dexteram Patris, & regnat in æternum.

rum. Cum ipſo nos regnaturos in gloria ſperamus, ſi tamen compatimur, & cœlorum regno vim faciamus per pœnitentiam, & auſterioris vitæ exercitationes. Pœnitentiæ ergo miniſtri diſpenſare pro arbitrio pœnitentes non poſſunt a jejuniis, orationibus & mortificationibus carnis; ſed Evangelic. & Eccleſiaſt. Regulas ſequi tenentur. Verumtamen pœnitentiæ remedia generibus & qualitatibus morborum, viribuſque ægrotantium accommodare & attemperare debent; & aliter cum imperfectis & incipientibus, aliter cum proficientibus vel perfectis agere, ne ſimiles illis ſint qui commiſſuram panni novi aſſuunt veſtimento veteri, aut mittunt novum vinum in utres veteres; quod ſine diſpendio non fit. *Ars artium, regimen animarum* (*S. Greg. M.*).

CAPUT VI.

Senſus Litteralis.

v. 2. FActum *eſt autem in Sabbato ſecundo-primo cum tranſiret per ſata, vellebant diſcipuli ejus ſpicas, & manducabant confricantes manibus. Quidam autem Phariſæorum dicebant illis: Quid facitis quod non licet in Sabbatis?* Sabbatum ſecundo-primum erat illud quod proxime contingebat Feſt Pentec. Sabbatum namque quod proxime Feſt. Paſchatis contigebat, vel in quod ipſa Paſchæ ſolemnitas incidebat, vocabatur *Magnus dies Sabbati*, ſed primum Sabbatum. Sabbata quæ proxime contigebant Feſta Pentecoſt., & Tabernacul. apud Judæos ſecundum Paſcha proxime ſolemnia, dicebantur etiam Magna ſive prima Sabbata ſimili ratione. Legimus enim apud Joſeph. Lib. 2. de bello Jud. c. 37. Sabbatum quod incidebat in Feſt. Tabernacul., vocari *Sabbatum maxime honoratum* (*Jo.* 19. 31.). Atque ita cum tria eſſent Sabbata prima, id eſt, maxima, diſtinctionis cauſa Sabbatum Paſchale quod ordine temporis prius eſt, dictum eſt πρωτόπρωτον, *primorum-primum*: Sabbatum Pentecoſtes, δευτερόπρωτον, *primorum ſecundum*: Sabbatum Feſti Tabernaculorum: τριτόπρωτον, *primorum tertium*.

3. 4. 5. *Et reſpondens Jeſus ad eos, dixit: Nec hoc legiſtis quod fecit David, cum eſuriiſſet ipſe, & qui cum illo erant* (1. Reg. 21.): *Quomodo intravit in domum Dei*, in Templum: & *panes propoſitionis*, id eſt, ibi in menſa expoſitos & Domino conſecratos, *ſumpſit & manducavit, & dedit his qui cum ipſo erant quos non licet manducare niſi tantum Sacerdotibus? Et dicebat illis: Quia Dominus eſt Filius hominis, etiam Sabbati.*

Hæc ad C. J. non pertinere, neque ipſum nomine Filii hominis ſignificari, Crelius & Volzogen. Socin., eodemque ſpiritu afflatus Grotius impie negant, & eo nomine quemlibet hominem, ſeu genus humanum indicari contendunt contra manifeſtum Evang. ſenſum & antiquam perpetuamque Tradition. ab Apoſt. ad nos propagatam & in Eccl. conſervatam. „ Non alterum Filium hominis novit Evang. niſi hunc qui ex Maria, qui „ & paſſus eſt (*inquit S. Iren. l. 3. c. 18.*), „ De Filio hominis, (*inquit Tertull. l. 4. „ cont. Marcion. c. 10. 12. & 14.*) duplex „ eſt noſtra præſcriptio, neque mentiri poſſe Chriſtum ut ſe Filium hominis pronuntiaret, ſi non vere erat: neque Filium hominis conſtitui, qui non ſit natus ex homine, vel patre, vel matre; utque ita diſcutiendum cujus hominis filius accipi debeat, Patris, an matris. Si ex Deo Patre eſt, utique non ex homine. Si non & „ ex homine, ſupereſt ut ex homine ſit matre. Si ex homine, jam apparet quia ex „ Virg.: *Et infra*: *Chriſtus* Dominus Sabbati dictus, quia Sabbatum ut rem ſuam tuebatur. Quod etiam ſi deſtruxiſſet, merito, „ qua Dominus magis ille qui inſtituit. *Et „ rurſus*: Evang. nomen Chriſtianorum, utique a Chriſto deductum, odio futurum conteſtatur propter Filium hominis, quod eſt „ Chriſtus ". S. Hilar., S. Chryſ. ceteroſque PP. hic ſubjungere minime neceſſe eſt, cum veritas evidentiſſima ſit; & ſoli olim Prodici hæretici aſſeclæ qui Gnoſticorum nomen ſibi ſumebant, nomen *Domini Sabbati* uſurparent, illud Chriſto detrahentes, ut refert S. Clem. Alex. Lib. 3. Strom.

6. 7. 8. 9. 10. 11. „ Factum eſt autem & „ in alio Sabbato ut intraret in Synag., & „ doceret. Et erat ibi homo, & manus ejus „ dextera erat arida ". Erat ibi homo, cujus manus dextera erat arida. *Obſervabant autem Scribæ & Phariſæi, ſi in Sabbato curaret, ut invenirent unde accuſarent eum*: quaſi violati Sabbati reum, ſi curaret; quaſi immiſericordem vel impotentem, ſi non curaret. *Ipſe vero ſciebat cogitationes eorum*: quod veræ divinit. argumentum eſt. Corda enim ſcrutari, & cogitationes intelligere, Dei proprium eſt. *Et ait homini qui habebat manum aridam: Surge, & ſta in medium*, ne ullum adſtantium lateat infirmitas tua, & miraculum in tui gratiam nunc a me patrandum. *Et ſurgens ſtetit*, ut juſſerat Jeſus. *Ait autem ad illos Jeſus: Interrogo vos ſi licet Sabbato bene facere, an male; animam ſalvum facere, an perdere?* Vitam homini ſervare, an eripere? *Et circumſpectis*

omni-

omnibus, ipſo oculorum nutu illis invidiam & pronum ad calumnias animum exprobrans, *dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit: & reſtituta eſt manus ejus*, ſana facta eſt ſicut altera. *Ipſi autem repleti ſunt inſipientia*, furore perciti: *& colloquebantur ad invicem quidnam facerent Jeſu?* Quid contra Jeſum agerent. Confer cum Matth. 12.

12. 13. 14. *Factum eſt autem in illis diebus, exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei*. De Eccl. ſua ſollicitus, cui mox electurus erat Paſtores, & doctrinæ ſuæ ſummam expoſiturus, totam noctem duxit in oratione ad Deum, ut tanti momenti negotium illi commendaret. „ Et „ cum dies factus eſſet, vocavit diſcipulos „ ſuos: & elegit 12. ex ipſis, quos & Apoſt. „ nominavit", quaſi miſſos, ſive legatos, qui operum ejus, doctrinæ ac reſurrect. teſtes eſſent, & Eccl. per totum orbem fundarent. Confer cum *Matt.* 10. & *Marc.* 3. Summus autem eſt inter Matt. & Luc. conſenſus, quamvis eumdem non ſervent narrationis ordinem. Sermonem enim Domini in Monte vocationi Apoſt. ille præmittit, iſte poſtponit.

17. 18. 19. *Et deſcendens cum illis, ſtetit in loco campeſtri, in* planitie, *& turba diſcipulorum ejus*, eorum qui ipſum aſſidue ſectabantur, ex quibus Apoſtolos elegerat: *& multitudo copioſa plebis ab omni Judæa & Jeruſalem, & maritima, & Tyri & Sidonis*: & ora maritima, in qua ſunt Tyrus & Sidon: *Qui venerant ut audirent eum* docentem, *& ſanarentur* ejus omnipotenti virtute *a languoribus ſuis. Et qui vexabantur a ſpiritibus immundis, curabantur*. Dæmones enim ex eorum corporibus ejiciebat. *Et omnis turba quærebat eum tangere, vel fimbriam veſtimentorum ejus attingere, quia virtus* illi ingenita ratione divinæ naturæ: *de illo exibat*, ſe exerebat, *& ſanabat omnes*.

20. 21. 22. *Et ipſe elevatis oculis in diſcipulos ſuos, dicebat*; ad eos præſertim ſermonem ſuum dirigens: *Beati pauperes*, ſpiritu, qui divitias mei cauſa contemnitis, tenui ſorte veſtra contenti; *quia veſtrum eſt regnum Dei. Beati qui nunc eſuritis*, qui famem toleratis, non quavis de cauſa, ſed quia ſummo divinæ juſtitiæ in vobis aliiſque propagandæ deſiderio tenemini, qui propterea injuſte damnati bona veſtra perdidiſtis, qui bona veſtra recuperare non poteſtis, nec jus veſtrum obtinere, quia juſti eſtis & pii. Beati (inquam) eſtis qui hanc eſuriem patimini propter regnum cœlorum: „ Quia ſaturabimini. Beati qui nunc „ fletis, quia ridebitis: *Luctus brevis æter-* „ *no gaudio munerabitur*. Beati eritis cum „ vos oderint homines, & cum ſeparaverint „ vos, & ejecerint nomen veſtrum tamquam „ malum propter Filium hominis": cum vos ex ſuo conſortio & civili & ſacro, tamquam abominandos ejecerint, & nomen veſtrum tamquam ſceleratorum expunxerint ex Populo Dei. Beatitudines Evangel. plenius refert S. Matt. c. 5. contractius hic deſcribit S. Luc. Noſtrum in Matth. Comment. lege.

23. *Gaudete in illa die, & exultate, ecce enim merces veſtra multa eſt in cœlo*. Cum hæc patiemini, vehementer exultare debetis, certa ſpe mercedis quæ vobis in cœlo parata eſt; *ſecundum hæc enim faciebant Proph patres eorum*. Talem fuiſſe Prophetar., qui ad Judæos miſſi ſunt, ſortem cogitate; ſimilem coronam vobis poſt hujus vitæ ſtadium paratam eſſe confidentes, interim gaudete.

24. 25. 26. *Verumtamen væ vobis divitibus*, qui in terrenis opibus fiduciam, amorem, felicitatem veſtram collocatis, *quia habetis conſolationem veſtram*, non veram, ſed veſtram, quam exoptatis, in qua conquieſcitis: non alia vobis exſpectanda felicitas eſt. *Væ vobis, qui ſaturati eſtis*, qui ſplendide epulamini, qui crapulæ indulgetis, *quia eſurietis*, in futuro ſæculo, omnis veri boni æternam egeſtatem patientes. *Væ vobis qui ridetis nunc*, qui omnes gaudii carnalis occaſiones captatis in hac vita, in qua mille cauſæ lugendi: *Quia lugebitis & flebitis*, in perpetuum, in tenebras exteriores amandati, ubi erit fletus & ſtridor dentium. *Væ cum benedixerint vobis homines*, cum vobis homines ſæculo dediti applauſerint: *Secundum hæc enim faciebant Pſeudoproph. patres eorum*, id eſt, Judæorum hujus temporis Majores, Dogmata quippe ſua & vaticinia Pſeudoph. Procerum & Populi cupiditatibus accommodabant, loquentes placentia.

27 28. 29. *Sed vobis dico, qui auditis: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos*. Diligite homines, non errores; perſonas inimicorum, non vitia: immo inimicitiam & odium in eis pro viribus deſtruite, benefaciendo. *Benefacite*, eorum neceſſitatibus, cum ope veſtra indigent, ſuccurrite. Probatio enim dilectionis, exhibitio eſt operis. *Benedicite maledicentibus vobis*. Apprecamini bona his qui famæ veſtræ clam detrahunt, vel aperte vobis inſultant & convitiis vos impetunt: *& orate* Deum *pro calumniantibus vos*, ſeu falſa crimina vobis imponentibus. „ Et „ qui te percuſſerit in maxillam, præbe illi „ & alteram: & ab eo qui aufert tibi veſti- „ mentum, etiam tunicam noli prohibere". Ita ſis animo præparatus, ut potius alteram maxillam præbeas, & tunica etiam ſpoliari ſinas, quam ut ulciſcaris injuriam: maleficia

quæ-

quælibet ab inimicis illata, ſive in perſona, ſive in rebus, ſuſtine potius quam ut violes charitatem. Vide comment. noſtrum in *Matt.* 5.

30. *Omni autem petenti te tribue*, ſive amico, ſive inimico; ſive concivi, ſive extraneo, pro modo illius indigentiæ, tuarumque facultatum: *& qui aufert quæ tua ſunt, ne repetas*. Si quis quod tuum eſt, aut tibi debetur, uſurpet, injuſteque retineat, noli adverſus eum litigando jus tuum rigide urgere cum charitatis detrimento.

31. *Et prout vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter*. Ne videatur (*S. Ambr. l. 5. in Luc. n. 74.*) Dominus Legem diſſolvere, in beneficiis vicem ſervat, quam negligit in injuriis. Cum enim duo ſint Legis naturalis univerſalia præcepta, negativum unum, affirmativum alterum: negativum, quod imperfectius eſt, in Lege veteri ponitur, Tob. 4. 16. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias*. Affirmativum, quod majoris eſt perfectionis, adeoque novæ Legi convenit, hic poſitum eſt.

32. *Et ſi diligitis eos*, tantum, *qui vos diligunt, quæ vobis eſt gratia*? Quam poteſtis ex hoc facto gratiam, ſeu mercedem a Deo exſpectare? *Nam & peccatores diligentes ſe diligunt. Et ſi beneſeceritis his ſolummodo, qui vobis benefaciunt, quæ vobis eſt gratia, quidem & peccatores hoc faciunt*? Confer cum *Matth.* 5. 46. & 47.

34. *Et ſi mutuum dederitis his, a quibus ſperatis recipere* mutui beneficii vicem, *quæ gratia eſt vobis*? *Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur*, ſeu mutuum dant, *ut recipiant æqualia*. Id eſt, parem mutui vicem, ſi forte indiguerint, ſeu fœnus ſorti congruum, aut ipſam ſortem, ſeu tantumdem quantum datum eſt.

35. 36. *Verumtamen diligite inimicos veſtros: benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes*: Nullum fœnus, nullum par aut ſimile beneficium ex mutuo ſperantes, immo ne ipſam quidem ſortem. Mutuum date ſolo charitatis impulſu, non ſpe proprii cujuſvis commodi ab eo, cujus neceſſitati ſuccurritis, recipiendi: immo liberaliter date, quamvis ſpem recuperandæ ſortis nullam vel exiguam habeatis, *& erit merces veſtra multa*, a Deo; *& eritis filii Altiſſimi*, ejus benignitatem ac beneficentiam imitando, *quia ipſe benignus eſt ſuper* ſive erga *ingratos & malos. Eſtote ergo miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt*. Nomine Patris Deum indigitat vet. novique Teſt. Script. *Numquid non ipſe eſt Pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creavit te* (*Deut.* 32. 6.)? Nomen hoc Deo maxime conveniens, de quo Tertull.: *Tam Pater nemo, tam pius nemo.*

37. 38. *Nolite judicare* temere, vitæ alienæ cenſores maligni ne ſitis, *& non judicabimini. Nolite condemnare* alios, *& non condemnabimini. Dimittite*, condonate injurias, *& dimittemini*, & vobis Deus peccata condonabit. *Date, & dabitur vobis. Menſuram bonam & confertam & coagitatam, & ſuperefluentem dabunt in ſinum veſtrum*. Hæc metaphora, qua merces æterna ſecundum menſuram & proportionem charitatis a Deo conferenda ſignificatur ab eorum conſuetudine petita eſt, qui res aridas metiuntur, ut triticum; ſolent enim ea quæ metiuntur comprimere, deinde modium ſuccutere, poſtremo cumulare, ita ut aliquid redundet. *Dabunt in ſinum veſtrum*. Præmium incomparabiliter majus operibus veſtris, benignitate veſtra & charitate in ſinum veſtrum a Deo effundetur, Deus ipſe æternum fruendus. Phraſis Hebræa eſt, ex more Oriental. petita, qui veſtes laxas & ſinuoſas gerebant, ut commodum illis eſſet ſinu excipere quæ in copia dabantur. *Eadem quippe menſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis*. Quales erga proximum fueritis, talem & vos Deum experiemini judicem, rigidum & ſeverum, ſi inhumani; benignum & clementem, ſi benigni & clementes fueritis. Confer cum *Matth. c.* 7. 1.

39. *Dicebat autem illis & ſimilitudinem: Numquid poteſt cæcus cæcum ducere*? *Nonne ambo in foveam cadunt*? Phariſæos perſtringit duces cæcos, quibus præceptoribus Judæi utebantur: quorum inſtitutionem ac mores ſi ſequi pergant, eoſque imitari, cum illis in præcipitium ruent. Confer cum *Matth.* 15. 14.

40. *Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum: perfectus autem omnis erit, ſi ſit ſicut Magiſter ejus*. Majorem diſcipulo quam in magiſtro perfectionem nemo expectat. Quare tu, Phariſæe, qui te ducem, ac præceptorem præbes fratri cæco, imperito, vitioſo, cæcus pariter ac vitioſus, illum doctiorem ac meliorem non reddes. Confer cum *Matt.* 10. 24. & *Jo.* 13. 16.

41. 42. *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo eſt, non conſideras*? Qui leviora delicta in proximo tuo obſervas & acriter reprehendis, graviora autem in te ipſo non conſideras? Alios corripere vis, ſuperbe cenſor, & te ipſum negligis? *Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, ſine ejiciam feſtucam de oculo tuo, ipſe in oculo tuo trabem non videns*? Cæcus es, qui trabem in oculo tuo non vides, id eſt, gravius peccatum; arrogans, qui alios reprehendere præſumis levioribus delictis obnoxios. *Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc perſpi-*

cies

ciès ut educas feſtucam de oculo fratris tui. Hypocrita, quem ſimulatio ſanctitatis, non dilectio juſtitiæ, ad alienæ vitæ cenſuram impellit, ejice primum trabem de oculo tuo, ut oculus tuus purgatus proximi oculum ſine perturbatione pravoque affectu videre poſſit, ac illum corripere valeas in ſpiritu lenitatis & charitatis. Confer cum *Matth.* 7. 3.

43. 44. *Non eſt enim arbor bona, quæ facit fructus malos: neque arbor mala faciens fructum bonum.* Arbor bona, voluntas bona; arbor mala, voluntas mala. Arbor in radice celatur, in ramis declaratur, in pomo magis enitescit; ſic voluntas bona vel mala ex bonis vel malis operibus. *Unaquæque enim arbor de fructu cognoſcitur. Neque enim de ſpinis colligunt ficus: neque de rubo vindemiant uvam.* Confer cum Matth. 7. 18.

45. *Bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bonum: & malus homo de malo theſauro profert malum: ex abundantia enim cordis os loquitur.* Sicut ex theſauro ea ſola depromi poſſunt quæ recondebat; ſic ex corde caſto & recto caſti rectique ſermones; ex corde pravo ſermones pravi, & mala opera proferuntur.

46. *Quid autem vocatis me, Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Fruſtra me Dominum vocatis, ſi præcepta mea non ſervatis.

47. 48. 49. „ Omnis qui venit ad me, & „ audit ſermones meos, & facit eos; oſten„ dam vobis cui ſimilis ſit: ſimilis eſt homini „ ædificanti domum, qui fodit in altum, *qui „ profunde fodit*, & poſuit fundamentum ſu„ per petram: inundatione autem facta illi„ ſum eſt flumen domui illi, & non potuit „ eam movere, *concutere*: fundata enim erat „ ſuper petram. Qui autem audit & non fa„ cit, ſimilis eſt homini ædificanti domum „ ſuam ſuper terram ſine fundamento: in quam „ illiſus eſt fluvius, & continuo cecidit, & „ facta eſt ruina illius magna". Firmum ædificii fundamentum niſi ponatur, procellis & fluctibus irruentibus reſiſtere non poteſt; ſed concutitur & diruitur: ita niſi doctrina Evang., ſtudiumque pietatis alto corde recondantur, & ad praxim redigantur, totum ædificium ſpiritale concutietur procellis tentationum, & adverſitatum, penituſque corruet. Confer cum *Matth.* 7. 21.

SENSUS MORALIS.

2. QUid *facitis quod non licet in ſabbatis?* Comeſtationibus & ebrietati indulgere Chriſtianis quovis tempore vetitum eſt: ſed Dominicis Feſtiſque diebus multo magis vetitum, quibus animæ ſuæ ſanctificationi maxime incumbere debent, in Deo quieſcere, Dei charitatem imitari, qui ſex creationis diebus omnia propter hominem produxit, & 7. diei quietem ad ipſius hominis utilitatem ordinavit: Apoſt. exemplo, ſpicæ divinarum Scriptur. colligendæ, & pia meditatione confricandæ, ut in iis latentia myſteria, ſenſuſque eruantur, ad animam eſurientem reficiendam: non lautiores epulæ, ſed ſimplices cibi & facile parabiles corpori quærendi; bona opera his maxime diebus exercenda, manus ad pauperum inopiam ſublevandam extendendæ. *Et circumſpectis omnibus dixit homini: Extende manum tuam.* Puræ manus ad Deum tota die levandæ & expandendæ, ut remiſſio peccatorum, & divinæ gratiæ adjutorium impetretur. In cœlum ſuſpicientes Chriſtiani *manibus expanſis, quia innocentes; capite nudo, quia non erubeſcimus; ſine monitore, quia de pectore oramus* &c. (*Tertull. Apologet. c.* 30.). Legenda SS. Acta, virtuteſque ſectandæ. *Nec hoc legiſtis quod fecit David cum eſuriſſet ipſe, & qui cum illo erant.* Eccl. frequentanda, ſumendum de manibus Sacerdotum Chriſti corpus, cujus typi erant panes propoſitionis: domeſtici ad ſacram communionem verbis & exemplis frequenter inducendi: curandum ut in hunc finem mundi ſint, præſertim a mulieribus. „ Quomodo intravit „ in domum Dei, & panes propoſitionis „ ſumpſit, & manducavit, & dedit his qui „ cum ipſo erant (*Iſai.* 58. 13. 14.)", &c. Benedictionibus ſpiritalibus illi ſoli cumulantur, qui voluntatem ſuam Dominicis Feſtiſque diebus non faciunt, & in viis ſuis pravis non ambulant, ſed in viis mandatorum Dei, & faciunt voluntatem ejus quæ eſt eorum ſanctificatio. „ Si averteris a ſabbato pedem tuum, „ facere voluntatem tuam in die ſancto meo, „ & vocaberis ſabbatum delicatum, & ſanctum „ Domini glorioſum, & glorificaveris eum, „ dum non facis vias tuas, & non invenitur „ voluntas tua ut loquaris ſermonem: tunc „ delectaberis ſuper Domino, & ſuſtollam te „ ſuper altitudines terræ, & cibabo te hæ„ reditate Jacob patris tui". (Ait Dominus per Proph.) Quem locum explicans S. Hier.: „ Lege (inquit) præceptum eſt, ne in Sab„ batis opus ſervile faciamus, ne accendamus „ ignem, ut in uno ſedeamus loco; ut illa „ tantum faciamus opera, quæ ad animæ ſa„ lutem pertinent. Quod ſi juxta litteram ac„ cipiamus, penitus impleri non poteſt. Quis „ enim poteſt hoc facere, ut tota die ac no„ cte ſedens in Sabbato, de uno loco non re„ cedat, immo ne leviter quidem ſe commo„ veat, quod ſi fecerit, tranſgreſſor Legis „ ſit? Ex uno igitur mandato, quod juxta

„ litteram impossibile est, & cetera cogimur „ spiritualiter intelligere, *Ne faciamus ser-* „ *vile opus, & perdamus animæ libertatem.* „ QUI *enim facit peccatum, servus est pec-* „ *cati* (*Jo.* 8.). Ne onus portemus in Sab- „ bato (*Jer.* 17.), quod portat ille qui dicit „ (*Ps.* 37.): *Iniquitates meæ supergressæ* „ *sunt caput meum, & sicut onus grave gra-* „ *vatæ sunt super me.* Ne iniquitas, quæ se- „ det super talentum plumbi, in nobis habeat „ potestatem: ne nos voluptas corporis & li- „ bido succendat ... (*Zach.* 5.) Qui sic quie- „ scit in Sabbato, & lavat inter innocentes „ manus suas, nec movet pedes ut suas fa- „ ciat voluntates, iste celebrat Sabbata Do- „ mini delicata. Qui *sabbatismus* repromitti- „ tur nobis in cœlestibus, & gloria præpara- „ tur, dum non facimus vias nostras in Sab- „ bato, nec invenitur voluntas nostra ut lo- „ quamur sermonem: quo scilicet nec opere, „ nec sermone peccemus. Alioquin si hæc „ tantum prohibentur in Sabbato, ergo in „ aliis 6. diebus libertas nobis tribuitur de- „ linquendi (*Hebr.* 4.)". Quod si stultum est credere, *superest ut Sabbatum, quod in-* *terpretatur requies, omni tempore sanctificandum sit a fidelibus, dum non carnis, sed animæ faciunt voluntates.*

12. 13. „ Exiit in montem orare, & erat „ pernoctans in oratione Dei. Et cum dies „ factus esset, vocavit discipulos suos, & e- „ legit 12. ex ipsis, quos & Apostolos nomi- „ navit". Non omnis qui orat, ascendit in montem, (est enim oratio quæ peccatum facit) sed qui bene orat, a terrenis ad superiora progrediens, verticem curiæ sublimis ascendit. „ At ille non ascendit in montem, „ (*S. Amb. l.* 5. *in Luc. n.* 41.) qui de sæcu- „ li divitiis aut de honore sollicitus est: non „ ascendit in montem, qui fundi jus optat „ alieni. Ascendit ille qui Deum quærit, „ ascendit ille qui cursus sui dominica adju- „ menta deposcit. Omnes magni, omnes subli- „ mes montem ascendunt, non enim cuicum- „ que Proph. dicit (*Is.* 40.): *Ascende in* „ *montem excelsum, qui evangelizas Sion.* „ Non vestigiis multis corporalibus, sed fa- „ ctis sublimioribus in hunc montem ascen- „ das. Sequere Christum, ut ipse esse mons „ possis. *Montes* enim *in circuitu ejus* (Ps. „ 114.): Quære in Evang. invenies solos cum „ Domino montem ascendisse discipulos".

Et erat pernoctans in oratione Dei. Christus ad functiones Sacerdotii sui, & ad bona opera se præparans vigiliis, secessu, oratione, nobis præbet exemplum. „ Orat Domi- „ nus (*S. Ambr. ibid. n.* 43.) non ut pro se „ obsecret; sed ut pro me impetret. Nam „ etsi omnia posuerit Pater in potestate Fi- „ lii, Filius tamen ut hominis formam im- „ pleret, obsecrandum Patrem putat esse pro „ nobis, quia advocatus est noster..... Obe- „ dientiæ Magister ad præcepta virtutis suæ „ nos informat exemplo. *Advocatum habe-* „ *mus apud Patrem.* Si advocatus est, de- „ bet pro meis intercedere peccatis. *Et* „ *erat pernoctans in oratione Dei* (1. *Jo.* 1. „ 2.). Species tibi datur, forma præscribi- „ tur, quam debeas æmulari. Quid enim te „ pro salute tua facere oportet, quando pro „ te Christus in oratione pernoctat? Quid te „ facere convenit, cum vis aliquod pietatis „ officium adoriri, quando Christus missurus „ Apostolos oravit prius, & solus oravit"? In electione Episcop.; secundi ordinis Sacerdotum, aliorumque Eccl. ministrorum, Dei voluntas exploranda & consulenda in oratione est, ut ii eligantur, & consecrentur, quos ipse elegerit, vocaverit, miserit. *Neque* enim *quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron* (*Hebr.* 5.).

20. *Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei.* „ Quatuor (*S. Ambr. ibid. n.* 64. 65. 66. 67.) benedictionibus Evangelicis, pro „ numero virtutum cardinalium, S. Luc. octo „ complexus est, quas S. Matth. recensuit. „ *Beati pauperes spiritu.* Habes temperan- „ tiam, quæ a peccato abstinet, sæculum cal- „ cat, illecebrosa non quærit. *Beati qui e-* „ *suriunt & sitiunt:* Qui enim esurit, esu- „ rienti compatitur, compatiendo largitur, „ largiendo fit justus; quia *Justitia ejus ma-* „ *net in sæculum sæculi* (Ps. 3.). Unde in „ Matth. sitim & famem intelligimus spiri- „ talem, qua cibus justitiæ desideratur, aut „ potus, quia virtus quasi materia quædam „ virtutum est, ut justus æqualem se inferio- „ ribus præstet, dolum excludat, veritatem „ requirat. *Beati qui nunc fletis, quia vide-* „ *bitis.* Habes prudentiam, cujus est flere „ occidua, & ea quæ æterna sunt quærere: „ lugere sæcularia, quæ seipsa compugnent: „ Deum pacis inquirere, qui stulta mundi e- „ legit, ut confundat sapientes: & qui ea „ quæ non sunt destruat, ut quæ sunt, pos- „ sit adipisci: *Beati eritis cum vos oderint* „ *homines.* Habes fortitudinem, sed eam quæ „ non odium mereatur ex crimine, sed per- „ secutionem patiatur ex fide; sic enim ad „ passionis pervenitur coronam, si gratiam ho- „ minum negligas, divinam sequaris".

24. „ Væ vobis divitibus, quia habetis con- „ solationem vestram". Non quoscumque di- vites divina hæc maledictio ferit, sed *Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur* (Ps. 48. 7.),

qui

qui terrenis opibus abutuntur, qui Deo gratiam non referunt de bonis quæ acceperunt; divites avaros, qui censum ad communem usum datum ad sublevandam pauperum inopiam non impendunt: quibus dominantur divitiarum cupiditas & amor cum charitate Dei pugnans. *Non census igitur, sed affectus in crimine est* (*S. Ambr. ibid. n.* 69.). Timeant ergo divites, qui cor suum a terrenis opibus non abstrahunt, qui terrenis bonis utuntur ut cupiditatibus suis satisfaciant, ut voluptates consectentur, ut præsentis vitæ sæculique deliciis tranquille fruantur, & Christi crucem ac mortificationem rejiciant ac vitent. Væ illis, quia habent consolationem suam, temporalem scilicet ac inanem. *Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis* (*Ps.* 75. 6.). Et quamquam tota ætate custodiæ miserabilis sollicitas avara mens tendat excubias, quo nulla pœna gravior est, successorum profutura compendiis anxio timore servare; tamen quoniam avaritiæ studia & desideria congerendi, inani quadam voluptate pascuntur: qui consolationem vitæ præsentis habuerunt, remunerationem perpetuam perdiderunt. Igitur *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere* (*Ps.* 61. 11.) Nam *Qui confidit in divitiis suis, corruet* (*Prov.* 2. 18.). Divites avari, superbi, ingrati, in pauperes inhumani, timete. „ Agite nunc „ divites, plorate, ululantes in miseriis ve„ stris quæ advenient vobis (*Jacob. ult*) ".

25. „ Væ vobis qui saturati estis, quia esu„ rietis! Væ vobis qui ridetis nunc, quia lu„ gebitis & flebitis ". Vita præsens tempus est famis, abstinentiæ, jejunii, non saturitatis: tempus est fletus & lachrymarum, non risus & gaudii: tempus est interimendi crimina, mortificandi cupiditates, corpus spiritui subjiciendi: tempus lugendi propria alienaque peccata, & exilium a patria cœlesti. Dives ille purpuratus saturabatur epulans quotidie splendide, sed dirum *væ* sustinebat esuriens, quando de Lazari, quem despexerat, digito guttam aquæ quærebat. „ Væ qui opu„ lenti estis in Sion .... Qui dormitis in le„ ctis eburneis, & lascivitis in stratis vestris: „ qui comeditis agnum de grege, & vitulos „ de medio armenti: Qui canitis ad vocem „ psalterii ..... Bibentes vinum in phialis, „ & optimo unguento delibuti: & nihil pa„ tiebantur super contritione Joseph (*Amos* „ 6. 1. 4. 5. 6.) ". Verum, ait Dominus, extrema gaudii vestri luctus æternus occupabit: „ Ecce servi mei comedent, & vos esu„ rietis Ecce servi mei bibent, & vos sitie„ tis: Ecce servi mei lætabuntur, & vos „ confundemini. Ecce servi mei laudabunt „ præ exultatione cordis, & vos clamabitis „ præ dolore cordis, & præ contritione spi„ ritus ululabitis (*Is.* 65. 13. 14.) ". Non cibo solum & potu, sed universim omni bono egebitis. „ Divites eguerunt & esurierunt: in„ quirentes autem Dominum non minuentur „ omni bono (*Ps.* 33. 11.) ".

26. „ Væ cum benedixerint vobis homines: „ secundum hæc enim faciebant pseudoproph. „ patres eorum ". IV. vitia in mundo regnantia terribilibus maledictionibus ferit Christus. 1. Cupiditatem lucri terreni: *Væ vobis divitibus!* 2. Curam immoderatam corporis proprii: *Væ vobis qui saturati estis!* 3. Abundantiam inanis lætitiæ & sæcularis gaudii: *Væ vobis qui nunc ridetis!* 4. Amicitiam favoremque mundi: *Væ cum benedixerint vobis homines*, non tantum boni, sed & mali, vobis adulando, vosque laudando. Væ vobis si laudes eorum & applausus aucupemini, dissimulando veritatem, loquendo eis placentia, cupiditatibus eorum favendo, ut olim Pseudoproph., de quibus scriptum est: „ Stupor „ & mirabilia facta sunt in terra: Prophetæ „ prophetabant mendacium, & Sacerdotes ap„ plaudebant manibus suis; & populus meus „ dilexit talia, quid igitur fiet in novissimo „ ejus "? Hanc maledictionem timeant Sacerdotes & Ministri Domini, Doctores, & conscientiarum Moderatores: & cum S. Paulo dicant: „ Si quis vobis evangelizaverit præ„ ter id quod accepistis, anathema sit. Mo„ do enim hominibus suadeo, an Deo? An „ quæro hominibus placere? Si adhuc homi„ nibus placerem, Christi servus non essem ".

27. „ Sed vobis dico qui auditis: Diligite „ inimicos vestros ", &c. Inimicos diligere corde, verbo, & opere, novæ Legis perfectio, Christi præceptum, Christiani proprius character est. *Amicos diligere, omnium est: inimicos, solorum Christ.* (*Tertull. lib. Ad Scapul.*) Benefacite his qui oderunt vos. „ Quoniam autem homo constat ex animo & „ corpore: quod quidem ad animum attinet, „ inimicos diligemus castigando, admonendo, „ & omnibus modis ad sanitatem revocando: „ quod vero ad corpus attinet, beneficiis ipsos „ sublevando, cum aliqua re egeant ad vi„ tam necessaria (*S. Basil. in Regul. brev. „ interrog.* 128.) Quod autem id fieri possit, Dominus ostendit, ac docuit, qui charitatem Patris & suam, servata usque ad mortem obedientia declaravit, idque pro inimicis, non pro amicis. „ Commendat autem charitatem „ suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc „ inimici essemus secundum tempus, Christus „ pro nobis mortuus est... (*Rom.* 5. 8.) E„ stote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi,

„ rissimi, & ambulate in dilectione, sicut „ & Christus dilexit nos, & tradidit se- „ metipsum pro nobis oblationem & hostiam „ Deo in odorem suavitatis (*Ephes.* 5. 1. 2.)".

Benedicite maledicentibus vobis, benedicite, & nolite maledicere, *& orate pro calumniantibus vos*: Christum crucifixum, Stephanum protomart. pro inimicis orantes imitati, nec non patientiam & mansuetudinem David. Semei maledictis & conviciis ne verbulum quidem acerbius respondentis. „ Et „ qui percutit in maxillam, præbe illi & „ alteram. *Sic Christus* cum malediceretur, „ non maledicebat; cum pateretur, non com- „ minabatur; tradebat autem judicanti se in- „ juste (*Pet.* 1. *c.* 2. 21.)". Sic agendo, ab homine quidem victus videris, sed diabolum vicisti, iram superasti, immo vincis inimicum. Sic enim indignantis impetus frangitur, ira sedatur, homo peccator ad pœnitentiam invitatur. Perfectio igitur Evangelicæ Legis non in hoc solo posita est, ut ab inimico percussus non repercutiat, sed ut ad novas & graviores injurias perferendas paratus sit, ut procuret salutem fratris. „ Quod ad miseri- „ cordiam pertinere hi maxime sentiunt, qui „ eis, quos multum diligunt, tamquam filiis „ vel quibusdam dilectissimis suis, ægrotanti- „ bus serviunt, vel parvulis, vel phreneticis, „ a quibus multa sæpe patiuntur. Et si eo- „ rum salus id exigat, præbent se etiam, „ ut plura patiantur, donec vel ætatis, vel „ morbi infirmitas transeat. Quos ergo Do- „ minus Medicus animarum curandis proxi- „ mis instruebat, quid eos aliud docere pos- „ set, nisi ut eorum, quorum saluti consu- „ lere vellent, imbecillitates æquo animo to- „ lerarent? (*Beda in hunc loc.*)"

35. „ Verumtamen diligite inimicos vestros: „ benefacite, & mutuum date, nihil inde „ sperantes: & erit merces vestra multa, & „ eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est „ super ingratos & malos". Finis Legis charitas, quam sæpe Christus inculcat. Non affectu solum, sed effectu diligendus proximus. Mutuum dandum absque usurarum exactione, maxime pauperibus. „ Non obdurabis cor tuum, „ nec contrahes manum, sed aperies eam „ pauperi & dabis mutuum, quo eum indi- „ gere perspexeris (*Deut.* 15. 8.)". Hoc Legis præceptum, sed ultra progreditur Evang. perfectio. Jubet Crist., ut cum mutuum damus, id faciamus nihil ex mutuo seu ratione mutui, non exigentes modo, sed sperantes; immo ut mutuum demus pauperi, etsi nulla spes sit recipiendæ sortis: jubet ut sors pauperi, qui solvendo non est, misericorditer remittatur. „ Date mutuum (*S. Ambr.* „ *l. de Tob. c.* 16.) iis a quibus non speratis „ vos, quod datum fuerit, recepturos. Nul- „ lum hic damnum est, sed compendium. „ Minimum datis, multum recipietis: in ter- „ ra datis, & id vobis solvetur in cœlo: „ fœnus amittitis, mercedem magnam habe- „ bitis: fœneratores esse desinitis, filii eri- „ tis Altissimi: eritis misericordes, qui vos „ Patris æterni probetis hæredes. Sed fœ- „ neratorum vos delectat & usurarum voca- „ bulum. Id quoque non invideo. Docebo „ quomodo boni fœneratores esse possitis, „ quomodo bonas quæratis usuras. Dicit Sa- „ lomon (*Prov.* 19. 17.): *Fœnerat Domino* „ *qui miseretur pauperi, secundum datum* „ *autem ejus retribuet ei*.... Putatis quod „ hominem subtraham vobis debitorem? Deum „ provideo, Christum subrogo, illum demon- „ stro qui fraudare non possit... Ille scribit „ quicquid egenus acceperit: Evang. ejus „ cautio est: ille promittit pro omnibus in- „ digentibus: ille dicit fidem, quid dubitatis „ dare? Si quis vobis dives hujus sæculi of- „ feratur, qui fide promittat sua pro aliquo „ debitore, statim numeratis pecuniam: pau- „ per est vobis Dominus cœli & conditor „ mundi hujus; & adhuc deliberatis quem „ quæratis fidejussorem".

Mutuum date, nihil inde sperantes. In vet. Lege usuram prohibuit Deus: in nova sortem ipsam remitti jubet pauperi reddere non valenti. „ Prius igitur fuit, ut fructum fœno- „ ris eradicaret, quo facilius assuefaceret ho- „ minem ipsi quoque fœnori, si forte, per- „ dendo, cujus fructum didicisset amittere. „ Hanc enim dicimus operam Legis fuisse „ procurantis Evang. Quorumdam tunc fidem „ paulatim ad perfectum disciplinæ Christia- „ næ nitorem, primis quibusque præceptis „ balbutientis adhuc benignitatis informa- „ bat. *Quidam Christianæ illius dispiplinæ* „ *radii promicant Eccl.* 29. 10. *& seq.* Mul- „ ti non causa nequitiæ non fœnerati sunt, „ sed fraudari gratis timuerunt. Verumtamen „ super humilem animo fortior esto, & pro „ eleemosyna non trahas illum. Propter man- „ datum assume pauperem: & propter ino- „ piam ejus ne dimittas eum vacuum. Per- „ de pecuniam propter fratrem & amicum „ tuum: & non abscondas illam sub lapide „ in perditionem. Pone thesaurum tuum in „ præceptis Altissimi, & proderit tibi magis „ quam aurum (*Tertull. lib.* 4. *contr. Marc.* „ *cap.* 17.)".

36. „ Estote ergo misericordes, sicut & Pa- „ ter vester misericors est". Homo innocens magnitudinis & potestatis Dei gerebat imaginem, accepto in creaturas inferiore impe-

rio.

rio. Homo lapſus, & ſimilis jumentis inſipientibus per peccatum factus, cui naſci culpa, vivere pœna, mori neceſſitas, propriæ miſeriæ ſemper & ubique portat imaginem. Homo reparatus, qui miſericordiæ Dei opus eſt, divinam illam perfectionem debet imitari. *Eſtote miſericordes* &c. *Summa Relig., imitari quem colas* (*S. Aug.*). Deum colimus ſumme miſericordem, non ſolum erga bonos, ſed etiam erga malos & ingratos benignum & beneficum. Filii ejus ſumus per gratiam adoptionis: illius itaque miſericordiam debemus imitari. 1. Non judicando temere de proximo, in partem benigniorem opera ejus interpretando, ſi dubium ſit quo fine fiant; neminem nobis ipſis non præponendo coram Deo. *Nolite judicare, & non judicabimini.* 2. Miſericordiam in proximum exercere debemus, non condemnando cum acerbitate eos ipſos quorum peccata manifeſta ſunt, non exaggerando eorum culpas, non vulgando, ſed minuendo, excuſando, celando, quantum veritas & juſtitia patiuntur. *Nolite condemnare, & non condemnabimini.* 3. Miſericordiam in proximum exercere debemus, injurias nobis illatas ipſi remittendo: Quod quidem medium omnino neceſſarium eſt ad remiſſionem peccatorum noſtrorum obtinendam: *Dimittite, & dimittemini.* Quod proximo dimittimus, leve eſt; quæ nobis a Deo remittuntur injuriæ, graviſſimæ ſunt, infinitæ ſunt. Nonne rationi fideique renuntiaſſe videtur, qui commutationem ſibi tam opportunam reſpuit? 4. Miſericordiam in proximum exercere debemus dando indigentibus. Dare non cunctetur charitas, quod ſe reddituram promittit Veritas. *Date, & dabitur vobis.* Tanta Dei bonitas eſt, ut cum imperare jure ſuo poſſit ut indigenti proximo ſubveniamus, ad id officii nos invitare dignetur promiſſione mercedis ampliſſimæ, pretioſiſſimæ, infinitæ, æternæ, quæ non alia quam ipſe eſt. *Menſuram bonam & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum.* Gloriam ſuam cum noſtra utilitate & ſuprema felicitate conjunxit.

39. *Dicebat autem illis & ſimilitudinem. Numquid poteſt cæcus cæcum ducere? Nonne ambo in foveam cadunt?* Quis ignarum Medicum? Quis imperitum in rebus ſuis gerendis Procurat. eligat? Salutem ſuam non diligit, qui conſcientiam ſuam cæco Directori committit. Ignorantia divinæ legis nec Paſtores, nec oves, nec Directores, nec eos qui ab ipſis diriguntur abſolvit, ambo in foveam cadunt. Eſto, neſciant eſſe peccata quæ faciunt, ſcire tamen tenentur, & abſolute poſſunt. Volentes igitur peccant, tametſi ignorantes. „ Quia voluit fecit, etiamſi non quia „ voluit peccavit, neſciens peccatum eſſe quod „ fecit: ita nec peccatum ſine voluntate eſ„ ſe potuit, ſed voluntate facti, non volun„ tate peccati, quod tamen factum peccatum „ fuit; hoc enim factum eſt quod fieri non „ debuit " , (*S. Aug. l.* 1. *Retr. c.* 15.) Et cæci ducis, & cæci qui ducitur, ignorantia, & peccatum eſt, & cauſa peccati, & pœna peccati, quia Deus juſto judicio pluit ſuper peccatores laqueos: & *Lege infatigabili ſpargit pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates.* (*S. Aug. alibi.*)

Cæcus eſt 1. Qui ſuam prius quam alienam vitam non diſcutit. *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo eſt non conſideras?* 2. Qui ſeipſum prius quam alterum non redarguit: *Aut quomodo potes dicere fratri tuo, frater, ſine ejiciam feſtucam de oculo tuo, ipſe in oculo tuo trabem non videns?* 3. Qui ſe prius quam alium non emendat: *Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc perſpicies ut educas feſtucam de oculo fratris tui.*

43. *Non eſt enim arbor bona, quæ facit fructus malos, neque arbor mala faciens fructus bonos.* Ex fructibus de arbore judicare licet: ex vita & operibus de Directore. Opera manifeſte mala, verba ſeductionis, doctrina & opiniones Eccl. Fidei & ſanctiori morum Diſciplinæ contrariæ, trabem in oculo eſſe indicant, nec tutum eſſe talem ſequi ducem. Contra vero, bonos Paſtores & Directores probat doctrinæ ſanitas & integritas morum. Unaquæque enim arbor de fructu ſuo cognoſcitur. Fructus cordis carnalis ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, diſſenſiones, iræ, invidiæ, ebrietates, comeſſationes, (*Galat* 5.) &c. Fructus cordis ſpiritualis ſunt charitas, pax, patientia, benignitas, bonitas, manſuetudo, fides, continentia, caſtitas, &c. Boni fructus non ſunt præclari ſermones, aut inſignia quædam & per ſe laudabilia opera, ſed totum corpus (ut ita loquar) operum, totius vitæ tenor, quæ bonum Chriſti odorem circumquaque diffundit: & Spiritum ejus demonſtrat. A Deo aſſiduis precibus petenda eſt prudentia ſpiritus, attentio, vigilantia, fidelitas, puritas cordis ad cognoſcendum homines Dei, & diſcernendum ſpiritus, utrum ex Deo ſint. Cum revelatur hypocryſis, cum cupiditas foras prodit, cum ad peccatum provocat, aut in peccato fovet Director, cum per viam latam ducit, illi credere, illum ſequi cæcam illi obedientiam exhibere, illuſio eſt, cæcitas eſt.

CAPUT VII.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. 4. 5. *CUM autem impleſſet omnia verba ſua in aures plebi*, cum ſuperiorem ſermonem ad populum abſolviſſet, *intravit Capharnaum . . . Centurionis autem cujuſdam ſervus male habens erat moriturus*, proximus morti: *qui illi erat pretioſus*, imprimis charus. *Et cum audiſſet de Jeſu*, quod in urbem adveniſſet, & miracula plurima ederet, *miſit ad eum Seniores Judæorum*, Magiſtratus, aut Præpoſitos Synagogæ, *rogans eum ut veniret* in ædes ſuas, *& ſalvaret ſervum ejus. At illi cum veniſſent ad Jeſum, rogabant eum ſollicite, dicentes ei: Quia dignus eſt ut hoc illi præſtes*, quod poſtulat beneficium. *Diligit enim gentem noſtram*, ob cultum unius veri Dei, cujus nos populum & adoratores eſſe novit: *& Synagogam*, ſuis ſumptibus, *ædificavit nobis.*

6. 7. 8. 9. 10. *Jeſus autem ibat cum illis. Et cum jam non longe eſſet a domo, miſit ad eum Centurio amicos, dicens: Domine, noli vexari*, ne te fatiges; *non enim ſum dignus ut ſub tectum meum intres. Propter quod & meipſum non ſum dignum arbitratus ut venirem ad te*: ne quidem me dignum exiſtimavi qui coram te me ſiſterem, & ipſe tibi ſupplicarem, ſed patronos & interceſſores adhibui: *Sed dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Solo verbo & imperio ſervum meum ſanare potes. *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic, Vade, & vadit: & alii, Veni, & venit: & ſervo meo, Fac hoc, & facit.* Licet enim homo ſim majoribus Poteſtatibus ſubjectus, militibus tamen, qui mihi ſubditi ſunt, & ſervo meo jubeo; & illi ad nutum mihi protinus obediunt; quanto magis tibi, qui Deus es, parebit morbus ut fugiat, ſanitas perfecta ut ſtatim ſuccedat? „ Quo „ audito, Jeſus miratus eſt: & converſus ſe „ quentibus ſe turbis dixit: Amen dico vo„ bis, Nec in Iſrael tantam fidem inveni". Vere non inveni tantam fidem, etiam in Iſrael, ita illuminatam, ita humilem, ita actuoſam & efficacem. Confer cum *Matth.* 8. ubi hæc uberius expoſita.

11. *Et factum eſt deinceps, die ſequenti, ibat in civitatem, quæ vocatur Naim*, ſitam in Tribu Iſſachar, in finibus Tribus Zabulon, quam torrens Ciſſon alluit ad Aquilonem, in ſecundo miliario montis Thabor ad Meridiem, non procul a Nazareth & Endor: *& ibant cum eo diſcipuli ejus, & turba copioſa.*

12. 13. *Cum autem appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur*, ad ſepulchrum (nam Judæorum ſepulchra extra urbes erant *Jer.* 6. 26. *Zach.* 12. 20.) *filius unicus matris ſuæ, & hæc vidua erat*, cui nulla amplius ſpes prolis. Quæ quidem circumſtantiæ ad luctus magnitudinem ſignificandam pertinent. Teſtum apud Hebræos proverbium: *Luctus ſicut in morte primogeniti. Et turba civitatis multa cum illa*, quæ funus proſequebatur. *Quam cum vidiſſet Dominus, miſericordia motus ſuper eam*, illi pio compatiens affectu, *dixit illi: Noli flere.*

14. 15. *Et acceſſit*, ultro, non rogatus: *& tetigit loculum*, ſeu lectum in quo mortuus efferebatur. *Hi autem qui portabant* feretrum, *ſteterunt: Et ait: Adoleſcens, tibi dico, Surge.* Non orat, ſed imperat, ſe mortis & vitæ ſupremum Dominum oſtendens. *Et reſedit*, ſtatim ſubrecto corpore ſedit in feretro, *aui erat mortuus, & cœpit loqui*, ſe redivivum evidentibus indiciis oſtendens. *Et dedit illum matri ſuæ*, quæ lugebat amiſſum, ut illum in viduitate ſolaretur & adjuvaret.

16. 17. *Accepit autem omnes*, huic miraculo præſentes, *timor* reverentiæ erga Deum, *dicentes*, quo affecti dicebant: *Quia Proph. magnus*, ille a Deo promiſſus, potens opere & ſermone Meſſias, *ſurrexit in nobis*, inter nos apparuit: *& quia Deus viſitavit plebem ſuam*! Redempt. dando tamdiu deſideratum & exſpectatum. „ Et exiit hic ſermo „ in univerſam Judæam de eo, & in omnem „ circa regionem". Hujus miraculi fama in Judæam univerſam, finitimaſque regiones propagata eſt.

18. 19. 20. *Et nuntiaverunt Joanni*, qui ab Herode detinebatur in carcere (alia enim Joa. vincula, quibus a Synedrio juſſus ſit alligari Hieroſol. fruſtra quidam comminiſcuntur). Nuntiaverunt (ait Evang. noſter) Joa. Bapt. *diſcipuli ejus de omnibus his*, quæ de Jeſu & admirandis ejus operibus audiverant. *Et convocavit* [illegible] *de diſcipulis ſuis Joa.* (illis nempe aditus ad præceptorem ab Herode non negatus, qui Joa. reverebatur) *& miſit ad Jeſum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium exſpectamus*? Minime dubitabat quin Jeſus eſſet Meſſias a Deo promiſſus, veruſque Deus: non enim ignorabat, quem ex matris utero in utero Virg. cognoverat: non ignorabat, ſuper quem Spiritum deſcendentem in ſpecie columbæ viderat in baptiſmo, & vocem Patris audiverat dicentem: *Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi.* Non ignorabat: quem indigitaverat Agnum Dei tollentem peccata mundi: de quo prædicaverat Judæis: „ Qui poſt me

„ venit,

„ venit, prior me est: ille vos baptizabit in „ Spir. S. & igni: &c. Medius vestrum stetit, „ quem vos nescitis “: Hanc igitur interrogationem in ore discipulorum suorum posuit, ut a Christo erudirentur, ac ipsiusmet testimonio & miraculis discerent, Messiam esse a Deo promissum Israeli, præter quem alius non erat exspectandus. „ Cum autem „ venissent ad eum viri, *missi a Joa.* dixe„ runt: Joa. Bapt. misit nos ad te, dicens: Tu „ es qui venturus es, an alium exspectamus“?

21. 22. 23. *In ipsa autem hora multos curavit a languoribus & plagis & spiritibus malis, & cæcis multis donavit visum.* Miraculis ostendens quis esset. *Et respondens dixit illis: Euntes renuntiate Joa. quæ audistis: quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur*: ut revocari in dubium jure non posset, Prophet. (*Is.* 35. 5. *& c.* 61. 1.) vaticinia de Messia venturo in me fuisse completa. *Et beatus est, quicumque non fuerit scandalizatus in me*, qui scandali & lapsus occasionem ex me, id est, ex tenui conditione mea, ex paupertate, ex imminentibus vexationibus, ex acerbite & ignominia mortis, non sumpserit. Confer cum *Matt. c.* 11. ubi hæc uberius exposita.

24. 25. 26. 27. *Et cum discessissent nuntii Joa. cœpit de Joa.* id est, in Joa. commendationem. *dicere ad turbas: Quid existis in desertum videre, arundinem vento agitatam?* hominem levem & inconstantem? *Sed quid existis videre hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt & deliciis*, qui vestibus pretiosis & magnificis induti sunt, & in deliciis vivunt, *in domibus Regum sunt*: non in deserto quærendi. *Sed quid existis videre, Prophetam? Utique dico vobis, & plus quam Prophetam.* antiquis omnibus Proph. præstantiorem. „ Hic „ est de quo scriptum est: (*Malach.* 3. 1.) „ Ecce mitto Angelum meum ante faciem „ tuam, qui præparabit viam tuam ante te“. Non iisdem omnino verbis, eodem tamen sensu Malach. vaticinium citarunt Christus Dominus & Evangel. nostri. „ Dico enim, Ma„ jor inter natos mulierum Proph. Joa. Bapt. „ nemo est; qui autem, (*ut existimatis*) „ minor est in regno Dei, major est illo“. Ego, quem vos parvifacitis, & minorem Joa. putatis, major sum Joa. ut ipsemet palam testatus est Regum Dei annuntians. Confer cum *Matth.* 11.

29. 30. *Et omnis populus audiens, & Publicani justificaverunt Deum*, Dei consilium justum esse prædicarunt, summamque ejus bonitatem ac misericordiam grato animo collaudarunt, *baptizati baptismo Joa.* in Pœnitentiæ indicium, cujus præco missus erat Joa. *Pharisæi autem & Legisperi consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.* Propositum Dei, quo clementer decreverat Judæos per Joa. ad pœnitentiam excitare, certa fide facta priores culpas se misericorditer condonaturum, admirati sunt rudes & vitæ minus probatæ homines, promiscuum vulgus & publicani: contra vero aspernati sunt in semetipsis Pharisæi, qui ceteris doctiores & sanctiores videntur, freti ritibus & factis quibusdam speciosi. Hæc esse Christi verba, non Evangel. probabilius est.

31. 32. 33. 34. 35. *Ait autem Dominus. Cui ergo similes dicam homines generationis hujus*, illius temporis, *& cui similes sunt?* Hæc verba, *Ait autem Dominus*, in multis veterib. Codic. Græcis, Latinisque non habentur, nec ea legerunt S. Ambr. Theophyl. Syrus & Arabs Interpr. „ Similes sunt pue„ ris sedentibus in foro, & loquentibus ad „ invicem, & dicentibus“: *Cantavimus vobis tibiis lætiora, & non saltastis: lamentavimus*, lugubria cecinimus & quasi lamentati sumus, *& non plorastis. Venit enim Joa. Bapt. neque manducans panem, neque bibens vinum*; cibo vulgari & communi non utens, austeritate vitæ, velut lugubri cantu, gentem hanc ad pœnitentiam excitaturus; *& dicitis, Dominum habet. Venit filius hominis*, ego ipse, *manducans & bibens*, cibo communi usus, omnibus se accommodans, ut facili conversatione & comitate sua, quasi lætiore tibiarum cantu, ad cœlestis patriæ amorem omnes alliceret: *& dicitis: Ecce homo devorator & bibens vinum, amicus publicanorum, & peccatorum.* Nec Joa. viro austero, nec mihi credidistis, sed & illum, & me calumniis atrocissimis impetivistis. *Et justificata est Sapientia ab omnibus filiis suis.* Et sapientissimum Dei consilium, quo Joa. præconem pœnitentiæ miserat primum, victu multo severiore quam esset Pharisæorum qui vitæ austeritate gloriabantur, deinde Jesum facili conversatione & comitate sese hominibus accommodantem, approbatum est & laudatum ab omnibus qui per gratiam facti sunt filii Sapientiæ, quibus Increata & Incarnata Sapientia J. C. *dedit potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus.* (1. *Jo.* 1.) Confer cum Matt. 11. ubi hæc uberius exposita.

36. *Rogabat autem illum quidam de Pharisæis*, Simon, *ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi, discubuit*, (*Marc.* 14. 3.) mensæ accubuit, in lecto stratus pro more regionis.

37. 38. „ Et ecce mulier quæ erat in ci-
„ vitate peccatrix, ut cognovit quod Jeſus
„ accubuiſſet in domo Phariſæi, attulit ala-
„ baſtrum unguenti: & ſtans retro ſecus pe-
„ des ejus lachrymis cœpit rigare pedes ejus,
„ & capillis capitis ſui tergebat, & oſcula-
„ batur pedes ejus, & unguento ungebat “. Mulier *quæ erat in civitate*, ſive Naim, ſive potius Jeruſalem, quæ antonomaſtice civitas dicta, cujus veluti ſuburbium erat Bethania, ubi erat Mariæ ſororis Lazari & Marthæ domus. *Peccatrix*, vitæ parum pudicæ: famoſa quæ omnibus erat ſcandalo ob luxum & amatores multos, moreſque meretricios. Unde Veterum plurimi ipſam ex illis fœminis fuiſſe cenſent, de quibus Jeſus ait Principibus Sacerdotum & Senioribus Populi: *Publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei*, ipſamque *meretricem* appellare non dubitant. Inter alios SS. Chryſ. hom. 61. in Jo. S. Hier. Præf. in Oſee Proph. & Comment. in c. 26. S. Matt. Ambr. l. 6. in Luc. Aug. in Pſ. 125. Greg. M. Hom. 33. Ven. Beda l. 3. in Luc. c. 1. &c. Peccatricem ergo ea ſolum ratione ab Evang. noſtro nuncupatam, quod non ſatis accurata eſſet ac religioſa in ſervanda Lege Sabbati, & quod capillos ſuos diebus Sabbati intorqueret atque componeret, ac *Magdalenam* appellatam a voce *Magdela*, vel *Megaddela*, quæ plicatricem mulibrium capillorum ſignificat, recens figmentum eſt ex Lib. Talmudicis derivatum. Quænam fuerit mulier illa peccatrix, an eadem cum Magdalena, & cum Maria Lazari ſorore, an ab utraque, vel ab alterutra diverſa, quæſtio eſt eruditorum virorum Diſſert. vexata. Græcos PP. pene omnes Peccatricem mulierem de qua hic Evang. noſter, a Maria Lazari ſorore diſtinguere: Latinos PP. contrariam plerumque propugnare ſententiam, & Mariam Lazari ſororem cum Peccatrice confundere: neutram opinionem Script. S. palam aperteque repugnare: eidem tamen magis eſſe conſonam Latinorum PP. ſententiam, olim oſtendi Diſſert. 17. in Hiſt. Eccl. Sæc. 1. Nec ab ea me dimovent aſſertione Diſſert. a Viris ingenio doctrinaque clariſſimis eo de argumento nuper editæ. Horum enim argumenta me occupaſſe ac diluiſſe confido. In his porro: „ Si quis contentioſus „ videtur eſſe, nos hanc conſuetudinem non „ habemus, neque Eccl. Dei “. (1. *Cor.* 11. 16.) Cur ergo (inquies) hæc Peccatrix ab Evang. noſtro proprio nomine non vocatur Maria Lazari ſoror, vel Maria Magdalena? Reſpondeo, ibi nomen ejus poni ubi ſola laus ejus prædicatur, hic ſubticeri, ubi prioris vitæ fit mentio; quomodo & proprium notiuſque Matt. nomen reticent SS. Marc. & Luc. ubi de Publicani vocatione agitur.

Mulier quæ erat in civitate peccatrix. Sic vocari non ex præſenti ſtatu, ſed ex vita anteacta, probabile eſt, ut ad Gal. 2. 15. *Nos natura Judæi, non ex gentibus peccatores*. Vel peccatricem vocari opinione vulgi, cui nondum nota erat illius converſio; cum tamen antea & a dæmoniis ipſam corporaliter vexantibus, & a peccatis liberata fuiſſet a C. J. Sic verbum, *erat*, accepit Syrus Interpres: „ Iſte ſi eſſet Proph. noſſet
„ quænam ſit, & qualis rumor ipſius: ſiqui-
„ dem peccatrix eſt mulier quæ tetigit ipſum “. Hæc *ut cognovit quod Jeſus accubuiſſet in domo Phariſæi*, opportunitatem captans, quamvis non invitata, intravit in domum, domino, domeſticiſque ob nobilitatem ac viciniam nota; afferens *alabaſtrum unguenti*, ſeu vaſculum ex alabaſtrite plenum unguento pretioſo. Et manus retro juxta pedes ejus, præ pudore & ſenſu indignitatis ſuæ, lachrymis pedes ejus rigavit, peccata deflens ſua eorumque remiſſionem a Chriſto his vocibus quovis ſermone eloquentioribus petens. Et capillis capitis ſui tergebat, ut eos Chriſti obſequio conſecraret, quibus ad laqueos profanis amatoribus ſtruendos abuſa fuerat. *Et oſculabatur pedes ejus*, in caſti amoris argumentum. *Et unguento ungebat*, ex more Oriental. non caput tantum, quod fieri honoratis hominibus ſolebat, ſed ipſos etiam pedes, ne quid ad ſummam animi demiſſionem teſtandam deeſſet.

39. *Videns autem Phariſæus, qui vocaverat eum* ad convivium, *ait intra ſe, dicens: Hi ſi eſſet Proph. ſciret quæ & qualis eſt mulier quæ tangit eum, quia peccatrix eſt*. Sciret cujus vitæ ac famæ, (*S. Pet. Chryſol. ſer.* 94.) nec ab ea ſe tangi permitteret. Phariſæorum enim hoc erat ſcitum, flagitioſorum hominum contactu, non minus quam leproſorum ſe contaminari, quod falſum erat. Et ut vera fuiſſet phariſaica illa traditio, ad emendatos non debebat extendi. Errabat igitur Simon, non in eo ſolum capite, ſed & in eo quod Jeſum Proph. non eſſe judicaret ex eo quod noſſe non videretur quæ & qualis eſſet mulier. Quaſi vero Prophetæ omnia noverint, non ea tantum quæ placet Deo illis revelare, ut probat exemplum Eliſæi 4. *Reg.* 4. 17. Ideo Jeſus, cui interiores Phariſæi cogitationes erant perſpectæ & exploratæ, temerarium ejus judicium emendat.

40. 41. 42. 43. *Simon, habeo tibi aliquid dicere: at ille ait: Magiſter dic*. Loquendi veniam comiter petit ab hoſpite, ejuſdem captat attentionem, ut illi ſalutaris ſit inſtruc-

tio

ctio & correctio : tum propoſita parabola oſtendit ſibi notum eſſe quæ & qualis eſſet fœmina, quis & qualis Phariſæus, non in exteriori tantum converſatione, ſed & in intimis cordis penetralibus. Ita ſe non modo Proph. ſed Deum eſſe & divino conſilio permiſiſſe demonſtravit, ut ad mulier peccatrix accederet, illumque tangeret ad pietatis officia.

Duo debitores erant cuidam fœneratori, ſeu creditori (inquit Jeſus,) *unus debebat denarios* 500. *& alius* 50. ille plus decuplo quam iſte. *Non habentibus illis unde redderent, donavit utriuſque:* debitum utrique liberaliter remiſit : *Quis ergo eum plus diligit?* Secundum Text. Græc. *Qui ergo eum plus diliget?* Chriſtus, ſecundum Vulgatam lectionem de dilectione prævia remiſſioni debiti, & cujus intuitu majus debitum condonaverit miſericors creditor, interrogaſſe videtur: ſecundum Text. Græc. de dilectione debiti remiſſionem conſequente, & ad gratiarum agendarum officium pertinente; ut magis diligere debeat creditorem, cui magis debitum gratis condonatum eſt. *Reſpondens Simon dixit: Æſtimo, quia is* plus diligit, *cui plus donavit.* Rationi conſentaneum reſponſum Chriſtus ſumma æternaque Ratio approbat. *Recte* (inquit) *judicaſti.*

Hujus parabolæ finis eſt oſtendere Phariſæo, mulierem illam, quam deſpiciebat ceu peccatricem, & cujus contactu Chriſtum contaminari judicabat, ipſo Simone longe ſanctiorem eſſe, ſiquidem plus Chriſtum Deum & hominem diligebat, cui ardentioris amoris ſigna exhibuit. Fœnerator ſeu creditor in illa parabola Deus eſt, ſive C. J. : duo debitores ob peccata, Simon & Mulier. Plus illa debebat, quia magis peccatrix: Huic ergo majus debitum condonabat Deus, ac proinde magis diligebat Deum; quin & ardentius erat impoſterum dilectura ob beneficium remiſſionis peccatorum, ex quo dilectio quæ donante Deo, qui prior dilexit nos, præceſſerat, augetur, ut aucta perfici mereatur.

44. 45. 46 47. „ Et converſus ad mulierem, *quæ retro ad pedes ejus erat provoluta*, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis *abluendis* non dediſti, *ut hoſpitibus peregre advenientibus fieri ſolet*: Hæc autem lachrymis rigavit pedes meos, & capillis ſuis terſit", in ſignum amoris pœnitentis, & periculum animæ ſuæ ex peccatis imminens lugentis, ut olim Eſther Reg., de qua ſcriptum eſt: (*Eſther* 24.) „ Confugit ad Dominum, pavens periculum, quod imminebat. Cumque depoſuiſſet veſtes regias, fletus & luctus, apta indumenta ſumſcepit, & pro unguentis variis cinere impleviſ caput, & corpus ſuum humiliavit jejuniis: omniaque loca in quibus antea lætari conſueverat, crinium laceratione complevit. Et deprecabatur Dominum Deum Iſrael". Pergit Chriſtus : *Oſculum mihi non dediſti*: Ne uno quidem oris oſculo me venientem excepiſti: *Hæc autem ex quo intravit, non ceſſavit oſculari pedes meos. Oleo*, etiam communi, *caput meum non unxiſti*, quod perfunctoriæ fuiſſet amicitiæ officium: *Hæc autem unguento* (pretioſo) *unxit pedes meos.* Convivis oleum affundi ſolitum, Pſ. 23. 5. verba probant (*Impinguaſti in oleo caput meum, & calix meus inebrians quam præclarus eſt.*) *Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Cauſam remiſſionis peccatorum Chriſtus indicat : Charitas enim eſt quæ cooperit multitudinem peccatorum. Dilectioni Dei peccata condonantur : ſine vero Dei amore non remitterentur. *Cui autem minus dimittitur, minus diligit.* Menſura remiſſionis peccatorum, dilectio Dei eſt. Multa dimittuntur ei qui magis diligit: minus ei dimittitur, qui minus diligit: nihil ergo dimittitur ei qui non incipit ſaltem diligere Deum, ut omnis juſtitiæ fontem, ut loquitur ſacra Syn. Trid. *Cui autem minus dimittitur, minus diligit.* Ille minus diligit, qui ſe minus peccatorem immo juſtum exiſtimans, nec Chriſti gratia ſibi opus eſſe confidens, ut qui Legis operibus ſit juſtificatus, ut præſumebat Phariſæus ille, modica aut prope nulla dilectionis ſigna Chriſto exhibet. „ Dictum eſt „ hoc propter Phariſæum illum, qui vel nulla vel pauca ſe putabat habere peccata. „ Non enim Dominum invitaret, niſi aliquantum diligeret. Sed quam parum erat? „ Non oſculum dedit, non ſaltem aquam ad „ pedes, & ſi non lachrymas: non illo obſequio proſecutus eſt, quo illa mulier, „ quæ noverat quid ſanaretur, & a quo ſanaretur. O Phariſæe, ideo, parum diligis, quia parum tibi dimitti ſuſpicaris: non „ quia parum dimittitur; ſed quia parum „ putas eſſe quod dimittitur".

48. „ Dixit autem ad illam : Remittuntur „ tibi peccata". Hæc verba ſumma cum poteſtate dicta, quorum ſenſus eſt : Per me tibi condonantur, qui cum hac poteſtate in mundum veni.

49. „ Et cœperunt qui ſimul accumbebant, „ dicere intra ſe : Quis eſt hic, qui etiam „ peccata dimittit?" Quis aut quantus hic eſt (*S. Aug. ſer.* 99.), qui jus dimittendi peccata, quod Dei proprium eſt, ſibi arrogat? Et diſcumbentes, & mulier illa noverant hominem

minem non posse peccata dimittere. Cum ergo omnes hoc nossent, illa quæ credidit eum dimittere posse peccata, plus quam hominem esse intellexit.

50. „ Dixit autem ad mulierem: Fides tua „ te salvam fecit". Hujus fidem opponit incredulitati convivarum. Fides tua, qua credidisti me tibi posse remittere peccata; fides per dilectionem operans, fides pœnitentiam operata, te salvam fecit a peccatis tuis. Hunc locum sic explicat Tertull. l. 4. adv. Marcion. c. 18. ex hujus hist. serie probans Dominicæ carnis veritatem. „ Illius autem pec„ catricis fœminæ argumentum (*inquit*) eo „ pertinebat, ut cum pedes Domini osculis „ figeret, lachrymis, crinibus detergeret, un„ guento perfunderet, solidi corporis verita„ tem, non phantasma inane tractaverit. Et „ ut peccatricis pœnitentia, secundum Creat. „ meruerit, veniam præponere solitum sa„ crificio. Sed etsi pœnitentiæ stimulus ex „ fide acciderat, per pœnitentiam ex fide ju„ stificatam, ab eo audiit, Fides tua te sal„ vam fecit, qui per Abacuc pronuntiaret: „ Justus ex fide sua vivet. Abi secura de re„ missione peccatorum; tranquillo animo e„ sto: *Vade in pace*".

SENSUS MORALIS.

2. 3. „ CEnturionis cujusdam servus male ha„ bens, erat moriturus, qui illi erat „ pretiosus. Et cum audisset de Jesu, misit „ ad eum Seniores Judæorum, rogans eum „ ut veniret, & salvaret servum ejus". Dominis pretiosa sit servorum vita temporalis, pretiosior animæ salus. Curam illorum gerant in infirmitate; illis provideant ut patres; non propter sua commoda eos diligant, sicut diligunt equos & canes, sed propter Christum communem Dominum: illorum conversioni consulant & sanctificationi, pro illis Christo supplicent, SS. & in terris viventium, & cum illo regnantium precibus ipsos commendent: illos denique tractent ut *carissimos in Domino fratres* (*S. Paul. Ep. ad Philem.*) Sapientem audiant, immo Spir. S. per os ejus dicentem: *Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua .... Ne defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum* (*Eccli. 7. 23.*).

6. „ Non sum dignus ut sub tectum meum intres". Christum in cor nostrum invitet oratio plena fide, humilitate, fiducia. Nemo Christi gratia dignus est, nisi qui se indignum sincere existimat, qui gratiæ ejus omnipotentissimam virtutem agnoscit & confitetur ad sanandum animas a morbis cupiditatum noxiarum. Christum in domo corporis nostri per Commun. Sacrament. recipere nihil prodest; contra, obest plurimum, nisi per commun. spiritual., per fidem charitate formatam recipiatur etiam in corde.

12. „ Cum appropinquaret portæ civitatis, „ ecce defunctus efferebatur filius unicus ma„ tris suæ, &c.". Adolescens ille defunctus, peccatoris typus est, nondum tumulo pravi habitus & perversæ consuetudinis sepulti. Illi interdum misericorditer occurrit Christus, loculum quo mortua effertur anima, id est corpus, gravibus morbis, aut aliis calamitatibus tangit, ut impetum cupiditatum & carnalium voluptatum sistat, quibus in abyssum damnationis effertur. Sed frustra corpus tangeret, nisi loqueretur ad cor, & imperiali atque efficacissima voce gratiæ suæ spiritaliter mortuum suscitaret. *Adolescens, tibi dico, surge*. Tribus mortuis, (*S. Aug serm. 98. al. 44. de Verbis Dom.*, quos Christum suscitasse in Evang. legimus, tria peccatorum genera figurata sunt, quos hodieque suscitat Christus. Filia enim Principis Synagogæ intus erat in domo, nondum erat elata in publicum. Ibi intus suscitata est, viva parentibus redita. Filius Viduæ nostræ jam quidem non in domo, sed tamen nondum in sepulchro, parietibus elatus erat, terræ mandatus non erat. Lazarus jam erat sepultus, immo fœtebat quatriduanus in monumento. Sunt ergo qui peccatum intus in corde habent, in facto nondum habent. Nescio quis commotus est aliqua concupiscentia. Dicit enim Dominus: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo:* Nondum accessit corpore, consensit corde: mortuum intus habet, nondum extulit. Et ut fit, aliquando audito Verbo Dei tamquam Domino dicente: *Surge*, condemnatur consensus ad iniquitatem, respiratur in salutem atque justitiam. Surgit mortuus in domo, reviviscit in cogitationis secreto. Facta est ita resurrectio animæ mortuæ intus inter latebras conscientiæ, tamquam intra domesticos parietes. Alii post consensum eunt in factum, tamquam efferentes mortuum, ut quod latebat in secreto, appareat in publico. Numquid illi desperati sunt? Nonne & illi juvenis dictum est: *Tibi dico, Surge*? Nonne & ille redditus est matri suæ? Sic ergo & qui jam fecerit, si forte commonitus & commotus verbo veritatis ad Christi vocem resurgit, vivus redditur. Qui autem faciendo quod malum est, etiam mala consuetudine se implicant, ut ipsa consuetudo mali non sinat eos videre quia malum est, fiunt defensores malorum factorum suorum, irascuntur cum re-

pre-

prehenduntur; hi consuetudine maligna pressi, tamquam sepulti sunt. Quo quisque modo mortuus sit, celeriter a peccato resurgat. Sive adhuc peccatum in corde conceptum est, & non processit in factum, pœniteat, corrigatur cogitatio, surgat mortuus intra domum conscientiæ. Sive jam quod cogitavit admisit; nec sic desperetur. Non surrexit mortuus intus, surgat elatus. Pœniteat facti, de proximo reviviscat: non eat in profundum sepulturæ, non accipiat desuper consuetudinis molem. Sed forte jam urgetur consuetudinis pondere, nec ipse desperet profundus mortuus est, sed altus est Christus. Novit clamando terrena onera rumpere, novit intrinsecus per seipsum vivificare; solvendum discipulis tradere.

Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ. Vidua hæc adolescentis mater (*S. Ambr. l. 5. in Luc. n.* 92.), typus est Eccl., quæ Sponsi sui præsentia visibili destituta in terris quodamodo vidua est. Luget non unum filium, sed plurimos spiritaliter mortuos per peccatum; unumquemque plangit quasi filium unigenitum; ita singulos amat, ita chara illi est singulorum salus. Nihil per seipsum potest mortuus, pro illo flet Eccl.; piæ matris lachrymis cor Jesu movetur, illum suscitat verbo suo; surgit mortuus, loquitur per confessionem, dat vitæ signa, redditur Matri: „ Etsi grave pec„ catum est quod pœnitentiæ tuæ lachrymis „ ipse lavare non possis, fleat pro te mater „ Eccl. quæ pro singulis tamquam pro unicis „ filiis vidua mater intervenit; compatitur „ enim quodam spiritali dolore naturæ, cum „ suos liberos lethalibus vitiis ad mortem cer„ nit urgeri ". Viscera sumus de visceribus ejus ... Doleat igitur pia mater, turba multa compatiatur bonæ parenti. Jam resurges a funere, jam liberaberis a sepulchro: stabunt illi ministri tui funeris, incipies vitalia loqui, timebunt omnes; unius enim exemplo plurimi corrigentur. Laudabunt etiam Deum, qui tanta nobis remedia vitandæ mortis indulserit.

16. „ Accepit autem omnes timor, & ma„ gnificaverunt Deum, dicentes: Quia Proph. „ magnus surrexit in nobis, & quia Deus „ visitavit plebem suam ". Conversio peccatorum, Incarnat. Filii Dei fructus & argumentum est. Has conversiones fideles admirantur, carnales homines non solum irridentes, sed timent. *Accepit autem omnes timor.* Timent (inquam) ne gratia & misericordia Dei illos a sæculi voluptatibus & pravarum cupiditatum objectis avellat.

19. „ Et convocavit duos de discipulis suis „ Jo., & misit ad Jesum, dicens: Tu es qui „ venturus es, an alium exspectamus? " Pastores, Doctores, Concionat., Moderatores conscientiæ, discipulos suos ad Jesum mittere & ducere, non sibi ipsis illigare & devincire debent. Tunc animarum salus recta procuratur, cum Dei & J. C. verbo, inspirationibus, voci fidei, documentis, miraculis, exemplis attentæ redduntur. Scientia Jo. & discipul. ejus in eo posita erat ut venturum Redempt. exspectarent. Exspectabant authorem fidei Christum, nos eundem in secundo adventu exspectamus fidei ac justitiæ consummatorem & remuneratorem.

22. „ Euntes renunciate Joanni quæ audi„ stis & vidistis, &c. " Missionem suam, quæ extraordinaria est, C. J. miraculis confirmat, quæ non modo in corporibus, sed & in animabus operatur. 1. Mentes illuminat: *Cæci vident*, 2. Voluntates dirigit: *Claudi ambulant*. 3. Peccatorum maculas emundat: *Leprosi mundantur*. 4. Cordis aures aperit ut gratiæ vocem audiant: *Surdi audiunt*. 5 Peccatoribus maxime induratis animæ vitam restituit: *Mortui resurgunt*. 6. Pauperibus, humilibus, mansuetis, divitias fidei, & Evangelic. veritatum intelligentiam communicat: *Pauperes evangelizantur*.

24. „ Quid existis in desertum videre? A„ rundinem vento agitatam? " Ut quis in deserto, in solitudine, in monasterio Deo fidelis sit, nec arundini vento agitatæ similis, necesse est ut S. Præcurs. exemplo, 1. Gratiæ vocationem sequatur. 2 Ut Dei Verbo nutriatur, ac rerum cœlestium meditationibus pascatur. 3. Gratiæ Christi unice innitatur, in eaque confidat. 4. Vitam pœnitentem agat, & a luxu deliciisque sæculi penitus alienam. 5. Nullam cum hominibus secundum carnem & pravos sæculi mores viventibus foveat societatem. 6. Christum exspectet venturum in gloria, ejusque adventum exspectans, omnium præsentis sæculi consolationum privationem patienter sustineat. 7 Ex sacro secessu non exeat nisi Christi impulsu, & propter ejus negotia & gloriam procurandam. 8. Nihil a mundo exspectet præter persecutiones, exemplo Jo. aliorumque SS. Vita Religiosa tutior. In Monasteriis Deo consecrati vivunt purius, cadunt rarius, resurgunt frequentius, moriuntur securius.

26. „ Sed quid existis videre? Prophetam? „ Utique dico vobis, & plus quam Prophe„ tam, &c. " Pastor animarum & conscientiarum Moderator S. Jo. Bapt. similis esse debet; 1. Lumine divino sit illustratus, Dei verbo plenus, in viis Dei eruditus, Evangel. documentis, & Eccl. disciplinæ regulis instru-

ſtructus: *Proph.* 2. Luci jungat ardorem, fide viva & per dilectionem operante conſpicuus ſit, C. J. non procul videat, ſed quaſi digito demonſtret, ejuſque imaginem omnibus vitæ ſuæ operibus exprimat, ut *S. Jo.*: *& plus quam Proph.* 3. Legitime vocatus & miſſus ſit a Deo per poteſtatem Eccl. a Chriſt. traditam & ab Apoſt. continua ſucceſſione derivatam. *Ecce ego mitto.* 4. Angelus ſit innocentia vitæ, caſtitate morum; in cœlum aſcendat oratione & cœleſtium bonorum amore, in terris verſetur humilitate, charitate, zelo in procurandis Eccl. utilitatibus & ſalute animarum: *Angelum meum*. Una illius cura ſit, unum negotium, viam J. C. in animabus parare, illas docere verbo veritatis, purgare Pœnitentiæ operibus & ſacramento, probare an ſincere in viis Dei ambulent, antequam ad Commun. corporis Chriſti admittantur. *Qui præparabit viam tuam ante te.*

39. „ Ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod accubuiſſet in domo „ Phariſæi, attulit alabaſtrum unguenti. Et „ ſtans retro ſecus pedes ejus, lachrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui „ tergebat, & oſculabatur pedes ejus, & „ unguento ungebat ". Mulierem quæ non peccatrix ſolum ſed totius civitatis facta fuerat ipſa peccatum, Chriſtus pœnitentem recipit in gratiam, ut nemini peccatori de ſalute deſperandum oſtendat, modo veram agat pœnitentiam, cujus imaginem in hujus converſione Peccatricis Evangel. noſter deſcribit. 1. Peccator cognoſcere debet per fidem, Chriſtum Salvat. noſtrum nos ad pœnitentiam invitare, expectare, & ad peccata remittenda & delenda veniſſe. *Ut cognovit quod Jeſus accubuiſſet in domo Phariſæi.* 2. Per orationem & pia deſideria quærendus eſt. 3. Sine mora quærendus, ne ſalutis opportunitas amittatur. *Ut cognovit.* 4. Fide viva ad Jeſum accedendum eſt. 5. Cordis motibus & affectibus Deo ſupplicandum. 6. Cum verecundia & humilitate accedendum: *Stans retro ſecus.* De culpa, non de pœnitentia erubeſcendum eſt coram hominibus. Imitanda mulier peccatrix, quæ non invitata irruit convivio ubi ſuus Medicus recumbebat, & quæſivit pia impudentia ſanitatem. Quæ frontoſa fuerat ad perditionem, frontoſior facta eſt ad ſalutem. 7. Ad pedes Domini procumbendum. Locus hic peccatori vere pœnitenti opportunus, ut qui male ambulavit, veſtigia recta quærat, & in illo compleatur quod a Rege Proph. dictum eſt (Pſ. 36.): *A Domino greſſus hominis dirigentur, & viam ejus volet.* 8. Nulla prætermittenda occaſio eſt deflendi peccata, & Chriſti pedes lacrymis rigandi, ut laborioſo pœnitentiæ baptiſmate omnia vitæ præcedentis delicta abſtergantur. *Lacrymis cœpit rigare pedes ejus.* Pœnitentiæ lacrymæ incipere debent non finiri, quia tota vita Chriſtiani perpetua pœnitentia eſſe debet. „ En mutatur „ ordo rerum: pluviam terræ cœlum dat „ ſemper: ecce nunc rigat terra cœlum: im„ mo ſuper cœlos, & uſque ad ipſum Do„ minum imber humanarum profilit lachry„ marum ": ut juxta Pſalm. & de aquis fletuum cantetur illud: „ Et aquæ omnes quæ „ ſuper cœlos ſunt laudent nomen Domini. „ O quanta vis in lacrymis peccatorum! ri„ gant cœlum, terram diluunt, extinguunt „ gehennam, delent in omne facinus latam „ divinæ indignationis ſententiam ... In pec„ catricis caput purgandis criminibus refluebat unda, ut ſuo fonte mulier in novum „ baptiſma ſuorum diluerat illuviem peccato„ rum (*S. Pet. Chryſ. ſerm.* 93.) ".

Omnia quibus ad Deum offendendum abuſus eſt peccator, ſive animi ſive corporis, ſive fortunæ bona, ad ſatisfaciendum Deo convertere debet. „ Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ & iniquitati ad ini„ quitatem (ait Apoſt. *Rom.* 6. 19.) ita nunc „ exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in „ ſanctificationem. *Hoc mulier peccatrix in „ converſione ſua præſtitit.* Lacrymis cœpit „ rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui „ tergebat, & oſculabatur pedes ejus, & „ unguento ungebat ". Oculis terrena concupiverat, ſed hos jam per pœnitentiam conterens, flebat. Capillos ad compoſitionem vultus exhibuerat, ſed jam capillis pedes Domini tergebat. Ore ſuperba dixerat, ſed pedes Domini oſculata, os in Redempt. ſui veſtigiis figebat. „ Quot ergo in ſe habuit ob„ lectamenta, tot de ſe invenit holocauſta: „ convertit ad virtutum numerum, numerum „ criminum; ut totum ſerviret Deo in pœ„ nitentia, quicquid ex ſe Deum contempſe„ rat in culpa (*S. Greg. M. hom.* 33. *in Ev.*) ". Capillis capitis ſui tergebat, ut juxta Pſalm., verticem capilli quo perambulaverat in delictis ſuis, in ſanctitatem tali verteret ſervitute *Et oſculabatur pedes ejus*. Præceſſerant intervenientes lacrymæ, ut oſcula devota ſequerentur, quia *Lachrymæ ſatisfactionis ſunt documenta: oſcula ſunt reconciliationis indicia* (*S. Pet. Chryſ.*). 10. Pedes Domini ungendi, miſericordiæ unguentum in pauperes effundendum. Superflua egenis impendenda. Capilli ſuperflua corporis: ex iis quæ abundant, ſuccurrendum indigentibus. *Superflua divitum, neceſſaria pauperum. Tibi ſuperflua ſunt, ſed Domini pedibus neceſſaria ſunt* (*S. Aug.*).

Pec-

Peccatricis hujus pœnitentiam imitemur: ad pedes Jeſu procumbamus; nondum enim poſſumus ad caput venire; quia *peccator ad pedes, juſtus ad caput*. Sicut torrentem lachrymas fundamus die ac nocte, & non taceat pupilla oculi noſtri. „ Quam magna de„ liquimus, tam granditer defleamus: alto „ vulneri longa & diligens medicina non de„ ſit; pœnitentia crimine minor non ſit (*S. „ Ambr. l. 6. in Luc.*). VENITE adoremus, „ & procidamus ante Deum, ploremus coram „ Domino qui fecit nos " (*S. Cyp.*). „ La„ mentari eum putamus ex toto corde, je„ juniis, fletibus, planctibus Dominum de„ precari, qui ex primo criminis die lavacra „ quotidie celebrat, qui epulis affluentibus pa„ ſtus, & ſagina largiore diſtentus, cruditates ſuas poſtridie ructat, nec cibos & po„ tus ſuos cum pauperum neceſſitate commu„ nicat? Qui hilaris ac lætus incedit, quo„ modo mortem ſuam deflet? An illa inge„ miſcit & plangit, cui vacat cultum pretio„ ſæ veſtis induere, nec indumentum Chri„ ſti, quod perdidit, cogitare? accipere pre„ tioſa ornamenta, & monilia elaborata, nec „ divini & cœleſtis ornatus damna deflere? „ Tu licet ornamenta peregrina & veſtes ſe„ ricas induas, nuda es. Auro te licet & „ margaritis, gemmiſque condecores, ſine „ Chriſti decore deformis es. Et quæ ca„ pillos tuos inficis, vel nunc in doloribus „ deſine. Et quæ nigri pulveris ductu ocu„ lorum lineamenta depingis, vel nunc la„ chrymis oculos tuos ablue. Si quem de tuis „ charis mortalitatis exitu perdidiſſes, inge„ miſceres dolenter & fleres. Facie inculta, „ veſte mutata, neglecto capillo, vultu nu„ bilo, ore dejecto, indicia mœroris oſten„ deres. Animam tuam miſera perdidiſti, ſpi„ ritualiter mortua ſupervivere hic tibi, & „ ipſa ambulans funus tuum portare cœpiſti, „ & non acriter plangis, non jugiter inge„ miſcis? Non te vel pudore criminis, vel „ continuatione lamentationis abſcondis? „ (*Idem l. de Lapſis*) ".

Unguento pedes C. J. ungamus, *Chriſti bonus odor ſimus Deo*, (2. *Cor.* 2.) bonorum operum exemplis proximos ædificantes, quos pravis exemplis offendimus. Offeramus Deo ſpiritales hoſtias in odorem ſuavitatis.

„ Capillis pedes Chriſti tergamus, paupe„ rum miſeriam ſublevantes. Rigat namque „ lachrymis Redempt. pedes, ſed capillis ſuis „ non tergit, qui utcumque proximorum do„ lori compatitur, ſed tamen eis ex his quæ „ ſibi ſuperfluunt, non miſeretur. Plorat, & „ non tergit, qui verba quidem doloris tri„ buit, ſed non miniſtrando quæ deſunt, „ vim doloris minime abſcindit. Si frater & „ ſoror nudi ſint, & indigeant victu quoti„ diano, dicat autem aliquis ex vobis illis: „ Ite in pace, calefacimini, & ſaturamini; „ non dederitis autem eis quæ neceſſaria ſunt „ corpori, quid proderit? Sic & fides, ſi „ non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa (*Jac.* 2. 15.) ". Pedes Jeſu oſculemur, pedes ejus, miſericordia & juſtitia: *Omnes viæ Domini miſericordia & veritas*. Timore juſtitiam, amore miſericordiam oſculemur & complectamur. *Oſculum mutui amoris indicium eſt, oſculum pignus eſt charitatis* (*S. Ambr. l. 6. in Luc.*).

40. „ Videns autem Phariſæus qui vocave„ rat eum, ait intra ſe: Hic ſi eſſet Proph., „ ſciret utique quæ & qualis eſt mulier, quæ „ tangit eum, quia peccatrix eſt ". Superbus peccatoribus inſultat, in Deum irreligioſus, in peccatores immiſericors eſt. Mulier peccatrix irrupit in domum, quo non erat invitata: ſed vulnera habebat, & illuc venerat ubi Medicus recumbebat. *Ille autem qui invitaverat Medicum, ſanus ſibi videbatur, propterea non curabatur* (*S. Aug. in* Pſ. 125.).

41. „ Duo debitores erant cuidam fœnera„ tori: unus debebat denarios 500., & alius „ 50. Non habentibus illis unde redderent, „ donavit utriſque. Quis ergo eum plus di„ ligit? Reſpondens Simon dixit: Æſtimo „ quia is plus cui donavit. At ille dixit ei: „ Recte judicaſti ". Væ illi qui Deum non amat etiam poſt plurima & ingentia beneficia, & multorum condonationem peccatorum! Quanto plus Deo debent Judæi quam Pagani; Chriſtiani quam Judæi; Catholici quam Hæretici; Eccleſiaſt. Religioſique Viri aut Deo conſecratæ Virg. omneſque de mundi corruptione vocati & ſegregati, quam ſæculares homines ac fœminæ? Debita quibus apud Deum gravamur, & ad pœnas dandas tenemur, peccata ſunt. Multum in eo genere debet, qui de ſua juſtitia præſumens, ſeque aliis peccatoribus ſuperbe comparans, ſe minus debere arbitratur. Multum ſemper debet homo divinæ miſericordiæ, ſive remittenti peccata, ſive prævenienti, & ab iis ſervanti. Hic multa commiſit, & multorum debitor factus eſt: ille gubernante Deo pauca commiſit. Cui deputat ille quod dimiſit, huic & iſte deputat quod non commiſit. Adulter non fuiſti in illa tua vita præterita plena ignorantia, nondum illuminatus, nondum bonum malumque diſcernens, nondum credens in illum qui te neſcientem regebat. Hoc tibi dicit Deus tuus: „ Regebam te mihi, „ ſervabam te mihi. Ut adulterium non com„ mitteres, ſuaſor defuit, ut ſuaſor deeſſet,

„ ego

„ ego feci. Adfuit suasor; non defuit locus, „ non defuit tempus: ut non consentires ego „ terrui. Agnosce ergo gratiam ejus cui de„ bes & quod non admisisti. Mihi debet iste „ quod factum est, & dimissum vidisti: mihi „ debes & tu quod non fecisti. Nullum est „ enim peccatum quod facit homo, quod non „ possit facere & alter homo, si desit Rector „ a quo factus est homo (*S. Aug. serm. 99. al. 23. ex hom. 50*) ".

46. „ Oleo caput meum non unxisti: Hæc „ autem unguento unxit pedes meos ". Caput Domini, divinitatem allegorice significat: *Caput Christi Deus* (*1. Cor. 11.*): pedes, mysterium Incarnat. designant (*S. Greg. M. hom. 23.*). Utrumque viva fide credendum ut justificemur. Judæi, quorum personam gerebat Pharisæus, Christi caput non unxerunt, quia Jesum esse Deum non crediderunt. Peccatrix, quæ Gentilium ad Christum conversorum typus fuit, pedes ejus unxit, quia Incarnationis ejus mysterium credidit, & Divinit. plenitudinem in eo corporaliter habitantem: Unde postea unxit & caput, ut ait S. Ambr. (*l. 6. in Luc. n. 25. 26.*). *Osculum mihi non dedisti, hæc autem ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos*. „ Osculum dile„ ctionis est signum. Judaicus populus oscu„ lum Domino non dedit, quia ex charitate „ eum amare noluit, cui ex timore servivit. „ Vocata autem Gentilitas Redempt. sui ve„ stigia osculari non cessat, quia in ejus a„ more continuo suspirat. Unde hæc Sponsæ „ vox: *Osculetur me osculo oris sui*. Oscu„ lum Sponsi desiderat, quæ ad ejus obse„ quium se per amorem parat... Quis est po„ pulus iste qui amplius debet, nisi nos, qui„ bus amplius creditum est? Illis credita sunt „ eloquia Dei, nobis creditur partus Virg. „ Creditus est Emmanuel nobiscum Deus, „ credita Domini crux, mors, resurrectio. „ Et si Christus pro omnibus passus est, pro „ nobis tamen specialiter passus est; quia pro „ Eccl. passus est. Itaque non est dubium quod „ plus debeat, qui plus accepit. Et secundum „ hominem plus fortasse offendit, qui plus „ debuerit: sed per misericordiam Domini „ causa mutatur, ut amplius diligat qui am„ plius debuit: si tamen gratiam consequatur. „ *Gratiam enim & qui reddit habet; & „ qui habet in eo ipso quod habet, solvit; „ nam & reddendo habetur, & habendo red„ ditur*. Et ideo quoniam nihil est quod di„ gne Deo referre possimus: (Quid enim re„ feramus pro susceptæ carnis injuria? Quid „ pro verberibus, quid pro cruce, obitu, „ sepultura?) *Væ mihi si non dilexero*? Au„ deo dicere: Non reddidit Petrus, & ideo „ plus dilexit. Non reddidit Paulus? Redde„ dit quidem mortem pro morte, sed alia „ non reddidit, quia multa debebat. Audi „ ipsum dicentem quia non reddidit: *Quis „ prior dedit illi, & retribuetur ei*? Red„ damus licet crucem pro cruce, funus pro „ funere, numquid reddimus quod ex ipso, „ & per ipsum, & in ipso habemus omnia? „ *Reddamus ergo amorem pro debito, cha„ ritatem pro munere, gratiam pro sangui„ nis pretio: plus enim diligit, cui donatur „ amplius* ".

57. „ Propter quod dico tibi: Remittun„ tur ei peccata multa, quoniam dilexit mul„ tum. Cui autem minus dimittitur, minus „ diligit ". Misericordiæ divinæ & remissionis peccatorum mensura, Dei dilectio est. Absque sincero Dei amore, nulla remissio. „ Cœlestis debitor totum debitum charita„ te compensat, & ad incrementum to„ tius fœnoris amoris solius exigit & requi„ rit usuram. Plectendus debitor, qui dile„ ctione sola suam negligit redimere cautio„ nem (*S. Pet. Chrys. serm. 94.*). ". Vis scire, homo, quid Deo debeas? Quod factus es, Dei creditum est: quod es rationis capax, Dei fœnus est; quod discretionem boni malive possides, accepisti; & quod vivendi normam acceperis per chirographum legis stipulanti Deo spopondisse te non potes diffiteri. Sed dum te per vitia carnis in lutum instar suis demergis, & quadrupedum more vivens qua præditus es ratione privaris, & divinæ legis substantiam dissipas, mundana voluptate captivus, factus es glorioso fœnoris debitor luctuoso: cui deficientibus virtutum lucris, criminum multiplicatur usura. Sed licet in hac re ceciderit, licet fueris in ista devolutus, vide ne desperes: homo, remansit tibi unde piissimo satisfacias creditori. „ Absolvi „ vis? Ama. Charitas cooperiet multitudinem „ peccatorum... Ama ergo homo Deum, & „ ama totus, ut possis omnia sine labore vin„ cere peccata. Teneræ militiæ, delicati „ conflictus est, amore solo de cunctis crimi„ nibus reportare victoriam. *Quid est autem „ quod subjunxit Christus*? Cui minus di„ mittitur, minus diligit? *Ergo ad peccan„ dum satis est ut major charitas compare„ tur*? *Absit*. Charitas de præteritis subve„ nit, non liberat de futuris: charitas ne„ scit peccare cum diligit: non est charitas „ si delinquit: charitas Dei custos est san„ ctitatis ".

Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Quid dilectionem credimus „ nisi ignem? & quid culpam, nisi rubiginem? Ait ergo Jesus: *Remittuntur ei peccata mul-*

ta „

ta, *quoniam dilexit multum*, ac si aperte diceret: „ Incendit plene peccati rubiginem, „ quia ardet valde per amoris ignem. Tanto „ namque amplius peccati rubigo consumitur, „ quanto peccatoris cor magno charitatis igne „ concrematur (*S. Greg. hom. 33 in Ev.*)". *Dilexit multum*. Eccl. speciem accipit peccatricis, sicut Christ. formam peccatoris accepit. *Et ideo nemo tantum potest diligere, quantum illa quæ in pluribus diligit* (*S. Ambr. l. 6. in Luc. n. 22.*). Nec Petrus ipse qui dixit; *Domine tu nosti quia amote*; quia Eccl. dilexit in Petro. Nec Paul. ipse, quia Paul. quoque ejus est portio. Et tu plurimum dilige, ut & tibi plurimum remittatur.

48. „ Dixit autem ad illam: Remittuntur „ tibi peccata". Idem vere pœnitentibus dicit Christ., cum illos per Eccl. suæ ministros absolvit, quibus potestatem dedit remittendi peccata. Hæretic. vox est: *Quis est hic qui etiam peccata dimittit?* Daturus erat Dominus hominibus Spir. S., & ab ipso Spir. S. fidelibus suis dimitti peccata, non meritis hominum, volebat intelligi. Quod ut evidentius ostenderet, post Resurrect. suam ait (*Jo. 20. 22.*): „ Accipite Spir. S.: quorum remi„ seritis peccata, remittuntur eis, *&c. hoc* „ *est*, (*S. Aug. serm. 99. al. 23. ex hom. 50.*) „ Spir. dimittit, non vos. Sed ad Spir. quid „ estis vos? *Nescitis quia Templum Dei e-* „ *stis*, *& Spir. Dei habitat in vobis?* (1. „ *Cor.* 5. 16.) Deus ergo habitat in templo „ sancto suo, hoc est, in *SS.* suis fidelibus, „ in Eccl. sua: per eos dimittit peccata, quia „ viva templa sunt. Sed qui dimittit per ho„ minem, potest dimittere & præter homi„ nem. Neque enim minus idoneus est per „ se dare, qui potest per alium dare".

CAPUT VIII.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. ET *factum est deinceps*, *& ipse* JESUS *iter faciebat per civitates & castella, prædicans & evangelizans regnum Dei*: & 12. Apostoli *cum illo* erant. *Et mulieres aliquæ* (*S. Hier. Comment. in c. 27. S. Matth.*) ipsum comitabantur, pro more gentis antiquo (consuetudinis enim Judaicæ fuit, ut mulieres de bonis suis victum atque vestitum præceptoribus ministrarent) *quæ erant curatæ* & liberatæ *a spiritibus malignis*, illas corporaliter possidentibus & vexantibus, *& infirmitatibus* corporis: *Maria quæ vocatur Magdalene*, sic dicta aut a voce Syriaca *Magdaletha*, id est, *Magnifica, florida, crescens*, aut a verbo Hebraico *Gadal*, unde *Magedal*; vel *Magdala*, id est, *Excelsa, Turrita*. Hanc ipsam esse censeo peccatricem, de qua sup. cap. Evangel. noster: *de qua septem dæmonia exierant*, quibus Deus in peccatorum pœnam eam corporaliter vexandam tradiderat, a quibus per Jesum liberata, pœnitentiam egit, a peccatis absoluta est, illumque in grati animi significationem secuta est e Bethania in Galilæam, per civitates & castella prædicantem, & inde in Bethaniam regressa est, & cum Lazaro & Martha fratre sororeque sua vixit, verbum Domini jugiter audiens, de qua S. Jo. c. 11. 2. ait: „ Maria autem erat quæ unxit Dominum un„ guento, & extersit pedes ejus capillis suis: „ cujus frater erat Lazarus". Quæ *Ante 6. dies* Paschæ, quod ultimum fuit prædicationis Christi, *accepit libram unguenti nardi pistici, pretiosi, & unxit pedes Jesu, & extersit pedes ejus capillis suis*, ut refert S. Jo. c. 12. & partem *super caput ipsius recumbentis effudit*, ut S. Matt. c. 26. commemorat: cujus denique defensionem contra murmurationem Judæ proditoris Jesus suscepit, dicens: *Quod habuit hæc fecit: prævenit ungere corpus meum in sepulturam* (Marc. 14. 8.) Quia scilicet ungere non potuit Jesum post mortem, qui resurrectione sua religiosum illius officium prævenit (*Marc. 16. 3. 2.*) & illi primo redivivus & gloriosus apparuit, ut refert ibid. S. Marc. v. 9. „ Surgens au„ tem mane prima Sabbati, apparuit primo „ Mariæ Magdalenæ, de qua ejecerat septem „ dæmonia": Quam proprio nomine vocans, *Maria*, Resurr. discipulis nuntiare jussit, cum ad pedes ejus sese inclinanti, ut eos pro more oscularetur, dixit: *Noli me tangere: nondum enim ascendi ad Patrem meum*, &c. (Jo. 20.) Illam quidem corporaliter a dæmonibus non possessam & vexatam Interpretes quidam S. Greg. M. præunte existimant, per malignos spiritus vitia intelligentes, quæ Judæi dæmonia vocant, ut in Tract. Talmudico Joma; *Malus affectus est Satan*; in Gittim, *Ebrietas est dæmonium*; sed hæc minus probabilis. Inter has mulieres, quæ Christum civitates & castella Galileæ peragrantem, & Evang. suum prædicantem sequebantur, *erat & Joanna uxor Chusæ procuratoris Herodis*, id est, Herodis Tetrarchæ domui & facultatibus Præfecti. An vidua esset, an permittente marito a pietate & fide Christi non alieno Christum sequeretur, incertum: *& Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei de facultatibus suis*. Quem locum Tertull. l. 4. *Adv. Marcion.* c. 19. sic illustrat: „ Quod divites Christo mulieres adhæ-

„ rebant,

„ rebant, quæ & de facultatibus suis mini-
„ strabant ei, inter quas & uxor Regis Pro-
„ curat. de Prophetia est. Has enim vocabat
„ per Isai. (32. 9.) Mulieres divites exsur-
„ gite, & audite vocem meam, ut discipu-
„ las primo, dehinc ut operarias & mini-
„ stras ostenderet. Filiæ in spe audite sermo-
„ nes meos. Dies anni mementote cum la-
„ bore in spe. Cum labore enim quo seque-
„ bantur, & ob spem ministrabant “.

4. 5. 6. 7. 8. *Cum autem turba plurima convenirent, & de civitatibus properarent ad eum* magna frequentia auditores, doctrinæ ejus admirabili efficacia, & miraculorum fama excitati, *dixit per similitudinem*; hanc parabolam proposuit pro concione, ut ad populi captum sermonem suum accommodaret. „ Exiit qui seminat, seminare semen suum: „ & dum seminat, aliud cecidit secus viam, „ & conculcatum est *a transeuntibus*, & vo „ lucres cœli comederunt illud “. *Et aliud cecidit supra petram*, in terram petrosam: *& natum aruit*, cum germinare cœpisset, statim exaruit, *quia non habebat humorem*, sive radicem. Humor enim radice hauritur: radix profundam terram postulat. *Et aliud cecidit inter spinas*, pars alia seminis cecidit in terram spinarum feracem; *& simul exortæ spinæ* cum bono semine, *suffocaverunt illud* jam in culmos assurgens. „ Et aliud ce-
„ cidit in terram bonam, & ortum fecit
„ fructum centuplum. Hæc dicens clamabat:
„ Qui habet aures audiendi, audiat “. NON enim *audiebant ultro* (inquit Tertull. *l.* 4. *cont. Marcion. c.* 19.) *qui aures habebant, sed ostendebant aures cordis necessarias.*

9. 10. *Interrogabant autem eum discipuli ejus, quæ esset hæc parabola?* quis esset parabolæ sensus? *Quibus ipse dixit: Vobis datum esse nosse mysterium regni Dei*, arcana doctrinæ evangelicæ quam expono; *ceteris autem in parabolis; ut videntes non videant, & audientes non intelligant.* Ceteris autem, quibus non est datum a Deo ut Evang. credant, in parabolis proponuntur, ad quarum finem cum animum non advertant, videntes similitudinem sensibilem, non vident latentem sensum: & auribus corporis audientes, non intelligunt quid significent parabolæ, ob cæcitatem suam ac pertinaciam, ut prædixerat Isa. (6. 9. *Rom.* 11. 8. 9. 10.)

11. 12. 13. 14. 15. *Est autem hæc parabola.* Hic est sensus & significatio parabolæ quam mox proponebam. *Semen est verbum Dei. Qui autem secus viam*, qui designantur portione seminis secus viam cadentis, *hi sunt qui audiunt: deinde venit diabolus*, tamquam avis rapax, *& tollit verbum de corde eorum*, oblivionem & incuriam inducendo, *ne credentes salvi fiant. Nam qui supra petram*; qui designantur parte seminis in terram petrosam cadentis, hi sunt, *qui cum audierint* Evang. prædicationem *cum gaudio suscipiunt verbum*; *& hi radices non habent*, similes sunt segeti quæ radices non habet; *quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt* a fide aut vera pietate. *Quod autem in spinas cecidit*, qui designantur semine inter spinas cadente, *hi sunt qui audierunt, & a sollicitudinibus & divitiis, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum.* Cum in iis divinum semen proficere & maturescere videatur, negotium sæcularium curis, divitiarum amore, & voluptatum carnalium illecebris suffocatur, & sterilem exitum habet. *Quod autem in bonam terram*; qui denique semine in bonam fertilemque terram cadente designantur, *hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes, verbum retinent, & fructum afferunt in patientia*, inter adversa spe bonorum æternorum constantes & perseverantes. Confer cum *Matth.* c. 13. ubi hanc parab. exposuimus.

16. 17. „ Nemo autem lucernam accen-
„ dens, operit eam vase, *seu modio*, aut
„ subtus lectum ponit: sed supra candelabrum
„ ponit, ut intrantes domum videant lu-
„ men: Non est enim occultum, quod non
„ manifestetur, nec absconditum quod non
„ cognoscatur; & in palam veniat “. Nihil occultum est quod non manifestari debeat, & palam cognosci. Confer cum *Matt.* 5. 15. *& Marc.* 4. 21.

18. *Videte ergo quomodo audiatis*, quo affectu, & quo fructu sermones meos audiatis, vos per quos doctrina mea mundo prædicanda est: *Qui enim habet dabitur illi*; *& quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo.* QUID *dabitur?* (inquit Tertull. *l.* 4. *cont. Marcion. c.* 19.) *Adjectio fidei, vel salus ipsa. Quid auferetur? Utique quod dabitur.* Confer cum *Matth.* 13. 12.

10. 20. 21. „ Venerunt autem ad illum
„ mater, & fratres ejus; *consobrini*; & non
„ poterant adire eum præ turba: & nuntia-
„ tum est illi: mater tua, & fratres tui
„ stant foris, volentes te videre, *seu allo-*
„ *qui.* Qui respondens, dixit ad eos, *qui*
„ *id nuntiabant*: Mater mea & fratres mei
„ hi sunt, qui verbum Dei audiunt, & fa-
„ ciunt “. Hoc abutebantur loco Marcionitæ, ut Christum vere natum non fuisse, veram carnem non habuisse probarent; contra quos Tertull. (*Ibid.*) „ Venimus ad con-

„ stan-

„ ſtantiſſimum argumentum omnium qui Do-
„ „mini nativitatem in controverſiam dece-
„ runt. Ipſe, inquiunt, conteſtatur ſe non
„ eſſe natum, dicendo, Quæ mihi mater,
„ & qui mihi fratres? Ita ſemper hæretici
„ aut nudas aut ſimplices voces conjecturis
„ quo volunt rapiunt; aut rurſus conditio-
„ nales & rationales, ſimplicitatis conditio-
„ ne diſſolvunt, ut in hoc loco. Nos contra-
„ rio dicimus, primo non potuiſſe illi annun-
„ tiari, quod mater & fratres ejus foris ſta-
„ rent quærentes videre eum, ſi nulla illi
„ mater, & fratres nulli fuiſſent, quos uti-
„ que norat qui annuntiaret, vel retro notos,
„ vel tunc ibidem compertos, dum eum vi-
„ dere deſiderant, vel dum ipſi nuntium
„ mandant. Ad hanc primam propoſitionem
„ noſtram ſolet ex diverſo reſponderi. Quid
„ enim ſi tentandi gratia nuntiatum eſt ei?
„ Sed hoc Script. non dicit, quæ quanto ſi-
„ gnificare ſolet ex tentatione quid factum:
„ Ecce Legis Doctor aſſurrexit tentans eum:
„ & de tributi conſultatione, Et acceſſerunt
„ ad eum Phariſæi tentantes eum; tanto ubi
„ non facit tentationis mentionem, non ad-
„ mittit tentationis interpretationem . . . . .
(*Matth.* 19. 3. *Matth.* 22. 35.) At vere ma-
„ ter & fratres ejus foris ſtabant. Supereſt
„ & diſpicere ſenſum non ſimpliciter pro-
„ nuntiantis. Quæ mihi mater aut fratres?
„ quaſi ad generis & nativitatis negationem,
„ ſed & ex cauſæ neceſſitate & conditione
„ rationali. Tam proximas enim perſonas fo-
„ ris ſtare extraneis intus defixis ad ſermo-
„ nes ejus, amplius & avocare eum a ſo-
„ lemni opere quærentes, merito indignatus
„ eſt. Non tam abnegavit, quam abdicavit.
„ Atque adeo cum præmiſiſſet, Quæ mihi
„ mater, & qui mihi fratres? ſubjungens,
„ Niſi qui audiunt verba mea & faciunt ea?
„ tranſtulit ſanguinis nomina in alios, quos
„ magis proximos pro fide judicaret. Nemo
„ autem transfert quid niſi ab eo qui habet
„ id quod transfert. Si ergo matrem & fra-
„ tres eos fecit qui non erant, quomodo ne-
„ gavit eos qui erant? meritorum ſcilicet
„ conditione, non ex primorum negatione,
„ in ſemetipſo docens, Qui patrem aut ma-
„ trem, aut fratres præponeret verbo Dei,
„ non eſſe dignum diſcipulum. Ceterum ex
„ hoc magis matrem & fratres confitebatur,
„ quod illos nolebat agnoſcere, quod alios
„ adoptabat, confirmabat quos ex offenſa ne-
„ gabat, quibus non ut veriores ſubſtituit,
„ ſed ut digniores. Denique nihil magnum ſi
„ fidem ſanguini præpoſuit, quem non habe-
„ bat. Confer cum Matth. c. 12. 46. & no-
„ ſtris in eum locum Comment “.
Natal. Alex. In Evang. T. II.

22. 23. 24. 25. *Factum eſt autem in una dierum*, quadam die, *& ipſe* JESUS *aſcendit in naviculam, & diſcipuli ejus, et ait ad illos: Transfretemus trans ſtagnum*, lacum Geneſareth. *Et aſcenderunt*, ſolverunt e littore. *Et navigantibus illis obdormivit* JESUS, *et deſcendit procella venti in ſtagnum*, ventus procelloſus commovit lacum, *et complebantur*; adeo ut eorum navicula fluctibus impleretur, *et periclitabantur*; periculum erat ne mergerentur “. Accedentes autem „ ſuſcitaverunt eum, dicentes: Præceptor, „ perimus. At ille ſurgens, increpavit ven- „ tum, & tempeſtatem aquæ, & ceſſavit “. Dormiebat Jeſus, & cor ejus vigilabat. Vento & fluctibus imperavit minacibus verbis, ut ſe maris & ventorum Dominum eſſe oſtenderet, de quo ſcriptum eſt: *Tu dominaris poteſtati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas*. Eo porro imperante, ſedata eſt tempeſtas: *& facta eſt tranquillitas. Dixit autem illis: Ubi eſt fides veſtra?* Quam modica! *Qui timentes, mirati ſunt ad invicem dicentes*, cum diſcipuli, tum homines alii qui erant in navi, reverentia & ſtupore correpti, quaſi Deo præſente, dixerunt: „ Quis putas hic eſt, *qualis & quantus?* „ *Deus certe*: quia & ventis & mari impe- „ rat, & obediunt ei. *AGNORANT* ſub- „ ſtantiæ Auctorem ſuum, quæ famulis quo- „ que ejus obedire conſueverant (*inquit* „ *Tertull. l. 4. cont. Marcion. c.* 20.). In- „ ſpice Exod. Marcion, aſpice Mari Rubro „ vaſtiori ſuper omnia ſtagna Judææ, virgam „ Moyſis imperantem, ut funditus proſciſſum, „ & pari utrimque ſtupore diſcriminis fixum, „ ſicco populum pede, inteſtino itinere tranſ- „ mitteret, rurſuſque ſub ejuſdem virgæ nu- „ tu redeunte natura, Ægyptium exercitum „ undarum concordia obrueret: in quod o- „ pus & Auſtri ſerviverunt. Lege & fortes „ familiæ dirimendæ, in tranſitum ejus Jor- „ danis machæram fuiſſe, cujus impetum at- „ que decurſum plane & Jeſus docuerat Pro- „ ph. tranſmeantibus ſtare. Quid ad hæc? „ Si tuus Chriſtus eſt, non erit potentior fa- „ mulis Creatoris. Sed his ſolis exemplis u- „ ſus eſſem, ſi non etiam prædicatio mari- „ næ iſtius expeditionis Chriſtum anteceſſiſ- „ ſet. Nam cum transfretat, Pſ. (28. 3.) „ expungitur: Dominus, inquit, ſuper aquas „ multas: cum undas freti diſcutit, Abacuc „ (3. 10.) adimpletur: Diſpargens, inquit, „ aquas itinere: cum ad minas ejus eliditur „ mare, Naum (1. 4.) quoque abſolvi- „ tur. Comminans, inquit, Mari, & are- „ faciens illud, utique cum ventis quibus „ inquietabatur “. Confer cum Matth. 8.

3 & noſtris ad eum locum Comment. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. „ Et navigaverunt, *JESUS & „ diſcipuli ejus*, ad regionem Geraſenorum „ (*ſeu Gadarenorum, ſecundum Græcum „ Textum*) quæ eſt contra Galilæam, *in „ oppoſita ripa Galilææ, cujus incolæ præ„ cipui Gentiles erant*. Et cum egreſſus eſſet „ *JESUS* ad terram, *cum e navi deſcendiſ„ ſet* occurrit illi vir quidam, qui habebat „ dæmonium jam temporibus multis, *qui a „ longo tempore poſſidebatur & vexabatur a „ dæmone*; & veſtimento non induebatur, „ neque in domo manebat, ſed in monumen„ tis. Is ut vidit Jeſum procidit ante illum, „ & exclamans voce magna dixit: Quid mi„ hi & tibi eſt, Jeſu Filii Dei Altiſſimi? „ *Quid mihi moleſtus es?* Obſecro te ne me „ torqueas, *ante judicii tempus*. Præcipie„ bat enim ſpiritui immundo ut exiret ab „ homine; multis enim temporibus arripie„ bat illum, *frequenter illum invadebat & „ vexabat*. Et vinciebatur catenis & com„ pedibus cuſtoditus; & ruptis vinculis age„ batur a dæmonio in deſerta: *Licet catenis „ & compedibus vinctus cuſtodiretur, a dæ„ monio tamen ruptis vinculis agebatur cum „ impetu, inſtar furentis equi in deſerta*. „ Interrogavit autem illum Jeſus, dicens, „ Quod tibi nomen eſt? At ille dixit; Le„ gio, quia intraverant dæmonia multa in „ eum, *in infelicem illum hominem*. Et ro„ gabant illum, *JESUM ſcilicet, cujus di„ vinam poteſtatem erant experti*, ne impe„ raret illis ut in abyſſum irent; *ne illos „ imperio ſuo detruderet in tartara*. Erat „ autem ibi grex porcorum multorum, pa„ ſcentium in monte, & rogabant eum ut „ permitteret eis in illos ingredi, & permi„ ſit illis. Exierunt ergo dæmonia ab homi„ ne, & intraverunt in porcos, & impetu „ abiit grex per præceps in ſtagnum, & ſuf„ focatus eſt, *aquis*. Quod ut viderunt fa„ ctum qui paſcebant *gregem*, fugerunt, & „ nuntiaverunt in civitatem *Gergeſam vel „ Gadaram*, & in villas, *circumjacentes*. „ Exierunt autem, *incolæ*, videre quod fa„ ctum eſt: & venerunt ad Jeſum, & inve„ nerunt hominem ſedentem, a quo ſeptem „ dæmonia exierant, veſtitum, ac ſana men„ te ad pedes ejus, *illius ſermones audien„ tem*, & timuerunt, *facti admirabilitate „ ſtupefacti*. Nuntiaverunt autem illis & qui „ viderant, quomodo ſanus factus eſſet a le„ gione, *quomodo liberatus a legione dæ„ monum ipſum poſſidentium & vexantium*. „ Et rogaverunt illum omnis multitudo re„ gionis Geraſenorum ut diſcederet ab ipſis, „ quia magno timore tenebantur, *ne JESUS „ damna aliqua temporalia illis inferret, „ qui porcos a dæmonibus ſubmergi permi„ ſerat*. Ipſe autem aſcendens navim rever„ ſus eſt. *Aſcendit navim ut Capharnaum „ reverteretur*. Et rogabat illum vir, a quo „ dæmonia exierant, ut cum eo eſſet, *ſive „ eum ſequeretur*. Et dimiſit eum Jeſus, di„ cens: Redi in domum tuam, & narra „ quanta tibi fecit Deus, *quanta in tui gra„ tiam Deus operatus eſt*. Et abiit per uni„ verſam civitatem, prædicans quanta illi „ feciſſet Jeſus". Liberatori ſuo fideliter paruit, ejuſque divinam potentiam, & beneficentiam, quas fuerat expertus, grato animo prædicavit, non familiaribus dumtaxat, cognatis, amicis, aut vicinis ſuis, ſed univerſæ civitati. Confer cum *Matth. c.* 8. & Marc. 5. noſtroſque lege Comment.

40. 41. 42. *Factum eſt autem cum rediiſſet Jeſus* Capharnaum, *excepit illum turba; erant enim expectantes eum*. Graviter eum ſuſceperunt, cujus magno deſiderio tenebantur. „ Ecce venit vir cui nomen Jairus, & „ ipſe Princeps Synag. erat: & ipſe cecidit „ ad pedes Jeſu, rogans eum ut intraret in „ domum ejus; quia unica filia erat ei fere „ annorum 12. " ideoque charior, quia jam grandior, ætate florens, nuptiis matura; *& hæc moriebatur*, morti vicina erat. *Et contigit dum iret, a turbis comprimebatur*, dum quiſque loquentem audire, obſervare, aut ejus benignitatem ac virtutem beneficentiſſimam in variorum curatione morborum experiri deſideraret.

43. 44. 45. 46. 47. 48. *Et mulier quædam erat in fluxu ſanguinis*, ſanguinis profluvio laborans, *ab annis duodecim, quæ in Medicos erogaverat omnem ſubſtantiam ſuam*, omnes facultates, *nec ab ullo potuit curari*; Morbus erat pertinax & incurabilis: *acceſſit retro*, præ pudore, ob legalem immunditiam, *& tetigit fimbriam veſtimenti ejus*, vel hoc uno contactu ſe recepturam ſanitatem confidens: *confeſtim ſtetit fluxus ſanguinis ejus. Et ait Jeſus: Quis eſt qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant*, diſcipuli Jeſu: *Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt*, elidunt, *& dicis: Quis me tetigit? Et dixit Jeſus: Tetigit me aliquis, nam ego novi virtutem de me exiiſſe. Videns autem mulier, quia non latuit*, videns ſe latere non potuiſſe, *tremens*, & pudore ſuffuſa quod mundum immunda tangere auſa eſſet, *venit, & procidit ante pedes ejus, & ob quam cauſam tetigerit eum indicavit coram omni populo, & quemadmodum confeſtim ſanata*

ſit.

ſt. Indignitatem ſuam ſimul & virtutem omnipotentis Medici coram omni populo confeſſa eſt ac prædicavit, exponens quam ob cauſam Jeſum tangere auſa eſſet, & quomodo ſtatim a morbo incurabili fuiſſet perfecte ſanata, nulla debilitate manente. *At ille dixit ei: Filia, fides tua te ſalvam fecit*, Fidei tuæ data ſanitas, quæ tamen fides tibi priùs data fuerat a Deo: *Vade in pace*. Hunc locum illuſtrat Tertull. l. 4. contra Marcion. c. 20. „ Cur quaſi ignorans loquebatur *Chriſtus*? Ut confeſſionem certe provocaret, „ ut timorem probaret. Sic & Adam ali„ quando quæſierat quaſi ignorans, Adam ubi „ es? *Fidem porro mulieris remuneravit mi„ raculo*. Fides hæc fuit primo, quia Deum „ ſuum confidebat miſericordiam malle quam „ ſacrificium: quæ eum Deum certa erat o„ perari in Chriſto: qua ſic eum tetigit, non „ ut hominem ſanctum, nec ut Proph. quem „ contaminabilem pro humana ſubſtantia ſci„ ret; ſed ut ipſum Deum, quem nulla ſpur„ citia polluì poſſe præſumpſerat. Itaque „ non temere interpretata eſt ſibi Legem, „ ea contaminari ſignificantem, quæ eſſent „ contaminabilia, non Deum quem in Chri„ ſto confidebat. Sed & illud recogitavit, „ ordinarium & ſolemnem menſtrui vel par„ tualis ſanguinis fluxum in Lege taxari, „ qui veniat ex officio naturæ, non ex vi„ tio valetudinis. Illa autem ex vitio vale„ tudinis redundabat, cui non modum tem„ poris, ſed divinæ miſericordiæ neceſſarium „ ſciebat. Atque ita poteſt videri Legem non „ irrupiſſe, ſed diſtinxiſſe. Hæc erit fides, „ quæ contulerat etiam intellectum. Niſi „ crediderit, inquit, non intelligetis. Hanc „ fidem probans Chriſtus ejus fœminæ, quæ „ ſolum credebat Creatorem, ejus fidei ſe „ Deum reſpondet, quam probavit. Nec il„ lud omittam, quod dum tangitur veſtimen„ tum ejus, utique corpori, non phantaſma„ ti, inditum corpus quoque demonſtraba„ tur .... Si enim non erat veritas corpo„ ris, phantaſma utique contaminari, qua „ res vacua, non poſſet". *Confer cum* Matth. 9. *noſtriſque in eum locum Comment.*

49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. *Adhuc illo loquente venit quidam ad Principem Synag.* ex domeſticis ejus, *dicens ei: Quia mortua eſt filia tua, noli vexare illum*, noli moleſtus eſſe Magiſtro, nec illum urgere ut in ædes tuas veniat. *Jeſus autem audito hoc verbo, reſpondit patri puellæ: Noli timere, bono animo eſto, crede tantum, & ſalva erit*. Crede me tibi ſubvenire poſſe, & vivet. *Et cum venisſet domum, non permiſit intrare ſecum quemquam niſi Petr. et Jacob. et Joa. et patrem et matrem puellæ. Flebant autem omnes, et plangebant illam. At ille dixit, Nolite flere, non eſt mortua puella, ſed dormit*. Mors ejus quaſi ſomnus eſt a quo brevi excitabitur. *Et deridebant eum* domeſtici, *ſcientes quod mortua eſſet*, nec eum intelligentes. *Ipſe autem tenens manum ejus, clamavit dicens: Puella ſurge. Et reverſus eſt ſpiritus ejus*, imperiali verbo obediens puellæ anima, in corpus ejus reverſa eſt: *et ſurrexit continuo; et juſſit illi dari manducare*. Illi cibum dari juſſit Jeſus, quo non ſolum vitæ, ſed & optimæ valetudini reſtitutam demonſtraret. *Et ſtupuerunt parentes ejus, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat*, modeſtiæ & humilitatis præbens exemplum. Confer cum *Matt.* 9. noſtroſque in eum locum lege Comment.

SENSUS MORALIS.

1. 2. *ITer faciebat per civitates et caſtella, prædicans et evangelizans regnum Dei: et duodecim cum illo, et mulieres aliquæ quæ erant curatæ a ſpiritibus malignis et infirmitatibus*, &c. Hæc Miſſionum Evangelic. forma. Ipſis cooperari poſſent divites & piæ mulieres, & meriti Operariorum Evangelic. participes fieri, neceſſaria ſubſidia ipſis miniſtrando ex facultatibus ſuis. *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus*? (inquit Apoſt. 1. *Cor.* 8.) *ita et Dominus ordinavit iis qui Evang. annuntiant, de Evang. vivere*. Hæc ſubſidia Chriſtus a piis mulieribus recedit, ut paupertatis Evangelicæ præberet exemplum; ut a ſuis creaturis recipiendo neceſſaria corpori, ſeipſum humiliaret; ut Patris ſui providentiæ ſecundum naturam aſſumptam ſe ſubditum profiteretur; ut charitati & grato animo earum quas curaverat, locum daret; ne denique oneri eſſet illis quibus regnum Dei prædicabat. Chriſti exemplum Apoſt. ceteri ſunt imitati. Paul. manibus ſuis laborare maluit, quam ea poteſtate uti, vivendi ſcilicet ex Evang. *Non uſi ſumus*, inquit, *hac poteſtate, ſed omnia ſuſtinemus, ne quod offendiculum demus Evang. Chriſti* .... Mulieres Chriſtum prædicantem ſequebantur: omnis enim ſexus Chriſtum ſequi poteſt, apud quem non eſt diſcretio maris & fœminæ. Anima ſexum non habet. Regno Dei non minus aptæ ſunt mulieres quam viri, modo retro non reſpiciant, ut uxor Loth, modo verbum Dei audiant, & faciant; modo miniſtræ ſint caritatis, ſicut Apoſt. & Evangel. prædicatores miniſtri ſunt veritatis.

Jeſum continuo ſequi debent, illique ſemper adhærere, qui curati ſunt ab infirmitatibus ſuis, & a malignis ſpiritibus liberati: ejus enim perenni egent adjutorio, ut reſtituta illis animæ ſanitas conſervetur, & vires ad reſiſtendum dæmoni ſubminiſtrentur. „ Sicut enim oculus corporis, etiam pleniſſime ſanus, niſi candore lucis adjutus non „ poteſt cernere: ſic & homo etiam perfectiſſime juſtificatus, niſi æterna luce juſtitiæ divinitus adjuvetur, recte non poteſt „ vivere. Sanat ergo Deus non ſolum ut deleat quod peccavimus, ſed ut præſtet etiam ne peccemus “. (*S. Aug. l. de Nat. et Grat. c.* 26.)

5. *Exiit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum*, &c. Verbum Dei ſemen eſt; Dei voluntas eſt ut fructum pariat; cordis humani vitium eſt quod in eo ſine fructu maneat. 1. Quia verbum Dei negligit aut concuſcat, pravis cupiditatibus ambulans juxta viam ſæculi, ſuperbia elatus, & gloriæ ſæcularis amore, quaſi volucrum ore divinum ſemen diripi ſinens. Qui diligit mundum, Dei verbum non amat; qui non amat, non cuſtodit. 2. Quia cor ejus durum eſt, pœnitentiæ lachrymis non emollitum, & humore ſalutifero deſtitutum, quo veritatis amor nutritur, & ſancta deſideria in ſegetem bonorum erumpunt. Quid eſt cor durum? Si non expaviſti, tuum hoc eſt. „ Solum eſt cor durum, quod ſemetipſum non „ exhorret, quia nec ſentit. Quid me interrogas? Interroga Pharaonem. Nemo duri „ cordis ſalutem umquam adeptus eſt, niſi „ quem forte miſerans Deus abſtulit ab eo „ juxta Proph. cor lapideum, & dedit cor „ carneum. Quid ergo cor durum? Ipſum „ eſt quod nec compunctione ſcinditur, nec „ pietate mollitur, nec movetur precibus: „ minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia, ad conſilia infidum, ad „ judicia ſævum, inverecundum ad turpia, „ impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina: præteritorum obliviſcens, præſentia negligens, futura non providens. Ipſum eſt cui præteritorum, præter ſolas injurias, nihil omnino non præterit, præſentium nihil non „ perit, futurorum nulla niſi forte ad ulciſcendum proſpectio ſeu præparatio eſt. Et „ ut brevi cuncta horribilis mali mala complectar, ipſum eſt quod nec Deum timet, „ nec hominem reveretur “. (*S. Bern. l. 1. de Conſid. c.* 1.) 3. Divini verbi fructum impedit cupiditas ſeu divitiarum & voluptatum amor. Spinæ illæ ſemen cœleſte ſuffocant, niſi cito evellantur. Cupiditas venenum charitatis. Cor optimum, in quo verbi divini ſemen fructum refert, atque ad maturitatem pervenit, illud eſt in quo charitas dominatur, & cupiditate fortior eſt Verbum Dei audit & excipit cor bonum & optimum: non ſolum audit, ſed retinet: non ſolum retinet, ſed fructum affert, Deo qui ſeminavit incrementum dante. „ Quod autem in „ bonam terram; hi ſunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, „ & fructum afferunt in patientia “. Ad fructum ferendum cœlo dignum, patientia ſeu perſeverantia neceſſaria eſt. 1. In oratione. 2. In omni opere bono uſque in finem. 3. In probationibus, in rebus quibuslibet adverſis, in perſecutionibus. Semper orandum Chriſtiano. *Sine intermiſſione orate.* (1. *Theſſ.* 5. 17.) Semper certandum: *Uſque ad mortem certa pro juſtitia.* (*Eccl.* 4. 33.) Semper laborandum & in bonis operibus proficiendum. „ Deus enim reddet uni„ cuique ſecundum opera ejus: iis quidem „ qui ſecundum patientiam boni operis gloriam & honorem, & incorruptionem quæ„ runt, vitam æternam “. (*Rom.* 2. 7.)

16. *Nemo lucernam accendens operit eam vaſe, aut ſubtus lectum ponit, ſed ſupra candelabrum, ut intrantes videant lumen.* Mandatum lucerna eſt, & lex lux. (*Prov.* 6.) Nomine lecti quies proſperitatis temporalis deſignatur. Veritatem occultare, vel diſſimulare numquam debent Paſtores, Doctores, Prædicatores, ſive de fidei dogmatibus, ſive de Chriſtiana morum diſciplina agatur; nec rerum adverſarum timor, nec amor proſperarum, illos deterrere debet quominus eam publice, clare, conſtanterque doceant, profiteantur, defendant. Sint ipſi candelabra fidei, & ſcientiæ ſublimitate, morum innocentia & converſationis ſanctitate, ut Eccl. ædificent, & ejus membris lucem præferant.

17. *Non eſt enim occultum quod non manifeſtetur, nec abſconditum quod non cognoſcatur.* Dies Domini omnia cordium arcana manifeſta faciet. Homines ſimulatæ ſanctitatis imagine falli poſſunt in hac vita mortali, ſed Dominus illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium; ſiniſtras omnes intentiones Dei lumen revelabit, Dei veritas judicabit, juſtitia condemnabit, æternumque puniet hypocritas.

18. *Videte ergo quomodo audiatis*, utrum cum debitis diſpoſitionibus accedatis ad audiendum Dei verbum, cum fide, docilitate, cum ipſius verbi amore, cum rerum æternarum deſiderio, ſeu fame & ſiti juſtitiæ; videte ne ex humana curioſitate audiatis; ne cum negligentia, attendite ne ſine fructu: vide-

videte quem & quantum fructum retuleritis ex tot quas audiſtis concionibus. Cogitate quam accuratam a vobis rationem exiget Chriſtus de verbo illius conculcato, neglecto, ſuffocato. Conſiderate quam gravibus pœnis verbi ſui & gratiarum abuſum plectet juſtus Judex. *Qui enim habet, dabitur illi*: habenti meritum, dabitur præmium; habenti gratiam & perſeverantiam, dabitur æterna gloria: ei autem qui habere ſe exiſtimat de propriis viribus præſumens, qui naturalibus talentis, aut ſupernaturalibus etiam donis abuſus eſt, inutilia erunt omnia. Lux in tenebras æternas illi convertetur. *Et quicumque non habet, etiam quod putat ſe habere, auferetur ab eo.*

23. *Navigantibus illis obdormivit, & deſcendit procella venti in ſtagnum, & complebantur, & periclitabantur*, &c. Mundus iſte ſtagnum eſt, turbinibus & procellis tentationum agitatum, quod nobis transfretandum eſt ut ad vitam æternam perveniamus. Corruptio ſæculi, velut aqua, per ſenſus, quaſi per rimas ſenſim in cor noſtrum ſe inſinuat, & completur, & periclitatur. Nobis dormire videtur Chriſtus, cum fides noſtra, & vigilantia per negligentiam & deſidiam veluti dormit. Excitandus eſt fidei actibus, orationis fervore, gratiæ ejus auxilium implorandum, ut ejus omnipotenti virtute redeat tranquillitas. Si enim nos nobiſmetipſis relinquat, & gratiæ ſuæ nobis ſemper indebitæ adjutorium vel ad momentum ſubtrahat, actum eſt, *perimus*.

27. *Et cum egreſſus eſſet ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis*, &c. Dæmoniacus ille, typus eſt impudicorum. 1. Servi ſunt peccati & dæmonis, duriori quidem, magis pudenda, & quæ difficilius excuti poſſit, ſervitute. Majoris enim adhæſionis eſt crimen illud. *Habebat dæmonium jam temporibus multis*. NON *dabunt cogitationes ſuas ut revertantur ad Deum ſuum: quia ſpiritus fornicationum in medio eorum* (*Oſee* 5. 4.) 2. Luxuria omnibus gratiæ donis omnique pudore hominem exuit: & *veſtimento non induebatur*. 3. Illum in domo conſcientiæ ſuæ manere non ſinit, ſed errare facit & vagari poſt obiecta concupiſcentiæ ſuæ: cor autem ejus quod templum eſſe debet Spir. S., in ſepulchrum fœtore & mortuorum oſſibus plenum convertit: *Neque in domo manebat, ſed in monumentis*. 4. Impudicus nullum cum J. C. Virg. filio & Virginum ſponſo, caſtitatis amatore & præceptore vult habere commercium; ab ipſo velut ab hoſte abhorret, metuit ne a carnalibus voluptatibus illum per gratiam ſuam abſtrahat, liberationem ſuam ceu tormentum formidat: *Quid mihi & tibi eſt, Jeſu Fili Dei Altiſſimi? obſecro te, ne me torqueas*. 5. Leges omnes violare pro nihilo ducit, monitiones omnes contemnit, ad increpationes & minas obdureſcit: ferreæ voluntatis ſuæ, pravæque conſuetudinis vinculis ligatus, divinæ legis vincula confregit, a Deo fugit, a dæmone agitur in deſerta, in loca invia, inaquoſa, in regionem peccati & umbræ mortis, velut equus indomitus: *Et vinciebatur catenis & compedibus cuſtoditus, & ruptis vinculis agebatur a dæmonio in deſerta*. 6. Luxuria plurimorum aliorum vitiorum comitatu ſtipata eſt. Senſus omnes corporis, facultates omnes animi a dæmonibus obſeſſas habet impudicus. Oculis ſpectacula, & ſpecioſas formas libidinem irritantes ille proponit; iſte cantionibus amatoriis aures paſci curat; hic obſcœnis phantaſmatibus imaginationem implet; unus delicata fercula ſubminiſtrat & vina exquiſita, ut libidinem accendat; linguam movet alter ad verba adulationis, ad amatoria colloquia, quibus caſtitas tentatur & expugnatur: alius prava deſideria excitat in corde, alter luxum inſpirat; alius prodigalitatem, ut imbre ſaltem aureo flectatur & vincatur Danae: *Interrogavit illum Jeſus: Quod tibi nomen eſt? At ille dixit, Legio, quia intraverant dæmonia multa in eum*. 7. Abyſſum pœnarum timet impudicus, abyſſum peccatorum non timet. Non peccare metuit, ſed ardere; timet ut diabolus; Deum injuſtum eſſe vellet, ut impune peccare, & in peccato perſeverare poſſet. *Et rogabant illum ne imperaret illis ut in abyſſum irent*. 8. Nova identidem objecta venatur impudicus ut libidinem ſuam expleat; obſcœnitatibus omnibus, quas nec nominare licet, corpus ſuum animamque contaminat. *Erat ibi grex porcorum: & rogabant eum ut permitteret eis in illos ingredi*. Juſto Dei judicio tradidit illum Deus in deſideria cordis ſui, quibus agitur in præceps, & cum peccati ſui conſciis in æternum perit: *Et impetu abiit grex per præceps in ſtagnum, & ſuffocatus eſt*. 9. Impudici converſio, gratiæ miraculum. Veræ converſionis in eo ſigna ſunt, 1. Mens ſana: mentis enim compotes non ſunt impudici, amentes ſunt, brutis ſimiles. 2. Pudor, & indumenta virtutum. 3. Amor divini verbi. 4. Deſiderium ſequendi Jeſum. 5. Seceſſus. 6. Amotio ſcandali. 7. Divinæ miſericordiæ laus & gratia pro liberatione ſua. „ Et invenerunt hominem ſedentem, a quo dæmonia exierant, veſtitum ac ſana mente, ad pedes ejus, & timuerunt ... Et rogabat illum vir a quo dæmonia exierant, ut cum eo eſſet. Dimiſit au-

„ autem eum Jeſus, dicens: Redi in domum „ tuam, & narra quanta tibi fecit Deus. „ Et abiit per univerſam civitatem, prædi„ cans quanta illi feciſſet Jeſus. “

29. *Præcipiebat ſpiritui immundo ut exiret ab homine*. Spiritales hoſtes ſpiritalibus armis debellaturum Chriſtum Proph. prædixerunt. „ Cum invenis in uno homine mul„ titudinem dæmonum, legionem ſe profeſ„ ſam, utique ſpiritalem; diſce & Chriſtum „ expugnatorem ſpiritalium hoſtium, ſpirita„ liter armatum, & ſpiritaliter bellicoſum „ intelligendum; atque ita ipſum eſſe, qui „ cum legione quoque dæmonum erat dimi„ caturus; ut de hoc bello Pſal. poſſit videri „ pronuntiaſſe: Dominus validus, Dominus „ potens in bello. Nam cum ultimo hoſte „ morte præliatus, per trophæum Crucis „ triumphavit. Cujus autem Dei Filium Je„ ſum legio teſtata eſt? Sine dubio cujus tor„ menta & abyſſum noverant & timebant „ (*Tertull. l. 4. cont. Marcion. c. 20.*) “.

43. *Et mulier quædam erat in fluxu ſanguinis ab annis* 12., &c. Concupiſcentia per hunc morbum figurata morbus eſt pudendus, inveteratus, continuus, ex originali peccato ortus, quem neque Lex, nec Philoſophia, nec liberi arbitrii vires ſanare poſſunt, ſed ſola gratia medicinalis J. C. Ad ipſum ergo accedamus cum pudore & humilitate, cum ſpe & fiducia in bonitate & miſericordia Salvat.: ſanctam humanitatem ejus viva fide tangamus, ut mulier fimbriam veſtimenti ejus, & ſanabimur a morbis deſideriorum noxiorum: procidamus ad pedes ejus, infirmitatem noſtram ſimul & indignitatem confiteamur, ut concupiſcentia hic ſanari cœpta, & debilitata, & tandem per charitatem conſummatam perfecte curata & ablata, plena pace in vita immortali fruamur. Plena enim pax, plenæ juſtitiæ fructus eſt. „ Tunc erit plena juſtitia, „ quando plena ſanitas; tunc plena ſanitas, „ quando plena charitas; plenitudo enim le„ gis charitas; tunc plena charitas, quando „ videbimus eum ſicuti eſt. Neque enim erit „ quod addatur ad dilectionem, cum fides „ pervenerit ad viſionem .... (*S. Aug. l. de „ Perfect. juſt.*) “. Infirmi ſemper ſumus in hac mortali vita, quantumvis juſti, & ideo clamamus: *Libera nos a malo*, quod non perficitur, quamdiu corpus quod corrumpitur, aggravat animam. Sed hoc agitur gratia per fidem, ut aliquando dicatur: Ubi eſt mors contentio tua? Ubi eſt mors aculeus tuus? Aculeus autem mortis peccatum, virtus vero peccati lex. Quoniam *Lex prohibendo auget peccati cupiditatem, niſi diffundat Spir. charitatem, quæ plena & perfecta tunc erit, cum videbimus facie ad faciem* (1. *Cor.* 13. 55.). Infirmi ſumus, quamdiu peregrinamur in corpore mortis hujus, ubi caro concupiſcit adverſus ſpiritum, & ſpiritus adverſus carnem, ut non ea quæ volumus faciamus. „ De quo corpore mortis hujus non omnis „ liberatur, qui finit hanc vitam; ſed qui in „ hac vita ſuſceperit gratiam, & ne in va„ num ſuſcipiat, bonis operibus egerit. Aliud „ eſt enim exire de hoc corpore, quod omnes „ homines dies vitæ hujus ultimus cogit; „ aliud eſt autem liberari de corpore mortis „ hujus, quod ſola Dei gratia per J. C. Dom. „ noſtrum ſanctis & fidelibus ejus impertit “.

52. *Nolite flere, non eſt mortua puella, ſed dormit*. Flenda magis mors animæ, quam corporis. Lachrymas in propinquorum noſtrorum morte fides eliciat, non carnalis affectus. Lachrymæ fundantur intuitu peccati, per quod mors intravit in mundum. Nolite flere, nolite contriſtari, ſicut Gentiles qui ſpem non habent. Gaudendum eſt Chriſtianis intuitu mortis, quæ ipſis finis eſt peccati & concupiſcentiæ, ſi in Domino moriantur, ſi in gratia & charitate hinc tranſeant. Chriſtianis qui pie vixerunt, mors revera ſomnus eſt, tranſitus ad vitam meliorem, immortalem, æternam, omni ex parte beatam. „ Quo„ modo mors mala (*Inquit S. Ambr. L. de „ Bono Mortis c. 4.*) ſi aut ſecundum Gen„ tiles ſenſu caret, aut ſecundum Apoſt. lu„ crum Chriſt. eſt, cum quo eſſe multo me„ lius? Quomodo igitur mors nobis malum, „ ſi nullus poſt mortem ſenſus eſt? Ubi enim „ nullus ſenſus, nullus utique injuriæ dolor, „ quia dolor ſenſus eſt. Aut quia eſt poſt „ mortem ſenſus, eſt etiam vita poſt mortem, „ & ſuperſtes mortis eſt anima, quæ ſenſu „ utitur, & vita fungitur. Cum autem ma„ net poſt mortem vita atque anima, manet „ bonum nec morte amittitur, ſed augetur: „ nec ullo impedimento mortis retardatur „ anima: ſed operatur magis, quia operatur „ quæ ſua ſunt, ſine ulla ſocietate corporis, „ quod animæ majori oneri quam uſui eſt. „ Quid igitur mali eſt animæ, quæ puritatem ſuam cuſtodierit, & virtutum diſci„ plinam ſervaverit? Aut ſi non ſervaverit, „ non mors malum, ſed vita; quia vita non „ fuit. Quæ eſt enim vita vitiis peccatiſque „ obſita? Quid igitur accuſamus mortem, quæ „ aut vitæ prætium luit, aut abolet ejus do„ lorem atque cruciatum? Itaque mors aut „ ſuæ quietis bono utitur, aut malo alieno „ laborat. Nunc illud ſpecta: ſi vita oneri, „ mors abſolutioni: ſi vita ſupplicio, mors „ remedio: aut ſi judicium poſt mortem, „ etiam vita poſt mortem. Vita igitur hic

„ non

„ non est bona, aut si hic vita bona, quo-
„ modo mors illic non est bona, cum ibi nul-
„ lus superst terribilis judicii metus? Sed
„ ipsa hic vita bona si est, quibus rebus bo-
„ na est? Virtute utique & bonis moribus.
„ Non ergo secundum animæ & corporis co-
„ pulam bona est: sed quia per virtutem quod
„ malum est suum repellit; quod autem bo-
„ num est mortis, adipiscitur; ut quod ani-
„ mæ est, magis quam id quod contuberni
„ & conjunctionis operetur. Quod si vita bo-
„ na, quæ animæ se a corpore separantis est
„ speculum, & si anima bona, quæ se elevat
„ atque abducit a corporis contubernio; &
„ mors utique est bonum, quæ animam a so-
„ cietate carnis hujus absolvit & liberat.
„ Omnifariam igitur mors est bonum, & quia
„ compugnantia dividit, ne se invicem impu-
„ gnent; & quia portus quidam est eorum
„ qui magno vitæ istius jactati salo, fide
„ quietis stationem requirunt; & quia dete-
„ riorem statum non efficit: sed qualem in
„ singulis invenerit, talem judicio futuro re-
„ servat, & quiete ipsa fovet, & præsen-
„ tium invidiæ subducit, & futurorum ex-
„ spectationi componit. Accedit eo, quod
„ frustra homines mortem timent quasi finem
„ naturæ. Nam si recolamus quod Deus mor-
„ tem non fecerit: sed postquam homo lapsus
„ in flagitium est prævaricationis & frau-
„ dis, sententia eum comprehenderit, ut in
„ terram suam terra remearet, inveniemus
„ mortem finem esse peccati, ne quo esset
„ vita diuturnior, eo fieret culpa numero-
„ sior. Passus est igitur Dominus subintrare
„ mortem, ut culpa cessaret. Sed ne iterum
„ naturæ finis esset in morte, data est resur-
„ rectio mortuorum; ut per mortem culpa
„ deficeret, per resurrectionem autem perpe-
„ tuaretur natura. Ideoque mors hæc tran-
„ situs universorum est. Opus est ut constan-
„ ter transeas. Transitus autem a corruptio-
„ ne ad incorruptionem, a mortalitate ad
„ immortalitatem, a perturbatione ad tran-
„ quillitatem. Non igitur nomen te mortis
„ offendat, sed boni transitus beneficia dele-
„ ctent. Quid est enim mors, nisi sepultura
„ vitiorum, virtutum suscitatio?“

Nolite flere. „ Fratres nostri (*S. Cypr. l. de*
„ *Mortalit.*) non sunt lugendi, accersitione
„ dominica de sæculo liberati, cum sciamus
„ eos non amitti, sed præmitti, recedentes
„ præcedere, ut proficiscentes, ut naviganti-
„ tes solent; desiderari eos debere, non plan-
„ gi: nec accipiendas hic esse atras vestes;
„ quando illi ibi indumenta alba jam sumpse-
„ rint: occasionem dandam non esse Gentili-
„ bus, ut nos merito ac jure reprehendant,
„ quod quos vivere apud Deum dicimus, ut
„ extinctos & perditos lugeamus, & fidem
„ quam sermone & voce depromimus, cor-
„ dis & pectoris testimonio non probemus.
„ Spei nostræ ac fidei prævaricatores sumus,
„ simulata, ficta, fucata videntur esse quæ
„ dicimus. *Nihil prodest vobis proferre vir-*
„ *tutem, factis destruere veritatem.* Im pro-
„ bat denique Ap. Paul., & objurgat, & cul-
„ pat, si qui contristentur in excessu suo-
„ rum: *Nolumus*, inquit (1. *Thess.* 4.), *igno-*
„ *rare vos fratres de dormientibus, ut non*
„ *contristemini sicut & ceteri qui spem non*
„ *habent. Si enim credimus quod Jesus mor-*
„ *tuus est & resurrexit: sic & Deus eos qui*
„ *dormierunt in Jesu, adducet cum illo.*
„ Eos contristari dicit in excessu suorum,
„ qui spem non habent. Qui autem spe vivi-
„ mus, & in Deum credimus, & Christum
„ passum esse pro nobis & resurrexisse confi-
„ dimus, in Christo manentes, & per ipsum
„ atque in ipso resurgentes, quid aut ipsi
„ recedere istinc de sæculo nolumus, & no-
„ stros recedentes quasi perditos plangimus
„ ac dolemus?“

Non est mortua puella, sed dormit. „ Ju-
„ stus mortem etsi non cavet, tamen non
„ pavet. Moritur quidem, sed secure: quip-
„ pe cujus mors ut præsentis est exitus vi-
„ tæ, ita introitus melioris. Bona mors, si
„ peccato moriaris, ut justitiæ vivas. Hæc
„ mors necesse est præcurrat, ut sequatur
„ illa secura. In hac vita quamdiu durat,
„ compara tibi illam quæ semper durat. Dum
„ vivis in carne, morere mundo, ut post
„ mortem carnis Deo vivere incipias. Quid
„ enim si conciderit mors saccum corporis
„ tui, dum te subinde circumdet ætitia?
„ Bona mors justi propter requiem, melior
„ propter novitatem, optima propter securi-
„ tatem. Econtra: Mors peccatorum pessi-
„ ma. Mala siquidem est in mundi amissione,
„ pejor in carnis separatione, pessima in ver-
„ mis igniſque duplici contritione (*S. Bern.*
„ *Ep.* 105.)“.

CAPUT IX.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. 4. 5. 6. CONvocatis *autem* 12. *Apostolis*, simul, ut qui in Apostolatu fratres essent & Collegæ, *dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia*, in omne genus dæmonum, ad eos coercendos, & expellendos; & *ut languores curarent*: & virtutem curandi morbos quantumvis inveteratos, & secundum vires naturæ & artis in-

curabiles. *Et miſit illos prædicare regnum Dei*, Evang. quod viam Regni cœleſtis oſtendit, illudque pœnitentibus & mandata Dei ſervantibus promittit: *& ſanare infirmos*, ut miraculis Evangelicæ prædicat. veritatem confirmarent. *Et ait ad illos; Nihil tuleritis in via*, nihil rerum temporalium, quæ curſus & miniſterii Apoſtolici impedimenta eſſent, non adjumenta: *Neque virgam*, cauſa defenſionis; *neque peram*, ut cibos in craſtinum cum ſollicitudine reſervetis, *neque panem*, quem quotidie petentibus Pater veſter cœleſtis ſubminiſtrabit; *neque pecuniam*, ut victum vel indumenta ematis; *neque duas tunicas habeatis*, id eſt veſtimenta ſuperflua. *Et in quamcumque domum intraveritis*, hoſpitii cauſa, *ibi manete*, ne leviter mutetis hoſpitium, *& inde ne exeatis*, quamdiu in urbe vel oppido manendum vobis erit miniſterii veſtri obeundi ratione. *Et quicumque non receperint vos*; ſi nemo in eo loco ad quem diverteritis, vos recipere, ſermoneſque veſtros audire voluerit, *exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum veſtrorum excutite in teſtimonium ſuper illos*; in teſtimonium contra illos, quia noluerunt benedictionem, & elongabitur ab eis. *Egreſſi autem*, ſecundum C. J. mandatum, *circuibant, per caſtella, evangelizantes*, prædicantes Evang., *& curantes ubique* infirmos. Confer cum *Matt.* 10. & *Marc.* 3.

7. 8. 9. *Audivit autem Herodes Tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo*, ſcilicet a Jeſu, admirabilia opera, *& hæſitabat*, inter populares de illo opiniones ſuſpenſo & ancipiti animo; quamvis in illorum ſententiam propendere magis videretur, qui Joa. a mortuis redivivum eſſe ſuſpicabantur; hæſitabat (inquam) *eo quod diceretur a quibuſdam: Quia Joa. ſurrexit a mortuis: a quibuſdam vero: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia Proph. unus de antiquis ſurrexit. Et ait Herodes: Joa. ego decollavi*, juſſu meo decollatus eſt Joa.: *Quis eſt autem ille de quo ego talia audio*, tam ſtupenda, tam inſolita opera; & de quo populus tam varie, ſed tam magnifice ſentit? An ipſe Joa. eſt? *Et quærebat videre eum*, curioſitatis impulſu, ut ex vultu aliiſque indiciis agnoſceret an Joa. eſſet. Confer cum *Matt.* 14. & *Marc.* 6.

10. 11. *Et reverſi Apoſtoli*, poſt 8. fere dies, ad Jeſum, ut rationem illi redderent miniſterii ac prædicationis ſuæ, *narraverunt illi quæcumque fecerunt. Et aſſumptis illis receſſit in locum deſertum, qui eſt Bethſaidæ*: duxit illos ſolos in locum incultum & remotum; qui erat in dominio municipum Bethſaidenſium. *Quod cum cognoviſſent turbæ, ſecutæ ſunt illum, & excepit eos* ſolida benignitate & charitate; *& loquebatur illis de regno Dei; & eos qui cura indigebant, ſanabat*; ſpiritualibus & corporalibus eorum neceſſitatibus conſulens; mentes illuminans, curans corpora; Præceptor & Medicus. In eo quippe completum eſt celebre illud vaticinium (*Pſ.* 106. 20.); *Miſit verbum ſuum, & ſanavit eos, & eripuit de interitionibus eorum.*

12. 13. 14. 15. 16. 17. *Dies autem cœperat declinare, & accedentes* 12. Apoſtoli, *dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in caſtella, villaſque, quæ circa ſunt*, in pagos circumjacentes, *divertant*, recipiant ſe in diverſoria, *& inveniant eſcas, quia hic in loco deſerto ſumus. Ait autem ad illos: Vos date illis manducare*, cibus illis apponite. *At illi dixerunt: Non ſunt nobis pluſquam* 5. *panes*, *& 2. piſces*, quod ad eorum refectionem non ſufficit: *Niſi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas*; quod nobis impoſſibile eſt ob inopiam. *Erant autem fere viri* 5000., exceptis mulieribus & parvulis, ut S. Matth. ſcribit. *Ait autem ad diſcipulos ſuos*: *Facite illos diſcumbere per convivia quinquag.* Curate ut diſcumbant ſuper gramen certis ordinibus diſpoſiti, ita ut ſingulæ convivarum turmæ 50. ut minimum complectantur. In partes enim diſcubuiſſe per 100. & 50. S. Matth. obſervat. „ Et ita fecerunt, & diſcumbere fecerunt „ omnes. Acceptis autem 5. panibus, & 2. „ piſcibus, reſpexit in cœlum, & benedixit „ illis, & fregit, & diſtribuit diſcipulis ſuis, „ ut ponerent ante turbam", per ordines diſpoſitam & diſcumbentem. *Et manducaverunt omnes* ex panibus & piſcibus Chriſti benedictione & omnipotenti virtute multiplicatis, *& ſaturati ſunt*. Omnium & ſingulorum impleta fames, & amor compreſſus edendi. *Et ſublatum eſt quod ſuperfuit illis, fragmentorum cophini* 12. Confer cum *Matth.* 14. *Marci* 6. & *Jo.* 6.

18. 19. 20. 21. 22. *Et factum eſt, cum ſolus eſſet orans*, cum ſeorſim oraret Jeſus in ſeceſſu, *erant cum illo & diſcipuli ejus, & interrogavit illos dicens: Quem me dicunt eſſe turbæ?* Interrogavit eos, non in loco orationis, ſed inde egreſſus, cum in agros Cæſareæ Philippi cum illis iter faceret. Interrogavit autem, non ignorans quod ab illis quærebat, ſed ut eorum fidem exploraret, ac divinitatis ſuæ confeſſionem ab eis eliceret: *At illi reſponderunt & dixerunt: Jo. Bapt.* quidam te eſſe exiſtimant qui revixerit: *alii autem Eliam*, quem iterum venturum credunt ad præparandas Chriſti vias: *alii vero quia unus Proph. de prioribus ſurrexit:*

rexit: alii te unum ſaltem ex antiquis & inſignioribus Proph. redivivum eſſe cenſent. *Dixit autem illis*: *Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus*, pro omnibus, *dixit*: *Chriſtum Dei*, Meſſiam a Deo unctum plenitudine divinitatis in te corporaliter inhabitantis, PP. noſtris promiſſum, a Proph. prædictum, tot ſæculis exſpectatum, verum Dei Filium. *At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent*, ſcilicet ipſum eſſe Chriſtum, antequam a mortuis reſurrexiſſet: (ſuam autem divinitatem palam prædicari nolebat antequam pateretur, quia ſi Judæi eum Dominum gloriæ eſſe cognoviſſent, non crucifixiſſent, *dicens*: „ Quia oportet Filium hominis multa pati, & reprobari a „ Senioribus & Principibus Sacerdotum & „ Scribis, & tertia die reſurgere ". His autem myſteriis adimpletis opportunum erit tempus omnibus prædicandi me *Chriſtum Dei* eſſe. Confer cum *Matt.* 16.

23. 24. 25. 26. *Dicebat autem ad omnes*, qui verbum ejus audiebant, non ad ſolos Apoſtolos; *ſi quis vult poſt me venire*, diſcipulus meus eſſe, *abneget ſemetipſum*, & *tollat crucem ſuam quotidie*, & *ſequatur me*: nec vitæ commoda, nec vitam ipſam curet, ſed paratus ſit ad omnes calamitates, res adverſas, perſecutiones, cauſa fidei ac pietatis perferendas, quavis occaſione data, ceu qui ad crucem portandam compelluntur, cui ſunt mox affigendi. Quod in illis cogit neceſſitas, hoc diſcipulis meis imperet charitas. Verbum illud, *quotidie*, tametſi in Complut. Edit., & in nonnnulliś Codic. antiquis non legatur, nec in aliis Evang., retinendum tamen eſt ut Chriſti verbum, cum Vulgato Interpr. Latino, Syro, Arabe, Perſa, Æthiope. *Qui enim voluerit animam ſuam*, id eſt, vitam *ſalvam facere*, in præſenti; *perdet illam*, in futuro ſæculo. *Nam qui perdiderit animam ſuam*, ſeu vitam, & vitæ commoda, *propter me*, *ſalvam faciet illam*: in cœlo ſalvam habebit, meliore & æterna vita donabitur. „ Quid enim proficit „ homo ſi lucretur univerſum mundum, ſe „ autem ipſum perdat, & detrimentum ſui „ faciat? „ *Nam qui me erubuerit*, & *meos ſermones*, qui pudore, ſive opprobriorum metu a mandatorum meorum obſervantia, & fidei pietatiſque conſtanti profeſſione fuerit deterritus, *hunc Filius hominis erubeſcet in majeſtate ſua*, & *Patris*, & *SS. Angelorum*: hunc ego agnoſcere ut meum refugiam, cum venero vivos & mortuos judicaturus, & unicuique ſecundum opera ejus redditurus. Confer cum *Matth.* 10. & *Marci* 8.

27. *Dico autem vobis vere*: *Sunt aliqui hic ſtantes, qui non guſtabunt mortem, donec videant regnum Dei*; Regnum Dei hic vocat ſpecimen gloriæ ſuæ, regnique imaginem, in Transfigur. ſua, de qua S. Petrus (2. *c.* 1. 16.) ſcribit: *Speculatores facti illius magnitudinis*.

28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. *Factum eſt autem poſt hæc verba fere dies* 8., & *aſſumpſit Petr.* & *Jacob.*, & *Jo.*, & *aſcendit in montem ut oraret*: VIII. pene diebus poſt hunc ſerm. elapſis, Jeſus cum ſelectis 3. illis Apoſtolis, qui rerum gerendarum teſtes, & myſterii conſcii eſſent, in montem oraturus aſcendit. Agnoſco formam loci. „ Nam „ & priſtinum populum apud montem & viſione & voce ſua Creator initiarat. Oportebat in eo ſuggeſtu conſignari novum Teſtamentum, in quo conſcriptum vetus fuerat, ſub eodem etiam ambitu nubis" (inquit Tertull. l. 4. contra Marcion. c. 22.).

Et facta eſt dum oraret, *ſpecies vultus ejus altera*. Mutatus eſt vultus ejus ſplendore cœleſti coruſcans, & *veſtitus ejus albus* & *refulgens* apparuit. „ Et ecce 2. viri loquebantur cum illo, erant autem Moyſes „ & Elias, viſi in majeſtate; & dicebant exceſſum ejus, quem completurus erat in „ Jeruſalem ". Agebant de ejus paſſione & morte proxime complenda Hieroſolymis. *Petrus vero*, & *qui cum illo erant*, *gravati erant ſomno*: & *evigilantes viderunt majeſtatem ejus*, & *duos viros*, Moyſen nempe & Eliam, *qui ſtabant*, *cum illo*. *Et factum eſt cum diſcederent ab illo*, hi felicis æternitatis candidati, *ait Petrus ad Jeſum*: *Præceptor*, *bonum eſt nos hic eſſe*, hic manere melius eſt, quam tam cito diſcedere: *Et faciamus* 3. *tabernacula*, *unum tibi*, & *unum Moyſi*, & *unum Eliæ*, ut commode hic manere poſſitis; *neſciens quid diceret*. *Hæc autem illo loquente*, *facta eſt nubes* lucida, & *obumbravit eos*: & *timuerunt*, *intrantibus illis in nubem*, ſubito pavore ſunt correpti, cum ſe nube circumdatos viderunt. Hic Græci Textus ſenſus eſt, necnon Arabicæ & Æthiopicæ Verſionis. Vulgatus vero Interpres Latinus videtur hunc locum ſic accepiſſe, ut timuerint Apoſt. Moyſe & Elia in nubem intrantibus. Sic etiam intellexit Syrus: *Et timerunt cum vidiſſent Moyſen* & *Eliam ingreſſos nubem*. Sic intellexit Perſa: *Cumque viderent*, *timuerunt*; *Moyſes autem* & *Elias in nubem ingreſſi ſunt*. Pergit Evang. noſter: *Et vox facta eſt de nube*, *dicens*: *Hic eſt Filius meus dilectus*, *ipſum audite*. *Et dum fieret vox*, dum ex nube erumperet, *inventus eſt Jeſus ſolus*: ne alium deſignaſſe Deus crederetur; & *ipſi tacuerunt*,

sunt, jubente Jesu: *& nemini dixerunt in illis diebus*, quandiu scilicet mortalem cum illis vitam egit, *quidquam ex his quæ viderant*. Hunc locum Tertull. (*l. 4. c. 20.*) urget contra Marcion., qui Christum Jesum Creatoris filium esse negabat, & Proph. ac Legi contrarium asserebat. „ Et hoc, *inquit*, vel „ maxime erubescere debuisti, quod illum „ cum Moyse & Elia in secessu montis con„ spici pateris, quorum destructor advenerat. „ Hoc scilicet intelligi voluit vox illa de cœ„ lo. *Hic est Filius meus dilectus, hunc au„ dite*: Id est, non Moysen jam & Eliam. „ Ergo sufficiebat vox sola sine ostentatione „ Moysis & Eliæ. Deficiendo enim quem au„ dirent, quoscumque alios vetuisset audiri. „ Aut numquid Is. & Jer., ceteroque quos „ non ostendit, permisit audiri, si vetuit quos „ ostendit? Nunc etsi præsentia illorum fuit „ necessaria, non utique in colloquio osten„ derentur, quod familiaritatis indicium est; „ nec in consortio claritatis, quod dignationis „ & gratiæ exemplum est: sed in sordibus „ aliquibus, quod destructionis argumentum „ est, immo in tenebris Creatoris, quibus „ discutiendis erat missus: longe etiam di„ screti a claritate Christi, qui voces & lit„ teras ipsas eorum ab Evang. suo erat sepa„ raturus ... Sed quid tam Christus Creato„ ris, quam secum ostendere Prædicatores „ suos: cum illis videri, quibus in revela„ tionibus erat visus: cum illis loqui qui „ eum fuerant locuti: cum illis gloriam suam „ communicare, a quibus Dominus gloriæ „ nuncupabatur: cum principalibus suis, quo„ rum alter populi informator aliquando, al„ ter reformator quandoque; alter initiator „ Vet. Test., alter consummator Novi? Con„ fer cum *Matth. 17. & Marci 9.*".

37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. *Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte*, ubi transfiguratus fuerat, *occurrit illis turba*, quæ illos descendentes a longe conspexerat. *Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum*, ejusque miserere, *quia unicus est mihi*; & ideo vexatio ejus mihi molestior est, quia persona mihi carior. *Et ecce spiritus* malus seu dæmonium *apprehendit*, arripit *eum, & subito clamat*, vi doloris horrendum ejulatum exprimente, *& elidit*, seu prosternit, *& dissipat eum cum spuma*, spumantis membra jactat, *& vix discedit dilanians eum*. Et vix ab eo discedit dæmonium, postquam ipsum adegit ad caput ceteraque membra atterenda & dilanianda convulsionum horrendarum motibus. *Et rogavi discipulos tuos ut ejicerent illum*, spiritum illum malum, *& non potuerunt*. *Respondens autem Jesus, dixit*, patrem pueri ob fidei imbecillitatem, Judæos præsentes ob incredulitatem & pervesitatem increpans, qua se miraculis novis indignos præbebant, cum jam editis ab illo non adducerentur ad fidem: *O generatio infidelis & perversa, usquequo ero apud vos, & patiar vos?* Se Filium Creatoris hac increpatione demonstrat: illis enim incredulitatem hoc modo non exprobaret, *si non olim apud illos in Lege, in Proph., in virtutibus & beneficiis diversatus, incredulos semper fuisset expertus*, (ait Tertull. *l. 4. cont. Marcion. c. 23.*) Conversо vero ad patrem pueri sermone, ait Jesus: *Adduc huc filium tuum. Et cum accederet* puer infelix, *elisit illum dæmonium, & dissipavit*. Prostratum horrendis convulsionibus agitavit. *Et increpavit Jesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri ejus*. Confer cum *Matth. 17. & Marci 9.*

44. 45. *Stupebant autem omnes in magnitudine Dei*, cujus omnipotentiam hoc miraculum demonstrabat. *Omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat*, cum discipuli ejus, & populus pariter mirarentur divina ejus opera, *dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos*: Ad id quod vobis jam dicturus sum attendite, nec auribus solum audite, sed corde retinete: *Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum*. Ego, cujus potestatem omnes admirantur, tradar in manus hominum impiorum, qui me omni injuriarum genere, ac morte demum turpissima afficient. *At illi ignorabant verbum illud, & erat velatum ante eos, ut non sentirent illud*, ut non caperent; *& timebant eum interrogare de hoc verbo*.

46. 47. 48. *Intravit autem cogitatio in eos*, animos eorum subiit cogitatio, quæ in contentionem etiam erupit, cum revertentur Capharnaum, *quis eorum major esset futurus* in regno Christi. *At Jesus videns cogitationes cordis illorum*, quod divinitatis ipsius invictum argumentum est, *apprehendit puerum*, obvium puerum advocavit, & complexus est, *& statuit illum secus se*, juxta se posuit: *& ait illis: Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit*: Qui susceperit huic parvulo similes, ab omni ambitione alienos, simplices, humiles, mansuetos, propter me, hic me recipit, id scilicet officium mihi præstitum reputo: *& quicumque me receperit, recipit eum qui me misit*, Deum scilicet Patrem meum: *Nam qui minor est inter vos omnes*, qui humilior, qui se omnibus inferiorem existimat, & infra omnes

mnes demittit, *hic major eſt*, in regno cœlorum. Confer cum *Matth.* 18. & *Marci* 9.

49. 50. *Reſpondens autem Jo., dixit*: interpellavit eum Jo. dicens: *Præceptor, vidimus quemdam in nomine tuo*, virtute nominis tui *ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non ſequitur* te *nobiſcum*, non eſt e diſcipulorum tuorum numero. *Et ait ad illum Jeſus: Nolite prohibere* illum: *Qui enim non eſt adverſum vos, pro vobis eſt.* Aliter Magi faciunt miracula, aliter boni Chriſtiani, aliter mali Chriſtiani, (inquit S. Aug. l. q. 83. q. 79.) Magi per privatos contractus, boni Chriſtiani per publicam juſtitiam, mali Chriſtiani per ſigna publicæ juſtitiæ. Nec mirum eſt quod hæc ſigna valent cum ab eis adhibentur, quando etiam cum uſurpantur ab extraneis, qui omnino ſuum nomen ad iſtam militiam non dederunt, propter honorem tamen excellentiſſimi Imper. valent. Ex quibus fuit ille de quo diſcipuli Domino nuntiaverunt quod in nomine ejus ejiceret dæmonia, quamvis cum eis non ſequeretur.

51. 52. 53. 54. 55. 56. *Factum eſt autem dum complerentur dies aſſumptionis ejus*, cum immineret tempus quo e mundo per mortem migraturus, & in cœlum per glorioſam Aſcenſionem recipiendus erat, *et ipſe faciem ſuam firmavit ut iret in Jeruſalem*: firmiter ſibi propoſuit ire Jeroſolymam, ubi pati & mori debebat, idque ſibi ſtatutum ac definitum eſſe toto exteriori habitu ac geſtu præ ſe tulit. *Et miſit nuntios ante conſpectum ſuum*, aliquos ex diſcipulis, qui adventum ejus nuntiarent: *et euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum, ut pararent illi* diverſorium. Civitas hæc Samaria mihi intelligenda videretur, niſi Græcus Textus haberet, εἰς κώμην, id eſt, in vicum Samaritanorum. *Et non receperunt eum*, negaverunt illi hoſpitium, *quia facies ejus erat euntis in Jeruſalem*, præ ſe ferebat ſpeciem euntis Jeroſolymam; illuc ipſum cum diſcipulis proficiſci adorationis cauſa, imminente Paſchate, manifeſtum erat. Ideo illi hoſpitium negarunt. In monte enim Samariæ, non in Templo Hieroſolym. adorandum eſſe Deum, illique offerenda ſacrificia Samaritani cenſebant: & hoc præcipuum erat controverſiæ caput Samaritanos inter & Judæos. Quamobrem Judæos turmatim euntes Hieroſol. religionis ergo, excipere hoſpitio nolebant, ut colligitur ex Joſeph. (*l.* 20. *Antiquit. c.* 5. *et l. de bello Jud. c.* 20.). *Cum vidiſſent ergo diſcipuli ejus Jacob. & Jo.*, Magiſtrum ſuum a Samaritanis repelli, *dixerunt*: *Domine, vis dicamus*, jubeamus auctoritate & virtute nominis tui, *ut ignis deſcendat de cœlo, & conſumat illos?* Quemadmodum olim e cœlo deſcendere juſſus eſt ab Elia Proph., ut duos quinquag. agminis Duces cum eorum militibus conſumeret 4. *Reg.* 11. *Et converſus* JESUS, *increpavit illos dicens*: *Neſcitis cujus ſpiritus eſtis*; ad quem ſpiritum pertineatis, & a me vocati ſitis, nempe ad ſpiritum Evang.; charitatis, non ultionis. Vel, neſcitis quo agamini ſpiritu: Non enim zelo juſtitiæ, ut Elias, non divina motione; ſed privato affectu, iræ & ultionis impulſu, cogitatis deigne in Samaritanos excitando. *Filius hominis non venit animas*, homines, *perdere, ſed ſalvare. Et abierunt in aliud caſtellum.*

Hunc locum S. Luc egregie tractat S. Hier. Ep. 51. ad Algaſ., q. 5. „ Feſtinus Dominus „ pergere Jeruſalem, (*inquit*) ut complerentur dies aſſumptionis ejus, & Paſcha celebraret, de quo dixerat: " Deſiderio deſideravi hoc Paſcha comedere vobiſcum antequam patiar, & *biberet calicem de quo ait*: Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum? *omnemque doctrinam ſuam patibulo roboraret, juxta illud quod ſcriptum eſt*: Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipſum; „ obfirmavit faciem ſuam ut „ iret in Jeruſalem. Obfirmatione enim & „ fortitudine opus eſt ad paſſionem ſponte „ properanti ". Et miſit nuntios ante faciem ſuam: cumque ingreſſi eſſent vicum Samariæ, ut præpararent illi, non ſuſceperunt illum, quia facies ejus erat vadens in Jeruſalem. „ Hoſtili inter ſe Samaritani atque Judæi diſcordant odio: & cum omnes oderint Gentes, „ proprio contra ſe furore bacchantur, dum „ utrique de Legis poſſeſſione contendunt, „ & in tantum ſe mutuo perſequuntur, ut „ poſtquam Judæi de Babylonia ſunt reverſi, „ ædificat. Templi Samaritani ſemper impe„ dirent. Cumque vellent & ipſi cum eis æ„ dificare Templum, reſponderunt Judæi (1. „ *Eſdræ* 4.): *Non licet nobis & vobis ædifi„ care Domum Domini.* Denique pro ſumma „ injuria Phariſæi exprobrabant Domino (*Jo.* „ 8.): *Nonne dæmonium habes, & Sama„ ritanus es?* Et in parabola de Jeruſalem de„ ſcendentis Jericho, Samaritanus pro ſigno „ atque miraculo, quod malus benefecerit: „ & ad puteum Samaritanæ ſcriptum eſt „ (*Luc.* 10.): *Non enim coutuntur Samari„ tani Judæis.* Videntes ergo Samaritæ Do„ minum Jeruſalem pergere, id eſt ad ho„ ſtes ſuos, quod audierant a diſcipulis e„ jus, qui ad parandum hoſpitium venerant, „ Judæum eſſe cognoſcunt, & quaſi Judæum „ atque alienum, & eum qui ad inimicos per„ geret, ſuſcipere noluerunt. Quamquam &

„ alia

„ alia nobis ſubjiciatur intelligentia, quod „ voluntatis Domini fuerit non ſuſcipi a Samaritis, quia feſtinabat ire in Jeruſalem, „ ibique pati & ſanguinem fundere; ne occupatus ſuſceptione Samaritica, & doctrina „ gentis illius, Paſſionis differret diem ad „ quam venerat ſuſtinendam. Unde dicit & „ in alio loco (*Mat.* 15. 10.): *Non veni niſi „ ad oves perditas domus Iſrael.* Et Apoſt. „ præcepit: *Civitates Samaritan. non intrabitis:* volens tollere omnem occaſionem perſecutionis Judaicæ, ne poſtea dicerent, „ Crucifiximus eum, quia ſe inimicis noſtris „ & hoſtibus junxerat. Facies igitur ejus erat „ pergentis Jeruſalem: & idcirco juxta aliam „ intelligentiam, non receperunt eum Samaritæ, quia feſtinabat ingredi Jeruſalem. „ Ut autem eum non reciperent, fuit Dominicæ voluntatis. Denique Apoſt. in Lege „ verſati, in qua tantum juſtitiam noverant, „ *Oculum pro oculo, dentem pro dente* (*Levit.* 24. *Deut.* 19.), ulciſci nituntur injuriam, & imitari Eliam, ad cujus vocem „ duos Pentecontarchos militum ignis abſumpſerat: dicuntque ad Dominum: *Vis „ dicimus ut ignis deſcendat de cœlo, & „ conſumat eos?* Pulchre, *vis*, inquiunt, *dicimus?* Nam & Elias dixerat: *Si homo „ Dei ſum, ignis de cœlo deſcendat ſuper „ vos.* Ergo ut Apoſtol. ſermo efficientiam „ habeat, voluntatis eſt Domini. Niſi enim „ ille juſſerit, fruſtra dicunt Apoſt., *Ut ignis „ deſcendat ſuper eos*: & quodammodo vercis aliis hoc loquuntur: Si ad ſervi Eliæ „ injuriam ignis deſcendit de cœlo, & non „ Samaritas, ſed Judæos conſumpſit incendium: quanto magis ad contemptum Filii „ Dei, in impios Samaritas debet flamma „ ſævire? E regione Dominus, qui non ad „ judicandum venerat, ſed ad ſalvandum; „ non in poteſtate, ſed in humilitate; non „ in Patris gloria, ſed in hominis vilitate, „ increpat eos quod non meminerint doctrinæ ſuæ, & bonitatis Evangelicæ, in qua „ dixerat: *QUI* te percuſſerit in maxillam, „ præbe ei & alteram. Et *DILIGITE* inimicos veſtros “.

Eumdem locum paucis contra Marcionem Tertullianus urget: „ Repræſentat Creator „ ignium plagam Elia poſtulante ... Agnoſco „ judicis ſeveritatem; e contrario Chriſti lenitatem increpantis eamdem animadverſionem deſtinantes diſcipulos ſuper illum viculum Samaritanorum. Agnoſcat & Hæret. „ ab eodem ſeveriſſimo judice promitti hanc „ Chriſti lenitatem. *NON* contendet, inquit, nec vox ejus in platea audietur. „ Arundinem quaſſatam non comminuet, & „ linum fumigans non extinguet (*Iſaj.* 42.). „ Talis utique multo magis homines non erat „ crematurus. Nam & tunc ad Eliam: NON „ in igne (inquit) Dominus, ſed in ſpiritu „ miti (3. *Reg.* 19.) “.

57. 58. 59. 60. 61. 62. *Factum eſt autem ambulantibus illis in via*, quodam tempore, Jeſu cum diſcipulis iter agente, *dixit quidam*, Legiſper., *ad illum*: *Sequar te quocumque ieris. Dixit illi Jeſus*: *Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Ego vero non habeo proprium certumque domicilium aut cubile ubi caput reclinem; ſummam paupertatem profiteor: fruſtra igitur quæſtus & temporalium commodorum cauſa me ſequi optas. *Ait autem ad alterum*: *Sequere me*: *ille autem dixit*: *Domine, permitte mihi primum ire, & ſepelire Patrem meum*; cum Patre meo manere, illiuſque curam gerere, donec vixerit; & cum ei juſta perſolvero, tunc te ſequar. *Dixitque ei Jeſus*: *Sine ut mortui*, viri ſæculi, qui viventes mortui ſunt, *ſepeliant mortuos ſuos; tu autem vade, & annuntia regnum Dei.* Miniſterio enim Evangel., & Chriſtianæ pietati, omnis poſtponendus eſt carnalis affectus. *Et ait alter*: *Sequar te, Domine, ſed permitte mihi primum renuntiare his quæ domi ſunt*, de rebus meis diſponere, domeſticis ſaltem meis valedicere. De perſonis enim potius quam de rebus id intelligendum vis verbi Græci, Verſioneſque Syriaca & Arabica docent: *Ait ad illum Jeſus*: *Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.* Similitudo eſt ab agricultura ſumpta. Sicut enim arator debet non ſolum manum admovere ſtivæ, ſed & oculos in anteriora intentos habere, alioquin vel opus arandi intermittit, vel infructuoſe laborat, ſulcos ducens nec rectos, nec profundos: ſic qui miniſterio Evangelico (*Philipp.* 3. 14.), aut Chriſtianæ pietatis profeſſioni ſe devovet, obliviſci debet quæ retro ſunt, & ad anteriora intendere, memor uxoris Loth, quæ Sodomam verſus oculos convertens, non impune tulit, ſed in ſtatuam ſalis converſa eſt. Ex hoc loco probat Tertull. (*L.* 4. *c.* 23.) contra Marcion., Chriſtum omnino conſentire Creatori. „ At enim humaniſſimus Deus, „ cur recuſat eum, qui ſe tam individuum „ illi comitem offert? Si qua ſuperbe exhypocriſi dixerat, *Sequar te quocumque ieris*; „ ergo aut ſuperbiam aut hypocriſim recuſandam judicando, judicem geſſit. Et uti„ que damnavit quem recuſavit, non conſecuturum ſcilicet ſalutem. Nam ſicut ad „ ſalutem vocat, quem non recuſat, vel etiam

„ quem

„ quem ultro vocat; ita in perditionem damnat quem recusat. Illi autem causato patris sepulturam, cum respondet. *Sine mortui sepeliant mortuos suos. Tu autem vade, & annuntia regnum Dei*, utramque legem Creat. manifesse confirmavit, & de Sacerdotio in Levit. prohibentem Sacerdotes supremis etiam parentum interesse; *Super omnem*, inquit, *animam defunctam Sacerdos non introibit, & super parentem suum non contaminabitur*: Et de devotione in Arithmis: nam & illic qui se Deo voverit, inter cetera jubet (*Num.* 6.), ne super ullam animam introeat defunctam, ne super patris quidem aut matris, aut fratris. Puto autem & devotioni & Sacerdotio destinabat, quem prædicando regno Dei imbuerat. Aut si non ita est, satis impius pronuntiandus, qui nulla ratione Legis intercedente sepulturas parentum despici a filiis imperabat. Cum vero & tertium illum prius suis valedicere petentem, prohibet retro respectare, sectam Creatoris exequitur: Hoc & ille noluerat feciſſe quos ex Sodomis liberarat." Confer cum *Matth.* 8.

SENSUS MORALIS.

1. 2. 3. 4. 5. *Convocatis autem 12. Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & ut languores curarent. Et misit illos prædicare regnum Dei ... Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, &c.* Functiones Apostolic., & Evangelic. ministerium exercere nemo debet, 1. Sine Dei vocatione vel ordinaria, vel extraordinaria. 2. Sine Hierarchica potestate. 3. Sine missione. 4. Sine instructione & doctrina. Missio extraordinaria miraculis probatur. Operarii Evangel. in id unum intenti sint: 1. Ut prædicent regnum Dei, pœnitentiam, quæ regni cœlestis clavis est. 2. Ut omnes animarum languores & infirmitates verbo Dei, Ecclesiast. Disciplinæ saluberrimis medicamentis, Sacrament. Christi opportuna & fideli dispensatione curent. 3. Ut omnia dæmonia ejiciant, omne vitiorum genus exterminent, omnia scandala eliminent, pravis omnibus consuetudinibus, occasionibus universis, quibus ad peccatum proxime pelliciuntur & trahuntur homines, bellum indicant. 4. Ut sacrum ministerium non exerceant quæstus gratia, ab omni cupiditate & ambitione alieni sint; ab omni rerum terrenarum sollicitudine liberi, ut exemplo non minus quam verbo prædicent. *Nihil tuleritis in via, &c.* Rerum etiam corpori necessariarum sollicitudinem abjiciant, qui a superfluorum amore & cupiditate abstrahere debent audientes. Arcta est via, exoneremus nos: angusta est porta, humiliemus nos: & aliis exemplum sese exonerandi & humiliandi præbemus, ut expeditius currant in via salutis. Sequi enim non possumus onerati Eum qui exultavit ut gigas ad currendam viam. 5. Ne per domos circumcursent operarii Evangel. ditiorum mensas quærentes, & omnia vitæ commoda, sed vitæ austeritate, & paupertatis amore sese diligendos pauperibus, venerandos divitibus exhibeant. 6. A publicis peccatoribus, qui sanam doctrinam non recipiunt, qui scandalo sunt Eccl. qui Pastores persequuntur; nec pœnitentiam agere volunt, nihil recipiant Operarii Evangel. ad eorum domos non divertant; cum ipsis non manducent, nisi scandalum amoverint. „ Etiam pulverem pedum vestrorum excutite „ in testimonium supra illos". Vitent præsertim hæreticos & impios, si Catholicæ fidei prædicationem & institutionem pertinaciter respuant, si res divinas contemnant & irrideant, si nulla spes probabilis sit conversionis illorum. „ Nam (*S. Ambr. l. 6. in Luc. n.* 68.) sicut corporeas infirmitates „ populi fidelis suscipere in se debet Evang. „ Prædicator, & tamquam propriis inania „ gesta pulveri comparanda allevare atque „ abolere vestigiis, juxta quod scriptum est: „ (1. *Cor.* 11. 29.) *Quis infirmatur & ego non infirmor?* Ita si qua est Eccl. *vel familia seu persona*, quæ fidem respuat, „ nec apostolicæ prædicationis fundamenta „ possideat, ne quam labem perfidiæ possit „ aspergere, deferenda est. Quod Apost. quoque evidenter asseruit, dicens: (*Tit.* 3. 10.) „ Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita". 7. Qui prædicationis talentum a Christo acceperunt, majores civitates, insigniores Eccl. nobiliora auditoria quærere non debent ut nomen sibi faciant, sed oppida & pagos etiam circumire, ut pauperibus Dei verbum annuntient, apud quos fructum refert ampliorem. „ Egressi autem circuibant per castella, evangelizantes & curantes ubique".

16. 17. *Acceptis autem 5. panibus, & 2. piscibus, respexit in cœlum, & benedixit illis, & fregit, & distribuit discipuli suis, ut ponerent ante turbas, & manducaverunt omnes, & saturati sunt, &c.* Summi Pastores, scilicet Episc. oves sibi commissas magna benignitate & charitate excipere debent, facilem omnibus aditum præbere, qui ipsos quærunt, eorum consilium, solatium, auxilium, in spiritalibus & temporalibus necessitati-

sitatibus imploraturi, absque personarum acceptione. *Et excepit eos.* 2. Omnes ad amorem Dei virtutumque ceterarum officia adhortari, ad spem & desiderium cœlestium bonorum, ad rerum terrenarum contemptum accendere: *Et loquebatur illis de regno Dei.* 3. Illorum animabus curandis omnem operam adhibere: *Et eos qui cura indigebant, sanabat.* 4. Verbi cœlestis alimoniam per se illis ministrare. *Vos date illis manducare.* 5. Script. S. SS. PP. opera accipere, legere, meditari: *Acceptis autem 5. panibus & 2. piscibus.* 6. In rerum cœlestium, divinarumque contemplatione sæpe versari: *Respexit in cœlum.* 7. Oratione assidua & sanctis operibus, Dei benedictionem in populum suo regimini commissum advocare: *Et benedixit illis.* 8. Doctrinæ Christianæ, verbi divini panem frangere turbis per convivia discumbentibus, singulas Diœceses suæ Parochias canon. Visitat. lustrare, ubique prædicare, & ad captum Christianæ plebis accommodare sermonem: *Et fregit.* 9. Quod per se ipsos facere non possunt, per sanctos & eruditos Sacerdotes & Missionarios exequi: *Et distribuit discipulis suis ut apponerent turbæ.* 10. Ordinem & Disciplinam Eccl. in dispensat. Sacrament. servare; ut Corpus Christi non ægris, sed sanis distribuatur, & iis qui Christum sequi amant, & esuriunt justitiam in hujus vitæ deserto. *Nemo enim Cibum accipit Christi, nisi fuerit ante sanatus.* (*S. Ambr. l. 6. in Luc. n. 70.*) 11. Pauperes pascant & reficiant corporalibus etiam alimentis. Ecclesiast. enim reditus ideo possident Episc. Abbat. Priores, Canonici, Parochiar, Rectores, ut pauperes alant. Bonorum Ecclesiast. dispensatores sunt, non domini. „ Hic „ jam quæritur inter dispensatores ut fidelis „ quis inveniatur. *Bona Eccl. sunt* oblatio„ nes fidelium, pretia peccatorum, patrimo„ nia pauperum “. (*Julian. Pomer. Concilia.*) Ex illis ergo cum frugalem victum & vestimentum acceperint Pastores, & Beneficiati quilibet, quod reliquum est pauperibus dispensent. *Vos date illis manducare.* Sed forte major est pauperum numerus, quam ut subvenire omnibus possit pius Pastor: „ Nisi „ forte nos eamus, & emamus in omnem „ hanc turbam escas “. Animum non despondeat, faciat quod potest, Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis. In divina providentia confidat, divites hortetur ne communionis & beneficentiæ obliviscantur, quibus hostiis promerentur Deum, pauperes ut Deo fideliter serviant, & regnum ejus imprimis quærant, & certi quod inquirentes eum, illiusque mandata servantes non deficient omni bono.

Verum etsi justis quandoque cibus corporalis deficiat; nemini tamen deficit cibus spiritualis, nisi ejus vitio. Miseretur Dominus ne quis deficiat in via. „ Si quis ergo defe„ cerit, (*S. Ambr. l. 6. in Luc. n. 74. 75.* „ *76. 77.*) non per Dominum Jesum, sed „ per se deficit: nec habes quod adscribas „ Domino qui vincit cum judicatur. Quid „ enim dicas ei qui in te contulit omnia fir„ mamenta virtutis? Nonne ipse te genuit, „ nonne ipse te pavit? Cibus ejus virtus „ est, cibus ejus fortitudo est: sed si tu ne„ gligentia tua virtutem quam acceperas per„ didisti, non alimentorum cœlestium, sed „ tuæ mentis tibi præsidia defuerunt. Deni„ que Dominus sicuti super justos, & injus„ tos pluit: ita etiam injustos pascit & ju„ stos. Nonne in escæ virtute, cum jam „ deficeret in via S. Elias, 40. ambulavit „ diebus & 40. noctibus, & illam escam An„ gelus dedit? (*3. Reg. 19. 8.*) Si autem te „ paverit Jesus, & acceptam escam servave„ ris, ambulabis non 40. diebus & 40. no„ ctibus, sed audeo dicere Script. fretus ex„ emplis) 40. annis: & egredieris ab Ægy„ ptiis finibus, donec pervenias in terram „ fluentem lac & mel, quam juravit Domi„ nus daturum se PP. nostris. Hujus terræ „ tibi virtus requirenda est, quam possidet „ mitis. Non istam terram dico quæ arida „ est, sed illam quæ Christi confirmatur alimen„ tis quæ sub imperio constituta Regis æ„ terni, SS. incolatibus frequentatur. Divi„ dit ergo escas Dominus Jesus. Et ille qui„ dem vult dare omnibus, negat nemini, dis„ pensator est enim omnium: sed cum ille „ panes frangat: & det discipulis, si tu ma„ nus non extendas tuas, ut accipias tibi „ escas, deficies in via: nec poteris in eum „ culpam tuam referre, qui miseretur & di„ vidit; sed his dividit qui cum eo etiam in „ deserto permanent, qui 1. & 2. & 3. die „ non recedunt. Sic enim habes alibi: (*Matt.* „ *15. 32.*) *Misereor hujus turbæ; quia* „ *triduum est jam quod perseverant mecum.* „ Quanta dignatio, quanta ab eo hominibus „ inspiratur humanitas! non vult jejunos di„ mittere, non vult, ne deficiant in via. „ Noli ergo deficere a disciplina Domini, „ neque fatigeris cum ab eo increparis. Non „ fatigeris nunc, ne postea fatigeris. Quid „ enim respondebis ei, aut quomodo te ex„ cusabis, si escæ virtutem quam ministrat, „ amiseris? Non potes dicere quia escam „ non dedit, quia dat omnibus. Non pote„ dicere quia bonum te nolui facere, qui

quem poſuit bonum & malum, ut non ex „ neceſſitate bonum tuum eſſet, ſed voluntarium . . . Conſideremus ergo quia ſtabimus „ ante tribunal Chriſti, & ſi opus noſtrum „ arſerit, non habebimus quod excuſare poſſimus. Dicet etenim quod jam per Proph. „ (*Mich. 6. 3.*) locutus eſt: *Populus meus quid feci tibi, aut in quo moleſtus fui tibi reſponde mihi*: Dicet & ei qui in via „ defecerit: Qua ratione defeciſti in via? „ Nonne panes fregi? nonne benedixi? nonne „ juſſi dari? Sed cur tu accipere noluiſti "?

18. 19. *Quem me dicunt eſſe turbæ? At illi reſponderunt & dixerunt: Jo. Bapt. alii autem Eliam . . . . Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus dixit: Chriſtum Dei.* Turbarum errores de Chriſto oſtendunt fidem eſſe donum Dei, pro quo gratias illi agere debemus omnibus diebus vitæ noſtræ. „ Cur autem Jeſum Eliam opinabantur? Forte quia Elias raptus ad cœlum eſt. Sed non Elias eſt Chriſtus: ille „ rapitur, iſte regreditur: ille, inquam, rapitur; iſte rapinam non arbitratus eſt eſſe „ ſe æqualem Deo: ille petitis ignibus vindicatur, hic perſecutores ſuos maluit ſanare, quam perdere. Cur autem Jerem. putabant? Fortaſſe quia ſanctificatus in vulva „ eſt. Sed non hic Jer. ille ſanctificatur, iſte „ ſanctificat: illius ſanctificatio cœpit ex corpore, hic Sanct. ex Sancto. Cur etiam Jo. „ populus putabat; niſi forte quia in Matris „ utero poſitus, Domini præſentiam ſentiebat? Sed non hic eſt Joa. ille adorabat in „ utero, hic adorabatur: ille baptizabat in „ aqua, Chriſtus in Spiritu: ille pœnitentiam „ ſuadebat, hic peccata donabat. Et ideo „ Petrus non exſpectavit populi ſententiam, „ ſed ſuam promiſit dicens, *Chriſtum Dei*: „ qui & ſemper eſt, nec cœpit ut eſſet, & „ eſſe non deficit. In uno hoc nomine & Divinit. & Incarnat. expreſſio, & fides Paſſionis eſt". (*S. Ambr. l. 6. in Luc. n. 93. & 94.*)

21. 22. *At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc, dicens: Quia oportet Filium hominis multa pati &c.* Multis ex cauſis (*S. Amb. ib. n. 101. 104. 107.*) jubet tacere diſcipulos. 1. Ut fallat Principem mundi. 2. Ut declinet jactantiam, doceat humilitatem. 3. Ne rudes & imperfecti adhuc diſcipuli maximæ prædicationis molibus opprimantur. Non ſtatim prædicandus eſt Gentibus Chriſtus Dei Filius, ſed primum ipſis prædicandus eſt unus Deus, mundi & omnium quæ in eo ſunt conditor, gubernator & Dominus, in quo vivimus & ſumus & movemur, cujus & genus ſumus; ut non ſolum propter munera lucis & vitæ, verum etiam propter cognationem quamdam generis diligendus a nobis ſit. Deinde opinionem illam, quæ eſt de idolis, deſtruamus; ut non poſſit auri argentique vel ligni materia vim in ſe habere divinam. Cum unum Deum eſſe perſuaſeris, tunc indicio ejus adſtrues per Chriſtum nobis ſalutem datam; incipiens ab illis quæ geſſit in corpore, & ea divina deſcribens, ut pluſquam homo fuiſſe videatur; victam unius virtute mortem, mortuumque ab inferis ſuſcitatum; paulatim enim fides creſcit, ut cum ſupra homines fuiſſe videatur, Deus eſſe credatur. Hunc prædicationis ordinem ſervavit Paul. apud Athen. Ceterum, Chriſtus prædicandus eſt catechumenis, & quidem crucifixus, nec ad baptiſmum admittendi ſunt ſine fide expreſſa Incarnat. & Paſſionis Chriſti &c. ut docet ibidem S. Ambr. quod Operariis Evangelicis ad Sinas, Japonios, alioſque Gentiles miſſis obſervandum omnino, niſi ſe ab Apoſtol. doctrina alienos haberi velint. Hic ergo *prohibentur*, Apoſt. Jeſum *evangelizare Dei Filium, ut evangelizarent poſtea crucifixum*. Quia oportet Filium hominis multa pati &c. *Hæc eſt fidei gloria, ſi vere intelligas crucem Chriſti. Aliæ cruces nihil mihi proſunt, ſola crux Chriſti mihi utilis eſt, & vere utilis*, per quam mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo (*Galat. 6. 14.*): *Si mihi crucifixus eſt mundus, ſcio quia mortuus eſt, non diligo eum: ſcio quia præterit, non concupiſco eum: ſcio quia corruptela conſumit hunc mundum, quaſi fœtidum vito, quaſi luem caveo, quaſi nociturum relinquo.*

23 *Dicebat autem ad omnes: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me.* In omnibus Chriſti membris impleri neceſſe eſt Paſſionis ejus myſterium. Cum ipſo crucifigi oportet, qui cum ipſo reſurgere; cum illo mori, qui cum ipſo vivere æternum volunt. Veteris hominis actibus renunciandum, cum pravis cupiditatibus pugnandum eſt, caro crucifigenda cum vitiis & concupiſcentiis per continuam pœnitentiam. Chriſti mandatum eſt, non merum conſilium; non perfectos dumtaxat, ſed omnes omnino Chriſtianos ſpectat, ſine diſpenſatione; omnes vitæ dies ſine exceptione. *Dicebat ad omnes . . . . quotidie*. Qui quotidie ſunt in deliciis, viventes mortui ſunt, a Chriſto alieni ſunt. Caro regenerati, corpus eſt crucifixi.

24. *Qui enim voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam ſuam propter me, ſalvam faciet illam.* Omnes beati eſſe, & in æternum vivere cupiunt: ſed alii vitam æternam & be-

tam

tam cruce & mortificationibus hujus vitæ quaſi momentaneis redimunt: *Momentaneum hoc & leve tribulationis noſtræ æternum gloriæ pondus operatur in nobis* (2.Cor.4.17.). Alii tranſitoriam & quaſi momentaneam felicitatem numquam finiendis cruciatibus & æterna morte ſibi procurant. An illi ſe ipſos vere amare cenſendi ſunt? „ Neſcio quo in„ explicabili modo, quiſquis ſe ipſum, non „ Deum amat, non ſe amat; & quiſquis Deum, „ non ſe ipſum amat, ipſe ſe amat. Qui enim „ non poteſt vivere de ſe, moritur utique „ amando ſe. Non ergo ſe amat, qui ne vi„ vat ſe amat. Cum vero ille diligitur de „ quo vivitur, non ſe diligendo magis dili„ git, qui propterea non ſe diligit, ut eum „ diligat de quo vivit " (*S. Aug. Tr.* 125. *in Jo.*).

Qui enim voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet illam &c. „ Certe Filius ho„ minis hanc ſententiam emiſit. Perſpice igi„ tur & tu cum Rege Babylonio fornacem „ ejus ardentem, & invenies illic tamquam „ Filium hominis (nondum enim vere erat, „ nondum ſcilicet natus ex homine) jam tunc „ iſtos exitus conſtituentem. Salvas facit ani„ mas trium fratrum, qui eas pro Deo per„ dere conſpiraverant; Chaldæorum vero per„ didit, quas illi per idololatriam ſalvas fa„ cere maluerant. Quæ eſt iſta nova doctri„ na, cujus vetera documenta ſunt? Quam„ quam & prædicationes martyriorum tam „ futurorum, quam a Deo mercedem relatu„ rorum decurrerunt. *Vide* (inquit Iſ. 57.1.) „ *quomodo perit juſtus, & nemo excipit cor„ de, & viri juſti auferuntur, & nemo con„ ſiderat.* Quando magis hoc fit quam in per„ ſecutione SS. ejus? Utique non ſimplex, „ nec de naturæ lege communis, ſed illa in„ ſignis & pro fide militaris, in qua qui ani„ mam ſuam propter Deum perdit, ſervat „ illam: ut & hic tamen judicem adcognoſ„ cas, qui malum animæ lucrum perditio„ ne ejus, malum animæ detrimentum ſalute „ ejus eſt remuneraturus " (*Tert. l.* 4. *cont. Marcion. c.* 21.).

26. *Nam qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc Filius hominis erubeſcet, cum venerit in majeſtate ſua.* „ Id Dominus no„ ſter J. C. merito pronuntiavit, Minoratus „ a Patre modico citra Angelos: Vermis, & „ non homo; ignominia hominis, & nullifi„ camen populi, quatenus ita voluit ut li„ vore ejus ſanaremus, ut dedecore ejus ſa„ lus noſtra conſtaret. Et merito ſe pro ſuo „ homine depoſuit, pro imagine & ſimilitu„ dine ſua, non aliena: Ut quoniam homo „ non erubuerat lapidem & lignum adorare, „ eadem conſtantia non confuſus de Chriſto, „ pro impudentia idololatriæ ſatis Deo fa„ ceret per impudentiam fidei " (*Tert. ib.*).

27. 28. *Sunt aliqui hic ſtantes, qui non guſtabunt mortem, donec videant Regnum Dei. Factum eſt autem poſt hæc verba fere dies octo, & aſſumpſit Pet. & Jac. & Joa. et aſcendit in montem ut oraret.* Semper Dominus (*S. Amb. l.* 7. *in Luc. n.* 1.) ſicut ad præmia erigit futura virtutum; atque utilem ſæcularium rerum docet eſſe contemptum: ita etiam infirmitatem mentis humanæ præſentium remuneratione ſuſtentat. Arduum quippe eſt crucem tollere, & animam periculis, morti corpus offerre: negare quod ſis, cum velis eſſe: quod non ſis, raroque quamvis excelſa virtus, futuris præſentia commutat. *Difficile quippe videtur hominibus, ut ſpem periculis emant: damnoque præſentium futuræ lucrum mercentur ætatis.* Ideo Chriſtus, ne quis deſperatione frangatur aut tædio, quoniam vitæ dulcis illecebra conſtantem quoque mulcet affectum, continuos vivendi ſucceſſus fidelibus pollicetur. Non habes igitur quod quæraris, non habes quod excuſes: „ Arbi„ ter omnium dedit & virtuti præmium, & „ infirmitati remedium; ut præſentibus ſu„ ſtineatur infirmitas, virtus futuris. Si for„ tis es, contemne mortem: ſi imbecillis es „ fuge. Sed nemo poteſt fugere mortem, „ niſi vitam ſequatur. Vita tua Chriſtus eſt, „ ipſa eſt vita quæ mori neſcit ". Itaque ſi volumus mortem non timere, ſtemus ubi Chriſtus eſt; ut & de nobis dicat: *Vere ſunt aliqui hic ſtantes, qui non guſtabunt mortem.* Non ſatis eſt ſtare, niſi ubi Chriſtus eſt, ſtetur; ſoli enim non queunt guſtare mortem, qui poſſunt ſtare cum Chriſto.

29. *Et facta eſt, dum oraret, ſpecies vultus ejus altera* &c. Ut Chriſti myſteria recte cognoſcantur, in montem cum illo aſcendendum eſt, a terrenis rebus aſſurgendum, in ſeceſſu ferventer orandum eſt; gratiæ ipſius beneficium eſt, ut cum illo aſcendat cor noſtrum in montem ſanctum, ut ibi orando mutetur homo interior & veluti transfiguretur, ut exterius etiam in mortificatione ſenſuum, in ſimplicitate & modeſtia, in converſationis candore, in morum innocentia, transfigurationis ſpiritualis veſtigia appareant: *Et veſtitus ejus albus et refulgens.* In oratione & Filii Dei majeſtatem, & exceſſum amoris ejus, quo mortem crucis pro nobis ſubire non dubitavit, oculis fidei conſiderantes, & cum illo intrantes in nubem, transformamur in eamdem imaginem, tamquam a Domini Spir. & Chriſtum crucifixum velut faſciculum myrrhæ in ſinu noſtro gerentes, ad ejuſdem con-

tem-

templationem in gloria aſcendimus, ut incomparabili ſuavitate perfuſi, & corde corporeque noſtro in Deum vivum exultantibus, dicamus cum Petro: *Præceptor, bonum eſt nos hic eſſe.* Dei vocem de nube, de fidei umbra lucem obſcuritati admixtam habente, in oratione audimus, dicentem: *Hic eſt Filius meus dilectus, ipſum audite.* Audite, non Moyſen jam & Eliam, ſed Filium meum dilectum, novæ Legis, Gratiæque auctorem, revelatorem ac Doctorem veritatis; immo Veritatem ipſam; fidei veſtræ conſummatorem. Multis modis vobis loquentem in Evang. ſuo, per Eccl. ſuam, per ſervos ſuos Novi Teſtam. Miniſtros, Paſtores veſtros; vita ſua, morte, myſteriis omnibus, arcanis inſpirationibus vobis loquentem. *Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Illum unum intueamur in exemplar noſtrum, ut Legislat. noſtrum, ut Sacerdotem noſtrum, ut Magiſtrum noſtrum, omnium Prophet. illuminatorem, omnium Prophetiarum complementum. *Et dum fieret vox, inventus eſt Jeſus ſolus.* „ Revelemus igitur nos faciem „ noſtram, ut revelata facie gloriam Dei ſpe„ culantes, in eamdem imaginem reforme„ mur. Aſcendamus in montem, deprecemur „ Dei Verbum, ut in ſpecie & pulchritudi„ ne ſua nobis appareat, & confortetur & „ proſpere procedat, & regnet. Et hæc enim „ myſteria ſunt, & altius referuntur; et„ enim pro tua poſſibilitate aut minuitur ti„ bi Verbum, aut creſcit, ac niſi altioris „ prudentiæ cacumen aſcendas, non tibi ap„ paret Sapientia, non tibi apparet myſte„ riorum cognitio, non tibi apparet quanta „ ſit gloria, quanta ſit ſpecies in Dei Ver„ bo: ſed Dei Verbum quaſi quodam apparet „ in corpore, non habet ſuam ſpeciem ne„ que decorem.... Sed ſi dum hominem eſ„ ſe conſideras, de Virg. credas generatum, „ & paulatim aſpiret fides, quod de Spir. „ Dei natus ſit, incipis montem aſcendere. „ Si in cruce poſitum triumphantem de mor„ te videas, non peremptum: ſi videas quod „ terra tremuit, ſol refugit, tenebræ offuſæ „ ſunt oculis perfidorum, monumenta aper„ ta ſunt, mortui ſurrexerunt, ut eſſet in„ dicio quia Gentilis populus qui mortuus „ erat Deo, tamquam reſeratis ſui corporis „ tumulis, infuſo crucis lumine reſurrexit: „ ſi hoc videas myſterium, in excelſum aſcen„ diſti montem, alteram Verbi gloriam cer„ nis " (*S. Amb. l. 7. in Luc. n. 12.*).

38. 39. *Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magiſter, obſecro te, reſpice in filium meum, quia unicus eſt mihi: & ecce ſpiritus apprehendit eum, & ſubito clamat, & elidit, & diſſipat eum, cum ſpuma, & vix diſcedit, dilanians eum* ". Puer iſte arreptitius, typus eſt peccatoris ab adoleſcentia mortali peccato & diaboli ſervituti addicti. 1. Spiritus malus apprehendit eum peccati ſuggeſtione, delectatione, conſenſu. *Ligavit eum ſpiritus in alis ſuis.* (*Oſee* 4. 19.) 2. Subito clamat, ardens peccati deſiderium, libidinem vehementem in corde & corpore illius accendens, & ad opera mala, ad peccata publica, quæ ſcandalum Eccl. creant, inſtigans. „ Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multi„ plicatus eſt, & peccatum eorum aggrava„ tum eſt nimis (*Gen.* 18. 20.) ". 3. Elidit illum, & in nova peccata identidem præcipitem agit, ut terræ magis ac magis adhæreat. „ Peccatum *enim* quo pœnitentia non „ diluit, mox ſuo pondere in aliud trahit „ (*S. Greg. M.*) ". 4. Diſſipat eum, pravarum cogitationum varietate. *Cogitationes meæ diſſipatæ ſunt, torquentes cor meum* (*Job* 17. 11.). 5. Spumas libidinum in eo excitat per crapulam & ebrietatem. Venter enim eſcis repletus & vino æſtuans, facile ſpumat in libidine. 6. Vix ab eo diſcedit, dilanians eum, peccati conſuetudine & pravis habitibus legi mentis repugnantibus. *Adoleſcens juxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea* (*Prov.* 22. 6.). Ut ſanetur peccator ſic a dæmone arreptus, neceſſe eſt: 1. Ut Dei miſericordiam imploret clamore magno, clamore cordis, deſiderio vehementi, fide magna, fervente oratione. „ Exclamavit „ dicens, Magiſter, obſecro te, reſpice in „ filium meum, & quia unicus eſt mihi ". Reſpice in animam meam, quæ mihi unica eſt, oculis miſericordiæ tuæ. „ Reſpice in „ me & miſerere mei, quia unicus & pau„ per ſum ego. Tribulationes cordis mei mul„ tiplicatæ ſunt: de neceſſitatibus meis erue „ me. Vide humilitatem meam & laborem „ meum; & dimitte univerſa delicta mea (Pſ. „ 24. 16. 17. 18.). 2. Accedat ad Jeſum per pœnitentiam, accedat affectu cordis contriti & humiliati: *Adduc huc filium tuum* (*Ven. Beda in hunc loc.*). 3. Mirum non videatur ſi dæmonium elidat & diſſipet accedentem: quia ſæpe converſi ad Deum poſt peccata, majoribus noviſque antiqui hoſtis pulſantur inſidiis, agentis videlicet ut vel odium virtutis incutiat, vel expulſionis ſuæ vindicet injuriam. „ Fili, accedens ad ſer„ vitutem Dei, ſta in juſtitia & timore, & „ præpara animam tuam ad tentationem (*Ec„ cli.* 2. 1.) ". 4. Dæmonem increpat Jeſus per os pii conſcientiæ Moderatoris, & omnipotenti gratiæ ſuæ virtute ejicit ex anima peccatoris, quem ſanum & juſtificatum

reddit Patri ſpirituali, pane vivo, ſe ipſo ſcilicet nutriendum, & verbo ſuo educandum: „ Et increpavit Jeſus ſpiritum immundum, „ & ſanavit puerum, & reddidit illum patri ejus ".

44. *Stupebant autem omnes in magnitudine Dei; omnibuſque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad diſcipulos ſuos: Ponite vos in cordibus veſtris ſermones iſtos: Filius enim hominis futurum eſt ut tradatur in manus hominum.* Magnitudo Dei non ſolum in miraculis admiranda, ſed & in paſſione Filii ſui. Quod dæmonia ſpiritu ſuo ejecerit, admirabile certe opus; quod carne paſſus ſit, longe admirabilius. Illud potentiæ, iſtud amoris erga homines miraculum. Dæmonia ex hominibus nonnullis, quod corporaliter vexabant, ejecit tempore miniſterii ſui: dæmonia ex cordibus omnium electorum ſuorum paſſione ac morte ſua expulit. *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras* (*Jo.* 12. 31.). Verus Chriſtianus paſſionem Chriſti non ſolum memoria recogitare ac meditari debet, ſed ejus vulnera corde impreſſa gerere: *Ponite vos in cordibus veſtris ſermones iſtos*. Chriſto compati, & commori debet Crucifixi filius, in cruce genitus, ad imaginem & ſimilitudinem ejus reformandus. *Hoc ſentite in vobis, quod & in C. J.* (*Philipp.* 2. 5.). Hoc myſterium non capit animalis & carnalis homo. Timet quippe ne in C. J. paſſione obligationem inveniat cum illo patiendi, & carnem ſuam cum vitiis & concupiſcentiis crucifigendi: „ At illi ignorabant „ verbum iſtud, & erat velatum ante eos ut „ non ſentirent illud: & timebant eum in„ terrogare de hoc verbo ".

48. *Quicumque ſuſceperit puerum iſtum in nomine meo, me recipit ... Nam qui minor eſt inter vos omnes, hic major eſt*. Ambitioſis cogitationibus in mentes diſcipulorum a diabolo immiſſis medetur Magiſter cœleſtis, ipſis ſuadendo ut puero, quem ob eorum oculos juxta ſe ſtatuit, mores ſuos conforment, ut inſtar innocentiæ puerilis ſimplicitatem ſine arrogantia, charitatem ſine invidia, devotionem ſine iracundia conſervent. Unde ſubjungit: *Quicumque ſuſceperit puerum iſtum in nomine meo, me ſuſcipit*. Ut formam virtutis, (*Ven. Beda in hunc loc.*) quam natura duce puer obſervat, ipſi pro nomine Chriſti, ejus gratia præveniente & adjuvante ſequantur. *Qui minor eſt*, inquit, *inter vos omnes*, humilitate, *hic major eſt* dignitate. Id carnales homines non capiunt: Veritas tamen fidei eſt, doctrinæ Chriſti principium. Gradus ad veram celſitudinem humilitas, ſimplicitas, manſuetudo, innocentia, & infantia Chriſtiana, qua ſine regnum cœlorum conſequi non poſſumus. In diaboli mundique victoria Chriſti magnitudo eluxit; hanc vero victoriam humilitate reportavit. „ Tota victoria „ Salvat., quæ & diabolum ſuperavit, & „ mundum, humilitate eſt concepta, humili„ tate eſt confecta (*S. Leo ſer.* 36.) ". Non alio modo vincemus, non alio modo exaltabimur.

51. *Factum eſt autem dum complerentur dies aſſumptionis ejus, & ipſe faciem ſuam firmavit ut iret in Jeruſalem*. Obfirmare animum ſuum fide & oratione adverſus imminentes tentationes & calamitates debet vir Chriſtianus. Metus mortis eos frangere non poteſt, qui illam intuentur ut viam in cœleſtem Jeruſalem. Dies mortis eorum, dies eſt aſſumptionis ad Deum. *Chriſtiani hominum genus morti expeditum* (*Tertull.*). „ Mori ti„ meat, ſed qui ex aqua & Spiritu non re„ natus, gehennæ ignibus mancipatur: mo„ ri timeat, qui non Chriſti cruce & paſ„ ſione cenſetur: mori timeat, qui ad ſe„ cundam mortem de hac morte tranſibit: „ mori timeat, quem de ſæculo recedentem „ perennibus pœnis æterna flamma torque„ bit: mori timeat, cui hoc mora longio„ re confertur, ut cruciatus ejus & gemi„ tus interim differatur .... Si in Chriſtum „ credimus, fidem verbis & promiſſis ejus „ habeamus, & non morituri in æternum, „ ad Chriſtum, cum quo & victuri & re„ gnaturi ſemper ſumus, læta ſecuritate ve„ niamus. Quod interim morimur, ad im„ mortalitatem morte tranſgredimur: nec „ poteſt vita æterna ſuccedere, niſi hinc con„ tigerit exire: Non eſt exitus iſte, ſed tran„ ſitus, & temporali itinere decurſo, ad æ„ terna tranſgreſſus (*S. Cypr. l. de Mortal.*) ".

53. *Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Jeruſalem*. Non mirum quod cives Samariæ qui a vera pietate defecerunt, veræ pietatis profeſſores Jeruſalem euntes, in domum Domini properantes ad confitendum nomen ejus, ad eum adorandum in ſpiritu & veritate, refugiant & rejiciant. Qui Deum quærunt illique uni placere volunt, mundo placere non poſſunt. „ Si „ mundus vos odit (*inquit Chriſtus Jo.* 15. „ 18. 19. 20.) ſcitote quia me priorem vo„ bis odio habuit: ſi de mundo fuiſſetis, mun„ dus quod ſuum erat diligeret; quia vero „ de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de „ mundo, propterea odit vos mundus. Me„ mentote ſermonis mei: Non eſt major ſer„ vus Domino ſuo ".

54. 55. *Cum vidiſſent autem diſcipuli ejus Jacobus & Jo., dixerunt: Domine, vis dicimus*

timus ut ignis descendat de cœlo, & consumat illos? Et conversus increpavit illos dicens: Nescitis cujus spiritus estis. Cavendum Eccl. Ministris ne in eorum animos zelus amarus irrepat, & ne specie Ordinis Hierarchici tuendi, Ecclesiast. Disciplinæ fovendæ, ultionem exerceant. Christi mansuetudinem & charitatem imitentur: adversus vitia, non contra homines irascantur: ignem excitent consumentem peccata, & peccatores sanctificantem, quem Christus venit mittere in terras, & ardere vult in omnium animis, & ignem divini amoris, non ignem zeli præcipitis & amari, homines sæpe perdentem, in quos exercetur, & qui exercent. Quod discipulos increpavit Jesus, quia ignem in Samarit., qui illum non receperant, volebant e cœlo evocare, ostendit nobis non semper in eos qui peccaverint vindicandum; quia „ Nonnumquam amplius prodest clemen„ tia tibi ad patientiam, lapso ad correctio„ nem. Denique Samaritani citius credide„ runt, a quibus hoc loco ignis arcetur. Si„ mul disce quia recipi noluit ab his quos „ sciebat non simplici mente conversos; nam „ si voluisset, ex indevotis devotos fecisset... „ Discipuli recipi intra Samariam gestiebant: „ sed Deus quos dignatur vocat, & quos „ vult religiosos facit (*S. Ambr. l. 7. in Luc.* „ *n.* 27.) ". Non est autem commotus Dominus adversus Samaritas illum inhumane repellentes, ut ostenderet quia non habet ultionis studium perfecta virtus: nec ulla est iracundia, ubi plenitudo est charitatis. „ Di„ lectio (*Tertull. l. de Patient.*) summum fidei „ sacramentum, Christiani nominis thesaurus; „ quam Apost. (1. *Cor.* 13. 4. 5.) totis viribus Spir. „ S. commendat, cujus nisi patientiæ disci„ plinis eruditur? CHARITAS patiens est, „ benigna est, charitas non æmulatur, non a„ git perperam, non quærit quæ sua sunt, non „ irritatur, non cogitat malum ... Omnia „ suffert, omnia sustinet. " Quamobrem si zelus rectitudinis quandoque exigit ut Rector animarum erga subditos sæviat, „ furor ipse „ de amore sit, non de crudelitate: quate„ nus & jura disciplinæ foris exhibeat, & „ intus paterna pietate diligat, quos foris „ quasi insequendo castigat (*S. Greg. M. Hom.* „ 17. *in Ev.*) ".

57. *Ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris. Dixit illi Jesus: Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Humana præsumptio Christum quocumque ierit, se posse sequi gloriatur: Christiana humilitas nihil boni cogitare, loqui, operari propriis viribus se posse confitetur; non posse sequi nisi vocantem, prævenientem, trahentem, gressus suos in via mandatorum Dei & in beneplacito ejus dirigentem. Eam gratiam nullis suis meritis consequi se posse agnoscit: per misericordiam Dei, & gratiam Domini nostri J. C. omnia se posse confidit: Christum sequi pauperem, humilem, crucifixum, in prosperis & adversis, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, in vita & in morte. Omnia se posse confidit in eo tantum qui se confortat; nec eum qui se offert, recipi; nec eos omnes qui se non offerunt repudiari: quia *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei* (*Rom.* 9.).

59. *Ait autem ad alterum: Sequere me: Ille autem ait: Domine, permitte mihi primum ire, & sepelire patrem meum. Dixitque ei: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos,* &c. Amor proprius interdum speciem pietatis obtendit, ne Christo vocanti fideliter ac prompto animo pareamus. Pietatis officium prohibere putandus non est pietatis Magister, sed ab eo tantum prohibetur discipulo paterni funeris cura, „ Ut intelligas humanæ posthabenda divinis. Bonum studium, sed majus „ impedimentum; nam qui partitur studium, „ derivat affectum: & qui dividit curam, „ differt profectum. Ergo prius obeunda quæ „ maxima sunt; nam & Apost., ne occupa„ rent studium dispensandi, ministros paupe„ ribus ordinarunt: & ipsis, cum a Domino „ mitterentur, neminem in via salutare præ„ scriptum est: non quod benevolentiæ dis„ pliceret officium, sed quod persequendæ „ devotionis intentio plus placeret ... Non „ ergo paterni funeris sepultura prohibetur, „ sed necessitudini generis divinæ religionis „ pietas antefertur: illud consortibus relin„ quitur, hoc mandatur electis (*S. Ambr. l.* „ 7. *in Luc. n.* 34. 41.) ". Sæcularia sæcularibus Ecclesiast. Religiosique Viri relinquant; ne pietatis specie se negotiis sæcularibus implicantes, a ministerio suo & Clerical. aut Religiosæ Vitæ officiis avocentur, & gratiæ suæ fideliter respondere prohibeantur, unique Deo militare ac placere, cui se singulari consecratione devoverunt.

62. *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.* Qui ad regnum Dei, ad Ecclesiast. ministerium, ad Christianam perfectionem vocatus, ad ea quæ post tergum sunt respicit, humanam gloriam, opes, dignitates, sæculi voluptates, non est aptus regno Dei. In Pythagoric. præceptis erat: *Qui ad Templum veneris, ne gressum converte*: Quod Simplicius ad Epict. sic interpretatur: *Qui sese*

ad Deum contulerit, eum in dubio hærere, aut humana curare non decet. Melius S. Paul. (*Philipp.* 3. 13 14.), ut divino Spir. affiatus: *Unum autem, quæ quidem retro ſunt obliviſcens, ad ea vero quæ ſunt priora extendens me ipſum, ad deſtinatum perſequor, ad brævium ſupernæ vocationis Dei, in C. J.* (*Vide S. Aug. de Verb. Dom.*). Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. *Vocat te Oriens, & tu attendis Occidentem.*

CAPUT X.

Senſus Litteralis.

1. 2. *Poſt hæc autem deſignavit Dominus*, ad Evang. ſuum prædicandum, e numero credentium in eum, *& alios* 72., diſcipulos. Græci vulgo Codices & Syriaca Verſio, multique veterum PP., rotundo numero 70. numerant. Apoſtolis in Eccl. Hierarchia ſucceſſerunt Epiſc., 72. diſcipulis ſecundi ordinis Sacerdotes, curam animarum ſub Epiſc. gerentes. *Et miſit illos binos ante faciem ſuam, in omnem civitatem & locum quo erat ipſe venturus.* Binos & binos miſit ante ſe, tum ad mutuam opem, tum ad teſtimonii firmitatem; ut populum ſanationum beneficiis delinirent, & Evang. prædicatione ad Chriſtum excipiendum præpararent. *Et dicebat illis: Meſſis quidem multa, operarii autem pauci.* Unde mirum vobis eſſe non debet, quod Operariorum Evangelic. numerum electione veſtra auxerim. *Rogate ergo Dominum Meſſis*, Deum, *ut mittat operarios in meſſem ſuam*, ut novos Prædicatores mittat, ad finem uſque ſæculi in Eccl. ſua laboraturos. Nemo enim in meſſe abſque Domini miſſione & gratia laborare poteſt. Confer cum *Matt.* 9. 37. 38. noſtriſque in hos Verſus Comment.

3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. „ Ite ecce „ ego mitto vos ſicut agnos inter lupos, " inermes, manſuetos, ut nemini nocere, omnibus prodeſſe, veſtro etiam periculo ſtudeatis. *Nolite portare ſacculum, neque peram, neque calceamenta.* Temporalium rerum ſollicitudini, quæ miniſterii Evang. impedimentum eſt, renuntiate: *& neminem per viam ſalutaveritis*: ne longius protracta ſalutat. officia moram feſtinantibus afferant. Sic Eliſæus mittens Giezi ſervum ſuum cum baculo ut puerum ſuſcitaret: „ Si occurrerit tibi „ homo, non ſalutes eum: & ſi ſalutaverit „ te quiſpiam, non reſpondeas illi (4. *Reg.* „ 4. 29.) ". Vide Tertull. l. 4. Cont. Marcion., c. 24. *In quamcumque domum intraveritis, primum dicite: Pax huic domui: & ſi ibi fuerit filius pacis*, vir pace dignus, quæ veræ juſtitiæ comes & Spir. S. fructus eſt; dignus (inquam) non ſuis meritis, ſed æterna & gratuita Dei miſerentis electione; *requieſcet ſuper eum pax veſtra*, veræ præcationis effectum conſequetur: *ſin autem, ad vos revertetur.* Veſtræ charitatis fructum & præmium referetis. *In eadem autem domo manete*, in qua primum fueritis benevole excepti, *edentes & bibentes quæ apud illos ſunt*, cibis vulgaribus quæ ab illis vobis apponuntur, contenti, nec lautiora convivia quærentes: *Dignus eſt enim operarius mercede ſua*, ſive cibo ſuo. Cibus quem vobis apponunt, non eſt gratuitus, ſed debitus. Si ſpiritalia illis ſeminatis, non magnum eſt ſi temporalia eorum metatis. „ Nolite tranſire „ de domo in domum. Et in quamcumque „ civitatem intraveritis, manducate quæ ap„ ponuntur vobis (1. *Cor.* 3.) ". Phariſaicas de ciborum delectu traditiones ne anxie obſervetis: omnibus utimini cibis permiſſis, communi frugalique apparatu. *Et curate infirmos qui in illa ſunt*, eo quod vobis confero ſanationum dono; *& dicite illis: Appropinquavit in vos regnum Dei.* Brevi accedet ad vos Meſſias olim PP. noſtris promiſſus, & nobis a Deo datus. „ In quamcum„ que autem civitatem intraveritis, & non „ ſuſceperint vos, exeuntes in plateas ejus, „ dicite: Etiam pulverem qui adhæſit nobis, „ a pedibus noſtris, de civitate veſtra, ex„ tergimus ſive excutimus in vos, *ut ſit con„ tra vos in teſtimonium in die judicii.* Ta„ men hoc ſcitote, quia appropinquavit re„ gnum Dei. " Vobis tamen ſignificamus adveniſſe tempus Meſſiæ: nec per nos ſtetiſſe quin in illum crederetis, & credendo ad regnum Dei perveniretis. *Dico vobis, quia Sodomis in die illa* judicii noviſſimi *remiſſius erit quam iſti civitati.* Civitas hæc graviores pœnas dabit quam Sodoma. Confer cum *Matt.* 10.

13. 14. 15. „ Væ tibi Corozaim, væ tibi „ Bethſaida; quia ſi in Tyro & Sidone factæ „ fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis, " ſi apud Tyrios & Sidonios facta fuiſſent miracula", quæ apud vos edita ſunt a me, diſcipuliſque meis, *olim in cilicio & cinere* ſedentes pœniterent: *Verumtamen Tyro & Sidoni remiſſius erit in judicio quam vobis.* Acerbiora quam illos vos manent ſupplicia, utpote magis obduratos & magis ingratos bonitati & gratiæ Dei. *Et tu, Capharnaum, uſque ad cœlum exaltata*, tua magnitudine, pulchritudine, divitiis tam elata, tam celebris, *uſque ad infernum demergeris*, everteris

ris ob incredulitatem tuam, civeſque tui demergentur in infernum. Nec mirum eſſe debet ſi urbes incredulæ tam graves ob ſpretum & repudiatum Evang., cujus Prædicatores inſtituo, daturæ ſint pœnas: *Qui* enim *vos audit*, o dilecti diſcipuli, *me audit*; & *qui vos ſpernit, me ſpernit: qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me*. Confer cum *Matt.* 11.

17. 18. 19. 20. „ Reverſi ſunt autem 72. „ *diſcipuli ad Jeſum* cum gaudio, dicentes: „ Domine, etiam dæmonia ſubjiciuntur no„ bis in nomine tuo: " cum illis auctoritate tua & invocatione nominis tui jubemus ut ex hominum quos vexant, corporibus egrediantur, protinus parere coguntur. *Et ait illis: Videbam Satanam ſicut fulgur de cœlo cadentem*. Nihil mihi novi aut inexpectati refertis. Intuebar enim Satanæ regnum & imperium in homines mira celeritate everſum iri, & diſſolutis operibus ſuis, falſiſque religionibus quibus illos illigaverat, tam cito caſurum, quam cito e cœlo cecidit ſuperbia ſua. Quod in caſu regni Babylonici adumbratum eſt. „ Quomodo cecidiſti de cœlo Luci„ fer, qui mane oriebaris? corruiſti in ter„ ram qui vulnerabas gentes? Qui dicebas „ in corde tuo: In cœlum conſcendam, ſu„ pra aſtra Dei exaltabo ſolium meum; ſe„ debo in monte teſtamenti, in lateribus „ Aquilonis: aſcendam ſuper altitudinem nu„ bium, ſimilis ero Altiſſimo. Verumtamen „ ad infernum detraheris in profundum la„ ci (*Iſ.* 14. 12. 13. 14. 15.)".

Pergit Chriſtus: „ Ecce dedi vobis poteſta„ tem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpio„ nes, & ſuper omnem virtutem inimici". Serpentum & ſcorpionum nomine dæmoniorum omne genus hic intelligitur, ut Pſ. 91. 13. *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem:* Omnem poteſtatem diaboli, omnem ejus exercitum calcabitis & virtute nominis mei conteretis: *& nihil vobis nocebit*. Promiſſionem probavit eventus. Unde Tertull. (*Scorpiaci c.* 1.): „ Nobis fides præſidium, ſi non & ipſa per„ cutitur diffidentia ſignandi ſtatim & adju„ randi, & urgendi beſtiæ calcem: hoc de„ nique modo etiam Ethnicis ſæpe ſubveni„ mus, donati a Deo ea poteſtate quam Apoſt. „ dedicavit, cum morſum viperæ ſprevit ... „ At tu, fides ſi vigilat, ibidem ſcorpio pro „ ſolea anathema inlidito, & relinquito in „ ſuo ſopore morientem. Verumtamen in „ hoc nolite *præcipue vel nimium* gaudere, „ quia ſpiritus mali vobis ſubjiciuntur: " Quod etſi magnum, non tamen maximum donum eſt, utpote ad aliorum utilitatem, non ad veſtram ſanctificationem vobis conceſſum; nec eos, quibus confertur, Deo gratos, juſtos, SS. & electos efficiens: *Gaudete autem quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis*, in libro vitæ: quod ſperare & confidere poteſtis ex æterno & immutabili Dei miſerentis & eligentis propoſito.

21. 22. *In ipſa hora exultavit* Jeſus *Spir. S.* illum movente & impellente, & *dixit; Confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ*, gratias ago, *quod abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus*, ab hominibus qui prudentes & ſapientes ſunt ſecundum ſuam & aliorum ſæculo ſervientium opinionem; & *revelaſti ea parvulis*, diſcipulis meis, viris ſimplicibus & humilibus. *Etiam, Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te*. Ita certe, hoc laude digniſſimum eſt, ſiquidem ſapientiſſimo conſilio & propoſito voluntatis tuæ id decreviſti, & iſtos præ aliis elegiſti, quibus regni tui myſteria revelares. *Omnia mihi tradita ſunt a Patre meo*. Sermonem ad diſcipulos convertit. Omnem myſteriorum cognitionem, totamque ſcientiæ ſuæ plenitudinem mihi Deus Pater meus communicavit. „ Et nemo ſcit quis ſit filius, niſi Pater: & „ quis ſit Pater, niſi Filius, & cui voluerit „ Filius revelare. " Non hoc humana ratio, aut innata hominibus Dei notio, ſed ſola revelatio, ſola fides docere potuit. *Edocuit Dominus, quoniam Deum ſcire nemo poſſit, niſi Deo docente, hoc eſt, ſine Deo non cognoſci Deum* (*S. Iren. l.* 4. *c.* 4.). Confer cum *Matt.* 11. 15.

23. 24. „ Et converſus ad diſcipulos ſuos, „ dixit: *Beati oculi, qui vident* & credunt, *quæ vos videtis. Dico enim vobis, quod multi Proph. & Reges voluerunt videre quæ vos videtis*, Chriſtum ſcilicet omnium Prophetarum exſpectationem ac deſiderium, & *non viderunt: & audire quæ auditis*: illius nempe coram loquentis doctrinam, & ſermones, & *non audierunt*. Confer cum *Matt.* 13. noſtrumque in Verſ. iſtos lege Comment.

25. 26. 27. 28. *Et ecce quidam Legiſperitus*, quem alium fuiſſe ab eo cujus interrogationem S. Matt. c. 22. 35. commemorat, probabilius S. Auguſtino viſum eſt (*l.* 2. *de conſ. Ev. c.* 73.); *ſurrexit* e ſubſellio forte Synag., in quo honoris cauſa ſedebat, *tentans illum*, experiri volens an aliquid Legi, aut Magiſtrorum interpretationibus contrarium Jeſus reſponderet; & *dicens: Magiſter, quid faciendo vitam æternam poſſidebo?* Quid me facere oportet, ut quam prædicas & promittis, vitam æternam conſequar? *At ille dixit ad eum: In Lege quid ſcriptum eſt? Quomodo legis?* Quodnam primum & maxi-

mum mandatum? Quæ totius legis ſumma? Quomodo legis eo loco qui nunc oculis tuis obverſatur? „ Ille reſpondens dixit: Dili„ ges Dominum Deum tuum ex toto corde „ tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus „ viribus tuis, & ex omni mente tua; & „ proximum tuum ſicut te ipſum. Dixitque „ illi JESUS: Recte reſpondiſti": Verba Legis recte protuliſti: *hoc fac, & vives.* Supereſt ut opere impleas quod legis, & vitam conſequeris æternam.

29. *Ille autem volens juſtificare ſeipſum*, volens oſtendere ſe juſtitiam legis & apprime noſſe, & accurate implere, *dixit ad Jeſum: Et quis eſt meus proximus?* Maximum & primum dilectionis Dei mandatum ſe impleviſſe exiſtimabat ſuperbus Doctor, diligenter obſervando Legis cæremonias, & externa opera, ſecundum interpret. Magiſtrorum. Quia vero (*S. Hier. in c. 20. S. Matth. & Ep.* 27.) dubitari poterat quam late pateret nomen proximi, ea de re Chriſti ſentent. rogat, ut ſi reſponderet Dominus ex recepta Legiſper. opinione, proximum eſſe quemlibet Iſraelitam, non alium, illud quoque præceptum, adeoque totam Legem ſe impleviſſe gloriaretur.

30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. *Suſcipiens autem Jeſus*, loquendi vices, dixit: *Homo quidam* natione Judæus, *deſcendebat ab Jeruſalem in Jericho*, quæ via erat latrociniis infamis, ubi collis *Adomim* dictus a viatorum cruore ibi effuſo; *& incidit in latrones, qui etiam deſpoliaverunt eum, & plagis impoſitis abierunt, ſemivivo relicto*, in ſtatu tam deplorando, ut certiſſime periturus eſſet, ſi nemo ſuccurreret. *Accidit autem ut Sacerdos quidam deſcenderet eadem via, & viſo illo præteriit*, ex adverſo, nullo miſericordiæ ſenſu commotus, *ſimiliter & Levites, cum eſſet ſecus locum*, cum appropinquaſſet ad locum, ubi jacebat infelix ille homo, *& videret eum, pertranſiit*, de ſublevanda ejus miſeria minime curans. *Samaritanus autem quidam, iter faciens, venit ſecus eum*, & ad eum propius acceſſit, *& videns eum*, genere licet ac religione alienus, *miſericordia motus eſt: & appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum & vinum*: Oleo & vino, quæ viatici loco ferebat, in ejus vulnera infuſus, ea ut abſtergeret, ac dolorem interim leniret, faſciis ea conſtrinxit; *& imponens illum in jumentum ſuum, duxit in ſtabulum*, in diverſorium, *curam ejus egit. Et altera die*, ſequenti die abiturus, *protulit 2. denarios, & dedit ſtabulario*, hoſpitii domino, *& ait: Curam illius habe*, donec ſanus fuerit; *& quodcumque ſupererogaveris*, ſive ad alimenta, ſive ad medicamenta, *ego cum rediero, reddam tibi. Quis horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi qui incidit in latrones?* Quis erga illum implevit proximi officium? An Sacerdos; an Levites, qui viſo illo præterierunt; An Samaritanus qui illi ſuccurrit? At ille dixit: *Qui fecit miſericordiam in illum*, nempe Samaritanus. Admirabili prudentia uſus eſt Chriſtus, ut Legiſper. fateri cogeret contra pravam, ſed tamen vulgatam Judæorum opinionem, omnem hominem quamvis religione alienum, eſſe alteri homini proximum, illique omnia dilectionis officia eſſe impendenda ſecundum Legem Dei; nec audiendos qui ſolos Iſraelitas nomine proximi intelligerent. Hic illius ſeu hiſtoriæ ſeu parabolæ finis. *Et ait illi* Jeſus: *Vade, & tu fac ſimiliter.* Agedum, Samaritanum illum imitare, & quod ille præſtitit Judæo, tu Judæus ne dubites præſtare etiam extraneo; immo ſi res ita ferat, etiam Samaritano. Id niſi præſtiteris, te proximum diligere, & Legem implere ne exiſtimes. Probatio enim dilectionis, exhibitio eſt operis.

38. 39. 40. 41. 42. *Factum eſt autem, dum irent* Jeſus & diſcipuli ejus Hieroſolymam; *& ipſe intravit in quoddam caſtellum*, ſeu oppidulum, Bethaniam ſcilicet: *& mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum ſuam* (*Jo.* 11. 21.). Chriſtum excepiſſe Martha dicitur, quamvis Lazarus & Maria ſimul in eadem domo cum illa habitarent, ſive quod illa major natu eſſet, ſive quod rei familiaris procuratione & adminiſtratione quaſi materfamilias haberetur. *Et huic erat ſoror nomine Maria, quæ etiam ſedens ſecus pedes Domini*, more diſcipulorum, quiete, diligenter, aſſidue, *audiebat verbum illius*, huic uni rei incumbens. *Martha autem ſatagebat circa frequens miniſterium*, ſollicita in variis miniſteriis, rerumque Chriſto & diſcipulis ejus excipiendis, & reficiendis neceſſariarum præparatione. *Quæ ſtetit & ait*, quæ coram Domino ſe ſiſtens, ait: „ Domi„ ne, non eſt tibi curæ quod ſoror mea re„ liquit me ſolam miniſtrare? Dic ergo illi „ ut me adjuvet, *ut mecum partem laboris „ ſubeat*." *Et reſpondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, ſollicita es, & turbaris erga plurima*, variis curis diſtraheris, & huc illuc inquieta diſcurſas: *porro unum eſt neceſſarium*. Una tamen res eſt ad ſalutem neceſſaria, cui omnia hominum ſtudia, curæ omnes incumbere & intendere debent. *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*. Maria meliorem ac præſtantiorem functionem elegit, ſtudium ſcilicet audien-

diendi doctrinam salutis, & res divinas contemplandi, quæ futuræ beatitudinis prægustatio est, in altera vita perficienda, non auferenda.

SENSUS MORALIS.

1. „ Post hæc autem designavit Dominus „ & alios 72. & misit illos binos „ ante faciem suam, &c. " Mystica est illa discipulorum combinatio. *Quod binos mittit, sacramentum est charitatis* (ait S. Aug. *l.* 2. *q. Ev. c.* 14.) sunt enim duo charitatis præcepta, dilectio Dei & proximi; nec minus quam inter duos exerceri charitas potest. Regnum itaque quod in mundo instituere venit Dominus, totum in charitate fundatum esse ostendit, cum binos & binos ante faciem suam discipulos mittit,

3. 4. „ Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos „ inter lupos. Nolite portare sacculum, ne„ que peram, neque calceamenta, & nemi„ nem per viam salutaveritis. " Absque missione & vocatione divina, nullus sperandus est Evangelicæ Prædicat., Ecclesiasticique ministerii fructus. Orandus igitur Dominus est, precibus, gemitibus, jejuniis exorandus, ut dignos, quos solus ipse facit, ministros & operarios in messem suam mittat; agnos in medium luporum, ut lupos ipsos ab innata feritate convertant patientia, mansuetudine, caritate, bonorum operum exemplo, non minus quam verbi ministerio. In una autem Dei providentia, qui se ministris Evang. sui regnum Dei pure ac fideliter prædicantibus & quærentibus, subventurum promisit, non in mediis humanis, non in prudentiæ humanæ politicis artibus confidere debent Evangelici Operarii & Missionarii. Hanc enim formam in Apost. ac 72. discipulis Christus illis tradidit, *Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, & neminem per viam salutaveritis*. Tanta Prædicatori debet in Deo esse fiducia (*Ven. Beda.*), ut præsentis vitæ sumptus quamvis non provideat, tamen sibi hos non deesse certissime sciat: ne dum mens ejus occupatur ad temporalia, minus aliis provideat æterna ... Qui prædicationis officium suscipit, dignum non est ut onus sæcularium negotiorum portet, ne dum ejus collum deprimit, ad prædicanda cœlestia non assurgat.

10. 11. „ In quamcumque autem civitatem „ intraveritis, & non susceperint vos, exeun„ tes in plateas ejus, dicite: Etiam pulve„ rem qui adhæsit nobis de civitate vestra, „ extergimus in vos, " &c. Væ illis qui doctrinam salutis, qui cœlestia documenta, qui Evangel. Veritatem non amant, non audiunt, non recipiunt. Auferetur ab illis verbum Dei, auferetur ab illis Sacerdos & Proph., prædicator & Pastor illis deerunt in tempore necessitatis & angustiæ. Eo major hæc pœna, quo minus peccatores solis rebus sensibilibus deditos movet ac terret. Timeamus ne veritates Evangel. quæ nobis ut media salutis æternæ prædicantur, in testimonium contra nos convertantur coram Deo propter duritiam nostram & cor impœnitens. Caveamus ne Christi & Prædicatorum ejus, Pastorumque nostrorum vocem audientes, obduremus corda nostra. Ob contemptum, repudiatum, neglectum verbum veritatis, gravius damnabuntur ac punientur Christiani quam Judæi, immo quam Sodomitæ: non enim in Angelos dumtaxat irruunt ut isti, non in Christum passibilem adhuc & mortalem sæviunt ut illi, sed C. J. jam gloriosum, immortalem, ad dexteram Patris sedentem oppugnant, Spir. ejus S. resistunt, Sanguinem ejus conculcant, mysteria ejus irrita ducunt, præcepta illius violare non metuunt. „ Dico „ vobis, quia Sodomis in die illa remissius „ erit quam illi civitati .... Tyro & Sidoni „ remissius erit in judicio quam vobis. " Si Gentibus infidelibus tantæ gratiæ factæ essent, quantæ vobis collatæ sunt, in cilicio & cinere pœnitentiam forte egissent. Cur illis factæ non sint, vobis autem collatæ? „ O altitudo divitiarum sapientiæ & scien„ tiæ Dei! Quam incomprehensibilia sunt ju„ dicia ejus, & investigabiles viæ ejus (*Rom.* „ 11.) "! Impœnitentiam tamen vestram eo gravius puniendam scitote, quo majores gratiæ fuerunt, quibus fideliter respondere noluistis. Et quo magis vos extuleritis per superbiam, & ambitionem, eo profundius vos in infernum demergendos ne dubitetis. Major elatio graviori casui, præcipitio ac ruinæ obnoxia est. Cui multum datum est, multum quæretur ab eo. Potentes potenter tormenta patientur. „ Et tu Capharnaum usque „ ad cœlum exaltata, usque ad infernum „ demergeris. " Quam grave sit autem eorum peccatum, qui non obediunt Evang., qui veritati contradicunt, qui Prædicat. Evangelicos & Pastores animarum suarum in Christi nomine ipsos docentes, pro eo legatione fungentes, ejus auctoritate ipsos regentes non audiunt, sed spernunt, ex eo compertum est, quod in Christum ipsum hæc injuria, contemptusque redundet. Eadem enim increata æternaque Veritas in Patre est per essentiam, in Filio per generationem æternam, eadem in Christo incarnata, eadem Apost. per Spir. S. inspirata & tradita, ea-

dem ad Epiſc. Apoſtol. ſucceſſores per traditionem Apoſtol. continua ſucceſſione derivata . „ Qui vos audit, me audit : & qui vos „ ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſper„ nit, ſpernit eum qui miſit me. “

17. 18. „ Reverſi ſunt autem 72. cum gau„ dio , dicentes : Domine , etiam dæmonia „ ſubjiciuntur nobis in nomine tuo . Et ait „ illis: Videbam ſatanam ſicut fulgur caden„ tem de cœlo “. Cavendum ne de bonis Dei ſuperbiamus (*S. Aug. l.* 10. *de Civ. Dei c.* 1.), ne nobis ipſis propter hæc dona placeamus, ne ab aliis propterea magnifieri & laudari gaudeamus. Superbia enim & vana in ſeipſis complacentia Angelos de cœlo dejecit. Sua, inquam, poteſtate delectati, velut bonum ſuum ſibi ipſi eſſent, a ſuperiore communi omnium beatifico bono ad propria defluxerunt ; & habentes elationis faſtum pro excelſiſſima æternitate, vanitatis aſtutiam pro certiſſima veritate, ſtudia partium pro individua charitate, ſuperbi, fallaces, invidi effecti ſunt . „ Videbam ſatanam ſicut fulgur „ cadentem de cœlo . *Timeant homines ſu„ perbi, ſiquidem* Deus Angelis peccantibus „ non pepercit, ſed rudentibus inferni detra„ ctos in tartarum tradidit cruciandos (2. *Petri* 2. 4.).

20. „ Verumtamen in hoc nolite gaudere „ quia ſpiritus vobis ſubjiciuntur : gaudete „ autem quod nomina veſtra ſcripta ſunt in „ cœlis “ . De ſola Dei in nos miſericordia gaudendum, non de donis quæ bonis & malis communia eſſe poſſunt. Quid enim prodeſſet nobis poteſtas expellendi dæmones in Chriſti nomine ex aliorum corporibus, ſi animis noſtris per pravas cupiditates & vitia dominentur? Vidit Dominus (*S. Aug. in Pſ.* 130.) quod diſcipulos ſuos tentaret ſuperbia ex potentia miraculorum , & ille qui Medicus venerat ſanare tumores noſtros, & ferre infirmitates noſtras, continuo ait: „ No„ lite in hoc gaudere , quia dæmonia vobis „ ſubjecta ſunt: ſed gaudete quia nomina ve„ ſtra ſcripta ſunt in cœlo “. Non omnes Chriſtiani boni dæmones ejiciunt; omnium tamen nomina ſcripta ſunt in cœlo; non ſecundum prædeſtinationem æternam, ſed ſecundum præſentem juſtitiam, & piam Chriſtianæ ſpei fiduciam. Non eos voluit gaudere ex eo quod proprium habebant, ſed ex eo quod cum ceteris ſalutem tenebant. Inde voluit gaudere Apoſt. unde gaudes & tu . . . Nullus fidelis habet ſpem; ſi nomen ejus non eſt ſcriptum in cœlo. Omnium fidelium qui eligunt Chriſtum , qui ambulant viam ejus humiliter, quam ipſe docuit humilis, nomina ſcripta ſunt in cœlo. Cujusvis contemptibilis in Eccl. qui credit in Chriſtum, & diligit Chriſtum, & amat pacem Chriſti, nomen ſcriptum eſt in cœlo; cujuslibet quem contemnis. Et quid ſimile ipſi & Apoſtolis, qui tanta miracula fecerunt? Et tamen Apoſt. reprimuntur ex eo quod de bono proprio gaudebant, & jubentur gaudere unde gaudet & ille contemptibilis. Non in nobis ergo, ſed in Domino gaudeamus, non de magnitudine donorum, ex quibus rationes reddendæ creſcunt; ſed de Dei erga nos charitate, noſtraque in ipſum mutua dilectione; de qua licet præſumere non debeamus, pie tamen confidere poſſumus, ſi non reprehendit nos cor noſtrum, ſi mandata Dei cuſtodimus, ſi Chriſti veſtigia ſequimur, ſi terrena bona, mundique gloriam bonis æternis & Dei gloriæ poſtponimus. „ Domine non eſt exaltatum „ cor meum, neque elati ſunt oculi mei ; „ neque ambulavi in magnis, neque in mi„ rabilibus ſuper me; ſi non humiliter ſen„ tiebam , ſed exaltavi animam meam “. (*Pſ.* 130.) Humiliare ſe debet anima ne Deo diſpliceat, & meditari quod dictum a Sapiente eſt Spir. S. inſpirante : (*Eccl.* 3. 20.) „ Quanto magnus es humilia te in omni„ bus, & coram Deo invenies gratiam “. Hoc ſacrificio Deus colendus. *Humilitas cordis ſacrificium eſt*. (*S. Aug.*) Quamdiu hic vivimus, perfecti eſſe non poſſumus, ſed ad perfectionem tendere continuo debemus per viam humilitatis, quæ SS. hic militantium perfectio eſt. *Ipſa eſt perfectio noſtra humilitas*.

21. „ In ipſa hora exultavit Spir. S. & di„ xit: Confiteor tibi Pater, Domine cœli & „ terræ, quia abſcondiſti hæc a ſapientibus „ & prudentibus, & revelaſti ea parvulis: „ etiam Pater, quoniam ſic placuit ante te “: Adoranda Dei erga electos ejus conſilia, propter quos omnia Incarnati Filii ſui myſteria ab æterno decrevit, in tempore implevit. Hos elegit ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ, in laudem gloriæ gratiæ ſuæ, ut eſſent ſancti & immaculati in conſpectu ejus; ut eſſent hæredes regni; elegit immeritos & creavit in C. J. in operibus bonis, quæ præparavit ut in illis ambularent: non elegit intuitu meritorum, quia ejus gratia eſt omne meritum; & dum merita coronat, ſua dona coronat in nobis. Nulla eſt præelectionis eorum ratio, niſi beneplacitum æterni Patris: *Etiam Pater, quoniam ſic placuit ante te*. His ita revelantur ſalutis noſtræ myſteria, ut ea cognitio in iis inanis & infructuoſa non ſit, ſed bonorum operum fructus pariat, & ſalutem operetur. Plurima ſciunt prudentes & ſapientes ſæculi, ſpeculativam forte myſteriorum Relig. noſtræ cognitionem excel-

cellenter habent, de Deo, rebuſque divinis præclare differunt; ſed ſcientiam SS., ſcientiam ſalutis non habent, quia nec Dei magnitudinem, nec rerum terrenarum vanitatem, nec hominis vilitatem, indignitatem, nihilum; nec bonitatem & amorem infinitum Chriſti in homines, quo tanta pro eorum ſalute & geſſit, & docuit, & pertulit; nec horrendam peccati deformitatem ſatis norunt. Sapientes ſunt in oculis ſuis, ſed revera cæci; acuti ad vana, hebetes ad æterna; oculos habent, quibus non vident; aures quibus non audiunt ſalutis myſteria, æternæ vitæ verba, Auctorem & conſummat. fidei, Mediatorem & viam ſalutis, victimam reconciliat. noſtræ, principium omnis gratiæ, omniſque boni quod cogitamus, loquimur, & operamur, Jeſum, in quo benedixit nos Pater omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus. Hæc ſolis humilibus revelantur. „ Ab „ ſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus, „ & revelaſti ea parvulis. *Hinc ſcite S. Aug.* „ (*Ep.* 118. *al.* 56.) *ait*: Via ad capeſſendam & obtinendam veritatem prima humilitas, ſecunda humilitas, tertia humilitas. Non quo alia non ſint præcepta: ſed „ niſi humilitas omnia quæcumque bona facientes & præceſſerit, & comitetur, & „ conſecuta fuerit, & propoſita quam intueamur, & appoſita cui adhæreamus, & „ impoſita quæ reprimamur, jam nobis de „ aliquo facto gaudentibus totum extorquet „ de manu ſuperbia “.

26. „ In Lege quid ſcriptum eſt? Quomodo legis? Lex Dei, Evang. vitæ noſtræ regula eſt, a Spir. S. dictata; hanc legere, hanc diſcere, hanc meditari, ſecundum hanc vivere debemus, non ſecundum opiniones hominum, vel ſecundum mores ſæculi. Viam aliam quærere, errare eſt. Secundum Dei legem judicabimur in noviſſimo die. Tunc a nobis quæret juſtus Judex. *In Lege quid ſcriptum eſt?* Quid in Evang. legiſti? Cur præcepta mea non impleviſti adeo facilia, adeo ſalutaria; quorum obſervatoribus præmium æternæ beatæque vitæ promiſſum eſt? *Sermo quem locutus ſum, ille judicabit eum in noviſſimo die.* (*Jo.* 12. 48.)

27. „ Diliges Dominum Deum tuum ex „ toto corde tuo, &c. & proximum tuum „ ſicut te ipſum “. Hæc Chriſtianæ ſumma Relig. Deo tamquam ultimo fini prædominante amore conjungi, ſubdi ac ſervire, eumque ſupremo honore colere, quod non fit niſi amando. „ Hoc *enim* colitur quod di„ ligitur: unde quia Deus rebus omnibus „ major aut melior invenitur, plus omnibus diligendus eſt ut colatur “. (*S. Aug. in Pſ.* 77.) Ex toto corde diligendus Deus zelotes, quem minus amat, qui cum ipſo aliquid amat, quod propter illum non amat. Non autem ſegnis & iners eſſe poteſt amor Dei. Amor operatur magna, ſi eſt; ſi autem non operatur, amor non eſt. *Dilectio vacare non poteſt.* Quid enim de quoquam homine etiam male operatur, niſi amor? *Da mihi vacantem amorem, & nihil operantem.* (*Idem Præf. in Pſ.* 31.) Flagitia, homicidia, facinora, luxurias omnes, nonne amor operatur? „ Purga ergo amorem tuum; a„ quam fluentem in cloacam converte ad hor„ tum. Quales impetus habebas ad mundum, „ tales habeas ad Artificem mundi “. Non vobis dicitur, Nihil ametis, abſit. Pigri, mortui, deteſtandi mihi eritis, ſi nihil ametis. Amate, ſed quid ametis videte. Amor Dei, amor proximi charitas dicitur. Amor mundi, amor hujus ſæculi cupiditas dicitur. Cupiditas refrænetur, charitas excitur.

„ Diliges Dominum Deum tuum ex corde „ tuo “. Ne mundum ametis, ut eum qui fecit mundum libere ametis. „ Obligata enim „ anima amore terreno, quaſi viſcum habet „ in pennis, volare non poteſt. Mundata vero ab affectibus ſordidiſſimis ſæculi, tam„ quam extenſis pennis, & duabus alis reſo„ lutis ab omni impedimento, id eſt, duobus „ præceptis dilectionis Dei & proximi vo„ lat. Quo niſi ad Deum aſcendens volando, „ quia aſcendit amando? Quod antequam „ poſſit gemit in terra, ſi jam ineſt ei vo„ landi deſiderium, *& dicit*: Quis dabit mi„ hi pennas ſicut columbæ, & volabo, & „ requieſcam “? (*S. Aug. Præf. in Pſ.* 121.) Quo autem volabit? De mediis ſcandalis, ubi gemebat etiam ille cujus hæc vox eſt, a commixtione malorum hominum, a paleis quibus grana commixta ſunt, volare vult, ubi non patiatur conjunctionem & ſocietatem iniqui alicujus: ſed vivat in ſancta ſocietate Angelorum, civium in æterna Jeruſalem.

„ Et proximum tuum ſicut te ipſum “. Qui ſancte & ſpiritaliter diligit proximum, (*S. Aug. apud Ven. Bedam in c.* 13. *Ep. ad Rom.*) aut eum amat quia juſtus eſt, aut ut juſtus fiat. Sic enim & ſeipſum amare debet, aut quia juſtus eſt, aut juſtus ut ſit. Sic diligit proximum tamquam ſeipſum ſine ullo periculo: Qui enim aliter ſe diligit, injuſte ſe diligit, quoniam ad hoc ſe diligit ut ſit injuſtus, ad hoc ergo ut ſit malus, ac per hoc jam non ſe diligit: *Qui* enim *diligit iniquitatem, odit animam ſuam.* Nemo autem proximos diligere poteſt, aut quia juſti ſint, aut ut juſti ſint, niſi Deum etiam diligat tamquam omnis juſtitiæ fontem. Nam quemad-

modum

modum nemo alterum diligere poteſt, aut quia Muſicus eſt, aut ut Muſicus ſit, niſi Muſicam præcipue diligat: ita impoſſibile eſt ut proximus ametur, vel quia juſtus eſt, vel ut ſit juſtus, niſi æterna juſtitia, quæ Deus eſt, præcipue diligatur.

„ Diliges Dominum Deum tuum “, &c. Quæ diſputationes, (*S. Aug. Ep.* 137. *al.* 3. *c.* 5.) quæ litteræ quorumlibet Philoſophor. quæ leges quarumlibet civitatum, duobus his præceptis ſunt ullo modo comparandæ? Hic Phyſica, quoniam omnes omnium naturarum cauſæ in Deo Creatore ſunt. Hic Ethica, quoniam vita bona & honeſta non aliunde formatur, quam cum ea quæ diligenda ſunt, quemadmodum diligenda ſunt, diliguntur, hoc eſt Deus & proximus. Hic Logica, quoniam veritas, lumenque animæ rationalis nonniſi Deus eſt. Hic etiam laudabilis Reipubl. ſalus: neque enim conditur & cuſtoditur optime civitas, niſi fundamento & vinculo fidei, firmæque concordiæ, cum bonum commune diligitur, quod ſummum ac veriſſimum Deus eſt, atque in illo invicem ſinceriſſime ſe diligunt homines, cum propter illum ſed diligunt, cui, quo animo diligant, occultare non poſſunt.

28. „ Dixitque illi: Recte reſpondiſti: hoc „ fac, & vives “. Fac, Domine, ut faciam, ſine quo nihil facere poſſum. Præbe vires efficaciſſimas infirmæ & languenti voluntati. „ Da mihi te, Deus meus, redde te mihi, „ te enim amo, & ſi parum eſt, amem vali„ dius. Non poſſum metiri quantum deſit mi „ hi amoris ad id quod ſat eſt, ut currat vi„ ta mea in amplexus tuos, nec avertatur „ donec abſcondatur in abſcondito vultus tui. „ Hoc ſolum ſcio, quia male mihi eſt præ„ ter te, non ſolum extra me, ſed & in me „ ipſo, & omnis copia quæ Deus meus non „ eſt, egeſtas eſt “. (*S. Aug. l.* 13. *Confeſ. c.* 8.) Fac ut vivam immortaliter diligendo te, & proximum propter te, qui mortuus ſum diligendo mundum, meque ipſum amando pluſquam te. Nam *Qui non diligit, manet in morte*.

29. „ Ille autem volens juſtificare ſeipſum, „ dixit ad Jeſum: Et quis eſt meus proxi„ mus “? Quam late pateret nomen proximi, non erat Vet. Teſt. tradere. „ Inchoa„ tio ergo quædam facta eſt ſub pædagogo, „ ut Magiſtro perfectio ſervaretur: cum ta„ men idem Deus & pædagogum parvulis „ dederit, Legem illam ſcilicet per famu„ lum ſuum: & Magiſtrum grandioribus, id „ eſt, Evang. per Unicum ſuum “. (*S. Aug. l. de Diver. Q.* 83. *Q.* 53.)

40. „ Suſcipiens autem Jeſus dixit: Homo „ quidam deſcendebat ab Jeruſalem in Jeri„ cho, & incidit in latrones, *&c.* “ *Homo quidam* intelligitur Adam, *Origen. Hom.* 34. *in Luc. S. Aug. l.* 2. *Q. Ev. Q.* 19. *& ſerm.* 171. *al.* 37. *de Verb. Dom. c.* 2. 3.) & totum in eo gens humanum. *Jeruſalem*, civitas pacis illa cœleſtis, a cujus beatitudine lapſus eſt. *Jericho*, mortalitatem noſtram. *Latrones*, diabolum & angelos ejus deſignant, qui hominem ſpoliaverunt immortalitate: *& plagis impoſitis*, peccata ſuadendo, reliquerunt *ſemivivum*: quia ex parte qua poteſt intelligere & cognoſcere Deum vivus eſt homo; ex parte qua peccatis contabeſcit & premitur, mortuus eſt, & ideo ſemivivus dicitur. *Sacerdos* autem & *Levita*, qui viſo eo præterierunt, Sacerdotium & miniſterium vet. Teſt. ſignificant, quæ non poterant prodeſſe ad ſalutem. *Samaritanus* Cuſtos interpretatur, & ideo ipſe Dominus ſignificatur hoc nomine. Alligatio vulnerum, eſt cohibitio peccatorum. *Oleum*, conſolatio ſpei bonæ, propter indulgentiam datam ad reconciliationem pacis. *Vinum*, exhortatio ad operandum ferventiſſimo ſpiritu. *Jumentum* ejus eſt caro, in qua ad nos venire dignatus eſt. Imponi jumento, eſt in ipſam Incarnat. Chriſti credere. *Stabulum* eſt Eccl. ubi reficiuntur viatores de peregrinatione redeuntes in æternam patriam. *Altera dies* eſt poſt Reſurrect. Domini. *Duo denarii*, ſunt (*S. Ambr. l.* 7. *in Luc. n.* 73. *& ſeq.*) vel 2. præcepta charitatis, quam per Spir. S. acceperunt Apoſt. ad evangelizandum ceteris; vel 2. Teſt. quæ imaginem in ſe habent æterni Regis expreſſam, quorum pretio vulnera noſtra curantur. Redempti enim ſumus pretioſo ſanguine, ut ultimæ mortis ulcera vitaremus. Hos ergo 2. denarios accipit *ſtabularius*, Apoſt. Paſtor, ut curam habeat hominis vulnerati. Huic Chriſtus mercedem promittit ſe redditurum, cum revertetur, in die ſcilicet Judicii. Ergo quoniam nemo magis proximus quam qui vulnera noſtra curavit, diligamus eum quaſi dominum, diligamus eum quaſi proximum; nihil enim tam proximum quam caput membris. Diligamus etiam eum qui imitator eſt Chriſti: diligamus eum qui inopiæ alterius corporis unitate compatitur. „ Non enim „ cognatio facit proximum, ſed miſericor„ dia; quia miſericordia ſecundum naturam. „ Nihil enim tam ſecundum naturam, quam „ ſanare conſortem naturæ “.

36. 37. „ Quis horum 3. videtur tibi pro„ ximus fuiſſe illi qui incidit in latrones? „ At ille dixit: Qui fecit miſericordiam in„ illum. Et ait illi Jeſus: Vade, & tu fac „ ſimiliter “. Ut videlicet (*S. Aug. l.* 1. *de*

de Doctr. Chriſt. c. 30.) eum eſſe proximum intelligamus, cui vel exhibendum eſt officium miſericordiæ, ſi indiget; vel exhibendum eſſet, ſi indigeret. Ex quo eſt jam conſequens, ut etiam *ille* a quo nobis hoc viciſſim exhibendum eſt, proximus ſit noſter. Proximi enim nomen ad aliquid eſt, nec quiſquam eſſe proximus niſi proximo poteſt. Nullum autem exceptum eſſe, cui miſericordiæ denegetur officium, quis non videat? Quando uſque ad inimicos etiam porrectum eſt eodem Domino dicente, *Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos.*

41. 42. 43. „ Martha, Martha, ſollicita es, „ & turbaris erga plurima. Porro unum eſt „ neceſſarium, Maria optimam partem ele„ git, quæ non auferetur ab ea “. Repetitio nominis, (*S. Aug. in ſer.* 102. *al.* 26. *de Verb. Dom.*) indicium eſt dilectionis, aut forte movendæ intentionis, ut audiret attentius, bis vocata eſt; Martha, Martha, audi. Sollicita es, & turbaris erga plurima. Porro unum eſt neceſſarium, unum illud ſupernum, unum ubi Pater & Filius, & Spir. S. ſunt unum. Ad hoc unum non nos perducit, niſi multi habeamus cor unum. Bona ſunt myſteria circa pauperes, & maxime circa SS. ſervitia debita, obſequia religioſa. Redduntur enim, non dantur, dicente Apoſt. (1. *Cor.* 9. 21.) „ Si nos vobis ſpiritalia ſeminavimus, „ magnum eſt ſi carnalia veſtra metamus “? Bona ſunt, exhortamur ad hæc: melius eſt tamen quod elegit Maria. Illud enim habet ex neceſſitate occupationem: iſtud ex charitate ſuavitatem. Vult homo occurrere quando miniſtrat; & aliquando non poteſt: quæritur quod deeſt, paratur quod adeſt, diſtenditur animus. Nam ſi Martha ad illa ſufficeret, adjutorium Sororis non poſceret. Multa ſunt, diverſa ſunt, quia carnalia ſunt, quia temporalia ſunt: etſi bona ſunt, tranſitoria ſunt. Marthæ autem quid ait Dominus? *Maria meliorem partem elegit.* Non tu malam, ſed illa meliorem. Audi unde meliorem: *Quæ non auferetur ab ea.* A TE *auferetur aliquando onus neceſſitatis*; *æterna eſt dulcedo veritatis.* Non auferetur ab ea quod elegit. „ Non aufertur, ſed tamen au„ getur. In hac autem vita augetur, in alia „ vita perficietur, numquam auferetur “. Ceterum tu Martha, in bono miniſterio benedicta, pro iſto labore tuo mercedem quæris, quietem. Modo occupata es circa multum miniſterium, paſcere vis mortalia corpora, licet SS.: Numquid cum veneris ad illam patriam, invenies peregrinum, quem ſuſcipias hoſpitio? Invenies eſurientem, cui panem frangas? Sitientem, cui potum porrigas? Ægrum quem viſites? Litigantem quem concordes? Mortuum quem ſepelias? Omnia iſta ibi non erunt: ſed quid ibi erit? Quod Maria elegit: ibi paſcemur, non paſcemus.

Hoc ibi erit plenum atque perfectum, quod hic elegit Maria: de illa menſa opulenta, de Verbo Domini micas colligebat. Nam vultis noſſe quid ibi erit? Dominus ipſe dicit de ſervis ſuis: (*Luc.* 12. 34.) „ Amen dico vo„ bis, quia faciet eos recumbere, & tranſi„ bit, & miniſtrabit illis “. Recumbere quid eſt, niſi vacare? Recumbere quid eſt, niſi requieſcere? Quid eſt, *Tranſibit, & miniſtrabit illis*? Prius tranſit, & ſic miniſtrat. Sed ubi? In illo convivio ſuperno de quo dicit: (*Matt.* 8. 11.) „ Amen dico vobis, mul„ ti ab Oriente & Occidente venient, & re„ cumbent cum Abraham & Iſaac & Jacob „ in regno cœlorum. Ibi Dominus paſcit, ſed „ prius hinc tranſit “ . . . Venit Dominus, fecit divina, paſſus eſt humana. Numquid adhuc conſpuitur? Numquid adhuc flagellatur? Numquid adhuc ſpinis coronatur? Numquid adhuc crucifigitur? Numquid adhuc lancea vulneratur? Tranſivit. Unde Evang. ait: (*Jo.* 13. 1.) „ Cum veniſſet hora ut Jeſus tranſi„ ret de hoc mundo ad Patrem “: Ille tranſivit ut paſcat; nos ſequamur, ut paſcamur.

„ Maria optimam partem elegit, quæ non „ auferetur ab ea “. Intenta erat Martha quomodo paſceret Dominum; intenta Maria quomodo paſceretur a Domino. A Martha convivium Domino parabatur; in cujus convivio Maria jam epulabatur. „ In principio „ erat Verbum, & Verbum erat apud Deum: „ & Deus erat Verbum “: (*Jo.* 1. 1.) Ecce (*S. Aug. ſer.* 104. *al.* 27. *de Verb. Dom.*) quod Maria audiebat. *Et Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis*: Ecce cui Martha miniſtrabat. Ergo *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Hoc enim elegit, quod ſemper manebit. Circa unum ſe voluit occupari. Jam tenebat. *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt.* (*Pſ.* 72. 28.) Sedebat ad pedes Capitis noſtri. „ Quanto humilius ſedebat, tanto amplius „ capiebat. Confluit enim aqua ad humilita„ tem convallis: denatat de tumoribus col„ lis “. Non ergo Dominus opus reprehendit, ſed munus diſtinxit. *Sollicita es, & turbaris erga plurima*: *Porro unum eſt neceſſarium.* Jam hoc ſibi Maria elegit. *Tranſit labor multitudinis, & remanet charitas unitatis.* Ergo quod elegit, non auferetur ab ea. A te autem, quod elegiſti, auferetur; ſed bono tuo, ut quod melius eſt detur. Auferetur a te labor, ut requies detur. Tu navigas, illa in portu eſt.

„ Mar-

„ Martha, Martha, ſollicita es, & turba-
„ ris erga plurima . . . Maria optimam par-
„ tem elegit “. In his 2. mulieribus, (*S. Aug. ibid.*) quæ ambæ fuerunt Domino gratæ, ambæ amabiles, ambæ diſcipulæ, duæ vitæ figuratæ ſunt, præſens & futura, laborioſa & quieta, ærumnoſa & beata, temporalis & æterna. In Martha erat imago præſentium, in Maria futurorum. Quod agebat Martha, hoc ſumus: quod agebat Maria, hoc ſperamus. Hoc agamus bene, ut illud habeamus plene.

„ Maria optimam partem elegit, quæ non
„ auferetur ab ea “. Studeamus igitur (*S. Ambr. l. 7. in Luc. n.* 85.) & nos habere, quod nemo nobis poſſit auferre, non ut perfunctoria; ſed ut diligens audientia & religioſa mentis intentio verbo Dei deferatur, ſolent enim etiam ipſius ſemina verbi cœleſtis auferri, ſi ſecus viam ſint ſeminata. Agat te ſicut Mariam deſiderium ſapientiæ; hoc enim majus, hoc perfectius opus.

„ Unum eſt neceſſarium. Maria optimam
„ partem elegit, quæ non auferetur ab ea.
„ *OTIUM* ſanctum quærit charitas veritatis:
„ negotium juſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis. Quam ſarcinam ſi nullus imponit, per-
„ cipiendæ atque intuendæ vacandum eſt ve-
„ ritati: ſi autem imponitur, ſuſcipienda eſt
„ propter charitatis neceſſitatem: ſed nec ſic
„ omni modo veritatis delectatio deſerenda
„ eſt, ne ſubtrahatur illa ſuavitas, & op-
„ primat iſta neceſſitas “. (*S. Aug. l.* 19. *de Civ. Dei c.* 19.)

„ Unum eſt neceſſarium “. Varias inter vitæ hujus occupationes & curas quibus turbatur, inter negotia quibus detinetur, de uno illo neceſſario, quod eſt æterna ſalus, frequentius cogiter Chriſtianus homo. Laboret ut Martha, ſed propter Chriſtum; omnia ſui ſtatus officia religioſe impleat; omnia opera ſua pia intentione & charitate ferventi ſanctificet, Chriſto ſerviendo, & ad Dei gloriam totam actionum ſuarum & officiorum ſeriem referendo: Chriſtum ſuſcipiat, eique neceſſaria miniſtret in pauperibus. *Quod* enim (inquit) *uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Verum cor identidem ſurſum erigat ad Deum. Curet, quantum poteſt, ut a ſæcularibus curis, ſollicitudinibus, & turbulentis negotiis expeditus & liber, colligat ſe intra ſe, ad cor redeat; de Deo cogitet, Deo vacet, Deum adoret. *Vacate, & videte quoniam ego ſum Deus.* Hoc unum, & maxime neceſſarium negotium. Non ſollicitudo temporalium, non varietas negotiorum, non multiplicitas curarum ſæcularium nobis dominetur, non cor noſtrum ita impleat, ita occupet ac diſtrahat, ut ab æternorum bonorum cogitatione & deſiderio nos avertat. Provideamus Dominum in conſpectu noſtro ſemper, gemamus & ſuſpiremus ad cœleſtem patriam, ubi unum negotium noſtrum erit Deum videre, amare, & laudare in æternum.

CAPUT XI.

Senſus Litteralis.

1. *ET factum eſt, cum eſſet in quodam loco orans, ut ceſſavit, dixit unus ex diſcipulis ejus ad eum*: Accidit aliquando, ut cum oraret Jeſus in quodam loco, poſtquam orandi finem fecit, unus ex diſcipulis ejus, illius exemplo ad orandum impulſus, diceret ei, ſuo & condiſcipulorum nomine: *Domine, doce nos orare, ſicut docuit & Jo. diſcipulos tuos.* Doce nos optimum orandi modum, ſolemnem aliquam orandi formulam nobis præſcribe, quemadmodum Jo. diſcipulis ſuis præſcripſit.

2. 3. 4. *Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater, ſanctificetur nomen tuum.* Agnoſcatur, prædicetur ac laudetur ab omnibus hominibus, ſicut ab Angelis laudatur, nominis tui ſanctitas. *Adveniat regnum tuum*; regnum gratiæ, & gloriæ, quo in electorum tuorum corpore Chriſto Capiti adunato, tibique plane ſubjecto, æternum regnabis. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* Panem neceſſitatis noſtræ da nobis in ſingulos dies. *Et dimitte nobis peccata noſtra.* Ne punias peccata noſtra, ſed ea nobis miſericorditer parce, culpam dele, pœnam condona; *ſiquidem & ipſi dimittimus omni debenti nobis.* Nam & nos, ex tuo præcepto, injurias nobis illatas condonamus, ſpe veniæ ſub hac conditione per Filium tuum nobis promiſſæ. *Peccatum* notione Linguæ Syræ, qua loquebatur Chriſtus, peculiari, *debitum*, & peccatores dicuntur *debitores*, ut eruditi Interpr. ante nos obſervarunt. *Et ne nos inducas in tentationem.* Ne nos vinci permittas a tentatione, aut tentari ſupra quam poſſimus, ſed a periculis tentationum nos eripe, & da vires, gratiæ tuæ auxilium potentiſſimum efficaciſſimum & maxime neceſſarium tribue, ut tentationi reſiſtere, & inſidias ſatanæ vincere poſſimus. Confer cum *Matth.* 6. ubi eadem orationis formula plenius habetur, duabuſque petitionibus auctior, quæ tamen in aliis continentur, ut S. Aug. (*Enchir. c.* 115. & 116.) obſervat. „ Apud
„ Evang. Matth. (*inquit*) 7. petitiones con-
„ tinere Dominica videtur Oratio, quarum
„ 3. æterna poſcuntur, reliquis 4. tempora-
„ lia,

„ lia, quæ tamen propter æterna conſequen-
„ da ſunt neceſſaria. Nam quod dicimus:
„ *Sanctificetur nomen tuum, Adveniat Re-*
„ *gnum tuum, Fiat voluntas tua ſicut in cœ-*
„ *lo & in terra* (quod non abſurde quidam
„ intellexerunt in ſpiritu & corpore) omni-
„ no ſine fine retinenda ſunt; & hic inchoa-
„ ta quantumcumque proficimus, augentur in
„ nobis; perfecta vero, quod in alia vita ſpe-
„ randum eſt, ſemper poſſidebuntur". *Quod*
vero dicimus, Panem noſtrum quotidianum
da nobis hodie. Et dimitte nobis debita no-
ſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus no-
ſtris. Et ne nos inducas in tentationem, ſed
libera nos a malo, " Quis non videat ad præ-
„ ſentis vitæ indigentiam pertinere? In illa
„ itaque vita futura, ubi nos ſemper ſpera-
„ mus futuros, & nominis Dei ſanctificatio,
„ & regnum ejus, & voluntas ejus in noſtro
„ ſpiritu & corpore perfecte atque immor-
„ taliter permanebunt. Panis vero quotidia-
„ nus ideo dictus eſt, quia hic eſt neceſſarius,
„ quantus animæ carnique tribuendus eſt;
„ ſive ſpiritaliter, ſive carnaliter, ſive utro-
„ que intelligatur modo. Hic eſt etiam quam
„ poſcimus remiſſio, ubi eſt commiſſio pecca-
„ torum; hic tentationes quæ nos ad pec-
„ candum vel alliciunt vel impellunt; hic
„ denique malum unde cupimus liberari: il-
„ lic autem nihil iſtorum eſt. Evangel. vero
„ Luc. in Orat. Dom. petitiones non 7., ſed
„ 5. complexus eſt: nec ab iſto utique diſcre-
„ pavit, ſed quomodo iſtæ 7. ſint intelligen-
„ dæ, ipſa ſua brevitate commonuit. No-
„ men quippe Dei ſanctificatur in ſpiritu,
„ Dei autem regnum in carnis reſurrectione
„ venturum eſt. Oſtendens ergo Luc. 3. peti-
„ tionem duarum ſuperiorum eſſe quodammodo
„ repetitionem, magis eam prætermittendo fa-
„ cit intelligi. Deinde 3. alias adjungit, de
„ pane quotidiano, de remiſſione peccatorum,
„ de tentatione vitanda. At vero quod ille
„ in ultimo poſuit: *Sed libera nos a malo*;
„ iſte non poſuit, ut intelligeremus ad illud
„ ſuperius quod de tentatione dictum eſt,
„ pertinere. Ideo quippe ait; *Sed libera*;
„ non ait: Et libera, tamquam unam peti-
„ tionem eſſe demonſtrans. (Noli hoc, ſed
„ hoc) ut ſciat unuſquiſque in eo ſe liberari
„ a malo, quod non infertur in tentatio-
„ nem". *Quæ igitur in Græco S. Luc. Text.*
hic ſupplentur Petitiones duæ, ex S. Matth.
additæ ſunt & intruſæ.

Hunc Evang. noſtri locum Tertull. (*l* 4.
c. 27.) urget contra Marcion., ut alium Deum
a Creatore non orari ex Chriſti inſtituto de-
monſtret. „ Sed quia, *inquit*, & Jo. novum
„ aliquem orationis ordinem induxerat, ideo
„ hoc & a Chriſto poſtulandum diſcipulus e-
„ jus non immerito præſumpſerat, ut & illi
„ de proprio Magiſtri ſui inſtituto, non a-
„ lium, ſed aliter Deum orarent. Proinde
„ nec Chriſtus ante orationis notitiam diſci-
„ pulo contuliſſet, quam Dei ipſius. Ita &
„ ipſe in eum docuit orationem, quem diſci-
„ pulus uſque adhuc noverat. Denique ſen-
„ ſus orationis quem Deum ſapiant recogno-
„ ſce. Cui dicam, Pater? Ei qui me omnino
„ non fecit? A quo originem non traho? An
„ ei qui me faciendo & inſtruendo genera-
„ vit? A quo Spir. S. poſtulem? A quo nec
„ mundialis ſpiritus præſtatur? An a quo
„ fiunt etiam Angeli ſpiritus? Cujus & in
„ primordio Spir. ſuper aquas ferebatur. E-
„ jus regnum optabo venire, quem numquam
„ regem gloriæ audivi? An in cujus manu
„ etiam corda ſunt regum? Quis dabit mihi
„ panem quotidianum; qui nec milium mihi
„ condit, an qui etiam de cœlo panem An-
„ gelorum quotidianum populo ſuo præſtitit?
„ Quis mihi delicta dimittet? Qui ea non ju-
„ dicando non retinet? An qui ſi non dimiſe-
„ rit, retinebit ut judicet? Quis non ſinet
„ nos deduci in tentationem? Quem poterit
„ tentator non timere, an qui a primordio
„ tentatorem Angelum prædamnavit? Hoc
„ ordine qui alii Deo ſupplicat, & non Crea-
„ tori, non orat illum, ſed infamat".

5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. *Et ait illis*:
Quis veſtrum habebit amicum, & ibit ad
illum media nocte, & dicet illi: Amice,
commoda mihi 3. *panes*? Exemplo familiari
& ſenſibili, ab eo quod cuique accidere po-
teſt petito, diſcipulos ad orandum humiliter,
ferventer & perſeveranter, Chriſtus excitat.
Si quis veſtrum haberet amicum, & illum a-
diret intempeſta nocte, hora nequaquam op-
portuna, & diceret illi: Amice, da mihi mu-
tuo 3. panes: *Quoniam amicus meus venit*
de via ad me, imbre aut nocte impulſus in
domum meam divertit eumque excipere de-
beo, & reficere defeſſum ac eſurientem; &
non habeo quod ponam ante illum, nec eme-
re ſera nocte licet. *Et ille de intus reſpon-*
dens, de interiore conclavi, ſeu cubiculo,
dicat: *Noli mihi moleſtus eſſe, jam oſtium*
clauſum eſt, quod aperire non poſſum ſine in-
commodo, forte nec ſine periculo: *nam pue-*
ri mei, filii mei, *mecum ſunt in cubili* &
quieſcunt: *non poſſum ſumere, & dare tibi*
panes. *Et ſi ille perſeveraverit pulſans*; *dico*
vobis, etſi non dabit illi ſurgens, etſi non ſur-
geret ad dandum illi, *eo quod amicus ejus*
ſit: *propter improbitatem tamen ejus ſurget*,
propter aſſiduam & importunam ejus poſtula-
tionem, & *dabit illi quoquot habet neceſſa-*

rios.

rios. *Et ego dico vobis*: *Petite* a Deo, *& dabitur vobis*: *quærite*, *& invenietis*: *pulſate*, *& aperietur vobis*. Inſtate orationi, & in ea perſeverate, & vos impetraturos confidite quod oratis. *Si* enim importunus flagitator tantum obtinet ab homine amico, quid non a Deo Patre optimo ſupplex illi aſſiduus precator obtinebit? „ Omnis enim qui pe„ tit, accipit: & qui quærit, invenit, & „ pulſanti aperietur. Quis autem ex vobis „ patrem petat panem, numquid lapidem da„ bit illi *loco panis*? Aut piſcem, *aut ſi pi„ ſcem petierit*, numquid pro piſce ſerpen„ tem dabit illi? Aut ſi petierit ovum, num„ quid porriget illi ſcorpionem? " Piſcem cum ſerpente, ovum cum ſcorpione confert, propter ſimilitudinem. Nam ut de anguilla taceam, quæ eſt angui ſimillima, omnis piſcis repit in aquis, ut ita loquar, quomodo ſerpens in terra. Et ſcorpionis corpus eſt ovo ſimile, maxime ſi ſit album, quale habet ſcorpionum prima ſpecies apud Nicandr., Ælian., Avicenn., & alios. Nec mole ab ovo ſcorpiones plurimum diſtant in Judæa, ut probat Bochart. (*Hieroz. l. 4. c. 29. p. 641.*). *Si ergo vos, cum ſitis mali, noſtis bona data*, res bonas, *dare filiis veſtris, quanto magis Pater veſter de cœlo*, Pater veſter cœleſtis *dabit Spir. bonum petentibus ſe*? Dona Spir. S., ad quæ impetranda præcipue directa eſt dominica oratio. Confer cum *Matth. 7. 8. & ſeq.*

14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. *Et erat* JESUS *ejiciens dæmonium*, *& illud erat mutum*, hominem mutum fecerat. *Et cum ejeciſſet dæmonium, locutus eſt mutus*, *& admiratæ ſunt turbæ*. *Quidam autem ex eis dixerunt*: *In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia*. Non ejicit dæmonia niſi auxilio Beelzebub illorum Principis. *Et alii tentantes ſignum de cœlo quærebant ab eo*, ut exploratum haberent eum Dei virtute, non ope Satanæ dæmones ejicere. *Ipſe autem* JESUS *ut vidit cogitationes eorum*, quod divinitatis ejus argumentum erat, *dixit eis*: *Omne regnum in ſe ipſum diviſum*, adverſus ſe ipſum diviſum *deſolabitur*, deſtruetur: *& domus ſupra domum cadet*, & omnis domus adverſus ſe diviſa, ſeu diſſidens, corruet. *Si autem & Satanas in ſe ipſum diviſus eſt, quomodo ſtabit regnum ejus*? Nonne diſcordia inteſtina dilabetur? *Quia dicitis in Beelzebub me ejicere dæmonia*. Videte ergo quam abſurdum ſit quod dicitis me auxilio Beelzebub ejicere dæmonia, quaſi ipſe adverſus ſe ipſum pugnet. *Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii veſtri*, qui Exorciſtas agunt, *in quo ejiciunt*? An ope Beelzebub? Id certe non putatis. *Ideo ipſi judices veſtri erunt*, voſque blaſphemiæ convincent, qui divina opera Principi dæmoniorum tribuere non veremini. *Porro ſi in digito Dei ejicio dæmonia, profecto pervenit in vos regnum Dei*. Si divina potentia (*Joſeph. l. 8. Antiq. c. 1.*), ſi Spir. Dei ejicio dæmonia, certiſſimum argumentum eſt Meſſiæ tempus adveniſſe, illumque jam apud vos agere, qui diaboli opera deſtructurus & regnum everſurus eſt. Sicut enim digitus Dei in Moyſe operans mirabilia, magnalia, terribilia, ſignum erat proximæ liberationis Populi Iſrael ex Ægypto (*Exod. 18. 19.*): ita nunc digitus Dei per me dæmones ejiciens, aliaque edens miracula, ſignum eſt liberationis humani generis a diaboli peccatique ſervitute. Confer cum *Matth. 12. 24. & ſeq.* & *Marci 3. 22. & ſeq.*

21. 22. 23. *Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum*, palatium ſuum, domum ſuam, *in pace ſunt omnia quæ poſſidet* omnia bona ejus in tuto ſunt, his tranquille fruitur. *Si autem fortior eo ſuperveniens vicerit eum, univerſa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & ſpolia ejus*, id eſt, ſupellectilem omnem, *diſtribuet*. Fortiorem ſe dæmone ſignificat Chriſtus, & in mundum ſe veniſſe ut vires ejus frangat & imperium evertat, utque expoliet principatus & poteſtates, palam triumphans illos in ſemetipſo. *Qui non eſt mecum, contra me eſt*: *& qui non colligit mecum, diſpergit*. Confer cum *Matth. 12.*

24. 25. 26. *Cum immundus ſpiritus exierit de homine, ambulans per loca inaquoſa*, arida, inculta, deſerta, *quærens requiem*, quærens locum ubi habitet & quieſcat, *& non inveniens*, quia unica ejus quies eſt hominibus nocere, & eos evertere, *dicit revertar in domum meam unde exivi* invitus & coactus. *Et cum venerit, invenit eam ſcopis mundatam, & ornatam*, præparatam ad eum excipiendum. *Tunc vadit, & aſſumit ſecum alios ſpiritus ſe nequiores*, dæmones innumeros ſe nocentiores; *& ingreſſi habitant ibi*, in domo ſcilicet ſive homine a quo fuerant expulſi: *& fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus*. Poſtremus hominis illius ſtatus pejor eſt priore.

27. 28. *Factum eſt autem cum hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi*: *Beatus venter qui te portavit, & felicia ubera quæ ſuxiſti*. O beatam, quæ te peperit, lactavitque Matrem! *At ille dixit*: *Quinimo, beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud*. Ex hoc loc. contr. Marcionem probat Tertull. (*l. 4. c. 26.*) Chriſtum vere natum ex muliere, vere matrem habuiſſe. *Rurſus proinde felicitatem ab utero &*

ro & uberibus matri suæ transtulit in discipulos ; a qua non transtulisset , si eam non haberet .

29. 30. 31. 32. *Turbis autem concurrentibus , cœpit dicere : Generatio hæc , generatio nequam est .* Pharisæi isti & Scribæ , homines perversi : signum quærit novum de cœlo , & *signum non dabitur ei , nisi signum Jonæ Proph. Nam sicut fuit Jonas signum* sive ostentum *Ninivitis* , quo agnoverunt Deum ad Ninivem subvertendam , extremasque pœnas illis inferendas paratum esse , nisi pœnitentiam agerent ; *ita erit & Filius hominis generationi isti* : Sic ego signum ero genti huic peccatrici . *Regina Austri surget in judicio cum viris* , (3. *Reg.* 10. 1. 2. *Paralip.* 9. 2.) seu adversus viros *generationis hujus* , & *condemnabit illos* , *quia venit a finibus terræ audire Sapientiam Salom. & ecce plusquam Salomon hic* , ego scilicet qui vos alloquor . *Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione hac* , & *condemnabunt illam* , *quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ* (*Jonæ* 3. 5.) , & *ecce plusquam Jonas hic* . Confer cum *Matth.* 12. & nostros in hunc locum lege Comment.

33. 34. 35. 36. *Nemo lucernam accendit* , & *in abscondito ponit* , *neque sub modio* ; *sed supra candelabrum* , *ut qui ingrediuntur lumen videant* . Quamobrem etsi non plerique sapientia mea , prædicatione , miraculis moveantur , neque convertantur , sapientiam tamen meam , & doctrinam salutis abscondere non debeo , nec a prædicatione regni Dei cessare . *Lucerna corporis tui* , *est oculus tuus* . Omnium affectionum operumque tuorum quasi lucerna est oculus mentis tuæ . *Si oculus tuus fuerit simplex* , purus , nullis pravis affectibus excæcatus , *totum corpus tuum lucidum erit* : omnia opera tua lucida erunt & recta : *si autem nequam fuerit* oculus mentis tuæ , *etiam corpus tuum tenebrosum erit* : omnia opera , quibus velut membris constat vita tua , tenebrosa erunt , veræ sapientiæ luce destituta . *Vide ergo ne lumen quod in te est* , *tenebræ sint* , ne mens tua , judiciumque obtenebretur illicitarum cupiditatum nubilo , quibus fiet ut de rebus divinis , de rebus ad salutem animæ tuæ pertinentibus non recte judices , quia prout unusquisque affectus est , sic judicat . *Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit* , *non habens aliquam partem tenebrarum* , *erit lucidum totum* , & *sicut lucerna fulgoris illuminabit te* . Si ergo affectiones tuæ omnes , omniaque opera , illustrentur , regantur , imperentur ab oculo sive corde simplici , puro , ac recto , quod nulla ex parte obnubilent tenebræ cupiditatum carnis , totum quod in te est interius exteriusque lucidum erit ; omnes tuæ facultates , actiones omnes lucidæ & rectæ erunt ; totus viæ tuæ tenor lucidus erit , sicut corpus quod lucernæ fulgore illustratur . Confer cum *Matth.* 5. 15. & 6. 22.

37. 38. 39. 40. *Et cum loqueretur* , *rogavit illum quidam Pharisæus ut prandere t apud se* : & ingressus in domum invitantis , *recubuit* . *Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere* , sive cogitare , *quare non baptizatus esset ante prandium* ? Cur manus more Judaico non abluisset , totas mersando , vel aqua perfundendo cum brachii parte cubito tenus ? *Et ait Dominus ad illum* : *Nunc vos* , *Pharisæi* , *quod deforis est calicis & catini mundatis* : cum exterioribus ablutionibus adeo scrupulosa religione seu potius superstitione studetis , similes estis illi qui exteriorem calicis aut catini superficiem mundaret , & sordes ex interiori abstergere non curaret : corpus diligenter abluitis , animum purgare negligitis : *Quod autem intus est vestrum* , *plenum est rapina & iniquitate* . *Stulti* , *nonne qui fecit quod deforis est* , *etiam id quod deintus est fecit* ? Nonne Deus qui condidit corpus , creavit & animum ? Ac proinde animi cura non minor gerenda est quam corporis , immo major , utpote nobilioris , & Deum propius attingentis .

41. *Verumtamen quod superest* , *date eleemosynam* : *& ecce omnia munda sunt vobis* . Verumtamen ex iis quæ habetis , pro modo facultatum vestrarum , date eleemosynam , & sordes omnes ab animis vestris abstergentur , purgatisque & sanctificatis animis , nihil vobis erit immundum .

42. 43. 44. *Sed væ vobis Pharisæis* , *quia decimatis mentham* , & *rutham* , & *omne olus* , qui decimas persolvitis , & persolvendas esse docetis ex herbis nullius pretii , ut mentha , rutha , & omni olerum genere , quorum decimatio Lege Domini præscripta non est : & *præteritis judicium* , & *charitatem Dei* : & prætermittitis æquitatis naturalis officia , & Dei mandata , imprimisque præcepta charitatis , in quibus summa divinæ Legis est . (*Maimon. Tr. de Decim. c.* 2.) *Hæc autem oportuit facere* , quæ Lege Dei præscripta sunt , & *illa non omittere* , nimirum spontaneas oblationes decimarum , quas in moribus habetis . *Væ vobis Pharisæis* , *quia diligitis* , & ambitiose affectatis *primas cathedras in Synagogis* , & *salutationes in foro* : publice salutari amatis , honoris & reverentiæ causa . *Væ vobis* , *quia estis ut monumenta quæ non apparent* , & *homines ambulantes supra nesciunt* . Similes estis sepulchris , nullo signo distinctis , super quibus homines

mines incaute ambulantes legalem contrahunt immunditiam: animum vitiis ſcatentem & fœtidum habetis, quamvis ſpeciem pietatis hominum oculis exhibeatis, hypocritæ.

45. *Reſpondens autem quidam ex Legiſper. ait illi: Magiſter, hæc dicens etiam contumeliam nobis facis.* Decretis obſervantiis fœderati erant Phariſæi & Legiſperiti. Phariſæi Legiſper. decreta & traditiones accuratiſſime obſervabant: Legiſper. Phariſæorum ſanctimoniam magnis laudibus efferebant. Hinc quod illis injurioſum videbatur, illi quoque ſibi contumelioſum cenſebant; maxime cum plerique Legiſper. Phariſæi eſſent.

46. *At ille*, JESUS *ait. Et vobis Legiſper. væ, quia oneratis homines oneribus, quæ portare non poſſunt*, ſtatutorum veſtrorum graviſſimis oneribus opprimitis homines: *& ipſi uno digito veſtro non tangitis ſarcinas*: & ne digitum quidem admovere velletis ad ſublevandos homines ſub earum ſarcinarum pondere.

47. 48. 49. 50. 51. *Væ vobis qui ædificatis monumenta Prophetar. PP. autem veſtri occiderunt illos. Profecto teſtificamini* operibus veſtris *quod conſentitis operibus patrum veſtrorum*, & eorum facinora reipſa approbatis: *Quoniam ipſi quidem eos occiderunt: vos autem ædificatis eorum ſepulchra*, ſpecie quidem pietatis, animo tamen non abſimili, & in ſanctorum perſecutionem ac cædem æque propenſo. Proph. magno ſcilicet, quem Moyſes apud vos ſurrecturum prædixit, Prophetar. illuminatori & fini, mihi, qui vobis loquor, inſidias ſtruitis, & mortem inferre meditamini. *Propterea & Sapientia Dei dixit*, id eſt, ego qui ſum Sapient. Patris, dico: *Mittam ad illos Proph. & Apoſt. & ex illis occident, & perſequentur: ut inquiratur ſanguis omnium Prophetar. qui effuſus eſt a conſtitutione mundi, a generatione iſta*: ut a gente iſta pœnæ repetantur ob effuſionem ſanguinis omnium Prophetar. ab orbe condito; *a ſanguine Zach. qui periit inter Altare & Ædem*; inter altare holocauſtorum ſitum in medio atrii Sacerdotum, & inter ipſam ædem ſacram Templi, illud ſcilicet ædificium quod Sanct. & Sancta SS. complectitur. *Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione.* Profecto gens iſta pœnas dabit ob ſanguinem Juſtorum ab ea effuſum. Confer cum *Matth.* 23.

52. *Væ vobis Legiſper. quia tuliſtis clavem ſcientiæ: ipſi non introiſtis, & eos qui introibant, prohibuiſtis.* Subſtuliſtis, & vobis arrogaſtis clavem ſcientiæ, poteſtatem interpretandi Legem & Proph. cujus in poſſeſſionem mitti clave data cum pugillaribus, ſolemnis mos eſt: *ipſis non introiſtis* in Prophetiar. ſenſum, non illum attigiſtis, cæcitate veſtra præditi; non intellexiſtis, quod ex Prophet. oraculis perſpicuum eſt, Meſſiæ tempus adveniſſe, meque Chriſtum eſſe a Deo promiſſum: & eos qui ad introeundum, id eſt ad credendum in me parati videbantur, prohibuiſtis, avocantes eos a ſermonibus meis audiendis, e quibus me verum Meſſiam intelligere potuiſſent. Confer cum *Matth.* 23.

53. 54. *Cum autem hæc ad illos diceret, cœperunt Phariſæi & Legiſper. graviter inſiſtere*, illum multis quæſtionibus captioſe propoſitis urgere, *& os ejus opprimere de multis*, & inſtare ut ad multa reſponderet, *inſidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore ejus, ut accuſarent eum.* Reſponſa ejus inſidioſe aucupabantur, ſi quid forte ex ore ejus elicerent, quod in malam partem verti poſſet, & argui vel accuſari quaſi contrarium Dei honori, Legi, Seniorum ſcitis, vel Cæſ. juribus.

SENSUS MORALIS.

1. „ DIxit unus ex diſcipulis ejus ad eum: „ Domine, doce nos orare “. Docuerat & Joa. diſcipulos ſuos adorare, ſed omnia Joa. Chriſto præſtruebantur, donec ipſo aucto, ſicut idem Joa. prænunciabat illum augeri oportere, ſe vero diminui, totum præminiſtri opus cum ipſo ſpiritu tranſiret ad Dominum. Ideo nec exſtat in quæ verba Joa. docuerit adorare, quod terrena cœleſtibus ceſſerint. „ Deus ſolus docere po„ tuit, ut ſe vellet orari. Ab ipſo igitur „ ordinata religio orationis, & de Spir. „ ipſius jam tunc cum ex ore divino ferre„ tur, animata, ſuo privilegio aſcendit in „ cœlum, commendans Patri quæ Filius do„ cuit “. (*Tertull. l. de Orat.*)

2. „ Cum oratis, dicite: Pater, Sanctifi„ cetur nomen tuum, Adveniat regnum „ tuum &c. “ Hæc oratio quantum ſubſtringitur verbis, tantum diffunditur ſenſibus. Neque enim propria tantum orationis officia complexa eſt, venerationem Dei, aut hominis petitionem, ſed omnem pene ſermonem Domini, omnem commemorationem diſciplinæ, ut revera in oratione *Breviarium totius Evang.* comprehendatur .... „ Compendiis „ paucorum verborum quot attinguntur edi„ cta Prophetar. Evang. Apoſt. ſermones Do„ mini, parabolæ, exempla, præcepta? Quot „ ſimul expunguntur officia? Dei honor in „ Patre, fidei teſtimonium in nomine, obla„ tio obſequii in voluntate, commemoratio „ ſpei in regno, petitio vitæ in pane, exo„ molo-

„ molo-

„ mologeſis debitorum in deprecatione, ſol„ licitudo tentationum in poſtulatione tute„ læ “ . (*Tertull. ibid.*)

„ Pater, ſanctificetur nomen tuum.“ Ordo petitionum ordinem indicat deſideriorum; ordo vero deſideriorum, ordinem charitatis, qua Deus colitur. Non timore ſervili, ſed filiali dilectione Deus colendus, adorandusque in ſpiritu & veritate. Propter ſeipſum expetendus, quærendus ac diligendus eſt. Illo uno fruendum, id eſt, amore illi inhærendum propter ſeipſum. Primum ergo cordis noſtri deſiderium debet eſſe Dei gloria, ſanctificatio Nominis ejus & regnum gratiæ ejus. *Sanctificetur nomen tuum.* Deſiderium alterum ferri debet in adventum regni Dei per gloriam ejus, quæ perfectio erit divinæ adoptionis, plenitudo cognitionis Dei & C. J. conſummatio charitatis, electorum omnium ceu membrorum unio ſempiterna Chriſto capiti, Sabbatiſmus æternus populi Dei. *Adveniat regnum tuum.* Tertium deſiderium eſt ſanctificationis noſtræ, & quotidiani gratiæ ejus adjutorii ad illam maxime neceſſarii. Panis noſter quotidianus, Dei gratia eſt; patrimonium, gloria . . . Illa neceſſaria eſt ne deficiamus in via : illam petere in oratione debemus, donec ad patriam pervenerimus, in qua pane cœleſti ipſo Deo ſatiabimur. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* Quartum deſiderium eſt remiſſionis peccatorum noſtrorum per miſeriordiam Dei. Viatori quippe non ſolum neceſſarius eſt cibus quo ſuſtentetur, ſed & impedimenta removeri oportet, quibus ejus iter prohiberi vel retardari poteſt, ſolvenda debita, finiendæ lites, conciliandi inimici. Quæ omnia tibi facilia ſunt, Chriſtiane, ſi charitatem habeas per Spir. S. in corde diffuſam. Si vero non habes, hanc a Deo poſtula, qui recte petentibus dare paratus eſt. *Et dimitte nobis peccata noſtra, ſiquidem & ipſi dimittimus omni debenti nobis.* Quintum deſiderium eſt perſeverantiæ in amore Dei ſuper omnia. Quid autem eſt petere ne tentationi ſuccumbamus, quam donum perſeverantiæ petere? Peregrinamur in hoc mundo, theſaurum gratiæ portantes in vaſis fictilibus, inter medios hoſtes, a dextris & a ſiniſtris inſidiantes ut pretioſum illum theſaurum nobis eripiant. Sollicite ergo vigilandum & orandum eſt, ne eorum inſidiis capiamur; ne inſultibus ſuccumbamus. *Et ne nos inducas in tentationem.* Hæc primaria & fundamentalia Chriſtiani hominis deſideria, cetera accidentia ſunt. „ Præmiſſa „ legitima & ordinaria oratione, quaſi fun„ damento, accidentium eius eſt deſiderio„ rum, jus eſt ſuperſtruendi extrinſecus pe„ titiones “ . (*Tertull. l. 4. de Orat.*)

5. 8. „ Et ait ad illos : Quis veſtrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi, Amice, commoda mihi „ tres panes ? . . . Et ſi ille perſeveraverit „ pulſans, dico vobis, etſi non dabit illi ſurgens eo quod amicus ejus ſit, propter improbitatem tamen ejus ſurget, & dabit illi quotquot habet neceſſarios. Et ego dico vobis; Petite, & dabitur vobis; quærite & invenietis: pulſate & aperietur vobis “ . Quis nobis magis amicus Deo, qui nobis Filium ſuum unigenitum dedit? Quis magis amicus Chriſto, qui pro nobis Corpus ſuum tradidit? Patet ſemper janua miſericordiæ ejus. Nullum intempeſtivum tempus (*S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 87.*) eſt ipſum adeundi & orandi. Paratus eſt, non ad commodandum tantum, ſed ad donandum, non tres panes materiales, ſed ſeipſum panem vitæ æternæ. Nullum intempeſtivum tempus eſt accedendi cum fiducia ad thronum gratiæ ejus. Ab hoc media nocte David panes petiit, & accepit: petiit quando dicebat: (*Pſ. 118. 62.*) *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi*; ideo meruit hos panes quos apposuit nobis edendos. Petiit, cum dicit, *Lavabo per ſingulas noctes lectum meum*; neque enim timuit ne excitaret dormientem, quem ſcit ſemper vigilantem. *Iſ. c. 7.*) Nuſquam illi moleſti ſumus orando, numquam importuni: immo optat maxime ut orantes ab illo cœleſtia dona petamus, donec obtinuerimus; placet ut perſeverantia noſtra in oratione vim illi inferamus. *Hæc vis Deo grata eſt.* Sine intermiſſione igitur oremus; in oratione perſeveremus. („ *Tertull. l. de* „ *Orat.*) Dominus noſter J. C. inter nos petitor, cum Patre dator, non utique nos „ tantum hortaretur ut peteremus niſi dare vellet. Erubeſcat humana pigritia: Plus „ vult ille dare, quam nos accipere : plus „ vult ille miſereri, quam nos a miſeria liberari . . . Pulſa, dare vult. Et quod dare vult, differt, ut amplius deſideres dilatum, ne vileſcat cito datum. Cum autem perveneris ad tres panes, hoc eſt, ad „ cibum & intelligentiam Trinitatis, habes „ & unde vivas, & unde paſcas . . . Cibus „ & Panis æternus, & Pater, & Filius, & „ Spir. S. Diſce & doce; vive & paſce. „ Deus qui tibi dat, nihil melius quam ſe „ tibi dat. Avare, quid aliud quærebas? „ Aut ſi aliud petas, quid tibi ſufficit, cui „ Deus non ſufficit “ ? (*S. Aug. ſer. 105. al. 29. de Verb. Dom.*)

Amice, commoda mihi tres panes. Amicum cum uxore & mancipio adveniſſe cogita,

gita, ut ſuum cuique panem apponere velit amicus. „ Ego quidem amicum venientem „ ad me non alium intelligo quam me ipſum. „ Nemo quippe charior mihi, nemo germa„ nior eſt. Ad me ergo de via venit ami„ cus, cum tranſitoria deſerens, ad cor re„ deo. Deinde tunc vere ſibi quiſque amicus „ eſt, cum de via redit, quoniam qui diligit „ iniquitatem, odit animam ſuam. A die ita„ que converſionis meæ de via venit mihi „ amicus. Venit de regione longinqua, ubi „ paſcere porcos, & ipſorum ſiliquas inſatia„ biliter eſurire ſolebat. Venit fame labo„ rans; ego mendicus, & in domo mea non „ eſt panis. Feſtina, inquit, diſcurre, ſuſci„ ta amicum tuum illum magnum, quo ma„ jorem dilectionem nemo habet, ſed neque „ ſubſtantiam ampliorem. Quære, pete, pul„ ſa; quia omnis qui petit accipit, & qui „ quærit invenit, & pulſanti aperietur. Cla„ ma & dic: *Amice, commoda mihi tres* „ *panes*. Qui ſunt iſti panes? Panis *verita„ tis*, Panis *charitatis*, Panis *fortitudinis*. „ His tribus egere me fateor, veniente ad „ me amico de via, cum uxore & mancipio. „ Deficit quippe ratio mea præ ignorantia „ veritatis, languet voluntas præ inedia affe„ ctionis, infirmatur caro præ inopia forti„ tudinis. Nam & ratio minus intelligit quæ „ agenda ſunt; & voluntas minus diligit in„ tellecta; & ad hæc etiam corpus quod cor„ rumpitur, aggravat animam, ut non quæ„ cumque volumus, hæc faciamus. *Aruit* „ *cor meum*, etiam & corpus meum, *quia* „ *oblitus ſum comedere panem meum*. Ne„ que enim paterer hunc defectum, ſi jugi„ ter exercitata eſſet ratio in inquiſitione „ veritatis, voluntas in deſiderio charitatis, „ caro in operatione virtutis. Commoda er„ go mihi, amice, Deus meus, Salvator „ meus, qui mihi inimico tuo amicus fieri di„ gnatus es, *Commoda mihi tres panes*, ut „ intelligam, ut diligam, ut faciam volun„ tatem tuam. *Sic* enim *vivitur*, & *in ta„ libus vita ſpiritus mei*, dicente Scriptura „ (*Pſ.* 29.): *Quoniam vita in voluntate ejus* „ (*S. Aug. ſer.* 105.)".

11. „ Quis autem ex vobis patrem petit „ panem, numquid lapidem dabit illi? Aut „ piſcem numquid pro piſce ſerpentem da„ bit illi? Aut ſi petierit ovum, numquid „ porriget illi ſcorpionem? " Opus eſt ut habeamus charitatem, fidem, ſpem, ut nobis dulce ſit quod a Deo datur. Et hæc ipſa dona Dei ſunt, fides, ſpes, charitas (2. *Cor.* 13. 13.). Nunc manent tria hæc, fides, ſpes, charitas, *major autem horum eſt charitas*. Panis, qui piſce & ovo major eſt, ſymbolum eſt charitatis. Propterea pani lapidem oppoſuit, quia duritia contraria eſt charitati. Hæc autem cordis duritia, non eſt a Deo, ſed ab homi„nis malitia. Piſcis ſymbolum eſt fidei. Ut enim piſcis inter fluctus vivit: ita inter fluctus tempeſtateſque hujus ſæculi vivit pia fides; ſævit mundus & integra eſt. Tantum contrarium fidei ſerpentem antiquum obſerva, de quo ait Apoſt. (2. *Cor.* 11 2. & 3.): „ Timeo autem ne ſicut ſerpens Hevam ſe„ duxit aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus „ veſtri, & excidant a ſimplicitate, quæ eſt „ in Chriſto"; id eſt, quæ eſt in fide Chriſti. *Habitare*, inquit *Epheſ.* 3. 17.), *Chriſtum per fidem in cordibus veſtris*. Diabolus ergo non corrumpat fidem, non devoret piſcem. Pius Pater piſcem petentibus, fidei rogantibus incrementum, ſerpentem non immittet, nec illum nocere ſinet orantibus. Ovum ſymbolum eſt ſpei, de qua ſcribit Apoſt. (*Rom.* 8. 24. & 25.): „ Spe enim ſalvi facti „ ſumus: Spes autem quæ videtur, non eſt „ ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat? „ Si autem quod videmus ſperamus, per pa„ tientiam expectamus ". Quod enim videt quis, quid ſperat? Ovum eſt, pullus nondum eſt. Et teſtudine tectum eſt, non videtur, quia operitur, cum patientia exſpectetur, ferveſcat, ut excludatur & vivat pullus. Intende, extendere in anteriora, obliviſcere præterita. *Quæ enim videntur, temporalia ſunt, quæ autem non videntur, æterna* (2. *Cor.* 4. 13.). Noli retro reſpicere. Ovo tuo ſcorpium time. Vide quia de cauda percutit, quam retro habet. Non ergo ſcorpius perimat ovum tuum, mundus iſte ſpem tuam veneno contrario. Quanta tibi loquitur mundus, quanta poſt dorſum ſtrepit, ut retro reſpicias, id eſt, ut in rebus præſentibus ſpem tuam ponas; & ab eo quod promiſit Chriſtus, ſed nondum dedit, avertas animum tuum, & velis requieſcere in mundo pereunte? Ovum petenti non porriget ſcorpium pius Pater, ſed ipſe retro reſpiciens, te ſcorpioni, id eſt, mundo percutiendum offers.

13. „ Si ergo vos cum ſitis mali, noſtis „ bona data dare filiis veſtris, quanto magis „ Pater veſter de cœlo dabit Spiritum bo„ num petentibus ſe "? Spir. bonus, divini amoris ſpiritus eſt, quem Deus jubet ut ab illo petamus. Solum hoc donum Deo dignum eſt, & illis quibus Filium ſuum dedit. Nihil frequentius, nihil ferventius petere debemus. Sed heu, nihil infrequentius, nihil frigidius petitur. Vota nuncupant Chriſt.: Miſſas celebrari curant, novemdialia precum offerunt, pias

pias peregrinationes ſuſcipiunt ob valetudinem recuperandam, ob evincendam litem, ob temporalium bonorum conſervationem vel adeptionem, ob proſperum negotii cujuſvis exitum: quotuſquiſque eſt qui Spir. bonum a Deo petat?

14. 15. „ Et erat ejiciens dæmonium; & „ illud erat mutum ... Quidam autem ex iis „ dixerunt: In Beelzebub Principe dæmoniorum ejicit dæmonia ". Quorumdam linguam ligat dæmon, illoſque mutos efficit, ut eos ſub imperio ſuo, & miſerabili ſervitute retineat, impediens ſcilicet ne peccata confiteantur Sacerdoti, quod neceſſarium eſt ad excutiendum Satanæ jugum, & ad Dei miſericordiam obtinendam; vel ne confiteantur integre. Ligat autem eorum linguam humani timoris, & pudoris mali vinculis, ut remedium timeant, qui morbum peccati non timent: ut erubeſcant ulcus peccati oſtendere Medico ad curationem, qui non erubeſcunt ante Deum ob ipſius peccati fœditatem. Confeſſionem fugiunt ut publicationem ſui, „ pudoris magis memores quam ſalutis; velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione con „ ſcientiam medentium vitant, & ita cum „ erubeſcentia ſua pereunt (*Tertull. l. de Pœnit.*) ". Ut hujuſmodi muti loquantur, ut peccata ſua integre, ſincere, contrito corde confiteantur, ejiciendus eſt dæmon ex eorum animo, quod ſola gratia Dei per J. C. operari poteſt. Solus Chriſtus in Spir. Dei ejicere poteſt dæmonem ex corde peccatoris, inſpirando illi amorem pœnitentem, auferendo arma in quibus dæmon confidebat, ſcilicet amorem voluptatum, cupiditatem divitiarum, & ſuperbiam vitæ ſeu honorum, & gloriæ ſæcularis deſiderium ac ambitionem. Franguntur vires dæmonis, arma ejus auferuntur, cum vincitur ac deſtruitur cupiditas fortiori robore charitatis.

Aliorum linguam ſolvit dæmon ut malè loquendo regnum ejus firment ac propagent blaſphemiis in Deum, calumniis & detractionibus in Dei ſervos. *Quidam autem ex eis dixerunt: in Beelzebub Principe demoniorum ejicit dæmonia*: Nonne eorum linguam ſolvit, movetque dæmon qui Sacerdotes quoſdam velut Eccl. inimicos infamant, quos in aſſerenda & propugnanda doctrinæ ejus veritate, in ſanctiore morum diſciplina tuenda & firmanda, in ejiciendis errorum & peccati dæmoniis occupatos conſpiciunt ac ſuſpiciunt omnes quibus ſimplex eſt oculus, nullaque invidiæ nebula obtenebratus. Verum qui calumnias hoc modo patiuntur, ſorte ſua ſe felices putent: Deo nihilominus & Eccl. ſervire non deſinant: meminerint ſermonis Domini (*Matth.* 10. 24.): „ Non eſt diſcipulus ſupra Magiſtrum. Si Patrem-familias „ Beelzebub vocaverunt, quanto magis domeſticos ejus "?

22. „ Cum fortis armatus cuſtodit atrium „ ſuum, in pace ſunt omnia quæ poſſidet. „ Si autem fortior eo ſuperveniens vicerit „ eum, univerſa arma ejus auferet, &c. " C. J. forti armato infinite fortior, illum tamen non poteſtate ſola ſed juſtitia debellavit. Homini quaſi jure dominabatur diabolus, qui ſe ejus imperio volens ſubdiderat: unde ut juſte vinceretur, de homine vincendus fuit. Ideo Filius Dei homo factus eſt, ut diabolum debellaret. „ Superbia hoſtis antiqui non „ immerito ſibi in omnes homines jus tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos a mandato Dei ſpontaneos in obſequium ſuæ voluntatis illexerat. Non itaque juſte amitteret originalem deditii generis ſervitutem, niſi de „ eo quem ſubegerat vinceretur ". (*S. Leo ſer. 2. in Nat. Dom.*) Habebat ergo diabolus juſtam quodammodo in homines poteſtatem, non tamen juſtam illos captivos detinendi & excarnificandi voluntatem. Unde non diabolus qui invaſit, non homo qui meruit, ſed juſtus Dominus qui expoſuit. „ Non „ enim a poteſtate, (*S. Bern. Ep.* 190.) ſed „ a voluntate juſtus injuſtuſve quis dicitur. „ Hoc ergo diaboli quoddam in hominem jus, „ etſi non jure acquiſitum, ſed nequiter u„ ſurpatum, juſte tamen permiſſum. Sic ita„ que homo juſte tamen captivus tenebatur, „ ut tamen nec in homine, nec in diabolo „ illa eſſet juſtitia, ſed in Deo. Quamobrem „ incarnatus Dei Filius diabolum non ſola „ potentia, ſed & juſtitia maxime debellavit, hominesque ab ejus tyrannide eripuit. „ Præclare differentem ea de re S. Aug. (*l.* „ 13. *de Trin. c.* 13.) audiamus. Non autem „ diabolus potentia Dei, *inquit*, ſed juſtitia „ ſuperandus fuit. Nam quid Omnipotente potius, aut cujus creaturæ poteſtas poteſtati Creatoris comparari poteſt? „ Sed cum diabolus vitio perverſitatis ſuæ „ factus ſit amator potentiæ, & deſertor „ oppugnatorque juſtitiæ; ſic enim & homines eum tanto magis imitantur, quanto „ magis neglecta vel etiam peroſa juſtitia, „ potentiæ ſtudent, ejuſque vel adeptione „ lætantur, vel inflammantur cupiditate; „ placuit Deo, ut propter eruendum homi„ nem de diaboli poteſtate, non potentia dia„ bolus, ſed juſtitia vinceretur: atque ita & „ homines imitantes Chriſtum, juſtitia quæ„ rerent diabolum vincere, non potentia.

„ Non quod potentia quaſi mali aliquid fu-
„ gienda ſit, ſed ordo ſervandus eſt, quo
„ prior eſt juſtitia. Nam quanta potentia po-
„ teſt eſſe mortalium? Teneant ergo mortales
„ juſtitiam, potentia immortalibus dabitur“.

26. Et fiunt noviſſima hominis illius pejo-
„ ra prioribus“. Dæmon ex hominis ani-
mo expulſus, revertendi voluntatem non de-
ponit. Novit unde cor minus munitum ſit
unde facilius poſſit impugnari: *Januas* ob-
ſervat per quas intret, *cupiditatis*, & *ti-
moris*. (*S. Aug. ſer. 32. al. 20. de Diverſ.*)
Si qui juſtificatus eſt, minus vigilet, de ſua
victoria ſecurus, ſi bonis operibus & aſſidua
ferventique oratione ſuam cum Deo reconci-
liationem non confirmet; ſi velut in propria
juſtitia, & fulgido virtutum ornatu ſibi com-
placeat, ac in ſe, non in Domino glorie-
tur, in talem animam velut *ſcopis mundatam
& ornatam* cum gaudio redit. „ Tunc va-
„ dit & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum
„ nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi. Et
„ fiunt noviſſima hominis illius pejora prio-
„ ribus“. *Si* enim Judæi ex Ægypti ſer-
vitute liberati, & Dei Populus per fœdus
Legis effecti, cui factæ ſunt promiſſiones,
& ex quo Chriſtus ſecundum carnem, in
pejorem longe ſtatum inciderunt, rejecto
Chriſto, mortique tradito; ſine Templo, ſi-
ne ſacrificiis & Sacerdotibus, extorres e pa-
tria, vagi, ſervi, omnibus inviſi: quanto de-
terior ſtatus eſt Chriſtiani, qui a divina ado-
ptione excidit, amiſſa Baptiſmi gratia, Chri-
ſti ſanguine conculcato, Spir. S. rejecto, &
ſpiritu immundo in locum ejus introducto?
„ Irritam quis faciens Legem Moyſis, ſine
„ ulla miſeratione duobus vel tribus teſtibus
„ moritur: quanto magis putatis deteriora
„ mereri ſupplicia, qui Filium Dei concul-
„ caverit, & ſanguinem teſtam. pollutum du-
„ xerit, in quo ſanctificatus eſt, & Spir.
„ gratiæ contumeliam fecerit? . . . Horren-
„ dum eſt incidere in manus Dei viventis“.
(*Heb. 10. 28.*) Frequenti in eadem vel no-
va crimina relapſu fit ut homo ſibi dimiſſus,
ſibique donatus induretur, induratus in fina-
li impœnitentia moriatur. „ Nec ſeipſo (*S.
„ Aug. l. 15. de Civ. Dei c. 2.*) quippe ho-
„ mo divina voluntate contempta niſi perni-
„ cioſe uti poteſt. Se quippe amans, dona-
„ tus eſt ſibi. *Hinc Deus per Proph.* (*Pſ.
„ 32.*) *ait*: Populus meus non audivit vo-
„ cem meam, & Iſrael non intendit mihi.
„ Et dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eo-
„ rum, ibunt in adinventionibus ſuis“.

27. 28. „ Quædam mulier de turba dixit
„ illi: Beatus venter qui te portavit, & u-
„ bera quæ ſuxiſti. At ille dixit: Quinimo
„ beati qui audiunt verbum Dei & cuſtodiunt
„ illud“. Quid aliud his verbis docet nos
Chriſt. niſi carnali cognationi genus noſtrum
ſpiritale præponere: nec inde beatos eſſe ho-
mines, ſi juſtis & ſanctis carnis propinqui-
tate junguntur, ſed ſi eorum doctrinæ ac
moribus obediendo atque imitando cohære-
ſcunt? „ Beatior ergo Maria percipiendo fi-
„ dem Chriſti, quam concipiendo carnem
„ Chriſti“. (*S. Aug. l. de Virgin. c. 3.*)
Denique fratribus ejus, id eſt, ſecundum car-
nem cognatis, qui non in eum crediderunt,
quid profuit illa cognatio? „ Sic & mater-
„ na propinquitas nihil Mariæ profuiſſet,
„ niſi felicius Chriſtum corde quam carne
„ geſtaſſet“.

33. 34. „ Nemo lucernam accendit, & in
„ abſcondito ponit &c. Lucerna corporis tui
„ eſt oculus tuus“. Duo ſunt ad vitam re-
cte inſtituendam neceſſaria, lucerna, fidei, &
bonæ intentionis oculus. Fides lucerna eſt,
in caliginoſo quidem loco lucens, ſed tamen
interiorem hominem illuminans, ne in via
offendat. Hanc accendit Deus in cordibus
noſtris, non ſolum ut luceat, ſed ut ardeat
per charitatem. Lumen porro fidei abſcondi
non debet a nobis, ſed foras erumpere, &
per opera bona quaſi ſuper candelabrum po-
ni, ut qui ingrediuntur, lumen videant, &
impleatur quod præcipit Chriſtus: „ Luceat
„ lux veſtra coram hominibus, ut videant o-
„ pera veſtra bona, & glorificent Patrem ve-
„ ſtrum, qui in cœlis eſt“. Bona autem
omni ex parte non ſunt opera, niſi recta in-
tentione fides dirigatur. *Bonum* ſcilicet *opus
intentio facit, intentionem fides dirigit.* (*S.
Aug.*) Pura & recta intentio, Chriſtianæ
vitæ oculus eſt. *Lucerna corporis tui eſt ocu-
lus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex, to-
tum corpus tuum lucidum erit: ſi autem ne-
quam fuerit, etiam corpus tuum tenebroſum
erit.* „ Quid per oculum exprimitur (inquit
„ *S.* Greg. M. *l. 28. Mor. c. 6.*) niſi opus
„ ſuum præveniens cordis intentio? Quæ
„ priuſquam ſe actione exerceat, hoc jam
„ quod appetit contemplatur? Et quid appel-
„ latione corporis deſignatur, niſi unaquæ-
„ que actio, quæ intentionem ſuam quaſi in-
„ tuentem oculum ſequitur? Lucerna itaque
„ corporis eſt oculus: quia per bonæ inten-
„ tionis radium, merita illuſtrantur actionis.
„ *Et ſi oculus tuus ſimplex fuerit, totum cor-
„ pus tuum lucidum erit*: Quia ſi recte in-
„ tendimus per ſimplicitatem cogitationis,
„ bonum opus efficitur. etiamſi minus bo-
„ num eſſe videatur, *Et ſi oculus tuus ne-
„ quam fuerit, totum corpus tuum tenebro-
„ ſum erit*: quia cum perverſa intentione

„ quidve

„ quidve rectum agitur, etſi ſplendere co-
„ ram hominibus cernitur, apud examen ta-
„ men interni Judicis obſcuratur. Unde &
„ recte ſubjungitur: *Vide ergo ne lumen quod*
„ *in te eſt, tenebræ ſint.* Quia ſi hoc quod
„ bene nos agere credimus, ex mala inten-
„ tione fuſcamus; quanta ipſa mala ſunt,
„ quæ mala eſſe etiam cum agimus non igno-
„ ramus? Etſi ibi nil cernimus, ubi qua-
„ ſi diſcretionis lumen tenemus: qua cæcita-
„ te in illa offendimus, quæ ſine diſcretione
„ perpetramus? Vigilanti igitur cura per
„ cuncta opera intentio nobis noſtra penſan-
„ da eſt, ut nil temporale in his quæ agit
„ appetat, totam ſe in ſoliditate æternitatis
„ figat: ne ſi extra fundamentum actionis no-
„ ſtræ fabrica ponitur, terra dehiſcente ſol-
„ vatur. Unde Job 38. dicitur: *Super quo*
„ *baſes illius ſolidatæ ſunt?* Baſes quippe
„ uniuſcujuſque ſunt animæ intentiones ſuæ.
„ Nam ſicut fabrica columnis, columnæ au-
„ tem baſibus innituntur: ita vita noſtra in
„ virtutibus, virtutes vero in intima inten-
„ tione ſubſiſtunt. Et quia ſcriptum eſt: (1.
„ *Cor.* 3.) *Fundamentum aliud nemo poteſt*
„ *ponere, præter id quod propoſitum eſt,*
„ *quod eſt C. J.* tunc baſes in fundamento ſunt,
„ cum intentiones noſtræ in Chriſto roboran-
„ tur. Incaſſum vero alta ſuper ſe baſes æ-
„ dificia erigunt, ſi non ipſæ in fundamento
„ ſolidatæ conſiſtunt: quia quamlibet ſumma
„ opera inaniter faciunt, ſi intentiones cor-
„ dium extra æternitatis certitudinem defle-
„ ctuntur, & vitæ veræ præmia non requi-
„ runt: tantoque graviora ruinæ ſuper ſe
„ damna ædificant, quanto altiora ædificia
„ extra fundamentum portant: quia cum æ-
„ ternæ vitæ præmia non intendunt, quo
„ plus ſe quaſi in virtutibus erigunt, eo in
„ gloriæ inanis foveam profundius cadunt".

36. „ Si ergo corpus tuum totum lucidum
„ fuerit, non habens aliquam partem tene-
„ brarum, erit lucidum totum". Si univer-
ſitas operum tuorum omni ex parte lucida
fuerit, ut ſcilicet bona ſit operatio, & re-
cta puraque operantis intentio, nullaque pars
tenebrarum alterutram obnubilet, id eſt,
nulla peccata quibus obſcuratur oculus homi-
nis interioris, nempe vel tumor ſuperbiæ, vel
lutum luxuriæ, vel pulvis avaritiæ, de qui-
bus Apoſt. (*Rom.* 13.) ait, *Abjiciamus ergo*
opera tenebrarum: omnis vitæ tuæ te-
nor lucidus erit, & te ſplendidum fulgidum-
que reddet, tum in præſenti vita, ſplendo-
re gratiæ: *Juſtorum* enim *ſemita, quaſi lux*
ſplendens, procedit & creſcit uſque ad
perfectum diem: (*Prov.* 4. 8.) tum in fu-
turæ ſplendore gloriæ. *Tunc* enim *fulgebunt*
juſti ſicut Sol in regno Patris eorum. (*Matth.*
13. 43.)

39. „ Nunc vos Phariſæi, quod deforis eſt
„ calicis, & catini mundatis; quod autem
„ intus eſt veſtrum, plenum eſt rapina &
„ iniquitate". Chriſtus ad prandium invi-
tatus, non perpecit ei cujus ad menſam recum-
bebat. Quinimo *Magis objurgando pepercit,*
ut correcto in judicio parceret. (*S. Aug.*
ſer. 106. *al.* 30. *de Verb. Dom.*) Hinc diſcant
Sacerdotes & Concionat. non eſſe paraſitos,
non adulari ut ad epulas invitentur, veritа-
tem non diſſimulare, publicos peccatores co-
ram omnibus arguere; privatos privatim do-
cere & corripere: miſſionis ſuæ finem hunc
eſſe meminiſſe, *Ut deſtruatur corpus peccati.*

Summa ſtultitia eſt, externa dumtaxat pie-
tatis officia, morum gravitatem, modeſtiam
in ornatu, frugalitatem in menſa ſe ferre;
conſcientiæ vero munditiem, animæ ſancti-
moniam, ſine qua nemo videbit Deum, ne-
gligere. Quid proderant Phariſæis ſuperſtitio-
ſæ ante prandium lotiones, cum ſordidas &
immundas animas haberent? *Quod autem in-*
tus eſt veſtrum, plenum eſt rapina & iniqui-
tate? Et quid prodeſſet Chriſtianus Baptiſ-
mus ipſe ſine interiori ſanctificat. & fides
quæ cor mundat, ſine conſcientiæ bonæ in-
terrogatione? „ Quod & vos nunc ſimilis
„ formæ ſalvos facit baptiſma, non carnis
„ depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ
„ interrogatio in Deum, per reſurrect. J. C.
„ qui eſt in dextera *Dei*". (1. *Pet.* 3.)
Quam ſtultum eſt pietatis ſpeciem & larvam
præ ſe ferre ut hominibus placeas; a quibus
æterna felicitas tua non pendet; pietatis ve-
ritatem non ſectari ut placeas Deo, qui te
ſolus beatum ſui fruitione facere poteſt? Cu-
ram gerere corporis, non animæ ſecundum
quam ad imaginem Dei creatus es, & cujus
dumtaxat ſanctitate, puritate, pulchritudine
ex gratia, charitate, ceteriſque virtutibus
comparata, ejus oculis placere potes! „ Stul-
„ ti, nonne qui fecit quod deforis eſt, etiam
„ id quod de intus eſt, fecit"?

41. „ Verumtamen quod ſupereſt, date
„ eleemoſynam: & ecce omnia munda ſunt
„ vobis". Eleemoſyna ſcilicet animo pœni-
tente erogata peccata expiat, & pro illis
ſatisfacit: „ Miſericordia & veritate redimi-
„ tur iniquitas (*inquit Salom. Prov.* 16. 6.)
„ Peccata tua eleemoſynis redime, & ini-
„ quitates tuas miſericordiis pauperum (*ait*
„ *Daniel Regi Nabuchod.* 4. 24.) Eleemoſy-
„ na ab omni peccato, & a morte liberat,
„ & non patietur animam ire in tenebras.
„ Fiducia magna eſt coram ſummo Deo elee-
„ moſyna omnibus facientibus eam (*ait*
Tob.

„ *Tob.* 4. 11. 12.) Ignem ardentem extinguit „ aqua, & eleemoyna reſiſtit peccatis (*ait* „ *Sirac. Eccl.* 3. 33. & *c.* 29. 15.) Conclu„ de eleemoſynam in corde pauperis, & hæc „ pro te exorabit ab omni malo. *Eleemoſyna* „ *genus quoddam baptiſmatis eſt*. *Nam* Sicut „ Lavacro aquæ ſalutaris gehennæ ignis ex„ tinguitur, ita eleemoſynis atque operibus „ juſtis delictorum flamma ſopitur. Et quia „ ſemel in Baptiſmo remiſſio peccatorum da„ tur, aſſidua & jugis operatio Baptiſmi in„ ſtar imitata, Dei rurſus indulgentiam lar„ gitur . . . Miſericors docet ac monet mi„ ſericordiam fieri; & quia ſervare quærit „ quos magno pretio redemit, poſt Baptiſmi „ gratiam ſordidatos docet denuo poſſe pur„ gari. Agnoſcamus itaque, fratres chariſſi„ mi, divinæ indulgentiæ munus ſalubre, & „ emundandis purgandiſque peccatis noſtris, „ qui ſine aliquo conſcientiæ vulnere eſſe non „ poſſumus, medelis ſpiritalibus vulnera no„ ſtra curemus “. (*S. Cypr. Tr. de Oper. & Eleem.*)

CAPUT XII.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. *Multis autem turbis circumdantibus* JESUM *ita ut ſe invicem conculcarent, cœpit dicere ad diſcipulos ſuos: Attendite a fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis:* Cavete a Phariſæis, eorum vitate commercium, ne mores eorum noxios imitemini, qui virtutis & ſanctitatis ſimulatione populum devinciunt, ut in errorem inducant. *Nihil autem opertum eſt, quod non revelètur, neque abſconditum, quod non ſciatur.* Perverſi Phariſæorum mores non ſemper latebunt; ſed detracta larva ſanctitatis, eorum vitia dies Domini revelabit. Vel, Evang. quod nunc opertum eſt, & a cujus fide populum avocant, quantum poſſunt Phariſæi & Legiſper. prædicatione veſtra orbi revelabitur univerſo. *Quoniam quæ in tenebris dixiſtis, in lumine dicentur: & quod in aurem locuti eſtis in cubiculis, prædicabitur in tectis.* Quæ clam & ſecreto dixiſtis metu Phariſæorum, Legiſperit. Senatorum, palam & aperte dicentur, ut omnes audire poſſint; cum Spir. S. quem mittam vobis, dederit vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere omnes adverſarii veſtri.

4. 5. *Dico autem vobis amicis meis, Ne terreamini ab his qui occidunt corpus*, qui mortem corpori poſſunt inferre, & qui publica poteſtate ad piorum perſecutionem abuntur, *& poſt hæc non habent amplius quid faciant*, cum animæ nocere non poſſint, quæ in Dei manu eſt: *Oſtendam autem vobis quem timeatis.* Quem timere merito debeatis, *Timete eum, qui poſtquam occiderit*, corpus, *habet poteſtatem mittere* animam ſuperſtitem *in gehennam*, æternis ſuppliciis, ſi rea fuerit, cruciandam. *Ita dico vobis, Hunc timete.* Hic vobis præcipue timendus eſt: homines autem qui vitam corporis vobis eripere poſſunt, ne ita timeatis, ut metu malorum quæ vobis inferre poſſunt, ab officio veſtro, & obedientia Deo debita vel minimum umquam recedatis. Confer cum *Matth.* 10. 28.

6. 7. *Nonne quinque paſſeres veneunt dipondio*, id eſt, duobus aſſariis, ſive duobus aſſibus minutis, *& unus ex illis non eſt in oblivione coram Deo?* & tamen cum apud homines ſint ita viles ut multi ſimul tam exiguo pretio vendantur, ſingulos tamen novit Deus; & ſingulorum providam curam gerit. *Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt.* Sed veſtri Deus longe majorem curam gerit, quam paſſerum, vobis amore ſingulari proſpicit, ut pater amantiſſimus & providentiſſimus, adeo ut capillorum capitis veſtri numerum noverit, quemadmodum homines poſſeſſionum ſuarum. Novit a fortiori Deus & diſponit omnia quæ vobis eveniunt. *Nolite ergo timere.* Quæ enim vobis inferentur ab hominibus mala, vobis non nocebunt, ſed proderunt plurimum ad probationem virtutis, ad ſalutem & gloriam. *Multis paſſeribus pluris eſtis vos.* Deus vos pluris facit quam infinitos paſſeres, & quæ ad veſtram utilitatem pertinent, providentia & dilectione ſingulari procurat.

8. 9. *Dico autem vobis: Omnis quicumque confeſſus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei.* Qui hominum timore poſtpoſito meam fidem corde & ore palam & aperte confeſſus fuerit, ſeque meum eſſe diſcipulum verbis & operibus declaraverit, & ego illum eſſe meum fatebor, & tamquam meum recipiam & remunerabo coram Angelis Dei in ſupremo judicio. Secundum Græcum Textum, *Quicumque confeſſus fuerit in me*; quam lectionem Tertull. in Scorpiac. (*c.* 9. *ſic interpret. Qui Chriſti eſt, in Chriſto ſit neceſſe eſt: ſi in Chriſto eſt Chriſtum utique confitetur, cum ſe Chriſtianum confitetur.*) & S. Chryſ. Hom. 35. in Matth. ſequuntur. Sed revera idem ſenſus eſt, quamvis τὸ *in me*, ſenſum ſingularem exprimere Chryſ. cenſeat, neminem ſcilicet confiteri poſſe Chriſtum, niſi per gratiam ipſius. Verum S. Cypr. l. 3. Teſtim. ad Quirin. c. 16. eodem modo legit hunc locum, quo nos in Vulgata noſtra. *Qui autem*

autem negaverit me coram hominibus; negabitur coram Angelis Dei. Qui metu damnorum temporalium vel tormentorum se meum discipulum esse negaverit ore vel opere, coram hominibus; hunc etiam negabo meum esse, hunc repellam a me, & rejiciam in ultimo judicio, inter hædos, maledictos, flammis æternis damnatum. Confer cum *Matth.* 10. 32.

10. *Et omnis, qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem, qui in Spir. S. blasphemaverit, non remittetur*. Illis qui convicium in me dicunt quatenus homo sum, meque non cognoscentes, opera humanitatis meæ calumniantur, me seductorem propter novitatem doctrinæ, potatorem vini propter vitam communem, filium fabri propter paupertatem appellant, facilius convitium illud & blasphemia remittetur: utpote qui ex ignorantia peccent. Qui autem opera divinitatis meæ considerantes, qualia sunt, dæmonia ejicere, morbos curare, & adhuc non credentes illa calumniantur, dæmonisque operationi adscribunt, quæ nonnisi Spiritus Sancti virtute possunt effici, hoc peccatum illis difficilius remittetur, utpote ex malitia & pertinacia blasphemantibus, & claudentibus sibi viam per quam pervenitur ad veniam. Confer cum *Matth.* 12. 22. nostrumque in hanc Domini sent. Comment. lege.

11. 12. *Cum autem inducent vos in Synag.* cum in Conventus Judæorum *& ad Magistratus, & Potestates* trahemini propter confessionem nominis mei, & Evang. prædicationem, *Nolite soliciti esse qualiter, aut quid respondeatis, aut quid dicatis*; Nolite anxie cogitare de rebus aut verbis, quæ respondere debeatis; & qua ratione propugnare debeatis Evang. doctrinam, quam perniciosæ novitatis nomine accusant & impugnant. *Spir. enim S. docebit vos in ipsa hora quid oporteat vos dicere*. Hunc locum cont. Marcion. Tertull. (*l.* 4. *c.* 28.) profert, ut C. J. non alio quam Creatoris nomine locutum & operatum fuisse probet. „ Perductos (*inquit*) „ ad Potestates, prohibet ad interrogationem cogitare de responsione: S. enim (*inquit*) Spir. docebit vos ipsa hora quid eloqui debeatis. Si ejusmodi documentum „ Creat. est, ejus erit & præceptum, cujus „ præcessit exemplum. Balaam Proph (*Num.* „ 22. 23. & 24.) in Arithmis accersitus a „ Rege Balac ad maledicendum Israelem, „ cum quo prœlium imbat, simul Spir. im„ plebatur, non ad quam venerat maledi„ ctionem, sed quam illi ipsa hora Spir. S. „ suggerebat, benedictionem pronuntiabat, „ ante professus apud nuntios regios, mox „ etiam apud ipsum, id se pronuntiaturum „ quod Deus ori ejus indidisset “.

13. 14. *Ait autem ei quidam de turba*, ipsum interpellans ut judicem vel arbitrum: *Magister, dic*, jube *fratri meo*, ea qua polles auctoritate, *ut dividat mecum hæreditatem*, nec plus justa parte detineat, sed jure mihi debitam portionem mihi det. *At ille dixit illi: Homo, quis me constituit judicem aut divisorem super vos?* Respondet ad mentem interpellantis, qui non tam illum rogabat, quam hanc velut officii ejus functionem expostulabat, de terrenis bonis, quam spiritualibus & æternis magis sollicitus: Quis mihi munus illud tribuit vel demandavit judicandi lites de rebus terrenis exortas, vel familiæ erciscundæ, seu dividendarum hæreditatum? Quasi dicat. Non hic missionis meæ finis, ea potestate uti nolo, neque id munus exercere, quod regni spiritalis Legislat. & cœlestis doctrinæ Magistrum non decet. „ Bene terrena declinat, „ qui propter divina descenderat: nec Judex „ esse dignatur litium, & arbiter facultatum, vivorum habens mortuorumque judicium, arbitriumque meritorum. Non ergo quod peras, sed a quo postules intuendum est: nec coram majoribus intento animo putes minoribus obstrependum. Unde „ non immerito refutatur hic frater, qui „ Dispensatorem cœlestium gestiebat corruptibilibus occupare “. (*S. Amb. l.* 7. *in Luc. n.* 121.)

15. *Dixitque ad illos*, nempe ad discipulos suos, & ad ceteros omnes qui tunc adstabant: *Videte, & cavete ab omni avaritia*: Considerate præsens factum: fratrum scilicet discordiam propter hæreditatem, & cavete ab omni cupiditate & studio immodico bonorum temporalium; non solum ab ea qua retinetur alienum, sed etiam ab ea qua plus nimio quæritur quod suum est: „ Quia „ non in abundantia cujusquam vita ejus est „ ex his quæ possidet “. Non constat vita hominis ex opum abundantia, nec ideo quisquam diutius vivit, quia ditior est.

16. 17. 18. 19. 20. 21. *Dixit autem similitudinem ad illos, dicens*: Hanc doctrinam proposita parabola illis explicuit, ut melius caperent, & firmius retinerent “. Hominis „ cujusdam divitis uberes fructus ager attu„ lit, & cogitabat intra se dicens: *Quid fa„ ciam, quia non habeo quo congregem fru„ ctus meos?* “ Ditior factus, simulque avarior, anxie cogitabat ubi novos fructus reponeret, quia veteribus plena erant horrea. Et dixit: *Hoc faciam: Destruam horrea mea, quæ minus capacia sunt, & majora faciam,*

& ædificabo ampliora : & *illuc congregabo omnia quæ nata ſunt mihi*, uberes agrorum meorum fructus proxime colligendos, & *bona mea*: ſcilicet fructus veteres in veteribus horreis reconditos. *Et dicam animæ meæ*, mihi ipſi: *Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos*. Seipſum alloquitur: Hæc autem compellatio familiaris eſt Hebræis, & vehementiam affectus indicat, quo homo ſeipſum excitat ad actum aliquem eliciendum. *Requieſce, comede, bibe, epulare*. Requieſce jam depoſita ſollicitudine, bonis partis fruere, indulge voluptati, jam gaude ſecurus, nihilque ſenſibus tuis nega, quo poſſint oblectari (Pſ. 42. *Quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me?* & Pſ. 102. *Benedic anima mea Domino*). Dixit autem illi Deus: *Stulte*, qui confidis in multitudine divitiarum tuarum, *hac nocte animam tuam repetunt a te*: Hac ipſa nocte, qua hæc animo tuo verſas, repetetur a te anima tua, quæ non tui, ſed alieni juris eſt; repoſcetur vita tua, quam ut depoſitum accepiſti, non ut cenſum. Jam mors eſt in januis. *Quæ autem paraſti*, & tanta cupiditate collegiſti in annos plurimos, *cujus erunt*? Cui cedent? Non tibi, qui nihil tecum ex hoc mundo auferes præter opera tua, ſecundum quæ a Deo judicandus es: ſed aliis, a quibus forte maxime abhorres. *Sic eſt qui ſibi theſaurizat, & non eſt in Deum dives*. Sic illi eveniet qui ſolis divitiis temporalibus acquirendis & accumulandis eſt occupatus, & non laborat ut veras divitias ſibi pariat, ut dives fiat operibus bonis, quibus Deum promeremur; ut theſauros habeat in cœlo impoſitos.

22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. *Dixitque ad diſcipulos ſuos: Ideo dico vobis: Nolite ſolliciti eſſe animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori quid induamini*. Quia nimia ſollicitudo neceſſariorum facile animam ad avaritiam inclinat, ideo dico vobis ut ab omni ſollicitudine etiam neceſſariorum caveatis. *Anima plus eſt quam eſca, & corpus plus quam veſtimentum*. Deus qui ſine ſollicitudine veſtra dedit vobis corpus & animam, quæ majora ſunt, dabit in eo confidentibus minora, ſcilicet eſcam & veſtimentum. „ Conſiderate corvos, quia non ſeminant, ne„ que metunt, quibus non eſt cellarium, ne„ que horreum, & Deus paſcit illos, *victum* „ *illis providet*: Quanto magis vos pluris e„ ſtis illis? " Quanto magis vobis neceſſaria ſubminiſtrabit, cui potior cura de vobis eſt? *Si* deformes aves, & inconditæ vocis, & infauſti ominis, tamen alere non dedignatur Deus; quanto magis alimenta tribuet hominibus a quibus colitur & invocatur? Script. Hebræi & Arabes fabulantur pullos corvorum albos in lucem prodire, quos cum ita ſui diſſimiles vident parentes, illos deſerunt: illi autem ora aperiunt, & Deus muſcas, ſimileſque beſtiolas illis immittit, quæ in ora eorum ingreſſæ, cibi ipſis ſunt, donec nigreſcant; & tum demum parentes in nidum regreſſi alunt eos: ideo (inquiunt) in illis avibus potiſſimum elucet Dei providentia. Hanc fabulam, quam PP. (*SS. Chryſ. ſerm. de Elia. Olympiod. in Job. Greg. l.* 30. *in Job. Iſid. l.* 12. *Origin. c.* 7. *Caſſiod. in* Pſ. 146. *Auctor Comment. in* Pſ. *inter Opera Hier. in eumd.* Pſ. *Syriaca Verſio. Theophyl. in hunc loc.*) etiam nonnulli ſuis Comment. inſerunt, egregie refellit Bochart. l. 2. Hieroz., c. 11. „ Quis autem veſtrum cogitando poteſt adji„ cere ad ſtaturam ſuam cubitum unum? Si „ ergo neque quod minimum eſt poteſtis, „ quid de ceteris ſolliciti eſtis? " Minus eſt cubiti unius ad ſtaturam corporis adjectio, quam vitæ ipſius conſervatio. Si ergo primum non eſt in veſtra poſitum poteſtate, multo minus alterum. Vitæ veſtræ conſervatio & propagatio in Dei manu eſt, qui æterna curantibus non patietur deeſſe temporalia. Quid igitur ſolliciti eſtis de his quæ ad vitæ conſervationem neceſſaria ſunt, cum Deus illa ſervis ſuis provide & amanter ſubminiſtret? & ſi deſint ordinaria ſubſidia, mediis extraordinariis illis ſubveniat? „ Conſiderate lilia „ quomodo creſcunt: non laborant, neque „ nent: dico autem vobis: Nec Salomon in „ omni gloria ſua veſtiebatur ſicut unum ex „ iſtis. Si autem fœnum quod hodie eſt in „ agro, *herbam quæ hodie in agro floreſcat*, „ & cras *arefacta* in clibanum mittitur: *Deus* „ *ſic veſtit*, quanto magis vos puſillæ fidei?" Quanto majorem veſtimenti veſtri curam geret, puſillæ fidei homines? „ Et vos nolite „ quærere *cum anxietate* quid manducetis „ aut quid bibatis: & nolite in ſublime tol„ li ": Ne animo ſuſpendamini, & inquieti ſitis, ne hujuſmodi curis diſtrahamini. *In ſublime tolli*, prorſus nihil aliud dicit quam diſtractionem, & mentis inſtabilem verſionem, nunc hoc, nunc illud cogitantis, & ab hoc in illud ſalientis, & ſemper ſublimius quiddam imaginantis ſecum. Hanc igitur ſollicitudinem, hoc eſt, ita in ſublime tolli, quia a Deo abducit, prohibet Dominus. *Hæc enim omnia gentes mundi*, id eſt, huic mundo addictæ, nec alium curantes, *quærunt* cum ſollicitudine. *Pater autem veſter*: Deus quem agnoſcitis pro patre, *ſcit quoniam his indigetis*. In eum ergo cogitationes, curaſque veſtras jactate, & ipſe vos enutriet, nec dabit in æternum fluctuationem juſtis. „ Ve-

„ rum

„ rumtamen quærite primum regnum Dei, „ & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur „ vobis". Confer cum *Matth.* 6.

32. *Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Discipulos ac fideles suos alloquitur, quos gregem vocat, ut Deum non communi tantum modo, sed peculiari suum esse pastorem meminerint, pusillum autem gregem, id est, contemptum, ignobilem, pauperem, temporalibus præsidiis destitutum. *Nolite timere*, ne vitæ necessaria vobis desint. Deus enim pater vester ultro & pro benignitate sua mere gratuita, & amore erga vos singulari, constituit dare vobis regnum cœleste & æternum: quanto magis ergo dabit vobis temporalia subsidia?

33. 34. *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam.* Hoc animo estote, ut si res postulet, omnes possessiones vestras vendatis, & venditionis pretium pauperibus erogetis, ut Christum lucrifaciatis. *Facite vobis sacculos qui non veterascunt*, crumenas e quibus pecunia perdi non potest, *thesaurum non deficientem in cœlis, quo fur non appropiat; neque tinea corrumpit.* Divitias non perituras, scilicet bonorum operum merita in cœlis congregate, quem thesaurum nec fur subripit, nec tinea corrumpit. *Ubi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.* Confer cum *Matth.* 6. 20.

35. 36. 37. 38. 39. 40. *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.* Qui dominum exspectant, & ad ministerium obeundum parati sunt, alte cincti esse debent, ne impedimento sit vestium onus & prolixitas, cum vestes sunt oblongæ, quales erant apud Orientales: & si nox est, lumina debent habere parata, ne quid in mora sit, cum dominus advenerit. *Et vos similes hominibus exspectantibus dominum suum quando revertatur a nuptiis*, a nuptiali convivio, quod nocte celebrabatur: *ut cum venerit, & pulsaverit, confestim aperiant ei. Beati servi illi, quos cum venerit Dominus, invenerit vigilantes*, & ad illum excipiendum paratos. Ita & vos felices, si Christus vos vigilantes invenerit, & bonis operibus deditos, fidei lucerna præeunte, cum ad januam pulsaverit hora mortis vestræ.

Amen dico vobis, quod præcinget se in morem ministri, *& faciet illos discumbere* ad mensam suam, *& transiens*, mensam circumiens, *ministrabit illis.* Illos summo honore afficiet, novas & inexpertas delicias manifestæ contemplationis suæ, sub convivii symbolo significatas, illis subministrabit in cœlo. *Et si venerit in secunda vigilia*, intempesta nocte, *& si in tertia vigilia venerit*, post mediam noctem (quæ in tres aut quatuor vigilias olim dividebatur) *& ita invenerit*, vigilantes & paratos ad illum excipiendum, *beati sunt servi illi. Hoc autem scitote, quoniam si sciret pater-familias qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam* a furibus nocturnis, *& vos estote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet*: Ego ipse veniam ad judicium sicut fur nocturnus. Semper ergo vigilate, ne improvisus veniam. Confer cum *Matth.* 24. 43. & 44.

41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. *Ait autem Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes?* An nos tantum spectat, qui te sequimur, an omnes qui salvi fieri volunt? *Dixit autem Dominus: Quis putas est fidelis dispensator & prudens*, fidelis & prudens œconomus, *quem constituit Dominus super familiam suam*, supra famulitium suum, *ut det illis in tempore tritici mensuram*; quæ singulis in diem destinata est? *Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus, invenerit ita facientem.* Pastores Eccl. proprie spectat hæc parabola. Beatus ille, quem Dominus invenerit prudenter & fideliter munus suum obeuntem. *Vere dico vobis: Quoniam supra omnia quæ possidet, constituet illum.* Magno & excellenti præmio illum munerabit, fruitione sui, æterna beatitudine, quæ status est omnium bonorum aggregatione perfectus. „ Quod si dixerit ser- „ vus ille in corde suo. Moram facit domi- „ nus meus venire, *& interim ejus absen-* „ *tia fretus*, cœperit percutere servos & „ ancillas, & edere, & bibere, & inebria- „ ri, veniet dominus servi illius in die qua „ non sperat, & hora qua nescit, & divi- „ det eum, *e numero servorum suorum fide-* „ *lium segregabit*; partemque ejus cum in- „ fidelibus ponet, *& damnabit illum ac pu-* „ *niet ut servos infideles.* Ille autem servus, „ qui cognovit voluntatem domini sui, & „ non præparavit, *& paratum se non exhi-* „ *buit ad eam exequendam*, & non fecit „ voluntatem ejus, vapulabit multis, *gravius* „ *plectetur.* Qui autem non cognovit, & fe- „ cit digna plagis, *qui peccavit ex ignoran-* „ *tia non affectata*, vapulabit paucis, *levius* „ *punietur.* Omni autem cui multum datum „ est, multum quæretur ab eo: & cui com- „ mendaverunt multum, plus petent ab eo". Pro acceptorum proportione rationem a Deo exigendam Christus significat. Cui multa dona collata sunt a Deo, major ab eo ratio exigetur: & cui plura commendata sunt, plurium ratio ab eo reposcetur. Prior sen-

ten-

tentiæ pars ſpectat dona in uſus proprios & ad propriam cujuſque ſanctificationem a Deo collata: poſterior, dona collata in uſus alienos, ſive ad aliorum utilitatem, qui ejus inſtitutioni, curæ, gubernationi ſunt commiſſi.

49. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi ut accendatur?* Ignem charitatis in terram miſſurus veni, per Spir. S. in cordibus hominum diffundendum, quo illuſtrentur, purgentur, inflammentur: & quid opto vehementius quam ut ardeat? Vel, ignem perſecutionis, quæ Evang. prædicationem ſequetur, non ex ejus natura, ſed ex hominum malitia, quia cum doctrina Evang. everſura ſit idololatriam & ſcelera omnia, inde commovebuntur homines terreni adverſus cœleſtem illam doctrinam, & ejus Prædicat. *Et quid volo niſi ut accendatur?* Id eſt: Utinam jam ardeat ignis ille exploraturus & purgaturus Chriſti gregem! „ Ipſe melius in-„ terpretabitur ignis illius qualitatem, adji-„ ciens: Putatis veniſſe me pacem mittere „ in terram? Non, dico vobis, ſed ſepara-„ tionem... Igitur & ignem everſionis inten-„ dit, qui pacem negavit. Quale prælium, „ tale & incendium, qualis machæra, talis „ & flamma ". (inquit Tertull. *l.* 4. *Adv. Marcion. c.* 29.).

50. *Baptiſmo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor donec perficiatur?* Prius quam ignis ille toto orbe accendatur, paſſionem & mortem ſubire me oportet, in qua meo ipſe ſanguine perfundar, ut morientis Jacob vaticinium illud in me impleatur: *Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum.* Angor autem vehementer præ deſiderio baptiſmum illum perficiendi, & mortem ſubeundi. Anxius ſum propter moram paſſionis & mortis, quam pro generis humani redemptione ſubire decrevi. Hujus enim vehementi deſiderio teneor, ut homines redimam, & in redemptorum cordibus divinum illum charitatis ignem accendam, quo conſummatur iniquitas.

51. 52. 53. *Putatis quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, ſed ſeparationem: Erunt enim ex hoc quinque in domo una* ſeu familia *diviſi, tres in duos*, ſeu contra *duos, & duo in tres dividentur*, diſſidebunt, quia prout hi aut illi Evangelic. fidem & vitam profitebuntur vel rejicient, contraria ſcindentur in ſtudia, partes in contrarias abibunt. „ Pater in filium *inſurget relig. cau-„ ſa*, & filius in patrem ſuum: mater in fi-„ liam, & filia in matrem, & ſocrus in nu-„ rum ſuam, & nurus in ſocrum ſuam ". Confer cum *Matth.* 10. 34.

54. 55. 56. 57. *Dicebat autem & ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occaſu, ſtatim dicitis: Nimbus venit*, ſtatim prævidetis pluviam futuram (*Terræ promiſſionis mare erat ad Occidentem, ideo nubes ab occaſu orta ſignum erat illis pluviæ*): *& ita fit: & cum Auſtrum ſtantem, dicitis: Quia æſtus erit: & fit. Hypocritæ, faciem cœli & terræ noſtis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis?* Ex ſignis quibuſdam ſenſibilibus in cœlo aut in terra apparentibus obſervatis & cognoſcitis quale futurum ſit tempus, an pluvioſum, an ſiccum & calidum: & tamen hoc tempus adventus Meſſiæ tot ac tantis ſignis a Proph. prænunciatum ac demonſtratum, non cognoſcitis & probatis; nec obſervatis ſigna illa eſſe in me, ac meo ad vos adventu impleta? *Quid autem & a vobis ipſis non judicatis quod juſtum eſt?* Cur ex rebus quæ apud vos geruntur, non judicatis? Non eſtis tam imprudentes ut in judicio contendere velitis cum eo qui certam habet actionem nulla exceptione elidendam, nulla tergiverſatione fruſtrandam. Quod ſi talem creditorem opportuno tempore placandum vobis conſetis, antequam in jus vocemini, ne poſtea deterius vobis contingat ſententia judicis, quid cunctamini cum Deo tranſigere dum licet, dum bonas conditiones per me vobis clementer offert? Hunc ſenſum confirmat ſequ. Verſ. Confer cum *Matth.* 16. 2.

58. 59. *Cum autem vadis cum adverſario tuo ad Principem*, ſeu Magiſtratum, ſive cum ab eo in judicium vocaris, *in via da operam liberari ab illo*; compone cum eo negotium, *ne forte trahat te ad judicem, & judex tradat te exactori*, ſeu lictori, *& exactor mittat te in carcerem. Dico tibi: Non exies inde, donec etiam noviſſimum minutum reddas*, noviſſimum obolum: donec totum debitum reſtitueris. Ita niſi conſcientiam tuam cum Deo componere per pœnitentiam cures, quandiu in hoc ſæculo quaſi in via ambulas, ſeveriſſimum in te judicium exercebitur: dæmonibus juſtitiæ Dei miniſtri traderis, & detruderis in carcerem tartareum, unde numquam exeas, quia numquam ſolves debitum infinitum, quo illius juſtitiæ obſtringeris. Confer cum *Matth.* 5. 25.

SENSUS MORALIS.

1. „ ATtendite a fermento Phariſæorum, „ quod eſt hypocriſis ". Hypocriſis appoſite fermento comparatur (*Ven. Beda in hunc loc.*), nam ſicut modicum fermentum totam farinæ, cui injicitur, maſſam corrumpit, univerſamque mox conſperſionem ſuo ſapo-

ſapore commaculat; ita ſimulatio, cujus ſemel animum imbuerit, tota virtutum ſinceritate & veritate fraudabit. Cavenda itaque hypocriſis, non ſolum ne hypocritas imitemur ſub larva pietatis & juſtitiæ crimina occultantes; ſed ne ab ipſis decipiamur, & in errorem inducamur vel contra fidem, vel contra Chriſtian. morum diſciplinam. De hoc fermento vitando monet etiam Apoſt. (2. *Cor.* 5. 8.): „ Itaque epulemur non in fermento „ veteri, neque in fermento malitiæ & ne„ quitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veri„ tatis “. Fruſtra autem hominibus illudere ſpecie ſanctitatis conantur hypocritæ: illorum occulta crimina, cogitationes ipſæ, & intentiones cordis ſupremum judicem Deum non latent, & in ultimo judicio palam revelabuntur. „ Laus impiorum brevis eſt, & gau„ dium hypocritæ ad inſtar puncti. Si aſcen„ derit uſque ad cœlum ſuperbia eius, & „ caput ejus nubes tetigerit, quaſi ſterqui„ linium in fine perdetur (*Job.* 20. 5.) “. In fine perdetur, qui in principio florere videbatur. Momentaneum gaudium eſt hypocritarum in hac vita de mundi gloriola, de inani fama probitatis & ſanctitatis quam aucupantur; æternus luctus, & cruciatus erit in altera vita ob hypocriſim, ceteraque vitia. *Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti.* Laus hominum quam ambiunt, vana eſt, brevis eſt; laus Dei & merces, quam amittunt, æterna. Illuminabit enim Deus abſcondita tenebrarum & manifeſtabit conſilia cordium: & tunc laus erit unicuique a Deo (1. *Cor.* 4. 5.). „ Ni„ hil autem opertum eſt quod non reveletur, „ neque abſconditum quod non ſciatur “.

4. 5. „ Dico autem vobis amicis meis, Ne „ terreamini ab his qui occidunt corpus, & „ poſt hæc non habent amplius quid faciant. „ Oſtendam autem vobis quem timeatis, &c. “ Timenda eſt, non mors corporis, quod tandem poſt breve tempus moriturum eſt, ſed mors animæ, quæ ad vitam æternam creata eſt. Quam ſtultum eſt vitam animæ propter vitam corporis conſervandam amittere, cum e contra vita corporis propter animæ ſalutem exponenda ſit. Inimicus homo, tyrannus quem times, ſub cujus comminationibus expalleſcis, non poteſt occidere animam tuam: uſque ad corpus ſævit, tu noli ſævire in animam tuam. „ Ab illo occidi non poteſt (*S. Aug. ſer.* 161. *al.* 18. *de Verb. Apoſt.*), a te „ poteſt; non lancea, ſed lingua. Inimicus „ qui te percutit, finit hanc vitam: os autem quod mentitur, occidit animam. Ex „ his ergo quæ in hoc tempore homines timent, conjiciunt quæ timere debeant. Timet enim carcerem, & non timet gehen„ nam? Timet quæſtionarios tortores, & „ non timet infernales angelos? Timet cru„ ciatum temporalem, & non timet pœnas „ ignis æterni? Timet ad modicum mori, „ & non timet in æternum mori? ... Vita „ corporis anima eſt, vita animæ Deus eſt... „ Sæviat igitur inimicus, minetur mortem, „ faciat ſi permittitur, excludat de carne „ animam tuam: anima tua non excludat a „ ſe vitam ſuam. Si recte plangis, & putas „ te miſerabiliter dicere potenti inimico tuo, „ Noli ferire, parce ſanguini meo: non tibi „ dicit Deus: *Miſerere animæ tuæ placens „ Deo?* (*Sap.* 1. 11.) Cum occiditur cor„ pus, migrat anima: ubi erit? Si non ef„ flavit vitam ſuam, id eſt, Deum ſuum, in „ illo erit quem non perdidit, in illo erit „ quem non a ſe excluſit. Si autem obtem„ peras infirmitati animæ tuæ, dicenti tibi: „ Ferit inimicus, & dimitto te: non times „ Deum dicentem tibi: Peccas, & dimitto „ te? De timore vano timorem utilem ca„ piamus. Timor vanus eſt omnium hominum „ timentium amittere temporalia, quandoque „ migraturorum, & migrare trepidantium, „ volentium ſemper differre quod non poſſunt „ auferre ... Hinc increpandi, hinc objur„ gandi, hinc plangendi homines timentes „ mori, & nihil aliud agentes niſi ſerius mo„ ri ... Habes quid agas ut numquam mo„ riaris. Si times mortem, ama vitam. Vi„ ta tua Deus eſt, vita tua Chriſtus eſt, vi„ ta tua Spir. S. eſt. Non illi places male „ agendo. Templum ruinoſum non inhabitat, „ templum ſordidum non ingreditur. Sed ge„ me ad illum, ut mundet ſibi locum; geme „ ad illum ut ædificet templum ſibi: quod tu „ deſtruxiſti, ipſe conſtruat; quod tu exter„ minaſti, ipſe reformet; quod tu dejeciſti, „ ipſe erigat .... Et cum timorem correxe„ ris, & utiliter timere cœperis, non ter„ porales cruciatus, ſed æterni ignis ſuppli„ cia, & ideo adulter non fueris, nondum „ laudandus es: non quidem ita dolendus ut „ ante, ſed tamen nondum laudandus. *Quid „ enim magnum eſt, timere pœnam? Magnum „ eſt, ſed amare juſtitiam* (*S. Aug. ibid. c.* „ 8. 9. 10.) “.

„ Ne terreamini ab his qui occidunt cor„ pus ... Oſtendam autem vobis quem timea„ tis, &c. “ Cum Dominus timorem incuſſerit, & vehementer incuſſerit, & repetendo verbum comminationem geminaverit, abſit ut dicam, Male times. Plane time, nihil eſt quod magis timere debeas. Sed interrogo te, Si non te videret Deus quando facis, nec quiſquam te convinceret in judicio illius, faceres? Inſpice te ipſum. Si faceres, ergo

pœnam times; castitatem nondum amas, charitatem nondum habes: „ Serviliter times, „ formido est mali, nondum dilectio boni. „ Sed time tamen, ut ista formido custodiat „ te, ut perducat ad dilectionem. Timor „ enim iste quo gehennam times, & ideo „ mala non facis, continet te, & sic volentem peccare animum interiorem non sinit. „ Est enim quidam custos timor, quasi pædagogus legis; littera est minans, nondum „ gratia juvans. Custodiat tamen te timor „ iste, dum non facis timendo, & veniet „ charitas: intrat in cor tuum, & quantum „ illa intrat, tantum timor exit. Timor enim „ id agebat, ne faceres: charitas id agit ut „ nolis facere, etiamsi impune possis admittere. " Intrat charitas, pellit timorem. Non autem intrat & ipsa incomitata. Habet secum suum timorem, quem introducit ipsa, sed illum casum, permanentem in sæculum sæculi. *Servilis timor est, quo times cum diabolo ardere: timor castus est, quo times Deo displicere.* Considerate, & ipsos humanos interrogate affectus. Timet servus offendere dominum suum, ne jubeat eum verberari, jubeat in compedes mitti, jubeat carcere includi, jubeat eum pistrino conteri. Hæc timens servus non peccat: sed quando senserit absentes oculos domini tui, nec habuerit testem a quo possit convinci, facit. Quare facit? Quia pœnam timebat, non justitiam diligebat. „ Vir autem bonus, vir „ justus, homo liber, delectatur ipsa justitia, „ & si possit sine teste peccare, testem re„ formidat & Deum: & si possit audire Deum „ dicentem sibi, Video te, cum peccas, non „ te damnabo, sed displices mihi: ille nolens „ displicere oculis Patris, non formidolosi „ Judicis, timet, non ne damnetur, non ne„ puniatur, sed ne offendat gaudium pater„ num, ne displiceat oculis amantis: Si enim „ amat ipse, & amantem sui Dominum sen„ tit, non facit quod displicet amanti se. ". Lubricos & inhonestos amatores attendite: Si quis amore fœminæ lascivus & nequam vestit se aliter quam illi placet, aut ornat se aliter quam illi placet: illa dixerit, Nolo habeas talem byrrhum; non habet: si per hyemem illi dicat, In lacerna te amo; eligit tremere, quam displicere. Numquid illa cui displicet, damnatura est? Numquid in carcerem missura? Numquid tortores adhibitura? Hoc solum ibi timetur, Non te videbo: hoc solum ibi contremiscitur, Faciem meam non videbis. „ Si hoc impudica dicit, & terret: „ Deus dicit & non terret? Sane plurimum, „ sed si amamus. Si autem non amamus, non „ inde terremur ut servi, de igne, de gehen„ na, de atrocissimis tartareis minis, de „ exaggeratissimis diaboli Angelis, eluque „ suppliciis. Vel inde terreamur. Si illud „ minus amamus, vel illa timeamus ".

7. „ Nolite ergo timere, multis passeribus „ pluris estis vos ". Providentia Dei, consolatio justorum est. Sollicitudinis, anxietatis, & humani timoris radix, defectus est fidei & fiduciæ in divina providentia nostro bono invigilante. Nec Dei sapientia falli, nec omnipotentia vinci, nec paternus amor seipsum negare potest: quid timeamus, quid diffidamus? *Jacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet; non dabit in æternum fluctuationem justo* (*Ps.* 54. 23.). Solus Deus scit quanti valeamus, quia solus scit quanti nos amet: inde enim tantum æstimandi, unde ab illo amati. Homo *divini ingenii cura* (inquit Tertull.) Studium igitur Deo placendi sit una hominis cura. Vigilat jugiter Deus ut homini benefaciat; vigilet jugiter homo ut Deo serviat, illique gratias agat. Redamare illum non pigeat se amantem, & se ipsum in præmium amoris illius promittentem. *Nolite ergo timere, multis passeribus pluris estis vos.*

8. „ Omnis quicumque confessus fuerit me „ coram hominibus, & Filius hominis confi„ tebitur illum coram Angelis Dei. " Quantum præmium confitentis? *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.* Quanta pœna negantis? Cujus enim esse potest, nisi diaboli, qui a Christo rejicitur, & negatur? Christus porro confitendus corde, ore & opere. „ Corde *enim* „ creditur ad justitiam; ore autem confessio „ fit ad salutem (*Rom.* 10. 10.). *Sed væ illis, qui* confitentur se nosse Deum, factis „ autem negant, ad omne opus bonum repro„ bi (*Ad Tit.* 1. 16.). ". Ad vitam cum sanguine profundendam paratus esse debet omnis homo Christianus, potius quam Christi fidei renunciet, vel ejus mandata transgrediatur; quanto magis ad cetera bona temporalia amittenda, ne Christi jacturam faciat? „ Quis „ nos separabit a charitate Christi? Tribula„ tio? an angustia? an fames? an nuditas? „ an periculum? an persecutio? an gladius? „ sicut scriptum est: Quia propter te morti„ ficamur tota die, æstimati sumus sicut oves „ occisionis. Sed in his omnibus superamus „ propter eum qui dilexit nos. Certus sum „ enim quia neque mors, neque vita, neque „ angeli, neque principatus, neque virtutes, „ neque instantia, neque fortitudo, neque al„ titudo, neque profundum, neque creatura „ alia poterit nos separare a charitate Dei, „ quæ est in C. J. (*Rom.* 8. 35. *& seq.*). "

13. „ Ait autem ei quidam de turba: Ma„ gi-

„ giſter, dic fratri meo ut dividat mecum „ hæreditatem. " Bonorum temporalium cupiditas occaſio eſt diſſenſionum, litium, ſcandalorum: ſacratiores neceſſitudines dirimit. Chriſtiano indignum terrenis bonis inhærere. *Ex ſubſtantia familiari fratres ſumus* (inquiebat Tertull. *Apolog. c.* 39.), Ethnicos alloquens *quæ penes vos fere dirimit fraternitatem. Itaque qui animo animaque miſcemur, nihil de rei communicatione dubitamus.* Chriſtian. pro rebus terrenis litigare non debet, cum prudentis & probi arbitri, vel arbitrorum judicio controverſia quæ illi cum proximo intercedit, componi poteſt: periculo amittendi charitatem exponere ſe litigando non debet: ſi litigare cogatur alterius improbitate compulſus, ita comparatus ſit ut res temporales amittere malit, quam violare fraternam charitatem. *Servum Dei non oportet litigare* (inquit Apoſt. 2. *Tim.* 2.). Putari poſſet judicium habere adverſus alterum non eſſe peccatum, ſed tantummodo id extra Eccl. velle judicari, niſi ſecutus adjungeret (1. *Cor.* 6. 7.): *Jam quidem omnino delictum eſt inter vos quod judicia habetis.* Et ne quiſquam hoc ita excuſaret, ut diceret, Juſtum ſe habere negotium, ſed iniquitatem ſe pati, quam velit a ſe judicum ſententia removeri, continuo talibus cogitationibus vel excuſationibus occurrit atque ait: *Quare non magis injuriampatimini?* Sic locum Apoſt. S. Aug. (*Ench. c.* 78. *Videſis & S. Jo. Chryſoſt. Hom.* 16. *in* 1. *ad Cor.*) interpretatur. Et alibi: „ Sunt alii (*inquit*) „ qui rebus infirmitati conceſſis inhærent ali„ quantum dilectione. Non rapit villam alie„ nam, ſed ſic amat ſuam, ut ſi perdiderit, „ conturbetur. Non tollit aliena, ſed repe„ tit ſua, & habet cum fratre ſuo judicium. „ Talibus enim dicitur (1. *Cor.* 6. 7.): Jam „ quidem omnino delictum eſt in vobis, quia „ judicia habetis vobiſcum. Verum ipſa judi„ cia in Eccl. jubet agi, non ad forum tra„ hi, tamen delicta eſſe dicit. Contendit enim „ Chriſt. pro rebus terrenis amplius quam „ decet eum cui promiſſum eſt regnum cœ„ lorum. Non totum cor ſurſum levat, ſed „ aliquam partem ejus trahit in terra (*S.* „ *Aug. in Pſ.* 80.) ".

Magiſter, dic fratri meo ut dividat mecum hæreditatem. Non ei dixit Dominus, Veniat frater tuus. Sed nec miſit ut adeſſet, aut cum adfuiſſet, interpellari dixit, Proba quod dicebas: *Petebat dimidiam hæreditatem, petebat in terra dimidiam: in cælo Dominus offerebat totam. Plus Dominus dabat, quem ille poſtulabat* (*S. Aug. ſer.* 107. *al. de Tempore* 196. *& de Diverſis* 28.).

14. „ Et ille dixit illi: Homo, quis me „ conſtituit judicem aut diviſorem ſuper vos? „ *Homo*, qui enim pro magno habes iſtam „ hæreditatem, quid es niſi homo? Volebat „ illum facere aliquid pluſquam eſt homo. „ Quid plus illum volebat facere, cui vole„ bat avaritiam tollere? *Ego dixi, Dii eſtis,* „ *& filii Excelſi omnes* (*Pſ.* 41. 6.). Ecce „ quod eum volebat facere, inter Deos nu„ merare, qui avaritiam non habet. "

15. „ Dixitque ad illos: Videte & cavete „ ab omni avaritia ". Forte tu avarum & cupidum diceres, ſi quæreret aliena: ego autem dico, *Cupide & avare non appetas nec tua* (*S. Aug. ibid.*). Hoceſt, *ab omni*. Non leviter habendum eſt, quando Dominus noſter, qui mortuus eſt pro nobis, qui ſanguinem ſuum pretium dedit ut redimeret nos; Advocatus noſter, Judex noſter dicit, *Cavete*. Novit ille quantum mali ſit: nos non novimus, illi credamus. *Cavete ab omni avaritia.* Meum ſervo (inquis) non alienum tollo. *Cavete* &c. „ Non ſolum avarus eſt qui „ rapit aliena: ſed & ille avarus eſt qui cu„ pide ſervat ſua. Sed ſi ſic culpatur qui cu„ pide ſervat ſua, quomodo damnatur qui „ rapit aliena? *Cavete ab omni avaritia;* „ *quia non in abundantia cujuſquam vita* „ *ejus eſt, ex his quæ poſſidet.* Multa qui „ recondit, quantum inde tollit ut vivat? „ Cum tulerit inde, & quodam modo cogi„ tatione ſeparaverit quod ſufficiat unde vi„ vat, videat cetera cui remaneant: ne forte „ cum ſervas unde vivas, colligas unde mo„ riaris. Ecce Chriſt., ecce Veritas, ecce „ ſeveritas. *Cavete*, dicit Veritas: *Cavete*, „ dicit ſeveritas. Si non amas veritatem, „ time ſeveritatem. *Non in abundantia cu„ juſquam vita ejus eſt ex his quæ poſſidet.* „ Crede illi, non te fallit. Contra tu dicis, „ immo in abundantia hominis eſt vita ejus „ ex his quæ habet. Ille non te fallit: tu „ te fallis ".

16. „ Dixit autem ſimilitudinem ad illos: „ Hominis cujuſdam divitis uberes fructus a„ ger attulit: & cogitabat intra ſe dicens: „ Quid faciam, quia non habeo quo congre„ gem fructus meos "? „ Quis non miſerea„ tur ſic miſere curis obſeſſi? Ipſa fertilitate „ miſer erat ac trepidus. Miſerabilis præ„ ſentibus & paratis bonis, miſerabilior ob „ ea quæ adhuc exſpectabat. Num enim pro„ ventus ei fert terra? Gemitus ei producit. „ Num fructuum copiam colligit? Immo cu„ ras, dolores, & graves anxietates. Peræ„ que enim ac egeſtate preſſi, miſer affligi„ tur & ejulat. Nonne enim ejuſmodi vo„ cem edit, cujuſmodi ſolet emittere qui an-

„ gu-

„ guſtia preſſus mendicat? Quid faciam? Quod „ ceteros lætitia perfundere ſolet, id angit „ & excruciat avarum. Ex his enim omnibus quibus affluit, nihil decerpit gaudii: „ quin ipſæ potius undique affluentes divitiæ ejus pungunt & lancinant animum, ne „ ad externos forte vel tranſcurſim aſpiciens, „ in egenos cogatur nonnihil conferre ſubſidii. *Quid faciam?* (inquit) Parata tibi „ erat reſponſio (dives avare) hoc inire „ conſilium debeas; Eſurientium animas explebo, aperiam horrea, & omnes indigos „ vocabo: imitabor Joſeph præconio exhibitæ hominibus benignitatis celebrem: vocem „ emitam magnificam; Quicumque panibus indigetis, venite ad me, participes futuri „ gratiæ a Deo mihi collatæ (*S. Baſil. hom. de avar. in illum S. Luc. loc. Deſtruam horrea mea*)". At longe a tam ſano conſilio dives avarus: „ Deſtruam (*inquit*) horrea „ mea, & majora faciam, & illuc congrega„ bo omnia quæ nata ſunt mihi, & bona „ mea". Quantas ſollicitudines pariunt divitiæ! Contra vero mentis tranquillitatem & pacem parit Chriſtiana mediocritas, vel Evangel. paupertas. Quam imprudenter bona vocantur, quorum ipſa copia hominem quieſcere non ſinit; quæ ſine labore ſervari non poſſunt, nec ſine dolore ab iis, qui illis adhærent, amittuntur? immo illis in ſupplicia vertuntur amittendi metu? Vera bona ſunt, quæ Deus paravit & promiſit diligentibus ſe; bona cœleſtia, quæ ſanctis deſideriis multiplicantur, quæ animo reconduntur, illumque tanto amplius dilatant, quanto magis augentur; quæ facile ſervantur, modo ſemper amentur. Nova ſemper conſilia init divitum hujus ſæculi cupiditas, terram invertunt, colligunt, erigunt homines terreni, & bona vocant quæ momento perire, ipſiſque eripi poſſunt; de bonis æternis non cogitant, non curant.

Deſtruam horrea mea, & majora faciam. Iniquitatis horrea (*S. Baſil. ib.*) procul dubio digna ſunt quæ diruantur. Everte miſer tuis ipſe manibus quod male ædificaſti. Solve horrea, unde nullus umquam ſolatium ac levamen conſecutus eſt. A fundamentis excidito avaritiæ cuſtodem, educ & diſperde pauperibus abſconditas in malum domini ſui divitias. *Deſtruam horrea mea, & majora faciam.* Ubi vero & iſta frumento adimpleveris, quid amplius cogitabis? An rurſus deſtrues & ædificabis? Habes, ſi vis apotechas, domos pauperum; theſauriza tibi theſauros in cœlo, quos fur depredari non poteſt, nec tinea vel ærugo corrumpere. Ne dixeris, Erogabo pauperibus, cum nova horrea complevero. Vitam tibi inſipienter polliceris, non ut ſis in pauperes liberalior, ſed ut inſtantem mendicum a te propulſes, atque ab eroganda eleemoſyna te excuſes. Quid prohibet quominus nunc liberaliter eroges? Nonne inops adeſt? Nonne plena ſunt horrea? Nonne merces a Domino parata? Nonne mandatum manifeſtum? Spir. S. audi per os Salom. dicentem (*Prov. 3. 28.*): *Ne dicas: Vade & revertere, cras tibi dabo, cum ſtatim poſſis dare.* Neſcis enim quod ſuperventura ſit dies. Qualia præcepta contemnis? Quantam te Deo beneficentiſſimo gratiam habere, quam hilarem datorem ac munificum in egenos eſſe oportebat, quod non ipſe pro foribus alienis cogeris obſtreperus eſſe & querulus, ſed tuas alii occupant? Nunc autem triſtis es & petentibus difficilis: occurſum pauperum vitas, ne forte aliquid vel modicum erogare cogaris. Non habeo (inquis) non dabo: nam & pauper ego quoque ſum: Pauper es profecto & omnium egens bonorum: pauper, (inquam) charitate, pauper benignitate in indigos, pauper fide erga Deum, pauper æterna ſpe. Quamobrem frumenti quodcumque poſſides, fratres tuos fac participes. Cras forte marceſcet. Hodie egenti da. Avaritiæ genus peſſimum eſt, nolle ne ea quidem quæ facile corrumpuntur, inopi dare. Verum, ais: Cui facio injuriam, ſi mea retineo, conſervoque? quæ illa, dic mihi, tua? Unde accepta? „ Perinde facis ac ſi quis in theatro „ locum ſpectandi mox ut antevertit aliis ar„ ripere, ceteros arceat ab ingreſſu, ſuo u„ nius uſui id vindicans, quod ad communem „ omnium uſum propoſitum eſt. Tales divi„ tes exiſtunt. Communia namque cum prio„ res obtinuerint, propria faciunt occupan„ do. Nam ſi tantum quiſque uſurparet, quan„ tum ad propriæ neceſſitatis ſolatium ſuffi„ cit, ſuperfluumque tribueret egentibus, „ nemo dives, nemo pauper eſſet. Unde ti„ bi hæc bona? Si a caſu dixeris, impius es, „ eum non agnoſcens qui te condidit, neque „ ei qui dedit, rependens gratiam. Quod ſi „ ex Deo te illa habere fateris, dic mihi „ quamobrem hæc ſortitus es? Non enim „ juſtus eſt Deus, qui ea quæ ſunt ad victum „ inæqualiter nobis diviſerit. Cur tu dives „ es, ille pauper? Non ob aliam certe cauſam, niſi ut tu benignitatis ac fidelis ad„ miniſtrationis mercedem accipias, ille vero patientiæ præmiis honoretur. Tu vero „ inſatiabilis avaritiæ lacertis omnia circum„ plexus, & tot homines illis privans, ne„ minem te lædere putas. Quis eſt avarus? „ Ille qui neceſſariis non eſt contentus. Quis „ peculator? Ille qui ad ſe unum transfert

„ quæ

„ quæ ſingulorum ſunt. Tu ergo non avarus? „ non tu peculator, cum ea quæ ad diſpen„ ſandum recepiſti, tibi propria facis? Eſu„ rientis eſt panis, quem retines: nudi ve„ ſtis, quam in arca cuſtodis; egentis argen„ tum, quod terræ infoſſum poſſides (*S. Ba„ ſilius ibid.*)".

19. 20. „ Et dicam animæ meæ: Anima, „ habes multa bona poſita in annos pluri„ mos: requieſce, comede, bibe, epulare". O dementiam! Si porcinam habuiſſes animam, quid aliud ipſi enuciare potuiſſes? *Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te: quæ autem paraſti, cujus erunt?* Superat æternam pœnam irri ſio iſta ſtultitiæ (*S. Baſil. ib.*). Stulte, qui tibi ſapiens videris, anima cui dixiſti: *Habes multa bona*, hodie a te repetitur, & nullum habet bonum. „ Contemnat hæc bona, „ & ſit ipſa bona, ut quando repetitur, „ exeat ſecura. Quid enim iniquius eſt ho„ mine, qui multa bona habere vult, & bo„ nus ipſe eſſe non vult? (*S. Aug ſer.* 107.)".

21. „ Sic eſt qui ſibi theſaurizat, & non „ eſt in Deum dives". Dives avarus divitias non ſuis aut pauperum neceſſitatibus ſublevandis congregat, ſed ut illis velut ultimo ſuo fine fruatur, ut illarum poſſeſſione delectetur, ut illas Dei vice diligat; ut illas poſſideat quaſi ſuas, non ut diſpenſet quaſi bona Dei ſui, quorum eſt œconomus conſtitutus. Maledicti divites, qui divitiarum ſuarum uſum ad Deum & ad ſalutem æternam non referunt, qui illas ſecundum voluntatem legemque Dei non diſpenſant, qui non ſtudent *divites fieri in operibus bonis facile tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam* (1. *Tim.* 6. 18.). Qui ſuperflua bonorum ſuorum per manus pauperum in cœlum non trajicit, ſummæ Veritatis judicio ſtultus eſt.

22. „ Dixitque ad diſcipulos ſuos: Ideo „ dico vobis: Nolite ſolliciti eſſe animæ ve„ ſtræ quid manducetis, neque corpori quid „ induamini". A rerum temporalium ſollicitudine facilis in avaritiam lapſus eſt. Vitanda igitur ſollicitudo, ut avaritia omnis caveatur. In Dei providentia confidendum. Creator noſter eſt, Pater noſter, Dominus noſter: nos opus ejus, populus ejus, & oves paſcuæ ejus. Dedit nobis corpus, vitam, & omnia. Potens eſt, benignus, beneficus: quid timemus ne in iis quæ corpori ſuſtentando, & conſervandæ vitæ neceſſaria ſunt, nobis deficiat ejus providentia, quæ nec viliſſimis animalibus deeſt? In noſtra induſtria, in hominum amicitia & promiſſis confidimus: in Dei optimi, potentiſſimi, beneficentiſſimi providentia & promiſſis confidere dubitamus? Diffidentia & ſollicitudo animum ſuſpendens, vitium eſt Infidelium: Fiducia in Deo, virtus eſt Chriſtian. „ Hæc omnia gentes mun„ di quærunt: Pater autem veſter ſcit quo„ niam his indigetis. Verumtamen quærite „ primum regnum Dei, & juſtitiam ejus, & „ hæc omnia adjicientur vobis". Inſipiens eſt qui primum quærit quod minoris momenti eſt, quod vilius, quod homini cum animantibus commune eſt; illud vero negligit quod excellentius, quod magis neceſſarium, quod hominis proprium ſummunque bonum. *Indecorum eſt homines curare de cibo, qui militant regno. Novit Rex quemadmodum familiam ſuam paſcat, alat, veſtiat* (*S. Ambroſ. l. 7. in Luc. n.* 130.). „ Chriſtianus de „ vita, de regno, de immortalitate certus, „ depaſtus & veſtitus non debet neceſſitate „ pulſari, cum videat Deum hodie nato, & „ perituro in craſtinum germini tantam ve„ ſtitus gloriam contuliſſe: ſed ſicut aridita„ ti iſta, ſicut clibani deputantur incendio, „ ita mortis, ita gehennæ ignibus deſtinan„ tur, qui præſentia ſibi a Deo præſtari „ dubitant, cum futura ſibi jam ſentiunt con„ tributa"

32. „ Nolite timere, puſillus grex, quia „ complacuit Patri veſtro dare vobis regnum". Pro magnitudine certaminis (*S. Pet. Chryſ. ſer.* 22. & 23.) præmii proponitur magnitudo. Hinc eſt quod diſcipulis ſuis Chriſt. Regnum ceu præmium proponit ac promittit, ut in certamine non cedant periculis, non timori: pericula deſpicit qui tendit ad regnum: victoriæ cupidus neſcit timore. *Nolite timere, puſillus grex.* Puſillus grex mundo, magnus Deo. Puſillus, quia quos elegit ad gloriam, ad ovium innocentiam & manſuetudinem Chriſtian. inſtituit. Puſillus grex, qui non de magno minuitur, ſed creſcit de puſillo. *Puſillus grex*: naſcentis Eccl. ſic deſignat infantiam, quam ad Regni ſui venire inſulas incrementis cœleſtibus mox promittit. *Complacuit Patri veſtro dare vobis regnum.* Vos ad regnum prædeſtinavit ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ, ſecundum divitias gratiæ ſuæ, ut eſſetis ſancti & immaculati in conſpectu ejus; non quia ſancti eratis, non veſtrorum intuitu meritorum; quia per gratiam & miſericordiam ejus donatur vobis omne meritum. *Nolite timere, puſillus grex.* Vox eſt boni Paſtoris, qui animam ſuam pro ovibus poſuit, illis ut cœleſte Regnum procuraret. „ Tibi *ergo* Rex *Chriſtus*, „ tibi Sacerdos, tibi Paſtor, tibi ſacrificium, „ tibi ovis, tibi agnus, tibi totum factus

„ eſt,

„ est, qui fecerat totum. Et qui sibi num-
„ quam, tibi toties immutatur, propter te
„ varias monstratur in formas, qui manet
„ unica suæ Majestatis in forma. Et quid
„ plura? Dat se tibi Deus homo, ut ferre
„ potes, quia ut est non potes sustinere ".

„ Nolite timere, quia complacuit Patri ve-
„ stro dare vobis Regnum ". Promissionem Regni (*s. Petr. Chrys. ser.* 23.) sine timore servus non audit; qui enim libertate indignus est, capere non potest qua ratione vocari possit ad Regnum. „ Dominus erga ser-
„ vorum mentes tali voce confirmat, ne eos
„ repentinus promissi regni prosternat audi-
„ tus. Regnum velle servum, crimen est;
„ adire, periculum; temeritas, non time-
„ re ". (*Idem ser.* 22. & 23.)

33. „ Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam ". Non potest dominari omnibus nisi is qui propriis non tenetur. Dejectæ mentis est, qui familiaris rei meminit cum vocatur ad Regnum: jacens animus plebejus nummulum thesauris anteponit: pauper sensus parvis incubans perdit magna, & inhians temporalibus, deserit sempiterna. Abjicere debet habitum servitutis qui se Regem credit divinitus consecratum. Est consuetudinis, est animi felicis, ut adscitus ad Regnum, quod fuit proprium, quod privatum, mox parentibus, propinquis, civibus indigentibus eroget, ne sit mendicus animo, qui sensu dives factus est & honore. Tali ergo providentia Dominus, consilio tali vilia & caduca jubet ut vendamus, ut largiamur, ut donemus, qui in cœlesti regno Deum nostrum & omnia in ipso volumus possidere.

Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. „ Cibus egeni regni cœlestis est pretium: & largitor temporalium hæres effi-
„ citur æternorum. Unde autem exigua ista
„ impendia tanta æstimari taxatione merue-
„ runt? Nisi quia pondera operum charita-
„ tis lance pensantur, & cum amatur ab
„ homine quod Deus diligit, merito in ejus
„ ascenditur Regnum, in cujus transitur af-
„ fectum ". (*S. Leo ser.* 8.)

„ Vendite quæ possidetis, & date eleemo-
„ synam. " Quamvis laudabile sit intemperantiam fugere, & turpium voluptatum damna vitare, multique magnifice facultates suas dedignentur occulere, & in copia affluentes vilem atque sordentem horreant parcitatem: non est tamen talium aut felix abundantia, aut probanda frugalitas; si ipsis tantum propriæ opes serviant, si eorum bonis nulli juvantur pauperes, nulli foventur infirmi; si de magnarum abundantia facultatum non captivus redemptionem, non peregrinus solatium, non exul sentit auxilium. „ Hujus-
„ modi divites egentiores sunt omnibus ege-
„ nis. Perdunt enim illos reditus quos possunt
„ habere perpetuos: & dum brevi nec sem-
„ per libero incubant usui, nullo justitiæ ci-
„ bo, nulla misericordiæ suavitate pascun-
„ tur; foris splendidi, intus obscuri; abun-
„ dantes temporalium, inopes æternorum:
„ Quia ipsi animas suas fame afficiunt, &
„ nuditate dehonestant, qui de iis, quæ ter-
„ renis horreis commendarunt, nihil thesau-
„ ris cœlestibus intulerunt (*Idem ser.* 9.) ".

Facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis. „ Pater
„ iste ditare vult filios, non nudare. Novo
„ modo, immo cælesti modo, qui hunc au-
„ dit, vendendo comparat, recondit erogan-
„ do; dum amittit, acquirit. *Facite vobis*
„ *sacculos qui non veterascunt.* Qui thesau-
„ rizantes temporaliter arguebat, ad totum
„ cupiditatis fomitem jubet sacculos sine fine
„ perquiri. Christe, quo te pertrahit amor
„ tuorum? Ut avarum lucrifacias, facis
„ eum quod desiderat; non quod oportet au-
„ dire: sacculos imperas; æternos thesauros,
„ qui non deficiant, vis parari, ut avarus
„ dum consueta percurrit ad lucra, aut vir-
„ tutem capiat, aut a virtute capiatur. Ve-
„ re Pater es, qui cum tuis quibuscumque
„ parvulis sic agis. Namque & nos inter-
„ dum nostris parvulis petentibus noxia in-
„ gerimus salutaria sub specie noxiorum; fal-
„ lentes insipientiam, non decipientes affe-
„ ctum. *Facite vobis sacculos qui non ve-*
„ *terascunt, thesauros non deficientes in cœ-*
„ *lo.* Sacculus cur paratur? Quid ibi clau-
„ stra, ubi ipsa custos est innocentia? Quid
„ signaculum, ubi fraudis suspicio non habe-
„ tur? Si & in cœlo sacculis opus est, cu-
„ ra non amittitur, sed mutatur. Domine,
„ tu vidisti quia in thesauris tota fides, tota
„ spes in sacculis sit avaris; & ideo impu-
„ tribiles in cœlis sacculos vis parari, ut
„ qui te non sequitur ad cœlum, sequatur
„ saltem sacculos suos. Avare, fac tibi sac-
„ culos, & fac jubente Deo, quia votis tuis
„ annuit divina Majestas: Sed fac tibi saccu-
„ los erogando, quia quicquid pauper acce-
„ perit, Pater cœlestis suscipit. Et ubi re-
„ condit? In cœlo. Et ne forte perdidisse
„ te doleas vel usuram, centuplum in cœle-
„ sti fœnore recipies, quicquid in cœlos
„ paupere transmiseris perferente. Usura
„ mundi 100. ad unum: Deus unum accipit
„ ad 100. & tamen homines cum Deo no-
„ lunt habere contractum. Sunt forsitan de
„ cautione solliciti? Quare? Nonne homo
„ homini exiguæ chartulæ obligatione con-
„ strin-

ſtringitur? Deus tot & tantis voluminibus „ cavet; & debitor non tenetur? Sed dicis, „ Eſto quod debeat, quo exigente reſtituet? „ Se ipſo, quia non poteſt ille mentiri; idem „ ipſe eſt & executor & debitor. Non erit „ in reddendo durus qui profuſus eſt in largiendo. Crede homo Deo quod tibi Deus „ dedit: majora reddere vult, cum vult debere largitor “. (*Petr. Chryſ. ſer.* 25. 35. 36. „ Sint lumbi veſtri præcincti, & „ lucernæ ardentes in manibus veſtris, & „ vos ſimiles hominibus exſpectantibus Dominum ſuum, quando revertatur a nuptiis “. Cautos nos facit Chriſtus, (*S. Aug. ſer.* 108. *al.* 39. *de Verb. Dom.*) & vult eſſe expeditos ad expectanda noviſſima quæ ſunt in hoc ſæculo metuenda, ſuccedat requies quæ non habet finem. Erunt tunc ſecuri, qui modo non ſunt ſecuri: & iterum tunc timebunt, qui modo timere noluerunt. „ Ad hanc exſpectationem, & propter hanc ſpem Chriſtiani facti ſumus. Ab amore ſæculi hujus vocati „ ſumus, ut aliud ſæculum ſperemus & diligamus. In hoc abſtinere nos debemus ab „ omnibus illicitis concupiſcentiis, hoc eſt, „ lumbos accinctos habere debemus, & fervere & lucere in operibus bonis, hoc eſt, „ lucernas ardentes in manibus habere. *Unde alibi Dominus ait*: Nemo accendit lucernam, & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus qui in „ domo ſunt .... Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra „ bona, & glorificent Patrem veſtrum qui „ in cœlis eſt “. Quid eſt lumbos accinctos habere? *Declina a malo*. Quid eſt, lucernas ardentes in manibus habere? *Et fac bonum*. (*Pſ.* 33. 15.) Quid eſt quod adjunxit Chriſtus, *Et vos ſimiles hominibus exſpectantibus Dominum ſuum; quando revertatur a nuptiis*: niſi quod in illo Pſ. ſequitur, *Inquire pacem, & perſequere eam*? Hæc tria, hoc eſt, abſtinentia a malo, & operatio boni, & ſpes præmii æterni, commemorata ſunt in Act. Apoſt. (22. 25.) ubi ſcriptum eſt, quia docebat eos Paul. *de continentia, de juſtitia, & ſpe vitæ æternæ*. Ad continentiam pertinet, *Sint lumbi veſtri præcincti*. Ad juſtitiam pertinet, *Et lucernæ ardentes in manibus veſtris*. Ad exſpectationem Domini, quæ eſt ſpes vitæ æternæ, pertinet, *Et vos ſimiles hominibus exſpectantibus dominum ſuum quando revertatur a nuptiis*. Prius declina a malo, deinde fac bonum: prius accinge lumbos tuos, & tunc accende lucernam: & cum hoc feceris, ſecurus exſpecta Dominum, venienti dicturus: *Feci quod juſſiſti, redde quod promiſiſti*. Veſtes oblongas & diffluentes accingebant ſervi, ut expediti eſſent ad miniſtrandum; viatores, ut expediti eſſent ad iter agendum; milites, ut eſſent expediti ad pugnandum. Chriſtianus ſervus eſt Dei, miles Chriſti, viator in mundo, ideo illi merito dicitur:

Sint lumbi veſtri præcincti. In lumbis eſt tota corporis cauſa, ex lumbis tota carnis negotia ſuſcitantur; in lumbis tota eſt humani lapſus, humanæ fragilitatis occaſio. „ Conſtringenda eſt ergo caro continentiæ „ cingulo, ne effuſa vitiis, ac toto peccatorum gravata pondere, ſupernis & cœleſtibus inſiſtere non poſſit inceſſibus. (*S. Petr. Chryſ. ſer.* 24.) *Hoc ſpectat quod ait Apoſt. Coloſ.* 3. 5. Mortificate membra veſtra „ quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & avaritiam, quæ eſt ſimulacrorum „ ſervitus “.

Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris: & vos ſimiles hominibus exſpectantibus dominum ſuum. „ Duo ſunt quæ jubentur, & lumbos reſtringere, & lucernas tenere: ut & munditia ſit caſtitatis in corpore, & lumen „ veritatis in operatione. Redempt. enim „ noſtro unum ſine altero placere nequaquam poteſt, ſi aut is qui bona agit, adhuc luxuriæ inquinamenta non deſerit; aut „ is qui caſtitate præeminet, necdum ſe per „ bona opera exercet. Nec caſtitas ergo magna eſt ſine bono opere, nec opus bonum „ eſt aliquod ſine caſtitate. Sed ſi utrumque „ agitur, reſtat ut quiſquis ille eſt ſpe ad ſupernam patriam tendat, & nequaquam ſe „ a vitiis pro mundi hujus honeſtate contineat. Quia etſi quædam bona aliquando „ pro honeſtate inchoat, ejus tamen intentione non debet permanere, nec per bona opera præſentis mundi gloriam quære„ re; ſed totam ſpem in Redempt. ſui adventum conſtituat “. (*S. Greg. M. in Ev.*)

Et vos ſimiles hominibus exſpectantibus dominum ſuum, quando revertatur a nuptiis: ut cum venerit, & pulſaverit, confeſtim aperiant ei. Chriſtianus non ſolum ad Dei voluntatem faciendam paratus ſemper eſſe debet ut ſervus vigil & fidelis; non ſolum fidei lampadem lectione & meditatione verbi Dei ſemper lucentem, amore Dei & proximi ſemper ardentem, oleo bonorum operum ſemper plenam habere; verum etiam Dominum ſemper exſpectare, qui a nuptiis revertetur, cum electarum animarum, quas ſibi deſponſavit, completo numero, veniet ad judicium, & earum felicitatem reſurrectione

corporum consummabit; vel cum ex præsenti sæculo justorum animas eripiet, ac in fide & justitia sibi jam desponsatas, in sempiternum sibi copulabit in gloria. „ Venit Dominus cum ad judicium properat: pulsat „ vero cum jam per ægritudinis molestias „ esse mortem vicinam designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. Aperire enim judici pulsanti non „ vult, qui exire de corpore trepidat, & „ videre eum, quem se contempsisse meminit, judicem formidat. Qui autem de sua „ spe & operatione securus est, pulsanti „ confestim aperit: quia lætus judicem sustinet: & cum tempus propinquæ mortis advenerit, de gloria retributionis hilarescit". (*S. Greg. ibid.*) Vigilemus igitur in vitæ Christianæ officiis, & attendamus ne graventur corda nostra in crapula & ebrietate, in voluptatibus carnis, in curis & deliciis hujus sæculi. Observemus omnes dies, immo omnia momenta; quia nescimus quando veniat ultimus dies, ultimumque vitæ nostræ momentum, ex quo pendet æternitas.

37. „ Beati servi illi, quos cum venerit „ Dominus, invenerit vigilantes: Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet „ illos discumbere, & transiens ministrabit „ illis". „ Vigilat, qui ad aspectum veri „ luminis mentis oculos apertos tenet: Vigilat, qui servat operando quod credit: „ Vigilat, qui a se torporis & negligentiæ „ tenebras repellit". Hinc Apost. ait: (1. *Cor.* 15. 34.) *Evigilate justi, & nolite peccare:* & (*Rom.* 13. 11.) *Hora est jam nos de somno surgere.* Deo in mundo vivamus, ut ad mensam ejus in regno sedentes, in ipso & de ipso vivamus. *Amen dico vobis, quod præcinget se*, id est ad retributionem præparabit; *& faciet illos discumbere*, id est, æterna quiete renovari. Discumbere quippe nostrum, in regno quiescere est. Unde alibi Dominus ait: (*Matth.* 8.) *Venient & recumbent cum Abraham, Isaac & Jacob.*

38. „ Et si venerit in 2. vigilia, & si in „ 3. vigilia venerit, & ita invenerit, beati „ sunt servi illi". 1. „ vigilia (*S. Greg.* „ *ibid.*) primævum tempus est, idest pueritia; 2. adolescentia vel juventus; 3. senectus. Qui ergo vigilare in 1. vigilia noluit, custodiat vel 2.: ut qui converti a „ pravitatibus suis in pueritia neglexit, ad „ vias vitæ saltem in tempore juventutis evigilet: & qui evigilare in 2. vigilia noluit, „ 3. vigiliæ remedia non amittat: ut qui in „ juventute ad vias vitæ non evigilat, saltem in senectute resipiscat . . . . . Non est „ quid homo excusationis inveniat. Deus despicitur, & exspectat; contemni se videt, „ & revocat; injuriam de contemptu suo „ suscipit, & tamen quandoque revertentibus etiam præmia promittit. Sed nemo „ hanc ejus longanimitatem negligat: quia „ tanto districtiorem justitiam in judicio exiget, quanto longiorem patientiam ante judicium prærogavit. Ignoras (*inquit S. Paul. Rom.* 2. 4.) quoniam benignitas Dei ad „ pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam & cor impœnitens, „ thesaurizas tibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei".

42. „ Quis putas est *fidelis* servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam"? &c. Pastores vigilare præ ceteris debent, fideles esse, in opus ministerii ad mortem usque incumbere; dona Domini sibi ipsis non tribuere, nec ad quæstum, aut gloriam propriam convertere, sed ad ipsius Domini gloriam, ad familiæ ejus, id est, Eccl. utilitatem & animarum salutem, prudenter, in tempore, ad mensuram omnibus & singulis curæ suæ commendatis dispensare. Ad laborem ipsos excitet, & ne deficiant in laboribus, sustentet promissa merces. Quæ vero merces? Omnia bona Dei, Deus ipse summum bonum. „ Vere dico vobis, Quoniam supra omnia quæ possidet, „ constituet illum".

45. 46. „ Quod si dixerit servus ille in „ corde suo: Moram facit Dominus meus: „ & cœperit percutere servos & ancillas, „ & edere, & bibere, & inebriari: veniet Dominus servi illius in die qua non „ sperat, & hora qua nescit, & dividet „ eum, partemque ejus cum infidelibus ponet". Improbi Pastores qui superbe & violenter in Clero dominantur, & dignitate sua aut beneficio abutuntur ut laute vivant, ut otio ac voluptati serviant, divini judicii severitatem experientur; mortem præmaturam, subitam, vel improvisam: *Veniet Dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua nescit*: æternam a Deo separationem; *& dividet eum*: tormenta sine fine cum diabolo & reprobis: *partemque ejus cum infidelibus ponet.*

47. 48. „ Ille autem servus, qui cognovit „ voluntatem domini sui, & non præparavit, „ & non fecit secundum voluntatem ejus, „ vapulabit multis: qui autem non cognovit, „ & fecit digna plagis, vapulabit paucis". Tanto magis reus homo est, graviorique pœnæ obnoxius, quanto majorem Dei, Legisque illius ac mandatorum cognitionem habet. „ Cum etiam ignorantes Dominum nulla ex-

„ ceptio

„ ceptio tueatur a pœna (*inquit Tertull. l. de Pœnit. c.* 5.) . Quia Deum in a- „ perto conſtitutum , & vel ex ipſis cœle- „ ſtibus bonis incomprehenſibilem ignorari „ non licet , quanto cognitum deſpici peri- „ culoſum eſt ? Deſpicit porro , qui bonorum „ & malorum intellectum ab illo conſecutus , „ quod intelligit fugiendum , quod jam fugit „ reſumens , intellectui ſuo , id eſt , Dei dono „ contumeliam facit ". Qui autem non cognovit voluntatem Domini , legem ejus , mandata ejus , officiaque ſua , quæ noſſe poterat ac debebat , nihilominus reus eſt , cum ejus mandata tranſgreditur , æternæque pœnæ obnoxius , quamvis mitiori . Oſtendit itaque Dominus gravius peccare hominem ſcientem quam neſcientem . „ Nec tamen (*S. Aug. l. de Grat.* „ *& lib. ro Arbitr. c.* 3.) ideo confugiendum „ eſt ad ignorantiæ tenebras , ut in eis quiſ- „ que requirat excuſationem . Aliud eſt enim „ neſciſſe , aliud ſcire noluiſſe . Voluntas quip- „ pe in eo arguitur , de quo dicitur (Pſ. 35.) : „ *Noluit intelligere ut bene ageret* . Sed & „ illa ignorantia quæ non eſt eorum qui ſci- „ re nolunt , ſed eorum qui tamquam ſimpli- „ citer neſciunt , neminem ſic excuſat ut ſem- „ piterno igne non ardeat , ſi propterea non „ credidit , quia non audit omnino quod cre- „ deret , ſed fortaſſe ut mitius ardeat . Non „ enim ſine cauſa dictum eſt (Pſ. 78. 6.) : „ EFFUNDE iram tuam in gentes quæ te „ non noverunt . *Et quod ait Apoſt.* (2. *Theſſ. al.* 1. 8.) : In revelatione Domini Jeſu de „ cælo , cum Angelis virtutis ejus in flam- „ ma ignis dantis vindictam iis qui non no- „ verunt Deum , & qui non obediunt Evang. „ Domini noſtri J. C. , qui pœnas dabunt in „ interitu æternas a facie Domini ".

CAPUT XIII.

Senſus Litteralis .

1. *Aderant autem quidam ipſo tempore* , quo Chriſt. populum docebat , nuntiantes illi ceu rem novam , quæ tum forte Hieroſolymis acciderat , *de Galilæis* , Judæ Gaulonitæ ſeu Galilæi Sectatoribus , *quorum ſanguinem Pilatus miſcuerat cum ſacrificiis eorumdem* (*Act.* 5. 37.) ; quod ſcilicet ſeditioſam doctrinam prædicti Judæ ſecuti , qui tributum Cæſari non ſolvendum , nec alium Dominum præter Deum agnoſcendum vulgaverat , quo tempore Quirin. Judæam deſcripſit , ideoque male perierat , res novas contra Rom. Imp. , & obſequium Cæſ. moliebantur , cum tempore Paſchatis Hieroſol. ad offerendum ſacrificium veniebant (*Joſeph lib. 18. Antiq. c.* 1. *& lib.* 20. *c.* 3. *Item lib.* 1. *de Bello Jud. c.* 17. *& lib.* 7. *c.* 28.).

2. „ Et reſpondens dixit illis (JESUS) : „ Putatis quod hi Galilæi , *quos occidi juſ-* „ *ſit Pilatus* , præ omnibus Galilæis pecca- „ tores fuerint , quia talia paſſi ſunt ? " Exiſtimatis ipſos flagitioſiores fuiſſe ceteris illius Nationis & ſectæ hominibus , quaſi graviorum & plurium ſemper ſint rei peccatorum , quos Deus magnis calamitatibus opprimi ſinit , aut mala morte plectit ? *Non , dico vobis* : Non ita ſe res habet . Sæpe enim ex magna malorum turba Deus paucos ſeligit , quorum pœnam ceterorum admonitionem & exemplum eſſe velit , ſicut in legionum decumatione ab Imper. exercitus fieri ſolet . *Sed niſi pœnitentiam habueritis , omnes ſimiliter peribitis* , ſive in præſenti ſæculo , calamitatibus & pœnis vobis imminentibus oppreſſi , ſive in futuro , ſive in utroque .

4. 5. „ Sicut illi decem & octo , ſupra „ quos cecidit turris in Siloe " , ad fontem Siloe , unde aquæ ductus in Urbem ferebatur , ad quem fontem magnus erat hominum concurſus , vel ut ſe purificarent , vel ut ſanationem languorum ſuorum , poſt motum & turbationem aquæ ab Angelo , exſpectarent (*Iſ.* 8. 6. *Jo.* 9. 7. *S. Hier. in c.* 8. *Iſ.*) " , *Putatis quia & ipſi* 10. & 8. homines , qui turris illius ruinis nuper ſunt oppreſſi , *debitores fuerint* , rei hujuſmodi pœnæ & mortis , *præter omnes homines habitantes in Jeruſalem ?* præ omnibus incolis Jeruſalem ? *Non , dico vobis* ; non ita eſt , *ſed ſi pœnitentiam non egeritis omnes ſimiliter peribitis* .

6. 7. „ Dicebat autem , & hanc ſimilitudi- „ nem , *ſeu parabolam :* Arborem fici habe- „ bat quidam plantatam in vinea ſua , & ve- „ nit quærens fructum in illa , & non invenit . Pater ille familias (*S. Ambr. l.* 7. *in Luc. num.* 160. *& ſeq.*) , Deus eſt ; vinea , Judaicus populus ; ficus , Hieroſolym. cives , ad ſpirituales fructus proferendos per Proph. & Sacerdotes exculti . Confer cum Iſ. 5. 7. „ Vinea „ Domini exercituum , domus Iſrael eſt : & „ vir Juda germen ejus delectabile : & expe- „ ctavit ut faceret judicium , & ecce iniqui- „ tas ; & juſtitiam , & ecce clamor " . Venit Dominus (*S. Pet. Chryſ. ſerm.* 160.) quærens fructum juſtitiæ , pietatis bonorum operum , & non invenit , ſed inania tantum legalium cæremoniarum folia . Quærebat autem Dominus , non quia fructum ficulneæ deeſſe neſciret , ſed ut oſtenderet in figura quia fructum jam Synag. habere deberet . (inquit Sanctus Ambroſius .)

8. „ Dixit autem ad cultorem vineæ " : Chriſtum Dominum , qui doctrina & miracu-

lis Judæos velut vineam ſuam electam excoluit: „ Ecce anni 3. ſunt, ex quo venio quæ„ rens fructum in ficulnea hac, & non in„ venio; ſuccide ergo illam, ut quid etiam „ terram occupat "? Ficus frugi eræ ultra 3. annum fructus non differunt: jam vero plures ſunt anni, ex quo venio quærens fructum in Synag., & jam 3. eſt annus quo fruſtra ipſam excolis, Fili mi, (tertius enim tum agebatur annus prædicationis Chriſti) *Succide ergo illam*, & eradica, ut quid etiam terram occupat, & otioſam inutilemque reddit, quæ ſi fertilem arborem geſtaſſet, uſum ſui præbuiſſet?

9. „ At ille, *cultor ſcilicet vineæ*, reſpon„ dens, dicit illi: Domine, dimitte illam & „ hoc anno, uſque dum fodiam circa illam, „ & mittam ſtercora ", ut extremam curam, & omnia opportuna adhibeam ad fertilitatem ei procurandam (quod anno ult. prædicationis Chriſti, & Paſſionis ejus, per ipſummet; ſequentibus autem per Apoſt. factum eſt) *& ſi quidem fecerit fructum*, bene eſt: *ſin autem*; *in futurum*, cum tibi placuerit, *ſuccides eam*. Non dixit: Si fecerint fructum (*S. Hier. in c. 3. Habac. ad illum Verſ. Ficus enim non florebit & non erit germen in vineis.*), permanebunt ut erant: ſed, Si fecerint fructum ſuſpenſa ſententia eſt, ut ſubaudiatur, transferes eos in Eccl. Gentium & in alteram vineam tranſplantabis. Venit Dominus 3. & non invenit in eis fructum: Dedit 1. Legem per Moyſen: 2. locutus eſt per Prophetas: 3. ipſe deſcendit. Et poſt paſſionem datis ad pœnitentiam 44. annis, quia non fecerunt fructum, quarto ſubverſi ſunt.

10. 11. 12. 13. „ Erat autem (JESUS) do„ cens in Synagoga eorum Sabbatis ", quibus Judæi frequentes conveniebant in Synag., ut Legem edocerentur, & precarentur. *Et ecce mulier quæ habebat Spir. infirmitatis annis* 10. *&* 8., quæ ab annis 18. patiebatur morbum a ſpiritu malo immiſſum, *& erat inclinata*, capite in pectus contracto, corpore in terram curvato „ præ frequentibus convulſionibus, *nec omnino poterat ſurſum reſpicere. Quam cum videret Jeſus, vocavit eam ad ſe*, „ ultro, non rogatus, propenſiſſima ad benefaciendum & ſuccurrendum miſeris voluntate; *& ait illi, Mulier, dimiſſa es ab infirmitate tua*, ſoluta & liberata a vinculis infirmitatis, (*Ader. l. de Morbis Evang.*) quibus te Satanas tenebat alligatam. *Et impoſuit illi manus*. Oratorio ſermone, „ contactuque vivifico perfectam illi ſanitatem reſtituit. *Et confeſtim erecta eſt, & glorificabat Deum*. Dei gloriam, potentiam, miſericordiam prædicabat, Chriſto gratias agens.

14. Reſpondens autem Archiſynag., indi„ gnans quia Sabbato curaſſet Jeſus, dicebat „ turbæ: Sex dies ſunt, in quibus oportet „ operari; in his ergo venite, & curamini, „ & non die Sabbati ". Princeps quidam Sy„ nag., religionis zelique ſpeciem invidiæ, qua in Chriſtum urebatur, prætexens, ipſumque Jeſum per latus petens, ait turbæ in Synag. congregatæ: Sex dies ſunt operibus & labori manuum deſtinati; illis diebus venite, & præbete vos curandos, & non Sabbato, quod quiete & ceſſatione ab omni opere ſanctificandum eſt.

15. 16. „ Reſpondens autem ad illum Do„ minus ", alioſque ipſi ſimiles una coarguens, *dixit*: *hypocritæ*, qui aliud ſermone oſtentatis, ſcilicet zelum Legis; aliud corde premitis, ſcilicet invidiam ob operum meorum admirabilitatem, *unuſquiſque veſtrum Sabbato non ſolvit bovem ſuum aut aſinum a præſepio, & ducit adaquare?* Nonne unuſquiſque veſtrum Sabbato ſolvit bovem ſuum aut aſinum a præſepio cui alligati ſunt, & adaquatum ducit, *Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligavit Satanas, ecce* 10. *&* 8. *annis, non oportuit ſolvi a vinculo illo die Sabbati*? quanto magis licitum eſt, immo religioſum ac pium, homini ſubvenire die Sabbati, & præſertim iis qui ex genere Abrahæ cenſentur, cum quo & poſteris ejus Deus fœdus iniit? Cum ergo Satanas hanc Abrahæ filiam per annos 18. inſanabilis morbi vinculo detineret alligatam, an Sabbati relig. violavi, cum vinculum illud verbo & impoſitione manus ſolvi? Num ſervile hoc opus cenſendum eſt?

17. „ Et cum hæc diceret, erubeſcebant „ omnes adverſarii ejus: & omnis populus „ gaudebat in univerſis quæ glorioſe fiebant „ ab eo ". Adverſarii ejus pudore ſuffundebantur, populus gaudebat quod tam admirabilia, tamque glorioſa opera ederet.

18. 19. 20. 21. „ Dicebat ergo: Cui ſimile „ eſt regnum cœlorum, & cui ſimile æſtima„ bo illud? Simile eſt grano ſinapis, quod ac„ ceptum homo miſit in horreum ſuum & „ crevit, & factum eſt in arborem magnam, „ & volucres cœli requieverunt in ramis „ ejus. Et iterum dixit: Cui ſimile æſtima„ bo regnum Dei? Simile eſt fermento quod „ acceptum mulier abſcondit in farinæ ſata „ tria, donec fermentaretur totum ". Confer cum Matth. 13. ubi utramque illam parabol. expoſuimus.

22. „ Et ibat per civitates & caſtella „ docens, & iter faciens in Jeruſalem ", ut Feſtum aliquod ſecundum Legem celebraret, quod

quod quale fuerit, Interpr. non conveniunt. Neque enim certum & exploratum habetur ex Evang. Hiſt., quo tempore hæc geſta & dicta ſint a Chriſto Domino.

23. 24. „ Ait autem illi quidam: Domine, „ ſi pauci ſunt qui ſalvantur? " Circa hanc quæſtionem varia erant Magiſtrorum placita (*Liefoot in Horis Hæbr.*). R. *Resh. Lachiſh*, ait: *Qui dereliquit ſtatutum unum non obſervatum, judicabitur in gehenna*. Contra vero R. *Jochanan* ait: *Ne ſic judices de Iſraele: nam etiamſi non didicerit niſi ſtatutum unum, evadet gehennam*. Ex adverſo R. Rabba dicit: *Duo tantum introierunt in terram Chanaan de 60. myriadibus: ſic etiam erit in diebus Meſſiæ*. Chriſtus curioſæ quæſtioni reſpondendum non duxit, nihil enim intereſt ad ſalutem ſcire quot ſalventur, ſed quales eſſe oporteat, & qualem viam inire debeant, qui ſalutem æternam conſequi volunt. Id docet eo loci Chriſtus. *Ipſe autem dixit ad illos: Contendite intrare per anguſtam portam: quia multi dico vobis, quærent intrare, & non poterunt*. Omnibus ſtudiis & viribus enitimini, ut per arctam illam vivendi rationem, quæ ſecundum Deum & virtutem eſt, quæ ardua eſt & difficilis, in Dei regnum intretis. Metaphora eſt ſumpta a domo, cujus janua anguſta eſt, quam non ſubit, niſi qui vires contendit. Multi quærent intrare in regnum cœlorum, inefficacibus deſideriis id optabunt: quotuſquiſque enim eſt, qui beatus eſſe non optet? *Sed non poterunt*, quia gratiæ Dei deerunt, ad viam illam arduam illos invitanti, nec tanti illis erit vita æterna, ut propter ipſam hujus ævi commodis carere velint.

25. 26. 27. 28. „ Cum autem introierit Pa- „ ter-familias & clauſerit oſtium ": cum elapſum fuerit tempus poſt quod in domum ſuam cœleſtem nullum amplius admittere Dominus decrevit, fruſtra exſpectatis quos invitaverat, *incipietis foris ſtare, & pulſabitis oſtium*, ſtabitis foras, fruſtra contendentes intrare, & inutiliter *dicentes: Domine, aperi nobis; & reſpondens dicet vobis: Neſcio vos unde ſitis*. Pro ignotis vos habeo. *Tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti*. Tecum familiariter viximus, cibum tecum ſumpſimus; te audivimus apud nos docentem, diſcipulique tui fuimus. *Et dicet vobis: Neſcio vos unde ſitis: Diſcedite a me omnes operarii iniquitatis*. Hæc verba, *operarii iniquitatis*, habitum dumtaxat ac ſtudium ſeu conſuetudinem totius vitæ, non unum aut alterum actum ſignificare, Volzogen. Socin. commentator, & Grot. falſo, temere, erronee aſſerunt; ut propter ſolum peccati habitum & conſuetudinem, non propter unum aut alterum crimen ſeu voluntate, ſeu opere perpetratum, hominem a regno cœlorum excludi, & in tenebras exteriores ejici, id eſt, in infernum detrudi innuant, ſecundum Socinian. Mor. principia. „ Ibi erit fletus, „ & ſtridor dentium: cum videritis Abraham „ & Iſaac & Jacob, & omnes Prophetas in „ Regno Dei, vos autem expelli foras ". Cœleſti & æterna domo, regnoque excluſi, & tenebroſo carcere, ſuppliciiſque ſempiternis damnati, flebitis & ſtridebitis dentibus; cum præſertim videritis Abraham, Iſaac, Jacob, & omnes Proph., ex quorum genere vos eſſe gloriamini, in regno cœleſti felicem in æternum vitam agentes.

29. 30. „ Et venient ab Oriente & Occi- „ dente, & Aquilone, & Auſtro, *a 4. mun-* „ *di plagis homines*, & accumbent in Regno „ Dei "; cujus vos ſolos hæredes fore ob generis prærogativam, & Legem a Deo acceptam, præſumebatis. *Et ecce ſunt noviſſimi qui erunt primi, & ſunt primi qui erunt noviſſimi*. Gentiles qui nunc a Deo alieniſſimi, & hoſpites teſtament. vobis videntur, & quos tamquam ultimos omnium mortalium contemnitis, erunt primi in regno cœlorum: vos autem qui nunc primi eſtis Dei cognitione, patrum genere, promiſſionum jure, a regno cœlorum in perpetuum excluſi.

31. „ In ipſa die, " qua ſuperiorem Chriſt. habuit concionem, *acceſſerunt quidam Phariſæorum*, benevolentiam erga ipſum ſimulantes, & *dicentes illi. Exi & vade hinc, quia Herodes vult te occidere*: idque Herodis ipſius inſtinctu Phariſæos illos feciſſe Chriſti reſponſum oſtendit, ad Herodem, a quo miſſi erant, directum. Herodes ſcilicet politicis artibus & vafritie inſignis, Jeſum interficere veritus, ne populum offenderet, injecto tamen metu illum finibus Tetrarchiæ ſuæ arcere voluit, quia Jo. innocentiæ teſtimonium magna auctoritate & libertate paſſim perhibebat. Ideo Phariſæos miſit, qui Chriſto metum incuterent mortis ab illo imminentis, ſuaderentque ut receſſu & fuga ſaluti ſuæ conſuleret.

32. *Et ait illis*; *Ite, dicite vulpi illi* (ſic Herodem vocat propter inſignem aſtutiam cum timiditate conjunctam) *Ecce ejicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & ſequenti die conſummor*. Herodi renunciate (*Videſis S. Aug. in* Pſ. 63. *ad illum Verſ.* Tradentur in manus gladii partes vulpium erunt: & *ſer. 2. in* Pſ. 88. *n.* 7.), me terrore mortis non commoveri, nec impediri poſſe quominus opus, quod dedit mihi Pater, perfi-

perficiam. Dæmonia ergo ejicere, & infirmos curare pergam, & nunc & in poſterum, quamdiu mihi libuerit, & brevi moriar. Mortem ſuam *conſummationem* vocat, quia per eam opus redemptionis noſtræ perfecit. Confer cum Hebr. 2. 10. „ Decebat enim eum, „ propter quem omnia, & per quem omnia, „ qui multos filios in gloriam adduxerat, „ Auctorem ſalutis eorum per paſſionem conſummare “.

33. „ Verumtamen oportet me hodie & „ cras, & ſequenti die ambulare “, libere operari, & munus peragere meum ſine metu Herodis, & cujuſcumque alterius, hic hærere, vel alio migrare, cum voluero. Trepidare vulpis eſt, non Leonis de Tribu Juda. Non eſt metuendum ne mihi mors in Galilæa, vel in Peræa inferatur, *quia non capit*, non contingit, non expedit *Proph. perire* ſeu morte affici *extra Jeruſalem*, ubi Synedrium magnum eſt, a quo Proph. judicantur. Unde in Tr. *Sanhedrim*, c. 1. habetur: „ Non judicant Tribum, nec Pſeudoprophetam, nec ſummum Pontificem, niſi Hieroſolymis, & judicio 71. (*Ligfoot in Horis Hebr.*). Fuere quidem Proph. nonnulli extra Jeruſalem occiſi, ſed pauci præ iis qui ea in Urbe trucidati erant.

34. 35. „ Jeruſalem, Jeruſalem, quæ occi„ dis Proph., & lapidas eos qui mittuntur „ ad te; *id eſt, quæ occidere & lapidare „ ſoles, &c. reprehenſionis vitiorum ac ſceleruм tuorum impatiens*, quoties volui „ congregare filios tuos, quemadmodum avis „ nidum ſuum ſub pennis, & noluiſti? Ecce „ relinquetur vobis domus veſtra deſerta “. Urbs veſtra excidetur, omniſque regio vicina ſic vaſtabitur ut remaneat deſerto ſimilis. *Dico autem* vobis: *Quia non videbitis me donec veniat cum dicatis:* Non videbitis me Hieroſolymis uſque ad diem illum, quo Urbem ingrediar ſedens ſuper aſinam, ut impleantur Vaticinia Prophet., & mihi velut Regi & Triumphat. cum palmis ſeu ramis olivarum occurrentes & acclamantes dicetis: *Benedictus qui venit in nomine Domini* (*Vide Joſeph l. 7. de Bello Jud. c. 1.*). Confer cum Matth. 23. 37. 38. & 39.

SENSUS MORALIS.

2. „ PUtatis quod hi Galilæi præ omnibus „ Galilæis peccatores fuerunt? Non, „ dico vobis “. Humanorum judiciorum temeritatem Chriſtus Dominus compeſcit. Plerumque enim judicant homines, graviorum peccatorum reos eſſe, qui a Deo magis in hoc mundo affliguntur, vel ſubitis calamitatibus opprimuntur. Ita judicabant amici Job (25. 5. 6.): „ Utinam Deus loqueretur tecum, „ & aperiret labia ſua tibi, ut oſtenderet ti„ bi ſecreta ſapientiæ, & quod multiplex eſ„ ſet lex ejus, & intelligeres quod multo mi„ nora exigeris ab eo, quam meretur ini„ quitas tua “. Sic judicabant barbari Inſulæ Melitenſis incolæ, cum viperam S. Paul. manum invaſiſſe viderunt. *Utique* (inquiebant *Act.* 28. 4.) *homicida eſt homo hic, qui cum evaſerit de mari, ultio non ſinit eum vivere*. Sic judicabant, qui Galilæorum illorum caſum nuntiabant, quorum ſanguinem Pilatus cum ſacrificiis illorum miſcuerat, flagitioſiores fuiſſe ceteris Galilæis: judicabant plerique de turba quæ Chriſtum audiebat, tum hos Galilæos, tum 10. & 8. homines, qui repentina Turris Siloe ruina nuper fuerant oppreſſi, præ ceteris omnibus conterraneis vel concivibus ſuis peccatores fuiſſe & Deo inviſos. Rem porro non ita ſe habere Chriſtus declarat, ut doceat non eſſe temere judicandum de iis qui a Deo affliguntur & temporaliter puniuntur. Quamvis enim in futuro ſæculo pro menſura peccatorum puniat reprobos; in præſenti tamen ſæpe peccatores caſtigat ut erudiat, ut emendet, ut ad pœnitentiam adducat, ut ſalvet; interdum ut paucorum exemplo terreat ceteros, & vel timore pœnarum a peccato cohibeat: ſæpe juſtos, ut probet, ut purificet; ſæpe reprobos temporali proſperitate frui ſinit, graviores in futuro ſæculo pœnas daturos. „ Do„ mus eorum ſecuræ ſunt & pacatæ, & non „ eſt virga Dei ſuper illos... Ducunt in bo„ nis dies ſuos, & in puncto ad inferna de„ ſcendunt... Quia in diem perditionis ſer„ vatur malus, & in diem furoris adduce„ tur (*Job.* 21.). *Hinc David*: Mei autem „ (*inquit* Pſ. 72.) pene moti ſunt pedes, „ pene effuſi ſunt greſſus mei, quia zelavi „ ſuper iniquos, pacem peccatorum videns. „ Quia non eſt reſpectus morti eorum, & „ firmamentum in plaga eorum. In labore „ hominum non ſunt, & cum hominibus non „ flagellabuntur. Ideo tenuit eos ſuperbia, „ *&c. Et alter Proph.* (*Jer.* 12.): Juſtus „ quidem es, Domine, ſi diſputem tecum: „ verumtamen juſta loquar ad te. Quare via „ impiorum proſperatur, bene eſt omnibus „ qui prævaricantur & inique agunt? Plan„ taſti eos & radicem miſerunt; proficiunt „ & faciunt fructum... Congrega eos quaſi „ gregem ad victimam, & ſanctifica eos in „ die occiſionis “. Temeraria igitur judicia quiſque caveat, cor ſuum, actuſque ſcrutetur & recogiret, primum peccatorum ſe coram Deo reputet, graviores ſe divinæ juſtitiæ pœ-

nas

nas debere humiliter agnoſcat, placare illam ſatagat pœnitentiæ gemitibus & operibus. „ Væ *enim* etiam laudabili hominum vitæ, „ ſi remota misericordia diſcutiat eam Deus (*S. Aug.*).

3. „ Sed niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis ". Impunitum a Deo relinqui peccatum non poteſt, cum juſtus ſit: aut a Deo puniatur neceſſe eſt, aut ab homine pœnitente, contrito, & ſibimetipſi irato, quod Deum graviter offenderit. Pœnitentiam agere peccatoribus, non conſilii tantum res eſt, ſed præcepti omnes omnino ſpectantis. Omnes qui pœnitentiam non egerint, poſtquam in mortale peccatum lapſi ſunt, certa manet damnatio. Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis; etſi non eodem mortis genere quo Galilæi illi homines vel Judæi, eo certe quod omnium maxime timendum, de quo ſcriptum eſt (Pſ. 23. 22.): *Mors peccatorum peſſima*. Mala ſiquidem eſt in mundi amiſſione (*S. Bern. Epiſt.* 105.), pejor in carnis ſeparatione, peſſima in vermis igniſque duplici contritione. Hæc ſecunda mors, quæ non fit ſeparatione animæ & corporis, ſed in æternam pœnam potius utriuſque complexu. Hæc malorum omnium maximum. „ Numquam *enim* erit homini pejus in morte, quam ubi erit mors „ ipſa ſine morte (*S. Aug. l.* 13. *de Civ. Dei* „ *c.* 11.). *Hoc malum ſola pœnitentia declinari poteſt*. Si de Exomologeſi retractas „ (*ait Tertull. l. de Pœnit.*) gehennam in „ corde conſidera, quam tibi Exomologeſis „ extinguet: & pœnæ prius magnitudinem „ imaginare, ut de remedii adeptione non „ dubites ".

6. „ Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit ". Arbor ficulnea, moraliter genus humanum eſt. Triennium, tria ſunt tempora: unum ante Legem, alterum ſub Lege, tertium ſub Gratia. Eos appellat Chriſtus in hac arbore, qui per omne tempus fructum dare noluerunt: & propter hoc imminebat ſecuris radicibus arboris infructuoſæ. Intercedit colonus, *differtur ſupplicium, ut adhibeatur auxilium*. Qui intercedit colonus, eſt omnis ſanctus; qui intra Eccl. orat pro eis qui ſunt extra Eccl. Et quid orat? *Domine, dimitte illam & hoc anno, uſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora: & ſi quidem fecerit fructum, ſin autem, in futurum ſuccides eam:* quando ſcilicet venies judicare vivos & mortuos. Interim tempore iſto ſub gratia, parce peccatoribus, parce infidelibus, parce ſterilibus, parce infructuoſis. *Uſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora*. Quid eſt circumfodere, niſi humilitatem & pœnitentiam docere? Foſſa enim humilis terra eſt. Stercora ſimiliter in bono intellige. Sordes ſunt, ſed fructum dant. *Sordes cultoris, dolores ſunt peccatoris*. Qui agunt pœnitentiam, in ſordibus agunt: ſi tamen intelligant, & veraciter agant. Ejus arbor infructuoſa, non derideas, quia parcitur tibi: dilata eſt ſecuris, noli eſſe ſecura: veniet ad judicium Dominus, & amputaberis (*S. Aug. ſerm.* 110. *al.* 31. *de Verb. Dom.*) ".

„ Arborem fici habebat quidam plantatam „ in vinea ſua, & venit quærens fructum in „ illa, & non invenit ". Per baptiſmum Chriſto inſiti, & in vinea ejus, ſcilicet Eccleſia Catholica plantati, fructum quem a nobis exſpectat, in tempore ſuo dare debemus. Tempus fructuum, id eſt, bonorum operum, totus vitæ noſtræ curſus eſt. Chriſtianus cathol., qui fidem habet, charitatem vero & bona opera non habet, ficus ſterilis eſt. Jam multos annos fructum myſteriorum ſuorum, verbi ſui, Sacrament., gratiarum ſuarum, flagellorum, infirmitatum, calamitatum, quibus nos veluti ablaqueat & ſtercorat, a nobis exſpectat Dominus. Patientia Dei quouſque abutimur? Ut quid locum in Eccl. occupamus? Inutiles certe in ea ſumus, immo aliis nocemus degeneri converſatione & pravis exemplis. Timeamus ergo ſecurim jam ad radicem poſitam. *Succide illam, ut quid etiam terram occupat?* „ Infructuoſa arbor intricat „ ceſpitem, exhaurit terræ vires, cultorem „ conficit damno, afficit tædio poſſidentem; „ excidere iſtam lucrum eſt, commodum non „ habere. Sic homo qui naturæ donum, munus animæ, rationis beneficium, excellentiam ſenſus, judicium mentis, artis induſtriam, culturæ bonum, per ſteriles atque „ inopes actus evertit, occupat, mergit, Auctori fructum, cultori gratiam negat: ſicut arbor e terra, ſic iſte e vita meretur „ excidi. Et ſicut infœcunda arbor, ſi fuerit in vinea, dum fundit mortiferam ſubjectis vitibus umbram, inimica non ſibi ſoli, ſed etiam palmitibus fit fœcundis: ita „ homo deſes & ignavus, ſi præfit populis, „ non ſibi ſoli fit noxius; ſed multis, dum „ ſequentes ſe ſuo vitiat & perdit exemplo (*S. Pet. Chryſ. ſerm.* 1. 6.). *Succi-* „ *de ergo illam, ut quid etiam terram occupat?* Quod de Judæis dictum, omnibus, & „ nobis maxime cavendum eſt, ne fœcundum „ Eccl. locum vacui meritis occupemus; qui „ quaſi malogranata benedicti, fructus ferre

„ debemus internos, fructus pudoris, fructus „ conjunctionis, fructus mutuæ charitatis & „ amoris, ſub uno utero Eccl. matris incluſi; „ ne aura noceat, ne grando decutiat, ne „ æſtus cupiditatis exurat, ne humoris im- „ ber elidat (*S. Ambr. l. 7. in Luc. n.* „ 131.)".

7. „ Domine, dimitte illam & hoc anno, „ uſque dum fodiam circa illam, & mittam „ ſtercora: & ſiquidem fecerit fructum; ſin „ autem, in futurum ſuccides illam". Cum Dominus ad Synag. fructum quæſiturus veniſſet per Legem, per Proph., per ſe ipſum, adhuc Evang. temporis annum conceſſit, *annum placabilem Domino*, de quo Iſ. (61. 1.). Toto illo tempore, quod ad ultimum uſque adventum Chriſti currit, operarii Evangel. ficum infructuoſam colunt, circa illam fodiunt, illamque ſtercorant. „ Quid eſt circa ficul- „ neam fodere, niſi infructuoſas mentes in- „ crepare? Omnis quippe foſſa in imo eſt: „ & nimirum increpatio dum mentem ſibi „ demonſtrat, humiliat. Quoties ergo aliquem „ de peccato ſuo corripimus, toties ex cul- „ turæ debito circa infructuoſam arborem „ fodimus. Quoties ad ejus memoriam vitia „ anteacta revocamus, quaſi infructuoſæ ar- „ bori cophinum ſtercoris verſamus, ut ad „ compunctionis gratiam quaſi de fœtore pin- „ gueſcat. Cum *enim* ſe per pœnitentiam ad „ lamenta mens excitat, & ad bonæ opera- „ tionis gratiam reformat, quaſi per tactum „ ſtercoris redit ad fœcunditatem operis ra- „ dix cordis. Plangit quod feciſſe ſe memi- „ nit, diſplicet ſibi qualem ſe fuiſſe recolit, „ intentionem contra ſe dirigit, atque ad me- „ liora animum accendit. Ex fœtore ergo „ ad fructum reviviſcit arbor, quia de conſi- „ deratione peccati ad bona opera ſe reſuſci- „ tat animus (*S. Greg. M. hom. 31. in Ev.*)".

10. 11. 12. 13. „ Erat autem docens in Sy- „ nag. eorum Sabbatis. Et ecce mulier quæ „ habebat ſpiritum infirmitatis annis 10. & „ 8., & erat inclinata, nec omnino poterat „ ſurſum reſpicere. Quam cum vidiſſet Je- „ ſus, vocavit eam ad ſe, & ait illi: Mu- „ lier, dimiſſa es ab infirmitate tua. Et im- „ poſuit illi manum, & confeſtim erecta eſt, „ & glorificabat Deum". Quam clemens Do- „ minus, quam pius in utroque, cum aut mi- „ ſeretur, aut vindicat! In Synag. typo ar- „ borem excidi jubet, in typo Eccl. fœmi- „ nam ſalvat. Mulier (inquam) infirma, Ec- „ cleſiæ figura eſt, quæ cum menſuram Legis „ & reſurrect. impleverit, in illa quiete per- „ petua in ſublime erecta faſtigium, inclina- „ tionem noſtræ infirmitatis ſentire non pote- „ rit (*S. Ambr. l. 7. in Luc.* 173. & 175.)".

„ Ecce mulier quæ habebat ſpiritum infir- „ mitatis annis 10. & 8., & erat inclinata, „ &c." Curva erat, ſurſum reſpicere non poterat; quia *Surſum cor*, ſine cauſa audie- bat. „ Qui curvus eſt, terram intuetur, ter- „ rena felicitate lætatur, iſtam ſolam putat „ eſſe vitam beatam, ubi beatus eſſe poſſit, „ aliam non credit. Quicumque tam curvus „ eſt, erigatur. Si per ſe ipſum non poteſt, „ invocet Deum. Numquid enim & mulier „ illa per ſe ipſam erecta eſt? Væ illi eſſet, „ ſi manum ille non porrexiſſet (*S. Aug. ſerm.* „ 110. *al.* 31. *de Verb. Dom.*)".

Et erat inclinata, nec omnino poterat ſurſum reſpicere. „ In corpore corruptibili ani- „ ma conſtituta terrena quadam contagione „ conſtringitur, & tali onere quodammodo „ depreſſa curvatur, ut in imo multa, quam „ in ſummo unum facilius concupiſcat & co- „ gitet. Nam hoc etiam S Script. ita dicit „ (*Sap.* 9. 15.): *Corpus quod corrumpitur* „ *aggravat animam, & terrena inhabitatio* „ *deprimit ſenſum multa cogitantem.* Sed ideo „ venit Salvator noſter, qui mulierem illam „ in Evang. per 10. & 8. annos curvam, quæ „ fortaſſe hoc ſignificabat, verbo ſalutis ere- „ xit, ut anima Chriſtiana non fruſtra au- „ diat: *Surſum cor:* nec fruſtra reſpondeat, „ *ſe habere ad Dominum* (*Idem Ep.* 131. „ *al.* 156.)".

Et erat inclinata, nec omnino poterat ſurſum reſpicere. „ Omnis peccator terrena co- „ gitans, cœleſtia non requirens, ſurſum re- „ ſpicere non valet: quia dum deſideria in- „ feriora ſequitur, a mentis ſuæ rectitudine „ curvatur, & hoc ſemper videt, quod ſine „ ceſſatione cogitat. Ad corda veſtra redite, „ fratres chariſſimi, quid horis omnibus in „ cogitationibus veſtris volvatis, aſpicite. A- „ lius de honoribus, alius de pecuniis, alius „ de prædiorum ambitu cogitat. Hæc cun- „ cta in imo ſunt, & quando mens talibus „ implicatur, ab ſtatus ſui rectitudine flecti- „ tur. Et quia ad cœleſte deſiderium non „ aſſurgit, quaſi mulier inclinata ſurſum re- „ ſpicere nequaquam poteſt (*S. Greg. hom.* „ 31. *in Ev.*)".

Hanc cum vidiſſet Jeſus, vocavit ad ſe, &c. „ Vocavit, & erexit (*Ibid.*): illumina- „ vit, & adjuvit. Vocat, ſed non erigit, „ quando per ejus gratiam illuminamur, ſed „ exigentibus noſtris meritis, *ſeu peccatis*, „ adjuvari non poſſumus. Plerumque enim vi- „ demus quæ agenda ſunt, ſed opere non im- „ plemus. Nitimur, & infirmamur. Mentis „ judicium rectitudinem conſpicit, ſed ad hanc „ operis fortitudo ſuccumbit: quia nimirum „ jam de pœna peccati eſt, ut ex dono qui-

„ dem

„ dem poſſit bonum conſpici, ſed tamen ab „ eo quod aſpicitur contingat per meritum re„ pelli. Uſitata enim culpa obligat mentem, „ ut nequaquam ſurgere poſſit ad rectitudi„ nem. Conatur, & labitur: quia ubi ſpon„ te diu perſtitit, ibi & cum noluerit, coa„ cta cadit. Bene de hac noſtra incurvatione „ ex typo humani generis per Pſalm. dicitur „ (Pſ. 37. 7.): *Miſer factus ſum, & curva„ tus ſum uſque in finem*. Unde curvatus „ eſt? Quia elatus erat. Si fueris humilis, „ erigeris; ſi fueris elatus, curvaberis: non „ enim deerit Deo pondus unde te curvet. „ Illud erit pondus, faſcis peccatorum tuo„ rum: hoc replicabitur in caput tuum, & „ curvaberis. Quid eſt autem curvari? Non „ ſe poſſe erigere. Talem invenit Dominus „ mulierem (*S. Aug. in hunc Pſ. n.* 10.) „ per decem & octo annos curvam: non ſe „ poterat erigere. Tales ſunt qui in terra cor „ habent. De his alius Propheta, malignos „ ſpiritus in typo hoſtium populi Dei deſi„ gnans, ait (*Iſ.* 51. 23.): *Qui dixerunt a„ nimæ tuæ: Incurvare, ut tranſeamus*. „ Recta quippe ſtat anima, cum ſuperna deſi„ derat, & nequaquam flectitur ad ima. Sed „ maligni ſpiritus cum hanc in ſua rectitudi„ ne ſtare conſpiciunt, per eam tranſire non „ poſſunt. Tranſire namque eorum, eſt im„ munda illi deſideria ſpargere. Dicunt ergo: „ *Incurvare, ut tranſeamus*: quia ſi ipſa (*S. „ Greg. hom.* 31. *in Ev.*) ſe ad ima appe„ tenda non dejicit, contra hanc illorum per„ verſitas nullatenus convaleſcit. Nos ergo „ viam malignis in nobis ſpiritibus damus, „ cum ad temporalia appetenda curvamur. „ Gibboſos a Sacerdotio Lex vetus repelle„ bat (*Lev.* 21.), quia *Quiſquis ſolis ter„ renis intentus eſt, membrum ſummi Sacer„ dotis non eſt*: nec in eorum numero dignus „ eſt cenſeri, de quibus ait Apoſt. Princeps: „ *Vos autem genus electum: regale Sacerdo„ tium, gens ſancta* (1. *Pet.* 2. 9.)".

Hanc cum vidiſſet Jeſus, vocavit ad ſe, &c. „ Vidit, (*Ven. Beda*) prædeſtinando per „ gratiam; vocavit, illuſtrando per doctri„ nam: impoſuit manus, ſpiritalibus donis „ adjuvando; erexit, ad glorificandum Deum „ in operibus bonis uſque in finem firmam „ provehendo. Quos *enim* prædeſtinavit, hos „ & vocavit; & quos vocavit, hos & juſti„ ficavit; quos autem juſtificavit, illos & glo„ rificavit (*Rom.* 8. 30.)".

Et impoſuit illi manus. Ab iis quos Chriſt. miſericordia ſua reſpexit, & per gratiam ſuam vocavit, & tetigit, diabolum expellit Eccl. per impoſitionem manuum Sacerdotalium, & Abſolutionis Sacrament, verba, Sic ab inviſibilibus vinculis ſolvuntur, quos alligavit Satanas.

14. „ Reſpondens autem Archiſynag., indi„ gnans quia Sabbato curaſſet Jeſus, dicebat „ turbæ: Sex dies ſunt in quibus oportet o„ perari, in his ergo venite, & curamini, „ & non in die ſabbati". Fallitur Archiſy„ nag. Magiſter in Iſrael ignorat opera tantum ſervilia & mercenaria, non opera charitatis, non opera Dei ſabbatis prohiberi. Relig. enim & charitatis operibus in Deo requieſcitur, quæ maxime quies ſabbato præcipitur. *Lex in ſabbato non hominem curare, ſed o„ nera ferre, hoc eſt, peccatis gravari prohi„ buit* (*Ven. Beda*). Dominicis maxime Feſtiſque diebus animam noſtram curare debemus; vinculorum, quibus a diabolo ſumus alligati, ſolutionem; ſpiritualium noſtrarum infirmitatum ſanationem quærere in Eccl. Sacramentis, & auditione verbi Dei; mentes ad cœleſtia erigere per orationem; Deum glorificare, illique pro acceptis beneficiis gratias agere.

23. 24. „ Ait autem illi quidam: Domine: „ ſi pauci ſunt qui ſalvantur? Ipſe autem di„ xit ad illos: Contendite intrare per angu„ ſtam portam". Pauci ſunt qui ſalvantur in „ comparatione multorum perituroruni. Nam „ ipſi pauci magnam maſſam facturi ſunt. Cum „ venerit ventilator ferens ventilabrum in „ manu ſua, mundabit aream ſuam, frumen„ ta recondet in horreum: paleas autem com„ buret igni inextinguibili. Tanta maſſa pro„ ceſſura eſt de hac area, ut impleat hor„ reum cœli. Non enim contrarius ſibi eſ„ ſet Dominus Chriſt., qui dixit (*Matth.* 8. „ 11.): *Pauci ſunt qui intrant per anguſtam „ portam, multi per latam viam pereunt*: & „ qui alio loco dixit (*Apoc.* 7. 9.): *Multi „ ab Oriente & Occidente venient*. Non ergo alii pauci, alii multi: ſed ipſi pauci, qui „ multi: pauci in comparatione perditorum, „ multi in ſocietate Angelorum. Audite A„ poc.: Poſt hæc vidi turbam magnam, quam „ dinumerare nemo poterat, ex omnibus gen„ tibus, & tribubus, & populis, & linguis, „ ſtantes ante thronum, & in conſpectu A„ gni, amicti ſtolis albis, & palmæ in ma„ nibus eorum (*S. Aug. ſerm.* 111. *al.* 32. „ *de Verb. Dom.*)". Hæc eſt maſſa SS. Ut cum ipſis partem aliquam & ſocietatem habeamus in vita immortali & æterna, eniti & contendere debemus ut intremus per anguſtam portam. Nec enim ignavi & deſides, qui viribus omnibus eniti nolunt in cauſa ſalutis, nec per anguſtam portam ingredi, & arduam Evang. viam ſequi; nec qui de propriis viribus vel Dei gratia in finem uſque

præ-

præſumunt, ſalutem æternam conſequentur. Deo ejuſque miſericordiæ & gratiæ tempus agendi ſemper adeſt, nec moribus illi fit mora, nec cauſis anceps ſuſpenditur ullis: verumtamen contemplandum eſt ne quis noſtrum deſit gratiæ Dei; tempore accepto, diebus ſalutis utendum, cum janua patet, cum adhuc nos invitat & patienter exſpectat Dominus; ne tempus veniat cum clamabimus, & non exaudiemur, ſicut ſceleſtus ille Antiochus, qui Dei vindice manu attritus illum rogabat, *a quo non erat miſericordiam conſecuturus*. Juſto Dei judicio fit, ut qui recte vivere cum poſſet noluit, amittat poſſe cum voluerit. Juſtum eſt qui Chriſtum ceu præceptorem ſuum agnoſcere, ut exemplar ſuum imitari noluerunt, ab eo ut ignoti rejiciantur. *Neſcio vos unde ſitis*. Fruſtra dicent qui ſecundum Evang. regulam non vixerunt, qui per arctam viam non ſunt ingreſſi, ſe Sacramenta frequentaſſe, ſe verbum Dei audiviſſe, Chriſt. fidem fuiſſe profeſſos. *Manducavimus coram te & in plateis noſtris docuiſti*. Nihil illis proderunt verbi Dei auditio, Chriſtianæ fidei profeſſio, Corporis & Sanguinis Chriſti participatio, qui Evangel. Legem vel quoad unum caput violaverint, qui opera fide Chriſt. digna non fecerint, & ad mortem uſque in juſtitia & charitate non perſeveraverint. *Et dicet vobis*; *Neſcio vos unde ſitis: diſcedite a me omnes operarii iniquitatis*.

32. „ Ite, dicite vulpi illi: Ecce ejicio „ dæmonia, & ſanitates perficio hodie & „ cras, & 3. die conſummor: Verumtamen „ oportet me hodie & cras, & ſequenti die „ ambulare ". Vulpinas diaboli fraudes ſemper obſervare, ab iiſque ſumma vigilantia cavere debemus, ne blanditiis & illecebris voluptatum & rerum temporalium, vel incommodorum & mortis etiam terrore ab officio noſtro dimoveri umquam poſſimus. Operi Dei ſemper incumbendum ad conſummationem uſque vitæ noſtræ, bona opera continuo exercenda, ac ſi tres dumtaxat vitæ dies nobis ſupereſſent; in via Dei ſemper ambulandum & progrediendum eſt, & ad cœleſtem Jeruſalem tendendum, ubi conſummabitur charitas, quia nulla erit cupiditas.

CAPUT XIV.

Senſus Litteralis.

1. 2. „ ET factum eſt, cum intraret Jeſus „ in domum cujuſdam Principis Pha„ riſæorum Sabbato manducare panem, & „ ipſi obſervabant eum ". Intravit Jeſus die Sabbati in domum cujuſdam e primariis Phariſæis, ut cibum ſumeret. Phariſæi autem qui eidem convivio intererant, obſervabant num forte aliquid facturus eſſet alienum a ritibus ad ſabbati religionem pertinentibus, quos Legiſperit. auctoritas & uſus introduxerat. *Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum*. Stans ſpe recuperandæ ſanitatis a potentiſſimo & beneficentiſſimo Salvat.

3. 4. 5. 6. „ Et reſpondens Jeſus dixit ad „ Legiſper. & Phariſæos, dicens: Si licet „ ſabbato curare ": Legiſper. & Phariſæis ſimul recumbentibus quæſt. juris controverſi propoſuit, illos interrogans, utrum ſabbato morbos curare liceret? *At illi tacuerunt*, non approbatione veritatis, ſed metu confuſionis, falſam, quam propugnabant, ſententiam diſſimulantes, ne palam a Chriſto refellerentur. Sentiebant enim non licere, niſi mortis periculum ex curationis dilatione immineret. *Ipſe vero apprehenſum ſanavit eum*, manu apprehendens, ſolo contactu ſanavit, *ac dimiſit*. „ Et reſpondens ad illos, „ *rurſus eos compellans*, dixit: Cujus ve„ ſtrum aſinus aut bos in puteum cadet, & „ non continuo extrahet illum die ſabbati"? Argumentum eſt a minori ad majus, quaſi diceret: Si tantam geritis curam pecudis, ne „ ſubmergatur; quanto major cura gerenda eſt hominis hydropici, ne aqua ſuffocetur? *Et non poterant ad hæc reſpondere*. Tanta vis erat veritatis a Chriſto cum auctoritate expoſitæ, ut eos ſilere cogeret.

7. 8. 9. 10. 11. „ Dicebat autem & ad invita„ tos parabolam intendens quomodo primos „ accubitus eligerent, dicens ad illos ". Ad animum convivarum attendens, qui primas ſedes eligere & ambire ſoliti erant, propoſita parabola ſpiritalem in illis hydropiſm, ſcilicet ſuperbiæ tumorem, ſanare aggreſſus eſt. *Cum invitatus fueris ad nuptias*, ſive ad convivium nuptiale, *non diſcumbas in primo loco, ne forte honorativr te*, tibique merito præponendus, *ſit invitatus ab illo*, a quo vocatus es, *& veniens is qui te & illum vocavit, dicat tibi*: *Da huic locum* debitum, quem contra ordinem & decorum occupas, *& tunc incipias cum rubore noviſſimum locum tenere*, & tunc pudore ſuffuſus, in noviſſimum locum deſcendere compellaris. *Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in noviſſimo loco*, quam potes humillimum locum elige: *ut cum venerit qui te invitavit*, ordinem ſpectans convivarum, *dicat tibi*: *Amice, aſcende ſuperius*; loco honoratiori ſedeas. Tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus: *Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur*: *& qui ſe humiliat, exaltabitur*. Commune erat adagium,

cujus veritas in omni actionum genere, etiam civilium, comperta. Confer cum Prov. 25. 6. & 7. ubi Spir. S. per Salom. ait: *Ne glorioſus appareas coram Rege, & in loco Magnorum non ſteteris. Melius eſt enim ut dicatur tibi: Aſcende huc: quam ut humilieris coram Principe.*

12. 13. 14. „ Dicebat autem & ei qui ſe „ invitaverat "; alterum in illius animo hydropem, ſcilicet avaritiam ſanare volens: „ Cum facis prandium aut cœnam, noli *ſolum* vocare amicos tuos, neque fratres „ tuos, neque cognatos, neque vicinos divi„ tes: ne forte te & ipſi reinvitent, & fiat „ tibi retributio ". Ne (inquam) ipſos invites ſpe vicis recipiendæ: ſic enim mercedem beneficentiæ ſuæ in hoc ſæculo recipiens, præmium in futuro ſæculo ſperare non poteris. *Sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos & cæcos*, omnes qui opis indigent, & *beatus eris quia non habent retribuere tibi*, non habent unde tibi vicem rependant: *retribuetur enim tibi* longe excellentior fructuoſiorque merces, juge convivium in regno Dei, *in reſurrectione juſtorum*. Non prohibet Chriſtus honeſta inter divites convivia, in teſtimonium amicitiæ, in fomentum & firmamentum concordiæ, in gratianimi ſignificationem, ad gaudii etiam, quod ſecundum Deum eſt, demonſtrationem, ſed ne retributionis & mutuæ ad convivium vocationis intuitu, vel amicitiæ carnalis affectu, vel aliis de cauſis ſeu divinæ legi contrariis, ſeu indifferentibus, adornentur convivia: & opera miſericordiæ non ſolum negligenda non eſſe, ſed imprimis exercenda & præferenda docet, ut quæ ſine ſpe humanæ vicis & temporalis retributionis, Dei cauſa & amore præſtantur. Benefacere ſine ſpe humanæ retributionis non ſolum vitæ Chriſtianæ; ſed civilis honeſtatis officium eſt, Ethnicis ipſis Philoſophis lumine naturali cognitum. „ In collocando beneficio (*inquit Cic. l. 1. de offic.*) hoc „ maxime officii eſt, ut quiſque maxime opis „ indigeat, ita ei maxime opitulari. Quod „ contra fit a pleriſque: a quo enim plurimum „ ſperant, etiamſi ille his non eget, tamen „ ei potiſſimum inſerviunt. *Et Plin.* (*l. 9. Ep.* „ 30.): Volo (*inquit*) eum qui ſit vere li„ beralis, tribuere amicis, ſed amicis dico „ pauperibus: non ut iſti qui iis potiſſimum „ donant, qui donare maxime poſſunt ".

15. „ Hæc cum audiſſet quidam de ſimul „ diſcumbentibus, dixit illi: Beatus qui man„ ducabit panem in Regno Dei ": id eſt, qui ad cœleſte illud æternumque convivium admittetur, ubi juſti inebriabuntur ab ubertate domus Dei, & torrente voluptatis potabuntur. Ex hujus hominis exclamatione occaſionem ſumpſit Jeſus explicandi propoſita parabola, cur Judæorum plurimi a fœlici illa ſorte excludendi eſſent.

16. 17. „ At ipſe dixit ei: Homo quiddam „ fecit cœnam magnam, & vocavit mul„ tos ". Homo quidam typice Deum; ſervus, Chriſtum Dominum deſignat; cœna, beatitudinem æternam, quæ poſt finem vitæ mortalis, tamquam diei, electis exhibenda eſt; multi vocati, Judæorum populum. *Et miſit ſervum ſuum.* Sic unigenitum Filium Dei ob ſuſceptam ſervi formam Script. vocat, de quo illud Iſa. (49. 5. 6.) oraculum intelligendum eſt: „ Et nunc dicit Do„ minus, formans me ex utero ſervum ſibi, „ ut reducam Jacob ad eum, & Iſrael non „ congregabitur: & glorificatus ſum in ocu„ lis Domini, & Deus meus factus eſt for„ titudo mea. Et dixit, Parum eſt ut ſis mi„ hi ſervus ad ſuſcitandas tribus Jacob, & „ fæces Iſrael convertendas. Ecce dedi te „ in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque „ ad extremum terræ ". Hunc itaque ſervum ſuum, in quo complacuit ſibi anima ejus, *ſervum* ſuum *David*, (*Iſ. 42. 1. Ezech.* 34. 23. 24.) ex Davidis ſcilicet genere & familia natum, *Orientem* appellatum, (*Zach.* 3. 8.) miſit Deus *hora cœnæ dicere invitatis ut venirent, quia jam parata ſunt omnia*. Judæi per Legem & Proph. invitati, a C. J. noviſſime vocantur ſtatuto tempore ad cœleſte convivium, diciturque eis ut veniant per fidem & Evang. ſuſceptionem.

18. 19. 20. „ Et cœperunt ſimul omnes, „ *ad unum quaſi ex compacto*, excuſare ". *Primus dixit ei: Villam emi, & neceſſe habeo exire*, e civitate, & *videre illam*, ut videam & diſponam illam: *rogo te habe me excuſatum*. Et alter dixit: *Juga* ſeu paria *boum emi quinque*, & *eo probare illa*, an apta ſint aratro: *rogo te habe me excuſatum. Et alius dixit: Uxorem duxi*: & *ideo non poſſum venire*. Illam relinquere non poſſum. Significat hæc pars parabolæ, Judæorum Magiſtratus, Legiſper. Phariſæos, olim per Proph. poſtea per Joa. noviſſime per C. J. ad pœnitentiam & ad cœleſte regnum vocatos, propter amorem ſæculi ejus vocationi parere recuſaſſe.

21. 22. 23. 24. „ Et reverſus ſervus nun„ ciavit hæc Domino ſuo. Tunc iratus „ pater-familias, dixit ſervo ſuo: Exi ci„ to in plateas & vicos civitatis, & paupe„ res ac debiles, & cæcos, & claudos in„ troduc huc ". Cum primores Judæorum Chriſti ſalutaria monita deſpexiſſent, ſecundum Patris decretum ac mandatum cito, ante paſ-

te paſſionem ſcilicet ſuam, Judæam percurrens, plebejos, idiotas, piſcatores, publicanos, quin & fœminas vitæ antea diſſolutæ, ad cæleſte convivium invitavit, plurimique vocanti paruerunt, & in domum Dei, id eſt, Eccl. ſunt admiſſi. Et ait ſervus: *Domine, factum eſt ut imperaſti, & adhuc locus eſt.* Nondum ex ſolo Iſraele numerus electorum, immo nec crediturorum Evang. impletus eſt. Et ait Dominus ſervo: *Exi in vias & ſepes*, extra civitatem, extra Judæam, ad Gentes errantes ac palabundas, & quaſi ſepibus interpoſitis a veri Dei cognitione, ac fœdere ſecluſas, *& compelle intrare*, virtute Spir. S. miraculorum auctoritate, gratiæ invictiſſime tametſi ſuaviſſime trahentis & moventis efficacia, *ut impleatur domus mea*: ut quod vehementer opto, numerus electorum impleatur. *Dico autem vobis quod nemo virorum illorum*, qui tam honorifice, tam amanter vocati venire recuſarunt, *guſtabit cœnam meam*; ad cœleſte (inquam) convivium nemo illorum admittetur.

Hanc parabolam egregie Tertull. (*l.* 4. *c.* 32.) edifferit adv. Marcion. „ Cœnæ para„ tura, *inquit*, vitæ æternæ ſaturitatem fi„ gurat. Dico primo extraneos & nullius „ juris affines invitari ad cœnam non ſolere; „ certe facilius ſolere domeſticos & familia„ res. Ergo Creatoris eſt invitaſſe, ad quem „ pertinebant qui invitabantur, & per A„ dam qua homines, & per PP. qua Judai„ ci, non ejus ad quem neque natura perti„ nebant, neque prærogativa. Dehinc ſi is „ mittit ad convivas qui cœnam paravit; ſic „ quoque Creatoris eſt cœna, qui miſit ad „ convivas admonendos, ante jam vocatos „ per PP., admonendos autem per Proph.: non „ qui neminem miſerit ad monendum, nec „ qui nihil prius egerit ad vocandum, ſed „ ipſe deſcenderit ſubito: tantum quod in„ noteſcens, jam invitans; tantum quod in„ vitans, jam in convivium cogens; eadem „ faciens horam cœnandi & ad cœnam invi„ tandi. Excuſant ſe invitati. Si ab alio Deo, „ merito, quia ſubito invitati merito, ergo „ nec ſubito. Si autem non ſubito invitati, „ ergo a Creatore, a quo olim. Cujus deni„ que declinaverant vocationem tunc primo „ dicentes ad Aaronem: (*Exod.* 32. 1.) Fac „ nobis Deos qui præeant nobis: *atque exinde*, Aure audientes & non audientes, *vocationem ſcilicet Dei; qui pertinentiſſime „ ad hanc parabolam per Jer.* (5. 21.) Au„ dite, *inquit*, vocem meam & ero vobis in „ Dominum, & vos mihi in populum, & ibi„ tis in omnibus viis meis quaſcumque man„ davero vobis. *Ecce invitatio Dei.* Et non „ audierunt (*inquit Jer.* 7. 23. 24. 25. 26.) „ neque adverterunt iram ſuam. *Ecce recu„ ſatio populi.* Sed abierunt in iis quæ con„ cupierunt corde ſuo malo. Agrum emi, & „ boves mercatus ſum, uxorem duxi". *Et adhuc ingerit*: Et emiſi ad vos omnes famulos meos Proph. *Hic erit Spir. S. admonitor convivarum die & ante lucem.* Et non audit populus meus, & non intendit auribus ſuis, & obduravit collum ſuum. „ Hoc ut „ Patri-familias renunciatum eſt, motus tunc „ (bene quod & motus; negat enim Mar„ cion moveri Deum ſuum, ita & hoc meus „ eſt) mandat de plateis & vicis civitatis „ facere ſublectionem. Videamus an eo ſenſu „ rurſus per Jer. (2. 31.) *Numquid ſolitudo „ factus ſum domui Iſraelis? aut terra in „ incultum derelicta? Id eſt*, Numquid non „ habeo quos adlegam aut unde adlegam? „ *Quoniam dixit populus meus, Non veni„ mus ad te.* Itaque miſit ad alios vocandos „ ex eadem adhuc civitate. Dehinc loco a„ bundante, præcepit etiam de viis & ſepi„ bus colligi; id eſt, nos jam de extraneis „ gentibus: illa ſcilicet æmulatione, qua in „ Deut. (38. 20. 21.) Avertam faciem meam „ ab eis, & monſtrabo quid illis in noviſſi„ mis, *id eſt, alios poſſeſſuros locum eorum*: „ Quoniam genitura perverſa eſt, filii in qui„ bus fides non eſt. Illi obæmulati ſunt me „ in non Deo, & provocaverunt me in iram „ in idolis ſuis: & ego obæmulabor eos in „ non natione, in natione inſipienti provo„ cabo eos in iram; in nobis ſcilicet, quo„ rum ſpem Judæi gerunt, de qua illos gu„ ſtaturos negat Dominus; derelicta Sione „ tamquam ſpecula in vinea & in cucumera„ rio caſula, poſteaquam & noviſſimam in Chri„ ſtum invitationem recuſavit ... Interea qui „ cœnæ iſtius vocationem in cæleſte convivium „ interpretaris ſpiritalis ſaturitatis & jucun„ ditatis, memento & terrenas promiſſiones „ vini & olei & frumenti, & ipſius civita„ tis, æque in ſpiritalia figurari a Creatore".

Brevius S. Aug. parab. iſtius ſenſum aperit l. 2. Q. Evang. Q. 30. „ Quod de civitate „ (*inquit*) adducit invitatos ad cœnam, de „ ipſa gente Judæorum qui crediderunt ſi„ gnificat debiles peccatis; non habentes ſu„ perbiam quaſi juſtitiæ, quæ mendax pri„ mates eorum a gratia prohibebat. Quod „ autem de ſepibus & viis ad alios adduci „ juſſit, cum adhuc locus eſſet, gentes ſigni„ ficat, propter diverſas vias ſectarum, & „ ſpinas peccatorum".

25. 26. 27. „ Ibant autem turbæ multæ „ cum eo". Ingens hominum multitudo Je„ ſum ſequebatur, quorum varie affecti erant ani-

animi; & *converſus ad illos*: *Si quis venit ad me*, ſeque meam ſectari velle doctrinam ac diſciplinam profitetur, & *non odit* comparative, id eſt, ſi præ me diligat, ſi mihi meorumque obſervationi mandatorum præponat *patrem ſuum*, & *matrem*, & *uxorem*, & *filios*, & *fratres*, & *ſorores*, *adhuc autem & animam ſuam*, id eſt, vitam ſuam, *non poteſt meus eſſe diſcipulus*. *Et qui non bajulat crucem ſuam*, & *venit poſt me*; qui moleſta quæque, perſecutiones, tormenta, crucem ipſam pro Evang. meo ac Diſciplinam perpeti non eſt paratus, *non poteſt meus eſſe diſcipulus*. Confer cum Matt. 10. 37. & 38. Duabus autem ſimilitudinibus declarat Jeſus, quam ſerio explorare debeat animi ſui diſpoſitionem & affectum, qui Chriſtianam profeſſionem aggreditur, utrum ſcilicet ad incommoda & pericula quæ illam comitari ſolent, offenſas propinquorum, bonorum jacturam, vitæ diſcrimina, mortem ipſam patiendam ſit paratus, potius quam deſerat fidem & juſtitiam.

28. 29. 30. „ Quis enim ex vobis volens „ turrim ædificare, non prius ſedens *ad men-* „ *ſam vel abacum*, computat ſumptus qui „ neceſſarii ſunt, ſi habeat ad perficien- „ dum " ? ſi habeat omnia quæ ad operis „ conſummationem ſunt neceſſaria, *Ne poſteaquam poſuerit fundamentum*, & *non potuerit perficere* quod aggreſſus eſt, *omnes qui vident* ædificii initia *incipiant illudere ei*, *dicentes*: *Quia hic homo cœpit ædificare*, & *non potuit conſummare*. O virum imprudentem!

31. 32. 33. „ Aut quis Rex iturus com- „ mittere bellum adverſus alium Regem, non „ ſedens prius cogitat " id eſt, maturo conſilio perpendit, *ſi poſſit cum* 10000. *occurrere ei*, cum illo prælio confligere, *qui cum* 20000. *venit ad ſe? Alioqui illo*, cui bellum indixit, *adhuc longe agente*, *legationem mittens*, *rogat ea quæ pacis ſunt*; id eſt, Legatos de pace mittit. *Sic ergo omnis ex vobis*, *qui*, animi præparatione, & affectu, *non renunciat omnibus quæ poſſidet*, nec paratus eſt amittere omnia bona temporalia, neceſſitudines omnes carnales poſtponere, vitam ipſam devovere, ſi ſalva fide & pietate retineri nequeant, *non poteſt meus eſſe diſcipulus*; non poteſt officium implere Chriſtiani, tantoque indignus nomine eſt.

34. 35. „ Bonum eſt ſal: ſi autem ſal eva- „ nuerit, in quo condietur " ? *Si* virtutem ſuam amiſerit, a quo illi reſtituetur condiendi vis & efficacia? *Neque in terram*, *neque in ſterquilinium utile eſt*, *ſed foras mittitur*. Nec per ſe fructus profert, neque alteri ad fructum prodeſt. Nam res ſale conſperſæ ſterileſcunt; & urbes quaſdam ira victorum ſale ſeminatas legimus, ne aliquod ex eis germen oriretur. *Qui habet aures audiendi*, *audiat*, intelligat nihil quidem melius eſſe ac præſtantius quam Fidem & Diſciplinam Chriſt. profiteri: Verum ſi Chriſtianus amore mundi captus perdat ſaporem gratiæ & ſapientiæ Dei qua imbutus fuerat, & vitam ab Evang. alienam duxerit, nec ſibi, nec aliis prodeſſe poterit, ſed foras projicietur in gehennam.

SENSUS MORALIS.

1. „ CUM intraret Jeſus in domum cujuſ- „ dam Principis Phariſæorum Sabba- „ to manducare panem, & ipſi obſervabant „ eum ". Phariſæorum domos ingredi, eorumque fieri conviva dignatur Jeſus, ut præſentibus verbo & miraculis proſit. Converſationis ejus inter homines regula, caritas eſt & beneficentia erga homines. Divino illi Exemplari conformare ſe debent Sacerdotes & Rectores animarum; cum ſæcularibus converſari, eorum conviviis intereſſe non debent, niſi compellat neceſſitas, urgeat caritas, ut eos doceant, Chriſto lucrifaciant, auctoritate ſua, gravitate, modeſtia, temperantia illos ædificent. Meminerint Eccleſiaſt. Viros a ſæcularibus obſervari; ſibi ipſis ergo attendant, illud Apoſt. monitum animo tenus gerant impreſſum: „ Nemini dantes ullam „ offenſionem, ut non vituperetur miniſte- „ rium noſtrum ". (2. *Cor.* 6. 2.)

2. 4. „ Et ecce homo quidam hydropicus „ ante illum . . . Ipſe vero apprehenſum ſa- „ navit eum ac dimiſit ". Phariſæorum metu ſanitatem a Chriſto poſtulare non audebat Hydropicus propter Sabbatum, ſed ſolum ante oculos ejus ſtabat, ut Medici Opt. Max. miſericordia intuitu miſeriæ illius ad illi ſuccurrendum excitaretur. Prævenit enim miſericordia preces miſerorum, illiſque etiam non rogata ſubvenire ſolet. Ille porro Hydropicus divitis avari typus eſt. „ Sicut enim „ ille quanto magis abundat humore inordi- „ nato, tanto amplius ſitit; ſic iſte quanto „ eſt copioſior divitiis, quibus non bene uti- „ tur, tanto ardentius talia concupiſcit ". (*S. Aug. l. 2. Q. Ev. Q.* 29.) Unde avaro hæc S. Job. (18.) verba recte accommodantur: *Tenebitur ptanta illius laqueo*: & *exardeſcet contra eum ſitis*. „ Impio quippe ſitire „ (inquit S. Greg. M. *l.* 14. *Mor. c.* 6.) eſt „ hujus mundi bona concupiſcere. Unde Re- „ demptor noſter ante Phariſæi domum hy- „ dropicum curat, & cum contra avaritiam „ diſputaret, ſcriptum eſt: (*Luc.* 6.) *Au-*

„ *die-*

„ *diebant autem omnia hæc Pharisæi, qui* „ *erant avari, & deridebant illum*. Quid „ est ergo quod ante Pharisæi domum hydro- „ picus curatur, nisi quod per alterius ægri- „ tudinem corporis, in altero exprimitur „ ægritudo cordis? Hydropicus quippe quo „ amplius biberit, & amplius sitit, omnis „ avarus ex potu sitim multiplicat: quia cum „ ea quæ appetit adeptus fuerit, ad appe- „ tenda alia amplius anhelat. Qui enim adi- „ piscendo plus appetit, huic sitis ex potu „ crescit". Salvat. manu, gratia efficacissima & robustissima omnipotentis Medici tan- „ gatur & apprehendatur dives avarus ne- cesse est, ut ab eo tollatur *radix omnium malorum cupiditas*; ut amor nummi extin- guatur tantum crescens, quantum ipsa pecu- nia crescit, ut bene uti discat divitiis, & lubenter pauperibus erogare; ut denique li- ber dimittatur a captivitate & servitute ido- lorum. *Avaritia* enim *est simulacrorum ser- vitus* (ait Apost. 1. *Thes.* 3.). *Ipse vero apprehensum sanavit eum ac dimisit*.

5. „ Cujus vestrum asinus aut bos in pu- „ teum cadet, & non continuo extrahet il- „ lum die sabbati"? Pharisæorum errorem (*Beda in hunc loc.*) & malignitatem sapien tia convincit Jesus, caritate emendat; victis non insultat, sed benigne docet, propositam a se quæstionem competenti solvit exemplo, ut convincantur se violare sabbatum *opere cupiditatis*, qui Dominum sabbati arguere non verebantur quod eum violaret *opere caritatis*.

8. 10. „ Cum invitatus fueris ad nuptias, „ non discumbas in primo loco . . . Sed cum „ vocatus fueris, recumbe in novissimo lo- „ co, &c." Primum locum sibi indebitum optare, quærere, usurpare, ambitio est: sibi debitum aut tributum ratione dignitatis, an- tiquitatis, consuetudinis, amare, vanitas; pertinaciter recusare, occulta plerumque su- perbia. „ Ex præcepto Domini æque ad o „ mnes pertinet novissimum locum occupa- „ re. Veruntamen pugnax nimis ea de re „ damnanda contentio est: nempe ut quæ „ modestiæ inimica ordinem tollat, & per- turbationem ac tumultum inducat. Quin „ etiam si in eo pervicaces simus, neque sit „ qui alteri cedat, simile quiddam eveniet „ plane, ac si de principe loco pugnaremus. „ Quamobrem cognitio quid nos facere de- „ cens sit, loci assignationem arbitrio per- „ mittamus illius apud quem sumus, sicut „ Dominus videtur admonuisse, quando di- „ xit pertinere ad patrem-familias hujusmo- „ di locorum distributionem. Hoc enim mo- „ do & inter nos vicissim supportabimus in „ caritate, honeste omnia & secundum ordi- „ nem faciente; & demonstrabimus, omissa „ vehementi atque obstinata illa contentio- „ ne, neutiquam nos ostentationis, aut ca- „ ptandæ causa gloriæ popularis humilitatem „ consectari. Quin cedendo potius, parendo- „ que ad veram humilitatem pervenimus: „ quandoquidem majus superbiæ signum est „ nimis præfracte contendere, quam princi- „ pem locum in subselliis tenere, quando- „ cumque id facere jussi, obtemperamus". (*S. Basil. in Regul. fusius disput. c.* 21.)

„ Recumbe in novissimo loco". Abraha- mi modestiam & humilitatem imitemur, qui cessit nepoti suo Loth, (*Gen.* 13.) juniori senex, magnis gratiis a Deo cumulatus, o- mnibusque virtutibus egregius homini nulla in re eximio. Non igitur iis tantum qui no- bis superiores sunt, vel æquales, sed iis qui minores videntur, ac deteriores existiman- tur, cedamus, eosque honore præveniamus. Quod si recte sapiamus, nullos nobis inferio- res coram Deo, sed omnes superiores arbi- trabimur. *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam* (ait Apost. *Philip.* 2. 3.) *sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes*. Neque solum nobis id incumbit officii, qui innumeris peccatis obruti sumus: sed & si quis plurimorum sibi conscius est meritorum, nisi se omnium extremum puta- verit, nullum commodum ex tantis meritis & virtutibus reportabit. Hæc enim (*S. Chrys. hom.* 33. *in Gen.*) vera humilitas & modestia est, cum quis occasionem habens ut extolla- tur, se ipsum deprimit & humiliat. His enim gradibus ad verum conscendet immortalis glo- riæ fastigium, secundum promissionem Domi- ni. (*Eccli.* 3. 20.) *Qui se humiliat, exalta- bitur*. Igitur: „ Quanto magnus es, humilia „ te in omnibus, & coram Deo invenies „ gratiam: quoniam magna potentia Dei so- „ lius, & ab humilibus honoratur". Proph. audi dicentem: (*Ps.* 118. 107.) „ Humilia- „ tus sum usquequaque, Domine, vivifica me „ secundum verbum tuum". Quibus verbis significat, ita se a Domino posse vivificari, si de suis ipse virtutibus humiliter sentiat. „ Ut cum venerit qui te invitavit, dicat ti- „ bi: Amice, ascende superius". Veniens Dominus, (*Ven. Beda in c.* 14. *S. Luc.*) quem humilem invenerit, amici nomine beatificans, superius ascendere præcipiet. „ Quicumque „ enim humiliaverit se sicut parvulus, hic „ est major in Regno cœlorum".

„ Tunc erit tibi gloria coram simul dis- „ cumbentibus". Ne nunc quærere inci- pias, quod tibi servatur in fine. „ Hæredi- „ tas enim ad quam festinatur in principio „ in novissimo benedictione carebit". (*Prov.*

20. 21.) Verumtamen in hac etiam vita qui recumbit in novissimo loco, qui vere humilis est, Domino veniente exaltatur, quia quotidie Dominus Jesus suas nuptias intrat, quotidie mores, sedes, habitus convivantium dijudicat, & superbos despiciens, humilibus sæpe tanta sui Spir. præstat munera, ut eos merito simul discumbentium, hoc est, in fide quiescentium cœtus unanimi admiratione glorificet, stupensque in Auctoris sui laudem prosiliat, dicens: „ Mihi autem nimis honorati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum". (*Ps.* 138. 17.)

Recumbe in novissimo loco. „ Non est „ periculum quantumcumque te humilies, „ quantumcumque te putes minorem quam „ sis, hoc est, quam te veritas habeat. Est „ autem grande malum, horrendumque peri„ culum, si vel modice plus vero te extollas; „ si vel uni in tua cogitatione te præferas, „ quem forte parem tibi Veritas indicat, aut „ etiam superiorem. Quemadmodum enim si „ per ostium transeas, cujus superlimitare ni„ mis depressum sit, non nocet quantumcum„ que te inclinaveris; nocet autem si vel „ transversi digiti spatio plus quam ostii pa„ titur mensura, te erexeris, ita ut impigas, „ & capite quassato collidaris: sic in animo „ non est plane timenda quantalibet humi„ liatio; horrenda autem nimiumque paven„ da vel minima temere præsumpta erectio. „ Quamobrem *Noli te, homo, comparare* „ *majoribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli uni.* Quid scis enim si unus ille „ quem forte omnium vilissimum atque mi„ serrimum reputas, cujus vitam sceleratis„ simam ac singulariter fœdissimam horres, „ & propterea illum putas spernendum, non „ modo præ te, qui forte jam sobrie, „ juste, & pie vivere te confidis, sed etiam „ præ ceteris omnibus sceleratis tamquam „ omnium sceleratissimum: quid scis, inquam, „ si melior te & illis mutatione dexteræ Ex„ celsi in se quidem futurus sit, in Deo ve„ ro jam sit? Et propterea non mediocrem, „ non vel penultimum, non ipsum saltem in„ ter novissimos locum eligere nos voluit: „ sed *Recumbe*, inquit, *in novissimo loco*: ut „ solus videlicet omnium novissimus sedeas, „ teque nemini non dico præponas, sed nec „ comparare præsumas (*S. Bern. serm.* 37. „ *in Cant.*)".

11. *Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur*, detrudetur in profundum inferni, sicut rex ille superborum Lucifer: *Vidi impium super exaltatum, & elevatum sicut cedros Libani. Et transivi, & ecce non erat, & quæsivi eum, & non est inventus locus ejus* (*Is.* 14. 13. *Ps.* 36. 35.). Sic humiliabuntur omnes, qui sua sorte, & loco in quo Deus eos constituit, non contenti, locum superiorem desiderant, & assequi studiis omnibus nituntur. Transit honor hujus sæculi, transit ambitio. In futuro Christi judicio, nec absidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ &c. adhibebuntur ad defensionem, ubi cœperint accusare conscientiæ, & conscientiarum arbiter judicare. „ Quæ hic honorant, ibi „ onerant; quæ hic relevant, ibi gra„ vant". (*S. Aug. Ep.* 23. *n.* 203.) Quantus erit superborum pudor, quanta confusio, quanta humiliatio, cum illos irridebunt justi in extremo judicio dicentes; „ Ecce homo „ qui non posuit Deum adjutorem suum, sed „ speravit in multitudine divitiarum suarum, „ & prævaluit in vanitate sua". (*Ps.* 51. 9.)

Et quicumque se humiliat, exaltabitur. „ Tanto enim quisque Deo (*S. Aug. ser.* 351. „ *al.* 50. *inter Hom.* 50.) propinquior est, „ quanto humilior. In rebus visibilibus, ut „ excelsa quisque contingat, in excelsum eri„ gitur: Deus autem cum sit omnium excel„ lentissimus, non elatione, sed humilitate „ contingitur. Unde Proph. ait (Ps. 137. 7.). „ *Quoniam excelsus Dominus, & humilia* „ *respicit, & alta a longe cognoscit.* Illa „ respicit, ut attollat; ista cognoscit, ut „ dejiciat. Non ergo se arbitretur ab oculis „ Dei abscondi superbia: Deus enim excelsa „ cognoscit. Nec se rursus Deo conjunctam „ putet; excelsa enim a longe cognoscit. „ Quisquis itaque pœnitentiæ recusat humi„ litatem: Deo propinquare non cogitat. „ Aliud est enim levare se ad Deum; aliud „ est levare se contra Deum. Qui ante illum „ se projicit, ab illo erigitur: qui adversus „ illum se erigit, ab illo projicitur. Alia est „ enim soliditas magnitudinis, alia est inani„ tas inflationis. Qui foris tumescit, intus „ tabescit. *Qui* eligit abjectus esse in domo „ Dei magis quam habitare in tabernaculis „ peccatorum (Ps. 83. 2.); eligit illum Deus „ ut inhabitet in atriis ejus, & nihil sibi „ assumentem ille in sedem beatitatis assu„ mit. Unde in Ps. suavissime & verissime „ canitur: *Beatus vir cujus est assumptio* „ *abs te, ascensiones in corde suo disposuit,* „ *in valle lacrymarum in loco quem posuit* „ (*Ib.*). Hoc est: *Qui se humiliat, exaltabitur.* Sicut enim ascensus exaltationem „ indicat; ita vallis humilitatem & convallis plorationes".

Omnis qui se exaltat, humiliabitur; & quicumque se humiliat exaltabitur. Qua ratione id fiat etiam in hac vita egregie S. Aug. (*l.* 14. *de Civ. Dei c.* 13.) exponit. *Pia humi-*

humilitas facit subditum superiori; nihil est autem superius Deo, & ideo exaltat humilitas quæ facit subditum Deo. Elatio autem quæ in vitio est, eo ipso quo respuit subjectionem, & cadit ab illo, quo non est quidquam superius, & ex hoc erit inferius, & fit quod scriptum est (Ps. 78. 18.): *Dejecisti eos dum allevarentur*. „ Non enim ait, cum „ elati fuissent, ut prius extollerentur, & „ postea dejicerentur; sed cum extolleretur, „ tunc dejecti sunt. *Ipsum quippe extolli, „ jam dejici est*. Quapropter quod nunc in „ civitate Dei, & civitati Dei in hoc sæculo peregrinanti maxime commendatur humilitas, & in ejus Rege, qui est Christus, „ maxime prædicatur, contrariumque huic „ virtuti elationis vitium, in ejus adversario „ qui est diabolus, maxime dominari sacris „ litteris edocetur; profecto ista magna est „ differentia, qua civitas utraque discernitur; una scilicet societas piorum hominum, altera impiorum, singula quæque „ cum angelis ad se pertinentibus, in quibus præcessit, hac amor Dei, hac amor „ sui. Ad civitatem igitur Dei nemo pertinet, nisi qui se humiliat ".

12. „ Dicebat autem & ei qui se invitaverat: Cum facis prandium aut cœnam, „ noli vocare amicos tuos, neque fratres „ tuos, neque cognatos, neque vicinos divites... Sed voca pauperes debiles, claudos „ & cœcos. Et beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrect. justorum". Instruere convivia, & ad illa amicos, fratres, cognatos, vicinos invitare, cupiditatis, & voluptatis, vanitatis, aut carnalis amicitiæ instinctum, peccatum est: fovendæ caritatis & Christianæ amicitiæ causa eos vocare, laudabile est. Caritas porro non quærit quæ sua sunt, benefica & liberalis est, sine intuitu retributionis & commodi temporalis. Ad convivia caritatis vocantur qui non possunt retribuere, pauperes invitantur, mittuntur partes iis qui non præparaverunt. Ex hoc Christi monito natæ sunt agapæ seu convivia primorum Christian., quibus divites Christ. pauperes fraterne excipiebant; quem morem corruptum, cum seorsim divites epularentur, castigat S. Paul. 1. *ad Cor.* 11. 20. 21. 22. De his conviviis Tertull. Apol. c. 39. „ Cœna nostra de nomine rationem sui ostendit. Id vocatur quod dilectio penes Græcos. Quantiscumque sumptibus constet, „ lucrum est pietatis nomine facere sumptum. Siquidem inopes quosque refrigerio „ in isto juvamus, non qua penes vos parasiti affectant ad gloriam, famulandæ liber- „ tatis sub auctoramento ventris inter con- „ tumelias saginandi, sed qua penes Deum „ major est contemplatio mediocrium ".

Voca pauperes debiles, &c. Sic hospitalitas exercetur in Sacris Litteris adeo commendata: *Nam hospitalem remuneraturis esse, effectus avaritiæ est* (*S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 195.*).

Noli vocare amicos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites, sed voca pauperes: in his enim & amicos, & fratres, & cognatos, immo Deum ipsum reperies, illumque habebis debitorem. Promissorum suorum nobis chirographum fecit. Non mutuo accipiendo, sed promittendo, se nobis debitorem fecit. Non possumus ei dicere, Redde quod accepisti; quod enim pauperibus damus, Domino offerimus de ejus donis ac datis: sed dicere possumus: *Redde quod promisisti*, siquidem cautionem nobis reliquit in Evang., dicens: *Retribuetur enim tibi in resurrect. Justorum*.

16. 17. *Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos. Et misit servum suum hora cœnæ dicere invitatis ut venirent, quia jam parata sunt omnia*. Deus qui bonorum nostrorum non eget, qui seipso beatus est, nos invitat ad delicias gloriæ suæ, ad participationem lætitiæ suæ, ad ubertatem domus suæ, ad æternam sui fruitionem, nos invitat vilissimos homines, miserrimos peccatores. „ Judæos vocavit olim per Proph. „ suos. Sæpe missi sunt, sæpe vocaverunt, „ ut ad horam cœnæ venirent. Illi autem „ invitantes acceperunt, cœnam repudiave- „ runt. Proph. legerunt, & Christum occi- „ derunt. Sed quando occiderunt, tunc no- „ bis cœnam nescientes præparaverunt. Pa- „ rata jam cœna, immolato Christo, post re- „ surrect. Christi commendata, quam sciunt „ fideles, cœna Domini, ejusque manibus & „ ore firmata, missi sunt Apostoli, ad quos „ missi fuerant ante Prophetæ ". Venite ad Cœnam, *quia jam parata sunt omnia*. Omnia quæ ad nostram salutem pertinent C. J. consummavit: sumptus fecit convivii, sanguinem suum dedit, gratiam nobis meruit & gloriam; ascendit in cœlum, ut pararet nobis locum. Toto igitur fidei, spei, & caritatis fervore ad cœlestem illam cœnam properemus.

18. 19. 20. *Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi*. In villa empta dominatio notatur; ergo superbia castigatur. Habere enim villam (*S. Aug. ser. 12. al. 33. de Verb. Dom.*), tenere, possidere, homines sibi in illa subdere, dominari delectat. Vitium malum, vitium primum. Primus enim homo dominari voluit, qui dominum

num habere noluit. Quid eſt dominari, niſi propria poteſtate gaudere? Eſt major poteſtas, illi ſubdamur, ut tuti eſſe valeamus. *Villam emi, rogo te, habe me excuſatum.* Inventa ſuperbia venire noluit.

Villam emi. Quid per villam, niſi terrena ſuſtantia deſignatur? Exit ergo videre villam (*S. Greg. M. Hom. 36. in Ev.*), qui ſola exteriora cogitat propter ſubſtantiam. Divites ergo qui toti circa bona temporalia occupantur, ad cæleſte convivium per divini verbi prædicatores, per Dei gratiam corda illorum pulſantem invitati, ſe excuſant. *Rogo te*, inquiunt, *habe me excuſatum*. Humilitas ſonat in voce, ſuperbia in actione. Nam dum illis dicimus, Ad Deum convertimini, ſuperbe ne ſapiatis, in divitiis ne confidatis, ex illis benefacite pauperibus, facile tribuite, inanibus ſumptibus parcite, ſtudete divites fieri operibus bonis, theſauros non deficientes, non perituros, in cœlo congregate, animo ſaltem renuntiate omnibus quæ poſſidetis; nonne illos ad dominicam cœnam vocamus? Cum vero reſpondent, converti non poſſum, vivere debeo ut vivunt divites in hoc ſæculo, non poſſum renuntiare divitiis, eleemoſynas erogare prohibent ſumptus in villarum emptione, in novis ædificiis, in varia ſupellectili, in curribus & equis, in veſtium pompa, in conviviorum apparatu, in filiorum & filiarum educatione & collocatione faciendi: verumtamen ora pro me, quia peccator ſum; dum (inquam) ita reſpondent, nonne rogant & excuſant? Nonne humilitatem præ ſe ferunt in voce, & ſuperbiam exercent in actione?

Et alter dixit: Juga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te habe me excuſatum. Quinque juga boum, ſenſus carnis hujus; quia per iſtos terrena requiruntur. Bo„ves enim terram verſant. Sunt autem ho„mines remoti a fide, terrenis dediti, car„nalibus occupati: nolunt credere aliquid „niſi ad quod ſui corporis ſenſu quinquepar„tito perveniunt. Per corporales igitur ſen„ſus, quia interna comprehendere neſciunt, „ſed ſola exteriora cognoſcunt, recte cu„riositas deſignatur. Quæ dum alienam vi„tam quærit diſcutere, ſemper ſua intima „neſciens, ſtudet exteriora cogitare. Grave „namque eſt curioſitatis vitium, quæ dum „cujuslibet mentem ad inveſtigandam vitam „proximi exterius ducit, ſemper ei ſua in„tima abſcondit, ut aliena ſciens, ſe ne„ſciat; & curioſi animus quanto peritus „fuerit alieni meriti, tanto fiat ignarus ſui. „Propter hoc ait: *Eo probare illa*: quia „aliquando probatio ad curioſitatem perti„nere ſolet (*S. Aug. & Greg. ibid.*)". *Natal. Alex. In Evang. T. II.*

Et alius dixit: Uxorem duxi, & ideo non poſſum venire. Uxoris nomine voluptas carnis hic intelligitur, quæ multos impedit ne ad cæleſte convivium perveniant (*1. Cor. 19. 32.*). Sunt homines qui dicunt, Non eſt homini bene, niſi cui adſunt carnis deliciæ, dicentes: *Manducemus & bibamus, cras enim moriemur*. Qui hoc dicit, uxorem duxit, carnem amplexatur, carnis voluptatibus jucundatur, a cœna excuſatur: obſervet ne fame interiore moriatur. *Tempus breve eſt, reliquum eſt ut & qui habent uxores ſint tamquam non habentes, & qui emunt tamquam non poſſidentes, & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur. Præterit enim figura hujus mundi* (*1. Cor. 7. 29.*). In matrimonio quæratur prolis fœcunditas, non carnalis voluptas. Qui ad cœnam Domini venire vultis, *Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo ſunt* (*1. Jo. 2. 15.*). Non dixit Apoſt.: Nolite habere, ſed, *Nolite diligere*. Habuiſti, poſſediſti, dilexiſti. *Amor rerum terrenarum, viſcum eſt ſpiritalium pennarum* (*S. Auguſt.*). Ecce concupiſti, hæſiſti. Quis dabit tibi pennas ſicut columbæ (*Pſ. 54.*)? Quando volabis ubi vere requieſcas? Quando hic ubi male hæſiſti, perverſe requieſcere voluiſti. *Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt caritas Patris in eo. Quoniam omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.* Ad triplex iſtud concupiſcentiæ genus pertinent excuſationes invitatorum ad cœnam myſticam. Concupiſcentia carnis, *Uxorem duxi*. Concupiſcentia oculorum, 5. *juga bovum emi*. Ideo autem a parte totum per ſolos oculos commemorati ſunt iſti ſenſus, quia oculorum eſt in 5. ſenſibus principatus. Superbia vitæ, *Villam emi*.

21. *Et reverſus ſervus nuntiavit hæc Domino ſuo. Tunc iratus Paterfamilias, dixit ſervo ſuo: Exi cito in plateas & vicos civitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos & claudos introduc huc*. Quia venire ſuperbi renuunt, pauperes eliguntur. Nam *Infirma mundi eligit Deus, ut confundat fortia* (*1. Cor. 1.*). Pauperes & debiles dicuntur, qui judicio ſuo apud ſemetipſos infirmi ſunt. „Nam pauperes & quaſi fortes ſunt, qui & „poſiti in paupertate ſuperbiunt. Cæci ve„ro ſunt, qui nullum ingenii lumen habent. „Claudi ſunt, qui rectos greſſus in opera„tione non habent. Sed dum morum vitia „in membrorum debilitate ſignantur, profe„cto liquet, quia ſicut illi peccatores fue„runt qui vocati venire noluerunt: ita hi „quoque peccatores ſunt, qui invitantur, „&

„ & veniunt, ſed *peccatores ſuperbi reſpuuntur, ut peccatores humiles eligantur. Hos elegit Deus, quos deſpicit mundus.* Pauperes, & debiles, cæci & claudi vocantur, & veniunt: quia infirmi quique atque in hoc mundo deſpecti plerumque tanto celerius vocem Dei audiunt, quanto & in hoc mundo non habent ubi delectentur... (*S. Greg. M. Hom. 36. in Ev.*). Veniant mendici (*S. Aug. ſer. 112.*), quia ille invitat, qui *propter nos pauper factus eſt cum dives eſſet, ut illius paupertate* mendici, *ditaremur*. Veniant debiles, quia *non eſt opus ſanis medicus, ſed male habentibus* (*2. Cor. 8. 9.*). Veniant claudi qui ei dicant: *Dirige greſſus meos in ſemitis tuis*. Veniant cæci qui dicant: *Illumina oculos meos, ne umquam obdormiam in morte* (Pſ. 16. 5.). Tales venerunt ad horam, illis prius invitatis ſua excuſatione reprobatis".

22. 23. *Et ait ſervus: Domine, factum eſt ut imperaſti, & adhuc locus eſt. Et ait Dominus ſervo: Exi in vias & ſepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.* Alii vocantur (*S. Greg. Hom. 26. in Ev.*), & venire contemnunt; alii vocantur & veniunt; alii compelluntur ut intrent. Vocantur & venire contemnunt, qui donum quidem intellectus accipiunt, ſed eumdem intellectum operibus non ſequuntur. Vocantur & veniunt, qui acceptam intellectus gratiam operando perficiunt. Sic vocantur, ut etiam compellantur, qui mundi adverſitate ad Deum ducuntur. Sæpe namque nonnulli ad temporalem gloriam proficere volentes, aut longa ægritudine tabeſcunt, aut afflicti injuriis concidunt, aut percuſſi gravibus damnis affliguntur, & in mundi dolore vident, quia nihil confidere de ejus voluptate debuerunt; ſeque ipſos in ſuis deſideriis reprehendentes ad Deum corda convertunt. De his Dominus per Proph. (*Oſe 4. 2. 6.*) " dicit: *Ecce ego ſepiam viam tuam ſpinis, & ſepiam eam maceria, & ſemitas ſuas non inveniet: & ſequetur amatores ſuos, & non apprehendet eos: quæret, & non inveniet eos, & dicet: Vadam, & revertar ad virum meum priorem, quia bene mihi tunc erat, magis quam nunc*. Poſtquam enim peccatrix anima vias ſuas ſpinis ſeptas, mundi delectationes amaritudinibus permixtas, deſideria ſua duris obicibus & difficultatibus vidit impedita, relictis amatoribus ſuis ad amorem viri prioris redit. „ Quia „ plerumque poſtquam in hoc mundo obtine„ re non poſſumus quæ volumus, poſtquam „ in terrenis deſideriis de impoſſibilitate laſ„ ſamur, tunc ad mentem Deum reducimus: „ tunc placere incipit qui diſplicebat, & is „ cujus nobis amara fuerant præcepta, re„ pente dulceſcit in memoria; & peccatrix „ anima quæ adultera conata eſt eſſe, nec „ tamen aperto opere potuit, decernit eſſe „ fidelis conjux. Qui ergo hujus mundi ad„ verſitatibus fracti ad Dei amorem redeunt, „ atque a præſentis vitæ deſideriis corri„ guntur, quid niſi compelluntur ut intrent?"

24. *Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum qui vocati ſunt, guſtabit cœnam meam*. Vocat nos Deus per ſe, vocat per Angelos, vocat per Proph., vocat per Apoſt., vocat per Paſtores, vocat plerumque per miracula, vocat per flagella, vocat aliquando per mundi hujus proſpera, vocat aliquando per adverſa. *Nemo contemnat, ne dum vocatus excuſat, cum voluerit intrare non valeat* (*S. Greg. M.*).

28. 31. *Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non prius ſedens computat ſumptus qui neceſſarii ſunt, ſi habeat ad perficiendum, &c. Aut quis Rex iturus committere bellum adverſus alium Regem, non ſedens prius cogitat ſi poſſit cum* 10000. *occurrere ei, qui cum* 20000. *venit ad ſe? &c.* Sumptus ad turrim ædificandam, vires ad diſcipulatum Chriſti obtinendum; & 10000. „ præliaturi cum rege qui habebat 20000., „ ſimplicitatem Chriſtiani dimicaturi cum du„ plicitate diaboli; hoc eſt, cum dolis & fal„ laciis ejus, in affectu conſtituit renuntian„ tis omnibus quæ ſunt ejus. Ita enim con„ cludit: *Sic ergo omnis ex vobis qui non „ renunciat omnibus quæ ſunt ejus, non po„ teſt meus eſſe diſcipulus*. Inter quæ omnia „ etiam ipſa temporalis vita intelligatur ne„ ceſſe eſt, quam oportet ſic poſſidere ad „ tempus, ut non te impediat ab æterna, „ qui eam fuerit minatus auferre. Sicut au„ tem de turri non perfecta per opprobrium „ deterruit dicentium; *Quia hic homo cœpit „ ædificare, & non potuit conſummare:* ſic „ in rege cum quo dimicandum eſt, ipſam „ pacem accuſavit, cum ait: *Adhuc illo „ longe agente legationem mittens, rogat ea „ quæ pacis ſunt*: Significans etiam minas „ imminentium a diabolo tentationum non „ ſuſtinere homines qui non renuntiant om„ nibus quæ poſſident, & pacem cum eo fa„ cere conſentiendo illi ad committenda pec„ cata. Turrim quippe ædificare, & contra „ Regem illum dimicare, eſſe diſcipulum „ Chriſti eſt: habere autem ſumptus ad per„ ficiendam turrim, & habere fortia 10000. „ contra 20000. regis, renuntiare eſt omnibus „ quæ ſunt ejus (*S. Aug. l. 2, Q. Ev. Q. 31.*)".

Ut

Ut Chriſtianæ vitæ turrim ſuper fidei fundamentum ædificemus & erigamus, cujus culmen ad cœlum pertingat, computandi ſunt ſumptus neceſſarii; in oratione, omnibuſque operibus bonis perſeverandum, Chriſtus ſequendus & imitandus; vita noſtra ad Evang. leges ac regulas exigenda, erux quotidie ferenda eſt; contra diabolum, mundum, carnem & cupiditates ſine intermiſſione pugnandum eſt; pax cum his hoſtibus numquam ineunda; omnibus renuntiandum propter Chriſtum. Omnia relinquere ut Chriſtum ſequamur, conſilium perfectionis eſt, & apoſtolica virtus: renuntiare omnibus, præceptum eſt, reſque ad ſalutem omnino neceſſaria. Omnibus renuntiat, qui nulli rei temporali corde adhæret, qui ad omnia relinquenda & amittenda animo paratus eſt, ſi Deus juſſerit, ſi Chriſtianæ vitæ officiis impedimento ſint; qui hujus mundi rebus utitur ut *viatico itineris*, non ut *illecebra manſionis* (*S. Ambr.*). Id non minus neceſſarium ut boni Chriſtiani ſimus, quam pecuniæ vis ad turrim perficiendam, & copiæ ad bellum feliciter gerendum.

34. *Bonum eſt ſal. Si autem ſal evanuerit, in quo condietur? &c.* Si Chriſtianus pravis moribus fuerit, ſi a Chriſt. Legis obſervantia, quam in baptiſmo vovit, deficiens, cupiditatibus ſuis ſervierit, corruptionem ſæculi ſecutus fuerit, vitam duxerit Chriſtiano nomine & profeſſione indignam, Deo magis diſplicet quam Paganus; ſalis inſtar evanidi, ac penitus inutilis, terraque & ſterquilinio pejoris, contemnitur a Chriſto, a facie ejus projicietur, conculcabitur: quia propter illum nomen Chriſti blaſphematur in gentes.

CAPUT XV.

Senſus Litteralis.

1. 2. ERant *autem appropinquantes ei publicani & peccatores* publici, ut *audirent illum* vitæ melioris præcepta tradentem, pœnitentiam, regnumque cœlorum prædicantem: *& murmurabant Phariſæi & Scribæ* ſemper ad calumniam parati, *dicentes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.* Peccatores ad colloquium & familiaritatem admittit, & cum illis cibum ſumit, quos velut immundos vitare deberet, ſi vir ſanctus eſſet ac Proph., Legiſque Moſaicæ ſtudioſus obſervator: Publicanos autem illos Judæos fuiſſe, non Gentiles, contra Tertull. (*l. de Pudic.*) probat S. Hier. (*Ep.* 146. *ad Damaſ.*).

3. 4. 5. 6. 7. *Et ait ad illos parabolam iſtam, dicens*, Jeſus illorum calumniæ propoſitis 3. parabolis ſive ſimilitudinibus ſequentibus reſpondet. *Quis ex vobis homo eſt, qui habet* 100. *oves*, & *ſi perdiderit unam ex illis, nonne dimittit* 99. *in deſerto* paſcentes, & *vadit ad illam* quærendam, *quæ perierat*, ſeu quæ amiſſa erat aberrando a bovili, *donec inveniat eam: & cum invenerit eam*, tardigradam & teneram oviculam *imponit in humeros ſuos gaudens* quod illam recuperaverit: *& veniens domum, convocat amicos & vicinos*, gaudiumque ſuum cum illis communicat, *dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat?* Id eſt, quam amiſeram. *Dico vobis, quod ita gaudium erit in cœlo* inter Angelos, *ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*, ob unum peccatorem ſerio pœnitentem, vereque ad Deum converſum, *quam ſuper* 99 *juſtis*, quam ob ingentem juſtorum numerum, *qui non indigent pœnitentia*: etiamſi tantus eſſet numerus hominum qui a Deo ejuſque lege non receſſerunt.

8. 9. 10. *Aut quæ mulier habens drachmas* 10., *ſi perdiderit drachmam unam*, tametſi modici valoris (*Drachma quarta pars ſicli ſacri octo circiter aſſes monetæ Gallicæ valebat.*), *nonne accendit lucernam, & everrit domum, & quærit diligenter, donec inveniat: & cum invenerit, convocat amicas & vicinas*, ut lætitiæ ſuæ participes efficiat, *dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram. Ita dico vobis, gaudium erit coram Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.* Cum vel unus peccator ſinceram pœnitentiam agit. Tantum igitur abeſt ut peccatores qui ſpem faciunt emendationis, averſari debeamus; quin potius de illorum converſione gaudere decet, ad eamque procurandam illorum colloquium, & convictum non refugere, ut Dei miſericordem affectum imitemur. Similitudines ſumptæ ſunt ab eo quod hominibus evenire ſolet, quibus cariores fiunt res deperditæ, cum recuperantur, majorique inde gaudio afficiuntur, quam ex reliquorum poſſeſſione bonorum, tametſi majoris illa ſint pretii.

11. 12. 13. *Ait autem* Jeſus, tertiam proponens parabolam, quæ in eumdem ſcopum collineat; divinæ ſcilicet benignitatis & miſericordiæ erga peccatores reſipiſcentes oſtenſionem & commendationem: *Homo quidam habuit 2. filios, & dixit adoleſcentior ex illis*, minus ſapiens, mente inconſtantior, paterni imperii jugum impatienter ferens, & ad maleſanam aſpirans libertatem, dixit, inquam, patri: *Pater da mihi portionem ſubſtantiæ quæ me contingit.* Da mihi ratam meam partem

bonorum tuorum, quæ ad me reditura est in partitione hæreditatis. *Et divisit illis substantiam.* Facultates suas inter illos partitus est. *Et non post multos dies, congregatis omnibus* quæ a patre acceperat, *adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam*, a paterna domo longe diffitam, *& ibi dissipavit substantiam suam*, bona sua dilapidavit, *vivendo luxuriose*. Per seniorem filium significari populum Judaicum, per juniorem Gentes, S. Aug. (*l. 2. Q. Ev. Q. 52.*) aliique e Veteribus sentiunt: (*S. Ambr. l. 2. de Pœnit. c. 3. S. Pacian. Ep. 2. 1. S. Hier. Ep. 146. Ubi tamen Judæos etiam & Gentiles in typo duorum filiorum mystico sensu apposite exponit.*) alii convenientius & ad litteram, per priorem justos, per alterum peccatores.

14. 15. 16. *Et postquam omnia consummasset* seu consumpsisset, *facta est fames valida in regione illa, & ipse cœpit egere*, ad extremam redactus est egestatem, ita ut victus ipsi deficeret, ingravescente annona. *Et abiit, & adhæsit uni civium regionis illius*, operam illi suam ad qualecumque ministerium offerens: *& misit illum in villam suam, ut pasceret porcos*, quo nullum erat vilius servitium. *Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant*, de cibis vilissimis, de fructibus siliquiferarum arborum, quales sunt glandes & castaneæ, quibus rusticanos pauperes vesci non novum, ut testis est Horatius: *Vivit siliquis, & pane secundo*: & Persius: *Invigilat siliquis, & grandi pasta polenta*: sed tam vilis cibus in summa annonæ difficultate juveni ganeoni dispensabatur ad mensuram, *& nemo illi dabat*, ad saturitatem.

17. 18. 19. *In se autem reversus*, ad sanam mentem rediens, pristinæque pœnitens insipientiæ, intemperantiæ, & luxuriæ, *dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!* Quam multi in domo patris mei servi sunt mercede conducti, quibus suppetit cibus ad satietatem; ego autem hic ad vilissimam ac miserrimam servitutem redactus, fame pereo, minus pastus quam porci. *Surgam & ibo ad Patrem meum*, veniam exoraturus, *& dicam ei: Pater peccavi in cœlum*, in Deum, cœli Dominum, in Deum cujus cœlum sedes est, *& coram te*: & in te: *Jam non sum dignus vocari filius tuus*, degeneri conversatione, luxuria, patrimonii dilapidatione factus sum indignus filii nomine ac juribus: *Fac me sicut unum de mercenariis tuis*. Habe me in domo tua quasi mercenarium.

20. 21. *Et surgens venit ad patrem suum.* Itineri se accinxit ut ad patrem rediret. *Cum autem adhuc longe esset* a paterna domo, *vidit illum pater ipsius*, & misericordia motus est, *& accurrens*, benigne præveniens eum, *cecidit super collum ejus*, tenero complexus est affectu, *& osculatur eum*, in signum reconciliationis. *Dixitque ei filius*, prout corde conceperat: *Pater, peccavi in cœlum, & coram te; jam non sum dignus vocari filius tuus.*

22. 23. 24. *Dixit autem pater ad servos suos*, immemor injuriarum, memor clementiæ, paternæque bonitatis, quam unam consuluit hac in occasione: *Cito proferte stolam primam*, id est, pristinam, quam ante gesserat, & decoxerat, vestem honoris, & filiis peculiarem, qua discernebantur a servis, *& induite illum, & date annulum in manum ejus*, notam ingenuitatis & dignitatis; *& calceamenta in pedes ejus*, quibus adversus offendicula muniatur: *& adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur*: Lautius & hilarius solito convivium parate: *Quia hic filius meus mortuus erat* mihi, *& revixit*, ipsum recuperavi; *perierat & inventus est*: perditus erat, & mihi restitutus est.

25. 26. 27. 28. *Erat autem filius ejus senior in agro*; *& cum veniret, & appropinquaret domus paternæ, audivit symphoniam & chorum*, concentum, & choros saltantium. *Et vocavit unum de servis, & interrogavit quid hæc essent*, id est, quid significarent: Senior filius justorum, sed tamen imperfectorum typus est: filius junior ad Patrem reversus, figura peccatorum pœnitentium. *Isque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum*, in signum lætitiæ, *quia salvum illum recepit. Indignatus est autem*, non de fratris reditu & reconciliatione, sed de insolito convivii hanc ob causam apparatu, & de gaudii demonstratione tam solemni; *& nolebat introire* in triclinium aut aulam convivii, ut communis lætitiæ particeps esset. *Pater ergo illius egressus, cœpit rogare illum*, ut ad convivium introiret, & cum tota familia collætaretur.

29. 30. *At ille respondens dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, & numquam mandatum tuum præterivi* sive transgressus sum, *& numquam dedisti mihi hœdum, ut cum amicis meis epularer. Sed postquam filius tuus hic* prædilectus, *qui devoravit substantiam suam cum meretricibus*, qui bona sibi a te data, patrimonium suum per luxuriam obligurivit, *venit*, sive rediit cogente miseria & extrema egestate, *occidisti illi*, id est,

est, propter illum, *vitulum saginatum.*

31. 32. *At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.* Nihil circa te novi accidit, quod extraordinariæ solemnisque lætitiæ causa fuerit; mensæ quotidie assides meæ; omnibus bonis meis communiter mecum uti potes: *epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est.*

SENSUS MORALIS.

1. „ ERant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores, ut audirent „ illum “. C. J. trahit ad se peccatores ut verbum ejus audiant, qui primus est ad conversionem gradus. Prima gratiæ medicinalis Salvat. operatio est ut infirmi quærant Medicum, ut cæci accedant ad lucem; ignari ad veritatem; miseri ad misericordiam appropinquent. Nemo appropinquare potest nisi adducatur; nemo venire, nisi trahatur. (*S. Prosper Carm. de Ingr. p. 2. in fine.*)

Hæc ut cujusquam studio affectuque petatur,
Ipsa agit, & cunctis dux est venientibus ad se,
Perque ipsam nisi curratur, non itur ad ipsam.
Ergo ad iter per iter ferimur: sine lumine lumen
Nemo videt; vitam sine vita inquirere, mors est.

Ad C. J. per fidem, per orationem, per amorem, per verbi ejus meditationem appropinquemus, illique adhæreamus, si salvi esse volumus. *Erant appropinquantes publicani & peccatores, ut audirent illum.*

2. *Et murmurabant Pharisæi & Scribæ dicentes; Quia hic peccatores recipit & manducat cum illis.* „ Murmurabant Pharisæi, „ non minus invidi quam superbi; malitiam „ de dominica bonitate capiebant: de pieta„ te Dei impii reddebantur; fiebant de Chri„ sti miseratione crudeles; sumebant de cœ„ lesti curatione languorem, & pœnitentium „ veniam vertebant in Judicis reatum. *Pec„ catores recipit*: sed peccatores esse non „ sinit, quos recipit. Peccator Deum non „ violat appropinquans: Deus peccatorem „ sanctificat, cum appropinquat. Christus pec„ cata non recipit, cum recipit peccatorem. „ Attendere debebant Pharisæi, non quales „ venerant, sed quales redibant peccatores. „ Paul. missus est ab illis persecutor, rediit „ prædicator “. (*S. Pet. Chrysol. ser.* 168.) *Et murmurabant Pharisæi, &c.* „ Vera „ justitia compassionem habet, falsa justitia „ dedignationem: quamvis & justi soleant „ recte peccatoribus dedignari. Sed aliud est „ quod agitur typo superbiæ; aliud, quod „ zelo disciplinæ. Dedignantur etenim, sed „ non dedignantes: desperant, sed non des„ perantes: persecutionem commovent, sed „ amantes: quia etsi foris increpationes per „ disciplinam exaggerant, intus tamen dul„ cedinem per caritatem servant. Præponunt „ sibi in animos ipsos plerumque quos corri„ gunt; meliores existimant eos quoque quos „ judicant. Quod videlicet agentes, & per „ disciplinam subditos, & per humilitatem „ custodiunt semetipsos. At contra hi qui „ de falsa justitia superbire solent, ceteros „ quosque despiciunt, nulla infirmitatibus „ misericordia condescendunt: & quo se pec„ catores esse non credunt, eo deterius pec„ catores fiunt. De quorum numero Phari„ sæi extiterunt, qui dijudicantes Dominum „ quod peccatores susciperet, arenti corde „ ipsum fontem misericordiæ reprehende„ bant. Sed quia ægri erant, ita ut se æ„ gros esse nescirent; quatenus quod erant „ agnoscerent, cœlestis eos Medicus blandis „ fomentis curat, benignum paradigma obji„ cit, & in eorum corde vulnerum tumo„ rem premit “. (*S. Greg. M. hom. 34. in Ev.*)

4. 5. 6. „ Quis ex vobis homo, qui habet „ 100. oves, & si perdiderit unam ex illis, „ nonne dimittit 99. in deserto, & vadit ad „ illam quæ perierat, donec inveniat eam: & „ cum invenerit eam, imponit in humeros suos „ gaudens? &c. “ Lætantur cœli, & qui illic Angeli, pœnitentia hominis. „ Heus tu pec„ cator, bono animo sis: videbis ubi de tuo „ reditu gaudeatur. Quid illa similitudinum „ dominicarum argumenta nobis volunt? „ Quod mulier drachmam perdidit, & re„ quirit, & reperit, & amicas ad gaudium „ invitat, nonne restituti peccatores exem„ plum est? Errat & una Pastori ovicula, „ sed grex una carior non erat: una illa „ conquiritur, una pro omnibus desideratur, „ & tandem invenitur, & humeris Pastoris „ ipsius refertur: multum enim errando la„ boraverat “. (*Tertull. l. de Pœn. c. 8.*) Tanta vis istius parabolæ antiquis Eccl. Pastoribus visa est ad excitandum in animis fidelium teneræ pietatis affectum, ut eo fine in sacris Codicibus boni Pastoris amissam ovem humeris reportantis imaginem insculpi & exprimi curaverint, teste Tertull. L. De *Pudicit.*

Quis ex vobis homo, qui habet 100. oves, &c. „ Homo habens oves 100. (*S. Petr. „ Chrys. ser.* 268.) Christus est. Pastor bo„ nus, Pastor pius, qui in una ove, hoc est,

„ in Adam, poſuerat totum gregem generis „ humani, hanc inter amœna paradiſi, hanc „ in regione vitalis Paſcuæ collocaverat: ſed „ illa vocem Paſtoris oblita, dum lupinis ulu„ latibus credit, & caulas perdidit ſaluta„ res, & tota lethalibus fauciata eſt vulne„ ribus. Hanc ergo Chriſt. veniens quærere „ in mundum, in utero Virg. invenit. Ve„ nit ſuæ nativit. in carne, & in crucem „ levans, humeris ſuæ impoſuit Paſſionis, „ & gaudens toto Reſurrect. gaudio, per A„ ſcenſum ad cœleſtem tulit manſionem. *Et* „ *vocavit amicos, & vicinos*; hoc eſt, An„ gelos, dicens illis: *Congratulamini mihi, „ quia inveni ovem meam, quæ perierat.* „ Congratulantur & congaudent Chriſto An„ geli de ovis dominicæ reditu, nec indignan„ tur ſibi in ſolio Majeſtatis, quia de cœ„ leſtibus invidia cum diabolo fuerat fuga„ ta, nec poterat per Agnum qui peccata „ mundi tulerat, in ſuperna amplius invi„ diæ penetrare peccatum. Chriſtus nos quæ„ ſivit in terra, nos illum quæramus in cœ„ lis. Ille nos portavit ad ſuæ divinitatis „ gloriam, nos illum noſtro portemus in cor„ pore. *Glorificate* (inquit Apoſt. 1. *Cor.* 6. „ 20.) *& portate Deum in corpore veſtro.* „ Ille Deum in corpore ſuo portat, qui nul„ lum portat in ſuæ carnis operatione pec„ catum “.

Anima peccatoris ovis eſt perdita, drachma eſt amiſſa. Nec ad gregem redire ſuis viribus poteſt ovis errans, niſi a bono Paſtore quæratur & portetur; nec drachma, ſeu anima illius imagine inſignita, & peccato perdita, illi reſtitui, niſi diligenter quæratur in domo. *Erravi ſicut ovis quæ periit, quære ſervum tuum, Domine,* (Pſ. 118. 176.) „ Ovis perdita quæratur, ovis perdi„ ta vivificetur, propter quam Paſtor ejus „ 99. dimiſit in montibus, & eam quærens „ Judaicis laceratus eſt vepribus. Sed adhuc „ quæritur, adhuc quæratur, ex parte in„ venta adhuc quæratur. Ex ea namque par„ te qua dicit Proph. *Mandata tua non ſum* „ *oblitus*; inventa eſt; ſed per eos qui man„ data Dei eligunt, colligunt, diligunt ad„ huc quæritur, & per ſui Paſtoris ſangui„ nem fuſum atque diſperſum, in omnibus „ gentibus invenitur “. (*S. Aug. ſer.* 32. *in hunc Pſ.*)

Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, &c. Boni Paſtoris officia erga peccatores in hac parabola deſignantur. Ipſos quærere debet pia ſollicitudine, ac perſeverante diligentia: *Nonne dimittit* 99. *in deſerto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat eam?* 2. Illorum infirmitates portare, illiſque compati prudenti commiſeratione & benignitate; ita tamen ut ſecundum Legem Dei benignitas illius dirigatur. 3. Nullis parcere debet laboribus ut illos ad Deum revocet. *Et cum invenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens.* 4. Suam erga illos caritatem gaudii de illorum converſione concepti ſignificationibus demonſtrare; gaudium illud ad Chriſtum referre, cujus gratiæ opus eſt animæ peccatricis converſio, quam *Non doctor, neque diſcipulus, ſed gratia ſola efficit*; nec ſibi ipſi plaudere, in ſe ipſo gloriari, aut vano gaudio affici, ſed Chriſto Domino ſummo animarum Paſtori gratias agere; aliosque ad Deum propterea collaudandum excitare in domo ejus, id eſt in Eccl., cujus lacrymis, gemitibus & precibus converſio peccatorum a Deo donatur. *Et, veniens domum convocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat.*

Aut quæ mulier habens drachmas decem, &c. Perditionis animarum cauſa triplex. 1. Ignorantia Legis Dei, & officiorum ſuorum; fideique defectus & imbecillitas: 2. Moralis Chriſt. corruptio, morumque depravatio. 3. Negligentia Paſtorum. Tria ergo præſtanda ſunt ad converſionem animarum. 1. Accendenda lucerna fidei verbi Dei prædicatione, & piorum lectione librorum. *Nonne accendit lucernam?* 2. Everrenda domus ſeu Eccl.; & a perniciosis corruptæ Moralis opinionibus, quas privati quidam doctores invexerunt, & a pravis moribus & ſcandalis purganda: *& everrit domum?* 3. Paſtores pii, eruditi, & gloriæ Dei zelo flagrantes Eccl. præficiendi ſunt, qui ad converſionem & ſanctificationem animarum curis & laboribus indefeſſis incumbant: *& quærit diligenter donec inveniat eam.* Sed & nos ipſi (*S. Greg. Nyſſ. l. de Virgin. c.* 12) demus operam cum gratia Dei; ut ejus imago terrenorum affectuum & peccatorum fimo ac ſordibus in nobis obſcurata & obruta reformetur; eam ob rem accendamus lucernam fidei in cordibus noſtris; conſcientiam noſtram everramus ab operibus mortis; quæramus tandem quæ drachma, quæ virtus nobis deſit; quia nihil proſunt reliquæ ſi vel una deficiat. „ Induite vos ergo ſicut „ electi Dei, ſancti & dilecti, viſcera miſe„ ricordiæ, benignitatem, humilitatem, mo„ deſtiam, patientiam: ſupportantes invicem, „ & donantes vobiſmetipſis, ſi quis adverſus „ aliquem habet querelam: ſicut & Dominus „ donavit vobis, ita & vos. Super omnia au„ tem hæc, caritatem habete, quod eſt vin„ culum perfectionis (*Coloſſ.* 3. 12. 13. 14.) “. Hæc drachma eſt ſedulo requirenda, ſi forte

amiſſa

amiſſa ſit; eaque inventa vicinæ ſeu contubernales animæ facultates congratulari debent ac in Domino gaudere, omniaque in Dei gloriam operari. *Et cum invenerit, convocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram.*

10. *Ita dico vobis gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.* „ Gaudium majus in cœlo eſt de converſis peccatoribus, quam de juſtis ſtantibus, quia plerumque cautiores, humiliores, & ferventiores reſurgunt: & quotidiano experimento novimus quod plerumque hi qui nullis ſe peccatorum molibus oppreſſos ſciunt, ſtant quidem in via juſtitiæ, ſed tamen ad cœleſtem patriam anxie non anhelant; tantoque ſibi in rebus licitis uſum præbent, quanto ſe nulla illicita perpetraſſe meminerunt. Et plerumque pigri remanent ad exercenda bona præcipua, quia valde ſecuri ſunt quod nulla commiſerint mala gravia. At contra nonnumquam hi qui ſe aliqua illicita egiſſe meminerunt, ex ipſo ſuo dolore compuncti, inardeſcunt in amorem Dei, ſeſeque in magnis virtutibus exercent, cuncta difficilia ſancti certaminis appetunt, omnia mundi derelinquunt, honores fugiunt, acceptis contumeliis lætantur, flagranti deſiderio ad cœleſtem patriam anhelant: & quia ſe erraſſe a Deo conſiderant, damna præcedentia lucris ſequentibus compenſant. Majus ergo de peccatore converſo, quam de ſtante juſto gaudium fit in cœlo, quia & Dux in prælio plus eum militem diligit, qui poſt fugam reverſus hoſtem fortiter premit, quam illum qui numquam terga præbuit, & numquam aliquid fortiter geſſit. Sic agricola illam amplius terram amat, quæ poſt ſpinas, uberes fruges profert, quam eam quæ numquam ſpinas habuit, & numquam fertilem meſſem producit (*S. Greg. M. hom. 34. in Ev.*)".

11. 12. „ Homo quidam habuit duos filios: & dixit adoleſcentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ quæ me contingit. Et diviſit illis ſubſtantiam". Sub adoleſcentis typo ſignificatur inſipientia peccatoris. Ea ſcilicet ætas magis ad vitium lubrica eſſe conſuevit. „ Habet enim pueritia innocentiam, ſenectus prudentiam, ipſa vicina adoleſcentiæ juventus bonæ exiſtimationis intuitum, & verecundiam delinquendi: adoleſcentia ſola eſt invalida viribus, infirma conſiliis, vitio calens, faſtidioſa monitoribus, illecebroſa deliciis (*S. Ambr. l. de interpell. Job. c. 7.*)". Unde David totius temporis ejus veniam ſibi a Domino poſtulavit, dicens: *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas, ne memineris, Domine*; quia tunc maxime calor corporis fervet, & æſtu ſanguinis vaporantis igneſcit. Quæ major hominis inſipientia, quam divinæ dominationis imperio, obedientiæ jugo eximi velle, ſui juris eſſe, ſuo arbitratu vivere, a ſe ipſo regi? Væ peccatori, ſi ſuperbum illud cordis ejus deſiderium exaudiens, illum ſibi ipſi relinquat Deus, ac dimittat propriæ voluntati! Quid eſt voluntas hominis, quam levis, quam improvida, quam inconſtans, niſi a ſuprema, ſapientiſſima, & immutabili Dei voluntate regatur? Cum ejus directionem & moderamen excuſſit, perdita eſt, quamvis ſana, & robuſta; quid nunc eveniet ſi ab ejus imperio ſe ſubtrahat, cum infirma eſt, cæca, languens, invalida? Petiit peccator, ut ſibi pars ſubſtantiæ quæ eum tangeret, daretur a Patre „ Tamquam anima poteſtate ſua delectata, id quod illi eſt vivere, intelligere, meminiſſe, ingenio alacri excellere, omnia iſta divina ſunt munera, quæ in poteſtatem accipiens per liberum arbitrium, quia diviſit pater liberis ſubſtantiam, minor filius in regionem longinquam profectus eſt, male utendo naturalibus bonis, eo ipſo quod Patrem deſeruit cupiditate fruendi creatura relicto ipſo Creatore (*S. Aug. l. 2. q. Ev. q. 13.*)". Subſtantia Dei eſt omne quod vivimus, ſapimus, cogitamus, loquimur (*S. Hier. Ep. 146.*). Hæc Deus univerſis æqualiter & in commune largitus eſt. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Iſte eſt dexter oculus, qui a ſcandalis obſervandus eſt, hæc lucerna corporis, hoc talentum quod non eſt in ſudario colligendum, id eſt delicate otioſeque tractandum, nec in terra defodiendum, terrenis ſcilicet cogitationibus obſcurandum. Subſtantiæ ergo ſeu bonorum nomine, quæ Deus homini dedit, intelliguntur, omnia dona & talenta, ſive naturæ, ſive gratiæ, quorum uſus libero illius arbitrio commiſſus eſt, ut virtus & meritum locum haberent.

13. „ Et non poſt multos dies, congregatis omnibus, adoleſcentior filius peregre profectus eſt in regionem longinquam, & ibi diſſipavit ſubſtantiam ſuam vivendo luxurioſe". Primus peccatoris gradus ad malorum cumulum, receſſus a Deo eſt. Infinita diſtantia eſt inter amorem Dei & amorem ſui: momento tamen temporis ab uno ad alterum pertranſitur. Statim atque regnare ceſſat in corde caritas, neceſſe eſt ut regnet cupiditas, & totum operum corpus corrumpat. Qui ſe ipſum perverſe amat, ſpiritales animæ ſuæ divitias penitus diſſipat. Donorum Dei

cuſtos caritas eſt. Donorum ejus maximum. Spiritalia bona ſolus ille conſervare poteſt, qui dedit. „ Non multos poſt dies peregre „ profectus eſt in regionem longinquam, *&c.* „ *Quia* Non multo poſt inſtitutionem humani generis placuit animæ per liberum arbitrium ferre ſecum quamquam velut potentiam naturæ ſuæ, & deſerere eum a quo condita eſt, præſidens viribus ſuis; quas vires tanto conſumit citius, quanto eum deſerit a quo datæ ſunt. Itaque hanc vitam prodigam vocat, amantem fundere atque ſpatiari pompis exterioribus, intus inaneſcentem, cum ea quiſque ſequitur quæ ab illa procedunt, & relinquit eum qui ſibi eſt interior. Regio itaque longinqua, obli„ vio Dei eſt (*S. Aug. l. 2. q. Ev. q.* 33.). „ *diſſipavit ſubſtantiam ſuam vivendo luxurioſe*. Luxuria eſt inimica Deo, inimica „ virtutibus; perdit omnem ſubſtantiam patris, & ad præſens voluptate deliniens, „ futuram non ſinit cogitare paupertatem (*S.* „ *Hier.*)".

14. 15. „ Et poſtquam omnia conſummaſſet, facta eſt fames valida in regione illa, „ & ipſe cœpit egere. Et abiit, & adhæſit „ uni civium regionis illius. Et miſit illum „ in villam ſuam, ut paſceret porcos". Famem patitur peccator qui a Deo receſſit, ejuſque bona dilapidavit. Famem non epularum, ſed bonorum operum; quæ ſunt miſerabiliora jejunia. „ Etenim qui recedit a ver„ bo Dei, eſurit: quia Non in ſolo pane vi„ vit homo, ſed in omni verbo Dei. Qui re„ cedit a fonte, ſitit; qui recedit a theſau„ ro, eget; qui recedit a ſapientia, hebeta„ tur; qui recedit a virtute, diſſolvitur. Me„ rito ergo ille egere cœpit, qui theſauros „ ſapientiæ & ſcientiæ Dei, divitiarumque „ cœleſtium altitudinem dereliquit. Egere er„ go ideo cœpit, & famem pati, quia nihil „ prodigæ ſatis eſt voluptati. Semper famem „ patitur, qui alimentis cœleſtibus neſcit im„ pleri (*S. Ambr. l. 7. in Luc. n.* 2. 15.)". Quanta inanitas in mente, cui deeſt panis veritatis! Quanta fames in corde, cui deeſt cibus caritatis!

Et adhæſit uni civium regionis illius, Principi hujus mundi, rectori tenebrarum harum, diabolo, qui miſit illum in villam ſuam, ut paſceret porcos. Porcus animal immundum eſt, quod cœno & ſordibus delectatur. „ Talis eſt „ dœmonum multitudo, quæ per idola ma„ nufacta, cruore pecudum & victimis paſci„ tur; & noviſſimo ſaginatiore quadam ho„ ſtia, ipſius hominis morte ſaturatur. Miſit „ ergo eum in poſſeſſionem ſuam, id eſt, fe„ cit eum ſuum eſſe famulum, ut paſceret „ porcos, immolans ei animam ſuam. Qui „ Deo ſervire noluit, fit mancipium diaboli „ (*S. Hier.*)". Nulla durior, fœdior, miſerabilior ſervitus, peccati, carnalium cupiditatum, dœmonis ſervitute.

16. „ Et cupiebat implere ventrem ſuum „ de ſiliquis, quas porci manducabant, & „ nemo illi dabat". Peccator bonis ſpiritualibus privatus, famem ſuam paſcit inanibus & fœdis terrenorum bonorum & carnalium voluptatum deſideriis, in his cupiditatem ſuam alere cupit; ſed famem non explet, magis inflammatur cupiditas. Voluptates ſæculi, ſunt porcorum cibus, in luto ſe volutantium & in terram ſemper pronorum. „ Dœmonum cibus „ eſt ebrietas, luxuria, fornicatio, & uni„ verſa vitia. Hæc blanda ſunt, & laſciva, „ & ſenſus voluptate demulcent, ſtatimque „ ut apparuerint, ad uſum ſui provocant. Qui„ bus ideo luxurioſus adoleſcens non poterat „ ſaturari, quia ſemper voluptas famem ſibi „ habet, & tranſacta non ſatiat: & ſatanas, „ cum aliquem ſua arte deceperit, & pro„ prium ei impoſuerit jugum, ultra ad abun„ dantiam vitiorum non procurat, ſciens eſ„ ſe jam mortuum (*S. Hier. Ep.* 146.). *In* „ *miſeris illis diaboli mancipiis oraculum* „ *illud Propheticum impletur*: Omnibus me„ retricibus dantur mercedes: tu autem de„ diſti mercedes cunctis amatoribus tuis, & „ mercedes non accepiſti (*Ezech.* 16. 33.)".

Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis. Siliquæ porcorum, libri obſcœni, fabuloſæ Romantiorum (ut vulgo loquimur) hiſtoriæ, amorem profanum excitantes & alentes, amatoria comœdorum carmina, quæ ſæcularium & carnalium mentes ſua vitate ſua delectant, & pectoris interna devinciunt: verum ubi cum ſummo ſtudio fuerint perlecta, nihil aliud niſi inanem ſonum, & ſermonum ſtrepitum ſuis lectoribus & auditoribus tribuunt, nullam ſaturitatem veritatis, nullam juſtitiæ refectionem tribuentes.

17. „ In ſe autem reverſus, dixit: Quanti „ mercenarii in domo patris mei abundant „ panibus, ego autem hic fame pereo!" 1. ad peccatoris converſionem gradus eſt extremæ ſuæ miſeriæ conſideratio, & comparatio infeliciſſimi ſtatus ſui cum felici ſtatu juſtorum, qui Deo ſervientes, gratiæ ſuavitate abunde reficiuntur. Ut huic ſalutiferæ conſiderationi vacare incipiat peccator, ad ſe revertatur neceſſe eſt, tamquam expergiſcens ab ebrietate aut gravi ſomno. Ad ſe revertitur, qui a ſe longe receſſerat, cum a Deo receſſit. Revertitur quandoque adverſitate urgente, & vexatione (ut ita loquar) dante intellectum, qui proſperitate inflante, exul

cor-

cordis ſui factus erat. Revertitur ut miſeriam ſtatus ſui cognoſcat, divinæ gratiæ luce prævéniente. Quando peccamus, extra nos ſumus; deſipimus, extra mentem noſtram & cor noſtrum ferimur; cum autem reſipiſcimus, in nos ipſos revertimur. *Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!* Diſcrimen eſt inter ſervos, mercenarios, & filios in domo Dei. Servi pœnæ timore a peccato abſtinent. Mercenarii ſpe mercedis peragunt opera a Deo injuncta, legi ejus ac mandatis obediunt. Filii ex amore filiali Deo ſerviunt, nihil magis timent quam ne patrem offendant, ne patri diſpliceant; nihil magis optant quam ut patris gratia, amore, præſentia & ſocietate fruantur. Mercenarii juſti ſunt & miſericordes, non ob ipſam juſtitiam, & ipſum miſericordiæ bonum, ſed ut a Deo terrenæ felicitatis, vel etiam æternæ, quatenus aliquid præter Deum eſſe intelligitur; bonum conſequantur. Qui autem ſic affecti ſunt, ſpe compelluntur ad obſequium præceptorum, ne eorum prævaricatione, quæ juſſa ſunt, careant concupitis. Qui autem perfecta charitate diligit, ut filius, non ideo imperata cuſtodit, quia aut timore pœnarum, aut præmii aviditate compellitur; ſed quia hoc ipſum quod a Deo jubetur, eſt optimum. Servos, qui ſolo pœnæ timore non peccant, cum revera ſint inimici juſtitiæ, Deus amplecti refugit, ac famelicos & inanes ſpiritualium bonorum dimittit, quæ non deſiderant, cum non ament. Mercenariis vero, quamquam non pleno integroque deſiderio, omnino tamen pietati & divinorum mandatorum obſervantiæ animum adjungentibus, mercedem Deus tribuit, ac ſpiritalem cibum dat in tempore; verbi ſui, ſacramentorum ſuorum alimentis, gratiæ ſuæ ſuavitate illos ſuſtentat. *Quanti mercenarii in domo patris mei panibus abundant, ego autem hic fame pereo!* O quantis meipſum bonis privavi! O quantis meipſum malis implicui! Cur e paterna domo diſceſſi, jugum excutiens quaſi juvenculus indomitus? Cur Dei donis abuſus ſum? cur gratias & virtutes amiſi, diſſipavi? Cur me dæmonis addixi ſervituti, tam duræ, tam turpi, tam mortiferæ? Spiritualis alimoniæ extremam patior inopiam. Experientia didici, humanam mentem ad imaginem Dei conditam nullis bonis temporalibus, nulla terrena voluptate, ſed uno Deo impleri & ſatiari poſſe. „ Væ animæ audaci, quæ ſperavit, ſi „ a te receſſiſſet, ſe aliquid melius habituram! Verſa & reverſa in tergum, & in „ latera, & in ventrem, & dura ſunt omnia. „ Et tu ſolus requies. Et ecce ades; & liberas a miſerabilibus erroribus, & conſtituis nos in via tua, & conſolaris, & dicis: Currite, ego feram, & ego perducam, „ & ibi ego feram (*S. Aug. l. 6. Confeſſ. c. 16.*)".

18. 19. „ Surgam, & ibo ad patrem meum, „ & dicam ei: Pater, peccavi in cœlum, & „ coram te: jam non ſum dignus vocari filius tuus: fac me ſicut unum de mercenariis tuis": Secundus converſionis gradus eſt, propoſitum renuntiandi peccatis, illaque & occaſiones illorum ſincere & abſque mora deferendi; bona & non ficta voluntas ad Deum redeundi, paternæ illius bonitatis & miſericordiæ intuitu, quo in ſpem veniæ peccator erigitur. *Surgam*, qui peccatorum pondere gravatus & oppreſſus jaceo: ſurgam, quia loquentem ad cor meum audio: *Surge qui dormis, & exſurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus.* Revertar bene, unde male diſceſſi, redibo ad patrem meum, conditorem, dominum, curatorem & proviſorem; revertar ad illum qui ſolet exſpectare & prævenire peccatores. *Surgam, & ibo ad patrem meum.* Qua ſpe? Qua fiducia? Illa qua pater eſt. Ego perdidi quod erat filii: ille quod patris eſt non amiſit. „ Apud patrem non intercedit extraneus, intus eſt in patris pectore „ ipſe qui intervenit & exorat affectus. Urgentur patris viſcera iterum filium genitura „ per veniam (*S. Petr. Chryſ. ſer. 2.*).

3. Converſionis gradus eſt, odium & deteſtatio peccati ex amore Dei concepta, qua peccator illi ut patri ſumme bono ſe diſpliciſſe dolet, ac peccatum humiliter confiteri proponit. *Pater, peccavi in cœlum, & coram te.* Amoris nomine Deum appellat, quia veræ pœnitentiæ fundamentum, Dei amor eſt. *Pœnitentiam certam non facit niſi odium peccati, & amor Dei* (ait S. Aug.). Humiliat ſe pœnitens tamquam divina gratia & miſericordia indignum. Per Spir. adoptionis jus habemus vocandi Deum patrem noſtrum: ſed eo jure excidimus, cum Spir. S. a nobis recedere compulimus per mortale peccatum. *Jam non ſum dignus vocari filius tuus.* Indignitatis propriæ confeſſio, humiliationis peccatori debitæ acceptio eſt. Hanc amat, quiſquis divinæ juſtitiæ ordinem amat: divinæ autem juſtitiæ ordinem diligit, quiſquis Deum ipſum diligit. Hinc pœnitentiæ laboribus humiliter ſe ſubjicit peccator ſincere converſus: *Fac me ſicut unum de mercenariis tuis.*

Pater, peccavi in cœlum, & coram te. Peregre profectus eſt, & in regionem longinquam fugit; ſed accuſatores ſuos, & teſtes ſuos, divini Patris oculos, non refugit. In ſe itaque reverſus agnoſcit quod David pœni-

nitens (Pſ. 138. 7. 8.): „ Quo ibo a Spir. „ tuo, & quo a facie tua fugiam? Si aſcen„ dero in cœlum, tu illic es, ſi deſcendero „ in infernum, ades, &c. “ Videt per totum mundum nuda Dei oculis delicta conſiſtere: non cœlum, non terram, non maria, non abyſſum, non ipſam noctem, Deo poſſe velare peccata. Sentit quantum ſit ſceleris in Dei peccare conſpectu: *Peccavi*, inquit, *in cœlum & coram te. Jam non ſum dignus vocari filius tuus*. Eo magis gratiæ donis ſum indignus, quo donis ipſis naturæ ſum abuſus. Eo magis ſum indignus in gratiam tuam recipi, quod primam gratiam in baptiſmo acceptam amiſi. *Fac me ſicut unum ex mercenariis tuis*, ut tota die, id eſt, quamdiu vitam mihi commodaveris, opus tuum agam, donec optata veniat, ſicut mercenarii, dies mea; nec umquam negare valeam tibi debitam tot titulis ſervitutem. „ Qui *ſcili„ cet* penes extraneum ſervam ſenſerat li„ bertatem, penes patrem credit ſibi futuram „ liberam ſervitutem (*S. Petr. Chryſ.*) “.

Non ſum dignus vocari filius tuus; *fac me ſicut unum ex mercenariis tuis*. Operabor & ego in vinea tua; putabo & ego Spir. falce interiores meæ vitis rationalis ſuperfluos palmites, crimina, cupiditates, carnalia deſideria reſecabo. Excolam dulcem caritatis botrum; mandatis tuis ſepiam animam meam, ne eam humi hærentem ſerpens deprædetur. *Fac me ſicut unum de mercenariis tuis*. Humeris meis crucis tuæ aratrum impone, colam ſulcum animæ meæ, effodiam vomere, exſcindamque ſpinas ferentia & noxia maligni germina, ſuperſeminabo cœleſtia ſemina. *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris*.

20. „ Et ſurgens venit ad patrem ſuum “. E peccato ſurgere, & ad Deum redire toto corde ſuo non tardat vere pœnitens. Converſionis propoſito ſtatim opus adjungit. Eo majore fiducia venit, quo majori dolore de Patris offenſa compunctus eſt. Deum fide quærens per dilectionem operante, ſibi mox invenit eſſe præſentem. „ Cum autem adhuc „ longe eſſet, vidit illum pater ipſius, & „ miſericordia motus eſt, & occurrens ceci„ dit ſuper collum ejus, & oſculatus eſt „ eum (*S. Petr. Chryſ. ſer.* 3.) “. Sic Deus prævenit peccatorem. Venit ad pœnitentiam, nondum pervenit ad gratiam. Venit ad Patrem, & adhuc longe eſt. Videt illum venientem *qui in altis habitat, & humiliare ſpicit, & alta a longe cognoſcit* (Pſ. 112. 5.). Videt illum Pater a longe, ut & ipſe Patrem poſſit attendere, fugata obſcuritate quæ circumfuſa fuerat de reatu; de qua Proph. ait (Pſ. 39. 13.): „ Comprehenderunt me ini„ quitates meæ, & non potui ut viderem... „ Iniquitates meæ gravatæ ſunt ſuper me: „ & lumen oculorum meorum, & ipſum non „ eſt mecum (Pſ. 37. 5.) “. Lumen illud peccator non recuperaret, niſi Deus illum miſericorditer reſpiceret ac præveniret. Videt illum Deus, quia ſe diligere incipientem diligit. Ante oculos enim haberi nonniſi qui diliguntur dici ſolent. „ Et miſericordia mo„ tus eſt, & accurrens cecidit ſuper collum „ ejus (*S. Aug. l. 2. q. Ev. q.* 33.), *ut eri„ geret jacentem*, ut amoris onere onus tol„ leret peccatorum (*S. Petr. Chryſ.*), *ut le„ ve & ſuave Evang. jugum ejus cervici „ imponeret* (*Matth.* 11. 27.). Venite ad „ me, *inquit*, omnes qui laboratis & onerati „ eſtis. Tollite jugum meum ſuper vos: ju„ gum enim meum ſuave eſt, & onus meum „ leve. *Videtis quia* filius juvatur iſtius Pa„ tris onere, non gravatur (*S. Aug.*) “.

Et oſculatus eſt eum. Oſculum, ſymbolum reconciliationis, pignus veniæ... „ Conſolari „ verbo gratiæ Dei ad ſpem indulgentiæ pec„ catorum, hoc eſt poſt longa itinera remean„ tem mereri a Patre oſculum caritatis “.

21. „ Dixitque ei filius: Pater, peccavi in „ cœlum, & coram te, jam non ſum dignus „ vocari filius tuus “. Certant in animo pœnitentis humilitas & fiducia, verecundia & amor. Filii nomine & privilegiis indignum ſe fatetur, & tamen Deum patrem confidenter appellat, qui *Miſit Spir. Filii ſui* in cor ejus *clamantem*, *Abba* (*Pater*). Quam miſericors, quam pius, qui nec offenſus patris nomen dedignatur audire! *Pater peccavi in cœlum & coram te*. „ Hæc eſt prima confeſſio „ apud Auctorem naturæ, præſulem miſeri„ cordiæ, arbitrum culpæ. Sed etſi Deus no„ vit omnia, vocem tamen tuæ confeſſionis „ exſpectat. *Ore* enim *confeſſio fit ad ſalu„ tem* (*Rom.* 10. 10.): Quia allevat pondus „ erroris quiſquis ipſe ſe onerat; & accuſa„ tionis excludit invidiam, qui accuſatorem „ prævenit confitendo. *Juſtus* enim *in pri„ mordio ſermonis accuſator eſt ſui* (*Prov.* „ 17. 18.). Fruſtra autem velis occultare quem „ nihil fallat: & ſine periculo prodas, quod „ ſcias eſſe jam cognitum. Confitere magis, „ ut interveniat pro te Chriſtus, quem ad„ vocatum habemus apud Patrem; roget pro „ te Eccl., illachrymet populus. Nec vereare „ ne non impetres. *Advocatus ſpondet ve„ niam*, *patronus promittit gratiam*, *recon„ ciliationem tibi paternæ pietatis pollicetur „ aſſertor. Crede, quia Veritas eſt; acquie„ ſce, quia Virtus eſt*. Habet cauſam ut „ pro te interveniat, ne pro te gratis mor-

„ tuus

„ tuus ſit. Habet & cauſam ignoſcendi Pa-
„ ter, quia quod vult Filius, vult & Pater
„ (*S. Amb. l. 7. in Luc. n.* 225.) “.
Jam non ſum dignus vocari filius tuus. “
„ Hoc vult fieri per gratiam, quo ſe indi-
„ gnum eſſe per merita confitetur. Non ad-
„ dit quod in illa reditus ſui ac pœnitentiæ
„ meditatione dixerat, *Fac me ſicut unum de*
„ *mercenariis tuis*. Cum enim panem non
„ haberet, vel mercenarius eſſe cupiebat: quod
„ poſt oſculum patris generoſiſſime jam dedi-
„ gnatur (*S. Aug. l. 2. q. Ev.*) “.

22. „ Dixit autem pater ad ſervos ſuos:
„ Cito proferte ſtolam primam, & induite
„ illum, & date annulum in manum ejus, &
„ calceamenta in pedes ejus “. Quo magis
ſe deprimit peccator, omnibuſque Dei donis
ſe agnoſcit indignum, eo majoribus gratiis a
Deo cumulatur. C. J, ejuſque juſtitia, meri-
tis, virtutibus induitur ejus nuditas, Spir.
promiſſionis S. accipit, quo velut annulo ſi-
gnatur novum fœdus reconciliationis: accipit
annulum in manus, ad opera juſtitiæ jam pa-
ratus: novis auxiliis munitur, per calceamen-
ta ſignificatis, ut ambulet ſine offenſione in
via mandatorum Dei; ut conculcet leonem &
draconem; ut dæmonem & tentationes ejus
vincat.

Certant peccatoris humilitas & Dei cle-
mentia: Ait peccator: *Non ſum dignus vo-*
cari filius tuus. „ Ne me tamen abigas ab
„ aula tua, Domine, ne me inventum hoſtis
„ errantem velut captivum abducat: neque
„ me prope tremendam & myſticam menſam
„ tuam ſiſtas: non enim audeo apertis oculis
„ intueri Sancta SS. Sine me cum Catechu-
„ menis intra Eccl. fores conſiſtere, ut con-
„ templatus quæ in ea perficiuntur myſteria,
„ rurſus eorum participem fieri ſenſim con-
„ cupiſcam: ut divinis laticibus perfuſus,
„ turpium animæ veſtium ſordes abſtergam;
„ ut cum tuas margaritas (*Sic Euchariſtiam*
„ *vocat*) a piis viris abripi videro, manus
„ & ipſe dignas quæ tale munus accipiant,
„ habere deſiderem. Peccatorem pœnitentem
„ ita affectum videns Deus, jubet ſervis, ſci-
„ licet Sacerdotibus, ut ſtolam primam pro-
„ ferant, primam ſcilicet baptiſmatis dignita-
„ tem, reparatam juſtitiam Abſolutionis be-
„ neficio; & dent annulum, divitiarum in-
„ dicem, theſauri cuſtodem, ſignaculum Spi-
„ ritus: & calceamenta in pedes ejus: hoc
„ eſt, ut ſermonibus Evangel. ejus animæ
„ veſtigium omni ex parte adſtringant, ne
„ ſerpens ejus inſidiatus calcaneo, in prio-
„ rem illum peccati errorem pertrahat (*S.*
„ *Chryſ. hom. de Filio Prodigo*) “. Dari ju-
bet calceamenta in pedes ejus, ut *calceatus*
pedes in prædicationem Evangel. pacis (*Epheſ.* 6. 15.), ſanctæ vitæ exemplo Eccleſiam
ædificet, Chriſtumque prædicet, non verbo-
rum, ſed operum eloquentia. „ Stola ſpirita-
„ le indumentum, & veſtimentum eſt nuptia-
„ le. Annulus quid eſt aliud, niſi ſinceræ fi-
„ dei ſignaculum, & expreſſio veritatis? Cal-
„ ceamentum, Evang. præparatio eſt, ad cæ-
„ leſtium curſum dirigens præparatos, ut non
„ in carne ambulemus, ſed in ſpiritu (*S.*
„ *Ambr. l. 7. in Luc. num.* 231.) “.

23. 24. „ Et adducite vitulum ſaginatum,
„ & occidite, & manducemus, & epulemur:
„ quia hic filius meus mortuus erat, & re-
„ vixit, perierat, & inventus eſt. Et cœpe-
„ runt epulari “. Peccator reconciliatus, ſa-
crificii Chriſti fit particeps, carne ejus nutri-
tur, cujus communio ſigillum eſt reconcilia-
tionis; guſtat donum cæleſte, guſtat & videt
quam ſuavis eſt Dominus, & beatus vir qui
ſperat in eo. Ex hinc vitam agit hominis in-
venti, hominis novi, hominis a morte pecca-
ti redivivi. Nec mundo vivit amplius, in quo
perditus eſt; nec peccato, quod ipſi mortem
attulit; nec ſibi ipſi, qui nec ſeipſum inve-
nire perditum, nec mortuum reſuſcitare va-
luit; ſed Deo, qui „ Sic dilexit mundum, ut
„ Filium ſuum unigenitum daret, ut omnis
„ qui credit in illum non pereat, ſed habeat
„ vitam æternam (*Jo.* 3. 16.) “: Chriſto,
qui a ſummo cœlo egreſſus eſt, & exultavit
ut gigas ad currendam viam, ut illi occurre-
ret; qui carne aſſumpta ſuper collum ejus ce-
cidit, eumque complexus & oſculatus eſt;
qui mortuus eſt ut illum ſuſcitaret; qui Cor-
pus & Sanguinem ſuum in Euchar. ſacramen-
to ſiſtit & abſcondit, ut illum nutriat.

Et adducite vitulum ſaginatum, & occidite. „ Vitulus ſaginatus, C. J. Dom. noſtri ty-
„ pus pro peccatis noſtris immolati. Addu-
„ cite, immolate vitulum, qui peccati iugum
„ non ſuſtinuit, virginem & ex Virg. natum,
„ qui ſequitur eos illum ſequuntur, non ex
„ neceſſitate, ſed ſponte, qui non utitur ro-
„ bore ſuo, neque cornibus, ſed prompte cer-
„ vicem inclinat iis qui mactare ipſum vo-
„ lunt. Occidite eum qui ſponte occiditur,
„ qui ſanctificat immolantes; qui myſtice oc-
„ ciſus jam non moritur; qui comeditur ab
„ iis qui ipſum norunt, & numquam conſu-
„ mitur, qui comedentes beatos efficit. *Et*
„ *manducemus, & epulemur*, &c. Noſtis
„ ſpirituales delicias qui eas deguſtaris. (*ait*
„ *S. Chryſoſt.*) & recordamini tremendorum
„ myſteriorum, ac miniſtrorum ſacri officii,
„ (*nempe Diaconorum*) imitantium Angelo-
„ rum alas tenuibus ſuis lineis velis quæ ſini-
„ ſtris humeris inſident, & qui in Eccleſia

„ diſ-

„ discurrunt, clamantque: *NE QUI EXCATHECUMENIS* ne quis eorum qui non „ edunt, nullus ex exploratoribus; ne quis „ eorum, qui non possunt intueri vitulum qui „ comeditur; neve quis eorum qui spectare „ non possunt cæleſtem sanguinem, qui effun „ ditur in remissionem peccatorum; ne quis „ indignus hostia vivente; ne quis non initia„ tus; ne quis eorum qui non possunt im„ pollutis labiis tremenda mysteria attingere. „ Deinde subjunguntur voces Angelorum col„ laudantium de cælis, & dicentium: S. Pa„ ter, qui voluit mactari vitulum saginatum, „ qui peccatum non novit. S. Filius simul & „ vitulus qui semper occiditur sponte, & „ semper vivit: S. Paracletus Spir. S., qui „ sacrificium perficit (*S. Chrys. hom. in Parab. de Filio Prodig.*)".

Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur. „ Occiditur vitulus saginatus, ut carnem Do„ mini spiritali opimam virtute per gratiam „ sacramenti Mysteriorum consortio restitu„ tus epuletur. Nemo enim nisi qui timue„ rit Deum (quod est initium sapientiæ) nisi „ signaculum spirituale vel custodierit, vel „ receperit, nisi dominum prædicaverit, Sa„ cramentis debet interesse cæleſtibus (*S. „ Amb. l. 7. in Luc. n. 132. 133.*)". *Manducemus, & epulemur.* Epulantem patrem inducit, ut ostenderet quoniam *Paternus cibus est salus nostra, & paternum gaudium nostrorum redemptio peccatorum est?*

Cito proferte stolam primam, &c. „ Stola „ prima, est dignitas quam perdidit Adam. „ Servi qui eam proferunt, reconciliationis „ Prædicatores. Annulus in manu, pignus Spir. „ S. propter gratiæ partitionem, quæ digi„ to bene significatur. Calceamenta in pe„ des, præparatio evangelizandi *ad non tangenda terrena*: Vitulus saginatus ipse idem „ Dominus, sed secundum carnem satiatus „ opprobriis. Quod autem imperat ut addu„ cant eum quid aliud nisi ut prædicent eum, „ & annuntiando venire faciant in exhausta „ fame viscera filii esurientis? Nam etiam „ ut occidant eum jubet, hoc est, ut mor„ tem ejus insinuent: tunc enim cuique oc„ ciditur, cum credit occisum. *Et epule„ mur* (inquit) *quia hic filius meus mor„ tuus erat, & revixit, perierat, & inven„ tus est*. Istæ epulæ atque festivitas nunc „ celebrantur, per orbem terrarum Eccl. di„ latata atque diffusa. *Vitulus enim ille in „ corpore & Sanguine Dominico & offertur „ Patri, & pascit totam domum* (*S. Aug. „ l. 2. q. Ev. q. 33. n. 5.*)".

Manducemus, & epulemur, quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est. „ Prodigum filium re„ vocat, & post inopiam pœnitentem liberis „ suscipit, immolat vitulum præopimum, con„ vivio gaudium suum exornant. Quidni? Fi„ lium enim invenerat, quem amiserat; ca„ riorem senserat, quem lucrifecerat. Quis „ ille nobis intelligendus pater? Deus scili„ cet. Tam pater nemo; tam pius nemo. Is „ ergo te filium suum, & si acceptum ab eo „ prodegeris, etsi mundus redieris, recipiet, „ quia redisti: magisque de regressu tuo, „ quam de alterius sobrietate lætabitur. Sed „ si pœniteat ex animo, si famem tuam cum „ saturitate mercenariorum paternorum com„ pares, si porcos immundum relinquas pe„ cus, si Patrem repetas vel offensum: De„ liqui, dicens, nec dignus ego jam vocari „ tuus. Tantum relevat confessio delictorum; „ quantum dissimulatio exaggerat (*Tertull. l. „ de Pœnit. c. 8.*)".

25. 26. 27. 28. 29. 30. „ Erat autem filius „ ejus senior in agro: & cum veniret, & „ appropinquaret domui, audivit symphoniam „ et chorum: et vocavit unum de servis, et „ interrogavit quid hæc essent. Isque dixit „ illi, Frater tuus venit, et occidit pater „ tuus vitulum saginatum, quia salvum illum „ recepit. Indignatus est autem, et nolebat „ introire: Pater ergo illius egressus, cœpit „ rogare illum". Qui vere justi sunt: Deo gratias agere, & congratulari ac congaudere debent, non solum de reditu & conversione peccatorum, sed de gratiis, favoribus, & consolationum spiritualium abundantia, quibus sæpe pœnitentes cumulat præ justis, qui semper in ejus obsequio perseverarunt. Nemo sibi plus quam alteri a Deo deberi existimet; immo nihil sibi: & cum diu servierit, & omnia fecerit, dicat adhuc: *Servi inutiles sumus*. In ea civitate, in eo regno, in ea familia, in eo corpore se esse meminerint, ubi unius bona sunt omnium & singulorum per charitatem. *Ut enim cupiditas nihil sine angustia, ita nihil cum angustia charitas tenet* (*S. Aug. L. 2. q. Ev. q. 33. n. 10.*). Patrem colere, illi servire, & in omnibus obsequi tantum pergamus, de illius hæreditate securi, si perseveraverimus in ejus obedientia: *Fili tu semper mecum es, et omnia mea tua sunt*. Cum beatitudinem æternam, quæ Deus est, obtinuerimus, *nostra erunt ad videndum superiora; nostra erunt ad convivendum æqualia, nostra erunt ad dominandum inferiora*. Caveamus ne invidia in corda nostra surrepat. „ Invidia malum vetustum, „ prima labes, antiquum virus, sæculorum „ venenum, causa funeris. Hæc in principio

„ An-

„ Angelum dejecit de cœlo. Hæc de paradiſo hominem principem noſtræ generationis excluſit. Ipſa hunc ſeniorem fratrem „ paterna ſecluſit e domo. Hæc Abrahæ progeniem, populum ſanctitatis, ad Auctoris „ ſui cædem, ad mortem ſui Salvat. armavit. „ Invidia inteſtinus hoſtis non carnis quatit „ muros, non elidit ſepta membrorum, ſed „ ipſam cordis arietat arcem, & antequam „ viſcera ſentiant, ipſam dominam corporis „ animam prædo capit, & adducit inclauſam. Si ergo volumus cœleſtem mereri gloriam, ſi æterni Patris inhabitare domum, „ invidiam totis armorum cœleſtium viribus „ comprimamus: quia ſicut nos Deo jungit „ charitas, a Deo invidia ſic ſejungit (*S. Petrus Chr. ſerm. 4. de Filio Prodig.*).

Erat autem filius ejus ſenior in agro, &c. Allegorico ſenſu, duo filii, duo ſunt populi, ſenior & major Judaicus, de quo Dominus ait (*Exod. 4. 22.*): *Filius meus primogenitus Iſrael*: junior, Gentilis, qui religione ac moribus longius receſſit a Deo, & cum meretricibus ſubſtantiam ſuam diſſipavit, quo nomine ſuperſtitiones intelliguntur: relicto ſcilicet uno connubio legitimo veri Dei, cum turba dæmoniorum cupiditate turpiſſima fornicatus eſt. Tandem fame veritatis ſtimulante, in ſe reverſus eſt & pœnitentiam egit vocante & occurrente Deo per Evang. prædicationem. Redeuntem ſuſcepit cœleſtis Pater, fide & juſtitia donata, gratiaque Spir. S. in eum effuſa Euchar. Sacramento, Chriſti, tamquam vituli ſaginati, carne refectus eſt (*S. Aug. lib. 2. q. Ev. q. 33 Vide & S. Hier. Epiſt.* 146.). Feſtivo gaudio totus orbis reſonuit ob vocationem & converſionem gentium, quia *Qui erant longe, facti ſunt prope in ſanguine Chriſti*. Interea ſenior filius, populus Iſrael ſecundum carnem, qui non eſt in domo, ſed in agro, id eſt, in ipſa hæreditaria opulentia Legis & Prophet., terrena potius operatur, & pro terrena hæreditate Deo ſervit, audiens illam Eccl. gentilis lætitiam, & Spir. S. plenos Apoſt. ſeu Viros Apoſtoli vocibus conſonis Evang. prædicare: audiens etiam concorditer converſantium cor unum & animam unam in Dei laudes conſpirantem; vocat unum de ſervis, & interrogat quæ illa ſint; legit aliquem Prophetar., & quærit cur iſta feſta in Eccl. celebrentur. Reſpondet ei ſervus Patris, Propheta: *Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum ſaginatum, quia ſalvum illum recepit*. Sed indignatur etiam nunc Judæus, & adhuc non vult introire in Eccl.; ſibi præpoſitas gentes quæritur; paterni gaudii, & convivii dedignatur eſſe participem. Cum ergo plenitudo gentium intraverit, egredietur opportuno tempore Pater ejus, ut & jam omnis Iſrael ſalvus fiat, cui ex parte cæcitas facta eſt velut abſentia in agro, donec plenitudo filii minoris longe in idololatria gentium conſtituti redux ad manducandum vitulum intraret. Erit enim quandoque aperta vocatio Judæorum in ſalutem Evangelii. Quam manifeſtationem Evang. tamquam egreſſum patris appellat ad rogandum majorem filium.

CAPUT XVI.

Senſus Litteralis.

1. 2. *Dicebat autem* JESUS *ad diſcipulos ſuos* hanc parabolam, cum tres præcedentes ad Phariſæos & Scribas contra ſe murmurantes direxiſſet: *Homo quidam erat dives, qui habebat villicum*, ſive œconomum, cui totius rei familiaris, omniumque bonorum ſuorum adminiſtrationem ac diſpenſationem crediderat; *& hic diffamatus eſt*, delatus ſive accuſatus *apud illum quaſi diſſipaſſet bona ipſius. Et vocavit illum*, non leviter credens quod fama loquebatur, *& ait illi: Quid hoc audio de te?* Quid eſt quod de te audio? *Redde rationem villicationis tuæ*, ſeu adminiſtrationis: *jam enim non poteris villicare*. Non patiar te deinceps adminiſtrare bona mea, niſi tempore, quod præſtituo, rationes reddideris.

3. 4. *Ait autem villicus intra ſe: Quid faciam, quia dominus aufert*, ſive auferre decrevit *a me villicationem? Fodere non valeo*, cum labori manuum aſſuefactus non ſim, neque duris operibus pares ſint vires corporis mei: *mendicare erubeſco*, quia in hunuſque diem honoratus vixi. Deficiam proculdubio in rationibus reddendis, & a munere meo amovebor: in his auguſtiis unde mihi victum comparabo? *Scio quid faciam, ut cum amotus fuero a villicatione, recipiant me in domos ſuas*. Debitores domini mei beneficiis mihi devinciam, ut cum amotus fuero a munere meo, recipiant me in domos ſuas, victumque mihi alternis liberaliter ſubminiſtrent.

5. 6. 7. *Convocatis itaque ſingulis debitoribus domini ſui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit* 100. *cados*, ſeu batos *olei*. (Quiſque cadus 27. circiter pinctas Pariſ. continebat.) *Dixit illi: Accipe cautionem tuam*, ſchedulam ſeu chirographum, *& ſede cito, & ſcribe* 50. Scribe aliam, qua fatearis te debere 50. *Deinde alii dixit: Quantum debes domino meo? Qui ait:* 100. *coros tritici*. (Corus menſura erat quaſi ſextarium continens.) Ait illi: *Accipe litteras*

teras tuas, & ſcribe 80. His combuſtis aut laceratis, ne quis te ad ſolvendum cogere poſſit, ſcribe alias, quibus te fatearis 80. cororum debitorem. Sic uni 50. cados olei, alteri 20. coros tritici remiſit: & ſimiliter egit cum reliquis proportione ſervata, ut parabola ſubintelligitur.

8. *Et laudavit dominus*, ſeu herus, homo ille dives, *villicum iniquitatis*, injuſtum & infidelem œconomum, *quia prudenter feciſſet*: Non facti improbitatem, & fraudem, ſed ſolertiam & induſtriam infidi œconomi, quamvis læſus laudavit: quod ſcilicet ea ſolertia & induſtria, quam hujus ſæculi homines prudentiam vocant, rebus ſuis in futurum proſpexiſſet: *Quia filii hujus ſæculi prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt*. Homines huic ſæculo dediti, eiuſque legibus ac moribus ſervientes, ſagaciores ſunt, magiſque induſtrii in rebus ſuis gerendis, in genere ſuo, in iis quæ ad hujus mundi commoda ſibi procuranda ſpectant, quam homines vitæ melioris cognitione illuſtrati in veris, ſpiritualibus, æterniſque bonis ſibi procurandis. Prudentiores dixit, non abſolute, nec vere ac reipſa, ſed prudentia carnis, prudentia falſa, prudentiores in rebus caducis & temporariis; *in generatione ſua*.

9. *Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis*, de divitiis injuſtis, quas ſcilicet ſoli iniqui divitias reputant, veras & ſolidas divitias negligentes (*Eadem vocabula in linguis Hebraica, Syriaca & Arabica* Juſtitiam & veritatem *eadem pariter* mendacium & iniquitatem *ſignificant. Interdum etiam* ἀδικίαν, *Helleniſtæ ad ſignificandam* falſitatem *uſurpant: ut aliquot exemplis ex Verſione* 70. *Viri Eruditi probant*:) Facite vobis amicos de divitiis hujus mundi, quæ cœleſtibus comparatæ, falſæ ſunt & adulterinæ: conciliate vobis amicos ex divitiis, quæ pleriſque ſunt iniquitatis inſtrumenta, fomenta avaritiæ, ſatellites voluptatis, irritamenta malorum: *ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*. Ut cum vita vos defecerit, & ratio adminiſtrationis veſtræ Deo reddenda fuerit, ſit qui vos recipiat in cœleſtes manſiones; Chriſtus ſcilicet, qui ſibi factas eleemoſynas reputat, quæ pauperibus erogantur: vel ut vos in cœlum precibus ſuis introducant juſti & ſancti pauperes, quorum neceſſitatibus ſublevandis terrena bona impendiſtis.

10. 11. *Qui fidelis eſt in minimo, & in majori fidelis eſt: & qui in modico iniquus eſt, ut plurimum & in majori iniquus eſt. Si ergo in iniquo Mammona fideles non fuiſtis: quod verum eſt, quis credet vobis?* Si in falſis divitiis adminiſtrandis & diſpenſandis fideles non fuiſtis, ſed iis abuſi eſtis ad luxum, aut avare ſervaſtis, contra mentem ac mandatum Domini, pauperibus non erogantes: quis veras & cœleſtes divitias vobis credet? *Et ſi in alieno fideles non fuiſtis, quod veſtrum eſt, quis dabit vobis?* Si fideles non fuiſtis in diſpenſatione bonorum quæ a vobis aliena ſunt, quæ extra vos ſunt, quæ ad animum veſtrum non pertinent; quæ vobis invitis eripi poſſunt, & ad alios tranſire; quis dabit vobis ſpiritalia & cœleſtia bona, quæ animum attingunt, & totum hominem beatum efficiunt, ſpe in hoc ſæculo, reipſa in futuro? Quis dabit vobis bona conſentanea, intima, æterna? Quis dabit opes divinæ gratiæ, dona S. Spir., quæ invitis eripi non poſſunt, quæ fidelibus ſervis numquam auferuntur a Domino? quis dabit vobis mercedem veſtram, theſaurum non deficientem in cœlis? Divitiæ temporales res ſunt parvi pretii, modici valoris, æternorum comparatione bonorum. Qui ergo in iis diſpenſandis infidelis eſt, in uſu ſpiritualium donorum multo magis infidelis erit. Quemadmodum ergo probant homines ſervos ſuos, & quos in rebus minoris pretii ac momenti fideles invenerint, iis majoris momenti bona vel negotia credunt & committunt: contra vero iis quos infideles compererint in minimis, majora non credunt: ita Deus infidelibus temporalium ſuorum bonorum diſpenſatoribus ſpiritalia & cœleſtia bona non donat.

13. *Nemo ſervus poteſt* 2. *dominis ſervire: aut enim unum odiet, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ*, id eſt, divitiis (*Lactant.*) Serviunt Mammonæ, quibus præcipuum circa divitias ſtudium eſt, quod ſtudium radix eſt illiberalit. & immiſericordiæ. Confert cum *Matt.* 6.24.

14. *Audiebant autem omnia hæc Phariſæi, qui erant avari, & deridebant illum*, geſtu quodam narium adhibito contemptum ſignificantes: quæ vis eſt verbi Græci ἐξεμυκτήριζον. Sic vertiginoſis nihil ſtare videtur. Sic palato corruptis nihil recte ſapit. Sic *Amara ſunt vitioſis & male viventibus præcepta juſtitiæ*.

15. *Et ait illis: Vos eſtis qui juſtificatis vos coram hominibus*: juſti videri juſtitia legali & externa ſtudetis & affectatis: *Deus autem novit corda veſtra*, in quibus nihil eſt veræ ſanctimoniæ & juſtitiæ: *Quia quod hominibus altum eſt, abominatio eſt ante Deum*. Quod ſecundum opinionem ac judicium hominum ſublime & eximium eſt, quale eſt eſſe divitem, honoratum, magnam ſanctimoniæ ſpe-

ſpeciem præſeferre, Deo eſt horrori & abominationi, ſi abſit vera animi probitas, ſi avaritia, ſuperbia, hypocriſis regnent in corde.

16. *Lex & Prophetæ uſque ad Jo.* duarunt, Meſſiamque venturum prænuntiarunt, ac rudimenta quædam pietatis aperte propoſuerunt, reliqua ſub generalibus terminis & figurarum myſticis involucris occultantes, & temporalia bona veri Dei cultoribus promittentes. *Ex eo regnum Dei evangelizatur:* Ab eo tempore, ſcilicet a diebus Jo. Bapt. regnum Dei prædicatur; *& omnis in illud vim facit.* Infinita hominum multitudo in illud intrare nititur, ſibique vim facit ut illud adeat. Quamobrem terrenorum bonorum contemptu, & profuſa in pauperes diſtributione, aliiſque veræ juſtitiæ operibus ad illud enitendum eſt Confer cum *Matt.* 11. 12.

17. *Facilius eſt autem cœlum & terram præterire, quam de Lege unum apicem*, minimam litterulam, *cadere*. Suis præceptis non aboleri legem docet, ſed impleri. Evangelica enim perfectio finis eſt Legis. Lex velut pædagogus manuduxit ad divitiarum contemptu, quarum quidem uſum, non amorem permiſit. Lex terrenæ felicitatis & bonorum temporalium promiſſione bona cœleſtia & æternam felicitatem adumbravit, in ſpemque illorum veros Iſraelitas, Abrahæ filios ſecundum ſpiritum excitavit. Præceptis igitur Evangelicis præcepta Legis perficiuntur & implentur; regni cœlorum promiſſione legis promiſſiones conſummantur. Confer cum *Matth.* 5. 18.

18. *Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimiſſam a viro ducit*, ſuperſtite marito, *mœchatur.* Confer cum *Matt.* 5. 32. *& Marci* 10. 11. Divortium juſtis de cauſis Lex probavit: aliam uxorem ducere, illa vivente cui datus fuerat repudii libellus, non probavit, ſed toleravit, cum a carnalibus & duri cordis hominibus aliud impetrari non poſſet. Chriſtus divortium permiſit in cauſa fornicationis; uxorem aliam ducere prohibuit priori ſuperſtite; matrimonii jus ad primam originem revocans, quo Adamus & Eva, vir, & uxor, indiſſolubili fœdere ſunt conjuncti. „ Manet matrimonium, quod non rite diremptum eſt. „ Manente matrimonio nubere, adulterium „ eſt. Ita ſi conditionaliter prohibuit dimittere uxorem, non in totum prohibuit, & „ quod non prohibuit in totum, permiſit alias „ ubi cauſa ceſſat ob quam prohibuit. Et jam „ non contrarium Moyſi docet, cujus præceptum alicubi conſervat; nondum dico „ confirmat ". Joan. autem, cujus proxime meminerat, & Herodis occaſione hanc a Chriſto prolatam fuiſſe ſententiam, qui & ſuam uxorem Arethæ Regis filiam dimiſerat, & Philippi fratris ſui uxorem contra Legem duxerat, exiſtimavit Tertull. „ Facta igitur „ mentione Joa. Dominus, & utique ſucceſſus exitus ejus, illicitorum matrimoniorum „ & adulterii figuras jaculatus eſt in Herodem: adulterum pronuntians etiam qui dimiſſam a viro duxerit: quo magis impietatem Herodis oneraret, qui non minus „ morte quam repudio dimiſſam a viro duxerat, & hoc fratre habente ex illa filiam, „ & vel eo nomine illicite; ex libidinis, „ non ex Legis occiderat ". (*Tertull. l. 4. cont. Marcion. c.* 34.)

19. *Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura & byſſo*, veſtibus pretioſis & mollibus: *& epulatur quotidie ſplendide*; genio & deliciis non per intervalla, ſed quotidie indulgens, cui ad epularum ſplendidum & exquiſitum apparatum nihil deerat. Ad argumentum unde ſermonem incœperat Chriſtus regreditur, de uſu ſcilicet divitiarum: & exemplo, exituque diſſimili duorum hominum, unius divitis, alterius pauperis, divitias ad regnum cœlorum capeſſendum obeſſe magis, quas ad pauperum ſublevandas neceſſitates non eroget: contra vero plurimum juvare paupertatem, ſi quis illam æquo animo patiatur.

20. 21. *Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus*, in via publica, ſub dio, prope januam divitis, in ipſius conſpectu, ut ignorantiam cauſari nullatenus poſſet, *ulceribus plenus*, cujus totum corpus ulcus videbatur: *cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa divitis, & nemo illis dabat.* His verbis duo ſignificantur, & divitis inhumanitas, qui de penu tam locuplete, de menſa tot ferculis inſtructa nihil pauperi miſerit, ne fruſtulum quidem panis, & eximia Lazari patientia, cui ſumma votorum fuerit tantum accipere ad vitam ægre ſuſtentandam, quantum canibus projici ſolet: *ſed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus*, ſanie & ſanguine quaſi projecti cadaveris illecti. Hæc ne ſit hiſtoria an parabola, non conſtat, Interpr. in varias ſententias diviſis. Veterum tamen præcipui hiſtoriam eſſe ſentiunt; (*Iren. l.* 4. *c.* 4.) tum quod in parabolis perſonarum nomina exprimi non ſoleant, hic autem *Lazarus* proprio nomine deſignetur: *Ut quid illic Lazari nomen*, inquit Tertull. (*l. de Anima c.* 7.) *ſi non in veritate res eſt?* Tum quod nullam parabolam ex rebus quæ in altera vita fiunt, ſed ex rebus, quæ ſenſibus ſunt obviæ, Chriſt. ſumpſerit. Quod autem divitis

nomen

nomen (*S. Ambr. l. 8. in Luc. n. 13.*) Chriſt. non expreſſerit, divina ejus moderatione factum volunt, ne illi infamiam, ſibi invidiam conflaret. SS. Chryſoſt. in Hom. de Divite & Laz. & Cyrill. Alex. in Catena Græc. PP. ex qua ejus teſtimonium profert S. Th. & Theophil. parabolam vocant. Auctor Quæſt. & Reſp. ad Orthod. inter opera S. Juſtini, nec hiſt. nec parab. eſſe cenſet (Quæſt. 60.) ſed hypothypoſim. Ita vocant Eloquentiæ Magiſtri figuram orationis, qua res vera coloribus veriſimilibus depingitur, & oculis veluti ſubjicitur. Eorum qui parab. eſſe volunt, opinionem juvat vetuſtiſſimus Codex Græc. quo Beza utebatur, & aliud MS. Exemplar, in quibus ſic legitur: *Dixit autem & aliam parabolam: Homo quidam erat dives*, &c. Hanc præfat. Robert. Steph. ex vetuſtiſſ. exemplari ab amicis in Ital. collato, ad marginem hujus loci etiam adjecit in Græca, quam adornavit, Novi Teſtam. Edit. Quod Lazari nomen ſpectat, mendico cuilibet hominum ope deſtituto apprime convenit. Significat enim *Adjutorium Dei*.

22. *Factum eſt autem ut moreretur mendicus, & portaretur*, ejus anima cui totius nomen per ſynecdochen tribuitur, *ab Angelis in ſinum Abrahæ*, id eſt, in locum quietis & ſalutis, in quem Abraham credentium pater poſt hujus vitæ procellas receptus eſt. Phraſis illa Hebraica ſumpta eſt vel a puerulis, qui parentibus ſunt chariſſimi, quos illi in ſinu ſive gremio fovent, in quo etiam ſuaviter interdum quieſcunt & dormiunt: vel ab antiquo more convivorum, in quibus dilectiſſimi & honoratiſſimi ſolebant recumbere in ſinu ejus qui conviviiprinceps eſſet. (*Synop. Critic.*) Unde Chriſt. piorum fœlicitatem ſub convivii figura deſcribens ait: (*Matth. 11.*) „ Dico autem vobis quod multi ab Oriente & Occidente venient, & re„ cumbent cum Abraham, Iſaac, & Jacob „ in Regno cœlorum “. His ergo verbis, *& portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ*, ſummus Lazari ſignificatur honos, qui in illa quietis & felicitatis juſtorum regione Abrahæ proximus eſſet, cujus eximiam fidem, & invictam in malis perferendis conſtantiam fuerat imitatus. *Mortuus eſt autem & dives, & ſepultus eſt in inferno*; in locum tormentorum oculis noſtris ſubtractum detruſus eſt, ubi *ſubterraneus ignis arcani ad pœnam theſaurus*, qui *non abſumit quod exurit: ſed dum erogat reparat*, (*Tertull. in Avol.*) & in æternum cruciabit impios. De hujuſmodi tamen ignis natura, qualitatibus, & loco, non eſt operoſius diſputandum. „ Quis ignis (*inquit S. Aug. l. 20. de Civ. „ Dei c. 16.*) cujuſmodi, & in qua mundi „ vel rerum parte futurus ſit, hominem ſci„ re arbitror neminem, niſi forte, cui di„ vin. Spir. oſtendit “.

23. *Elevans autem oculos ſuos, cum eſſet in tormentis, vidit Abraham a longe, & Lazarum in ſinu ejus*. Oculi, & eorum elevatio, Abraham conſpectus, clamor, lingua, & ejus refrigeratio, hic metaphorice intelligenda. Chriſtus ſcilicet futuræ vitæ ſtatum accommodate ad captum hominum deſcribens, animabus tribuit a corpore ſolutis quod hominibus in hac mortali vita convenit, & evenire ſolet; ſicut Deo membra & actus corporei metaphorice adſcribuntur. *Elevans oculos ſuos*, conſiderationem ſuam ad ea quæ ſupra ſe erant, dirigens, *cum eſſet in tormentis*, quæ multiplicis ſunt generis in inferno damnatorum, *vidit Abraham a longe*, in loco ſcilicet quietis, a quo ipſe longe remotus erat; *& Lazarum in ſinu ejus*, felicitatis illius conſortem. Miror quod alieni a Rom. Eccl. communione Interpr. noſtrorum de limbo PP. ſententiam ſugillent, cum S. Aug. (*l. 20. de Civ. Dei c. 15.*) antiqui & novi Teſt. SS. comparans; ſcripſerit: „ Si „ non abſurde credi videtur, aut quos etiam „ SS. qui venturi Chriſti tenuerunt fidem, „ locis quidem a tormentis impiorum remo„ tiſſimis, ſed apud inferos fuiſſe, donec eos „ inde ſanguis Chriſti, & ad ea loca deſcen„ ſus erueret, profecto deinceps boni fideles „ effuſo illo pretio jam redempti, prorſus „ inferos neſciunt, donec etiam receptis cor„ poribus bona recipiant quæ merentur “.

24. *Et ipſe clamans, dixit: Pater Abraham*; Patrem vocat, quia eo generis auctore gloriari ſolebant Judæi, ex quibus fuerat Dives ille epulo: *Miſerere mei, & mitte Lazarum*, quem tecum in beata illa regione video placide quieſcentem, quantum mutatum ab illo, qui ad januam meam jacebat, cujus nulla commiſeratione tactus fui, cui nec micas panis de menſa mea cadentes mittere ſum dignatus: mitte, precor, *ut intingat extremum digiti ſui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma*. Senſus eſt, Divitem qui olim Lazarum contempſerat, nunc libenter illi ſupplicaturum, ſi aliquod vel minimum tantorum cruciatuum levamentum impetrare poſſet. *Crucior in hac flamma*. „ Dicerem quidem „ ſic arſuros ſine ullo ſuo corpore ſpiritus, „ ſicut ardebat apud inferos illic Dives (in„ quit S. Aug. (*l. 21. de Civ. Dei c. 10.*) „ niſi convenienter reſponderi cernerem, ta„ lem fuiſſe illam flammam, quales oculi

„ quos

„ quos levavit, & Lazarum vidit; qualis „ lingua cui humorem exiguum deſideravit „ infundi, qualis digitus Lazari de quo id „ ſibi fieri poſtulavit: ubi tamen erant ſine „ corporibus animæ. Sic ergo incorporalis „ & illa flamma qua exarſit, & illa guttula „ quam popoſcit; qualia etiam ſunt viſa dor„ mientium ſive in exſtaſi cernentium res „ incoporales, habentes tamen ſimilitudinem „ corporum. Nam & ipſe homo cum ſpiri„ tu, non corpore, ſit in talibus vitiis, ita „ ſe tamen tunc ſimilem ſuo corpori videt, „ ut diſcernere omnino non poſſit. At vero „ gehenna illa, quod etiam ſtagnum ignis & „ ſulphuris dictum eſt, corporeus ignis erit, „ & cruciabit corpora damnatorum, ut & „ hominum & dæmonum; ſolida hominum, „ aeria dæmonum; aut tantum hominum „ corpora cum ſpiritibus, dæmones autem „ ſpiritus ſine corporibus, hærentes ſumen„ do pœnam, non impertiendo vitam, cor„ poralibus ignibus. Unus quippe utriſque „ ignis erit, ſicut Veritas dixit “.

25. 26. *Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autem hic conſolatur*, ſolatio, quiete, certa beatitudinis exſpectatione magnis interim gaudiis ſuſtentata fruitur, *Tu vero cruciaris*. Textus Græcus habet: ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου *Recepiſti bona tua:* id eſt, bona tibi a Deo deſtinata: *Bona tua*: non tam vere quam opinione tua bona: illa quæ tu vera, immo ſumma bona duxiſti; quibus uſus es non ut tibi creditis ſub certa lege ac modo, ſed ut plane propriis; in quibus denique fiduciam tuam poſuiſti. *Nunc autem hic conſolatur, tu vero cruciaris*. Sic bonorum malorumque vices a Deo ſunt conſtitutæ, ut quibus hic optime eſt, iis plerumque in altera vita peſſime ſit. *Et in his omnibus*, præterea, *inter nos & vos magnum chaos firmatum eſt*, abyſſus magna, *immenſa diſtantia ſublimitatis ac profunditatis* (ut loquitur Tertull.) *Ut hi, qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neque inde huc tranſmeare*. Ut impoſſibile ſit ſortis noſtræ mutationem fieri; & nos ex loco quietis & beatitudinis ad locum tormentorum deſcendere ut vobis opem feramus; aut vos ex inferis emergere & ad ſuperas ſedes aſcendere. Omne inter nos & vos commercium magna voragine intercluſum eſt.

27. 28. *Et ait* Dives: *Rogo ergo te, Pater, ut mittas eum*, nempe Lazarum, *in domum patris mei: habeo enim 5. fratres, ut teſtetur illis*, ut eos commonefaciat ut certus & oculatus teſtis eorum quæ hic agun-

tur, *ne & ipſi* meum exemplum ſecuti *veniant in hunc locum tormentorum*.

29. *Et ait illi: Habent Moyſem & Prophetas*, id eſt, ſcripta Moyſis & Prophetar. quæ per omne Sabbatum in Synag. leguntur, & de vita recte inſtituenda, bonorumque & malorum finibus ſatis ſuperque docent; illis credant, & obediant.

30. At *ille dixit: Non, Pater Abraham, ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent*. Non audient illos; ſed ſi aliquem audiant a mortuis redivivum, credent ejus verbis, & mores perditos emendabunt. Privato ſui amore, magis quam fratrum, pro illis rogat dives, metuens ne ex eorum conſortio, quos ad ſimilem morum diſſolutionem & immiſericordiam exemplo ſuo provocaverat, tormenta ſua augerentur. (*S. Greg. l. 4. Dial. c. 33.*)

31. Ait autem illi: *Si Moyſem & Proph. non audiunt*, ſi illis non credunt, quorum ſacroſancta auctoritas eſt, utpote qui Spir. S. inſpirante locuti ſunt; *neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit*, eoſque commonefaciat de bonorum & malorum ſorte in altera vita, *credent*, tantum abeſt ut mores in melius ſint emendaturi. Quod Abraham dicit. (*S. Aug. l. 2. Q. Ev. q. 38. n. 4.*) *Habent Moyſem & Prophetas*, non iſtos Evang. præpoſuit; ſed quia Evang. ſicut dicit Apoſt. (*Rom. 3. 21.*) teſtimonium habet a Lege & prophetis, illis credendo poſſe eos ſignificat ad Evang. pervenire. Sicut alio loco ipſe Dominus dicit, (*Jo. 5. 46.* (*Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi: ille enim de me ſcripſit*. Denique ad hoc pertinet quod dicit: (*Luc. 16. 31.*) *Moyſem & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent*. Quia eum prænuntiaverunt Moyſes & proph. qui ſurrexit a mortuis, hoc ipſum etiam de illo quod reſurrecturus eſſet a mortuis, quibus non credendo utique nec Chriſto volunt credere. Multo minus ergo cuilibet poſſunt credere qui a mortuis reſurrexerit, quando ei non credunt, cujus reſurrectionem Moyſes & Proph. prædicaverunt, quibus credere nolunt.

SENSUS MORALIS.

1. 2. „ HOMO quidam erat dives, qui ha„ bebat villicum, & hic diffama„ tus eſt apud illum, quaſi diſſipaſſet bona „ ipſius. Et vocavit illum, & ait illi: Quid „ hoc audio de te? redde rationem villica„ tionis tuæ: jam enim non poteris villica„ re “. Dei villici & œconomi ſumus. No-

ſtra non ſunt talenta, noſtra non ſunt bona, quæ noſtræ fidei credidit, ut illis ad ſalutem noſtram & ſanctificationem quæ voluntas ejus eſt, uteremur. Solus ille vere dives eſt, cujus eſt aurum, argentum, orbis terræ, & plenitudo ejus, a quo acceperunt, quicumque bona aliqua habent, cujuſcumque ſint generis, animi, corporis, fortunæ, naturæ. Qui bonis illis non utuntur ſecundum ejus voluntatem, & legem ab eo præſcriptam, diſſipant bona domini ſui. De illorum uſu rationem exiget accuratam in hora mortis noſtræ: *Redde rationem villicationis tuæ.* Nunc orandum, nunc laborandum eſt, ut talentis, bonis, divitiis nobis creditis recte utamur; quia tunc tempus non erit amplius orandi, & laborandi: *Venit* enim *nox, in qua nemo operari poteſt.* Bonis omnibus in perpetuum privati, a domo Domini extorres, æternam patiemur egeſtatem, ad impotentiam recte agendi & orandi redacti. *Quid faciam, quia Dominus meus aufert a me villicationem? fodere non valeo, mendicare erubeſco.* Curam animæ noſtræ geramus, illi conſulamus in futurum. Bona Domini noſtri in noſtram utilitatem arte innoxia & ſancta convertamus; pauperes, qui ejus ſunt amici, nobis conciliemus. Ipſorum eſt præcipue regnum cœlorum, patrimonium illorum eſt & hæreditas: interceſſione ſua apud Dominum efficient, ut ad illius poſſeſſionem & nos admittamur, ſi illorum inopiam ſublevemus. Prudentiam infidelis œconomi imitemur. Utamur lumine fidei noſtræ in negotio & periculo æternitatis & ſalutis noſtræ, ſicut ille ſuæ rationis lumine uſus eſt in negotio temporali: prudentia Spir. utamur, ſicut ille uſus eſt prudentia carnis, prudentia ſæculi. Vera prudentia eſt, ſic temporalibus uti bonis, ut conſequamur æterna: vera prudentia eſt divitiis uti ceu mediis & inſtrumentis ad ſalutem. „ Et laudavit dominus „ villicum iniquitatis, quia prudenter feciſ„ ſet: quia filii hujus ſæculi prudentiores „ ſunt filiis lucis “. In hac parabola non omnia debemus ad imitandum ſumere. „ Non „ enim aut Domino noſtro facienda eſt in „ aliquo fraus, ut de ipſa fraude eleemoſy„ nas faciamus: aut eos a quibus recipi vo„ lumus in tabernacula æterna, tamquam „ debitores Dei & Domini noſtri fas eſt in„ telligi; cum juſti & ſancti ſignificentur hoc „ loco, qui eos introducant in tabernacula „ æterna, qui neceſſitatibus ſuis terrena bo„ na communicaverint: de quibus etiam di„ cit, quod ſi quis alicui eorum calicem a„ quæ frigidæ dederit tantum in nomine diſcipuli, non perdet mercedem ſuam: ſed etiam e contrario ducuntur iſtæ ſimilitudines, ut intelligamus ſi laudari potuit ille a Domino qui fraudem faciebat, quanto amplius placeant Domino Deo, qui ſecundum ejus præceptum illa opera faciunt. (*S. Aug. l. 2. Q. Ev. Q.* 34.) *Redde rationem villicationis tuæ.* Rationem petit Dominus, non ut exigat, ſed relaxet: petit ut petatur: petit hic, ne petat ibi: petit in ſæculo, ne petat in judicio: petit cito, ne pœnarum tempus ſatisfactionis tempus excludat: *Redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare.* Venit finis vitæ, tempus mortis, jam te apparitio ſuperna conſtringit, jam judicium vocat. Feſtina ergo, ne ſatisfactionis tempus perdas, qui tempus operis perdidiſti. *Redde rationem.* Hoc eſt, compone rationem, compone tua, ne reddas mea.... *Ait intra ſe, Quid faciam?* Semper homo bona facere tunc cupit, quando mors faciendi tempus ademit. *Ait intra ſe.* Quærit intra ſe conſilium, qui foris, unde ſibi jam ſuccurreret, non habebat. *Fodere non valeo.* Non vires iſti, ſed tempora defecerant ad laborem. *Mendicare erubeſco.* Confuſionem futuri judicii perticeſcit, in quo jam non pœnitendi tempus eſt, ſed pœnarum, & ubi *reus plus de conſcientia, quam de gehennæ erubeſcit incendio.* MENDICARE ERUBESCO. Et quis non erubeſcit in cœleſtibus mendicare? Miſer, quem temporalitas habuit divitem, mendicum ſempiternitas poſſidebit: & habebit hunc nudum tartarus, quem locupletum ſuſcipere cœlum potuit “. (*S. Petr. Chryſ. ſer.* 125.)

9. „ Et ego vobis dico: Facite vobis ami„ cos de Mammona iniquitatis, ut cum de„ feceritis, recipiant vos in æterna taber„ nacula “. Divitiæ plerumque ſunt vel fructus, vel ſemina iniquitatis & injuſtitiæ; per eleemoſynam fiunt fructus caritatis, & ſemina æternæ gloriæ. De illis inimici fiunt, cum avara manu reconduntur & retinentur, vel in ſumptus inanes, illegitimos, vitioſos effunduntur: De illis fiunt amici, qui nos in æterna tabernacula recipiant, cum liberali manu in pauperes erogantur. *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis.* „ Largien„ do pauperibus, Angelorum nobis, cetero„ rumque SS. gratiam comparemus. *Non „ Domini ſumus, ſed potius alienarum vil„ lici facultatum.* Pulchre autem iniquum „ Mammona dixit; quia variis divitiarum il„ lecebris noſtros avaritia tentat affectus, ut „ veli-

„ velimus ſervire divitiis “. (*S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 245.*)

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. „ Qui ſunt qui habe„ bunt tabernacula æterna, niſi SS. Dei? Et „ qui ſunt qui ab ipſis accipiendi ſunt in ta„ bernacula æterna, niſi qui eorum indigen„ tiæ ſerviunt, & quod eis opus eſt, hilari„ ter ſubminiſtrant? Recordemur in noviſſi„ mo judicio Dominum eſſe dicturum eis qui „ ſtabunt ad dexteram ejus: *Eſurivi, & de„ diſtis mihi manducare, &c.* Et cum illi „ quærerent quando ei obſequia iſta præbuiſ„ ſent, reſpondit, *Quando uni ex minimis „ meis feciſtis, mihi feciſtis.* Iſti minimi ſunt, „ qui recipiunt in tabernacula æterna.... Illi „ ſunt, qui omnia ſua dimiſerunt, & ſecuti „ ſunt eum, & quicquid habuerunt paupe„ ribus diſtribuerunt, ut Deo ſine ſæculari „ compede expediti ſervirent, & ab oneri„ bus mundi liberatos, velut pennatos ſur„ ſum humeros tollerent. *Facite vobis ami„ cos de Mammona iniquitatis.* Hoc quidam „ male intelligendo rapiunt res alienas, & „ aliquid inde pauperibus largiuntur, & pu„ tant ſe facere quod præceptum eſt..... „ Nolo ſic intelligatis. De juſtis laboribus „ facite eleemoſynas: ex eo quod recte ha„ betis, date. Non enim corrupturi eſtis ju„ dicem Chriſtum, ut non vos audiat cum „ pauperibus, quibus tollitis. Si enim depræ„ dareris aliquem invalidum tu validior & „ potentior, & veniret tecum ad judicem „ hominem quemlibet in hac terra, ſi tu de „ præda & ſpoliatione illa inopis dares ali„ quid judici ut pro te judicaret, judex ille „ vel tibi placeret? Nempe pro te judicavit, „ & tamen tanta vis eſt juſtitiæ, ut & tibi „ diſpliceat. Noli tibi talem pingere Deum, „ noli collocare in templo cordis tui tale „ idolum . . . Nolite eleemoſynas facere de „ fœnore & uſuris... Zachæum imitemini, „ qui, ſi quem defraudaſſet, reddebat qua„ druplum “. (*S. Aug. ſer. 113. al. 35. de verb. Dom.*)

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis. „ (*Luc.* 19.) Mammona iniquitatis (*S. „ Aug. ibid.*) divitiæ ſunt ſæculi omnes, „ undecumque congregentur. Pecunia eſt, „ quam nomine divitiarum appellat iniquitas. „ Si enim veras divitias quæris, aliæ ſunt. „ Talibus Job nudus abundabat, quando Deo „ cor plenum habebat, & laudes Deo perdi„ tis omnibus rebus tamquam gemmas pre„ tioſiſſimas proferebat. Illæ autem ab ini„ quitate appellantur divitiæ. Habes illas, „ non reprehendo: hæreditas venit, pater „ tuus dives fuit, & dimiſit tibi. Honeſte „ acquiſiſti: de juſtis laboribus plenam do„ mum habes, non reprehendo. Tamen et„ iam ſic noli illas dicere divitias. Nam ſi „ dicis illas divitias, amabis illas; & ſi ama„ veris illas, peribis cum illis. *Perde, ne „ pereas: dona, ut acquiras: ſemina, ut „ metas.* Has divitias noli appellare, quia „ veræ non ſunt, paupertate plenæ ſunt, „ & ſemper obnoxiæ caſibus. Quales divitiæ „ ſunt, propter quas latronem times? Si „ veræ divitiæ eſſent, ſecuritatem tibi da„ rent. Ergo illæ ſunt veræ divitiæ, quas „ cum habuerimus, perdere non poſſumus. „ Ab illis temporalia bona dicuntur divitiæ, „ *Quorum os locutum eſt vanitatem, & dex„ tera eorum dextera iniquitatis,* (Pſ. 143.) „ &c. *Beatum dixerunt populum cui hæc „ ſunt*: ſed, *Beatus populus cujus Dominus „ Deus ejus.* (Pſ. 35. 10.) Dicis quod bea„ tum te facit fundus tuus. Quare? Quia in„ de vivis. Attende unde vivas. Ille eſt un„ de vivis, cui dicis: *Apud te eſt fons vi„ tæ.* O Domine Deus noſter, ut veniamus „ ad te, fac nos beatos de te. Cum tenue„ rimus te, nec te perdemus, nec nos peri„ bimus “.

10. 11. 12. „ Qui fidelis eſt in minimo, & „ in majori fidelis eſt: & qui in modico ini„ quus eſt, & in majori iniquus eſt. Si er„ go in iniquo Mammona fideles non fuiſtis: „ quod veſtrum eſt, quis credet vobis? Et ſi „ in alieno fideles non fuiſtis; quod veſtrum „ eſt quis dabit vobis? (*S Gauden. ſerm. de „ Villico iniquit*) “ Divitiæ bona ſunt mo„ dica & contemptibilia, falſa, aliena, ſecun„ dum verba Chriſti, qui veritas eſt. Chriſtia„ ni ſumus propter vitam æternam. Sola bona „ cæleſtia & æterna magna ſunt, vera, noſtra. „ Dominus Jeſus ſalutarium mandatorum ve„ rus Magiſter diſcipulos ſuos vel tunc Apoſt., „ vel tunc univerſos credentes invitare vo„ lens ad eleemoſynas fideliter exercendas, „ ſimilitudinem propoſuit villici, ut exem„ plo hujus perſonæ nihil noſtrum in hoc ſæ„ culo eſſe ſignaret, ſed diſpenſationem no„ bis creditam facultatum Domini noſtri, vel „ ad utendum ex eis ſufficienter cum gra„ tiarum actione; vel ad diſtribuendum con„ ſervis, prout cuique opus eſt: nec licere „ nobis paſſim facultatibus abuti commiſſis, „ aut expenſas uſurpare ſuperfluas, cum ſit „ erogationis ratio Domino venienti red„ denda “.

Si in iniquo Mammona fideles non fuiſtis, quod verum eſt quis credet vobis? „ Quis ei „ qui terrenas facultates (*S. Gaud. ibid.*), „ iniquitatis plerumque materiam ſuggeren„ tes,

„ tes, dispensare fideliter nesciat, committendas putet esse veras cælestium rerum divitias; quibus fidelis distributor ac justus rite meritoque perfruitur? Nam *Gloria & divitiæ in domo ejus, & justitia ejus manet in sæculum sæculi* (Ps. 3. 3.). Subdit Christ. Dominus: *Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis*? Profecto enim quicquid in hoc sæculo est, alienum nobis est, qui retributionem futuram sperantes, velut hospites & peregrini in hoc mundo conversari jubemur, ut unusquisque nostrum securus Domino audeat confiteri: *Advena ego sum apud te & peregrinus, sicut omnes patres mei* (Ps. 38. 13.). Propria vero credentibus & æterna possessio est illa cælestis, ubi esse cor & thesaurum nostrum novimus, ubi jam toto affectu mentis per fidem nobis habitare præsumimus. Quoniam *Conversatio nostra in cœlis est* (*Philip.* 3. 20.). Nostrum est igitur cœlorum regnum, si pollicenti Domino in humilitate cordis & spiritus mansuetudine serviamus. *Beati* enim *pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum*. Quod utique regnum non potest adipisci omnis qui in alieno hujus sæculi patrimonio temporarie sibi credito idoneus ac fidelis dispensator non fuerit .... *Non potestis Deo servire & mammonæ*. Dei enim Christi servos atque discipulos imperare oportet pecuniæ, non servire: ne dum cupiditati ejus obedimus, a caritate servitutis ejus dominante pecunia separemur. Dispergendæ ergo sunt pecuniæ indigentibus secundum præceptum Creat. omnium Dei: quoniam neque nostræ sunt, neque illas sine iniquitate ac sui pernicie avarus quisquam detinet. Gravis pecuniarum sarcina est, quæ tenacium sui mentes avaritiæ pondere ad terram deprimit, nec emergere ad superna, cœlumque suspicere, ubi vita nostra est, omnino permittit..... Quoniam vero arcta & angusta via est quæ ducit ad vitam, oneratos divitiarum terrestrium fascibus ingredi per illam non capit. Expeditos quærit ac tenues, omnique continentia castigatos, & (ut ita dixerim) filo gracili similes: qui etiam per foramen illius mysticæ acus facile transeant, spiritales effecti".

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, &c. „ Multa est enim eleemosynæ vis, sunt pauperes vestrorum animorum medici, benefici, patroni, ac defensores. Non enim quantum accipis, tantum tribuis. Das pecuniam, & cœlorum regnum accipis. Solvis paupertatem, ac tibi Dominum placabilem reddis. Vides haud parem esse retributionem. Hæc in terra, illa in cælo. Hæc pereunt, illa manent. Hæc intereunt, illa omni superiora labe exsistunt. Id causæ etiam cur majores nostri præ sacrarum ædium foribus pauperum stationem collocarunt, ut vel segnissimum alienissimumque ab humanitate pauperum aspectus eleemosynæ admoneret... Quemadmodum enim in templorum atris ac vestibulis fontes haberi mos olim erat, præsertim in Oriente, ut Deo preces oblaturi manus abluerent, & mundas illas in preces extenderent: sic pauperes fontium loco præ foribus majores statuerunt ut sicut aqua manus abluebant, sic eleemosynis animæ sordes abstergerent, sicque preces funderent. Neque enim aqua sic maculas corporis detergit, ac eleemosynæ vis animæ sordes emundat (*S. Chrys. hom. in Cruc.*, *& quomodo Joseph fuerit figura Christi.*)".

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis. „ Damnatur in Lege (*S. Paulin. Ep.* 12. *ad Sever.*) qui pecuniam suam dederit ad usuram, & munera super innocentes acceperit: ecce Evang. gratia ostendit nobis quomodo eadem crimina ad innocentiam sanctitatemque commutentur; nec pœnæ, sed præmii retributio consequatur, si tantum in præcepta divina salutaris cupiditate fidei convertamur. Da ad usuram pecunias tuas, sed Christo, & salutaris usura est. Item in sæculo corrupti muneribus reorum judices condemnantur: sed quisquis homo præventus in aliquo peccato, diffidens innocentiæ tuæ, affers pretium salutis tuæ judici nostro, ne vereare quasi corruptionis injuriam justitiæ Dei facere. Accipit a te Christus libens salutis tuæ pretium; quia mavult misericordiam, quam sacrificium .... *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*. Vicissitudine quadam copiæ & inopiæ humanum genus temperatur, ut intelligamus consilium communis Auctoris, quo divitem pauperi, & pauperem diviti præparavit; ut abundans egenti substantia alimoniæ sit, & opulento inops materia justitiæ (2. *Cor.* 3. 14.), *ut fiat æqualitas*: & in illo sæculo repensanda illis, egestate præsenti opibus æternis, redundet illorum abundantia ad inopiam nostram, si nostra isthic abundantia ad illorum indigentiam commodaverit. Seminemus ergo illis carnalia, ut metamus ab illis spiritalia. Laboret nunc de terrenis manus, ut tunc de cælestibus anima reficiatur. Spes præsens ædificet rem futu-

„ ram,

„ ram. Faciamus isthic tecta, quæ nos illic „ tegant. Pascatur isthic pauper, ubi me di„ vite eget; ut me illic pascat, ubi me egen„ te saturabitur “.

Si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis? „ Fœneremur „ Domino de bonis Domini: Nihil enim sine „ ejus munere possidemus, sine cujus nutu „ nec ipsi sumus. Et nos præcipue quid no„ strum putemus, qui majori & speciali de„ bito non sumus nostri? & non solum quia „ facti a Deo, sed & empti sumus sanguine „ Domini; quo pretio & viles & venales es„ se desistimus, quia vilior servitute libertas „ liberum esse justitiæ. Talis enim liber ser„ vus peccati, & captivus est mortis. Sua „ igitur Domino dona referamus: demus illi „ qui in omni paupere accipit .... Bonorum „ nostrorum non eget, qui omnia dedit: sed „ immensa ejus justitia pariter & bonitas de „ ipsis muneribus suis vult sibi munera invi„ cem fieri, ut sibi materiam erga te benefi„ centiæ pariat, quia bonus est: & tibi fa„ ciat meritum quod digne recipias quod ju„ stum est. Deus qui, quantum in ipso est, „ vult omnem hominem salvum fieri, quia in „ omni homine opus suum diligit, impense „ largiturus est de suis opibus, si tu tibi „ ipse non sis invidus & avarus de iis quæ „ Deus tua fecit, non ut causa tibi ad mor„ tem, sed ut pretium ad vitam forent. O „ abundantia bonitatis Dei? Vult fœnerari „ ex iis quæ ipse largitus est, cupit debitor „ fieri donorum suorum, ut cum multa tibi „ ratione tuam reddat usuram. Propera igi„ tur tam uberem tibi adstringere debitorem, „ ut & amicum te ex servo vocet, & in „ tuis terrestribus nummis te expertus fide„ lem, de suis cœlestibus thesaurus divitem „ faciat. Ne trepides, ne cunctéris, ne par„ cas. Esto violentus Deo, rape regna cœ„ lorum. Qui vetat aliena contingi, sua gau„ det invadi: & qui damnat avaritiæ rapaci„ tatem, laudat fidei rapinam . . . Potuerat „ Dominus omnipotens æque universos divi„ tes facere, ut nemo indigeret altero: sed „ infinitæ bonitatis consilio sic paravit mise„ ricors & miserator Dominus, ut tuam in „ illis mentem probet. Fecit miserum, ut „ agnoscéret misericordem. Fecit inopem, ut „ exerceret opulentum. Materia divitiarum „ tibi est fraterna paupertas, si intelligas su„ per egenum & pauperem; nec tibi tantum „ habeas quod accepisti; quia ideo & illius „ partem tibi in hoc sæculo contulit Deus, „ ut tibi deberet quicquid de suis donis tuo „ voluntario affectu indigentibus obtulisses, „ ac te vicissim in æterna die de illius par„ te ditaret. Per ipsos enim nunc accipit „ Christus, & tunc pro ipsis rependet (*S. „ Paulin. de Gazophyl. sive de benefic. in „ pauper.*) “.

Si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis? „ Dei sunt quæcum„ que possidemus. Horum nobis usus dumta„ xat permissus est, dispensatio credita. Re„ cordare, si forte accidit, ut aliquando per „ æstivum tempus iter agens, viridem arbo„ rem conspiceres, patulam illam & altam, „ lataque aptam umbra, ut vel domus im„ pleret vicem. Hujus tu delectatus amœni„ tate subisti umbram, subque ea, quamdiu „ licuit, commoratus es. Quia vero iterum „ abire oportebat, cogitante te ut discede„ res, alius quispiam viator accessit: ac tu „ quidem sarcinam sustulisti; ille deposuit, „ tuaque omnia statim excepit, stratum, ra„ morum umbram, aquam præterfluentem; „ cœpitque ille recubare, tu tuum prosequi „ iter. Delectatus est & ille, tuumque re„ liquit tectum: eademque ipsa arbor una die „ decem forte hospitum ad breve tempus di„ versorium fuit; ac quæ omnibus usu pa„ tuit, unius erat veri domini. Haud aliter „ vitæ hujus facultates, ac bona, cum mul„ tos delectent ac pascant, dominio tamen „ ad solum attinent Deum, qui immortalem „ possidet vitam. Vidisti quoque commune „ diversorium, quo contigit agentem iter di„ vertere. Multa inde accepisti, cum nihil „ intulisses, lectum, mensam, poculum, dis„ cos, aliaque omnis generis vasa. Ubi au„ tem necdum iis quantum satis videbatur „ usus esses, supervenit alius anhelabundus „ ac pulverulentus, urgens te, atque a di„ versorio exire compellens, alienaque ceu „ propria repetens. Talis est omnino vita no„ stra, ac si quid dictis transitorium magis ac „ caducum est . . . Ne sensuum quidem no„ strorum sumus Domini, sed œconomi, cum „ secundum legem Domini iis uti debeamus. „ Quicquid enim legibus ac præceptis ad„ stringitur, servum plane ac obnoxium le„ gislatori esse noscitur. Quod si ne ipsæ qui„ dem corporis nostri partes ac membra li„ bera suique juris existunt, sed Domini vo„ luntate ad functiones suas diriguntur; quid „ his dicemus, qui sibi persuadent, auri se, „ argenti, agrorum, ceterarumque rerum, „ nullis obnoxiam rationibus obtinere posses„ sionem? (*S. After. Amasc. Episc. hom. „ in Parab. de Oecon. iniq.*) *Nihil, o ho„ mo, tuum est. Servus es, tuaque omnia „ Domini sunt. Servus enim non habet pe„ culium liberum.* Secundum Domini legem „ ac mandata opes tuas, immo opes ejus dis„

„ pensa, da esurienti, tege nudum, cura ma-
„ le affectum, ne egenum ac in triviis pro-
„ jectum neglexeris “.

Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est, &c. „ Hoc speciatim de Prælatis „ Eccl. dictum S. Bruno Signin. Episc. (*in „ hunc loc.*) interpretatur. Majora igitur „ Eccl. negotia, inquit, eis committenda, „ & credenda non sunt, qui in vita privata „ fideles non extiterunt, & de illo modico „ quod habebant, pietatis & misericordiæ „ opera non fecerunt. At vero illos in prio-„ratu fore fideles dubitare non debemus, „ quos de modico quod possident, libenter „ aliis subvenire videmus. Sic enim Apost. „ præcepit Episcopos non cupidos esse, nec „ turpis lucri sectatores. Valde igitur consi-„derandum est in electione Præpositorum, „ quales in modico fuerint, & quid pietatis „ & misericordiæ habuerint: quoniam qui in „ modico fideles non sunt, in magnis quoque „ fideles non sunt. *Si ergo in iniquo mam-„mona fideles non fuistis, quod verum est, „ quis credet vobis?* Si de divitiis, quæ fu-„gitivæ, & fallaces, & transitoriæ sunt, „ misericordiam non fecistis, quis Eccl. re-„gimen, quod verum & sanctum est, & sine „ dolo dispensari debet, vobis credere & „ committere audeat? “ Noverint Ecclesiast. Viri, se bonorum Ecclesiastic. multo minus esse dominos; œconomos & dispensatores dumtaxat se esse meminerint. Bona enim Eccl. sunt *oblationes fidelium*, *pretia peccatorum*, *patrimonia pauperum* (ut sacri Can. loquuntur).

14. „ Audiebant omnia hæc Pharisæi, qui „ erant avari; & deridebant illum “. Veritas cupiditatem impugnans ab hominibus sæculo deditis plerumque contemnitur & irridetur. Veritatem amant lucentem, oderunt eam redarguentem. Sed Deus non irridetur. In eorum qui verbum suum contempserunt interitu ipse quoque ridebit, illosque subsannabit. Dei verbis minus afficiuntur avari; cum enim animos eorum terrenos reddat cupiditas, fidem, cujus objectum sunt bona cœlestia & invisibilia, in illis pene extinguit.

19. „ Homo quidam erat dives, qui indue-„batur purpura & bysso: & epulabatur quo-„tidie splendide “. Divitiarum amor, lu-„xus, lautiores epulæ, misericordiæ erga pauperes defectus, ad divitum damnationem sufficiunt. Vita enim Christiana quæ mortificationis & pœnitentiæ vita est, cum molli, delicata, & voluptaria vivendi ratione non convenit. Quæ conventio crucis cum deliciis; paupertatis & humilitatis Christi cum fastu & luxu divitiarum; amoris hujus vitæ, carnalis quietis, mundi, cum pugna adversus cupiditates, cum studio salutis, cum desiderio bonorum æternorum? Non nominatur dives, tantum habet commune naturæ nomen homo, proprium autem nequitiæ suæ crudelitatem.

Homo quidam erat dives. „ Homo corpo-„ris specie, animi sensu bellua: dives pos-„sessionibus, sed & dives criminibus; dives „ auro, sed egenus in Christo; cui multa „ vestis erat, sed animam nudam habebat. „ Purpurea illi vestis erat, sed a Dei regno „ ejectus erat. Epulabatur & delectabatur, „ non ut justi in Domino, sed in omnibus „ sensuum illecebris (*S. Jo. Chrys. de Lazaro „ & Divit.*).

20. 21. „ Et erat quidam mendicus nomine „ Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, ul-„ceribus plenus, cupiens saturari de micis „ quæ cadebant de mensa divitis, & nemo „ illi dabat: sed & canes veniebant, & lin-„gebant ulcera ejus. „ Habuisset fortasse „ aliquam excusationem dives, si Lazarus „ pauper & ulcerosus ante ejus januam non „ jacuisset, si remotus fuisset, si ejus inopia „ non esset oculis importuna. Rursum si lon-„ge esset dives ab oculis ulcerosi pauperis, „ minorem toleraisset in animo tentationem „ pauper. Sed dum egenum & ulceratum „ ante januam divitis & deliciis affluentis „ posuit, in una eademque re & ex visione „ pauperis non miserenti diviti cumulum da-„mnationis intulit, & rursum ex visione „ divitis tentatum quotidie pauperem proba-„vit. Quantas namque hunc egenum tenta-„tiones creditis in sua cogitatione toleras-„se, cum ipse egeret pane, & non haberet „ etiam corporis salutem; atque ante se di-„vitem cerneret salutem & delicias habere „ cum voluptate? Se dolore & frigore affi-„ci, illum gaudere conspiceret, & bysso & „ purpura vestiri? se deprimi vulneribus, il-„lum diffluere acceptis rebus; se egere, il-„lum nolle largiri? Quantus in corde pau-„peris tumultus tentationis fuit? Certe ad „ pœnam sufficeret paupertas, etiamsi sanus „ fuisset: sufficeret ægritudo, etiamsi subsi-„dium adesset: sed ut probaretur amplius „ pauper, simul hunc & paupertas & ægri-„tudo tabefecit: atque insuper videbat pro-„cedentem divitem obsequentibus cuneis cir-„cumfulciri & se in infirmitate & inopia „ a nullo visitari (*S. Greg. hom. 40 in Ev.*)“. „ Ex una ergo re omnipotens Deus duo ju-„dicia exhibuit dum Lazarum pauperem an-„te januam divitis jacere permisit, ut & „ dives impius damnationis sibi augeret ul-„tionem, & tentatus pauper crescret ad „ remunerationem. Conspiciebat ille quotidie „ cui non miseretur: videbat iste de quo pro-

„ ba-

„ baretur. Duo inferius corda, ſed unus de-
„ ſuper inſpector, qui & hunc tentando e-
„ xercebat ad gloriam: & illum tolerando
„ exſpectabat ad pœnam “.

Homo quidam erat dives &c. *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus*, &c. Dives iſte purpuratus & ſplendidus non accuſatur quod avarus fuerit, quod res alienas rapuerit, quod adulter fuerit, non quia crimen aliud commiſerit; ſola in illo condemnatur ſuperbia, immiſericordia, vita mollis & voluptaria. (*S. Chryſ. hom. 1. de Div. & Lazar.*).

Dives ille in hac vita miſer, Lazarus felix. Nam juſtis & ea quæ in futuro ſunt ſæculo, & ea quæ hic ſunt, multam præbent voluptatem; improbi vero divites tum illic puniuntur, tum hic diſcruciantur expectatione futuri ſupplicii; malæ conſcientiæ carnificina, in qua gravis peccatorum tumultus, jugis metus, tempeſtas, turbatio, cogitationum interior accuſatio; prava apud probos omnes & æquos rerum æſtimatores opinio. Juſti autem, etiamſi hic innumera perpetiantur acerba, bona tamen ſpes alit illos & conſolatur, habentque voluptatem firmam, ſtabilem, & immobilem; & poſt hæc innumera illos manent bona, quemadmodum & Lazaro accidit ... (*S. Chryſoſt. paſſim in hom. ejuſd. argum.*) Non ideo miſer Lazarus, quia ulceribus plenus in corpore; ſed ideo miſer dives, quia ulceribus plenus in animo, nullam illorum curam gerebat. Ulcera Lazari lingebant canes: Divitis peccata lingebant dæmones: & quemadmodum hic fame cibi, ita ille fame omnis virtutis tabeſcebat. Ex animi bonis ac malis quiſque felix æſtimandus aut miſer. Beatior itaque juſtus pauper, æger, derelictus, quam improbus dives, byſſo & purpura indutus, numeroſo ſtipatus famulitio, ſplendidis epulis quotidie recreatus ... Divites, ne putetis divitias aliquid eſſe magni, ſi deſit virtus. Pauperes, ne judicetis paupertatem eſſe malum. Lazarum attendite veritatis utriuſque doctorem. Etenim ſi hic in paupertate non eſt indignatus, quam veniam merentur qui id faciunt in divitiis? Si fame, tantiſque malis oppreſſus gratias egit, quid excuſationis afferent, qui rebus affluentibus nolunt ad eamdem pervenire virtutem? Rurſus pauperes qui indigne moleſteque ferunt egeſtatem, quam impetrabunt veniam, cum hic in fame, penuria, ſolitudine, & adverſa valetudine vitam aſſidue trahens juxta ædes divitis, & ab omnibus neglectus, deſpectus, derelictus, tam admirabilem patientiam exhibuerit ſpectaculum dignum Deo, Angelis, & hominibus ... Ab hoc diſcamus (*S. Chryſ. Or. 2. de Laz.*) non pro beatis habere divites, neque pro miſeris habere pauperes. Immo ne dives quidem ille eſt qui multis opibus abundat, ſed qui multis non eget. Nec is pauper eſt qui multa poſſidet, ſed qui multa concupiſcit. Nam mentis affectu, non facultatum modo, paupertas & opulentia æſtimandæ ſunt. Quemadmodum igitur cum qui perpetuo ſitit, non dixerimus recte valere, etiamſi copia rerum affluat, etiamſi juxta fluvios ac fontes accumbat: ſic homines qui nullum ponunt modum cupiditati, ſanos & vere divites ne exiſtimetis.

22. „ Factum eſt autem ut moreretur men-
„ dicus, & portaretur ab Angelis in ſinum
„ Abrahæ. Mortuus eſt autem & dives, &
„ ſepultus eſt in inferno “. Divites non magis mors reveretur, quam pauperes: æquo pulſat pede pauperum tabernas: Regumque turres; omnes æquat, omnes in pulverem redigit. Pompam funeris inſpice, aliquam adhuc conditionum animadvertes differentiam: tumulos aperi & ſcrutare cineres, vermes, fœtorem, putredinem utrobique videbis: cinerem divitis, a cinere pauperis diſcernere non valebis. At juſti pauperis, & mali divitis ſors longe diverſa. Lazarus in ſinum Abrahæ, in locum quietis & ſempiternæ felicitatis ab Angelis vehitur: en quo ducit via anguſta per quam inceſſit. Dives a Dæmonibus in inferno ſepelitur: en quo ducit via ſpatioſa per quam ambulavit; en quo ducit vita mollis & voluptaria; en quo ducit amor divitiarum, ſuperbia, luxus, immiſericordia erga pauperes; en quo ducit deſtituta virtutibus proſperitas. „ Ducunt in bonis dies
„ ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt...
„ (*Job.* 11. 13.) VÆ qui opulenti eſtis in
„ Sion ... Ingredientes pompatice domum
„ Iſrael .... (*Amos* 6.) Qui ſeparati eſtis
„ in diem malum, & appropinquatis ſolio
„ iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis,
„ & laſcivitis in ſtratis veſtris: Qui comedi-
„ tis agnum de grege, & vitulos de medio
„ armenti. Qui canitis ad vocem Pſalterii,
„ bibentes vinum in phialis, & optimo un-
„ guento delibuti, & nihil patiebantur ſuper
„ contritione Joſeph.“ Morte Lazari, & divitis mutatæ ſunt utriuſque vices: innotuit omnibus uter fuerit vere dives, uter egenus & pauper; quodque Lazarus opulentiſſimus, Dives epulo pauperrimus fuerit. Quemadmodum enim auctores in ſcena, Regum ac Ducum perſonas, item Medicorum ac Rhetorum, Sophiſtarum, ac Militum aſſumentes ingrediuntur, cum ipſi nihil horum ſint: ſic ſane & in præſenti vita paupertas ac divitiæ nihil aliud ſunt quam perſonæ. cur igitur in theatro ſedens (*S. Chryſ. ibid.*)

si quem videris ex iis qui inferius ludunt, personam gerentem Regis, non judicas eum beatum, neque Regem esse credis, immo nec ipse optaveris esse talis; nec ipsum magnifacis ob vestem pretiosam, sed ob conditionis permanentis vilitatem despicis: sic in hoc mundo velut in theatro sedens, & quasi in scena ludentes spectans, ubi videris complures divites, ne putes vere divites esse, sed divitum personis obtectos cogita. Pauperior omnibus plerumque est, qui divitias terrenas habet, in malum suum scilicet congregatas, nec afferentes satietatem, sed inflammantes cupiditatem. Detrahe illi personam, conscientiam considera, scrutare animum, gravissimam illic invenies virtutis inopiam, omniumque hominum abjectissimum & indignissimum reperies. Detrahetur autem divitibus persona seu larva qua in hac vita induti sunt, coram Dei tribunali, & apparebunt quales sunt in animo, egeni, miseri, spurci, fœtidi, nudi, horribiles. „ Quia dicis, quod dives sum & locupletatus, & nullius egeo: „ & nescis quia tu es miser & miserabilis, „ pauper, & cæcus, & nudus .... (*Apoc.* „ 3. 17.) Est quasi dives, cum nihil habeat: „ & est quasi pauper, cum in multis divi„ tiis sit. Redemptio animæ viri, divitiæ „ suæ." (*Prov.* 13. 17.)

23. „ Elevans autem oculos suos, cum es„ set in tormentis, vidit Abraham a longe, „ & Lazarum in sinu ejus.) Infernus carcer est, mortis secundæ locus, centrum tormentorum. Quicquid in omni suppliciorum genere acerbum est aut cogitari potest, Dei justitia in infernum congessit ad pœnam reproborum. Ibi oculos aperire & attollere coguntur, quos in terra & rebus terrenis defixos semper habuerunt, dum in hoc mundo viverent. Felicem justorum sortem (*Tit. Bostror. Episc. in hunc loc.*) agnoscunt, ad incrementum supplicii, cumulumque desperationis. Sic dives epulo quo acerbius excrucietur, cernit Lazarum in sinu Abrahæ suaviter quiescentem. „ Quemadmodum (*S. Petr.* „ *Chrys. serm.* 66.) enim Deus Adamo e „ Paradiso ejecto, ex adverso Paradisi sedes „ assignavit, quo creber ejusdem conspe„ ctus conceptum dolorem subinde instaura„ ret, eaque ratione bonorum e quibus ex„ ciderat jacturam magis sentiret: ita La„ zarum, ad cruciatuum illius augmentum, „ divitis hujus aspectui objecit. *Vidit Abraham a longe*, & *Lazarum in sinu* „ *ejus*. Frustra respicit Lazarum sursum, „ qui ante deorsum Lazarum videre despe„ xit. De talibus ait Proph. (*Ps.* 16. 11.) „ *Oculos suos statuerunt declinare in terram*. „ Longe illi erat Abraham, cui non fuerat „ proximus pauper. Vidit Abraham divitia„ rum consortem, sed inhumanitatis exor„ tem. Abraham dives, sed plus humanita„ te quam censu: Dives epulo inhumanitate „ insignior quam divitiis. Abraham sibi pe„ regrinus, civis hospitum fuit: Dives epu„ lo palatia possidens tectum pauperi nega„ vit. Abraham servos suscipiens, Dominum „ recipere meruit: Dives epulo singulari „ pauperi negans micas, stillam refrigerii „ perdidit."

24. „ Et ipse clamans dixit: Pater Abra„ ham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut „ intingat extremum digiti sui in aquam, ut „ refrigeret linguam meam, quia crucior in „ hac flamma ..... SUPERBUS temporis, „ (*S. Aug. ser.* 102. *al.* 24. *de Verb. Dom.*) „ mendicus inferni. Pauper enim ille perve„ niebat ad micam: ille vero non perveniebat ad guttam. *Mortuus est dives*, & *se„ pultus in inferno*. Si sic moriuntur superbi rerum suarum conservatores, & nihil „ inde pauperibus largientes; quomodo mo„ riuntur qui rapiunt res alienas? *Mitte La„ zarum ut refrigeret linguam meam, quia „ crucior in hac flamma*. Quasi (*S. Petr.* „ *Chrys.*) reliquum corporis ab incendio ha„ beret immune: sed lingua plus ardet, quæ „ misericordia ut fieret, jubere neglexerit. „ In lingua majus sentit incendium, quæ „ maledixit pauperi, misericordiæ contradi„ xit. Lingua in tormentis prima est, quæ „ derogando pauperis blasphemavit Aucto„ rem." Similia tormenta divitibus superbis & immisericordibus in futuro sæculo parata sunt, ut raptoribus rerum alienarum. *Siquidem & hoc rapina est, non impartiri de tuis facultatibus* (*S. Chrys. Or.* 2. *de Laz.*) Hinc Dominus Judæos increpans per Proph. (*Malach.* 3 10. *secundum Version. Græc.*) ait: *Produxit terram proventum suum*, & *non intulistis decimas, sed rapina pauperis est in domibus vestris*. Quoniam, inquit, oblationes solitas non dedistis, rapuistis ea quæ sunt pauperis. Hoc autem dicit, declarans divitibus quod res pauperum possident, etiamsi paterna hæreditate obvenerint; etiamsi undecumque aliunde collegerint pecunias. Et alibi ait: *Fili, eleemosynam pauperis ne defraudes*, & *oculos tuos ne transvertas a pauperе*. Sive, ut habet alia Versio, *Nespolies vitam pauperis*: " Qui autem spoliat, „ aliena tollit. Et spoliatio vere dicitur, „ cum aliena accepta detinemus. Discant „ igitur divites, qui eleemosynam pro facul„ tatum suarum ratione non faciunt, quod „ supplicio afficientur non secus ac qui alie-

„ na rapuerunt. Pecuniæ enim Domini ſunt, „ undecumque eas collegerimus: & illis plu„ ra poſſidere conceſſit non ut in luxum, „ ludos, ſplendidas epulas omnemque moli„ tiem effundant, ſed ut egentibus diſtri„ buant. Quemadmodum enim receptor qui„ ſpiam qui regias pecunias accepit, ſi ne„ glexerit iis, quibus juſſus eſt, diſtribuere, „ & in proprias delicias conſumpſerit, da„ mnatur peculatus, & graviſſimas dat pœ„ nas: ita divites receptores ſunt Domini„ carum pecuniarum, quas diſtribuere juben„ tur conſervis egentibus." Quamobrem ſi quid amplius, quam poſtulat neceſſitas ſua & ſuorum, neceſſitas (inquam) vitæ ſtatuſque, in proprios ac domeſticos ſumptus expenderint, graviſſimas in futuro ſæculo pœnas dabunt." Non enim ſunt ipſorum quæ „ poſſident, (*ſuperflua*) ſed conſervorum. „ Parcamus igitur iis tamquam alienis, ut „ fiant noſtra. Quomodo autem illis parce„ mus tamquam alienis? Si illas non in uſus „ ſupervacuos inſumpſerimus, ſed pauperibus „ erogaverimus.

25. „ Et dixit illi Abraham: Fili, recor„ dare quia recepiſti bona in vita tua, & La„ zarus ſimiliter mala: nunc autem hic con„ ſolatur, tu vero cruciaris". Vix aliquis ita deſperate malus eſt (*S. Chryſ. Or. 3. de Laz.*), ut bonum aliquod opus non faciat; ideo & reprobis mercedem aliquam temporalem Deus rependit. Nemo ita perfecto juſtus eſt ut non peccet: ideo & bonos temporalibus pœnis Deus expiat. Utrumque declarat Pater credentium his verbis Divitem compellans: *Recepiſti bona tua in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala*: id eſt, ſi quid boni feciſti, ſi qua merces tibi debebatur, hanc in mundo recepiſti, deliciis affluens & divitiis. Et ſi quid hic mali fecit, id expiavit fame, inopia, ulceribus. „ Ambo nudi ad „ Dei tribunal perveniſtis; ille peccatis, tu „ juſtitia. Quamobrem hic æterno ſolatio, tu „ ſempiternis ſuppliciis cruciaris. Cum igitur „ aliquem videris improbam vitam agentem, „ nec acerbi quidquam & adverſi in hoc mun„ do patientem, ne beatum illum putes, ſed „ deſle potius & deplora, velut triſtia omnia „ & acerba in futuro ſæculo perpeſſurum, „ quæ ſors divitis epulonis fuit. Rurſus ubi „ videris aliquem virtutis ſtudioſum, innume„ ris in hac vita affligi moleſtiis, felicem exiſtima, ut qui & hic omnia peccata ſua „ diluerit, & illic multam habeat paratam „ mercedem, quemadmodum evenit Lazaro". „ Hæ ſunt ſcilicet viæ, quas Deus humanæ „ vitæ aſſignavit, in quibus ſingulis & bona „ oſtendit & mala, ſed ordine præpoſtero „ atque converſo. In una enim monſtravit „ temporalia prius mala cum æternis bonis, „ qui eſt ordo melior: in altera temporalia „ prius bona cum æternis malis, qui eſt or„ do deterior: ut quicumque præſentia mala „ cum juſtitia delegerit, majora & certiora „ conſequatur bona quam fuerunt illa quæ „ ſprevit: quiſquis autem præſentia bona „ præpoſuerit juſtitiæ, in majora & longiora „ incidat mala quam fuerunt illa quæ fugit „ (*Lactant. l. 6.*)".

Recordare quia recepiſti bona in vita ſua. „ Hæc ergo vita (*S. Aug. ſerm. 41. al. 11. ex editis a Sirmondo*) quam vides, non „ eſt tua. Percepiſti bona tua. Hæc ergo quæ „ de longinquo ſuſpiras deſiderans, non ſunt „ tua. Percepiſti bona tua in vita tua: Hæc „ enim bona tua exiſtimaſti: alia non credi„ diſti, non ſperaſti: percepiſti illa in vita „ tua. Illam enim ſolam vitam tuam puta„ ſti, quando poſt mortem nihil futurum ſpe„ raſti, nihil triſte timuiſti. Percepiſti ergo „ bona tua in vita tua: Lazarus autem ma„ la. Non dixit, *ſua*, ſed *mala*, quæ homi„ nes putant, quæ homines timent, quæ ho„ mines pro magno devitant. Bona ſua non „ percepit, nec tamen perdidit. Sicut autem „ non additum eſt, *ſua*; ſic nec hoc additum „ eſt, *in vita ſua*. Alia enim erat vita ipſius, „ quam ſperabat in ſinu Abrahæ. Nam hic „ mortuus erat, hic non vivebat: illa mor„ te mortuus erat, quam dicit Apoſt. (*Co„ loſſ. 3. 3.*): *Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo*. „ Pauper mala temporalia ferebat: Deus au„ tem bona ejus differebat, non auferebat. „ Quid ergo, Dives, apud inferos deſideras, „ quod divitiis fruereris, non ſperaſti? Non„ ne tu es ille, qui pauperis contemptor „ Moyſem Proph. irridebas? Noluiſti ergo fi„ dem poſſidere cum proximo in paupertate „ ejus, modo frueris bonis ejus? Irriſiſti „ eum, quando audiſti: *Fidem poſſide cum „ proximo in paupertate ipſius, ut & bo„ nis ejus perfruaris* (*Eccl. 22. 28.*). Modo „ vides longe bona ejus, & non cum eo poſ„ ſides. Ventura enim erant illa bona, ven„ tura inviſibiliter. Quando enim non vide„ bantur, credenda erant, ne quando vi„ dentur, remaneret tibi, dolere, & non „ poſſe tenere".

Recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala, &c. „ Pauper di„ ves vulnere, cenſu nudus, exutus corpo„ re, veſtitus pœnis, animam quam ſolam „ non tegebant vulnera, Deo in hoſtiam ju„ giter offerebat. Hinc eſt quod recepit pro „ doloribus requiem, pro opprobrio gloriam,

„ pro

„ pro contumeliis honorem, pro despectu „ gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro „ vulneribus præmia, pro siti refrigerii fon„ tem, pro fame cœlestis mensæ delicias sem„ piternas; & quem divitis angulus non ce„ pit, sinus divinæ consolationis includit. Tu „ dives, fulgens quondam purpura, nunc te„ gere fimo; pro coccino vestire flammis, pro „ molli discubitu sustine tormentorum dura, „ pro lautis ferculis epulare pœnas, copias „ inopia compensa; ebrietates siti digere: pro „ odoribus aspergere fœtore. Ista enim tibi „ despiciendo pauperem taliter tu mutasti (*S. „ Petr. Chrys. serm.* 66.)".

26. „ Et in his omnibus, inter nos & vos „ magnum chaos firmatum est: ut hi qui vo„ lunt hinc transire ad vos, non possint, ne„ que inde huc transmeare". Duplex damnatorum pœna. 1. Pœna damni, seu beatitudinis æternæ, quæ Deus est, privatio. *Cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe & Lazarum in sinu ejus.* 2. Pœna sensus, ignis supplicium; *Crucior in hac flamma.* Utraque æterna & sine fine. Nullum cœlum inter infernumque commercium. Nulla inter SS. & reprobos post mortem societas. Permanens & inamissibilis illorum beatitudo, ex qua se numquam excidere posse certissime sciunt: æterna istorum pœna, ex qua se numquam evadere posse noverunt. A Christi corpore æternum separati, a SS. societate æternum exclusi: tormentorum loco æternum alligati: in stagno ignis & sulphuris sine fine cruciandi. Nulla spes redemptionis. „ Ma„ gnum chaos inter nos & vos firmatum est, „ ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non „ possint, neque inde huc transmeare". SS. „ scilicet animæ, quamvis misericordes, tunc „ tamen Dei justitiæ conjunctæ, tanta recti„ tudine constringuntur, ut nulla ad repro„ bos compassione moveantur. Ipsæ quippe „ Judici concordant, cui inhærent, & eis „ quos eripere non possunt, nec ex miseri„ cordia condescendunt: quia tantum illos „ tunc a se videbunt extraneos, quantum & „ ab eo, quem diligunt, Auctore suo conspi„ ciunt repulsos. Nec injusti ergo ad beato„ rum sortem transeunt, quia damnatione „ perpetua constringuntur: nec justi ad repro„ bos transire possunt, quia electi jam per justi„ tiam Judicis, eis nullo modo ex aliqua compas„ sione miserentur (*S. Greg. M. hom.* 40. *in Ev.*)".

27. „ Et ait: Rogo ergo te, Pater, ut „ mittas eum in domum patris mei. Habeo „ enim 5. fratres, ut testetur illis, ne & „ ipsi veniant in hunc locum tormentorum". Perversus & inordinatus amor quo reprobi consanguineos suos vel alios dilexerunt, in eis permanet, ut magis torqueantur. Pars damnationis est ac tormenti æternas illorum exprobrationes pati, quos male dilexerunt, & quos malis exemplis supplicium suorum consortes fecerunt. Dives qui consanguineis suis divitias reliquit, instrumenta vitiorum, & vitæ mollis ac voluptariæ, durique & immisericordis erga pauperes animi præbuit exempla, gravius inde punitur in inferis. Incrementum illud pœnarum suarum ut avertat Dives epulo, Abrahamo supplicat ut mittat Lazarum ad fratres suos commonefaciendum, ne & ipsi in hunc locum tormentorum veniant. Verum nulla desideria, nullæ preces in inferis exaudiuntur, quia sola charitas impetrat quod postulatur. *Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, &c.* „ Impudenter „ præsumit aliis impetrare pœnitentiam, qui „ sibi tam crudeliter ad veniam nihil providit. „ Putas quod 5. fratribus tuis sufficit Laza„ rus, qui tibi tanto tempore, tot vulneri„ bus suis, toto clamans corpore nihil pro„ fecit? (*S. Petr. Chrys. serm.* 122.)".

29. „ Et ait illi Abraham: Habent Moy„ sem & Proph., audient illos. 30. At ille „ dixit: Non, Pater Abraham: sed si quis „ ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam a„ gent. 31. Ait autem illi: Si Moysem, & „ Proph. non audiunt, neque si quis ex mor„ tuis resurrexerit, credent". Vidit Dives sibi negatam misericordiam (*S. Aug. ser.* 41. *al.* 11. *ex editis a Sirmond.*), quia ipsam negaverat. Vidit quod verum esset, *Judicium sine misericordia illi qui non fecerit misericordiam* (*Jac.* 2. 13.). „ Et qui no„ luit suo tempore pauperis misereri, fra„ trum suorum sero misertus est. Ille qui „ cum fratribus suis solebat irridere Proph. „ & (ut verissimile est) de Proph. monenti„ bus bona, prohibentibus mala, terrentibus „ de tormentis futuris, & futura præmia „ promittentibus dicere solebat, Quæ vita „ post mortem; quæ memoria putredinis; „ qui sensus cineris? Omnes illuc feruntur, „ sepeliuntur; quis inde reversus auditus est? „ Recolens hæc verba sua; propterea vole„ bat Lazarum redire ad fratres suos, ut „ jam non dicerent, Quis inde reversus est? „ Et ad hoc apte digneque responsum est. „ (Videtur enim fuisse Judæus, & propterea „ dixisse, *Pater Abraham*). *Si Moysem & „ Proph. non audiunt, nec si quis a mortuis „ resurrexerit, credent.* Impletum est in Ju„ dæis, quia Moysem & Proph. non audie„ runt, nec Christo resurgenti crediderunt. „ Nonne hoc illis ante prædixerat? (*Jo.* 5. „ 46.) *Si crederetis Moysi, crederetis & mi„ hi: de me enim ille scripsit*".

Si Mo-

Si Moysem, & Proph. non audiunt, &c. Major Scriptur. fides, quam redeuntis defuncti. Omnis enim mortuus servus est: quæ vero Script. loquuntur, verba sunt Domini. Proinde etiamsi mortuus, revivisscat, etiamsi Angelus e cœlo descendat, maxime & præ omnibus credendum est Script. Nam angelorum, hominumque mortuorum pariter ac viventium Dominus illas condidit. Præterea, illos qui desiderant ut mortui illuc redeant, fidem eorum quæ in altero sæculo aguntur facturi, supervacanea quærere, etiam ab hujus mundi tribunalibus demonstratur. Gehenna non videtur incredulis: credentibus enim perspicua est, & manifesta. Tribunalia videntur, quotidieque audivimus quod ille supplicio affectus est, illius proscripta bona, alius operatur in fodinis, alius vivus combustus est, alius alio supplicii genere periit: & tamen hæc cum audiunt mali, facinorosi, malefici, non emendantur. Multi frequenter in criminibus deprehensi, posteaquam pœnam effugerunt, perfossoque carcere elapsi sunt, eadem rursus, & multo graviora crimina perpetrant. Ne igitur quæramus audire a mortuis, quæ multo clarius quotidie nos sacræ litteræ docent. Nam si novisset Deus, quod mortui excitati viventibus essent ad salutem profuturi, id nequaquam omisisset, qui cuncta nobis utilia procurat. Ad hæc si assidue erant excitandi mortui, nobisque renunciaturi, quæ in altera vita geruntur, hoc ipsum progressu temporis fuisset contemptum: perversa etiam dogmata facile diabolus invexisset. Potuisset enim frequenter ostendere phantasmata & inania simulacra, aut subornare, qui mortem ac sepulturam simularent, ac se rursus ostenderent quasi a mortuis excitatos, ac per illos quæcumque vellet persuadere delusis hominibus: quemadmodum Pseudoproph., Pseudoapost., Pseudochrist. excitavit, ut homines in errorem pertraheret. Sed Deus præclusit illi viam ad has insidias, nostrisque misertus, non permisit ut mortui propterea resurgerent, ut quæ in altera vita aguntur hominibus nuntiarent; docens nos ut Script. potius credamus, quam ceteris omnibus testimoniis. Deus namque res multo clariores, illustrioresque quam ipsa foret resurrectio mortuorum, nobis commonstravit: orbem convertit universum, errorem abegit, veritatem induxit, per homines piscatores, & viles hæc omnia peregit" (*S. Chrys. Or. 4. de Lazar.*). Moysem & Proph. habemus; Christum, quod majus est, & Apost., audiamus illos. Scripturas legamus ut Epist. omnipotentis Dei ad nos missam, summa cum veneratione, fide, obedientia. Secundum illas sentiamus, secundum illas vivamus. In omnibus dubiis, angustiis, languoribusque nostris, ad Scriptur. divinum lumen oculos mentis convertamus, adoranda verba Scriptur. meditemur, ut *per consolationem Scripturarum spem habeamus* (*Rom.* 15. 14.). Qui Script. non credit, Christi & Apostolor. miracula referenti, & credendi, ac recte vivendi regulam continenti; nec miraculis crederet. Filius Dei de cœlis descendit ut Evang. suum, ut pœnitentiam, ut Regnum cœlorum nobis prædicaret: mortuus est, & ab inferis, quo descenderat, reversus, resurrexit, ut suam prædicationem confirmaret. Frustra quis sibi persuadeat illos qui pœnitentiam non agunt Christo prædicante, & prædicationem suam tam invictis argumentis, & signis confirmante, pœnitentiam acturos, si vel Angelus de cœlo, vel mortuus e tumulo prodiret, ejus necessitatem incredulis annuntiaturus.

Habent Moysem & Proph., audiant illos. Divinarum Scriptur. lectioni assidue vacare Christiani homines debent. „ Neque vero „ (*S. Chrys. Or. 3. de Laz.*) quisquam vanas „ illas & absurdas excusationes prætexat: „ Ego forensibus causis affixus sum, publica „ gero negotia, artificium exerceo, uxorem „ habeo, alo liberos, familiæ curam gero, „ sæcularis homo sum; non est meum legere „ Script., sed eorum qui mundo valedixerunt, qui solitudinem petierunt, qui continentiam profitentur. Quid ais? Non est „ tui negotii Script. evolvere, quoniam innumeris curis distraheris? Immo tuum magis est quam illorum. Neque enim illi perinde Scriptur. egent præsidio, atque vos „ in mediis negotiorum undis jactati. Nam „ Monachi quidem a foro forensibusque negotiis liberi, quippe in deserto fixere tuguriola, neque cum quoquam habent commercium, velut in portu tuti tranquille „ Deo serviunt. Nos contra velut in medio „ mari fluctuantes, innumerisque peccatis obstricti, opus habemus perpetuo jugique „ Scriptur. solatio. Illi procul a conflictu sedentes, multa vulnera non accipiunt: tibi „ vero quia perpetuo stas in acie, quia frequentes accipis plagas, magis opus est remediis, ut quem & uxor provocat, & filius contristat, atque ad iram commovet, „ & cui insidiatur hostis, & invidet amicus, „ & vicinus insectatur, & commilito supplantat, & paupertas est molesta, & domesticorum amissio luctum affert, & pros-

„ pe-

„ peritas inflat, & adverſitas contrahit : va-
„ riæ iracundiæ, variæ curarum, variæ per-
„ turbationis, variæ mœroris, variæ jactan-
„ tiæ, variæ tumoris occaſiones nos undequa-
„ que circumvallant, innumeraque ex omni
„ parte tela volitant; unde neceſſe eſt inde-
„ ſinenter a Script. arma ſumere.... Carnis
„ concupiſcentiæ acrius inſurgunt adverſus eos
„ qui in hominum vivunt frequentia, quos
„ & decora facies, & corporis nitor capit
„ per oculos, & verbum obſcœnum per au-
„ res ingreſſum demulcet, ipſorumque ſæpe
„ turbat rationem, & arte modulata can-
„ tiuncula conſtantiam animi labefacit. Opus
„ igitur habemus divinis remediis, quo &
„ acceptis vulneribus medeamur, & ea quæ
„ infligi poſſunt prohibeamus, eminus venien-
„ tia diaboli ſpicula extinguentes, depellen-
„ teſque per aſſiduam Scriptur. lectionem.
„ Neque enim fieri poteſt ut quiſquam ſalu-
„ tem aſſequatur, niſi perpetuo verſetur in
„ lectione ſpirituali. Immo præclare nobiſ-
„ cum agitur, etiamſi perpetuo hujus medi-
„ camenti participes, aliquando ſalutem con-
„ ſequi poſſimus. Quod ſi quotidie vulnere-
„ mur, medelam vero nullam adipiſcamur,
„ quæ fuerit ſpes ſalutis? Nonne vides opi-
„ fices omnia artis inſtrumenta habere para-
„ ta & integra, quamvis compellat fames,
„ affligat inopia, omnia ſuſtinere potius,
„ quam illa vendant; potius mutuum acci-
„ pere ad uſuram, quam illa oppignerent.
„ Norunt enim quod illis divenditis vel op-
„ pignoratis ars ipſis inutilis futura ſit; illis
„ autem manentibus, contractum æs alienum
„ diſſolvere aliquando poſſint, artem exer-
„ centes ſuam. Hoc ſane animo ſimus opor-
„ tet: quemadmodum enim illis artis inſtru-
„ menta ſunt malleus, incus, forceps: ſic &
„ nobis inſtrumenta ſunt Apoſtol. ac Proph.
„ libri: *Omniſque Script. divinitus inſpira-*
„ *ta, eſt utilis ad docendum, ad arguen-*
„ *dum, ad corripiendum, ad erudiendum in*
„ *juſtitia: ut perfectus ſit homo Dei, ad o-*
„ *mne opus bonum inſtructus* (2.*Tim.* 3. 16.).
„ Et quemadmodum opifices per artis inſtru-
„ menta ſuæ, quidquid faciendum ſuſcepe-
„ runt, perficiunt: ſic & nos per ſacros li-
„ bros animam noſtram quodammodo fabri-
„ camus, depravatam corrigimus, inveterа-
„ tam renovamus. Et artifices quidem for-
„ mam rebus corporeis addunt, ſed vaſorum
„ materiam arte ſua immutare non poſſunt:
„ Tu vero ligneum vas acceptum aureum red-
„ dere potes Scriptur. lectione: *Vas* (inquam)
„ *in honorem ſanctificatum, & utile Domi-*
„ *no, ad omne opus bonum paratum* (2.*Tim.*
„ 2. 21.). Sacros igitur libros penes ſe ha-
„ beat, legat, meditetur, quiſquis ſalutis ſuæ
„ ſtudioſus eſt. Quemadmodum enim arma re-
„ galia ædibus, ubi repoſita ſunt, multam
„ præbent cuſtodiam ac munimen, dum la-
„ trones & ſcelerati eas aggredi, perfodere,
„ diripere non audent: ſic ubicumque fue-
„ rint libri ſpirituales, illinc arcetur vis
„ omnis diabolica, multaque inhabitantibus
„ accedit conſolatio: quandoquidem ipſe ſa-
„ crorum librorum aſpectus ſegniores nos re-
„ dit ad peccandum. Quod ſi acceſſerit dili-
„ gens lectio, non aliter quam in ſacris a-
„ dytis rebus divinis initiata anima repurga-
„ tur, meliorque reddetur, Deo cum ipſa per
„ Script. ſuam colloquente ".

„ Inanis autem eſt eorum excuſatio, qui
„ divinæ Script. lectionem negligunt, quod
„ eam ſe non intelligere prætexant. Quis
„ enim hiſt., miracula, morumque præce-
„ pta non intelligit? Non intelligis? (inquis)
„ Quomodo intelligere poſſes, qui ne leviter
„ quidem inſpicere, ac legere curas? Sume
„ librum in manus, lege hiſtor. omnem, &
„ quæ perſpicua ſunt memoria tenens, ea
„ quæ obſcura ſunt frequenter percurre.
„ Quod ſi lectionis aſſiduitate ſenſum eorum
„ quæ ſcripta ſunt aſſequi non valeas, acce-
„ de ad ſapientiorem, vade ad doctorem....
„ Magna adverſus peccatum munitio eſt Scri-
„ ptur. lectio: magnum præcipitium Scri-
„ ptur. ignoratio: magna ſalutis perditio,
„ nihil ſcire ex divinis legibus: ea res &
„ hæreſes peperit, & vitam corruptam in-
„ vexit, & ſurſum deorſum miſcuit omnia.
„ Nam fieri non poteſt ut quis ſine fructu
„ diſcedat, qui aſſidue, attento, fideli, pio-
„ que animo Script. Sac. perlegit. Ne teſta-
„ mentum Patris, ne Dei verba, ne cibum
„ animæ, ac vulnerum pharmaca noſtrorum,
„ ne armamentarium in quo gladii & clypei
„ adverſus ſalutis noſtræ hoſtes pugnaturi ne-
„ ceſſarii inveniuntur, negligamus. Hæc enim
„ propter nos ſcripta ſunt ".

CAPUT XVII.

Senſus Litteralis.

1. 2. ET *ait* JESUS *ad diſcipulos ſuos: Impoſſibile eſt ut non veniant ſcandala*, ſpectata hominum propenſione ad malum, & Dei providentia, qui melius convenientiuſque judicavit ex hæreſibus quæ ſanam fidei doctrinam adulterant, ex ſchiſmatibus quæ unitatem ſcindunt, ex criminibus quæ mores corrumpunt, bona elicere, quam ſcandala omnipotentiæ ſuæ vi penitus impedire. *Væ autem illi per quem veniunt*, qui ſcili-

cet

cet aliis cauſa eſt offenſionis. *Utilius eſt illi, ſi lapis molaris imponatur circa collum ejus*, collo ejus alligetur, *ut projiciatur in mare* (quod ſupplicii genus peculiare fuiſſe videtur Palæſtinis) *quam ut ſcandalizet unum de puſillis iſtis*: id eſt, quam ut alicui cauſam vel occaſionem det prava doctrina aut malis exemplis, a fide vel divinæ legis obſervantia deficiendi. Confer cum *Matth.* 18. 7. & *Marci* 9. 41.

3. 4. *Attendite vobis*. Cavete ne alicui offenſionis & ſpiritalis ruinæ cauſa ſitis, etiam iis a quibus injuria eſtis affecti: *Si peccaverit in te frater tuus*, quivis homo, quem habere debes ut fratrem, jure naturæ matris unius, *increpa illum*, corripe, argue; fortior quidem, ut vitium expugnes, ſed in ſpiritu lenitatis, ut fraternam cures ægritudinem: *& ſi pœnitentiam egerit*, ſi culpam agnoſcat, & veniam petat, dimitte illi. *Et ſi ſeptiès in die*, id eſt, ſæpius, frequentiſſime *peccaverit in te*, *& ſeptiès in die* de illata dolens injuria *converſus fuerit ad te dicens, pœnitet me*: *dimitte illi*. Confer cum *Matt.* 18. 15. *&* 21. cum *Lev.* 19. 17. 18. ubi legimus: „ Non oderis fratrem tuum in corde „ tuo, ſed publice argue eum, ne habeas „ ſuper illo peccatum. Non quæres ultio„ nem, nec memor eris injuriæ civium tuo„ rum. Et *Eccl.* 19. 15. 16. 17. 18. Corripe „ amicum, ne forte non intellexerit, & di„ cat, Non feci: aut ſi fecerit, non iterum „ addat facere. Corripe proximum, ne for„ te non dixerit; & ſi dixerit, ne forte „ iteret. Corripe amicum, ſæpe enim fit „ commiſſio. Et non omni verbo credas. Eſt „ qui labitur lingua, ſed non ex animo . . . „ Corripe proximum, antequam commineris. „ Et da locum timori Altiſſimi “.

5. *Et dixerunt Apoſt. Domino: Adauge nobis fidem*: hanc eſſe donum Dei humiliter agnoſcentes. Explicatione ergo indiget quod ſcripſit S. Aug. cum Presbyter adhuc eſſet, in Expoſ. quarumdam propoſ. ex Ep. ad Rom. „ Noſtrum eſt enim credere & velle, illius „ autem dare credentibus & volentibus fa„ cultatem bene operandi per Spir. S. per „ quem caritas diffunditur in cordibus no„ ſtris. *Id enim* verum eſt quidem, ſed ea„ dem regula, & utrumque ipſius eſt, quia „ ipſe præparat voluntatem: & utrumque „ noſtrum, quia non fit niſi volentibus no„ bis “ (ut ipſemet Aug. *lib.* 1. *Retract. c.* 23. explicat.)

6. Dixit autem Dominus: *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis*, id eſt, quæ minima videatur, ſed tamen firmam & caritate ferventem, *dicetis huic arbori moro*: erit in veſtra poteſtate dicere huic arbori: *Era dicare, & tranſplantare in mare: & obediet vobis*. Confer cum *Matt.* 17. 19.

7. 8. 9. 10. *Quis autem veſtrum habens ſervum arantem aut paſcentem*, aratorem, aut paſtorem ovium, *qui regreſſo de agro dicat illi*: qui dicat illi, poſtquam de agro reverſus eſt: *Statim tranſi, recumbe*: Accede, & mecum ſede ad menſam. *Et non dicat ei*: *Para quod cœnem*, para mihi cœnam: *& præcinge te, & miniſtra mihi donec manducem & bibam*: ſtes præcinctus (qui mos erat miniſtrantium ſervorum in regionibus ubi veſtes oblongæ ferebantur) donec mihi cœnanti miniſtraveris: *& poſt hæc tu manducabis & bibes? Numquid gratiam habet ſervo illi, quia fecit quæ ei imperaverat?* An illi devinctum ſe putat herus, & gratias agit pro miniſterio? *Non puto*. Non ſolum enim quicquid a domino præſcribitur ſervus agere tenetur, ſed omnes operas ſuas domini ſui commodis devovere. *Sic & vos, cum feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis* a Deo, ne illum vobis putetis debitorem. Vobis enim nihil debet ratione operum veſtrorum, quæ ipſi debentur omnia ut ſupremo Domino; quamvis ratione promiſſionum ſuarum & ex mera miſericordia, vobis æternæ mercedis debitor ſit: ſed *dicite*: *Servi inutiles ſumus: quod debuimus facere, fecimus*. Præcepta hic non opponuntur conſiliis, ſed fuſiori ſignificatione ſumitur præcepti nomen pro omni actu virtutis, pro omni opere Deo grato, etiam quod ſponte fit ut noſtrum in Deum amorem teſtemur. Et præceptis enim, & conſiliis accurate præſtitis, adhuc ſervos inutiles nos exiſtimare ac profiteri debemus.

11. 12. 13. 14. *Et factum eſt, dum iret in Jeruſalem*, poſtremo, *tranſibat per mediam Samariam & Galilæam*. Id eſt, per ipſa confinia Galilææ Orientalis, & Samaritanæ regionis, non recta per Samariam, quod alioqui breviſſimum erat iter. *Et cum ingrederetur quoddam caſtellum*: id eſt, cum jam proxime ingreſſurus eſſet, *occurrerunt ei decem viri leproſi* (*Jo.* 4 4.) (Extra oppida enim degebant, procul ab aliorum hominum ſocietate, qui hoc morbo laborant) (*Joſeph. l.* 20. *Antiq. c.* 5. *& in Vita ſua*) *qui ſteterunt a longe*, ut Lex jubebat, (*Lev.* 13. 46.) ne alios morbi contagione inficerent. *Et levaverunt vocem dicentes*: *Jeſu præceptor, miſerere noſtri. Quos ut vidit, dixit*: *Ite, oſtendite vos Sacerdotibus*. Id eſt alicui Sacerdotum, ad quos ſpectabat lepræ judicium. *Et factum eſt, dum irent* Hieroſolymam, concepta recuperandæ valetudinis fiducia, *mundati ſunt*. „ Solemnia Legis in

„ cura-

„ curatione decem leprosorum prævenit, „ quos tantummodo ire jussos ut ostenderent „ se Sacerdotibus, in itinere purgavit, sine „ tactu jam & sine verbo, tacita potestate, „ & sola voluntate; quasi necesse sit semel „ remediatore languorem & variorum annuntiato Christo, & de effectibus probato, „ de qualitatibus curationum retractari: aut „ Creatorem in Christo ad Legem provocari; si quid aliter quam Lege distinxit, ipse „ perfecit: cum aliter utique Dominus per semetipsum operetur, sive per Filium: aliter per Proph. famulos suos; maxime documenta virtutis & potestatis; quæ ut clariora & validiora, qua propria, distare a „ vicariis fas est . . . . . Igitur quoniam ipse „ erat authenticus Pontifex Dei Patris, inspexit illos secundum Legis arcanum, significantis Christum esse verum disceptatorem & climatorem humanarum maculârum. „ Sed & quod in manifesto fuit Legis, præcepit: Ite, ostendite vos Sacerdotibus. „ Cur, si illos ante erat emundaturus? An „ quasi Legis illusor, ut in itinere curatis „ ostenderet nihil esse Legem cum ipsis Sacerdotibus? Et utique viderit, si cui tam „ opinionsus videbitur Christus; immo dignior sunt interpretanda & fidei justiora: Ideo „ illos remediatos, qui secundum Legem jussit abire ad Sacerdotes, obaudierant: neque enim credibile est emeruisse medicinam a destructore Legis observatores Legis. Sed cur pristino Leproso nihil tale „ præcepit? . . . Disce causas. In Samariæ „ regionibus res agebatur, unde erat & unus „ interim ex Leprosis. Samaria autem desciverat ab Israele, habens schisma illud ex „ decem Tribubus, quas avulsas per Achiam „ Proph. collocaverat apud Samariam Jeroboam. Sed & alias semper sibi placentes „ erant Samarit. de montibus & puteis patrum . . . . . Itaque qui & per Amos, *Ve* „ dixerit eis *qui confident in monte Samariæ*; jam & ipsam restituere dignatus, de „ industria jubet ostendere se Sacerdotibus, „ utique qui non erant nisi ubi & Templum, „ subjiciens Samaritam Judæo, quoniam ex „ Judæis salus Israelitæ & Samaritano. Tota enim promissio Tribui Judæ Christ. fuit: „ ut scirent Hierosolymis esse & Sacerdotes „ & Templum & matricem relig. & fontem, non puteum salutis. Et ideo, ut vidit agnovisse illos Legem Hierosolymis expungendam, ex fide jam justificandos sine „ Legis ordine remediavit. Unde & unum „ illum solutum ex 10. memorem divinæ „ gratiæ Samaritem miratus, non mandat „ offerre munus ex Lege; quia jam satis ob„ tulerat, gloriam Deo reddens, hoc & Do„ mino volente interpretari Legem. Et tamen cui Deo gratiam reddidit Samarites, „ quando nec Israelites alium Deum usque „ adhuc didicisset? Cui alii, quam cui omnes „ remediati retro a Christo? Ideo *Fides tua „ te salvum fecit*, audit: quia intellexerat „ veram se Deo oblationem, gratiarum scilicet actionem, apud verum Templum & „ verum Pontificem ejus Christ facere debere". *Ita hunc locum explicat Tertull.* (*l. 4. cont. Marcion. c. 35.*)

15. 16. 17. 18. 19. *Unus autem ex illis ut vidit quia mundatus est*, ac pristinæ sanitati restitutus; *regressus est, cum magna voce magnificans Deum*, ejusque potestatem in Christo agnovit, prædicavit, adoravit: *& cecidit in faciem ante pedes ejus gratias agens: & hic erat Samaritanus. Respondens autem Jesus*, loqui incipiens; *dixit*: *Nonne* 10. *mundati sunt*, & 9. alii *ubi sunt? Non est inventus qui rediret, nisi hic alienigena*. Nemo ex illis 10. ad me reversus est, ut gratias pro accepto beneficio ageret, nisi hic Samaritanus alienus a genere Israel. Et ait illi: *Surge, vade, quia Fides tua te salvum fecit*.

20. 21. *Interrogatus autem a Pharisæis: Quando veniet regnum Dei*, quando complebuntur quæ nobis promissa sunt de Messia super nos regnaturo? *Respondens eis dixit: Non venit regnum Dei cum observatione*, cum splendore mundano divitiarum, cum terrena potestate, cum regio satellitio, cum militaribus copiis & triumphali apparatu, ut carnalium hominum oculis observari possit. *Neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic*. Non erit quod dicatur, In illo monte, aut in illo deserto est. *Ecce enim regnum Dei intra vos est*. In medio vestri est Messias quem exspectatis, ejusque dominatio, utpote spiritualis, in animos hominum per fidem & caritatem exercenda est.

22. 23. 24. *Et ait ad discipulos suos: Venient dies* persecutionum & tristitiæ, *quando desideretis videre unum diem Filii hominis*, vel una die frui præsentia mea visibili, quemadmodum nunc fruimini, *& non videbitis. Et dicent vobis: Ecce hic, & ecce illic* est Christus: multi enim surgent pseudochristi. *Nolite ire, neque* illos *sectemini*. Totam Judæorum Gentem in discipulis suis Christum hic compellasse perspicuum est. *Nam sicut fulgur coruscans de sub cœlo, in ea quæ sub cœlo sunt, fulget: ita Filius hominis in die sua*. Sicut fulgur ab una cœli parte in alteram, ab Oriente in Occidentem coruscat, sic ergo subito veniam ad

ad judicium. Alium enim Chriſti adventum fruſtra Judæi exſpectant. Diem autem ſuum vocat diem adventus ſui ad judicium, quia cum gloria & majeſtate veniet ut electos ſuos remaneret, ultionemque de hoſtibus ſuis ſumat, æternis illos ſuppliciis addicens. Quia vero Hieroſolym. excidium ultimi judicii typus fuit; hic etiam a Chriſto prænunciatum intelligi poteſt. Confer cum *Matth.* 24. *v.* 23. 24. 25. 26. & 27.

25. *Primum autem oportet illum multa pati, & reprobari a generatione hac.* Antequam adveniat ille dies, oportet me multa pati, & reprobari a populo iſto, ut impleatur quod per Proph. prædictum eſt: (Pſ. 117. 22.) *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli: a Domino factum eſt iſtud.*

26. 27. 28. 49. 21. *Et ſicut factum eſt in diebus Noe, ita erit & in diebus Filii hominis. Edebant, & bibebant; uxores ducebant, & dabantur virgines ad nuptias, uſque ad diem qua intravit Noe in Arcam: & venit diluvium* iſtius temporis hominibus improviſum & inexſpectatum, & *perdidit omnes. Similiter ſicut factum eſt* Sodomæ & Gomorrhæ *in diebus Lot*; ita fiet hominibus tempore ſecundi adventus Chriſti: *Edebant, & bibebant, emebant & vendebant, plantabant & ædificabant*: toti erant terrenis curis occupati, toti in voluptates immerſi, de Deo minime cogitantes, ejuſque judicia non reformidantes: *Qua die autem exiit Lot a Sodomis, pluit ignem & ſulphur de cœlo.* Deus ignem ſulphureum in urbes abominandas immiſit, & *omnes perdidit. Secundum hæc erit*, id eſt, eadem fient, *quo die Filius hominis revelabitur*. In gloria ſua conſpicuus videbitur. *In illa hora qui fuerit in tecto, & vaſa ejus*, inſtrumenta & ſupellex *in domo, ne deſcendat tollere illa: & qui in agro ſimiliter* fuerit, *non redeat retro*, in domum, ut aliquid tollat, ſed fugiat ſine mora imminens exitium. Hieroſolymit. excidium magis ſpectat hæc hypotypoſis, quam generale judicium: quamquam & ad illud ſecundum ſenſum moralem referatur. Confer cum *Matt.* 24. 37. 38. 39. 17. & 18.

23. 33. *Memores eſtote uxoris Lot*, cogitate (*Theophyl. in hunc loc.*) quid illi acciderit: ſolummodo reſpexit retro, & periit. *Quicumque quæſierit animam ſuam ſalvam facere*, id eſt, ſemetipſum ab imminentibus periculis eximere, vitamque conſervare ſuam, deſerendo fidem, aut Chriſt. profeſſionis officia, *perdet illam*, ſeipſum perdet: & *quicumque perdiderit illam*; quicumque vitam ſuam certo periculo expoſuerit pro Deo, *vivificabit eam*: veram æternamque vitam ſibi procurabit. Confer cum *Matt.* 10. 39.

34. 35. *Dico vobis, In illa nocte*, tempore ſcilicet adventus Chriſti ad judicium, quod SS. dies erit lætiſſima; reprobis vero nox horrenda, æternæ noctis initium: tempore illo calamitoſo, *unus aſſumetur*, e periculo educetur velut apprehenſa manu, & *alter relinquetur*, communi exitio *involvendus. Duæ erunt molentes in unum, una aſſumetur*, & *altera relinquetur*: *duo in agro, unus aſſumetur*, & *alter relinquetur*. Confer cum *Matth.* 24. 40. & 41.

36. 37. *Reſpondentes dixerunt illi* diſcipuli, *Ubi, Domine?* Quo aſſumentur? Qui dixit illis: *Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ*. In aera ad me venientem in nubibus electi mei ex omnibus mundi partibus, ex omnibus locis & gentibus aſſumentur & congregabuntur, ſicut aquilæ ad cadaver, æternæ felicitatis pabulum in me, & per me habituri.

SENSUS MORALIS.

1. 2. *Impoſſibile eſt ut non veniant ſcandala: væ autem illi per quem veniunt*, &c. Væ illi qui fratribus, pro quibus mortuus eſt Chriſtus, occaſionem ruinæ præbet prava doctrina, pravis conſiliis, pravis exemplis. Væ illi qui propriis gravatus peccatis, alienorum inſuper fit particeps reuſque peccatorum. Huic ſatius eſſet gravi ſupplicio vitam finire temporalem corporis, quam perpetuam animæ mortem ſibi aliiſque inferre publico peccato & ſcandalo, quod ſpiritale homicidium eſt. *Puſilli* ſunt & infirmi qui ſcandalizantur levi de cauſa: verumtamen illorum infirmitati conſulendum fraterna caritate, quantum poſſibile eſt, & ab iis abſtinendum actionibus, aut verbis, quæ illis forent offendiculo. Si tamen de veritate, (*Ven. Beda*,) aut de opere virtutis ſcandalum ſumitur, melius eſt ut permittatur ſcandalum naſci, quam ut veritas relinquatur. Non enim puſillorum ſeu infirmorum, ſed Phariſæorum, ſive inimicorum veritatis & juſtitiæ ſcandalum iſtud eſt; nec datur fratribus occaſio ruinæ, ſed illi ſoli ſibimetipſis ruinæ cauſæ ſunt, illa in perniciem ſuam vertentes, quæ ad eorum converſionem, vel ſpiritalem profectum & ædificationem deſtinata erant & ordinata. Chriſtianus quilibet regnum peccati cum in ſe tum in aliis deſtruere debet, ut bonus miles Chriſti. Væ illi, qui regnum peccati prava doctrina, conſiliis, auctoritate, exemplis ſtabiliens & propagans diabolo militat.

3. *Attendite vobis*: *Si peccaverit in te*

frater

frater tuus, increpa illum, & si pœnitentiam egerit, dimitte illi. Parum est caritati nullam offensionis occasionem præbere fratribus, ipsorum etiam saluti cooperari debet correptione fraterna. Quin etiam injuriæ nobis ab ipsis illatæ condonandæ sunt. Ignoscendum est fratri, ut tibi ignoscatur. *Induite vos, sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos.* (*Coloss.* 3. 12. 13) Ea conditione Deus nobis (*S. Aug. ser.* 114.) peccata dimittit, ut proximis, quod adversum nos peccaverunt, dimittamus. Ea conditio in Orat. Domin. expressa est. *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Qui mentitur in precibus, beneficio caret: qui mentitur in precibus & perdit causam, & invenit pœnam. Qui tibi dictavit preces, Advocatus est tuus; si mentiris, testis est: si non te corrigis, judex erit tuus. Ergo & dic, & fac. Quia si non dicis, contra jus petendo non impetras. Si autem dicis, & non facis, etiam mendacii reus eris. Vis accipere? da: Vis ut dimittatur tibi? dimitte. Ne inimicitias in corde nostro retineamus. Plus enim inimicitiæ retentæ vitiant cor nostrum. Ut ergo proximus utiliter corripiatur & pro ipso & pro nobis, cum benignitate corripiatur; nobis ipsis attendamus, ne qua subrepat amaritudo, ne qua verborum acerbitas, qua vulnus exacerbaretur. *Attendite vobis.* Cum humilitate & lenitate corripite. „ Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales „ estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & sic „ adimplebitis Legem Christi. Nam si quis „ existimat se aliquid esse, cum nihil sit, „ ipse se seducit ". (*Galat.* 6. 1. 2. 3.) Nullum caritati & misericordiæ erga fratres modum ponamus: siquidem quotidie in multis Deum offendentes, indigens ut nullum suæ erga nos misericordiæ ponat modum. Dei erga nos bonitas, benignitas, potentia, nostræ erga fratres bonitatis benignitatis, & patientiæ lex & mensura esse debet. *Et si 7. in die peccaverit in te, & 7. in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimitte illi.*

Attendite vobis: Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum, &c. Attendite, (*S. Ambr. l. 8. in Luc. n. 21.*) ut neque difficilis venia, nec remissa sit indulgentia; ne quem vel austera percellat invectio, vel conniventia invitet ad culpam. Plus enim proficiet amica correptio, quam accusatio turbulenta: illa pudorem incutit, hæc indignationem movet. Unde Apost. (2. *Thessal.* 3. 15.) ait: *Nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.*

5. *Et dixerunt Apost. Domino: Adauge nobis fidem.* Fides fundit orationem, fusa oratio impetrat fidei firmitatem. Tunc maxime necessaria fides, cum dimittendæ injuriæ, falsaque ultionis voluptas sacrificanda est caritati. *Domine, adauge nobis fidem.* Fides est donum Dei. Hanc ille solu augere potest, qui dedit. Hinc Apost. (*S. Greg. M. l. 2. Mor. c. 14*) Domino dixerunt: *Adauge nobis fidem*: ut quæ jam accepta per initium fuerat, quasi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. *Domine, adauge nobis fidem*; non ut arbores eradicemus, non ut montes transferamus, sed ut pravas cupiditates eradicemus, arbores malas, quæ malos fructus faciunt; easque in mari pretiosi sanguinis tui submergamus.

10. *Sic & vos, cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.* Cum toti simus Dei, jure creationis, jure redemptionis, illi debemus quicquid boni agere possumus. Deinde nihil boni operari, immo ne cogitare quidem possumus ex nobis; sed pia desideria, recta consilia, & justa omnia opera a Deo sunt. In nobis sine nobis bonam voluntatem operatur, ut incipiens; idemque volentibus cooperatur ut perficiens. Præterea, nemo est cui non plurima peccata sint condonata. Igitur nemo tantum præstare potest, quin plus pro indulgentiæ beneficio debeat. Accedit quod in multis quotidie offendimus omnes, in ipsisque operibus bonis multi defectus subrepunt. Unde quotidie opus habemus divina miseratione. Nullum ergo præmium a Deo meremur, si nobiscum summo jure agere voluisset. Quod autem mereamur vitam æternam bonis operibus, totum est misericordiæ, qua Deus nos evexit ad dignitatem filiorum. Quamobrem *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit* (inquit S. Cypr.). *Nam quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* (*Rom.* 11. 35.) Hinc Salvian. (*l. 1. ad Eccl. Cath.*) „ Non „ offerat totum pro debito, si debere se totum non putat pro reatu. Totum ergo „ peccator aliquis oblaturus est? Immo nihil, „ si non cum fide: immo nihil, si non cum „ ambitu (*id est, supplici devotione*) immo „ nihil, si non cum prece: immo nihil, si non „ hoc animo, ut hoc ipsum inter præcipua

„ Dei

„ Dei beneficia reputet quod animum offe-
„ rendi dedit “.

Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus. Quis Christian. omnia, quæ præcepta sunt, facit? Non ergo servi dumtaxat inutiles, sed servi iniqui sumus, digni qui multis vapulemus.

12. *Cum ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei* 10. *Leprosi, qui steterunt a longe.* Lepra peccati nos a Deo longe removet. A Christi corpore separatur, quicumque in mortale peccatum labitur. Putre membrum est Christo capiti non conjunctum, nec ejus vita vivens. Ad illum accedere incipit, si se indignum agnoscat qui accedat, si stet a longe, & divinam misericordiam humili oratione imploret. Magna voce, desiderio & caritate, ac ferventi ardore ad Deum clamandum est per J. C. Magistrum & Salvat. nostrum, qui duplicem lepram, ignorantiæ scilicet ac cupiditatis, gratiæ suæ luce & caritatis infusione sanet. *Et levaverunt vocem, dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri.* Ad Sacerdotes ac Pastores, Pœnitentiæ & reconciliationis Ministros subinde se conferat peccator, secundum Christi præceptum: eis lepram suam ostendat, peccata confiteatur, qui scientiam habeant discernendi inter pollutum & mundum, nec admittant ad Sancta nisi perfecte mundatos, & in quibus nulla mali vestigia prioris, nullus peccati mortalis affectus, nulla ad proximas occasiones peccandi adhæsio remaneat. *Ite, ostendite vos Sacerdotibus.* Accepta denique reconciliationis gratia caveat peccator, ne ingrati animi vitio se reddat divinis beneficiis indignum. Liberatori suo gratias agat, & ad pedes ejus prostratus illum adoret atque glorificet, ut ille Evang. Samaritanus, & dicat: *Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es, Deus meus, misericordia ejus præveniet me.* (Ps. 58. 10.)

17. 18. *Nonne* 10. *mundati sunt, & 9. ubi sunt? Non est inventus qui rediret & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.* „ Decem Leprosi omne genus humanum designant „ lepra peccati infectum, & extra cœlestem „ Jerusalem propter immunditiam constitu„ tum, & procul a Deo stans. Et hoc ipsum „ procul stare, speciem habet supplicandi. „ Misericordi enim & volenti omnibus be„ nefacere, magna occasio est ad miseren„ dum, nullum videre participem suæ boni„ tatis. Propter hoc enim inclinavit se, ut „ sanaret eos qui tam male habebant. Quam„ vis autem omnem naturam sanaverit lepra „ infectam, pro omnibus & incarnatus & „ mortuus: attamen Judæi, quamvis a Do„ mino mundati fuissent a lepra peccati, „ ingrati fuerunt, & non aversi sunt a via „ vanitatis suæ, ita ut darent gloriam ei „ qui salvos eos fecerat, hoc est, ut crede„ rent ei, quod cum Deus esset, extremam „ passionem tulerit. *Hæc enim est gloria „ Dei, caro & Crux.* Hi igitur incarnatum „ & crucifixum Dominum gloriæ non sunt „ confessi. Alienus autem populus Gentilium agnovit eum qui mundaverat, & glo„ rificavit eum credendo quod tam miseri„ cors & potens sit Dominus, ut & pro„ pter nos vilissima tulerit, quod est mise„ ricordiæ; & cum pertulerit, nihil inde „ incommodi in suam naturam acceperit; „ quod potentiæ est (*Theoph. in hunc loc.*)“.

20. *Ecce regnum Dei intra vos est.* „ Volenti (*Theoph. in hunc loc.*) semper adest „ regnum Dei. Regnum enim Dei est An„ gelorum more vivere. Tunc enim vere di„ citur regnare Deus, quando nihil munda„ num animabus nostris versatur, sed omni„ no aliter vivitur quam mundus solet. Hanc „ autem vitam intra nos habemus, hoc est, „ quando voluerimus. Non enim longo tem„ pore, neque longa peregrinatione est opus, „ sed prope nos est & fides, & post fidem „ divina vita. Hinc Apost. (*Rom.* 10. 8.) „ ait: *Prope est verbum in ore tuo, & in „ corde tuo: hoc est verbum fidei quod præ„ dicamus.* Credere enim, & secundum fi„ dem ambulare, sicut dignum est vocatione, „ intra nos est “.

26. 28. *Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit & in diebus Filii hominis ... similiter sicut factum est in diebus Loth*, &c. Deploranda cæcitas & socordia hominum, qui naturalibus & civilibus actionibus toto vitæ tempore sunt occupati, & terrenis curis penitus immersi; de futuro sæculo, de æternitate, de regno Dei non cogitantes; de bonis operibus, quibus ad illud pervenitur, non curantes; quasi ad edendum & bibendum, ad emendum & vendendum, ad plantandum, & ædificandum, ad congerendas opes, ad rem domesticam amplificandam, tantum creati essent. Inter hæc morte intercipiuntur, judicio divino sistuntur imparati, & in stagnum ignis & sulphuris detruduntur, æternum cruciandi, quia pœnitentiam non egerunt. Timete imminentem interitum & damnationem; neque vos evasuros præsumatis, quia tam nefaria forte non committitis peccata ac homines qui temporibus Noe vivebant, vel Sodomæ & Gomorrhæ cives. Nam & vulgaria delicta, quæ levia vel nulla homines plerumque existimant, eos plerumque in damnationem præcipites trahunt.

„ Væ peccatis hominum, quæ sola inusitata „ inhorrescimus (*inquit S. Aug. loc. hic a „ Ven. Beda citat.*) usitata vero pro quibus „ abluendis Filii Dei sanguis effusus est, „ quamvis tam magna sint, ut omnino clau„ di contra se faciant regnum Dei, sæpe vi„ dendo omnia tolerare, sæpe tolerando non„ nulla etiam facere cogimur. Atque uti„ nam, o Domine, non omnia quæ non po„ tuerimus prohibere, faciamus!" Ad pœnitentiam igitur (*Tertull. l. de Pœnit.*) velut ad Arcam mysticam confugiamus: eam amplectamur ut naufragi alicujus tabulæ fidem; hæc nos peccatorum fluctibus mersos prolevabit, & in portum divinæ clementiæ protelabit. Angelo, extra Sodomam nos trahenti, id est, gratiæ Dei pareamus. Deseramus cito peccandi occasiones, societates malas, ne iræ & terribili judicio Dei maneamus expositi: *Secundum hæc erit, qua die Filius hominis revelabitur*. In foribus est; improvisus adveniet. Statutum est omnibus hominibus semel mori. Post hæc autem judicium. Nescimus quando venturus est Filius hominis. Igitur *qui fuerit in tecto, & vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa; & qui in agro, similiter non redeat retro* (*Theophyt. in hunc loc.*) Qui in summis est virtutibus, ne descendat propter temporale aliquod, & excidat a suo fastigio: sed resistat malitiæ, & non demulceatur. Et is qui in agro, similiter non revertatur ad ea quæ post se. Nam eum qui in agro est, hoc est mundo, & operatur virtutem, non oportet reverti ad ea quæ post se, sed urgeri ad anteriora. *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei*. (*Luc.* 9. 62)

32. *Memores estote uxoris Loth*. Time verbum Domini dicentis: *Mementote uxoris Loth*. Et ipsa in via (*S. Aug. En. in Ps.* 69.) jam liberata de Sodomis, retro respexit, ibi respexit, ibi remansit: facta est statua salis, ut condiat te. Exemplo enim tibi data est, ut cor habens, non remaneas fatuus in via. Attende manentem, & transi: attende respicientem retro, & tu in anteriora extentus esto, sicut Paul. (*Philipp.* 3. 13.) Quid est, non respicere retro? *Quæ retro oblitus*, inquit. Ideo sequeris vocatus ad supernam palmam, de qua postea glorieris. Quia idem Apost. (2. *Tim.* 4. 8.) dicit: *Superest mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex*.

Mementote uxoris Loth. „ Omnes spectat „ (*S. Aug. En. in Ps.* 75) istud Domini je„ su monitum. Maritata mulier voluit face„ re adulterium, de loco suo quo pervenerat „ retro respexit. Vidua quæ jam sic perma„ nere voverat, voluit nubere, hoc voluit „ quod licuit ei quæ nupsit; sed illi non li„ cuit, quia de loco suo retro respexit. Vir„ go est castimonialis, jam dicata Deo; ha„ bebat & cetera quæ vere ornant ipsam „ virginitatem, & sine quibus illa virginitas „ turpis est. Quid si enim sit corpore inte„ gra, & mente corrupta? Quid est quod di„ xi? Quid si nullus tetigerit corpus, sed si „ forte ebriosa sit, superba sit, litigiosa sit, „ linguosa sit? Hæc omnia damnat Deus. Si „ antequam vovisset nupsisset, non damnare„ tur: elegit aliquid melius, superavit quod „ ei licebat, superbit, & illicita tanta com„ mittit. Hoc dico, Nubere licet antequam „ voveat, superbire numquam licet. O tu „ virgo Dei nubere noluisti, quod licet: ex„ tollis te, quod non licet. Melior virgo hu„ milis, quam maritata humilis; sed melior „ maritata humilis, quam virgo superba. „ Quæ autem respexit ad nuptias, non quia „ voluit nubere, damnatur, sed quia jam an„ tecesserat, & fit uxor Loth respiciendo „ retrorsum. Non sitis pigri qui potestis, „ quibus aspirat Deus apprehendere gradus „ meliores: quia non ista ideo loquimur ut „ non voveatis; sed ut voveatis & reddatis: „ *Vovete & reddite Domino Deo nostro* (*Ps.* „ 74.) Quia audisti, *reddite*, non vis vove„ re? Ergo vovere volebas, & non redde„ re? Immo utrumque fac. Unum sit ex „ professione tua, aliud ex adjutorio Dei „ perficietur. Aspice eum qui te ducit, & „ non respicies retro unde te educit. Qui „ te ducit, ante te ambulat; unde te educit, „ post te est. Ama ducentem, & non te da„ mnat retro respicientem."

CAPUT XVIII.

Sensus Litteralis.

1. *Dicebat autem Jesus parabolam ad illos*, ad discipulos & eos qui illum sequebantur: *Quoniam oportet semper orare & non deficere*. Quæ quidem parabola eo spectabat, ut assidue & perseveranter orandum esse doceret, nec desponendum esse animum præ tedio, aut impetrandi desperatione, aut ob rei petitæ dilationem.

2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. *Judex quidem erat in quadam civitate, qui Deum non timebat & hominem non verebatur*: & timore Dei, & hominum pudore vacuus, cui nec conscientiæ cura, nec famæ. *Vidua autem quædam erat* deserta & contempta *in civitate illa, & veniebat* crebro *ad eum dicens: Vindica me*, id est, defende me *de adversario meo*: ab im-

ab improbo homine qui me opprimit, eripe me pro ratione officii tui jus dicendo. *Et nolebat* illam ab injuria tueri *per multum tempus. Poſt hæc autem* cum ſæpius illum adiret gemens vidua, *dixit intra ſe: Etſi Deum non timeo, nec hominem revereor*, id eſt, etſi neminem verear; *tamen, quia moleſta eſt mihi hæc vidua, vindicabo illam*, injuriam, quam ipſi infert adverſarius, propulſabo, jus illi dicam: *ne in noviſſimo veniens fugillet me.* Ne omni tempore veniens, aures meas querulis vocibus, importunis clamoribus, & forte maledictis obtundat. Ait autem Dominus: *Audite quid Judex iniquitatis dicit.* Non conferuntur hoc loco paria, ſed minus cum majore. Si ab improbo Judice id obtinetur, quanto magis a Deo? *Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte, & patientiam habebit in illis?* Deus tam miſericors, tam benignus non arcebit injuriam ab electis ſuis quos diligit, quorum preces ipſi moleſtæ non ſunt, quamvis die ac nocte ad illum clament, ſed gratæ? Semper ne eorum liberationem differet? *Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum.* Brevi, opportuno tempore ſecundum providentiæ & juſtitiæ ſuæ legem illos a perſecutionibus & malis omnibus eripiet. *Verumtamen Filius hominis veniens* ad faciendam vindictam in Nationibus (*Theoph. in hunc loc.*) ad liberandum electos ſuos, *puta, inveniet fidem in terra?* Id eſt, in hominibus? Fidem hic intelligit cum pia fiducia & caritate conjunctam, quæ ad perſeveranter orandum excitat. Hac interrogationis figura raros dicit tunc inveniendos fideles. In tantum enim invaleſcet filius iniquitatis, ut etiam, ſi poſſibile eſſet, ſeduceret electos. In raris enim ſolet hujuſmodi interrogandi figura uti, ſicut & cum dicit: *Quis putas fidelis & prudens ſervus?* Atque hoc loco idem ſignificans quod pauci numero erunt, qui erga Deum & inter ſe fidem ſervabunt, hac interrogatione uſus eſt. Merito autem ſermoni de oratione ſermonem de fide connexuit, quoniam omnis orationis fundamentum ac baſis eſt fides. Niſi enim crediderit homo quod hoc quod petit, accepturus ſit in ſuam utilitatem, vana eſt oratio quam facit. Et propterea Dominus de oratione docens, etiam fidei meminit, declarans interim paucorum fore tunc orare, quandoquidem fides in paucis invenietur; fides (inquam) caritate formata & animata. *Quoniam* enim *abundavit iniquitas, refrigeſcet caritas multorum* (*Matth.* 24. 12.)

9. 10. 11. 12. *Dixit autem* & hanc parabolam *ad quoſdam, qui in ſe confidebant tamquam juſti*, plus æquo ſibi placentes, & fiduciam ponentes in ſanctimonia & virtutibus, quibus ſe præditos falſo exiſtimabant, *& aſpernabantur ceteros*, tamquam homines nullius pretii. Conſequens enim eſt ut aliena deprimat, qui ſua miratur. *Duo homines aſcenderunt in Templum* (quod in monte ſitum erat) *ut orarent, unus Phariſæus, & alter publicanus. Phariſæus ſtans* in atrio Iſraelitarum, *hæc apud ſe orabat*, ſic (*Theophyl.*) intra ſe ipſum loquens Deus compellabat: *Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut ceteri hominum*, id eſt, ſicut omnes præter me, *raptores, injuſti, adulteri, velut etiam hic publicanus*, id eſt, nec etiam ut iſte publicanus, profeſſione peccator. *Jejuno bis in Sabbato*, Jejunare conſuevi bis qualibet hebdomada. Hebdomada ſcilicet a ſabbato incipiens & in ſabbatum deſinens a præcipuo die nomen ſumebat. Unde prima dies hebdomadæ *Una ſabbati* vocabatur, Hebraico loquendi more. Dies illi jejunii apud Judæos Lege præſcripti non erant, ſed ſponte ſuſcepti & obſervati, nempe dies 2. & 5. ſeu dies Lunæ & Jovis: quod Moyſem die 5. montem conſcendiſſe, & 2. deſcendiſſe, Traditiones Judaicæ ferrent (*Maimonides in Tract. Taanih. Gloſſa ad Tract. Talmudis Bava Kama*) *Jejunio bis in ſabbato*. Ab adulterio adeo ſum alienus, & carnis petulantiam ſingulis hebdomadibus bidui jejunio compeſcam. *Decimas do omnium quæ poſſideo*. Tam longe abſum a rapina, ut ſolvam decimas non ſolum frugum & fructuum terræ, ſed & minorum olerum, potius commodis meis aliquid detrahens, quam ut quidquam faciam contra traditiones & inſtituta majorum. Hujus Phariſæi juſtitiam longe ſuperabat Zachæus, qui dimidium bonorum ſuorum pauperibus dabat. Nam in minutis illis aliquid extra Legem præſtare facillimum eſt, in quo tamen Phariſæi ſummam ſingularis cujuſdam ſanctimoniæ ponebant.

12. *Et publicanus a longe ſtans*, in atrio ſcilicet exteriori, quod patebat Gentibus, procul ab Altari, vel in ipſo Templi veſtibulo, quaſi indignum ſe reputans qui propius accederet, *nolebat nec oculos ad cœlum levare*: peccatorum ſuorum memor, non modo manus non audebat ad cœlum tollere, ne falſa jactatione iram Dei provocaret, ſed ne oculos quidem. *Sed percutiebat pectus ſuum*, qui ſeſe accuſantium geſtus eſt, *dicens: Deus, propitius eſto mihi peccatori.* Hujus precationis ſenſus ex toto Pſ. 51. ſumptus eſt.

14. *Dico vobis, Deſcendit hic juſtificatus in domum ſuam ab illo.* Hic in domum ſuam rediit a peccatis abſolutus, & gratia dona-

tus a Deo, & nonille : *Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur*. Sententia est C. J. familiaris. Confer cum *Matth.* 23. 12. & *Luc.* 14. 11. Hanc parabolam cont. Marcion. Tertull. contorquet Lib. 4. c. 36. "Cum (*inquit*) Templum Creatoris inducit, & duos adorantes diversa „ mente describit, Pharisæum in superbia, „ Publicanum in humilitate; ideoque alterum reprobatum, alterum justificatum de„ scendisse, utique docendo qua disciplina sit „ orandum, cum & hic orandum constituit, „ a quo relaturi essent eam orandi disciplinam, sive reprobatricem superbiæ, sive ju„ stificatricem humilitatis. Alterius Dei nec „templum, nec oratores, nec judicio inve„ nio penes Christum, nisi creatoris. Illum „ jubet adorare in humilitate, ut allevato„ rem humilium; non in superbia, ut de„ structorem superborum. *Ejusdem parabol.* „ *finem breviter exponit Lib.* de Or. *c.* 13. At „ qui cum modestia & humilitate adorantes „ magis commendabimus Deo preces nostras, „ ne ipsis quidem manibus sublimius elatis, „ sed temperate ac prope elatis; ne vultu „ quidem in audaciam erecto. Nam ille pu„ blicanus qui non tantum prece, sed & „ vultu humiliatus atque dejectus orabat, „ justificatior Pharisæo procacissimo discessit."

15. 16. 17. *Afferebant autem* quidam *ad illum & infantes, ut eos tangeret*, id est, ut impositione manuum eis benediceret: *quod cum viderent discipuli, increpabant illos*, verbisque durioribus arcebant, quod turmatim ad Jesum accederent, eumque pene obruerent. *Jesus autem convocans illos*, signo facto infantium ductoribus seu gestatoribus, *dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos, talium est enim regnum Dei. Amen dico vobis: Quicumque non receperit regnum Dei sicut puer*: qui non receperit Evangel. ea simplicitate, docilitate, morum innocentia, quam præ se fert puerilis ætas, *non intrabit in illud*. Confer cum *Matth.* 19. 13. 14. 15. & *Marci* 10. Ex hoc loco S. Aug. (*ser.* 115. *al.* 36. *de Verb. Dom.*) probat Baptismum Christi parvulis esse necessarium. *Cui tangendi offeruntur*, inquit, *nisi Medico? Cui? Salvatori. Si Salvat., utique salvandi. Cui? nisi illi qui venit quærere & salvare quod perierat. Ubi isti perierant? Quantum ad ipsos proprie attinet, innocentes video, reatum quæro. Unde? Apost. audio:* Per unum, *inquit* (*Rom.* 5. 12.), hominem peccatum intravit in mundum; & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransivit, in quo omnes peccaverunt. „ Veniant ergo parvuli, veniant, „ audiatur Dominus, *Sinite parvulos veni„ re ad me*. Veniant parvuli, languidi ad „ Medicum veniant, perditi ad Redempt. „ veniant, nemo prohibeat. In ramo adhuc „ nihil commiserunt, sed in radice perie„ runt. Benedicat Dominus pusillos cum ma„ gnis: tangat Medicus & pusillos & ma„ gnos. Causam parvulorum commendamus „ majoribus. Loquimini pro tacentibus, ora„ te pro flentibus. Si non frustra estis ma„ jores, estote tutores: tuemini eos qui ad„ huc causam suam agere non possunt. Com„ munis fuit perditio, sit communis inven„ tio: simul perieramus, simul inveniamur „ in Christo. Dispar est meritum, sed com„ munis est gratia. Nihil habent mali, nisi „ quod de fonte traxerunt: nihil mali ha„ bent nisi quod de origine traxerunt. Non „ eos impediant a salute, qui ad id quod „ traxerunt multa addiderunt".

18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. *Et interrogavit eum quidam Princeps*, id est, vir primariæ nobilitatis, *dicens, Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo? Dixit autem ei Jesus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi solus Deus. Mandata nosti? Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum & matrem. Qui ait: Hæc omnia custodivi a juventute mea. Quo audito, Jesus ait ei: Adhuc unum tibi deest*, ut perfectus sis: *Omnia quæcumque habes, vende, & da pauperibus:* Hoc tibi saluberrimum do consilium, ut ab avaritiæ vinculis omnino liber, nullum habeas impedimentum, quod ab æternæ vitæ consecutione te retardet. Divitiarum autem abjectione & erogatione pauperibus facienda te detrimentum aliquod subire ne existimes: quinimo magnum tibi lucrum accedet. *Et habebis thesaurum in cœlo*. Porro negotiatio est aliquid amittere ut majora lucreris. Et hoc impedimento rejecto, hac deposita sarcina, *veni, & sequere me. His ille auditis, contristatus est: quia dives erat valde*, & divitiarum amore irretitus, illis renuntiare facile non poterat. *Non est* enim *in carendo difficultas, nisi cum est in habendo cupiditas* (*S. Aug.*). Tantum dolor cruciat amittentem, quantum amor tenuerat possidentem. *Videns autem Jesus illum tristem factum, dixit: Quam difficile, qui pecunias habent*, & spem in illis ac fiduciam ponunt, *in regnum Dei intrabunt? Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei. Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest salvus fieri?*

Quis

Quis ergo salutem consequi potest, cum nemo sit qui divitias non amet? *Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.* Quamvis humanas vires superet renuntiare divitiis, & illas pauperibus distribuere; Dei tamen auxilio bonam voluntatem inspirantis & adjuvantis id perfici potest. Confer cum *Matth.* 19. & *Marci* 10. Hunc locum adv. Marcion. vertit Tertull. Libr. 4. c. 36. „ Rescidit ne Christus priora præce-„ pta non occidendi, non adulterandi, non „ furandi, non falsum testandi, diligendi pa-„ trem & matrem? An & illa servavit, & „ quod deerat adjecit? Quamquam & hoc „ præceptum largitionis in egenos ubique „ diffusum sit in Lege & Proph., uti glo-„ riosissimus ille observator præceptorum, „ pecuniam multo cariorem habiturus tradu-„ ceretur. Salvum est igitur & hoc in E-„ vang., Non veni dissolvere Legem & Proph. „ sed adimplere. Simul & cetera dubitatio-„ ne liberavit, manifestando unius esse & „ Dei nomen & optimi, & vitam æternam, „ & thesaurum in cœlo, & semetipsum; „ cujus præcepta supplendo & conservavit „ & auxit: secundum Mich. (6.) quoque hoc „ loco recognoscendus, dicentem: Si annun-„ tiavit tibi homo quid bonum? Aut quid a „ te Dominus exquirit, quam facere judi-„ cium, diligere misericordiam, & paratum „ esse sequi Dominum Deum tuum? Et ho-„ mo enim Christus annuntians quid sit bo-„ num, scientiam Legis; *Præcepta*, inquit, „ *scis?* Facere judicium; *Vende*, inquit *quæ* „ *habes*; diligere misericordiam: *Et da*, in-„ quit, egenis; paratum esse ire cum Deo; „ *Et veni*, inquit, *sequere me* “.

28. 29. 30. *Ait autem Petrus*, omnium Apostol. nomine loquens: *Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te. Qui dixit eis: Amen dico vobis: Nemo est qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei*, id est, propter Evang., *& non recipiat multo plura in hoc tempore, & in sæculo venturo vitam æternam*. Confer cum *Matth.* 19. & *Marci* 10.

31. 32. 33. 34. „ Assumpsit autem Jesus 12. „ *Apost. seorsim*, & ait illis: Ecce ascendi-„ mus Jerosolymam, & consummabuntur o-„ mnia, quæ scripta sunt per Proph. de Fi-„ lio hominis. Tradetur enim a Gentibus, „ & illudetur, & flagellabitur, & conspue-„ tur: & postquam flagellaverint, occident „ eum, & tertia die resurget. Et ipsi nihil „ horum intellexerunt, & erat verbum istud „ absconditum ab eis “, id est, res ista erat eis abscondita; sermo illis obscurus videbatur, *& non intelligebant quæ dicebantur*. Obvium nempe verborum sensum repudiantes, altiorem sensum illis subesse suspicabantur, quem Dominus ipsis opportuno tempore revelaret. Aut certe non capiebant quomodo ea congruerent cum Vaticiniis Prophet. de Messia, receptisque de ejus regno opinionibus. Confer cum *Matth.* 20. 17. & *Marc.* 10. 32. & seq.

35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. *Factum est autem, cum* JESUS *appropinquaret Jericho*, cum huic urbi proximus esset, *cæcus quidam sedebat secus viam mendicans. Et cum audiret turbam prætereuntem*, quæ Jesum sequebatur, *interrogabat quid hoc esset*: unde tantæ multitudinis concursus & motus? *Dixerunt autem ei, quod Jesus Nazarenus transiret. Et clamavit dicens: Jesu fili David miserere mei*. Noverat scilicet illum potentem sermone & virtute cæcis plurimis visum restituisse; quin & intus illuminato fidei oculo Messiam esse credebat Israelitis a Deo promissum, & ex familia David oriturum. *Et qui præibant, increpabant eum ut taceret*, ne molestus esset Jesu: *Ipse vero multo magis clamabat, Fili David miserere mei*. Contendebat vocem, ut oculos Christi in se converteret, ejusque miserationem excitaret. *Stans autem Jesus*, paulisper sistens gradum, *jussit illum adduci ad se. Qui cum appropinquasset, interrogavit illum, dicens: Quid tibi vis faciam?* Non ut ignorans, sed ne ille præsentibus alia petere videatur, ipse alia dare, & dum ille petit pecuniam, ipse, ut ostentator, cæcitatem sanaret. Nam fortassis insipienter talia fingere posset invidia. Propterea cum interrogasset, & comperisset eum recipiendi visus valde cupidum, dat quod petit. *At ille dixit: Domine ut videam. Et Jesus dixit: Respice, fides tua te salvum fecit*. Credidisti quod ego sum Christus, meque tibi visum reddere posse, ideo vides, ut confidisti. *Vox a vero lumine progressa, lumen cæco facta est*. Ille ipse qui dixit: *Fiat lux, & facta est lux*, qui lucem locutus est, & creavit, dixit cæco *Respice*; *& confestim vidit & sequebatur illum* cæcus illuminatus, *magnificans Deum*, Dei magnitudinem prædicans illique gloriam reddens in C. J., & cum ipso, & per ipsum salutis suæ Auctorem. *Et omnis plebs ut vidit, tantum miraculum, dedit laudem Deo*. Confer cum *Matth.* 20. 29. & seq. & *Marci* 10. 46. & seq. Hunc locum adv. Marcion. Tertull. (*l.* 4. *c.* 36.) contorquet „ Ne (*inquit*) Je-„ sum filium David negare iis manifestissime „ confirmavit cæci prædicationem, & ipsa „ remuneratione medicinæ, & testimonio fi-„ dei.

„ dei. *Fides* (inquit) *tua te salvum fecit*. „ Quid vis cæcum credidisse? Ab alio Deo „ descendisse Jesum ad dejectionem Creatoris? ad destructionem Legis & Prophetarum? Non illum esse, qui ex radice Jesse, „ & ex fructu lumborum David destinabatur, cæcorum quoque remunerator? Sed „ nondum puto ejusmodi tunc cæci erant, „ qualis Marcion, ut hæc fuerit cæci illius „ fides, qua crediderit in voce, *Jesu fili David*. Qui hoc se & cognovit, & ab omnibus cognosci voluit, fidem hominis et„ si melius oculatam, & si veri luminis „ compotem, exteriori quoque visione donavit, ut & nos regulam simulque mercedem „ fidei disceremus. Qui vult videre Jesum, „ David filium credat per Virg. censum. Qui „ non ita credet, *non* audiet ab illo; *Fides „ tua te salvum fecit*. Atque ita cæcus re„ manebit ".

SENSUS MORALIS.

1. 2. *Dicebat autem parabolam ad illos, Quoniam oportet semper orare, & non deficere &c.* „ Cum multiloquium pro„ hibuerit Christus, mirum videri potest cur „ nos sic orare adhortatus sit, qui novit quid „ nobis necessarium sit prius quam petamus „ ab eo, ut diceret: *Oportet semper orare, „ & non deficere*; Viduæ cujusdam proposi„ to exemplo, quæ de suo adversario cupiens „ vindicari, judicem iniquum sæpe interpel„ lando flexit ad audiendum, non justitia vel „ misericordia permotum, sed tædio superatum: ut hinc admoneremur, quam certius „ nos exaudiat misericors & justus Dominus „ Deus sine intermissione orantes, quoniam „ illa nec ab iniquo & impio judice potuit „ assidua interpellatione contemni: & quam „ libens atque placatus bona desideria impleat „ eorum, a quibus aliena peccata novit igno„ sci, si quo cupiebat illa pervenit, quæ vo„ luit vindicari " (*S. Aug. Ep.* 130. *al.* 121. *c.* 8.).

5. *Vidua autem quædam erat in civitate illa &c.* Quam præ ceteris viduæ debeant vacare orationibus satis hinc intelligi potest, quod omnibus ad suscipiendum orandi studium de viduis propositum est exhortationis exemplum. Quid autem in hoc operis genere in viduis electum est, nisi destitutio & desolatio? „ Quapropter si se omnis anima intel„ ligat in hoc sæculo destitutam atque deso„ latam, quamdiu peregrinatur a Domino, „ profecto quamdam viduitatem suam Deo „ defensori assidua & impensissima prædica„ tione commendat. Ora ergo ut vidua Chri„ sti, nondum habens ejus conspectum, cu„ jus precaris auxilium. Et licet sis ditissi„ ma, sicut pauper ora. Nondum enim veras „ futuri sæculi divitias habes, ubi nulla dam„ na formides. Licet habeas filios & nepo„ tes, numerosamque familiam, sicut desola„ ta ora: incerta sunt enim omnia temporalia, etiam usque in finem vitæ hujus in „ nostram consolationem mansura. Tu autem „ si ea quæ sursum sunt quæris & sapis, æ„ terna & certa desideras, quæ quamdiu non„ dum habes, etiam salvis omnibus atque ob„ sequentibus tuis, tanquam desolatam depu„ tare te debes " (*S. Aug. ib. c.* 1.).

Oportet semper orare, & non deficere. Continua & perseverans esse debet Christiani hominis oratio. Orare semper oportet eum qui divinæ opis semper eget. Resistere semper oportet orationis clypeo cum qui semper ab inimico expugnatur. Desiderium tuum, oratio tua: si semper desideras, semper oras. *Desiderium pauperum exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris tua* (Ps. 9. 17.). *Et, Domine, ante te omne desiderium meum, & gemitus meus a te non est absconditus* (Ps. 37. 10.). Numquid sine intermissione genuflectimus, corpus prosternimus, aut manus levamus? Si sic dicimus nos orare, hoc semper non possumus. Sed est alia interior sine intermissione oratio, quæ est desiderium. „ Quicquid aliud agas, (*S.* „ *Aug. En. in* Ps. 37. *n.* 14.) si desideras „ illud sabbatum, non intermittis orare. Si „ non vis intermittere orare, noli intermit„ tere desiderare. Continuum desiderium tuum, „ continua vox tua est. Tacebis, si amare „ desiteris. Qui tacuerunt, de quibus dictum „ est (*Matth.* 24. 12.): *Quoniam abundavit „ iniquitas, refrigescet caritas multorum*. „ Frigus caritatis, silentium cordis est: fla„ grantia caritatis, clamor cordis est. Si „ semper manet caritas, semper clamas; si „ semper clamas, semper desideras, si deside„ ras, requiem recordaris. *Igitur* (*S. Aug.* „ *Ep.* 130. *c.* 9.) semper orare, & numquam „ deficere, *quid est aliud quam* beatam vi„ tam, quæ nulla nisi æterna est, abeo qui „ eam solus dare potest, sine intermissione „ desiderare? Semper ergo hanc a Domino „ Deo desideremus, & oramus semper. Sed „ ideo ab aliis curis atque negotiis, quibus „ ipsum desiderium quodammodo tepescit, „ certis horis ad orandi negotium mentem re„ vocamus, verbis orationis nos ipsos admo„ nentes id quod desideramus, intendere, ne „ quod tepescere cœperat omnino frigescat, „ & penitus extinguatur, nisi crebrius in„ flammetur ".

6. 7.

6. 7. *Audite quid Judex iniquitatis dicit, Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis quia cito faciet vindictam illorum.* Pars electorum in hac vita, gemitus eſt & oratio. Clamant ad Deum die ac nocte, fervente & perſeverante oratione. Cito illos exaudit Deus, tametſi interim differat eorum a malis præſentibus liberationem. Animum igitur non deſpondeamus orantes. Etſi enim non exaudimur ad voluntatem, exaudiemur ad ſalutem, ſi oremus ſicut oportet. Moleſtiæ (*S. Aug. Ep.* 130. *c.* 14.) ſcilicet, tribulationeſque temporales plerumque proſunt vel ad ſanandum tumorem ſuperbiæ, vel ad probandam exercendamve patientiam, cui probatæ & exercitatæ clarior merces uberiorque ſervatur; vel ad quæcumque flagellanda & abolenda peccata; tamen nos neſcientes quid iſta proſint, ab omni tribulatione optamus liberari. Sic Apoſt. (2. *Cor.* 12. 17.) ab Angelo ſatanæ, a ſtimulo carnis ut liberaretur, Dominum rogans, ſtatim non eſt exauditus, quia illi non expediebat, ſed audivit: *Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur.* „ In his ergo tribulationibus, quæ „ poſſunt & prodeſſe, & nocere, quid ore„ mus ſicut oportet neſcimus: & tamen quia „ dura, quia moleſta, quia contra ſenſum no„ ſtræ infirmitatis ſunt, univerſali humana „ voluntate, ut a nobis hæc auferantur o„ ramus. Sed hoc devotionis debemus Do„ mino Deo noſtro, ut ſi ea non abſtulerit, „ non ideo nos ab eo negligi exiſtimemus, „ ſed potius patientia malorum bona ſpere„ mus ampliora: ſic enim virtus in infirmi„ tate perficitur. Nonnullis quippe impatien„ tibus Dominus Deus quod petebant conceſ„ ſit iratus, (*Num* 11. 25.) ſicut contra „ Apoſt. negavit propitius. Nam legimus Iſ„ raelitæ quid & quomodo rogaverint & ac„ ceperint; ſed expleta concupiſcentia, im„ patientia eſt graviter caſtigata. Dedit & „ Regem petentibus ſecundum cor eorum, „ ſicut ſcriptum eſt, non ſecundum cor ſuum. „ Dedit etiam quod diabolus poſtulavit, ut „ probandus ejus famulus tentaretur. Exau„ dit rogantes & immundos ſpiritus, ut in „ multos ſues legio dæmonum mitteretur. „ Hæc ſcripta ſunt, ne forte ſe quiſque ma„ gnipendat, ſi fuerit exauditus, cum ali„ quid impatienter petit, quod non impe„ trare plus proſit; aut ſe abjiciat, & de di„ vina erga ſe miſeratione deſperet, ſi non „ exaudiatur, cum forte aliquid petit, quo „ accipiendo affligatur atrocius, vel a proſ„ peritate corruptus penitus evertatur. In „ talibus ergo quid oremus, ſicut oportet, „ neſcimus. Unde ſi aliquid contra quam o„ ramus, acciderit, patienter ferendo, & in „ omnibus gratias agendo, hoc potius opor„ tuiſſe quod Dei, non quod noſtra voluntas „ habuit, minime dubitare debemus". *Quiſquis autem illam unam petit a Domino, & hanc requirit, certus ac ſecurus petit, nec timet ne forte obſit cum acceperit, ſine qua nihil prodeſt quicquid aliud orando ſicut oportet acceperit. Ipſa eſt enim una vera & ſola beata vita, ut contemplemur Domini delectationem in æternum, immortales atque incorruptibiles corpore & ſpir. Propter hanc unam cetera requiruntur, & non indecenter petuntur. Iſtam quiſquis habuerit, omnia quæ vult habebit, nec aliquid ibi velle habere poterit, quod non decebit. Ibi quippe eſt fons vitæ, quem ſitire nunc oportet in oratione.*

8. *Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* Præcepto de perſeverantia orationis, mentionem fidei Chriſt. ſubjungit, quia fides orationis fundamentum eſt. *Si fides deficit, oratio perit. Quis enim orat quod non credit? Ergo ut oremus, credamus; & ut ipſa non deficiat fides, qua oramus, oremus. Fides fundit orationem, fuſa oratio fidei impetrat firmitatem* (*S. Aug. ſer.* 115. *al.* 36. *de Verb. Dom. c.* 1.

9. 10. & ſeq. *Dixit autem & ad quoſdam, qui in ſe confidebant tamquam juſti, & aſpernabantur ceteros, parabolam iſtam. Duo homines aſcenderunt in Templum ut orarent, unus Phariſæus, & alter Publicanus &c.* Oratio, ut dixi, ex fidei fonte derivatur. *Fides* autem *non eſt ſuperborum, ſed humilium.* Ideo hanc parabolam ſubjunxit Dominus, ut orationem humilem eſſe oportere doceret. *Phariſæus ſtans, hæc apud ſe orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut ceteri hominum.... velut etiam hic publicanus.* Non hæc gratiarum actio eſt, ſed oſtentatio. Gratiarum actio humilis ſit neceſſe eſt, dona Dei ad illius gloriam unice referat, non ad ſuam; alioquin Phariſaica, non Chriſtiana gratiarum actio eſt. Timeat Chriſtianus ab *altitudine diei*, ab ipſarum ſplendore virtutum. Vereatur ne umbram tantum virtutis habeat, & externam pietatis ſpeciem, non ſpiritum, qui caritatis eſt & humilitatis. Ne ſe cum ſceleratis comparet, ſed cum SS., quorum comparatione ſe maximum peccatorem ſemper agnoſcet ac reputabit. Ceteros non contemnet umquam, ſed ſe coram Deo meliores aut ſecundum præſentem juſtitiam, aut ſecundum prædeſtinationem æternam æſtimabit. Quid rogaverit

Deum phariſæus, (*S. Aug. ſer.* 115. *al.* 36. *de Verb. Dom. Et En. in* Pſ. 31.) quære in verbis ejus, nihil invenies. Aſcendit orare; noluit Deum rogare, ſed ſe laudare. Parum eſt Deum non rogare, ſed ſe laudare; inſuper & roganti inſultare..... Non quia dicebat: *Non ſum ſicut ceteri homines, injuſti, raptores, adulteri*, neque quia jejunabat bis in ſabbato: neque quia decimas dabat, non erat peccator. Quod ſi ſine ullis peccatis eſſet, *ipſa ſuperbia grande crimen* erat. Quis tandem ſine peccato? Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor; aut quis gloriabitur mundum ſe eſſe a peccatis? Habebat ergo ille peccata; ſed perverſus, & neſciens quo veniſſet, *erat tamquam in ſtatione Medici curandus, & ſana membra oſtendebat, vulnera tegebat*..... Quiſquis merita ſua jactat, qualiacumque illa ſint, ſimilis eſt phariſæo, qui quod a Deo ſe dicebat accepiſſe, ſuperbe tamen jactabat. Cum dicebat, *Gratias tibi ago*, fatebatur ſe a Deo accepiſſe quod habebat. *Unde ergo ſuperbus? Non quia de bonis ſuis Deo gratias agebat, ſed quia ſuper alterum ſe de ipſis bonis extollebat.*

13. *Et publicanus a longe ſtans, nolebat nec oculos ad cœlum levare; ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori.* Publicanus de longinquo ſtabat, & Deo tamen ipſe propinquabat. Cordis conſcientia removebat, pietas applicabat. De longinquo ſtabat, ſed Dominus eum de propinquo attendebat. *Excelſus* enim *Dominus, & humilia reſpicit, & alta a longe cognoſcit* (Pſ. 137.). Non ſolum de longinquo ſtabat publicanus, ſed nec oculos ad cœlum levare audebat. Ut aſpiceretur, non aſpiciebat: premebat conſcientia, ſpes ſublevabat. *Percutiebat pectus ſuum dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori.* Pœnas de ſe ipſo exigebat: propterea Dominus confitenti parcebat. *Quid miraris, ſi Deus ignoſcit, quando ipſe ſe agnoſcit?* Tunſio pectoris, obtritio cordis, *juxta eſt Dominus iis qui tribulato ſunt corde, & humiles ſpiritu ſalvabit* (Pſ. 33. 19.). Se attendebat publicanus pœnitens ut primo ſibi diſpliceret, & ſic Deo placeret. Ipſe ſibi judex erat, ut Chriſtus intercederet; ipſe puniebat, ut ille liberaret; ipſe accuſabat, ut ille defenderet. Adeo defendit eum, ut pro ipſo dixerit ſententiam.

16. *Dico vobis: Diſcedit hic juſtificatus in domum ſuam ab illo: Quia omnis qui ſe exaltat, humliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Audiſti ſententiam, cave cauſam malam: *audiſti ſententiam, cave ſuperbiam.* Miſeriam tuam agnoſce, ut Dei miſericordiam impetres. Peccata tua agnoſce, ut tibi Deus ignoſcat. *Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. Tibi ſoli peccavi.* Quod te coram Deo fateris, apud homines eſſe non refugias, omnium minimum, omnium poſtremum. Nihil tibi tribue, niſi jus agendæ pœnitentiæ, cum Tertull. (*l. de pœnit.*) dicens: *Peccator omnium notarum cum ſim, nulli rei niſi pœnitentiæ natus.* Humilia te in omnibus, ut preces tuæ Deo gratæ ſint: quia *Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit.*

17. *Quicumque non accepit regnum Dei ſicut puer, non intrabit in illud.* Docet humilitatem opere ſuo Dominus (*Theophil.*). Non enim amandat, ſed ſuaviter amplexatur infantes. Docet autem & per ſermonem, quod regnum cœlorum eſt eorum qui ſimiliter affecti ſunt ut pueri. Puer non inflatur, nec aliquem contemnit: innocens eſt, ſimplex, neque in proſperis extollitur, neque in triſtibus dejicitur. Unde qui vivit in omni humilitate, ſimplicitate, & innocentia, ille Deo acceptus eſt; & qui accipit regnum Dei ſicut puer, hoc eſt abſque dolo, & curioſitate, ſed fideliter. Non dixit autem, Horum eſt regnum; ſed talium: *Non enim virtutis eſt non poſſe peccare, ſed nolle, atque ita tenere perſeverantiam voluntatis, ut voluntas infantiam, uſus imitetur naturam*..... *Non* igitur *pueritia, ſed æmula puerilis ſimplicitatis bonitas deſignatur* (*S. Ambr. l.* 8. *in Luc. n.* 57.).

18. *Et interrogavit eum quidam Princeps, dicens, Magiſter bone, quid faciens vitam æternam poſſidebo? &c.* Director quærendus & eligendus eſt pius & eruditus, qui viam cœli nos doceat. Perſuaſum imprimis eſſe nobis debet, nos vitam æternam conſequi non poſſe nihil agendo, & in molli otio torpendo. *Quid faciens?* 2. Viribus opus eſt bonæ voluntatis ad ambulandum in via ſalutis. Bonam porro voluntatem ſolus Deus, qui ſumme bonus eſt, dare poteſt. *Nemo bonus, niſi ſolus Deus.* Non ſolum neceſſe eſt noſſe quæ agenda ſunt, ſed magnis & totis viribus voluntatis opus eſt, ut quæ agenda ſunt facere valeamus. Has autem vires ſola gratia Chriſti efficaciſſima donat, ſine qua nihil poſſumus. Sine ipſa mandata Dei non implentur ut oportet, nempe ex caritate. Quis ergo dicere poteſt, *Hæc omnia cuſtodivi a juventute mea?* Deus cor interrogat, non manum.

22. *Quo audito, Jeſus ait ei: Adhuc unum tibi deeſt &c.* Duo neceſſaria ſunt ad ſalutem. 1. Legem omnibus communem implere. 2. Fidelem eſſe gratiæ Dei in iis quæ ab uno-

quo-

quoque noſtrum ſingulatim poſtulat. Omnia bona ſua dare pauperibus, & Chriſtum pauperem ſequi, conſilium perfectionis eſt. Præparatio vero ad id exequendum, ſi Deus a nobis exigat, præceptum eſt, cum ejus voluntas ſit rebus omnibus præponenda. *Omnia quæcumque habes, vende, & da pauperibus &c.* „ Poſtquam adoleſcens omnia mandata ſervaſſe dixit a juventute, præſcripſit „ ei Dominus paupertatem *caput omnium virtutum*. Vide legem Chriſtiana vita dignam. „ *Omnia quæcumque habes, vende*. Nam *ſi* „ *quid reliqueris, illius ſervus es*. Et diſtribue *non divitibus cognatis, ſed pauperibus*. Habet autem & diſtribuendi verbum emphaſim quamdam, *ut cum dijudicatione, & non fortuito diſpergantur bona*. „ Quoniam autem cum paupertate & alias „ habere virtutes Chriſtianum oportet, propterea dicit, *Et veni, ſequere me:* hoc „ eſt, & in omnibus aliis eſto diſcipulus „ meus, & ſemper ſequere, non hodie quidem, cras autem non. Ut autem avaro „ promiſit cœleſtem theſaurum, non attendit ille. Servus enim erat pecuniarum: „ ideo ut audivit, abiit triſtis, eo quod poſſeſſionis privatio eſſet ei dicta, propter „ quam ipſe vitam æternam deſiderabat, ut „ perpetuo divitiis frui poſſet " (*Theophil. in hunc loc.*).

Adhuc unum tibi deeſt. Metuendum eſt ne quod initio fuit obex perfectionis, poſtmodum impedimentum fiat ſalutis; & ne gratia neglecta ſubtrahatur.

24. *Quam difficile qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt*! Non dicit quod impoſſibile ſit tales ſalvari, ſed difficile. *Tenaciores* enim *viſco adhærent pecuniæ, & difficile abſtrahitur qui talibus eſt comprehenſus*. Ubi enim multæ divitiæ, ibi ut plurimum cupiditas dominatur: in regnum autem caritatis ingredi cupiditas non poteſt. *Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam divitem intrare in regnum Dei*. „ Cum igitur prius impoſſibile ſit, innuit magis impoſſibile eſſe ſalvari divitem. Ita ſane, vere impoſſibile eſſe ſalvari eum qui „ dives eſt. Nec dicas quod ſalvatus ſit dives quiſpiam qui ſua dederit: Non enim „ dives ſalvatus eſt, ſed quia pauper factus „ eſt, vel divitiarum ſuarum fidelis diſpenſator. Dives eſt, qui ſibi reſervat divitias: „ diſpenſator, cui concreditæ ſunt propter „ alios. Addit Theophyl., impoſſibile eſſe divitem ſalvari, pecunias autem habentem, „ difficile. Hoc eſt, Qui habetur & tenetur „ a pecuniis, ac ſervit eis, non ſalvabitur: „ Qui vero pecunias habet, *ſive* dominus illarum eſt, & non habetur ab eis, difficile ſalvabitur propter humanam infirmitatem. Quippe quamdiu pecunias habemus, „ molitur diabolus nos ſupplantare, ne regula „ diſpenſationis recte utamur & difficile eſt „ effugere ejus laqueos, & propterea bona eſt „ paupertas, & quaſi tentatione ſuperior ".

35. *Et cum appropinquaret Jericho, cæcus quidam ſedebat ſecus viam, mendicans &c.* Nos ipſos agnoſcamus in hac imagine. Cæci ſumus, ignorantes, miſeri, pauperes per peccatum effecti. Quid eſt viſus corporis, quo privati ſunt cæci, niſi fons tentationum, laqueorum, peccatorum? Et tamen cæcitatem corporalem magnum malum reputamus. *Quale gaudium erit mihi, qui in tenebris ſedeo, & lumen cœli non video* (inquiebat Tob.) & privationem oculorum cordis parvipendimus, qua fit ut nos ipſos non cognoſcamus, ut reſpectu ſummæ veritatis, bonorum æternorum, rerum denique ad ſalutem noſtram ſpectantium cæci ſimus. Occurrit nobis in via Jeſus, qui aperit oculos cæcorum, tranſit propter ſalutem noſtram: ad eum clamemus magna voce, ferventi oratione, fide viva: nihil nos prohibeat quo minus ipſius miſericordiam imploremus. *Ipſe vero multo magis clamabat: Fili David, miſerere mei*. Oratio fidei humilis, fervens, perſeverans, Deum nobis propitium reddet; oculos Jeſu, qui lux vera eſt, ad nos convertet, gratiæ lumen ab illius bonitate impetrabit. *Stans autem Jeſus juſſit illum adduci ad ſe. Et cum appropinquaſſet, interrogavit illum, dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, ut videam* (*Ven. Beda. Videt, inquit, & ſequitur qui bonum quod intelligit operatur. Videt ſed non ſequitur qui bonum quidem intelligit ſed operari contemnit*). Oculos habemus, & non videmus, nec videre digni ſumus lucem tuam & veritatem tuam, Domine; dicas, obſecramus, animæ noſtræ: *Reſpice* & continuo videbit, quia Deus illius es tu, ſolus dignus illius adoratione, amore, ſervitute: cetera vero omnia vanitas & afflictio ſpiritus. Da non ſolum oculos ut te cognoſcamus, ſed pedes ut te ſequamur; linguam, qua te laudemus; cor, quo te ſuper omnia diligamus. *Et confeſtim vidit, & ſequebatur illum magnificans Deum*. C. J. ſequi, eſt illum imitari, & vitam agere illo dignam, qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen ſuum. Non verbis ſolum, ſed magis operibus magnificandus a nobis eſt & glorificandus. Non ſolum autem Deum glorificare debemus, ſed & aliis auctores eſſe ut illum glorificent & verbis, & factis: *Et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo*.

CA-

CAPUT XIX.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. 4. *Et ingreſſus JESUS perambulabat Jericho*, id eſt, per mediam urbem pertranſibat. *Et ecce vir nomine Zachæus*, erat in ipſa urbe *& hic Princeps erat publicanorum*, præfectus, caput, & director ſocietatis quæ vectigalia Jericho redemerat, ſeu primarius quæſtor: *& ipſe dives*, ut vulgo id hominum genus, divitiis magna ex parte male & injuſte quæſitis. *Et quærebat videre Jeſum quis eſſet*, hoc eſt, fama & celebritate nominis ſibi notum vultu noſſe cupiebat: *& non poterat præ turba* Dominum circumſtante; *quia ſtatura puſillus erat. Et præcurrens*, id eſt, cum præcucurriſſet ad locum quo tranſiturus erat Jeſus, *aſcendit in arborem ſycomorum* (quæ aliis *Dioſcorid. Leo in Africæ deſcript. l. 9. Celſ. l. 3. de re Medica c. 18.*) ficus ſilveſtris, aliis (*S. Aug. ſerm. 174. al. 3. de Verb. Apoſt. Tertull. l. 4. adv. Marc. c. 37.*) ficus Ægyptia, aliis (*S. Cypr. Ep. 63. S. Ambr. l. 1. Offic. c. 30.*) ſycaminus) *ut videret eum; quia inde erat tranſiturus*. Hæc enim arbor magnæ proceritatis, ex qua Jeſum tranſeuntem facile intueri poſſet.

5. 6. 7. *Et cum veniſſet ad locum, ſuſpiciens Jeſus*, id eſt, oculos ſurſum attollens, *vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe, feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me manere*. Oportet ut hodie hoſpitio me recipias. Ignotum proprio nomine compellat, ut ſe Dei Filium oſtendat, Zachæi noverat affectum, qui lubenter illum invitaſſet, niſi conſcientia peccatorum obſtitiſſet. *Et feſtinans deſcendit* ex arbore, *& excepit illum* in domum ſuam *gaudens*, qui jam in corde ſuo habitabat per fidem, quam donaverat. *Et cum viderent omnes* Judæi, & Phariſæi in primis, *murmurabant dicentes, quod ad hominem peccatorem*, id eſt, flagitioſæ profeſſionis & mali nominis *divertiſſet*: ſive ad hominem ethnicum, ut nonnulli veterum PP. interpretantur.

8. *Stans autem Zachæus*, coram Chriſto ſe ſiſtens ut diſcipulus coram Magiſtro, ac novæ melioriſque vitæ rationem publice profeſſurus, *dixit ad Dominum; Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus; & ſi quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum*. Jam paratus ſum mediam bonorum meorum partem dare pauperibus, eamque ad hunc uſum deputo: & ſi quid delationibus, fraude, vel malis artibus cuiquam extorſi, paratus ſum reddere quadruplum, Moſaicæ ſcilicet Legis imitatione (*Exod. 22. 1.*) ac Rom. etiam jure (*l. Hoc. Edicto. de Publicanis*), quo cautum fuerat ut ſi quid per vim extorſiſſent publicani, in quadruplum tenerentur.

9 10. *Ait Jeſus ad eum*: necnon ad diſcipulos, populumque adſtantem: *Quia hodie ſalus domui huic facta eſt*, huic familiæ & imprimis patri-familias, *eo quod & ipſe ſit filius Abrahæ*, tum genere, tum fide, ac proinde promiſſionum hæres. Ejus ergo ſalus mihi negligenda non fuit, qui ſum miſſus ad oves quæ perierant domus Iſrael. Venit enim Filius hominis quærere & ſalvum facere quod perierat. Zachæum Judæum fuiſſe hinc colligunt Interpretes eruditi. 1. Quia nomen pure Hebræum eſt, ut apparet ex 2. *Eſdr. 9.* & 7. 14. 2. Quod Jeſum non reprehendunt murmurantes quod apud hominem incircumciſum epuletur, ſed quod apud peccatorem, id eſt, Judæum quidem, ſed viventem præter Legem. 3. Quod de quadruplo dicit, ad Moſaicam Legem reſpicit. Nec obſtat quod Princeps publicanorum dicitur. Nam Judæis non interdicebatur publica conducere, præſertim ſi qui Rom. civitate donati eſſent. Nam Joſeph. (*l. 8. de bello Jud.*). Judæos quoſdam in Judæa Equites Rom. fuiſſe docet. Ab Equitibus autem conduci vectigalia ſolebant. Sed & Matth. publicanus fuit. Quod ſi quis Zachæum Gentilem fuiſſe putet, quod multi PP. exiſtimarunt, *filium Abrahæ* vocari dicendum eſt, quia fidei & obedientiæ ejus imitatione inter veros Iſraelitas adſcitus eſt, ut impleretur quod S. Jo. initio Prædicat. ſuæ prædixerat: *Potens eſt Deus ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ*.

11. *Hæc illis audientibus, adjiciens dixit parabolam, eo quod eſſet prope Jeruſalem: & quia exiſtimarent quod confeſtim regnum Dei manifeſtaretur*. Spem conceperant Apoſt. perfectam myſteriorum intelligentiam nondum aſſecuti, futurum ut Chriſtus hoc itinere Hieroſol. verſus, prius quam pateretur, ſicut prædixerat, iniret poſſeſſionem regni temporalis, ſibi glorioſam, populo ſalutarem. Nondum enim apertus illis erat ſenſus ut intelligerent Script. Chriſtus igitur propoſita parabola ſignificat regnum ſuum temporale non eſſe: *Redemptionem Iſrael* alio ſenſu intelligendam; Judæos illum ut Regem non agnituros, ideo ab illis auferenda eſſe dona ſpiritalia, quibus abuſi fuerant, & ad Gentes transferenda.

12. 13. 14. 15. *Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere ſibi regnum*, ut Regni poſſeſſionem adi-

ret,

ret, & *reverti*, ea mente ut Regno potitus ad suos reverteretur, quorum etiam Rex erat optimo jure. *Vocatis autem decem servis suis*, antequam *itineri se committeret*, *dedit eis* 10. *mnas*, (*Mna Hebræa æquabat valorem* 31. *nummorum scutatorum & dimidii circiter scutati monetæ Gallicæ*) certam pecuniæ summam, æqualibus portionibus; & *ait ad illos*: *Negotiamini dum venio*. Collocate pecuniam, & quæstum ex ea facite, donec revertar. „ Cives autem ejus oderant „ eum: & miserunt legationem post illum, „ dicentes: Nolumus hunc regnare super nos. „ Et factum est ut rediret *ad suos*, accepto „ regno, & jussit vocari servos, quibus de„ dit pecuniam, ut sciret quantum quisque „ negotiatus esset, *id est*, *negotiando lucra„ tus esset*".

16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. *Venit autem primus*, *dicens*: *Domine*, *mna tua* 10. *mnas acquisivit*, seu tibi peperit. *Et ait illi*: *Euge*, *bone serve*, *quia in modico*, quod tibi commiseram, *fuisti fidelis*, *eris potestatem habens super* 10. *civitates*; reges 10. civitates vice mea. *Et alter venit dicens*: *Domine*, *mna tua fecit* 5. *mnas*, id est, 5. mnas ad sortem negotiando adjecit. *Et huic ait*: *Et tu esto super* 5. *civitates*. *Et alter venit dicens*, *Domine*, *ecce mna tua*, *quam habui repositam in sudario*, metuens ne quis illam mihi surriperet, aut mutuo datam non redderet. *Timui enim te*, *quia homo austerus es*; *tollis*, enim, ut vulgo dicitur, *quod non posuisti*, exigis quod non dedisti, & *metis quod non seminasti*. *Dicit ei*: *De ore tuo te judico*, *serve nequam*, ex verbis tuis te reum pronuntio. *Sciebas*, inquis, *quod homo austerus sum*, seu severus, & quare *non dedisti pecuniam meam ad mensuram* fœneratorum, *ut ego veniens cum usuris utique exegissem illam*? ut mihi fructificaret. *Et adstantibus dixit*: *Auferte ab illo mnam*, in pœnam ignaviæ & malæ administrationis, & *date illi qui* 10. *mnas habet*. *Et dixerunt ei*: *Domine*, *habet* 10. *mnas*. *Dico autem vobis*: *Quia omni habenti dabitur*, & *abundabit*; *ab eo autem qui non habet*, & *quod habet*, *auferetur ab eo*. Æquum est ut habenti multum, ac proinde sedulo & laborioso amplius detur. Confer cum parabola talentorum: *Matth.* 25 14. & seq.

27. *Verumtamen inimicos meos illos*, *qui noluerunt me regnare super se*, qui dominationem meam contumaciter respuerunt, *adducite huc*, dicit Rex ministris suis, & *interficite ante me*. Extremo supplicio perduellest plectantur in conspectu meo, ut mihi conflet de vindicta.

Quod spectat parabolæ sensum, hunc S. Aug. edisserit l. 2. *q. Evang.*, q. 46. „ Homo no„ bilis ipse Dom. noster J. C. intelligitur, „ Regio longinqua, Eccl. Gentium usque ad „ fines terræ. Reverti tamen se dicit: Abiit „ enim ut plenitudo Gentium intraret; re„ vertetur ut omnis Israel salvus fiat. Per „ 10. mnas, Legem significat propter Dece„ logum. Decem autem servos, quibus sub illa „ positis gratia prædicata est. Sic enim intelli„ gendum est eis datas mnas ad usum, cum „ intellexerunt eam ipsam Legem remoto ve„ lamine ad Evang. pertinere. Cives ejus „ qui post eum miserant legationem, dicen„ tes se nolle ut regnet sibi, Judæi sunt, qui „ etiam post resurrect. ejus miserunt perse„ cutores Apostolis, & prædicat. Evang. re„ spuerunt. Rediit autem accepto regno, „ quia in manifestissima & eminentissima cla„ ritate venturus est, qui eis humilis appa„ ruit, cum diceret: *Regnum meum non est* „ *de hoc mundo*. Quod autem servi redden„ tes rationem ex eo quod acceperant lau„ dantur qui lucrati sunt, significat eos bo„ nam reddere rationem, qui bene usi sunt eo „ quod acceperunt, ad augendas divitias Do„ mini per eos qui credunt in eum. Quod „ qui facere nolunt, in illo significati sunt „ qui mnam suam in sudario servavit. Sunt „ enim homines hac sibi perversitate blan„ dientes ut dicant: Sufficit ut de se unus„ quisque rationem reddat, quid opus est a„ liis prædicare aut ministrare, ut etiam de „ ipsis reddere rationem quisque cogatur, „ cum apud Dominum etiam illi sint inex„ cusabiles, quibus Lex data non est, ne„ que audito Evang. dormierunt, quia per „ creaturam poterant cognoscere Creato„ rem, cujus invisibilia a constitutione mun„ di per ea quæ facta sunt, intellecta con„ spiciuntur? Hoc est enim quasi metere „ ubi non seminavit, id est, etiam impie„ tatis reos tenere, quibus verbum Legis „ aut Evang. non ministratum est. Hoc au„ tem veluti periculum judicii devitantes, „ pigro languore a verbi ministratione con„ quiescunt, & hoc est quasi in sudario li„ gare quod acceperunt. Mensam quo dan„ da erat pecunia, professionem ipsam reli„ gionis accipimus, quæ tamquam publice „ proponitur ad usum necessarium saluti. „ Quod autem unus eorum qui bene usi sunt „ decem acquisivit, & alter quinque, signi„ ficat eos esse acquisitos in gregem Dei, a „ quibus ipsa Lex per gratiam intellecta est: „ sive quia Decal. continetur, sive quia ille „ per quem lata est, libros 5. conscripsit: „ ad hoc pertinent & 10. & 5. civitates qui-

bus

„ bus eos præponit . . . Quod autem ab illo „ qui uti noluit aufertur quod acceperat, & „ ei datur qui 10. habebat, ſignificatur & „ illum poſſe amittere munus Dei, qui ha„ bens non habet, id eſt, non utitur; & in „ eo augeri qui habet, hoc eſt bene utitur". Inimicos ergo ſuos quos jubet coram ſe interfici, ſignificat impietatem Judæorum, qui ad eum converti noluerunt.

28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. Et his dictis, præcedebat, *ducis in morem ante turbam gradiebatur*, aſcendens Jeroſolymam, " Et factum eſt, cum appropinquaſſet „ ad Bethphage & Bethaniam: *Id eſt, cum „ circa ea loca eſſet*, ad montem Oliveti, „ miſit duos diſcipulos ſuos, dicens: Ite in „ caſtellum quod contra vos eſt: in quod in„ troeuntes invenietis pullum aſinæ alliga„ tum, cui, *ſive ſuper quem* nemo umquam „ hominum ſedit: ſolvite illum, & adducite. „ Et ſi quis vos interrogaverit: Quare ſolvi„ tis? Sic dicetis ei: Quia Dominus *omnium* „ operam ejus deſiderat; *ſive, eo opus habet*. „ Abierunt autem qui miſſi erant, *id eſt, „ quos miſerat Jeſus*: & invenerunt, ſicut „ dixit illis, ſtantem pullum. Solventibus au„ tem illis pullum, dixerunt domini ejus ad „ illos: Quid ſolvitis pullum? At illi dixe„ runt: Quia Dominus eum neceſſarium ha„ bet. Et duxerunt illum ad Jeſum, & ja„ ctantes, *id eſt, injicientes & extendentes* „ veſtimenta ſua ſupra pullum, impoſuerunt „ Jeſum. Eunte autem illo ſubſternebant ve„ ſtimenta ſua in via, in ſignum ſubjectio„ nis". Id apud Iſraelitas olim factum ſacra teſtatur Hiſt. (4. *Reg.* 9. 13.). Sic cum Jehu Rex conſtitutus eſt: *Unuſquiſque tollens pallium ſuum, poſuerunt ſub pedibus ejus*. Idem uſu receptum apud Gentes, Plutarc. teſtis eſt in Vita Cat. Min. *Provincia*, inquit, *abeuntem non votis & præconiis, ſed lacrymis & inſatiabili amplexu milites proſequebantur, ſternentes veſtes per ea loca quibus ipſe pedibus iturus erat*.

Et cum appropinquaret jam JESUS *ad deſcenſum* ſeu clivum *montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ diſcipulorum*, omnes diſcipuli turbæ populi permixti, *gaudentes laudare Deum voce magna ſuper omnibus, quas viderant, virtutibus*, ſeu miraculis, *dicentes*: *Benedictus qui venit Rex in nomine Domini*: Meſſias a Deo promiſſus & tamdiu expectatus: *Pax in cœlo, & gloria in excelſis*. Vetus diſſidium hominum cum Deo diremptum eſt. Propterea Deo gratiæ agantur, ejuſque gloria celebretur. Confer cum *Matth.* 21. 1. & *Marci* 11. 1.

39. 40. *Et quidam Phariſæorum de turbis*, id eſt, plebi permixti, *dixerunt ad illum: Magiſter, increpa diſcipulos tuos*, impone illis ſilentium, ne adulationibus delectari videare. *Quibus ipſe ait: Dico vobis, quia ſi hi tacuerint, lapides clamabunt*. Potius eveniet ut lapides clament, quam ut Regnum meum non prædicetur, & celebretur; cum ita ſit a Deo conſtitutum, nec decretum ejus irritum fieri poſſit.

41. 42. 43. 44. *Et ut appropinquavit Jeroſolymis, videns civitatem, flevit ſuper illam, dicens: Quia ſi cognoviſſes & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis*. O te felicem, ſi intelligeres vel in hac die qua ad te poſtremum venio, quæ pacem tibi procurare poterant ac felicitatem. Nunc autem ea ignoras, quaſi longe remota eſſent ab oculis tuis, me Salvat. Deumque tuum, apud te præſentem non agnoſcens, immo & morti quam primum tradere parata. Hæc autem ignorantia tua tam craſſa, tam affectata, cauſa erit exitii tui. *Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coanguſtabunt te undique*. Veniet enim tempus cum obſidebere, (*Vide Joſeph l. 7. de Bello Jud. c. 18.*) & caſtris ante mœnia tua poſitis, te circumdabunt, & arctiſſime prement hoſtes tui, Rom. ſcilicet Exercitus; *& ad terram proſternent te*, omnes munitiones tuas: Templum, arces, ædes funditus evertent & ſolo æquabunt, *& filios tuos qui in te ſunt*, habitatores tuos occident, & ad terram allident: *& non relinquent in te lapidem ſuper lapidem*. Sic te vaſtabunt, ut non relinquant lapidem lapidi cohærentem: *eo quod non cognoveris tempus viſitationis tuæ*. Cauſa autem excidii tui erit, quod non cognoveris tempus quo te Deus viſitavit miſſo Chriſto, id eſt, me ipſo, & quod oblatam ſalutem neglexeris.

45. 46. 47. 48. *Et ingreſſus in Templum, cœpit ejicere vendentes in illo & ementes, dicens illis: Scriptum eſt (Iſ. 56. Jer. 7.): Quia domus mea domus orationis eſt: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum*. Confer cum *Matth.* 21. 12. & *Marci* 11. 15. *Et erat docens quotidie in Templo. Principes autem Sacerdotum, & Scribæ, & Principes plebis*, id eſt, primarii ex plebe, *quærebant illum perdere*. Quærebant opportunitatem ipſum e medio tollendi; *& non inveniebant quid facerent illi*, & modum non inveniebant quo ſuam in illum conjurationem exequerentur: *Omnis enim populus ſuſpenſus erat audiens illum*. Quaſi extra ſe raptus erat præ admiratione, divina ejus docendi ratione, & dicendi ſuavitate captus.

SEN-

SENSUS MORALIS.

1. 2. 1. 4. *ET ecce vir nomine Zachæus, & hic Princeps erat publicanorum, & ipse dives. Et quærebat videre Jesum quis esset, & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat. Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum*, &c. Desiderium cognoscendi spiritualia & invisibilia bona, in homine terrenis opibus abundante magna & singularis gratia est; primum semen salutis in animo illius, est desiderium cognoscendi Salvatorem. Sed desiderium istud fructuosum esse non potest, nisi Dei gratia qui illud seminavit sive inspiravit. Duo sunt quæ hujusmodi hominum conversionem impediunt, turbarum & negotiorum sæcularium tumultus, humanique cordis anguſtia respectu rerum spiritualium & ad salutem pertinentium. *Et non poterat videre præ turba, quia statura pusillus erat.* E turba secedant necesse est, & gratiæ divinæ auxilio ascendant in crucem divites, publicani, milites, aulici, & quicumque sæcularibus negotiis sunt implicati, ut C. J. cognoscant & sequantur. „ Agnosce Christum (*S. Aug. ser. 174. al* S. *de Verb. Apost. c.* 3.), gratia plenus est. Hoc „ tibi vult fundere, quo plenus est: hoc ti „ bi dicit, Quære dona mea, oblivisce „ merita tua; si ego quærerem merita tua, „ non venires ad dona mea. Noli te extol„ lere, pusillus esto, Zachæus esto ..... „ Sed dictutus es, Si Zachæus fuero, præ „ turba non potero videre Jesum. Noli esse „ tristis, ascende lignum, ubi pro te pepen„ dit Jesus, & videbis Jesum. Considera „ Zachæum volentem in turba videre Je„ sum, & non valentem. Humilis enim erat, „ turba superba erat: & ipsa turba ad vi„ dendum Dominum se ipsam impediebat ... „ Turba dicit humilibus, humilitatis viam „ gradientibus, injurias suas Deo dimittenti„ bus, vindictam de inimicis non requiren„ tibus insultans: Indefense, ignave, qui te „ non potes vindicare! Turba impedit, ne „ videatur Jesus, qui pendens ait (*Luc.* 23. „ 34.): *Pater, ignosce illis, quia nesciunt „ quid faciunt*. Hunc ergo volens videre „ Zachæus, in quo figurabatur persona hu„ milium, non attendit turbam impedien„ tem; sed ascendit sycomorum, quasi fatui „ pomi lignum. *Nos enim*, inquit Apost. „ (1. *Cor.* 1, 23.), *prædicamus Christum cru„ cifixum, Judæis quidem scandalum*: ascen„ de sycomorum: *Gentibus autem stultitiam*. „ Denique de cruce Christi nobis insultant „ sapientes hujus mundi, & dicunt, Quale „ cor habetis, qui Deum colitis crucifixum? „ Quale cor habemus? Non utique vestrum. „ *Sapientia hujus mundi stultitia est apud „ Deum* (1. *Cor.* 3. 19.). Ideo vos Jesum „ videre non potestis, quia sycomorum ascen„ dere erubescitis. Apprehendat Zachæus „ sycomorum, *ascendat humilis crucem*. Pa„ rum est ascendat; *ne de cruce Christi eru„ bescat, in fronte illam figat, ubi sedes „ pudoris est*. Irrides sycomorum: & ipsa „ me fecit videre Jesum. Irrides sycomo„ rum, quia homo es: *Stultum autem Dei „ sapientius est hominibus* (1. *Cor.* 1. 25.)".

5. *Suspiciens Jesus vidit illum; & dixit ad eum: Zachæe festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere*. Vidit Dominus Zachæum. „ Visus est, & vi„ dit: sed nisi visus esset, non videret. Quos „ enim prædestinavit, illos & vocavit ... „ Ut videremus, visi sumus; ut diligeremus, „ dilecti sumus. Deus meus, Misericordia „ ejus prævenit me (Ps. 58. 11.)".

6. 7. *Et festinans descendit, & excepit illum gaudens* Vocationi gratiæ prompto, simplici & alacri animo obediendum est. Illius bonum summe æstimandum, fideliter illi respondendum; bonæ voluntatis sinceritas operibus comprobanda. Qui pauperes recipit, C. J. recipit ut Zachæus. Carnalium hominum murmur minime curandum est iis qui Jesum sequi volunt. *Et cum viderent omnes, murmurabant*, &c. *Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum*. Restitutio & eleemosyna, necessariæ sunt ad salutem. Satisfaciendum est hominibus accurata restitutione; Deo satisfaciendum eleemosynarum largitione, peccatis & facultatibus proportionata. Restituendum in primis quod proximo, seu vi, seu fraude ablatum est. *Si enim res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur: si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum* (*S. Aug. Ep.* 153. *al.* 54.). Facta autem restitutione, peccata eleemosynis redimenda sunt, si supersint facultates. *Alterum enim non sat est: nec habet gratiam liberalitas, si injuria perseverat; quia non spolia, sed dona quærunt* (*S. Ambr. l.* 8. *in Luc.*). Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, &c. *Ideo mihi dimidium teneo, non quod habeam*,

beam, ſed unde reddam. Vere ecce quod eſt ſuſcipere Jeſum, in cor ſuſcipere. Ibi enim erat Chriſtus, in Zachæo erat, & de illo ſibi dicebat, quod ex ore ejus audiebat. Sic enim Apoſt. (*Epheſ.* 3. 17.) dixit: *Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris.*

9. *Ait Jeſus ad eum, Quia hodie ſalus domui huic facta eſt*, &c. Turba Jeſum reprehendit quod in domum peccatoris intraſſet: *Hoc erat reprehendere quod in domum ægroti intravit Medicus* (*S. Aug. ibid. c.* 5.). „ Quia ergo velut peccator Zachæus irriſus „ eſt autem ab inſanis ſanatus, Dominus „ reſpondit irridentibus, *Hodie ſalus huic* „ *domui facta eſt*. Ecce quare intravi. Uti„ que ſi Salvator non intraſſet, ſalus in illa „ domo facta non eſſet . . . Voca & tu Je„ ſum, noli tibi ſanus videri. Cum ſpe æ„ grotat, qui Medicum ſuſcipit: deſperate „ ægrotat, qui per inſaniam Medicum cæ„ dit. Qualis ergo ejus inſania, qui Medi„ cum occidit? Quanta vero bonitas & po„ tentia Medici, qui de ſanguine ſuo inſano „ interfectori ſuo medicamentum fecit? Ve„ nit enim Filius hominis quærere & ſal„ vum facere quod perierat. Simus ergo in„ ter illos quos ſanat".

12. 13. 14. 15. *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere ſibi regnum, & reverti*, &c. C. J. Dom. noſter ſecundum divinam naturam ex Deo Patre natus, ſecundum humanam naturam ex regia progenie David, poſt glorioſam Reſurrect. ſuam admirabili Aſcenſione ſua rediit in cœlum, ſecundum quod diſcipulis ſuis prædixerat: *Exivi a Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Status gloriæ, potentiæ, & immortalitatis, cum ſtatu infirmitatis, humilitatis, & mortalitatis, comparatus, vere regio longinqua eſt. Regni poſſeſſionem inivit, regni æterni, regni cujus non erit finis. Redibit ſtatuto tempore, vivos & mortuos judicaturus. Interim mnas ſeu talenta dedit non ſolum Eccl. ſuæ Paſtoribus & miniſtris, ſed Chriſtianis ſingulis, varia dona contulit recte collocanda, & in ejus gloriam impendenda. *Negotiamini dum venio.* Omnia bona corporis & animæ, naturæ, & gratiæ mnæ ſunt, talenta Dei, munera, quorum nobis adminiſtratio commiſſa, & creditus uſus eſt ad ejus gloriam, ad ſalutem noſtram, ad proximorum ædificationem. De talentorum uſu, profectu, incremento rationem ab omnibus & ſingulis exiget Chriſtus Rex noſter cum in univerſali, tum in particulari judicio. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti.* Væ illis qui donis Dei abuſi fuerint, qui mnas ſeu talenta vel amiſerint per ſuperbiam & vanam gloriam, vel inutilia reliquerint per acediam, inertiam, otium, negligentiam, mollis & voluptariæ vitæ amorem. Væ illis qui ſervi peccati, mundi, carnis, dæmonis eſſe malunt, quam Chriſti ſubditi. Væ illis qui ſecundum mores corruptos mundi & carnalium hominum opiniones viventes, C. J. imperium excutere ſe velle declarat, & ſin minus verbis, operibus certe dicunt, Se ejus dominationem reſpuere. *Nolumus hunc regnare ſuper nos.*

16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. *Venit autem primus dicens: Domine mna tua* 10. *mnas acquiſivit*, &c. Ante Chriſti tribunal cum fiducia comparebit fidelis ſervus, qui nihil ſibi, ſed totum Deo tribuerit, nec propriæ induſtriæ, ſed Dei gratiæ rectum uſum accepti talenti tribuerit. *Domine, mna tua* 10. *mnas acquiſivit.* Principium boni uſus gratiæ, ipſa gratia eſt. Sine gratia Chriſti nihil poſſumus. *Sine me*, inquit, *nihil poteſtis facere.* Cum gratia Chriſti omnia poſſumus. *Omnia poſſum in eo qui me confortat.* Inſtrumenta ſumus infirma, quæ Deus ad omnia opera ſupernaturalia applicat, quæ operatur in nobis. Dicamus ergo cum Apoſt. *Non ego, ſed gratia Dei mecum.* Hoc humilitatis Chriſtianæ, adeoque virtutis omnis ſolidum fundamentum eſt, veræque ſanctitatis character. *Quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* (1. *Cor.* 4. 7.) Sicut autem bonum uſum talentorum, & donorum Dei, totum gratiæ ejus acceptum referunt fideles ſervi; eaque pars eſt boni uſus & profectus incrementique talentorum: ita dona ſua laudat & coronat in eis Dominus, cum eorum fidelitatem laudat & remunerat. *Euge bone ſerve, quia in modico fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſuper decem civitates.* Sola hæc laus utilis & vera eſt quæ dabitur a Deo, qui nec falli poteſt, nec corrumpi. Quæ laboris & remunerationis, quæ meriti & præmii proportio? Labor modicus eſt & brevis, præmium infinitum & æternum. „ Id enim „ quod in præſenti eſt momentaneum & leve „ tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſub„ limitate æternum gloriæ pondus operatur „ in nobis. (2. *Cor.* 4. 17.) *Et*, Non ſunt „ condignæ paſſiones hujus temporis ad fu„ turam gloriam, quæ revelabitur in nobis. „ (*Rom.* 8. 18.) *Si vos terret labor, ad* „ *præmium attendite.* Si vis ſuſtinere labo„ rem, attende mercedem. Cum autem at„ tenderis quid ſis accepturus, omnia tibi „ erunt

„ erunt vilia quæ pateris, nec digna æſtima-
„ bis pro quibus illud accipias. Miraberis
„ tantum dari pro tantillo labore, *&c.*“
(*Aug. En. in Pſ.* 36. *ſerm.* 2. 16.)

30. *Et alter venit dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repoſitam in ſudario*, &c. Non ſolum a malo declinandum eſt, ſed faciendum bonum. Non ſolum reus eſt qui Dei donis abutitur, ſed qui ea ſecundum Dei mandatum non collocat, non impendit ad ejus gloriam, ad ſui ſanctificationem, ad Eccl. utilitatem. Otium crimen eſt ſervis ad laborem vocatis. Deo optimo Max. ſerviendum non timore pœnæ, ſed amore juſtitiæ. Miſericors eſt, ſperate in illum; juſtus eſt, timete, ne gratias & dona quibus abutimini, aut quibus fideliter reſpondere negligitis, juſto judicio auferat a vobis. *Auferte ab illo mnam, & date illi qui* 10. *mnas habet.* In caritate creſcite, ne ſi in vobis langueſcat, tandem, Deo permittente, extinguatur. Chriſto Regi veſtro obedite, Legem ejus, & officia ſtatus veſtri religioſe implete, ne æterna morte ut inimici ejus damnemini. *Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare ſuper ſe, adducite huc, & interficite ante me.*

41.42.43.44. *Et ut appropinquaverit, videns civitatem, flevit ſuper illam, dicens: Quia ſi cognoviſſes & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem, tibi nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis.* Sic Jeſus flet ſuper animam peccatricem, quæ ruinæ ſuæ ac perditionis ipſa cauſa eſt. Fleamus & nos ipſi ut Chriſtiani, ut pœnitentes. Odium peccati, amor Dei, perditio animæ noſtræ, quam ſanguinis ſui pretio redemit Chriſtus, fontes lacrymarum ex cordibus noſtris eliciant. Cognoſcamus quæ nobis pacem Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, pacem, & felicitatem æternam procurare poſſunt. Cognoſcamus tempus quo nos Deus viſitat ſive per beneficia, ſive per flagella: pœnitentiam agamus, cum adeſt miſerendi tempus, quia veniet dies judicii & ultionis. *Si cognoviſſes & tu, & quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi: nunc autem*, quia cæcus eſſe mavis, quam in Evang. luce ambulare, *hæc abſcondita ſunt ab oculis tuis.* Hieroſolymorum obſidio, expugnatio, vaſtatio, deſolatio, typus eſt animæ rebellis a Deo derelictæ. Quia miſericordiam Dei contempſit, Chriſtumque peccatis ſuis iterum crucifixit, juſtitiam ejus experietur. *Qui enim injuſte ordinat ſe in peccatis, juſte ordinatur in pœnis.* (*S. Aug. Ep.* 140. *al.* 120. *c.* 2.)

CAPUT XX.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. ET *factum eſt in una dierum* hebdomadæ ipſius qua paſſus eſt Jeſus, *docente illo populum & evangelizante, convenerunt Principes Sacerdotum, & Scribæ*, ſeu Legiſperiti, *cum Senioribus*, id eſt, primoribus populi, Senatoribus; quibus hominum generibus conſtabat Synedrium: *& ajunt dicentes ad illum*: his illum verbis compellarunt: *Dic nobis in qua poteſtate hæc facis*, & vendentes ementeſque ejicis e Templo? Quo jure, qua auctoritate: *aut quis eſt qui dedit tibi hanc poteſtatem?* Ad nos enim qui Præpoſiti Synag. ſumus, veros a falſis Prophetis diſcernere pertinet. *Reſpondens autem Jeſus, dixit ad illos: Interrogabo vos & ego unum verbum*: unum a vobis quæro, *reſpondete mihi: Baptiſmus Joa. de cœlo erat, an ex hominibus?* Qua auctoritate baptizat Joa., divina, an humana? *At illi cogitabant intra ſe, dicentes*: ſic apud ſe rationcinabantur: „ Quia ſi dixerimus; De „ cœlo, dicet: Quare ergo non credidiſtis „ illi? Si autem dixerimus: Ex hominibus, „ plebs univerſa lapidabit nos; certi ſunt „ enim Joa. Proph. eſſe“. Qui Jeſum in ſermone capere tam ſæpe nitebantur, quæſtione ab illo propoſita ita coarctati ſunt, ut nullum illis pateret effugium niſi in ignorantiæ profeſſione. *Et reſponderunt ſe neſcire unde eſſet.* Ignorantiam prætexunt Magiſtri in Iſrael. Lapidari timent a plebe Principes Synag. plebis. Metuunt ne in ſe recidat ſeditioſa immodeſtia & violentia, cui illam aſſuefecerant; nam cum inimicos ſuos publicis judiciis opprimere & e medio tollere non poſſent, in eos plebem concitare ſolebat; quod vocabant *judicium zeli*, ut obſervat Grotius. *Et Jeſus ait illis*: *Neque ego dico vobis in qua poteſtate hæc facio.* Siquidem ſimulatis vos neſcire quod ſcitis, aut pro officii veſtri ratione ſcire debetis, ne confiteamini, quam odiſtis, [illegible]: neque ego vobis dicam quod ſcio, qui indigni eſtis qui audiatis. Confer cum *Matth.* 21. 23., *& Marc.* 11. 27. *& ſeq.*

9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. *Cœpit autem dicere ad plebem Parabolam hanc*: *Homo plantavit vineam, & locavit eam colonis*: *& ipſe peregre fuit multis temporibus.* Itinere ſuſcepto, diu extra patriam ſuam verſatus eſt. *Et in tempore*, fructuum, *miſit ad cultores ſervum, ut de fructu vineæ darent illi*: *qui cæſum dimiſerunt eum inanem. Et*

addidit alterum ſervum mittere : poſt hæc & alium ſervum miſit : *Illi autem hunc quoque cædentes, & afficientes contumelia, dimiſerunt inanem*. Nullum illi fructum dederunt, quem vineæ Domino offerret. *Et addidit tertium mittere:* miſit & tertium: *qui & illum vulnerantes ejecerunt. Dixit autem Dominus vineæ : Quid faciam ? Mittam filium meum dilectum : forſitan, cum hunc viderint, verebuntur*, id eſt reverebuntur. Dixit, *forſitan*, non ut ignorans futurum quod pejus eum affecturi eſſent quam Prophetas: ſed illud dicit quod fieri debebat: Chriſtum enim revereri debebant. At illi uſque adeo non ſunt reveriti, ut etiam occiderint. Hic autem loquendi modus Script. familiaris eſt, ut cum dicitur, *Si forte audiant*. (*Theophyl. in c.* 20. *S. Luc.*) Neque enim ſic loquitur Deus quaſi futurum ignoret, ſed ne quidam præſcientiam Dei neceſſariam inobedientiæ cauſam eſſe dicant, idcirco ejuſmodi verborum figura utitur. *Quem cum vidiſſent coloni, cogitaverunt intra ſe dicentes*, inita ſimul conjuratione : *Hic eſt hæres, occidamus illum, ut noſtra fiat hæreditas*. Sublato hærede, vineam poſſidebimus. *Et ejectum illum extra vineam occiderunt*. Extra Jeruſalem C. J. occiderunt Judæi. Vel, extra populum, qui nomine vineæ intelligitur, illum occidunt, quia mortis ei fuerunt auctores, non ſua ipſi manu, ſed tradiderunt illum Pilato & Gentibus; dixerunt enim, *Non licet nobis interficere quemquam*. Unde militum manibus occiſus eſt. *Quid ergo faciet illis Dominus vineæ ? Veniet & perdet colonos iſtos, & dabit vineam aliis. Quo audito*, Principes Sacerdotum, legiſper. & Senatores, intelligentes quo tenderet parabola, & quod de ipſis dicta eſſet, *dixerunt illi*: *Abſit*. Malum iſtud omen Deus avertat, ut filium Domini vineæ, id eſt, Meſſiam occidamus. J. enim C. eſſe, ſive Meſſiam, credere nolebant.

17. 18. *Ille autem aſpiciens eos, ait : Quid eſt ergo hoc, quod ſcriptum eſt : Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli* ? Si Chriſtum occidere non decreviſtis, cur de vobis ſcriptum eſt inſigne illud Vaticinium ? *Omnis qui ceciderit ſuper illum lapidem, conquaſſabitur: ſuper quem autem ceciderit, comminuet illum*. „ Lapidem ſeipſum nominat Chriſtus, „ ædificantes autem doctores ipſos, quemad„ modum & Ezech. dicit : *Ædificantes pa„ rietem, & linientes abſque temperatura*, „ hoc eſt, qui ad gratiam loquuntur, & coo„ periunt delicta populi, & veluti in ſuper„ ficie vitia populi liniunt velut parietem „ quemdam. Quomodo autem reprobaverunt „ lapidem illum? Quia dicebant, non eſt ex „ Deo. Duas autem Judæorum perditiones „ hic deſignat : Unam animarum, in quam „ incidebant ſcandalizati : *Omnis enim qui „ ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringe„ tur*. Alterum captivitatis, quam contem„ ptus & rejectus ille lapis eis attuleritit : *ſu„ per quem autem ceciderit, comminuet il„ lum*. Sic igitur comminuti ſunt Judæi, & „ ſicut paleæ diſperſi ſunt ab una area Ju„ dææ in totum mundum. Prius autem ce„ ciderunt ſuper lapidem, hoc eſt, ſcandali„ zati ſunt, deinde lapis cecidit ſuper eos, „ & ultus eſt illos. Præcedit enim pecca„ tum meum, deinde ſequitur juſta Dei vin„ dicta “. (*Theoph.*)

19. *Et quærebant principes Sacerdotum, & Scribæ, mittere in illum manus illa hora*. Jeſum ipſa hora apprehendere; ſed ipſos cohibuit populi metus ne illi vim inferrent : ideo autem manus in Chriſtum injicere meditabantur, quia hac parabola ſe notari ac perſtringi animadverterunt. *Cognoverunt enim quod ad ipſos dixerit ſimilitudinem hanc*, id eſt, quod de ipſis loqueretur. Confer cum *Matth.* 21. 33. & *Marc.* 12. 1.

20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. *Et obſervantes*, quærentes opportunitatem ipſum perdendi, *miſerunt inſidiatores*, homines fraudolente ſubornatos, *qui ſe juſtos ſimularent*, qui religionis & juſtitiæ zelum ſimulabant, ſeu probitatis ſpeciem præ ſe ferebant, *ut caperent eum in ſermone*, ut arrepta ex ipſius verbis occaſione calumniam ipſi ſtruerent, *ut traderent illum Principatui & poteſtati Præſidis*. „ Et interrogaverunt eum, dicentes : „ Magiſter, ſcimus, quia recte dicis & do„ ces, & non accipis perſonam, *nullam ra„ tionem habes perſonarum*; ſed viam Dei „ in veritate doces : Licet nobis *qui Dei „ populus ſumus, ſecundum Legem Moyſis*, „ tributum dare Cæſari, an non ? Conſide„ rans autem dolum & *malitiam* illorum, „ dixit ad eos: Quid me tentatis? Oſtendite „ mihi denarium. Cujus habet imaginem & „ inſcriptionem? Reſpondentes dixerunt ei : „ Cæſaris, Et ait illis : Reddite ergo quæ „ ſunt Cæſaris, Cæſari : & quæ ſunt Dei, „ Deo. Et non potuerunt verbum ejus re„ prehendere coram plebe : & mirati in reſ„ ponſo ejus, *ſapientiam reſponſi ejus admi„ rati*, tacuerunt “. Confer cum *Matt.* 22. 15. & *Marc.* 12. 13.

27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. *Acceſſerunt autem quidam Sadducæorum, qui negant eſſe reſurrect. & interrogaverunt eum, dicentes: Magiſter, Moyſes ſcripſit nobis : Si fra-*

frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem, & hic sine liberis fuerit, ut accipiat eam frater ejus uxorem, & suscitet semen fratri suo. Uxorem fratris sui defuncti ducat, & ex ea suscipiat filium, qui in nomen defuncti transeat, ejusque filius & hæres nuncupetur. „ VII. ergo fratres erant: & „ 1. accepit uxorem, & mortuus est sine fi- „ liis. Et sequens accepit illam, & ipse mor- „ tuus est sine filio. Et 3. accepit illam. Si- „ militer & omnes 7. & non relinquerunt „ semen, & mortui sunt". Septem illi fratres eandem uxorem alter post alterius mortem acceperunt, & nulla ex ea suscepta prole obierunt. „ Novissime omnium mortua est „ & mulier. In resurrect. ergo, cujus eorum „ erit uxor? siquidem 7. habuerunt eam uxo- „ rem. Hac cavillatione fidem resurrect. futuræ oppugnabant. *Et ait illis Jesus: Filii hujus sæculi*, homines qui in hoc sæculo vitam agunt mortalem, *nubunt*, & filiæ eorum *traduntur ad nuptias. Illi vero qui digni habebuntur sæculo illo*, vita futuri sæculi, *& resurrect.* beata *ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores: neque enim ultra mori poterunt*: in immortalibus substantiis locum non habet generatio, quæ finis est nuptiarum. *Æquales enim Angelis sunt*, immortalitate, castitate, numero completo, ad cujus proinde complementum propagatione non sit opus: *Et filii sunt Dei*, adoptione consummata, in vitam immortalem, etiam secundum corpus, solius Dei virtute regenerati: *cum sint filii resurrectionis.* Omnes quidem resurgemus, sed *non omnes immutabimur*, (ait Apost.) Resurgent & reprobi, sed non resurgent in consilio Justorum; non erunt *filii resurrectionis*, qui ab operibus mortuis ante finem mortalis hujus vitæ non resurrexerunt. Resurgent non ad vitam, sed ad mortem æternam, quæ *secunda mors* in Script. S. vocatur. (*Apoc.* 20. 6. & c. 2. 8.) *Beatus & S. qui habet partem in resurrect. prima: in his secunda mors non habet potestatem.* Quid sit autem secunda mors, explicat rursus S. Jo. loquens de reprobis: *Pars illorum*, inquit, *erit in stagno ardenti igne & sulphure: quod est mors secunda.*

37. 38. *Quia vero resurgant mortui*, quod futura sit resurrectio mortuorum, & *Moyses ostendit secus rubum*, Dei apparitionem in rubo ardente sibi factam commemorans: *Sicut dicit Dominum, Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Jacob. Deus autem non est mortuorum sed viventium.* Vivunt igitur Patriarchæ. Animæ ergo cum corporibus non intereunt: & corpora sua aliquando resumpturæ sunt Dei virtute, ut De promissionibus, & consummata beatitudine, Patriarchæ, ceterique electi pariter fruantur. *Omnes enim vivunt ei.* Vivunt quoad Dei potentiam & decretum, qui mortuos meliori vitæ reddere constituit & potest. Confer cum *Matt.* 22. 13. & *Marc.* 12. 18. Nisi Patriarchæ vixissent apud Deum in spe resurrect. non dixisset, *Ego Jum*, sed, *Ego eram.* De rebus enim perditis & corruptis dicere solemus, Ego eram dominus hujus & ejus rei. Nunc autem quia dicit, *Ego sum*, ostendit quod sit viventium Dominus & Deus, & non omnino corruptorum, etiamsi mortui sint (ait Theophyl.)

41. 42. 43. 44. *Dixit autem ad illos*, ad Pharisæos scilicet ac Legisperitos: „ Quo- „ modo dicunt Christum, filium esse David? „ & ipse David dicit in Libro Psal. Di- „ xit Dominus Domino meo: Sede a dex- „ tris meis, donec ponam inimicos tuos sca- „ bellum pedum tuorum. David ergo Domi- „ num illum vocat, & quomodo filius ejus „ est"? (*Ps.* 109.) Non dubitabant Pharisæi quin ad Messiam Ps. ille 109. spectaret; quin Messiam Dominum suum David appellaret; quin Messias filius Davidis secundum carnem futurus esset. Altiorem ergo de se opinionem indere volebat Jesus, scilicet se non tantum esse filium David, sed & Deum ac Dominum ejus. Confer cum *Matth.* 22. 44. & *Marc.* 12. 36.

45. 46. 47. *Audiente autem omni populo dixit discipulis suis: Attendite a Scribis*, cavete a Legis Doctoribus, *qui volunt ambulare in stolis*, qui togas ad talos usque demissas induti, gravitatem ostentant, & *amant salutationes in foro, & primas cathedras in Synagogis* & publicis conventibus, *et proximos discubitus*, honoratiorem locum *in conviviis: qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem*: prolixiorum precum specie munera eliciunt a viduis, & earum facultates emungunt. *Hi* propterea *accipient damnationem majorem*, gravius a Deo punientur.

SENSUS MORALIS.

„ 1. DIC nobis in qua potestate hæc fa- „ cis? Aut quis est qui dedit tibi „ hanc potestatem"? Prophetarum vaticinia: Jo. testimonium, Christi miracula, illum a Deo missum demonstrabant. Christ. ergo exemplo tueri se non possunt Hæretici, ac excusare, quo minus suæ missionis documenta proferant: siquidem nec a Prophetis prædicti sunt novi illi apostoli ac reformato-

matores, nec miracula ediderunt ut Chriſtus; & Eccl. illos interrogantis auctoritatem ſuperbe contendunt, contumaciter rejiciunt, quod non fecit Chriſtus. Illis ergo merito dicitur: *Qui eſtis? Quando? & unde veniſtis* (*Tertull. de Præſcript. Hær.*)?

5. 6. 7. 8. „ At illi cogitabant intra ſe, „ dicentes: Quia ſi dixerimus, De cœlo: „ dicet, Quare ergo non credidiſtis illi? Si „ autem dixerimus, Ex hominibus, plebs „ univerſa lapidabit nos... Et reſponderunt „ ſe neſcire unde eſſet". Deo inviſi ſunt, damnationique obnoxii Eccl. miniſtri, qui veritatis confeſſionem & prædicationem ex commodis ſuis ſuſpendunt; illam docent, prædicant, defendunt, cum ex ejus prædicatione, confeſſione, defenſione, gloriam, honores & temporalem aliquam utilitatem conſequi poſſunt: illam ſilentio premunt, diſſimulant, malis artibus abſcondunt, & in injuſtitia detinent, cum ea ſe redargui, convinci, damnari animadvertunt vel perſentiſcunt. Veritatem in animo ſuo deſpexit, inhonoravit, prodidit, qui ſolo hominum timore illam non impugnat. A Deo igitur cordium ſcrutatore judicabitur ut proditæ veritatis reus. Qui obedire nolunt veritatis, nec illi teſtimonium perhibere, ignorantiæ, errori, mendacio, juſto Dei judicio traduntur. *Et reſponderunt ſe neſcire unde eſſet*. Simplicitas & humilitas indoctæ plebis oculos aperiunt ſæpius ut lucentem videant veritatem: ſuperbia & invidia claudunt oculos doctiorum & ſapientum ſecundum propriam, mundique opinionem, ne veritatem agnoſcant & confiteantur. Sic populus certus erat, *Joa. Proph. eſſe*: Principes vero Sacerdotum, Scribæ, & Senatores, *reſponderunt ſe neſcire unde* baptiſmus ejus *eſſet*.

9. 10. 11. „ Homo plantavit vineam, & lo„ cavit eam colonis... Et in tempore miſit „ ad cultores ſervum, ut de fructu vineæ „ darent illi. Qui cæſum dimiſerunt eum ina„ nem." Donorum ſuorum uſum, fructum myſteriorum, ſanguiniſque ſui ab illis exigit Chriſtus, quibus eorum diſpenſationem credidit, vocando illos ad ſacrum Miniſterium. Tempus ſemper eſt colendi vineam Domini; tempus ſemper eſt fructus illi dandi. Hos exigit verbo ſuo, Paſtorum & Concionat. adhortationibus & monitis, SS. exemplis, gratiæ ſuæ piis inſpirationibus. Has inanes qui dimittit, Spir. S. contumelia afficit, Chriſtum e vinea ejicit, Dei Filium occidit.

13. 14. 15. „ Dixit autem Dominus vineæ: „ Quid faciam? Mittam filium meum dilectum: „ forſitan cum hunc viderint, verebuntur" Deus miſit Filium ſuum in Incarnatione: mittit quotidie ad ſacrum Altare, ubi a Paſtoribus immolatur & offertur: illum oculis fidei videntes Sacerdotes & Paſtores, non revereantur ſolum & adorent, ſed imitentur; ſe pro Eccleſ. & animarum ſalute devoveant, quietem ſuam, immo vitam, ſi opus ſit, immolent, ut Eccleſ. filios acquirant; reddant Domino optatum vineæ ſuæ fructum: omnia ſua, ſeque ipſos impendant, & ſuperimpendant pro animabus Chriſti ſanguine redemptis... Chriſtum in animabus occidunt Sacerdotes & Paſtores avari, ambitioſi, voluptatum amatores, otioſi, deſides, qui negligentia ſua aut pravis exemplis ad viram fidei & gratiæ in illis extinguendam cooperantur. Chriſtum in pauperibus occidunt, qui Eccl. bona, redituſque ſuorum beneficiorum ad illorum ſublevandam inopiam non diſpenſant, cum ex illis delibarunt, quod victui ſuo & veſtitui neceſſarium eſt: ſed pauperum patrimonium ſibi vindicant quaſi domini, & quaſi hæreditate poſſiderent; avaritia crudeli recondentes & ſervantes; aut prodiga manu in luxum, in ludos, in convivia, in ſumptus ſuperfluos effundent. „ Cogitaverunt intra „ ſe dicentes: Hic eſt hæres, occidamus il„ lum, ut noſtra fiat hæreditas. Et ejectum „ illum extra vineam occiderunt". Veniet, veniet tandem Dominus vineæ, & quis ſuſtinebit adventum ejus, quis ſtabit ad videndum illum? Miniſtros infideles, Paſtores mercenarios, injuſtos, violentos, patrimonii pauperum ſacrilegos raptores perdet, æterniſque pœnis addicet. *Veniet, & perdet colonos iſtos, & dabit vineam aliis*. Pro Eccl. orandum, pro ejus Paſtoribus ac miniſtris, pro nobis ipſis, qui & vineæ Domini coloni ſumus, ut ejus aſpirante, præveniente, adjuvante & cooperante gratia, fructus bonorum operum, caritatis, ſalutis, fructus æternitate dignos feramus, illique offeramus." Deus virtutum „ convertere: reſpice de Cœlo, & vide, & „ viſita vineam iſtam: & perfice eam quam „ plantavit dextera tua" (*Pſal. 79. 15. 16.*

25. „ Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæ„ ſari: & quæ ſunt Dei, Deo". Et Prin„ cipibus, & Deo jura ſua reddenda. Illis honor, obedientia, tributa, vectigalia: huic ſupremus cultus & adoratio, amor ſuper omnia, totius Legis obſervantia, ſacrificium, decimæ, oblationes, animus & homo integer ejus imagine ſignatus." Imaginem Cæſa„ ris Cæſari, quæ in nummo eſt; & imagi„ nem Dei Deo, quæ in homine eſt; ut Cæ„ ſari quidem pecuniam reddas, Deo teme„ ipſum". (*Tertull. l. de Idol. c. 15.*)

„ Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & „ quæ ſunt Dei, Deo". Non dixit, *Date*; ſed,

ſed, *Reddite*: debitum igitur eſt. „ Cuſtodit „ te (*Theoph. in hunc loc.*) Princeps tuus „ ab hoſtibus, vitam tuam pacatam facit: „ debes itaque ei pro his tributum, præſer„ tim cum & ipſum quem profers nummum „ ab illo habes. Igitur numiſma Regis ite„ rum illi redde: interim autem tibi lucra„ ris, quod per ipſum quæ vitæ debita ſunt „ præſtantur. Sic denique & quæ Dei ſunt, „ Deo ſunt reddenda. Dedit tibi mentem, „ illam redde ei juxta mentem operans. De„ dit tibi rationem, redde ei illam, ne ſias „ brutis inſipientibus ſimilis, ſed facias o„ mnia ut rationalis. Dedit tibi animam & „ corpus, omnia redde ei, & imaginem ſuam „ reſtitue ei per fidem, ſpem, & caritatem „ incedens. *Sicut portavimus imaginem ter„ reni, portemus & imaginem cœleſtis.*" (1. *Corinth.* 15. 49.)

36. „ Illi vero qui digni habebuntur ſæcu„ lo illo, & reſurrect. ex mortuis, neque „ nubent, neque ducent uxores". Futuro ſæculo digni habebuntur, qui præſens ſæculum & omnia bona tranſitoria contemſerint, ut annos æternos & inviſibilia æternaque bona Chriſtiana ſpe conſectarentur. Ad felicem illum ſtatum beatæ reſurrect. tendamus bonæ vitæ meritis. Caſtitatem ſervemus, unuſquiſque ſecundum ſuum ſtatum, propriumque donum, ut aliquando *pares* ſimus *Angelis Dei*: moriamur penitus peccato & mundo, cupiditates noſtras mortificemus; ut ſortem SS. aſſequamur, beatam immortalitatem: *Neque enim ultra mori poterunt*. Exſpoliemus veterem hominem cum actibus ſuis, ut filii Dei vivamus, ut illius hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam in cœlis conſequamur, in novam vitam geniti, in qua nihil reliquum erit ex veteris Adami vita, nulla neceſſitas, nulla cupiditas, nulla infirmitas, nulla perturbatio; ſed perfecta ſecundum corpus & animam ſanitas, immortalitas, felix non peccandi neceſſitas, æterna pax & ex ſummi boni fruitione nuſquam amittenda certiſſima ſecuritas. *Et filii ſunt Dei, cum filii ſint reſurrectionis.*

37. „ Quia vero reſurgant mortui, & Moy„ ſes oſtendit, &c." Reſurget igitur caro, *& quidem ipſa, & quidem integra.* „ In „ depoſito eſt ubicumque apud Deum, per fi„ deliſſimum ſequeſtrem Dei & hominum, J.C. „ qui & homini Deum, & hominem Deo red„ det, carni ſpiritum, & ſpiritui carnem. „ Utrumque jam in ſemetipſo fœderavit, „ ſponſam ſponſo, & ſponſum ſponſæ com„ paravit. Nam etſi animam quis contende„ rit ſponſam, vel dotis nomine ſequetur „ animam caro. Non erit anima proſtituta, „ ut nuda ſuſcipiatur a ſponſo. Habet inſtru„ mentum, habet cultum, habet mancipium „ ſuum carnem; ut collectanea comitabitur. „ Sed caro eſt ſponſa, quæ & in C. J. Spir. „ ſponſum per ſanguinem pacta eſt. Hujus „ interitum quem putas; ſeceſſum ſcias eſ„ ſe. Quam Deus manibus ſuis ad imaginem „ Dei ſtruxit; quam de ſuo adflatu ad ſimi„ litudinem ſuæ vivacitatis animavit; quam „ incolatui, fructui, dominatui totius ſuæ „ operationis præpoſuit, quam Sacramentis „ ſuis diſcipliniſque veſtivit: cujus munditias „ amat, cujus caſtigationes probat, cujus paſ„ ſiones ſibi adpreciat; hæccine non reſurget „ toties Dei? (*Tertull. l. de Reſurr. c.* 63.)

CAPUT XXI.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. 4. RESpiciens, JESUS, vidit eos, qui mittebant munera ſua in gazophylacium, divites. Gazophylacium, arca erat in Templo collocata (4. *Reg.* 12. 10. *Joſeph. l.* 5. *Antiquit. c.* 8.), in quabene clauſa unum tantum foramen ſuperne relictum erat excipiendis muneribus quæ Templo offerebatur. „ Vidit autem & quamdam Viduam pau„ perculam mittentem æra minuta 2. & di„ xit: Vere dico vobis; Quia vidua hæc pau„ per plus quam omnes miſit, *ſi ejus animus „ & affectus ſpectetur*. Nam omnes hi ex „ abundanti ſibi miſerunt in munera Dei: " Ex eo quod ſibi redundabat, ſive ſupererat, munera Deo contulerunt: *Hæc autem ex eo, quod deeſt illi*, ex penuria ſua, *omnem victum ſuum quem habuit, miſit*: totum quod illi ad vitam ſuſtentandam opus erat. Confer cum *Marc.* 12. 41.

5. 6. 7. 8. „ Et quibuſdam dicentibus de „ Templo, *præ admiratione*, quod bonis, *id „ eſt, præclaris* lapidibus *conſtructum*, & „ donis *magnificis ac pretioſis* ornatum eſſet, „ dixit: Hæc quæ videtis, venient dies, in „ quibus non relinquetur lapis ſuper lapidem, „ qui non deſtruatur." Veniet tempus, quo tam magnificum ædificium ita deſtruetur, ut nec lapis lapidi cohæreat. *Interrogaverunt autem illum dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod ſignum cum fieri incipient?* Quo ſigno cognoſcetur illa proxime futura? *Qui dixit: Videte ne ſeducamini: Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Quia ego ſum*: & dicent, Ego ſum Chriſtus; *& tempus appropinquavit*, quo hujuſmodi ſeductores nomen meum uſurpantes orientur: *Nolite ergo ire poſt eos*. Cavete ne illis credatis.

9. 10. 11. „Cum autem audieritis prælia, „ & ſeditiones *excitari*, nolite terreri; „ oportet primum hæc fieri, ſed nondum ſtatim „ finis.“ Hæc quidem certiſſime contingent, ſed nondum adeſt tempus Templi & Urbis excidio divinitus præfinitum.“ Tunc dicebat „ illis: Surget gens contra gentem, & regnum „ adverſus regnum.“ *Et terræ motus magni erunt per loca*, in locis nonnullis, *& peſtilentiæ, & fames, terroreſque de cœlo*, terriculamenta, ſeu extraordinariæ aeris impreſſiones *ſigna magna* iræ Dei & vindictæ imminentis *erunt* in cœlo conſpicua. Romphæa ſcilicet Urbi imminens de cœlo apparuit; flamma in Templo viſa, fores Templi ſponte apertæ, currus & armatæ phalanges conſpectæ in nubibus, vox in Templo audita, *Migremus*, cum exeuntium ſono; fanaticus homo nomen Jeſu ferens, per annos quatuor clamans;“ Væ, „ væ Hieroſolymis; Væ, væ Urbi & Populo & Templo, ut Joſeph. commemorat in Libris *De bello Jud.* (*Lib. 6. c. 31.*)

12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. „Sed ante „ hæc omnia, injicient vobis manus ſuas, „ & perſequentur *vos*, tradentes in Synag. „ & cuſtodias, trahentes ad Reges & Præ„ ſides, propter nomen meum“; propter confeſſionem nominis mei, quod me Chriſtum eſſe confeſſi fueritis. *Continget autem vobis in teſtimonium*. Hæ perſecutiones vobis contingent ut teſtimonium perhibeatis veritati. *Ponite ergo in cordibus veſtris*, memori mente conditum tenete, *non præmeditari* anxie & ſollicite, *quemadmodum reſpondeatis: Ego enim dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere, & contradicere omnes adverſarii veſtri*. Vobis dabo facultatem loquendi; ſuggeramque vobis ſermonem ſapientem, cui veſtri & veritatis hoſtes nihil opponere poterunt quod veri ſpeciem habeat. Id impletum in Stephano, de quo ſcriptum eſt (*Act. 6 10.*): *Et non poterant reſiſtere ſapientiæ, & ſpiritui, qui loquebatur*. Hunc locum tractans Tertull. (*l. 4. cont. Marcion. c. 39.*) præclare dixit: *Quid enim ſapientius & incontradicibilius confeſſione ſimplicitatis, & exerta in Martyris nomine cum Deo invaleſcentis?*

„Trademini autem a parentibus, & fra„tribus, & cognatis, & amicis, & morte „afficient ex vobis: & eritis odio omnibus „propter nomen meum: & capillus de ca„pite veſtro non peribit“. Nihil damni ſentietis: etſi enim aliquid patiamini ad tempus, & vitam ipſam temporalem amittatis, ſecuri eſtote majus inde lucrum acceſſurum, gloriam ſcilicet ſempiternam. *In patientia vera poſſidebitis animas veſtras*. Per patientiam ſalvos facietis voſmetipſos. In patientia & ſpe erit fortitudo veſtra. Hæc arma quibus nominis mei hoſtes vincetis.

20. 21. 22. 23. 24. *Cum autem videritis circumdari ab exercitu Jeruſalem, tunc ſcitote quia appropinquavit deſolatio*, ſive excidium *ejus*. *Tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad montes*, in loca tuta: *& qui in medio ejus*, ſcilicet Judææ, *diſcedant*; *& qui in regionibus* vicinis, *non intrent in eam*, ne concluſi pereant gladio, vel igne, vel fame: *Quia dies ultionis* divinæ *hi ſunt, ut impleantur omnia quæ ſcripta ſunt* a Proph. (*Iſ. 22. Daniel 9.*) de Templi & Urbis excidio. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus*, quia onere gravatæ fugere non poterunt: *Erit enim preſſura magna ſuper terram, & ira populo huic*. Malis graviſſimis regio iſta opprimetur, & ira Dei in hunc populum ſæviet (*Joſeph. l. 4. de bello Jud. c. 3. & l. 6. c. 1.*). *Et cadent in ore gladii*, id eſt, acie gladii peribunt: & qui reliqui fuerint, *captivi ducentur in omnes gentes*. *Et Jeruſalem calcabitur a Gentibus, donec impleantur tempora Nationum* (*Euſeb. l. 3. Hiſt. Eccleſ. c. 5.*). Jeruſalem tenebitur a Gentibus jure victoriæ, donec tempora dominio gentium in Populum Judaicum a Deo conſtituta, ſeu ultima tempora quartæ Monarchiæ a Daniele præſcripta impleantur, & judicii generalis tempus adveniat (*Joſeph. l. 7. de Bello c. 17.*). Vel, *donec plenitudo gentium intret* in Eccl., & *ſic omnis Iſrael ſalvus fiat* (*Rom. 11. 25.*). Confer cum *Matth. 24. 25.* & *Marc. 13. 14.*

25. 26. 27. 28. *Et erunt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis*; *& in terra preſſura Gentium*, extrema anxietas & conſternatio Gentium, *præ confuſione ſonitus maris & fluctuum*: *areſcentibus hominibus præ timore, & expectatione* calamitatum, *quæ ſupervenient univerſo orbi*. Secundum Chriſti adventum hæc ſigna ſpectant. Ad illum ſcilicet tranſit poſtquam de Templi & Urbis excidio dixit, ut alteri diſcipulorum quæſtioni reſponderet, ut ex *Matth. 24. 3.* compertum eſt. *Nam virtutes cœlorum movebuntur*: omnis ornatus & diſpoſitio cœli perturbabitur: *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna, & majeſtate. His autem fieri incipientibus, reſpicite, & levate capita veſtra; quoniam appropinquat redemptio veſtra*. Bono eſtote animo, proxime enim complebitur redemptio corporis veſtri, plena illa & conſummata liberatio a ſervitute corruptionis, a perſecutionibus, a malis omnibus. „Scimus enim quod omnis „creatura ingemiſcit, & parturit uſque ad„huc.

„ huc . Non solum autem illa , sed & nos „ ipsi primitias Spiritus habentes , & ipsi in„ tra nos gemimus , adoptionem filiorum Dei „ exspectantes , redemptionem corporis nos„ tri. Spe enim salvi facti sumus " (*Rom.* 8. 22. 20. 24.).

29. 30. 31. 32. 33. „ Et dixit illis simili„ tudinem ; Videte ficulneam , & omnes ar„ bores : cum producunt jam ex se fructum , „ scitis quoniam prope est æstas . Ita & vos „ cum videritis hæc fieri , scitote quoniam „ prope est regnum Dei " ; sive regni Dei perfectio , quo subjectis hostibus pacifice & tranquille regnaturus sum super corpus electorum meorum tunc in cœlis collectum & adunatum . *Amen dico vobis , quia non præteribit generatio hæc , donec omnia fiant* , quæ vobis futura denuntio . *Cœlum & terra transibunt* ; *verba autem mea non præteribunt* . Quæcumque promisi , jussi , vel prædixi , certissime complebuntur . Confer cum *Matth* 24. 29. *& seq.* & *Marc.* 13.

34. 35. 36. *Attendite autem vobis* , cavete *ne forte graventur corda vestra in crapula , & ebrietate , & curis hujus vitæ* , quibus obtunditur animus , & impeditur ne divina cogitet : Deique judicium metuat , *& superveniat in vos repentina dies illa* ; ne repente vobis superveniat terribilis judicii dies . Metaphora est a navibus onere prægravatis , ac proinde fidentibus . „ Tamquam laqueus „ enim superveniet in omnes , qui sedent su„ per faciem omnis terræ " . Ex improviso superveniet omnibus qui sic in terra habitant , ut eorum animus in res terrenas defixus sit , & in illis quiescat . *Vigilate itaque omni tempore orantes , ut digni habeamini* , id est , efficiamini , *fugere ista omnia quæ futura sunt* , seductiones Pseudo-prophet. , iram Dei , æterna impiorum supplicia : *& stare* cum fiducia *ante filium hominis* : ante tribunal meum . Magna est hujus verbi emphasis , *Ut digni habeamini* : significat enim omnia deberi gratiæ Dei .

37. 38. *Erat autem diebus* sive per dies *docens in Templo : noctibus vero exiens morabatur in monte qui vocatur Oliveti* , in oratione pernoctans . *Et omnis populus manicabat ad eum in Templo audire eum* . Diluculo conveniebat in Templum , ut illum audiret .

SENSUS MORALIS.

1. 2. 3. 4. „ Respiciens autem vidit eos , qui „ mittebant munera sua in gazo„ phylacium divites &c. " Nunc etiam manum & cor divitis & pauperis J. C. respicit . Ab ipso uno videri ament & quærant divites , qui ad Templorum ornatum , ad incrementum divini cultus , vel ad pauperum sustentationem donaria & eleemosynas conferunt . Alioquin mercedem invisibilem & æternam caritatis non recipient , quia receperunt mercedem inanem vanitatis . *Receperunt mercedem suam* . Pauper qui ex necessario suo demit aliquid ut Deo & aliis paupertioribus offerat , spectaculum est C. J. oculis dignius , quam dives qui ex superfluo suo abundantius erogat . Bona opera non ideo magna sunt coram Deo , quod a divitibus , magnatibus & potentibus fiant , sed quod animo vere Christiano , animo paupere ; ab avaritia & cupiditate bonorum temporalium , ab amore sæculi purgato ; qui viduæ instar cœlestis Sponsi mortem luget , illiusque desiderio ingemiscit : (*Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte dum dicitur mihi per singulos dies , Ubi est Deus tuus ?* (Ps. 41. 3.) qui totum quod est , quod operatur , quod possidet , sua , seque ipsum in primis offert Deo , & tamen se pene nihil offerre existimat . *Vidit autem & quamdam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo* . De magnitudine muneris judicat æquissimus æstimator & munificentissimus remunerator Deus non ex ipso munere quod offertur , sed ex animo offerentis . *Respexit Dominus ad Abel , & ad munera ejus . Ad Cain vero & ad munera illius non respexit* (*Gen.* 4.). Applausus & laudes quæ magna divitum dona sequuntur , vana gloria & complacentia quæ illa sæpe comitatur ; imperfecta religio , & modica fides offerentium , sæpe illorum pretium apud Deum minuit . Contra pauper , fide , caritate , & humilitate dives magna semper munera Deo offert , quantumvis modica hominibus videantur , quia pretium , magnitudinem , excellentiam ex religione offerentis accipiunt . *Et dixit : Vere dico vobis quia vidua hæc pauper , plus quam omnes misit* . Dives qui multum offert , multum sibi servat ; pauper qui totum erogat , solam in Deo fiduciam retinet . Oblatio & eleemosyna ex superfluo Deo grata , & ad salutem necessaria homini est : oblatio & eleemosyna ex necessario , longe gratior : vitæ enim propriæ sacrificium est . Hic est gratiæ triumphus , quæ animam Christianam supra metum paupertatis evehit fide divinæ providentiæ , religionis amore . „ Omnes his ex abundanti sibi miserunt in „ munera Dei : hæc autem ex eo quod de„ est illi omnem victum suum quem habuit , „ misit " .

6. „ Hæc , quæ videtis , venient dies , in „ quibus non relinquetur lapis super lapi-

„ dem, qui non destruatur “. Quæ oculis carnis magnifica, quæ humanæ curiositati admirabilia sunt, nec æstimatione Christi, nec membrorum ejus admiratione digna habentur. Qui alios habent oculos quam corporis, scilicet illuminatos fide divina oculos mentis, aliam pulchritudinem considerant & suspiciunt quam lapidum, ædificiorum, omniumque rerum creatarum. Cogitant enim vero illas brevi perituras: solam Dei pulchritudinem indeficientem esse & æternam. „ Tu autem Do„ mine, in æternum permanebis, solium tuum „ in generationem & generationem “ (*Lament. Jerem.* 5. 19.). Quæcumque pulchra sunt in operibus naturæ, vel artis non teneant animam meam; teneat eam Deus, qui fecit hæc, bona quidem valde; sed ipse est bonum meum, non hæc. Quæcumque in mundo pulchra sunt, ab illa pulchritudine veniunt quæ super animas est, cui suspirat anima mea die ac nocte. „ Sero te amavi, pulchritudo „ tam antiqua & tam nova, sero te amavi. „ Et ecce intus eras, & ego foris, & ibi te „ quærebam; & in ista formosa quæ fecisti, „ deformis irruebam. Mecum eras, & te„ cum non eram. Ea me tenebant longe a „ te, quæ si in te non essent, non essent “ (*S. Aug. in Confess.*).

8. „ Videte ne seducamini &c.“ Seducuntur, qui cæcos aut corruptos conscientiæ suæ Moderatores eligunt; qui secundum C. J. doctrinam & Evang. illos non instituunt, sed secundum opiniones hominum, quas probabiles vocant, secundum mores sæculi, secundum prudentiam carnis. Cavendi seductores, qui specie singularis perfectionis, passivæ orationis, & mysticæ quietis, simplices animas ab actibus virtutum, a piorum librorum, & maxime a Novi Test. lectione, a frequentatione Sacrament., a vitæ pœnitentis exercitiis & Christiana mortificatione, a meditatione mysteriorum Christi, ab ejus cruce avertunt: qui naturæ corruptæ cupiditatibus & propensionibus blandiuntur; qui cum spiritu cœperint, sæpe carne consummantur, homines cupidi, elati, voluptatum amatores magis quam Dei, crucis Christi inimici, mulieres præsertim dirigere dicam, an perdere amantes? longaque & secreta colloquia cum ipsis miscentes. „ Videte ne seducamini: multi enim „ venient in nomine meo, dicentes, Quia ego „ sum: & tempus appropinquavit: Nolite er„ go ire post eos “. Sed heu! seduci amat maxima pars hominum in rebus animæ salutem & morum institutionem spectantibus; nuncque completur illud Apost. oraculum (2. *Tim.* 4. 3.): „ Erit enim tempus, cum sanam do„ ctrinam non sustinebunt, sed ad sua desi„ deria coacervabunt sibi magistros prurien„ tes auribus, & a veritate quidem auditum „ avertent, ad fabulas autem convertentur “. Sed & a vobismetipsis cavete, quia principium seductionis in vobis ipsis est, in concupiscentiis, in amore proprio. „ Timeo au„ tem, ne sicut Serpens Hevam seduxit in „ astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, „ & excidant a simplicitate, quæ est in Chri„ sto “. Pseudoapost. cavete operarios subdolos, transfigurantes se in Apost. Christi: „ Et „ non mirum; ipse enim Satanas se transfi„ gurat in Angelum lucis. Non est ergo ma„ gnum, si ministri ejus transfigurentur velut „ ministri justitiæ: quorum finis erit secun„ dum opera ipsorum “ (2. *Cor.* 11.).

9. „ Cum audieritis prælia & seditiones, „ nolite terreri &c.“ Bella, seditiones, & aliæ calamitates hic a Christo prænunciatæ, flagella Dei sunt. His utitur Deus ultionum ad puniendum Reges & populos in divinam suam Majestatem perduelles; intestinamque carnis adversus spiritum in utrisque pugnam. Solus Deus omnipotens & bonus ex tantis malis bonum elicere potest. Eius misericordiæ serviunt in electis, ejus vero iustitiæ in majori numero reproborum. His terreri malis non debet Christianus. His terrentur improbi, qui non diligunt adventum Christi, quibus hæc mala graviorum præsagia sunt æternorumque tormentorum. His justi non terrentur, quibus media sunt purgationis interioris & sanctificationis, ut cum fiducia compareant ante tribunal Christi; necnon præsagia proximæ liberationis, & regni Salvatoris.

12. „ Sed ante hæc omnia injicient vobis „ manus suas; & persequentur, tradentes in „ Synag. & custodias, trahentes ad Reges „ & Præsides propter nomen meum: contin„ get autem vobis in testimonium “. Persecutio utilis est, quæ fidem probat, patientiam exercet, ab amore mundi Christianos avellit, Christo arctius conjungit, cor examinat & purgat, veritatem Confessorum glorioris testimoniis, Martyrum sanguine confirmat, spem excitat, caritatem magis accendit. „ Quis ergo non omnibus viribus elabo„ raret ad tantam claritatem pervenire, ut „ amicus Dei fiat, ut cum Christo statim „ gaudeat, ut post tormenta & supplicia ter„ rena præmia divina percipiat? Si militibus „ sæcularibus glorioſum est, ut hoste devicto „ redeant in patriam triumphantes: quanto „ potior & major est gloria, victo diabolo ad „ patriam triumphantem redire, & unde „ Adam peccator ejectus est, illuc prostrato „ eo qui ante dejecerat, trophæa victricia „ reportare? Offerre Deo acceptissimum mu-

„ nus,

„ nus, incorruptam fidem, & virtutem men-
„ tis incolumem, laudem devotionis illustrem?
„ Comitari eum, cum venire cœperit, vin-
„ dictam de inimicis recepturus? Lateri ejus
„ assistere, cum sederit judicaturus? Cohæ-
„ redem Christi fieri, Angelis adæquari; cum
„ Patriarchis, cum Apost., cum Proph. cœ-
„ lestis regni possessione lætari? Has cogita-
„ tiones quæ persecutio potest vincere? Quæ
„ possunt tormenta superare? Durat fortis
„ & stabilis religiosis meditationibus fundata
„ mens: & adversus omnes diaboli terrores
„ & minas mundi animus immobilis perstat;
„ quem futurorum fides certa & solida cor-
„ roborat. Clauduntur oculi in persecutioni-
„ bus terræ, sed patet cœlum; minatur An-
„ tichristus, sed Christus tuetur: mors in-
„ fertur, sed immortalitas sequitur: occiso
„ mundus eripitur, sed restituto paradisus
„ exhibetur; vita temporalis extinguitur, sed
„ æterna reparatur " (*S. Cypr. de exhor. Martyr.*).

19. „ In patientia vestra possidebitis ani-
„ mas vestras". Christiana patientia pretium salutis est. Per eam peccatores justitiam in-veniunt, pœnitentes recipiunt, justi conser-vant, pro ea certant ad mortem usque Mar-tyres, præmio illius fruuntur SS; seque ipsos possident, Deum possidentes. „ Patientia est „ quæ nos Deo commendat & servat, ipsa „ est quæ iram temperat, quæ linguam fre-„ nat, quæ mentem gubernat, pacem custo-„ dit, disciplinam regit, libidinis impetum „ frangit, tumoris violentiam comprimit, „ incendium simultatis extinguit, coercet po-„ tentiam divitum, inopiam pauperum refo-„ vet; tuetur in virginibus beatam integri-„ tatem, in viduis laboriosam castitatem, in „ conjunctis & maritatis individuam charita-„ tem: facit humiles in prosperis, in adver-„ sis fortes, contra injurias & contumelias „ mites: docet delinquentibus cito ignosce-„ re; si ipse delinquas, diu & multum ro-„ gare: tentationes expugnat, persecutiones „ tolerat, passiones & martyria consummat. „ Ipsa est quæ fidei nostræ fundamenta firmi-„ ter munit: ipsa est quæ incrementa spei „ sublimiter provehit: ipsa actum dirigit, ut „ tenere possimus viam Christi, dum per ejus „ tolerantiam gradimur: ipsa efficit ut per-„ severemus filii Dei, dum patientiam Patris „ imitamur " (*S. Cypr. de bono pat.*). A-memus & imitemur patientiam Dei, patien-tiam Christi: rependamus illi, quam pro no-bis ipse dependit. Offeramus *patientiam spi-ritus, patientiam carnis*, (*Tert. l. de pat.*) qui in resurrectionem carnis & spiritus cre-dimus. *Si tanta juffert anima ut possideat un-de pereat, quanta debet sufferre ne pereat? &c.* (*S. Aug. l. de patien. c. 7.*)

25. „ Et erunt signa in sole, & luna, & „ stellis, &c. " Misericordia Dei hæc signa præmittit, ut ejus iram per pœnitentiam fu-giamus, Divini judicii timorem fides in no-bis excitet. Omnibus communis erit judicii metus, paucis utilis. (*Undique Deus terret, quia non vult invenire quos damnet, inquit S. Aug. ser. 19. al. 4. ex editis a Sirmond.*). Solo malorum temporalium timore arescere homines possunt, converti non possunt. Ti-mor malorum invisibilium, & æternorum, quem fides excitat, spes comitatur, caritas sanctificat & perficit, *timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi*, ad salutem utilis est. „ Observabo me ab iniquitate mea, „ quoniam omnia judicia ejus in conspectu „ meo, & justitias ejus non repuli a me " (Ps. 17. 24.).

28. His autem fieri incipientibus, respici-„ te & levate capita vestra &c." Securi sint boni, Judicem ipsorum nullus adversarius cor-rumpit, aut circumvenit, nullus testis illu-dit. Sed quantum securi sunt boni, tantum timeant mali. Non talis judicat, cui aliquid absconditur. Numquid enim Deus judicans quæsiturus est testes, per quos discat quis sis? Unde potest falli quis sis, qui noverat quis esses futurus? Te interrogat, non alium de te. „ Dominus interrogat justum & impium. „ Interrogat autem te, non ut discat a te, „ sed ut confundat. Habentes ergo judicem „ talem, quem nemo contra nos fallit, ne-„ mo pro nobis; sic agamus, ut ejus judi-„ cium venturum non timeamus, sed exspe-„ ctemus & desideremus. Numquid enim fru-„ menta timent ne mittantur in horreum? „ Immo optant vehementer & desiderant. „ Immo nihil eis tam tardum est, quam do-„ nec fiat (*S. Aug. ser. 47. de ovib. c. 6.*)". Hi vero ex animo & tota sinceritate dicunt, cum orant, VENIAT, REGNUM TUUM. Mali vero hominis in his verbis & cor tre-pidat, & lingua titubat. Quomodo enim di-cis, *Veniat regnum tuum*? Ecce veniat: qualem te invenies? Sic ergo age ut securus ores. Sic vive ut diligas adventum ejus.

29. „ Et dixit illis similitudinem: Videte „ ficulneam, & omnes arbores: cum produ-„ cunt jam ex se fructum, scitis quoniam „ prope est æstas &c. " Iniqui videntur flo-rere (*S. Aug. En. in* Ps. 48. *ser.* 2. *n.* 3.) ad tempus, & justi laborare; sed quare? Quia nox est adhuc. Quid est, nox est? Non ap-parent merita justorum, & quasi nominatur felicitas impiorum. Tam diu videtur herba lætior quam arbor, quam diu hyems est.

Herba enim per hyemem viget, arbor per hyemem quaſi arida eſt: cum Sol exierit ferventior tempore æſtatis, arbor quæ per hyemem arida videbatur, expletur foliis, profert fructus; herba autem areſcit: videbis honorem arboris, herba arida eſt; ſic & modo juſti laborant antequam veniat æſtas. *Eſt vita in radice, nondum apparet in ramis. Radix autem noſtra caritas eſt.* Et quid ait Apoſt.? „ Ut ſupra debeamus habere radicem, „ ut vita ſit Paſtor noſter, quia habitatio „ noſtra non debet recedere de cœlo, quia „ in hac terra debemus ſicut mortui ambu„ lare: ut ſupra viventes, infra mortui ſi„ mus, non ut ſupra mortui infra vivamus". Quia ergo non debet recedere vita noſtra & cor noſtrum deſuper, quid ait Apoſt.? (*Coloſſ.* 3. 3.) *Mortui enim eſtis.* Et ne timeres, *Vita veſtra abſcondita eſt*, ait, *cum Chriſto in Deo.* Ecce ubi eſt radix noſtra. Quando autem apparebit honor noſter, tamquam in foliis & fructibus, ſequitur & dicit: *Cum Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc et vos cum illo apparebitis in gloria.*

34. „ Attendite autem vobis, ne forte gra„ ventur corda veſtra in crapula & ebrieta„ te, & curis hujus vitæ, & ſuperveniat „ in vos repentina dies illa". Lugendum eſt quod maxima pars hominum voluptatibus carnis & ſenſuum ita ſit irretita, vel ſæculi negotiis ita implicata, ut de æternitate, de Dei judicio, de morte minime cogitent. Cum repentina mors & improviſa tam multis ſuperveniat, ſecuri vivunt: terribilibus Dei minis in S. Script. intonantibus non excitantur. Sedent, immo jacent in terra quieti, non ſapientes, non deſiderantes, non cogitantes quæ ſunt in cœlo, ſed quæ ſuper terram. Ideo *tamquam laqueus* incautas aves, illos intercipiet mortis judiciique dies. *Amor rerum terrenarum, ſpiritualium viſcus pennarum* (*S. Aug.*). Vigilandum igitur, orandum eſt omni tempore, ſiquidem incerti ſumus qua hora ad tribunal Chriſti vocandi ſumus. Qui Deum & ejus voluntatem ſemper deſiderat, qui juſtitiam in hac peregrinatione ſemper eſurit & ſitit; ſemper orat. Vigilandum Chriſtianis, ne officiis ſuis deſint; orandum, ut gratiam impetrent qua fideliter illa impleant. „ Vigilate itaque omni tempore orantes, ut „ digni habeamini fugere iſta omnia, quæ fu„ tura ſunt, & ſtare ante Filium hominis: *ait Chriſtus Dominus*. Dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet (*ait Apoſt.* 1. *Theſſ.* 5.): „ cum enim dixerint: Pax & ſecuritas; tunc „ repentinus eis ſuperveniet interitus, ſicut „ dolor in utero habenti, & non effugient. „ Vos autem, fratres, non eſtis in tenebris, „ ut vos dies illa tamquam fur comprehen„ dat: omnes enim vos filii lucis eſtis, & fi„ lii diei: non ſumus noctis neque tenebra„ rum. Igitur non dormiamus ſicut & cete„ ri, ſed vigilemus, & ſobrii ſimus. Qui „ enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui „ ebrii ſunt, nocte ebrii ſunt. Nos autem „ qui diei ſumus, ſobrii ſimus, induti lori„ cam fidei, & charitatis, & galeam ſpem „ ſalutis".

CAPUT XXII.

Senſus Litteralis.

1. 2. *Appropinquabat autem dies feſtus Azymorum*, dies ille ſolemnis, quo Judæi panibus azymis veſci incipiebant, ſecundum Legem; qui dies Paſcha vocatur ab Agni Paſchalis immolatione: *& quærebant Principes Sacerdotum, & Scribæ*, ſeu Legiſper., *quomodo Jeſum interficerent*, an dolo, an vi manifeſta, & quo tempore: *timebant vero plebem*: ideo palam violentas manus in illum injicere non audebant.

3. 4. 5. 6. *Intravit autem Satanas in Judam, qui cognominatur Iſcariotes, unum de* 12. Intravit non in corpus Judæ, ſed in animum, pravis ſuggeſtionibus conſentientem. *Cum diabolus jam miſiſſet in cor ut traderet eum Judas &c.* (ut dicitur Jo. 13.) *Et abiit, & locutus eſt cum Principibus Sacerdotum, & Magiſtratibus*, ſeu Præfectis excubiarum Templi, *quemadmodum illum traderet eis. Et gaviſi ſunt, & pacti ſunt pecuniam illi dare. Et ſpopondit.* Mutuo ſe obligavit, & coram illis palam profeſſus eſt, ſe Jeſum traditurum. *Et quærebat opportunitatem ut traderet illum ſine turbis*, id eſt, clam populo, qui ſolebat eum ſequi, vel ſine tumultu.

7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. *Venit autem dies Azymorum* primus & ſolemnis, *in qua neceſſe erat occidi Paſcha*, Agnum Paſchalem immolari. *Et miſit Petr., & Joa., dicens: Euntes parate nobis Paſcha*, ſine mora Paſchale convivium inſtruite, *ut manducemus. At illi dixerunt: Ubi vis paremus? Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem*, cum primum civitatem ingredimini, *occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans*, vas fictile aqua plenum; *ſequimini eum in domum, in quam intrat*, ſeu intrabit; *& dicetis patri-familias domus: Dicit tibi Magiſter, Ubi eſt diverſorium, ubi Paſcha cum diſcipulis meis manducem? Et ipſe oſtendet vobis cœnaculum magnum ſtratum*, inſtructum menſis & lectulis, omnique ſupellectili

lectili ad apparatum convivii necessaria, & *ibi parate* quod nobis necesse est ad Paschalem Cœnam. *Euntes autem, invenerunt sicut dixit illis* Jesus, servum, domum, patremfamilias, cœnaculum stratum, & *paraverunt Pascha*, secundum ejus mandatum.

14. 15. 16. *Et cum facta esset hora*, cum cœnandi tempus esset, quippe multa jam nocte, *discubuit*, & *duodecim Apostoli cum eo. Et ait illis: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar.* Ardentissime desideravi hanc ultimam cœnam paschalem vobiscum peragere, in qua singularia & eximia amoris mei vobis exhibiturus sum argumenta, & magna mysteria traditurus, antequam patiar. *Dico enim vobis, Quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.* Pascha non celebrabo vobiscum, donec impleatur in regno Dei, id est, in regno cœlorum, quod illa victima & cœna legali ac typica significatur, scilicet liberatio perfecta a peccato & a morte stipendio peccati, quam adumbrabat liberatio ex Ægyptiaca servitute, cujus quidem liberationis monumentum erat Pascha. Vel, donec manducem vobiscum post resurrectionem meam, typicis sacrificiis per mortem meam impletis (*Theoph. in hunc loc.*). Vel, donec illud manducem vobiscum in Eccl., quæ Dei regnum est, in mystica Euchar. mensa, convivium ipse pariter & conviva, & Pascha vestrum, ut Apost. (1. *Cor.* 5. 7.) ait: *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Unde Orig. l. 8. cont. Cels.: „ Quisquis (*inquit*) „ cogitat Pascha nostrum immolatum esse Chri„ stum, celebrandumque hoc Festum edendo „ carnem Verbi, numquam non Pascha facit, „ quod interpretatur ac si dicat *TRANSI„ TORIA*, transiens semper ratione, omni„ que cogitatione atque actione ad Deum, a „ negotiis sæcularibus, & ad civitatem ejus „ festinans ".

17. 18. *Et accepto calice, gratias agit, & dixit: Accipite, & dividite inter vos.* Calix iste communis est, quo ex more cœnæ in orbem bibebatur, patre-familias proxime sibi discumbentibus poculum porrigente, aliis vero de manu in manum sibi mutuo tradentibus. Calix vero de quo v. 20. calix mysticus est, in quo Christus Sanguinis sui mysterium consecravit. *Dico enim vobis: Quod non bibam de generatione vitis*, id est, de fructu vitis, seu vino, *donec regnum Dei veniat.* Postremum scilicet illud convivium est, quod vobiscum facio ante mortem meam, qua sum a Patre clarificandus, & potestatem omnem in cœlo & terra accepturus.

19. 20. *Et accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum*, illud ipsum *quod pro vobis datur*, quod pro vestris peccatis immolatur, verum proinde corpus, a Dei Verbo ex Virg. assumptum, *vivificum.* Veritas enim non mentitur, *Hoc*, quod me facere videtis, in hujus institutione mysterii, *facite in meam commemorationem*, ad perennem mortis meæ memoriam sacrum hunc ritum & sacrificium celebrate. (*S. Cyrill. Alex. Concil. Trid. Sess.* 22. *c.* 1. & *can.* 2. *Tertull. adversf. Marcion. l.* 4 *c.* 40. *Testamentum constituens sanguine suo obsignatum*). *Similiter & calicem* accepit, *postquam cœnavit*, post cœnam legalem, *dicens: Hic est calix Nov. Test. in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Hic calix, quem manibus teneo, instrumentum authenticum est, quo Novum fœdus, seu Test. sancitur & obsignatur per sanguinem meum in ipso calice contentum: Qui sanguis pro vobis fundetur in cruce. Secundum vim Græci Textus, *Qui pro vobis funditur*, quæ vox non solum idem significat ac *effundetur*, rem scilicet mox futuram designans ut præsentem: sed mysticam sanguinis Christi effusionem in calice Eucharist.: quemadmodum Agni Paschalis sanguis ad pedem Altaris effundebatur. Sicut ergo vero sanguine animalium vetus Test. sancitum est, dicente Moyse (*Exod.* 24. 8.): *Hic est sanguis fœderis:* ita vero sanguine Christi, non figura vacua sanguinis ejus Nov. Test. est obsignatum, ut umbra in veritatem, figura in manifestationem, & Lex in Evang. verteretur. Nec vero typus sanguinis, id est vinum, sed sanguis ipse prætiosus Christi effusus est in remissionem peccatorum. „ Dicendo autem, *Quod pro vobis* „ *datur, & effunditur*, non pro solis Apost. „ significat corpus ejus esse datum, & san„ guinem ejus effusum, sed pro humano ge„ nere. Vetus enim Pascha perficiebatur ob „ liberationem ex Ægyptiaca servitute, & „ sanguis agni effundebatur observata primo„ genita. Novum autem Pascha propter re„ missionem peccatorum, & conservationem „ cogitationum sanctificatarum & consecrata„ rum Deo " (*Theoph. in hunc loc.*).

21. 22. 23. *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa.* Unus ex vobis simul mecum discumbentibus, qua manu jam cibum sumet, eadem mox hostibus me tradet. *Et quidem filius hominis, secundum quod definitum est, vadit:* Secundum quod æterno Dei consilio constitutum est, ad passionem & mortem vadit: *Væ autem homini illi per quem tradetur*; cujus proditionem Deus præscivit tantum ac permisit, non effecit; quamvis eam ordinaverit ac direxerit

ad

ad finem redemptionis noſtræ per paſſionem & mortem Chriſti, & ad gloriam ſuam. Traditoris vero ſupplicium non ſolum præſcivit, ſed decrevit. „ Non *enim* caſus ruentium, „ nec malignitatem iniquorum, neque cupi„ ditates peccantium prædeſtinatio Dei, aut „ excitavit, aut ſuaſit, aut impulit: ſed pla„ ne prædeſtinavit judicium ſuum, quo uni„ cuique retributurus eſt prout geſſit, ſive „ bonum, ſive malum: quod judicium omni„ no futurum non eſſet, ſi homines Dei vo„ luntate peccarent " (*S. Proſper. in reſponſ. ad object. Vincent.*). Confer cum *Act.* 2. 23. ubi S. Petr. de Jeſu pro concione loquens Iſraelitis ait: „ Hunc definito conſilio „ & præſcientia Dei traditum, per manus „ iniquorum affigentes interemiſtis. Et c. 4. „ 27. 28. Convenerunt vere in civitate illa „ adverſus ſanct. puerum tuum Jeſum, quem „ unxiſti, Herodes & Pontius Pilatus, cum „ Gentibus, & populis Iſrael, facere quæ „ manus tua, & conſilium tuum decreverunt „ fieri ".

Et ipſi Apoſtoli *cœperunt quærere inter ſe, Quis eſſet ex eis, qui hoc facturus eſſet*, Dominus ſcilicet traditurus.

24. 25. 26. 27. *Facta eſt autem & contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe major*, ſive quis cenſendus eſſet maximus. Veriſimile non videtur eruditus Interpr. (*Grotius in hunc loc.*) Apoſt. tam luctuoſo tempore vacaſſe ambitioſo certamini. Iſtam igitur contentionem non tunc, ſed olim inter illos factam, a S. Luc. hic referri putat: quia Chriſtus memor quod olim inter ſe de primatu diſceptaſſent, abiturus, ut dilectionis, ita & humilitatis præcepta illis tradidit. *Dixit autem eis: Reges Gentium dominantur eorum*, ſeu potius earum, durumque in ſubditos imperium exercent: *& qui poteſtatem habent ſuper eos benefici vocantur*, Beneficorum nomen, alioſque titulos honorificos affectant. *Vos autem non ſic* agere debetis: *ſed qui major eſt in vobis, fiat ſicut minor*, ſeu junior, ſecundum vim Græci Textus, *& qui præceſſor eſt*, ſeu ordine, gradu, dignitate, auctoritate ſuperior, fiat *ſicut miniſtrator*, ſe velut omnium miniſtrum gerat. *Nam quis major eſt, qui recumbit, an qui miniſtrat? nonne qui recumbit? Ego autem* Dominus, Magiſter, ac Deus veſter *in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat*. Confer cum *Matth.* 20. 25. & *Marci* 10. 42. & ſeq.

28. 29. 30. *Vos autem eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis*; id eſt, in rebus adverſis me non deſeruiſtis. *Et ego*, in præmium fidelitatis & conſtantiæ veſtræ, *diſpono*, præparo ſeu polliceor *vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus, regnum*; non terrenum & temporale, ſed cœleſte; *ut edatis et bibatis ſuper menſam meam in regno meo*: ut menſæ meæ conſortes ſitis, id eſt, primos honores in regno meo habeatis: & ineffabilibus deliciis mecum perfruamini & torrente voluptatis potemini: *et ſedeatis ſuper thronos*: poteſtatis meæ participes, *judicantes* 12. *Tribus Iſrael*. Confer cum *Matt.* 19. 28.

31. 32. *Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos ut cribaret ſicut criticum*. Satanas veſtræ omnium ſalutis adverſarius, ſibi a Deo permitti petiit ut vos tentationibus ſuis agitaret, ventilaret, vexaret, fidemque vobis excuteret, ſicut triticum in cribro ſurſum atque deorſum vertitur, & concutitur. *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*; ut penitus non extinguatur, non intereat, quamquam grave ac lethale vulnus acceptura ſit cum me negabis. *Et tu aliquando converſus* ad pœnitentiam, & efficaciſſima gratiæ meæ virtute in fide confirmatus, viciſſim *confirma fratres tuos*, Chriſtianos omnes, ipſoſque condiſcipulos, ne in fide deficiant; pro ipſis ora, ſicut ego pro te oravi, illiſque firmiſſimæ & conſtantiſſimæ fidei, exemplo præluceas. *Simon Simon, ecce ſatanas expetivit vos ut cribraret ſicut criticum*. Ne gloriarentur Apoſt. (*Ven. Beda in hunc loc.*) & ſuis viribus tribuerent quod ſoli pene inter tot millia Judæorum dicerentur in tentationibus permanſiſſe cum Domino, oſtendit eos, ſi non juvantis ſe Domini eſſent opitulatione protecti, eadem procella cum ceteris potuiſſe conteri. De Petro dici poteſt, quod de lapſis qui fidem in perſecutione exterius negaverant, S. Cypr. ad Antonian. ſcribit: „ Nec „ putemus mortuos eſſe, ſed magis ſemiani„ mes jacere eos, quos perſecutione funeſta „ ſauciatos videmus: Qui ſi in totum mortui „ eſſent, numquam de eiſdem poſtmodum & „ Confeſſores & Martyres fierent. Sed quo„ niam eſt in illis quod pœnitentia ſequente „ revaleſcat, ad fidem & ad virtutem de„ pœnitentia robur armatur ". In Petri negantis Chriſtum animo manſit ſemen fidei, quod pœnitentia ſequente revaleſceret, ut etiam commentatur poſt S. Ambr. En. in Pſ. 43. n. 40. Theophyl. „ Rogavi ut non defi„ ciat fides tua: *Quamvis enim brevi tem„ pore concutiendus ſis*, habes tamen recon„ dita ſemina fidei, ut etiamſi folia abjece„ rit ſpiritus invadentis, radix tamen vi„ vat, & non deficiat fides tua ".

Litteralem iſtius loci ſenſum S. Aug. explicat, & ad Petri perſeverantiam in fide, gratiæque ſpecialis efficaciſſimæ neceſſitatem

ut

ut perſeveraret, pertinere docet. „ Si ad „ liberum arbitrium hominis (*inquit de Corrept. & Grat. c.* 8.) quod non ſecundum „ gratiam, ſed contra eam defendis, pertinere dicis ut perſeveret in bono quiſque, „ vel non perſeveret, non donante Deo ſi „ perſeveret, ſed humana voluntate facien„ te, quid moliturus es contra verba dicen„ tis: *Rogavi pro te, Petre, ne deficiat* „ *fides tua*? An audebis dicere, etiam ro„ gante Chriſto ne deficeret fides Petri, de„ fecturam fuiſſe, ſi eam Petrus deficere „ voluiſſet, hoc eſt, ſi eam uſque in finem „ perſeverare noluiſſet: Quaſi Petrus aliud „ ullo modo vellet, quam pro illo Chriſtus „ rogaſſet ut vellet. Nam quis ignorat tunc „ fuiſſe perituram fidem Petri ſi ea quæ fi„ delis erat voluntas ipſa deficeret; & per„ manſuram, ſi eadem voluntas maneret; ſed „ quia præparatur voluntas a Domino, ideo „ pro illo Chriſti non poſſet eſſe inanis ora„ tio. Quando rogavit ergo ne fides ejus de„ ficeret, quid aliud rogavit, niſi ut habe„ ret in fide liberrimam, fortiſſimam, invi„ ctiſſimam, perſeverantiſſimam voluntatem? „ Ecce quemadmodum ſecundum gratiam Dei, „ non contra eam, libertas defenditur vo„ luntatis. Voluntas quippe humana non li„ bertate conſequitur gratiam, ſed gratia „ potius libertatem, & ut perſeveret dele„ ctabilem perpetuitatem, & inſuperabilem „ fortitudinem “.

Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, &c. Commune erat omnibus Apoſt. periculum de tentatione formidinis, & divinæ protectionis auxilio pariter indigebant; quoniam diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere: & tamen „ Specialis a Do„ mino Petri cura ſuſcipitur, & pro fide Pe„ tri proprie ſupplicatur, tamquam aliorum „ ſtatus certior ſit futurus, ſi mens Princi„ pis victa non fuerit. In Petro ergo omnium „ fortitudo munitur, & divinæ gratiæ ita „ ordinatur auxilium, ut firmitas quæ per „ Chriſtum Petro tribuitur, per Petrum A„ poſt. conferatur “. (*S. Leo ſer.* 3. *in Anniv. Aſſumpt. ſuæ c.* 3.)

Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, fides quam confeſſus es, quam prædicaturus, quam ore meo laudavi, ob quam Eccl. meæ gubernacula tibi commiſi: rogavi (inquam) pro te, ut non deficias in Eccl. & in Sede tua. „ Soliditas enim illius fidei, „ quæ in Apoſtol. Principe eſt laudata, per„ petua eſt. Et ſicut permanet, quod in Chri„ ſto Petrus credidit; ita permanet quod in „ Petro Chriſtus inſtituit . . . . . In univerſa „ Eccl. *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*, quo„ tidie Petrus dicit: & omnis lingua quæ „ confitetur Dominum, magiſterio hujus vo„ cis imbuitur. Hæc fides diabolum vincit, „ & captivorum ejus vincula diſſolvit. Hæc „ erutos mundo inſerit cœlo, & portæ in„ feri adverſus eam prævalere non poſſunt. „ Tanta enim divinitus ſoliditate munita eſt, „ ut eam neque hæretica umquam perrumpe„ re pravitas, nec pagana potuerit ſuperare „ perfidia “. (*S. Leo ſer.* 2. *c.* 2. 3.)

In hunc ſenſum *S.* Bern. Ep. 190. ſeu Tr. de Error. Pet. Abail. ad Innoc. II. Pontific. Max. ſcribit: „ Oportet ad veſtrum referri „ Apoſtolatum pericula quæque & ſcandala „ emergentia in regno Dei, ea præſertim „ quæ fidem contingunt. Dignum namque „ arbitror ibi reſarciri damna fidei, ubi non „ poſſit fides ſentire defectum. Hæc quippe „ hujus prærogativa Sedis. Cui enim alteri „ aliquando dictum eſt “: Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua? *Ergo quod ſequitur, a Petri ſucceſſore exigitur*: Et tu aliquando converſus confirma fratres tuos.

Poſteriora illa verba ſic explicat Theophyl. „ Quia te habeo ut Principem diſcipulorum, „ poſtquam negato me fleveris, & ad pœni„ tentiam veneris, confirma ceteros. Hoc „ enim te decet, qui poſt me Eccleſiæ pe„ tra es & firmamentum “. Non ſolum autem Apoſt. ſed omnes, qui ad conſummationem uſque ſæculi futuri ſunt, fideles Petrus confirmavit pœnitentiæ ſuæ exemplo, ne poſt peccatum deſperent de venia.

33. 34. *Qui dixit ei: Domine, tecum paratus ſum & in carcerem, & in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi, Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges noſſe me.* Donec ter negaveris, dicens quod non noveris me. „ Multa caritas animoſum reddi„ dit Petrum ut pollicetur quæ tunc ſibi „ erant impoſſibilia (inquit Theophyl.). „ Dominus autem ubi videt eum viribus ſuis „ nimis confidentem temeraria loqui (opor„ tebat enim audita veritate, quæ ei dice„ bat quod tentandus eſſet, non reluctari, „ non ſuperbe ſapere, ſed timere,) mani„ feſtat ei tentationis ſpeciem, nempe ne„ gationem “.

35. 36. *Et dixit eis: Quando miſi vos ſine ſacculo & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet ſacculum*, ſeu crumenam pecunia refertam, *tollat*, ſeu ferat ſacculum illud ſive crumenam; *ſimiliter & peram* inſtructam cibo: *& qui non habet* crumenam, cui pecunia deeſt, *vendat tunicam ſuam, & emat gladium*. Prohibuerat olim Chriſtus diſcipu-

lis,

lis, ne peram, aut ſacculum, & calceamenta in itinere ferrent; prohibet inferius Petro ne gladio utatur ad vim repellandam. Sibi ipſi contrarius non eſt; ſed nunc longe alia tempora, longe aliam ipſorum ſortem futuram ſignificat: illis & penuriam rerum omnium, & graviſſima pericula imminere: adeo ut ſi quis præſidiis humanis uti voluiſſet, crumenam & peram velut difficillimo itinere ſibi comparare debuiſſet; quin & gladium vendita tunica, ſi aliunde non poſſet. Nam per loca latrociniis infeſta cum gladio iri ſolet. Hæc igitur per emphaſim dicta, ut obſervat Euthym. (*in hunc loc.* & *Theoph.*). Diſcipulos, quibus juſſerat, ut ſi quis in maxillam dextera illos percuteret, (*Matt.6.*) aliam ipſi offerrent, gladiis armari non præcipit patientiæ Magiſter, ſed hac figura ſermonis ſignificat *imminentes inſidias Judæorum*. (*S. Chryſ. hom. ſingul. in illa verbo Ap. Salutate Priſcillam & Aquilam.*) Denique ſi quæ contrarietas in Domini dictis prima fronte videretur, cum S. Aug. (*l.22. cont. Fauſt.c.77.*) reſpondendum eſſe: „ Nul„ la inſtantia præcipientis, ſed ratione diſ„ penſantis, pro temporum diverſitate, præ„ cepta vel conſilia. vel permiſſa mutari “.

37. 38. *Dico enim vobis: Quoniam adhuc hoc quod ſcriptum eſt, oportet impleri in me.* Præter alia multa Vaticinia Prophet. jam in me impleta vel implenda, illud etiam quod ab Iſ. (53. 12.) prædictum eſt, in me impleri oportet. *Et cum iniquis deputatus eſt.* More ſceleratorum tractabitur, damnabitur, crucifigetur. (*Theophyl. in hunc loc.*) *Etenim ea, quæ ſunt de me* prædicta, *finem habent*, id eſt, jam perficientur & conſummabuntur: *At illi dixerunt: Domine ecce duo gladii hic. At ille dixit eis: Satis eſt.* Hac de re ſatis. Chriſti mentem aſſecuti non erant Apoſt. quamobrem ſermonem eorum abrumpit humano more. Quando enim cum aliquo colloquimur, & videmus eum non intellexiſſe quæ diximus, quandoque dicimus, *Bene*, non approbando reſponſum, ſed progrediendo ad alia, ne illum conturbemus: maxime ſi tunc minime neceſſe ſit ut ſermonem noſtrum plane intelligat, & alias ipſi perſpicuum fore non dubitemus, quod ænigmaticis forte verbis ſignificare voluimus. Sicut ergo cum dixit, *ſolvite templum, hoc*, &c. non explicuit diſcipulis horum verborum ſenſum, ſed eventu rerum, & Spir. S. imprimis lumine revelandum in aliud tempus diſtulit, ita & quod dixerat: *Qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium*; horum verborum intelligentiam illis non negans, ſed differens.

39. 40. 41. 42. *Et egreſſus ibat ſecundum conſuetudinem in montem Olivarum*, quo ſedere ſolebat orationis cauſa: *ſecuti ſunt autem illum & diſcipuli: Et cum perveniſſet ad locum* illum, *dixit illis: Orate ne intretis in tentationem*, id eſt, ne tentationi cedatis. *Et ipſe avulſus eſt ab eis*, paululum abſceſſit, *quantum jactus eſt lapidis: & poſitis genibus orabat dicens: Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum a me*, vel, Si velles transferre, ſecundum vim Græci Textus. *Verumtamen non mea voluntas, ſed tua fiat.*

43. 44. *Apparuit autem illi Angelus de cœlo, confortans eum*, animos illi addens, ſolatiumque afferens propoſita gloriæ magnitudine, mortiſque fructu, generis humani ſalute: Filius enim Dei humanæ naturæ & ejus affectionibus voluntate Patris ac ſua permiſſus, in illis mortis imminentis angustiis conſolationem angelicam admiſit, qui paulo minor Angelis propter nos fieri dignatus eſt. *Et factus in agonia*, in extrema anxietate & angore animi conſtitutus, *prolixius* & intenſius *orabat. Et factus eſt ſudor ejus ſicut guttæ* ſeu grumi *ſanguinis decurrentis in terram.* Sudor fuit inſtar ſanguinis, ſive mixtus ſanguini, quod fieri poſſe per naturam vim intus patientem, ac proinde per poros ejicientem una cum aqua ſanguinem, præſertim ubi corpus rarum eſt ac delicatum & ſanguis ſubtilis, Medici obſervant. Serpentium meminit Diod. Sicul. (*l.17.*) qui morſu ſuo angores graviſſimos efficiunt, & profluxum ſudoris inſtar ſanguinis.

Hiſtor. de Chriſti ſudore ſanguineo, & Angeli conſolatione, quidam olim ex S. Luc. textu temere ſuſtulerunt, quod Ariani ad detrahendam C. J. divinitatem illa abuterentur, ut S. Hier. refert l. 2. *Cont. Pelag.* In Græcis & Latinis Codicib. compluribus ſuo tempore deſideratam, S. Hilar. teſtatur l. 10. *De Trin.* Nunc vero nulli extant Codices Græci vel Latini in quibus hæ deſint hiſtoriæ quas Syriaca & aliæ Verſiones Orient. etiam complectuntur. Privata ergo quorumdam ſuperſtitione hæc deleta fuiſſe certum eſt, tam inſignia humanæ infirmitatis argumenta Chriſti tribuere metuentium, ne ipſius Divinitati derogare viderentur.

45. 46. 47. 48. *Et cum ſurrexiſſet ab oratione, & veniſſet ad diſcipulos ſuos, invenit eos dormientes præ triſtitia. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite, orate, ne intretis in tentationem. Adhuc eo loquente, ecce turba*, quæ ſe Rom. militibus adjunxerat, *& qui vocabatur Judas, unus de 12.* Apoſt. *antecedebat eos: & appropinquavit Jeſu ut oſcularetur eum. Jeſus autem dixit illi: Ju-*

da,

da, oſculo Filium hominis tradis? Me tradis oſculo, pacis ſigno, diſcipulus Magiſtrum, ſervus Dominum?

49. 50. 51. *Videntes autem hi qui circa ipſum erant*, Apoſtoli, *quod futurum erat*, quod ſcilicet mox Jeſus capiendus eſſet, *dixerunt ei: Domine, ſi percutimus in gladio?* Percutiemuſne gladio ut vim repellamus? *Et percuſſit unus ex illis*, ſcilicet Petrus, natura fervidior, non exſpectato Domini reſponſo, *ſervum Principis Sacerdotum, & amputavit auriculam ejus dexteram. Reſpondens autem Jeſus, ait: Sinite uſque huc.* Nolite ultra progredi in vi repellenda, hic conſiſtite. *Et cum tetigiſſet auriculam ejus, ſanavit eam*, patientiam ſuam ac manſuetudinem miraculo demonſtrans, non minus quam potentiam, qua hoſtes opprimere potuiſſet, niſi capi & pati ad conſummandam humani generis ſalutem decreviſſet.

52. 53. *Dixit autem Jeſus ad eos, qui venerant ad ſe, Principes Sacerdotum & Magiſtratus* ſeu Præfectos excubiarum *Templi, & Seniores*, ſive Senatores: *Quaſi ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus*, ut me comprehenderetis. Quid illa cohorte, iſtis armis, iſta vi opus erat? *cum quotidie vobiſcum fuerim in Templo*, palam docens, *non extendiſtis manus in me. Sed hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.* Hoc tempus eſt quo vobis, & tenebrarum Principi, cujus eſtis miniſtri, poteſtas conceditur in me ſæviendi ut Prophet. vaticinia impleantur.

54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. *Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum Principis Sacerdotum*, Caiphæ: *Petrus vero ſequebatur a longe. Accenſo autem igne in medio atrii, & circumſedentibus illis*, ſcilicet militibus, *erat Petrus in medio eorum. Quem cum vidiſſet ancilla quædam* Principis Sacerdotum *ſedentem ad lumen*, id eſt, ad ignem, *& eum fuiſſet intuita, dixit: Et hic cum illo erat*, cum Jeſu Nazareno. *At ille negavit eum, dicens: Mulier non novi illum. Et poſt puſillum*, paulo poſt, *alius videns eum dixit: Et tu de illis es*, ſcilicet ex diſcipulis ejus. *Petrus vero ait: O homo, non ſum* ex ipſis. *Et intervallo facto quaſi horæ unius, alius quidam* id *affirmabat, dicens: Vere & hic cum illo erat, nam & Galilæus eſt. Et ait Petrus: Homo, neſcio quid dicis. Et continuo adhuc illo loquente, cantavit gallus. Et converſus Dominus reſpexit Petrum*, cum oculis corporis, tum maxime oculis miſericordiæ ſuæ. *Et recordatus eſt Petrus verbi Domini ſicut dixerat*: Recordatus eſt verbi iſtius, quod illi Dominus, cordium ſcrutator, præſciuſque futuri dixerat: *Quia prius quam gallus cantet, ter me negavis: & egreſſus foras Petrus, flevit amare.*

63. 64. 65. *Et viri qui tenebant illum, illudebant ei, cædentes*, pugnis & palmis. *Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus: & interrogabant eum dicentes: Prophetiza, Quis eſt, qui te percuſſit? Et alia multa blaſphemantes dicebant in eum.*

66. 67. 68. 69. *Et ut factus eſt dies*, primo ſtatim diluculo, *convenerunt Seniores plebis, & Principes Sacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium ſuum, dicentes: Si tu es Chriſtus, dic nobis. Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi: Si autem & interrogavero*, ſi qua argumenta proponam, quibus me Chriſtum eſſe convincam, *non reſpondebitis mihi, neque dimittetis*, ſive abſolvetis a vinculis & morte. *Ex hoc autem erit Filius hominis*, ego ipſe, *ſedens a dextris virtutis Dei*, ut judex veſter, omniumque hominum vivorum & mortuorum.

70. 71. *Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego ſum.* Id eſt; Sum, quem me eſſe dicitis. *At illi dixerunt: Quid adhuc deſideramus teſtimonium? Ipſi enim audivimus de ore ejus*, manifeſtam blaſphemiam. Jeſum interrogant Principes Sacerdotum, Legiſper. & Senatores, ſit-ne *Filius Dei*: reſpondet: *Ego ſum.* Eo ſenſu ſe Filium Dei eſſe affirmat, quo illi interrogabant. Non quærebant autem an gratia & adoptione Dei filius eſſet, ſed an natura, an verus, unigenitus, & conſubſtantialis Dei Filius eſſet. Quo ſolo ſenſu affirmare ſe Dei Filium criminationis de blaſphemia præbere poterat occaſionem. Sileant ergo Sociniani.

SENSUS MORALIS,

1. „ INtravit autem Satanas in Judam “. Sicut qui divinæ gratiæ inſpirationibus & motionibus obtemperant, tandem accipiunt Spir. inhabitantem, quo filii Dei fiunt; ita qui diaboli ſuggeſtionibus libere conſentiunt, tandem Deo eos penitus deſerente mancipia diaboli fiunt, ac tunc in ipſos ingredi ſatanas dicitur. Ad infelicem illum ſtatum per gradus pervenitur. Sic Judas primum avaritia tentatus, furto ſe addixit, pecuniam pauperibus deſtinatam ſacrilege ſubripiens. 2. Videri voluit eorum defenſor quos ipſe ſpoliabat, inſignis hypocrita. 3. A Magiſtro admonitus, de malitia nihil remiſit. 4. Suggeſſit illi Satanas, (*Jo.* 12. 6.) ut Chriſtum prodeundo lucrum ſibi pararet: cui ſuggeſtio

in

ni poſtquam conſenſit jam intraſſe in eum ſatanas dicitur; nempe ut quod animo propoſuerat, id pacto firmaret: iterumque intraſſe in eum, penitus ſcilicet narratur, poſt ſacrilegam Euchariſt. Commun. & obdurationem animi ad divinos Chriſti in ſuprema Cœna ſermones, ut quod pacto infirmaverat, reipſa impleret. Avaritia & cupiditas bonorum temporalium cor Virorum Eccleſiaſtic. aperit diabolo quemadmodum aperuit illi cor Judæ. „ Qui avaritiæ tentationi ſuccumbit, „ clavem cordis ſui diabolo tradit. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli . . .* (*Jo.* 13. 27.) „ Multi hodie Judæ ſcelus, quo Dominum „ ac Magiſtrum, Deumque ſuum pecunia „ vendidit, velut immane ac nefarium exhorrent, nec tamen cavent. Nam cum pro „ muneribus falſum contra quemlibet teſtimonium dicunt, profecto quia veritatem „ pro pecunia negant, Dominum vendunt. „ Ipſe enim dixit: *Ego ſum veritas*. Cum „ ſocietatem fraternitatis aliqua diſcordiæ „ peſte commaculant, Dominum produnt, „ quia *Deus caritas eſt*. Qui etiamſi nullam „ pecuniam dent, Dominum argenteis vendunt, quia Principis ſæculi imaginem, id „ eſt, exempla hoſtis antiqui, neglecta Conditoris, ad quam creati ſunt, imagine, ſumunt. Nam ſicut Joa. Bapt. qui non pro „ Chriſti confeſſione, ſed pro defenſione veritatis occubuit, ideo tamen pro Chriſto, „ quia pro veritate Martyrium ſuſcepit: ita „ e contrario, qui caritatis & veritatis jura ſpernit, Chriſtum qui eſt Veritas & Caritas, prodit: maxime cum infirmitate vel „ ignorantia ſurrepente, ſed in ſimilitudinem Judæ quærit opportunitatem, ut arbitris abſentibus, veritatem mendacio, „ virtutem crimine mutet “. (*Ven. Bedæ in hunc loc.*)

8. „ Et miſit Petr. & Jo. dicens: Euntes, „ parate nobis Paſcha, ut manducemus “. Comedamus & nos hoc Paſcha ſpiritualiter in azymis ſinceritatis & veritatis, omne fermentum malitiæ ex cordibus noſtris eliminantes. „ Et intelligamus dies Azymorum omnem „ quæ in ſpirituali lumine eſt converſationem, quæ nullam vetuſtatem primæ in „ Adam inobedientiæ habeat; in qua converſatione ſi fuerimus, impinguandi ſumus „ myſteriis Chriſti. Præparabunt itaque hæc „ Sacramenta Petr. & Joa. activa & contemplativa vita, fervor zeli, & manſuetudo pacifica. Oportet enim fideles eſſe bonum operando, & zelo ferventes adverſus „ malitiam, & manſuetos erga male operantes. Odio enim habenda malitia, non is „ qui male agit, cujus habenda eſt cura. Infirmus enim eſt. Quod ſi habuerimus Petr. „ & Joa. adornantes cœnam, vitam bonam, „ & vera dogmata, occurret nobis homo lagenam aquæ portans. Renovabitur in nobis homo interior ſecundum imaginem Conditoris per gratiam Spir. Sancti. Aqua enim Spir. „ S. gratiam, vas figulinum quod facile confringitur, cor humanum ſignificat. Humilitas enim & contritio cordis diſpoſitio „ eſt ad gratiam. *Humilibus dat gratiam* Dominus. Cœnaculum ſtratum, eſt anima „ noſtra, ad quam venit Jeſus ut amoris ſui „ myſteria in nobis perficiat, & unitatem „ cum Patre, ſeipſo, & Spir. S. in nobis operetur. Ita autem venit ad nos & ſuam „ in nobis expromit efficaciam optimus Dominus, ut nos amantiſſime præveniat, cœnaculumque cordis noſtri ſternat ipſe, & „ adornet, nec exſpectet ut veniamus ad „ eum “. (*Theophyl. in hunc loc.*) Verum tamen & nos ipſos diſponere per gratiam & cum gratia illius debemus ad comedendum Paſcha Chriſtianum, ad Corpus Chriſti digne manducandum. Digne autem manducare non poſſumus, niſi diſcipuli ſimus Chriſti, ab illoque didicerimus diligere juſtitiam & odiſſe iniquitatem; niſi ex Ægypto & Pharaonis ſervitute liberati fuerimus; niſi carni & operibus ejus, niſi mundo, diabolo, peccato renuntiaverimus. Judæi legale Paſcha manducare non potuerunt in Babylone captivi: nec nos Chriſtum Paſcha noſtrum in Sacroſan. Euchar Commun. digne recipere & manducare poſſumus, ſi ſervi peccati ſimus, vel in proximis peccati occaſionibus verſemur; *Ubi eſt diverſorium, ubi Paſcha cum diſcipulis meis manducem?* Ad hoc Paſcha, ad ſacram Corporis & Sanguinis Chriſti Commun. ferventiſſimo caritatis deſiderio nos præparare debemus, ut C. J. Salvat. noſtri reſpondeamus amori, ſeipſum nobis intime communicare & unire volentis, uſque ſibi commiſcere, & unum cum ipſo efficere corpus, ardentiſſime deſiderantis. *Et ait* illis: *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum*. Hinc Euchariſtia ab antiquis *Deſiderata* vocabatur: & cum recens baptizati e ſacro fonte ad Altare ducerentur, Euchariſt. percepturi, Pſ. ille (41.) recitari vel cani ex Eccl. inſtituto ſolebat: „ Quemadmodum „ deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita „ deſiderat anima mea ad te, Deus “. Animo cœleſtes ſimus, noſtra converſatio ſit in cœlis, ſiquidem manducamus panem vivum qui de cœlo deſcendit. Cœleſtem æternamque communionem deſideremus, & ad eam ſanctis operibus tendamus: quod deſiderium Eucha-

chariſtica Communio in nobis operabitur, ſi digne manducaverimus Corpus Chriſti. Hinc enim myſteriorum & Spiritus C. J. imperfecta ratione participes ſumus: in regno Dei plene & perfecte participes erimus, cum replebimur Divinitatis ejus ſempiterna fruitione, quam pretioſi Corporis & Sanguinis ejus temporalis perceptio præfigurat. „ Dico enim vobis, Quia ex hoc non manducabo „ illud, donec impleatur in regno Dei “. Eucharistiæ ſacroſanct. ſacrificium digne offert, Chriſti corpus & ſanguinem per communionem SS. Sacramenti digne recipit & manducat, qui grato animo ſacrificium ejuſdem corporis & ſanguinis in cruce pro nobis oblatum recolit; & vitæ Chriſtianæ operibus demonſtrat ſe mortuum eſſe peccato, mundo, & ſibimetipſi. *Hoc facite in meam commemorationem.* Chriſti ſanguis in cruce, in ſancto Altari, in cordibus noſtris effuſus, novum fœdus Deum & nos inter arctioribus nexibus adſtringat & obſignet, „ Hic eſt ca„ lix, novum teſt. in ſanguine meo, qui pro „ vobis fundetur “. Cor noſtrum altare ſit, in quo Chriſtum offeramus Patri; non crux, in qua illum iterum crucifigamus. Cum ad myſticam menſam accedimus, probemus noſmetipſos, & conſideremus an manus noſtræ & opera ſint manus & opera hominis vere Chriſtiani & diſcipuli Jeſu, non proditoris. Chriſti traditor eſt, qui poſt fidem ipſi in baptiſmo oppigneratam, cum ejus inimicis, mundo, diabolo, & peccato ſocietatem init. „ Verumtamen ecce manus tradentis me, „ mecum eſt in menſa “.

24. „ Facta eſt autem & contentio inter „ eos, quis eorum videretur eſſe major “. Superbiæ & ambitionis vulnus quis merito non timeat, a quo ante Chriſti mortem & Spir. S. deſcenſum nec ipſi tuti fuerunt Apoſt., viri ex infima ſorte, pauperes, ac rudes? Caveamus igitur ne in perditionem aliqua inter nos de prælatione poſſit eſſe contentio. Si enim contendebant Apoſt. (*S. Amb. l.* 10. *in Luc. n.* 50 51.), non excuſationi obtenditur, ſed cautioni proponitur. Una datur omnibus forma ſententiæ, ut non de prælatione jactantia ſit, ſed de humilitate contentio; eoque ſe Dominus proponit imitandum. Egebamus omnium, ipſe nullorum; & tamen præbuit ſe humilitatis auctorem, cum diſcipulis miniſtraret. Quod utique non faciebat ſtudio utilitatis, ſed exercitatione virtutis. Ille major & celſior inter Eccl. Paſtores & Miniſtros, qui humilior, qui præeſſe non amat & clero dominari, ſed prodeſſe Eccl. & ejus membris, laborioſa, indefeſſa, & nuſquam otioſa caritate, exemplo Chriſti, animarum ſupremi Domini ac Paſtoris, *Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat.*

28 29. „ Vos autem eſtis, qui permanſiſtis „ mecum in tribulationibus meis “. Fidelitatem & perſeverantiam diſcipulorum ac ſervorum ſuorum Dominus laudat, quam in illis per gratiam ſuam operatur. Noſtra vult eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona. Vere fideles ſumus, ſi nec proſpera, nec adverſa nos ab ejus caritate ſeparent. Animos noſtros in adverſis erigat ac roboret ſpes regni cœleſtis, a Chriſto parati eis qui in fide, caritate, humilitate, patientia, inter adverſa quæque uſque ad mortem perſeverant. *Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum.* Sicut Pater mihi regnum addixit acquirendum per humilitatem, labores, paſſiones, crucem & mortem; & ego vobis diſpono & addico gloriam æternam, deliciaſque incomparabiles & ineffabiles, ſimili ratione acquirendas, ſimilibuſque conditionibus poſſidendas. Unde Apoſt. (1. *Cor.* 1. 7.) ait: „ Scientes quod ſicut ſocii paſſionum „ eſtis, ſic eritis & conſolationis. *Et* (2. *Tim.* „ 2. 11. 12): Si commortui ſumus, & con„ vivemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabi„ mus “. Nihil etiam efficacius eſt ad deterrendum Chriſtianos ab ambitione, quam magnificentia promiſſionum Chriſti. Res enim plane indigna eſt iis, quibus æterna gloria in cælo repoſita eſt, vanam & fallacem gloriam in terris quærere.

31. 32. „ Simon, Simon, ecce Satanas ex„ petivit vos ut cribraret ſicut triticum: ego „ autem rogavi pro te ut non deficiat fides „ tua “. Chriſtianos omnes tentare ac delicere expetit Satanas: nobis igitur adverſus ejus inſidias continuo vigilandum; orandus continuo Deus, ne nos tentari ſinat ultra quam reſiſtere poſſumus, ſed ut faciat cum tentatione proventum, ut poſſimus ſuſtinere, muniti ſcuto fidei, & omnia nequiſſimi adverſarii tela ignea extinguere divino igne ferviдæ caritatis Chriſti gratia ſuppliciter & humiliter imploranda eſt, quæ ſola nobis firmitatem ac ſoliditatem frumenti tribuere poteſt; ſine qua leves paleæ eſſemus, tentationum ventis non ſolum agitatæ, ſed abreptæ & excuſſæ, paleæ inutiles, & ad comburendum colligendæ. Orandum in Chriſto, per Chriſtum, & cum Chriſto, ut non deficiat fides noſtra. *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.* Fideles ſimus Deo & in proſperis rebus, & in adverſis. Inde enim periculoſæ tentationes oriuntur, quibus nos cribrat Satanas ſicut triticum. Sed *Nemo frangitur adverſarum rerum moleſtia, qui*

proſ-

proſperarum delectatione non capitur. (*S. Aug. l. 2. de ſerm. Dom. in Monte c. 9.*) Perſeverantiam in fide & in omni opere bono, uſque in finem, a Deo ſine intermiſſione petamus, ſiquidem ex nobis nihil poſſumus; & deficiemus in via, niſi quotidiano gratiæ Chriſti adjutorio ſuſtentemur & adjuvemur. Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. *QUID* ei rogavit (*inquit S. Aug. l. de Corrept. & Grat. c. 6.*) „ niſi perſeverantiam uſque in fi„ nem? Quæ profecto ſi ab homine homini „ eſſet, a Deo poſcenda non eſſet".

„ Et tu aliquando converſus confirma fra„ tres tuos". In Petro & per miniſterium Petri, confirmatur fides Chriſtianorum omnium, quorum eſt Paſtor omnium Paſtorum, quorum eſt caput totius Eccl., cujus erat figura, & cujus gerebat perſonam. Hanc fidem confirmavit 1. *Per Apoſtolat.* 2. *Per Martyrium.* 3. *Per Epiſt. ſuas.* (*S. Aug. ſerm. 210 al. 74. de Div. n. 6.*)

33. „ Qui dixit ei: Domine, tecum para„ tus ſum & in carcerem & in mortem ire". Eo infirmiores ſumus, quo nos exiſtimamus fortiores: Cum enim de viribus noſtris præſumimus, jam a Deo in quo & ex quo eſt omnis fortitudo noſtra, deſerti ſumus. „ Unuſ„ quiſque ſe tentatione tamquam interroga„ tus agnoſcit, ſicut Petrus quas vires habe„ ret fides ejus utique neſciebat, quando di„ xit Domino: *Tecum paratus ſum & in „ carcerem & in mortem ire*. Dominus au„ tem qui noverat eum, prædixit ubi defi„ ceret, prænuntians illi infirmitatem ejus, „ tamquam tecta vena cordis ejus. Proinde „ Petrus qui ante tentationem præſumpſit de „ ſe, in tentatione didicit ſe". (*S. Aug. En. in Pſ. 36. ſer. 1.*)

40. & 41. „ Orate ne intretis in tentatio„ nem". Exſpectanda non eſt tentatio ut oremus, ſed orandum ne in tentationem incidamus. Chriſtus orans in monte Olivarum ante paſſionem ſuam, orandi exemplum formamque nobis tradit. Orationis Chriſtianæ conditiones in Oratione Capitis noſtri attendamus. 1. Seceſſum, animique a terrenis affectibus avulſionem. *Et ipſe avulſus eſt ab eis.* Humiliationem interiorem & exteriorem coram Deo. *Et poſitis genibus orabat.* 3. Fiduciam filialem in Deum: *Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum a me.* 4. Voluntatis humanæ cum divina voluntate conformationem. *Verumtamen non mea voluntas, ſed tua fiat.* 5. Conſolationum externarum, quas in rebus adverſis nobis Deus ſubminiſtrat per Sacerdotes, alioſque viros religioſos & pios, humilem, & cum actione gratiarum acceptionem. *Apparuit autem illi Angelus de cœlo, confortans eum.* 6. Generoſum certamen contra affectus omnes ac motus qui Dei voluntati in nobis repugnant, intenſioremque fervorem orationis, cum tentatio vel angor ingraveſcit. *Et factus in agonia, prolixius orabat.* 7. Colluctationem adverſus peccatum uſque ad ſanguinem, & ad mortem uſque. „ Et factus eſt ſudor ejus ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram . . . NONDUM enim uſque ad ſanguinem reſtitiſtis, adverſus peccatum repugnantes. (*Hebr. 12. 4.*)

52. „ Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum „ a me: verumtamen non mea voluntas, ſed „ tua fiat". Nullum ſacrificium Deo acceptius eſt ſacrificio propriæ voluntatis, ſine quo cetera bonorum operum ſacrificia illi non placent. Recti corde ſunt, qui hoc volunt quod Deus vult. Parcit peccatoribus, tu vis ut jam perdat peccatores. „ Diſtorti cordis „ es, & pravæ voluntatis, quando aliud vult „ Deus. Converte cor tuum, & dirige ad „ Deum: quia & Dominus infirmis compaſ„ ſus eſt. Vidit in corpore ſuo, id eſt, in „ Eccl. ſua infirmos, qui primo voluntatem „ ſuam ſequi tentarent; ſed cum viderent „ voluntatem Dei aliam eſſe, dirigerent ſe „ & cor ſuum ad ſuſcipiendam & ſequendam „ voluntatem Dei. Ne voluntatem Dei ve„ lis torquere ad voluntatem tuam, ſed tuam „ corrige ad voluntatem Dei. Voluntas Dei „ ſic eſt quomodo regula: ecce, puta, torſi„ ſti regulam, unde habes corrigi? Illa au„ tem integra manet: regula eſt enim incom„ mutabilis. Quamdiu integra eſt regula, ha„ bes quo te convertas, & corrigas pravi„ tatem tuam. Quid autem volunt homines? „ Parum eſt, quia voluntatem ſuam tortuo„ ſam habent: etiam volunt voluntatem Dei „ tortam facere ſecundum cor ſuum, ut hoc „ faciat Deus quod ipſi volunt, cum ipſi hoc „ debeant facere quod Deus vult. Quomodo „ autem complexus eſt Dominus ex duabus „ voluntatibus unam factam in homine quem „ portabat? Præfigurans in corpore ſuo, id „ eſt in Eccl. ſua futuros quoſdam, qui vo„ luntatem ſuam vellent facere, ſed ſeque„ rentur poſtea Dei: quia infirmos quoſdam „ oſtendit, quod ad ipſum pertineant, & eos „ præfiguravit in ſe. *Nam ideo & toto cor„ pore ſanguinem ſudavit quia in corpore „ ſuo, id eſt, in Eccl. ſua, Martyrum ſan„ guinem oſtendit. Toto corpore ſanguis exi„ bat: Ita Eccl. ejus habet Martyres, per „ totum corpus ejus fuſus eſt ſanguis.* ET „ FACTUS EST SUDOR EJUS SICUT GUT„ TÆ SANGUINIS. Quoſdam ergo infirmos „ in ſe præfigurans, vel in corpore ſuo, ex „ perſona infirmorum compatiens illis, ait:

„ Pa-

„ *Pater, si vis, transfer calicem istum a*
„ *me*. Ostendit hominis voluntatem: si in ipsa
„ voluntate permaneret, jam pravum cor vi-
„ deretur ostendere. Sed si compassus est ti-
„ bi, & te liberat in se; imitare quod se-
„ quitur, dicens: *Verumtamen non mea vo-*
„ *luntas, sed tua fiat*. Si cœperit tibi sub-
„ repere voluntas humana: O si occidat Deus
„ inimicum istum meum, ut non me perse-
„ quatur! O si posset fieri ut non ab illo pa-
„ terer tanta! Jam si perseveraveris, & hoc
„ tibi placuerit, & vides quia non hoc vult
„ Deus, pravus corde es (*S. Aug. En. in Ps.* 93. *n.* 18. & 19.)".

„ Et factus est sudor ejus, sicut guttæ san-
„ guinis, &c." Sanguineum sudorem ex Chri-sti venis elicit vis doloris pro peccatis nostris & totius mundi. Lachrymas saltem ex oculis nostris eliciat sincerus & vehemens pro peccatis nostris dolor, eliciat vis amoris pœnitentis. Sudor ordinarius, primi Adami pœna est: *In sudore vultus tui vescēris pane tuo*. Sudor sanguineus, secundi Adami, pœnitentiam in semetipso dedicantis, satisfactio & meritum est. Serpentes quosdam angores gravissimos, & profluxum sudoris instar sanguinis efficere, ex Diod. Sicul. supra retulimus. Ictui serpentis antiqui sanguineus ille sudor adscribendus. Mors peccati, venenum serpentis Christum attingere & vulnerare non potuit: sed vulneraverat Adamum, & totum in illo humanum genus. Christus vero fidejussor factus pro nobis, pœnas peccatorum nostrorum in se suscepit, attritus est propter iniquitates nostras, vulneratus est propter peccata nostra & sanguineum sudorem horrore peccati emisit. *Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis*. Demus operam ne sit inanis & sine fructu nostro sudor Christi sanguineus: & ne de anima nostra dicatur: *Multo labore sudatum est, & non exivit de ea nimia rubigo ejus*. (*Ezech.* 24. 12.).

56. *Petrus vero sequebatur a longe*, &c. „ Sequebatur a longe, qui mox erat nega-
„ turus; neque enim negare potuisset, si Chri-
„ sto proximus adhæsisset. Negavit, quia de
„ se præsumpsit. *Tecum paratus sum*, in-
„ quit, & *in carcerem & in mortem ire*.
„ Devotionem considerabit, non respexit con-
„ ditionem. Multatus, quia dixit se animam
„ ponere, quod non humanæ infirmitatis, sed
„ divinæ est potestatis . . . Ubi negat Pe-
„ trus? Non in monte, non in templo, non
„ in sua domo: sed in Prætorio Judæorum,
„ in domo Principis Sacerdotum. Ibi negat,
„ ubi veritas non est: ibi negat, ubi Christus
„ captus, ubi Jesus ligatus est. Quid nisi er-
„ raret, quem intromisit ostiaria, interroga-
„ vit ostiaria, & ostiaria Judæorum? Male
„ Eva induxit Adam; male Petrum introdu-
„ xit fœmina. Sed ille in Paradiso labitur,
„ ubi non venialis culpa: hic in Prætorio Ju-
„ dæorum, ubi difficilis innocentia. (*l.* 10. *in*
„ *S. Ambr. Luc. n.* 72. 74. 75.)" Hujus lapsus exemplo admonemur impiorum consortium & colloquia, proximasque peccandi occasiones fugere, nobis ipsis attendere, timere ne fragilitas nostra sibi ipsi relinquatur, ne gratia ad tentationem vincendam necessaria, in pœnam præcedentium infidelitatum, in pœnam superbiæ, negligentiæ, corporis occulto sed tamen justo Dei judicio nobis subtrahatur.

CAPUT XXIII.

Sensus Litteralis.

1. 2. ET *surgens omnis multitudo eorum*, qui consilio adversus Jesum interfuerant, pontificum, Legisperit.: Senatorum, *duxerunt illum ad Pilatum*. *Cœperunt autem illum accusare dicentes: Hunc invenimus subvertentem*, id est, depravantem & inducentem in errores, *gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cæsari*: Rom. Imper., ut Judas ille seditionis publicæ in Galilæa signifer, & *dicentem se Christum Regem esse*, se Messiam esse PP. nostris promissum, & a nobis exspectatum qui regnaturus est in populo Israel, excusso exteræ dominationis jugo.

3. 4. 5. 6 7. *Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es Rex Judæorum? At ille respondens, ait: Tu dicis*: Rex sum ego, non terrestris tamen regni, sed cœlestis. Regnum meum non est de hoc mundo. *Ait autem Pilatus ad Principes Sacerdotum & turbas: Nihil invenio causæ in hoc homine* (*Jo.* 16. 33.), nullum crimen morte puniendum. Ipse hominis habitus a regni affectati suspicione longe abest. *At illi invalescebant*, pervicacius instabant, *dicentes: Commovet populum*. novam spargens doctrinam, quod prohibere tui muneris est, cum adversetur publicæ tranquillitati. *Commovet populum docens per universam Judæam, incipiens a Galilæa usque huc. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit si homo Galilæus esset: & ut cognovit quod de Herodis potestate esset*, id est, e regione Herodis jurisdictioni subdita (Herodes enim Tetrarcha erat Galilææ, ubi Christus est educatus) *remisit eum ad Herodem*, tum ut ab ejus causæ judicio se extricaret, tum ut Herodi gratificaretur, *qui & ipse Jerosolymis erat illis*

diebus, ob celebrationem Paſchatis, cum Judaic. Relig. exterius profiteretur.

8 9. 10. 11. 12. *Herodes autem viſo Jeſu, gaviſus eſt valde erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quod audierat multa de eo* laude & admiratione digna, *& ſperabat ſignum aliquod videre ab eo fieri*. Miraculum aliquod illum editurum ſperabat coram ſe, idque vehementer optabat, ut oculos & animum re nova paſceret: quaſi Dei omnipotentia humanæ curioſitati inſervire debeat. *Interrogabat autem eum* Herodes *multis ſermonibus. At ipſe nihil ei reſpondebat*, certe nocens illum ſibi non crediturum, cujus nempe animus adverſus veritatem obduratus erat. *Stabant autem Principes Sacerdotum & Scribæ, conſtanter*, id eſt, pertinaci contentione, *accuſantes eum. Sprevit autem illum Herodes cum exercitu ſuo*, ſive cum miniſtris ſuis, indignum ſua celſitudine ratus, ſi metuere videretur hominem neque armis, neque opibus, neque regnandi artibus inſtructum: *& illuſit indutum veſte alba*: illuſit ei ut homini fatuo, qui ne verbum quidem ad ſui defenſionem reſpondere poſſet: ac veſte alba ſeu ſplendidiore per ludibrium indutum, quaſi candidatum imaginarii imperii, *remiſit ad Pilatum. Et facti ſunt amici Herodes & Pilatus in ipſa die: nam antea inimici erant ad invicem*: ſive odium ex æmulatione quæ Reges inter & Rom. Præſides frequens erat, ortum eſſet; ſive ob Galilæos a Pilato neci datos, & uſurpatam Herodis ipſius juriſdictionem.

13. 14. 15. 16. *Pilatus autem convocatis Principibus Sacerdotum*, *& Magiſtratibus* ſive Senatoribus, *& plebe*, *dixit ad illos: Obtuliſtis mihi hunc hominem quaſi avertentem populum* a Rom. Imperii reverentia; *& ecce ego coram vobis interrogans, nullam cauſam*, ſive nullum crimen *invenio in homine iſto ex his in quibus eum accuſatis. Sed neque Herodes* ullum tale crimen in eo invenit: *nam remiſi vos ad illum*, qui res Jeſu melius noſſe poterat, cum Jeſus in ejus ditione præcipue converſatus ſit: *& ecce nihil dignum morte actum eſt ei*. Nihil ab Herode in illum præjudicatum eſt, quo dignus morte notaretur. *Emendatum ergo illum dimittam?* Caſtigatum, ſeu flagris cæſum. Propoſitum erat Pilato hanc pœnam Jeſu irrogare, ut quoquo modo Judæorum animos mitigaret, illumque morti eximeret. Nimirum Legibus Rom. arbitraria erat pœna: „ Si „ quis novas & uſu vel ratione incognitas „ Religiones induceret, ex quibus animi ho„ minum moverentur (*ut loquitur Paul. Jurisc.*)“. Hoc crimen, quam Majeſtati, videbatur Pilato magis in Jeſum congruere: ut ſolent qui aliud quam jus intuentur, quærere aliquid quod obtendant injuriæ.

17. 18. 19. 20. 21. 22. *Neceſſe autem habebat*, ex conſuetudine *dimittere eis*, in feſto Paſchatis, *unum* reum: *exclamavit autem ſimul univerſa turba, dicens*, “ Tolle „ hunc *e medio*, *capitali ſupplicio illum ad„ dicito*, & dimitte nobis Barabbam: qui „ erat propter ſeditionem quamdam factam „ in civitate, & homicidium, miſſus in car„ cerem. Iterum autem Pilatus locutus eſt „ ad eos, volens dimittere Jeſum. At illi „ ſuccłamabant, dicentes: Crucifige, crucifi„ ge eum. Ille autem tertio dixit ad illos: „ Quid enim mali fecit iſte? *Non faciam: „ rem enim iniquam poſtulatis*. Nullam cau„ ſam mortis invenio in eo. Corripiam ergo „ illum, & dimittam “. Confer cum Matth. 27. & *Marci* 15. 14. *& ſeq.*

23. 24. 25. *At illi inſtabant vocibus magnis, poſtulantes ut crucifigeretur*, ut quod jure non poterant, clamoribus obtinerent, *& invaleſcebant*, id eſt prævaluerunt, *voces eorum. Et adjudicavit fieri petitionem eorum*. Decrevit ut fieret quod illi petebant, nimirum ut Jeſus crucifigeretur.“ Dimiſit autem „ illis eum, qui propter homicidium & ſe„ ditionem miſſus fuerat in carcerem, quem „ petebant, cujus liberationem urgebat.“ *Jeſum vero tradidit voluntati eorum*, ut crucifigeretur. Confer cum *Matt.* 27. 23. & *Marc.* 15 14. *& ſeq.*

26. 27. 28. 29. 30 31. *Et cum ducerent eum* ad Calvariæ montem, qui locus patibularis erat, *apprehenderunt Simonem quendam Cyrenenſem, venientem de villa: & impoſuerunt illi crucem portare poſt Jeſum*, id eſt, a tergo ipſius ſub eodem onere præeuntis. „ Sequebatur autem illum multa turba popu„ li, & mulierum, quæ plangebant & lamen„ tabantur eum. Converſus autem ad illas „ Jeſus dixit: Filiæ Jeruſalem, nolite flere „ ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete, & ſu„ per filios veſtros.“ Hieroſolym. mulieres, non mea ſed veſtra, & civium veſtrorum cauſa flete, quibus mala graviſſima ob mortem meam imminent. *Quoniam ecce venient dies* extremæ calamitatis, obſidionis, & excidii Urbis veſtræ, *in quibus dicent: Beatæ ſteriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt* (*Iſa.* 2 19.): Quia duplex eſt dolor matrum, videre filios miſeriæ participes: *Tunc incipient dicere montibus: Cadite ſuper nos: & collibus: Operite nos* (*Oſee* 10. 8.) Locutiones iſtæ proverbiales a Chriſto uſurpatæ ſunt ad eventum

ſingularium ſignificationem, quo magis ex his divina ipſius præſcientia appareret. Nam & matrum ea fuit miſeria tempore Hieroſolymit. obſidionis, ut ſuos ipſæ filios præ fame comederent, & plurimi ſe in ſpecus abdiderunt, ubi tamen a Rom. militibus inventi, miſere contrucidati ſunt. (*Joſeph. lib. 6. de Bello Juda. cap. 46.*) *Quia ſi in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Si ego juſtus pœnas do tam acerbas, quid non patientur mortis meæ, aliorumque criminum rei? Et hæc locutio proverbialis erat. Nam Hebræi viros bonos lignum viride, malos lignum aridum vocant. *Pſ. 1.* „ Beatus vir qui „ non abiit in conſilio impiorum.... Et erit „ tamquam lignum quod plantatum eſt ſecus „ decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Et folium ejus non „ defluet, &c. Non ſic impii, non ſic. *Et „ Ezech. 20. 47.* Exſcindam & viride lignum „ & aridum, *id eſt*, Juſtum & impium, *ut „ ipſe interpretatur c. 21. 3.*" Senſus igitur eſt: (*Theoph. in hunc loc.*) Si talia faciunt Rom. in me ligno humido, feraci, ſemper virente & ſemper vitali propter Deitatem, & per fructus doctrinæ meæ alente omnes, quid non facient in vobis, populo arido, ligno ſterili ab omni vivifica juſtitia, & nullum fructum afferente?

33. 34. *Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo*, 2. homines facinoroſi, *ut interficarentur*. „ Et poſtquam venerunt in lo„ cum, qui vocatur Calvariæ, ibi crucifixe„ runt eum, & latrones, unum a dextris, „ & alterum a ſiniſtris," ut medius inter illos pendens Jeſus, ipſis latronibus facinoroſior videretur. Supplicium crucis dirum, ſervile, infame, Judæis inuſitatum, ut probat Caſaub. Exercit. 16. in Baron.

Jeſus autem dicebat: Pater, dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt. Si neceſſaria eſſet attentio mentis ad actionis pravitatem, ut peccatum imputetur, non peccaſſent Chriſti crucifixores, qui vere ignorabant quid facerent, adeoque nulla fuiſſet cauſa cur Chriſtus Patrem oraſſet ut mortis ſuæ peccatum illis remitteret. Error itaque de peccato quod Philoſophicum vocant recentiores Moral. Evangel. corruptores, a Chriſto in cruce pendente damnatus eſt. *Dividentes vero veſtimenta ejus*, milites Rom., qui crucifixerant eum, „ *miſerunt ſortes*: Pallium diviſerunt, ſortem ſuper tunicam miſerunt. Confer cum *Jo. 19. 23. 24.*

35. 36. 37. Et ſtabat populus ſpectans, & „ deridebant eum Principes cum eis, dicen„ tes: Alios ſalvos fecit, ſe ſalvum faciat, „ ſi hic eſt Chriſtus Dei electus. *Si verus „ eſt Meſſias, de quo Deus apud Iſ. ait*: Ec„ ce ſervus meus, ſuſcipiam eum: electus „ meus, complacuit ſibi in illo anima mea". (c. 42. v. 1.) Non plebs tantum, ſed & ipſi Senatores in cruce pendenti crudeliter inſultabant. *Illudebant autem ei, & milites accedentes, & acetum offerentes ei*, qui potus erat vulgaris illorum, ut ex Spartiano, aliiſque Scriptor. antiquis colligitur. Nec inſolitum fuiſſe Judæis potum illum, colligitur ex verbis Booz ad Ruth (*Ruth 2. v. 14.*): *Concede panem, & intinge bucellam tuam in aceto*. Quibus autem verbis milites Chriſto illuderent, refert etiam Evangel.: *Et dicentes: Si tu es Rex Judæorum*, Meſſias ille potens & virtutibus celeber, *ſalvum te fac* ab imminente morte.

38. *Erat autem & ſuperſcriptio*, ſeu inſcriptio *ſcripta ſuper eum*, ſuper caput ejus, in ſuperiore crucis parte, *litteris Græcis, & Latinis; & Hebraicis: Hic eſt Rex Judæorum*. Linguas tituli alio ordine recenſet S. Jo. ſcilicet Hebræam, Græcam, & Latinam. Quænam lingua primum locum teneret, incertum. Confer cum *Matt. 27. 37. Marc. 15. 26. & Jo. 19. 19.*

39. 40. 41. 42. 43. *Unus autem de his, qui pendebant latronibus, blaſphemabat eum, dicens: Si tu es Chriſtus ſalvum fac temetipſum; & nos*: teipſum & nos a morte imminente libera, & e cruce ſolve. *Reſpondens autem alter, increpabat eum dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es?* Tu non magis Deum times, quam ceteri, contumeliis afficiens Jeſum crucifixum, cum ſimili pœnæ ſubjaceas, Deique judicio mox ſiſtendus ſis. *Et nos quidem juſte* punimur; *nam digna factis recipimus: hic vero nihil mali geſſit*, nihil umquam fecit quod reprehenſionem mereretur, nedum hanc mortem crucis. Fama ſanctitatis & miraculorum Jeſu ad omnium aures pervenerat. Non mirum itaque quod latronem non lateret; ſed & ſingulari mentis illuſtratione a Spir. S. cognovit non tantum eſſe hominem juſtum, ſed Deum mundique Redempt. cognovit, credidit, & confeſſus eſt. *Et dicebat ad Jeſum: Domine, memento mei, cum veneris in Regnum tuum*. Cum regni, non alieni, ſed tui, poſſeſſionem adiveris. *Et dixit illi Jeſus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in Paradiſo*. Non aliquando, ut verecunde petis; ſed *hodie*, ſtatim a morte; non ſolum tui memor ero, ſed *mecum eris*, tamquam ſocius conſolationis, qui ſocius es paſſionis & imitator patientiæ; fidei tuæ, ſpei, caritatis, pœnitentiæ præmium hodie percipies *in Paradiſo*, id eſt, in loco voluptatis & quietis

perpetuæ Juſtorum. Sicut homo quidem in in cruce Jeſus, ut Deus autem ubique, & illic & in paradiſo, implens omnia, & nuſquam abſens.

44. 45. *Erat autem hora fere 6. & tenebræ factæ ſunt in univerſam terram, uſque in horam 9. Et obſcuratus eſt Sol, & velum Templi ſciſſum eſt medium.* Confer cum *Matt.* 27. 45. & 51.

46. *Et clamans voce magna Jeſus, ait: Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum. Et hæc dicens, exſpiravit.* Vox magna index fuit illum non neceſſitate aut infirmitate mori, ſed voluntate; index fuit vehementiſſimi illius affectus, ſummæque erga Patrem fiduciæ. *In manus tuas*, tibi, tutelæ, curæque tuæ *commendo ſpiritum meum* (Pſ. 30. 6.) animam meam apud te depono, quam a te accepi, moxque ſum reſumpturus. Confer cum *Matth.* 27. 50.

47. 48. 49. *Videns autem Centurio quod factum fuerat*, Solis deliquium extra naturæ ordinem, tremore terræ, hominem velut ſuo arbitrio expirantem, *glorificavit Deum*, Dei potentiam agnovit, & confeſſus eſt, *dicens: Vere hic homo juſtus erat*, id eſt, innocens, verax, ac proinde Filius Dei, quem ſe eſſe dixit. *Et omnis turba eorum, qui ſimul aderant ad ſpectaculum illud*, qui ad ſpectandum crucis ſupplicium convenerant, *percutientes pectora ſua*, in ſignum compunctionis & pœnitentiæ, *revertebantur. Stabant autem omnes noti ejus*, diſcipuli, conſanguinei, amici, *a longe*, procul a cruce, *& mulieres quæ ſecutæ eum erant a Galilæa, hæc videntes.* Confer cum *Matt.* 27. 55. & 56. & *Joa.* 19. 25. Tunc impletum eſt illud Vaticinium (Pſ. 37. 12.): *Et qui juxta me erant, de longe ſteterunt*, &c.

50. 51. 52. 53. *Et ecce vir nomine Joſeph, qui erat Decurio*, id eſt, Conſul ſive Senator Urbis, *vir bonus & juſtus, hic non conſenſerat conſilio & actibus eorum*, id eſt, Principum Sacerdotum, & Synedrii: *ab Arimathea civitate Judæa* oriundus, *qui expectabat & ipſe regnum Dei*, ſeu Meſſiæ adventum, ut pii omnes Iſraelitæ. *Hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus Jeſu. Et depoſitum* de cruce *involvit ſindone, & poſuit eum in monumento exciſo* in rupe, *in quo nondum quiſquam poſitus fuerat.*

54. 55. 56. *Et dies erat Paraſceves*, id eſt, præparationis, *& Sabbatum illuceſcebat*, id eſt, imminebat nox, qua poſt occaſum ſolis incipiebat Sabbatum more Judaico. „ Subſecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, „ & quemadmodum poſitum erat corpus ejus, „ ubi & quomodo atque ſitu ſepultum, obſervarunt.“ *Et revertentes paraverunt aromata, & unguenta: & Sabbato quidem ſilverunt*, ſive quieverunt, *ſecundum mandatum* Legis, nec aliquid egerunt quoad aromatum & unguentorum apparatum, niſi elapſo Sabbato.

SENSUS MORALIS.

1. 2. 3. 4. „ Ceperunt autem illum accuſare, dicentes: Hunc invenimus ſubvertentem gentem noſtram, &c. “ C. J. blaſphemiæ adverſus Deum, proditionis erga Principem, ſeditionis in populo excitatæ accuſatus, eorum qui calumniam patiuntur conſolatio eſt. Quis innocentia ſua contra hujuſmodi accuſationes tutus eſſe poteſt, ſiquidem illis appetitus eſt Sanctus SS.? „ Exacuerunt „ ut gladium linguas ſuas, intenderunt arcum, rem amaram, ut ſagittent in occultis immaculatum. Subito ſagittabunt eum, „ & non timebunt, firmaverunt ſibi ſermonem nequam. Narraverunt ut abſconderent laqueos, dixerunt: Quis videbit eos? „ (Pſ. 63.) “ Pacificam C. J. doctrinam quaſi ſeditioſam criminantur Judaici Sacerdotes, Legiſperi., & Senatores, quia falſas illorum Traditiones impugnabat, illorumque detegebat hypocriſim, & populum a vita corruptiſſima in rectam viam revocabat. Sic Evangelicæ Doctr. corruptores, cum a piis eruditiſque Theol accuſantur, ac refelluntur, cum ab Epiſc. damnantur; accuſatores ſuos ut publicæ tranquillitatis perturbatores, ut ſeditioſos, ut Novatorum partiarios, apud Poteſtates accuſant, & calumniis opprimere nituntur. *Commovet populum, docens per univerſam Judæam, incipiens a Galilæa uſque huc.* Sic olim impius Rex Achab Eliam accuſavit quod Iſrael conturbaret, quia Iſraelitas a falſorum Deorum cultu revocabat (3 *Reg.* 18. 17. 18. “. Tu ne es ille qui conturbas Iſrael? „ Et ille ait: Non ego turbavi Iſrael, ſed „ tu, & domus patris tui, qui dereliquiſtis „ mandata Domini, & ſecuti eſtis Baalim “.

11. „ Sprevit autem illum Herodes cum exercitu ſuo, & illuſit indutum veſte alba “. A mundo & hominibus carnalibus contemni, & irrideri, ſors piorum eſt. Qui ſecundum Evang. vivunt, ab hominibus ſecundum ſæculi genium ac mores viventibus ſpernuntur, irridentur, plerumque ſtultitiæ elogio notantur, maxime in Aulis Principum, ubi rara pietas; ubi plus curioſitatis, quam fidei. Qui pietatis cauſa ſpernuntur & illuduntur, Chriſti ab Herode & Aulicis ejus illuſi modeſtiam, humilitatem, patientiam imitenturæ ſilentio illum glorificent. *At ipſe nihil illi reſpon-*

respondebat. Feliciores se existiment, cum propter Christum sugillantur ut stulti, quam si summam sapientiæ laudem apud homines mundo servientes consequerentur. Et qui pios ut homines insipientes, debilis ingenii, pusilli animi contemnunt, ipsi Dei judicio stultissimi sunt. Nemo se seducat; „ Si quis videtur „ inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stul„ tus fiat ut sit sapiens. Sapientia enim hu„ jus mundi stultitia est apud Deum (*1. Cor.* „ 3. 18. 19.) ".

24. „ Et Pilatus adjudicavit fieri petitio„ nem eorum ". Pilatus innocentiam Jesu agnoscebat, illum dimittere volebat; illum tamen Cæsaris timore, & inimicorum ipsius Jesu clamoribus victus, Barabbæ postposuit, latroni Salvat., seditioso pacificum, homicidæ Auctorem vitæ: & flagellandum, illudendum, crucifigendum tradidit voluntati eorum. Sic urgentibus tentationibus, quæ nos ad peccatum incitant, & tumultuariis vocibus clamant ut Christus in cordibus nostris rursum crucifigatur, forte volumus dimittere Jesum, ipsum offendere nolumus, nullam invenimus causam cur debeat iterum in nobis crucifigi; sed clamores cupiditatum nostrarum vincunt tandem imperfectam boni voluntatem, seu velleitatem, timore vel cupiditate ad consensum inflexi, mundum, diabolum, amorem nostrum proprium Christo, ejusque legi, veritati præponimus. *Jesum vero tradidit voluntati eorum.*

26. „ Et cum ducerent eum, apprehende„ runt Simonem quemdam Cyrenensem, ve„ nientem de villa: & imposuerunt illi cru„ cem portare post Jesum ". Crux (*S. Am„ br. l.* 10. *in Luc. num.* 107.) super hume„ ros C. J. imponitur ut trophæum, quod „ Christ. in homine, & homo portat in „ Christo ..... Bonus ordo nostri profectus „ est, ut prius crucis suæ trophæum ipse e„ rigeret, deinde Martyribus traderet eri„ gendum. Non Judæus est qui crucem por„ tat, sed alienigena, atque peregrinus: nec „ præcedit, sed sequitur, juxta quod scri„ ptum est: *Qui vult venire post me, tollat* „ *crucem suam, & sequatur me* ".

Et imposuerunt illi crucem portare post Je„ sum. „ Crucem nostram feramus (*Theoph.* „ *in c.* 23. *S. Luc.*) omnes post Jesum: fe„ rant Prælati, ferant & subditi; Doctores „ pariter & populus. Crux est mortificatio „ affectionum, ita ut moveri nequeant & o„ perari. Nam qui crucifigitur, clavis affigi„ tur, & operari non potest: Unde Doctor „ secundum Christum debet prior ipse cru„ cem tollere, & carnes suas timore Dei „ configere, deinde eam auditoribus impo„ nere. Impletur autem & hoc loco Is. Va„ tic. (9.); *Cujus principatus super hume„ rum ejus*. Principatus enim Domini, & „ regnum, crux est. *Humiliavit semetipsum* „ (ait Apost. *Philip.* 2.) *factus obediens usque* „ *ad mortem, mortem autem crucis: Pro„ pter quod & Deus exaltavit illum* ... Non „ aliter regnat in nobis Jesus nisi per affli„ ctionem, atque ita qui in deliciis vivunt, „ inimici sunt Christi. Ille autem potest fie„ ri subditus Christi, & tollere crucem suam, „ qui virtutem exercet; qui venit a villa, „ relinquens mundum, & quæ sunt in mun„ do, & ad Jerusalem illam supernam & li„ beram tendit ".

34. „ Jesus autem dicebat: Pater, dimitte „ illis: non enim sciunt quid faciunt ". Novus Sacerdos in novo crucis Altari seipsum in sacrificium offert *pro ignorantiis Populi* (*Hebr.* 9. 7.). Sic impletum est illud Isaiæ: *Ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit* (*Is.* 53.). Hujus orationis fructus fuit Judæorum plurimorum conversio. „ Videbat quosdam suos inter multos a„ lienos; illis jam petebat veniam, a quibus „ adhuc accipiebat injuriam. Non attendebat „ quod ab ipsis moriebatur, sed quia pro ipsis „ moriebatur (*S. Aug. Tr.* in 31. *Jo.* 9.) ". Pro illis veniam oravit, ut nemo de sui peccati dimissione desperet. Viderunt Christum suo scelere morientem, & crediderunt in Christum suis sceleribus ignoscentem. „ Quousque „ biberent sanguinem quem fuderant, de sua „ salute desperaverunt ".

Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Attendamus, & faciamus secundum exemplar quod nobis in monte monstratum est. „ Quem petit? Pro quibus petit? Quis „ petit? Ubi petit? Patrem Filius, pro im„ piis crucifixus, inter ipsas injurias non „ verborum, sed mortis illatæ pendens in „ Cruce: tamquam ad hoc extentas manus „ habuerit, ut sic pro illis oraret, ut diri„ geretur oratio ejus tamquam incensum in „ conspectu Patris, & elevatio manuum ejus „ sacrificium vespertinum. *Vere* Dominus mi„ serator & misericors, longanimis, & mul„ tæ misericordiæ, & verax (*S. Aug. En.* „ *in* Ps. 85. *v.* 15. *num.* 20.) ". Moritur ut martyr suæ Divinit. & Charitatis; utrumque illud Fidei & Mor. Evangel. fundamentum in Cruce confirmat: Divinitatem hac voce, *Pater*; Charitatem istis; *Dimitte illis*. „ Christi pro „ te morientis Charitatem imitare. Langues, „ anhelas, ægritudine sauciaris, non potes „ tibi tollere odium. Spera in Deum, Medi„ cus est, pro te pependit in ligno, & non„ dum est vindicatus. Quid vis vindicari?

„ Ideo enim odiſti ut vindiceris. Vide pen-
„ dentem Dominum tuum, & tibi de ligno
„ tamquam de tribunali præcipientem. Vide
„ pendentem; & tibi languenti de ſuo ſan-
„ guine medicamentum facientem. Vindicari
„ vis? Vide pendentem, audi precantem:
„ *Pater, dimitte illis, quia neſciunt quid fa-*
„ *ciunt*. Sed potuit hoc facere, dicis mihi:
„ ego non poſſum. Ego enim homo ſum, ille
„ Deus. *Deus ergo ut quid homo, ſi non cor-*
„ *rigitur homo?* “

Pater, dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt. „ Iſti qui ſanos ſe putabant, multo
„ periculoſius & deſperatius ægrotabant; &
„ ipſa ægritudine qua mentes perdiderant,
„ etiam Medicum cædebant. Parum eſt, cæ-
„ debant: dicam totum; non ſolum cædebant,
„ ſed etiam occidebant. Ille autem etiam cum
„ occideretur, Medicus erat; vapulabat &
„ curabat; patiebatur phreneticum, nec de-
„ ſerebat ægrotum: tenebatur, alligabatur,
„ colaphis percutiebatur, arundine plagas ac-
„ cipiebat, irridebatur, inſultabatur ei, po-
„ ſtremo audiebatur, damnabatur, ligno ſu-
„ ſpendebatur, undique circumferebatur; &
„ Medicus erat. Agnoſcis phreneticos, agno
„ ſce & Medicum (*s. Aug. ſerm.* 125. *al.* 9. *de Verb. Apoſt. num.* 2. *&* 3.) “. Pater,
„ dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt.
„ *Illi* perdita mente ſæviebant, & Medici
„ ſanguinem ſæviendo fundebant: ille autem
„ etiam de ipſo ſanguine ſuo ægrotis medi-
„ camenta faciebat “. Non enim fruſtra di-
„ xit: *Pater, dimitte illis*: Orat Chriſtia-
„ nus, & exauditur; orat Chriſtus, & non
„ exauditur? Nam qui exaudit cum Patre,
„ quia Deus eſt, quomodo non exauditur ho-
„ mo, quod pro nobis factus eſt? Prorſus e-
„ xauditus eſt. Ibi erant, ibi ſæviebant; de
„ his erant qui reprehendebant eum, & di-
„ cebant: *Ecce cum publicanis & peccato-*
„ *ribus manducat*. Erant in ipſo populo,
„ quo ipſe Medicus occidebatur, *& in e-*
„ *jus ſanguine etiam ipſis antidotum para-*
„ *batur* “.

39. 40. 41. 42. 43. „ Unus autem de his qui
„ pendebant latronibus, blaſphemabat eum
„ dicens: Si tu es Chriſtus, ſalvum fac te-
„ metipſum, & nos “. Deum blaſphemando pati, ſine fide, ſine ſpe, ſine caritate pati & mori, & extrema in hoc mundo pœna peccati eſt, & peccatum ad mortem, pro quo non oravit Chriſtus; caracter denique reproborum eſt. Beatus eſt qui in hac vita caſtigatur & punitur a Deo, ſi crucem ſuam humiliter accipiat, patienter ferat, amore pœnitente pœnas ſuas conſecret, Deo benedicat. „ Nemo autem veſtrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alie-
„ norum appetitor. Si autem ut Chriſtianus,
„ non erubeſcat: glorificet autem Deum in
„ iſto nomine.... Itaque & hi qui patiuntur
„ ſecundum voluntatem Dei, fideli Creatori
„ commendent animas ſuas in benefactis (1.
„ *Pet.* 4. 15. 19.) “. I. fructus fidei & pœnitentiæ in peccatore ſuorum peccatorum pœnas dante, eſt timor judiciorum Dei, cor ejus utiliter concutientis. *Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es?* II. eſt pœnarum ſuarum cum pœnis J. C. comparatio, & juſtitiæ Dei erga ſeipſum agnitio ac humilis adoratio. *Et nos quidem juſte, nam digna factis recipimus: Hic vero nihil mali geſſit*. III. eſt, C. J. humiliationibus, ignominiis, paſſione & morte non offendi. IV. humilis oratio. V., nihil aliud petere quam ut Jeſus memor ſit noſtri, nos habeat in corde; ſolam ab illo miſericordiam poſtulare, omnibus honoribus, ac favoribus in regno ejus ſe indignum cenſere ac profiteri. „ Et dicebat ad
„ Jeſum: Domine, memento mei, cum ve-
„ neris in regnum tuum “. VI. corrigere peccantes, innocentiam oppreſſam tueri. Hoc animo patientibus & morientibns incredibile ſolatium per ſpem vivam Deus infundit, & C. J. in pœnarum tolerantia ſibi per caritatem conjunctos, ad gloriæ ſuæ conſortium vocat. „ Et dixit illi Jeſus: Amen dico tibi:
„ Hodie mecum eris in Paradiſo “.

„ Domine memento mei, cum veneris in
„ regnum tuum “. Nemo fit membrum Chriſti niſi aut baptiſmate in Chriſto, aut morte pro Chriſto. Unde & Latro ille, non ante crucem Domini ſectator, *ſed in cruce confeſſor, inter Martyres computatur, qui ſuo ſanguine baptizantur*, quod pleriſque non baptizatis fervente perſecutione provenit. „ Tan-
„ to namque pondere appenſum eſt, tantum-
„ que valuit apud eum qui hæc novit appen-
„ dere, quod confeſſus eſt Dominum cruci-
„ fixum, quantum ſi fuiſſet pro Domino cru-
„ cifixus. Tunc enim fides ejus de ligno flo-
„ ruit, quando diſcipulorum marcuit, niſi
„ cujus mortis terrore marcuerat, ejus re-
„ ſurrect. revireſceret. Illi enim deſperave-
„ runt de moriente, ille ſperavit in com-
„ moriente: Refugerunt illi auctorem vitæ,
„ rogavit ille conſortem pœnæ. Doluerunt
„ illi tamquam hominis mortem, credidit ille
„ regnaturum eſſe poſt mortem. Deſeruerunt
„ illi ſponſorem ſalutis, honoravit ille ſo-
„ cium Crucis. Inventa eſt in eo menſura
„ Martyris, qui tunc in Chriſtum credidit,
„ quando defecerunt qui futuri erant Marty-
„ res. Et hoc quidem oculis Domini clarum
„ fuit; qui non baptizato, tamquam marty-

„ rii ſanguine abluto, tantam felicitatem con-
„ tulit, ſed etiam noſtrum quis non conſide-
„ ret quanta fide, quanta ſpe, quanta cari-
„ tate mortem pro Chriſto vivente ſuſcipere
„ potuit, qui vitam in moriente quæſivit? Huc
„ accedit, quia non incredibiliter dicitur: La-
„ tronem qui tunc credidit, juxta Dominum
„ crucifixum, aqua illa quæ de vulnere la-
„ teris ejus emicuit, tamquam ſacratiſſimo
„ baptiſmo fuiſſe perfuſum (*S. Aug. l. 1. de*
„ *Anima & ejus orig. c. 9. num. 11.*)".

„ Domine, memento mei, cum veneris in
„ regnum tuum". Corde creditur ad juſtitiam,
ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Qualis il
le latro inventus eſt, pendens in cruce cum
Domino, agnoſcens in cruce Dominum. „ A-
„ lii non cognoverunt miracula facientem,
„ agnovit ille in ligno pendentem. Erat ille
„ confixus omnibus membris, manus clavis in-
„ hærebant, pedes transfixi erant, totum cor-
„ pus adjungebatur ligno; totum corpus non
„ vacabat ceteris membris, lingua vacabat &
„ cor: corde credidit, ore confeſſus eſt. (*S.*
„ *Aug. En. in* Pſ. 39. *n.* 15.)". Memento mei
(*inquit*) Domine, cum veneris in regnum
tuum. „ Salutem ſuam longe futuram ſpera-
„ bat, & poſt longum tempus accipere con-
„ tentus erat: in longum ſperabat, dies non
„ eſt dilatus". *Ille dixit*, Memento mei, cum
veneris in regnum tuum: *ille reſpondit*: A-
men dico tibi: Hodie mecum eris in Para-
diſo. „ Paradiſus habet ligna felicia: Hodie
„ mecum in ligno crucis, hodie mecum in li-
„ gno ſalutis . . . (*S. Ambr. l. 10. in Luc. n.*
„ 121.) *Uberior eſt gratia quam precatio*;
„ ſemper enim Dominus plus tribuit, quam
„ rogatur. *Hodie mecum eris in Paradiſo.*
„ Vita eſt enim eſſe cum Chriſto; ideo ubi
„ Chriſtus, ibi vita, ibi regnum".

„ Domine, memento mei, &c." In corde
fidelium tres manere virtutes, fidem, ſpem,
caritatem, Apoſt. (1. *Cor.* 13.) teſtatur; quas
ſubita repletus gratia & accepit Latro, &
ſervavit in cruce. „ Fidem namque habuit,
„ qui regnaturum Dominum credidit, quem
„ ſecum pariter morientem vidit. Spem ha-
„ buit, qui regni ejus aditum poſtulavit. Ca-
„ ritatem quoque in morte ſua vivaciter te-
„ nuit, qui fratrem & collatronem pro ſimi-
„ li ſcelere morientem, & de iniquitate ſua
„ redarguit, & ei vitam quam non cognove-
„ rat, prædicavit. Ille qui talis ad crucem
„ venit ex culpa, ecce qualis a cruce rece-
„ dit ex gratia. (*S. Greg. M. l. 18. Moral. c.*
„ 23)". Latro in hora mortis convertitur,
nemo deſperet: Unus tantum convertitur, ne-
mo præſumat, nemo pœnitentiam differat.

„ Hodie mecum eris in Paradiſo". Se gra-
tiam meritis non dare, hoc exemplo confir-
mat Dominus. *Pro nihilo ſalvos facies illos*,
ait Proph. (Pſ. 55.), id eſt, gratis data gra-
tia tua. „ Quid ille latro attulerat ad Cru-
„ cem? De fauce ad judicium, de judicio in
„ lignum, de ligno in Paradiſum. Credidit
„ propter quod locutus eſt. Sed & ipſam fi-
„ dem quis donavit, niſi qui juxta pependit?
„ (*S. Aug. En. in* Pſ. 12. *Tr.* 31. *in Jo. n.* 11.)"

„ Hodie mecum eris in Paradiſo". Ipſa
Crux tribunal fuit. In medio enim Judice con-
ſtituto, unus Latro qui credidit, liberatur;
alter qui inſultavit, damnatus eſt. „ Jam ſi-
„ gnificabat quod facturus eſt de vivis & mor-
„ tuis, alios poſiturus ad dexteram, alios ad
„ ſiniſtram; ſimilis ille latro futuris ad ſini-
„ ſtram, ſimilis alter futuris ad dexteram,
„ judicabatur, & judicium minabatur".

46. „ Et clamans voce magna Jeſus ait:
„ Pater, in manus tuas commendo ſpiritum
„ meum". Et hæc dicens expiravit. *Incli-*
„ *nans caput, quaſi gratias agens*, poteſta-
„ tive emiſit animam (*ait Arnold. Abbas*)
„ conſummans omnem legalium rationem ho-
„ ſtiarum, & ultimam ænigmatibus antiquis
„ manum imponens. Seſe itaque totum ob-
„ tulit Patri, & conſummata eſt illius holo-
„ cauſti plenitudo, expenſis in illud miniſte-
„ rium carne ſimul & ſpiritu: quia & pro
„ carne & pro ſpiritu hominis agebatur, &
„ totus homo totum Chriſtum habuit ſanato-
„ rem, dum & caro in medelam carnis obla-
„ ta eſt in ligno, & ad ſanctificat. animæ ob-
„ tinendam ſpiritus ille deſcendit ad inferos,
„ & aſcendit ad ſuperos: ibi confringens fer-
„ reos vectes, hic portas aperiens æternales.
„ (*Arnold. Bonævall. Ab Tr. de 7. Ver. Dom.*)".

„ Pater, in manus tuas commendo ſpiri-
„ tum meum". Hæc Chriſtiane moriendi for-
ma, ut animam noſtram immortalem eſſe cre-
dentes, eam quaſi depoſitum quoddam fidelis
Creatoris curæ, cuſtodiæ, defenſioni contra
malignos ſpiritus commendemus.

CAPUT XXIV.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. UNa autem ſabbati, prima die hebdomadæ, quæ apud nos Dominica dicitur, *valde diluculo*, ſummo mane, primo diluculi puncto, *venerunt ad monumentum* piæ mulieres, quæ Jeſum a Galilæa ſecutæ fuerant, *portantes quæ paraverant* ipſa nocte *aromata*, ad ungendum corpus Jeſu; & *invenerunt lapidem revolutum a monumento*. *Et ingreſſæ* intra ſeptum, ipſumque ſepulchrum propius inſpicientes, *non*

invenerunt corpus Domini Jesu. Et factum est dum mente consternatæ essent de isto, dum eam ob rem perplexæ essent, *ecce duo viri*, Angeli 2. in specie virorum, *steterunt secus illas*, subito & insperato eis apparuerunt, *in veste fulgenti*, gloriæ illorum indice. *Cum timerent autem, & declinarent vultum in terram*, timoris, verecundiæ, & venerationis sensu, tum quod cœlestem fulgorem imbecilles earum oculi ferre non possent, *dixerunt ad illas* Angeli: *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Auctor vitæ solus inter mortuos liber, non poterat in sepulchro diutius detineri. *Non est hic, sed surrexit: recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilæa esset*, ab Hierosolymit. Judæorum persecutione tutus, *dicens*, quod divina præscientia noverat: „Quia oportet Filium homi„nis tradi in manus hominum peccatorum, „ & crucifigi, & die tertia resurgere". *Et recordatæ sunt verborum ejus*, scilicet Dom. J. C. *Et regressæ a monumento, nuntiaverunt hæc omnia illis* 11. Apost. primum, *& ceteris omnibus* discipulis Jesu.

10. 11. 12. „Erat autem Maria Magdale„ne, & Joanna, & Maria Jacobi, & cete„ræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad „ Apost. hæc; *quæ hoc nuntium ad Apost.* „ *retulere*. Et visa sunt ante illos sicut de„liramentum verba ista. *Hæc mera somnia*, „ *nugæ, ac fabulæ, visa sunt Apostolis*: & „ non crediderunt illis". *Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum*, comite Jo.; *& procumbens*, id est, prono capite, & propenso collo diligenter introspiciens, *vidit linteamina*, quibus involutum fuerat corpus Jesu, *sola posita*, sine corpore, *& abiit*, rediit in domum, *secum mirans quod factum fuerat*. Stupendum eventum tacite admiratus. Confer cum *Matth.* 28. *Marci* 16. & *Jo.* 20.

13. 14. 15. 16. *Et ecce* 2. *ex illis*, discipulis Jesu, *ibant ipsa die in Castellum*, in pagum seu villam, *quod erat in spatio stadiorum* 60. *ab Jerusalem*, stadiis 60. distantem, id est, 70. miliaribus Italicis cum dimidio, sive 2. leucis Gallicis cum dimidia, *nomine Emmaus*. Pago nomen Emmaus. *Et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant*. Colloquebantur in itinere de passione & morte Christi, & de his quæ mulieres, Petrusque & Jo. nuntiaverant. „Et fa„ctum est dum fabularentur, & secum quæ„rerent, *id est, simul his de rebus confer„rent*, & ipse Jesus appropinquans ibat cum „ illis. Oculi autem illorum tenebantur ne „ eum agnoscerent". Vi divina impediebantur ne propius considerarent ea ex quibus cognosci Jesus poterat, non effigie mutatus, (*S. Aug. l. 3. de Cons. Ev. c. 25. Theophyl. in hunc loc.*) sed alio dumtaxat habitu illis apparens, scilicet peregrini; idque multis de causis: nempe 1. ut ambiguam suam de illo sententiam revelarent, ut ulcus detegerent, ac pharmacum susciperent. 2. Ut dulcior eis post multam moram esset ejus agnitio. 3. Ut doceret ex Moyse & Prophetis. 4. Ut magis crederent corpus Domini non ultra esse tale ut simpliciter ab omnibus videri posset, quamvis illud ipsum quod passum est, surrexerit: & conversationem ejus post resurrectionem longe aliam esse, & non communem: non qualis est mortalium, sed divinorum. Propterea tenebantur oculi eorum ne illum agnoscerent: a quibus enim volebat, videbatur.

17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. „Et ait ad „ illos: Qui sunt hi sermones quos confertis „ ad invicem ambulantes, & estis tristes? „ *Qua de re in itinere disseritis, vultu adeo* „ *tristi & tetrico?* Et respondens unus, cui „ nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus pere„grinus es in Jerusalem, & non cognovisti „ quæ facta sunt in illa his diebus? "Tu solus ex his qui habitant in agro Jerosolymitano, ignoras quæ in Urbe acta sunt his diebus? Vel: Tu-ne solus omnium hic ut peregrinus vivis & hospes, id est, ita ignarus rerum Jerosolymit., ut ea quæ nota sunt omnibus, etiam advenis, ignores? „Quibus ille di„xit: Quæ? Quænam illa sunt? Et dixerunt: „ De Jesu Naz., qui fuit vir Proph., potens „ in opere & sermone, coram Deo, & omni „ populo": Qui fuit Proph. non qualiscumque, sed inter ipsos Proph. eminens docendi modo & factis, cui testimonium a Deo datum est per miracula, & ab omni populo per fidem ejus sermonibus datam, & per innocentiæ & beneficentiæ ipsius prædicationem: „Et quo„modo eum tradiderunt summi Sacerdotes „ & Principes nostri in damnationem mor„tis, & crucifixerunt eum". Pontifices, & Senatores nostri ipsum tradiderunt Pilato, & injustam mortis sententiam ab illo extorserunt, effeceruntque ut crucifigeretur. *Nos autem sperabimus quia ipse esset redempturus Israel.* Hunc esse verum Messiam arbitrabamur, qui liberaturus esset Israelem ab externæ dominationis jugo, & regnum David in florentissimum sanctissimumque statum restituturus (nam rationem liberationis a tyrannide diaboli & peccati servitute tunc temporis nondum intelligebant) *& nunc super omnia* 3. *dies est hodie quod hæc facta sunt.* Verumtamen dies tertius agitur ex quo hæc facta sunt, ex quo nempe damnatus & crucifixus fuit, si forte inde aliquid boni exspectari posset. „Sed & mulieres quædam ex no-

„ stris„

„ stris, *nostri cœtus*, terruerunt nos, *nos* „ *obstupefecerunt & attonitos reddiderunt*: „ Quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, „ & non invento corpore ejus, venerunt ad „ nos, dicentes: Se etiam visionem Angelo„ rum vidisse, *sibi apparuisse Angelos*, qui „ dicunt eum vivere ". *Et abierunt quidam ex nostris*, Petr. & Jo., *ad monumentum*; *& ita invenerunt sicut mulieres dixerunt*, ita se rem habere comprobarunt, sicut mulieres retulerant: *Ipsum vero* Jesum *non invenerunt*.

25. 26. 27. „ Et ipse dixit ad eos: O stul„ ti, & tardi corde ad credendum in omni„ bus quæ locuti sunt Prophetæ! " O homines sensu & intelligentia destituti, quorum cor tardius est ad credendum non solum sermonibus Jesu Magistri vestri, sed & Prophet. vaticiniis, quorum veritatem probavit eventus! *Nonne hæc oportuit pati Christum*, secundum Prophet. oracula, & Dei decretum ipsis revelatum, *& ita intrare in gloriam suam*? per passionem scilicet ac mortem. „ Eum autem qui modico quam Angeli mi„ noratus est, videmus Jesum, propter pas„ sionem mortis gloria & honore coronatum „ (*ait Apost. Hebr.* 2. 9.). Et incipiens a Moy„ se & omnibus Proph., interpretabatur il„ lis in omnibus Script., quæ de ipso erant ". Christus enim finis Legis & Prophetarum; veteris Legis sacrificia, typi erant sacrificii a Christo in cruce oblati; in Lib. Moysis, in Psal., in Proph., in omnibus Scriptur. veteris test. libris, aliqua sunt ad Christum typice, & prophetice, aut mystice pertinentia. (*Vide Euseb. in lib. Demonst. Ev.*).

28. 29. 30. 31. „ Et appropinquaverunt ca„ stello, seu pago quo ibant, nempe Emmaus, „ & ipse se finxit longius ire ". Ita se composuit, quasi longius iturus esset, passusque aliquot forte progressus est, ut se abire velle significaret, nisi instanter manere rogaretur. Nihil ergo falsi, nihil simulationis in illa Christi actione fuit. Adde ex S. Aug., non omne quod fingimus, mendacium esse, sed quando id fingimus quod nihil significat, tunc esse mendacium. „ Cum autem (*S. Aug. l.* 2 *q.* „ *Ev. Q.* 51.) fictio nostra refertur ad aliquam „ significationem, non est mendacium, sed „ aliqua figura veritatis. Alioquin omnia quæ „ a sapientibus & SS. viris, vel etiam ab ip„ so Domino figurate dicta sunt, mendacia „ deputabuntur, quia secundum usitatum in„ tellectum non subsistit veritas talibus dictis „ . . . . Quid ergo significat, quod se ire lon„ gius Dominus finxit, cum comitaretur di„ scipulis, exponens eis S. Script., utrum „ ipse esset ignorantibus? Quid putamus, nisi „ quia hospitalitatis officio ad suam cognitio„ nem pervenire posse homines intimavit? Ut „ cum longius ipse ab hominibus abscesserit „ super omnes cœlos, tamen ita cum eis sit, „ qui hæc exhibent servis ejus, ut cum di„ cere cœperint: Domine, quando te vidi„ mus hospitem & adduximus: tamquam eum „ scilicet qui longe abscesserat: respondeat „ ille (*Matth.* 25. 38.): Cum uni ex minimis „ meis fecistis, mihi fecistis. Ex hoc igitur „ loco nihil extundere possunt mendacii & „ æquivocationum ac restrictionum mentalium „ patroni, quod damnato illorum errori fa„ veat ".

„ Et coegerunt illum, constanti prece, di„ centes: Mane nobiscum, Domine, quoniam „ advesperascit, & inclinata est jam dies. „ *Jam sol ad occasum vergit*: & intravit „ cum illis *in diversorium*". *Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit*, id est, gratias egit Deo, *ac fregit, & porrigebat illis*, ut patrem-familias se gerens, sicut solebat dum cum discipulis suis mortalis versaretur. Panem istum communem fuisse, non Eucharist., probabilius est, quamvis Euchar. typus fuerit, ut panes in deserto miraculo multiplicati, quos simili ritu Christ. in cœlum respiciens *benedixit*, seu *gratias egit*, fregit, *& distribuit*. (*Matt.* 14. *&* 15. *Marci* 6. *&* 8. *Luc.* 9. *& Jo.* 6.) Certe Euchar. sub solis panis, non vini symbolis a Christo consecratam, & absque verbis solemnibus: *Hoc est corpus meum*, nemo probabit. Præterea, Christ. in ipsa panis distributione a duobus discipulis agnitus, statim disparuit, & statim e mensa surgentes regressi sunt in Jerusalem ad 11. Apostolos. Unde incertum est an panem illum comederint. Ad Eucharist. ergo commun. locus ille non pertinet, nisi typice. *Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum, & ipse evanuit ex oculis eorum*, solo voluntatis suæ arbitrio inconspicuum se præbens.

32. 33. 34. 35. „ Et dixerunt ad invicem: „ Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, „ dum loqueretur in via, & aperiret nobis „ Scripturas? " Nisi mens nostra caligine quadam tecta fuisset, potueramus eum, antequam nobiscum accumberet, agnoscere ex docendi modo, & ex divina efficacia animos incendente, qualem sentire quondam, ipso docente solebamus. „ Et surgentes eadem hora re„ gressi sunt in Jerusalem: & invenerunt con„ gregatos 11. Apost., *& eos qui cum illis* „ *erant* congregati, *dicentes*": *Quod surrexit Dominus vere*, *& apparuit Simoni* Petro, Apostolorum primo. Nuntium de resurrect. Domini esse indubitatum ajebant, utpote cui non mulieres solæ, sed ipse Petrus testimo-

ſtimonium perhiberet. *Et ipſi* diſcipuli Emmauntini *narrabant quæ geſta erant in via: & quomodo cognoverunt eum in fractione panis*, in menſa, dum panem frangeret, non antequam diſcumberent.

36. 37. 38. 39. 40. *Dum autem hæc loquuntur*, dum hæc narrarent 2. illi diſcipuli 11. Apoſt. ceteriſque cum eis congregatis, *ſtetit Jeſus in medio eorum, & dicit eis; Pax vobis: ego ſum, nolite timere.* Poſtrema illa verba, *Ego ſum*, &c. abſunt a Codice Græco; illa tamen agnoſcunt Vulgatus Interpr. Latinus, necnon Syrus & Arabs. Scribarum incuria elapſa non dubito, cum a S. Hier. qui Nov. Teſt. Græcæ fidei juſſu S. Damaſi reddidit, in divina Biblioth. legantur: *Conturbati vero & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritum videre*, quod ſubito & inſperato, clauſiſque foribus illis viſus eſſet. *Et dixit eis: Quid turbati eſtis, & cogitationes* variæ, dubiæ, ac perplexæ *aſcendunt in corda veſtra?* id eſt, corda veſtra ſubeunt & occupant. *Videte manus meas, & pedes, quia ego ipſe ſum: Palpate, & videte; quia ſpiritus carnem & oſſa non habet ſicut me videtis habere*, carnem & oſſa, quæ tangi & palpari poſſint, ſicut manus & pedes vobis contrectandas offero. Videte manus & pedes vulnerum cicatricibus inſignitos, manibus probate an oculi veſtri fallantur. Confer cum *Marc.* 16. 44. & *Jo.* 20. 19.

41. 42. 43. *Adhuc autem illis non credentibus*, firma fide, *& mirantibus præ gaudio* vehementi, quod eorum judicium obſcurabat; quia rebus adverſis, ſummaque triſtitia oppreſſi, vix rebus credere lætis poſſumus: *dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur?* Tribus argumentis redivivi corporis ſui veritatem Chriſt. Apoſtolis probavit, judicio viſus accurato, judicio tactus, & cibi ſumptione. *At illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & favum mellis*, victum tenuem & pauperem, quo vitam ſuſtentabant. *Et cum manducaſſet coram eis, ſumens reliquias dedit eis*, ut cum vere comediſſe oblatum cibum minime dubitarent. Unde Apoſt. ajunt, Petro omnium nomine loquente: (*Act.* 10. 41.) *Hunc Deus ſuſcitavit 3. die, & dedit eum manifeſtum fieri, non omni populo, ſed teſtibus præordinatis a Deo: nobis qui manducavimus & bibimus cum illo, poſtquam reſurrexit a mortuis.* Comedit autem Chriſtus poſt glorioſam Reſurrect. ſuam, non neceſſitate, ſed poteſtate. „ Quomodo contrarium „ eſt (*inquit S. Aug. Ep.* 102. *al.* 29. *Q.* 1.) „ & Chriſtum poſt Reſurrect. cibatum, & in „ reſurrect. quæ promittitur, ciborum indi„ gentiam non futuram; cum & Angelos le„ gamus ejuſdem modi eſcas eodemque mo„ do ſumpſiſſe, non ficto & inani phantaſma„ te, ſed manifeſtiſſima veritate; nec tamen „ neceſſitate, ſed poteſtate? Aliter enim ab„ ſorbet terra aquam ſitiens, aliter ſolis ra„ dius candens: illa indigentia, iſte potentia. „ Futuræ ergo reſurrect. corpus, imperfe„ ctæ felicitatis erit, ſi cibos ſumere non „ potuerit: imperfectæ felicitatis, ſi cibis, „ eguerit “.

44. *Et dixit ad eos: Hæc ſunt verba, quæ locutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum, Quoniam neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Lege Moyſis, & Proph. & de me.* Duobus argumentis Reſurrect. ſuam Chriſtus iterum confirmat, altero ex prædicatione ſua, altero ex Proph. oraculis petito. Res quas videtis impletas, ſcilicet paſſio, mors, & reſurrectio mea tertia die, ita contigerunt ſicut prædixi vobis, cum adhuc in carne mortali vobiſcum converſarer: cum dicerem, Oportere impleri quæ de me ſcripta ſunt in Lege, Proph. & Libris hagiographis (in quibus Hebræi Pſal. imprimis numerabant) ſiquidem præſcientia Dei falli non poteſt.

45. 46. 47. 48. *Tunc aperuit illis ſenſum, ut intelligerent Scripturas*; id eſt, mentem illorum divino ſuo lumine illuſtravit, & Scriptur. intelligentia donavit; quod ſingulare Dei donum eſt. *Et dixit eis: Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere a mortuis tertia die*, ut Dei decreto definitum, typiſque veteribus ac Proph. vaticiniis prænunciatum eſt: *& prædicari in nomine ejus*, id eſt, vices ejus obeundo, ejus mandato & auctoritate: *Pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes Gentes, incipientibus* Prædicatoribus ejus & Legatis Evang. prædicationem *ab Jeroſolyma*, ut ſcriptum eſt Iſ. xl. 23. *Quoniam de Sion exibit lex, & verbum Domini de Jeruſalem.* Non ſolis ſenſuum teſtimoniis, ſed firmiſſimis Scriptur. ſacr. documentis reſurrect. ſuæ veritatem Chriſtus firmavit, ne quid fallaciter cum carnalibus diſcipulorum ſenſibus egiſſe putaretur. *Dubitantes diſcipulos ſuos* (inquit S. Aug. *l. de Unit. Eccl. cap.* 10.) *quamvis conſpecto & contrectato ejus corpore, majore documento Scriptur. voluit confirmare, quam quod ſeipſum viſibilem atque palpabilem mortalium ſenſibus admovebat.*

Vos autem teſtes eſtis horum, vitæ ſcilicet ac prædicationis doctrinæque meæ, miraculorum, paſſionis, mortis, reſurrect. a Deo præordinati & electi. Sive, *Eritis mihi teſtes in Jeruſalem, & in omni Judæa, & Samaria, & uſque ad ultimum terræ.* (*Act.* 1. 8.)

49. Et

49. *Et ego mitto promiſſum Patris mei in vos*: Brevi mittam donum Spir. S. vobis a me promiſſum Patris mei nomine, ut eo roborati mihi teſtimonium perhibere firmius atque conſtantius poſſitis. *Vos autem ſedete, quoadusque induamini virtute ex alto*. Manete interim Jeroſolymis quieti, & exſpectate donec Spir. S. e cœlo in vos illabatur, voſque divino robore confirmet ad quælibet pericula adeunda, ad quælibet mala toleranda in prædicat. Evang.

50. 51. 52. 53. *Eduxit autem eos foras in Bethaniam*: eduxit eos extra Jeruſalem, ad eam Bethaniæ partem, quæ erat in monte Oliveti, in quo monte ſæpe preces & lacrymas ad Patrem fuderat C. J. ut qui locus ſubmiſſionis ejus & humiliationis teſtis fuerat, idem eſſet & gloriæ. *Et elevatis manibus ſuis*, id eſt, ſuper eorum capita protenſis, *benedixit eis*, ſolemni ritu bene illis precatus eſt: & omni benedictione ſpirituali ipſos intus cumulavit. *Et factum eſt dum benediceret illis*, ſimul atque ritum illum valedicens implevit, *receſſit ab eis*, corpore ab illis disjunctus eſt, *& ferebatur in cœlum*, paulatim via recta aſcendit propria virtute. *Et ipſi* diſcipuli *adorantes*, cum eum corpore in terram proſtrato adoraſſent ut Regem gloriæ, mundique Dominum, *regreſſi ſunt in Jeruſalem* ſecundum ejus mandatum, *cum gaudio magno*, quia rationem admirabilem qua procurata erat generis humani redemptio jam intelligebant, & divinum illud promiſſum mittendi Spir. S. mox implendum certiſſime credebant, & firmiſſime ſperabant. *Et erant ſemper in Templo*, quotidie, ſtatis orationis horis, *laudantes & benedicentes Deum*, AMEN. Forte & cœnaculum in quo ab Aſcenſione uſque ad Pentecoſten delituerunt Apoſt. & diſcipuli, erat in Templo; in illudque recepti ſunt ab aliquo Sacerdotum aut Levitarum in Chriſtum credentium, qualis erat Barnabas. Confer cum *Act.* 1.

SENSUS MORALIS.

1. 2. 3. 4. „ UNA autem Sabbati, valde diluculo, venerunt ad monumentum, „ portantes quæ paraverant aromata “. Quoties aliquid propter Deum & C. J. agendum eſt, diſponere nos debemus ad illud, qualecumque ſit, bonum opus & Chriſtianæ pietatis officium; 2. Illud exequi diligenter ac ferventer debemus. „ Valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes quæ paraverunt aromata “. Animam porro fidelem, & in Deo confidentem difficultates, labores, impedimenta a Mundo & hominibus mundi amatoribus oppoſita, non deterrent a Chriſti obſequio, quia ejus gratiæ auxilio tollenda ſperat. „ Et invenerunt lapidem revolutum a monumento “. Afflictiones quidem, ſiccitates, amaritudines interiores ſæpe experitur anima fidelis & Deum diligens, ſanctoque ardore quærens in Chriſtianæ pietatis & vitæ ſpiritualis exercitiis, omni ſolatio ſenſibili deſtituta Jeſum quem quærebat, non invenit: „ Et ingreſſæ non invenerunt „ corpus Domini Jeſu “. Verumtamen tædio, mœſtitiæ, timori, deſolationi ſuccedit conſolatio Deo providente, qui ſibi fideliter ſervientes non deſerit. „ Et factum eſt, dum „ mente conſternatæ eſſent de iſto, ecce duo „ viri ſteterunt ſecus illas in veſte fulgen„ ti, &c. “

5. 6. 7. 8. „ Quid quæritis viventem cum „ mortuis “? Qui veterem hominem cum actibus ejus in ſe ipſo mortificat & crucifigit, Chriſtum a mortuis redivivum invenit in morte peccati, in ejus occaſionibus proximis: ex iis emergere neceſſe eſt, & pœnitentiam agere, ut novæ J. C. vitæ ſimus participes. Non eſt hic, ſed ſurrexit. Per piam meditationem revocanda ſunt in memoriam verba ejus, & ſacroſant. myſteria, ut fides noſtra firmetur, ſpes excitetur, caritas augeatur & nutriatur. „ Recordamini qualiter „ locutus eſt vobis, cum adhuc in Galilæa „ eſſet, dicens: Quia oportet Filium hominis „ tradi in manus hominum peccatorum, & „ crucifigi; & die tertia reſurgere. Et re„ cordatæ ſunt verborum ejus “.

13. & ſeq. „ Et ecce duo ex illis ibant ipſa „ die in caſtellum, quod erat in ſpatio ſta„ diorum 60. ab Jeruſalem, nomine Emmaus: „ & ipſi loquebantur ad invicem de his om„ nibus quæ acciderant “. Ex abundantia cordis os loquitur. Qui Deum diligunt, de Deo, rebuſque ſanctis diſſerunt in via iſta qua ad patriam cœleſtem pergimus. Qui mundum diligunt, de mundo ejuſque rebus confabulantur. *Qui de terra eſt, de terra loquitur*. Illis qui C J. colloquuntur, & pios ſermones miſcent, ipſe intimius præſentem ſe exhibet, gratiam conferens uberiorem. „ Et „ factum eſt, dum fabularentur, & Jeſum „ quærerent: & ipſe Jeſus appropinquans „ ibat cum illis “. Contigit ſæpe ut ſe abſcondat piis animabus, illumque vere diligentibus, ut illarum fidem exerceat. Cum illo ambulant, & ignorant; illum in ſe inhabitantem habent, nec id intelligunt. *Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoſcerent*. Duobus illis diſcipulis non quidem plene credentibus, ſed tamen de ſe loquentibus Dominus apparuit; ſed eis ſpeciem quam recognō-

gnoſcerent, non oſtendit. Hoc ergo egit foris Dominus in oculis corporis, quod apud ipſos agebatur intus in oculis cordis. „ Ipſi „ namque apud ſemetipſos intus & amabant, „ & dubitabant: eis autem Dominus foris & „ & præſens aderat, & quis eſſet, non oſtendebat. De ſe ergo loquentibus præſentiam „ exhibuit, ſed de ſe dubitantibus cognitionis ſuæ ſpeciem abſcondit " (*S. Greg. M. hom. 23. in Ev.*).

17. „ Et ait ad eos: Qui ſunt hi ſermones „ quos confertis ad invicem ambulantes, & „ eſtis triſtes "? Eſt triſtitia carnis quæ mortem operatur; eſt triſtitia ſecundum Deum, quæ vitam operatur & ſalutem. Triſtitia de C. J. paſſione & morte, cujus per peccata noſtra cauſa ſumus, adeo ut vere nobis dici poſſit, *Auctorem vitæ interfeciſtis*, ſalutaris eſt, quia ex amore pœnitente, ex caritate ſaltem inchoata & imperfecta procedit C. J. paſſioni & morti compatiendum, quia *Si compatimur, & conglorificabimur* (*Rom. 8. 17.*).

18. „Tu ſolus peregrinus es in Jeruſalem, „ & non cognoviſti quæ facta ſunt in illa „ his diebus "? Quot Chriſtiani in Eccl. ita peregrini ſunt & hoſpites, ut C. J. & ejus myſteria, præcepta, promiſſa vix cognoſcant poſt tot ſæculorum ſeriem, tot vaticinia, tot prædicationes, tot miracula! Sic peregrinum eſſe in Jeruſalem, crimen eſt. Verum alia quadam ratione peregrinum eſſe, virtus eſt, & Chriſtiani hominis officium. Exiſtimare & gerere nos debemus ſicut peregrinos in hoc mundo; ut ex iis ſimus *qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur* (*1. Cor. 7. 31.*); ut nec mundum, nec rem prorſus ullam quæ eſt in mundo diligamus manſoria dilectione, ut loquitur S. Aug. (*l. 1. de Doct. Chriſt. c. 35.*). „ Omnium divinar. Scriptur. „ plenitudo & finis eſt dilectio rei qua fruendum eſt, *ſcilicet Dei*, & rei quæ noviſcum ea re frui poteſt, *ſcilicet proximi*. „ Hoc ergo ut noſſemus atque poſſemus, facta eſt tota pro ſalute noſtra per divinam „ providentiam diſpenſatio temporalis, qua „ debemus, uti non quaſi manſoria quadam „ dilectione atque delectatione, ſed tranſitoria potius, tamquam viæ, tamquam vehiculorum vel aliorum quorumlibet inſtrumentorum, ut ea quibus ferimur, propter illud ad quod ferimur, diligamus ". Sic Abraham credentium Pater, ceterique Patriarchæ, ſe peregrinos & hoſpites ſuper terram exiſtimarunt, & vitam ſuam peregrinationem appellarunt. Abraham „ Fide demoratus eſt (*Hebr. 11. 9. 10. 13. 14. 15. 16.*) „ in Terra repromiſſionis tamquam in alie„ na, in caſulis habitando, cum Iſaac, & „ Jacob cohæredibus repromiſſionis ejuſdem. „ Expectabat enim fundamenta habentem ci„ vitatem, cujus artifex & conditor Deus.... „ Juxta fidem defuncti ſunt omnes iſti, non „ acceptis repromiſſionibus, ſed a longe eas „ aſpicientes & ſalutantes, & confitentes quia „ peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram. „ Qui enim hæc dicunt, ſignificant ſe patriam „ inquirere. Et ſi quidem ipſius meminiſſent „ de qua exierunt, habebant utique tempus „ revertendi: nunc autem meliorem appe„ tunt, id eſt, cœleſtem. Ideo Deus non con„ funditur vocari Deus eorum: paravit enim „ illis civitatem. *Eodem ſpiritu David Rex „ ait, Deum orans* (Pſ. 38. 13.): Advena „ ego ſum apud te & peregrinus, ſicut om„ nes patres mei. Sic affecti eſſe debent „ Chriſtiani ". *Chariſſimi obſecro vos tamquam advenas, & peregrinos abſtinere vos a carnalibus deſideriis, quæ militant adverſus animam* (*1. Petr. 2.*). Quamdiu ſumus in corpore, peregrinamur a Domino. Quodlibet hic abundet, nondum ſumus in illa Patria, quo redire feſtinamus. *Cui peregrinatio dulcis eſt, non amat patriam: ſi dulcis eſt patria, amara eſt peregrinatio: ſi amara peregrinatio, tota die tribulatio. Quando non eſt tribulatio? quando in patria delectatio* (*S. Aug. En. in* Pſ. 85. *n. 11.*). „ Delectationes in dextera tua uſque in fi„ nem. *Ibi viſio ſine defectu, amor ſine faſtidio*. Sed ſint copiæ, redundet affluentia „ hujus ſæculi, detur ſecuritas quod non pe„ reant. Dicat Deus deſuper, Æternus in „ his eris, æterna tecum erunt iſta, ſed „ meam faciem non videbis. Nemo carnem „ conſulat, ſpiritum conſulite; reſpondeat „ vobis cor veſtrum, reſpondeat ſpes, fides, „ caritas quæ in vobis eſſe cœpit. Ergo ne „ ſi acciperemus ſecuritatem nos in affluen„ tia bonorum ſæcularium ſemper futuros, „ & diceret nobis Deus, Faciem meam non „ videbitis, gauderemus in illis bonis? Eli„ geret forte aliquis gaudere & dicere, Ab„ undant mihi iſta, bene mihi eſt, nihil am„ plius quæro. *Nondum cœpit eſſe amator „ Dei, nondum cœpit ſuſpirare tamquam pe„ regrinus*. Abſit, abſit. Recedant omnia ſe„ ductoria, recedant blandimenta falſa, re„ cedant ea quæ nobis quotidie dicunt, *Ubi „ eſt Deus tuus*? (Pſ. 41. 11.) Effundamus „ ſuper nos animam noſtram, confiteamur in „ lacrymis; gemamus in confeſſionibus, in „ miſeriis ſuſpiremus ". *Quicquid nobis adeſt præter Deum noſtrum, non eſt dulce. Nolumus omnia quæ dedit, ſi non dat ſeipſum qui omnia dedit.*

26. „ Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, „ &

„ & ita intrare in gloriam suam " ? Pati etiam oportet Christianum, & ita intrare in gloriam. Hæc via salutis est, a Christo monstrata & calcata. Hæc via capitis nostri, hæc via membrorum; hæc Eccl., omniumque electorum via. Tota clavis cœli, Christi crux & sanguis. Frustra viam faciliorem, commodiorem, naturæque corruptæ desideriis magis accommodatam quis quæreret. Qui naturæ blanditur, illam magis corrumpit, Deoque indignam reddit. Sanctificari & salvari nisi per Pœnitentiam, & Crucem non potest. *Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei* (*Act.* 14 21.). Christi promissis non credis? Quid tibi promisit Christus, nisi quod ostendit in se? Quid ostendit in se? Mortuus est & resurrexit, ascendit in cœlum. Vis sequi? Imitare passionem, exspecta promissionem. *Quare amas habere quod Christus, si times pati quod Christus?* (*S. Aug. in* Ps. 96. *n.* 16. 17.).

29. 30. 31. „ Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies..... Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit „ panem & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & „ cognoverunt eum. *Hæc hospitalitatis merces*. Tene hospitem, si vis agnoscere Salvatorem. Quod tulerat infidelitas, reddidit hospitalitas" An nescitis quia si quem Christianum susceperitis, ipsum suscipitis? Nonne ipse dicit. *Hospes fui, & suscepistis me*? Et quando ei dicitur, *Domine quando te vidimus hospitem*? Respondet: *Cum uni ex minimis meis feceritis, mihi feceritis*. „ Cum „ ergo Christianus Christianum suscipit, fermentum membra membris, & gaudet caput, „ & sibi imputat datum, quod membro ejus „ fuerit erogatum. Hic ergo pascatur Christus esuriens, accipiat potum sitiens, vestiatur nudus, suscipiatur peregrinus, visitetur ægrotus. Hoc habet necessitas itineris" (*S. Aug. ser.* 235. 236. *al. de temp.* 140 *& de div.* 88.). Sic in ista peregrinatione vivendum est, ubi eget Christus. „ Eget „ in suis plenus est in se: sed qui eget in „ suis, & plenus est in se, egentes adducit „ ad se".

Et cognoverunt eum &c. Christum in fractione panis cognoscunt, quem in Script. S. expositione non cognoverant. „ Audiendo ergo præcepta Dei illuminati non sunt, faciendo illuminati sunt. *Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur* (*Rom.* 2.) Quisquis ergo vult audita intelligere, festinet ea quæ jam „ audire potuit opere implere. Ecce Dominus „ non est cognitus dum loqueretur, & di„ gnatus est cognosci dum pascitur. Hospitalitatem ergo diligite, caritatis opera amate" (*S. Greg. M. hom.* 23.). *Caritas fraternitatis manet in vobis, & hospitalitatem nolite oblivisci. Per hanc enim placuerunt quidam, Angelis hospitio receptis* (*Hebr.* 13.).

„ Et aperti sunt oculi eorum, & cogno„ verunt eum". In fractione panis Christus Dominus cognoscitur: Eucharistia enim est *Panis vitæ & intellectus*; oculos aperit, ut Christum, ejusque mysteria magis, ac magis cognoscamus: hinc *Cœna lucis* ab antiquo Patre vocatur. „ Hujus typus fuit mel quod de„ gustavit Jonathas debellatis Philistæis (1. „ *Reg.* 14. 29.). *Illuminati sunt* (inquit) *oculi mei, eo quod gustaverim paululum de* „ *melle isto*. Ubi voluit Dominus agnosci? „ In fractione panis. Securi sumus, panem „ frangimus, & Dominum agnoscimus. Noluit agnosci, nisi ibi, propter nos, qui non „ eum visuri eramus in carne, & tamen manducaturi eramus ejus carnem. Quisquis ergo fidelis es, quisquis non inaniter Chri„ stianus vocaris, quisquis Eccl. non sine causa ingrederis, quisquis verbum Dei cum „ timore & spe audis, consoletur te fractio „ Panis.....(*S. Aug. ser.* 235. *al. de temp.* 140.). Dominus præsentavit se ipsum in „ fractione panis. Discite ubi Dominum quæ„ ratis, discite ubi habeatis, *discite ubi agnoscatis, quando manducatis*. Norunt enim Fideles aliquid quod melius intelligunt „ in illa lectione, quam illi qui non noverunt" (*& ser.* 234. *al. de div.* 87.). *Non enim omnis panis, sed accipiens benedictionem Christi, fit Corpus Christi. Ibi illi agnoverunt, exultaverunt, ad alios perrexerunt, jam scientes invenerunt, narrantes quod viderant, in Evang. addiderunt.*

32. „ Et dixerunt ad invicem: Nonne cor „ nostrum ardens erat in nobis, dum loque„ retur in via, & aperiret nobis Scriptu„ ras"? Verbum Dei ignis est, qui piorum auditorum animos in ejus amorem accendit. Ardete igne caritatis, ut a dæmonibus discernamini, qui credunt, & contremiscunt. „ Ardor iste sursum vos rapit, sursum tol„ lit, in cœlum levat. Quicquid molestiarum „ passi fueritis in terra, quantumcumque Chri„ stianum cor deorsum humiliatum premat „ inimicus; summa petit ardor dilectionis? „ Si faculam teneas ardentem, rectam capite „ sursum teneas; flammæ crinis surgit in „ cœlum: deprime faculam, flamma in cœ„ lum

„ lum it: fac faculam capite deorsum, num-
„ quid & flammam deponis in terram? Qua-
„ cumque ardens vergit, flamma aliam viam
„ nescit, cœlum petit. Spiritu ferventes ac-
„ cendimini igne caritatis: fervere facite vos
„ laudibus Dei, & moribus optimis. Alter
„ calidus, alter frigidus: calidus frigidum
„ accendat: & qui parum ardet, optet aug-
„ mentum, oret adjumentum. Dominus para-
„ tus est dare, nos pansis cordibus optemus
„ accipere " (*S. Aug. Ser. 234. al. de div. 87.*).

36. „ Dum autem hæc loquuntur, stetit
„ Jesus in medio eorum, & dixit eis: Pax
„ vobis: ego sum, nolite timere ". Sistit se
Jesus in medio eorum, qui de illo, ejusque
mysteriis loquuntur cum pietatis affectu. Ad-
est in medio ovium bonus Pastor, ut illas con-
soletur, in fide confirmet, in spem erigat,
caritatem accendat & augeat. Oremus ut stet
in medio cordis nostri, nobisque pacem illam
afferat, quam mundus dare non potest, pa-
cem veram, quæ fructus est caritatis; pa-
cem æternam, quæ merces est caritatis.
„ Declina a malo, & fac bonum, inquire
„ pacem, & persequere eam " (Ps. 45. 15.).
Ut quæramus pacem, præcipitur nobis: ut
autem sequamur eam, promittitur nobis.
Pacem habeamus cum Deo, cum nobis ipsis,
cum proximo. *Obsecramus pro Christo, re-
conciliamini Deo*, (1. *Cor.* 5.) & pacem
cum illo habebitis, numquam finiendam, si
in ejus obedientia perseverare velitis. Pacem
cum vobis ipsis habete. Omnia in vobis or-
dinata sint: corpus animæ; sensus & appeti-
tus rationi; anima & ratio Deo subjician-
tur. Hæc vera pax est. Quid enim aliud
pax est quam *Tranquillitas ordinis*? Pacem
cum proximo servate. „ Si fieri potest, quod
„ ex vobis est, cum omnibus hominibus pa-
„ cem habentes " (*Rom.* 12. 18.); ut Deus
pacis, & dilectionis sit semper vobiscum.
„ Domus terrena cohabitatores multos non
„ capit; possessio pacis cum multis habitato-
„ ribus crescit ". Pacem si amemus, habe-
mus. „ Laudandi sunt qui amant pacem: qui
„ autem oderunt, melius interim docendo,
„ ac tacendo pacandi, quam vituperando pro-
„ vocandi. Verus pacis amator, inimicorum
„ ejus amator est. Quemadmodum enim si
„ lucem istam amares, cæcis non irascere-
„ ris, sed eos doleres; quale enim bonum
„ tu caperes, nosses, & ideo quanto bono
„ illi fraudarentur conspiciens, misericordia
„ tibi digni viderentur; si opes haberes, si
„ artem, si medicamentum, potius ad eos
„ sanandos curreres, quam damnandos: ita
„ si pacis amator es, quisquis es, miserere
„ eum qui non amat quod amas, qui non
„ habet quod habes. Talis quippe est res
„ quam diligis, ut non invideas compossef-
„ sori tuo (*S. Aug. Serm.* 357. *al.* 35. *ex
„ editis a Sirmond.*). *Habet tecum pacem
„ & tibi non angustat possessionem*. Quid
„ agit pax in hujus adhuc regionis incertis,
„ in ista peregrinatione mortalitatis nostræ;
„ cum adhuc nemo est alteri conspicuus, ne-
„ mo videt cor alterius? Quid agit pax?
„ De incertis non judicat, incognita non
„ confirmat: proclivior est ad bene creden-
„ dum de homine, quam ad male suspican-
„ dum. Non se multum dolet errare, cum
„ credit etiam de malo: perniciose autem,
„ cum male sentit forte de bono. Nescio
„ qualis sit: quid perdo, si credo quia bonus
„ est? Si incertum est, licet ut caveas, ne
„ forte verum sit; non tamen damnes, tam
„ quam verum sit. Hoc pax jubet " (*idem, En. in* Ps. 147. *n.* 16.).

39. *Videte manus meas, & pedes, quia
ego ipse sum: palpate & videte; quia spi-
ritus carnem & ossa non habet, sicut me
videtis habere*. „ De sepulchro Dominus Je-
„ sus surrexit, sanatis vulneribus, servatis
„ cicatricibus. *Hoc* enim *discipulis suis ex-
„ pedire judicavit, ut cicatrices ejus serva-
„ rentur, unde cordis vulnera sanarentur*.
„ Quæ vulnera? Infidelitatis. Apparuit enim
„ oculis eorum veram exhibens carnem: &
„ putaverunt se spiritum videre. Non le-
„ ve vulnus hoc cordis est .... Pereat du-
„ bitatio, sequatur digna laudatio ....
(*S. Aug. Serm.* 116. *al.* 4. *ex editis a Pa-
risiens.*). Agnoscant discipuli verum corpus,
quod agnovit ipsis prædicantibus mundus.
Christi resurrectione fides futuræ nostræ re-
surrectionis in nobis confirmetur. Non est
incredilis resurrectio membrorum, posita &
probata resurrectione capitis. Cicatrices in
corpore suo glorioso Christus servavit, &
discipulis ostendit, ut meminerimus carnem
nostram pœnitentiæ clavis crucifigendam, si
ad gloriam beatæ resurrectionis pervenire vo-
lumus.

45. 46. 47. „ Tunc aperuit illis sensum ut
„ intelligerent Scripturas. Et dixit eis: Quo-
„ niam sic scriptum est; & sic oportebat
„ Christum pati, & resurgere a mortuis ter-
„ tia die: & prædicari in nomine ejus pœ-
„ nitentiam, & remissionem peccatorum in
„ omnes gentes ". Scripturarum sacrarum in-
telligentiam privato cujusque spiritui asseré-
re, illusio Hæreticor. est, siquidem eam SS.
Apostoli nonnisi post Christi Domini Resur-
rect. singulari illius dono consecuti sunt.

Fru-

„ructus pietatis eſt, humilitatis, orationis, „ paupertatis ſpiritus, & fidei captivantis men„ tem in obſequium Chriſti. Chriſti gratiam „ humili & ferventi oratione petamus, ut vo„ luntatem Dei in ejus verbis diſcere poſſi„ mus; ut Scripturas ſacras intelligere, ama„ re, meditari, & ſecundum illas vitam no„ ſtram inſtituere valeamus, pugnando contra „ cupiditatem, exercendo caritatem. Finis enim „ Scripturarum eſt: „ Caritas de corde pu„ ro, & conſcientia bona, & fide non fi„ cta. SCRIPT. non damnat niſi cupiditа„ tem, non præcipit niſi caritatem, atque „ ita informat mores hominum " (*S. Auguſt.*). Veni Domine, clauſa ſunt corda; aperi & intra.

Et dixit eis: Quoniam ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere a mortuis tertia die. „ Viderunt hoc Apoſtoli, Chriſtum vi„ derunt patientem, viderunt pendentem, „ videbant poſt Reſurrectionem viventem. „ Quid ergo non videbant? Corpus, id eſt „ Eccleſiam. Illum videbant, illam non vi„ debant. Sponſum videbant, ſponſa adhuc „ latebat. Promittit & ipſam. *Sic ſcriptum „ eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & „ reſurgere a mortuis tertia die.* Hoc ſpon„ ſus eſt: quid de ſponſa? *Et prædicari in „ nomine ejus pœnitentiam, & remiſſionem „ peccatorum per omnes gentes, incipien„ tibus ab Jeruſalem.* Hoc nondum vide„ bant diſcipuli: Eccleſiam per omnes gen„ tes. Caput videbant, & de corpore capi„ ti credebant. Per hoc quod videbant, quod „ non videbant credebant. Similes illis ſu„ mus & nos: videmus aliquid quod ipſi non „ videbant, & non videmus aliquid quod „ ipſi videbant. Quid non videmus quod ipſi „ non videbant? Eccleſiam per omnes gen„ tes. Quid non videmus quod ipſi videbant? „ Chriſtum in carne conſtitutum. Quomodo „ illi caput videbant, & de corpore crede„ bant: ſic nos corpus videmus, de capite „ credamus. Invicem nos adjuvent viſa no„ ſtra. Adjuvit eos viſus Chriſtus, ut fu„ turam Eccleſiam crederent: adjuvat nos „ viſa Eccleſia, ut Chriſtum reſurrexiſſe cre„ damus. Impleta eſt fides illorum, imple„ tur & noſtra: impleta eſt illorum de ca„ pite, impletur noſtra de corpore. Totus „ Chriſtus & illis & nobis innotuit: ſed to„ tus ab eis non eſt viſus, nec a nobis to„ tus eſt viſus. Ab eis caput eſt viſum, cor„ pus creditum: a nobis corpus viſum, ca„ put creditum. Nulli tamen deeſt Chriſtus: „ in omnibus plenus eſt, & adhuc ei reſtat „ corpus " (*S. Aug. ſerm. 116. al. 4. ex additis a Pariſ. Lege, & En. in Pſ. 147. n. 20.*).

49. „ Et ego mittam vobis promiſſum Pa„ tris mei in vos", Spir. S., quem & olim Pater meus per Proph., & nuper ipſe ore proprio promiſi me miſſurum, ut vos doceat omnem veritatem; vos in Evang. prædicatione & Eccl. fundatione ac regimine dirigat; vos in periculis quibuſque pro nomine meo adeundis, ac in rebus adverſis quibuſcumque pro nomine meo perferendis confirmet, roboret, conſoletur. Illud vero donum non vobis ſolis, quos Evang. mei Prædicat. elegi, ſed omni Eccl. meæ mittam brevi, ut promiſi. Promiſſum illud ſuum die Pentec. implevit Dominus, ſine quo nec credere poſſemus Filium Dei mortuum eſſe, & a mortuis reſurrexiſſe, nec remiſſionem peccatorum in nomine ejus ſperare; nec crucem & pœnitentiam diligere, amplecti, ferre; illamque ferendo, Chriſtum ſequi. Spir. S. porro ut recipiamus, a mundi tumultibus, a periculoſis ſocietatibus, ab occaſionibus peccati, a vanitate, a voluptatibus ſæculi ſecedendum eſt, ſæculi moribus renuntiandum; in myſtica Jeruſalem, in Eccleſiæ unitate manendum eſt; in oratione & bonis operibus perſeverandum. „ Vos autem ſedete in civi„ tate, quoad uſque induamini virtute ex „ alto .... Et erant ſemper in Templo lau„ dantes & benedicentes Deum".

50. 51. 52. „ Eduxit autem eos foras in „ Bethaniam, & elevatis manibus ſuis " benedixit eis ut Caput, ut Pater, ut Sacerdos, omni benedictione ſpirituali illos cumulavit, expanſis ſuper illos manibus in protectionem. *Et factum eſt, dum benediceret illis, receſſit ab eis*, ut illos ſibi arctius & ſanctius uniret. „ Fixi enim erant in homi„ ne, & Deum cogitare non poterant. Tunc „ enim cogitarent Deum, ſi ab illis, & ab „ eorum oculis homo auferretur, ut amputata familiaritate quæ cum carne erat fa„ cta, diſcerent vel abſente carne divinita„ tem cogitare. Hinc alias dixerat: *Expe„ dit vobis ut ego vadam &c.* quaſi dice„ ret: *Tollo me a vobis exterius, & me „ ipſo impleo vos interius.* Numquid enim „ ſecundum carnem, & cum carne intrat „ in cor Chriſtus? Secundum divinitatem poſ„ ſidet cor; ſecundum carnem per oculos lo„ quitur ad cor & admonet foras, habitans „ intus, ut interius nos convertamur, & „ vivificemur ex ipſo, & formemur ex ipſo: „ quia forma eſt omnium infabrificata (*S. „ Aug. ſer. 264.*). *Et ferebatur in cœlum*, „ ut locum nobis pararet. Aſcendit in cœ-

„ lum

„ lum C. J. Dominus noſter, aſcendat cum „ illo & cor noſtrum. Caput noſtrum eſt, „ & nos corpus ejus. Cum aſcendit in cœ„ lum, nos ab illo non ſeparamur. Qui de „ cœlo deſcendit, non nobis invidet cœ„ lum: ſed quodam modo clamat: Membra „ mea eſtote, ſi aſcendere vultis in cœlum. „ In hoc ergo ipſi interim roboremur, in „ hoc votis omnibus æſtuemus. Hoc medi„ temur in terris, quod computamur in cœ„ lis. Tunc exuturi carnem mortalitatis, „ nunc exuamus animi vetuſtatem" (*S. Aug. ſer. 263. al. de temp. 174. de div. 90. n. 2.*). *Facile corpus levabitur in alta cœlorum, ſi non premat ſpiritum ſarcina peccatorum.*

53. „ Et ipſi adorantes, regreſſi ſunt in „ Jeruſalem cum gaudio magno". Et nos cum ſanctis Apoſtolis animo conjuncti, & de Chriſti gloria exultantes, illum ad dexteram Patris ſedentem adoremus: „ Qui ſalvare in „ perpetuum poteſt accedentes per ſemet„ ipſum ad Deum: ſemper vivens ad inter„ pellandum pro nobis (*Heb. 7. 25.*). AMEN. „ Fiat, fiat".

Finis Expoſitionis ſancti Evangelii ſecundum Lucam.

PRÆ-

PRÆFATIO

In Sanctum JESU-CHRITI Evangelium ſecundum Joannem.

JOANNES, *patria Galilæus, Zebedæi, & Salomæ filius, Jacobi Majoris frater inter Apoſt. ætate junior, ad Apoſtol. a C. J. cum fratre vocatus, eum relicta navicula, retibus, & patre ſecutus eſt. Inter Apoſt. Chriſto magis dilectus fuit, virginitatis merito. Unde illi Chriſtus in cruce Matrem Virg. virgini commendavit. Arcanorum C. J. conſcius fuit cum Petro & Jacobo: illique uni in ſinu ſuo diſcumbenti in ultima Cœna, proditorem indicavit Dominus. Illud S. Jo. Apoſt. Privilegium:* Diſcipulus ille quem diligebat Jeſus: & qui recubuit in cœna ſuper pectus ejus (*Jo.* 15. 23. 25. *& c.* 21. 20.): *De quo S. Greg. Nyſſ. ſcribit* (*hom.* 1. *in Cant.*): Verbi amavit ubera, qui ſupra pectus Domini in Cœna recubuit & veluti quamdam ſpongiam, cor ſuum appoſuit fonti vitæ: & ex ineffabili quadam traditione repletus Chriſti myſteriis, nobis quoque exhibet mamillam a Verbo impletam, noſque implet bonis, quæ ei a fonte ſunt indita, magna voce prædicans quod ſemper eſt Verbum. *Perſecutionem in Chriſtianos movente Domitiano Imp.,* (*Tertull. l. de præſcript. c.* 36. *S. Hier. lib.* 1. *contr. Jovinian. c.* 14. *Idem l. de Viris Illuſt. S. Iren. l.* 3. *c.* 1.), *Romæ miſſus in ferventis olei dolium, purior & vegetior exivit quam intraverat. Ab eodem in Pathmos Inſulam relegatus, ubi ſcripſit Apoc. infinita futurorum myſteria continentem. Interfecto autem Domitiano, & Actis ejus ob nimiam crudelitatem a Senatu reſciſſis, ſub Nerva Imp. rediit Epheſ. ibique maximam partem Eccleſiar. Aſiæ fundavit & rexit. Evang. ſcripſit Epheſi, ex Pathmo redux, noviſſimus omnium, rogatus ab Aſiæ Epiſc. & Eccl. & a Spir. S. impulſus, adverſus Cerinthum, alioſque Hæret. & maxime tunc Ebionitarum dogma conſurgens, qui C. J. ante Mariam non fuiſſe, impie aſſerebant. Unde divinam ejus generationem expoſuit. Sed & alia cauſa illum ad ſcribendum movit, ut ſuppleret nimirum quod aliorum Evangeliſt. Hiſt. deerat* (*Euſeb. l.* 3. *Hiſt. c.* 24. *Clemens Alex. apud Euſeb. l.* 6. *c.* 14.). *Cum enim tres alios unius tantum anni, quo paſſus eſt Chriſtus, poſt carcerem Jo., hiſt. texuiſſe animadverteret, anno illo prætermiſſo, cujus Acta a tribus expoſita fuerant, ſuperioris temporis, & Jo. carcerem præcedentis, geſta narravit. Et ſeriem quidem ipſam generationis Chriſti ſecundum carnem, utpote a Matthæus &*

Luca prius traditam, *Jo. merito prætermiſit*. Ab ipſa vero ejus Divinitate ſumpſit initium, quippe quæ ipſi a Spir. S. tamquam præſtantiori fuiſſet reſervata. *Scite Origen. ſcribit* (*Præf. in Jo. edit. Græco-Latin. D. Huetii*): Primitias Scriptur. omnium Evang. eſſe; Evangelior. vero primitias, Evang. a Jo. traditum; cujus ſenſum percipere nemo poteſt, niſi qui ſupra pectus Jeſu recubuerit, vel acceperit a Jeſu Mariam, quæ etiam ipſius mater fiat.

Evangelium ſuum Græce ſcripſit S. Jo., *cujus autographum in Eccl. Epheſina conſervatum adhuc fuiſſe ſæc.* VII. *Chronicon Alex. teſtatur. In Hebræam linguam ante* IV. *ſæculum translatum*, *& Tiberiade in Judæorum ſecretioribus Bibliothecis reconditum*, *teſtis eſt S. Epiphan.* (*Hær.* 50. *c.* 3. *idem hær.* 51. *c.* 3.) *Evang. S. Jo. non modo emendate quod ad Græcum ſermonem attinet*, *verum etiam cum ſumma elegantia tum in verbis*, *tum in argumentationibus*, *& in tota orationis compoſitione ſcriptum eſſe*, *S. Dionyſ. Alex. obſervat apud Euſeb. l.* 7. *Hiſt. cap.* 25. *Jo. Evang. Eccl. Cath. ſemper recepit*; *ſoli Alogi Hæretici rejecerunt*, *& Cerintho abſurde adſcripſerunt*. *Initium Evang. ſecundum Jo.*, *quidam Platonicus aureis litteris conſcribendum*, *& per omnes Eccl. in locis eminentiſſimis proponendum eſſe dicebat*, *ut ex Simplic. Med. Epiſc. refert S. Aug.* (*l.* 10. *de Civ. Dei c.* 29.) *Illud Platonicus alter*, *Amelius nomine*, *qui ſub finem ſæc.* III. *floruit*, (*apud Euſeb. l.* 11. *Præp. Ev. c.* 19.) *celebrat*, *Jo. Barbari nomine indigitans*. Atque hoc plane Verbum erat (*inquit*) per quod, ſempiternum cum eſſet, exiſtebant omnia quæ fiebant, quemadmodum Heraclitus loqueretur: quod ipſum videlicet Barbarus etiam ille, apud Deum in principii gradu ac dignitate conſtitutum, immo & Deum ſimul eſſe pronuntiat: per quod facta ſimpliciter omnia ſint, in quo quicquid factum eſt, & vivens, & vita, & aliquid pro ſua quodque natura fuerit: idem porro in corpora delabi tradit, & carne indutum, humanam ſpeciem præ ſe ferre, ſic tamen ut ſuæ interea naturæ majeſtatem oſtendat: adeoque ſolutum ubi jam fuerit, Dei locum denuo capeſſere, ac Deum prorſus eumdem eſſe, qui erat, priuſquam in corpus, atque in carnem hominemque deſcenderet.

EXPO-

EXPOSITIO

LITTERALIS ET MORALIS

S. EVANGELII

SECUNDUM

JOANNEM.

CAPUT PRIMUM.

Sensus Litteralis.

1. 2. IN *principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Cum primum rerum universitas creari cœpit, ante omnia, ab æterno erat *Verbum*, per quod perfecta est creatio initio temporis, & redemptio in plenitudine temporis: erat cum Deo; sive, subsistebat apud Deum Patrem, ut persona distincta: & Verbum illud erat Deus, vere & natura, Patri consubstantialis. *In principio erat Verbum.* Contiscescat Arius dicens: *Erat quando non erat.* His enim verbis, *In principio erat*, transcenduntur tempora, significatur æternitas. Unde Deus de se ipso ait (*Is.* 43. 13.): *Ab initio ego ipse.* Ne autem verbum exterius & transiens, interius quidem, sed minime subsistens fingeretur, subungit Evangel.: *Et Verbum erat apud Deum.* Obmutescat Sabellius. Nisi enim esset persona distincta a Patre, cum ipso, seu apud ipsum ab æterno subsistere non vere diceretur. Confer cum *Prov.* 8. 22. Verbum autem illud est Deus de Deo, non accidens, ut conceptus nostri: non volubile, ut hominum cogitationes, sed unius naturæ cum Deo, utpote coæternum. Sileant Sociniani. *Hoc erat in principio apud Deum.* Hoc Verbum ab æterno erat in sinu Patris, illi coexistens. De initio prædicat. Evangelicæ, non de principio temporis & mundi, hunc S. Jo. locum tam absurde quam impie Sociniani interpretantur, quasi nihil aliud significare voluerit S. Evang., quam Christum extitisse cum Jo. Bapt. docere cœpit. Ineptum namque est metaphoricum sensum comminisci ac detortum, ubi obvius & naturalis planus ac perspicuus est. Sensus autem naturalis & obvius horum verborum, *In principio*, ad initium Evangelicæ prædicat. pertinere, nullibi in Script. reperies. Nec aliquem appellari Dei Verbum, quod Dei voluntati hominibus patefaciendæ sit destinatus: aut fuisse apud Deum, quod soli Deo notus esset. Sane tunc temporis Deo cognitus erat Jo. Bapt., & ejus voluntati patefaciendæ destinatus, nec tamen de eo dicitur: *Erat in principio, erat apud Deum, & Deus erat*; immo negatur: *Non erat ille lux.* Verbum autem erat apud Deum, & Deus erat ab æterno, & antequam mundus crearetur: siquidem omnium creator est, ut v. 3. dicitur: *Omnia per ipsum facta sunt.* Præterea si Jesus ob eximias dotes & munera dumtaxat, non natura Deus esset, ut volunt Sociniani, cur illum Deum appellasset Evangel. antequam divina illa munera iniret? Cur hominem factum Deum non dixisset potius & prius, quam Deum factum hominem, seu Verbum carnem factum? 3. J. C. initio Evangelii fuisse, Socinianorum sensu falsum esset; si locum haberet illorum interpretatio. Angeli enim ad Zach. & ad Mariam legatio est initium Evangelii: tunc autem nondum erat conceptus Jesus in utero Virg. Matris: nec eo tempore voluntatem Dei annuntiabat, ut vel metaphorice verbum dici posset. Sed nec Deus ratione ministerii, quod nondum obibat, dici potuisset, ut jam observabam; nec ratione destinationis aut electionis ad illud. Nam & Moyses, & Prophetas, hoc sensu Deus appellari potuissent, quia Dei ministri erant & Legati. Denique hæc locutio *In principio*, aut *Ab initio*, cum legitur in Script. sine determinatione, significat absoluto

lute principium temporis, Gen 1. " In princi-
„ pio creavit Deus cœlum & terram. *Matt.* 19.
„ Qui fecit hominem ab initio, maſculum
„ & fœminam fecit eos.... Ab initio au-
„ tem non fuit ſic. *Jo.* 8. Diabolus homici-
„ da erat ab initio. 1. *Joan.* 11. Cognoviſtis
„ eum qui ab initio eſt." Socinianæ igitur hujus loci interpretationes detortæ ſunt, abſonæ, ſacrilegæ.

In principio erat Verbum. Cum nos docturus eſſet S. Evangel. hoc Verbum eſſe unigenitum Dei Filium, ne paſſibilem quiſpiam naturam ſuſpicaretur, Verbi appellatione omnem abſtulit ſuſpicionem. *In principio erat Verbum*, nihil aliud quam quod ſemper ſit, ſignificat. Ecce veram Philoſophiam & divina dogmata (inquit S. Chryſ. *Hom.* 1. 2. & 3. *in Jo.*) non qualia Gentilium, qui tempora & Deos hos antiquiores, alios juniores poſuerunt: ſed nihil tale in noſtra Religione. Nam ſi Deus eſt, nihil eo ſuperius: ſi omnium Conditor, primus: ſi Dominus & Princeps omnium, omnia poſt ipſum, & creaturæ, & ſæcula. Cum de terra Moyſes loqueretur, non dixit: In principio erat terra, ſed, *In principio* creavit Deus terram. Quidni igitur eodem modo Evang. exorſus eſſet Jo. dicens, In principio creavit Deus Verbum, ſi Verbum creatum eſſet? Hoc autem Verbum ſubſtantia quædam eſt in perſona ex ipſo Patre ſine Paſſione proveniens. Quemadmodum autem iſtud, *In principio erat Verbum*, æternitatem ſignificat, ita iſtud, *Hoc erat in principio apud Deum*, coæternitatem nobis oſtendit. Numquam enim ſolus & ſine Verbo Pater fuit, ſed ſemper Deus apud Deum erat, & in perſona quidem propria. Hoc Verbum antiqui Rationem, Sermonem, Sophiam, ſive Sapientiam Dei appellarunt. Unde Tertull. (*L. adv. Praxeam cap.* 5.) „ Ante omnia (*inquit*)
„ Deus erat ſolus, ipſe ſibi & mundus, &
„ & locus, & omnia, Solus autem, quia ni-
„ hil aliud extrinſecus præter illum. Cete-
„ rum ne tunc quidem ſolus; habebat enim
„ ſecum, quam habebat in ſemetipſo, Ratio-
„ nem ſuam ſcilicet. Rationalis enim Deus,
„ & ratio in ipſo prius, & ita ab ipſo om-
„ nia: quæ ratio ſenſus ipſius eſt. Hanc Græ-
„ ci Λόγον dicunt, quo vocabulo etiam ſer-
„ monem appellamus." "

In principio erat Verbum, id eſt in Patre, (*S. Cyrill. Alex.*) qui principium illius eſt ſine principio, per ineffabilem generationis modum. In hoc principio quod eſt in omnia, & ſuper omnia, erat Verbum, non cum omnibus ſub pedibus ejus, ſed extra omnia in ipſo naturaliter, ceu fructus coæternus in ipſa Patris ſubſtantia ſemper manens, & ex ipſa ſemper effulgens, velut ex Sole ſplendor, aut tamquam ab igne innatus ei calor. Unde ad illum ait Pater apud Pſal. (Pſ. 109.) „ Te
„ cum principium in die virtutis tuæ in ſplen-
„ doribus SS., ex utero ante Luciferum ge-
„ nui te".

3. „ Omnia per ipſum facta ſunt, *viſibi-*
„ *lia & inviſibilia* & ſine ipſo factum eſt
„ nihil, quod factum eſt." Nulla eſt ex rebus creatis, quæ per Verbum condita non fuerit, Patri cooperans, & æqualis cum illo potentiæ. Hæc adjecit S. Evangel., ne quis exiſtimaret Spir. S. a Filio factum; aut Deum eſſe peccati auctorem. Nam *peccatum nihil eſt, & nihil fiunt homines cum peccant.* (*S. Aug. Tr.* 1. *in Jo. c.* 13.) Et idolum non per Verbum factum eſt: habet quidem formam quamdam humanam, ſed ipſe homo per Verbum factus eſt: nam forma hominis in Idolo non per Verbum facta eſt: & ſcriptum eſt, (1. *Cor.* 8.4.) *Scimus quia nihil eſt idolum.* Ergo iſta non ſunt facta per Verbum: ſed quæcumque naturaliter facta ſunt, quæcumque ſunt in creaturis, omnia omnino quæ fixa in cœlo ſunt, quæ fulgent deſuper, quæ volitant ſub cœlo, & quæ moventur in univerſa natura rerum, omnis omnino creatura... Nulla forma, nulla compages, nulla qualiſcumque ſubſtantia, quæ poteſt habere pondus, numerum, menſuram, niſi per illud Verbum eſt, & ab illo Verbo Creatore, cui dictum eſt: „ Om-
„ nia in menſura & in numero & pondere
„ diſpoſuiſti (*Sap.* 11. 21.) *Confer cum Apoſt.*
„ 1. Cor. 8. 6. Nobis tamen unus Deus Pater
„ ex quo omnia, & nos in illum, & unus
„ Dom. J. C., per quem omnia, & nos per
„ ipſum. *Coloſſ.* 1. 16. 6. Quoniam in ipſo con-
„ dita ſunt univerſa in cœlis & in terra,
„ viſibilia & inviſibilia. *Hebr.* 1. 2 Noviſſi-
„ me diebus iſtis locutus eſt nobis Deus in
„ Filio, quem conſtituit hæredem univerſo-
„ rum, per quem fecit & ſæcula, *id eſt,*
„ *orbem univerſum, & quæcumque ſunt in*
„ *eo creaturas.* Et c. 11. 3. Fide intelligimus
„ aptata eſſe ſæcula Verbo Dei." Creatio autem proprium Dei ſolius opus eſt. Id ſibi uni vendicat Iſ. 44. v. 24. *Ego ſum Dominus faciens omnia, extendens cœlos ſolus, ſtabilions terram & nullus mecum.* Perperam igitur ad ſolam creationem ſpiritalem, ſeu reſtaurationem generis humani per Evangel. hæc verba reſtringunt Sociniani, *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt.* Nullam enim exceptionem S. Jo. affert, immo ſuſpicionem omnem exceptionis amovet, dicens: „ Et ſine ipſo
„ factum eſt nihil quod factum eſt... Ipſius
„ *quidem* ſumus factura, creati in C. J. in

operi-

„ operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in „ illis ambulemus “, ſed hic ſenſus alterum non excludit: immo ejuſdem erat homines reſtaurare, qui creaverat. Hæc igitur verba, *Omnia per ipſum facta ſunt*, ſcripta ſunt a S. Evangel. contra Cerinthum, Nicolaitas &c. qui rerum viſibilium creationem neſcio cui fictitiæ virtuti a ſummo Deo diſtinctæ tribuebant. Hunc igitur errorem deſtruere volens S. Evang. &, „ Regulam veritatis conſtituere in Eccleſia, quia eſt unus Deus omnipotens, qui per Verbum ſuum omnia fecit, viſibilia & inviſibilia: ſignificans quoque quoniam per Verbum per quod Deus „ perfecit conditionem, in hoc & ſalutem „ his qui in conditione ſunt, præſtitit hominibus: ſic inchoavit in ea quæ eſt ſecundum Evang. doctrina “: In principio erat „ Verbum, & Verbum erat apud Deum, & „ Deus erat Verbum. Omnia per ipſum facta ſunt, *In omnibus ergo eſt & hæc quæ „ ſecundum nos eſt conditio.* (*S. Iren. L. 5. „ cap. 11.*) “ Omnia per ipſum facta ſunt, non ut per miniſtrum, per organum, per inſtrumentum, ut ajebant Ariani; ſed per efficaciſſimum, omnipotens, & coæternum Patris Verbum, quo Deus Pater *dixit*, *& facta ſunt*. Illa igitur præpoſitio *Per*, ſignificat tantum poteſtatem univerſa creandi, ſicut & divinam eſſentiam, Filio a Patre communicatam, & quidem ab æterno „. Omnia „ per ipſum facta ſunt. Noli ergo credere „ factum, per quod facta ſunt omnia, ne „ non reficiaris per Verbum, per quod „ reficiuntur omnia. “ (*S. Aug. Tract. 1. „ in Jo.*)

4. „ In ipſo vita erat, & vita erat lux hominum.“ In ipſo Verbo vita erat tamquam in fonte, ex quo vita Angelorum & hominum derivatur. Ipſum Verbum vita eſſentialis & æterna, ut de ſe ipſo ait: „ Ego ſum „ via, veritas & vita. *Et* ſicut Pater habet „ vitam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio habere vitam in ſemetipſo. *Et* Hoc eſt teſtimonium, quoniam vitam æternam dedit „ nobis Deus, & hæc vita in Filio ejus eſt “. His verbis, *in ipſo vita erat* deſtruit S. Jo. Gnoſticorum figmenta, qui aliam Dei emanationem *Verbum*, aliam *Vitam*, in Æonum ſuorum inſano ſyſtemate diſtinguebant. Non diſſimulandum, duas præcipuas fuiſſe legendi hujuſce textus rationes apud antiquos; alteram quæ hæc verba, *In ipſo vita erat*, cum ſuperioribus jungeret, ita claudens ſententiam ſuperiorem: *Et ſine ipſo factum eſt nihil.* Et puncto interpoſito ſic alteram incipieret: *Quod factum eſt in ipſo vita erat &c.* Ita SS. Cyrill. Alex., Aug., Ven. Beda, &c. *Natal. Alex. In Evang. T. II.* Alteram, quæ hæc verba, *Quod factum eſt*, jungeret cum illis, *Et ſine ipſo factum eſt nihil*, ita ut ad eamdem ſententiam pertineant, poſt quam interpunctione poſita 4. v. incipiat: *In ipſo vita erat, &c.* Ita S. Chryſ. Alexandrini atque Ægyptii, teſte S. Ambr. in Pſ. 36. n. 35. S. Hier. in Iſ. cap. 44. Nonnus, Theophyl. Eutymius. Neutram Catholico ſenſui officere S. Ambr. agnoſcit l. 3. de Fide, c. 6. Quamquam Enar. in Pſ. 36. priorem lectionem ſequatur. Nec defuere qui ſenſum perducerent uſque ad illa verba, *quo factum eſt in ipſo*, hiſque interpunctione diſtinctis, aliam ſic inciperent ſententiam: *Vita erat, & vita erat lux hominum*. Ita legerunt SS. Gregor. Nyſſ. l. 1. contra Eunom., & Epiph. in Ancorato n. 75. ubi priorem lectionem acerbe notat quaſi Spir. S. injurioſam. Tertiam vero hanc lectionem velut mendoſam S. Aug. merito rejicit l. 5. de Geneſ. ad litt. c. 14. Quicquid autem factum eſt per Verbum, res omnes creatas, in illo vitam eſſe, quamvis pleræque in ſe ipſis inanimæ ſint, eo ſenſu explicat, quo artefacta vivere dicimus in mente artificis. „ Attendite arcam, *Inquit Tr. 1. in Jo.* in arte, & arcam in opere. „ Arca „ in opere non eſt vita, arca in arte vita „ eſt: quia vivit animus artificis, ubi ſunt iſta „ omnia antequam proferantur. Sic ergo quia „ Sapientia Dei, per quam facta ſunt omnia, „ ſecundum artem continet omnia antequam „ fabricet omnia: hinc quæ fiunt per ipſam „ artem, non continuo vita ſunt, ſed quicquid factum eſt, vita in illo eſt. Terram „ vides, eſt in arte terra: cœlum vides, eſt „ in arte cœlum: ſolem & lunam vides, ſunt „ in arte: ſed foris corpora ſunt, in arte „ vita ſunt.“

Pergit S. Evang., *Et vita erat lux hominum*. Deus Verbum, quod in ſe ipſo vita erat, & vitæ æternæ Auctor hominibus eſt, lux etiam eſt, non corporeorum oculorum, ſed mentium, lux eſt hominum, non pecorum, quia pecora non habent rationales mentes, quæ poſſint videre ſapientiam. Homo autem factus ad imaginem Dei, habet rationalem mentem, per quam poſſit percipere ſapientiam. Hinc de ſe ipſo ait Chriſtus (*Jo. 8. 12.*): *Ego ſum lux mundi: Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ*. Vita ſine luce triſtis eſt. Verbum & Vita eſt, & Lux.

5. „ Et Lux in tenebris lucet, & tenebræ „ eam non comprehenderunt “. Lux illa, ſcilicet, æterna Sapientia & Veritas, lucet hominibus ignorantiæ & peccati tenebris obſitis, & magna pars hominum peccatorum eam non percepit infidelitatis & pravarum cupidi-

tatum tenebris obsistentibus ac præpedientibus. „ Quod notum est Dei, manifestum est „ illis, (*inquit Apost. Rom.* 1. 19. *& seq.*). „ Deus enim illis manifestavit. Invisibilia e- „ nim ipsius a creatura mundi, per ea quæ „ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempi- „ terna quoque ejus virtus & divinitas ita „ ut sint inexcusabiles. Quia cum cognovis- „ sent Deum, non sicut Deum glorificave- „ runt, aut gratias egerunt; sed evanuerunt „ in cogitationibus suis, & obscuratum est „ insipiens cor eorum: dicentes enim se esse „ sapientes, stulti facti sunt".

6. 7. 8. „ Fuit homo missus a Deo, cui „ nomen erat Joannes". Christi & Præcursi discrimen simplicibus ac perspicuis verbis denuntiat. Extitit merus homo, tametsi eximiis Spir. S. donis ornatus, missus a Deo immediate, atque evidenter, cujus missionem ortus admirandus, vaticinia Prophetica, doctrina, prædicatio, baptismus, vitæ innocentia & austeritas comprobabant: cui nomen *Jo.* divinitus impositum. Hujus testimonio dictis suis fidem conciliat S. Evangelista. Hunc enim, cujus erat Præcursor a Deo destinatus ac missus, C. J., Deum verum ac Dominum omnium esse secundum naturam, testatus est, clamans (*Is.* 40.): *Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri*. Cum de Verbo Deo loquitur, non ait: *Fuit Verbum*, sed, *In principio erat Verbum*, (*S. Cyrill. Alex.*) æternitatem ejus significans, & opinionem quod creatus sit, ex animo prorsus evellens: cum vero de Jo. Bapt. loquitur, ait: *Fuit homo*, quibus verbis & temporaliter illum incœpisse, & verum hominem, non Angelum natura significat, tametsi officio & ministerio Angelus fuerit, de quo nempe dictum est (*Marci* 1.): „ Ecce ego mitto Angelum meum an- „ te faciem tuam, qui præparabit viam tuam „ ante te". A Deo missum addit Evang., ostendens firmissimum ejus esse testimonium. Nec enim is qui ad prædicandum a Deo missus erat, aliud protulit, quam quod ei mandatum erat. Itaque verax est testis, qui sita Deo edoctus.

„ Hic venit in testimonium, ut testimo- „ nium perhiberet de lumine, ut omnes cre- „ derent per illum". Missus est tamquam idoneus omnino testis, ut testimonium præberet Jesum esse Christum a Deo promissum, Dei Filium, eximiam illam veramque lucem, quæ Patrem æternum, ejusque voluntatem hominibus patefacit; *Splendorem gloriæ, & imaginem substantiæ Patris*, (*Heb.* 1. 3.) qui *lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ* (1 *Jo.* 1. 5.). Testimonium autem præbuit lumini, id est Christo, qui cum hominis testimonio non indigeret, eo tamen uti voluit propter salutem nostram, ut ipsemet ait (*Jo.* 5. 33. 34.): „ Vos misistis ad Jo.; & testimonium „ perhibuit veritati. Ego autem non ab ho- „ mine testimonium accipio: sed hæc dico ut „ vos salvi sitis". Jo. ergo Deus perhibere voluit testimonium J. C. Filio suo; *Ut omnes crederent per illum*, scilicet per Jo., id est, ejus ministerio ac prædicatione ad credendum in Christum præpararentur. Missus est quidem, testimonium perhibuit ut omnes crederent: non tamen omnes crediderunt, qui illius testimonium & prædicationem audivere; quæ incredulorum perversitas fuit, de quibus Propheticum illud usurpandum est: „ Do- „ mus Israel nolunt audire te, quia nolunt „ audire me. Omnis quippe domus Israel attri- „ ta fronte est, & duro corde (*Ezech.* 3. 7.)".

„ Non erat ille lux, sed ut testimonium „ perhiberet de lumine". Jo. non erat Lux illa increata & immensa, sed lucis præco ac testis; non Sol, sed Solis justitiæ Præcursor; *Lucerna* quidem *ardens, & lucens*, sed a primigenia illa & vera luce accensa.

9. 10. „ Erat lux vera, quæ illuminat o- „ mnem hominem venientem in hunc mun- „ dum". Ille solus vera lux erat, qui omnem hominem nascentem illuminat, omnes & singulos luce orationis & intelligentiæ; ex omni hominum genere aliquos luce fidei & gratiæ: ita ut ex his omnibus qui sic illuminantur ad salutem, nemo nisi per illum illuminetur, scilicet per Deum Verbum. „ Illumi- „ nat omnem hominem venientem in hunc „ mundum. *Ideo dictum est, quia* (*S. Aug.* „ *l.* 1. *de peccat. meritis*, *c.* 25.). Nullus „ hominum illuminatur, nisi illo lumine ve- „ ritatis, quod Deus est: ne quisquam puta- „ ret ab eo se illuminari a quo audit ut di- „ scat: non dico, si quemquam magnum ho- „ minem, sed nec si Angelum ei contingat „ habere doctorem. Adhibetur enim sermo „ veritatis extrinsecus vocis ministerio cor- „ poralis, verumtamen Neque qui plantat „ est aliquid, neque qui rigat, sed qui in- „ crementum dat Deus (1. *Cor.* 3. 7.). Audit „ quippe homo dicentem vel hominem vel „ Angelum; sed ut sentiat & cognoscat ve- „ rum esse quod dicitur, illo lumine intus „ mens ejus aspergitur, quod æternum ma- „ net, quod etiam in tenebris lucet. Sed si- „ cut Sol iste a cæcis, quamvis eos suis ra- „ diis quodammodo vestiat, sic ab stultitiæ „ tenebris non comprehenditur. *Illuminat om-* „ *nem hominem*: Non quia nullus est homi- „ num qui non illuminetur, *luce Fidei*, sed „ quia nisi ab ipso nullus illuminatur (*S.* „ *Aug. Enchir*, *c*, 103.)". Minime vero dissimu-

lan-

landum est; participium Græcum ἐρχόμενον referri posse ad τὸ φῶς & sic reddi Versiculum illum: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem veniens in hunc mundum*, id est, quando oritur mundo. Hoc sensu infra c. 3. 19. dicitur: „ Lux venit in mun„ dum, & dilexerunt homines magis tene„ bras quam lucem. *Et* c. 12. 46. Ego lux „ in mundum veni: ut omnis qui credit in „ me, in tenebris non maneat". Id a S. Aug. observatum (*l. 1. de Peccat. meritis, c. 25.*).

In mundo erat: Verbum jam inde ab initio præsens divinitate & potestate, tandemque novo modo præsens assumpta humanitate per Incarn. mysterium: *& mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit*. Carnales homines Creatorem suum non cognoverunt, non coluerunt, non illi debitam reverentiam & obedientiam exhibuerunt.

11. 12. 13. *In propria venit*, in mundum a se conditum, quasi in domum suam, *& sui* domestici, nempe homines ab illo conditi, *eum non receperunt*, ut Dominum ac redempt. suum, a Deo Patre missum. Cum vero præcipue missus esset ad Judæos velut ad populum Dei peculiarem, illum rejecerunt ingrati. „ Pars Domini Populus, Jacob funi„ culus hæreditatis ejus (*ait Moyses Deut.* „ 32. 9.). Non sum missus nisi ad oves quæ „ perierunt domus Israel (ait Christ. Domi„ nus *Jo.* 9. 39.)". Qui cum gratiam repudiassent, ad gentes translata est. Ita mundus quidem per pœnitentiam ac fidem illuminatur, cum primum Christum ignoraret: sed Judæorum Populus mansit in tenebris, e quibus educi noluit. Ideo Salvator ait: *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant*. Legantur S. Chrysost. hom. 8. in Jo., S. Aug. Tr. 2. in Jo. num. 12. & S. Cyrill. Alex.

„ Quotquot autem receperunt eum, dedit „ eis potestatem filios Dei fieri, his qui cre„ dunt in nomine ejus". His autem qui eum receperunt, credendo Jesum esse Christum, Dei filium, generis humani Salvat., dedit eis hoc jus, hanc dignitatem, hoc privilegium, ut nominentur & sint filii Dei, sive Judæi sint, sive Gentiles. Non enim est distinctio Judæi & Græci, nec gentium aut personarum exceptio apud Deum, qui ex mera gratia, non ex operibus, ne quis glorietur, ex omni gente in filios adoptat, secundum beneplacitum voluntatis suæ, eisque ejus ad hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam in cœlis tribuit. *Qui non ex sanguinibus*, id est, ex viri & fœminæ commercio: *neque ex voluntate carnis*, id est, ex concupiscentia & libidine: *neque ex voluntate viri*; neque adoptione aut institutione hominum; jus illud ad cœlestem hæreditatem consecuti sunt: *sed ex Deo nati sunt*. Quod nec carnalis ex Judaica gente generatio, nec legales adoptiones præstare possunt; quod nec circumcisio, nec justitia Legis conferre; id fides in Christum per dilectionem operans, & regeneratio per Spir. S. præstat, ut filii Dei nominemur, & simus. Confer cum Jacob. 1. 18. „ Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut „ simus initium aliquod creaturæ ejus. *Et* „ *cum Jo.* 3. 5. & 6. Nisi quis renatus fue„ rit ex aqua & Spir. S., non potest introi„ re in regnum Dei. Quod natum est ex „ carne, caro est: & quod natum est ex „ Spiritu, spiritus est".

14. „ Et verbum caro factum est, & habi„ tavit in nobis". Deus Verbum, ab æterno subsistens, factus est homo, non desinens esse quod erat, sed incipiens esse quod non erat; non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum: sicut *verbum* mentis nostræ, *cum fit vox, non mutatur in vocem; sed manens in mentis luce, & assumpta carnis voce, procedit ad audientem, & non deserit cogitantem* (*S. Aug. serm.* 187. *Al. de Temp.* 27.). Interdum anima, interdum caro in Script. totum hominem significat. Hic carnis potius quam hominis nomen usurpavit S. Evang., ut veritatem humanæ Christi naturæ significaret expressius, distinctionemque naturarum in una Dei hominisque persona inconfuse unitarum, & subsistentium, utque Dei dilectionem magis commendaret, qui semetipsum ita humiliavit, ut viliorem etiam & imbecilliorem hominis partem assumeret, nobisque fieret in omnibus similis & consubstantialis. Hebr. 11. „ Quia ergo pueri communicaverunt carni & „ sanguini, & ipse similiter participavit eis„ dem: ut per mortem destrueret eum qui „ habebat mortis imperium, id est diabolum, „ & liberaret eos, qui timore mortis per „ totam vitam obnoxii erant servituti. Nus„ quam enim Angelos apprehendit, sed se„ men Abrahæ apprehendit. Unde debuit per „ omnia fratribus similari, ut misericors fie„ ret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut re„ propitiaret delicta populi". Non autem ait S. Evang. Verbum ad carnem venisse, sed carnem factum esse, ne habitudine sicut in Proph., aut SS. alios ipsum venisse suspiceris, sed revera carnem factum esse, id est hominem. Quocirca etiam Deus est secundum naturam in carne, & cum carne, quippe qui propriam illam sibi habeat, & in ipsa atque cum ipsa adoretur, ut ab Is. (45. 14. 15.) prædictum est: „ Viri sublimes ad te transibunt, & tui

„ erunt: poſt te ambulabunt, vincti manicis „ pergent; & te adorabunt, teque deprecabuntur: Tantum in te eſt Deus, & non „ eſt abſque te Deus. Vere tu es Deus abſ „ conditus, Deus Iſrael Salvator".

„ Verbum caro factum eſt, & habitavit in „ nobis", inter nos commoratus eſt, nobis convivit, nobiſcum eſt converſatus toto diſpenſationis ſuæ tempore. Sic inter nos manſit, ut a ſinu Patris, id eſt a ſecreto, quo cum illo & in illo eſt, non receſſerit. Sic in nobis habitavit, ut ubique ſit totum. „ Quid „ mirabilius quam id quod accidit in vocibus noſtris, verbiſque ſonantibus, in re ſcilicet raptim tranſitoria? Cum enim loquimur, ne ſecundæ quidem ſyllabæ locus eſt, „ niſi prima ſonare deſiterit, & tamen ſi unus adſit auditor, totum audit quod dicimus; & ſi duo adſint, tantumdem ambo „ audiunt, quod & ſingulis totum eſt: & ſi „ audiat multitudo ſilens, non inter ſe particulatim comminuunt ſonos tamquam cibos, ſed omne quod ſonat, & omnibus totum eſt, & ſingulis totum. Itane jam non „ illud eſt potius incredibile, ſi verbum hominis tranſiens quod exhibet auribus: Verbum Dei permanens non exhiberet rebus, „ ut quemadmodum hoc ſimul auditur a ſingulis etiam totum, ita illud ſimul ubique „ ſit totum? Non itaque metuendum eſt corpuſculum infantiæ, ne in illo tantas Deus „ anguſtias paſſus eſſe videatur. Neque enim „ mole, ſed virtute magnus eſt Deus... Ipſa „ magnitudo virtutis ejus, quæ nullas in anguſto ſentit anguſtias, uterum virginalem „ non adventitio, ſed indigena puerperio fœcundavit; ipſa ſibi animam rationalem, & „ per eamdem etiam corpus humanum, totumque omnino hominem in melius mutandum, nullo modo in deterius mutata „ coaptavit; nomen humanitatis ab eo dignanter aſſumens, divinitatis ei largiter „ tribuens... Hic ſi ratio quæritur, non erit „ mirabile: ſi exemplum poſcitur, non erit „ ſingulare. *In talibus rebus tota ratio facti eſt potentia facientis* (*S. Aug. Ep.* 137. *al.* 3.)".

„ Et vidimus gloriam ejus quaſi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis". Splendorem divinæ majeſtatis in eo corporaliter inhabitantis, & in ejus myſteriis, Transfigur., Paſſione, Reſur., Aſcenſu ad cælum, doctrina, & miraculis coruſcantem; gloriam (inquam) dignam Unigenito Dei. Particula *quaſi* non ſolam ſimilitudinem, ſed & veritatem ſignificat, ut multis Script. S. exemplis probari poteſt. Num. 11. 1. „ Ortum eſt murmur populi quaſi dolentium pro labore. 2. *Eſd.* 7. 2. Ipſe qua„ ſi vir verax & timens Deum plus ceteris „ videbatur. *Oſe.* 4. 4. Populus tuus ſicut hi „ qui contradicunt Sacerdoti. *Matth.* 14. 5. „ Quia ſicut Prophetam eum habebant". Igitur particula Græca ὡς, Latina *quaſi*, ipſum fuiſſe vere Unigenitum Dei affirmat, vel proportionem deſignat inter perſonam Unigeniti Filii Dei, & gloriæ illi convenientem. Addit S. Evangeliſta: *Plenum gratiæ & veritatis*. Quæ verba cum ſuperioribus illis cohærent: *& habitavit in nobis*; ita ut illa: *Vidimus gloriam ejus quaſi Unigeniti a Patre*, velut parentheſi clauſa intelligantur. Plenitudo gratiæ & veritatis, proprii ſunt Verbi Incarnati characteres. Moſaicæ Legi Gratia & Veritas ab Apoſtolo paſſim opponitur: Gratia, quia Lex *occaſio* erat *peccati*, & *miniſtratio mortis*: (*Rom.* 7. 11. 2. *Cor.* 3. 7.) Veritas, quia Lex figuras rerum a Chriſto præſtandarum & umbras futurorum bonorum continebat. Chriſtus plenus gratiæ, qui Spir. S. ejuſque dona ſine menſura accepit. Plenus gratiæ gratum facientis, & gratis datæ, plenus gratiæ, quam in nos effudit abunde. Plenus gratiæ, qua nos a maledicto Legis liberavit, noſque Deo per mortem ſuam reconciliavit; plenus veritatis, quam nos docuit ut Magiſter; & qua Legis cæremonias implevit. Plenus gratiæ & veritatis, quia complementum eſt promiſſionum omnium, quæ originem ſuam ex gratia ſeu miſericordia Dei habuerant, & veritas omnium figurarum. Confer cum Rom. 15. 8. „ Dico enim Chr. J. „ miniſtrum fuiſſe Circumciſionis propter ve„ ritatem Dei, ad confirmandas promiſſiones „ PP. *Et Coloſſ.* 2. 16. 17. Nemo vos judicet in „ cibo aut potu, aut in parte diei feſti, aut „ Neomeniæ, aut Sabbatorum: quæ ſunt umbræ futurorum, corpus autem Chriſti. *Et* „ *Hebr.* 9. 24. 25. 26. Non enim in manu„ facta Sancta Jeſus introivit, exemplaria „ verorum, ſed in ipſum cœlum, ut appareat „ nunc vultui Dei pro nobis. Neque ut ſæ„pe offerat ſemetipſum, quemadmodum Pon„tifex intrat in Sancta per ſingulos annos in ſan„guine alieno: alioquin oportebat eum fre„quenter pati ab origine mundi: nunc au„tem ſemel in conſummatione ſæculorum, „ ad deſtinationem peccati, per hoſtiam ſuam „ apparuit".

„ 15. Jo. teſtimonium perhibet de ipſo, & „ clamat dicens: Hic erat, quem dixi: Qui „ poſt me venturus eſt, ante me factus eſt; „ quia prior me erat". Ille cui teſtimonium perhibuit Joan. erat verbum caro factum, & *clamavit* palam, libere, alta & clara voce prædicavit, dicens: Hic eſt (*S. Aug. Tr. 3. in Jo.*)

in Jo.) de quo dixi, antequam illum vidiſſem, & baptizaſſem: *Qui poſt me venturus eſt* ad prædicandum Evang. regni cœleſtis, *ante me factus eſt*, jure mihi antepoſitus eſt, quia prior me erat æternitate, præſtantior dignitate. Quid mirum quod S. Præcurſor Chriſtum ante ſe genitum dicat, cum de ſe ipſo Chriſtus pronunciaverit: *Antequam Abraham fieret ego ſum?* Hæc eſt cauſa prælationis (inquit S. Ambr. *l.* 3 *de Fid. c.* 10. *n.* 67. 68.) ut merito antelatus videatur, qui propriiPatris ſempiterna virtus eſt. *Poſt me venit qui ante me factus eſt*; hoc eſt ſupra meritum meum factus, ſupra meam gratiam, tempore carnis poſterior, divinitatis honore venerabilis. *Poſt me* enim *venit*, temporis eſt: *prior me erat*, æternitatis: *ante me factus eſt*, honoris, quia etiam Incarn. myſterium ſupra humanam eſt gratiam.

16. „ Et de plenitudine ejus nos omnes ac„ cepimus, & gratiam pro gratia". Ex plenitudine gratiæ & veritatis, Chriſto inexiſtente (inquit S. Evang.) omnes nos qui in ipſum credimus, gratiam fidei, remiſſionis peccatorum, juſtitiæ, dona Spir. S. accepimus pro menſura donationis ejus, qui pleni tudinem illam habuit ut eam ceu caput in membra ſua effunderet. „ Ipſe *enim* eſt ca„ put corporis Eccl., qui eſt principium, „ primogenitus ex mortuis: ut ſit in omni„ bus ipſe primatum tenens: quia in ipſo „ complacuit omnem plenitudinem inhabita„ re: & per eum reconciliare omnia in ipſum, „ pacificans per ſanguinem crucis ejus ſive quæ „ in terris, ſive quæ in cœlis ſunt (*Coloſſ.* „ 1. 18. 19.)". Gratiam autem ab illo accepimus non qualemcumque, ſed cumulatam; gratiam ſuper gratiam. Vel, gratiam loco gratiæ, id eſt gratiam gratiæ quaſi ſuccenturiatam & jugiter ſuccedentem, ſubinde novam, ſeu gratiam vitæ æternæ pro gratia fidei & juſtitiæ, præmium pro bonis operibus, in quibus *creati ſumus in C. J.* Nam pro merito accipis vitam æternam? Pro gratia. „ Si enim fides gratia eſt, & vita æter„ na quaſi merces eſt fidei: videtur quidem „ Deus vitam æternam tamquam debitam red„ dere: (cui debitam? Fideli, quia promeruit illam per fidem). Sed quia ipſa fides „ gratia eſt; & vita æterna gratia eſt pro „ gratia (*S. Aug. Tr.* 1. *in Jo.*)". Vel denique, Gratia N. Teſt. data eſt pro gratia Teſt. Vet. Et illud enim gratia fuit, ſeu gratuitum Dei beneficium. Hæc poſtrema expoſitio a SS. Chryſ. (*Hom.* 13. *in Jo.*) & Cyrill. Alex. traditur. Sed & S. Aug. (*in* Pſ. 81.) *gratiam pro gratia*, ideſt, *pro Teſt. Vet. promiſſionibus*, *Teſt. N. promiſſiones* nos accepiſſe alias commentatur.

17. „ Quia Lex per Moyſem data eſt, Gra„ tia & Veritas per Chriſtum facta eſt". Lex data eſt per Moyſem, tamquam per Mediatorem & Miniſtrum; Gratia vero qua Lex impleretur, & Veritas per cæremonias Legis, per vetera ſacrificia, terrenaque promiſſa adumbrata, per Jeſum Chriſtum revelata & exhibita eſt. In præceptis ſcilicet atque Sacramentis Vet. Teſt. *aliud fuiſſe* intelligendum eſt, "quod per gratiam N. Teſt. facien„ do donaretur implendum, aliud quod per „ veritatem patefactam removendo demonſtra„ retur impletum: cum Dei & proximi di„ lectione ſuſciperetur Legis perficiendæ præ„ ceptio; Circumciſ. autem, atque alioruni „ illius temporis Sacramentorum ceſſatione o„ ſtenderetur Legis perſoluta promiſſio. Præ„ ceptum quippe reos faciebat ad deſiderandam ſalutem, promiſſum autem figuras ce„ lebrabat ad exſpectandum Salvatorem: ut „ per adventum N. Teſt. illos liberaret gra„ tia donata, illas auferret veritas reddita. „ Ipſa enim Lex quæ per Moyſem data eſt, „ Gratia & Veritas per J. C. facta eſt: Gra„ tia ſcilicet, ut data indulgentia peccato„ rum, quod præceptum erat ex Dei dono „ cuſtodiretur; Veritas autem, ut ablata ob„ ſervatione umbrarum, quod promiſſum e„ rat ex Dei fide præſentaretur (*S. Aug. l.* „ 22. *contr. Fauſt.*, *c.* 6.)".

18. „ Deum nemo vidit umquam, unigeni„ tus Filius qui eſt in ſinu Patris, ipſe enar„ ravit". Deum (*S. Aug. Ep.* 147. *al.* 112.) nemo homo carne mortali circumdatus vidit umquam ſicut eſt, ſive ſecundum eſſentiam: quicumque enim Deum vidiſſe dicuntur, Job, Jacob, Moyſes, Elias, Iſaias, imagines quaſdam & ſpecies creatas viderunt, in quibus eis apparere voluit, non ipſam Dei naturam. Deum nemo vidit umquam oculis corporis, vel ipſa mente aliquando comprehendit. Aliud eſt enim videre: aliud eſt totum videndo comprehendere. Nemo Deum umquam viribus ſuis vidit. Nemo cum Deo ita familiaris fuit, ut ejus conſilia perviderct ac penetraret. „ Quis „ *enim* cognovit ſenſum Domini, aut quis „ conſiliarius ejus fuit"? Non Moyſes, (*S. Ambr. l.* 1. *in Luc.*) non aliquis Prophetarum: unde non mirum ſi ſummorum myſteriorum veritatem nobis plene ac perſpicue aperire non potuerint ac declarare. Id nimirum unigeniti Filii proprium eſt, qui cum ſit ejuſdem cum Patre naturæ, omnium ejus conſiliorum conſcius eſt. „ Enarrat ergo Filius „ ab initio Patrem, quippe qui ab initio eſt „ cum Patre, qui & viſiones propheticas, „ & viſiones chariſmatum, & miniſteria „ ſua, & Patris glorificationem conſequenter

„ & com-

„ & compositè ostenderit humano generi ad „ utilitatem “ . Quibus igitur Dei mysteria revelata sunt, *omnia per Verbum ejus dissunt*. (*S. Iren. l. 4. c. 37.*)

19. 20. *Et hoc est testimonium Jo.* de Christo, *quando miserunt Judæi* Synedrii magni Proceres *ab Jerosolymis Sacerdotes & Levitas ad eum*, nempe ad ipsum Jo. *ut interrogarent eum : Tu quis es?* ut quærerent ab eo quis esset, & quo jure prædicaret ac baptisma conferret? An esset Christus? „ Et „ confessus est, & non negavit, & confessus „ est: Quia non sum ego Christus “ . Magna constantia & asseveratione respondit, Se non esse Christum.

21. 22. 23. „ Et interrogaverunt eum : „ Quid ergo “ ? *Elias es tu*, in terras demissus ex eo in quem raptus est loco? *Et dixit*: *Non sum*: eo nimirum sensu quo ab ipsis interrogabatur. Etsi enim in spiritu Elias erat, in persona Elias non erat. Ideo autem interrogarunt an esset Elias, quia notum illis erat Eliam adventus Christi Præcursorem fore, ex Malach. 4. 5. „ Ecce ego mittam vobis E- „ liam Prophetam, antequam veniat dies Do- „ mini magnus & horribilis “ . Sed secundum Christi adventum cum primo, & verum Eliam cum secessus ejus, austeritatis & zeli imitatore confundebant. *Propheta es tu? Et respondit*: *Non*. Tune ille Proph. es eximius, quem Deus olim promisit Moysi, dicens: (*Deut. 18. 18.*) „ Prophetam suscitabo eis „ de medio fratrum suorum similem tui, & „ ponam verba mea in ore ejus, loquetur- „ que ad eos omnia quæ præcepero illi “ ? Talem Prophetam se esse negat Jo. Unde nec Zach. patri contradicit, qui Spir. S. afflatus, de illo dixerat: *Tu puer, Propheta Altissimi vocaberis*: nec Christo, qui eum *Prophetam, & plus quam Prophetam vocavit*. Dixerunt ergo ei Judæorum Legati : *Quis es? ut responsum demus his qui miserunt nos. Quid dicis de te ipso?* Qualem te geris? *Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit: Is. Proph.* (40. 3.) Is sum de quo Is. scribit : Vox clamantis in deserto, rectam facite viam Domini, &c. Confer cum *Matth.* 3. 3. *Marc.* 1. 3. *Luc.* 3. 4.

24. 25. 26. 27. *Et qui missi fuerant* Sacerdotes & Levitæ, *erant ex Pharisæis*, quod non absque causa S. Evang. observavit. Pharisæi quippe censebant nullum a se ritum, qui aut a Deo præceptus, aut a majoribus esset traditus, omitti : quare nec baptismum ad suos ritus addendum fuisse arbitrabantur, nisi a Christo, aut forte a Propheta magno. „ Et interrogaverunt eum & dixerunt ei : „ Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, „ neque Elias, neque Propheta “ ? Cur baptizandi auctoritatem tam solemni ritu usurpas? Cur baptismo pœnitentiæ in remissionem peccatorum initias ad te venientes? Non intelligebant Judæi, Christi Præcursori a Deo misso jus fuisse baptizandi populos, ut eos ad Christum recipiendum præpararet. „ Nulli „ enim Prophetarum, nulli prorsus hominum „ in Script. divinis legimus concessum esse, „ baptizare in aqua pœnitentiæ in remissio- „ nem peccatorum, quod Jo. concessum est: „ qua mirabili gratia suspendens in se corda „ populorum, viam præpararet in eis illi „ quem se tanto prædicaret esse majorem. „ Sed Dom. J. C. tali baptismo mundat Eccl. „ quo accepto nullum alterum requiratur: „ Jo. autem tali baptismo prætinguebat, quo „ accepto esset baptisma etiam Dominicum „ necessarium; non ut illud repetatur, sed „ ut illis qui baptismum Jo. acceperant, et- „ iam Christi baptismus, cui viam præpara- „ rabat ille, traderetur “ . *Quapropter* Respondit eis Jo. dicens : Ego baptizo in aqua mera, non in Spir. S. baptismo præparatorio per pœnitentiam; non baptismo regenerationis; baptizo non meo nomine, sed Messiæ venturi. *Medius autem vestrum stetit, ille*, palam vobiscum conversatur, *quem vos nescitis*: cujus dignitatem & excellentiam ignoratis. „ Ipse est, qui post me ven- „ turus est, qui ante factus est “ : Post me venit, qui mihi antepositus est, utpote me major & potentior; venit (inquam) post me prædicaturus, baptismumque perfectiorem instituturus: *cujus ego non sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti*, id est, ut ei infima exhibeam famulorum ministeria. Confer cum *Matth.* 3.

28. „ Hæc in Bethania facta sunt trans „ Jordanem, ubi erat Jo. baptizans “. Quamvis hæc lectio antiqua sit, *in Bethania*, ut ex SS. Cyrillo Alex. Jo. Chrys. (*Hom. 16. in Jo.*) Græcisque, Syriacis, ac Latinis Exemplaribus apparet : monet tamen Chrysost. emendatiora legere, *Bethabara*. Bethania enim neque trans Jordanem est, neque in deserto Judææ, sed vicina Jerosolymis. Sed neque ad aquas sita est, ut commoda ibi baptizandi oportunitas haberetur. Bethabara autem, quæ idem sonat ac *Domus transitus*, erat locus ad trajectum Jordanis, sed in citeriore Jordanis ripa respectu Jerosolymæ, in Tribu Ephraim. Ibi Jo. primum baptizabat. Nam post id tempus baptizavit in Salim, in deserto scilicet, ut alii Evang. loquuntur. Sensum autem occultiorem forte subesse loco *Bethabara*, observat eruditus Inter-

terpres: Ut ubi Dei populus ex deserto veniens in terram promissam trajecit, ibidem editum sit Jo. testimonium, quasi trajectum faciens ex Lege in Regnum cœleste. Legit Origen. (*Tom. 8. in Jo. Edit. D. Huetii.*) *Hæc in Bethabara facta sunt:* eamque lectionem vindicat in Comment. „ Quod in omnibus fere exemplaribus ponatur, *Hæc in Bethania facta sunt*, non ignoramus (*inquit*) & videtur hoc etiam antea factum fuisse: unde apud Heracleonem etiam Bethaniam legimus. Sed persuasi sumus non Bethania, sed Bethabara legere, cum ad loca perveniissemus, ut Jesu, discipulorumque ejus, ac Prophetarum vestigia inspiceremus. Bethania namque, ut ipse ait Evang. patria Lazari, & Mariæ, & Marthæ quindecim stadiis a Hierosol. distat, qua Jordanes fluvius, lato computo, abest stadiis circiter octoginta supra centum: sed neque locus est circa Jordanem, qui nomen commune habeat cum Bethania. Dicunt autem ostendi circa tumulos Jordanis Bethabara, ubi Historiæ dicunt Jo. baptizasse, estque nominis interpretatio consequens baptismatis præparantis Domino populum instructum". Est enim, si interpreteris, DOMUS INSTRUCTIONIS.

29. „ Altera die, *seu die sequenti*, vidit „ Jo. Jesum venientem ad se, & ait: Ecce „ Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi". Hic est Agnus ille eximius & singularis, Deo gratissimus, quippe sine labe aut macula, innocens, obediens, mansuetus, cujus typi erant Agnus Paschalis, agnus jugis sacrificii, qui quotidie mane & vespere offerebatur, aliæque victimæ legales. Hæc victima piacularis, omnium hominum peccata portans expiandi gratia, & per mortem suam ac sanguinem abluendi & remittendi. Hic est, de quo a Proph. (*Is.* 53.) scriptum est; „ Sicut ovis ad occisionem ducetur, & qua„ si Agnus coram tondente se obmutescet... „ Posuit in eo Dominus iniquitatem omnium „ nostrum, oblatus est quia ipse voluit". Non Judæorum tantum, sed totius mundi tulit peccatum C. J. siquidem pro omnibus mortuus est. „ Peccata nostra tulit in cor„ pore suo super lignum; (1.*Petri* 2. 22.) „ & redempti *sumus* pretioso sanguine Agni „ immaculati & incontaminati". (1.*Petri* 1. 18.)

30. „ Hic est de quo dixi: Post me venit „ vir qui ante me factus est, quia prior me „ erat". In eum corda vestra convertite, illum audite, sequimini, præceptis ejus ac monitis obtemperate. Me enim infinito antecedit intervallo, dignitate, origine, æternitate.

31. *Et ego nesciebam eum* ex facie, antequam ad baptizandum missus essem: ne testimonium hocce meum familiaritati aut gratiæ datum vobis videatur: „ Sed ut manife„ stetur in Israel, propterea veni in aqua „ baptizans": id est, Propterea veni aqua baptizans, ut omnibus ad baptismum meum recipiendum confluentibus, & Jesu inter ceteros veniente & baptizato, manifestum fieret Israeli ipsum esse Christum, Patris Æterni voce, Spir. S. descensu, meaque demonstratione.

32. 33. „ Et testimonium perhibuit Jo. di„ cens: Quia vidi Spiritus descendentem qua„ si columbam de cœlo", id est, specie columbæ: *& mansit super eum*, in illo requievit, nemini post hac majori dandus, immo nec cuiquam nisi per ipsum. „ Et ego ne„ sciebam eum: sed qui misit me baptizare „ in aqua, ille mihi dixit: Super quem vi„ deris Spir. descendentem, & manentem „ super eum, hic est qui baptizat in Spir. S." Id est, qui baptizaturus est ut Sanctificat. Auctor, & Spir. S. largitor, quem in baptismate a se instituendo, & auctoritate sua administrando, in homines effundet ad remissionem peccatorum, & animarum renovationem. Confer cum *Matth.* 3. 13. 14.

34. „ Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei", unigenitus, Deus de Deo, homo factus, verus Messias, de quo ab Is. (11. 2.) prædictum est: „ Et „ requiescet super eum Spir. Domini, &c."

35. 36. 37. „ Altera die, *seu postridie* sta„ bat Jo. *muneri suo intentus*, & ex discipulis ejus duo; & respiciens Jesum ambu„ lantem, dicit", eum digito demonstrans: *Ecce Agnus Dei*. Non ait, Ecce Messias, Ecce Rex Israel, ut doceret Christo mortem prius esse tolerandam ad expianda totius mundi peccata, quam regnum ineundum. „ Et „ audierunt eum duo discipuli loquentem, „ & secuti sunt Jesum": Non ut illi dehinc perpetuo adhærerent, sed ut familiaritatem cum illo inirent, illumque plenius nossent, quem Jo. tantis præconiis efferebat.

38. 39. 40. „ Conversus autem Jesus, & „ videns eos sequentes se, dicit eis: Quid „ quæritis"? Prior eos alloquitur, ut benignitate sua illis fiduciam & animos addat, haud dubie verecundis. *Qui dixerunt ei: Rabbi* (*quod interpretatur, Magister*) *ubi habitas*? ut te postridie invisamus, & tecum colloqui possimus. *Dicit eis: Venite, & videte*. Ad hospitium suum eos invitat ea ipsa hora quæ ne minus opportuna esset Jesu metuebant; *Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manserunt die illo*, ibique

que pernoctarunt, quia jam ſerum erat. *Hora autem erat quaſi decima* ab ortu Solis. *Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant a Jo.* teſtimonium quod Jeſu perhibuit, *& ſecuti fuerant eum*. Quis alter? Ne quæramus curioſius, quod ignotum nobis eſſe Deus voluit.

41. 42. „ Invenit hic primum fratrem ſuum „ Simonem “, quem ambo quærebant, *& dicit ei: invenimus Meſſiam*, Judæis promiſſum, & jam exſpectatum. Cum Petrus ex eis eſſet qui exſpectabant conſolationem & redempt. Iſrael, nullus ei nuncius lætior accidere potuit. „ Invenimus Meſſiam, quod „ eſt interpretatum, Chriſtus “. Hæc nomi„ nis interpretatio non Andreæ, ſed Evang. eſt, qui Græce ſcripſit. „ Et adducit eum „ ad Jeſum. Intuitus autem eum Jeſus, di„ xit: Tu es Simon filius Jona “: Quem antea non viderat: & ex nomine & ex genere vocat, ut ſe Deum eſſe demonſtret, cui nota ſunt omnia. „ Tu vocaberis Cephas, quod „ interpretatur, Petrus “. Cephas Syriacum nomen, non appellativum, ſed proprium, cum ſua ſignificatione in ſermonem Græcum translatum. Nomen ejus mutat Chriſtus, jam cum ſibi pro ſua poteſtate ut ſuum vindicans, & Petrum vocans a petra, utpote ſuper quem fundaturus erat ſuam Eccl.

43. 44. 45. 46. In craſtinum voluit Jeſus „ exire *e Judæa* in Galilæam, & invenit „ Philippum, & dicit ei Jeſus: Sequere me. „ Erat autem Philippus a Bethſaida, civita„ te Andreæ & Petri “. Bethſaida, oppidum Galilææ, Andreæ & Petri patria. „ Inve„ nit Philippus Nathanael, & dicit ei: Quem „ ſcripſit Moyſes (*Gen.* 49. 10.) in Lege „ (*Deut.* 18. 18.) & Prophetis, (*Iſ.* 40. 10. *&* 45. 8. *Jer.* 23. 5. *Ezech.* 34. 23. *&* 37. 24. *Dan.* 9. 24. 25. *&c.*) invenimus Jeſum Fi„ lium Joſeph a Nazareth “, Meſſiam de quo ſcripſerunt Moyſes, & Prophetæ, invenimus: & hic eſt Jeſus filius Joſeph, ortu Nazarenus. Filium Joſeph vocat ex vulgi opinione, quia Virg. Filium eſſe necdum noverant. *Et dixit ei Nathanael: A Nazareth* oppido tam ignobili, tam obſcuro, *poteſt aliquid boni eſſe*? tantumne bonum expectari poteſt, maxime cum Meſſias ex Bethleem Juda expectetur? *Dicit ei Philippus: Veni, & vide*. Experire ipſe, certiora enim indicia ex ejus ſermone accipies.

47. 48. 49. „ Vidit Jeſus Nathanael venien„ tem ad ſe, & dicit de eo: Ecce vere Iſ„ raelita, in quo dolus non eſt “. Vere dignus Abraham, Iſaac, & Jacob filius ob morum integritatem, ſimplicitatem, ac ſinceritatem. *Dicit ei Nathanael: Unde me noſti?* Cur me ignotum laudas? *Reſpondit Jeſus, & dicit ei: Priuſquam te Philippus vocaret, cum eſſes ſub ficu, vidi te*, tametſi nemine conſcio te vocaverit. *Reſpondit ei Nathanael*, certus quod abſentia ei velut præſentia perſpecta eſſent, quin etiam cordium cogitationes & affectus; quod Dei proprium: *Rabbi tu es Filius Dei, tu es Rex Iſrael*. Meſſias ab Iſraelitis expectatus, verus Dei Filius.

50. 51. „ Reſpondit Jeſus & dixit ei: Quia „ dixi tibi “: *Vidi te ſub ficu, credis*, me Filium Dei, & Meſſiam eſſe a Deo promiſſum: *Majus his videbis*. Majora fidei tuæ habiturus es argumenta, auguſtiora miracula, quibus non Iſraelis tantum, ſed Angelorum etiam Rex cognoſcar. „ Et dicit ei: „ Amen dico vobis: Videbitis cœlum aper„ tum, & Angelos Dei aſcendentes, & de„ ſcendentes ſupra Filium hominis “. Angelos juſſa mea obeuntes, mihi miniſtrantes in Paſſione, Reſurrect. Aſcenſu in cœlum. Ad myſticam ſcalam forte Chriſtus alludit, per quam aſcendentes & deſcendentes Angelos Jacob vidit.

SENSUS MORALIS.

1. „ IN principio erat Verbum, & Verbum „ erat apud Deum, & Deus erat Ver„ bum “. Refer animum ad Verbum. Si „ potes habere verbum in corde tuo, tam„ quam conſilium, natum in mente tua, ut „ mens tua pariat conſilium, & inſit conſi„ lium, quaſi proles mentis tuæ, quaſi filius „ cordis tui. Prius enim cor generat conſi„ lium, ut aliquam fabricam conſtruas, ali„ quid amplum in terra moliaris; jam na„ tum eſt conſilium, & opus nondum com„ pletum eſt: vides tu quid facturus es, ſed „ alius non miratur, niſi cum feceris & con„ ſtruxeris molem, & fabricam illam ad ex„ culptionem perfectionemque perduxeris. At„ tendunt homines mirabilem fabricam, & „ mirantur conſilium fabricantis: ſtupent „ quod vident, & amant quod non vident: „ Quis eſt qui poteſt videre conſilium? Si „ ergo ex magna aliqua fabrica laudatur hu„ manum conſilium; Vis videre quale conſi„ lium Dei eſt Dom. J. C., id eſt, Verbum „ Dei? Attende fabricam iſtam mundi: vide „ quæ facta ſunt per Verbum, & tunc co„ gnoſces quale ſit Verbum . . . Si non po„ tes cogitare quid ſit, differ ut creſcas. „ Ille cibus eſt, accipe lac ut nutriaris, ut „ ſis validus ad capiendum cibum “. (*S. Aug. Tr.* 1. *in Jo.*) Crede, ut aliquando videas, adora, gratias age; quod hic ratione pene-

penetrare & explicare non vales, admiratione & laudibus prosequere; æterno Patri in Filio ejus inseparabiliter unitus esto; cogitationes tuæ, consilia tua, affectus tui sint non solum apud Deum, sed propter Deum.

3. 4. „ Omnia per ipsum facta sunt. & „ sine ipso factum est nihil, quod factum „ est. In ipso vita erat, & vita erat lux „ hominum". Universæ creaturæ Verbo æterno esse suum debent ut principio suo per omnipotentiam quæ illi cum Patre communis est: debent & essendi modum, ordinem, pulchritudinem, proportionem ut ideæ, arti, & sapientiæ divinæ. Ad divinum illud omnis creatæ perfectionis exemplar nos conformemus, per creaturas ipsum ascendamus; illi uni, non ejus operibus adhæreamus. Vita æterna in illo est. Ipsum est vita nostra, Lux mentium nostrarum, beatitudo nostra... „ Qui habet Filium, habet vitam; qui non „ habet Filium, vitam non habet .... Vi„ tam habetis æternam, qui creditis in no„ mine Dei". (1. *Jo.* 5. 12. 13.) Extra illum tenebræ, mors & miseria æterna.

5. „ Et lux in tenebris lucet, & tene„ bræ eam non comprehenderunt". Homines per peccatum lapsi in tenebras ignorantiæ & cupiditatis, tametsi naturali lumine quod increatæ lucis participatio est, donati sint; increatam illam lucem, Verbum æternum, vel ignorant, vel non glorificant, nec gratias illi agunt; nec rationis ductum sequuntur in operatione boni & fuga mali. Caveamus ne simus adhuc tenebræ, non autem lux in Domino, & filii lucis. Ambulemus in luce, ne nos tenebræ comprehendant. „ Qui autem (*S. Aug. Tr. in Jo.*) istam lu„ cem non capiunt, non ideo cogitent quasi „ absentem esse lucem, qui eam videre non „ possunt. *Ipsi enim propter peccata tenebræ „ sunt.* Quemadmodum ergo cæco præsens „ est sol, sed ipse soli absens est: sic omnis „ stultus, omnis iniquus, omnis impius cæ„ cus est corde. *Præsens est sapientia, sed „ cum cæco præsens est, oculis ejus absens „ est: non quia ipsa illi est, sed quia ipse „ ab illa absens est.* Quid ergo faciat iste? „ *Mundet unde possit videri Deus.* Quomo„ do si propterea videre non posset, quia „ sordidos & saucios oculos haberet, irruen„ te pulvere, pituita vel fumo, diceret illi „ Medicus: Purga de oculo tuo quicquid „ mali est, ut possis videre lucem oculorum „ tuorum. Pulvis, peccata; fumus, peccata „ & iniquitates sunt: tolle inde ista omnia, „ & videbis sapientiam quæ præsens est: quia „ Deus ipsa est sapientia; & dictum est: „ (*Matth.* 5. 8.) *Beati mundo corde quo„ niam ipsi Deum videbunt*".

6. 7. „ Fuit homo missus a Deo, cui no„ men erat Jo. Hic venit in testimonium, „ ut testimonium perhiberet de lumine, ut „ omnes crederent per illum". Ne mireris (*S. Chrys. hom.* 5. *in Jo.*) quod Christus a Jo. Dominus a servo testimonium acceperit, qui ad eum venit, & ab eo cum Judæis baptizari voluit, ut nobis humilitatis exemplum præberet. Sic a Jo. testimonium accipere voluit, non quod eo indigeret, sed propter salutem nostram, ut se hominum imbecillitate accommodaret. Hinc ipse Jesus ait: (*Jo.* 5, 32. 33.) „ Alius est qui testimo„ nium perhibet de me: & scio quia verum „ est testimonium quod perhibet de me. Vos „ misistis ad Jo. & testimonium perhibuit ve„ ritati. Ego autem non ab homine testimo„ nium accipio: sed hæc dico ut vos salvi „ sitis". Quasi dicat: „ Deus ego sum, & „ Dei unigenitus Filius, & quamvis nemo „ hoc profiteretur, nihil propterea natura „ mea fit minor, nihil deterior: sed cum „ mortalium salus mihi curæ esset, in hanc „ descendi humilitatem, ut hominis testimo„ nio me subjicerem. Nam propter Judæo„ rum imbecillitatem, hoc pacto melius fa„ ciliusque fides in eum extendi propagari„ que poterat. Sicut igitur carnem induit, „ ne si nudam Divinitatem exhiberet, omnes „ perderet: ita virum qui se annuntiaret „ misit, ut cum familiarem vocem populi „ audirent, facilius ad credendum adduce„ rentur. Non enim suæ dumtaxat dignita„ ti, sed auditorum usu facilitatique consu„ luit". Magna Dei erga nos misericordia est, cum SS. Prædicat. Pastores, conscientiarum Moderat. ad nos mittit, qui ad salutem recipiendam nos disponant: sed huic Dei misericordiæ respondere & cooperari fideliter debemus; in C. J. credere fide per dilectionem operante; & vitæ puritate, conversationisque testimonium illi perhibere, ut alii nostro exemplo illum colant & diligant.

Rogabit quispiam: Siquidem Jo. venit in testimonium ut testimonium perhiberet de lumine, *ut omnes crederent per illum*, quidni omnes ei crediderunt? Respondet S. Cyrillus (*L.* 1. *in Jo. cap.* 7. *Matth.* 7.) „ Non „ id Jo. culpa, sed Judæorum, ad quos mis„ sus est, incredulitate & perversitate con„ tigisse. Etenim quod ad Præconis spectat, „ & supernæ missionis rationem attinet, ne„ mini doctrina defuit vel fides: sed cum va„ ria sint auditorum ingenia, & unusquisque „ potestatem habeat suæ voluntatis, a recta „ ratione quidam aberrarunt, fide repudiata". Idcirco Propheticum illud de iis usurpandum est: „ Domus Israel nolunt audire te, quia

„ nolunt

„ nolunt audire me: quippe domus Iſrael at-
„ trita fronte eſt, & duro corde .... Qui
„ audit, audiet: & qui quieſcit, quieſcat:
„ quia domus exaſperans eſt". (*Ezech.* 3. 7. & 27.)

8. „ Non erat ille lux, ſed ut teſtimonium
„ perhiberet de lumine". Cum nonnulli Jo. Bapt. Chriſtum eſſe ſuſpicarentur, admirabilis ejus vitæ, eximiarumque virtutum ſplendore præſtricti, ipſique Synedrii Proceres miſiſſent ad eum legatos, qui rogarent utrum eſſet Chriſtus: ideo S. Evangeliſta, ut errorem evelleret, ſimulque oſtenderet quantæ auctoritatis eſſet ille qui a Deo in teſtimonium miſſus erat, ſubjungit: „ Non erat il-
„ le lux, ſed ut teſtimonium perhiberet de
„ lumine". Unam autem lucem eſſe his verbis clare oſtendit, quod ſane verum eſt. Etenim quamvis lux Sancti dicantur; (*Mat.* 5. *Vos eſtis lux mundi. Pſ.* 131. *Paravi lucerna Chriſto meo.*) & Jo. Baptiſta lucerna appelletur, non ignoramus tamen eos gratiam ac donum luminis accepiſſe. (*Jo.* 5. *Erat lucerna ardens & lucens.*) „ Neque enim lux propria eſt lu-
„ cernæ, neque Sanctis illuminatio, ſed veritatis illuminatione ſplendentes & conſpicui ſa-
„ cti ſunt, & luminaria ſunt in mundo, vi-
„ tæ ſermonem retinentes. Vita autem cu-
„ jus in ſe dicuntur habere ſermonem, quæ-
„ nam alia eſſe poteſt, quam Unigenitus ipſe,
„ qui de ſe ait: *Ego ſum vita*? Igitur una
„ quidem eſt vera lux, illuminans; non il-
„ luminata: unius autem participatione quic-
„ quid lux dicitur, lux per imitationem il-
„ lius cenſebitur".

9. „ Erat lux vera, quæ illuminat omnem
„ hominem venientem in hunc mundum". Filius Dei vera lux eſt, ſumma, ſubſtantialis, originaliſque ratio, quæ omnem hominem illuminat; cum nec recte cogitare, nec bene ratiocinari, nec verum a falſo diſcernere, niſi illius auxilio poſſimus. Veram illam lucem adoremus; oremus ut tenebras noſtras illuminet: *Deus meus, illumina tenebras meas*... Si omnem hominem, & ipſum Jo. illuminat. *Ipſe ergo illuminabat, a quo ſe demonſtrari volebat*. „ Veniebat ad mentes
„ infirmas, (*S. Aug. Tr. 2. in Jo.*) ad corda ſaucia,
„ ad aciem animæ lippientis. Ad hoc venerat. Et
„ unde poſſet anima videre quod perfecte eſt?
„ Quomodo plerumque fit, ut in aliquo cor-
„ pore radiato cognoſcatur ortus eſſe ſol,
„ quem oculis videre non poſſumus. Quia &
„ qui ſaucios habent oculos, idonei ſunt vi-
„ dere parietem illuminatum & illuſtratum a
„ ſole, vel montem, vel arborem, aut ali-
„ quid hujuſmodi: & in alio illuſtrato de-
„ monſtratur illis ortus ille, cui videndo ad-
„ huc minus idoneam aciem gerunt. Sic er-
„ go illi omnes ad quos Chriſtus venerat
„ minus idonei erant eum videre: radiavit
„ Jo. & per illum confitentem ſe radiatum
„ ac illuminatum eſſe, non qui radiaret &
„ illuminaret, cognitus eſt ille qui illumi-
„ nat, cognitus eſt qui implet. *Qui illumi-*
„ *nat omnem hominem venientem in hunc*
„ *mundum*".

10. 11. „ In mundo erat, & mundus per
„ ipſum factus eſt, & mundus eum non co-
„ gnovit". Amor mundi impedit ne mundi Creator cognoſcatur & ametur; cum ideo conditus ſit homo, ut ad Dei cognitionem & amorem duceretur & accenderetur. Cœli, ſidera, Angeli Creat. ſuum cognoverunt, quem & dæmonia confitentur. Sed qui non cognoverunt? *Qui amando mundum, dicti ſunt mundus*. (*S. Aug. ibid.*) Ipſi enim corde habitant in mundo. Nam qui non diligunt mundum, carne verſantur in mundo, ſed corde in Cœlo habitant, ut Apoſt. dicit: (*Philipp.* 3. 20.) *Noſtra converſatio in Cœlis eſt*.

In propria venit, & ſui eum non receperunt. „ Qui ſui? Homines quos fecit: Judæi
„ quos primitus fecit ſuper omnes gentes eſ-
„ ſe: quia aliæ gentes idola adorabant, &
„ dæmonibus ſerviebant; ille autem populus
„ natus erat de ſemine Abrahæ: & ipſi ma-
„ xime ſui, quia & per carnem quam ſuſci-
„ pere dignatus eſt, Cognati". (*S. Aug. ibid.*) *Et ſui eum non receperunt*, cum ad eos præſertim veniſſet. De hoc ingrati animi vitio non ſolus Jo. ſed Prophetæ quoque & Apoſt. conqueruntur. Et Prophetæ quidem e perſona Chriſti clamaverunt: „ Popu-
„ lus quem non cognovi ſervivit mihi. Filii
„ alieni mentiti ſunt mihi: Filii alieni inve-
„ terati ſunt, & claudicaverunt a ſemitis
„ ſuis. (*Pſ.* 17.) *Et iterum*: Quibus non
„ eſt narratum de eo, viderunt; & qui non
„ audierunt, contemplati ſunt... Quæſie-
„ runt me qui ante non interrogabant, in-
„ venerunt me, qui non quæſierunt me.
„ (*Iſ.* 52. 15. & *c.* 65. 1.) *Paul. autem ad*
„ *Rom.* (11. 7.) Quid ergo? Quod quære-
„ bat Iſrael, hoc non eſt conſecutus: electio
„ autem conſecuta eſt. *Et iterum:* (*Rom.* 9.
„ 30. 31.) Quid ergo dicemus? Quod gen-
„ tes, quæ non ſectabantur juſtitiam, appre-
„ henderunt juſtitiam: juſtitiam autem quæ
„ ex fide eſt. Iſrael vero ſectando legem ju-
„ ſtitiæ, in legem juſtitiæ non pervenit".
Et ſane (*S. Chryſ. hom.* 8. *in Jo.*) plurima admiratione dignum eſt, quo pacto qui in Prophetarum libris inſtituti, Moyſem & reliquos deinceps Prophetas plurima de Chriſti

locu-

locutos adventu ſingulis ſabbatis audiverant; præterea Chriſtum ſigna & miracula quotidie facientem, & ſecum dumtaxat verſatum viderant, neque ſinentem adhuc diſcipulos ut in gentes diſpergerentur, & in civitates Samaritanorum ingrederentur; neque ipſum eas ingreſſum, ſed ubique aſſerentem miſſum ſe ad oves quæ perierant de domo Iſrael: tum cum ſigna viderent, Prophetas frequenter audirent, quotidie ab ipſo admonerentur, tam ſurdi penitus & cæci perſtiterunt, ut nihil eos ad Chriſti fidem poſſit adducere. Gentiles autem idolis ſervientes & in omne flagitiorum genus demerſi, Evang. obediverunt. Quæ cauſa obdurationis Judæorum? Superbia. „Ignorantes enim juſtitiam Dei, & quæ„rentes propriam juſtitiam ſtatuere, juſtitiæ „Dei non ſunt ſubjecti (*Rom.* 10.)". Superbiam igitur caveamus, ne ſuam a nobis gratiam Deus ſubtrahat, quam dat humilibus. Gratias agamus Deo, qui nos de tenebris vocavit in admirabile lumen ſuum, & per donum fidei illuxit in cordibus noſtris, ut eum reciperemus. Judæi C. J. repulerunt, quia illum non noverant. Væ nobis, ſi illum repudiemus quem cognoſcimus, quem recepimus, a quo gratiis & donis innumeris cumulati ſumus, cujus Corpore & Sanguine paſti ſumus. Chriſtum recipit, qui mandatis ejus obedit, qui ſecundum ejus Evang. vivit. Caveamus, ne qui Chriſti ſumus per Sacramenta, eum vitæ pravitate repellamus. *In propria venit, & ſui eum non receperunt.*

12. 13. „Quotquot autem receperunt eum, „dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui „credunt in nomine ejus: Qui non ex ſan„guinibus, neque ex voluntate carnis, ne„que ex voluntate viri, ſed ex Deo nati „ſunt. *Magna benevolentia, magna miſeri„cordia!* Unicus natus eſt, & noluit manere unus. Multi homines cum filios non habuerint, peracta ætate adoptant ſibi, & „voluntate faciunt, quod natura non potue„runt. Si autem aliquis habeat filium uni„cum, gaudet ad illum magis, quia ſolus „omnia poſſeſſurus eſt, & non habebit qui „cum eo dividat hæreditatem, ut pauperior „remaneat. Non ſic Deus: Unicum eumdem „ipſum quem genuerat, & per quem cuncta „creaverat, miſit in hunc mundum, ut non „eſſet unus, ſed fratres haberet adoptatos. „Non enim nos nati ſumus de Deo, quomo„do ille Unigenitus, ſed adoptati per gra„tiam ipſius". (*S. Aug. Tr.* 2. *n. Jo. n.* 13.) Ille enim venit Unigenitus ſolvere peccata, quibus peccatis implicabamur, ne adoptaret nos propter impedimentum eorum: Quos ſibi fratres facere volebat, ipſe ſolvit, & fecit cohæredes. Sic enim dicit Apoſt. (*Gal.* 4. 7.): *Si autem filius, & hæres per Deum.* Et iterum (*Rom.* 8. 17.) *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti.* „Non timuit ille ha„bere cohæredes; quia hæreditas ejus non „fit anguſta, ſi multi poſſederint. Illi ipſi „certe illo poſſidente fiunt hæreditas ipſius, „& ipſe viciſſim fit hæreditas ipſorum. Au„di quomodo fiant hæreditas ipſius: *Domi„nus dixit ad me, Filius meus es tu, ego „hodie genui te: Poſtula a me, & dabo ti„bi gentes hæreditatem tuam* (*Pſ.* 2. 7.): „Ille quomodo fit hæreditas eorum? *Domi„nus pars hæreditatis meæ & calicis mei* „(*Pſ.* 15. 5.). Et nos illum poſſideamus, & „ipſe nos poſſideat ſicut Dominus; nos il„lum poſſideamus ſicut ſalutem, nos poſſi„deamus ſicut lucem".

„Qui non ex ſanguinibus, neque ex vo„luntate carnis, neque ex voluntate viri, „ſed ex Deo nati ſunt". Per aquam & Sp. S. ex Deo nati, & filii Dei facti ſumus. Dignitatem ſuam Chriſtianus agnoſcat. Hæc vera nobilitas, Dei filium nominari & eſſe. Ne ab illa excidamus, ne degeneres ſimus, ne ſecundum carnem & ſanguinem vivamus. Dei voluntate & amore facti ſumus divinæ conſortes naturæ, regnique cœleſtis hæredes: Voluntatem igitur & amorem Dei eligamus ut regulam morum noſtrorum: ad hanc omnes cogitationes, omnia conſilia, omnia opera noſtra dirigamus: non ad voluntatem carnis, non ad voluntatem viri, id eſt, ad cupiditatem, ad amorem humanum & carnalem.

14. „Et verbum caro factum eſt, & habi„tavit in nobis, & vidimus gloriam ejus, glo„riam quaſi unigeniti a Patre, plenum gra„tiæ & veritatis". Verbi Dei (*S. Aug. Tr.* 2. *in Jo. n.* 15. 16.) exinanitionem capere æque impoſſibile eſt ac magnitudinem. *Deus* factus eſt homo; *Filius æterni patris*, filius hominis; *Verbum*, infans; *Vita*, mortalis; *Lux*, in tenebris, id eſt, in medio hominum peccatorum. *Ut homines naſcerentur ex Deo, primo ex ipſis natus eſt Deus.* „Chriſtus e„nim Deus & Chriſtus natus ex hominibus. „Noli ergo mirari quia efficeris filius Dei „per gratiam, quia naſceris ex Deo ſecun„dum Verbum ejus. Prius ipſum Verbum „naſci voluit ex homine, ut tu ſecurus na„ſcereris ex Deo, & diceres tibi: Non ſine „cauſa Deus naſci ex homine voluit, niſi „quia alicujus momenti me exiſtimavit, ut „immortalem me faceret, & pro me mor„taliter naſceretur. Ideo cum dixiſſet S. E„vang.: *Ex Deo nati ſunt:* quaſi ne mira„remur & exhorreremus tantam gratiam, „ut nobis incredibile videretur quia homi-

nes

„ nes ex Deo nati ſunt, quaſi ſecurum te fa-
„ ciens, ait: *Et Verbum caro factum eſt, &*
„ *habitavit in nobis*. Incarnat. Chriſti con-
„ ſilium oppugnat, qui terrenis ac ſenſibili-
„ bus bonis adhæret, qui mundanam celſitu-
„ dinem conſectatur; cum propterea Ver-
„ bum caro ſit factum, ut nos ab iis avoca-
„ ret ac abſtraheret. Ipſa nativitate collyr-
„ rium fecit, unde tergerentur oculi cordis
„ noſtri, & poſſemus videre majeſtatem ejus
„ per ejus humilitatem. Ideo *Verbum caro*
„ *factum eſt, & habitavit in nobis*. Sana-
„ vit oculos noſtros: *Et vidimus gloriam e-*
„ *jus*. GLORIAM *ejus nemo poſſet videre,*
„ *niſi carnis humilitate ſanaretur*. Unde
„ non poteramus videre? Irruerat homini
„ quaſi pulvis in oculum, irruerat terra,
„ ſauciaverat oculum, videre non poterat lu-
„ cem: oculus iſte ſauciatus inungitur: terra
„ ſauciatus erat, & terra illuc mittitur ut
„ ſanetur. Omnia enim collyria & medica-
„ menta, nihil ſunt niſi de terra. De pul-
„ vere cæcatus es, de pulvere ſanaris: ergo
„ *Caro te cæcaverat, caro te ſanat*. Car-
„ nalis enim anima facta erat conſentiendo
„ affectibus carnalibus, inde fuerat oculus
„ cordis cæcatus. *Verbum caro factum eſt*:
„ Medicus iſte tibi fecit collyrium. Et quo-
„ niam *ſic venit ut de carne vitia carnis ex-*
„ *tingueret, & de morte occideret mortem*:
„ ideo factum eſt in te, ut quoniam *Verbum*
„ *caro factum eſt*, tu poſſis dicere: *Et vi-*
„ *dimus gloriam ejus*". Qualem gloriam? Qualis factus eſt Filius hominis? Illa humilitas ipſius eſt, non gloria. Sed quo perducta eſt acies hominis curata per carnem? *Vidimus*, inquit, *gloriam ejus, gloriam quaſi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis*.

16. „ Et de plenitudine ejus omnes nos ac-
„ cepimus, & gratiam pro gratia". Quanto magis Chriſto unimur, tanto abundantius de duplici ejus plenitudine accipimus. Omnis enim boni principium eſt ut Deus; ut vero caput Chriſtianorum & electorum, principium eſt omnis ſanctitatis & gratiæ. Accepimus de plenitudine ejus primo gratiam, & rurſum accepimus gratiam pro gratia. „ Quam gra-
„ tiam primo accepimus? Fidem. In fide am-
„ bulantes, in gratia ambulamus. Unde enim
„ hoc meruimus? Quibus noſtris præceden-
„ tibus meritis? Non ſe quiſque compalpet,
„ redeat in conſcientiam ſuam, quærat la-
„ tebras cogitationum ſuarum, redeat ad ſe-
„ riem factorum ſuorum: non attendat quid
„ ſit, ſi jam aliquid eſt; ſed quid fuerit, ut
„ eſſet aliquid; inveniet non ſe fuiſſe dignum
„ niſi ſupplicio. Si ergo ſupplicio dignus fui-
„ ſti, & venit ille qui non peccata puniret,
„ ſed peccata donaret, gratia tibi data eſt,
„ non merces reddita. Unde vocatur gratia?
„ quia gratia gratis datur: non enim præce-
„ dentibus meritis emiſti quod accepiſti.
„ Hanc ergo accepit gratiam primam pec-
„ cator, ut ejus peccata dimitterentur. Quid
„ meruit? *Interroget juſtitiam, invenit pœ-*
„ *nam: interroget miſericordiam, invenit*
„ *gratiam* . . . Sed hoc & promiſerat Deus
„ per Prophetas: itaque cum venit dare quod
„ promiſerat; non ſolum gratiam dedit, ſed
„ & veritatem. Quomodo exhibita eſt veri-
„ tas? Quia factum eſt quod promiſſum eſt.
„ Quid eſt ergo, *Gratiam pro gratia*? Vitam
„ æternam pro merito fidei. Fide promere-
„ mur Deum; & qui non eramus quibus pec-
„ cata dimitterentur, ex eo quia tantum do-
„ num indigni accepimus, gratia vocatur.
„ Quid eſt gratia? Gratis data. Quid eſt gra-
„ tis data? Donata, non reddita. Si debe-
„ batur, merces reddita eſt, non gratia do-
„ nata. Si vere debebatur, bonus fuiſti: ſi
„ autem, ut verum eſt, malus fuiſti, credi-
„ diſti autem in eum qui juſtificat impium,
„ cogita quid per Legem tibi imminere de-
„ bebat, & quid per gratiam conſecutus ſis.
„ Conſecutus autem iſtam gratiam fidei eris
„ juſtus ex fide: Juſtus enim ex fide vivit: &
„ promereberis Deum vivendo ex fide: cum
„ promerueris Deum vivendo ex fide, acci-
„ pies præmium immortalitatem & vitam æ-
„ ternam. Et illa gratia eſt. Nam pro quo
„ merito accipis vitam æternam? Pro gra-
„ tia". (*S. Aug. Tr. 3. in Jo. n. 8. 9. 10.*)
„ Sed enim fides gratia eſt, & vita æterna quaſi
„ merces eſt fidei: videtur quidem Deus vi-
„ tam æternam tamquam debitam reddere
„ (cui debitam? Fideli, quia promeruit il-
„ lam per fidem). Sed quia ipſa fides gra-
„ tia eſt; & vita æterna gratia eſt pro gra-
„ tia . . . . . Dona ſua coronat, non me-
„ rita tua. Ergo omnes de plenitudine ejus
„ accepimus": de plenitudine miſericordiæ ejus, de abundantia bonitatis ejus. „ Quid?
„ Remiſſionem peccatorum, ut juſtificaremur
„ ex fide. Et inſuper quid? *Et gratiam pro*
„ *gratia*: id eſt, pro hac gratia in qua ex
„ fide vivimus, recepturi ſumus aliam. Quid
„ tamen niſi gratiam? Nam ſi dixero, quia
„ & hoc debetur, aliquid mihi aſſigno, quaſi
„ cui debeatur". Coronat autem in nobis
„ Deus dona miſericordiæ ſuæ: ſed ſi in ea
„ gratia quam primam accepimus, perſeve-
„ ranter ambulemus.

De plenitudine ejus omnes accepimus, & gratiam pro gratia. „ Quam? Pro qua? Pro
„ veteri novam. Quemadmodum enim duplex

„ erat

„ erat juſtitia: *Secundum juſtitiam, quæ in lege eſt*, ait Apoſt. (*Philip.* 3.), *factus irreprehenſibilis*. Et duplex fides: *Ex fide in fidem*. Et adoptio duplex: *quorum adoptio eſt*. Et duplex gloria: *Si enim quod evacuatur per gloriam eſt, multo magis quod manet in gloria* (2. *Cor.* 3.). Et lex duplex: *Lex ſpiritus vitæ liberavit me*. Et duplex ſervitus: *Quorum ſervitus:* & iterum: *Serviamus in novitate ſpiritus, & non in vetuſtate litteræ* (*Rom.* 7. 6.). Et teſtamentum duplex: *Conſummabo ſuper domum Iſrael & ſuper domum Juda teſtam. novum, non ſecundum teſtam. quod feci PP. eorum* (*Jer.* 31. 32. *Hebr.* 8. 9.). Et duplex ſanctificatio, & duplex baptiſma, & duplex ſacrificium, & templum, & circumciſio duplex; ita & duplex gratia. Sed illa quidem quaſi figura ſunt, hæc quaſi veritas . . . Quænam (*S. Chryſ. Hom.* 3. *in Jo.*) inter hanc & illam adoptionem differentia eſt? Illa verbo honorabatur, hæc re ipſa. De illa ait Propheta: *Ego dixi, dii eſtis, & filii Excelſi omnes:* de hac dicitur: *Ex Deo nati ſunt:* Quanam ratione? *Per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus ſancti*. Et illi quidem poſtquam filii appellati ſunt, adhuc ſpiritum ſervitutis habebant: erant enim ſervi, etſi hac appellatione honorabantur: Nos liberi tunc facti, non nomine, ſed re honorem accepimus. *Non enim* (inquit Apoſt. *Rom.* 8.) *accepiſtis ſpir. ſervitutis iterum in timore, ſed accepiſtis Spirit. adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba* (*Pater*) . . . Illi cum idola non colebant, neque fornicabantur, neque adulterium committebant, vocabantur ſancti (*Galat.* 4.): nos vero non in hujuſmodi abſtinentia, ſed in majorum acquiſitione & poſſeſſione facti ſumus SS. *Ut ſancta ſit corpore & ſpiritu . . . . Pacem ſequimini & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum* (1. *Cor.* 7.). Et: *Perficientes ſanctificationem in timore Dei* (*Hebr.* 12.). Chriſtianorum igitur ſanctitas intrinſecus radicem habet a Spir. S. adventu, & in vita longe perfectiore poſita eſt quam Judaica . . . Gratia Judæi ſalutem conſequebantur. Nam qui non propriis meritis a Deo electi ſunt, eos perſpicuum eſt propter gratiam hujuſmodi honorem conſecutos: Nos autem omnes ſalvi quoque facti ſumus gratia, ſed non eodem modo, neque iiſdem de rebus, ſed longe majoribus & excelſioribus. Non enim nobis hæc dumtaxat gratia data eſt, venia ſcilicet peccatorum, quam cum illis communicamus; Omnes enim peccaverunt: ſed juſtitia, ſanctificatio, adoptio, Sp. S. gratia longe clarior, longe uberior: ad hæc & alia major, hoc eſt, a Spir. & reconciliatione fiducia. Hujus gratiæ cauſa Deo chari facti ſumus, non amplius ut ſervi ſed ut filii & amici. Sic *Accepimus gratiam pro gratia* . . . Non ſolum Lex, ſed ipſa creatio hominis ex nihilo gratia quædam fuit, utpote nullis præcedentibus meritis data. Deinde, quod a Deo conditi & facienda & vitanda didicerimus, & horum a natura legem acceperimus, & conſcientiæ judicium incorruptum nobis ab opifice Deo tributum ſit. Gratia præterea fuit, ut hanc legem quodammodo obliteratam & corruptam, per Legem ſcriptam recuperaremus. Conſentaneum namque erat, ut qui datum ſemel a Deo præceptum adulteraſſent & corrupiſſent, pœnam luerent: verum mitius nobiſcum actum eſt. Iterum emendandi medicina adhibita, non debita quidem, ſed a miſericordia & gratia proveniens. Nam quod gratiæ ſit & miſericordiæ, David confirmat, dicens: *Faciens miſericordias Dominus . . . Notas fecit vias ſuas Moyſi, filiis Iſrael voluntates ſuas*. Miſericordiæ igitur & gratiæ fuit legem accipere: ſed majoris gratiæ fuit accipere quæ nobis a Chriſto collata ſunt beneficia".

17. „*Quia Lex per Moyſem data eſt; Gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*. Lex ſubintravit, ut abundaret delictum (inquit Apoſt. *Rom.* 5.). Hoc proderat ſuperbis ut abundaret delictum: multum enim ſibi dabant, & quaſi viribus ſuis multum aſſignabant; & non poterant implere juſtitiam, niſi adjuvaret ille qui juſſerat. Superbiam illorum volens domare Deus, dedit Legem, tamquam dicens: Ecce implete, ne putetis deeſſe jubentem. Non deeſt qui jubeat, ſed deeſt qui impleat. Unde non implet? Quia natus cum traduce peccati & mortis . . . Sed non te in æternum tenebit vinculum peccati: quia mortem tuam æternam occidit mors temporalis Domini tui. Ipſa eſt gratia, ipſa eſt & veritas: quia promiſſa & exhibita. Non erat iſta in Vet. Teſt., quia Lex minabatur, non opitulabatur; jubebat, non ſanabat; languorem oſtendebat, non auferebat: ſed illi præparabat Medico venturo cum gratia & veritate; tamquam ad aliquem quem curare vult Medicus, mittat primo ſervum ſuum ut ligatum illum inveniat. Sanus non erat, ſanari nolebat, & ne ſanaretur, ſanum ſe eſſe jactabat: miſſa Lex eſt, ligavit eum, invenit ſe reum, „ jam

„ jam clamat de ligatura. Venit Dominus, „ curat amaris aliquantum & acribus medi„ camentis: *dicit enim ægroto*, Ferto; *di„ cit*: Tolera; *dicit*: Noli diligere mun„ dum, habeto patientiam; curet te ignis „ continentiæ, ferrum persecutionum tole„ rent vulnera tua. Expaveſcebas, quamvis „ ligatus: liber ille & non ligatus bibit quod „ tibi dabat: prior passus est ut te consola„ retur, *tamquam dicens*: Quod times pati „ pro te, prior patiar pro te. Hæc est gra„ tia, & magna gratia. Quis illam digne col„ laudet? (*S. Aug. Tr. 3. in Jo. n. 11. 14.*)".

Lex per Moysem data est, Gratia & veritas per Jesum Christum facta est. „ Per ser„ vum Lex data est, *reos fecit*: per Im„ per. indulgentia data est, *reos liberavit*. „ Lex per Moysem data est. Non sibi aliquid „ amplius servus assignet, quam quod per il„ lum factum est. Electus ad magnum mini„ sterium tamquam fidelis in domo, sed ta„ men servus, *agere secundum Legem potest*; „ *solvere a reatu Legis non potest* (*S. Aug. „ idid. n. 16.*)".

19. „ Et hoc testimonium Jo., quando mi„ serunt Judæi ab Jerosolymis Sacerdotes & „ Levitas ad eum, ut interrogarent eum, " *Tu quis es*? Quid Christo respondebimus, cum nos interrogabit, *Tu quis es*? Christianus? Religiosus? Sacerdos? Qualem mores & opera demonstrant? Nonne potius paganum, sæcularem, laicum? Terribilem interrogationem ipsi præveniamus. Nobis sincere respondeat cor nostrum. Amorem proprium ne audiamus: adulator est, seductor est. Aliis ne credamus, quos sæpe fallimus simulatione virtutum, & vicissim nos fallunt adulatoriis sermonibus. Cum ab hominibus laudamur, imitemur Jo. laudes indebitas sincere, modeste, veridice repudiemus. Demus operam ut Deus potius laudetur, a quo habet homo quicquid in eo jure laudatur (*S. Aug. Ep. 22. ali. 64.*) Deo ita adhæreamus, ut si non merito laudamur, corrigamus eos quos possumus; ne arbitrentur aut in nobis esse quod non est; aut nostrum esse quod Dei est; aut ea laudent, quæ quamvis non desint nobis, aut etiam supersint, nequaquam tamen sunt laudabilia, velut sunt bona omnia, quæ vel cum pecoribus habemus communia, vel cum impiis hominibus. Si autem merito laudamur propter Deum, gratulemur eis quibus placet verum bonum; non tamen quia placemus hominibus, sed si coram Deo tales sumus, quales nos esse credunt, & non tribuitur nobis, sed Deo, cujus dona sunt omnia, quæ vere meritoque laudantur. Sic laudes repudiemus, ut veritatem non offendamus: quia *Laus humilitatis in parte non est ponenda falsitatis* (*S. Aug.*) Jo. considerate, Jo. audite. Tanta erat ejus excellentia ut posset credi Christus: & in eo probata est humilitas ejus, quia dixit se non esse, cum posset credi esse. Imitemur humilitatem Præconis, & intelligamus celsitudinem Judicis. *Medius vestrum stetit, quem vos nescitis*. Nec mirum: Lumen est, vos tenebræ. Ego in aqua tantum, ille in Spir. S. baptizat. Post me venturus est: sed prior me est, *cujus ego non sum dignus ut solvam ejus corrigiam calceamenti*. Quantum se abjecit? Et ideo multum elevatus est: quoniam qui se humiliat, exaltabitur. „ Si „ diceret, Ille venit post me, qui ante me „ factus est, cujus tantummodo corrigiam „ calceamenti dignus sum solvere, multum „ se humiliasset. Quando autem nec ad hoc „ dignum se dicit, vere plenus Spir. S. erat, „ qui sic servus Dominum agnovit, & ex „ servo amicus fieri meruit." (*S. August. Tr. 4. in Jo.*)

29. „ Altera die vidit Joa. Jesum venien„ tem ad se, & ait: Ecce Agnus Dei, „ ecce qui tollit peccatum mundi". Ecce Agnus, non Paschatis legalis & typici, sed veri, *Pascha nostrum immolatus est Christus*. Ecce catholicum Patris Sacerdotem simul & victimam: singulariter ille est Agnus Dei, quia *singulariter hujus Agni sanguine solo homines redimi potuerunt*. (*S. Aug. Tr. 7. in Jo. num. 5.*) „ Hic Agnus est immaculatus, „ (*S. Cyrill. Alex. l. 2. in Jo.*) pro omnibus „ ad occisionem ducendus, ut mundi pecca„ tum amoveat, ut orbis exterminatorem „ evertat, ut mortem pro omnibus obeundo „ mortem aboleat, ut solvat hominum ma„ ledictionem, ut cesset tandem illud, *Ter„ ra es, & in terram reverteris*, ut sit il„ le secundus Adam, non e terra, sed e cœ„ lo, omnisque boni principium naturæ hu„ manæ existat, solutio invecti interitus, „ æternæ vitæ conciliator, causa reformatio„ nis ad Deum, pietatis & justitiæ princi„ pium, via denique ad Regnum cœlorum. „ Unus enim mortuus est Agnus pro omni„ bus; omnem hominum gregem servans Deo „ ac Patri: unus pro omnibus ut omnes Deo „ subjiciat; unus pro omnibus, ut omnes lu„ crifaciat: ut omnes denique non jam sibi „ vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, „ & resurrexit. Nam cum in multis pecca„ tis essemus, atque idcirco morti & cor„ ruptioni obnoxii, dedit Filium suum Pater „ redemptionem pro nobis, unum pro om„ nibus, quoniam omnia sunt in ipso, & „ omnibus melior est. Unus pro omnibus „ mortuus est, ut omnes vivamus in ipso.

„ Cum

„ Cum enim occisum pro omnibus Agnum „ mors absorpserit, simul etiam in ipso & „ cum ipso cunctos evomuit. Omnes enim „ eramus in Christo, qui propter nos & pro „ nobis mortuus est, atque resurrexit. Abolito vero peccato, quomodo fieri poterat „ ut mors etiam, quæ ex ipso est, propter „ ipsum non abolita sit? Mortua radice quomodo germen servabitur? Mortuo peccato, „ quæ moriendi nobis causa erit? Quare de „ occisione Agni Dei solemni exultatione dicamus: *Ubi est mors victoria tua? Ubi stimulus tuus, inferne?* (*Rom.* 8.) Omnis enim „ iniquitas oppilabit os suum, nec poterit „ amplius accusare præ infirmitate peccantes. Deus *enim* est qui justificat... (*Gal.* 3. „ 13. 14.) Christus nos redemit de maledicto „ Legis, factus pro nobis maledictum ... ut „ in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Ch. „ Jesu, ut pollicitationem Spir. accipiamus „ per fidem."

32. „ Et testimonium perhibuit Jo., dicens: „ Quia vidi Spir. descendentem quasi columbam de cœlo, & mansit super eum". Morum innocentia, puritas, simplicitas, mansuetudo, caritas, bonorum operum fœcunditas, agni & columbæ symbolis quorum primo Christus, altero Spir. S. designari voluit, Christianis commendantur, Spir. S. in baptismo, aliisque sacramentis accipimus; sed heu, in paucis manet; a pluribus illum contristantibus, illi resistentibus, contumeliamque illi facientibus, discedit. *Vidi Spir. descendentem, & manentem super eum.*

„ Cum homo factum sit Dei Verbum Spir., „ a Patre accepit ut unus e nobis, non sibi „ specialiter aliquid accipiens (Erat enim ipse largitor Spir.) sed ut acceptum naturæ „ nostræ conservaret, ut homo; & rursus radicaret in nobis gratiam quæ recesserat, is „ qui peccatum non novit. Hanc ob causam S. „ Præcursor addit: *Vidi Spir. descendentem de „ cœlo, & mansit super eum*". A volavit enim „ ex nobis propter peccatum: „ Factus est autem velut unus ex nobis qui peccatum non novit, ut assueficeret Spir. manere in nobis, „ cum discedendi se causam in ipso non haberet. Igitur nobis per seipsum Spir. accipit, & naturæ vetus bonum renovat". (*S. Cyrill. Alex. l. 2. Jo.*)

33. *Qui misit me baptizare, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spir.* „ Petrus baptizet, (*S. „ Aug. Tr. 6. in Jo.*) hic est qui baptizet; „ Paul. baptizet, hic est qui baptizat; Judas „ baptizet, hic est qui baptizat. Nam si pro „ diversitate meritorum sanctum baptisma est; „ quia diversa sunt merita, diversa erunt baptismata, & tanto quisque aliquid melius „ putatur accipere, quanto a meliore videtur accepisse. *SS.* in Eccl. boni de quibus „ Apost. (2. *Tim.* 2. 19.) ait: *Novit Dominus qui sunt ejus*, diversarum gratiarum sunt, non omnes paria merita habent, sunt alii aliis sanctiores, sunt alii „ aliis meliores. Quare ergo si unus ab illo, verbi gratia, justo, sancto baptizetur; „ alius ab alio inferioris meriti apud Deum, „ inferioris gradus, inferioris continentiæ, „ inferioris vitæ, unum tamen & par & æquale est quod acceperunt, nisi quia *Hic „ est qui baptizat*, C. J." ? Ideo baptisma collatum ab improbis Ministris, quin etiam ab Hæreticis & Schismaticis ratum & bonum est: sed attendant infelices fratres nostri qui ab Eccl. separati sunt, nec ad ejus unitatem & communionem redire curant, nihil illis prodesse baptisma, nisi veniant ad columbam. Baptismum habes, caritatem non habes. Ostende quomodo habeat caritatem, qui dividit unitatem. Ego (inquit Calvinian. vel Lutheran.) habeo baptismum. Habes, sed *baptismus ille sine caritate nihil tibi prodest: quia sine caritate tu nihil es.* „ Nam „ baptismus ille, etiam in illo qui nihil est, „ non est nihil; immo magnum aliquid est, „ propter illum de quo dictum est, *Hic est „ qui baptizat*. Sed ne putares illud quod „ magnum est, tibi aliquid prodesse si non „ fueris in unitate, super baptizatum columba descendit, tamquam dicens: Si baptismum habes? esto in columba, ne non „ tibi prosit quod habes. Veni ad columbam, „ non ut incipias habere quod non habebas, „ sed ut prodesse tibi incipiat quod habebas. „ Foris enim habebas baptismum ad perniciem: intus si habueris, incipit prodesse „ ad salutem. Veni columba te vocat, gemendo te vocat. *Fratres nostros nondum „ Eccl. conjunctos, vos qui intus estis, & „ ad columbam pertinetis*, gemendo vocate, „ non rixando: vocate orando, vocate invitando, vocate jejunando, de caritate intelligant quia doletis illos. Non dubito quia „ si videant dolorem vestrum, confundentur, „ & reviviscent .... Omnia clamant adversus illos, omnes paginæ divinæ, omnis „ Prophetia, totum Evang. omnes Apostolicæ Litteræ, omnis gemitus columbæ: & „ nondum evigilant, nondum expergiscuntur. „ Sed si columba sumus, gemamus, toleremus, „ speremus. Aderit misericordia Dei ut efferveat ignis Spir. S. in simplicitate ve-

„ ſtra, & venient. Non eſt deſperandum, „ orate, prædicate, diligite, prorſus potens „ eſt Dominus “.

34. „ Et ego vidi, & teſtimonium perhi- „ bui, quia hic eſt Filius Dei “. Oportebat ut ille baptizaret, qui eſt Filius Dei unicus, non adoptatus. “ Adoptati filii, miniſtri ſunt „ Unici; Unicus habet poteſtatem, adoptati „ miniſterium. Licet baptizet miniſter non „ pertinens ad numerum filiorum, quia ma- „ le vivit & male agit, quid nos conſolatur? „ HIC EST QUI BAPTIZAT. (*S. Aug. T. 7. „ in Jo. n. 4.*“)

35. 36. 37. „ Altera die iterum ſtabat Jo., „ & ex diſcipulis ejus duo. Et reſpiciens Je- „ ſum ambulantem, dicit: Ecce Agnus Dei “. Jo. diſcipulos ad ſequendum Jeſum diſponens, illum Agnum Dei rurſus indigitat, & tollere peccatum mundi confirmat, ſicut apud Propher. ait: (*Iſ.* 43. 25.) „ Ego ſum, ego ſum „ ipſe, qui doleo omnes iniquitates tuas pro- „ pter me, & peccatorum tuorum non recor- „ dabor “. Non fruſtra vero eadem de Salvat. repetit, S. Præcurſor. Officium quippe doctoris eſt res nondum perceptas diſcipulorum mentibus inculcare, ad eorum utilitatem. Unde S. Paul. (*Philipp.* 3. 1.) ait: *Eadem vobis ſcribere mihi quidem non pigrum, vobis autem neceſſarium.* Tam ſalutifera autem repetitione, (*S. Cyrill. Alex. l. 2. in Jo.*) & iterata demonſtratione JESU ut victimæ pro omnium hominum expiatione a Deo deſtinatæ, *Ecce Agnus Dei*, &c. tantum diſcipulis profuit S. Jo., ut illis perſuaſerit ſequi Chriſtum, & ejus diſciplinæ ſeſe jam tum adjungere. „ Et audierunt „ eum duo diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Je- „ ſum “. Adorandam hanc victimam ſequamur, ut ejus membra; ſequamur Agnum quocumque jerit, ſtolas noſtras in ejus ſanguine lavemus, ejus patientiam & manſuetudinem imitemur; ſimus & ipſi victimæ Deo devotæ tota die propter illum mortificatæ.

38. 39. & ſeq. „ Converſus autem Jeſus „ & videns eos ſequentes ſe, dicit eis: Quid „ quæritis? “ Sequentes interrogat Dominus, ut diſcas Legem quidem Chriſtum monſtrare, ſed neceſſarium eſſe ut miſericordiæ ſuæ oculos ad nos convertat, ut gratia ſua nos præveniat Chriſtus, ut illum ſequamur. Jam ad ipſos inviſibiliter converſus erat, jam ad ſui comitatum intus traxerat ut eum ſequerentur, antequam ſequentes tam amanter interrogaret. *Convertimini ad me* (inquit) *& ego convertar ad vos:* ſed nos ita orare docet: *Converte nos, Domine, ad te, & convertemur. Converte nos Deus ſalutaris noſter.* Loquentem ad cor noſtrum audiamus; agnoſcamus ut Magiſtrum, a quo viam ſalutis diſcamus, ut illo præeunte ambulemus in ea: *Qui dixerunt ei:* „ Rabbi, ubi habitas? „ Sapientis conſilium ſibi proponebant (*Ecc- „ cli. 6. 36.*): Si videris ſenſatum, evigila ad „ eum, & gradus oſtiorum illius exterat pes „ tuus. Dicit eis: Venite, & videte: Vene- „ runt, & viderunt ubi maneret, & apud „ eum manſerunt die illo (*S. Aug. Tr. 7. in „ Jo. n. 9.*). “ Quam beatum diem duxerunt, quam beatam noctem! Quis eſt qui nobis dicat quæ audierint illi a Domino? Ædificemus & noſmetipſi in corde noſtro, & faciamus domum quo veniat ille, & doceat nos, colloquatur nobis (*S. Cyrill. Alex. lib. 2. in Jo.*).

„ Dicit eis: Venite, & videte “. Domum ſuam non indicat, quamvis rogaretur, ſed potius ut ad eam ſtatim ſe conferant jubet. Primum quidem ut ea re ad exemplum propoſita doceret in quærendis bonis malam eſſe dilationem: *In rebus enim utilibus damnoſa eſt omnis cunctatio.* „ Deinde ignorantibus „ adhuc ſanct. Salvat. noſtri domum, id eſt „ Eccl., ad ſalutem non ſufficere ſi didice- „ rint ubinam illa ſit, niſi ad ipſam per ſi- „ dem venerint, & quæ myſtice in ea pera- „ guntur perſpexerint “.

41. 42. 43. & ſeq. „ Erat autem Andreas „ frater Simonis Petri unus ex duobus qui „ audierant a Jo., & ſecuti fuerant eum. In- „ venit hic primum fratrem ſuum Simonem, „ & dixit ei: Invenimus Meſſiam, & addu- „ xit eum ad Jeſum “. Chriſtum ſequi, & illum audire non ſufficit: ad illum alii adducendi ſunt, conſanguinei imprimis & amici. Sic Andreas fratrem ſuum Simonem, ſic Philipp. Nathanael. adduxit ad Jeſum. Qui talentum acceperant, ejus ſtatim quæſtum uberiorem Domino offerunt. In ipſo tyrocinii ſui exordio fructificant Andreas & Philipp. & veritatis prædicatores efficiuntur, cujus vix fuerant auditores. Vera & Chriſtiana amicitia in eo maxime poſita eſt ut amici mutuo ſe juvent ad ſalutem, ut alter alterum adducat ad Jeſum. Sed heu! fratres & amici plerumque ſibi mutuo obſunt ac nocent in iis quæ animæ ſalutem ſpectant; alter ſæpe alterum abducit a Jeſu! alter alterum ad peccatum pravis conſiliis & exemplis trahit!

47. „ Vidit Jeſus Nathanaelem venientem „ ad ſe, & dicit de eo: Ecce vere Iſraelita, „ in quo dolus non eſt “. Neminem eorum quos ad Apoſtolat. vocavit, ita commendavit Dominus Jeſus. Id nec Andreæ, nec Petro, nec Philippo dictum, quod de Nathanaele dictum eſt: cur ergo illum in Apoſtol. numerum non adlegit? Quæſtionem ſolvit S. Aug.

(*Tr.*

(*Tr. 7. in Jo. n. 17.*). Nathanael eruditus erat, & peritus Legis, propterea noluit Jesus illum inter Apost. suos adscribere, quia idiotas elegit unde confunderet mundum. „ Videte vocationem vestram, *inquit Apost.* „ (*1. Cor. 26.*), quia non multi sapientes se„ cundum carnem, non multi potentes, „ non multi nobiles; sed quæ stulta sunt „ mundi elegit Deus, ut confundat sapien„ tes; & infirma mundi elegit Deus, ut „ confundat fortia: & ignobilia mundi & „ contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non „ sunt, ut ea quæ sunt, destrueret". Si doctus eligeretur, fortasse ideo se doceret electum, quia doctrina ejus meruit eligi. „ Dominus noster J. C. volens superborum frangere cervices, non quæsivit per Oratorem „ Piscatorem: sed de Piscatore lucratus est „ Imper.". Nullus nobilis primo electus est, nullus doctus, quia infirma mundi elegit Deus ut confunderet fortia. Erat ergo iste magnus & sine dolo; hoc solo non electus, ne cuiquam videretur Dominus doctos elegisse.

49. „ Respondit ei Nathanael, & ait: Rab„ bi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel". C. J. *Magister* noster est; cum docilitate illum audiamus ut ejus discipuli: *Filius Dei* unicus est, illum cum religione colamus & diligamus, ut veri Christiani: *Rex Israel* est; illi serviamus & obediamus ut subditi.

CAPUT II.

Sensus Litteralis.

1. ET *die tertia* a profectione in Galilæam, vel die tertia ex quo sponsus sponsam duxerat, *nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ*, nuptiale convivium, quod per septem, aut tres ut minimum dies agebatur more Judæorum, (*Maimonides Tr. de Connub. c. 10. num. 12.*) factum est seu continuatum in Cana urbe Galilææ, distincta a Cana Sidoniorum, & a Cana Samariæ in tribu Ephraim: *& erat Mater Jesu ibi*, jure propinquitatis, ut credere par est, invitata. Quis harum nuptiarum sponsus fuerit, incertum.

2. „ Vocatus est autem & Jesus, & discipuli ejus ad nuptias". Cum nuptiæ celebrarentur, (*S. Cyrill. Alex. l. 2. in Jo.*) caste nimirum & honeste, Jesus una cum discipulis suis invitatus venit, non tam epulaturus, quam ut miraculum faceret, ac præterea generationis humanæ principium sanctificaret. Conveniebat enim ut qui naturam ipsam hominis renovaturus ac totam in meliorem statum revocaturus erat, non solum iis qui jam nati erant benedictionem impertiretur, sed & iis quoque qui postea nasciturі essent gratiam præstrueret, & eorum ortum sanctum efficeret. Præsentia denique sua nuptias cohonestavit, ipse cum sit gaudium & lætitia universorum, ut veterem partus tristitiam depelleret. *Vetera transierunt*, ut Paul. ait, *& facta sunt omnia nova*".

3. „ Et deficiente vino, dicit Mater Jesu „ ad eum: Vinum non habent". Deficit vinum, tu illud procura, etenim omnia potes: inopiæ & verecundiæ cognatorum succurre.

4. „ Et dicit ei Jesus: Quid mihi & tibi „ est, Mulier? Nondum venit hora mea". Quid mihi tecum? Hæc res nihil ad te: mea est, non tua. Scio quæ legationis meæ sunt ac ministerii, & quo tempore agenda. *Nondum venit hora mea*. Tempus autem edendi miraculi erat (*S. Chrys. hom 2.*), ubi plane omnibus constaret nullum superesse vinum, ne aqua vino admixta crederetur. *Nondum venit hora mea*. „ Miraculum exigebat mater, „ at ille tamquam non agnoscit viscera humana, operaturus facta divina, tamquam „ dicens: Quod de me facit miraculum, non „ tu genuisti, scilicet divinitatem meam: sed „ quia genuisti infirmitatem meam, tunc te „ cognoscam, cum ipsa infirmitas pendebit „ in cruce. Hoc est enim: *Nondum venit* „ *hora mea*. Tunc enim cognovit, qui utique semper noverat. Et antequam de illa „ natus esset, prædestinatione noverat Matrem; & antequam ipse Deus crearet, de „ qua ipse homo crearetur, noverat matrem; „ sed ad quamdam horam in mysterio non agnoscit; & ad quamdam horam quæ nondum venerat, in mysterio rursus agnoscit. „ Tunc enim agnoscit, quando illud quod perit moriebatur, Matrem discipulo commendans" (*S. Aug. Tr. 8. in Jo. n. 9.*).

5. „ Dicit Mater ejus ministris", de Filii pietate confidens, certaque hæc verba non ad sui reprehensionem, sed ad eruditionem pertinere: *Quodcumque dixerit vobis, facite*.

6. „ Erant autem ibi lapideæ hydriæ, *seu* „ *urnæ* sex positæ, secundum purificationem „ Judæorum", destinatæ purificationibus quæ in usu erant apud Judæos, ut semper parata esset aqua ad ablutiones legales: *capientes singulæ metretas binas vel ternas*. Certum mensuræ genus. Metreta erat 42. circiter pintarum Parisinarum. Metreta enim statuitur æqualis 12 congiis Rom., congius Rom. pondere Parisien. erat 111. unciarum cum 43. unciæ. Sic metreta erat 1340. unciarum Parisinarum. Cum ergo pinta Parisina pendeat 32. unciis, metretes aquæ erat circiter 42. pintarum. Igitur hydriæ binarum metreta-

rum, continebant singulæ 84. pintas; quæ erant trium metretarum, continebant 126. pintas. Sic explicant qui de mensuris Hebræorum egerunt. Quod autem dicitur, *secundum purificationem Judæorum*, ostendit in his urnis lapideis numquam fuisse vinum (*S. Chrys. hom. 21. in Jo.*). Nam cum Palæstina inopia aquæ laboret (rari enim illic fontes scaturiunt) hydriæ illæ aqua semper plenæ servabantur, ne si quando immundi fierent, longius flumina petenda essent, sed prope purgarentur.

7. 8. „ Dicit eis Jesus, *ministris scilicet*: „ Implete hydrias aqua. *Crebris enim lotio-* „ *nibus erant exhaustæ*, & impleverunt eas „ usque ad summum. Et dicit eis Jesus ": *Haurite nunc* in minoribus & portatilibus vasis: in pocula infundite, *& ferte Archi-triclino*, magistro & curatori convivii, qui vinum prægustaret, convivisque porrigeret: *& tulerunt*.

9. 10. „ Ut autem gustavit Architriclinus „ aquam vinum factam (& non sciebat un- „ de esset *vinum illud ex aqua factum*, mi- „ nistri autem sciebant, qui hauserant aquam) „ vocat sponsum Architriclinus, & dicit ei ": accedens compellat his verbis: *Omnis homo*, qui convivia celebrat, *primum bonum vinum ponit*, seu offert convivis: *& cum inebriati fuerint*, cum sitim expleverint, *tunc id* apponit *quod deterius est*, quod minus generosum. *Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc*, usque in hanc horam. Sic existimabat ille, donec consentiente ministrorum testimonio, qui hydrias aqua impleverant, & vinum inde hauserant, patefactum miraculum est.

11. „ Hoc fecit initium signorum Jesus in „ Cana Galilææ ": primum istud miraculorum suorum fecit Jesus in Cana: *& manifestavit gloriam suam*, divinitatem suam. Aquam enim in vinum convertens, utriusque creaturæ se Dominum ostendit: *& crediderunt in eum discipuli ejus*. Firmius crediderunt, qui jam ante credebant. Miraculo fides eorum aucta & confirmata est.

12. „ Post hoc descendit Capharnaum ipse „ & Mater ejus, & fratres ejus, & discipu- „ li ejus, & ibi manserunt non multis die- „ bus ". Causa profectionis Jesu Capharnaum statim post nuptias Cananiticas, non fuit carcer Jo. Bapt. nondum enim in carcerem tunc temporis conjectus erat Jo. nec a baptismo Christi usque ad proximum Pascha illa omnia fieri potuerunt, quæ in Hist. Evangel. narrantur. Post Pascha igitur quod ministerii sui primum fuit, Jesus in civitatem Nazareth rediit; cumque ibi audisset quod Jo. traditus esset, secessit in Galilæam; & relicta civitate Nazareth, venit in Capharnaum; nec paucis tantum diebus ibi mansit, ubi primæ vice, nempe post nuptias Cananæas, sed ibi habitavit. Confer cum *Matth.* 4. 12. & 13.

13. 14. 15. 16. „ Et prope erat Pascha Ju- „ dæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam ", tum ad Festum celebrandum ex præscripto Legis, (*Exod.* 23. 14. 17. *Deut.* 16. 16.) tum ut publice prædicationem suam in Metropoli gentis, summoque populi confluxu auspicaretur. *Et invenit in Templo vendentes boves & oves & columbas*, ad sacrificia *& numularios sedentes*, qui fœnerandis permutandisve pecuniis quæstum faciebant. *Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes*, mercatores & trapezitas, *ejecit de Templo, oves quoque & boves, & numulariorum effudit æs, & mensas subvertit. Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domum Patris mei*, id est, cultui Patris mei dicatam, *domum negotiationis*. (*Non ait* Domum Patris nostri, *sed* Patris mei, *se ab iis qui natura non sunt filii Dei, sed per gratiam distinguens* ut S. Cyrill. observat.) Ita se a reliquis Prophetis distinguit, qui Deum vocant *Deum suum*, nusquam vero *patrem suum*, & se Messiam esse probat, ac in proprio loco versari, ut filii solent in fundis paternis. Bis autem profanatores ejecit e Templo, circa initium, & circa finem ministerii sui, ut in quo incœperat, in eo se desinere ostenderet, in divini scilicet cultus restauratione & Sacrorum emendatione. Posteriorem historiam alii Evang. (*Matt.* 21. 12. *Marc.* 11. 15.) tradiderunt; priorem S. Jo. (*Chrys. hom. 22. in Jo.*)

17. „ Recordati sunt vero discipuli ejus, „ quia scriptum est: Zelus domus tuæ co- „ medit me ". Quod sub Davidis persona de Messia dictum constabat. Zelus, id est, justa indignatio ob profanationem Templi tui, macie me confecit. (*Ps.* 68. 10.)

18. „ Responderunt ergo Judæi, & dixe- „ runt ei: Quod signum ostendis nobis quia „ hæc facis "? Quo miraculo probas tibi jus esse tollendi & prohibendi commercia quæ a Synedrio & Sacerdotibus in Templo tolerantur? Sic pro imperio agere vel publicæ potestatis est, vel divinæ. Privatus cum sis, id agere non potes nisi Dei auctoritate & missione. Signum igitur edas, quo missio tua & auctoritas demonstretur. Nonne vero si probo fuissent animo, in ipso hoc facto magnum agnovissent miraculum, quod homo unus nullis instructus humanis viribus, tantam turbam vendentium & ementium, & quidem fultorum auctoritate Sacerdotali, imperio suo cedere coegisset, sola turpis facti con-

conſcientia, & divinæ iræ ſenſu per tenue flagellum ex funiculis factum ſignificato permotos? Id enim divinæ majeſtatis, auctoritatis, ac potentiæ evidens argumentum.

19. „ Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud". Templum hoc ſolvetis, ſeu deſtruetis, & poſt triduum illud reſtaurabo.

20. „ Dixerunt ergo Judæi: Quadraginta & „ ſex annis ædificatum eſt Templum hoc, & „ tu in tribus diebus excitabis illud"? Non de primo, ſed de ſecundo Templo loquuntur, a Zorobabele exſtructo. (*S. Chryſ. h. 23. in Jo. S. Hier. in c. 9. Dan. Theophyl.*) Quamvis enim intra decennium abſolutum ſit opus, ſi tempora computes quibus ædificarunt; largius tamen computabant Judæi tempora ædificationis ſub Perſarum Regibus, comprehenſis etiam annis quibus interruptum opus fuerat, ut majorem Jeſu invidiam facerent. De ſtructura Templi ab Herode hic loqui Judæos, improbabile commentum eſt; ſiquidem Herodes novum Templum non ædificavit, ſed auxit tantummodo & ornavit. Unde ſemper Judæi *Templum ſecundum* vocarunt a Zorobab. ad excidium Titi. Templi tertii nomen nullibi reperies. A primo anno Cyri Regis, qui libertatem dedit volentibus Judæis reverti in patriam, uſque ad ſextum Darii quo Templi opus omne completum eſt, anni quadraginta ſex interfluxerunt.

21. „ Ille autem dicebat de templo corpo„ ris ſui". C. J. qui veritas eſt, æquivocationibus & mentalibus reſtrictionibus uſum fuiſſe impie aſſerunt, & ex hoc loco colligunt Mor. Evangel. corruptores. Obſcure locutus eſt Chriſtus, non ambigue & æquivoce, qui homines falleret. Si aliter intellexerunt Judæi quam Chriſtus, cæcitas ipſorum & malignitas erroris cauſa fuit, non amphibologia aut æquivocatio verborum Jeſu. „ Quamo„ brem vere de illis ſcriptum eſt: (*Pſ. 68.*) „ *Obſcurentur oculi eorum ne videant, & „ dorſum eorum ſemper incurva*: ut deor„ ſum quodammodo curvati, & in ſolas res „ terrenas proni, ſublimia Chriſtianæ pieta„ tis dogmata intueri nullatenus poſſint: non „ invidente Deo, hominum amante, ſed juſto „ ſupplicio eorum crimina puniente" (*S. Cyr. Alex.*). Ceterum corpus ſuum vere Templum dixit Jeſus, in quo Deus reipſa inhabitat, ut ait Apoſt. (*Coloſſ. 2. 9.*). *Quia in ipſo inhabitat omnis plexitudo Divinitatis corporaliter.* Quod ergo dixit Jeſus Judæis, *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*, de Templo corporis ſui præcipue dicebat, ad ſuæ reſurrect. poſt mortis triduum futuræ, miraculum reſiciens: verumtamen & de Templo materiali ex quo negotiatores & trapezitas ſeu numularios ejecerat, id etiam intelligebat & intelligi permittebat. Qui enim ſex dumtaxat diebus hoc univerſum ineffabili virtute fabricatus eſt, & qui quod tantummodo vult poteſt, quidni Templum Hieroſolymit. tribus diebus poſt ejus deſtructionem excitare ſolo verbo potuerit?

22. „ Cum ergo reſurrexiſſet a mortuis, „ recordati ſunt diſcipuli ejus quia hoc di„ cebat". Horum Chriſti verborum poſt ejus glorioſam Reſurrect. memores, genuinum eorum ſenſum, non eventu ſolum, ſed & divina illuſtratione intellexerunt. *Et crediderunt Scripturæ & ſermoni quem dixit Jeſus*, Propheticorum vaticiniorum, & prædictionum ejus de morte ac reſurrectione ſua complementum certa jam experientia cognoſcente.

23. „ Cum autem eſſet Jeroſolymis in Paſ„ cha, in die feſto", cum Feſtos dies Paſchatis in Urbe ſancta ageret, prædicationem ſuam ibi incipiens ſolemni tempore, in maxima populi frequentia, eamque miraculis confirmans, *multi crediderunt in nomine ejus, videntes ſigna quæ faciebat*. Illum eſſe verum Meſſiam a Deo miſſum crediderunt.

24. 25. „ Ipſe autem Jeſus non credebat „ ſemetipſum eis, eo quod ipſe noſſet om„ nes". Non iis fidebat, non ſe eorum fidei committebat quotidiano convictu, eo quod plures eorum fidem habere veræ pietatis amore deſtitutam, fidem temporariam, certo cognoſceret. Vel, Non credebat ſemetipſum iis, quorum maxima pars non ſolum illi non credebat, ſed malevolo in illum jam erat animo: non ſecure cum iis agebat, proſpectum habens quid in eorum animis lateret. *Et quia opus ei non erat ut quis teſtimonium perhiberet de homine* (3. *Reg.* 8. 39.): non erat opus ut quivis homo ſemetipſum vel alium dictis, aut factis proderet: *Ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine* (Pſ. 32. 39.): quid in intimo cordis cujuſque lateret; quod ſolius Dei proprium eſt.

SENSUS MORALIS.

1. 2. *Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, & erat Mater Jeſu ibi*. Qui nubere volunt, Dei Matrem invocent, virtutes ejus imitentur, caſtitatem, modeſtiam, humilitatem. A nuptiis procul ſint immodeſtia, impudicitia, intemperantia, luxus, ſuperbia, ut felix fauſtumque ſit matrimonium. Ad nuptias invitetur C. J., Spiritus ejus per orationem attrahatur a ſponſo & ſponſa, eorumque parentibus; ſecundum ejus præcepta

& doctrinam, ſecundum Eccleſiæ diſciplinam Matrimonia contrahantur: ſecundum ejus Evang. in eo ſtatu vivatur. Non ambitio, non voluptas, non avaritia ad ſponſum vel ſponſam filiabus aut filiis ſuis eligendum parentes moveant, aut ipſos contrahentes: alioquin a nuptiis ſuis Jeſum excludunt, tantum abeſt ut illum invitent. *Vocatus eſt autem & Jeſus & diſcipuli ejus ad nuptias.* Ita ſe gerant in omnibus conjuges ut diſcipulos Chriſti decet, in celebratione nuptiarum, in mutuo convictu, in rei familiaris adminiſtratione, in matrimonii uſu, in educatione filiorum. Jeſum in omnibus præſentem habeant. Meminerint verborum Raphaelis Archangeli ad Tobiam juniorem. „ Hi qui conjugium ita „ ſuſcipiunt, ut Deum a ſe & a ſua mente „ excludant, & ſuæ libidini ita vacant, ſic „ ut equus & mulus quibus non eſt intelle„ ctus; habet poteſtatem dæmonium ſuper „ eos. Tu autem cum acceperis eam, ingreſ„ ſus cubiculum, per tres dies continens eſto „ ab ea, & nihil aliud niſi orationibus va„ cabis cum ea..... Tertia autem nocte ac„ cipies virginem cum timore Domini, a„ more filiorum magis quam libidine ductus, „ ut in ſemine Abrahæ benedictionem in fi„ liis conſequaris " (*Tob.* 6.). Meminerint verborum Tobiæ ad Saram conjugem ſuam: *Filii SS. ſumus, & non poſſumus ita conjungi ſicut gentes quæ ignorant Deum* (*Tob.* 8.). Qui invitantur ad nuptias, Deum benedicant; novis nuptis bene precentur, nuptiali convivio interſint *cum timore Domini* (*Tob.* 9.). Parentes filias ſuas moneant, cum nuptui tradunt, *Honorare ſoceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & ſeipſas irreprehenſibiles exhibere* (*Tob.* 10.). Meminerint divini mandati ab Apoſt. (*Epheſ.* 5.) ſignificati: „ Mulieres viris ſuis „ ſubditæ ſint ſicut Domino: quoniam vir „ caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt „ Eccleſiæ. ipſe Salvator corporis ejus. Sed „ ſicut Eccl. ſubjecta eſt Chriſto, ita & mu„ lieres viris ſuis in omnibus. Viri, diligite „ uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Ec„ cleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea .... „ Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem „ dico in Chriſto & in Eccleſia. Verumta„ men & vos ſinguli, unuſquiſque uxorem „ ſuam ſicut ſeipſum diligat: uxor autem ti„ meat virum ſuum..... Filios veſtros edu„ cate in diſciplina & correptione Domini " (*Epheſ.* 6.). In omnibus conjugalis ſtatus tribulationibus & neceſſitatibus Deip. Virg. patrocinium apud Deum potentiſſimum imploretur. Gratiam efficaciſſimam & ſuaviſſimam ad vincendas difficultates & tentationes devotis ſibi conjugibus pia Mater impetrabit. *Et deficiente vino, dicit Mater Jeſu ad eum: Vinum non habent.* Sed ea conditione patrocinium ejus ſperare licet, ſi Dei mandata impleantur. *Dicit Mater ejus miniſtris: Quodcumque dixerit vobis, facite.*

Primum miraculorum ſuorum B. V. Matris ſuæ interceſſioni tribuit C. J. Tanti momenti indicavit piam in Mariæ precibus fiduciam Eccl. ſuæ, Chriſtianiſque omnibus commendare. Ad illam confugiamus, non ut aquæ in vinum mutationem, ſed ut converſionem cordis noſtri impetremus: non ut bona temporalia, quæ fluxa ſunt & inſipida ſicut aqua; ſed ut bona ſpiritualia, gratiam, caritatem, fructum vitis veræ, ſanguinis & meritorum Chriſti applicationem; vinum germinans virgines, bonorumque operum fœcunditatem tribuens a Deo obtineamus.

Vocatus eſt autem & Jeſus & diſcipuli ejus ad nuptias. In hunc mundum venit Dei Filius, myſticas nuptias celebraturus. Naturam humanam in Incarnat., Eccl. ſibi conjunxit in Cruce, *in fide, in juſtitia, & in ſempiternum* (*Oſee* 2. 20.). Si ſponſam hic non habet Chriſtus, cur ait Apoſt. (2. *Cor.* 11. 2.): *Deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto?* Quid eſt quod timet ne virginitas ſponſæ Chriſti per aſtutiam diaboli corrumpatur? *Timeo* (inquit) *ne ſicut ſerpens Hevam ſeduxit aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant a ſimplicitate quæ eſt in Chriſto.* Igitur *Habet hic ſponſam quam redemit ſanguine ſuo, & cui pignus dedit Spir. S.* „ Eruit eam „ (*S. Aug. Tr.* 8. *in Jo. n.* 4.) de manci„ patu diaboli: mortuus eſt propter delicta „ ejus, reſurrexit propter juſtificationem ejus. „ Quis offeret tanta ſponſæ ſuæ? Offerant „ homines quælibet ornamenta terrarum, au„ rum, argentum, lapides pretioſos, equos, „ mancipia, fundos, prædia: numquid ali„ quis offeret ſanguinem ſuum? Si enim ſan„ guinem ſuum ſponſæ dederit, non erit qui „ ducat uxorem. Dominus autem ſecurus mo„ riens, dedit ſanguinem ſuum pro ea quam „ reſurgens haberet, quam ſibi jam conjun„ xerat in utero Virginis. Verbum enim „ ſponſus, & ſponſa caro humana; & u„ trumque unus Filius Dei, & idem filius „ hominis; ubi factus eſt caput Eccl., ille „ uterus Virginis Mariæ thalamus ejus, in„ de proceſſit tamquam ſponſus de thalamo „ ſuo, ſicut Script. prædixit: Et ipſe tam„ quam ſponſus procedens de thalamo ſuo, „ exultavit ut gigas ad currendam viam: *De „ thalamo proceſſit velut ſponſus*, (Pſ. 18. 6.) „ & *invitatus* venit ad nuptias ".

3. 4. *Et deficiente vino, dicit Mater Jeſu ad eum: Vinum non habent. Et dicit ei Jeſus: Quid mihi & tibi eſt, mulier?* In Eccleſiæ rebus & ſacro miniſterio nihil carni, & ſanguini tribuendum. Ideo Matri SS. duris verbis & reprehenſionis ſpeciem habentibus C. J. reſpondet, ut parentes doceat non debere filiis dominari in iis quæ illorum vocationem, aut Eccleſiaſt. functiones ſpectant: ſed filios unam Dei voluntatem officium ſuum, Dei gloriam, Eccleſiæ utilitatem, animarum ſalutem ſpectare; ad Dei Verbum & Eccl. ſacratiſſimas regulas dumtaxat attendere, ſuamque omnem agendi rationem conformare.

Quid mihi & tibi eſt, mulier? Fiduciam impetrandi non abjicit piiſſima & humillima Virgo, quamvis repulſam paſſa videatur; miniſtros ad Filium ducit, qui protinus Matris implet voluntatem, ut illi honorem exhibeat. Ejus exemplum in noſtris orationibus imitemur, cum fiducia & humilitate Deum orantes.

„ *Vinum non habent.* In Cana Galilææ, „ (*S. Cyrill. Alex. l. 2. in Jo.*) in regione „ Gentium nuptiæ celebrantur. Judæorum „ enim Synagoga Sponſum cœleſtem repulit, „ ſed ab Eccl. Gentium lubenti animo ſu„ ſceptus eſt. Non venit Jeſus ad nuptias „ non concupitus: multis enim SS. votis ac „ deſideriis eſt invocatus, ceterum vinum de„ fecit convivas. Nihil enim Lex perfecit: „ non ſufficiebat ad perfectam lætitiam ſcri„ ptum Moſaicum: ſed neque ipſa inſitæ na„ turaliſque ſobrietatis ratio ſaluti afferendæ „ par erat. Quare nobis vere quoque dici „ poteſt, *Vinum non habent*: ſed munificen„ tiſſimus Deus noſter non deſpicit bonorum „ penuria laborantem naturam. Vinum no„ bis priori multo præſtantius obtulit. *Lit„ tera enim occidit, Spiritus autem vivifi„ cat* (2. *Cor.* 3.). Lex bonorum perfectio„ nem non habet, ſed Evangelica doctrina „ pleniſſimam benedictionem invehit. Archi„ triclinus vinum illud miratur: Antiſtites „ ſcilicet quibus credita eſt domus noſtri Sal„ vatoris, ejus doctrinam præ lege ſuſpi„ ciunt.... (*S. Auguſt. Tr. 9. in Jo. n. 2.* „ & 3.). Illarum ergo, quæ in Cana cele„ bratæ ſunt, nuptiarum ſponſus typus erat „ Chriſti, cui dictum eſt: *Bonum vinum ſer„ vaſti adhuc.* Bonum enim vinum Chriſtus „ ſervavit uſque adhuc, id eſt, *Evangelium „ ſuum....* Lege libros omnes Propheticos, „ non intellecto Chriſto, quid tam inſipidum „ invenies? *Intellige ibi Chriſtum, non ſo„ lum ſapit quod legis, ſed etiam inebriat: „ mutans mentem a corpore, ut præterita „ obliviſcens, in ea quæ ante ſunt extenda„ ris* “ (*Philip.* 3. 13.).

„ *Hydriæ ſex*, quas aqua juſſit impleri „ Chriſtus, ſex mundi ſignificant ætates, qui„ bus non defuit prophetica: Illa ergo tem„ pora ſex, quaſi articulis diſtributa atque „ diſtincta, quaſi vaſa eſſent inania, niſi a „ Chriſto implerentur. Impletæ ſunt prophe„ tiæ, plenæ ſunt hydriæ: ſed ut aqua in „ vinum convertatur, in illa tota prophetia „ Chriſtus intelligatur “.

11. *Hoc fecit initium ſignorum Jeſus in Cana Galilææ, & manifeſtavit gloriam ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli ejus.* Miraculorum finis eſt manifeſtatio gloriæ Dei, fideique confirmatio. Primo iſto miraculo fides omnipotentiæ Chriſti, tamquam Evang. fundamentum ſtabilitur. Aquæ in vinum converſio fidem converſionis ſubſtantiarum panis & vini in Corpus & Sanguin. Chriſti in Sacram. Euchar. præſtruit.

„ *Hoc fecit initium ſignorum Jeſus*: Mi„ raculum illud non eſt mirum iis qui Deum „ id feciſſe noverunt. Ipſe enim facit vinum „ in nuptiis Cana, in ſex illis hydriis, quas „ aqua impleri præcepit, qui omni anno fa„ cit hoc in vitibus. Sicut enim quod miſe„ runt miniſtri in hydrias, in vinum con„ verſum eſt opere Domini: ſic & quod nu„ bes fundunt, in vinum convertitur ejuſ„ dem opere Domini. Illud autem non mira„ mur, quia omni anno fit, aſſiduitate ami„ ſit admirationem. Nam & conſiderationem „ majorem invenit, quam id quod factum eſt „ in hydriis aquæ. Quis eſt enim qui conſi„ derat opera Dei, quibus regitur & admi„ niſtratur totus hic mundus, & non obſtu„ peſcit, obruiturque miraculis? Si conſide„ ret vim unius grani cujuslibet ſeminis, ma„ gna quædam res eſt, horror eſt conſide„ ranti. Sed quia homines in aliud intenti „ perdiderunt conſiderationem operum Dei, „ in qua darent laudem quotidie Creatori: „ tamquam ſervavit ſibi Deus inuſitata quæ„ dam quæ faceret, ut tamquam dormientes „ homines ad ſe colendum mirabilibus exci„ taret. Mortuus reſurrexit, mirati ſunt ho„ mines: tot quotidie naſcuntur, & nemo „ miratur. Si conſideremus prudentius, ma„ joris miraculi eſt eſſe qui non erat, quam „ reviviſcere qui erat. Idem tamen Deus Pa„ ter Domini noſtri J. C. per Verbum ſuum „ facit omnia hæc, & regit qui creavit. „ Priora miracula fecit per Verbum ſuum „ Deum apud ſe: poſteriora miracula fecit „ per Verbum ſuum incarnatum, & propter „ nos hominem factum. Sicut miramur quæ

„ fa-

„ facta ſunt per hominem Jeſum, miremur „ quæ facta ſunt per Deum Jeſum. Per Deum „ Jeſum facta ſunt cœlum & terra, mare & „ omnis ornatus cœli, opulentia terræ, fœ„ cunditas maris, omnia hæc quæ oculis ad„ jacent, per Jeſum Deum facta ſunt. Et vi„ demus hæc, & ſi eſt in nobis Spir. ipſius, „ ſic nobis placent ut artifex laudetur: non „ ut ad opera converſi ab artifice avertamur, „ & faciem quodammodo ponentes ad ea quæ „ fecit, dorſum ponamus ad eum qui fecit. „ Cum ergo tanta videamus facta per Deum „ Jeſum, quid miramur aquam in vinum con„ verſam per hominem Jeſum? Neque enim „ ſic factus eſt homo, ut perderet quod Deus „ erat. Ipſe ergo fecit hoc, qui illa omnia. „ Non itaque miremur quia Deus fecit; ſed „ amemus quia inter nos fecit, & propter „ noſtram reparationem fecit " (*S. Aug. Tr.* 8. *in Jo. n.* 1. & 3.).

14. *Et invenit in Templo vendentes boves & oves, & columbas, & numularios ſedentes. Et cum feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes ejecit de Templo &c.* Longe gravioris criminis rei ſunt Templorum noſtrorum profanatores, in quibus Dei majeſtas ſingulari modo reſidet, veraque victima C. J. pro nobis quotidie immolatur. Longe gravius Deum offendunt confabulationes inutiles, profanæ, criminoſæ; corporis habitus immodeſtus, ſcandaloſæ nuditates, aſpectus impudici, occurſus ex condito in Templo Dei, vel negotiorum cauſa, vel peccati, quam animalia ſacrificiis deſtinata, eorumque venditio & emptio. Deo inſultat, qui in ejus Templo nova peccata committit, ubi vetera lachrymis, orationibus, incruento Sacrificio expianda ſunt. *Quid eſt quod dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa? Numquid carnes ſanctæ auferent a te malitias tuas in quibus gloriata es?* (*Jer.* 11. 15.)

16. *Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte iſta hinc, & nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.* Quicquid religioni, adorationi, Dei cultui, animarum ſanctificationi contrarium eſt, e Templis Chriſtianis eliminandum. Qui verbum Dei, Sacramentor. adminiſtrationem, Sacrificium, Dei laudes & orationes vendunt, ſolo gloriæ humanæ & bonorum retributionis & commodorum temporalium intuitu ſacrum miniſterium exercentes, profani ſunt, negotiatores ſacrilegi e vero Templo ejiciendi. „ Qui „ ſunt (*S. Aug. Tr.* 10. *in Jo. n.* 6.) qui „ oves vendunt & columbas? Ipſi ſunt qui „ ſua quærunt in Eccl., non quæ J. C. Ve„ nale habent totum, qui nolunt redimi: „ emi nolunt, & vendere nolunt. Bonum eſt „ enim eis ut redimantur ſanguine Chriſti, „ ut perveniat ad pacem Chriſti. Quid enim „ prodeſt acquirere in hoc ſæculo quodlibet „ temporale & tranſitorium, ſive ſit pecu„ nia, ſive ſit voluptas ventris & gutturis, „ ſive ſit honor in laude humana? Nonne „ omnia fumus & ventus? Nonne omnia „ tranſeunt, currunt? Et væ his quæ hæſe„ rint tranſeuntibus, quia ſimul tranſeunt! „ Nonne omnia fluvius præceps currens in „ mare? Et væ qui ceciderit, quia in mare „ trahetur. *Ergo* tenere debemus omnes af„ fectus a talibus concupiſcentiis. Qui talia „ quærunt, vendunt. Nam & Simon Magus „ ideo volebat emere Spir. S. quia vendere „ volebat Spir. S. (*Act.* 8. 18.): & puta„ bat Apoſt. mercatores eſſe, quales Domi„ nus de Templo flagello ejecit. De illis „ erat qui columbas vendunt. Etenim in co„ lumba apparuit Spir. S..... *Columba non „ eſt venalis: gratis datur, quia gratia vo„ catur* ".

17. *Recordati ſunt vero diſcipuli ejus quia ſcriptum eſt: Zelus domus tuæ comedit me.* „ Unuſquiſque Chriſtianus in membris Chri„ ſti zelo domus Dei comedatur. Quis co„ meditur zelo domus Dei? Qui omnia quæ „ forte ibi videt perverſa, ſatagit corrigi, „ cupit emendari, non quieſcit: ſi emenda„ re non poteſt, tolerat, gemit. Ergo zelus „ domus Dei comedat te: non enim magis „ eſt domus tua, quam domus ubi habes ſa„ lutem ſempiternam. Domum tuam intras „ propter requiem temporalem: domum Dei „ intras propter requiem ſempiternam. Si „ ergo in domo tua ne quid perverſum fiat „ ſatagis: in domo Dei ubi ſalus propoſita „ eſt & requies ſine fine, debes pati quan„ tum in te eſt, ſi quid forte perverſum vi„ deris? Vides fratrem currere ad theatrum? „ Prohibe, mone, contriſtare, ſi zelus Dei „ comedit te. Vides alios currere & ine„ briari velle? prohibe quos potes, tene quos „ potes, terre quos potes, quibus potes blan„ dire: noli tamen quieſcere. Amicus eſt? „ admoneatur leniter. Uxor eſt? ſeveriſſime „ refræne tur. Ancilla eſt? etiam verberibus „ compeſcatur. Fac quicquid potes pro per„ ſona quam portas: & perficis, Zelus do„ mus tuæ comedit me. Si autem fueris fri„ gidus, marcidus, ad te ſolum ſpectans, & „ quaſi tibi ſufficiens, & dicens in corde „ tuo, Quid mihi eſt curare aliena peccata? „ Sufficit mihi anima mea; ipſam integram „ ſervem Deo. Eja, non tibi venit in men„ tem ſervus ille qui abſcondit talentum, &

„ no-

„ noluit erogare ? (*S. Aug. Tr.* 11. *in Jo. n.* 9.) Numquid enim accusatus est quia „ perdidit, & quia sine lucro servavit? .... „ Nostis quid agatis unusquisque in domo sua „ cum amico, cum inquilino, cum cliente „ suo, cum majore, cum minore: quomodo „ dat Deus additum, quomodo aperit januam „ verbo suo, nolite quiescere lucrari Chri„ sto; quia lucrati estis a Christo (*Matth.* „ 25. 25.) “.

19. 21. *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud .... Ille autem dicebat de templo corporis sui.* Vere templum Dei corpus est Christi, in quo est nostrorum purificatio peccatorum. „ Vere templum Dei „ caro illa, in qua nullum peccati potuit „ esse contagium; sed pro delicto mundi to„ tius fuit ipsa sacrificium. Vere templum „ Dei caro illa, in qua Dei imago fulgebat, „ & corporaliter plenitudo divinitatis habi„ tabat, quoniam ipse Christus est plenitudo. „ *In illo Templo suscepimus misericordiam „ tuam, Deus!* hoc est, *Verbum quod caro „ factum est, & habitavit in nobis.* Sicut „ enim redemptio Christi, ita & misericor„ dia. Quæ autem major misericordia, quam „ quod pro nostris flagitiis se præbuit im„ molandum; ut sanguine suo mundum la„ varet, cujus peccatum nullo alio modo po„ tuisset aboleri “? (*S. Amb. in* Ps. 47. *n.* 16.)

24. 25. *Ipse autem Jesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, & quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.* PLUS *noverat artifex quid esset in opere suo, quam ipsum opus quid esset in semetipso. Creator hominis noverat quid esset in homine, quod ipse creatus homo non noverat* (*S. Aug. Tr.* 11. *in Jo. n.* 2.). Nonne hoc probamus de Petro, quia non noverat quid in ipso esset, quando dixit, *Tecum usque ad mortem?* Audi quia Dominus noverat quid esset in homine: Tu mecum usque ad mortem? *Amen autem dico tibi: Prius quam gallus cantet, ter me negabis. Homo ergo nesciebat quid esset in se, sed Creator hominis noverat quod esset in homine.*

CAPUT III.

Sensus Litteralis.

1. 2. *ERat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, Princeps Judæorum.* Ex iis qui crediderunt in Christum Hierosol., videntes signa quæ faciebat, erat homo quidam professione Pharisæus, Nicodemus nomine, vir inter Judæos primarius; magni quippe Consilii, quod Sanhedrim vocabant, Senator. Quæ a S. Evang. commemorantur, ut admirabilior videatur Nicodemi conversio; Pharisæi enim propter sanctitatis arctioris observantiæ opinionem; viri Principes & Senatores Judæorum propter nobilitatem & dignitatem; Doctores Legis propter doctrinam in superbiam elati, maxima in Christum invidia laborabant, & ab Evang. suscipienda veritate magis erant alieni. Unde cum Pharisæi ministros misissent ad comprehendendum Jesum, illique ejus prædicatione in admirationem rapti inqua mandata non impleviſſent, dixerunt eis ipsi Pharisæi: *Numquid & vos seducti estis? Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis? Sed turba hæc quæ non novit legem maledicti sunt* (*Jo.* 7. 47. 48.). Qua occasione defensionem Jesu suscepit Nicodemus. *Hic venit ad Jesum nocte:* propter metum Judæorum, & quia pudebat ipsum palam ad Christum accedere. „ Promptus erat ejus ad fidem ani„ mus (*inquit S. Cyrill. l.* 2. *in Jo.*) sed pu„ dore non bono victus, & gloriæ humanæ „ studio, libere loqui non audet, sed ancipi„ ti sententia distrahitur, ac in proposito „ claudicat, partim conscientiæ stimulis ad „ credendum ob miraculorum magnitudinem „ adactus; partim ægre ferens principatu il„ lo, quem in sua gente habebat, excidere. „ Existimans autem se posse dignitatem il„ lam apud suos servare, & Christo clam „ adhærere, venit ad Jesum, noctis tenebris „ consilium celans, & ancipitem animum clan„ destino illo adventu prodens “. Sic de Euclide Megarensi narratur, eum cum Edicto in Megarenses lato Athenas venire prohiberetur, noctu venisse ad Socratem, ut ejus colloquio & consiliis frueretur.

Et dixit ei: Rabbi, scimus quia a Deo venisti Magister. Mihi & omnibus recte sentientibus persuasum est, te a Deo immediate & extra ordinem missum esse Magistrum & Doctorem veritatis & justitiæ. *Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo*, efficacia sua ipsi præsens. Tua illa miracula nec virtute naturali, nec magicis artibus fieri possunt, scilicet cæcorum illuminatio, resurrectio mortuorum, omnis generis infirmitatum curatio perfecta solo verbo, vel contactu, sine mora: sola igitur Dei virtute, quæ per te operatur, fieri possunt. (*De veritate miraculorum Jesu, & quod magicis præstigiis tribui non possint, vide Origen. l.* 2. *contra Cels. S. Aug. l.* 1. *de cons. Ev. c.* 11. *Huet. Demonst. Ev. prop.* 9. *c.* 39.). Quamobrem tuam doctrinam veram

esse

esse profiteor, quam Deus auctoritatis suæ sigillo palam approbat & veram esse declarat. His verbis Nicodemus perfectam se pietatem obtinere posse putat, sibique satisfore existimat ad salutem, si ea tantum miretur quæ admiratione digna sunt. Ceterum nihil aliud præter hæc quærit. Dum autem ipsum Magistrum ait a Deo venisse, & cum ipso Deum operari, nondum novit eum esse Deum secundum naturam, neque rationem Incarnationis intelligit, sed eum adhuc tamquam merum hominem adit, (tametsi ut Prophetam a Deo missum) & tenuiter admodum de illo sentit, ut observat S. Cyrill. Alex.

3. *Respondit Jesus* : *Amen, amen dico tibi, Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei*. Rem certissimam & verissimam tibi dico: Nisi homo iterum nascatur, non potest regnum Dei possidere. Non satis est vita anteacta, non satis est ea credere quæ profiteris; sed iterum nasci oportet, si quis vult promisso Messiæ adhærere, Eccl. ipsius membrum esse, æternam salutem consequi. Non ergo sufficit tibi sermo ad justitiam, neque nudis verbis pietatem consequeris. *Non enim quicumque mihi dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est* (*Matth.* 7.). Voluntas autem Patris est, (*S. Cyril. Alex. l.* 2. *in Jo.*) ut homo sancti Spiritus efficiatur particeps; & qui de terra est, regeneratus ad insolitam & novam vitam, cœli quoque civis nominetur. Igitur majus aliquid judaismo ad salutem æternam consequendam requiri, Christus Legis Doctorem Nicodemum docet: sed & præmium fore majus regeneratorum, scilicet Regnum cœleste.

4. *Dicit ad eum Nicodemus*, animalis adhuc homo, non percipiens quæ sunt Spiritus Dei: *Quomodo potest homo nasci, cum sit senex*, id est, postquam consenuit, ut me consenuisse vides? *Numquid potest in ventrem matris suæ iterato introire, & renasci?* Spiritalia carnaliter intelligebat. Sincere tamen interrogat Jesum, & mysterium ab ipso discere cupit, suam agnoscere incipiens ignorantiam. Legem naturæ nostræ non excedens, res divinas ei admetitur, cumque doctrinæ sublimitatem invenerit a qua se extricare nequeat, deorsum fertur ac ruit. „ Quem„ admodum enim quæ vehementiori jactu la„ pidibus alliduntur, repercussa resiliunt: sic „ etiam indocta mens, si res offendat quarum „ vim sustinere nequeat, illico refugit, & „ sua mediocritate contenta, præstantiorem „ & altiorem intelligentiam rejicit. Quod „ cum illi Principi Judæorum contigerit, spi„ ritalem generationem non capit " (*S. Cyril. Alex. l.* 2. *in Jo.*).

5. *Respondit Jesus*, infirmitati Nicodemi condescendens, & clarioribus verbis explicans quod mox dixerat ut magister optimus: *Amen, amen dico tibi*: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest intrare in regnum Dei*. Nisi quis ex aqua velut symbolo sensibili, & Sp. S. velut principio supra naturam agente, & sanctificandi vim aquis tribuente ablutus fuerit a sordibus peccatorum, & in novum hominem regeneratus fuerit, atque in statu filiorum Dei constitutus, non potest hæreditatem regni Dei consequi, quod vita æterna est. *Nisi* (*S. Bern. Ep.* 77. *seu Tr. ad Hug. de S. Vict.*) absolutam baptismi necessitatem significat; adeo ut sine illo reipsa suscepto, vel fide ac voto, nemo salvari possit. Confer cum Ep. ad Titum 3. v. 5. *Secundum misericordiam suam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spir. S.* Nisi quis, sive infans, sive adultus renatus fuerit ex aqua & Spir. S., non potest introire in regnum Dei. Ab illa generalitate nemo excipitur. „ Sicut generatio carnis peccati per „ unum Adam in condemnationem trahit o„ mnes qui eo modo generantur; sic regene„ ratio Spir. gratiæ per unum J. C. ad ju„ stificationem vitæ æternæ ducit omnes qui „ eo modo prædestinati regenerantur. Sacra„ ment. autem Baptismi profecto Sacrament. re„ generationis est. Quocirca sicut homo qui non „ vixerit, mori non potest, & qui mortuus „ non fuerit, resurgere non potest: ita qui „ natus non fuerit, renasci non potest. Ex „ quo conficitur, neminem in suo parente „ renasci potuisse non natum. Oportet au„ tem ut si natus fuerit, renascatur; quia „ Nisi quis natus fuerit denuo, non potest „ videre regnum Dei. Oportet igitur ut Sa„ cramento regenerat., ne sine illo male de „ hac vita exeat, etiam parvulus imbuatur, „ quod non fit nisi in remissionem peccato„ rum " (*S. Aug. l.* 2. *de peccat. meritis, & remiss. c.* 27.).

6. 7. „ Quod natum est ex carne, caro est: „ & quod natum est ex Spir., spiritus est". Qui carnali generatione nascitur, esse tantum habet naturale, & humanum: qui vero nascitur ex Spir., accipit esse spirituale, novæ generationis principio simile, ut jam non secundum carnem vivat, sed secundum spiritum: denique fit homo spiritualis affectu: „ Qui enim adhæret Domino, unus spiritus „ est (1. *Cor.* 6. 7.). Igitur non mireris quod „ dixi tibi: Oportet vos nasci denuo". Id ne impossibile & absurdum tibi videatur, quia spi-

spiritualis illa nativitas in oculos non incurrit: mysterium est, fidei objectum est.

8. „Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis, sed nescis unde veniat, aut quo „ vadat, sic est omnis qui natus est ex Spi„ ritu". Ventus libero & vago impetu nunc huc, nunc illuc impellitur. Vento autem voluntas tribuitur per prosopopejam, ut apud S. Paul. Lex, peccatum, mors introducuntur personam fingendo. *Et vocem ejus audis*, id est sonum: sed ejus originem & exitum non vides: *nescis unde veniat, aut quo vadat. Sic est omnis qui natus est ex Spiritu.* Id est, sic agitur cum eo. Hominis renati per Spir. S. actiones conspiciuntur admirabiles, origo ipsa latet, sub oculos non cadit. Horum operum principium, scilicet gratia, caritas, dona Spir. S., quibus homo consors factus est naturæ divinæ, latet ipse Spir. S. personaliter in ejus animo inhabitans. Latet etiam finis in quem tendit homo ex Spir. S. renatus: finis, inquam, ille inconspicuus est, & alterius sæculi, scilicet vita æterna. „ Oculus non vidit, nec auris audivit, nec „ in cor hominis ascendit, quæ præparavit „ Deus iis qui diligunt illum (1. *Cor.* 2. 9.)".

Hanc sententiam, *Spir. ubi vult spirat*, &c. de Spir. S., qui quos vult afflat, movet, sanctificat, & dona sua dividit singulis prout vult, non ignobiles Comment. explicant: quæ explicatio magnis fulcitur nominibus, SS. scilicet Ambr. (*l.* 3. *de Spir. S. c.* 11.) & Aug. (*Tr.* 12. *in Jo.*). Alii tamen quorum auctoritas non minus veneranda est, hæc verba de vento intelligunt, a quo sensibile sumpserit exemplum Christus, ut Nicodemum doceret, non debere rejici ut incredibilia & absurda quæcumque sensibus non comprehenduntur. Exemplo hic usum esse Christum, verba hæc ostendunt: *Sic est omnis qui natus est ex Spiritu.* Exemplum autem ab eo cujus causa affertur, distinctum esse oportet. Præterea, hæc verba v. 12. *Si terrena dixi vobis, & non creditis*, exemplum istud e re corporea sumptum & ad rem spiritualem intelligendam adhibitum spectare videntur. Quæ enim de Spir. S., de baptismo, de spiritali regeneratione, Jesus Nicodemo dixit, terrena dici non possunt. Hæc explicatio antiquos etiam, doctos & SS. AA. habet, Chrys. (*hom.* 25. *in Jo.*) præsertim & Cyril. Alex. (*lib.* 2. *in Jo.*). „Hic igitur totius sententiæ sensus „ est: Si hujus spiritus, quem auditus sensu „ percipis, & tactus impetum intelligis, ne „ viam quidem nosti: quonam pacto divini „ Spir. operationem perscrutaberis? Præte„ rea, ubi vult spirat, ad Paracleti poten„ tiam ostendendam dixit. Nam si ventum „ nemo cohibet, quin quo vult feratur, „ quanto magis Spir. operationem nullæ na„ turæ leges, nulli corporeæ generationis „ fines, nulla alia hujusmodi vis poterunt co„ hibere? Quod autem de vento loquatur, „ inde perspicuum est, cum ait: *Et vocem „ ejus audis*. Non enim infideli & Spir. o„ perationem nescienti dixisset: *Et vocem e„ jus audis*. Sensus igitur est, quod quem„ admodum ventus non videtur, sentitur ta„ men: ita spiritalis generatio corporeis oculis „ non comprehenditur". Hæc S. Chrysostomus.

9. 10. „Respondit Nicodemus, & dixit „ ei: Quomodo possunt hæc fieri"? Ut homo sic renascatur ex Spir. S., idque fiat nobis insciis? „Respondit Jesus, & dixit ei: „ Tu es Magister in Israel, & hæc ignoras"? Tu-ne qui Doctorem agis, ignoras quæ de renovatione interiori hominis per aquam & Spir. S. temporibus Messiæ, a Prophetis prædicta sunt? Ezech. 36. 25. 26. „Et effundam „ super vos aquam mundam, & mundabimi„ ni ab omnibus inquinamentis vestris ..... „ Et dabo vobis cor novum, & spiritum no„ vum ponam in medio vestri". Nescis quod apud vos vulgo dicitur: *Proselytum fieri sicut parvulum recens natum*? (*Tract. Talmud. Jevamoth. Maimonides Issure Biach, c.* 24. *R. Israel l. De Anima*).

11. „Amen, amen dico tibi, quia quod „ scimus loquimur, & quod videmus, testa„ mur, & testimonium nostrum non accepi„ stis?" Non ideo verum non est quod dixi de regener. ex aqua & Spir. S., quia non intelligis. Crede saltem meo testimonio, siquidem me a Deo missum Magistrum, Deumque in me habitare agnoscis & fateris. Comperta & explorata loquor. De doctrina Patris cœlestis agitur, cujus omnia arcana novi: Testimonium meum ac judicium verum est: „Quia solus non sum: sed ego & qui „ misit me, Pater. Et in Lege vestra scri„ ptum est: Quia duorum hominum testimo„ nium verum est. Ego sum qui testimonium „ perhibeo de me ipso, & testimonium per„ hibet de me, qui misit me, Pater" (*Jo.* 8. 16. 17. 18.). Mirum est ergo vos Pharisæos ita incredulos esse, ut testimonium nostrum non admittatis.

12. 13. „Si terrena dixi vobis, & non „ creditis, quomodo si dixero vobis cœle„ stia, credetis?" Si mihi (*S. Cyrill. l.* 2. *in Jo.*) mysteria humano more, & similitudine sumpta a rebus terrenis, quas quotidie experimur, exponenti, non creditis: quomodo si illa vobis nude & remotis figuris exposuero, quæ sublimiora sunt, mihi fidem adhibebitis? *Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui de-*

descendit de cœlo, Filius hominis qui est in cœlo. Verumtamen nemo homo ascendit in cœlum, ut ibi cœlestia divinaque mysteria videret, nisi ego, qui de cœlo ita descendi humanam naturam assumens, ut tamen in cœlo manserim semperque sim ut Deus. Cur ergo mihi cœlestia enarranti non creditis? His verbis & C. J. divinitas, & personæ in eo unitas; & naturarum duarum in eo distinctio, atque inconfusa conjunctio asseritur ac probatur.

14. 15. „Et sicut Moyses exaltavit serpen„ tem in deserto (*Num.* 21.); ita exaltari „ oportet Filium hominis; ut omnis qui cre„ dit in ipsum, non pereat, sed habeat vi„ tam æternam". Fidei necessitatem ad vitam æternam consequendam confirmat Christus, quia in crucem exaltandus est, ut morte sua homines ad Fidem adducat. Ne autem incredibilis videatur Passio & mors Filii Dei, mundique redemptio per mysterium crucis ejus, utitur figura ex Script. desumpta, qua Nicodemus quasi manu duci possit ad credendum mysterium per eam adumbratum. Sicut Moyses Dei jussu olim figuram ænei serpentis in deserto exaltavit, de palo suspendens, ut qui ab ignitis serpentibus læsi erant Israelitæ, illius figuræ intuitu sanarentur: ita me decreto Patris in crucem agi oportet, ut quicumque in me crediderit fide per dilectionem operante, non pereat morsu & veneno serpentis antiqui, id est, peccato; sed ab eo sanatus, vitam æternam per me consequatur. Confer cum Galat. 3. 13. & 14. „Christus nos redemit de maledicto Legis, „ factus pro nobis maledictum; quia scriptum „ est: Maledictus omnis qui pendet in ligno: „ ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in „ Christo Jesu, ut pollicitationem Spir. ac„ cipiamus per fidem. *Et Rom.* 8. 3. & 4. „ Deus Filium suum mittens in similitudinem „ carnis peccati, & de peccato damnavit „ peccatum in carne, ut justificatio Legis im„ pleretur in nobis, qui non secundum car„ nem ambulamus, sed secundum spiritum".

16. „Sic enim Deus dilexit mundum, ut „ Filium suum unigenitum daret: ut omnis, „ qui credit in eum, non pereat, sed habeat „ vitam æternam": Mortem quam in cruce passurus sum, nec fato, nec infirmitati meæ, multo minus peccato meo tribuas, cum sim innocens, impollutus, a peccatoribus segregatus, Sanctus SS.: causa cur in cruce moriar hæc una est, immensus Dei erga homines amor. *Sic Deus* omnium Dominus, nulli debitor, sibi sufficiens, nullius indigus, *dilexit*, & quidem prior, *Mundum*, id est, non Judæos tantum, quibuscum fœdus iniverat, sed omne omnino genus humanum peccatis obrutum; *ut Filium suum unigenitum*, non adoptivum, *daret*, gratis, nullis hominum meritis provocatus: *Ut omnis*, sive ex Judæis, sive ex Gentibus, *qui credit in eum* fide sincera, viva, & per bona opera se prodente, *non pereat, sed habeat vitam æternam*, (1. *Jo.* 4. 10. 5. 19.) pretio sanguinis ejus redemptus.

17. „Non enim misit Deus Filium suum in „ mundum, ut judicet mundum, sed ut sal„ vetur mundus per ipsum". Se Dei Filium unigenitum esse Christus confirmat: seque missum a Patre docet, non ut pœnas ejus nomine exigeret ab hominibus, sive Judæis, sive Gentilibus; sed ut omnes nationes salvet, sive ex omni gente quotquot in illum crediderint, & Dei mandata servaverint.

18. *Qui credit in eum*, ut oportet, *non judicatur*, sive non condemnatur, immo communi exitio eripitur: *Qui autem non credit, jam judicatus est*: suæ incredulitatis merito condemnatus: *Quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei*. Rejicit medium ad salutem prorsus necessarium, scilicet Fidem in Filium unigenitum Dei, quem Pater dedit propitiationem pro totius mundi peccatis.

19. 20. *Hoc est autem judicium*, hæc est causa condemnationis; *quia lux venit in mundum*, ego ipse lux vera omne hominum genus illuminans: *& dilexerunt homines magis tenebras quam lucem:* errores suos veritati sese manifestanti prætulerunt; *erant enim eorum mala opera*, & in iis manere malebant, quam lucem veritatis illa redarguentem recipere. *Omnis enim qui male agit, odit lucem*, quæ malæ conscientiæ gravis est, *& non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus*, ne appareat vitæ suæ turpitudo. Confer cum Ephes. 5. 11. 12. & 13. „Nolite communicare operibus infrugiferis te„ nebrarum, magis autem redarguite. Quæ „ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est „ & dicere. Omnia autem quæ arguuntur, „ a lumine manifestantur".

21. *Qui autem facit veritatem*, qui sincere agit, qui recto corde est, ac moribus integer; qui facit quod sibi a lege æterna, quæ summa veritas est, præscribitur, *venit ad lucem*, lubenter amplectitur doctrinam veritatis, per quam velut per censorium lumen opera sua examinat, & secundum Deum esse facta cognoscit, sive legi ac voluntati ejus consentanea.

22. 23. 24. *Post hæc venit Jesus, & discipuli ejus in terram Judææam*, id est, in territorium Judææ, in agrum Hierosolymit. (colloquium enim cum Nicodemo in Urbe ha-

habuerat) *& illic demorabatur cum eis, & baptizabat* eorum opera ac ministerio, ut explicat inferius noster Evang. (*Jo.* 4. 2.). *Semper* enim *is dicitur facere, cui præministratur* (inquit Tertul. *l. de Bapt.*) *Erat autem & Joannes baptizans in Ænnon, juxta Salim*, in vicinia Jordanis, *quoniam aquæ multæ erant ibi, & veniebant ad eum* Judæi, & baptizabantur ejus baptismo: *Nondum enim missus fuerat Jo. in carcerem*; præter quem alium frustra commentus est Vir eruditus (*P. Lam. lib.* 8. *Concord. cap.* 9.). Quod enim quærit, qua ratione fieri possit ut ille Jo., qui de Jesu ista protulerit discipulis suis, antequam alligaretur ab Herode, potuerit ejus vinculis alligatus mittere eosdem discipulos ad eumdem Jesum, qui scisciterentur ab eo an ipse esset Christus: explicare facillimum est. Post tot enim Jo. de Jesu testimonia, nondum credebant ipsius Jo. discipuli Jesum esse Messiam a Deo promissum, immo pro Magistro *suo* æmulati, nonnihil livoris & mordacitatis adversus illum habebant; & sibi persuadebant Jo. modestiæ causa tantis laudibus Christum extulisse, sibique antepositisse. Unde hanc legationem ea occasione missam commemorat S. Luc. (7. 18.), quod discipuli Jo. illi narrassent miracula Jesu, quorum fama per universam Judæam, & omnem circumquaque regionem pervagabatur. Ut itaque illorum infirmitati & ignorantiæ consuleret Jo., duos ex ipsis misit ad Jesum, interrogaturos: *Tu es qui venturus es? an aliumexspectamus?* Ut operum ejus ac sermonum admirabilitate permoti, in illum crederent. Novitium ergo de duplici carcere Joannis commentum apage.

25. 26. „Facta est autem quæstio ex discipulis Jo. cum Judæis, de purificatione". Quosdam Jo. discipulos inter ac Judæos, seu potius Judæum quemdam (ut legunt S. Chrys., Nonnus, & Theophyl., quam lectionem confirmant Versiones Syriaca & Persica) contentio excitata est, uter baptismus præstantior esset, Jesu, an Jo. „Facta est quæstio de „ baptismate (inquit Theophyl.) adversus „ Judæum quemdam contendentibus discipu„ lis Jo. Nam Judæus quidem præferebat ba„ ptisma discipulorum Christi: Discipuli au„ tem Jo. baptisma sui Magistri. Cum ergo „ de purificatione, hoc est baptismo quæsi„ tum esset, accedunt ad suum Magistrum, „ &c." S. Cyril. Alex. qui eodem modo legit in Codd. Græcis, ac Vulgatus noster Interpres, quæstionem motam putat inter discipulos Jo. & Pharisæos, quod illi Magistri sui baptisma suspicientes, & legales purificationes impugnantes, jam Pharisæis virtute & eruditione superiores viderentur. Unde Pharisæi ut illos lacesserent, ac Jo. baptismam interim deprimerent, baptismum Christi simulate laudabant, objicientes, tunc paucos admodum ad Jo., multos vero gregatim ad Christum confluere. Hac nimirum simulatione se victoriam reportaturos sperabant, & legalibus lustrationibus potiores partes datum iri. *Et venerunt ad Jo.*, ejus discipuli, *& dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem*, quem baptizasti in trajectu Jordanis, *cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat*, munus tuum usurpat, adeo ut id nobis ad extenuationem auctoritatis tuæ objiciatur: *& omnes veniunt ad eum*. Plures quam ad te, quasi novitatis studio. Quid facto opus?

27. 28. Respondit Jo. & dixit: *Non potest homo accipere*, id est, sibi arrogare *quidquam* auctoritatis, potestatis, officii, *nisi fuerit ei datum de cœlo*, id est a Deo. Ne ergo miremini quod Jesus baptizet, omnesque ad eum veniant: Hoc illi a Deo datum, hoc illi jure debitum. *Ipsi vos mihi Testimonium perhibetis, quod dixerim: Non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum*, Jesum scilicet, quem Christum esse dixi, ut Præcursor & præco.

29. 30. *Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.* Sponsus ille est, cui destinata est sponsa. Jesus sponsus est, qui Eccl. sibi copulaturus venit, ejus caput & dominus, quam se dignam facit, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ. *Amicus autem sponsi stat*, ei ministraturus, *& audit eum*, paratus ad excipienda ejus mandata, *& gaudio gaudet propter vocem sponsi*, gaudio incredibili afficitur, cum vocem ejus audit jam cum sponsa colloquentis. Cum ergo sim amicus Jesu, quæ gloria mea magna est, *gaudium meum impletum est*, qui populum Judaicum tamquam paranymphus & pronubus illi tradidi. Illi principem in nuptiis locum me cedere par est, de illius honore gaudere; tantum abest ut invideam. *Illum oportet crescere*, fama & numero discipulorum, *me autem minui*.

31. 32. 33. *Qui de sursum venit* in mundum J. C. *super omnes est*, super me & super omnes alios est, etiam Prophetas, utpote natura Deus. *Qui est de terra*, quoad originem, *de terra est*, merus homo est, suamque referens originem, *terrena* tantum & humilia propria virtute ac facultate *loquitur*: *qui de cœlo venit*, Jesus, ex Deo natus, Deus & homo, *super omnes est*, neminem

minem excepto. *Et quod vidit & audivit, hoc teſtatur.* Cœleſtia myſteria quæ in ſinu Patris ab æterno intuetur, hominibus enarrat, ut teſtis fidelis & verax: *& teſtimonium ejus nemo accepit.* Id eſt, pauci credunt ejus teſtimonio. Et utinam omnes crederent! *Qui* autem *accepit ejus teſtimonium, ſignavit quia Deus verax eſt.* Qui illi credit, fide ſua velut appoſito ſigillo declarat Deum eſſe veracem tum in promiſſis ſuis, quæ implevit mittendo Filium ſuum in mundum; cum in omnibus verbis quæ locutus eſt per Prophetas & quæ loquitur in Filio ſuo, per quem revelat cœleſtia myſteria. Metaphora ſumpta eſt a more Judæorum, apud quos teſtes ſuum teſtimonium in tabulis deſcribebant, obſignabantque una cum judicibus, ut fidem faceret in judicio.

34. 35. *Quem enim miſit Deus, verba Dei loquitur*, nihil niſi divina docet: *Non enim ad menſuram dat Deus Spir.* Chriſto Filio ſuo, utdedit Prophetis &SS. hominibus. *Pater diligit Filium* ſuum unicum Jeſum: *& omnia dedit in manu ejus*, nihil eum celat, arbitrio ejus poteſtati omnia permittit. „ Habet Filius (*S. Cyrill. Alex. l. 2. in Jo. c. 4.*) quicquid Patris proprium eſt, non „ per participationem, tametſi Pater dediſſe „ dicitur. Sed ita omnia ſua dat Filio Pater, „ quemadmodum etiam homo genito ex ſe „ Filio tribuere cenſetur quicquid proprium „ eſt naturæ humanæ, aut ſicut ignis calori „ ex ſe actu procedenti ea quæ naturæ ſuæ „ propria ſunt tribuere dicitur Pater diligit „ Filium. Cujus dilectionis argumentum eſt, „ quod rerum omnium poteſtas ei data eſt. „ Unde Salvator ipſe dicebat: *Omnia mihi „ tradita ſunt a Patre meo .... Data eſt „ mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra*". Accepit autem ut homo, & ſecundum formam ſervi, quæ ab æterno habet Deus. Unde alias ait: (*Matth. 28. Jo. 17. 5.*) *Clarifica me tu Pater apud temetipſum, claritate, quam habui prius quam mundus fieret.* Itaque cum dicitur accipere ut homo Filius, quæ habebat ut Deus, non offendamur, ſed rationem diſpenſationis quæ noſtri cauſa & pro nobis facta eſt, animo potius perpendamus. Sic enim invulnerabilem & illibatam mentem noſtram ſervabimus.

36. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam.* Qui credit Jeſum eſſe Filium Dei, omniumque hominum redemptorem ac mediatorem, & quæcumque Eccl. ſuæ revelavit, ac per eam propoſuit hominibus credenda, ejuſque mandata fideliter ſervat, jus habet ad vitam. *Qui autem incredulus eſt Filio*, qui C. J. Dei Filio non credit nec obtempe-rat, *non videbit vitam*, id eſt, vita æterna non fruetur: *ſed ira Dei manet ſuper eum.* Quæ ira Dei? De qua dicit Apoſt. (*Epheſ. 2. 3.*) *Eramus natura filii iræ, ſicut & ceteri.*

SENSUS MORALIS.

1. 2. *ERat homo ex Phariſæis, Nicodemus nomine .... Hic venit ad Jeſum nocte*, &c. Plurimi ſunt in Eccl. Nicodemo ſimiles, fidem habentes in Chriſtum, ſed claudicantem; affectum bonum, ſed imperfectum; qui terrena commoda & gloriam hominum pluris faciunt, quam Chriſtum publice vita & operibus profiteri: qui *Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam Dei*: (*Jo. 12.*) Qui ſimul vellent & Chriſto, & mundo placere, duobus Dominis ſervire, nullum Chriſti cauſa diſpendium pati. Quaſi noctu ad Jeſum veniunt, qui de pietatis profeſſione erubeſcunt, ne ab hominibus ſæculo deditis contemnantur & irrideantur.

3. 4. *Scimus quia a Deo veniſti Magiſter: Nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo.* C. J. miracula ipſum eſſe Dei Filium, & a Deo miſſum Doctorem juſtitiæ mundique Redempt. probant; cum in veritatum iſtarum confirmationem edita ſint, quemadmodum prædixerant Prophetæ: *Deus ipſe veniet, & ſalvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum.* (*Iſ. 35. 4. 5.*) Hoc argumento Juſtinus M. utitur in Dial. cum Tryph. ad probandum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, quia nullus Proph. ſimul fecit omnia quæ Chriſtus: hic unum, ille aliud miraculum fecerunt; ſimul vero tot ac tanta qualia de Chriſto ab ipſis prædicta ſunt, nemo prorſus: *Miracula ante Evang. rara.* „ Recenſerit Tobias oculos, unus eſt in exemplo; „ & tamen Angeli fuit illa medicina, non „ hominis. Elias mortuum ſuſcitaverit; ille „ tamen rogavit & flevit: hic juſſit. Eliæus leproſum mundari fecerit; non tamen „ illic valuit præcepti auctoritas, ſed figura „ myſterii. Non defecerit ad eſcam viduæ „ eſurientis, propheticis ſe multiplicans farina „ præceptis; unam tamen viduam farina illa, vel potius Sacramenti ſpecies præfigurata ſervavit". (*S. Ambr. l. 5. in Luc. n. 100. 101.*) Hinc ipſe Chriſtus ait: (*Jo. 15. 24.*) *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Hæc autem miracula divina virtute facta, demonſtrat Origen. l. 2. contra Celſum. „ Quod ſi non ſunt probanda miracula (*in-*

„ *quit*)

„ *quit*) prius quam diſcernantur, a quo re-
„ cte patrentur an ſecus, ne vel omnia da-
„ mnemus, vel omnia miremur tamquam di-
„ vina: an non perſpicuum eſt e Moyſis Je-
„ ſuque miraculis, quibus gentes integræ ad
„ Religionem pertractæ ſunt, non ſine divi-
„ na virtute facta ab illis quæ Script. ſunt
„ prodita. Numquam enim malis artibus &
„ impoſturis conſtituta fuiſſet integræ gentis
„ Reſpub., contemptricis ſimulacrorum om-
„ nium, & ſuperſcenſis creaturis omnibus
„ contendentis ad Deum principem & auſ-
„ ctorem hujus univerſi carentem principio...
„ Si effectus miraculorum a Moyſe editorum,
„ videlicet integra Iſraelitarum gens his auſ-
„ piciis oriunda, ſatis declarat Deum opera-
„ tum per Moyſis miniſterium, quanto ma-
„ gis de Jeſu hoc perſuadetur, cujus longe
„ majus opus extat quam Moyſis? Ille enim
„ gentiles ſuos, Abrahæ poſteritatem, con-
„ tinua ſucceſſione obſervantem Circumciſio-
„ nis, aliorumque Rituum, & morum Acto-
„ ris ſui æmulam, promptos & obſequentes
„ nactus ex Ægypto eduxit propoſitis iis di-
„ vinis Legibus: Hic autem majus quiddam
„ aggreſſus, antiquatis inſtitutis priſtinis,
„ moribuſque patriis, in quibus Gentes edu
„ catæ fuerant, ſuperinduxit novam Reipub.
„ formam ex præceptis Evangel. Et quem-
„ admodum ut Moyſi crederetur a ſenatu
„ populoque Judæorum, ſignis opus erat &
„ prodigiis quæ a Script. habentur: ita quid
„ mirum ſi Jeſu fuit opus miraculis ad con-
„ ſtituendam fidem apud populum aſſuetum
„ talia poſtulare? Quæ collata ad Judaica,
„ poſſent eos avertere a Judaicis & humanis
„ traditionibus, perſuadereque novum hunc
„ Doctorem *JESUM*, *tanta potentia prædi-*
„ *tum*, Prophetis eſſe majorem. Quidni?
„ cum illorum oraculis ipſe prædictus ſit
„ venturus Chriſtus & ſervator humani ge-
„ neris". Attendant, (*Aug. l. 1. de Conſ. Evang. c.* 11.) qui magicis artibus Jeſum tan-
ta potuiſſe, & nomen ſuum ad populos in ſe
convertendos arte ipſa conſecraſſe delirant,
utrum potuerit magicis artibus tantos Pro-
phetas divino Spir. antequam in terra naſce-
retur, implere, qui de illo talia futura præ-
locuti ſunt, qualia jam præterita in Evang.
legimus, & qualia in orbe terrarum præſenti-
a nunc videmus: *Neque enim ſi magicis ar-*
tibus fecit, ut coleretur & mortuus, magus
erat antequam natus: cui prophetando ven-
turo gens una deputata eſt, cujus Reipubl.
tota adminiſtratio prophetia eſſet illius Regis
venturi, & civitatem cœleſtem ex omnibus
gentibus condituri? Conſtituta & per uni-
verſum orbem fundata Eccl non jam opus
eſt miraculis. Neceſſaria fuerunt prius quam
crederet mundus, ad hoc ut crederet mun-
dus. *Quiſquis adhuc prodigia ut credat in-*
quirit, magnum eſt ipſe prodigium, qui mun-
do credente non credit . . . (*S. Aug. l. 22.*
De Civit. Dei, c. 17.) Chriſti miracula ut fi-
dem facerent, innotuerunt; & per fidem,
quam fecerunt, multo clarius innoteſcunt.
Leguntur quippe in populis, ut credantur,
nec in populis tamen niſi credita legerentur.
Gratias agamus Chriſto Domino, quod tot
ac tantis miraculis fidem noſtram firmaverit,
Eccl. ſuam fundaverit, ad eam nos vocaver-
it; illumque adorantes dicamus. Nemo hæc
ſigna facere poterat, niſi Deus. Te adoro,
Domine Jeſu, ut Doctorem Veritatis & ju-
ſtitiæ, promiſſum in Script. ſanct., a prophetis
prænunciatum. Juſtitiæ & veritatis amorem
cordi meo infunde, & per juſtitiæ opera me
ad æternæ Veritatis, id eſt Tui ipſius cum
Patre & Spir. S. beatificam viſionem & frui-
tionem perducere dignare.

5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spir. S. non poteſt introire in regnum Dei.*
„ In aqua tamquam in ſepulcro caput im-
„ mergentibus vetus homo ſepelitur & ſub-
„ mergitur, deinde nobis emergentibus no-
„ vus reſurgit inde. Ut facile nobis eſt im-
„ mergi, & emerſos reſpirare: ita Deo
„ veterem ſpoliare hominem, & novum in-
„ duere. Præterea ter iſtud fit, ut hinc Pa-
„ tris & Filii & Spir. S. virtutem hæc o-
„ mnia implere intelligas. Baptiſmus ve-
„ re nova nativitas. Alienus eſt Cathecu-
„ menus a fideli, non habet idem princi-
„ pium, non eamdem civitatem, non eum-
„ dem parentem, non victum, non veſti-
„ tum, non menſam, non domum, nihil
„ commune. Etenim terrena Cathecumeni,
„ cœleſtia fidelis ſunt. Huic Chriſtus Rex
„ eſt, illi autem peccatum & diabolus. Huic
„ cibus Chriſtus eſt, illi quod corrumpitur.
„ Et rurſus huic veſtis tinearum opera, illi
„ autem Angelorum Dominus. Huic terra,
„ illi cœlum patria. Itaque cum nihil ſit in-
„ ter nos commune, quæ cum illis nobis co-
„ gnatio? Sed eamdem matrem habemus,
„ eodem partu ſumus. Nil hoc ad veriſſimæ
„ cognationis comparationem. Studeamus ſu-
„ pernæ civitatis cives fieri quouſque ab ea
„ peregrinamur". (*S. Chryſ. hom. 24. in Jo.*)
Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spir. S. &c. „ Cum homo ex corpore & anima
„ intelligente ſit compoſitus, gemino illo o-
„ pus eſt ad regenerationem remedio. Spir.
„ namque ſanctificatur hominis ſpiritus, a-
„ qua vero ſanctificata corpus. Quemadmo-
„ dum enim infuſa lebetibus aqua, ſi admo-
„ vea-

„ veatur igni vehementi, vim ejus concipit: „ ita Spir. efficacitate ſenſibilis aqua ad divinam quamdam & ineffabilem vim transformatur, omneſque demum, in quibus „ fuerit, ſanctificat". (*S. Cyrill. Alex. l. 2. in Jo.*).

„ Duplex eſt nativitas: non noverat Nicodemus niſi unam ex Adam & Eva; ex Deo „ & Eccl. nondum noverat: non noverat niſi eos parentes qui generant ad mortem, „ nondum noverat eos parentes qui generant ad vitam: non noverat niſi eos parentes qui generant ſucceſſuros, nondum „ noverat eos qui ſemper viventes generant „ permanſuros. Cum ergo ſint duæ nativitates, ille unam intelligebat. Una eſt de „ terra, alia de cœlo: una eſt de carne, „ alia de Spiritu: una eſt de mortalitate, „ alia de æternitate: una eſt de maſculo & „ fœmina, alia de Deo & Eccleſia. Nec illa „ poteſt repeti, nec iſta . . . . . Ex aqua & „ Spiritu oportet ut renaſcatur homo propter regnum Dei. Si propter hæreditatem patris hominis temporalem naſcitur, „ naſcatur ex viſceribus matris carnalis: ſi „ propter hæreditatem patris Dei ſempiternam, naſcatur ex viſceribus Eccleſiæ". (*S. Aug. Tr. 11. in Jo. n. 6. & Tr. 12. n. 5.*) *Generat per uxorem filium pater moriturus ſucceſſurum: generat Deus de Eccl. filios non ſucceſſuros, ſed ſecum manſuros.* In Chriſto renati per baptiſmum, nativitati priſtinæ ex Adamo renuntiemus; deponamus veterem hominem cum actibus ſuis, carnis renuntiemus operibus. Novum hominem induti, qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia & ſanctitate veritatis, ſponſiones & votum in baptiſmo factum renovemus, & ſecundum illud vivamus.

Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spir. Sanct. &c „ Omnes aquæ de priſtina originis „ prærogativa ſacramentum ſanctificationis „ conſequuntur, invocato Deo. *Supervenit „ enim ſtatim Spir. de cœlis, & aquis ſupereſt, ſanctificans eas de ſemetipſo, & „ ita ſanctificatæ, vim ſanctificandi combibunt.* Quamquam ad ſimplicem actum competat ſimilitudo, ut quoniam vice ſordium „ delictis inquinamur, aquis abluamur. Sed „ delicta ſicut non in carne comparent, quia „ nemo ſuper cutem portat maculam idololatriæ, aut ſtupri, aut fraudis: ita ejuſmodi in ſpiritu ſordent, qui eſt auctor delicti. Spiritus *enim* dominatur, caro famulatur: tamen utrumque inter ſe communicant reatum, ſpiritus ob imperium, caro „ ob miniſterium. Igitur medicatis quodam „ modo aquis per angeli interventum, & „ ſpiritus in aquis corporaliter diluitur, & „ caro in eiſdem ſpiritaliter mundatur . . . . „ Exempto reatu, eximitur & pœna. Ita reſtituitur homo Deo ad ſimilitudinem ejus, „ qui retro ad imaginem Dei fuerat. Imago „ in effigie, ſimilitudo in æternitate cenſetur. Recipit enim illum Dei Spir. quem „ tunc de afflatu ejus acceperat, ſed poſt „ amiſerat per delictum". (*Tertull. de Baptiſ.*) Baptiſmus da nobis jus ad regnum Dei, modo ut filii Dei, & membra C. J. vivamus, ejuſque Spiritu agamus. Spiritualis nativitas ad vitam ſpiritualem agendam nos obligat; ut *licet is qui foris eſt homo noſter corrumpatur, tamen is qui intus eſt renovetur de die in diem.* Etenim *Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt.* Spiritaliter ergo naſcimur, & in *Spiritu naſcimur verbo & ſacramento.* Adeſt Spir. ut naſcamur: Spir. inviſibiliter adeſt unde naſceris, quia & tu inviſibiliter naſceris.

8. *Spir. ubi vult ſpirat: & vocem ejus audis, ſed neſcis unde veniat, aut quo vadat: ſic eſt omnis qui natus eſt ex Spiritu.* Nemo videt Spiritum: & quomodo audimus vocem Spiritus? *Sonat Pſalmus, vox eſt Spiritus: ſonat Evang., vox eſt Spiritus. Sonat ſermo divinus, vox eſt Spiritus.* (*S. Aug. Tr. 11. in Jo.*) Si naſcaris de Spir. hoc eris, ut ille qui non eſt adhuc natus de Spir., non ſciat de te unde venias, & quo eas. Principia ſcilicet effectus, & finis ſpiritualis regenerationis nec ſenſibus percipi, nec ratione humana comprehendi, ſed ſolo fidei lumine cognoſci poſſunt.

Spir. ubi vult ſpirat, &c. *Sic eſt omnis qui natus eſt ex Spiritu.* Qui de Spir. natus eſt, Spiritui quodam modo ſimilis eſt. 1. *Spir. ubi vult ſpirat*, liber eſt in ſuis operationibus, quod vult facit, nullo retardatur impedimento, nulla premitur ſervitute; dona ſua dividit ſingulis prout vult. *Sic eſt omnis qui natus eſt de Spir* liberatus a peccati ſervitute liber eſt juſtitiæ Legem implet cum ſuavi facilitate, quia cum amore; tentationes ſuperat, peccata vitat, diabolum vincit; quod bonum vult, operatur Dei gratia prævenient & adjuvante in libertatem filiorum Dei per Spir. Sanct. evectus, a caritate Dei numquam invitus ſeparatur. Sic eſt omnis qui natus eſt de Spir. quia *Ubi Spir. Domini, ibi libertas.* (2. *Cor.* 3. 17.) 2. Spir. Sanct. oculis corporis videri non poteſt, nec humana ratione cognoſci, vox tamen ejus auditur. Loquitur enim per Sanct. Dei homines quos inſpirat, locutus eſt per Apoſt. loquitur per Sanct. Doctores, Prædicat. & Direct. qui *ſermones Dei* ex Scripr. Sacr. & Apoſtol.

Apoſtol. Tradit. depromptos loquuntur. *Sic eſt omnis qui natus eſt de Spiritu.* Quæ latent interius inviſibilia ſunt, nempe gratia, caritas, dona Spir. Sanct. opera tamen admirabilia & divina, quæ inde procedunt, hominum ſenſibus pervia ſunt. Vox eorum auditur, ſed quod intus eſt, non videtur. 3. Nemo ſcit *unde veniat aut quo vadat.* Spir. quantumcumque vocem ejus audiat, viæ ejus inveſtigabiles, conſilia ejus incomprehenſibilia. *Sic eſt omnis qui natus eſt de Spiritu.* Opera ejus manifeſta ſunt: cogitationes ejus, deſideria, fines, intentiones ejus latent eos qui Dei Spir. non habent. Sic Apoſtoli pleni Spir. Sanct. Judæis muſto pleni videbantur: quia licet in eis audirent verba & voces Spir., conſilia tamen, intentiones, & fines eorum non percipiebant, neſcientes unde venirent, aut quo tenderent. Sic juſti inſipientium oculis viſi ſunt ſtulti, ſcelerati, ſine honore; cum eſſent prudentiſſimi, innocentiſſimi, filii Dei; viſi ſunt mori, cum eſſent in pace. *Animalis homo non percipit quæ Dei ſunt.* (1. *Cor.* 3.) Denique etſi filii Dei ſint, qui ex Spir. Sanct. renati ſunt, nondum tamen apparet quid erunt. *Nunc filii Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus.* (1. *Jo.* 3.)

9. *Reſpondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri?* „ Nihil adeo eſt „ quod tam obduret mentes hominum, quam „ ſimplicitas divinorum operum quæ actu vi„ detur, & magnificentia quæ in effectu re„ promittitur, ut hic quoque quoniam tan„ ta ſimplicitate, ſine pompa, ſine apparatu „ novo aliquo, denique ſine ſumptu, homo „ in aqua demiſſus, & inter pauca verba „ tinctus non multo vel nihilo mundior re„ ſurgit, eo incredibilis exiſtimetur conſe„ cutio æternitatis. Proh miſera incredulitas, quæ denegat Deo proprietates ſuas; „ ſimplicitatem & poteſtatem! Quid ergo? „ Nonne mirandum & lavacro dilui mor„ tem? At quin eo magis credendum, ſi quia „ mirandum eſt, idcirco non creditur. Qua„ lia enim decet eſſe opera divina, niſi ſu„ per omnem admirationem? Nos quoque „ ipſi miramur, ſed quia credimus. Cete„ rum incredulitas miratur, non credit. „ Miratur enim ſimplicia quaſi vana, magni„ fica quaſi impoſſibilia. Et ſit plane ut pu„ tas, ſatis ad utrumque divina pronuntia„ tio præcurrit. Stulta mundi elegit Deus, „ ut confundat ſapientiam ejus; & prædiſſi„ cilia penes homines, facilia penes Deum. „ Nam ſi Deus & ſapiens & potens, quod „ etiam prætereuntes eum non negant, me„ rito in adverſariis ſapientiæ potentiæque, „ id eſt, in ſtultitia & impoſſibilitate mate„ rias operationis ſuæ inſtituit: quoniam vir„ tus omnis ex his cauſam accipit, a quibus „ provocatur". (*Tertull. l. de Baptiſ. c.* 2.)

10. 11. *Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Tu es Magiſter in Iſrael, & hæc ignoras.* Num putandum eſt Dominum Nicodemo inſultare voluiſſe? Nequaquam. Noverat Dominus quid agebat, volebat illum naſci ex Spiritu. *Nemo ex Spiritu naſcitur, niſi humilis fuerit, quia ipſa humilitas facit nos naſci de Spiritu; quia prope eſt Dominus obtritis corde.* (*S. Aug. Tr.* 12. *in Jo. n.* 6.) Ille magiſterio inflatus erat, & alicujus momenti ſibi eſſe videbatur, quia Doctor erat Judæorum: deponit ei ſuperbiam, ut poſſit naſci de Spiritu. Tollitur homini cervix, ſed aſpera & dura, ut ſit lenis cervix ad portandum jugum Chriſti, de quo dicitur: (*Matth.* 11. 30.) *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Scientia humana offuſas ſemper habet ignorantiæ tenebras. Evang. humiliatio eſt doctorum, conſolatio ſimplicium. Niſi crediderit, non intelligetis. Mens captivanda eſt ſub jugo fidei, ut myſteria, conſilia, & viæ Dei cognoſcantur. Cum Evang. legimus vel audimus, nobis loquitur Chriſtus Veritas ipſa, Verbum æternum Patris, lumen de lumine: ſed proh pudor! teſtimonio ejus non credimus. Non credimus Deo, Domino, & Magiſtro qui a Deo venit ut nos doceat viam qua ad illam pervenitur. Non credimus juſtitiæ Doctori, noſtroque & omnium hominum liberatori: & credimus ſeductori, mundo & diabolo. *Amen, amen dico tibi, Quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur & teſtimonium noſtrum non accipitis.*

13. *Et nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, Filius hominis qui eſt in cœlo.* Nemo renaſcitur, reſurgit, & in cœlum aſcendit, niſi in C. J. cujus membrum per baptiſmum effectus eſt, & qui cum unus eſt Chriſtus. „ Deus voluit eſſe filius homi„ nis, & homines voluit eſſe filios Dei. „ Ipſe deſcendit propter nos, nos aſcenda„ mus propter ipſum. Solus enim deſcendit „ & aſcendit. Non ergo aſcenſuri ſunt in „ cœlum, quos facit filios Dei? Aſcenſuri „ plane: hæc nobis promiſſio eſt; *Erunt æ„ quales Angelis Dei.* Quomodo ergo ne„ mo aſcendit niſi qui deſcendit? Quia unus „ deſcendit, unus aſcendit". (*S. Aug. Tr.* 12. *in Jo. n.* 8.) Quid de ceteris intelligendum, niſi quia *membra ejus erunt, ut unus aſcendat?* Ea ſpes eſt cæteris, quia *Ille propterea deſcendit, ut cum illo & in illo unus eſſent, qui per illum aſcenſuri eſſent.* Erat

in cœlo Dominus, cum hæc Nicodemo loquebatur in terra mortali carne indutus. Tales eſſe debemus; ut aliquando per ipſum aſcendamus in cœlum, qui nobis locum paraturus aſcendit. *Noſtra autem converſatio in cœlis eſt.* (*Philipp.* 3. 20.)

14. *Et ſicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis.* „ Cum incredibilem ſuam erga humanum genus beneficentiam per baptiſmum C. J. oſtendiſſet, hujus cauſam addit, non minoris dilectionis erga humanum genus argumentum, ſcilicet Crucem. Quemadmodum igitur Paul. ad Cor. ſcribens hæc ſimul jungit beneficia, baptiſmum & Crucem: *Numquid* (inquit) *Paul. pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Ita & Jeſus; eo quod hæc duo ſint ineffabilis illius erga homines amoris argumenta, 1. Quod pro inimicis paſſus ſit, 2. Quod mortuus integram peccatorum veniam per baptiſmum largitus ſit. Sed cur non manifeſte aperuit ſe crucifixum iri, ſed veteri figura propoſita? 1. Ut veterum cum novis cognationem ſignificaret. 2. Ut non invitum ad Paſſionem veniſſe intelligas. 3. Ut nullum ſibi eo damnum, ſed multorum ſalutem ſecuturam oſtendat. Ne igitur quiſpiam diceret, Quomodo poſſunt in Crucifixum credentes ſalvi fieri, cum ſe a morte non liberaverit? veterem in medium adducit hiſtoriam. Nam ſi ad ænei ſerpentis ſimulacrum aſpicientes Judæi a morte liberabantur: quanto majori qui in crucifixum credent beneficio fruentur? Vides ut figura veritati conſentiat? Illic mortem fugerunt Judæi, ſed temporalem: hic ſempiternam fideles. Illic ictus ſerpentum ſuſpenſus ſerpens ſanavit: hic tartarei ſerpentis plagas Jeſus cruci affixus curavit. Illic corporeis oculis ſuſpicientes, corporis ſalutem: hic incorporeis, omnium peccatorum remiſſionem conſecuti ſunt. Illic æs ſuſpenſum erat in ſerpentis effigiem: hic Dominicum corpus a Spiritu formatum. Serpens illic mordebat, & ſerpens ſanabat: hic mors perdidit, & mors ſalvum fecit. Ad hæc, qui interimebat ſerpens veneno ſæviebat: qui liberabat, nullo: ſic & hic. Nam ea quæ perdebat mors, peccatum habebat, quemadmodum ſerpens venenum: Domini autem mors ab omni immunis erat peccato, ut æneus ſerpens ab omni veneno. *Peccatum enim non fecit, neque inventus eſt dolus in ore ejus.* Hoc eſt quod ſignificavit Paul. (*Coloſſ.* 2. *Rom.* 5.): *Expolians* (inquit) *Principatus & poteſtates traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo.* Quemadmodum enim cum fortis Athleta hoſtem alte erectum proſternit, clariorem facit victoriam: ita Chriſtus toto orbe ſpectante hoſtiles conatus evertit: & qui in ſolitudine vulneratos curavit, eos ab omnibus feris in cruce ſuſpenſus tutatus eſt. Sed non dixit ſuſpendi, ſed *exaltari*, ut neque auditoribus ignominioſum (*Humiliavit enim ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis; propter quod & Deus exaltavit illum*) neque a figura abhorrens videretur " (*S. Chryſoſt. hom.* 26. *in Jo.*). Ut a peccatis ſanemur, fide Chriſtum crucifixum, Vitam noſtram ante oculos noſtros pendentem intueamur. Quæ virtute crucis Chriſti formata in nobis eſt fides, ejus intuitu augeatur & inardeſcat. Crucis virtute membra Chriſti facti ſumus, & jus ad vitam æternam habemus; ſed ea lege ut caro noſtra, vitia, concupiſcentiæ, cum illo crucifigantur. Nam *Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis* (*Gal.* 5 14.).

16. *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret: ut omnis qui credit in illum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* „ Quaſi dicat: Ne mireris quod exaltari debeam ut ſalvemini; ita enim Patri videtur, qui adeo vos dilexit, ut pro ſervis, & quidem ingratis Filium daret. Atqui neque pro amico, neque pro juſto facile quiſpiam id fecerit, quod Paul. his verbis oſtendit (*Rom.* 5. 7.): *Vix enim pro juſto quis moritur*. Singula verba magnam vim habent, & immenſam amoris ſignificant vehementiam. *Sic Deus dilexit mundum*. Magna enim inter Deum & homines differentia eſt, & minime conferenda. Qui enim immortalis eſt, & nullo fine comprehenditur, qui potentiſſimus, ex terra & cinere factos, & innumeris peccatis obnoxios, & male de ſe meritos, & ingratos dilexit: *Sic dilexit mundum ut filium ſuum unigenitum daret*: Non ſervum, non Angelum, non Archangelum. Nemo umquam pro filio tantam præ ſe tulit caritatem, quantam pro ingratis ſervis Deus.... Pudeat tam immenſæ non reſpondere dilectioni. Ipſe ne unigenito quidem Filio noſtri gratia pepercit, nos pecuniis in noſtrum parcimus detrimentum. Si hominum quempiam pericula & mortem noſtri gratia ſubeuntem videmus, eum omnibus præferimus, imprimis amicum habemus, & omnia noſtra ei credimus, neque adhuc ejus meritis nos reſpondere arbitramur. Erga Chriſtum autem eum gratitudinis modum minime ſervamus. Ipſe animam

„ pro

„ pro nobis poſuit, & pretioſum ſanguinem „ fudit, neque propterea nos ſibi conciliare „ potuit; nec pecunias illi pro ſanguine re„ pendimus in paupere eſurienti: neque nu„ dum induimus, & hoſpitem excipimus, ſed „ pro nobis mortuum contemnimus. Quæ „ non meremur ſupplicia ob ingrati animi vi„ tium tam immane "? (*S. Chryſoſt. hom. 26. in Jo.*).

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret. „ Quid enim boni fecerat „ mundus, (*S. Cæſar. Arelat. ſerm. 7. in„ ter Aug. de Temp. olim 61. nunc 273. in „ Append.*) ut illum ſic diligeret Deus? „ Omnes enim homines non ſolum malos, „ ſed etiam originali peccato mortuos Chri„ ſtus Dominus noſter invenit. Et tamen et„ iam cum tales eſſemus, dilexit nos, & „ tradidit ſemetipſum pro nobis: ac per hoc „ amavit etiam non amantes, ſicut & Paul. „ Ap. (*Rom. 5. 6.*) dicit, *Chriſtus pro im„ piis mortuus eſt*, & per ineffabilem pieta„ tem univerſo generi humano hoc exemplum „ dedit, dicens (*Matth. 11. 27.*): *Diſcite a „ me quia mitis ſum, & humilis corde*". Quod & B. Pet. Apoſt. (*1.Ep.4.11.*) ſimiliter præcepit dicens: *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum ut ſequamini veſtigia ejus*. Quod exemplum Domini ſecuturi ſumus? Numquid ut mortuos ſuſcitemus? Numquid ut ſupra mare pedibus ambulemus. Non utique, ſed ut ſimus mites & humiles corde; & non ſolum amicos, ſed etiam adverſarios diligamus.

Sic Deus dilexit mundum, &c. Primum Dei donum, ejus amor eſt; primum divini amoris munus peccatoribus datum, Filius Dei unigenitus eſt: primum Filii Dei donum, fides eſt; quæ ceterarum germen eſt gratiarum, principium vitæ novi hominis, clavis denique inferos claudens & cœlum reſerans: *Ut omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam*.

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum Unigenitum daret &c. Quid pro tanto munere poſtulat a nobis Deus? Cor noſtrum. Pro tanto munere quam exigua res eſt cor hominis? Num dura conditio? Quid facilius? Quid ſuavius? Cor ergo noſtrum Deo conſecrare & reddere totum, totaliter, ſine diviſione prorſus ulla, non tardemus. Deus zelotes eſt; nullum dilectionis rivulum duci extra patitur, cujus derivatione amor illi debitus minuatur. *Minus enim te amat*, Deus meus, *qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat* (*S. Aug. l.10. Confeſſ.*).

17. *Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum, ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum*. Peccatis noſtris damnamur, Dei gratia ſalvamur. Magnus de cœlo deſcendit Medicus, quia magnus in terra jacebat ægrotus. Ergo *quantum in medico eſt, ſanare venit ægrotum. Ipſe interimit, qui præcepta Medici obſervare non vult* (*S. Aug. Tr. 12. in Jo. n. 12.*). Quare Salvator dictus eſt mundi, niſi ut ſalvet mundum, non ut judicet mundum? *Salvari non vis ex ipſo? Ex te judicaberis*.

Non miſit Deus Filium ſuum in mundum, ut judicet mundum &c. „ Quaſi diceret C. „ J. Non miſſus ſum ut ille ſacrorum inter„ pres Moyſes, ut Lege terrarum orbem „ condemnem, neque ad peccatum dumtaxat „ redarguendum mandatum fero, ſed gratiam „ ad illud tollendum. Ut Filius ac hæres Pa„ tris, ſervitute homines libero, condemna„ tricem Legem in juſtificantem Gratiam com„ muto, ſuorum criminum catenis conſtrictis „ peccata dimitto: ſalvaturus orbem terra„ rum, non condemnaturus veni. Oportebat „ enim Moyſem ut famulum, condemnatricis „ Legis miniſtrum eſſe; Me vero ut Filium „ Dei execratione & maledictione Legis or„ bem terrarum vindicare, & benignitatis „ exuberantia infirmitatem mundi curare (*S. Cyrill. Alex. l. 2. in Jo.*".

18. 19. 20. *Qui credit in eum non judicatur*; Si ex fide vivat, ſi fides in eo per dilectionem operetur, ſi mandata ſervet, ſi quemadmodum C. J. ambulavit, & ipſe ambulet, faciendo Patris æterni voluntatem; ſi Evang. pareat. *Qui autem non credit, jam judicatus eſt, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei*. Non credit ut oportet, in nomine Salvatoris, qui non ambulat in via ſalutis, quam Evangel. ſuo docuit, quam exemplo ſuo monſtravit, quam ſanguine ſuo ſignavit.

Hoc eſt autem judicium: quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. „ His verbis omnem „ aufert infidelibus excuſationem. Nam ſi „ (*inquit*) ad operum rationem exigendam, „ & errata punienda veniſſem, poſſent ſane „ excuſari, ſi me non ſequerentur: ſin au„ tem venerim ut a tenebris liberem, & ad „ lucem adducam, quiſnam ejus miſerebitur, „ qui cognita luce in tenebris potius degere „ perſeverat? Cum enim nulla in re nos ac„ cuſare poſſint, ſed innumera a nobis acce„ perint beneficia refiliunt tamen; quod ali„ bi ſignificavit his verbis: *Oderunt me gra„ tis* (Pſ. 36.). Et rurſum: *Si non veniſſem, „ & locutus fuiſſem eis, peccatum non ha„ berent: nunc autem excuſationem non ha„ bent de peccato ſuo* (*Jo. 15.*). Siquidem

„ qui in tenebris verſatur deficiente lumine, „ aliqua forte venia dignus eſt, qui vero ad- „ veniente luce tenebras ſectatur, pravi a- „ nimi præſefert argumentum. Sed cum mul- „ tis hoc incredibile videatur, ut quiſpiam „ luci tenebras, præferat, adducit cauſam, „ quare ita affecti ſunt " (*S. Chryſ. hom. 27. in Jo.*).

Erant enimeorum mala opera. Omnis enim qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus. „ Et „ profecto non ad judicandum, neque ad in- „ quirendum venit, ſed ad dimittenda pec- „ cata, & ſalutem per fidem largiendam: „ qua igitur ratione fugerunt? Si enim ju- „ dicaturus veniſſet, aliquid habuiſſent ex- „ cuſationis. Qui enim alicujus ſibi culpæ „ conſcius eſt, judicem fugere ſolet: indul „ genti autem errantes quoque obviam fiunt. „ Quod ſi ad indulgendum venit, conſenta- „ neum erat ut plurimorum criminum con- „ ſcii prompto animo ſe exhiberent, quod „ multi fecerunt: etenim Publicani & pec- „ catores Jeſum ſequebantur, & diſcumbe- „ bant cum eo ". His ergo verbis: *Et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem*, eos notat qui ſemper in malitia perſeverant.

Omnis qui male agit, odit lucem, &c. Primus cæcitatis ſpiritalis gradus eſt, tenebras peccati præponere luci veritatis. Eo ducit cupiditas. Secundus gradus eſt, veritatem odiſſe. Eo ducit amor peccati. Tertius eſt, veritatem fugere, perſequi, in injuſtitia detinere, ac opprimere. „ Eo ducit extrema „ cordis humani corruptio. Cur autem veri- „ tas parit odium, & inimicus hominibus „ hujus mundi amatoribus factus eſt. Homo „ tuus verum prædicans, cum ametur beata „ vita, quæ non eſt niſi gaudium de verita- „ te: niſi quia ſic amatur veritas, ut qui- „ cumque aliud amant, hoc quod amant ve- „ lint eſſe veritatem: & quia falli nolunt, „ nolunt convinci quod falſi ſint? Itaque pro- „ pter eam rem oderunt veritatem, quam „ pro veritate amant. *AMANT* eam lu- „ centem, oderunt eam redarguentem. Quia „ enim falli nolunt, & fallere volunt, amant „ eam cum ſe ipſa indicat, & oderunt eam „ cum eos ipſos indicat. Inde retribuet eis, „ ut qui ſe ab ea manifeſtari nolunt, & eos „ nolentes manifeſtet, & eis ipſa non ſit „ manifeſta..... Ubique Veritas præſides o „ mnibus conſulentibus te, ſimulque reſpon- „ des omnibus etiam diverſa conſulentibus. „ Liquide tu reſpondes, ſed non liquide o- „ mnes audiunt. Omnes unde volunt conſu- „ lunt, ſed non ſemper quod volunt audiunt. „ Optimus miniſter tuus eſt, qui non magis „ intuetur hoc a te audire quod ipſe volue- „ rit, ſed potius hoc velle quod a te audie- „ rit " (*S. Aug. l. 10. Confeſſ. c. 23. 26.*).

21. *Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifeſtentur opera ejus, quia in Deo ſunt facta.* „ Lucem amare incipit, qui „ peccata ſua confitetur. Accuſat Deus pec- „ cata tua: ſi & tu accuſas, conjungeris „ Deo. Quaſi duæ res ſunt, homo & pecca- „ tor. Quod audis homo, Deus fecit: quod „ audis peccator, ipſe homo fecit. Dele quod „ feciſti, ut Deus ſalvet quod fecit. Opor- „ tet ut oderis in te opus tuum, & ames in „ te opus Dei. Cum autem cœperit tibi diſ- „ plicere quod feciſti, inde incipiunt bona „ opera tua, quia accuſas mala opera tua. „ Initium operum bonorum, confeſſio eſt o- „ perum malorum. Facis veritatem, & venis „ ad lucem. Quid eſt, Facis veritatem? Non „ te palpas, non tibi blandiris, non te adu- „ las, non dicis, Juſtus ſum, cum ſis ini- „ quus, & incipis facere veritatem. Venis „ autem ad lucem ut manifeſtentur opera tua, „ quia in Deo ſunt facta: quia & hoc ipſum „ quod tibi diſplicuit peccatum tuum, non „ tibi diſpliceret, niſi Deus tibi luceret, & „ ejus veritas tibi oſtenderet. Sed qui & ad- „ monitus diligit peccata ſua, odit admonen- „ tem lucem, & fugit eam, ut non arguan- „ tur opera ejus mala quæ diligit. Qui au- „ tem facit veritatem, accuſat in ſe mala „ ſua: non ſibi parcit, non ſibi ignoſcit, ut „ Deus ignoſcat: quia quod vult ut ignoſcat, „ ipſe agnoſcit, & venit ad lucem: cui gra- „ tias agit, quod illi quid in ſe odiſſet oſten- „ derit " (*S. Aug. Tr. 12. in Jo. n. 13.*).

Qui facit veritatem, venit ad lucem &c. Qui in bonis operibus ſuis non amant niſi Dei gratiam, quæ eſt illorum principium; niſi Dei voluntatem, quæ eſt illorum regula; niſi Dei gloriam, quæ illorum eſt finis; illa examinari volunt ad lucem Evang., ut laudetur in illis quod bonum eſt, damnetur quod malum, perficiatur quod imperfectum. Ambulemus in luce, veritatem diligamus: ſiquidem *filii* ſumus *lucis*, & diſcipuli veritatis.

26. *Et venerunt ad Jo., & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.* Contentiones & æmulationes ſunt opera carnis, ex amore proprio & inanis glori ſtudio oriuntur. *Omnes veniunt ad eum*: vox eſt invidiæ dolentis majora bona ab alio fieri procurari, quam a nobis, aut ab illis quibus ſtudemus aut adhæremus. Gravium illud malorum in Eccleſia ſeminarium! Pernicioſa labes, ſi Eccle-

ſia-

ſiaſticas inter Congregationes, aut Religioſos Ordines, ſi inter animarum, & conſcientiarum Moderatores, aut devotas perſonas quæ ab illis diriguntur, ſubrepat. Spiritalis putatur adhæſio, mere humanus plerumque affectus eſt. Hunc (*S. Chryſ. hom. 28. in Jo.*) ut gehennam fugiamus: hic namque maxime ejus ignem accendit, hic diaboli undique ditionem propagat, hic ætatem & dignitatem omnem ſæviſſimo premit imperio, hic Eccl. huc illuc diſtrahit, ſtudia partium in iis excitans, diſſenſiones nutriens ac diſſidia. Inanem gloriam fugiamus, quæ pravæ mater eſt æmulationis. Quo pacto autem vincemus? Si gloriam gloriæ comparemus. Quemadmodum enim terrenas divitias contemnimus, cum alias ſperamus divitias, cœleſtes ſcilicet, ac æternas; ita & hujus vitæ gloriam contemnemus, cum longe majorem & veram gloriam ſtatuemur, quæ non in hominum, ſed Angelorum, & ipſius Dei approbatione, & commendatione poſita eſt. Si illud ſpectaculum contemplaberis, ſi illas coronas noveris, ſi ad illum plauſum te tranſtuleris, numquam apud te terrenæ gloriæ affectus, aut humanarum laudum & applauſuum ſtudium prævalebit. S. Jo. Bapt. imitemur, qui ſalutem ſuam in Chriſto eſſe intelligens, apud illum ſe humiliavit, illi confitendo ceſſit, omnem illi honorem tribuit.

„ Jam dixerat ſuperius: *Nos omnes de* „ *plenitudine ejus accepimus*. Et hoc (*S.* „ *Aug. Tr. 13. in Jo. n. 8.*) confiteri Deum „ eſt. Quomodo enim omnes homines de ple„ nitudine ejus accipiunt, niſi ille ſit Deus? „ Nam ſi ſic ille homo ut non Deus de ple„ nitudine Dei accipit etiam ipſe, & ſic non „ Deus eſt. Si autem omnes homines de ple„ nitudine ejus accipiunt, ille eſt fons, illi „ bibentes. Qui bibunt fontem, & ſitire „ poſſunt & bibere; fons numquam ſitit, „ fons ſe ipſo non eget. Fonte egent homi„ nes; aridis viſceribus, aridis faucibus cur„ runt ad fontem ut reficiantur: fons fluit „ ut reficiat, ita Dominus Jeſus. Diſcipulis „ ſuis hic reſpondet Jo: *Non poteſt homo ac* „ *cipere quidquam, niſi fuerit ei datum de* „ *cœlo*". Hoc humilitatis Chriſtianæ fundamentum eſt. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens a Patre luminum .... Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut ſimus initium aliquod creaturæ ejus.* (*Jac. 17. 18.*) Quamobrem, *In nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit.* (*S. Cyprian.*) Sit igitur humilis & ſummiſſa confeſſio, & *totum detur Deo.* (*S. Aug.*)

29. *Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum impletum eſt.* Chriſtus ſponſus eſt, Eccl. ſponſa. Hæc Paſtorum particularium non eſt, ſed C. J. ſummi Paſtoris ac Sponſi ſui. In ea igitur honores ambire, dominari, quæ ſua ſunt quærere non debent, ſed Chriſti vocem audire, illi fideliter ſervire; non ſuam, ſed illius gloriam quærere; animas ad illum adducere, illique tradere ad ſpiritale connubium præparatas. „ *Aliquem* „ *hominem amare pro Chriſto, adulterium* „ *eſt*. Attendamus vocem Jo. poterat in il„ lo errari, poterat ipſe putari qui non erat: „ reſpuit a ſe falſum honorem, ut teneat ſo„ lidam veritatem. *Qui habet ſponſam*, in„ quit, *ſponſus eſt*". (*S. Aug. Tr. 13, in Jo. n. 10. 11. 12.*) Caſti eſtote, Sponſum amate. Tu vero quis es, qui hæc dicis? *Amicus ſponſi*, &c. Heu! quam multi in Eccl. adulteri, *qui ſponſam tanto pretio emptam, amatam fœdam ut pulchra fieret, illo emptore, illo liberatore, illo decoratore, poſſidere volunt*: & *id agunt verbis ſuis, ut pro ſponſo amentur*? Cogitate aliquem peregre profectum commendaſſe amico ſuo ſponſam ſuam, & dixiſſe: Amicus meus es; vide, quæſo, ne forte me abſente pro me aliquis ametur. „ Qualis ille qui cuſtodiens ſponſam „ vel uxorem amici ſui, dat quidem operam „ ut nullus alius ametur, ſed ſi ſe amari „ pro amico voluerit, & uti voluerit com„ mendata ſibi, quam deteſtandus univerſo „ generi humano apparet? Videat illam ali„ quanto petulantius per feneſtram attende„ re, aut jocari cum aliquo, prohibet tam„ quam zelet: video zelantem, ſed videam „ cui, utrum amico abſenti; an ſibi præſen„ ti. Dominus noſter J. C. commendavit a„ mico ſponſam ſuam, peregre profectus eſt „ accipere regnum, & tamen præſens eſt „ majeſtate". Zelet amicus pro ejus ſponſa; Sponſo zelet non ſibi: ſic Apoſt. zelo ardebat, non ſuo, ſed Dei, *Æmulor vos*, inquit, (*2. Cor. 11. 2.*) *Dei æmulatione. Deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto*. Quid ergo times, quare zelas? *Timeo*, inquit, *me ſicut ſerpens Hevam ſeduxit aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant a ſimplicitate quæ eſt in Chriſto*. Omnis Eccl. virgo eſt. Diverſa ejus membra diverſis donis pollent, ſed omnes illi una virgo. Pauca in corpore, omnia in mente ſervant virginitatem. *Quæ eſt virginitas mentis? Integra fides, ſolida ſpes, ſincera caritas*. Hanc virginitatem timebat ille, qui zelabat Sponſo, a ſerpente corrumpi.

Paſtores, Concionat. Doctores, Apoſtolum

audite dicentem : (1. *Cor.* 3. 7.) *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat : ſed, qui incrementum dat Deus.* Et quiſquam noſtrum ſe aliquid eſſe exiſtimat? Si dixerimus quia aliquid ſumus, & non illi gloriam dederimus, adulteri ſumus : nos amari volumus, non Sponſum . . . *Amicus ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum eſt.* (*S. Aug. Tr.* 14. *in Jo. n.* 2.) „ Qui vult „ gaudere de ſe, triſtis erit: qui autem de „ Deo vult gaudere, ſemper gaudebit, quia „ Deus ſempiternus eſt. Vis habere gau„ dium ſempiternum? Inhære illi qui ſem„ piternus eſt. *Amicus ſponſi gaudet pro„ pter vocem ſponſi*, non propter vocem „ ſuam : *& ſtat, & audit eum.* Quid eſt „ ſtare? Permanere in gratia ejus quam ac„ cepit. Et audit vocem ad quam gaudeat. „ Sic erat Jo.: noverat unde gaudebat, non „ ſibi arrogabat quod ipſe non erat: ſciebat „ illuminatum ſe, non illuminatorem " .

30. 31. *Illum oportet creſcere, me autem minui. Qui de ſurſum venit, ſuper omnes eſt. Qui de terra eſt, de terra loquitur.* Deus nec creſcit, nec minuitur. Si enim creſcit, perfectus non eſt: ſi minuitur, Deus non eſt. Quid igitur ſibi vult Joan. dicens: *Illum oportet creſcere, me autem minui*? Illum oportet exaltari, me autem humiliari. „ Antequam veniret Dominus Jeſus, homi„ nes gloriabantur de ſe: venit ille homo ut „ minueretur hominis gloria, & augeretur „ gloria Dei. Etenim venit ille ſine pecca„ to, & invenit omnes cum peccato. Si ſic „ venit ille ut dimitteret peccata, Deus lar„ giatur, homo confiteatur. *Confeſſio hominis, humilitas hominis: miſeratio Dei, altitudo Dei.* Si ergo venit ille dimittere homini „ peccata, agnoſcat homo humilitatem ſuam, „ & Deus faciat miſericordiam ſuam. *Illum „ oportet creſcere, me autem minui*: hoc eſt, „ illum oportet dare, me autem accipere : „ illum glorificari, me autem confiteri. In„ telligat homo gradum ſuum, & confitea„ tur Deo, & audiat Apoſt. dicentem ho„ mini ſuperbienti & elato: *Quid enim ha„ bes quod non accepiſti? Si autem accepi„ ſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* „ Intelligat ergo homo quia accepit, qui vo„ lebat ſuum dicere quod non eſt ejus; & „ minuatur: bonum eſt enim illi ut Deus in „ illo glorificetur, *ipſe in ſe minuatur, ut „ in Deo augeatur ..... Creſcat ergo in no„ bis gloria Dei, & minuatur gloria noſtra, „ ut in Deo creſcat & noſtra.* Hoc eſt quod „ ait Apoſt. *Qui gloriatur, in Domino glo„ rietur*. In te vis gloriari? Creſcere vis, „ ſed malo tuo malo creſcis. *Qui enim ma„ le creſcit, juſte minuitur.* Creſcat ergo „ Deus, qui ſemper perfectus eſt, creſcat in „ te. Quanto enim magis intelligis Deum, „ & quanto magis capis, videtur in te cre„ ſcere Deus: in ſe autem non creſcit, ſed „ ſemper perfectus eſt. Intelligebas heri mo„ dicum, intelligis hodie amplius, intelliges „ cras multo amplius, lumen ipſum Dei cre„ ſcit in te; ita velut Deus creſcit, qui ſem„ per perfectus manet. Quemadmodum ſi cu„ rarentur alicujus oculi ex priſtina cæcita„ te, & inciperet videre paululum lucis, & „ alia die plus videret, & tertia die am„ plius, videretur illi lux creſcere: lux ta„ men perfecta eſt, ſive ipſe videat, ſive non „ videat. Sic eſt & interior homo : proficit „ quidem in Deo, & ut Deus videtur in il„ lo creſcere : ipſe tamen minuitur, ut a „ gloria ſua decidat, & in gloriam Dei ſur„ gat " (*S. Aug. ib. n.* 4. 5.).

36. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus eſt Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.* Per fidem Chriſtus habitat in cordibus noſtris. Vivit anima noſtra, ſi Chriſtum in ſe habeat inhabitantem tamquam in templo ſuo. Quid eſt in Chriſtum credere? Non ſolum verbis ejus, & veritatibus ab eo revelatis fidem adhibere, ſed in illo fiduciam omnem noſtram collocare, ceu in unico ſalutis Mediatore per merita ſanguinis ſui, & virtutem gratiæ ſuæ. Hæc fides germen eſt vitæ æternæ. Sed ne ſibi blandiantur, qui C. J. Deum eſſe credunt, quaſi hoc illis ad ſalutem ſufficiat. *Non enim*, inquit (*Matth.* 12.), *omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: ſed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis eſt.* Cum ergo ait: *Hæc eſt vita æterna ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti J. C.*: meram & ſpeculativam cognitionem, fidemque illerilem ſatis eſſe ad ſalutem non ſignificat, ſed fidem vivam, fidem caritate formatam, & bonis operibus ornatam. Vitæ & morum puritate fides obſignanda. Sicut ex pulſu vitam corporis cognoſcimus, ita vitam fidei bonis operibus comprobamus. *Qui credit in Filium*, & diligit in quem credit, *habet vitam æternam*, nunc in ſpe, poſtea in re, ſi in fide & caritate perſeveraverit. *Qui autem incredulus eſt Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum*; hoc eſt, numquam ab eo diſcedet. *Non eſt* enim *in alio aliquo ſalus*. Et ne temporalem fore mortem putares, dixit: *Non videbit vitam*, ut ejus perpetuitatem demonſtraret : *Sed ira Dei manet ſuper eum*. „ In hac ira cum eſſent homines per „ ori-

„ originale peccatum, tanto gravius & per-
„ nicioſius, quanto majora vel plura inſuper
„ addiderunt, neceſſarius erat Mediator, hoc
„ eſt reconciliator, qui hanc iram ſacrificii
„ ſingularis, cujus erant umbræ omnia ſacri-
„ ficia Legis & Prophet., oblatione placaret
„ (*S. Chryſoſt. hom.* 30. *in Jo.*)". *Si enim cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem Filii ejus: multo magis nunc juſtificati in ſanguine ipſius, ſalvi erimus ab ira per ipſum* (*S. Aug. Enchirid. c.* 33.).

CAPUT IV.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. 4. UT *ergo cognovit Jeſus* experientia, quod ſcientia infuſa ex primo ſuæ conceptionis inſtanti prænoverat, & ab æterno ſciebat ut Deus, *quia audierunt Phariſæi quod Jeſus plures diſcipulos facit & baptizat, quam Jo.* jam in vincula conjectus umquam fecerat & baptizaverat, (*quamquam Jeſus non baptizaret* per ſe, *ſed diſcipuli ejus*, nomine illius & auctoritate, ut miniſtri baptiſmi ipſius, non Jo., Chriſto gravioribus rebus occupato, ſcilicet doctrina, prædicatione, & miraculis) *reliquit Judæam*, ut Phariſæorum invidiæ ad tempus cederet; & *abiit iterum in Galilæam*, alterius Principatus regionem, ubi Phariſæi & numero pauciores, & minoris erant auctoritatis. Prima vice profectus fuerat in Galilæam poſt baptiſmum, ibique nuptiis interfuerat, & primum ſuorum miraculorum ediderat, nondum tradito Jo.: altera hac vice illuc profectus eſt, Jo. jam in carcerem conjecto, ut compertum eſt ex iſtius loci collatione *Matth.* 4. 12. & *Marci* 1. 14. & ex S. Aug. (*l.* 2. *De Conſ. Ev. c.* 18.), quem ſibi anteponi non ægre ferret vir ille eruditus, (*P. Lamy, Harm. l.* 3. *c.* 10.) qui duplicem Jo. carcerem abſque fundamento commentus eſt. *Oportebat autem tum*, nempe Jeſum, *tranſire per Samariam*, ut in Galilæam itinere breviori perveniret. Samaria enim Judæam inter & Galilæam media eſt.

5. *Venit ergo in civitate Samariæ, quæ dicitur Sichar*, ſive Sichem, *juxta prædium quod dedit Jacob Joſeph filio ſuo*, moriens, ut habetur Gen. 48. 22. *Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.* Urbem porro *Sichem* Judæi per ludibrium *Sichar* appellabant: *Urbem ebrioſorum*, quod malo ſchiſmate quaſi inebriati & mente moti eſſent. Unde Ephraimitæ ſive Samaritani ab Iſ. (28. 2.) *Ebrioſi Ephraim* nuncupantur.

6. *Erat autem ibi*, nempe in illo prædio, *fons Jacob*, ſive puteus, quem a Jacob Patriarcha effoſſum, vel quo uſum cum familia ſua Jacob fama ferebat. *Jeſus ergo fatigatus ex itinere*, quod pedes confecerat, *ſedebat ſic ſupra fontem*, id eſt, juxta non in ſella, aut commodo loco, ſed humi, more & habitu hominis laſſi (*S. Chryſoſt. hom.* 30. *in Jo.*). *Hora erat quaſi ſexta*. Cauſam laſſitudinis & ſitis exponit Evangel., quia multum itineris fecerat Jeſus, & jam erat meridies.

7. 8. *Venit mulier de Samaria haurire aquam*, cum hydria, ut moris erat. *Dicit ei Jeſus: Da mihi bibere*, ex hydria jam impleta: (*diſcipuli enim ejus abierant in civitatem ut cibos emerent*) petiit aquam a muliere, abſentibus diſcipulis, qui id officii illi præſtitiſſent. Gratis aſſerit novus Auctor, Judæos non ſolitos ea quibus indigerent pretio comparare a Samaritanis. Liber enim *Pirke avot*, eſt quod id eruit, Chriſto longe recentior eſt. Et quamvis id Hebraicæ Tradit. habuiſſent, excepta fuiſſet neceſſitas iter agentium per Samariam regionem. Has denique traditiones Dominus & ejus diſcipuli obſervare non tenebantur.

9. *Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Judæus cum ſis, bibere a me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana?* Judæum eſſe noverat ex habitu & ſermone (*Judic.* 12. 6.). Dialectus enim Ephraimitas ab aliis Iſraelitis diſtinguebat, ut & Galilæos a Judæis (*Matth.* 26. 73.), quanto magis Samaritanum a Judæo? Mulier porro mirata eſt quod Judæus ab ea potum poſceret. *Non enim*, inquit, *coutuntur Judæi Samaritanis*: Id eſt, amice, & familiariter. Quod Legiſperit. traditio ſic interpretabatur, ut emere quidem neceſſaria liceret, ac civiliter converſari, ut cum Gentibus; non autem cum illis manducare aut bibere, veriti ne polluerentur (*Act.* 11. 3.). Odium ex Religione (*S. Cyrill. l.* 2. *in Jo.*) præſertim natum, Schiſma fecerat in Judaiſmo; Gentiles ritus cum Moſaicis miſcuerant, Templum extruxerant in Monte Garizim, (1. *Eſdræ c.* 4.) ubi per proprios Sacerdotes non Levitici generis offerebant ſacrificia; novam ædificationem Urbis & Templi Hieroſolym. ſuis contra Judæos calumniis apud Regem Perſarum retardaverant (*Joſeph. l.* 11. *Antiq. c.* 4.). Hinc odium acerbiſſimum utriuſque gentis: hinc graviſſimum apud Judæos convitium Samaritani nomen, quod C. J. tribuerunt; *Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* (*Jo.* 8. 48.).

10. *Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Si ſcires donum Dei*, ſi noſſes Meſſiam hominibus

a Deo promissum ac datum, *& quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere*: Filius scilicet Dei, Salvator mundi: *tu forsitan petisses ab eo* prior: *& dedisset tibi aquam vivam* (*Jo.* 3. 16.), aquam perennem & perpetuo scaturientem, aquam salientem in vitam æternam, aquam quæ divinæ gratiæ per Spir. S. in credentes effundendæ typus est. Jo. 7. 38. *Qui credit in me sicut dicit Script., flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dicebat de Spir. quem accepturi erant credentes in eum.* Confer cum Is. 12. 3. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.*

11. 12. *Dicit ei mulier*, putans eum loqui de aqua elementari & communi; *Domine, neque in quo haurias habes*; situlam qua haurias non habes, *& puteus altus est*, seu profundus: *unde ergo habes aquam vivam?* Quomodo ergo ex illo mihi suppeditare posses aquam perenniter scaturientem? An vero aliunde uberiores & salubriores aquas educere potes, aut scatebram sub terra latentem invenire? *Numquid tu major es Patre nostro Jacob, qui dedit nobis hunc puteum*, posteris suis utendum reliquit, tamquam quo nullus sit his in locis melior; *& ipse ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus?*

13. 14. *Respondit Jesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum*: sitim enim non sedat nisi ad breve tempus: *qui autem biberit ex aqua* illa viva *quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* (*Non æsurient, neque sitient Is.* 49. 10.). Nullis necessitatibus umquam subjacebit: *sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Non extrinsecus illi quærenda erit, sed in illo erit per inhabitantem Spiritum sanctum: fiet, inquam, illi fons aquæ ad Deum usque & vitam æternam salientis. Emphasis est in voce *salientis*: aquæ enim ad altitudinem usque scaturiginis suæ saliunt. Principium autem gratiæ Deus est, qui est vita æterna: in vitam igitur æternam salit, ac homines in quibus manet, ad Dei fruitionem perducit.

15. *Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire.* Suspirabat illa (*S. Aug. Tr.* 15. *in Jo. num.* 15.) nolens indigere, nolens laborare. Assidue venire ad illum fontem, onerari pondere quo indigentia suppleretur; & finito quod hauserat, rursus redire cogebatur; & quotidianus ei fuit iste labor; quia indigentia illa reficiebatur, non extinguebatur. Delectata ergo tali munere, rogat ut ei aquam vivam daret.

16. 17. 18. *Dicit ei Jesus: Vade, voca virum tuum*, ut eo conscio tantum a me beneficium accipias, & cum illo communices, *& veni huc* una cum illo: vir enim caput est mulieris, sine quo decet illam beneficium a quopiam accipere. *Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum.* Christum (*S. Cyrill. l.* 2. *in Jo.*) æquivocatione decipere voluit, ut beneficium confestim acciperet. *Dicit ei Jesus: Bene dixisti, quia non habes virum: quinque enim viros habuisti, & nunc quem habes*, cui adhæres, *non est vir tuus* legitimus: *hoc vere dixisti.* Sic eam Christus & ad vitæ impudicæ confessionem atque pœnitentiam sensim disponit, & ad intelligendum quis & quantus esset qui cum ea colloqui dignabatur. Hæc enim una ratio propemodum erat illius juvandæ, si non jam eum ut merum hominem, sed ut homine superiorem admiraretur, puta cui inaudito modo sua arcana paterent. Utiliter autem responsum ejus probat quo dixit virum se non habere, tametsi a tam multis fuerat corrupta. Non enim qui ex voluptate fit coitus, sed qui secundum Legem est consensus, & quæ ex casto amore conjunctio existit, inculpatas nuptias efficiunt.

19. 20. *Dicit ei mulier: Domine, video quia Propheta es tu*, qui res abditas cognoscis. Tum sermonem alio flectens, Dominum interrogat de quæstione cultum divinum spectante, ac Samaritanos inter & Judæos controversa. *PP. nostri* Abraham & Jacob *in monte hoc* Garizim *adoraverunt: & vos* Judæi *dicitis quia Jerosolymis est locus*, seu Templum *ubi adorare oportet*, ex Dei mandato, oblatis victimis, aliisque ritibus publicis, ita ut extra hunc locum sacrificia Deo non liceat offerre. Altare (*Gen.* 12. 7.) non procul a Sichimis struxerat Abraham paulo ante oblationem Isaaci, deinde Jacob, & in monte Garizim pronuntiatæ erant benedictiones (*Gen.* 33. 20. *Deut.* 11. 26. 27. 28.). Ibi Templum extruxerat Sanabelletes Alexandri M. temporibus, & quamvis illud postea diruisset Hircanus, sacra tamen ibidem more fieri non desierant (*Joseph. l.* 11. *Antiq. c. ult. & l.* 13. *c.* 17.). Deus vero jusserat lata Lege, ut in certo loco, quem erat designaturus, sibi sacrificia offerentur. Deut. 12. 13. & 14. „ Cave ne offeras holocausta tua in o-„ mni loco quem videris: sed in eo quem e-„ legerit Dominus, in una Tribuum tuarum „ offeres hostias, & facies quæcumque præci-„ pio tibi. *Et v.* 26. Quæ autem sanctificave-„ ris & voveris Domino, tolles, & venies ad „ locum quem elegerit Dominus: & offeres „ oblationes tuas carnem & sanguinem super „ Altare Domini Dei tui.“

21. *Dicit ei Jesus: Mulier, crede mihi, quia*

quia venit hora, proximum tempus eſt, *quando neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis Patrem*. His nimirum locis vaſtatis, & Dei cultu non jam ad hunc aut illum locum reſtricto, ſed in omnem locum diffuſo: cum in omni loco nomini ejus offeretur oblatio munda. Non ait, *adorabimus* (*S. Cyrill. l. 2. in Jo. c. 5.*), ſed *adorabitis Patrem*, ut ſe ex adorantium numero eximat quatenus Verbum eſt ac Deus, qua ratione cum Patre potius adoratur.

22. *Vos adoratis quod neſcitis*, verum Deum unius tantum regionis Dominum aut certo loco definitum exiſtimantes; neque ex Legis ejus præſcripto, ſed ritibus ab hominibus adinventis adorantes: *Nos* Judæi *adoramus quod ſcimus*: Deus ſcimus quis ſit, ubi, & quo ritu colendus, hanc adepti cognitionem ex Moyſe & Prophetis. Nec mirum videri debet quod majorem ſui cognitionem Judæis quam Samaritanis aut aliis Gentibus dederit Deus: *Quia ſalus ex Judæis eſt*, Chriſtus Salv. ex Judæis oriundus eſt, quibus præſertim a Deo promiſſus fuit: *De Sion exibit Lex, & verbum Domini de Jeruſalem* (*Iſ. 2. 50.*). Se Judæis accenſet C. J., immo & adoratoribus, ſecundum formam ſervi; in qua Patrem oravit & adoravit.

23. *Sed venit hora, & nunc eſt*, jamjam tempus adeſt, *quando veri adoratores*, ſoli eo digni nomine, *adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate*, non externis tantum ritibus, typiciſque ſacrificiis; ſed ſacrificio veteris Legis cæremonias implente, & adoratione præſertim cultuque ſpirituali. Veri adoratores adorabunt Patrem omnium Deum, non cultu ſuperſtitioſo, ſeu mendacio & erroribus immixto, ut vos Samaritani adoratis; non cultu typico, ut Judæi: ſed cultu vero, ac ſpirituali. *Spiritus* ergo opponitur ſacrificiis & cæremoniis legalibus Judæorum, quas ad *Legem mandati carnalis pertinere*, cujus *reprobatio* facta eſt *propter ejus infirmitatem & inutilitatem, & umbras* eſſe *futurorum*, *corpus autem Chriſti*, S. Paul. (*Hebr. 7. 16. Coloſſ. 2. 17.*) docet. *Veritas* autem opponitur falſis dogmatibus & erroribus Samaritanorum. *Nam & Pater* omnium Deus *tales quærit qui adorent eum*: id eſt, tales poſtulat & amat adoratores.

24. *Spir. eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.* Deus eſt Spir. puriſſimus, ab omni concretione corporis & materiæ ſegregatus; ideoque ut ejus adoratio congrua ſit objecto ſuo, oportet ut a ſuis cultoribus ſpiritali cultu, mente pura, integra, incorrupta adoretur. Cultum typicum in Vet. Teſt. Deus inſtituit, ut Chriſtum in Tabernaculo, Templo, Altari, Sacrificiis, victimis, Sacerdotibus, accæremoniis ut in typis cernerent, iiſque erudirentur *uſque ad tempus correctionis*, (*Hebr. 8. 10.*) id eſt, novæ Legis, & ad cultum ſpiritualem perducerentur. Sed nova Lege per Dominum noſtrum J. C. promulgari cœpta, cultus ſpiritualis & interior inſtaurabatur ab ipſo, ut homines gratia ejus adjuti, Deum in ſpiritu & veritate toto terrarum orbe adorarent. Juſti vero qui tempore veteris Legis Deum in ſpiritu & veritate jam colebant & adorabant, ſub Lege non erant poſiti, ſed ſub Gratia, & novi Teſt. per Chriſtum mediatorem, cujus fide juſtificabantur, hæredes.

25. 26. *Dicit ei mulier: Scio quia Meſſias venit: (qui dicitur Chriſtus) cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.* Verba per parentheſim poſita non ſunt mulieris, ſed Evang., ſignificationem nominis Meſſiæ explicantis. Meſſiam venturum tum Judæi, tum Samaritani noverant. Et hi namque Libros Moyſis (*Gen. 49. Deut. 18.*) recipiebant, in quibus Meſſiæ promiſſio & prædictio legitur. Adventus ejus tempus inſtare ex communi fama mulier audiverat. Hunc omnia ad ſalutem neceſſaria, & cultum Dei ſpectantia patefacturum credebat. *Dicit ei Jeſus: Ego ſum, qui loquor tecum.* Ego ſum Meſſias a Deo promiſſus, (*S. Chryſoſt. hom. 33 in Jo.*) qui veni in mundum ut revelem omnia ad Deum rite colendum neceſſaria. Judæis frequenter rogantibus: *Quouſque animam noſtram tollis? Dic nobis ſi tu es Chriſtus:* non palam, ut huic mulieri, ſe Chriſtum eſſe profeſſus eſt: fidelior enim hæc erat illis, qui non diſcendi, ſed arguendi gratia rogabant: nam ſi diſcere voluiſſent, verborum, ſcripturarumque & miraculorum ſufficiens eis fuiſſet doctrina. Samaritana integra & ſimplici mente petiit. Audivit enim, credidit, & alios ad credendum traxit.

27. *Continuo venerunt diſcipuli ejus: & mirabantur quia cum muliere loquebatur*, ſola, extranea, ignota, Samaritana, præter morem ſuum: nec conjicere poterant Samaritidem cœleſtium rerum diſcendarum, de quibus dumtaxat loqui ſolebat Jeſus, ſtudioſam atque avidam eſſe. *Nemo tamen dixit: Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?* Reverentia enim eorum erga Dominum ac Magiſtrum vetabat eſſe curioſos.

28. 29. 30. *Reliquit ergo hydriam ſuam mulier*, ut expeditius ac celerius curreret ad ſuos, nuntiatura quod ſibi felix fauſtumque contigerat: *& abiit in civitatem, & dicit illis hominibus* concivibus ſuis: *Venite & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcum-*

cumque feci: omnis vitæ meæ ſeriem, quam ſcire humanitus non potuit. *Numquid ipſe eſt Chriſtus* ? Non affirmat Chriſtum eſſe, quamvis crederet, quod ejus prudentiæ tribuunt SS. PP.. (*S. Chryſ. hom.* 33. *S. Cyrill. l.* 2. *in Jo. S. Aug. Tr.* 5. *in Jo.*) Noluit hujus ſe opinionis auctorem oſtendere, ut ſuo ipſi auditu ad fidem adducerentur, qui mulieris imperitæ & infamis de re tanta aſſertionem parvipendiſſent. Intelligebat proculdubio, ipſos modo Jeſum audirent, eadem de eo, quæ & ipſa, ſenſuros. Quod ſi quis obtuſioris eſſet ingenii, ut cognoſcere non poſſet quis & quantus eſſet, vitam ſuam a Chriſto pateſactam illis indicat, ut hac ratione ipſos alliciat ad illum adeundum. *Exierunt ergo de civitate, & veniebant ad eum.*

31. 32. 33. 34. *Interea rogabant eum diſcipuli, dicentes: Rabbi, manduca* ex cibis quos attulimus. Fatigatum enim ex itinere, & cibo ad reficiendas vires indigere noverant. *Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis*; cibum alterius generis, quo ſpiritalis eſuries, ſeu animi deſiderium mei de converſione & ſalute hominum expleatur. Solent enim Hebræi cibum id appellare, quo deſiderium expletur, ut Pſ. 18. *Teſtimonia tua deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum, & dulciora ſuper mel & favum.*

Dicebant ergo diſcipuli ad invicem: Numquid aliquis attulit ei manducare ? Num aliquis nobis abſentibus & inſciis illi cibum miniſtravit? *Dicit ei Jeſus: Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem ejus, qui miſit me*, Patris mei, *ut perficiam opus ejus*, mihi commiſſum, ſcilicet hominum ſalutem, tum prædicatione, cui jam inſiſto; tum paſſione, qua conſummabitur.

35. 36. 37. 38. *Nonne vos dicitis* vulgari proverbio, *quod adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit* ? quadrimeſtre ſpatium ante meſſem ſupereſt. *Ecce dico vobis: Levate oculos veſtros*, non corporis tantum ſed animi; non ad corporeas dumtaxat ſegetes, ſed ad ſpirituales; ad urbem proximam Samaritan., ad urbes & vicos non Judæorum tantum ſed omnium gentium: *& videte regiones, quia albæ ſunt jam ad meſſem* ſpirituales. Deo præparante, præveniente, adjuvante, jam parati ſunt homines ad Evang. meum ſuſcipiendum. Nunc ergo in eorum converſione & inſtructione laborandum eſt, ſicut demeti ſolent ſegetes cum flaveſcunt. *Et qui metit, mercedem accipit a* Domino meſſis: Prædicationi ergo & doctrinæ tamquam boni agricolæ inſiſtite; poſt meſſem enim mercedem accipietis: & vobis, illiſque quos ad Deum converteritis, æternam fœlicitatem procurabitis: *& congregat fructum in vitam æternam: ut & qui ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit*. Satores ſunt Patriarchæ, Prophetæ, Jo. Bapt., qui ſemina Evang. jecerunt, Chriſtus ipſe, qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo & per ſubminiſtrationem Spir. dat incrementum: Meſſores Apoſtoli, & apoſtolici viri. Simul autem gaudebunt in vita æterna ſatores & meſſores ſpiritualis ſegetis. *In hoc enim eſt verbum verum*, veriſſimum eſt vulgatum illud Proverbium: *Quia alius eſt qui ſeminat, & alius eſt qui metit. Ego miſi vos metere quod vos non laboraſtis*, in agro ſcilicet Judaico: *Alii laboraverunt, & vos in labores eorum introiſtis*. Subactum eſt arvum a Prophetis, qui non tantum in Judæa, ſed & per diſperſiones varias apud Gentes, voce ac ſcriptis homines ad unius Dei cultum & ad morum emendationem excitarunt, quod ſemen eſt Evangelicæ frugis: Vos autem in arvum ab illis laboratum introiſtis, ab illis inchoata perfecturi.

39. 40. 41. 42. *Ex civitate autem illa* Sichimorum *multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris teſtimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quæcumque feci*. Crediderunt ob ſermonem mulieris teſtantis facta ſua ſibi ab Jeſu fuiſſe indicata. Noſſe enim arcana, divinum aliquid eſſe recte judicabant, illumque verum Deum eſſe qui illa cognoſcens, aſſerebat ſe Chriſtum eſſe a Deo promiſſum. Id enim civibus ſuis reticuiſſe Samaritidem non eſt veriſimile. *Cum veniſſent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret*, ſive ut apud ſe diverteret: *& manſit ibi*, id eſt, in eorum civitate, *duos dies*, quibus illos docuit. *Et multo plures crediderunt in eum propter ſermonem ejus*, ſcilicet ipſius Jeſu. *Et mulieri dicebant: Quia jam non propter tuam loquelam*; non ſolum, nec præcipue propter ſermonem tuum *credimus* hunc eſſe Meſſiam: *Ipſi enim audivimus* ex ore ejus, *& ſcimus*, firmiter nobis perſuaſum eſt *quia hic eſt vere Salvator mundi*, non Iſraelis tantum, ſed omnium gentium. His verbis (*S. Chryſ. hom.* 34. *in Jo.*) confitentur omnes homines ſub peccato poſitos eſſe, adeoque Redemptore & Mediatore indigere, ut poſtea ſcripſit Apoſt. (*Rom.* 3.): *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei, juſtificati gratis per gratiam ipſius*. Cum enim dicerent Salvat. eſſe mundi, intellexerunt, perditi; & veræ ſalutis, non brevi ſed perpetuo duraturæ auctorem. In hoc porro magis admirabiles, quod ſine miraculis crediderint. Quæ

vero

vero & quanta locutus ſit Chriſtus Samaritanis, Evang. non commemorat, fructus ſermonum ejus in illa civitate demonſtrat.

43. 44. 45. *Poſt duos autem dies exiit inde*, nempe ex regione Samaritanorum (*Origen. in hunc loc.*), & *abiit in Galilæam*, quo iter ſuſceperat relicta Judæa (*S. Cyrill. Alex.*), ut initio Cap. dictum eſt: *Ipſe enim Jeſus teſtimonium perhibuit*, ſive ante, ſive poſt, *quia Propheta in ſua patria honorem non habet*. Confer cum *Matth.* 13. 57. *Marci* 6. 4. & *Luc.* 4. 24. Patriam ſuam vocat Judæam, in qua Bethleem, ubi natus erat: vel Nazareth, ubi educatus: Galilææ autem nomine reliquum hujus Provinciæ extra Nazareth territorium. *Cum ergo veniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi*, ſummo cum gaudio, *cum omnia vidiſſent* admirabilia *opera, quæ fecerat Jeroſolymis in die feſto*, Paſchatis proxime præterito: *& ipſi enim venerant ad diem feſtum*, Legi & conſuetudini morem gerentes.

46. 47. *Venit ergo iterum* JESUS *in Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam Regulus*, ſeu Miniſter Regis, nempe Herodis Antipæ, Tetrarchæ Galilææ, quem Galilæi honoris cauſa Regem appellabant: *cujus* Reguli ſeu Regii Miniſtri *filius infirmabatur Capharnaum. Hic cum audiſſet, quia Jeſus adveniret a Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum ut deſcenderet, & ſanaret filium ejus: incipiebat enim mori*, id eſt, proximus erat morti.

48. 49. 50. *Dixit ergo Jeſus ad eum: Niſi ſigna & prodigia videritis* vos Capharnaitæ, *non creditis* me Chriſtum eſſe: cum tamen Samaritani ſine miraculis crediderint. *Dicit ad eum Regulus: Domine, deſcende priusquam moriatur filius meus.* Mortuum enim ab eo ſuſcitari poſſe nondum credebat, immo ne quidem ab abſente curari. *Dicit ei Jeſus: Vade, filius tuus vivit.* Bono animo eſto, filius jam recte valet. *Credidit homo ſermoni, quem dixit Jeſus, & ibat.*

51. 52. 53. *Jam autem eo deſcendente*, ſeu redeunte domum, *ſervi occurrerunt ei, & nuntiaverunt dicentes: Quia filius ejus viveret*, optimeque valeret. *Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit: & dixerunt ei: Quia heri hora ſeptima* (Quæ primæ poſt meridiem apud nos reſpondet) *reliquit eum febris. Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Jeſus: Filius tuus vivit; & credidit ipſe*, ex ejus ſcientia & potentia Chriſtum Deum eſſe agnoſcens, *& domus ejus tota.*

54. *Hoc iterum ſecundum ſignum fecit Jeſus, cum veniſſet a Judæa in Galilæam.* Hoc ſecundum miraculum edidit Jeſus, cum in Galilæam ſecundo veniſſet.

SENSUS MORALIS.

1. 3. *UT ergo cognovit Jeſus, quia audierunt Phariſæi quod Jeſus plures diſcipulos facit, & baptizat, quam Jo., reliquit Judæam, & abiit iterum in Galilæam.* Prudentiæ & caritatis eſt, invidiæ & peccati occaſionem non modo infirmis, ſed improbis etiam ſubtrahere, quantum fieri poteſt. Cedendum aliquando, alias reſiſtendum hoſtibus veritatis: reſiſtendum, cum veritatem impugnant; cedendum aliquando, & fugiendum, cum prædicatores & defenſores veritatis perſequuntur: fugiendum, inquam, ut tutius veritas defendatur. Dei voluntas & gloria, Eccl. utilitas, Animarum ſalus, fides in miniſterio, regulæ ſint fugæ vel reſiſtentiæ. Abiit Jeſus in Galilæam (*S. Aug. Tr. 15. in Jo. 2.*) relicta Judæa, ut Phariſæorum invidiam, & inſidias ad tempus declinaret. Poterat ille quidem & præſens ab his non teneri, ſi nollet; non occidi ſi nollet: ſed quia in omni re quam geſſit ut homo, hominibus in ſe crediturus præbebat exemplum; (quia unuſquiſque ſervus Dei non peccat, ſi receſſerit in alium locum, videns furorem forte perſequentium ſe, aut quærentium in malum animam ſuam; videretur autem ſibi ſervus Dei peccare ſi faceret, niſi in faciendo Dominus præceſſiſſet:) *Fecit hoc ille Magiſter bonus ut doceret, non quod timeret.*

6. *Jeſus ergo fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſupra fontem.* Fatigatur Deus pro creaturæ ſuæ ſalute; fatigatur ut nobis procuret æternam quietem; fatigatur in itinere ut nos quærat errantes & perditos. *Tibi fatigatus eſt ab itinere Jeſus.* Adoremus fortem & infirmum Jeſum: fortem, quia *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipſum facta ſunt*, & ſine labore facta ſunt. Infirmum, quia *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.* FORTITUDO *Chriſti te creavit, infirmitas Chriſti te recreavit. Fortitudo Chriſti fecit ut quod non erat eſſet: infirmitas Chriſti fecit ut quod erat non periret: Condidit nos fortitudine ſua, quæſivit nos infirmitate ſua* (*S. Aug. in Jo. Tr. 55. n. 6. & 7.*). Fatigatus eſt ex itinere Jeſus. Iter ipſius eſt caro pro nobis aſſumpta. Ideo fatigatus ab itinere, quid eſt aliud quam fatigatus in carne? Dei pro nobis incarnati & fatigati veſtigia ſequamur: vitæ iſtius mortalis, ſtatuſque noſtri labores & laſſitudines

pro

pro ejus amore & gloria perferamus. Non ſit otioſa quies noſtra, non voluptati ſerviens, ſed indulgens neceſſitati; ad Dei gloriam, & ad finem ſalutis noſtræ referatur, ut curato corpore, viribuſque refectis, Deo ſerviamus alacrius, & in ejus opere, noſtrique ſtatus officiis ferventius laboremus. Hæc enim vita laboris eſt, non quietis.

7. *Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Jeſus: Da mihi bibere.* Mulieris Samaritidis adventum ad fontem prænoverat ac decreverat. Ubi vero adfuit, eam ſtatim doctrinæ ſuæ retibus expanſis ab æterno implicare ſibi propoſuit cœleſtis animarum venator. Mulier illa typus erat Eccl., non juſtificatæ, ſed juſtificandæ. Ventura enim (*S. Aug. Tr.* 15. *in Jo. n.* 10.) erat Eccl. de Gentibus, alienigena a genere Judæorum. Audiamus ergo in illa nos, & in illa agnoſcamus nos, & in illa gratias agamus pro nobis. *Dicit ei Jeſus: Mulier da mihi bibere.* Qui bibere quærebat, fidem ipſius mulieris ſitiebat.

10. *Reſpondit Jeſus, & dixit: Si ſcires donum Dei, & quis eſt qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam vivam.* Donum Dei eſt Spir. S. Hujus doni (*S. Cyrill. Alex. lib.* 2. *in Jo.*) ſe ipſum largitorem inſinuat. Cui enim convenit ea largiri quæ Dei ſunt? Nonne ei qui ſecundum naturam Deus eſt? Aquam autem vivam appellat vivificum illud Spiritus donum, per quod ſolum humana natura, quamvis perinde ac montani ſtipites prorſus arefacta & omnis fructus expers diaboli fraude reddita, ad veterem naturæ pulchritudinem revocatur, & vivificam gratiam ebibens, variis honorum generibus redimitur, & ad virtutis ſtudium repullulans, uberrimos dilectionis divinæ ramos edit. Hinc Deus per Proph. ait: *Glorificavit me beſtia agri, dracones, & ſtruthiones: quia dedi in deſerto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo, Populum iſtum formavi mihi, laudem meam narrabit.*

Si ſcires donum Dei. Donum Dei gratia eſt: non datur ex meritis, quia ex ipſa eſt omne meritum. Si gratia Dei ex meritis eſſet, jam gratia non eſſet. *Quis* enim *prior dedit illi, & retribuetur ei?* (*Rom.* 11. 35.) Gratiam nequidem deſiderare, aut petere poſſumus: immo nec ejus neceſſitatem, & indigentiam noſtram cognoſcere ſine gratia tenebras noſtras illuminante, ſine Spir. Dei infirmitatem noſtram adjuvante. „ Non enim ſufficientes ſumus cogitare aliquid ex nobis „ quaſi ex nobis, ſed omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Et quid oremus, ſicut oportet, neſcimus: ſed Spir. adjuvat infirmitatem noſtram". C. J., & Gratiæ ipſius neceſſitatem cognoſcere, primus eſt ad converſionem gradus. *Mulier, ſi ſcires donum Dei, & quis eſt qui dicit tibi: Da mihi bibere, forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam vivam.*

11. 12. 13 „ Dicit ei mulier: Domine, „ neque in quo haurias habes, & puteus al„ tus eſt.... Numquid tu major es Patre no„ ſtro Jacob, qui dedit nobis puteum, & „ ipſe ex eo bibit, & filii ejus, & pecora „ ejus? Reſpondit ei Jeſus, & dixit ei: „ Omnis qui bibit ex aqua hac, ſitiet ite„ rum: qui autem biberit ex aqua quam ego „ dabo ei, non ſitiet in æternum". Et verum eſt ſecundum hanc aquam, & verum eſt ſecundum quod ſignificabat illa aqua. Etenim aqua in puteo, voluptas ſæculi eſt in profunditate tenebroſa: hinc eam hauriunt homines hydria cupiditatum. *Cupiditatem* quippe *proni ſubmittunt, ut ad voluptatem hauſtam de profundo perveniant, & fruuntur voluptate, præcedente & præmiſſa cupiditate. Nam qui non præmiſerit cupiditatem, pervenire non poteſt ad voluptatem* (*S. Aug. Tr.* 15. *in Jo. n.* 16.). Pone ergo hydriam, cupiditatem, & aquam de profundo, voluptatem: cum pervenerit quiſque ad voluptatem ſæculi hujus, cibus eſt, potus eſt, lavacrum eſt, ſpectaculum eſt, concubitus eſt; numquid non iterum ſitiet? Ergo *de hac aqua qui biberit, ſitiet iterum: Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum... Satiabimur* (inquit Rex Proph. *Pſ.* 64. 5.) *in bonis domus tuæ.* De qua ergo aqua daturus eſt, niſi de illa de qua dictum eſt: *Apud te eſt fons vitæ*? Nam quomodo ſitient, qui *inebriabuntur ab ubertate domus tuæ*? (*Pſ.* 35. 10.)

14. *Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Sicut enim ſi quis fontem in ſe ipſo intus haberet, non ſitiret umquam, ita qui hanc aquam habuerit, Spir. S. ſcilicet in anima ſua inhabitantem, fontem omnium bonorum cœleſtium, nullam ſitim bonorum terrenorum patietur, caritate cor ejus implente. Id quidem perfecte non fit in hac mortali vita, in qua perpetua pene pugna eſt cupiditatem inter & caritatem. Sed caritas SS. penitus implebit in æterna vita, omni cupiditate omnino excluſa & abſumpta, cum mortale hoc induerit incorruptionem. *Fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Omne* ſcilicet *datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens a Patre luminum* (*Jac.* 1, 17.); & humili gratiarum actio-

actione electorum in quos deſcendit, ad originem ſuam jugiter aſcendit, illoſque tandem Deo perfecte conjungit, & ad vitam æternam evehit.

15. *Dicit ad eum mulier: Domine da mihi hanc aquam, ut non ſitiam, neque veniam huc haurire.* Ad laborem indigentia cogebat, & laborem infirmitas recuſabat (*S. Aug.*). Nondum audiebat dicentem (*Mat.* 11. 28.): *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Initium gratiæ, deſiderium gratiæ eſt. Hæc prima gratiæ interioris operatio, ut deſideretur, & deſiderata per orationem poſtuletur. Domine, da nobis hanc aquam, Spiritum ſanctum tuum, gratiam tuam, ut non ſitiamus, niſi Te fontem aquæ vivæ. Fac ut gratia tua ſit in nobis perennis inſtar fontis, non raptim tranſiens ut torrens, ut nec hyeme tribulationis, nec æſtate proſperitatis deficiat. *Æſtas probat fontem vel torrentem:* tentatio, an gratia ſit fons in nobis, vel torrens, qui pravarum cupiditatum æſtu ſiccetur. Cupiditas & iniquitas laborem ſemper adjunctum habet, comitem ſemper difficultatem, qua infelix anima fatigatur in cœnoſa voluptatis via. *Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, ambulavimus vias difficiles* (*Sap.* 5. 7). Puteus altus eſt. Ex hac aqua bibunt homines & pecora. Gratia vero & caritas ineffabilem ſuavitatem & facilitatem in bono ſecum affert, cum facit plus delectare quod Deus præcipit, quam delectat quod impedit. *Etenim Dominus dabit benignitatem* (Pſ. 84. 13.), ſive (ut S. Aug. *in hunc* Pſ. *num.* 11. legit) *ſuavitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum.* Quæ verba ſic explicat S. Aug.: „Cum ergo „ cœperis odiſſe peccata, & confiteri Deo, „ cum te delectationes illicitæ rapiunt & ducunt ad ea quæ tibi non proſunt, ingemiſce ad Deum: & confitens illi peccata tua, „ mereberis ab illo delectationem, & ſuavitatem juſtitiæ faciendæ dabit tibi, ut incipiat te delectare juſtitia, quem primo delectabat iniquitas: ut qui primo gaudebas „ in ebrietate, gaudeas in ſobrietate; & qui „ primo gaudebas de furtis, ut tolleres homini quod non habebas, quæras donare non „ habenti quod habebas: & quem delectabat „ rapere, delectet donare; quem delectabat „ ſpectare, delectet orare; quem delectabant „ cantica nugatoria & adulterina, delectet „ hymnum dicere Deo, currere ad Eccl., qui „ primo currebas ad theatrum. Unde nata eſt „ iſta ſuavitas, niſi quia Dominus dabit ſuavitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum"?

16. 17. *Dicit ei Jeſus: Vade, voca virum tuum, & veni huc. Reſpondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Jeſus Bene dixiſti... Quinque enim viros habuiſti, & nunc quem habes, non eſt tuus vir; hoc vere dixiſti.* Altera gratiæ operatio in homine, eſt agnitio, horror, & confeſſio peccati. *Non habeo virum... Domine, ut video Propheta es tu.* „ Quinque viros priores ani„ mæ, quinque ſenſus corporis myſtice S. Aug. „ (*Tr.* 15. *in Jo. num.* 21. 22. 23. *Vide & l. q.* 83. *q.* 64.) exponit. Quando enim „ quiſque naſcitur, antequam poſſit uti men„ te atque ratione, non regitur niſi ſenſibus „ carnis. Anima in puero parvulo quod au„ ditur, quod videtur, quod olet, quod ſa„ pit, quod tactu ſentitur, hoc appetit aut „ fugit. Appetit quicquid mulcet, fugit quic„ quid offendit hos quinque ſenſus. Hos e„ nim quinque ſenſus mulcet voluptas, of„ fendit dolor. Secundum hos quinque ſen„ ſus tamquam quinque viros, prius vivit a„ nima, quia iſtis regitur. Quare autem vi„ ri dicti ſunt? Quia legitimi. A Deo quip„ pe facti, & a Deo donati animæ. Infirma „ eſt adhuc quæ iſtis quinque ſenſibus regi„ tur, & ſub iſtis quinque viris agit: at ubi „ venerit ad annos exferendæ rationis, ſi „ eam ſuſceperit optima diſciplina & doctri„ na ſapientiæ; quinque illis viris ad regen„ dum non ſuccedit niſi vir verus, legitimus „ & illis melior, & qui melius regat, & qui „ ad æternitatem excolat, ad æternitatem „ inſtruat. Nam iſti quinque ſenſus non ad „ æternitatem nos regunt, ſed ad iſta tem„ poralia vel appetenda, vel fugienda. Ubi „ vero intellectus ſapientia imbutus regere „ cœperit animam, ſcit jam non ſolum fu„ gere foveam, & ambulare in æquali quod „ oculi oſtendunt animæ infirmæ, nec tan„ tum canoras voces ſuaviter audire, diſſo„ naſque repellere, vel blandis odoribus de„ lectari, putoreſque reſpuere; aut dulcedi„ ne capi & amaritudine offendi; aut leni„ bus mulceri, & aſperis lædi. Iſta enim o„ mnia infirmæ animæ ſunt neceſſaria. Quid „ ergo regiminis adhibetur per illum intelle„ ctum? Non alba & nigra diſcreturus eſt, „ ſed juſta & injuſta, bona & mala, utilia „ & inutilia, caſtitatem & impudicitiam, hanc „ ut amet, iſtam ut vitet; caritatem & o„ dium, in hac ut ſit, in illo ut non ſit. „ Hic vir quinque illis viris in illa muliere „ non ſucceſſerat. Ubi enim non ſuccedit il„ le, error dominatur. Nam cum cœperit „ anima capax eſſe rationis, aut a ſapiente „ mente regitur, aut ab errore: ſed error „ non regit, ſed perdit. Poſt iſtos ergo quin„ que ſenſus mulier adhuc errabat, & error „ eam ventilabat. Error autem iſte non e-

„ rat

„ rat legitimus vir, ſed adulter: ideo ei Do-
„ minus ait: *Bene dixiſti: Quia non habeo*
„ *virum. Quinque enim viros habuiſti*: quin-
„ que te ſenſus carnis primo rexerunt: ve-
„ niſti ad ætatem utendæ rationis, nec ad
„ ſapientiam perveniſti; ſed in errorem inci-
„ diſti. Ergo poſt illos quinque viros *iſte quem*
„ *habes non eſt tuus vir*. Et quid erat, ſi
„ vir non erat, niſi adulter? *Voca* itaque non
„ adulterum, ſed *virum tuum*: ut intellectu
„ me capias, non errore de me aliquid fal-
„ ſum ſentias. Adhuc enim errabat mulier,
„ quæ aquam illam cogitabat: cum jam Do-
„ minus de Spir. S. loqueretur. Quare erra-
„ bat, niſi quia adulterum, non virum ha-
„ bebat? Tolle ergo hinc iſtum adulterum
„ qui te corrumpit, & *Vade, voca virum*
„ *tuum*. Voca, & veni ut intelligas me.
„ *Dicit ei mulier, Domine, video quia Pro-*
„ *pheta es tu*. Cœpit venire vir, nondum
„ plene venit. Proph. Dominum putabat. E-
„ rat quidem & Proph., nam de ſe ipſo ait
„ (*Marci* 6. 4.): *Non eſt Proph. ſine honore*
„ *niſi in patria ſua*. Item de illo dictum eſt
„ ad Moyſem (*Deut.* 18. 18.): *Prophetam*
„ *ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſi-*
„ *milem tui*. Similem ſcilicet ad formam car-
„ nis, non ad eminentiam majeſtatis. Pro-
„ inde jam non multum errat mulier iſta. *Vi-*
„ *deo*, inquit, *quia Proph. es tu*. Incipit
„ vocare virum, adulterum excludere ".

22. *Venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpir. & veritate*. „ Samaritanos & Judæos (*S. Chryſ.* „ *hom.* 33.) a veris excipit adoratoribus: & „ quamvis meliores Judæos, venturos tamen „ longe deteriores, quanto figura veritate „ inferior eſt, indicavit: Eccl. autem ſigni „ ficat, quoniam verus & debitus Deo cul- „ tus in ipſa eſt. Qui igitur ſunt veri ado- „ ratores? Qui nullo loco divinum cultum „ circumſcribunt, qui Deum in ſpiritu co- „ lunt, ſicut & Paul.; Cui ſervio, *inquit*, „ (*Rom.* 1. 9.) in ſpiritu meo, in Evang. „ Filii ejus .... Obſecro vos, fratres, per „ miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora „ veſtra hoſtiam viventem, ſanctam, Deo „ placentem, rationabile obſequium veſtrum „ (*Rom.* 12. 1.). Per ſpiritum autem, incor- „ poreum ſignificat. Opus eſt enim incorpo- „ reum quod eſt in nobis; hoc eſt, per ani- „ mam & animæ munditiam offerri. *Spir. eſt* „ *Deus, & eos qui adorant, in ſpir. &* „ *veritate adorare oportet*. Nam cum & Ju- „ dæi & Samaritani neglecta anima mundi- „ tiæ corporis plurimum ſtuderent, ideo non „ ablutione & ornatu corporis, ſed mente „ dicit adorandum. Quamobrem non peco- „ ra, non vitulos, ſed te totum Deo offe- „ ras ſacrificium; ſic viventem hoſtiam exhi- „ bebis. In veritate enim adorare oportet: „ nam quæ ſuperiori tempore figura erant, „ holocauſta, ſacrificia, incenſum, non ſunt „ amplius, ſed omnia veritas. Non enim „ caro, ſed malæ circumcidendæ ſunt cogi- „ tationes, & nos ipſos crucifigere, & ir- „ rationales auferre cupiditates oportet at- „ que mactare...".

Veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate. Non jam in monte, non Jeroſolymis, ſed in Eccleſia Cathol., in qua una, non in ulla alia congregatione, vel ſecta, veri ſunt adoratores: in qua una eſt verum ſacrificium tam externum & viſibile, oblatio munda, victima ſalutaris, quæ in omni loco, toto orbe, ubicumque Chriſtiana Catholica Religio diffuſa eſt, vero Deo offertur, tum internum, cujus viſibile ſacrificium ſignum eſt; ſcilicet ſacrificium contriti cordis & caſti corporis, *in ſpiritu* caritatis, qui filiorum & verorum Chriſtianorum ſpiritus eſt; *in veritate* & puritate fidei, nullis erroribus admixtæ, qui Catholicorum eſt caracter. Ergo *intus age totum*. Et ſi forte quæris aliquem locum altum, aliquem locum ſanctum, intus exhibe te Templum Deo. *Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos*.... (1. *Cor.* 3. 17.). *In Templo vis orare, in te ora. Sed prius eſto Templum Dei, quia ille in Templo ſuo audit orantem* (*S. Auguſt. Tr.* 15. *in Jo. n.* 25.).

25. 26. *Dicit ei mulier: Scio quia Meſſias venit: Cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia. Dicit ei Jeſus: Ego ſum qui loquor tecum*. Ita ſe Chriſtus ſimplicibus manifeſtat. Samaritidem intus in animo docet, eamque ad ſui cognitionem ſenſim adducit, ei myſteria revelans, quæ ſapientibus & prudentibus abſcondit. Illi annuntiat omnia. Quid enim illi ſciendum ſupereſt, qui Deum verum, & C. J. novit? *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te, ſolum Deum verum, & quem miſiſti J. C.* (*Joann.* 17. 3.). Gratias illi perpetuas agamus, qui venit in mundum propter nos, ut nos doceret omnia ad ſalutem neceſſaria. Illum audiamus in Scripturis Sacris nobis loquentem, qui Samaritanæ mulieri loqui, & illam altiſſima Religionis myſteria docere dignatus eſt. Evangel. non ſolum audiamus & legamus, ſed in tabulis cordis carnalibus inſcriptum geramus; ejus ſententias, hiſtoriam, præcepta, verba, miracula, exempla C. J. Dom. noſtri frequenter animo repetamus, ut mundetur, ac ſanctificetur. „ Nam ſi in quacumque domo E- „ vang. eſt, illuc diabolus ingredi non au- „ det:

„ det: quanto minus animam ei aſſidua le-
„ ctione familiarem, neque dæmon, neque
„ peccatum attinget? Sanctifica igitur ani-
„ mum, ſanctifica corpus: hoc continget, ſi
„ Evang. ſemper & in animo habueris, &
„ in lingua. Quod ſi linguæ obſcœnitas ani-
„ mam coinquinat, perſpicuum eſt ſpiritali
„ lectione eam ſanctificari, & gratia Spir. S.
„ affatim perfundi. Divini cantus ſunt Scri-
„ ptura; hinc nobis & animæ noſtræ affecti-
„ bus remedium petamus, cujus utilitatem ſi
„ intueremur, incredibili ei attentione vaca-
„ remus " (*S. Chryſ. hom.* 33. *in Jo.*).

27. *Et continuo venerunt diſcipuli ejus: & mirabantur, quia cum muliere loquebatur*, &c. Chriſti facilitatem, (*S. Aug. Tr.* 15. *in Joann. n.* 19.) & incredibilem humilitatem, quod pauperem & Samaritanam mulierem tam benigne alloqui non dedignaretur. Mirabantur quia quærebat perditam, qui venerat quærere quod perierat. Bonum mirabantur, non malum ſuſpicabantur. Deus qui maſculum, & fœminam condidit, utrique ſexui fidei & gratiæ ſuæ dona gratis diſtribuit. *In C. J. non eſt maſculus, neque fœmina.* Hoc ſibi exemplum proponant Eccl. Paſtores, & Doctores, nec prodeſſe renuant mulieribus. Non enim voluntatem ſuam, ſed prædicationis utilitatem ſequi oportet. Major plerumque fœminis docilitas quam in viris, pietas major, uberiora Dei dona, qui infirma mundi eligit, ut nemo in conſpectu ejus glorietur. Verumtamen a diaboli caveant inſidiis Evangelici Miniſtri, cum mulieribus converſentur in omni caſtitate, nimiam familiaritatem vitent; nec frequentia ſint, nec diuturna eorum cum mulieribus colloquia, nec profana ſint, ſed de rebus dumtaxat ad ſalutem ſpectantibus; nec clandeſtina; & neque nobilibus magis ac divitibus, vel ingenio, aut forma præſtantioribus, quam pauperibus ignobilibus, ſimplicibus ſpiritalem ſacri miniſterii curam impendant. *Et mirabantur, quia cum muliere loquebatur.*

28. 29. *Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, & abiit in civitatem, & dicit illis hominibus: Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci: Numquid ipſe eſt Chriſtus?* „ Victrix corporeæ curæ,
„ (*inquit S. Cyrill. l.* 2. *in Jo.*) & quæ ſtul-
„ tis voluptatibus ſæpe ſuccubuerat, carnis
„ uſum neceſſarium defraudat, cibumque &
„ potum aſpernata in alium ſtatum per fidem
„ reformatur. Statim vero caritatem virtu-
„ tum optimam amplexa, quod ſibi oblatum
„ eſt bonum, citato in urbem curſu ſtudioſe
„ ac ferventer annuntiat. Inclamabat enim
„ ei intus ad aurem cordis C. J. *Gratis ac-*
„ *cepiſtis, gratis date.* Hinc diſcamus non
„ eſſe nobis imitandum ignavum illum ſervum, qui talentum humi defodit, ſed illud exercere conemur, & alios ad Chriſti cognitionem & amorem verbo & exemplis adducere. Quod celeberrima illa mulier egregie præſtat, quæ bonum ſibi oblatum aliis communicat: quam hactenus hauſerat aquam non jam e ſcaturigine hauriens, neque terreſtrem hydriam domum denuo reportans, ſed divina potius ac cœleſti gratia, ſapientiſſimaque Salvat. doctrina mentem plenam gerens ".

Reliquit hydriam ſuam mulier. Audito, *Ego ſum qui loquor tecum*; & recepto in cor Chriſto Domino, quid faceret, niſi jam hydriam dimitteret, & evangelizare curreret? *Projecit cupiditatem, & properavit annuntiare veritatem. Diſcant qui volunt evangelizare, projiciant hydriam ad puteum* (*S. Auguſt. Tr.* 15. *in Jo. n.* 30.).

„ Conſidera mulieris ſtudium, ſapientiam
„ conſidera. Venerat hauriendæ aquæ gra-
„ tia; & cum verum fontem inveniſſet, con-
„ tempſit alterum, ut nos exemplo, licet par-
„ vo, admonere, ſpiritualium gratia ſæcula-
„ ria omnia eſſe nobis contemnenda, neque
„ eorum, niſi ad neceſſitatem, ullam ratio-
„ nem habendam; quod & Apoſtoli fecerunt,
„ & hæc mulier. Siquidem illi a Jeſu voca-
„ ti, retia reliquerunt, hæc ſponte ſua reli-
„ quit hydriam, & Dei gratia præveniente
„ Apoſtolico munere fungitur: neque unum,
„ aut alterum, ut Andreas & Philippus, ſed
„ univerſam advocat civitatem, & populum
„ ad Chriſtum adducit " (*S. Chryſ. hom.* 33. *in Joann.*).

Reliquit hydriam ſuam mulier. Non fert hydriam ſed refert gratiam. *Vacua videtur reverti onere, ſed plena revertitur ſanctitate. Quæ peccatrix advenerat, revertitur prædicatrix. Et quæ hydriæ vaſculum amiſerat, Chriſti plenitudinem reportabat: in nullo civitati ſuæ inferens detrimentum. Etenim ſi aquam civibus non intulit, tamen fontem ſalutis invexit* (*Antiq. P. in ſer. de eleem. & muliere Samarit. olim edito ſub S. Amb. nomine*). Qui vere converſus ad Chriſtum eſt, rerum terrenarum obliviſcitur, abjicit onera, relinquit impedimenta, cupiditates refrænat, renuntiat voluptatibus, non ſolum pro cœleſtibus donis acceptis gratias agit, ſed gloriæ Dei & ſalutis animarum zelo fervens, de Deo cum aliis colloqui amat, ad ejuſque notitiam & amorem omnes invitare, & adducere opportunitate data. *Venite, & videte: numquid ipſe eſt Chriſtus?*

34. *Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem*

ejus qui miſit me, ut perficiam opus ejus. Opus Dei, animarum ſalus, Paſtoris cibus, ac deliciæ ſint. Paſtorali munere, ac miniſterio nihil in orbe majus, aut excellentius, in eo tamen non diligenda celſitudo & excellentia, ſed Dei voluntas: ſacris inſiſtendum functionibus, non quia nobis, ſed quia Deo placent. Diligendum opus, non quia noſtrum, ſed quia Dei eſt: ab ipſo, & propter ipſum inchoandum & perficiendum, qui omnis boni principium & finis eſt. Spir. S. loquitur per os Prædicatoris, fidemque & caritatem in corde producit auditoris. Pari humilitate ac fervore in Apoſtolico ac Paſtorali munere laborandum eſt, ne cum opus Dei in aliis perficere conamur per doctrinam, opus ſuum in nobis perficiat diabolus per ſuperbiam. Apis imitanda, quæ ſupervolitat melli ſuo, ne hærens nectatur & ſuffocetur. *In mellis copia non fruſtra pennas habet apicula; nectit enim hærentem.* Opus ergo Dei perficientes in Spiritu C. J., cum illo dicamus: *Ego non quæro gloriam meam.* Et, *Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.*

Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem ejus, qui miſit me &c. C. J. ſeipſum (*S. Cyrill. Alex. l. 2. in Jo.*) futuris orbis Magiſtris, Paſtoribus, Prædicatoribus, Doctoribus, exemplum ſtatuit acerrimi & præclariſſimi ad docendum ſcientiam ſalutis, & ad animarum converſionem ſtudii, cui neceſſaria corporis etiam poſtponantur. Nam cum ſuaviſſimum ſibi eum cibum eſſe dicit, nimirum facere voluntatem ejus, a quo miſſus eſt, & perficere opus ejus, Apoſtolici miniſterii munus deſcribit. Docendi enim curæ intentos eſſe illos dumtaxat oportet, & a carne deliciis in tantum recedere, ut vix neceſſarium obſequium admittant, quod ad vitam conſervandam exhibetur.

35. *Levate oculos veſtros, & videte regiones, quia albæ ſunt jam ad meſſem.* Quot Nationes quas Deus vocat ad fidem? Quot peccatores ad pœnitentiam excitandi? Quam ampla meſſis Evangelicis operariis deſtinata? Levate igitur oculos veſtros, rogate Dominum ut mittat operarios in meſſem ſuam: ad Gentes quæ eum non noverunt, & nomen ejus non invocaverunt. Ite in agrum Domini, & in meſſe ejus laborate, quicumque ad hoc vocati eſtis, & zelo ſalutis animarum, fideique propagandæ flagratis. Æternæ vitæ promiſſio, animarum ſalus, perfectio corporis electorum, gloria Dei tam ſeminatores quam meſſores coronantis, & ſui fruitione beatificantis, ad laborem vos accendant. *Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam; ut & qui ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit.*

38. *Ego miſi vos metere quod vos non laboraſtis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introiſtis.* „ Qui laboraverunt? (*S. Aug. Tr. 15. in Jo. n. 32.*) Ipſe Abraham, „ Iſaac, & Jacob. Legite labores eorum: in „ omnibus laboribus eorum Prophetia Chri„ ſti; & ideo ſeminatores. Moyſes & ceteri „ Patriarchæ, & omnes Prophetæ, quanta „ pertulerunt in illo frigore quando ſemina„ bant? Ergo jam in Judæa meſſis parata „ erat. Merito ibi tamquam matura ſeges „ fui, quando tot hominum millia pretia re„ rum ſuarum afferebant, & ad pedes Apo„ ſtolorum ponentes, expeditis humeris a „ ſarcinis ſæcularibus, Chriſtum Dominum „ ſequebantur. Vere matura meſſis. Quid in„ de factum eſt? De ipſa meſſe ejecta ſunt „ pauca grana, & ſeminaverunt orbem ter„ rarum, & ſurgit alia meſſis quæ in fine „ ſæculi metenda eſt. De iſta meſſe dicitur: „ (Pſ. 125.) *Qui ſeminant in lacrymis, in* „ *gaudio metent.* Ad iſtam meſſem non A„ poſtoli, ſed Angeli mittentur. *Meſſores,* „ inquit, *Angeli ſunt* (*Matth. 13.*). Iſta er„ go meſſis creſcit inter zizania, & exſpe„ ctat purgari in fine. Illa vero meſſis jam „ matura erat, quo prius miſſi ſunt diſcipu„ li, ubi Prophetæ laboraverunt".

Ne extollantur operarii Evangelici, cum uberem colligunt meſſem; is enim ſæpe fructus eſt precum, laborum, patientiæ aliorum: & alioqui totum Deo tribuendum eſt, quo adjuvante verbum ſeminatur, creſcit, matureſcit, colligitur, & in horreum infertur.

46. 47. *Erat quidam Regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum. Hic cum audiſſet, quia Jeſus adveniret a Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum ut deſcenderet, & ſanaret filium ejus &c.* Utiles ſunt ad ſalutem calamitates, ſiquidem ad Deum nos revocant: *Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſtea acceleraverunt....* (Pſ. 15. 4.) *Cum occideret eos, quærebant eum, & revertebantur, & diluculo veniebant ad eum. Et rememorati ſunt quia Deus adjutor eſt eorum: & Deus excelſus redemptor eorum eſt* (Pſ. 77. 34.). Ad C. J. accedamus, illique ſupplicemus humiliter, non ſolum ut ſanet agritudines corporis noſtri, ſed in primis ut infirmitates animæ noſtræ incipientis mori, & in ſummo ſalutis periculo conſtitutæ, ſanare dignetur. Miraculum gratiæ ſuæ (*S. Cyrill. Alex.*) ut operetur, credamus illum eſſe Salvatorem mundi, poſſe juſtificare impium, morbos animarum ſolo verbo poſſe curare, quin etiam mortuam animam ſuſcitare. Ne

imperfecta ſit fides noſtra, ut fides Reguli, cujus filius infirmabatur Capharnaum, qui potentiam, ac beneficentiam Chriſti temporibus & locis circumſcriptam putabat: ne cum ipſo audiamus: *Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis.*

50. *Dicit ei Jeſus: Vade, filius tuus vivit. Credidit homo ſermoni quem dixit ei Jeſus, & ibat.* Chriſti ſermoni credidit, ipſo Salvat. fidem in corde ejus inchoante, & poſtea perficiente, cum ſervi nuntiaverunt puerum in priſtinam valetudinem ſubito reſtitutum; ceſſante febre ipſa hora quæ dixit ei Jeſus: *Filius tuus vivit.* Miraculum duplex operatus eſt Jeſus: unum in corde patris, in quo ſanavit incredulitatem; alterum in filii corpore, a quo diſpulit febrem. Sana, Domine, incredulitatem noſtram, adauge & corrobora in nobis fidem: verbo tuo febrem abige, cupiditatum noſtrarum æſtum extingue; fac ut ſermonibus tuis credens, in via mandatorum tuorum ſimplici obedientia ambulem ad domum cœleſtem, & æternam. Dic Eccleſiæ pro me, ſimilibuſque mihi peccatoribus coram divina tua Majeſtate gementi: *Filius tuus vivit.*

53. *Et credidit ipſe, & domus ejus tota.* Cum ad Deum per ejus gratiam converſi eſtis, cum inſigne aliquod beneficium ab illo accepiſtis; non ſolum gratias illi privatim referre debetis, dicentes: *Benedic anima mea, Domino, & noli obliviſci omnes retributiones ejus: Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas: qui redimit de interitu vitam tuam* (Pſ. 102. 2. 3. 4.): verum etiam operam dare oportet ut filii veſtri, ac domeſtici credant, fidemque ſanctis operibus teſtentur, ut Chriſtus in familia veſtra regnet. *Credidit ipſe, & domus ejus tota.*

CAPUT V.

Senſus Litteralis.

1. POST *hæc erat Feſtus dies Judæorum,* Paſcha, ſecundum miniſterii Chriſti, ſecundum S. Iren. (*l.* 2. *c.* 39.); vel Pentecoſte, ſecundum S. Chryſ. (*hom.* 35. *in Jo.*), & S. Cyrill. Alex. (*l.* 2.), *& aſcendit Jeſus Jeroſolymam,* ſecundum præſcriptum Legis, ut exemplum obedientiæ in omnibus præberet.

2. 3. *Eſt autem Jeroſolymis probatica piſcina, quæ cognominatur Hebraice Bethſaida, quinque porticus habens.* In manuſcriptis optimæ notæ Codicibus Græcis legitur: ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρᾳ ῥᾳ. Sic inter alios habet Vaticanus Codex vetuſtiſſimus & emendatiſſimus: alii vero Codices, hæc verba, ἐπὶ τῇ omittunt. Secundum priorem lectionem vertendum eſſet: *Eſt autem Jeroſolymis ad portam ovium,* qua ſcilicet oves immolandæ inducebantur in Urbem; vel, qua oves ad paſcua educebantur, piſcina &c. Secundum alteram lectionem, quæ eſt Vulgatæ noſtræ, quam etiam videntur ſecuti SS. Chryſoſt., Cyrill., Hier., Theophyl., & quæ Mſſ. Codicibus Græcis aliquibus nititur, vertendum eſt in hunc modum: *Eſt autem in Jeroſolymis probatica piſcina,* id eſt, piſcina ovium, ſic vocata ab ipſa *porta Gregis,* de qua 11. *Eſdræ* 3. 1. Oves Græce πρόβατα dicuntur, hinc piſcina ad portam ovium ſita dicta eſt probatica. Piſcina hæc ſeu ſtagnantium aquarum congeries, alibi dicitur *natatoria,* quod aquas abluendis immundis contineret, *Bethſaidam* appellatam, id eſt, *piſcationis domum,* verſio noſtra Vulgata docet (*Jo.* 9. 7.): *Beteſdam,* ſeu *Betheſedam* Græcus Textus, *Betheſeda domum miſericordiæ,* ſeu *gratiæ* ſignificat, conveniens nomen ob beneficia ſanitatis, quæ Dei miſericordia & benignitate ægri in illa piſcina conſequebantur. *Betheſeda,* ſignificat & *domum effuſionis,* aptum etiam piſcinæ nomen, in quam aquæ ex variis aquæductibus fundebantur & confluebant. Circumdata erat piſcina quinque porticibus, in quibus ambulabant homines, & ponebantur infirmi, aquæ motum exſpectantes. *In his jacebat multitudo languentium, cæcorum, claudorum, aridorum,* ſeu paralyticorum, & quibus aliqua pars corporis ab influxu vitali deſtituta erat, & inutilis ad uſum facta, *expectantium aquæ motum,* ſive impreſſionem ſalutiferam aquæ factam ab Angelo.

4. *Angelus autem Domini deſcendebat ſecundum tempus in piſcinam,* tempore a Deo præſtituto, hominibus improviſo, & *movebatur aqua,* quod ſignum erat deſcenſus Angeli, & divinæ virtutis ad ſanitatem impertiendam illi, qui tunc in aquam immergeretur, paratæ. *Et qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquæ, ſanus fiebat a quacumque detinebatur infirmitate,* cui nec ars, nec natura ſubvenire poterat. Naturalis ergo non erat illa per aquam piſcinæ medicatio: 1. Quia ſtato tempore fiebat; 2. Quia omnia morborum genera ſanabantur; 3. Quia non ſanabatur niſi qui prior mergebatur in piſcinam poſt Angeli deſcenſum & aquæ motum. Quamvis porro veteris Teſtamenti Hiſtoria non meminerit hujus piſcinæ, & celebris miraculi in ea fieri ſoliti, neque etiam Joſephus; ſilentium iſtud præſcribere non poteſt Hiſtoria hujus Evangelicæ veritati. Om-

nia enim quæ Jeroſolymis erant admiratione digna, in veteris Inſtrumenti libris ſcripta non ſunt, nec a Joſepho memorantur omnia miracula, præſertim quæ ad tempus diſpenſationis Chriſti pertinent. Veriſimile porro eſt hanc vim aquis piſcinæ probaticæ, ſeu piſcinæ Siloe divinitus datam paulo ante adventum Chriſti, ut typus eſſet aquarum baptiſmi, quo ſanantur animæ a morbis peccatorum.

5. 6. 7. 8. *Erat autem quidam homo ibi*, juxta hanc piſcinam, *triginta & octo annos habens in infirmitate ſua*, ab annis triginta & octo immedicabili morbo detentus. *Hunc cum vidiſſet Jeſus* jacentem, nec movere ſe valentem, utpote paralyticum, *& cognoviſſet quia jam multum tempus haberet*, quod tot annos infirmitate gravi & pertinaci laboraret, dicit ei: *Vis ſanus fieri?* Quæ interrogatio eo ſpectabat, ut in eo impotentiæ ac miſeriæ ſuæ ſenſum, ac deſiderium ſanitatis vehementius excitaret. Emphaſim quamdam habet hæc interrogatio, Utrum velit re optata frui, ſeque eam præbere poſſe, jamque ad id præſtandum paratum eſſe ſignificat, ſolamque petitionem ejus qui gratiam accepturus erat, præſtolari. *Reſpondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua mittat me in piſcinam.* Neminem habeo, a quo adjutus, opportuno momento demitti poſſim in piſcinam: *Dum venio enim ego, alius ante me deſcendit*, ſicque beneficium ſanitatis præoccupat. *Dicit ei Jeſus: Surge*, fruere ſanitate, quam tibi impertior, ne diutius Angeli deſcenſum & aquæ motum expectare cogaris: *Tolle grabatum tuum, & ambula.* Lectum tuum in domum transfer, quo ſigno cognoſcant omnes qui te norunt, te perfecte ſanatum eſſe.

9. 10. *Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille: & ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat*, domum ſuam repetens. *Erat autem Sabbatum in die illo.* Dies qua Chriſtus languidum illum ſanavit, erat dies Sabbati. „ Dicebant „ ergo Judæi illi homini qui ſanatus fuerat: „ Sabbatum eſt, non licet tibi tollere grabatum tuum. *Lex enim id vetat.* Nolite portare pondera in die ſabbati, nec inferatis „ per portas Jeruſalem (*ait Dominus Jerem.* „ 17. 21. 22. 24.): Et nolite ejicere onera „ de domibus veſtris in die ſabbati, & omne „ opus non facietis: ſanctificate diem ſabbati, ſicut præcepi PP. veſtris “.

11. *Reſpondit ei: Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula.* Qui divina virtute me ſanavit: divina pariter auctoritate mihi juſſit ut lectum ferrem. Ipſi prolinde parere debui.

12. 13. *Interrogaverunt ergo eum: Quis eſt ille homo, qui dixit tibi tolle grabatum tuum, & ambula?* Quærunt non quod admirentur, ſed quod calumnientur: non interrogant quis languidum ſanavit, ſed quis illi dixit, *Tolle grabatum tuum*, ut calumniandi anſam arripiant: non quis ſit vir ille admirabilis, ac divinus ille Propheta, interrogant; ſed contemptim & invidioſe, *Quis eſt ille homo?..... Is autem qui ſanus fuerat effectus, neſciebat quis eſſet.* Nec enim eum ante viderat, neque ex nomine noverat. *Jeſus enim declinavit* & ſubduxit ſe *a turba conſtituta in loco*, in quo edidit miraculum, ut Judæorum invidiam declinaret, & plauſum popularem ſe non captare oſtenderet; ut denique is qui ſanus fuerat factus miraculum prædicare poſſet abſque adulationis ſuſpicione, ſiquidem miraculi Auctorem nondum noverat.

14. 15. 16. *Poſtea invenit eum Jeſus in Templo* gratias Deo agentem pro accepto beneficio: *& dixit illi: Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Cave ne tale aliquid committas, quale ante hos triginta & octo annos. Divinitatem ſuam Jeſus demonſtrat, ea ſe noſſe oſtendens, quæ ante nativitatem ſuam clam acciderant: & ſæpe morbos pœnas eſſe a Deo propter peccata irrogata ſignificat. *Abiit ille homo, & nuntiavit Judæis, quia Jeſus eſſet, qui fecit eum ſanum.* Nuntiavit Judæorum Primoribus, ſive Synedrio, ut beneficii auctorem grato animo celebraret ac prædicaret, cujus nomen ex adſtantibus in Templo didicerat. *Propterea perſequebantur Judæi Jeſum, quia hæc faciebat in Sabbato.* Religionis prætextum ſuæ adverſus Jeſum invidiæ ac malignitati obtendebant.

17. 18. 19. *Jeſus autem reſpondit eis*, ut eorum oblocutiones temerarias, injuſtas, & malevolas eſſe oſtenderet. *Pater meus uſque modo operatur, & ego operor.* Pater meus ab exordio mundi hactenus operatur perpetuo, omnibus diebus, etiam ſabbato, res creatas conſervans, regens, animas creans, illuminans, perficiens, miracula faciens; homines, aliaque animantia continenter in vitam educens: & ego cum eo omnia divinæ potentiæ opera pari virtute & auctoritate edo. Quamobrem Legi non ſubjacent, cum Legem de ſabbato ſibi Deus non tulerit, ſed hominibus. *Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere, quia non ſolum ſolvebat ſabbatum*, ut ipſi falſo opinabantur ſua invidia ſuiſque præjudiciis excæcati, *ſed & Patrem ſuum*, proprium ac peculiarem, non tantum gratia & adoptione, ſed generatione

ſeu

ſeu natura, *dicebat Deum æqualem ſe faciens Deo*; id eſt, ſe eſſe æqualem Deo declarans. Verba Jeſu eo ſenſu accipiebant Judæi, quem præ ſe ferunt, quod ſe Dei Filium natura, vere, proprie, Patri per omnia coæqualem aſſereret. Porro tantum abeſt ut hanc de ſe amoveat opinionem, aut eos reprehendat quod verba ſua male intelligant; quin potius ſe natura Dei Filium eſſe confirmat. *Reſpondit itaque Jeſus, & dixit eis: Amen, amen dico vobis, Non poteſt Filius a ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem.* Significat Filium, ut Verbum & Sapientiam Dei, nihil agere niſi poteſtate a Deo Patre per æternam generationem accepta, nihil videre ſive ſcire, niſi ſcientia ſibi a Patre communicata, quæ potentia & ſcientia ipſa Dei natura eſt. Hanc Filius a ſe ipſo non habet, cum ſuum non ſit ipſe principium, ſed ſit ex Patre ab æterno genitus, ejuſdemque cum ipſo ſubſtantiæ & potentiæ. Unde eadem ſunt Patris & Filii opera. *Quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius ſimiliter facit.* „ In eo „ autem quod poteſt eadem per omnia facere quæ ſunt Dei ac Patris, & operari ſimiliter ac Pater, identitatem probat ſuæ „ ſubſtantiæ. Quæ enim eamdem ſortita ſunt „ naturam, ſimiliter operantur: quibus autem eſſendi ratio eſt diverſa, his utique „ non erit idem in omnibus operandi modus. Igitur & Deus verus ex Deo Patre „ vero, eadem cum illo facere ſe poſſe ait; „ ſed ut non ſolum virtute æqualis eſſe Patri videatur, ſed ejuſdem per omnia ſententiæ, & unam in cunctis habere voluntatem, ait ſe non poſſe facere quidquam „ a ſe ipſo, niſi quod viderit Patrem facientem. Idem vero eſt ac ſi dicat planius ad „ eos qui ob hominem in die ſabbati curatum ipſum inſectabantur: Exiſtimatis ſabbati honorem eſſe violatum; ſed nuſquam „ iſtud feciſſem, niſi viderem Patrem ſimiliter facere, qui, quæ ad conſtitutionem „ mundi pertinent, etiam ſabbato, quamquam per me, peragit. Fieri non poteſt „ igitur, inquit, ut qui ex ipſo ſecundum „ naturam eſt Filius, non in omnibus quæ „ Patris ſunt, operetur ac velit, non quaſi aliunde tamquam a Magiſtro faciendi „ exemplum accipiat, aut etiam voluntatis „ impulſu ut eadem cum Patre velit adigatur, ſed quod naturæ immutabilis legibus „ ad eamdem cum Deo Patre voluntatem & „ actionem efferatur". (*S. Cyrill. Alex. l. 2. cap. 6.*)

Non poteſt Filius a ſe facere quidquam, &c. „ Nemo ſcandalizetur, cum per diſpenſationem dicere videtur Filius, non poſſe „ a ſe facere quidquam niſi quod viderit Patrem facientem: nam quia ſervi formam aſſumpſit, & homo factus eſt propter carnis conjunctionem, non ſemper ea quæ „ Deo convenit libertate atque auctoritate „ in loquendo utebatur, quin potius per diſpenſationem eam interdum adhibebat, quæ „ Deo pariter & homini conveniat. Adde, „ verbum illud, *Non poteſt*, non ſemper „ neceſſitatem aut imbecillitatem ſignificare, „ ſed plerumque denotare naturarum ſtabilitatem, & ſubſtantiarum ſtatum inconcuſſum quoad eſſentiam, & naturalem ac immutabilem operationem uniuſcujuſque. Ita „ ſi quis dicat, Homo rationis compos cum „ ſim, & rationali progenitus patre, non „ poſſum facere proprium veluti quiddam & „ a me ipſo, quod non videam ineſſe naturæ patris: tunc illud, *Non poſſum*, ſubſtantiam firmam eſſe, & mutari non poſſe „ in aliud ab eo quod eſt ſignificat. Eodem „ itaque modo Chriſt. dicentem intellige: „ *Non poteſt Filius a ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem.* Nolite inquit, reprehendere opera Filii: Genitoris quippe ſui eſſentiam in ſe ipſo contemplatus, quarum rerum opificem eſſe videt, has facit, ac nihil aliud; cum non „ poſſit aliquid eorum quæ præter naturam „ ſuam ſunt pati, propterea quod ex ipſa eſt".

Non poteſt Filius a ſe facere quidquam &c. Hæc verba imbecillitatem in Filio non inferunt; quia nec Pater quidquam facere poteſt ſine Filio, cum una ſit utriuſque potentia & operatio circa creaturas, & ſcriptum ſit de Filio: *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Unde & hic ait: *Quæcumque enim ille fecerit*, ſcilicet Pater, *hæc* eadem *& Filius ſimiliter facit*, non alia, nec diſſimiliter. „ Et quomodo poſſet eadem non ſimiliter? Accipite exemplum. Cum ſcribimus litteras, facit eas primo cor noſtrum, & deinde manus noſtra. Manus ſervit imperanti cordi, „ eaſdem litteras facit cor & manus, ſed „ non ſimiliter: cor enim noſtrum facit eas „ intelligibiliter, manus autem viſibiliter. „ Ecce quomodo ſunt eadem diſſimiliter. „ Unde parum fuit Domino dicere: *Quæcumque Pater fecerit, hæc & Filius facit*, niſi adderet, *& ſimiliter*. Quid ſi enim hoc modo intelligeres quomodo quæcumque cor facit, hæc & manus facit, „ ſed non ſimiliter? Hic vero addidit, *Hæc & Filius ſimiliter facit*. Si & hæc facit, „ & ſimiliter facit, expergiſcere, ſtringatur „ Judæus, credat Chriſtian. convincatur Hæretic.

„ retic. æqualis eſt Patri Filius “. (*S. Aug. Tr. 18. in Jo. n. 8.*)

Denique cum dicitur Deum aliquid *non poſſe*, virtus ejus & naturalis perfectio ſignificatur, a qua ipſum recedere æque impoſſibile eſt ac a natura ſua. „ *Negare* enim „ *ſe ipſum non poteſt* (inquit Apoſt.) Ideo „ igitur dictum eſt, quod non faciat aliquid „ Filius a ſe, quia non eſt a ſe : & ideo „ quicquid facit, Patrem videt facientem ; „ quia videt ex ipſo faciendi ſe habere po„ tentiam, ex quo ſe videt exiſtendi habere „ naturam. *Et quod ait, Se non poſſe, non* „ *deficientis eſt, ſed in eo quod de Patre* „ *natus eſt permanentis* : tamque laudabile „ eſt Omnipotentem non poſſe mutari, quam „ laudabile eſt quod Omnipotens non poteſt „ mori. Poſſet enim Filius facere quod non „ vidiſſet Patrem facientem, ſi poſſet facere „ quod per illum non facit Pater, hoc eſt, „ ſi poſſet peccare, neque naturæ immuta„ biliter bonæ, quæ a Patre genita eſt, con„ venire, *Hoc autem quia non poteſt, non* „ *deficienter non poteſt, ſed potenter* “. (*S. Aug. l. cont. ſer. Arian. c. 14.*)

Non poteſt Filius a ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem. „ Hoc „ eſt, quidquid Filius habet ut faciat, a Pa„ tre habet ut faciat; quia a Patre habet ut „ Filius ſit. Quare a Patre habet ut Filius „ ſit ? quia a Patre habet ut poſſit, quia a „ Patre habet ut ſit. Filio enim hoc eſt eſ„ ſe, quod poſſet. Homo aliud eſt quod eſt, „ aliud quod poteſt. Si enim hoc eſſet eſſe „ ipſius quod poſſe ipſius, cum vellet poſſet. „ Deus autem cui non eſt alia ſubſtantia ut „ ſit, & alia poteſtas ut poſſit, ſed conſub„ ſtantiale illi eſt quicquid ejus eſt, & quic„ quid eſt quia Deus eſt, non alio modo „ eſt, & alio modo poteſt, ſed eſſe & poſ„ ſe ſimul habet, quia velle & facere ſi„ mul habet. Quia ergo potentia Filii de „ Patre eſt, ideo & ſubſtantia Filii de Pa„ tre eſt: & quia ſubſtantia Filii de Patre, „ ideo potentia Filii de Patre eſt. Non alia „ Potentia eſt in Filio & alia ſubſtantia : „ ſed ipſa eſt potentia quæ & ſubſtantia ; „ ſubſtantia ut ſit, potentia ut poſſit. Er„ go quia Filius de Patre eſt, ideo dixit : „ *Filius non poteſt a ſe facere quidquam.* „ Quia non eſt Filius a ſe, ideo non poteſt „ a ſe . . . . . *Non poteſt Fi„ lius a ſe facere quidquam, niſi quod vi„ derit Patrem facientem*: quia videre Filii, „ hoc eſt natum eſſe de Patre. Non alia vi„ ſio ejus; & alia ſubſtantia ejus; nec alia „ potentia ejus, alia ſubſtantia ejus. Totum „ quod eſt, de Patre eſt; totum quod poteſt, „ de Patre eſt : quoniam quod poteſt & hoc „ unum eſt, & de Patre totum eſt “. (*S. Aug. Tr. 20. in Jo. n. 4. & 8.*)

20. *Pater enim diligit Filium, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit : & majora his demonſtrabit ei opera, ut vos miremini.* Ab humano more ſumpta comparatuo eſt. Qui enim mutuo ſe amant, omnia ſibi mutuo communicant arcana. Cum itaque Pater amore infinito diligat Filium, omnia illi demonſtrat quæ facit : adeoque nullum opus facit Pater, quod Filius non faciat : ſiquidem omnia facit quæ viderit Patrem facientem . . . . Sic autem demonſtrat Pater rem quam facit Filio, ut in Patre videat omnia Filius, & in Patre ſit omnia Filius. *Videndo enim natus eſt, & naſcendo videt.* Non ergo carnaliter accipiamus, quaſi ſedeat Pater, & faciat opus, & demonſtret Filio, & videat Filius opus quod Pater facit, & faciat illud in alio loco, aut ex alia materia. *Omnia* enim *per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Verbum Patris eſt Filius, nihil dixit Deus quod non dixit in Filio. Dicendo enim in Filio quod facturus erat per Filium, ipſum Filium genuit per quem faceret omnia. *Et majora his quæ hactenus fecit*, qualis eſt ſanatio Paralytici recens facta, *demonſtravit ei opera*, ita ut vos in admirationem rapiant. Plus enim eſt mortuos ſuſcitare, quam Paralyticum ſanare. Utitur autem verbo futuri temporis, *demonſtravit*, quia de futuris operibus ſermo eſt, quæ Pater cum Filio facit una & indiviſa poteſtate & operatione: quamvis ab æterno ei demonſtraverit, ſcientiam illi communicando, ſicut & potentiam, & eſſentiam. Demonſtrat Pater Filio quæ ipſe faciet, (inquit S. Cyrill. *l.* 2) non quaſi depicta in tabulis proponat, aut quaſi doceat ignorantem, ſed ſe ipſum totum in geminis natura exprimens & quæcumque ei proprie inſunt, in ſe ipſo demonſtrans, ut ex quibus ipſe eſt & apparet, quinam & quantus ſecundum naturam ſit Pater, agnoſcas.

21. *Sicut enim Pater ſuſcitat mortuos, & vivificat, ſic & Filius, quos vult, vivificat*, pari poteſtate, imperio, libertate agens, Auctor vitæ æque ac Pater; qui proprius Dei caracter eſt. Deut. 32. 39. *Ego occidam, & ego vivere faciam.* Tob. 13. 2. *Tu flagellas & ſalvas: deducis ad inferos, & reducis.* Sap. 16. 13. *Tu es enim, Domine, qui vitæ & mortis habes poteſtatem, & deducis ad portas mortis, & deducis.* Majora igitur videbitis opera (*S. Aug. Tr. 21. in Jo. n. 10. 11.*) his quæ hactenus a me, qui Filius Dei ſum, fieri vidiſtis, ſuſcitationem ſcilicet Lazari, & aliorum quorumdam a morte ad vi-

tam,

tam, in signum resurrectionis generalis. Non alios Pater, alios Filius mortuos suscitat: omnia enim per ipsam facta sunt & sine ipso factum est nihil. Et ut ostenderet habere se quamvis a Patre datam, tamen parem potestatem, ideo ait, *sic & Filius quos vult, vivificat*, ut ostenderet ibi voluntatem suam: & ne quis diceret, Suscitat Pater mortuos per Filium, sed ille tamquam potestatem habens, ille tamquam ex aliena potestate, tamquam minister, potestatem significavit his verbis: *Sic Filius, quos vult, vivificat.* Non enim vult Pater aliud quam Filius; sed sicut illis una substantia, sic & una voluntas est. Mortuos autem suscitavit Filius non solum tempore vitæ suæ mortalis, sed & ante Incarnat. suam, & post Ascension. suam, & in generali resurrect. mortuorum suscitabit, ut sequentia de novissimo judicio verba probant.

22. 23. *Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem.* Pater non judicat quemquam visibili præsentia majestatis, & externo aspectabilique judicio, sed omne judicium dedit Filio, quem constituit judicem vivorum & mortuorum. Ait alibi Christ. (*Jo.* 8. 15. 50.) *Ego non judicio quemquam . . . est qui quærat, & judicet.* Judicabit Pater, qui judicandi potestatem non ita dedit Filio, ut illa se abdicaret; de illo enim a Proph. dictum est non minus quam de Filio: *Surge Deus, judica terram:* judicabit invisibiliter cum Filio, & per Filium: judicabit Filius visibiliter, solus ille hominibus in judicio apparebit. Pater occultus erit, Filius manifestus in forma qua ascendit. Nam in forma Dei cum Patre occultus est, in forma servi hominibus manifestus. *Non* ergo *Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio*, manifestum: in quo manifesto judicio Filius judicabit, quia ipse judicandis apparebit, dicens electis: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum:* dicens reprobis: *Ite, maledicti in ignem æternum.* Ratio autem cur Pater omnem Potestatem judiciariam Filio dederit, hæc est, *Ut* homines *honorificent* seu æquali honore colant *Filium* ac *Patrem*, *qui misit illum.* Si qui Legatum, præsertim cum summa potestate missum, injuria afficit, is injuria afficere eum censetur, cujus personam Legatus sustinet: multo magis qui Filium Dei spernit, & Patrem spernere censetur qui misit illum.

24. *Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me*, nempe Deo Patri testimonium reddenti per divina opera me Filium ejus esse, Deum verum ex Deo vero genitum, & missum in mundum per incarnationem, ad reparationem generis humani, *habet vitam æternam*, id est, certo habiturus est, si ex fide vivat, & mandatis obediat; *& in judicium non venit*; id est, non subjacebit damnationi, *sed transiit*, id est transibit *a morte in vitam* æternam & beatam.

25. 26. 27. *Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est*, seu proxime imminet, *quando mortui audient vocem Filii Dei*, seu illius obedient imperio ipsos ad vitam revocantis, *& qui audient, vivent:* id est, audientes vident. Ita vim vocis suæ imperiique declarat. *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso.* Sicut Pater fons est & auctor vitæ; sic dedit Filio per æternam generat. ut sit fons & auctor vitæ. Unde par jus habet, æqualemque potestatem mortuos suscitandi. *Et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est.* Judicandi potestatem, quæ ei ab æterno est Patre, temporaliter ab eodem accepit cum incarnatus est & homo factus, ut visibiliter judicet mundum.

Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso, Quid est, *Habet Pater vitam in semetipso:* „ Non alibi habet vitam, sed in semetipso. „ Vivere quippe suum in illo est: non aliun„ de, non alienum est: non quasi mutuatur „ vitam, nec quasi sit participes vitæ, ejus „ vitæ quæ non est quod ipse, sed habet vi„ tam in semetipso, ut ipsa vita sibi sit ipse. „ Hoc solum interest inter Patrem & Filium, „ quia Pater habet quam in semetipso, quam „ nemo ei dedit; Filius autem habet vitam „ in semetipso, quam Pater dedit . . . Non „ ergo sicut anima aliquid aliud est antequam „ illuminetur, & fit melius cum illuminatur „ participatione melioris, ita & Verbum Dei, „ Filius Dei, aliquid aliud erat antequam ac„ ciperet vitam, ut participando habeat vi„ tam: sed vitam habet in semetipso, & est „ ipsa vita. Quid ergo ait? *Dedit Filio ha„ bere vitam in semetipso?* Breviter dixe„ rim, Genuit Filium. Neque enim erat si„ ne vita, & accepit vitam; sed nascendo „ vita est. Pater vita est non nascendo: Fi„ lius vita est nascendo. Pater de bello in„ tre, Filius de Deo Patre. Quod ergo dixit, „ Dedit & Filio habere vitam in semetipso, „ idem est ac si diceret: Pater qui est vita in „ semetipso, genuit Filium qui esset vita in „ semetipso. *Et potestatem dedit ei Judicium „ facere, quia Filius hominis est.* Ipse enim „ solus apparebit in forma servi, Pater au„ tem non apparebit, quia non est indutus „ forma servi ". (*S. Aug. Tr.* 19. *in Jo.*)

28. 29. *Nolite mirari hoc; quia venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt audient vocem Filii Dei.* Nolite mirari quod dixi de poteſtate mihi data omnes homines judicandi; aliquando veniet hora, qua mortui plane omnes, boni & mali, qui in ſepulchris non exiguo tempore, ut Lazarus, ſed diutiſſime fuerunt, audient vocem juſſu Filii Dei ab Archang. formatam. *Et procedent* ſeu exibunt e ſepulchris, *qui bona fecerunt, in reſurrect. vitæ*, id eſt, reſurgent ad vitam æternam: *Qui vero mala egerunt, in reſurrect. judicii*; id eſt ad damnationem ſempiternam.

30. *Non poſſum ego a me ipſo facere quidquam*, ſive ut Filius hominis, ſive ut Filius Dei, poteſtate quam a Patre non acceperim, & quod per me ac mecum non faciat. *Sicut audio, judico.* Judicandi poteſtatem exerceo non modo ex potentia, ſed ex ſapientia quam naſcendo accepi a Patre. Quod audio, (*S. Aug. Tr. 22. in Jo. n. 14. Tr. 23. n. 150.*) hoc dico, quia quod eſt Pater, hoc ſum: dicere enim meum, eſſe eſt; quia Verbum Patris ſum. His ergo verbis commendat Filius quod de Patre eſt; vel, *Non poſſum a me facere quidquam; ſicut audio, judico*, quatenus ſum in forma ſervi, audio enim tamquam præcipientis Patris imperium: *& judicium meum juſtum eſt; quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem ejus qui miſit me.* Judicium propterea juſtum eſt, quia a Patris regula & voluntate non diſcedo, in quem nec ignorantia, nec pravus affectus cadere poteſt. Confer cum Iſ. 11. 3. 4. „ Non „ ſecundum viſionem oculorum judicabit, ne„ que ſecundum auditum aurium arguet, ſed „ judicabit in juſtitia pauperes, & arguet in „ æquitate pro manſuetis terræ: & percu„ tiet terram virga oris ſui, & ſpiritu labio„ rum ſuorum interficiet impium “.

31. 32. *Si ergo teſtimonium perhibeo de me ipſo teſtimonium meum* (ut vos quidem tacite objicitis) *non eſt verum. Alius eſt*, ſcilicet Pater meus, vel Jo. *qui teſtimonium perhibet de me, & ſcio quia verum eſt teſtimonium quod perhibet de me.* Certo mihi conſtat talem eſſe teſtem, qui a vobis rejici nullo jure poſſit.

33. *Vos miſiſtis ad Joannem*, publica auctoritate, nempe Synedrii magni, *& teſtimonium perhibuit veritati.* Non ultro ſe ingeſſit ad ſententiam de me ferendam, liberum teſtimonium tulit. *Vos miſiſtis* qui rogarent, (*S. Cyrill. l. 2. in c. 9.*) & teſtimonium perhibuit veritati. Ab iis enim rogatus, qui ad ipſum miſſi fuerant, utrum eſſet ipſe Chriſtus, confeſſus eſt, & non negavit. Confeſſus eſt ſe non Chriſtum, ſed me eſſe ipſum: Teſtimonium ergo perhibuit veritati. Chriſtus enim eſt Veritas. *Ego autem ab homine teſtimonium accipio*, quaſi illo indigeam; *ſed hæc dico* de Joanne, me vobis attemperans, *ut vos ſalvi ſitis* credendo quæ de me dixit. Confer cum Jo. 8. 14. ubi Chriſtus ait: *Et ſi ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, verum eſt teſtimonium meum.*

34. *Ille erat lucerna ardens* fervore caritatis, *& lucens* doctrina & prædicatione veritatis, ac vitæ ſanctitate. Non erat ille lux hominum, interius ipſos illuminans, lux increata, lux vera, lux immenſa; ſed lucerna, ab illo fonte lumen mutuata: *Vos autem voluiſtis ad horam exultare in luce ejus.* Principio exultaſtis ob Prophetiam genti veſtræ redditam, ob efficaciam doctrinæ, & admirabilem vitæ ſanctimoniam, quæ in Jo. emicuit, & ad eum cum incredibili gaudio confluxiſtis: ſed pro veſtra levitate & inconſtantia ipſum aſpernari cœpiſtis, poſtquam mihi teſtimonium perhibuit, & vitia veſtra libere increpuit.

36. *Ego autem habeo teſtimonium majus Jo.* ſeu teſtimonio Jo. quod parvifeciſtis, & cui credere noluiſtis. *Opera enim quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea, ipſa opera* admirabilia & naturæ vim omnem ac leges excedentia, quæ nonniſi divina poteſtate & voluntate perfici poſſunt, ipſa (inquam) opera *quæ ego facio, teſtimonium* certius & clarius *perhibent de me, quia Pater miſit me.* Ipſa opera quæ hactenus feci, & deinceps editurus ſum ex voluntate Patris, teſtimonium perhibent me a Deo miſſum eſſe . . . „ Si Patris opera (*S. Cyrill. l. 3. in „ Jo.*) facit C. J. & quæcumque illi ſoli „ conveniunt, hæc ipſe quoque propria vir„ tute adimplet, quomodo cuivis non mani„ feſte patebit eamdem cum illo fortitum „ eſſe naturam, & Patris proprietatibus præ„ fulgere, ut qui ex ipſo natus, eamdem „ cum ipſo vim & operationem habet? Ve„ runtamen ab eo ſe opera dicit accepiſſe, „ aut propter humanitatem & ſervi formam „ humilius de ſe loquens; aut Patris appro„ bationem & aſſenſum in faciendis miracu„ lis donationis nomine adornans. Sic enim „ miſſum quoque ſe aſſerit, maxime cum „ exinaniverit ſe ipſum propter dilectionem „ in nos. Humiliavit enim ſemetipſum, & „ humiliationis vilitatem alia ratione conſta„ re non comperiemus, quam quod inter„ dum ut homo loquatur. Sic per Pſalm. „ ſub eius perſona propter nos humano mo„ re dictum eſt: *Ego autem conſtitutus ſum „ Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum „ ejus*“.

„ *ejus, prædicans præceptum ejus* “. Nam qui cum Deo Patre ſemper regnat, qui in eodem throno conſidet, Regem ſe conſtitutum fatetur ac Dominum, quæ habebat ut Deus accipere ſe dicens, cum factus eſt homo.

37. 38. *Et qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me.* 1. In Lege & Proph. 2. In baptiſmo & Transfigur., voce delapſa de cœlo. 3. Per miracula, quæ mecum & per me operatur ad confirmandum divinitatem meam, & quam hominibus annuntio veritatem. *Neque vocem ejus audiſtis, neque ſpeciem ejus vidiſtis*; Deus enim ſpiritus eſt, qui nec vocem habet corpoream, auribus corporis inſonantem; nec formam & ſpeciem ſenſibilem, oculis corporis aſpectabilem; ſed eſt omni figura & voce ſuperior. Deut. 4. 15. *Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die qua locutus eſt Dominus in Horeb de medio ignis.* Moyſem quidem (*S. Coryſ. hom.* 39.) Dei vocem audiviſſe Script. narrat; ſed quemadmodum figura illa & corporea ſimilitudo, quam videbant qui Deum videre dicebantur, vera Dei ſimilitudo & figura non erat; ita illa, quam audiebant, non erat vera vox Dei, ſed vox ex aere a Deo formata extrinſecus, non ore & lingua naturalibus inſtrumentis, quæ in Deo ſupremo Spir. nulla ſunt. Gloriabantur Judæi (*S. Cyrill. l. 3. in Jo.*) quod Deus Moyſi, & per eum ſibi locutus eſſet. *Nos ſcimus* (inquiebant *Jo. 9. 29.*) *quia Moyſi locutus eſt Deus, hunc autem neſcimus unde ſit.* Ideo Chriſtus eorum jactantiam retundit, declarans eos numquam veram Dei vocem audiviſſe, numquam veram ejus ſpeciem perſpexiſſe: non debere igitur efferri quaſi Deum ſenſibili voce loquentem audiverint, ſed ſibi credere Verbo Patris. *Et verbum ejus non habetis in vobis manens*, verbum ejus ac mandatum de quo Proph. dixit, *Prophetam ſuſcitabo eis, & ponam verba mea in ore ejus*; id eſt, de audiendo Meſſia vobis promiſſo, & nunc ad vos miſſo, voſque docente, in animis veſtris inſculptum non habetis, nec ad illud attendiſtis; *quia quem miſit ille*, ſcilicet Deus Pater, *huic vos non creditis.*

39 40. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: & illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me; & non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.* Verbum, *ſcrutamini*, non imperandi modo, ſed indicandi poſitum S. Cyrill. (*l. 3 in Jo.*) intelligit. „ Quid prodeſt (inquit „ Chriſtus) quod divinas ſcrutamini Script., „ credentes per ipſas vos ad æternam vitam „ evehendos. Quippe cum eas de me teſtifi„ cari comperiatis, neque vitam æternam „ nominare, non vultis ad me venire ut vi„ tam habeatis. Igitur unde vos ſalvari opor„ teret, inde damnationem vobis arceſſiſtis, „ quos librorum Moſaic. lectio ad contradi„ cendi ſtudium ſolum acuit: quæ vero ad „ æternam vitam conducunt, ne in animum „ quidem veſtrum admittitis “.

Alii PP. verbum, *Scrutamini*, imperandi modo poſitum interpretantur. *Scrutamini Scripturas*, id eſt, attento animo eas expendite, quarum in littera & ſuperficie hæretis, & quarum lectione ſola, & legalium obſervantia cæremoniarum, vitam æternam vos conſequi poſſe confiditis: ſenſum Scriptur. latentem velut theſaurum operoſius inquirite ac effodite: illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me, verum Meſſiam, Dei Filium, mundi Salvat., Dei & hominum Mediat., veritati ac juſtitiæ doctorem, auctorem vitæ æternæ me eſſe declarantes: & tamen ad me venire, mihique credere non vultis, ut vitam æternam habeatis, quam niſi per me conſequi non poteſtis.

41. 42. *Claritatem ab hominibus non accipio.* Quæ de mea dico auctoritate, non eo animo dico ut gloriam hominum captem. *Sed cognovi vos quia dilectionem Dei non habetis in vobis.* Vos intus novi, mihique perſpectum & exploratum eſt quid vos a fide mihi adhibenda, & a vitæ æternæ itinere ingrediendo impediat, hypocriſim veſtram, ſuperbiam, invidiam. Novi vos dilectionem Dei non habere in vobis, nec ſtudio gloriæ ejus prohiberi quo minus mihi credatis, Labiis ſiquidem Deus honoratis, cor autem veſtrum longe ab eo eſt.

43. *Ego veni in nomine Patris mei*, divina ejus auctoritate, & ob illius gloriam omnia gerens, *& non accipitis me* Filium ejus, ab eo miſſum ad vos ob ſalutem veſtram. Hoc certe argumentum eſt quod nulla ejus reverentia & dilectio ſit in vobis. *Si alius venerit in nomine ſuo*, non a Deo miſſus, ſed a ſe ipſo intruſus, nullis hominum SS., Scriptur., operum Dei teſtimoniis munitus, non unam Dei gloriam quærens, ſed hominum applauſum laudeſque captans, *illum accipietis*. Sic Judæi, qui Chriſtum pertinaciter rejeceruntque, eique credere noluerunt, recipient Antichr., illique credent (*S. Chryſ. hom. 40. in Jo. S. Iren 5. c. 25. S. Chryſ. hom 40 in Jo. S. Cyrill. l. 3.*). Confer cum 2. ad Theſſ. 2. 8 9. 10. 11. „ Et tunc revelabitur ille iniquus, quem „ Dominus Jeſus interficiet ſpiritu oris ſui, „ & deſtruet illuſtratione adventus ſui eum: „ cujus eſt adventus ſecundum operationem „ ſatanæ, in omni virtute, & ſignis & pro„ digiis mendacibus, & in omni ſeductione

„ ini-

„ iniquitatis iis qui pereunt: eo quod cha-
„ ritatem veritatis non receperunt ut ſalvi
„ fierent. Ideo mittet illis Deus operationem
„ erroris ut credant mendacio, ut judicen-
„ tur omnes qui non crediderunt veritati,
„ ſed conſenſerunt iniquitati".

44. *Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam quæ a ſolo Deo eſt, non quæritis?* Oſtendit non quid ſimpliciter impoſſibile ſit, ſed quid ab illis non ſit exſpectandum quamdiu tali ſunt animo. Superbis enim, & gloriam humanam captantibus: gloriam vero, quæ a ſolo Deo cordi ſincero redditur, non curantibus, humilis Chriſti ſtatus, ejuſque doctrina de contemptu ſui, de humilitate ſectanda, de ſpernendis divitiis, de amanda paupertate placere non poteſt. Hæc Phariſæorum, & Scribarum ulcera cum a Chriſto tangerentur, ejus doctrinæ in omnibus repugnabant, illique ſtruebant inſidias.

45. 46. 47. *Nolite putare quia ego accuſaturus ſum vos apud Patrem: eſt qui accuſat vos Moyſes, in quo vos ſperatis.* Nihil me opus erit accuſatore, quem vobis inimicum putatis, animum meum ex veſtro judicantes: Moyſes vos accuſat, (*Deuter.* 18.) cujus Lege gloriamini, & quem patronum ac defenſorem veſtri fore apud Deum ſperatis: *Si enim crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi.* Si Moſaicis ſcriptis crederetis, utique & mihi crederetis. (*S. Cyrill. l. 3. in Jo. c. 3.*) *De me enim ille ſcripſit*, tamquam de fine & ſcopo totius Legis. *Si autem illius litteris* ſeu libris *non creditis*, quem maximi facere, & cujus ſcripta ut præcipuæ & antiquæ auctoritatis revereri videmini, *quomodo verbis meis credetis*, quem minimi facitis præ Moyſe? „ Et Evang. quidem tam
„ eminens eſt auctoritas, & tam fundata ve-
„ ritas, ut etiamſi nos propter tarditatem
„ intelligentiæ noſtræ nulla inveniremus a
„ Moyſe ſcripta de Chriſto, non ſolum eſſe
„ aliqua, ſed ad Chriſtum omnia pertinere
„ quæ ſcripſit; quia non ait: Et de me ſcri-
„ pſit; ſed: De me ille ſcripſit; credere de-
„ beremus. Nunc autem etſi de iſto Evang.
„ capitulo, quod abſit, dubitandum eſſet,
„ compertis tam multis in ſcriptura Moyſis
„ de Chriſto teſtimoniis, omnis illa dubita-
„ tio tolleretur: & quia de capitulo Evang.
„ dubitandum non eſt, etiamſi illa comper-
„ ta non eſſent, eſſe tamen credi oporteret. (*S. Aug. l. 16. Cont. Fauſt., cap. 26.*)"

SENSUS MORALIS.

1. 2. 3. 4. „ EST autem Hieroſolymis Probatica
„ piſcina . . . quinque porticus ha-
„ bens. In his jacebat multitudo magna lan-
„ guentium, cæcorum, claudorum, aridо-
„ rum, exſpectantium aquæ motum. Ange-
„ lus autem Domini deſcendebat ſecundum
„ tempus in piſcinam, & movebatur aqua.
„ Et qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt
„ motionem aquæ, ſanus fiebat a quacumque
„ detinebatur infirmitate". Hæc Piſcina Eccl. figura, in *qua ſalutaribus* aquis baptiſmi & lacrymarum pœnitentiæ, omne genus ſpiritualium infirmitatum ſanatur, omne genus peccatorum emundatur. „ Et quemadmodum
„ hujus aquæ natura per ſe non ſanabat, ſi-
„ quidem ſemper ſanaſſet, ſed dumtaxat cum
„ ab Angelo movebatur: ita & in nobis non
„ ſimplex aqua operatur, ſed cum Spir. gra-
„ tiam accipit, omnia abluit peccata. Juxta
„ hanc piſcinam jacebat multitudo languen-
„ tium, cæcorum, claudorum, exſpectantium
„ aquæ motum. Verum tunc infirmitas cor-
„ poris ſanari volentem impediebat: nunc
„ unuſquiſque poteſtatem habet accedendi.
„ Non enim Angelus aquam movet, ſed An-
„ gelorum Dominus totum perficit: jam non
„ habet excuſationis locum infirmus, non ha-
„ bere ſe hominem qui ſibi opituletur; ne-
„ que dum venit, alium deſcendere: ſed li-
„ cet univerſus mundus accedat, non conſu-
„ mitur gratia, neque virtus deficit, ſed ea-
„ dem ſemper permanet. Ut enim ſolares ra-
„ dii, ſingulis diebus illuminant, neque ex
„ multa ſui communicatione vis eorum mi-
„ nuitur: ita, immo longe minus Spir. ope-
„ ratio ob accipientium multitudinem remit-
„ titur. Hoc autem factum eſt, ut qui in
„ aqua corporis morbos ſanari poſſe didiciſ-
„ ſent, in eo aliquandiu exerciti, animæ
„ morbos per aquam curari poſſe facilius cre-
„ derent. (*S. Chryſ. hom. 35. in Jo.*)"

In his jacebat multitudo magna languentium, &c. Infelix hominis ſtatus poſt lapſum multiplici morborum per ſe inſanabilium genere adumbratus. Languent, cæci ſunt, ignorantiæ tenebris excæcati, claudi & difficultatem ambulandi in via Dei continuo patientes, ad omne bonum per ſe impotentes & invalidi, aridi, omnique virtute deſtituti. „ Natura in tantum ſana non eſt, in quan-
„ tum id quod faciendum eſt aut cæcitate
„ non videt, aut infirmitate non implet,
„ dum caro concupiſcit adverſus ſpiritum,
„ & ſpiritus adverſus carnem, ut non ea quæ
„ vult homo faciat. (*S. Aug. l. De Perfect.*
„ *juſtit.*

„ *juſtitiæ, c.2.)*" Hinc Apoſt. (*Rom.7.25.*): *Mente*, inquit, *ſervio legi Dei, carne autem legi peccati.* Liberum arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus, (ait S. Aug.) captivatum eſt, infirmatum, vulneratum, corruptum, ita ut ad peccandum quidem ſufficiat, ad aliquid vero boni agendum, quod ad ſalutem pertineat & ad meritum vitæ æternæ, nihil poſſit, niſi gratia medicinali Chriſti Salvat. ſanetur, & ad ſingulos actus adjuvetur. Exſpectet igitur homo aquæ motum non otioſus & negligens, ſed vigilans & laborans. Gratia Chriſti, cui tempus agendi ſemper adeſt, deſcendit: cor timore primum judiciorum Dei, tum amore, vel amore ſolo movebitur, ſine quo inutiles eſſent pœnitentiæ lacrymæ. *Angelus autem Domini deſcendebat ſecundum tempus in piſcinam, & movebatur aqua.*

Et qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquæ, ſanus fiebat a quacumque detinebatur infirmitate. Figura iſta medicinæ corporalis ſpiritualem medicinam canebat, ea forma qua ſemper carnalia in figura ſpiritalium antecedunt. (*Tertull. lib. De Bap. c. 5.*) „ Proficiente itaque hominibus gratia Dei, „ plus aquis & Angelo acceſſit. Qui vitia „ corporis remediabant, nunc ſpiritum me„ dentur: qui temporalem operabantur ſalu„ tem, nunc æternam reformant: qui unum „ ſemel anno liberabant, nunc quotidie po„ pulos conſervant, deleta morte per ablu„ tionem delictorum".

5. 6. *Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate ſua. Hunc cum vidiſſet Jeſus jacentem, & cognoviſſet quia jam multum tempus haberet, dicit ei: Vis ſanus fieri?* In magnis peccatoribus ſuperabundantes divitias miſericordiæ & gratiæ ſæpe Deus oſtendit. Animæ noſtræ morbi, quamvis inveterati & per ſe inſanabiles, ab omnipotenti Medico ſanari poſſunt, qui hunc in mundum venit ut maximos etiam peccatores ſalvos faceret. Ut porro ſanetur cæcus, claudus, paralyticus, & ſpiritualiter aridus, neceſſe eſt primum ut Jeſus oculis miſericordiæ ſuæ illum reſpiciat, gratiaque ſua præveniat jacentem, & ſub pondere peccatorum ſuorum oppreſſum: deinde ut infirmus deſideret ac poſtulet ſanitatem, quia ægra, infirma, & corrupta voluntate morbum ſuum amabat, ſanitatem averſabatur. Ab infirmitatibus igitur peccatorum noſtrorum ſanari non poſſumus, niſi velimus; ſed Deus dat *velle & perficere*; deſiderium ſanitatis, quam dare vult, inſpirat. Qui operatur bonam voluntatem in nolentibus ut incipiens, & noſtra etiam rebelles ad ſe convertit propitius voluntates, ipſe cooperatur volentibus ut perficiens.

7. *Reſpondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam*, &c. Quinque porticus piſcinam cingentes, in quibus jacebant infirmi, quinque libros Moyſis, ſeu veterem Legem ſignificant. Lex prodebat infirmos, ſed non ſanabantur niſi in aqua, deſcendentis Angeli impulſu mota. *Lex demonſtrabat infirmitatem, ut quæreret demonſtrata infirmitas Salvat., a quo ſanata voluntas poſſet quod infirma non poterat* (*S. Aug.*). Lex peccatores convincebat, non abſolvebat. Littera ſine gratia reos faciebat, quos confitentes gratia liberabat. *Si enim data eſſet Lex quæ poſſet vivificare, vere ex Lege eſſet juſtitia. Sed concluſit Script. omnia ſub peccato, ut promiſſio ex fide J. C. daretur credentibus* (*Galat.3.21.*). Hominem non habeo (inquit languidus). Vere neceſſarius erat illi homo ad ſanitatem, ſed homo ille qui & Deus eſt (*S. Aug. Tract. 17. in Jo. n. 2. 7.*). *Unus enim Deus, unus & Mediator Dei & hominum homo C. J.* (*1. Tim. 2. 5.*) Venit ergo homo qui erat neceſſarius; quare ſanitas differretur?

Domine, hominem non habeo, &c. Neceſſarius eſt peccatori conſcientiæ Moderator doctus, pius, ſapiens, fortis, benignus; Evang. & Eccleſiaſt. Diſciplinæ vigorem tenens & cuſtodiens, caritatis & miſericordiæ viſcera gerens, qui peccatori non indulgeat ad voluntatem ſed ad ſanitatem, qui deſcenſum Angeli & motum aquæ, contritionem cordis, amoris pœnitentis affectum obſervet, ut mittat illum in piſcinam, in aquas pœnitentiæ, quam SS. PP. *Baptiſmum laborioſum* appellant. Commiſeratione digni ſunt, qui hominem non habent his præditum dotibus, ſed ignarum, imprudentem, ignavum, mollemque Directorem. *Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam.* An vero animæ ſanitatem conſequentur, qui mitti nolunt in piſcinam, id eſt, qui peccata gravia & inveterata diu deflere, & pro illis Deo ſatisfacere ſecundum Eccleſiaſt. Diſciplinæ Leges recuſant, antequam ad ſacram Corporis Chriſti communionem admittantur? „ In ipſa Eccl. ubi „ maxime miſereri decet, teneri quam ma„ xime debet forma juſtitiæ, ne quis a Com„ mun. conſortio abſtentus, brevi lacrymu„ la, atque ad tempus parata, vel etiam u„ berioribus fletibus, Commun. quam pluri„ mis debet poſtulare temporibus, facilitate „ Sacerdotis extorqueat (*S. Ambr. in „ Pſal. 118.*)". Admonendi ſunt qui admiſſa deſerunt, nec tamen plangunt, ne jam

rela-

relaxatas exiſtiment culpas, quas etſi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim ſcriptor ſi ſcriptione ceſſaverit, quia alia non addidit, etiam illa quæ ſcripſerat delevit. „Nec qui contumelias irrogat, ſi ſolummodo tacuerit, ſatisfecit, „ cum profecto neceſſe ſit ut verba præmiſſa „ ſuperbiæ verbis ſubjunctæ humilitatis impugnet: nec debitor abſolutus eſt, quia alia „ non multiplicat, niſi & illa quæ ligaverat „ ſolvat. Ita & cum Deo delinquimus, ne„ quaquam ſatisfacimus, ſi ab iniquitate ceſ„ ſamus, niſi voluptates quoque quas dile„ ximus, e contrario appoſitis inſequamur, „ &c.... Neque enim Deus noſtris cruciatibus „ paſcitur, ſed delictorum morbos medica„ mentis contrariis medetur; ut qui volu„ ptatibus delectati diſceſſimus, fletibus ama„ ricati redeamus: & qui per illicita diffluen„ do cecidimus, etiam a licitis noſmetipſos „ reſtringendo ſurgamus: & cor quod inſana „ lætitia infuderat, ſalubris triſtitia exurat: „ & quod vulneraverat elatio ſuperbiæ, cu„ ret abjectio humilis vitæ (*S. Greg. M.* 3 P. „ *Paſt. Adm.* 31.“. Hoc eſt deſcendere in piſcinam cum cœleſtis illius hominis C. J. gratia, ſine qua nemo homo a peccatis mundari, ab animæ morbis & languoribus ſanari poteſt.

8. 9. *Dicit ei Jeſus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula. Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille; & ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat.* Tribus ſignis innoteſcit animæ ſanatio. 1. Deſeritur peccatum: *Surge.* 2. Removentur occaſiones peccati: *Tolle grabatum tuum.* 3. In via mandatorum Dei, & Chriſtianarum virtutum exercitiis ambulatur. *Et ambula.* Quod peccator a pravis ſuis habitibus, & a languore ex iis in anima relicto ſtatim ſanetur, extraordinariæ gratiæ rarum miraculum eſt. Id tamen quandoque Deus operatur, ut potentiam ſuam oſtendat, & fiduciam pœnitentibus inſpiret ampliorem. Id vero ut plurimum non præſtat, ut infirmitatis ſuæ ſenſu, ac ſuorum recordatione peccatorum magis humilientur; ut cum pravis habitibus pugnando, fidelitatem probent ſuam, caſum timeant, ſibi ipſis diffidant, & divinæ gratiæ quotidianum adjutorium humili oratione implorent. *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula... Non operis imperium fuit* (inquit S. Aug. *Tr.* 17. *in Jo.*) *ſed operatio ſanitatis.*

11. *Reſpondit eis: Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit, Tolle grabatum tuum, & ambula.* „Tantum non dicit eos deliros & „ inſanos, cum præciperent ne ejus, qui tam „ gravi & diuturno morbo ipſum liberave„ rat, mandatis pareret ac Magiſtrum ſecta„ retur. Generoſæ indolis, animique ſinceri „ teſtimonium hoc reſponſum eſt. Reſpondiſ„ ſet vir aliquis malignus, doloſus, timidus, „ ingratus; non ſponte ſua, ſed alterius juſ„ ſu id ſe facere: neque id ſuum, ſed impe„ rantis peccatum: & depoſito lecto occulta„ re ac diſſimulare beneficium. Non ita pa„ ralyticus noſter. Noverat enim Judæorum „ invidiam, quod non tam apparentem vio„ lationem ſabbati, quam miraculum a Chri„ ſto patratum, gloriamque ex divinis ope„ ribus illi accedentem impatienter ferebant“. (*S. Chryſoſt. hom.* 36. *in Jo.*). Verum eorum livore & exprobrationibus inſuper habitis beneficium clara voce prædicat. Hoc imitemur exemplum, accepta a Deo beneficia grato animo prædicemus, & ſpretis malignorum & invidorum cenſorum ſuſurris, dicteriis, calumniis, in via Dei conſtanter ambulemus, non litteræ dumtaxat, ſed ſpiritui Legis obedientes. Idque certum nobis ſit & exploratum, religioſam obſervation. Sabbati, ſeu Dominicæ diei, Feſtorumque Chriſtian. in ceſſatione a peccato, quod ſervile maxime opus eſt, & in morborum ſpiritualium curatione poſitam eſſe. Id intelligi voluit Chriſtus Dominus ſabbati, cum dixit Paralytico: *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.*

12. *Interrogaverunt ergo eum: Quis eſt ille homo, qui dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula?* Hominem per contemptum appellant, quem Deum agnoſcere debebant: Miraculum notiſſimum tacent; mandatum de ferendo grabato per invidiam objiciunt. „O „ peſſimam feram invidiam! Invidi feris ſæ„ viores, dæmonibus pares, & fortaſſe ini„ quiores. Ipſi namque nos hoſtiliter perſe„ quuntur, ſibi invicem minime inſidiantur: „ homines autem invidi neque naturæ ſuæ „ conſortes reveriti, eos infeſto animo impe„ tunt, atque ſe ipſos prius, quam quibus „ invident, ſupplicio afficiunt, animumque „ perturbationibus & anxietatibus temere „ cruciant.... Idcirco omnis venia invido „ deſperanda eſt. Nam ſcortator voluptatis „ ſtimulos in excuſationem affert, fur pau„ pertatem, homicida furorem, frivolas qui„ dem neque admittendas, qualeſcumque ta„ men excuſationes: Invidus vero nullam „ niſi animi pravitatem atque malitiam“. (*S. Chryſ. hom.* 6. *in Jo.*)

13. *Poſtea invenit eum Jeſus in Templo, & dixit illi: Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Morbi & calamitates pœnæ ſunt peccati. His recte utendum, & ſincera converſione

ſione atque pœnitentia remedium a Deo ſummo animarum corporumque Medico quærendum eſt. „ Cum graviter ægrotante animа nullo dolore afficiamur, & tamen levi „ corporis morbo ſumma diligentia medicinam perquiramus, ideo Deus ob animi „ peccatum corpus flagellat, ut deterioris „ partis ſupplicio, melior ad quærendum convertatur. Ita Corint. fornicatorem S. Paul. „ corrigit, interitu carnis, & ſectione corporis animi morbum coercens tamquam „ optimus Medicus, qui cum hydropſim vel „ ſplenen potionibus & levioribus medicinis „ ſanare poſſit, extrinſecus ferro & igne „ utitur. (*S. Chryſ. hom. 7. in Jo.*) Hanc artem Chriſtus in Paralytico exercuit, quod ſignificat his verbis “: *Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat*, id eſt, ne longe gravius, æternumque tormentum patiare. Nemo miretur ob brevem peccati voluptatem perpetuas a Deo vindice pœnas infligi. Non tot annos peccaverat Paralyticus noſter, quot annos pœnas dedit. Triginta & octo annorum morbus fuit, momentanea forte peccata jucunditas. *Non enim tempore peccata, ſed ex animo peccantium judicantur* ... „ Quod „ ſi multos peccatores bona corporis fortitudine & proſpera fortuna laſcivientes videamus, lugendi ſunt potius quam invidendi: quod enim in hac vita nihil adverſi patiantur, majoris in futura ſupplicii „ argumentum eſt “. *Dum judicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* (*1. Cor. 11. 32.*) Numquid vero omnes morbi propter peccata? Non omnes, ſed plerique. Nonnullis probandæ patientiæ cauſa a Deo immittuntur, ut Sancto Job, aliiſque juſtis, aliis propter peccata, ut huic Paralytico. Quacumque vero ex cauſa veniant, æquo animo, patienter, & in ſpiritu pœnitentiæ ſuſtinendi ſunt, ut flagella Patris filios erudientis, ipſiſque hæreditatem præparantis, quam nobis donandam confidimus, ſi paterna Dei caſtigantis diſciplina meliores evadamus. Ubi vero nobis reſtituta fuerit valetudo ſeu animæ, ſeu corporis, gratias agamus Deo: nemo nos inveniat in ſpectaculis, in ludis, in compotationibus, ſed in Templo. Ibi nobis innoteſcet Dominus Jesus, quem ignorabamus in turba peccatorum. *Vidit eum poſtea Jeſus in Templo.* In turba eum non vidit, (*S. Aug. Tr. 17. in Jo.*) in Templo vidit. Dominus quidem Jeſus & in turba eum videbat, & in Templo; ille autem languidus Jeſum in turba non cognoſcit, in Templo cognoſcit. Ibi ab eo ſalutare monitum audit: *Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.*

17. *Jeſus autem reſpondit eis: Pater meus uſque modo operatur, & ego operor.* Deum in ſumma quiete ſemper operantem adoremus, & tranquillo aſſiduoque labore honoremus, ſtatus noſtri officia fideliter adimplendo propter ejus gloriam. Variæ ſunt ac multiplices operationes noſtræ in hac mortali vita, variæ cogitationes, varia negotia: una erit in altera vita, continua, nulliſque interrumpenda neceſſitatibus operatio, Deum videre, amare, laudare. „ Non fluctuabit „ (*S. Aug. in Pſ. 147. n. 3.*) negotium noſtrum, otioſum negotium plenum ſolius dulcedinis, nulla interpellatum moleſtia, nulla fatigatione ſauciatum, nulla nube perturbatum. Negotium noſtrum quod erit? „ Laudare Deum, amare, & laudare, laudare in amore, amare in laudibus “. Beati qui habitant in domo tua, in ſæcula ſæculorum laudabunt te. (*Pſ. 83. 5.*) *Quare, niſi quia in ſæcula ſæculorum amabunt te? Quare, niſi quia in ſæcula ſæculorum videbunt te?* Ad beatam illam operationis in vita æterna unitatem ſuſpiremus, noſque ipſos diſponamus, mentem noſtram ac voluntatem Deo in omni labore ac opere noſtro unientes, illudque per ejus amorem ſanctificantes & conſecrantes.

19. 20. *Non poteſt Filius a ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem.* Si filii Dei per gratiæ ejus adoptionem ſumus, agnoſcemus & humiliter profitebimur nihil nos a nobis ipſis facere poſſe boni, cum de noſtro non habeamus niſi mendacium & peccatum, & ad bonum nihil poſſumus, niſi præveniamur & adjuvemur ab omnipotenti bono. Deus enim *operatur in vobis velle & perficere pro bona voluntate.* (*Philipp. 2. 13.*) Se autem Patri cœleſti conformare nititur vir juſtus, dans operam ut ſit perfectus, ſicut Pater cœleſtis perfectus eſt. *Non poteſt Filius a ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem.* Atque in primis Dei caritatem imitatur, Deum diligens, ſicut a Deo diligitur: *Pater enim diligit Filium*: & ſicut Dei Filius incarnatus C. J. Dom. noſter voluntatem Patris & omnia ejus conſilia adimplevit: ita vir juſtus, Deique per gratiam adoptionis filius, Dei voluntatem in omnibus exequi ſtudet, eique ſe plene conformare ut regulæ indeficienti: *Et omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit.*

21. *Sicut enim Pater ſuſcitat mortuos, & vivificat; ſic & filius, quos vult, vivificat.* Vitam naturæ per Filium ſuum nobis dedit Pater, *In ipſo* enim *vita erat, & vita erat*

lux

lux hominum. In Filio non minus quam in Patre, vivimus, movemur, & ſumus. Per Filium dat nobis vitam gratiæ. *Sicut* enim *in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur*. (1. *Cor.* 15. 22.) Et, *Benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in C. J.* (*Epheſ.* 1.) Nullis noſtris meritis, ſed gratia ejus juſtificamur gratis. *Sic & Filius, quos vult, vivificat*. Vitam denique æternam electis ſuis per C. J. Filium ſuum dabit. *Ego veni* (inquit *Jo.* 10. 10. 28.) *ut vitam habeant, & abundantius habeant... Ego vitam æternam do eis*. Gratias ob tanta beneficia agamus Deo Patri, per Filium ejus, in Spir. Sancto.

Non poteſt Filius a ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem... Pater enim diligit Filium, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit, &c. Sublimia hæc & intellectu difficilia. Itaque valde caute hæc audire debemus, ad quæ capienda parvuli ſumus; & corde pio, & cum tremore. „ Hanc „ tenentes regulam ſanitatis, ut quod ſecun„ dum fidem quam imbuti ſumus, intelligere „ valuerimus, tamquam de cibo gaudeamus: „ quod autem ſecundum ſanam fidei regulam „ intelligere nondum potuerimus, dubitatio„ nem auferamus, intelligentiam differamus; „ hoc eſt, ut etiam ſi quid ſit neſcimus, „ bonum tamen & verum eſſe minime dubi„ temus “. (*S. Aug. Tr.* 18. *in Jo.*) Ut autem perveniamus ad myſteriorum tam ſublimium intelligentiam, animum purgemus, mores emendemus. *Mores perducunt ad intelligentiam; genus vitæ perducit ad genus vitæ*. „ Alia vita terrena, alia vita cœle„ ſtis; alia vita pecorum, alia vita homi„ num, alia vita Angelorum. Vita pecorum „ terrenis voluptatibus æſtuat, ſola terrena „ conquirit, in ea prona atque projecta eſt: „ vita Angelorum ſola cœleſtis: vita homi„ num media. Si vivit homo ſecundum car„ nem, pecoribus comparatur: ſi vivit ſe„ cundum ſpiritum, Angelis ſociatur. Quan„ do ſecundum ſpiritum vivis, quære etiam „ in ipſa Angelica vita utrum parvus an „ grandis ſis. Si enim adhuc parvus es, di„ cunt tibi Angeli, Creſce, nos panem man„ ducamus, tu lacte nutrire, lacte fidei, ut „ pervenias ad cibum ſpeciei. Si autem ad„ huc inhiatur ſordidis voluptatibus, ſi ad„ huc fraudes cogitantur, ſi mendacia non „ vitantur, ſi mendacia perjuriis cumulan„ tur: tam immundum cor audet dicere, „ Explica mihi quomodo videt Verbum? „ Etiamſi poſſim, etiamſi ego jam videam. „ Porro autem ſi forte ego non ſum in his „ moribus, & tamen ab iſta viſione longe „ ſum: quantum ille qui nondum iſto ſuper„ no deſiderio rapitur, terrenis deſideriis „ prægravatus? Multum intereſt inter aver„ ſantem & deſiderantem: & iterum mul„ tum intereſt inter deſiderantem & fruen„ tem. Vivis ut pecora, averſaris: Angeli „ perfruuntur. Tu autem ſi non vivis ut pe„ cora, jam non averſaris: deſideras ali„ quid, & non capis. Inchoaſti ipſo deſide„ rio vitam Angelorum. Creſcat in te, & „ perficiatur in te: & capias hoc non a me, „ ſed ab illo qui & me fecit, & te “.

22. *Neque enim Pater judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio*. Sic vivamus, ut venturum judicem ſecuri videamus. Diligamus Salvat., ejuſque præceptis pareamus, ut judicem ſuſtinere poſſimus. Piis & impiis, electis & reprobis videbitur; in ea nempe judicaturus eſt, in qua judicatus: *Forma ſervis demonſtrabitur; forma Dei filiis ſervabitur. Fiant ergo ſervi filii; qui ſunt ad dexteram, eant in æternam hæreditatem olim promiſſam, quam non videntes MM. crediderunt, pro cujus promiſſione ſanguinem ſuum ſine dubitatione fuderunt: eant illuc & videant ibi*. (*S. Aug. Tr.* 21. *in Jo.*) Eant per caritatem & mandatorum obſervantiam; hæc eſt via ad videndum Patrem, & Filium in forma Dei. *Qui habet mandata mea* (inquit (*Jo.* 14. 21.) *& ſervat ea, ille eſt qui diligit me; qui autem diligit me diligetur a Patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo ei me ipſum*. „ Non te frau„ dabo, o homo fidelis, crede quia videbis. „ Amas, & non vides: amor ipſe non te „ perducet ut videas? Ama, perſevera in „ amando: non fraudabo, inquit, amorem „ tuum, qui mundavi cor tuum. Ut quid „ enim mundavi cor tuum, niſi ut Deus a „ te poſſit videri; *Beati mundo corde, quo„ niam ipſi Deum videbunt*“. (*Matth.* 5. 8.)

14. *Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, ſed tranſit a morte ad vitam*. Hæc ſumma Chriſt. Religionis. 1. Evang. audire, non auribus dumtaxat corporis, ſed cordis: *Qui verbum meum audit*. 2. Trinitatis & Incarnat. myſteria fide explicita credere: *& credit ei qui miſit me*. 3. Lapſum Adami, totiuſque humani generis in ipſo, peccatum originale in omnes homines tranſfuſum, mortem animæ & corporis conſecutam, illique & poſteris communem, 4. Neceſſitatem Redempt. ac Mediatoris, per cujus paſſionem, mortem, ac reſurrectionem de morte ad vitam tranſeamus. 5. Spes vitæ æternæ: *habet vitam æternam, & in judi-*

cium

cium non venit, ſed tranſit a morte ad vitam. Chriſti verbo per fidem firmiter adhæreamus: illo in ſpe vitæ æternæ nutriamur: illud per caritatem ſervemus & executioni mandemus.

Qui credit in me . . . . . in judicium non venit, ſed tranſit a morte ad vitam. Duplex judicium eſt, (*S. Aug. Tr. 22. in Jo.*) unum diſcretionis, alterum damnationis. 1. ſpectant hæc Proph. verba: *Judica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta.* 2. hoc judicium, oportet nos omnes exliberi ante tribunal Chriſti. Secundum autem judicium damnationis: *Qui audit verba mea,* inquit, *& credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, ſed tranſit a morte ad vitam.* Quid eſt, *in judicium non venit*? In damnationem non venit, *ſed tranſit a morte ad vitam.* Quæ eſt vita tua? Fides. *Juſtus ex fide vivit.* Infideles quid? Mortui ſunt. *Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos* (inquit Chriſtus). *Surge qui dormis* (ait Apoſt. *Rom.* 1. 17.) *& exſurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus.* „ Jam cum te credentem illumina„ verit, tranſiſti a morte ad vitam: Mane „ in eo quod tranſiſti, & non venies ad ju„ dicium. Tranſire igitur de morte ad vi„ tam, eſt tranſire ab infidelitate ad fidem, „ ab injuſtitia ad juſtitiam, a ſuperbia ad hu„ militatem, ab odio ad caritatem “.

25. *Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc eſt quando mortui audient vocem Filii Dei & qui audierint, vivent.* Mortuos omnes ad vitam vocavit vox imperiumque Filii Dei: peccatores interim voce inſpirationum ſuarum ad vitam vocat, & qui audiunt, vivunt. In poteſtate quidem omnium eſt audire vel non audire, quatenus libere audiunt vel non audiunt; ſed plena & perfecta poteſtas non eſt ad audiendum, niſi Deus aures cordis aperiat. Quot inter Chriſtianos qui vita corporis vivunt & ſpirant, vere ſunt mortui! Qui enim credunt, & ſecundum veram fidem agunt, vivunt, & mortui non ſunt: qui autem vel non credunt, vel ſicut dæmones credunt, trementes & male viventes, Filium Dei confitentes & caritatem non habentes, mortui potius deputandi ſunt. Et tamen adhuc agitur hora iſta de qua locutus eſt Dominus: *Venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem Filii Dei.* Ex quo (*S. Aug. Tr. 22. in Jo.*) locutus eſt Chriſtus uſque ad hoc tempus, & uſque ad finem ſæculi, ipſa una hora agitur, de qua S. Jo. ait: (*1. Jo. 2. 18.*) *Filioli, noviſſima hora eſt.* Nunc ergo qui mortui ſunt, audiant vocem Filii Dei, & vivant; ſurgant in corde ſuo; de ſepulchro ſuo procedant. „ Mortuus in corde tuo tam„ quam in ſepulchro jacebas, & tamquam „ ſaxo malæ conſuetudinis gravaberis. Sur„ ge, & procede. *Quid eſt, ſurge & pro„ cede?* Crede, & procede. *Et qui audie„ rint, vivent.* De qua vita? De Chriſto, „ *Ego ſum*, inquit, *via, veritas, & vita.* „ Ambulare vis? *Ego* ſum via. Falli non „ vis? Ego ſum veritas. Mori non vis? Ego „ ſum vita. *Hoc dicit tibi Salvator tuus*: „ Non eſt quo eas, niſi ad me; non eſt qua „ eas, niſi per me . . . . Erigat te Chriſtus „ per id quod homo eſt, ducat te per id „ quod Deus homo eſt, perducat te ad id „ quod Deus eſt “. (*S. Aug. Tr. 23. in Jo. num. 6.*)

26. *Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio habere vitam in ſemetipſo.* Paul. vitam habet, (*S. Aug. Tr. 22. in Jo.*) non in ſemetipſo, ſed in Chriſto. Tu fidelis ubi habes? Non in temetipſo, ſed in Chriſto. „ Vivo ego (*inquit Apoſt.* „ (*Galat. 2. 20.*) jam non ego, vivit vero „ in me Chriſtus. VITA NOSTRA tamquam „ noſtra, id eſt, de voluntate propria no„ ſtra, non erit niſi mala, peccatrix, ini„ qua: vita vero bona de Deo in nobis eſt, „ non a nobis: a Deo nobis datur, non a „ nobis. Chriſtus autem in ſemetipſo habet „ vitam ſicut Pater, quia Verbum Dei. Non „ modo male vivit, & modo bene vivit; ho„ mo autem modo male, modo bene. Qui „ male vivebat, in vita ſua erat: qui bene „ vivit, ad vitam Chriſti tranſiit. Particeps „ factus vitæ, non eras quod accepiſti, & „ eras qui acciperes: Filius autem Dei non „ quaſi primo fuit ſine vita & accepit vi„ tam. Si enim ſic illam acciperet, non „ eam haberet in ſemetipſo. Quid eſt enim, „ *in ſemetipſo*? Ut ipſa vita ipſe eſſet “.

28. 29. *Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem Filii Dei: Et procedent qui bona fecerunt, in reſurrect. vitæ: Qui vero mala egerunt, in reſurrect. judicii.* Tota prædicatio (*S. Aug. Tr. 23. in Jo.*) diſpenſatioque per Chriſtum hæc eſt, ut reſurgant animæ, reſurgant & corpora. Utrumque quippe mortuum erat, corpus ex infirmitate, anima ex iniquitate. Quia utrumque mortuum erat, reſurgat utrumque. Per quid anima, niſi per Deum Chriſtum? per quid corpus, niſi per hominem Chriſtum?

Et procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ, &c. Inter bona & mala opera, nihil medium. Omnia enim opera, omnes actus voluntatis noſtræ, vel ex amore

Dei,

Dei, vel ex amore proprio ortum habent: quæ ex caritate procedunt, ad Deum referuntur, & ab eo remunerabuntur: quæ ex cupiditate, non referuntur ad Deum, & ab eo punientur.

30. *Judicium mecum juſtum eſt: quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem ejus qui miſit me.* Voluntati Dei ut certiſſimæ & immutabili regulæ adhæreamus, ut judicium noſtrum de rebus divinis & animæ noſtræ ſalutem ſpectantibus ſemper juſtum ac rectum ſit. Ideo enim ſæpe falſum & injuſtum eſt judicium noſtrum, quia voluntatem noſtram & cupiditatem implere quærimus, non voluntatem Dei. Quamobrem *Pluit pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates.* (*S. Aug.*)

31. *Si ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum. Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me, &c.* Chriſti miſſio & divinitas probata eſt. 1. Teſtimonio Jo. *Vos miſiſtis ad Joannem & teſtimonium perhibuit veritati.* 2. Teſtimonio operum divinorum. *Ipſa opera quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me, quia Pater miſit me.* 3. Teſtimonio Patris. *Et qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me.* 4. Teſtimonio Scriptur. *Scrutamini Script. quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: & illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me.* Chriſti & Eccl. miniſtri de ſeipſis teſtimonium non perhibeant, jactantiam & oſtentationem fugiant: bonorum operum exemplo, non humanis laudibus probari cupiant & ſatagant; Scripturas ſcrutentur; in illarum lectione non ſolum aſſidue verſentur, ſed earum ſenſum quærant & aſſequi curent, diligenti collatione ipſarum Script., PP. antiquorum lectione, Eccl. Cathol. doctrina ab Apoſt. tradita, & per continuam Epiſcopor. ſucceſſionem ad nos uſque tranſmiſſa. *Scrutamini Script.* quæ ſunt *ſubſtantia Sacerdotii*, quæ *utiles* ſunt *ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia; ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.* (2. *Tim.* 3. 16.) Nulli ſe ingerant Eccleſiaſt. miniſterio propria voluntate, non curæ animarum, non verbi divini prædicationi, non confeſſionibus excipiendis & conſcientiis moderandis, abſque legitima vocatione & miſſione. Unam vero Dei gloriam, & Animarum Chriſti ſanguine redemptarum ſalutem pro fine habeant. Superbiam, inanemque gloriam, non ſolum fructum omnem laborum ipſis prærecturam cogitent, ſed & fidei fundamentum quodammodo concuſſuram, ſi in ea finem ſuum conſtituant. „ Quomodo vos poteſtis credere, „ qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam quæ a ſolo Deo eſt, non quæritis“? Hinc Apoſt. (*Gal.* 1. 10.) *Si adhuc hominibus placerem*, (inquit) *Chriſti ſervus non eſſem.* Non credunt, inquam, fide per dilectionem operante, qui gloriam humanam quærunt magis quam gloriam Dei. „ Cognovi „ vos, quia dilectionem Dei non habetis „ in vobis“.

1. Chriſtianis omnibus commendetur lectio Scriptur. quæ ad Chriſti cognitionem perducunt, & viam regni cœleſtis, æternæque vitæ oſtendunt. „ Scrutamini Script. quia vos „ putatis in ipſis vitam æternam habere: & „ illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me“.

2. Inculcandum omnibus eſt divini amoris præceptum, qui *Nullum a ſe rivulum duci extra patitur, cujus derivationem minuatur* (ut loquitur S. Aug.). *Dilectionem Dei non habetis in vobis.*

3. Omnibus pariter inculcandum eſt, ut recta & pura intentione omnia opera ſua conſecrent, & ſemper in Chriſti nomine, ac propter Dei gloriam operentur; quod niſi faciant, agunt ut infideles, ut Pagani, animalia gloriæ, mancipia ſuperbiæ, ſervi cupiditatis & voluptatis. „ Quomodo vos poteſtis „ credere, qui gloriam ab invicem accipi„ tis: & gloriam quæ a ſolo Deo eſt, non „ quæritis“?

CAPUT VI.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. 4. POST *hæc*, non ſtatim poſt Serm. ſuper. cap. deſcriptum, ſed multis interjectis, quæ ab aliis Evangel. narrantur, & poſt annum circiter, *abiit Jeſus trans Mare Galilææ*, ſive Lacum Geneſareth, *quod eſt Tiberiadis*, ad eam lacus partem quæ Tiberiadi adjacet, civitati ab Herode Tetrarcha conditæ in honorem Tib. Cæſ. *Et ſequebatur eum multitudo magna* pedeſtri itinere, pars ſpectaculi, pars divinorum ſermonum avida: „ Quia videbant ſigna quæ faciebat „ ſuper his qui infirmabantur. Subiit ergo „ in montem Jeſus, & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis, *ut paululum quieſcerent*. Erat autem proximum Paſcha, dies feſtus „ Judæorum“. Tertium iſtud Paſcha fuit a baptiſmo Chriſti.

5. 6. *Cum ſublevaſſet ergo oculos, & vidiſſet quia multitudo maxima venit ad eum*, cum de monte deſcendiſſet, locutus illis fuiſſet de regno Dei, ac infirmos illorum curaſſet, *dixit ad Philippum: Unde ememus panes ut manducent hi? Hoc autem dicebat ten-*

tentans eum, ſeu fidem ejus experiri volens; *ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus*, apud ſe decreverat, & cum Patre conſtituerat ab æterno, quid eſſet in his rerum circumſtantiis facturus.

7. 8. 9. 10. *Reſpondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, ut unuſquiſque modicum quid accipiat.* Ducenti denarii ſeptuaginta ſeptem circiter libellis monetæ noſtræ æquivalent. „ Dicit „ ei unus ex diſcipulis ejus Andreas frater „ Simonis Petri; Eſt puer *ſeu adoleſcens* „ unus hic, qui habet quinque panes hor„ deaceos, & duos piſces: ſed hæc quid ſunt „ inter tantos "? Ad tantam hominum multitudinem alendam hæc certe non ſufficiunt. „ Dixit ergo ei Jeſus: Facite homines diſ„ cumbere". Tametſi enim humanum præſidium deficiat, eis alimenta divina virtute ſubminiſtrabo. *Erat autem fœnum multum in loco*, ut commode diſcumberent: *Diſcubuerunt ergo viri numero quaſi quinque millia*, præter mulieres, & pueros. Soli enim viri ſecundum morem Legis numerantur.

11. 12. 13. *Accepit ergo Jeſus panes, & cum gratias egiſſet* Deo, *diſtribuit diſcumbentibus*, Apoſtol. miniſterio: *ſimiliter & ex piſcibus quantum volebant. Ut autem impleti ſunt*: poſtquam exempta fames, *dixit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſuperaverunt* ſeu reſidua ſunt *fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ ſuperfuerunt his qui manducaverant*. Omnia ita moderatus eſt Chriſtus, ut ex circumſtantiis miraculi neceſſitas, veritas, & magnitudo certo conſtarent. Confer cum *Matth.* 14. *Marci* 6. & *Luc.* 9.

14. 15. *Illi ergo homines, cum vidiſſent quod Jeſus fecerat ſignum* omnes naturæ vires adeo ſuperans, dicebant: *Quia hic eſt vere Proph., qui venturus eſt in mundum*, Meſſias a Deo promiſſus, & a nobis exſpectatus (*Deut.* 18.). *Jeſus ergo cum cognoviſſet* introſpectis divina vi eorum conſiliis, *quia venturi eſſent ut raperent eum, & facerent eum Regem*, excuſſo alieni imperii jugo, ſpe facilis alimoniæ & terrenæ felicitatis per eum procurandæ; *fugit iterum in montem ipſe ſolus*, tum ut faſtum honoris & poteſtatis ſæcularis declinaret, Regnumque ſuum de hoc mundo non eſſe opere demonſtraret, tum ut orationi vacaret.

16. 17. 18. 19. 20. 21. *Ut autem ſero factum eſt, deſcenderunt diſcipuli ejus ad mare, & cum aſcendiſſent navim*, in portu Betſaidæ, *venerunt trans mare in Capharnaum. Et tenebræ jam factæ erant, & non venerat ad eos Jeſus*, tametſi multa nox eſſet. Ideo navim aſcenderunt, & Capharnaum verſus remigarunt, quo illum præceſſiſſe putabant. *Mare autem, vento magno flante, exſurgebat*, intumeſcebat, concitabatur. *Cum remigaſſent ergo quaſi ſtadia* 25. *aut* 30., provecti *vident Jeſum ambulantem ſupra mare, & proximum navi fieri, & timuerunt*, ſpectrum eſſe exiſtimantes. *Ille autem dicit eis: Ego ſum, nolite timere* velut infauſtum omen, aut nocturnum terriculum. *Voluerunt ergo accipere eum in navim*, enixe eum rogarunt ut in navim aſcenderet, & cum aſcendiſſet, jam ſecundis ventis & fluctibus, qui prius contrarii erant, *& ſtatim navis fuit*, ſive appulit *ad terram, in quam ibant*. Confer cum *Matth.* 14. *v.* 22. *ad* 36. & *Marci* 6. *v.* 45. *ad* 56.

22. 23. 24. *Altera die*, ſequenti poſt miraculum multiplicationis 5. panum, *turba quæ ſtabat trans mare*, id eſt quæ in portu ſubſtiterat (*S. Cyrill. Alex. lib.* 3. *in Jo.*), *vidit* ſeu recordata eſt *quia navicula alia non erat ibi* pridie *niſi una, & quia non introiſſet cum diſcipulis Jeſus in navim* illam, *ſed ſoli diſcipuli ejus abiiſſent*: Jeſum nullo navigio transfretaſſe, ſed mare trajeciſſe ambulando ſuper aquas, conjecit: *Aliæ vero venerunt naves a Tyberiade, juxta locum ubi manducaverant panem, gratias agente Domino*, ubi Dominus poſt gratiarum actionem illos quinque panibus refecerat. *Cum ergo vidiſſet turba quia Jeſus non eſſet ibi, neque diſcipuli ejus, aſcenderunt in naviculas, & venerunt Capharnaum quærentes Jeſum*, in Urbe in qua frequens morabatur.

25. 26. *Et cum inveniſſent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc veniſti?* Chriſtus vero inani & inutile quæſtione neglecta, latentem in eorum cordibus morbum curare ſatagit increpatione & admonitione ſalutari. *Reſpondit eis Jeſus, & dixit: Amen, amen dico vobis, quæritis me, non quia vidiſtis ſigna*, non quod credatis doctrinæ meæ miraculis tam inſignibus confirmatæ, *ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis*. Temporariam dumtaxat utilitatem & alimoniam facile & ſine labore vobis ſubminiſtrandam quæritis, quaſi ſimile in veſtri gratiam miraculum quotidie ſim facturus.

27. *Operamini cibum qui non perit*, procurate vobis cibum longe excellentiorem & incorruptibilem, qui in ventrem non vadit, *ſed qui permanet in vitam æternam*, cibum non corporis, ſed animæ, qui comedentes ſervat a morte, & ad vitam æternam alit: *quem* cibum *Filius hominis dabit vobis*. Hunc ego ipſe vobis dabo: *Hunc enim Pater ſigna-*

ſignavit Deus. Deus Pater meus, qui mentiri non poteſt, divinam quam habeo poteſtatem dandi hominibus cibum illum vivificum, ſemen illud immortalitatis, miraculis quæ operor quaſi ſigillo ſuo confirmat. Non erit mihi difficile (*S. Cyrill. lib. 3. in Jo. cap. 5.*) cibum dare vobis permanentem, qui ad vitam & delicias conducat ſempiternas. Nam etſi tamquam unus veſtrum appearem, homo nimirum non carne, unctus ſum tamen & ſignatus a Deo Patre in omnimodam ſimilitudinem cum ipſo: nec minor ullo modo virtute Genitoris mea virtus eſt.

28. 29. 30. 31. *Dixerunt ergo ad eum: quid faciemus, ut operemur opera Dei?* Id eſt, opera apprime Deo grata. Meminerant Legi tribui vim alendi ſpiritaliter, *Deut.* 18. 3. Quærunt ergo an aliud præſcribendum habeat præter obſervantiam Legis Moſaicæ, ut novum illum vitæ æternæ cibum promereri poſſint. *Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Hoc eſt opus Dei*, opus Deo imprimis acceptum, *ut credatis in eum quem miſit ille*. Non ſufficit vobis cultus legalis ad ſalutem, Fides vobis neceſſaria eſt, qua credatis in Meſſiam & Salvat. mundi, quem PP. veſtris promiſſum jam miſit Deus, id eſt in me. In tertia autem perſona loquitur, ut honorem muneris ſui pro more referat ad Patrem. *Dixerunt ergo ei: quod ergo tu facis ſignum* Meſſiam dignum, *ut videamus & credamus tibi?* (*Exodi* 16. 14.) Luculentiora expetimus teſtimonia, majora miracula his quæ hactenus edidiſti. *Quid operaris? PP. noſtri manducaverunt Manna in deſerto*, (*Num.* 11. 7. *Pſ.* 77. 24. *Sap.* 16. 20.) *ſicut ſcriptum eſt: Panem de cœlo* deſcendentem *dedit eis manducare*. Moyſes ſexcenta millia & amplius Manna cibavit in deſerto per annos quadraginta: Tu vero quinque millia tantum terrenis panibus, & ſemel quidem aluiſti. Si Moyſe major es, majora ede miracula. Hic incredulorum & ingratorum Judæorum ſenſus.

32. 33. 34. *Dixit ergo eis Jeſus: Amen, amen dico vobis: Non Moyſes dedit vobis panem de cœlo* panem vere cæleſtem, ſed figuram & umbram dumtaxat illius: *ſed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum*, ſcilicet me ipſum, qui ſum panis vitæ, non uni Judæorum genti, ſed toti mundo datus. *Panis enim Dei eſt*, id eſt vere divinus & cœleſtis, *qui de cœlo deſcendit*, non de nubibus dumtaxat, ſed de ſinu Dei Patris, & *dat vitam* perennem ac beatam *mundo*, omnibus ex orbe univerſo electis. *Dixerunt ergo ad eum: Domine, ſemper da nobis panem hunc*, tam deſiderabilem, ut ſine labore, ſine anxietate alamur.

35. 36. *Dixit autem eis Jeſus: Ego ſum panis vitæ*, panis vivus & vivificus: *Qui venit ad me*, qui ſe in diſciplinam meam tradit, ſeque mihi devovet, *non eſuriet; & qui credit in me, non ſitiet umquam*... Longe igitur præſtantior & admirabilior eſt panis, quem vobis offero, Manna quod miniſterio Moyſis datum eſt: ſiquidem qui Manna comederunt, adhuc eſurierunt: longe excellentior & admirabilior aquis quas ex ſaxo eduxit, quas qui biberunt, adhuc ſitiverunt. Panis qui vobis præſto eſt, potus ſimul ac cibus eſt, famem ac ſitim extinguens animæ, ita ut nihil ipſi præterea neceſſe ſit in æterna vita. *Sed dixi vobis: Quia & vidiſtis me*, ſpectatores fuiſtis miraculorum probantium miſſionem ac divinitatem meam, *& tamen non creditis* me eſſe Meſſiam, Filium Dei, Salvat. mundi. Cor nempe veſtrum incraſſatum eſt.

37. 38. *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet*. Sed quamvis non credatis, nihil mihi perit ex populo electo, quem dedit mihi Pater in hæreditatem, nec infidelitas veſtra fidem Dei evacuavit. Nam omnes qui mihi dati ſunt a Patre, *prædeſtinati ſecundum propoſitum ejus, qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ, ut ſimus in laudem gloriæ ejus* (*Epheſ.* 1. 11. 12.), ad me venient, id eſt, mihi credent: & *eum qui venit ad me, non ejiciam foras*; eum qui mihi datus a Patre, ad me venit, non ejiciam e domo mea, ac regno, ſed illum fovebo, protegam, adjuvabo ut perſeveret, perſeverantem denique coronabo: *quia deſcendi de cœlo* per Incarn. meæ myſterium, *non ut faciam voluntatem meam*, nempe humanam, quæ diſſentanea ſit voluntati Patris; *ſed voluntatem ejus qui miſit me*: ut omnia congruenter agam paternæ voluntati, quæ & mea eſt, quatenus Deus ſum, & Verbum in principio exiſtens apud Deum.

39. 40. *Hæc eſt autem voluntas ejus, qui miſit me, Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo*; ut ex iis omnibus quos dedit mihi, neminem in æternum perire patiar; *ſed reſuſcitem illud*, id eſt, electos omnes, ad gloriam cœleſtem æternamque felicitatem, *in noviſſimo die*. *Hæc eſt autem voluntas Patris mei, qui miſit me, ut omnis qui videt Filium*, qui illum attento animo conſiderat in carne aſſumpta, & ex doctrina & miraculis vere Filium Dei eſſe agnoſcit, & *credit in eum* fide viva, tamquam in Salvat. & Mediat. unum Dei, & hominum, *habeat vitam æternam*, certiſſime conſequatur vitam æternam, ad quam ab æterno electus eſt; & *ego reſuſcitabo eum in noviſſi-*

noviſſimo die, ad vitam immortalem, & beatam.

41. 42. 43. *Murmurabant ergo Judæi de illo*, ſive contra illum, *quia dixiſſet: Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi.* Illum nempe merum hominem eſſe cenſebant, cujus terrenam ſe noſſe putabant originem, humilemque conditionem. Et dicebant: *Nonne hic eſt Jeſus filius Joſeph* fabri, *cujus nos novimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cœlo deſcendi?* Si merus homo Jeſus fuiſſet, Judæorum offenſioni obviam iviſſet, dicendo: Se e cœlo non deſcendiſſe ſecundum perſonam & naturam, quaſi divinæ originis eſſet ac naturæ, veruſque Deus ac Dei Filius; ſed quod doctrinam cœlitus inſpiratam doceret. Tantum vero abeſt ut illam removeat intelligentiam & opinionem quod e cœlo reipſa deſcendiſſet, naturaque & origine verus Deus eſſet; quin immo illam adſtruit & confirmat. *Reſpondit ergo Jeſus*, & dixit eis: *Nolite murmurare invicem*, ſeu inter vos: quibus verbis omniſcium ſe oſtendit.

44. *Nemo poteſt venire ad me*, id eſt, mihi credere quod ſim Meſſias, verus Dei Filius, mundi Salv., & hoc nomine mihi adhærere, *niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum* interius invictiſſima gratiæ ſuæ efficacia & ſuavitate omnia humana merita præveniente, cor aperiente, flectente, innovante, accendente, impellente, convertente, & ex nolentibus volentes faciente. *Et ego reſuſcitabo eum*, qui ad me venerit, & in me manſerit, *in noviſſimo die*. Partem illi dabo in reſur. Juſtorum.

45. 46. *Eſt ſcriptum in Prophetis: Erunt omnes docibiles Dei.* Omnes Eccl. filii docti erunt a Deo, (*Iſai.* 54. 13.) non voce tantum extrinſecus inſonante, ſed interius revelante. *Omnis qui audivit a Patre*, quem interius docuit Pater, *& didicit* eo illuminante & docilitatem fidemque donante, *venit ad me*, credit me eſſe Filium Dei, mundique Salvat., mihi eo nomine adhæret. *Non quia Patrem vidit quiſquam*, velut ludimagiſtrum diſcipulos docentem. (Valde enim remota eſt a ſenſibus carnis hæc ſchola in qua Pater auditur & docet), *niſi is qui eſt a Deo* genitus & miſſus Filius ejus unigenitus, *hic vidit Patrem*, cujus in ſinu manet, unius cum ipſo naturæ & ſcientiæ. *Nemo Deum vidit umquam; Unigenitus qui eſt in ſinu Patris, ipſe narravit* (*Jo.* 1.). Cum autem (*S. Cyrill. l. 4. in Jo.*) ſe & ex Deo eſſe, & vidiſſe Patrem ſtatuit, ſe ipſum ex omnium creaturarum numero excludit. Cum ergo extra omnia ſit, & nemine Patrem vidente, ſolus eum ipſe videat, numquid in omnium numero non eſſe cenſendus eſt, ut unus ex ipſis, ſed extra omnia, ut ſupra omnia? Et, ſi cum a Deo omnia exiſtere dicantur, ac nemo Patrem videat, ſolus ipſe eum videt: illud, *a Deo*, recte intelligemus de ipſo ſolo, quaſi dicat *ex ſubſtantia Patris*.

47. 48. 49. 50. *Amen, amen dico vobis: Qui credit in me*, qui me Filium Dei eſſe credit, doctrinamque meam amplectitur, & mandata ſervat, *habet vitam æternam*, jus certiſſimum ad vitam æternam, pignus æternæ felicitatis. *Ego ſum panis vitæ*, panis vivificus, & vitam æternam in me credentibus, ſpiritualiter per fidem caritate formatam manducantibus præſtans. PP. *veſtri manducaverunt Manna in deſerto, & mortui ſunt*, quotquót illud manducaverunt, ad vitam enim corruptibilis corporis tuendam & ſuſtentandam, non ad procurandam immortalitatem datum eſt. *Hic eſt panis de cœlo deſcendens*: Ego ſum panis ille: *Ut ſi quis ex ipſo manducaverit, non moriatur*. Eo fine ſum incarnatus ut quiſquis mihi per fidem & caritatem intime unitus & incorporatus fuerit, in meque manſerit, non moriatur morte æterna ſive animæ, ſive corporis. Divini enim hujus cibi virtute in vitam æternam, beatam, & glorioſam ſuſcitandus eſt.

51. 52. *Ego ſum panis vivus*, in me ipſo vitam habens, panis Angelorum quatenus Verbum Patris & vita apud Deum, *qui de cœlo deſcendi*, & aſſumpta carne factus ſum panis hominum in me credentium. *Si quis manducaverit ex hoc pane*, ſeu ſpirituali manducatione per fidem Incarn. ac Paſſionis meæ, ſeu Sacramentali ſimul & ſpirituali per Sacram. quod inſtituam Corporis & Sanguinis mei, vivet in æternum: *Et panis, quem ego dabo*, ipſa *caro mea eſt*, quam ego dabo, id eſt, quam offeram Patri in altari crucis ut victimam (*Text. Græc.*) *pro mundi vita*. Non ergo figuram dumtaxat carnis ſuæ, ſed veram carnem ſe daturum in Sacram. Euchar., de quo hunc locum ſummo conſenſu veteres PP. intelligunt, & Eccl. a Spir. S. edocta, Chriſtus promittit.

53. *Litigabant ergo Judæi ad invicem*, inter ſe diſceptabant, *dicentes: Quomodo poteſt hic*, quem novimus, *nobis carnem ſuam dare ad manducandum?* An carnem ſuam aliorum more ciborum in fruſta conciſurus ac diſcerpturus eſt, ut eam manducandam apponat? Hoc impoſſibile & horrendum. Si nudam carnis ſuæ figuram vel merum panem carnis ſuæ virtute & efficacia plenum ſe daturum credentibus C. J. promiſiſſet, Judæorum contentionem facillime ſedare, & offen-

ſionem removere potuiſſet, dicendo ſe panem daturum ceu figuram carnis ſuæ, & fide tantum, non ore carnem ſuam manducandam ſe commendare. Verum tantum abeſt ut ideam veræ carnis, veræque & oralis manducationis a verborum ſuorum ſenſu removerit, ut potius illam confirmaverit.

54. *Dixit ergo eis Jeſus: Amen, amen dico vobis: niſi manducaveritis carnem Filii hominis*, id eſt meam, *& biberitis ejus ſanguinem* (quorum unum ſine altero fieri non poteſt, ſiquidem in qualibet parte Sacramenti corpus Chriſti continetur & ſanguis ſecundum ſubſtantiam & integritatem) *non habebitis vitam* æternam *in vobis*, id eſt, non perſeverabitis in vita ſpirituali, ut ſit vobis æterna. His verbis præceptum Chriſtus tradit de carne ſua manducanda in Sacram. Euch., vel reipſa, vel voto & deſiderio, ſi neceſſitas rem excludat. Qua de re legendi Theologi.

55. 56. 57. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem*, eo modo quo manducari ac bibi debent, non ore ſolum corporis ſumendo ſub Sacramento, ſed ore mentis & cordis per fidem & caritatem, *habet vitam æternam*, jus ad vitam æternam, pignus vitæ æternæ: *& ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die*, vi Corporis & Sanguinis mei, quod ſemen eſt immortalitatis & incorruptionis. *Caro enim mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus*; non metaphorice ſolum aut myſtice, ſed re ipſa; non fluxus & caducus, ſed æternus. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo*, non ſpirituali tantum, ſed corporali unitate & commixtione. „ De veritate carnis & ſanguinis non relictus eſt ambigendi locus. „ Nunc enim & ipſius Domini profeſſione, „ & fide noſtra *vere caro eſt, & vere ſanguis eſt*. Et hæc accepta atque hauſta id „ efficiunt, ut & nos in Chriſto, & Chriſtus „ in nobis ſit. Anne hoc veritas non eſt? „ Contingat plane his verum non eſſe, qui „ C. J. verum eſſe Deum denegant. Eſt ergo in nobis ipſe per carnem, & ſumus in „ eo: dum ſecum hoc, quod nos ſumus, in „ Deo eſt (*S. Hil. l. 8. de Trin. n. 14.*)".

Chriſtus non ait: „ Se dumtaxat in nobis „ futurum ſecundum relationem quamdam „ affectus, ſed & per participationem naturalem. Ut enim ſi quis ceram ceræ conjunctam igne ſimul liquefecerit, unum quid „ ex ambobus efficit, ita per corporis Chriſti, & pretioſi ſanguinis participationem „ ipſe quidem in nobis, nos autem rurſus in „ eo ſimul unimur. Nec enim aliter vivificari poteſt quod natura ſua eſt corruptibile, quam ſi corporaliter unitum ſit corpori ejus qui ſecundum naturam ſuam eſt Vita, hoc eſt, Unigeniti (*S. Cyrill. l. 10.*)".

58. *Sicut miſit me vivens Pater*, ſicut Pater qui miſit me Deus vivens eſt, & fons omnis vitæ, *& ego vivo propter Patrem*, id eſt, Patre auctore; *& qui manducat me, & ipſe vivet propter me*, id eſt, me auctore. Non eſt alia vita mea quam Patris: proinde mirum vobis eſſe non debet ſi carnem meam vivificare afferam eos qui illam manducabunt. „ Vivit ergo per Patrem: & quo „ modo per Patrem vivit, eodem modo nos „ per carnem ejus vivimus. Omnis enim „ comparatio ad intelligentiæ formam præ„ ſumitur, ut id de quo agitur, ſecundum „ propoſitum exemplum aſſequatur. Hæc ergo vitæ noſtræ cauſa eſt, quod in nobis „ carnalibus manentem per carnem Chriſtum „ habemus: victuris nobis per eum ea con„ ditione qua vivit ille per Patrem. Si ergo „ nos naturaliter ſecundum carnem per eum „ vivimus, id eſt, naturam carnis ſuæ ade„ pti, quomodo non naturaliter ſecundum „ Spir. in ſe Patrem habeat, cum vivat ipſe „ per Patrem? (*S. Hil. lib. 8.*)"

59. *Hic eſt panis*, caro mea eſt ille panis, *qui de cœlo deſcendit*. *Non ſicut manducaverunt PP. veſtri Manna & mortui ſunt*: ut alterius naturæ, ita longe majoris virtutis eſt quam Manna, quod manducaverunt PP. veſtri in deſerto, & nihilominus mortui ſunt. Manna enim figura tantum erat vivifici illius panis, quem vobis ſum daturus. *Qui manducat hunc panem vivet in æternum.*

60. 61. *Hæc dixit Jeſus palam in Synagoga docens, in Capharnaum. Multi ergo audientes ex diſcipuli ejus*, non ex duodecim Apoſt., ſed ex aliis qui frequentiores illum ſectabantur, *dixerunt: Durus eſt hic ſermo*, incredibilis, *& quis poſt eum audire?* Quis patienter audiat?

62. 63. *Sciens autem Jeſus apud ſemetipſum*, id eſt, ex ſe ipſo nullo indicante, *quia murmurarent de hoc diſcipuli ejus*, quod dixerat ſe eſſe panem vivum, qui de cœlo deſcendit, &c. *dixit eis: Hoc vos ſcandalizat?* Itane ſermo ille quaſi durus & incredibilis vos offendit? *Si ergo videritis Filium hominis aſcendentem ubi erat prius?* Numquid omnem offenſionem ex animis veſtris non tollet aliquando Aſcenſio mea in cœlum, ubi eram prius, & ab æterno ut Deus, quo aſcendam ſecundum naturam humanam, idem ipſe qui deſcendi; quia unumquodque ad originem ſuam redire neceſſe eſt? Si carnem meam (*S. Cyr. lib. 4.*) vivificare non poſſe putatis,

tatis, quia natura ſua comparata non eſt ad vivificandum; quomodo in cœlum aſcendet, cum hoc æque carni per ſe ſumptæ impoſſibile ſit? Quod ſi præter naturam, & virtute Verbi Dei, cui unita eſt, & in quo ſubſiſtens eſt, aſcendat, quid prohibet quo minus etiam vivificet, licet natura ſua vivificare non poſſit? Nam qui cœleſte effecit, id quod de terra eſt, vivificum æque reddet, tametſi corruptioni obnoxium.

64. *Spiritus eſt qui vivificat*; divinitas mea conjuncta carni vivificandi vim ipſi tribuit; ipſa vero caro per ſe ſine divinitate nihil prodeſſet. Spiritus eſt Deus. Sicut ergo caro per ſe non vivit, ſed ex ſpiritu: ita caro mea non eſt per ſe vivifica, ſed per Verbum cui unita eſt. Corpus enim eſt ejus qui vita eſt ſecundum naturam, non autem alicujus terreni hominis, de quo jure dici poſſit: *Caro non prodeſt quidquam*. Non enim Pauli, (*S. Cyrill. ibid.*) v. gr., aut Petri, vel cujuſvis alterius caro id in nobis præſtabit: ſed unica & ſola Salvat. noſtri C. J., *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*.....Caro non prodeſt quidquam, *ſed quomodo illi intellexerunt: carnem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo Spir. vegetatur* (*S. Cyrill. ibid.*). Proinde ſic dictum eſt: *Scientia inflat*. Jam ergo debemus odiſſe ſcientiam? Abſit. „ Et quid eſt, „ Scientia inflat? Sola ſine caritate: ideo addjunxit, Caritas vero ædificat. Adde ergo „ ſcientiæ caritatem, & utilis erit ſcientia, „ non per ſe, ſed per caritatem. Sic etiam „ nunc: Caro non prodeſt quidquam, ſed ſola „ caro: accedat Spir. ad carnem, quomodo „ accedit caritas ad ſcientiam, & prodeſt plurimum; nam ſi caro nihil prodeſſet, Verbum „ caro non fieret ut inhabitaret in nobis “.

Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt, ſpiritaliter, non carnaliter intelligenda ſunt, non de carne mortua, ſed viva, & Spiritui Deo perſonaliter conjuncta, ideoque vivifica. Verba quæ de carne mea manducanda vobis locutus ſum ſpiritaliter intellecta vitam afferent; carnaliter accepta, ut plerique veſtrum intellexerunt de carne mortua & in fruſta conciſa, qualis in macello vænit; dentibuſque dilanianda, vobis mortis eſſent occaſio, quia *Littera occidit, ſpiritus autem vivificat*. Ceterum in ſenſu figurato & metaphorico verba ſua non eſſe accipienda, quibus carnem ſuam ſe daturum in cibum promiſerat, non eſſe (inquam) intelligenda de figura carnis ſuæ, ſed de vera carne; non de manducatione dumtaxat ſpirituali, ſed reali, ex eo compertum eſt: 1. Quod præmiſſo juramento fidem exigat: *Amen, amen dico vobis, Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*. 2. Quod vere, non typice cibum eſſe carnem ſuam aſſerat, eamque veteri figuræ, ſcilicet Mannæ opponat. *Caro mea vere eſt cibus... Non ſicut manducaverunt PP. veſtri Manna*, &c. 3. Quod Judæos, diſcipulosque ſuos de veræ carnis ejus vera realique manducatione verba ejus intelligentes, & velut incredibilia rejicientes non docuerit Magiſter optimus explicata figura & metaphora, quæ explicatio offenſionem omnem ex eorum animis removiſſent, illoſque continuiſſet in officio; cum verba Domini in ſenſu metaphorico intellecta, ſcilicet de figura carnis, & ſpiritali per fidem manducatione, nihil incredibile ſignificarent. 4. Quod rei admirabilioris, & humanæ rationis comprehenſionem non minus excedentis exemplo fidem adſtruat carnis ſuæ in verum cibum dandæ. „ Si ergo videritis Filium hominis aſcendentem „ ubi erat prius “. Carnem ergo ſuam in Sacram. vere & reipſa manducandam, inviſibiliter tamen, commendat Chriſtus. „ Verba quæ locutus ſum vobis, *inquit*, ſpiri„ tus & vita ſunt: *Id eſt*, Sacrament. quod „ vobis commendavi, ſpiritualiter intellectum „ vivificabit vos, & ſi neceſſe eſt illud viſibiliter celebrari, oportet tamen inviſibiliter intelligi “. Sic interpretatur S. Aug. in Pſ. 98.

65. 66. *Sed ſunt quidam ex vobis qui non credunt*. Verumtamen ſunt quidam ex vobis qui verbis meis vitam & ſalutem afferentibus fidem non adhibent ob animi ſuperbiam & contumaciam. Id dixit Jeſus ſe cordium inſpectorem & ſcrutatorem eſſe oſtendens. *Sciebat enim ab initio Jeſus*, ab eo primo tempore quo eum ſectari cœperant diſcipuli, immo a primo inſtanti Incarnat. ſuæ, ut homo; ab æterno ut Deus, *qui eſſent non credentes, & quis* ex numero duodecim Apoſtol. *traditurus eſſet eum. Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me*, in me credere mihique adhærere, *niſi fuerit ei datum a Patre meo*. Fides enim gratuitum omnino Dei donum eſt. „ *Igitur* „ (*S. Aug. l. de Corrept. & Grat. c. 7.*) „ Et qui Evangel. non audierunt, & qui eo „ audito in melius commutati perſeverantiam non acceperunt, & qui Evang. „ audito venire ad Chriſtum, hoc eſt, in „ eum credere noluerunt, quoniam ipſe dixit: *Nemo venit ad me, niſi ei datum* „ *fuerit a Patre meo*: & qui per ætatem „ parvulam nec credere potuerunt, ſed ab „ ori-

„ originali noxa ſolo poſſent lavacro regene-
„ rationis abſolvi; quo tamen non accepto
„ mortui perierunt; non ſunt, ab illa con-
„ ſperſione diſcreti, quam conſtat eſſe damna-
„ tam, euntibus omnibus ex uno in conde-
„ mnationem. Diſcernuntur autem non me-
„ ritis ſuis, ſed per gratiam Mediatoris,
„ hoc eſt, in ſanguine ſecundi Adam juſtifi-
„ cati gratis. Itaque cum audimus: *Quis*
„ *enim te diſcernit? Quid autem habes quod*
„ *non accepiſti? Si autem accepiſti, quid*
„ *gloriaris, quaſi non acceperis?* (1.*Cor.*4.7.) Ab
„ illa perditionis maſſa quę facta eſt per primum
„ Adam, debemus intelligere neminem poſ-
„ ſe diſcerni, niſi qui hoc donum habet,
„ quiſquis habet, quod gratia Salvat. accepit".

67. 68. *Ex hoc multi diſcipulorum ejus abjerunt: & jam non cum illo ambulabant.* Ex eo tempore, ſive ea occaſione multi ex diſcipulis ejus ab ejus comitatu & contubernio deſciverunt, nec eum amplius ut Magiſtrum ſuum agnoſcebant & ſectabantur. „ Dixit
„ ergo Jeſus ad duodecim *Apoſtolos*: Num-
„ quid & vos vultis abire"? Ut nullos ſua cauſa quærere oſtenderet, ſed propter eorum ſalutem, ac ne velle quidem diſcipulos niſi volentes, & gratiam ſuam liberi arbitrii jura ſervare.

69. 70. *Reſpondit ergo ei Simon Petrus*, ſuo & aliorum nomine: *Domine, ad quem ibimus*? Quem alium adibimus & eligemus præceptorem? *Verba vitæ æternæ habes.* Verba tua vere divina ſunt, & credentes ducunt ad vitam æternam: *Et* ideo *nos credidimus, & cognovimus*, certo perſuaſi (*S. Cyrill. l.* 4.) tum verborum tuorum efficacia & auctoritate, tum operum tuorum admirabilitate, *quia Tu es Chriſtus Filius Dei.* In Græco Textu cum gemino articulo verba leguntur, *Tu es ille Chriſtus, ille Filius Dei*, ut J. verum C. verumque Dei Filium natura, non adoptione, ſignificent, ab aliis qui aliqua ratione Chriſti Filii Dei appellati ſunt, diſtinctum, ut S. Cyrill. exponit.

71. 72. *Reſpondit eis Jeſus: Nonne ego vos duodecim elegi* ad Apoſtolat. *& unus ex vobis diabolus eſt*, homo diabolicus, qui diaboli mores imitatur, incredulus, fur, ſacrilegus, proditor? *Dicebat autem Judam Simonis Iſcariotem*: his verbis Judam notabat: *Hic enim erat traditurus eum, cum eſſet unus ex duodecim*: ejuſque animum Jeſus noverat.

SENSUS MORALIS.

3. 4. „ SUbiit ergo in Montem Jeſus, &
„ ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis.
„ Erat autem proximum Paſcha, &c. " Ut ad Paſchatis Chriſtiani, ac aliarum Eccl. inſigniumSolemnitatum celebrationeſe digne præparent Fideles: 1. A negotiorum ſæcularium tumultu, a pravis affectibus, quæ ferventium inſtar ſunt fluctuum; ab occaſionibus peccati enavigandum eſt. *Abiit Jeſus trans mare Galilææ.* 2. Sequendus Jeſus, ad ipſum adeundum, ut animæ noſtræ morbos curet per gratiam ſuam: ſequendus autem eſt contriti cordis & amoris pœnitentis affectu, ſequendus per viam laborioſæ pœnitentiæ: peccata enim non condonat, niſi vere pœnitentibus, & diligere incipientibus. „ Et ſeque-
„ batur eum multitudo magna, quia vide-
„ bant ſigna quæ faciebat ſuper his qui in-
„ firmabantur". 3. In montem aſcendendum cum Jeſu, (*S. Chryſ. hom.* 41. *in Jo.*) orationi vacandum ſeorſim a turbis per aliquot dies. Idoneus ſcilicet ad cœleſtem Philoſophiam locus ſolitudo. Aliquando Chriſtus ſolus montem aſcendit, & pernoctat, & orat; ut oſtendat eum qui vult Deo frui, a mundi curis vacare, & quietum locum quærere, & ſocietates quibus a Deo, diviniſque rebus avocari ac diſtrahi poteſt, fugere oportere. 4. Induenda ſunt miſericordiæ viſcera, nec oculi ſolum corporis ad pauperes convertendi, ſed cordis, de illorum neceſſitatibus ſublevandis pię ſolliciti. „ Cum ſublevaſſet
„ oculos Jeſus, & vidiſſet quia multitudo ma-
„ xima venit ad eum". Eleemoſynæ uberes erogandæ ſunt a divitibus: nec terreri debent multitudine pauperum, ac metuere ne forte non ſufficiant ipſorum facultates ad ſuſtentandam familiam, ad ſtatus ſui conditioniſque decorem ſervandum; ſed in divina providentia confidere, quæ ſervis ſuis non deeſt, & virorum miſericordium largaſque eleemoſynas erogantium bona temporalia, ſicut & ſpiritualia multiplicat. „ Qui parce ſeminat,
„ parce & metet: & qui ſeminat in benedi-
„ ctionibus, de benedictionibus & metet.
„ Unuſquiſque prout deſtinavit in corde ſuo,
„ non ex triſtitia, aut ex neceſſitate: Hila-
„ rem enim datorem diligit Deus. Potens
„ eſt autem Deus omnem gratiam abundare
„ facere in vobis: ut in omnibus ſemper
„ omnem ſufficientiam habentes, abundetis
„ in omne opus bonum, ſicut ſcriptum eſt:
„ Diſperſit dedit pauperibus: juſtitia ejus
„ manet in ſæculum ſæculi. Qui autem ad-
„ miniſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad
„ manducandum præſtabit, & multiplicabit
„ ſemen veſtrum, & augebit incrementa fru-
„ gum juſtitiæ veſtræ: ut in omnibus locu-
„ pletati abundetis in omnem ſimplicitatem,
„ quæ operatur per nos gratiarum actionem
„ Deo".

„ Deo “ . (2. *Cor.* 9.) Omnes homines, quamtumvis potentes & divites, mendici Dei ſunt, ejuſque providentia aluntur & ſuſtentantur: Verum hunc honorem divitibus tribuere vult, ut ſint providentiæ ſuæ miniſtri, curam gerendo pauperum, & ipſos alendo. „ Facite homines diſcumbere “ . 5. Superflua neceſſario danda pauperibus; colligendum ac ſeponendum eſt in pauperum uſus quicquid ſupereſt neceſſitati perſonæ, ac familiæ decori que ſtatus, etiamſi neceſſarium videatur cupiditati, vanitati, ac voluptati. Superflua divitum, neceſſaria pauperum. Pereunt alioqui, & divites perire faciunt divitiæ conſervatæ, vel impenſæ in damnum dominorum ſuorum. „ Ut autem impleti ſunt, dixit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſuperaverunt „ fragmenta, ne pereant “ . Qui Chriſtum audierunt, qui ſanati ſunt, qui in bonis operibus exercitati, cæleſtem Panem eſuriant ac ferventi caritate deſiderantes ad Sacram Menſam accedant, panem cæleſtem, ipſum Chriſti corpus, manducaturi: cujus figuræ panes erant ab eo divina benedictione & omnipotenti virtute multiplicati, & turbis eſurientibus diſtributi. „ Accepit ergo Jeſus „ panes, & cum gratias egiſſet, diſtribuit „ diſcumbentibus “ . 7. Virilem in ſtudio (*S. Cyrill. l.* 3. *in Jo.*) boni animum iis ineſſe oportet, qui ad Chriſti menſam accedunt. Unde diſcumbentium virorum dumtaxat meminit S. Evangel. mulieribus & pueris utiliter ad noſtram doctrinam ſilentio præteritis. Docet quippe nos tamquam in ænigmate, in ſtudio boni viriliter agentibus convenientius quodammodo & magis proprie cibum a Salvat. ſuppeditatum iri, non autem iis qui vitioſis moribus ſunt effœminati; ſed nec iis qui mente ſunt pueri, ut idcirco nihil capere poſſint eorum quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria. „ Diſcubuerunt ergo viri numero quaſi „ quinque millia “ . 8. Communionis fructus ſit, ut C. J. magis cognoſcant, diligant, laudent, voce & operibus confiteantur. „ Illi „ ergo homines cum vidiſſent quod Jeſus fe„ cerat ſignum, dicebant: Quia hic eſt vere „ Proph. qui venturus eſt in mundum “ . 9. Qui Pane cæleſti, ſcilicet Chriſti corpore ſatiati ſunt, illum ſibi Regem eligere debent, illi in omnibus parere, cor illi ſuum conſecrare ut in eo ſolus regnet, ſuos omnes affectus ac ſenſus illi ſubjicere. „ Jeſus ergo „ cum cognoviſſet, quia venturi eſſent ut „ raperent eum, & facerent eum Regem, „ fugit iterum in montem ipſe ſolus “ .

15. „ Jeſus ergo cum cognoviſſet, quia ven„ turi eſſet ut raperent eum, & facerent „ eum Regem, fugit, &c. “ Chriſtus in montem fugit, (*S. Chryſ. hom.* 41. *in Jo.*) dignitatum honorumque hujus mundi contemptum nos docens: utque his ſpretis futura optaremus, complecteremur, amaremus. Regnum ſuum non hujus mundi, ſed cœlidicit. Gloriam mundi non quærit, ſed fugit. Imitemur Dominum noſtrum. Dignitatem filiorum Dei, claritatem æternam, regni cæleſtis conſortium, gloriam immortalem pluris faciamus temporalibus & tranſitoriis honoribus; gloria mundi quæ ſi cum gloria nobis a Deo promiſſa comparetur, umbra eſt & ſomnium. Omnis gloria hominis *tamquam flos agri*. Quid fragilius? Quid corruptibilius? Sed quamvis diuturna quid animæ conferret? Nihil ſane; verum majorem in modum officit, quippe quæ ſervos efficiat, & quidem emptis viliores; non hominum dumtaxat diverſa imperantium, ſed ambitionis crudelis dominæ mancipia. Si gloriam aucuparis, immortalem quære. Quid expetibilius, apud Deum & Angelos ejus, an apud homines in honore eſſe; corruptibilem, an incorruptam coronam conſequi; ad momentum, an ad ſæcula ſempiterna coronari? . . . „ Si Chriſtus „ Regem fieri conſcius regni ſui refugit, „ pleniſſime dedit formam ſuis, dirigendo „ omni faſtigio & ſuggeſtu tam dignitatis, „ quam poteſtatis. Quis enim iis magis uſus „ fuiſſet quam Dei Filius? Quales & quanti „ eum faſces producerent? Qualis purpura „ de humeris ejus floreret? Quale aurum de „ capite radiaret, niſi gloriam ſæculi alie„ nam & ſibi & ſuis judicaſſet? Igitur quam „ noluit, rejecit; quam rejecit damnavit; „ quam damnavit, in pompa diaboli deputa„ vit. Non enim damnaſſet niſi non ſua: al„ terius autem eſſe non poſſent, niſi diabo„ li, quæ Dei non ſunt “ . (*Tertull. l.* 10. *de Idol. c.* 18.)

17. 18. „ *& ſeq.* Et tenebræ jam factæ „ erant, & non venerat ad eos Jeſus “ . Tenebris obſcuratum eſt cor noſtrum, niſi ad nos veniat Jeſus qui tenebras noſtras illuminet. Sed & venti graviorum tentationum concutiunt animæ noſtræ naviculam, & naufragium illi minitantur abſente Jeſu. „ Ma„ re autem vento magno flante, exurgebat “ His tentationibus probatur fides & excitatur. Si Jeſum appropinquantem videt anima, & ſuccurrere paratum; verumtamen timet, niſi præſentiam ſuam verbo interiori cor pulſante, & in ſui amorem accendente manifeſtet. „ Vident Jeſum ambulantem ſupra ma„ re, & proximum navi fieri, & timuerunt. „ Ille autem dicit eis: Ego ſum, nolite ti„ mere “ . Cum autem C. J. novo modo intrat in Animam per gratiæ, fidei, ſpei, &

caritatis incrementum, cito Anima proficit, & progreditur in via Chriſtianæ pietatis & perfectionis, cito pervenit ad patriam cæleſtem. „ Voluerunt ergo accipere eum in „ navim: & ſtatim navis fuit ad terram, in „ quam ibant “.

26. „ Amen, amen dico vobis; Quæritis „ me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia man„ ducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis “. Pars Chriſtianorum maxima C. J. propter utilitatem ſuam, pauci propter ipſius gloriam quærunt. Plerique Deo ſerviunt ut Judæi carnales, temporalium intuitu commodorum. Multi ex eis qui ſpiritales videntur, Deo ſerviunt ob ſpiritualia ſolatia; ſponſi munera magis amant quam ſponſum. „ Quæritis me, „ quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati „ eſtis “. Vix quæritur Jeſus propter Jeſum. Quæritis me propter aliud, quærite me propter me. Temporalia bona, non propter ſe, ſed propter ſpiritalia quæramus; ſpiritalia ipſa munera propter Deum (*S. Aug.*) Propter utraque Deo gratias agamus, his utendum, ſolo Deo fruendum eſt. Quid eſt frui? Amore illi inhærere propter ipſum. Temporalia (*S. Chryſ. hom. 42. in Jo.*) propter ſpiritualia largitur hominibus ſui capacibus. Imperfectiores ſenſibilibus allicit, & præmonet ne hæc ſemper expetant, ſed deſiderent ſummum bonum, Deum ipſum dumtaxat, propter quem conditi ſunt. Spiritalium igitur potior nobis ratio ſit. Nam ſi ſpiritalia aſſequimur, amiſſis corporeis, nullum patimur detrimentum: ſine illis autem quæ nobis reliqua ſpes eſt? Quod ſolatium? Quocirca ſpiritalia, præſertim nobis a Deo petenda & optanda ſunt. Hæc nos poſtulanda docuit Domin. Oratione. Non principatum, non divitias, non gloriam, non potentiam, ſed animæ utilitatem poſtulandam; non terrena, cæleſtia petenda mandavit. Quæ enim amentia eſt, ea deſiderare & a Domino poſtulare, quibus inhærere, quæ diligere, de quibus ſollicite eſſe profitebimur?

„ Quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, „ ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſatu„ rati eſtis “. Non ſemper (*S. Chryſ. hom. 43. in Jo.*) clementia & lenitate utendum, ſed aliquando Præceptorem duriuſcule gerere ſe decet, ut ignavum diſcipulum excitet: quem morem & hic & alibi ſæpe Dei Filius ſervavit. Accedentibus enim turbis, illique plaudentibus; ut humanam gloriam ſe contemnere, & eorum tantum ſalutis curam ſe habere oſtendat, aſperius illis reſpondet, ut eos erudiat. Modeſtia tamen & manſuetudine temperata reſponſio eſt: Non enim gulæ & ventris ſervos appellavit: non tot præcedentia miracula, quæ viderant, nec propterea in eum crediderant, exprobravit; ſed proxime factum miraculum præſertim commemorat, ut eos corporei cibi deſiderio, non ſpiritualium gratia bonorum quærere ſe ac ſequi oſtendat: quod maxima reprehenſione dignum eſt. „ Anima enim plus eſt quam „ eſca . . . (*Luc. 13. 23.*) Non eſt regnum „ Dei eſca & potus: ſed juſtitia, & pax, „ & gaudium in Spir. Sancto . . . (*Rom. 14. 17.*) Eſca ventri, & venter eſcis: Deus „ autem & hunc & has deſtruet... (*1. Cor. 6. 13.*) Optimum eſt gratia ſtabilire cor, „ non eſcis: quæ non profuerunt ambulanti„ bus in eis “. (*Heb. 13. 9.*)

27. „ Operamini non cibum qui perit, ſed „ qui permanet in vitam æternam, quem Fi„ lius hominis dabit vobis “. Hoc eſt, nolite corporis cibum curare, ſed Animæ. Non tamen labori parcendum, & in otio ac deſidia vivendum eſt. In ſudore vultus, temporalis vitæ ſubſidia procuranda & vobis & pauperibus. „ Rogamus autem vos, fratres, *in„ quit Apoſt.* (*1. Theſſal. 4.*) ut abundetis ma„ gis, & operam detis, ut quieti ſitis, & „ ut veſtrum negotium agatis, & operemini „ manibus veſtris, ſicut præcepimus vobis, „ & ut honeſte ambuletis ad eos qui foris „ ſunt . . . Qui furabatur, jam non furetur: „ magis autem laboret operando manibus ſuis „ quod bonum eſt, ut habeat unde tribuat „ neceſſitatem patienti. (*Epheſ. 4. 28.*) Hæc „ igitur verba, *Operamini non cibum qui pe„ rit*, non in otio & deſidia vivendum ſigni„ ficant: hic enim cibus eſt qui maxime pe„ rit, ſiquidem omnis malitiæ fomes deſidia „ eſt & otium; ſed operandum, & erogan„ dum indigentibus, qui cibus minime perit. „ Qui pigritiæ deditus ventri vivit, & deli„ ciis vacat, is cibum operatur qui perit: „ qui vero ex labore ſuo Chriſtum nutrit & „ veſtit in paupere, quis cibum pereuntem „ illum operari dicat; cum propter hoc o„ pus cœleſte regnum, æternaque bona no„ bis promittantur? At cum Judæi nullam „ fidei rationem haberent; cum non cogita„ rent unde & qua virtute cibus ille veniſ„ ſet, ſed ſatietatem ſine labore quærerent, „ merito Chriſtus hunc appellavit cibum qui „ perit. Quaſi diceret: Pavi vos, ut inde „ permanentem cibum quæreretis, quo nu„ triretur animus: vos terreno attenditis. „ Ideo vilem hunc vobis cibum dare nolo, „ qui caducam & fluxam vitam, ſed qui „ ſempiternam præbeat: qui non corpus, „ ſed animam paſcat. *Quem Filius hominis „ dabit vobis*“. (*S. Chryſ. hom. 43. in Joan.*)

29. *Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Hoc*

eſt

eſt opus Dei, ut credatis in eum quem miſit ille. „ Diſcernitur ab operibus fides, ſicut „ Apoſt. (*Rom.* 3. 28.) dicit, juſtificari ho„ minem per fidem ſine operibus Legis; & „ ſunt opera quæ videntur bona, ſine fide „ Chriſti, & non ſunt bona, quia non refe„ runtur ad eum finem ex quo ſunt bona : „ *Finis* enim *Legis Chriſtus ad juſtitiam* „ *omni credenti.* Ideo noluit diſcernere ab „ opere fidem, ſed ipſam fidem dixit eſſe o„ pus. Ipſa enim *Fides quæ per dilectio*„ *nem operatur.* (*S. Aug. Tr.* 25. *in Jo.*) „ Nec dixit, Hoc eſt opus veſtrum, ſed, „ *Hoc eſt opus Dei, ut credatis in eum quem* „ *miſit ille* : ut qui gloriatur, in Domino „ glorietur " . (*Gal.* 5. 6.)

32. „ Amen, amen dico vobis: Non Moy„ ſes dedit vobis panem de cœlo, ſed Pater „ meus dat vobis panem de cœlo verum . „ Panis enim Dei eſt qui de cœlo deſcen„ dit, & dat vitam mundo ..... Ego ſum „ panis vitæ, &c. " Verum illum & vivificum Panem Manna ſignificabat. Signa mea dilexiſtis ; qui ſignificabatur , contemnitis . Iſte panis Dominus Jeſus; panis Dei, & panis Deus; panis quem ſolus Deus dare poteſt, ex ejus ſcilicet ſubſtantia genitus; panis verus, qui veram vitam dat & conſervat filiis Dei, vitam immortalem & æternam. Huic Pani incorporari nos oportet, ut vivificemur; non mutatur in nos ut cibus carnis noſtræ, ſed nos in illum fide viva mutari debemus, ut ſimus unum Chriſti corpus & una caro ; & vivamus Deo, de Deo . „ Ego ſum panis vitæ : qui venit ad me , „ non eſuriet : & qui credit in me, non ſi„ tiet umquam " . His verbis ſignificatur æterna ſatietas, ubi nulla eſt egeſtas. *Ego ſum panis vitæ* . Qui eſt panis cæli , niſi Chriſtus? „ Sed ut panem Angelorum man„ ducaret homo, Dominus Angelorum fa„ ctus eſt homo. Si enim hoc non factus eſ„ ſet, carnem ipſius non haberemus : ſi car„ nem ipſius non haberemus, panem Alta„ ris non manducaremus. Feſtinemus ad hæ„ reditatem, quia magnum inde pignus ac„ cepimus. Deſideremus vitam Chriſti, quia „ tenemus pignus mortem Chriſti " . (*S. Aug. ſer.* 130. *in Jo.*)

Ego ſum panis vitæ . „ Panis Angelorum „ ut Deus : (*S. Aug. En.* 1. *in Pſ.* 33. *n.* 6.) pa„ nis hominum ut Deus homo. In corpore „ & ſanguine ſuo voluit eſſe ſalutem noſtram. „ Unde autem commendavit corpus & ſan„ guinem ſuum? De humilitate ſua. Niſi e„ nim eſſet humilis , non manducaretur , „ nec biberetur. Reſpice altitudinem ipſius: „ *In principio erat Verbum* , & *Verbum erat apud Deum* , & *Deus* , *erat Verbum*. „ Ecce cibus ſempiternus : ſed manducant „ Angeli, & manducantes ſaginantur, & in„ tegrum manet quod eos ſatiat & lætifi„ cat. Quis autem homo poſſet ad illum cibum? „ Unde cor tam idoneum illi cibo ? *Oporte*„ *bat ergo ut Menſa illa lacteſceret* , & *ad* „ *parvulos perveniret* . Unde autem fit ci„ bus lac ? Unde cibus in lac convertitur , „ niſi per carnem trajiciatur ? Nam mater „ hoc facit . Quod manducat mater , hoc „ manducat infans: *Sed quia minus idoneus* „ *eſt infans qui pane veſcatur* , *ipſum pa*„ *nem mater incarnat* , & *per humilitatem* „ *mammillæ* & *lactis ſuccum de ipſo pane* „ *paſcit infantem* . *Quomodo ergo de ipſo* „ *pane pavit nos Sapientia Dei* ? Quia *Ver*„ *bum caro factum eſt* & *habitavit in no*„ *bis* . Videte ergo humilitatem ; quia *Panem* „ *Angelorum manducavit homo* " . (Pſ. 77. 42.) Verbum illud quo paſcuntur Angeli ſempiternum, quod eſt æquale Patri, manducavit homo: quia *cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis Deo* . (*Philipp.* 2. 6.) Saginantur illo Angeli; ſed *ſemetipſum exinanivit* , ut manducaret panem Angelorum homo, *formam ſervi accipiens* , *in ſimilitudinem hominum factus* , & *habitu inventus ut homo* , *humiliavit ſe factus obediens uſque ad mortem* , *mortem autem crucis* : ut jam de cruce commendaretur nobis caro & ſanguis Domini *novum ſacrificium*.

„ 37. Omne quod dat mihi Pater ad me „ veniet : & eum qui venit ad me , non „ ejiciam foras " . Magnum arcanum & inſcrutabile! „ Quicumque in Dei provident„ tiſſima diſpoſitione præſciti, prædeſtinati, „ vocati , juſtificati , glorificati ſunt ; non „ dico etiam nondum renati, ſed etiam non„ dum nati , jam filii Dei ſunt, & omnino „ perire non poſſunt " (*S. Aug. l. de Corrept.* & *Grat. c.* 9. *n.* 24.) . Hi vere veniunt ad Chriſtum ; quia ita veniunt quomodo ipſe dicit : „ Omne quod dat mihi Pater, ad me ve„ niet ; & eum qui venit ad me , non ejiciam „ foras. *Et Paulo poſt*: Hæc eſt, *inquit*, vo„ luntas ejus qui miſit me Patris , ut omne „ quod dedit mihi, non perdam ex eo " . Ab illo ergo datur etiam perſeverantia in bono uſque in finem . „ Neque enim datur niſi „ eis qui non peribunt quoniam qui non „ perſeverant peribunt. Talibus Deus dili„ gentibus eum omnia cooperatur in bonum, „ uſque adeo prorſus omnia, ut etiam ſi qui „ eorum deviant & exorbitant, etiam hoc „ ipſum eis faciat proficere in bonum, quia „ humiliores redeunt atque doctiores . Di„ ſcunt enim in ipſa via juſta cum tremore

„ ſe

„ se exultare debere, non sibi arrogando tam„ quam de sua virtute fiduciam permanendi, „ nec dicendo in abundantia sua: Non mo„ vebimur in æternum ". Propter quod eis dicitur (*Ps.* 2. 21.) *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore, ne quando iratscatur Dominus, & pereatis de via justa*: „ Neque enim ait, & non veniatis ad viam „ justam; sed ne pereatis de via justa: Quid „ ostendens, nisi eos esse commonitos, qui „ jam ambulant in via justa, ut in timore „ Deo serviant, id est, non altum sapiant, „ sed timeant? Quod significat, non super„ biant, sed humiles sint: exultent Deo, sed „ cum tremore; in nullo gloriantes, quan„ do nostrum nihil sit: ut qui gloriatur, in „ Domino glorietur: ne pereant de via ju„ sta, in qua ambulare cœperunt, dum sibi „ hoc ipsum assignant, quod in ea sunt ".

„ 38. Quia descendi de cœlo, non ut fa„ ciam voluntatem meam, sed voluntatem „ ejus qui misit me " Magnum Sacramentum (*S. Aug. Tr.* 25. *in Jo. n.* 15. 16. 18.), magnum illud & dulce secretum! Ipsa est causa, Domine Jesu, quare non ejicias eum foras qui venit ad te, quia non voluntatem tuam facere descendisti de cœlo, sed voluntatem ejus qui te misit? ipsa. Timeo ne foras propterea exierit anima a Deo, quia superba erat; immo non dubito. Scriptum est enim (*Eccli.* 10. 15.): *Initium omnis peccati superbia*: &, *Initium superbiæ hominis apostatare a Deo*. Scriptum est, firmum est, verum est ... *Si superbia ejicimur, humilitate regredimur*. Caput omnium morborum superbia est; quia caput omnium peccatorum superbia. Unde abundat iniquitas? Per superbiam. „ Cu„ ra superbiam, & nulla erit iniquitas. „ Ut ergo causa omnium morborum cura„ retur, id est, superbia, descendit & hu„ milis factus est Filius Dei. Quid super„ bis homo? Deus propter te humilis factus „ est. Puderet te fortasse imitari humilem „ hominem, saltem imitare humilem Deum ... „ Tota humilitas tua ut cognoscas te". Ergo quia humilitatem docet Deus, dixit; *Non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui me misit*. Superbia quippe facit voluntatem suam, humilitas facit voluntatem Dei ... *Et eum qui venit ad me, non ejiciam foras, quia descendi de cœlo, ut non faciam voluntatem meam &c.* „ Qui ad me venit, „ incorporatur mihi, qui mihi adhæret hu„ milis erit: quia non facit voluntatem suam, „ sed Dei: & ideo non ejicietur foras, quia „ cum superbus esset, profectus est foras ... „ Doctor itaque humilitatis venit non face„ re voluntatem suam, sed voluntatem ejus „ qui misit illum. Veniamus ad eum, intre„ mus ad eum, incorporemur ei, ut nec nos „ faciamus voluntatem nostram, sed volun„ tatem Dei; & non nos ejiciet foras, quia „ membra ejus sumus, quia caput nostrum „ esse voluit docendo humilitatem ".

„ 39. Hæc est autem voluntas ejus, qui „ misit me, Patris, ut omne quod dedit mi„ hi, non perdam ex eo, sed resuscitem il„ lud in novissimo die ". Christi summi Pastoris exemplum imitentur animarum Pastores. 1. Dei voluntate & vocatione curam animarum suscipiant. 2. Illam unam exquirant, illi uni serviant in sacro ministerio. 3. Ministerium suum cum humilitate impleant, ac pro salute animarum descendant ultro, siquidem vices gerunt Filii Dei, qui descendit de cœlo, non ut faceret voluntatem suam, sed voluntatem ejus qui misit illum. 4. Vigilantia sua, doctrina, labore, zelo, exemplo, precibus procurent, quantum possunt, ne ulla sibi commissarum animarum pereat. „ Hæc est autem voluntas ejus, qui „ misit me Patris; ut omne quod dedit mihi, „ non perdam ex eo ... " Ille (*S. Aug. Tr.* 25. *in Jo.*) Christo datus est, qui servat humilitatem; hunc accipit: qui non servat humilitatem, longe est a Magistro humilitatis. *Ut omne quod dedit mihi Pater, non perdam ex eo* (*Mat.* 18. 14.). Sic non est voluntas in conspectu Patris vestri, ut pereat unus de pusillis istis (*S. Aug. in Enchir. c.* 95.). De tumentibus potest perire, de pusillis nihil perit: quia nisi fueritis sicut pusillus iste, non intrabitis in regnum cœlorum.

„ 40. Hæc est autem voluntas Patris mei, „ qui misit me: ut omnis qui videt Filium, „ & credit in eum, habeat vitam æternam. „ Et ego resuscitabo eum in novissimo die". Quoscumque per C. J. absolute salvare vult Deus, infallibiliter salvantur. „ *In vita æter„ na electi videbunt* in clarissima sapientiæ „ luce, quod nunc piorum fides habet, an„ tequam manifesta cognitione videatur, quam „ certa, immutabilis, efficacissima sit volun„ tas Dei, quam multa possit & non velit, „ nihil autem velit quod non possit: quam„ que sit verum quod in Psalmo canitur ". Deus autem noster in cœlo, omnia quæcumque voluit fecit (*Ps.* 113.). „ Quod si uti„ que non est verum, si aliqua voluit, & „ non fecit, & quod est indignius, ideo non „ fecit, quoniam ne fieret quod volebat Om„ nipotens, voluntas hominis impedivit ". Tres porro effectus indeficientes & prorsus infallibiles gratuitæ prædestinationis ad gloriam, seu voluntatis efficacissimæ Patris sui de salute electorum suorum, Christus indicat. 1. Vocationem efficacem, & incorporationem „ ut

ut sint membra sua, & ipse illorum caput. „ Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: „ & eum qui venit ad me non ejiciam foras ". 2. Perseverantiæ donum, quod illis certissime conferetur. „ Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me Patris; ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo ". 3. Vitam æternam, qua cetera dona sua in electis suis Deus coronabit. „ Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me, ut „ omnis qui videt Filium, & credit in eum, „ habeat vitam æternam ". Divinam illam adoremus voluntatem, quæ nostræ sanctificationis & beatitudinis origo est: in ea confidamus; de nostra nihil præsumamus.

„ 41. Murmurabant ergo Judæi de illo, „ quia dixisset: Ego sum panis vitæ, qui de „ cœlo descendi ". Sublimiores (*S. Chrysost. Hom. 25. in Jo.*) Christ. Religionis veritates infirmos perturbant, impios excæcant, humiles Dei filios consolantur. Illis audiendis nequaquam idonei sunt carnales homines, „ quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt ". Sic animales Judæi Jesum, cum pane saturati sunt, Proph. appellabant, & Regem facere cogitabant; cum vero spiritalem cibum, & vitam æternam edocti, & a rebus sensibilibus abducti, resurrectionem & altiora mysteria audiverunt, murmurare cœperunt & resistere veritati. Sic in iis impletum quod Proph. prædixit (Ps. 68.): *Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurva*: ut cum nullatenus (*S. Cyrill. l. 4. in Jo.*) ad divinorum mysteriorum cognitionem oculos attollant, mali male pereant propter incredulitatem. Sic olim qui adversus Deum, & Moysem servum ejus murmurarunt in deserto, a serpentibus perierunt.

„ 42. Et dicebant: Nonne hic est Jesus Fi„ lius Joseph, cujus nos novimus patrem & „ matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia „ de cœlo descendi ". Hinc discamus 1. Nec sensuum esse, nec rationis, de Relig. mysteriis judicare, sed Dei revelantis auctoritati per Ecclesiam propositæ humiliter cedendum, mentemque captivandam in obsequium fidei. „ Discamus. 2. Nocere plurimum (*S. Cyrill. „ ib.*), non intellectualibus cordis oculis virtutem SS. perspicere, & in latentem eorum „ gloriam penitus oculos defigere, sed ex negligentia corporis pro nihilo sæpe habere id „ quod magnum apud Deum & venerandum „ est. Ita de SS. apud Proph. (*Jer. 17.*) Deus „ sub unius personæ de omnibus loquens, „ ait: Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus. Et erit „ quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices „ suas: & non timebit cum venerit æstus. „ Et erit folium ejus viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum. Parvum est cor „ hominum, & inscrutabile; quis cognoscet „ illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes. Si ergo nos clarum apud Deum, „ & eximiis virtutibus conspicuum hominem „ superbe despexerimus, & ex corporis vili „ specie, aut generis ignobilitate angustum „ animum esse statuerimus, nonne ab universorum Rege dissentire comperiemur, nec „ parvæ pœnæ obnoxii erimus, quod magnum est quandoque dicentes parvum, & „ lucem tenebras ponentes, & quod dulce „ est amarum statuentes? Servandi sunt itaque SS. sui honores, & interna potius nobilitate, quam carnis rationibus sunt æstimandi. Sed inter nos plurimi eum qui abjectus sit in hoc mundo, licet virtutibus „ conspicuus sit, nullo honore & gloria dignum ducunt, sed solam opum copiam, & „ corruptibilem ac brevi perituram gloriam „ æquis nequaquam oculis respicientes, minime curant an recte, an perperam judicent ".

55. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* „ Judæi contra „ verba Jesu murmurantes, a pane de cœlo „ longe erant, nec esurire noverant. Fauces cordis languidas habebant, auribus apertis surdi erant, videbant & cæci stabant ". *Panis quippe iste interioris hominis quærit esuriem* (*S. Aug. Tr. 26. in Jo.*). Unde alio loco dicit (*Matth. 5. 6.*): *Beati, qui esuriunt & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur.* „ Justitiam vero nobis esse „ Christum, Paul. Apost. docet... Quid ergo „ talibus murmurantibus respondit Jesus? *Nolite murmurare ad invicem.* Tamquam dicens: Scio quare non esuriatis, ipsum panem non intelligatis, neque quæratis. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit „ me, traxerit eum.* MAGNA GRATIÆ „ COMMENDATIO. *Nemo* venit nisi tractus. „ Quem trahat, & quem non trahat, quare „ illum trahat & illum non trahat, noli velle judicare, si non vis errare... Nondum traheris? ora ut traharis. *Ne vero cogites te „ invitum trahi*: Trahitur animus & amore. *Nec timere debemus ne dicatur nobis*: „ *Quomodo voluntate credo, si trahor? Ego „ dico*: Parum est voluntate, etiam voluptate traheris. *Quid est trahi voluptate?* Delectare in Domino: & dabit tibi petitiones cordis tui. *Est quædam voluptas cordis, cui panis dulcis est ille cœlestis.* Porro si Poetæ *dicere licuit*, Trahit sua quem

que

„ que voluptas ; Non neceſſitas , ſed volu-
„ ptas, non obligatio, ſed delectatio: quan-
„ to fortius nos dicere debemus, trahi ho-
„ minem ad Chriſtum, qui delectatur verita-
„ te, delectatur beatitudine, delectatur ju-
„ ſtitia , delectatur ſempiterna vita , quod
„ totum Chriſtus eſt? . . . Da amantem , &
„ ſentit quod dico . " Trahe nos poſt te ,
Domine Jeſu, curremus in odorem unguen-
torum tuorum. Noſtras etiam rebelles ad te
compelle propitius voluntates.

„ 45. Eſt ſcriptum in Prophetis: Erunt om-
„ nes docibiles Dei. Omnis qui audivit a Pa-
„ tre, & didicit, venit ad me ". Qui ve-
niunt ad me per fidem, (*S. Aug. Tr.* 26. *in Jo. n.* 7. 8. 9.) a Patre docentur. Non mirum quod me non agnoſcatis , quia non auditis a Patre. Omnes homines ad Regnum Dei per æternam prædeſtinationem pertinentes docti erunt a Deo , non ab hominibus audient .
„ Et ſi ab hominibus audiunt, tamen quod
„ intelligunt , intus datur , intus coruſcat ,
„ intus revelatur ... Exterior cultor arboris,
„ interior eſt Creator. Qui plantat, & qui
„ rigat , extrinſecus operatur: hoc facimus
„ nos . Sed neque qui plantat eſt aliquid,
„ neque qui rigat, ſed qui incrementum dat
„ Deus: *hoc eſt*, Erunt omnes docibiles Dei.
„ *Qui omnes* ? Omnis qui audivit a Patre ;
„ & didicit, venit ad me ". Videte quomo-
do trahit Pater: docendo delectat, non ne-
ceſſitatem imponendo ... Diſce trahi ad Filium a Patre, doceat te Pater, audi Verbum ejus, quod *erat in principio apud Deum, & Deus erat Verbum* . Quomodo homines in carne conſtituti audiant tale Verbum? Quia *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis* . Qui ergo a Chriſto audiunt , a Patre audiunt . *Non quia Patrem vidit quiſquam, niſi is qui eſt a Deo, hic vidit Patrem.* Ego novi Patrem , ab illo ſum: ſed quomodo verbum ab illo cujus eſt verbum: non quod ſonat & tranſit , ſed quod manet cum docente , & trahit audientem . Loquere , Domine Jeſu , quia audivit ſervus tuus , immo fac ut te audiam , aures interioris hominis aperi . Fac ne obſurdeſcam ad vocem interiorem gratiæ tuæ . Da ut ex illorum ſim numero , de quibus per Proph. dictum eſt: *Erunt omnes docibiles Dei.*

„ 48. 49. Ego ſum panis vitæ . PP. veſtri
„ manducaverunt Manna in deſerto, & mor-
„ tui ſunt . Hic eſt panis de cœlo deſcen-
„ dens : ut ſi quis ex ipſo manducaverit ,
„ non moriatur ". Panis mortuus & inanimis Judæos a morte cum animæ , tum corporis ſervare non poterat . Qualis Lex , talis cibus , mortuus , typicus , inutilis ad veram juſtitiam , quæ eſt animæ vita . Solus Jeſus eſt panis vitæ , non in aere formatus , & Angelorum miniſterio in terram effuſus , ut Judaicum populum ad tempus ſervaret a morte corporis ; ſed in cœlo natus , miſſus ad homines per Incarnat. , ſemper vivens , ſemper vivificus ; vitam fidei & charitatis in membra ſua ſemper diffundens in terra deſerta , in loco horroris & vaſtæ ſolitudinis ; ſemper vitæ immortalis principium in SS. , qui eo nutriuntur ſine faſtidio , ſine rei alterius deſiderio. „ PP. veſtri manducaverunt Manna , &
„ mortui ſunt . Hic eſt panis de cœlo deſcen-
„ dens &c. " Hunc panem ſignificavit Manna . Hic panis vita æterna eſt , pignus futuræ gloriæ . Hunc ex Altari ſanct. , ex Menſa Domini accipimus: „ Sed aliud eſt ſacramentum
„ (*S. Aug. Tr.* 26. *in Jo. n.* 11.) , aliud virtus
„ ſacramenti . Quam multi de Altari acci-
„ piunt , & moriuntur , & accipiendo mo-
„ riuntur! *Unde dicit Apoſt.* (1. *Cor.* 18 29.) :
„ *Judicium ſibi manducat & bibit.* " Non enim buccella Dominica venenum fuit Judæ. Et tamen accepit , & cum accepit , in eum inimicus intravit: non quia malum accepit , ſed quia bonum male malus accepit . Videte ergo , Fratres , „ Panem cœleſtem ſpiritaliter
„ manducate , innocentiam ad Altare appor-
„ tate . Peccata & ſi ſunt quotidiana , vel non
„ ſint mortifera " Antequam ad Altare accedatis , attendite quid dicatis: *Dimitte nobis debita noſtra , ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris* . Dimittis , dimittetur tibi . Securus accede ; panis eſt , non venenum . Sed vide ſi dimittis ; nam ſi non dimittis , mentiris , & ei mentiris , quem non fallis . Mentiri Deo potes , Deum fallere non potes . Novit ille quid agas . Intus te videt , intus te examinat , intus inſpicit , intus judicat , intus aut damnat , aut coronat .

52. „ Si quis manducaverit ex hoc pane ,
„ vivet in æternum ; & panis quem ego da-
„ bo , caro mea eſt pro mundi vita ". Chriſtus corpus ſuum in altari crucis pro vita omnium immolavit , & per ipſum rurſus in nobis vitam inſerit . „ Poſtquam (*S. Cyrill. l.*
„ 4.) enim vivificum illud Dei Verbum in car-
„ ne inhabitavit , in ſuum bonum eam , hoc
„ eſt , ad vitam reformavit , & omnino ei
„ ineffabili unionis modo conjunctum , vivi-
„ ficam reddidit , non ſecus ac ipſum eſt ſe-
„ cundum naturam . Proinde Chriſti Corpus
„ vivificat eos qui ſunt ejus participes " ; non ſacramentaliter ſolum , ſed ſpiritualiter ; qui ſcilicet Euchar. digne ſuſcipiunt , & qui fide & caritate fiunt corpus Chriſti . „ Norunt Fi-
„ deles corpus Chriſti , ſi corpus Chriſti eſſe
„ non negligant . Fiant corpus Chriſti , ſi vo-
„ lunt vivere de Spir. Chriſti . De Spir. Chri-
„ ſti

„ ſi non vivit niſi corpus Chriſti. (*S. Aug. Tr. 26. in Jo.*) Unde Apoſt. (*1. Cor. 10. 17.*) „ exponens nobis hunc panem : Ut panis , „ inquit , unum corpus multi ſumus. O ſa„ cramentum pietatis, o ſignum unitatis, o „ vinculum caritatis! Qui vult vivere, habet „ ubi vivat, habet unde vivat “. *Accedat , credat , incorporetur , ut vivificetur* . Non abhorreat a compage membrorum , non ſit putre membrum quod reſecari mereatur, non ſit diſtortum de quo erubeſcatur : ſit pulchrum, ſit aptum, ſit ſanum : hæreat corpori, vivat Deo de Deo .

„ Et panis quem ego dabo , caro mea eſt „ pro mundi vita. Ut autem non ſolum per „ dilectionem , ſed reipſa in illam carnem „ convertamur , per cibum id efficitur , quem „ nobis largitus eſt. Cum enim ſuum in nos „ amorem indicare vellet, per Corpus ſuum „ ſe nobis commiſcuit, & in unum nobiſcum „ redegit , ut corpus cum Capite uniretur . „ (*S. Chryſoſt. hom. 45. in Jo.*) “ Hoc enim amantium maxime eſt . Hoc Job ſignificabat de ſervis , a quibus ita eximie amabatur , ut ejus carnibus admiſceri ſe peroptarent : *Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus ejus ut ſaturemur* ? (Pſ. 31.) Quod Chriſtus fecit ut majori nos caritate adſtringeret, & ut ſuum in nos oſtenderet deſiderium, non ſe tantum videri permittens deſiderantibus, ſed & tangi , & manducari, & deſiderio ſuo omnes impleri. „ Ab illa igitur „ Menſa tamquam leones ignem ſpirantes ſur„ gamus diabolo formidoloſi , & caput noſtrum „ intelligamus, & quam in nos præ ſe tulit „ caritatem . Parentes ſæpenumero liberos „ ſuos aliis alendos dederunt, ego autem lon„ ge aliter, mea carne alo, me vobis exhi„ beo , omnibus faveo , omnibus optimam de „ futuris ſpem præbeo . Qui in hac vita ita „ ſe nobis exhibet , multo magis in futura . „ Veſter ego frater eſſe volui, & communi„ cavi carnem propter vos & ſanguinem: & „ per quæ vobis conjunctus ſum , ea rurſus „ vobis exhibui . Hic ſanguis facit ut imago „ in nobis Regia floreat . Hic ſanguis pul„ chritudinem atque nobilitatem animæ , quam „ ſemper irrigat & nutrit , langueſcere non „ ſinit . Hic myſticus ſanguis dæmones pro„ cul pellit , Angelos & Angelorum Domi„ num ad nos allicit . . . . Hic eſt quo Chri„ ſtus emit , quo univerſam ornavit Eccle„ ſiam. Ut enim homo ſervos auro emit & „ ornat, ita eos ſanguine ſuo Chriſtus . Qui „ hujus ſanguinis ſunt participes , ipſam re„ giam Chriſti ſtolam induti, ſpiritalibus ar„ mis muniti , immo ipſum induti ſunt Re„ gem. Sed ſicut magnum eſt & admirabile, „ ita ſi pure acceſſeris, ad ſalutem acceſſiſti : „ ſin prava conſcientia, ad pœnam & ſuppli„ cium. *Qui enim manducat & bibit indi„ gne , judicium ſibi manducat & bibit* „ Nam ſi qui regiam purpuram coinquinant, „ haud ſecus quam qui ſcindunt , puniuntur : „ quid mirum ſi qui immunda conſcientia cor„ pus Chriſti accipiunt, idem ſupplicium ſu„ beant , quod qui eum clavis cruci affixe„ runt? “

53. „ Litigabant ergo Judæi ad invicem , „ dicentes : Quomodo poteſt hic nobis carnem „ ſuam dare ad manducandum? “ Dei verbo & promiſſis ſine hæſitatione credendum eſt . Qui myſteria ratione curioſe ſcrutatur , eorum fidem & fructum amittit . Vox iſta , *quomodo* , Dei omnipotentiæ & ſapientiæ injurioſa eſt. Agnoſcamus Deum poſſe , quod nos fateamur inveſtigare & comprehendere non poſſe . Litiganti Judæo , & dicenti : *Quomodo poteſt?* &c. reponit *S. Cyril.* (*lib. 4. in Jo.*) : Quomodo egreſſus es ex Ægypto? „ Quomo„ do in ſerpentem verſa eſt virga Moſaica ? „ Quomodo lepra manus infecta eſt , & in „ priſtinum ſtatum rurſum rediit? Quomodo „ in ſanguinis naturam verſa eſt aqua? Quo„ modo per medium mare ſicco pede tranſi„ ſti ? Quomodo amara illa aqua de Marra „ per lignum verſa eſt in dulcem? Quomodo „ tibi aqua e petrarum uberibus effluxit ? „ Quomodo propter te Manna deſcendit? Quo„ modo Jordanis immotus ſtetit? Quomodo Je„ richuntis inexpugnabiles muri corruerunt? “

54. „ Dixit ergo eis Jeſus : Amen, amen „ dico vobis : Niſi manducaveritis carnem „ Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, „ non habebitis vitam in vobis . Qui man„ ducat meam carnem , & bibit meum ſan„ guinem, habet vitam æternam “: &c. „ Quia „ vivifica facta eſt caro Salvat., utpote Vitæ „ ſecundum naturam : Verbo nimirum Deo „ unita ; cum illam deguſtabimus , tunc vitam „ habebimus in nobis, ei quoque ſimul uni„ ti , quemadmodum ipſa Verbo inhabitanti . „ Hanc [illegible]m ob cauſam etiam in ſuſcitandis „ mortuis, non verbis tantum & nutu Deo „ convenienti Salvat. operatum eſſe compe„ rimus, ſed carnem ſuam quaſi cooperatri„ cem ad hoc potiſſimum adhibuiſſe, ut oſten„ deret illam vivificare poſſe . Quod ſi ſolo „ tactu ſanctæ carnis id quod corruptum eſt „ vivificatur , quomodo vitam æternam non „ conſequemur , cum ſanctam illam carnem in „ Euchar. manducabimus? In ſuum enim ipſius „ bonum , hoc eſt immortalitatem , nos qui „ participes ejus fuerimus , omnino transfor„ mabit . Id vero veteribus figuris in Moſai„ ca Lege adumbratum eſt “. Cum enim Iſ-

rae-

raelitæ in Ægypto agnum immolaſſent, ac deguſtatis illius carnibus, ſanguine poſtes illiniviſſent, eos ut ſanctificatos exterminator Angelus præteribat. Quanto magis a morte æterna ſervabimur, ſi veri Agni pro ſalute noſtra immolati, ſcilicet C. J. carnem ſacroſan. manducaverimus? *Et ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die. Caro enim mea vere eſt cibus*, &c. Hinc S. Iren. (*l. 5. cap. 2.*) contra Hæret. reſurrect. carnis negantes: „Quomodo, inquit, carnem negant capacem eſſe „ donationis Dei, qui eſt vita æterna, quæ „ ſanguine & Corpore Chriſti nutritur, & „ eſt membrum ejus?“ Ne igitur putarent auditores C. J. ſic in manducatione carnis ſuæ promitti vitam æternam, ut qui eam ſumerent, jam nec corpore morerentur; huic cogitationi dignatus eſt occurrere. Nam cum dixiſſet: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam:* continuo ſubjecit: *Et ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die*, „Ut habeat interim ſecundum ſpiritum vitam æternam in requie, „ quæ SS. ſpiritus ſuſcipit: quod autem ad „ corpus attinet, nec ejus vita æterna fraudetur, ſed in reſurr. mortuorum, noviſſimo die. Caro enim mea vere eſt cibus, & „ ſanguis meus vere eſt potus. Cum enim cibo & potu id appetant homines, ut non „ eſuriant, neque ſitiant, hoc veraciter non „ præſtat niſi iſte cibus, & potus, qui eos a „ quibus ſumitur, immortales, & incorruptibiles facit. *Cibus iſte* ſemen *eſt* immortalitatis (*S. Aug. S. Cyrill.*)“.

57. „ Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & „ ego in illo “. Qui digne manducat & bibit, Chriſto per caritatem intime conjungitur, & unione quodam modo naturali commiſcetur, fitque concorporalis, ac in illo viciſſim manet, creſcitque Chriſtus, myſtico modo nos in ſe mutans. „ Hoc eſt ergo (*S. „ Aug. Tr. 26. in Jo.*) manducare illam eſcam, & illum bibere potum, in Chriſto „ manere, & illum manentem in ſe habere. „ Ac per hoc qui non manet in Chriſto, & „ in quo non manet Chriſtus, procul dubio „ nec manducat (ſpiritaliter) carnem ejus, „ nec bibit ejus ſanguinem, etiam ſi tantæ „ rei ſacramentum ad judicium ſibi manducet „ & bibat: quia immundus præſumpſit ad „ Chriſti accedere Sacramenta, quæ aliquis „ non digne ſumit, niſi qui mundus eſt: de „ quibus dicitur: (*Matth. 5.*) *Beati mundo „ corde, quoniam ipſi Deum videbunt* “. Ad ſacram igitur corporis Chriſti Commun. nos ut par eſt præparemus. Sic vivamus, ut quotidie mereamur accipere: Unus ſit nobis dolor divina hac eſca propter peccata noſtra privari.

58. „ Sicut miſit me vivens Pater, & Ego „ vivo propter Patrem, & qui manducat „ me, & ipſe vivet propter me “. Pater Filium ab æterno generans, communicat illi vitam ſuam: in temporum plenitudine Filium mittens per Incarnat. eamdem illam vitam divinam humanæ Chriſti naturæ communicat; qui illam ex Patre, & propter Patrem recipit. Sic Fidelis quiſque corpus & ſanguinem C. J. ſumens, divinæ naturæ & vitæ fit particeps; ut vere dicere poſſit: „ Vivo ego, „ jam non ego; vivit vero in me Chriſtus “. Vivit in Chriſto, per Chriſtum, & in Chriſto. „ *Sicut miſit me vivens Pater*, (*Matt. „ 5.*) &c. ac ſi diceret: Ut ego vivam pro„ pter Patrem, id eſt, ad illum tamquam ad „ majorem referam vitam meam, exinanitio „ mea fecit, in qua me miſit: ut autem quiſque „ vivat propter me, participatio facit qua „ manducat me. Ego itaque humiliatus vivo „ propter Patrem, ille erectus vivit propter „ me (*S. Aug. Tr. 26. in Jo.*)“.

59. „ Hic eſt panis, qui de cœlo deſcen„ dit. Non ſicut manducaverunt PP. veſtri „ manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc „ panem, vivet in æternum“. Euchar. manna eſt Chriſtian. in deſerto hujus mundi. Væ illi qui illam ſumere negligit, & ad illam digne ſumendam ſeſe moribus Chriſtiano dignis non diſponit. „ Si vitæ æternæ amore flagra„ mus, ſi largitorem immortalitatis in nobis „ habere cupimus, caveamus ne laqueum no„ bis diabolus inſigniter fraudulentus ſtruat, „ damnoſam nempe religionem ac metum. „ At enim ſcriptum eſt (inquies): *Qui man„ ducat & bibit indigne, judicium ſibi man„ ducat & bibit*. Ubi vero probavi me ip„ ſum, me indignum video. Quando ergo di„ gnus eris? Quando te ipſum Chriſto ſiſtes? „ Nam ſi te peccata uſque deterreant, labi „ autem ceſſaturus ſis numquam, vacuus com„ perieris omnino ſatisfactionis illius, quæ „ in æternum nos ſervat. Quare pie apud te „ ſtatuas Chriſtiane vivere, atque ita Eu„ char. particeps fias, credens eam non mor„ tis ſolum, verum etiam morborum noſtro„ rum ſpiritalium depellendorum vi pollere. „ Chriſtus enim exiſtens in nobis, ſopit fa„ vientem in membris noſtris carnis legem, „ & pietatem in Deum exſuſcitat, perturba„ tiones mortificat, delicta noſtra nobis non „ imputans, ſed potius ut ægrotus ſanans. „ Confractum enim alligat, erigit lapſum „ Chriſtus Paſtor bonus, qui animam ſuam „ poſuit pro ovibus ſuis (*S. Cyrill. lib. 4. in „ Jo. cap. 2.*)“.

„ 69. 70. Reſpondit ergo Simon Petrus, „ & dixit: Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes". Timendum ne Chriſtus nos propriæ tradat ſive permittat voluntati. Electionis noſtræ eſt Chriſtum ſequi vel mundum. Num hæſitabimus? Chriſto adhærebimus, an ejus adverſario? Mundumne audiemus, verba mortis habentem, an Jeſum verba vitæ æternæ docentem? Qui Jeſum deſerit, perire vult. Schola Chriſti, lucis & veritatis ſchola eſt. Ipſe veritas eſt, & vita æterna, quam docet. Veritatem docet, illuminando mentem: Vitam æternam docet, accendendo in cordibus caritatem. *Et nos credimus, & cognovimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei.* „ Mira eſt SS. Apoſtolor. „ fides, fervida confeſſionis ratio, eximia & „ præcellens conſenſio. Non enim retro abie„ runt, ut illi qui durum vocabant illius ſer„ monem, neque etiam leviter crediderunt; „ ſed certiores facti cœleſtis illum doctrinæ „ Magiſtrum eſſe. Tuta vero hujuſmodi fides „ eſt; ſed quæ talis non eſt, ex hominis men„ te facile evellitur, ut quæ altas & firmas „ radices non habeat. Unde Salvator in pa„ rabola de ſemente ait: *Aliud cecidit ſu„ pra petram, & natum aruit, quia non „ habebat humorem.* Quemadmodum enim „ prius quam ſemina in terram jaciantur, „ agriculturæ lege terra proſcindi debet: ſic „ iis qui ad ſuſcipiendos divinos ſermones „ accedunt, illorum deſiderio cor prius ape„ riendum eſt: ſic enim iis ſuſceptis, animam „ ſeu terram aliquam fœcundam reddunt. „ Igitur in certitudine Fidei ſapientiſſimi di„ ſcipuli ſe cognoviſſe ajunt & ſe credere „ ipſum eſſe Chriſtum illum Dei Filium: o„ portebat enim & credere & intelligere. „ Neque enim ex eo quod res divinæ fide „ percipiuntur, idcirco ab earum indagatio„ ne & ſtudio omnino ceſſandum eſt: ſed „ conandum potius ut ad mediocrem ſaltem „ eorum notitiam evehamur, quæ ſit tam„ quam in ſpeculo & in ænigmate, ut S. Paul. „ ait. Rurſus autem optime dicunt, non pri„ mum ſe cognoviſſe, deinde credere, ſed „ Fidei cognitionem ſubjungunt. Fidem enim „ ſequitur cognitio, non antecedit, juxta il„ lud: *Si non credideritis, non intelligetis.* „ Fide quippe ſimplici, non curioſa, baſis „ inſtar conſtituta, ſuperædificatur deinceps „ cognitio, quæ paulatim in menſuram ætа„ tis Chriſti, & in virum perfectum ac ſpi„ ritualem nos effert" (*S. Cyrill. Alex. l. 4. in Jo.*).

CAPUT VII.

Senſus Litteralis.

1. *Poſt hæc autem*, ex quo ſuperiorem ſermonem habuit, *ambulabat Jeſus in Galilæam*, degere perrexit in Galilæa: *Non enim volebat in Judæam ambulare*, ſeu in Judæa morari: tuto enim ibi verſari non poterat ſpectatis rerum circumſtantiis: *quia quærebant eum Judæi interficere*, Judæorum primarii, Phariſæi, Legis Doctores, Senatores invidia & odio perciti quærebant opportunitatem ipſum e medio tollendi.

2. 3. 4. 5. *Erat autem in proximo dies feſtus Judæorum, Scenopegia*; id eſt Feſtum Tabernaculor., in memoriam peregrinationis quadragen. per loca deſerta & inculta, in quibus ſub Dei præſidio militarem in modum caſtra collocabant, & mutabant, ſub tentoriis quieſcentes. *Dixerunt autem ad eum fratres ejus*, id eſt cognati ex Mariæ Virginis matris genere: *Tranſi hinc, & vade in Judæam*, nobiliorem regionem, Templo, Senatu, majori Doctorum, Procerum, & populi undequaque Hieroſol. religionis ergo confluentis, multitudine inſignem, *ut & diſcipuli tui*, qui auditores & ſectatores tui in Judæa eſſe cœperunt, *videant opera quæ tu facis. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe.* Nemo qui celebritatem nominis conſequi velit, admirabilia opera clam facit, ſed in publica luce, ſub omnium oculis. *Si hæc facis*, quibus te Meſſiam probas, *manifeſta te ipſum mundo*, doctrinam tuam, auctoritatem, poteſtatem omnibus manifeſtare ſtude. Te ut revereantur univerſi. *Neque enim fratres ejus credebant in eum.* Illum eſſe Meſſiam a Deo promiſſum, & Dei Filium non credebant; alioqui humanam gloriam illum quærere non putaſſent, ex ſuo ingenio illum metientes. Ex illius enim celebritate gloriam ipſi captabant, ideoque optabant ut ex lateribus Galilææ excederet ac Jeruſalem ſe conferret, quo ejus auctoritas a Synedrio probaretur.

„ 6. 7. Dixit ergo eis Jeſus: Tempus meum „ nondum advenit, tempus autem veſtrum „ ſemper eſt paratum". Nondum tempus opportunum eſt ut Hieroſolyma proficiſcar (*S. Chryſ. Hom. 47. Euthym. in hunc locum*): vobis tempus ſemper opportunum eſt, ut illuc ire poſſitis. Tempus morti meæ conſtitutum nondum advenit, ideo Jeruſalem impræſentiarum aſcendere non poſſum palam & manifeſto, cum Judæi vitæ meæ inſidientur: vobis autem nihil imminet periculi; unde, quando libue-

libuerit, illuc ire potestis. „ Non potest mundus odisse vos, me autem odit; quia ego „ testimonium perhibeo de illo, quod opera „ ejus mala sunt “. Non possunt vos odisse homines improbi & sæculo dediti, quia eorum opera non reprehenditis, ideo secure cum ipsis versari potestis: me autem oderunt, non culpa mea, sed malitia sua, quia mala eorum opera reprehendo. Confer cum Sap. 2. 12. &c. „ Circumveniamus ergo justum, „ quoniam contrarius est operibus nostris, & „ improperat nobis peccata Legis, & diffamat in peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & Filium Dei „ se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum. Gravis est „ nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutatæ sunt „ viæ ejus. Tamquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se a viis nostris „ tamquam ab immunditiis, & præfert novissima justorum, & gloriatur patrem se „ habere Deum. Videamus ergo si sermones „ illius veri sunt, & tentemus quæ ventura „ sunt illi, & sciemus quæ erunt novissima „ illius. Si enim est verus Filius Dei, suscipiet illum, & liberabit illum de manibus contrariorum. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius. „ Morte turpissima condemnemus eum “.

8. 9. 10. *Vos ascendite ad diem festum hunc*, nec mei causa moremini: *Ego autem non ascendo*, vobiscum & palam, *ad diem festum istum, quia meum tempus nondum impletum est*, nondum advenit tempus passionis meæ: & tamen si vobiscum palam ascenderem, me Pharisæi ad mortem deposcerent. *Hæc cum dixisset, ipse mansit aliquandiu in Galilæa.* Igitur absque æquivocatione dixit: Non ascendo ad diem festum istum. Primis enim solemnitatis diebus cum cognatis non ascendit. *Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad diem festum, non manifeste, sed quasi in occulto*: ne si in magno comitatu ascenderet, concitatos in se Pharisæorum & Legisperit. animos magis accenderet.

11. 12. 13. *Judæi ergo quærebant eum in die festo*, primis Festivitatis diebus quærebant Jesum, ut illum morti traderent, & *dicebant, Ubi est ille?* nomine contemptim suppresso. *Et murmur multum erat in turba de eo*, vulgo in contraria studia diviso: *quidam enim dicebant; Quia bonus est; alii autem dicebant; Non, sed seducit turbas. Nemo tamen palam & libere de illo loquebatur propter metum Judæorum*, Senatorum & Pharisæorum, quos hic Galilæis, & vulgi turbæ Jesum sequenti opponit.

14. 15. *Jam autem die festo mediante*, in medio dierum quibus agebatur Scenopiæ celebritas (quæ octo dies durabat, quorum primus & ultimus solemnes erant) tertia aut quarta die, *ascendit Jesus in Templum, & docebat. Et mirabantur Judæi*, Legisper. & Judæorum Primores, dicentes: *Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit?* Unde illi tanta sacrar. Litter. scientia cum Scholas nostras non frequentaverit? Christum a Deo missum vel id unum illis persuadere debebat, quod sine ulla disciplina tam admirabilem planeque divinam doctrinam proferret.

16. 17. 18. „ Respondit eis Jesus, & dixit: Mea doctrina non est mea, sed ejus „ qui misit me “. Occultis eorum cogitationibus respondit, hinc se Deum esse confirmans: Mea doctrina non est mea, sed mihi communicata a Patre, qui me misit. Cum sit in omnibus Patri similis, sitque Sapientia & Verbum Patris, eadem cum illo se decere ait, nec modo diverso. (*S. Cyrill. l. 4.*) Aut enim ex eo quod perfectissima ratione doctrina sua similis sit doctrinæ Patris, hanc illius esse declarat; aut ex eo quod ipse est Sapientia Patris, per quam cuncta loquitur & sancit, suam quoque doctrinam illius esse ait. His ergo verbis se ipsum æqualem esse Deo Patri ostendit, qui nihil plane didicit, sed omnium cognitionem habet ex natura sua, & ab alio non edoctus, propterea quod omnem intellectum excedit, & omnem scientiam creaturarum superat. *Si quis voluerit voluntatem ejus*, nempe Dei, sibi revelatam, & quantumcumque carnis affectibus contrariam, *facere, cognoscet de doctrina*, idoneus erit ad ferendum judicium de doctrina quam trado, *utrum ex Deo sit; an ego a me ipso loquar*, a me adinventa, Deoque contraria dogmata prædicans. *Qui a semetipso loquitur*, qui doctrinæ suæ auctor est, suaque cogitata venditat, *gloriam propriam quærit*, honorem, plausumque popularem, & quæ sequuntur commoda, venatur. *Qui autem quærit gloriam ejus qui misit eum*, cujus verba & facta non alio spectant quam ut Deus honoretur, quique propterea nihil ad gratiam dicit; nihil veri salutaris, quamvis acerbi subticet, *hic verax est*, dignus proinde cui fides adhibeatur; & *injustitia in illo non est*, nulla in eum cadit suspicio falsitatis aut fraudis. Priori parte hujus sententiæ characterem Pharisæorum Christus delineat, qui docebant doctrinas & mandata hominum, Dei gloriam furabantur, & ad se ipsos transferebant: posteriori parte suum ipse delineat charac-

racterem, propriam enim gloriam non quærebat, ſed Patris. De ſe autem in tertia perſona loquitur modeſtiæ cauſa.

19. 20. 21. *Nonne Moyſes dedit vobis Legem, & nemo ex vobis facit Legem?* Me violatæ Legis accuſare audetis, quod languidos Sabbato ſanaverim: cum vos Legem temere violetis, cædem innocentis conjuratione facta moliri non dubitantes. *Quid me quæritis interficere*, innocentem & de vobis bene meritum? *Reſpondit turba*, quæ ſe illius criminis ream agi putabat, cum Scribas, Phariſæos & Senatores tantum poſtrema illa Chriſti verba perſtringerent: *Dæmonium habes*, id tibi ſuggerit dæmonis mendacii & calumniæ Pater: *Quis te quærit interficere?* Nemo noſtrum tibi necem machinatur. Blaſphemiam in Chriſtum plebs infidelis evomit, Phariſæorum & Legiſperit. nutibus incitata. (*S. Cyrill. lib. 4. in Joann.*) Palam autem negabant verum eſſe quod ei necem molirentur, quod ei injecta ſecuritate perſuaſuros ſe exiſtimarent, ne latebras quæreret; atque ita illi ſe facilius inſidias ſtructuros confiderent. Similem namque ceteris hominibus eſſe putabant, quibus intimæ cordis cogitationes non patent. Negatio itaque fructus eſt perverſitatis, & impietatis in Chriſtum ratio altera. Unde enim ſermonem Jeſu ut minime verum repudiant, inde ipſummet Chriſtum ut mendacem condemnant, addentes iniquitatem iniquitati.

22. 23. *Reſpondit Jeſus* incredibili moderatione, convitium non repellens, nec eos potius a dæmone inſtigari ad blaſphemiam oſtendens: & dixit eis: *Unum opus feci* die ſabbati, ægrum verbo ſanans, *& omnes miramini*, idque ægre fertis, immerito inde offendimini, ſiquidem Lex circumciſ. oſtendit omne opus prohibitum non eſſe die Sabbati. *Propterea Moyſes dedit vobis circumciſionem* (*non quia ex Moyſe eſt, ſed ex patribus Levit.* 12. 3.) quod non ita dico quaſi circumciſ. auctor ſit Moyſes, ſed Patriarchæ, Deo jubente: Abraham enim (*Gen.* 17. 10.) hunc ritum poſteris ſuis obſervandum dedit Dei mandato, *& in Sabbato circumciditis hominem*, ſive puerum, ſi dies ſit a nativitate octavus. *Si circumciſionem accipit homo in Sabbato, ut non ſolvatur*, id eſt, ne violetur Lex Moyſis (quamvis circumciſio ſpeciem ſervilis operis haberet, niſi ſacramentum eſſet Relig.) *mihi indignamini quia totum hominem ſanum feci in Sabbato?* Sine cauſa mihi ſuccenſetis, quia hominem quem paralyſis totum occupaverat, ſanavi die Sabbati; quod opus eſt caritati, cujus præceptum ipſa circumciſione eſt antiquius.

24. *Nolite judicare ſecundum faciem, ſed juſtum judicium judicate.* „ Sepoſitis perſo-„ nis (*S. Aug. Tr.* 30. *in Jo. n.* 6.) circa „ quas favor aut odium naſci ſolent, rem „ nudam ſpectate. Modo qui per legem Moy-„ ſis circumciditis ſabbato, non iraſcimini „ Moyſi; & quia ego die Sabbati ſalvum fe-„ ci hominem, iraſcimini mihi. Secundum per-„ ſonam judicatis, veritatem attendite, juſtum „ judicium judicate: Nolite me honorato „ Moyſe damnare, ſed illo intellecto me ho-„ norate. Propter legem Moyſis circumciditis, „ quando etiam ſabbatum occurrerit & ſanita-„ tum faciendarum beneficentiam non vultis ut „ exhibeam per Sabbatum? Quia Dominus „ Circumciſ. & Dominus Sabbati, ſalutis eſt „ auctor: & ſervilia opera prohibiti eſtis face-„ re Sabbato; ſi vere intelligatis ſervil a o-„ pera, non peccatis. *Qui enim facit pec-„ catum, ſervus eſt peccati?* (*Jo.* 8. 34.) „ Numquid ſervile opus eſt, hominem ſana-„ re Sabbato? Quare manducatis & bibitis „ Sabbato, niſi quia pertinet ad ſalutem quod „ facitis? Per hoc oſtenditis opera ſalutis „ non eſſe ullo modo die Sabbati omittenda. „ Ergo *Nolite judicare ſecundum faciem*, „ *ſed juſtum judicium judicate*. Si ſecundum „ veritatem judicetis, neque Moyſem, neque „ me condemnabitis, & veritate cognita me „ cognoſcetis, quia *Ego ſum Veritas*". (*Jo.* 14. 6.)

25. 26. 27. *Dicebat ergo quidam ex Hieroſolymis*, ex Hieroſolymit. civibus: *Nonne hic eſt quem quærunt interficere* Senatores noſtri, Phariſæi, Legiſque Doctores? *& ecce palam loquitur*, publice libereque docet, ſe defendit, illos objurgat, *& nihil dicunt*, contradicere illi non audent. *Numquid vere cognoverunt Principes*, Senatores magni Synedrii, penes quos eſt cognitio de Proph. vero vel falſo, *quia hic eſt Chriſtus?* id eſt, Meſſias verus a Deo promiſſus ad liberationem & ſalutem populi? *ſed hunc ſcimus unde ſit*: quibus parentibus natus: *Chriſtus autem cum venerit, nemo ſcit unde ſit.* Nata eſt hæc Judæorum opinio ex Proph. (*Iſ.* 53. 8. *Mich.* 5. 2.) oraculis male intellectis, quibus Chriſti generat. abſconditam, incomprehenſibilem & æternam dixerunt. Quod enim illi de divina ejus natura dixere, Judæi ad humanam retulerunt, divinam in eo non agnoſcentes. Hinc fabulabantur eum repente mundo appariturum, ſed ignotum fore unde & quomodo advenerit. (*S. Cyr. l. 4. S. Aug. Tr.* 31. *in Jo.*)

28. 29. „ Clamabat ergo Jeſus in Templo „ docens, & dicens: Et me ſcitis, & unde „ ſim ſcitis". Me quidem noſtis ut hominem, & Mariæ filium; & unde ſim ſcitis,

ubi natus ſim & educatus: ſcitis, me eſſe Jeſum Nazar. parentes meos ſcitis, noſtis me ſecundum carnem & effigiem humanam (Solus enim in hac cauſa latebat Virg. partus, cui tamen teſtis erat maritus). Recte ergo dixit, *Et me ſcitis, & unde ſim ſcitis*. Verumtamen altior & occultior mihi origo eſt: *& a me ipſo non veni*: Me non ingeſſi muneri quod obeo, a Deo miſſus ſum: *ſed eſt verus qui miſit me, quem vos neſcitis*. Qui miſit me Deus Pater meus, verax eſt in omnibus verbis ſuis, fidelis in promiſſis, & vos neſcitis eum eſſe Patrem meum, & conſilium ejus ac diſpenſationem de generis humani ſalute per ſanguinem Filii ſui unigeniti procuranda ignoratis. *Ego ſcio eum*, novi quis ſit; quæ ejus conſilia, quæ voluntas, *quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit*. Ab eo genitus ſum, & cum ſim ab æterno in ſinu ejus, miſit me in mundum per Incarnat. Utroque igitur nomine me audire & mihi obſequi debetis; & quia Filius Dei ſum; & quia miſſus a Deo, quam miſſionem miraculis quotidianis confirmo, indiviſa poteſtate cum Patre veraci factis.

30. 31. 32. *Quærebant ergo eum apprehendere*, captabant opportunitatem injiciendi in eum manus abſque populi tumultu: *nemo miſit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus*, tempus Paſſionis & mortis ejus a Patre, & ab ipſomet definitum. *De turba autem*, ſive de plebe, *multi crediderunt in eum*, ut in verum Meſſiam a Deo promiſſum atque miſſum, *& dicebant: Chriſtus cum venerit, numquid plura ſigna faciet, quam quæ hic facit?* Majora certe miracula non edet. Nulla eſt igitur dubitandi ratio quin hic ſit Chriſtus. *Audierunt Phariſæi turbam murmurantem de illo hæc*, plebem hæc de illo dicentem; *& miſerunt Principes*, ſeu Primores Pontificum, Senatores, *& Phariſæi miniſtros, ut apprehenderent eum.*

33. 34. *Dixit ergo eis Jeſus: adhuc modicum tempus vobiſcum ſum*, uſque ad proximum Paſcha, quo mihi mortem inferetis, pati & mori volenti, *& vado ad eum qui me miſit*. Aſcendam ad Patrem, poſtquam a mortuis reſurrexero. *Quæretis me, & non invenietis*. Etiamſi me quæratis, non invenietis: ab inſidiis, & perſecutionibus veſtris, quin etiam a morte liber ero in perpetuum ad gloriam Patris aſſumptus: *& ubi ego ſum, vos non poteſtis venire*. In cœlum, quo ego vado, admitti non poteſtis: inde enim vos excludit incredulitas veſtra, contumacia, & odium in me capitale.

35. 36. *Dixerunt ergo Judæi ad ſemetipſos*, inter ſeſe, vel in animis ſuis: *Quo hic iturus eſt, quia non inveniemus eum? Numquid in diſperſionem Gentium iturus eſt*, id eſt, ad Gentes toto orbe diſperſas, *& docturus Gentes* id eſt Ethnicos? „ Maligna conjectura. Non enim dumtaxat iturum in Gentium diſperſionem ajunt, ſed forte edocturum Gentes addunt, ut ejus accuſandi novum inde prætextum arripiat eorum ſuſpicio. Nam miſceri cum diſperſis Gentibus eorum urbes aut regiones petendo, apud Judæos tritum erat & familiare, adeoque culpa vacabat: ſed enarrare Legem alienigenis, & profanis aperire divina myſteria, apud eoſdem crimini datum eſt, nec periculo caruit. Ideo nonnullos hoc paſſim facientes Deus per Proph. incuſabat: *Et leges foris legerunt*. Quamobrem amarulente objiciunt, *Eum velle docere Gentes*, & ita tamquam paratum ad tranſgreſſionem Legis traducunt, perſuaſumque habent ex iis quæ jam ante fecerit die Sabbati, quidvis etiam temere facturum, licet divinis repugnet Legibus, id ei familiare, ac pro nihilo eſſe credentes. Variis vaniſque conjecturis mentes illorum agitabantur, quas fidei ſubjicere nolebant. Quis eſt hic ſermo quem dixit; quæretis me, & non invenietis: & ubi ſum ego, vos non poteſtis venire "? (*S. Cyrill. Alex. l. 5. in Jo.*) Niſi hoc velit quod conjicimus, quem ſenſum habet ipſius ſermo? Ubi enim in Terra Paleſtina præſidium ſibi ſperat, cum Rom. ipſi in his locis plurimum deferant auctoritati Synedrii, cujus judicium ipſi adverſatur?

37. 38. 39. *In noviſſimo autem*, id eſt, octavo *die magno* ſive celebriori *feſtivitatis* Tabernacul. *ſtabit Jeſus* loco editiore ut ab omnibus conſpiceretur & audiretur, *& clamabat dicens: Si quis ſitit*, juſtitiam & omnia bona ſpiritualia, ſalutemque ſuam, *veniat ad me, & bibat*: credat in me, & ſitim ejus reſtinguam, deſiderium ejus ſatiabo. Ex rebus obviis ſermonis occaſionem capere Chriſtus ſolebat. (*Grotius ad Jo. c. 7.*) Eo autem die populus magna pompa ex fonte Siloe aquam hauriebat, Cantic. illud Iſa. uſurpans: *Hauritis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*. Hoc conſpecto, docet eos Chriſtus quis ſit fons vere ſalutaris indicatus a Zach. *Qui credit in me*, ut Deum, mundique Salvat. ac vitam inſtituit ſecundum doctrinam meam, *ſicut dicit Script. flumina de ventre ejus*, id eſt de corde ejus, *fluent aquæ vivæ*, abundantia nempe gratiarum & donorum Spir. Sancti, quam Meſſias credentibus daturus eſt, ut ſtatim explicat. *Hoc autem dixit de Spir. quem accepturi erant credentes in eum*: *Nondum enim erat Spir. datus*, viſibiliter & cumplenitu-

nitudine, *quia Jeſus nondum erat glorificatus* per reſurrectionem & aſcenſionem. Confer cum Iſ. 44. 3. „ Effundam enim aquas „ ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam: „ effundam Spir. meum ſuper ſemen tuum, „ & benedictionem ſuper ſtirpem tuam. *Et „ Joel.* 2. 28. 29. Et erit poſt hæc, effun„ dam Spir. meum ſuper omnem carnem: & „ prophetabunt filii veſtri, & filiæ veſtræ: „ ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt, & juvenes „ veſtri viſiones videbunt. Sed & ſuper ſer„ vos meos, & ancillas in diebus illis effun„ dam Spir. meum. *Et cum verbis S. Pet. „ Act.* 2. 33. Dextera igitur Dei exaltatus, „ & promiſſione Spir. Sancti accepta a Patre „ effudit hunc, quem vos videtis & auditis “. Nondum erat Spir. datus, &c. „ Multa ju„ dicia præcedentia Spir. Sancti habemus, „ antequam Dominus glorificaretur reſurrect. „ carnis ſuæ. Non enim alium Spir. etiam „ Proph. habuerunt; qui Chriſtum venturum „ prænuntiaverunt. Sed modus quidam futu„ rus erat dationis hujus, qui omnino antea „ non apparuerat, de quo hic dicitur. Nuſ„ quam enim legimus antea congregatos ho„ mines accepto Spir. Sancto linguis omnium „ gentium locutos fuiſſe “. (*S. Aug. Tr.* 22. *in Jo. n.* 6.)

40. 41. 42. 43. *Ex illa ergo turba* plures, *cum audiſſent hos ſermones ejus*, moti verborum majeſtate percellente animos, *dicebant: Hic eſt vere Propheta. Alii dicebant: Hic eſt Chriſtus* patribus noſtris a Deo promiſſus. *Quidam autem dicebant*: *Numquid a Galilæa* contempta regione *venit Chriſtus*? In urbe Bethleem Judæ natum Jeſum ignorabant, Nazareth educationis ejus locum noverant; genus ejus neſciebant: alioquin nullam ex Script. arripuiſſent anſam dubitandi num eſſet Chriſtus. *Nonne Script. dicit*: (*Mich.* 5. 2.) *Quia ex ſemine David, & de Bethleem caſtello ubi erat David*, ſeu ubi habitabat in paterna domo, antequam ad regnum vocaretur, *venit Chriſtus*? *Diſſenſio itaque facta eſt in turba*, (*Matth.* 3. 6.) ſeu plebe, *propter eum*, aliis aliud de ipſo ſentientibus.

44. 45. 46. *Quidam autem ex ipſis*, ſatellites cum plebe permixti, *volebant apprehendere eum: ſed nemo miſit ſuper eum manus. Venerunt ergo miniſtri ad Pontifices & Phariſæos, & dixerunt eis illi: Quare non adduxiſtis illum*, opportunitate data? *Reſponderunt miniſtri* conſcientiæ verbis divinis commotæ reſiſtere non valentes. *Numquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo*, tanta eloquentia, gratia, efficacitate.

47. 48. 49. *Reſponderunt ergo eis Phariſæi: Numquid & vos ſeducti eſtis*, qui cum in miniſterio noſtro ſitis, ſententiam noſtram, parteſque noſtras ſequi debetis? *Numquid ex principibus*, id eſt, ex Senatoribus qui Legis ſcientia & auctoritate præcellunt, *aliquis credidit in eum, aut ex Phariſæi*, qui ſanctitatis fama præeminent? *Sed turba hæc quæ non novit legem*, ſola plebecula vilis & imperita, credidit in eum. Sed nulla ratio hominum imperitorum ac Legem non obſervantium habenda eſt, quia maledicti ſunt, ut in ipſa Lege ſcriptum eſt: (*Deut.* 27. 26.) *Maledictus qui non non permanet in ſermonibus Legis hujus.*

50. 51. *Dixit Nicodemus ad eos, ille qui venit ad eum*, ſcilicet ad Jeſum, *nocte, qui unus erat ex ipſis*: unus ex Senatu: (*Jo.* 3.) *Numquid Lex noſtra*, ſive Judex Legem ſequens, *judicat hominem, niſi prius audierit ab ipſo, & cognoverit quid faciat*? (*Deut.* 13. 14.) Numquid hominem damnat inauditum? Nonne accuſatione prævia, & inquiſitione facta interrogatur accuſatus, audiuntur teſtes, rei defenſio excipitur a judice, ut cognoſcatur ejus vitæ ratio, & acta perſpecta ſint & explorata?

52. 53. *Reſponderunt, & dixerunt ei*: *Numquid & tu Galilæus es*? Sic eum per contumeliam vocant. Et tu fautor es iſtius hominis, quem plebeii ſolum homines ex Galilæa ſectantur, gente ad factiones prona? *Scrutare Script. & vide quia ex Galilæa Proph. non ſurgit.* Deſpecta illa regio, ex qua nullus Proph. prodiit. Ineptum prorſus argumentum; quaſi nemo eximius naſci poſſit unde non alius talis prior natus ſit. Hoc pacto quemlibet Proph. qui primus ex aliqua regione Prophetiæ dono inſignis fuit, rejicere potuiſſent; quo agendi modo quid iniquius? Qua diſſerendi ratione quid abſurdius? *Et reverſi ſunt unuſquiſque in domum ſuam*, re infecta, cum nihil aliud hoc in conſilio adverſus Jeſum decreviſſent.

SENSUS MORALIS.

1. „ AMbulabat Jeſus in Galilæam, non „ enim volebat in Judæam ambula„ re, quia quærebant eum Judæi interfice„ re “. Jeſus perſecutionem vitat ſeceſſu, non poteſtate, ut hominum ſuperbiam confundat. Mortem abſolute non fugit, (*S. Aug. Tr.* 28. *in in Jo.*) ſed differt, ut impleat voluntatem Patris. Fugit ut homo, in medium inſidiantium prodit, nec ab eis comprehenditur, volentibus licet ac paratis, ut Deus. Hoc ſcilicet dictis & factis ſuis C. J. ſemper egit ut Deus crederetur & homo: Deus

qui nos fecit, homo qui nos quæſivit. Quod ergo noluit in Judæam ambulare, cum in ejus mortem Judæi conjurarent, non impotentiæ fuit, ſed caritatis. „ Quando latuit „ ut homo (*inquit S. Aug.*) non potentiam perdidiſſe putandus eſt, ſed exemplum „ infirmitati præbuiſſe “. Ille enim quando voluit detentus eſt, quando voluit occiſus. Sed membrorum ſuorum, id eſt fidelium ſuorum, in quibus ipſe eſt (*Chriſtus enim totus in capite & in corpore*) infirmitati conſuluit, eoſque aliquando perſecutionem prudenter fugere docuit. *Non* ergo *perdiderat poteſtatem, ſed noſtram conſolabatur fragilitatem.*

„ Quærebant eum Judæi interficere “, Benefact. ſuum, Doctorem ſuum, Redempt. ſuum, Dei Filium. O ingrati animi vitium omni monſtro crudelius! ſed quid in Judæos excandeſcimus? Nonne & nos Chriſtiani, longe majoribus beneficiis a Chriſto affecti, quærimus interficere Jeſum, cum eum offendimus, cum Legem ejus violamus, cum ſanguinem ejus pro nobis effuſum irritum ducimus & conculcamus. „ Rurſum crucifigentes ſibimetipſis Fi„ lium Dei, & oſtentui habentes “. (*Hebr.* 6. 6.)

„ Quærebant eum Judæi interficere “, invidiæ œſtro perciti. (*S. Chryſ. hom. 47. in Jo.*) Nihil invidia gravius. Per eam mors in mundum venit. Nam cum hominem honorari, Deique donis & gratia ornari diabolus conſpexiſſet, ejus boni impatiens omnia molitus eſt ut eum perderet. Ex mala iſta radice ſemper hic fructus erupit. Propter hanc Abel interemptus eſt, propter hanc David cædis periculum ſubiit, propter hanc & alii multi perempti ſunt juſti. Hac incitati Judæi C. J. interfecerunt. Hanc malorum omnium radicem in nobis exſcindamus. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes:* (*Gal.* 5. 26.) Sed odientes malum, adhærentes bono: *caritate fraternitatis invicem diligentes.* (*Rom.* 12. 9. 10.)

2. „ Erat autem in proximo dies feſtus Ju„ dæorum, Scenopegia “. Solemnitates Judaicæ typi ſunt Chriſtian. ſolemnitatum, quæ Dei beneficia per Chriſtum nobis collata in memoriam revocant: Paſcha ſcilicet liberationem noſtram a peccati ſervitute: Penteco-ſte æternum cum Deo fœdus per Spir. Sanctum: Feſtum Tabernacul. continuam Dei protectionem, providentiam & vigilantiam ſuper Eccl. Militantem in deſerto hujus mundi, & in hujus vitæ tranſitu; ſtatum itinerantium, peregrinorum, & militum in quo ſumus, donec ad terram promiſſam, ad cœleſtem ſcilicet patriam perveniamus, ad requiem Dei, quæ perfecta erit a peccato liberatio, & divini fœderis conſummatio. „ Non habemus „ hic manentem civitatem, ſed futuram in„ quirimus “. (*Hebr.* 13. 14.)

3. 4. „ Dixerunt autem ad eum fratres „ ejus: Tranſi hinc, & vade in Judæam, ut „ & diſcipuli tui videant opera tua, quæ „ facis . . . Si hæc facis, manifeſta teipſum „ mundo “. Carnalium parentum ambitionem, ſacrilegam avaritiam, falſam prudentiam, amoris proprii voces, dicentes, *Manifeſta te ipſum mundo*, Chriſti Sacerdotes audire non debent: ſed unam Dei vocantis vocem. Blanditur ambitio, conciliatricula dignitatum, dicens *Tranſi hinc*. Virum tam egregiis dotibus inſtructum, tam præclaris talentis donatum, in loco ignobili & obſcuro manere non decet: in Regiam civitatem, in Aulam te confer, ubi claritatem nominis conſequere & ad primarias Eccl. Dignitates viam tibi parabis. Dicit cupiditas: Tenui beneficio virum nobilitate aut eruditione inſignem alligari indignum eſt: manifeſta te ipſum mundo, ut pinguius, locupletius, tibique convenientius obtineas. Vox cupiditatis non audienda, ſed caritatis: non vox ambitionis, ſed humilitatis: non vox hominum carnalium, ſed ſpiritualium. Ibi manendum, ubi Eccl. utilis es, ubi aliorum ſalutem ita procuras, ut tua in periculo minus verſetur. Non prævenienda, ſed expectanda Dei vocatio. Carnis & ſanguinis ſuggeſtionibus minime parendum. Parentes & cognati ut plurimum ſua quærunt, non quæ J. C. Propheticum illud animo inſculptum gerant Eccl. Miniſtri: „ Si mei non fuerint dominati, tunc „ immaculatus ero: & emundabor a deli„ cto maximo “. (*Pſ.* 18. 14.)

5. „ Neque enim fratres ejus credebant in „ eum “. Parentes & conſanguinei ambitioſi, quorum ambitio & cupiditas filiis vel conſanguineis ad Eccleſiaſt. miniſterium aſſumptis ſuggerit ut ſeipſos mundo manifeſtent, ut Beneficia & Dignitates Eccleſiaſt. aucupentur, fidem certe non habent tantam, quanta Chriſtianos decet; fidei lumen non ſequuntur, ad Evang. & Dei promiſſa non attendunt. „ *Neque enim fratres ejus credebant in eum*. Quare in eum non credebant? (*S. Aug. Tr.* 28. *in Jo. n.* 4.) Quia „ humanam gloriam requirebant. Nam & „ quod eum videntur monere fratres, glo„ riæ ipſius conſulunt: Facis mirabilia, in„ noteſce, id eſt, appare omnibus, ut lau„ dari poſſis ab omnibus. Loquebatur caro „ carni: ſed caro ſine Deo, carni cum Deo, „ Loquebatur enim prudentia carnis Verbo „ quod caro factum eſt, & habitavit in no„ bis. Sed exemplo ſuo miniſtris ſuis Chri„ ſtus

„ ſtus oſtendit, non eſſe audiendam prudentiam carnis, quæ *inimica eſt Deo, cum Legi Dei non ſit ſubjecta:* (*Rom.* 8. 6. 7.) „ Hanc reprobavit, quia *Prudentia carnis mors eſt: prudentia autem Spir. vita & pax* “.

6. „ Dixit ergo eis Jeſus : Tempus meum „ nondum advenit : Tempus autem veſtrum „ ſemper eſt paratum “. Carnalium hominum & amatorum ſæculi, qui mundi gloriam quærunt tempus ſemper eſt paratum : illam enim occaſione qualibet data ſemper conſectantur, & conſequi pro votis poſſunt. Tempus vero membrorum Chriſti, qui cum eo regnaturi ſunt in æternum, nondum advenit. Veniet aliquando tempus illud deſideratum. „ Laborat nunc plebs Chriſti inter „ indignos, inter iniquos, inter blaſphemantes, inter murmurantes, detrahentes, inſectantes, & ſi liceat perimentes. Laborat „ quidem: ſed *Non repellet Dominus plebem „ ſuam:* (*Pſ.* 93. 11. 15.) *& hæreditatem „ ſuam non derelinquet, quoadusque juſtitia convertatur in judicium:* (*S. Aug. Tr.* „ 28. *in Jo. n.* 6.) id eſt, quoadusque juſtitia quæ modo eſt in Sanctis ejus, convertatur in judicium, cum in eis implebitur „ quod dictum eſt: *Sedebitis ſuper ſedes „ duodecim, judicantes duodecim Tribus „ Iſrael.* ((*Matth.* 19. 28.) Habebat juſtitiam Apoſt. (1. *Cor.* 6. 3.) ſed nondum „ illud judicium de quo dicit: *Neſcitis quoniam Angelos judicabimus.* Sit ergo modo tempus juſte vivendi, poſtea erit tempus eos qui male vixerint judicandi. Hoc „ erit tempus judicii, de quo Dominus ait : „ *Tempus meum nondum advenit.* Erit enim „ tempus gloriæ, ut qui venit in humilitate, veniat in altitudine. Qui venit judicandus, veniet judicaturus: qui venit occidi a mortuis, veniet judicare de vivis & „ mortuis. *Deus manifeſte veniet, Deus noſter & non ſilebit.* (*Pſ.* 49. 3.) Quid „ eſt, manifeſte veniet? Quia venit occultus. „ Tunc non ſilebit : nam quando venit occultus, *ſicut ovis ad immolandum ductus „ eſt, & ſicut agnus coram tondente ſe non „ aperuit os ſuum* “.

Tempus meum nondum advenit. „ Hoc illis reſpondit Jeſus, qui de gloria illum admonebant, ſed ille voluit altitudinem humilitate præcedere, & ad ipſam celſitudinem per humilitatem viam ſternere. Nam „ & illi diſcipuli utique gloriam requirebant, „ qui volebant ſedere unus ad dexteram ejus, „ & alter ad ſiniſtram: attendebant quo, & „ non videbant qua: Dominus eos ut ordi„ dinate venirent ad patriam, revocavit ad „ vitam. Excelſa eſt enim Patria, humilis „ via. Patria eſt vita Chriſti, via eſt mors „ Chriſti: Patria eſt manſio Chriſti, via eſt „ Paſſio Chriſti. Qui recuſat viam, quid quæ„ rit Patriam “ ? (*S. Aug. Tr.* 28. *in Jo. n.* 5.) Denique & illis hoc reſpondit, quærentibus altitudinem, *Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum?* (*Matth.* 20. 32.) Ecce qua venitur ad celſitudinem quam deſideratis. Calicem quippe commemoravit humilitatis, atque paſſionis... Tempus noſtrum nondum advenit. Quando veniet ? „ Cum „ Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & „ vos apparebitis cum ipſo in gloria “. (*Coloſſ.* 3. 4.)

„ Tempus meum nondum advenit, tempus „ autem veſtrum ſemper eſt paratum “. Tempus Dei voluntate conſtitutum obſervare, non prævenire debet Chriſtianus, qui voluntatem ejus facere decrevit, non ſuam. Voluntas Dei unum eſt omnium ejus motuum operationumque principium, ideo illam ſemper exquirit, certus voluntatem hominis a Domino præparari. Hæc a Dei voluntate dependentia, vera libertas eſt, contra vero independentiæ affectatio, vera & miſerrima ſervitus.

7. „ Non poteſt mundus odiſſe vos, me „ autem odit: quia ego teſtimonium perhibeo „ de illo, quod opera ejus mala ſunt “. Non odit mundus amatores ſuos, non odit eos qui mores ejus ſequuntur, non odit eos qui illius opera non arguunt, non improbant, non damnant. Væ Paſtoribus qui verbo & exemplo non perhibent teſtimonium de mundo *quod opera ejus mala ſunt!* Væ illis, qui bona dicentes quæ mala ſunt, & mala quæ bona, a mundo diliguntur! Doctores & Prædicat. veritatis mundus amat, cum veritatem docent ac prædicant lucentem; odit, cum ſeveram ac redarguentem annuntiant & prædicant... Amant enim veritatem, (*S. Aug. l.* 10. *Confeſſ. c.* 23.) cum ſe ipſam indicat; oderunt eam, cum eos ipſos indicat. Graviter ferunt homines mundo dediti Cenſores vitiorum, affectuum, morumque ſuorum.

8. „ Vos aſcendite ad diem feſtum hunc ; „ ego autem non aſcendam ad diem feſtum „ iſtum : quia meum tempus nondum imple„ tum eſt “. Forte nos prævidebat, quia dies feſtos Judæorum non eramus acturi. Ideo ait, *Non aſcendo, &c.* Nam & nos ipſe, quia nos membra ejus, quia nos corpus ejus, quia ipſe caput noſtrum, quia *Totus Chriſtus caput & corpus.* (*S. Aug. ſer* 133. *al.* 8. *inter edit. ex Miſſ. Cartuſiæ majoris.*

„ Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego „ autem non aſcendam, &c.“ Veri Chriſti diſcipuli feſtos Eccl. dies alia longe diſpoſi-

tione celebrant quam filii hujus sæculi. Hi cum cognatis & amicis carnalibus ut plurimum conveniunt ad convivia, ad ludos, ad spectacula, ad choreas, ad voluptarias deambulationes: Illi vero a sæcularibus cætibus & societatibus recedentes, ad Templum Domini cum familia sua conveniunt, Missæ Parochiali, divinis Officiis interfunt, Dei verbum audiunt, piorum lectione librorum mentem pascunt, cœlestibus Sacramentis animam expiant ac reficiunt, caritatis & misericordiæ opera exercent, ad Deum corda erigunt ferventibus precibus. *Vos ascendite ad diem festum istum.* Qui autem dies festos in comessationibus, ludis, voluptatibus, aut negotiis sæcularibus transigunt; qui sacris illis diebus a peccatis, quæ servilia vere opera sunt, non abstinent, nec de illis pœnitentiam agunt, vel agere sincere proponunt, audire merentur ex ore Domini: „ Solemni-„ tates vestras odivit anima mea .... Cum „ extenderitis manus vestras, avertam ocu-„ los meos a vobis: & cum multiplicaveri-„ tis orationem, non exaudiam, manus enim „ vestræ sanguine plenæ sunt. Lavamini, „ mundi estote, auferte malum cogitationum „ vestrarum ab oculis meis, quiescite agere „ perverse, discite benefacere". (*Is.*1.12.14.)

11. „ Judæi ergo quærebant eum in die „ festo, & dicebant: Ubi est Ille "? Multi in majoribus Solemnitat. Christum quærunt Judæorum instar, ut eum crucifigant Confessionibus & Communion. sacrilegis. Veri autem ejus discipuli illum quærunt ut adorent, laudent, amore complectantur, & in corde suo retineant. Hi fide præsentem intuentur & colunt: illi præsentem non vident, quia tenebris infidelitatis excæcati sunt: illum non inveniunt, quia non quærunt ut oportet. *Et dicebant: Ubi est ille?*

12. 13. „Et murmur multum erat in tur-„ ba de eo. Quidam enim dicebant: quia bo-„ nus est. Alii autem dicebant: Non, sed se-„ ducit turbas. Nemo tamen palam loque-„ batur de illo propter metum Judæorum ". Sic & hodie positus est C. J. in signum cui contradicitur. Pauci de illo, ejusque Mysteriis ac Relig. ex piæ fidei affectu loquuntur, suamque in ea omnia quæ Relig. spectant, & in Eccl. pie frequentantur, reverentiam verbis & operibus significant. *Quidam dicebant, quia bonus est.* Plures de Relig. mysteriis, de Cathol. Dogmatib., de Eccl. Moribus, de votis Monasticis, de piis Confraternit., Indulgentiis, Pietatis Exercitiis & devotionibus approbatis ab Eccl. male loquuntur: carnales enim & animales homines non percipiunt quæ Dei sunt. *Alii autem dicebant: Non, sed seducit turbas.* Vix inveniuntur qui in sæcularium hominum societatibus & conventibus palam de Christo, de ejus cultu, amore, ac vera in ipsum pietate loquantur, ne mundo displiceant, ne contemnantur, ne irrideantur, ne sæculi amatoribus graves sint ac molesti, ne ut critici, ut devoti, ut civilitatis omnis imperiti sugillentur. *Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Judæorum.*

Christianus secundum Dei Legem, & Evang. C. J. vivens, mundi de se judicia parvipendat, quæ cæca plurimum & iniqua sunt, hominum contemptum, & obtrectationes non curet, modo placeat Deo, cui se probavit. Se felicem existimet, cum despicitur, cum irridetur, cum patitur calumniam, cum derelinquitur. Sic enim C. J. capiti suo similis est, & in eamdem transformatur imaginem. „ Et omnes, qui pie vivere volunt in C. J., „ persecutiones patiuntur .... In omnibus „ *ergo* exhibeamus nosmetipsos sicut Dei mi-„ nistros, in multa patientia, in tribulatio-„ nibus, in necessitatibus, in angustiis, in „ plagis, in carceribus, in seditionibus, in „ laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in casti-„ tate, in scientia, in longanimitate, in sua-„ vitate, in Spir. S., in caritate non ficta, „ in verbo veritatis, in virtute Dei, per ar-„ ma justitiæ a dextris & a sinistris: per glo-„ riam & ignobilitatem; per infamiam, & „ bonam famam, ut seductores, & veraces, „ sicut qui ignoti, & cogniti: quasi morien-„ tes, & ecce vivimus: ut castigati, & non „ mortificati: quasi tristes, semper autem „ gaudentes: sicut egentes, multos autem lo-„ cupletantes: tamquam nihil habentes, & „ omnia possidentes (2.*Tim* 3.12. 2.*Cor.* 6.4. *& seq.*). Dicant ergo de te, si proficis in „ Christo, dicant homines, *seducit turbas*. „ De ipso, *de* toto corpore Christi hoc dica-„ tur. Cogita corpus Christi adhuc in mun-„ do, cogita corpus Christi adhuc in area, „ vide quemadmodum blasphemetur a palea. „ Simul quidem triturantur, sed paleæ con-„ teruntur, frumenta purgantur. Quod di-„ ctum est ergo de Domino, valet ad conso-„ lationem, de quocumque hoc dictum fuerit „ Christiano (*S. Aug. Tr.*28.*in Jo.n.* 11.)".

14. 15. 16. „ Jam autem die festo median-„ te ascendit Jesus Templum, & docebat. „ Et mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo „ hic litteras scit, cum non didicerit?" Christum formam Prædicatorum novæ Legis Concionat. imitentur. 1. Sacrum illud ministerium sine vocatione divina & missione legitimorum Eccl. Pastorum non obeant: non ascendant in suggestum ut parentum & consangui-

neo-

meorum votis & deſideriis obſequantur. Diu ſe exerceant in oratione & pietatis officiis, antequam verbi miniſterium ſuſcipiant. Quatriduo Jeſus orat, ut ad concionandum quatuor poſtremis Solemnit. diebus ſe diſponat. *Jam die feſto mediante aſcendit Jeſus in Templum.* 2. Concionat. docere debent ſcientiam ſalutis, non curioſos conceptus, & verborum lepores ſine Scriptur. ſucco venditare, & declamare. *Et docebat.* 3. Dogmatum Relig. & Moralis Chriſt. notitiam ex Script. S. & SS. Eccl. PP. Operibus, aſſidua lectione, & pia meditatione haurire debent. Illos non ſolum lectio doceat, ſed unctio; diſcipuli ſint Spir. S., qui doceat illos omnem veritatem, prius quam ut doctores plebis ſe gerant. *Et mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo hic litteras ſcit cum non didicerit?* 4. Doctrinam propriam non doceant, ſed Chriſti & Eccl. doctrinam; quod ſibi traditum eſt, non quod a ſe inventum; nihil doceant, niſi quod a Deo per J. C. derivetur, ad eumque referatur, ex quo, per quem, & in quo ſunt omnia: ut cum illo dicere poſſint: *Mea doctrina non eſt mea, ſed ejus qui miſit me.*

17. „ Si quis voluerit voluntatem ejus fa„ cere; cognoſcet de doctrina, utrum ex Deo „ ſit, an ego a me ipſo loquar “. Verbum Dei intelligunt ac diſcernunt a verbis hominum, qui cum fide cor mundante illud audiunt vel legunt, quærentes cor Dei in verbis Dei, ut loquitur S. Greg. Hi qui bonam voluntatem habent obediendi Evang., guſtant & vident quam ſuavis ſit Dominus. Si non intellexiſti, crede. „ Intellectus enim merces „ eſt Fidei. Ergo noli quærere intelligere ut „ credas, ſed crede ut intelligas: quoniam „ niſi crediderit, non intelligetis “. Voluntatem nempe Dei facere, eſt operari opus ejus, id eſt, quod illi placet. „ Hoc eſt au„ tem opus Dei, ut credatis in eum quem „ ille miſit (*ait Chriſtus*). Quid eſt porro „ credere in eum? Credendo amare, creden„ do in eum ire, & ejus membris incorpo„ rari (*Galat. 5. 6.*). *Ipſa eſt fides quam a „ nobis exigit Deus:* & Non invenit quod „ exigat, niſi donaverit quod inveniat. Hæc „ Fides quæ per dilectionem operatur “. Hæc in te ſit, & Chriſti doctrinam intelliges. Timendum ne ſi Dei voluntatem facere neglexerimus, ſi præcepta ejus violare aſſueſcamus, paulatim a Dei notitia excidamus, ſicut quidam *bonam conſcientiam repellentes circa fidem naufragaverunt* (1. *Tim.* 1. 19.).

18. „ Qui a ſemetipſo loquitur, gloriam „ propriam quærit: qui autem quærit glo„ riam ejus, qui miſit eum, hic verax eſt, „ & injuſtitia in illo non eſt “. Superbia & propriæ inaniſque gloriæ appetitus, (*Jo.* 5. 43.) falſorum caracter eſt Prophetarum. Antichr. *veniet in nomine ſuo*, extollens ſe *ſupra omne quod dicitur & colitur* (1. *Theſſ.* 2. 4.). Chriſtus autem Jeſus, Deo Patri æqualis & coæternus, tamen quia venit in tempore, & formam ſervi accepit, & habitu eſt inventus ut homo, quærit in omnibus gloriam Patris qui miſit eum. „ Hic veracitas ejus ac „ juſtitia maxime confirmatur... Quid tu ho„ mo facere debes, qui quando aliquid boni „ facis, gloriam tuam quæris; quando autem „ aliquid mali facis, Deo calumniam medi„ taris? Intende tibi, creatura es, agnoſce „ Creatorem: ſervus es, ne contemnas Do„ minum: adoptatus es, ſed non meritis „ tuis; quærere ejus gloriam, a quo habes „ hanc gratiam, homo adoptatus, cujus glo„ riam quæſivit qui eſt ab illo unicus na„ tus... In Antichr. injuſtitia erit, & verax „ non erit, quia gloriam ſuam quæſiturus eſt, „ non Dei. Omnes ergo pertinentes ad cor„ pus Chriſti, ne inducamur in laqueos An„ tichr., non quæramus gloriam noſtram. „ Sed ſi Chriſtus quæſivit gloriam ejus qui „ eum miſit, quanto magis nos ejus qui nos „ fecit? (*S. Aug. ibid. n.* 8.)“

19. „ Nonne Moyſes dedit vobis Legem? „ Et nemo ex vobis facit Legem “. C. J. Legem dedit Moſaica longe præſtantiorem: 1. Quia Lex vetus in tabulis lapideis ſcripta: Lex nova in cordibus. 2. Quia Lex vetus homines a peccato coercet timore pœnæ: Lex nova ad faciendum bonum inclinat amore juſtitiæ. Lex illa ſervitutis, iſta libertatis, & gratiæ; illa timoris, hæc amoris & caritatis. „ Non enim, ait Apoſt. (*Rom.* 8.), ac„ cepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timo„ re, ſed accepiſtis Spir. adoptionis filiorum, „ in quo clamamus: Abba (Pater)“ 3. Quia Lex vetus remunerationem terrenam, Lex nova felicitatem æternam pollicetur. „ Jeſus „ melioris Teſtam. ſponſor & mediator eſt, „ quod in melioribus repromiſſionibus ſanci„ citum eſt (*Hebr.* 7.) “. Si ergo rei Judæi, qui Legem per Moyſem datam non implebant; quanto magis rei Chriſtiani, qui Legem Evangel. per C. J. datam non implent, multo faciliorem, ac ſuaviorem? *Lex* enim *per Moyſem data eſt, Gratia & Veritas per J. C. facta eſt* (*Jo.* 1.).

„ Nonne Moyſes dedit vobis Legem, & „ nemo ex vobis facit Legem?“ Verbi divini Prædicator animum non deſpondeat, cum ſe nihil promovere videt in converſione peccatorum: ſiquidem verbum Dei in ipſo Moyſis ore ſterile infructuoſumque fuit. Semen divini verbi ſeminare, Concionat. eſt; Dei

vero incrementum dare. Nullum quandoque, vel exiguum certe fructum laborum ſuorum videt pius Concionator, ne ſibi aliquid tribuat, ut ſeſe humiliet, deque peccatis ſuis ingemiſcat, quibus forte Evang. fructus impeditur; ut Chriſti gratiam ſibi & auditoribus neceſſariam ferventius imploret. Lex enim ſine gratia non niſi prævaricatores facit, quia caritatem non tribuit. *Et nemo ex vobis facit Legem.*

20. „ Quid me quæritis interficere? Reſpondit turba, & dixit: Dæmonium habes; „ quis te quærit interficere?“ C. J. manſuetudinem & humilitatem admirare & imitare, qui cum ſit ipſa Veritas, ſibi improperari ſuſtinet quod a mendacii & calumniæ dæmonio agatur. Et homo mendax excandeſcit, & ultionis libidine inflammatur, cum mendacii palam arguitur! „Si quis igitur (*S. Chryſ. hom. 48. in Jo.*) nobis inſultaverit, humiliemur; „ ſi quis exaſperatur, mitigemus: ſi quis mordet & lacerat, & contumeliis proſequitur, „ ne commoveamur, ne victi nos ipſos perdamus. Etenim ira fera eſt vehemens & „ furibunda. Incantemus eam divinæ Script. „ carminibus, dicentes: Terra & pulvis es, „ & quid ſuperbis terra & pulvis? Nihil turpius aſpectu irati, nihil uſu gravius. Si „ aſpectus horrendus, multo magis anima. „ Quemadmodum enim cœnum ſi contrectetur, gravius olet: ita & anima cum perturbata eſt, & multis intrinſecus fluctibus „ agitata. Sed non poſſum, inquis, inimicorum contumelias tolerare. Qua de cauſa? „ Nam ſi vere accuſaris, etiam coram compungi deberes, & gratias eis agere. Sed „ falſo tibi improperat inimicus: ride. Pauperem dixit ac mendicum, ride. Stultum „ dixit, jam illum deſle. Nam *Qui dicit fratri ſuo, Fatue, reus eſt gehennæ ignis.* Injuria ergo affectus, cogita ſupplicium quod „ illum manet, & non modo illi non iraſceris, ſed ejus vicem dolebis. Neque enim „ febribus ac phreneſi laboranti quiſpiam iraſcitur, ſed illius miſeretur. Sed puſilli animi arguar, inquies, ſi tacuero. Immo tuam „ omnes admirabuntur ſapientiam, modeſtiam ac manſuetudinem laudabunt. Contra vero „ ſi contumelioſe reſponderis, occaſionem dabis ut vera credantur quæ tibi exprobrantur. Quare enim dives, ſi pauper appellatur, ridet? Quia id falſum novit. Similiter ſi injurias nobis illatas rideamus, magnum erit argumentum quod falſo & ſine „ cauſa arguantur. Apoſt. (*2. Cor. 3. 6.*) audiamus: *Cum inter vos*, inquit, *ſit zelus & contentio, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis?* ſpirituales igi„ tur ſimus, & ſæviſſimam hanc belluam fræ„ no cohibeamus. Inter iram & inſaniam ni„ hil differt, temporarius quidam dæmon eſt: „ immo infelicior eſt homo ira abreptus eo „ qui a dæmone vexatur. Ille enim venia di„ gnus eſt, iratus nulla, qui ſponte ſua in „ profundum perditionis ruit, & etiam ante „ futuram gehennam dat pœnas. Tumultu e„ nim quodam & æſtu intolerabili, diu no„ ctuque variis cogitationibus anxius jacta„ tur. Ut igitur & præſenti ſupplicio libe„ remur & futuro, C. J. modeſtiam, man„ ſuetudinem, & humilitatem imitemur, qui „ cum maledicatur, non maledicit; cum af„ ficitur contumeliis, non comminatur; non „ ultionem ſumit de Judæis, ſed illos do„ cet.... propriiſque neglectis injuriis, veri„ tatis doctrinam, Deique opera ſeu mira„ cula ad ejus confirmationem facta defen„ dit ac vindicat“. *Reſpondit Jeſus, & dixit eis:* „ Unum opus feci, & omnes mira„ mini. Propterea Moyſes dedit vobis cir„ cumciſionem, (non quia ex Moyſe eſt, ſed „ ex PP.) & in ſabbato circumciditis homi„ nem. Si circumciſionem accipit homo in „ ſabbato, ut non ſolvatur Lex Moyſis: mihi „ indignamini quia totum hominem ſanum feci „ in ſabbato?“ Feſti dies bonis operibus ſanctificantur, tantum abeſt ne violentur. His diebus circumcidendæ ſunt pravæ cupiditates; exercenda *circumciſio cordis in ſpiritu, non littera*; totus homo ſanandus a vitiis & pravis affectibus, ut in Deo quieſcat. Hoc verum & ſpirituale ſabbatum eſt.

24. „ Nolite judicare ſecundum faciem, ſed „ juſtum judicium judicate“. Homines enim vident ea quæ parent, exteriora ſcilicet opera; *Deus autem intuetur cor*, intentionemque ſcrutatur. Quamobrem Dei jura uſurpat; qui de proximo temere judicat. *Tu quis es qui judicas alienum ſervum?* (inquit Apoſt. *Rom. 14.*) *Domino ſuo ſtat aut cadit.*

Hoc vitium evadere in hoc ſæculo, magni laboris eſt. Admonuit quidem Dominus Judæos, ſed monuit & nos; illos convicit, nos inſtruxit; illos redarguit, nos exacuit. Judæi quidem perſonaliter judicabant, ſed ideo non pertinent ad novum Teſt., ideo non habent in Chriſto regnum cœlorum, ideo non junguntur SS. ſocietati Angelorum: terrena quærebant a Domino: „ Terra enim promiſſionis, „ victoria ab inimicis, fœcunditas pariendi, „ multiplicatio filiorum, abundantia fructuum, „ quæ illis omnia a Deo quidem vero & bo„ no, tamen ut carnalibus promiſſa ſunt, o„ mnia hæc fecerunt illis vetus Teſt. Quid „ eſt vetus Teſt.? Quaſi hæreditas pertinens „ ad hominem veterem. Nos innovati ſumus,

„ homo

„ homo novus facti ſumus ... Quid eſt homo „ novus? A vetuſtate innovatus: Ad quam „ rem innovatus? Ad deſideranda cœleſtia, „ ad concupiſcenda ſempiterna, ad patriam „ quæ ſurſum eſt, & hoſtem non timet, de„ ſiderandam, ubi non perdimus amicum, „ non timemus inimicum; ubi vivimus cum „ bono affectu, ſine ullo defectu; ubi nemo „ naſcitur, quia nemo moritur; ubi nemo „ jam proficit, & nemo deficit; ubi non e„ ſuritur, & non ſititur, ſed ſatietas eſt im„ mortalitas, & cibus veritas. Hæc haben„ tes promiſſa, & ad Nov. Teſt. pertinen„ tes, & novæ hæreditatis facti hæredes, & „ ipſius Domini cohæredes, aliam ſpem val„ de habemus: non perſonaliter judicemus, „ ſed rectum judicium teneamus. *Quis eſt* „ *qui non judicat perſonaliter? Qui judicat* „ *æqualiter*. Non cum homines diverſo mo„ do pro ſuis gradibus honoramus, tunc ti„ mendum eſt ne perſonas accipiamus. Sed „ quando inter duos judicamus, & aliquando „ inter neceſſarios: fit nonnumquam judicium „ inter patrem & filium; quæritur pater de „ malo filio, aut filius de duro patre: ſer „ vamus honorificentiam patri, quæ debetur „ a filio; non æquamus filium patri in ho„ nore; ſed præponimus ſi bonam cauſam „ habet: filium æquemus patri in veritate; „ & ſic tribuemus honorem debitum, ut non „ perdat æquitas meritum. Veritatem in ju„ dicio non attendebant Judæi, ſed rationem „ habebant perſonarum, quia non ſuccenſe„ bant Moyſi, quod Circumciſ. die octavo, „ tametſi ſabbatum eſſet, celebrari præce„ piſſet: Jeſum vero damnabant quod Sabbato „ ſanitatis beneficium hominibus conferret. „ Hoc eſt perſonarum rationem in judicio „ habere, in uno reprehendere, quod in alio „ laudas; in uno damnare quod in altero ap„ probas (*S. Aug. Tr.* 30. *in Jo. n.* 7.)".

33. 34. „ Dixit ergo eis Jeſus: Adhuc „ modicum tempus vobiſcum ſum, & vado ad „ eum qui me miſit. Quæretis me, & non „ invenietis: & ubi ego ſum, vos non po„ teſtis venire". Jeſus in hac vita quærendus eſt ſincera converſione, pura caritate, boniſque operibus: alioquin periculum eſt ne in morte fruſtra quæratur. Quid vero inveniet, qui tunc Jeſum non inveniet, niſi deſperationem, damnationem, æternamque miſeriam? *Et ubi ego ſum, vos non poteſtis venire*. Ergo dum tempus habemus, dum opportunum tempus invitat, Jeſum quæramus, *contemplantes ne quis deſit gratiæ Dei*. Quæramus eum, qui nos amantiſſime præveniens quærit ut ad illum eamus, & paret nobis immortalitatis locum, ubi cum ipſo, per ipſum, & in ipſo beati ſimus, æternumque regnemus. Quod ſi Deum quærere differamus, in interitu noſtro ridebit, noſque a ſuo conſpectu repulſos æternis damnabit ſuppliciis. Et quod majus ſupplicium, quam non invenire Jeſum? Quam audire terribili voce dicentem: „ Quia vocavi, & renuiſtis: extendi manum „ meam, & non fuit qui aſpiceret. Deſpe„ xiſtis omne conſilium meum, & increpa„ tiones meas neglexiſtis. Ego quoque in in„ teritu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cum „ vobis id quod timebatis, advenerit. Cum „ irruerit repentina calamitas, & interitus „ quaſi tempeſtas ingruerit: quando venerit „ ſuper vos tribulatio & anguſtia. Tunc in„ vocabunt me, & non exaudiam: mane con„ ſurgent, & non invenient me: eo quod „ exoſam habuerint diſciplinam, & timorem „ Domini non ſuſceperint, nec acquieverint „ conſilio meo, & detraxerint univerſæ cor„ reptioni meæ (*Prov.* 1. 24. *& ſeq.*)".

37. „ In noviſſimo autem die magno feſti„ vitatis, ſtabat Jeſus, & clamabat, dicens: „ Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Qui „ credit in me, ſicut dicit Script., flumina „ de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc au„ tem dixit de Spir. quem accepturi erant „ credentes in eum". Illi ſoli veniunt ad Jeſum, qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, gratiam, & vitam æternam. Sed hanc ſitim ipſe Jeſus in nobis efficit, ipſe trahit eos qui ad illum veniunt, ut currant cum Sponſa in odorem unguentorum illius. Deſiderare gratiam, initium gratiæ eſt. Sed ſpiritualia, cœleſtia & æterna bona non ſitiunt, qui carnalia, terrena, & temporalia concupiſcunt. Illorum fruitione non extinguitur ſitis animæ ad imaginem Dei factæ, ſed magis accenditur. *Animam* enim *Dei capacem quicquid Deo minus eſt, non implebit* (*S. Aug.*). Sicut ergo cervus deſiderat fontes aquarum, ſic anima noſtra Deum deſideret. Ad Jeſum eamus fide per dilectionem operante, hauriamus in gaudio aquas gratiæ de fontibus Salvat., hoc eſt, de myſteriis ejus, cruce, vulneribus ſacris. Quanta erit capacitas fidei noſtræ, tanta erit aquæ illius cœleſtis, ſanctificantis, & bonorum operum fœcunditatem tribuentis copia. „ Quantum vas fidei attulerit ad fontem, „ tantum implet (*inquit S. Aug. Tr.* 32. *in Jo.* „ *n.* 4.). Qui credit in me, flumina de ven„ tre ejus fluent aquæ vivæ". Venter interioris hominis, conſcientia cordis eſt. Bibito ergo iſto liquore viveſcit purgata conſcientia, & hauriens, fontem habebit, etiam ipſa fons erit. „ Quid eſt fons, & quid eſt fluvius, qui „ manat de ventre interioris hominis? Be„ nevolentia, qua vult conſulere proximo. Si

„ enim

„ enim putet quia quod bibit ſoli ipſi debet „ ſufficere ; non fluit aqua viva de ventre „ ejus : ſi autem proximo feſtinat conſule„re ; ideo non ſiccat, quia manat . . . “ *Si credimus, bibimus*. „ Et unuſquiſque in „ ſeipſo debet agnoſcere ſi bibit, & ſi vivit „ ex eo quod bibit : Non enim nos deſerit „ fons, ſi non deſeramus fontem (*S. Chryſoſt. hom. 60. in Jo.*)“. Fides qua vere credentes in Jeſum dicimur, non eſt aqua ſtagnans, ſed viva & jugiter fluens. *Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ*. Simul igitur & indeficientem copiam, & incredibilem operationem, & fontem & fluvios appellavit, & non unum, ſed innumeros.

39. „Hoc autem dicebat de Spir. quem ac„cepturi erant credentes in eum : nondum „ enim erat Spir. datus, quia Jeſus nondum „ erat glorificatus“. Donum Spir. S. fructus eſt mortis, reſurr., & aſcenſ. Chriſti. Oportebat caput noſtrum, auctorem & exemplar novæ vitæ noſtræ, novam in corpore ſuo naturali vitam accipere, antequam myſtici corporis ſui membris illam communicaret. Per reſurrect. regenerati (de qua ſcriptum eſt (*Act.* 13.). „ Reſuſcitans Jeſum ſicut & in „ Pſ. ſecundo ſcriptum eſt, Filius meus es tu, „ ego hodie genui te)“ prius quam Spir. Chriſtianæ regener. mitteret. Neceſſe erat a præſenti ſæculo penitus ſeparari, prius quam Pater futuri ſæculi fieret per Spir. S. abunde in credentes effuſum. Itaque Spir. S. ante Reſurr. ſuam C. J. non dedit, futurum ſignificans: *Ut in reſurr. noſtra caritas noſtra flagret, & ab amore ſæculi ſeparet, ut tota currat in Deum* (*S. Aug. Tr. 32. in Jo. n. 9.*). „ Hic enim naſcimur & morimur, hoc non „ amemus : caritate migremus, caritate ſur„ſum habitemus, caritate illa qua diligimus „ Deum. Nihil aliud in hac vitæ noſtræ pe„regrinatione meditemur, niſi quia & hic „ non ſemper erimus, & ibi nobis locum „ bene vivendo præparabimus, unde num„quam migremus. Si vivimus, ſi in ipſum „ credimus qui reſurrexit, dabit nobis non „ quod hic amant homines qui Deum non „ amant ; aut tanto plus amant, quanto il„lum minus amant : tanto autem hoc minus „ amant, quanto illum plus amant. Non pro„miſit nobis divitias terrenas & tempora„les, non honores & poteſtates in ſæculo „ iſto. Videtis enim omnia hæc dari & ho„minibus malis, ne magnipendantur a bonis. „ Non corporis ſanitatem, non quia ipſe il„lam non dat, ſed quia & pecoribus dat. „ Non vitam longam. Quid eſt enim longum „ quod aliquando finitur ? Non pro magno „ nobis credentibus promiſit longævitatem „ aut decrepitam ſenectutem ; quam omnes „ optant antequam veniat, omnes de illa cum „ venerit, murmurant. Non pulchritudinem „ corporis, quam vel corporis morbus, vel „ ipſa ſenectus quæ optatur, exterminat. O. „ mnia iſta non nobis promiſit, qui dixit : „ *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Qui „ credit in me, flumina de ventre ejus fluent „ aquæ vivæ*. Vitam æternam promiſit, ubi „ nihil timeamus, ubi non conturbemur, un„de non migremus, unde non moriamur ; „ ubi nec deceſſor plangatur, nec ſucceſſor „ ſperetur. Quia ergo tale eſt quod nobis „ promiſit amantibus & Spir. S. caritate fer„ventibus, ideo ipſum Spir. noluit dare, niſi „ cum eſſet glorificatus ; ut in ſuo corpore „ oſtenderet vitam, quam modo non habe„mus, ſed in reſurr. ſperamus. Pignus ac„cepimus, & hujus pignoris plenitudo po„ſtea dabitur. *Interim* (*Ibid. n. 5.*) in hac „ peregrinat. pignus nos conſoletur, *quia* qui „ nos dignatus eſt oppignerare, multum pa„ratus eſt dare. Si talis eſt arrha, quid eſt „ cujus eſt arrha ?“

43. „ Diſſenſio itaque facta eſt in turba „ propter eum “. Diſſenſiones de Chriſto & ejus doctrina, ex hominum carnalium ignorantia & pravis affectibus in Eccl. ſemper oriuntur. Ex his non offendantur fideles Chriſti miniſtri & ſervi ; Veritatis hoſtibus & impugnatoribus reſiſtere non ceſſent ; nec eos a bello adverſus errores fidei & ſanæ Morum diſciplinæ contrarios gerendo abſterreat falſus amor pacis, aut metus ſcandali. „ In „ quantum ſine peccato poſſumus, vitare pro„ximorum ſcandalum debemus. Si autem de „ veritate ſcandalum ſumitur, utilius naſci „ permittitur ſcandalum, quam quod veritas „ relinquatur “. (*S. Greg. hom. 7. in Ezech.*)

45. 46. *Venerunt ergo miniſtri ad Pontifices & Phariſæos. Et dixerunt eis illi ; quare non adduxiſtis illum ? Reſponderunt miniſtri : Numquam ſic locutus eſt homo ſicut hic homo*. „ Nihil veritate clarius & for„tius. Phariſæi & Scribæ, qui ſapientia „ præſtare videbantur, & cum Chriſto ſem„per verſabantur ut ei inſidiarentur, licet „ miracula viderint, & Script. legerint, non „ modo nihil utilitatis, ſed damni plurimum „ acceperunt : miniſtri autem rudes & igna„ri tantum ſermone perſuaſi ſunt : & qui ad „ Chriſtum capiendum iverant ejus admira„tione capti redierunt. Neque eorum tan„tum ſapientia admiranda eſt, quod ſignis „ non eguerunt, ſed quod ſola doctrina cre„diderunt. Non enim dixerunt neminem „ umquam ita miracula feciſſe, ſed neminem „ umquam ſic locutum. Non igitur ipſorum

„ ſapien-

„ ſapientia tantum ſed & fortitudo admira-
„ tione digna eſt. Siquidem his, qui illos
„ miſerant, ita loquuntur, Phariſæis videli-
„ cet, qui omnia faciebant & conabantur ut
„ caperetur. O vim admirabilem veritatis &
„ gratiæ, quæ in Chriſti labiis diffuſa eſt "! (*S. Chryſ. hom.* 48. *in Jo.*)

CAPUT VIII.

Senſus Litteralis.

1. 2. *JESUS autem perrexit in montem Oliveti*, ſive in hortum Gethſemani ſitum ad latus montis Olivarum, ubi pernoctare & orare ſolebat cum diſcipulis ſuis. *Et diluculo iterum venit in Templum*, ubi pridie docuerat; *& omnis populus venit ad eum* audiendum, *& ſedens docebat eos*. (*Matth.* 26. 36.)

3. 4. 5. *Adducunt autem Scribæ & Phariſæi* ad eum *mulierem in adulterio deprehenſam* a duobus teſtibus, adeoque flagitii legitime convictam: *& ſtatuerunt eam in medio* populi. *Et dixerunt ei: Magiſter, hæc mulier modo deprehenſa eſt in adulterio*, in manifeſto & flagranti facinore. *In Lege autem Moyſes mandavit nobis hujuſmodi lapidare*, criminis hujuſce reas lapidibus obruere. Lex Moyſis pœnam mortis in adulteras decernit; (*Lev.* 20. 10. *Deut.* 22. 22. *Ezech.* 16. 38. 40.) traditio & uſus genus mortis definierunt lapidationem. *Tu ergo, quid dicis*? Tu qui Legem Moyſis aliter ac nos ſæpe interpretaris, quid ea de re cenſes? Romani capitalium jus ſuppliciorum Judæis non ita pridem eripuerant. In lapidatione populus teſtibus præeuntibus judicium exequebatur, tolerantibus Romanis. Seniores Synedrii quærunt a Jeſu quid ſentiat.

6. 7. 8. *Hæc autem dicebant tentantes eum, ut poſſent accuſare eum*: Ut occaſionem captarent ex ejus reſponſo eum accuſandi aut contemptæ violatæque Legis, ſi illam abſolveret; aut quod ſibi non conſtaret, quippe qui meretrices in gratiam recepit; & a conſuetudine degeneraret, quam palam profitebatur. *Jeſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra*, an aliquam ſententiam, an ipſorum peccata, an ipſa quæ mox protulit verba, incertum. Forte ſcribebat illud Propheticum. (*Jer.* 22. 29.) *Terra, terra, ſcribe hos viros abdicatos*. Forte illud: „ Feſtucam, quæ in oculo eſt fratris tui, „ vides: trabem autem, quæ in oculo tuo „ eſt non vides". Certos forte (*S. Ambr. Ep.* 25. *ad Studium & Ep.* 26. *ad Iren.*) non delineavit in terra caracteres, quibus aliquid ſignificaret, ſed incertas, nihilque ſignificantes figuras delineavit, (quod homines meditabundi facere ſolent) ut quæſtionem fraudis plenam declinaret. *Cum ergo perſeverarent, interrogantes eum*, & reſponſum importune *flagitantes, erexit ſe, & dixit eis: qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat*. (*Matth.* 7.) Qui nec adulterii, nec paris aut gravioris criminis reus eſt, primum in eam lapidem mittat. Verba Legis reſpicit, qua ſancitum eſt ut *Manus teſtium prima interficiat reum*. (*Deut.* 17. 7.) Ad ſuam ergo conſcientiam quemque revocat, ut de adultera ſtatuat quemadmodum de ſe ſtatui vellet, juxta legem caritatis, & ut judicet an ſimilium criminum quæ Dei vindictam mereantur, ſibi non ſit conſcius. Quod ſi ita ſit, parcite, inquit, peccatores peccatrici, puniendi puniendæ, ſicut & vobis parci vultis. *Et iterum ſe inclinans, ſcribebat in terra*. Hoc geſtu oſtendens nihil habere ſe quod adjiceret.

9. 10. 11. *Audientes autem*, id eſt, cum hæc dicentem Jeſum audiviſſent, *unus poſt unum exibant*, ſigillatim diſcebebant redarguente conſcientia, *incipientes a Senioribus*: ita ut Seniores convicti & pudore ſuffuſi, utpote plurium criminum rei, primi diſcederent, ceteri illorum exemplum ſequerentur: *Et remanſit ſolus Jeſus, & mulier in medio ſtans*: in medio inquam, Apoſtolorum, & turbæ docentem Jeſum audientis. *Erigens autem ſe Jeſus, dixit ei: Mulier, ubi ſunt qui te accuſabant*? *Nemo te condemnavit*? *quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Jeſus: Nec ego te condemnabo*, qui non veni ut judicem mundum, ſed ut ſalvem. *Vade*, abi libera & ſecura, *& jam amplius noli peccare*. Hoc adjecit Chriſtus, ne peccandi commeatum dare videretur peccatrici parcens.

Hæc adulteræ mulieris Hiſt. ſnon ſemper & ubique conſtanter lecta fuit in omnibus Græcis Latiniſque Codic. S. Joannis Euſeb. l. 3. Hiſt. Eccl. c. 39. innuit ſcriptam a Papia ex veteri tradit. quam acceperat ex ore eorum qui cum Apoſtolis verſati erant, & in Evang. ſecundum Hebræos haberi. Abeſt ab antiquiſſimo Codice Vatic. & a Græca Catena, in quacum tres & viginti Auctores ſint (inquit Maldon.) nemo ejus meminit. Ejus non meminerunt S. Chryſoſt. S. Cyrill. Alex. Nonus, Theophyl. qui Comment. in Evang. S. Jo. ſcripſerunt. In multis tamen Græcis & Latinis Codicibus inveniri, teſtis eſt S. Hier. l. 2. adv. Pelag. Quin & Beza in uno tantum ex vetuſtis 17. Codicibus, quos penes ſe habuit, defuiſſe fatetur, Extat in Miſſ. Cambrigienſi antiquiſſimo,

mo, & in aliis quampluribus. Hanc ut Canonicam agnoverunt Ammonius Alex. in Harmonia quatuor Evang. & Euſeb. in Canonibus huic Harmoniæ additis, SS. Hier. Ambr. Aug. Euthym. Eccleſiaque univerſa Græca & Latina. De illa ergo dubitari ſalva fide non poteſt, cum Sac. Synod. Trid. confodiat Anathemate illum qui *Libros integros*, quorum indicem Decr. ſuo de Canonicis Script. adſcripſit, *cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccl. Cathol. legi conſueverunt, & in veteri Vulgata Latina Edit. habentur, pro Sacris & Canonicis non ſuſceperit*. Hanc Hiſt. habent Verſiones Syriaca & Arabica in Polyglotis Anglicanis editæ, necnon Perſica & Æthiopica. In quibuſdam tamen Exemplar. Syriacis deeſſe, conſtat ex Verſione quæ Viennæ & Antverpiæ edita eſt.

12. *Iterum ergo locutus eſt eis Jeſus: Ego ſum lux mundi.* Lux non Judææ ſolum, ſed omnium Gentium; Lux interior, quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat. *Qui ſequitur me*, ſeu ductum meum, doctrinamque meam, non ambulabat in tenebris errorum, & ignorantia rerum quæ ad ſalutem neceſſariæ ſunt: *ſed habebit* in animo ſuo *lumen vitæ*, id eſt, quod ducit ad vitam æternam. *Ego ſum lux mundi.* Non dicit, *In me eſt lux*; (*S. Cyr. l. 5. in Jo.*) ne quis in duos filios dividat Chriſtum poſt Incarnat.

13. *Dixerunt ergo ei Phariſæi: Tu de teipſo teſtimonium perhibes: teſtimonium tuum non eſt verum*, id eſt, legitimum. At homines Sanctos, Legiſque obſervantiſſimos, de ſe ipſis teſtimonium perhibuiſſe, non animadverterunt Phariſæi cæci. Samuel enim Iſraelitis ait: (1. *Reg.* 12. 15.) *Teſtis eſt Dominus adverſum vos, & teſtis Chriſtus ejus in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam.* David etiam de ſe ipſo teſtatur: (*Pſ.* 7. 8.) *Domine Deus meus, ſi feci iſtud: ſi eſt iniquitas in manibus meis, ſi reddidi retribuentibus mihi mala.* Quin & Jer. (15. 17.) *Domine Deus exercituum, non ſedi in concilio ludentium, & gloriatus ſum a facie manus tuæ.* Apoſt. denique Paul. aperte vociferatur: (1. *Cor.* 4. 4.) *Nihil mihi conſcius ſum.*

14. *Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Etſi ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, verum eſt teſtimonium meum.* Etiamſi nulla de me præceſſiſſent Prophet. vaticinia, nullum Jo. Bapt. teſtimonium, teſtimonium meum de me ipſo verum ac legitimum eſſet, *quia ſcio unde veni;* nempe a Patre: id eſt, Me eſſe Filium Dei & a Patre miſſum in mundum certo ſcio, *& quo vado*: nempe ad Patrem, legationis meæ rationem redditurus, & præmium accepturus: *Vos autem neſcitis unde venio, aut quo vado*, niſi a me diſcatis. Legationis injunctæ, arcanorumque mandatorum conſcius eſt legatus: reliqui hæc ab ipſo diſcere debent, ſecundum morem omnium gentium. Quod ſi is nulla in re commoda ſua captet, ob legationem multa mala perferat, propriam gloriam non quærat, ſed legantis, nec quicquid dicat quod legante dignum non ſit, nulla ratio eſt cur illi non credatur. Præterea, (*S. Cyrill. l. 5. in Jo.*) ubi quis ſuam enarrat naturam, & quæ ſibi ſubſtantialiter inſunt exponit, id per jactantiam facere, aut inanem gloriam captare minime cenſendus eſt, ut ſi Angelus dicat, Ego Angelus ſum; aut homo, Ego homo ſum; aut ſi ſol ita loquens inducatur: Ego cæleſtem orbem percurrens illuſtre lumen mortalibus præfero. Sic quamvis Salv. noſter C. J. ſe mundi lucem eſſe dicat, verum eſt ejus teſtimonium; nec enim de alieno gloriatur, ſed quod ſibi per naturam convenit ut Dei Filio, explicat... *Et ſi ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum verum eſt, quia ſcio unde venio.* Ex Deo ſum, & Deus, & Dei Filius: *Deus autem ſibi ipſi idoneus teſtis.* (*S. Chryſ. hom. 51. in Jo.*)

15. *Vos ſecundum carnem judicatis*: ſecundum ſpeciem externam, ſecundum infirmitatem carnis quam in me conſpicitis, judicatis me fide dignum non eſſe, qui me lucem mundi dicam: ideo erratis, ad miracula non attendentes, quæ miſſionis ac legationis meæ litteræ ſunt, Dei ſigillo munitæ: *Ego non judico quemquam.* Nunc abſtineo judicis partibus, Doctoris & Salvat. munus dumtaxat exercens: *Vos ſecundum carnem judicatis*; ex ſuggeſtione carnis, ex affectibus pravis judicatis: ego vero neminem ſic judico.

16. 17. 18. 19. *Et ſi judico ego*, ſi de me aut aliis quippiam teſtificor, *judicium meum*, ſeu teſtimonium, *verum eſt*, ac legitimum: *quia ſolus non ſum: ſed ego & qui miſit me, Pater.* Mecum eſt Pater, qui me a ſe miſſum oſtendit, & voce de nube delapſa a magnifica gloria, & tot tantiſque miraculis. *Et in Lege veſtra ſcriptum eſt*: (*Deut.* 17. 6.) *Quia duorum hominum* conſentiens *teſtimonium verum eſt*, id eſt, ut verum ac legitimum recipiendum eſt: quanto magis meum, Patriſque teſtimonium? *Ego ſum* porro *qui teſtimonium perhibeo de me ipſo & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me, Pater* (*Matth.* 18. 16.) Ego, cujus in vita nihil eſt obnoxium reprehenſioni; ego cujus doctrina omni ex parte ad Dei gloriam, ad veram pietatem ac ſanctitatem promovendam colli-

collineat, (2. *Cor.* 13.) teſtimonium perhibeo de me ipſo: & teſtimonium etiam perhibet de me Pater, qui me miſit, cujus vox de cœlo audita eſt in Jordane & in monte ſanct. (*Hebr.* 10. 28.) cujus & nomine quæ facio opera, me ab eo miſſum demonſtrant. *Dicebant ergo ei* Judæi: *Ubi eſt Pater tuus?* Demonſtra eum nobis ut videamus qualis ſit auctoritatis, quidve dicat. (*S. Cyrill. l.* 5. *in Jo. n.* 495.) Pravis ſcilicet affectibus excæcati non intelligebant quem Patrem ſuum diceret: aut ab eo elicere volebant, quod in calumniam traherent, Patrem ſuum eſſe Deum. Forte & probri cauſa dicebant, *Ubi eſt Pater tuus?* Chriſtum ab obſcuro vel incerto patre, ex Joſeph, vel ex ſtupro genitum ſignificantes. *Reſpondit Jeſus*: *Neque me ſcitis, neque Patrem meum: ſi me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis.* Perfecta enim Patris per Filium habetur notitia. Unde alibi ait: *Pater, manifeſtavi nomen tuum hominibus.* Et in Pſalm. *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me.* Alter enim per alterum concipitur ob mutuam relationem. Idcirco Filius eſt quaſi quædam janua & via deducens in cognitionem Patris. Unde alibi ait: (*Jo.* 14.) *Nemo vadit ad Patrem, niſi per me:* ex imagine enim & charactere, ad exemplaris cognitionem venitur.

Neque me ſcitis, neque Patrem meum. Dicitis ergo, *Ubi eſt Pater tuus?* „ Quaſi „ jam me ſciatis; quaſi totum hoc ſim quod „ videtis. Ergo quia me non noſtis, ideo vo„ bis Patrem meum non oſtendo. Me quip„ pe hominem putatis, ideo Patrem meum „ hominem quæritis, quia ſecundum carnem „ judicatis: Quia vero ſecundum quod vide„ tis aliud ſum, & aliud ſecundum quod non „ videtis; Patrem autem loquor occultus oc„ cultum, prius eſt ut me noveritis, tunc „ & Patrem meum ſcietis ". (*S. Aug. Tr.* 37. *in Jo. n.* 2.)

Si me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis. Ille qui omnia ſcit, quando dicit, *forſitan*, non dubitat, ſed increpat. *Dubitationis verbum eſt cum dicitur ab homine, ideo dubitante quia neſciente; cum vero dicitur a Deo verbum dubitationis, cum Deum nihil utique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur divinitas.* (*Ib. n.* 3. 5.) „ Homines enim de his rebus quas „ certas habent, aliquando increpative dubi„ tant, id eſt verbum dubitationis ponunt, „ cum corde non dubitent: velut, ſi indi„ gneris ſervo tuo, & dicas: Contemnis me, „ conſidera, forſitan dominus tuus ſum. Hinc „ & Apoſt. (1. *Cor.* 7. 40.) ad quoſdam con„ temptores ſuos: *Puto autem quod & ego* „ *Spir. Dei habeam.* Qui dicit, *puto*, dubi„ tare videtur; ſed ille increpabat, non du„ bitabat. Alias Chriſtus Philippo loquens, „ abſolute ait: *Philippe, qui videt me, vi„ det & Patrem.* Non utitur verbo, *forſi„ tan*, quia fidelis audiebat, non fidei per„ ſecutor: ideo non erat Dominus increpa„ tor, ſed doctor ".

20. *Hæc verba locutus eſt Jeſus in gazophylacio*, loco valde celebri ubi erant arcæ pecuniariæ ad recipienda dona & oblationes in ſarta tecta Templi, ubi & Primarii quidam e Sacerdotibus verſari ſoliti erant: *& nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora ejus:* tempus mortis definitum a Patre, non quo cogeretur mori, ſed quo dignaretur occidi, impletis omnibus quæ ante paſſionem ejus prædicta erant futura de illo. Hanc horam exſpectabat Jeſus, non fatalem, ſed opportunam & voluntariam.

21. *Dixit ergo iterum eis Jeſus*: *Ego vado* ex hoc mundo ad Patrem, brevi moriar, ſponte quidem mea, ſed invidia & crudelitate veſtra, *& quæretis me*, poſt hæc Meſſiam fruſtra expectantes, & in *peccato veſtro moriemini*. In hoc incredulitatis veſtræ peccato, ſimul cum Urbe veſtra peribitis. *Quo ego vado*, ſcilicet in cœlum, *vos non poteſtis venire*, peccatorum pondere prægravati, ob infidelitatem & impœnitentiam a Deo reprobati.

22. 23. 24. *Dicebant ergo Judæi*, carnales & animales homines: *Numquid interficiet ſemetipſum*, nos præveniens ne illum occidamus, *quia dicit*: *Quo ego vado vos non poteſtis venire? Et dicebat eis: Vos de deorſum eſtis*, e terra, e mundo, ideoque terrena ſapitis? *Ego de ſupernis ſum*, ex Deo genitus ante omnia ſæcula: ideo ſuperna & cæleſtia ſapio & loquor. *Vos de mundo hoc eſtis*, hinc origo veſtra, ubi converſatio veſtra. *Ego non ſum de hoc mundo*, excelſior origo mea eſt, ut qui mundi ſim conditor quatenus Deus, quamvis in mundo ſim quatenus homo, miſſus a Patre ad redempt. mundi. *Dixi ergo vobis*, id eſt, certo prædixi: *Quia moriemini in peccatis veſtris*, increduli & impœnitentes. *Si enim non credideritis quia ego ſum* Dei Filius, Chriſtus, mundique Salvator PP. veſtris promiſſus, a Prophetis prænunciatus, *moriemini in peccato veſtro*. Nec enim ullo modo pœnas effugient, qui in me non crediderint, impleta Script., teſtimoniiſque ac ſermonibus de me, & operum inſuper meorum ſplendore priſcis vaticiniis conſentiente (*Deut.* 18. 18. *Pſ.* 93. 7. *Iſ.* 40. 9. 60. 1. *Malach.* 1. 4. *S. Cyrill. l.* 5 *in Jo. S. Aug. Tr.* 38. *in Jo. n.* 8. *S. Chryſ. hom.* 52.). *Niſi credideritis quia ego ſum*,

QUI

QUI SUM, id eſt verus Deus: Id enim Dei nomen eſt (Exod. 3. Qui eſt miſit me ad vos) *moriemini in peccato veſtro*.

25. 26. 27. *Dicebant ergo ei* Judæi: *Tu quis es?* Qualis es? Id per contemptum, & inſultando dictum (S. Cyrill. notat), quaſi dicerent: Tu quem obſcuro loco, & ex vilibus parentibus natum novimus, quid de te magnificum jactes, aut quid admiratione dignum de te prædices? Iſta quippe audacia ab inſolenti Judæorum temeritate nequaquam aliena eſt. *Dixit eis Jeſus: Principium, qui & loquor vobis*. Ego ſum id quod vobis ab initio dixi, Chriſtus, Filius Dei, lumen mundi, &c. Sane indigni eſtis qui ſermones meos audiatis, & qui ſim intelligatis; cum doctrinæ meæ, totque ac tantis miraculis credere nolitis, meque eo fine dumtaxat interrogatis, ut calumniæ occaſionem ex verbis meis captetis.

Principium, qui & loquor vobis. Ego qui vobis humano modo divina loquor, rerum omnium ſum principium, *Verbum* quod *erat in principio apud Deum, Deus, per quem omnia facta ſunt*... (*Jo.* 1.) *Primus & noviſſimus*... (*Apoc.* 1. 17.) *primogenitus omnis creaturæ* (*Coloſſ.* 1. 17.). Hæc expoſitio planior eſt, Vulgatæ noſtræ convenientior, in qua S. Hier., qui Nov. Teſt. Græcæ fidei reddidit, hunc locum reliquit intactum, ut ex Divina ejus Biblioth. compertum eſt... *Dixit eis Jeſus: Principium, qui & loquor vobis:* Ego ſum ab initio, & ante ſæcula, & hoc eſt quod dico vobis (*S. Ambr. l. 3. de Fide c. 4. & alibi paſſim.*).

Multa habeo de vobis loqui, & judicare; Multa habeo quæ de vobis expoſtulem, & quæ in vobis arguam & merito damnem: *Sed qui me miſit verax eſt*. Sed dicere nunc ſufficit ad convictionem incredulitatis & pervicaciæ veſtræ, Patrem meum eſſe veracem, nec falli poſſe, nec fallere, teſtimonia ejus eſſe certiſſima & omni fide digna (*S. Aug. l. 5. de Trin. c. 13. & Tr. 38. in Jo.*). *Non eſt* enim *Deus quaſi homo, ut mentiatur*, (*Num.* 23. 19.) ſed teſtis fidelis eſt: *& ego quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo*. Non alia doceo, quam quæ ab ipſo naſcendo accepi. *Et non cognoverunt* Judæi, *quia Patrem ejus dicebat Deum*. Non intellexerunt quod Patrem ſuum, a quo miſſus erat, Deum diceret, ſive quod ſe Filium Dei, non adoptione, ſed natura ſignificaret: quamvis hunc ſenſum ejus verba perſpicue præ ſe ferrent. Adeo excæcatæ erant eorum mentes.

28. 29. 30. *Dixit ergo eis Jeſus: Cum exaltaveritis Filium hominis*, poſtquam me ſuſtuleritis in crucem, *tunc cognoſcetis quia ego ſum* victor mortis, ex Reſurr.: cœli & Angelorum Dominus ex Aſcenſione: Principium Spir. S. cum Patre, ex ejuſdem Spir. miſſione; vindex rebellium, ex Urbis Terræque veſtræ vaſtatione & excidio: *& a me ipſo facio nihil* (non enim ſum a me ipſo, ſed ex Patre Deus *S. Aug. Tr. 40. in Jo. n. 5.*) *ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor*. Cum ſimplex ſit natura veritatis, hoc eſt Filio eſſe, quod noſſe. Ab illo ergo habet ut noverit, a quo habet ut ſit: non ut prius ab illo eſſet, & ab illo poſtea noſſet: ſed quemadmodum illi gignendo dedit ut eſſet, ſic gignendo dedit ut noſſet. *Et qui me miſit mecum eſt*, non receſſit a me, cujus auctoritate tamquam paterna incarnatus ſum; *& non reliquit me ſolum; quia ego quæ placita ſunt ei facio ſemper*, & quatenus Deus, cum eo cuncta componens & regens, utpote unius cum ipſo voluntatis & operationis, ſicut unius eſſentiæ; & quatenus homo, ut illius voluntati ac beneplacito ſemper & in omnibus obediens. *Hæc illo loquente multi crediderunt in eum*.

31. 32. *Dicebat ergo Jeſus ad eos, qui crediderunt ei, Judæos: Si vos manſeritis in ſermone meo*, ſi in doctrina mea, in fide, necnon in obſervantia præceptorum meorum perſeveraveritis, *vere diſcipuli mei eritis*, id eſt, digni quos pro diſcipulis meis agnoſcam: *Et cognoſcetis* magis ac magis veritatem doctrinæ meæ, myſteriorumque meorum arcana: *& veritas cognita & credita liberabit vos* a ſervitute peccati, a tyrannide diaboli, ab erroribus, a jugo Moſaicæ Legis, & in libertatem filiorum Dei vindicabit.

33. *Reſponderunt ei* Judæi, non illi qui jam crediderant, ſed qui in turba erant nondum credentes: *Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſervivimus umquam*: Non ſumus ex ſervili genere progeniti, ſed Abrahami filii ſumus ex Iſaac filio liberæ, non ex Iſmael filio ancillæ: *& nemini ſervivimus umquam* ut vænalia mancipia, ſervitute intrinſeca & perſonali, qua ſervus omni jure ſanguinis, nuptiarum, dominii caret: quamvis ſerviamus Romanis, quemadmodum olim Ægyptiis & Babyloniis extrinſeca & politica ſervitute, ut populi devicti & jugo ſubditi: *Quomodo tu dicis, Liberi eritis?* Liberum enim hominem non poſſe manumitti, ratio, legeſque docent.

34. 35. 36. *Reſpondit eis Jeſus, Amen, dico vobis: quia omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati*. Hæc longe periculoſior & turpior ſervitus, qua vos teneri non agnoſcitis, de qua non ingemiſcitis. Fruſtra ergo de ingenuitate veſtra gloriamini. *Servus autem*

autem malæ frugis, quales vos eſtis, *non manet in domo in æternum*, jus non habet manendi in familia heri ſui toto vitæ ſuæ tempore; ſed eum ejicere herus poteſt: *Filius autem manet in æternum*: Jus habet perpetuo manendi in paterna domo, ut bonorum paternorum hæres. Ego Filius Dei, vos ſervi nequiſſimi. Vobis igitur metuendum eſt, niſi reſipiſcatis, ne a Domo Dei, ab Eccl., a cœleſti manſione excludamini, & ejiciamini in tenebras exteriores. Ne tamen deſperetis: Eſt enim qui vincula veſtra diſrumpat, Dei Filius, ego ipſe, ſi in me credatis. *Si ergo vos Filius liberaverit* a peccati dœmoniſque ſervitute, *vere*, non falſa perſuaſione, *liberi eritis*.

37. 38. *Scio quia filii Abrahæ eſtis*, ſecundum carnem: *ſed quæritis me interficere*, ab Abrahæ fide & juſtitia omnino degeneres, *quia ſermo meus non capit in vobis*, in animum veſtrum non penetrat. *Ego quod vidi apud Patrem meum*, quod certa & evidenti notitia naſcendo ex ipſo accepi, *loquor*: *& vos quæ vidiſtis apud patrem veſtrum*, ſcilicet diabolum, *facitis*, ejus exemplum ſecuti.

39. 40. *Reſponderunt*, *& dixerunt ei*: *Pater noſter Abraham eſt*, alium non agnoſcimus. *Dixit eis Jeſus*: *Si filii Abrahæ eſtis*, legitimi ſcilicet, *opera Abrahæ facite*: opera facite tam ſancto parente digna, ejus fidem ac ſanctimoniam imitamini. *Nunc autem quæritis me interficere hominem* (etſi nihil aliud eſſem quam homo) innocentem, & in vos beneficum, *qui veritatem vobis locutus ſum*; hominem qui veritatem vos doceo, non qualemcumque, ſed neceſſariam ad ſalutem, *quam audivi a Deo*: *hoc Abraham non fecit* (*Rom.*4.9.10 *& ſeq.Gal.*3.6.7.), Tale quid non fecit Abraham, hominum ſecundum Deum amantiſſimus, qui captivos liberavit, peregrinos hoſpitio ſuſcepit; veritatem a Deo ſibi revelatam, quamvis in ſpeciem minus credibilem, admiſit in animum. Filii igitur Abrahæ ſecundum fidem & ſpiritum non eſtis, quamvis eo parente gloriemini.

41. *Vos facitis opera patris veſtri*. Longe alium ab Abrahamo patrem habetis, cujus filios pravis operibus vos probatis. *Dixerunt itaque ei*: *Nos ex fornicatione non ſumus nati* (*Heb.* 11.8.9.10.); id eſt, ex idololatris, quos ſcortatores tralatitio ſenſu vocant Moyſes & Prophetæ: *unum Patrem habemus Deum*: unum Deum colimus, non plures, quem etiam patrem appellamus.

42. 43. *Dixit ergo eis Jeſus*: *Si Deus Pater veſter eſſet*, ſi Deum ſincere coleretis ut patrem, ſicut profitemini, *diligeretis utique me*, filii adoptivi unicum natura Dei Filium. *Ego enim ex Deo proceſſi* æterna generatione, *& veni* in mundum per Incarnat.: *Neque enim a me ipſo veni*, ut qui falſo ſibi Proph. munus arrogant; *ſed ille me miſit*. *Quare loquelam meam non cognoſcitis?* Cur locutionem meam non intelligitis? Cauſa in promptu eſt: *quia non poteſtis*, id eſt, non vultis *audire ſermonem meum*, id eſt, obedienti animo amplecti doctrinam meam.

44. 45. *Vos ex patre diabolo eſtis*, imitando, non naſcendo: *& deſideria patris veſtri vultis facere*, id eſt, libentes facitis. *Ille homicida erat ab initio* (*Sap.* 2. 24.), quia ejus *invidia mors intravit in mundum*, & Cainum ad cædem fratris inſtigavit: *& in veritate non ſtetit*, a veritate defecit, quia Deo, qui prima & ſumma veritas eſt, amore caſto non adhæſit, ſibique inaniter placens, in ſua excellentia velut in fine ſuperbus conquievit, quaſi ſuum ſibi ipſi eſſet principium: & primam mulierem verbis & promiſſis mendacibus ſeduxit. *Quia non eſt veritas in eo*, id eſt, in affectu & voluntate ejus, immo veritatem odiit, ex quo a rectitudine & juſtitia, in qua conditus eſt, defecit; *Cum loquitur mendacium*, *ex propriis loquitur*, pro ingenio ſuo ac malitia, nullius alterius inſtructione & impulſu; *quia mendax eſt*, totus eſt ad mendacium pronus, mentiri amat & fallere; *& pater ejus*, & auctor eſt ac inventor mendacii: ut ſi qua ſit in vitiis præſtantia, illi merito tribuatur. Hinc *Spir. mendax* in Script. vocatur (3. *Reg.* 22. 22. 2.*Paral.* 18. 21.). *Ego autem ſi veritatem dico vobis*, qui ſpiritibus erroris faciles aures & fidem præbetis, *non creditis mihi*: adeo alieno & averſo a veritate eſtis animo.

46. 47. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Quis veſtrum mendacii, falſæ doctrinæ, aut alterius peccati me convincet? Porro *Si veritatem dico vobis*, *quare non creditis mihi?* cum ea quæ dico fide digna ſint. *Qui ex Deo eſt* tamquam patre per electionem, gratiam regenerationis, & imitationem, *verba Dei audit*, libenti, devoto, & obſequenti animo. *Propterea vos non auditis*, *quia ex Deo non eſtis*, id eſt, ex electorum ejus numero. „ Hoc ergo eis dictum „ eſt, qui non ſolum peccato vitioſi erant „ (nam hoc malum commune erat omnibus) „ ſed etiam præcogniti quod non fuerant „ crediturí, ex fide qua ſola poſſent a pec„ catorum obligatione liberari. Quapropter „ præſciebat illos quibus talia dicebat, in „ eo permanſuros quod ex diabolo erant, id

„ eſt

„ eſt in ſuis peccatis atque impietate mori-
„ turos, in qua ei ſimiles erant: nec ventu-
„ ros ad regenerationem in qua eſſent filii
„ Dei, hoc eſt ex Deo nati, a quo erant
„ homines creati. Secundum hanc prædeſti-
„ nationem locutus eſt Dominus: non quod
„ aliquem hominem invenerit, qui vel ſe-
„ cundum regenerationem jam eſſet ex Deo,
„ vel ſecundum naturam jam non eſſet ex
„ Deo (*S. Aug. Tr. 42. in Jo. 16.*)".

48. 49. 50. *Reſponderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Nonne bene*, id eſt optimo jure *dicimus nos quia Samaritanus es tu*, Religionis Judaicæ contemptor, & hoſtis infenſiſſimus, ut Samaritani, *& dæmonium habes*, doctrinæ & operum tuorum auctorem? Nulla capitalior blaſphemia ea, qua *videntes in virtutibus Deum, Beelzebub calumniantur in factis* (*S. Hier. Ep. 149. ad Marcell.*).

Reſpondit Jeſus: dæmonium non habeo, ſed honorifico Patrem meum, illius gloriæ promovendæ unice ſtudeo: *& vos inhonoraſtis me*, atrociſſimis convitiis me petitis, quem ob Patris, qui me miſit, reverentiam omni honore proſequi deberetis. *Ego autem non quæro gloriam meam*: cum doctrinam meam a Deo acceptam dico, cum me lucem mundi eſſe aſſero, cum me ſine peccato eſſe pronuntio, cum me ex Deo proceſſiſſe, & miſſum eſſe in mundum inculco, non id dico cupiditate humanæ gloriæ, ut opera mea probant: *Eſt qui quærat* gloriam meam, Deus ſcilicet Pater meus, *& judicet*, id eſt ulciſcatur contumelias quibus me afficitis.

51. *Amen, amen dico vobis: Si quis ſermonem meum ſervaverit*, id eſt, doctrinam meam fide & opere complexus, in ea perſeveraverit, *mortem non videbit in æternum*, mortem ſecundam & æternam non experietur, immo vita immortali & æterna donabitur.

52. 53. *Dixerunt ergo Judæi*, id eſt, Scribæ & Phariſæi: *Nunc cognovimus* certius & clarius quam ante hac, *quia dæmonium habes. Abraham mortuus eſt, & Prophetæ* mortui ſunt: *& tu* neutiquam illis comparandus, *dicis: Si quis ſermonem meum ſervaverit, non guſtabit*, id eſt, non experietur *mortem in æternum. Numquid tu major es Patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt? & Prophetæ mortui ſunt*. Numquid & Prophetis omnibus antecellis qui cum non ſua, ſed Dei verba hominibus prædicarent, nihilominus mortui ſunt? *Quem te ipſum facis?* Quem te eſſe præſumis? An vitæ Auctorem, ut & immortalis ipſe ſis, & alios morte vindicare valeas?

54. 55. *Reſpondit Jeſus: Si ego glorifico me ipſum*, ſi quod meum non eſt mihi arrogo, *gloria mea nihil eſt*, inanis eſt: *ſed eſt Pater meus qui glorificat me* divinis operibus ac miraculis, *quem vos dicitis quia Deus veſter eſt*. Hic quem Deum veſtrum & omnium rerum conditorem ac Dominum eſſe profitemini, Pater meus eſt, Deus Abraham, Iſaac & Jacob, Moyſis & Prophetarum. Hunc etſi Deum veſtrum eſſe dicatis, adhuc tamen ignoratis: *Et non cognoviſtis eum*, ut oportet, quatenus in me & per me loquitur & operatur, ac de me teſtificatur: *Ego autem* penitus *novi eum: Et ſi dixero quia non ſcio eum* (quod abſit) *ero ſimilis vobis, mendax. Sed ſcio eum, & ſermonem ejus ſervo*: ejus voluntati ac placitis religioſe obedio.

56. *Abraham pater veſter*, cum illi promiſſum eſſet a Deo, fore ut in ſemine ejus benedicerentur omnes gentes, *exultavit ut videret diem meum*, tempus Incarnationis meæ & converſationis inter homines: *vidit* fidei & Prophetiæ lumine (*Hom. 54. in Jo.*). *Vidit, & gaviſus eſt*. Diem Chriſti, immolationem ejus in cruce pro mundi redemptione, quam in arietis oblatione, & in Iſaac præfiguravit, S. Chryſ. interpretatur. Vidiſſe diem Domini, id eſt Incarnat. ejus fidei oculis intuitum, cum miſit ſervum ut peteret uxorem filio ſuo Iſaac, dixit illi (*Gen. 24. 3.*): *Pone manum ſub femore meo, & jura per Deum cœli*. Per femur intelligitur genus, ut S. Aug. (*Tr. 43. in Jo. n. 16.*) obſervat. Ergo quæ fuit illa juratio, niſi quia ſignificabatur de genere Abrahæ venturum in carnem Deum cœli? . . . . . „Propheta erat
„ Abraham. Cujus Propheta? Seminis ſui, &
„ Domini ſui. Semen ſuum ſignificavit dicen-
„ do: Mitte manum ſub femore meo: Domi-
„ num ſuum ſignificavit addendo, & jura per
„ Deum cœli".

57. 58. *Dixerunt ergo Judæi ad eum*, ejus verba de corporali viſione Abrahami craſſe intelligentes: *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?* Quomodo fieri potuit ut tu & Abraham alter alterum conſpiceretis, cum ab anno quinquageſimo ætatis adhuc plurimum abſis? Quem etſi attigiſſes, quid hoc eſſet ad eos annos qui ab ævo Abrahami numerantur? *Dixit eis Jeſus: Amen, amen dico vobis: Antequam Abraham fieret, Ego ſum*, ab æterno ſcilicet ut Dei Filius, veruſque Deus. Non dixit: *Antequam Abraham fieret, ego eram*, ſed, *ſum* Quemadmodum Pater hoc verbo, *ſum*, utitur: ita & Jeſus, ſignificans ab æterno ſe eſſe, ab omnique tempore liberum, ut S. Chryſ. (*Hom. 54. in Jo.*). obſervat, cui concordat S. Cyrill. (*l. 6. in Jo.*) „Proprie admodum, inquit, ac re-
„ cte

„ te de Abrahamo uſurpat illud, FIERI, de ſe
„ ipſo vero, SUM, docens omni quod a non
„ eſſe ad generationem productum eſt omnino
„ competere ut intereat, ei vero qui ſemper ſit
„ nuſquam contingere poſſe ut ad non eſſe
„ procedat. Major itaque & præſtantior eſt
„ Abrahamo; major quidem, ut æternus;
„ præſtantior vero, quia non eſt interitui ut
„ ille obnoxius". Concordat & S. Aug. (*Tr.* 43. *in Jo. n.* 17.). *Appende verba*, inquit, *& cognoſce myſterium*. Antequam Abraham fieret. *Intellige*, FIERET, *ad humanam factu-ram*, SUM *vero ad divinam pertinere ſub-ſtantiam*. FIERET, *quia creatura eſt Abra-ham*. *Non dixit*, *Antequam Abraham eſſet*, *ego eram*, *ſed:* Antequam Abraham fieret, *quia niſi per me non fieret*, ego ſum (*Gen.* 1.). *Neque hoc dixit*, *Antequam Abraham fieret*, *ego factus ſum*. In principio *enim* fe-cit Deus cœlum & terram: *nam* In princi-pio erat Verbum...(*Jo.* 1.) Antequam fie-ret Abraham, ego ſum. „Agnoſcito Creato-„ rem, diſcernite creaturam. Qui loquebа-„ tur, ſemen Abrahæ factus erat, & ut A-„ braham fieret, ante Abraham ipſe erat".

Merito itaque rejicienda Hugon. Grotii, expoſitio Socinianis favens. „Fuerat, *inquit*, „ ante Abrahamum Jeſus divina conſtitutio-„ ne, infra 17. 5. Apoc. 13. 8. 1. Pet. 1. 20. „ Conſtat hoc, quia de ipſo ipſiuſque Eccl. „ myſtice dictum erat, recente humano gene-„ re, futurum ut ſemen muliebre contereret „ caput ſerpentis, ut exponitur Rom. 16. 20. „ Unde ſimul intelligitur hunc hominem Je-„ ſum majorem eſſe Abrahamo; quod ipſe in-„ nuere quam prædicare mavult". Rejicien-da, inquam, hæc expoſitio eſt, ut Script. ſen-ſui, Traditioni, & Eccl. fidei ac doctrinæ contraria. 1. Verbum *ſum*, numquam eo ſen-ſu uſurpatur locis a Grotio laudatis. 2. Non de conſtitutione divina, ſed de reali exiſten-tia erat Judæorum quæſtio, adeoque & Chri-ſti reſponſio. 3. Hoc ſenſu idem de quolibet alio homine ſancto dici potuiſſet: nam præ-deſtinatio omnium electorum ante Abrahamum facta eſt. 4. Si de divina dumtaxat conſtitu-tione Chriſti reſponſio intelligatur, eodem ſen-ſu dicere licebit Jeſum natum & paſſum tem-pore Moyſis; Cyrum fuiſſe tempore Iſaiæ 5. Judæi lapides non arripuiſſent ut Jeſum tam-quam blaſphemiæ reum lapidarent, ſi divina tantum conſtitutione illum Abrahami nativi-tate priorem ſe dicere intellexiſſent: neque enim hinc majorem ſe Abrahamo facere viſus eſſet. 6. Jeſus illos docuiſſet, declarando ſe non reali exiſtentia, ſed divina tantum con-ſtitutione Abrahami nativitate priorem ſe di-xiſſe. 7. Veritatem verbis æquivocis uſam, quæ homines in errorem inducerent, cum il-los doceret, aſſerere impium eſt.

59. *Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jeſus autem abſcondit ſe*, eorum fu-rori ſe ſubducens, *& exivit de Templo*. Se autem abſcondit, vi Divinitatis ſe inconſpi-cuum reddens inimicis ſuis, ut S. Cyrill. ex-plicat.

SENSUS MORALIS.

3. 4. 5. & ſeq. *Adducunt autem Scribæ & Pha-riſæi mulierem in adulterio de-prehenſam*, &c. Quam multi Phariſæis & Scribis ſimiles zelum Legis præ ſe ferunt, cum ſpiritum Legis non habeant. Quam mul-ti Lege ad cupiditates ſuas, ad odium, ad vindictam, ad avaritiam abutuntur. Infœlix illa mulier unum Legis mandatum violaverat: ſuperbi vero Phariſæi ſummam Legis viola-bant, caritatem, juſtitiam, manſuetudinem, Relig., in C. J. conjurati. Qui manſuetudi-nem C. J. imitari debebant, ex illius man-ſuetudine occaſionem ſumunt inſidiarum illi ſtruendarum. De illo prædictum fuerat (Pſ. 44. 4. 5.): *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum*, *Potentiſſime*. *Specie tua*, *& pulchri-tudine tua*, *intende*, *proſpere procede*, *& regna*: *propter veritatem*, *& manſuetudi-nem*, *& juſtitiam*. Ergo *attulit veritatem ut doctor*, *manſuetudinem ut liberator*, *juſti-tiam ut cognitor*. „Propter hanc (*S. Aug. „ Tr.* 33. *in Jo. n.* 4.) eum eſſe regnaturum in „ Spir. S. Propheta (*Iſai.* 2.) prædixerat. Cum „ loqueretur, veritas agnoſcebatur: cum ad-„verſus inimicos non moveretur, manſuetu-„do laudabatur. Cum ergo de duobus iſtis, „ id eſt, de veritate & manſuetudine ejus „ inimici livore & invidia torquerentur, in „ tertio, id eſt juſtitia, ſcandalum poſuerunt. „ Quare? Quia Lex juſſerat adulteras lapi-„ dari: & utique Lex quod injuſtum erat „ jubere non poterat: ſi quis aliud diceret „ quam Lex juſſerat, injuſtus deprehendere-„ tur. Dixerunt ergo apud ſemetipſos. Ve-„ rax putatur, manſuetus videtur; de juſti-„ tia illi quærenda calumnia eſt: offeramus „ ei mulierem in adulterio deprehenſam, di-„ camus quid de illa in Lege præceptum ſit; „ ſi eam juſſerit lapidari, manſuetudinem non „ habebit: ſi eam dimitti cenſuerit, juſtitiam „ non tenebit. Ut autem manſuetudinem non „ perdat, qua jam populis amabilis factus eſt, „ ſine dubio eam dimitti debere dicturus eſt. „ Hinc nos invenimus accuſandi occaſionem, „ & reum facimus tamquam Legis prævari-„ catorem".

6. *Jeſus autem inclinans ſe deorſum, di-gito*

gito ſcribebat in terra. „ Scribebat in terra „ digito, qui Legem ſcripſerat. Peccatores „ in terra ſcribuntur, juſti in cœlo, ſicut „ habes dictum ad diſcipulos (*S. Amb. Ep.* „ 26. *Edit. noviſ. Pariſ. n.* 4.): *Gaudete quia* „ *nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.* Se„ cundo autem ſcripſit, ut gemino Teſt. Ju„ dæos ſcias eſſe damnatos . . . (*S. Aug. Tr.* „ 33. *in Jo. n.* 9.) Digito Dei Lex ſcripta eſt, „ ſed propter duros in lapide ſcripta eſt. „ Nunc jam Dominus in terra ſcribebat, „ quia fructum quærebat (*Luc.* 10. 20.)".

Cum ergo perſeverarent interrogantes eum, erexit ſe, & dixit eis: qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat. „ Malas artes improborum confundit Jeſus, „ veritate, manſuetudine, & juſtitia illæſis. „ Non dixit: Non lapidetur, ne contra Le„ gem dicere videretur. Abſit autem ut di„ ceret, Lapidetur: venit enim non perde„ re, ſed quærere quod perierat. Quid ergo „ reſpondit? *Qui ſine peccato eſt veſtrum,* „ *primus in illam lapidem mittat.* O reſ„ ponſio ſapientiæ! Quomodo eos intromiſit „ in ſe? Foris enim calumniabantur, ſe ipſos „ intrinſecus non perſcrutabantur: adulte„ ram videbant, ſe non perſpiciebant. Præ„ varicatores Legis Legem impleri cupiebant, „ & hoc calumniando; non vere tamquam „ adulteria caſtitate damnando . . . Impleatur „ Lex, lapidetur adultera: ſed numquid in „ illa punienda Lex implenda eſt a punien„ dis? Conſideret ſe unuſquiſque veſtrum, „ intret in ſemetipſum, aſcendat tribunal „ mentis ſuæ, conſtituat ſe ante conſcien„ tiam ſuam, cogat ſe confiteri. Scit enim „ qui ſit: quia nemo ſcit hominum quæ ſunt „ hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo „ eſt (*S. Aug. ibid.*). Unuſquiſque in ſe in„ tendens, peccatorem ſe invenit. Ergo aut „ iſtam dimittite, aut ſimul cum illa pœnam „ Legis excipite. Si diceret: Non lapidetur „ adultera, injuſtus convinceretur: ſi dice„ ret, Lapidetur, manſuetus non videretur: „ dicat quod dicere debet & manſuetus & „ juſtus: *Qui ſine peccato eſt veſtrum, pri„ mus in illam lapidem mittat* (1. *Cor.* 2. 11.)". Hæc vox juſtitiæ eſt: Puniatur peccatrix, ſed non a peccatoribus: impleatur Lex, ſed non a prævaricatoribus Legis. Hinc diſcant Judices, & Superiores, quibus corrigendi & puniendi peccatores officium & obligatio incumbit, pœnas ex animi perturbatione, ex odio, ex falſo & amaro zelo, ex hypocriſi & affectata juſtitiæ laude non infligere; ſed cum dolore, caritate, juſtitia, manſuetudine, propriæ fragilitatis humili agnitione & interiori humilitatis ſenſu, ſeipſos coram Deo magis reos conſiderantes.

Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat. „ Quid tam divinum quam „ iſta ſententia; ut is peccatum puniat, qui „ exſors ipſe peccati ſit? Quomodo enim fe„ ras alieni ultorem, & proprii criminis de„ fenſorem? *Nonne ſe magis ipſe condem„ nat, qui in alio damnat quod ipſe com„ mittit?* (*S. Amb. Ep.* 26. *n.* 12.)"

11. 12. *Erigens autem ſe Jeſus, Dixit ei: Mulier, ubi ſunt qui te accuſabant? Nemo te condemnavit? quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Jeſus: Nec ego te condemnabo.* Accuſatores mulieris unus poſt unum omnes receſſerunt. Relicti ſunt duo, miſeria & miſericordia. Timere poterat ne ab illo puniretur qui erat ſine peccato; ſed qui adverſarios ejus repulerat voce juſtitiæ, illam voce manſuetudinis abſolvit. Nemo te condemnavit? *Nec ego te condemnabo.* NON *damnat, quaſi redemptio; corrigit, quaſi vita: quaſi fons abluit.* (*S. Ambr. Ep.* 25. *n.* 7.) „ Et quia quando ſe inclinat Jeſus, ideo in„ clinat ut jacentes elevet; ideo ait Remiſſio „ peccatorum: *Nec ego te condemnabo. Va„ de, & jam amplius noli peccare.* Ergo & „ Dominus damnavit, (*S. Aug. Tr.* 33. *in Jo.*) „ ſed peccatum, non hominem. Nam ſi pec„ catorum fautor eſſet, diceret: Nec ego te „ damnabo; vade, vive ut vis: de mea libe„ ratione eſto ſecura, ego quantumcumque „ peccaveris, te ab omni pœna, etiam ge„ hennæ & inferni tortoribus liberabo. Non „ hoc dixit: intendant ergo qui amant in „ Domino manſuetudinem, & timeant veri„ tatem. Etenim *Dulcis & rectus Dominus* „ (Pſ. 24. 8.). Amas quod dulcis eſt, time „ quod rectus eſt. Tamquam manſuetus dixit: „ *Tacui:* ſed tamquam juſtus: *Numquid ſem„ per tacebo? . . .* (*Iſ.* 42. 14. *Jecundum* 70.) „ *Miſericors & miſerator Dominus* (Pſ. 85. „ 15.). Ita plane. Adhuc adde, *longanimis,* „ *& multum miſericors:* ſed time quod eſt „ in noviſſimo, *& verax.* Quos enim modo „ ſuſtinet peccantes, judicaturus eſt contem„ nentes. An divitias bonitatis ejus & pa„ tientiæ, & longanimitatis contemnis? I„ gnoras quoniam benignitas Dei ad pœniten„ tiam te adducit? Tu autem ſecundum du„ ritiem tuam, & impœnitens cor, theſau„ rizas tibi iram in die iræ & revelationis „ juſti judicii Dei, qui reddet uniquique ſe„ cundum opera ejus (*Rom.* 2. 4. *&c.*)".

Nec ego te condemnabo. Vade, & jam amplius noli peccare. Hoc exemplum divinæ manſuetudinis C. J. imitabantur Epiſcopi, qui pro reis apud Judices olim intercedere ſolebant: quem morem *S. Aug.* in Epiſt. ad Macedon. (*Ep.* 153. *al.* 54.) vindicat.

cat. „ Ipſe Dominus, inquit, apud homines „ interceſſit, ne lapidaretur adultera, & eo „ modo nobis interceſſionis commendavit of„ ficium, niſi quia ille terrendo fecit, quod „ nos petendo. Ille enim Dominus, nos ſer„ vi ſumus: verumtamen ille ſic terruit, ut „ omnes timere debeamus. Quis enim eſt no„ ſtrum ſine peccato? Quod cum illis dixiſ„ ſet, a quibus punienda offerebatur pecca„ trix, ut qui ſciret ſe eſſe ſine peccato, „ prior in illam lapidem mitteret; cecidit „ ſævitia, tremente conſcientia. Tunc enim „ ex illa jam congregatione dilapſi, ſolam „ Miſericordi miſeram relinquerunt. Cedat „ huic ſententiæ pietas Chriſtianorum, cui „ ceſſit impietas Judæorum. Cedat humili„ tas obſequentium, cui ceſſit ſuperbia per„ ſequentium. Cedat confeſſio fidelis, cui „ ceſſit ſimulatio tentatoris “.

Ibidem peccata non approbari a Sacerdotibus, qui pro reis intercedunt, ſicut a C. J. eſt approbatum adulteræ mulieris crimen, *S. Aug.* oſtendit. „ Nullo modo ergo cul„ pas, quas corrigi volumus, approbamus, „ nec quod perperam committitur, ideo vo„ lumus impunitum eſſe, quia placet; ſed „ hominem miſerentes, facinus autem ſeu „ flagitium deteſtantes, quanto magis nobis „ diſplicet vitium: tanto minus volumus ine„ mendatum interire vitioſum. Facile enim „ eſt atque proclive malos odiſſe, quia mali „ ſunt: rarum autem & pium eoſdem ipſos „ diligere, quia homines ſunt; ut in uno ſi„ mul & culpam improbes, & naturam ap„ probes; ac propterea culpam juſtius ode„ ris, quod ea fœdatur natura quam diligis. „ Non eſt igitur iniquitatis, ſed potius hu„ manitatis ſocietate devinctus, qui propte„ rea eſt criminis perſecutor, ut hominis „ liberator. Morum porro corrigendorum „ nullus alius quam in hac vita locus eſt: „ nam poſt hanc quiſque id habebit quod in „ hac ſibimet conquiſierit. Ideo compellimur „ humani generis caritate intervenire pro „ reis, ne iſtam vitam ſic finiant per ſup„ plicium, ut ea finita non poſſint finire ſup„ plicium “.

Vade, & noli amplius peccare. Sicut hæc fœmina typus eſt Eccl. ex Gentibus idololatris colligendæ, cui impertitam Dei miſericordiam accuſare Judæi non poſſunt, ſi mores ipſi ſuos inſpiciant: ita figura eſt animæ cujuslibet peccatricis. Anima Chriſt. per gratiam ſanctificantem ſponſa fit Chriſti. *Deſponsi enim vos* (inquit Apoſt. 2. *Cor.* 11.) *uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Per peccatum mortale fit adultera, violans fidem C. J. legitimo ſponſo in baptiſmo datam, & adhærens creaturæ qua adhæſione corrumpitur; *Perdidiſti omnes qui fornicantur abs te.* (Pſ. 72. 27.) Anima peccatrix adducitur ad Jeſum, non a Phariſæis, ſed a Sacerdotibus: miſericordiam obtinet, modo peccata ſua confiteatur, amore pœnitente redeat ad Sponſum, illi pœnitentiæ operibus ſatisfaciat. Fugatis dæmonibus qui illam accuſabant, abſolvitur; in omnia ſponſæ jura reſtituitur. Sponſi vocem obedienter audit, ſalutare monitum humiliter ſuſcipit, *Vade, & jam amplius noli peccare*, „ Facta ſecura de præ„ terito, cave futura. Delevi quod commiſi„ ſti, obſerva quod præcepi, ut invenias „ quod promiſi “.

13. *Ego ſum lux mundi; qui ſequitur me non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.* „ Cum ſolitudinem peragrarent (*S.* „ *Aug. Tr.* 34. *in Jo.*) olim Iſraelitæ in „ terram promiſſam pergentes, nubes inter„ diu, volente Deo, Solis æſtum temperans, „ eorum capitibus imminebat: noctu vero „ columna ignis cum tenebris pugnans eos „ deducebat; (*Exod.* 13. 21. Pſ. 77. 24. Pſ. „ 104. 38.) cumque prævium & ducem ignem „ ſequerentur, nullo modo aberrabant, ſed „ recta in terram promiſſam ferebantur, ni„ hil noctem & tenebras curantes; ſic qui „ ſequitur me, id eſt, veſtigia doctrinæ meæ „ inſiſtit, nuſquam in tenebris erit, ſed ha„ bebit lumen vitæ, myſteriorum ſcilicet meo„ rum revelationem, qua ad vitam æternam „ perduci poteſt “. (*S. Cyrill. l.* 5. *in Jo.*)

Ego ſum lux mundi, &c. „ Duplex eſt „ via, ſcilicet via lucis, quæ ducit ad vi„ tam; & via tenebrarum, quæ ducit ad „ mortem. Prima eſt vita Chriſtiana, vita „ fidei, ſpei, & caritatis; in qua Chriſtus „ ipſe via eſt, veritas, & vita. Altera via „ eſt mundi, via cupiditatum, in qua dux eſt diabolus “. (*S. Aug. Tr.* 34. *in Jo. n.* 6.)

Ego ſum lux mundi, lux indeficiens. Non enim Soli iſti viſibili ſimilis eſt Chriſtus Sol juſtitiæ. Etſi Solem iſtum, cujus lucem homines & pecora vident, nolueris deſerere, ipſe te deſeret, ſervitutis ſuæ neceſſitate peragens diem. Dom. autem noſter J. C. interim & cum per carnis nubem non omnibus apparebat, per ſapientiæ poteſtatem omnia tenebat. *Deus tuus ubique totus eſt. Si non ab illo facias caſum, numquam a te ipſe facit occaſum* ..... QUI *ſequitur me non ambulat in tenebris*. Tenebræ metuendæ ſunt morum, non oculorum: & ſi oculorum, non exteriorum, ſed interiorum, quibus diſcernitur non album & nigrum, ſed juſtum & injuſtum.

14. *Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Et ſi*

ego teſtimonium perhibeo de meipſo, verum eſt teſtimonium meum : quia ſcio unde veni, & quo vado. Teſtimonium ſibi perhibet lux : aperit ſanos oculos, & ſibi ipſa teſtis eſt ut cognoſcatur. Sed quid de infidelibus dicemus ? Numquid illis non eſt præſens ? *Eſt præſens & illis : ſed quibus eam videant, oculos non habent cordis.* (*S. Aug. Tr.* 35. *n.* 4) Audi de illis ex Evangelio prolatam ſententiam : *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Ergo ait Dominus : & verum ait, *Et ſi ego de me teſtimonium perhibeo, verum eſt teſtimonium meum : quia ſcio unde veni, & quo vado.* Patri gloriam dabat Filius. Æqualis glorificabat eum a quo eſt miſſus ; quantum debet homo glorificare eum a quo eſt creatus ?

15. *Vos ſecundum carnem judicatis : ego non judico quemquam.* Temeraria judicia ex carnalibus affectibus, & pravis cupiditatibus, quæ mentem obnubilant atque perturbant, oriuntur. Hæc ſpiritalis homo, bonus ſcilicet Chriſtian. devitet. Qui ſecundum carnem non ambulant, ſecundum carnem non judicant. Unuſquiſque enim prout affectus eſt, ſic judicat. *Et quemadmodum ſecundum carnem vivere, malo vivere eſt ; ita & ſecundum carnem judicare, injuſtè judicare.* (*S. Chryſ. hom.* 51. *in Jo.*) Cavete ergo ne temere de fratribus judicando, in laqueum diaboli incidatis, & pereatis. *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus : qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit unicuique a Deo.* (1. *Cor.* 4. 5.).

Ego non judico quemquam, impræſentiarum. Ego enim non veni ut judicem mundum, ſed ut ſalvum faciam. „ Venit Chriſtus, ſed primo ſalvare, poſtea judicare : „ eos judicando in pœnam, qui ſalvari noluerunt ; eos perducendo ad vitam, qui credendo ſalutem non reſpuerunt. Prima ergo diſpenſatio Domini noſtri J. C. medicinalis eſt, non judicialis : nam ſi primo veniſſet cui præmia juſtitiæ redderet. Quia ergo vidit omnes peccatores, & omnino neminem immunem eſſe a morte peccati : prius erat ejus miſericordia prærogranda, & poſt exerendum judicium, ſecundum illud Proph. (Pſ. 160.) *Miſericordiam & judicium cantabo tibi, Domine* . . . . Sed tamen ut agnoſcatis jam & judicem Chriſtum, audite quod ſubjunxit : *Et ſi judico ego, judicium meum verum eſt.* Agnoſce Salvat. ne ſentias Judicem “ . (*S. Aug. Tr.* 36. *in Jo. n.* 4. 5.).

21. *Ego vado, & quæretis me, & in peccato veſtro moriemini, Quo ego vado, vos non poteſtis venire.* Timenda ſententia. Sunt quos Deus deſerit, & deſideriis cordis eorum ac reprobo ſenſui tradit. *Ego vado* : ſed *Non deſerit, niſi deſeratur, ut pie ſemper juſteque vivatur.* (*S. Aug.*) Sic deſerti Deum fruſtra quærunt, quia recte non quærunt. *Quæretis me.* Igitur *Quærite Dominum, dum inveniri poteſt, invocate eum dum prope eſt.* (*Iſ.* 55.) Erit tempus quando non erit locus, cum ille fons miſerationis interminabili ſiccabitur ſiccitate. „ Qui „ a Deo deſeruntur, in peccatis ſuis mo„ riuntur ; impœnitentes ex hac vita dece„ dunt, quia pœnitentiam ad mortem diffe„ runt : *Et in peccato veſtro moriemini.* Si „ quis poſitus in ultima neceſſitate ægritudi„ nis ſuæ, voluerit accipere pœnitentiam, „ & accipit, & mox reconciliatur, & hinc „ vadit : fateor vobis, *non illi negamus quod „ petit, ſed non præſumimus quia bene hinc „ exit* . . . Agens pœnitentiam ad ultimum „ & reconciliatus, ſi ſecurus hinc exit, ego „ non ſum ſecurus : *Pœnitentiam dare poſ„ ſum, ſecuritatem dare non poſſum* . . . Vis „ te dubio liberare ? Vis quod incertum eſt „ evadere ? Age pœnitentiam dum ſanus „ es . . . . Quare ſecurus ? quia egiſti pœni„ tentiam eo tempore quo & peccare potui„ ſti ? *Si autem tunc vis agere pœnitentiam „ ipſam, quando jam peccare non potes ; „ peccata te dimiſerunt, non tu illa* “ . (*S. Aug. Ser.* 393.) Sed, inquis, quando me convertero, Deus ignoſcet mihi. Sed, ut convertaris, neceſſaria tibi gratia eſt, neceſſaria voluntas, neceſſarium tempus. An tibi gratiam certo ſpondere potes indebitam, & qua toties abuſus es ; gratiam quam Deus excæcatis, obduratis, derelictis, vel penitus aufert, vel infrequenter admodum tenuiterque tribuit ? ut *S. Aug.* docet. (*l. De Nat. & gra. c.* 22.) Prævaricat. Legis digne luxdeſerit veritatis, qua deſertus utique fit cæcus, & plus neceſſe eſt offendat, & cadendo vexetur, vexatuſque non ſurgat : & ideo tantum audiat vocem Legis, qua admoneatur implorare Gratiam Salvat. Igitur *Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Nec etiam de voluntate præſumendum. Bona enim voluntas a gratia. „ Et „ illa eſt peccati pœna, juſtiſſima, ut amittat quiſquis quo bene uti noluit, cum ſine „ ulla poſſet difficultate, ſi vellet. Id eſt autem, ut ſi quis ſciens recte non facit, a„ mittat ſcire quod rectum ſit : & qui recte „ facere, cum poſſet, noluit, amittat poſſe „ cum velit “ . (*S. Aug. l.* 3. *de Lib. Arbit. c.* 18.) An denique diem craſtinum tibi certo polliceri potes ? Quot ſubitaneæ mortis exempla

empla præſumptionem hancce tuam evertunt? Igitur *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem, ſubito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te.* (*Eccli.* 5. 8.) Nemo deſperet, nemo præſumat. Contra utrumque diaboli laqueum nos munire voluit, (*S. Aug. ſer.* 325. *al.* 27. *inter hom.* 50.) ac pro nobis vigilavit providentia Dei. Ne deſperando augeamus peccata, propoſitus eſt pœnitentiæ portus: rurſus ne ſperando augeamus, datus eſt dies mortis incertus. . . . . Pœna eorum qui in peccato vivunt, & pœnitentiam non agunt, eſt, in peccato mori. *Et in peccato veſtro moriemini.* Pœna impœnitentium & in peccato morientium, eſt æternum a Deo ſeparari, a cœleſti regno & Chriſti Sanctorumque ſocietate excludi, in tenebras exteriores projici, ubi erit fletus & ſtridor dentium; mitti in ſtagnum ignis & ſulphuris, quæ mors ſecunda & æterna eſt. *Quo ego vado, vos non poteſtis venire.*

23. 24. *Et dicebat eis: Vos de deorſum eſtis; ego de ſupernis ſum. Vos de mundo hoc eſtis, ego non ſum de hoc mundo.* Cœleſtis hominis, ſecundi Adam membra ſumus per gratiam regenerat. noſtræ: de ſupernis hac ratione ſumus: quæ terrena ſunt ergo ne ſapiamus; ſed quæ ſurſum, ubi Chriſtus eſt ad dexteram Dei ſedens. Chriſtianus a mundo alienus eſſe debet. „ Nolite diligere „ mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis „ diligit mundum, non eſt charitas Patris in „ eo: quoniam omne quod eſt in mundo, „ concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcen„ tia oculorum, & ſuperbia vitæ; quæ non „ eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt. Et mun„ dus tranſit, & concupiſcentia ejus. Qui „ autem facit voluntatem Dei, manet in æ„ ternum “: (*Ep.* 1. *S. Jo. c.* 2. *v.* 15. 16.) Vis habere dilectionem Patris, ut ſis cohæres Filii? Noli diligere mundum. Exclude malum amorem mundi, ut implearis amore Dei, „ Vas es, (*S. Aug. Tr.* 2. *in Ep. Jo.*) ſed „ adhuc plenus es: funde quod habes, ut ac„ cipias quod non habes. Non diligamus „ mundum, ne remaneant in nobis Sacra„ menta ad damnationem, non firmamenta ad „ ſalutem. Firmamentum ſalutis eſt, habere „ radicem caritatis, habere virtutem pieta„ tis, non formam ſolam. Bona forma, ſan„ cta forma; ſed quid valet forma, ſi non „ teneat radicem? Quomodo autem radica„ mini; ut non eradicemini? Tenendo cari„ tatem, *ſicut dicit Apoſt.* (*Epheſ.* 3. 17.) „ In caritate radicati & fundati “. Quomodo ibi radicabitur caritas inter tanta ſylvoſa amoris mundi? Exſtirpate ſylvas: Magnum ſemen poſituri eſtis: non ſit in agro quod ſuffocet ſemen. Hæc ſunt verba extirpantia: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ ſunt in mundo.*

28. *Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum, & a me ipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor.* Sicut ſinus Patris ſchola eſt Filii, unde omnis veritatis cognitionem haurit naſcendo ut Veritas ipſa ſubſiſtens: ita ſinus Filii in carne pro nobis aſſumpta crucifixi ſchola eſt Chriſtian. in cruce genitorum, & in Chriſto crucifixo adoptatorum. Divinæ hujus ſcholæ doctrina tribus conſtat partibus. 1. Myſteriis SS. Trinit. & Filii hominis. *Ego ſum.* 2. Operibus & Paſſionibus C. J. ejuſque morte pro nobis in Cruce oppetita. *Facio.* 3. Ejus doctrina & præceptis, atque conſiliis. *Loquor.* Fundamentalia ſcholæ hujus dogmata ſunt. 1. C. J. eſſe verum Deum, & hominem verum in una perſona. 2. Operationes ejus, propter operantis perſonæ dignitatem eſſe meriti & pretii infiniti. 3. Ejus doctrinam eſſe veritatem ipſam, fidei noſtræ morumque regulam certiſſimam & indeficientem. Hanc ſcholam frequentemus ut *docibiles Dei*, ut Chriſti diſcipuli; corde ſimplici, fide viva juſtitiæ Doctorem, Verbum & Sapientiam æterni Patris audiamus; divinas ejus lectiones, veritatem nimirum & caritatem intimis in mentibus & pectoribus inſcribamus, inſcriptaque conſervemus. Fideles ſimus & obedientes Deo ſicut C. J. ut non relinquat nos ſolos, ſed ſemper nobiſcum maneat. *Et non reliquit me ſolum: quia ego quæ placita ſunt ei, facio ſemper.*

31. *Si vos manſeritis in ſermone meo, vere diſcipuli mei eritis.* In ſermone Chriſti manere, eſt ejus legem, non ex parte, ſed totam qua late patet, obſervare; non unum & alterum, ſed omnia præcepta, totius vitæ tempore, fideliter, & perſeveranter, ex caritate, cum gaudio & delectatione: ita ut verba Chriſti præ auro & argento, præ omnibus opibus & bonis temporalibus æſtimemus: *Bonum mihi lex oris tui ſuper millia auri & argenti: & dulciora* ſint nobis *ſuper mel & favum.* (Pſ. 118.) In Dei verbo manere, eſt in fide & dilectione ejus perſeverare. Maneamus ergo in eo, qui manet in nobis. Nos, ſi in illo non manſerimus, cadimus: ille ſi in nobis non manſerit, non ideo domum perdidit. Manet enim in ſe, qui numquam deſerit ſe. Abſit autem ab homine, ut maneat in ſe, qui perdidit ſe. „ Nos in il„ lo manemus indigentia: ipſe in nobis ma„ net miſericordia. (*S. Aug. ſer.* 134. *al.* „ 48. *de Verbis Dom.*) *Si vos manſeritis in*

„ *ſermone meo*, &c. Quid eſt in verbo Dei „ manere, (*S. Aug. Tr.* 40. *in Jo. n.* 8. 9.) „ niſi nullis tentationibus cedere? Hujus man„ ſionis præmium eſt cognitio veritatis. Fi„ des in ædificio ſpirituali fundamentum & „ initium ſtructuræ eſt: viſio manifeſta veri„ tatis, culmen eſt & perfectio ædificii. A„ maſti fundamentum, culmen attende, & „ ex iſta humilitate aliam celſitudinem quæ„ re. Fides enim humilitatem habet: cogni„ tio & immortalitas & æternitas non ha„ bet humilitatem, ſed celſitudinem, erectio„ nem, nullam defectionem, æternam ſtabi„ litatem, nullam ab inimico expugnationem, „ nullum deficiendi timorem. *Si manſeritis „ in verbo meo, veri diſcipuli mei eritis*, „ & cognoſcetis veritatem. Sermo Chriſti „ veritas eſt, ſed adhuc creditur, nondum „ videtur. Si manetur in eo quod creditur, „ pervenitur ad id quod videatur. CHARIS„ SIMI, *nunc filii Dei ſumus, & nondum „ apparuit quid erimus. Scimus quoniam „ cum apparuerit ſimiles ei erimus: quoniam „ videbimus eum ſicuti eſt* “. (1. *Jo.* 3. 2.) Magna promiſſio, ſed merces eſt fidei. Quæris mercedem: opus præcedat.

32. *Et cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos*. Si non delectat veritas, delectet libertas . . . Patrimonium Chriſtian. veritas eſt: fructus veritatis libertas. Judæi figuras & umbras futurorum in ſchola Moyſis: Gentiles mendacia & errores in ſchola dæmonis: Chriſtiani in Chriſti ſchola diſcant veritatem, quæ mendacium deſtruit, umbras diſſipat, Legem implet. Amor veritatis nonniſi per Spiritum ſanctum in cordibus noſtris diffunditur. Amor veritatis liberat nos a jugo legalium cæremoniarum, pravorum affectuum, terrenarum voluptatum & mundani timoris. *Et veritas liberabit vos*.

34. *Amen, amen dico vobis: quia omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati*. „ Si „ agnoſcant homines ſervitutem, videbunt „ unde accipiant libertatem. Ingenuus eſt „ aliquis, captivatus a Barbaris, ex ingenuo „ factus eſt ſervus: audit homo miſerator, „ conſiderat ſe habere pecuniam, fit redem„ ptor, pergit ad Barbaros, dat pecuniam, „ redimit hominem. Plane reddidit liberta„ tem, ſi abſtulit iniquitatem. Sed quis ab„ ſtulit iniquitatem homo homini? Ille qui „ ſerviebat apud Barbaros a redemptore ſuo „ redemptus eſt, & multum intereſt inter „ redemptorem & redemptum; tamen ſub „ domina iniquitate forte conſervi ſunt. In„ terrogo redemptum, Habes peccatum? „ Habeo (inquit) Interrogo redemptorem, „ Habes peccatum? Habeo (inquit) Ergo „ nec tu te jactes redemptum, nec tu te ex„ tollas redemptorem: ſed fugite ambo ad „ verum Liberatorem. Parum eſt quia qui „ ſub peccato ſunt, ſervi dicti ſunt; & mor„ tui dicuntur. *Quod timet homo ne faciat „ illi captivitas, jam illi fecit iniquitas* “. (*S. Aug. ſer.* 134. *al.* 48. *de Verbis Dom. c.* 3.)

Qui facit peccatum ſervus eſt peccati. „ O „ mirabilis ſervitus! Plerumque homines cum „ dominos malos patiuntur, venales ſe pe„ tunt, non quærentes dominum non habe„ re, ſed ſaltem mutare. Servus peccati quid „ faciat? Quem appellet? apud quem inter„ pellet? Apud quem ſe venalem petat? De„ inde ſervus hominis aliquando ſui domini „ duris imperiis fatigatus, fugiendo requie„ ſcit: ſervus peccati quo fugit? Secum ſe „ trahit quocumque fugerit. Non fugit ſe „ ipſum mala conſcientia, non eſt quo eat, „ ſequitur ſe, immo non recedit a ſe: pec„ catum enim quod facit, intus eſt. Fecit „ peccatum, ut aliquam corporalem caperet „ voluptatem: voluptas tranſit, peccatum „ manet: præteriit quod delectabat, reman„ ſit quod pungat . . . . Ad Chriſtum omnes „ fugiamus, contra peccatum Deum libera„ torem interpellemus: venales nos petamus, „ ut ejus ſanguine redimamur “. (*S. Aug. Tr.* 41. *in Jo. n.* 4.)

36. *Si ergo vos Filius liberaverit, vere liberi eritis*. „ Non ſine cauſa terruit, & „ ſpem dedit; (*S. Aug. Tr.* 41. *in Jo. n.* 8. „ 9. 13.) terruit ne peccatum amaremus; „ ſpem dedit, ne de peccati ſolutione diffi„ deremus. *Omnis qui facit peccatum, ſer„ vus eſt peccati. Servus autem non manet „ in domo in æternum*. (*Galat.* 5. 13.) Quæ „ ergo nobis ſpes eſt, qui non ſumus ſine „ peccato? Audi ſpem tuam, *Filius manet „ in æternum. Si ergo vos Filius liberave„ rit, tunc vere liberi eritis* “. Hæc ſpes noſtra eſt, ut a libero liberemur, & liberando, ſervos nos faciat: *Servi* enim *eramus cupiditatis, liberati ſervi efficimur caritatis*. Hoc & Apoſtolos dicit. *Vos enim in libertatem vocati eſtis; tantum ne libertatem in occaſionem detis carnis, ſed per caritatem Spir. ſervite invicem*. Noli ergo libertate abuti ad libere peccandum. *Erit* enim *voluntas tua libera, ſi fuerit pia. Eris liber, ſi fueris ſervus; liber peccati, ſervus juſtitiæ*; dicente Apoſtol. (*Rom.* 6. 20.) *Cum enim ſervi eſſetis peccati, liberi fuiſtis juſtitiæ. Quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? Nam finis illorum mors eſt. Nunc vero liberati a peccato, ſervi autem facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem vero vitam æter-*

æternam. „ Prima libertas eſt carere crimi-
„ nibus. Nemo juſtus in hac vita ſine pec-
„ cato, multi juſti dicti ſunt ſine querela.
„ Id eſt ſine crimine. Crimen autem eſt pec-
„ catum grave, accuſatione & damnatione
„ digniſſimum. Non ergo Deus quædam pec-
„ cata damnat, quædam juſtificat & laudat:
„ nulla laudat, odit omnia. Quomodo odit
„ Medicus ægritudinem & id agit curando
„ ut ægritudo pellatur, æger levetur: ſic
„ Deus gratia ſua hoc in nobis agit ut pec-
„ catum conſumatur, homo liberetur. *Mu-*
„ *nitur in vita proficientium, quod in vita*
„ *conſumitur perfectorum*. Prima eſt ergo li-
„ bertas, carere criminibus. Crimina ſunt
„ homicidium, adulterium, fornicatio, fur-
„ tum, ſacrilegium, & cetera hujuſmodi.
Cum cœperit ea non habere homo (debet
„ autem non habere omnis Chriſtianus ho-
„ mo) incipit caput erigere ad libertatem:
„ ſed iſta inchoata eſt, non perfecta libertas.
„ Quare? Quia *Video aliam legem in mem-*
„ *bris meis, repugnantem legi mentis meæ:*
„ *non enim quod volo bonum hoc ago; ſed*
„ *quod odi malum, illud facio* . . . . (*Rom.*
„ 7. 23.) *Caro concupiſcit adverſus ſpiri-*
„ *tum, & ſpir. adverſus carnem, ut non*
„ *ea quæ vultis faciatis*. (*Ibid.* 19.) Ex
„ parte libertas, ex parte ſervitus: *Non-*
„ *dum tota, nondum pura, nondum plena*
„ *libertas, quia nondum æternitas*. Quæ igi-
„ tur libertas plena atque perfecta in Do-
„ mino Jeſu, qui dixit: *Si vos Filius libe-*
„ *raverit, tunc vere liberi eritis?* (*Galat.*
„ 5. 17.) Quando nullæ inimicitiæ, quando
„ noviſſima deſtruetur mors “.

46. *Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* Solus Chriſtus Pontifex eſt, *Sanctus, innocens, impollutus, ſegregatus a peccatoribus*: (*Hebr.* 7. 26.) ſolus ille verus *Agnus Dei qui tollit peccatum mundi*. Nemo homo id ſibi arrogare poteſt. *Si* enim *diximus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*. (1. *Jo.* 1. 8.) Verumtamen eniti & fatagere debent omnes Chriſtiani, & præcipue Miniſtri Eccl. Paſtores & Rectores animarum, ut *ſine querela* ſint, & *ſine crimine*, morumque innocentia & ſanctimonia præluceant. *Luceat lux veſtra coram hominibus* (inquit Chriſtus *Matth.* 5. 16.) *ut videant opera veſtra bona & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt*. De Chriſtianis Tertull. ſcribit in Apolog. (*c.* 45.) „ Innocentiam a Deo edocti, &
„ perfecte eam novimus, ut a perfecto Ma-
„ giſtro revelatam, & fideliter cuſtodimus,
„ ut ab incontemptibili Diſpectore manda-
„ tam “.

Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? Injuriam facimus Veritati increatæ, veritati incarnatæ, Veritati inſpiratæ, quia illi non credimus, nec obedimus, immo vero reſiſtimus. Non ſatis eſt *cognoſcere veritatem*, ſed & illam *diligere*, & *facere* oportet, ut Deo digni ſimus. Geniti ſumus verbo veritatis, ſanctificati Spir. veritatis, diſcipuli Chriſti qui Veritas eſt: ambulemus igitur in veritate, mandata Dei ſervantes.

47. „ Qui ex Deo eſt, verba Dei audit.
„ Propterea vos non auditis, quia ex Deo
„ non eſtis “. Qui Verbum Dei ſine debitis diſpoſitionibus audit, qui cum negligentia & faſtidio; qui ex mera curioſitate, qui ſine reverentia; qui ſine ſtudio ſalutis ſuæ, non eſt ex Deo. Hunc ne vere amicum dixeris alicujus, qui loquentem libenter audit? Si Dei amici ſumus, illum in Script. S. in Prædicatorib. ſuis, in piis libris loquentem lubenter audiemus: nec ſolum *auditores*, *ſed factores* Evangel. Legis, & verbi Dei, quod nobis prædicatur, erimus. „ Abjicientes igi-
„ tur omnes immunditiam, (*Jacob.* 1. 22.)
„ & abundantiam malitiæ, in manſuetudi-
„ ne ſuſcipite inſitum verbum, quod po-
„ teſt ſalvare animas veſtras. Eſtote autem
„ factores verbi, & non auditores tantum,
„ fallentes voſmetipſos. Quia ſi quis auditor
„ eſt verbi, & non factor: hic comparabitur
„ viro conſideranti vultum nativitatis ſuæ in
„ ſpeculo: conſideravit enim ſe, & abiit, &
„ ſtatim oblitus eſt qualis fuerit. Qui autem
„ perſpexerit in legem perfectam libertatis,
„ & permanſerit in ea, non auditor oblivio-
„ ſus factus, ſed factor operis, hic beatus
„ in facto ſuo erit “.

48. 49. Reſponderunt Judæi, & dixerunt
„ ei: Nonne bene dicimus nos, quia Sama-
„ ritanus es tu, & dæmonium habes? Reſ-
„ pondit Jeſus: Ego dæmonium non habeo,
„ ſed honorifico Patrem meum, & vos inho-
„ noraſtis me “ Divinum illud manſuetudinis exemplar aſpiciant, illique ſe conformẽt Chriſtiani, quicumque convitia, calumnias, opprobria & inſultus hominum improborum patiuntur. *A potentia diſcimus patientiam*. (*S. Aug.*) Quid enim ſumus ſervi ad Dominum, peccatores ad juſtum, creaturæ ad Creatorem? Tamen quomodo ſi quid mali ſumus: ita quicquid boni ſumus, ab illo & per illum ſumus. „ Et nihil ſic quærit ho-
„ mo quomodo potentiam; habet Dominum
„ Chriſtum magnam potentiam: ſed prius ejus
„ imitetur patientiam, ut perveniat ad po-
„ tentiam “. Qui noſtrum patienter audiret ſi ipſi diceretur, *Dæmonium habes*? Quod dictum eſt ei qui non ſolum homines ſalva-

bat, ſed etiam dæmonibus imperabat. Id unum reſpondet mitiſſimus Jeſus: „ Ego dæ„ monium non habeo, ſed honorifico Patrem „ meum, & vos inhonoraſtis me. Ego au„ tem non quæro gloriam meam, &c.“ Samaritanum appellaverant Phariſæi, hoc convitium non repellit, quia divinam ejus miſſionem, doctrinæ veritatem, miraculorum auctoritatem non petebat. Hominem a dæmone afflatum & impulſum dicebant: huic blaſphemiæ reſpondet, quia ejus miſſionis & doctrinæ fundamentum quatiebat. Hinc diſcant Eccl. miniſtri perſonales & vagas injurias ſpernere, ab iis vero calumniis quæ miniſterio ſuo officere poſſunt, in ſpiritu caritatis & manſuetudinis ſe purgare, *Ut non vituperetur* ſacrum *miniſterium*. Illis enim neceſſaria eſt bona vita; Eccl. vero bona eorum fama. Omnes tandem Chriſtiani patienter ferant injurias, convitia, calumnias, detractiones, exemplo C. J. convitia convitiis, detractiones detractionibus, calumnias calumniis non repellant, multo minus atrociori ultionis genere. „ Abſit a ſervo Chriſti tale inquina„ mentum, ut patientia majoribus tentatio„ nibus præparata in frivolis excidat . . . . . „ Si linguæ amaritudo maledicto ſive convi„ tio eruperit, reſpice dictum: Cum vos ma„ ledixerint, gaudete. Dominus ipſe maledi„ ctus in Lege eſt, & tamen ſolus eſt bene„ dictus. Igitur Dominum ſervi conſequa„ mur, & maledicamur patienter, ut bene„ dicti eſſe poſſimus. Si parum æquanimiter „ audiam dictum aliquod in me protentum, „ aut nequam, reddam & ipſe amaritudinis „ vicem neceſſe eſt aut cruciabor impatien„ tia muta“. (*Tertull. de Patient. c.* 8.) Maledicti autem vicem reddere Dominus nobis prohibet. Sequitur ergo ut a quo nos Dominus arcet idem æquanimiter pati admoneat . . . . „ Omnis injuria, ſeu lingua, ſeu „ manu incuſſa, cum patientiam offenderit, „ eodem exitu diſpungetur, quo telum ali„ quod in petra conſtantiſſimæ duritiæ libra„ tum & obtuſum“.

Ego autem non quæro gloriam meam: eſt qui quærat, & judicet. „ Eſt Pater (*S. Aug. Tr.* 43. *in Jo. n.* 9.) qui gloriam meam a „ veſtra diſcernat & ſeparet. Vos enim ſe„ cundum hoc ſæculum gloriamini: ego non „ ſecundum hoc ſæculum glorior, qui Patri „ dico, *Pater clarifica me ea claritate, „ quam habui apud te, prius quam mun„ dus fieret*. (*Jo.* 17. 5.) Quid eſt, ea cla„ ritate; ſive ea gloria? Ab humana inſla„ tione diſcreta. Secundum hoc judicat Pa„ ter. Quid eſt, judicat? diſcernit. Quid di„ ſcernit? Gloriam Filii ſui a gloria homi„ num, quia ideo dictum eſt, *Unxit te Deus, „ Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus „ tuis*. (Pſ. 44. 6.) Non enim quia homo „ factus eſt, jam comparandus eſt nobis. Nos „ homines cum peccato, ille ſine peccato: „ nos homines trahentes de Adam & mor„ tem & delictum; ille de Virg. carnem mor„ talem, nullam iniquitatem. Denique nos „ nec quia volumus nati ſumus, nec quam„ diu volumus vivimus, nec quomodo volu„ mus morimur: ille antequam naſceretur „ elegit de qua naſceretur, natus fecit ut a „ Magis adoraretur, crevit infans, & mi„ raculis ſe Deum oſtendebat, & infirmitate „ hominem præferebat. Poſtremo elegit & „ genus mortis, ut in cruce penderet, & „ ipſam crucem in frontibus fidelium figeret: „ ut dicat Chriſtianus, *Mihi abſit gloriari „ niſi in cruce Dom. noſtri J. C.* (*Galat.* 6. „ 14.) In ipſa cruce quando voluit, corpus „ dimiſit, in ipſo ſepulchro quamdiu voluit, „ jacuit; quando voluit, tamquam de lecto „ ſurrexit. Ergo ſecundum ipſam formam ſervi „ multum intereſt inter gloriam Chriſti, & glo„ riam hominum ceterorum“. De iſta gloria dicebat: „ Non quæro gloriam meam. „ Eſt qui quærat, & judicet. *Salvatz noſtri „ humilitatem imitemur*: Qui cum in forma „ Dei eſſet, exinanivit ſemetipſum formam „ ſervi accipiens“: gloriam propriam ne quæramus; cum laceſſimur convitiis, maledictis, calumniis, Deo ſerviamus per infamiam & bonam famam: ſacrificium gloriæ noſtræ offeramus illi per Filium ejus Dom. noſtrum J. C. qui crucem pro nobis ſuſtinuit, & in ea mori dignatus eſt, confuſione contempta. Injurias apud ipſum deponamus, qui gloriæ & honoris curam habebit. *Eſt qui quærat, & judicet*.

51. „ Amen, amen dico vobis: Si quis „ ſermonem meum ſervaverit, mortem non „ videbit in æternum“. Finem intendis? Media elige. Vitam æternam deſideras? Sermonem & mandata Dei obſerva, ſecundum Evang. vive. Mors duplex eſt; corporis, & animæ. Hæc vera mors eſt, nam illa migratio eſt. Non expaveſcamus iſtam mortem, ſed illam timeamus, de qua loquebatur Jeſus, cum diceret: *Si quis Sermonem meum ſervaverit, mortem non videbit in æternum*. Servemus igitur ſermonem ipſius in fide: perventuri ad Dei noſtri, ut in ſe, viſionem, quæ tota bonorum operum merces eſt, cum acceperimus pleniſſimam libertatem.

54. 55. „ Eſt Pater meus, qui glorificat „ me, quem vos dicitis quia Deus veſter eſt. „ Et non cognoviſtis eum: Ego autem novi „ eum. Et ſi dixero, quia non ſcio eum, „ ero

„ ero ſimilis vobis, mendax. Sed ſcio eum, „ & ſermonem ejus ſervo “. Qui Dei voluntati ac mandatis non obedit, fruſtra gloriatur quod Deum cognoverit; immo convincitur mendacii teſte & judice Veritate, idipſum per Apoſt. ſuum Jo. confirmante. „ Et „ in hoc ſcimus quoniam cognovimus eum, „ ſi mandata ejus obſervemus. Qui dicit ſe „ noſſe eum, & mandata ejus non cuſtodit, „ mendax eſt, & veritas in eo non eſt “. (1. *Jo.* 2. 3. 4.) Quod vero Jeſum ſpectat, ſecundum carnem judicantibus potuit & hinc arrogans videri, quia dixit: *ego novi eum.* Sed videte quid ſequatur: „ Si dixero quia „ non novi eum, ero ſimilis vobis mendax. „ *Ergo* Arrogantia non ita caveatur, ut ve„ ritas relinquatur “. (*S. Aug. Tr.* 44. *in Jo. num.* 15.)

58. 59. „ Amen, amen dico vobis: Ante„ quam Abraham fieret, ego ſum. Tulerunt „ ergo lapides ut jacerent in eum: Jeſus au„ tem abſcondit ſe & exivit de Templo “. C. J. ut Verbum Patris & Sapientia ejus ab æterno in Deo Patre exiſtebat, & ſe nobis dare per Incarnat. ſuam decreverat. Venit in plenitudine temporum, & dedit ſe nobis. Se naſcens dedit ſocium, conveſcens in edulium, ſe moriens in pretium, ſe regnans dat in præmium. In ipſo cogitationes noſtras defigamus, & grato animo nos ipſi conſecremus, ut omnibus diebus noſtris in ſanctitate & juſtitia ſerviamus illi. „ Jeſus autem, tam„ quam homo, tamquam in forma ſervi, „ tamquam humilis, tamquam paſſurus, tam„ quam moriturus, tamquam nos ſuo ſangui„ ne redempturus; non tamquam ille QUI „ EST, non tamquam *In principio Verbum*, „ & *Verbum apud Deum*, abſcondit ſe. Nam „ cum illi lapides tulerunt ut mitterent „ in eum, quid magnum erat ut eos conti„ nuo dehiſcens terra ſorberet, & pro lapi„ dibus inferos invenirent? Non erat ma„ gnum Deo: ſed magis erat commendanda „ patientia, quam exſerenda potentia. Abſcon„ dit ergo ſe ab eis ne lapidaretur. *Tamquam „ homo a lapidibus fugit: ſed væ illis a „ quorum lapideis cordibus Deus fugit* “. (*S. Aug. ib. n.* 18.)

CAPUT IX.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. ET *præteriens Jeſus*, poſtquam e Templo egreſſus eſſet, vel cum exiret, *vidit hominem cæcum a nativitate*: quod vitium humana ope inſanabile eſt: *& interrogaverunt eum diſcipuli ejus: Rabbi*, Magiſter, *quis peccavit, hic aut parentes ejus, ut cæcus naſceretur?* Ejuſ-ne peccato, vel a Deo præviſo, vel ab ejus anima præexiſtente, antequam uniretur corpori, commiſſo (ut multi Judæorum fingunt) an parentum peccato, velut cauſæ, congenita illa cæcitas tribuenda eſt? *Reſpondit Jeſus: Neque hic peccavit* ut cæcus naſceretur, *neque parentes ejus* hanc in illum calamitatem peccatis ſuis traxerunt: *ſed* divina providentia diſponente id evenit, *ut manifeſtentur opera Dei in illo:* Ut illius illuminatione pateat quanta & quam admirabilia ſint opera Dei. De ſe, non de Patre dicit: Patris enim gloria manifeſta erat (inquit S. Chryſoſt. *Hom.* 55. *in Joann.*)

4. 5. *Me oportet operari opera ejus qui miſit me*, Dei Patris, ut ejus Legatum, & doctrina, miraculiſque declarare Divinitatem meam, ac miſſionem meam confirmare, *donec dies eſt*: toto, quod mihi ſupereſt, mortalis vitæ tempore. „ Venit nox, quando ne„ mo poteſt operari “. Opera Patris perficere me oportet antequam patiar, ſicut operarii ante noctem diurnum penſum abſolvunt, ut ſcriptum eſt; (*Pſ.* 103. 24.) „ Exibit ho„ mo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam „ uſque ad veſperam “. Nox enim commodum tempus non eſt ut intendant operi. „ Quamdiu ſum in mundo, lux ſum mundi “. Quamdiu vitam mortalem in terris ago, mundum illumino, quantum in me eſt, doctrina mea, exemplis, miraculis.

6. 7. „ Hæc cum dixiſſet, exſpuit in ter„ ram, & fecit lutum ex ſputo, & linivit „ lutum ſuper oculos ejus “. Quo minus conveniens videbatur ex ſe ſanandis oculis remedium, eo magis omnipotentiam Medici oſtendebat “. Nam cum ex limo formatum a „ Deo hominem audiviſſent & crederent, „ ideo Chriſtus nunc ad eum modum oculos „ finxit. Si enim dixiſſet. Ego ſum qui de „ terra formavi hominem, arduum viſum „ eſſet auditoribus: re autem oſtenſum jam „ negari non poterat. Quamobrem ipſe in „ ſputo & pulvere commixto abſconditam „ gloriam manifeſtavit: neque enim parvum „ erat ut creaturæ opifex putaretur. Ad „ hoc enim & alia aggreſſus eſt, & a Patre „ totum eſt creditum. Majoris namque fides „ minus etiam confirmat. Omnium autem „ creaturarum homo præſtantiſſimus eſt, & „ inter membra noſtra oculus. *Et* inunctis „ ex luto cæci oculis, *dixit ei: Vade, lava „ in natatoria Siloe*, ad locum in quem ex„ cipitur aqua fontis Siloe (*quod interpre„ tatur Miſſus*) quod verbum *Siloe* ſignifi„ cat *Miſſum*, non Domini Jeſu, ſed Evan-

„ geliſtæ

„ geliſtæ hæc interpretatio eſt, ad Meſſiæ „ nomen alludentis, qui *Mittendus* appella„ tur a Prophetis“. (*S. Chryſ. ibid.*) Fons autem ille celeber vocatus eſt Siloe, quod a qua ex eo in piſcinam, effluens, in varios hortos derivaretur & emitteretur. *Abiit ergo* cæcus, *& lavit* oculos ſecundum mandatum Jeſu, *& venit videns*.

8. 9. *Itaque vicini*, qui prope eum aut parentes ejus habitabant, *& qui viderant eum prius quia mendicus erat*, ad portam forte Templi quotidie ſedens, *dicebant*: *Nonne hic eſt, qui ſedebat & mendicabat?* Tali loco, non oſtiatim. *Alii dicebant*: *Quia hic eſt*. Certe hic ipſe eſt. *Alii autem*: *Nequaquam, ſed ſimilis eſt*. Quibus altercationibus miraculi veritas magis inclareſcebat. *Ille vero dicebat*: *Quia ego ſum*: Ego ipſe, qui antea cæcus a nativitate, nunc video.

10. 11. 12. „ Dicebant ergo ei: Quomodo „ certi ſunt tibi oculi “? Quomodo contigit res adeo inſolita & admirabilis, ut nunc videas, qui a nativitate cæcus eras? Reſpondit: *Ille homo qui dicitur Jeſus*, ſolo nomine & publica fama mihi notus, *lutum fecit, & unxit oculos meos, & dixit mihi*: *Vade ad natatoria* ſeu ad piſcinam *Siloe, & lava. Et abii*; *& lavi*; ſicut juſſerat, *& video. Et dixerunt ei*: *Ubi eſt ille? Ait*: *Neſcio*. Subduxerat enim ſe Jeſus ſeque abdiderat, ut Phariſæorum furorem declinaret.

13. 14. 15. 16. 17. *Adducunt eum ad Phariſæos*, ad Synedrium in quo plurimi erant Phariſæi, *qui cæcus fuerat. Erat autem ſabbatum, quando lutum fecit Jeſus, & aperuit oculos ejus*. Inde calumniæ anſam arripuerunt Phariſæi, capitales Jeſu inimici. *Iterum ergo interrogabant eum Phariſæi quando vidiſſet*, ſeu viſum recepiſſet. *Ille autem dixit eis*: *Lutum mihi poſuit ſuper oculos, & lavi* ejus juſſu, *& video. Dicebat ergo ex Phariſæis quidam*: *Non eſt hic homo a Deo, qui ſabbatum non cuſtodit*. Linire quippe oculos Phariſaica ſuperſtitio ſervilibus operibus ſabbato vetitis annumerabat. *Alii autem*, quos invidia non ita excæcaverat, & in quibus aliquid bonæ fidei reliquum erat, *dicebant*: *quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere?* Quomodo poſſet homo impius, qui ſe miſſum a Deo falſo jactaret, populumque ſeduceret, tam admirabilia, tam divina, vimque omnem naturæ ſuperantia opera facere in ſignum miſſionis ſuæ? Numquam certe Deus id permitteret, cum errori & mendacio ſuffragari non poſſit. *Et ſchiſma erat inter eos*, aliis aliud de Jeſu ſentientibus. *Dicunt ergo cæco iterum*: *Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos*, ſabbato? Quid de illo cenſes? *Ille autem dixit*: *quia Propheta eſt*. Abſit ut peccatorem cenſeam: quinimmo, virum a Deo miſſum, Deo gratum, Prophetam eſſe mihi certo perſuaſum eſt.

18. 19. 20. 21. 22. 23. „ Non crediderunt „ ergo Judæi de illo, quia cæcus fuiſſet, & „ vidiſſet, donec vocaverunt parentes ejus „ qui viderat “. Non ſequitur quod poſtea crediderint; ſed cum non crederent, voluiſſe eos ex patre & matre nati veritatem facti ſciſcitari. „ Et interrogaverunt eos, dicen„ tes: Hic eſt filius veſter, quem vos dicitis „ quia cæcus natus eſt? Quomodo ergo nunc „ videt“? Audire deſiderabant ab illis aut non fuiſſe revera cæcum, aut certe natum non fuiſſe talem, ut everteretur miraculi fides, aut laus ejus minueretur. „ Reſponde„ runt eis parentes ejus, & dixerunt: Sci„ mus quia hic eſt filius noſter, & quia cæ„ cus natus eſt“; id certe nobis conſtat: *quomodo autem nunc videat*, quomodo viſum receperit, *neſcimus*; non aderamus cum id factum eſt, ut ea de re teſtimonium dicere poſſimus, *aut quis aperuit oculos, neſcimus: ipſum interrogate, ætatem habet* juſtam & legitimam ut ad interrogata congrue reſpondere poſſit; *ipſe de ſe loquatur*. Ipſe teſtimonium dicet de eo quod ipſi compertum eſt. *Hæc dixerunt parentes ejus* metu perturbati, *quoniam timebant Judæos*, primores Judæorum, Scribas, Phariſæos, Senatores: *Jam enim conſpiraverant Judæi*, id eſt, major pars eorum decreverat conſpiratione facta, *ut ſi quis eum*, nempe Jeſum, *confiteretur eſſe Chriſtum, extra Synagogam fieret*; a Synagogis omnibus, & ex tota congregatione Iſraelis, velut profanus & impius excluderetur. *Propterea parentes ejus*, pater & mater cæci nati, homines magis quam Deum metuentes, ſibique potius conſulentes quam filio, *dixerunt*: *quia ætatem habet, ipſum interrogate*.

24. 25. 26. 27. *Vocaverunt ergo rurſum hominem qui fuerat cæcus*, ut preſſiori interrogatione illum urgentes, aliquid ab eo elicerent, quod miraculi claritatem obſcuraret; *Et dixerunt ei*: *da gloriam Deo*: Veritatem, quam hactenus diſſimulaſti, coram Deo confitere. *Nos* Principes & Judices populi, ad quos ſpectat judicium de veris falſiſque Prophetis, *ſcimus quia hic homo peccator eſt*, non Proph., non miraculorum editor, ut tu ais. *Dixit ergo eis ille*: *Si peccator eſt*, quod vobis conſtare dicitis, *neſcio*, nullum ejus rei argumentum habeo: *unum ſcio, quia cæcus cum eſſem, modo video*, ejus beneficio & gratia: *Dixerunt ergo illi*: *quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos?* Ex ipſo curationis mo-

do

do ſe aliquid deprehenſuros confidebant, quo veram aut certe congenitam cæcitatem non fuiſſe plebi perſuaderent. *Reſpondit eis: Dixi vobis jam, & audiſtis*, auribus corporis, utinam & cordis! *quid iterum vultis audire*, ſi credere non vultis? *Numquid & vos vultis diſcipuli ejus fieri*? O utinam! Si non vultis, incredulitate veſtra pertinaces, fruſtra me repetitis interrogationibus fatigatis.

28. 29. *Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: tu diſcipulus illius ſis*, ſi vis hunc ſectari magiſtrum, te ſane dignum: „Nos autem Moyſis „ diſcipuli ſumus, *alium non quærimus Do-* „ *ctorem*: Nos ſcimus quia Moyſi locutus eſt „ Deus: hunc autem neſcimus unde ſit": an a Deo miſſus, an ſuopte conſilio doceat.

30. 31. 32. 33. *Reſpondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile eſt*, res ſane mira, *quia vos*, qui Magiſtri in Iſrael eſtis, & ſcientiam diſcernendi veros Proph. a falſis vos habere gloriamini, *neſcitis unde ſit* Jeſus, *& aperuit oculos meos*. Verumtamen mihi viſum reſtituit: quo miraculo miſſionem ſuam evidenter probavit. *Scimus autem quia peccatores Deus non audit*; Numquam exaudit impios, & falſos Proph., ita ut ad eorum ſanctitatem, vel miſſionem a Deo probandam miracula faciat. *Sed ſi quis Dei cultor eſt*, id eſt, recta de Deo ſentiat & doceat, *& voluntatem ejus facit, hunc exaudit*, ut in Pſal. ſcriptum eſt: *Voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet*. An id ignoratis! *A ſæculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati*. A mundi conditione nihil tale auditum eſt: Nemo Prophetar., nec ipſe Moyſes, quo Magiſtro gloriamini, ſimile miraculum ediderunt. *Niſi eſſet hic*, JESUS, *a Deo*, miſſus, *non poterat facere quidquam*, horum quæ fecit.

34. *Reſponderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos*? Totus quantus ab utero matris ſcates peccatis, idque cum quo natus es, corporis vitium, animæ tuæ deformitatem indicat: & docere nos præſumis, miſer? *Et ejecerunt eum foras*, ex loco ubi erant congregati, ex Templo, omnique Synagoga ignominioſe expulerunt.

35. 36. 37. 38. *Audivit Jeſus quia ejecerunt eum foras: & cum inveniſſet eum, dixit ei: Credis in Filium Dei*? In Chriſtum Judæis promiſſum, qui Dei Filius eſt? *Reſpondit ille, & dixit: quis eſt, Domine, ut credam in eum*? Ubi eſt? Jam-ne venit? *Et dixit ei Jeſus: Et vidiſti eum*, virtutem ejus expertus es, viſum per ipſum recipiens: *& qui loquitur tecum ipſe eſt*: Ego ipſe, qui tecum loquor, ſum Chriſtus Filius Dei. *At ille ait: Credo Domine. Et procidens adoravit eum*, ut verum Filium Dei. Fidem & adorationem internam externo ritu, geſtuque corporis profeſſus eſt. „ Promptus utique ad „ confeſſionem fidei, & ad pietatem cæcus. „ Poſtquam enim cognovit præſentem, & ve„ re oculis ſubjectum Filium unigenitum, a„ doravit eum, tamquam Deum, tametſi vi„ deret eum in carne gloria Deo digna pror„ ſus carentem. Verum illuminato corde vi „ & poteſtate illi inſita, ad cogitationes bo„ nas ſapientiæ plenas aſſurgit, divinæque „ illius & ineffabilis naturæ pulchritudinem „ ſibi animo repræſentat. Non enim adoraſ„ ſet ut Deum, niſi Deum eſſe credidiſſet, „ ex facto in ſe miraculo ad ita ſentiendum „ inſtitutus (*S. Cyrill. l. 6. in Jo.*)".

39. *Et dixit Jeſus: In judicium ego in hunc mundum veni: ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant*. In hunc mundum veni ut judicium diſcretionis exerceam, homines qui res ſalutis ſuæ ſimpliciter ignorant, & ignorantiam ſuam atque cæcitatem humiliter agnoſcunt illuminando; & eos qui ſe omnia noſſe præſumunt, nec indigere doctrina mea, in tenebris ignorantiæ relinquendo, & permittendo ut magis excæcentur in pœnam peccatorum ſuorum & maxime incredulitatis. Quid ergo: *Ut qui non vident videant*? „ Qui ſe non videre confitentur (*S. Aug. Tr.* „ 44. *in Jo. n.* 17.), & Medicum quærunt, „ ut videant. Quid eſt, *& qui videant*, „ *cæci fiant*? Qui ſe putant videre, & Me„ dicum non quærunt, in ſua cæcitate per„ maneant. Ergo iſtam diſcretionem vocavit „ judicium, cum ait: *In judicium veni in* „ *hunc mundum*, quo diſcernit cauſam cre„ dentium & confitentium a ſuperbis, ſe vi„ dere putantibus, & ideo gravius excæca„ tis; tamquam dixerit ei peccator confitens, „ & medicum quærens: *Judica me Deus* „ *& diſcerne cauſam meam de gente non* „ *ſancta* (Pſ. 42.)": illorum ſcilicet qui dicunt: *Videmus* & eorum peccatum manet: „ *Qui* Evanuerunt in cogitationibus ſuis, & „ obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: dicen„ tes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt „ (*Rom. 1. 22.*)".

40. 41. *Et audierunt quidam ex Phariſæis*, qui cum ipſo erant ut eum obſervarent, & ſermones ejus carperent: *Numquid & nos cæci ſumus* ea, de qua loqueris, animi cæcitate? Dixit eis Jeſus: *Si cæci eſſetis*, judicio veſtro, id eſt, ſi vos cæcos agnoſceretis, & lucem quæretis, meamque doctrinam, quæ lux eſt mentium, obedienti animo audiretis, non haberetis peccatum. *Nunc vero dicitis: Quia videmus*, Vos ſapere exiſtimatis,

matis, inflati ſenſu carnis veſtræ; ſuperbia tumidi. Ideo *peccatum veſtrum manet*. Vobis non condonatur incredulitatis peccatum. Nullam quippe excuſationis rationem habetis, cum cæcitas veſtra voluntaria ſit.

SENSUS MORALIS.

1. *ET præteriens Jeſus, vidit hominem cæcum a nativitate*. Corporis cæcitas imago eſt cæcitatis ſpiritalis, in qua filii omnes Adami naſcuntur, quæ vulnus eſt naturæ, peccato illatum. Quam deflenda hæc cæcitas quæ non illius lucis viſione nos privat, quæ nobis cum pecoribus communis eſt; ſed lucis æternæ, quæ vita eſt & felicitas noſtra! *Et vita erat lux hominum*. Lux ſine qua in tenebris & umbra mortis ſedemus. Gratias agamus Salvat. noſtro, qui per hanc mortalem vitam, per præſepe, per Crucem, per opprobria, dolores, mortemque pertranſiens, nos miſericorditer reſpexit, prius quam ipſum videre poſſemus: & cum eſſemus filii tenebrarum, nos per gratiam ſuam, fideique donum filios lucis effecit. *Ipſe vidit cæcum, non ad eum cæcus acceſſit* (*S. Chryſoſt. hom. 54. in Jo.*): qua circumſtantia generis humani demonſtratur infirmitas, qui per ſe accedere ad Jeſum non poteſt, niſi gratiæ ejus interiori vocatione præveniatur, in eoque deſiderium illuminationis excitetur. „ Ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen ſuum (*1. Pet. 2. 9.*)".

Præteriens Jeſus vidit hominem cæcum a nativitate. „ Genus humanum (*S. Aug. Tr. 44. in Jo. n. 1.*) eſt iſte cæcus. Quæ cæcitas per peccatum contigit in primo homine, de quo omnes originem duximus, non ſolum mortis, ſed etiam iniquitatis. Si enim cæcitas eſt infidelitas, & illuminatio fides; quem fidelem quando venit Chriſtus invenit? Quandoquidem Apoſt. natus in gente Prophetar. dicit (*Epheſ. 2. 3.*): *Fuimus & nos aliquando natura filii iræ, ſicut & ceteri*. Si filii iræ, filii vindictæ, filii pœnæ, filii gehennæ. Quomodo natura, niſi quia peccante primo homine vitium pro natura inolevit? Si vitium pro natura inolevit, ſecundum mentem omnis homo cæcus natus eſt. Si enim videt, non opus habet ductore & illuminatore; cæcus eſt ergo a nativitate . . . . . Totus mundus cæcus eſt: omnes cæcos naſci fecit, qui primum hominem decepit: ideo venit Chriſtus illuminator, quia diabolus fuerat excæcator (*S. Aug. alibi.*)".

Præteriens Jeſus vidit hominem cæcum a nativitate. „Quod tranſiens (*S. Cyrill. Alex. l. 6.*) cæcum vidit & illuminavit Jeſus, ſignum erat illum a Judæis diſceſſurum, & impiam turbam relicturum, Gentesque recepturum, atque in illas omnem clementiæ ſuæ munificentiam transfuſurum. Quæ etiam cæco nato aſſimilantur, quod in tenebris natæ ſint, & velut a teneris annis vera Dei cognitione caruerint, nec a Deo per Spir. ejus ſint illuminatæ. Cæcus a Chriſto in tranſcurſu conſpectus, ſignificat non proprie veniſſe Chriſtum ad Gentes, ſed ad ſolum Iſraelem. *Non ſum miſſus* (inquit *Matth. 13. 25.*) *niſi ad oves quæ perierunt domus Iſrael*. In tranſitu vero Chriſti, oculi Gentium ſanati ſunt, transferentis in eas miſericordiam, propter rebellionem & incredulitatem Iſrael. Et hoc eſt quod Moyſes decantabat. *Et ego provocabo eos in eo qui non eſt populus, & in gente ſtulta irritabo illos*; Gens enim inſipiens quæ ſervit creaturæ poſthabito Creatore, & inſtar animalium ratione carentium omni iniquitate paſcitur, ſoliſque rebus terrenis & caducis inhæret. Quoniam vero Iſrael Deum commovit ad iram ſapiens & doctus in Lege & Proph., viciſſim a Deo in iram provocatus eſt aſſumptis in ejus locum ac ſortem inſipientibus, quibus per fidem & ſapientiam Chriſtus & ſanctificatio & redemptio factus eſt, juxta Script., adeoque lux & illuminatio".

2. „Et interrogaverunt eum diſcipuli ejus: Rabbi, quis peccavit, hic aut parentes ejus, ut cæcus naſceretur"? Ægritudines & infirmitates corporis generatim ſpectatas, ex Adami peccato ortum ducere, perſuaſum habebant Chriſti diſcipuli. Grave jugum ſuper filios Adam a die nativitatis eorum, variis miſeriis & calamitatibus obnoxium eſſe. Has qui patiuntur, ſub juſta Dei manu ſe humilient, qui peccatores ſolos pœnis & miſeriis ſubjicit, vel ut eorum peccata puniat, vel ut illos purificet atque a peccatis emundet. Peccator igitur erat & ille cæcus, quamvis ob peccatum perſonale ſuum, vel parentum, nativam non pateretur cæcitatem, ſed ad manifeſtationem gloriæ Dei per miraculum, & gloriam Filii ejus J. C. *Ut manifeſtentur opera Dei in illo*.

3. „Reſpondit Jeſus: Neque hic peccavit, neque parentes ejus, &c." Cæcus ille natus innocens erat; aut certe crimen nullum commiſerat, cujus in pœnam inflicta illi eſſet a Deo cæcitas. Quicumque vero ſpiritualiter cæci ſunt, in pœnam peccati cæci ſunt. „ Ipſa ignorantia, (*inquit S. Aug. Ep. 194. A. 105. ad Sixtum.*) in iis qui intelligere noluerunt, ſine dubitatione peccatum eſt;

„ in

„ in eis autem qui non potuerunt, pœna pec-
„ cati. Ergo in utriſque non eſt juſta excuſa-
„ tio, ſed juſta damnatio". Ignorantia igitur & cæcitas ſpiritualis vel peccatum eſt, vel pœna peccati, ſaltem originalis. Hinc baptiſmus, quo peccatum originale deletur, *Sacramentum illuminationis* a primorum ſæculorum pp. appellatur; eorumque de baptiſmo ſermones inſcribuntur, *In ſancta lumina*. Verum Sacramen. illud quo peccatum ex Adamo contractum abſtergitur, nos a vulneribus & pœnis quæ illius appendices ſunt in ſtatu naturæ lapſæ penitus non ſolvit: & ſicut caritas quæ per Spir. S. diffuſa eſt in cordibus noſtris non extinguit concupiſcentiam: ita fides cujus lumen oritur in mentibus noſtris, ignorantiæ tenebras penitus non diſpellit. Quamobrem ad Dominum, qui lux & ſalus noſtra eſt, confugiendum. *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea . . . Deus meus, illumina tenebras meas* (Pſ.26.). Dominus illuminans, (*S. Aug. in hunc* Pſ.) nos illuminati; Dominus ſalvans, nos ſalvati: ſi ergo ille illuminans, nos illuminati; & ille ſalvans, nos ſalvati; præter ipſum nos tenebræ & infirmitas. Incommutabilis Veritas Deus eſt: ab hac recedens anima tenebratur, accedens illuminatur. Homo igitur ſuæ cæcitatis auctor eſt. Concupiſcentia, quæ parit peccatum quo creaturæ adhæremus derelicto Creat., nos ſeptem donis Spir. S. deſtitutos dæmoni tradit, ſicut Dalila Samſonem, abraſis 7. crinibus tradidit Philiſtæis, qui eruerunt oculos ejus, & eduxerunt Gazam vinctum catenis, & clauſum in carcere molere fecerunt, eique illuſerunt (*Judic.*16.). Quicumque mortaliter peccant, fœdus cum diabolo ineunt, ejuſque dominationi ſe ſubjiciunt: *Percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum* (*Iſ.* 28. 15.) Sed ea conditione cum illis fœdus init diabolus, qua Naas Princeps Ammonitarum olim fœdus cum habitatoribus Jabes inire propoſuit. *In hoc* (inquit *Reg.* 11. 2.) *feriam vobiſcum fœdus, ut eruam omnium veſtrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in univerſo Iſrael.* Duo ſunt animæ noſtræ oculi. Primus eſt oculus fidei, vel oculus prudentiæ Chriſtianæ; hic oculus dexter; alter oculus eſt prudentia carnis; hic oculus ſiniſter. Primus veritates ſalutis, divina myſteria, res æternas contemplatur: alter res caducas, & terrenas intuetur. Dextrum animæ oculum peccatoribus eruit diabolus, ſiniſtrum ſervat, ut ſint *Acuti ad vana, hebetes ad æterna*, (ut loquitur S. Ambr.). „ Filii Agar, qui exqui-
„ runt prudentiam quæ de terra eſt, nego-
„ tiatores Merrhæ & Theman, & fabulato-
„ res, & exquiſitores prudentiæ & intelli-
„ gentiæ, viam autem ſapientiæ neſcierunt
„ (*Baruch.* 3. 23.)". Quo magis peccata ſua multiplicant, eorum cæcitas magis augetur, Deo gratiæ ſuæ lumen ſubtrahente, qui *Lege infatigabili ſpargit pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates*.

4. „ Me oportet operari opera ejus, qui
„ miſit me, donec dies eſt: venit nox, quan-
„ do nemo poteſt operari". Quamdiu lucis uſura fruimur, (*S. Aug. Tr.* 44. *in Jo.*): quamdiu vivimus, opera Dei faciamus, operi ſalutis noſtræ incumbamus, officia ſtatus noſtri impleamus. Caveamus ne nos intercipiat nox in qua nemo poterit operari ad ſalutem, nox quæ peccatoribus æterna erit, ſine ſpe lucis ac diei, quia Sol juſtitiæ numquam illis orietur, in tenebras exteriores detruſis. Quiſquis in peccato moritur, illa nocte involvitur, quia non eſt operatus opera Dei, ſed opera diaboli. In illa nocte Dives Epulo ardebat, & ſtillam aquæ de digito pauperis requirebat: dolebat, angebatur, fatebatur, nec ei ſubveniebatur, & conatus eſt benefacere. Ait enim Abrahæ (*Luc.* 16. 27.), „ Pater Abra-
„ ham, mitte Lazarum ad fratres meos,
„ ut teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc
„ locum tormentorum". O infelix, quando vivebas, tunc erat tempus operandi: modo jam in nocte es, in qua nemo poſſit operari. Timeamus & illam noctem, quæ peccatores excæcatos involvit in hac vita; in qua opera Dei, opera lucis non faciunt, ſed opera dumtaxat tenebrarum.

6. „ Hæc cum dixiſſet, exſpuit in terram,
„ & fecit lutum ex ſputo, & linivit lutum
„ ſuper oculos ejus. Et dixit ei: Vade, la-
„ va in natatoria Siloe (quod interpretatur
„ Miſſus). Abiit ergo, & lavit, & venit vi-
„ dens". Lutum ex terra & ſaliva C. J. confectum, figura eſt unionis Sapientiæ Æternæ cum terra carnis noſtræ, & virtutis in ſancta illa carne inhabitantis ad mentium noſtrarum tenebras diſpellendas, ad oculos interioris hominis noſtri aperiendos. Aqua fontis Siloe, imago eſt baptiſmi Chriſti miſſi a Patre, quo cæcitas filiis Adami congenita ſanatur in iis qui verbo fidei obediunt. „ Fecit lutum
„ ex ſputo, & linivit lutum ſuper oculos e-
„ jus. QUASI lux tetigit (*S. Aug. Ep.* 80. *Edit. nov. Par.*), & lumen infudit; quaſi Sacerdos
„ per figuram baptiſmatis myſteria gratiæ ſpiri-
„ talis implevit. Exſpuit, ut adverteres quia in-
„ teriora Chriſti lumen ſunt. Et vere videt,
„ qui Chriſti mundatur internis. Lavat ſali-
„ va ejus, lavat ſermo ejus". Unde ait: *Jam vos mundi eſtis propter ſermonem meum*.
„ Quod autem lutum fecit, & ſuperunxit
„ oculos cæci, quod ſignificat, niſi quod ipſe

„ ho-

„ hominem luto illito reddidit ſanitati, qui „ de luto hominem figuravit, & *quod hæc caro luti noſtri per baptiſmatis ſacramentum æternæ vitæ lumen accipiat?* Accede „ & tu ad Siloam, hoc eſt, ad eum qui Miſſus eſt a Patre, diluat te Chriſtus ut videas. *Accedite ad eum, & illuminamini*".

Fecit lutum ex ſputo, & linivit lutum ſuper oculos ejus, &c. „ Fieri aliter non poterat ut Gentes injectam ſibi cæcitatem excuterent, & divinam ſanctamque lucem contemplarentur, hoc eſt, ſanctæ ac conſubſtantialis Trinit. notitiam aſſequerentur, niſi ſanctæ ejus carnis fierent participes, & peccatum nigredinem inducens eluerent, exuerentque diaboli poteſtatem per ſanctum baptiſma. Dum vero myſterii figuram tempus antevertentem in cæco Servator imprimeret, adimplebat interim participationis illius vim per inunctionem ſputi; quippe in typum baptiſmi jubet cito ablui cæcum Siloe, quod S. Evang. interpretatur: *Miſſus*. Neminem autem alium eſſe Miſſum illum credimus, quam Filium unigenitum, & cœlitus a Patre huc profectum & delegatum ad peccati perniciem, & diabolicæ tyrannidis everſionem: ipſumque cognoſcentes aquæ ſanctæ Piſcinæ inviſibiliter innatare, abluimur cum fide, non ad deponendas ſordes carnis, ſed tamquam lippitudinem quandam & impuritatem oculorum mentis eluentes, ut deinceps puri pure divinam pulchritudinem intueri poſſimus. Quemadmodum ergo credimus Chriſti Corpus eſſe vivificum, quoniam eſt viventis Dei Verbi templum & habitaculum, omnem habens ejus vim & operationem: ita dicimus eſſe illuminationis pararium. Quippe vere corpus eſt lucis ſecundum naturam. Et veluti cum mortuum ſuſcitaret illum viduæ filium, non ſatis habuit imperare, & dicere: *Adoleſcens, tibi dico ſurge*, tametſi verbo peragere ſoleat quæcumque placuerit, ſed etiam loculo manum admovit, probans etiam corpus ſuum vivificam vim & poteſtatem habere: ſic illinivit ſputo oculos cæci, docens & corpus ſuum vel exili tactu lucem poſſe conciliare; corpus eſt enim veræ lucis (*S. Cyrill. l. 6. in Jo.*)".

Fecit lutum ex ſputo, & linivit lutum ſuper oculos ejus, &c. Cæcos tribus modis a Jeſu illuminatos Evang. commemorat. 1. Verbo. 2. Contactu. 3. Inunctione luti & lotione in Piſcina Siloe. Ita ſpiritaliter cæcos triplici modo illuminat: 1. Verbo ſuo, Evang. ſui prædicatione. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis* (Pſ. 118.). 2. Afflictionibus & calamitatibus inflictis, quaſi manus ſuæ contactu ſalutari. *Manus Domini tetigit me* (*Job.* 19. 21.). Non enim excæcat proſperitas, illuminat adverſitas, ut ad Deum redeamus. *In luce ſagittarum tuarum ibunt* (*Habac.* 3. 11.). In proſperitate pericula inferni incurruntur, nec animadvertuntur. *Et pericula inferni invenerunt me* (Pſ. 114. 3.). Illa me invenerunt, inquit S. Aug., ego vero ea non inveniebam, qui gaudebam proſperis ſæculi, in quibus plus fallunt pericula inferni. 3. Spiritualiter cæcos illuminat Chriſtus luti inunctione, id eſt, nihil noſtri conſideratione, & ſincera humilitate, nec non ſalutaribus pœnitentiæ lacrymis. „ Tumore meo „ ſeparabar abs te, *ait S. Aug.*, & nimis in„ flata facies mea claudebat oculos meos. *Sed „ miſericors Jeſus* fecit lutum ex ſputo, & „ linivit lutum ſuper oculos ejus. Et dixit ei: „ Vade, lava in natatoria Siloe".

Abiit ergo, & lavit, & venit videns. Cæcus ille natus Chriſto ipſum illuminare volenti ſimpliciter & humiliter obedit: ſpiritualiter cæci Chriſto cæcitatem illorum curare volenti rebelles ſunt. *Ipſi fuerunt rebelles lumini* (*Job.* 24. 13.). Cæci obedientiam conſidera. Non dixit: Si lutum eſt aut ſputum quod viſum reſtituit, quid mihi opus aquis Siloe? Si aquæ Siloe cæcitatem curant, quid opus luto? cur linivit? cur lavari præcepit? Me lutum excæcaret, ſi viderem; an cæcum illuminandi vim habet? Quot cæcis aquis Siloe ſe laverunt, & nemo viſum recepit? Non dubitavit, non cunctatus eſt ut Naaman Syrus; non murmuravit hic adverſus Jeſum jubentem ut lavaret oculos in Piſcina Siloe, ſicut ille murmuravit adverſus Eliſæum præcipientem ut lavaret in Jordane. *Abiit, & lavit, & venit videns*. Lavemur & nos in Piſcina pœnitentiæ, ut viſum interiorem recipiamus. . . Pulvis, pituita, fumus, peccata & iniquitates ſunt. Tolle iſta omnia, videbis ſapientiam quæ præſens eſt, quoniam Deus ipſa ſapientia eſt. Animi ſordes abſtergamus. Immunda enim anima veræ ſapientiæ lucem intueri non poteſt. *Sunt autem ſordes animi amor quarumlibet rerum, præter animum & Deum: a quibus ſordibus quanto eſt quis purgatior, tanto verum facilius intuetur* (S. Aug. *Tr.* 1. *in Jo.*). Et, ut alibi (*lib. de Utilit. credendi c.* 6. & *lib.* 2. *de Trinit. cap.* 17.) ait: „ Sapientia Dei rapit o„ mnem animam rationalem deſiderio ſui, „ tanto ardentiorem quanto mundiorem, & „ tanto mundiorem quanto ad ſpiritualia re„ ſurgentem: tanto autem ad ſpiritualia reſur„ gentem, quanto a carnalibus morientem".

10. 11. „ Dicebant ergo ei: Quomodo aper„ ti ſunt tibi oculi? Reſpondit: Ille homo „

„ qui

„ qui dicitur Jeſus, lutum fecit, & unxit „ oculos meos, &c.“. Multi de Chriſto dubitant ex infidelitate, aut ſilent ex timore, aut ejus opera examinant ex curioſitate, aut ex malitia perſequuntur, unus cæcus illuminatus illum ex fide & grati animi affectu palam coram plebe, coram Sacerdotibus, Legiſperitis, Phariſæis, & Senatoribus confitetur & prædicat. Phariſæi ſpiritaliter cæci, tenebras ſuas magis amant quam lucem: cæcum natum maligna curioſitate interrogant quomodo viderit, & veræ luci ipſis præſenti claudunt oculos. *Iterum ergo interrogabant eum Phariſæi quomodo vidiſſet &c.* Cæcitatis eorum argumentum eſt pravum de C. J. judicium, ex invidia profectum, quæ de operibus judicat ex pravo præoccupatæ mentis adverſus perſonas affectu, cum e contra de perſonis ex operum ſanctitate ferri judicium æquitas poſtulet. „ Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: „ Non eſt hic homo a Deo, qui ſabbatum non „ cuſtodit. Alii autem dicebant: Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere? “

Et ſchiſma erat inter eos. Eſt mala concordia, & diſcordia bona. „ Siquidem qui „ turrim ædificabant (*Gen. 11. n. 16. 17.*), „ concordes erant in malo; inde etſi inviti, „ ad bonum tamen diſſenſerunt. Et ſocii Cho„ re male conveniebant, ideo bene diviſi ſunt. „ Et Judas cum Judæis prave conſenſit. Mala „ autem concordia abſcindenda eſt, bona ſer„ vanda & fovenda. Malos fugiamus, ſequa„ mur bonos. Nam ſi membrum inſanabile, „ metu ne reliqua corrumpat, incidimus, non „ quod illud negligamus, ſed ut ſervemus ce„ tera: quanto magis in his, qui male nobis „ juncti ſunt, id faciendum? Quod (*S. Chryſ. „ hom. 56. in Jo.*) ſi eos meliores reddere poſ„ ſemus, & nobis non officeremus, omnia „ tentanda eſſent: ſin incorrigibiles ſunt, & „ nobis obſunt ad ſalutem, abſcindendi ſunt „ a nobis. *Auferte malum ex vobis ipſis*, „ (ait Apoſt. *1. Cor. 5. 13.*): *Tollatur de me„ dio veſtrum qui hoc opus fecit.* Periculoſa „ eſt converſatio improborum. Non tam ci„ to peſtis invadit, & ſcabies corrumpit, ac „ pravorum hominum malitia. *Corrumpunt* „ enim *bonos mores colloquia mala* (*1. Cor. „ 15. 35.*). Nemo malum amicum ſibi conci„ liet, nam ſi perditos filios abdicamus, ne„ que veremur naturam, neque ejus leges, „ neque ullam neceſſitudinem; longe magis „ notos & conſuetudine devinctos fugiemus, „ ſi mali ſint. Quamvis enim nullum inde „ nobis proveniat detrimentum, malas tamen „ ſuſpiciones vitare non poſſumus. Alieni e„ nim vitam noſtram non adeo perſcrutantur, „ ſed a ſociis & conſuetudinibus judicant “.

17. „ Dicunt ergo cæco iterum. Tu quid „ dicis de illo qui aperuit oculos tuos? Ille „ autem dixit: Quia Proph. eſt “. Vir ignobilis & pauper a C. J. illuminari cœptus, Judæorum primores, Phariſæos, & Legiſper. ſapientia vincit, parentes ſuos conſtantia in confeſſione veritatis. Jeſum a Deo non eſſe, peccatorem eſſe, Legiſque tranſgreſſorem conclamant illi: iſte Proph. prædicat, a Deo miſſum, Deique auctoritate & nomine docentem ac operantem. Parentes cæci nati, quamvis illum a Jeſu ſanatum & illuminatum eſſe noverint ex filii teſtimonio, periculo tamen perſecutionis exponere ſe nolunt propter Jeſum, immo nec filii ſui gratia, ideo miraculum diſſimulant, interrogationem Phariſæorum eludunt, timore ignominiæ ſilent, nec partes ſuſcipere volunt confitendæ veritatis. „ Quomodo nunc videat, neſcimus: „ aut quis ejus aperuit oculos, nos neſci„ mus, ipſum interrogate: ætatem habet, „ ipſe de ſe loquatur. Hæc dixerunt paren„ tes ejus, quoniam timebant Judæos: jam „ enim conſpiraverant Judæi, ut ſi quis eum „ confiteretur eſſe Chriſtum, extra Synagog. „ fieret “.

27. 28. „ Numquid & vos vultis diſcipuli „ ejus fieri “? Illi quos Deus per gratiam ſuam illuminavit, & filios lucis effecit, qui erant aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, acceptam lucem refundere debent in proximos, tenebras impietatis quavis occaſione data diſpellere, de Relig. & pietate magnifice, cum zelo, conſtantiaque loqui coram incredulis, Dei beneficia gratiæque virtutem & divitias in ſe ipſis, aliiſque peccatoribus prædicando; ſtudiis omnibus eniti ut ad officiorum ſuorum agnitionem, ad horrorem odiumque peccati, ad Dei amorem adducantur; ut verbum Dei, Eccleſiæque doctrinam cenſoria libertate non examinent; ſed humili, docilique animo audiant, conſervent, ejuſque mandatis obediant, ſine quorum obſervantia non pervenitur ad vitam æternam. *Numquid & vos vultis diſcipuli ejus fieri?* Vere C. J. diſcipulus erat cæcus illuminatus, qui dignus habitus eſt in illuminationis ſuæ exordiis pro illius nomine contumeliam pati. „ Maledixerunt ergo ei, & „ dixerunt: Tu diſcipulus illius ſis: nos au„ tem Moyſis diſcipuli ſumus “.

31. „ Scimus autem quia peccatores Deus „ non exaudit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, „ & voluntatem ejus facit, hunc exaudit “. Deus non exaudit preces impiorum & peccatorum, qui in peccati mortalis affectu perſeverant, nec ſaltem incipiunt pœnitentiam. Odio ſunt Domino impius & impietas ejus:

illius

illius igitur vota & preces Deo placere non poſſunt, nec ab illo exaudiuntur. „ Cum „ multiplicaveritis orationem, non exaudiam, „ quia manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt “. (*Iſ.* 1. 15.) Sed peccatorum vere ac ſincere pœnitentium, & qui peccandi affectum ex Dei amore depoſuerunt; preces Deus exaudit, de quo ſcriptum eſt: (*Pſ.* 58.) *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.*

Sic Publicanum oculos in terram demittentem, pectus percutientem, & dicentem, *Deus propitius eſto mihi peccatori*, Deus exaudivit. Iſta confeſſio meruit juſtificationem, (*S. Aug. Tr.* 44. *in Jo.*) quomodo iſte cæcus illuminationem. Juſſit Deus in mente & corde ejus de tenebris lumen ſplendeſcere. Super ſenes & Doctores Iſrael intellexit ille Cæcus, ſapientes ſuperbos docuit, confutavit, jam ſapientiam audiens intus docentem.

32. 33. „ A ſæculo non eſt auditum, quia „ quis aperuit oculos cæci nati. Niſi eſſet „ hic a Deo, non poterat facere quidquam “. Hæc illum docuit non littera, ſed Spiritus; non lectio, ſed unctio.

34. „ Reſponderunt, & dixerunt ei: In „ peccatis natus es totus, & tu doces nos? „ Et ejecerunt eum foras “. Mali Paſtores arroganter & contumelioſe oves etiam innocentes excipiunt, *In peccatis natus es totus*: impatienter ferunt ut Paſtoralis Officii partes ipſis ponantur ob oculos, quantavis cum humilitate & modeſtia id fiat a ſubditis: *& tu doces nos*. Unitatem non amant, ex grege expellunt immeritos, nec admodum curant revocare deſertores, vel invitare & trahere alienos, ut fiat unum ovile, & unus paſtor. *Et ejecerunt eum foras*. Ut diſcerent, toties interrogaverunt, & ingrati docentem projecerunt: ejecerunt eum foras, ſed excepit Dominus: magis enim quia ex pulſus eſt, Chriſtianus factus eſt; nec ſolum Chriſtianus, ſed Confeſſor Chriſti. A communione Synag. Judaicæ excluſus, in Eccl. a C. J. ſuſcipitur, fitque membrum corporis ejus. Hoc ſolatium ſit Chriſtian. qui injuſtis Cenſuris percelluntur. „ Quid enim obeſt „ homini, quod ex illa tabula non vult eum „ recitari humana ignorantia, ſi de libro vi„ vorum non eum delet iniqua conſcientia “. (*S. Aug. Ep.* 78. *al.* 137.) In unitate & caritate maneat, ſcandalum vitet, patientiam ſervet, Chriſto capiti, & Eccl. inhæreat, a qua ſecundum ſpiritum nemo ſeparatur innocens; & illius patientiam coronabit.

35. 36. 37. „ Audivit Jeſus quia ejecerunt „ eum foras: & cum inveniſſet eum, dixit „ ei: Tu credis in Filium Dei “? Occurrit Miſericordia miſero, invenit ſe non quærentem; invenit in tempore, quem ab æterno elegerat: invenit exteriori occurſu, quem jam interius prævenerat & invenerat. De fide interrogat, ut cor ejus ad credendum præparet pio, quod excitat, deſiderio. *Quis eſt, Domine, ut credam in eum?* Cor ejus aperit ad credendum, fideique lumen infundit interius, cum loquitur & manifeſtat ſeipſum exterius, verbis (ut ita loquar) ſacramentalibus, quæ id operantur quod ſignificant. *Dixit, & facta eſt lux.* Lucem locutus eſt, & creavit. „ Et dixit ei Jeſus: Et „ vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe „ eſt. At ille ait: Credo, Domine “. Tunc perfecte ab originali cæcitate liberatur, cum in Filium Dei unicum J. C. Dominum noſtrum ſe credere profitetur. „ Nemo *enim* li„ beratur a damnatione quæ facta eſt per „ Adam niſi per fidem J. C. “ (*S. Aug. l. de Corrept. & Grat. c.* 7.); per fidem, inquam, formatam caritate, humilitate ſuſtentatam, relig. & adorat. coram Deo & J. C. Filio ejus proſtratam. *Et procidens adoravit eum.*

39. *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident videant!* nullis ſuis meritis, ſed gratuito miſericordiæ Dei dono: *& qui vident*, id eſt ſapientes ſunt in oculis ſuis, *cæci fiant*, occulto Dei judicio, ſemper tamen juſto. „ Et audierunt quidam „ ex Phariſæis, qui cum ipſo erant, & di„ xerunt ei: Numquid & nos cæci ſumus? „ Dixit eis Jeſus: Si cæci eſſetis, non ha„ beretis peccatum, nunc vero dicitis: Quia „ videmus, peccatum veſtrum manet “. Quia dicendo, *Videmus*, Medicum non quæritis, (*S. Aug. Tr.* 44. *in Jo.*) in cæcitate veſtra remanetis. Ergo iſtam diſcretionem vocavit judicium, cum ait, *In judicium veni in hunc mundum*, quo diſcernit cauſam credentium & confitentium a ſuperbis, ſe videre putantibus, & ideo gravius excæcatis; tamquam dixerit ei peccator confitens & Medicum quærens, *Judica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta*: (*Pſ.* 42. 1.) illorum ſcilicet qui dicunt: *Videmus*, & eorum peccatum manet.

CAPUT X.

Senſus Litteralis.

1. *Amen, amen dico vobis: Qui non intrat per oſtium in ovile ovium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro.* Occaſione cæci paulo ante ſanati, & a Phariſæis extra Synag. ejecti, qui ſe ſolos eſſe populi Doctores & Paſtores gloriabantur, hic ſer-

ſermo a Chriſto habitus videtur, ſequenti forte Sabbato, *Amen, amen dico vobis*, Phariſæi, ceterique Auditores; *Qui non intrat per oſtium in ovile ovium, ſed aſcendit aliunde*, perfoſſo pariete, *ille fur eſt*, quia venit ut alienas oves rapiat; & *latro*, quia venit ut mactet.

2. 3. 4. 5. 6. *Qui autem intrat per oſtium*, a domino gregis aut miniſtris ejus admiſſus; *Paſtor eſt ovium*, huic ovium cura commiſſa eſt, ſeque legitimum Paſtorem eſſe reipſa oſtendit. *Huic oſtiarius aperit*, ut homini noto & domeſtico; & *oves vocem ejus audiunt* naturali quodam inſtinctu; & *proprias oves vocat nominatim*, & viciſſim eas diſtincte novit: & *educit eas*, ad paſcua ſalutaria. *Et cum proprias oves* ex caulis *emiſerit*, *ante eas vadit*; viam illis monſtrans; & *oves illum ſequuntur* vocantem & præeuntem, *quia ſciunt vocem ejus*, id eſt, ſibilos & ſonos quibus uti conſuevit. *Alienum autem non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo*, quem venire ut illis noceat, non ut illas curet, ex ipſa voce perſentiſcunt, *quia non noverunt vocem alienorum. Hoc proverbium dixit illis Jeſus*, hanc parabolam; *illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis*: non intellexerunt quid hac ſimilitudine ſignificaret.

7. 8. 9. 10. *Dixit ergo eis iterum Jeſus*: *Amen, amen dico vobis*; *Ego ſum oſtium ovium* dominici gregis, per quod ingrediuntur & ipſæ, & Paſtores, quorum curæ ab uno ſummo Paſtore commiſſæ ſunt. *Omnes quotquot venerunt*, a Deo non miſſi, ſed ſua ſponte ovium ductui & curæ ſe ingerentes, Pſeudoproph. & quilibet ſine me Mediatore promittentes aditum ad ſalutem, aut ſummi Paſtoris & Meſſiæ nomen ſibi arrogantes, ut Theudas, Judas Gaulonites, &c. *Fures ſunt*, & *latrones*, & *non audierunt eos oves*; electi eos non receperunt; & ſi qui forte ſeducti ſunt ab eis, cito depoſuerunt errorem. *Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit*, qui per fidem in me Chriſtum Mediat. in ovile Dei ſeu in Eccl. ingreſſus fuerit, ſive ut paſtor, ſive ut ovis, *ſalvabitur*, & *ingredietur*, & *egredietur*, & tutus erit a lupi infernalis incurſibus; ſicut ovis intra caulas ſecura eſt: & *paſcua inveniet*. Pabulo animæ ſuæ convenienti ac ſalutari non carebit. *Fur non venit niſi ut furetur*, & *mactet* & *perdat* reſiſtentes ejus incurſibus & bona ſua defendentes. *Ego veni ut* oves meæ, electi mei, *vitam habeant*, veram, ſpiritalem, cœleſtem, vitam gratiæ & gloriæ, & *abundantius habeant*: nec vitam ſolum, ſed & genus omne felicitatis.

11. 12. 13. *Ego ſum Paſtor bonus*, cui conveniunt characteres omnes & virtutes boni Paſtoris. *Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis*, vitam exponit ſuam quibuſvis periculis, ut oves tueatur ab incurſibus luporum & leonum. *Mercenarius autem*, cuſtos ovium mercede conductus, & *qui non eſt Paſtor, cujus non ſunt oves propriæ*, cum veri Paſtoris affectum non habeat, turpique tantum lucro in earum cuſtodia ducatur, *videt lupum venientem*; & vitæ ſuæ magis quam ovium ſecuritati conſulens, *dimittit oves*, & *fugit*: & *lupus rapit* & *diſpergit oves* Paſtoris præſidio deſtitutas. *Mercenarius autem fugit*, deſerto grege, *quia mercenarius eſt*, ſua dumtaxat commoda quærens, & *non pertinet ad eum de ovibus*, non curat de ovium conſervatione & incolumitate, cum res ipſius non agatur.

14. 15. *Ego ſum Paſtor bonus*, mercenario longe diſſimilis: & *cognoſco oves meas*, diſtincte ac perfecte, non quacumque cognitione, ſed quæ amori & curæ conjuncta ſit; & *cognoſcunt me meæ*, me ut Paſtorem ac Salvat. ſuum cognoſcunt fide quæ per dilectionem operatur, *ſicut novit me Pater*, & *ego agnoſco Patrem*: ſimilis inquam, eſt notitia qua cognoſco oves meas & illæ viciſſim me cognoſcunt, ei qua me novit Pater, & ego agnoſco Patrem. Quæ tamen dictio *ſicut*, non perfectam æqualitatem, ſed aliqualem dumtaxat ſimilitudinem & imitationem ex parte ovium exprimit, in hoc poſitam quod Chriſtus bonus Paſtor oves ſuas diligat, curet, ſervet, ſibique conjunctiſſimas, cariſſimas habeat, ſicut Pater Chriſtum ut Filium ſuum diligit Spir. S. & oves viciſſim Chriſtum Paſtorem ſuum diligant: eumque ut omnium bonorum ſuorum auctorem agnoſcant. *Et animam meam pono pro ovibus meis*, vitam meam pro earum ſalute devoveo, & profundo.

16. *Et alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili*, Gentes ſcilicet, ſeu electos ex Gentibus, quæ non ſunt ex hoc ovili Iſraelitico: & *illas oportet me adducere* ad Eccl. meam, ſecundum Prophetar. vaticinia: & *vocem meam audient*. Evang. mei prædicationi per ora diſcipulor. meorum reſonanti obedient; & *fiet unum ovile*, ſeu grex unus ex Populo Judaico & Gentili, abſque ullo diſcrimine, & *unus Paſtor*, me Paſtorem unum habebunt & ſequentur. „ Confer cum Iſ. 49. „ 6. Parum eſt ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitan„ das Tribus Jacob & feces Iſrael conver„ tendas. Ecce dedi te in lucem Gentium, „ ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ: „ *Et cum Ezech.* 37. 21. & *ſeq.* Hæc dicit „ Dominus Deus: Ecce ego aſſumam filios „ Iſrael de medio Nationum, ad quas abie„ runt:

„ runt : & congregabo eos undique, & ad-
„ ducam eos ad humum ſuam. Et faciam eos
„ in gentem unam in terra in montibus Iſrael,
„ & Rex unus erit omnibus imperans : &
„ non erunt ultra duæ gentes, nec dividen-
„ tur amplius in duo regna. Neque polluen-
„ tur ultra in Idolis ſuis, & abominationi-
„ bus ſuis, & cunctis iniquitatibus ſuis : &
„ ſalvos eos faciam de univerſis ſedibus in
„ quibus peccaverunt, & emundabo eos : &
„ erunt mihi populus, & ego ero eis Deus.
„ Et ſervus meus David Rex ſuper eos, &
„ Paſtor unus erit omnium eorum : in judi-
„ ciis meis ambulabunt, & mandata mea cu-
„ ſtodient, & facient ea. *Et c.* 34. 22. 23. Et
„ ſalvabo gregem meum, & non erit ultra in
„ rapinam, & judicabo inter pecus & pecus.
„ Et ſuſcitabo ſuper eas Paſtorem unum, qui
„ paſcat eas, ſervum meum David ; (*ita vo-*
„ *cat Chriſtum de familia David naſciturum*)
„ ipſe paſcet eas ; & ipſe erit eis in Paſtorem “.

17. 18. *Propterea me diligit Pater*, hæc non poſtrema diligendi me ratio, quatenus homo ſum, quia curam habeo ovium quas mihi dedit, & quas tanti facit, *quia ego pono animam meam* pro illis, *ut iterum ſumam eam*. Sic tamen ſponte libere vitam meam pono pro electis meis, ut illam mox reſumpturus ſim devicta morte. *Nemo tollit eam a me :* nemo mihi vitam eripere poteſt invito : *ſed ego pono eam a me ipſo*, lubens & volens morior : *& poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam*, a morte meipſum excitando. Poteſtate, non neceſſitate mortuus eſt Chriſtus, poteſtate ſurrexit. *Hoc mandatum*, de morte ſubeunda pro ovibus, *accepi a Patre meo*. Quod ut mihi volenti & conſentienti impoſitum eſt, ſic illud ſumma exequor libertate obediens factus uſque ad mortem.

19. 20. 21. *Diſſenſio iterum facta eſt inter Judæos propter ſermones hos*, horum occaſione ſermonum, aliis aliud de Jeſu ſentientibus. *Dicebant autem multi ex ipſis* blaſphemantes : *Dæmonium habet & inſanit : Quid eum auditis ?* Verba ejus ſpernenda ſunt, ut dæmoniaci, aut certe dementis. *Alii dicebant : Hæc verba non ſunt dæmonium habentis*, hominis cujus mens a dæmonio transverſa agitur. *Numquid dæmonium poteſt cæcorum oculos aperire ?* Quod illum operantem vidimus. Hoc certe opus non eſt dæmonis, ſed divinæ poteſtatis.

22. 23. 24. „ Facta ſunt autem Encænia in
„ Jeroſolymis “ : Feſtum anniverſar. Dedicat. Templi per Judam Machabæum celebrabatur, *& hyems erat*, dies ſcilicet 25. menſis Casleu, Decemb. noſtro reſpondentis, *& ambulabat Jeſus in Templo*, id eſt, in atriis Templi, *in porticu Salomonis*, id eſt, in ea Porticu, quæ ut loco, ita & forma, reſpondebat priſtinæ porticui, quam olim erexerat Salomon in parte Templi Orientali, unde & vetus nomen retinebat. (1. *Mach.* 4. 52. *& ſeq.*) *Circumdederunt ergo eum Judæi*, ſeu Judæorum Primores, (*S. Aug. Tr.* 49. *in Jo. n.* 4.) Senatores, Phariſæi, Legiſper. magno confluxu, & dicebant ei : *Quouſque animam noſtram tollis* ? quouſque nos ſuſpenſos tenes in dubio ? *Si tu es Chriſtus, dic nobis palam*, aperte, ingenue, ſine verborum ambagibus & parabolarum involucris. Inſidioſe loquuntur, ut ſi negaret, fidem ei apud populum derogarent ; ſi affirmaret, læſæ majeſtatis apud Rom. accuſarent. Chriſtum enim Regem fore, & quidem talem qui Reges ſubigeret, Judæi intelligebant.

25. 26. *Reſpondit Jeſus ; Loquor vobis*, jam diu & ſæpe dixi vobis verbis æquivalentibus, me Chriſtum eſſe miſſum a Patre, *& non creditis*, in infidelitate veſtra pertinaces. *Opera quæ ego facio in nomine Patris mei*, miracula quæ divina poteſtate, Dei Patris mei auctoritate apud vos palam edo, teſtantur me Chriſtum eſſe, de quo hæc a Proph. prædicta ſunt : *Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ovibus meis*, ex numero electorum meorum. His enim qui præordinati ſunt ad vitam æternam Deus fidem donat gratuito miſericordiæ ſuæ beneficio, quam vobis negat juſto judicio ob peccata veſtra. Illis dixit : „ Non eſtis ex ovibus meis, (*in-*
„ *quit S. Aug.*) quia videbat eos ad ſempi-
„ ternum interitum prædeſtinatos non ad vi-
„ tam æternam ſui ſanguinis pretio compa-
„ ratos “.

27. 28. *Oves meæ vocem meam audiunt*, animo docili ac obediente : *& ego cognoſco eas*, agnoſco quos ipſis impreſſi characteres (Novit Dominus qui ſunt ejus) *& ſequuntur me*, per imitationem : *& ego vitam æternam do eis*, id eſt, certiſſime dabo : *& non peribunt in æternum*, æterna morte non peribunt, quia etſi labantur in peccatum, in eo non perſeverabunt, ſed veram pœnitentiam agent : *& non rapiet eas quiſquam*, ſeu vi, ſeu dolo, *de manu mea*, id eſt, de potentia mea, qua eas cuſtodio.

29. 30. „ Pater meus quod dedit mihi, ma-
„ jus omnibus eſt ; & nemo poteſt rapere de
„ manu Patris mei “. Quod dedit mihi Pater, (*S. Aug. ib. n.* 5.) id eſt, ut ſim Verbum ejus, ut ſim unigenitus Filius ejus, ut ſim ſplendor lucis ejus, *majus omnibus eſt*, ſive (ut Græci Textus vis habet) Pater qui oves illas benedictas & dilectas dedit mihi,

rebus

rebus omnibus creatis major eſt, ejuſque omnipotentiæ nemo poteſt reſiſtere: ideo nemo poteſt eas eripere de manu Patris, conſequenter nec de manu ſeu poteſtate mea. Una eſt enim Patris & Filii poteſtas, quia una divinitas. *Ego & Pater unum ſumus*, non ſolum voluntate & concordia, ſed natura & poteſtate. „ Cum audit, *ſumus*, abſcedat confuſus Sabellianus; cum audit, *unum*, abſcedat confuſus Arianus: gubernet Catholicus „ inter utrorumque fidei ſuæ navigium, quoniam cavendum eſt in utroque naufragium. „ Dic ergo quod dicit Evang. *Ego & Pater* „ *unum ſumus*: Non ergo diverſum, quia „ *unum*; non unus, quia *ſumus* “. (*S. Auguſt. ibid.*)

31. *Suſtulerunt ergo lapides Judæi, ut lapidarent eum*, quaſi reum blaſphemiæ, cum intelligerent eum ſibi divinam adſcribere poteſtatem & naturam. Judæi intellexerunt, quod non intelligunt Ariani & Sociniani. Ideo enim irati ſunt, quia ſenſerunt non poſſe dici, *Ego & Pater unum ſumus*, niſi ubi æqualitas eſt Patris & Filii. (*S. Aug. Tr. 49. in Jo. n. 8.*)

31. 33. *Reſpondit eis Jeſus: Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo*: id eſt: palam feci apud vos Patris mei divina poteſtate, quam mecum indiviſim communicavit: *propter quod eorum opus me lapidatis*, ſeu lapidare vultis? „ Reſponderunt ei Judæi: „ De bono opere non lapidamus te, ſed de „ blaſphemia “: Non ob aliquod bonum opus quod feceris, ſed ob blaſphemiam: *& quia tu homo cum ſis*, ex carne & ſanguine compoſitus ut ceteri, *facis te ipſum Deum*, te Deo dicis æqualem, teque & Patrem unum eſſe.

35. 36. „ Reſpondit eis Jeſus: Nonne ſcriptum eſt in Lege veſtra, (*Pſ. 81. 6.*) quia „ Ego dixi, dii eſtis “? Verba ſunt Dei ad judices: Ego, inquit, vos poteſtatis & nominis mei participes feci. *Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt*, quibus eximium aliquod munus a Deo demandatum eſt, & qui Deum repræſentant, *& non poteſt ſolvi* ſeu irrita fieri *Scriptura* ſacra: „ Quem „ Pater ſanctificavit & miſit in mundum, vos „ dicitis, quia blaſphemas, quia dixi, Filius „ Dei ſum “? Quanto minori jure mihi blaſphemiæ crimen affingitis, cum natura Filius ſim Dei, quem Pater ſanctificavit, gignendo ex utero ante luciferum, in ſplendoribus Sanctor. quem increata ſanctitate, plenitudine divinitatis, oleo illo lætitiæ præ conſortibus conſecravit ad munus quod obeo Doctoris, Legislat. & Salvat. omnium hominum, quod ſolius Dei proprium eſt; & e ſinu ſuo ubi eram in principio, in mundum me miſit. Argumentum eſt igitur a minori ad majus: quia longe meliori jure Filium Dei ſe dicere poteſt, qui ejuſdem eſt cum Deo Patre poteſtatis & naturæ, quique divinis operibus id demonſtrat, quam qui Deum ſolummodo repræſentat ratione muneris quod gerit.

37. 38. „ Si non facio opera Patris mei, „ nolite credere mihi “. Diluto blaſphemiæ crimine, ad præcipuum ſermonis ſui argumentum redit, ſeque Chriſtum eſſe probat. Si non edo opera Deo digna, & quæ me Filium ejus eſſe demonſtrant, cum a nullo alio niſi a Deo, cujus ſunt propria, fieri poſſint, mihi fidem non innoxie derogabitis. *Si autem facio* hujuſmodi opera: *& ſi mihi non vultis credere*, ſeu verbis meis fidem habere, *operibus credite*, quibus verba confirmantur; *ita fiet ut cognoſcatis & credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre*, per individuam potentiæ & eſſentiæ unitatem, necnon per intimam & perfectiſſimam inhabitationem unius perſonæ in alia.

39. 40. *Quærebant ergo eum apprehendere*, quod ſe Dei Filium natura, non adoptione ſola conſtanter prædicaret: *& evaſit de manibus eorum*, iterum demonſtrans poteſtatem ſibi non deeſſe pericula quævis evadendi. *Et abiit iterum trans Jordanem, in eum locum ubi erat Jo. baptizans primum*, (*Jo. 3. 25.*) antequam in Salim veniret: *& manſit illic* aliquandiu.

41. 42. *Et multi venerunt ad eum*, memores teſtimonii quod Joannes illi perhibuerat: *& dicebant: Quia Jo. quidem ſignum fecit nullum*, & tamen eum ſumme venerati ſumus, & prope pro Meſſia habuimus. *Omnia autem quæcumque dixit Jo. de hoc*, ſcilicet de Jeſu, nempe illum eſſe Agnum Dei, Mundi Salvat. Dei Filium, *vera erant*, probat eventus, utque conſtat ex verbis & factis ejus. *Et multi crediderunt in eum*, ipſum eſſe Chriſtum, verumque Dei Filium, ac mundi Salvat. teſtimonio Jo. quod in memoriam revocarunt, & ipſius Jeſu miraculis adducti.

SENSUS MORALIS.

1. „ AMEN, amen dico vobis: Qui non „ intrat per oſtium in ovile ovium, „ ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro “. Chriſtus oſtium eſt: quicumque per eum non intrat, quicumque in illum non credit, quantacumque morum probitate fulgere videatur, ille fur eſt & latro. Tales Pagani, Gentiles Philoſophi, Phariſæi, Hæretici, & quicumque gloriam propriam quærunt. Dicant ergo Pagani, Bene vivimus. Si per oſtium non in-

trant, quid prodeſt eis unde gloriantur? „ Ad „ hoc enim debet unicuique prodeſſe bene vi„ vere, ut detur illi ſemper vivere: nam cui „ non datur ſemper vivere, quid prodeſt be„ ne vivere? Quia Nec bene vivere dicendi „ ſunt, qui finem bene vivendi vel cæcitate „ neſciunt, vel inflatione contemnunt. Non „ eſt autem cuiquam ſpes vera & certa ſemper „ vivendi, niſi agnoſcat vitam quod eſt Chri„ ſtus, & per januam intret in ovile “: (*S. Aug. Tr. 45. in Jo. n. 2. 3. 4.*) niſi, inquam, Chriſtum agnoſcat, confiteatur, & colat verum Deum & hominem verum, & per ejus fidem intret in ovile Chriſti, id eſt, in Eccl. Catholicam. Non ſolum autem Chriſtum verum prædicet, ſed Chriſti gloriam quærat, non ſuam, nam multi quærendo gloriam ſuam, oves Chriſti ſparſerunt potius quam congregaverunt. „ Humilis eſt enim janua Chriſtus „ Dominus: Qui intrat per hanc januam, o„ portet humiliet ſe ut ſano capite poſſit intra„ re. Qui autem ſe non humiliat, ſed extollit, „ per maceriam vult aſcendere: qui autem „ per maceriam aſcendit, ideo exaltatur ut „ cadat “.

„ Qui non intrat per oſtium in ovile ovium, „ ſed aſcendit aliunde ille fur eſt, & latro “. Quicumque per C. J. non intrat in Eccleſiaſt. Ordinem, in Paſtorale miniſterium, quicumque alium finem intuetur, quam Chriſti gloriam, Eccl. utilitatem: quicumque alia ratione movetur, ille fur eſt & latro. Quem ad Clerum, & ad Paſtorale miniſterium alliciunt & trahunt ambitio, avaritia, quietis & vitæ commodioris amor, familiæ ſuæ utilitas, ille fur eſt & latro. Quicumque per ſimoniam, vim, & malas artes Beneficia Eccleſiaſt. obtinet, & ea quæ animarum curam adjunctam habent pro ſe petit, ille fur eſt & latro.

2. 3. 4. „ Qui autem intrat per oſtium, „ Paſtor eſt ovium “. Dotes, officia, ſigna boni Paſtoris Chriſtus ſummus Paſtor exponit. Primum officium eſt legitimus ingreſſus in ovile Chriſti, per vocationem interiorem Spir. ejus, non alio quam gloriæ Dei, utilitatis Eccl. ſanctificat. animarum intuitu: per vocationem exteriorem, miſſionem, auctoritatem Apoſtolic. & Epiſcopal. His enim veluti clavibus Spir. Sanct. oſtium Paſtoribus aperit, furibus & latronibus claudit. *Huic oſtiarius aperit.* 2. Bonus Paſtor oves docere debet, illis verbum Dei prædicare, illarum captui & intelligentiæ ſermones ſuos atremperare, ut vocem ejus audiant. Paſtor mutus, idolum eſt, non Paſtor. Qui concionatur, & ſe auditorum ingenio non accomodat, comœdus eſt & declamator, non prædicator. *Et oves vocem ejus audiunt.* 3. Bonus Paſtor oves ſuas cognoſcere debet, earum bonam vel malam indolem, affectus, mores, neceſſitates internas, & externas perſpectas habere, illas viſitare, ſublevare in egeſtate, in morbis corporis & animæ; præſto ſemper eſſe ad ſuccurrendum omnibus & ſingulis: proprias oves vocare, non alienas; in alienum ovile nihil uſurpare, animarum alienæ curæ commiſſarum fiduciam ſibi non conciliare, proprioque Paſtori ſurripere. *Et proprias oves vocat nominatim.* 5. Bonus Paſtor animas educere debet e familia veteris hominis, & in familiam novi hominis C. J. per baptiſmum introducere, educere per prædicat. divini verbi, per obſecrationes, correptiones, increpationes, per canonic. Pœnitentiæ adminiſtrationem ex peccatis earum, pravis habitibus & affectibus, e diaboli pompis, & voluptatibus & amore ſæculi; & ducere eas in paſcua ſalutaria, & viam Chriſtianæ vitæ ac diſciplinæ. *Et educit eas.* 6. Bonus Paſtor præire debet ovibus, vitæ irreprehenſibilis, & omnium virtutum Chriſtian. exemplo. *Et cum proprias oves emiſerit, ante eas vadit; & oves illum ſequuntur, quia ſciunt vocem ejus.* Bonus Paſtor commiſſum ſibi gregem paſcat *exemplo converſationis, verbo prædicationis, fructu orationis.* (*S. Ber. Tr. in Ev. Ecce nos reliquimus omnia.*)

7. 8. „ Amen, amen dico: Quia ego ſum „ oſtium ovium. Omnes quotquot venerunt, „ fures ſunt & latrones, & non audierunt „ eos oves “. Prophetas audiverunt juſti vet. Teſt. (*S. Aug. Tr. 45. in Jo.*) quia cum Verbo Dei venerunt, & veritatis miniſtri, ac interpretes fuerunt. Intraverunt ergo per oſtium, qui eos audierunt, ſic in Chriſtum credentes venturum, quomodo nos credimus in eum qui venit. *Tempora variata ſunt, non fides.* Nos credimus Dominum J. C. natum ex Virg. veniſſe in carne, paſſum eſſe, reſurrexiſſe, in cœlum aſcendiſſe: totum hoc impletum eſſe jam credimus. In ejus ſunt fidei ſocietate nobiſcum & illi Patres; qui crediderunt de Virg. naſciturum, paſſurum, reſurrecturum, in cœlum aſcenſurum. *Habentes* (inquit Apoſt. 2. *Cor.* 4. 13.) *eumdem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt: Credidi propter quod locutus ſum. Et nos credimus, propter quod & loquimur.* Quotquot ergo ante Chriſti adventum crediderunt vel Abrahæ, vel Iſaac, vel Jacob, vel Moyſi, vel aliis Patriarchis, ac Prophetis Chriſtum prænuntiantibus, oves erant, & Chriſtum audierunt, non vocem alienorum. Alii ſunt ergo quos non audierunt oves, in quibus non erat vox Chriſti, errantes, falſa dicentes, inania garrientes, vana fingentes, miſeros ſeducentes. Et ſi

eos

eos audierunt oves Christi aliquando errantes; vocem tamdem Christi audierunt, ad ovile redierunt, in eoque usque in finem perseverarunt. *Est vox aliqua Pastoris, in qua oves non audiunt alienos, in qua non oves non audiunt Christum.* Quæ est ista vox? *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* „ Hanc vocem non negligit proprius, „ non audit alienus: nam & ille hoc ei prædicat, ut perseveret apud ipsum usque in „ fine, sed non apud eum perseverando non „ audit hanc vocem. Venit ad Christum, audivit alia & alia verba, illa & illa, omnia „ vera, sana omnia: inter quæ omnia est & „ illa vox: *Qui perseveraverit*, &c. Istam „ qui audierit, ovis est. Sed audiebat illam „ nescio quis, & desipuit, refriguit, audivit „ alienam; si prædestinatus est, ad tempus erravit, in æternum non periit; redit ut audiat quod neglexit, faciat quod audivit. Si „ enim de his est qui prædestinati sunt, & „ errorem ipsius Deus præscivit, & conversionem futuram; si aberravit, redit ut audiat vocem illam Pastoris, & sequatur dicentem: *Qui perseveraverit usque in finem salvus erit.* Bona vox, vera Pastoralis, vox salutis in tabernaculis justorum. „ Nam facile est audire Christum, laudare Evang. acclamare Concionatori: perseverare „ usque in finem, hoc est ovium vocem Pastoris audientium “.

9. 10. *Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* Animæ ad C. J. per ipsummet, qui salutis ostium est, ducendæ sunt. In manu ejus vita & omnium copia bonorum est, quæ misericorditer distribuit iis, qui in ejus gratia, non in propria virtute confidunt. Per Christum in Eccl. ingredimur, ut ibi pabulo divini verbi, Mysteriorum, Sacramentorum; ut sacratissimo Corpore & Sanguine ipsius pascamur. Per Christum egredimur ex hoc mundo, & in cœlum recipimur, æterna veritate pascendi. *Fur non venit nisi ut furetur, & mactet, & perdat. Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant.* „ Id dixisse videtur, ut vitam habeant ingredientes, & abundantius habeant „ egredientes. Non autem potest quisque per „ ostium, id est, per Christum egredi ad vitam æternam, quæ erit in specie; nisi per „ ipsum in Eccl. ejus, quod est ovile ejus, „ intraverit ad vitam temporalem, quæ est „ in fide. Ideo ait: *Ego veni ut vitam habeant*, hoc est fidem quæ per dilectionem „ operatur, per quam fidem in ovile ingrediuntur ut vivant, quia justus ex fide vivit: *& abundantius habeant*, qui perseverando usque in finem, per illud ostium, „ id est, per fidem Christi egrediuntur, quoniam veri fideles moriuntur, & abundantius habebunt vitam, veniendo quo Pastor „ ille præcessit, ubi numquam deinde moriantur “. (*S. Aug. Tr.* 45. *in Jo. n.* 15.)

Fur non venit nisi ut furetur, & mactet, & perdat, &c. Qui Beneficium ac ministerium Ecclesiast. suscipit ut commodius vivat & lautius, ut Eccl. reditibus ad luxum, ad ludos, ad voluptates abutatur, qui pravis dogmatibus, & moribus improbis, aut negligentia certe sua animas perdit, fur est & latro. Ille vero Pastor bonus est, qui exemplo C. J. Pastorum Principis in id unum studiis & modis omnibus incumbit, ut vitam æternam ejus ovibus procuret. Ob hunc enim finem Pastor in Eccl. constitutus est. „ Fur non venit nisi ut furetur, & mactet, & perdat. Ego „ veni ut vitam habeant, & abundantius habeant “.

11. „ Ego sum Pastor bonus. Bonus Pastor „ animam suam dat pro ovibus suis “. Devovere se ipsum debet pro ovibus suis bonus Pastor ut victimam, tum per sancti ministerii labores assiduos, tum etiam per vitæ sacrificium, si opus sit, pro salute gregis. Sed proh pudor! sunt qui dominicas oves suis cupiditatibus, avaritiæ suæ, iræ suæ, vindictæ, quieti immolant, illasque perire sinunt ut sumptibus parcant aut labori. *Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ J. C.* (*Philipp.* 2.) Sane cum incomparabiliter longe sit melior anima qua vivimus, terrena substantia quam exterius possidemus; qui non dat pro ovibus substantiam suam, quando pro his daturus est animam suam? (*S. Greg. M. hom.* 14. *in Ev.*)

12. „ Mercenarius autem, & qui non est „ Pastor, cujus non sunt oves propriæ, videt „ lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: & lupus rapit & dispergit “. Quis est mercenarius? Sunt in Eccl. quidam Præpositi, de quibus Paul. Apost. dicit, *sua quærentes, non quæ J. C.* Quid est, sua quærentes? „ Non Christum gratis diligentes, non „ Deum propter Deum quærentes, temporalia commoda confectantes, lucris inhiantes, „ honores ab hominibus appetentes. Hæc „ quando amantur a Præposito, & propter „ hæc servitur Deo; quisquis est talis, mercenarius est, inter filios se non computet “. (*S. Aug. Tr.* 46. *in Jo.*) In ordine Præpositor. Eccl. & filii sunt, & mercenarii. Præpositi qui filii sunt, Pastores sunt. Mercenarii non sunt Pastores merito, quamvis sint gradu: necessarii tamen sunt, (inquit S. Aug.) multi quippe in Eccl. commo-

da terrena ſectantes, Chriſtum prædicant, & per eos vox Chriſti auditur: & ſequuntur oves, non mercenarium, ſed vocem Paſtoris per mercenarium. Mercenarios demonſtravit Chriſtus, dicens: (*Matth.* 23. 2.) „ Super „ cathedram Moyſis ſederunt Scribæ & Pha„ riſæi: Quæcumque ergo dixerint vobis, fa„ cite: ſecundum opera vero eorum nolite „ facere “. Quid aliud dixit, niſi, per *mercenarios vocem Paſtoris audite*? Sedendo enim in Cathedra Moyſis Legem Dei docent: ergo per illos Deus docet. Sua vero illi ſi velint docere, nolite audire, nolite facere. Certe enim tales ſua quærunt, non quæ J. C. nullus tamen mercenarius auſus eſt dicere populo Chriſti, Tua quære, non J. C. Quod enim facit male, non prædicat de Cathedra Chriſti: inde lædit unde mala facit, non unde bona dicit. „ Botrum carpe, ſpi„ nam cave. Botrus aliquando de radice vi„ tis exortus, pendet in ſepe, creſcit pal„ mes, inſeritur ſpinis, & portat fructum „ ſpina non ſuum. Non enim ſpinam vitis „ attulit, ſed ſpinis palmes incubuit. Noli „ interrogare niſi radices. Quære radicem ſpi„ næ, extra invenis a vite: Quære originem „ uvæ? vitis hanc protulit ex radice. Ca„ thedra ergo Moyſis vitis erat: Phariſæorum „ mores ſpinæ erant. Doctrina vera per ma„ los, palmes in ſepe, Botrus inter ſpinas. „ Caute lege, ne dum quæris fructum, lace„ res manum: & cum audis bona dicentem, „ ne imiteris mala facientem. *S. Paul. qui „ ſcripſit:* (*Philipp.* 2. 20.) Neminem habeo tam „ unanimem, qui ſincera affectione pro vobis „ ſollicitus ſit. Omnes enim quæ ſua ſunt „ quærunt, non quæ J. C. *alio loco inter „ mercenarios filioſque diſtinguens ait:* (*Phi„ lipp.* 1. 15.) Quidam autem & propter in„ vidiam & contentionem: quidam autem & „ propter bonam voluntatem Chriſtum præ„ dicant, quidam ex caritate, ſcientes quo„ niam in defenſionem Evang. poſitus ſum. „ Quidam autem ex contentione Chriſtum „ annuntiant, non ſincere, exiſtimantes preſ„ ſuram ſe ſuſcitare vinculis meis. Iſti mer„ cenarii erant, Paul. Apoſt. invidebant “. Quare invidebant, niſi quia temporalia requirebant? Sed quid adjungat, attendite. *Quid enim? Dum omni modo ſive per occaſionem, ſive per veritatem Chriſtus annuntietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.* „ Veritas eſt Chriſtus: veritas a mercenariis „ occaſione annuntietur, veritas a filiis veri„ tate annuntietur: filii æternam hæredita„ tem patris patienter exſpectant, mercena„ rii temporalem mercedem conducentis fe„ ſtinanter exoptant: mihi humana gloria, „ cui mercenarios invidere video, minuatur: „ & tamen per linguas & mercenariorum & „ filiorum divina Chriſti gloria diffamatur, „ cum ſive occaſione, ſive veritate Chriſtus „ annuntietur. Tres perſonas attende, Paſto„ rem, mercenarium, latronem. Diligendus „ eſt Paſtor, tolerandus mercenarius, caven„ dus eſt latro “. (*S. Aug. ſer.* 137. *al.* 49. *de Verbis Dom.*)

13. „ Mercenarius autem fugit, quia mer„ cenarius eſt, & non pertinet ad eum de „ ovibus “. Fugere, cum manendum eſt; cedere, cum reſiſtendum; ſilere, cum loquendum, caracteres ſunt mercenarii, commoda tantum ſua, non ovium ſalutem & ſpiritualem utilitatem quærentis. „ Ecce neſcio quis „ graviter peccavit, increpandus eſt, excom„ municandus eſt: ſed excommunicatus ini„ micus erit, inſidiabitur, nocebit cum po„ tuerit. Jam ille qui ſua quærit, non quæ „ J. C. ne perdat quod ſectatur, humanæ „ amicitiæ commoditatem, & inimicitiarum „ humanarum incurrat moleſtiam, tacet, non „ corripit. Ecce lupus ovi guttur apprehen„ dit: diabolus fideli adulterium perſuaſit, „ tu taces, non increpas: o mercenarie, lu„ pum venientem vidiſti, & fugiſti. Reſpon„ det forte & dicit, Ecce hic ſum, non fu„ gi, Fugiſti, quia tacuiſti: tacuiſti, quia ti„ muiſti. Fuga animi timor eſt: corpore ſte„ tiſti, ſpiritu fugiſti “. (*S. Aug. Tr.* 46. *in Jo. n.* 8.)

14. 15. „ Ego ſum Paſtor bonus; & cogno„ ſco oves meas, & cognoſcunt me meæ, ſi„ cut novit me Pater, & ego agnoſco Pa„ trem “, cognitione adhæſionis & amoris; *& animam meam pono pro ovibus meis.* Sic bonus Paſtor oves ſemper habet in corde, ad honorem & imitationem Patris æterni, & Filii ejus J. C. ſeque totum devovet, conſecrat, impendit pro ovibus, paratus ad vitam etiam pro ipſarum ſalute profundendam, ut Chriſtum ſummum Sacerdotem & victimam pro ſalute noſtra factum imitetur. Paſtorum officium audiſtis, ovium officia cogitate. *Et cognoſcunt me meæ*, quaſi dicat: *Diligentes obſequuntur. Qui enim veritatem non diligit, adhuc minime cognovit.* Videte ſi Chriſti oves eſtis, videte ſi eum cognoſcitis, videte ſi lumen veritatis ſcitis; *non per fidem tantum, ſed per amorem; non ex credulitate, ſed ex operatione.* Nam *qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata ejus non cuſtodit, mendax eſt.* Ideo hic ait Jeſus: *Sicut novit me pater, & ego agnoſco Patrem, & animam meam pono pro ovibus meis.* Id eſt: *Ea caritate qua pro ovibus morior, quantum Patrem diligam oſtendo . . .* (*S. Greg. M. hom.*

hom. 14. *in Ev.*) Paſtor bonus eſt in Eccl. qui non aliud quærit quam Deum; mercenarius qui aliud. *Quiſquis autem a Deo præter Deum aliquid quærit, non caſte Deum quærit.* (*S. Aug. ſer.* 137. *al.* 49. *de Verbis Dom.*)

16. „ Et alias oves habeo, quæ non ſunt „ ex hoc ovili; & illas oportet me adduce„ re, &c.“. Bonus Paſtor nuſquam ſatis laboraſſe pro animarum ſalute ſibi videtur. Alias & alias animas Deo lucrari & acquirere conatur in dies, ut numerus electorum illi ſoli cognitus impleatur, & ad conſummat. corporis J. C. tandem perveniatur. Summum in laboribus ſacri miniſterii Paſtorum ſolatium eſt, quod vocem Chriſti per eos loquentis oves audiant, qui & oſtium eſt, & Paſtor ovium: oſtium, pandendo ſe; Paſtor, intrando per ſe. Et quidem quod Paſtor eſt, dedit & membris ſuis; nam Apoſtoli, & boni Epiſc. ſunt Paſtores. Oſtium vero nemo eorum ſe dicit. Hoc ſibi Chriſtus proprium tenuit, qua intrent oves. Denique Paul. Apoſt. boni Paſtoris implebat officium, quando Chriſtum prædicabat, quia per oſtium intrabat. At ubi oves indiſciplinatæ cœperunt facere ſchiſmata, & alia oſtia ſibi ponere, non qua intrarent & congregarentur, ſed qua errarent ut dividerentur, dicentes, alii: *Ego ſum Pauli*; alii: *Ego ſum Cephæ*; alii: *Ego Apollo*; alii, *Ego Chriſti* (1. *Cor.* 1. 12.): expaveſcens ad eos qui dixerunt: *Ego ſum Pauli*; tamquam clamans ad oves: Miſeræ, qua itis? Non ſum oſtium. „ Numquid Paul. (*inquit*) pro vo„ bis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli ba„ ptizati eſtis? *Qui vero dicebant:* Ego ſum „ Chriſti?“ invenerant oſtium. Ad illum oves ſibi commendatas (*S. Aug. Tr.* 47. *in Jo.*) adducere debent Paſtores, ad eum errantes reducere: *Ut fiat unum ovile, & unus Paſtor.* Ad conſummatam illam ovilis Dominici, id eſt, Eccl. triumphantis unitatem ſuſpiremus, in qua perfecta erit caritas, Electos æternum Deo conjungens, & inter ſe connectens; omnia membra capiti, totum ovile paſtori inſeparabiliter adunans in paſcuis uberrimis æternæ felicitatis. Interim vero Eccl. diligamus, ejuſque unitatem ſervemus, extra quam non eſt ſalus. *Non* enim *habet Dei caritatem, qui Eccl. non diligit unitatem.*

17. 18. „ Propterea me diligit Pater quia „ ego pono animam meam, ut iterum ſumam „ eam“. Nihil magis Paſtorem amore Dei dignum reddit, nihil magis ejus ſanctificat, promovet, nihil uberiorem gratiarum & benedictionum cœleſtium copiam in ipſum derivat, quam bonorum & commodorum temporalium, ipſiuſque vitæ contemptus, ut miniſterium ſuum fideliter impleat. Vitam nimium diligere non debet bonus Paſtor & Eccl. miniſter, ſed eam Deo quotidie conſecrare, & in ejus gloriam impendere, mori paratus occaſione data, ut ſalutem procuret animarum Chriſti pretioſo ſanguine redemptarum. Debet autem ſacrificium ejus voluntarium eſſe, ut quamvis vitam conſervare poſſit, eam nihilominus devoveat & profundat, ſi neceſſe ſit, ex obedientia & caritate. *Et poteſtatem habeo ponendi eam. Hoc mandatum accepi a Patre meo* (1. *Jo.* 3.). Sicut Chriſtus pro nobis animam ſuam poſuit, ſic & nos debemus pro fratribus animas ponere.

20. „ Dicebant autem multi ex ipſis: Dæ„ monium habet, & inſanit: Quid eum au„ ditis?“ C. J. æterna Patris Sapientia, Veritas, hominum Redemptor tam atroces calumnias, tam horrendum contemptum patitur: & nos pro ipſo contemni & contumeliis affici non ſuſtinebimus? Patienter audit Filius Dei, *Dæmonium habet:* Patienter audit Sapientia, *Inſanit:* Patienter audit Veritas: *Quid eum auditis?* Et nos viles homunciones, peccatores, nihil de noſtro habentes præter mendacium & peccatum, ira, odio, ultionis libidine accendimur, in eos qui nobis maledicunt, qui nos contemnunt, vel convitiis & calumniis impetunt. Imitemur patientiam & manſuetudinem Paſtoris noſtri, ſi oves ejus eſſe volumus.

22. 23. 24. „ Facta ſunt autem Encænia in „ Jeroſolymis, & hyems erat. Et ambulabat „ Jeſus in Templo, in porticu Salomonis. „ Circumdederunt ergo eum Judæi, & dice„ bant ei. Quouſque animam noſtram tollis? „ Si tu es Chriſtus, dic nobis palam“. „ Non „ veritatem deſiderabant, quam inquirere vi„ debantur, ſed calumniam præparabant. *Hyems „ erat*, & frigidi erant: ad illum enim divi„ num ignem accedere pigri erant. *Sed* acce„ dere eſt, credere: qui credit, accedit, qui „ negat, recedit. Non movetur anima pedi„ bus, ſed affectibus. Friguerant a diligendi „ caritate, & ardebant nocendi cupiditate. „ Longe aberant, & ibi erant: non accede„ bant credendo, & premebant perſequen„ do. Quærebant audire a Domino, Ego ſum „ Chriſtus; & fortaſſe de Chriſto ſecundum „ hominem ſapiebant. Prædicaverunt Proph. „ Chriſtum, ſed divinitatem Chriſti & in Pro„ ph., & in ipſo Evang. nec Hæretici intel„ ligunt: quanto minus Judæi, quamdiu ve„ lamen eſt ſuper cor eorum? Ad eorum cæ„ citatem obſtupeſcamus, ſimilemque pœnam „ timeamus (*S. Aug. hom.* 48. *in Jo. n.* 3.)“. Loquitur enim nobis Jeſus in Evangelio. Loquitur per os miniſtrorum ſuorum, & Paſtorum ſuorum, loquitur per inſpirationes Spir.

S. ſui: & non credimus. Si enim vere crederemus in Chriſtum fide viva, operibus teſtaremur nos eſſe diſcipulos Chriſti, faciendo quæ docuit, imitando quæ geſſit. 25. „ Reſpondit eis Jeſus: Loquor vobis, & non creditis. Opera quæ Ego facio in nomine Patris „ mei, hæc teſtimonium perhibent de me".

26. 27. 28. „ Sed vos non creditis, quia „ non eſtis ex ovibus meis ". Fides quæ per dilectionem operatur, & in qua perſeveratur, ſignaculum eſt ovium Chriſti. Ex ore ſummi Paſtoris didiciſtis quæ ſint oves: „ Eſtote o„ ves. Oves credendo ſunt, oves Paſtorem „ ſequendo ſunt, oves Redemptorem non con„ temnendo ſunt, oves per oſtium intrando „ ſunt, oves exeundo & paſcua inveniendo „ ſunt, oves vita æterna perfruendo ſunt „ (*S. Aug. Tr.* 48. *in Jo. n.* 4. 5.)". Tres ovium Chriſti notæ, tria Prædeſtinat. ſigna. 1. Verbi ejus amor & auditio cum docilitate & obedientia: *Oves meæ vocem meam audiunt*. 2. Cura ſingularis & eximia Filii Dei de illorum ſanctificatione. *Et ego cognoſco eas*. 3. Imitatio perſeverans vitæ & operum C. J. *Et ſequuntur me*. His jam tunc dat vitam æternam, cum gratiam largitur, quæ gloriæ ſemen & pignus eſt, & eas ſervat a perditione. „ Et ego vitam æternam do eis; & „ non peribunt in æternum, & non rapiet „ eas quiſquam de manu mea ". Quid poteſt lupus? quid poteſt fur & latro? Non perdunt niſi ad interitum prædeſtinatos. De illis autem ovibus, de quibus dicit Apoſt. (2. *Tim.* 2. 19.): *Novit Dominus qui ſunt ejus:* & (*Rom.* 8. 30.). „ Quos præſcivit, ipſos & prædeſti„ navit; quos autem prædeſtinavit, ipſos & „ vocavit, quos autem vocavit, illos & ju„ ſtificavit; quos autem juſtificavit, ipſos & „ glorificavit": de ovibus illis nec lupus rapit, nec fur tollit, nec latro interficit. Securus eſt de numero earum, qui pro eis novit quod dedit. Ideo ait: *Non rapiet eas quiſquam de manu mea*. Aliquando ſe ipſæ neſciunt oves, ſed Paſtor novit eas, ſecundum iſtam prædeſtinat., ſecundum iſtam Dei præſcientiam, ſecundum electionem ovium ante conſtitutionem mundi, de qua dicit Apoſt. (*Epheſ.* 1. 4.): *Sicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem*. „ Secundum iſtam præ„ ſcientiam Dei & prædeſtinationem, *quam* „ *multæ oves foris, quam multi lupi intus*; „ *& quam multæ oves intus, & quam mul„ ti lupi foris* (*S. Aug. Tr.* 45. *in Jo.* 12.). „ Quam multi modo luxuriantur, caſti futu„ ri; & quam multi blaſphemant Chriſtum, „ credituri in Chriſtum; quam multi ſe ine„ briant, futuri ſobrii; quam multi rapiunt „ res alienas, donaturi ſuas: verumtamen „ modo vocem alienam audiunt, alienos ſe„ quuntur. Item quam multi intus laudant, „ blaſphematuri; caſti ſunt, fornicaturi; ſo„ brii ſunt, ſe vino poſtea ſepulturi; ſtantes „ caſuri: (De prædeſtinatis enim loquimur; „ de his loquimur quos novit Dominus qui „ ſunt ejus,) &c. tamen ipſi, quamdiu re„ cte ſapiunt, Chriſti vocem audiunt. Ecce „ audiunt ipſi, non audiunt illi: & tamen „ ſecundum prædeſtinat. non oves iſti, oves „ illi. O arcanum incomprehenſibile: *O al„ titudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ* „ *Dei, quam incomprehenſibilia ſunt judicia* „ *ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* " Væ præſumptioni humanæ, ſi ſalutem ſuam in manibus ſuis ſecuriorem putat quam in manibus Salvat. ſui! Væ præſumptioni humanæ, ſi Salvat. illam ſervaturum confidit ſine cooperatione ſua, & niſi vigilet ipſa ne laqueis mundi, dæmonis, propriæque voluntatis implicetur, præceps agatur, perdatur!

36. 37. „ Quem Pater ſanctificavit, & miſit in mundum, vos dicitis: Quia blaſphe„ mas; quia dixit, Filius Dei ſum? Si non „ facio opera Patris mei, nolite credere mi„ hi". Nihil efficacius eſt ad famam Paſtoris & miniſtri Eccl. contra calumnias & obtrectationes hominum improborum defendendam, quam vocatio & miſſio legitima, morum innocentia, operum ſanctitas. Vocatio noſtra ſancta eſt, profeſſio ſancta, ſed terribilius ea de cauſa judicium nos manet, niſi vita & moribus SS. ſimus; ut per opera noſtra cognoſcant omnes quia Deus in nobis eſt per Spir. ſuum, & nos in Deo per intimam adhæſionem caritatis quam in cordibus noſtris diffundit: & credant verbis quæ Dei nomine ad ipſos loquimur. Eo collineare debet tota boni Paſtoris vita & converſatio, ut oves ejus Deum cognoſcant, earumque fides creſcat, nutriatur, roboretur, per caritatem operetur, perficiatur, conſummetur. „ Si „ mihi non vultis credere, operibus credite, „ ut cognoſcatis, & credatis quia ego in Pa„ tre, & Pater in me eſt".

CAPUT XI.

Senſus Litteralis.

1. 2. ERat *autem quidam languens Lazarus* nomine, *a Bethania* oriundus, ſeu ex vico ſito in eo montis Oliveti tractu, qui Bethania dicebatur, *de caſtello Mariæ & Marthæ, ſororis ejus*. In quo vico ſeu caſtello habitabant Maria & Martha ſorores ejus, eo nomine tunc apud Chriſti diſcipulos celebres, quod ſæpe Chriſtum & ejus Apoſt. hoſpitio

ſpitio recepiſſent. „Maria autem erat, quæ „unxit Dominum unguento, & exterſit pe„des ejus capillis ſuis, cujus frater Lazarus infirmabatur, (*Luc.* 7.)“ ſeu periculoſe ægrotabat. Unctionem a Maria pœnitente factam ſpectat Evangeliſta. Quæ enim poſt reſurrect. Lazari facta eſt, capite ſequenti commemoratur.

3. 4. *Miſerunt ergo ſorores ejus ad eum*, ſcilicet ad Jeſum, *dicentes* per nuntium: *Domine, ecce quem amas infirmatur*, ſperantes fore ut eum ſanaret, ſiquidem nec bonitas deerat, nec poteſtas. „Audiens autem „Jeſus, dixit eis; Infirmitas hæc non eſt ad „mortem *vulgarem & permanentem*; ſed „pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei „per eam“; ut illius infirmitatis occaſione gloria Dei & Filii ejus magis inclareſcat & celebretur. „Nihil mirum (*inquit S. Cyrill. „l.* 7. 8. *in Jo.*) quod dixerit non eſſe ad mor„tem infirmitatem Lazari, & tamen mors „acciderit: ad rei enim exitum reſpicien„tes, quodque paulo poſt erat reſurrectu„rus, non quid medio tempore contigerit „ſpectamus, ſed in quem finem res tota re„ciderit“: ſuam autem Deique gloriam eamdem eſſe manifeſto declarat, cujus vere Filius ſit, ac unus cum Patre Deus.

5. 6. 7. *Diligebat autem Jeſus Martham, & ſororem ejus Mariam, & Lazarum*, a quibus hoſpitio excipi ſolebat, & quos dilectione ſua dignos fecerat. *Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem manſit in eodem loco*, ubi nuntium accepit, *duobus diebus*, ut de morte ejus dubitari non poſſet, evidentiuſque eſſet miraculum reſurrect. ejus, quod poſtea erat editurus. *Deinde poſt hæc dixit diſcipulis ſuis: Eamus in Judæam iterum*, in ſortem Tribus Judæ & Benjamin, verſus Jeruſalem. Tunc enim ultra Jordanem erant in Peræa.

8. 9. 10. *Dicunt ei diſcipuli, Rabbi nunc quærebant te Judæi lapidare*. Non diu eſt quod te Judæi lapidibus obruere volebant: ne te extremo periculo iterum exponas precamur. *Reſpondit Jeſus: Nonne duodecim ſunt horæ diei?* Certum eſt ac definitum diei ſpatium, quod minui non poteſt. „Si quis „ambulaverit in die, non offendit, *non im„pingit*, quia lucem hujus mundi videt: ſi „autem ambulaverit in nocte, offendit, quia „lux non eſt in eo“: lux illi non affulget, cujus beneficio cavere poſſit offendicula. Proverbiali hoc effato ſignificat Chriſtus certum & conſtitutum eſſe tempus quo vivere deberet, & officium explere ſuum, quo tempore illum Judæi interficere non poterant, cum nihil pati poſſit invitus. Hæc etiam ſubintelligi poteſt applicatio ſententiæ, interprete *S. Cyril.* (*l.* 6. 7. *in Jo.*): Nondum tempus eſt ut omnino recedam a Judæis, licet impii ſint; ſed quemadmodum lumen diei non deficit niſi duodecim horarum confecto ſpatio, ſic neque ante tempus lumen doctrinæ meæ Judæis auferam, immo uſque ad mortem cum eis manebo, ut eos in tenebris errantes illuminem; ut eorum peccatis & voluntariæ cæcitati tribuendum ſit quod in me ut ad lapidem offendant. Significat denique diſcipulos nihil acerbi paſſuros, quamdiu cum illo erunt, qui omnia illuminat.

11. 12. 13. 14. 15. 16. *Hæc ait, & poſt hæc dixit eis: Lazarus amicus noſter dormit*, id eſt, mortuus eſt. Hebræis uſitata erat figurata iſta locutio, ut mortem ſomni nomine ſignificarent. Quem loquendi modum ad mortem Lazari ſignificandam eo convenientius uſurpavit Jeſus, quod brevi ipſum ſuſcitaturus eſſet, ac tam facile ac homo dormiens a ſomno excitatur: *ſed vado ut a ſomno excitem eum. Dixerunt ergo diſcipuli ejus: Domine, ſi dormit, ſalvus erit*, convaleſcet; non eſt cur periculo te inferas, ut a ſomno ſalutari illum excites. *Dixerat autem Jeſus de morte ejus*, quam ſomnum vocabat figurato loquendi modo: *illi autem putaverunt quia de dormitione ſomni diceret*, ſeu de ſomno vulgari & ordinario, a quo tamquam a re noxia eum excitare vellet. Rudes enim adhuc erant in ſchola Chriſti. *Tunc Jeſus dixit eis manifeſte*, abſque metaphora: *Lazarus mortuus eſt: & gaudeo propter vos; ut credatis, quoniam non eram ibi*: Gaudeo propter vos, quia non eram ibi, precibus enim & fletibus piarum ſororum permotus fuiſſem ad ſanitatem illi reſtituendam: ex reſurrect. autem ejus fides in me veſtra augebitur & confirmabitur, meque vitæ Auctorem eſſe firmius credetis. Hæc gaudii mei ratio; veſter enim profectus mihi unice cordi eſt. *Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus*, cujus nomen Græce ſignificat gemellum, ad condiſcipulos: *Eamus & nos ut moriamur cum eo*. Cum decretum ſit Magiſtro noſtro ire in mortis periculum, eamus & nos in certam mortem: nec enim æquum eſt ut eum deſeramus. Quæ verba promptam quidem voluntatem, ſed & timiditatem; animumque generoſum & Dei amantem, ſed permixtum incredulitate ſapiunt. Nec enim vult remanere ſine Jeſu, ſed condiſcipulos ad periculum cum Magiſtro adeundum hortatur, *Eamus &c.* Si iverimus, de vita noſtra actum eſt; ſed tamen pati non recuſemus: neque enim tanti facere vitam nos oportet, ut ab illo ſeparemur.

17. 18.

17. 18. *Venit itaque Jesus* Bethaniam: *& invenit eum*, scilicet Lazarum, *quatuor dies jam in monumento habentem*, jam a quatuor diebus in sepulcro jacentem. *Erat autem Bethania juxta Hierosolymam, quasi stadiis quindecim*, dimidia paulo amplius leuca, secundum nostram mensurandi rationem. Verum, dicet quispiam (*S. Chrysost. hom. 61. in Jo.*), si quindecim stadiis aberat Bethania, quomodo quatriduanus erat Lazarus? Respondetur, mansisse Christum duos dies, antequam ad Lazarum iret. Pridie venerat nuntius, quo die mortuus est Lazarus: quarto itaque die venit Jesus Bethaniam.

19. 20. *Multi autem ex Judæis* Hierosolymit., ob viciniam, *venerant ad Martham & Mariam*, fœminas nobilitate & religione insignes, *ut consolarentur eas de fratre suo*, ut earum dolorem de morte fratris lenirent: quod officium per septem dies extendi solebat. *Martha ergo ut audivit, quia Jesus venit, occurrit illi. Maria autem domi sedebat*, Judæos consolatores in intima domo excipiens, & ab illis detenta.

21. 22. *Dixit ergo Martha ad Jesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*: illum enim pro tuo in nos amore sanasses. *Sed & nunc scio, quia quæcumque poposceris a Deo*, etsi naturæ viribus impossibilia, ut resurrect. fratris mei (*S. Aug. Tr. 49. in Jo. n. 13*), *dabit tibi Deus*, tuis precibus concedet. Non dixit, Sed modo rogo te, ut resuscites fratrem meum. Nesciebat enim an fratri suo utile esset resurgere. Hoc tantum dixit, Scio quia potes, si vis facis: utrum enim facias, judicii tui est, non præsumptionis meæ.

23. 24. *Dixit illi Jesus: Resurget frater tuus*. Non ait: Ego eum statim resuscitabo, tum modestiæ causa, tum ut Marthæ animam paulatim ad miraculi fidem ac spem excitaret. *Dicit ei Martha*, existimans eum de universali resurrect. loqui, in mundi fine futura: *Scio quia resurget in resurrect. in novissimo die*. De hac resurrect. secura sum: hoc objectum spei meæ.

25. 26. 27. *Dixit ei Jesus: Ego sum resurrectio & vita*. Auctor sum vitæ & resurrectionis: ne ergo de me tam tenuiter sentias, quasi precario & aliena virtute, precibusque ad Deum fusis vitam procurare possim fratri tuo: per me & viventes vivunt, & mortui resurgunt. *Qui credit in me*, qui me pro Christo & vitæ ac resurrect. Auctore agnoverit, mihique adhæserit, *etiamsi mortuus fuerit, vivet*, resurget ad vitam æternam. *Et omnis qui vivit*, qui mortalem in hoc mundo vitam agit, *& credit in me*, si in me credat fide per dilectionem operante, in eaque fide & dilectione perseveret, *non morietur in æternum*, morte secunda; immo vivet vita immortali & beata. *Credis hoc?* Quasi dicat Jesus: Hoc præsertim credendum, hoc fratri tuo, tibique optandum est, hæc votorum summa esse debet ut per me æternum beateque vivatis. *Ait illi* Martha: *Utique Domine, ego credidi quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti*. Jamdudum credi te esse Christum Filium Dei vivi, ac proinde vitæ datorem, qui in hunc mundum venisti ut genus humanum a morte peccati, a morte æterna redimas & salves. Quando hoc credidi (*S. Aug. Tr. 49. in Jo.*), credidi quia tu es resurrectio; credidi quia tu es vita; credidi quod qui credit in te, etsi moriatur, vivet; & qui vivit & credit in te, non morietur in æternum.

28. 29. 30. *Et cum hæc dixisset, abiit, & vocavit Mariam sororem suam silentio*, id est, summissa voce, *dicens: Magister adest, & vocat te. Illa ut audivit, surgit cito, & venit ad eum*. Prompto animo vocanti obsecuta. *Nondum enim venerat Jesus in Castellum, sed erat adhuc in illo loco ubi occurrerat ei Martha*, prope sepulchrum, quod extra vicum positum erat, pro more Hebræorum.

31. 32. *Judæi ergo* Hierosolymitæ, *qui erant cum ea*, nempe cum Maria, *in domo, & consolabantur eam, cum vidissent Mariam quia scito surrexit, & exiit*, cum eam tam cito surrexisse conspexissent, ac foras exire, *secuti sunt eam*, comitati sunt honoris causa, *dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi*. Solebat enim illic major planctus excitari, velut renovato dolore. *Maria ergo, cum venisset ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus*, prostravit se in signum summæ venerationis, quia illum ceu Messiam a Deo promissum prosequebatur: *& dicit ei: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*. Non minor erat fides ejus quam Marthæ; potestatem Jesu & caritatem ejus æque noverat: ideo eadem verba usurpat. His autem verbis illum tamquam Deum allocutam, conjicit S. Cyrill., tametsi non accurate locuta sit, rata non adfuisse ipsum, quod abesset corpore.

33. 34. *Jesus ergo, ut vidit eam plorantem, & Judæos qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritu*, intime commotus est compatientis & condolentis affectu vehementi; *& turbavit seipsum*, tristitiam in se ipso excitavit (*S. Chrysost. hom. 62. in Jo.*), eamque signis evidentibus indicavit: *& dixit: Ubi posuistis eum?* Ubi sepeliviſtis? *Dicunt ei:*

ei: Domine, veni, & vide. Interrogat, & velut ignorantem ſe gerit, ut omni ſuſpicione careret miraculum.

35. 36. 37. *Et lacrymatus eſt Jeſus.* Divinitatis ſignum editurus, humanitatis ſigna præmiſit, ut Deus & homo crederetur. „ Neque „ enim in quo verum erat hominis corpus, „ & verus hominis animus, falſus erat humanus affectus (*S. Aug. l. 14. de Civ. Dei c. 2. n. 3.*). Verum hos motus certæ diſpenſationis gratia, ita cum voluit animo ſuſcepit humano, ut cum voluit factus eſt homo. *Dixerunt ergo Judæi: ecce quomodo amabat eum.* Lacrymæ teſtes amoris in viro præſertim gravi & conſtante mortuum lugente. Tantiſper autem flet Jeſus (*S. Cyrill. l. 7. & 8. in Jo.*), mox comprimit lacrymas: ne videatur durus quidem & immiſericors ſine ullo ſenſu doloris, ſi amici mortem, & piarum ſororum afflictionem ſiccis oculis cerneret: & ne a virili ſapientis conſtantia deficere videretur, ſi intemperanter fleret. *Quidam autem ex ipſis*, ſarcaſmo diabolico Domino Jeſu inſultantes, *dixerunt: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci nati facere ut hic non moreretur* (*S. Aug. hom. 49. in Jo.*)? Id enim multo facilius. Verum erratis, o Judæi, vos invidia tranſverſos agit. Qui enim noluit facere ut non moreretur, plus eſt quod facturus eſt, ut mortuus ſuſcitetur.

38. 39. 40. *Jeſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo*, vehementi dolore commotus, quem vultus teſtabatur, *venit ad monumentum*, in quo ſepultum erat Lazari corpus (*Erat autem ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei*) ad claudendum oſtium ſpeluncæ. Hinc miraculi fides confirmatur, doli excluditur ſuſpicio. *Ait Jeſus, Tollite lapidem:* ne circumſtantes Judæi reſurrectionem mox futuram eſſe meram illuſionem dicerent, ſi clauſa ſpelunca Lazarus redivivus prodiiſſet. *Dicit ei Martha, ſoror ejus qui mortuus fuerat: Domine jam fœtet, quatriduanus eſt enim.* Jeſum velle reſuſcitare non exiſtimabat Martha, ſed tantum frui aſpectu amici jacentis: unde humane ipſum avocabat ab introitu ſpeluncæ, ne fœtore quatriduani cadaveris offenderetur. *Dicit ei Jeſus: Nonne dixi tibi, quoniam, ſi credideris*, me eſſe reſurrect. & vitæ Auctorem, *videbis gloriam Dei?* Divinum glorioſumque opus quod mox ſum editurus.

41. 42. *Tulerunt ergo lapidem* miniſtri circumſtantes: *Jeſus autem elevatis ſurſum oculis*, ad cœlum quæ Dei ſedes eſt, *dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audiſti me.* Gratias agit ut homo; pro divina miraculorum quorumvis efficiendorum poteſtate, & loquitur ac ſi res perfecta eſſet, ſe de Patris voluntate certum eſſe docens, ſeque unum cum illo Deum oſtendens, qui precibus non indigeret. *Ego autem ſciebam quia ſemper me audis*, volens quidquid ego volo, ſive qua Deus una tecum voluntate, ſive qua homo voluntate in omnibus tuæ conſentanea velim: *Sed propter populum qui circumſtat dixi* verba gratiarum actionis: *Ut credant quia tu me miſiſti*, videntes me tibi omnia accepta ferre, & poteſtatis quam habeo in mortem te auctorem profiteri; quam ſcilicet a te naſcendo accepi. Hic igitur gratiarum actionis modus *œconomice* a Chriſto uſurpatur, quatenus homo eſt, ne Judæi amplius illum in Beelzebub ſigna facere dicerent.

43. 44. *Et cum dixiſſet, voce magna clamavit*, ut ab omnibus ejus verba mortis imperium penes ipſum eſſe demonſtrantia audirentur: *Lazare, veni foras.* Exi vivus e monumento. Vox ejus operatoria erat, efficax, vivifica: non precibus, ſed imperio uſus ad mortuum ſuſcitandum, ſe vitæ Auctorem, verumque Deum a Deo Patre miſſum in mundum ad hominum ſalutem oſtendit. *Et ſtatim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis.* Prodiit e ſepulchro jubente Jeſu, quamvis manibus pedibuſque vinctis. Mortuorum corpora ita ſepeliebantur apud Judæos, ut totum corpus ſindone involutum faſciis aſtringeretur, ut puerorum corpora. *Et facies illius ſudario erat ligata*, linteolo velata funiculis aut nodis adſtricto. *Dixit eis Jeſus: Solvite eum, & ſinite abire.* Solvite faſcias (*S. Chryſ. hom. 63. in Jo.*) quibus involutus & ligatus eſt, ut domum abeat. Solvi juſſit ab adſtantibus, ut vere reſurrexiſſe certum & exploratum haberent. Illum vero non duxit in domum, nec apud ſe retinuit, ne gloriam ex edito miraculo captare videretur.

45. 46. „ Multi ergo ex Judæis, qui vene„ rant ad Mariam & Martham, & viderant „ quæ fecit Jeſus, crediderunt in eum “. Crediderunt eſſe Meſſiam promiſſum PP. & a Deo miſſum, miraculi magnitudine & veritate convicti. *Quidnam autem ex ipſis* Judæis in impietate & incredulitate ſua obdurati, *abierunt ad Phariſæos, & dixerunt eis quæ fecit Jeſus*, ut eorum gratiam aucuparentur.

47. 48. „ Collegerunt ergo Pontifices & „ Phariſæi concilium, & dicebant “: in Senatu congregati dicebant: *quid facimus? Quia hic homo multa ſigna facit.* Multa edit miracula, plebem ſibi conciliat, quid facto opus in re quæ & Relig. ſpectat & Rempub.? *Si dimittimus eum ſic*, ſi eum agere ſinamus, nec illi contradicamus, *omnes credent in eum*, ut Meſſiam, eique ut Judæorum Regi parebunt: & *venient Romani* cum numeroſo & forti

forti exercitu, & *tollent noſtrum locum & gentem*. Urbem noſtram, regionemque totam vaſtabunt: gentem internecione ac diſperſione delebunt. An ex animo id dicerent impii Politici hunc eventum revera metuentes, quia Meſſiam temporaliter regnaturum in Judæa exiſtimabant: an repugnante conſcientia, & ſpecie utilitatis publicæ invidiam ſuam velantes, non conſtat. Unum certum eſt, inexcuſabiles fuiſſe, cum non ignorarent Jeſum palam docere obediendum eſſe Cæſari, & quibuſcumque Rectoribus, nullam potentiam terrenam affectare, Regnum etiam oblatum fugiſſe.

49. 50. *Unus autem ex ipſis, Caiphas nomine, cum eſſet Pontifex anni illius* eoque nomine Synedrii Præſes, *dixit eis: vos neſcitis quidquam*, parum cauti, parumque perſpicaces videmini in negotio publicum bonum ſpectante: *nec cogitatis, quia expedit vobis*, opportunum & utile vobis eſt, *ut unus*, quicumque & qualiſcumque tandem ſit, etiam innocens & juſtus, *moriatur homo pro populo*, pro ſalute Reipub. devoveatur, & *non tota gens pereat*, id eſt a Rom. propter ipſum deleatur. Et hic quidem privatus erat Caiphæ ſenſus. Verum alius erat ſenſus Spir. S. linguam ejus regentis, Jeſum ſcilicet pro mundi redemptione ac ſalute moriturum. *Hoc autem a ſemetipſo non dixit*; non proprio ſpiritu aut inſtinctu, quaſi ſenſum illum habens in animo quem Deus intendebat; *ſed cum eſſet Pontifex anni illius, prophetavit*. Hoc non illius meritis ſed Sacerdotali officio datum; non quod ſummi Judæorum Pontifices Prophetiæ dono inſtructi ſeu adaucti eſſent, ſed quia ejus ore uti voluit Deus velut organo ad humanæ redemptionis mox per J. C. implendæ myſterium prædicendum: *Prophetavit*, inquam, *quod Jeſus moriturus erat pro gente* Judæorum: & *non tantum pro gente*, una ſcilicet Judaica: *ſed ut filios Dei, qui erant diſperſi* per omnes gentes, ſeu qui ab æterno electi erant a Deo ex omnibus gentibus, ut filii Dei fierent, *congregaret in unum*, in unam Eccl., ut fieret unum ovile, & unus Paſtor. Non ſine cauſa porro S. Evangeliſta notat Caipham Pontificem fuiſſe *anni illius*, quia quamvis ſummum Sacerdotium ad vitam duraret, filiique parentibus ſuccederent ſecundum Legem (*Exod.* 28. *Joſeph. l.* 18. *Antiq. c.* 3.): ambitio tamen (*S. Chryſ. Hom.* 64. *in Jo.*) & avaritia frequentes perſonarum mutationes introduxerant ad Principum & Præſidum arbitrium.

Quamvis porro Propheticus fuerit ſermo Caiphæ, ipſe tamen Proph. non fuit, ut explicat S. Cyrillus Alex. l. 7. 8. „ Ex iniqua „ mente, *inquit*, locutus eſt Caiphas quod „ locutus eſt: attamen ſermo ejus rei veræ „ interpres extitit, veluti in ordine prophe„ tiæ enunciatus. Quod enim mors Chriſti „ bonorum cauſa futura eſſet, prædixit lo„ quens id quod ignorabat, & Dominum glo„ rificans, ut Balaam, ex neceſſitate, quo„ niam Sacerdotii dignitatem obtinebat, non „ tamquam ei data Prophetia, ſed Sacerdotii „ functione: ſive quod poſtmodum, quæ dicta „ fuerant a Caipha, evenerunt, illo nullate„ nus Propheticam gratiam adepto. Conſen„ taneum eſt enim ut quod quidam loquun„ tur fiat, etſi nullo modo ſciant quod om„ nino futurum ſit. Enim vero Caiphas di„ cebat pro ſolis Judæis futuram Chriſti mor„ tem: hic vero pro univerſa hominum na„ tura ". Vide Origenem Tom. 30. in Jo. ubi non omnem qui prophetat, Proph. eſſe probat exemplo Balaam, quem *Augurem*, non Proph. Script. Sac. vocat. Sicut non omnes (*S. Aug. Tract.* 49. *in Jo.*) qui opus aliquod ex ſe juſtum & bonum faciunt, propterea juſti ſunt, v. g., qui ſunt in pauperes benefici ut ab hominibus laudentur, quia non ex habitu juſtitiæ, ſed ob vanam gloriam id faciunt.

53. 54. *Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum*. Communibus conſiliis mortem Jeſu omnimodo maturare decreverunt. *Jeſus ergo jam non palam ambulabat apud Judæos*, Hieroſolymit., aut Hieroſol. vicinos, ad illum uſque diem qui ſextus fuit ante Paſcha, quo in Bethaniam rediit (ut cap. ſeq. S. Jo. commemorat) *ſed abiit in regionem juxta deſertum, in civitatem quæ dicitur Ephrem*, aut Ephron, prope Bethel, in Tribu Ephraim (2. *Paralip.* 13. 19.): & *ibi morabatur* latens *cum diſcipulis ſuis*, ut homo cavens ſibi, ut juſtus aliis conſulens: ne vel illos magis exaſperaret, vel ſe data opera in periculum præcipitem daret, cum nondum veniſſet hora ejus.

55. 56. *Proximum autem erat Paſcha Judæorum*, quartum & ultimum prædicationis Chriſti: & aſcenderunt multi Jeroſolymam de regione illa, in quam ſe receperat Jeſus, *ante Paſcha, ut ſanctificarent ſe ipſos*, ut expiationibus ſolemnibus, ſacrificiis, orationibus ad Feſtum rite celebrandum ſe præpararent. *Quærebant ergo Jeſum*, aut mera curioſitate ducti, aut pravo animo, illum ut Sacerdotibus & Senatoribus traderent: & *colloquebantur ad invicem*, in Templo ſtantes: *quid putatis quia non venit ad diem feſtum?* Vobiſne videtur quod pro more venturus ſit ad diem feſtum? Alii affirmabant, habita ratione conſtantis ipſius pietatis in Lege obſervan-

vanda: negabant alii, ratione habita imminentis capiti ſuo periculi; quo prudenter poſſe deterreri videbatur ab aditu Urbis & Templi „ Dederant autem Pontifices & Phariſæi „ mandatum, ut ſi quis cognoverit ubi ſit, „ indicet, ut apprehenderent eum “. Senatus impulſu Pontificum & Phariſæorum, Decretum dederat, cum dirarum interminatione (quemadmodum in criminibus violatæ Religionis, læſæ Majeſtatis, aut proditæ Reipublicæ fieri ſolet) ut ſi quis noſſet ubi degeret, vel lateret, id indicaret Synedrio, ut cum caperent, ac ſpecie judicii interficerent.

SENSUS MORALIS.

1. *ERat autem quidam languens Lazarus &c.* Multi cum bonos & Deo acceptos viros mali aliquid, ut morbum, paupertatem, ſimileſque perpeti vident calamitates, perturbantur, ignari hæc maxime Dei amicis contingere. Nam & Lazarus C. J. amicus erat & ægrotus. „ Erat quidam languens „ Lazarus... Domine, ecce quem amas, in„ firmatur.

„ 2. (Maria autem erat, quæ unxit Do„ minum unguento, & exterſit pedes ejus „ capillis ſuis: cujus frater Lazarus infirma„ batur) “ Mariæ & Marthæ domus Eccl. figura eſt, quæ domus eſt orationis & caritatis. In ea ſunt Mariæ vitam in oratione & contemplatione agentes, & cor ſuum velut unguentum odoriferum ſuper Dominum effundentes. In ea ſunt Marthæ, bonis operibus occupatæ, & Chriſtum in pauperibus foventes, ac juvantes. In ea ſunt infirmi & languentes Lazari, immo & morientes morte peccati, qui C. J. omnipotenti virtute, & gratia ſuſcitantur. *Deus ergo ſepultos ſuſcitat, & ſolvit peccati compede vinctos.* (*S. Proſper.*)

„ 3. Miſerunt ergo ſorores ejus ad Eum „ dicentes: Domine, ecce quem amas infir„ matur “. In tentationem incidit anima, in peccatum labitur, cum ab ea Deus elongatur, & languens ſibi ipſi relinquitur. Eccleſiæ & fidelium amicorum preces cum fide, humilitate, fiducia ad Deum miſſæ a duabus ſororibus, mente & voluntate, eique peccatoris miſeriam, & amorem Jeſu qui pro peccatoribus mortuus eſt, exponentes, converſionem illius a divina miſericordia impetrant. Hanc pro ſe ipſo peccator imploret (*Concil. Trid. Seſſ* 6. *c.* 6.), & peccatorem eſſe intelligens, & a timore divinæ juſtitiæ ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertens, in ſpem erigatur fidens Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore, illumque tamquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiat, & dicat ex animo: *Domine, ecce quem amas infirmatur*, ſufficit ut noveris; *Non enim amas & deſeris* (*S. Aug. Tr.* 49. *in Jo*). Mihi fiduciam inſpirant verba pietatis tuæ: *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores* (*Mat.* 6. 13.). Si enim peccatores non amares, de cœlo ad terras non deſcenderes.

„ 4. Audiens autem Jeſus, dixit eis: Infir„ mitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro „ gloria Dei &c. “ In omnibus quæ nobis eveniunt calamitatibus, nihil aliud optemus & poſtulemus, quam Dei gloriam, ejus voluntatem, ſanctificationem noſtram; non carnis commoda, & temporales utilitates. Infirmi eſſe malimus, quam bona valetudine; pauperes magis, quam divites; contempti & abjecti in mundo, quam honoribus & dignitatibus conſpicui, ſi id ad gloriam Dei & C. J. conducat. *Sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei*. Unus hic ſit Chriſtianorum finis, unum votum major Dei gloria.

„ 3. Diligebat autem Jeſus Martham, & „ ſororem ejus Mariam, & Lazarum “. Amor C. J. erga membra ſua, origo & fons eſt omnium miſerationum & beneficiorum ejus. Infirmitates, & res adverſæ electorum, pignora ſunt amoris Dei erga ipſos, ad eorum purgationem, probationem, & perfectionem ab illo ordinatæ.

Non ſuum, ſed eorum, quos diligit, Jeſus bonum quærit, eorum ſanctificationem; bonos eos non ſupponit, ſed facit. Hoc amicitiæ Chriſtianæ exemplar. Utilitatem, aut delectationem ſuam non quærit in amicis, ſed illorum bonum præſertim ſpirituale, ut Dei amici fiant, ut illius verbum fideliter & obedienter audiant, ut Jeſum in familias ſuas & domos ſuſcipiant, ut ſi langueant & ægrotent, per Chriſti gratiam cito ſanentur; ſi mortui morte peccati, quantocyus ſuſcitentur. Id orare, ea de re ſolliciti eſſe imprimis debemus, ſi vere diligimus „ Ille vera„ citer amat amicum, qui Deum amat in „ amico, aut quia eſt in illo, aut ut ſit in „ illo. Hæc eſt vera dilectio: propter aliud „ ſi nos diligimus, odimus potius quam dili„ gimus “ (*S. Auguſt. ſerm.* 136. *al. de Temp.* 256.). „ Si omnis qui amat, ſalvum vult „ habere quod amat, ſi intelligat quæ ſit ve„ ra ſalus, incipit illam amare in ſe, & ip„ ſam cogitur veram habere & in amico. „ Vera ſalus, vita æterna. Amicus igitur ad „ ſalutem æternam diligendus. Si Chriſtiana „ amicitia diligis, totum quicquid vis amico „ tuo præſtare ad hoc vis præſtare ut illam „ tecum teneat ſalutem. Amas enim juſtitiam, „ vis illum eſſe juſtum: amas ſub Deo eſſe, „ vis & illum eſſe ſub Deo: amas vitam æ-

„ ter-

„ ternam, illic eum vis tecum regnare in „ æternum. Quomodo amicus hujus ſæculi „ ſecundum ſæculum amans animam ſuam, „ febrem vult expellere de amico ſuo, quem „ ſimiliter amat ut ſe, propter præſentem „ ſalutem: ſic tu quemcumque diligis, pro„ pter vitam æternam dilige; cum inveneris „ iram, indignationem, odium, iniquitatem, „ ſic coneris expellere morbum animi; quo„ modo amicus ſæculi morbum corporis: ad „ hoc enim amas, ut facias quod & tu es. „ Ad hoc ama conjugem, ad hoc ama filium, „ ad hoc ama propinquum, vicinum, igno„ tum, inimicum, & erit in te perfecta ca„ ritas (*Idemſer.* 365. *al.* 38. *inter* 50. *hom.*).

9. 10. „ Si quis ambulaverit in die, non „ offendit, quia lucem hujus mundi videt: ſi „ autem ambulaverit in nocte, offendit, quia „ lux non eſt in eo “. Quicquid in lumine Evang., & per C. J. gratiam agimus, bonum eſt. Quidquid ſine illis agimus, tenebræ ſunt. Lex Dei, voluntas Dei, lumen eſt, quod ſequi debemus, ne offendamus & cadamus: prudentia & mores ſæculi, voluntas noſtra, & amor proprius, nox eſt, in qua ſi ambulemus, offendimus „ Lucerna pedibus meis verbum „ tuum & lumen ſemitis meis.... (Pſ. 118.) „ Dirige me in via tua, *Domine Jeſu*, & in„ grediar in veritate tua; lætetur cor meum, „ ut timeat nomen tuum “. Errabant Apoſtoli (*S. Aug. Tr.* 49. *in Jo.*), cum ſecundum ſæcularis prudentiæ regulas Magiſtro ac Domino ſuo conſilium dabant. Voluerunt enim conſilium dare Domino ne moreretur, qui venerat mori, ne ipſi morerentur. Cum ergo vellent dare conſilium homines Deo, diſcipuli Magiſtro, ſervi Domino, ægroti Medico, corripuit eos, & ait: *Si quis ambulaverit in die, non offendit &c.* Me ſequimini, ſi non vultis offendere: nolite mihi conſilium dare, quos a me oportet conſilium accipere.

„ 11. Lazarus amicus noſter dormit: ſed „ vado ut a ſomno excitem eum “. Mors electorum ſomnus eſt. Mors juſtis deſiderabilis, ut quies & ſomnus operariis poſt diurnos labores. *Amodo jam dicit Spiritus: Ut requieſcant a laboribus ſuis.* Spe reſurrect. mortem contemnere debemus, quaſi una dumtaxat nocte duraturam. Fleant igitur mortuos ſuos, qui putant mortuos; „ Ubi reſur„ rectionis fides eſt, non mortis eſt ſpecies, „ ſed quietis. Juſtis mors quietis eſt portus, „ nocentibus naufragium putatur “. (*S. Ambroſ. l.* 6. *in Luc.*) „ Certe iis quibus gravis „ eſt timor mortis, non eſt grave mori: ſed „ grave eſt vivere ſub metu mortis. Non er„ go mors gravis, ſed metus mortis. Metus „ autem opinionis eſt: opinio vero noſtræ in„ firmitatis, contraria veritati... (*S. Ambr. l. de Bono Mortis c.* 8.) Inſipientes mortem „ quaſi ſummum malorum reformidant: ſa„ pientes quaſi requiem poſt labores, & fi„ nem malorum exſpectant... Mors abſolutio „ eſt & ſeparatio animæ & corporis: non eſt „ autem mala ſolutio, quia diſſolvi & eſſe „ cum Chriſto, multo melius. Non igitur ma„ la mors. Denique Mors peccatorum peſſi„ ma. Non utique mors peſſima generaliter: „ ſed peſſima ſpecialiter peccatorum. Deni„ que pretioſa juſtorum. Unde liquet *acer„ bitatem non mortis eſſe, ſed culpæ* “ (*Idem l.* 7. *in Luc. nu.* 36.). Mors juſtis *ſtipendiorum plenitudo, ſumma mercedis, gratia miſſionis eſt*. Mors corporis *non metuenda fortibus, deſideranda ſapientibus, miſeris expetenda.*

14. 15. „ Tunc ergo Jeſus dixit eis mani„ feſte; Lazarus mortuus eſt. Et gaudeo pro„ pter vos, ut credatis quoniam non eram „ ibi “. Abſentia Chriſti a Domo Lazari ægrotantis, figura eſt ſubtractionis gratiæ, quam ſequitur lapſus juſti. Hæc interdum multis prodeſt ad ſalutem, & illis etiam qui cadunt, ſi ſint ex electorum numero, quibus omnia cooperantur in bonum, etiam peccata, quia humiliores, cautiores, & ferventiores reſurgunt: *Et gaudeo propter vos, ut credatis, quia non eram ibi.*

Gaudeo propter vos &c. Cum egregium aliquod opus edunt Paſtores animarum & Evangelii miniſtri, gaudere poſſunt, modo non gaudeant ad vanitatem, ſed ob ſpiritualem Animarum profectum, aut converſionem. *Gaudeo propter vos, ut credatis.*

„ 16. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Dy„ dimus: Eamus & nos, & moriamur cum „ illo “. Si vere diſcipuli Chriſti ſumus, ad ipſum ſemper & ubique ſequendum parati eſſe debemus; ſive in vita, ſive in morte; nos illi victimarum inſtar devoventes; cum illo & propter illum, qui pro nobis mortuus eſt, bona omnia temporalia, honores, quietem, vitam ipſam exponere parati. „ Propter te „ mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſi„ cut oves occiſionis (Pſ. 43. 22.) “. Neque mors, neque vita nos ſeparet a caritate Dei quæ eſt in C. J.

„ 17. Venit itaque Jeſus, & invenit eum „ quatuor dies jam in monumento haben„ tem “. Habitus & conſuetudo peccati, ſepulchrum eſt animæ mortuæ, putridæ, fœtentis, ex quo excitari non poteſt, niſi gratiæ miraculo. Hoc peccatorum genus Lazarus in monumento quatriduanus repræſentat. Tres mortui, quos ſuſcitavit Jeſus, triplex genus peccatorum ſignificant, quos a morte pec-

peccati per Gratiam ſuam revocat ad vitam ſpiritualem. „ Reſuſcitavit filiam Archiſynagogi adhuc in domo jacentem; reſuſcitavit „ juvenem filium viduæ extra portas civitatis elatum; reſuſcitavit Lazarum ſepultum „ quatriduanum. Intueatur quiſque animam „ ſuam: ſi peccat, moritur: peccatum mors „ eſt animæ. Sed aliquando in cogitatione „ peccatur. Delectavit quod malum eſt, conſenſiſti, peccaſti; conſenſio illa occidit te: „ ſed intus eſt mors, quia cogitatum malum „ nondum proceſſit in factum. Talem animam „ reſuſcitare ſe ſignificans Dominus, reſuſcitavit illam puellam, quæ nondum erat foras elata, ſed in domo mortua jacebat: „ quaſi peccatum latebat. Si autem non ſolum malæ delectationi conſenſiſti, ſed etiam „ ipſum malum feciſti, quaſi mortuum extra „ portam extuliſti: jam foris es, & mortuus „ elatus es. Tamen & ipſum Dominus reſuſcitavit, & reddidit viduæ matri ſuæ. Si „ peccaſti, pœniteat te: & reſuſcitat te Dominus, & reddet Eccl. matri tuæ. Tertius „ mortuus eſt Lazarus. *Eſt genus mortis immane, mala conſuetudo appellatur.* Aliud „ eſt enim peccare, aliud peccandi conſuetudinem facere. Qui peccat & continuo corrigitur, cito reviviſcit: quia nondum eſt „ implicatus conſuetudine, nondum ſepultus. „ Qui autem peccare conſuevit, ſepultus eſt, „ & bene de illo dicitur, *Fœtet*: incipit enim habere peſſimam famam, tamquam odorem teterrimum. Tales ſunt omnes aſſueti ſceleribus, perditi moribus. Dicis ei, „ Noli facere. Quando te audit quem terra „ ſic premit, & tabo corrumpitur, & mole „ conſuetudinis prægravatur. Nec ad ipſum „ tamen reſuſcitandum minor fuit virtus Chriſti. Quotidie videmus homines peſſima conſuetudine permutata vivere melius, quam „ vivunt qui reprehendebant (*S. Aug. Tr.* 49. „ *in Jo. n.* 3.)". Et Lazarum Dominus ſuſcitavit. Nemo deſperet, nemo de ſe præſumat. Omnes ſuſcitare poteſt, ne deſperemus: paucos ſuſcitat, ne de illius miſericordia præſumamus.

„ 19. Multi autem ex Judæis venerant ad „ Martham & Mariam, ut conſolarentur eas „ de fratre ſuo". Pias ſorores conſolabantur, ob mortem fratris illis condolentes. Animas ſuas non plangebant mortuas per incredulitatem & invidiam in Chriſtum. „ Si „ quem tuis charis mortalitatis exitu perdi„ diſſes, ingemiſceres dolenter & fleres: facie inculta, veſte mutata, neglecto capillo, „ vultu nubilo, ore dejecto indicia mœroris „ oſtenderes. Animam tuam miſera perdidiſti, ſpiritualiter mortua ſupervivere hic „ tibi, & ipſa ambulans funus tuum portare cœpiſti: & non acriter plangis, non „ jugiter ingemiſcis? Non te vel pudore criminis, vel continuatione lamentationis abſcondis (*S. Cypr. Tr. de Lapſis*)"?

„ 20. Martha ergo ut audivit quia Jeſus „ venit, occurrit illi: Maria autem domi ſedebat". Ut primum peccator novit appropinquare Jeſum ad cor ſuum primis inſpirationibus ac monitionibus ad converſionem, faſtidio mundi ac voluptatum, intuitu & horrore deformitatis peccati, Martham, id eſt, voluntatem præmittere debet ad Jeſum per ſancta deſideria, per opera caritatis, uberes eleemoſynas peccati redemptrices: interimque Maria, id eſt, mens intra ſe collecta vacare debet orationi, meditationi, vitam præteritam diſcutere; cor ſuum, omneſque illius affectus ſcrutari, peccata lacrymis expiare, mortuam Animam deflere, nullam niſi verbi Dei conſolationem admittere, ſola ſpe miſericordiæ divinæ inniti.

„ 21. Dixit ergo Martha ad Jeſum: Domi„ ne, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet „ mortuus". Multi vadunt ad Jeſum cum eorum fratres, filii, uxores, mariti, propinqui, amici conſtituti ſunt in gravi periculo mortis corporalis: vix ad eum quiſquam confugit, cum mortui ſunt morte peccati, vel grave periculum eſt ne moriantur. Mortem carnis omnis homo timet, mortem animæ pauci. „ Pro morte carnis quæ ſine dubio „ quandoque ventura eſt, curant omnes ne „ veniat: inde eſt quod laborant. Laborat „ ne moriatur homo moriturus, & non la„ borat ne peccet homo in æternum victu„ rus. Et cum laborat ne moriatur, ſine „ cauſa laborat: id enim agit ut multum „ mors differatur, non ut evadatur: ſi autem „ peccare nolit, non laborabit, & vivet in „ æternum. O ſi poſſemus excitare homines, „ & cum ipſis pariter excitari, ut tales eſſe„ mus amatores vitæ permanentis, quales „ ſunt homines amatores vitæ fugientis! „ Quid non facit homo ſub mortis periculo „ conſtitutus? Gladio impendente cervicibus, „ prodiderunt homines quicquid unde ſibi vi„ verent reſervabant. Quis non continuo pro„ didit ne percuteretur? Et poſt proditionem „ fortaſſe percuſſus eſt. Quis non, ut vive„ ret, continuo perdere voluit unde viveret, „ eligens vitam mendicantem quam celerem „ mortem? Cui dictum eſt, Naviga ne mo„ riaris, & diſtulit? Cui dictum eſt, Labora „ ne moriaris, & piger fuit? Levia Deus „ jubet ut in æternum vivamus, & obedire „ negligimus. Non tibi Deus dicit, Perde „ quicquid habes, ut vivas exiguo tempore

„ in

„ in labore ſollicitus : ſed, da pauperi unde „ habes, ut vivas ſemper ſine labore ſecurus „ (*S. Aug. Tr. 49. in Jo. n. 2.*).

22. „ *Sed & nunc ſcio, quia quæcumque „ popoſceris a Deo, dabit tibi Deus* “ . Non dixit, Sed & modo rogo te ut reſuſcites fratrem meum. Neſciebat enim an fratri ſuo utile eſſet reſurgere. Hoc tantum dixit, Scio quia potes, ſi vis facis : utrum enim facias, judicii eſt, non præſumptionis meæ. Sic orare debemus, cum temporalia petimus. Sed & in ſpiritualium petitione bonorum, fides & ſpes orant ſilente lingua. *Sed & nunc ſcio, &c.* O ſanctæ mulieres, Chriſti familiares, ſi fratrem veſtrum amatis, cur ejus miſericordiam non flagitatis, de cujus potentia dubitare, pietate diffidere non poteſtis ? Reſpondent: *Sic melius tamquam non orantes oramus, ſic efficacius tamquam diffidentes confidimus. Exhibemus fidem, perhibemus affectum, ſcit ipſe cui non eſt opus ut aliquid dicatur, quid deſideremus.* „ Scimus qui„ dem quod omnia poteſt, ſed hoc tam gran„ de miraculum, tam novum, tam inaudi„ tum, etſi ejus ſubeſt potentiæ, multum ta„ men excedit univerſa merita humilitatis „ noſtræ. Sufficit nobis potentiæ locum, pie„ tati dediſſe occaſionem, malentes patienter „ exſpectare quid velit, quam impudenter „ quærere quod forſitan nolit. Denique quod „ noſtris meritis deeſt, verecundia forſitan „ ſupplebit “ . (*S. Bern. Tr. de Grad. Humil. cap.* 22.)

23. 24. 25. 26. „ Dicit illi Jeſus : Reſur„ get frater tuus “ . Solatium fidelium, reſurrectio mortuorum. Lazarum & alios ſuſcitavit Jeſus, ut futuræ omnium hominum in noviſſimo die reſurrectionis fidem firmaret. „ Non enim unum Lazarum, ſed fidem om„ nium ſuſcitavit: quod tu ſi credas, cum le„ gis, mens quoque tua, quæ mortua fue„ rat, in illo Lazaro reviviſcit. (*S. Ambr.* „ *l. de Fide Reſurr.*) *Dicit ei Martha* : Scio „ quia reſurget in reſurrect. in noviſſimo die. „ Dicit ei Jeſus: Ego ſum reſurrect. & vita: „ qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vi„ vet, &c. “ Chriſtus omnis vitæ & reſurrect. in membris ſuis principium eſt, cum ſit vita per eſſentiam, æternamque nativitatem. 2. Fons eſt reſurrect. ab infidelitate ad fidem, per inſpirat. ipſius fidei ; & a peccato ad gratiam, per inſpirat. caritatis. 3. Auctor eſt & exemplar reſurrect. ad vitam immortalem & glorioſam, per vitæ gloriæque ſuæ communicationem. Tria hæc fidei noſtræ dogmata una ſententia complectitur, tradit, & firmat C. J. Primum his verbis: *Ego ſum reſurrectio & vita*. Alterum iſtis: *Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet*. Tertium ſequentibus: *Et omnis qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum*. Hæc credere neceſſe eſt ad ſalutem: *Credis hoc* ? Sine fide explicita Divinitatis & humanitatis J. C. nemo juſtificari poteſt. In hac nos exercere frequenter debemus ad Altare ſanctum, ubi Chriſtum vitam noſtram reipſa præſentem in Euchar. Sacram. adoramus ; quia fides fons eſt orationis : utrumque complectitur & exprimit Marthæ confeſſio: „ Utique Domine, ego credi„ di, quia tu es Chriſtus Filius Dei vivi, „ qui in hunc mundum veniſti “ .

32. 33. *Maria ergo cum veniſſet ubi erat Jeſus, videns eum, cecidit ad pedes ejus*, velut ad thronum gratiæ, ad fontem veræ conſolationis; *& dicit ei: Domine, ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus frater meus*. Noſtris enim lacrymis & precibus fratris noſtri ſanitatem ſumma tua miſericordia, & quam non ſemel expertæ ſumus, divina tua in nos caritas non negaſſet. „ Jeſus ergo ut vidit eam „ plorantem, & Judæos qui venerant cum ea „ plorantes, infremuit ſpiritu & turbavit ſe „ ipſum “ . (*S. Aug. Tr. 49. in Jo.*) Non infirmitate ſeipſum turbavit, ſed poteſtate. Humanos affectus ut in ſe ipſo ſanctificaret, aſſumpſit. „ Ubi ſumma poteſtas eſt, ſecun„ dum voluntatis nutum tractatur infirmitas “ . Id ſignificatur his verbis : *Turbavit ſeipſum*. Infremuit autem horrore peccati, per quod mors in mundum introivit: infremuit in mortem, & diabolum ejus auctorem: infremuit in Judæorum incredulitatem, qui hoc ipſo, quod mox editurus erat miraculo abuſuri erant, cum tamen faciendum eſſet ut crederent. Myſtica denique ſignificatio eſt in veris illis C. J. affectibus. „ Quid eſt quod turbat ſemeti„ pſum Chriſtus, niſi ut ſignificet tibi quo„ modo turbari debeas, cum tanta mole pec„ cati gravaris & premeris “ ? Attendiſti te, vidiſti te reum, apud te dixiſti : Illud feci, & pepercit mihi Deus ; illud commiſi, & diſtulit me: Evang. audivi, & contempſi ; baptizatus ſum, & innocentiam amiſi, baptiſmi ſolemne pactum irritum feci ; pœnitentiam egi, & in eadem peccata relapſa ſum: quid facio ? quo eo ? unde evado ? „ Quando iſta dicis, jam fremit Chriſtus ; „ quia fides fremit. In voce frementis appa„ ret ſpes reſurgentis. *Si* ipſa fides intus, „ ibi eſt Chriſtus fremens “ . In corde igitur hominis, quem premit magna moles & conſuetudo peccati, tranſgreſſoris S. Evang. contemptoris pœnarum æternum, „ fremat Chri„ ſtus, increpet ſe homo. Flevit Chriſtus, „ fleat ſe homo. Quare enim flevit Chriſtus, „ niſi quia flere hominem docuit ? Quare fre-

„ muit

„ muit & turbavit ſemetipſum, niſi quia fi-
„ des hominis ſibi merito diſplicentis freme-
„ re quodammodo debet in accuſatione ma-
„ lorum operum, ut violentiæ pœnitendi ce-
„ dat conſuetudo peccandi “ ?

34. *Et dixit: Ubi poſuiſtis eum?* Perditum hominem quaſi neſcit Deus. Unde in judicio dicet: *Non novi vos, diſcedite a me.* Quid eſt, Non novi vos? Non vos video in luce mea, non vos video in illa juſtitia quam novi. Sic & hic tamquam neſciens talem peccatorem, cujus figura erat quatriduanus Lazarus, dixit: *Ubi poſuiſtis eum? Dicunt ei: Domine, veni & vide.* Peccator conſuetudine peccati oppreſſus, mortuus eſt, vitam poſtulare non poteſt, ire per ſe non poteſt ad Jeſum ut ab eo ſuſcitetur: pro illo humiliter & ferventer orandus eſt Dominus: *Domine, veni & vide.* Vide infelicem animam, in qua putredo peccati imaginis tuæ lineamenta obliteravit. Quid eſt, *Vide?* Miſerere. Videt enim Dominus quando miſeretur. *Vide humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea.* (*Pſ.* 24. 18.)

35. 36. *Et lacrymatus eſt Jeſus.* Totius generis humani mortem, Judæorum cæcitatem deflet. Lacrymis ſuis noſtras ſanctificat, abſtergit, vanaque, & mundana gaudia expians, veram & æternam parit nobis lætitiam; pro te non fles, homo peccator, pro quo flevit Deus homo? Fides jacturam bonorum perituorum, & non fles jacturam gratiæ, caritatis, gloriæ? Non fles jacturam Dei tui? Fles Didonis mortem, ut Aug. olim peccator, & non fles mortem animæ tuæ? Lacrymas tuas excitent ſanctæ Chriſti lacrymæ, necnon ſanguis pretioſus pro anima tua in cruce effuſus, & ad illum redamandum te accendant, qui te ſumma caritate dilexit, & cum mortuus eſſes peccatis, vivificavit, paratus omnia tibi donare delicta ſi diligas. *Ecce quomodo amabat eum.*

38. „ Jeſus ergo rurſum fremens in ſemeti-
„ pſo, venit ad monumentum. Erat autem
„ ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei. Ait
„ Jeſus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha:
„ Domine, jam fœtet, quatriduanus eſt e-
„ nim “. Peccatoris inveterati ſepulchrum, cor proprium eſt, conſuetudinis mole, quaſi duro gravique lapide, clauſum gratiæ Dei; tenebris obſcuratum, corruptione fœtens. Ad hoc malum per gradus pervenitur. „ Nam
„ poſtquam terribili Dei judicio prima flagi-
„ tia impunitas ſequitur, experta voluptas li-
„ benter repetitur, repetita blanditur. Con-
„ cupiſcentia reviviſcente ſopitur ratio, li-
„ gat conſuetudo. Trahitur miſer in profun-
„ dum malorum, traditur captivus tyrannidi
„ vitiorum, ita ut carnalium voragine deſide-
„ riorum abſorptus, ſuæ rationis divinique
„ timoris oblitus, dicat inſipiens in corde
„ ſuo, *Non eſt Deus.* Jam indifferenter li-
„ bitis pro licitis utitur; jam ab illicitis co-
„ gitandis, patrandis, inveſtigandis animus,
„ manus, vel pedes non prohibentur. Que-
„ madmodum denique juſtus corde alacri &
„ abſque labore pro bona conſuetudine cur-
„ rit ad vitam, ſic impius pro malo uſu non
„ ratione ſe gubernans, non timoris fræno
„ revocans intrepidus feſtinat ad mortem.
„ Medii ſunt qui fatigantur, anguſtiantur,
„ qui nunc metu cruciantur gehennæ, nunc
„ priſtina retardati conſuetudine, deſcenden-
„ do vel aſcendendo laborant. Supremus tan-
„ tum & infimus current abſque impedimen-
„ to, & abſque labore: ad mortem hic, ad
„ vitam ille feſtinat; alter alacrior, alter
„ proclivior. Illum alacrem caritas, hunc pro-
„ clivem cupiditas facit: in altero amor, in
„ altero ſtupor laborem non ſentit. In illo
„ denique perfecta caritas, in iſto conſum-
„ mata iniquitas foras mittit timorem. Illi
„ veritas, huic cæcitas dat ſecuritatem “. (*S. Bern. Tr. de Grad. hom. cap.* 21.)

Tollite lapidem, ait Jeſus. *Mortuus ſub lapide, reus ſub Lege.* „ Lex enim quæ data
„ eſt Judæis, in lapide ſcripta eſt. Omnes
„ autem rei ſub lege ſunt: bene viventes cum
„ lege ſunt. *Juſto lex non eſt poſita.* (1.
„ *Tim.* 1. 9.) Quid eſt ergo. *Lapidem remo-*
„ *vete?* Gratiam prædicate. *Littera occidit,*
„ *Spiritus vivificat.* (*S. Aug. Tr.* 49. *in Jo.*)
„ Littera occidens, quaſi lapis eſt premens.
„ *Tollite lapidem.* Removete legis pondus,
„ gratiam prædicate. Si enim data eſſet lex,
„ quæ poſſet vivificare, omnino ex lege eſſet
„ juſtitia, ſed concluſit omnia Script. ſub
„ peccato, ut promiſſio ex fide J. C. daretur
„ credentibus “. (*Galat.* 3. 3. 21. 22.) Poterat Chriſtus ſolo verbo removere lapidem, ſed illum removeri juſſit, ut ſignificaret homines cooperari ſaluti ſuæ debere; externa tollere impedimenta, proximas occaſiones peccati, omnia quæ pravos habitus fovent. *Tollite lapidem.* Admonet Martha mortuum jam fœtere. Caritatis enim officium eſt monere innocentes ut a conſortio & frequentatione peccatorum pravis exemplis fœtentium, & odorem mortis exhalantium, ſibi caveant. *Jam fœtet, quatriduanus eſt enim.*

43. 44. „ Hæc cum dixiſſet, voce magna
„ clamavit: Lazare veni foras “. Cum Paſtor ſanctus orat pro converſione peccatoris, Chriſtus orat. Orat *enim* in nobis ut caput no-
„ ſtrum, orat pro nobis ut Sacerdos noſter,
„ oratur a nobis ut Deus noſter “. (*S. Aug. alib.*)

alib.) Verumtamen non ſufficit externorum impedimentorum amotio, non ſufficiunt lacrymæ & oratio Paſtoris, ſed neceſſaria eſt vox gratiæ potentiſſimæ & efficaciſſimæ, qua Deus peccatorem prava conſuetudine implicatum, e ſepulcro duri cordis ad peccati confeſſionem evocet. Quam difficile ſurgit, quem moles malæ conſuetudinis premit! Sed tamen ſurgit: occulta gratia intus vivificatur: ſurgit poſt vocem magnam. „ Et ſtatim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & „ manus inſtitis, & facies ejus ſudario erat „ ligata “. Per confeſſionem foras procedit peccator; mortuus erat, per contritionem reviviſcit, per confeſſionem foras prodit; ligatus tamen, donec Sacerdotis abſolutione vincula ejus ſolvantur. „ Sed ut confitearis, „ Deus facit magna voce clamando, id eſt „ magna gratia vocando “. (*S. Aug. Tr. 49. in Jo.*) Denique juſſu Domini vincula ſolvuntur a miniſtris. „ Quæ ſolveritis in terra ſoluta erunt & in cœlo “. (*Matt. 16.*) „ Dixit eis Jeſus: Solvite eum, & ſinite „ abire “. Diſcipuli jam viventem ſolvunt, quem Jeſus reſuſcitaverat mortuum. „ Si enim diſcipuli Lazarum mortuum ſolverent, „ magis oſtenderent, fœtorem quam virtutem. Illos *ergo dumtaxat* nos debemus per paſtoralem auctoritatem ſolvere, quos Auctorem noſtrum cognoſcimus „ per ſuſcitantem gratiam vivificare “. (*S. Greg. M. hom. 26. in Ev.*)

47. 48. „ Collegerunt ergo Pontifices & „ Phariſæi Concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? „ Si dimittimus eum ſic, omnes credent in „ eum: & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem “. Cum admirari deberent Sacerdotes, Legiſper. & Phariſæi, & auctoritate ſua efficere ut ab omnibus & agnoſceretur & coleretur Jeſus ut Meſſias a Deo promiſſus, quem & Prophetiæ, & doctrinæ veritas, & vitæ ſanctitas, & indubitata miracula demonſtrabant eſſe Filium Dei, & a Patre miſſum, ut ipſe profitebatur, illum qui mortuum ſuſcitaverat interficere voluerunt. O amentiam! Ei qui in aliis mortem vicerat mortem inferre meditantur, & dicunt: *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?* Adhuc hominem appellant, (*S. Chryſ. hom. 63. in Jo.*) cum tale Divinitatis ejus teſtimonium acceperint. *Quid facimus?* Credere oportuit, & colere, & adorare, neque amplius merum hominem exiſtimare. Reipubl. periculum comminiſcuntur & obtendunt, ut perdant innocentem. Seditionis metum prætexunt, ut invidiæ ſuæ & ambitioni ſatisfaciant impii Politici. *Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani*, &c. Simulatus timor! Numquid enim populum ad ſeditionem impellebat Jeſus? Num diſſuadebat cenſum dare Cæſari? Nonne Regem ipſum facere turbæ voluerunt, & refugit? Nonne humilem & abjectam vitam duxit? Nonne domo & opibus caruit? Hæc ergo ſine ratione ulla dicebant, ſua adverſus Jeſum invidia excæcati. Nonne Jeſus manſuetudinem docuit? Nonne alapis cæſos non ulciſci? nonne injuria affectos tolerare? Nonne ad patiendum quam ad inferendum aliis malum promptiores eſſe admonuit? Numquid hæc tyrannidem affectantis ſunt, an tollentis). Sed publicum fingunt periculum hypocritæ, ut malignum invidiæ ſuæ conſilium de occidendo Jeſu exequantur. *Venient Rom. & tollent noſtrum locum & gentem.* An prudentes dici poſſunt, qui publico bono conſulere videri volunt & proprium bonum, animæque ſuæ ſalutem negligunt? Plus perditi homines cogitabant quomodo nocerent, ut perderent; quam quomodo ſibi conſulerent, ne perirent. *Temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitaverunt, ac ſic utrumque amiſerunt*: (*S. Aug. Tr. 49. in Jo.*) Nam & Rom. poſt Domini paſſionem & glorificationem tulerunt eis & locum & gentem, expugnando & transferendo, & in eis impletum eſt quod prædixit Chriſtus: (*Matth. 8. 10.*) *Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores.* Ea falſorum Politicorum, & prudentium hujus ſæculi ſors eſt. *Trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* Timent perdere terram, & perdunt cœlum: timent perdere pecuniam, & perdunt animam: timent perdere temporale bonum, & amittunt Deum.

49. 50. 51. 52. „ Unus autem ex ipſis, Caiphas nomine, cum eſſet Pontifex anni illius, prophetavit “ &c. Mali quandoque ſalutaris veritatis oracula movente ac ſuggerente Deo proferunt, ne alii de gratiis ad proximi ſalutem ſibi datis extollantur, eoque ſanctiores ſe exiſtiment, quo divinis illis talentis ditiores: aut ſibi tribuant lumen, veritatem, doctrinam, intelligentiam quæ eſt a Patre luminum. *Hoc autem a ſemetipſo non dixit; ſed cum eſſet Pontifex anni illius, prophetavit, quod Jeſus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, ſed ut filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in unum.* „ Filios Dei appellavit utique præter „ Hebræam gentem, in ceteris etiam omnibus gentibus conſtitutos, nondum fideles, „ nondum baptizatos. Quomodo ergo Dei filios, niſi ſecundum prædeſtinationem, ſecundum quam & Apoſt. dicit, (*Epheſ. 1. 4.*)

quod

„ quod *Nos elegerit Deus in Chriſto ante* „ *conſtitutionem mundi* ? Illa vero in unum „ congregatio factura eos erat filios Dei. „ Neque enim *in unum* dictum eſt aliquem „ corporalem locum, cum de tali vocatione „ gentium Proph. prædixerit; Et adorabunt „ unuſquiſque de loco ſuo omnes inſulæ gen„ tium: *Sed* congregaret in unum *dictum eſt*, „ in unum ſpiritum, & in unum corpus, „ cujus unum caput eſt Chriſtus. Talis con„ gregatio ædificatio eſt templi Dei. Talem „ congregationem non generatio carnalis, „ ſed regeneratio ſpiritalis facit". (*S. Aug. Ep.* 187. *al.* 57. *c.* 12. *n.* 37.)

53. 54. „ Ab illo ergo die cogitaverunt ut „ interficerent eum. Jeſus ergo non in pa„ lam ambulabat", &c. Non potentia ejus defecerat, ſed in hominis infirmitate vivendi exemplum diſcipulis demonſtrabat, in quo appareret non eſſe peccatum, ſi fideles ejus, qui ſunt membra ejus, oculis perſequentium ſe ſubtraherent, & furorem ſceleratorum latendo potius devitarent, quam ſe offerendo magis accederent. Exemplo igitur ſuo doctrinam confirmavit, quam verbo tradiderat: *Cum vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam.* Mundus C. J. perſequitur in doctrina ſua, in lege ſua, in membris ſuis: illum interficere cogitat, & rurſus crucifigere: blanditiæ ejus, perſecutiones ſunt: illum fugiamus, Jeſum ſequamur ut fideles diſcipuli, illum in cor noſtrum ſuſcipiamus, & cum illo procul a conſilio impiorum converſemur. „ Beatus vir qui non abiit in conſilio impio„ rum, & in via peccatorum non ſtetit". (*Pſ.* 1.) Ad hoc conſilium quatuor modis tenditur. „ Quidam enim trahuntur inviti, „ alii attrahuntur illecti, alii ſeducuntur „ ſpontanei". (*S. Bern. ſer.* 72. *de Diverſis.*) Iſtis neceſſariæ ſunt quatuor virtutes, quibus armati reſiſtant ne in conſilium impiorum hominum abeant. „ Invitis neceſſa„ ria eſt fortitudo qua reſiſtant uſque ad mor„ tem minis, cruciatibus, & damnis. Illi „ qui attrahuntur illecti, indigent temperan„ tia, quæ reprimit illicita deſideria, nec „ cedit promiſſionibus; nec emollitur blan„ ditiis qui ſeducuntur ignari, eſt opus pru„ dentia, quæ ab utilibus utilia diſcernit, „ & docet quid tenendum, quidve rejicien„ dum ſit. Juſtitia indigent illi qui ſequun„ tur ſpontanei. Juſtitia eſt rectitudo volun„ tatis, quæ nec amat peccare, nec pec„ cato conſentit".

55. 56. „ Proximum erat Paſcha Judæo„ rum: & aſcenderunt multi Jeroſolymam „ de regione, ante Paſcha, ut ſanctificarent „ ſe ipſos", *Quærebant ergo Jeſum*, &c. Quanto majori ſollicitudine & diligentia purificare debent animas ſuas Chriſtiani, ut verum Paſcha celebrent! Bene & ſincere quærant Jeſum, ut myſteriorum ejus fructum capeſſant. Timeant ne ad ipſos non veniat die feſto per gratiam ſuam & Spir. ſuum, defectu diſpoſitionum debitarum ad Sacramen. ſuſcipienda. Secum colloquantur in Templo coram Dei Majeſtate, quærentes num forte in ſe ipſis cauſa ſit cur non veniat in cor eorum. *Quid putatis, quia non venit ad diem feſtum?* Paſcha Judæorum typicum erat: Paſcha noſtrum veritas eſt. Celebratio Judæorum umbra erat futuri, (*S. Aug. Tr.* 50. *in Jo. n.* 2.) id eſt Prophetia Chriſti venturi, & pro nobis illa die paſſuri. Habebant Paſcha in umbra, nos in luce. Quid enim opus erat ut eis Dominus præciperet in Feſto Paſchatis agnum immolare, niſi quia ille erat de quo prædictum erat a Proph. (*Iſ.* 53. 7.) „ Si„ cut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi „ agnus coram tondente ſe obmuteſcet"? Sanguine occiſi pecoris Judæorum poſtes ſignati ſunt: Sanguine Chriſti frontes noſtræ ſignantur. Et illa ſignatio, quia erat ſignificatio, dicta eſt a domibus ſignatis exterminatorem prohibere. „ Signum Chriſti a nobis „ repellit exterminatorem, ſi cor noſtrum ha„ beat Chriſtum habitatorem", Quæramus Chriſtum in Paſchate, ſed quæramus ut habeamus, quæramus ut teneamus, nec umquam ab eo ſeparemur, cum Sponſa dicentes: *Tenui eum, nec dimittam.*

CAPUT XII.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. *Jeſus ergo ante ſex dies Paſchæ*, ſexto die ante Paſcha, *venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus*, ubi habitabat Lazarus, *quem* mortuum *ſuſcitavit Jeſus. Fecerunt autem ei cœnam ibi:* invitatus ad cœnam eſt a Simone Leproſo, Mariæ, Marthæ, & Lazari conſanguineo vel amico: *& Martha miniſtrabat* ſedula ſuo more, ut Jeſum honoraret: *Lazarus vero unus erat ex diſcumbentibus cum eo*; ut reſurrect. ejus veritas in dubium revocari non poſſet. *Maria ergo accepit libram unguenti nardi piſtici pretioſi*, veræ & exquiſitæ nardi, & unxit pedes Jeſu, *& exterſit pedes ejus capillis ſuis, & domus impleta eſt ex odore unguenti.*

4. 5. 6. *Dixit ergo unus eſt diſcipulis ejus, Judas Iſcariotes, qui erat eum traditurus; Quare hoc unguentum non venit trecentis denariis*, (libellis circiter 115. monetæ Gal-

licæ æquivalentibus) *& datum eſt egenis?* Pietatis nomen avaritiæ ſuæ prætexebat fur ſacrilegus. *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum*, non quod de egenis curaret, *ſed quia fur erat, & loculos habebat, & ea quæ mittebantur*, ſeu reponebantur ad emenda neceſſaria, *portabat*, ut œconomus familiæ Chriſti. Ex quo apparet, etiam perfectiſſimæ vitæ non obeſſe communes poſſeſſiones, ex quibus neceſſaria ad vitam ſuſtentandam procurentur.

7. 8. *Dixit ergo Jeſus: Sinite illam* agere quod agit, *ut in diem ſepulturæ meæ ſervet illud*, ut meam præveniat ſepulturam hoc pietatis opere, quod mortuo exhibere non poterit, utpote qui reſurrect. mea hoc ejus officium ſim præventurus, *Non ad luxum*, ſed *ad myſterium* (*S. Cyrill. l. 7 8.*) effuſionem illam unguenti a Spir. S. dirigi Chriſtus docet. *Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum*, non deerunt inter vos pauperes, in quos beneficia conferatis: *Me autem non ſemper habetis*, ſive habebitis, ut ſimilia pietatis officia mihi mortalem vitam agenti, & vobiſcum viſibiliter converſanti exhibere poſſitis. Confer *Matth.* 26. *& Marc.* 14.

9. 10. 11. *Cognovit ergo turba multa ex Judæis, quia illic eſt*: Magna multitudo Judæorum cognovit Jeſum in Bethaniam eſſe reverſum, & cum Lazaro cœnaſſe: *& venerunt non propter Jeſum tantum, ſed ut Lazarum viderent, quem ſuſcitavit a mortuis*, curioſitate excitati. *Cogitaverunt autem Principes Sacerdotum, ut & Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Judæis.* Miraculo reſurrectionis ejus convicti, a Sacerdotum, Legiſperitorum, & Phariſæorum partibus ſe ſubducebant, *& credebant in Jeſum*, ut in verum Meſſiam.

12. 13. 14. *In craſtinum autem turba multa, quæ venerant ad diem feſtum, cum audiſſent quia venit Jeſus Jeroſolymam, acceperunt ramos palmarum*, in ſignum lætitiæ, *& proceſſerunt obviam ei*, ut eum triumphali apparatu ut victorem mortis in Urbem introducerent: *&* clamabant, *Hoſanna* Salva quæſo: ſive, Gloria, laus, & honor: *Benedictus qui venit in nomine Domini Rex Iſrael*, Meſſias a Deo promiſſus. *Et invenit Jeſus aſellum, & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt* (*Zach. 9. 9.*): *Noli timere filia Sion*, ſecura eſto, & exulta, Jeruſalem; *Ecce Rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ*, humilis, clemens, facilis, non ſuam utilitatem, ſed tuam ſalutem unice quærens. Confer cum *Matth.* 21. *Marci* 11. *Luc.* 19.

16. 17. 18. 19. *Hæc non cognoverunt diſcipuli ejus primum*, non intellexerunt quorſum iſta fierent, eoque ſpectare prophetiam oraculum: *Sed quando glorificatus eſt Jeſus*, cum poſt glorioſam reſurrectionem aſſumptus in cœlum eſt, ipſique receperunt Spir. S., *tunc* eo illuminante *recordati ſunt, quia hæc erant ſcripta de eo, & hæc fecerunt ei*, rem geſtam animo revolventes, & cum verbis Prophetæ conferentes, Prophetiam in triumphali illo ingreſſu Jeſu in Urbem impletam eſſe intellexerunt. *Teſtimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo quando Lazarum vocavit de monumento, & ſuſcitavit eum a mortuis*: Palam teſtabatur Jeſum tantum miraculum edidiſſe, eumque verum eſſe Meſſiam & Chriſtum a Deo promiſſum conclamabat: *Propterea & obviam venit ei turba; quia audierunt ei feciſſe hoc ſignum*, & teſtibus oculatis fidem prudenter derogari non poſſe exiſtimarunt. *Phariſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos*, alii aliis dixerunt: *Videtis quia nihil proficimus*, conſiliis noſtris, & ſenatuſconſultis nihil promovemus: *ecce mundus totus poſt eum abiit*. Vis ingens hominum illum ſectatur. Hoc dicunt quaſi ſe ipſos incuſantes, quod non jampridem Chriſtum cum Lazaro interfecerint, ſeque ad eadem mutuo cohortantur, indignati quod turbæ crederent, veluti ſuis poſſeſſionibus ipſi eſſent ejecti, famaque & auctoritate minuti.

20. 21. 22. *Erant autem quidam Gentiles, ex his qui aſcenderant, ut adorarent in die feſto*, in Atrio Gentium, majeſtate loci, & ſolemnitatis magnitudine, Deique Iſrael nomine celebratiſſimo excitati. Neque enim vicinæ, & multo minus remotiſſimæ a Palæſtina Gentes verum Deum colebant, ut docet S. Cyrillus (*l. 7. 8.*). *Sed* „ Cum Judæorum „ regio contermina eſſet Galilææ, urbeſque „ ac vicos inter ſe vicinos haberent, fre„ quenter inter ſe ultro citroque commea„ bant, ac permiſcebantur, ac utrique invi„ tante ad id multiplici occaſione invicem al„ teros adibant. Quoniam vero mens multo „ ardentior erat idolorum cultoribus, & ad „ mutationem in melius propenſior, tamquam „ plus ſatis revicta confutataque inani eorum „ ſuperſtitione, ideo nonnulli facile ſenten„ tiam mutabant, ſed nondum perfecte ad hoc „ ut ſoli ſecundum veritatem Deo ſervirent: „ ancipites vero & ambiguis hinc inde di„ ſtrati rationibus ad defectionem, & ſuorum „ Magiſtrorum opinionibus inſiſtentes, Pla„ tonis (inquam) & aliorum id genus Sa„ pientum, qui ajunt unum quidem eſſe uni„ verſi Opificem, ceteros vero mundanoſque „ tamquam quoſdam Duces ab illo creatos ad „ rerum humanarum regimen. Moris ergo „ nonnullis Palæſtinis, Græcis maxime vici-

„ nam

„ nam & contiguam Judææ regionem accolentibus, imitari & aſſumere quodammodo „ eorum conſuetudines ac mores, atque Monarchiæ (*ſive unius Dei*) nomen in honore habere, quod ita viſum eſſet iis quorum paulo ante meminimus, etſi non eodem modo quo nos loquimur. Hic vero „ non omnino ad Judæorum ritus propenſi, „ neque a Græcorum placitis & moribus digreſſi, ſed mediam quandam rationem ſecuti, pii & cultores Dei nuncupantur. „ Igitur Græci qui in proximo habitabant, „ cum viderent ſuos mores a Judaicis non „ magnopere differre, quoad ſacrificiorum ritus, & Monarchiæ præſumptam opinionem, confluebant etiam adoraturi, maxime in magnis ſolemnitatibus, idque non „ quaſi ſuam religionem ac cultum deferentes, ſed velut unum omnium Deum honorantes". Gentiles illos in proxima diſpoſitione Proſelytos fuiſſe, S. Chryſ. (*Hom. 65. in Joann.*) putat, ut mirum non ſit ſi Jeruſalem aſcenderint Deum verum adoraturi. *Illi ergo acceſſerunt ad Philippum, qui erat a Bethſaida Galilææ*, vel ſibi notum, vel quem ſciebant eſſe ex diſcipulis Jeſu, *& rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Jeſum videre.* Fac ut detur nobis locus & occaſio videndi Jeſum, de quo tam mirabilia audivimus. *Venit Philippus, & dicit Andreæ: Andreas rurſum & Philippus dixerunt Jeſu*, quanto illum videndi deſiderio Gentiles illi tenerentur.

23. 24. *Jeſus autem reſpondit eis, dicens: Venit hora ut clarificetur Filius hominis.* Jam tempus imminet quo Gentium converſione glorificabor. *Amen, amen dico vobis, Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet; ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Verumtamen id non continget niſi poſt mortem meam. Sicut enim granum frumenti ſparſum in terram, niſi putrefactum & terræ calore reſolutum fuerit, ſine fructu manet: ita niſi moriar, Gentes ad ſalutem non perducam. Sterilis manebit Gentilitas, nec filios Dei pariet, niſi velut granum frumenti mortuus fuero, & ſanguine meo velut imbre cœleſti fœcunditatem illi tribuero, innumeroſque ex ea fideles multiplicavero.

25. 26. *Qui amat animam ſuam, perdet eam:* Quicumque vitam ſuam, & commoda temporalia præ me ac rebus divinis amat, perdet vitam meliorem & æternam: *& qui odit animam ſuam in hoc mundo*, qui commoda temporalia hujus vitæ, ac vitam ipſam minoris faciens quam ea quæ ad Deum pertinet, illa propter me exponere & amittere paratus eſt, *in vitam æternam cuſtodit eam*: vitam æternam in cœlis poſſidebit. *Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur*; ſi quis ſe diſcipulum, ac miniſtrum ſervumque meum profitetur, meum imitetur exemplum: *& ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit.* In regno meo æterna mecum felicitate & gloria perfruetur. *Si quis mihi miniſtraverit honorificabit eum Pater meus.* Confer cum *Matthæi* 10. 39. 16. 25. *Marci* 8. 35. *Lucæ* 9. 24. 27. 33.

27. 28. *Nunc anima mea turbata eſt* timore & horrore mortis imminentis (*S. Cyrill. l. 7. 8. in Joann.*), ad quam Gentilium illorum adventus efficit ut attendam. Hos autem affectus in appetitu ſuo inferiori volens excitavit; ut ſe verum hominem, corpore & anima conſtantem eſſe demonſtraret: tum ut ſe vitam ſuam pro gloria Patris, & mundi ſalute devovere, ac ſacrificare oſtenderet; repugnante licet naturali deſiderio vitandi ſupplicia, opprobria, mortem acerbiſſimam & probroſiſſimam. *Et quid dicam?* Quid in tantis anguſtiis orabo Patrem? *Pater ſalvifica me ex hac hora.* Libera me, (*S. Chryſ. Hom. 66. in Jo*) ſi fieri poteſt, a periculo paſſionis & mortis imminentis: *Sed propterea veni in horam hanc.* Verumtamen mortem non deprecor, ſiquidem ideo veni in mundum ut mortem ſubeam pro redemptione generis humani. Voluntatis igitur naturalis mortem horrentis hæc verba ſunt: *Pater ſalvifica me ex hac hora.* Voluntatis vero deliberatæ iſta ſunt: *Sed propterea veni in horam hanc. Pater clarifica nomen tuum.* Nomen tuum morte mea glorificetur. Indicat ſe pro veritate mori, quod Dei gloriam appellat. Debebat enim poſt ejus mortem orbis terrarum ad Deum converti, in Dei cogitationem venire, & ipſum colere: Quæ tamen non Patris tantum, ſed & Filii gloria eſt, ut poſtea declarat. *Venit ergo vox de Cœlo.* (Quod ſolum ferme oraculi genus temporibus Templi ſecundi ſupererat, ut Grotius ex Hebræis obſervat) *Et clarificavi* per te nomen meum divinis operibus & miraculis: *& iterum clarificabo*, in morte, reſurrectione, aſcenſione tua, Evang. prædicatione, & Eccl. fundatione.

29. 30. *Turba ergo quæ ſtabat, & audierat, dicebat, Tonitruum eſſe factum: Alii dicebant, Angelus ei locutus eſt.* Pars adſtantium a C. J. magis diſtans, confuſum dumtaxat ſonitum audivit, & tonitruum exiſtimavit. Alii propinquiores, qui vocem articulatam audierant, Angelum ei eſſe locutum putarunt. Reſpondit Jeſus, & dixit: *Non propter me hæc vox venit*, ut per eam di-

ſcerem aliquid; Novi enim omnia: *Sed propter vos*: ad eruditionem veſtram, ut me Filium Dei eſſe credatis.

31. 32. 33. *Nunc judicium eſt mundi*; judicium non condemnationis, (*S. Cyrill. l. 7. 8. in Jo.*) ſed vindicationis generis humani a diaboli poteſtate & tyrannide. Non enim venit Chriſtus ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum. Cum igitur omnes homines propter primi hominis peccatum in poteſtatem diaboli juſto Dei judicio traditi ſint, nec ab ejus tyrannide eripiendi, ac liberandi eſſent niſi per Filium Dei hominem factum; non potentia, ſed juſtitia diabolum vincere voluit, & humanum genus ab ejus captivitate vindicare. *Quæ eſt* porro *juſtitia, qua victus eſt diabolus, niſi juſtitia J. C.? & quomodo victus eſt? Quia cum in eo nihil morte dignum inveniret, occidit eum tamen. Et utique juſtum eſt ut debitores quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes quem ſine ullo debito occidit* (*S. Aug. l. 13. de Trin. c. 14.*). Hoc erga mundum, id eſt, erga homines miſericordiæ judicium eſt, erga diabolum juſtitiæ, & condemnationis. *Nunc judicium eſt mundi: nunc Princeps hujus mundi*, diabolus, qui hominibus a ſe victis dominatur, *ejicietur foras*: e regno ſuo per mortem meam deturbabitur. Prædicebat ergo Dominus quod ſciebat, (*S. Aug. Tr. 52. in Jo. n. 7. 8.*) poſt paſſionem & glorificationem ſuam per univerſum mundum multos populos credituros, in quorum cordibus diabolus intus erat: cui quando ex fide renuntiant, ejicitur foras. Ejectus quidem fuerat de cordibus Patriarcharum, & Prophetarum, veterumque juſtorum: ſed quod ante Chriſti adventum, & mortem in hominibus pauciſſimis factum eſt, nunc in multis populis per ejus crucem & mortem futurum ab ipſo prædicitur. *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras*. Juſtitiam judiciumque Dei mundum per Chriſti mortem a diaboli tyrannide vindicantis, duplici exemplo explicat S. Chryſ. (*hom. 6. in Joann.*). „ Sit violentus „ quiſpiam tyrannus (*inquit*) qui omnes qui „ in manus ſuas venerint plurimis malis affi„ ciat: hic ſi vel Regem, vel Regis filium „ captum injuſte interimat, illius mors et„ iam alios ulciſci poterit. Sit aliquis qui „ debitores poſtulet, verberet, in carcerem „ conjiciat, & hac inſania etiam nihil de„ bentem coerceat: hic etiam eorum quæ in „ debitores commiſit, dabit pœnas. Non ali„ ter in J. C. evenit. Eorum enim quæ in „ nos fecit diabolus, propter ea quæ in Chri„ ſtum auſus eſt, poſtulatus eſt ad ſuppli„ cium “. *Nunc judicium eſt mundi: nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras*, per mortem ſcilicet meam, *Et ego ſi exaltatus fuero a terra*; cum e terra ſublatus in crucem fuero, *omnia traham ad me ipſum*, omnes prædeſtinatos ad ſalutem, ex quibus nemo eſt periturus. Verbum enim *trahere*, (*S. Aug. Tr. 52. in Jo.*) efficaciam & virtutem invictiſſimam ſignificat. Aut certe omnia hominum genera, ſive in linguis omnibus, ſive in ætatibus omnibus, ſive in gradibus honorum omnibus, ſive in artium licitarum, & utilium profeſſionibus omnibus, & quicquid aliud dici poteſt ſecundum innumerabiles differentias, quibus inter ſe præter ſola peccata omnes diſtant, ab excelſiſſimis, uſque ad humillimos, a rege, uſque ad mendicum, *omnia*, inquit, *traham ad me ipſum*, ut ſim caput eorum, & illi membra mea. (*Hoc autem dicebat, ſignificans qua morte eſſet moriturus*) id eſt, quo genere mortis, nempe crucis.

34. *Reſpondit ei turba: Nos audivimus ex Lege* (quo nomine non ſolos Moyſis libros, ſed & Pſalm. (Pſ. 109. 4.) & Prophet. (*Iſ. 40. 8. Ezech. 37. 25. Dan. 7. 14.*), omnemque Scripturam ſacram ſignificant) *quia Chriſtus manet in æternum: & quomodo tu dicis: Oportet exaltari*, in crucem, *Filium hominis? Quis eſt iſte Filius hominis?* quem dicis exaltandum. Ænigma erat carnalibus hominibus crucis & reſurrectionis Chriſti Myſterium, quod ab iiſdem Prophetis prædictum, a quibus regnum ejus & poteſtas æterna, non intelligebant.

35. 36. *Dixit ergo eis Jeſus: Adhuc modicum lumen in vobis eſt*. Brevi adhuc tempore lux vera vobis affulgebit: modicum apud vos ero Ego, qui inſtar lucis viam veritatis in credendis & agendis vobis monſtro: *Ambulate dum lucem habetis*: Credite dum me præſentem, vobiſque doctrina, miraculis, & exemplis prælucentem habetis; *ut non vos tenebræ comprehendant*, ne cæcitas cordis vos occupet atræ noctis inſtar: *& qui ambulat in tenebris neſcit quo vadat*. Et viam qua incedit, & terminum quo perveniet prorſus ignorat. Allegoria eſt ſumpta a viatoribus, qui cadente ſole, niſi modica, quæ illis ſupereſt, luce utantur, in tenebris errant. *Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis ſitis*; ut lucis & vitæ æternæ participes ſitis. *Hæc locutus eſt Jeſus, & abiit & abſcondit ſe ab eis*: receſſit Bethaniam, (*S. Cyr. l. 7. 8. in Jo.*) ne ante opportunum tempus ſe periculis exponeret. Reſpondere noluit Jeſus quæſtioni Judæorum, nec dilucidius illis explicare crucis & reſurrectionis ſuæ Myſterium, utpote ſtupidis, infidelibuſque, ſed illis

Iis cauſam indicavit cur ea quæ in Scripturis continentur non perciperent, ſcilicet malitiam, & defectum cooperationis lumini fidei.

37. 38. *Cum autem tanta ſigna*, tot & tanta miracula *feciſſet* Jeſus *coram eis*, *non credebant in eum* Sacerdotes, & Phariſæi, parſque maxima plebis: *ut ſermo Iſaiæ Prophetæ* (53. 2.) *impleretur*, *quem dixit*: *Domine*, *quis credidit auditui noſtro? & brachium Domini*, *cui revelatum eſt?* Sic Iſaiæ vaticinium juſto Dei eos derelinquentis judicio in illis impletum eſt: Domine, quotuſquiſque eſt qui crediderit veritati quam audivit a nobis? Et cui revelatus, a quo agnitus eſt Meſſias, Chriſtus *Dei virtus*, per quem Pater omnia operatur?

39. 40. *Propterea non poterant credere*, id eſt nolebant, *quia iterum dixit Iſ.* (6. 9.): *Excæcavit oculos eorum*, *& induravit cor eorum*, *ut non videant oculis*, *& intelligant corde*, *& convertantur*, *& ſanem eos*. Impotentiæ credendi voluntatem conſequentis cauſa non fuit præſcientia Dei, ſed eorum cæcitas & obduratio ab Iſ. prædicta, cujus ſenſum, non verba profert S. Evang. Confer cum Matth. 13. 14. noſtrumque in eum locum lege Commentarium. *Quare autem non poterant*, *ſi a me quæratur*: *cito reſpondeo*, *Quia nolebant*: *malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus*, *& per Prophetam prænuntiavit ille cui abſcondi futura non poſſunt*. *Sed aliam cauſam inquis*, *dicit Propheta*, *non voluntatis eorum* (*S. Aug. Tr.* 53. *in Jo. n.* 6. 9.): Quia dedit illis Deus ſpiritum compunctionis, oculos ut non videant, & aures ut non audiant, & excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum. *Etiam hoc eorum voluntatem metuiſſe reſpondeo. Sic enim excæcat*, *ſic obdurat Deus*, *deſerendo*, *& non adjuvando*: *quod occulto judicio facere poteſt*, *iniquo non poteſt*..... Sic dictum eſt, *Non poterant*, ubi intelligendum eſt quod nolebant: quemadmodum dictum eſt de Domino Deo noſtro: *Si non credimus*, *ille fidelis permanet*, *negare ſeipſum non poteſt* (1. *Tim.* 2. 13.). De omnipotente dictum eſt, Non poteſt. *Sicut ergo quod Dominus negare ſeipſum non poteſt*, *laus eſt voluntatis divinæ*, *ita quod illi non poterant credere*, *culpa eſt voluntatis humanæ*.

41. *Hæc dixit Iſaias*, *quando vidit gloriam ejus*, ſcilicet C. J. prophetica viſione, *& locutus eſt de eo*, cap. 6. quod ſic incipit: *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & elevatum*, *& ea quæ ſub ipſo erant*, *replebant templum* &c. Ex Jo. verbis cum hoc Iſaiæ oraculo collatis, invictum colligitur Divinitatis C. J. teſtimonium. Is enim quem vidit Iſaias, eſt Jehova, Dominus exercituum, cui miniſtrant Angeli, cujus gloria plena eſt terra, qui iniquitatem aufert, & peccata mundat. Is autem eſt C. J. teſte S. Jo. igitur C. J. eſt verus unuſque Deus. Vide S. Baſil. l. 5. contra Eunomium, S. Hil. l. 5. *de Trin.* n. 33. S. Cyrill. Alex. l. 7. & 8. in Jo. & Theodor. in c. 6 Iſ. „ Laudant „ (*inquit*) Seraphim Naturam ſempiternam, „ quod non modo cœlum, ſed terram quo„ que univerſam gloria repleverit. Hoc vero „ Dei, & Salvat. noſtri egit Incarnatio. Poſt „ adventum quippe Domini gentes divinæ co„ gnitionis ratio perfuſæ ſunt. Plenam igi„ tur ejus gloria terram omnem dicunt, id „ quod futurum erat vaticinando, factumque „ per Chriſtum diſpenſationis myſterium præ„ nuntiando. Prius quidem quam Verbum ca„ ro fieret, dominabatur univerſæ terræ dæ„ mon infeſtus, & creatura pro Conditore „ & factore ſuo adorata eſt. At poſtquam „ Verbum Dei unigenitum factum eſt homo, „ ejus gloria repleta eſt omnis terra. Flecte„ tur enim ipſi omne genu, & omnes lin„ guæ & tribus ſervient ei, ſicut ſcriptum „ eſt. *Et commota ſunt ſuperliminaria car„ dinum a voce clamantis*. A voce, inquam, „ quæ terram omnem divina gloria repletam „ ſignificabat, elevatus eſt lapis oſtii ſupe„ rior. Quo in poſtes non incumbente, do„ mum cuivis de cetero intrare licuit. Ex „ quo enim Ozias Lege adhuc obtinente, ady„ ta contra Legem penetrare auſus eſt, inſi„ nuatur per viſionem omnium Gentium vo„ catio. Non putet enim quiſquam, ait, „ templo circumſeptam eſſe Dei univerſorum „ gloriam. Univerſorum enim Dominus om„ nia replet. Atque hoc brevi manifeſtum „ fiet. Omnes enim homines divinæ cogni„ tionis lumine ſuſcepto, templa ubique e„ rigent univerſorum Conditori; atque illis „ gloria repletis, hoc priore gloria ſpolia„ bitur: & pro divino lumine, ignis Ro„ mani fumum excipiet. *Et domus impleta* „ *eſt fumo* “.

42. 43. *Verumtamen & ex Principibus*, „ ex ipſis Senatoribus, *multi crediderunt in eum*, nondum ita excæcati & indurati: crediderunt, inquam, contemplativa, non activa fide; convicti eum eſſe Chriſtum, ſed voluntatem in ejus obſequium non redigentes, „ nec eum confiteri auſi, mundano timore prohibente: *Sed propter Phariſæos non confitebantur*, *ut e Synagoga non ejicerentur*, quod maxime probroſum erat. *Dilexerunt enim gloriam hominum*, honorem, exiſtimationem, & claram cum laude notitiam apud homines, *magis quam gloriam Dei*, quam veram glo-

riam quæ a ſolo Deo eſt, & quam promiſit, ac retribuit confeſſoribus veritatis.

44. 45. *Jeſus autem clamavit, & dixit:* cum aliorum incredulitatem, aliorum fidem infructuoſam conſideraret, contenta & clara voce dixit: *Qui credit in me, non credit in me*, ſolum, *ſed in eum qui miſit me*. In me enim credit, qui me Filium Dei confitetur a Patre miſſum in mundum; ac proinde credit in Patrem cujus ſum legatus: *& qui videt me, videt eum qui miſit me*. Qui naturam meam, ac dignitatem fide cognoſcit, & Patrem meum æternum cognoſcit; quia *Ego & Patrem unum ſumus*.

46. 47. *Ego lux in mundum veni, ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat*. Ego ſum lux, quam Prophetæ venturam prænuntiarunt ad illuminationem mundi, ut in tenebris ignorantiæ, errorum, & peccatorum non maneat. (*Illuminare, illuminare Jeruſalem quia venit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt. Iſ.* 60.) *Et ſi quis audierit verba mea, & non cuſtodierit*, id eſt, (*S. Cyrill. l.* 7. 8.) non crediderit fide per dilectionem operante, *ego non judico eum*, modo, in hoc primo meo Adventu. Vel, non ſum Auctor damnationis & perditionis illius, ſed ſua ipſe culpa perit, meum ſermonem contemnens. *Non enim veni ut judicem mundum, ſed ut ſalvificem mundum*.

48. 49. 50. *Qui ſpernit me; & non accipit verba mea*, qui non credit verbis meis, quod in mei contemptum ac injuriam cedit, *habet qui judicet eum: Sermo quem locutus ſum, judicabit eum in noviſſimo die*. Ipſa doctrina & prædicatio mea, quam ſpernit, damnatione dignum aperte demonſtrabit in noviſſimo die, quo ſum ad judicandum venturus. *Quia ego ex me ipſo non ſum locutus*, proprio nomine, privataque auctoritate, quaſi res humano ingenio adinventas prædicans: *ſed qui miſit me Pater, ipſe mihi mandatum dedit*, ut homini, *quid dicam & quid loquar*. Non dicit, *Qui miſit me Deus, & mandatum dedit mihi Deus*, ſed *Pater*, ut ſe Filium Dei ſignificet, non merum hominem, quales erant Prophetæ, qui tamen a ſeipſis non loquebantur, ſed quæ Deus non quæ Pater mandabat eis. In memoriam etiam revocat his verbis, quod Deus Moyſi dixit de Meſſia: *Ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi. Qui autem verba ejus, quæ loquitur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor exiſtam* (*Deuteron.* 18. 18.). „ Adde quod cum „ Chriſtus ſit vivens ac ſubſiſtens Dei ac Pa„ tris Verbum, neceſſario quæ in eo ſunt „ enuntiat, voluntatemque Genitoris in lu„ cem edens, quaſi mandatum aliquod ſe ac„ cepiſſe ait: ſicut ſermo noſter mentis no„ ſtræ, veluti juſſu ejus, arcana manifeſtat, „ idque celerrime. Simul enim ac mens ali„ quid concepit, tum id voci committit: „ hæc autem foras erumpens, quæ intus & „ in mente ſunt abdita enuntiat, nec de ſibi „ mandatis quidquam mutat (*S. Cyrill. l.* 9. „ *in Joann.*). Hac ratione Chriſtus ait: *Qui* „ *miſit me Pater, ipſe mihi mandatum de*„ *dit, quid dicam, & quid loquar: & ſcio* „ *quia mandatum ejus vita æterna eſt*" ſeu cauſa vitæ æternæ, quia credentibus, & obſervantibus mandata Patris, quæ vobis denuntio, vita æterna dabitur: non credentes vero & non obſervantes, in mortem ſempiternam incurrent. *Quæ ergo ego loquor, ſicut dixit mihi Pater, ſic loquor*. Et hæc ipſa quæ modo vobis locutus ſum, verba ſunt Patris, & ſic a vobis accipienda ſunt ut a Patre mihi demandata.

SENSUS MORALIS.

„ 1. 2. JEſus ergo ante ſex dies Paſchæ ve„ 3. nit Bethaniam, ubi Lazarus fue„ rat mortuus . . . Fecerunt autem ei cœ„ nam ibi, & Martha miniſtrabat. Lazarus „ vero unus erat ex diſcumbentibus cum eo: „ Maria ergo accepit libram unguenti . . . & „ unxit pedes Jeſu, & exterſit pedes ejus ca„ pillis ſuis". Bethania *Domus* eſt *obedientiæ*. Ibi Jeſus cum amicis ſuis epulatur. Ibi caritas activa, cujus Martha figura eſt, C. J. in membris ejus miniſtrat. Ibi peccatores ſuſcitati, & per pœnitentiam purgati, gratiaque ejus viſitatione in bono confirmati, ad Sacram Menſam cum illo recumbunt, ejuſque Corpore & Sanguine pretioſo reficiuntur. Ibi caritas contemplativa, Deoque & C. J. intenta, fidem ſuam, relig., orationem, adoration., totamque quam occupat animam, in conſpectu ejus effundit; eleemoſynas pauperibus copioſe erogat, eorumque lacrymas temporalium largitione bonorum abſtergit, miſerias ſublevat. *Unxit pedes Jeſu, & exterſit capillis ſuis*. Capilli ſuperflua corporis videntur. Habes quid agas de ſuperfluis. *Tibi ſuperflua ſunt: ſed Domini pedibus neceſſaria* (*S. Aug. Tr.* 50. *in Jo. n.* 6.). Pedes Domini, pauperes ejus. *Cum uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis* (*Matt.* 25. 40.).

4. „ Et domus impleta eſt ex odore un„ guenti". Bonus odor, bona fama ex bonis operibus, exempliſque ſanctis diffuſa. Qui male vivunt, & Chriſtiani vocantur, injuriam Chriſto faciunt: de quibus dictum eſt, quod

per

per eos *nomen Domini blaſphematur*. Si per tales nomen Domini blaſphematur, per bonos nomen Domini laudatur. Unde Apoſt. (*Rom.* 2. 24. 1. *Cor.* 2. 15.) ait: *Chriſti bonus odor ſumus Deo, in iis qui ſalvi fiunt, & in iis qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis idoneus?* „ Felices qui bono odore „ vivunt: quid autem infelicius illis qui bo„ no odore moriuntur? Amaſti bene agen„ tem, vixiſti bono odore: invidiſti bene a„ genti, mortuus es bono odore". Numquid quia mori voluiſti, ideo odorem illum malum eſſe feciſti? Apis flores in mel & ceram: aranea in venenum omnia convertit. *Noli invidere, & non te occidet bonus odor*. Bonus odor pietatis Mariæ *avarum* Judam occidit.

5. „ Quare, *inquit*, hoc unguentum non „ væniit 300. denariis, & datum eſt egenis"? Quam cæca avaritia quæ Dei Filium 30. denariis dumtaxat, unguentum vero 300. æſtimat! Avaro præ temporalibus vilia ſunt æterna, præ terrenis divina, Deus ipſe vilis eſt. Quod in Dei honorem, in decorem domus ejus, in Eccleſiar. & Altarium ornamenta impenditur, perditum putat. Species caritatis contra caritatis opera murmurat. *Dixit autem, non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat, & loculos habebat*. Fur ſacrilegus erat Judas. Furem noverat Jeſus, nec prodebat; ſed potius tolerabat, & ad perferendos malos in Eccl. nobis exemplum patientiæ demonſtrabat. Fur ſacrilegus erat Judas. „ Si crimina diſcernuntur in foro, „ qualiſcumque furti & peculatus; peculatus „ enim dicitur furtum de re publica; & non „ ſic judicatur furtum rei privatæ quomodo „ publicæ: quanto vehementius judicandus „ eſt fur ſacrilegus, qui auſus fuerit non un„ decumque tollere, ſed de Eccl. tollere? „ Qui aliquid de Eccl. furatur, Judæ perdi„ to comparatur (*S. Aug. Tr.* 50. *in Jo. n.* 10.)". Quot ſunt in Ordine Eccleſiaſt. fures! Quicumque Clericus reditus Eccleſiaſt., quorum non eſt dominus, ſed œconomus tantum & diſpenſator, in uſus cupiditatis aut vanitatis impendit: quicumque ex iis loculos congregat ad conſanguineos ditandos: quicumque præter victum & veſtitum aliquid ex Altari retinet: quicumque in pauperes, aliaque pia opera non erogat, quod præter honeſtam ſuſtentationem ſupereſt, fur eſt ſacrilegus, novus Judas. „ Quicquid præter neceſſarium vi„ ctum, & ſimplicem veſtitum de Altario re„ tines, tuum non eſt; rapina eſt, ſacrile„ gium eſt (*S. Bern. Ep.* 2.)".

7. 8. „ Dixit ergo Jeſus: Sinite illam, ut „ in diem ſepulturæ meæ ſervet illud. Pau„ peres enim ſemper habetis vobiſcum: me „ autem non ſemper habetis". Amor officia potius anticipat, quam differat. Maria C. J. plurimum dilexit, ideo ſepulturam ejus prævenit unguenti pretioſi in ſacrum ejus corpus effuſione. Non divina dumtaxat Chriſti natura & perſona, quæ ſemper nobis præſens eſt præſentia majeſtatis; ſed & ſacra humanitas perſonæ divinæ ineffabiliter unita, in eaque ſubſiſtens, omnibus pietatis officiis proſequenda eſt: quam etſi oculis modo non videamus, fide intelligimus, credimus, & tenemus in SS. Euch. Sacram. præſentem. Sed & in pauperibus nobis præſens eſt, in iis reficitur, induitur, ſublevatur, hoſpitio excipitur, in infirmis viſitatur, in captivis redimitur. *Quod uni* (inquit) *ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis*.

Me autem non ſemper habetis. Timendum ne Chriſt. non ſemper habeamus. Semper illum habebunt boni, & miſericordes, non ſemper habebunt male viventes, avari, non compatientes neceſſitatibus pauperum, nec illis benefacientes: fures enim ſunt, quia Domini, cujus ſunt villici & procuratores, bona non diſpenſant ſecundum ejus voluntatem & mandatum. *Pauperes ſemper habetis vobiſcum: me autem non ſemper habetis*. Si bonus es (*S. Aug. Tr.* 50. *in Jo. n.* 12.), habes Chriſt. & in præſenti, & in futuro: in præſenti per fidem, per ſignum, per baptiſmatis Sacram., per Altaris cibum & potum. Habes Chriſt. in præſenti, & habebis ſemper; quia cum hinc exieris, ad illum pervenies, & cum illo æternum regnabis. Si autem male vivis; videris habere in præſenti Chriſtum, quia intras Eccl., ſignas te ſigno Chriſti, baptizaris baptiſmo Chriſti, miſces te membris Chriſti, accedis ad Altare Chriſti: ſed ſi pergas male vivere, illum ſemper non habebis, ab illo æternum ſeparaberis. *Me autem non ſemper habetis*.

12. 13. 14. 15. „ In craſtinum autem, tur„ ba multa, quæ venerat ad diem feſtum, „ cum audiſſent quia venit Jeſus Jeroſolym., „ acceperunt ramos palmarum, & proceſſe„ runt obviam ei, & clamabant: Hoſanna, „ benedictus qui venit in nomine Domini, „ Rex Iſrael". In Populi C. J. ſolemni feſtivoque ritu excipientis devotione, diſpoſitiones edocemur, ad Chriſt. Paſchali Commun. digne recipiendum neceſſarias. 1. Rami palmarum accipiendi ſunt, quæ ſunt inſignia victoriæ, mundum, carnem, diabolum, peccatum viciſſe oportet: quam victoriam quia reportare non poſſumus, niſi per gratiam J. C., tota illi gloria, totus honos victoriæ tribuendus eſt. *Acceperunt ramos palmarum*. 2. Fer-

ven-

ventibus deſideriis C. J. ad nos per Sacr. Commun. venienti obviam eundum eſt. *Et proceſſerunt obviam ei.* 3. Fides viva, ſpes firma in illum ut Salvat., Dominumque & Deum noſtrum, piis laudibus & precibus ex intimo corde emiſſis expromendæ ſunt. *Et clamabant Hoſanna, Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Iſrael.* 4. Jugum ejus ferendum eſt, ejuſque legi ſumma docilitate & humilitate parendum. *Et invenit Jeſus aſellum, & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt.* 5. Cum timore ſervili non eſt excipiendus, ſed cum timore filiali & amore ardentiſſimo, ut Rex cordis noſtri. *Noli timere, filia Sion, ecce Rex tuus venit.* 6. Dare debemus operam ut regnet ſuper nos, ut omnibus affectibus noſtris dominetur; non turbæ Judaicæ inconſtantiam imitari, quæ poſt exceptionem tam ſolemnem & feſtivos applauſus, clamavit, *Crucifige, crucifige eum.*

20. 21. „ Erant autem quidam Gentiles, „ ex his qui aſcenderunt ut adorarent in die „ Feſto. Hi ergo acceſſerunt ad Philippum, „ & rogabant eum, dicentes: Domine, vo„ lumus Jeſum videre". Quidam ex Gentibus, non Gentes integræ aſcendebant in Jeruſalem ad diem Feſtum, ut verum Deum adorarent. „ Erat *enim* in ſola Judæa notus Deus, & „ in ſolo Iſrael magnum nomen ejus: reli„ quam terram alta quædam tegebat caligo, „ nemine in mundo divinam & cœleſtem lu„ cem habente præter unum Iſrael". Sed tunc „ temporis tamquam univerſis ſimul Gentibus „ in hoc mundo a cognitione Dei ſecluſis, „ ſeorſimque ſuum locum tenentibus, geni„ tus eſt populus Domini, pars ejus, funi„ culus hæreditatis ejus Iſrael: Sic rurſus in „ univerſum orbem Sole intelligibili invecto, „ & lumine Iſraelitis decedente, Gentibus „ vero appellente, extra univerſa Irael re„ pertus eſt. Quippe dum exſpectant lucem, „ factæ ſunt illis tenebræ, juxta id quod ſcri„ ptum eſt: Operientes lucem, in nocte am„ bulaverunt. Ideo Salvator Phariſæos allo„ quens ait: *Ego ſum lux mundi*. Eleganter „ enim minatur ſe diſceſſurum ab Iſrael, „ translaturum in univerſum mundum ſuam „ gratiam, & aliis jam cognitionis Dei radios „ expanſurum (*S. Cyrill. Alex. l. 5. in Jo.*)". Plenæ autem & univerſalis Gentium omnium vocationis ad fidem præludium erat ille Gentilium quorumdam aſcenſus in Jeruſalem ut adorarent in die Feſto, & deſiderium videndi Jeſum. Quod cum Philippus Andreæ, & illi conjunctim Jeſu nuntiaſſent, Jeſus eis reſpondit.

23. „ Venit hora ut clarificetur Filius ho„ minis". Non in eo gloriam ſuam poſuit (*S. Aug. Tr. 51. in Jo. n. 8.*) quod Gentiles quidam eum videre vellent, ſed quod Gentiles poſt Paſſionem & Reſurr. ſuam eſſent in omnibus Gentibus credituri. Ex occaſione igitur iſtorum Gentilium, qui eum videre cupiebant, annuntiat futuram plenitudinem Gentium, & declarat mox adeſſe horam glorificat. ſuæ, qua facta in cœlis, Gentes erant credituræ. Unde prædictum eſt, *Exaltare ſuper cœlos Deus, & ſuper omnem terram gloria tua* (Pſ. 107. 6.). Hæc eſt gentium plenitudo, de qua dicit Apoſt. (*Rom. 11. 25.*): *Cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret.*

24. „ Amen amen dico vobis: Niſi granum „ frumenti cadens in terram mortuum fue„ rit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum „ fuerit, multum fructum affert". C. J. granum frumenti eſt, per Incarnat. in agrum hujus mundi miſſum, ut ſemen electorum, & totius Eccleſiæ; mortuum & ſepultum in terra; germinans, multumque fructum afferens per reſurrectionem ſuam; cibus fidelium in Eccl. militante, cibus æternus SS. in Eccl. triumphante. Ipſum erat granum mortificandum, & multiplicandum: *Mortificandum infidelitate Judæorum, multiplicandum fide populorum* (*S. Aug.*). Et nos, qui Chriſti membra per gratiam ejus ſumus, granum frumenti eſſe debemus, humiliari, mortificari, in area ventilari, ſub mola conteri, per ignem & aquam afflictionum, per lacrymas & labores pœnitentiæ tranſire, ut *Unus panis, unum corpus* cum Chriſto in gloria efficiamur.

Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Quanta ſeges Chriſtian. ex morte Chriſti orta! *Heſterni ſumus* (inquit Tertull. *in Apolog.*) *& veſtra omnia implevimus, urbes, inſulas, palatium, ſola vobis relinquimus Templa . . .* Ex morte ipſa MM., Chriſtian. ingens numerus germinavit. *Plures efficimur, quoties metimur: Semen eſt ſanguis Chriſtianorum.*

25. „ Qui amat animam ſuam, perdet eam; „ & qui odit animam ſuam in hoc mundo, „ in vitam æternam cuſtodit eam". Vitæ præſentis, & commodorum temporalium inordinatus amor, in pleriſque hominibus cauſa eſt damnationis & mortis æternæ. Perverſus vitæ amor eſt, quo propter ſeipſam, propter commoda temporalia, propter voluptates diligitur. Perverſe vitam amat, qui illius amittendæ metu deeſt ſuis erga Deum, erga Eccleſ., erga animam ſuam officiis. Ille enim creaturam præponit Creatori, carnem ſpiritui, tempus æternitati, media fini, donum donatori: quæ magna perverſitas eſt. „ Si male „ amaveris, tunc odiſti: ſi bene oderis, tunc

amaſti

„ amaſti . . . Cum ergo cauſæ articulus ve-
„ nerit, ut hæc conditio præponatur, aut
„ faciendum eſſe contra Dei præceptum, aut
„ ex hac vita emigrandum, quorum duorum
„ homo cogatur alterum eligere, comminan-
„ te mortem perſecutore: ibi eligat Deo di-
„ lecto emori, quam offenſo vivere (*S. Aug. Tr.* 51. *in Jo. n.* 10.)". Hoc eſt, odiſſe in hoc mundo animam ſuam, ut in vita æterna cuſtodiat eam.

Qui amat animam ſuam, perdet eam. „ Luctuoſa res eſt perdere quod amas. Sed „ interdum & agricola perdit quod ſeminat. „ Profert, ſpargit, abjicit, obruit. Quid mi- „ raris? Iſte contemptor & perditor avarus „ eſt meſſor. Quid factum ſit, hyems & æſtas „ probavit; oſtendit tibi gaudium metentis „ conſilium ſeminantis (*S. Aug. ſer.* 330. *al.* „ 29. *ex additis a Sirmondo*)"... Martyrium olim, nunc pœnitentia & mortificatio Chriſtiana probant hominem perverſe non amare vitam ſuam. Nam & genus Martyrii eſt inter epulas eſurire, pauperem eſſe inter divitias, continere inter voluptates, quas offert mundus, quas oſtentat malignus, quas deſiderat noſter ad malum proclivis appetitus.

26. „Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: „ & ubi ſum ego, illic & miniſter meus e- „ rit. Si quis mihi miniſtraverit, honorifica- „ bit eum Pater meus". Tria ſunt quæ Chriſtianum ad vitæ, mundique contemptum, ad pœnitentiam, ad labores, ad amorem crucis excitare debent. 1. Obligatio C. J. imitandi, & illum ubique ſequendi . . . Fruſtra Chriſtian. ſe eſſe gloriatur, qui Chriſtum minime imitatur, qui non amat quod amavit; qui non contemnit quæ ille contempſit. *Chriſtus pro nobis paſſus eſt, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus* (1. *Pet.* 23. 21.). 2. Spes præmii, ſcilicet ſocietatis ejus in regno æternaque felicitate. Quis Regem terrenum per maxima quæque pericula & labores non ſequatur, ſi ſpem habeat ſe inter ejus Aulæ Primarios futurum, & multo magis, ſi regni ſocius & particeps futurus eſſet? Hanc igitur ſpem habentes, tamquam *anchoram animæ firmam*, & in verbis Chriſti fundatam, nos futuros æterni ejus regni particeps, ſi ejus exemplum ſecuti fuerimus, ad propoſitum bravium curramus. 3. Honor quo Pater Æternus cumulabit eos, qui Filio ſuo fideliter ſervierint: illis indiviſam cum Unigenito ſuo communicans hæreditatem; *Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur.* Quo fructu? Quo præmio? *Ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit.* „ Gratis ametur, ut operis quo mini- „ ſtratur illi, pretium ſit eſſe cum illo. Ubi „ enim bene erit ſine illo? Aut quando eſſe „ male poterit cum illo? *Si quis mihi mini-* „ *ſtraverit, honorificabit eum Pater meus.* „ Quo honore niſi ut ſit cum Filio ejus? „ Nam quem majorem honorem accipere po- „ terit adoptatus, quam ut ſit ubi eſt Uni- „ cus; non æqualis factus Divinitati, ſed con- „ ſociatus æternitati? (*S. Aug. Tr.* 51. *in Jo. n.* 1.)"

Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur. „ Mi- „ niſtrant J. C., qui non ſua quærunt, ſed „ quæ J. C. (*Philipp.* 2. 24.). Hoc eſt enim, „ *me ſequatur*, vias ambulet meas, non ſuas, „ ſicut alibi ſcriptum eſt (*Jo.* 2. 6.): *Qui ſe* „ *dicet in Chriſto manere, debet ſicut am-* „ *bulavit ille & ipſe ambulare* . . . Debet „ etiam, ſi porrigit eſurienti panem, de mi- „ ſericordia facere, non de jactantia, non „ aliud ibi quærere quam opus bonum, ne- „ ſciente ſiniſtra quid faciat dextera, id eſt: „ *Ut alienetur intentio cupiditatis ab opere* „ *caritatis*. Qui ſic miniſtrat, Chriſto mini- „ ſtrat, rectèque illi dicetur: *Cum uni ex* „ *minimis meis feciſtis, mihi feciſtis* (*Matth.* „ 25. 40.) Sic miniſtrantem Chriſto honorifi- „ cabit Pater ejus, honore illo magno, ut ſit „ cum Filio ejus nec umquam deficiat felici- „ tas ejus".

Ubi ego ſum, illic & miniſter meus erit. „ Miniſtri nomine non ſancti tantum Epiſ- „ copi, Sacerdotes, Prædicat., Religioſi Viri „ intelliguntur, ſed boni quilibet Chriſtiani. „ Etiam vos pro modo veſtro miniſtrate Chri- „ ſto, bene vivendo, eleemoſynas faciendo, „ nomen doctrinamque ejus quibus potueritis „ prædicando: ut unuſquiſque etiam Pater- „ familias hoc nomine agnoſcat paternum af- „ fectum ſuæ familiæ ſe debere. Pro Chriſto „ & pro vita æterna ſuos omnes admoneat, „ doceat, hortetur, corripiat, impendat be- „ nevolentiam, exerceat diſciplinam. Ita in „ modo ſuo Eccleſiaſt. & quodammodo Epiſ- „ copale implebit officium, miniſtrans Chriſto, „ ut in æternum ſit cum ipſo (*S. Aug. Tr.* „ 51. *in Jo. n.* 13.)".

27. 28. „ Nunc anima mea turbata eſt. „ Et quid dicam? Pater, ſalvifica me ex „ hac hora. Sed propterea veni in horam „ hanc". Chriſti turbatio; qui noſtros aſſu- mere & pati dignatus eſt affectus, noſtra con- ſolatio eſt. Cum ad dura quæque turbamur; cum damnorum temporalium, contemptus, opprobriorum, perſecutionum, mortis metu & horrore natura turbatur, ne deſpondea- mus animum. Non ex repugnantia naturæ ſentientis, ſed ex diſpoſitione & electione vo- luntatis Deus non judicabit. „ O Domine Me- „ diator, Deus ſupra nos, homo propter nos, „ agnoſco miſericordiam tuam: nam quod tu

„ tan-

„ tantus tuæ caritatis voluntate turbaris, „ multos in corpore tuo, qui ſuæ infirmitatis neceſſitate turbantur, ne deſperando pareant, conſolaris “. (*S. Aug. Tr. 52. in Jo. n. 3.*) Denique homo qui ſequi vult C. J. audit qua ſequatur. Acceſſit forte hora terribilis; proponitur optio aut faciendæ iniquitatis, aut ſubeundæ paſſionis: turbatur anima infirma propter quam ſponte turbata eſt anima invicta: præpone tuæ voluntati voluntatem Dei. Creatorem tuum, Salvat. tuum, Magiſtrum tuum imitare: Deum invoca in tribulatione, voluntatem ejus adora, qui te in hanc horam venire voluit. „ Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cum „ voluntati humanæ voluntas divina præponitur “. In periculis, in anguſtiis, in damnis rerum temporalium, in tribulationibus, in morbis, in vita, & in morte, unam Dei voluntatem impleri poſtulemus; unam ejus gloriam deſideremus. *Pater, clarifica nomen tuum.* Id qui petit, ſemper exauditur.

31. „ Nunc judicium eſt mundi, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras “. C. J. morte ſua mundum liberavit; diabolum vicit. Et nos fide ac meditatione mortis & crucis ejus diabolum vincamus & mundum. Chriſtus vicit mundum, cum injuſte a mundo judicatus eſt, tuncque in illo impletum fuit quod prædixit Proph. (*Pſ. 50.*) *Ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum judicaris.* Sic juſti mundum judicant & vincunt, cum ab illo perſecutionem patiuntur, & ab iniquis opprimi videntur.

Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras. „ Numquid diabolus (*S. Aug. ibid. n. 8.*) „ fideles non tentat? Quomodo ergo per Chriſti paſſionem & mortem ejus ejectus eſt foras? Tentare quidem non ceſſat: ſed aliud „ eſt intrinſecus regnare, aliud forinſecus „ oppugnare; nam & munitiſſimam civitatem aliquando hoſtis oppugnat, nec expugnat. Et ſi aliqua tela ejus miſſa perveniunt, admonet Apoſt. (*1. Theſſ. 5. 8.*) unde „ non lædant, commemorat *loricam & ſcutum fidei.* Et ſi aliquando vulnerat, adeſt „ qui ſanat. Quia ſicut pugnantibus dictum „ eſt: (*1. Jo. 2. 1.*) *Hæc ſcribo vobis, ut „ non peccetis*: ita qui vulnerantur, quod ſequitur audiunt: *Et ſi quis peccaverit, advocatum habentes apud Patrem J. C. juſtum; ipſe eſt propitiatio peccatorum noſtrorum.* Quid enim oramus, cum dicimus, „ *Dimitte nobis debita noſtra, niſi ut vulnera noſtra ſanentur*? Et quid aliud petimus cum dicimus, *Ne nos inferas in tentationem*, niſi ut ille qui inſidiatur vel certat extrinſecus, nulla irrumpat ex parte, nulla nos fraude, nulla nos poſſit virtute ſuperare? *Quantaslibet tamen adversum nos erigat machinas, quando non tenet locum cordis, ubi fides habitabat, ejectus eſt foras.* Sed niſi Dominus cuſtodierit civitatem, in vanum vigilat qui cuſtodit eam. Nolite ergo de vobis ipſis præſumere, ſi non vultis foras ejectum diabolum intro iterum revocare “.

32. *Et ego ſi exaltatus fuero a terra; omnia traham ad me ipſum.* „ Traham, inquit, tamquam a Tyranno detentos, & „ per ſe minime potentes ad evadendum e „ manibus ejus, utpote repugnantis “. Alio loco rapinam appellat. (*S. Chryſ. hom. 65. in Jo.*) *Nemo poteſt ſpolia fortis rapere, niſi prius alliget eum, & tunc ſpolia ejus rapiat.* (*Matth. 12.*) Hæc autem ad illius vim oſtendendam dicit, ut illic rapinæ, hic tractionis nomine uſus ſit.

Omnia traham ad me ipſum. Crux non ſolum tribunal eſt in quo Chriſtus judicat mundum, ſed & thronus miſericordiæ erga peccatores, fons omnium benedictionum, cauſa noſtræ liberationis, inſtrumentum noſtræ ſalutis, origo gratiæ omnipotentis, qua Chriſtus ad ſe trahit omnia. „ O admirabilis potentia crucis! O ineffabilis gloria paſſionis! „ In qua & tribunal Domini, & judicium „ mundi, & poteſtas eſt Crucifixi! Traxiſti, „ Domine, omnia ad te, ut quod in uno Judææ Templo obumbratis ſignificationibus „ tegebatur, pleno apertoque Sacramento univerſarum ubique Nationum devotio celebraret. Nunc etenim & ordo clarior Levitarum, & dignitas amplior Seniorum, „ & ſacratior eſt unctio Sacerdotum: quia „ crux tua omnium fons benedictionum omnium eſt cauſa gratiarum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte “. (*S. Leo ſer. 57. de Paſs.*)

35. „ Dixit ergo eis Jeſus: Adhuc modicum lumen in vobis eſt. Ambulate dum „ lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat “. Sine Chriſto, qui verum lumen eſt animarum noſtrarum, in tenebris ambulamus, erramus, offendimus, cadimus, vulneramur. Ambulemus in via Dei, dum lumen gratiæ ejus nobis præſens eſt; properemus ad bravium æternitatis, in via mandatorum Dei ambulemus, ne ſi hæreamus, nil boni agentes & non progrediamur euntes de virtute in virtutem, nos tenebræ comprehendant, & mox æterna involvat. *Dum lumen habetis, credite in lumen, ut filii lucis ſitis.* Admirabili Evang. luce in

quam

quam a Deo vocati ſumus, bene utamur; credamus in lucem, id eſt in veritatem; non ſterili fide, ſed per dilectionem operante, ut renaſcamur in veritate. Sincera perfectaque converſione mortem præveniamus, ne Jeſus a nobis recedat, „ Hoc locutus, eſt Jeſus, & „ abiit, & abſcondit ſe ab eis “.

37. 38. 39. 40. „ Cum autem tanta ſigna „ feciſſet coram eis, non credebant in eum „ . . . Propterea non poterant credere, quia „ dixit Iſaias: Excæcavit oculos eorum, & in„ duravit cor corum “. Cum quæſtiones hujuſmodi in medium venerint, Quare ille Deo deferente excæcetur, ille Deo adjuvante illuminetur, non nobis judicium de judicio tanti judicis uſurpemus, ſed contremiſcentes exclamemus cum Apoſt. (*Rom.* 11. 35.) „ O „ altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ „ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt judicia „ ejus, & inveſtigabiles viæ ejus! *Et* (*Pſ.* „ 35.7.) Judicia tua abyſſus multa “. Terribile, ſed juſtum & adorandum judicium eſt, quo peccator in pœnam præcedentium peccatorum a Deo deſeritur, durique ac cæci cordis deſideriis traditur. Hoc velamen ſuper corda peccatorum extendit ſuperbia, tollit humilitas. Ingemiſcentes de noſtra ad bonum ſalutare agendum impotentia, quam ex primi hominis peccato ab origine contraximus, & propriæ voluntatis peccatis roboravimus, imploremus gratiam C. J. qui dixit: *Sine me nihil poteſtis facere*: Audiamus Dominum, & jubentem quid facere debeamus, & adjuvantem ut implere poſſimus. „ *Nam* „ & Quoſdam nimia ſuæ voluntatis fiducia „ exclusit in ſuperbiam, & quoſdam nimia „ ſuæ voluntatis diffidentia dejecit in negli„ gentiam. (*S. Aug. Tr.* 53. *in Jo. n.* 8.) „ *Illi dicunt*: Ut quid rogamus Deum ne vin„ camur tentatione, quod in noſtra eſt po„ teſtate? *Iſti dicunt*, Ut quid conamur be„ ne vivere, quod in Dei eſt poteſtate “. O Domine, o Pater qui es in cœlis, ne nos inferas in qualibet iſtarum tentationum, ſed libera nos a malo. Audiamus Dominum dicentem, (*Luc.* 22.32.) *Rogavi pro te Petre, ne deficiat fides tua*: ne ſic exiſtimemus fidem noſtram eſſe in libero arbitrio, ut divino non egeat adjutorio. Audiamus & Evang. dicentem, (*Jo.* 1. 12.) *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri:* Ne omnino exiſtimemus in noſtra poteſtate non eſſe quod credimus, verumtamen in utrumque illius beneficia cognoſcamus. Nam *Et agendæ ſunt gratiæ, quia data eſt poteſtas*: & *orandum, ne ſuccumbat infirmitas. Ipſa eſt fides quæ per dilectionem operatur, ſicut eius menſuram Dominus cuique partitus eſt, ut qui gloriatur, non in ſeipſo, ſed in Domino gloriatur.*

„ Non itaque mirum eſt quia *non poterat* „ *credere*, quorum voluntas ſic ſuperba erat, „ ut ignorantes Dei juſtitiam ſuam vellent „ conſtituere, ſicut dicit de illis Apoſt. (*Ga„ lat.* 5. 6. 1. *Cor.* 1. 31.) *Juſtitiæ Dei non* „ *ſunt ſubjecti*. Quia enim non ex fide, ſed „ tamquam ex operibus tumuerunt: ipſo ſuo „ tumore cæcati, offenderunt in lapidem of„ fenſionis ... Fides autem Chriſti eſt, cre„ dere in eum qui juſtificat impium, crede„ re in Mediator. ſine quo interpoſito non „ reconciliamur Deo: credere in Salvat. qui „ venit quod perierat quærere atque ſalva„ re; credere in eum qui dixit, (*Rom.* 10. „ 3.) *Sine me nihil poteſtis facere*. (*Jo.*15.5.) „ Quia ergo ignorans Dei juſtitiam qua juſti„ ficatur impius, ſuam vult conſtituere qua „ convincatur ſuperbus, in hunc non poteſt „ credere. Hinc & illi *non poterant crede„ re:* non quia mutari in melius homines „ non poſſunt; ſed quamdiu talia ſapiunt, „ non poſſunt credere “. *Hinc excæcantur & indurantur, quia negando divinum adjutorium, non adjuvantur.*

42. 43. „ Verumtamen & ex Principibus „ multi crediderunt in eum: ſed propter Pha„ riſæos non confitebantur, ut e Synagoga „ non ejicerentur “. Chriſtiani credunt, ſed longe plures in caritate non radicati, Chriſtum in quem credunt, factis confiteri erubeſcunt, metu, vel cupiditate prohibente. Contemni timent ab hominibus, ſi profiteantur pietatem: carnalium hominum oblocutiones, irriſiones, calumnias verentur, ſi vitam ſuam Evang. conforment: timent diſplicere mundo, ſi uni Deo ſervire & placere contendant. *Dilexerunt enim gloriam hominum, magis quam Dei* (*Hebr.* 11. 24. 25.). S. Legiſlat. Moyſi longe diſſimiles, qui „ Fide ne„ gavit ſe eſſe Filium filiæ Pharaonis, magis „ eligens affligi cum populo Dei, quam tem„ poralis peccati habere jucunditatem, ma„ jores divitias æſtimans theſauro Ægyptio„ rum improperium Chriſti: aſpiciebat enim „ in remunerationem. Fide reliquit Ægyp„ tum, non veritus animoſitatem Regis: In„ viſibilem enim tamquam videns ſuſtinuit “.

48. „ Qui ſpernit me, & non accipit ver„ ba mea, habet qui judicet eum. Sermo „ quem locutus ſum, ille judicabit eum in „ noviſſimo die “. Chriſtiani ex Evang. judicabuntur, cujus obſervantiam in baptiſmate promiſerunt. Damnabuntur, niſi Dei Chriſtique Filii ejus mandatis fideliter obedivernt; non aliquibus dumtaxat, ſed omnibus. „ Qui„ cumque *enim* totam legem ſervaverit, of„ fendat autem in uno, factus eſt omnium

„ reus ...

„ reus . . . Sic loquimini, & ſic facite, ſi„ cut per legem libertatis incipientes judica„ ri (*Jac.* 2. 10. 12.)". Quicumque Evang. credunt, & ſecundum Evangelium vivere non curant, Chriſtum ſpernunt, Chriſto injuriam faciunt. Aliter autem judicabuntur qui non audierunt, aliter qui audierunt & contempſerunt. „ Quicumque enim ſine lege peccaverunt, ſine lege peribunt: & quicumque „ in lege peccaverunt, per legem judicabun„ tur. Non enim auditores legis juſti ſunt „ apud Deum, ſed factores legis juſtificabun„ tur (*Rom.* 2. 12. 13.)". Dei ergo legem ex caritate impleamus. Hæc ſumma Chriſtianæ pietatis eſt, hæc ad vitam æternam certiſſima via. *Et ſcio quia mandatum ejus vita æterna eſt.* Moyſes imminente morte, Lege Domini coram populo Iſrael repetita, dixit: (*Deut.* 30. 15.) „ Conſidera quod hodie pro„ poſuerim in conſpectu tuo vitam & bonum, „ e contrario mortem & malum: ut diligas „ Dominum Deum tuum, & ambules in viis „ ejus, & cuſtodias mandata illius & vivas". C. J. Redemptor, Magiſter & Legislator noſter, conſummato publicæ prædicationis Evang. ſui curſu, Paſſioni proximus, homines omnes ad Fidem Evang. ex omnibus gentibus vocatos his verbis alloquitur, & ad credendum ac obediendum doctrinæ ſuæ ac mandatis hortatur: „ Quia ego ex me ipſo non lo„ quor, ſed qui miſit me Pater, ipſe mihi „ mandatum dedit quid dicam, & quid lo„ quar. Et ſcio quia mandatum ejus vita æ„ terna eſt", Excitavit nos ad deſiderium æternæ vitæ, viam monſtravit, auxilium tribuit ut pervenire poſſimus.

CAPUT XIII.

Senſus Litteralis.

Ante diem feſtum Paſchæ, die ſcilicet 14. menſis 1. ad veſperam, antequam ſolemnis Paſchæ dies illuxiſſet, quæ 15. erat menſis, de qua in Lege ſcriptum eſt (*Lev.* 23. 5. & *Num.* 28. 6.): *Menſe primo, 14. die menſis ad veſperam Paſcha Domini eſt*, & 15. *die menſis hujus Solemnitas Azymorum Domini eſt*. Pridie, inquam, hujus Solemnit., *ſciens Jeſus*, ab æterno, ut Deus, & a primo ſuæ Conceptionis inſtanti, ut homo: *Quia venit hora ejus ut tranſeat ex hoc mundo ad Patrem*; cognoſcens imminere illam horam, quæ in ejus erat poteſtate, in qua ex hoc mundo per mortem, reſurrect., & aſcenſionem ſuam tranſiturus erat ad Patrem: *cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo*, cum Apoſt. ſuis, & in eorum perſona omnibus electis ſuis, a Patre ſibi datis, quos in mundo mille periculis, perſecutionibus, calamitatibus expoſitos relicturus erat, hucuſque inſignia amoris ſui argumenta dediſſet: *in finem dilexit eos*. In fine vitæ perfectum in illos amorem evidentiſſimis indiciis & pretioſiſſimo pignore oſtendit, inſtitut. ſcilicet Sacram. Corporis & ſanguinis ſui, de qua alii Evang., & ablutione pedum eorum, quæ præparatio fuit ad hoc ſacrum Myſterium.

2. 3. 4. 5. *Et cœna facta*; abſoluta cœna legali, *cum diabolus jam miſiſſet in cor ut traderet eum Judas Simonis Iſcariotæ* filius; id eſt, cum illi jam perſuaſiſſet diabolus ſcelus horrendum proditionis C. J.: *Sciens Jeſus quia omnia dedit ei Pater in manus & quia a Deo exivit & ad Deum vadit*: Quamvis divinæ originis ſuæ, dignitatis ac poteſtatis infinitæ, ac gloriæ quam mox intraturus erat, conſcius eſſet: ad humile miniſterium ſe demiſit: *Surgit a cœna, & ponit veſtimenta ſua* extima, id eſt, tunicam exteriorem, ut ad ſervile quod mox obiturus erat, miniſterium expeditior eſſet: *& cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe*; qui miniſtrantium habitus eſt: „ Deinde mittit aquam in „ pelvim, & cœpit lavare pedes diſcipulo„ rum & extergere linteo quo erat præcin„ ctus". Aliorum pedes ante laviſſe, quam veniret ad Petrum, Evang. contextus ſignificare viſus eſt Origen. (*Orig. in Jo.*), qui a Juda incœpiſſe commentatur, non a Petro: ut Medicus plurimis infirmis ſubminiſtrans juxta artem medicinæ, initium medendi facit ab his qui urgentur, quippe pejus affecti ſunt. Sed S. Aug. a Petro incœpiſſe cenſet.

6. 7. 8. 9. „ Venit ergo ad Simonem Pe„ trum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mi„ hi lavas pedes"? Tu Dei Filius, mihi peccatori, Dominus ſervo, Magiſter diſcipulo? *Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Quod ego facio tu neſcis modo*, non capis myſterium hujus ablutionis, non intelligis quo tendat hic ritus: *Scies autem poſtea*, tum me exponente, tum Spir. S. docente. *Dicit ei Petrus*, Dominicæ humilitatis altitudine exterritus: *Non lavabis mihi pedes in æternum*. Numquam patiar ut Dominus meus mihi tam vile miniſterium exhibeat. *Reſpondit ei Jeſus: Si non lavero te, non habebis partem mecum*: niſi ſinas ut pedes tuos lavem, inobedientiæ tuæ merito a menſura mea, amicitia, familia & regno te excluſum iri denuntio. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, ſed & manus & caput*, ſed totum corpus tibi abluendum ſubmitto, potius quam a tua excludar amicitia, familia, & hæreditate. Id dixit *amore & time-*

timore perturbatus, & plus expaveſcens Chriſtum ſibi negari, quam uſque ad ſuos pedes humiliari. (*S. Aug. Tr. 56. in Jo. n. 2.*)

10. 11. „ Dicit ei Jeſus: Qui lotus eſt, non „ indiget niſi ut pedes lavet, ſed eſt mundus „ totus “: Qui totum corpus lavit in balneo, ſola pedum lotione indiget, qui terram calcando ſordes contrahunt: *& vos mundi eſtis*, ſpiritali munditie, animam per fidem, quam ſermonibus meis adhibuiſtis, ſanctificatam habentes; ita ut a levibus dumtaxat culpis, quæ humana converſatione facile contrahuntur, purgari & ablui indigeatis: *ſed non omnes*, mundi eſtis. Judam excipit, qui facinus proditionis jam animo volvebat. „ Sciebat enim quiſnam eſſet qui traderet eum; „ propterea dixit: Non eſtis mundi omnes “.

12. 13. 14. 15. *Poſtquam ergo lavit pedes eorum, & accepit veſtimenta ſua, cum recubuiſſet iterum* ad cœnam juſtam ſive domeſticam quam finivit inſtituto Corporis & Sanguinis ſui Sacramento: *dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?* Attenditis-ne ad humile obſequium quod modo vobis exhibui? „ Vos vocatis me, Magiſter, & Domine, & bene „ dicitis: ſum etenim “. Nihil mihi alienum per adulationem tribuitis: ſum etenim Dominus redimendo, Magiſter docendo: „ Si ergo „ ego lavi pedes veſtros, Dominus & Magiſter, & vos debetis alter alterius lavare „ pedes “: multo magis vos qui conſervi eſtis, hoc & ſimilia humillimæ ſervitutis officia vobis invicem exhibere debetis. „ Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum „ ego feci vobis, ita & vos faciatis “. Exemplum imitandum propoſui, ut quod a me fieri vidiſtis, & vos ipſi præſtetis.

16. *Amen, amen dico vobis: Non eſt ſervus major Domino ſuo*: (familiare proverbium eſt) *neque Apoſtolus*, id eſt, qui miſſus eſt cum mandatis, *major eſt eo qui miſit illum*. Quia Apoſt. futuri erant Principes Eccl. & muneris auctoritate, & donorum excellentia, ideo eos munit contra ſuperbiam, quæ eminentiam vulgo comitatur, & docet quo ſublimiores erunt, eo magis illos debere ſe in aliorum uſus & miniſterium, maxime ſpiritale, impendere, & omnium Dei ſervorum ſervos ſe exiſtimare: & cum Eccl. a ſe fundatis ſacra auctoritate præerunt, ad omnium fidelium pedes humilitate ſe demittere, cujus exemplum a Magiſtro qui eos inſtituit, Domino qui eos miſit, acceperunt.

17. 18. 19. *Si hæc ſcitis* facienda vobis juxta doctrinam exemplumque meum, *beati eritis ſi feceritis ea*. Fides enim quæ per dilectionem non operatur, ad damnationem magis eſt, quam ad ſalutem, eorum culpa qui non agunt, quæ facienda eſſe ad ſalutem conſequendam credunt. *Non de omnibus vobis dico* quod hæc facturi ſitis, & beati futuri; *ego ſcio quos elegerim*: Novi quales ſint, & quales futuri ſinguli veſtrum quos ad Apoſtolat. vocavi: *ſed ut adimpleatur Scriptura*: Verum hanc Script. oportet adimpleri, quia præſcientia Dei non fallitur: *qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum ſuum*. Quem menſæ meæ participem feci, pede ſublimi me premet, dejiciet, calcabit. „ Amodo dico vobis, prius quam fiat, ut „ cum factum fuerit, credatis quia ego ſum “. Hæc vobis prænuncio, antequam fiant, ne vos offendat inexſpectatus eventus, ſed cum impleta fuerint, credatis me Filium Dei eſſe, rerum futurarum & cogitationum cordium conſcium: & Chriſtum de quo hæc in Script. prædicta ſunt. Nemo porro exiſtimet ideo facta eſſe ab aliquibus opera mala, quæ in Script. prædicta ſunt, verb. gr. proditionem Judæ, quia Script. ea prædixerat: ſed Spir. Sanct. rerum futurarum præſcium ea prædixiſſe, ut cum evenerint, pignus fidei prædictionem habentes, illum de quo hæc ſcripta ſunt, certo & indubitato cognoſcamus. (*S. Cyrill. Alex. l. 9. in Jo. S. Aug. Tr. 59. in Jo.*)

Non de omnibus vobis dico, ego ſcio quos elegerim, ad beatitudinem æternam, de qua ait; *Beati eritis ſi feceritis ea*. Hoc non de omnibus dicit: ſcit enim quos ad ſocietatem beatitudinis hujus elegerit. Non eſt ex eis Judas, qui panem Chriſti ſic edebat ut ſuper eum levaret calcaneum. Illi manducabant pa„ nem Dominum, ille panem Domini contra „ Dominum: illi vitam, ille pœnam “.

20. „ Amen, amen dico vobis: Qui accipit „ ſi quem miſero, me accipit: qui autem me „ accipit, accipit eum qui me miſit “. Ne ob humilitatis opera ſe parvipendendos exiſtimarent Apoſtoli, ad eorum ſolatium ſignificat ſuæ voluntatis eſſe ut Fideles illis omnia reverentiæ & charitatis officia exhibeant, quæ ipſe velut ſibi exhibita remunerabit: quia honor Apoſtolis exhibitus, ei qui illos miſit exhibitus cenſetur; ut honor & officia ipſi Chriſto exhibita, Patri a quo miſſus eſt, & qui in ipſo eſt, cenſentur exhibita. Nam in Legato is honoratur cujus Legatus eſt. In hoc unum tendit Chriſti comparatio. „ Cum iſta „ dicebat, non ab illo naturæ unitas; ſed in „ eo qui mittitur, mittentis commendatur „ auctoritas. Sic itaque eum qui miſſus eſt „ unuſquiſque accipiat, ut in illo eum qui „ mittit attendat. Si ergo attendas Chriſtum „ in Petro, invenies diſcipuli Præceptorem: „ ſi autem attendas Patrem in Filio, invenies Unigeniti Genitorem: & ſic in eo qui

„ miſ-

„ miſſus eſt, ſine ullo accipis errore mittentem“. (*S. Auſt. Tr. 9. in Jo.*)

21. 22. *Cum hæc dixiſſet Jeſus, turbatus eſt ſpiritu*, ſponte commotus eſt, & periculi conſideratione, & ſceleris Judæ horrore: *& proteſtatus eſt*, palam declaravit, quod tectius dixerat, fore ut ab uno ex diſcipulis ſecum diſcumbentibus proderetur: „ Amen, amen „ dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me. „ Aſpiciebant ergo ad invicem diſcipuli, hæ„ ſitantes de quo diceret“. Perculſi rei vix credibilis atrocitate, obſervant ſi quod indicium male conſcii ex vultu colligere poſſent.

23. 24. *Erat ergo recumbens unus ex diſcipulis ejus in ſinu Jeſu, quem diligebat Jeſus* familiarius ceteris. Hac modeſta circumlocutione ſeipſum Jo. deſignat. „ Innuit ergo huic „ Simon Petrus, & dixit ei: Quis eſt de quo „ dicit“? Nutibus ipſum rogavit ut Jeſum interrogaret quis eſſet proditor, tum ut inſontes extra ſuſpicionem eſſent, tum ut a ſcelerato caverent; tum ut ejus conatum pro viribus impedirent. Ad hujus loci intelligentiam obſervandum eſt, modum accubitus menſæ apud Judæos & Romanos hunc fuiſſe. (*Lipſius Ligfoot de Horis Hebraic. in Jo.*) Jacebant reclinata ſuperiori parte corporis in cubitum ſiniſtrum, inferiori in longum porrecta & jacente, capite leviter erecto, dorſo pulvilis modice ſuffulto. Et primus quidem diſcumbebat ad caput lecti, cujus pedes porrigebantur juxta dorſum ſecundi. Diſcumbentibus ergo Chriſto & diſcipulis, accubuit Petrus a tergo Chriſti, & Jo. a ſinu: Jo. in ſinu Chriſti, & Chriſtus in ſinu Petri. Non potuit ergo Chriſtus prompte colloquium cum Petro in aure habere leniter ſuſurrando. Petrus ergo ſupra caput Chriſti Jo. reſpiciens, nutu eum excitat ut de re interroget.

26. 27. 28. 29. 30. *Reſpondit Jeſus*, ſubmiſſa voce, ne ceteri audirent: *Hic eſt, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxiſſet panem* ſeu fruſtum panis in juſculum, *dedit Judæ Simonis Iſcariotæ* filio. *Et poſt buccellam*, cum fruſtum illud panis intincti a Jeſu acceptum comediſſet, *introivit in eum Satanas*, ut ſibi jam traditum plenius poſſideret, in quem prius intraverat ut deciperet. Prius ergo intraverat, immittendo in cor ejus cogitationem qua traderet Chriſtum: talis enim jam venerat ad cœnandum. Nunc autem poſt panem intravit in eum, non ut adhuc alienum tentaret, ſed ut proprium poſſideret. *Et dixit ei Jeſus: Quod facis, fac citius.* (*Luc. 22. 3. 4.*) Fac quod facere decreviſti, (*S. Aug. Tr. 62. in Jo.*) non impedio, ferre paratus ſum. *Vox hæc*, (inquit S. Leo *ſer. 56. de Paſſ. Dom. 7.*) *non jubentis eſt, ſed ſinentis; nec trepidi, ſed parati: qui habens omnium temporum poteſtatem, oſtendit ſe & moram non facere traditori; & ſic ad redemptionem mundi paternam exequi voluntatem, ut facinus quod a perſequentibus parabatur, nec impelleret, nec timeret.* Litteræ minus conſonat S. Cyrill. explicatio, qui hæc verba, *quod facis, fac citius*, non ad ipſum Judam, ſed ad diabolum, cujus inſtinctu proditionis ſcelus meditabatur, pertinere aſſerit.

„ Hoc autem nemo ſcivit diſcumbentium „ ad quid dixerit ei“. Nemo Apoſtolor. cum Jeſu diſcumbentium tunc intellexit vim illorum verborum: *quod facis, fac citius*. An Jo. ipſe tunc intellexerit; incertum *Quidam enim putabant, quia loculos habebat Juda*, ut Dominicæ familiæ œconomus, *quod dixiſſet ei Jeſus: Eme ea quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum*; poſtridie celebrandum, ſcilicet die Veneris 15. menſis primi; *aut* illi dediſſe in mandatis *ut egenis aliquid daret*, (*Confer cum Luc. 22. 19. 21.*) *Cum ergo accepiſſet ille buccellam* intinctam a Jeſu, quæ non erat Euchar. cujus ante fuerat cum ceteris Apoſt. particeps, *exivit continuo*, dæmone impellente, ut facinus opere compleret. *Erat autem nox*, id eſt, initium noctis: Nam qui ſequuntur Sermones in multam noctem ſunt protracti. (*S. Aug. Tr. 62. in Jo num. 3.*)

31. 32. *Cum ergo exiſſet* Judas, *dixit Jeſus: Nunc clarificatus eſt Filius hominis, & Deus clarificatus eſt in eo*. Nunc ego glorificandus ſum paſſione, morte, & reſurrectione; & Deus in me glorificabitur, ſiquidem innoteſcet mundo me non ſolum eſſe Filium hominis, ſed & Filium unigenitum Dei. *Si Deus clarificatus eſt in eo, & Deus clarificabit eum in ſemetipſo, & continuo clarificabit eum*. Quod ſi Deus per ipſum glorificatus eſt ſeſe humiliantem, (*S. Aug. Tr. 63. in Jo.*) & voluntatem Dei Patris in omnibus facientem: & Pater glorificabit eum, immortalitate & gloria corpus ejus donans, & nomen ejus ſuper omne nomen celebre ac venerabile faciens. Id autem continuo præſtabit, ejus reſurrectione maturata.

33. *Filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum* ſenſibili præſentia, in carne mortali. *Quæretis me*, præſentiam meam deſiderabitis; *& ſicut dixi Judæis; Quo ego vado, vos non poteſtis venire, & vobis dico modo*. Non poteſtis nunc venire mecum in cœlum ut ſitis gloriæ meæ participes: venietis autem poſtea, ſuo quiſque tempore, quo Judæi in infidelitate pertinaces numquam venient. Unde Judæis dixit: (*Jo. 7. 14.*) *Quæretis, me & non inve-*

invenietis: Diſcipulis autem dicens, *Quæretis me*, verba illa terribilia non addidit, & *non invenietis*, & paternum ſuum tenerumque erga eos amorem declaravit hoc nomine, *filioli*; & illis dilatam dumtaxat beatitudinem ſignificat, quæ Judæis incredulis penitus negata eſt.

34. 35. *Mandatum novum do vobis, Ut diligatis invicem ſicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.* Mandatum do vobis, ut ſolent abeuntes mandata ſuis dare: mandatum novum; mihi proprium ac peculiare, præſtans, eximium: mandatum novum, id eſt, novo modo expoſitum, nova formula traditum. Illud enim, *ſicut dilexi vos*, longe eſt expreſſius quam illud Legis, *ſicut te ipſum*. Sicut dilexi vos, non ob humanas rationes, non ob meam utilitatem, ſed propter veſtram ſalutem; ſicut dilexi vos uſque ad ſanguinis effuſionem, pro vobis mori non dubitans: ſic vos mutuo diligite, ut non tantum in rebus hujus vitæ, ſed maxime in his quæ ſalutem æternam ſpectant, dilectionem veſtram probetis, & pro aliorum æterna ſalute nulla incommoda, ne mortem quidem refugiatis. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem &c.* Hoc mandatum quaſi de novo do vobis; ſingulari ſtudio & affectu, meo nomine, meoque exemplo inſtauratum, vobis commendo. *In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem.* Legiſperitorum diſcipuli ex receptis quibuſdam ſententiis, & interpretationibus Legis; Phariſæorum, ex habitu & cæremoniis; Jo. Bapt. ex auſteritate & jejuniis agnoſcuntur; vos vero meos eſſe diſcipulos cognoſcent omnes ex mutua dilectione. Hæc teſſera veſtra, hoc ſignaculum eſt, *Charitas*.

36. 37. 38. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, quo vadis?* Quod ſuſcipis iter, in quo nos te ſequi non poſſe ais? *Reſpondit Jeſus: Quo ego vado*, ad crucem, ad mortem, & ſic ad gloriam, *non potes me modo ſequi*: nondum habes ſatis virium ut pro me mortem ſubeas: *ſequeris autem poſtea*. Cum indutus fueris virtute ex alto, Spir. S. roboratus, adverſa quæque pro nomine meo pati poteris, & noviſſime mortem crucis, cum impleveris miniſterium a me tibi commiſſum in fundatione & regimine Eccleſiæ. *Dicit ei Petrus: Quare non poſſum te ſequi modo?* Quid impedit? Putas-ne me itineris moleſtia, aut ullis periculis terreri? *Animam meam pro te ponam.* Mortis etiam diſcrimini, ſi opus ſit, me pro tuo capite objiciam. *Reſpondit ei Jeſus: Animam tuam pro me pones?* Ita-ne vero? Paratum te eſſe profiteris ad mortem pro me ſubeundam? *Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me negabis.* Ego qui te melius novi animum tuum, tibi certiſſime futurum prænuntio, fore ut ter neges te meum eſſe diſcipulum, antequam gallus cantum ſuum abſolverit, ſeu antequam præterierit hora gallicinii.

Natal. Alex. In Evang. T. II.

SENSUS MORALIS.

1. *Ante diem Feſtum Paſchæ, ſciens Jeſus quia venit hora ejus ut tranſeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* C. J. in fine vitæ ſuæ mortalis majora perfectæ dilectionis indicia ſuis dedit, eximiis humilitatis & patientiæ exemplis, novorum Sacramentorum, maximique & jugis Sacrificii inſtitutione, ſanguinis ſui effuſione pro illorum, totiuſque mundi ſalute. Nihil omiſit quod vehementer amantem deceret, ut eorum in ſe caritatem augeret, & ad futura mala forti animo ſubeunda accenderet. In finem dilexit eos, hoc eſt, ſemper dilexit. *In finem dilexit*, id eſt, (*S. Chryſ. Hom. 69. in Jo.*) uſque ad mortem illum dilectio perduxit. C. J. diligamus, quoniam ipſe prior dilexit nos, nec ſolis Apoſtolis, ſed nobis omnibus hæc ſummi amoris argumenta dedit. Diligamus in hoc mundo conſtanter, ac perſeveranter, ut nihil nos ab ejus caritate ſeparet. Cum ipſo tranſeamus de hoc mundo ad Patrem. Hic tranſitus digna celebratio veri Paſchatis eſt. Paſcha Hebraice *tranſitum* ſignificat. Propterea tunc primum Paſcha celebravit populus Dei, quando ex Ægypto fugientes Mare Rubrum tranſierunt. Nunc ergo (*S. Aug. Tr. 55. in Jo.*) figura illa Prophetica in veritate completa eſt, cum ſicut ovis ad immolandum ducitur Chriſtus, cujus ſanguine illitis poſtibus noſtris, id eſt, cujus ſigno crucis ſignatis frontibus noſtris, a perditione hujus ſæculi tamquam a captivitate, vel interemptione Ægyptiaca liberamur: & agimus ſaluberrimum tranſitum, cum a diabolo tranſimus ad Chriſtum, & ab iſto inſtabili ſæculo ad ejus fundatiſſimum regnum. *Ideo quippe ad Deum permanentem tranſimus, ne cum mundo tranſeunte tranſeamus.* Aliud enim eſt tranſire de mundo, aliud eſt tranſire cum mundo: aliud ad Patrem, aliud ad hoſtem. *Nam & Ægyptii tranſierunt, non tamen tranſierunt per mare ad regnum, ſed in mari ad interitum.*

2. 3. 4. 5. *Et cœna facta, cum diabolus jam miſiſſet in cor ut traderet eum Judas.... Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia a Deo exivit, & ad Deum vadit: ſurgit a cœna, & poſuit veſtimenta ſua &c.*

& cœpit lavare pedes diſcipulorum. Propriarum miſeriarum cognitio, propriæ infirmitatis quotidiana experientia, hominem corruptum ſub potenti manu Dei non humiliant. Chriſtum vero Jeſum divinæ ſuæ originis, magnitudinis, gloriæ, poteſtatis conſideratio non prohibet ab humiliatione ſub pedibus viliſſimæ creaturæ, perfidi homuncionis, cujus cor diabolus poſſidet. Hinc diſcant homines nec de generis ſui ſplendore, nec de ſua poteſtate extolli. Dei magnitudinem, Chriſti humilitatem conſiderent, & ab ejus exemplo humiliari diſcant. Nihil deeſt humiliationi Salvatoris, omnes actionis hujus circumſtantiæ perfectionem ejus comprobant. Omnes miniſterii viliſſimi partes ipſe implet, nullo adjuvante, nullo ipſi miniſtrante. Exuit ipſe veſtimenta ſua, linteum accipit, ſe præcingit, aquam mittit in pelvim, diſcipulorum, & ipſius Judæ proditoris pedes lavat, extergitque linteo quo erat præcinctus. „ Cum illi „ Pater omnia dediſſet in manus, ille diſci„ pulorum non manus, ſed pedes lavit: & „ cum ſe ſciret a Deo exiſſe, & ad Deum „ pergere, non Dei Domini, ſed hominis ſer„ vi implevit officium. Ad cumulum humili„ tatis acceſſit, quod etiam illi non dedi„ gnatus eſt pedes lavare, cujus manus jam „ prævidebat in ſcelere. Quid autem mirum, „ ſi ſurrexit a cœna, & poſuit veſtimenta „ ſua, qui cum in forma Dei eſſet, ſemet„ ipſum exinanivit? Quid mirum ſi præcin„ xit ſe linteo, qui formam ſervi accipiens, „ habitu inventus eſt ut homo? Quid mirum „ ſi miſit aquam in pelvim unde lavaret pe„ des diſcipulorum, qui in terram ſanguinem „ fudit, quo immunditiam dilueret peccato„ rum? Quid mirum ſi linteo, quo erat præ„ cinctus, pedes quos laverat, terſit, qui „ carne qua erat indutus, Evangeliſtarum ve„ ſtigia confirmavit? Paſſurus exitia, præmi„ ſit obſequia: non ſolum eis pro quibus erat „ ſubiturus mortem, ſed etiam illi qui eum „ traditurus erat ad mortem. Tanta eſt quip„ pe humanæ humilitatis utilitas, ut eam ſuo „ commendaret exemplo etiam divina ſubli„ mitas: quia homo ſuperbus in æternum pe„ riret, niſi illum Deus humilis inveniret. „ Venit enim Filius hominis quærere & ſal„ vum facere quod perierat (*Luc.* 19. 20.). „ Perierat autem ſuperbiam deceptoris ſecu„ tus ergo humilitatem Redemptoris ſequa„ tur inventus " (*S. Aug. Tr.* 55. *in Jo.*).

8. 9. *Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in æternum. Reſpondit ei Jeſus: Si non lavero te, non habebis partem mecum.* Pulchrum ſpectaculum! Amor, fides, obſervantia, pietas, humilitas Petri certant cum humilitate & caritate C. J. Horret ac metuit, conſiderans eum qui cum Patre unus Deus eſt ac Dominus univerſi, ſervile miniſterium obire; expaveſcit, videns eum cui miniſtrant Angeli, ad pedes hominum peccatorum abjectum. *Metuit* diſcipulus *tantæ rei pondus*, & uſitatam ac familiarem ſibi reverentiam prætexens, recuſat officium, cujus nondum cauſam finemque noverat. Verum vincat oportet devotionem Petri humilitas, & caritas Chriſti. Humilitas Petri vera non eſſet, nec pietas ejus ſincera, niſi Domini Jeſu voluntati ſubjecta. Qui enim ſpecie humilitatis voluntatis Dei, Superiorumque mandatis eam ſignificantibus reſiſtit, ſuperbus eſt, ideoque partem cum Chriſto humilitatis Magiſtro non habet. *Si non lavero te, non habebis partem mecum*. Nihil terribilius comminari Chriſtus poteſt animæ ipſum diligenti, quam æternam ab illo ſeparationem.

Niſi lavero, non habebis partem mecum. „ Significat etiam his verbis, quod niſi quis „ per ejus gratiam ſordes ex peccato contra„ ctas abluerit, particeps futurus non ſit vi„ tæ quæ ab eo manat, ſed regni cœlorum „ expers manſurus. Nec enim fas eſt impu„ ris in ſupernas manſiones ingredi, ſed qui „ per dilectionem in Chriſtum puram habent „ conſcientiam, & ſanctificati ſunt in Spiri„ tu per ſanctum baptiſma " (*S. Cyrill. l.* 9. *in Jo.*). Qui vero poſt baptiſmum inquinati ſunt peccato, pœnitentiæ aqua ablui debent, & ſanguine Chriſti ab ipſomet purgari & ſanctificari, ut Menſa ejus, communione corporis ejus, æternaque gloriæ ſocietate digni ſint.

10. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, ſed & manus, & caput*. Caput hominis interioris, fides eſt, bonorum omnium ſenſuum, ſanctorumque motuum origo; manus, opera; pedes, affectus. Hæc omnia ſubdenda ſunt gratiæ Chriſti, ut ea operante fides pura ſit a criminibus; affectus puri ſint a ſordibus, quæ ex amore ſæculi, & adhæſione ad res terrenas contrahuntur.

11. *Dicit ei Jeſus: qui lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lavet, ſed eſt mundus totus. Et vos mundi eſtis, ſed non omnes*. Toto vitæ hujus mortalis tempore myſtica hæc pedum ablutio, id eſt, terrenorum affectuum purgatio in nobis exercenda eſt. „ In ſancto qui„ dem baptiſmate homo totus abluitur; ve„ rumtamen cum in rebus humanis poſtea vi„ vitur, utique terra calcatur. Ipſi igitur „ humani affectus, ſine quibus in hac morta„ litate non vivitur, quaſi pedes ſunt, ubi „ ex humanis rebus afficimur, & ſic affici„ mur, ut ſi dixerimus quia peccatum non

„ ha-

„ habemus, nos ipſos decipiamus, & veritas „ in nobis non ſit. Quotidie igitur pedes la„ vat nobis, qui interpellat pro nobis: & „ quotidie nos opus habere ut pedes lave„ mus, id eſt, vias ſpiritualium greſſuum di„ rigamus, in ipſa Oratione Dominica confi„ temur, cum dicimus: Dimitte nobis debi„ ta noſtra, ſicut & nos dimittimus debito„ ribus noſtris (*S. Aug. Tr. 56. in Joann.*)". *Si enim confiteamur*, ſicut ſcriptum eſt, *peccata noſtra*, profecto ille qui lavit pedes diſcipulorum ſuorum, *fidelis eſt & juſtus ut dimittat nobis peccata noſtra, & mundet nos ab omni iniquitate* (*2. Joan. 1. 9.*). „ Id eſt, „ uſque ad pedes, quibus converſamur in ter„ ra. Proinde Eccleſia quam mundat Chriſtus „ lavacro aquæ in verbo, non ſolum in illis „ eſt ſine macula & ruga, qui poſt lavacrum „ regenerationis continuo ex hujus vitæ con„ tagione tolluntur, nec calcant terram ut „ opus habeant pedes lavare; verum etiam „ in eis, quibus iſtam miſericordiam præ„ bens Dominus, fecit eos de ſæculo iſto lo„ tis etiam pedibus emigrare. In his autem „ qui hic demorantur, etiamſi mundi ſint, „ quoniam juſte vivunt; opus tamen habent „ pedes lavare, quoniam ſine peccato non „ ſunt. Propter hoc dicit in Cantico Canti„ corum (3. 5.), *Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Dicit enim hoc cum co„ gitur ad Chriſtum venire, & terram calca„ re cum venit". Vide S. Bern. Serm. 1. *in Cœna Domini*.

12. 13. 14. 15. *Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me Magiſter, & Domine, & bene dicitis: ſum etenim. Si ergo ego lavi pedes veſtros, Dominus, & Magiſter, & vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Diſcipuli Chriſti ſumus; ejus igitur documenta & præcepta animo complecti, diligere, prædicare, & ſectari debemus, ut Magiſtri noſtri. Chriſti ſervi ſumus; illi igitur in omnibus & ſemper obſequi debemus ut Domino noſtro, qui nihil niſi juſtum, ſanctum, ſalutare nobis præcipere poteſt. Ejus humilitatem, & charitatem debemus imitari, & pro noſtris viribus nos ei conformare. Hæc enim vox, *quemadmodum*, (*S. Chryſ. hom. 70. in Jo.*) ſimilitudinem, non æqualitatem ſignificat. Sic ludimagiſtri pueris litteras quam pulcherrimas ſcribunt, ut quoad poterunt imitentur. Ubi nunc qui conſervos deſpiciunt? Ubi qui honores expetunt? proditoris pedes Dominus lavit, ſacrilegi, furis, & ipſo proditionis tempore, cum nulla ſperanda eſſet emendatio, menſam communem poſuit; & elatis ſuperciliis intumeſcis? *Si ergo ego lavi pedes veſtros Dominus, & Magiſter, & vos debetis alter alterius lavare pedes*. Non dixit quod majus erat: Si ego pedes proditoris lavi, quid mirum ſi vos alter alterius: ſed rem fecit: inde eam diſcipulis tantæ humiliationis & caritatis teſtibus æſtimandam reliquit. Ideo dicebat (*Matt. 5.*): *Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur*. Hæc enim vera doctrina eſt, quod doces id re ipſa operari. Quem faſtum hoc humilitatis exemplum non tolleret? Quam non deprimere elationem? Qui ſedet ſuper Cherubim, proditoris pedes lavit: tu homo, terra & pulvis, extolleris & intumeſcis? Quod ſi veram celſitudinem concupiſcis, viam te docebo. Humilitas eſt. Numquam humilitas ſine magnitudine animi, nec ſuperbia ſine puſillanimitate. Qui enim præſentibus terreniſque rebus tamquam magnis inhiat, is vilis eſt & abjecti animi. Sapiens parvifacit temporalia & peritura: nec igitur ea ab alio deſiderat accipere: contra vero, qui ſapiens non eſt, ad ludicra, & vilia, puerorum inſtar afficitur, illaque admiratur.

Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Non dedignetur quod fecit Chriſtus, (*S. Auguſt. ſerm. 58. in Joann.*) facere Chriſtianus. Cum enim ad pedes fratris inclinatur corpus, etiam in corde ipſo vel excitatur, vel ſi jam inerat, confirmatur ipſius humilitatis affectus. Debet tandem unuſquiſque ſe infra proximum humiliare, ut illum Chriſto lucretur. Debet, prout ſuæ conditioni, ſtatui, vel officio convenit, pedum ipſius, id eſt affectuum & converſationis ſordes lavare & abſtergere bonis exemplis fraterna correctione, ſalutaribus monitis & conſiliis, adhortationibus, orationibus, injuriarum condonatione. Quid enim videtur in hac altitudine ſacramenti Dominus ſignificare, cum dicit, *Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis*: niſi qui apertiſſime dicit Apoſt. (*Coloſſ. 3. 3.*) *Donantes vobiſmetipſis, ſi quis adverſus aliquem habet querelam, ſicut & Dominus donavit vobis, ita & vos?* Invicem itaque nobis delicta donemus, pro noſtris delictis invicem oremus, atque ita quodammodo invicem pedes noſtros lavemus.

16. 17. *Amen, amen dico vobis: Non eſt ſervus major domino ſuo: neque Apoſtolus major eſt eo qui miſit illum. Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea*. Non ad convincendam mentem, ſed ad movendam voluntatem diſcipulorum, duplici juramento confirmat Chriſtus, ſervum non eſſe domino ſuo majorem, nec Apoſtolum eo qui miſit illum.

Id certe non ignorabant, quod ſpeculationem attinet: ſed neceſſe erat ut Eccleſiæ Paſtores, & Rectores perſuaſum haberent, ſe in firmiſſimo profundæ humilitatis fundamento ſuam omnem excellentiam collocare debere, ſuum meritum conſtituere: nihilque fore injuſtius, quam ſi ſervi, ac diſcipuli præceptum & exemplum humilitatis a Domino ſuo & Magiſtro ſibi traditum implere negligant, aut contemnant. *Si hæc ſcitis, beatis eritis ſi feceritis ea.* Præſtaret enim neſcire, quam cognita nolle perficere. Unde alias ait (*Luc.* 18. 45): *qui non cognovit voluntatem domini ſui, & non fecit, vapulabit paucis: qui autem cognovit, & non fecit, vapulabit multis.* Nam ei qui ſciens voluntatem Domini ſui, contra illam fecerit, cognitio condemnationi erit: contempſit, enim, cum ad officium implendum nihil ei deeſſet. Cognitio igitur ſine operibus inanis eſt, Fides ſine operibus mortua eſt. *Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea.*

20. *Amen, amen dico vobis: qui accipit ſi quem miſero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me miſit.* Unio Chriſti cum membris ſuis tam intima, tam arcta eſt, ut collata ipſis officia & beneficia accipiat, & remuneret velut ſibi ipſi facta. Sed major eſt illius cum miniſtris ſuis conjunctio, propter unitatem Sacerdotii, cujus illos participes facit. Ab illo miſſi ſunt, ut ille a Patre; locum illius in Eccleſia tenent: auctoritatem illius exercent; divinæ illius unctionis emanationem acceperunt; Sacerdotio illius funguntur. Quicumque igitur illos rejicit, vel ſpernit, Chriſtum ſpernit & rejicit. Quicumque illos recipit & colit, Chriſtum recipit & colit.

21. *Cum hæc dixiſſet Jeſus, turbatus eſt ſpiritu & proteſtatus eſt, & dixit: Amen, amen dico vobis: quia unus ex vobis tradet me.* Quam immane ſit Judæ ſcelus, quam horrenda proditio, nihil magis oſtendit quam C. J. turbatio. Tam nefarium eſt indigne communicantium crimen, tam execrandum ſcelus Sacerdotum, & Paſtorum, qui veritatem, Eccleſiam, bonum ſalutis animarum ſuis commodis poſtponunt, ut talis proditionis conſideratione turbari poſſet Anima C. J., ſi adhuc in carne mortali verſaretur, & his affectionibus obnoxia eſſet, quas propter nos ſuſcipere, patique voluit. „ Id etiam fortaſſis „ nobis ſignificare Dominus ſua perturbatio- „ ne dignatus eſt, quod falſos fratres, & „ dominici agri zizania ita neceſſe eſt uſque „ ad meſſis tempus inter frumenta tolerari, „ ut quando ex eis aliqua ſeparari etiam an- „ te meſſem urgens cauſa compellit, fieri ſi- „ ne Eccleſiæ perturbatione non poſſit. Hanc „ perturbationem ſanctorum ſuorum per ſchiſ- „ maticos, & hæreticos futuram, quodam- „ modo præmuntians Dominus, præfiguravit „ in ſe ipſo, cum exituro Juda homine ma- „ lo, & commixtionem frumenti in qua diu „ fuerat toleratus, ſeparatione apertiſſima re- „ liturо, turbatus eſt non carne, ſed ſpiri- „ tu. Spiritales enim ejus in hujuſmodi ſcan- „ dalis non perverſitate, ſed caritate tur- „ bantur, ne forte in ſeparatione aliquorum „ zizaniorum ſimul eradicetur & triticum “ (*S. Aug. Tr.* 60. *in Jo.*).

Unus ex vobis tradet me. Unus ex vobis, (*S. Aug. Tr.* 61. *in Jo.*) numero, non merito; ſpecie, non virtute; commixtione corporali, non vinculo ſpirituali; carnis adjunctione, non cordis ſocius unitate: proinde non qui ex vobis eſt, ſed qui ex vobis exiturus eſt. Unde S. Joannes in Epiſtola ſua (2. *c.* 2. 9.) ſcribit: *Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum.* Non erat igitur ex illis Judas: manſiſſet enim cum illis, ſi eſſet ex illis.... Utrumque tamen verum, *ex nobis*, & *non ex nobis*: *ſecundum aliud ex nobis, ſecundum aliud non ex nobis: ſecundum communionem ſacramentorum ex nobis, ſecundum ſuorum proprietatem criminum non ex nobis.*

23. 24. 25. *Erat ergo recumbens unus ex diſcipulis ejus in ſinu Jeſu, quem diligebat Jeſus &c.* Virginalis caſtitas S. Joannis aditum illi patefecit in ſinum Jeſu, ex quo & Evangelii ſui arcana, & amorem ardentiſſimum erga J. C. hauſit. Caſtitas porro & modeſtia arcto fœdere conjunctæ ſunt. Non mirum ergo quod S. Joanne ſancto pudore illum ab omni jactantiæ ſpe deterrente, nomen ſuum fileat, cum favores Magiſtri ſui commemorat. Aliunde noſci non vult, quam ex bonitate ſingulari C. J. erga ſe; nec alia ejus dona enumerat, ſed amorem unum, qui ceterorum omnium donorum fons & origo eſt. *Diſcipulus quem diligebat Jeſus.* Ideo in ſinu Jeſu, in throno amoris ejus recumbit. Joannis caſtitatem, modeſtiam, caritatem, imitemur, & unuſquiſque noſtrum erit dilectus diſcipulus Jeſu. Digna Communione fit ut Jeſu in ſinu noſtro recumbat, & nos in ſinu Jeſu; ut maneat in nobis, & nos in eo. *Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: quis eſt de quo dicit?* Caritas & auctoritas Eccleſiæ ſimul concurrunt ut malorum miniſtrorum crimina detegantur; conjunctiſque ſtudiis impediunt ne animarum ſaluti noceant. *Itaque cum recubuiſſet ille ſupra pectus Jeſu, dicit ei: Domine quis eſt?* Hic

eſt

eſt pectoris ſinus, *ſapientiæ ſecretum* (*S. Aug. ib.*). In hoc ſinu qui per caſtitatem, & caritatem recumbunt, cœleſti lumine illuſtrantur, & ſpiritus eos docet de omnibus ad ſalutem neceſſariis, quin etiam ad regimen Eccleſiæ, & animarum directionem, ſi præpoſiti ſint, vel in ſacro miniſterio conſtituti.

26. 27. *Reſpondit Jeſus: Ille eſt, cui ego intinctum panem porrexero, &c.* Dona Dei ab hypocritis recepta introitus diaboli in corda illorum ſequitur. Si bucellam panis a Chriſto accipere ficto animo tam exitiale eſt, quanto exitialius Corpus ejus, & Sanguinem ſacrilega Communione percipere? Sacrilega communio, cujus figura fuit panis intinctus a Chriſto Judæ porrectus, peccatoris obdurationem interdum conſumat. *Et poſt bucellam introivit in eum ſatanas.* Scripſit Apoſtolus (1. *Cor.* 11. 27.): *quicumque manducaverit panem, aut biberit calicem Domini indigne, reus erit Corporis, & Sanguinis Domini.* Et de his erat ſermo, qui Domini corpus velut alium cibum quemlibet indiſcrete negligenter ſumebant. „ Hic ergo ſi corripitur qui „ non dijudicat, hoc eſt, non diſcernit a ce„ teris cibis Dominicum Corpus; quo modo „ damnatur qui ad ejus Menſam fingens a„ micum accedit inimicus? Si reprehenſione „ tangitur negligentia convivantis, qua pœ„ na percutitur venditor invitantis? Quid „ erat autem panis traditori datus, niſi de„ monſtratio gratiæ cui fuiſſet ingratus". (*S. Aug. Tr.* 62. *in Jo.*).

Et dixit ei Jeſus: quod facis, fac citius. „ Non præcepit facinus; (*S. Aug. ib. n.* 4.) „ ſed prædixit Judæ malum, nobis bonum. „ Quid enim Judæ pejus, & quid nobis me„ lius quam traditus Chriſtus, ab illo adver„ ſus illum, pro nobis præter illum? *Quod „ facis, fac citius.* O verbum libentius pa„ rati, quam irati! O verbum non tam pœ„ nam exprimens proditoris, quam merce„ dem ſignificans Redemptoris! Id dixit, non „ tam in perniciem perfidi ſæviendo, quam „ ad ſalutem fidelium feſtinando: quia tradi„ tus eſt propter delicta noſtra, & *dilexit „ Eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro ea.* „ (*Epheſ.* 5. 25.) Et de ſeipſo dicit Apoſt. „ (*Galat.* 2. 20.): *qui dilexit me, & tradi„ dit ſemetipſum pro me.* Niſi ergo ſe tra„ deret Chriſtus, nemo traderet Chriſtum. „ Quid habet Judas niſi peccatum? Neque „ enim in tradendo Chriſto ſalutem noſtram „ cogitavit, propter quam traditus eſt Chri„ ſtus, ſed cogitavit pecuniæ lucrum, & in„ venit animæ detrimentum. Accepit mer„ cedem quam voluit, ſed nolenti eſt data „ quam meruit. Tradidit Judas Chriſtum, „ tradidit Chriſtus ſeipſum: ille agebat ne„ gotium ſuæ venditionis, iſte noſtræ redem„ ptionis. *Quod facis, fac citius*; non quia „ tu potes, ſed quia hoc vult qui totum po„ teſt".

31. 32. *Cum ergo exiſſet, dixit Jeſus: Nunc clarificatus eſt Filius hominis, & Deus clarificatus eſt in eo.* Gloriam ſuam in humiliationibus, opprobriis, paſſione, in obedientia uſque ad mortem Dominus noſter J. C. conſtituit, quia hæc omnia ad gloriam Patris referuntur. Diſcat hinc Chriſtianus gloriam omnem ſuam & honorem in Dei cultu & fideli mandatorum ejus obſervantia ponere: diſcat in nullo alio niſi in Cruce Domini Jeſu gloriari, per quam illi crucifixus ſit mundus, & ille mundo. Nullum periculum generoſe & fortiter non adeat ut gloriam Dei procuret pro ſui ſtatus officio; ſic enim & ipſe gloriam æternam conſequetur. Noſtram enim felicitatem cum gloria ſua conjunctam divina bonitas eſſe voluit. *Si Deus clarificatus eſt in eo, & Deus clarificabit eum in ſemetipſo.*

34. 35. *Mandatum novum do vobis: Ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos*, gratuito, nullis præcedentibus meritis: ita ſitis in omnes benefici, etiam in eos quibus nihil debetis. Dilectio iſta, exuto vetere, induit nos hominem novum. Hæc antiquos etiam juſtos, (*S. Aug. Tr.* 65. *in Jo.*) Patriarchas, & Prophetas, ſicut poſtea SS. Apoſtolos innovavit: ipſa & nunc innovat Gentes, & ex univerſo genere humano, quod diffunditur toto orbe terrarum, facit & colligit populum novum, corpus novæ nuptæ, Filii Dei unigeniti Sponſæ. Propter quod pro invicem ſollicita ſunt membra in ea, & ſi patitur unum membrum, (1. *Cor.* 12. 26.) compatiuntur omnia membra, & ſi glorificatur unum membrum congaudent omnia membra. Audiunt enim atque cuſtodiunt. „ *Mandatum novum do vobis, ut „ vos invicem diligatis*: non ſicut ſe diligunt „ qui corrumpunt; nec ſicut ſe diligunt ho„ mines quoniam homines ſunt: ſed ſicut ſe „ diligunt quoniam dii ſunt & filii Altiſſimi „ omnes, ut ſint Filio ejus unico fratres, ea „ dilectione invicem diligentes, qua ipſe di„ lexit eos, perducturus eos ad illum finem „ qui ſufficiat eis, ubi ſatietur in nobis deſi„ derium eorum".

Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos. „ Quid Chriſtus „ niſi Deum dilexit in nobis? Non quod ha„ bebamus, ſed ut haberemus: ut perducat „ nos ubi ſit Deus omnia in omnibus. Sic „ etiam Medicus recte dicitur ægros dilige„ re: & quid in eis niſi ſalutem diligit, quam

„ cupit utique revocare, non morbum, quem „ venit expellere? *Sic ergo & nos invicem „ diligamus, ut quantum poſſumus, invicem „ ad habendum in nobis Deum cura dilectio- „ nis attrahamus*. Hanc dilectionem nobis „ donat ipſe qui ait, *Sicut dilexi vos, ut „ & vos diligatis invicem*. Ad hoc ergo nos „ diligamus invicem: hoc nobis conferens di- „ ligendo nos, ut mutua dilectione conſtrin- „ gamur inter nos, & tam dulci vinculo con- „ nexis membris corpus tanti Capitis ſimus". Chriſtiana amicitia ſola illa eſt, qua homines in Deo, & propter Deum, per Spiritum C. J. ſe diligunt. Hæc propria nota Chriſtianorum, gratuita charitas, non quærens quæ ſua ſunt. Illos diligere qui nos diligunt, & nobis benefaciunt, amicitia mere humana eſt; illos diligere, qui nulla nobis benevolentiæ teſtimonia exhibent, immo & qui nos oderunt, quia mandatum Domini eſt, charitas eſt propria diſcipulorum Chriſti. *In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem*: tamquam diceret. „ Alia „ munera mea vobiſcum habent etiam non „ mei, non ſolum naturam, vitam, ſenſum, „ rationem, & eam ſalutem, quæ hominibus „ pecoribuſque communis eſt; verum etiam „ linguas, ſacramenta, prophetiam, ſcien- „ tiam, fidem, diſtributionem rerum ſuarum „ pauperibus, & traditionem corporis ſui, „ ut ardeat: ſed quoniam caritatem non ha- „ bent, ut cymbala concrepant, nihil ſunt, „ nihil illis prodeſt. Non ergo in illis quam- „ vis bonis muneribus meis, quæ habere poſ- „ ſunt etiam non diſcipuli mei; ſed *In hoc „ cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, „ ſi dilectionem habueritis ad invicem* " (1. *Cor.* 15. 7.). Hoc ſigno primi Chriſtiani noſcebantur. „ Ejuſmodi vel maxime dilectionis „ operatio notam vobis inurit penes quoſdam „ (*ait Tert. Apol.* 39.). Vide, inquiunt, ut „ invicem ſe diligant.... & ut pro alterutro „ mori ſint parati".

36. 37. 38. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, quo vadis? Reſpondit ei Jeſus: quo ego vado, non potes me modo ſequi; ſequeris autem poſtea*. „ Quid feſtinas Petre? Nondum „ te ſuo ſpiritu ſolidavit Petra. Noli extol- „ li, præſumendo, *Non potes modo*": Noli dejici deſperando, *ſequeris poſtea*. Cum ſe unuſquiſque noſtrum non poſſe operari bonum ſupernaturale perſpexerit, ad Deum confugiat, & *Oret gemitu voluntatis, ut impetret donum facultatis*. Quamvis infirmitatis noſtræ conſcii ſimus, in Domino confidentes dicamus: *Omnia poſſum in eo qui me confortat*: ſed ne confidamus in nobis, ne de viribus noſtris præſumamus: *Dicit ei Petrus: quare non poſſum te ſequi modo? Animam meam pro te ponam*. „ Voluntatem ſuam jactabat „ infirmus ſed inſpiciebat valetudinem Me- „ dicus. Iſte promittebat, ille prænoſcebat: „ qui neſciebat, audebat: qui præſciebat, „ docebat. Quantum ſibi aſſumpſerat Petrus „ intuendo quid vellet, ignorando quid poſ- „ ſet? Reſpondit ei Jeſus: *Animam tuam „ pro me pones? Amen, amen dico tibi: „ Non cantabit gallus, donec ter me neges*. „ Ita-ne facies pro me, quod ego nondum „ pro te? Præire potes, qui ſequi non po- „ tes? Quid tantum præſumis? Quid de te „ ſentis? Quid eſſe te credis? *Amen, amen „ dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter „ me neges*. Ecce quomodo tibi cito appare- „ bis, qui magna loqueris, & te parvulum „ neſcis. Qui mihi promittis mortem tuam, „ ter negabis vitam tuam. Qui te jam putas „ mori poſſe pro me, prius vive pro te: „ Nam timendo mortem carnis tuæ, mor- „ tem dabis animæ tuæ. Quanta enim vita „ eſt confiteri Chriſtum, tanta mors eſt ne- „ gare Chriſtum " (*S. Aug. Tr. 66. in Jo.*). *Non cantabit gallus, donec ter me neges*. In anima itaque Petri præceſſit quod offerebat in corpore. Non tamen pro Domino, ut temere præſumebat, præceſſit, ſed aliter quam putabat. Namque ante mortem, & reſurrectionem Domini & mortuus eſt negando, & revixit plorando: ſed *Mortuus eſt quia ſuperbe præſumpſit, revixit autem quia benigne ille reſpexit*.

Obſervatione dignus eſt S. Chryſ. Commentarius, deſertionem Petri a gratia divina, in ejus præſumptionem pariter refundentis. „ Quid dicis, Petre? dicenti, Non potes, „ te poſſe dicis? Experientia cognoſces ni- „ hil eſſe dilectionem tuam ſine gratia divi- „ na. Unde conſtat hunc caſum Jeſum pro „ ipſius utilitate permiſiſſe. Nam cum aſſer- „ tionis ſuæ fervore quodam non ſtaret Pe- „ trus, non quidem impulit ad negandum, „ ſed deſertum reliquit, ut ſuam ipſe intel- „ ligeret imbecillitatem".

CAPUT XIV.

Senſus Litteralis.

1. NON *turbetur cor veſtrum* his quæ dixi vobis de traditione mea ab uno veſtrum, de negatione ab altero, de morte mea, de periculis quæ ſubituri eſtis, *neque formidet*: ſed fide firmetur in Deum, & in me Filium ejus unicum propter vos hominem factum. *Creditis in Deum & in me credite*. Sicut creditis Deum eſſe veracem & fidelem

lem in promiſſis, ideoque in eo fiduciam collocare didiciſtis ut in Patre; & ejus ope tametſi illum non videatis, vos liberandos confiditis ex periculis: ſic & in me ut Dei Filio, Redemptore veſtro, Eccleſiæ auctore, & capite, verace, & in promiſſis fideli fiduciam collocate, certi quod numquam vos deſeram, tametſi corpore abſens, ſed in omnibus periculis ero adjutor veſter. Ex hoc loco duplex veritas confirmatur (*S. Cyr. l. 9. in Jo. S. Aug. Tr. 67. in Jo. n. 1.*). 1. Divinitas Chriſti. *Creditis in Deum, & in me credite.* 2. Neceſſitas fidei explicitæ in Chriſtum Deum & hominem, hominumque redemptor. per mortem & reſurrect. ſuam.

2. 3. 4. *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt.* Quia diſcipulis dixerat, *Quo ego vado, vos non poteſtis venire*: & Petro; *Non potes me ſequi modo, ſequeris autem poſtea*, metuebant ne ipſi Regno cœlorum excluderentur. Eos ergo conſolatur his verbis: *In domo Patris mei*, in regno cœlorum (*Tertull. in Scorp.*) *manſiones multæ ſunt*, varii gloriæ gradus, pro varietate meritorum ſervis meis deſtinati. *Si quo minus dixiſſem vobis, Quia vado parare vobis locum.* Si locus non eſſet vobis, hoc aperte vobis dixiſſem: ſed tantum abeſt ut id vobis dicam, ut contra abeam parare vobis locum. *Et ſi abiero, & præparavero vobis locum*, cœlum referans hucuſque hominibus inacceſſum, *iterum venio*, in noviſſimo die, & in morte uniuſcujuſque veſtrum, *& accipiam vos ad me ipſum*, non anima tantum, ſed & corpore glorificatos, æternumque victuros, *ut ubi ſum ego & vos ſitis*; ut in cœlo, ubi ſum ſecundum divinitatem meam, & mox futurus ſum etiam ut homo, ad dexteram Patris, ſitis & vos conſortes felicitatis meæ (*Rom. 8. 17.*): *Et quo ego vado, ſcitis, & viam ſcitis.* Sæpe enim dixi vobis me ad Patrem ire & quidem per mortem. Id, inquam, ex dictis meis facile intelligere poteſtis.

5. 6. 7. *Dicit ei Thomas: Domine, neſcimus quo vadis; & quomodo poſſumus viam ſcire?* Neſcimus quem in locum abeas, & quomodo poſſumus viam ſcire in hunc ignotum locum? Utrumque illos ſcire Dominus dixerat, utrumque ſe & condiſcipulos neſcire Thomas aſſerit, & locum quo itur & viam qua itur. Sed mentiri Chriſtus non poteſt: (*S. Aug. Tr. 60. in Jo.*) illi ergo ſciebant, & ſcire ſe neſciebant. Scimus aliquid habitu, ignoramus actu, quia non recordamur, nec mentem applicamus, aut non ſatis capimus. Apoſtoli Chriſtum noverant, qui via eſt per quam ad cœlum patet aditus; ſed ipſum eſſe viam nondum ſciebant; noverant regnum cœlorum; ſed non intelligebant hunc eſſe locum ad quem Chriſtus iret. Non capiebant denique Paſſionis ejus, Reſurrectionis, & Aſcenſionis myſterium, & quod hac via iturus eſſet ad Patrem. *Dicit ei Jeſus: Ego ſum via, veritas, & vita: nemo venit ad Patrem niſi per me.* Ego ſum via illa de qua quæritis, qua ad Patrem itur; ego veritas, & vita ad quam pervenitur. Doctrina unicam ſalutis monſtro viam, exemplo præeo, merito viam aliis clauſam aperio, gratiæ meæ virtute illos ambulare facio, & per fidem deduco ad Patrem. *Ego ſum via, veritas, & vita* ad quam pervenitur, in cujus cognitione, & fruitione vita æterna, & beata poſita eſt. Sive, ego ſum doctor veritatis, cui credere; auctor vitæ, quam ſperare, & ad quam tendere debetis. Ego ſum veritas implens promiſſiones, & cæremonias Legis, docens ſcientiam ſalutis, promittens & præſtans æterna bona. Ego do vitam æternam, ad eam morte, & reſurrectione mea introduco. *Nemo venit ad Patrem, niſi per me*, quatenus Mediatorem, & Redemptorem, nemo niſi mihi & in me credat, nemo niſi me docente, ducente, operante, ad Patris cognitionem, & fruitionem pervenire poteſt. *Si cognoviſſetis me*, plene & perfecte, *& Patrem meum utique cognoviſſetis*, ſiquidem unus ſum cum ipſo Deus; una Patris æterni, Filiique natura, & Filio fide cognito, qui ex Patre genitus, & ad Patrem eſt, cognoſcitur etiam Pater. *Et amodo agnoſcetis eum*, poſthac, accepto Spir. S., perfecta fide, magiſque explicita, magis illuminata, magis firma eum cognoſcetis: *& vidiſtis eum*, per opera miraculorum, quæ mecum & per me indiviſim operatur. Secundum vim Græci Textus verti poteſt: *jam nunc cognoſcitis & vidiſtis eum*, in me ſcilicet qui ſum Filius ejus unicus: ut ſi quis dicat ei qui imaginem alicujus vidit, jam illum ex lineamentis noviſti. Norunt ſcilicet creduntque explicite Chriſtiani C. J. revelante, ac docente, myſterium SS. Trinitatis, quod Judæi obſcurius & fide magis involuta, & implicita credebant. „ Lex enim „ Moſaica filiis Iſrael inclamabat: *Dominus* „ *Deus tuus unus eſt*: neque de Filio mentione aperte faciebat, ſed a multorum Deorum cultu eos dumtaxat abſtractos, ad unius „ adorationem vocabat. Dominus autem noſter J. C. homo factus, per multa ſigna & „ opera manifeſtavit nobis per ſeipſum Patrem, unamque oſtendit Deitatis naturam „ in ſancta Trinitate, vere ſubſiſtentem „

„ Illud itaque, *Amodo*, ait, propter imper-
„ fectionem cognitionis eorum qui ſub Lege
„ erant " (*S. Cyrill. l.* 9.).

8. 9. 10. 11. *Dicit ei Philippus: Domine oſtende nobis Patrem*, fac ut Patrem videamus præſentem, (*S. Chryſ. hom.* 73. *in Jo.*) ſicut te videmus; *& ſufficit nobis*. Nihil ultra quærimus; ejus viſione donatis nihil ad ſolatium ac beatitudinem deerit Patrem eodem modo videre volebat Philippus, quo Chriſtum, eo ſaltem modo quo Prophetas Deum vidiſſe Scripturæ commemorant. Diſcipulum rudem adhuc & imperitum, in eoque omnes Magiſter optimus erudit. *Dicit ei Jeſus: tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognoviſtis me?* Cum a tanto tempore vobiſcum familiariter agam, nondum noſti qualis ſim natura, & unde ſim? Nondumne intelligis me verum eſſe Dei Filium, qui a Patre exivi, & veni in mundum, ut homines ſalvem? *Philippe, qui videt me, videt & Patrem*. Qui me recte pleneque novit fide perfecta, eadem fide novit & Patrem, cujus ſum imago ſubſiſtens, viva & perfecta. *Quomodo* ergo *tu dicis*; *Oſtende nobis Patrem?* cum nemini Pater ignotus eſſe poſſit, qui me optime noverit. *Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me eſt?* Secundum Textum Græcum, *non credis?* cum natura unum ſimus. His verbis 1. Perſonalis Patris, & Filii diſtinctio explicatur, ſiquidem nihil eſt proprie in ſeipſo. 2. Unitas eſſentiæ, ſive conſubſtantialitas; alioqui viſo uno non videretur alter. 3. Ineffabilis perſonarum complexus, quem Theologi *Immanentiam*, & *Circumin ſeſſionem* vocant. *Verba quæ ego loquor vobis, a me ipſo non loquor*; non ita mea ſunt, ut non ſint Dei Patris, a quo genitus ſum. Ei quippe tribuit quod facit, a quo eſt ipſe qui facit: *Pater autem in me manens ipſe facit opera*. Ab eo enim infeparabilis ſum poteſtate, (*S. Aug. Tr.* 71. *in Jo.*) & eſſentiæ unitate. *Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me eſt? Alioquin propter opera ipſa credite*. Ejuſque communionem naturæ teſtantur, ac demonſtrant opera quæ ſolius Dei eſſe poſſunt. Indiviſa opera indiviſam poteſtatem: indiviſa poteſtas indiviſam naturam probant, quia in Deo idem eſt poſſe ac eſſe. Opera ergo probant quod ego in Patre, & Pater in me eſt. Neque enim ſi ſeparati eſſemus, infeparabiliter operari ulla ratione poſſemus.

12. 13. 14. *Amen, amen dico vobis, Qui credit in me*, qui me eſſe Filium Dei credit, Patri conſubſtantialem, *opera quæ ego facio & ipſe faciet*, fidei ſuæ merito per me poteſtatem obtinebit patrandi miracula ſimilia his quæ ego edidi, ſcilicet dæmones ejiciendi, curandi infirmos, ſuſcitandi mortuos: *& majora horum faciet*: his majora tum amplitudine, tum quodam faciendi modo patrabit. Majus enim fuit umbræ ſuæ tranſitu, quod diſcipuli fecerunt, quam fimbriæ ſuæ tactu, quod ipſe Dominus fecit, ſanare languentes; & plures Apoſtolis prædicantibus, & miracula facientibus crediderunt, quam ipſo Domino ore proprio prædicante, & miracula faciente. Per eorum enim prædicationem & miracula gentes integræ crediderunt. Hic iſtius ſententiæ ſenſus: *Opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & majora horum faciet: quia ego ad Patrem vado*: & me ad cœlos aſſumpto (*S. Aug. Tr.* 72. *in Joann.*) plura fieri miracula neceſſe erit ad fidei propagationem & Eccleſiæ naſcentis incrementum. Ideo ad Patris dexteram ſedens, poteſtatem dabo diſcipulis, ac fidelibus meis per Spir. S. quem illis mittam, ſimilia, immo & majora miracula edendi. Quamvis autem quædam Apoſtolorum, & aliorum SS. opera quodam modo majora fuerint miraculis Chriſti; non tamen majores Magiſtro diſcipuli, Domino ſervi, Unigenito adoptati, homines Deo ſed per eos majora illa opera facere dignatus eſt, qui dixit: *Sine me nihil poteſtis facere*. Majora facere per eos, quam præter eos, *non eſt defectio, ſed dignatio*. Quid enim retribuant ſervi Domino, pro omnibus quæ retribuit eis? Quandoquidem inter cetera bona etiam hoc eis donare dignatus eſt, ut majora faceret per illos, quam præter illos. *Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio*. Quidquid per me, nomenque meum invocando, petieritis a Patre, quod ad gloriam Dei, Divinitatiſque meæ manifeſtationem, ad confirmationem fidei pertineat; hoc faciam. Non ait, Hoc Pater dabit vobis, hoc vobis a Patre impetrabo, ſed, *hoc faciam*, ut oſtendat ſe æque ac Patrem exaudire preces fidelium, ſeque unum eſſe cum Patre Deum, unam eſſe utriuſque operationem, omnipotentiam, eſſentiam. *Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam*. Quicquid petieritis a me cum fide, & fiducia in meritis meis, non ſolum miracula, cum his opus erit, ſed omnia ſpiritualia dona, & ſuperna munificentia digna, omnia ad ſalutem veſtram neceſſaria, hæc vobis præſtabo (*S. Cyrill. l.* 9.). Neque vero ut alienæ bonitatis, ac munificentiæ miniſter id ſpondet, ſed ut cuncta habens in ſua poteſtate, cum Patre & ipſe exiſtens, is per quem omnia & a nobis in Deum, & in nos ab ipſo. Idcirco

S. Paul.

S. Paul. conjunctas pariter bonorum largitiones dignis ſemper adprecatur, dicens: *Gratia vobis & pax a Deo Patre noſtro, & Domino J. C.*

15. 16. 17. *Si diligitis me, mandata mea ſervate.* Conſtantem in me amorem, poſtquam a vobis abiero, non luctu, ſed obedientia & fideli præceptorum meorum obſervantia comprobate: *& ego*, ut Mediator Dei & hominum, *rogabo Patrem, & alium Paraclitum*, id eſt, conſolatorem, *dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum*: Qui non aliquot annis apud vos ſit, ut ego fui, ſed corda veſtra perpetuo inhabitet: *Spiritum veritatis*, id eſt Spiritum veracem, veritatis doctorem: vel, Spiritum a me, qui ſum Veritas, non minus quam a Patre procedentem: *Quem mundum non poteſt accipere, quia non videt eum, nec ſcit eum*. Quem homines carnales & huic ſæculo, rebuſque temporalibus addicti, recipere non poſſunt, quia non curant niſi quæ oculis corporeis videntur: Spiritus autem ille ſenſibus corporis percipi non poteſt: nec illum intelligunt fide, aut guſtant affectu. *Vos autem cognoſcetis eum*, Vos a mundo, & moribus ejus ſegregati, quamvis Spir. S. corporeis oculis non videatis, quod impoſſibile eſt: illum tamen cognoſcetis, *quia apud vos manebit, & in vobis erit*. Vobiſcum interius converſabitur familiariter, ac perſeveranter, ut vos doceat, defendat, conſoletur: & in animis veſtris inhabitabit non ſolum ratione gratiæ ac donorum ſuorum, ſed intima numinis ſui ac perſonæ ſuæ communicatione. *Alium Paracletum* vocat, quia & ipſe Chriſtus conſolator eſt, & advocatus fidelium: & Deus unus in tribus perſonis Deus eſt totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra.

18. *Non relinquam vos orphanos; veniam ad vos*. Morte ac diſceſſu meo ex hoc mundo non vos relinquam ut filios orbos parente, cito reſurgam, & viſibiliter vobis adero redivivus: inviſibiliter autem cum Spir. S. a quo ſum inſeparabilis, ut Deus. Vel, veniam ad vos, continua veſtri & Eccl. meæ cura, regimine, protectione, & donorum ſpiritualium communicatione.

19. 20. *Adhuc modicum*: *& mundus jam me non videt*. Brevi præſentiam meam corporalem ſubtraham mundo, id eſt, hominibus a mea diſciplina alienis, ab illis non conſpiciar amplius: *Vos autem videtis me*: id eſt, (*S. Chryſ. hom.* 74.) non ſemel videbitis me poſt mortem meam: *Quia ego vivo: & vos vivetis*: quia reviviſcam a morte, (*S. Cyrill. l.* 9. *S. Aug. Tr.* 57.) & vita ſpirituali vivetis, vita gratiæ; & aliquando etiam vita gloriæ, vita beatifica & æterna, virtute mortis & reſurrectionis meæ.

In illo die, ſive tempore quod reſurrect. meam ſequetur, cum victor mortis apparebo, vos cognoſcetis multo quam ante hac perfectius, per intelligentiam Scripturar. & per rei ipſius experimentum: *Quia ego ſum in Patre meo* per eſſentiæ unitatem, ut Filius unigenitus, veruſque Deus: *& vos in me*: ut membra in corpore, ut palmites in vite, per Incarnat. meam: *& ego in vobis*, tamquam caput in membris, ea regens & in ea fluens gratiam & caritatem. His verbis ſimilitudo unitatis quæ inter nos & Chriſtum & inter Chriſtum & Patrem intercedit, non æqualitas ſignificatur, Vel, *In illo die*, cum ad vitam immortalem & beatam reſurrexeritis, (*S. Cyrill. l.* 2. *in Jo.*) cognoſcetis non per fidem, ut modo, ſed per viſionem intuitivam Dei ut in ſe eſt, *quia ego ſum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis*. „ In quo die, inquit S. Aug. (*Tr.* 75. *in Jo*) „ niſi de quo ait, *& vos vivetis*? Tunc enim „ erit ut poſſimus videre quod credimus. Nam „ & nunc eſt in nobis, & nos in illo: ſed „ hoc nunc credimus, tunc etiam cognoſce„ mus; quamvis & nunc credendo noveri„ mus, ſed tunc contemplando noſcemus. „ Quamdiu enim ſumus in corpore quale nunc „ eſt, id eſt corruptibile quod aggravat ani„ mam, peregrinamur a Domino: per fidem „ enim ambulamus, non per ſpeciem. Tunc „ ergo per ſpeciem, quoniam videbimus eum „ ſicuti eſt. Nam ſi etiam nunc Chriſtus in „ nobis non eſſet, non diceret Apoſt. (*Rom.* „ 8. 10.) *Si autem Chriſtus in nobis, corpus* „ *quidem mortuum eſt propter peccatum: ſpi*„ *ritus autem vivit propter juſtificationem*. „ Quod vero etiam nunc nos in illo ſimus, „ ſatis oſtendit cum ait: (*Jo.* 15. 5.) *Ego ſum vitis,* „ *vos palmites*. In illo ergo die, quando vivemus „ in vita qua mors abſorbebitur, cognoſce„ mus quia ipſe in Patre, & nos in ipſo, & „ ipſe in nobis: *Quia tunc perficietur hoc* „ *ipſum, quod & nunc inchoatum eſt jam* „ *per ipſum, ut ſit in nobis, & nos in* „ *ipſo* “.

21. *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt qui diligit me*. Qui mandata mea complectitur, memoria tenet, ſtudioque & affectu mihi placendi illis obedit, ille eſt qui me vere diligit: operibus enim dilectio probatur, *Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo*, non jam quaſi ſervus, (*S. Cyrill. Alex. l.* 10. *in Jo.*) ſed quaſi filius: *& ego diligam eum*. Nova illi amoris mei quo eum præveni cum Patre, & prior dilexi ut diligeret

geret & mandata ſervaret, nova in dies argumenta & pignora dabo, novis eum cumulando beneficiis, & *manifeſtabo ei me ipſum*, ſingulari, (*S. Aug. Tr. 75. in Jo.*) perfectiore, plenioreque modo in hac vita; & per eſſentiæ meæ intuitivam & beatificam viſionem in altera.

22. 23. *Dicit ei Judas, non ille Iſcariotes*, qui jam inſtigante Satana exiverat, ſed Thaddæus, frater Jacobi: „ Domine, quid factum eſt, quia manifeſtaturus es nobis te „ ipſum, & non mundo “? Quid cauſæ eſt cur te toti mundo non ſis manifeſtaturus, cum & Proph. prædixerint, & tu hactenus promiſeris, quod regni tui gloriam gentibus omnibus manifeſtare, omnia ad te trahere, mundum ſalvare velles? Ex ignorantia proceſſit diſcipuli hujus interrogatio. „ Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Si quis diligit me, „ ſermonem meum ſervabit “: Quicumque homo diligit me, dilectionem ſuam obſervantia mandatorum meorum demonſtrabit: & *Pater meus diliget eum*, ſicut & ego, cum una ſit voluntas Patris & mea, una dilectio: & *ad eum veniemus*, per gratiæ & benedictionis omnis ſpiritualis incrementum; & *manſionem apud eum faciemus*, firmam & ſtabilem velut in templo noſtro, faciendo ut in dilectione & bonis operibus perſeveret.

24. 25. 26. „ Qui non diligit me, ſermo„ nes meos non ſervat “. Qui præcepta mea non obſervant, illi certe non me diligunt, ac proinde tanto indigni ſunt honore, ut ad eos veniamus, & in eorum animis inhabitemus. „ Et ſermonem quem audiſtis, non eſt „ meus, ſed ejus qui miſit me Patris “. Non mirum ſi Pater non honoret eos qui præcepta mea contemnunt: cum a me non ſint originaliter profecta, non a me adinventa, non mei ſolius auctoritate edita, ſed & Patris, ex quo genitus, & a quo miſſus ſum. *Hæc locutus ſum vobis apud vos manens*, præſentia corporali, quam vobis brevi ſubtraham. „ Paracletus autem Spir. S. quem „ mittet Pater in nomine meo, ille vos do„ cebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæ„ cumque dixero vobis “. Conſolator Spir. S. quem Pater mittet per me, & propter meritum meum: ſive, quem mittet ut opus meum perficiat, ac vice mea vos dirigat, confirmet, conſoletur, ille vos interius docebit omnia myſteria adventus mei, vobiſque omnium perfectam intelligentiam ſubminiſtrabit, quam aſſequi modo non poteſtis: & quæcumque dixi vobis in memoriam revocabit. Ut Chriſt. in nobis, ita & Spir. ejus, idcirco ait: „ Ille vos docebit omnia quæcumque „ dixero vobis “. Nam cum ſit Chriſti Spir. & mens ejus, non aliud quiddam exiſtens ab ipſo, naturalis identitatis ratione, licet in propria hypoſtaſi intelligatur ac ſit, omnia novit quæ in eo ſunt. „ Quis enim ſcit (*in„ quit S. Paul. 1. Cor. 2. 11.*) quæ ſunt ho„ minis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt? „ Ita & quæ Dei ſunt nemo cognovit niſi „ Spir. Dei “. Quocirca ut novit omnia quæ ſunt in voluntate Unigeniti, omnia nobis annuntiat, non diſciplina comparatam ſcientiam habens, ne miniſtri vicem implere videatur, & alterius ſermones deferre, ſed ut Spir. ejus, & qui citra doctoris operam novit omnia quæ ſunt ejus, ex quo & in quo eſt, divina Sanctis revelat myſteria, ut exponit S. Cyrill. Alex. (*l. 16. in Jo.*)

27. „ Pacem relinquo vobis, pacem meam „ do vobis “: Pacem velut hæreditarium munus vobis relinquo vale dicens: non tantum adprecor & opto vobis pacem, ſed do ut auctor & Princeps pacis: non temporalem & mundanam, ſed *meam*, interiorem, ſpiritualem, cœleſtem, quæ exſuperat omnem ſenſum. „ Non quomodo mundus dat, ego do „ vobis “. Mundus enim, ideſt, homines qui ſecundum mundum vivunt, pacem verbis inanibus, adulatoriis, & ficto ſæpe animo adprecantur: ego verbis efficacibus, quæ præſtant id quod optant. Pax, quam relinquo vobis, ſincera, firma eſt. „ Non turbetur cor ve„ ſtrum, neque formidet “. Non turbemini, quod vobis ultimum vale dicam, neque animo pavidi ſitis quaſi meo proxime deſtituendi præſidio.

28. „ Audiſtis quia ego dixi vobis: Vado, „ & venio ad vos “. Repetite memoria, quæ paulo ante dixi, me vadere ad Patrem moriendo, ſed cito reverſurum ad vos reſurgendo. *Si diligeretis me*, puro illo & perfecto amore qui proprium commodum non ſpectat, ſed bonum, gloriam, voluntatem & beneplacitum perſonæ amatæ, *gauderetis utique quia vado ad Patrem*, mihi potius gratulari & congaudere deberetis ob meum hinc diſceſſum & profectionem ad Patrem, quæ in gloriam meam cedet: *Quia Pater major me eſt*, ſecundum eam naturam ſpectato qua ad ipſum vado; major eſt, inquam, ratione gloriæ ac majeſtatis, ad quam me in præmium exinanitionis meæ & ſuſceptæ formæ ſervi exaltabit. Chriſtus enim „ Cum in for„ ma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt „ eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exi„ nanivit formam ſervi accipiens . . . . Pro„ pter quod & Deus exaltavit illum, & do„ navit illi nomen quod eſt ſuper omne no„ men “. (*Philipp. 2.*) Pater autem ſe non humiliavit, (*S. Cyrill. l. 10. in Jo.*) ſed manſit

sit ingloria & majestate. Major itaque est eo, qui ex dispensationis ordine minorationem suscepit, quique in ea fuit, donec gloriam & majestatem dignam Filio acciperet, in ea natura, in qua se propter nostram salutem depresserat, sedens ad dexteram Patris, indutus decore, pristinaque fortitudine præcinctus.

Observandum, hanc Christi sententiam, *Pater major est*, veterum Patrum alios ad naturam humanam referre, ut SS. Cyrill. Aug. &c. alios ad divinit. ut nomen majoris non substantiæ inæqualitatem dicat, quæ una est Patris, Filii, & Spir. Sancti, sed originem, quia Filius est a Patre. Sic exponunt SS. Athan. Basil. Gregor. Nazianz. Hilarius. Neuter sensus consubstantialitati Patris & Filii derogat.

29. „ Et nunc dixi vobis prius quam fiat, „ ut cum factum fuerit, credatis “. Hæc omnia prædixi vobis, prius quam eveniant, ut cum fuerint completa, firmius credatis me Filium esse Dei: & ut mihi magis magisque confidatis, & fidem adhibeatis ceteris quæ prædixi de auxilio me vobis numquam defuturo, & de vestra in gloriæ meæ consortium assumptione.

30. 31. *Jam non multa loquar vobiscum*, ob angustias temporis quod mihi ad mortem usque superest: „ Venit enim Princeps mundi „ hujus, & in me non habet quidquam “: Diabolus enim ministros suos mox impellet ut in me totis viribus sæviant: quamvis nihil juris habeat ut me occidat, nec mihi sit prævaliturus: Non ideo morior quod mortis debitor sim, „ sed ut cognoscat mundus quia „ diligo Patrem, & sicut mandatum dedit „ mihi Pater, sic facio “. Sed ut humano generi patefaciam amorem quo Patrem diligo, meamque ejus mandato de morte sic subeunda obedientiam. Loquitur Christus ut homo. *Surgite*, a mensa, *eamus hinc*. An statim exiverit Jesus, an aliquamdiu manserit in cænaculo donec divinum illum Sermonem compleret, an quæ sequuntur discipulis dixerit in itinere, non consentiunt Interpretes. Probabilius est in Cænaculo dixisse. Id enim probare videtur initium Capitis 18., Hæc cum „ dixisset Jesus, egressus est cum discipulis „ suis trans torrentem Cedron.

SENSUS MORALIS.

1. „ NON turbetur cor vestrum, Creditis „ in Deum, & in me credite “. Turbationem sentientis appetitus impedire non semper in nostra potestate est: sed cordis turbationem impedire possumus cum gratia Dei; si firma sit fides nostra, si pia in gratia C. J. fiducia. In omnibus igitur tentationibus & rebus adversis actus fidei & spei frequentiores & ferventiores exerceamus; per Christum accedamus ad Patrem, ut cor nostrum perpetua pace fruatur. *Non turbetur cor vestrum*. Magnum enim ad virtutem subsidium (*S. Cyrill. Alex. l. 9. in Jo.*) est mens imperterrita, sed hoc gratiæ Christi donum est. Animus enim superna gratia nondum firmatus, timidus est, facileque turbari & concuti solet. Unde S. Paul. Philipp. (4. 7.) bene precatur his verbis: „ Pax Christi, quæ exupe„ rat omnem sensum, custodiat corda vestra “. Fides autem cor firmat, roborat, serenat, ut dicere possit: „ Dominus illuminatio mea, „ & salus mea, quem timebo? Dominus pro„ tector vitæ meæ, a quo trepidabo “? (Ps. 126. 10.) Fides itaque armatura est infracta & lata, quæ ignaviam ac terrorem avertit; & nequitiæ tela irrita & inutilia prorsus efficit.

2. 3. „ In domo Patris mei mansiones mul„ tæ sunt. Si quo minus dixissem vobis, Quia „ vado parare vobis locum: Et si abiero, & „ præparavero vobis locum; iterum venio, „ & accipiam vos ad me ipsum &c. “ Spe vitæ & beatitudinis æternæ, Apost. & omnium fidelium animos excitat, erigit, consolatur Salvator noster. Illis quos ab æterno ex gratuita misericordia prædestinavit, quibus morte sua gloriam meruit, illis Ascensione sua cœlum reseravit. Paravit autem electis suis diversos gloriæ gradus, pro inæqualitate meritorum quæ in illis per gratiam suam creavit. Confidite ergo, & satagite ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Nec despondeatis animos, quamvis sitis imperfecti: „ Quia etsi alius est alio „ fortior, (*S. Aug. Tr. 67. in Jo.*) alius „ alio sapientior, alius alio justior, alius alio „ sanctior: *In domo Patris mei mansiones* „ *multæ sunt*. Nullus eorum qui Dei manda„ ta servant, & in eorum observantia fideli„ ter perseverant, alienabitur ab illa domo, „ ubi mansionem pro suo quisque accepturus „ est merito. Denarius quidem ille æqualis „ est omnibus, quem Pater-familias eis qui „ operati sunt in vinea jubet dare omnibus, „ non in eo discernens qui minus & qui am„ plius laboraverunt: quo denario vita signi„ ficatur æterna, ubi amplius alio nemo vi„ vit, quoniam vivendi non est diversa in „ æternitate mensura. Sed multæ mansiones, „ diversas meritorum in una vita æterna si„ gnificant dignitates “. *Alia est claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarum. Stella enim a stella differt in claritate. Sic erit resurrectio mortuorum.* „ (1. Cor.

Cor. 15. 48.) „ Tamquam ſtellæ ſancti diver-
„ ſas manſiones diverſæ claritatis, tamquam
„ in cœlo ſortiuntur in regno; ſed propter
„ unum denarium nullus ſeparatur a regno:
„ atque ita Deus erit omnia in omnibus, ut
„ quoniam Deus caritas eſt, per caritatem
„ fiat, ut quod habent ſinguli, commune ſit
„ omnibus. Sic enim quiſque etiam ipſe ha-
„ bet, cum amat in altero quod ipſe non
„ habet “. *Non erit itaque aliqua invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas caritatis.*

In domo Patris mei manſiones multæ ſunt. „ Manſiones præparavit, & præparat, qui
„ fecit quæ futura ſunt. Præparavit prædeſtinando, præparat operando. Unde ait:
„ *Vado parare vobis locum*. Hæc domus
„ Dei, regnum Dei adhuc ædificatur adhuc
„ paratur, adhuc congregatur. In illo erunt
„ manſiones, ſicut eas adhuc parat Dominus:
„ in illo jam ſunt, ſicut prædeſtinavit Do-
„ minus . . . (*S. Aug. Tr.* 68. *in Jo.*) Fide autem locus in cœlis nobis paratur, fide, inquam, per dilectionem operante. Vadit ergo Dominus ad Patrem, ne videatur, latet ut credatur, ut creditus deſideretur, deſideratus habeatur. *Deſiderium dilectionis, præparatio eſt manſionis.* Quia vado parare vobis locum. *Parat quodammodo manſiones: manſionibus parando manſores*. Domine Jeſu, para locum & tibi in nobis, & in te nobis, qui dixiſti: *Manete in me, & ego in vobis.*

Et ſi abiero, & præparavero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad me ipſum. „ Apparuit ergo C. J. tamquam homo pro
„ nobis Patri, ut nos qui ab ejus vultu pro-
„ pter veterem prævaricat. repulſi fueramus,
„ rurſus coram Patre ſiſteret. Sedet ad dex-
„ teram ejus ut Filius, ut nobis adoptionem
„ filiorum Dei tribueret “. (*S. Cyrill. l.* 9. *in Jo.*) Unde S. Paul. (*Epheſ.* 2. 6.) ait:
„ Et conreſuſcitavit, & conſedere fecit in
„ cœleſtibus in C. J. ut oſtenderet in ſæcu-
„ lis ſupervenientibus abundantes divitias gra-
„ tiæ ſuæ in bonitate ſuper nos in C J. “ Id autem omni ex parte non perficietur & conſummabitur in nobis donec iterum veniat ad nos Chriſtus in fine ſæculi, & ab eo ſuſcitati ad vitam immortalem, glorioſam, beatam, rapiamur illi obviam in aera, ut ſemper cum illo ſimus. „ Iterum venio, ut ac-
„ cipiam vos ad me ipſum, ut ubi ſum ego,
„ & vos ſitis “.

6. „ Ego ſum via, veritas, & vita: Nemo
„ venit ad Patrem, niſi per me “. Filius Dei qui ſemper in Patre veritas & vita eſt, aſſumendo hominem factus eſt via. *Ambula per hominem, & pervenis ad Deum. Per ipſum vadis, ad ipſum vadis. Noli quærere qua ad illum venias, præter ipſum.* „ Si
„ enim via eſſe ipſe noluiſſet, ſemper erra-
„ remus. Factus ergo via eſt qua venias.
„ Non tibi dico, Quære viam. Ipſa via ad
„ te venit, ſurge & ambula “. (*S. Aug. ſer.* 141. *al.* 55. *de Verbis Dom.*)

„ Tenere viam mediam, (*S. Aug. ſer.* 141.
„ *al.* 54. *de Verbis Dom. &* 34. *ex hom.* 50.)
„ veram, rectam, tamquam inter ſiniſtram
„ deſperationis & dexteram præſumptionis,
„ difficillimum eſſet nobis, niſi Chriſtus dice-
„ ret, *Ego ſum via, veritas, & vita*. Tam-
„ quam diceret, Qua vis ire? *Eo ſum via*.
„ Quo vis ire? *Ego ſum veritas*. Ubi vis
„ permanere? *Ego ſum vita*. Securi ergo am-
„ bulemus in via: ſed inſidias timeamus jux-
„ ta viam. Inimicus inſidiari non audet in
„ via; quia Chriſtus eſt via: ſed juxta viam
„ plane non deſinit. Unde in Pſ. (139. 6.)
„ dicitur, *Juxta iter ſcandalum poſuerunt*
„ *mihi*. Quid metuis, ſi in via ambulas?
„ Tunc time, ſi deſeris viam. Nam ideo et-
„ iam permittitur inimicus ponere juxta viam
„ laqueos, ne ſecuritate exſultationis via de-
„ ſeratur, & in inſidias incidatur “. *Via Chriſtus humilis: Chriſtus veritas & vita, Chriſtus excelſus & Deus. Si ambules in humili, pervenies ad excelſum. Si infirmus humilem non aſperneris, in excelſo fortiſſimus permanebis.*

Ego ſum via, veritas, & vita. In Chriſto ut homine minime ſiſtere debemus, quia via noſtra eſt; ad illum ut Deum tendere debemus. Ex quo intelligitur „ quam nulla res
„ in via tenere nos debeat, quando nec ipſe
„ Dominus, in quantum via noſtra eſſe di-
„ gnatus eſt, teneri nos voluerit, ſed tran-
„ ſire; nec rebus temporalibus, quamvis ab
„ illo pro ſalute noſtra ſuſceptis & geſtis,
„ hæreamus infirmiter, ſed per eas potius
„ curramus alacriter, ut ad eum ipſum, qui
„ noſtram naturam a temporalibus libera-
„ vit, & collocavit ad dexteram Patris,
„ provehi atque provehi mereamur “. (*S. Aug. l.* 1. *de Doctrin. Chriſt. c.* 34.)

„ Ego ſum via, veritas, & vita: Nemo
„ venit ad Patrem niſi per me “. Solus C. J. via noſtra eſt, ut Mediator per ſanguinem ſuum; veritas promiſſionum, quæ in illo ſolo ut capite electorum, & in nobis ut membris ejus complentur; vita noſtra, ut principium vitæ, omniumque actionum Chriſtian. per gratiam ſuam. Via eſt, exemplo; veritas, verbo; vita, gratiæ ſuæ dono. Ipſe demonſtrat via. Via iſta ambulantes quærit.
„ Tria ſunt hominum genera quæ odit: *re-*
„ *manentem, retro redeuntem, aberrantem.*
S. Aug.

„ *S. Aug. l. de Cant. novo c.* 4.) Ab his tri-
„ bus generibus malis Domino adjuvante vin-
„ dicetur & defendatur greſſus noſter. Jam
„ vero cum ambulantes ſumus, alius tardius
„ ambulat, alius celerius. Excitandi ſunt er-
„ go remanentes, retro redeuntes revocandi,
„ errantes in viam ducendi, tardi exhortan-
„ di, celeres imitandi. Qui non proficit, re-
„ manſit in via: qui forte a meliore propoſi-
„ to declinat ad id quod deterius reliquerat,
„ reverſus eſt retro: qui fidem deſerit, a via
„ erravit . . . Quis eſt qui non proficit? Qui
„ ſe putaverit eſſe ſapientem: qui dixerit,
„ Sufficit mihi quod ſum, qui non dicit cum
„ Apoſt. (*Philipp.* 3. 18.) Unum autem, quæ
„ quidem retro ſunt obliviſcens, ad ea vero
„ quæ ſunt priora extendens me ipſum, ad
„ deſtinatum perſequor, ad bravium ſupernæ
„ vocationis Dei in C. J. Qui ſunt retro re-
„ deuntes? Qui ex continentia revertuntur in
„ immunditiam, qui ex ſancto & ſingulari
„ bono propoſito virginitatis divertuntur in
„ turpitudines voluptatis, & corrupta men-
„ te corrumpunt ſimul & carnem. Hos in-
„ crepat Apoſt. Petr. dicens: (*Ep.* 2. 2. 21.) Me-
„ lius erat illis non cognoſcere viam juſti-
„ tiæ, quam poſt agnitionem retrorſum con-
„ verti. O malum, retro reſpicere! Uxor e-
„ nim Lot, quæ liberata a Sodomitis, con-
„ tra præceptum retro reſpexit, quod eva-
„ ſerat perdidit. Nec immerito in ſtatuam
„ ſalis repente converſa eſt, ut fatuos ſuo
„ etiam exemplo conderet. Qui ſunt & aber-
„ rantes? Omnes hæretici, qui relicta veri-
„ tatis via errando per deſertum latrocinan-
„ tur, & animas captant in peccatis præpe-
„ diuntque ne quis patriam valeat perveni-
„ re: effecti lupi ſemitarii induti ovina pel-
„ le, cum ſint intus lupi rapaces; prædican-
„ tes Chriſtum viam, & qui eos ſequuntur
„ ducentes ad mortem “.

8. „ Dicit ei Philippus: Domine, oſtende
„ nobis Patrem, & ſufficit nobis “. Deus
totum hominis, *qui replet in bonis deſide-
rium noſtrum*. Præter illum, qui ſolus ve-
rum ſummumque bonum eſt, nihil deſide-
randum. Quid ergo res creatas, temporales,
perituras quærimus? „ Animam Dei capacem
„ quidquid Deo minus eſt non implebit “.
Sanandus & purgandus eſt per fidem & cari-
tatem oculus cordis, ut videre poſſimus Deum
ſicuti eſt, ſimiles ei per gratiam conſumma-
tam effecti.

9. „ Dicit eis Jeſus: Tanto tempore vo-
„ biſcum ſum, & non cognoviſtis me? “ &c.
Tanto tempore Deus nobiſcum eſt per crea-
turas ſuas nobis potentiam ſuam, ſapientiam,
providentiam, bonitatem demonſtrans; ſuis
nos cumulans beneficiis, per Legem ſuam &
Evang. nos docens, per gratiæ ſuæ inſpira-
tiones nos urgens, per flagella ſua nos ad-
monens, ut eum velut Deum noſtrum ac Do-
minum cognoſcamus, ut ei tamquam Patri
noſtro obediamus: & tamen nondum cogno-
ſcimus eum, ut par eſt, cognitione cum amo-
re & bonis operibus conjuncta. „ Cognovit
„ bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſe-
„ pe domini ſui: Iſrael autem me non co-
„ gnovit, & populus meus non intellexit.
„ Filios enutrivi, & exaltavi, ipſi autem
„ ſpreverunt me “. (*Iſai.* 1.)

13. „ Et quodcumque petieritis Patrem in
„ nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur
„ Pater in Filio “. Ut obtineantur miracu-
la, cum firma fide & fiducia filiali a Patre
poſtulanda ſunt per Filium ejus J. C. Dom.
noſtrum, per ejus myſteria & merita, intui-
tu amoris ejus erga Patrem, zeli ejus pro
gloria Patris, ſacrificii pro Eccl. ſua ab ipſo
oblati. 2. Sanctos miracula facere minime cre-
dendum eſt, ſed Deum per interceſſionem
ſanctorum. „ Et quodcumque petieritis Patrem
„ in nomine meo, hoc faciam “. 3. Sola
Dei gloria, non temporalis utilitas noſtra
quærenda eſt. Dei enim omnipotentia huma-
næ cupiditati non ſervit, ſed omnia propter
unam ejus gloriam operatur, qui rerum om-
nium principium & finis eſt. *Ut glorificetur
Pater in Filio.*

14. „ Si quid petieritis me in nomine meo,
„ hoc faciam “. Cur non ſemper exaudimur
Deum orantes, niſi quia male petimus? „ Pe-
„ titis & non accipitis, *ait S. Jac. Ap.* 4.
„ eo quod male petatis, ut inſumatis in con-
„ cupiſcentiis veſtris “. Male ergo uſurus eo
quod vult accipere, Deo potius miſerente non
accipit. „ Proinde ſi hoc ab illo petitur un-
„ de homo lædatur exauditus, magis metuen-
„ dum eſt ne quod poſſet non dare propitius,
„ det iratus “. (*S. Aug. Tr.* 73. *in Jo.*)
Sic Iſraelitis manna cœleſte faſtidientibus, &
carnes culpabili concupiſcentia petentibus,
conceſſit Deus magno eorum malo quod pete-
„ bant. (*Num.* 11. 32.) *Si quid petieritis
me in nomine meo*, qui Salvator ſum veſter,
ſi quid ad ſalutem veſtram neceſſarium aut
utile. „ Nam *Quodcumque petimus adver-
„ ſus utilitatem ſalutis, non petimus in no-
„ mine Salvatoris*. Et tamen ipſe Salvator
„ eſt, non ſolum quando facit quod petimus,
„ verum etiam quando non facit: quoniam
„ quod videt peti contra ſalutem, non fa-
„ ciendo potius ſe exhibet Salvatorem. No-
„ vit *enim* Medicus quid pro ſua, quid con-
„ tra ſuam ſalutem poſcat ægrotus; & ideo
„ contraria poſcentis non facit voluntatem,

„ ut

„ ut faciat ſanitatem .... Propterea non ſolum „ Salvator, ſed etiam Magiſter bonus, ut faciat quodcumque petierimus, in ipſa oratione quam nobis dedit docuit quid petamus: ut etiam ſic intelligamus non petere nos in nomine Magiſtri, quod petimus præter regulam ipſius magiſterii. Quæ autem „ in nomine ejus petimus, etſi non tunc „ quando petimus facit, ſed tamen facit. „ Neque enim quia petimus ut veniat regnum Dei, propterea non facit quod petimus, quia non ſtatim cum illo in æternitate regnamus". *Differtur* enim *quod petimus, non negatur*. Verumtamen orantes tamquam ſeminantes, non deficiamus, tempore enim proprio metemus.

15. „ Si diligitis me, mandata mea ſervate". Nemo Deum diligit, qui mandata ejus non ſervat: Nemo Dei mandata vere & ut par eſt ſervat, niſi qui Deum diligit. Obſervantia legis, probatio eſt dilectionis: dilectio principium eſt hujus obſervantiæ. Servus qui ſolo timore pœnæ legem exterius obſervat & mercenarius, qui temporalium commodorum intuitu, ſeipſos dumtaxat, non Deum amant; hypocritæ ſunt, externi dumtaxat operis ſpeciem Deo tribuunt, cor autem eorum longe eſt ab eo, & in creatura defixum. Caritatem operum cum fide conjungere, iis tantum congruit qui vere diligunt Deum. „ Quocirca demonſtratio caritatis, „ & perfectiſſima ratio fidei, eſt Evangelicæ „ dogmatum, divinorumque præceptorum „ obſervatio". (*S. Cyrill. l. 9. in Jo.*) *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei* .... Qui dicit, Diligo Deum, & mandata ejus non cuſtodit, mendax eſt. „ Quid boni faceremus, niſi diligeremus? *inquit S. Aug. l. de Grat. Chriſt. c.* 26.) aut quomodo bonum non facimus, „ ſi diligamus? Etſi enim mandatum videtur „ aliquando a non diligentibus, ſed a timentibus fieri: ubi non eſt dilectio, nullum „ bonum opus imputatur, nec recte bonum „ opus vocatur".

16. 17. „ Et ego rogabo Patrem, & alium „ Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum, Spir. veritatis, quem „ mundus non poteſt accipere". Spir. S. fideles conſolatur. 1. Inſpirando illis fiduciam Deum interpellandi ut Patrem optimum & beneficentiſſimum, *In quo clamamus, Abba, Pater*. (*Rom.* 5. 5.) 2. Bonorum cœleſtium ac æternorum amorem inſpirando. 3. Victores illos efficiendo tentationum, & peccati, quo uno malo affligi debent. Miſſio & donatio Spir. ſancti, fructus eſt laborum, orationum, paſſionis, & mortis Chriſti, qui & pro nobis Patrem ſemper interpellat ut Pontifex noſter, ut Paraclet. ſanctum det nobis, illumque una cum Patre nobis donat, ut maneat nobiſcum in æternum, ſi tamen dilectores mundi non ſimus. Hunc enim mundus accipere non poteſt. Nam dilectionis hujus mundi, quæ ut minuatur & conſumatur in nobis, continuo laborare debemus, contraria eſt dilectio Dei, quæ diffunditur in cordibus noſtris per Spirit. ſanctum, qui datus eſt nobis.

Verum, inquies, Quomodo Chriſtus imperat diſcipulis ut diligant eum, & ejus mandata ſervent, ut accipiant Spir. ſanctum, quem niſi haberent, profecto diligere, & mandata ſervare non poſſent? Reſpondetur, Spir. ſanctum jam habere qui diligit, & habendo mereri ut plus habeat, & plus diligat. „ Jam itaque (*S. Aug. Tr. 75. in Jo.*) „ habebant Spir. diſcipuli, quem Dominus „ promittebat, ſine quo eum Dominum non „ dicebant; nec tamen eum adhuc habebant, „ ſicut eum Dominus promittebat. Habebant „ minus, dandus erat amplius. Habebant „ occulte, accepturi erant manifeſte: quia „ & hoc ad majus donum Spir. ſancti pertinebat, ut eis innoteſcere quod habebant". De quo munere loquens Apoſt. „ (1. *Cor.* 2. 12.) ait: „ Nos autem non ſpiritum hujus mundi accepimus, ſed Spir. „ qui ex Deo eſt, ut ſciamus quæ a Deo donata ſunt nobis".

18. „ Non vos relinquam orphanos; ve„ nio ad vos". Pupilli facti ſumus, ſed non abſque patre; quamvis enim corporalem ac viſibilem præſentiam nobis ſubtraxerit Dominus Jeſus, nobis tamen inviſibiliter adeſt: nobiſcum eſt omnibus diebus uſque ad conſummat. ſæculi. Per fidem præſens eſt nobis Pater noſter, in Corporis & Sanguinis ſui Sacram. re ipſa nobis præſens eſt: per gratiam ſanctificantem & caritatem ad nos venit, & in nobis manet. Illum invocemus, illius adventum & præſentiam deſideremus, cum fiducia dicentes: *Orphano tu eris adjutor*. (*Pſ.* 9. 14.) Veni, Domine Jeſu, & non derelinquas nos orphanos in hoc exilio. Imple quod promiſiſti, da ut impleamus & perficiamus quod juſſiſti.

19. „ Adhuc modicum, & mundus me jam „ non videt: vos autem videtis me, quia ego „ vivo, & vos vivetis". Modicum illud quam longum Dominum Jeſum amantibus! Temporibus brevitas, quod ad finem vitæ noſtræ ſupereſt, conſolari debet juſtos in perſecutionibus & rebus adverſis. Tempus breve eſt, quantumvis longa ſit vita; modicum eſt, ſi cum æternitate comparetur; tranſit ſicut umbra:

bra: & poſt modicum illud tempus, ſi juſte, ſobrie, & pie vixerimus, exſpectantes beatam ſpem, & adventum gloriæ magni Dei & Salvat. noſtri J. C. Deum ut in ſe eſt videbimus; G. J. ſemper videbimus non ſolum in forma hominis, quam pro nobis aſſumpſit, ſed etiam in forma Dei, & cum illo æternum regnabimus. *Vos autem videtis me, quia ego vivo, & vos vivetis.* „ Quia ille vivit, „ per hominem reſurrectio mortuorum. (1. „ *Cor.* 15. 21. 22.) Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ſic in Chriſto omnes vivificabuntur. Quoniam nemo ad mortem niſi per illum, nemo ad vitam niſi per Chriſtum. Quia nos viximus, mortui ſumus: quia vivit ipſe, vivemus nos “. *Mortui ſumus illi, quando viximus nobis: quia vero mortuus ille pro nobis, & ſibi vivit & nobis.* Quia enim vivit ille, & nos vivemus. „ Nam ſicut per nos mortem habere potui„ mus, non ſic & vitam per nos habere poſ„ ſumus “. (*S. Aug. Tr. 75. in Jo.*)

21. *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo; & ego diligam eum, & manifeſtabo ei me ipſum.* „ Qui „ habet in memoria, (*S. Aug. ib.*) & ſer„ vat in vita; qui habet in ſermonibus, & „ ſervat in moribus; qui habet audiendo, & „ ſervat faciendo; aut qui habet faciendo, „ & ſervat perſeverando; ille eſt qui diligit „ me. *Opere eſt demonſtranda dilectio, ut „ non ſit infructuoſa nominis appellatio . . . „ Et ego diligam eum, & manifeſtabo ei me „ ipſum.* Diligam & manifeſtabo, id eſt, ad „ hoc diligam, ut manifeſtem. Nunc enim ad „ hoc dilexit, ut credamus, mandatum fidei te„ neamus: tunc ad hoc diliget, ut videamus, „ & ipſam viſionem mercedem fidei capia„ mus “.

23. 24. *Si quis diligit me ſermonem meum ſervabit, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* „ Dilectio ſanctos „ diſcernit a mundo, quæ facit unanimes ha„ bitare in domo. In qua domo facit Pater „ & Filius manſionem; qui donant & ipſam „ dilectionem, quibus donent in fine etiam „ ipſam ſuam manifeſtationem. *Et ad eum „ veniemus*, &c. Deus Trinitas Pater & Fi„ lius & Spir. ſanctus veniunt ad nos, dum „ venimus ad eos, veniunt ſubveniendo, ve„ nimus obediendo; veniunt illuminando, ve„ nimus intendo; veniunt implendo, veni„ mus capiendo: ut ſit nobis eorum non ex„ terna; & in nobis eorum non tranſitoria „ manſio, ſed æterna. *Qui non diligit me, „ ſermones meos non ſervat.* Hi ſunt dile„ ctores mundi, qui Patrem & Spir. ſanctum „ numquam vident: Filium autem non ut „ beatificentur, ſed ut judicentur, ad modi„ cum vident, nec ipſum in forma Dei, in „ qua eſt cum Patre & Spir. ſancto pariter „ inviſibilis, ſed in forma hominis, in qua „ eſſe voluit mundo patiendo contemptibilis, „ judicando terribilis “. (*S. Aug. Tr. 76. in Jo.*)

25. „ Paraclitus autem Spir. ſanctus, quem „ mittet Pater in nomine meo, ille vos do„ cebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæ„ cumque dixero vobis “. Ad omne opus bonum ac ſalutare neceſſaria nobis eſt gratia Spir. ſancti. Menti neceſſaria eſt ut Dei voluntatem cognoſcat; voluntati, ut Dei legem diligat; memoriæ, ut omnium quæ ad ſcientiam ſalutis pertinent recordetur. Unde Apoſt. ad Epheſ. (1. 15. 16. & *ſeq.*) ſcribens, ait: „ Propterea & ego audiens fidem veſtram, „ quæ eſt in Domino Jeſu, & dilectionem in „ omnes ſanctos, non ceſſo gratias agens pro „ vobis, memoriam veſtri faciens in oratio„ nibus meis: ut Deus, Dom. noſtri J. C. „ Pater gloriæ, det nobis Spir. ſapientiæ & „ revelationis, in agnitione ejus: illuminatos „ oculos cordis veſtri, ut ſciatis quæ ſit ſpes „ vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæ„ reditatis ejus in ſanctis, & quæ ſit ſupe„ reminens magnitudo virtutis ejus in nos, „ qui credimus ſecundum operationem potentiæ „ virtutis ejus, quam operatus eſt in Chri„ ſto, ſuſcitans illum a mortuis, & conſti„ tuens ad dexteram ſuam in cœleſtibus, ſu„ pra omnem principatum & poteſtatem, & „ virtutem, & dominationem, & omne no„ men quod nominatur, non ſolum in hoc „ ſæculo, ſed etiam in futuro. In iſtorum „ revelatione, quæ per Spiritum ſanctum in „ nobis perficitur, Incarnat. altitudinem, & „ abſconditi myſterii vim ſpectamus “. (*S. Cyrill. l. 10. in Jo.*) Quod autem ipſius Chriſti præſentiam & virtutem impleat Spiritus ejus in ſanctis inhabitans, & cuncta doceat quæcumque ad hominum ſalutem neceſſaria, & in memoriam opportune revocet quæcumque docuit Dominus Jeſus, idem Apoſt. (*Epheſ.* 3. 15.) explicat dicens: „ Hujus rei „ gratia flecto genua mea ad Patrem Dom. „ noſtri J. C. ex quo omnis paternitas in cœ„ lis & in terra nominatur, ut det vobis „ ſecundum divitias gloriæ ſuæ, virtute cor„ roborari per Spir. ejus in interiorem ho„ minem, Chriſtum habitare per fidem in „ cordibus veſtris: in caritate radicati & fun„ dati, ut poſſitis comprehendere cum omni„ bus ſanctis, quæ ſit latitudo & longitudo, „ & ſublimitas, & profundum: ſcire etiam „ ſupereminentem ſcientiæ caritatem Chri-

ſti,

„ ſti, ut impleamini in omnem plenitudi-
„ nem Dei “.

27. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis.* „ C. J. pacem nobis relinquit iturus:
„ pacem ſuam nobis dabit in fine venturus.
„ Pacem nobis relinquit in hoc ſæculo: pa-
„ cem ſuam nobis dabit in futuro ſæculo.
„ Pacem ſuam nobis relinquit, in qua ma-
„ nentes hoſtem vincimus: pacem ſuam nobis
„ dabit, quando ſine hoſte regnabimus. Pa-
„ cem relinquit nobis, ut etiam hic invicem
„ diligamus: pacem ſuam nobis dabit, ubi
„ numquam diſſentire poſſimus. Pacem relin-
„ quit nobis, ne de occultis noſtris invicem
„ judicemus, cum in hoc ſumus mundo: pa-
„ cem ſuam dabit nobis, cum manifeſtabit
„ cogitationes cordis, & tunc laus erit uni-
„ cuique a Deo. Pacem relinquo vobis, *pa-*
„ *cem meam do vobis*. An forte pacem ſuam
„ eam voluit intelligi qualem habet ipſe? Pax
„ vero iſta quam nobis relinquit in hoc ſe-
„ culo, noſtra eſt potius dicenda quam ipſius.
„ Illi quippe nihil repugnat in ſe ipſo, qui
„ nullum habet omnino peccatum: Nos au-
„ tem talem pacem nunc habemus, in qua
„ adhuc dicamus, *Dimitte nobis debita no-*
„ *ſtra*. Eſt ergo nobis pax aliqua, quoniam
„ condelectamur Legi Dei ſecundum interio-
„ rem hominem: (*S. Aug. ſer. 77. in Jo.*)
„ ſed non eſt plena, quia videmus aliam le-
„ gem in membris noſtris repugnantem legi
„ mentis noſtræ. Item inter nos ipſos eſt no-
„ bis pax, quia invicem nobis credimus
„ quod invicem diligamus: ſed nec ipſa ple-
„ na eſt, quia cogitationes cordis noſtri in-
„ vicem non videmus; & quædam de nobis
„ quæ non ſunt in nobis, vel in melius in-
„ vicem, vel in deterius opinemur. *Si te-*
„ *nuerimus uſque in finem qualem ab illo*
„ *accepimus, qualem habet habebimus, ubi*
„ *nihil nobis repugnet ex nobis, & nihil*
„ *nos invicem lateat in cordibus noſtris*, Sic
„ teneamus pacem, ubi adverſarium concor-
„ diter vicimus ut deſideremus pacem ubi ad-
„ verſarium non habebimus “. (*Rom. 7. 12. 23.*)

Non quomodo mundus dat, ego do vobis.
„ Homines qui diligunt mundum propterea
„ dant ſibi pacem, ut ſine moleſtia litium
„ atque bellorum, non Deo, ſed amico ſuo
„ mundo fruantur; & quando juſtis dant pa-
„ cem ut non eos perſequantur, pax non
„ poteſt eſſe vera, ubi non eſt vera concor-
„ dia, quia disjuncta ſunt corda. Nos ergo
„ quibus Chriſtus pacem relinquit, & pacem
„ ſuam dat, non ſicut mundus, ſed ſicut il-
„ le per quem factus eſt mundus, ut concor-
„ des ſimus, jungamus invicem corda, &
„ cor unum ſurſum habeamus, ne corrumpa-
„ tur in terra “.

28. *Si diligeretis me, gauderetis utique quia vado ad Patrem.* „ Naturæ ſcilicet
„ humanæ gratulandum eſt, eo quod ſic aſ-
„ ſumpta eſt a Verbo unigenito, ut immor-
„ talis conſtitueretur in cœlo, atque ita fie-
„ ret terra ſublimis, ut incorruptibilis pul-
„ vis ſederet ad dexteram Patris. Hoc enim
„ modo ſe iturum dixit ad Patrem. Nam
„ profecto ad illum ibat qui cum illo erat.
„ Sed hoc erat ire ad eum & recedere a no-
„ bis, mutare atque immortale facere quod
„ mortale ſuſcepit ex nobis, & levare in cœ-
„ lum per quod fuit in terra pro nobis.
„ Quis non hinc gaudeat qui ſic diligit Chri-
„ ſtum, ut & ſuam naturam jam immorta-
„ lem gratuletur in Chriſto, atque id ſe ſpe-
„ ret futurum eſſe per Chriſtum? Gloriam
„ enim Capitis, principium & pignus eſt glo-
„ riæ corporis “. (*S. Aug. Tr. 78. in Jo.*)

30. 31. „ Venit enim princeps mundi hu-
„ jus, & in me non habet quidquam “. Diabolus princeps eorum omnium eſt qui diligunt mundum, & ejus ſpiritu ducuntur, ejuſque concupiſcentiæ, pravis legibus & corruptis moribus ſe conformant. Miſerrimi ſunt, qui diaboli faciunt voluntatem, a quo captivi ducuntur. Verum diabolus non habet quidquam in eorum animabus, qui ſecundum Evang. vivunt, qui mundo & pompis ejus verbis & factis renuntiarunt, qui Spirit. Chriſti habent; qui bellum gerunt cum vitiis & concupiſcentiis, quorum in cordibus Chriſtus habitat per fidem & caritatem, & qui mandata Dei fideliter obſervando, ſe illum vere ac ſincere diligere probant. “ Et ut cognoſcat mundus quia dili-
„ go Patrem, & ſicut mandatum dedit Pa-
„ ter, ſic facio “. Princeps hujus mundi nihil habebit in nobis, niſi velimus. Nihil enim juris habet in nobis niſi per peccatum: quod voluntarie & libere committimus. Nihil juris habet in nobis, ſi de mundo non ſimus, ſi mundum non diligamus. Obediamus ergo Creatori, non deſertori; Redempt. non interemptori; Liberat. non captivatori; Doctori, non deceptori.

CAPUT XV.

Senſus Litteralis.

1. *EGO ſum vitis vera, & Pater meus agricola eſt.* Diſcipulos de ſuo diſceſſu non ſolum conſolatur C. J., ſed & eos hortatur, ne, cum abierit, ab illis fide & dilectione ſeparentur, ſed illi conſtanter adhæ-

reant,

reant, ſi vivere velint vita ſpiritali: quod elegantivitis metaphora declarat. *Ego ſum vitis vera*. Similis ſum viti, ejuſque proprietates mihi vere conveniunt: ſiquidem longe perfectius & excellentius vitam ſpiritualem, ſuccum, vigorem, alimentum in membra mea influo, quam vitis naturalis in palmites ſuos: *& Pater meus agricola eſt*, id eſt cultor tum vitis, tum palmitum. Vitem ſe dicit Chriſtus ſecundum humanam naturam, ſecundum quod eſt caput Eccleſiæ. Unius quippe naturæ ſunt vitis & palmites: ſed id ſibi tribuit ſecundum naturam humanam Deo perſonaliter unitam; neque enim vitam ſpiritualem in homines influeret, niſi ſimul Deus eſſet. *Ego ſum vitis vera*, Synagogæ Judaicæ longe diſſimilis, cui dicitur, *Quomodo converſa es mihi in pravum vinea aliena?* (*Jer.* 2. 21. *Iſ.* 5. 4.) Vera enim vitis non erat, de qua exſpectatum eſt, ut faceret uvas, fecit autem ſpinas. Patrem autem dicit agricolam, tum ut ſervet decorem parabolæ, cum ſe vitem feciſſet: Vitis enim & agricola diſtinguuntur; tum quia Patri, ut homo omnia accepta refert, a quo miſſus in mundum eſt. Secundum hoc ergo vitis Chriſtus, ſecundum quod ait; *Pater major me eſt*: ſecundum autem id quod ait, *Ego & Pater unum ſumus*, & ipſe agricola eſt (*S. Aug. Tr.* 80. *in Jo.*).

2. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum*, omnem hominem mihi inſitum per fidem & baptiſmum, ut palmes inſitus eſt viti, & fructum bonorum operum non ferentem, abſcindet & abjiciet ut palmitem inutilem, *& omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat*. Auferet impedimenta profectus, variis modis emundabit & circumcidet, ut fœcundiorem reddat operibus juſtitiæ.

3. 4. 5. *Jam vos mundi eſtis propter ſermonem, quem locutus ſum vobis*. Jam purgati eſtis falce Evangelicæ doctrinæ, quam recepiſtis, & ſervare cœpiſtis. *Manete in me, & ego in vobis*. In fide & caritate perſeverando, mihi ſemper adhærete: & ego ſemper in vobis manebo, vitam & vigorem ſpiritualem jugiter in vos influens. *Sicut palmes non poteſt ferre fructum a ſemetipſo, niſi manſerit in vite*; id eſt, ex ſe ſolo, niſi viti cohæreat, *ſic nec vos niſi in me manſeritis*; ita nec vos fructum ullum juſtitiæ ferre poteſtis, bonum ullum opus & vita æterna dignum facere, niſi mihi per fidem & caritatem adhærentis ut palmites viti. *Ego ſum vitis, vos palmites*: Quos gratiæ meæ interiori ſubminiſtratione, (*S. Aug. l.* 2. *contra duas Ep. Pelag. c.* 8. *& Tr.* 81. *in Jo.*) tamquam vivifico ſucco ſpiritaliter fructificare & bonis operibus abundare facio. *Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum*, uberem, copioſum; nullum alias editurus, ſed ſterilis manſurus: *Quia ſine me nihil poteſtis facere*, nec magnum, nec parvum, nec difficile, nec facile. Nihil omnino ſine gratia mea, non ſolum perficere, ſed incipere, & abſolute facere poteſtis. Nihil ſine interiori gratiæ meæ vos prævenientis, vos trahentis, in vobis operantis ut velitis, & volentibus cooperantis auxilio.

Procul hinc Pelagiana Grotii interpretatio, qui hæc Græci Textus verba, *χωρὶς ἐμοῦ*, ſic reddit: *Extra me, ſeorſim, ſeparatim a me, nihil poteſtis facere*. Qui enim, inquit, a Chriſti præceptis & exemplo diſcedit, ab eo nihil bonæ frugis exſpectandum eſt. Sic nullam aliam gratiam ad bene operandum, præter Chriſti præcepta & exempla neceſſariam agnoſcit, quæ pura puta Pelagii hæreſis eſt. Ceterum hæc verba, *χωρὶς ἐμοῦ*, verti debere, *ſine me*, non ſolum Vulgata Verſio Latina, quam Eccleſia declaravit authenticam, non ſolum loci paralleli, ſed Latini PP. & Concilia Occidentis, quibus ea verſio hujus loci probata eſt, plane evincunt: imprimis vero Concilium univerſale Africæ Carthagine celebratum anno 418. contra Pelagii hæreſim, can. 6. cujus hæc ſunt verba: „ Item „ placuit, ut quicumque dixerit; ideo nobis „ gratiam juſtificationis dari, ut quod facere „ per liberum jubemur arbitrium, facilius poſ„ ſimus implere per gratiam, tamquam etſi „ gratia non daretur, non quidem facile, ſed „ tamen poſſimus etiam ſine illa implere di„ vina mandata, anathema ſit. De fructibus „ enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi „ non ait, Sine me difficilius poteſtis face„ re: ſed ait: SINE me nihil poteſtis face„ re". Orientales etiam Verſiones, Syriaca, Perſica, Arabica, Æthiopica vim Græci Textus eodem exprimunt modo ſecundum linguarum illarum proprietatem ac Vulgata noſtra, *Sine me non poteſtis quidquam facere*. Damnanda itaque temeritas eſt, his verbis totius Eccleſiæ Latinæ traditione & uſu conſecratis, (*Zoſimus Papa in Ep. ad Epiſc. Afric Cæleſt.* 1. *Epiſt. ad Galliar. Epiſc.*) *Sine me &c.* hæc ſubſtituere: *Extra me, ſeorſim, ſeparatim a me, nihil poteſtis facere*. Quaſi palmites, id eſt fideles, Chriſto vite vera alias non egeant, quam ut ab eo per apoſtaſiam, ſeu infidelitatem, minime ſeparentur; non autem ut ab eo per ſubminiſtrationem interiorem ſpiritus vivificentur; ut bonum cogitent, velint, facere diligant atque valeant, & ſuaviter, ac efficaciter operentur. Quo fit ut *in omnibus actibus, cauſſiſque, cogitationibus*,

motibus, adjutor, & protector orandus ſit Deus: nullumque tempus interveniat quo ejus non egeamus auxilio.

Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia ſine me nihil poteſtis facere. Ita ſunt in vite palmites, ut viti nihil conferant, ſed inde accipiant unde vivant. „ Sic quippe vitis eſt in palmitibus, ut „ vitale alimentum ſubminiſtret eis, non ſumat ab eis. Ac per hoc & manentem in „ ſe habere Chriſtum, & manere in Chriſto, „ diſcipulis prodeſt utrumque, non Chriſto. „ Nam præciſo palmite poteſt de viva radice alius pullulare: qui autem præciſus eſt, „ non poteſt ſine radice vivere " (*Conc. Arauſic. 2. can.* 24.).

6. 7. *Si quis in me non manſerit*, mihi perſeveranter non adhæſerit fide, dilectione, operibus bonis, *mittetur foras ſicut palmes*, projicietur ſicut palmes inutilis, & *areſcet* cito ſeparatus a vite, & *colligent eum*, & *in ignem mittent*, & *ardet*. Colligetur a juſtitiæ divinæ miniſtris, & in ignem mittetur æternum, & ardebit ſine fine. *Si manſeritis in me*, & *verba mea in vobis manſerint*; ſi mandata mea non memoria tantum, ſed affectu retinueritis, & fideli obedientia ſervaveritis, *quodcumque volueritis*, quod ad Dei gloriam ac ſalutem veſtram conducat, *petetis* a Patre, in nomine meo, & *fiet vobis*, id eſt, vobis concedetur.

8. 9. 10. *In hoc clarificatus eſt Pater meus, ut fructum plurimum afferatis & efficiamini mei diſcipuli*. Ex hoc Patris mei gloria inclareſcet quod uberes bonorum operum fructus afferatis, & perſeverantia veſtra in meo amore, & fidei evangelicæ propagatione, meos vos eſſe diſcipulos comprobetis. *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea*. Date operam ut digni maneatis ea dilectione, in gratia mea & caritate perſeverantes. *Si præcepta mea ſervaveritis, manebitis in dilectione mea*, vos diligere pergam; *ſicut & ego Patris mei mandata ſervavi, & maneo in ejus dilectione*: qua ſcilicet me diligit. „ Sed numquid & hic „ (*S. Aug. Tr.* 82. *in Jo.*) gratia intelligenda „ eſt qua Pater diligit Filium, ſicut gratia eſt „ qua nos diligit Filius: cum ſimus nos filii „ gratia, non natura; Unigenitus autem natura, non gratia? An hoc etiam in ipſo „ Filio ad hominem referendum eſt? Ita ſane. Nam dicendo, *Sicut dilexit me Pater*, „ & *ego dilexi vos*, gratiam Mediatoris oſtendit. Mediator autem Dei & hominum, „ (2. *Tim.* 2. 5.) non in quantum Deus, ſed „ in quantum homo, eſt C. J. Et profecto ſecundum id quod homo eſt de illo legitur „ (*Luc.* 2. 52.): *Et Jeſus proficiebat ſapientia & ætate & gratia apud Deum & homines*. Secundum hoc igitur recte poſſumus „ dicere, quod cum ad naturam Dei non pertineat humana natura, ad perſonam tamen „ Unigeniti Filii Dei per gratiam pertinet „ humana natura, & tantam gratiam, ut „ nulla ſit major, nulla prorſus æqualis. „ Neque enim illam ſuſceptionem hominis ulla merita præceſſerunt, ſed ab illa ſuſceptione merita ejus cuncta cœperunt. Manet ergo Filius in dilectione qua eum dilexit Pater & ideo ſervavit præcepta ejus. „ Quid eſt enim & ille homo, niſi quod Deus „ ſuſceptor eſt ejus? (Pſ. 3. 4.) Deus enim „ erat Verbum, Unigenitus gignenti coæternus: ſed ut Mediator daretur nobis, per „ ineffabilem gratiam Verbum caro factum eſt, „ & habitavit in nobis ".

11. *Hæc locutus ſum vobis, ut gaudium meum ſit in vobis*, ut rationem habeam de vobis gaudendi, cum fructum multum attuleritis, & præcepta mea ſervaveritis: *Et gaudium veſtrum impleatur*: ut gaudium quo vos in me, ſeu de me gaudetis, & hic magis augeatur, & in æterna vita conſummetur.

12. 13. *Hoc eſt præceptum meum*, mihi peculiare & commendatiſſimum, *ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos*: eo modo quo vos dilexi, non privatæ utilitatis gratia, ſed propter ſalutem æternam; ita ut temporalia omnia commoda, & vitam ipſam ſaluti proximorum poſtponatis: ſicut vitam meam pro ſalute veſtra devovi. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*. Affectum ſuum erga amicos nemo certioribus argumentis probare poteſt, quam pro illis exponendo vitam ſuam, qua nihil eſt carius.

14. 15. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis*. Ita fiet ut ſemper a me diligamini; ac proinde nihil non a tam fideli, & potenti amico ſperare poſſitis. *Jam non dicam vos ſervos*, vobiſcum deinceps non agam tamquam cum ſervis, (quamquam jure meo poſſem) *quia ſervus neſcit quid faciat Dominus ejus*: neſcit ſervus quid Dominus ejus facere decreverit: heri enim ſervis conſilia ſua patefacere non ſolent, ſed amicis. *Vos autem dixi amicos*; ex quo vos vocavi, vos ſemper habui amicorum loco, *quia omnia quæcumque audivi a Patre, nota feci vobis*. Et hoc amoris erga vos mei ſignum eſt, quod Myſteria omnia ad veſtram humanique generis ſalutem ſpectantia; omnia Patris mei conſilia de mea morte, reſurrectione, aſcenſione, miſſione Spir. S. vocatione gentium, judicio univerſali, vita æterna; omnia manda-

ta

ta ad veſtram ſanctificationem, & Eccleſiæ meæ fundationem neceſſaria, quæ a Patre accepi ut legatus ejus, Deique, & hominum Mediator, vobis revelavi. Omnia denique ſe nota feciſſe diſcipulis ait, quæ ſe novit nota eſſe facturum in illa plenitudine ſcientiæ, de qua dicit Apoſt. (1. *Cor.* 13.): *Cum autem venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt.* „ Itaque ſicut immortalitatem carnis & ſalutem animarum futura„ rum exſpectamus, quamvis jam in pignore „ accepto ſalvi facti eſſe dicamur; ita omni„ um notitiam quæcumque Unigenitus audi„ vit a Patre, futuram ſperare debemus, „ quamvis hoc jam ſe feciſſe dixerit Chriſtus" (*S. Aug. Tr.* 86. *in Jo.*).

16. 17. *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos*: non vos me priores amaſtis, & elegiſtis in dominum, in præceptorem, in amicum; ſed ego prior vos elegi gratuita prorſus benevolentia, nullis veſtris in me benefactis, vel officiis provocatus, *& poſui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat*: In Apoſtolica etiam dignitate vos conſtitui: ut eatis in mundum univerſum Evangelium meum prædicaturi; & fructum ſalutis tam in vobis ipſis, quam in omnibus Gentibus afferatis, ad gloriam meam permanſurum: *Ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.* Ex qua ſpiritualium fructuum ubertate conſequetur, ut quodcumque petieritis a Patre in nomine meo, det vobis, ſive, *dem vobis*, unde S. Chryſoſt. & Nonnus legunt, Patris & Filii æqualitatem inde confirmantes. *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Hæc erga vos beneficia commemoro, ut exemplo meo vos mutuo diligatis, quod meum ſingulari præcipuumque mandatum eſt.

18. 19. *Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit.* Animo recolite me qui ſum innocens, qui Dei Filius, qui de cœlo deſcendi ut mundum redimam, qui tot eum beneficiis cumulavi, priorem ejus odia excepiſſe, contradictiones & perſecutiones ejus ſuſtinuiſſe. Tanto ergo exemplo vobis propoſito animos ſumite ad odium mundi tolerandum, & perſecutiones fortiter ſuſtinendas. *Si de mundo fuiſſetis, mundum, quod ſuum erat diligeret*: ſi iniquis & incredulis hominibus ſimiles eſſetis affectu & moribus; vos & ſibi ſimiles diligerent: *Quia vero de mundo non eſtis*, & contraria ſunt veſtra, hominumque carnalium, mundiamatorum ſtudia, *ſed ego elegi vos de mundo*, quod electione mea & gratia factum eſt, qua vos a mundo ſecrevi & mihi adjunxi fide, moribus, ſtudiis, *propterea odit vos mundus.*

20. 21. *Mementote ſermonis mei, quem ego dixi vobis: Non eſt ſervus major Domino ſuo*; pluris fieri non ſolet ſervus domino ſuo. *Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: ſi ſermonem meum ſervaverunt, & veſtrum ſervabunt.* Si meis dictis paruere, parebunt & veſtris: ſed non eſt quod hoc ſperetis. Quemadmodum enim doctrinam meam contempſerunt, ita & veſtram, quæ mea eſt, contemnent. *Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia neſciunt eum qui miſit me.* Odio vos habebunt, vos perſequentur, prædicationem veſtram contemnent, odio mei: quod ex eorum ignorantia ortum habet, affectata quidem & quæſita; cum ambitione ſua, aliiſque pravis affectibus excæcati, credere Deo, a quo miſſus ſum, ipſi nolint.

22. *Si non veniſſem* in mundum inſtructus tam certis miſſionis meæ teſtimoniis, *& locutus fuiſſem eis*, id eſt, niſi eos docuiſſem, quid credendum, quid ſperandum, quid diligendum, quid fugiendum, quid agendum ad vitam æternam conſequendam, *peccatum non haberent*, rei non eſſent incredulitatis; magnum illud peccatum non haberent, quo tenentur cuncta peccata, quod unuſquiſque ſi non habeat, dimittuntur ei cuncta peccata, ut explicat S. Auguſt. (*Tr.* 88. *in Jo. & Tr.* 89.): *Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*, quo in me non crediderunt.... „ Iſti certe ad quos venit, & quibus locutus „ eſt Chriſtus, non habent de magno infide„ litatis peccato illam excuſationem, qua poſ„ ſint dicere, Non vidimus, non audivimus: „ ſive non acceptaretur iſta excuſatio ab illo, cujus inſcrutabilia ſunt judicia, ſive acce„ ptaretur, etſi non ut ab omni damnatione „ liberarentur, certe ut aliquanto lenius dam„ narentur".

23. 24. 25. *Qui me odit, & Patrem meum odit.* Injuriam enim & contumeliam mihi irrogatam, ſibi etiam factam interpretatur Pater a quo miſſus ſum, & cum quo unus ſum Deus. *Si operam non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*: ſi in eorum conſpectu miracula non edidiſſem, quæ nemo alius homo edidit, tanta, tam multa, tam frequentia, ad probationem miſſionis, ac divinitatis meæ, extra culpam fuiſſent non credendo me eſſe Chriſtum & verum Dei Filium: *Nunc autem & viderunt, & oderunt & me & Patrem meum.* Nunc autem cum miracula illa viderint, prætexere non poſſunt ignorantiam qua peccatum excuſent, ſed odii in me, ac Patrem meum convincuntur: *Sed ut adimpleatur ſermo qui in Lege eorum ſcriptus eſt: quia odio habuerunt me gratis.* Id porro evenit ut in me adim-

pleretur quod in Scripturis ipsis datis prædictum est, & quod David Messiæ typus sibi fieri conquestus est (Ps. 35. 16. & 69. 5.): Sine causa me odio habuerunt.

26. 27. *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit ille testimonium perhibebit de me.* Causa mea, quamvis tantis odiis obnoxia defensoribus non carebit. Consolator enim, quem ego post Ascensionem meam in cœlum mittam vobis, tum invisibiliter in corda vestra, tum visibiliter, a Patre a quo habeo essentiam, vimque illum una cum ipso spirandi & mittendi; *Spiritum veritatis*, id est meum, qui sum Veritas; Spiritum qui veritatem novit, docet, manifestat, qui a Patre procedit, ut primo principio, & fonte totius Deitatis; ideoque Patri consubstantialis est, ejusdem cum illo naturæ, scientiæ, potentiæ; quem idcirco nec auctoritas, nec scientia, nec veracitas, ad reddendum testimonium, cui nihil opponi possit, necessariæ deficiunt. *Ille testimonium perhibebit de me*, de innocentia mea, de divinitate mea, de gloria mea, de veritate doctrinæ meæ, tum administrandis operibus & signis exterioribus, quæ in Ecclesia mea operabitur; tum divini luminis & caritatis infusione in cordibus hominum, ut in me creant, mihique adhæreant. *Et vos testimonium perhibebitis*, de me, *quia ab initio* prædicationis meæ, usque in diem assumptionis meæ, *mecum estis*, mecum estis conversati, & tamquam oculati testes omnia, quæ per me facta sunt, testari poteritis: ut sic divina humanaque testimonia concurrant.

Si de Patre & Filio procedit Spir. S, inquies, cur Filius dixit, *A Patre procedit?* Respondetur quia *Ad eum solet referre & quod ipsius est, de quo ipse est.* Unde alias ait, *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me Patris.* „ Si igitur intelligitur hic „ ejus doctrina, quam tamen dixit non suam, „ sed Patris; quanto magis illic intelligendus „ est & de ipso procedere Spir. S., ubi sic „ ait, *De Patre procedit*, ut non diceret, „ De me non procedit? A quo autem habet „ Filius ut sit Deus (est enim de Deo Deus) „ ab illo habet utique ut etiam de illo pro„ cedat Spir. S.: ac per hoc *Sp. S. ut etiam* „ *de Filio procedat, sicut procedit de Patre,* „ *ab ipso habet Patre*" (*S. Aug. Tr. 99. in Joann.*).

SENSUS MORALIS.

1. *Ego sum vitis vera, & Pater meus agricola est.* C. J. per fidem & caritatem adhæreamus, ut palmites veræ viti, quam Pater æternus in utero SS. Virg. plantavit, & propria manu excoluit; viti quæ vinum mysticum tulit, quo mundus redimitur, abluitur, sanctificatur, nutritur; roborantur in terris, & in cœlis inebriantur electi. Ex ea vite sunt Christiani, velut palmites. „ Regenerati enim sumus ex ipso, & in „ ipso, in Spiritu, ad ferendum fructum vi„ tæ, non veteris illius & exoletæ; sed no„ væ, quæ in caritate erga ipsum posita est. „ Conservamur autem inesse, ipsi quodammo„ do inserti, & tradito nobis sancto manda„ to inhærentes, & nobilitatis bonum ser„ vare studentes, id est, non sinentes inha„ bitantem in nobis Spiritum vel minimum „ contristari"; per quem caritas, qua Deo conjungimur, in cordibus nostris diffunditur. „ Quemadmodum *igitur* radix naturalem suam „ qualitatem palmitibus impertit, sic unige„ nitum Dei Verbum Dei ac Patris, suæque „ naturæ quamdam veluti cognationem SS. „ inserit, Spiritum largiens iis qui uniti sunt „ ei per fidem, & omnimodam sanctitatem, „ eosque ad pietatem alit, omnisque virtu„ tis, ac bonitatis cognitionem, *ac amorem*, „ in iis operatur" (*S. Cyr. l. 10. in Jo. c. 2.*). Agricolam vero Patrem dicit, quia totius Trinitatis indivisim opus est instauratio nostra, & sanctificatio. Intelligamus itaque *Patrem nos in pietate nutrire per Filium in Spiritu*: & rursus erga *nos agricolæ vicem gerere, id est, prospicere & observare* providentia sua beneficentissima & misericordissima, *nosque omni cura dirigere per Filium in Spir. S.....* (*S. Aug. Tr. 80. in Jo.*) Nec talis agricola est, quales sunt qui extrinsecus operando exhibent ministerium: sed talis ut det etiam intrinsecus incrementum. Nam *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus* (*1. Cor. 3. 7. 9.*). Ob beneficium igitur incomparabile insitionis nostræ in hanc divinam vitem, & agriculturæ spiritualis nobis exhibitæ (*Dei enim agricultura sumus*) gratias agamus Patri, per Filium, in Spir. Sancto.

2. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.* Christianus bonis operibus destitutus, palmes est sine fructu. Quamvis igitur per baptismum & fidem palmites simus, si tamen caritate & operibus justitiæ caruerimus, excidemur a vite

vite vera, C. J., ut palmites inutiles, & in ignem æternum projiciemur. Quo ſpectat locus ille Proph. (*Ezech.* 15.): „ Fili hominis, quid fiet de ligno vitis, ex omnibus lignis nemorum, quæ ſunt inter ligna ſylvarum? Numquid tolletur de ea lignum ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcumque vas? Ecce igni datum eſt in eſcam: utrumque partem ejus conſumpſit ignis, & medietas ejus redacta eſt in favillam..... Hæc dicit Dominus Deus, Quomodo lignum vitis inter ligna ſylvarum, quod dedi igni ad devorandum, ſic tradam habitatores Jeruſalem". Hæc ſors palmitum infrugiferorum. Fructuoſos vero palmites purgat Deus ut fructum uberiorem afferant. Quemadmodum enim vitis ſilveſcit niſi putetur; ita etiam homo, cujus appetitiones luxuriantes gratia non coercet, nec reſecat malas, deſideria multa noxia parturit, quæ mergunt animam in interitum. Hæc autem purgatio fit per internas externaſque admonitiones, & increpationes, per afflictiones, & perſecutiones, quibus velut falce reſecat cœleſtis Agricola cupiditatem animalis hominis, timores amoreſque mundanos, deſideria inania, curaſque ſuperfluas, quibus deſtinetur animus, & impeditur ne fructus pietatis uberes afferat. Væ palmitibus qui in hoc mundo falce Vinitoris cœleſtis non purgantur! Maneamus in Chriſto per dilectionem ut palmites in vite, & cum nos per afflictionem purgabit, divinam ejus manum adoremus profectibus noſtris conſulentem..... „ Si in ejus dilectione maneamus, „ non areſcemus, viventes ſucco radicis æternæ; nec ad ignem amputabimur ira, „ ſed ad fructum putabimur diſciplina, purgantes nos Evangelicæ falcis acie, ut caſtigata luxurie palmitis noſtris, fructuoſius „ pullulemus" (*S. Paulin. Ep. 2. ad Sever.*).

3. *Jam vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis.* In ipſis juſtis, qui mundati ſunt lavacro aquæ per verbum vitæ, multæ appetitiones ſuperfluæ & noxiæ quotidie ſerpunt. Nemo igitur in hac vita ſic mundus eſt, ut non ſit magis magiſque mundandus. Multis autem modis perficitur hæc emundatio. *Non ſolo baptiſmo* (*S. Aug. l. 2. cont. Creſcon. cap. 12.*) *homines mundantur, mundantur & verbo veritatis ab illo qui ait:* „ Jam vos mundi eſtis propter verbum „ quod locutus ſum vobis. *Mundantur & ſacrificio contriti cordis, ab illo de quo dictum eſt* (Pſ. 50.): Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit. *Mundantur & eleemoſynis ab illo qui ait* (*Luc.* 11, 41.): „ Date eleemoſynam, & ecce omnia munda „ ſunt vobis. *Mundantur ipſa, quæ ſupereminet omnibus, caritate, ab illo qui dixit* (1. *Petr.* 4. 8.): Caritas operit multitudinem peccatorum. Quæ una ſi adſit, omnia illa recte fiunt: ſi autem deſit illa, omnia fruſtra fiunt".

4. *Manete in me, & ego in vobis.* „ Non „ eo modo nos in Chriſto, (*S. Aug. Tr.* 81. „ *in Jo.*) ſicut ipſe in nobis. Utrumque autem prodeſt non ipſi, ſed nobis. Ita quippe in vite ſunt palmites, ut viti non conferant, ſed inde accipiant unde vivant: „ ita vero vitis eſt in palmitibus, ut vitale „ alimentum ſubminiſtret eis, non ſumat ab „ eis. Ac per hoc & manentem in ſe habere Chriſtum, & manere in Chriſto, diſcipulis prodeſt utrumque, non Chriſto. Nam „ præciſo palmite, poteſt de viva radice alius „ pullulare: qui autem præciſus eſt, ſine radice non poteſt vivere". *Sicut palmes non poteſt facere fructum a ſemetipſo, niſi manſerit in vite; ſic ne vos, niſi in me manſeritis.* Extra corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia, & ſine Spiritu ejus, nullum afferre poteſt homo fructum ſalutis, ſed fructus mortis tantum & maledictionis. Magna gratiæ commendatio, corda inſtruit humilium, ora obſtruit ſuperborum, qui *ignorantes Dei juſtitiam, & ſuam volentes conſtituere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti* (*Rom.* 10. 3.). „ Nonne huic reſiſtunt veritati homines mente „ corrupti, reprobi circa fidem, dicentes, „ A Deo habemus quod homines ſumus, a „ nobis ipſis quod juſti ſumus. Non aſſertores ſunt liberi arbitrii, qui ſic loquuntur, „ ſed præcipitatores, ex alto elationis, per „ inania præſumptionis, in profunda ſubmerſionis. Hos Veritas refellit, dicens: *Sicut „ palmes non poteſt facere fructum a ſemetipſo, niſi manſerit in vite: ſic nec vos, „ niſi in me manſeritis.* Qui ergo a ſemetipſo „ ſe fructum exiſtimat ferre, in vite non eſt; „ qui in Chriſto non eſt, Chriſtianus non „ eſt". Si vere credimus nos ferre fructum juſtitiæ & ſalutis ex nobis ipſis non poſſe, gratiam Chriſti Salvatoris nobis ad omne opus bonum neceſſariam jugiter imploremus, maneamus in Chriſto per fidem, & caritatem; promiſſionem, & ſacrum baptiſmi noſtri pactum, votumque quotidie renovemus, ex intimo corde dicentes: „ Abrenuntio tibi ſatana, & omnibus pompis tuis, & cunctis „ operibus tuis, & adhæreo tibi, Chriſte".

5. *Ego ſum vitis, vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia ſine me nihil poteſtis facere.* „ Sive ergo parum, (*S. Aug. Tr.* 81. *in Jo.*)

„ ſive multum, ſine illius gratia præveniente, adjuvante, cooperante fieri non poteſt, „ ſine quo nihil fieri poteſt. Quia etſi parum „ attulerit palmes, eum purgat agricola ut „ plus afferat: tamen niſi in vite manſerit, „ & vixerit de radice, quantumlibet fructum „ a ſemetipſo non poteſt ferre.... Abſit ergo ut ſic intelligant filii promiſſionis, tamquam cum audierint Dominum dicentem, „ *Sine me nihil poteſtis facere*: quaſi convincant eum dicentes, *Ecce ſine te poſſumus cor præparare*. Abſit ut ſic intelligant, niſi ſuperbi ſui arbitrii defenſores & fidei Catholicæ deſertores: ideo quippe ſcriptum eſt, *Hominis eſt præparare cor, non tamen ſine adjutorio Dei, qui ſi tangit cor, homo præparat cor*. Sane ſicut dictum eſt, *Hominis eſt præparare cor, & a Domino reſponſio linguæ*, ita etiam dictum eſt, *Aperi os, & implebo illud*. Quamvis enim niſi adjuvante illo ſine quo nihil poſſumus facere, os non poſſumus aperire, tamen *os aperimus illius adjumento & opere noſtro; implet autem illud Dominus ſine opere noſtro*.... Quid eſt præparare cor, (*S. Aug. l. 2. ad Bonif. c. 9.*) & os aperire, niſi voluntatem parare? Et tamen in divinis Litteris legitur (*Prov. 8.*): *Præparatur voluntas a Domino*; & (Pſ. 50. 17.) *Labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam*. Ecce Dominus admonet ut præparemus voluntatem; & tamen ut hoc faciat homo; adjuvat Deus, quia *Præparatur voluntas a Domino: & aperit os ita jubendo, ut nemo poſſit, niſi ipſe id facit adjuvando*, cui dicitur, *Labia mea aperies*.... Ergo benedictio dulcedinis eſt gratia Dei, qua fit in nobis ut nos delectet, & cupiamus, hoc eſt, amemus quod præcipit nobis: in qua ſi nos non prævenit Deus, non ſolum non perficitur, ſed nec inchoatur in nobis. Si enim ſine illo nihil poſſumus facere, profecto nec incipere, nec perficere; quia, ut incipiamus, dictum eſt: (Pſ. 58. 11.) *Miſericordia ejus præveniet me*; ut perficiamus dictum eſt (Pſ. 22. 6.): *Miſericordia ejus ſubſequetur me*.... Quapropter *Multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo: nulla vero facit homo, quæ non facit Deus ut faciat homo*".

6. 7. *Si quis in me non manſerit, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.* „Unum „ de duobus palmiti congruit, aut vitis, aut „ ignis: ſi in vite non eſt, in igne erit: Ut „ ergo in igne non ſit, in vite ſit...." Qui Chriſto non eſt unitus ut capiti, a corpore Chriſti reſecabitur; gratiæ ejus ſucco privabitur, & areſcet, dæmoni tradetur, igne æterno damnabitur: *Si manſeritis in me* per fidem & caritatem, & *verba mea in vobis manſerint* per aſſiduam meditationem, *quodcumque volueritis* manſioni in me veſtræ ac ſaluti, formulæque orandi a me traditæ conveniens, *petetis, & fiet vobis*. „ Manendo „ quippe in Chriſto (*S. Aug. Tr. 81. in Jo.*) „ quid velle poſſunt, niſi quod convenit Chriſto? Quid velle poſſunt manendo in Salvatore, niſi quod non eſt alienum a ſalute? „ Aliud quippe volumus quia ſumus in Chriſto, & aliud volumus quia adhuc ſumus in „ hoc ſæculo. De manſione namque hujus ſæculi nobis aliquando ſubrepit, ut hoc petamus quod nobis non expedire neſcimus. „ Sed abſit ut fiat nobis, ſi maneamus in „ Chriſto, qui non facit quando petimus, niſi „ quod expedit nobis. Manentes ergo in eo, „ cum verba ejus in nobis manent, quodcumque voluerimus petemus, & fiet nobis. „ Quia ſi petimus & non fiet, non hoc petimus quod habet manſio in eo, nec quod „ habent verba ejus quæ manent in nobis, „ ſed quod habet cupiditas, & infirmitas carnis, quæ non eſt in eo, & in qua non „ manent verba ejus. Nam utique ad verba „ ejus pertinet oratio illa quam docuit; *Pater noſter qui es in cœlis*.... Ab hujus o„ rationis verbis, & ſenſibus non recedamus „ petitionibus noſtris, & quicquid petierimus „ fiet nobis. Tunc enim dicenda ſunt verba „ ejus in nobis manere, quando facimus quæ „ præcepit, & diligimus quæ promiſit: quando autem verba ejus manent in memoria, „ nec inveniuntur in vita, non computatur „ palmes in vite, quia vitam non attrahit ex „ radice. *Huc ſpectat quod in* Pſ. 102. 17. „ *ſcriptum eſt*: Et memores ſunt mandato„ rum ipſius ad faciendum ea". Multi enim memoria retinent ut contemnant, vel etiam derideant & oppugnent ea. In his verba Chriſti non manent, qui attingunt quodammodo vitem, non cohærent illi ut palmites: & Ideo *Illis non erunt in beneficium, ſed in teſtimonium. Et quia ſic inſunt eis, ut non maneant in eis, ad hoc tenentur ab eis ut judicentur ex eis.*

8. *In hoc clarificatus eſt Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei diſcipuli.* Magis glorificatur Deus ſanctificatione Chriſtiani, quam totius creatione mundi; productione fructuum Spiritus ſui in animabus electorum, quam productione plantarum, florum & fructuum viſibilium: ſic enim formatur ſpiritalis ille mundus, cujus caput Chriſtus, cujus anima Sp. S. Vis gloriam Dei procurare? Tuæ & aliorum ſanctificationi ſtudiis

diis omnibus adlabora. Hic Apoſtolorum fructus; hic gratiæ Salvatoris triumphus. Glorificatur autem Deus in bonis operibus, ſi totum ipſi tribuat. „ Si enim in hoc clarificatus eſt Deus Pater, ut fructum plurimum „ afferamus, & efficiamur Chriſti diſcipuli, „ non hoc gloriæ noſtræ tribuamur, tamquam hoc ex nobis ipſis habeamus. Ejus „ enim eſt hæc gratia, & ideo in hoc non „ noſtra, ſed ejus eſt gloria. Unde & alibi „ cum dixiſſet (*Matt.* 5. 16.): *Sic luceat lux „ veſtra coram hominibus, ut videant opera „ veſtra bona*, ne a ſemetipſis putarent (*S. „ Aug. Tr.* 82. *in Jo.*) eſſe bona opera ſua, „ mox addidit, *Et glorificent Patrem veſtrum „ qui in cœlis eſt*. In hoc enim glorificatur „ Pater ut fructum plurimum afferamus, & „ efficiamur Chriſti diſcipuli. A quo efficimur, „ niſi ab illo cujus miſericordia prævenit nos? „ Ipſius enim ſumus factura, creati in C. J. „ in operibus bonis " (*Epheſ.* 2. 10.).

9. 10. *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.* Omnia gratuito Chriſti erga nos amori debemus, ſicut omnia Chriſtus homo debet gratuito Dei erga illum amori. Unde enim eſſent nobis opera bona, niſi quia fides per dilectionem operatur? Unde autem diligeremus, niſi prius diligeremur? *Nos* ergo *diligamus Deum, quoniam ipſe prior dilexit nos* (1. *Jo.* 4. 19.). Pater diligit Filium, & nos in Filio; Chriſtus Patrem diligit, & nos propter Patrem: Deum in C. J., & C. J. propter Deum pariter diligamus: in ſancta ejus humanitate non ſiſtat amor noſter, ſed Deo adhæreat, cui perſonaliter unita eſt. Amor noſter ſincerus ſit, dulcis, fortis, conſtans, & perſeverans. *Manete in dilectione mea. Si præcepta mea ſervaveritis, manebitis in dilectione mea, ſicut & ego Patris mei præcepta ſervavi, & manſi in ejus dilectione.* Hinc apparebit vos in dilectione mea manere, ſi præcepta mea ſervetis, ſicut demonſtravi me in dilectione Patris mei manere, obediendo præceptis ejus uſque ad mortem. Non autem ut nos diligat Deus, prius præcepta ejus ſervamus; ſed niſi nos diligat, præcepta ejus ſervare non poſſumus. *Hæc eſt gratia quæ humilibus patet, ſuperbos latet* (*S. Auguſt. ibid.*).

11. *Hæc locutus ſum vobis, ut gaudium meum ſit in vobis, & gaudium veſtrum impleatur.* Amor Dei obſervantiam legis, obſervantia legis parit gaudium cordis. Hoc gaudium Chriſtianum eſt, fructus Spir. S. ſemen & pignus æterni gaudii. Tunc gaudium illud in electis implebitur, cum in ipſis perfecta erit caritas; tunc perfecta erit caritas, cum nulla erit cupiditas. Dei beatitudo, quæ nec minor fuiſſet ſine nobis, non fit major ex nobis. „ Gaudium igitur ejus de ſalute noſtra, quod in ille ſemper fuit cum præſcivit & prædeſtinavit nos, cœpit eſſe in nobis quando vocavit nos: & hoc gaudium „ merito noſtrum dicimus, quo & nos beati „ futuri ſumus: ſed hoc gaudium noſtrum „ creſcit, & proficit, & ad ſuam perfectionem perſeverando pertendit. Ergo inchoatur in fide renaſcentium, implebitur in „ præmio reſurgentium " (*S. Aug. Tr.* 83. *in Joann.*).

12. *Hæc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos.* Hæc Legis Chriſtianæ plenitudo, caritas. *Ubi* ergo *caritas eſt, quid eſt quod poſſit deeſſe? Ubi autem non eſt, quid eſt quod poſſit prodeſſe?* „ Dæmon credit, nec diligit; nemo diligit „ qui non credit. Fruſtra quidem, ſed tamen poteſt ſperare veniam qui non diligit: nemo autem poteſt deſperare qui diligit. Itaque ubi dilectio eſt, ibi neceſſario „ fides, & ſpes: & ubi dilectio proximi, ibi „ neceſſario etiam dilectio Dei. Qui enim „ non diligit Deum, quomodo diligit proximum tamquam ſeipſum; quandoquidem non „ diligit & ſeipſum? Eſt quippe impius, & „ iniquus: *Qui* autem *diligit iniquitatem*, „ non plane diligit, ſed *odit animam ſuam*. „ Hoc ergo præceptum Domini teneamus, „ ut nos invicem diligamus, & quicquid aliud „ præcepit, faciemus: quoniam quicquid eſt „ aliud hic habemus. Forma porro & exemplar dilectionis qua nos mutuo proſequi debemus dilectio eſt qua Chriſtus dilexit nos. „ Ut quid enim diligit nos Chriſtus, niſi ut „ regnare poſſimus cum Chriſto? Ad hoc ergo & nos invicem diligamus, ut dilectionem „ noſtram diſcernamus a ceteris, qui non ad „ hoc ſe invicem diligunt, quia nec diligunt. „ Qui autem ſe propter habendum Deum diligunt: ergo ut ſe diligant, Deum diligunt. Non eſt hæc dilectio in omnibus hominibus: pauci ſe propterea diligunt ut ſit „ Deus omnia in omnibus " (*S. Aug. Tr.* 83. *in Joann.*).

13. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Sic ſuam in nos dilectionem teſtatus eſt Chriſtus pro nobis moriendo; ſic & nos Chriſtianam erga proximos dilectionem teſtari debemus, temporalia omnia, ipſamque vitam, pro illorum æterna ſalute, ſi neceſſe fuerit, exponendo. *In hoc cognovimus caritatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere* (1. *Jo.* 3. 16.). Qui non ita affectus eſt, Com-

munione Corporis Chriſti dignus non eſt. *Si ſederis cœnare ad menſam potentis, conſiderans intellige quæ apponuntur tibi, & ſic mitte manum tuam, ſciens quia talia te oportet præparare* (*Prov.* 23. 1. 2. *ſecundum* 70.). „ Nam quæ Menſa eſt Potentis, (*S. Aug. Tr.* 84. *in Jo.*) niſi unde ſumitur Corpus, „ & Sanguis ejus, qui animam ſuam poſuit „ pro nobis? Et quid eſt ad eam ſedere, niſi „ humiliter accedere? Et quid eſt conſidera „ re & intelligere quæ apponuntur tibi, niſi „ digne tantam gratiam cogitare? Et quid „ eſt, ſic mittere manum, ut ſcias quia ta„ lia te oportet præparare, niſi quia ſicut „ Chriſtus pro nobis animam ſuam poſuit, „ ſic & nos debemus pro fratribus animas „ ponere? *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vo„ bis relinquens exemplum, ut ſequamini ve„ ſtigia ejus* (*1. Petr.* 2. & 21.). Hoc eſt ta„ lia præparare. Hoc beati MM. ardenti di„ lectione fecerunt: quorum ſi non inaniter „ memorias celebramus, atque in convivio „ quo & ipſi ſaturati ſunt, ad Menſam Do„ mini accedimus, oportet ut quemadmodum „ ipſi, & nos talia præparemus. Ideo quippe „ ad ipſam Menſam Domini non ſic eos com„ memoramus, quemadmodum alios qui in pa„ ce requieſcunt, ut etiam pro eis oremus, „ ſed magis ut ipſi pro nobis, ut eorum ve„ ſtigiis adhæreamus: quia impleverunt ipſi „ caritatem, qua Dominus dixit non poſſe eſ„ ſe majorem. Talia enim ſuis fratribus exhi„ buerunt, qualia de Domini Menſa pariter „ acceperunt “.

14. 15. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis. Jam non dicam vos ſervos, &c. vos autem dixi amicos &c.* Du cis labor eſt Deum amantibus, (*S. Cyrill. l.* 10. *in Jo.*) cum proxima & copioſa eſt merces. Quid porro majus aut illuſtrius, quam Chriſti amicum eſſe & appellari? Hanc dignitatem ſperare non poſſet homo niſi Deus promitteret. Quam facile obtinetur amicitia Dei? Faciendo ejus voluntatem; quod a nobis ut a ſervis, & a creaturis ſuis jure ſuo exigere poteſt, nulla propoſita mercede, nullo promiſſo honore. Amicus Dei eſſe ſi voluero, nunc fio. Quam cæcus & ingratus peccator, qui diaboli ſervus, quam Dei amicus eſſe mavult. *Jam non dicam vos ſervos, & amicos &c.* „ Sicut „ duo ſunt timores, (*S. Aug. Tr.* 85. *in Jo.*) „ qui faciunt duo genera timentium: ſic duæ „ ſunt ſervitutes, quæ faciunt duo genera „ ſervorum. Eſt timor quem perfecta caritas „ foras mittit, & eſt timor caſtus permanens „ in ſæculum ſæculi. Illum timorem qui non „ eſt in caritate, attendebat Apoſt. cum di„ cebat: (*Rom.* 8. 15.) *Non enim accepiſtis „ ſpiritum ſervitutis iterum in timore.* Illum „ autem timorem caſtum attendebat cum di„ cebat: (*Rom.* 11. 20.) *Noli altum ſa„ pere, ſed time.* Illo timore, quem foras „ caritas mittit, eſt etiam ſervitus ſimul fo„ ras cum ipſo timore mittenda: utrumque „ enim junxit Apoſt. ſervitutem, & timo„ rem, dicendo: *Non enim accepiſtis ſpiri„ tum ſervitutis iterum in timore.* Ad hanc „ ſervitutem ſervum pertinentem intuebatur „ & Dominus dicens, (*Matth.* 25. 21.) *Jam „ non dicam vos ſervos*, &c. Non utique il„ le ſervus pertinens ad timorem caſtum, „ cui dicitur, *Euge ſerve bone, intra in gau„ dium Domini tui* “: (*Jo.* 8. 35.) ſed ille ſervus pertinens ad timorem foras a caritate mittendum, de quo alibi dicit: „ Servus „ non manet in domo in æternum, filius au„ tem manet in æternum “. Quoniam itaque dedit nobis Deus poteſtatem filios Dei fieri; non ſervi, ſed filii ſumus. Lex vetus ſervos fecit per timorem; Lex nova filios & amicos facit per caritatem. Amicitiæ Chriſti fructus eſt revelatio myſterior. quæ Judæi in Vet. Teſt. ſub variis figuris latentia & obſignata portabant, non intelligebant, quia ſervi erant, non amici. Nobis autem ſervatum eſt & datum noſſe myſteria Regni Dei, Agno revelante, qui ſolus dignus eſt aperire librum, & ſolvere ſignacula ejus.

16. *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo det vobis.* „ Hæc eſt „ illa ineffabilis gratia. (*S. Aug. Tr.* 86 *in „ Jo.*) Quid enim eramus, quando Chriſtum „ nondum elegeramus, & ideo non diligeba„ mus? Nam qui eum non elegit, quomodo „ diligit? Quid ergo eramus, niſi iniqui & „ perditi? Cur ait, *Non vos me elegiſtis*, „ niſi quia miſericordia ejus prævenit nos? „ Procul ergo, qui præſcientiam Dei defen„ dunt contra gratiam Dei & ideo dicunt „ nos electos ante mundi conſtitutionem, „ quia præſcivit Deus nos futuros bonos, „ non ſe ipſum nos facturum bonos. Non hoc „ dicit, qui ait, *Non vos me elegiſtis*. Si „ enim propterea nos elegiſſet, quia bonos „ futuros eſſe nos præſciverat; ſimul etiam „ præſciſſet quod eum nos fuiſſemus prius „ electuri. Non eſt ut dicas, Ideo electus „ ſum quia jam credebam. Si enim credebas „ in eum, jam elegeras eum. Sed audi, *Non „ vos me elegiſtis*. Non eſt ut dicas, Ante„ quam crederem, qui bona operabar, ideo „ electus ſum. Quid enim eſt boni ope„ ris ante fidem, cum dicat Apoſt. (*Rom.* „ 14. 23.) *Omne quod non eſt ex fide, pec„ catum*

„ *catum eſt* ? Quid ergo dicturi ſumus audiendo, *Non vos me elegiſtis* : niſi quia mali eramus, & electi ſumus ut boni per gratiam nos eligentis eſſemus ? Non eſt enim gratia, ſi præceſſerant merita : eſt autem gratia : hæc igitur non invenit, ſed efficit merita. Elegit, & poſuit ut eamus, & fructum afferamus : nullum itaque fructum, unde nos eligeret, habebamus. *Elegi vos, & poſui, ut eatis, & fructum afferatis*. Imus, ut afferamus, & ipſe eſt via qua imus, in qua nos poſuit ut eamus. *Et fructus veſter maneat, ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis*. Maneat ergo dilectio, ipſe eſt enim fructus noſter. Hunc Deo Patri per J. C. Filium ejus offerentes, nos impetraturos confidamus, quicquid nobis expedit ad ſalutem “.

17. 18. *Non vos me elegiſtis*, &c. Paſtorum & miniſtrorum Evangelic. formam hic tradit C. J. 1. Neceſſaria ipſis vocatio eſt, ut non ſe ingerant, ſed electionem Chriſti exſpectent, ejuſque voluntatem circa ſtatum ſaluti ſuæ convenientem exquirant. *Elegi vos*. 2. Ut miſſione & auctoritate legitima ad ſacrum miniſterium, & Eccl. regimen promoveantur. *Poſui vos*. 3. Ut honorem, divitias, temporalia commoda, otium & quietem non quærant, ſed laborem. *Ut eatis*. 4. Ut laborando in verbo & doctrina, folia non quærant, id eſt, hominum laudes & applauſus, ſed fructus, converſionem peccatorum, profectum animarum, Eccl. propagationem, Dei gloriam. *Et fructum afferatis*. 5. Ut omnia faciant propter electos, qui fructus ſunt manens, cum ſint in caritate radicati. *Et fructus veſter maneat*. 6. Labores ſuos, & fructum, aſſidua oratione Deo commendare debent per merita J. C. qui gratia ſua labores eorum ſanctificat, qui ſanguine ſuo fructum, quem afferunt, acquiſivit. Quicquid autem petierint ad Dei gloriam, ad Eccl. utilitatem, ad ſuam & aliorum ſalutem pertinens, ſe per C. J. impetraturos confidant. *Ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis*. 7 Cum reliquis Eccl. miniſtris pacem & concordiam, non ſolum externam & politicam, ſed veram & ſinceram, quæ fundatur in caritate, ſervent : quod ita demum fiet, ſi non quærant quæ ſua ſunt, ſed quæ J. C. ſi non ſuam, vel Ordinis ſui, aut Societ. ſive Congregat. gloriam, aut privata commoda ſpectent in finem laborum ſuorum, ſed unam Dei gloriam, cui ſerviunt in ſpiritu, ut operarii inconfuſibiles. *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem*. Hæc dilectio primus Spirit. Sancti fructus eſt, radixque ceterorum. *Fructus Spir. caritas, gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, manſuetudo, continentia*. (*Galat.* 5.) „ Quis autem bene gaudet, qui bonum non „ diligit unde gaudet ? Quis pacem veram, „ niſi cum illo poteſt habere quem veraciter „ diligit ? Quis eſt longanimis in bono perſeveranter manendo, niſi ferveat diligendo ? Quis eſt benignus, niſi diligat cui opitulatur ? Quis bonus niſi diligendo efficiatur ? Quis ſalubriter fidelis, niſi ea fide quæ per dilectionem operatur ? Quis utiliter manſuetus, niſi cui dilectio moderetur ? Quis ab eo continet unde turbatur, niſi diligat unde honeſtatur “ ? . . . . (*S. Aug. Tr.* 87. *in Jo.*) 8. Paſtores & Operarii omnes Evangelici parati eſſe debent ad odia mundi toleranda, & ad perſecutiones fortiter ſuſtinendas, exemplo Chriſti Domini. „ Si mundus vos odit, ſcitote quia me „ priorem vobis odio habuit “.

19. 20. Odium mundi & perſecutiones pati, ſors eſt electorum. Ad eas ſuſtinendas roborari debent. 1. Exemplo Chriſti. *Recuſas eſſe in corpore, ſi non vis odium mundi ſuſtinere cum Capite*. (*S. Aug. ib.*) 2. Dilectione Dei, illos a mundo ſeparantis. *Si de mundi fuiſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret : quia vero de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus*. „ Iſte mundus quem Deus in Chriſto reconciliat ſibi, & qui per Chriſt. ſalvatur, & cui per Chriſt. peccatum omne „ donatur, de mundo electus eſt inimico, „ damnato, contaminato. Ex ea quippe maſſa, quæ tota in Adam periit, fiunt vaſa „ miſericordiæ, in quibus eſt mundus pertinens ad reconciliationem : quem mundus „ odit, ex eadem maſſa pertinens ad vaſa „ iræ, quæ perfecta ſunt ad perditionem. 3. „ Quia à mundo diligi, mundumque diligere, & C. J. ſervum eſſe, duo ſunt quæ ſimul cohærere nullarenus poſſunt “. *Non eſt ſervus major Domino ſuo, ſi me perſecuti ſunt, & vos perſequentur*. Qui diligit mundum, & a mundo diligitur, nomine tantum, non re Chriſtianus eſt. *Adulteri, neſcitis quia amicitia hujus mundi inimica eſt Dei ? Quicumque ergo voluerit amicus eſſe ſæculi hujus inimicus Dei conſtituitur*. (*Jac.* 4. 4. & 5.) Hinc rurſus S. Jo. ait : (1 *Jo.* 1. 15.) „ Nolite diligere mundum, neque ea quæ in „ mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non „ eſt caritas Patris in eo. Quoniam omne „ quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis „ eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vit : quæ non eſt ex Patre, ſed ex „ mundo eſt. Et mundus tranſit, & concupiſcentia ejus. Qui autem facit voluntatem

„ Dei,

„ Dei, manet in æternum “. 4. Felices ſunt, qui odia & perſecutiones mundi propter Chriſti nomen, id eſt, propter juſtitiam patiuntur, miſeri qui faciunt. „ Sed hæc omnia facient „ vobis, propter nomen meum, quia neſciunt „ eum qui miſit me “.

22. „ Si non veniſſem, & locutus fuiſſem „ eis, peccatum non haberent: nunc autem „ excuſationem non habent de peccato ſuo “. Væ illis quibus Dei beneficia in graviorem damnationem cedunt! Gratiæ exteriores quibus peccator propria infidelitate abutitur, nihil aliud illi conferunt, niſi ut inexcuſabilis coram Deo reddatur. Sic Incarnatio Chriſti & ejus prædicatio ac miracula Judæos qui illum exſpectare debebant, & ex Prophetar. vaticiniis agnoſcere ac recipere, penitus inexcuſabiles, adeoque graviore damnatione dignos effecerunt. Lux ipſis non defuit; ſed in tenebris ſuis lucentem pravi cordis duritie, & malignarum cupiditatum vehementia rejecerunt. Quod Deus cor eorum non emollíverit, malam eorum voluntatem in bonam non converterit, quod gratia ſua poterat, juſtum Dei judicium eſt; non excuſatio peccati; ſed alterius pœna peccati. Si nullam habent excuſationem Judæi, qui in Chriſt. credere, ejuſque Legem accipere noluerunt; multo minus excuſari poſſunt Chriſtiani, qui cum fidem & legem Chriſti in Baptiſmo ſe ſuſcipere profeſſi fuerint, ſeque ſervaturos ſolemniter promiſerint, eam tamen violare pro nihilo ducunt. „ Irritam quis faciens legem Moy„ ſis, ſine ulla miſeratione duobus vel tribus „ teſtibus moritur; quanto magis deteriora „ putatis mereri ſupplicia, qui Filium Dei „ conculcaverit, & ſanguinem teſtamenti pol„ lutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & „ Spiritui gratiæ contumeliam fecerit “? (*Hebr.* 10. 28. 29. 30.)

23. *Qui me odit, & Patrem meum odit.* „ Si interrogarentur Judæi utrum diligerent „ Deum, quid aliud quam ſe diligere reſpon„ derent, nec ex animo mentientes, ſed er„ rando potius opinantes? Quomodo enim „ diligerent Patrem Veritatis, qui haberent „ odio Veritatem? Nolunt enim ſua facta „ damnari, & hoc habet veritas ut talia facta „ damnantur: tantum igitur oderunt veritatem, quantum oderunt ſuas pœnas, quas „ talibus irrogat veritas. Neſciunt autem illam eſſe Veritatem, quæ tales quales ipſi „ ſunt damnat, oderunt ergo quam neſciunt, „ & cum illam oderunt, profecto & eum de „ quo nata eſt, niſi odiſſe non poſſunt. Ac „ per hoc quia Veritatem, qua judicante „ damnantur, de Patre Deo natam neſciunt; „ utique etiam ipſum & neſciunt, & ode„ runt “. (*S. Aug. ſer. 90. in Jo.*) *O miſeros homines, qui cum eſſe volunt mali, nolunt eſſe veritatem qua damnantur mali! Nolunt enim eam eſſe quod eſt, cum ſe ipſos debeant non eſſe quod ſunt: ut ipſa manente mutentur, ne ipſa judicante damnentur.* Chriſtum odit, „ qui Legem ejus non diligit. Tametſi clamet ſe diligere, operibus probat ſe odiſſe. Vellet non eſſe legem Dei, qua cupiditates ejus & mala opera prohibentur, judicantur, damnantur. Legem autem Chriſti odiſſe, Deum odiſſe eſt ſumme bonum, beneficentiſſimum, præ rebus omnibus amabilem, & quidem ſine cauſa odiſſe. *Quia odio habuerunt me gratis.*

26. 27. „ Cum autem venerit Paraclitus, „ quem ego mittam vobis a Patre Spir. ve„ ritatis, qui a Patre procedit, ille teſti„ monium perhibebit de me “. Triplex myſterium hac una ſententia revelat Dominus. 1. Myſterium adorandum Trinitatis divinarum perſonarum: Patrem ſine principio, qui Filium ab æterno generat: Filium qui naturam fœcundam accipiens a Patre, cum illo Spir. ſanctum, amorem ſubſtantialem Patris & Filii, utrique conſubſtantialem & æqualem ſpirat. 2. Myſterium Incarnat. Filii Dei. Niſi enim J. C. Deus eſſet, Spir. ſanctum mittere non poſſet, ſiquidem mittere perſonam non poteſt, niſi quæ ab ipſo procedit, nec illi teſtimonium perhiberet Spir. veritatis, ſi falſum eſſet quod de ſua Divinit. & miſſione a Patre, Chriſtus ipſe dixit. 3. Myſterium Miſſionis Spir. ſancti in Eccl. ad eam formandam; in ejus miniſtros, ad cooperandum formationi corporis ejus, credentes, ut mundum vincant cum ſuis erroribus, amoribus, terroribus. „ Paraclitus, quem ego mittam „ vobis a Patre, Spir. veritatis, qui a Pa„ tre procedit, ille teſtimonium perhibebit de „ me “. Conſolator Spir. eſt in omnibus tribulationibus. Spir. eſt conſolator eorum, qui mundi ſolatiis privari malunt, quam Chriſto. Spir. eſt veritatis, cujus amorem inſpirat, cujus Prædicatores formar, cujus martyres & Confeſſores confirmat & roborat teſtimonium Incarnatæ Veritati in ipſis & per ipſos reddens. *Et vos teſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis.* „ Dabit vobis fi„ duciam teſtimonium perhibendi caritas Dei „ diffuſa in cordibus veſtris, per Spir. ſan„ ctum qui dabitur vobis. Quæ utique Pe„ tro adhuc defuit, quando mulieris ancillæ „ interrogatione perterritus, non potuit ve„ rum teſtimonium perhibere, ſed contra „ ſuam pollicitationem timore magno com„ pulſus eſt ter negare. Timor autem iſte non „ eſt in caritate, ſed perfecta caritas foras

„ mit-

„ mittit timorem. Denique ante Paſſionem „ Domini ſervilis timor ejus interrogatus eſt „ a fœmina ſervitutis; poſt reſurrect. vero „ Domini liberalis ejus amor ab ipſo Prin„ cipe libertatis & ideo ibi turbabatur, hic „ tranquillabatur; ibi quem dilexerat negabat, hic quem negaverat diligebat. *Sed* „ *adhuc etiam tunc amor ipſe infirmus fue*„ *rat & anguſtus, donec eum roboraret &* „ *dilataret Spir. Sanctus.* Qui poſteaquam „ illi eſt abundantia gratiæ largioris infuſus, „ ſic ad perhibendum de Chriſto teſtimonium „ quondam ejus frigidum pectus accendit, „ atque illa prius trepida, quæ veritatem „ ſuppreſſerunt, ora reſeravit, ut cum omnes „ in quos venerat Spir. Sanctus, linguis o„ mnium gentium loquerentur, Judæorum „ circumſtantibus turbis, ſolus ad teſtimo„ nium de Chriſto perhibendum præ ceteris „ promptius emicaret, illiuſque interfecto„ res de illius reſurrect. convincere. (*S. Aug. Tr.* 92. *in Jo.*) *Tantus in illo fulgor gratiæ, tanta Spir. ſancti plenitudo apparebat, tanta de ore prædicantis pretioſiſſimæ veritatis pondera procedebant, ut ingentis multitudinis Judæos adverſarios Chriſti faceret pro illo paratos mori, a quibus cum illo formidabat occidi. Hoc fecit Spir. Sanctus miſſus, ante promiſſus.* (*Act.* 2. 14.)

CAPUT XVI.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. 4. *HÆC locutus ſum vobis, ut non ſcandalizemini.* Hæc e Judæorum incredulitate, de publico in vos odio, & incommodis quæ vobis imminent, vobis prædixi, ut vos muniam contra ſcandala, veſtroſque animos confirmem, ne turbemini ut re inexſpectata & intolerabili. Mala enim præviſa minus percellunt. *Abſque Synagogis facient vos.* Vos e Synagogis ejicient, omnique ſacro commercip, & Iſraelitici populi communione privatos denuntiabunt. *Sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo.* Immo tempus imminet, quo omnis, Judæus præſertim, qui vos interfecerit, arbitretur ſe ſacrificium offerre Deo, ſeu pium & Deo gratiſſimum opus facere. Græce, Λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ. (*Verſiones Syriaca, Arab. Perſ. Æthiop.*) Sic Judæi de Paul. dicebant: (*Act.* 22. & 23.) *Tolle de terra hujuſmodi; non enim fas eſt eum vivere.* Si alii numero amplius quam quadraginta ſe devoverunt non manducare neque bibere, donec eumdem Paul. interficerent, S. Juſt. Martyr paſſim Tryphoni exprobrat, Judæos diris execrationibus ſolitos in Synagogis devovere quotquot in Chriſtum crederent. „ Et hæc facient vobis, quia non „ noverunt Patrem, neque me “. Non ob culpam aliquam veſtram vos perſequentur, ſed ex ignorantia falſum eorum zelum non excuſante, cum ſit craſſa & affectata. Non enim conſiderant ea quibus convinci poſſunt Deum eſſe Patrem meum, meque eſſe Dei Filium in mundum. „ Sed hæc locutus ſum vobis, „ ut cum venerit hora, eorum reminiſcami„ ni, quia ego dixi vobis “. Ego vero hæc vobis prænuncio, ut cum illa hora venerit, memores ſitis me hæc vobis prædixiſſe, indeque firmius credatis me eſſe Deum, qui omnia noverim antequam fiant: meque hæc propter bonum veſtrum permittere, & promiſſam vobis in præmium patientiæ gloriam retributurum ſperetis, agnoſcentes me non minus veracem in promiſſionibus adimplendis, quam in perſecutionibus prædicendis.

5. 6. „ Hæc autem vobis ab initio non „ dixi, quia vobiſcum eram “. Hæc autem vobis ita particulatim, ita explicate non dixi hucuſque, quia in tuto eratis, & omnem perſecutionem in me convertendam noveram. Unde neceſſe non erat ut hæc ſciretis: nunc vero cum a vobis ſim diſceſſurus, oportet ut hæc vobis prænunciem, ut adverſus tot perſecutiones vos muniam. „ Et „ nunc vado ad eum qui miſit me, & nemo „ ex vobis interrogat me, Quo vadis“? Ita ſtupefacti eſtis, ut nemo veſtrum me interroget amicorum more longe abeuntium, quo vadam, quo conſilio, qua cauſa, quo fructu, quid facturus, quando rediturus. *Sed quia hæc locutus ſum vobis*, quia imminentem abſentiam meam, & conſequentia pericula vobis prænunciavi, *triſtitia implevit cor veſtrum.* Id impedit quo minus me, ut antea interrogetis.

7. „ Sed ego veritatem dico vobis: Expe„ dit vobis ut ego vadam “, regni cæleſtis poſſeſſionem aditurus, & locum vobis in eo paraturus: & Spir. Sanctum ut pignus vobis miſſurus. “ Si enim non abiero, Paraclitus „ non veniet ad vos “: (*Jo.* 7. 37.) Ita quippe divino decreto conſtitutum eſt, ut Spir. conſolator ad vos non veniat, niſi cum exaltatus fuero & glorificatus: „ Si autem abie„ ro, mittam eum ad vos “: Ut omnibus conſtet Spir. Sancti donationem fructum eſſe Paſſionis & Reſurrect. meæ. *Mittam eum ad vos*, ut vice mea vos dirigat, illuminet, confirmet, conſoletur. *Sedens ad dexteram Patris* (inquit Tertull. *l. de Præſcrip. c.* 13.) *miſit vicariam vim Spir. ſancti, qui credentes agat.* Et alibi: (*Ib. c.* 28.) „ Spir. San„ ctus

„ ctus ad hoc miſſus a Chriſto, ad hoc po-
„ ſtulatus a Patre, ut eſſet doctor veritatis,
„ Dei villicus, Chriſti vicarius “ .

8. 9. 10. 11. „ Et cum venerit ille, arguet
„ mundum “ , id eſt homines peccatores con
vincet *de peccato*, *de juſtitia*, *& de judi-
cio* : quod graviſſimi peccati rei ſint; quod
ego ſim juſtus & ſanctus; quod judiciaria po-
teſtas in mundum mihi conveniat, quam po-
teſtatem in diabolum mundi corrupti & da-
mnandi principem jam exerceo. Tria fuiſſe
apud Judæos cauſarum genera, (*Deut.* 18.
22.) viri eruditi obſervant. 1. Publica judi-
cia *de peccato*. Id eſt, de cauſis criminali-
bus. 2. Privata ex æquo & bono, dicta *de
juſtitia*. 3. Privata certam ex lege formu-
mulam habentia, dicta *de judicio*. Ad hæc
alludere Chriſtum hoc loco. *De peccato qui-
dem* incredulorum multitudinem, & Judæos
imprimis Spir. Sanctus convincet, ac oſten-
det prædicantibus vobis, variis linguis lo-
quentibus & miracula in nomine meo ope-
rantibus, illos graviſſimi peccati incredulitatis reos eſſe, *quia non crediderunt in me*,
Proph. illum & Meſſiam verum a Deo pro-
miſſum, Dei Filium. Convincet mundum o-
mnem, tam Judæos, quam Gentiles de pec-
cato, eo quod fidem in me non habeant, ſi-
ne qua nemo poteſt a peccatis liberari. „ De
„ juſtitia vero, quia ad Patrem vado, & jam
„ non videbitis me “ . De ſanctitate & ju-
ſtitia mea atque innocentia convincentur,
meque eſſe juſtitiæ auctorem, eamque non ex
Legis operibus naturali rationi conſonis,
(*Rom.* 3.) ſed a me uno expectandam, meo-
que ex merito ſperandam, & ex fide in me
Salvat. mundi. Quod ex eo demonſtrabitur,
quia mox in cœlum recipiar. (*S. Chryſ. hom.*
27. *in Jo.*) Neque enim ſi injuſtus & pec-
cator fuiſſem, ad Patrem aſcendiſſem, libere
domum ejus ſcilicet cælum ingrediens, & ad
dexteram ejus ſedens. Nec jam videbitis me
infirmitate circumdatum, ſed paternæ gloriæ
& claritatis, quam apud ipſum habui, prius
quam mundus fieret, conſortem credetis.
De judicio autem convincet mundum Spir.
Sanctus, ut ſe judicio & damnationi obnoxium eſſe intelligat, *quia Princeps hujus mundi* diabolus per me *jam judicatus eſt*, & mox
ejiciendus foras, regnoque ſuo ſpoliandus,
corruente idololatria, & vero Dei cultu apud
omnes gentes inſtituto.

12. 13. „ Adhuc multa habeo vobis dicere,
„ ſed non poteſtis portare modo “ . Adhuc
multa ſuperſunt vobis dicenda, quæ profun-
diorem myſteriorum explicationem, Eccl. con-
ſtitutionem, ſtatum, ac regimen ſpectant; ſed
iis ſuperſedeo, quia illa modo capere non po-
teſtis, cum adhuc rudes, imbecilli & imper-
fecti ſitis. „ Cum autem venerit ille Spir. ve-
„ ritatis, docebit vos omnem veritatem “ ,
diriget ac deducet in omnem veritatem, ad
bonum regimen Eccl. ad perficiendum homi-
nes in fide & bonis moribus neceſſariam. *Do-
cebit omnem veritatem* in Scripturis ſanctis,
in verbis, inſtitutiſque meis latentem. *Non
enim loquetur a ſemetipſo*. Non aliena aut di-
verſa docebit ab iis quæ ego docui ex Patris
voluntate, quia non eſt ex ſe ipſo; ſed ejuſ-
dem cum Patre meque ipſo eſſentiæ, ſapien-
tiæ, voluntatis: *Sed quæcumque audiet, lo-
quetur*, ea docebit, quorum cognitionem a
Patre & a Me, cum natura accepit: *& quæ
ventura ſunt, annuntiabit vobis*. Prophetiæ
donum vobis infundet, quo futura prænoſca-
tis, quæ vos ſcire, ad Apoſtolic. functionem,
Eccleſiæque regimen utile fuerit. *Sed quæ-
cumque audiet, loquetur*. „ Audire illi ſcire
„ eſt; ſcire vero eſſe. Quia ergo non eſt a
„ ſemetipſo, ſed ab illo a quo procedit; a quo
„ illi eſſentia, ab illo ſcientia: ab illo igitur
„ audientia, quod nihil eſt aliud quam ſcien-
„ tia. Nec movere nos debet quod verbum
„ futuri temporis poſitum eſt, *Quæcumque
„ audiet, loquitur*. Illa quippe audientia
„ ſempiterna eſt, quia ſempiterna ſcientia. In
„ eo autem quod ſempiternum eſt, ſine ini-
„ tio & ſine fine, cujuslibet temporis verbum
„ ponatur, ſive præteriti, ſive præſentis, ſi-
„ ve futuri non mendaciter ponitur. Quam-
„ vis enim natura illa immutabilis & ineffa-
„ bilis non recipiat, fuit & erit, ſed tan-
„ tum eſt: ipſa enim veraciter eſt, quia mu-
„ tari non poteſt; & ideo illi tantum conve-
„ nerat dicere, *Ego ſum qui ſum* : tamen
„ propter mutabilitatem temporum, in qui-
„ bus verſatur noſtra mortalitas & noſtra
„ mutabilitas, non mendaciter dicimus, &
„ fuit, & erit & eſt. Semper itaque Spir.
„ Sanctus, quia ſemper ſcit: ergo & ſcivit,
„ & ſcit, & ſciet: ac per hoc, & audivit,
„ & audiet: quia hoc eſt illi audire quod ſci-
„ re, & ſcire illi hoc eſt quod eſſe. Ab illo
„ igitur audivit, audit, & audiet, a quo eſt:
„ ab illo eſt, a quo procedit “ . (*S. Aug.
Tr.* 99. *in Jo.*)

14. 15. „ Ille me clarificabit, quia de meo
„ accipiet, & annuntiabit vobis “ . Ille divi-
nitatem meam (*S. Cyrill. l.* 11. *in Jo.*) ac
gloriam per Evang. prædicationem, donaque,
& ſigna ipſam comitantia, manifeſtabit, quia
de me, ſeu de plenitudine divinitatis meæ
cognitionem omnis veritatis accipiens, ut eſ-
ſentiam, æterna Proceſſione a me pariter &
a Patre, vobis revelabit, aperiet, ſuggeret,
explicabit omnia ad doctrinæ meæ intelligen-
tiam,

tiam, & ædificationem Eccl. necessaria. *Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt;* natura, sapientia, veritas, potentia, perfectiones omnes, quas ab ipso per æternam generat. accepi: *Propterea dixi, Quia de meo accipiet*, a Patre accipiendo, (*S. Aug. Tr.* 100. *in Jo.*) cum quo mihi individua naturæ communio est; *& annuntiabit vobis* doctrinam Patris & meam. A Patre enim & a Me, ut ab uno principio procedit & mittitur: unde nihil annuntiare & docere potest, nisi quod a nobis acceperit procedendo. Non ergo propterea, sicut hæretici Macedon. putaverunt, minor est Filio Spir. Sanctus: quasi Filius accipiat a Patre, & Spir. Sanctus a Filio quibusdam gradibus naturarum: sed de Patre accipit Spir. Sanctus, unde accipit Filius: quia in sancta Trinit. de Patre natus est Filius, de Patre procedit Spir. Sanctus. Qui autem de nullo natus sit, de nullo procedat, Pater solus est.

16. 17. 18. „ Modicum, & jam non vi„ debitis me "; post breve temporis intervallum præsentia mea sensibili & conversatione non fruemini, quia morte vobis subtrahar: *& iterum modicum, & videbitis me*, & post breve tempus iterum me videbitis redivivum, immortalem, glorioſum, *quia vado ad Patrem:* quia tempus instat, quo per mortem & resurrect. intercedentem mihi ad Patrem eundum est: me igitur quasi raptim & transitum per vos facientem conspicietis. „ Dixerunt ergo *quidam* ex discipulis ejus „ ad invicem: Quid est hoc quod dicit no„ bis: Modicum, & non videbitis me; & ite„ rum modicum, & videbitis me, & quia „ vado ad Patrem? Dicebant ergo, Quid est „ hoc, quod dicit, Modicum? Nescimus quid „ loquitur". In animum enim inducere non poterant Jesum tam cito moriturum, nec ipsum statim resurrecturum esse intelligebant.

19. 20. 21. 22. „ Cognovit autem Jesus, „ *vi sua divina*, quia volebant eum interro„ gare, & dixit eis: De hoc quæritis inter „ vos, quia dixi, Modicum & non videbitis „ me, & iterum modicum, & videbitis me". Ad id quod eos perplexos tenebat, directe non respondet: satis tamen innuit se de morte & resurrect. sua loqui. *Amen, amen dico vobis, Quia plorabitis & flebitis vos* ob Passionem ac mortem meam: *Mundus autem gaudebit*. Judæi inimici mei, Pharisæi mundi amatores gaudebunt, quasi me devicto: *vos vero contristabimini*. Gaudium persecutorum meorum cumulum apponet tristitiæ ac lamentationi vestræ. Discipulos autem solatur Dominus spe melioris sortis, & egregia comparatione rem illustrat. *Mulier cum parit*, cum nititur ad edendum partum, *tristitiam habet, quia venit hora ejus*, tempus gravissimorum dolorum: *Cum autem pepererit puerum, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum*. Maximi quidem partus dolores sunt, sed breves præ gaudio: edito enim in lucem puero tantus est in matre lætitiæ sensus, ut jam præteritorum dolorum quasi non meminerit præ gaudio de puero nato. *Et vos igitur*, similiter & vos *nunc quidem tristitiam habetis*, imminet vobis tristitiæ gravissimæ tempus propter mortem meam: sed breve erit tempus illud mœroris ac fletus vestri: Resurrect. enim mea, & gloriæ meæ conspectu vos cito recreabo, *Iterum autem videbo vos*, a die resurrectionis meæ ad Ascensionem usque me vobis conspicuum præbens, & de regno Dei vobiscum colloquens: *& gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet a vobis*. Perennis erit gaudii vestri causa, quia me non morti amplius, sed æternum vivere, & ad Patris dexteram sedere firmissime credetis. In ipsis tribulationibus, & persecutionibus, quas pro nomine meo patiemini, exultabitis lætitia inenarrabili, Spir. Sancto vos interius gaudio cumulante, donec intretis in gaudium Domini, quod nemo vobis eripiet.

23. 24. „ Et in illo die me non rogabitis „ quidquam". Cum ad Patrem assumptus fuero, (*S. Cyrill. l.* 11. *in Jo.*) non opus erit ut me interrogetis, ut solebatis quando vobiscum eram vitam agens mortalem; quia Spir. Sanctus docebit vos omnia, quæ scire vos oportet. Neque vero vobis metuendum est ne omni præsidio sitis destituti, cum vobis sensibilem præsentiam meam subtraxero. *Amen, amen dico vobis, Si quid petieritis Patrem in nomine meo*, id est, per me ut Mediatorem, sive, meritorum meorum intuitu, *dabit vobis*. Me enim habebitis *Advocatum apud Patrem*. (*Jo. Ep.* 1, *c.* 2.) Id vobis omnia asseveratione polliceor. *Usque modo non petistis quidquam in nomine meo*, tamquam Redemptoris & Mediat. vestri: vel enim me præsentem interpellabatis in necessitatibus vestris, vel preces vestras simpliciter dirigebatis ad Patrem, nulla mei facta mentione. *Petite* conceptis verbis in nomine meo, *& accipietis*, pro votis impetrabitis quod petieritis, *ut gaudium vestrum sit plenum*, copiosum, perfectum, in præsenti futuraque vita. Veteribus usitatus non fuit communiter hic precandi modus: nunc autem per Christ. statuitur & docetur, cum tempus humanæ per eum reparationis effulsit, & cuiusvis boni perfectio per eum inducta est. Quemadmodum enim Lex nihil ad perfectum adduxit

exit, ſed imperfecta erat juſtitia quæ ſecundum eam exercebatur, ſic & peccandi modus. Ex quo autem Chriſtus nos cum Deo reconciliavit, non aliter ad Deum & Patrem accedimus, quam per ipſum, in uno Spiritu. Ideo ait: „ Ego ſum oſtium, Ego ſum via. „ Nemo venit ad Patrem niſi per me “. Quatenus ergo Filius ac Deus eſt, una cum Patre ſanctis bona largitur, & benedictionem internam una cum eo nobis impertit. *Gratia vobis & pax* (inquit Paul. *Rom.* 1. 7.) *a Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto*. Quatenus vero Mediator, & Pontifex, & Advocatus, offert Patri ſupplicationes pro nobis. Ipſe enim eſt omnium noſtrum fiducia apud Patrem. Sic orat Eccl. *Per Dominum noſtrum J. C.* Hunc precandi modum ignoravit Synagoga; quamvis forte Patriarchæ, Proph. nonnullique alii juſti fidem explicitam Chriſti habentes, & a Deo magis illuſtrati, in nomine Meſſiæ orarent.

25. *Hæc in proverbiis*, ſive parabolis, quaſi ſub umbris & involucris, & ſubobſcure *locutus ſum vobis. Venit hora*, tempus imminet, *cum jam non in proverbiis loquar vobis, ſed palam*, poſt Reſurrect. meam, & per Spir. Paraclit. *de Patre annuntiabo vobis*. De Trinit. Myſterio, de aliis myſteriis regni Dei, de Patris voluntate, de conſtitutione & regimine Eccl. meæ, de omnibus quæ precari debeatis in nomine meo, vos inſtruam, omniaque vobis apertiſſime & explicatiſſime aperiam.

26. 27. 28. „ In die *tunc temporis*, in no„ mine meo petetis: & non dico vobis quia „ ego rogabo Patrem de vobis: ipſe enim „ Pater amat vos “. Non dico vos indigere precibus meis; quia Pater meus adeo vos amat, ut vel me tacente, vobis in nomine meo petentibus beneficia conceſſurus ſit. Se pro nobis rogaturum, ut homo eſt, non negat. Siquidem alias ait: *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis*, & de illo ſcribit Apoſt. (*Hebr.* 7. 25.) *Qui etiam interpellat pro nobis* . . . . „ Sed Patrem (*S.* „ *Cyrill. l.* 11. *in Jo.*) ocyus daturum eis po„ licetur quæ poſtulaverint, non utique Filii „ ſolum impulſu, qui advocatus & mediator „ eſt, ſed ultro quodammodo eo munificen„ tiæ delatum, & quaſi quoddam debitum ſol„ vat Chriſtus diligentibus, ſummam nempe be„ nignitatem. Neque vero quiſpiam putave„ rit, aut ſtulte aſſeruerit, diſcipulis, aut „ Sanctis quibuslibet mediatione Filii nulla„ tenus opus fore. Omnia quippe per ipſum a „ Patre ſunt in Spir. quoniam Advocatus eſt, „ teſte Jo. non pro noſtris peccatis ſolum, „ ſed etiam pro totius mundi. Ceterum hæc „ ait, ut oſtenderet longe gratiſſimum eſſe „ Patri honorari ac diligi Filium “. *Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis quia ego a Deo exivi*, id eſt, quia ego miſſus ſum a Deo, ex quo natus ab æterno ut Filius ejus unigenitus. *Exivi a Patre* per æternam generationem, *& veni in mundum*, aſſumpta carne in utero Virginis: *iterum*, id eſt, nunc vice verſa, *relinquo mundum*, conſummata diſpenſatione mea, & generis humani redemptione; *& vado ad Patrem*, per Aſcenſionem ad cœlos mox revertar. Lege S. Hilar. l. 6. *De Trinit.*

29. 30. „ Dicunt ei diſcipuli ejus: Ecce „ nunc palam loqueris, & proverbium nul„ lum dicis “. Non jam obſcuro & parabolico ſermone uteris. „ Nunc ſcimus *expe„ rientia docti*, quia ſcis omnia: & non o„ pus eſt tibi ut quis te interroget “: cum noveris interrogare volentium cogitationes, & dubitationes antequam tibi proponantur. „ In hoc credimus quia a Deo exiſti “. Ob hoc firmius te Filium Dei eſſe, ac verum Meſſiam. Cogitationes enim introſpicere, divinum eſt.

31. 32. „ Reſpondit eis Jeſus: Modo cre„ ditis. Ecce venit hora, & jam venit, ut „ diſpergamini unuſquiſque in propria, & me „ ſolum relinquatis “. Jam quidem creditis, ſed tempus imminet, quando me ſolo derelicto, & amore magiſtri poſthabito, metu perculſi ſeparabimini, in diverſa loca fugientes. *Et non ſum ſolus*, & tamen ſolus non ſum, *quia Pater mecum eſt*, cujus ego Filius ſum conſubſtantialis, nullius indigens ope, qui proinde comprehendar ab inimicis meis, mortique tradar, quia volo, non quod mihi ad reſiſtendum neceſſarii ſitis.

33. „ Hæc locutus ſum vobis, ut in me „ pacem habeatis “. Id eſt, ut in fide & dilectione mea firmi & ſtabiles, non turbemini, & ſcandalizemini ex iis quæ mihi, vobiſque ſunt eventura. *In mundo preſſuram habebitis*: affligemini, perſecutionem patiemini ab hominibus; *Sed confidite*, animum ſumite meo exemplo, a me ſperate auxilium, *ego vici mundum*. Vobis quidem pugnandum, ſed cum hoſte proſtrato. Mundum appellat totum id quod veritati & legi Dei opponitur, quod hominem a Deo avertere tentat. Omnia ergo quæ in mundo ſunt, honores, divitiæ, voluptates, timores, perſecutiones, homines improbi, dæmones, & quicquid eſt aliud, quo homo a Deo avertitur, mundus eſt. Hæc omnia Chriſtus ſuperavit & vicit, quem a voluntate Patris nec mors, nec tota inferni poteſtas avertere potuit: & per gratiam ſuam vires nobis ſubminiſtrat quibus mun-

mundum vincamus. Unde S. Jo. (*Ep.* 1. 4. 4. & 5. 4.) ait: „ Vos ex Deo eſtis, filioli, „ & viciſtis eum, quoniam major eſt qui in „ vobis eſt, quam qui in mundo ... Omne „ quod natum eſt ex Deo vincit mundum: „ & hæc eſt victoria quæ vincit mundum, „ fides noſtra “.

Hæc locutus ſum vobis, ut in me pacem habeatis. „ Propter hanc pacem totum agi„ tur quod Chriſtiani ſumus. Hæc enim pax „ finem temporis non habebit, ſed omnis „ piæ noſtræ intentionis actioniſque finis ipſa „ erit. Propter hanc Sacramentis ejus imbui„ mur, propter hanc mirabilibus ejus operi„ bus & ſermonibus erudimur, propter hanc „ Spir. ejus pignus accepimus, propter hanc „ in eum credimus & ſperamus, & ejus „ amore, quantum donat, accendimur: hac „ pace in preſſuris omnibus conſolamur, hac „ a preſſuris omnibus liberamur: propter hanc „ omnem tribulationem fortiter ſuſtinemus, „ ut in hac feliciter ſine ulla tribulatione re„ gnemus “. (*S. Aug. Tr.* 104. *in Jo.*)

SENSUS MORALIS.

1. *HÆC locutus ſum vobis, ut non ſcandalizemini.* Canitur in Pſ. (119. 16.) *Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum.* „ Merito itaque Chriſtus „ promiſſo Spir. Sancto, quo in eis operante „ fierent teſtes ejus, ſubjunxit: *Hæc locutus „ ſum vobis, ut non ſcandalizemini. Cum „ enim caritas Dei diffunditur in cordibus „ noſtris per Spir. Sanctum qui datus eſt no„ bis, fit pax multa diligentibus legem Dei, „ ut non ſit illis ſcandalum*“. (*S. Aug. Tr.* 93. *in Jo.*) Si verbum Dei meditemur, & in corde conſervemus, ſuaviſſimum in eo ſolatium, præſentiſſimumque remedium adverſus omnia ſcandala inveniemus.

2. 3. *Abſque Synagogis facient vos: ſed venit hora ut omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo. Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.* „ Nolite ſolitudinem formidare: „ (*S. Aug. ibid.*) ſeparati quippe a congre„ gatione eorum, tam multos in nomine meo „ congregabitis, ut illi metuentes ne Tem„ plum quod erat apud eos & omnia Legis „ veteris Sacramen. deſerantur, interficiant „ vos, ſic fundentes ſanguinem veſtrum, ut „ Deo ſe præſtare arbitrentur obſequium. „ Ecce eſt illud quod de his dixit Apoſtol. „ (*Rom.* 10. 2.) *Zelum Dei habent, ſed non „ ſecundum ſcientiam*: Obſequium ſe putant „ præſtare Deo, interficiendo famulos Dei. „ O error horrendus! Ita ne ut placeas Deo, „ percutis placentem Deo; & templum Dei „ vivum te feriente proſternitur, ne Dei tem„ plum lapideum deferatur? (*Rom.* 11. 15.) „ O exſecrabilis cæcitas! Sed ex parte in „ Iſrael facta eſt, ut plenitudo gentium in„ traret, ex parte, inquam, non ex toto. „ Non enim omnes, ſed aliqui ex ramis fra„ cti ſunt, ut inſereretur oleaſter. Nam Spir. „ Sancto implente diſcipulos Chriſti, cum lin„ guis omnium gentium loquerentur, cum „ per eos divina miracula frequentarentur, „ & divina eloquia ſpargerentur, etiam oc„ ciſus ita dilectus eſt Chriſtus, ut ejus di„ ſcipuli expulſi a congregationibus Judæo„ rum, ex ipſis quoque Judæis ingentem mul„ titudinem congregarent, & nullam ſolitu„ dinem formidarent“: *venit hora &c.* Nondum præteriit tempus perſecutionis diſcipulorum Chriſti, Prædicat. & doctorum veritatis, ab heminibus malis. Hæc hora ad finem uſque mundi durabit. Hora electorum eſt æternitas. In hoc ſæculo cauſa innocentiæ ac pietatis non ſemper victrix eſt. In juſtitia & patientia perſeverandum eſt uſque ad mortem, ad promerendum coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe: Hoſtes vincere, pericula & tribulationes vitare nititur carnalis homo ne patiatur, Spiritualis vero patitur ut vincat; calcatur ab improbis ne cadat; moritur ut vivat.

4. „ Sed hæc dixi vobis, ut cum venerit „ hora, eorum reminiſcamini, quia ego dixi „ vobis“. Et nos verborum Chriſti (*S. Jo. Chryſ. hom.* 76. *in Jo.*) ac præceptorum ejus in tentationibus & tribulationibus reminiſcamur: Aſpiciamus in Auctorem fidei noſtræ & conſummatorem Jeſum, & beatos nos exiſtimemus, ſi propter ipſum patiamur. In cruce gloriemur, in tribulationibus gaudeamus. Nam ſi quis pro chariſſimis aliquid paſſus, etiam gloriatur; quam moleſtiam ſentire putandus eſt, qui propter Deum aliquid patitur, & pati amat? Si Chriſtus ipſe propoſito gaudio ſuſtinuit crucem, ſi per eam in gloriam ſuam intravit; multo magis nos in cruce gloriari debemus; & in tribulationibus gaudere, non labores, ſed præmia conſiderantes. Quemadmodum enim mercatores non maris pericula, ſed lucrum ſpectant: ita & nos cœlum, & Dei præſentiam.

„ Sed hæc dixi vobis, ut cum venerit ho„ ra, eorum reminiſcamini, quia ego dixi „ vobis“. Hoc unum eſt ex argumentis quibus veritas Chriſt. Relig. invicte demonſtratur, quod C. J. prædixerit quæcumque ſibi & Eccl. ſuæ eventura erant; eaque evenerint quemadmodum fuerant ab illo prædicta.

6. „ Sed quia hæc locutus ſum vobis, tri-

„ ſtitia

„ ſtitia implevit cor veſtrum “. Pauci ſunt qui crucem diligant, qui rebus adverſis imminentibus & evenientibus non contriſtentur ſupra modum. Adeo infirmi ſumus in fide, ut magis affligamur timore boni ſenſibilis & temporalis amittendi, quam gaudeamus ſpe bonorum inviſibilium & æternorum. Triſtitia ſæculi, quæ mortem operatur, cor hominis Chriſtiani non occupet, non impleat; (2. *Cor.* 7. 11.) ſed triſtitia quæ ſecundum Deum eſt, quæ pœnitentiam ſtabilem in ſalutem operatur, cor ejus affligat, non abſorbeat, non dejiciat, non illi dominetur; ſed fides, ſpes, & amor Dei ſemper in illo prævaleant. Hæc triſtitia excitet hominem ad Deum interrogandum in oratione, & ad poſtulandum ab ipſo per J. C. ejus lumen & gratiam neceſſariam ad ejus voluntatem perficiendam, & ad eum ſequendum quo ivit. „ Et nunc vado ad eum qui miſit me, & „ nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis? „ Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia „ implevit cor veſtrum “.

7. “, Sed ego veritatem dico vobis expedit ut ego vadam: ſi enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mit„ tam eum ad vos “: Spir. enim Sanctus mitti non poterat, niſi Deo nobis reconciliato, & cordibus noſtris a peccato purgatis, quorum utrumque Chriſti ſanguine effectum eſt. Expiemus igitur peccata noſtra per pœnitentiam, animas abluamus in ſanguine Chriſti, ut fiant Templum Spir. Sancti. Secundo, diſcipuli a viſibili carnis Chriſti præſentia pendentes, non erant ſatis diſpoſiti ad ſuſcipiendum Spir. Sanctum: a ſenſibilibus bonis abſtrahendi erant, ut ad inviſibilia bona diſponerentur; a C. J. humanitate ad divinitatem aſcendere eique ut Dei Filio, & uni cum Patre Spir. Sancti principio toto cordis affectu adhærere debebant ut ipſum Spir. Sanctum accipere mererentur. „ Expedit vobis ut ego „ vadam, *&c. quaſi diceret*, Expedit vobis „ ut hæc forma ſervi auferatur a vobis: ca„ ro quidem factum Verbum habito in vo„ bis; ſed nolo me carnaliter adhuc diliga„ tis, & iſto lacte contenti ſemper infantes „ eſſe cupiatis “. (*S. Aug. Tr.* 94. *in Jo.*) Expedit vobis ut ego vadam; ſi enim non abiero, Paraclit. non veniet ad vos. „ Si ali„ menta tenera, quibus vos alui, non ſub„ traxero, ſolidum cibum non eſurietis; ſi „ carnaliter hæſeritis, capaces Spiritus non „ eritis . . . . Non poteſtis capere Spiritum, „ quamdiu ſecundum carnem perſiſtitis noſſe „ Chriſtum “. Unde Apoſtol. (2. *Cor.* 5. 16.) ait: „ Etſi noveramus ſecundum carnem Chri„ ſtum, ſed nunc jam non novimus “. Etiam quippe carnem Chriſti non ſecundum carnem novit, qui Verbum carnem factum ſpiritaliter novit.

Hinc diſcamus, adhæſionem hominibus, etiam piis & ſanctis, impedimentum eſſe ſanctitatis, & conſolationum interiorum, quæ puriores, ſolidiores, ſuaviores & utiliores ſunt. Quanto magis carnales affectus hominem indignum reddunt Spir. Sancto? „ Non „ permanebit Spiritus meus in homine in æ„ ternum, quia caro eſt “. (*Gen.* 6. 50. 8. 9. 10. 11. „ Et cum venerit ille, ar„ guet mundum de peccato, & de juſtitia, „ & de judicio “. Quis audeat dicere, quod per diſcipulos Chriſti arguat mundum Spir. Sanctus, & non arguat ipſe Chriſtus; cum clamet Apoſt. (2. *Cor.* 13. 3.) „ An vultis „ experimentum accipere ejus qui loquitur „ in me Chriſtus “? Sed quia per Spiritum Sanctum diffundenda erat caritas in cordibus eorum, quæ foras mittit timorem, quo impediri poſſent ne arguere mundum, qui perſecutionibus fremebat, auderent, propterea dixit, „ Ille arguet mundum “, tamquam diceret; „ Ille diffundet in cordibus veſtris „ caritatem: ſic enim timore depulſo arguen„ di habebitis libertatem “. (*S. Aug. Tr.* 95. *in Jo.*)

Cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio. Hæc Domini ſententia tres veritates fundamentales Chriſtianæ Relig. complectitur (*Rom.* 8. *V.* 9. & 22. & *c.* 1. *v.* 17. 18.). 1. Generalem naturæ depravationem & corruptionem in Adamo per eius inobedientiam, & regnum peccati uſque ad C. J. 2. Reparat. naturæ per novum hominem, & ſecundum Adam C. J., regnumque juſtitiæ Chriſtianæ per gratiam ipſius. 3. Condemnationem peccatorum in peccatis perſeverantium, & deſtructionem regni peccati per ultimum judicium. Transfuſio peccati originalis (*Rom. c.* 5. 7.), & vulnerum ipſum conſequentium: conſtitutio & inſpiratio veræ juſtitiæ per J. C. Salv. noſtrum: Judicia Dei in punitione temporali & æterna peccati, ſine Spir. S. lumine, ſine fide cognoſci non poſſunt. *Ille arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio . . . De peccato quidem, quia non crediderunt in me.* Cæcitas enim, obſtinatio, & invidia Judæorum in Chriſt. Dom., & impugnatio veritatis, quam illis Chriſtus annuntiavit, tam manifeſtis Prophet. oraculis, tot & tantis miraculis confirmatam, argumentum eſt repugnantis peccati, dominantis cupiditatis. Illorum incredulitate convincimur quantum gratiæ Salvat. debeamus ob fidei donum: ſiquidem non minus quam illi *Eramus natura filii iræ* (*Epheſ.* 2. 3.).

3.). Hic fructus est descensus Spir. S. Fructus alter est, ut justitiæ legalis inutilitatem, & necessitatem justitiæ Dei, quæ est per fidem C. J., cognoscamus; per fidem, inquam, Christi, qui mortuus est propter peccata nostra, qui resurrexit propter justificationem nostram, qui in cœlos ascendit; ut sedens ad dexteram Patris objectum sit fidei & fiduciæ nostræ.

„ De justitia vero, quia ad Patrem vado", Arguit mundum Spir. Sanctus de peccato, quia in Christum non credit: & de justitia eorum qui credunt, „ Ipsa quippe fidelium „ comparatio, (*S. Aug. Tr* 95. *in Jo.*) infidelium est vituperatio. Quapropter mundus de peccato quidem suo, de justitia vero arguitur aliena, sicut arguuntur de lumine tenebræ. *Omnia enim quæ arguuntur*, ait Apost. (*Ephes.* 5. 13.) *a lumine manifestantur*. Quantum enim malum sit „ eorum qui non credunt, non solum per se „ ipsum, verum etiam ex bono potest apparere eorum qui credunt. Et quoniam ista „ vox infidelium esse consuevit, Quomodo „ credemus quod non videmus? Ideo credentium justitiam sic oportuit definiri, „ *Quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me*. (*Jo.* 20. 29.) Beati enim qui „ non vident & credunt. Nam & qui viderunt Christum, non in eo laudata est fides „ eorum quia credebant quod videbant, id „ est filium hominis, sed quia credebant quod „ non videbant, id est Filium Dei. Cum vero & ipsa forma Dei subtracta eorum esset aspectibus, tum vero ex omni parte „ impletum est, *Justus ex fide vivit*". (*Rom.* 1. 17.)

„ Denique *de judicio* quo *Princeps judicatus est mundi*, arguitur a Spir. Sancto „ mundus: quoniam cum suo principe judicatur, quem superbus atque impius imitatur". *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in judicium reservari*: (2. *Petr.* 2. 4.) Quomodo nona Spir. Sancto de hoc judicio mundus arguitur, quando in Spir. Sancto hæc loquitur Apostolus? *Credant* itaque *homines in Christum, ut arguantur de peccato infidelitatis suæ, quo peccata omnia detinentur*: *Transeant in numerum fidelium, ne arguantur de justitia eorum quos justificatos non imitantur: Caveant futurum judicium, ne cum mundi principe judicentur, quem judicatum imitatur*. Etenim *Ne sibi existimet parci superbia dura mortalium, de superborum supplicio terrenda est Angelorum*. (*S. Aug. ib.*)

12. 13. *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille Spir. veritatis, docebit vos omnem veritatem*. „ Ne a nobis exspectetis audire, quæ tunc noluit Dominus discipulis „ dicere, quia nondum poterant illa portare: sed potius in caritate proficite, quæ „ diffunditur in cordibus vestris per Spir. „ Sanctum qui datus est vobis, ut Spir. ferventes (*Rom.* 5. 5.) & spiritalia diligentes, spiritalem lucem, spiritalemque vo„ cem, quam carnales homines ferre non „ possunt, non aliquo signo corporalibus ocu„ lis apparente, nec aliquo sono corporali„ bus auribus instrepente, sed interiore con„ spectu & auditu nosse possitis. Non enim „ diligitur quod ignoratur". *Sed cum diligitur quod ex quantulacumque parte cognoscitur, ipsa efficitur dilectione ut melius & plenius cognoscatur*. (*S. Aug. Tr.* 96. *in Jo.*)

Docebit vos omnem veritatem. Quomodo id fieri potest, ut homo cognoscat omnem veritatem, cum dicat Apost. (1. *Cor.* 13. 9.) *Ex parte scimus*? Id impletur, quia per Spiritum Sanctum fit id, cujus nunc pignus accepimus, ut ad ipsam plenitudinem veniamus, de qua idem Apost. (1. *Cor.* 13. 12.) ait, *Tunc autem facie ad faciem*, & *Nunc scio ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum*: „ non quod in hac vita sciat to„ tum, quod usque ad hanc perfectionem fu„ turum nobis Dominus promisit per carita„ tem Spir. dicens: *Docebit vos omnem ve„ ritatem*. (*Ephes.* 4. 23.) Renovamini itaque „ spiritu mentis vestræ, ut intelligatis quæ „ sit voluntas Dei bona & beneplacens & „ perfecta"; (*Rom.* 12. 2.) *Ut in caritate radicati & fundati, possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo & sublimitas, & profundum: scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei*. (*Ephes.* 3. 17.) Illo enim modo vos docebit Spiritus Sanctus omnem veritatem, cum magis magisque diffundet in cordibus vestris caritatem. Spiritum veritatis invocate, ipsi corda vestra præparate gratiæ cooperando, qua ipse præparat; mundate conscientiam, mores emendate, ut Christianas veritates intelligere possitis. „ Errat *enim* quis„ quis putat veritatem se posse cognoscere „ cum adhuc nequiter vivat. Nequitia est „ autem mundum istum diligere, & ea quæ „ nascuntur & transeunt pro magno habere, „ & ea concupiscere, & pro his laborare ut „ acquiratur; & lætari cum abundaverint; „ & timere, ne pereant; & contristari, „ cum pereunt. Talis vita non potest puram „ illam & sinceram & incommutabilem vi„ dere

„ dere veritatem, & inhærere illi, & in æ-
„ ternum jam non moveri “. (*S. Aug. l. de Agon. Chriſt. c.* 13.)

Docebit vos omnem veritatem. Spiritus Sanctus Apoſtolos docuit omnem veritatem fidei & ſalutis. Quid autem illos docuerit, quid prædicaverint a Chriſto & Spiritu ejus inſtituti & illuminati, non aliter ſciri poteſt, niſi per Eccleſias quas condiderunt, & quibus ipſi prædicarunt, tam viva voce, quam per Epiſt. poſtea. „ Conſtat proinde omnem do-
„ ctrinam, quæ cum illis Eccl. Apoſtolicis
„ matricibus & originalibus fidei conſpiret,
„ veritati deputandam, ſine dubio tenentem
„ quod Eccleſiæ ab Apoſtolis, Apoſtoli a Chri-
„ ſto, Chriſtus a Deo accepit: omnem vero do-
„ ctrinam de mendacio præjudicandam, quæ
„ ſapiat contra veritatem Eccleſiarum, &
„ Chriſti, & Dei “. Quis ita demens, ut Apoſtolos aliquid ignoraſſe dicat? „ Latuit
„ aliquid Petrum, ædificandæ Eccl. petram
„ dictum, claves regni cœlorum conſecutum,
„ ſolvendi & alligandi in cœlis & in terris
„ poteſtatem? Latuit & Jo. aliquid dilectiſſi-
„ mum Domino, pectoris ejus incubantem,
„ cui ſoli Dominus Judam traditorem præ-
„ monſtravit, quem loco ſuo filium Mariæ
„ demandavit? .... Dixerat plane aliquan-
„ do: Multa habeo adhuc vobis loqui, ſed
„ non poteſtis modo ea ſuſtinere. Tamen ad-
„ jiciens, cum venerit ille Spir. veritatis,
„ ipſe vos deducet in omnem veritatem: o-
„ ſtendit illos nihil ignoraſſe, quos omnem
„ veritatem conſecuturos per Spiritum veri-
„ tatis repromiſerat: & utique implevit re-
„ promiſſum, probantibus Actis Apoſtolorum
„ deſcenſum Spiritus Sancti. Quam Scriptu-
„ ram qui non recipiunt, nec Spiritus San-
„ cti eſſe poſſunt, qui necdum Spiritum San-
„ ctum poſſint agnoſcere diſcipulis miſſum;
„ ſed nec Eccl. defendere, qui quando &
„ quibus incunabulis inſtitutum eſt hoc cor-
„ pus, probare non habent “. (*Tertull. De Præſc. c.* 21.)

14. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* „ Id dupliciter
„ intelligi poſſe S. Auguſtinus obſervat. Vel
„ quia diffundendo in cordibus credentium
„ caritatem, ſpiritaleſque faciendo, declara-
„ vit eis quomodo Filius Patri eſſet æqualis,
„ quem ſecundum carnem prius tantummodo
„ noverant, & hominem ſicut homines cogi-
„ tabant. Vel certe quia per ipſam carita-
„ tem, fiducia repleti, & timore depulſo, an-
„ nuntiaverunt hominibus Chriſtum: ac ſic
„ fama ejus diffuſa eſt toto orbe terrarum “. (*S. Aug. Tr.* 110. *in Jo*) *Ille me clarificabit*, id eſt, Ille vobis auferet timorem, & dabit amorem, quo me ardentius prædicantes, gloriæ meæ per totum mundum dabitis odorem, commendabitis honorem. Filius miſſus eſt in mundum ut glorificaret Patrem; Spiritus Sanctus miſſus eſt ut glorificaret Filium: Perſona procedens eam glorificat, a qua procedit, ſive per æternam generationem, ut Filius; ſive per ſpirationem æternam, ut Spiritus Sanctus: & nos qui per creationem a Deo exivimus, ad ejus gloriam omnia, quæ ab illo accepimus, dona referamus, illiſque ſecundum voluntatem ejus utamur. „ me clarificabit, quia de meo acci-
„ piet “.

16. *Modicum, & jam non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me, quia vado ad Patrem.* Totum vitæ præſentis curriculum, *modicum* eſt, & *modicum*, proſperis & adverſis, triſtitia & gaudio permixtum. *Tempus breve eſt.* Se interdum abſcondit Jeſus Animabus SS., ſuavitatem ſenſibilem præſentiæ ſuæ, interiores conſolationes illis ſubtrahit, ut earum fidelitatem, amoremque caſtum probet, ut eas purget a terrenorum affectuum reliquiis, ut ardentius in illis excitet deſiderium ſui. *Modicum & non videbitis me*: ſed cito illas conſolatur amantiſſimus Sponſus, ab iis non diſcedens, qua ſponſavit ſibi in fide, in juſtitia, & in ſempiternum; ſed paululum ſe abſcondit, ut ejus deſiderio ardentiori incenſæ dicant: *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi paſcas, ubi cubes in meridie . . .* (*Cant.* 1. 6.) *Quis mihi det te fratrem meum, ut inveniam te foris, & deoſculer te, & jam me nemo deſpiciat?* „ (*Cant.* 8. 1.) Præteriens teneri vult (*S. Bern. ſer.* 74. *in Cant.*), abiens revocari. Neque
„ enim hoc irrevocabile Verbum. It & redit
„ pro beneplacito ſuo, quaſi viſitans dilucu-
„ lo, & ſubito probans. Et ire quidem illi
„ quodammodo diſpenſatorium: redire vero
„ ſemper voluntarium eſt: utrumque autem
„ plenum judicii. At penes ipſum horum ra-
„ tio. Nunc vero conſtat in anima fieri hujuſ-
„ modi viciſſitudines euntis & redeuntis Ver-
„ bi. Sicut ait. *Jo.* 14: *Vado & venio ad vos.*
„ Item *Jo.* 16. *Modicum & non videbitis me,*
„ *& iterum modicum & videbitis me.* O mo-
„ dicum & modicum! O modicum longum!
„ Pie Domine, modicum dicis quod non vi-
„ debimus te? Salvum ſit verbum Domini
„ mei, longum eſt, & multum valde nimis.
„ Verumtamen utrumque verum, & modicum
„ meritis, & non modicum votis. Habes
„ utrumque in Proph. (*Habac.* 2.): *Si mo-*
„ *ram fecerit, exſpecta eum, quia veniet,*
„ *& non tardabit.* Quomodo non tardabit,
„ ſi moram fecerit, niſi quia quod ad meri-
„ tum

„ tum ſatis eſt, non eſt ſatis ad votum? „ Porro anima amans votis fertur, trahitur „ deſideriis, diſſimulat merita, Majeſtati ocu„ los claudit, aperit voluptati, ponens in „ ſalutari, & fiducialiter agens in eo. Intre„ pida denique & inverecunda revocat Ver„ bum, & cum fiducia repetit delicias ſuas, „ ſolita libertate vocans non Dominum, ſed „ dilectum. *Revertere, dilecte mi*".

20. 21. 22. *Amen, amen dico vobis: Quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium.* Gemitus & lacrymæ, pars eſt Chriſtiani. Flet, ingemiſcit, contriſtatur, quia corpus quod corrumpitur aggravat animam, ne de Deo cogitet, ne ipſum diligat quantum debet. Flet, quia continuis peccandi periculis expoſitum ſe videt; quia non quod vult bonum hoc agit, ſed quod non vult malum hoc facit, ingemiſcens exclamat: *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per J. C.* Ingemiſcit, quia peregrinatur a Domino in hac valle miſeriæ. Qui mundi gaudium diligunt, æternum cum mundo flebunt; qui vero lugent gaudente mundo, æterno gaudio in futura vita perfruentur. Non omnes lacrymæ chriſtianæ ſunt & ſanctæ. Intereſt quam ob cauſam quis ploret ac gemat. Suas habet lacrymas caritas, habet & ſuas cupiditas. Sunt lacrymæ pœnitentium, ſunt amantium, ſunt & peccatorum. Morte C. J. in cruce regenerati ſumus, & patimur adhuc quotidie per ejus gratiam, donec in nobis plene formetur glorioſa regenerat. ſeu reſurrectio. Tempus illud erit gaudii, nunc tempus eſt doloris & lacrymarum. *Chariſſimi, nunc filii Dei ſumus & nondum apparuit quid erimus: ſcimus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* (1. *Jo.* 3. 2.) „ Hunc „ totius laboris ſui fructum (*S. Aug. Tr.* 101. „ *in Jo.*) Eccl. nunc parturit deſiderando, „ tunc eſt paritura cernendo; nunc parturit „ gemendo, tunc paritura lætando; nunc par„ turit orando, tunc paritura laudando. Et „ ideo maſculum, quoniam *Adiſtum fructum* „ *contemplationis cuncta officia referuntur* „ *actionis* . . . Ibi ergo finis qui ſufficit no„ bis. Æternus igitur erit: neque enim no„ bis ſufficit finis, niſi cujus nullus eſt finis. „ De hoc ait Dominus: *Gaudium veſtrum ne„ mo tollet a vobis*. Non tardat Dominus „ promiſſum: *Modicum & videbitis me*, ubi „ jam nihil rogemus, nihil interrogemus, „ quia nihil deſiderandum remanebit, nihil „ quærendum latebit. Hoc modicum longum „ nobis videtur, quoniam adhuc agitur: cum „ finitum fuerit, tunc ſentiemus quam mo„ dicum fuerit. Non ergo ſit gaudium noſtrum „ quale habet mundus, de quo dictum eſt: „ *Mundus autem gaudebit:* nec tamen in hu„ jus deſiderii parturitione ſine gaudio triſtes „ ſimus, ſed ut ait Apoſt. (*Rom.* 11.); *Spe* „ *gaudentes, in tribulatione patientes*: quia „ & ipſa parturiens, cui comparati ſumus, „ plus gaudet de mox futura prole, quam „ triſtis eſt de præſenti dolore. Spe gaudea„ mus (2. *Cor.* 4. 17.), quia id quod in præ„ ſenti eſt momentaneum & leve tribulatio„ nis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate „ æternum gloriæ pondus operatur in nobis, „ non contemplantibus nobis ea quæ viden„ tur, ſed quæ non videntur: quæ enim vi„ dentur, temporalia ſunt; quæ autem non „ videntur, æterna".

23. 24. *Amen, amen dico vobis: Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Jam dictum eſt, *non peti in nomine Salvatoris, quicquid petitur contra rationem ſalutis.* Qui petit ut filius Dei, ut membrum Chriſti, in Spir. S., ſe egenum, pauperem, & omni gratia indignum agnoſcens, accipit quod petit, ſi non contra ſuam ſalutem ſempiternam petit. Accipit autem quod debet accipere. *Quædam enim non negantur, ſed ut congruo dentur tempore, differuntur* (*S. Aug. Tr.* 102. *in Jo.*). Ita ſane intelligendum eſt quod ait: *Dabit vobis*, ut ea beneficia ſignificata ſciantur his verbis, quæ ad eos qui petunt proprie pertinent. „ Exaudiuntur quip„ pe omnes ſancti pro ſe ipſis, non autem „ pro omnibus exaudiuntur vel amicis ſuis, „ vel quibuslibet aliis, quia non utcumque „ dictum eſt, *dabit*"; ſed: *Dabit vobis. Uſque modo non petiſtis quidquam in nomine meo: Petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum*; gaudium utique ſpirituale, non carnale; quod tunc erit plenum, cum aliquid ei non erit addendum. „ Quicquid er„ go petitur quod pertineat ad hoc gaudium „ conſequendum, hoc eſt in nomine Chriſti „ petendum, ſi divinam intelligimus gratiam, „ ſi vere beatam poſcimus viam. Quicquid „ autem aliud petitur, nihil petitur, quia in „ tantæ rei comparatione quicquid aliud con„ cupiſcitur, nihil eſt. *Petite, & accipie„ tis, ut gaudium veſtrum ſit plenum*". Id eſt, Hoc in nomine meo petite, ut gaudium veſtrum ſit plenum, & accipietis. Iſto enim bono in petendo perſeverantes ſanctos ſuos miſericordia divina non fraudabit.

27. *Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me amaſtis, &c.* „ Diligimus Deum, quia „ ipſe prior dilexit nos (1. *Jo.* 4. 10.). Hinc „ ergo factum eſt ut diligeremus, quia dile„ cti ſumus. Prorſus donum Dei eſt diligere

„ Deum. *Ipſe ut diligeretur dedit, qui non* „ *dilectus dilexit. Diſplicentes amati ſumus,* „ *ut eſſet in nobis unde placeremus* (*S. Aug. Tr.* 102. *in Jo.*). Non enim amaremus Filium, niſi amaremus & Patrem. Amat nos Pater, quia nos amamus Filium; cum a Patre & Filio acceperimus, ut & Patrem amemus & Filium: (*Rom.* 5. 5.) diffundit enim caritatem in cordibus noſtris amborum Spir., per quem Spir. & Patrem amamus & Filium, & quem Spir. cum Patre amamus & Filio. Amorem itaque noſtrum pium quo colimus Deum, fecit Deus, & vidit quia bonum eſt: ideo quippe amavit ipſe quod fecit". *Sed in nobis non faceret quod amaret, niſi antequam id faceret nos amaret.* Amor itaque Dei, primum omnium ejus donorum eſt. Amorem amori rependamus; & ſi Deum diligimus, nihil nos de noſtro retribuere agnoſcamus, ſed de donis ejus ac datis: Deum enim amamus de Deo.

28. *Exivi a Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Æternam generationem Filii in ſinu Patris; Incarnat. ejus in utero Virg. Matris; vitam ejus glorioſam in Reſurrect., de qua ait Apoſt. (*Act.* 13. 33.), *Reſuſcitans Jeſum, ſicut ſcriptum eſt, Filius meus es tu, ego hodie genui te*, adoremus; humiliationes ejus imitemur contemptu gloriæ ſæcularis & divitiarum; mundum relinquamus affectu; tota propenſione voluntatis, amoris pondere feramur ad Patrem, cujus ad dexteram Chriſtus ſedet in gloria: ibi ſit cor noſtrum, ubi eſt caput noſtrum C. J., ubi eſt totum noſtrum, Deus benedictus in ſæcula.

31. *Hæc locutus ſum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo preſſuram habebitis, ſed confidite, ego vici mundum.* „ Si Chriſtiani eſtis, preſſuras in iſto mundo ſperate: tranquilliora & meliora tempora nolite ſperare. Quod vobis Evang. non promittit; nolite vobis promittere. Quid dicat Evang., ſcitis: Chriſtianis loquimur, fidei prævaricatores eſſe non debemus . . . (*S. Aug. En. in* Pſ. 96. *n.* 20.) Bonum eſt tibi ut attendas illum qui non fallitur, nec fefellit aliquem, qui tibi promiſit non hic lætitiam, ſed in ſe; & cum tranſierint iſta, ſperes quia cum illo regnabis in æternum; ne cum hic vis regnare, neque hic habeas jucunditatem, neque illic invenias (*S. Aug. Ep. ad Rom. Exp. inch. n.* 18.)".

Hæc locutus ſum vobis, ut in me pacem habeatis, &c. „ Tribulationes & moleſtiæ cum per juſtitiam Dei redduntur peccatis, bonos & juſtos, & quibus jam plus peccata ipſa diſplicent quam ulla corporis pœna, non reflectunt ad peccandum, ſed ab omni labe penitus purgant. Pax enim perfecta etiam corporis ſuo tempore dabitur, ſi nunc pacem quam Dominus per fidem dare dignatus eſt, inconcuſſe ſpiritus noſter atque incommutabiliter teneat".

Confidite, ego vici mundum. „ Quare dicit *confidite*, niſi quia nobis vicit, nobis pugnavit? Ubi enim pugnavit? Quia hominem ſuſcepit. Tolle quod de Virg. natus, tolle quod ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo: tolle hoc, ubi luctamen? ubi certamen, ubi tentatio? Ubi victoria quam non præceſſit pugna? *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum* (*Jo.* 1.). Numquid hoc Verbum Judæus crucifigeret? Numquid hoc Verbum impius inſultaret? Numquid hoc Verbum colaphis cæderetur? Numquid ſpinis coronaretur? Ut autem iſta pateretur, *Verbum caro factum eſt*: & iſta paſſus reſurgendo vicit. Ergo nobis vicit, quibus ſecuritatem reſurrectionis oſtendit. Dicis Deo, *Miſerere mei, Domine, quoniam conculcavit me homo*. Tu te noli conculcare, & non te vincet homo. Ecce enim homo potens terret te. Unde te terret? Spolio, damno, torqueo, occido. Et clamas tu, *Miſerere mei, Domine, quoniam conculcavit me homo* (*S. Aug. Ser.* 97. *alias* 21. *de Verbis Domini*.). Si verum dicis, te ipſum attendis: quia times minas hominis, mortuus te conculcat: & quia non timeres niſi eſſes homo, conculcat te homo. Quod eſt ergo remedium? O homo, hære Deo, a quo factus es homo: illi adhære, in ipſo præſume, ipſum invoca, dic illi: *In te, Domine, virtus mea: in Deo ſperavi, non timebo quid faciat mihi homo* (Pſ. 55.)". Ex fide vivamus, in Chriſto per caritatem maneamus, & mundum facile vincemus, voluptates & terrores, dæmonemque mundi principem adverſus nos bonis illicientibus, maliſque terrentibus pugnantem, Chriſti virtute & gratia ſuperabimus. *Omne* enim *quod natum eſt ex Deo, vincit mundum: & hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides noſtra* (1. *Jo.* 5.). Ne illos infœliciſſimos, qui tanti Imperatoris neglectis præſidiis, ſe a mundo vinci ac penitus profligari patiuntur!

CAPUT XVII.

Senſus Litteralis.

1. 2. HÆc locutus eſt Jeſus, & ſublevatis oculis in cœlum, orantis habitu,

tu, seu ritu Pontificis pro se & pro populo oraturi, *dixit*. *Pater*, *venit hora* ignominiosæ Passionis ac mortis meæ, mecum a te prædefinita, *clarifica Filium tuum*, demonstra hominibus innocentiam ac dignitatem meam novis in passione ac morte mea miraculis, celerique resurrectione & assumptione in cœlum, *ut Filius tuus clarificet te*: efficiendo ut divina Majestatis tuæ gloria per Evang. prædicationem hominibus innotescat. *Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis*. Siquidem ei ut homini, & omnium hominum Redemptori, daturum te promisisti potestatem in omnes homines; *ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam*, id est omnibus electis, secundum propositum voluntatis tuæ, quos illi dedisti in peculium, utpote ab eo redemptos, & omni benedictione spirituali in cœlestibus per ipsum & in ipso repletos.

3. *Hæc est autem vita æterna*, hæc autem ratio sive modus est æternæ vitæ consequendæ, *ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti J. C.* id est, ut cognoscant te esse illum qui solus est verus Deus, teque ut talem sincere colant, idolis, & quibuslibet creaturis, seu falsis Numinibus exclusis. Hæc igitur particula, *solum*, hic Filium & Spir. S. a communione veræ Deitatis non excludit, sed omnes illos falsi nominis Deos, quos cæca Gentilitas introduxerat (*S. Chrys. hom.* 79. *S. Cyrill. Alex. lib.* 11. *in Jo.*). Ut cognoscant te, & Filium tuum J. C. esse solum illum verum Deum. Nec enim aliter perfectam Patris cognitionem quis accipiet, quam si Filium etiam una cognoscatur, ejus semper cognitione una cum Genitoris notitia concurrente. Nam simul ac quis novit Patrem, novit & Filium. Cum unum igitur & verum dixit Patrem ac Deum, non excluſit se ipsum. Nam cum ex ipso sit, & in ipso secundum naturam, verus etiam idem erit ac solus Deus. *Dii enim gentium dæmonia*. Omnis autem creatura serva est. Ex hoc loco explicitæ fidei in C. J. Deum verum, hominemque verum, hominumque redemptorem ac mediatorem necessitas invicte probatur. Gentes nec Deum noverant, nec Christum; Judæi Deum, non Christum noverant: Fides porro in Deum & Crist. ad salutem necessaria est; quam utrisque procuraturus, promerituruſ & daturus Christus advenit.

4. *Ego te clarificavi super terram*, gloriam tuam hominibus patefeci prædicat., vita & conversat. mea, miraculis: *opus consummavi quod dedisti mihi, ut faciam*, quod mihi commisisti (*S. Aug. Tr.* 105. *in Jo.*), scilicet opus redempt. humanæ, opus reconciliat. hominum tecum. Loquitur in præterito ob rei tum propinquitatem, tum certitudinem. Consummasse se dicit, quod se consummaturum certissime novit. Sicut longe ante in prophetia præteriti temporis usus est verbis, quando post annos plurimos futurum fuerat quod dicebat (Ps. 21. 18.): *Foderunt manus meas & pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea*: non ait, Fodient, & dinumerabunt. Et in hoc ipso Evang. (*Jo.* 15. 15.), *Omnia*, inquit, *quæ audivi a Patre meo, nota feci vobis*: quibus ait postea, *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo*. Qui enim certis & immutabilibus causis omnia futura prædestinavit, quicquid factum est fecit: nam & per Proph. (*Is.* 45. 11. *secund.* 70.) dictum de illo est, *Qui fecit quæ futura sunt*.

5. *Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum, claritate quam habui prius quam mundus esset, apud te*. Nunc ergo vicissim gloriam quam habui apud te ut Filius tibi consubstantialis & coæternus, prius quam mundus fieret, communica cum humanitate mea, cum carne mea, illam resuscitans, ad cælos evehens, & ad dexteram tuam collocans. Clarifica me (*S. Cyrill. l.* 11. *in Jo. c.* 6.) gloria non aliena & adventitia, sed propria & naturali, quam apud te & tecum indivisim semper habui ut Filius tuus, verusque Deus, & ad quam nihilominus prædestinatus sum a te ut homo, Deique & hominum mediator ante omnia tempora. „ Confer cum „ Rom. 1. v. 1. Paul. servus J. C., vocatus „ Apost., segregatus in Evang. Dei, quod „ ante promiserat per Proph. suos in Script. „ S. de Filio suo, qui factus est ei ex semi„ ne David secundum carnem, qui prædesti„ natus est Filius Dei in virtute, secundum „ Spir. sanctificationis ex resurr. mortuorum „ J. C. Dom. nostri. „ Secundum hanc ergo „ prædestinat. etiam clarificatus est antequam „ mundus esset, ut esset claritas ejus ex re„ surrect. mortuorum apud Patrem, ad cujus „ dexteram sedet. Cum ergo videret illius „ prædestinatæ suæ clarificationis venisse jam „ tempus, ut & nunc fieret in redditione, „ quod fuerat in prædestinatione jam factum, „ oravit dicens: *Et nunc clarifica me tu Pa„ ter, apud temetipsum claritate quam ha„ bui prius quam mundus esset, apud te*: „ tamquam diceret, Claritatem quam habui „ apud te, id est illam claritatem quam ha„ bui apud te in prædestinatione tua, tem„ pus est ut apud te habeam etiam vivens a„ pud te in dextera tua (*S. Aug. Tr.* 105. *in* „ *Jo. n.* 8.)".

6. 7. 8. *Manifestavi nomen tuum*, non solum quo cœli & terræ Creator, sed quo Pater Filii unigeniti ac tibi coæqualis diceris, *hominibus*, præsertim electis, *quos dedisti mihi*

mihi de mundo, quos a promiſcua peccatorum multitudine ſegregatos ſumma bonitate & caritate qua eos dilexiſti, mihi ut membra Capiti, ut diſcipulos Magiſtro, ut ſervos Domino, in hæreditatem dediſti redimendos, juſtificandos, docendos. *Tui erant*; æterna electione, *& mihi eos dediſti* ut eorum redemptori, ut homini propter ipſos facto, ut eos morte mea tecum reconciliarem. De mundo ſibi a Patre datos dicit homines, quibus alias ait, *Ego vos elegi de mundo*. „ Quos Deus „ Filius de mundo elegit cum Patre, idem „ ipſe homo Filius de mundo eos accepit a „ Patre: non enim Pater illos Filio dediſſet, „ niſi elegiſſet. Sicut ergo Filius non inde „ ſeparavit Patrem, quando dixit, *Ego vos* „ *de mundo elegi*, quoniam ſimul eos elegit „ & Pater: ſic non inde ſeparavit & ſe, „ quando dixit, *Tui erant*, quia & ipſius „ Filii pariter erant. Nunc autem homo idem „ ipſe Filius accepit eos qui non erant ipſius, „ quia & formam ſervi accepit Deus idem „ quæ non erat ipſius (*S. Aug. Tr.* 106. *in* „ *Jo.*)". Addit Chriſtus, *Et ſermonem tuum ſervaverunt*. Doctrinam meam abs te profectam, quam eis tuo nomine annuntiavi & tradidi, cordi ſuo impreſſam retinuerunt, & ad præcepta mea vitam ſuam conformaverunt. *Nunc cognoverunt quia omnia, quæ dediſti mihi, abs te ſunt*. Nunc fide, & experientia convicti, certiſſime cognoſcunt, omnia verba & opera mea eſſe abs te in me inexiſtente, & in me ac mecum, inſeparabiliter atque indiviſim operante. *Quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis*: Doctrinam quam mihi promulgandam demandaſti, & quam a te accepi naſcendo, eis annuntiavi & tradidi: *& ipſi acceperunt*; fide & opere compleverunt: *& cognoverunt vere quia a te exivi*, ut Filius a Patre per æternam generationem; *& crediderunt* fide ſincera & firma, *quia tu me miſiſti*. Crediderunt me Deum verum a te genitum ab æterno, & hominem verum, Meſſiam ſeu Chriſtum, mundique Redempt. a te miſſum in plenitudine temporis,

9. 10. *Ego pro eis rogo*, tamquam hominum Mediator, *non pro mundo*, non pro reprobis, qui ſecundum mundi concupiſcentiam vivunt, nec ſunt in ea ſorte gratiæ ut abs te ſint electi de mundo: *ſed pro his, quos dediſti mihi*, ut per me vitam conſequantur æternam; *quia tui ſunt*, æterna omnino que gratuita electione miſericordiæ tuæ. *Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt*: ob indiviſam naturæ divinæ ac potentiæ unitatem omnia tua mea ſunt, mihi per æternam generationem communicata: & ob Incarnat. diſpenſationem omnia mea tua ſunt, quæcumque ſcilicet mihi dediſti ut homini, unde tui ſemper ſunt electi, quos dediſti mihi: *& clarificatus ſum in eis*. Eo nomine te pro eis rogo, quia & tui ſunt, & mei: & quod per eos gloria mea promovenda ſit ac manifeſtanda.

11. *Et jam non ſum in mundo*, eo impenſius tibi eos commendo, quia jam ſum e mundo diſceſſurus, *& hi in mundo ſunt*, illos poſt me relinquo in mundo tantis fluctibus expoſitos; *& ego ad te venio*. Redeo ad te ut homo ad dexteram tuam in cœlo ſeſſurus. *Pater ſancte, ſerva eos in nomine tuo*, poteſtate tua, *quos dediſti mihi, ut ſint unum, ſicut & nos*, ut ſint unum animo, concordia, fide, caritate, ſicut & nos voluntate & natura unum ſumus. Non æqualitatem igitur, ſed ſimilitudinem; *Τὸ ſicut* ſignificat, ut omnes Interpr. notant; quemadmodum & in Dominica illa ſententia: „ Eſtote ergo & „ vos perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis „ perfectus eſt". (*Matth.* 5. 48.)

12. 13. 14. *Cum eſſem cum eis, ego ſervabam eos in nomine tuo*. De abſentia ſua anticipate loquitur, tamquam proxime futura. Servabam eos doctrina, monitis, exemplis, tamquam a te mihi creditos. *Quos dediſti mihi*, a te dilectos & electos, *cuſtodivi* a periculis animæ & corporis, ne perirent: *& nemo ex iis perit, niſi filius perditionis*, niſi Judas Iſcariotes vir perditus & reprobus, exitioque dignus, quod ſuo merito ſibi arceſſivit. Unde non mea culpa aut negligentia contigit ejus perditio, ſed *ut Scriptura impleatur*, quæ perditionem ejus prædixit. *Nunc autem ad te venio & hæc loquor*, diſcipulis audientibus, & in mundo unde mihi abeundum eſt, remanentibus, *ut habeant gaudium meum impletum in ſemetipſis*. Ut gaudium quod hactenus ex mea protectione & cura pro ipſis conceperunt, augeatur & perficiatur in eis poſt meam Reſurrect. & Aſcenſionem in cœlum, nec præſentiam meam ſenſibilem deſiderent, orationis hujus memores quam pro ipſis ad te fundo, meque exauditum eſſe certi, ſe tibi mihique ſemper fore curæ certiſſime credant & confidant. *Ego dedi eis ſermonem tuum*, doctrinam quam in mundo prædicari juſſeras, illis tradidi: *& mundus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo, ſicut ego non ſum de mundo*. Ob receptum Evang. mundo ſunt exoſi, quia moribus, ſtudiis, & affectibus animi mundo renuntiarunt, & ejus amatoribus diſſimiles ſunt, exemplum meum ſecuti.

15. 16. 17. *Non rogo ut tollas eos de mundo*, ut eos ab hominum iniquorum ſocietate penitus ſepares: mali enim bonis ſemper e-

runt

runt permixti quamdiu durabit mundus : *ſed ut ſerves eos a malo*, id eſt, a mundi malitia & corruptione, & a diabolo peccati auctore. *De mundo non ſunt, ſicut & ego non ſum de mundo*. Jam quidem alieni ſunt animo ab omni mundi malitia, & exemplis meis inſtituti. *Sanctifica eos in veritate*, perfice eos in ſanctitate, & confirma per veritatem tuam eorum animis a Spiritu Sancto, quem eis daturus es, magiſque imprimendam. *Sermo tuus veritas eſt*. Doctrina Evang. cujus prædicationi ſunt deſtinati, veritas eſt, & Pſeudoprophet. mendaciis, & Philoſoph. erroribus oppoſita; & legales figuras adimplens, necnon veteres Prophetias. Unde vere Sanctos internaque, non legali tantum juſtitia perfectos eſſe velim Evang. Præcones & Miniſtros Novi Teſtamenti. Hanc eis, Pater Sancte, a te adprecor ſanctitatem.

18. 19. *Sicut tu me miſiſti in mundum*, ut hominibus annuntiarem veritatem Evang. voluntatemque tuam : *& ego miſi eos in mundum*, ut Evangelicam veritatem omnibus Nationibus prædicent. *Miſi*, id eſt, mittere conſtitui ut legatos meos, operiſque mei vicarios. *Et pro eis ego ſanctifico me ipſum*, me tibi in ſacrificium offero, Sacerdos ſimul & victima, *ut ſint & ipſi ſanctificati in veritate*, ut veram per Spiritum ſanctificat. virtute ac merito ſacrificii mei conſequantur . . . . . Confer cum *Hebr.* 9. 13. 14. „ Si enim ſanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus, iniquinatos ſanctificat ad emundationem carnis : quanto magis ſanguis Chriſti, qui per Spir. Sanct. ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſerviendum Deo viventi? *Et c.* 9. 10. In qua „ voluntate ſanctificati ſumus per oblationem „ corporis J. C. ſemel. *Et c.* 13. 12. Propter „ quod & Jeſus, ut ſanctificaret per ſuum „ ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt “.

20. 21. *Non pro eis autem rogo tantum*, non pro ſolis Apoſt., *ſed & pro eis qui credituri ſunt, per verbum* prædicationis *eorum in me*, fide viva & perſeverante : *Ut omnes unum ſint*, ut unius corporis membra, caritate conjuncta, *ſicut tu Pater in me, & ego in te*, ut ſumma animorum conſenſione & concordia divinam noſtram Unitatem, quantum fieri poteſt, imitentur, *ut & ipſi in nobis unum ſint*, ut ſe in nobis & propter nos diligentes per Spir. Sanctum, unum ſint ſanctiſſimo illo unionis modo, quo conjungi, homines poſſunt, *ut credat Mundus quia tu me miſiſti*. Ut infideles videntes admirabilem illorum conſenſionem in profeſſione unius fidei, mutuamque dilectionem, credant me a te miſſum eſſe, vereque Deum qui tam ſanctæ ſim Religionis Auctor.

22. 23. *Et ego claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis* : ut ſicut natura Filius tuus ſum, ſic illi per gratiam filii Dei adoptivi ſint, *& divinæ conſortes naturæ*. (*Jo.* 1. 12. 2. *Petr.* 1. 4.) Omnia bona & dona mihi a te collata cum eis communicavi, quantum capere poſſunt, ut quæ mihi natura ſunt propria, ſint illis participatione communia : præſertim vero, *ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus*. Ut ad exemplum noſtrum ſint, & inter ſe, & nobiſcum. *Ego in eis, & tu in me, ut ſint conſummati in unum*. Ego in eis per naturæ, quam aſſumpſi, communionem, per Spir. mei participationem, per ſingularem dilectionem, & gratiæ meæ communicat. per corporis & ſanguinis mei manducationem & potum; & tu in me per eſſentiæ unitatem : *ut ſint conſummati in unum*, ut inter ſe & nobiſcum perfecte conjuncti ſint; *& cognoſcat mundus quia tu me miſiſti, & dilexiſti eos, ſicut me dilexiſti*. Tot enim tantorumque donorum collatio indicium eſt dilectionis erga illos tuæ; ſicut omnium donorum, quibus me ut hominem, cumulaſti, theſauri, gratiaque unionis perſonalis, argumentum eſt amoris erga me tui & miſſionis a te meæ.

24. *Pater, quos dediſti mihi, volo ut ubi ſum ego, & illi ſint mecum*, opto & peto ut electi, quos dediſti mihi prædeſtinatione tua, (*Philipp.* 2. 8. 9. 10.) ſint mecum in regno tuo, in cœlis, quo brevi ſum aſcenſurus, ejuſdem gloriæ conſortes, *ut videant claritatem meam, quam dediſti mihi* gloriam, quam mihi dare conſtituiſti, ut homini, in præmium humiliationis, obedientiæ, paſſionisque meæ, (*Hebr.* 2. 9.) *quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi*, id eſt, ab æterno. Gratia gloriaque C. J. capitis noſtri, primi prædeſtinatorum, primogeniti in multis fratribus, ex gratuita æternaque dilectione Dei ortum habet. „ Eſt enim præclariſſimum lumen prædeſtinat. & gratiæ ipſe Salvator, „ ipſe Mediator, Dei & hominum homo C. „ J. qui ut hoc eſſet, quibus tamdem ſuis vel „ operum vel fidei præcedentibus meritis natura humana quæ in illo eſt, comparavit? „ Appareat itaque nobis in noſtro Capite ipſe „ fons gratiæ, unde ſecundum uniuſcujuſque „ menſuram ſe per cuncta ejus membra diffundit. Ea gratia fit ab initio fidei ſuæ homo quicumque Chriſtianus, qua gratia homo ille ab initio ſuo factus eſt Chriſtus : „ de ipſo Spir. & hic renatus, de quo eſt ille natus; eodem Spir. fit in nobis remiſſio

„ peccatorum, quo Spir. factum est ut nul-
„ lum haberet ille peccatum . . . Sicut ergo
„ prædestinatus est ille unus ut caput esset;
„ multi prædestinati sumus ut membra ejus
„ essemus. Humana hic merita conticescant,
„ quæ perierunt per Adam : & regnet quæ
„ regnat Dei gratia per J. C, Dom. nostrum
„ unicum Dei Filium, unum Dominum “.
(*S. Aug. l.* 1. *de Prædest. SS. c.* 15.)

25. 26. *Pater juste, mundus te non cognovit*, in cujus ignorantiæ tenebris justo judicio illum reliquisti in pœnam peccati : *Ego autem te cognovi*, quod & doctrina & operibus ostendi : *& hi* te revelante, ac per me docente *cognoverunt, quia tu me misisti. Et notum feci eis nomen tuum*, proprietates tuas, & in primis magnam illam misericordiam, qua me redemptor. mediatorem & magistrum hominibus dedisti ; *& notum faciam* magis, ac magis, misso de cœlis, post Ascensionem meam, Spir. Sancto : *ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis*, ut eos tam bene de te institutos ames, sicut me amas; vel, ut eo perfectius te ament, quo melius cognoscet; sicque mihi conjunctiores sint, ut membra capitis, & in amore tuo perseverantes, numquam a me divellantur.

SENSUS MORALIS.

1. 2. „ HÆC locutus est Jesus : & sublevatis oculis in cœlum, dixit :
„ Pater, venit hora, clarifica Filium tuum,
„ ut Filius tuus clarificet te. Sicut dedisti
„ ei potestatem omnis carnis, ut omne quod
„ dedisti ei, det eis vitam æternam “. Poterat Dominus Unigenitus & coæternus Patri, in forma servi, & ex forma servi, si hoc opus esset, orare silentio: „ Sed ita se
„ Patri exhibere voluit precatorem, ut me-
„ minisset nostrum se esse doctorem “. (*S. Aug. Tract.* 104. *in Jo.*) Proinde eam quam fecit orationem pro nobis, notam fecit & nobis : quoniam tanti Magistri non solum ad ipsos sermocinatio, sed etiam pro ipsis ad Patrem oratio, discipulorum est ædificatio. Oculis ad cœlum sublevatis orat, ut mentes & corda ad Deum erigenda significet, cum oramus. *Pater, venit hora*, &c. Horam mortis nostræ a Deo definitam exspectare semper debemus in spiritu obedientiæ, & ad illam nos disponere ut victimas sacrificii, quod offerre ipsi debemus vitæ nostræ Deo, illius Auctori, & Domino. *Clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te*. Ut Mediator Dei & hominum C. J. resurrect. glorificaretur, prius humiliatus est passione. Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium. Quod ergo ait, *Pater, venit hora, clarifica Filium tuum*; sic intelligendum est tamquam dixerit, „ Venit hora seminandæ humilitatis, fructum non differas clari-
„ tatis “. Solam gloriam quæ ex Deo est desiderant filii Dei; eamque ad Deum solum ut ad finem ultimum referunt; & per humilitatem, quæ via est a C. J. calcata & monstrata, ad eam pervenire satagunt.

3. „ Hæc est autem vita æterna, ut co-
„ gnoscant te solum Deum verum, & quem
„ misisti J. C. “ Si vita æterna in cognitione & amore Dei & Filii ejus J. C. posita est, illi soli hoc in mundo beati sunt, qui Dei cognitioni & amori incumbunt. Studium omne, cognitio & scientia omnis, quæ ad hunc finem non refertur, vanitas est & afflictio spiritus. Miseratione digni sunt, qui omnia noverunt præter Evangelium; qui nihil ignorant præter scientiam salutis. „ Hæc
„ est vita æterna, ut cognoscant te solum
„ Deum verum “, &c. Deum nosse, & non C. J., est nosse vitam æternam ex parte, sed ignorare viam qua ad ipsam pervenitur, auctoremque cognitionis & amoris, quibus illa comparatur & obtinetur... „ Æterna vita
„ est ipsa cognitio veritatis. Quamobrem vi-
„ dete quam sint perversi atque præposteri,
„ qui sese arbitrantur Dei cognitionem tra-
„ dere, ut perfecti simus, cum perfectorum
„ ipsa sit præmium. Quid ergo agendum est,
„ nisi ut eum ipsum quem cognoscere volu-
„ mus, prius plena caritate diligamus “ ? (*S. Aug. l. de Morib. Eccl. Cathol. c.* 25.)

4. 5. „ Ego te clarificavi super terram, o-
„ pus consummavi quod dedisti mihi ut fa-
„ ciam. Et nunc clarifica me tu, Pater, a-
„ pud temetipsum “, &c. Tunc vere Deum glorificamus, cum opus consummamus, quod nobis dedit ut faciamus, cum implemus officia status ad quem nos vocavit. Sic Dei voluntatem facimus, quæ est sanctificatio nostra. Hoc opus non solum inchoandum, sed consummandum est: nusquam intermittendum, donec perfectum sit. Aliis nos ingerere non debemus oneribus ac negotiis, quæ statum nostrum non spectant, & quæ nobis non dedit Deus ut faciamus. De hoc uno scilicet quod nobis imposuit, a nobis rationem exiget in novissimo die. Væ illis, qui opus istud non perfecerunt, cum ex hoc mundo exeundum est. Væ illis, qui aliud in Dei opere, quam Dei gloriam quæsiverunt ! „ Ego te clarifi-
„ cavi super terram : opus consummavi quod
„ dedisti mihi ut faciam “. Deum in nobis ipsis super terram per bona opera glorificemus, ut apud semetipsum nos glorificet in

cœlis,

cœlis, conſummando benedictionem omnem ſpiritualem qua benedixit nos in C. J.

6. „ Manifeſtavi nomen tuum hominibus „ quos dediſti mihi de mundo “ ; &c. Illis manifeſtavi non illud nomen tuum quo vocaris Deus, ſed illud quo vocaris Pater meus. Nam quod Deus dicitur univerſæ creaturæ, etiam omnibus gentibus antequam in Chriſtum crederent, non omni modo eſſe potuit hoc nomen ignotum. „ Hæc eſt enim vis veræ „ Divinitatis, ut creaturæ rationali jam ra„ tione utenti, non omnino ac penitus poſ„ ſit abſcondi “. (*Auguſt. Tr.* 106. *Jo.*) Exceptis enim paucis, in quibus natura nimium depravata eſt, univerſum genus humanum Deum hujus mundi fatetur auctorem. „ In „ hoc ergo quod fecit hunc mundum cœlo „ terraque conſpicuum; & antequam imbue„ rentur fide Chriſti, notus omnibus genti„ bus Deus. In hoc autem quod non eſt in„ juriis ſuis cum diis falſis colendus, notus „ in Judæa Deus. In hoc vero quod Pater „ eſt hujus Chriſti, per quem tollit pecca„ tum mundi, hoc nomen ejus prius occul„ tum omnibus nunc manifeſtavit eis quos „ dedit ei Pater ipſe de mundo “ .

„ Manifeſtavi nomen tuum hominibus quos „ dediſti mihi “. C. J. ſumus, illi a Patre dati; pretio magno, ſcilicet ejus ſanguine ab ipſomet empti, ejus verbo inſtituti, ejus baptiſmo mundati, ejus gratia ſanctificati, ejus fide, ſpe & caritate donati, ut Deum Patrem, ut ipſummet Chriſt. Filium ejus, & Spir. Sanctum cognoſcamus & diligamus. Ne nos injuſtos & ingratos, ſi mundo nos devovere, ſi diaboli ſervituti nos iterum ſubjicere malumus quam C. J. ſervire !

7. 8. „ Nunc cognoverunt, quia omnia quæ „ dediſti mihi, abs te ſunt “ . Fide Chriſt. Deum omnis boni auctorem, etiam in C. J. agnoſcimus & profitemur, principium & fontem divinitatis ejus, miſſionis ejus, doctrinæ, virtutum, miraculorum ejus. Unde omnia refert ad Patrem. Quanto magis agnoſcere & humiliter profiteri debemus, omne bonum, & omne donum quod in nobis eſt, a Dei erga nos bonitate & beneficentia proficiſci ? „ Quid habes quod non accepiſti ? Si autem „ accepiſti, quid gloriaris, quaſi non accepe„ ris “ ? (1. *Cor.* 4. 7.) Inæſtimabile inter cetera donum fidei eſt, qua C. J. Salvat. noſtrum, Divinit. ejus, Incarnat. ac Miſſionem, Evang. Myſteriaque omnia, ipſo revelante cognoſcimus. „ Quia verba quæ dediſti mihi, „ dedi eis, & ipſi acceperunt, & cognove„ runt vere quia a te exivi, & crediderunt „ quia tu me miſiſti “ . Ob tam pretioſum & inæſtimabile donum, gratias immortales agamus Domino Deo noſtro.

9. „ Ego pro eis rogo : non pro mundo „ rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, quia „ tui ſunt “ . Mundus, ſocietas reproborum, quorum caput diabolus, a Deo maledictus eſt, a C. J. oratione, quam pro electis ſuis obtulit Patri, necnon ab ejus ſacrificii applicatione, quod fructum ſpectat æternæ vitæ conſequendæ, alienus eſt. Notum illud *S. Aug.* (*l.* 21. *de Civit. Dei c.* 24.) „ Si de aliquibus ita certa eſſet Eccl. ut qui „ ſint illi etiam noſſet, qui licet adhuc in „ hac vita ſint conſtituti, tamen prædeſtina„ ti ſunt in æternum ignem ire cum diabo„ lo; tam pro eis non oraret, quam nec „ pro ipſo. Sed quia de nullo certa eſt, orat „ pro omnibus dumtaxat hominibus inimicis „ ſuis in hoc corpore conſtitutis : nec tamen „ pro omnibus exauditur. Pro his enim ſolis „ exauditur, qui etſi adverſantur Eccl. ita „ tamen prædeſtinati, ut pro eis exaudiatur „ Eccl. & filii efficiantur Eccleſiæ “ . Cum igitur Chriſtus noſſet mundum, id eſt, ſocietatem iniquorum in peccato perſeverantium, damnatum iri cum diabolo & *in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationeſque* offerens Patri, ſit *exauditus pro ſua reverentia*, (*Heb.* 5. 7.) pro mundo non rogavit, quaſi a ſe excommunicato, & a ſe juſto judicio in æternum præciſo. „ Non enim revera „ Domini corpus eſt, quod cum illo non erit „ in æternum “ . (*S. Aug. l.* 3. *de Doctr. Chriſt. c.* 33.) Si partem habere cum hoc mundo volumus, illum diligere, nos illi conformare, partem habere cum Chriſto non poſſumus.

„ Non pro mundo rogo, ſed pro his quos „ dediſti mihi, quia tui ſunt “. Bonus Paſtor pro ovibus ſibi a Chriſto commiſſis aſſiduas & ferventes preces Deo per J. C. offerre debet, pro ſuis illarumque peccatis Deo ſacrificium offerre, ut quos elegit in ipſo ante mundi conſtitutionem, Sancti ſint & immaculati in conſpectu ejus; ut quos prædeſtinavit membra fieri Unigeniti Filii ſui, corpori ipſius conjungantur, ut a peccato ſerventur, ut in gratia & caritate perſeverent. Patresfamilias pro filiis ſuis, & omnibus ad familiam pertinentibus Deum orare debent, ut eos ſervet ab omni iniquitate, ut eis amorem ſuum inſpiret, ut eos æternis bonis dignos faciat. In precibus, quas pro uxore, pro familia, pro ſervis fundunt, & uxores pro maritis, &c. ſpectare non debent privatam utilitatem, commodumque ſuum, ſed unam Dei gloriam : magis illos movere non

debet

debet ad orandum pro ſuis, quod ſui ſunt, quam quod Dei ſunt, ſibique a Deo commiſſi, „ Pro his rogo, quos dediſti mihi, „ quia tui ſunt “. Id maxime optare debent ut ſint Dei & Chriſti, non ut ſint mundi, ſi vere Deum diligunt, & ipſos propter Deum. Verus enim, ſincerus, & ardens amor efficit ut amici bonum amicorum magis diligant ac promoveant, quam ſuum. *Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt.*

11. „ Pater ſancte, ſerva eos in nomine „ tuo, quos dediſti mihi, ut ſint unum, ſi„ cut & nos “. Continuo divinæ gratiæ adjutorio indigemus, ut mundum vincamus, rerum creatarum illecebris corda noſtra & amores noſtros dividentem. Hanc gratiam aſſidua, humili, & fervente oratione implorare oportet: atque ut eam impetremus, conſervare debemus cum fratribus unitatem ſpiritus in vinculo pacis; ut per caritatem nobis ſit cor unum & anima una in Domino, & ea ratione adorandam trium Sanctiſſimæ Trinitatis perſonarum conſenſionem quantum nobis poſſibile eſt, operante in nobis Spir. Sancto, qui Patris & Filii nexus eſt, imitemur. „ Servari, vult diſcipulos in benevolentiæ & „ voluntatum unione, *ait, S. Cyrill.* (*lib.* „ 11. *in Jo. c.* 9.) animo & ſpiritu inter ſe „ quodammodo commixtos, & pacis ac mu„ tuæ dilectionis lege; arctiſſimoque carita„ tis vinculo conſtringi, & ad eam unio„ nem progredi, ut voluntatum illa conjun„ ctio imago ſit naturalis, quam in Patre & „ Filio intelligimus unitatis, quæ nulla re„ rum hujus mundi, aut voluptatum vi con„ cuti, aut in voluntatum diſſimilitudinem „ abduci patiatur, ſed illæſam potius chari„ tatis vim conſervet in pietatis & ſancti„ moniæ unitate, quod & fieri contigit “. Nam in Actib. Apoſtolor. (4. 32.) legimus, *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una*, in unitate nimirum Spiritus, iſtud enim ipſum eſt quod & a Paul. (*Epheſ.* 4. 4.) dictum eſt, *Unum corpus, & unus Spir., unum etenim corpus multi ſumus*, in Chriſto. Omnes enim de uno Pane participamus, & omnes in uno perunctí ſumus Spir. nimirum Chriſti. Ut igitur concorporales, uniuſque & ejuſdem Spir. comparticipes futuros, in unitatem ſpiritus intemeratam, & firmam animorum conſenſionem ſervari vult ſuos diſcipulos. Hanc animorum conſenſionem & unitatem qui infringit ac violat, fructum orationis & paſſionis Chriſti quantum in ſe eſt impedit & evacuat.

14. „ Ego dedi eis ſermonem tuum, & „ mundus eos odio habuit, quia non ſunt „ de mundo, ſicut & ego non ſum de mun„ do “. Fidelitas in prædicatione & obſervantia verbi Dei & Moralis Evangel. ſecundum puritatem ſuam, prout a C. J. tradita eſt, „ mundi inimicitiam commovet in Prædicat. & defenſores veritatis, in cultores pietatis. Qui Deo placere ſtudent, amatoribus mundi placere non poſſunt. Hinc Ethnici primorum ſæculor. Chriſtianos velut humani generis hoſtes inſectabantur. Cui convitio reſpondet Tertull. (*Apog. c.* 37.) „ Si inimicos jube„ mur diligere, quem habemus odiſſe? . . . . „ Hoſtes judicare maluiſtis, qui ſumus pla„ ne, non generis humani tamen, ſed erro„ ris “. Et alibi (*Ejuſdem l. cap.* 1.) de Chriſtiana Relig. loquens: „ Nihil, *inquit*, „ de cauſa ſua deprecatur, quia nec de con„ ditione miratur. Scit ſe peregrinam in ter„ ris agere; inter extraneos facile inimicos „ invenire, ceterum genus, ſedem, ſpem, „ gratiam, dignitatem in cœlis habere “. Vivere in mundo ut peregrinum, & exulem mundi, caracter eſt Chriſtianorum, quo C. J. aſſimilantur. „ Non ſunt de mundo, ſicut „ ego non ſum de mundo “. Ea tantum ſapere debet Chriſtianus, quæ ſurſum ſunt, „ non quæ ſuper terram, ut vita ejus abſcondita ſit cum Chriſto in Deo. Ab erroribus, „ cupiditatibus, voluptatibus, ſenſu, rationibus, moribuſque mundi alienus ſit oportet, „ qui Chriſti vult eſſe diſcipulus & imitator. Unde Paul. (*Galat.* 16. 14.) de ſe ipſo & Chriſto ſcribit: „ Per quem mihi mundus „ crucifixus eſt, & ego mundo “. Ideo & ſe in diſcipulorum ſuorum ordine collocat Dominus, eoſque ſibi comparat in odio mundi incurrendo & tolerando, quia ejus imitatione, qua homo eſt, quod fieri dignatus eſt pro nobis, ad omne virtutis genus evehimur, a mundi cupiditatibus, avaritia, ambitione, voluptatibus, inſtitutis alieni. Chriſtus enim ad hoc bonum ſe nobis ducem præbuit, „ ut per ſupramundanam vi„ tam de mundo exeamus. Supra mundum „ enim eſt Evangelica converſatio atque di„ ſciplina “. (*S. Cyrill. l.* 11. *in Jo. c* 9.)

15. 17. „ Non rogo ut tollas eos de mun„ do, ſed ut ſerves eos a malo “. Quamvis mundo inhærere, præſentemque vitam diligere Evang. Operarii non debeant, Dei tamen voluntati læto animo obſequi debent, eos in mundo permanere volentis ad opus miniſterii, ad conſummationem Sanctorum, ad ædificationem corporis Chriſti. „ Mihi „ vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Quod „ ſi vivere in carne, hic mihi fructus operis „ eſt, & quid eligam ignoro. Coarctor autem

„ tem e duobus: deſiderium habens diſſolvi, „ & eſſe cum Chriſto multo magis melius: „ permanere autem in carne, neceſſarium „ propter vos “. (*Philip.* 21. 22. 23.) Timendum quidem illis eſt ne mundi aura peſtifera afflati inquinentur & corrumpantur: ſed Deum orent aſſidue cum fiducia, ut virtute orationis & meritorum Chriſti ſui, & per victricem gratiæ ejus potentiam, ſervet eos a malo. Dum aliorum converſioni & ſanctificationi allaborant, veram a Deo ſanctitatem per C. J. ſuppliciter poſtulent. „ Sanctifica eos in „ veritate “. Sanctificantur enim in veritate (*S. Aug. Tr.* 108. *in Jo.*) hæredes Teſt. novi, cujus veritatis umbræ fuerunt ſanctificationes vet. Teſt. & cum ſanctificantur in veritate, ſanctificantur in Chriſto, qui dixit. „ Ego ſum via, veritas & vita “. Sancti eſſe debent Eccl. miniſtri & Operarii Evangelici, cum ad ſacrum miniſterium admoventur, ſiquidem a mundo ſeparati affectu, inſtitutis, & moribus eſſe debent, quia in ſeparatione Chriſtian. ſanctitatis initium poſitum eſt: ſed proficere debent magis ac magis in eadem ſanctitate, fierique ſanctiores, idque fervente & perſeverante oratione a Deo poſtulare per Dom. noſtrum J. C. quia id fieri ſine adjutorio gratiæ ejus non poteſt, „ Illo „ eorum ſanctificante provectum, qui ſanctificavit inceptum “. Unde Apoſt. (*Philip.* 1. 6.) ait: „ Qui cœpit in vobis opus bo„ num, perficiet uſque in diem Chriſti Jeſu “. Ne tamdem vere Sanctos eſſe putent, qui externa dumtaxat pietatis exercitia frequentant, ſed qui vitam omnem ſuam ſecundum regulas Evang. componunt, omniaque opera ſua in Spiritu Evang. perficiunt fide, ſpe, & caritate Deum colentes, factiſque demonſtrantes ſermonem ejus, qui veritas eſt, animis ſuis inſitum eſſe. *Sermo tuus veritas eſt.*

19. *Et pro eis ego ſanctifico meipſum, ut ſint & ipſi ſanctificati in veritate.* „ Pro noſtris peccatis ſeipſum ſanctificavit, (*S. Cyrill. l.* 2. *in Jo. c.* 10.) id eſt conſecravit „ Unigenitus, ac tamquam hoſtiam ſacram „ obtulit in odorem ſuavitatis Deo & Patri; „ ut eo ſublato, quod naturam hominis a „ Deo ſeparat, ſcilicet peccato, nihil am„ plius impediat quo minus Deo proximi ſi„ mus, illique inhæreamus per participation. „ Sancti Spir. reformantis nos ad juſtitiam „ & ſanctimoniam, atque ad primam imagi„ nem. Juſtificati vero per fidem in Chriſtum „ ſumus, *Qui traditus eſt propter delicta* „ *noſtra, & reſurrexit propter juſtificatio*„ *nem noſtram.* (*Rom.* 4. 25.) Tota enim „ in eo tamquam in primitiis generis ad no„ vitatem vitæ natura hominis reparata eſt, „ & in ſuum veluti principium reverſa ad „ ſanctificationem reformata eſt. *Sanctifica* „ igitur *eos*, o Pater, inquit, *in veritate* „ *tua*, id eſt in me. *Tuum enim Verbum ve*„ *ritas eſt*, id eſt ego. *Et pro eis ſanctifico* „ *me ipſum*, id eſt, conſecro & offero, unus „ pro cunctis moriens, ut eos in novitatem „ vitæ reformem, *ut ſint & ipſi ſanctificati* „ *in veritate*, id eſt in me “. Nos ipſos per Chriſti gratiam ſantificemus, id eſt, offeramus Deo hoſtiam vivam, ſanctam, Deo placentem. Ne conformemur huic ſæculo, ſed *renovemur ſpiritu mentis noſtræ*, (*Epheſ.* 4.) deponentes, deſtruentes & crucifigentes *veterem hominem* per pœnitentiam & mortificationem Chriſtianam, & *induentes novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt, in juſtitia & ſanctitate veritatis.*

Et pro eis ego ſanctifico me ipſum, &c. Naturam a me aſſumptam ſanctifico divinitatis unctione, ut electi mei de mea plenitudine ſanctitatem hauriant. „ Sanctificatur *ergo* „ propter nos in Sancto Spir. non quidem „ alio ipſum ſanctificante, ſed ipſomet ſancti„ ficat. ſuæ carnis operante. Suſcepit enim „ Spir. qui ſuus eſt, & accipit quidem qua„ tenus eſt homo, ſibi vero illum dat ut „ Deus. Hoc autem agebat propter nos, „ ut ex ipſo in univerſum genus ſanctificationis „ gratia promanaret. Quemadmodum enim „ per prævaricationem in Adam tamquam „ in primitiis generis humani, natura dam„ nata fuit, in illo audiens, *Terra es*, & „ *in terram reverteris* : eodem modo per o„ bedientiam & juſtitiam Chriſti, in quan„ tum factus eſt ſub lege, quamvis legislator „ exiſtens ut Deus, in totam naturam pro„ manat benedictio, & per Spir. vivificatio “. (*S. Cyrill. l.* 2. *in Jo. c.* 10.)

Et pro eis ego ſanctifico me ipſum. Id eſt, eos in me ipſo ſanctifico, cum & ipſi ſint ego. Illi enim de quibus loquitur, membra ſunt ejus, quatenus caput eſt Eccl. & omnium electorum: & *unus eſt Chriſtus caput & corpus.* (*S. Aug. Tr.* 108. *in Jo. n.* 5.)

20. 21. *Non pro eis autem rogo tantum, ſed & pro eis qui credituri ſunt per verbum eorum in me.* Illa oratione pro omnibus quos redemit, ſive tunc in carne viventes, ſive poſtea futuros, Redemptor noſter oravit, cum rogans pro Apoſt. qui cum illo tunc erant, adjunxit etiam illos qui per verbum eorum fuerant in eum credituri. Eadem enim Evang. doctrina, idem verbum fidei & ſalutis, quod ab illis prædicatum eſt, continua traditione per eorum ſucceſſores ab ipſis ad nos manavit incorruptum. Et noſtri ergo ſunt Apoſt. ſuper quorum fundamentum

ædifi-

ædificati ſumus ipſo ſummo angulari lapide C. J. unde & præſentis temporis Eccl. tam vere dicitur *Apoſtolica*, ac Eccl. temporum Apoſtolicor. Orat autem Chriſtus pro omnibus electis ſuis, ut unum ſint unitate fidei & caritatis, tendente ad unitatem æternam corporis myſtici C. J. in cœlis conſummandam. *Ut omnes unum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint.* Adoptionis gratia facit ut unum ſimus in Patre, qui nos regenerando conſortes divinæ ſuæ naturæ eſſe dedit, ad honorem & imitationem ineffabilis generationis qua eſſentiam ſuam unigenito Filio naturaliter ab æterno communicat. Nos in Chriſto unum facit, cujus membra ſumus, fratres, cohæredes. Unum denique nos facit in Spir. Sancto, qui velut anima eſt & vita corporis myſtici, & nexus omnium illius membrorum inter ſe, & cum capite J. C. hunc in illa Spir. influxu perenni diffundente. *Unde & ipſi in nobis unum ſint.*

22. 23. *Et ego claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis, ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus. Ego in eis, & tu in me, ut ſint conſummati in unum.* Cum Chriſtus ſit Unigenitus æterni Patris, hanc nobiſcum gloriam communicare dignatus eſt ut filii Dei nominemur & ſimus per adoptionem, quam gloriam ac dignitatem conſecuti ſumus in baptiſmo. *Juſtificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum noſtrum J. C. per quem & habemus acceſſum per fidem in gratiam iſtam, in qua ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei.* (*Rom* 5. 1. 2.) Hæc autem gratia Criſtianos tam arcta unione tam perfecta Chriſto conjungit & Deo Patri, ut ipſe Chriſtus juſtus ex fide viventes dignetur fratres ſuos vocare. *Vade*, inquit, (*Jo.* 20. 37.) *ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum.* Divina hæc unio per baptiſmum inchoatur, per Euchar. perficitur, in qua verum C. J. Corpus & Sanguinem realiter ſumentes, cum illo quodammodo commiſcemur, illique concorporales efficimur, & una caro cum illo, ut SS. Patres loquuntur. „ Ut ergo ad „ unitatem (*S. Cyrill. l.* 11. *in Jo. c.* 11.) „ cum Deo & inter nos contenderemus, at„ que nos una commiſceremur, rationem „ quamdam excogitavit Unigenitus per con„ venientem ſibi ſapientiam & conſilium Pa„ tris. Uno enim corpore ſuo credentes in „ ſe benedicens per myſticam Communionem, „ eos cum ſibi, tum inter ſe concorporales ef„ ficit. Quis enim eos qui per illud ſanct. „ Corpus ad unitatem cum Chriſto conjuncti „ ſunt, diviſerit, & a naturali inter ſe unio„ ne removerit? Nam ſi omnes de uno pa„ ne participamus unum omnes corpus eſſi„ cimur. (1. *Cor.* 10. 17.) Chriſtus enim „ dividi non poteſt: Ideo & Chriſti corpus „ nominatur Eccl. & nos ejus membra. Uni „ enim Chriſto per ſanct. ejus corpus omnes „ uniti, maxime cum eum unum & indiviſi„ bilem in noſtris corporibus ſumamus, ei „ potius quam nobis noſtra membra debe„ mus. *Hinc Apoſt.* (*Epheſ.* 4. 14.) Aliis, „ *inquit*, generationibus non eſt agnitum fi„ liis hominum, ſicut nunc revelatum eſt „ Sanctis Apoſt. ejus & Proph. in Spiritu. „ Gentes eſſe cohæredes & concorporales, „ & comparticipes promiſſionis ejus in C. J. „ per Evang. ". (*Epheſ.* 3. 5.) Quod ſi concorporales ſumus omnes inter nos in Chriſto, neque ſolum inter nos, ſed & ei qui in nobis eſt per ſuam carnem, quomodo non jam aperte unum ſumus omnes, & inter nos, & in Chriſto? Chriſtus enim eſt unitatis vinculum, cum idem ſit Deus & homo: Sicut autem corpus unum ſumus cum Chriſto & in Chriſto per myſterium Incarnat. ejus, & per corporis ipſius in Euchar. Sacram. ſumptionem; ita unus ſumus ſpiritus per Spir. Sancti participat. quem effudit in nos abunde. Unde Apoſt. (*Epheſ.* 4. 3. 4. 5. 6.) ait: „ Supportantes invicem in caritate, ſolliciti „ ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis. „ Unum corpus & unus ſpiritus, ſicut vo„ cati eſtis in una ſpe vocationis veſtræ. „ Unus Dominus, una fides, unum baptiſ„ ma. Unus Deus & Pater omnium, qui eſt „ ſuper omnes, & per omnia, & in omni„ bus nobis ". Uno enim in nobis inhabitante Spir. unus omnium Pater in nobis erit Deus per Filium, ad unitatem mutuam & ſuam adducens eos qui ſunt participes Sancti Spiritus Tam ſanctæ, tam ſalutaris, tam glorioſæ unionis gratiam ne per peccatum amittamus, quod ſolum nos a Deo dividere poteſt, magna ſollicitudine & vigilantia caveamus. Immo oremus ut ſacra hæc unitas arctior in nobis in dies fiat. „ Veritatem au„ tem facientes in caritate, creſcamus in „ illa per omnia, qui eſt caput Chriſtus: ex „ quo totum corpus compactum & conne„ xum per omnem junctúram ſubminiſtratio„ nis, ſecundum operationem in menſuram „ uniuſcujuſque membri, augmentum corpo„ ris facit in ædificationem ſui in carita„ te ". (*Epheſ.* 4. 15. 16.) Hæc unitas in cælo conſummabitur, omnibus electis Chriſto poſt beatam reſurrect. in vita immortali unitis. *Cum autem ſubjecta fuerint illi omnia* (ſcilicet Chriſto Dei Filio) *tunc & ipſe*

ipse Filius subjectus erit ei, qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus. (1. *Cor.* 15. 28.)

24. *Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi.* „ Caput & corpus, unus Christus: locus proinde capitis, locus est & corporis: gloria capitis in membra redundat. Si loca dicenda sunt, & quibus non corpora continentur, & locus est cuique rei ubi est; locus Christi æternus ubi semper est, ipse Pater est, & locus Patris Filius est, quia *Ego*, inquit, *in Patre, & Pater in me est* .... Et, *Sicut tu Pater in me, & ego in te*: & locus noster ipsi sunt: *Ut & ipsi in nobis unum sint*: & nos locus Dei sumus, quoniam templum ejus sumus, sicut orat pro nobis qui mortuus est pro nobis, vivitque pro nobis; ut in ipsis unum simus; quia factus est in pace locus ejus, & habitatio ejus in Sion, quæ nos sumus. Sed quis idoneus loca ista, vel quæ sunt in locis istis, sine spatiosis capacitatibus, & sine corporeis molibus cogitare? Non parum tamen proficitur, si saltem quidquid tale oculis cordis occurrit, negatur, respuitur, improbatur: & lux quædam in qua ista neganda, respuenda, improbanda cernuntur, sicut potuerit, cogitatur; & quam sit certa cognoscitur, & amatur, ut inde surgatur, atque ad interiora tendatur: quæ cum penetrare mens invalida, & minus quam illa sunt, pura, nequiverit; non sine amoris gemitu & desiderii lacrymis inde pellatur; & patienter ferat quamdiu fide mundatur, atque ut illic habitare valeat, sanctis moribus præparatur. Quomodo ergo non erimus cum Christo ubi est, quando in Patre cum illo erimus, in quo est? Hinc Apost. (*Coloss.* 3. 5.) ait: *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*: Ecce interim fide ac spe vita nostra ubi Christus est, cum illo est, quia cum Christo in Deo est". (*S. Aug. Tr.* 11. *in Jo. n.* 3. 4.) Ecce velut jam factum est, quod oravit ut fieret, dicens: *Volo ut ubi ego sum, & ipsi sint mecum*: sed nunc per fidem. Quando autem fiet per speciem? Cum *Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria*. Tunc videbimus gloriam ejus ut Unigeniti a Patre, & gloriam quam dedit illi Pater: in Incarnat. & in Resurrect. ut homini. Quam quidem gloriam ut æterno Patris in se amori acceptam refert Caput nostrum, *Quia dilexisti me ante constitutionem mundi*; ita & nos quicquid spiritalium bonorum est, quod a Deo per Christ. accepimus, & accepturi sumus, gratiam & gloriam, acceptam referre debemus amori quo nos Deus gratis dilexit in C. J. ante constitutionem mundi.

25. 26. „ Pater juste, mundus te non cognovit, ego autem te cognovi, & hi cognoverunt quia tu me misisti". Sua culpa & voluntaria cæcitate mundus non cognovit Deum & Filium ejus J. C. quia carnales homines dilexerunt tenebras magis quam lucem .... Illis igitur donum fidei non tribuit Pater, quia justus est: dedit autem iis quos elegit de mundo, quia misericors est. „ Mundus ille damnationi prædestinatus merito cognovit: mundus vero quem per Christ. „ reconciliavit sibi, non merito, sed gratia „ cognovit. Quid est enim cognoscere, nisi „ vita æterna? Quam mundo damnato utique non dedit, reconciliato dedit? Propterea itaque mundus non cognovit, quia „ justus es, & meritis ejus ut non cognosceret tribuisti: & propterea mundus reconciliatus cognovit, quia misericors es, & „ ut cognosceret, non ei merito, sed gratia „ subvenisti". (*S. Aug. Tr.* 11. *in Jo.*) Omnis porro cognitio quæ de Deo, & de C. J. Domino nostro, & ejus mysteriis habetur, ad Dei dilectionem ordinari debet, si enim sit sterilis, nec amorem pariat, in majorem damnationem vertitur eorum quibus data est. „ Et notum feci eis nomen tuum, & notum „ faciam, ut dilectio qua dilexisti me, in „ ipsis sit; & ego in ipsis. *Unde* & Legis „ & omnium divinarum scripturarum plenitudo & finis est dilectio rei qua fruendum „ est, *scilicet Dei*, & rei quæ nobiscum ea „ re frui potest, *scilicet proximi*. Et quisquis „ Script. divinas, vel quamlibet eorum partem intellexisse sibi videtur, ita ut eo intellectu non ædificet istam geminam caritatem Dei & proximi, nihil intellexit. „ Nam Script. non præcipit nisi caritatem, „ nec culpat nisi cupiditatem, & eo modo „ informat mores hominum". (*S. Aug. l.* 1. *de Doct. Christ. c.* 35. 36. *Et l.* 3. *c.* 10.)

CAPUT XVIII.

Sensus Litteralis.

1. 2. HÆC *cum dixisset Jesus, egressus est cum discipulis suis*, ex domo in qua cœnaverat, sive ex loco ubi substiterat

cum

cum discipulis colloquens, & Patrem orans, & progressus est extra urbem, *trans Torrentem Cedron*, ita vocatum non a cedris hinc inde consitis, sed a nigredine sive obscuritate, aquis scilicet ejus simo & cœno atratis, *ubi erat hortus*, pars villæ Gethsemani, *in quem introivit ipse & discipuli ejus*, orationis causa. *Sciebat autem & Judas, qui tradebat eum, locum: quia frequenter Jesus convenerat illuc cum discipulis suis.* Illuc secedere solebat ad orandum, & pernoctare, his præsertim festis diebus.

3. *Judas ergo cum accepisset cohortem*, a Præside, seu partem cohortis, quæ Paschatis tempore ab illo dari solebat Senatoribus ad servandam Urbem & Templum, *et a Pontificibus* seu primariis Sacerdotibus, *et Pharisæis* datos *ministros*, seu domesticos satellites, quibus magis fidebant quam ethnicis militibus, *venit illuc cum lanternis, et facibus, et armis*, ut incluso in lucernis lumine faces accenderent, si forte extinguerentur, & recessus omnes ac latebras scrutarentur, si opus esset: cum armis vero, ne discipuli Jesu resistere auderent, & ne populus eum de manibus militum eriperet. Adeo timebant Sacerdotes, Pharisæi, & Scribæ, ne elaberetur.

4. 5. 6. *Jesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant, super eum*, ne ex imprudentia, vel impotentia in manus inimicorum incidisse putaretur, *processit* obviam eis, sponte se obtulit, *et dixit eis: Quem quæritis*, tanto apparatu & ardore? *Responderunt ei: Jesum Nazarenum*: quem nec tanta luce, nec Judæ osculo demonstratum agnoscebant, mirum in modum perturbati. *Dicit eis Jesus: Ego sum. Stabat autem et Judas, qui tradebat eum, cum ipsis. Ut ergo dixit eis: Ego sum:* abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram, quasi solo ejus halitu difflati, si voluisset, perituri.

7. 8. 9. *Iterum ergo interrogavit eos*, cum isto miraculo moniti in sua cæcitate & contumacia permanerent: *Quem quæritis? Illi autem dixerunt, Jesum Nazarenum. Respondit Jesus, Dixi vobis quia ego sum*, ipse qui vos alloquor. *Si ergo me quæritis, sinite hos*, discipulos meos, liberos & illæsos *abire*. Potentiam suam ostendit, qui hoc quasi jure imperat, & jubendo operatur. Id autem præstitit, id est, prohibuit ne discipuli sui tenerentur & interficerentur, *Ut impleretur sermo quem dixit: Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex iis quemquam.* Si enim capti fuissent, periculum erat ne Christum negarent utpote imbecilli in fide & infirmi, ac in æternum perirent. Si enim Petrus fortior ceteris ita misere lapsus est, quid de aliis existimandum? Noluit ergo Christus eos supra vires tentari, aut periculis exponi, antequam accepto Spir. Sancto in fide & caritate confirmati essent. Hinc S. Aug. sensus *inimicos videt* (inquit *Tr.* 112. *in Jo.*) *& hoc faciunt quod jubet: sinunt eos abire, quos non vult perire. Numquid autem non erant postea morituri? Cur ergo si tunc morerentur, perderet eos, nisi quia nondum sic in eum credebant, quomodo credunt quicumque non pereunt?*

10. 11. *Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum*, ad Domini defensionem præ fervidæ indolis impetu incitatus: *& percussit Pontificis servum: & abscidit auriculam ejus dexteram. Erat autem nomen servo Malchus. Dixit ergo Jesus Petro, Mitte gladium tuum in vaginam.* Nolo enim armis defendi, & vim vi repellere, sed patientia & mansuetudine vincere mundum, mortem, diabolum. *Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Vis-ne prohibere ne passionem & mortem subeam ad humani generis redemptionem, & ad destruendum mortis imperium, quemadmodum Patris mei decreto constitutum est? Confer cum *Matth.* 26. v. 51. & 52. *Marc.* 14. v. 47. & *Luc.* 22. v. 50. & 51.

12. 13. 14. *Cohors ergo, & Tribunus*, seu Præfectus Romanæ cohortis, *& ministri Judæorum, comprehenderunt Jesum, & ligaverunt eum*, a Juda moniti ut cum magna cautione eum ducerent, quod solitus esset interdum e turba inconspicuus elabi: *Et adduxerunt eum ad Annam primum*, sive honoris causa ob ejus ætatem, dignitatem, & auctoritatem apud genetum Caipham, & apud Judæos: *Erat enim socer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius*: sive quia domus ejus erat vicinior: sive ut ab eo discerent quonam, & quomodo ducendus esset Jesus. *Erat autem Caiphas, qui consilium dederat Judæis: Quia expedit unum hominem mori pro populo.* In memoriam revocat Evangelista Caiphæ dictum c. 11. memoratum; ut inde intelligatur hominis illius odium in Jesum, quem nulla alia prolata causa, prætextu utilitatis publicæ, & quidem imaginario, interficiendum, præjudicaverat: simul etiam ad ostendendum, quod instar Prophetæ prædixerat, non intelligens, Christum scilicet non pro se, sed pro mundi salute, innocentem passum esse.

15. 16. 17. *Sequebatur autem Jesum Simon Petrus*, de suis nimium præsumens viribus in tanto periculo, nec memor verborum Jesu, qui illi dixerat: *Non potes me sequi modo*. Sequebatur *& alius discipulus*. Joannem

nem ipsum, qui hæc scribit, fuisse putant SS. Chrys. & Cyrill.: quod affirmare S. Aug. non audet, quia tacetur. Solet autem se idem Jo. ita significare & addere, *Quem diligebat Jesus*. Fortassis ergo & hic ipse est: vel potius aliquis ex Hierosolymit. civibus qui, clam Jesum sectabatur: *Discipulus autem hic notus erat Pontifici*, ut popularis. *Et introivit cum Jesu in atrium* seu domum *Pontificis*. *Petrus autem stabat ad ostium foris*, se non ausus ultro ingerere præ verecundia & timore, sperans tamen se ab altero intromittendum. *Exivit ergo alius discipulus, qui erat notus Pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum*, ancillam janitricem rogavit ut Petrum introduceret, quod illa fecit. *Dicit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid & tu ex discipulis es hominis istius?* Si discipulus alter fuisset Jo. pariter Galilæus, videtur quod illum esset pariter interrogatura. *Dicit ille: Non sum*. Vide Comment. nostrum in *Matth. cap.* 26.

18. 19. *Stabant autem servi*, privata domus servitia, & *ministri* publici, ut apparitores, lictores, &c. *ad prunas*, sive struem carbonum, quam accenderant, *quia frigus erat*, quod Paschali tempore, maxime noctu, non insolitum testantur, qui illuc sunt peregrinati. *Erat autem cum eis & Petrus stans, & calefaciens se*, in aula subdiali Pontificis. *Pontifex ergo interrogavit Jesum de discipulis suis*, cur discipulos colligeret, & *de doctrina ejus*, quænam ea esset, tacite indicans eum novitate doctrinæ Mosaicam Legem evertere velle; collectione vero discipulorum, turbas & factiones in Republ. excitare.

20. 21. *Respondit ei Jesus: Ego palam locutus sum mundo*. Docui coram omnibus qui me audire vellent, quod factionum & seditionum auctores non faciunt: *ego semper*, id est assidue, *docui in Synagoga & in Templo, quo omnes Judæi* undique *conveniunt, & in occulto locutus sum nihil*, quod contrarium esset his quæ palam docui, & quod ad eamdem doctrinam non pertineret, ad eumdem finem non tenderet. „In occulto locutus sum „ nihil, quod publicum esse nollem (*S. Aug. „ Tr.* 113. *in Jo.*). Nam quod seorsim discipulis loquebatur, non in occulto loquebatur. Quis namque in occulto loquitur, qui „ coram tot hominibus loquitur; cum scriptum sit, *In ore duorum vel trium testium „ stabit omne verbum*: præsertim si hoc loquitur paucis, quod per eos velit innotescere multis, sicut ipse Dominus ait illis „ quos adhuc paucos habebat: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; & quod „ in aure auditis, prædicate super tecta?* „ (*Matth.* 10 27.) Ergo & hoc ipsum quod „ ab ipso dici videbatur occulte, quodammodo non dicebatur in occulto: quia non ita „ dicebatur, ut ab eis quibus dictum fuerat, „ taceretur; sed ita potius ut usquequaque „ prædicaretur". Addit Jesus (*Jo.* 7. 46.): *Quid me interrogas? Interroga eos, qui audierunt quid locutus sum ipsis; ecce hi sciunt quid dixerim ego*. Frustra me interrogas, cui fidem non habere decreviisti. Auditores meos testes appello, ipsos satellites vestros, scitis quid vobis retulerint.

22. 23. 24. *Hæc autem cum dixisset, unus assistens Ministrorum dedit alapam Jesu, dicens: Sic respondes Pontifici?* Itane respondes, tam superbe, tam contumaciter? Confer cum 3. *Reg.* 22. 24. ubi refertur Sedeciam filium Chanaana Michæam Proph. coram Rege Achab in maxillam percussisse. Confer & cum *Act.* 23. 3. ubi Paulo coram Sacerdotibus & toto concilio perorante, Princeps Sacerdotum Ananias præcepit ministris suis percutere os ejus. Tunc Paul. dixit ad eum: *Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens judicas me secundum Legem, & contra Legem jubes me percuti?* Jesus vero modestiæ & mansuetudinis admirabilis exemplum præbens, *Respondit ei: Si male locutus sum*, si quid dixi contumelioſum in Pontificem, *testimonium perhibe de malo*. Accusa, ut causa dicta plectar. *Si autem bene, quid me cædis?* Immeritum, contra jus omne. *Et misit eum Annas ligatum ad Caipham Pontificem*. Primam Petri negationem, quam alapæ Jesu inflictæ hic præmittit Jo., in domo Caiphæ contigisse, & consequenter alapam quoque ibidem inflictam fuisse Christo, ex aliis Evang. constat. Quod igitur hic scribit Evang., *E misit eum Annas*, &c. vim habet plusquam perfecti, & intelligendum, *Miserat*.

25. 26. 27. *Erat autem Simon Petrus stans* in aula subdiali Caiphæ, *& calefaciens se*, (ut præmisit Evang., qui narrationem interruptam negationis Petri nunc resumit) *Dixerunt ergo ei* quidam ex ministris, sive militibus, aut servis: „ Numquid & tu ex Di„ scipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: „ Non sum: Dicit ei unus ex servis Pontifi„ cis, cognatus ejus, cujus abscidit Petrus „ auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum „ illo?" Se premi sensit Petrus memoratione horti, & metuit ne violatæ publicæ Potestatis reus ageretur ob abscissam Malcho auriculam. *Iterum ergo negavit Petrus, & statim gallus cantavit*. Vide quæ ad Matth. c. 26. de trina Petri negatione diximus.

28. *Adducunt ergo Jesum a Caipha*, id est, ab ædibus Caiphæ, *in Prætorium*, in domum

inum Prætoris, ſcilicet Pilati. *Erat autem mane*, primi diei Paſchalis (*Num.* 19. 22. *Act.* 10. 28. 11. 3.): *& ipſi non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur*, id eſt, ne redderentur immundi ingreſſu ædium viri Ethnici: vel etiam ne damnationis participes viderentur: nam ſtatim a damnatione ſacris veſci non licebat, ut notat Maimonides: *ſed ut* impolluti, & ſalva religione, *manducarent Paſcha*, quo nomine non intelligitur Agnus Paſchalis, quem die præcedente ad veſperam comederant, ſecundum Legem; ſed ſacrificia pacifica, quæ totis illis 7. diebus Azymorum immolabantur, & communi nomine Paſcha vocabantur, ſeu Paſchales victimæ, ut patet ex Deut. 16. 2. „ Immolabiſque Phaſe Domi-„ no Deo tuo de ovibus & de bobus, in lo-„ co quem elegerit Dominus Deus tuus, ut „ habitet nomen ejus ibi".

29. 30. *Exivit ergo Pilatus ad eos foras*, ipſorum cedens ſuperſtitioni, in Litoſtroton, quæ porticus erat ſupra plateam ædificata, *& dixit: Quam accuſationem affertis adverſus hominem hunc?* Cujus criminis ipſum accuſatis tam alieno tempore? *Reſponderunt & dixerunt ei: Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum.* Niſi certo certius conſtaret hunc eſſe criminis non vulgaris reum, tuo non ſiſteremus judicio damnandum. Sic auctoritate ſua ſuppleri volunt, quod probationibus deerat.

31. 32. *Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & ſecundum Legem veſtram judicate eum.* Nullius criminis convictum, & indicta cauſa, legum pœnis ſubjicere mihi quidem non licet, ſed vos ſecundum Legem veſtram eum judicate, ſi hominem prorſus innocentem puniendum ſtatuit. *Dixerunt ergo ei Judæi: Nobis non licet interficere quemquam* (*S. Cyrill. lib. 12. in Jo.*). Scis nobis ademptum eſſe jus gladii, ex quo Judæa in Provinciam a Rom. redacta eſt: Tuum igitur eſt, non noſtrum in eum animadvertere qui crimina commiſit capitali ſupplicio luenda. *Ut ſermo Jeſu adimpleretur, quem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus* (*Matth.* 20. 19.). Ita factum eſt ut impleretur quod Jeſus dixerat, ſe tradendum eſſe Gentibus, & cruci affigendum, quo ſupplicii genere a ſolis Rom., non a Judæis affici poterat (*Jo.* 13. 14. 12. 32.).

33. 34. 35. *Introivit ergo iterum in Prætorium Pilatus*, unde exiverat ad Judæos, *& vocavit Jeſum*, illum interrogaturus, *& dixi ei: Tu es Rex Judæorum?* Tune Rex ille es, quem Judæi jampridem venturum ſibi pollicentur? Aut eum te eſſe prædicans? *Reſpondit Jeſus: A temetipſo hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?* An ex tua ſententia, an ex aliorum ſuggeſtione id rogas? Reſpondit Pilatus: *Numquid ego Judæus ſum*, ut ſcire poſſim quem Regem ex Prophet. ſuorum vaticiniis Judæi expectent, & qui ſint iſtius Regis caracteres? Non ergo ex me ipſo rogavi, ſed ex inſtinctu Judæorum. *Gens tua, & Pontifices tui*, iſtarum rerum intelligentes, *tradiderunt te mihi*, ad meum tribunal te adduxerunt, præjudicatum, quaſi ſeditionis auctorem. *Quid feciſti?* Quo facto eis occaſionem dediſti te accuſandi velut tanti criminis reum? Sic occulte rimatur an ſe Regem profiteatur Jeſus. Sed prius habenda erat quæſtio de crimine, quam interrogaretur, ſi ſecundum juris ordinem procedere Judex iniquus voluiſſet.

36. 37. *Reſpondit Jeſus: Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Regnum meum non eſt terrenum & temporale; ac proinde non eſt talis conditionis ut ſtatum Rom. Imperii perturbet. *Si ex hoc mundo eſſet Regnum meum, miniſtri mei utique decertarent ut non traderer Judæis.* Si terrenum regnum affectaſſem, collegiſſem milites, qui pro me fortiter dimicarent, & Judæorum me perdere volentium conatibus reſiſterent: *Nunc autem regnum meum non eſt hinc*: ideo nihil ejuſmodi conatus ſum. *Dixit itaque ei Pilatus: Ergo Rex es tu?* Siquidem communi ſenſu te Regem eſſe negas, certo ergo ſenſu te Regem eſſe profiteris, & Regnum tibi vendicas nobis ignotum? *Reſpondit Jeſus. Tu dicis, quia Rex ſum ego.* Dicis quod res eſt. *Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, ut teſtimonium perhibeam veritati.* Quamobrem me Regem eſſe non nego, Chriſt., Filium Dei, Regni cœlorum Dominum, jure nativitatis æternæ; quod quidem regnum his qui veritati credunt, ad quam docendam veni in mundum, & temporaliter natus ſum de Virg., a me paratum eſt. *Omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam.* Omnis qui ſtat a veritate, qui recte ac juſte agere ſtudet, doctrinam meam amplectitur, qua veritati atteſtor, mihique credit & obedit ut doctori veritatis.

38. 39. *Dicit ei Pilatus: Quid eſt veritas?* Exiſtimavit Pilatus Jeſum Philoſophum agere, qui de veritate, regno, juſtitia, fortitudine, &c. palam & libere diſſereret ſine Superiorum injuria. Obiter autem quærit cujus generis ſit illa veritas, cujus ſe Magiſtrum profitetur, ſed tamen non inſtat, ratus id ſui fori non eſſe. *Et cum hoc dixiſſet, iterum exivit ad Judæos, & dicit eis: Ego nullam invenio in eo cauſam* (*Matth.* 27. 17.). Nullum crimen. *Eſt autem conſuetudo vobis*, in veſtri gratiam introducta, *ut unum* reum *dimittam vobis in Paſcha: Vultis ergo dimittam vobis Regem*

Ju-

Judæorum? Regem veſtrum? quod contemptim a Pilato dictum eſt. Vultis ut dimittam Jeſum, quem plerique dicunt eſſe Chriſtum Judæis promiſſum?

40. *Clamaverunt ergo rurſum omnes*, tam Pontifices, quam populus in eorum ſtudia tractus: *Non hunc* a te dimitti volumus, *ſed Barabbam. Erat autem Barabbas latro*, & caput cruentæ ſeditionis. Confer cum *Matth.* 27. *Marc.* 15. & *Luc.* 23.

SENSUS MORALIS.

1. *JEſus egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipſe & diſcipuli ejus.* David typus in pleriſque Chriſti, a filio ſuo bello petitus (3. *Reg.* 15.), Hieroſol. migrans, tranſiit Torrentem Cedron, flens, nudis pedibus, & operto capite. Hanc figuram Jeſus adimplet. Sicut autem perfidus Achitophel Judæ, ita Abſalon ingratus & rebellis filius populi Judaici geſſit imaginem. Verum hoſtes non fugit Jeſus, nec mortem reformidat. Qua enim ratione id faceret (*S. Cyrill. l.* 11. *in Jo. c.* 12.), cui propoſitum erat pati, ut ſua paſſione genus humanum, redimeret? Vadit ad locum in quem frequenter cum diſcipulis ſuis orationis cauſa ſecedebat, ut a proditore facile inveniretur. Hortus erat, veteris paradiſi formam gerens. In horto triſtitiæ paſſio Chriſti inchoatur, ut lacrymis ſuis, mortali triſtitia, oratione, ac ſanguineo ſudore expiet Adami peccatum in horto voluptatis commiſſum.

2. *Judas ergo cum accepiſſet cohortem, & a Pontificibus & Phariſæis miniſtros, venit illuc*, &c. Judas, qui relicto Dei Filio, ſe Dæmoni addixerat, maluit eſſe dux inimicorum Chriſti, quam Apoſtolorum ſocius: miniſter eſſe maluit invidiæ & odii Sacerdotum, Scribarum & Phariſæorum in Dom. Jeſum, quam Sacerdotii & caritatis ejus miniſterium ſacrum obire. Sic anima quæ ſuæ cupiditatis ſerva eſt, ut perfidus Judas avaritiæ, ad ſerviendum alienis cupiditatibus, & ad prodendum Chriſt., ad violandum quælibet religionis, juſtitiæ & caritatis officia parata eſt. Judas miraculorum & divinæ poteſtatis Chriſti immemor, qui ſe inſidiis inimicorum ſubduxit, quando voluit, per medium illorum tranſiens, putat ſe eum capturum etiam invitum, ſatellitum numero fretus. O cæcitatem!

6. *Ut ergo dicit eis, Ego ſum; abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram*, &c. *Ego ſum* dixit, & impios dejicit. „ Quid judica„ turus faciet, qui judicandus hoc fecit? „ Quid regnaturus poterit, qui moriturus hoc „ potuit? Et nunc ubique per Evang., *Ego „ ſum*, dicit Chriſtus, & a Judæis exſpecta„ tur Antichriſtus, ut retro redeant, & in ter„ ram cadant, quoniam deſerentes cœleſtia, „ terrena deſiderant. Certe ad comprehenden„ dum Jeſum perſecutores cum Traditore ve„ nerunt, quem quærebant invenerunt, au„ dierunt *Ego ſum*: quare non comprehende„ runt, ſed abierunt retro, & ceciderunt, „ niſi quia hoc voluit, qui potuit quicquid „ voluit? Verum ſi numquam ſe ab eis per„ mitteret apprehendi, non quidem illi fa„ cerent propter quod venerant, ſed nec ipſe „ faceret propter quod venerat (*S. Aug. Tr.* „ 112. *in Jo. n.* 3.)". *Eum quippe illi occidendum quærebant ſæviendo, ſed quærebat nos & ipſe moriendo.*

Abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram. Omnes proſternuntur, & a nemine illorum Dei manus, & C. J., qui Dei virtus eſt, omnipotentia agnoſcitur. Sic iniquorum fortunam, conſilia, valetudinem ſæpe Deus evertit; ſed illi ſolum ad ipſum convertuntur, quorum cor efficaciſſima gratiæ ſuæ ſuavitate miſericorditer tangit, faciens ut ipſa everſione erigantur ad ſalutem. Saulus Eccl. perſecutor, qui J. eſſe C. & Filium Dei non noverat, a Deo proſtratus ſubito convertitur, & ex perſecutore fit vas electionis: Judas Chriſti Apoſt., miraculorum ejus teſtis, tot ab illo gratiis cumulatus, proſternitur, & magis induratur. *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!*

7. *Iterum interrogavit eos, Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Jeſum Nazar.* Chriſtiani ſe ipſos ad pedes Jeſu crucifixi ſerio interrogent, quem quærant. An mundum, an Jeſum? Jeſum quærunt plurimi ut peccatis ſuis iterum crucifigant, non ut colant, & legi ejus ac mandatis obediendo diligere ſe probent.

11. *Dixit ergo Jeſus* Petro: *Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi Pater: non bibam illum?* Calicem amariſſimum paſſionis malitia & crudelitas Judæorum Chriſto paravit, ſed ideo illum bibit Chriſtus, quia ei a juſtitia Patris oblatus eſt, *Qui Filio proprio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum* (*Rom.* 8. 31. 32.). Calicem illum ut Chriſtus pro ſalute noſtra biberet, ejus charitas, qua major cogitari non poteſt, effecit. *Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis* (*Epheſ.* 5. 2.). Tribulationes, calamitates, mortificationes, contradictiones quas patimur, ſuſcipere

ac pati debemus, ut calicem a Deo paratum, in ſpiritu obedientiæ, caritatis, pœnitentiæ, ut juſtitiæ Dei ſatis faciamus pro peccatis noſtris. Si nos perſequantur homines, & nos cupiditas aut imprudentes amici ad ultionem excitent; reſpondeamus: *Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum?*

12. *Cohors ergo & Tribunus, & miniſtri Judæorum comprehenderunt Jeſum & ligaverunt.* Jeſum ligaverunt, a quo ſolvi potius velle debuerunt. Vincula paſſus eſt Dominus, ut malum uſum noſtræ libertatis expiaret; ut gratiam ad rectum ejus uſum ſuæ captivitatis merito nobis compararet: ut nos olim peccati ſervos, juſtitiæ liberos faceret, ut nobis libertatem filiorum Dei procuraret: ut diſcipulos ſuos in vinculis ſuis gloriari doceret. *Paul. vinctus J. C.* In eorum numero qui tunc impoſuerunt Chriſto vincula fortaſſis erant (*S. Aug. Tr. 112. in Jo.*), qui ab eo poſtea liberati a peccati ſervitute dixerunt: *Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen Domini invocabo* (Pſ. 115. 16.).

22. *Unus aſſiſtens miniſtrorum dedit alapam Jeſu*, &c. „ Si cogitemus quis acceperit alapam, nonne vellemus eum qui percuſſit, „ aut cœleſti igne conſumi, aut terra dehiſcente ſorberi, aut correptum dæmonio volutari, aut aliqua hujuſmodi qualibet pœna, vel etiam graviore puniri? *Quid enim „ horum per potentiam jubere non potuiſſet, „ per quem factus eſt mundus, niſi patientiam „ nos docere maluiſſet, qua vincitur mundus?* „ Dicet aliquis, Cur non fecit quod ipſe præcepit? Cur percutienti reſpondit, & non „ potius alteram maxillam præbuit? Quid „ quod & veraciter, manſuete, juſteque reſpondit, non ſolum alteram maxillam iterum percuſſuro, ſed totum corpus figendum „ præparavit in ligno? Et hinc potius demonſtravit, (*S. Aug. Tr. 113. in Jo*)" *Magna illa præcepta patientiæ non oſtentatione corporis, ſed cordis præparatione facienda. Fieri enim poteſt ut alteram maxillam viſibiliter præbeat homo & iratus. Quanto ergo melius & reſpondet vera placatus, & ad perferenda graviora tranquillo animo fit paratus?* Beatus enim eſt qui in omnibus quæ injuſte pro juſtitia patitur, poteſt veraciter dicere: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum* (Pſ. 56. 8.).

Unus miniſtrorum dedit alapam Jeſu. Miniſtri Sacerdotum & Senatorum olim ad Jeſum comprehendendum miſſi, cum in doctrinæ ejus admiratione defixi re infecta rediiſſent, numquam ſic locutum eſſe hominem conclamantes, dominorum ſuorum offenſionem incurrerunt. Unde commoti in illos Phariſæi dicebant: *Numquid & vos ſeducti eſtis? Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariſæis? Sed turba hæc quæ non novit Legem, maledicti ſunt.* Cum ergo (*S. Cyrill. lib. 11.*) reſponſum Jeſu illius eventus memoriam Sacerdotibus & Phariſæis refricaret, ſiquidem ipſos illorum miniſtros ſuorum ſermonum teſtes appellabat, *Ecce hi ſciunt quæ dixi ego* (*Jo. 7. 47. 48. 49.*), ferox ille miniſter ne benevolus erga Jeſum crederetur; plura loqui illum non ſinit, & inflicta alapa reſponſa interpellat, ex quibus aliquid damni turbæ miniſtrorum inferri poſſe putabat. Hanc pro nobis patitur ignominiam, qui peccata noſtra portat, & pro nobis dolet. Quemadmodum enim morte ſua mortem noſtram deſtruxit, ſic ignominiam nobis propter peccatum debitam ignominia ſibi per alapam inflicta delevit. Hæc paſſionis Chriſti circumſtantia per Proph. (*Iſ. 50. 6. 7.*) prædicta eſt. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conſpuentibus in me. Dominus auxiliator meus, ideo non ſum confuſus: ideo poſui faciem meam ut petram duriſſimam, & ſcio quoniam non confundar.* Dom. noſter J. C., etiam cum alapæ ei infliguntur, patienter ſuſtinet, quamvis Deus verus ſit, terræque ac cœli Dominus: nos autem miſeri, terra ac pulvis, peccatores, quando fratrum aliquis durius aliquid in nos protulerit, more draconum exaſperati in eum inſurgimus, & mille pro uno convitiis eum petimus, nec modum iræ ponimus, aſpicientes in fidei noſtræ auctorem & conſummatorem Jeſum.

28. *Et ipſi non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha.* O cæcitatem! Habitaculo contaminari timent alieno, & pollui non timent ſcelere proprio. Alienigenæ ethnicique Judicis Prætorio inquinari metuunt (*S. Aug. Tr. 114. S. Cyrill. lib. 12. in Jo.*): & ſanguinis innocentis effuſione inquinari non metuunt. Se criminis expertes fore ſtulte putant, ſi ſuis ipſi manibus Chriſt. non occidant, ſed ſuæ crudelitatis miniſtrum Pilatum faciant. Sed in eis impletur Prophetic. illud oraculum: (*Pſ. 27. 4.*) *Secundum opera manuum eorum tribue illis, redde retributionem eorum ipſis.* Quemadmodum enim C. J. Romano Prætori judicandum ac damnandum tradiderunt, ita viciſſim ii Romanor. traditi ſunt Imperio, & in Urbis obſidione & excidio tam inauditis calamitatibus afflicti, ut ſi licuiſſet, in montibus & ſpeluncis abditi emori multi mallent, quam bellum tam immane ſpectare: Quod optaturos prænuncians Dominus ait

(*Luc.*

(*Luc.* 23. 30.) „ Tunc incipient dicere mon-
„ tibus : Cadite ſuper nos, & collibus : O-
„ perite nos “.

Non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, &c. Phariſaicam illam ſuperſtitionem imitantur hypocritæ, excolantes culicem, camelum autem glutientes; quod exterius eſt calicis & diſciabluentes, conſcientiæ vero puritatem non curantes; externa quædam pietatis exercitia ab hominibus adinventa ſcrupuloſius frequentantes, juſtitiæ vero & caritatis præcepta ſine ſcrupulo violantes.

36. *Reſpondit Jeſus : Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Quod eſt Chriſti regnum, niſi credentes in eum, quibus dicit (*Jo.* 17.), *De mundo non eſtis, ſicut & ego non ſum de mundo?* Quamvis eos vellet eſſe in mundo (*S. Aug. Tr.* 115. *in Jo.*): propter quod de illis dixit ad Patrem, *Non rogo ut tollas eos de mundo, ſed ut ſerves eos a malo.* Unde & hic non ait, Regnum meum non eſt in hoc mundo; ſed, *non eſt de hoc mundo.* Non ait, Regnum meum non eſt hic; ſed *non eſt hinc.* Hic eſt enim regnum ejus uſque in finem ſæculi, habens inter ſe commixta zizania uſque ad meſſem: meſſis enim finis eſt ſæculi, quando meſſores venient, id eſt Angeli, & *colligent de regno ejus omnia ſcandala*, quod utique non fieret, ſi regnum ejus non eſſet hic. Sed tamen non eſt hinc; quia peregrinatur in mundo: regno ſuo quippe dicit (*Matth.* 13. 39.), *De mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo.* Erant ergo de mundo, quando regnum ejus non erant, ſed ad mundi Principem pertinebant. „ De mun-
„ do ergo eſt quidquid hominum a vero qui-
„ dem Deo creatum, ſed ex Adam vitiata at-
„ que damnata ſtirpe generatum eſt : factum
„ eſt autem regnum non jam de mundo, quid-
„ quid inde in Chriſto regeneratum eſt (*Co-*
„ *loſſ.* 1. 13.)“. Sic enim nos Deus eruit de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum Filii dilectionis ſuæ: de quo regno dicit: *Regnum meum non eſt de hoc mundo . . .* Si ad Chriſti regnum pertinere volumus, de hoc mundo eſſe non debemus: ſiquidem nos in numerum ſuorum in ſancto baptiſmo cooptavit ſolemni profeſſione facta quod mundo & pompis ejus renuntiaremus. *Nihil intereſt ubi ſitis in ſæculo, extra ſæculum eſtis* (*Tertul. l. ad Mart.*).

37. *Ego ad hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, ut teſtimonium perhibeam veritati.* Regnum Dei, regnum eſt veritatis Hujus cognitio per fidem, & amor per caritatem, Dei dona ſunt, non ſecundum merita noſtra, ſecundum ejus propoſitum & gratiam nobis collata. „ Nam ſi naturam cogitemus
„ in qua creati ſumus, cum omnes Veritas
„ creaverit, quis non eſt ex veritate? Sed
„ non omnes ſunt quibus ut audiant verita-
„ tem, hoc eſt, ut obaudiant veritati, &
„ credant in veritatem, ex ipſa veritate præ-
„ ſtatur, nullis proculdubio præcedentibus me-
„ ritis, ne gratia non ſit gratia. Ideo non
„ ait Chriſtus: Omnis qui audit vocem meam,
„ ex veritate eſt; ne ideo dictus *ex veritate*
„ putaretur, quia obtemperat veritati; ſed
„ ait, *Omnis qui eſt ex veritate, audit vo-*
„ *cem meam.* Itaque non ideo eſt ex verita-
„ te, quia ejus audit vocem: ſed ideo audit,
„ quia ex veritate eſt, id eſt, quia hoc illi
„ donum a veritate collatum eſt. Quod quid
„ eſt aliud, quam donante Chriſto credere
„ in Chriſtum (*S. Aug. Tr.* 115. *in Jo.*)“.

38. *Dicit ei Pilatus : Quid eſt veritas?* Quam multi Pilati exemplo ignorant quid ſit veritas, aut diſcere non curant, aut ſibi prædicatam vel quovis modo annuntiatam, vel inſpiratam contemnunt; aut ſe noſſe diſſimulant, ne ei teſtimonium verbis & operibus perhibeant? Ad veritatis defenſionem quilibet Chriſtianus pro virili ſua parte tenetur, ſi fidem aut juſtitiam impugnari, ſi opprimi videat innocentiam. Ad hoc enim renatus in Chriſto eſt, ut teſtimonium perhibeat veritati. Ipſam, ut ſeſe nobis manifeſtet, interrogare debemus veritatem ſincere, amanter, humiliter, perſeveranter. *Quid eſt veritas?* Enimvero *Veritas nulli comperta ſine Deo, nulli Deus cognitus ſine Chriſto, nulli Chriſtus cognitus ſine Spir. S., nulli Spir. S. accommodatus ſine fidei Sacramento* (*Tertull.*).

CAPUT XIX.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. *Tunc ergo*, rejecta ſcilicet a Sacerdotibus & Phariſæis propoſitione ſua, de Jeſu dimittendo in die feſto, & omnibus Barabbam illi præponentibus, *apprehendit Pilatus Jeſum, & flagellavit* per lictores ſuos, ſeu milites prætorianos. *Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti ejus: & veſte purpurea circumdederunt eum.* Pallio coccineo induerunt. *Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave Rex Judæorum*: velut hiſtrionico Regi illudentes: *& dabant ei alapas.* Vide Comment. noſtrum ad c. 27. S. Matth.

4. 5. *Exivit ergo iterum Pilatus foras, & dicit eis : Ecce adduco vobis eum foras*, ex atrio in quo flagris acerbiſſime cæſus eſt, *ut cognoſcatis* publica hac & iterata conteſtatione mea, *quia nullam invenio in eo cauſam*,

nullum crimen. Ita ipſe ſe iniquitatis damnat Præſes, qui Sacerdotum & Phariſæorum odiis, populique clamoribus obſequens donaverat pœnam hominis innocentis. *Exivit ergo Jeſus portans coronam ſpineam, & purpureum veſtimentum*, ſeu paludamentum. *Et dicit eis* (Pilatus) *Ecce homo*. Quam inepte crimen affectati Regni illi affingatur, vos ipſi perpendite.

6. 7. *Cum ergo vidiſſent eum Pontifices & miniſtri* illorum, *clamabant dicentes: Crucifige, crucifige eum*. Repetiti clamores odii acerbitatem ac furorem ſignificant. *Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite*. Hoc facite, ſi lubet veſtro periculo. *Ego enim non invenio in eo cauſam*. Damnare non poſſum inſontem. *Reſponderunt ei Judæi: Nos Legem habemus, & ſecundum Legem debet mori, quia Filium Dei ſe fecit*. Se natura Filium Dei eſſe finxit, prædicavit, ac perſuadere hominibus conatus eſt; pro vero Meſſia ſe haberi voluit: proinde dignus eſt pœna in Lege adverſus Pſeudoproph. & blaſphemos conſtituta (*Deut.* 6. 4.).

8. 9. *Cum ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonem, magis timuit*, hinc ſtimulante conſcientia quod inſontem flagris cedi juſſiſſet, hinc ſeditionis periculo ob pertinacem Judæorum in Chriſtum furorem: vel etiam timuiſſe cenſeri poteſt ob res miras de eo auditas, ne forte verum eſſet eum alto ex ſanguine Divum genus ducere, quod de ſuis Heroibus Græci ac Rom. veteres credebant. Non mirum porro quod hæc cogitatio Pilati mentem ſubire potuerit, ſiquidem Lycaones perſuaſum habebant Paul. & Barnab. Deos eſſe ſimiles hominibus factos, & vocabant Barnab. quidem Jovem, Paul. vero Mercurium (*Act.* 14. 11.).

10. *Et ingreſſus eſt Prætorium iterum*, amplioris inquiſitionis gratia: & dixit ad Jeſum: *Unde es tu?* Unde natus, quibus parentibus? cœleſtibus, an terrenis? *Jeſus autem reſponſum non dedit ei*: tum quia reſponderat quod ſatis eſſet ad innocentiam ſuam comprobandam; tum quia indignus erat Pilatus cui divinæ ac æternæ generat. C. J. myſterium patefieret. *Dixit ergo ei Pilatus*, ſilentium illius admiratus; *Mihi non loqueris?* mihi judici tuo non reſpondes? *Neſcis quia poteſtatem habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te?* Non attendis me pro eo munere quod gero auctoritatem ac vires habere damnandi te ſupplicio crucis vel te abſolvendi ac impunitum dimittendi? Poteſtatem jactat, juris & æqui immemor.

11. 12. *Reſpondit Jeſus: Non haberes poteſtatem adverſus me ullam, niſi tibi datum eſſet deſuper*, de cœlo, Dei conſilio ac decreto ſpeciali, quo ſtatutum eſt ut moriar, & eo quidem mortis genere, cui me ſponte ſubjicio. *Propterea qui me tradidit tibi*, populus Judæorum, *majus peccatum habet*. Gravioris ſunt peccati rei qui me tibi tradiderunt, quam tu, quia Judæi a Proph. edocti nullam habent excuſationis probabilem rationem: tuum vero peccatum minuit ignorantia. Illi ex invidia, odio & furore me tibi tradiderunt: tu ex timore & ignavia hoſtibus meis ſerviliter morem geris. Nec timendo quidem, præſertim innocentem, homo hominem debet occidere: ſed tamen id invidendo facere multo magis malum eſt, quam timendo. *Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum*. Magis ac magis de ejus innocentia convictus, quærebat obtentum quo eum favorabiliter dimitteret. *Judæi autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris*. Oſtendis te non eſſe fidum Cæſari, cujus locum tenes, & cujus tueri jura tibi pro officio incumbit: *Omnis enim qui ſe Regem facit, contradicit Cæſari*. Quicumque ſine Imper. auctoritate in Provinciis Rom. Regium nomen uſurpat, reus eſt Majeſtatis.

13. *Pilatus autem cum audiſſet hos ſermones*, metuens ne perfidiæ apud Tib. ſuſpicaciſſimum Principem *accuſaretur*, *adduxit foras Jeſum: & ſedit pro tribunali in loco qui dicitur Litoſtrotos* (Græce) hoc eſt, lapidibus conſtratus: *Hebraice autem*, ſive lingua Syriaca quæ tunc vernacula erat Judæis, *Gabbatha*, quæ vox locum altum & editum ſignificat Cæſaren magis timuit Pilatus, quam Deum. Parum curavit clamores Judæorum dicentium: *Nos Legem habemus, & ſecundum Legem debet mori, &c.* ceſſit furori clamantium, *Si hunc dimittis non es amicus Cæſaris*. Eorum Legem non timuit (*S. Aug. Tr.* 116. *in Jo.*), ut occideret: ſed magis Filium Dei timuit, ne occideret. Nunc vero non ſic potuit contemnere Cæſ. auctorem poteſtatis ſuæ, quemadmodum Legem gentis alienæ.

14. *Erat autem Paraſceve Paſchæ, hora quaſi ſexta, & dicit Judæis: Ecce Rex veſter*. Dies erat præcedens ſabbatum Paſchale, id eſt, incidens in dies Paſchales, quod propterea erat ſolemnius. Pridie autem ſabbati vocabatur *Paraſceve*, id eſt *præparatio*, quia eo die res neceſſariæ ad ſabbatum præparabantur. *Hora quaſi ſexta*, id eſt ſub meridiem. Id factum *hora tertia* narrat S. Marc. (15. 25.). Ratio conciliandi SS. Evangel. communior & verior hæc eſt: Spatium viginti quatuor horarum, quibus conſtat dies, more Judaico diviſum fuiſſe in octo partes, quarum una quæque erat trium horarum. Prima pars diei inchoabatur hora tertia, ſecunda

da ſexta, tertia nona, quarta duodecima; & ſic reliquæ juxta varias noctis Vigilias. Hæc etiam erant horæ precum, & aſcendendi ad Templum tempore diurno: & unaquæque ſtatarum horarum ſignificabatur tubæ ſonitu pios convocantis. Non modo autem tempus quoca hora advenerat & data fuerat, ſed totum etiam ſpatium trium horarum, donec ſequens audiretur tuba, ejuſdem horæ nomine ſignificabatur; omne ſpatium, ex. gr., quod a nona ad duodecimam ſeu meridiem (prout hodie numeramus) intercedebat, vocabatur *hora tertia*: quod a meridie ad tertiam pomeridianam, *hora ſexta*. Itaque poſito quod tempus crucifixionis Chriſti paululum anteceſſerit duodecimam noſtram ſive meridiem, ut ex illa voce, *quaſi*, colligitur; vere etiam & appoſite dicitur a Marco *hora tertia*, cum ſpatium illud temporis quod a tertia hora nomen trahebat, nondum præteriiſſet, quamvis finis ejus inſtaret, immineretque ſignum tubæ ad horam tertiam indicandam. Mitto quod S. Aug. (*l. 3. de conſ. Ev. c. 13.*) ſcripſit, quia notiſſimum eſt. Jeſum hora tertia crucifixum fuiſſe clamoribus Judæorum; hora vero ſexta manibus militum. Quæ conciliandi ratio ſenſui litterali non ita convenit.

Et dicit Judæis: Ecce Rex veſter. Ironia eſt. Ecce quem Regnum affectaſſe fingitis, a quo timendum Cæſari perſuadere mihi fruſtra nitimini. Commiſeratione certe veſtra dignus eſt: quieſcite igitur, & finite ut illum dimittam.

15. *Illi autem clamabant: Tolle, tolle* e medio, *crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem veſtrum crucifigam? Reſponderunt Pontifices: Non habemus Regem niſi Cæſarem*. Non alium Regem agnoſcimus præter Imper. Romanum Solebant dicere: *Non habemus Regem niſi Deum*, nunc clamabant, *Non habemus Regem niſi Cæſarem* Odium Jeſu extorquet ab eis ſervitutis inviſæ publicam profeſſionem. Tantum poteſt ira, ut ſæpe dicantur quæ maxime nocent.

16. 17. 18. *Tunc ergo tradidit eis illum*. Id eſt, eorum votis annuens, militibus eum dimiſit, jubens *ut crucifigeretur. Suſceperunt autem Jeſum, & eduxerunt*, ſive abduxerunt. *Et bajulans ſibi crucem* (ut ſolebant malefici apud Rom., teſtibus Artemid. l. 2. cap. 61. Plutarc. l. *de tarda Dei vindicta*, Dionyſio in Antiquit. lib. 7. Plauto, &c.) *Exivit* extra urbem, *in eum qui dicitur Calvariæ locus, Hebraice autem Golgotha: ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos* latrones, *medium autem Jeſum*. Vide Comment. noſtrum *in Matth. c. 27.*

19. 20. 21. 22. *Scripſit autem & titulum*, *Natal. Alex. In Evang. T. II.* ſive inſcriptionem *Pilatus*, quæ cauſam mortis illius exhiberet; *& poſuit ſuper Crucem*, id eſt in ſuperiori parte crucis. „ Erat autem ſcriptum: Jeſus Nazar. Rex Judæor. „ Hunc ergo titulum multi Judæorum lege„runt, quia prope civitatem erat locus, ubi „ crucifixus eſt Jeſus". In ſuburbano, ubi ſolebant eſſe loca ſuppliciorum. *Et erat ſcriptum Hebraice, Græce, & Latine*. Ut omnes qui e diverſis mundi partibus ad Feſtum confluxerant, legere poſſent. *Dicebant ergo Pilato Pontifices Judæorum: Noli ſcribere Rex Judæor.*, quod ita accipi poteſt quaſi eum Judæi pro Rege habuerint: *ſed quia ipſe dixit, Rex ſum Judæorum*. Quod Regium nomen ac dignitatem ſibi arrogaverit. *Reſpondit Pilatus: Quod ſcripſi, ſcripſi*. Quod meo juſſu ſcriptum eſt, mutari nolo.

23. 24. *Milites ergo cum crucifixiſſent eum*, nudum, *acceperunt veſtimenta ejus*, Id eſt, veſtem exteriorem, ſcilicet pallium, quod erat quadratum, habens quatuor angulos, in quibus appendebant fimbriæ (*& fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem*) (*Marc. 27. 35.*) *& tunicam* interiorem, quæ corpori ejus immediate adhærebat. *Erat autem tunica inconſutilis*, ſine commiſſura, *deſuper texta per totum* (*Marc. 15. 24.*), continuo textu a ſumma parte ad imum contexta: *Dixerunt ergo ad invicem: Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cujus ſit* (*Luc. 23. 14.*). Aleæ jactu uni addicatur, ne diviſa in quatuor partes fiat inutilis, filis diffluentibus. Quod ita factum eſt, „ Ut Script. im„pleretur, dicens (*Pſ. 21. 19.*): Partiti ſunt „ veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam „ miſerunt ſortem. Et milites quidem hæc „ fecerunt".

25. 26. 27. *Stabant autem juxta crucem Jeſu*, ut eum videre & loquentem audire poſſent, *Mater ejus* Virgo Maria, *& ſoror Matris ejus Maria Cleophæ* conjux, *& Maria Magdalene . . . Cum vidiſſet ergo Jeſus Matrem, & diſcipulum ſtantem, quem diligebat*, Jo. ſcilicet Zebedæi filium, *dixit Matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus*. Hic tibi pro me filii erit loco, hic tibi filii officia exhibebit. *Deinde dicit diſcipulo: Ecce Mater tua*. Hanc ut matrem poſthac obſervabis, & illius curam geres, dilectione & ſollicitudine filiali. *Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua*, in domum ſuam, & curam. Hinc intelligitur, Joſeph B. M. V. ſponſum, cum hæc gererentur, mortuum fuiſſe: alioquin Matris ſuæ curam alteri Jeſus non demandaſſet.

28. 29. 30. *Poſtea, ſciens Jeſus quia omnia* quæ paſſurus erat a Judæis vivus, *con-*

ſummata ſunt, maxima ex parte, *ut conſummaretur* etiam *Script.*, ut implerentur Vaticinia, quibus prædicebatur potandum eſſe aceto (Pſ. 68. 22.), dixit, *Sitio*. Sitim ex ſanguinis copioſa effuſione, & acerbiſſimis cruciatibus contraxerat. *Vas ego erat aceto plenum*, ad potandum cruciarios, & ad ſiſtendum ſanguinem ex eorum vulneribus diffluentem. *Illi autem*, nempe milites, *ſpongiam plenam aceto, hyſſopo circumponentes*: id eſt, ſpongiam ramuſculis hyſſopi, quaſi funiculis calamo ſeu arundini circumligantes, *obtulerunt ori ejus*. Confer cum *Matth.* 27. 48. & *Marci* 15. 36. *Cum ergo acceperiſſet Jeſus acetum, dixit: Conſummatum eſt*. Quicquid Dei conſilium & voluntas a me faciendum aut tolerandum in hac mortali vita ad hominum ſalutem decrevit: Quicquid de mea diſpenſatione & paſſione veteribus figuris adumbratum, & Prophet. vaticiniis prædictum, jam impletum & perfectum eſt. *Et inclinato capite*, ut ſe ſponte mori oſtenderet, *tradidit Spir.*, in manus Dei Patris. „ Quis ita dormit quan„ do voluerit, ſicut Jeſus mortuus eſt quan„ do voluit? Quis ita veſtem ponit quando „ voluerit, ſicut ſe carne exuit quando vo„ luit? Quis ita cum voluerit abit, quomodo „ cum voluit obiit (*S. Aug. Tr. 19. in Jo n. 6.*)".

31. *Judæi ergo* (*quoniam Paraſceve erat*, Vigilia & præparatio ſabbati) *ut non remanerent in cruce corpora ſabbato*, (*erat enim magnus dies ille ſabbati*; id eſt, ſolemnis admodum & celebris, utpote qui unus eſſet ſeptem dierum Paſchalium) *rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura*, ut mors eorum crurifragio acceleraretur, *& tollerentur* eorum corpora a patibulo ante veſperam qua ſabbatum inchoabatur. Confer cum *Deut.* 21. *v.* 22. & 23. „ Quando peccaverit homo „ quod morte plectendum eſt, & adjudicatus „ morti appenſus fuerit in patibulo, non per„ manebit cadaver ejus in ligno, ſed in ea„ dem die ſepelietur: quia maledictus a Deo „ eſt qui pendet in ligno". Hanc legem Judæos ſua ætate religioſe ſervaſſe ſcribit Joſeph (*l. 4. de Bel. Jud. c. ult.*).

32. 33. 34. 35. 36. 37. „ Venerunt ergo mi„ lites, & primi quidem fregerunt crura, „ & alterius qui crucifixus eſt cum eo". *Ad Jeſum autem cum veniſſent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura*; quod ſuperfluum fuiſſet: *ſed unus militum*, ſpiculatorum, *lancea*, qua erat armatus, *latus ejus aperuit*, ſeu perfodit, quod divino conſilio factum eſt, ut morte Jeſu certiſſimo teſtimonio comprobata, fide reſurr. ejus firmaretur: *& continuo exivit ſanguis & aqua*, præter naturæ ordinem. Niſi enim ma-

natio illa aquæ & ſanguinis ex C. J. mortui latere miraculum fuiſſet, S. Evang. triplicem de hujus eventus veritate aſſeverationem non ſubjunxiſſet. *Et qui vidit, teſtimonium perhibuit: & verum eſt teſtimonium ejus.* Mos eſt Jo. de ſe in tertia perſona loqui. Teſtimonium ejus qui id ſcribit ad memoriam ſempiternam, firmum eſt & minime fallax, tametſi ſingulare ſit, quia teſtis oculatus erat. *Et ille ſcit quia vera dicit*: certo ſibi conſcius eſt ſe rem narrare prout geſta eſt, licet priores Evang. non meminerint. Hæc autem teſtatus eſt & ſcripſit, *Ut & vos credatis*, id factum eſſe, Jeſumque vere mortuum eſſe, ac proinde a mortuis vere reſurrexiſſe. *Facta ſunt enim hæc ut Scriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo.* Quod de agno Paſchali, Chriſti typo, in Lege præceptum eſt (*Exod.* 12. 46. *Num.* 9 12. 12. 10). *Et iterum alia Script. dicit* (Zach. 12. 10.): *Videbunt in quem transfixerunt*. Videbunt (in die ſcilicet ultimi judicii) eum cujus latus lancea perfoderunt. Verſio Septuaginta Interpr. locum ita reddit: *Et aſpicient ad me pro eo quod inſultaverunt*. Text. vero Hebraic. ſic vertit S. Hier. (*in Zachar. c. 12.*): *Et aſpicient ad me quem confixerunt*. Varias illas interpretat. peperit variet s lectionum. Septuaginta Interpr. forte legerunt *racdu*, quod optime verterunt, κατωρχήσαντο, id eſt, *inſultaverunt*, S. vero Hier., & alii legerunt in Hebræo fonte *dachru*, id eſt, *transfixerunt*, quod & in hodierno Codice legitur; utrumque verbum conflat iiſdem litteris, ſed aliter diſpoſitis. Commutatio igitur & ſimilitudo litterarum *Daleth* & *Reſch* variam lectionem fecit. „ Jo autem Evang., qui de „ pectore Domini hauſit ſapientiam, Hebræus „ ex Hebræis, quem Salvator amabat pluri„ mum, non magnopere curavit quid Græcæ „ litteræ continerent: ſed verbum e verbo „ interpretatus eſt, ut in Hebræo legerat, „ & tempore Dominicæ Paſſionis dixit eſſe „ completum". Utramque interpretationem alias commemorans S. Hier. (*Ep. 101. ad Pamach. de optimo gen. interpret.*) ait: *Diſcrepant Evangeliſtæ, ſeptuaginta Interpr., noſtraque translatio: & tamen ſermonum varietas Spir. unitate concordat*. Nec vero abſimile eſt olim etiam apud 70. Interpr. variam fuiſſem lectionem hujus Zach. loci. Tertull. enim (*l. adverſ. Jud. c. 14. l. de Reſurr. carn. c. 22. l. 3. contr. Marcion. c. 7.*) legit, *quem pupugerunt*; S. Cypr. (*l. 2. adverſ. Jud.*) *in quem transfixerunt*, quamvis ſola Verſione ſeptuaginta Interpr. Latine reddita uterentur. Id confirmant Viri eruditi ad hunc Zach. locum in Scholiis Editionis Sixtinæ (*Matth.* 27. 57. *Marc.*

Marc. 5. 43. *Luc.* 23. 50. *Jo.* 3.) Ἀνὸ̓ ὧν κατωρχήσαντο; *ſic quoque eſt in quibusdam aliis libris; in quibusdam antecedit,* ὡς ὸν ἐξεκέντησαν. *Eſt qui habeat,* ὡς ὸν ἐξεκέντησαν, *nec habeat,* ἀνὸ̓ ὧν κατωρχήσαντο, quæ duplex videtur eſſe interpretatio.

38. 39. 40. *Poſt hæc autem rogavit Pilatum Joſeph ab Arimathæa (eo quod eſſet diſcipulus Jeſu, occultus autem*, hactenus, *propter metum Judæorum*, qui contumeliam excommunicat. irrogabant omnibus qui ſe diſcipulos Jeſu profiterentur, ejicientes eos e Synagoga) *ut tolleret corpus Jeſu*. Rogavit Pilatum ut ſibi liceret e cruce tollere corpus ac ſepelire.„ Et permiſit Pilatus. Venit er„ go *ad crucem*, & tulit corpus Jeſu. Ve„ nit autem & Nicodemus qui venerat *ante* „ *hac* ad Jeſum nocte primum, ferens mixtu„ ram myrrhæ & aloes quaſi libras centum.“ Ut pollincturæ magnificentia ſuam de Jeſu eſtimationem, ſuumque in illum religioſum affectum teſtarentur. *Acceperunt ergo corpus Jeſu, & ligaverunt illud linteis* involutum *cum aromatibus, ſicut mos eſt Judæis ſepelire.*

41. 42. *Erat autem in loco*, in illo ſuburbano, *ubi crucifixus eſt, hortus; & in horto monumentum novum, in quo nondum quiſquam poſitus erat*: quod divino conſilio factum, ne quis alius ſurrexiſſe crederetur. *Ibi ergo, propter Paraſceven Judæorum, quia juxta erat monumentum, poſuerunt Jeſum*. Urgebat ſcilicet tempus; paucæ ſupererant horæ uſque ad veſperam, quæ ſolemni ſabbato initium dabat, & ideo longius deferri non poterat ſacrum corpus.

SENSUS MORALIS.

1. *Tunc apprehendit Pilatus Jeſum, & flagellavit*. C. J. pro nobis flagellato recte accommodantur illa Proph (*Pſ.* 128 3.) verba: *Supra dorſum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem ſuam*. Aquila & Theodotion, referentibus Heracleoto & Theodor., interpretati ſunt, *Supra dorſum meum araverunt peccatores*. Supra ſacrum C. J. corpus barbari milites loris & virgis ſulcos duxerunt, ſacram ejus carnem proſcindentes ad eum modum quo aratrum terram proſcindit, & ſanguinis rivos ex toto illius corpore effundentes. Immanem illam flagellationem in carne innocenti patitur Jeſus, ut concupiſcentiam in corpore noſtro dominantem expiet, & ſanet. Cum igitur angelus ſatanæ nos colaphizat, & tentat de impudicitia, Chriſt. pro nobis flagellatum cogitemus, & gratiam ejus imploremus; atque ut ipſam impetremus, orationi jungamus macerationes carnis, per flagellationem J. C. ipſum Salvat. noſtrum orantes ut peccatum nobis dominari non patiatur, & a tentatione nos liberet, & quam inviti patimur concupiſcentiæ rebellionem deteſtemur. Ingemiſcamus coram Deo, cum Apoſtol. (1. *Cor.* 9.) dicentes: *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per* J. C. Et cum Proph. (*Pſ.* 37. 18.) *Ego autem in flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpectu meo ſemper*. Apoſt. imitemur, corpus noſtrum caſtigantes, & in ſervitutem redigentes, affligentes, *lividum facientes* ut SS. PP. (*S. Iren. l.* 6. *adv. Hær. c.* 72. *S. Paulin. Ep.* 43. *S. Petr. Chryſ. Hom.* 16.) explicant, ne in eo regnet peccatum. Immunitatem a flagellis vel diſciplinis ſponte ſuſceptis Chriſt. flagellatione ſua nobis procuraſſe qui finxerit, haud ſanæ mentis eſt. Quin etiam favet Hæreticis, qui Chriſti ſatisfactionem immunitatem ab onere ſatisfactionis nobis procuratam aſſerunt. Sed nobis præſtitit flagellatione ſua, noſque docuit, ne peccato & diabolo ſerviamus, noſque divinæ iracundiæ flagellis æternum obnoxios reddamus. Hinc ſenſus eſt Verſuum Prudentii, Amœnii, aut Sedulii, de Columna cui Chriſtus ad flagellationem ſubeundam fuit alligatus.

Vinctus in his Dominus ſtetit ædibus; atque columnæ
Annexus, tergum dedit ut ſervile flagellis.
Perſtat adhuc, templumque gerit veneranda columna:
Noſque docet cunctis immunes vivere flagris.

Non more Judaico (*Deut.* 25.), quo conſtitutum erat ut verbera quadragenar. numerum non excederent, ſed Romano Chriſt. flagellatum fuiſſe a Roman. militibus, juſſu Pilati Roman. Præſidis, longe probabilius eſt, & S. Hieron. (*in c.* 27. *S. Matt.*) auctoritate firmatum. Etſi more Judaico, milites barbaros numerum Lege Moſaica præſcriptum longe exceſſiſſe credibile eſt, cum ſine modo illos in C. J. ſæviſſe, (*Tertull. l. ad Martyr.*) tota paſſionis ejus probet hiſtoria.

Apud Lacædemonios ſolemnis erat flagellationis dies, quo pueri per integrum diem flagellis cœſi ante Dianæ aram, ſæpenumero verbera ad mortem uſque læti alacreſque tolerabant (*Plutarch. in Inſtitutis Lacon. Cicer. Tuſcul.* 11.) Chriſtus acerbiſſimam flagellationem propoſito gaudio patitur, ut divinæ juſtitiæ pro nobis ſatisfaciat, noſque a verberibus liberet. *Multa* enim *flagella peccatoris*. De viro autem juſto ſcriptum eſt

(*Pſal.* 31.): *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* In corpore noſtro mortificationem Chriſti circumferamus, flagellationem acerbiſſimam, quam pro nobis pertulit, grato & devoto animo honorantes. „ Optime pœnitet, qui dum carnem verberibus mactat, „ lucrum quod delectatione carnis amiſerat, „ afflictionibus compenſat: & ſalubrem illi „ amaritudinem ingerit, cujus olim noxia tunc „ delectatione peccavit. Nihil differt quibus „ pœnis caro pœnitentis adducitur, dummodo voluptas præcedentis illecebræ vicaria repreſſi corporis afflictione mutetur." (*S. Petr. Dam. l.* 5 *Ep.* 8. *ad Cleric. Florent.*) Dignum Deo ſpectaculum homo pœnitens, qui ſui ipſius in corde ſe conſtituit judicem, reum in corpore, manibus ſe gaudet exhibere tortorem. „ Hæc eſt hoſtia, quæ viva mactatur, ad Deum per Angelos oblata defertur: & ſic humani corporis victima illi „ unico ſacrificio, quod in ara crucis oblatum eſt, inviſibiliter permiſcetur: & in „ uno theſauro ſacrificium omne reconditum, „ videlicet & quod unumquodque membrum, „ & quod Caput omnium obtulit electorum. (*Idem Opuſc.* 43. *c.* 6.)"

2. *Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti ejus, & veſte purpurea circumdederunt eum.* Spinis coronatur Dominus Jeſus, & pallio purpureo ad irriſionem regiæ dignitatis ſuæ indutus, a militibus, illuditur & cæditur. Sic hominum ſuperbiam & ambitionem expiat: ſic pro Adami primo peccato, quod ſuperbia fuit inobedientiæ parens, juſtitiæ Patris ſatisfacit. Regiam dignitatem ultro ſibi oblatam a turbis in deſerto reſpuit, fugit, quia coronam parabant nullis ſpinis intertextam, nullis contumeliis probroſam. Nunc vero ſpineam coronam, & coccineam chlamydem, qua per ludibrium a militibus induitur, gerere non recuſat. Hæc ſcilicet inſignia Regi per crucem regnanti conveniunt. Regem hominem a ſubditis ſuis ſic excipi, ſic illudi, ſic verberari; quis ſine commiſerationis ſenſu; quis ſine indignatione adverſus barbaros & impios illos ſubditos audiret? Hæc non ſolum a ſubditis, ſed a creaturis ſuis patitur Rex gloriæ, cœli terræque Dominus, & noſtri cauſa patitur, nec compatimur! *Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave Rex Judæorum, & dabant ei alapas.* O qualia tributa! Superbi & ambitioſi Chriſtiani, qui honores, dignitates, mundi gloriam, laudes hominum concupiſcunt, & ſæpe malis artibus quærunt, & independentiam affectant, qui Dei donis extolluntur, & ejus lege contempta dicunt in corde ſuo, *Non ſerviam*, coronam ſpineam J. C. plectunt, cum per ludibrium Regem ſalutant, alapas infligunt Salvatori ſuo. „ Exurge Deus, judica cauſam tuam: me„ mor eſto improperiorum tuorum, eorum „ quæ ab inſipiente ſunt tota die. Ne obli„ viſcaris voces inimicorum tuorum: ſuper„ bia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper:" (*Pſ.* 73. 22. 23.) Omnium vero miſerere, qui ſub potenti manu tua, & ad pedes Chriſti tui humiliati ſincero animo ajunt: *Deo ſubjecta eſto anima mea, quia ipſe Deus meus, & Salvator meus* (*Pſ.* 61.).

5. (*Exivit ergo Jeſus portans coronam ſpineam, & purpureum veſtimentum:*) *Et dicit eis: Ecce homo.* Hoc diademate nobis coronam gloriæ comparat: his ſpinis maledictionem ſolvit terræ noſtræ, ſpinas & tribulos nobis germinantis. *Egredimini & videte filiæ Sion, Regem Salomonem, in diademate quo coronavit illum mater ſua*, immo potius noverca Synagoga, *in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus:* (*Cant* 3.) in die quo ſibi deſponſavit Eccl. quam diem & ardentiſſime deſideravit, & cum gaudio incredibili vidit: *Qui poſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta.* (*Hebr.* 11. 2.)

„ ECCE HOMO, non clarus imperio, ſed „ plenus opprobrio: ſi Regio invidetis, jam „ parcite, qui dejectum videtis: flagellatus „ eſt, ſpinis coronatus eſt, ludibrioſa veſte „ amictus eſt, amaris conviciis illuſus eſt, „ alapis cæſus eſt, fervet ignominia, fri„ geſcat invidia." (*S. Auguſt. Tr.* 116. *in Joh.*) Ecce *Vir dolorum & ſciens infirmitatem*. Hominem ne agnoſceretis, niſi vos monerem? *A planta pedis uſque ad verticem non eſt in eo ſanitas*. ECCE HOMO, *opprobrium hominum, & abjectio plebis*. Ad hunc ſtatum eum peccata noſtra redegerunt. Fortius clamant crimina noſtra quam Judæi: *Crucifige, crucifige eum.* Chriſtus pro peccatoribus clamat ad Patrem, *Miſerere*: peccatores ingrati contra Chriſtum clamant, *Crucifige*.

11. 11. „ Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non „ loqueris? Neſcis quia poteſtatem habeo „ crucifigere te, & poteſtatem habeo dimit„ tere te? Reſpondit Jeſus: Non haberes „ poteſtatem adverſum me ullam, niſi tibi „ datum eſſet deſuper." Ubi non reſpondebat Jeſus, *ſicut ovis ſilebat*: ubi reſpondebat, *ſicut Paſtor docebat.* (*S. Aug. Tract.* 126. *in Jo.*) Diſcamus ergo quod dixit, per quod & Apoſt. (*Rom.* 13. 1.) docuit, quia *Non eſt poteſtas niſi a Deo*: & plus peccat qui poteſtati innocentem occidendum livore tradit, quam poteſtas ipſa ſi eum timore ac-

alterius majoris poteſtatis occidit..... Chriſti Jeſu ſingulare & admirabile ſilentium honoremus patientia noſtra & ſilentio, quærimonias, excuſationes, murmurationes, & impatientiæ verba comprimendo, quæ variis in occaſionibus amor proprius effundere ſolet. Perſecutiones, calumnias, obtrectationes, convitia, detrimenta, morbos, orbitates, lites improbas, adverſa quæque volente Deo nobis inferri & contigere cogitemus, qui pœnæ auctor eſt, non culpæ: patiamur cum ovium manſuetudine, exemplo C. J. *Qui cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur; tradebat autem judicanti ſe injuſte.* (1. Petr. 2. 23.) Corde humiliato dicamus cum Proph. (Pſ. 38. 13.) *Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu feciſti, amove a me plagas tuas.* Secundum infirmitatem carnis loquor, ne a fortitudine manus tuæ ego deficiam in increpationibus. Cæterum ſciens te propter iniquitatem corripere hominem, ad flagella paratus ſum, & non ſum turbatus. „ Amici mei „ & proximi mei adverſum me appropinqua„ verunt, & ſteterunt. Et qui juxta me e„ rant, de longe ſteterunt, & vim facie„ bant qui quærebant animam meam. Et qui „ inquirebant mala mihi, locuti ſunt vani„ tates; & dolos tota die meditabantur. „ Ego autem tamquam ſurdus non audiebam, „ & ſicut mutus non aperiens os ſuum. Et „ factus ſum ſicut homo non audiens, & „ non habens in ore ſuo redargutiones." (Pſal. 37.)

17. *Et bajulans ſibi crucem exivit in eum qui dicitur Calvariæ locus*, &c. Chriſtus verus Iſaac, ut Dei victima, portat lignum ſacrificii ſui in monte offerendi: *Tulit quoque ligna holocauſti, & impoſuit ſuper Iſaac filium ſuum* (Gen. 22. 6.) Ut victor, portat arma quibus diabolum, peccatum, mortem, mundumque debellaturus eſt. „ Delens „ quod adverſus nos erat chirographum de„ creti, quod erat contrarium nobis, & tu„ lit illud de medio, affigens illud cruci: & „ expolians principatus, & poteſtates, tra„ ducit confidenter, palam triumphans *illos* „ *in ſemetipſo*." (Coloſſ. 2. 14. 15.) Ut Rex denique ſceptrum gerit quo populum ſuum regat. *Cujus principatus ſuper humerum ejus.* (Iſai. 9. 6.)

Et bajulans ſibi crucem exivit, &c. Crucis pondere C. J. opprimitur. Non mirum, ſiquidem peccata noſtra cum ipſa cruce portabat. Graviſſimum eſt peccati onus: *Sicut onus grave gravatæ ſunt per me* (Pſ 37. 5.) Peccatum non adeo grave eſt peccatori qui illud amat. In ejus corde velut in centro eſt: Gravia porro in centro non gravitant (inquiunt Philoſophi). At in Chriſto ſunt peccata noſtra extra centrum, quia peccatum non fecit: quapropter graviſſimum illi eſt crucis onus, in qua peccata noſtra in ſe portat. *Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, ut peccatis mortui, juſtitiæ vivamus.* (1. Petr. 2. 24.)

18. *Ubi crucifixerunt eum: & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autem Jeſum.* Chriſtum uſque ad crucem ſequi, cum illo cruci configi caritate debemus. *Humiliavit ſemetipſum uſque ad mortem crucis, factus pro nobis maledictum*, ut nos a maledicto liberaret: crucifixus eſt in medio latronum, ut nos ad ſocietatem perduceret Angelorum. Humiliemus nos ipſos ad pedes crucis ejus. Felices nos exiſtimemus, ſi Dei cauſa detur nobis aliquid pati. „ Hæc eſt enim gratia, „ ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis „ triſtitias, patiens injuſte. Quæ enim eſt „ gloria, ſi peccantes & colaphizati ſuffer„ tis? Sed ſi bene facientes patienter ſuſti„ netis, hæc eſt gratia apud Deum. In hoc „ enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus „ eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum „ ut ſequamini veſtigia ejus .... (2. Petr. 2. „ 19. 20. 21.) Inſpicite vulnera pendentis, „ pretium credentis, commercium redimen„ tis. Hæc quanti valeant cogitate, hæc in „ ſtatera caritatis appendite. . . . Toto vo„ bis figuratur in corde, qui pro vobis eſt „ fixus in cruce. Domine Jeſu, nullus te quæ„ rit, nullus te invenit niſi crucifixus. O „ glorioſa crux, radicare in me, ut aſcen„ dam ad te." (*S. Aug. l. de S. Virginit. c.* 54. 55.)

25. 26. 27. *Stabat autem juxta crucem Jeſu mater ejus. Cum vidiſſet ergo Jeſus matrem, & diſcipulum ſtantem quem diligebat, dixit Matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua.* Stat juxta crucem Virgo SS. ſuo & Eccleſiæ totius nomine, ut J. C. in cruce morientem offerat Patri, ſeque ipſam per illum offerat in holocauſtum. Mater Jeſu ſtans juxta crucem præſagiebat ac repræſentabat fidelitatem Eccl., MM. conſtantiam, ſexus etiam infirmioris invictam fortitudinem, quem nec mors ipſa ſeparare poterit a charitate Dei, gratia J. C. roboratum, quæ ex ejus cruce manat. Tunc impletur Simeonis Prophetia: *Tuam ipſius animam pertranſibit gladius.* „ Pertranſiit ipſius animam vis dolo„ ris, ut plus quam Martyrem non imme„ rito prædicemus, in qua nimirum corpo„ reæ ſenſum paſſionis exceſſerit compaſſionis „ affectus. Chriſtus corpore moritur in cru-

„ ce,

„ ce, Maria corde commoritur juxta cru-
„ cem. Facit illud caritas, qua majorem ne-
„ mo habuit: facit & caritas, cui poſt il-
„ lam ſimilis non fuit ... In tabernaculo il
„ lo duo videris altaria; aliud in pectore Ma-
„ riæ, aliud in corpore Chriſti; Chriſtus car-
„ nem, Maria immolabat animam. Optabat
„ quidem ipſa ad ſanguinem animæ, & car-
„ nis ſuæ addere ſanguinem, & elevatis in
„ cruce manibus celebrare cum Filio ſacrifi-
„ cium veſpertinum, & cum Domino Jeſu
„ corporali morte redempt. noſtræ conſum-
„ mare myſterium: ſed hoc ſolius Summi Sa-
„ cerdotis privilegium erat ut ſanguine mu-
„ nus intra Sancta inferret, nec poterat hæc
„ ei conſors cum aliquo eſſe dignitas & in
„ reparatione hominum nulli angelo, nulli
„ homini cum eo fuit, aut eſſe potuit com-
„ munis auctoritas. Cooperabatur tamen plu-
„ rimum, ſecundum modum ſuum, ad pro-
„ pitiandum Deum, ille Matris affectus: cum
„ tam propria quam Matris vota caritas Chri-
„ ſti perferret ad Patrem: cum quod Mater
„ peteret, Filius approbaret, Pater donaret.
„ Diligebat Pater Filium, & Filius Patrem:
„ Mater vero poſt utrumque ardebat, unum-
„ que erat quod diverſa exhibebant officia,
„ quod Pater bonus, quod Filius pius, quod
„ Mater ſancta intendebat; quod in commu-
„ ne elaborabat dilectio: ſimulque ſe com-
„ plectebantur pietas & charitas & bonitas:
„ Matre ſupplicante, Filio interpellante, pa-
„ tre propitiante. Filius ad pectus Matris &
„ ubera, Pater ad Filii crucem & vulnera
„ reſpiciebat." (*Arnol. Ab. Bonæval. Tr. de 7. verb. Dom.*)

Cum vidiſſet Jeſus Matrem, &c. *dixit Matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus.* Fecit quod faciendum monuerat, & exemplo ſuo ſuos inſtruxit Præceptor bonus ut a filiis piis impendatur cura parentibus, *tamquam lignum illud in quo fixa erant membra morientis, etiam cathedra fuerit Magiſtri docentis.* (*S. Aug. Tr. 119. in Jo.*) In S. Jo. perſona electos omnes in filios recipit SS. Virgo Maria, teſtamento J. C. in cruce morientis. Illam cum fiducia invocemus, & colamus ut Matrem; ejuſque Filio placere ſtudeamus animæ corporis caſtimonia, ut & illi grati ſimus. Hac virtute, necnon & dilectione qua Chriſto crucifixo adhæſit, meruit Jo. munus illud inæſtimabile, ut Matri Jeſu loco filii eſſet, illamque Matrem haberet, quæ Deum peperit: *Deinde dicit Diſcipulo: Ecce Mater tua.* Vices Filii naturalis filius accipit adoptivus, & transfunditur in miniſtrum filialis affectus: formaturque & firmatur in ambobus pietatis unicæ gratus concorſque complexus, non ex traduce naturæ, ſed ex munere gratiæ. Tu igitur, Jo. S., ad hoc eligeris ut miniſtres & obſequaris, „ ea dilectione qua filius; ea
„ obedientia qua diſcipulus; ea abjectione
„ qua miniſter & famulus. Petro commenda-
„ tur Eccl. tibi Maria: illi tumultuoſa ne-
„ gotia, tibi pacifica & quieta: illi atria &
„ veſtibulum, & altaria ſanguinum: tibi com-
„ mendatur altare incenſi, & Sancta SS. Ad
„ culmen miniſterii tui nullus tecum admit-
„ titur: ſolus illi aſſiſtis propitiatorio: ſo-
„ lus illud vas aureum continens manna, il-
„ lud divinæ legis ſcrinium, Pontifex deſti-
„ natus obſervas." (*Arnold. Bonæval.*)

Mulier, ecce filius tuus. „ Teſtabatur de
„ cruce Chriſtus, & teſtamentum ejus ſigna-
„ bat Jo. dignus tanto teſtatore teſtis ... Sed
„ nec Maria minor quam matrem Chriſti de-
„ cebat, fugientibus diſcipulis ante crucem
„ ſtabat, & piis ſpectabat oculis Filii vulne-
„ ra, quia expectabat non pignoris mortem,
„ ſed mundi ſalutem. Aut fortaſſe quia co-
„ gnoverat per Filii mortem mundi redem-
„ ptionem, putabat ſe & ſua morte publico
„ muneri aliquid addituram." (*S. Amb. l. 10. in Luca n. 131. 132.*) Sed Jeſus non egebat adjutore ad mundi redemptionem, qui dixit (*Pſ. 87. 5.*) *Factus ſum ſicut homo ſine adjutorio inter, mortuos liber.* Suſcepit quidem Matris affectum, ſed non quæſivit hominis auxilium .... Chriſto patienti eum pia Matre compatiamur, offeramus illi noſmetipſos *Hoſtiam vivam, ſanctam, Deo placentem*; per Chriſtianam mortificationem paſſionem ejus in carne noſtra adimpleamus, ut dicere poſſimus cum Apoſtolo: (*Coloſſ. 1. 24.*) *Gaudeo in paſſionibus, & adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea.*

28. *Poſtea ſciens Jeſus quia omnia conſummata ſunt, ut conſummaretur Scriptura, dixit: Sitio*, &c. Siti ſua intemperantiam Adami & filiorum ejus Chriſtus expiat. Ejus exemplum ad tolerandam ſitim, jejuniorum ſaltem diebus, nos roboret. Sitim ejus honoremus a potu abſtinendo extra horam refectionis. Carnis terat ſuperbiam, non cibi tantum, ſed potus parcitas. Sitim inordinatam, ſitim vitioſam bonorum & delectationum temporalium qua corda noſtra conſummuntur, reſtinguamus aceto quod ori Salvat. noſtri oblatum eſt, & paſſionis ejus amaritudine.

Sitio. Chriſti *ſitim ſacramentalem* vocat Arnold. Ab., *qua non tam deſideratur potus, quam hominum ſalus.* Hanc ſitim David prædixerat his verbis. (*Pſal. 61. 3. 4.*) *Quouſque irruitis in hominem? Interficitis univerſi vos tamquam pariéti inclinato & maceriæ de-*

depulſæ? Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in ſiti. „ Retribuebant enim mala pro bonis. (*S. Aug. En. in Pſ.* 61.) Illi interficiebant, illi repellabant; ego autem ſitiebam: illi pretium meum cogitaverunt repellere; ego eos in corpus meum ſitiebam trajicere. Bibendo enim quid facimus, niſi humorem foris poſitum in membra mittimus, & in corpus noſtrum ducimus? Hoc fecit Moyſes in capite vituli. (*Exod.* 32. 20.) Caput vituli, magnum ſacramentum. Caput enim vituli, corpus erat impiorum, in ſimilitudine vituli manducantis fœnum, terrena quærentium, quia omnis caro fœnum. Iratus Moyſes in ignem miſit, comminuit, aqua ſparſit, bibendum populo dedit; & ira Prophetæ adminiſtratio facta eſt Prophetiæ. Corpus enim illud in ignem mittitur tribulationum, & verbo Dei comminuitur . . . Et quid jam evidentius, quam quod in corpus illud civitatis Jeruſalem, cujus imago erat populus Iſrael, per baptiſmum trajiciendi erant homines? Ideo in aqua ſparſum eſt, ut in potum daretur. Hoc uſque in finem ſitit iſte, currit & ſitit. Multos enim bibit, ſed numquam erit ſine ſiti. Inde eſt enim *Sitio, Mulier, da mihi bibere.* (*Jo.* 4. 7.) Samaritana mulier ad puteum ſitientem Dominum ſenſit: & a ſitiente ſatiata eſt: *Senſit prior illa ſitientem, ut biberet ille credentem.* Et in cruce poſitus, *Sitio* dixit, quamvis illi non hoc dederint quod ſitiebat". *Ipſos enim ſitiebat*: at illi non hoc dederunt quod ſitiebat. *Ipſos enim ſitiebat*: at illi acetum dederunt.

Sitio. Cervus ſerpentes necat, & poſt ſerpentium interemptionem majori ſiti inardeſcit, peremptis ſerpentibus ad fontes acrius currit. C. J. cum antiquo ſerpente diabolo in cruce pugnavit, eumque vicit, debellavit: ideo proximus conſummationi victoriæ dixit; *Sitio*. Sitiamus & nos fontem vivum, Deum noſtrum; ſed ut alacrius curramus ad fontem, ſerpentes necemus. Serpentes vitia tua ſunt: *Conſume ſerpentes iniquitatis, tunc amplius deſiderabis fontem veritatis. Interfice in te quidquid contrarium eſt veritati*: (*S. Aug. En. in Pſ.* 41.) & cum te videris vacare a cupiditatibus perverſis, deſidera fontes aquarum: habet Deus unde te reficiat, & impleat venientem ad ſe poſt interremptionem ſerpentium, tamquam velocem cervum. *Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te, Deus*. (*Pſ.* 41.)

30. *Cum ergo accepiſſet Jeſus acetum, dixit: Conſummatum eſt*. Conſummata eſt juſtitia Dei, quæ majorem & accuratiorem ſatisfactionem exigere non potuit pro hominum peccatis, quam ſatisfactionem hominis Dei. Conſummata eſt caritas & miſericordia Salvatoris, cujus majus ſpecimen præbere non potuit, quam moriendo pro hominibus peccatoribus, inimicis, ingratis. Conſummata eſt malitia, & crudelitas hominum, qui acerbiſſimas pœnas, & mortem atrociſſimam maximeque contumelioſam Auctori vitæ intulerunt. Conſummata ſunt vetera omnia ſacrificia una *oblatione* qua Chriſtus Pontifex futurorum bonorum *conſummavit in ſempiternum ſanctificatos*. (*Hebr.* 10.) Humilitas, obedientia, patientia C. J. conſummatæ ſunt, *Conſummatum eſt. Et inclinato capite tradidit ſpiritum*. A Chriſto moriente gratiam bene moriendi humiliter poſtulemus. Chriſtianæ vitæ, noſtrique ſtatus officia, Dei mandatis, & Evangelio obedientes impleamus, & conſummemus. Ad ſpiritum Deo reddendum parati ſimus. Ne a nobis avellatur vita, ſed reddatur Creatori a quo accepimus. Mors Chriſtiani ſacrificium eſt: ſpontaneum ergo ſit & voluntarium. Dominium eſt, ſupremo vitæ & mortis Domino exhibitum: cum ſubjectione fiat & obedientia. Satisfactio eſt, humilis ſit. Reſtitutio eſt, amore juſtitiæ ſanctificetur. Curſus noſtri conſummatio eſt, omnium officiorum Chriſtianæ vitæ ſit conſummatio. *Conſummatum eſt, & inclinato capite tradidit ſpiritum*.

34. *Unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exivit ſanguis & aqua*. Obſtetricante lancea latus Chriſti mortui apertum eſt, ut illic vitæ oſtium panderetur, unde Sacramenta Eccleſiæ manaverunt, ſine quibus ad vitam, quæ vera vita eſt, non intratur. *Ille ſanguis in remiſſionem fuſus eſt peccatorum: aqua illa ſalutare temperat poculum: & hæc lavacrum præſtat & potum*. (*S. Aug. Tr.* 120. *in Jo.*) „ Hoc prænuntiabat quod Noe in latere arcæ oſtium facere juſſus eſt, qua intrarent animalia, quæ non erant diluvio peritura, (*Geneſ.* 6. 16.) quibus præfigurabatur Eccleſia. Propter hoc prima mulier facta eſt de latere viri dormientis, & appellata eſt vita materque vivorum. (*Geneſ.* 2. 22.) Magnum quippe ſignificavit bonum ante magnum prævaricationis malum. Hic ſecundus Adam inclinato capite in cruce dormivit, ut inde formaretur ei conjux, quod de latere dormientis effluxit. O mors unde mortui reviviſcunt! Quid iſto ſanguine mundius? Quid vulnere iſto ſalubrius? *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo,*

„ *Pa-*

„ *Pater*, *Verbum*, & *Spiritus Sanctus*, & „ *hi tres unum ſunt. Et tres ſunt qui teſti-* „ *monium dant in terra*, *Spiritus*, *aqua*, „ & *ſanguis*, & *hi tres unum ſunt*. (1. „ *Jo.* 5.) Sufficere nobis non poſſet ad in- „ tellectum veritatis teſtimonium quod de „ cœlo eſt, quod ſibi ipſi perhibet Trinitas, „ niſi nobis innoteſceret aliquibus ſignis & „ aliquibus argumentis fidei veritas. Sunt „ itaque hæc tria, Spiritus ſanctificationis, „ ſanguis redemptionis, aqua purificationis. „ Non redimit ſanguis, niſi quos gratia vo- „ cat & lavat: nec niſi ablutos & mortuos „ peccato Spiritus ſanctificat. In commune par- „ ticipant redemptio, & ablutio, & ſanctifi- „ catio. Alterum ſine altero eſſe non poteſt: „ quodque agitur, unum eſt, non multiplex. „ Spiritus namque Sanctus ſuperfertur myſte- „ riis, intereſt Sacramentis, quorum ratio- „ nem aqua mundans ſignificat, quæ illius „ rei continet ſignum, cui & ſanguis Chri- „ ſti, & Spiritus Dei præbet effectum. In „ aqua mundamur, in ſanguine informa- „ mur .... Admitte me, Domine Jeſu, in „ cor tuum, ut inde latices ſalutis hauriam". (*Arnold. Ab. Tr. de 7. verb. Dom.*) Da ut cum eodem caritatis ardore, cum eodem devotionis affectu ſacra myſteria Corporis & Sanguinis tui ex Altari percipiam, quo manantem ex latere tuo ſanguinem fugerem: ſiquidem firma fide credo bibi in Calice, quod fluxit ex latere.

CAPUT XX.

Senſus Litteralis.

1. 2. UNA *autem Sabbati*, id eſt, prima die hebdomadis, *Maria Magdalene*, cum aliis piis mulieribus, quibus ad opus pietatis duxerat, *venit mane cum adhuc tenebræ eſſent*, *ad monumentum*: (*Marc.* 16. 2. *Luc.* 4. 1.) ſub noctis finem itineri ſe commiſit, cum tenebræ nondum diſcuſſæ eſſent, & ad monumentum pervenerunt cum ſol inciperet illuceſcere: & *vidit lapidem ſublatum a monumento*. Saxum magnæ molis, quo ſpecus os clauſum fuerat, inde revolutum conſpexit. *Cucurrit ergo*, cum comitibus, & primariis diſcipulis celeriter nuntiavit quod primum viderat, & quod ſibi venerat in mentem, corpus ſcilicet Domini ablatum fuiſſe. *Et venit ad Simonem Petrum*, & *ad alium diſcipulum*, *quem amabat Jeſus*, ipſum nempe, qui hæc ſcripſit, Joannem, & *dicit illis*: *Tulerunt Dominum de monumento*, an honoris, an contumeliæ majoris cauſa, incertum: & *neſcimus ubi poſuerunt eum*. Id Magdalene dictata non videtur, ſi cum aliis mulieribus jam vidiſſet Angelos, & de Reſurrectione Domini tam clarum tam certum eorum teſtimonium audiviſſet.

3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. *Exiit ergo Petrus*, & *ille alius diſcipulus*, & *venerunt ad monumentum*, rem exploraturi. *Currebant autem duo ſimul*, & *ille alius diſcipulus præcurrit citius Petro*, utpote ætate junior & velocior, & *venit primus ad monumentum*. *Et cum ſe inclinaſſet*, capite in ſpecum intromiſſo, utpote qui ſepulchrum introſpicere non poterat erectus, cum oſtium humile, & ſepulchrum profundum eſſet, *vidit poſita*, ſeu jacentia in terra, *linteamina*, quibus corpus Jeſus fuerat involutum, velut abſentis corporis exuvias: *non tamen introivit*, Petrum expectans. *Venit ergo* paulo poſt *Simon Petrus ſequens eum*, & omnia diligentius exploraturus, *introivit in monumentum*, & *vidit linteamina poſita*, ſive jacentia, & *ſudarium quod fuerat ſuper caput ejus*, quo caput ejus obtectum, & facies velata fuerat Judaico ſepeliendi more, *non cum linteaminibus*, id eſt faſciis ſepulcralibus, *poſitum*, *ſed ſeparatim involutum*, ſeorſim complicatum, *in locum unum*. Quæ linteorum tam accurata collocatio furti ſuſpicionem omnem amovebat. Fures enim feſtinant, nec agunt aliena a ſuo inſtituto. *Tunc ergo introivit & ille diſcipulus*, *qui venerat primus ad monumentum*: & *vidit*, & *credidit*, (*S. Aug.* 120. *in Jo.* 9.) corpus Jeſu ſublatum eſſe, quod Maria Magdalene dixerat. *Nondum enim ſciebant Scripturam*, *quia oportebat eum a mortuis reſurgere*. Nondum ſacram Scripturam plane intelligebant. Et quamvis Jeſum non ſemel audiviſſent ſe reſurrecturum tertia die aſſerentem, myſterii tamen ſublimitas, & tarditas ingenii, fideique infirmitas obſtabant quo minus hoc in animum admitterent. Confer cum *Luc.* 24. 4. ubi ſcriptum eſt de *undecim* Apoſtolis cum mulieres referentes audiviſſent ſe ad monumentum Domini Angelos vidiſſe, qui eum a mortuis reſurrexiſſe aſſeruerant, ſicut ipſe Jeſus eis prædixerat: *Et viſa ſunt ante illos*, *ſicut deliramenta*, *verba iſta*, & *non crediderunt illis*.. Subdit S. Joannes verſ. 10. *Abierunt ergo iterum diſcipuli ad ſemetipſos*. Petrus & Joannes in domum reverſi ſunt.

11. 12. *Maria autem* Magdalena, quæ ad monumentum cum Petro & Joanne iterum venerat, aliis etiam piis mulieribus comitantibus, & hac ſecunda vice Angelos cum illis viderat Chriſti reſurrectionem nuntiantes, illis

lis recedentibus paululum morata, *ſtabat ad monumentum foris plorans*, extra ſpelunçam ſcilicet in qua exciſum fuerat ſepulchrum. *Dum ergo fleret, inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum: & vidit duos Angelos in albis*, albis ac ſplendidis veſtibus indutos, *ſedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi poſitum fuerat corpus Jeſu*: ſicut Cherubim ab utraque extremitate arcæ. (*Exod.* 25. 18. 19.)

13. 14. 15. *Dicunt ei illi: Mulier quid ploras?* Abſterge lacrymas, nulla tibi mœroris, immo magna lætitiæ ratio eſt. *Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum, & neſcio ubi poſuerunt eum. Hæc cum dixiſſet, converſa eſt retrorſum*, oculos a monumento ad hortum vertit, ut ſolent anxii: *& vidit Jeſum ſtantem: & non ſciebat quia Jeſus eſt*; Domino plenum ac perfectum ejus contuitum ad tempus impediente, ut & vocis perceptionem. *Dicit ei Jeſus: Mulier, quid ploras, quem quæris? Illa exiſtimans quia hortulanus eſſet*, id eſt, horti illius colonus, illumque audiviſſe colloquium quod mox habuerat cum Angelis, *dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum*, quem a me quæri noſti, *dicito mihi ubi poſuiſti eum, & ego eum tollam*: ſi hic locus non eſt corpori Domini mei, indica mihi ubi lateat, & ego alio transferri curabo, ut honeſte ſepeliatur.

16. 17. *Dicit Jeſus: Maria*: ea voce qua facile agnoſceretur. *Converſa illa dicit ei: Rabboni* (*quod dicitur Magiſter*). Cum vero ad pedes Domini provoluta, eos pro more complecti & oſculari vellet, *dicit ei Jeſus: Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum*. Ne in pedum meorum complexu moreris, opportuno tempore id facies: alias me tibi conſpiciendum dabo: nondum enim ad cœlum aſcendi. *Vade autem ad fratres meos*, ad diſcipulos meos, quos ut fratres diligo, *& dic eis*: hæc mea verba illis refer: *Aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum; Deum meum & Deum veſtrum. Veſtrum* natura & veritate, (*S. Chryſ. Hom.* 85. *in Jo.*) *meum* ratione carnis aſſumptæ. Veteres Patres, Hieronymum, (*Ep. ad Hedib. Q.* 5.) Auguſtinum, (*Tr.* 121. *in Jo.*) Cyrillum, *l.* 12. Leonem Magnum (*ſerm.* 2. *de Aſcenſ. &c.*) ſententiam illam, *Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum*, (*Matth.* 28. 9.) aliter fuiſſe interpretatos norunt Eruditi: ſed eorum interpretationes non ita planæ ſunt ac litterales, ut compertum erit legentibus.

18. *Venit Maria Magdalene annuntians diſcipulis Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi*. Videtur autem aſſecuta in itinere pias alias mulieres, quæ cum ipſa venerant ad monumentum, & paulo ante ipſam ex horto exiverant: & dum una cum ipſis pergeret, *Jeſus occurrit illis dicens: Avete. Illæ autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum*. Quod S. Matth. commemorat.

19. 20. *Cum ergo ſero eſſet die illa, una Sabbatorum*, eadem die, ad veſperam, *& fores eſſent clauſæ*, clauſis foribus domus *ubi erant diſcipuli congregati, propter metum Judæorum, venit Jeſus, & ſtetit in medio, & dixit eis: Pax vobis*. Clauſis foribus intravit, ut corpus ſuum glorioſum eſſe comprobaret. Ea virtute ad Apoſt. intravit januis clauſis, qua in mundum intrans clauſo exivit utero Virginis. *Et cum hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & latus*, necnon pedes, in quibus erant cicatricum veſtigia. *Gaviſi ſunt ergo diſcipuli, viſo Domino*, (*Luc.* 24. 39. 40.) ipſummet eſſe in eodem corpore redivivum minime dubitantes.

21. *Dixit ergo eis iterum: Pax vobis: Sicut miſit me Pater* ad annuntiandum Evangelium, qua legatione ſum perfunctus; *& ego mitto vos*: pari auctoritate vos mitto in mundum univerſum, ad Eccleſiam meo nomine fundandam, colligendam, regendam.

22. 23. *Hæc cum dixiſſet, inſufflavit*, flatum ſeu anhelitum in eos immiſit, Spiritum Sanctum ſe ipſis interius infundere hoc ſymbolo ſignificans, ſicut in primi hominis creatione Deus inſufflavit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt in animam viventem: *Et dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum*, cum hoc privilegio & auctoritate ut aliis dare poſſitis poteſtate miniſterii ad quod vos inauguro: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt*. Quorumcumque peccata remittenda eſſe judicaveritis, verbiſque ipſis remiſeritis, poſt quam eos cognoveritis pœnitentia duci, eis vere ac reipſa remittentur a Deo: & quos a remiſſionis gratia tamquam indignos repuleritis, Dei judicio á venia repellentur. Non nudum miniſterium annuntiandi Evangelii, aut declarandi remiſſa eſſe peccata, ſed judiciaria poteſtas his verbis a Chriſto collata eſt Apoſtolis, & omnibus Legis novæ Sacerdotibus. Hoc Sacramentalis Confeſſionis fundamentum: ut quicumque remiſſionem peccatorum conſequi volunt, omnia & ſingula peccata mortalia Sacerdotibus aperiant: qui audita peccatorum varietate, & qualitate, ab ipſo reo accuſatore ſui, noverint cui remittenda ſint, cui retinenda, quis ſolvendus, quis ligandus; quis ſatisfactionis, & pœnæ ſalutaris modus pœnitentibus imponen-

ponendus. „ Sed ajunt *Hæretici* ſe Domino „ deferre reverentiam, cui ſoli remittendo- „ rum criminum poteſtatem reſervent. Im- „ mo nulli majorem injuriam faciunt, quam „ qui ejus volunt mandata reſcindere, com- „ miſſum munus refundere. Nam cum ipſe „ in Evangelio ſuo dixerit Dominus Jeſus: „ Accipite Spiritum Sanctum; quorum remi- „ ſeritis peccata, remittuntur eis, & quo- „ rum retinueritis, retenta ſunt; quis eſt „ ergo qui magis honorat, utrum qui man- „ datis obtemperat, an qui reſiſtit? Eccleſia „ in utroque ſervat obedientiam, ut pecca- „ tum & alliget & relaxet: Hæreſis in alte- „ ro immitis, in altero inobediens, vult li- „ gare quod non reſolvit: non vult ſolvere „ quod ligavit: in quo ſe ſua damnat ſenten- „ tia. Dominus enim par jus & ſolvendi eſ- „ ſe voluit, & ligandi, qui utrumque pari „ conditione permiſit. Ergo qui ſolvendi jus „ non habet, nec ligandi habet . . . Eccleſiæ „ utrumque licet, Hæreſi utrumque non li- „ cet; jus enim hoc ſolis permiſſum Sacer- „ dotibus eſt. Recte igitur hoc Eccleſia vin- „ dicat, quæ veros Sacerdotes habet; Hære- „ ſis vindicare non poteſt, quæ Sacerdotes „ Dei non habet. Non vindicando autem „ ipſa de ſe pronuntiat, quod cum Sacerdo- „ tes non habeat, jus ſibi vindicare non de- „ beat Sacerdorale. Specta etiam illud, quo- „ niam qui Spiritum Sanctum accepit, & „ ſolvendi peccata poteſtatem & ligandi ac- „ cepit. Sic enim ſcriptum eſt: *Accipite „ Spiritum Sanctum: quorum remiſeritis pec- „ cata remittuntur; & quorum detinueri- „ tis, detenta erunt.* Ergo qui ſolvere non „ poteſt peccatum, non habet Spiritum San- „ ctum. Munus Spiritus Sancti, eſt officium „ Sacerdotis, jus autem Spiritus Sancti, in „ ſolvendis ligandiſque criminibus eſt. Quo- „ modo igitur munus ejus vindicant, de cu- „ jus diffidunt jure & poteſtate"? (*S. Ambr. l. 1. de Pœn. p. 2.*)

24. 25. *Thomas autem unus ex duodecim*, unus ex Collegio Apoſtolico, quod primum fuit Duodecimvirum, *qui dicitur Didymus*, id eſt gemellus, *non erat cum eis quando venit Jeſus*. Aberat cum Jeſus Sociis ſe conſpicuum præbuit. Quo caſu abeſſet, fruſtra quæritur. Divina diſpenſatione id contigiſſe; minime dubium. *Dixerunt ergo ei alii diſcipuli: Vidimus Dominum. Hic autem dixit eis: Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum*; quidam codices legunt, *fiſſuram*, alii *figuram*, id eſt foramina & veſtigia clavorum, quibus cruci affixus fuit, *& mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus*, lancea poſt mortem perforatum, non credam ipſum reſurrexiſſe: immo deluſos omnium veſtrum oculos putabo & phantaſma pro vero corpore vos accepiſſe. Pertinax certe incredulitas Thomæ, qui nec piis mulieribus, nec Apoſtolis, nec ipſi Chriſto, qui reſurrectionem ſuam non ſemel prædixerat, credidit.

26. 27. *Et poſt dies octo*, primo die ſequentis hebdomadæ, a Reſurrectione Domini octavo; *erant diſcipuli ejus intus*, in eadem domo Hieroſolymis concluſi & abditi, *& Thomas cum eis. Venit Jeſus januis clauſis*, ut ipſa Reſurrectionis die, *& ſtetit in medio, & dixit: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ*, ejus incredulitati, quæ ex infirmitate potius quam ex malitia orta erat, mederi volens: *Infer digitum tuum huc*, in loca clavorum. Thomæ verba repetit, ut ſe omniſcium oſtendat. *Et vide manus meas*, tactu explora. *Et affer manum tuam & mitte in latus meum; & noli eſſe incredulus, ſed fidelis*. Pertinaciam depone. Crede ſaltem ſenſuum tuorum certiſſimo teſtimonio. Senſibus corporis in rei cujuſque evidentia credendum eſt: & miſerabiliter decepti ſunt Philoſophi, qui eis recte diſpoſitis, de propriis objectis debito modo applicatis negabant eſſe credendum. „ Quid agis, Academia pro- „ caciſſima? (*inquit Tertull. l. de An. c. 17.*) „ totum vitæ ſtatum evertis, omnem natu- „ ræ ordinem turbas, ipſius Dei providen- „ tiam excæcas, qui cunctis operibus ſuis „ intelligendis, incolendis, diſpenſandis, fruen- „ diſque fallaces & mendaces dominos præ- „ fecerit ſenſus. An non iſtis univerſa eru- „ ditio ſubminiſtratur? An non per iſtos ſe- „ cunda quoque mundo inſtructio acceſſit? „ Tot artes, tot ingenia, tot ſtudia, nego- „ tia, officia, commercia, remedia, conſi- „ lia, ſolatia, victus, cultus, ornatuſque, „ omnia? Totum vitæ ſaporem condierunt, „ dum per hos ſenſus omnium homo animal „ rationale dignoſcitur, intelligentiæ capax, „ & ipſius Academiæ . . . . Non licet, non „ licet nobis in dubium ſenſus iſtos devoca- „ re, ne & in Chriſto de fide eorum delibe- „ retur: ne forte dicatur quod falſo Sata- „ nam proſpectaret de cœlo præcipitatum „ aut falſo vocem Patris audierit de ipſo teſti- „ ficatam: aut deceptus ſit cum Petri ſocrum „ tetigit: aut alium poſtea unguenti ſenſerit ſpi- „ ritum, quod in ſepulturam ſuam acceptavit: alium poſtea vini ſaporem, quod in „ ſanguinis ſui memoriam conſecravit. Sic „ enim & Marcion phantaſma eum maluit „ credere, totius corporis in illo dedignatus „ veritatem. At quin ne in Apoſtolis qui- „ dem ejus ludificata natura eſt. Fidelis fuit „ & vi-

„ & viſus & auditus in monte: fidelis & „ guſtus vini illius, licet aquæ ante, in nu„ ptiis Galilææ: fidelis & tactus exinde cre„ duli Thomæ. Recita Joannis teſtationem: „ Quod vidimus, inquit, quod audivimus, „ oculis noſtris vidimus & manus noſtræ con„ trectaverunt, de ſermone vitæ. Falſa uti„ que teſtatio, ſi oculorum, & aurium & manuum ſenſus natura mentitur “.

28. *Reſpondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus!* Te Deum ac Dominum meum confiteor, cui me credere & parere juſtum eſt. Thomam his verbis C. J. Deum non appellaſſe, ſed rem inſolitam & admiratione dignam vulgari exclamatione ſignificaſſe, Sociniani inepte reſpondent, cum Evangelii textus hæc verba ad Jeſum directa expreſſe teſtetur: *Reſpondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.* Id agnovit Chriſtus fidem ejus commendans, repulſurus utique Thomæ confeſſionem, ſi falſo dictus fuiſſet Deus. Unde S. Hilarius Arianorum hæreſim Thomæ confeſſione refellit hunc in modum: (*l. 7. de Trinit.*) „ Verita„ tem igitur Evangelici Sacramenti Thomas „ intelligens, Dominum ſuum, & Deum eſ„ ſe confeſſus eſt. Non hic honoris eſt no„ men, ſed naturæ confeſſio eſt: rebus enim „ ipſis atque virtutibus Deum credidit. Et „ Dominus profeſſionis hujus religionem non „ honoris eſſe docuit, ſed fidei, dicens: *Quia* „ *vidiſti credidiſti; beati qui non viderunt, & crediderunt.* Videns enim Thomas credi„ dit. Sed quid credidit, quæris? Et quid „ aliud credidit quam quod profeſſus eſt: „ *Dominus meus & Deus meus*? Reſurre„ xiſſe enim per ſe ex mortuis in vitam, niſi „ Dei natura non potuit: & creditæ reli„ gionis fides hoc eſt profeſſa, quod Deus „ eſt. Anne ergo nomen Dei, non naturæ „ res exiſtimabitur, cum profeſſio nominis „ fidem naturæ creditæ ſit ſecuta? Nam uti„ que religioſus Filius, & qui non voluntatem ſuam, ſed ejus qui ſe miſerat face„ ret, & qui non honorem ſuum ſed ejus a „ quo venerat quæreret, honorem hujus in „ ſe nominis recuſaſſet; ne quod ipſe unum „ Deum prædicaverat. Sed veræ & apoſto„ licæ fidei myſterium confirmans, & natu„ ræ in ſe paternæ nomen agnoſcens, bea„ tos eſſe docuit, qui cum ſe reſurgentem „ e mortuis non vidiſſent, Deum tamen per „ reſurrectionis intelligentiam credidiſſent “.

29. *Dixit ei Jeſus: Quia vidiſti me Thoma, credidiſti: Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Vidit hominem Thomas, Deum certiſſime credidit & confeſſus eſt. *Quia vidiſti me*, id eſt tetigiſti. Verbum enim videndi ſenſibus omnibus accommodatur, quis generalis quodammodo ſenſus eſt viſus. Dici etiam poteſt, non auſum fuiſſe Thomam tangere, cum ſe illi tangendum Jeſus offert. Non enim ſcriptum eſt: *Et tetigit Thomas.* Sed ſive aſpiciendo tantum, (*S. Aug. Tr. 121. in Jo.*) ſive etiam tangendo viderit & crediderit, illud quod ſequitur, magis Gentium fidem prædicat atque commendat, *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Id eſt, beatiores illi, Deoque gratiores. Præteriti temporis uſus eſt verbis, tamquam ille qui quod erat futurum, in ſua noverat prædeſtinatione jam factum.

30. 31. *Multa quidem & alia ſigna fecit Jeſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum*, tum ante paſſionem, tum poſt Reſurrectionem, *quæ non ſunt ſcripta in libro hoc*, ut minime neceſſaria. *Hæc autem* præcipua & ſelecta *ſcripta ſunt ut credatis quia Jeſus eſt Chriſtus Filius Dei*, cui uni omnes Veteris Teſtamenti de Meſſia Prophetiæ conveniunt, & in eo impletæ ſunt: verus & naturalis, non adoptivus Dei Filius: *& ut credentes*, fide non qualicumque, ſed actuoſa, *vitam habeatis in nomine ejus*. Vitam æternam merito ſanguinis & mortis ejus, & per ejus miſericordiam & gratiam aſſequamini.

Grotius vir eruditus, ſed in ſuis ſæpe conjecturis audacior, arbitratur duos poſtremos iſtius cap. Verſ. concluſionem eſſe totius Operis, & ibi finiiſſe Jo. Evangel. ſuum. Ac ſicut caput ultimum Pentateuchi & caput ult. Joſue, poſt Moyſis & Joſue mortem additum eſt a Synedrio Hebræorum, ita & caput quod ſequitur poſt mortem Jo. additum ab Eccl. Epheſina, hoc maxime fine, ut oſtenderetur impletum quod de longæ vitate ac non violenta morte Joannis Dominus prædixerat. Cetera autem quæ in eo capite narrantur, addita ad demonſtrandum tempus, locum & occaſionem illius oraculi. Argumento hoc utitur, quod in fine cap. clauſula huic ſimilis reperitur: *Scimus quia verum eſt teſtimonium ejus.* Quibus verbis, inquit, Eccl. oſtendit ſe de ſupra poſitis a Jo. minime dubitare, nec de his etiam quæ ex privatis ipſius Comment. erant deprompta: cum alioqui ſi Jo. hoc ſcripſiſſet, dicturus fuiſſet ut ſupra c. 19. 35. *Et ille ſcit quia vera dicit.*

Verum hæc debilior conjectura eſt, quam ut illi præbere poſſimus aſſenſum, cum Epheſ. Eccl. depoſitum apud ſe Jo. Evang. conſervare potuerit, ac declarare genuinum eſſe Jo. Opus; non item illi addere integrum caput, cum Eccl. demandata non ſit a Chriſto auctoritas aliquid addendi libris canonicis ſeu Vet. ſeu Nov. Teſt. Minime dubium quin Epheſ.

pheſ. Eccl. Presbyteri intellexerint maledictioni obnoxios fore qui ad S. Jo. Evang., non minus quam ad ejus Apoc. (*ult.* 18. 19.) aliquid addidiſſent. „ Si quis appoſuerit ad hæc, „ apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in „ libro iſto. Et ſi quis diminuerit de verbis „ libri Prophetiæ hujus, auferet Deus partem „ ejus de libro vitæ, & de civitate ſancta". Denique antiqui PP. SS. Chryſ., Cyril. Alex., Aug., & omnis Eccl. Cathol. 21. caput ab ipſo Jo. Ap. ſcriptum ſentiunt. „ Poſt narra- „ tionem rei geſtæ (inquit S. Aug. *Tr.* 122. *in* „ *Jo.*) in qua Thomas diſcipulus oblatis „ ſibi tangendis in Chriſti carne vulnerum lo- „ cis, vidit quod credere nolebat, & credi- „ dit, interponit hæc Evangel. Jo., & di- „ cit: „ Multa quidem & alia fecit Jeſus in „ conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non „ ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcri- „ pta ſunt ut credatis quia J. eſt C. Filius „ Dei: & ut credentes vitam habeatis in no- „ mine ejus. Hoc capitulum velut libri hujus „ indicat finem: ſed narratur hic deinde que- „ madmodum ſe manifeſtaverit Dominus ad „ Mare Tiberiadis, & in captura piſcium com- „ mendaverit Eccl. ſacramentum, qualis fu- „ tura eſt ultima reſurrect. mortuorum. Ad „ hoc itaque commendandum valere arbitror, „ quod tamquam finis interpoſitus eſt libri, „ quod eſſet etiam ſecutura narrationis quaſi „ prœmium, quod ei quodammodo faceret „ eminentiorem locum". Leve tandem eſt argumentum quo nititur Grotius; cum tam vere ſcribere potuerit S. Jo. (3.) in plurali numero, *Et ſcimus quia verum eſt teſtimonium ejus*: ac vere dixit Nicodemus: *Rabbi, ſcimus quia a Deo veniſti Magiſter*. Hunc loquendi modum Hebræis familiarem eſſe nemo neſcit: immo & cereris fere linguis, ut plurali pro ſingulari interdum utantur emphaſis gratia. Unde ipſe Dominus Nicodemo reſpondit: *Amen, amen dico tibi, Quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur*.

SENSUS MORALIS.

1. UNA *ſabbati, Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ eſſent ad monumentum*. Omnia impedimenta vincenda ut Jeſum quæramus & inveniamus, Mariæ Magdalenæ exemplum nos docet. Omnia facile vincemus, ſi Deum diligamus, ſi ad bona opera impigri ſimus, & ardentes, non negligentes, non tardi, non tepidi. *Venit mane*. Si caritas in cordibus noſtris non tepeſcat, auxilio gratiæ ſuæ externa impedimenta Deus removebit. *Et vidit lapidem ſublatum a monumento*.

2. 3. „ Cucurrit ergo, & venit ad Simonem „ Petrum, & ad alium diſcipulum, quem a- „ mabat Jeſus, & dicit illis: Tulerunt Do- „ minum de monumento, & neſcimus ubi „ poſuerunt eum". Fidelis Anima, quæ C. J. ſe amiſiſſe putat, turbatur, dolet, ingemiſcit, nihil non agit ut illum reperiat; non lentis & mollibus gradibus ambulat, ſed currit ut inveniat dilectum ſuum. *Cucurrit*, venit ad Paſtores qui Pet. ſimul & Jo. illi exhibeant, auctoritatem & caritatem conjungentes. Impigri porro eſſe debent Rectores animarum ut illis ſubveniat in periculis & anxietatibus, & ad Jeſum inveniendum illas adjuvent. Sed currere ſimul debent Petr. & Jo. Inſeparabiles eſſe debent in Paſtoribus & Rectoribus animarum auctoritas & caritas. *Currebant autem duo ſimul*. Quo major auctoritas, eo major caritas eſſe debet in Eccl. Rectoribus. Ut ad Jeſum quærendum curramus, diligere illum debemus ut Petrus, ab illo diligi ut Joannes. Diligi nos prius oportet, ut diligamus & curramus. *Non* enim *volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei*, qui prævenit voluntatem bonam, eamque operatur in nobis, & currendi vires efficaciſſimas præbet, quæ nullis obicibus impediantur, nullis motibus retardentur, nullis cauſis ſuſpendantur. *Currebant autem duo ſimul*.

In animarum regimine caritas auctoritatem præveniat, illique viam præparet, ne infirmi auctoritate territi, vel ejus pondere oppreſſi, Jeſum non inveniant. *Et ille alius diſcipulus præcucurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum*. „ Sit Rector ſingulis com- „ paſſione proximus (*S. Greg. M. p. 2. Paſtor. c.* 5.), præ cunctis contemplatione ſuſpenſus: ut & per pietatis viſcera in ſe infirmitatem ceterorum transferat, & per ſpeculationis altitudinem ſemetipſum quoque inviſibilia appetendo tranſcendat: ne aut alta petens proximorum infirma deſpiciat, aut infirmis proximorum congruens appetere alta derelinquat. Hinc Apoſt. (1. *Cor.* 12.): *Quis infirmatur*, inquit, *& ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror*? Hinc Jacob vidit ſcalam cui Dominus innitebatur, & Angelos aſcendentes ac deſcendentes (*Gen.* 28.) quia Prædicatores recti non ſolum ſurſum ſanctum caput Eccl., videlicet Dominum contemplando appetunt, ſed deorſum quoque ad membra illius miſerando deſcendunt. Hinc Moyſes crebro Tabernacul. intrat & exit: & qui intus in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis urgetur. Intus Dei arcana conſiderat, foris onera carnalium portat. Veritas per ſuſceptionem noſtræ humanita-

„ tis

„ tis nobis oſtenſa, in monte orationi inhæ-
„ ret, miracula in urbibus exercet: imitatio-
„ nis viam bonis Rectoribus ſternens; ut etſi
„ jam ſumma contemplando appetunt, neceſſi-
„ tatibus tamen infirmantium compatiendo mi-
„ ſceantur: Tales eſſe qui præſunt exhibeant,
„ quibus ſubjecti occulta quoque ſua pandere
„ non erubeſcant: ut cum tentationum fluc-
„ tus parvuli tolerant, ad Paſtoris mentem
„ quaſi ad matris ſinum recurrant". Hæc S. Greg. Sic Petr. & Jo. ſimul currunt ad quærendum Jeſum: ſed Jo. præcurrit citius Petro. 5. 6. 7. 8. „ Et cum ſe inclinaſſet, vidit
„ poſita linteamina, non tamen introivit.
„ Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, &
„ introivit in monumentum, &c." Jo. typus eſt vitæ contemplativæ, orationi & ſtudio veritatis deditæ. Hanc pia quævis Anima & Deum amans contemplatione aſſequi poteſt: verumtamen Eccl. examini & auctoritati Paſtorum inſpirationes ſuas, cogitata, viſa, propoſitum omne, vias ad quas ſe trahi a Deo putat, cum humilitate ſubjicit, ut ab iis approbentur, ne illuſionibus decepta Jeſum non inveniat, ſed perdat. Petrus typus eſt vitæ activæ, & auctoritatis Paſtorum, ad quos pertinet ingredi in ſanctuarium veritatum fidei, quæ velut linteamina ſunt in Script. ſacris & Tradit. involuta & complicata. De fidei controverſiis judicare, Scriptur. myſteria evolvere & explicare fidelium dilectioni, pertinet ad Petrum & illius Succeſſores, & Epiſc. univerſos, quorum perſonam gerebat. „ Venit
„ ergo Simon Petrus ſequens eum, & introi-
„ vit in monumentum, & vidit linteamina
„ poſita . . . Tunc ergo introivit & ille diſ-
„ cipulus qui venerat primus ad monumen-
„ tum, & vidit, & credidit". Paſtorum judicium prævenire in rebus religionis, & quæſtionibus fidei nondum ab Eccl. definitis, cui ſcientia Scriptur., & auctoritas illas explicandi concredita eſt, admodum periculoſum eſt; caracter eſt aut zeli imprudentis, aut ſuperbæ ignorantiæ. *Nondum enim ſciebant Scripturam.*

11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. „ Maria autem
„ ſtabat ad monumentum foris plorans. Dum
„ ergo fleret, inclinavit ſe, & proſpexit in
„ monumentum, &c.". Fidelis anima ſtare debet *ad monumentum* exemplo Mariæ Magdalenæ, C. J. commori, & conſepeliri. „ Mor-
„ tui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt
„ cum Chriſto in Deo . . . . (*Coloſſ.* 3. 3.)
„ Fidelis ſermo: nam ſi commortui ſumus,
„ & convivemus . . . . . (2. *Tim.* 2. 11.).
„ Conſepulti ſumus cum illo per baptiſmum
„ in mortem, ut quomodo Chriſtus ſurrexit
„ a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in
„ novitate vitæ ambulemus. Si enim com-
„ plantati facti ſumus ſimilitudini mortis e-
„ jus, ſimul & reſurrect. erimus. Hoc ſcien-
„ tes quia vetus homo noſter ſimul crucifixus
„ eſt, ut deſtruatur corpus peccati, ut ultra
„ non ſerviamus peccato (*Rom.* 6. 4. & „ *ſeq.*). 2. Fidelis anima *foris*, extra mundum, ſtare debet, non jacere; a negotiorum ſæcularium tumultu, a carnalium hominum ſocietate ſecedere ut Jeſum quærat. *Maria ſtabat ad monumentum foris.* 3. Fidelis anima profundere debet lacrymas ex amore pœnitente manantes, vel ex dolore de abſentia Sponſi cœleſtis. *Plorans.* 4. Lacrymas illius comitari debent humilitas, inclinatio cordis, inquiſitio Chriſti Domini. *Dum ergo fleret, inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum.* 5. Cum fervore, pia ſollicitudine, & perſeverantia quærendus eſt Jeſus exemplo Magdalenæ. Monumentum vacuum jam viderat, jam ſublatum Dominum nuntiaverat; quid eſt quod ſe iterum inclinat, iterum videre deſiderat? Sed amanti ſemel aſpexiſſe non ſufficit: quia *Vis amoris intenſionem multiplicat inquiſitionis.* „ Quæſivit ergo prius (*S. Greg.*
„ *M. hom.* 25. *in Ev.*), & minime invenit:
„ perſeveravit ut quæreret, unde & contigit
„ ut inveniret: actumque eſt ut deſideria di-
„ lata creſcerent, & creſcentia caperent quod
„ inveniſſent. *Hinc Sponſa in Cant.* (c. 3.)
„ *ait*: In lectulo meo per noctes quæſivi
„ quem diligit anima mea: quæſivi illum, &
„ non inveni. Invenerunt me vigiles qui cu-
„ ſtodiunt civitatem. Num quem diligit ani-
„ ma mea vidiſtis? Paululum cum pertranſiſ-
„ ſem eos, inveni quem diligit anima mea".
Cœleſtis Sponſus prius non inveniendus quæritur, ut poſt inventus ſtrictius teneatur. Sancta enim deſideria ut diximus, dilatione creſcunt. Si autem dilatione deficiunt, deſideria non fuerunt. 6. Omnes fidelis animæ cogitationes & affectiones defixæ eſſe debent in Deo & Salvatore noſtro C. J. exemplo Magdalenæ quam nec Angelorum viſio & conſolatio detinet quo minus cogitet de Jeſu, & illum quærat. *Hæc cum dixiſſet, converſa eſt retrorſum, &c.* & ſibi fingit eum, quem putat hortulanum, in corde ejus legere nomen ejus quem quærit & diligit. Adeo amore ſuo occupata eſt. *Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi ubi poſuiſti eum.* 7. Animæ fidelis amor generoſus nullis difficultatibus terretur, cum pietatis opus aggreſſa eſt. Omnia enim poſſibilia ſunt amanti. Ubi amatur, aut non laboratur, aut ipſe labor amatur. Omnia vincit amor. *Et ego eum tollam.*

Fideles animas illum ſincere, fideliter, humiliter, perſeveranter quærentes, ob illius abſen-

abſentiam gementes variis modis C. J. conſolatur. 1. Per miniſtros ſuos, per ſanctos Sacerdotes & Paſtores, qui Angelorum miniſterium obeunt, ſedentes ad tumulum Jeſu. *Et vidit duos Angelos in albis, ſedentes... Dicunt ei, Mulier quid ploras?* 2. Illas conſolatur præſentia ſua, quamvis non manifeſta, nec ſenſibili, ſeu ſub propria ſpecie, ſed ſub aliena, in Sacramento Euchariſtiæ. *Vidit Jeſum ſtantem, & non ſciebat quia Jeſus eſt.* Neſcit anima Jeſum eſſe, ſi ſenſus, rationemque interroget. 3. Illas conſolatur verbo ſuo. *Mulier quid ploras? Quem quæris?* Vocat eas nomine ſuo, familiariter cum ipſis colloquitur. *Dicit ei Jeſus: Maria.* 4. Illas conſolatur interioribus illuſtrationibus, & ſpiritalibus deliciis, quarum guſtu agnoſcentes illum in corde ſuo præſentem, illum unum audire ſibi proponunt ut magiſtrum, illi uni ut ſponſo adhærere, illi uni ut domino famulari. *Converſa illa dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magiſter.)* 5. Fideles animas conſolatur Jeſus ſuorum ſublimitatem myſteriorum in meditatione & contemplatione illis aperiendo, tanta interdum luminis & gratiæ ubertate ut aliis etiam enuntiare, & exponere valeant. *Nondum enim aſcendi ad Patrem meum: vade autem ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum: Deum meum, & Deum veſtrum.* 6. Fideles animas conſolatur Jeſus ſpe caſtorum amplexuum, quibus non in terris quidem, ſed in cœlo conglutinabuntur Dilecto ſuo. Id ſignificavit Mariæ Magdalenæ dicens: *Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum*: id eſt, ut explicat Sanctus Leo: (*ſer. 72. de Aſcenſ. Dom. 2.*) *Nolo ut ad me corporaliter venias, nec ut me ſenſu carnis agnoſcas. Ad ſublimiora te differo, majora tibi præparo; cum ad Patrem aſcendero, tunc me perfectius veriuſque palpabis, apprehenſura quod non tangis, & creditura quod non cernis.*

19. *Cum ergo ſero eſſet die illo, una Sabbatorum, & fores eſſent clauſæ, ubi erant diſcipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jeſus, & ſtetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.* Chriſti deſideria efficacia, verba operatoria ſunt. Pacem cum adprecatur, largitur. *Pax vobis.* Pax Deum inter & homines ſanguine ejus & morte ſancita: reconciliatio hominum cum Deo ejus reſurrectione conſummata eſt. Hæc myſterii utriuſque gratia, quam Eccleſiæ ſuæ in domo una congregatæ annuntiat. *Pax vobis.* Infirmos adhuc & nutantes diſcipulorum animos contra mundi terrores pacis ſuæ pignore confirmat & corroborat. *Pax vobis.* Deo per C. J. Mediatorem noſtrum reconciliati, pacem cum divina ejus Majeſtate ſervemus. „ Nunc autem in C. J. vos qui aliquando „ eratis longe, facti eſtis prope in ſanguine „ Chriſti. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fe„ cit utraque unum, & medium parietem „ maceriæ ſolvens, inimicitias in carne ſua, „ legem mandatorum decretis evacuans, ut „ duos condat in ſemetipſo in unum novum „ hominem, faciens pacem, & reconciliet „ ambos in uno corpore Deo per crucem, „ interficiens inimicitias in ſemetipſo. Et „ veniens evangelizavit vobis pacem, qui „ longe fuiſtis & pacem iis qui prope. Quo„ niam per ipſum habemus acceſſum ambo „ in uno Spiritu ad Patrem... (Epheſ. 2.) Juſtifi„ cati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum „ per Dominum noſtrum J. C. per quem & „ acceſſum habemus per fidem in gratiam „ iſtam, in qua ſtamus, & gloriamur in ſpe „ gloriæ filiorum Dei. Pacem in nobiſmetiſ„ pſis habeamus, Dei legem diligentes & ob„ ſervantes". (*Epheſ. 5. 11.*) *Pax multa diligentibus legem tuam.* (Pſ. 118.) Pax enim non eſt impiis quorum cor quaſi mare fervens. Pax contra omni operanti bonum; pax enim juſtitiæ comes eſt, fructus Spiritus Sancti. Pacem denique cum omnibus habere & conſervare ſtudeamus. *Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes.* (*Rom. 12. 18.*) Sic Deus erit nobiſcum; quia non eſt Deus diſſenſionis, ſed pacis. Pax divinum plane bonum. Non tamen pax omnis amanda & complectenda eſt. Quædam enim diſſenſio optima, & quædam perniciosiſſima concordia. Illa dumtaxat bona & optanda eſt, quæ propter bonum initur, ac Deo nos conjungit: ſic pacem cum hominibus ſervare debemus, ut erroribus & vitiis inimici ſemper ſimus. Concordia in malo pax non eſt: ſic latrones & ſicarii concordes ſunt. Nulla vera pax niſi apud illos, quos gratia & caritas Dei habitare facit unius moris in domo, quorum in medio ſtat Jeſus, & ait: *Pax vobis.*

20. *Et cum hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & latus.* Suſcepta a C. J. vulnera pacem nobis pepererunt: oſtenſa vulnera ad pacem nos hortantur. Vulnera pro nobis ſuſcepta cœlo inferre maluit, abolere noluit, *Ut Deo patri noſtræ pretia libertatis oſtenderet.* (*S. Ambr. in Luc.*) Clamant pro nobis non vindictam, ut ſanguis Abel contra fratricidam; ſed miſericordiam & gratiam. *Acceſſiſtis ad Teſtamenti novi Mediatorem Jeſum & ſanguinis aſperſionem melius loquentem quam Abel.* (*Hebr. 12. 24.*) Gratias

tias agamus Salvatori, qui vulnera noſtri cauſa ſuſcepit, ſervavit, oſtendit. Amori noſtro crucifixo mutuum amorem rependamus. Manus ejus, pedes, ac latus inſpiciamus in omnibus anguſtiis & rebus adverſis; ut pacem, tranquillitatem, & lætitiam interiorem ex ſacris illis ſalutis noſtræ fontibus hauriamus. *Gaviſi ſunt ergo diſcipuli viſo Domino.*

21. *Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* Paſtores & Prædicatores Evangelici ob eumdem finem, & iiſdem conditionibus a Chriſto mittuntur, quibus Chriſtus miſſus eſt a Patre, ut deſtruant errorem, doceant ac prædicent conſtanti animo veritatem, mundi corruptioni ſe totis viribus opponant, regnum Dei ſtabiliant, nutriant caritatem, vitæ ſanctimonia omnibus præluceant, ad mundi odia perferenda, & perſecutiones pro veritate & juſtitia ſuſtinendas parati ſint; nullis parcant laboribus pro gloria Dei, pro Eccleſiæ utilitatibus, pro ſalute animarum; gloriam ſuam non quærant, nec privata commoda, ſed quæ J. C. ſe in omnibus exhibentes ut fideles Dei miniſtros, & ad mortem uſque certantes; in caritate, patientia, humilitate, manſuetudine collaborantes ad deſtructionem corporis peccati, ad ædificationem corporis Chriſti, *Sicut miſit me Pater; & ego mitto vos.*

22. *Hæc cum dixiſſet, inſufflavit; & dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum.* C. J. unum cum Patre Spiritus Sancti principium, eadem omnipotentia qua homini animam rationalem dedit, *Inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt in animam viventem,* (*Geneſ.* 2. 7.) nunc inſpirat Chriſtianis Spiritum Sanctum, velut alteram animam, & novæ ſpiritaliſque vitæ principium. Ne te vivere putes, o Chriſtiane, niſi Spiritum Sanctum habeas. Formam habes hominis, ſed non habes vitam. Porro niſi Spiritu intus vegeteris, fruſtra de forma gloriaris. Unde autem cognoſcetur te Spiritum Sanctum habere? Ex fructibus. *Fructus Spiritus eſt caritas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas... Si Spiritu vivimus, Spiritu & ambulemus.* (*Galat.* 5. 22. 23. 25.)

23. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: quorum retinueritis, retenta ſunt:* 1. Peccatorum remiſſionem ſola a Deo elicere poteſt cordis vera converſio. 2. Non alibi quam in ſolo gremio Catholicæ Eccleſiæ dimitti poſſunt peccata converſis. 3. In præſenti tantum ſæculo remiſſio omnium peccatorum converſis concedi poteſt. Tres hæ fidei veritates ſunt . . . (*S. Fulgent. l. 2. de Remiſſ. peccat. c. 5. & 6.*) Miniſtri ergo Pœnitentiæ probare debent ex pœnitentiæ fructibus an vera ſit & ſincera peccatorum converſio, ut niſi vere contritis & converſis peccata non remittant: alioquin eorum judicium a Deo, cujus miniſtri ſunt, ratum in cœlis non habetur: & illi ut ſuo abuſi miniſterio, & ut infideles bonorum Domini diſpenſatores, graviſſimas pœnas dabunt. *Theſauro* enim *Juo invigilat Deus, nec ſinit obrepere indignos.* (*Tertull.*) Qui igitur in peccata mortalia lapſi fuerint, & per confeſſionem ac pœnitentiam nequaquam condignam ſatisfactionem egerint, ſed adhuc in vetuſtate perdurant „ non ſe a nobis reconciliari poſſe exiſtiment, (*S. Eligius Hom.* 4) niſi prius veterem hominem cum ſuis actibus exſpolient, & novum induant, & ipſi in eodem novo homine (id eſt in C. J.) nova creatura, (id eſt novi homines) per pœnitentiam fiant, ſicut dudum per baptiſmum facti fuerant, ut hoc Apoſtoli dictum merito illis conveniat: *Vetera tranſierunt, facta ſunt omnia nova.* Si igitur condignam Deo pœnitentiam obtuliſtis de præteritis, & ſi adhuc eadem admittere non vultis; ſed cum Dei gratia & adjutorio in omni bonitate, & juſtitia & veritate perſeverare deſideratis; tunc ſcire poteſtis: quod noxia vetuſtate exuti, nova creatura facti eſtis, & vere cum Deo reconciliamini per Chriſtum, & per nos, quibus dedit miniſterium reconciliationis". Fruſtra igitur daretur a Sacerdote abſolutio, ſi peccator necdum factus eſſet nova Creatura. Colligitur autem ex pœnitentia morumque immutatione an factus ſit nova creatura; & an illum Sacerdos ad Sacramentorum participationem per januam reconciliationis poſſit admittere. Nam ſi mortalium peccatorum reus in Confeſſione emendationem eorum ſæpe ſpoponderit, & fidem ſæpe fefellerit, vix prudenter colligi poteſt ipſum mutatum eſſe in novam creaturam, eumque talem eſſe de quo vere dicatur: *Vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia nova*, niſi ex prævia morum & vitæ emendatione fecerit fidem ſe a Deo factum eſſe novam creaturam. Omnes igitur peccata confeſſos ſolvere pro arbitrio non debent Sacerdotes Pœnitentiæ adminiſtrationi præfecti, ſed aliquos pro meritis culparum ligare debent, & a Sacramentorum participatione arcere. „ Videndum eſt quæ culpa præceſſerit, & quæ ſit pœnitentia ſecuta poſt culpam, ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam viſitat, illos Paſtoris ſententia abſol-

„ vat. Tunc enim vera eſt abſolutio præſi-
„ dentis, cum æterni arbitrium ſequitur Ju-
„ dicis “. (*S. Greg. M.* (

26. 27. 28. „ Et poſt dies octo, iterum
„ erant diſcipuli ejus intus, & Thomas cum
„ eis. Venit Jeſus januis clauſis, & ſtetit
„ in medio, & dixit: Pax vobis. Deinde di-
„ cit Thomæ: Infer digitum tuum huc, &
„ vide manus meas, & infer manum tuam,
„ & mitte in latus meum, & noli eſſe in-
„ credulus, ſed fidelis “. Thomæ incredulitatem permiſit Chriſtus, ut Eccleſiæ fidem confirmaret, ut gratiæ ſuæ virtutem oſtenderet. Poterat certe Chriſtus Thomæ infidelitatem omnipotentia ſua impedire; ſed eam permittere maluit, ut majus ex ea bonum eliceret, nempe majorem ipſius Apoſtoli fidem & humilitatem, majorem gratiæ ſuæ gloriam ac laudem: infidelium converſionem, credentium in fide confirmationem. „ Egit
„ miro modo ſuperna clementia, diſcipulus
„ ille dubitans, dum in Magiſtro ſuo vulne-
„ ra palparet carnis, in nobis vulnera ſana-
„ ret infidelitatis. Plus enim nobis Thomæ
„ infidelitas ad fidem, quam fides credentium
„ diſcipulorum profuit: dum ille ad fidem
„ palpando reducitur, noſtra mens omni du-
„ bitatione poſtpoſita in fide ſolidatur. Sic
„ quippe diſcipulorum Dominus poſt reſur-
„ rectionem ſuam dubitare permiſit, ſicut
„ ante nativitatem ſuam habere Mariam Spon-
„ ſum voluit, qui tamen ad ejus nuptias non
„ pervenit. Nam ita factus eſt diſcipulus du-
„ bitans & palpans teſtis veræ reſurrectio-
„ nis, ſicut Sponſus Matris fuerat cuſtos in-
„ tegerrimæ virginitatis “: (*S. Greg. M. hom. 26. in Evang.*) O admirabilem C. J. erga Thomam bonitatem & amorem! Tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, & dixit Deus, Fiat lux. Propter ovem unam errantem venit iterum ad diſcipulos bonus Paſtor. Clauſa janua cordis ejus per ejus infidelitatem, ſtat in medio fidei lucem, pacem largitur, qua frui non poterat infidelis manens. *Stetit in medio, & dixit: Pax vobis.* Propter unum Apoſtolum venit, eumque infidelem, pervicacem, Condiſcipulorum ſuorum teſtimonio, immo Magiſtri ac Domini ſui prædictioni ac promiſſis credere renuentem: propter illum iterat miraculum quod octo ab hinc diebus ediderat. Caritas Domini fortior eſt incredulitate diſcipuli. Dixerat Thomas: *Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in loca clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam.* Ejus infirmitati cœleſtis Medicus condeſcendit. Age experire quod credere non vis. Mitte digitum & manum in vulnera quæ tui cauſa ſervavi, ut incredulitati tuæ mederer. *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis....*

Quæ fuit C. J. erga Thomam miſericordia & caritas, eadem erga te eſt, Chriſtiane frater. Propter te unum fecit, quod propter plurimos. Quoties ad te venit, lumine gratiæ ſuæ mentem tuam illuſtravit, cor tetigit, fidem tuam excitavit, pacem tibi obtulit, quam dare mundus non poteſt; qua nemo fruitur quamdiu peccatum ipſi dominatur. *Stetit in medio, & dixit: Pax vobis.* Tu vero mundo addictus, peccato irretitus, ſenſuum voluptatibus ineſcatus, divinæ gratiæ inſpirationibus reſtitiſti; ſervorum Dei teſtimonio credere noluiſti, dicentium, *Vidimus Dominum*, experti ſumus jugum ejus ſuave eſſe & onus leve: Chriſti ſervitus, & mandatorum ejus obſervantia; vita ſecundum Evangelii regulas inſtituta, longe ſuavior eſt vita hominum mundi moribus & cupiditatibus ſuis ſervientium. Dixiſti ut Thomas, *Non credam.* Ecce *iterum* venit ad te Jeſus, infirmitati tuæ condeſcendit, tibi pacem affert, vulnera oſtendit pro te ſuſcepta & conſervata; incredulitatem, imbecillitatem fidei tibi amanter exprobrat: *Noli eſſe incredulus, ſed fidelis.* Cum Thoma reſpondе: *Dominus meus, & Deus meus.* Fides tua humilis ſit, prompta, ardens, perfecta. Cor ſurſum erige, fidem Deo, obedientiam exhibe Domino. *Dominus meus, & Deus meus.*

29. *Dixit ei Jeſus: Quia vidiſti me Thoma, credidiſti: Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Hæc noſtra felicitas eſt, qui Chriſtum in carne non vidimus, & tamen Evangelio credimus. O nos beatos! ſi tamen fidem noſtram operibus demonſtremus. Ille etenim vere credit, qui exercet operibus quod credit. Contra de his qui fidem nomine tenus retinent Paulus ait: (*Tit.* 1.) *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Hinc Jacobus (3.) ait: *Fides ſine operibus mortua eſt.* Hinc ad beatum Job de antiquo humani generis hoſte Dominus dicit: (*Job.* 40.) *Abſorbebit fluvium, & non mirabitur, & habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus.* „ Quis etenim per fluvium
„ deſignatur, niſi humani generis fluxus?
„ Quod videlicet genus ab ortu ad finem de-
„ fluit & quaſi aquæ more uſque ad compe-
„ tentem terminum decurrit? *Omnes mori-*
„ *mur, & quaſi aquæ dilabimur in terram,*
„ *quæ non revertuntur.* Quid per Jordanem
„ niſi baptizatorum forma ſignatur? Quia

„ enim

„ enim in Jordanis flumine ipse Auctor re-
„ demptionis nostræ baptizari dignatus est,
„ recte Jordanis nomine eorum multitudo ex-
„ primitur, qui intra Sacramentum baptis-
„ matis continentur. Antiquus ergo hostis
„ generis humani fluvium absorbuit, quia a
„ mundi origine usque ad Redemptoris ad-
„ ventum, vix paucis electis evadentibus, in
„ ventrem suæ malitiæ genus humanum tra-
„ xit. De quo recte dicitur: *Absorbebit flu-*
„ *vium, & non mirabitur*: quia pro magno
„ non habet cum infideles rapit. Sed grave
„ est quod subditur: *Et habet fiduciam quod*
„ *influat Jordanis in os ejus.* (2. *Reg.* 14.
„ 14.) Quia postquam infideles quosque a
„ mundi origine rapuit, adhuc se posse de-
„ cipere etiam fideles præsumit. Nam ore
„ pestiferæ persuasionis eos quotidie devo-
„ rat, in quibus a confessione fidei reproba
„ vita discordat. Hæc pertimescite, hæc sol-
„ licita mente cogitate. Paschalia festa pere-
„ gimus, sed ita vivendum nobis est ut per-
„ venire ad æterna Festa mereamur. Tran-
„ seunt cuncta quæ temporaliter festiva ce-
„ lebrantur. Curate qui his solemnitatibus
„ interestis, ne ab æterna solemnitate sepa-
„ remini. Quid prodest interesse festis homi-
„ num, si deesse continget festis Angelorum?
„ Umbra venturæ solemnitatis est solemnitas
„ præsens". (*S. Greg. M. hom. 26. in Ev.*) Idcirco hanc annue agimus, ut ad eam quæ non est annua, sed continua perducamur. Cum hæc statuto tempore geritur, ad illius desiderium memoria nostra reficatur. Ad magnam illam Resurrectionis Octavam suspiremus, quæ in cælo per totam æternitatem celebrabitur, in qua C. J. fidei nostræ consummator, discipulis suis se manifestabit in gloria, illosque æterna pace donabit. Ibi solum negotium laus Dei erit, tota actio Halleluja. Hic fatigamur canendo Halleluja. Odor nos quidam divinæ laudis, & illius quietis attingit, sed ex majore parte mortalitas premit. Onerosa nobis est laus Dei propter molem corporis nostri. Plenitudo sine cessatione in Halleluja post hoc sæculum, & post laborem erit. Dicamus ergo quantum possumus, ut semper dicere mereamur. „ Ibi cibus noster Halleluja, potus Halleluja, actio quietis Halleluja, totum gaudium erit „ Halleluja, id est, laus Dei. Quis enim laudat aliquid sine defectu, nisi qui fruitur sine fastidio? Quantum ergo erit robur in „ mente, quanta immortalitas & firmitas in „ corpore, ut neque mentis deficiat intentio „ in contemplatione Dei, neque membra succumbant in continuatione laudis Dei?.... „ (*S. Aug. ser. 252. al. de Div. c. 9.*) Tunc „ erit Halleluja in re: modo autem in spe. „ Spes cantat, amor cantat modo, amor „ cantabit & tunc: *Sed modo cantat amor* „ *esuriens, tunc cantabit amor fruens.* (*Idem ser. 225.*) Halleluja. Laudemus Dominum vita & lingua, corde & ore, vo „ cibus & moribus. Sic enim sibi dici vult „ Deus Halleluja, ut non sit in laudante dis- „ cordia. Concordent ergo prius in nobis „ ipsis lingua cum vita, os cum conscientia. „ Concordent voces cum moribus; ne forte „ bonæ voces testimonium dicant contra ma- „ los mores. O felix Halleluja in cœlo, ubi „ templum Dei Angeli sunt! Ibi enim con- „ cordia summa laudantium, ubi est exulta- „ tio secura cantantium: ubi nulla lex in „ membris repugnans legi mentis; ubi non „ est rixa cupiditatis, in qua periclitetur vi- „ ctoria caritatis". (*Idem ser. 256.*) Hæc beatitudo illis a Christo parata, *qui non viderunt & crediderunt*, ac in fide per dilectionem operante perseverarunt.

CAPUT XXI.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. *Postea manifestavit se iterum Jesus discipulis ad mare Tiberiadis: manifestavit autem sic.* Postquam Christus Thomæ totique Apostolorum collegio se conspicuum præbuit, se rursus manifestavit discipulis ad mare Tiberiadis, in Galilæa, quo venturum se dixerat. Manifestavit autem se hoc modo. *Erant simul Simon Petrus, & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat a Cana Galilææ & filii Zebedæi, & alii ex discipulis ejus duo:* quorum nomina frustra quærerentur, cum ea siluerit S. Evangelista. (*Matth. 28. 7.*) *Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari.* Volo ire piscatum. *Dicunt ei: Venimus & nos tecum.* Et nos itineris tui & laboris socii esse volumus. Innocentem artem, ad victum, qui aliunde non suppetebat, comparandum exercuerunt, ne cui graves essent, aut in otio degentes eleemosynis ad pauperum invalidorum sustentationem præcipue erogandis alerentur. *Et exierunt* ex hospitio, *& ascenderunt in navim*, ibi relictam: *& illa nocte nihil prendiderunt.* Dei providentia factum est, ut hac nocte nihil caperent, quamvis nox tempus sit opportunum piscationi.

4. 5. 6. *Mane autem facto stetit Jesus in littore: non tamen cognoverunt* statim *discipuli quia Jesus est. Dixit ergo eis Jesus*, blande ac familiariter eos compellans: *Pueri, numquid pulmentarium habetis?* Ali-

quid-ne obſonii habetis, ex piſcatione veſtra? *Reſponderunt ei: Non. Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis.* Cum a piſcatione reverterentur, & prope littus eſſent, ubi minor erat ſpes inveniendi, uno retis jactu tot piſces illos capturos ſpondet, quanti ſufficerent, ſi ad navigii dexteram rete jaciant. Qua admonitione ſe omniſcium eſſe ſignificat. *Miſerunt ergo* rete, juſſui Domini obedientes; *& jam non valebant illud retrahere præ multitudine piſcium*, quibus onuſtum erat.

7. *Dixit ergo diſcipulus ille quem diligebat Jeſus, Petro: Dominus eſt.* Illum nempe ex miraculo primus omnium agnoverat, ipſo Domino intus illuminante & admonente. *Simon Petrus cum audiſſet quia Dominus eſt, tunica ſuccinxit ſe* (*erat enim nudus*) *& miſit ſe in mare*, ut citius ad Jeſum perveniret. Erat autem tunica veſtis ſuperior, quæ ſtola dicitur, ſive toga. Hanc induit Petrus, ut honeſtiori & modeſtiori habitu ſe Chriſto ſiſteret: ſed illam conſtrinxit, ne impedimento eſſet natando. Quod ergo hic de Petro ait Evangeliſta (*erat enim nudus*) non ſic intelligendum eſt quaſi nudus omnino eſſet in navi cum ſociis, ſed quod ſuperiorem veſtem abjeciſſet ut commodius piſcaretur. Hebræis enim nudum dici, qui toga exutus, interula ſolum indutus eſt, ex parallelis Scripturæ ſacræ locis conſtat. Ita Saul nudus prophetaſſe, (1. *Reg.* 19. 24.) David nudus ſaltaſſe, (2 *Reg.* 6. 20.) Iſaias nudus ambulaſſe dicitur. (*Iſai.* 20. 2.) Sic in libro Job dicitur: (22. 6.) *Nudos ſpoliaſti veſtibus.*

8. 9. *Alii autem diſcipuli navigio venerunt* (*non enim longe erant a terra, ſed quaſi cubitis ducentis*) *trahentes rete piſcium*, id eſt, piſcibus plenum, cujus tantum pondus erat, ut non poſſet e mari ſuſtolli in navim . . . . . Proprios mores referunt Petrus & Joannes: (*S. Chryſ. hom.* 86. *in Jo.*) ille ferventior, hic altior erat: ille vehementior, hic perſpicacior: ideo Joannes prior agnovit Jeſum; Petrus prior ad eum properavit, præ amore & deſiderio Dominicæ præſentiæ moram navigii non ſuſtinens. *Ut ergo deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & panem*, novo miraculo Domini Jeſu omnipotentiam confirmante. An vero ex nihilo an ex ſubjecta materia hæc produxerit, incertum.

10. 11. *Dicit eis Jeſus: afferte de piſcibus quos prendidiſtis nunc.* Ut ex magnitudine miraculi virtutem ejus magis cognoſcerent. *Aſcendit Simon Petrus*, in navim, ut totius piſcationis præfectus, *& traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus centum quinquaginta tribus.* A Petro & ſociis id factum, ſed ipſe ſolus ut ceterorum dux nominatur. *Et cum tanti eſſent*, tot numero, tanti mole, *non eſt ſciſſum rete*, quod tertium miraculum fuit.

12. 13. 14. *Dicit eis Jeſus: Venite, prandete.* Nocturno piſcationis labore defatigati eſtis, tempus eſt ut reficiamini. Simul autem cum ipſis cibum ſumpſiſſe Jeſum intelligendum eſt, ut redivivi corporis ſui veritatem confirmaret. *Et nemo audebat diſcumbentium interrogare eum, Tu quis es? Scientes quia Dominus eſt.* (*Act.* 1. 4. & 10. 41.) Quamquam conſpectus erat olim viſo auguſtior, nemo tamen auſus eſt eum interrogare quis eſſet: adeo evidens illis erat eſſe Dominum Jeſum. *Et venit Jeſus, & accipit panem, & dat eis, & piſcem ſimiliter:* unicuique diſtribuens ut pater-familias. *Hoc jam tertio manifeſtatus eſt Jeſus diſcipulis ſuis, cum reſurrexiſſet a mortuis.* Primum apparuit diverſis ipſo Reſurrectionis die, iterum die octavo, Thomæ & ceteris diſcipulis una congregatis; nunc tertium.

15. *Cum ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Jeſus: Simon Joannis* fili, *diligis me plus his?* Condiſcipulis præſentibus, ut olim fidenter profeſſus es, & tu projectione tua in mare ut ad me citius pervenires ſignificaſti? *Dicit ei: Etiam, Domine, tu ſcis quia amo te.* (*Matth.* 26. 33.) Non addit plus his. Lapſus eum modeſtiorem fecerat. Sufficit ei teſtimonium perhibere cordi ſuo, noluit eſſe judex cordis alieni. *Dicit ei*, JESUS, *Paſce agnos meos.* Fideles ſuos (*S. Aug. ſer.* 147. *al.* 24. *de Sanctis.*) agnos & oves promiſcue vocat. Paſce, id eſt, rege ut Paſtor. *Paſce*, id eſt, ipſis, non tibi conſule, *Paſce agnos meos*; non tuos. Quam vocum vim ſe optime intellexiſſe Petrus demonſtrat. „ Paſcite qui in vobis eſt gregem „ Dei, providentes non coacte, ſed ſponta„ nee ſecundum Deum: neque turpis lucri „ gratia, ſed voluntarie: neque ut dominan„ tes in cleris, ſed forma facti gregis ex „ animo. Et cum apparuerit Princeps Paſto„ rum, percipietis immarceſcibilem gloriæ „ coronam “. (1. *Pet.* 5. 2. 3. 4.)

16 17. *Dicit ei iterum Jeſus: Simon Joannis, diligis me? Ait illi: etiam, Domine, tu ſcis quia amo te.* Corda enim omnium noſti, & quo te proſequor amorem dediſti. *Dicit ei*, JESUS; *Paſce agnos meos.* Doce ac rege fideles meos ex utroque populo, Judaico & Gentili. *Dicit ei tertio: Simon Joannis, amas me?* Ter interrogat, (*S. Chryſ. hom.*

hom. 81. in Jo. B. Theodor. ſer. de Charit. Tom. 4.) ut amoris trina profeſſione trinam expiet negationem. *Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertio, Amas me?* Timebat ſcilicet ne Jeſus, cui notior erat quam ſibi ipſi, noſſet aliquem in ipſo amoris defectum, aut ipſum non perſeveraturum in caritate prævideret. *Et dixit ei* Petrus: *Domine, tu omnia noſti; ſcis quia amo te.* Quod amem te, & ſcis, & teſtimonium præbes. In dilectione autem an permanſurus ſim, clarius ipſe noſti: nihil enim ego de futuris dixerim, neque de iis quæ non novi, decertabo: ipſa doctus ſum experientia non contradicere Domino. Tu vero fons veritatis, tu abyſſus intelligentiæ; tuis inſiſtere ſtatutis doctus ſum, in te quidem confidere, verumtamen non altum ſapere, ſed timere. *Dixit ei* JESUS: *Paſce oves meas.* Agnos & oves, filios & patres, plebes & Paſtores, ſive Epiſcopos in tota Eccleſia, per mundum univerſum diffundenda, Petri regimini committit. Hoc fundamento nititur Petri & Succeſſorum ejus in Sede Apoſtolica primatus divino jure inſtitutus. *Paſce oves meas.* Cui non planum non deſignaſſe aliquas, ſe aſſignaſſe omnes? Nihil excipitur, ubi diſtinguitur nihil. Sunt quidem & alii cœli janitores, & gregum Paſtores: ſed tu tanto glorioſius, quanto & differentius utrumque præ ceteris nomen hæreditaſti. *Habent illi ſibi aſſignatos greges, ſinguli ſingulos: tibi univerſi creditи, uni unus. Nec modo ovium, ſed & Paſtorum tu unus omnium Paſtor.* (*S. Bern. lib. 2. de Conſid. cap. 8.*)

18. 19. *Amen, amen dico tibi, Cum eſſes junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas* expeditus ac liber, ut modo tunicam indutus & præcinctus ex navi in mare te miſiſti, ut ad me citius venires, & iterum in navim aſcendiſti, ut rete piſcibus plenum traheres. *Cum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu non vis.* Cogeris extendere manus tuas vinculis ab alio conſtringendas, & clavis configendas in cruce: duceris ad mortem, repugnante naturali voluntate. His verbis igitur Petrum in caritate perſeveraturum, & Martyrium crucis Dei cauſa perpeſſurum, Chriſtus prædicens, veram eſſe Petri reſponſionem, trinam amoris profeſſionem ab illo editam, confirmat. *Hoc autem dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deum.* Quo genere mortis Deum glorificaturus eſſet. *Et cum hoc dixiſſet, dicit ei: Sequere me.* Et hoc tibi ſignum quod me ſequeris in cruce.

20. 21. 22. *Converſus Petrus*, id eſt retro reſpiciens, *vidit illum diſcipulum quem diligebat Jeſus, ſequentem*, ſcilicet Joannem ipſum, *qui & recubuit in cœna ſuper pectus ejus, & dixit: Domine, quis eſt qui tradet te?* Tanti favores Joanni a Chriſto exhibiti hoc loco repetuntur, qui Petro in animum tunc venerunt ut crederet hunc in diligendo Chriſto ſibi non eſſe imparem. Quare; cum ipſe poſt trinam amoris profeſſionem accepiſſet prædictionem ferendæ mortis ad Domini exemplum, curioſitate quadam humani ingenii, & dilecto diſcipulo rem gratam ſe facturum arbitratus, interrogat quid de ipſo ſit futurum. *Hunc ergo cum vidiſſet Petrus, dixit Jeſu: Domine, hic autem quid?* Quem exitum habebit? *Dicit ei Jeſus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me ſequere.* Legendum, *Si eum volo manere*, conſtat ex Græco Textu, Syriaca Verſione, & melioris notæ Codicibus Latinis. (*S. Chryſ. hom. 87. S. Cyril. l. 12. in Jo. S. Hier. l. 1. contr. Jovinian. c. 14.*) Senſus eſt, *Si eum volo manere*, in vita, *donec veniam* hora quam decrevi, illum placida morte ad æternam beatitudinem evocaturus, *Quid ad te? Tu me ſequere.* Tuum non eſt alienis te ingerere negotiis; aut abdita ſcrutari; ſed me compellentem ſequi.

23. *Exiit ergo ſermo inter fratres*, rumor inter diſcipulos permanavit, *Quia diſcipulus ille non moritur*, Joannem moriturum non eſſe. *Et non dixit Jeſus, Non moritur.* Senſum verborum Chriſti non fuerant aſſecuti, non quod eſſent ambigua, ſed quod non ſatis attenderent, aut tardioris adhuc intellectus eſſent. Non dixerat quippe Jeſus Joannem mortem non ſubiturum; *Sed, Sic eum volo manere*, ſi eum volo ſuperſtitem eſſe, *donec veniam, quid ad te?* Quid tua refert? Mortuum eſſe S. Joannem Evangeliſtam, certiſſime probant teſtimonia Polycratis Epheſini Epiſcopi, (*Apud Euſeb. lib. 3. cap. 31.*) qui diſcipulos ipſius viderat, S. Irenæi Epiſcopi & Martyris, (*Apud eumdem lib. 3. cap. 23.*) Tertulliani, (*lib. de Anim. cap. 50.*) Sancti Hypoliti, (*lib. de Antich.*) Origenes, (*Apud eumd. lib. 3. c. 1.*) Dionyſii Alexandrini, (*Apud eumd. lib. 7. cap. 25.*) S. Chryſoſt. (*hom. 26. in Epiſt. ad Hebr.*) S. Hieron. (*de Viris Illuſt. c. 9.*) Sancti Auguſtini (*Tract. 124. in Joan.*) Celeſti I. & totius Concilii Epheſini Oecumenici. S. Joannis immortalitati faviſſe videri poſſit S. Ambroſius in Pſalmum 45. ubi hæc leguntur: *Antichriſtus ex abyſſo aſcendit, ut adverſus Eliam, atque Enoch, atque Joannem, qui propter teſtimonium Domini Jeſu terris ſunt redditi,*

præliaretur, ut legimus in Joannis Apocalypſi. Verum nomen Joannis hoc loco ab omnibus Manuſcriptis abeſſe, uno excepto, ſolos Eliam & Enoch memorari, monent eruditi S. Ambroſii Editores & Illuſtratores, Aſcetæ Benedictini Congregationis S. Mauri.

24. *Hic eſt diſcipulus ille qui teſtimonium perhibet de his*, quæ vidit, & audivit, nihil de ſuo dicens, *& ſcripſit hæc*, tum paulo ante narrata, cum toto libro: *& verum eſt teſtimonium ejus*, firmum, irrefragabile, ut teſtis ocularis, & ab ipſa Veritate, cujus diſcipulus eſt, edocti.

25. *Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jeſus*, miracula, *quæ ſi ſcribantur per ſingula*, ſi recenſeantur ſigillatim, *nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt libros*. Hyperbole eſt ſacris Litteris non infrequens. Multa quippe miraculorum millia edita ſunt Chriſto Jeſu Salvatore noſtro: ſed illuſtriora tantum a Sanctis Evangeliſtis ſcripta ſunt, & per quæ maxime poſſent auditores ad incorruptam fidem firmari, & doctrina tam morum quam dogmatum inſtitui. (*S. Cyrill. Hom. in Transf. Chriſt. T. 5. S. Aug. Tr.* 124. *in Jo.*) In hujuſmodi porro locutionibus hyperbolicis nec mendacium eſt, nec æquivocatio, ſed figura, qua „ ſalva rerum fide, plerumque verba excedere videtur fidem. Quod non fit „ quando aliquid quod erat obſcurum vel „ dubium, cauſa & ratione reddita exponi„ tur: ſed quando quod apertum eſt vel au„ getur vel extenuatur, nec tamen a tra„ mite ſignificandæ veritatis erratur: quo„ niam ſic verba rem quæ indicatur exce„ dunt, ut voluntas loquentis nec fallentis „ appareat, qui novit quouſque credatur, a „ quo ultra quam credendum eſt vel minuitur „ loquendo aliquid, vel augetur “.

SENSUS MORALIS.

3. 6. *Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt, & aſcenderunt in navim; & illa nocte nihil prendiderunt*. Hæc piſcatio figura eſt Evangelicæ prædicationis, in qua Petrus Dux eſt ceterorum. Magni labores in ſacro miniſterio regiminis animarum, & prædicationis Evangelicæ ſubeundi, tota nocte vitæ hujus mortalis laborandum: nec movere debet Evangelicos operarios exiguus piſcationis myſticæ fructus, ſed humanum laborem fruſtra eſſe cogitare debent, niſi Jeſus ſtans in littore, ſua gratia laborantibus in mari benedicat. *Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis*. In dexteram navigii retia jaci jubet, certam converſionem, & fidem eorum ſignificans, qui ad dexteram ſunt collocandi. *Crediderunt* enim *quotquot præordinati erant ad vitam æternam*; & credent qui ſuperſunt: ideo non ait: Mittite in dexteram veſtram, ſed in dexteram navigii: multi enim ad ſiniſtram ſunt navigii, qui nobis ſunt ad dexteram; & e contrario ad dexteram navigii, qui nobis ſunt ad ſiniſtram: Multi convertuntur & ſalvantur, quos convertendos minus ſperabamus: multi retrocedunt & damnantur, de quorum ſalute confidebamus. *Miſerunt ergo, & jam non valebant illud retrahere præ multitudine piſcium*. Quod maximæ hominum capturæ per Apoſtolos faciendæ, & ad Eccleſiam primitivorum, quæ eſt in cœlis, adducendæ præſagium fuit.

10. *Dicit eis Jeſus: Afferte de piſcibus quos prendiſtis nunc*. Chriſtus ex piſcibus a ſe productis, & aliis quos Apoſtoli ceperant, communes facit edulas, ut ſic oſtendat & eos quos ipſe converterat, & quos Apoſtolorum miniſterio erat converſurus, cœleſti convivio offerendos, & Chriſto Jeſu æternum incorporandos, ut unum ſint illius corpus, unus cum illo Chriſtus. *Caput* enim *& membra unus eſt Chriſtus*; ut S. Auguſtinus identidem inculcat.

11. *Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram plenum magnis piſcibus centum quinquaginta tribus*. Manu Petri, manu Paſtorum trahi debent in terram, a fluxis nimirum ſæculi voluptatibus, & occaſionibus peccati ad ſtabilem & firmam Chriſtianæ juſtitiæ profeſſionem. *Et cum tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete* (*Luc.* 5.): Duabus piſcationibus, quarum una facta eſt initio prædicationis Chriſti, altera poſt ejus reſurrectionem, duos Eccleſiæ ſtatus ſignificari S. Auguſt. (*Tr.* 122. *in Jo. n.* 7.) docet: prima ſtatum Eccleſiæ in hoc ſæculo militantis, altera ſtatum Eccleſiæ in futuro ſæculo triumphantis. „ Prima piſcium captura bonos & „ malos ſignificat, quos nunc habet Eccle„ ſia; iſta vero tantummodo bonos, quos ha„ bebit in æternum, completa in fine hujus „ ſæculi reſurrectione mortuorum. Ibi Jeſus „ non ſicut hic in littore ſtabant quando juſ„ ſit piſces capi, ſed aſcendens in unam na„ vim quæ erat Simonis, rogavit eum a ter„ ra reducere puſillum, & in ea ſedens do„ cebat turbas: ut ceſſavit autem loqui, di„ xit ad Simonem, *Duc in altum, & laxate* „ *retia veſtra in capturam*. Et illic quod „ captum eſt piſcium in naviculis fuit; non „ ſicut hic rete extraxerunt in terram. His

„ ſignis

„ ſignis ibi Eccleſia in hoc ſæculo, hic vero „ in fine ſæculi figurata eſt: ideo illud ante „ hoc poſt reſurrectionem Domini factum eſt; „ quia ibi nos Chriſtus ſignificavit vocatos; „ hic reſuſcitatos. Ibi retia non mittuntur „ in dexteram, ne ſolos ſignificent bonos; „ nec in ſiniſtram, ne ſolos malos, ſed in- „ differenter, *Laxate*, inquit, *retia veſtra*, „ *in capturam*, ut permixtos intelligamus bo- „ nos & malos: hic autem, inquit, *Mittite* „ *in dexteram navigii rete*, ut ſignificaret „ eos qui ſtabant ad dexteram, ſolos bonos. „ Ibi rete propter ſignificanda ſchiſmata rum- „ pebatur: hic vero quoniam tunc jam in il- „ la ſumma pace Sanctorum nulla erunt Schiſ- „ mata, Evangeliſta dixit, *Et cum tanti eſ-* „ *ſent, non eſt ſciſſum rete:* tamquam pri- „ mum piſcationem reſpiciens in qua ſciſſum „ eſt, & in illius mali comparatione com- „ mendans hoc bonum. Ibi capta eſt multi- „ tudo piſcium, tanta, ut impleta duo na- „ vigia mergerentur: non enim merita ſunt, „ ſed tamen periclitata. Unde enim exiſtunt „ in Eccleſia, tanta quæ gemimus: niſi cum „ tantæ multitudini obſiſti non poteſt, quæ „ ad ſubmergendam propemodum diſciplinam „ intrat cum moribus ſuis a ſanctorum iti- „ nere penitus alienis? Hic autem miſerunt „ rete in dexteram partem, & *jam non va-* „ *lebant illud trahere præ multitudine pi-* „ *ſcium*. Quid eſt, *jam non valebant illud* „ *trahere*, niſi quia illi qui pertinent ad re- „ ſurrectionem vitæ, id eſt, ad dexteram, „ & intra Chriſtiani nominis retia defungun- „ tur, nonniſi in littore, id eſt, in fine ſæ- „ culi, cum reſurrexerint, apparebunt? Ideo „ non valuerunt ſic trahere retia, ut in na- „ vem refunderent quos ceperant piſces: ſic- „ ut de illis omnibus factum eſt, quibus re- „ te diſruptum, & naviculæ preſſæ ſunt. „ Habet autem iſtos dextros Eccleſia poſt fi- „ nem vitæ hujus in ſomno pacis, velut in „ profundo latentes, donec ad litus rete per- „ veniat quo trahebantur" (*Vide & ſerm.* 248. 249. 250. 251. 252. *Edit. noviſſ. Pariſ. Aſcet. B. Congreg. S. Mauri*).

15. *Cum ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Jeſus: Simon Joannis, diligis me plus his? dicit ei: Etiam, Domine, tu ſcis quia amo te: Dicit ei: Paſce agnos meos:* „ Tre- „ pidavit Petrus, & negavit ter. Cordis in- „ ſpector vult audire quod ametur, & pa- „ rum eſt ſemel. Interrogat hoc, audit pro- „ pe cum tædio ipſius Petri. Miratur enim „ interrogari ſe a præſcio toties, cum ſemel „ ſufficeret reſpondere etiam neſcienti. Sed „ tamquam diceret Dominus, Expecto, do- „ nec numerus legitimus impleatur: tertio „ confitetur per amorem, quia ter negaverat „ per timorem" (*S. Aug. ſerm.* 355. *alias hom.* 27. *inter* 50.).

Diligis me plus his? Paſce oves meas. Sit amoris officium paſcere Dominicum gregem, ſi fuit timoris indicium negare Paſtorem. *Qui hic animo paſcunt oves Chriſti, ut ſuas velint eſſe, non Chriſti, ſe convincuntur amare, non Chriſtum, vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non obediendi & ſubveniendi & Deo placendi caritate* (*S. Auguſt. Tr.* 123. *in Jo.*). „ Contra „ hos ergo vigilat toties inculcata iſta vox „ Chriſti, quos Apoſt. (*Philipp.* 2. 21.) ge- „ mit ſua quærere, non quæ J. C. *Nam* „ *quid eſt aliud, Diligis me? Paſce oves* „ *meas, quam ſi diceretur*, Si me diligis, „ non te paſcere cogita: ſed oves meas, ſi- „ cut meas paſce, non ſicut tuas, gloriam „ meam in eis quære, non tuam; dominium „ meum, non tuum; lucra mea, non tua; „ ne ſis ex iis de quibus ait Apoſt. (2. *Tim.* „ 3. 2. *&c.*): Erunt homines ſeipſos aman- „ tes, amatores pecuniæ, elati, ſuperbi, „ blaſphemi, parentibus non obedientes, in- „ grati, ſceleſti, irreligioſi, ſine affectione, „ detractores, incontinentes, immites, ſine „ benignitate, proditores, procaces, cæcati, „ voluptatum amatores magis quam Dei, ha- „ bentes ſpeciem pietatis, virtutem autem „ ejus abnegantes". Hæc omnia mala ab eo velut fonte manant, quod primum poſuit, *ſeipſos amantes*. Non ergo nos, ſed Domi- num amemus: & in paſcendis ejus ovibus ea quæ ſunt ejus, non ea quæ ſunt noſtra quæ- ramus. „ Neſcio quo enim inexplicabili mo- „ do, quiſquis ſe ipſum, non Deum amat, „ non ſe amat; & quiſquis Deum, non ſe- „ ipſum amat, ipſe ſe amat. Qui enim non „ poteſt vivere de ſe, moritur utique aman- „ do ſe: non ergo ſe amat, qui ne vivat ſe „ amat. Cum vero ille diligitur de quo vi- „ vitur, non ſe diligendo magis diligit, qui „ propterea non ſe diligit, ut eum diligat „ de quo vivit. Non ſint ergo ſe ipſos a- „ mantes qui paſcunt oves Chriſti, ne tam- „ quam ſuas, ſeu tamquam ipſius eas paſcant; „ & velint ex illis ſua lucra conquirere, „ ſicut amatores pecuniæ; vel eis dominari, „ ſicut elati; vel gloriari de honoribus quos „ ab eis ſumunt, ſicut ſuperbi; vel in tan- „ tum progredi ut etiam hæreſes faciant, „ ſicut blaſphemi: nec cedant ſanctis Patri- „ bus, ſicut parentibus non obedientes: & „ eis qui eos corrigere volunt, quia perire „ nolunt, mala pro bonis reddant, ſicut in- „ grati: interficiant animas & ſuas & alie- „ nas, ſicut ſceleſti; materna Eccleſiæ viſce-

„ ra

„ ra diſſipent, ſicut irreligioſi; non compa-
„ tiantur infirmis, ſicut ſine affectione; fa-
„ mam Sanctorum maculare conentur, ſicut
„ detractores; cupiditates peſſimas non re-
„ frenent, ſicut incontinentes; exerceant li-
„ tes, ſicut immites; neſciant ſubvenire, ſi-
„ cut ſine benignitate; indicent inimicis pio-
„ rum quæ occultanda cognoverint, ſicut pro-
„ ditores; humanam verecundiam inverecun-
„ da exagitatione perturbent, ſicut procа-
„ ces; non intelligant neque quæ loquuntur,
„ neque de quibus affirmant, ſicut cæcati;
„ lætitias carnales ſpiritualibus gaudiis ante-
„ ponant, ſicut voluptatum amatores magis
„ quam Dei. Hæc enim atque hujuſmodi vi-
„ tia, ſive uni homini accidant omnia, ſive
„ his alia, illis alia dominentur, ex illa ra-
„ dice quodammodo pullulant, cum ſunt ho-
„ mines ſe ipſos amantes. Quod vitium ma-
„ xime cavendum eſt eis qui paſcunt oves
„ Chriſti, ne ſua quærant, non quæ Jeſu
„ Chriſti; & in uſus cupiditatum ſuarum
„ conferant, pro quibus ſanguis fuſus eſt
„ Chriſti. Cujus amor in eo qui paſcit oves
„ ejus, in tam magnum debet ſpiritaliter
„ creſcere ardorem, ut vincat etiam mor-
„ tis naturalem timorem, quo mori nolu-
„ mus, & quando cum Chriſto vivere vo-
„ lumus “.

Diligis me? Paſce agnos meos, paſce oves meas. „ Tamquam diceret, (*S. Aug. ſerm.* „ 253. *al. de Temp.* 149.) Quid mihi retri-
„ buis, quia diligis me? Dilectionem tuam
„ oſtende in ovibus meis. Quid mihi præ-
„ ſtas, quia diligis me; quando ego tibi præ-
„ ſtiti, ut diligeres me? Sed dilectionem tuam
„ erga me habes ubi oſtendas, habes ubi
„ exerceas: *Paſce agnos meos*. Qualiter au-
„ tem eſſent paſcendi agni Dominici, oves
„ tanto pretio comparatæ quanta eſſent di-
„ lectione paſcendæ, in conſequentibus de-
„ monſtravit. Poſtquam enim Petrus impleto
„ legitimo numero trinæ reſponſionis profeſ-
„ ſus eſt ſe eſſe Domini dilectorem, com-
„ mendatis ſibi ovibus ejus, audit de ſua fu-
„ tura paſſione. Hic demonſtravit Dominus
„ ſic diligendas oves ſuas ab eis quibus eas
„ commendat, ut parati ſint mori pro eis.
„ Unde S. Jo. (1. c. 3. 16.) ait: Sicut pro no-
„ bis Chriſtus animam ſuam poſuit, ſic &
„ nos debemus pro fratribus animas pone-
„ re “.

18. 19. *Amen, amen dico tibi: Cum eſſes junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas: cum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu non vis. Hoc autem dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deum.* Hunc invenit exitum ille negator & amator; „ præſu-
„ mendo elatus, (*S. Aug. Tr.* 123. *in Jo.*)
„ negando proſtratus, flendo purgatus, con-
„ fitendo probatus, patiendo coronatus: hunc
„ invenit exitum, ut pro ejus nomine per-
„ fecta dilectione moreretur, cum quo ſe
„ moriturum perverſa feſtinatione promiſe-
„ rat. Faciat ejus reſurrectione firmatus,
„ quod immature pollicebatur infirmus. Hoc
„ enim oportebat, ut prius Chriſtus pro Pe-
„ tri ſalute, deinde Petrus pro Chriſti præ-
„ dicatione moreretur. Præpoſterum fuit quod
„ audere cœperat humana temeritas, cum
„ iſtum diſpoſuiſſet ordinem Veritas. Animam
„ ſuam ſe poſiturum pro Chriſto Petrus pu-
„ tabat, pro Liberatore liberandus: cum
„ Chriſtus veniſſet animam ſuam poſiturus pro
„ ſuis ovibus, in quibus erat & Petrus. Nunc
„ jam firmitas cordis ad ſuſcipiendam mor-
„ tem pro nomine Domini vera ipſo donan-
„ te ſumatur, non falſa nobis errantibus præ-
„ ſumatur. Nunc eſt ut vitæ hujus non me-
„ tuamus interitum: quia reſurgente Domi-
„ no vitæ alterius præceſſit exemplum “. *Sequere me* (*Joann.* 13. 37.). Chriſtiani, & præcipue Paſtores, in hoc totis viribus incumbere debent, ut C. J. ſequantur, imitentur, operibus ac laboribus ſuis, nec non rerum adverſarum, perſecutionum, & mortis etiam, ſi opus ſit, tolerantia Deum glorificent. Repugnabit natura: *Sed moleſtia quantacumque ſit mortis, debet eam vincere vis amoris, quo amatur ille qui cum ſit vita noſtra, etiam mortem voluit perferre pro nobis*. „ Si Paſtor bonus qui poſuit animam
„ ſuam pro ovibus ſuis, ex ipſis ovibus tam
„ multos ſibi Martyres fecit: quanto magis
„ debent uſque ad mortem pro veritate cer-
„ tare, & uſque ad ſanguinem adverſus pec-
„ catum, quibus oves ipſas paſcendas, hoc
eſt, docendas regendaſque committit “?

22. *Dicit ei Jeſus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me ſequere.* De aliis ſolliciti ſint Paſtores ex charitate, non ex curioſitate. Illis conſulant, illos juvent, ut Chriſtianæ vitæ & ſui ſtatus officia fideliter impleant: ſed futuram illorum ſortem Dei providentiæ relinquant & commendent: arcana Dei ne ſcrutentur. Chriſtum amando, ſequendo, pro veritate uſque ad mortem certando felices ſe putent, & Deo gratias agant, cum pro ejus gloria aliquid patiuntur. Hæc vitæ activæ ſors eſt, ſignificatæ per Petrum: in Dei & myſteriorum ejus cognitione interim proficiant, & cognitionis amoriſque ſui conſummationem in futura vita expectent, illam præguſtent, quantum dederit Dominus, ad eam ſuſpirent: quæ ſors eſt

vitæ

vitæ contemplativæ ſignificatæ per Jo., ut egregie S. Aug. (*Tr.* 124. *in Jo*) explicat. Duas vitas, inquit, ſibi divinitus prædicatas & commendatas novit Eccleſia, quarum una eſt in fide, altera in ſpecie; una in tempore peregrinationis, altera in æternitate manſionis; una in labore, altera in requie; una in via, altera in patria, una in opere actionis, altera in mercede contemplationis; una declinat a malo, & facit bonum; altera nullum habet a quo declinet malum, & magnum habet quo fruatur bonum; una cum hoſte pugnat, altera ſine hoſte regnat; una fortis eſt in adverſis, altera nihil ſentit adverſi; una carnales libidines frenat, altera ſpiritualibus delectationibus vacat; una eſt vincendi cura ſollicita, altera victoriæ pace ſecura; una in tentationibus adjuvatur, altera ſine ulla tentatione in ipſo Adjutore lætatur; una ſubvenit indigenti, altera ibi eſt ubi nullum invenit indigentem; una aliena peccata ut ſua ſibi ignoſcantur ignoſcit; altera nec patitur quod ignoſcat, nec facit quod ſibi poſcat ignoſci; una flagellatur malis, ne extollatur in bonis, altera tanta plenitudine gratiæ caret omni malo, ut ſine ulla tentatione ſuperbiæ cohæreat ſummo bono; una bona & mala diſcernit, altera quæ ſola bona ſunt cernit: ergo una bona eſt, ſed adhuc miſera; altera melior & beata. Iſta ſignificata eſt per Apoſtolum Petrum, illa per Joannem. Tota hic agitur iſta uſque in hujus ſæculi finem, & illic invenit finem: differtur illa complenda poſt hujus ſæculi finem, ſed in futuro ſæculo non habet finem. Ideo dicitur huic, *Sequere me*: de illo autem, *Sic eum volo manere donec veniam, quid adte? Tu me ſequere*. Id eſt, tu me ſequere per imitationem perferendi temporalia mala, ille maneat donec ſempiterna venio redditurus bona. Perfecta me ſequatur actio, informata meæ paſſionis exemplo; inchoata vero contemplatio maneat donec venio, perficienda cum venero.

24. 25. *Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc: & ſcimus quia verum eſt teſtimonium ejus. Sunt autem & alia multa quæ fecit Jeſus, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.* Dilecti diſcipuli tui, & aliorum Sanctorum Evangelii tui Scriptorum teſtimonium ſumma reverentia recipimus, Domine Jeſu quæcumque ab illis ſcripta ſunt firma & humili fide complectimur; quæ ſcripta non ſunt adoramus, quæ ſcripta ſunt, da ut pro modulo noſtro hic capiamus quantum neceſſe eſt ad ſalutem; da ut Legem tuam Evangelicam diligamus & impleamus in via peregrinationis noſtræ, ut myſteriorum Evangelicorum veritatem in Patria contemplemur. AMEN.

F I N I S.

I N-

INDEX

RERUM ET VERBORUM.

A

ABlutio cordis quando cibos ſumimus, aut a foro, id eſt a negotiis terrenis & ſæcularibus converſationibus redimus, p. 37. num. 1.

Abnegatio ſui, in quo poſita? p. 45. n. 6. p. 201. n. 23. 207. n. 24.

Abrahæ filios de lapidibus Deus ſuſcitavit, cum nos ex gentibus ad fidem vocavit, p. 151. n. 7. Abrahæ filios ſe eſſe Judæi gloriantur, p. 431. n. 39. Qui vere filii Abrahæ? *ib.* Abraham Proph. erat, & diem Chriſti vidit, p. 432. n. 56. *Antequam Abraham fieret*, Jeſus Chriſtus erat, *ib.* n. 57. Legitima hujus loci explicatio ex PP. aſſerta adverſus neotericum Interpretem, *ib.*

Abſolutio. Illos dumtaxat debemus per Paſtoralem ſententiam ſolvere quos Chriſtum cognoſcimus per ſuſcitantem gratiam vivificare, p. 452. n. 2.

Accuſatio C. J. conſolatio eſt Chriſtianor. qui calumniam patiuntur, p. 324. n. 1.

Aceto potatur C. J. p. 533. n. 28.

Adam. A perditionis maſſa quæ facta eſt per primum Adam, nemo diſcernitur, niſi per gratiam Mediatoris: hoc eſt in ſanguine ſecundi Adam gratis juſtificatus, p. 405. n. 65.

Adoleſcens qui Chriſtum ad paſſionem ductum ſequebatur amictus ſindone, quis fuerit? p. 74. n. 9. Adoleſcens, recedens a patre, & bona ſua diſſipans, peccatoris typus, p. 263. n. 13.

Adoratio. Veri adoratores, p. 379. n. 24. p. 384. n. 22.

Adventus Chriſti triplex, p. 71. n. 5.

Adulterium. Adulteri Chriſt. & Eccl. ſingulariter inhonorant, p. 34. n. 3. Aliquem hominem amare præ Chriſto, adulterium eſt, p. 375. n. 29. Adultera mulier coram Chriſto ſiſtitur, p. 427. n. 6. 9. Hæc hiſtoria canonica eſt, *ib.* & ſeq. Moraliter explicatur, p. 433. n. 3. 6. 11. Adultera mulier typus erat Eccl. ex gentibus idololatris colligendæ, & Animæ cujuslibet peccatricis, p. 435. *ib.*

Æquivocationum & reſtrictionum mentalium patronis non favet Chriſti factum, qui diſcipulis Emmauntem euntibus conſpicuum ſe præbens, finxit ſe longius ire, p. 329. num. 28.

Agnus Dei C. J. p. 347. n. 29. uſque ad 34. Ejus unius ſanguine omnes homines redimi potuerunt, p. 356. n. 35.

Agonia Chriſti in horto, p. 320. n. 52.

Alapa Jeſu inflicta, p. 527. n. 22.

Amaritudines interiores & conſolationes animæ fidelis, p. 320. n. 52.

Ambitio Eccleſiaſtic. Dignitatum a Chriſto damnata, p. 51. n. 3. Ambitionis & ſuperbiæ vulnus quam timendum & cavendum Eccleſiaſt. præſertim viris, *ibidem*.

Amicitiæ Chriſtianæ officium, p. 172. n. 18. Exemplar in C. J. Lazarum & Sorores ejus diligente, p. 461. n. 5.

Amor ſummus Dei in homines, p. 352. n. 16. Amoris Dei erga homines argumenta, p. 359. n. 1. Amor quadripartitus Dei, ſeu quatuor amoris affectus, quibus omnia perrumpuntur obſtacula, quæ impediunt ne ad Chriſtum accedamus, p. 15. n. 5. Amor Dei ſumma Religionis Chriſtianæ, p. 217. n. 27. Menſura eſt remiſſionis peccatorum, *ib.* Amoris Dei & proximi præcepta, p. 65 n. 4 5. 67. n. 4 5. p. 210. n. 54. V. *Dilectio*. Deus in nobis non faceret quod amaret, niſi antequam id faceret, nos amaret, p. 352. n. 16.

Amor mundi impedit ne Deus cognoſcatur, p. 350. n. 10. Amor proprius interdum ſpeciem pietatis obtendit, ne Chriſto fideliter & prompte pareamus, 205. n. 1.

Andreas Jo. diſcipulus Chriſtum ſequitur, p. 347. n. 38. Simonem Petrum fratrem ſuum ad Jeſum adducit, p. 348. 356. n. 41.

Angelus Incarnat. Chriſti nuntiat Mariæ Virg. p. 101. n 31. Nativit. Paſtoribus, p. 131. n. 8. Angelus Chriſtum in Agonia poſitum ſolatur, p. 316. n. 43.

Anima. Unio Dei cum anima juſti indiſſolubilis eſt ex parte Dei, p. 55. n. 2. Perditionis animarum cauſa triplex, *ib.* n. 3. Ad earum converſionem tria præſtanda, p. 253. n. 2.

Anna prophetiſſa puerum Jeſum Meſſiam ac Redempt. Iſraeli promiſſum confitetur & præ-

prædicat, p. 136. n. 36. Anna Chriſtianarum Viduarum exemplar, p. 148. n. 37.
Annas & Caiphas Principes Sacerdotum, p. 150. n. 1. Ad Annam ductus Jeſus, p. 526. n. 12.
Apoſtolorum vocatio & electio, p. 17. n. 3. Miſſio, p. 32. n. 2. 195. n. 1. Apoſt. fides, p. 401. n. 16. Apoſt. contentio de Primatu, p. 47. n. 6. p. 314. n. 24. Illos ad humilitatem Chriſtus informat puero in medio illorum conſtituto, p. 47. n. 6.
Apparitiones Chriſti a mortuis redivivi, p. 85. n. 3. 4. 5. p. 328. n. 17. uſque ad n. 50. 541. n. 16. 19. 542. n. 26. 546. n. 19. 548. n. 26.
Aquæ in vinum converſæ miraculum, p. 358. n. 9.
Aqua viva quam Chriſtus ſe daturum promittit, p. 377. n. 10. Fons aquæ ſalientis in vitam æternam, p. 378. n. 13.
Avaritia. Difficilis converſio hominum pecuniæ & lucris temporalibus addictorum, p. 15 n. 5. Maxime Publicanor. *ib.* Ab omni avaritia cavendum, p. 232. n. 22. & p. 239. n. 22. Non ſolum avarus eſt qui rapit aliena, ſed & qui cupide ſervat ſua, p. 237. n. 16.
Auguſti edictum de univerſi orbis deſcriptione, p. 130. n. 1.

BAptiſmus. Spir. S. inviſibiliter in nos deſcendit in Baptiſmo, p. 9. n. 3. Spiritalis per Baptiſmum regeneratio ad ſalutem abſolute neceſſaria, p. 347. n. 32. 355. n. 32. 33. Baptiſmus infantium, *ib.* Collatus ab impiis miniſtris ratus eſt, *ib.* Quiſquis baptizet, Chriſtus baptizat, *ib.* Baptiſmus ſine charitate nihil prodeſt, *ib.* Catechumeni ad baptiſmum non admittendi ſine fide expreſſa Incarnat. & Paſſionis Chriſti, p. 207. n. 18.
Baptiſmus Jo. e cœlo, an ex hominibus. p. 61. n. 7. Figura Baptiſmi Chriſti, ad illum præparans, p. 6. n. 3. & 346. n. 24. Baptiſmi Chriſti & Jo. diſcrimen, p. 152. n. 16. p. 159. n. 16.
Baptiſmus Chriſti, p. 159. n. 21. Cur Spir. S. in Jeſum baptizatum & orantem ſub ſigno ſenſibili deſcendit? *ib.*
Barabbas latro & homicida. Jeſu cum Barabba comparatio contumelioſiſſima, p. 81. n. 1. 2.
Beatitudo. Beatitudines Evangelicæ, p. 175. n. 20. p. 178. n. 20. Beati qui audiunt verbum Dei & cuſtodiunt, p. 222. n. 27. & p. 228. n. 27. Beati qui non viderunt, & crediderunt, p. 548. n. 29.
Beneficiorum curam Animarum annexam habentium Collatoribus quæ obſervanda? p. 20. n. 3. 4.
Bethania, an Bethabara, locus ubi S. Jo. baptizabat? p. 346. n. 28. Bethania domus obedientiæ, figura Eccl. p. 472. n. 1.
Bethleem domus panis. Natus in ea Jeſus, p. 140. n. 6.
Blaſphemia in filium hominis & in Spir. S. quid ſit, & quomodo remittatur, vel non? p. 231. n. 10.
Bonæ arboris fructus boni. Arbor bona, voluntas bona, p. 177. n. 43.
Boanerges, nomen Zebedæi filiis a Chriſto impoſitum, p. 17. n. 3.

CÆci a Chriſto illuminati prope Jericho, p. 293. n. 35. 297. n. 35. Cæci nati illuminatio, p. 441. n. 6. Ejus obedientia, p. 442. n. 10. Phariſæos & Legiſper. ſapientia vicit, parentes ſuos conſtantia & confeſſione veritatis, *ibid.* num. 3. Factus eſt Confeſſor Chriſti, 443. n. 35. Cæcus Bethſaidæ a Chriſto ſenſim curatus, p. 40. n. 4. Ejuſdem miraculi moralis explicatio, p. 43. n. 5. Cæci tribus modis a Chriſto illuminati, p. 446. n. 6. Omnis homo cæcus natus eſt ſecundum mentem, p. 445. n. 3. Cæcitas & obduratio cordis ſæpe peccata ſunt, *ib.* Velamen cæcitatis ſuper corda peccatorum extendit ſuperbia, tollit humilitas, p. 448. n. 36. Quid agendum ut ſpiritualis cæcitas noſtra a Jeſu curetur, & inopia noſtra ab eo ſublevetur, p. 59. n. 11.
Cæcus cæcum ducens, p. 179. n. 39. Filius Dei in judicium venit in hunc mundum, ut qui non vident videant gratuito miſericordiæ Dei dono; & qui vident, id eſt ſapientes ſibi ipſis videntur, cæci fiant occulto Dei judicio, ſemper tamen juſto, p. 448. n. 39.
Cœlum apertum in Baptiſmo Chriſti, p. 153. n. 22. In cœlum nemo aſcendit, niſi Filius hominis qui eſt in cœlo, p. 365. n. 12.
Cainan filius Arphaxad, an retinendus in Geneal. Chriſti ſecundum Luc. p. 154. n. 42.
Caiphæ conſilium adverſus Jeſum, p. 460. n. 49. Non ejus meritis, ſed Officio divino donatum eſt ut futuram Chriſti mortem pro populo prædiceret, *ib.* Non fuit proprie Proph. *ib.* Caiphas adverſus Chriſtum auctor & Judex, p. 527. n. 25.
Calamitatibus publicis improbi terrentur, non juſti, p. 310. n. 9.
Capharnaum everſio a Chriſto prædicta, p. 212. n. 13.
Caro Chriſti danda pro mundi vita, p. 403. n. 51. Manducanda & vere cibus, *ibid.* n. 53.

n. 53. *Caro non prodeſt quidquam*, quis hujus ſententiæ ſenſus? p. 405. n. 64.
Cenſus. Cenſus generalis totius Imperii ſub Auguſto Cæſ., p. 130. n. 1. 2. Cenſus ille ſpiritualiter expoſitus, p. 139. n. 1.
Centuplum omnia propter Chriſtum relinquentibus promiſſum, p. 293. n. 28. 57. n. 8.
Centurionis fides. Centurio Deum in Chriſti morte glorificans, p. 324. n. 47.
Chananæa mulier. Filia ejus a Chriſto ſanata, p. 36. n. 4. Hanc imitari debent pœnitentes, ut ad ſacram Euchar. commun. digne ſe diſponant, & Chriſtiani omnes ut eorum orationes Deo ſint acceptæ, p. 38. n. 2. Ab imitatione Chananææ longe abſunt mulieres pleræque chriſtianæ, quæ dæmoni aditum pandunt in corda filiarum ſuarum per ſæculi amorem & mores, per luxum, choreas, ſpectacula, *ib.*
Charitas. Duo præcepta charitatis, p. 65. n. 4. Chriſti regnum in charitate fundatum, p. 213. n. 25.
Choreæ, ceteræque ſæculi & Aulæ voluptates, ſunt incentiva vitiorum, p. 34. n. 4.
Chriſtiani. Commune quoddam Sacerdotium habent, pag. 35. n. 5. Cum Chriſto capite unus Chriſtus effecti, p. 118. n. 35. Sancti eſſe debent, quia ex Spir. S. renati, *ib.* Tria chriſtianis omnibus commendanda, p. 400. n. 31.
Chriſtus vere & natura Deus Patri conſubſtantialis, pag. 366. n. 18. p. 368. n. 34. & 36. p. 388. a n. 17. uſque ad n. 25. 393. n. 37. 430. n. 25. 451. a n. 31. uſque ad n. 37. 458. n. 25. Chriſti divinitas invicte probatur contra Arianos & Socinianos ex confeſſione Thomæ Ap., p. 400. n. 31. 513. n. 28. ex remiſſione peccatorum, & cognitione cogitationum cordis, p. 12. n. 3. & 14. n. 3. ex eo quod ſit Dominus David ſimul & Filius, p. 65. n. 5. & 6. Chriſtus unum cum Patre, non voluntate ſolum & concordia, ſed natura & poteſtate, p. 450. n. 29. Gloriam ejus vidit Iſ., cum vidit Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, p. 472. n. 41. Chriſtus in Patre, & in ipſo Patre, p. 488. n. 8. In ipſum credendum ut in Deum, *ib.* Patrem ſe majorem eſſe quo ſenſu dixerit? p. 490. n. 28. His verbis, *Hæc eſt vita æterna ut cognoſcant te ſolum Deum verum*, &c. Chriſtus Dei Filius a communione veræ Deitatis non excluditur, p. 517. n. 3. Non adoptione, ſed natura Dei Filius, pag. 103. n. 35. Non ratione tantum conceptionis admirabilis ex Spir. S., ſed æternæ generat ex Deo, & unionis hypoſtaticæ naturæ aſſumptæ cum perſona Verbi, *ib.* Item, p. 117. n. 32.
Chriſti Nativit. locus, tempus, eventa, pag. 131. an. 6. ad n. 20. Oblatio ejus in Templo, p. 133. n. 22. Inventus in medio Doctorum, p. 137. n. 46. 149. an. 46. ad n. 49.
Chriſti baptiſmus, p. 153. n. 21. 22.
Chriſti receſſus in deſertum, & tentatio poſt baptiſmum cujus rei documentum ſit? p. 9. n. 4.
Chriſtus in Evang. docens, humiliter audiendus, p. 149. n. 46. Nos intus docet, *ib.* Verbo & exemplo nos docet Dei cultu & amori nihil præponendum, p. 150. n. 49. Errant qui doctrinam Chriſti adverſam eſſe dicunt Reipubl., p. 158. n. 14. Quo ſenſu nihil in occulto ſe docuiſſe dixerit, p. 527. n. 20.
Chriſtus Paſtor bonus, pag. 449. a n. 2. ad n. 16. Solus Pontifex ſanctus & innocens p. 439. n. 46. Suos in finem dilexit, p. 481. n. 1. Illos non ſervos, ſed amicos appellare & habere dignatus eſt, p. 498. n. 14. 504. n. 14.
Chriſtus Mediator, p. 488. n. 8. & 498. n. 8. Ex ejus plenitudine omnes accipiunt, pag. 374. n. 26. Chriſtus via, veritas & vita, p. 487. n. 5. 492. n. 6. In Chriſto ut homine minime ſiſtere, ad illum ut Deum tendere debemus, *ib.* Tria ſunt hominum genera quæ odit Chriſtus quatenus via noſtra eſt, 1. remanentes; 2. retro redeuntes. 3. aberrantes, *ib.* Chriſtus oſtium ſalutis eſt. Quicumque per illum non intrat, & in illum non credit, aut ejus gloriam non quærit, fur eſt & latro, p. 451. a n. 1. ad n. 7. Chriſtus in nobis, & nos in ipſo, p. 489. n. 19. Chriſtus noſter apud Patrem advocatus, p. 450. n. 25.
Chriſti triumphalis ingreſſus Hieroſolymam, p. 60. n. 1. 330. n. 28. 468. n. 8. Pullus aſinæ injugis & indomitus, cui Triumphator inſidet, populi Gentilis typus eſt, pag. 61. n. 1.
Chriſtus a cognatis ſuis male habitus, qui illum in furorem verſum eſſe dicebant, pag. 17. n. 4. A militibus comprehenſus & vinctus, p. 516. n. 12. Colaphis & alapis cæditur, ſputis fœdatur, *ib.* 530. n. 12. Coram Pilato ſiſtitur, a quo interrogatur, p. 528. n. 33. & 531. n. 4. Flagellatur, pag. 81. n. 3. *ib.* n. 2. 532. n. 1. 535. n. 1. Corona ſpinea redimitus illuditur, p. 81. n. 3. & pag. 536. n. 2. In quinque ſenſibus paſſus, ut ſenſum noſtrorum peccata & voluptates expiaret, p. 79. n. 11. crucifigitur inter duos latrones, p. 323. n. 33. Qua ora? p. 532. n. 14. pro ſuis crucifixoribus orat, p. 323. n. 33. Clamans voce magna Spiritum emittit, & Patri commendat, p. 324. n. 46.

Chriſti Aſcenſio in cœlum, & ſeſſio ad dexteram Patris, p. 86. n. 9. 90. n. 9. p. 335. n. 50. Chriſti in cœlum aſſumptio, gloriæ ejus & ſalutis noſtræ conſummatio eſt, p. 90. n. 9.
Chriſtus Judex. Judicii diem & horam quomodo ſe neſcire Chriſtus dixit? p. 70. n. 4. Qua ratione Pater non Judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio? pag. 391. n. 22. p. 398. n. 22.
Cibus ſpiritualis nemini deficit ſine ejus vitio, p. 205. n. 16. Cibus qui non perit, p. 408. n. 27.
Circumciſio Chriſti. Ejus cauſæ & rationes, p. 133. n. 21. p. 144. n. 21. Circumciſio a Moyſe data, non ex Moyſe, ſed ex PP., p. 417. n. 22. Sabbato data, ſi dies eſſet a pueri nativitate octavus, *ib.* Circumciſio ſpiritualis, p. 144.
Cœnæ magnæ Parab., p. 251. n. 16. 18. 21. Moralis ejuſdem parab. ſenſus, p. 255. a n. 16. ad n. 22.
Communibus manibus manducare, quid ſit? p. 36. n. 1.
Communio. Ad ſacram commun. Corporis Chriſti diſpoſitiones, p. 76. n. 3. p. 473. n. 12. 318. n. 8. 406. n. 3. Chriſtus quis magis honores, frequentius an rarius ad ſacram commun. accedens? p. 112. n. 8.
Concilium Pontificum & Phariſæor. adverſus Jeſum, p. 459. n. 47. & 466. n. 47.
Concionat. Evangelici dotes & officia, p. 8. n. 1. pag. 35. n. 5. Chriſtus concionatorum novæ legis exemplar, p. 205. n. 5.
Concordia. Eſt mala concordia, & diſcordia bona, p. 446. n. 10.
Confeſſio. Initium operum bonorum eſt confeſſio operum malorum, p. 374. n. 21. Per confeſſionem foras prodit peccator, qui per contritionem reviviſcit, p. 465. n. 43. Confeſſionis Sacrament. neceſſitas & fundamentum, p. 539. n. 34.
Conſcientia cum Deo per pœnitentiam componenda, p. 234. n. 58. conſcientiæ Moderator qualis eligendus, p. 9. n. 2. Conſcientiæ Moderatores, Concionat., Paſtores, diſcipulos ad Jeſum mittere debent, non ſibi ipſis devincire, p. 187. n. 19. S. Jo. Bapt. ſimiles ſint, *ib.* n. 26. Seducuntur qui cæcos aut corruptos conſcientiæ Moderatores eligunt, p. 310. n. 8.
Concilium impiorum fugiendum. Quatuor modis in illud abeunt homines, p. 467. n. 53. 54.
Conſolatio multiplex piarum animarum Jeſum quærentium, & ob illius abſentiam gementium, p. 544. n. 2.
Conſummatum eſt. Chriſti morientis verbum, explicatur, p. 533. n. 28. 539. n. 30.
Contemplatio & oratio perfecta hujus viæ a C. J. & Myſterior. ejus contemplatione non abſtrahit, p. 48. n. 1.
Contemplativi vias ſuas, inſpirationes, viſa ſubjicere debent Paſtorum examini, ne illuſionibus decepti Jeſum non inveniant, p. 545. n. 5.
Contemptus. Contemni & irrideri a mundo & carnalibus hominibus, ſors piorum eſt, p. 324. n. 11.
Contumelias & convitia patienter ferat chriſtianus exemplo Chriſti, p. 424. n. 20. A potentia diſcat patientiam, p. 439. n. 48.
Converſio. Omnia converſionis impedimenta perrumpit amor Dei, p. 88. n. 3. Veræ converſionis ſigna, pag. 173. n. 26. gradus ad converſionem peccatoris eſt extremæ ſuæ miſeriæ conſideratio, p. 364. n. 17. Gradus alter, propoſitum renuntiandi peccatis & illorum occaſionibus. 3. odium & deteſtatio peccati ex amore Dei concepta, 265. n. 18.
Convivium. Ad convivium invitandi pauperes retribuere non valentes, pag. 250. n. 7. & 256. n. 12. Sæcularium hominum conviviis intereſſe non debent Sacerdotes & Rectores Animarum, niſi compellat neceſſitas, urgeat charitas, *ib.*
Correptionis fraternæ præceptum, p. 287. n. 3. correptionis fraternæ modus, *ib.* Ex charitate; cum zelo & prudentia facienda eſt, *ib.*
Crucem ſuam tollit Jeſus, p. 82. n. 4. p. 325. n. 26. p. 533. n. 16. Crux Chriſti tribunal eſt, in quo duos inter latrones medius judicium minatur & exercet, p. 326. n. 32. Chriſti divinitas per mortem crucis cognoſcenda, p. 430. n. 28. Crux Victoriæ Chriſti inſtrumentum & trophæum, p. 82. n. 6. Ejus elogium, *ib.* Crux Chriſti, confuſio ſapientium mundi, p. 83. n. 9. crucis titulus, p. 323. n. 38. p. 533. n. 16. Crux ferenda quotidie, p. 201. n. 23. 207. n. 23. Crux duobus modis fertur, cum aut per abſtinentiam affligitur corpus, aut per compaſſionem proximi affligitur animus, p. 45. n. 6.

Dæmones Chriſtus expellit, p. 7. n. 7. Quomodo illum non cognoverunt? *ib.* Energumenum a ſe liberatum cur in numerum diſcipulorum ſuorum cooptare noluit? *ib.*
Dæmoniacus mutus a Chriſto curatus & liberatus, p. 222. n. 14. Dæmon linguam peccatoris ligat ne peccata ſua confiteatur, p. 227. n. 14. Dæmon repetens domum ex qua fuerat ejectus, p. 228. n. 26. Cur Chriſtus dæmonibus ſilentium indixit, nec ab illis

illis divinitatem ſuam prædicari permiſit? p. 10. n. 6. Dæmonia in nomine ipſius ejicientes prohiberi vetat a diſcipulis ſuis, quamvis non ſint ex eorum collegio, p. 47. n. 7. Dæmonium immundum Chriſtus ejicit ex homine, p. 163. n. 33. Dæmonium impudicitiæ, p. 167. n. 30. p. 197. n. 24. Dæmoniacus ferus, p. 194. n. 26.

Damnatorum æterna ſupplicia, p. 48. n. 10. p. 52. n. 4. 5.

David ad Achimelech Sacerdotem confugit, ſeu ad Abiathar a quo Panes propoſitionis accepit. S. Marc. cum Auct. Sacro I. Reg. conciliatur, p. 13. n. 7.

Duo debitores cuidam fœneratori, p. 184. n. 40. Quantum Deo Chriſtiani debeant præ Judæis, p. 189. n. 41.

Deus unus, p. 65. n. 4. Deus nec creſcit, nec minuitur. Quomodo creſcit in nobis, p. 376. n. 30. *Deum nemo vidit umquam*. Qua ratione inviſibilis? p. 345. n. 18.

Dei providentiæ confidendum, p. 230. n. 6. p. 232. n. 22. p. 232. n. 22.

Diabolus per Chriſti mortem victus & foras ejectus, p. 470. n. 31. Nihil habet in nobis, niſi velimus, p. 501. n. 4. Chriſtus illum alligavit & vaſa ejus diripuit, p. 22. n. 8. Non poteſtate ſola, ſed juſtitia illum debellavit, p. 222. n. 22. Diabolus de corde hominis expulſus illum vehementius tentat, p. 10. n. 8.

Dilectio. Illi vere ſe diligunt, qui ſe propter habendum Deum diligunt, p. 503. n. 12.

Dilectio mutua mandatum novum p. 477. n. 48. Proximum diligere debemus ſicut Chriſtus dilexit nos, p. 498. n. 12. Hæc propria nota Chriſtian. p. 489. n. 15. Nemo vere Deum diligit, niſi qui mandata ejus ſervat, *ib.* p. 498. n. 14. Nemo Dei mandata vere & ut par eſt ſervat, niſi qui Deum diligit, p. 494. n. 15. Ubi non eſt dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec recte bonum opus vocatur, *ib.* Opere demonſtranda eſt dilectio, ut non ſit infructuoſa nominis appellatio, *ib.* n. 19. Quæ maxima dilectio? p. 498. n. 12. p. 503. n. 13.

Directores boni ex fructibus cognoſcuntur, p. 181. n. 43.

Septuag. duorum Chriſti diſcipul. miſſio, p. 213. n. 17. Poteſtas in Dæmones ipſis a Chriſto data, *ib.* De quibus admoniti? *ib.*

Diſpenſator fidelis, p. 233. n. 41.

Divitiarum rectus uſus & fidelis diſpenſatio, p. 275. Divitiarum contemptus, p. 57. n. 7.

Divitis horrea deſtruentis parab. p. 231. n. 16. Moraliter explicatur, p. 238. n. 16. 19.

Divitis Epulonis & Lazari hiſt. p. 271. a n. 20. *uſque ad finem* cap. Solæ in divite condemnantur ſuperbia, immiſericordia, vita mollis, & voluptaria, p. 278. n. 19. Divitis & Lazari in vita & in morte ſors diverſa. Non poſt mortem ſolum, ſed in vita Lazarus Divite felicior, *ib.* n. 20. Divitis Epulonis tormenta. Similia ſupplicia divitibus immiſericordibus parata ſunt, p. 280. n. 23.

Divitum ſalus quam difficilis, p. 57. n. 7. 8. p. 292. n. 18. p. 297. n. 24. Divitiæ periculoſæ, *ib.* & p. 56. n. 5.

Doctrinæ Phariſæorum & doctrinæ Chriſti characteres oppoſiti, p. 416. n. 14. Doctrina Chriſti, doctrina Patris, *ib.* n. 16.

Dominicis præſertim & Feſtis diebus opera miſericordiæ exercenda. p. 18. n. 1. Anima noſtra curanda, p. 249. n. 14.

Drachmæ repertæ parab. p. 259. n. 8.

Eccleſia. Chriſtus viſus Apoſtol. adjuvit ut Eccleſ. per omnes gentes diffundendam crederent: viſa Eccl. nos adjuvat ut Chriſtum reſurrexiſſe credamus, p. 334. n. 45. 335. n. 49.

Eccleſiaſtici. Fidelium. Eccl. Miniſtror. officia, p. 400. n. 31.

Electi. Non ideo nos Deus elegit, quia futuros eſſe bonos præſcivit, p. 504. n. 16. Electorum in Chriſto nemo peribit, p. 409. n. 37. Gratuitæ electionis ad gloriam tres effectus indeficientes, *ib.* Elegit nos Chriſtus, non nos illum, p. 504. n. 16. & 505. n. 17.

Eleemoſyna ſanctum fœnus. Deus idoneus fidejuſſor pauperum, & largiſſimus redditor uſurarum, p. 240. n. 33. Pauper ex neceſſario ſuo aliquid demens ut pauperibus eleemoſynam eroget, ſacrificium Deo acceptius offert quam dives qui ex ſuperfluo, p. 309. n. 1.

Eleemoſyna. Quibus proſit eleemoſyna, quibus non proſit? p. 30. n. 2. Animo pœnitente erogata, peccata expiat, p. 229. n. 41. Genus quoddam baptiſmatis eſt, *ib.* Pretium regni cœleſtis, p. 239. n. 32.

Elias cum venerit, omnia reſtituet, p. 46. n. 2.

Eliſabet Jo. mater ſterilis, p. 97. n. 7. p. 113. n. 18. Concipit, p. 100. n. 24. Spiritu Prophetiæ repleta, p. 106. n. 42. Parit filium, p. 108. n. 57. Nomen illi imponit, *ib.* n. 59. Eliſabeth prius ſterilis, deinde miraculo fœcunda, Eccl. & Animæ typus, p. 125. n. 57. In utero ejus ad Mariæ vocem infans exſultat, p. 120. n. 41. Deip. Virg. divinum conceptum gratulatur, *ib.*

Em-

Emmaus. Duobus discipulis euntibus Emmaus Christus redivivus & glorioſus apparet, p. 328. n. 13.
Encænia ſeu Feſtum anniverſarium Dedicat. Templi, p. 450. n. 22. Sermo Chriſti in Encæniis, *ib.*
Epiſcopi & Presbyteri ſunt unus cum Chriſto Sacerdos, p. 20. n. 3. Animarum Medici, *ib.* Belli adverſus dæmonem ſub Chriſto ſummo Imper. duces, *ib.* Quanta humilitate & charitate Chriſtianum populum regere debent Epiſcopi & Sacerdotes, p. 58. n. 10. Epiſcopor. officia, p. 205. n. 16. Pro reis olim intercedere ſolebant apud Principes & Magiſtratus, Chriſti manſuetudinem imitati, p. 434. n. 11.
Evangelii Scriptores Apoſt. aut Apoſtolici. *Præfat. in S. Marc.* Evangelii prædicat. ubique terrarum Chriſtus Apoſt. demandavit, p. 85. n. 6. Illud Apoſtoli, accepto Spir. S. ubique terrarum prædicaverunt, p. 92. n. 10.
Evangelii credibilitas, p. 110. n. 1. Evangelii ſtudium & meditatio, p. 111. n. 2. Evangel. non ſolum aufert ignorantiam docendo, ſed adjuvat ad faciendum juſtitiam per gratiam Spir. S. p. 10. n. 5.
Evangelii Miniſtri. Ad Evangel. Miniſterium legitime & rite exercendum, quæ neceſſaria? p. 422. n. 14. In una Dei providentia, non in mediis humanis confidere debent Operarii Evangelici, p. 215. n. 3.
Euchariſtiæ promiſſio, p. 404. n. 54. Non figuram dumtaxat carnis ſuæ, ſed veram carnem in hoc Sacramento ſe daturum Chriſtus promiſit, *ib.* a n. 55. ad n. 64. Non ſpirituali tantum modo; ſed corporaliter & per participationem naturalem Chriſtus in nobis eſt per S. Euchar. *ib.* Euchar. panis vitæ, Sacrament. amoris, p. 412. n. 52. Pignus reſurrect. & immortalit. p. 413. n. 53. Illam digne non ſumit, niſi qui Chriſtum in ſe manentem habet per charitatem, p. 414. n. 57.
Euchar. inſtitutio, p. 313. n. 19. Cum quibus diſpoſitionibus ad Euchar. ſumptionem accedendum, p. 318. n. 8. & 406. n. 3. Panis quem diſcipulis Emmaus euntibus Chriſtus poſt reſurrect. dedit, non erat Euchar. p. 329. n. 28. Per hoc Sacramentum Chriſtus cognoſcitur, p. 333. n. 29.

FEbris animæ a ſolo Chriſto ſanari poteſt, p. 168. n. 38.
Fermentum Phariſæorum, hypocriſis, p. 234. n. 1. Fermentum Herodis, p. 40. n. 3. p. 230. n. 1.
Feſti Eccl. dies qua ratione celebrandi, p. 421. n. 8.
Feſtuca in oculo fratris, p. 176. n. 41.
Ficus a Chriſto maledicta, cujus rei typus? p. 60. n. 3. p. 62. n. 2. Ficus in vinea plantatæ, & ob ſterilitatem ſuccidi juſſæ parab. p. 243. n. 7. 8. Ficus infructuoſæ parab. moraliter explicata, p. 62. n. 2. & p. 247. n. 6.
Fides & cognitio Myſteriorum, gratuitum Dei donum, pro quo agendæ Deo gratiæ, p. 285. n. 5. p. 408. n. 29. Errores turbarum de Chriſto oſtendunt fidem eſſe donum Dei, p. 207. n. 18. Hanc ſolus Deus augere poteſt, p. 205. n. 5. Myſteriorum intelligentia merces fidei, p. 423. n. 17. Ea vis fidei ut montes transferre poſſit, p. 61. n. 5.
Fidei confeſſio, p. 45. n. 7. p. 230. n. 8. p. 231. n. 11. Chriſti fides verbo & operibus confitenda, p. 89. n. 6. p. 90. n. 7. p. 236. n. 8. p. 376. n. 36.
Fidelis in minimo & in majori, p. 270. n. 10.
Filii Dei conſubſtantialitas cum Patre & coæternitas contra Socinianos vindicata, p. 335. n. 49. Vide *Chriſtus*. Filius Dei unigenitus homines in ſe credentes filios Dei adoptivos facit, p. 351. n. 12. Ejus exinanitionem comprehendere æque impoſſibile eſt ac magnitudinem, *ib.* n. 14. Incarnat. ejus conſilium oppugnat, qui terrenis ac ſenſibilibus bonis adhæret, *ib.*
Filii Dei per Chriſti mortem in unum congregandi, p. 472. n. 48.
Filius hominis Chriſtus in Evang. antonomaſtice appellatus. Hæc veritas contra Crellium & Wolzogen, Socinianos, ac Grotium vindicatur, p. 174. n. 3.
Flagellatio C. J. Flagellis & diſciplinis ſponte ſuſceptis pie honoratur, p. 535. n. 1.
Fons aquæ ſalutaris C. J. p. 425. n. 37. Non nos deſerit fons, niſi deſeramus fontem, *ib.*
Fratres Chriſti qui ſint qui non credebant in eum? p. 415. n. 2.
Frumenti granum mori neceſſe eſt ut fructum afferat, p. 469. n. 23. Granum frumenti C. J. p. 474. n. 24. Chriſtiani granum frumenti eſſe debent, *ib.*
Fucorum uſu manus inferunt Deo Chriſtianæ mulieres, p. 79. n. 11.
Fuga. C. J. cur fugit & latet ut homo? p. 419. n. 1.

GAbriel Angelus apparuit Zachariæ, p. 93. n. 11. Miſſus ad M. V. p. 100. n. 25.
Galilæi a Pilato in ſacrificiis interempti, p. 243. n. 1.
Gaudium. Qua ratione gaudendum in SS. Natali?

tali? p. 113. n. 14. Christianis unde gaudendum? p. 216. n. 20. Gaudium majus in cœlo de conversis peccatoribus, quam de justis stantibus, p. 263. n. 10. Gaudium Christianum inchoatur in fide renascentium, implebitur in præmio resurgentium, p. 303. n. 11. Gaudium mundi & tristitia electorum modicum durant; utriusque vices, p. 509. n. 16.

Gazophylacium. Vidua duo æra minuta mittens in gazophylacium, plus omnibus misit, p. 65. n. 8. p. 69. n. 7.

Geneal. Christi secundum Luc. p. 153. a n. 23. *usque ad finem* cap. Stemma genealogicum Joseph exhibet pariter Lucas, non M. V. *ib.*

Gentiles volunt videre Jesum, p. 167. n. 55. Veniunt Hierosolymam adoraturi in die festo, *ib.* Vicinæ tamen, & multo minus remotissimæ a Palestina Gentes unum verum Deum non colebant, *ib.* Quidam ex Gentibus non Gentes integræ ascendebant in Jerusalem ad diem festum, ut verum Deum adorarent, p. 474. n. 20. 21.

Gloria humana. Inanis gloriæ contemptus, p. 407. n. 15. Gloriæ humanæ aviditas impedit ne fides recipiatur. p. 394. n. 44. Gloriæ propriæ studium character est falsorum Prophet. & Antichristi, p. 423. n. 18.

Gloriam Christi ab hominum gloria quo modo discernit Pater Æternus? p. 440. n. 48.

Gratiæ Christi necessitas ad omne opus bonum, p. 495. n. 25. ad mandata legis implenda, p. 56. n. 5. Sine gratia Christi nihil possumus facere, sive parum, sive multum, nec cor præparare, p. 500. n. 2. Gratia Donum Dei, p. 382. n. 10. Eam ne quidem desiderare aut petere ex propriis viribus possumus, *ib.* Prima gratiæ operatio est in homine, ut desideretur, & desiderata per orationem postuletur, *ib.* Altera est horror & confessio peccati, *ib.*

Gratiæ medicinalis Christi suavitas cum efficacia conjuncta, p. 411. n. 44. 412. n. 45. Ejus œconomia & efficacitas confessione omnipotentiæ Dei in Symbolo exprimitur, p. 119. n. 36. Gratias & charitas ineffabilem suavitatem & facilitatem in bono secum affert, p. 119. 415. n. 69.

Gratiæ & Legis discrimen, p. 113. n. 18. Quod Dei gratiis & benedictionibus non cumulemur, culpa nostra est, *ib.* n. 14.

Gratia & veritas per J. C. & gratia pro gratia, quam de plenitudine ejus accipimus, p. 345. n. 17. p. 358. n. 17.

Grotii expositio Socinianis favens refellitur, p. 432. n. 57. Grotii Pelagiana interpretatio hujus loci Jo. 15. *Sine me nihil potestis facere*, p. 597. n. 3. Grotii audacior conjectura, quod vigesimum primum caput Evangelii secundum Jo. S. Evangelista non scripserit, sed Ephesina Eccl. post ejus mortem addiderit. Refellitur hic error, p. 543. n. 30.

Hemorrhoissa mulier a Jesu curata, p. 195. n. 43. Morbi & curationis ejus circumstantiæ typi sunt morborum animæ & curationis eorum per gratiam Christi medicinalem, p. 30. n. 2. Concupiscentia per hujus mulieris morbum significata, p. 195. n. 43. Hic sanari incipit per gratiam medicinalem Christi; perfecte curabitur per charitatem consummatam, *ib.*

In hæreditate fratrum dividenda immiscere se Christus noluit, p. 231. n. 13. p. 236. n. 13. p. 237. n. 14.

Hæretici Pseudoproph. sunt. Missionis suæ documenta proferre non possunt, p. 305. n. 1.

Herodes Antipas Galilææ Tetrarcha. Dubitat num Jesus sit Jo. Bapt. redivivus, p. 32. n. 3. & p. 200. n. 18. Vulpes a Christo dicto dictus, p. 245. n. 32. coram illo sistitur Jesus, p. 232. n. 8. & ab eo illuditur, p. 324. n. 11.

Hora crucifixionis Christi, circa quam Evangelistæ conciliantur, p. 532. n. 14.

Hospitalitatis merces, p. 333. n. 29.

Humanitas sancta Christi omnibus pietatis officiis prosequenda, p. 473. n. 7.

Humilitas. Via compendiaria ad cœlestium Mysteriorum cognitionem, p. 216. n. 20. Gradus est ad veram celsitudinem, p. 210. n. 48. Gratiæ divinæ semper familiaris, p. 119. n. 38. Novissimum locum elegit, p. 248. n. 10. Qui se humiliat, exaltabitur, *ib.* Humilitatis christianæ sensus & affectus quam oppositus præsumptioni? p. 211. n. 57. Ad unum humilitatis primatum Ecclesiast. viris aspirare licet, p. 51. n. 3. p. 483. n. 16.

Hydropicus a Christo curatus, p. 250. n. 1. & 2. Divitis avari typus, p. 253. n. 2.

Hypocrisis. Characteres hypocritarum, p. 68. n. 6. Hypocritarum & vere humilium oppositio, p. 173. n. 33. Hypocrisis fermento comparata, p. 234. n. 1. Hypocritarum gaudium momentaneum & inane, *ib.*

Jacobus Zebedæi filius assumptus a Christo in suscitatione filiæ Jairi, p. 29. n. 7. Zelo incensus contra Samaritanos, p. 202. n. 51. Jesum de tempore eversionis Templi interrogat, p. 70. n. 1. Ejus & Jo. fratris ambitiosa petitio, p. 54. n. 6.

Jairi Principis Synag. filiam Christus a morte suscitat, p. 198. n. 52. Mortis ejus & resurrect. mystica significatio, p. 31. n. 5.
Jejunium Christi. Tria a Domino ad salutem nostram principaliter ordinata: sacramentum, desertum, jejunium, p. 163. n. 1.
Jerusalem interfectrix Prophetarum, p. 246. n. 34. Excidium ejus a Christo prædictum, *ib.*
Jesus verus Messias Deique Filius, p. 43. n. 4. Jesus verus Dei Filius & filius Davidis, verus Messias Davidi promissus, p. 101. n. 32. Regnum ejus æternum, p. 102. n. 32. p. 117. n. 32. & p. 118. n. 33. Positus est in ruinam & resurrectionem multorum, p. 135. n. 34. & p. 147. n. 34. Quomodo sapientia & scientia proficiebat? p. 138. n. 52. Animabus ad perfectionem tendentibus interdum se Jesus abscondit, p. 149. n. 42. Quomodo quærendus *ib.* n. 44. Amissus non invenitur sine dolore & lachrmis, *ib.* n. 48.
Ignem in terram mittere venit Christus, p. 234. n. 49. Ignis inferni corporeus, p. 272. n. 24. De hujus natura, qualitatibus, & loco non est operosius disputandum, *ib.* n. 22.
Ignorantes Dominum nulla exceptio tuetur a pœna, p. 242. n. 47. Gravius peccat sciens voluntatem & legem Dei, quam ignorans, *ib.* Ignorantia simplex divinæ legis neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, *ib.* Nec Pastores, nec oves; nec Directores, nec eos qui diriguntur absolvit, p. 181. n. 39.
Impudicorum characteres in dæmoniaco fero adumbrati, p. 197. n. 27.
Incarnatio. Dei omnipotentia, sanctitas, misericordia in Incarnati Verbi Mysterio maxime eluxerunt, p. 122. n. 49. p. 123. n. 51. Tres effectus Incarnat. Christi, p. 129. n. 78.
Infantia Christiana, in ea perficiendum & perseverandum, p. 56. n. 4. p. 210. n. 48. p. 296. n. 17.
Infidelitatis magnum peccatum, quo tenentur cuncta peccata. Hujus rei Judæi non fuissent, nisi Christus venisset, eosque docuisset, p. 501. n. 4.
Infirmitates corporis. Quicumque sunt spiritualiter infirmi, ducendi sunt ad Jesum ut sanentur, p. 169. n. 13.
Inimicorum dilectio. De Inimicorum dilectione rursus, p. 175. n. 27. p. 179. n. 27.
Injuriarum condonatio. Non ad hoc valet ut sit iniquitas impunita, aut torpens disciplina, p. 287. n. 3. Qui non vult injurias condonare proximo, peccatorum veniam a Deo non obtinebit, p. 63. n. 6. Injuriarum condonatio necessaria ut oratio nobis sit utilis, p. 61. n. 6. Injuriæ septies proximis dimittendæ, id est, frequentissime, p. 287. n. 3.
Intentio recta. Gemina virtus in homine perfecto, intentio, & actio, p. 119. n. 1. Pura & recta intentio, Christianæ vitæ oculus, p. 228. n. 33
Invidia non modo Pharisaicum, sed diabolicum crimen, p. 338. n. 12. Invidia nulla malignitas pejor, p. 422. n. 12. Vetustum invidiæ malum, p. 419. n. 1. Gravium malorum in Eccl. seminarium, p. 374. n. 26.
Jo. Bap. magnitudo, dignitas, & ministerium ab Angelo prænuntiantur, p. 98. n. 14. p. 99. n. 16. & 17. An Jo. in utero Christum agnoverit, rationis usu & Spir. S. illustratione donatus? p. 105. n. 40.
Jo. Bapt. nativitas, circumcisio, nomen aspirante Spir. S. impositum, p. 108. n. 59. Mansit in desertis usque in diem quo ministerium suum obire cœpit, p. 110. n. 80. A Deo missus, p. 150. n. 1.
Jo. Bapt. prædicatio, p. 151. n. 3. Concionator. Evangelic. & Director. exemplar, p. 8. n. 1. p. 128. n. 76. p. 130. n. 80. p. 155. n. 2. Typus Legis, *ib.* Officio Angelus, p. 5. n. 1. Remissionem peccatorum non dabat, sed ad eam præparabat, p. 126. n. 69. Sacerdotum & Levitarum a Pharisæis ad Jo. legatio, p. 354. n. 19.
Jo. de Christo testimonium multiplex, p. 342. n. 6. p. 344. n. 15. p. 246. a n. 19. *usque* ad n. 45. p. 349. n. 6. 350. n. 33.
Jo. missio in carcerem statim post baptismum & tentationem Christi non contigit, p. 6. n. 6. Duplex ejus carcer commentitius, p. 152. n. 19. 6. p. 350. n. 8. p. 354. a n. 19. ad n. 35. p. 367. n. 27. 392.
Jo. zelum, fidelitatem, constantiam in reprehensione vitiorum & correptione peccatorum, Pastores animarum & Prædicatores imitari debent, p. 8. n. 1.
Jo. humilitas, p. 182. n. 18. Jo. laudat, p. 183. n. 24. Lucerna erat ardens & lucens, p. 392. n. 34.
Jo. Ap. & Evang. Ejus privilegia. *Præfat. in Jo.* Ejus Evangel. ubi, quando, & qua occasione scriptum, *ib.* A Platonicis celebratum, *ib.* Evangelior. primitiæ, *ib.* Ejus sensum quis percipere potest? *ib.* Jo. dilectus Jesu discipulus in ejus sinu recumbit, p. 480. n. 23. 24. Virginalis castitas aditum illi patefecit in sinum Jesu, *ib.* Stat juxta crucem, p. 533. n. 25. Mariæ in filium, & Maria illi in Matrem a Christo datur, p. 537. n. 25. Præcucurrit citius Petro ad monumentum, p. 540. n. 3. Solus cognoscit Christum in littore post resurrect. p. 550. n. 7. Non dixit Jesus Jo. non mo-

ri turum, p. 551. n. 3. Mortuum esse certum non est, *ib.*
Jonæ Proph. signum, p. 223. n. 29.
Joseph ab Arimathæa corpus Jesus poscit a Pilato, p. 535. n. 41. Ponit illud in monumento novo in petra exciso, p. 324. n. 50. Joseph C. J. pollicientis elogium, p. 84. n. 13.
Isa. Vaticinium, *Ecce Virgo concipiet & pariet Filium*, &c. Ex Isa. Vatic. missionem suam probat C. J. p. 161. n. 17.
Judæ Iscariotis traditio; p. 316. n. 45. Judam a fide defeciſſe S. Hier. censet. p. 74. n. 7. Judas fur sacrilegus, p. 467. n. 4. & p. 473. n. 5. Multi Judæ similes in Ordine Ecclesiast. fures, *ib.* Satanas in Judam intrat post bucellam panis, p. 317. n. 1. p. 480. n. 26. n. 485. n. 26. Ad impietatis cumulum per gradus pervenit, p. 317. n. 1. Qui Judæ imitatores? *ib.* p. 484. n. 21.
Judæa in Provincia redacta, & in plures Tetrarchias divisa, p. 150. n. 1.
Judæi quo sensu credere non poterant? p. 471. n. 39. Judæi rei non fuissent infidelitatis, nisi Christus venisset, eosque docuisset, p. 500. n. 26.
Judicium ultimum. Christus ad judicium improvisus & inexpectatus hominibus adveniet; p. 289. n. 26. Quomodo se quisque præparare debet ad judicium, *ib.* & p. 311. n. 11. p. 398. n. 22. Judiciorum divinorum timor ad mundi peccatique fugam compellere nos debet, p. 311. n. 25. & 28.
Judicium duplex, unum discretionis, alterum damnationis, p. 398. n. 24. judicium mundi per Christi mortem non condemnationis est, sed vindicationis generis humani a diaboli tyrannide, p. 470. n. 31. Sermo Christi judicabit nos in novissimo die, p. 472. n. 48. Christiani ex Evang. judicabuntur, p. 477. n. 48.
Judicium temerarium. Non judicandum secundum faciem, p. 417. n. 24. p. 424. n. 24. judicia temeraria vitanda, p. 436. n. 15.
Justitia Christiana. Vera justitia in quo posita? p. 111. n. 6. Veræ justitiæ characteres, p. 95. n. 2.

Lacrymæ Jesu super Jerusalem, p. 303. n. 41. & super animam peccatricem, *ib.* Lacrymæ nostræ cum ejus lacrymis miscendæ, *ib.* Lacrymæ Christi ob mortem Lazari, p. 459. n. 38. Vis lacrymarum Christi, p. 465. n. 35. Gemitus & lacrymæ pars Christiani, p. 515. n. 20.
Lapis angularis, ab ædificantibus reprobatus, Christus, p. 304. n. 17.
Latrones duo cum Jesu crucifixi, p. 323. n. 33. Latronum alter illum orat. Oranti Paradisum Christus promittit, *ib.* Quo promisso ostendit se gratiam meritis non dare, 325. n. 39. Bonus Latro Christi in cruce Confessor suo sanguine baptizatus, *ib.*
Latus Christi lancea transfixum, p. 534. n. 32. Ex latere Christi morientis Sacramenta fluxerunt, Ecclesia formata est, p. 539. n. 34
Lazarus mendicus. *Vides*, Dives epulo.
Lazarus Mariæ & Marthæ frater, C. J. amicus. Mors ejus & resurrectio, p. 457. n. 11. p. 459. n. 41. Quid mystice significet? p. 462. n. 11. Mortuus sub lapide, reus sub lege, p. 465. n. 38. Lazarus redivivus unus ex discumbentibus apud Simonem Leprosum. p. 467. n. 1. Judæorum Sacerdotes necem illi inferre moliuntur, 468. n. 16.
Leprosi curatio a Christo, p. 8. n. 11. Animæ lepra, & ejus sanatio, p. 11. n. 10. Decem leprosi, p. 289. n. 12 & 17.
Legisperitum Christum interrogat quid facto opus ad vitam æternam possidendam, p. 213. n. 25.
Lex. Legis & Gratiæ discrimen, p. 352. n. n. 16. Lex per Moysem data, Gratia & veritas per J. C. facta, 353. n. 17. Lex Christi Mosaica Lege longe præstantior, p. 423. n. 19. Alienigenis Legem enarare & profanis aperire divina mysteria, crimini datum apud Judæos, p. 418. n. 35. Lex Dei, vitæ nostræ regula, p. 462. n. 9. p. 456. n. 26.
Libertas prima est carere criminibus, p. 438. n. 36. In hac vita inchoata est, non perfecta justorum libertas, *ib.*
Limbus. Theolog. Catholicor. de Limbo PP. sententiam, a S. Aug. approbatam, immerito fugillant Heterodoxi, p. 272. n. 23.
Litigare pro rebus terrenis qua ratione Christiano indignum, p. 236. n. 13.
Loth. Sors uxoris Loth in memoriam revocanda, p. 287. n. 23. Quinam illam imitantur? p. 290. n. 32.
Lotio pedum Apostolor. p. 478. a n. 2. ad n. 12. Humilitas Christi in hoc ministerio, p. 481. n. 2. Mystica pedum ablutio, p. 482. n. 8. Jesu discipul. suorum pedes abluentis humilitas & caritas imitandæ, p. 483. n. 12.
S. Luc. S. Pauli discipulus, Græce scripsit Evang. post SS. Matth. & Marc. *Præf. in Luc.* Quidam Apostolorum discipuli ante illum hist. rerum a Christo gestarum contexere frustra conati, p. 95. n. 1. Non consilio tantum humano & propria electione, sed inspiratione Spir. S. Evang. scripsit, *ib.* Audita magis ab iis qui viderant, a Deip. Virg. præsertim & Apostolis, quam a se visa scripsit, p. 96. n. 3. Ordinem temporis num servaverit in omnibus? *ib.*

Lucerna corporis oculus ſimplex, p. 223. n. 33.
Lumbos præcincti, & lucernas ardentes in manibus tenentes, noviſſima noſtra & Domini adventum expectare debemus, p. 233. n. 35. p. 241. n. 35.
Lunaticus a Chriſto curatus, p. 46. n. 4. & p. 202. n. 37. Miraculum iſtud moraliter exponitur, p. 50. n. 2. Lunaticus typus eſt peccatoris ab adoleſcentia mortali peccato & diaboli ſervituti addicti, p. 209. n. 38.
Lux vera omnem hominem illuminans C. J. p. 342. n. 9. pag. 350. num. 9. & p. 428. num. 12. 435. 13. pag. 472. num. 46. Dilexerunt homines magis tenebras quam lucem, p. 373. n. 18. Qui male agit, odit lucem: qui facit veritatem venit ad lucem, *ib.*
Luxuria & impudicitia homines ſibi magis ſubjicit diabolus quam per alia vitia, p. 10. n. 8. Luxurioſi & impudici ſimiles homini a dæmone poſſeſſo, qui in monumentis habitabat, & a nemine domari poterat, p. 28. n. 1. p. 29. n. 1. Luxurioſi & impudici hominis characteres, p. 34. n. 4.

Magnitudo ſæcularis parvifacienda, p. 113. n. 14.
Malachiæ vaticinium cur ſub Iſaiæ nomine citavit S. Marcus? p. 8. 5. n. 1.
Maldonatus impegit in expoſitione Angelici illius Oraculi, *Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei*. Ejus expoſitio refellitur, quod nova ſit, Script. ac PP. repugnet, Socinianis faveat, p. 103. n. 35.
Mammona. De mammona iniquitatis amici faciendi, p. 270. n. 9. Mammona iniquitatis ſunt omnes ſæculi divitiæ, undecumque congregentur, *ib.*
Mandatum novum dilectio mutua, p. 485. n. 34.
Manſiones multæ in domo Dei, p. 487. n. 2 Multæ manſiones diverſas meritorum in æterna vita ſignificant dignitates, p. 491. n. 2. Manſiones electis ſuis in regno cœleſti Chriſtus præparavit & præparat, *ib.*
Manus aridæ a Chriſto facta ſanatio moraliter explicatur, p. 18. n. 1.
S. Marc. Evang. cum Jo. Marc. minime confundendus. *Præf. in Marc.* Evang. Græce ſcripſit, *ib.* Illud approbavit S. Petr. *ib.* Marc. S. Petri diſcipulus & interpres, *ib.* Cap. 16. S. Marc. olim a quibuſdam perperam in dubium revocatum eſt, p. 85. n. 1.
Maria V. Cur deſponſata ſeu nupta Joſepho antequam conciperet? p. 100. n. 25. Maria V. perpetua, p. 133. n. 22. Nominis Mariæ ſignificatio, p. 100. n. 25. Mariæ Virg. angelica ſalutatio, 101. n. 28. 115. n. 28. Virginit. Deo voverat, cum ab Angelo ſalutata eſt, p. 103. n. 34. Spir. S. virtute Filium Dei concipit, *ib.* n. 35. In quo poſita gratia quam apud Deum invenit? p. 116. n. 30. Gratiæ plenitudo in Maria V. p. 115. n. 28. Præ omnibus mulieribus benedicta, p. 106. n. 42. Mater Dei, *ib.* Mediatrix hominum apud unicum redemptionis Mediat. Chriſtum conſtituta, p. 120. n. 41. Fons omnium gratiarum & benedictionum, benedictus fructus ventris ejus, *ib.* n. 42.
Maria viſitat cognatam ſuam Eliſabeth, p. 120. n. 39. & p. 105. n. 39. Cantico ſuo magnificat Deum, p. 107. a n. 46. ad. n. 55. & 121. a n. 46. uſque ad n. 54. Mariæ V. partus, p. 131. n. 7. Purificatio, 133. n. 22. Maria primum Templum & altare in quo ſe æterno Patri Chriſtus obtulit, p. 22. 144. n. 22. Animam ejus doloris gladius in Filii paſſione pertranſivit, p. 136. n. 35. Compaſſione ſua pluſquam Martyr, p. 147. n. 35. & p. 537. n. 25. Duo altaria, aliud in pectore Mariæ, aliud in corpore Chriſti, *ib.* Maria compaſſione ſua ad propitiandum Deum quodam modo cooperata, *ibid.*
Maria Magdalena vere poſſeſſa & vexata a ſeptem dæmonibus, a Chriſto liberata; illum prædicantem comitata eſt, p. 184. n. 37. Eadem videtur cum peccatrice & Maria Lazari ſorore, *ib.* Maria Magdalena & altera Maria Reſurrect. Domini nuntiant Apoſtolis & diſcipulis, p. 328. n. 10. Illi Chriſtus poſt reſurrect. ſuam primo ſe conſpicuum præbet, p. 85. n. 3.
Maria Lazari ſoror optimam partem elegit, p. 214. n. 38. 219. n. 41. Ejus fides, p. 458. n. 28. Jeſum ungit unguento pretioſo, de cujus perditione queritur Judas, p. 467. n. 1. 4. Mariæ defenſionem adverſus Judam Chriſtus ſuſcipit, *ib.* Devotio Mariæ unguentum ſuper caput Jeſu effundentis fidem ac pietatem Eccl. deſignat, p. 473. n. 5.
Martha Jeſum in domum ſuam recipit, p. 214. n. 38. Mariæ & Marthæ domus, Eccl. figura, p. 461. Mariæ & Marthæ officia, 463. n. 20. Duæ vitæ, contemplativa ſcilicet & activa in ſanctis illis ſororibus ſignificatæ, p. 219. n. 42. Martha Chriſtum Filium Dei vivi, Mundi Redemptor. vitæ & reſurrect. auctorem confitetur, p. 464. n. 23.
Mater & fratres Chriſti quinam? p. 192. n. 19.

Matrimonii vinculum perpetuum, p. 53. n. 1. 2. & p. 271. n. 18.
Matthæus Levi appellatus, Publicanus: Ejus vocatio & conversio, p. 15. n. 5. & 6. & p. 173. n. 27.
Maxilla altera percutienti præbenda, quo sensu id intelligendum? p. 520. n. 22.
Mensa Christi, doctrina ab ipso tradita, & ab Apostolis prædicata, p. 15. n. 6.
Mensura bona & conferta, p. 176. n. 37. Par mensuræ redditur, *ib.*
Meritum. Totum divinæ misericordiæ tribuendum est; totum Christi meritis, & Dei promissionibus innixum, p. 288. n. 10.
Messis spiritualis, p. 380. n. 35. p. 386. n. 38.
Militibus quid prædicandum, p. 152. n. 14. p. 158. n. 14.
Ministri Christi qui sint? p. 475. n. 26.
Miraculis missionem suam ac divinitatem Christus confirmat, quæ in corporibus & in animis operatur, p. 187. n. 22. & p. 368. n. 3. Miraculorum finis, p. 361. n. 11. Miracula ante Evang. rara, p. 368. n. 3. Miracula Jesu magicis artibus tribuere, dementissimæ impietatis est, *ib.* Miracula quæ in exordiis suis per Apostolos, C. J. auctore, corporaliter faciebat Eccl. quotidie in ejus nomine spiritualiter facit. 90. n. 8. Aliter magi miracula faciunt, aliter boni Christiani, aliter mali, p. 203. n. 49. Miraculorum, aliarumque gratiarum gratis datarum promissio Eccl. facta ad confirmationem Evangel. Doctrinæ, cum opus fuerit, p. 86. n. 8. Primum suorum miraculorum Virg. Matris precibus Christus concessit, p. 361. n. 11.
Misericordia commune omnibus officium, p. 157. n. 10. Qui miseretur pauperis, Deo fœnerat, p. 69. n. 7. Misericordia Dei quibus modis imitanda? p. 180. n. 36.
Monasterium. Ut quis Deo fidelis sit in monasterio, octo ipsi præstanda sunt exemplo S. Præcursoris, p. 187. n. 24.
Monumentum. Mariam Magdalenam ad monumentum Christi stantem, flentem, & quærentem, imitetur fidelis Anima, p. 545. n. 11.
Moralis Christianæ regulæ, p. 54. n. 1.
Morbos & infirmitates corporis quinque de causis Deus infligit, p. 14. n. 3. Ad salutem utiles sunt, p. 386. n. 46. & p. 395. num. 5.
Mors impii, p. 72. n. 5. Semel mori, magnum oraculum: Quando mori, magnum arcanum: male mori, magnum & irreparabile malum, p. 73. n. 7. Qua ratione bona mors justi, mala mors peccatoris? p. 198. n. 52. Christiano non timenda, *ibid.* Mors animæ maxime timenda, non corporis, p. 225. n. 4. Mors justis desiderabilis, p. 462. n. 11. Non mors gravis, sed metus mortis, *ib.* Mors non metuenda fortibus, desideranda sapientibus, miseris expetenda, *ib.*
Mortui a mortuis sepeliendi, p. 204. n. 57. Lex Pontifici Max. Judæorum & Nazaræis præscripta, ne quantumvis proximorum exequiis interessent, *ib.* Mortui a Christo suscitati, filia Jairi, p. 31. n. 5. filius Viduæ Naim, p. 182. n. 12. Lazarus, p. 465. n. 43.
Moriens Christus spiritum suum Patri commendat, p. 324. n. 45. p. 327. n. 46. Potestate emisit animam, *ibid.* & p. 533. n. 28. Mortuus est ut martyr suæ divinitatis & caritatis, p. 326. n. 39.
Moysis de Christo testimonium, p. 394. n. 45.
Mulier exclamans, *Beatus venter qui te portavit*, p. 222. n. 27.
Mulier in civitate peccatrix. Ejus conversio & pœnitentia, p. 184. a n. 37. ad n. 48. Christus illi peccata multa dimittit, quia dilexit multum, p. 186. n. 50.
Mulieris incurvatæ a 10. & 8. annis a Christo curatio moraliter explicatur, p. 244. n. 10.
Mulieres sanctæ juxta crucem Jesu stantes, p. 533. n. 25. Ad sepulchrum Jesu veniunt cum aromatibus, Resurrect. ejus discunt ab Angelo, & nuntiant Apostolis, 327. n. 1. 328. n. 10. Pietas illarum imitanda, p. 331. n. 1. Piæ mulieres quomodo missionibus Evangelicis cooperari possunt? p. 195. num. 1.
Mulierum salutem illa procurare debent Eccl. Pastores, Concionatores, & Conscientiarum moderatores, ut nimiam cum eis familiaritatem vitent, p. 385. n. 27.
Munditia cordis. Nemo in hac vita sic mundus est, ut non sit magis magisque mundandus. Multis modis hæc emundatio perficitur, p. 501. n. 3.
Mundus a Christo victus, p. 510. n. 33. Christianus a mundo alienus, p. 437. n. 23. Mundus odio habet electos, p. 419. n. 1. Pro mundo non rogat Christus, p. 518. n. 9. p. 521. n. 9. Qui Deum quærunt, mundo placere non possunt, p. 210. num. 53. Mundi de se iniqua judicia Christianus Evang. vivens parvipendit, p. 421. num. 7. Mundo fidei donum Deus non tribuit, quia justus est; illud confert iis quos elegit de mundo, quia misericors est, p. 525. n. 25.
Mutuum gratis dandum, p. 176. n. 35.
Mysteria divina humilibus & simplicibus a Deo revelata, sæculi sapientibus abscondita, p. 213. n. 17. 216. n. 20.

NAaman Syrus, pag. 162. n. 27. Gentilis populi typus, a lepra peccatorum mundari Chriſti baptiſmate, p. 166. n. 27.
Nathanaelis elogium, p. 348. n. 47. 356. n. 47. Cur illum in Apoſtolorum numerum Chriſtus non adlegit? *ib.*
Nativitatis Chriſti myſterium moraliter exponitur, p. 140. an. 6. ad n. 13.
Navis Petri, Eccl. Cathol., p. 169. n. 3. 170. n. 3.
Nazareni. Cur Chriſtus miracula apud illos non fecerit? p. 33. n. 1. Chriſtum extra civitatem ſuam ejecerunt, p. 167. n. 29.
Nicodemi converſio, p. 363. n. 1. Colloquium Jeſu cum Nicodemo, *ib.* moraliter explicatur, p. 368. n. 1. Plurimi Chriſtiani ſimiles Nicodemo quoad imperfectionem fidei, *ib.* Nicodemus Jeſum in Concilio Phariſæorum defendit, p. 419. n. 50.
Nobilitas ſine pietate inanis, p. 111. n. 5.
Nuptiæ in Cana Galilææ. Cur illis interfuit Jeſus? p. 357. n. 2. Primum miraculorum ſuorum ibi fecit, 358. n. 11. Nuptiæ quo modo a Chriſtianis celebrandæ? p. 359. n. 1. myſticæ Chriſti nuptiæ, *ib.*

ODor bonus Chriſti ſunt Chriſtiani qui recte vivunt, p. 472. n. 4. Quidam bono odore vivunt, alii bono odore moriuntur, *ib.*
Opera bona. Glorificatur Deus in bonis operibus ſi totum illi tribuamus, p. 502. n. 8. Opus Dei eſt ut in C. J. credamus, p. 395. n. 7.
Operatio una erit in altera vita, continua & nullis interrumpenda neceſſitatibus, p. 397. n. 17.
Operarii iniquitatis a regno cœlorum excludendi, p. 245. n. 25.
Oratio. Deus ſolus docere potuit ut ſe vellet orari, p. 226. n. 13. Oratio Dominica breviarium totius Evang., 224. n. 2. Odio petitionum orationis Dominicæ, indicat ordinem deſideriorum; ordo vero deſideriorum ordinem charitatis, *ib.* Oratio in Chriſti nomine facienda ut exaudiamur, p. 509. n. 23. & 24. Cur non ſemper exaudiamur Deum orantes? p. 493. n. 14. Turbari non debet chriſtianus ſi ſtatim a Deo non impetrat quod petit, pag. 63. n. 11. & 112. n. 13. Oratio continua & perſeverans ſit, p. 294. n. 5. Oratio Dominica & ejus expoſitio, p. 220. n. 2.
Oratio Chriſti. Chriſtus in oratione pernoctans nobis præbet exemplum, pag. 178. n. 12. Orationis chriſtianæ conditiones in oratione capitis noſtri attendendæ, pag. 320. n. 40. Oratio Chriſti pro omnibus electis ſuis, non pro mundo, p. 518. n. 9. Oratio Chriſti pro crucifixoribus ſuis, p. 325. n. 34.
Oves Chriſti vocem ejus audiunt. Eſt vox aliqua Paſtoris in qua oves non audiunt alienos, in qua non oves non audiunt Chriſtum. Quæ eſt iſta vox? p. 452. n. 7. Propriæ notæ & characteres ovium Chriſti, p. 456. n. 26. Secundum præſcientiam Dei & prædeſtinationem multæ oves foris, multi lupi intus, *ib.* Oves Chriſti non peribunt in æternum, & de manu ejus eas rapere nemo poteſt, 449. n. 7. Ex iis quos elegit Deus ab æterno ex populo Judaico & Gentili, unum ovile fit per Chriſtum bonum Paſtorem, *ib.* n. 16.

PAcem hominibus bonæ voluntatis naſcente Chriſto Angeli annuntiant, p. 131. n. 13. Pax Deo offerenda in honorem Dominici Natalis, p. 142. n. 14. Natalis Domini, natalis eſt pacis, *ib.* Pacem ſuam diſcipulis velut hæreditarium munus Chriſtus reliquit, p. 490. n. 27. Pacem nobis reliquit ad Patrem iturus, pacem ſuam dabit nobis in fine venturus, p. 496. n. 27. Pax fructus mortis & reſurrect. Chriſti ab eo diſcipulis datus, p. 547. n. 21.
Pacifici filii Dei. In vita æterna ſumma pax eſt atque perpetua, p. 128. n. 74. Quatuor hominis ſtatus, ante legem, ſub lege, ſub gratia, in pace, *ib.* Vera pax fructus & merces charitatis, p. 334. n. 36. Verus pacis amator, inimicorum ejus amator eſt, p. 325. n. 34.
Panes propoſitionis dati Davidi & comitibus ejus, p. 13. n. 7.
Panis vitæ Chriſtus, p. 412. n. 48. Panis iſte caro Chriſti eſt, non figura carnis, *ib.* n. 52. Chriſtus panis Angelorum ut Deus, panis hominum ut Deus homo, p. 409. n. 32. Quinque panibus 5000. hominum Chriſtus paſcit, p. 32. n. 4. 200. n. 12. Miraculum iſtud myſtice explicatum, p. 35. n. 6. Moralis iſtius miraculi explicatio, p. 42. n. 1. & 2.
Parabolæ. Amici poſtulantis 3. panes ab amico, p. 221. n. 5. Quæ myſtice explicantur, p. 225. n. 5. Divitis horrea deſtruentis, p. 237. n. 16. Filii prodigi, ovis recuperatæ, & drachmæ repertæ, p. 259. n. 3. 8. 11. Moraliter explicantur, p. 261. n. 4. 263. n. 10. Hominis computantis ſumptus ad turrim ædificandam, p. 258. n. 28. Judicis & viduæ, p. 290. n. 2. Moraliter explicatur, p. 294. n. 5. Hominis ab Jeruſalem in Jericho deſcendentis, p. 214. n. 10. Ejuſdem ſenſus myſticus, p. 218. n. 40. Publicani & phariſæi, pag. 291. n. 9. 13. 14. Moraliter

explicatur, 295. n. 9. 13. 16. Seminum, p. 25. n. 1. 2. Hominis ſeminantis, & jacto in terram ſemine dormientis, negotiaque ſua interdiu agentis, p. 27. n. 5. Servotum dominum ſuum exſpectantium, p. 233. n. 5. Talentorum, & minarum, pag. 299. n. 16. Moraliter explicantur, p. 302. n. 16. Villici diffamati, p. 269. n. 3. Vineæ a Patre familias locatæ malis agricolis, p. 64. n. 1. p. 303. n. 9. Senſ. mor. ejuſdem, p. 66. n. 1. & 306. n. 9.

Paracletus. *Vide* Spir. S.

Paralyticus. Per tectum in grabato demiſſus curatur a Chriſto, pag. 170. n. 18. & 172. n. 18. Paralytici & a quatuor bajulis Chriſto oblati curatio myſtice explicata, p. 14. n. 2.

Parentes. Reverentia & obedientia parentibus & ſuperioribus exemplo pueri Jeſu exhibenda, p. 138. n. 52. 150. n. 51.

Parvulum in Chriſti nomine qui ſuſcipit, Chriſtum ſuſcipit, p. 202. n. 46. Parvuli Jeſu oblati, quibus manus imponit, pag. 53. n. 3. & p. 292. n. 15.

Paſcha tranſitus, p. 481. n. 1. Ultimum Paſcha Chriſti, p. 73. n. 1. 75. n. 1. 313. n. 14. Typici & veri Paſchatis diſcrimen, p. 75. n. 1. & 460. n. 55. Chriſtiani Paſchatis digna celebratio, p. 318. n. 8. pag. 460. & 467. n. 55.

Paſſio Chriſti, pag. 73. cap. 14. 15. pag. 312. cap. 22. 23. pag. 525. c. 18. 19.

Dei magnitudo non ſolum in miraculis, ſed & in paſſione Filii ſui admirabilis, p. 290. n. 2.

Paſtoris boni officia & dotes, p. 261. n. 4. Paſtorum & mercenariorum diſcrimen, 452. n. 2. Eligendus Paſtor, tolerandus mercenarius, & cavendus eſt latro, *ibid.*

Paſtorum & Miniſtrorum Evangelic. forma a Chriſto tradita, p. 504. n. 16. Auctoritas & charitas in Paſtoribus Eccl. conjungendæ ut animas ad Jeſum quærendum adjuvent, p. 544. n. 2. Paſtorum cibus ac deliciæ opus Dei & animarum ſalus, p. 385. n. 34.

Paſtorum & Miniſtrorum Eccl. vocatio & characteres, p. 410. n. 39. Ob eumdem finem, & iiſdem conditionibus mittuntur a Chriſto, quibus Chriſtus miſſus eſt a Patre, p. 547. n. 23. Sui ipſius amantes eſſe non debent, ſed Chriſti, qui oves ejus paſcendas ſuſcipiunt, p. 553. n. 15.

Paſtores ad Chriſti præſepe ab Angelo invitati, p. 131. n. 12. Fidem eorum & fervorem Chriſtianus imitetur, p. 142. n. 13.

Patrem nemo novit niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare, p. 430. n. 28. Pater & Filius unum ſunt, p. 451. n. 27. Nemo venit ad Chriſtum niſi tractus a Patre, p 409. n. 37. Pater cœleſtis dabit Spiritum bonum petentibus, p. 221. n. 11. 226. n. 11.

Patientia Chriſti in Malcho vulnerata, 311. n. 19. Patientiæ laus, *ib.*

Pauperis & divitis parabola, p. 271. a n. 19 ad finem cap.

Paupertas Chriſti Jeſu, p. 204. n. 57. Paupertas chriſtiana caput omnium virtutum, p. 376. n. 30.

Peccatum. Etſi nullum tam grave peccatum ſit quod vere Pœnitentibus non remittatur; ex malitia tamen peccantibus metuenda eſt juſtitiæ divinæ ſeveritas, p. 33. n. 9. Peccati miſerrima ſervitus. Ab ea nos ſolus Chriſtus liberat, p. 430. n. 34. p. 438. n. 34. & 36. Preces peccatorum, qui in mortalis peccati affectu perſeverant, Deus non exaudit, p. 437. n. 31. Peccator ex habitu & conſuetudine in Lazaro mortuo, ſepulto & fœtente adumbratus, pag. 465. n. 38. Peccatum puniendum eſt aut a Deo vindicante, aut ab homine pœnitente, p. 113. n. 20. Peccatum Philoſophicum a Chriſto in cruce pendente damnatum, p. 323. n. 33.

Peccatorum remiſſio, pag. 191. n. 48. Peccata remittendi poteſtatem Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus Chriſtus dedit, p. 541. n. 22. Debitores ſumus Deo & ob peccata remiſſa, & ob non admiſſa, p. 189. n. 41. Remitti peccata non poſſunt niſi vere converſis, in Eccl. cathol., in præſenti ſæculo, p. 332. n. 18. Abſque ſincero Dei amore nulla remiſſio peccatorum, p. 190. n. 47.

Peregrinum eſſe, virtus eſt & officium hominis chriſtiani, p. 332. n. 18.

Perſecutiones electis utiles, p. 30. n. 12. Perſecutio numquam piis deeſt in ipſa Eccl. pace, p. 505. n. 19.

Petrus. Primatus S. Petro datus, jure divino inſtitutus & in Rom. Pontifices ejus ſucceſſores transfuſus. Super illum ædificata eſt Eccl., p. 20. n. 4. A Chriſto corripitur, quod paſſionem illi diſſuaderet, p. 41. n. 7.

S. Petri præclara confeſſio, ob quam beatus a Chriſto prædicatur, p. 406. n. 6. Fides Petri numquam defectura in Eccl., & in ipſius Petri Sede, p. 314. n. 31. In eo omnium fortitudo munitur, *ib.* Petrus Chriſtian. omnium, Paſtorum omnium, & totius Eccl. fidem confirmavit, p. 170. n. 3. Ad Petrum & illius ſucceſſores pertinet controverſias fidei judicare, Scriptur. Myſteria evolvere, p. 545. n. 5. Petro agnos & oves paſcendas commendat Chriſtus poſt reſurr. Hinc S. Petri, & Roman. PP. illius ſucceſſorum primatus in Eccl. univerſa jure divino inſtitutus iterum probatur, p. 552. n. 11.

Petri

Petri trina negatio a Chriſto prædicta, p. 481. n. 36. p. 486. n. 36. conſummata, p. 79. n. 12. p. 317. n. 54. & p. 321. n. 56. Ejus præſumptio cauſa fuit cur a divina gratia ſit deſertus, p. 77. n. 5. p. 321. n. 56. & p. 486. n. 36.

Petri pœnitentia, & lacrymæ, p. 317. n. 54. Amoris trina profeſſione trinam expiat negationem, p. 553. n. 15. Petri laudes cur Marc. ejus diſcipulus & interpres prætermiſerit? p. 41. n. 7. Petro martyrium a Chriſto prædictum, p. 554. n. 18. Petri Socrus a Chriſto ſanata, p. 10. n. 9.

Phariſæi cum Herodianis conjurati ut Jeſum capiant in ſermone, p. 61. n. 7. Ex Chriſti manſuetudine occaſionem ſumunt inſidiarum illi ſtruendarum, p. 423. n. 3. Mores & vitia phariſæorum, p. 16. n. 7. p. 65. n. 6. p. 223. n. 42.

Philippi Apoſtoli vocatio, p. 348. n. 43. Nathanaelem ad Jeſum ducit, & Meſſiam eſſe docet, *ib.* Jeſum rogat ut Patrem oſtendat, p. 488. n. 8.

Pilatus Judææ præſes Jeſum innocentem agnoſcit, vult dimittere, cum Barabba comparat, p. 322. n. 13. 17. Jeſum flagellatum damnat ſupplicio crucis, *ib.*

Piſcatio admirabilis Petri & ſociorum, p. 169. n. 5. Piſcatio myſtica, duplex, noctis una, diei altera, p. 170. n. 5. Piſcatio mirabilis cujus dux Petrus, poſt reſurrect. Chriſti, p. 549. n. 4.

Piſcina probatica, juxta quam languidus a Chriſto ſanatus, p. 387. n. 2. Myſtica ſignificatio, p. 394. n. 1. Peccatores in piſcinam pœnitentiæ mergendi. Dotes hominis ſeu Moderatoris conſcientiæ ipſis neceſſariæ ut animæ ſanitatem conſequantur, *ib.* Quibus ſignis innoteſcit Animæ ſanatio in myſtica illa piſcina, p. 396. n. 13.

Pœnitentia baptiſmus laborioſus, p. 156. n. 3. Qui digni pœnitentiæ fructus, p. 157. n. 8. p. 325. n. 39. Inter omnia chriſtianæ vitæ officia maxime prædicanda eſt pœnitentia, p. 156. n. 3. Veræ pœnitentiæ imago in converſione mulieris peccatricis, p. 118. n. 39. Peccatores abſolvi non debent a Sacerdotibus pœnitentiæ Miniſtris, niſi facti ſint novæ in Chriſto creaturæ, p. 267. n. 22. Chriſtus amicos ſuos a pœnitentiæ laboribus non diſpenſat, ſed per Spirit. S. gratiam præparat, p. 354. n. 29. p. 173. n. 34. Pœnitentiam agere peccatoribus non meri conſilii res eſt, ſed præcepti, p. 247. n. 3. Pœnitentiam ad mortem differre, quam periculoſum, p. 436. n. 21.

Politici. Falſorum politicorum & prudentium ſæculi quæ ſors? p. 466. n. 47.

Porta ſalutis anguſta, p. 245. n. 23. p. 249. n. 23.

Prædeſtinatio. Illius exemplar luciditſimum prædeſtinatio Jeſu Chriſti capitis noſtri, p. 519. n. 24.

Prædicat. Evangelicæ ordo & œconomia, p. 207. n. 21.

Principium qui & loquor vobis. Explicatur hæc Chriſti ſententia, p. 430. n. 25.

Principum Chriſtian. dominatio qualis eſſe debeat? p. 58. n. 10.

Publicani. Quid ipſis prædicandum? p. 151. n. 12. & p. 158. n. 12.

Publica onera cum publicis neceſſitatibus æquanda ſunt, *ib.*

Purificatio B. Mariæ. *Vide*, Maria V.

QUærendus propter ſeipſum Deus, p. 408. n. 26. In hac vita quærendus; alioquin periculum eſt ne in morte fruſtra quæratur, p. 425. n. 33.

Quæſtio inter Jo. diſcipulos ac Judæos de legalibus purificationibus, & de baptiſmo Jeſu & Joannis, p. 367. n. 25.

Quietiſtarum damnatur error; quod imperfectorum ſit Myſteria C. J. meditari, p. 48. n. 1.

REctorum Animarum officia, p. 19. n. 2. Non totum actioni, ſed aliquid conſiderationi ſui ipſius dare debent, p. 21. n. 5. Non ſolum Nobilibus & divitibus ſæculi, ſed hominibus vulgi ſe impendant & ſuperimpendant pro animabus eorum, p. 16. Calumniis & injuriis turbari non debent, nec earum metu a functionibus Miniſterii ſui prohiberi, p. 32. n. 7. Conſanguineos ignorent, cum ipſos ab officio ſuo & ſacro Miniſterio advocant, p. 23. n. 10.

Regeneratio ſpiritualis ex aqua & Spiritu S. p. 445. n. 6.

Regibus debita officia & tributa reddenda, p. 304. n. 20. & p. 306. n. 25. Regi nummos, Deo nos ipſos debemus, p. 64. n. 2. p. 66. n. 2.

Regnum cœlorum a Chriſto promiſſum, p. 239. n. 32.

Reguli filius a Chriſto ſanatus, p. 381. n. 46. p. 386. n. 46.

Relapſi peccatoris pejor quam antea ſtatus, p. 228. n. 26.

Religionis Chriſtianæ ſumma, p. 398. n. 24.

Repudii libellus, p. 54. n. 1.

Reſtitutionis neceſſitas ad ſalutem: p. 301. n. 6.

Reſurrectio C. J. Quibus argumentis redivivi corporis ſui veritatem Chriſtus Apoſtolis probavit? p. 330. n. 36. Poſt reſurrect. ſuam comedit, non neceſſitate, ſed poteſtate, *ib.* n. 41. Qua ratione in Chriſto ſpiritualiter reſurgere debeamus, p. 88. n. 4. Chriſtus

ſtus omnis vitæ & reſurrectionis in membris ſuis principium eſt, p. 464. n. 23. & p. 399. n. 25. Jeſum a mortuis redivivum quis invenit? p. 331. n. 13.
Reſurrectio mortuorum, p. 64. n. 3. p. 304. n. 27. & p. 305. n. 37. Tres mortui a Chriſto ſuſcitati tria peccatorum genera ſignificant, quos hodieque per gratiam ſuam ſuſcitat, p. 186. n. 12.
Rete Eccl. rumpunt Hæretici, Schiſmatici, mali Miniſtri p. 171. n. 6.
Retro reſpiciens, non eſt aptus regno Dei, p. 204. n. 54.

SAbbata curare an liceat? p. 249. n. 14. 23. Sabbatum propter hominem factum, p. 13. n. 7. Chriſtus Dominus ſabbati, p. 174. n. 3. Hydropicus, p. 351. n. 12 Mulier ab annis 18. incurvata, p. 244. n 10. Sabbatum ſecundo-primum, p. 174. n. 1. Sabbatum ſpiritale in quo poſitum, p. 16. n. 8. Chriſtiana ſabbata ſive ſolemnitates qua ratione ſanctificandæ, p. 177. n. 2.
Sacerdotes & Prædicatores verbi Dei Patriæ ſuæ, familiæ, cognationi, carnalis affectus vinculis nimis adſtringi periculoſum eſt, p. 33. n. 1. Omnes functiones ſuas obire debent tamquam Deo præſente, p. 112. n. 8. Unam Dei vocem, non parentum audire, p. 420. n. 3.
Sadducæorum errores, p. 304. n. 27. Forum quæſtionem circa reſurr. ſolvit Chriſtus, *ib.*
Sæculo futuro, qui digni? p. 307. n. 36.
Sal evanidum & inſulſum, p. 48. n. 11. Sal myſticum, p. 53. n. 6.
Samaritani Chriſtum non recipiunt, p. 203. n. 51. Colloquium Jeſu cum Samaritana, p. 377. a n. 7. ad n. 27. Samaritani credunt in Chriſtum, p. 380. n. 39. Colloquium Jeſu cum Samaritana moraliter explicatum, p. 382. a n. 7. ad n. 27. Mulieris illius admirabilis converſio, *ib.*
Sancti homines hic viventes ſecundum Deum æſtimandi ſunt & colendi, p. 411. n. 42.
Santificatio naturæ aſſumptæ a Chriſto per unctionem divinitatis: Sanctificatio electorum ex ejus plenitudine, p. 523. n. 19.
Sanguineus Chriſti ſudor in agonia, p. 320. n. 52. Sanguinis Chriſti virtus, p. 412. n. 52.
Satanæ regni everſio, p. 213. n. 17.
Scandalum. Væ ſcandalorum auctoribus, p. 287. n. 1. Scandalorum pœna, p. 285. n. 1. Scandalum puſillorum, *ib.* Impoſſibile eſt ut non veniant ſcandala, p. 284. n. 1. & p. 287. n. 1.
Scenopegia ſeu Feſtum Tabernacul. p. 415. n. 2.
Script. ſacræ Vet. ac novi Teſt. lectio quam utilis Chriſtianis ad ſalutem, p. 282. n. 29. Major Scripturar. fides, quam mortuorum in mundum redeuntium, *ib.* Scripturar. intelligentia ſingulare Dei donum, p. 324. n. 45. Scrutandæ Script. p. 477. n. 39. Quo animo legendæ? p. 397. n. 7. In iis quæ intelligere non poſſumus, dubitatio auferenda, intelligentia differenda, *ib.* Purgandus animus ad Scripturar. & Myſter. intelligentiam, *ib.*
Seductores cavendi, p. 310. n. 8.
Senſuum recte diſpoſitorum, & de propriis objectis debito modo applicatis judicantium teſtimonium certiſſimum eſt, p. 542. n. 26. Quinque viri Samaritanæ mulieris, myſtice quinque ſenſus corporis, qui non ad æternitatem, ſed ad temporalia appetenda vel fugienda nos regunt, p. 383. n. 16.
Separationem & diſſenſiones Evangelicæ prædicat. occaſione futuras prædixit Chriſtus, p. 334. n. 51.
Sermo Domini poſt cœnam, p. 480. n. 33.
Serpens æneus typus Chriſti in cruce pendentis, p. 366. n. 14. p. 372. n. 14.
Servus fidelis & prudens, p. 242. n. 42. Agnoſcens voluntatem domini & non faciens, *ib.* n. 47. Servi inutiles ſumus, etiamſi fecerimus omnia quæ præcepta ſunt, p. 285. n. 7.
Servorum curam ut gerere debent domini, & qua charitate illos regere, p. 186. n. 2.
Servus eſt peccati, qui facit peccatum, p. 430. n. 34. & p. 438. n. 34. virtute nonniſi per Chriſtum liberamur, *ib.* n. 36. Servus non manet in domo in æternum, *ib.*
Signum de cœlo petunt Phariſæi & Sadducæi, p. 40. n. 2. Alia ſigna primi adventus, alia ſecundi tempus depoſcit, *ib.*
Silentium admirabile J. C. in paſſione ſua, quomodo a nobis honorandum, p. 79. n. 10. p. 536. n. 11.
Siloe fontis aqua, imago baptiſmi Chriſti, p. 445. n. 6.
Simeon puerum Jeſum ceu Meſſiam a Deo promiſſum agnoſcit & prædicat, p. 135. n. 27. & p. 145. n. 25. Ejus Canticum, p. 135. n. 29. 30. 31. Prophetia, p. 135. n. 34. 35. Simeonis Canticum moraliter explicatum, p. 146. n. 29.
Simon Cyrenæus crucem portat poſt Jeſum, p. 322. n. 26.
Simon Phariſæus convivium Chriſtum excipit. Murmuranti Simoni quod peccatricem pedes ſuos ungere pateretur, propoſita duorum debitorum parabola Chriſtus reſpondit, p. 184. n. 39. 40.
Sinus Chriſti crucifixi ſchola Chriſtianorum. Divinæ hujus ſcholæ doctrina tribus conſtat partibus, p. 437. n. 28.

Sitis Christis in Cruce, p. 533. n.28. p. 538. n. 28.
Solemnitates Judaicæ, typi Christian. solemnitatum, p. 420. n.7.
Sollicitudo temporalium immodica & anxia damnatur a Christo, p.232. n.12. A rerum temporalium sollicitudine facilis est in avaritiam lapsus, p.239. n.22.
Spir. S. Christus factus est velut unus ex nobis, ut assuefieret Spir. S. manere in nobis, p. 355. n.32. Spir. S. plenitudine Christus ad Sacerdotium æternum consecratus, p.165. n.17. Hoc Spir. nos perfundens non solum Christianos effecit; sed & Christos, *ib.* Spir. S. a Christo Patris nomine promissus, p. 331. n.49. & p.335. n. 49. p.489. n.15. Dispositiones ad recipiendum Spir. S. p.331. n.49. & p.335. n.49. Ubi vult spirat, *ib.* Sub aquæ vivæ symbolo significatus & promissus, p. 418. n. 37. & p. 425. n. 37. Visibiliter & cum plenitudine non datus nisi post Resurrect. & Ascensionem Christi, *ib.* & p.426. n. 39. Hujus rei rationes, p. 501. n.7. Fideles triplici modo consolatur, p. 494. n. 16. Testimonium de Christo perhibuit & perhibet, p. 500. n. 26. p. 506. n.26. Ejus divinitas, p.492. n.6. A Patre & Filio procedit, p. 500. n. 26. & p. 506. n.26. Confessores & Martyres roborat ut testimonium Christo perhibeant, *ib.* Christus Spir. S. Apostolis dat insufflando, p. 541. n. 22. p. 547. n.22. *Arguit mundum de peccato, de justitia, & de judicio*, p. 508. n. 8. Hæc Domini sententia tres veritates fundamentales Christianæ Religionis complectitur, p.512. n.8. Docet omnem veritatem, p. 508. n. 12. *Non loquitur a semetipso, sed quæ audiet loquetur*. Hic locus ejus divinitati non derogat, *ib.* Docet omnem veritatem, cum magis magisque diffundit in cordibus charitatem, p. 512. n. 22.
Sponsus Christus, Eccl. sponsa, amici sponsi Pastores, Doctores, Concionatores. Zelo pro sponsa flagrare debent, non sibi tamen zelare, sed sponso, p.375. n.29.
Stultum & imprudentem haberi propter Deum, glorioſum est, p.32. n.6
Superbi a Deo dispersi, humiles exaltati, p. 123. n. 51. De Dei donis non superbiendum, p. 216. n. 17.
Surdi & muti curatio a Christo, p. 37. n.6. Surdus & mutus, hominis peccatoris typus, in cujus spirituali curatione Christus per gratiam suam eadem operatur, p. 39. n. 3.

Talentorum a Deo acceptorum bonus usus. Ratio de illis ab unoquoque reddenda, p. 302. n. 16.
Templi structura, p. 70. n. 1. & p. 307. n.1.
Templi excidium a Christo prædictum, *ib.* n.5. Jesus vendentes & ementes e templo ejecit, p.61. n. 4. Templum Hierosolymit. Eccl. figura, 71. n. 1. Templum Dei in latronum convertit specum, qui lucra de religione sectatur, *ib.* Reverentia Templis debita, p. 362. n. 17. Nundinationes in Templo Dei, *ib.* Templum domus orationis, *ib.* Nundinationes in locis Templo contiguis prohibitæ, p.63. n. 4. Quinam domum Dei speluncam latronum faciunt, *ib.* p. 362. n. 16.
Templum corporis sui solvendum & in tribus diebus excitandum Christus prædixit, p. 359. n. 21.
Tempus gratiæ Judæi non observant, ideo a Christo reprehensi, p. 234. n. 58. Tempus gloriæ Christi & electorum ejus, p. 421. n. 6.
Tentationes diaboli. Tria præcipua tela diaboli, p. 164. n. 3. Quibus armis tentationes vincantur, Christus docet, *ib.* Adversus tentationes & insidias diaboli continuo vigilandum & orandum, p. 320. n. 40.
Testament. Christi in cruce, Matrem discipulo dilecto, Matri discipulum commendantis, p. 533. n. 25. Electos omnes in S. Jo. persona in filios recipit Deip. Virgo testamento Christi morientis, p. 537. n. 25.
Testimonium Jesu de se ipso verum est, p. 428. n. 14.
Thomæ Ap. generosus animus & Dei amans, p. 457. n. 11. Thomas Christum interrogat quo vadat, & quæ sit via, p 487. n. 5. Ejus incredulitas, p. 542. n. 24. Cur a Christo permissa? p. 548. n. 26. Illi Christus vulnera sua palpanda offert. An tetigerit, incertum, *ibid.* n.29. Thomæ confessio, *ib.*
Timendus vere quis? p. 230. n. 4.
Timoris servilis & casti discrimen, p. 235. n. 4. & p. 212. n. 13.
Trabs in oculo proprio, p. 176. n. 41.
Traditus est Christus ad mortem a Patre; seipsum tradidit pro nobis: & a Juda se tradi permisit, p. 485. n. 26.
Traditiones Pharisæorum & Scribarum. Propter vanas illas Traditiones mandata Dei transgrediebantur, p. 36. n. 5.
Traditiones Apostol. cognosci non possunt nisi per Eccl. matrices & originales fidei quas condiderunt, & quibus prædicarunt Apostoli, p. 513. n. 12.
Transfiguratio J.C. p. 45. n. 1. & p. 201. n. 28.
Totius Christi, capitis & membrorum perfecta

fecta Transfiguratio, p. 48. n. 1. Spiritualis transfiguratio, p. 208. n. 27.
Traxit ad ſe omnia Chriſtus per mortem in crucem ſuam, p. 470. n. 31.
Trinitas Ss. Deus Trinitas Pater & Filius & Spir. S. veniunt ad nos dum venimus ad eos, p. 493. n. 23.
Triſtitia extrema Chriſti in horto, p. 77. n. 6. Contriſtari cum Chriſto debemus uſque ad mortem peccati in nobis, *ib.* Triſtitia ſæculi, & triſtitia ſecundum Deum, p. 511. n. 6. Triſtitia juſtorum vertetur in gaudium, p. 509. n. 19.
Turbavit ſemetipſum Jeſus, fremuit & flevit: non infirmitate, ſed poteſtate, p. 464. n. 32. Quid myſtice ſignificaverit ille Chriſti affectus? *ib.* Hos affectus in ſe Chriſtus excitavit, ut ſe verum hominem probaret, p. 469. n. 27. Chriſti turbatio, noſtra conſolatio eſt, p. 475. n. 27. Turbationes cordis noſtri in rebus adverſis impedire cum Dei gratia poſſumus, p. 491. n. 1.

VÆ divitibus, ſaturatis, ridentibus, benedictis ab hominibus, p. 175. n. 24. p. 178. n. 24. Væ Corozaim & Bethzaida, p. 212. n. 13.
Væ multiplex Phariſæis & Legiſper. p. 223. n. 42.
Vallis impleta creſcit, mons & collis humiliatus decreſcit, p. 295. n. 4.
Verbum Filius Dei vere & natura Deus eſt, p. 339. n. 1. Perſona a Patre diſtincta; *ib.* Patri coæternum, *ib.* Res omnes creatæ in illo vita ſunt, p. 340. n. 3. Lux mentium a pleriſque non percepta, p. 341. n. 1. Nemo niſi per ipſum illuminatur ad ſalutem, *ib.* Lux eſt in tenebris lucens, & omnibus præſens, p. 341. n. 5. Omnem hominem illuminans, *ib.* p. 342. n. 9. Verbum caro factum, p. 343. n. 14. Ut de carne vitia carnis extingueret, p. 345. n. 16. Vere unigenitus Dei Filius, in ſe credentes filios Dei adoptivos facit, p. 343. n. 14. Plenitudo gratiæ & veritatis proprius Verbi Incarnati character, *ib.* De plenitudine ejus omnes accepimus, p. 345. n. 16. Verbum Dei Dominus J. C. Ejus infinita magnitudo, *ib.*
Verbi euntis, & redeuntis viciſſitudines in Animabus SS. quibus interdum ſuavitatem ſenſibilem præſentiæ ſuæ ſubtrahit, ut earum fidelitatem, amoremque caſtum probet, p. 514. n. 16.
Verbum Dei ignis eſt, piorum auditorum animos in Dei amorem accendens, p. 332. n. 18.
Verbum Dei. Qui ex Deo eſt, verbum Dei audit: qui non audiunt, ex Deo non ſunt, p. 431. n. 46. p. 439. n. 47. Cum debitis diſpoſitionibus audiendum, *ib.*
Verba noviſſima J. C. in cruce morientis, p. 323. n. 33. p. 325. n. 34.
Veritas patrimonium Chriſtian. p. 438. n. 32. Lucens amatur, redarguens odio habetur, p. 373. n. 18. Ubique præſidet omnibus eam conſulentibus, *ib.* Deo inviſi ſunt Eccl. Miniſtri, qui veritatis confeſſionem & prædicationem ex commodis ſuis ſuſpendunt, p. 304. n. 27. Chriſtus in mundum venit ut teſtimonium perhibeat veritati, p. 531. n. 37. Qui ex veritate eſt, Chriſti vocem audit, *ib.* Multi Pilati exemplo ignorant quid ſit veritas, *ib.* n. 38. Errat quiſquis putat veritatem ſe poſſe cognoſcere, cum adhuc nequiter vivat, p. 531. n. 37.
Via, veritas, & vita Chriſtus, pag. 487. n. 14. p. 492. n. 6.
Victimæ Dei in hoc mundo per pœnitentiam & charitatem eſſe debemus, p. 52. n. 5. *Videbunt in quem transfixerunt.* Variæ hujus loci Zach. lectiones, p. 534. n. 32.
Vidua Sareptana ad quam miſſus Elias, p. 162. n. 25. Eccl. typus, p. 166. n. 25. Heroicum charitatis illius exemplum Chriſtianis imitandum, *ib.*
Vidua Naim. Chriſtus filium ejus a morte ſuſcitat, p. 182. n. 14. Adoleſcens ille defunctus typus eſt peccatoris nondum tumulo pravi habitus & perverſæ conſuetudinis ſepulti, *ib.* n. 12. Vidua Naim typus Eccleſiæ, p. 186. n. 12.
Vidua duo æra minuta mittens in gazophylacium, plus omnibus miſit, pag. 65. n. 8. & p. 69. n. 7.
Vigilantia Chriſtiana, p. 71. n. 5. p. 233. n. 35. pag. 241. n. 35.
Vigilantia Chriſtiana & humilis oratio. Orandum ut vigilemus, vigilandum ut oremus, p. 83. n. 9.
Villici diffamati parabola, p. 269. n. 1. 3. 5. Moraliter expoſita, pag. 273. n. 1.
Vineæ agricolis locatæ, qui filium domini ſui occiderunt, parabola de Judæis explicata, p. 303. n. 9. p. 306. n. 9. 13.
Vinum ex aqua factum a Chriſto in nuptiis Cananiticis, p. 361. n. 3.
Vita per Chriſtum, p. 397. n. 21. p. 494. n. 19.
Vitæ temporalis nimius & inordinatus amor impedimentum eſt pietatis Chriſtianæ, p. 472. n. 48.
Vitis vera Chriſtus, Pater agricola, nos palmites, p. 496. n. 1. 2. Manere in Chriſto debemus ut palmites in vite, alias fructum ſalutis ferre non poſſimus, p. 497. n. 3. & p. 498. n. 6.

Vitulus ſaginatus, typus Chriſti pro peccatis noſtris occiſi, p. 267. n. 23.
Unctionis Extremæ Sacram. Marci, cap. 6. inſinuatum, p. 33. n. 1. 2.
Unguentum. Tres ſpecies unguentorum myſticorum cum quibus ad Jeſum accedere debemus, p. 73. n. 2.
Unio divina Chriſti capitis cum membris, & membrorum cum capite, p. 523. n. 19.
Vocatio divina. Alii vocantur, & venire contemnunt: alii vocantur, & veniunt: alii compelluntur, ut intrant, p. 253. n. 22.
Voluptates ſæculi, porcorum cibus, p. 263. n. 13.
Voluntas noſtra Dei voluntati omnino ſubjicienda & conformanda eſt, p. 320. n. 52. p. 410. n. 38. Quosdam nimia ſuæ voluntatis fiducia extulit in ſuperbiam. Quoſdam nimia ſuæ voluntatis diffidentia dejecit in negligentiam, p. 476. n. 35.
Votum commune baptizatorum. In eo ſervando fidelitas, p. 118. n. 34.
Vulnerum cicatrices a Chriſto redivivo & glorioſo ſervatæ, p. 548. n. 26. Suſcepta a Chriſto vulnera pacem nobis pepererunt: oſtenſa vulnera ad pacem nos hortantur, *ib.*
Zachar. Jo. Bapt. pater ſummus Sacerdos non fuit, p. 96. n. 5. Uxorem duxit Eliſabeth de filiabus Aaron, *ib.* Ambo juſti ante Deum, non tamen omnis prorſus expertes peccati, p. 97. n. 6. Zach. thus in templo adolenti apparuit Angelus Gabriel & filii nativitatem futuram nuntiavit, p. 98. n. 13. Zach. incredulitas & diffidentia, pœnaque divinitus inflicta, p. 100. n. 19. & *ib.* n. 22. Nato puero Jo. nomen imponit, p. 108. n. 63. Locutionis uſus illi divinitus reſtitutus, *ib.* n. 64. Canticum Zachar. pag. 109. a n. 68. *uſque ad finem* cap. & 126. a n. 67. ad n. 78. Zach. legalis Sacerdotii & populi Judaici typus, ex quo jam ſene Chriſtus natus eſt ſecundum carnem, p. 114. n. 22.
Zachæus Chriſtus in domum ſuam recipit, p. 298. a n. 8. ad 9. Qua ratione imitandus, *ib.*
Zebedæi filiorum ambitio, p. 54. n. 6.
Zelus eorum ignem de cœlo in Samaritanos excitare volentium a Chriſto reprehenſus, p. 203. n. 51. Zelus amarus Miniſtris Chriſti vitandus, p. 210. n. 54.
Zelus domus Dei, p. 358. n. 17. & p. 362. n. 17.

F I N I S.

I N-

INDEX

CONCIONATORIUS

PRO DOMINICIS, ET FESTIS TOTIUS ANNI,

IN QUO

Sensus Litterales, & Morales Concionibus servientes, in usum & gratiam Concionator., Parochor., & Catechist., sub diversis Evangel. singulorum Thematibus, cum Exordiis, Confirmationibus ac Perorationibus, rite apteque disponuntur ac denotantur.

DOMINICA I. ADVENTUS.

Thema. *Erunt signa in Sole, & Luna, & Stellis.* Luc. 21.

Exord. PEtebant olim, Matth. 16. Pharisæi & Sadducæi a Christo: *ut signum de Cœlo ostenderet eis*, in signum Adventus sui primi de Cœlo. Signum (inquam) de Cœlo, quale ediderunt olim Josue solem sistens: Samuel tonitrua eliciens. Isa. umbram reducens: Elias ignem e Cœlo advocans: Moyses manna obtinens, p. 383. n. 1. T. I. Sed aliud signum non dedit Christus eis, nisi signum Jonæ Proph. quod non de Cœlo, sed de Mari sumptum erat, *ib.* n. 3. Simili modo petebant etiam Apost. a suo Domino, Matth. 24. Signum Advent. ejus secundi. *Quod signum Advent. tui, & consummationis sæculi?* At benigniori eos responso dignatus est, dum ait: *Erunt signa in Sole, & Luna, & Stellis*, p. 308. n. 25. T. II. Sed quia hæc nobis modo viventibus, tunc non victuris, parum prodesse possunt:

Confirm. 1. Propone disparitatem primi & secundi Adventus Christi, p. 40. n. 2. T. II. 2. Posteriora moraliter explica, p. 536. n. 18. & 19. T. I. Post quæ.

Epilog. Conclude, quomodo quis per gratias primi Adventus Christi se possit disponere ad terrores secundi.

DOMINICA II. ADVENTUS.

Thema. *Cum audisset Joann. in vinculis opera Christi.* Matth. 11.

Exord. MIram rem proponit hodiernum Evangel. innocentem in vinculis, reum in libertate, Jo. in carcere, Herodem in Throno. Carcer hic typus est mundi, p. 260. n. 2. T. I. Jo. typus justorum, Herodes impiorum, *ib.* At felicior est Jo. in carcere & vinculis, quam Herodes in libertate & throno. Herodes liber timet, Joann. vinctus timetur. Herodes Christum non quærit, Joann. ex vinculis mittit ad eum, sine quo ne ipse, nec ullus quid boni valet facere, quid pati adversi. En, quod imitemur.

Confirm. Homo natus de muliere.... Multis repletur miseriis, inquit Job c. 14. Sed hic, ut in his subsistat & proficiat, cum Jo. 1. Recta ire debet ad Christum, id est, jugiter vitam, passionem, ac mortem ejus recogitare, p. 260. n. 2. T. I. 2. Gaudere cum Ioan. in tribulationibus, quia purgant animam, p. 262. 3. Quia eam Deo conjungunt, *ib.*

Epilog. Igitur in vinculis tribulationum non dolendum, sed gaudendum, non murmurandum, sed Deo regratiandum.

DOMINICA III. ADVENTUS.

Thema. *Tu quis es?* Jo. 1.

Exord. PRæsens Evangel. ad litteram nobis proponit veridicum & humile responsum S. Jo. Bapt. interrogationi Judicum Synagogæ, ideſt, Sacerdotum & Levitarum, an esset Christus, an Elias, an Propheta? Nam *confessus est, & non negavit..... quia non sum ego Christus &c.* p. 346. n. 19. T. II. *Medius* autem *vestrum stetit.... Cujus non sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti.* O veritas? o humilitas! Moraliter habemus & nos Judices nostros, qui nos interrogant. *Tu quis es?* & qui illi? Quidve illis respondendum?

Confirm. Quilibet homo tres habet Judices, unum internum, alterum externum, tertium supremum; intra se conscientiam; circa se proximum; supra se Christum, &

qui-

quilibet horum ſuo modo petit a te. *Tu quis es?* Chriſtianus, Religioſus, Sacerdos, Judex, Subditus &c. qualem te profiteris? *Tu quis es?* Humilis, liberalis, pudicus, pacificus, frugalis, amans proximum, juſtus, ſtudioſus ſalutis? Vide quid reſpondeas cordi, quod nequis: quid hominibus, quos non decet, quid Chriſto, quem nefas eſt fallere. *Tu quis es?* quem mores & opera demonſtrant? Nonne interdum potius Paganum quam Chriſtianum? Sæcularem quam Religioſum, Laicum quam Sacerdotem, ſuperbum quam humilem, avarum quam liberalem, lubricum quam pudicum, &c. *Tu quis es?* Noli audire amorem proprium, quia ſeductor, & adulator eſt. Noli credere aliis, quos ſæpe fallis ſimulatione virtutum, & qui te ſæpe fallunt adulatoriis ſermonibus, p. 354. n. 19. T. II. Sed Joan. audi, Joan. conſidera, apud te ipſum, apud proximum, apud omniſcium Creatorem. Reſponde veraciter, reſponde humiliter, ſic laudes repudia, ut veritatem non offendas, *ib.*

Epilog. Sed præcipue ſic vive, ut in morte, & judicio Chriſto judici interroganti: *Tu quis es?* ſecure valeas reſpondere.

DOMINICA IV. ADVENTUS.

Thema. *Omnis vallis implebitur, & omnis mons humiliabitur, & erunt prava in directa, & aſpera in vias planas.* Luc. 3.

Exord. AD Litteram hæc Iſ. Prophetia intelligitur de Judæorum reductione ex captivitate babylonica &c. p. 151. n. 5. T. II. Typice vero de Chriſto univerſum genus hominum a diaboli & peccati ſervitute liberaturo &c. *ib.*

Confirm. Moraliter: omnis puſillanimitas in ſpem erigenda. 2. Omnis præſumptio propriæ ſapientiæ & juſtitiæ deprimenda. 3. Omnis pravitas vitæ. 4. Omnis aſperitas morum in rectos, tractabiles, manſuetos per Incarnat. & Adventum Chriſti mutanda, p. 156. n. 5. T. II.

Iterum: Incarnatio Chriſti (teſte Gregorio) humiles exaltavit, ſuperbos humiliavit, injuſtos correxit, iracundos mites reddidit, *ibid.*

Epilog. Qui ergo fructum ex Adventu Chriſti deſiderat, octo hæc vitia, per exemplum & verbum Chriſti deponat, & in oppoſitis virtutibus ſeſe exerceat; tunc hic per fidem, poſt per ſpeciem fructuoſe *videbit ſalutare Dei.*

DOMIN. INFRA OCTAVAM NATIVIT.

Thema. *Poſitus eſt hic in ruinam, & reſurrect. multorum in Iſrael, & in ſignum, cui contradicetur.* Luc. 2.

Exord. VErba Thematis ad Litteram tantum intelliguntur de ruina & reſurrectione Judæorum, p. 135. n. 34. T. II.

Confirm. Latius intelligi etiam poſſunt de toto genere humano, p. 147. n. 34. T. II. Quomodo huic ſigno contradicant Judæi, quomodo Pagani, quomodo Chriſtiani, *ib.*

Epilog. Non ergo contriſtari debet ſincerus Chriſtianus, ſi ejus vitæ: non zeloſus Paſtor, ſi ejus doctrinæ contradicatur, cum non ſit diſcipulus major Domino ſuo, *ib.*

DOMINICA I. POST EPIPHANIAM.

Thema. *Erat ſubditus illis.* Luc. 2.

Exord. AD Litteram præſens Evang. nobis proponit humilem obedientiam Chriſti ſuæ Virgineæ Matri, & Nutritio Joſepho. Quomodo, & quare obedierit, p. 138. n. 51. T. II.

Confirm. Initium lapſus noſtri fuit inobedientia Adami primi: initium reparationis noſtræ fuit obedientia Adami ſecundi: ſic via obedientiæ (ut ait Greg.) redeundum eſt ad Paradiſum his, qui per viam inobedientiæ ab illo receſſerunt. Diſce hic 1. Humilitatem (cum S. Bern.) p. 150. n. 51. T. II. 2. Obedientiam carnalibus, & ſpiritualibus Parentibus (cum S. Ambr. & Orig.) *ib.* T. II.

Epilog. Duplici hac virtute, veluti duabus ſpiritualibus alis, facile volabis hic ad perfectionem virtutis, poſt ad conſummationem gloriæ.

DOMIN. II. POST EPIPHAN.

Thema. *Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, & erat Mater Jeſu ibi.* Jo. 2.

Exord. UNicum fecit Jeſus ſignum in Nuptiis in Cana Galilææ, ſcilicet mutationem aquæ in vinum: multiplex facit in Nuptiis Chriſtianis, dum illæ rite celebrantur, p. 357. n. 1. T. II.

Confirm. Tres ſunt in Chriſtianis Nuptiis invitandi, ut perpetuo ſanctæ ſint. Maria, Jeſus, diſcipuli, p. 359. n. 1. T. II. Maria, imitando ejus virtutes, *ib.* Jeſus, ejus ſpiritum per orationem attrahendo, &c. *ib.* & ſeq. Diſcipuli, 1. In matrimonio ſeſe inſtar

ſtar diſcipulorum Chriſti gerendo, 2. Juſta diſcipulorum Chriſti monita, nobis ſcripto relicta, obſervando.

Epilog. Tunc per Patrocinium B. M. V. aqua tribulationis mutabitur in vinum caſtæ dilectionis, & patientiæ Chriſtianæ.

DOMIN. III. POST EPIPHAN.

Thema. *Domine, non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Matth. 8.

Exord. SEniores Judæorum, quos Centurio ad Jeſum miſit, minus fidei, plus vero vanitatis, quam Centurio, habentes, non ſunt functi fideliter legatione, & ideo non exauditi, p. 159. n. 4. T. I.

Confirm. 1. Duo Comites efficacis orationis ſunt vera fides, & profunda humilitas. Qui his aſſociatus orat, quodlibet impetrat, p. 167. n. 3. T. II. 2. Duo gradus humilitatis: primus cognitio propriæ infirmitatis, alter divinæ miſerationis, p. 168. n. 3. T. I. 3. Hanc humilem cognitionem ſtatim ſequitur ſanatio per verbum Dei.

Epilog. In omni ergo mentis & corporis neceſſitate cum fiducia & humilitate Chriſtum accedamus, & cum Centurione illico exaudiemur.

DOMIN. IV. POST EPIPHAN.

Thema. *Motus magnus factus eſt in mari.... ipſe vero dormiebat.* Matth. 8.

Exord. PRopone Hiſtor. Evangelic. fuſe ad Litteram explicatam, p. 164. n. 18. T. I.

Confirm. Moraliter: 1. Navis eſt Eccl. p. 177. n. 17. T. I. 2. Cor humanum jactatum tentationum Procellis, p. 178. n. 18. Agitatum concupiſcentiæ fluctibus, p. 179. n. 19. T. I. Somnus Chriſti, fides ſopita in corde, *ib.*

Epilog. In tentationibus & paſſionibus Chriſtum per fidem excita, *ib.* Confuge ad illum cum Apoſt. per orationem, & ſtatim fiet tranquillitas magna.

DOMIN. V. POST EPIPHAN.

Thema. *Simile factum eſt Regnum Cœlorum, Homini, qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo.* Matth. 13.

Exord. NON una, ſed pluribus de cauſis locutus eſt Jeſus ad turbas in parabolis, p. 314. n. 1. & p. 315. n. 5. T. I.

Confirm. Seminis boni Sator Chriſtus Dominus eſt, pag. 331. n. 14. T. I. Zizaniorum Diabolus, *ibid.* Sinit tamen Deus utraque mixtim creſcere uſque ad meſſem, p. 333. n. 19. T. I. & quare? *ib.*

Epilog. Demus nos operam, ne zizania ſimus, *ib.*

DOMIN. VI. POST EPIPHAN.

Thema. *Simile eſt Regnum Cœlorum grano ſinapis.* Matth. 13.

Exord. OPtime S. Greg. *Regnum Cœlorum præſentis temporis Eccl. dicitur*, quæ cum ſua doctrina, & prædicatione Evangelica, ut ait S. Hier. recte grano ſinapis comparatur, p. 320. n. 15. T. I.

Confirm. 1. Quomodo hæc Eccl. in ſuo exordio minima, creverit per orbem, p. 334. n. 21. T. I. 2. Quomodo hæc Eccl. per ſuam doctrinam creſcat in cordibus fidelium, *ib.*

Epilog. Nobis ergo aſſumendæ ſunt pennæ Columbæ, ut volantes ad altiora virtutum, habitare in ramis hujus arboris, terrenaque fugientes, ad Cœleſtia feſtinare poſſimus, p. 337. n. 21. T. I.

DOMINICA SEPTUAGESIMÆ.

Thema. *Simile eſt Regnum Cœlorum Homini Patri-familias, qui exiit primo mane conducere Operarios in vineam ſuam.* Matth. 20.

Exord. PRoponitur Evang. littera, & myſtice ex SS. Aug. & Greg. explicatur, p. 463. n. 1. T. I.

Confirm. Moraliter, 1. Quomodo colamus Deum, quomodo nos Deus? p. 464. n. 2. T. I. 2. Quomodo ejus vineam? *ib.* T. I. 3. Qua mercede? *ib.*

Epilog. Igitur dum tempus habemus colamus Deum, eum adorando, vineam ejus bene vivendo, & pro humili perſeverantia denarium vitæ æternæ accipiemus, & inter primos numerabimur, p. 465. n. 4. 466. n. 5. T. I.

DOMINICA SEXAGESIMÆ.

Thema. *Exiit, qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum.* Matth. 13.

Exord. QUIS ſeminator? Quis ejus exitus? quod ſemen, illiuſque dignitas? Qui ager? &c. 325. n. 3.

Confirm. Moraliter: ſemen ſecus viam, *ib.*

Impe-

Impetra, p. 326. n. 5. T. I. In ſpinis, p. 327. n. 6. T. I. In terram bonam, *ib.* n. 7. T. I.

Epilog. Vitemus tria impedimenta verbi Dei, & animam, quæ ager Dei eſt, ad recipiendum externum, & internum verbum ejus, bene præparemus, tunc producemus optatum fructum, alii centeſimum, alii ſexageſimum, alii trigeſimum, p. 327. n. 7. T. I.

DOMINICA QUINQUAGESIMÆ.

Thema. *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt.... de Filio hominis.* Luc. 18.

Exord. AD Litteram verba thematis exponuntur ad longum, p. 459. n. 9. T. II.

Confirm. 1. Quibus datum noſſe Myſterium, virtutem, ac fructum Crucis Chriſti? p. 466. n. 6. T. I. 2. Quomodo poſt Chriſtum Hieroſolymam non terreſtrem, ſed Cœleſtem aſcendere poſſimus, & debeamus? *ib.*

Epilog. Et in hoc, pluſquam in honoribus, voluptatibus, & bonis hujus vitæ, ſumma conſiſtit noſtræ felicitatis.

DOMINICA I. QUADRAGESIMÆ.

Thema. *Ductus eſt Jeſus in deſertum a ſpiritu, ut tentaretur a diabolo.* Matth. 4.

Exord. ITer Jeſu in deſertum, & cauſæ quatuor cur tentari voluerit, p. 41. n. 2. T. I.

Confirm. Evangel. præſens, duplex nobis in Chriſto imitationis proponit exemplum. 1. Receſſum ejus, duce Spir. S. in deſertum, p. 50. n. 1. T. I. 2. Tentationem ejus a diabolo, p. 52. n. 2. T. I.

Epilog. Turbas ergo cum Chriſto; dum de re gravi ad ſalutem pertinente deliberandum eſt, relinquamus, & tentationibus, cum his Deo permittente pulſamur, fortiter reſiſtamus, *ib.*

DOMINICA II. QUADRAGESIMÆ.

Thema. *Transfiguratus eſt ante eos.* Matth. 17.

Exord. LIttera Evang. ad longum, p. 400. n. 1. T. I.

Confirm. 1. Hæc Chriſti in Monte Thabor Transfigur. æternæ Beatitudinis, quæ SS. promittitur, levis delineatio & adumbratio fuit, p. 405. n. 1. T. I. 2. Qua via ad illam perveniatur? *ib.*

Epilog. Duplicem ergo crucem Chriſti, 1. Ejus Evang. de quo S. Aug. *Tota vita hominis Chriſtiani, ſi ſecundum Evangelium vivit, crux eſt, & martyrium:* 2. Immiſſas & permiſſas hujus vitæ adverſitates libenter ſuſcipiamus ac portemus, tunc facile ad montem æternæ felicitatis pertingemus.

DOMINICA III. QUADRAGESIMÆ.

Thema. *In Beelzebub Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Luc. 11.

Exord. DUm oculos figo in horrendam blaſphemiam, quam Phariſæi in præſenti Evang. contra Chriſtum effutire auſi ſunt, video, quod eorum animos deterius, magiſque tenebat dæmon, quam corpus illius muti, quem Chriſtus a dæmone liberaverat. Illius linguam &c. p. 211. n. 26. T. I. uſque ad teſtimonium Juliani Apoſtatæ incluſive. Sed ad Phariſæos redeamus. Conſummata ergo Phariſæorum malitia erat &c. *ib.* Hanc animi peſtem, cum Primogenita ſua Filia detractione, vobis hodie fuſius proponam.

Confirm. Admirationem, plauſumque populi ferre non valentes Phariſæi &c. p. 301. n. 17. T. I.

Epilog Fugiamus ergo invidiam, & quæ inde naſcitur, detractionem &c. p. 211. n. 27. 297. n. 11. T. I.

DOMINICA IV. QUADRAGESIMÆ.

Thema. *Subiit in montem Jeſus ... erat autem proximum Paſcha Feſtum Judæorum.* Jo. 6.

Exord SEries Evang. ad litteram proponitur, p. 400. n. 1. T. II. Sed quid ſub cortice hiſtoriæ hujus latet? Ingens myſterium: ſcilicet, quid Chriſtianus tempore Quadrag. inſtante Paſchate, vel quolibet alio ex ſolemnioribus Feſtis agere debeat, & quomodo ſeſe ad illa diſponere.

Confirm. Ut ad Paſchatis Chriſtiani, ac aliarum Eccleſiæ inſignium Solemnitatum celebrationem ſe digne præparent fideles, &c. ad longum, p. 406. n. 1. T. II.

Epilog. Sic ergo Chriſtum cum turba Evangelica ſequamur, & non tantum ejus doctrina, miraculis, Sacramentis, gratia &c. in hac vita, ſed etiam poſt illam, gloria ejus perpetuo paſcemur in Cœleſti Patria.

DOMINICA V. QUADRAGESIMÆ.

Thema. *Si quis ſermonem meum ſervaverit, mortem non videbit in æternum.* Jo. 8.

Exord. QUicumque pervenire vult ad certum finem, debet uti mediis neceſſariis ad illum finem. Finis ad quem conditi & vocati ſumus, & ad quem omnes libenter perveniremus, vita æterna eſt: medium, ſermonis ac mandatorum Dei obſervatio. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, Matth. 19. id eſt, ſecundum Evang. vive, tunc vives hic in Dei gratia, poſt in ejus gloria, & *mortem non videbis in æternum*. Mors duplex eſt &c. p. 432. n. 51. T. II.

Confirm. 1. Sermo Dei adverſarius eſt, cui in via debemus conſentire, p. 97. n. 20. T. I. 2. Gladius bis acutus, ſeparans nos a mundo, & jungens Deo, p. 243. n. 20. T. I. 3. Ignis eſt, qui piorum animos in Dei amorem accendit, p. 234. n. 49. T. II. Sed 4. opus eſt illi adverſario non contradicere, gladio illo bene uti, ignem illum in dies fovere, aliter verbum Dei, ut Salvianus advertit *l.* 4. *de Gubern. Dei*, non erit tibi aliud, quam Circulus aureus in naribus tuis, p. 156. n. 11. T. I.

Epilog. Si ergo ſapientes, & non fatui eſſe velitis, ſic ſermonem Dei audire, ut illum opere impleatis, p. 158. n. 14. T. I.

DOMINICA PALMARUM.

Thema. *Benedictus, qui venit in nomine Domini.* Matth. 21.

Exord. PRæſens Evang. ad litteram deſcribit pompam, qua Chriſtus ingreſſus eſt urbem Jeruſalem, tum ut regni ſui naturam ſic adumbraret, quod pacificum & humile eſt, & ab hujus ſæculi faſtu alienum: tum ut Proph. vaticinium in ſe impletum oſtenderet, &c. p. 471. n. 2. T. I. Sed tantum Chriſtus ingreditur Jeruſalem ut Rex? etiam ut Victor, & Victima.

Confirm. Ingreſſus Chriſti in Jeruſalem, ut ſtatim dixi, triplex eſt, 1. Regis, 2. Victoris, 3. Victimæ. Ad longum p. 473. n. 5. T. I. 4. Turbæ illum præcedentes & ſequentes quæ ſint, p. 473. n. 4. T. I. 5. Quo ſenſu verba thematis & nos ei acclamare debeamus, p. *ib.* n. 5. T. I.

Epilog. Suſcipiamus nos in animam noſtram noſtrum Redempt. ut Judæi hodie in ſuam urbem, ut Regem per obedientiam & humilitatem: ut Victorem per gratitudinem & imitationem in pugna ſpirituali: ut Victimam per compaſſionem & amorem, & ſemel ab ipſo recipiemur in Jeruſalem Cœleſtem.

DOMINICA PASCHATIS.

Thema. *Maria Magdalene, Maria Jacobi, & Salome . . . valde mane una ſabbatorum veniunt ad monumentum, ut ungerent Jeſum.* Marc. 16.

Exord. PRæſens Evang. ad litteram nobis exhibet maturam diligentiam, fidelem amorem, & ſincerum obſequium harum trium Mulierum Chriſto exhibitum. Secundum in verbis: *Valde mane*: Secundum in verbis: *Veniunt ad monumentum*: Tertium, in verbis: *Ut ungerent Jeſum*. Steterant fideliter ſub cruce morientis Salvat. unde Apoſt. aufugerant: *Omnes, relicto eo, fugerunt*. Eadem fidelitate quærunt ſepultum, ut ei extrema conſtantis amoris oſtendant obſequia. Sed ſenſu morali oſtendunt cunctis Chriſtianis, quando, ubi, & quomodo Jeſum diligenter, fideliter, & ſincere quærere debeant, p. 631. num. 1.

Confirm. I. Quærere debent *valde mane*, p. 114. n. 2. T. II. Quærere debent cum aromatibus variarum virtutum, *ib.* n. 1. & p. 87. n. 1. T. II. 3. Præcipue die dominico in templo (ſecundum reflexionem S. Leon.) p. 631. n. 1. T. I.

Epilog. Tunc Jeſum cum piis illis Mulieribus invenietis, non mortuum, ſed vivum, & ab illo vivificæ gratiæ augmentum, pignuſque æternæ gloriæ accipietis.

FERIA II. PASCHATIS.

Thema. *Tu ſolus Peregrinus es in Jeruſalem?* Luc. 24.

Exord. OB varias cauſas, divina ſua potentia, tenuit hodie Chriſtus oculos ſuorum diſcipulorum, ne eum agnoſcerent, p. 328. n. 17. T. II. ſed quare illis apparuit non in ſpecie hortulani, ut Mariæ Magdalenæ? non in ſpecie ſua naturali, ut Apoſtolis? Res plena myſterii eſt, quod explicabo.

Confirm. Tribus modis quis Peregrinus eſt in Eccl. Chriſti: duo mali, tertius bonus eſt. 1. Poteſt quis eſſe Peregrinus a neceſſaria cognitione fidei, ejuſque Myſteriorum. Et quot Chriſtiani &c. p. 332. n. 18. T. II.

Qui

Qui alioquin in ſæculi notitia perſpicaciſſimi ſunt. 2. Alia quadam ratione peregrinum eſſe virtus eſt &c. *Ib.* T. II. 3. In peregrinatione hujus vitæ non affici amore Patriæ, ſed viæ: & hoc valde periculoſum eſt, *ib.*

Epilog. Vitemus primum & ultimum; *nam accedentem ad Deum, oportet credere*, & illum, in quem credit, non Creaturas, quærere. Sit nobis dulcis Patria, non peregrinatio cum ſuis tranſitoriis & periculoſis impedimentis, & in morte portæ Jeruſalem Cœleſtis nobis ultro patebunt.

FERIA III. PASCHATIS.

Thema. *Pax vobis.* Luc. 24.

Exord. PAcem attulit Chriſtus hominibus ſua nativitate, p. 131. n. 13. T. II. pacem reliquit diſceſſurus per mortem ex hoc mundo, p. 490. n. 27. T. II. Pacem precatus eſt Apoſt. ſuis redivivus, p. 330. n. 36. T. II. Nec mirum, nam pax eſt fructus reſurrect. Chriſti, p. 546. n. 19. T. II.

Confirm. Licet pax divinum plane bonum ſit; non tamen pax omnis amanda &c. p. 546. n. 19. T. II. Oremus ut Jeſus ſtet in medio cordis noſtri, nobiſque pacem illam afferat &c. p. 334. n. 36. T. II. nam illam pacem habentes ſunt Filii Dei, per ſpem, p. 88. n. 8. T. I.

Epilog. Illam pacem ſervantes fiemus poſt hanc vitam Filii Dei per poſſeſſionem pacis æternæ.

DOMINICA IN ALBIS.

Thema. *Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti: beati qui non viderunt, & crediderunt.* Jo. 20.

Exord. AD litteram exponitur Evang. præſens, 542. n. 24. 26. 28. T. II.

Confirm. Ad mores 1. Cur Thomæ incredulitatem permiſerit Chriſtus? &c. p. 548. n. 26. 29. T. II. 2. Eadem, quæ fuit Chriſti erga Thomam miſericordia & charitas, etiam erga te eſt, Chriſtiane &c. *ib.* 3. Sed major adhuc tua, quam Thomæ felicitas, *ib.* T. II.

Epilog. Fidem ergo moribus exprime, & tunc lætum Paſcha celebrabis in tua conſcientia, & poſt tranſitum ex hoc mundo, lætiorem in Patria, *ib.*

DOMINICA II. POST PASCHA.

Thema. *Ego ſum Paſtor bonus.* Jo. 10.

Exord. PRoprietates boni Paſtoris, quomodo ſint in Chriſto, p. 449. n. 11. 14. 16. T. II.

Confirm. 1. Quomodo debeant eſſe in Eccleſiaſtic. & ſæcularibus præpoſitis, Patribus-familias &c. p. 453. a n. 11. ad n. 16. Qui ſint inter illos Mercenarii, *ib.* & p. 453. n. 11. T. II. 3. Quales debeant eſſe oves? *ib.*

Epilog. Curent ergo hi boni eſſe Paſtores, quos Deus aliis præpoſuit: illi bonæ oves, quos Deus aliis ſubjecit, ſi primi inter Paſtores, non inter Mercenarios numerari: ſecundi inter oves, non hircos poni in die Judicii.

DOMINICA III. POST PASCHA.

Thema. *Modicum, & videbitis me, & iterum modicum & non videbitis me.* Jo. 16.

Exord. TExtus Evang. explicatur reſpectu Chriſti, p. 509. n. 16. 19. T. II.

Confirm. Moraliter exponitur reſpectu fidelium, p. 514. n. 16. T. II. Et ideo non deficiendum Chriſtiano in adverſis, in fletibus, in perſecutionibus, quia modicum &c. *Ib.* T. II.

Epilog. E contra ſpe gaudendum, quia *quod in præſenti eſt momentaneum &c. Ib.*

DOMINICA IV. POST PASCHA.

Thema. *Cum venerit Paraclitus ille arguet mundum de peccato, de Juſtitia, & de Judicio.* Jo. 16.

Exord. VErba Thematis litteraliter exponuntur reſpectu Chriſti & Judæorum p. 508. n. 8. T. II.

Confirm. Reſpectu Apoſtolorum, & totius mundi, p. 512. n. 8. T. II.

Epilog. Attendite ergo præterita peccata, ut de illis pœnitentiam agatis: ſtudete conſervare adeptam, vel recuperare amiſſam juſtitiam: & in omni verbo, opere & cogitatione mementote, quoniam pro his ſemel adducemini in judicium.

DOMINICA V. POST PASCHA.

Thema. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis.* Jo. 16.

Exord. NIhil æque nos Chriſtus docuit quam orare. Docuit verbo, docuit exemplo. Docuit verbo Matth. 6. *Sic vos*

orabitis. Docuit exemplo, p. 172. n. 16. T. II. Docuit verbo Matth. 7. p. 121. n. 5. T. I. Docuit exemplo, p. 570. n. 26. 571. n. 29. T. I. Docuit verbo, p. 515. n. 23. Docuit exemplo, p. 316. n. 39. T. II Et simul modum orandi docuit, p. 320. n. 40. T. II. Sed quid opus, ut oratio nostra apud Christum, & per illum apud Patrem sit efficax? Quatuor requiruntur conditiones.

Confirm. 1. Petere in nomine Christi, p. 493. n. 14. p. 509. n. 23. T. II. 2. Orare Patrem, id est in statu gratiæ. 3. Bona petere & ad bonum, p. 146. n. 4. T. I. Perseveranter, p. 161. n 9. T. I. & p. 294. n. 1. T. II &c.

Epilog. Sic orantes semper exaudiemur ad salutem; p. 63. n. 4. & 112. n. 13.

DOMINICA VI. POST PASCHA.

Thema *Hæc dixi vobis, ut non scandalizemini*. Jo. 15.

Exord. BEne olim dixit Christus Luc. 17. *Impossibile est, ut non veniant scandala* &c. p. 284. n. 1. & 287. n. 1. T. II.

Confirm. 1. Scandalum quam grave peccatum, p. 423. n. 5. T. I. 2. aliud exterius aliud interius, idque triplex. Contra utrumque nos munit sermo divinus, p. 424. n. 5. T. I. Omnes scandali authores deserendi, *ib.* n. 6. T. I.

Epilog. Tunc facili negotio, & pœnam scandalizantium evademus, p. 426. n. 7. T. I. & recta versus Cœlestem Patriam tendemus.

DOMINICA PENTECOSTES.

Thema. *Paracletus autem Spir. Sanct. quem mittet Pater in nomine meo*. Jo. 14.

Exord. CHristus Salvator noster ante discessum suum atque Ascensum in Cœlum, sanctum se missurum promisit Spiritum discipulis Patris sui nomine, p. 331. n. 49. T. II.

Quod & promissum Dominus hodierno die Pentec. implevit, p. 335. n. 46. T. II.

Confirm. Moraliter 1. Quid de Spir. S. credere debeamus, pag. 490. n. 24. T. II. 2. Quomodo ad Spir. S. recipiendum nos præparare possimus. p. 500. n. 506. n. 26. p. 331. n. 49.

Epilog. Missio & donatio Spir. S. fructus est laborum, passionis & mortis Christi, qui & pro nobis semper Patrem interpellat ut Pontifex noster, ut Paracletum Spir. S. det nobis illumque una cum Patre nobis donat ut maneat nobiscum in æternum, p. 494. n. 16. T. II.

FERIA II. PENTECOSTES.

Thema. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*. Jo. 3.

Exord. IMmensus Dei ergo homines amor fuse ad Litteram explicatur, p. 366. n. 16. T. II.

Confirm. 1. Confimatur ex SS. PP. Christum Dominum mortuorum esse tam bene pro justis quam peccatoribus, p. 372. n. 16. T. II. 2. Non in mundum venisse ad judicandum, sed ad peccata dimittendum, & homines salvandum, p. 372. n. 17.

Epilog. Ambulemus in hac luce, veritatem diligamus; siquidem *Filii* sumus *Lucis* & discipuli veritatis. *ib.* n. 18. T. II.

FERIA III. PENTECOSTES.

Thema. *Cognosco meas, & cognoscunt me meæ*. Jo. 10.

Exord. OCcasioni cæci paulo ante sanati, & a Pharisæis extra synagogam ejecti, qui se solos esse populi Doctores & pastores gloriabantur, hic sermo a Christo habitus videtur: *Amen, Amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde* perfosso pariete *ille fur est*, quia venit ut alienas oves rapiat, *& latro*, quia venit ut mactet. Subjungit postea *Ego sum Pastor bonus ... Cognosco meas, & cognoscunt me meæ*, p. 449. n. 14. T. II. Bonus Pastor se totum devovet, consecrat, & impendit pro ovibus, paratus ad vitam etiam pro ipsarum salute profundendam, ut Christum verum Pastorem ovium imitetur. Hoc Pastoris officium, jam ovium officia proponenda, p. 454. n. 14. T. II.

Confirm. Moraliter 1. Quænam sint propriæ notæ & characteres ovium Christi, p. 455. n. 16. T. II. 2. Quomodo Animæ ad Christum, qui salutis ostium est, adducendæ sunt, p. 453. n. 9. T. II.

Epilog. Christus ostium est, quicumque per eum non intrat, quicumque in illum non credit, quantacumque morum probitate fulgere videatur, ille fur est & latro, &c. Vide *sensum moral.* p. 451. n. 1. T. II.

DOM. SS. TRINIT. *seu* I. POST PENTEC.

Thema. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spir. S.* Matth. 28.

Exord. PER hæc sacri Evang. ore divino prolata verba, forma Baptismatis declaratur: *Pater, & Filius, & Spir. S.* expres-

expreſſe exprimitur; in horum etiam nomine, & non nominibus baptizandi ſunt fideles, &c. p. 630. n. 12. T. I.

Confirm. Moraliter I. Sacramenti Baptiſmi virtus. p. 638. n. 11. T. I. 2. Quanta Baptiſmi gratia, *ib.* n. 12. T. I.

Epilog. In Chriſto renati per Baptiſmum nativitatis priſtinæ ex Adamo renuntiemus, deponamus veterem hominem cum actibus ſuis, carnis renuntiemus operibus. Vota in Baptiſmo facta frequenter renovemus, & ſecundum ea vivamus. p. 369. n. 5. T. II.

DOMIN. II. POST PENTECOSTEN.

Thema. *Homo quidam fecit cœnam magnam.* Luc. 14.

Exord. IN hodierni Evang. Parabola homo quidam typice Deum; *ſervus*, Chriſtum Dominum deſignat; *Cœna magna*, Beatitudinem æternam, quæ poſt finem vitæ mortalis tamquam diei, electis exhibenda eſt; *multi vocati*, Judæorum populum, &c. p. 251. n. 16. T. II. Hujus & Parabolæ ſenſum egregie Tertull. & S. Aug. explicant, *ib.* n. 21. T. II.

Confirm. Triplex excuſatio invitatorum ad Cœnam myſticam pertinet ad triplex iſtud Concupiſcentiæ Genus: *Omne quod eſt in mundo, Concupiſcentia Carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.* 1. Jo. 2. 1. Concupiſcentia Carnis, *Uxorem duxi*, p. 256. n. 18. T. II. 2. Concupiſcentia oculorum, *Quinque juga Boum emi.* Ib. 3. Superbia vitæ, *Villam emi*, *ib.* Ad reſiſtendum Concupiſcentiæ carnis conſiderandum. 1. Voluptates ſæculi porcorum eſſe cibos, 2. Concupiſcentiæ oculorum, fallaciam divitiarum & honorum, p. 257. n. 18. T. II. 3. Superbiæ vitæ, magnitudinem ſuperborum fumo & ſomno ſimilem, p. 512. n. 9. T. I.

Epilog. Deus nos invitat ad delicias gloriæ ſuæ, ad ubertatem domus ſuæ, ad æternam ſui fruitionem. Venite ad Cœnam, *quia jam parata ſunt omnia.* Toto igitur fidei, ſpei, & charitatis fervore ad cœleſtem illam Cœnam properemus.

DOMIN. III. POST PENTECOSTEN.

Thema. *Gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.* Luc. 15.

Exord. SAlvator noſter Jeſus (uti Sacer Evangel. hodie commemorat) quærit peccatores pia ſollicitudine: invenit eum exultatione: portat miſericordiſſima compaſſione: recipit paterna charitate: Quod & Chriſtus oſtendit tribus parabolis, ut Phariſæorum ſuperbiam refellat, murmurantium, quod peccatores ad colloquium & familiaritatem reciperet, p. 259. n. 3. T. II.

Confirm. 1. Parabola ovis perditæ, & a Paſtore inventæ, moraliter explicata a Tertull. & S. Petro Chryſ. p. 261. n. 4. T. II. Altera, drachmæ perditæ, & inventæ, quæ & moraliter explicatur, *ib.* & ſeq. 3. Parabola filii prodigi, qua Dei miſericordia erga peccatores commendatur, & fiducia noſtra ad veniam, per pœnitentiam excitatur, p. 263. n. 11. T. II.

Epilog. Convertere ergo, peccator, ad Dominum Deum tuum, & perſevera, ſi vis ipſi & Angelis creare gaudium: hocque compenſabitur tibi gaudio infinito in cœlis.

DOMIN. IV. POST PENTECOSTEN.

Thema. *Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus.* Luc. 5.

Exord. HOmo natus ad laborem, ſicut avis ad volatum. Laborant boni & mali in hoc mundo, ſed animo & ſorte diſpari. Boni in Luce fidei; Mali in tenebris infidelitatis, errorum & peccatorum. Boni cum gaudio: Mali cum mœrore & moleſtia. Boni fructuoſe: Mali ſteriliter & inaniter.

Confirm. Laborandum ergo ut aliquando beati ſimus, ſed ne ſit inanis labor noſter. 1. Debemus laborare in Luce fidei: *Per totam noctem laborantes, nihil cepimus*, p. 169. n. 5. 170. n. 5. T. II. 2. In præſentia & verbo Chriſti: *In verbo tuo laxabo rete: ib.*

Epilog. Denique conclude cum S. Aug. explicans S. Petri verba: *Exi a me, quia homo peccator ſum*, p. 171. n. 8. T. II.

DOMIN. V. POST PENTECOSTEN.

Thema. *Niſi abundaverit juſtitia veſtra plus quam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in Regnum cœlorum.* Matth. 5.

Exord. QUamvis Phariſæi viderentur mandata Legis exacte obſervare, id tamen non tam virtutis amore fecerunt quam ob humanum reſpectum, ut laudes externas venarentur. Sed quia juſtitia noſtra perfectior eſſe debet, idcirco & obſervatio mandatorum accuratior a nobis requiritur, *plus quam Phariſæorum*, alioquin *non intrabitis in Regnum Cœlorum.*

Natal. Alex. In Evang. Tom. II.

Confirm. Moraliter 1. Juſtitiæ Chriſtianæ & Phariſaicæ diſcrimen, p. 107. n. 1. 2. T. I. 2. Juſtitiam in humilitate & pœnitentia eſſe poſitam, p. 39. n. 5. T. I.

Epilog. Vera autem juſtitia eſt obſervantia mandatorum Dei per charitatem. In via mandatorum Dei ſemper incedere & proficere, numquam ſtare & quieſcere debemus, quamdiu in hac via ſumus, &c. p. 111. n. 6. T. II.

DOMIN. VI. POST PENTECOSTEN.

Thema. *Si dimiſero eos jejunos in domum ſuam, deficient in via.* Marc. 8.

Exord. SAcer Evangel. miraculum multiplicationis ſeptem panum, a Chriſto patratum, miſericordia commoto erga turbam, qui relictis oppidis ſuis, illum per deſertum ſequebantur ut verbum ejus audirent, hodie demonſtrat. E quo miraculo Dei providentia egregie colligitur.

Confirm. 1. Dei providentia nobis omnia ſubminiſtrari, p. 115. a n. 21. uſque ad n. 25. T. I. 2. Quomodo illi confidendum, p. 133. a n. 19. uſque ad n. 21. T. I. & p. 236. n. 7. T. II.

Epilog. Sollicitudinem omnem, quia a Deo abducit, prohibet Dominus: In eum ſolummodo curas veſtras jactate, & ipſe vos enutriet. *Verumtamen quærite primum Regnum Dei, & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.*

DOMIN. VII. POST PENTECOSTEN.

Thema. *Attendite a falſis Prophetis.* Matth. 7.

Exord. IN hodierno Evang. nobis Chriſtus detegit triplicem radicem illuſionum, contra quas & nos triplici modo munire voluit, ne a via ſalutis averteremur, ac in viam perditionis deduceremur.

Confirm. Contra 1. illuſionem nos munit, jubendo, ut a falſis Proph. nos caveamus, nec illorum nos committamus directioni. *Attendite a falſis Prophetis*, p. 151. n. 8. T. I. Contra 2. nos munit, docendo, erroneam eſſe præſumptionem de fide bonis operibus deſtituta, quaſi ſufficiat illa ad ſalutem. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine intrabit in Regnum Cœlorum*, p. 156. n. 11. T. I. Contra 3. nos munit, docendo, voluntatem noſtram Dei voluntati conformandam eſſe, ut ad æternam beatitudinem perveniamus. *Sed qui facit voluntatem Patris mei*, &c. p. 590. n. 21. T. I.

Epilog. Conclude cum S. Ambr. p. 149. n. 7. T. I.

DOMIN. VIII. POST PENTECOSTEN.

Thema. *Facit vobis amicos de Mammona iniquitatis.* Luc. 16.

Exord. QUoniam igitur Evangelica Parab. quam hodie nobis proponit Eccleſia, ad Eleemoſynæ neceſſitatem & utilitatem docendam & perſuadendam tota collineat.

Confirm. Propone 1. Divitibus obligationem eleemoſynam erogandi divino præcepto impoſitam eſſe, p. 118. n. 2. T. I. 2. Magnas utilitates & fructus ex eleemoſynis in eos redundantes, p. 103. n. 26. T. I.

Epilog. Dei ſunt quæcumque poſſidemus. Horum nobis uſus dumtaxat permiſſus eſt, diſpenſatio credita, &c. *Nihil o homo, tuum eſt. Servus es, tuaque omnia Domini ſunt.* Ergo ſecundum Domini Legem, ac mandata opes tuas, immo opes ejus diſpenſa, da eſurienti, tege nudum, cura male affectum, ne egenum ac in triviis projectum neglexeris. 273. n. 1. T. II.

DOMIN. IX. POST PENTECOSTEN.

Thema. *Domus mea, domus orationis vocabitur.* Luc. 19.

Exord. CHriſtus Salvator noſter Civitatem Jeruſalem poſtquam deploravit, Templum ingreſſus, expulit ex illo ementes ac vendentes, ſignificans Templum Domum orationis eſſe. Quare demonſtretur.

Confirm. 1. Profanatio & violatio multiplex Templi Dei, p. 482. n. 6. 7. 8. T. I. 2. Reverentia Templis debita, *ib.* 482. n. 7. 8. T. I.

Epilog. Templum Dei quoque omnes & ſinguli ſumus, quotquot ſumus in Chriſto baptizati. Templi hujus & ædificii ſpiritualis lapides charitate compaginantur & connectuntur, &c. p. 529. n. 3. T. I.

DOMIN. X. POST PENTECOSTEN.

Thema. *Omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Luc. 18.

Exord. IN hodierni Evang. Parab. videmus ſuperbiam & oſtentationem in Phariſæo damnatam: Humilitatem in Publicano commendatam. Phariſæus magna arrogantia virtutes ſuas deprædicabat: *Non ſum ſicut ceteri homines.* E contra Publicanus de longinquo ſtabat, pectus ſuum percutiens, dicebat: *Deus propitius eſto mihi peccatori*, p. 291. n. 12. T. II. Quam ſententiam dedit Dominus juſtus judex. Humiliat ſuperbum, exaltat humilem. *Dico vobis, deſcendit hic juſtificatus in domum ſuam ab illo: Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur, ib.* n. 14. T. II.

Confirm. Moraliter 1. Quam grave peccatum ſuperbia, p. 119. n. 38. T. II. 2. Neceſſitatem humilitatis ad æternam ſalutem, p. 276. n. 468. n. 9. T. I.

Epilog. Cave, homo Chriſtiane, ſuperbiam, miſeriam tuam agnoſce, ut Dei miſericordiam impetres. Peccata tua agnoſce, ut tibi Deus ignoſcat. Humiliate in omnibus, ut preces tuæ gratæ ſint, quia Oratio humiliantis ſe, nubes penetrabit, p. 295. n. 9. T. II.

DOMIN. XI. POST PENTECOSTEN.

Thema. *Adducunt ei ſurdum & mutum.* Marc. 7.

Exord. NArrat S. Evang. Salvatore a finibus Tyri & Sidonis egreſſo, oblatum ei a quibuſdam ſurdum & mutum. Sed diverſa eſt hæc hiſtoria, nam Matth. & Luc. aſſerunt quod ille mutus a Dæmonio vexaretur, p. 37. n. 6. T. II. Surdus ille & mutus peccatoris typus eſt, obturatas habet aures, ne doctrinam ſalutis, ſive per miniſtros, ſive per ſe ipſum, ad cor ejus loquentis, audiat, & percipiat, p. 39. n. 3. T. II.

Confirm. Moraliter 1. Quomodo dæmon linguam peccatoris ligat, ne peccata ſua confiteatur, p. 197. n. 27. 2. Quomodo curandus, p. 39. n. 3. T. II.

Epilog. Orantibus, gementibus, & pœnitentibus merita ſua Jeſus applicabit; aperientur in nobis aures interioris hominis gratia ejus operante, ſolvetur lingua noſtra in Dei laudes, gratiæ Chriſti vim & admirabitur & prædicabit.

DOMIN. XII. POST PENTECOSTEN.

Thema. *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Luc. 10.

Exord. DIlectio proximi Legis naturæ præceptum eſt, in Lege Moſaica renovatum, in Lege tamdem Evangelica a Chriſto magis explicatum: Hoc poſt primum & maximum de dilectione Dei mandatum Summa legis eſt.

Confirm. Timeo ne ignoretis quis ſit proximus, quod ignorabat Legiſper. ille, qui Chriſto quæſtionem propoſuit, tentans illum: *Quis eſt meus proximus.* Quod vobis demonſtrabo.

1. Quis ſit proximus, & quæ regula ſecundum quam proximi dilectio menſuranda eſt, p. 493. n. 10. & p. 500. n. 15. T. I. 2. Quæ ſint officia dilectionis proximo debita ſecundum Legem, *ib.* 3. Quod ſit exemplar, cui nos in exhibendis hujus dilectionis officiis, conformare debemus.

Epilog. Chriſtum imitemur, & ſicut ille miſericordiam ſuam in nos exercuit, ita miſericordiam in proximos exerceamus, p. 217. n. 27. T. II.

DOMIN. XIII. POST PENTECOSTEN.

Thema. *Occurrerunt ei decem viri leproſi, &c.* Luc. 17.

Exord. QUam fœda, quam horrenda ſit mortalis peccati lepra & quam difficilis ejus curatio, ſolo fidei lumine cognoſci poteſt. Lepræ macula in peccati pœnam aliquoties a Deo vindice inflicta, ut illius fœditate ſignificaretur hominibus peccatum incomparabiliter fœdius eſſe. Maria ſoror Moyſis lepra percuſſa eſt ob peccatum murmurationis & invidiæ contra fratrem ſuum Dei amicum. Jam medium carnis ejus devoratum erat a lepra, cum Moyſes pro ea Deum oravit, p. 166. n. 1. 167. n. 2. T. I.

Confirm. Hinc ex lepræ malignitate proponere ſtatui. 1. Quam enormis ſit peccati lepra, p. 166. n. 1. T. I. 2. Quomodo curanda, p. 167. n. 2. T. I. & p. 289. n. 12. T. II.

Epilog. Mundati autem & liberati a peccati lepra, enarrare & prædicare debemus laudes & gloriam Salvat. & medici animarum noſtrarum J. C. in omnibus *gratias agentes Deo & Patri per ipſum.*

DOMIN. XVI. POST PENTECOSTEN.

Thema. *Nemo poteſt duobus Dominis ſervire ... Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ.* Matt. 6.

Exord. CHriſtus in hodierni Evang. Textu cupiditatem expugnat, charitatem ubique commendat. Damnat cupiditatem, his verbis: *Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ*, p. 115. n. 19 T. I. Charitatem commendat hac ſententia, *Quærite primum Regnum Dei, & juſtitiam ejus*, p. 116. n. 25. T. I.

Confirm. Cum ergo Salvator nos doceat terrena deſpicere & ſpiritalibus adhærere bonis, demonſtrabimus 1. Temporales perituraſque divitias eſſe contemnendas, p. 131. n. 19. T. I. 2. Æternaſque vero divitias diligendas & quærendas, p. 177. n. 16. T. I.

Epilog. A rerum temporalium ſollicitudine facilis in avaritiam lapſus eſt. Vitanda igitur ſollicitudo, ut avaritia omnis caveatur, &c. p. 236. n. 13. 14. 15. T. II.

DOMIN. XV. POST PENTECOSTEN.

Thema. *Ecce defunctus efferebatur.* Luc. 7.

Exord. EVangel. hodiernum proponit nobis Adoleſcentem defunctum, qui & a Chriſto quidem excitandus efferebatur, p. 182. n. 12. 14. T. II. Sed noſtrum eſt ſatagere, ut defungamur non morte impiorum, de qua Proph. David: *Mors peccatorum peſſima*, ſed morte Juſtorum: *Pretioſa in conſpectu Domini mors SS. ejus*, p. 186. n. 12. T. II.

Confirm. Ut ergo digna ad mortem præparatione peſſimam peccatorum mortem evitemus, oſtendemus 1. Quid ſit mors impii, p. 72. n. 5. T. II. 2. Quid bona mors, p. 462. n. 11. T. II. & quibus operibus comparatur, p. 553. n. 5. T. I.

Epilog. Conclude cum S. Aug. Timenda non mors corporis, ſed mors animæ... Habes quid agas ut numquam moriaris. Si times mortem, ama vitam, vita tua Deus eſt, via tua Chriſtus eſt, via tua Spir. S. eſt, &c. p. 226. n. 11. T. II.

DOMIN. XVI. POST PENTECOSTEN.

Thema. *Si licet Sabbato curare?* Luc. 14.

Exord. PRæceptum de ſanctificatione ſabbati hodierni Evangelii occaſione explicare ſtatui, cum Chriſtus illud Legiſperitis & Phariſæis explanare dignatus ſit, p. 250. n. 3. T. II.

Confirm. Quod & fuſe exponitur, p. 292. a n. 1. uſque ad n. 10.

Epilog. Benedictionibus ſpiritualibus illi ſoli cumulantur, qui voluntatem ſuam Dominicis Feſtiſque diebus non faciunt, & in viis pravis non ambulant, ſed in viis mandatorum Dei, & faciunt voluntatem ejus, quæ eſt eorum ſanctificatio, &c. p. 189. n. 1. 2. T. I.

DOMIN. XVII. POST PENTEC.

Thema. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c.* Matth. 22.

Exord. HIſtoriam Evangelicam hujus Dominicæ ad longum explicatam, vide, p. 492. num. 9. T. I. In qua nobis exhibetur maximum & primum mandatum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

Confirm. 1. Amor Dei omnibus affectibus noſtris dominari debet, pag. 244. n. 21. T. I. 2. Omnia noſtra opera in Dei Amore & proximi poſita eſſe debent, p. 499. n. 14. 15. 16. T. I.

Epilog. Diligamus Deum, quia ipſe prior dilexit nos. Amor itaque Dei primum omnium ejus donorum eſt. Amorem amori rependamus, & ſi Deum diligimus, nihil nos de noſtro retribuere agnoſcamus, ſed de donis ejus ac datis, pag. 515. num. 27. T. II.

DOMIN. XVIII. POST PENTEC.

Thema. *Confide Fili, remittuntur tibi peccata tua.* Matth. 9.

Exord. EVangelium hodiernæ Dominicæ nobis proponit Paraliticum in lecto jacentem, qui & peccatoris figura eſt, ad omne opus bonum ac ſupernaturale invalidi. Solus Chriſtus illum ſanare poteſt. Offertur illi & commendatur per Eccleſiæ fidem & preces. *Ecce offerebant ei paralyticum*, p. 189. n. 1. & p. 190. n. 2. T. I.

Confirm.

Confirm. De remiſſione peccatorum tria credenda ſunt. Quod Peccatorum remiſſio ſola Deo propria ſit, pag. 190. num. 2. T. I. & 438. num. 36. T. II. 2. Quod non alibi quam in ſolo gremio Eccleſiæ Catholicæ peccata dimittantur vere converſis, pag. 190. n. 2. & 394. num. 2. T. I. 3. Quod Remiſſio peccatorum converſis poſſit concedi, p. 190. n. 2. T. I.

Epilog. Conclude proponendo veræ Converſionis ſigna: 1. Dei mandatis fideliter & prompte obedire. 2. Pravas cupiditates & peccati reliquias deſtruere & abolere. 3. Vitare ſocietates, qæ ad peccatum inducere poſſunt. 4. Deo gratias agere, omniaque opera noſtra ad ejus gloriam referre, p. 166. n. 27. T. II.

DOMIN. XIX. POST PENTEC.

Thema. *Simile factum eſt Regnum Cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias Filio ſuo.* Matth. 22.

Exord. PER hodiernam Parabolam, tria Chriſtus Dominus intelligit, 1. Judæorum ad nuptias cœleſtes vocationem, ac duritiam cordis eorum, quia venire noluerunt: 2. vocationem infidelium: 3. vocationem fidelium, p. 487. n. 1. T. I.

Confirm. Moraliter 1. Quinam ad nuptias vocati ſunt, & quibus paratæ, p. 495. num. 2. T. I. 2. Quæ noſtra debet eſſe veſtis nuptialis, *ib.* n. 4. & 490. n. 5. T. I.

Epilog. Multi vocati, ſperate. Pauci electi, timete ne ex infelici illo numero ſitis, quod culpa ſane veſtra continget. Præparate vos ad nuptias Agni, veſtem nuptialem ſemper habere curate. *Satagite, ut per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis*, &c. 2. Petri 1. v. 10. & 11.

DOMINI. XX. POST PENTEC.

Thema. *Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis.* Jo. 4.

Exord. CHriſtus Salvator noſter in hodierno Evangelio increpat Regulum, cujus filius infirmabatur Capharnaum, qui potentiam ac beneficentiam Chriſti temporibus & locis circumſcriptam putabat: ne cum ipſo audiamus: *Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis*, p. 381. n. 48. T. II.

Confirm. Oſtendam 1. Quomodo voluntas noſtra divinæ voluntati committenda, p. 75. n. 2. T. II. 2. Quod nullum ſacrificium Deo acceptius ſit ſacrificio propriæ voluntatis, p. 309. n. 1. T. II. & 451. n. 15. T. I.

Epilog. Ad Chriſtum Jeſum accedamus, illique ſupplicemus humiliter cum Regulo Capharnaitano, non ſolum ut ſanet ægritudines corporis noſtri, ſed imprimis ut infirmitates animæ noſtræ incipientis mori, & in ſummo ſalutis periculo conſtitutæ, ſanare dignetur, &c. p. 386. n. 46. T. II.

DOMIN. XXI. POST PENTECOST.

Thema. *Omne debitum dimiſi tibi . . . Nonne ergo oportuit & te miſereri conſervi tui*, &c. Matth. 18.

Exord. HOdiernum Evangelium litteraliter explicatur, p. 420. n. 21. T. I.

Confirm. Ad debita conſervis & proximis noſtris dimittenda, nos excitare debet, 1. Exemplum Dei debita nobis miſericorditer condonantis, p. 433. n. 16. T. I. 2. Indignatio Domini & pœnæ immiſericordibus paratæ. *ib.* n. 17. T. I.

Epilog. Efficiamur ſimiles Deo per miſericordiam, *& omnia quæ vultis ut faciant vobis homines hoc facite illis.* Hoc præcepto omnia Charitatis officia continentur, quod & egregie a S. Gregorio M. explicatur, p. 149. n. 6. T. I.

DOMIN. XXII. POST PENTECOST.

Thema. *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.* Matth. 22.

Exord. PRæcipua duo homines officia Chriſtus in hodierno Evangelio docet, ſcilicet, 1. Quid Regi, 2. Quid Deo debeant, Regibus debita officia & tributa debentur: Deo nos ipſos debemus.

Confirm. Quod & moraliter explicandum, p. 497. n. 9. T. I. & 66. n. 2. 306. num. 25. T. II.

Epilog. Prælatis & Paſtoribus animarum, nec non Regibus pietatis & obedientiæ officia debemus, p. 373. n. 1. T. I. ſed Deus ex toto corde diligendus eſt, &c. p. 67. n. 4. T. II.

DOMIN. XXIII. POST PENTECOST.

Thema. *Domine, filia mea modo defuncta est.* Matth. 9.

Exord. TRes mortuos a Chriſto ſuſcitatos, clare ſancta commemorant Evangelia; Lazari triduo ſepulti, D. Joannes cap. 11. Filii unici viduæ prope civitatem Naim Luc. 7. & Puellæ Jairi Principis hodiernus Evangeliſta Matth.

Confirm. Per tres autem hos mortuos tria peccatorum genera intelliguntur. Cordis ſcilicet, oris, & operis, p. 200. n. 14. T. I. 1. In filia Jairi reſuſcita, *ib.* & p. 206. n. 19. T. I. 2. in filio viduæ prope Naim. p. 186. n. 12. T. II. 3. in Lazaro jam fœtenti, p. 465. n. 38. 43. T. II.

Epilog. Ut animæ noſtræ reſurrectionem impetremus, ad Deum per fidem accedere oportet, illi miſeriam & animæ mortuæ ſtatum ferventi ſollicitudine exponere, cum fiducia in Dei bonitate, & in virtute SS. Humanitatis paſſionis & mortis Domini ipſi ſupplicare, ut animam ipſius ſpiritu, quo vivebat, deſtitutam, ejuſdem ſpiritus nova effuſione vivificet, p. 202. numer. 15. T. I.

DOMIN. XXIV. POST. PENTECOST.

Thema. *Tunc plangent omnes tribus terræ.* Matth. 24.

Exord. ANalogia excidii Templi Jeroſolimitani, & mundi, p. 518. n. 2. 3. T. I.

Confirm. Moraliter: 1. Hoc templum homo Chriſtianus eſt in corpore & anima, pag. 529. n. 2. 3. T. I. 2. Quomodo deſtruendum in peccatoribus, p. 533. n. 11. T. I. 3. Quomodo exſcindendum in reprobis, *ib.*

Epilog. Diligenter ergo hoc templum nunc cuſtodiendum obedientia mandatorum Dei, fuga peccati, & exercitio virtutum, & ſi alicubi ruinoſum fiat, reparandum illico Sacramento Pœnitentiæ.

INDEX

CONCIONATORIUS

IN PRÆCIPUA FESTA TOTIUS ANNI.

IN FESTO S. ANDREÆ APOST.

Thema. *Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.* Matth. 4.

Exord. CHristum Piscatores ad Apostolat. vocaturum Proph. prædixerunt, p. 49. n. 18. T. I.

Confirm. Ex Apostolor. vocatione propone. 1. Quinam vocantur, & quomodo nos Deus vocat, p. 257. n. 21. 22. T. II. 2. Sine cunctatione parendum Christo nos interius vocanti, p. 56. n. 8. & 173. n. 11. T. I.

Epilog. Igitur sequamur & nos Christum, peccata vitando, opera faciendo.

IN FESTO IMMAC. CONCEPT. B. M. V.

Thema. *De qua natus est Jesus qui vocatur Christus.* Matth. 1.

Exord. OMnes B.V.M. laudes hoc uno continentur elogio, *De qua natus est Jesus.* Vetus Orator Philippo Macedoni adulatus dixit: Sufficiat tibi filium habuisse *Alexandrum*, B.M.V., citra adulationem, dicimus, *Sufficit sibi filium habuisse Jesum.* Vide p. 8. n. 13. T. I.

Confirm. Ostende Mariam V. fuisse perpetuam, p. 9. n. 17. & 18. T. I. & liberam a maledictione Evæ, p. 115. n. 28. T. II.

Epilog. Vivamus semper & operemur tamquam Deum præsentem cogitantes, B. M. Matris Dei, ante partum, in partu, & post partum Virg., castitatem æmulemur, p. 12. n. 1. 2. 3. T. I.

IN FESTO S. THOMÆ APOST.

Thema. *Beati qui non viderunt & crediderunt.* Joann. 20.

Exord. THomas, unus ex Collegio Apost. quod primum fuit duodecimvirum aberat, cum Jesus sociis se conspicuum præbuit. *Dixerunt ergo & alii discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit ei: Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum: & mittam manum in latus ejus, non credam.* Pertinax certe incredulitas Thomæ &c. p. 542. n. 24. T. II. Sed hanc Thomæ incredulitatem permisit Christus, ut Eccl. fidem confirmaret &c. p. 543. n. 28. T. II.

Confirm. Hujus fidei per Christum tam feliciter restitutæ occasione dicatur. 1. Fidem & cognitionem mysteriorum, gratuitum Dei donum esse, pag. 330. n. 10. T. I. 2. Nostram esse felicitatem, qui Christum in carne non vidimus, & tamen Evang. credidimus, &c. p. 212. 548. n. 29. T. II.

Epilog. Pro quibus laudemus Dominum vita & lingua, corde & ore, vocibus & moribus. Concordent prius in nobis ipsis lingua cum vita, os cum conscientia. Concordent voces cum moribus, ne forte bonæ voces testimonium dicant contra malos mores.

IN FESTO NATIVIT. DOMINI.

Thema. *Exiit Edictum a Cæsare Aug. ut describeretur universus orbis.* Luc. 2.

Exord. IN hujus Solemnit. Evang. divinum declaratur mysterium, & divinæ dispensationi ac decretis nescius, servit Cæsar Aug. &c. p. 139. n. 1. T. II. Nam orbe pacato nascitur Rex pacificus &c. *ib.* In Civitate divino consilio Bethleem, p. 140. n. 6. T. II.

Confirm. Nativitatis Christi mysterium &c. moraliter exponatur, p. 140. a n. 6. *usque* ad n. 21. T. II.

Epilog. Admiremur divitias bonitatis C. J., qui se nascens dedit nobis socium, conversens in edulium, se moriens in pretium, se regnans dat in præmium, &c. *ib.*

IN FESTO S. STEPHANI PROTO-MAR.

Thema. *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt.* Matth. 23.

Exord. AD normam S. Stephani qui pro se lapidantibus Deum precatus est, præponatur.

Confirm. 1. Præceptum de dilectione inimi-

co-

corum, p. 80. n. 39. T. I. 2. Quam pauci ſint inter Chriſtianos qui per hunc gradum ad Beatitudinem pervenire velint, p. 88. n. 9. T. I.

Epilog. Non ſolum verbo, ſed exemplo nos ad maledicta ſuſtinenda, & calumnias æquo & læto animo tolerandas Chriſtus informaverit, &c. p. 89. n. 10. T. I.

IN FESTO S. JOANNIS AP. ET EVANG.

Thema. *Converſus Petrus vidit illum diſcipulum quem diligebat Jeſus.* Jo. 21.

Exord. INter prærogativas, quibus S. Jo. inter alios Apoſt. excelluit, fuit virginalis ejus caſtitas, quæ etiam cauſa fuit, eum magis a Chriſto fuiſſe dilectum, quæ dilectio aditum illi patefecit in ſinum Jeſu, p. 484. n. 23. T. II.

Confirm. Qua de cauſa hic agendum de munditia cordis, p. 61. n. 7. & p. 87. n. 1.

Epilog. Nemo igitur in hac vita ſic mundus eſt, ut non ſit magis magiſque mundandus, quæ Emundatio perficitur verbo veritatis, Sacrificio contriti cordis, Eleemoſynis, ac charitate, &c. p. 501. n. 3. T. II.

IN FESTO CIRCUMC. DOMINI.

Thema. *Impleti ſunt dies octo, ut circumcideretur Puer.* Luc. 2.

Exord. HOdierni Evang. litteram fuſius exponit S. Epiph. p. 133. n. 21. T. II.

Confirm. Agatur, vel de utilitate Circumc. ſpiritualis, vide verbum *Circumciſio* in Indice rerum & verborum, vel de SS. Nomine JESU, p. 10. n. 20. & p. 11. n. 21. & ſeq. T. I.

Epilog. Poſſes concludere per verba S. Leonis Magni, p. 12. n. 1. T. I.

IN FESTO EPIPHANIÆ DOMINI.

Thema. *Vidimus enim ſtellam ejus in oriente.* Matth. 2.

Exord. EX SS. PP. Evang. Littera proponitur, p. 13. n. 1. 2. T. I. Agnoſcamus in Magis Adoratoribus Chriſti vocationis noſtræ fideique primitias. p. 24. n. 1. T. I.

Confirm. 1. Divinæ gratiæ nos vocantis ductum fideliter & obedienter ſequamur, *ib.* n. 2. Magorum devotionem imitemur, *ib.* n. 23. T. I.

Epilog. Regem, Sacerdotem, & pro nobis mortuum Chriſtum agnoſcentes & laudantes, tamquam in auro, & thure, & myrrha, novam viam carpamus, non qua venimus, redeamus, *ib.*

IN FESTO PURIFICAT. B. M. V.

Thema. *Poſtquam impleti ſunt dies purgationis ejus.* Luc. 2.

Exord. SEnſus Litteralis Evang. hujus ad longum explicatur, p. 133. a n. 22. ad n. 36. T. II. Deipara virgo primum templum eſt & Altare, in quo ſe æterno Patri Chriſtus obtulit, ipſe Sacerdos & victima, p. 144 n. 22. T. II.

Confirm. 1. Quomodo nos pœnitentia humili Chriſtum digne offeremus, *ib.* 2. Fide, ſpe, & Charitate Chriſto occurramus, ut Juſtus Simeon, p. 145. n. 25. &c.

Epilog. In Reſurrect. multorum poſitus eſt; in hoc enim a Deo miſſus, ut multi in eum credant, & qui crediderunt, ſalvi fiant, &c. p. 147. n. 34. T. II.

IN FESTO S. MATTHIÆ APOST.

Thema. *Venite ad me omnes, qui laborati & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Matth. 11.

Exord. IN hodierni Feſti Evang. Chriſtus malignos repellit, laborantes vocat. His ait, *Diſcedite a me omnes qui operamini iniquitatem:* Iſtis vero, *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis*, &c. p. 275. n. 21. T. I.

Confirm. Hac de cauſa proponantur S. Aug. verba, & oſtendatur 1. Quos laborantes Deus vocat, *ib.* 2. Humilitatis vim & efficaciam, 276. n. 22. T. I. 3. Quomodo leve Chriſti Jugum, p. 275. n. 21. T. I.

Epilog. Conclude, cum D. Aug., explicans, quæ ſarcina nos premit & aggravat, & Chriſti ſarcina, quæ nos ſublevat, &c. p. 275. n. 21. T. I.

IN FESTO S. JOSEPHI.

Thema. *Joſeph autem vir ejus, cum eſſet juſtus.* Matth. 1.

Exord. SAnctus Joſephus juſtus erat, id eſt omni virtutum genere ornatus, p. 9. n. 19. T. I. Ideoque omni fidelium veneratione digniſſimus.

Confirm. 1. Quia Sponſus Mariæ caſtiſſimus, p. 7. n. 11. T. I. Quia Pater Chriſti mente, non carne, *ib.*

Epilog. Obedientiam & æquanimitatem S. Joſephi in proſperis & adverſis imitari debent Chriſtiani, &c. p. 26. n. 10. T. I.

IN

IN FESTO ANNUNTIAT. B. M. V.

Thema. *Ave, gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus.* Luc. 1.

Exord. MAlus Angelus noſtræ perditionis Auctor fuit, colloquendo cum Eva: S. Angelus Gabriel noſtræ reparationis nuntius fuit, colloquendo cum Virg. Maria, &c. p. 114. n. 26. T. II.

Confirm. Moraliter oſtenditur 1. Plenitudo gratiæ in Maria, p. 115. n. 28. T. II. 2. Quare benedicta in mulieribus vocata, *ib.*

Epilog. Imitemur B. V. M. humilitatem, ejus modeſtiam, prudentiam, ac fortitudinem, p. 119. n. 38. T. II.

IN FESTO SS. PHILIPPI ET JACOBI.

Thema. *In Domo Patris mei manſiones multæ ſunt.* Jo. 14.

Exord. QUia Chriſtus Salvator noſter diſcipulis ſuis dixerat: *Quo ego vado, vos non poteſtis venire*, & Petro, *Non potes me ſequi modo, ſequeris autem poſtea*, metuebant, ne ipſi Regno Cœlorum excluderentur, &c. p. 486. n. 2. T. II. Moraliter proponatur.

Confirm. 2. Quomodo Chriſtus meritis ſuis nobis Cœlum mercatus eſt, p. 491. n. 2. T. II. 2. Qua via ad Deum tendere debeamus, p. 492. n. 6. T. II.

Epilog. Deus totum hominis, *qui replet in bonis deſiderium noſtrum*. Præter illum, qui ſolus verum, ſummumque bonum eſt, nihil deſiderandum, p. 493. n. 8. T. II.

IN FESTO INVENT. S. CRUCIS.

Thema. *Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis.* Jo 3.

Exord. NE autem incredibilis videatur Paſſio & mors Filii Dei, mundique redemptio per myſterium Crucis ejus, utitur Chriſtus Script. qua Nicodemus quaſi manu duci poſſit ad credendum myſterium per eam adumbratum, &c. Vide, p. 366. n. 14. T. II.

Confirm. Hac de cauſa demonſtrentur 1. Rationes quare Chriſtus id mortis genus in Cruce elegerit, p. 614. n. 5. T. I. 2. Quare medius inter duos Latrones crucifigi voluerit, p. 618. n. 11.

Epilog. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus. Non ut mortuos ſuſcitemus, ſupra mare pedibus ambulemus, ſed ut ſimus mites & humiles corde, & non ſolum amicos, ſed etiam inimicos diligamus, p. 392. n. 8. T. I.

IN FESTO ASCENS. DOMINI.

Thema. *Aſſumptus eſt in Cœlum, & ſedet a dextris Dei.* Marc. 16.

Exord. CHriſtus Dominus poſt reportatam de morte, inferno, & dæmone victoriam, triumphabundus in Cœlum aſcendit.

Confirm. Demonſtretur 1. Quod Chriſti in Cœlum aſſumptio, gloriæ ejus noſtræque ſalutis ſit conſummatio, p. 90. n. 9. T. II. 2. Quomodo & cor noſtrum cum illo aſcendere debeat, *ib.*

Epilog. Theſaurus autem noſter in Cœlis eſt. C. J. &c. *ib.*

IN FESTO CORPORIS CHRISTI.

Thema. *Caro mea vere eſt cibus.* Jo. 6.

Exord. ADmirabilis Euch. Sacramenti dignitas & excellentia, quæ uno verbo demonſtrari non poteſt, uti nec Dei ſumma perfectio, nec dignitas Chriſti pluribus nominibus a Script. ſacris exprimitur, p. 404. n. 54. 55. T. II. Reſtat tamen explicandum, quod ipſi Chriſtus Dominus tribuit in hodierno Evang.

Confirm. 1. Chriſtus Corpus & ſanguinem ſuum in Euchariſt. nobis donat, ut verum cibum & potum animarum noſtrarum, p. 584. n. 13. T. I. 2. Ut ſymbolum & principium noſtræ cum ipſo conjunctionis, & mutuæ illius in nobis, ac noſtri in illo manſionis, *ib.* T. I. 3. Ut æternæ vitæ pignus, p. 412. n. 52. T. II.

Epilog. Paranda eſt Anima ad Chriſtum digne excipiendum in ſacra Commun. Cor variis virtutibus ornatum eſſe debet, humilitate, chriſtiana mortificatione, & paupertate ſpiritus, &c. p. 176. n. 4. T. II.

IN FESTO S. JOAN. BAPT.

Thema. *Quis putas puer iſte erit.* Luc. 1.

Exord. EVang. Feſti hodierni ad Litteram explicatur, p. 109. n. 66. T. II.

Confirm. Moraliter 1. Quomodo Eliſabeth fuerit Eccl. typus, p. 125. n. 57. T. II. 2. Zacha. typus peccatoris pœnitentis, *ib.* n. 64. T. II.

Epilog.

Epilog. In SS. Natali, præcipue in Natali S. Jo. Bapt., gaudendum, *Sanctus enim non ſolum parentum gratia, ſed etiam ſalus eſt plurimum*, ait S. Ambr. Gaudendum, non lætitia ſæculari, ſed gaudio ſpirituali. Gaudendum in Domino, non cum mundo. Vide ſequentia, p. 113. n. 14. T. II. Ad longum.

IN FESTO SS. PETRI ET PAULI APOST.

Thema. *Quem dicunt homines eſſe filium hominis.* Matth. 16.

Exord. EVang. Hiſtor. ad Litteram explicatur, p. 384. n. 6. T. I.

Confirm. Moraliter 1. Hominum ſuperbiam, jactantiamque Chriſtus verbis factiſque damnat, pag. 392. n. 8. T. I. 2. In cognitione & amore Dei hominis Chriſtiani poſitam eſſe Beatitudinem, p. 393. n. 10. T. I.

Epilog. Eliæ lingua *clavis Cœlorum* fuit: ſiquidem pluviam per annos plurimos cohibere potuit, & precibus iterum excitare. Verum longe major S. Petri quam Eliæ poteſtas. Illi ſiquidem Chriſtus ipſe poteſtatem dedit aperiendi claudendique Cœlum peccatoribus, ut ſpiritalem gratiæ imbrem in animas eliceret vel ſuſpenderet, &c. p. 394. n. 12. T. I.

IN FESTO S. JACOBI AP.

Thema. *Neſcitis, quid petatis* Matth. 20.

Exord. CUm Mater filiorum Zebedæi Chriſtum brevi moriturum, tertia die reſurrecturum, Regnique poſſeſſionem aditurum audiviſſet, pro filiis ſollicita cum illis Jeſum acceſſit, petens incrementum filiorum, &c. Quæ & explicant SS. Patres p. 460. n. 14. T. I.

Confirm. Moraliter proponitur. 1. Ambitionis vilitas & quam indecora, p. 467. n. 8. T. I. 2. Viam humilitatis & Crucis eſſe ineundam, quam Chriſtus monſtravit, *ib.*

Epilog. Conclude cum S. Bern.: *Si gloriari oportet, forma tibi SS. præfigitur, Apoſtolorum proponitur gloria, parvane tibi videtur? Quis mihi tribuat ſimilem fieri in gloria SS.? ib.* n. 7. &c. T. I.

IN FESTO S. LAURENTII.

Thema. *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet.* Jo. 12.

Exord. GRano frumenti in hodierno Evang. ſe comparat Chriſtus, quia niſi mortuus fuiſſet & ſanguine ſuo velut imbre cœleſti fœcunditatem tribuiſſet, ſterilis manſiſſet gentilitas, nec filios Dei parturiiſſet, p. 469. n. 22. T. II.

Confirm. Tria ſunt quæ Chriſtianum ad vitæ mundique contemptum, ad pœnitentiam, ad labores & amorem crucis excitare debent. 1. Obligatio C. J. imitandi, p. 474. n. 24. T. II. 2. Spes præmii, ſcilicet ſocietatis ejus in regno, æternaque felicitate, *ib.* 3. Honor quo Pater æternus cumulabit eos, qui Filio ſuo fideliter ſervierint, *ib.*

Epilog. Quicumque vitam ſuam & commoda temporalia præ Chriſto ac rebus divinis amat, perdet vitam æternam. Qui vero commoda temporalia ac vitam ipſam, ad normam S. Laurent., minoris fecerit, vitam æternam in Cœlis poſſidebit.

IN FESTO ASSUMPT. B. M. V.

Thema. *Dic ergo illi, ut me adjuvet.* Luc. 10.

Exord. COnquerentem in Feſtiv. hodiernæ Evang. audivimus Martham, quod ſoror Magdalena eam ſolam relinquerit in miniſterio: at nos jure potiori conqueri poſſumus, quod magna illa ſoror noſtra MARIA nos ſolos hodie reliquerit miniſtrare, ipſa in Cœlo ſedens ad pedes Domini pro nobis ſupplicatura, ubi & anima ejus magnificat Dominum, & Spiritus ejus exultat in Deo ſalutari ſuo.

Confirm. 1. Quomodo cum Maria ob collata in nos beneficia Deum magnificare debeamus, p. 219. n. 41. T. II. 2. Quomodo & cum Maria Virg. a nobis adoranda ſit ejus omnipotentia, ſanctitas, & miſericordia, *ib.*

Epilog. In filios nos recepit SS. V. M. Teſtam. J. C. morientis. Illam cum fiducia invocemus & colamus ut matrem; ejuſque Filio placere ſtudeamus animæ corporiſque caſtimonia, ut illi grati ſimus, & Beatitudinem conſequamur æternam.

IN FESTO S. BARTOLOMÆI AP.

Thema. *Elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſt. nominavit.* Luc. 6.

Exord. MYſterio non caret duodenarius Apoſtolorum numerus. Chriſtus enim ſpiritale regnum conditurus Judaicæ Reipubl. imaginem quodammodo expreſſit. Sicut enim Tribus 12., juxta numerum 12. Filiorum Iſrael, ita 12. erant Apoſtoli, p. 213. n. 29. T. I. Qui duodenarius numerus per figuras Biblicas explicatur, *ib.*

Confirm. Moraliter proponatur. 1. Magnanimitas & fortitudo Apoſtol. in perſecutionibus, p. 234. n. 11. T. I. 2. Quam longe abſint Chriſtiani ab Apoſt. imitatione, pag. 236. n. 13. T. I.

Epilog. Si Chriſti diſcipuli eſſe velimus, ejus humilitatem, manſuetudinem & patientiam imitemur: doctrinam ejus diſcamus, & opere illam exerceamus, p. 237. n. 15. 16. 17. 18. T. I.

IN FESTO NATIVIT. B. V. M.

Thema. *Jacob autem genuit virum Mariæ, de qua natus eſt Jeſus.* Matth. 1.

Exord. BEatiſs. V. M. Nativit. ſumma cum animi devotione ac gaudio celebranda eſſe, hæc ſuadet ratio.

Confirm. 1. Quia Mater Dei, p. 103. n. 35. T. II. Quia mediatrix hominum apud Chriſtum, p. 122. n. 49. T. II.

Epilog. In B. M. V. Matris miſericordiæ laudes nos in noſtris neceſſitatibus ſpiritualiter viſitantis, erumpamus, & gratias agamus Benedicto fructui Ventris ejus C. J., qui per illam ceu aquæductum de Paradiſo exeuntem, aquam vivam gratiæ ſuæ in nos derivat, &c. *ib.*

IN FESTO S. MATTHÆI AP. ET EVANG.

Thema. *Et ſurgens, ſecutus eſt eum.* Matth. 9.

Exord. HOdierni Evang. Litteram ad longum, p. 183. n. 7. T. I. Inſcrutabile eſt divinæ vocationis myſterium, quo Deus omnis generis & conditionis homines vocat, ne de illius miſericordia quiſquam deſperet, p. 194. n. 8. T. I. Quapropter hic agatur de vera converſione peccatoris; quæ & tribus gradibus fieri poteſt.

Confirm. 1. Eſt, extremæ ſuæ miſeriæ conſideratio, p. 264. n. 17. T. II. 2. propoſitum renuntiandi peccatis & illorum occaſionibus, p. 265. n. 18. T. II. 3. odium & deteſtatio peccati ob amorem Dei, *ib.*

Epilog. S. Matth. ſequamur, non Evangel. ſcribendo, ſed Evangelica præcepta ſervando, qui mox ut vocantis Salvat. audivit imperium non cunctatus eſt, ſed divitias ſprevit, carnalium affectus abrupit, & poſt Chriſti veſtigia lætus & impiger properavit, p. 194. n. 8. T. I.

IN FESTO S. MICHAELIS ARCANG.

Thema. *Angeli eorum in Cœlis ſemper vident faciem Patris mei.* Matth. 18.

Exord. IN hodierno Evang. Chriſtus non ſeipſum, ſed parvulum, velut innocentiæ & humilitatis exemplar, proponit, p. 421. n. 2. p. 423. n. 3. T. I. demonſtretur e S. Hil., Clem. Alex. & S. Leon.

Confirm. 1. Quinam pro parvulis ſint habendi, *ib.* 2. Humilitatem gradum eſſe ad celſitudinem. 3. Quam neceſſaria ſit humilitas, ut participes ſimus Divinitatis, gratiæ & Beatitudinis Chriſti, p. 422. n. 3. T. I.

Epilog. Diſcamus a Chriſto Salvat. noſtro, non ſolum humilitatem cognitionis, ſed & humilitatem cordis, &c. p. 276. n. 22. T. I.

IN FESTO SS. SIMEONIS ET JUDÆ.

Thema. *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Jo. 15.

Exord. MUtua ac fraterna in hodierno Evang. mandatur ac præcipitur dilectio, quæ & Legis Chriſt. plenitudo eſt, p. 503. n. 12. T. II. Forma & exemplar dilectionis, qua nos mutuo proſequi debemus, eſt dilectio, qua nos Chriſtus dilexit, quam & S. Aug. deſcribit, *ib.*

Confirm. Moraliter 1. Quomodo Deus diligendus, p. 492. n. 9. T. I. 2. Quomodo proximus. *ib.* T. I. 3. Quomodo inimicus, p. 493. n. 10. p. 104. n. 27. p. 105. n. 28. T. I.

Epilog. Deum imitare qui pluit ſuper bonos & malos, & ſolem ſuum oriri facit ſuper juſtos & injuſtos. Hoc ſemper verſemus animo, quod qui inimicum benedicit, ſe ipſum benedicit, & qui illi maledicit, in ſe ipſum maledicta detorquet: & qui pro inimico orat, pro ſe magis quam pro illo orat, p. 105. n. 28. T. I.

IN

IN FESTO OMNIUM SS.

Thema. *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.* Matth. 15.

Exord. CUm hodiernum Evang. de superna Beatitudine repletum sit. Beatitudines octo Evangelicæ in particulari assignandæ.

Confirm. 1. Beti pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, p. 83. n. 2. T. I. 2. Beati mites, &c. p. 84. n. 3. T. I. 3. Beati qui lugent, &c. p. 85. n. 4. T. I. 4. Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, &c. p. 86. n. 5. Beati misericordes, &c. *ib.* T. I. 6. Beati mundo corde, &c. *ib.* n. 7. 7. Beati pacifici, &c. pag. 88. n. 8. T. I. 8. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, &c. *ib.* n. 9. T. I.

Epilog. Explica moraliter hæc verba: *Justi autem in vitam æternam*, pag. 559. n. 10. T. I.

IN FESTO DEDICAT. ECCLESIÆ.

Vide Concionem Dominicæ IX. post Pentecosten.

FINIS.

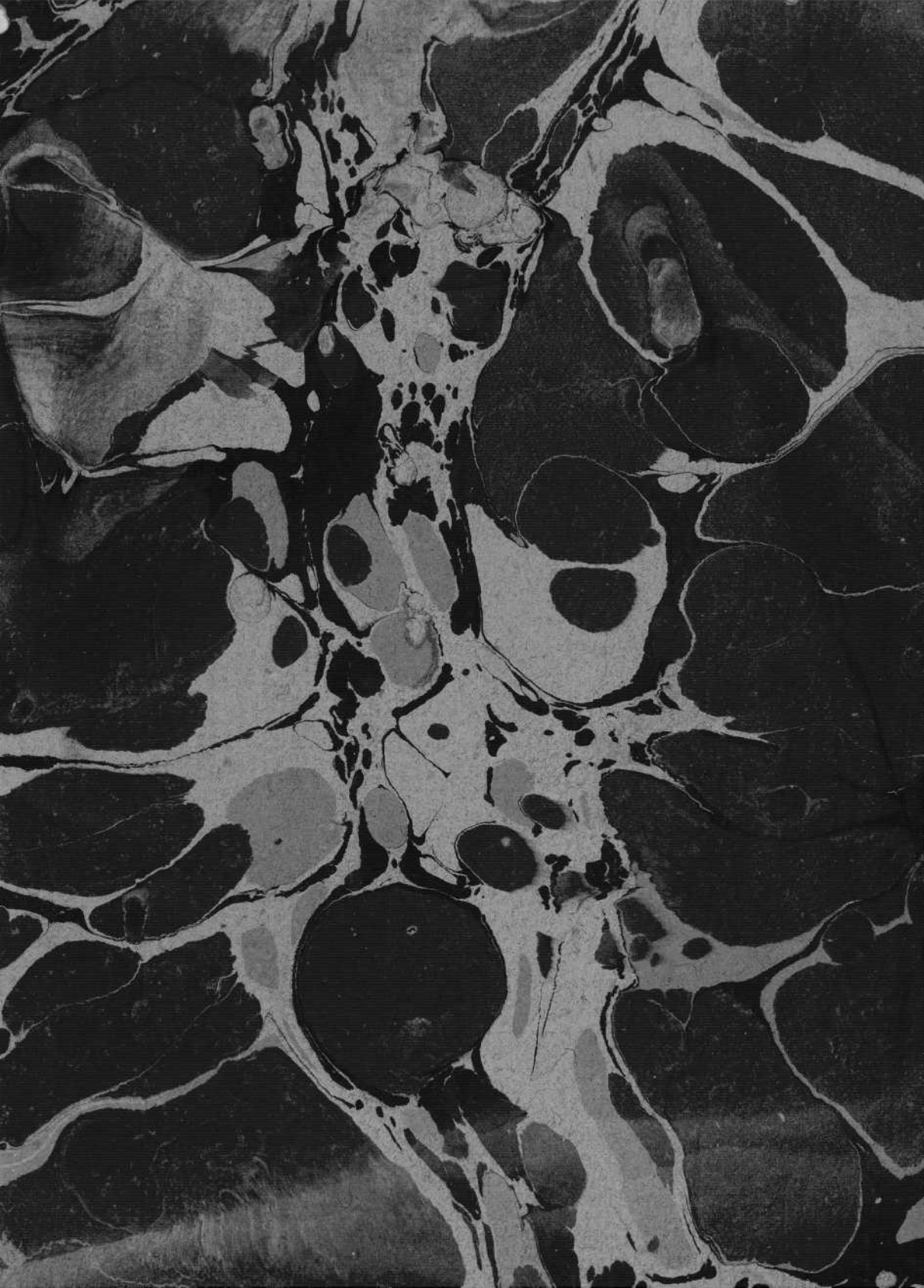

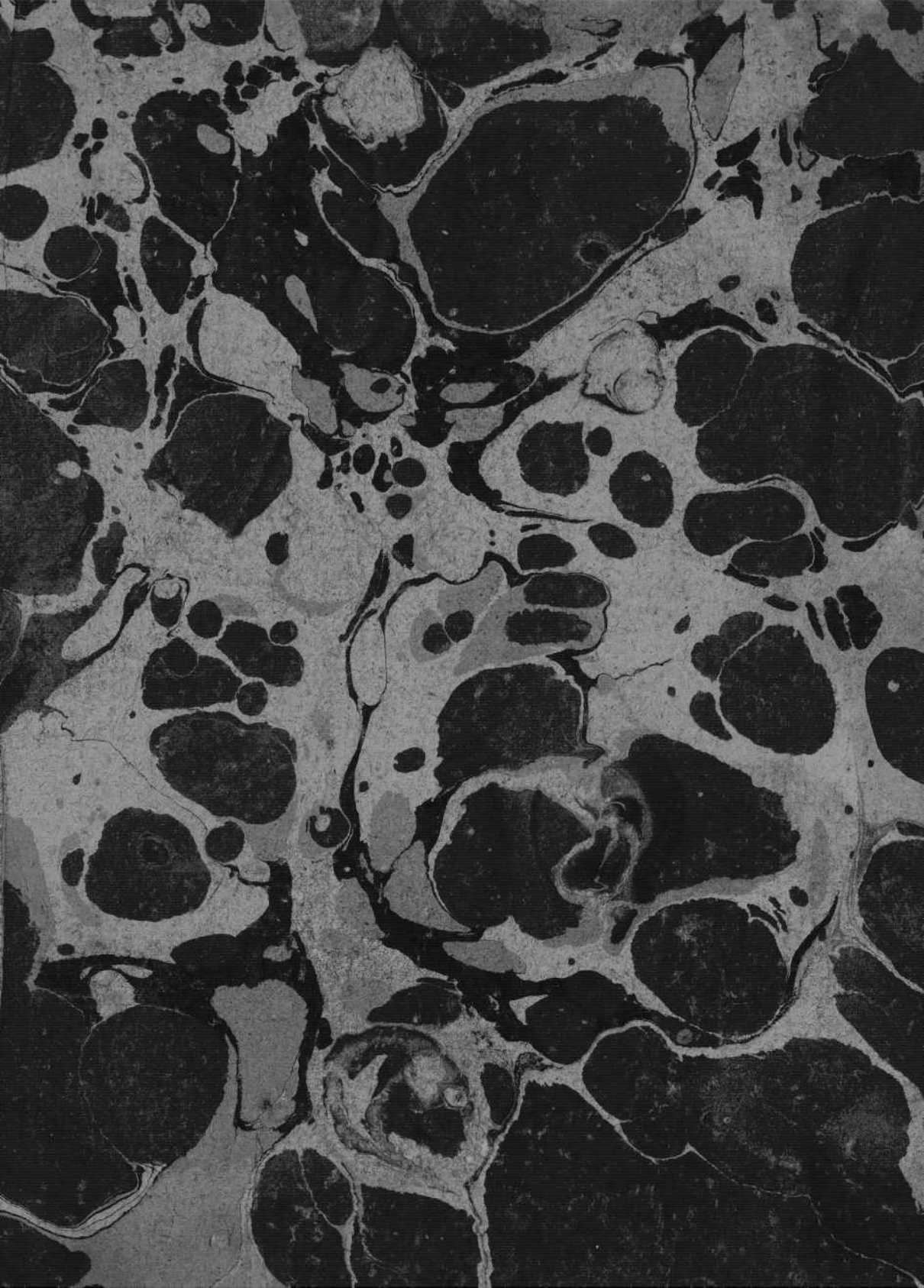

NATALI
IN
EVANGELII

2

ANT
423